12 v.to 3 – 9

Biblioteca ... itaria
Sc. a
Es. 29
Ti.
Rin. 89

R-10.161

SEXTVS DECRETALIVM LIBER,

ÆGIDII PERRINI OPERA SVÆ genuinæ integritati restitutus, Iacobi Fontani cura illustratus, & Ioannis Andreæ, Archidiaconi, Dominici, Ancharani, Philippi Franci, Dini, aliorumque non obscuri nominis virorum commentariis explicatior redditus.

ANTVERPIÆ,
Apud Christophorum Plantinum, Hæredes
Io. Steelsii & Philippum Nutium.
M. D. LXXIII.

Duodecim perfectiones huius operis.

Hic liber est melior factus, tum auctus, variatus,
Quattuor (vt sequitur) singula quæq; modis.

Melior factus in quatuor.

Primò, in diligentiori castigatione. Et id ipsum (ne diutius vagari contingat) luce clarius indicabit titulus de reg. iur. cum plerisque aliis in quibus mendas purgauimus innumeras.

Secundò, in aptiori ordinatione. Hoc patet in additionibus iampridem impressis: quarum maior pars est in marginibus aptissime per literas aut per hanc notam † signata: altera verò pars cum ipsis est collocata, quę nullo modo glossas reddit confusas, sed perfectiores. illis siquidem semotis quodammodo truncatæ & imperfectæ videbant: vt patet in glo. procemij super verbo, perfectus col. 6. vbi prius confusio magna erat: sed nunc per Deum immortalem quid aptius quam post illa verba, quarum prima ab Adam vsque ad Noë, statim subiungere, in hac fuit institutio & lapsus generis humani. cum multis similibus illic appositis? Simile aliquid habet glo. in cap. ad apostolicæ. super verbo, pacem. de senten. & re iudica. col. 379. quæ si vt prius impressa fuerat legeretur: magna cõfusio generaretur. Noli lector charissime hoc mirari: quoniam nobis verisimile est quòd si Ioan. And tempore quo Nouellam super Sextum cõtexuit, suas glossas ordinarias nõdum promulgatas tenuisset: nunquam eas sine hisce additionibus ita connexis edidisset: quippe qui nouerat Deum omnipotentem opus imperfectum non nouisse. ca. maiores. §. sed adhuc quæritur. de baptis. Additiones aptissimas, apteque locatas habes non peregrini sed eiusdem autoris. qui enim glossas ordinarias fecit, ille idem additiones reposuit in sua nouella, ex qua omnes depromuntur.

Tertiò, in euidentiori annotatione. Verba enim textualia longe patentius quàm olim sunt annotata, & multo faciliori conspiciuntur intuitu. Oculis vidimus nostris eaipsas textuales literas tantum è regione textus, tantum supra textum: nunc vtrunque, qui hunc edidit postrema impressione Typographica, ad studiosorum subleuationem apponendum duxit: quod non mediocrem (si diligenter attenderint) ipsis afferet facilitatem, qua diligentius quàm dici possit glossas cum textibus applicabunt. Quartò, in honestiori operatione. Si enim hanc impressionem aliis per diuersa iam loca dispersis (ex quibuscũque antea prodierint officinis) comparaueris: lætius (me iudice) pro hac aureos quàm pro altera solidos excrumenandos censebis. visus ipse iudex est: nam quod oculis apparet, probatione non indiget.

Auctus item in quatuor.

Primò, in additionum multiplicatione. Patet in procemio super j. glo. Item in cap. j. de consti in glo. super verbo, Romana. Rursus in cap. gratia. de rescript. super verbo, eligas. vbi additionem notabilem non prius appositam inuenies. Item in ca. solet. de senten. excommun. col. 723. cum plerisque aliis, quas omnes si apponerem, tædium mea opinione delicatis auribus afferrem. Additiones insuper in Clementinis ex Petro Ancharano & aliis Doctoribus adiectas silentio prætereundas censemus: quas facili conspicere poteris aspectus. Nullo pacto silendam puto perfectionem nunc primùm adiectam in Extrauaganti, vnam: quæ est inter communes, sub titu. de maio. & obe. quæ ad hæc vsque tempora additionem habuit prorsus imperfectam. videre erat responsiones argumentorum in contrarium cuiusdam quæstionis adductorum: quæ penitus omissa fuerat. O impressorum ignauiam. Quòd tanto tempore hic defectus & impressores & lectores latuerit, sufficienter admirari nequimus. Vnde tamen ab exordio processerit, paucos agnouisse autumamus. Legito nunc charissime lector, & perlege illam notabilem quæstionem cum sua impressam integritate, Vtrum potestas spiritalis debeat dominari temporali per dominum Petrum Bertrandum Cardinalem ingeniosè discussam: & opus hoc (nisi nare canina mordere paratus sis) cæteris anteferendum censebis. Augmentum etiam non spernendum habet Extrauagans, Docta. de vita & honestate cleri. inter communes.

Secundò, in Clemẽtinæ, exiui. explicatione. Nunc enim habes Clementinam ipsam, Exiui de paradiso. quæ est sub titu. de verb. sign. diligenter expositam per dominum Cardinalem de Zabarellis: quæ prius glossematis & expositionis expers erat.

Tertiò, in rubricarum declaratione. Pro iuuenibus enim & eorum faciliori studio carmina rubricas continentia expositione peculiari vallauimus: quæ carmina ipsa luculenter declarabit.

Quartò, in tabularum ampliatione. Sunt enim tabulæ & indices huiusce modi operis in multis ampliati: vt inter legendum noscetur.

Variatus quantum ad quatuor.

Primò, quãtum ad arboris constitutionẽ. Ipsa enim prius alienam quodammodo terram occupans, nunc in propria & sibi longè aptiori est plantata: in quarto scilicet libro. Nam in Decretalibus, Sexto, & Clementinis (vt etiam & sciunt & intelligunt neophyti) liber quartus seu pars quarta docet quales sint nexus coniugiorum. Quænam autem ratio superiores mouerit impressores arbori ramiferæ principium Sexti tribuere: me prorsus latet. Pro coniugiis est procreata: in tellure igitur coniugiorum sit plantata.

Secundò, quantum ad casuum literalium applicationem. Cùm enim post textuales diuisiones illis debuisset locus assignari, vt ferme semper obseruatum fuerat, in hisce tamen capitulis impressorum incuria, vel ignorantia potius, hunc ordinem turbauerat. ca. Romana. de foro compe. vbi reddendo quæ sunt Cæsaris Cæsari. §. cõtrahentes. qui suus erat, casum restituimus. Capitulum j. de confes. lib. vj. quod notamus, lectoribus indicabit. Hoc idem efficiet. c. Vt officium. de hæret. si diligenter notabilia in §. Verum. & §. Cõpescendi. adiecta conspexeris.

Tertiò, quantum ad regularum iuris ciuilis translationem. Quæ enim prius in circuitu regularum iuris pontificij satis inconsulte, & non sine magna confusione fuerant applicatæ: nunc in vnum seiunctum aptumque locum coniectæ sunt: & ita dispositæ vt facili possis labore quamlibet aspicere. Et ex his maiorem nostri iuris regularum partem sumpsisse originem facili tramite penetrabis.

Quartò, quantum ad multorum notabilium collationem. Plurima enim loco variato de margine post casum longum transierunt: aliqua verò (ne opus diminutum conferetur) in pristinis remanserunt locis. Et alia interdum textum recte conspicientia, & suam quodammodo originem indicantia, in patenti tanquam signum ad sagittam posita sunt. Et ne vnum quidem ablatum putes: omnia antequam decernas, perlegas. Et multa (de notabilibus loquor) non solùm variata, sed adiecta videbis, nunc ex Dominico in Sextò: nunc ex Petro Ancharano, & Cardinali, & Panormitano in Clementinis. Plurimas insuper alias huius nouissimæ impressionis perfectiones adducerẽ, sed tædia afferre formido.

Accessit duodecimæ perfectioni iamiam alia decimatertia.

Prioribus illis perfectionibus non modò vtilior, sed etiam omnino necessaria visa: per quam non solùm in veram textuum & glossarum cognitionem (quod per se magnum est) lector deuenies: sed plurimarum quoque difficillimarum & vtilissimarum quæstionum resolutio tibi aperietur. Quod qui neget vtiliter & recte factum, nescio quid ipse vtile & rectum putet. Sed ita sunt aliqui iudicio tam stulto & pertinaci, vt nihil bene actum contendant, nisi quod eis placeat. Rursus sunt alij iis multo peiores, qui quæ domi priuatim, in angulis, in secessu (attestante conscientia) optima iudicant, foris in suggesto, in publico, inter homines vbique damnant & vituperant. Horum insuperabili malitia nulla crux satis digna reperiri potest. Sed tu candidissime lector relictis exustioni suæ his hominum turbis in hoc libro comparando & perlegendo, neque labori, neque impensis parcas. Inuenies enim vltra textus & glossas tuas, omnium quæ doctores in Sexto & Clementinis scripserunt, hic breue & vtile compendium.

Laus, honor, & gloria Christo Deo nostro optimo maximo.

Tabula titulorum ac capitulorum Sexti Decretalium.

TABVLA TITVLORVM Sexti Decretalium secundum ordinem alphaberi.

A
Accusationibus, inquisitionibus, & denuntiationibus. lib. v. 621
Aetate & qualitate & ordine præficiendorum. 219
Appellationibus. lib. ij. 396
Arbitris. lib. j. 304
B
Bigamis. lib. j. 210
C
Capellis monachorum. lib. iij. 568
Censibus, exactionibus & procurationibus. lib. iij. 572
Clericis cõiugatis. lib. iij. 427
Clericis non residentibus. lib. iij. 429
Clerico ægrotante vel debilitato. lib. iij. 491
Cognatione spiritali. lib. iiij. 608
Concessione præbendæ & ecclesiæ non vacantis. lib. iij. 496
Confessis. lib. ij. 344
Consecratione ecclesię vel altaris. lib. iij. 584
Constitutionibus. lib. j. 11
Consuetudine. lib. j. 60
D
Decimis, primitiis, & oblationibus. lib. iij. 542
Desponsatione impuberum. lib. iiij. 605
Dolo & contumacia. lib. ij. 335
E
Lectione & electi potestate. libro. j. 70
Eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. lib. ij. 338
Exceptionibus. lib. ij. 363
Excessibus prælatorum & subditorum. lib. v. 677
F
Filiis presbyterorum & aliis illegimè natis. lib. j. 221
Foro competenti. lib. ij. 315
H
Hæreticis, lib. v. 624
His quæ vi metúsve causa. 298
Homicidio. lib. v. 664
I
Is quæ vi metúsve causa fiunt. libro. j. 298
Immunitate ecclesiarum &c. lib. iij. 589
In integrum restitutione. lib. j. 301
Iniuriis & damno dato. lib. v. 702
Institutionibus. lib. iij. 494
Iudiciis. lib. ij. 308
Iuramento calumniæ. lib. ij. 325
Iureiurando. lib. ij. 357
Iure patronatus. lib. iij. 570
L
Litis contestatione. lib. ij. 322
M
Maioritate & obedientia. lib. j. 276
N
Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant. libro. iij. 597
Ne sede vacante aliquid innouetur. lib. iij. 519
O
Officio vicarij. lib. j. 225
Officio & potestate iudicis delegati. lib. j. 229
Officio legati. lib. j. 250
Officio ordinarij. lib. j. 258
P
Pactis. lib. j. 278
Pœnis. lib. v. 703
Pœnitentiis & remissionibus. lib. v. 714
Postulatione prælatorum. lib. j. 66
Præbendis & dignitatibus. lib. iij. 431
Præscriptionibus. lib. ij. 370
Priuilegiis. lib. v. 680
Procuratoribus. lib. j. 282
R
Rebus ecclesiæ non alienandis. li. iij. 522
Regularibus & transeuntibus ad religionem. lib. iij. 548
Regulis iuris. lib. v. 793
Religiosis domibus. lib. iij. 565
Reliquiis & veneratione sanctorum. li. iij. 585
Renuntiatione. lib. j. 201
Rerum permutatione. lib. iij. 528
Rescriptis. lib. j. 16
Restitutione spoliatorum. li. ij. 330
Restitutione in integrum. lib. j. 301
S
Schismaticis. lib. v. 660
Sententia & re iudicata. li. ij. 375
Sententia excommunicationis. li. v. 718
Sepulturis. lib. iij. 535
Sponsalibus & matrimoniis. li. iiij. 602
Statu regularium. lib. iij. 560
Summa trinitate & fide catholica. li. j. 8
Supplenda negligentia prælatorum. li. j. 205
T
Temporibus ordinationum. li. j. 212
Testamentis & vltimis voluntatibus. lib. iij. 530
Testibus & attestationibus. li. ij. 349
V
Verborum significatione. lib. v. 769
Vita & honestate clericorum. 425
Voto & voti redemptione. lib. iij. 558
Vsuris. lib. v. 669
Vt lite pendente nihil innouetur. lib. ij. 340

Finis Tabulæ titulorum.

TABVLA CAPITVLORum Sexti Decretalium secundum ordinem Alphabeti.

A
Collatione. 423
Ab arbitris. 243
Ab eo qui appellat. 413
Ab eo qui contra. 160
Abbate. 384
Abbates. 685
Absolutionis. 299
Accessorium. 846
Accusatus. 633
Actor qui. 336
Actus legitimi. 854
Ad apostolicæ. 378
Ad decimas. 334
Ad succidendos. 661
Alma mater. 765
Altercationis 210
Animarum. 535
Appellatio. 420
Auaritiæ. 89
Auctoritate Martini. 515
Auctoritate sedis. 687
B
Beneficium. in titu. de regularibus. 554
Beneficium ecclesiasticis. de reg. iu. 794
Bona fides. 880
C
Certum est quòd is. 883
Clericis laicos. 593
Clerici. in titu. de vita & honesta. cleric. 426
Clerici. in tit. de cleri. coniuga. 427
Collatio. 258
Commissa. 163
Concertationi. 417
Constitutionem. in titu. de sent. excom. 743
Constitutionem. in titu. de verb. signifi. 773
Constitutionem. in titu. de regularibus. 552
Constitutio. 180
Consuetudinem. in tit. de consuetu. 60
Consuetudinem. in tit. de cleri. non resi. 429
Contingit. 357
Contra Christianos. 647
Contra eum. 860
Contractus. 881
Cui licet. 856
Cum ab vno. 392
Cum æterni. 375
Cum aliquibus. 23
Cum appellationibus. 411
Cum Clericus. 321
Cum contumacia. 632
Cum de beneficio. 439
Cum de diuersis. 684
Cum episcopus. 271
Cum ex eo. de elect. 166
Cum ex eo. de excess. præla. 678
Cum expediat. 157
Cum in generali. 228
Cum in ecclesia. 469
Cum in ecclesiis. 480
Cum in illis. 454
Cum in multis. 19
Cum in positionibus. 361
Cum in tua. 64
Cum medicinalis. 719
Cum non deceat. 159
Cum non stat. 869
Cum nullus. 217
Cum personæ. 691
Cum plures. 238
Cum quid prohibetur. 843
Cum quid vna. 880
Cum quidam. 368
Cum quis in ius. 816
Cum quis. in tit. de sent. excom. 764
Cum quis in tit. de sepult. 538
Cum secundum leges. 656
Cum singula. 477
Cum sunt partium. 813
Cupientes. 114
D
Damnum quod quis. 882
Data Romæ. 884
Decet concessum. 818
Decet domum. 591
Decernimus. 742
Decreuit. 648
Degradatio. 705
Deliberatione. 255
Delictum. 875
Detestanda. 503
Dilecto. 732
Discretioni. 542
Dispendia. 21
Dispendiis. 342
Dolo facit. 662
Dudum. in tit. de præben. 450
Dudum. in tit. de reb. eccle. non alienan. 522
Duobus. 55
E
Ea quæ fiunt. 830
Ecclesiæ. 211
Ecclesia quæ. 301
Ei cui prouideri. 474
Eos qui in tit. de sent. excom. 762
Eos qui. in tit. de tem. or. 215
Eos qui. de immu. eccle. 597
Episcopali sede. 276
Episcopus. 601
Episcopum. 370
Episcoporum. 694
Et si capitulum, 495
Et si pignorationes. 702
Et si sententia. 394
Eum cui. 441
Eum qui. in titu. de eo qui mit. in possess. 338
Eum qui. in titu. de dolo & contumacia. 337
Eum qui. in titu. de præben. 459
Eum qui certus. de reg. iur. 835
Exceptionis. 322
Executor. 507

Tabula capitulorum Sexti Decretalium.

Ex eo non.de reg.iur. 842
Ex eo quòd.in tit. de elect. 162
Exigit. 577
Exiit. 775
Exceptionem. 866
Ex sponsalibus. 602

F

FActum legitime. 874
Felicis.in tit.de pœnis. 709
Felicis.in tit.de cens. 597
Fideli. 8
Filij. 628
Frequens. 330
Fruſtra ſibi. 875
Fundamenta. 133

G

GEnerali. 105
Generi. 837
Glorioſus deus. 585
Grandi. 207
Gratia. 28

H

HAc conſtitutione. 248
Hi qui auctoritate. 448
Hoc conſultiſsimo. 525

I

IGnorantia. 815
Imputari. 845
In alternatiuis. 872
In appellationibus. 327
In argumentum. 876
In electionibus. 74
In fidei. 630
In generali. 878
In iudiciis. 814
In malis. 871
In obſcuris. 834
In pari delicto. 868
In pœnis. 853
In re communi. 859
In toto partem. 878
Indemnitatibus. 179
Indulgentiæ. 717
Indultum. 819
Infamibus. 882
Inquiſitores. 650
Inſpicimus. 849
Ipſo iure. 16
Is cui ab apoſtolica. 244
Is cui conceditur. 460
Is cui eſt. 760
Is cui procuratio. 182
Is qui à procuratore. 286
Is qui contra. 143
Is qui defectum. 221
Is qui habet. 539
Is qui in eccleſia. 758
Is qui in ius. 850
Is qui mandat. 668
Is qui monaſterium. 649
Is qui tacet. 848
Iudex. 235
Iuris. 308

L

LEgatos. 252
Legitima. 401
Licet ab interlocutoria. 423
Licet canon. 107
Licet eccleſiarum. 434
Licet epiſcopus. 473
Licet excommunicationis. 753
Licet in officialem. 227
Licet in tua. 528
Licet is. 294
Licet mulieris. 360
Licet pater. 540
Licet Romanus. 11
Licet vobis. 700
Locupletari. 852

M

MAndatum apoſtolicum. 490
Mandato noſtro. 444
Mediatores. 350
Mora ſua cuilibet. 829
Mulieres. 311
Mutare conſilium. 836

N

NE aliqui.de hæret. 640
Ne aliqui.de priui. 688
Ne captandæ. 505
Nedum. 608
Nemo deinceps. 111
Nemo poteſt ad. 807
Nemo poteſt plus. 877
Non debet aliquis. 826
Non eſt obligatorium. 861
Non eſt.de conſuetu. 63
Non eſt in mora. 863
Non eſt ſine culpa. 821
Non firmatur. 820
Non indiſcrete. 282
Nullam. 329
Nulli licere. 96
Non licet. 83
Non poteſt. 463
Non præſtat. 855
Non putamus. 62
Non ſolum.in titu.de appel. 415
Non ſolum.in tit.de regular. 551
Nullus epiſcopus. 218
Nullus ex conſilio. 865
Nullus pluribus. 823
Nullus religioſus. 159

O

ODia reſtringi. 817
Officij noſtri. 251
Ordinarij. 264

P

PActum. 278
Paſtoralis. 492
Peccatum non dimittitur. 804
Peccati venia. 806
Per catechiſmum. 609
Per exemptionem. 695
Per hoc. 651
Periculoſo. 560
Permittimus. 220
Perpetuo.in tit.de cenſibus. 582
Perpetuo.in tit.de poſtula.præla. 67
Perpetuo.in tit.de elect. 95
Periculoſo. 560
Pia conſideratione. 364
Pluralis locutio. 844
Plus ſemper. 838
Poſſeſſor. 800
Poſtquam. 622
Poteſt quis per alium. 870
Prælatis. 667
Præſenti.in tit. de offi.leg. 253
Præſenti.in tit.de offi.ordi. 274
Præſenti.in tit.de præben. 481
Præſenti.in tit.de ſent.excom. 746
Præſentium. 351
Præſidentes. 631
Præſumitur ignorantia. 851
Presbyteri. 569
Priuilegium.in tit.de verb.ſigni. 790
Priuilegium.in tit.de reg.iur. 808
Procurator.in tit.de procura. 297
Procurator.in tit.de elect. 177
Pro humani. 665
Prouida. 192

Q

QVæ à iure communi. 831
Quæ contra ius. 867
Quàm ſit eccleſiis. 92
Quanquam vſurarij. 673
Quanquam in caſu. 140
Quanquam pedagiorum. 581
Quamuis ad reorum. 706
Quamuis alicui. 236
Quamuis conſtitutio. 99
Quamuis is. 30
Quamuis non plures. 610
Quamuis pactum. 279
Quamuis pleniſsima. 437
Quamuis procurator. 284
Quamuis ſuper ceſſationibus. 272
Quamuis tibi. 486
Qui ad agendum. 873
Qui ad agendum. 288
Qui contra certam. 144
Qui contra. 879
Qui facit per alium. 873
Qui generaliter. 289
Qui poſt votum. 55
Qui prior. 857
Qui ſentit onus. 858
Qui tacet. 847
Quia cunctis. 495
Quia ex eo. 280
Quia nonnulli. 589
Quia per ambitioſam. 57
Quia periculoſum. 725
Quia pontificali. 230
Quia plerique. 267
Quia ſæpe contingit. 179
Quia ſæpe dubitatur. 453
Quicunque hæreticos. 625
Quicunque pro eo. 747
Quod alicui gratioſe. 874
Quod alicui ſuo. 870
Quod ob gratiam. 864
Quod omnes tangit. 833
Quod quis mandato. 828
Quod ſemel placuit. 824
Quod votum. 558
Quodam per literas. 489
Quoniam aliqui. 201
Quoniam electione. 199
Quoniam epiſcopi. 701
Quoniam epiſcoporum. 624
Quoniam ex conſtitutione. 517
Quoniam in baptiſmo. 759
Quoniam vt intelleximus. 595
Quorundam. 149

R

RAtihabitionem. 812
Rationi congruit. 876
Ratum. 811
Religionum. 565
Religioſus. 534
Religioſi. 541
Religioſo. 761
Romana.in tit.de ſupplen.neglig. 215
Romana.in tit.de ſenten excom. 729
Romana. in tit. de teſtibus & atteſtationibus. 367
Romana.in tit de cenſibus. 573
Romana.in tit.de foro compe. 315
Romani.in tit.de offi. vica. 225
Romana in tit. de offi.ordi. 258
Romana.in tit.de pœnis. 704
Romana in tit.de pœnitentiis. 714
Romana.in tit.de appel. 404

S

SAepe contingit. 213
Sciant cuncti. 103
Scienti & conſentienti. 831
Seculares. 320
Semel Deo. 854
Semel malus. 810
Si à iudice. 421
Si à fede. 476
Si à ſubdelegato. 246
Si abbatem. 172
Si ad epiſcopum. 520
Si ad ſolum. 557
Si aduerſus. 303
Si annum. 313
Si apoſtolica. 482
Si apoſtolicæ. 465
Si beneficia. 461
Si canonici. 261
Si capitulo. 508
Si ciuitas. 717
Si clericus. 445
Si clericos. 754
Si compromiſſarius. 174
Si confirmationem. 178
Si contra vnum. 233
Si cui.in tit.de elec. 148
Si cui.in tit.de præb. 483
Si de calumnia. 325
Si delegatus. 237
Si duo ex tribus. 231
Si duo procuratores. 292
Si eccleſiam. 584

Si ele-

Tabula capitulorum Sexti libri Decretalium.

Si electio. 153
Si eo tempore.de elect. 194
Si eo tempore.de reſcrip. 32
Si epiſcopus.de ſup.negl.præl. 210
Si epiſcopus.de præben. 485
Si epiſcopus.de pœniten. 716
Si epiſcopus.de offi.ordi. 270
Si eum ſuper. 443
Si ex tribus. 304
Si forte. 102
Si gratioſe. 25
Si hi contra. 342
Si infantes. 605
Si iudex. 749
Si is ad quem. 495
Si is cui.de accuſa. 623
Si is cui.de præben. 488
Si is cui.de offi.& pote.iud.deleg. 242
Si is cum quo. 209
Si laicus. 570
Si motu proprio. 466
Si oblato. 324
Si papa. 697
Si pater. 530
Si pauper. 475
Si pluribus. 467
Si poſt præſtitum. 347
Si poſtquam.de elect. 163
Si poſtquam.de præben. 448
Si pro clericis. 442
Si pro re. 53
Si propter. 34
Si quando. 97
Si quem. 295
Si qui exigentibus. 372
Si quis iuſto. 195
Si religioſus. 155
Si ſententia. 756
Si ſoli. 511
Si ſuper gratia. 241
Si te præbendam. 203
Si tibi abſenti. 456
Si tibi conceſſo. 470
Sicut nobis. 791
Sicut cum. 145
Sine culpa. 827
Sine poſſeſſione. 802
Solet à nonnullis. 723
Statuimus.in tit de ſent.excom. 725
Statuimus.in titu.de elect. 70
Statuimus.de confeſsis. 344
Statuimus.j.in titu. de offic. & poteſtate iudi.dele. 229
Statuimus.ij.eo.titu. 245
Statuta. 657
Statuto perpetuo. 545
Statutum.in tit.de reſcrip. 36
Statutum.in tit.de elect. 146
Statutum.in tit.de ſent.excom. 752
Statutum.in tit.ne cler.vel mona. 598
Statutum.in tit.de præben. 438
Statutum.j.in tit.de hære. 639
Statutum.ij.eo.tit. 649
Super eo.in tit.de hære. 629
Super eo.in tit.de præb. 440
Suſcepti. 431
Suſceptum. 27

T

TIbi qui. 51

V

VBi periculum. 76
Vbicunque. 708
Venerabilibus. 735
Veniens. 769
Volentes. 681
Vſurarum. 669
Vt animarum. 14
Vt apoſtolicæ. 690
Vt circa. 84
Vt commiſsi. 645
Vt inquiſitionis. 653
Vt litigantes. 268
Vt officium. 640
Vt periculoſa. 599
Vt quæſtionibus. 306
Vt quis. 152
Vt ſuper. 410

FINIS.

Tabula materiarum.

INDEX, ALPHABETICVS INSIGNIORES maxime materias g'ossarum Sexti libri Decretalium comprehendens.

A

Abbas debet eligi ad aliā abbatiam. 171.D
Abbates an posint benedicere calices, patenas, vestes sacerdotales, cruces, & similia. 686.D
Abbates de iure non benedicunt solenniter. 685 D
Abbatissa electa contra quā minor pars se opponit, an posit ante cōfirmationem administrare. 188.D
Abbatiæ & prioratus principales monasteriorum non dicuntur vacare in curia Romana. 434.C.in gl.f
Abesse quis dicatur. 27.D
Absens & præsens potest quis constitui procurator. 294.D
Absentes non in omnibus casibus sunt vocandi. 237.A
Absoluere an posit episcopus suspectos à iure. 128.B.C
Absoluere potest episcopus à qualibet excommunicatione iuris, si nō sit reseruata papæ. 277.C
Absolutio & relaxatio differunt. 299.B
Absolutio potest dari non petenti. 723.D
Absolutio reseruatur episcopo in multis casibus: & qui sunt casus episcopo reseruati. 716.C in gl k
Abusus facit multa etiam iusta cassari. 503.C
Acceptare dicitur quis beneficium eo ipso quòd petit illud sibi conferri. 500.A
Accusatus de simonia qualiter opponet testibus simoniam. 350.A
Accusare non valens, denuntiare potest. 881.A
Acrimonia, id est excommunicatio. 592.D
Acta iudiciaria non requirunt testium inscriptionem. 642.B
Actio de dolo tunc demum competit, vbi alia actio deficit. 597.A.in gl.a
Actio de dolo non datur pro modico. 45.B
Actio edita an & quando posit mutari. 153.A
Actio Publicana quando locum habet. 385.C
Actio quādoque datur, vbi exceptio denegatur. 187.A
Actor an posit recusare iudicem. 43.A
Actor an posit conuenire reum super pluribus actionibus realibus corā diuersis iudicibus. 21.C.in gl e
Actor qui non respondet positioni, habetur pro confesso. 347.C
Actus est duplex. 146.B.in gl.d
Actus quidam sunt publici, quidam ciuiles, & quidam communes. 364.D
Adesse liti prodest interessenti in multis. 286.B
Aduocatus debet primò ius suū firmare: deinde ius aduersarij impugnare. 387.A.in gl d
Aduocatus debet peregisse annum xvij. 290.D
Aduocatus dicitur militare. 541. B.in glos f
Aduocati non admittūtur in causis summariis. 658.A
Aduocatorum dolositas circa testes remotos tripliciter repellitur. 50.C
Aduocatorum dolositas & imperitia circa dilationes frustratorias ad testes vltramarinos, vel extra prouinciam, tribus cautelis repellitur. 50.D
Aduocandi officiū est laudabile. 709.D
Aequitas simulata, duplex est iniquitas. 91.C
Aetas beneficiandi. 162.B
Aetas idonea in beneficiis obtinendis. 33.B
Aetas pupillaris quæ dicatur. 162.C.in glo.g
Aetates hominis sex sunt. 6.C.in gl.z
Aetatem suppleri per malitiam, qualiter cognosci potest. 605.C
Affatim qualiter exponatur. 566.A
Affinitas in primo genere impedit & dirimit matrimonium. 602.D
Agere quis compellitur in multis casibus. 332.D
Alienationis nomine quid contineatur. 679.A
Alienari possunt bona ecclesiæ causa incommoditatis. 541.D
Alternatiua est duplex. 239.C
Ambiguum quid sit, & vnde dicitur. 308. D
Anathema mucro est episcopalis. 663.D
Annus dicitur tempus breue. 426.D
Anno probationis durante non possunt mendicantes aliquem ad professionē recipere. 551.C
Antiquior in ecclesia quis dicatur. 64. D.in gl.m
Apostata an sit ipso iure excommunicatus. 599 D
Apostata an sit excommunicatus. 213.B. in glo.d
Apostoli domini fuerunt duodecim. 586.D
Apostoli quod sint, & vnde dicantur. 399.D
Apostoli sunt multiplices. 399.D
Appellans à definitiua in casu prohibito, debet causam inferere. 405.B
Appellans à definitiua, nec causam exprimere, nec in scriptis appellare tenetur. 99 D
Appellans à grauamine extraiudiciali, vel ab interlocutoria, debet in scriptis appellare. 397.B
Appellis à iudice in vna causa, an teneatur coram illo in alia causa respōdere. 21.C.in gl.f
Appellans ante definitiuam dicitur deponere querelā de iniquitate iudicis. 411.D
Appellans an posit renuntiare appellationi suæ inuito appellato. 101.A
Appellans & impeditus vno die anni ad prosequendum appellationem, an habeat secundum annum integrum. 155. A.in gl.a
Appellans ne certa persona ad electionē admittatur, an teneatur seruare constitutionem, vt circa. 144.D
Appellans non cōparens, an debeat condemnari in expēsis appellato legitimè comparenti. 73.C
Appellans qualiter debeat mittere procuratorem instructum. 400.C
Appellans vna die & sequēti die iurans, an satisfaciat constitutioni. vt circa. 87.C
Appellandum est intra decem dies ab actibus extraiudicialibus. 418.B
Appellari ad parem potest, si de hoc sit consuetudo. 406.A
Appellari an posit à sententia arbitrorum. 243.D
Appellari an posit per scripturam priuatam. 399.C
Appellari debet à subdelegato in totum ad primum delegantem, non ad delegatum. 232.C
Appellari non potest omisso medio regulariter. 404.D
Appellari potest ad papam etiam omisso medio. 406.A
Appellari potest à delegato officialis ad ipsum officialem vel episcopum. 62.D
Appellari potest ab archiepiscopo ad synodum, licet illi præsit archiepiscop'. 423.B
Appellari potest secundum canones à qualibet interlocutoria & quolibet grauamine. 424.B.in gl.c
Appellatio ab interlocutoria non suspēdit iurisdictionē iudicis à quo. 752.D
Appellatio ab interlocutoria siue interuenti siue ex interuallo interponenda, est in scriptis facienda. 398.B.in glos.e
Appellatio ad quid est inuenta. 411.D
Appellatio alternatiua an valeat. 242.D. in gl.k
Appellatio an posit interponi omisso medio. 242.D.in gl k
Appellatio an suspendat effectum suspēsionum vel interdictorum. 761.A
Appellatio & excommunicatio si eadem die proferantur, nec appareat de prioritate: præsumitur quòd excommunicatio præcesserit. 741.B
Appellatio & recusatio in quibus conueniant & differant. 234.C.in gl.l
Appellatio & recusatio an sint paria. 63.B
Appellatio in multis casib' prohibetur. 408.C
Appellatio varios habet effectus. 394.D
Appellatio quid est. 62.C
Appellatio in multis casibus est prohibita. 415.B
Appellatio an sit semper coram iudice interponenda. 419.D
Appellationis prosequendæ terminus à iure datus, per iudicē a quo breuiari potest. 397.C
Appellationi friuolę non est deferendū. 411.B
Appellatur verbo & facto. 399.A
Approbatum semel, non potest reprobari. 97 B.in gl.e
Arbor quæ inutiliter terrā occupat, excidenda est, & in ignē mittēda. 661.C
Arbitri possunt cognoscere non solum de veritate suspitionis propositæ: sed etiam de illius legitimitate. 401.D.in glo.g
Arbitri sunt eligendi in causa quā mouet episcopus contra subditum. 244. A.versu 5.in gl.z
Arbitri iuris quatuor habeāt qualitates. 402.B.in gl.i
Archiēpiscopus visitans quid primò facere debet. 573.A
Archiēpiscopus potest concedere indulgentias in tota sua prouincia. 583.B
Archiēpiscopus nō potest tollere capitulo ius suum sine causa. 211.D
Archiēpiscopus de consensu partium an possit cōmittere causam appellationis extra suam diœcesim. 268.D.in gl.u
Archiēpiscopus potest delegare causam inter episcopum & clericū extra diœcesim ipsius episcopi. 269.C
Archiēpiscopus non relaxat excommunicationem à subdito sui suffraganei latam. 729.D
Argumentū ab absurditate valet. 451.C
Argumentum à verbis valet. 658.B
Argumentum à contrario sensu est fortissimum. 427.D.versu pen.
Argumentum à contrario non semper procedit. 219.D.in gl.e
Arma clericorum sunt lachrymæ. 733.A
Articulus quid sit. 16.B.& 354.B
Artificium per experientiam recipit incrementum. 92.C

Aspidis proprietas. 380.D
Assassini qui dicantur. 666.C
Assessor quis dicatur. 48.A
Assessor habeat salariū, licet partes concordent. 48.D
Assessor vt suspectus recusari potest. 47.C
Assignatio fit verbis vel nutu. 420.B
Auarus dicitur cæcus. 90.A.in glos.c
Authoritas quid sit. 524.C.ij.versu.
Auferri non dicitur quod differtur. 639.A

B

Baptismus obligat etiam infantes ad fidem seruandam. 647.C
Basis quid sit. 134.C
Benedictio solennis qualiter fiat. 686.B
Beneficium absenti potest conferri. 29. B
Beneficium collatum absenti, an posit alteri conferri sub conditione si ille non acceptauerit. 457.C
Beneficium comprehendit dignitates, personatus &c. 796.C
Beneficium curatum non debet cōferri minori. xx. ann. 32.B
Beneficium curatum habēs, non semper tenetur se facere promoueri intra annum. 442.D.in gl.o
Beneficium dicēs ad se spectare, qualiter debebit libellare. 496.C
Beneficium impetrās an teneatur facere mentionem de commenda. 111.C.in gl.c ibi, Sed nunquid habens.
Beneficium multis modis capitur. 795. B
Beneficium non acquiritur mihi per consanguineum ante acceptationem. 457.A
Beneficium per violentiam intrare non licet. 458 C
Beneficium primò vacans debetur, si de proximo vacaturo per papam prouideri mandetur. 444.C
Beneficium principis quid sit. 15.C
Beneficium religionem ingressi non vacat pendente probationis anno. 554.B
Beneficium si absenti sit collatū, statim quòd sciuit & acceptauit, sibi ius in beneficio acquiritur. 456.C
Beneficium sufficiens obtinētes, ad alia idonei non sunt. 460.D
Beneficium tertium recipiens facit duo prima vacare. 464.C
Beneficij vacaturi promissio promittēm non obligat. 503.D
Beneficij appellatione quid cōtineatur. 528.B
Beneficij collatio cōditionalis seu alternatiua vel incerta, an valeat. 74.D
Beneficij secundi adeptio facit primum incompatibile vacare. 458.D
Beneficio vacaturo solus papa potest ius tribuere. 204.B
Beneficia ad sedem deuoluta nullus confert nisi papa. 483.C
Beneficia debent esse perpetua. 569.A
Beneficia extra diœcesim conferri possunt. 437.A.versu.1.in gl.
Beneficia in curia vacantia conferuntur per ordinarios sede apostolica vacāte. 482.C
Beneficia non possunt conferri ad tempus. 569.B
Beneficia plura an sit licitum de iure tenere. 29.B in gl.e
Beneficiorum fructus sunt dandi studentibus. 684.A
Beneficiatus beneficium sine superiore dimittere non potest. 201.C
Beneficiatus si beneficio deseruire non possit, episcopus prouidebit. 554.C
Bigamus dicitur quis aliquando verè: aliquando interpretatiuè. 224.D.versu penultimo in gl.

Bigamus non est qui ducit quam corrupit. 428.B
Bigamus perdit omnia priuilegia clericalia. 225.A.in gl.a
Bonifacius rarò ius antiquum reuocat nisi id exprimat. 766.A.in glos.d
Bonifacij vita, sub finem libri.
Bonifacij & Philippi regis Franciæ concordia. 105.A
Bonum facere non sufficit, nisi id bene fiat. 830.ad literam.C.in gl.
Bona ecclesiæ per coadiutorem alienari non possunt. 492.C
Bona impiorum sunt dāda iustis. 662.D
Bona in peccato facta prosunt ad multa. 806.A
Bona quæsita ex bello iusto contra infideles gesto, efficiuntur capientis. 387. D
Bonorum possessio perdita cui debetur. 141.D
Bufones qui dicantur. 486.C.in gl.i

C

Calumnia probabilis excusatio. 73.D
Canonia pro tempore potest esse sine præbenda. 241.A.versu 19.in glos.
Canoniam habens licet non petat primā præbendam, non ob id perdit ius suū. 446.A.versu 10.in glo.
Canoniæ ius potest esse sine præbenda. 488. B
Canones editi in conciliis prouincialibus ligant subditos totius prouinciæ. 307.B.in gl.d
Canones seruandi sunt etiam inter eos qui sunt de temporali iurisdictione ecclesiæ. 656.C
Canonicus ecclesiæ cathedralis existēs intra annum probationis, an debeat vocari ad electionem episcopi. 555. A.versu 9.in glo.
Canonicus ecclesiæ cathedralis nequit esse conseruator. 248.D
Canonicus impeditus qui ad actum electionis procuratorem non legitimè constituit, an debeat iterum citari. 197.C
Canonicus impubes an posit deputari delegatus à sede apostolica. 38.A
Canonicus minor xx. annis an posit deputari delegatus ab inferiori à papa. ibid.
Canonici absentes an debeant vocari in omnibus actibus capitularibus. 353.B
Canonici nolentes eligere vnum de impetrantibus in data & præsentatione equalibus, qualiter debeant compelli. 56.D
Canonicorum receptio ad quos spectat de iure communi. 54.B
Canonizatio sanctorum spectat ad solū papam. 586.D
Canonizatio sanctorum qualiter debeat fieri, & quid debeat præcedere ipsam canonizationem. 587.C
Capitis diminutio minima quæ est. 515. D.in gl.k
Capitulum sede vacante potest cōfirmare electionē archidiaconi per ipsum capitulum electi. 210.C
Capitulum sede vacante absoluit excommunicatos. 277.B
Capitulum sede vacante quæ beneficia confert. 520.A
Capitulum sede vacante non lucratur emolumēta ratione iurisdictionis obuenientia. 179. D
Capitulo qualiter præsentabuntur literę apostolicæ. 509.C
Carcer est institutus ad custodiā: aliquādo ad pœnam. 271.D
Carcer non est pœna. 755.A
Cardinalis non expectatus tempore debito, an posit agere de contemptu. 78.D
Cardinalis qui renuntiauit voto propter infirmitatem, an rediens debeat admitti. 80.B
Cardinales papa mortuo non sunt sine capite. 663.D
Cardinales præsentes in electione papę, an debeant expectare per x. dies alios absentes intra illos dies venire non valentes. 78.D
Cardinales qualiter à papa vocantur. 251. D.in gl.f
Cardinalium collegium an fungatur iurisdictione papali sede vacante. 663. B
Carolus frater regis Franciæ obtinuit regnum Sicilię deuicta sobole Friderichi Imperatoris. 379.A
Cassatio confirmationis an inducat cassationem electionis, si de causa cassationis non appareat. 178.D
Casus sunt triplices. 794.A
Castrum quid sit. 757.D
Cauillatio cauillatione repelli potest. 115.C
Causa superueniens quandoque impedit effectum eius quod legitimè factum erat. 874.B.in fin.
Cautio idonea pignora vel fideiussores comprehendit, non nudam promissionem. 767.B
Cautio idonea quid importat. 712.A
Cautio non sufficit vbi ius requirit restitutionem. 275.D
Cautio non sufficit vbi requiritur satisfactio. 596.B
Cautio sufficiens dicitur quando dātur pignora vel fideiussores. 336.D.in glos.b
Cautionis nomine quid contineatur. 676.A
Celebrans presente excommunicato nō propterea efficitur irregularis. 694.D
Celebrans presente excommunicato vel interdicto licet non efficiatur irregularis: tamen est vitandus irregularitati contrahendæ. ibidem.
Celeritas in quibusdā casibus reprobatur, & in aliis desideratur. 199.D
Cella à celando & occultando dicitur. 791.A
Censum soluentes non dicuntur seruire eorum quibus habent soluere. 688.D
Certus vt homo, certioratur vt iudex, & certus ad cautelam certioratur. 835.B
Cessatio à diuinis vt posit fieri, nouem requiruntur. 273.D.in gl.l
Cessatio à diuinis non debet fieri nisi propter grauem iniuriam. 262 B
Cessatio à diuinis non habet vim interdicti. 261.C.in gl.b
Cessionarius an posit intētare actiones sibi cessas ab excommunicato. 571.C
Caterorum bonorum appellatione veniunt mobilia & immobilia. 530.B
Charitas bene ordinata incipit à se. 276.A
Chrismatio frontis fit à solo episcopo. 689.C
Christus græcè, dicitur vnctus latinè. 592. D
Christus loculos habuit. 779.B
Ciriacus quare papatui renuntiauit. 202. C
Citatio interpretatiua quando dicatur. 72.B.in gl r
Citatio sola perpetuat iurisdictionem. 236.D
Citatus de quo constat quod non est de iurisdictione citantis, an teneatur cōparere. 406.C.in glos.m
Ciuitas quid sit. 39.C.& 757 C
Ciuitas quid comprehendat. 39.C
Clausula nisi pro alio &c. an intelligatur in literis ad beneficia. 57 B.in glo.c
Clausula, & quidam alij. qualiter operetur.

Tabula materiarum

tur. 19.C
Clericalis habitus in duobus consistit. 427.D
Clericus occasione cuius represaliæ fuerunt cõcessæ, si capiatur, cessat pœna cap.j.de iniuriis. 702.D
Clericus vocans milites pro defensione rerum ecclesiæ, an teneatur de morte inde secuta. 106.C
Clerici non possunt contribuere ad tallias laicorum. 593.D
Clerici pro rebus suis vel ecclesiæ non tenentur ad tributa. 581.A.versu 4. in glo.
Clerici sunt immunes à talliis & exactionibus. 589.C.in glo.ibi,No. vlterius.
Clerici sunt immunes ab exactionibus personarum secularium de iure diuino. 581.D
Clericum detinens in carcere incurrit excommunicationem. 754.D
Clericorum bona an gaudeant eodem priuilegio quo bona ecclesiarũ. 581.C
Clericatus quæstio pertinet ad iudicem ecclesiasticum. 749.D
Coactio absoluta quid sit. 647.D
Coadiutor an detur inuito. 493.D
Coadiutoris officium expirat per mortẽ illius cui datus fuerat. 207.D
Cogitatio deliberata aliquando punitur. 663.A.in gl.d
Cognatio spiritalis quid sit. 609.B
Cognatio spiritalis an contrahatur cum concubina leuantis aliquem de sacro fonte. 608.D
Cognatio spiritalis pertinet ad paternitatem & filiationem, fraternitatẽ, seu compaternitatem,quos autem spirituales non habemus. 609 D
Cognatio spiritalis ratione cõfirmationis, inter quos personas contrahatur. ibid.
Cognationis spiritalis cõsideratio. 608. D.& 609.fere per tot.
Collatio beneficij vel prouisio facta nõ seruata forma cap.fi.de elect.an valeat. 200.D
Collatio beneficiorum ad quẽ pertinet. 508.D
Collatio differt ab institutione & prouisione. 494.C.sub fi.glo.
Collatio,præsentatio, & institutio differunt. 796.D.cir.fi.
Collatio quid sit. 795.C
Collegiata ecclesia qualiter cognoscatur,& an delinentibus personis collegij,desinat esse collegium. 147.B.in glo.i
Collegium si est numeratum, an possit aliquis recipi vltra numerum. 23.D
Collegium vnde dicitur. 670.D.in gl.h
Collegij ius in vno remanere potest. 147.C.in gl.c.circa fi.
Commendare quid sit. 111.B.in gl.e
Commenda an impediat collationẽ fieri. 112.B
Commenda durante an vacet beneficiũ. 111.C.in glo.e
Commenda prima finita an possit ordinarius iterum commendare. 112.B
Commendas duas an sit licitum habere. ibid.A.in gl.g
Commendare an possit ordinarius beneficium post lapsum tempus conferendi. 111.D
Commissio in vno loco,an possit de cõsensu partium fieri in alio loco. 41.A. in gl.c
Commistio sexuum est periculosa. 707. D.in gl.d
Communicans cum excommunicato in diuinis,incurrit maiorem excõmunicationem quinque cõcurrentibus, aliàs non. 727.A.versu.j.in gl.
Compagus, & sandalia sunt caligæ episcopi. 690.A
Compromissarius datus ad eligendũ potest postulare. 174.B.in glo.e
Compromissarius qui semel elegit, an iterum eligere possit. 175.D.in glo.o
Concedere quid importat. 672.A. vers.3.in gl.
Concertatio quãdoque est inter doctores. 418.B
Concessio principis intelligitur facta sine præiudicio alterius. 52.C
Concilium Lugdunen. & alia quo tẽpore fuerunt celebrata. 111.A
Conclaue quid sit. 78.D
Concorditer an dicatur factum quod fit à maiori parte. 79.D
Conditio ex lege quando datur. 262.C
Conditio grauis an vitiet contractum. 521.D
Conditio inhærens de sui natura, an reddat actum conditionalem. 75.A
Confessus in iure an audiatur appellans. 407.D.versu vlt.
Confessio iudicialis inducit notorium. 623.A
Confessor potest eligi de licentia episcopi. 716.A
Confirmatio electionis facta pendente appellatione super negotio electionis, an valeat. 164.C.in gl k
Confirmatio electionis, cuius sententiæ vim habet. 200.C.in gl.p
Confirmatio electionis petita per amicũ electi & sine mandato, potest rata haberi per electum. 94.A
Confirmatio præcedit consecrationem. 192.D
Confiteri possumus laico. 714.A
Coniuratio & cõspiratio differũt. 773.A
Coniurare & cõspirare quid sibi velint. 774.D.in fi.
Consanguinitatis definitio. 611.D
Consecratio nulla non vitiat electionem prius factam. 193.A
Consecratio episcopi contra iuris dispositionem facta, an imprimat characterem. 193.A.in glo.a
Consensus tacitus an operetur tantum quantum expressus. 43.C.in gl.i
Cõsensus seu collaudatio quid sit. 514.C
Consequitur quis per alium,quod per se non potest. 515.A.versu 5 in gl.
Conseruator potest inuocare auxilium brachij secularis. 230.B.ante additionem.
Conseruator potest defendere non tantum ab iniuria commissa, sed etiam à committenda. 230.B
Conseruator an possit vt suspectus recusari. ibid.A
Conseruatorum quot sunt species.ibi.D
Conseruatores cognoscunt solũ de violentiis & iniuriis manifestis. ibidem.
Conseruatores & delegati simplices in multis differunt. 249.D
Cõseruatores sũt iudices delegati.229.C
Concilium iustum licet vendere. 48.C
Concilium & consensus differunt.521.C
Concilium an obliget consulentẽ. 865. C.in gl.a
Conspiratio quid sit, & vnde dicatur. 773.B
Cõstitutio antiqui iuris declaratoria, an trahatur ad præterita, si cõsuetudo & communis opinio prudentum erat in contrarium. 68.C
Constitutio auaritiæ,an habeat locum in electo ad regimen cuiuslibet ecclesiæ & administrante ante cõfirmationem, & quid de Imperatore electo.90.D.in glo.k
Constitutio capitur dupliciter. 10.B
Constitutio, cupiẽtes. an habeat locum in ecclesia subiecta metropolitano schismatico, vel à Barracenis capto. 117.A
Constitutio,cupientes.an habeat locum in causa pendente coram ordinario, quam papa ad se reuocauit. 117.B
Constitutio, cupiẽtes. non habet locum in dignitatibus ecclesiarum cathedralium vel regularium quæ sunt sub episcopo,abbate,vel priore. 116.D
Constitutio & sententia differunt.728.C
Constitutio generalis posterior nõ tollit priorem specialem. 644.A.in gl.f
Constitutio generalis multipliciter cognoscitur. 85.C.in gl.a
Constitutio, licet canon. an habeat locũ in dignitatibus. 108 C.in gl.l
Constitutio, licet canon. an habeat locũ in vicariis perpetuis ecclesiarum parochialium. 109.B.in gl.c
Constitutio, licet canon. an habeat locũ in ecclesia parochiali quæ defiit habere parochianos. 108.C
Constitutio noua an extẽdatur ad pendentia tempore constitutionis. 108.D
Constitutio noua ligat post duos menses à tempore publicationis. 498.C
Constitutio pœnalis loquẽs in vno casu, an extendatur ad aliũ casum similẽ & communiter parificatum. 165.D
Constitutio principis noua an tollat statutum episcopi continens id quod ius commune. 12.D
Constitutio publicata post duos menses ligat. 478.D
Constitutio quid sit. 10.C
Constitutio vnde dicitur. ibid.
Constitutio, vt circa, an habeat locũ in appellationibus ad inferiorẽ à papa interpositis. 86.B
Constitutio,vt circa.an afficiat adhærentes. 88.B
Consuetudo dat iurisdictionem. 269.D. & 317.B.in gl.h
Consuetudo leges interpretatur. 413.D. in gl.d
Consuetudo quando debeat esse præscripta. 64.C
Consuetudo quãdo dicatur rationabilis. 13.C
Consuetudo ecclesiæ Romanę quãdo sit sequenda. 9.C
Consuetudinis descriptio. 63 D
Consuetudine de optando stante, an possit capitulum prefigere certos dies ad optandum. 66.B
Contemnere non dicitur qui nõ interpellatur. 125.C
Contigua quæ sunt. 758.A.& 585.C
Contractus celebratus in ecclesia valet. 592.D
Contractus in ecclesia celebrari nõ debent. ibid.in gl.y
Contumax est duplex, scilicet præsumptus & manifestus. 737.B
Contumax in vno actu iudicij, an sit citandus ad alios actus. 338.B
Cõtumax manifestus quis dicitur. 737. B
Contumax multos offendit. 336.B
Contumax præsumptus quis dicitur. 737.B
Conuersi an possint præscribere ius eligendi. 163.C
Chordigeri non sunt obligati ad obseruationem omnium consiliorum euangelij. 778.C
Chordigeris est permissus triplex viuẽdi modus. 779.C
Corrigenda non sunt iura per subauditiones & repetitiones tacitas. 120.D. versu 2.a fine.
Crimen an probetur per instrumentum. 361.D
Crimen mere ecclesiasticũ impedit condemnationem iudicis secularis. 653.D
Crimen mere laicum impedit condemnationem iudicis secularis. 653.D.ibi, Nota vnum &c.

Crimen

Sexti libri Decretalium.

Crimen probari potest per instrumentũ. 775.A.versu 6.in glo.
Crimina excepta sunt tria. 351.A
Crimina morte extinguuntur. 638.A
Culpa sua si quis incidit in casum propter quem non fecit quod facere debuit,an sibi imputandum sit. 845.C
Cura animarum an possit conferri non existenti in sacris. 442.C
Curiosus quis dicatur. 201.D
Custos ecclesiæ vacantis,an facit fructus suos. 107.A.in glo.b
Cyriacus quare papatui renuntiauit. 202.C

D

Damni & iniuriæ petitio diuersa est. 262.D
Dare nemo potest quod non habet.260. C.in gl.q
Decem dies qui dantur ad appellandum, currunt à tempore prolationis sententiæ. 331.D.in gl.k
Decimæ an debeantur ex præcepto. 542.D
Decimarum quarta in certo casu debetur episcopo. 770.C
Decimarum quatuor genera olim soluebantur. 543.C
Declarans nõ dicitur ius nouum edere, sed antiquum declarare. 545.A
Decretalis, Exiit. debet vt reliquæ in scholis legi. 789.B
Decretum an afficiat ignorantes. 194. D.& 500.d.in gl.r
Decretum appositum in gratia cõditionali, suspẽditur in euentum conditionis. 53.D
Decretum papæ ligat ignorantes. 489. D
Decretum quid sit. 524.B.cir.fi.
Defendere tenetur quis vicinum. 733.C
Defendere licitum est non tantum personam,sed etiam bona. 732.D
Degradatio qualiter fiat. 624.D
Degradatio qualiter debeat fieri, & quot episcopi debeant esse præsentes. 705. D
Degradatus an gaudeat priuilegio canonis,si quis suadente. 706.C
Degradatus conficit verũ Corpus. 706. D.in fi.gl.g
Delegatus à papa an possit cognoscere & pronuntiare locum esse insignem. 40.A
Delegatus ab alio quàm à principe, an possit post litem contestatam subdelegare. 383.C.in gl.e
Delegatus ab inferiore à principe habẽs speciale mãdatum subdelegandi,subdelegare potest. 244.D
Delegatus ab inferiori à papa vt aliquid exequatur in certo loco, si non potest exequi in illo loco, non potest in alio loco exequi absque nouo mandato. 246.A.in glo.a
Delegatus ab ordinario, an debeat habere expensas. 45.D
Delegatus archiẽpiscopi non excõmunicat suffraganeum. 260.D
Delegatus ordinarij locum non mutet sine nouo mandato. 246.B
Delegatus & procurator diuersimodè causam occupant. 239.D
Delegatus habens beneficium sufficiẽs, an possit petere expensas. 45.D
Delegatus in causa sui episcopi, potest vt suspectus recusari. 41.C
Delegatus inhabilis ex defectu qualitatis requisitæ,si procedat partibus non excipientibus, an valeat processus. 39.B
Delegatus multipliciter iurisdictionem habere denegatur. 247.B
Delegatus non debet recipere munus etiam vnius denarij. 45.A
Delegatus papæ, an possit ad cautelam absoluere. 723.B.in gl.b
Delegatus potest cognoscere an sua sit iurisdictio. 247.C
Delegatus potest ecclesiã interdicto supponere. 694.D
Delegatus quare reuocat subdelegatum re integra, & procurator non reuocat substitutum. 287.A
Delegatus suspectus antequam se intromittat,delegare potest. 235.A
Delegatus vnus sine alio non procedit si causa pluribus est simpliciter cõmissa. 640.D
Delegati & conseruatores differunt in multis. 248.C.versu 4.
Delegati iurisdictio non probatur sine scripto. 575.B.in gl.d
Delegatio iuris & delegatio papæ equiparantur quo ad subdelegationem. 269.D
Delictum commissum ab vno ex pluribus,si ignoretur delinquens, qualiter debeat puniri. 127.D
Delictum prælati in omittendo præiudicat ecclesiæ. 302.C.in gl.f
De medio,id est,de hac vita. 521.C
Denuntiatio excommunicationis non reddit quem excommunicatum. 753. D
Desertus locus quis dicitur. 769.C
Deus neminem vult perire. 591.D
Dextra vnde dicitur. 135.A. in 1.versu glo.
Diabolus contra chordigeros cõcitauit æmulos. 776.C
Dies pro quiete dandus est longum iter facturo. 118.D
Diæta qualiter computanda est. 43.A
Diæta an debeat computari secundum computationem legalem, vel vulgarẽ. 43.B.in glo.d
Diæta in actione reali qualiter debeat computari. 42.A
Differre non dicitur qui impeditus est. 93.B
Digitus nõ est membrum, sed officium membri. 668.D
Dignitas & persona differunt. 26.C.in glos.i
Dignitas,personatus, & officium in quo differunt. 59.D
Dignitas quid est. 37.D
Dignitas,vel personatus, an possit obtineri per illum qui patitur defectum in ordinibus. 220.B.in gl.k
Dignitates duas nullus debet tenere in eadem ecclesia. 60.C
Dilationes iuris an possit iudex abbreuiare vel prorogare. 122.A
Discretio, omnium virtutum est mater. 551.D
Dispendium & compendium differunt. 21.A
Dispensare an possit episcopus sine consensu capituli. 167.D
Dispensare an possit episcopus vt filius obtineat beneficium patris. 221.D
Dispensare an possit episcopus in duob⁹ curatis. 223.D
Dispensare an potest episcopus vltra septennium cum curato super non promotione ad sacerdotium. 167.D
Dispensat episcopus in curato & simplici. 224.B
Dispensatio ad duo vel plura, tantũ tria comprehendit. 223.B
Dispensatio nõ exhibita in termino per ordinarium præfixo, potest exhiberi post terminum, & impedit collationẽ alteri fieri. 265.D
Dispensatio non tribuit nouum ius in beneficiis. 26.D.in gl.o
Dispensatio nulla vel minus sufficiens sunt paria. 265.C.in gl.f
Dispensatio super ætate, an possit fieri per episcopum & super prorogatione anni dati ad promouendum. 109 A
Dispensationem exhibere coguntur dispensati. 264.C.ibi,Nota primo.
Dispensationes debent strictè interpretari. 265.A
Dispensatus ad duo incompatibilia in diuersis diœcesibus, cui episcopo teneatur fidem facere de dispensatione legitima. 265. B.in gl.d
Dispensatus ad duo non potest vnum vel ambo cum alio vel aliis permutare. 266.C
Dispensatus super non promotione, in qua sciẽtia debet studere.168.B.in gl.h
Dispensatus vt possit percipere fructus in absentia, non habebit distributiones quotidianas. 430.B.in glos.m
Dispensato super non promotione ad sacerdotium fauore studij, an sufficiat studere in grammatica vel theologia, siue iure ciuili aut canonico. 168.B. in gl.h
Dispensandi potestas an possit queri per consuetudinem. 167.C.in fi.gl.C
Distributiones quotidianæ quibus personis debeantur. 58.C
Distributiones quotidianæ quid sint. 431.C
Doctor monachum audiẽtem leges vel physicam de scholis suis expellere debet. 671.C
Doctor qualiter debeat se habere circa scholares. 3.C.in gl.c
Doctor vnde dicatur. 3.C.in gl.c
Doctores & episcopi habent iurisdictionem in scholares & insolidum. 641.B
Dolus plus punitur quàm culpa. 154.C. in fi.gl f
Dolus præponderat culpæ. 302.D
Dolosa persuasio plus est quàm violẽta. 831.B.in gl.a
Domestici in fraudem assumpti nõ gaudent priuilegio domesticorum.700.B
Domicilium an possit haberi in pluribus locis. 217.C
Domicilium in limitibus duarum parochiarum cui ecclesiæ debeat iura parochialia. 584.B
Domicilio potest quis carere. 538.D
Domicilia plura potest quis habere. 538.C
Dominus suam rem quãdoque in alium non potest transferre. 49.C.in glos.e
Domina de adulterio accusata seruos mamittere nequit. 267.D.in gl.n
Dominium rerum ecclesiasticarũ apud quem sit. 525.C
Dominium rerum quibus fratres minores vtuntur,est penes papam. 781.B
Dominium an trasferatur ex inutili cõtractu. 526.C
Dominiũ quale quæritur per vsucapionem & præscriptionem. 799.A
Donatio causa mortis non continetur sub generali verbo donationis. 838. C.cir.fi.
Dos mulieris non confiscatur cõfiscatis bonis mariti. 648.C
Dos sine matrimonio esse nõ potest, sed bene matrimonium sine dote.846.A. in casu regulæ.in princ.
Dubitatio probabilis an quis sit eligendus,vel postulandus. 68.D
Dulia & latria qualiter differunt. 263.C

E

Ecclesia non est reconcilianda propter pollutionem occultam. 584. C.in gl.i
Ecclesia polluta quare debet reconciliari. ibid.
Ecclesia an sit reconcilianda,si aliquis in illa occidatur absque sanguinis effusione. ibid.D.in gl.k

Tabula materiarum

Ecclesia debet reconciliari licet sanctus vir ibi occidatur. 584.D.in gl.k.versu pen.
Ecclesia quando dicatur spectare pleno iure ad monachos. 686.B
Ecclesia dicitur mater nostra. 684.C
Ecclesia non cedit iura sua sine decreto. 525.B
Ecclesia parochialis alicui conferri non debet, nisi quatuor concurrant. 442.A
Ecclesia multis nuncupatur nominibus. 583.C
Ecclesia Romana est mater, tutrix & curatrix aliarum. 589.A
Ecclesia Romana quare dicatur sacrosancta. 4.C
Ecclesia potest priuare aliquem officio patrocinandi. 742.D.in gl.k
Ecclesia in loco non exempto sine licentia diœcesani ædificari non potest. 770.C
Ecclesiæ appellatione venit monasteriū. 267.C
Ecclesiæ cathedralis sancti nomen in literis ad beneficia exprimi non debet. 438.D.versu 4.à fi.
Ecclesiæ vacanti debet episcopus deputare defensorem. 523.C.in gl.d
Ecclesiam ingressi non confabulentur. 590.D.versu pen.in gl.
Edictum de procuratoribus est prohibitorium. 282.B
Edictum de testibus & de matrimonio est prohibitorium. 283.B.in gl.b
Electio abbatissæ facta in concordia vel à duplo maiori parte, debet confirmari secundum formam cap. fi. de elect. 185.D
Electio ad quos spectat de iure cōmuni. 104.A
Electio an possit fieri in loco interdicto. 81.B
Electio an sit semper proferenda per vnum. 392.B
Electio an sit nulla si aliquis de eligentibus erat excommunicatus. 98.D.in glos.q
Electio communis per quē debet fieri. 145.D
Electio facta per episcopum compromissarium per hæc verba, nos talis episcopus compromissarius &c. an valeat. 393.D
Electio Imperatoris per quos debeat fieri. 383.A
Electio in canoniis & aliis beneficiis inferioribus an possit fieri secundū formam capituli, si cui eligendi. de elec. lib.6.149.A
Electio in canoniis facta per singulares consensus valet. 145.C.in gl.b
Electio mendicantis an dicatur facta in discordia contradicēte canonico excommunicato vel suspenso. 150.D
Electio monialium an possit fieri secundum formam cap.cum dilectus.de electio.in antiq. 188.B
Electio monialium continet decem specialia. 191.B
Electio papæ vbi fiet si in mari moriatur. 81.A
Electio per compromissum potest impediri per vnum solum. 859.A
Electio per viam scrutinij & electio per viam compromissi quandoque parificantur. 189.B
Electio præsentata procuratori generali electi intra tempus debitum, an excuset electores à pœna. 127.C
Electio quando dicitur concors. 124.A
Electio quid sit. 66.C.& 68.C
Electio religiosi non mendicantis facta per minorem partem capituli priuata maiori parte potestate eligendi, an valeat. 151.A
Electio secunda facta non cassata prim in litigium deducta, est nulla. 341.B
Electioni monialium an possit opponi nullitas voti. 180.D
Electione imminēte an sint absentes vocandi. 76.B
Electiones monialium non possunt ratificari per accessum, quādo omnes partes sunt pares in numero vocum. 187.C.in gl.i
Electionum diuersitas ecclesias damnis afficit. 340.D
Electus administrans ante confirmationem, an sit priuatus ipso iure, vel per sententiam. 91.C
Electus an possit prosequi electionē suā ex multiplici iure eligentium. 152.A
Electus an possit sine superioris auctoritate renuntiare electioni suæ. 153.C. in glo.b
Electus an possit sine nota ambitionis prosequi suam electionem. 117.C
Electus adstrictus venire ad curiam per ca. cupientes. tenetur venire etiam si aduersarij sui non veniant. 120.B
Electus & confirmatus à cuius cōfirmatione est appellatum, vtrum incurrat pœnā si administret appellatione pendente. 90.D.in gl.k
Electus habens petere quàm cito commodè potest confirmationem suæ electionis, qualiter debeat se habere. 118.B
Electus in certis casibus potest administrare ante confirmationem. 187.B
Electus non petens confirmationem intra tres menses post præstitum cōsensum, cadit ab electione sua ipso iure. 94.C.in gl.m
Electus non valens habere copiam papę vel auditoris intra tempus in constitutione, cupientes, præfixum, an liberetur semel protestando. 121.B
Electus si obiiciat opponenti quòd tempora constitutionis, cupientes, nō seruauit, & opponens hoc idem opponat electo, de qua obiectione primo discutietur. 126.C
Electo priuato iure suo ideo quia constitutionem cupientes. in aliquo non seruauit, an reuertatur electio ad capitulum. 123.A.in gl.a
Electoribus Imperatoris non est præfixum certum tempus ad eligendum. 383.C
Eligentes qui non præsentant electionē intra tempus debitum, qua pœna puniantur. 127.C
Eligere an & quando dicatur quis vnam ex pluribus actionibus sibi competētibus. 152.D
Eligere vel optare habens an possit variare. 30.A
Eligi an possit secularis in episcopum ecclesiæ regularis. 157.D
Emptor rei debētis seruitutem an auget quanto minoris. 835.C
Episcopatus nō dicuntur vacare in curia Romana. 434.C.in gl.f
Episcopus an possit committere specialiter collationē alicuius beneficij vacaturi. 228.D
Episcopus an possit committere alicui specialiter vt conferat certum beneficium cum vacabit. 257.B
Episcopus an & quando dicitur interesse in capitulo vt prælatus, vel vt canonicus. 423.A.in gl.b
Episcopus cardinalem præcedere debet. 586.D
Episcopus est in capitulo aliquando vt canonicus, aliquando vt episcopus. 422.D
Episcopus ex iusta causa potest de iure vnius ecclesiæ alteri dare. 523.A.versu 2.in glos.
Episcopus habet tuitionem, curam & gubernationem pupillorum, viduarū & peregrinorum per alium. 871.C
Episcopus iurans an teneatur tangere euangelia. 87.A.in gl.a
Episcopus non incurrit aliquam pœnam suspensionis etiam à fructibus beneficiorū, nisi de ipso expresse caueatur. 176.C
Episcopus per quid cognoscitur esse in capitulo vt prælatus, vel vt simplex canonicus. 422.D
Episcopus potest facere statutum. 14.D
Episcopus qui iniustè & scienter facit se in episcopum cō.ecrari, perdit beneficia priora. 459.C.in gl.c
Episcopus quo ad iurisdictionem episcopalem habet intentionem fundatā de iure communi. 271.C
Episcopus si nō suum subditum ordinet, tenet ordinatio. 830.D
Episcopus solus clericū hæreticum degradare potest. 624.D
Episcopi an grauius puniātur quàm inferiores. 231.B
Episcopi habent multa priuilegia à iure communi eis concessa. 701.B
Episcopi in regno Franciæ extra septa sua non possunt delinquentes capere. 270.D
Episcopi quandoque maximi pontifices appellantur. 11.D.in gl.a
Episcopi regni Franciæ an habeant territorium, & citationem realem facere possint. 319.A
Episcopo excommunicato capitulū beneficia non confert. 226.A
Episcopo excommunicato an officialis possit de causis cognoscere. 226.C.in glo. g
Episcoporum horæ quibus benedicere possunt populum. 226.C.in gl.g
Episcoporum officium in quibus consistit. 728.A
Episcopis dare coadiutores ad solum pa pam spectat. 492.A
Epistylium quid sit. 134.C
Errans in vno articulo, si post abiurationem labatur in alio, non ob id dicitur relapsus. 637.D
Errare est aliud pro alio putare. 861.B
Error probabilis excusat à condemnatione expensarum in causa principali. 815.D.cir.med.
Error est consensui contrarius. 304.A
Euidens & manifestum differunt. 772.D
Ex tua. de fil.presby. optimè declaratur. 837.C
Exceptio dilatoria nō probata corā iudice à quo, probari poterit coram iudice ad quem. 737.D
Exceptio & defensio qualiter differant. 322.D.in gl.k
Exceptio dicitur legitima quæ nō elidi tur replicatione. 864.A
Exceptio peremptoria quæ est. 322.C
Exceptio si allegetur impertinēs, debet iudex interloqui super illa. 423.D
Exceptiones an sub regula cōtineantur. 793.B
Excipientis potior est conditio in pari delicto vel causa. 868.D.versu 4. à fine.
Excommunicatio aliquando fertur in personam incertam. 753.C
Excommunicatio duos habet effectus. 299.C
Excommunicatio est mortis ęternæ dānatio. 746.C
Excommunicatio fulminatur cōtra glossantes decr. exiit qui seminat. non obquibuscunque priuilegiis, cuius excommunicationis absolutionem sibi papa reseruat. 789.C
Excommunicatio lata cōtra episcopum ab officiali archiēpiscopi, an valeat. 260.D.in glo.y

Excommu-

Sexti libri Decretalium.

Excōmunicatio lata sine scriptis, tenet. 719.C
Excommunicatio lata post appellationē legitimam, est nulla. 739.C
Excommunicatio licet extorta per vim vel metum, tenet. 300.B
Excommunicatio non est pœna, sed medicina. 740.D
Excommunicatio non fertur ab homine nisi pro contumacia. 225.D
Excommunicatio nō fertur in collegiū. 672.B
Excommunicatio non fertur ipso iure per hęc verba, sub anathemate prohibemus. 225.B
Excommunicatio non est ferēda nisi putetur profutura. 719.B
Excommunicatio non debet ferri in capitulum. 320.D
Excommunicatio nō retrotrahitur. 765. A.versu 2.in gl.
Excōmunicatio non conualescit per desertionem appellationis. 753.A
Excommunicatio non debet ferri in vniuersitatem vel collegium. 582.A
Excōmunicatio potest opponi in vtroq; foro. 742.C
Excommunicatio potest ferri pro futuris culpis per viam statuti. 14.D.& 307.D
Excommunicatio quibus casibus fertur à canone. 762.D.in gl.g
Excommunicationis exceptio apertissimis documentis probari debet. 364. B.ibi, nota quòd illa.in glo.
Excommunicationis sententia in quibus casibus dicatur nulla. 746.C
Excommunications sententia differt ab aliis sententiis. 720.B.cir.fi.
Excommunicationem quādoque incurrit qui laicum offendit. 595.D.versu pe.in glo.
Excommunicationem dicens iniustam, primitus absolui debet. 737.A
Excommunicationem quādoque incurrit qui laicum percutit. 104.B
Excommunicator excōmunicato petēti tradat excōmunicationis exemplum. 719.C
Excommunicatus an possit condere testamentum. 743.A.in gl.a
Excommunicatus an possit instrumenta conficere. 743.B
Excōmuncatus iniustè, debet humiliter absolutionem petere. 259.D
Excommunicatus maiori excōmunicatione, an possit agere coram delegato vel ordinario. 17.B
Excommunicatus minori excommunicatione potest iurisdictionē exercere. 242.C.in gl.h
Excommunicatus minori excommunicatione, vel cōstitutus in peccato mortali potest eligere. 96.B
Excommunicatus non sum si quis nomine meo percussit clericum, nisi ratificem. 764.A
Excommunicatus non potest esse aduocatus, nec procurator, nec testis. 742.C
Excommunicatus potest iterum excommunicari. 300.C
Excommunicatus post appellationem legitimam potest licitè celebrare. 724.D
Excommunicatus quare non potest impetrare rescriptum ad iudicem delegatum. 17.B.in glos.ibi, Circa hanc.
Excom unicatus tanquam actor in iudicio esse nequit. 364.A
Excōmunicati & infames in hæresi admittuntur in testes. 630.C
Excommunicati rescriptum quare non valet. 17.C
Excommunicati sunt incapaces spiritualium. 264.D
Excommunicato præsente celebrans nō contrahit irregularitatem. 758.D
Executor datus ad prouidendum, nō potest inhibitionem generalem facere. 507.C
Executor habens potestatem conferēdi potest interdicere ei ad quem aliàs de iure pertinet conferre. 499.C
Executor testamenti an possit deputari minor. xxv. annis, vel mulier. 534.C. in glo.n
Executoris officium cōmissum sub nomine dignitatis, an transeat ad successorem in dignitate. 535.C.in gl.c
Executorem ad prouidendum dando, videtur papa ad ipsum vel ad se prouisionem reuocare, secus quando datad compellendum. 509.A.in gl.a
Executore mortuo an eius officiū transeat in hæredem. 534.D.in gl.u
Executores gratiæ dicuntur delegati. 241.D
Executores literarum apostolicarum dicuntur delegati. 52.B.in gl.b
Exempta ecclesia, & ipsius ministri videntur exempti. 695.D
Exemptio non probatur per illa verba, recipimus vos in speciales filios. 770. A.ibi, Nota primò.in gl.
Exemptus delinquens in loco non exempto conuenitur coram ordinario. 681.A
Exempti ordinariis quandoque subiiciuntur. 432.B
Exempto monasterio: ecclesia, cœmeterium, hortus, arcæ intelliguntur exēpta. 682.A
Exigo multipliciter accipitur. 310.B
Expectanti primam vacaturam debetur aliquando secunda. 204.D
Expensæ quæ fiunt in prosecutione electionis, qualiter debeant fieri. 124.C
Expensæ necessariæ & vtiles quæ sint. 125.B
Expensæ præstandæ reo per actorem non comparentem quę & quales sunt. 335.D
Expensæ qualiter petuntur. 411.C
Expensæ factæ in negotio electionis prosequendæ, an & quādo & quo iure possint peti vel repeti. 132.D
Expensarum cōdemnatio post quam citationem fieri debet. 336.A
Expensas soluere non debet qui iustam litigandi causam habet. 815.C
Experiri dupliciter sumitur. 22.D.& 290.C
Expressio beneficiorum non operatur dispensationem. 29.A
Extensio in constitutione pœnali quādo possit fieri. 165.B
Extensio quando dicatur fieri. 213.D.in glos.l
Extortio multa impedit. 150.C
Extunc, tempus extremum designat. 510.B

F

Fabricensis quis dicatur. 751.A
Fideiussor an censeatur condemnatus debitore principali condemnato. 702.D
Figmenta varia quæ committuntur per episcopos ordinantes clericos. 215.C. in gl.h
Filius agens querela inofficiosi, non tenetur lē gratum probare. 849.B
Filiusfamilias & paterfamilias qui dicūtur. 290.B
Filiusfamilias in quibus casibus possit esse in iudicio sine consensu patris. 314.D
Filius institutus in re certa nō agit querela. 530.C.in gl.c
Filius propter patrem in quibusdam criminibus punitur. 649.A
Filius liberatur à patris potestate eo ipso quòd pater commisit crimen læsæ maiestatis. 627.C.in gl.i
Filius sophisticus fuit à patre deceptus. 304.D.in vlt.versu gl.& dein.
Filius videtur consentire matrimonio per patrem ipso præsente contracto. 605.C
Filij non debent esse castigatores parentum. 493.B
Finitum quando dicatur negotium. 304. B
Fons scaturiens maior est quàm riuus inde procedens. 451.A
Frāciscus beatus prohibuit in extremis suam regulam glossāri: & literas apostolicas super ipsius relaxationem impetrari. 788.C
Fratres minores ad laborem potētes an laborare teneantur. 786.C
Fratres minores an possint habere aliquid proprij. 779.A
Fraus & mora purgantur. 171.B.in gl.d
Fructus beneficij vacantis sunt futuro successori reseruandi. 34 B
Fructus & reditus differunt. 209.B
Fructus prębendarum in duobus consistunt. 429.C
Fulminare excōmunicationem & proferre differunt. 719.B
Fundator ecclesiæ an possit statuere vt fructus illius ecclesiæ cum vacabit faciat suos. 106.D.in gl.o
Fur, rem per eum subtractam, duplici de causa non vsucapit. 803.B
Fur an absoluatur si res subtracta sibi remittatur. 804.B
Furtum quid sit. 14.D.in gl.o

G

Genus permittitur interdum vbi species denegatur. 505.D
Gladius spiritalis & tęporalis sunt apud ecclesiam. 732.C
Gladio spirituali potest se defendere prælatus ecclesiasticus contra seculares. ibi.B
Goliardi vnde dicantur. 426.C
Gradus diiunctæ quandoque confiderantur secundum ordinem scripturæ. 239.B.in gl.a
Gratia extincta, est extincta executoris potestas. 446.D.in gl.i
Gratia iam facta, morte concedentis nō expirat. 483.B
Gratia papæ per ipsius mortem non expirat. 488.B
Gratia papæ an & quando afficiat beneficium. 513.D.in glo.ibi, Videndum est &c.
Gratia vitiosa quæ sit. 28.D
Gratiam vberiorem habebunt qui non peccauerunt, quàm qui peccauerunt. 768.B.in gl.l
Gratiis similibus concurrentibus præfertur prior in data. 30.D

H

Haeres cēsetur eadem persona cum defuncto: & successor cum prædecessore. 850.C
Hæreditas intelligitur ære alieno deducto. 674.C.in gl.f
Hæreditas potius filiis quàm ecclesiæ (secundum Aug.) relinquenda. 533.A. versu.5.in glo.
Hæresim sapere manifestè qui dicantur. 636.C
Hæreticus an sit tacens male sentiens de fide. 10.A.in gl.o
Hæreticus nihil potest possidere. 573. D.in gl.k.
Hæreticus aut de hæresi suspectus potest poni in carcere ecclesiastico vel seculari. 653.A

Hæreti-

Tabula materiarum

Hæreticorũ pœna est quadruplex.382.A
Hæreticos capere nolentes, de hæresi sunt suspecti. 643.D
Hæreticis beneficia an auferri possint per inquisitores sine consilio diœcesani. 645.D
Honestatis publicæ iustitia. 601.D.in glo.ibi, Vnde iustitia.
Honores aliorum aliis non debent esse occasio nocendi. 814.C.in gl.e
Horis tribus solẽnis benedictio dari potest. 685.D
Humilitas per signa exteriora debet ostendi: vt instruantur alij. 590.D
Hydrophylaces qui dicantur. 751.D.in glo.d

I

IAcobitæ præferuntur chordigeris. 542.D
Idoneitas impetrantis an consideretur secundum tempus impetrationis vel vacationis beneficij. 32.D
Ius diuisio interpretatur. 883.C
Ieiunia per alios impleri possunt. 637.A
Iesus Hebraicè, dicitur saluator latinè. 591.D
Ignorantia est mater errorũ. 9.D.in gl.l
Ignorantia supina quæ dicatur. 14.C.in glo.l
Ignorãtia est probabilis in facto alieno. 88.D
Ignorãtia præsumitur nisi probetur scientia. 462.C
Ignorantia probatur tribus modis. 851. B.in glo a
Ignorantia affectata & scientia æquiparantur. 215.C.in gl.g
Ignorantia est multiplex. 249.C
Illegitimus tribus rationibus ab ordinũ & beneficiorum promotione repellitur. 223.C
Illegitimus à multis repellitur. 208.C
Imagines sanctorum an debeãt adorari. 263.B
Immunitas alicui concessa, & eius posteris, non comprehendit fœminas. 708.A
Impedimenta multa propter quæ excusatur curatus non promotus ad sacerdotium intra annum. 170.C
Impendere crimen suum commodis alienis est indecens. 870.ad literam.C
Imperator non dicitur nisi corona susceptа. 884.A.versu 6.in gl.
Imperator non debet deponi nisi ex maxima causa. 381.A
Impetrãs auctoritate apostolica præfertur obtinenti collationem ab alio: licet ille ex consuetudine vel alio iure speciali conferat. 469.C
Impetrans secũdus præfertur primo impetranti in multis casibus. 453.C
Imperator an possit à papa eligi. 383.B
Impetrans à sede apostolica an & quãdo præferatur aliis impetrantibus. 512.A
Impetrare præbendam tanti valoris, & vsque ad talem valorem, sunt diuersa. 438.A
Impossibile dicitur de iure vel de facto. 359.B
Impossibilitas est triplex. 807.A.in gl.a
Impossibilitas vitiat obligationẽ à principio, & ex post facto elidit. 845.B
Importunitas est duplex. 57.D
Impotentia est multiplex. 359.C.in gl.f
Impubes quis dicatur. 530.C.in gl.a
Impubes causas spirituales sine sui curatoris auctoritate tractare non potest. 313.B
Impubes profiteri non potest. 548.D
Impugnans aliquid ex necessitate officij, potest ex illo commodum consequi. 842.D.in gl.a
In medium, id est in iudicium. 522.D.in glo.n
In beneficiis non attenditur possessio. 796.C.circa med.
Inconstantia reprobatur. 20.C
Indefinita vtrum equipolleat vniuersali. 85.A.in 2.versu gl.& dein.
Indulgentiæ concessæ vltra potestatem concedentis, an valeant saltem ad limites suæ potestatis. 717.D.in gl.e
Indulgentiæ possunt concedi per archiẽpiscopum subditis suorum suffraganeorum. 714.C
Indulgentiæ ecclesiasticæ non prosunt nisi correctis. 806.C.in gl.c
Infamia retro notatur is qui appellationem interiectã non prosequitur.753.C
Infamia notatur iudex male iudicans. 374.D
Infamis non potest esse iudex, sed bene arbiter. 882.C.in gl.d
Infans quid videat ignorat. 550.B.& 605.D
Infinitas reprobatur à iure. 19.B.in gl.a
Ingrediens religionem an intra annum probationis perdat ius ad rem quod habet ad beneficium. 554.D
Ingrediens religionẽ an possit recipere fructus beneficij intra annum probationis. 556.C.in gl.i
Inimicitia repellens procuratorem consistit in arbitrio iudicis. 285.C.in gl.e
Iniuria dici non potest, vbi est iuris auctoritas. 852.A
Iniuriam passus licet rancorẽ dimittere teneatur, non tamen emẽdam. 667.D
Iniuriam fieri non prohibens cũ possit, an teneatur. 822.D.in gl.c
In institutione canonica quatuor requiruntur. 797.B.in gl.c
Innouata post appellationem an & quando debeant reuocari vel non. 416.D
Innouata post appellationem reuocantur ex officio iudicis. 417.A.versu 18.in gl.
In obligatione generali non veniunt vxor & liberi. 878.C.in gl.c
Inquisitor hæresis deputatus ab alio quã à papa, non potest inquirere contra episcopũ etiam cum speciali mandato. 650.D.in gl.l
Inquisitor hæresis quẽ ordinem seruare debet. 651.C
Inquisitor hæresis & episcopus si discordant, quia vnus cõdemnat, alter absoluit: quid iuris. 654.C
Inquisitio nõ fiat nisi infamia præcedat. 622.D
Inquisitio non debet fieri non præcedẽte diffamatione, aliàs potest appellari. 623.B
Institutio auctorizabilis pertinet ad episcopum. 569.B
Institutio est triplex. 795.C
Institutio quid dicatur. ibi.B
Instituere & admittere differunt. 495.A
Instituere quid sit. 796.D
Institutus in re certa an sit loco legatarij. 530.D.in gl.c
Interdictũ rei spiritalis differt ab interdicto alterius rei temporalis. 721.C
Interdicti sententia potest ferri in collegium. 756.B
Interdicto loco non sunt incolę interdicti. 756.C
Interdicto clero alicuius ecclesiæ propter hoc non intelligitur ecclesia interdicta. 756.C
Interdici non potest ecclesia per canonicos sine episcopo nisi in duobus casibus. 261.D.in gl.b
Interlocutoria transit in rem iudicatam sicut definitiua quo ad partem. 400. D.in gl.o
Interrogatoria quæ dantur à parte testibus contra se productis, qualiter debeant concipi. 355.A.in gl.b
Interruptio qualiter fit. 801.in fi.B
Intrusus & violẽtus sunt diuersa. 450.D
Ipso iure quãdo dicatur aliquid fieri. 16. D.in gl.e
Irregularis non est præsente excommunicato celebrans. 694.B
Irregularitas ex duobus prouenit. 222. C.in gl.h
Iudex à quo, potest appellantem citare si velit grauamen reuocare. 421.A
Iudex ad quem, cognitionem principalis causæ retinere non potest. 397.D
Iudex ad quem, quãdoque cognoscit de principali ab initio. 411.C
Iudex ad quem, quãdo prohibere potest iudici a quo. 415.A
Iudex qui ex causa ad testes accedit, à quo debeat procurari. 46.B
Iudex an possit prouidere circa ea quæ habent tractum de futuro. 667.D
Iudex an debeat sen per iudicare secundum allegata & probata. 375.B
Iudex appellationis de principali nõ cognoscit ante appellationis discussionem. 316.B
Iudex debet ex officio annullare attentata post sententiam definitiuã. 414.D
Iudex debet inquirere de idoneitate tutoris vel curatoris quem nominauit. 851.B.in gl.a
Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos in multis casibus. 368.D
Iudex equitans an sententiam ferre possit. 396.A
Iudex & multi alij debent esse certi. 74.D
Iudex in quibus casibus possit supplere ex officio suo. 130.A
Iudex ordinarius non tãtùm potest locũ maiorum mutare, sed etiam delegatus causa subsistente. 245.D
Iudex male iudicans per dolum aut imperitiam, qua pœna puniatur. 377.C. in glos.d
Iudex pœnam ca.j.de re iudi.nõ incurrit nisi sex concurrentibus. 374.D
Iudex rectè iudicãs dicitur ferre sententã. 376.C
Iudex secularis sine metu excommunicationis potest clericum capere in delicto flagranti. 749.C
Iudex supplet de iure & de facto notorio. 367.D.in gl.m
Iudicis instructio antequam sententiam ferat. 392.A
Iudicis præceptum obligat. 267.D
Iudicem esse est honor & etiam onus. 235.D
Iudices per quatuor corrumpuntur. 376. B
Indices quidam suos grauant, vt iustiores appareant. 496.D
Iudicibus pluribus datis an possint aliqui sine aliis procedere. 307.D. in glo.h
Iudicetur magnus vt paruus. 374.D
Iudicium Dei non fallit nec fallitur. 375.D
Iudicium multipliciter accipitur. 814.D. circa finem.
Iudicium non debet vendi. 44.C
Iudicium per duo dicitur cœptum. 326. A.versu 18.in gl.
Iudicij locus sit tutus & honestus. 246.B
Iudiciales actus facilius interdicuntur. quàm extraiudiciales. 724.D.in gl.u
Iudicatum propriè dicitur quãdo appellari non potest. 415.D
Iuramentum calumniæ in cuius animã per procuratorem præstatur. 328.C
Iuramentum calumniæ quare non præstabatur olim in causis spiritalibus. 327.A.in gl.a
Iuramentum calumniæ & veritatis differunt. 310.A.in gl.e
Iuramentum de calumnia potest peti & præstari in qualibet parte litis. 326.B. in gl.ibi, Not.tertio.

Iuramen-

Sexti libri Decretalium.

Iuramentum dicitur illicitum ex animo. 359.B
Iuramentum maiorem habet auctoritatem quàm res iudicata. 323.C.in glos.a
Iuramentum mutat forum: & validat cõtractum. 321.D
Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. 60.C.& 862.D.ante additionem in gl.
Iuramentum propriũ dicitur quod præstatur per seipsum vel per procuratorem habentem ad hoc speciale mãdatum. 89.A
Iuramẽtum quod posset seruari sine interitu salutis æternæ, quandoque seruandum non est. 862.B.in fi.
Iurans seruare statuta illicita, an sit periurus. 359.C.in gl.f
Iurans non accusare nihilominus potest denuntiare. 526.D
Iurans non alienare: si postea alienet & iuret non contrauenire: an teneatur seruare primum iuramentum vel secundum. 361.B.in gl.b
Iurare non dicitur corporaliter qui iurat præsente textu euangeliorum: seu qui illa tangit cubito vel pedibus. 87.A. in gl.a
Iurare sine causa non licet. 358.C.ibi, Nota primo.
Iura incorporalia inter immobilia computantur. 525.C.in gl.c
Iura contraria per papam cõcordari debent. 629.D
Ius ad rem facilius perditur, quàm ius in re. 428.C.in gl.f
Ius caret aduersitate. 661.D
Ius est duplex. 10.B
Ius idem est quod ratio. 794.C.ibi, Et si dicatur in gl.
Ius in re & ad rem quando dicatur. 30. D
Ius quid sit: vnde dicatur & quomodo sumitur. 794.D. ibi, Ad secundum.in gl.
Ius limitans & limitatum in eisdem casibus habent locum. 435.D
Ius patronatus an possit haberi ex consuetudine. 106.D
Ius patronatus laico competere potest. 570.C.ibi, Nota primo.
Iuris canonici subiectum dicitur esse homo dirigibilis in Deum & in bonum commune. 798.C
Iuri suo quis renuntiare non potest. 312.A
Iurium declaratio ad papam spectat. 156.B
Iurisdictio an perpetuetur per actũ nullum. 240.B.in gl.l
Iurisdictio apostolica quibus personis committenda sit. 36.D
Iurisdictio episcopi non ita dependet ab archiẽpiscopo, sicut delegatorũ papæ ab ipso papa. 206.D
Iurisdictio inefficax in delegante an sit inefficax in delegato. 235.C
Iurisdictio non est sine dignitate. 294.C
Iurisdictio ordinaria est fauorabilis: delegata verò est odiosa. 17.C.in fi.
Iurisdictio perpetuata in vno articulo, an censeatur perpetuata in aliis articulis. 640.A
Iurisdictio perpetuatur per actum subdelegationis. 247.A
Iurisdictio secularis minor est ecclesiastica. 369.B.& 742.C
Iurisdictio temporalis est minor ecclesiastica. 742.C
Iustus cum sederit super sedem, non aduersabitur sibi quidquam malignum. ibid.in glo.e

L

LAbor maximus est in libris scribendis. 7.D.in litera e
Læsæ maiestatis crimen qualiter cõmittitur. 709.D
Læsio capitis grauior est quàm membrum. 276.C
Læsio enormis inducit restitutionẽ. 302. D.in gl.e
Laicus in clericum quandoque potestatem habet. 81.C
Laicus potest esse præbendatus. 241.B. in gl.versu 28.
Laici ecclesias regere non debent. 116. C
Laici clericos vt plurimũ persequuntur. 593. D
Largitas ex affectu & non ex quantitate doni procedit. 886.A
Legata sibi relicta an possint fratres minores agnoscere. 784.D
Legatus actus suos facit auctoritate legationis. 465.B
Legatus an possit exercere aliquam iurisdictionem extra prouinciã sibi decretam. 172.A
Legatus an possit reuocari à cœtu cardinalium. 253.C
Legatus beneficia in curia vacantia conferre non potest. 252.B
Legatus licet possit reseruare, nõ tamen potest ius ad vacaturas dare. ibi.A
Legatus de latere an possit conferre beneficia quorum collatio est ad sedem apostolicam deuoluta. 251.D
Legatus de latere conferre potest beneficia: sed non alij. 476.B
Legatus de latere an possit cõcedere fructus primi anni beneficiorum vacantium. 35.B
Legatus de latere non potest cõmittere causam summariè & de plano cognoscẽdam in casibus aliàs à iure nõ permissis. 658.C.in gl.g
Legatus de latere non potest omnia, nisi quæ expresse sunt excepta. 172.C.in glos.f
Legatus de latere quos electos cõfirmare potest. 173.A
Legatus licet possit reseruare, non tamẽ potest ius ad vacaturas dare. 251.A
Legatus non cardinalis licet habeat ordinariam, tamen beneficia cõferre nõ potest. 251.A
Legatus missus vel natus non potest recipere resignationes beneficiorum. 450.A
Legatus non potest conferre plebaniam collatiuam. 256.B
Legati statuta non expirant legatione finita. 253.B
Legatum est & de futuro & de præsenti. 501. D
Legata de futuro & de præsenti differũt. 502.A.in gl.i
Legatorum tres sunt species inter se differentes. 251.C
Legatio quatuor modis finitur. 254.C.in glos.f
Legatio est personalis & realis. ibi.
Leges an sit licitum audire clerico obtinenti ecclesiam parochialem habentem sub se vnicam capellam tantùm. 598.D
Lex an recipiat mutationem ex diuersitate locorum. 116.B.in gl.t
Lex incorporata in decretis, non est seruanda si sit contraria canonibus. 524. B.circa med.gl.e
Lex noua rollit antiquam cõtrariam: non tamen statutum. 11.C
Libellus alternatiuus an sit admittẽdus. 385.A
Libellus est de substantia ordinis iudiciarij. 324.C
Libellus in actione iniuriarum qualiter debeat concipi. 262.D
Libellus in Publiciana. 385.C
Liberam habens administrationem an possit donare. 208.D.& 228.C
Libere dicitur facere, qui aliquem non tenetur requirere. 239 C
Libri sine magno labore scribi non possunt. 7.D
Libri sunt ad scientiam necessarij. 780. D
Literæ facultatis non grauãt ecclesiam. 24.B
Lites sunt abbreuiãdæ. 397.B.in gl.Nota primo.
Litis cõtestatio an dicatur fieri per propositionẽ exceptionis peremptoriæ. 866.C
Litis contestatio an inducatur per duos procuratores quorum vnus confitetur, alter negat. 292.C.in glos.c
Lite pendente super beneficio, si moritur alter litigãtium, non est alius subrogandus. 342.D
Litigiosa res quando dicatur. 341.C
Locus contractus debet apponi in instrumento per notarium. 390.C
Locus quando dicatur remotus. 217.D
Loca antiqua non possunt mendicantes mutare propria auctoritate. 678.B
Loca vicina quæ dicantur. 711.D.in glos.g
Ludi certis ex causis permittuntur. 821. D.versu 8.

M

MAioritas circa multa consideratur. 256.C
Malitiis hominum prouidere est multũ difficile. 751.D
Mandans & mandatarius pari pœna puniuntur. 748.C
Mandans soluere, an videatur soluere. 674.B
Mandatũ speciale in multis casibus exigitur. 289.B
Mandatum de prouidendo de præbenda vacatura, an extendatur ad vacantem tempore mandati. 449.A
Manifestus vsurarius quis dicatur. 673. C
Manifestum & euidens differunt. 772.D
Manifesti qui dicuntur. 671.B
Marchio, comes, capitaneus, valuassor quis dicatur. 137.D
Mare an sit in alicuius territorio. 76.D
Masculinum genus quandoque concipit fœmininum. 105.D.in gl.b.& 190.A
Matrimonium carnaliter non consummatum an per papam possit dissolui. 558.D
Matrimonium contractum inter minores in quibus malitia supplet ætatem, valet: licet adinuicem se non cognouerint. 606.C.in gl.h
Matrimonium per quid cõtrahitur. 297. D
Matrimonium per procuratorem cõtrahi potest. 297.A
Matrimonij institutio fuit duplex. 558.D
Mediator an possit esse testis. 350.D
Medium inspicitur in speciebus & artificiis: sed in quãtitatibus quod minimum est. 824.B.cir.med.
Mœnia quæ dicantur. 137.A.versu 2.in glo.
Mendicantes qui dicantur. 678.D
Mensis diuiditur per calendas, idus, & nonas. 883 B. Quot dies habet. ibi.
Metus quid sit. 300.B
Metus vanus nõ inducit restitutionem. 300.D.in gl.l
Metropolitanus in tribus casibus cognoscit de subditis suffraganei. 734.D
Ministro generali decedente qui debẽt ad electionem conuenire. 787.D
Ministros paucos & bonos melius est habere quàm multos malos. 565.D

Minor

Tabula materiarum.

Minor contrahens & iurans non cõtrauenire, perdit beneficiũ restitutionis. 302.B
Minor per se potest causas spirituales aut ab illis dependentes tractare. 313.A
Monachus qui ex domo sua audit doctorem legentem in legibus, an incurrat excommunicationem. 600.C.in glos.l
Monarchia vnde dicatur. 136.C
Monasteria monachorum cùm chordigeri ingredi non debeant, de quarum monasteriis intelligatur. 788.A
Moniales in regno Franciæ includi non possunt. 560.B
Moniales eligentes scienter indignam, an sint priuatæ potestate eligendi. 188.A
Monitio debet præcedere excommunicationem. 209.C
Monitio canonica quæ dicatur. 726.D. & 744.A
Monitio quando dicatur nominatim facta. 745.A
Mora an possit purgari. 829.C
Mora in pœna incursa à iure, purgari nõ potest. 120.B
Mora in pœnis à iure iã incursis an possit purgari. 109.C
Mora vltima nocet. 751.C
Morosus quis dicatur. 829.B
Mors ciuilis an æquiparetur naturali. 28.C
Mors ciuilis naturali æquiparatur. 210.B.in glo q
Mors & absentia æquiparantur. 237.D
Mortuus æquiparatur absenti nõ reuersuro. 237.D
Morte delegati re integra, expirat iurisdictio subdelegati. 236.D.in glos.p
Motus proprius legati an excludat subreptionem, sicut motus proprius papæ. 257.D
Motus proprius non intelligitur, nisi id in gratia exprimatur. 468.C
Motus proprius non operatur dispensationem. 467.A
Mulier seminans discordiam inter moniales super electione facienda, an incurrat excommunicationem. 190.D
Mulieris hæreticæ filij puniuntur: non autem nepotes. 649.C
Mulieres non sunt personaliter ad iudicium trahendæ. 563.D in gl.h
Mulierum conditio quandoque melior est quam virorum. 190.B.& 311.c
Mulierum est simul loqui. 392.A
Multitudo est canonibus inimica. 19.B
Munus & donum qualiter differant. 635.A
Munus est triplex. 44.D
Munimenta quid sint. 400.C
Munimenta vnde dicantur. 101.C
Mundi generationes sunt sex. 6.C.in glos.z
Mutare an & quando liceat suum propositum. 824.D.in gl.b

N

NArratiua verba papæ probant plenè si sunt de suo facto, & super his fundetur intentio ipsius. 693.A
Natura imitatrix est vitiorum: & cursus prochuus est ad voluptatem. 766.D
Necessitas non subiacet legi. 779.D versu 11.à fi.
Negatiua quare non probatur. 345.D.in glo a
Negatiuum factum licet sit improbabile, est tamen ponible. 344.C
Negligentia electorum in præsentando electionem, an noceat electo. 92.D
Negligens quã lo dicatur impetrans primam vacaturam. 446.C
Negotiationes non debent fieri in templo. 592.C
Nepos quid sit. 138.B.in marg.
Nomen summi pontificis quare in eius creatione mutatur. 2.C.in litera.a
Notarius laicus potest priuari officio per ecclesiam. 48.D
Notarius effectus monachus, an possit veteres rogationes complere. 642.D
Notionem quis dicatur habere. 366.A in glo.o
Notorius criminosus an possit appellare. 408.D
Noualis terra quę sit. 770.B
Nouitius an cogatur profiteri. 549.D.in glo.i
Nouitij possunt ad seculum redire. 157.C
Nouum & vetus qualitèr intelligantur. 106.B
Numerus perfectus qui dicatur. 6.D. versũ 8.à fine.
Numerorũ quatuor sunt generationes. ibidem.

O

OBediendum est potius Deo quàm hominibus. 828.B.cir.fi.
Obedientia est inter prælatum & subditum. 822.B
Obiectiones contra personam electi. ibid.
Obiectiones contra personas eligentiũ. 85.D
Obiectiones contra formam electionis vel postulationis vel prouisionis. 85.D
Obligatio generalis non comprehendit vxorem & liberos. 878.C
Obligatus nullus presumitur. 813.C
Obliuio interdum fallit. 136.D
Obscuritas in multis reperitur. 860.C. ibi, Vt igitur. in glo.
Occasio delinquendi tollẽda est. 670.D
Occupare quando dicatur quis negotiũ. 292.D.in gl.e
Occupari sonat in malam partem. 106.B
Oculus est triplex. 149.D.in gl.d
Oculo priuatus non promouetur. 774.B
Oculis multa subiiciuntur. 611.C
Oeconomi definitio. 90.D
Officium iudicis potest interponi ad priuatam vtilitatem. 364.C
Officium quando dicatur duplex. 588.A
Officium suum nemini debet esse damnosum. 159.C
Officio priuatus an censeatur priuatus beneficio. 58.D
Officia diuina non sunt in locis interdictis celebranda. 694.A
Officia singula singulis sunt cõmittẽda personis. 477.D
Officialis episcopi habet iurisdictionẽ ordinariam. 227.C.& est ordinarius. 405.c
Officialis episcopi an possit dare alium officialem. 225.C.in gl.g
Officiales foranei vnde dicantur. 259.B
Oppidum quid sit. 757.D
Oportet est verbum necessitatis, & quãdoque honestatis. 392.D
Opponens contra electum vel postulatum, si sit episcopus, non tenetur personaliter comparere de mente cõstitutionis cupientes. 126.A
Opponens contra electum vel postulatũ plures euidẽtes defectus: si de aliquibus probet, de aliis non, an debeat repelli. 102.B
Opponens contra electum quòd est illegitimè natus, hoc probare debet. 102.D
Opponenti contra electum an sufficiat dicere, dico ipsum periurum, homicidam, vel excommunicatum. 86.C.in glo.l
Opponens contra personas eligentium an dicatur propriè opponere contra formam vel contra personam. 71.A.in glos.b
Opponens plura crimina contra electũ, & vnum solum probans, an euitet pœnam. 73.C
Opponens plura & probans alterũ quod sufficit ad victoriam, an dicatur succumbere. 88.A
Opponentes an cogantur per constitutionem, cupientes, venire ad sedem apostolicam quãdo sunt plures electi. 125.D
Opponentes contra electionem & non appellantes, an teneãtur venire ad sedem apostolicam. 71.C
Oraculum quot modis dicitur. 95.D
Oratorium quid sit. 687.D
Oratorium priuatum quilibet in domo sua erigere potest. 687.D
Ordinarius potest cognoscere de causa suæ ecclesiæ: licet non de sua propria. 692.D.in glo.o
Ordinarius potest committere causam etiam simplici clerico. 38.D.in gl.r
Ordinarius quis dicatur. 675.C
Ordinarij appellatione qui comprehendantur. 264.D
Ordinatio clerici quando dicatur canonica. 216.C
Ordinatus sine titulo habens tamen patrimonium, an agat contra prælatum. 485.C
Ordinatus à non suo episcopo sine licẽtia sui superioris, an sit ab executione suspensus. 215.D.in gl.m
Ordo episcopalis dicitur maior qui reperiri possit. 718.D.in glo.o
Ordo clericalis confertur per solam primam tonsuram. 686.C
Ordo scripturæ seruandus est. 445.A
Ordines minores largè dicuntur sacri. 214.B. in fi.gl.m
Ordines recipere an & quibus pœnis cogatur clericus beneficiatus. 109.D
Ordines ecclesiastici quare dicũtur gradus. 705.D
Ordines quo tempore conferri possunt. 212.C.& 442.D
Ordines ix. sunt in ecclesia Dei. 2.D.in glos.b
Ordines in aliena diœcesi nõ potest quis celebrare. 484.D
Oriundus de ciuitate quis dicatur. 671.A
Ossa cadaueris restituere tenentur indebitè sepelientes. 536.B

P

PActum contra naturam factum non valet. 62.C
Pactum de succedendo, siue de non succedendo, non valet. 279.D
Papa an possit deponi propter insufficientiam: & quid de aliis prælatis. 201.D
Papa est episcopus totius orbis. 713.B.in glo.c
Papa totius orbis obtinet principatum. 561.D
Papa recipiendo aliquos in filios, nõ censetur eos eximere. 698.D
Papa potest prælaturas & beneficia sub conditione vel ad certum tẽpus conferre. 25.D.in gl.b.& 569.C
Papa & Imperator deponuntur propter hæresim. 382.A
Papa compellit imperatorem iustitiam facere, & certis casibus ius canonicũ obseruare. 382.D
Papa papæ legem non Imponit. 59.C.in glos.i
Papa antiquo iure conferebat episcopatus. 141.D.in medio gl.i
Papa tollens consuetudinem vel statutũ, an videatur tollere cõsuetudinem vel statutum iuratum. 160.B.in glo.i
Papa an possit tollere legẽ ciuilem. 799.C.in glo.a

Papa est

Sexti libri Decretalium.

Papa est diœcesanus in loco exempto, sicut episcopus in loco suæ diœcesis non exempto. 141.D.circa medium.& 688.B
Papa quare statim post confirmationem suam reuocat gratias sui prædecessoris. 241.C
Papa à nemine confirmatur. 202.D
Papa non est homo, sed Dei vicarius. 136.C
Papa qualiter vocat cardinales. ibi.D
Papa diuersas habet nominationes. 11.D
Papa an possit in regno Francię dare ius ad beneficia vacantia. 445.D
Papæ presentia omnem solennitatẽ supplet. 395.B
Papæ credendum est etiã de his quæ vidit ante papatum. 202.D
Papali sede vacãte an cardinales possint vti potestate papæ. 79.C
Papatui multi renuntiauerunt. 209.C
Parietem communem an possit vnus sociorum altero inuito destruere & reficere. 859.A
Participans excommunicato maiori, nõ incurrit maiorem excõmunicationẽ sine monitione. 726.A
Pars in toto comprehenditur. 878.B
Pars maior si facit aliquid, an semper valeat. 832.D
Partes aliquotæ quæ sunt. 6.D
Partes duæ capituli in multis casibus requiruntur. 493.C
Parochiani an possint se opponere contra electum in eorũ episcopum. 85.C
Parochialia iura quæ dicantur. 280.D
Pater non potest filium priuare quarta. 881.B
Pater offenditur in filio, dominus in seruo, iudex in subdito. 382.C
Pater relinquens filio quocunque titulo, an tollat querelam. 531.A.versu 4. in glos.
Patere legem quam ipse tuleris. 672.C
Patria & natiuitas operantur vt carius vel vilius vendatur mancipium. 213.C.in gl.f.
Patronus in ecclesia patronata, aliqua cõ sequitur emolumenta. 858.A
Patronus laicus ad præsentandum quatuor menses habet, ecclesiasticus sex. 570.D
Pauci quot dicuntur. 129.C
Pauperes scholares gratis sunt docendi. 46.C
Pauperum vniuersitas gerit vicem certæ personæ. 531.D
Paupertas est iusta causa annectendi vnũ beneficium alteri. 522.D.in gl.p
Paupertas non est de genere malorum. 566.C
Paupertatis occasione multa fiunt. 46.C
Pax nõ est hodie inter homines propter sex causas. 381.C
Peccator in Deum & in ecclesiam delinquit. 806.B.in gl.C
Peccatum, delictum, & crimen differũt. 803.D
Peccatum cõtra naturam est pessimum: & si totus mundus eo vteretur, non esset excusatio. 655.D
Peccatum veniale an possit remitti sine mortali. 4.A
Pecuniã recipere an liceat chordigeris. 782.A
Penuria indigentiam notat. 562.B
Pendentia multa impediunt. 255.A.in glo.a
Pensio non obligat ad residentiã. 428.B
Periurus tripliciter punitur. 361.D.in glo.g
Permutatio beneficiorũ non impeditur per gratias expectatiuas. 527.D.in gl. Nota primo.
Permutatio non tenet si non interueniat consensus eorum qui habent eligere. 528.D
Perpetua indulgentia quando dicatur. 58.A
Pertinere verbum qualiter intelligitur. 199.D
Plus in qualitate, non includit minus in qualitate. 839.B
Podagræ non generantur illis quibus victus subtrahitur. 433.A
Pœna ca.cùm in cunctis. contra eligentes scienter indignum, an habeat locũ in inferioribus dignitatibus. 142.C
Pœna corporali mitius puniuntur superiores quàm inferiores. 577.D
Pœna inefficax in aliam conuertitur. 177.A
Pœna in matrimonio interuenire non potest. 49.D.cir.fi.gl.e
Pœna non censetur imposita ipso iure per verba futuri temporis: puta: innodetur, priuetur &c. secus per verba præteriti temporis. 626.D
Pœna quæ apponitur per verba futuri temporis, an intelligatur ipso iure, vel per sententiam. 125.D
Pœna spiritalis est maior temporali. 733: C.in gl k
Pœna statuta contra eos qui grauant eligentes, an habeat locũ contra grauantes patronos præsentantes. 104.C.in glo.o
Pœna transgredientes canones. 106.C. in glo.n
Pœna vel odium non debet conuerti in præmium. 865.B
Pœnæ quare sunt inuentæ. 577.C
Pœnitentia in pane & aqua, per quos potest imponi. 707.B
Portio canonica cui ecclesiæ soluenda est. 538.C
Portionis appellationis media pars continetur. 545.D.in gl.h
Possum per me, quod non per alium. 257.A
Posse dicimur, quod de iure possumus. 29.D. & 871.d
Possessio duplex. 801.A
Possessio quasi pedum positio. 801.B. versu 4.
Possessio centum annorum habetur loco tituli pro suo. 370.C
Possessio in beneficiis non attenditur. 796.C
Possessio sola bonæ fidei impedit vires priuilegij. 545.B
Possessionum alia facti, alia iuris, alia facti & iuris. 801.A.B
Possessor pacificus an dicatur qui minoris partis bonorum possessionem obtinet. 170.A
Possessor pacificus an dicatur curatus qui post adeptã possessionem patitur controuersiam. ibi.C
Possidens dolosè à principio, etiam si sine dolo desiit possidere, tenetur. 840.C
Possidere & in possessione esse sunt diuersa. 334.D
Positio vel responsio ad positionem an possit reuocari. 362.B
Positio & interrogatio qualiter differãt. 345.A
Positio copulatiua in vno vera, & in alio falsa, an possit tota negari. 353.D
Positionis descriptiones. 344.D
Positiones vnde habuerunt ortum. 345.A
Positiones quare fuerunt introductæ. ibidem.
Positiones quando possunt fieri. 344.B & 345.B
Positionum exempla. 345.B
Positionibus debet respondere pars, nõ aduocatus. 345.A.versu 18.in gl.
Positionibus respondere nolens, an & quando habeatur pro confesso. 347. D.in gl.f.& deih.
Postulatus ad ecclesiam qualiter debeat respondere præsentãtibus postulationem. 131.D
Postulatio episcopi mendicãtis facta in discordia an valeat. 150.C.in gl.d
Postulatio in monialibus locum habet. 180.C
Postulatio si non admittatur à superiori, an non admittens dicatur inferre iniuriam postulato. 132.B
Postulatio innititur soli gratiæ, electio verò iuri communi. 68.A. in gl.b
Postulatio quid sit. 66.C.& 68.C
Postulatio de quibus fit. ibid.D
Potentia aliquando prodest: aliquando nocet. 208.C
Potest verbum negatiuè prolatũ, necessitatem importat: sed affirmatiuè non. 797.A
Potest quis per aliũ, quod nequit per se. 877.D
Præbenda proximò vacatura est affecta recepto in canonicum. 511.C
Præbendam meliorem optare valens, an possit optare minorem. 65.A.in glo.a
Præbendarum collatio ad quem spectat. 24.B
Præcessor & prædecessor qualiter differant. 202.D
Prædicandi officium an delegari possit. 270.B
Prædicatoris boni officium. 780.C
Prædicatores præcedunt alios mendicantes. 149.D
Prædicare non licet in aliena parochia, nisi licentia à rectore parochiali habita. 767.D
Prædicare an possint fratres minores sine licẽtia: & à quibus est dãda. 787.A
Prælatus causas arduas non agit sine consensu: sed bene causas leues. 352.B
Prælatus debet corrigere excessus de cõ filio sui capituli. 63.D.in gl.i
Prælatus iurisdictionem obtinens temporalem potest etiã specialiter causam criminalem delegare. 601.B
Prælatus exemptus habens curam & populum non exemptum, tenetur ire ad synodum. 696.A
Prælatus an habeat liberam administrationem. 181.C
Prælatus potest iniuriam ecclesiæ illatã punire. 704.D
Prælati an propter insufficientiã possint deponi. 201.C
Prælati se absentantes debent dimittere sues vicarios. 655.D.in gl.e
Prælati sint similes Nabuthę & Ambrosio. 594.B
Præscriptio quãdo dicatur inter presentes & absentes. 42.C
Præscriptio tanti temporis de quo non extat memoria in cõtrarium, qualiter debeat probari. 372.C.in glo.c
Præscriptio quadraginta annorum quando currit cõtra ecclesiam Romanam. 373.D.in glo.n
Præscriptio non currit contra Romanã ecclesiam in iis quæ sibi in signũ specialis priuilegij reseruauit. 492.D
Præscriptio an currat contra dominium. 385.D.versu pen.ante fi.glo.
Præscriptio quid sit. 799.B
Præscribi non potest contra obedientiã principis. 717.A
Præsentatio spectans ad patronum clericum & laicum simul, debet fieri intra sex menses. 572.A
Præsentatio quæ est. 454.D.in glo. Nota insuper.& 795.C
Præsentatus per maiorem septem annis, præfertur præsentato per eius tutorẽ. 163.B

Præsentatus

Tabula materiarum.

Præsentatus per religiosos non est admittendus nisi sibi debita portio assignetur. 432
Præsentes & interessentes sunt diuersi. 429.D
Præsentatio mandati apostolici facta vni ex collatoribus, an afficiat alium. 509.D
Præsidenti negligenti datur coadiutor. 207.C
Præsides qui dicuntur. 253.A.versu 3.in gl.
Præsumptio quandoque excludit probationem in contrarium faciendam. 628.D
Præsumitur quis virtutibus plenus & non diuitiis. 810.B.circa finem.ibi, Quæritur autem.
Præsumptionum alia facti, alia iuris. 810.A
Præuaricator quis dicatur. 302.D
Pragma quid est. 136.A
Princeps vnde dicatur. 137.D
Princeps voluntarios labores appetit vt quietem subiectis præparet. 331.C.in gl.e
Princeps ex causa potest ius alterius auferre. 658.D.versu 7.ante fi.
Princeps quare fingitur habere omnia iura in scrinio pectoris. 11.B
Priùs, in decre. capitulum. de rescrip. est nomen. 441.C.in gl.f
Priuilegium habet suam vim statim cũ peruenit ad illum cui concessum est. 499.B.in gl.e
Priuilegium nociuum est reuocandum. 37.B
Priuilegium speciale mentionem debet facere de generali. 837.C
Priuilegium speciale non tollit generale, nisi de eo expresse mentio fiat. 838.B
Priuilegium vnius partis ad aliam extenditur. 131.C
Priuilegium quid sit. 15.C
Priuilegium extinguitur variis modis. 818.B
Priuilegium aliquando est personale ex parte concedentis, aliquando ex parte recipientis. 26.C
Priuilegia materiam iniuriandi præbẽt. 689.C.in gl.b
Priuilegia principis sunt perpetua. 818.B
Priuilegiorum aliud est personale, aliud reale. 808.C.in gl.c
Priuilegiatus vt possit recipere fructus primi anni beneficiorum vacantium, æquiparatur vsufructuario. 34.C.in glo.e
Priuilegiati super recipiendis fructibus beneficiorum vacantium primi anni, qualiter debeant recipere. 35.D
Prior tempore, potior est iure. 28.C.in glo.n
Prior tẽpore potior est iure in his quorum par est causa. 448.A
Priores non habent ius eligendi prælatum in maiori monasterio à quo prioratus eorum dependent. 683.A
Prioratus est duplex. 439.D
Prioratus literarum vel gratiæ apostolicæ qualiter probetur. 56.A.in gl.d
Priorissa non debet benedici. 186.B
Probatio semiplena non sufficit vbi ius exigit plenam. 72.D
Probationum copia nõ debet angustari. 366.B
Processus agitatus contra eligentes, an præiudicet electo. 130.D
Proconsul quis dicatur. 253.A
Procurator actoris satisdat de rato: & procurator rei de iudicato soluendo. 285.B
Procurator ad iudicia differt à procuratore ad negotia. 284.B
Procurator generalis licet ponat vel respondeat contraria, non tamen facit dominum deierare. 362.D.in gl.l
Procurator in rem suam quis dicitur. 282.C
Procurator constitutus post litem contestatam substituere non potest. 283.B.in gl.c
Procurator reuocatus, pendente reuocatione non procedit in principali. 285.C
Procurator in rem suam vel post litem contestatam an reuocet substitutum à se. 287.C.in fi.gl.b
Procurator primus an reuocetur per cõstitutionem secundi. 292.A
Procurator non debet pacisci de quota parte litis. 317.C.in gl.e
Procurator constitutus ad eligẽdum an possit substituere. 197.D
Procurator ad eligendũ cõstitutus qualiter debeat iurare. 196.C.in gl.f
Procurator legitimè constitutus ad eligendum, si non admittatur, an possit appellare. 196.C.in gl.f
Procurator constitutus ad eligẽdum, an possit compromittere. 198.A
Procurator in causa criminali an debeat admitti, & an valeat processus agitatus cum illo. 309.D
Procurator in causa principali, nõ tenetur defendere in causa appellationis. 357.A
Procurator qui non acceptauit mandatum, potest testificari pro constituẽte. ibi.C.in gl.b
Procurator vtrum acquirat obligationẽ personalem domino suo. 674.D
Procurator stipulando an & quando acquirat domino suo. 674.D.in gl.i
Procurator reuocari potest, licet dominus iurauerit non reuocare. 297.D
Procurator an teneatur post litem contestatam vel quasi contestatã probare mandatũ: vel cauere si dubitatur. 72.C.in gl.r.cir.med.
Procurator an admittatur in iudicio vbi agitur de crimine. 126.C
Procuratoris definitio. 177.C
Procuratoris officium est vile. 294.C.in notab.ibi, Et secundum.
Procuratorem constituens ad eligendũ vel ad matrimonium contrahendum, non censetur per hoc eligere vel contrahere. 198.D
Procurare quis dicitur quadrupliciter. 106.C
Processus habitus cum excommunicato etiam publice, valet antequam opponatur & probetur excõmunicatio. 367.A.in gl.a
Professio debet fieri in scriptis. 154.C
Professio tacita inducitur ex delatione annali habitus professorum. 549.A
Professio tacita & expressa diuersimode obligant. 548.D
Professio tacita qualiter fit. 180.D.in glo.m
Professus tacite potest eligere. 157.B.in glo. b
Promissio vacaturarum an sit omnino reuocata. 504.D.in gl.k
Promotus ad sacerdotium ante ætatem legitimam, an sit capax præbendæ sacerdotalis. 474.D
Promotus ad beneficium curatum debet intra annum ad ordines promoueri, licet ecclesia nullos habeat reditus. 471.C
Promouẽdus debet habere quatuor qualitates. 442.B
Proprietas esset inutilis si ab vsu semper separaretur. 780.B
Pro redemptione captiuorum vasa ecclesiastica possunt vendi etiã laicis. 854.D.versu 6.à fine.
Protestatio impossibilis vel contraria actui, nihil operatur. 305.C
Protestatio per factum contrarium tollitur. 152.C.in gl.p
Prouisio quæ dicatur. 70.C
Prouisio habet vim electionis & confirmationis. ibi.D
Proxenetæ qui dicuntur. 350.B
Proximum defendere licet. 732.C
Pubertas debet esse completa ad hoc q̃ quis religioni obligetur. 549.C
Pudor est maxima pars pœnitẽtiæ. 871.A.versu.2.in gl.
Pueri & aliàs beneficiati non dicuntur idonei ad beneficia. 450.D
Pupillus an habeat vocẽ in electione dignitatis inferioris ab episcopo. 162.C
Pupillus sine tutore suam conditionem facere potest meliorem, sed non deteriorem. 865.A.versu 10.in gl.

Q

Qvæstoris officiũ quale esse debet. 643.D
Qualitas intrinseca vel extrinseca quæ sit, & an præsumatur esse in quolibet homine. 102.D.in gl.q
Quia frustra, de vsuris, peculiariter declaratur. 868.B
Quies ex corde est nobis appetenda. 791.B
Quòd si nõ omnes &c. & vt omnes &c. multum differunt. 239.A.in gl.a

R

Ratio à capite est edenda. 573.D.& 672.C
Ratio allegari potest deficiente iure scripto. 162.D
Ratio suadet ob maleficia pœnas solui. 577.D
Rationem de arbitrariis reddere nõ cogimur. 19.D.& 220.A
Ratihabitio mandato cõparatur. 175.C
Reconuentio qualiter fit. 20.D
Rector parochialis dicitur publica persona. 675.D
Receptio monachorum facta vltra facultates conuentus, valet. 562.D
Recipere & admittere differunt. 432.C
Recusatio alicuius delegatorum an debeat proponi coram omnibus: an coram recusando tantum. 233.C
Recusato episcopo eligendi sunt arbitri: & quare non habetur recursus ad superiorem. 234.B.in gl.i
Recusare volens vnum ex iudicibus datis cũ clausula, quòd si non omnes &c. an debeat illam proponere coram omnibus, an coram recusando tantum. 233.C.in gl.f
Reditus & fructus qualiter differãt. 107.A.in gl.b
Regalia quid importent. 105.D.in gl.c
Regibus est proprium donare. 208.D
Regibus quare dantur tributa. 44.C
Regula qualiter definiatur, & quid sub ea contineatur. 793.B
Regula per quę verba cõstituatur. 793.C
Regula ex iure sumitur. 794.C
Regula an cõstituat ius de nouo. 793.D
Regula, dolo facit. in possessoriis locum non habet. 863.B
Regulæ officium. 793.D
Rei æstimatio restituenda est, si res subtracta periit. 804.A
Relapsus verè nõ potest dici, de quo nõ constat an fuerit lapsus. 633.D
Relapsus dicitur qui incidit in hæresim, licet non incidat in illam in quam semel fuit lapsus. 634.D.in gl.k
Relapsus in hæresim quãdo dicatur quis. 637.C
Relaxatio interdicti ad cautelam, quare non habet locum sicut relaxatio excommunicationis. 746.B
Religio est inter Deum & hominem. 822.B

Sexti libri Decretalium.

Religione diui Francisci non omnes digni sunt. 787.D
Religiosus an & quando possit transire de vna religione ad aliam. 479.A
Religiosus an debeat eligi vel postulari. 157.B.in gl.b
Religiosus electus non valens habere licentiam consentiendi à suo superiori, quid agere debeat. 93.C.in gl.e
Religiosus etiam fauore studij non potest monasterium dimittere sine licẽtia prælati. 599.C
Religiosus mendicãs de licẽtia sui prælati potest vitam eremiticam eligere. 679.C
Religiosus vnius monasterij non debet in alio promoueri. 477.D
Religiosi hæretici non debent dici religiosi. 638.C
Religiosi habentes decimas antiquas ex priuilegio, habebunt ex noualibus: secus si ex præscriptione percipiebãt antiquas. 856.B
Religioso sepulturam eligere non permittitur à iure. 541.D
Religiosis an possit imponi austerior status per papam. 561.C
Remissio fit in delictis: sed non in contractibus. 318.D
Renuntiatio beneficij facta in fraudem expectantis, non nocet ipsi expectãti. 204.D
Renũtiatio generalis casuum fortuitorum an valeat. 289.A
Renuntians beneficio an habeatur pro mortuo. 28.B
Renuntiare futuræ successioni nõ licet. 279.C.ibi, No. primò.
Repræsaliæ possunt concedi quãdo dominus vel ciuitas requisiti nolunt iustitiam facere. 703.C
Repræsaliæ non sunt ad personas ecclesiasticas extendendæ. 702.A.versu 12. in gl. Not. quòd repræsaliæ.
Rescriptũ largè & strictè sumitur. 15.B
Rescriptum quare non tollit legem contrariam. 12.C.in gl.f
Reseruare an possit papa episcopatũ ex sola voluntate sua. 194.C.in gl.k
Reseruatio legati quãdo dicitur sublata. 255.A
Reseruatio sola sine decreto an afficiat ignorantes. 194.C
Reseruatio dignitatis inferioris ab episcopo interueniens post electionẽ, an afficiat ea quæ sunt ipsius electionis consecutiua. 193.D.in gl.g
Reseruatio & electio si fiant eodem die, quæ illarum sit potior. 194.D
Reseruationes beneficiorũ sunt odiosę. 254.D
Respublica potius religione & officio quã labore corporis continetur. 83.A
Restitutio quid est. 31.B.in gl.f
Restitutio cui sit facienda. 805.B
Restitutio etiam post quadriennium à tempore læsionis peti potest. 301.D
Restitutio duplici iure petitur. 301.A
Restitutionem vsque ad quatuor annos potest ecclesia petere. ibi.D
Reuerentia inter maiorẽm & minorem. 822.C
Reuocatio grauaminis verbalis debet verbo fieri: realis re. 422.A
Reuocatio prõcuratoris nõ intimata iudici vel parti, an valeat. 284.D
Reuocationis gratiarum apostolicarum ratio. 488.B
Reus ex causa superuenienti potest condemnari vel absolui. 388.A
Reus cõuentus coram delegato, an possit reconuenire actorem coram ordinario. 22.B.in gl.q
Reus non potest conuenire actorẽ excommunicatum quem excõmunicationis vigore repulit. 16.D.in gl.f
Rex Franciæ excõmunicari non potest. 76.C
Rex prodigus & negligens an possit priuari regno. 207.D.in gl.b
Roma vnde dicitur. 135.C.in gl.i
Roma communis est patria. 217.C.& 318.A
Romana c. decies in sexto reperitur. 206.A
Rubricæ sunt authenticæ. 6.A.in gl.u

S

Sacerdos tenetur ad continentiam etiam ex voto. 558.D.versu vlt.in gl.
Sacerdos labens in hæresim qualiter est puniendus. 624.D
Sacerdos non celebret nisi saltẽ duobus præsentibus. 843.C.in casu regulæ in prin.
Sacerdos simplex potest absoluere à sententia canonis vel hominis in mortis articulo. 762.C
Sacerdotium non liberat à patria potestate. 313.C
Sacrilegiũ dicitur crimen mystũ. 381.D
Sæuientibus dominis imponẽda est tẽperies freni. 755.C
Salarium notariorum per quem iudicẽ debeat taxari. 49.A
Sanctio legũ. ff. de pœnis. optimè declaratur. 837.ad literam.B
Sanctio quid dicitur. 37.B
Sanguinis effusio polluit ecclesiã. 583.D
Satrapæ qui dicantur. 135.D
Schismatici qui dicuntur. 659.D
Schismatic⁹ qualiter est puniẽdus. 661.A
Scholaris vnde dicatur. 3.D.in gl.d
Scholaris existẽs aduocat⁹ vel procurator, & in fraudem scholas intrans, non gaudet priuilegio scholarium. 690.D
Scholaris cui causa à papa in loco studij cõmittitur, expensas nõ habebit. 45.C
Scholares reprehendẽdi sunt qui vestes doctoribus solum congruentes assumunt. 690.D
Scientia vel ignorantia quãdo præsumatur. 215.B
Scrutinium publicare quid est. 148.B
Scrutinium tribus modis dicitur. 74.B
Scrutinij forma difficilis est. 158.C.in glos.i
Secũdo receptus ex gratia speciali quãdoq; præfertur omnibus aliis. 489.D
Sedere debet iudex quãdo res de qua agitur, plenam causæ cognitionem desiderat. 395.D
Sententia an sit contra confitentẽ in scriptis ferenda. 622.C.in glo.ibi, Nota quòd contra.
Sententia est per iudicem & nõ per aliũ recitanda. 394.B
Sententia definitiua non potest reuocari per iudicem. 421.B
Sententia interlocutoria potest reuocari: sed non definitiua. 62.D
Sententia lata in causa criminali an possit statim executioni demãdari. 653.A
Sententia lata pro minore curatorem nõ habente, valet & tenet. 864.C
Sententia interlocutoria an debeat ferri in scriptis. 394.C
Sententia non potest valere pro parte, & pro parte non. 830.C.cir.med.
Sententia hæretici non tenet. 247.C
Sententia super crimine lata, statim est executioni mandanda. 654.C.in gl.h
Sententia potest in multis casibus ferri sine scriptura. 395.D.in gl.b
Sententia data à iudice suspecto, non tamen recusato, valet. 235.D.in gl.f
Sẽtẽtiæ iniquæ obediẽs meretur. 720.A
Sententiam suam an possit iudex interpretari. 861.C
Sepeliri non debent hæretici. 626.C
Sepultura potest eligi in loco minus religioso. 538.C
Sepulturæ ius regulariter pertinet ad solas ecclesias parochiales. 235.D.in gl.f & dein.
Sepulturam eligi penes se reuocãtes religiosi qualiter sunt puniendi. 535.D versu 4.ante finem.
Sepulturam eligens in aliqua ecclesia ex pacto, voto vel iuramento: an debeat in illa sepeliri, si aliàs ab intestato in il la erat sepeliendus. 536.D.in gl.l
Sepeliri an debeat filius vbi pater est sepultus: vel vbi auus & proauus ab antiquo habent sepulturam. 539.D
Seruus ecclesiæ bene meritus potest manumitti. 840.D.ibi, Dicitur ibi.
Seruus religionem professus à domino repeti potest. 863.C
Serui negotiationi præpositi potestas expirat per mortem domini. 450.C
Si vinco vincentem te, vinco te: qualiter intelligitur. 515.D.in additione.
Sigillo alieno signare licet. 262.A.in gl.i
Simoniacum est pactum per quod promittit clericus ad sacros ordinat⁹ sine titulo, non inquietare episcopũ super beneficio. 485.D in gl.m
Simoniam mentalem cõmittit, qui principaliter pro denario ad horas vadit. 431.D.in fi.gl.b
Sine figura & strepitu iudicij, quid important. 657.C
Socius omnium bonorum damnatus ex contractu propter cõtumaciam vel ex maleficio, nihil recuperat à socio. 882.B.in gl.c
Soci⁹ criminis qualiter & qua forma debeat repelli à testimonio ferẽdo. 351.A
Societas tollit suspicionem, & mores informat. 563.A
Species derogat generi. 450.C
Spiritus sanctus vnde procedat. 9.A.in gl.a
Spoliatus contra quẽ notoriè constat de non iure, non debet restitui. 334.D
Sponsalia quid sint. 603.G. vnde dicãtur, 604.c.in expositione rubr.
Sponsalia contracta sub conditione quæ habetur pro nõ adiecta, inducũt impedimentum publicæ honestatis. 603.D
Sponsalia cõtracta sub cõditione quæ tacitè inerat, censentur cõditionalia: & ideo nõ inducũt impedimẽtũ publicę honestatis cõditione deficiẽte. 603.D
Sponsalia contracta ante septenniũ ratificãtur verbo vel facto: puta si cubãdo sponsam post septennium. 606.A
Sponsalia de præsenti an dissoluãtur per susceptionẽ sacri ordinis. 559.B.in gl.b
Sponsalia de præsenti quare dissoluũtur per ingressum religionis: & non per susceptionem sacri ordinis. 559.C.cir. fi.gl.b
Sponsalia per minores septem annis contrahi non possunt. 605.C
Sportulæ an debeantur delegatis iudicibus. 46.A
Statutum cùm incipit esse nociuum, mutari potest. 36.C
Statutum iuri communi cõsonum, noua constitutione tollitur. 11.D
Statutum legati est perpetuum. 14.D
Statutũ potest fieri à capitulo eccl. 24.A
Statuta non sunt seruãda, nisi sint rationabilia. 358.C
Stigma quid significat. 751.A
Studentes, sibi & aliis proficiunt. 684.A
Subdelegatus à collega præoccupãte iurisdictionem, præfertur. 240.A.in gl.k
Substitutio compendiosa an teneat post pubertatem. 530.B
Substitutio compẽdiosa facta per verba directa vel obliqua, quando habeat locum, & quando expiret. 532.B
Substitutio quãdo dicitur fieri per verba directa, & quando per obliqua. 530.B
Substitutio pupillaris quib⁹ verbis fiat, & quare fuit inuenta. 533.C
Substitutio vulgaris expressa quandoq; continet

Tabula materiarum Sexti Decretalium.

cõtinet tacitã pupillarẽ. 533. C.in gl.e
Substitutionum alia dicitur directa, alia obliqua. 532.A
Suffragium multa significat. 95.D
Summa minor continetur in maiore. 304.D
Suspectus est qui operas ingerit in inuitum. 285.D.in gl.f
Suspensus ab officio donec restituerit: restitutione facta cẽsetur ipso iure restitutus. 180.C.in gl.m
Suspensus ab officio, est suspẽsus ab omnibus beneficiis. ibidem.A.& 249.C. & 377.B
Suspensus à pontificalibus tantum, an celebrando in illis efficiatur irregularis. 231.A.in gl.b
Suspensus non semper indiget absolutione. 275.D
Suspensus à beneficiis an possit eligere vel eligi. 128.B
Suspensio ab vno beneficio, non infert suspensionem ab alio. 128.B
Suspicio sola iudicẽ recusari facit. 233.C

T

TAbellio dicitur seruus publicus. 675.D
Tabernam non debet clericus ingredi. 426.D
Tacens malè sentiens de fide, an sit hæreticus. 10.A.in gl.o
Tacere est medium inter expressam voluntatem, & expressam contradictionem. 848.B
Taciturnitas septẽ habet effect⁹. 847.C
Taciturnitas in qua re mandato comparatur. 146.A
Taxatio quare non potest sequi iuramẽtum veritatis, sicut potest sequi iuramentum affectionis. 73.A
Temporalia bona dicũtur priuata. 353.C
Tempus præstitum ad electionẽ faciendam, præsentandam, consensum exhibendum, confirmationem, & consecrationem petendam. 154.D
Tenor l. sanctio legum. ff. de pœ. 837. ad literam B.
Terminus à iure statutus ex causa potest prorogari. 724.A
Terminus iuris potest appellanti restringi. 412.C
Territorium quid est. 15.A
Testis licet iuret pro vtraq; parte: tamen à producẽte debet ꝓcurari. 50.B.in gl.l
Testis qui non admittitur ad probationem, admittatur saltẽ ad præsumptionem faciendam. 350.C
Testis debet habere integras expensas. 45.D
Testis vnicus sufficit, vbi nulli fit preiudicium. 844.B
Testes quando producuntur, in quo statu debet esse causa. 47.D
Testes & instrumenta regulariter æquiparantur. 576.B
Testes in causa hæresis corã duabus personis honestis sunt examinãdi. 642.C
Testes requiruntur in diuerso numero secundum diuersitatẽ casuum. 844.C
Testium examinatio simplicibus committenda non est. 355.C.versu 14.
Testari an possint clerici de fructib⁹ beneficiorum seu de bonis intuitu eccle siæ acquisitis. 275.A.versu 5.in gl.
Testamentum vltimum an tollat primũ. 12.B.in glo.c
Testimoniũ ferre, dignitatis est. 636.A
Thesaurisatio est chordigeris vetita. 781.D
Timor est triplex: scilicet seruilis, initialis, & filialis. 460.A.in glo.g
Titulus in præscriptione etiam longissimi temporis requiritur, si ius cõmune sit contra ꝓscribentem. 370.A
Titulus an debeat allegari & probari à præscribente. 370.D
Titulus aliqualis præbet iustam causam præscribendi. 372.B.in gl.a
Titulũ suæ possessionis an cogatur quis dicere. 265.C.in gl.h
Tonsura & clerica differunt. 428.A
Trebellianica non habet locum in substitutione directa. 532.D.in gl.h
Trebellianica an habeat locũ in relictis ad pias causas. 532.D.in gl.h
Tribunal quid sit. 365.D
Tributum an teneatur soluere ecclesia de prædio tributario sibi donato. 590.A.in gl.c
Tunicis plurimis possunt vti fratres minores. 786.A.in textu ibi, licet autem.

V

VAcatio præbẽdæ non habet locum in ecclesia non numerata. 517.D
Vacationis verbum simpliciter prolatũ, omnem modum vacationis includit. 115.B.in gl.b
Vacare dicuntur beneficia, licet sint manualia. 274.D
Vasallus decedens an trãsmittat fructus ad hæredem suum vel ad dominũ. 34.C.in gl.e
Vendere possunt chordigeri ꝑ suis necessitatibus libros suos & alia mobilia. 785.C
Venia dignus est, qui alieno vitio laborat. 221.D
Verba ciuiliter & non captiosè debent intelligi. 165.C.& 792.C.in gl l
Verba cũ effectu sunt intelligẽda. 421.D
Vicarius an dicatur habere beneficium. 475.D.in glo.d
Vicarius episcopi an & quando possit conferre beneficia vacantia in curia Romana. 437.A
Vicarius episcopi potest instituere præsentatos. 455.D
Vicarius perpetuus an dicatur habere cũram animarum. 440.C.in gl.k
Villa in iure dupliciter accipitur. 539.C
Villa quid sit. 757.D
Vir est constantior muliere. 186.C
Visitans an possit visitationis tempore recipere munera. 578.C.in gl.n
Visitator ecclesiæ cathedrali datus, per mortem papę nõ est reuocãdus. 182.A
Vis quid dicatur. 300.A
Vltimate dicta, melius memoriæ cõmendantur. 793.A.versu 13.in gl.
Vniuersitas qualiter debet excõmunicari. 519.D
Vniuersitas si de facto excõmunicatur, an excommunicata dicatur. 729.D
Vniuersitas est res inanimata. 757.A.in glo.b
Vniuersitas seu collegiũ an possint accusari de crimine. 731.C
Vocatio absentium non est de substantialibus formæ electionis. 480.B
Voluntas est pro ratione in dilationibus à iure concessis. 366.C.in gl.p
Votum non infringitur, cùm in melius commutatur. 557.C
Vrbs quid sit. 757.C
Vsque, quandoque stat exclusiuè. 649.B
Vsucapio quid sit. 799.B
Vsusfructus relictus quandiu talis in furore manserit, quando extinguitur. 24.D
Vsufructuarius finito vsufructu nõ potest à possessione propria expelli. 473.C.in gl.d
Vsurarij quandiu non restituunt vsuras, non debent ab aliquibus peccatis absolui. 677.A.in gl.a
Vsurarij manifesti qui dicuntur. 670.A
Vsurarium manifestum recipiens ad cõmunionem vel sepulturam, mortaliter peccat. 669.D
Vsuræ sunt prohibitæ antiquo & nouo testamento. 670.C.in gl.a
Vsus rerum temporalium est fratribus diui Francisci permissus. 780.B
Vsum sustentationis necessariæ nulla ꝓfessio excludit. 779.D.versu 3.ante finem in tex.
Vtile an per inutile vitietur. 841.B
Vtilitas & necessitas solent dispensationem inducere. 429.D
Vulgaris locutio est attendenda. 702.D in gl.f
Vxor dicitur incola ciuitatis mariti. 540.C
Vxor nõ testificatur in causa mariti, nec filius in causa patris. 628.D
Vxor potest eligere sepulturam vbi voluerit. 540.B
Vxor nobilitatur radiis mariti. 708.B
Vxor possidetur titulo matrimoniali. 795.A

FINIS.

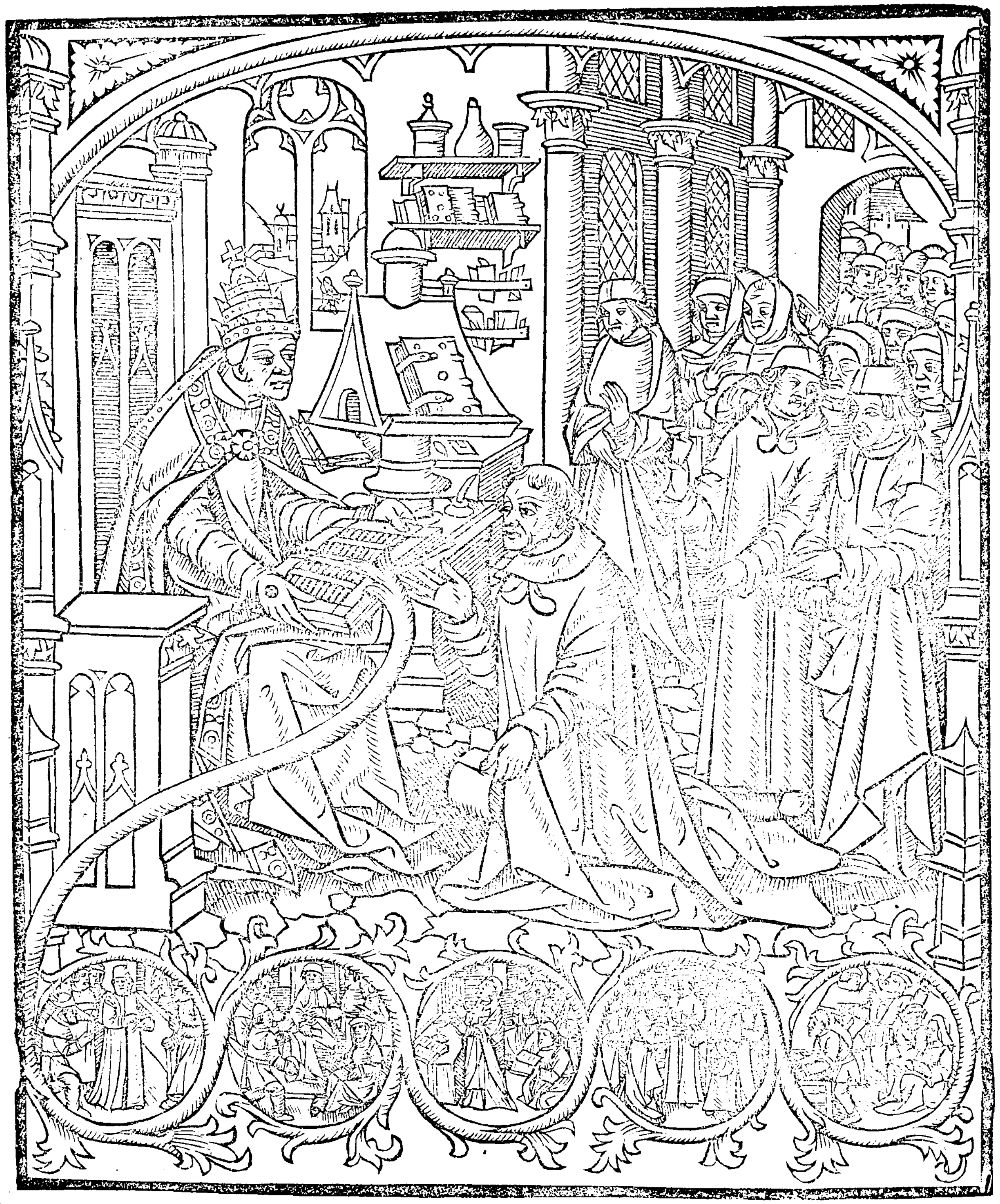

SEXTI ARGVMENTA SVMMARIE HIS versibus exponuntur, iuxta præfiguratæ imaginis schema.

EN tibi Pontificis Romani, Lector, imago,
Qui fuit octauus nomine Bonifacius.
Is librum manibus prolatis gestat apertum,
Quem Doctor supplex excipit ad genua.
Gregorij noni post libros quinque, vocatur
Sextus, nomen habens ordinis à numero.
Hic in Apostolica residens dat iura cathedra:
Circunstat Cleri turba verenda sacri.
Panditur ex libro reuolubilis orbibus arbor:
Quintuplici & formas ramus in orbe tenet.
Differit in primo Triados mysteria diuæ,
De fidei nostræ relligione docens.
Iudicialis inest in ramo forma secundo:
Et quodcunque fori spectat ad officium.
Tertius expãdit quæ vita, & quæ sit honestas
Eius, cui fas est tangere sacra manu.
Legitima ostendit ramus sponsalia quartus,
Et quibus vxores ducere non liceat.
Denique criminibus datur Accusatio Quinto:
Ne impuni lateat noxia facta malo.
Argumenta libri sic arbor imagine monstrat,
Quẽ proba Parrhisiis Chalcographia dedit.

Prima glos. legitur sine recitatione: tamẽ tria facit. Nam allegatione & causa præmissis, inuocat suffragiũ diuinũ, exprimẽs ad quid. Secũdò ponit operis vtilitatem, quã optat. Tertiò de quadruplici hominũ sermone loquẽs, operis defectus excusat, & profectus attribuit Archid. quẽ cõmẽdat, cui submittit hoc op⁹. Io. An. in nouella.

SEXTVS DECRETALIVM Liber, per Bonifacium octauum Pontificem in Concilio Lugdunensi editus.

Via præposterus est ordo prius humana subsidia petere, vt illis deficientibus diuini fauoris gratia postuletur: de consecr. dist. j. omnis Christianus. in fine: idcirco ego Ioannes Andreæ Bononiensis in omnibus iuuenis, inter Decretorum Doctores licet minimus, tamen indignus, cupiens huius operis mei fore principium ad inuocationem, honorem & laudem nominis Iesu Christi: quod quando recolo, flectere debeo genua saltem corde. j. de immuni. eccle. decet. §. conuenientes. Prius ad eum inquantũ possum, humiles porrigo preces, vt non ponderatis humanis demeritis, sua sola clementia in me sui celestis irrigui gratiã influat, scientiæ & eloquentiæ supplẽdo defectum, augẽdo ingenij modulum, & memoriæ quantitatem: vt possim scripturarum huius libri veritatem pandere, errores fugare, ænigmata reserare, nodos soluere, obscura dilucidare, & dubia declarare. j. de reliq. & vene. sanct. c. j. §. horum quippe, in fine. §. vt sic seruetur & augmentetur scientia,
Psal. 83. virtus & gratia in meipso: vt iuxta verbum Psalmistæ, De virtute ambulemus in virtutem: de pœn. distin. ij. cum sanctam. circa princi. plantetur, ædificetur, roboretur, & conseruetur huius iuris scientia in mentibus desiderantiũ auditorum. xxiiij. quæst. j. aduocauit. in fine. vt per eam ipsorum honorificata & ditata sint corpora, supra de præbẽ. de multa. in fin. ipsorumque corporum membra reddantur iustitiæ seruitura: vt xlvij. dist. omnes. §. nam cum quibusdam: vt sic eruditæ sint animæ, & à Deo pictæ, indutæque iustitia beatitudinem mereantur: pœn. distin. ij. illa anima. & cap. sequen. Sit autem hoc opus memoriale prouectis, iuuenes instruat, cum paribus conferat, & desides excusso negligentię somno. j. de homi. pro humani. in fin. j. respon. assiduos & vigilantes reddat ad studium: vt sermo meus scintillam amoris huius sciẽtiæ in eis inueniẽs, in illam fluat & nutriat: vt cùm creuerit, flammam dignissimam faciat: de pœni. distin. ij. si sermo.

Laudantes igitur hoc opus, melioribus rationibus roborantes, & meritò reprehendentes amplector: detrahẽtibus [a] autem non resisto, sed velut agnus coram tondente, non aperiam os meum: de pœni. dist. ij si enim inquit. ad finem primę colũnæ. paratus ab anniculo doceri. xxiiij. quæst. iij. c. j. Adscribatur igitur insufficientiæ meæ quicquid in hoc opere reprehendendum existit: me tamen reddant aliqualiter in his excusatum cognoscendæ veritatis affectus, & non debilis amor, quem corde gero fixum ad studium & studentes, quibus attrahor, & absolutè compellor manum ad calamum mittere: licet ad id insufficientissimum [b] me cognoscam. Si quid autem ibi fuerit nota dignum & vtile, prius diuinæ potentiæ adscribo. Secundò Reuerendissimo Patri, sub cuius vmbra quiesco, & Doctor sedeo (licet indignus) Domino Guidoni de Baysio Archidiacono Bononiensi, ex cuius scriptis & dictis (quæ non in glossas recipio, sed in textum: & maximè in lectura per ipsum super libro Decretorum nouiter compilata) infra scripta collegi. Et licet omnium peritorum huius iuris dicta vel scripta suo iudicio putem esse submissa: vt quod approbat, approbatum: & quod reprobat, habeatur in singulis reprobatum: filiali tamen audacia huius operis scripta eius correctioni subijcio: & profiteor me tenere, quod approbat: & non tenere, quod reprobat. Et si qua in hoc opere suis dictis vel scriptis essent contraria, habere cogito illa pro non scriptis: & per hoc cunctis pateat, me reprehendi non posse: vt vigesimaquarta quæstione prima, hæc est fides. de summa trinitate damnamus in fine.

a Detrahẽtibus. Contra quos Hier. in prologo Esdræ, cum post principiũ præmisisset, quòd detractores sui sæpè cõtra se cõsciẽtia repugnãte lacerãt, quæ occultè legũt: subdit in fi. Nunquã meum Christo iuuante silebit eloquiũ etiã præcisa lingua balbutiet: legant qui volunt, qui nolũt abijciãt, euentilent apices, literas calumniẽtur: magis vestra charitate prouocabor ad studiũ, quã illorum detractione et odio deterrebor. Ioan. And.

b Insufficientissimũ Hieron. ad

Glos. sequens tria facit. Primò circa quærenda in principio librorum se dupliciter excusando remittit. Secundò diuidit. Tertiò casum ponit.

Bonifacius Episcopus.} Ea ratione motus, qua in principio secundi, tertij, quarti, & quinti libri Decretalium: quærere non solemus de ijs quinque vel sex, quæ sunt in cuiuslibet libri principio attendenda: sed in principio voluminis sufficit quæsiuisse. In principio huius sexti libri, licet non idem sit auctor, quærere prætermittam: vt sic breuitatis causa ad ea sufficiat remisisse, quæ in principio Gregorianæ cõpilationis per Bern. notata fuerunt. Et licet antiqua sit Rhetorum altercatio an salutatio sit pars epistolæ: id eorum disputationi & solutioni relinquens, hoc prooemiũ in quatuor diuido partes. In quarũ prima salutatio ponitur vsque ibi, Sacrosanctæ. In secũda exordium vsque ibi. Sanè. In tertia narratio vsque ibi, Vniuersitati. In quarta conclusio vsque in finem.

Pauli. 6. e Sola scripturarũ ars est, quã passim sibi oẽs vendicant. Horatius: Scribimus indocti, doctiq; poëmata passim.

BONIFACIVS [a] EPISCOPVS, [b] SERVVS SERVORVM

Primò igitur Dominus Bonifacius Doctores & scholares morantes Bononiæ salutat & benedicit. Secundò exordiendo dicit, quòd intendit solicitè circa commoda subditorum, & voluntariè laborat: & interdum totis noctibus vigilat antiqua iura declarando, & noua condendo, vt ipsorum scandala tollat, & lites reprimat: ad quod se teneri fatetur ex officio dispensationis sibi creditæ, eò quòd præest sanctæ Ro. Ecclesiæ, à Deo prælata fuit cunctis ecclesijs, & effecta totius orbis magistra. Tertiò narrat se à multis requisitum instanter, vt elucidaret quæ ex Extrauagantibus editis post compilationem Gregorij ix. ab ipso vel alijs Roma. Pon. teneri, & quæ refutari deberent, & qui fuerint auctores ipsarum. Quod efficere desiderãs, per tres nominatos in litera Extrauagantes ipsas fecit diligentius recenseri: quarum multæ resecatæ fuerunt, quia temporales, vel iuri contrariæ, vel superfluæ: reliquas in melius reformatas cum vtilibus constitutionibus per ipsum nouiter editis mãdauit in vnũ librum redigi, & sub debitis titulis collocari, illumque librum vult adiungi quinque libris decretalium, & vocari Sextum: cùm senarius numerus sit perfectus. Dicit demũ, quòd ideo non mandauit has constitutiones in compilatione Gregorij sub suis titulis poni, quia oportuisset multos libros destrui, & nouos fieri cum maximis laboribus & expensis. Quartò concludendo, mandat ipsis Doctoribus & scholaribus, quòd ipsum librum maturè compositum, quem eis sub Bulla transmitit, affectuosè recipiant, illo vsuri in iudicijs & scholis: & præcipit quòd vlterius nõ recipiant, nec pro Decretalibus habeant aliquas constitutiones Romani Pontificis editas post compilationem Gregorij noni Papæ, quæ in ipso sexto libro insertæ vel reseruatæ non sint. Hoc dicit prooemium.

Glossa sequẽs tria facit. auctorem commendat: nominis etymologiam ponit: quærit obijciendo de lege: & tripliciter soluit, legi respondens.

a *Bonifacius*. Ex prædecessoribus suis eiusdem nominis, licet ipse fuerit octauus, credo quòd vnicam Decretalem habuimus: scilicet suprà de præsump. [c] nullus. Et dicitur Bonifacius, quasi bona faciens: & verè est consonans nomen rei, prout esse debet. xxj. distinct. cleros. de præben. cùm secundum. institu. de dona. §. est & aliud. Bonum igitur, immo optimum opus fecit, nostrum ius Canonicum illuminando, & per declarationes antiquorum iurium, & per editiones nouorum: vt infrà sequitur. Sed solent iuuenes dubitare, qua ratione mutetur nomen in creatione Romani Pontificis: cùm nominis mutatio prohibita sit. C. de muta. no. l. j. hic enim prius vocabatur Benedictus, modò Bonifacius est nominatus. Innocentius quartus, prius Simbaldus. Gregor. decimus, prius Theobaldus. Cœlestinus quintus, prius Petrus. Respondetur hoc fieri, vt ostendatur ad permutationem nominis, factam mutationem hominis. cùm enim prius esset purus homo, nunc vicem veri Dei gerit in terris: suprà, vt eccle. benefi. vt nostrũ. Vel ideo, quia omnis actio Christi, nostra est instructio. suprà de elec. significasti. ij. quest. j. Deus omnipotẽs. sed in promotione Petri mutatũ est ei nomen: cũ primò vocaretur Simon. xxj. dist. [d] in nouo. sed Romanus Pontifex vicẽ Petri gerit. s. qui fi. sint legi. per venerabilẽ. Vnde ad eius instar, primæuũ mutandũ est nomẽ. Pręterea æquum fuit mutationem fieri: quia posset promotus turpe originale nomen habere. pone exemplum. s. de electio. per inquisitionem. vnde non esset æquum ipsum illo nomine vocari. d. Lex autem de mutatione nominis fraudulenta intelligitur.

Glossa sequens de stylo scribendi remittit: querit opponendo: soluit, & ex solutione arguit.

b *Episcopus*. Ante cõsecrationẽ & coronationẽ sic scribitur, Bonifacius electus Episcopus. & adde quod dicã in fine libri super data. Et quare se vocet Episcopũ, cùm sint in Ecclesia Dei dignitates Episcopali maiores, dubitari solet. Dic nouẽ ordines in Ecclesia. xxj. dist. cleros. circa princ. &

c In decretis tamẽ habetur de Bonifacio. 79. distin. §. sed quæritur. 97. dist. ca. 1. et 2. 12. q. 2. cum deuotissimã. de conse. dist. 1. vasa secũdum Arch.

d Ita Sali. l. Cunctos populos. C. de sum. tri. Doc. in c. grauis de depos. Cardi. in cle. exiui. in ver. caterũ de ver. signifi. ideo cõtra plures indi

xxiij.dist.episcopus.& cap.seque. Istorũ autẽ ordinũ Episcopalis est maior:quia nullũ ipso est inuenire maiorẽ vel parem.facit quod not.xxj.distin.in nouo.in prin.ij.glos.& xxxij.dist.cap.j.Nõ ergo à dignitate,sed ab ordine volens nuncupari, se vocat Episcopũ.Et est cõtra theologos, qui dicũt solùm esse septẽ ordines. Dicunt enim enim, ꝙ Episcopalis & Psalmistatꝰ nõ sunt ordines,pro eo ꝙ certũ officiũ circa confectionẽ eucharistiæ nõ est illis ordinibus deputatũ.Nos iuristę cõtra a per iura prędicta: de hoc.s̃. de purg. canoni.quoties.

Glos.sequẽs reci.per quæstionem vel obiectionem, quam soluit quadrupliciter, & remittit.

a *Seruus seruorũ dei.* Non simpliciter se dicit seruum, sed seruũ seruorũ dei: quasi de iis,quę sunt foris, nihil ad eũ.ij.q.j.multi.§. quid enim mihi. Vel quia iis non seruit,qui deo nõ seruiunt: sed illos iudicat:iis autẽ qui seruiũt,seruit: vt.j̃. de off.leg.officij. Vel dic seruorũ dei,scilicet Apostolorũ Petri & Pauli,quorũ vices gerẽdo,seruire ipsis dicitur:ad hoc.j. q.vij. quoties.Vel ex nimia humilitate hoc dicit,secundũ quam negat se vniuersalẽ Papã xcix.dist.ecce,& submittit se iudicio seculari [b].ij.q.vij. nos si.& voluntarię purgationi.ij.q.v.mãdastis.Vel dic,vt notatur in procemio Gregorij. ADDITIO.Legitur in chronica Martiniana, ꝙ beatus Greg. fuit primus,qui sic se scripsit.Habetur autẽ hęc clausula.j.q.iij.saluatur.in tit.& c.ex multis.in tit.xxx.q.3.ca.ij.in tit. de sentẽ.excõ.relatũ.in fine,secundũ Archidiaco.Io.And.

dei [a] dilectis filijs [b] Doctoribꝰ [c] & scholaribꝰ [d] vniuersis Bononiæ [e] cõmorantibus [f], salutẽ † & Apostolicam benedictionem [g].

SAcrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis [h] diuinæ prouidẽtię altitudo vniuersis dispositione incommutabili [i] prętulit [k] Ecclesijs,& totius orbis præcipuũ obtinere voluit magistratum [l]) regimini pręsidentes, curis solicitamur cõtinuis,& assidua meditatione vrgemur: vt iuxta creditæ nobis dispẽsationis [m] officiũ,subditorũ cõmodis [n] (in quorũ prosperitate vtiq; prosperamur [o])iugi [p], quantũ nobis ex alto concessum fuerit,solicitudinis studio intẽ

Glossa sequens remittit,& quæstionem soluit.

b *Filijs.* quos papa vocet filios,& quos fratres dic vt.s̃. de cri.fal.q̃ graui.Et licet aliquis Episc.esset in studio Bonon. scholaris vel doctor, nõ est propterea rescriptũ vitiosum: quia generalius inspicimus,nec est curandũ de modico.de cõsec.dist.ij.reuera.s̃.de simo.& si quæstiones.in fi. vbi equus Cardinali donatus à fratre Prælati debentis pallium recipere,simoniam nõ inducit: cùm dicatur esse quid paruum,attenta qualitate personæ cui oblatus fuit.

c *Doctoribus.* [c] Doctor dicitur à docẽdo,& debet esse cautus,ne proferat tacẽda, vel dicẽda reticeat.xliij. dist. sit rector.in prin.Et debet seipsum & verba sua secundũ audiẽtium capacitatẽ & ingenium coaptare.viij.q.j. oportet.qui enim ea docet,quæ ab auditoribus intelligi non valent:nõ eorum vtilitatem,sed sui ostentationẽ facit.xliij.dist.§.vlt. nec debet esse arrogãs,sed humilis.de maiori. & obe. cap. vlt.in prin.Nam habet hoc propriũ doctrina arrogãtium, vt humiliter nesciãt proferre quæ docent: & recta quæ sapiunt,rectè ministrare non possint.xlvj. dist.c.j.in prin. & Doctores vniuersitatẽ faciunt.s̃.de constitu. ex literis.

d *Scholaribus.* A schola dictis,quod gręcũ latinè dicitur vacatio:vide Io. And.j̃.ne cle.vel mona.c.ij.in princ. Priuilegiati autem sunt scholares in iis,quę habentur.ff.fami. ercis.l.quæ pater filio.&.C.ne fi.pro pa.in consti.habita.

Glossa sequens quærit,& remittit.

e *Bononiæ.*Quid de alijs?Dic vt no.in procemio Greg.cõpilationis.ADDITIO.Etymologiam huius nominis Bononiæ,quam ponit hîc Ioan.Mo.& quando hîc cœpit esse studium.vide in cle.j.de magi.in glos. dicitur.

f *Commorantibus.*Multi morantur qui parum student [d]: & hos fortè curialiter reprehẽdere voluit, secundum Hosti. ADDITIO. Dicit Ioann. Mo. per hæc verba instrui cupientem studere, in quinque: scilicet vt eligat locum aptum:ibi,Bononiæ. Doctorẽ idoneum: ibi, Doctoribus. Quòd studio vacet: ibi, Scholaribus. Quòd se ad diuersa nõ distrahat:ibi,Vniuersis.Quòd cõtinuet studiũ:quod dicit,colligi per interpretationem per verbum,Commorantibus.Et inducit illud, Doctrina scholaris Intercisa perit, continuata viget. allegat. ff. de leg.iij.legatis. §. ornatricibus. Io.And.

Glossa sequẽs dicit,quid cõferat benedictio: & dat viij.

cũs paribꝰ: tortura incipiẽda est ab illo, qui malum nomẽ habet. Ge.à Petra sancta,singul. lxxiij. Font.

† Salutatio specialis remittit iniuriam: dis. lxiij. cùm Adrianus. gl.c.cùm super abbatia.de offi. deleg. generalis salutatio,nõ: ar. l.Lucꝰ. §.Lucius Titius Dama.de le.ij. Ph.Fon.

a Sequũtur Doct. hîc,& in c. prouida. j̃.eo. de elec.Io. An. in c.j.j̃. e. de renunc. Fon.

b Est nota.gl.secũdum Doct. Fon.

c Vide l. magistros. C. de profess.& me. lib.x.et l.j. C. de profess. qui in vr.lib.xij. & Ioan.de Pla.ibi Fõ.

Scholaris vnde dicatur.

d De quibus dicit glo.in ca. sunt qui. de pœ. dist. j.Bal. in l. directas. C.de testa. ma.Fon.

A similia:& determinationem ponit.

g *Benedictionem.* [e] Per benedictionem Prælati deuotè susceptam venialia remittuntur:ad hæc.j.q.j. dictum. & cap. maledicã.& cap.sequẽ. sicut per generalem confessionem & orationem dominicam:de pœni.distin.iij.de cotidianis. Per aquã benedictam: de cons.di. iij. aquam. Per eleemosynã & ieiunia:de pœ. dist. iij.sanè cauẽdum. Et per eucharistiã deuotè sumptam:de cõse.dist.ij.cũ omne. Per vnctionem extremam. s̃. de sacra vnct.c.vnico.ad princ. Per deuotam pectoris tunsionẽ:de pœ.dist.j. tres sunt autem actiones secundum Host. qui hoc no. de pœ. & remis.omnis. Et quod dixi de remissione venialium, intelligas verum in eo, qui non est in mortali:vt notat. de pœni. dist. j. perfecta. in vlti. glos. Mortale enim sine veniali potest dimitti, sed non econuersò: quia mortale opponitur charitati, veniale feruori charitatis: sublato verò priori, tollitur posterius: sed non econuersò.

damus.Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum quiete labores [q] & noctes quandoque transimus insomnes [r], vt scandala remoueamus ab ipsis.

Et quas humana natura nouas semper depropcrans edere formas [s], lites cotidie inuenire conatur: nunc antiquorum † declaratione [t], nunc verò nouorum editione iurium, [u] prout nobis est possibile [x], reprimamus.

B Sanè [y] cùm post volumẽ Decretalium à feli.re.Grego.Pa.ix.pręno.tam prouidè [z], quàm vtiliter [a] cõpilatum, nonnullæ ab eo [b] & ab alijs [c] Romanis Pontificib. successiuè [d] super diuersis dicerentur arti-

SAcrosanctæ.Incipe constructũ ibi,Præsidentes. secundũ Ioan.Mo.secundũ quẽ hoc procemiũ diuiditur in quatuor partes:in Exordium,Narrationem.j̃.§.sanè. Argumentationẽ.j̃.§.quẽ librum.Conclusionẽ.j̃.§. vniuersitati.Primã subdiuidit in duas:in Exordiũ generale. Secũdò, in magis cõcretũ & speciale.In primo tãgit eminentiã Romanæ ecclesiæ in pręsidẽtia,& in subditorũ cura. Secũdò, eius eminentiã in iuriũ antiquorum declaratione,& nouorum editione,ibi,Et quas. Secunda principalis ibi, Sanè. C Primò narrat de caussa efficienti principali. Secundò ibi, Per venerabiles.de caussa efficienti non principali:sed cooperante vel instrumentali. Tertiò ibi, In quibus. finem huius operis ex narratis concludit.Tertia principalis.Primò narrat operis perfectionem ex numero senario. Secũdò ibi,Nec sine caussa:ex dispẽdiorum expensarum & laborum euitatione.Quartam non subdiuidit.Ioan.And.

Sacrosanctæ. exordium.Et ideo sacrosancta dicitur, q̃a cõsecrata fuit martyrio Apostolorum Petri & Pauli.xxj.dist. q̃uis xxij.dis.c.ij.j̃.de elec.fũdamẽta.& de rel.& ve.san.c.j.

h *Imperscrutabilis.*vnde,O altitudo diuitiarũ sapiẽtię & scientię dei:q̃ impscrutabilia sunt iudicia eiꝰ, & inuestigabiles vię eiꝰ:ad Ro.xj.& de pœ.dist.iiij.si ex bono.circa prin.

i *Incõmutabili.*xxij. q.iiij.icõmutabilis.s̃.de sũ.tri.firmiter.

k *Prætulit.*Per illa verba,Tu es Petrus &c.xxj.dist. in nouo.& cap.sequẽ.vel,Pasce oues meas.s̃.de elec.significasti.

l *Magistratum.* xxj.dist.ca.j.&.ij.s̃. de sum.tri.ca. damnamus ad finem.s̃.de priui.antiqua. C.de sacros.eccle.l.iubemus. &.j̃.tit.proxi. c. vno.

D

m *Dispensationes.* xliij.distinct.dispensatio.

n *Commodis.* in iis præcipue, quibus animarum saluti cõsulitur.j̃.de præben.c.j.de consti.ca.vlti. cum si.

o *Prosperamur.* infra de offic.leg.officij.

p *Iugi.* id est,continuo.

q *Labores.*idẽ dicit Imperator in authen.vt diui.iuss.subscrip.ha.in glo.quæ est in princ.coll.viij.

r *Insomnes.* in authen. vt iudi. sine quoquo suffra. in prin.

s *Formas.* C. de ve.iure enu.l.ij. §.sed quia diuinæ.

t *Declaratione.* vt.j̃.de elec.statutum. de præben. quia sæpe.cum similibus.

u *Nunc verò nouorum editione iurium.*verbum Clementis.j̃. de præben.c.j. cum si.

x *Possibile.*h.d.quia natura est introductum,plura esse negotia,quàm vocabula.ff.de præscrip.ver.l.natura.

y *Sanè.*narratio.

z *Prouidè.* C.de no.co.compo.in prima constitutione.

a *Vtiliter.*distin.iiij. erit. Ioan.And.

b *Ab eo.*vt.j̃.de rescrip.c.j.de testib.c.j.&ij. & de deci.c.j. de hære.c.j.de resti.in integ.c.j.

c *Ab alijs.* vt per te.j̃.videbis.

d *Successiuè.*& sicut successiuè,sic ordinatè poni debuerũt: vt ex

e Ad istam gloss. adde Tho.in.iiij. distin.xvi. Do.Fon.

† Optimus tex.secũdũ Do. quòd declarans non nouat. similis tex. in l. hæredes palã.§. sed et si nota.ff.de testam. Fon.

Peccatum veniale an possit remitti sine mortali.

Nota primò, quòd intellectus humanus perscrutari nõ potest diuinam prouidentiam: & quòd dicto In, quandoq; stat negatiuè:de quo Archi.xl. dis si Papa. et ibi dixi post eum. No.secundò,quòd superior debet laborare pro quiete subiectorum. Do.de san. Ge.

Ecclesia Romana quare dicatur sacrosancta.

vt ex ordinatione ipsarum,quæ prior fuerit,pateat:vt in prima constit.C.de no.co.compo.quod in huius libri compilatione bene seruatur.vnde si quę Decretales Greg.ix.ponuntur in titu.illæ sunt primæ,Bonifacij semper sunt vlt. In decretalibus tamen eiusdem auctoris dici solet, quòd hic ordo nõ semper seruatur: quod solet probari.s̃.de offi.Archi. ad hæc.& cap. vt norum. & s̃. qui fi. sint legi.causam. j.& ij.

a *Auctoribꝰ.* sicut erat in Decre.Gre.ix. j̃.de resti.in integ. c. j. quam quidam attribuebant. Alex.iiij.& idem in similibus.

b *Apicem.* idẽ verbũ habes. xl.dist. nõ nos.ibi. Quis enim sanctum dubitet,quẽ apex tantæ dignitatis attollit? alias extollit:vt.j̃.de conces. prebẽ.c.vlt.in princ.

c *A multis.* me teste fuit super hoc requisitus ab vniuersitate Bono. per nuncium suum ad hoc missum discretum virum bonę memorię, Dominum Iacobũ de Castello mansionarium Bonon. qui homuncio erat,id est paruus homo corpore:& intelligas, quòd magnus fuit in huius iuris sciẽtia.Cùm proponeret coram Papa Bonifacio stans:Bonifacius credens genuflexum, monebat eum vt surgeret: & tunc fertur Portuensem. scilicet fratrem Matthæum De aqua sprcta,dixisse ad Papam, Zachæus est.

culis editę Decretales:de quarum aliquibus an Decretales existerent, earumque auctoribus [a] dubitabatur solicitè in iudiciis & scholis:

Nos ad apicẽ [b] summi Pontificatus superna dispositione vocati,super hoc cum instantia requisiti à multis [c], † ambiguitatem & incertitudinẽ huiusmodi dispendium [d] pluribus afferentem omnino tollere ac elucidare,quæ de Decretalibus ipsis teneri [e], quæve deberent in posterum refutari [f], gratia suffragante diuina,ꝓ vtilitate publica [g] desiderabiliter affectantes: per venerabiles fratres nostros Guilielmum Archiepiscopũ Ebredunen. & Berengarium Episcopum Biteren. ac dilectum filium magistrum † Richardum de Senis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium [h], iuris vtriusque Doctorem [i], Decretales huiusmodi [k] diligentius fecimus † recenseri: & tandem pluribus ex ipsis (cùm aut tem-

d *Dispendium.* coarctandum fuit. j̃.de rescrip. c. iij.

e *Teneri.* scilicet insertæ in hoc libro,vel reseruatæ.

f *Refutari.* scilicet quæ insertæ vel reseruatæ non reperiẽtur:vt j̃.in fi.proœ.

g *Publica.* iiij.distin.erit in fi.Io.And.

h *Vicecancellarium.* tunc, nunc Diaconum Cardinalem ti. sancti Eustachij.

i *Doctorem.* hi erant gloriosi non solùm doctrina legum, sed etiam experientia rerum: & tales debent esse iuris compositores. Cod. de no. co. compo. in prima constitutione.

k *Huiusmodi.* scilicet editas post volumen Greg. ix.

l *Contrariæ.*quod in iure reperiri non debet:vt s̃.in procemio Grego.ix.& C.de vete.iur.enu.l. tanta.

m *Abbreuiatis* vt est videre in Decret. Greg.ix. j̃. de decimis.cap. j. quæ per longiora verba extrauagabatur, & incipiebat, Grauem nobis. cum similibus.

n *In toto.* vt patet in Decreta.Innocentij quarti, quæ incipiebat,Graue nimis.quæ per breuia verba ponitur, ne cleri. vel mona.cap.ij.& per Decret.quæ olim incipiebat,Sicut dilecti.quæ per breuia verba ponitur infrà de elec.statutum. & in Decret.j̃. de testam.cap.j. quæ olim incipiebat, Ioann. Frangiapanis.Extrauagans Inno.iiij.maxima in text.& multæ sunt similes [a].

o *Mutatis.*j̃.de rescriptis, statutum.

p *Correctionibus.* vt.j̃. de hæreti.quicunque .ad fi. vt ibi dicam.Ioan.And.

q *Detractionibus.* vt.j̃.de rescrip.c.j.ad fin.& de testib.c.ij. ad fin.& dupliciter.j̃.de senten.excom.quia periculosum. vt in omnibus his dicam.

r *Additionibus.*vt.j̃.de regula.non solùm.vt ibi dicam.Idem esset videre in decre. j̃. de præbend. si pro clericis pauperibus.& j̃.de conces.præbend.ne captandæ.ver. licet.& in decre. executor.versi. potest tamen. habito respectu ad antiquas,vnde tractæ fuerunt.

s *Vidimus.* s̃.de consangui.& affi.non debet.

t *Correctionem morum.* quia hoc solùm bene agitur, vt vita hominũ corrigatur.vigesimatertia quęstione quinta prodest.circa fin.& Imperator dicit, Legibus nostris mores in-

† Nota, quòd in dubio iuris, vbi princeps est præsens,ipse consulendus est:aliter non valet actus. B.in l. cùm de nouo C. de leg.si.autem præsens nõ sit, dic vt per Ancha. hîc Font.

† Do. no. quòd Doc. vocari possunt magistri.gl.3. in cle.cùm sit. de ma. ego addo text. in l.quibus præcipua. ff.de ver. sig.Font.

† Nota, quòd potestas condendi legẽ est delegabilis. Doct. Fon.

a De his verbis, mutare,corrigere,addere,vide modernos in l. edita. C. de edẽ. Fõ.

A tendimus corrigere.C.de sec.nup.l.j.ad idem.xlvj.distin.c.j. ibi, Ne cum elatis moribus &c. & s̃.de vita & honesta. cleri. vt clericorum.

u *Titulis.* Nota rubricas esse authenticas [b]: ad hoc de pœ. distinct.j.c.hæc autem verba. in glos.j. s̃.ne se.va.c.j.vt eccl. be.c.j.ff. quod quisque iur.l.j.Item not. rubricas de textu: ꝓ quod collige, scriptorẽ qui promisit textum scribere,illas ponere debere.

x *Volumen.* Decretalium.

y *Senarium.*alibi dicitur septenarius numerus esse perfectꝰ: de pœ.dist.j. in summa.in gl.j.ipsiꝰ summæ. contra id, quod j̃.in glos.sequẽ.nota. Quia perfectus est numerus senariꝰ,qui precisè constat vel resultat ex omnibus partibus suis aliquotis simul aggregatis. Septenarius numerus non est perfectus. Non obstat gl. præalle.summę: quia intelligitur ibi perfectus, id est multis similibus approbatis in quantitate numeri septenarij.De quo potes videre multa exẽpla de celeb.missa. ca. j. in gloss. fin. Hiero.Clariꝰ Brixi.

Glossa sequens recitetur per quæstio. quare numerus senarius dicatur perfectꝰ.Primò dat duas solutiones,quas non approbat: ponit tertiam quã approbat.

porales, aut sibijpsis, vel alijs iuribus contrariæ [l], seu omnino superfluæ viderẽtur)penitus resecatis,reliquas,quibusdam ex eis abbreuiatis [m],& aliquibus in toto [n] vel in parte mutatis [o], multisque correctionibus [p],detractionibus [q], & additionibus [r] (prout expedire vidimus) [s] factis in ipsis,in vnum librum cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem [t] morum, subditorumque quietem, multa statuuntur salubria, fructus vberes Deo propitio in domo Domini allatura,& plurima in iudiciis & extra, frequẽtata dubia deciduntur) redigi mandauimus, & sub debitis titulis [u] collocari. Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, censuimus Sextum nuncupari:vt idem volumen [x] senarium [y] (qui numerus est perfectus, [z]) librorum illo adiuncto numerum comprehendens, perfectam in re-

B

C

z *Perfectus.* vt xxxv.quæst.iiij.cap.vnico. Sex enim ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, vt ibi. Prima enim ætas in homine est Infantia, quæ durat vsque ad vij. annum.Secunda,Pueritia,vsque ad xij.vel xiiij.annum.Tertia,Adolescentia,vsque ad xxv. Quarta, Iuuentus,vel Virilis ætas, vsque ad l.Quinta, Senectus,vsque ad lxx.Sexta,abinde.Et dicitur Senium,aliarum ætatũ terminus.C. de sacrosanct.eccl.vt inter diuinum [c]. Sic & sex sunt generationes mundi. Quarum prima ab Adam vsque ad Noë. {In hac fuit institutio & lapsus generis humani.} Secunda,vsque ad Abraham. {In hac fuit generis humani destructio per diluuium & renouatio.} Tertia vsque ad Dauid. {In hac fuit circuncisionis & legis constitutio.} Quarta, vsque ad transmigrationem Babylonis. {Floruit lex in hac sub regibus & prophetis.} Quinta, vsque ad aduentum Christi. {Fuit in hac populi captiuatio,& redemptio.} Sexta,vsque ad finem seculi. {Sub hac humani generis redemptio.} Est autem ad hoc simile s̃. de consanguini. non debet.de consecratio. di- D stinctio.iiij.de trina. Sed licet sint bonæ istæ similitudines: non tamen inferunt ipsum senarium numerum fore perfectum.Vnde dic secundum Arithmeticos,quatuor esse generationes numerorum. Prima, quæ incipit ab vno, & durat vsque ad decem:& dicitur ista numerorum monadicorum, à monos, quod est vnum xvj. quæstio. j. placuit. ij. quia ab vno incipit. Secunda dicitur decadicorum, à decade, quod est x. & durat vsque ad centum. Tertia dicitur centedicorum, & incipit à centum, & durat vsque ad mille. Quarta dicitur milledicorum, à mille incipiens, & durat vsque ad infinitum. Ex his quatuor generibus numerorum est reperire alios perfectos,paucos tamen: alios imperfectos. Et ex imperfectis est reperire alios diminutos, alios abundantes. Dicitur autem numerus perfectus, qui constat vel resultat præcisè ex omnibus partibus suis aliquotis simul aggregatis [d]. Est ergo videndum, quæ sunt partes aliquotæ, & quæ non sunt partes aliquotæ. Sunt partes aliquotæ,quæ aliquoties sumptæ reddunt suum totum præcisè, id est, non plus nec minus: vide hoc in senario, qui est primus perfectorum, & solus inter monadicos perfectus. Nam sex vicibus vnum, sex sunt: ter duo, sex sunt: bis tria,sex sunt. abinde non sunt partes aliquotæ: quia quatuor aliquoties

b De rubricis huius voluminis & legũ intellige. in rubricis decreti nõ est verum. De hoc notat Ioã. An. 3. q. 9. chartæ. in rubrica.& in §.hæc autẽ verba. hic allegato.Et de hoc in spe.de dispu. & alleg.in fine. Ioan. And.

c De his hominis ætatibus, Archi.j̃.de clerico ægr. c. vno. Accursius.ff.ad.l. Falc.hæreditatũ. distinguit.4. ætates tantum. s.pubertatẽ, adolescẽtiã, iuuentutẽ, & senium. tene cũ gl. vt in prædicto canone.

Partes aliquotæ quæ sunt.

d In ista lõga gl. ponũtur multa parũ vtilia Iuristis.

 sum-

Domi. & inquãtum de ætatib⁹ loquitũr, tenẽda est. & adde Bal. in c. si pater. j. de testa. Cy. in l. si infantis. C. de iu. de li. Philip. Fõ. Numerus 28. est perfectus.

sumptum faceret octo vel plus: ergo omnes partes aliquotæ sunt hæ: vnum, duo, tria. sed vnum, duo, tria, faciunt sex: ergo senarius numerus est perfectus secundum definitionem superiorẽ, quæ habet, quòd numerus perfectus resultat precisè ex omnib⁹ partibus suis aliquotis simul aggregatis. Vide ĩ alio numero pfecto. In genere enim decadicorũ ali⁹ & solus numerus est perfectus, s. xxviij. tolle partes. s. dimidiã & citra. ff. de verb. signifi. nomẽ. §. j. & ĩ. de decimis. cap. j. quia vltra dimidiam nõ esset reperire aliquotas. vt s. dixi. Quatuordecim, est pars aliquota: quia bis sũptum, facit xxviij. Tredecim, xij. xj. x. ix. viij. nõ sunt partes aliquotæ de xxviij. quia aliquoties sumptæ, nõ inferũt præcisè suum totum: sed plus vel minus. Nam xiij. bis sumptum, facit xxvj. ter sumptũ facit xxxix. & sic pl⁹ vel minus: & sic de singulis. Septem, est pars aliquota: quia quater sumpta infert suum totum. Sex, & quinq;, nõ sunt partes aliquotæ. Quatuor verò est pars aliquota: quia septies sumptum infert suũ totum. Tria, non est pars aliquota: sed duo &. j. bene sunt partes aliquotæ: quia xiiij. vicibus duo, facit xxviij. & xxviij. vicibus vnum facit xxviij. Ergo restat, quòd omnes partes aliquotæ de xxviij. sunt xiiij. vij. iiij. ij. & j. Sed ex his aliquotis simul aggregatis resultat præcisè totum: quia xiiij. vij. iiij. ij. & j. faciunt xxviij. Ergo secundum definitionem superiorem xxviij. numerus est perfectus. & sic etiam de aliis perfectis. Computaui autem de isto, vt melius intelligeretur dictum de senario. Ex imperfectis dixi, quòd alij sunt diminuti: de quibus solet poni exemplum in octonario. Tres enim sunt partes aliquotæ de octo: scilicet iiij. ij. & j. sed iiij. ij. & j. faciũt vij. & sic est imperfectus diminutus. Vide in quaternario, cuius duæ sunt partes aliquotæ: scilicet ij. & j. quia bis ij. iiij. & quater vnum, quatuor. Sed ij & j. faciunt tria: ergo est quaternarius numerus imperfectus diminutus. Vide in ix. cuius etiam duæ tãtum sunt partes aliquotæ: scilicet iij. & j. sed iij. & j. faciunt quatuor: & sic est imperfectus diminutus. In imperfecto abundanti solet exemplum poni in duodenario, cuius aliquotæ sunt vj. iiij. iij. ij. & j. sed istæ aliquotæ simul aggregatæ reddũt plus, quàm totum: scilicet xvj. ergo est imperfectus abundans. Vide in xx. cuius partes aliquotæ sunt x. quinque, quatuor. ij. & j. quæ simul aggregatæ reddunt plus, quàm totũ: scilicet xxij. & sic est numerus imperfectus abundans. Hæc latè & clarè etiam computando posui, vt bene intelligatur hoc, quod nõ est de materia Iuristarum. ADDITIO. Isidorus lib. iij. etym. breuissimè hæc ponit. Vide quod notatur de hæreticis. ad nostrum. in cle. in gloss. vj. Ioannes Andreæ.

† No. tex. hic iuncta superscriptione, quòd scholares & Doc. simul faciũt vniuersitatem. Do. Philip. Font.

† No. quòd dictio Præter sequens negatiuam includit. Domi. hic. Ro. consil. 328. Font.

bus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam. Nec sine caussa [a] morem prædecessorum [b] nostrorum (qui cùm constitutiones aliquas promulgabant [c] nouiter, eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte seruare. hæc enim fecimus, ne infinitos [d] libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, [e] & expensis de nouo fieri oporteret.

Vniuersitati [f] † vestræ igitur per apostolica scripta mãdamus, quatenus librum huiusmodi cum multa maturitate [g] digestum, quẽ sub bulla [h] nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo vtamini decætero [i] in iudiciis & in scholis [k]: nullas alias præter † illas quæ in-

a *Nec sine caussa.* Anthypophora est: respondet enim tacitæ quæstioni, qua quæri posset: quare non mandabat istas Decretales poni in antiqua cõpi. Greg. sub suis titulis.

b *Prædecessorum.* Innoc. iiij. & Gregor. x. Scripserunt enim hi in procemiis suis Doctoribus & scholaribus, vt decretales, quas mittebant, sub suis titulis, prout exprimebatur in ipsis, inseri facerent: vnde quidam faciebant ipsas scribi in fine titulorum compilationis Gregorij: & isti seruabant mandatum. Quidam faciebant de eis volumina: & isti non seruabant mandatum ipsorum, vt hic patet.

c *Promulgabant.* leges instituuntur, cùm promulgantur. iiij. dist. §. leges.

d *Infinitos.* omnes scilicet editos ante huius libri compilationem.

Libri sine magno labore scribi nõ possunt.

e *Laboribus.* Nota maximos labores est in libris scribendis: & est contra scholares, qui semper dum sunt in studio, faciunt scribi libros dum laborare deberent ad studium. laboribus enim talibus & expensis parcendum est. de dolo & contu. finem. Ioannes Andreæ.

f *Vniuersitati.* conclusio.

A

g *Maturitate.* quod fieri debet, vt xxxv. q. ix. Apostolicæ. s. de rescrip. ad audientiam. j.

h *Bulla.* aliàs non creditur esse mandatum Principis: vt xcvij. distinct. nobilissimus. vbi de hoc: & C. de man. prin. l. vna [a].

a Imò etiã per testes probari potest. Do. hic & latius Barba. in procemio cle. Fon.

seruntur, aut specialiter reseruantur [l] in eo, Decretales aut constitutiones à quibuscunque nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis [m] promulgatas, recepturi vlterius, aut pro Decretalibus habituri.

Glossa sequẽs dat duas remissiones.

i *Decætero.* Constitutio ergo respicit futura. Quid de pendentibus? dicam. ĩ. de elect. licet canon. Quando incipiant ligare constitutiones huius sexti libri, dicam in fine huius libri super data.

k *Scholis.* hoc expone vt notatur in procemio Gregorij.

l *Reseruantur.* sicut decret. exiit qui seminat. reseruata. ĩ. de verbo. signifi. & cõstitutiones omnes, quæ editę sunt super negotio hereticę prauitatis, nõ contrariæ constitutionibus huius libri: vt ĩ. de hære. ca. vlt. in fi. Idem posset dici de reuocatoriis, de quibus ĩ. de præben. ca. pen. & antepen. & de conces. præbend. cap. vlt. Ioan. Andreæ.

DE SVMMA TRINITATE, & fide catholica.

B

Gregorius decimus in generali concilio Lugdunensi.

Spiritussanctus æternaliter à patre & filio, tanquam ab vno principio & vnica spiratione, procedit. Ioan. And.

CAP. VNICVM.

Fideli [n] ac deuota professione [o] fatemur, † quòd Spiritussanctus ęternaliter [p] ex pa-

† No. quòd Papa cogitur cõfiteri. Doc. & infidelis deponitur. xl. dist. si Papa. per gl. ibi, super qua De. & I o. in consilijs se fundant. Font.

m *Voluminis* scilicet compilationis Greg. ix. Et sic vides hodie per hunc finẽ, ꝙ decretalis, Pastoralis. s. de fi. inst. nõ habet locũ in decretalibus editis post compilationem Gregorij ix. & ante hunc librũ: sed posset habere locum in Decretalibus Bonifacij editis post compilationem huius sexti libri, & in omnibus per eum vel eius successores edendis.

Decretalis pastoralis. de fide instru. quando habeat locum.

Glossa sequẽs querit, an rubricę huius voluminis sint cõtinuandæ: & determinat, ꝙ non, assignans rationem Do.

C

b Cõcordat Archi. qui etiam illas non continuat, sed Io. Mo. cõtra, qui cõmuniter illas continuat. quod non placet nec fuit illa intentio auctoris per rationẽ quæ sequitur in hac glos. Io.

DE SVMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

Huius sexti libri rubricæ iudicio meo continuandæ non sunt [b]. Ratio est, quia secundum hoc quòd occurrebant aliqua addenda, mutanda, detrahenda, vel corrigenda: sic addita, mutata, detracta, vel correcta fuerunt habito respectu ad compilationẽ antiquam, & ipsius rubricarum ordine hic retẽto: sed nihil in titulo volebat addere vel mutare, illo omisso transibat ad sequẽtes: vnde secundũ rei veritatem, decretales huius libri in compilatione antiqua debebant sub suis titulis collocari, sed omissum fuit ex caussa: vt s. in procemio, ver. nec sine caussa. De istius tamen rubricæ continuatione & materia. dic vt notat Ber. s. eo. ti.

D

Fideli.]- Errore Græcorum, qui dicebant, Spiritũ sanctum procedere à solo patre, extirpato per canones: de quo, de consec. dist. v. c. penul. & vlt. adhuc quidam in errores alios inciderunt [c], negantes Spiritũsanctum æternaliter processisse à patre & filio, aliis dicentibus ꝙ ab vtroque procedebat, non tanquam ex vno principio, sed tanquam ex duobus principiis, & duabus spirationibus. Gregor. x. in generali concilio Lugdun. primò ponit confessionem suam, quam etiam dicit sanctæ Romanæ ecclesiæ catholicorum Patrum, Gręcorum Doctorum & Latinorum obseruantiam & doctrinam: scilicet, quòd Spiritussanctus æternaliter à patre & filio, & tanquam ab vno principio & vnica spiratione procedit. Demũ reprobando damnat omnes qui pręmissa negare vel contrarium asserere præsumpserint. Secunda ibi, Sed quia. ADDITIO. Secundum Ioã. Mo. sunt tres partes. Prima narrat processionem Spiritussancti. Secunda firmat illam. Tertia damnat contrarium sentientes. Ioan. Andr.

c De diuersis errorib⁹ circa Spiritũ sanctum habetur 24. q. 3. ca. pe. versi. Cataphrygis. & ver. Aetiani. & vers. Noẽtiani. & ver. seq. & ver. Macedoniani. & hos omnes specificabat hic Frã ci. Vercel. Io. An. Pater dicitur generãs, filius nascẽs

n *Fideli.* s. eod. firmiter. & s. de hæreti. dubius. & est simile C. de iis qui ad ecclesiam confugiunt. l. fideli. & dic, Fideli, quo ad mentem. Deuota, quo ad exteriores actus: quasi dicat humili. ad hoc ĩ. de immuni. eccle. decet.

o *Professione.* id est confessione.

Glossa sequens obiicit & soluit.

p *Aeternaliter.* nã est Pater generãs, Filius nascens, Spiritussanctus

Spiritus sanct⁹ ab vtroque procedens.

sanctus procedens pariter ab vtroque absque initio semper pariter ac sine fine. suprà eodem. firmiter circa princi. de cõsecrat. distinctio. iij. cap. vlti. C. de summa trinitate in episto. inter claras. Sed opponitur: Trinitas est vnum vniuersorum principium. vt suprà eodem firmiter. ergo non est ibi æternitas: quia æternum, verè sine principio, sine fine. Solutio. Est principium principians, non principiatũ: vt referatur principium ad res creatas, non ad ipsam diuinitatem.

Glossa sequens ponit motiua Græcorum, & responsionẽ ad illa: in fine obiicit & soluit.

a *Et filio.* confunditur hic error Græcorum dicentium Spiritum sanctum à solo Patre procedere. Mouebantur autem auctoritate euangelica Ioan. xvj. ibi: Spiritus sanctus, qui à patre procedit. Item in symbolo apud eos edito [a] simpliciter continetur, Qui ex patre procedit. Nos addimus, Filioque. ad idem lex. C. de summa trinitate l. ij. vbi dicitur, Spiritum sanctum quem ex summo rerum parente speramus, &c. Sed ad hoc & similia respondetur, quòd expressio patris non excludit filium, immo potius includit: cùm ipsorum opera inseparabilia sint. xxviij. quæstio. j. sic enim. §. beatior. in fine. de consecrat. distinctio. iij. cap. vlt. vnde cùm pater & filius sint vna essentia, substantia, seu natura, vt in prædicta decretali, firmiter. nõ potest ab vno solo procedere: nec sumus excommunicati (vt dicebant Græci) addendo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quàm addere [b]. Et adde quod nota. de consecrat. distinctio. v. cap. penult. Sed obiicitur ad hanc constitutionem, quòd sit superflua ex eo quòd hoc idem dictum fuerat, suprà eod. firmiter. ibi, Spiritus sanctus pariter ab vtroque &c. Sed dic, quòd hic expressius modum processionis aperit [c], dicens quòd non tanquam ex duobus, &c. Præterea hic damnantur asserendo vel negando contrarium sentientes.

a Quod quidam dicunt descriptũ Romæ in tabul. argẽtea post altare beati Pauli ad mandatum Leonis. & 1. sent. dist. 11. c. 2. Ioã. And.

b No. secũdũ Domi. quòd declarãs nõ addit. Font.

c Not. glo. secũdũ Domi. pro saluandis articulis, ne vt superflui reijciãtur. Font.

Glossa sequens distinguit.

b *Docuit.* Nota, quòd in iis quæ sunt de fide catholica & eius articulis, necessario tenere debem⁹ & sequi quod tenet & sequitur Romana Ecclesia, aliàs essemus hæretici. s. eo. ti. c. j. & ij. sed in aliis non habemus necessario sequi & tenere quod sequitur: nisi sequatur & doceat. xj. distinct. nolite. vbi de hoc in gloss. docere. xij. distinct. nouit. xxxj. distinct. aliter. de cõsec. dist. iiij. de trina. In vna enim fide nil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa: vt ibi. Ista gl. placet Domi. Phi. quorum distinctionem vide Font.

Cõsuetudo Romanæ Ecclesiæ quando sit sequenda.

c *Firmiter.* suprà eodem, firmiter.

d *Fidelium.* de iis qui sunt foris, nihil ad nos. xj. quæst. iij. inter verba. versi. si ergo. ij. quæst. j. multi de diuor. gaudemus. licet ab eis expediat bonum habere testimonium: vt ibi, & viij. q. j. licet ergo. s. de sacra vnctio. c. vnico. §. ad exhibendũ xj. quæst. iij. non sunt. xij. q. j. nolo.

e *Orthodoxorum.* id est, catholicorum.

f *Patrum.* xv. dist. cap. j.

g *Doctorum.* quorũ est ordo præcipuus in Ecclesia: suprà, de hæreti. cum ex iniuncto. §. cum igitur. & per Doctores, Prædicatores & Prælatos intelligas. xliij. dist. c. j.

h *Latinorum.* vt Augustini, Hieronymi, Ambrosij, & Gregorij. xx. dist. de libellis. xv. dist. sancta. ĩ. de reliqui. c. j.

Glossa sequens obiectionem dupliciter soluit.

i *Græcorum.* aliquorũ: vt Ioãnis Chrysostomi, Cyrilli, Athanasij, Didymi, & Ephesini concilij Patrum. Græci enim contrarium dicunt: vt s. dixi. Vel dic secundum Gulielmum, quòd in hoc generali Lugdunensi concilio, Græci quod hic dicitur, fuerunt publicè professi, & symbolum cum adiectione, Filioque, ibi publicè cantauerunt de mandato Imperatoris, & Ecclesię Gręcorum [d]: vtinam corde credant xxiij. dist. psalmista.

d Refert Fran. Vercellẽ. quòd ibi fuit personaliter ipsorũ Patriarcha et solẽnes nũtij Imperatoris. Ioã. And.

k *Vera.* aliàs posset in melius commutari. xxxv. q. ix. Apostolicæ. & cap. sequenti.

l *Ignorantiam.* quæ cunctorum errorũ est mater: vt xxxviij. dist. ignorantia. Nec in his excusat ignorantia: nam ignorãs ignorabitur: vt ead. dist. qui ea. ad idem. xvj. q. j. si cupis. xxij. quæst. ij. in quibus. & cap. sequenti.

m *Præcludere.* vt lxxxiij. dist. error. s. de spon. inter opera.

tre & filio [a], non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex vno principio: non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit, hoc professa est hacten⁹, prædicauit & docuit, [b] hoc firmiter [c] tenet & prædicat, profitetur & docet Sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium [d] & magistra: hoc habet orthodoxorum [e] Patrum [f] atque Doctorum [g] Latinorum [h] pariter & Græcorum [i] incommutabilis & vera [k] sententia. Sed quia

A

nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiã [l] in errores varios sunt prolapsi, nos huiusmodi erroribus viã præcludere [m] cupientes, hoc sacro approbante concilio, damnamus [n] & reprobamus omnes qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum sanctum ex patre & filio procedere, siue etiam temerario ausu asserere [o], quòd Spiritus sanctus ex patre & filio tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex vno procedat.

B

n *Damnamus.* suprà eod. damnamus. & dic, damnamus & reprobamus: id est, reprobando damnamus.

Glossa sequens quærit, arguit negatiuè, & soluit.

o *Asserere.* s. dixit, negare. Quid si quis nec negat nec asserit, sed tacẽs sic cõsentit? Videtur nõ teneri: quia tacere, est preter ista duo. xxij. q. ij. ne quis. infrà de reg. iur. is qui tacet. & ff. eo. l. qui tacet. Solu. Licet non ex verbis, tamen ex mente iudicatur hæreticus. s. de hære. c. j. xxiiij. q. iij. hæresis [e]. & ca. hereticus. Et Deus audit in corde: vt xvij. q. j. c. fin. §. si ergo. & cor interrogat. xiiij. q. v. si quid. & xv. q. vj. c. j.

tũ Imperatoris. Ioã. And.

e Vide glo. ibi quã tenet Ana. c. c. 2. de hæret. Font. Additio Domini Heliæ.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Bonifacius viij. cõditor huius cõpilationis tractaturus de iure, considerauit ꝙ vbi non est fundamentum, desuper ædificari non potest: vt in ca. veniens. de presbyt. non bapt. in an. Idcirco pro sui operis fundamento præmisit rubricam de summa trinitate. &c. Quo fundamento præmisso, incedit ad iura condenda. Et quia ius est duplex: scilicet ius scriptum, & ius non scriptum: vt instit. de iure natur. gen. & ciui. §. constat. Et quia ius scriptum, est dignius iure non scripto: ideo præmittit de iure scripto, puta de constitutionibus: & postea de iure non scripto, scilicet de consuetudine. Vnde pro intellectu huius quæritur primò, quid sit constitutio. Secundò, vnde dicatur.

Ius est duplex.

Pro solutione primæ quæstionis est sciendum, quòd constitutio in iure accipitur dupliciter. Vno modo strictè, prout differt ab alijs partibus iuris scripti: & tũc nihil aliud est, nisi id quod statuit & ordinat Princeps animo condendi legem. insti. de iure nat. gen. & ciui. §. sed & quod principi placuit. Est ergo constitutio strictè sumpta (prout differt à lege, plebiscito, senatusconsulto, & aliis partibus iuris scripti) illud, quod facit Princeps animo condendi legem, & vt subditi vtantur tam in scholis, quàm in iudiciis. In scholis, scilicet Doctores legendo. In iudicijs, Iudices ordinando, & aduocati allegando. Alio modo accipitur constitutio largè pro omnibus partibus iuris scripti, siue sit lex, siue plebiscitum, siue senatusconsultum, principis placitum, edicta Pretorum, Responsa prudentum: etiam siue sit ius commune, siue particulare, vt sunt statuta Episcopi, & vniuersitatis, vel collegij, vel alterius corporis approbati.

Constitutio capitur dupliciter.

C

Ad secundam quæstionem respondetur, quòd constitutio dicitur à con, quod est simul: & statuo, statuis: quasi simul statutio. Vel dicitur communis statutio, quia lex debet esse communis & generalis omnibus, & non debet edi in fauorem illius, vel istius. c. erit autem lex. iiij. distinctio. & cap. cum omnes. de const. in an. vbi dicitur quòd statutum factum ab aliquibus canonicis alicuius ecclesiæ de consensu Episcopi, non valet, quãdo non omnibus canonicis est commune.

Constitutio vnde dicitur.

D

Licet. Diuiditur: quia duo facit. Primò similitudinem improbat, rationem reddens: & casum soluit, duas modificationes ponens. Secunda, ibi, Ipsis. Ioann. Andr. Casus in hoc cap. posset poni pluribus modis: sed ponamus hoc modo, Cauetur in ca. cùm in cunctis. de elect. in an. quòd obtinens Ecclesiam parochialem, debet promoueri ad sacerdotium intra annum: quod si non fecerit, dicit ille textus, quòd potest priuari sua ecclesia, sed tamen requiritur sententia priuationis: ita quòd per lapsum anni non est priuatus ipso iure, nec per lapsum anni dicitur ecclesia vacare. Et in ca. licet canon. & in c. commissa infra de electio. dicitur quòd obtinens ecclesiam parochialem debet promoueri ad sacerdotium intra annum: & si non fuerit promotus, ipso facto vacat Ecclesia: ita quòd sine sententia priuationis poterit Episcopus illam Ecclesiam conferre. Sic istæ duæ constitutiones sunt contrariæ: quia vna dicit quòd priuatur ipso facto: alia dicit ꝙ non priuatur ipso facto, sed per sententiã. Et in dictis c. licet canõ. & c. cõmissa. nõ fit expressa mentio de c. cùm in cunctis. quia in illis non dicitur, ꝙ ecclesia vacet ipso facto. Non obstãte. c. cùm in cunctis. quæritur, quod istorũ. c. debent obseruare iudices in iudiciis? Respõdet Romanus Pontifex, ꝙ c. licet canon. quod est posterius, licet in eo non fiat expressa mentio de ca. cùm in cunctis. quia Papa cõdendo

Diuisio capituli.

 dendo

dendo posteriorem constitutionem contrariam primæ, videtur primam reuocare ex eo, quòd Papa sciebat illam contrariam constitutionem, saltem præsumitur illam scire, cùm Princeps habeat omnia iura in scrinio pectoris. Sed quid Sanctissime pater, ponamus, retento eodem themate, quòd Papa fecit aliquam constitutionem nouam, quæ non est cōtraria aliquibus constitutionibus generalibus, sed particularibus aliquorum locorum particulariū: puta alicuius Ecclesiæ vel corporis, quia fortè in tali ecclesia est consuetudo particularis super aliquo iure, quod non fuerat dispositū per ius commune: Papa fecit aliquam constitutionem contrariam illi statuto, & fecit illam constitutionem simpliciter, non derogando illi statuto particulari: quia non dixit Papa, quòd vult vti tali constitutione, non obstante tali statuto: vtrum Papa videatur reuocare illa statuta particularia? Respondet Romanus pontifex, quòd non. Et ratio est, quia Papa non videtur reuocare id quod ignorat: sed Papa præsumitur ignorare illa statuta particularia, quæ consistunt in facto: ideo non videtur reuocare: quia quod quis ignorat, non videtur reuocare. Nota primò ex principio huius cap. quòd Princeps censetur habere omnia iura in scrinio pectoris sui: ideo si error consistat in iure, non excusat Principem. Simile dicunt Legistæ in l. omnium. C. de testa. Sed hoc ideo est propter sapientes & consiliarios sibi assistentes, qui dicuntur pars corporis ipsius principis: ideo machinans in mortem talium, committit crimen læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiesta. Nota secundò principalem effectum, ad quem emanauit præsens c. quòd lex noua & posterior Principis, tollit præcedentem legem de directo contrariam: licet in noua const. non fiat mentio, quòd Princeps intendat reuocare quascunque constitutiones contrarias: quia non est verisimile, quòd Princeps voluerit legem istam nouam esse frustratoriam, & esset frustratoria, nisi reuocaret primam contrariam. Sed in statutis particularibus est alia ratio: quia si hæc lex noua non seruatur in loco vbi seruatur statutum particulare: seruabitur tamen in aliis locis, & sic non erit frustratoria. Et hoc verum est, nisi talis constitutio particularis, esset generalis in toto loco: quia tunc videretur reuocari per constitutionem nouam. Sicut in regno Franciæ est consuetudo generalis, quòd hæres alicuius defuncti cognoscendo hæreditatem, est hæres, & etiam possessor, absque alia corporali apprehensione possessionis. Ponamus, quòd Rex fecit vnam constitutionem nouam, quod hæres declarando se esse heredē, non esset possessor absque corporali apprehensione: & in ista constitutione noua nullam fecit mētionem de illa generali consuetudine: nónne erit ista consuetudo reuocata per nouam constitutionem? Certè sic: aliàs constitutio Principis esset frustratoria, & sine affectu. Quæritur cùm gloss. in ver. facti. Quòd dicitur hic, quòd noua constitutio Principis non annullat constitutiones locorum particularium, nisi in ipsa constitutione aliud dicatur: vel quòd ipsæ constitutiones non reuocant etiam contraria statuta: quæritur, vtrum hoc sit verum, etiam si tale statutum particulare disponat idem quod ius commune? puta, Episcopus fecit sua statuta, quæ idem disponunt vt ius commune. Nam plures sunt Episcopi qui constitutiones suas Synodales extrahunt à corpore iuris, vt rectores ecclesiarum videant ea, quæ pertinent ad officium suum. Ponamus, quòd Papa fecit constitutionem contrariam iuri communi, non est dubium, quòd illa constitutio noua tollit ius commune. Sed nunquid tollit etiam statuta particularia, quæ disponunt idem quod ius commune? Respōdetur quòd sic: & ideo cap. istud intelligitur, quādo illa statuta particularia erant facta præter ius: quia si sint facta secundum ius commune, tunc reuocato iure communi, reuocantur etiam illa statuta.

†Ponitur pro quamuis. Archi.

Princeps quare fingitur habere omnia iura in scrini pectoris.

Lex noua tollit antiquam contrariam, nō tamen statutum.

Statutum iuri cōmuni consonū noua constitutione soluitur.

a Romanus. vocantur interdum Episcopi, maximi Pontifices. xxj. distinctio. cleros. §. Pontifex. Solus verò Papa, Summus, vel Romanus Pontifex appellatur: vt hic xxiij. distinctio. in nomine. circa princ. infrà tit. proxi. si gratiosè de sentent. excommuni. si summus. in clem. ADDITIO. De diuersis Papæ nominationibus Archi. hic tractans dicit quòd quandoque dicitur Romanus, vel Romanæ ecclesiæ Episcopus. ij. quæstion. vj. siquis Episcopus. Aliquando vrbis Romæ Archiepiscopus: vt quarta distinctione statuimus.

Papa diuersas habet nominationes.

DE CONSTITUTIONIBUS.

Bonifacius octauus.

Noua constitutio Principis tollit primam contrariam, quanuis id non exprimat. Speciales cōsuetudines & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Ioannes Andreæ.

CAPITULUM I.

Licet † Romanus[a] Pōtifex (qui iura[b] omnia in scrinio pectoris sui censetur habere[c]) cōstitutionem † condendo posteriorē, priorē[d], quanuis de ipsa mentionem non faciat, reuocare[e] noscatur[f]: quia[g] tamen locorum specialium & personarum singularium[h] consuetudines & statuta † (cùm sint[i] facti[k], & in facto consistant) potest probabiliter ignorare[a]: ipsis[b], dum tamen sint rationabilia[c], per constitutionem à se nouiter editam, (nisi expressè[d] caueatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare[e].

Idem.

Duo sunt dicta. Primum, quòd statuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quòd statutū Episcopi, extra suam diœcesim subditum non ligat. Ioan. And.

A in tit. melius. xxj. dist. c. si. Vel Episcopus: vt v. q. iiij. c. ij. in tit. de summ. trinita. l. inter claras. in tit. Aliquando Papa vrbis Romæ: xcvij. distinct. victor. in prin. Aliquando Patriarcha. xxij. dist. c. vlti. Aliquando simpliciter Episcopus. j. q. iij. saluator. & c. ex multis. in tit. Et se dicit Ministrum indignum: eod. ca. ver. quapropter. Ioan. And.

b Iura. Nota ex hac litera rationem, quare aliud in iuribus, aliud in rescriptis, vt primum ius tollatur per secundū contrarium: sed non primū rescriptū per secundum, nisi de illo fiat mentio: de rescript. cæterum.

Glossa seq. allegat vnam concor. & duo cōtraria, & remittit.

c Habere. Cod. de testam. l. omnium. Contra xxiij. distinct. præterea. in gloss. fin. B & xxx. quæst. iiij. quod autem. in gloss. j. vbi nō recoluit Vrbanus eius, quod prædecessor Leo prohibuerat. Solu. vt in prædicto ca. præterea. notatur.

d Priorem. posteriori directè contrariam.

Glossa sequens allegat tres concord. dat simile, de qua dat rationem & regulam: & duos casus excipit.

e Reuocare. de consecr. dist. j. vasa. de co. spiri. c j. ff. de leg. l. non est nouum. In legibus ergo cōtrariis stamus vltimę. Idē in testamentis xiij. quæst. ij. vltima voluntas. de cele. missa. cùm Marthę. §. ceterum sicut. ff. de leg. j. si mihi & tibi. §. fin. Ratio est vtrobique: quia vtrunque pendet ex voluntate vnius tantum: in his autem quæ pendet ex voluntate duorum[a], dic vt dixi, infra de reg. iur. qui prior. Quod de testamēto dixi, scilicet, quòd vltimo stamus, intelligas etiamsi in ipso de primo non fiat mentio. Fallit in duobus casibus: scilicet, si primum testamentum factum sit inter liberos. C. de testa. authen. hoc inter liberos. & cùm ipse testator legē testandi sibi dixit sic. Si fecero aliud testamentum, non valeat: quia tunc secundum faciēdo, oportet quòd faciat mentionē primi. ff. de lega. iij. l. si quis in principio testamenti. Io. And.

Glossa sequens obiicit & soluit. Iterū obiicit, & remittit.

C f Noscatur. est contra. s. de præscrip. nonnulli. de æta. & qua. eam te. s. de capel. mo. ex parte. j. de excess. prel. c. vnico. & xxv. quæst. ij. rescripta. & c. dicenti. §. omnes. quæ est. l. C. si contra ius vel vti. pu. l. vlti. & ibi de hoc. Dic prædicta iura non esse contraria: illa enim de rescriptis datis contra legem loquuntur, quæ non valent nisi in ipsis fiat mentio de lege[b], & maximè cum ibi cadit error facti: vt c. nonnulli. hic de secunda lege loquitur, quæ primam tollit directè contrariam, licet de illa non faciat mentionem. Et potuit esse ratio: quia maturius & deliberatius fit legis promulgatio, quam rescripti concessio: ad hoc s. in procemio huius libri, in fin. In rescripto etiam dicimus, quòd si constaret de certa scientia Principis, valeret rescriptum contra ius elicitum, vt in contrariis notatur: sed prima facie præsumitur per importunitatem obtentum: vnde expectari solet secunda iussio: in authen. vt nulli iudi. §. & hoc vero iubemus. collat. ix. in auth. de iudi. §. omnes autem. col. vj. & si rescriptum concedit aliquid contra ius, iam in eo mutat nomen rescripti: & dicendum est priuilegium: iij. distinct. priuilegia. de verbo. signi. abbate. Item contra: quia antiquiori iuri standum est: xxxiij. quæst. ij. hoc ipsum. & l. distinct. domino sancto. in fi. Dic vt D ibi in gloss. pen.

g Quia tamen. diuersitatis ratio.

h Singularium. Nota, quia per hoc patet, quòd generalem consuetudinem bene tollit noua constitutio principis, & meritò: quia illius legis promulgatio aliàs superflua & inutilis esset: sed in singularibus secus: quia licet lex non habeat locum Bononien. habebit locum Mutinæ, Paduæ, & locis aliis.

i Cùm sint. ratio rationis.

Gloss. seq. reci. per quæstionem, quam exemplificat, & soluit inducens sex rationes.

k Facti. nō enim reuocat quę ignorat: ignorat autē quę sunt facti. Et puto per hanc literam terminatam questionem illā, qua queritur, an noua cōstitutio reuocet statutum Episcopi cōtrarium, quo solum cauebatur ius commune. Pone in terminis decre. de æta. & qualit. præterea. quæ quantū ad presentationes patronorū, est hodie reuocata per decret. j. de inst. c. ij. Nunquid & sublatū erit statutū Episcopi, quo illud simpliciter cauebatur, quod dicit decre. preterea. Eodem modo potest poni exēplum de decre. s. de cōcess. preb. accedēs. & de decre. eo. tit. c. ij. & de decre. j. de cēsi. Romana. & cap. exigit. & de

† Quæ dicitur quasi cōmune statutū. et verbū statuti respicit ius scriptum. I. dist. §. cum itaq:. secundū Archid.

† Statuta locorū intelligo illa quæ generaliter ibi obseruantur & extraneos transgressores ligāt. c. quæ contra mores. 8. dist. gl. in l. item Mela. ff. ad l. Aquil. statuta personarum voco statuta alicuius corporis, quæ nisi incorporatos ligant. Pe. de Anchara. Font.

a De Anchara. colligit hic, quòd dispositio transiens in cōtractum nō reuocatur. Bart. ad fi. l. omnes populi. de iusti. & iure. addo ibi textum & glo. in l. quod semel. ff. de decret. ab ordin faci. vide Are. c. j. de proba. Fon.

b Sequitur de Ancha. & de clausula illa, Non obstāte, vide Barto. in extrauag. ad reprimendam. ad fi. Font.

& de decre. eod. tit. felicis. Dico autem, quòd sicut sublatum est ius commune: ita & statutum, quod simpliciter continebat ius commune[a], cùm illud non sit facti, nec consistat in facto: immo sit iuris, & cōsistat in iure: & facit quod not. Inno. Host. & modern. s. de rescrip. c. j. vbi not. quòd de rescripto, vel priuilegio, quod simpliciter cōtinet ius commune, in secundo priuilegio vel rescripto nō est necesse fieri mentionē.[b] Quòd si cōtrariū diceremus, iā Episcopi possent tollere potestatē summo Pontifici tollēdi iura in diœcesibus suis, statuendo simpliciter, quæ iure cauentur. Itē probo id euidentissima ratione: ista decre. æquiparat ista duo, consuetudines, & statuta singularia: sed iam sequeretur, quòd omnium iurium correctio vel mutatio esset inutilis. Dicam enim, quòd licet reuocatum sit ius commune: tamen consuetudo præscripta, qua seruatum fuit ius commune, reuocata non sit[c] eadem ratione, qua id s. diximus de statuto. & id esset absurdum. Item non possumus dicere, quòd statuta continentia ius commune, sint singularium personarum: quod requirit hæc decre. Item si Papa tollit suam constitutionem, quod est plus: multò fortius constitutionem inferioris idem dicentem, quod est minus. Ad hoc optime facit extra de instrum. pastoralis. vbi dicitur, quòd si decret. extrauagans consonat iuri communi, iudicari debet secundū ipsam: quia ius est. Idem igitur dicam in locali statuto: quòd si continet ius commune, sublato iure, tollitur statutum[d], quod ius commune est. Si igitur cōsuetudo & statutum singularia sint, & consistant in facto, & sint rationibilia, nec expresse reuocentur: eis non derogatur per constitutionem nouiter editam: alias secus. hoc dicit decretalis Ioannes Andr.

a Idem dicit de Ancha. respō. Ioā de Lig. tenēti contra gl. Fon.

b Idē Phil. vide Feli. in ca. I. s. de rescr. Font.

c Et sine dubio sic dicendum est quādo fieret scandalum si lex nō obseruaretur: not. glos. Dom. c. super eo. s. de cog. spi. Domi. Phil. Fon.

d Nisi alia esset ratio statuti, quā sit iuris cōmunis. Do. & plenius vide Imo. Bartolū in l. I. ff. ad l. Falci. Font.

a Ignorare. s. vt eccle. bene. vt nostrum.

b Ipsis. scilicet consuetudinibus & statutis.

c Rationabilia. Vtrum consuetudo sit rationabilis necne, relinquēdum est iudici[e], cum nec certa regula tradi posset secundum Hostien. qui hoc not. in summa, de consuet. §. quid sit consuetudo. ver. consuetudo est vsus. Et bene dicit, Rationabilia: quia hoc solū quod rationabile est, defendit ecclesia xxiiij. dis. c. vlt. & lxxxj. dis. si qui sine. De rationabili autē cōsuetudine pone exēpla. j. de cōsue. c. iij. & iiij. s. de cōsue. cùm dilectus. & facit quod dicam infra. de elect. ex eo quod in fin.

d Expressè. j. de cōsuet. c. j. & ij. de elec. quia sepe. & c. cū non deceat. in quibus reuocantur etiam priuilegia & statuta. de cleri. non residen. cap. vno. j. de cēsi. quanquam. de pœ. & re. cap. ij. de biga. c. vno. de ca. mo. c. vno. cùm si. quæ omnia non videntur competētia exempla, cùm illa non essent rationabilia. Quod verum potest dici hodie, quia ius resistit[f]. habes exempla hodie circa consuetudines, de æta. & qualit. vt ij qui. in fi. cum suis concordantijs in clemen.

Glossa sequēs signat contrarium, & soluit, & opinionem Host. reprobatam dicit.

e Derogare. contra. ff. de sepul. vio. l. iij. §. Diuus. Sol. Illa lex multis modis intelligitur, vt ibi no. & ff. de leg. l. de quibus. Sed inquātum dicere videtur, quòd cōsuetudo vel statutum præcedens legem, tollatur a lege. dici potest hoc verū, cùm princeps hoc intendit: vt not. Bern. se intelligere illam legē. s. de fide instru. pastoralis. in glos. j. in fi. quæ solutio approbatur per hanc decret.[g] Reprobatur autē hic opi. Hostien. qui contra hunc textum no. in summa, de consue. §. & de virture. ver. sed speciale est.

e Idē Phil. et in dubio præsumitur rationabilis, Fonta.

f Gloss. sequūtur Philip. Do. nisi consuetudo iuuaretur noua ratione. Bar. in c. si de consuetu. et ibi Rochus de Curte. Fō.

g Secundū Ioan. Mo. dic illā l. lo qui, quādo lex quæ cōsuetudinem sequitur, adiuta est iure quod vtilitati publicæ prouidet, vt illa duo iuncta cōsuetudinem tollant: alle. j. de iureiurān. licet. Ioan. And.

VT animarum.} Duæ sunt partes. Secunda ibi, Statuto. In prima ponit dictum, cui determinationem subdit: ibi, Dum tamē. In secunda soluit dubium & rationē subdit: ibi, Cum extra. Hæc decre. edita fuit ad declarationem decreta. de senten. excom. à nobis. j. & eius quod i · i not. Ioan. And.

CASUS. Episcopus fecit statutum, vt nullus clericus suæ diœcesis portaret arma, vel comā nutriret, vel aliquid aliud faceret sub pœna excommunicationis, quam volebat cōtrafacientē incurrere ipso facto Accidit, quòd tēpore quo fuit factū tale statutū, nō erā in diœcesi, sed postea sum reuersus in diœcesim, & feci contra statutū. vtrū sum ipso facto excōmunicatus? Respondet Romanus Pontifex, quòd non: quia constitutio Episcopi (idē de quacunq; alia cōstitutione) nō ligat probabiliter ignorātes: secus est de ignorantia crassa & A supina: quia illa non excusat. Sed quid Sanctissime pater: ponamus quòd episcopus meus fecit statutum quòd nullus clericus arma portaret sub pœna excommunicationis: sciebam tale statutum: accidit, quòd dum fui extra diœcesim, portaui arma: & sic feci contra statutum. Vtrum incidi in pœnam statuti? Respondet Romanus Pontifex, quòd non: & dicit, quòd statuta facta ab eo qui habet territoriū limitatum, nō habet vires extra territoriū & diœcesim, sed solum in diœcesi. Textus. {Supina.} quæ est ignorare quod omnes sciūt, vel scire tenētur. {Furtū.} iura bene dicunt, quòd faciens furtū excommunicetur: sed non dicunt, quòd qui facit furtū, sit ipso iure B excūmunicatus. Nota ex principio cap. quod statuta Episcoporum, vel quorumcunque habentium potestatem statuendi, non ligant probabiliter ignorantes, qui possunt pretendere iustam caussam ignorantiæ: nisi eorum ignorantia fuerit crassa & supina. vt ponamus quòd in hac ciuitate fuit facta constitutio pœnalis: & fuit publicè publicata: si dico quòd ignoro talem constitutionem, quia non fuit mihi notificata: non habeo iustam caussam ignorantiæ: quia non est necesse, quòd constitutio auribus singulorum inculcetur: vt in ca. j. de postu. præla. in an. tamen quis admittitur ad probādum, quòd notificatio illius constitutionis non venit ad eius notitiam. Nota, quòd statutum alicuius statuentis non habet vires extra territorium, sed restringitur ad limites territorij facientis statutum. Secus est in infamia & excommunicatione, quæ afficiunt personam, sicut lepra afficit personam leprosi: ideo si subditus Episcopi fuerit excommunicatus, & exeat diœcesim, semper remanet excommunicatus.

† Doct. hic not. quòd laici ligantur statuto Episcopi in fauorem animæ facto: c. nouit. de Iudi. ca. nos inter. de purgatio. cano. Font.

CAPITULUM II.

VT animarum[f] † periculis obuietur: sententiis[g] per statuta[h] quorumcunque ordinariorum[i] prolatis, ligari nolumus ignorantes[k]: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina[l]. Statuto episcopi[m], quo in omnes, qui furtum commiserint[n], excommunicationis sententia promulgatur: subditi eius furtum[o] ex-

f Animarum. ad idem. j. de iureiu. c j. & de sepul. c. j.

Glossa sequens reci. q. & soluit. & huic literæ respondet dupliciter.

C g Sententijs. quæ ligant animam, vt locum habeat proxima ratio: sed idem in aliis sententiis quæ pœnas temporales inferunt per l. ff. de decre. ab or. fa. l. vlt. vbi habes, quòd municipali statuto non ligatur ignorans, sed sciens tantum: ad hoc Cod. de testa. l. iubemus. in fi. & potest dici, quòd in hoc prouidetur animabus, saltem propter peccatum inobedientiæ, quod est maximum[h]. viij. q. j. sciendum. vel de his dixit: quia de aliis non erat dubium per dictam legem.

h Statuta. de generalibus ergo statutis canonum, vel legum non loquitur, quæ ab omnibus sciri & custodiri debent: suprà de constitut. cap. j.

i Ordinariorum. Qui dicantur ordinarij, not. Goff. & Ber. suprà de offi. ordi. cùm ab ecclesiarum.

k Ignorantes[i]. Contrariū not. Ber. in præ. decre. à nobis. suprà de sent. excommuni. & mouebatur ex eo, quia incidebat in factum iam damnatum: & quia in culpa fuit rem prohibitam faciēdo: & quærere debuerat: sicut etiam vbi culpa præcedit, non excusat metus. ff. quod me. cau. si mulier.

l Supina. quæ est ignorare quod omnes sciūt. de postu. Prelat. c. j. §. verùm quoniam. de cleri. excommunica. mini. Apostolicæ. Ignorantia ergo alia facti, alia iuris. Si iuris, aut D communis aut singularis: statutum enim Episcopi ius facit inter subditos, quod tamen non ligat probabiliter ignorantes, vt hic.

h Placet Do. Philip. qui ex glo. inferunt, quòd veniens cōtra statutum municipale peccat. vide gl. x. distinct. c. quod autem Fō.

i Dom. hic quòd peccās punietur pœna alterius legis, nō statuti: idem Phil. Font.

m Statuto Episcopi. Nota Episcopum posse facere statuta: ad idem. s. proxi. respon. s. de maio. & obe. si quis venerit. & legatus in prouincia sua. s. de offi. leg. cap. vlt. & sunt talia statuta perpetua, etiam post obitum vel recessum, vt ibi.

Episcopus potest facere statutū. Statutū legati est perpetuū.

Glossa sequens signat contrarium, tripliciter soluit: primam approbat, & remittit.

n Commiserint. Contra. j. de sentent. excommu. Romana. §. caueant. vbi dicitur. quod pro futuris delictis excommunicatio ferri non debet. Sol. Aliud est, ferre in aliquem excommunicationis sententiam pro futuro delicto: vt si dicat, Excommunico te si tale quid feceris. quod ibi prohibetur. Aliud, statutum generale facere excommunicationem fulminans, quod hic permittitur: vt s. de sentent. excommuni. à nobis. j. Vel licet ibi prohibeatur ferri: tamen lata tenet: vt ibi not. Ber. Vel si dicatur, quòd istud Commiserint, sit præteritum: nullum est cōtrarium. Quod prius dixi k, tene: & adde quod ibi dicam.

Excōmunicatio potest ferri pro futuris culpis per viā statuti.

k Istud etiā tenet Do. de Anchar.

o Furtum quod est contrectatio rei alienæ inuito domino fraudulosa, & animo lucrādi: insti. de ob. quę ex quasi deli. in princ.

& cõmendant gl. ibi præteritũ: in dubio tamen verba intelliguntur vt sint futuri temporis.Fon.

princ.&.§.furtum autem.& §.placuit, & prohibitum etiã in decalogo.xiiij.q.v.pœnale.& in secunda prohibitione obtinet quartum locũ.quod dic vt nota.xxxij.q.vij.quid in omnibus.

a *Diœcesim.* in qua totam iurisdictionem habet ordinariũ:& in quolibet ipsius loco non exempto, potest pro tribunali sedere.j.de offic. ordi. cùm Episcopus.

b *Cùm extra.* ratio. Et nota de omnibus rationem reddẽdam: quod dic vt s. de rescrip. siquando.

tra ipsius diœcesim [a] committentes, minimè ligari noscuntur: Cùm extra [b] territorium [c] ius dicenti non pareatur impunè [d].

DE RESCRIPTIS.

Territoriũ quid est.

c *Territorium* suum. s.de offic.leg.nouit.ff.de iuris.om. iudi.l.vlt. Et est Territorium, vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis. quod ab eo dictum quidam aiunt,quòd magistratus eius loci intra eos fines terrẽdi.i.submouendi ius habẽt.ff.de verb. sig.pupillus.§.territorium.

d *Impunè.* i.sine pœna, id est non parens ex eo pœnam non patitur.

Continuatio.

DE RESCRIPTIS. Ista rubrica continuatur ad præcedentem in modum qui sequitur.Dictum fuit s.tit.proxim. de constitutionibus,& sic de iuribus. Nam constitutio largè sumpta accipitur pro omnibus partibus iuris scripti : verùm quia parum esset iura condere,nisi essent iudices qui illa tuerentur, & redderent vnicuique ius suum : idcirco viso de iure,restabat videre & de iudicibus,qui iura reddunt.Sed quia iudices vt plurimùm constituuntur per rescripta, idcirco præmittitur hæc rubrica,de rescriptis. Vnde sciendũ, quòd nos habemus rescriptum,priuilegium,& beneficium.

Rescriptũ largè & strictè sumitur.

Rescriptum in iure accipitur dupliciter:videlicet strictè , & largè.Rescriptum largè sumptum , comprehendit rescriptũ strictè,siue in specie sumptum,& beneficium Principis. Sed rescriptum strictè,& in specie sumptum, dicitur illud, quod emanat ad obseruantiam iuris communis : puta , cùm quis conqueritur Principi,quòd aliquis facit contra iura, supplicans,vt princeps det sibi iudicem delegatum qui faciat obseruari ius commune. In isto autem titulo rescriptum accipitur largè:quia in eo tractatur de gratiis circa beneficia obtinenda.Priuilegium verò dicitur illud,quod emanat contra ius commune in fauorem aliquarum personarum: & dicitur

Priuilegiũ quid sit.

Priuilegium,quasi priuata lex:vt quia de iure communi omnes habentes prædia , tenentur soluere decimas prædiales Ecclesiæ parochiali , Papa concedit aliquibus priuilegium, vt de laboribus suis non soluant decimas : vel de terris suis, quas colunt siue coli faciũt propriis sumptibus,nõ soluant decimas:sicut fuit cõcessum pluribus religiosis , vt de terris suis,quas colũt siue coli faciũt propriis suis sumptibꝰ,nullas soluant decimas:istud vocatur Priuilegium.

Beneficium principis quid sit.

Sed Beneficium Principis , dicitur gratia , quam princeps facit alicui præter ius:vt puta,Papa fecit mihi gratiam,vt mihi detur beneficiũ, quod primò vacabit in ecclesia Pictauiensi. Et licet priuilegium rescriptum,& beneficium differant(vt dictum est)tamen rescriptum largo modo sumptum comprehendit omnia ista.

Diuisio.

Ipso iure. Ponit dictum , à quo duos casus excipit ibi , Quam excommunicationis. Ioannes Andr.

Summariũ Domini Heliæ.

Rescriptum delegatorium, ab excommunicato impetratum,est ipso iure nullum: nec valet processus per illud rescriptum factus, etiamsi oppositum non fuerit. Fallit in rescripto in caussa excommunicationis vel appellationis. hoc dicit.Pro intellectu huius cap.præsupponendum est , quod habetur infrà eodem libro de exc pt. in cap.pia.vbi dicitur,quòd si excommunicatus maiori excommunicatione,fuerit in iudicio agendo , & nõ fuerit exceptum de excommunicatione , valet processus cum eo factus:tamen licet excommunicatio ante litem contestatã opposita non fuerit,poterit opponi in quacunque parte litis,& obtenta absolutione , accipiet excommunicatus processum in statu in quo erat ante excommunicationem. CASVS. Prætendebam te debitorem meum in aliqua pecuniæ summa: vel te possidere beneficium meum : eo quòd habebam ordinarium loci certa ratione suspectum: nolui te conuenire coram ipso , sed à Papa impetraui rescriptum delegatorium ad aliquem iudicem , qui cognosceret de huiusmodi causa.tempore impetrationis eram excommunicatus maiori excommunicatione : præsentaui illud rescriptum delegato,qui virtute illius rescripti procesit vsque ad definitiuam sententiam posteà peruenit ad notitiam tuam,quòd tempore impetrationis rescripti eram excommunicatus maiori excommunicatione : voluisti proponere nullitatem processus,sententiæ,& rescripti.Quæritur,nunquid sis audiendus? Videbatur quòd non : quia exceptio proposita in quacunque parte litis , non annullat processum factum anteà. Non obstante ista ratione dubitandi,dicit Rom.Pont. quòd certè istud rescriptum non valet, nec processus inde secutus.Et ratio est propter defectum iurisdictionis:quia ex quo fuit rescriptũ ab initio nullum,per id nõ fuit tributa iurisdictio delegato.Sed secus si iudex aliàs haberet iurisdictionẽ: quia esset ordinarius vel delegatus, & impetrans non erat tẽpore impetrationis excõmunicatus:quia processus esset validus , donec esset opposita exceptio excommunicationis.

Gregorius nonus.

Rescriptum impetratum ab excommunicato,est ipso iure nullum, & quidquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis, vel appellationis.

CAP. I.

Ipso iure [e], rescriptũ [f]

Istud cap. procedit in excommunicatione occulta siue manifesta, exceptis casibus hic positis: sed quod de appellatione hic dicitur,hoc fallit in actu partis extraiudicialiter facto.c.sicut. s.de ele.nã tunc non excipit:sed agit. Phil. ei Do.in fi. lectura sua colligit 15. limitationes ad istud c. quas vide.Font.

Sed quæritur an sit verum indistinctè quod rescriptum delegatorium impetratum ab excommunicato,sit nullum ipso iure? Respondet Rom.Pon.quòd hoc non est verum indistinctè:sed fallit,si excommunicatus impetret rescriptum in causa excommunicationis vel appellationis:puta,Episcopus Pictauiẽsis me excommunicauit: dico excommunicationem esse iniustam , & vlterius dico , ꝙ sum absoluendus sine emẽda,& absque aliqua cautione . accessi ad sedem Apostolicam,& impetraui rescriptum ad aliquem iudicem delegatum,per quod mandabatur , vt si iudici constaret de iniusta excommunicatione , me absolueret: quia potuissem adire Ordinarium : & Papa concurrit cum Ordinario:& sic potui adire Papam , & impetrare rescriptũ. Aliàs sequeretur,quòd excommunicatus iniustè,non haberet aliquod remedium contra iniustam excommunicationẽ. Item fallit in causa appellationis , vt si aliquis excommunicatus appellet,& impetret rescriptum:in causa appellationis rescriptũ valet, vt reparetur iniuria sibi facta à iudice à quo. Textus.{Articulo} vnde articulus est pars intentionis continens illud,quod actor vel reus intendit probare.c.veniens. ij.ibi,Pars autem suprà de testi.Et articuli quandoque vocãtur intentiones,quandoque assertiones. Nota primò,quòd excommunicatus regulariter non potest impetrare rescriptum delegatorium contra suos debitores. Nota secundò, quòd processus factus virtute rescripti nullius , est ipso iure nullus:quia vbi non est fundamentum, desuper ædificari nõ potest . secus si rescriptum non esset nullum , licet esset surreptitium & elidibile ope exceptionis : quia tunc delegatus virtute illius rescripti haberet iurisdictionem , sed elidibilem per exceptionem . Nota tertiò duos casus exceptos à regula posita in principio cap.in quibus valet rescriptum ab excõmunicato impetratũ:videlicet in causa appellationis, & in causa excõmunicationis. Nã in causa excõmunicationis, excõmunicatus potest esse in iudicio tanquã actor,& impetrare iudices delegatos,& petere relaxari excõmunicationẽ suam quam dicit iniustam.Item in causa appellationis potest excommunicatus maiori excommunicatione appellare , & appellationem prosequi, & rescripta impetrare. Sed vtrum per istud c.sit correctũ c.pia. j.de excep. Dicit gl. in verbo, Processus(& bene)quòd non:quia illud c.pia.intelligitur in excommunicato agente coram Ordinario vel Delegato,qui agens tempore impetrationis nõ erat excommunicatus , sed incidit in excommunicationem postquam Delegatus recepit iurisdictionem virtute rescripti delegatorij. Istud autem c.intelligitur de excommunicato agente qui tempore impetrationis rescripti erat excommunicatus.

a Istã glo. probãt Doctores ex qua notat Phil. quòd iudex procedẽdo ad vlteriora non validat processum suũ vbi rescriptum est penitus nullũ. vi. Do.Fõ.

Glossa sequens ponit,quod reprobat.

e *Ipso iure* [a]. ergo sine exceptionis ope. & sic falsam puto opi.Tan.& Inno. no.s. de offi.deleg.prudentiam. §.sexta. & Ber.Compost.no.s.eo.c.super literis. in glo.hic quæritur.& Guil.Du.no.in Spe.ti.de rescrip.præsentatione.§.ratione autem impetrantis ver.quid de processu . qui omnes dixerunt, quòd processus habitus per literas impetratas ab excommunicato,valet, si non opponatur exceptio. Et hoc dico territus,cùm supradicti omnes(excepto Tan.) hanc viderint decretalem:vnde vel non ponderauerunt hoc verbum,Ipso iure,positum in principio hic: vel hanc decretalem putauerũt esse correctam per decre.pia.quod non credo : cùm pars illa quæ correcta est, remota fuerit:vt j.dicam.

b Glos.bene dicit secundũ Do. si tamẽ exciperet solũ cõtra personã, fiet reconuentio: facit j. de elec. ab eo. Do.Fon.

Glos. seq. soluit quæst.& solutionẽ probat tribꝰ rationibꝰ.

f *Rescriptum.*suprà eo.dilectus filius Abbas. Et satis hic puto terminatam quæstionem, qua quæri solet , vtrum reus actorem , quem excipiendo contra rescriptum & personam, repulit excommunicationis vigore,coram ipso delegato reconuenire possit.Et patet quòd non [b]. Si enim nullum est rescriptum,& conuentio est principale, & reconuentio accessorium:sublato principali,& accessorium.j.de reg.iur.accessorium.cum suis concor. Item causa conuentionis & reconuentionis simul sunt tractandæ. s. de mu pe.c.j.de ordi.cog. cùm

cùm dilectus.quod hic esse non posset. Item conuentio est expressum,reconuentio tacitum. Sublato igitur expresso,& tacitum est sublatum.C.si reus vel accu.mor.fu. l.vlt. & facit quod not.de cle.coniug.quod à te.& hoc tenuit Tan. Barth. Brixi.in q.Veneriali.xxx.quę incipit,Actor cõueniebat reũ.

Glos.seq. quęrit, & soluit distinguendo. Itẽ quęrit de ratione, & ponit duplicẽ,quã improbat:& quadruplicẽ, quã approbat.

vel processus [a] per ipsum habitus non valeat , si ab excommunicato , [b] super alio [c] quàm excommunicationis [d] vel appellationis [e] articulo fuerit impetratum. [f]

a *Processus.* Nũquid ergo correcta est decret. pia. j. de excep. vbi dicitur , ꝙ processus habitus cum excommunicato tenet , donec opponatur exceptio : & postmodum ipso absoluto , reassumatur causa in eodem statu? Solu. Non est correcta : immo potiùs corrigeretur ista per illam cùm illa sit posterior. Est enim Innoc.iiij.sed hæc Gregor. ix.suprà titu.proxim. cap j. Sed neutra per alteram corrigitur , sed in diuersis casibus loquuntur. Nota igitur primò , falsam esse opin. modernam Bern.not.in decre.pia in gloss.sed mirum.& in prædicta decret.dilectus.in gloss.sic videtur.vers.secus si antiquis. & in decretali. de off. de leg. prudentiam. in gloss. sic videtur. & in gloss.secus esset . in quibus dixit , rescriptum ab excommunicato impetratum valere post suam absolutionem. Et vera est ipsius Ber.opi.antiqua,vt per prædictas gloss. apparet.& de æta.& qua.cùm bonæ.& cle. excommu.mi.proposuit.

Excõmunicatus maiori excõmunicatione, an possit agere corã delegato vel ordinario.

Circa hanc igitur materiam sic distingue:aut excommunicatus maiori agit coram Delegato, aut coram Ordinario.In primo casu subdistingue , quia aut erat excommunicatus tempore impetrati rescripti,aut postea fuit excommunicatus.In primo casu subdistinctionis habet locũ hæc decr.vt scilicet non valeat rescriptum , nec processus per ipsum habitus , nisi impetratum fuerit super causa excommunicationis vel appellationis,vt hic,& in concor. superiùs allegatis. In ij.casu. s.quando post impetrationem excommunicatus fuit,locum habet decre.pia [a] & de offic.deleg. prudentiam. §.sexta. Si agit coram Ordinario, tunc tria tempora distingue : secundum vetera iura non tenebat processus cum ipso habitus. suprà de excep. exceptionẽ. aliàs non video quare ibi fieret condemnatio expensarum [b], si tenuisset habitus processus : vt ibi etiam not. Postmodum statuit ibi Gregor.in decis. huius decre. quòd teneret processus habitus cum excommunicato,si reus eum scienter admisit, aliàs non.Secundum moderna verò iura tenet processus , & locũ habet decr.pia.& sic nec corrigitur, nec corrigit.

a Sicut enim sequẽs excõmunicatio non vitiat votũ eligẽtis, sed sola precedens: de elect. cũ inter R.ita nec vitiat rescriptũ. Ioan.And.

b Not. glo. iũcto textu quem allegat,quòd reus differens proponere exceptionẽ reddentem iudiciũ retro nullũ punitur in expẽsis.Philipp. Do.Font.

Si quæratur,quæ sit ratio diuersi iuris, & si dicatur,quòd excommunicatus impetrans peccauit se ingerendo communioni hominum:non valet hęc responsio,cùm eadem ratio sit in Ordinario.Si dicatur , quòd hæc sit ratio, quia rescriptum impetratum fuit tali veritate tacita, qua expressa literas non habuisset:non valet etiam hæc responsio:quia tunc rescriptum habet elidi exceptionis ope, non ipso iure. supra eod. super literis,& hoc no.Ber.supra eo.ad audientiam.ij. Vnde satis mirandum videtur,quòd si ago corã Ordinario , tenet processus:& si ab eo impetro Delegatum , nec rescriptũ valeat, nec processus.Sed potest esse ratio: quia iurisdictio delegata sumit initiũ ex persona agentis & impetrantis : & ideo cùm vitiosum fuerit principium.j.q.j.principatus,nec rescriptum valeat,nec processus.Ordinaria autem iurisdictio ab actore agente non incipit, & ideo ibi secus. Item iurisdictio ordinaria fauorabilis est, extraordinaria odiosa : vt supra eod.ad hoc.Item quando proceditur coram Ordinario vel Delegato impetrato ante excommunicationem : est in aliquo quod imputetur reo, qui de excommunicatione debebat excipere si sciebat,aliàs inuestigare debebat : sed vt plurimùm , delegatũ impetrat actor absente reo , & ideo non valet impetratio,nec processus habitꝰ ipsius impetrationis vigore,vt hic. His ergo rationibus,& excommunicati odio, speciale dicatur, quòd in hoc casu veritas suppressa ipso iure vitiet rescriptum, & processum habitum per illud.

b *Ab excommunicato.*maiori excommunicatione:vt s.de excep.à nobis.& j.eo. c.pia.

Glossa sequens quærit.ponit opi. cuius tenet contrarium, & respondet allegatis in contrarium.

c Placet Do.nã tex. hic loquitur de rescripto ad instantiam impetrãtis concesso. Fonta.

c *Alio.* Quid si excommunicatus impetrat literas inquisitionis(Not.Goff.de offic. deleg.prudentiam.in gloss. colligitur,quòd bene valent literę:& hoc ideo,quia fama ibi habetur accusatoris loco:vt supra de accu.qualiter.ij.§.ex quibus.& licet promouens ineptus appareat: nihilominus valet rescriptum , & proceditur per illud. supra de accus. cum oporteat.vbi idem tenet Innocẽn. & Hostien. & hoc quando excommunicatus solum ministerium præbuit , nec nominatus fuit in literis.) Idem Guil. in Spe. de inqui. §. primo. versic. quid si in litera. allegat Innocent.& Hostien. ad hoc Cod.de preci.Imper.offer.l.prima.& l.vniuersis.& ff. de inofficio. testamen. posthumus. §.primo.& l.si pars. §.vltimo.Non enim refert secundum eos , à quo & quo tempore fuerit nunciatum. ff.de petitio. hæredi. l. item veniunt. §. à quo.&.ff. de euictio. si rem.§.vltimo. Per hanc literam credo contrarium , cùm in odium excommunicati sit hoc inductũ, quòd nullæ literæ valeant,nisi hic contentæ: nec puto tutum à litera recedere : & ad hoc optimè facit: quia si excommunicatus pro alio literas impetrat ad agendum,non valent. [d] suprà de probatio. post cessionem . & bene refert interdum , per quem preces offerantur,infrà de hæret.capitulo secundo. §.tertio. Ad decret. cùm oporteat.responde vt ibi not. secundum Ioan. in gloss. penultima.Præterea non est inimicus ita persona prohibita ab impetrando,sicut excommunicatus:vnde agit pro sua iniuria , quod non facit excommunicatus :de iudic. intelleximus iiij. q.vj. omnibus.

Innocentius iiij . in concilio Lugdunensi.

Per clausulam, Quidam alij,possunt soli quatuor conueniri : quorum nomina in in primo citatorio exprimantur , ne variationi sit locus.Ioan.And.

CAPITVLVM II.

d Idẽ Do. et de Anc. Font.

d *Excommunicationis.*suprà de sentent. excommunicat. cùm pro causa.

e *Appellationis.* s.de except.cùm inter,& cap.significauerũt & cap. vlti.

e Glos. sequitur Phi. in principio lecturæ. Font.

f *Impetratum.* & sic inspicitur tempus datæ , vel [e] impetrationis.ad idem suprà eod.eã te.& infrà eod.tibi qui. de præbend.eum cui.Sequebatur autem olim hic in fine talis litera,Quod coram eo actum est,coram Ordinario similiter irritum est censendum, nisi forsitan qui conuenitur , scienter admisisset eundem. Remota fuit, quia reuocata per decret. pia . vt dixi suprà in glossa . nunquid ergo . Ioannes Andreæ.

Diuisio.

CVm in multis. Duo sunt dicta , quorum primum causam præmittit. Secundum submittit ibi,Quorum, Ioannes Andreæ.

Pro intellectu huius capituli præsupponendum,quòd aliquando in rescripto delegatorio,videlicet in narratione,ponuntur ista verba : Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei & cet. Conquestus est nobis talis , quòd talis Titius & quidam alij super tali re ei iniuriantur : Mandamus quatenus vocatis vocandis , quod iustum fuerit decernas. Aliquando ponuntur non solùm in parte narratiua , sed etiam in parte dispositiua, hoc modo: Sixtus Episcopus , &c. Conquestus est nobis talis, quòd talis Titius & quidam alij sibi iniuriantur , &c. Mandamus quatenus dictum Titium ad præsentiam tuam conuoces : & alios , quos dictus talis tibi duxerit nominandos.

Casus hoc præsupposito sic figuratur. Ego à sede Apostolica impetraui rescriptum contra te sub prædicta forma: non est dubium,quòd virtute illius rescripti possum te conuenire coram delegato : & etiam alios comprehensos sub clausula , Et quosdam alios. Sed quæritur , vtrum potero conuenire personas tot , quot voluero ? Respondet Romanus Pontifex , quòd virtute illius clausulæ non potero nisi tantummodo quatuor conuenire. Sed quid? Ponamus quòd contra aliquem comprehensum sub illa clausula impetraui à iudice Delegato aliquam citationem : vtrum in ista citatione impetrata contra vnum ego debeam nominare alios tres? Respondet Romanus Pontifex quòd sic : quia virtute illius clausulæ , Et quidam alij , non possum nisi quatuor conuenire, quos teneor exprimere in citatorio. Et licet quidam dixerint, quòd non debebam alios quatuor in citatorio exprimere: communis sententia Doctorum est, quòd debeo omnes quatuor nominare , & debeo impetrare citationem contra omnes : & si impetro citationem solùm contra vnum , debeo in ipsa citatione alios nominare: aliàs citatio non valeret. Nota primò id , ad quod allegatur principium capituli , quòd infinitas in multis articulis iuris reprobatur. Nota secundò principalem effectum huius capituli , videlicet, quòd rescriptum delegatorium non solùm comprehendit nominatos in ipso rescripto : sed etiam alias personas non expressas , si in rescripto apponatur aliqua clausula , per quam appareat Papam hoc voluisse. Nota tertiò , quòd per clausulam, Et quidam alij, possunt solummodo quatuor conueniri : plures non possunt conueniri. Nota finaliter,quòd in citatione impetrata contra aliquem de comprehensis in clausula,Et quidam alij, omnes sunt nominandi quos intẽdit impetrans conuenire : aliter citatio non valeret , vt dictum est:quod est intelligendũ, nisi impetrans diceret,quòd virtute illius clausulę non intẽdit conuenire nisi illum quem nominat , puta quòd non intẽdit conuenire nisi Caiũ,& alios tres nõ exprimit:quia illos

non intendit conuenire, quia cum eis transegit: tunc si hoc dicatur ab impetrante in citatorio, valebit citatio, sed si simpliciter nominet vnum, & non fiat mentio de aliis tribus, citatio est nulla: quia iste textus requirit illam expressionem, vt satis dictum est.

Glossa sequens ponit viij. exẽpla, quibus vitatur infinitas. In fine ponit casum, & remittit.

CVm in multis [a] iuris articulis infinitas reprobetur, prouidè [b] duximus statuendum, vt per illam generalem clausulam, [c] Quidam alij, [d] quæ frequenter [e] in literis nostris inseritur, [f] vltra tres vel quatuor [g] in iudicium non trahantur: quorum [h] nomina [i] in primo citatorio exprimat impetrator, † ne locus fraudi [k] forsitan relinquatur, si circa ea [l] possit [m] liberè variare. [n]

a *Multis.*[a] Exemplifica vt.s. de relig.domi. c.vlti.&.j. eo.tit. religionum. s.de testi.cum causam.§.volentes.&.c.significauerũt. §. mandamus. ff.de testi.l.j.in fi. Itẽ in relictis pro redẽptione captiuorũ restringitur infinitas. C.de sacrosan.eccle.vt inter diuinum. Item restringitur seueritas, cùm multitudo peccauit: de cleri.excõ.mi.latores.cũ si. Item non oneratur hæres in infinitum fidei commissum soluere.ff. de leg. iij. fideicommissa. §. si quis decem. Item non valet promissio, ne vlla exceptio deserti iudicij obijciatur: puta promitto quòd si per casum fortuitum impeditus fuero, vt comparere non possim, non obiiciam de casu.ff. si quis cautionib.l.sed & siquis.§. quæsitum. Item in stipulatione damni infecti non debet quis esse in infinitum obligatus.ff.de damno infec.l.qui bona.§.vlti.Item legatũ, quod non potest sciri ex testamento: puta, Lego centum ei quem mihi Titius nominauerit, non valet.ff.de iur.fis.l. ita fidei.& merito reprobatur infinitas: quia multitudo est canonibus inimica.s.de prębend.quia intantum, & onerosa, nil habens honesti: in authen.de referen.ad fi.col.ij.& de hoc habes plures concor.de æta.& quali.c. penult.

b *Prouidè.* quia per generalitatem istam derogabatur iurisdictioni ordinariæ, cui per hanc constitutionem prouidetur.

c *Per illam generalem clausulam.* præter expressos enim poterunt quatuor conueniri.

d *Quidam alij.*[b] s.eo.pastoralis.& .c.Rodulphus. Idem intelligo de qualibet consimili clausula: vt si dicatur, Titius & nonnulli homines ciuitatis Bonon.vel simili modo. Item si dicatur, homines talis loci: nam aut conueniet eos vt vniuersitatem, & tunc omnes habentur loco vnius: aut vt singulos, & tunc solos quatuor præter expressos poterit conuenire: vt hic secundum Innocent.

e *Frequenter.* Et ideo prouidendum fuit. ff.de legib. nam ad ea.& j.de restitutione spolia.frequẽs. hodie autem hæc clausula non est in vsu.

Glossa sequens quærit, & soluit.

f *In literis nostris inseritur.* quid de literis Episcoporum? Dic secundum Hostiẽ.quòd non extenditur ad illas. ad hoc xxv. dist.qualis.

Glossa sequens quærit, & soluit. subdit duo, quæ possunt recitari per quæstiones.

g *Vel quatuor.* Olim trahebantur quadraginta: argum. de testibus.cum caussam.& capit.significauerunt.& de clerico. excommuni. mini. latores. Si quæratur quæ sit ratio, quare restricta fuit ad quatuor: dic quod arbitraria: quia æquè potuit restringi ad plus & minus. Posset reddi similitudinaria, quam habes suprà de consanguin. & affinita.non debet. Dico tamen secundum Bernardum quòd super re indiuisibili, puta iudicio communi diuidundo, famil. erciscun.& similibus, possunt per generalem clausulam vltra quatuor euocari ad iudicium. Item omnes vltra illos quatuor, qui ius habent in re, possunt agere vel defendere pro suo iure coram illo iudice. Argument. suprà de re iudic. cum super. suprà de offic. delegat. super eod. argum. infrà de elect. cap. j.

Gloss.seq.reci.per quæstionem ponit opi.Innocen.secundum Hostien. tertio Bart. quam approbat. Secundò subdit dictum, cuius ponit opinionem contrariam, quam reprobat. Tertiò quęrit, & soluit. Quartò quęrit: argu.pro, & soluit cõtrarium.

h *Quorum.* scilicet illorum quos intendit conuenire per clausulam, & debet expressio in actis scribi.de probat. quoniam contra. §. j. Et dixerunt quidam, scilicet Innocent. quòd in qualibet citatione illorum debeant omnia nomina exprimi. Satis potest dici, quòd sufficit exprimi in citatione eius qui primò citatur, & scribantur in actis: vt suprà dixi secundum Hostien. Vel secundum Bart. satis est, quòd scribantur in actis, licet in primo citatorio non scribantur: quia iam cessat variatio. Quòd satis credo: [c] quasi hæc litera dicere velit, quòd antè quàm fiat citatio, nomina exprimenda sint illorum quatuor. Et credo tutius, quòd fiat hæc expressio in prima citatione, quæ fit auctoritate rescripti: etiamsi fiat de expressis in eo: licet alij sunt contradicentes, quòd sufficit quòd fiat in prima citatione alterius illorum quatuor: sed secundum hoc non est plenè fraudibus prouisum. Et si quæratur, an de non expressis conuenire possit priùs, quàm conueniat expressum? Est dicẽdum quòd sic: quia donare, liberare, & remittere potest, nisi fortè in fraudem expressisset secundum formam decret.s.eo. sedes. & hoc tenet Bar.in quæstione Veneriali, quæ incipit: Aliquis impetrauit. Sed pone quatuor expressit: posteà mutat vnam ex personis: vel neminem expressit: posteà alterum conuenit, nihil excipitur: quæritur an valeat iudicium? Et videtur quòd sic: quia hæc exceptio dilatoria est, vt dici consueuit de exceptionibus duarũ diætarum.suprà eod. nonnulli. Item quia multa fieri prohibentur &c.de regu. ad Apostolicam. Contrarium dico [d] secundum Bart. quia si nomina in primo citatorio vel actis fuerunt expressa tempore debito: perinde est, ac si in rescripto fuissent expressa. Si non fuerunt expressa tempore debito: perinde est, ac si non fuisset ibi clausula. Vnde cùm rescripta non extendantur ad alias res, vel personas: de offic. delegat. p.& g.dico quòd etiamsi non excipiatur, non valet iudiciũ.[e]

i *Nomina.* & cognomina, vel certas circumlocutiones. §.testes.suprà de testib.licet ex quadam.& ff.si cer.pet.l.certum. vt euitetur æquiuocatio.suprà eod.significante. & cap. quia nonnulli.

k *Fraudi.* cui occurrendum est.j.de renun.c.ij.cum si.

l *Ea.* scilicet nomina.

m *Possit.* impetrator.

Glossa sequens no.ad Brocar.& remittit: secundò notat ad quæstionem.

n *Variare.* Nota variationem & inconstantiam reprobari: alibi permittitur. Quod dic, vt plenè dixi. j.de reg.iur.quod semel. Et nota per hanc literam, quòd per literas generales ad obtinenda beneficia, ex quo aliquid specificauit sine protestatione: si succumbat, ad aliud transire non poterit: [f] quia perinde est, ac si in rescripto fuisset expressum illud beneficium quod optauit.j.de conces. præben.quia cunctis. quod sanè intelligas secundum id quod habes. j.eo. ti. ne captandæ. Ioan. And.

Idem in eodem.

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diuersos, non valent literæ nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conueniente vel reconueniente actorem, eodem durante iudicio. Ioann. Andr.

DIspendia. Diuiditur in duas partes: in prima ponitur caussa constitutionis: in secunda ibi, Decernimus: ipsa constitutio, in qua duo facit. Nam primò prouidet de actore, & contrafacienti triplicem pœnam imponit. Secundò ibi, Reus quoque prouidet de reo, in quo vnum casum excipiens prædictam pœnam repetit. Ioann. Andræ. CASVS. Ponamus quòd tu debebas mihi decem scuta ex caussa mutui veri & legitimi. Item alia decem scuta debebas mihi ex caussa venditionis: nolebam te conuenire coram Ordinario propter aliquam caussam: vnde accessi ad Papam, & impetraui istas caussas delegari pluribus delegatis: quia impetraui vnum delegatum ad cognoscendum in vna caussa, & alium in alia: vtrum valeant istæ impetrationes? Respondet Romanus Pontifex, quòd non: immo debeo carere omnibus impetratis, & nullus delegatus recipit iurisdictionem virtute istarum literarum: & ideo si fecero te conueniri coram illis iudicibus, ipsi debebunt pronunciare se non esse iudices: & me impetrantem condemnare in expensis. Sed quid erit sanctissime Pater? Ponamus quòd impetraui vnum iudicem delegatum pro aliquo alio debito: vis me conuenire coram alio iudice delegato pendente meo processu: vtrum possis? Respondet, quòd non: sed debes me reconuenire coram meo iudice delegato. Et sciendum est, quòd litera in fine intendit istud dicere, quòd reconuentio habet locum, quando ab initio reus offert actori libellum in caussa reconuentionis, vt facta responsione in caussa conuentionis, fiat responsio libelli in caussa reconuentionis. Sed aliquando reus differt reconuenire actorem: sed tunc reconuenit eum, postquam actor multum processit in caussa, & tunc processus actoris in aliquo non differtur, sed proceditur in eo absque aliquo impedimento, non obstante reconuentione ipsius rei. Et tunc reconuentio non habet priuilegium suum, quando opponitur post litem contestatam, sicut quando opponitur ante litem contestatam: tunc enim gaudet

Margin notes (pp. 19–20):

a Ad istam gl. vide Feli.c.licet.ij. de testi.

† Adde vel procurator: non tamẽ sine speciali mandato: sed hæres non posset, in quem non trãsit animus defuncti impetratoris, iuxta glo.in l.idẽ Põponius. §.si plures. ff.de rei vẽdi. Pe. de Ancha. Fonta. Ex tex. no. æquitatem preferẽdã rigori: vide de trãsact. c.fi. Domi. Multitudo est canonibus inimica.

Clausula, Et quidam alij, qualiter operetur.

b Ista clausula locum habet vbi ponitur post personã expressam, non aliàs Dom. Phil. Font.

Ratio de arbitrarijs non potest reddi.

c Post factum tene istam glo.

Sed antè tene Hosti; Philip. Do. Fonta.

d Idẽ Do. Fonta.

e Do. not. hic, vbi iudex funditus caret iurisdictione: progrediendo ad vlteriora nõ facit se cõpetentẽ: & processus non valet. Font.

Inconstantia reprobatur.

f Tenemen ti gl. sed fallit tamen si acceptas probabiliter ignorauit. Font.

Reconuentio qualiter fit.

gaudet priuilegio, videlicet quia si vnus processus fuerit expeditus in caussa conuentionis, debet idem processus expediri in caussa reconuentionis antequã expediatur alius processus in caussa conuẽtionis: vt s.de mut.petitio.in antiquis.

a *Dispendia.* vocatur autem dispendium longum & inutile: compẽdiũ autẽ breue & vtile. Ad idem, de accus. qualiter & quando.ij. ad fin. Ioan. And.

b *Quæ possumus.* Ad idem suprà in proœmio huius libri: & hoc sufficit xliij. dis. Ephesijs xlvij. dist. cap. vlti.

c *Gregorij.* hęc est vera litera: & loquitur de decre. s.eod. titu. cap.vlti. Quidã olim habebant Innocentius Papa tertius, & malè. Ioan. Andr.

d *Ampliantes.* ampliauit in eo, quòd statuit quòd processus non valeat: & in eo quod statuit de reo. Nam hæc in decretali, quia nonnulli. expressa non fuerant.

CAPITVLVM III.

DIspendia [a] litium æquitatis compendio volentes qua possumus [b] industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorij [c] Papæ noni prædecessoris nostri super hoc editum ampliantes, [d] decernimus, vt siquis contra alium plures personales [e] mouere voluerit quæstiones, non ad diuersos iudices, sed ad eosdem super omnibus [f] huiusmodi quæstionibus [g] literas studeat impetrare. [h] Qui verò contrarium fecerit, [i] omni [k] commodo † careat literarum: nec processus habitus valeat [l] per easdem, reo, si eum per ipsas citauerit vel fatigauerit, in expensis [m] legitimis [n] condemnandus. † Reus quoque si eodem durante [o] iudicio actorem sibi obnoxium [p] dixerit, reconuentionis beneficio vel conuentionis, [q] si contra eum literas [r] impetrare maluerit, de iure suo debet apud eosdem iudices experiri: [s] nisi eos vt suspectos poterit recusare. [t] Simili pœna [u] † si contra hoc fecerit, puniendus.

Bonifacius octauus.

Glossa sequens notat à contrario: & quatuor diuersitatis rationes reddit. contra vltra remittit.

e *Personales.*[a] quasi secus in realibus.xxv.dist. qualis. in gl. pe ff.de iudi.cùm Prætor.in gloss.iij. Et potest esse ratio diuersitatis: quia personales alterius naturæ sunt, quàm reales, & facilius expediuntur: quia sæpius sit inde instrumentum vel scriptura: argum. ff. de eden.l.si legatum. & communiter paruæ sunt personales quæstiones: reales verò magnæ. Item in vna petitione pro pluribus personalibus actionibus agi potest cuiuslibet assignata caussa. C.de anna.excep.si ex multis.s.de lib.ob. cap.vltim.secundum Ber. Verior est ratio secundum modernos: quare aliud in personalibus, aliud in realibus: quia duæ dietæ, quæ olim dabantur per decreta.s. eod.nonnulli.vel vna, quæ datur hodie per decre. infrà eod. statutum. seruata ipsius moderatione computantur a finibus diœcesis vbi sita est res, quando agitur reali.s.eod. dilectus.ij. Contingeret ergo, quòd quis non posset conueniri super pluribus realibus coram eodem iudice. cùm res essent abinuicem remotæ: sed in personalibus computantur à finibus diœcesis vbi habet domicilium. vnde super omnibus ad vnum iudicem commodius impetrãtur: & ideo in istis aliud, quàm in illis. Sed fortè ista ratio cessat hodie per decret. j.e. statutum. Et dic vt ibi dixi in §.cùm verò in gloss. olim dicebamus.

Glossa sequens obiicit, & soluit.

f *Super omnibus.* sed si reus appellauerit super vna personali, iudex non poterit procedere in alia, prima non finita: cùm suspectus sit illi, suprà de appellatio. ad hæc si in vna. Ergo non est commodius agere sub vno, quàm sub diuersis: & sic damnosa videtur constitutio hæc actori. Sed potest dici secundum Bernardum quòd iniquitas iudicis, qui perperam processit, non facit quòd reus propter hoc coram alio iudice possit trahi, & sibi imputet, qui talem obtinuit iudicem: & expectet actor donec appellationis caussa sit finita: quæ si pronunciata fuerit iusta, actor postmodum studeat alium iudicem impetrare: aliàs si fuerit iniusta, procedet in alijs: & idem videtur de alijs impedimentis re non integra.

g *Quæstionibus.* & sic ad eosdem, & non ad diuersos debet literas impetrare: etiam vna lite finita, secundum Bernardum licet quidam contra: dicentes, quòd hæc constitutio, & illa, quia nonnulli intelliguntur quãdo eodem tempore actor trahit reum ad diuersos iudices vel vna pendente coram vno.

Glossa sequens quærit & remittit.

h *Impetrare.* quid si coram Delegato conueniet super vna, coram Ordinario super alia? de hoc. suprà eod.ca.vlti.in gloss.secus.

i *Fecerit.* cum effectu, vtendo scilicet pluribus literis: quia si vnicis tantùm vteretur, bene valebit processus habitus per easdem secundum Inno. Ioan. Andr.

Glos.sequitur de Ancha. Fon.

k *Omni.* aliàs omnium.

Glossa sequens quærit, argu.pro, & soluit contrarium.

l *Processus valeat.* in hoc ampliauit statutum, quia nonnulli. Sed pone, processum fuit corã diuersis iudicib⁹, & nihil exceptum: nunquid valebit sententia, vel processus? Videtur quòd sic: quia hoc est beneficium personale, per quod etiam alteri non præiudicatur. de regula. Ad apostolicam. Sed verius est, [b] secundum Bernard. quòd processus non valet per hanc literam: aliàs nil videretur addere hæc constitutio illi decretali, quia nonnulli. & hoc idẽ tenet Innocen. & dicit per curiã obseruari.

m *In expensis.* & in dãnis [c]. s.eod. ca.vltim. Ioan. Andr.

n *Legitimis.* De hoc dic vt ij.quęs.j.in primis. §. gloriosus. gl. j. de do. & contu. finem. & hoc est generale, vt fatigãs aduersarium, in expensis puniatur.s.de pœ. calumniã. de rescrip. ceterum.cum similibus. ADDITIO. Alleg.Hosti.eo.tit.c.fi. de dolo & contu. ca. ij.& c.finem. de maio.& obe. ca.fi. de appella. vt debitus. Io. Andr.

o *Durante.* qualiter habeat fieri reconuentio, nota.s. de mu.peti.cap.j.& ij.Ioan.And.

p *Obnoxium.* etiam actione reali secundum Ber.

Glossa sequens ponit quæstionem, quam alternatiuè soluit. secundo quærit, ar.pro. & ponit solu. Ber. cui dubitando resistit.

q *Vel conuentionis.* Fortè ponit hæc duo verba: quia si recõueniatur actor, vna & eadem sententia debet caussa terminari: si conueniatur reus, tunc potest prius terminari prima, quàm secunda. probatur hoc suprà de mu.peti.capitulo primo, & de ordi.cog.cum dilectus. Vel fortè vtroque casu vna sententia caussa terminãda est: & semper eodem durante iudicio, coram eodem iudice agendum est: quo finito, coram alio: quia tunc non posset reus agere coram primo delegato, cùm finita sit iurisdictio quantum ad cognitionem. suprà de offic.delegat.quærenti. An autem coram Ordinario reconuenire possit eundem eodem durante iudicio, dubitatur. Et videtur quòd sic: cum hic dicat litera, Literas maluerit impetrare: vnde solũ de Delegato loqui videtur. sed quia eadem ratio est vtrobique, idem ius videtur esse debere secundum Ber. Vel fortè non est eadem ratio: quia iurisdictio ordinaria fauorabilis est, & extraordinaria odiosa: & ideo aliud in Ordinario dici posset. Ad hoc facit quod tenet Innocen. suprà capitulo vltimo. ADDITIO. Idem Archidia. Sed fortiter contradicit authen.& consequentur. C.de senten. & interlocu. Fateor locum esse authen. sed nego pœnam huius decre. habere locum: ita quòd teneret processus, si hoc non exciperet actor. Ioan. And.

Glossa sequens obiectionem soluit.

r *Literas.* fortè est talis caussa, quę non cadit in cognitionẽ Delegati sine speciali mandato Papæ. vj.q.iiij.siquis Episcopus.j.in glos.fina.s.de confir.vti.vel inuti.cap.j.& ij.s.de resti.in integ. c.penult. aliàs enim quare oneraret se in literis impetrãdis, qui per literas actoris potest suum expedire negotium? Ioan.And.

s *Experiri.* id est, agere: quia in reconuẽtione reus fit actor: cõcor.s.de caussa posses.pastoralis. alibi ponitur pro defendere.s.de iudi.ca.j.Ioan.And.

t *Recusare.* ab initio antequam in eos consenserit, secundũ Ber. Vel ex superueniente caussa.s.de offic. delega.insinuãte.& pendente suspicionis cognitione (quam proponit reus contra iudicem impetratum ab actore) iudex non procedit in reconuentionis caussa per literas impetratas per reũ: quia si contrarium diceretur, facile esset eludere hanc constitutionem, secundum Innoc.

Glossa sequens exponit, & de quæstione remittit.

u *Simili pœna* superius expressa in actore, scilicet vt literis careat, processus non valeat, & in expẽsis condemnetur. Per quem autẽ fiat talis condemnatio, not.s.eo.tit.cap.vlti. Dic vt in vlti.glos.Ioan.And.

Glossa sequens facit quatuor. diuidit, dicit vnde sumpta, quærit, & soluit, & dicit quid declarat.

CVm aliquibus.} Duo sunt dicta principalia. Secũdum ibi, Si verò. Ioã.And. Fuit tracta de Extrauaganti Alex. quæ incipiebat, Cõtingit. Sed ante omnia quęro, ad qd expediat scire quod dicit hęc decretalis? Expedit propter id qđ habes j.de prebẽ.li. qui auctoritate.& de conces.prębẽd.c.vlt.ver. vel

Margin notes (pp. 21–22):

Dispendiũ & compẽdium differunt.

† Hoc est, si virtute primi rescripti aduersarius erat in mora, vel in mala fide, vel erat interrupta præscriptio propter secundũ rescriptũ ad alium iudicem, omnes isti effectus pereunt. Phi. Et notabis hic istud c. procedere etiã in delegatis ab inferiorib⁹ à Papa. Ancha. Philip. Do. Fõ.

a Adde quòd text. noster seruandus est etiã in realibus eadẽ subsistente ratione, pœna tamen non imponitur, si cõtra fiat: quia pœna nõ imponitur in casu non expresso, arg. notatorũ in reg. in pœnis. j.e. de reg.iu. Do. Fonta.

b Idẽ Phil. nec cõsensu partium conualidatur. c.p.& gl. de offic. deleg. Fon.

c Glo. procedit vbicũq; aliquis temerè trahitur ad iudicium l.eũ qui temerẽ ff.de iudic. At vbi expensæ petũtur ratione victoriæ, dãna non veniunt. gl. in l.1. ff. de alie.iudi. mut. de Ancha. Font.

† No. quòd nõ habens iurisdictionẽ in principali, habet eam in accessorijs: & hoc ex legis cõmissione: aliàs non posset. De Ancha. Phil. Font.

† Opt. tex. quòd lex annullans processum rescriptum grauans in expensis, est pœnalis. Do. vide latius Do. Phi. j. eod. de ele. c.fi. Font.

Experiri dupliciter sumitur.

vel eos.Emanauit autē ad declarationē eorum,quę no.Inno. & Hoſt.de literis facultatis.ſ.de preb. relatū.& Cōpoſt.ſ.eo. c.vltra duas chartas. ver. quid ſi Papa.& ver.ſed pone qđ Ab.

Pro intellectu huius capituli præſupponendum eſt illud, quod habetur in c.ij.qui. j.de prebē.iſtomet libro,& in cap. vlti.j.de cōceſſ.præbēd. vbi dicitur ꝙ ſi ſint aliqui recepti in aliqua eccleſia in canonicos illius eccleſiæ ſub expectatione præbēdæ: & vnus ſit receptus auctoritate Apoſtolica, alius auctoritate ordinaria: in aſſecutione præbēdę preferturreceptꝰ auctoritate Apoſtolica,licet eſſet poſterior in receptione: & debet habere prębendam,quę primò vacabit propter auctoritatē ſedis Apoſtolicæ.Et etiā vlterius preſupponendū,ꝙ quando in aliqua eccleſia eſt ſtatutum de certo numero Canonicorum, & illud ſtatutum eſt confirmatum per Papam,cum clauſula decreti irritantis: Canonici non poſſunt recipere aliquem ſuper numerum in illa eccleſia:vt,quia dixit Papa,tales Canonici nobis expoſuerunt, vt decætero eſſent in tali eccleſia viginti Canonici, & viginti præbendarij. Nos ſtatutum confirmamus, decernentes irritum & inane, quidquid fuerit factum contra ſtatutum. Caſus hoc præſuppoſito ſic figuratur. In eccleſia Pictauienſi Canonici fecerunt ſtatutum de certo numero Canonicorum in ipſorum eccleſia: & fecerunt poſtea illud ſtatutum confirmari à ſede Apoſtolica, cum clauſula decreti irritantis. tractu temporis ipſi Canonici affectabant aliquem recipere in Canonicum vltra numerum: vnde miſerunt ad Apoſtolicam ſedem,& obtinuerūt vt poſſent vnum ſuper numerum vel duos recipere, non obſtante eorum ſtatutō confirmato & decreto irritante. Poſtea virtute iſtarum literarum facultatis, receperunt aliquem in Canonicum. C Quæritur an iſte ſic receptus cenſeatur receptus auctoritate Apoſtolica, vel ordinaria? Reſpondet Romanus Pontifex cum diſtinctione: quia aut aliàs receptio pertinebat ad Canonicos, quibus data eſt facultas recipiendi aliquem ſuper numerum:& receptus dicitur receptus auctoritate ordinaria, niſi aliud diceretur in literis facultatis: puta, quia diceretur: damus vobis facultatem, vt non obſtante veſtro ſtatuto recipiatis aliquem in Canonicum auctoritate Apoſtolica:tunc enim non diceretur receptus auctoritate ordinaria, ſed Apoſtolica.Si autem receptio pertinebat ad alium, vel ad eos & aliū ſimul: tūc ſunt vſi auctoritate Apoſtolica, & per cōſequēs talis receptꝰ auctoritate literarū,videtur receptꝰ auctoritate Apoſtolica:licet ſimpliciter mādaret Papa, vt ipſi talē reciperēt nō obſtāte ſtatuto:licet nō fieret mētio, ꝙ ipſi reciperent auctoritate Apoſtolica.Ex quo infertur,ꝙ talis eſt præferendus quibuſcūque auctoritate ordinaria vel legati receptis poſteà, vel etiam prius. Nota primò ex iſto c.quòd in eccleſia numerata non poſſunt Canonici recipere vltra numerum: & hoc, quando iſtud ſtatutum de certo numero eſt confirmatum auctoritate Apoſtolica, cum clauſula decreti irritantis: aliàs ſi ſtatutum non eſſet confirmatum per Papam, poſſent recipere aliquem ſuper numerum ſecundum Panorm.in c. cùm acceſsiſſent.de conſtitu. in an. & ibi tractatur de materia. Nota vlterius, quòd cùm Papa dat Canonicis facultatem recipiēdi vltra numerum non obſtante ſtatuto,vel confirmatione ſedis Apoſtolicæ: & virtute literarum facultatis,Canonici recipiunt aliquem: talis videtur receptus auctoritate Canonicorum, ſi aliàs receptio pertinebat ad ipſos,& non ad Papam. Simile dicitur in c.licet. de offic. ordi.in anti. vbi dicitur, quòd ſi Papa mandet Ordinario loci, vt aliquid faciat: videtur ſolum excitare iuriſdictionem ſuam, & non videtur mandare vt procedat auctoritate Apoſtolica. Si autem receptio ad illos non ſpectabat:tunc recipiūt auctoritate Apoſtolica: & ſic iſte receptus auctoritate Apoſtolica, licet ſit poſterior, eſt præferendus alteri recepto auctoritate ordinaria, vel legati Papæ, vt dictum eſt in præſupponendis.

Ex text. nota primo, quòd in reſcriptis ad beneficia debet fieri mētio de priuilegijs cōſuetudinibus, & ſtatutis contrarijs reſcripto: ad hoc. ſ. eo. ti. conſtitutus. in antiquis.

Not. ſecūdò in text. duos modos firmādi ſtatuta: videlicet per iuramentum et cōfirmationē Apoſtolicā Do. de Sancto Gem.

Collegiū ſi eſt numeratum, an poſsit aliquis recipi vltra numerum.

Receptus per literas facultatis, ſi ad recipientes ſpectabat receptio, ipſorum & non Papæ auctoritate intelligitur eſſe receptus: niſi in literis aliud eſſet expreſſum. Si autem receptio non ſpectabat ad eos: tunc Apoſtolica auctoritate dicitur receptus Ioannes Andr.

CAPITVLVM IIII.

CVm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum alicuius Eccleſiæ, non obſtantibus eiuſdem Eccleſiæ [a] priuilegiis, cōſuetudinibus,[b] vel ſtatutis [c],iuramento, confirmatione Apoſtolica,[d] vel quacunque firmitate alia [e] roboratis, per noſtras literas concedimus facultatem: [f] ſi Canonicorum receptio [g] aliàs in ipſa Eccleſia non ſpectat ad eos, [h] quibus huiuſmodi literæ diriguntur, ſed ex earum viribus recipiūt poteſtatem: [i] is qui recipitur, auctoritate Apoſtolica dignoſcitur eſſe receptus.

B Si verò Canonicorum receptio aliàs pertineat ad eoſdem: [k] nō Apoſtolica, ſed recipientium cenſetur auctoritate receptus: [l] niſi, [m] quòd eum auctoritate noſtra [n] reciperent, in noſtris literis caueretur expreſsè. [o]

a *Eiuſdem Eccleſiæ.* ad quam recipitur.

b *Conſuetudinibus.* quę ſeruādæ ſunt j.de præbēd. cū in eccleſiis.

Gloſſa ſequens duas quæſtiones ſoluit.

A c *Statutis.* Nota Capitulum eccleſiæ poſſe facere ſtatutum, dummodo ſit licitum: vt infra de verbo. ſignifi. conſtitutionem.vbi de hoc, & concordat ſuprà de conſtit. cum omnes.

Statutum poteſt fieri à capitulo eccleſiæ.

d *Confirmatione Apoſtolica.* quid operetur confirmatio,no. xvij. q. iiij. frater. & ſupra de conceſ.prębend. quia diuerſitatem.

e *Firmitate alia.*puta vinculo pœnæ, [a] cui ſe ſtatuentes ſpontaneè obligauerūt: vel fortè per ſuperiorē ipſis ſtatutis appoſito, vel confirmatione legati,vel alterius ſuperioris, vel alia ſimili.

a Idē Dec.

f *Concedimus facultatem.* Nota verbum: quia ſi pciperet omni caſu,diceretur Apoſtolica auctoritate receptus. [b] Et nota quòd per hanc formam cum dirigitur eis ad quos ſpectat collatio, quæ hic vocatur receptio, non dicitur grauata eccleſia:adeò,quòd locum habeat decre. ſ.eo.mandatum.& j. eo.ca.penult.in fine.quia aliud eſt concedere facultatem, & aliud præcipere.xiiij. quæſtion. j.cap. fina. §. quod præcipitur ad idem. ſuprà de arbit. cum olim. ff. manda. l. ij.in fine. ADDITIO.Vide ſuprà de ſumma trinit. firmiter ſuper glo. & ideo Ioan. Andr.

b Idē Dec.

Literæ facultatiuæ grauant eccleſiam.

g *Receptio.* ſumitur hic receptio non pro inſtallatione,ſed pro collatione, quæ ius confert ad idem,infrà de præbend. cum in eccleſiis.Ioan. And.

h *Ad eos.* in quibuſdam enim eccleſiis Canonicorum receptio, & præbendarum collatio ad ſolum ſpectant Epiſcopū, vel prælatum tātum :in quibuſdam ad ſolum Capitulum, vel Conuentum: in quibuſdam communiter ad vtrumque. hoc probatur ſuprà de elec.cum in eccleſia, infrà ne ſede vacan. c.vno.de regu. c.vlti.

Præbendarum collatio ad quos ſpectat.

C i *Poteſtatem.*recipiendi illum in Canonicum.

Gloſſa ſeq.recitetur per quæſtionem.& ſolutionem.

k *Ad eoſdem.*tantū intelligo. Quid ſi communiter ad eos & alios? Adhuc idē credo [c] quod in primo caſu, cū iſti poteſtatē recipiāt ex viribus literarū. Nā quod prius facere ſoli nō poterāt,modò poſſunt. Et de cōmuni nullus rectè dicit,hoc eſt meum:[d] xij.q.j. §.vlt.& q.ij.ca.epiſcopus.§.qui manumittitur.& arg.ff.de ſer.vrba.prædi.l.pariete.ibi,Quia [e] non ſolus dominus eſt.& facit j.de præben.cum in illis.in fi.

l *Receptus.* Si ergo recipiatur alter auctoritate Apoſtolica, ſecundus & non primus primò vacantem prębendam habebit,vt j.de præben.hi qui.Ioan.Andr.

m *Niſi.* iſtud fuit additum, quod non erat in extrauagante decret.contingit.

n *Auctoritate noſtra.* tunc ergo licet ad eos pertineat receptio, Apoſtolica dicitur auctoritate receptus.

o *Expreſſè.*ſic j.eo.duobus.in fin.j. de præbē.ſi motu proprio.in fin.

c Domi. d Vide qđ dicā. j. de verbo. ſig. c.vlt. ſuper ver. tuorū. Io. And. e Supple, partetem cōmunem demoliri et reficere. Ioan. And.

Gloſſa ſequēs tria facit. Primò diuidit,dicit vnde ſumpta, & quid declarat.

D SI *gratioſè.*} Diuiditur:quia ponit diſtinctionem bimembrem,& ſecundū mēbrum proſequitur ibi: Secus.& circa vtrūq; determinat caſum dubiū:ibi,Pretextu verò Io.An. Habuit ortum hæc decre. ab extrauagante Clementis, quæ incipiebat, Vt petitioni tuæ congruè ſatiſfiat. & ibi Clemēs nō diſtinguebat,ſed ſimpliciter dicebat,ꝙ ſi Papa hanc gratiam cōceſſerit vſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum,quòd per eius obitum non expirabat gratia, argu. legis dicentis, quòd vſus fructus relictus mihi quandiu Titius remanſerit in furore, non extinguitur mortuo Titio priuſquam ad ſanā mentē reuertatur: pro eo quòd vſque ad omne tempus vitæ mei vſufructuarij poterat(ſi mihi ſuperuixiſſet)non fieri ſanæ mentis.C.de vſufru. l.ambiguitatem. ſic videbatur dicēdum in caſu propoſito:quia Papa ſi ſuperuixiſſet,poterat nō mutaſſe voluntatem:ergo non expiraret gratia.Vrbanus autē contrarium reſponderat,ſcilicet quòd expirabat in ſua extrauaganti quæ incipiebat, Significaſti nobis. Hic Bonifacius diſtinguendo veritatem exprimit & declarat:quod not. Hoſti.ſ.de precat.cap.vlti.& Vin.de electione, capitulo dudum.ſecundo.in vlt. gloſ.& Abbas ibidem.Ioannes Andræ.

Diuiſio.

Vſus fructus relictꝰ quādiu talis in furore manſerit, quādo extinguitur.

Præſupponuntur primo ea quę dicūtur in cap. cum in cūctis.de elec.in an.in c.de multa.de prebē.in an.in ca.licet ca. non.j.de elect.iſtomet libro. vbi dicitur, ꝙ ſi aliquis promoueatur ad Epiſcopatum,ſtatim ꝙ fuit confirmatus & cōſecratus,vel elapſum fuit tempus conſecrationis, ſtatim vacant priora beneficia. Similiter ſiquis habeat beneficium,& acceptet aliud beneficium incompatibile: ſtatim vacat primum beneficium.

Casvs. Vacante aliqua Eccleſia cathedrali, Titius fuit electus in Epiſcopū & confirmatus.facta confirmatione,antequam conſequeretur munus conſecrationis, miſit ad Apoſtolicam ſedem, vt per munus conſecrationis ſua priora beneficia non vacarēt,ſed illa poſſet retinere. Papa fecit ei gratiam ſub his verbis, Tibi cōcedimus vt beneficia quæ obtines,cū Epiſcopatu,ad quem fuiſti promotus, valeas retinere vſq; ad beneplacitū noſtrū. poſtea Papa mortuus eſt: vtrum illa beneficia vacent mortuo Papa? Reſpondet quòd ſic: quia mortuo Papa extinguitur gratia. Sed ponamus quòd Papa in ſua gratia dicit: tibi concedimus, vt poſsis retinere priora beneficia vſque ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ: moritur Papa: vtrum vacent illa priora beneficia? Reſpondet, quòd mortuo Papa non intelliguntur vacare priora beneficia, nec gratia huiuſmodi dicitur extincta per mortem Papæ: quia ſedes Apoſtolica nunquam moritur: tamen ſi ſucceſſor eius velit illam reuocare,poteſt. Sed quid erit? Ponamus quòd tempore iſtius gratiæ Titius erat intruſus in iſtis beneficijs, quia illa tenebat ſine titulo canonico, nec aliquis alius habebat canonicum titulum: quia fortè obtinebat illa beneficia per ſimoniam:vtrum per iſtam gratiam detur ei nouus titulus & canonicus tenendi illa beneficia, ita quòd per illam gratiam videatur licitè tenere illa beneficia? Reſpondet Romanus Pontifex,quòd non.Nota primò ex iſto capitulo iuncta ſua gloſſ. quòd per beneficium incompatibile vacat beneficiū incompatibile quod prius tenebat. Et ſi intelligamus de Epiſcopatu, intelligitur quòd per promotionem ad beneficium incompatibile poſt confirmationem, vacat prius beneficium incompatibile. Si verò intelligamus de alio beneficio:intelligitur poſt adeptam poſſeſsionem pacificam. Et hoc eſt verum, niſi ſtetiſſet per eum quo minus eſſet adeptus pacificam poſſeſſionem. ſed tunc eſt cautela, quòd non fieret acceptatio ſecundi beneficij incompatibilis, donec eſſet diſpenſatus per Papam ad alia beneficia: quia de iure non eſt limitatum tempus ad acceptandum beneficia: licet collator poſsit limitare tempus ad acceptandum. cap. ſi tibi. j.de præbend.

†No. quòd plura beneficia ſine diſpēſatione tenere licet. infra eod. titu. gratia. Domi. ibi in fi.text.canonicè nota regulā, quòd diſpēſatio de retinēdis pluribꝰ beneficijs,intelligitur de canonicè acquiſitis.a Do.Philip. Fontanus. Papa poteſt prælaturas & Beneficia ſub conditione, vel ad certum tempus cōferre.

Nota vlterius & finaliter, quòd gratia alicui facta vſque ad beneplacitum Papæ,expirat mortuo Papa: ſecus ſi mandetur vſque ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ.

Gloſſa ſequens recitetur per quæſtionem, in quo fuerit gratia.

a *Gratioſè.* In hoc fuit gratia,quia plura beneficia ſimul tenere non poterat: vnde ſi primum curatum erat, & ſecundū curatum:poſt receptam poſſeſsionem ſecundi, ſtatim vacat primum xxj.quæſt.ij.ſi quis iam.ſ.de præbend.de multa.vel ex quo per eum ſtat, quo minus poſſeſsionem haberet.j. de præbend.licet.ij.niſi in caſu.j.de præbend. ſi tibi.ij. Si promoueatur in Epiſcopum.poſt conſecrationem, vel poſt decurſum tempus de conſecrandis Epiſcopis, vacabunt priora beneficia.ſ.de elect.cum in cūctis.Eſt ergo gratia, vt donec voluntas eius durauerit,beneficia ipſa non vacent.Ioan. Andr.

b *A Romano Pontifice.* Qui ſolus ſub cōditione, & ad tēpus, ſicut vult,poteſt beneficia & prelaturas conferre.vij.q.j.paſtoralis.ſ.de fil.presby. veniens.& in ijs quæ vult,eſt pro ratione voluntas [a]: inſtitu. de iure natura. §.ſed & quod Principi.Alius autem hoc nō poteſt.j.q.ij.quàm pio,vij.q.j. quāuis lxx.diſt.ſanctorum.lv.diſt.præcepta.Nec enim moribus noſtris expedit tēporales habere filios.ff.de adopt. l. quæſitū eſt.aliàs ſi tibi.nec actus legitimi & c.j. de reg.iur. actus.

• Gloſſ.eſt mente tenēda, ſecundū Domi. Philip.Panor.in cap. Deus. de diuortijs.dicit Papam poſſe diſpēſare cōtra nouū teſtamentum. idem in ca. propoſuit. de conceſſ. præben. de poteſtate Principis vide Panor.cap. quæ in eccleſiarū. de conſti.eſt gloſ.ſimilis & ibi Barto.in l. relegatis.ff. de pœn. Bald. Ange. in l. 1.§. pueritiam. ff. de poſthu. tamen Princeps ſine cauſſa cōtrafaciens iuri poſitiuo,peccat. Abbas in cap.de multa.de præb. Font.

c *Beneficia.*largè ponitur.Et nota quòd dicit,Beneficia: nō dicit fructus beneficiorum.vt j.de præben.ſi tibi conceſſo. Hoc dico vt denotem, quòd hic beneficia non, ibi tamen vacant, vt ibi dicam.

Idem.

Reſcriptum Papale, quod cōcedit promoto retentionem primorum beneficiorum vſque ad beneplacitum Papæ;extinguitur mortuo Papa: ſecus ſi ibi dicatur, Vſque ad beneplacitum Apoſtolicæ ſedis. Nec intelligitur tale reſcriptum de beneficijs prius non canonicè detentis. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM V.

SI gratioſè [a] tibi à Romanō Pontifice [b] concedatur,vt beneficia [c], † quæ tempore tuæ promotionis [d] obtinebas, poſſes vſque ad ſuæ [e] voluntatis beneplacitum retinere: huiuſmodi gratia per eius obitum, per quem [f] ipſius beneplacitū omnino extinguitur [g],eo ipſo expirat [h]. Secus autem ſi vſque ad Apoſtolicæ ſedis [i] beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim, quia ſedes ipſa nō moritur [k],durabit perpetuo [l], niſi à ſucceſſore fuerit reuocata. Prætextu verò talis cōcōceſsionis,quæ debet (cùm ſit ambitioſa) reſtringi [m]: ea ſolùm beneficia [n] quæ canonicè [o] obtines, potes licitè retinere. B

Idem.

A d *Promotionis.* fortè in epiſcopum.Ioan.Andr.

e *Suæ.* ſcilicet Romani Pontificis. & concor. ſ.eod.literis. vbi per clauſulam, Niſi per nos &c. non intelligitur dignitas,ſed perſona ſcribentis. ADDITIO.Et eodem modo debet diſtingui in reſeruationibus,an reſeruet collationi ſuæ, vel ſedis Apoſtolicæ, ſecūdum Archidiac.Hodie ſæpe exprimit vtrunque: & tunc eſt locus ſecūdo reſponſo. Ioann. Andr.

f *Per quem.*ratio.Ioan. And.

g *Extinguitur.* concor.j. ne ſede vacan. c.vno.in fine.ſic etiā crimina morte extinguuntur xxiij.diſtinct. quorundā. & infrà de hæreti. accuſatꝰ.§. ſi verò. in fin. præterquam in caſibus nota. in dicto. c. quorūdam. & xxiiij. q.ij.in ſumma. Ioan. Andr.

Gloſſa ſequēs primo allegat vnam concordan. & duo iura in contrarium, & ſoluit:ſecundo obiicit,& ſoluit: tertiò iterum obiicit, & dupliciter ſoluit.

h *Expirat.* Expirante igitur Papa, expirat hæc gratia:& cōcord.ff. loca. l. iij. vbi dicitur, quòd locatio vel precarium per te mihi conceſſum quandiu voles,obitu tuo finitur. Ad hoc ſignatur contrarium. ſ.de preca.cap. vlti.& ff. de preca. cum precarium. §.j.vbi dicitur, quòd precarium non finitur morte concedentis.Sed ibi ſimpliciter factum fuerat precarium,non adiecta aliqua conditione vel termino: vt not. in prædicta decreta.vlti.de preca.Item contra: nónne voluntas Papæ durare intelligitur donec mutata probetur. ſ. de baptiſ.& eius effe.maiores.etiā poſt mortem xxv. diſtinct.qualis? Sed illa in iis quæ ſalutem animæ reſpiciunt. Item valde C contradicit prædictis.l.ambiguitatē. C.de vſu fruct.per quæ iura tenebat Abbas opin. Clementis ſuprà de elect. dudum. ij.in fin.Sed in lege illa eſt fauor,qui ampliandus eſt: hic odium, quod eſt reſtringendum: vt hic in fine [b]. Vel verius, redire vel non redire ad ſanam mentem, non erat in voluntate morientis:ſed hic reuocare & non reuocare gratiam, erat in voluntate morientis. Ex quo ergo adiecit, donec volam:perinde eſt ac ſi dixiſſet,donec moriar,niſi prius reuocauero.Ioan.And.

b Placet domi.Pe. de Ancha. latè loquēti de materia glo. & dic quòd ll. allegatæ loquuntur in vltimis volūtatibus, quas moriendo confirmamus: hic in beneficialibꝰ in quibꝰ aliud. l.mandatum. C. mandati. Font.

Gloſſæ duæ ſequentes dant duo ſimilia.

i *Apoſtolicæ ſedis.* Not.ergo, quòd aliud eſt cùm ſcribit perſona,aliud cùm ſcribit dignitas: ſicut aliud eſt cùm ſcribitur perſonę,aliud cùm ſcribitur dignitati:ſuprà de officio delegat.quoniam. infra eodē capite vltimo. & infra de priuileg. ne aliqui.

k *Non moritur.* ſic duodecima quæſtione ſecunda. liberti. ij.non enim poteſt eſſe nulla,vigeſimaquarta quæſtione prima.pudenda. §.fin.quia dominus pro ea orauit.de baptiſ. maiores. in principio decimaſexta diſtinctio.in ſumma. §.inter eos. verſic. ego pro te.

l *Perpetuo.* id eſt,donec vixerit ille cui fuit gratia conceſſa. D ad idem.ff.pro ſocio.l.vbi de hoc.Et nota, quòd ſicut priuilegium perſonale ex parte eius cui conceditur, extinguitur cum perſona.vij. quæſtio.j. petiſti. ibi,hoc nulli.ſic priuilegium perſonale ex parte concedentis extinguitur cum ipſo concedente, vt hic:& ſic de vtroque poteſt intelligi infra de regulis iuris:priuilegium.vt ibi dixi. priuilegium autem reale ex parte concedentis, cum concedente non extinguitur: vt hic.

Priuilegiū aliquando eſt perſonale ex perſona cōcedentis,aliquādo ex parte recipientis.

m *Reſtringi.* quia odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari. infrà de reg. iuris. odia. cum ſuis concordantijs.

n *Beneficia.* Nota per hoc quòd hic, & ſuprà in principio dicit beneficia in plurali: videtur, quòd quis ſimul plura poſsit habere beneficia. De hoc dicam infra capit. ſecundo.

Gloſſa ſeq.dat vnum ſimile.

o *Canonicè.* Nil enim noui iuris in beneficijs illis tribuit hæc diſpenſatio: ſed vetus conſeruat & prorogat.Et probatur hoc ſuprà de electio.dudum.ij.in fine [c] ſicut de innouatione dicitur.ſ.de priuile.ex parte.& cap.quia intentionis.& de confir.vti.vel inuti.cap. cum dilecta.

c Et benefacit. ff. de lega.1.l.legata inutiliter. 1. reſponſo. vbi ordinatio vel prorogatio diei non confirmat legatū inutile. Ioan. And.

Gloſſa ſeq.diuidit, & dicit quid declarat.

SV*ſceptum.*} Sunt duo dicta principalia. ſecundum ibi, Si duo. Et prima pars tria facit. Ponit dictum,& rationem reddit

reddit ibi, Cùm non. Tertiò determinat, vel casum excipit ibi, Nisi. Secunda pars decidit casum dubium, rationem interserens ibi, Cùm beneficium. Et incipe constructum ibi, Non potes. Io. And. Emanauit autem ad declarationem eorum quæ no. Hostien. ff. de offic. delega. ex parte j. CASVS. Ego à sede Apostolica impetraui literas huius tenoris puta: quia Papa mandauit Archidiacono Pictauiensi, vt si Cantor illi[a] ecclesiæ vellet suam Cantoriam, seu dignitatem resignare, & eidem renũciare: quòd Archidiaconus ipsam renunciationem reciperet auctoritate Apostolica: & postea dictã Cantoriam mihi cõferret. Accidit, q̃ idem cantor antequam resignaret dictam suã Cantoriã, mortuus est. Archidiaconus illam Cantoriam mihi contulit auctoritate Apostolica: vtrum valeat talis collatio? Respondet, q̃ non: quia mãdabatur Archidiacono, vt illam mihi conferret cùm vacaret per resignationem, & non per mortem. Sed ponamus, quòd vacante aliquo beneficio per resignationem, vel per assecutionem secundi beneficij: accessi ad apostolicam sedẽ, & impetraui literas, per quas mandabatur mihi conferri tale beneficium ad præsens vacans per mortem talis: & tamen vacabat per resignationẽ, vel assecutionem alterius beneficij: postea alius accessit ad Papam, & illud beneficium impetrauit, & expressit verũ modũ vacationis: quæritur quis nostrum debet præferri? Respõdet, q̃ iste secundus est potior: ideo est præferendus, licet sit posterior: quia istæ literæ gratiæ ad beneficia sunt odiosæ, ideo restringendæ & non ampliandæ. Nota primò principalẽ effectũ huius capituli, videlicet quòd vacatio per mortem, & per renunciationem, sunt diuersa. Ex quo infertur, q̃ in constitutione odiosa, appellatione vnius reliquum nõ venit: quia in odiosis non fit extẽsio de vno ad aliud, sed verba debent strictè & propriè capi. Nota vlterius & finaliter, q̃ siquis impetrauit à Papa beneficium vacans expresso falso modo vacationis, non valet collatio: & hoc siue Papa conferat siue mandet conferri, nisi aliud exprimatur in literis: puta quia Papa mãdauit vt mihi conferretur beneficium vacãs per mortem talis, vel etiam quocunque alio modo vacet.

Vacatio per mortem, et vacatio per renunciationem sunt diuersa: & ideo in literis ad beneficia impetratis, vno expresso non venit reliquum. Ioan. Andr.

CAPITVLVM VI.

SVsceptum ab Apostolica sede[a] mãdatum, vt ab aliquo beneficij (quod obtinet) resignatione recepta, ipsum alteri[b] conferas & assignes: adimplere non potes, † si ille[c] antequam resignet, rebus eximatur humanis: [d] cùm non per resignationem [e] vacauerit, sed per mortem: [f] nisi de intentione mãdantis aliud appareret expressè. [g] Si duo sũ per eodem beneficio literas impetrẽt: primo [h] eorum per illius obitum qui tenebat: i secundò verò, per cessionem eiusdem [k] ipsum proponente † vacare: secundus, [l] cùm beneficiũ ipsum cessione non morte [m] vacauerit, debet primo in ipsius assecutione præferri [n].

† *aliàs asserente*

Idem.

Licet ignorans beneficium sibi collatũ, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literæ: alterum tamen eliget, si de iure simul teneri non posſint. Ioan. Andr.

CAPITVLVM VII.

GRatia, quã super beneficio à sede apostolica [o] te impetrasse ꝓponis, vitiosa [p] sicut & monachus mortuus reputatur mundo xvj. q.j. placuit. ij. Solu. dicit lex, quòd per fictionem iuris veritas non confunditur, nec deletur. C. de iurt. do. in rebus. in princ. licet igitur renuncians quo ad ipsum ecclesiam fingatur mortuus, tamen mortuus non est: nec idem est per omnia in eo, quod in mortuo. Nam talis de nouo posset ad ecclesiam reassumi. ff. de renunc. ex translatis. quod in mortuo esse non posset. Bene ergo dicit Io. qui no. in prædic. c. placuit. xvj. quæst. j. quod nunquam mors ciuilis naturali comparatur, nisi in casibus expressis in iure. Ad hoc optimè. ff. de verb. obliga. ex ea parte. §. in mutuam. & ff. de donat. inter vir. & vxor. l. sed si mors. §. cùm autem. Et licet alias in beneficijs larga fiat interpretatio: in literis tamen beneficialibus, quæ ambitiosæ reputantur, fit stricta: vt infra de præbend. quamuis. j. vel intelligemus strictè de morte naturali, [d] prout verbum sonat: & adde quod dicam. j. de præbend. quamuis. ij.

Mors ciuilis an æquiparetur naturali.

d Naturalis. Sic cũ de ætate fit mentio: de naturali intelligendum est: nõ de ea quæ imperiali beneficio suppletur. C. de ijs qui ve. æta. impe. l. fin. Archi.

[n] *Præferri.* Not. ergo pro illa regula quæ dicit, Qui prior est tempore, potior est iure: ad quod facit infra e. tibi qui. & de præbend. cum cui. intelligitur cum vtriusque par est causa: vt. ff. de regul. iur. quotiens vtriusque. & dicam infrà de regu. iur. qui prior. Si autem potior est causa posterioris, potior erit in iure: vt hic. & infra de præbend. ij. qui. & c. fi a sede. ff. de priui. credi. l. priuilegia. C. qui po. in pig. ha. l. vlti.

GRatia.] Primò ponit dictum, & suam causam. Secundò soluit dubium emergens ibi, Vtrunque. Do.

Præsupponendum est pro intellectu huius. c. quòd cùm quis à sede Apostolica impetrat beneficium vacans: impetrans debet facere mentionem de beneficio suo quantumcunque modico. immo etiam si impetret literas vel expectatiuas ad beneficia à sede Apostolica, vel à legato Papæ, debet facere mentionem de beneficijs obtentis quantumcunque modicis: aliàs literæ essent surreptitiæ. Secus esset siquis impetraret beneficium ab Ordinario. CASVS. Ego constitui procuratorem meum ad acceptandum & accipiendum possessionem actualem & realem quorumcunque beneficiorum, & affirmandum in forma communi: postea arripui iter Romam. mihi absenti fuit collatum aliquod beneficium. procurator meus acceptauit istud beneficium, & ego ista ignorabam. postea vacauit aliquod beneficium: illud beneficium impetraui à Papa vel eius legato: in impetratione mea non feci mentionem de alio beneficio: vtrum valeat ista collatio beneficij mihi facta? Respondet Romanus Pontifex, q̃ sic. Sed vtrum potero tenere ista duo beneficia simul? Respondet, quòd non, si sint incompatibilia: sed dabitur mihi electio vt eligam vnum vel aliud.

Renunciãs beneficio an habeatur pro mortuo.

[o] *A sede Apostolica.* idem si ab alio: & facit ad hoc. j. de officio lega. capi. vlti.

[p] *Vitiosa.* Est enim gratia vitiosa, quãdo in impetratione beneficij subticetur aliquod beneficiũ quantũcunq; modicũ: vt. j. de prebẽ. si motu proprio. nisi fortè proprio suo motu Papa

Gratia vitiosa.

Expressio beneficiorũ nõ operatur dispensationem.

Papa beneficium cõferret vt ibi. Hinc est, quòd expressio beneficij dispensationem non operatur, sed hoc solum, q̃ literæ surreptitiæ nõ dicuntur: vt eod. titu. j. de prebẽ. non potest. in fi. ADDITIO. Ita & hic licet ignorantia probabilis excuset à vitio surreptionis: non tamen dispensat cõtra conciliũ, de multa. de præben. Ioan. Mo.

[a] *Antea.* Quia si post, nulla fuisset dubitatio.

Glossa sequẽs recite tur per quæstionem.

[b] *Ignoranti.* idem intelligo de sciente antè quàm accepter, vel ratam habeat collationẽ eandẽ. Cùm enim antè hoc beneficiũ suum di ci nõ possit, nõ est necesse de ipso fieri mẽtionem. j. de prebẽd. si

Beneficium absenti potest cõferri. a Ista placet Doctoribus reprobata prima Font.

tibi absenti. Et nota ex hac decret. & illa, quòd beneficia Ecclesiastica licitè conferuntur absenti. Simile in procuratore, qui constituitur etiam absens: vt. j. de procura. licet. & ff. de procura. l. j. in fine. Sed hic [a] fortè procurator præsens habens mandatum ad talia, ratum habuerat, & acceptauerat, per id quod dicit in fine, Retinere. Vel dic, in beneficijs vel literis ad beneficia impetrandis, nihil debet taceri quod possit mouere animum concedẽtis: & de tali beneficio antè, quàm accepter, debet facere mentionem. Ad hoc. ff. eodem, in nostra. & j. de præbend. quãuis. j. & cap. si motu. maximè cùm habeat ius ad rem [b]. j. de concess. præben. cap. vlt. & in prædicta decret. si tibi.

reputari nõ debet: quãuis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea [a] tibi absenti & ignoràti [b] collato, nullã (cùm tẽpore impetrationis nescires [c]) feceris mentionẽ. Vtrũq; [d] tamẽ, si talia sint beneficia quę simul nequeãt de iure teneri [e], habere nõ potes [f]: sed eligas [g]

b Et nudo cõsensu cõstituat sibi ius in re, quod nõ facit vacationẽ expectans, qui tamẽ id tenetur exprimere: vt prædicta decretali, in nostra. Ioan. And.

c *Nescires.* diuinare enim non tenebatur: quia id humanũ non est: supra vt eccle. benefi. vt nostrum. §. cum enim. versi. porrò. Ioan. And.

d *Vtrunque.* s. impetratum à Papa, & collatum ab Episcopo.

Glossa sequens quærit, & remittit: ponit quatuor opin. tertiam reprobat, ad quartam signat contrarium, & soluit.

e *De iure teneri.* Sed quæ sunt hæc beneficia, quæ possunt simul de iure teneri? Super hoc vide in Spe. tit. de légato. §. restat. ver. illud autem. Posset dici, secundum Innoc. qui hoc tenet, supra de elect. dudum. de præbend. cùm iãdudum. quòd habere plura beneficia non curata; & quæ de consuetudine vel statuto residentiam non requirunt, non est peccatum, nec contra iura: & de talibus hic posset intelligi. Vel posset dici secundum Goffre. qui hoc not. ff. de cleri. non residen. cap. iij. quòd de iure potest quis habere plures præbendas, quarum altera per se non sufficit. allegat eodem titu. conquerente. ad quod facit etiam. ff. de præben. cùm teneamur. Vel dic quòd loquitur de beneficiis vnitis, annexis, vel dependentibus: illa enim simul possunt de iure teneri. Sed hæc lectura non procedit: per collationẽ enim vnius haberet vtrunque, [c] & sic non fuisset necessaria alterius collatio. Vnde dici posset opinionẽ Innocentij veram esse: quam sequitur consuetudo, quam Papa scit & tolerat [d]: vel saltem opinio. Goffre. argu. ff. eod. si gratiosè. argu. pro & contra, infra de præbẽd. is cui. Vel dic quòd litera ista loquitur de iis beneficijs, quæ præterxtu consuetudinis vel statuti super hoc ex causa facti, simul teneri possunt. Ad primum, de concess. præbend. ex parte. iu fi. Ad secundum, de constit. cùm omnes. & est simile de iure. ff. vt lit. pen. cap. j. & ff. de elect. Cumana. ad fi. Ad primum contra. j. de consuet. c. j. ff. de concess. prebend. literas. Sol. illud speciale in duobus beneficijs in vna & eadem ecclesia. Secus in diuersis: vnde videntur facere pro. & facit quod not. Hostien. in præd. decret. literas. in gloss. non obstante. in fi.

c Glossa est sing. & notabilis. Do. Philip. d Et ideo valet secũdum Doct. gl. est. §. leges iij. dist. vide Do. mic. hic late loquentem quando licet plura beneficia tenere. Fõ.

f *Non potes.* de iure communi, dispensatiuè tamen posset. Et si quæratur, per quem dispensari possit: vide quod not. Ixx. dist. sanctorum. in gloss. ij. xxj. q. ij. siquis iam trãslatus. de electio. dudum. ij. de præben. de multa. de concess. prebẽ. literas. & j. de consue. ca. j. Ioan. And.

Possumus quod de iure possimus.

Gloss. seq. primò dat simile, secundò quærit. argu. pro & contra, & soluit.

g *Eligas.* sic & olim electio dabatur ei, qui duo beneficia curata simul habebat. ff. de præben. referente. & c. præterea. hodie secus, eod. tit. de multa. Sed nunquid electo vno re integra pœnitere poterit, & aliud eligere? Argu. quòd sic. ij. q. vj. c. ei qui. §. siquis libellos. ff. de elect. in causis. §. quia verò. de iure pa. cùm autem [f]. quod facit etiam contra: & j. de offi. deleg. quamuis. & j. de procu. quamuis. & j. de reg. iur. mutare. cum fi. Ar. contra xxxij. q. v. horrendus. de iureiu. quemadmodum. ff. eod. lib. de rescrip. c. ij. & j. de reg. iur. quod semel. cum suis concor. Sol. satis videre-

e ff. de æta. & qualit. eam te. f Et c. cum laici. vbi de hoc in 1. gl. Io. And.

tur, quòd re integra possit mutare consiliũ, & aliud eligere per prima iura. Ad hoc. j. de præb. si tibi absenti. ff. de opti. leg. l. mancipiorũ. Contrarium tene per prædi. reg. quod semel. ad hoc. j. eo. c. penult. in fi. & de postul. c. j. ADDITIO. Ioan. Mo. j. de præbẽ. si tibi. ita distinguit. Aut optio vel electio data est in contractibus: & tunc variare licet. ff. de ver. obl. eum qui certarũ. in fi. de actio. emp. l. si sterilis. §. fi. Aut in beneficiis vel vltimis voluntatibus: & hoc dupliciter. Aut tenuit electio, & tunc non potuit variare. ff. de le. j. serui electione. ff. de opt. leg. l. apud Ausidium. Aut non tenuit, & hoc dupliciter. Aut

Eligere vel optare habens, an possit variare.

quod ex eis malueris retinere.

Idem.

Si restituatur quis ad gratiã reuocatã, sine alterius præiudicio intelligitur restitutus: vnde alteri ãte restitutionẽ impetrãti præferri nõ debet. Io. And.

CAPVT VIII.

QVanuis is cuius gratia [h] per quã mãdabatur i certa Ecclesia prouideri [i] illam fecit optans iure proprio, & tunc iterato potest optare. ff. de opt. leg. l. ij. §. fi. & l. seq. ad instar iudicis ordinarij, qui potest iterato cognoscere cum sententia est nulla. Cod. de accu. si accusatoribus. & l. absentem. & j. de cõcess. præb. nec captandæ ij. responso. Aut iure alieno: & tũc iterare non potest, infra de elec. si compromissarius. §. j. & vide quod ibi not. in. §. idem fit. in vlt. gl. ad instar iudicis delegati. C. quomodo & quando iud. l. si vt proponis. §. j. De materia vide quod scripsi de testi. præsentata. super ver. Optione. Ioan. And.

QVanuis is.) Ponit dictum in quo interserit exceptionẽ ibi, Nisi. & ponit rationem dicti ibi, Cùm talis. Ioan. And. Præsupponatur primò, quòd inter expectãtes auctoritate Apostolica habet locum illa regula: Qui prior est tempore, potior est iure: vt si sint duo vel plures, qui in eadem collatione habent similes gratias expectatiuas: tunc in beneficio quod primo vacabit, est præferendus ille qui prior est in data. CASVS hoc præsuppositio potest sic figurari: Papa mihi in ecclesia Pictauiensi fecit gratiam hoc anno: quia ipse mandauit canonicis ipsius ecclesiæ, vt me reciperent in fratrem & Canonicum: & præbendam vacantem, vel proximo vacaturam mihi assignarent, cum clausula decreti irritãtis, si Canonici facerent in præiudicium meæ gratiæ. Tractu temporis accidit, quòd Papa reuocauit gratiam mihi factam, & anno sequenti fecit tibi in illa ecclesia similem gratiam: quia mandauit dictis Canonicis, &c. Accidit quòd ego primus accessi ad Papã, & petij vt ipse dignaretur me restituere ad meam gratiam, quam ipse reuocauerat: quod fecit. Pòst vacauit præbenda in ecclesia Pictauiensi. Quæritur nunc, an præbenda debeatur mihi vel tibi secundo, attento quod mea gratia fuit reuocata? Respondet Papa, quòd quando restituit aliquem ad gratiam reuocatam, hoc facit sine præiudicio alterius: ideo respondet ad quæstionem, quòd licet sim primus habito respectu ad gratiam, non tamen sum primus habito respectu ad restitutionem: ideo tu secundus in data gratia, es mihi præferendus: quia nos attendimus tempus restitutionis, & non tempus datæ gratiæ. Et hoc verũ, nisi Papa aliud diceret in restitutione: videlicet quòd me restituit ad datam & prioritatem temporis, & vult gratiam meã valere perinde, ac si reuocata non fuisset etiã quo ad prioritatem temporis. Nota primò ex textu iuncta gloss. quòd si sub eadẽ collatione sunt plures expectantes, habẽtes similes gratias: ille præfertur, qui est prior in data. Et sic habet locum illa regula, qui prior est tempore. Secus si non haberent similes gratias: quia aliqui habent aliquas prærogatiuas: puta, si Papa mandet secundum in data præferri quibuscunque: tunc seruãda est voluntas Papæ, quia in his spiritualibus Papa habet plenam dispositionem. Nota secundò principalẽ effectum, ad quem emanauit istud c. videlicet, quòd cùm Papa aliquẽ restituit ad gratiam reuocatam, non videtur in dubio velle præiudicare iuri alterius. Et istud facit ad decisionẽ talis quæstionis, videlicet, Aliquis vasallus commisit felloniam contra Regem, propter quod eius bona sunt confiscata: pendente illo tempore Princeps dat feuda aliis: tractu temporis iste qui commisit felloniam, restituitur per principem: vtrum restituatur ad bona sua confiscata? Textus iste facit quòd non §: quia Princeps videtur illum restituere sine præiudicio alterius: & hoc verũ, si Princeps simpliciter restituat, quia tunc non videtur remouere ius alteri quæsitum.

Casus Domini Hostiẽ.

Gratijs similibus cõcurrẽtibus præfertur prior in data.

[h] *Gratia.* concessa fortè à Nicolao quarto, vel Cælestino quinto. Ioan. And.

g Dic tu ex mente Pet. de Anchar. quòd sic: quia tale feudum fuit alteri quæsitum immediatè ex ip-

[i] *Prouideri.* nec adhuc prouisum erat, nec ad possessionẽ deuenerant. vnde habebant ius non in re, sed ad rem. infra de concess. præben. cap. vlt. Ioan. And.

Proxi-

sa priuatione: ergo. l. siue libertus ff. de iur. patro. idem dicas in q. de patrono de qua glos. fi. Font.

a *Proximè vacaturo.* quod solus Papa facere potest: de con.præ.ca.ij.in glos. penul.

b *Reuocata.* tenorem huius reuocatoriæ constitutionis non habemus:sed de ipsa fit mentio.j. de præben.c. penul. & antepenul. & de conces. præben.c. vlti. Reuocatoria illarũ Nicolai incipiebat,Pridẽ ad apicẽ. Illarũ Cœlestini, Olim Cœlestinus. & c. dudum.Io.An.

c *Post reuocationem.* idem & multo magis si ante reuocationem.

d *Similis.*scilicet de beneficio proximè vacaturo.

e *Expressè dixerimus.* hoc enim Papa facere potest:ad hoc.j.de prębẽ.ca.pe.ADDITIO. facit cle. quoniam. de immuni.eccle.

Glossa seq. alleg. in contrarium, fortificat textum,& cõtrarijs respondet:secũdò arguit ad quæstionem, ponit opi. Gof. contra quam alle.v. iura, & remittit: demum subdit tres opiniones.

sibi de beneficio proximè [a]vacaturo, per nos fuerat reuocata,[b] restituatur à nobis denuò ad eandẽ: nõ tamẽ ei,cui post reuocationẽ, [c]& ante restitutionẽ prędictas, similis [d] in eadẽ ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc expressè dixerimus [e]) anteferri debebit. Cũ talis [f] restitutio,vbi aliud nõ exprimitur, ĩtelligatur [g] fieri sine iuris pĩudicio alieni †.

† Not. hoc bene, quòd princeps non præsumitur velle præiudicare alteri etiã in huiusmodi materia, in qua per solã voluntatem posset, sicut in beneficialibus secundũ gl. & ibi dixi in verbo, A Romano. c si gratiosè. s.eo.Fon.

Idem.

In literis ad beneficia impetratis, inspicitur tempus datæ. Vnde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit maior, illo tempore minor erat. Io. And.

f *Cùm talis.* ecce ratio. Et aduerte, quia in contrariũ videbatur ex eo, quia restitutio est prioris status reparatio: & restitutus in pristinũ ius recidit, argu. xv. q.vj.nos sanctorum. & cap. iuratos. & suprà, de electio. quia diligentia. secunda quæstione tertia. c. si quem.in fi. & C. de sen. pas. l.j. Restitutio enim hoc operari debet : vt nec prosit, nec obsit quod euenit. ff. ex quib. cau. ma. l. j. primo responso.& ff. de mino. quòd si minor.n.restitutio.Sed contrarium est verum, vt hic: & sic pro parte hac debuit quæstio terminari per decreta. de renun. ex transmissa. & de simo.ex insinuatione.& cõcor. C.de remis. pig.l.vlt.vbi si de voluntate creditoris debitor pignus distrahat, iterum deueniat ad ipsum debitorem res illa distracta : non renascitur hypothecaria, quam habebat à principio : actio enim semel extincta &c.de consecra.dist.iij.quæris. §. item per hanc.in glos. j. ff. de sol. qui res.§. aream. Ad contraria respondetur, quòd hic non est verè restitutio : immo quædam noua cõcessio per prædicta iura. [a] Et nota quòd hæc decre.facit in argu.ad quæstionem dominicalem : an scilicet Episcopus inuito patrono restituere possit presbyterum per se depositum. & determinauit Goffre. de renun.ex transmissa.in fin. quòd non:per l. C. de nupt. si vt proponis.ij.vbi dicitur, quòd in matrimonio restaurando per filiam post diuortium, requiritur consensus patris:sicut à principio in contrahendo. In contrarium facit de renun.post translationem de Iudæ. Iudæi de ciuitate.& c. consuluit.de ijs quæ fiunt à præla.cùm Apostolica. vij.q.j. eos.& not.de hoc xxiij.q. iiij. Nabuchodonosor. in princ. Dicebat Hostien. opini. Goffre.esse veram, cùm restituitur ab inferiore : secus si à Principe, per iura superius pro restituto inducta. [b] Bartho.Brix.in quæstione dominicali, [c] quæ incipit, Sacerdos aliquis fuit:dixit, quòd si depositus appellauit intra decem dies, restitui potest inuito patrono:aliàs non.Tan.dixit,ꝙ si Episcopus præuenit in restitutione patronũ,valet restitutio,aliàs nõ,quod approbat Hostien.in prædi.decre.ex transmissa. & de elec. innotuit. & facit quod not. s. de constitut. cùm accessissent. in vlti. glos.

a Nota quòd restitutio ad gratiã extinctam nõ retrotrahitur ad tempus primæ concessionis.Vnde si creditori post pactũ de non petendo fiat pactum de petendo, non recuperat interesse neque vsuras medij temporis. de Ancha.Domi. Fonta.
b Hoc hic reprobatur secundum Archi. Io. And.
c Dominicali.scilicet 63.Et solutio eius cõmuniter approbatur per c.decernimus.xvi. quæstione vij.Io.An.

g *Intelligatur.* concor.j.eo. c.ij.

SI *eo tempore.*} Vnius thematis duo dubia soluit,& vtriusque causam reddit.Secundũ ibi,Beneficium.Io.And.

Præsupponendũ primò,ꝙ quis non potest obtinere beneficium curatũ,nisi attigerit xxv.annũ. CASVS.Quidã Titius minor xxv. annis: quia fortè in xxiiij. anno à sede Apostolica impetrauit literas gratiosas ad Episcopũ Pictauien.sub hac forma:Mandamus vt tali prouideas de beneficio cũ curà,vel sine cura, si quòd de præsenti vacat:alioquin de proximo vacaturo.Accidit,quòd antequam vacaret aliquod beneficium,iste Titius effectus est maior:quia peruenit ad xxv. annũ: & vacauit ecclesia parochialis,quã Titius petit sibi conferri virtute suæ gratiæ. Dicit Episcopus, quòd istud beneficium curatum non comprehendebatur sub sua gratia:quia tempore impetrationis ipse erat incapax ad obtinendum illud beneficium curatum. Dicit ex aduerso impetrans, quòd licet tempore impetrationis esset incapax ad obtinendum illud beneficium curatum:tamen nunc ipse est capax:vtrum bene dicat? Respondet Romanus Pontifex,quòd non: quia requiritur capacitas tempore impetrationis,& non sufficit capacitas tempore vacationis.Sed vtrũ vitietur beneficium sine cura per clausulam.Cum cura pura:quia Papa mandauit,vt Episcopus tali Titio conferret beneficiũ vacãs, vel proximè vacaturũ cũ cura vel sine cura : vtrũ per clausulã, Cũ cura, vitietur clausula,Sine cura,ita ꝙ tota ipsius gratia sit vitiata? Respondet ꝙ nõ: ideo si vacet aliquod beneficiũ nõ curatũ, Episcopus tenetur ei illud cõferre: & si Episcop9 nolit cõferre, tũc impetrãs habebit recursum ad suũ executorem,qui ei cõferet illud beneficium nõ curatũ, nõ obstante recusatione Episcopi.quia vtile per inutile non vitiatur,quãdo sunt separabilia: secus si essent inseparabilia.

CAPITVLVM IX.

SI eo [h] tẽpore,quo tibi de beneficio cum cura[i],vel sine cura mãdauimus ꝓuideri, ad obtinendũ curatũ beneficiũ idoneã [k] nõ habebas ætatẽ:tibi,licet † nũc legitimę effectus[l] sis ętatis, auctoritate literarũ huiusmodi(cũ tẽpore datæ [m] ipsarũ adhuc nõ esses idoneus[n])de beneficio curã animarũ [o] habente nequaquã poterit prouideri. Beneficiũ [p] autẽ sine cura [q] (cùm ad ipsum sufficientẽ tunc [r] ætatem [a] haberes)per eas licitè [b] poteris obtinere.

† Nota quòd vbi certo tempore debet aliquid adesse, si illud posteà adsit, actus non firmatur, l.1.§. sed si filius ff.de legat. iij.imo executori volenti tum prouidere Ordinarius resistet. Archi. Io.Andr. Phili. Fõt. Beneficium curatũ non debet conferri minori xxv.annis.

Nota primò ex hoc textu iuncta glos. quòd minor vigintiquinque annis non est idoneus ad obtinendum beneficium curatum : tamen sufficit quod compleuerit xxiiij. & attigerit xxv. annum: vt dicitur in cap. cùm in cunctis.suprà de electio. licet secus sit in Episcopo:quia requiritur in Episcopo quòd cõpleuerit annum xxx. & inceperit annum xxxj. Quæ ætas requiratur in quolibet ordinato, tractat Panorm. in cap. super inordinata.de præbẽd.in ant. Nota vlterius illud, ad quod allegatur istud capitulum, quòd respectu illius pro quo scribitur, attenditur tempus datæ literarum, & non tẽpus vacationis : & iste est principalis effectus huius capituli. Et ratio huius potest assignari:quia literæ fuerũt nullæ respectu illius incapacitatis : ergo tractu temporis non cõualescũt. Nota finaliter, ꝙ literę ad beneficia possunt ꝑ parte valere,& pro parte nõ valere,vt in casu huius cap. Nã si minori vigintiquinq; annis facta fuerit gratia respectu beneficij curati, literæ nõ valent,& tamen respectu aliorũ beneficiorum valent:& sic vtile per inutile non vitiatur.

Glossa sequens signat contrariam,& ibi remittit.

h *Si eo.*cõtradicit ad hãc infrà ꝓbẽ.ei cui ꝓuideri.Ibi sol.

i *Cum cura.*nisi hoc fuisset expressum,de curato prouideri nõ posset.s.de præbẽ.ca.vlti. & j.de prebẽ.cùm in illis.

k *Idoneam.*scilicet vigintiquinq; annorum. s. de electio. cùm in cunctis.

l *Effectus.*spectamus ergo initium:& facit s.de elect.dudum.j.& quod ibi no.Nec firmatur tractu temporis,quod de iure ab initio non valebat. j. de reg.iur. non firmatur. cum suis concor.

m *Cum tempore datæ.*sic nota inspiciendum tempus datę: sic suprà eo.eam te.& j.eo.tibi qui.& de præbẽ. eum cui.

Glos.sequens reci.per quæstionem : alleg. pro, & soluit contrarium.

n *Non esses idoneus.* propter defectum ætatis [a],& idẽ dici posset de defectu ordinum:argu.s.de ætate & qualit. prætereà. sed hoc est fallum : vt j. de præbend. si pro clericis pauperibus.

a Illũ defectũ probabit obijciens: quia fundans se in ætate debet illam probare. Do. Adde Bar.in l.de ætate.ff.de mi.Font.

o *Curam animarum.* In ijs qui ad curata beneficia promouẽtur,requiritur maior idoneitas,quàm in alijs:& ideo si mandatur prouideri de dignitatibus, personatibus,vel beneficijs de cura mentione non habita,de curatis dignitatibus personatibus vel beneficijs non poterit prouideri. j.de præben.cum in illis.

p *Beneficium.* quia poterat dubitari, ne illa inutilis adiectio,scilicet.Cum cura vitiaret in totum rescriptum : scilicet quòd nec etiã de simplici posset prouideri : ideo annectit quod sequitur.Et sic not.vtile non vitiari per inutile.j.de reg. iur. vtile cum suis concor.

q *Sine cura.* quia ex se curam non habet:si autem haberet annexam parœcialem & curatam ecclesiam,dic vt dicam. j. de præben.super eo.

r *Tunc.*scilicet tẽpore impetrationis.Io.And. ADDITIO. Adde ergo,ꝙ si quis impetrauerit beneficiũ cũ cura vel sine cura : & tẽpore ĩpetrationis est legitimę ętatis:si vacat, ei debetur:vt in hoc ca.& hic no.in glos.ista antepe. Contrariũ no.de ꝑbẽ.j.c. ei cui eo.li.vbi apparet sufficere ꝙ tẽpore vacationis habeat sufficiẽtẽ ætatẽ. Sol.ibi not. in iij. glos.qa prima glos. loquitur ĩ impetratione curati, secũda in impetratione sacerdotalis.Satis obstat quod nota.eo.ti.nõ potest.in.iiij.glo.Sed credo glossam.c.ei cui.posse sustineri, licet aliqui contrà:quia plus est habere curatũ in actu & habitu,quã in habitu tantũ:ad hoc quod not. de cleri. nõ residen.quia nonnulli.super ver.Parochiales.& per Hostien.de offic.Archidiac.cùm satis.& Io.And.super ver.Animarum & optimè probat extrauagans Io. execrabilis.iuxta finẽ, versic. quantum autem. Et quod not.in prælle. c.ei cui.super ver. licitè.in nouella.& vide contrarietatẽ glossæ.Grego. Sed adhuc insto per hunc textum in fin.& in glos.quæ loquitur in beneficio simplici.Vnde potest sic dici, quòd est quædam inhabilitas ratione ætatis temporaliter ad beneficiũ, quædam solùm ratione ætatis ad qualitatem beneficij curati,quędam sacerdotalis tantum. In prima & secunda inspiciamus tempus impetrationis,in tertia tempus vacationis: quia plus est aliquem esse inhabilitatũ ad totum,quàm ad partem, vel ad qualitatem paruam : ad hoc quod notatur hic in nouella de æta.& qualit.indecorũ.de præben.super inordinata.& quod not.de corpo.vitia.ca.j.&.ij.& fi. Et fortè speciale est in ista qualitate sacerdotali,vt hic sentit Ioan. Andr. & adde quod notatur.s.de conces.præben.cum nostris. per Innocentium & Ioan. Andr. in additione quæ incipit : Et in Clementina. Hieronymus Clarius Brix.

Idoneitas impetranti an consideretur secundum tempus impetrationis vel vacationis beneficij.

Idem.

Gratia generalis non præiudicat speciali: et debet facere mentionem de præcedenti priuilegio, consuetudine vel statuto. hoc dicit. ZenZe.

CAPITVLVM X.

SI propter tua debita [c] persoluenda, fructus [d] beneficiorum primi anni [e] quæ in tua vacabunt [f] diœcesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, priuilegijs vel statutis, per quæ nostra impediri [g] pos-

Glos.sequens quærit,allegat opinio.interserens,& soluit.

Aetas idonea in beneficijs obtinendis.

a *Aetatem.*[a],sed quæ est idonea ætas in beneficio sine cura? Videtur quòd maior quatuordecim ad illa dicatur idoneus. s.de pręben.super inordinata.vbi Hostiẽsis hoc tenet in canonijs propter maturitatem consilij, quod requiritur in illis:nam ibi pueri non dicuntur idonei ad beneficia obtinenda. Certum autem est, quòd infans dicitur vsque ad septimum annum:puer autem de septimo vsque ad duodecimum vel.xiiij.annum.xxij.q.v.pueri. &. C. de falsa moneta. l j.& dixi.s.in proœmio circa finem. Sed vt ibi notat Bernardus, dici potest quòd pueri ibi dicuntur minores septẽnio:& isti dicuntur indigni.Septennes autem,& maiores septennio dicũtur idonei.cùm enim tales possint ordinari. xxviij.distin. de his.cum glos.j.ergo & in beneficijs intitulari:argumento de præbendis,cùm secundum. Ad hoc optimè facit.j.de electio.ex eo.& hæc vera intelligo,nisi essent talia beneficia, quæ sacrum ordinem ex priuilegio,consuetudine,vel statuto,vel alio modo requirerent. & facit quod dicam.j. de fil. presbytero.cap.j.j.responso: & probatur expressè.j.de prebend.ei cui prouideri.An hodie dispensent Episcopi in ætate,not.s.de elect.cum dilectus.& dicam.j. de elect. licet canon.& de ætate & qualitate.cap.vnico.

a Istam gl. sequuntur Philip.& Do. qui Do.de materia bene concludit. Font.

b *Licitè.* id dicimur posse, quod licitè possumus. xxij. quæst.ij.faciat.Ioannes Andreæ.

Sũmarium. SI *propter.*} Propter multiplicitatem intellectuum glos. Ioan.And.non summat:potest tamen sic summari.Generalis gratia habens clausulam generalem,scilicet, Non obstan.nisi id aliter exprimatur, non præiudicat iuri specialiter ex statuto,consuetudine,vel priuilegio alij quæsito. hoc dicit secundum Ioan.de Fantusijs,secundum quem hoc summarium comprehendit vtranque lecturam positam in glos. Diuiditur secundum Ioan.Andr.quia primò ponit thema,& eius dubium soluit ibi,Intentionis : casum exceptum interferens ibi, Nisi. Ioan.Andr. CASVS. Papa concessit Episcopo Bonon.debitorum onere grauato priuilegium, quod fructus beneficiorum primi anni vacantium in sua diœcesi perciperet: & erat hæc gratia vsque ad quinquennium duratura, apposito in priuilegio,quòd non obstarent consuetudines, priuilegia vel statuta, per quæ sua posset impediri concessio. Vacauit quoddam beneficium,cuius reditus primi anni de priuilegio,consuetudine, vel statuto spectabant ad fabricam ecclesiæ, vel alium vsum, vel aliquam singularem personam. Quæritur cui debeantur huius beneficij reditus primi anni? Respondetur secundum vnam lecturam, quòd debentur fabricæ, vel illi vsui, vel singulari personæ, nisi in concessione facta Episcopo aliud caueretur expressè. Vel dic vt infra in vlt.glos.Ioan.Andr. Casus secundum veriorem intellectum. .Papa fecit Episcopo Pictauiensi gratiam (videlicet pro exoneratione & solutione debitorum ei indulsit) vt fructus primi anni omnium beneficiorum vacantium in sua diœcesi perciperet vsque ad quinquennium. In ipsa diœcesi Pictauiensi erant aliqua beneficia quæ habebant hoc onus, quod reditus primi anni erant deputati alicui hospitali vel fabricæ. vacauit tale beneficium. Quæritur nunc, quis habebit reditus primi anni : an Episcopus

Sextus.

vel fabrica? & vtrum ista gratia faciat præiudicium fabricæ? Respondet Romanus Pontifex, quòd per talem gratiam nõ fit præiudicium fabricæ,quò minus percipiat fructus vnius anni: tamen Episcopus habebit fructus primi anni, & non fabrica : sed fabrica habebit fructus secundi anni : & institutus in beneficio, habebit fructus tertij anni: & sic fiet sine præiudicio fabricæ. Et ratio est, quia aliàs ista gratia esset inutilis ipsi Episcopo: puta si illud beneficium solum vacaret in quinquẽnio: tũc si Episcopus perciperet solũ fructus secundi anni,gratia esset ei inutilis : quia secundo anno esset expirata. Et illud verum,quòd dabuntur fructus Episcopo vel fabricæ deductis oneribus ipsius beneficij: videlicet quòd institutus accipiat moderatè aliquam portionem pro seruiendo in diuinis: & residuum dabitur Episcopo vel fabricæ. Nota primo ex isto capi.quòd Episcopus nõn potest retinere fructus beneficij vacantis, si contingat vacare tempore messium:sed illos fructus tenetur reseruare futuro successori, quem instituet.quia aliàs frustra impetraret priuilegium,vt perciperet fructus primi anni beneficiorum vacantium in sua diœcesi:quia frustra precibus imploratur, quod alicui iure cõmuni conceditur.l.vnica de thesauris. lib.x.C.

Nota primò, ꝙ vbi dubitatur de intellectu priuilegij. Apostolici, Papa est ille qui habet interpretari: ad hoc de iudi. cũ venissent. Nota secũdò, quòd in dubio nõ est intentionis, Papæ velle tollere ius alterius:ad hoc s.eo,ti.quãuis.& c. aliquibus. eo. lib. Domi. Fructus beneficij vacantis sunt futuro successori reseruandi.

Nota principalem effectum huius capit.videlicet quod si Episcopo mole debitorum grauato fuerit facta gratia, ipse percipiet reditus primi anni beneficiorum vacantium in sua diœcesi.si tales fructus primi anni antea erant assignati fabricæ,vel alicui personæ per gratiam Episcopi : non præiudicatur fabricæ vel personæ singulari, etiam si Papa dixerit in gratia Episcopi,Non obstantibus priuilegijs vel consuetudinibus:sed debet fieri interpretatio,quia Episcopus habebit reditus primi anni,fabrica autem vel persona singularis habebit reditus secũdi anni,& instituti habebũt reditus annorũ sequentiũ:licet aliqui dicãt,ꝙ fabrica haberet fructus primi anni,& Eps secundi,& institutus annorũ sequentium.

c *Tua debita.* ad idem.j.de præbendis.si tibi concesso.

d *Fructus.*Nota quòd nõ habet retinere beneficia,sed fructus. Vnde vt dixi suprà eodem, si gratiose. in hoc casu vacant beneficia.vnde is ad quem pertinet electio, intra tempus statutum necessario habet eligere [b]. Et facit quod notat Bernardus de magistris: quia nonnullis. & probatur hoc satis infrà de præbendis,si tibi concesso.Ioan.And.

b Eligere à Non obstat secundum Archid. ꝙ ecclesiastica beneficia debent sine diminutione concedi.s.vt eccle.benefic.in rubro & nigro: & quod spirituale ius sine tẽporali non consistit. j. q.iij.si quis obiecerit. Item quòd inane nomen habebit sine fructib', quia hoc operatur indulgẽtia.quod patet etiã in omnibus vltra numerũ auctoritate Papali receptis, qui expectant.s.de præben.relatum.Ioã. Andr.

Glossa sequens quærit,& soluit duo dubia:& solutioni secundæ signat contrarium,cui respondet.

e *Primi anni.* Quid dices? computabitúrne annus iste à die fructuum colligendorum, an à die vacationis vel mortis? Credo à die vacationis computari.Vnde non credo hic seruari legem de vasallo : quæ dicit quod si vasallus decedat post Augustum & ante calendas Martij,quòd ad dominum pertinet: alioquin ad vasallum vel eius hæredem : vt in lib. feud.titu. hic finitur lex regni.cap. si vasallus. Sed credo ꝙ à die vacationis vsque ad annum quicquid obueniet beneficio,& separatum erit à solo, totum erit huius priuilegiati. Comparo enim hunc priuilegiatum vsufructuario,qui fructus separatos & reconditos suos facit.ff. de vsufr.l. arboribus.§.Iulianus.aliàs incipit,si fur.secundum moderationem tamẽ decre.j.de offi.ordina.præsenti. §.porrò. & facit quod ibi dicam.Et dico quòd annus iste habebit ccclxv.dies.vnde si vacauerit ecclesia prima die mensis,seq.anno prima die eiusdem mensis finitus sit annus : & facit quod dicam.j.de elect.quàm sit Ecclesijs.& si esset bisextus, illi duo dies cedunt sibi pro vno: pro vno enim computantur.vt.s. de verborum signific.quæsiuit.ff.de verborum signific. cum bisextus.ff.de diuer.& temp.pre.l.ij.in vlti.glos.Licet sit argum. contra.ff.de statuliber.l.cùm hæres.§. Stichus. Sed illud in pœnis vel odijs,quæ sunt mollienda:de pœn. distinct.j.pœnæ.j.de regu.iur.in pœnis.& facit quod not. in præ. decre. quæsiuit. & lv.distin.cap.ij.

Glossa sequens ponit quatuor exempla: & subdit genus, demum quærit,arg.negatiuè: & contrarium soluit.

f *Vacabunt.* morte,renunciatione,depositione,translatione,vel quocunque alio modo. Quid si permutatione? Videtur quòd secus,per decre.j.de rerum permut.c.vnico.Sed contrarium puto: quia negari non potest,quin propter permutationem vacet: & æquitas in eo solo casu iuris rigori præfertur,in quo scripta reperitur,in alijs non:non enim ex illo speciali casu est regula danda.

g *Impediri.*Secus ergo si differri:& licet intẽdat per clausulã,non ob.impedimẽta tollere:dilationes tamen tollere non intendit,licet ex dilatione impediri posset, vt infrà dicam.

a Quinquennium. factum narrat: idem enim in citeriori & vlteriori tempore.

Glossa sequens declarat in quo est gratia, & quid confert.

b Speciali gratia quia de iure futuris successoribus cõseruari debebãt, vel in vtilitatẽ Ecclesiarum expẽdi. j. de elect. quia sæpe. & de offi. ordi. præsenti. & intelligo hanc gratiã, & illam quæ sequitur, secundum moderationem illius decre. pręsenti. §. porrò. scilicet ꝙ hoc solum intelligatur de illis fructibus ecclesiarum vacantium, quæ solutis debitis, si qua sunt, & ijs quæ necessaria fuerint pro seruitoribus & ministris, & alijs incumbentibus oneribus vsque ad nouos reditus, reperta fuerint superesse.

set concessio) vsque ad quinquennium a de speciali gratia b concedimus c: intentionis d nostræ nequaquam existit, si fructus huiusmodi Ecclesiæ tuæ fabricæ †, vel alteri vsui e, seu cuicunque singulari personæ, de speciali consuetudine, priuilegio, vel statuto f forsitan debeantur: quòd eis per concessionem ipsam g, nisi hoc expresse h caueatur † in ea, præiudicium aliquod i generetur.

† Nota. textum hic iũgendo cum verbo, statutis, quòd Episcopus statuit ꝙ fructus beneficiorum vacantium debeantur fabricæ. Phil. Do. Pe. Font.

Legatus de latere, an possit concedere fructus primi anni beneficiorũ vacantium.

Glossa sequens quærit, & opi. ponit, quã fortificat per aliam opinionem, cui opponit, & dupliciter respondet.

c Concedimus. an legatus de latere similem gratiam dare possit, tractauit Ioan. de Deo in quæstionibus suis, in princ. & Guil. in Spe. titu. de legato. §. nunc tractemus. in fin. & dicũt, quòd dato quòd ex causa hoc posset: beneficium tamen vel dignitas debet cum aliquo emolumento conferri. Quod verum est, vt dixi suprà in glos. proxi. & in glo. nota quòd non. Notat etiam Bern. supra vt eccle. benefi. vt nostrum in vlt. glos. quòd Episcopus ex iusta causa ad tempus posset fructus alicuius beneficij retinere: probat per decre. supra de verbo signific. c. penult. quæ etiam facit contra, cum id fuerit impetratum à Papa. Sed potest dici sic fuisse de facto: ad hoc suprà, de fil. presby. literas, vel illud secundum Goff. in fructibus omnium beneficiorum vacantium vsque ad certum tempus: vt hic etiam. In vno autem beneficio & eius prouentibus conuertendis ex causa in vsum Prælati, non erit necessaria licentia Papæ: quia cum Episcopus cum Capitulo possit supprimere dignitatem, & propter necessitatem possessiones alienare: multo fortius prouentus percipere. Et hoc est verum, dummodo illa perceptio non concernat vtilitatem ipsius Episcopi. Do. Fonta.

d Intentionis. Not. ad intentionem scribentis recurrẽdum: facit supra eo. c. ij. & infra de conces. præben. c. vlt. &. supra de deci. ex multiplici. cum si.

e Alteri vsui. puta mensæ Capituli.

f Statuto. Not. quòd omnia priuilegia, consuetudines, vel statuta quacunque firmitate vallata, concessa Capitulis, Conuentibus, vel Collegijs cathedralium, regularium, & conuentualium ecclesiarum, seu singularibus earundem personis: vt bona ecclesiarum ipsarum vacantium à prælatis dimissa, vel tempore vacationis obuenientia possint surripere, diuidere, vel in suos vsus conuertere: sunt hodie reuocata & cassata per decreta. j. de elect. quia sæpe. &. c. statutum in cle. quæ tamen in alijs beneficijs locum non habet: vt. j. de offi. ordi. præsenti. in fi.

g Concessionem ipsam. sibi factam.

h Expressè. ad idem. s. eod. cum aliquibus. & capit. susceptum. & cap. quamuis.

Glossa sequens ponit duas lecturas. Contra secundam dupliciter opponit, & primam approbat.

Priuilegiatis super recipiẽdis fructibus beneficiorũ vacãtium primi ãni qualiter debeãt recipere.

i Præiudicium aliquod. nisi istud verbum esset ita generale, ista decre. sic posset intelligi, ꝙ ex ea nil sequeretur absurdum: scilicet quod fabrica vel vsus ille, vel aliæ singulares personæ sic priuilegiatæ habeant reditus secundi anni: iste autem priuilegiatus habeat reditus primi anni: & ita bene consequeretur secundum hoc suum effectum illa clausula priuilegij, Non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, priuilegijs &c. Alij dicunt, ꝙ illa fabrica vel alij hic contenti, habebunt reditus primi anni: quia Papa non intendit eis derogare, sed soli successori. Iste autẽ priuilegiatus habebit reditus secundi, qui sibi est primus: sed quo ad successorem vel beneficiatum, tertius erit primus: & sic nullũ præiudiciũ etiã ex aliqua dilatione generabitur fabricæ. Sed secundum hoc posset impediri concessio, quod est cõtra tenorẽ ipsius gratię. Pone enim ꝙ in anno quinto, quo finiri debet gratia, vacet beneficium: si fabrica primos reditus habeat, Episcopus nihil habebit. Itẽ quid operabitur illa clausula, Nõ obstãtibus &c. cũ successori sine clausula illa præiudicium fieret: Vnde prima lect. magis mihi placet a, & magis est amica literæ: vt dicamus quòd ista erat dubitatio Decretalis, an per istam concessionem sic factam scilicet, Non obstantibus quibuscunque &c. videretur derogare ipsi fabricæ vsui, vel

a Ista opinio est glos. & communis, quanq̃ Archiepis. & de Ancha. displiceat. Font.

A singulari personæ: vt ex quo ex illius priuilegij vigore reditus primi anni habere non possunt, amplius nil habeant. Et Papa respondet, quòd habebunt reditus secundi anni, quasi ille eis sit prior: vt illa clausula, Non obstantibus, non successorem, sed priuilegiatum tantum coadiuuet.

Idem.

Causæ ab Apostolica sede, vel eius legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiæ cathedralis. Nec tractari debent, nisi in ciuitatibus vel locis insignibus. h.d. vsque ad. §. cùm verò.

CAPIT. XI.

STatutũ † ꝙ circa iudices

STatutũ. Licet hæc decretalis per paragraphos aliter diuidatur: eam tamen in quatuor partes diuido principales. Prima durat à principio vsque ad. §. insuper. Secunda abinde vsque ad. §. proferendo. Tertia abinde vsque ad. §. quicquid. Quarta vsque ad finem. In prima statuitur quibus personis, & in quibus locis causæ à sede Apo-B stolica, vel legatis, vel delegatis ipsius committi debeant & tractari. In secunda prouidetur circa exactiones, quæ fiebant in iudicijs ab ipsis Delegatis, Assessoribus, vel Notarijs causæ: & apponitur pœna. In tertia prouidetur circa vocationes testium ad iudicium, quæ sæpius malitiose fiebant, & causa fatigandi testes, vel ab eis aliquid extorquendi. In vlt. decernitur cassum & irritum quidquid fuerit factũ contra prædicta statuta. Ioan. And. ADDITIO. Io. Mo. diuidẽs Decre. in sex partes, de prima faciebat tres, dicens quòd primo statuit circa loca & iudices. Secundò circa actores & reos in. §. cum verò. Tertiò in. §. in nullo. circa loca & iudices prorogat. Archid. non diuidit. Ioan. And.

† Nota, quòd Papa in beneficia lib⁹ præiudicare potest alterius iuri: nam in beneficialibus omnia potest. c. 2. infra de præbẽ. vnde in talibus præiudicat etiam laico. c. dilectus. de iure patro. in hiis tamen quæ essent iuris gentium nõ posset. Anchara. hic Font.

† Not. appellatione statuti comprehẽdi ius commune. Font.

Principium huius cap. legitur vsq; ad. §. cùm verò eiusdẽ.

Casus sic figuratur. Pretendebam Titiũ debitorem meum in aliqua pecuniæ summa: & quia habebam Ordinariũ loci certa ratione suspectum, nolui ipsum coram Ordinario conuenire: sed à sede Apostolica impetraui causam delegari Canonico ecclesiæ B. Mariæ maioris Pictauij, vel Canonico ecclesiæ beati Hilarij maioris, vel simplici sacerdoti qui non habebat dignitatem ecclesiasticam, nec personatum, nec canonicatum ecclesiæ cathedralis. Præsentaui literas meas delegato, qui Titium meum debitorem ad præsentiam C suam fecit citari: qui in die citationis comparuit, cui obtuli libellum meum. Qui reus excipiendo proposuit, quòd non tenebatur litigare coram ipso delegato propter incapacitatem personæ: quia causæ à sede Apostolica nõ possunt committi, nisi personis existentibus in dignitate vel personatu, vel nisi sint Canonici ecclesiæ cathedralis: & sic quia virtute literarum delegatus iste non recepit potestatem, quæritur an bene dicat? Respondet Romanus Pontifex, quòd sic. Et hoc verum, nisi Papa hoc faceret ex certa scientia: videlicet committendo alicui, quãuis non sit in dignitate vel personatu, vel quamuis non habeat canonicatum ecclesiæ cathedralis. Sanctissime pater, quæritur vtrum habentes dignitatem, vel personatum, vel canonicatum ecclesiæ cathedralis possint cognoscere in omni loco de causis sibi à sede Apostolica commissis? Dicit Romanus Pontifex, quòd non: imò tales delegati, vel ipsorum subdelegati debent de causis sibi commissis cognoscere in ciuitatibus, & alijs locis insignibus, in quibus possit haberi copia peritorum. Nota primò, quòd cum statutum positiuum tractu temporis incipit esse damnosum, propter varietatem morum mutari potest: quia non debet reprehensibile iudicari, si secundũ varietatẽ temporum statuta varientur humana: capit. non debet. s. de consanguini. & affinita. Nota vlterius, quæ personæ sunt capaces iurisdictionis seu delegationis Apostolicæ: quia solũ illæ personæ, quæ sunt cõstitutæ in dignitate, vel personatu, vel quæ obtinent canonicatũ in ecclesia cathedrali. Sed quo modo cognoscemus ꝙ aliquis habeat personatũ vel dignitatem? Declarat Panor. in cap. de multa. s. de præben. vbi dicit ꝙ recurrendum est ad consuetudinẽ, vt si sit consuetudo ꝙ talis habeat præeminentiam & iurisdictionẽ, dicitur habere dignitatẽ. Si autẽ sit consuetudo, ꝙ talis habeat præeminentiam in ecclesia & nõ iurisdictionẽ: tunc dicitur habere personatũ, & non dignitatẽ. Nota insuper, ꝙ canonicus ecclesiæ collegiatæ, quantũcunque illa ecclesia sit notabilis, nõ est capax Apostolicæ iurisdictionis: & sic est correctum cap. præsenti. quod hodie nõ habemus: de quo fit mentio in principio huius cap. Et quanquã Canonici ecclesiæ cathedralis possint esse delegati ad vnã vel plures causas: non tamen possunt esse conseruatores. cap. fi. j. de offic. delega.

Nota primo argum. quòd personatus non est dignitas. vide notata infra de cõsuetu. cap. 1. Nota secundo, quòd canonici ecclesiarum non dicũtur habere dignitatem.

Statutum cum incipit esse nociuũ, mutari potest.

Iurisdictio Apostolica quibus personis cõmittenda sit.

D Nota ꝙ delegati à sede Apostolica nõ possunt pro libito suę volũtatis cognoscere de causis sibi delegatis in quocũq. loco: sed debẽt causas examinare in ciuitatib⁹ populosis, vel alijs

alijs locis insignibus vbi sit copia peritorũ. Et si alibi cognoscerẽt, processus nõ valeret: vt in fine huius capituli, vbi ponitur clausula quæ irritat facta contra istã constitutionem.

Statutũ. Loquitur de Decret. sua extrauagante, quæ incipiebat, Statuimus. Reformat etiam Decretalem Inno. iiij. eod. tit. præsenti. quã hodie nõ habemus. & decre. supra eod. nonnulli.

à sede Apostolica a deputandos nuper edidimus, cùm quædam b contenta in eo, quæ pro communi vtilitate c credebantur d inducta, sicut experientia e docuit, tendere dignoscantur ad noxam f: sanctione g præsenti, quam irrefragabiliter obseruari mãdamus, suadente vtilitate in melius h duximus reformandum i. Sancimus igitur, vt nullis, nisi dignitate k præditis l, aut personatum obtinentibus m, seu Ecclesiarum cathedralium n Canonicis o, causæ p auctoritate literarum q sedis Apostolicę r,

a A sede Apostolica. Legatis vel delegatis ab eis, vt infrà patebit. Ioan. And.

b Quædam. Ibi non distinguebatur, an actor & reus essent eiusdem ciuitatis vel diœcesis, vel diuersarum. Item additur, quòd de expresso consensu partium extra locum quo deputatus est, possit iudex cognoscere & cõmittere. si referas ad Decre. præsenti, secundum illã poterit fieri commissio institutis in collegiatis honorabilibus & in cathedralibus ecclesijs: vnde secundum eam videbantur posse causæ committi mansionarijs, & quibuscunq; priuilegiatis in talibus ecclesijs: quod erat absurdum. Hic autem prouidetur, quòd solis Canonicis cathedralium ecclesiarum fiat commissio.

c Communi vtilitati. Quæ in legibus constituendis attẽdenda est. iiij. dist. erit autem lex. &. s. in proœmio huius libri.

d Credebantur. & erant sine dubio respectu prioris temporis. Ioannes And.

e Experientia. ad idem infra de elect. quàm sit. &. ff. de legat. iij. l. legatis. §. ornatricibus.

f Ad noxam. & ideo non debuit iudicari reprehensibile, si secundum temporum varietatem varietur ipsum positiuum statutum. lxiij. dist. cap. quia sancta. §. verum. in fin. xxxv. q. j. ca. j. infra de sent. excom. c. vlt. in princ. supra de consang. & affini. non debet. cum suis concor. Sic & priuilegium cùm tendit ad noxam, reuocationem vel moderationem à Principe recipit supra de deci. suggestum infra de priuileg. c. j. & cap. auctoritate. & cap. sequenti.

Priuilegiũ nociuum est reuocandũ.

Sãctio quid dicitur.

g Sanctione. Sanctio propriè dicitur, cui adijcitur pœna. quod dic vt not. iij. distinct. in summa.

h In melius. Laudabilior est autem qui rem emendat, eo qui prius inuenit. C. de ve. iu. enu. l. j. §. sed neque.

i Reformandum. eo quòd non in totum, sed pro parte corrigitur istud statutum: vt infra videbis. No. ex glos. secundum do. quid sit reformare. Fonta.

Glossa sequens remittit, obijcit, & dupliciter soluit.

k Dignitate. Dignitas sumitur multis modis: quod dic vt not. Ioan. iiij. distin. denique. & Vincen. & Bernard. supra de cleri non resi. cap. iij. hoc ad literam de ecclesiasticis dignitatibus intellige. Et nota mirabile: quia possunt committi causæ maioribus. xx. annis: vt supra de offic. deleg. cum vicesimum. à quocunque: & etiam minoribus, à Papa: vt ibi, & ff. de re iudi. quidam consulebant. Sed certum est, quòd qui est in dignitate, vel personatu, debet attigisse saltẽ. xxv. annum. suprà de electio. cum in cunctis. & sic videtur quòd minoribus. xxv. annis non possunt causæ committi, ijs dico, qui non attigerint. Solutio. Si causæ non possent committi nisi personis in dignitate vel personatu constitutis, tunc procederet obiectio: sed possunt etiam committi Canonicis ecclesiarum cathedralium, in quibus non requiritur tanta ætas, vt probatur infra de elect. ex eo. & dixi supra eod. si eo tempore. & sic obiectio non procedit. Dico etiam, quòd dispensatiuè potest aliquis habere dignitatem vel personatum etiam minor. xxv. annis per dispensationem Papę a vel Episcopi. primum patet, secundum probatur infra de ætate & qualit. cap. vno.

a Si tamen talis est inhabilis ad iudicandũ, non erit delegat⁹: quia dispensatio non extenditur ad cõsequentiam actus dispẽsati. Do. Fõ.

Dignitas quid est.

l Præditis. id est præ alijs ditatis. Est enim dignitas quædam præeminentia in ecclesia: vt supra de verb. sign. quamuis.

m Obtinentibus. idem de Officialibus episcoporũ principalibus & foraneis, & de prioribus religiosis conuentualibus & claustralibus. Dic vt in cle. eod. tit. & si principalis.

n Cathedralium. Sufficit ergo quòd sit cathedralis b. Et sic sublatum est quod olim hic continebatur de Ecclesijs collegiatis honorabilibus. licet adhuc hodie in alio sit comparatio: vt infra de elec. quia sæpe. alibi æquiparantur cathedrales & regulares supra de elect. ne pro defectu.

b Dato ꝙ sit pauperrima secundum Innoc. Hosti. Ioã. Mona. Archid. & Ioan. And.

Gloss. seq. primo duo puncta declarat. Secundo quærit: argu. pro, soluit contrarium, & arg. respondet. Tertio ponit ius vetus. Quartò notat præsumi &c. allegat. viij. iura. Quintò soluit duas quæstiones.

o Canonicis. Habentibus igitur perpetuũ officium in ecclesia cathedrali sine dignitate, personatu & canonia: de quo

A loquitur. j. tit. proxi. cap. j. non poterit causa cõmitti, cùm de his non exprimat. Itẽ scias quòd licet isti Canonici delegari possint, Conseruatores tamen dari nõ possunt: cũ decret. vlt. infrà de offi deleg. eos nõ exprimat. Sed vt suprà dixi, Canonicus potest esse maior septẽnio per decre. j. de elect. ex eo. & dixi de hoc. s. eodem, si eo tẽpore. in glossa penult. Si cõmittatur causa tali Canonico, nunquid dicemus literas valere? Videtur ꝙ sic: quia ista decret. vltima de hac materia hoc solum requirit, quòd sit cathedralis ecclesiæ Canonicus: ergo huic stabimus. Sed contrarium credo, & dico quòd si tali impuberi committeretur causa, nisi appareret de certa scientia Papæ, non teneret commissio. Et idem dico si committatur ab alio quàm à Papa, minori. xx. B per prædictam decret. cum vicesimum. quam non dico nec credo correctam per hanc. Quod enim non mutatur, cur stare prohibetur? Cod. de testa. sancimus. & correctio iurium est vitanda: suprà de electio. ecclesia. ij. & infrà de elect. cùm expediat. in princ. nec ista Decret. dicit quòd hoc sufficiat: sed quòd hoc requiritur. vnde non contradicit: aliàs eadem ratione dicendum esset, quòd dummodo sit Canonicus cathedralis ecclesiæ, vel in dignitate vel in personatu, non possit repelli prætextu exceptionis, excommunicationis, infamiæ, inimicitiarum, vel alia iusta causa: quod est absurdum: & est simile quod notabo infra de elect. licet canon. Et nota quod dicit, Canonicis, olim dicebat institutis: vnde videbatur quòd cuilibet instituto in cathedrali etiam mansionario possent causæ committi: quod hodie per decret. hanc sublatum est. Not. ergo, quòd pro dignitate & loco c præsumitur pro aliquo. quanto enim quis melioribus præest, tanto maior & sanctior est: id est esse præsumitur. in auctent. de defen. ciuit. ad fin. primæ col. §. nos igitur. coll. iij. lxj. distinct. miramur. lxiij. distin. Metropolitano supra de præsump. cum in iuuentute. xxiiij. distin. quando. de magistris. ca. j. & cap. quia. & ca. super specula. cum si. C Et si tempore datæ quis esset Canonicus, tempore præsentationis non: puto quòd procedere possit d: non sic econuerso. spectamus enim initium. ad hoc suprà eod. cap. j. & ca. si eo tempore. suprà de elect. dudum. & quod ibi not. ff. de Sena. fœminæ. ff. de iudi. l. cæcus. & hoc habes in gloss. fin. in cle. gratiæ. eod. titu. Ioan. And.

Canonicus impubes an possit deputari delegatus à sede Apostolica. Canonicus minor xx. annis an possit deputari delegatus ab inferiori à Papa.

c Vide. l. quòd si nolit. ff. de ædi li. edic. Fõ.

d Glos. seq. Doct. Font.

p Causæ. hæ sine iurisdictione non committuntur. supra de offic. delect. præterea. non ergo prohibet, quin audientia alicuius articuli, vel mera executio rei cuilibet clerico committi possit, secundum Hostien. ADDITIO. Vnde signanter dicit, Causæ, secundum Ber. contra. arg. ad hoc supra de offic. deleg. super quæstionum. §. j. vbi dicit, vel iudex quicunque, &c. supra de re iudi. cum Bertholdus. Archid.

Glos. sequens quærit, & soluit. secunda pars recitetur per quæstionem. ponit opi. Innocen. cum moderatione & declaratione.

q Literarum. pone, Papa in literis vocat aliquem simplicem clericum, nunquid valebit commissio? secundum Bernar. & omnes dic quòd non habet hic locum talis exceptio, ex quo Papa scienter committit e: quia facit & facere potest contra constitutionẽ istam. Ad hoc optimè, suprà de priui. cũ olim. D ij. ver. interim. Et nota quòd secundum Inno. si Cancellarius ex se dat iudices, & hoc constat: non habet locum hæc exceptio. quare enim imputari debet parti quæ talem iudicẽ non petijt? quod verum est etiam secundum Bern. & Hostiẽ. cum hoc ex certa scientia facit: quod intelligo, si id in literis exprimitur f: vt infra de præben. si motu proprio.

e Glos. sequũtur Do. Philip. ex qua notãt, quòd princeps dicendus est scribere ex certa scientia: vbi ex rescripti tenore patet eũ scire defectus & impedimenta, & tale rescriptũ valet sine clausula, Non obstante. secundum Domi. Font.

Glossa sequens quærit & soluit.

r Sedis Apostolicæ. quid de ordinarijs? nunquid comprehenduntur & tenebuntur hac constitutione? Dic secundum Ber. & omnes, quòd non: & potest esse ratio: quia Episcopi & Ordinarij habent melius notitiam clericorum diœcesis suæ, quàm Papa clericorum totius orbis: vnde etiam si simplici clerico committant Ordinarij, tenet commissio. Pone enim quòd simplex clericus excellens sit Decretorum Doctor. præterea non est ita absurdum, quòd aliquis etiam rudis & pannosus clericus gerat vices Episcopi, sicut esset ꝙ gereret vices Papæ: igitur ad Ordinarios non extendatur hæc constitutio. Et est simile quod consueuit dici supra eo. nonnulli. & inferius tangam.

f Dicũt Do. Philp. quòd sciẽtia principis probatur etiã per testes. dixi in proœmio, in verbo, bulla. Font.

Glossa sequens recitatur per quæstionem quam soluit & determinat.

a *Legatorum.* quia verbum generaliter positum, &c.xix.distin.cap.j.§.dicendo.in glos. Intelligam hanc literā generaliter in omnibus legatis, quorum tria sunt genera: quod dic vt.§.de offic.leg.c.penult.&.j.eod.tit.c.j.quod verum puto indifferēter: cùm ex legationis vigore committunt, & idem intelligas in delegatis, scilicet cùm committunt delegationis vigore infra.e.ca.§.in nullo quoque.

Glossa sequēs quærit, & remittit.

b *Decætero.* cōstitutio enim non extenditur ad præterita supra de constit.ca.vlt. Quid de pendentibus? dicam infra de elect.licet canon. Ioannes Andreæ.

vel legatorum [a] eiusdem decætero [b] committātur [c], nec audiantur [d] alibi, quàm in ciuitatibus [e] vel locis insignibus [f], vbi posit commodè [g] copia [h] peritorum [i] haberi.

Actore & reo eiusdē diœcesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus: in quibus tamen non trahetur vltra vnam diætam. Et nisi in duobus vltimis casibus, impetrans per iuramentum fidem fecerit de illis, repelletur à iudice: et in expensas condemnabitur. hoc dicit vsque ad.§.cùm autem. Dominicus.

Cùm verò eiusdem [k] ci-

Glossa sequens quærit, ponit opinionem, & soluit.

Delegatus inhabilis ex defectu qualitatis requisitæ, si procedat partibus nō excipiētibus, an valeat processus.

c *Committantur.* pone quòd quæstio fuerit commissa, pars non excipit: nunquid valet processus? Dicebat Ber. & omnes post eum, quòd tacitè & expresè poterat pars huic iuri renunciare. Introductum est enim in ipsorum fauorem, ne scilicet in opprobrium proprium cogantur Episcopi & magni clerici coram rudibus & pannosis clericis litigare, & interdum propter ruditatem ipsorum ius amittere suum: & facit de regularibus, ad Apostolicam. cum suis cōcor. Sed hodie per finem istius Decretalis credo contrarium: vbi innuitur, quòd ipso iure est irritum & inane quod contra aliquod istorum fit: vnde necessariam non credo exceptionis opem: & facit quod dixi supra eod.c.j.in princ. Et potest esse ratio: vt suprà tetigi: quia hoc videtur non solum in fauorem partium inductum, sed etiam in fauorem ipsius Apostolicæ sedis, ne vilipendatur in tali ministro. lxj.distinct.in sacerdotibus.cum similibus.

d *Nec audiantur.* Not. quòd versiculus iste non prohibet circa commissionem, sed circa agitationem: & idem erat in prædicta decretali, præsenti. Si ergo extra talia loca fiat commissio, dummodo in his locis causa audiatur: satisfactum est huic responso secundum Bernard. & omnes: arg. supra eod. tit.nōnulli.de excep.olim.& infra.§.proxi. & eo saluo quod ibi dicitur: & ad hoc.ff.qui satisd.cog.si fideiussor.§.j.vbi dicitur, quòd cui difficile est satisdare in vna ciuitate, in aliam mittitur vt satisdet.

Ciuitas quid comprehēdat.

e *Ciuitatibus.* Ciuitas murorum ambitu terminatur: regulariter tamen & si in suburbijs audiret, idem credo argu.infra de sent.excomm.si ciuitas. Et bene dicit, Ciuitatibus: quia in eis præsumuntur esse periti: sic & Episcopi in solis ciuitatibus statuendi sunt.lxxx.distinct. cap.j. supra de priuileg.c.j. Et leges & artes in regijs ciuitatibus sunt docendæ: vt in procemio.ff.§.hæc autem.& de magist.c.j. & nomine studij non intelligitur villa vel castrum.de cleri.non resi.tuæ. ADDITIO. Dicit Isidor.in.xv.lib.Etymol.quòd ciuitas est hominum multitudo societatis vinculo adunata: dicta à ciuibus, id est ab ipsis incolis vrbis, quia plurimorum consistat & contineat vnitatem. Nam vrbs, ipsa mœnia sunt. Ciuitatis autem nomine non saxa, sed habitatores notantur, secundum Isido. Archid.

Ciuitas quid est.

Glossa sequens ponit duas lecturas.

a Id est nobilib[9] præcipuis & magnæ famæ secundum Papiā Archid.

f *Locis insignibus.* [a] Quidam dicunt, quòd hæc determinatio, Vbi &c. quæ statim sequitur, non refertur nisi ad hoc quod dicit, locis insignibus. Sufficit enim quòd sit ciuitas, licet ibi non sint periti. Et est ratio, quia communiter in ciuitatibus sunt periti: & ea quæ raro accidunt, Iurisconsulti non respiciunt, nec eis mendentur, sed his tantum, quæ frequenter occurrunt: in aucten.vt sine prohi.ma,tu.ge.§.quia vero. colla.vij.ar.iiij.distin.erit.ff.de legibus, nam ad ea. vix enim est, quod in ciuitate vel ibi prope, non habeantur periti. Vnde satis eorum copia in ciuitate haberi potest.ff. de rei ven. quæ religiosis.vij.q.j Pontifices. Alij contra, dicentes quòd ibi est eadem ratio. Primum placuit Innoc. & Hostien. [b] secundum hoc expone quod sequitur, Vbi &c. id est in quibus locis insignibus: & facit pro hac parte infra e.§. in nullo.

b Et placet Do. Philip. ex qua glo. notant, quod clausula in fine rescripti posita nō refertur ad omnia superiora, vbi ratio hoc suadet: facit l.iij.§.1.ibi Bart. ff de lib.& posthum. Font.

g *Commodè.* xxij.quæst.ij.faciat.

Glos.seq.quærit & soluit: quæstionem fortificat, & soluit: circa solutionem duas opin.recitat, & demum solutionem determinat distinguendo.

h *Copia.* Tam pro aduocatis quàm assessoribus, & cōsiliarijs, & alijs quæ emergunt.ff.de postulan.l.j.§. ait Prætor.ff. ex quibus cau.ma.l. ab hostibus. §. fin. de vita & hone. cle. cùm ab omni.xj.quæst.iij.non licet. Quid si inter iudices & partes est cōtentio super hoc: quia alter dicit locū insignē, & ibi copiā peritorū haberi: alter negat: quid erit? Dic recurrēdum ad communē opinionē vulgi.ff.de supel.leg. Labeo. &.§.de spon.ex literis. Quid si adhuc super hoc sit cōtentio?

A Recurretur ad arbitriū boni viri.ff. de verb.obl.l. centirrus actus. non delegatorū qui iurisdictioni suæ fauerent.ad hoc. C.de arbi.l.nemini.&.§.de pœ.dilectus. secundū Ber. & intelligo bonū virum iudicē ecclesiasticum illius loci, secundū Inno. Host. autē dicit hic recurrendum ad arbitrium iudicis, id est boni viri [c]: & sic intelligitur lex, continuus. §. cū ita.eligentur ergo secundum eum arbitri.§. eod. pastoralis. & de offi.delega. suspicionis.nisi euidēter notorium esset quòd ibi peritorum esset copia [d]. ad hoc de appel. consuluit.j. Ego credo quod cū iudex se constituit aduersarium, tunc locum habeant supradicta [e]. sed si contentio esset solum inter partes, certe credo quòd iudex de hoc cognoscere & pronunciare posit: quia video quòd pronunciat an sua sit iurisdictio: quod plus est, B suprà eod. super literis. & facit quod recitari consueuit de probat.post cessionem.& facit infra.§.proxi. in fi.

Delegatus à Papa an possit cognoscere & pronunciare locū esse insignem.

b Placet Doct. Fōt.

d Sequitur Dom. vnde notā. quòd dilatoria cōtinēs falsitatem euidentem est reijcienda. Font.

e Do.Phil. ide credit. Nota ergo quòd iudex cum parte contendens non potest se pronunciare competentē. similis glo. in ca.ex parte in Christo. de verbo. sign.Font.

i *Peritorū.* scilicet iuris: vt prius fuit in alia decre. præsenti.

Cùm verò. Hic incipit corrigere & moderari statutum generalis concilij.§.eo.nonnulli.& summæ æquitatis est quod sequitur. Ioan.And. Iste.§.legitur vsque ad.§. insuper.& hoc habet: Cùm actor & reus sunt eiusdem ciuitatis vel diœcesis, extra ipsam ciuitatem vel diœcesim non est causa delegandа, nisi cum iusta causa: quo casu potest committi extra diœcesim, dummodo locus non distet à fine diœcesis vltra vnam diætam. Et si actor & reus nō sunt eiusdem diœcesis, & actor non velit impetrare in diœcesi ipsius rei: potest impetrare in alio loco, dum tamen locus iste non distet à fine diœcesis rei vltra vnam diætam. Item delegatus deputatus ad cognoscendum in certo loco, non potest causam alibi audire, nisi de consensu partium. CASVS. Prætendebam Titium debitorem meum in aliqua pecuniæ summa. eo quòd habebam iudicem ordinarium mihi suspectum, coram ipso nolui eum conuenire, sed impetraui delegatum à sede Apostolica. Quæritur, vtrum posim impetrare in quocunque loco? Respondet Romanus Pontifex cum distinctione: quia C aut ego actor & ipse reus sumus eiusdem ciuitatis vel diœcesis: & tunc debet impetrari delegatus in ipsa diœcesi, nisi impetrarem iudicem delegatum contra Episcopum vel Capitulum Ecclesiæ cathedralis, vel Vniuersitatem, qui habent iurisdictionem in tota diœcesi: quia tunc potero impetrare extra diœcesim: sed debeo impetrare in diœcesi vicina, quę non distet à fine diœcesis rei vltra vnam diætam. Si autem fuerimus diuersarum diœcesum, tunc debeo impetrare delegatum in diœcesi rei, nisi habeam homines illius diœcesis suspectos, quia fortè reus est magnus dominus in illa diœcesi, & gentes illius diœcesis vellent ei fauere. Sed quid sanctissime Pater? ponamus retento eodem themate, quòd à vobis impetraui contra Titium iudicem delegatum, cui mandatum fuit, vt causam examinaret in tali diœcesi: an posit delegatus causam examinare extra illum locum? Respondet Romanus Pontifex, quod sic de consensu nostro. Sed ponamus quòd delegatus vult delegare vices suas aliquibus? non est dubium quod potest. Sed quibus personis poterit? Respondet, quòd personis de quibus dictum est supra & non alijs. Not. quòd quando actor & reus sunt eiusdem diœcesis, delegatus est impetrandus in diœcesi, & non extra diœcesim, nisi cum causa: videlicet, si impetretur delegatus D contra Episcopum vel Capitulum Ecclesiæ cathedralis, qui habent iurisdictionem in tota diœcesi. Nota quod si actor & re[9] sint diuersarum diœcesum, actor debet impetrare delegatum in diœcesi rei, nisi homines illius diœcesis habeat suspectos. Nota vlterius, quod quis non potest trahi vltra vnam diætam à fine suæ diœcesis. Fallit in curijs priuilegiorum regalium, Apostolicorum, vniuersitatum: & hoc quando in priuilegijs vniuersitatis apponitur illa clausula, quòd cōseruatores priuilegiorum posint cognoscere de quibuscunque personis cuiuscunque prouinciæ vel diœcesis. Nota quod delegatus à sede Apostolica, non potest causam alibi audire nec per se, nec per alium, quàm in loco sibi commisso. Nota, quod subdelegatus à sede Apostolica non potest subdelegare nec cōmittere vices suas, nisi personis habētibus qualitates, de quibus dictum est.§.tamen delegatus potest alicui nō canonico cōmittere examinationē & receptionem testium: tamen totā causam nō posset subdelegare.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

k *Eiusdem ciuitatis.* Quia domiciliū habent in eadē ciuitate vel diœcesi. Et idē intelligo cùm plura domicilia habēt: quid esse potest, vt.ff.ad municip. assumptio.§.j. quia adhuc dico quòd

quòd locum habebit.§.iste, & non sequens: quod satis probatur suprà de foro competenti, ex parte Ber. nec negari potest, licet etiam sit iste alterius ciuitatis, quin etiā sit istius [a]: quod.§.iste requirit.

a Bene dicit: et secūdum e in ea arduo casu cōsuluit præceptor me[9] Do.Nicol. Bruxellensis.Font.

a *Actor & reus.* vnde dicātur isti, habes.§. de verb.signific. forus.versi. in omni.

b *Extra ipsas.* Ciuitatem seu diœcesim.

Glos.seq.ad quæst. alleg. pro & contra, & soluit dubitando.

c *Non committatur.* Hoc verum videtur, nisi ad id expressus accesserit partiū consensus [b]: argu.j. eod. §.in nullo quoque. quod etiam facit cōtra, cum in illo casu hoc sit expressum: in isto non: argum. de deci. ad audientiam. tamen id videtur, cū hoc solum sit in partium fauorem inductum. de regula. ad Apostolicam. cum suis concor. Et licet hoc satis videatur rationabile: non dico tamen hoc asserēdo per id quod dicitur in fi.cap. Audiui tamen Curiam id seruare, & tales commisiones de Curia emanasse: & eas vidi sub Bulla. Ioan. Andr.

b Bene dicit. Fallit similiter ista constitutio in inquisitore data per totā prouinciā: ca. & officium.§. denique.j.de hære. & in causa matrimoniali per appellationem deuolutа ad curiam. Philip.

uitatis seu diœcesis fuerint actor & reus [a], extra ipsas [b] causa non committatur [c], nec conueniatur aliquis eorundem, nisi [d] ab Episcopo [e] contra aliquem de sua diœcesi [f], vel ab aliquo contra eum [g], aut contra eius capitulum [h], seu contra vniuersitatem ciuitatis, villæ, aut castri fuerit actio dirigenda: vel nisi actor eandem ciuitatem seu diœcesim intrare non audēs [i], B aut sui aduersarij potentiam [k] meritò [l] perhorrescens, eum [m] intra ipsas [n] nequeat conuenire securè [o]. in his quippe casibus extra dictas ciuitatem & diœcesim posit [p] contra prædictos [q] causa committi. nullus tamen eorum vltra vnam diætam [r] à fine suæ diœcesis valeat conueniri. Sed & in duobus vltimis [s] casibus, nisi impetrans de prædicto timore, quē in literis commissionis exprimere teneatur, primò [t] fidem iudici [u] faciat, saltem [x] per proprium iuramentum [y]: iudex ipse nullatenus in causa [z] procedat, sed partes à sua iurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis [a] alteri parti condemnet.

Actor cōtra reum diuersæ diœcesis debet impetrare delegatum vel in diœcesi rei, vel in alia, non propria, nec vltra vnam diætam distante. Dominicus.

Cùm autem [b] actor & reus ciuitatū & diœcesum fuerint

d *Nisi.* A generali dicto ponit casus exceptos.

e *Ab Episcopo.* Hoc æquissimum est, ex eo maximè, quia si in ciuitate vel diœcesi sua aliquem ex subditis suis Episcopus iudicem impetraret, recusari posset vt suspectus: vt supra vt lit.non contest.accedens.j.§.cùm igitur.

f *De sua diœcesi.* Idem si de aliena, quia etiam tunc non impetrat in sua: vt infra.§.proxi. Sed de sua ideo dixit, quia.§. iste tractat tantùm, quando reus & actor eiusdem diœcesis sunt: vnde dictio, Nisi, aliàs non propriè poneretur. ADDITIO. Diœcesis dicitur disiunctio, siue diuisio, vel gubernatio: quia diuisa est ab Ecclesia alterius Episcopatus: vt satis patet.vij.quæst.j.episcopum.xvj.q.iij quicunque. cap. licet. & cap inter. Et commissa gubernationi vnius.x. quæst.j. vnio. in fin.xxj.quæst.ij.sicut. Archid.

Delegatus in causa sui Episcopi, potest vt suspectus recusari.

g *Ab aliquo contra eum.* Vix enim inueniret actor in ciuitate Episcopi iudicem, qui non faueret Episcopo: arg.supra vt lite non contest.accedens.ij.ibi, Et omnes existunt sub districtu, &c.

h *Eius Capitulum.* scilicet suæ Ecclesiæ cathedralis. Quod dic vt leg.& not.supra de verb.sig.cùm clerici supra de test. requisisti.§.secus autem est. & cum de tali cap.loquatur, ad alia non extendam quod hic dicit: & sic seruat curia de facto. Archid.

i *Non audens.* fortè Gibellinus, & ibi regunt Guelphi, vel econuerso: vel fortè relegatus.

k *Potentiam.* Paritas in iudicijs est seruanda, sed potentioribus pares esse non possumus.ff.de alie. iudic.mu. cau.facta, quia etiam.in princ.

l *Merito.* Not. verbum: quia si diceret se dubitare, vbi non est dubitandum, non excusaretur supra cùm contingat. de simo. & si quæstiones.cum si.

m *Eum.* aduersarium.

n *Intra ipsas.* ciuitatem & diœcesim, cuius sunt ipse reus & actor.

o *Securè.* quod in iudicijs requiritur, vt ipsorum iudiciorum exercendorum locus sit idoneus & securus: aliàs locum habet appellatio: de appel.ex parte.j.& tunc etiam si literas de conductu haberet, suis inimicis [c] capitalibus se exponere non teneretur supra vt lite. non contestata accedens. ij.

c Etiam si dedisset inimicitiæ causam.l.si merces.§. culpæ.ff.loc. glos.in l.athletæ.ff.de excus.tu. in ca.quia diuersitatis. §.de con. præbē.Philip. de Ancha.Font.

p *Posit.* non dixit, debeat. vnde dico, quòd si contra Episcopum vel Capitulum vel potentem impetretur in sua ciuitate vel diœcesi, bene tenet commisio: & idem econuerso: semper saluo recusationis iure. Ioan. And.

q *Contra prædictos.* Episcopum vel eius aduersarium, contra Capitulum vel vniuersitates, vel potentes, vel aduersarium eius, qui in eam intrare non audet.

Glossa sequens format quæstionem bimembrem: & secundum membrum soluit. Primum dupliciter exemplificat subdens aliud simile dubium: & vtrunque simul soluit.

Sextus.

A r *Vnam diætam.* olim dicebamus de duabus per decre.§.eod. nonnulli. Sed quid dices si agatur actione reali? nunquid fiet cōputatio à finibus diœcesis vbi sita est res, secūdum quod olim fiebat? Et nūquid erit ibi computatio duarū diætarum, secundū quod olim erat: vel vnius tantū vt hic? Quòd olim sic esset, probatur supra eodem, dilectus. ij.de foro compe. ex parte B. Videtur huic nouo iuri hodie standum vltimo de hac materia: & sicut generaliter loquitur, est generaliter accipiendum.xix. distin. ca.j.dicendo in glos. j.vt habeatur solum vnius dietæ computatio, & non duarū: & cum determinatione quæ hic ponitur. Sed à quo loco computetur, satis est dubitabile. Pone enim quòd Bononiēsis contra Bononiensem super re sita Mediolani literas impetrat: vbi debebit impetrare? nunquid Bononiæ, vel Mediolani, vel loco vicino intra dietam à Mediolano? Itē pone, quòd Bononiensis contra Regiensem super re sita Mediolani, vbi impetrabit? an Regij, vel loco vicino intra diætam? an Mediolani, vel loco vicino intra diætam? Item vide aliud dubitabile. Quid si Bononien. impetrat contra Regiensem domicilio, & Mutinensem origine? an habebitur respectus ciuitatis Regien. vel Mutinensis? cum ratione originis dicatur esse de loco: ita quòd Episcopus loci eum ordinare, & commendatitias ad ordines sibi dare posit, sic & Episcopus domicilij infra eod.lib.de temp. ord.cum nullus.j.respon.& C in loco originis dicitur domicilium retinere.ff.de Sena.l.penult. Satis videtur de mente conditoris esse, quòd habeatur respectus loci domicilij, non rei [d] vel originis: & hoc ex eo, quia de loco domicilij dicitur quis propriè trahi per illud verbum, Trahatur supra eod.nonnulli. quod etiam hic repetitur: & per mentem conditoris hoc credo tenendum. Ad hoc infra de sepul.cùm quis. vbi de loco originis non habetur ratio: &.C.de præscript.lon.tem.l.vlti. vbi procedit præscriptio vt inter præsentes, ex quo præscribens, & cui præscribitur, sunt in prouincia: licet res sit extra prouinciam. No. etiam Compostel.in decre.nonnulli.in.iij.glos. Guil.in Spe.de citatione.§.j.circa princ. quòd diœcesanus alicuius, vbi aliud non additur, intelligi debet diœcesanus domicilij [e]: & sic disputaui, & determinaui: & sic seruat Curia Romana, vt audiui.

Diæta in actione reali, qualiter debeat cōputari.

d Placet Doct. Font.

e Placet Docto. vnde re præfatæ cōcessæ cōtra homines alicuius loci cōprehendunt ibi morantes, licet non natos. de qua materia vide Saly. in authent.et omnino. C. ne vxor pro ma. et Ioā. de canı.in repe.c. 1.de iniu.j. eod. Font.

s *Duobus vltimis.* scilicet quando actor reum in ciuitate securè conuenire non potest: quia ciuitatem intrare non audet: vel quia timet aduersarij sui potentiam.

Nota, quòd subrogatū se regulare debetur iuxta naturam eius cui subrogatur.

t *Primo.* Not.& est si. infra de elect.quamuis.& cap. prouida.ad idem supra de restit.spol.Pisanis.

u *Iudici.* No.pro eo quod dixi supra.§.proxi.in fi.iudicis enim est inuestigare.si.C.de fidei con.l. voluntatis defuncti. D xxx.q.v.iudicantem.

x *Saltem.* Not.quia si aliter fides fieri potest, primò id fieri debet.ad iuramentū enim recurritur solum in aliarum probationū defectum.§.de pba.cap.ij. de procu.ex insinuatione.ff.de iureiur.admonendi.C.de iureiuran.in bonæ fidei.

Adde Abba.c. quum in veteri de elec.l.Si iudex cui certa tempora ff.de iudi. Sed ista regula de subrogato, fallit in pœnalibus. Bart. in l, mulcta ff. de cōdi. & demon. et vide Bal. in.l fi.C.de hære. instit. Font.

y *Per proprium iuramentum.* Nota quòd iuramentum est legitima probatio: facit quod no.lxxxij. distin.proposuisti. in glos.non probatur.versic.sed qualiter ad hoc de sent. excō. si verò.ij.de except.pastoralis infra de elect. vt circa. & cap. nulli.& adde quod dixi infra de regu.iur.præsumitur ignorantia.latè Hip.in rub.de proba.C.Font.

z *In causa.* principali: procedet tamen in absoluendo, cognoscendo, taxando, & iudicando de expensis: vt sequitur.

a *Legitimis.* quod dic vt not.ij.quæst.j.in primis.de do.& contuma.finem.

b *Cum autem.* suprà in proxi.§.dixit, quid iuris cùm actor & reus eiusdem diœcesis vel ciuitatis sunt: modo dicit hic, quid iuris cùm sunt diuersarum. De Prælatis autem ordinū vel locorum, qui impetrant pro membris suis habentibus vel non habentibus speciales administratores vel gubernatores: dic vt in cle.eod.titu.abbates.

Actor an possit recusare iudicē.

a *Habere.* id est, impetrare. ex hac glos. cum tex. dic, ꝙ actor recusare potest hic iudicē nō allegata suspicione. de Anc. Fō.

Glossa sequens soluit obiectionem.

a Sequuntur Duēn. Fon.

b *Recuset.* Not. quòd actor recusat iudicem: & hoc verū est in iudice adeundo, delegato, vel ordinario: vnde si reus plures habet ordinarios, actor alterum eligit, alterum recusat [a]: sed in iam adito, secus: quia tunc actor non recusat, sed reus bene: nisi ex noua causa, vel nouiter ad eius notitiam peruenīēte supra de offic. deleg. causam quæ. & ca. insinuāte.

Dieta qualiter computāda est.

c *Traxerit.* & in quo deputatus est iudex infra. §. proxi.

Glos. seq. quærit, & remittit.

d *Vnam dietam.* an diæta ista computanda sit legaliter. s. vt. xx. miliaria computentur pro vna diæta ff. si quis cau. l. vicena. quæ est prima: an vulgariter, scilicet secundū regionis consuetudinem? Dic vt not. supra eod. nonnulli. & infrà de elect. cupientes. j. respon. & quòd de vulgaribus intelligi debeat, probatur infra, de præben. præsenti. §. loca.

Glos. sequens soluit quæstionem.

e *Remotus.* Vnde & si modicum vltra vnam diætam remotus esset locus ille, puta per vnum miliare: non poterit ibi fieri conuentio. ff. de verbo. signi. l. iij.

In nullo. Primò ponit duo, à quibus vnum casum excipit: ibi, Nisi. Secundo alia duo: ibi, Neque alibi. Ioan. And.

f *Prædictorum.* s. cùm actor & reus sunt eiusdem diœcesis: & in eadem sunt iudices impetrati, vel ex causa in alia: vel sunt diuersarum: & in ciuitate rei, impetrati sunt iudices, vel in tertia ciuitate.

g *Deputatus fuerit.* Not. ergo, quòd non solum requiritur quòd non citet ad locum vltra diætam remotum, sed etiam quòd nòn citet extra locum in quo deputatus est [b]. Olim autem dicebamus de duabus dictis, quod si iudex exeundo locum, in quo deputatus est, veniat ad locum non remotum, vltra duas diætas procedere poterat: de excep. olim, hodie in supradictis casibus non sic, vt hic vides.

b Itē quòd locus sit in signis: vt. ff. ver. nec audiantur.

Glos. sequens recitetur per quæstionem.

h *Citet partes.* & si citauerit, nō tenentur ire: quia citatio irrita est ipso iure: vt in fi. ca. & si ob hoc ꝓcesserit cōtra eos, non tenet processus: vt ibi. An autē citatus teneatur ire priuilegium vel defensionē allegaturus: dic vt not. iij. quæst. ij. si episcopus. in glos. ij. & de accu. veniens. in vlti. glos.

Quid ergo si talis locꝰ in quo hæc tria cōcurrāt, haberi non potest: vt remediū litigādi coram Ordinario non subsit: puta, quia ab ipso est appellatum? Sol. exprimat hoc Papa, qui sibi prouidebit: hoc expresso in rescripto. Io. An. Summariū.

Glos. sequens soluit duas quæstiones.

i *Expressus.* intantum credo inhærendum huic literæ, quòd licet interueniat tacitus cōsensus: puta, quia non opponitur exceptio: credo quòd nō valeat processus per fi. ca. Idē credo, si interueniat cōsensus rei, & non actoris, vel econuerso: licet eius tantum, qui consentit, videatur esse fauor eadem ratione, quæ litera ista dicat, earundem.

k *Illas* s. ciuitates seu diœceses, in quibus deputatus est.

l *Designatis superius.* scilicet cōstitutis in dignitate, vel personatu, vel cathedrali vel Ecclesiarum canonicis. Approbata est igitur per hanc literā opi. Ber. & modernorum qui notabant in decre. præsenti, ꝙ idē iuris erat in delegatis à sede Apostolica, quod in legatis. In ordinarijs autem tene quod habes infrà, de offi. or. vt litigantes. & in. c. cum Episcopus.

m *Vices suas.* secus si audientiā cōmitteret, vel aliquē certū articulū: ad hoc. ff. de offi. dele. sup quæstionū. & dixi. ff. e. §. j.

Insuper. Ista est secunda pars principalis, vt dixit glos. j. Potest ista pars subdiuidi: quia primo ponit regulam premissa ratione, quæ duos casus excipit. Primo ibi, Nisi. & secundo casui excepto quatuor modificationes subijcit ibi, Prouisurus. Ioan. And.

Iste. §. legitur vsque ad. §. assessorem. & hoc habet: Delegatus à sede Apostolica non debet à partibus aliquid recipere, exceptis esculentis & poculentis liberaliter oblatis: & hoc, nisi proficiscatur extra suum domicilium: quo casu licitè recipit expensas. hoc dicit.

Casus sic figuratur. Dictū fuit. ff. in prin. huius c. ꝙ causæ à sede Apostolica nō delegantur, nisi personis existētibus in dignitate vel personatu, vel obtinentibus canonicatū ecclesiæ cathedralis: & ꝙ illi sunt capaces iurisdictionis Apostolicæ, & nō alij. Sed quæritur, vtrū dicti cōstituti in dignitate? pro laboribus suis & oneribus quæ sustinēt in examine causæ sibi delegatæ, possint licitè à partibus exigere salarium,

Delegatus nihil debet à partibus recipere, nisi esculentum et poculentum liberè oblatum, quod paucis possit consumi diebus. vel moderatas expensas. si non sunt pauperes, quando pro necessitate, vel vtilitate non malitiose extra domicilium pergeret. Dominicus.

Respōdet ꝙ nō, nisi esculentum & poculentum, quod possit in pauco tēpore cōsumi. Sed quid, sanctissime Pater: nunquid possunt recipere expensas factas? Respōdet, quòd si faciant expensas nō solitas pro examine testium vel alia iusta causa, quia proficiscuntur extra domū, tūc licitè possunt assumere & petere expēsas moderatas. et si partes litigantes sint pauperes: ipse delegatus debet proficisci extra domū suis proprijs expēsis. Nota, ꝙ si testes sint in loco propinquo ita, ꝙ potest testes examinare ad domū suam, non debet delegatus aliquid accipere. Nota insuper ex isto. §. ꝙ delegatus à sede Apostolica non potest licitè aliquod munus vel aliquid aliud à partibus accipere nisi poculentum & esculentum. Et hoc intelligitur de legatis habentibus stipendia sufficientia ad victum: quia si essent aliquæ dignitates tenues, possunt licitè expensas petere à partibus, vt per Panor. in ca. cùm ab omni. de vi. & hone. cle. in an. Imò etiam licitè exigit, qui non habet stipendia Ecclesiastica vnde possit sustentari: vt tenet hic Domi. de san. Gemi. Nota vlteriuis, ꝙ delegatus qui abundat reditibus, si proficiscatur extra domū pro causa, licitè recipit expensas. Sed quæritur quas expensas recipiet ipse delegatus? Dicendum ꝙ non recipiet integras expensas, sed solū illas expensas, quas in domo sua nō erat consuetus expendere. Nota, ꝙ cū delegatus pro causa extra domum proficiscitur, expensæ sunt sibi faciendæ cōmuniter tā ab actore, q̄ à reo: quia ex quo agitur cōmune negotium, illud cōmunibus expensis debet expediri. Nota quòd cū delegatus exit extra domū pro causa, & litigantes sunt pauperes: nihil debet delegatus exigere pro suis expēsis, sed debet ꝓficisci expēsis suis: quia reditus ecclesiastici sunt deputati pro iustitia partibus ministranda, sicut etiā regibus & Imperatoribus sunt deputata tributa pro iustitia administranda.

Regibus quare dantur tributa.

Glos. seq. continuat, & quæstionem soluit.

n *Insuper.* q. d. suprà prouidimus de personis & locis, quibus & in quibus causæ committendæ sunt & tractādæ: nunc prouideamus circa exactiones indebitas, quæ in iudicijs & à iudicibus, assessoribus & notarijs fiebant. De tempore processus nil dixit, quia satis per antiqua iura prouisum erat supra de ferijs. c. vlt. de offi. delega. consuluit. in auctē. de iudi. §. sedebunt. col. vj.

Iudicia non debet vidi.

o *Gratis.* bene dicit, quia iudicium iustum vel iniustum non licet vendere. xj. q. iij. non licet. xiiij. q. v. non sanè. §. ille tamen. de vi. & ho. cler. cum ab omni. Additio. Gratis aduerbium est qualitatis, id est sine merito. ad hoc. j. q. j. c. gratia. &. c. quicquid. c. emendari. c. dictum. c. baptizandis supra de simo. c. dilectus. ij. in fi. supra de vi. & hone. cleri. cùm ab omni. xj. q. iij. qui rectè. & ca. non licet. xiiij. q. v. c. vlt. iuxta princ. Archid.

Testis debet habere inter gras expensas.

p *Puritate.* conscientię infra e. §. assessorem infra de re iudi. cum æterni.

q *Iudicium.* potest hic poni pro sententia, & etiam pro omni eo quod sententiam præcedit. & facit quod dixi infra de reg. iur. in iudicijs. ij. quæst. j. sicut.

Munus est triplex.

r *Corā ipso.* delegato: idē in cōseruatore. j. de of. deleg. c. vlt.

s *Nullū munus.* Nota ꝙ triplex est munus, à manu, à lingua, & ab obsequio: non ergo dixit simpliciter munus, sed dixit nullū munus: ad idē. j. q. j. sunt nonnulli. Additio. De hac dictione Munus, etiā habetur. xxxvij. distinct. legāt. Sed aliquādo Munus sumitur ꝓ ordine, siue officio vel dignitate vt lv. dist. prisc. is. hic tamē nō ita sumitur. Sed ideo dicit nullum: quia scriptū est Esa. xxxiij. Qui excutit manus suas ab omni munere, iste etiā in excelsis habitabit. xj. quæst. iij. qui rectè. in fi. ad hoc. j. quæst. j. sunt nonnulli. Archid.

t *Nisi forsan esculentū.* ergo not. quia de aliquo, quod in muneribus:

Delegatus non debet recipere munus etiam vnius denarij.

neribus consistit, etiam vnius denarij valorem recipere non A poterit, nisi esculentum, &c.

a *Mera liberalitate.* vt exactum vel petitum directe vel indirectè non fuerit: ad idem de simo. dilectus. ij. ad fi.

Glossa sequens reci. per q. & solutionem.

b *Paucis.* Cum numerus nō adijcitur, crederem arbitrio boni viri relinquendum, habita etiam consideratione personarum ipsius iudicis recipientis, & consuetarum expensarum qualitate, & ipsius dantis: ad hoc de simo. & si quæstiones. §. ij. & saltē duo dies non videntur excluſi, cum pluralis elocutio duos numero comprehendat: de consecr. distin. j. hoc quoque. ff. de testi. l. vbi numerus. Ad hoc. ſ quòd relinquatur arbitrio boni viri. ff. de verbo. obli. l continuus actus. §. ij.

Actio de dolo non datur pro modico.

c *Consumi.* ita quòd non producatur ad munerum quantitatem. ff. de off. Procon. solent. in fi. Talia enim xenia non sunt lucra: vt ibi, &. ff. de off. Præſi. l. plebiscito. & tolerantur ista, quia non est verisimile, quòd propter ista moueretur animus iudicantis. de simo. & si quæstiones. ad fi. Sicut & pro modica re non datur actio de dolo: quia non est verisimile, &c. de dolo. l. id est. &. l. præced. in fi. & de modico non est curandum: de conse. di. ij. reuera. ad princ. in gl. mortui. alibi non distinguitur inter multum & modicum. xiiij. q. iij. plerique. &. q. vl. c. vl. supra de ap. c. de appellationibus. de fi. extuæ. Insti. de re. diui. §. gallinarum. Ioan. And.

Glossa sequens soluit quæstionem.

Scholaris, cuius causa à Papa in loco studij cō mittitur: expensas non habebit.

d *Propter causam.* i. suadente vtilitate, vel necessitate causæ: vnde nō debet fingere occasionē: vt sequitur. ſi. mile. j. de iuca. ij. Et per hoc satis videtur terminari quod solet quæri, an ſi ſcholari existenti in ſtudio Papa deleget causam, ille possit petere expensas. licet enim ille non sit in domicilio suo, sed extra: non est tamen ibi propter causam, sed propter ſtudium. vnde expensas nō habebit per hanc literam: & de hoc in Spe. de fala. §. j. versū. ſi alicui.

a Glos. sequitur Do. Phi. de Ancha Fon.

e *Proficisci* pone exemplum supra. §. proxi. de præscrip. quia indicante.

Glos. seq. primò literam exponit, secundò soluit duas quæstiones, tertiò quærit & soluit distinguendo: in fin. quærit, & dubium relinquit.

Moderatas. Not. ꝙ minores potest. ff. man. ſi quis alicui. §. impendia. ad idem. ff. de admi. tu. cùm plures. §. cum tutor. erunt tamen mediocres, & non delicatæ. ff. de pig. ac. ſi seruos. in fi. ad idem de do. & contu. finem. &. ca. ſeq. de eo qui mit. in poſſ. cum venissent. de sequestra. poſſe. j. ad fi. Nec credo compensandas vel deducendas in hoc casu expensas, quas domi facturus esset. secundum quod dicere consueuimus in victore, per. l. ff. ad exhiben. sed & fi. §. j. de peti. hæred. sed & fi. §. quod autem. ij. &. ff. de rei ven. ſi res. quia dico quod in procurationibus hæ non deducuntur, sicut & episcopus visitans vel consecrans, procurationem integram recipit & nil deducit supra de simo. cum sit. Et testis integrè expensas percipit. iiij. q. iij. venturis. & infra eo. §. pe. alias sequeretur interdum, quòd nil haberent: cum interdum tantundem & forte plus expendant in domo propria: præterea iam non esset differentia inter Delegatum & Ordinarium, qui quando proficiſcitur, expendit quę domi expensurus erat: vt in aut. de man. Princ. §. illud tamen. alij contra. Et not. quod litera ista non distinguit, an delegatus habeat beneficia sufficientia, vel non. Vnde dico, quod siue abundet siue non, expensas habebit cum proficiſcitur propter causam: licet Hoſti. dixerit delegatos Papæ peccare. ſi recipiunt expēs: ex quo habent sufficientia beneficia: & hoc not. ff. de vi. & ho. cle. cum ab omni. Et in istis expensis habetur ratio nō solum victus, sed etiam vecturarum, equorum, & similium. Quid dicemus de delegato Ordinarij? Dic, quod ſi est delegatus ad vniuersitatem causarum. idem quod in ordinario. ſ. quòd nihil habebit, imò Ordinarius ei prouideat. Idem enim est consistoriū. j. de ap. cap. Romana. & Ordinarius est, vt dixi. j. de off. vi. licet. ad hoc. ff. de off. or. inter cætera. & in aut. vt nulli iud. §. nulli. col. ix. &. in au. de man. Princ. §. illud. Si delegatus ad ſpecialem causam, & Ordinarius ei causam malitioſe committit, idē. Si nō malitioſe, videtur idem quod in Delegato Papæ secundum Innocen. qui hoc no. ff. de vi. & ho. cle. cum ab omni. Sed an hæ pœnæ habeant locū in eo, ꝙ

Delegatus habens beneficiū sufficiens, an possit petere expēſas.

Delegatus ab ordinario an debeat habere expēſas.

Sextus.

in delegato Papæ hic exprimuntur? vtilis esset declaratio pro eo, quòd pœnæ non videntur excedere proprium casum: de pœ. di. j. pœne. infra de re. iur. in pœnis. cum cōcord.

g *Recipere.* No. quòd nō solum exigere ab inuito, sed etiam à volente recipere prohibetur: ad idem infra de censi. Romana. §. pe.

Sportulæ an debeant dari delegato iudici.

h *Qualitercunque.* Not. quia secundum leges delegatus habet ſportulas. ſ. duos aureos in principio, & duos in fine: in aut. de iud. §. ne autē. col. vj. & hoc, ſi causa sit maior centum aureorum: alioquin delegatus etiā à principe nihil habebit: vt ibi. Secundum nos nihil videtur delegato dandum nomine ſportularum, cū ista littera tic generaliter loquatur: & ſuprà dixerit, Nullum munus, vel quicquam aliud. & facit ſupra de vi. & ho. cle. cum ab omni. & quod ibi not.

† *No quòd pauperitas excusat ab onere expēſarum. Deo.*

i *Præſumat.* hoc verbum denotat vitium: tic viij. di. quę contra mores. x. di. c. ij. xvij. distin. multis. Aliquando tamen demonſtrat bonum actum: vt v. dist. ad eius. xvj. q. j. monachi. & vij. q. j. §. hoc tunc. aliàs, cum verò. ver. præſumentium. xij. q. ij. ſi quis qualibet. Quòd ſi contra fecerit, ad restitutionem integram tenetur: vt infra eo. §. notarium. Archid.

k *Excedat.* hoc satis suprà dictum fuerat dum dixerat, moderatas.

Glossa seq. soluit duas quæstiones.

Iudex quā ex causa ad testes accēſſat.

l *Quàm ab alia.* hoc non habet locum in casu. j. de iudi. mulieres. cum enim testem producens illū habeat procurare, licet ille pro vtraque parte testetur infra eo. §. pro ferendo. à ſimili in iudice cum ad testem ex causa proficiſcitur. Item *dic, à quo* vbi vna pars abundat, alia nihil habet, idem dico: vt infra eo. *debeat prouer.* sed & vbi. vnde ibi dicit, litigantes, in plurali: ad hoc de *curari.* elec. cupientes. §. ſi vero. verſi. niſi forſan. & facit ad idē eadem decre. §. denique ver. vt eo.

m *Commune.* facit infra. §. proxi. in fi.

Vtilitas vel necessitas No. iſta duo paria: ad idem de præb. expoſuiſti. & ibi de hoc. Aliquando nō sunt paria: de eo qui mit. in poſſ. cum veniſſent. ff. de impen. in re. do. fa. l. impensæ. cum duabus. ll. seq.

o *Occaſionem.* est ſi. infra de iudi. mulieres.

p *Notabiliter.* Notabilis igitur debet esse paupertas: ad idē supra de vſu. cùm tu.

Paupertatis occaſione multa fiunt.

q *Pauperes.* paupertas non est de genere malorum. xv. q. j. illa. in fi. Et no. quòd etiam ſecundum leges in hoc casu ordinarius non habet ſportulas: in aut. de nian. Princ. §. ſit tibi. col. iij. & magiſter in cathedrali eccleſia inſtitutus pauperes ſcholares gratis docet. de mag. ca. j. & propter paupertatem duæ eccleſiæ vniuntur. x. q. iij. vnio. & pauperibus prouidere debet prætor. de aduoc. ff. de poſtu. l. j. §. ait Prætor. Additio. De priuilegijs & incommodis paupertatis, remittit Archid. ad ea quæ notauit. xj. q. iij. pauper. Ioan. And.

Pauperes ſcholares gratis ſunt docendi.

Aſſeſſorē. Ponit duo dicta. ſecundum ibi, Si autē. Io. And.

Delegatus à ſede Apoſtolica nō debet aſſumere aſſeſſores vel cōſiliarios, niſi causa hoc requirat: hoc primò. Itē delegatus à ſede Apoſtolica debet cauere, ne Notarius causę indebitas exactiones occaſione ſui officij faciat: hoc ſecundo. Itē Notarius vel iudex qui aliquid exigit à partibus, tenetur illud reſtituere, nec partes poſſunt ei donare: hoc tertio. Itē delegatus nō debet aliquos ad præſentiā vocare pro teſtimonio ferendo, niſi causa hoc requirat: & poteſt cogere partes vt deponant expenſas quas teſtes ſunt facturi: hoc quarto. Item facta contra hanc conſtitutionē ſunt *ipſo* iure nulla & irrita. hoc dicit vſque ad ſi. ca. Præſupponendum eſt pro intellectu iſtius. §. qui dicantur aſſeſſores. Vnde Aſſeſſores & Conſiliarij idē ſunt, ſecundum Doc. Aegidium de Soſtanis in ſuo libello De ordine iudiciario. Nā quando iudex ordinarius vel delegatus reperit in causa aliqua dubia, ad quę dubia decidenda putat ſe inſufficientē: debet dicere partibus, Ecce, reperio plura dubia in cauſa veſtra, & intēdo ſuper his habere conſiliū: ſi habeatis cōſiliarios ſuſpectos, nominetis: ne cōmunicētur eis dubia. Tūc partes nominabunt aduocatos ſuſpectos, ſi habeāt aliquos ſuſpectos. Hoc facto, iudex aſſumet vnū vel duos de non ſuſpectis: & eis cōmunicabit dubia: & iſti appellātur Aſſeſſores ſiue cōſiliarij: & iſti pro cōſilio licite poſſunt recipere ſalarium à partibus. Casvs. Dictum fuit ſupra in. §. præceden. quòd delegati à ſede Apoſtolica non debent aliquid recipere à partibus, niſi eſcu-

lentum & poculentum, quod posit consumi intra paucos dies: & hoc, nisi proficiscantur extra domum. Sed quæritur vtrum delegatis indistinctè sit permissum assumere assessores siue consiliarios, posito quòd ipsi delegati sint sufficientes ad decidendum dubia? Dicit quòd non, nisi necessitas exigat: ideò si delegatus sit negligens, quia dixit, quòd non vult studere, ideo quia non recipit aliquid à partibus: hoc non debet facere: quia si sit sufficiens non debet in grauamen partium assumere Assessores & cōsiliarios, qui salarisabuntur à partibus. Sed si fecit quod in se est, & comperit se non sufficientem, debet aduocare Assessores siue consiliarios, qui recipiant salarium à partibus.

† No. quòd iura disponunt super eo quod nō fit sæpe, sed quandoq;. Dom.

† Nō quòd licet iudex delegatus non sit sufficiens: propter hoc nō potest recusari, sed datur ei assessor. Do.

sorem: alias de suo illi prouideat. Si eget, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario à partibus soluendo.

Assessorē [a] autem (vt quādoque [b] † faciunt aliqui fraudulenter [c]) nisi eo indigeat [d], quod conscientiæ [e] relinquatur [f] eiusdem, sibi nequaquā adiungat: alioquin [g] de suo proprio [h] prouidere teneatur eidem. Si autem indigeat †, ipsum neutri parti suspectum [i] assumens, ei de competenti [k] salario prouide moderando [l] ab eo, faciat à partibus communiter [m] prouideri.

Delegatus taxare debet salarium Notariorum, nec participare debet cum ipsis, vel assessoribus in salario. Do.

Notarium [n] verò vel notarios [o] in causa sibi cōmissa scribentes, qui vt plurimū in exigēdo salario metas rationis [p] excedunt, vt ad ipsius spectat officium [a], prudenter [b] refrenet [c]: nec cum ipsis, aut cum assessore præfato lucrum participet vllo modo.

Sanctissime pater, dixistis qualiter delegati debent se habere circa assumendos Assessores, sed vellem informari qualiter se debeant habere circa Notarios causarum? Respondet, quòd Delegati (idem de Ordinarijs) debent attendere, ne Notarij recipiant salarium immoderatum: & si vellent exigere à partibus magnum salarium, iudex debet facere eos contentari moderato salario. Item statuit, ne delegatus consequatur salarium siue lucrum, habita conuentione inter ipsum & notarios vel assessores, vt iudex consequatur partem lucri à notario vel assessore: quia in aliquibus curijs ista practicantur: maximè in curijs ecclesiasticis, quòd iudex non consueuit ferre aliquam sententiam, nisi prius habito consilio cum peritis. Quod est contra istud. ca. & aliqui iudices diuidebant salarium inter se & notarios vel assessores. Hoc non debet fieri: immo iudex debet abstinere ab omni lucro. Sed ponamus, quòd iudex vel notarius fecit contrarium, nunquid tenentur ad restitutionem? Respondet, quòd sic: & partes non possunt eis donare. Sed vellem informari à sanctitate vestra, qualiter Delegati se debeant habere circa testes? Respondet, quòd non debent aduocare ad se aliquos testes, nisi necessitas exigat, vel conditio & status causæ requirat, & tunc faciant Delegati consignari expensas à partibus tam in eundo, quàm in redeundo. Et hoc verum, si ipsi testes vocentur ex longinquis partibus. Posteà in fine dicit Romanus Pontifex, quòd declarat irritum & inane quod fit contra istud. ca. vnde clausula irritans, Quicquid &c. refertur ad omnia capitula istius constitutionis. {Conscientiæ.} quia statur conscientiæ delegati, vtrum sit sufficiens ad decidenda dubia in causa, vel insufficiens. Et si dicat se insufficientem, cùm sit sufficiens: ædificat ad gehennam, & peccat mortaliter. Nota primò, quod iudex non debet habere consilium peritorum expensis partium, nisi necessitas id requirat, videlicet quando cognoscit se non esse sufficientem ad causam decidendam. Not. vlterius, quòd consiliarius vel assessor potest recusari vt suspectus, licet non habeat iurisdictionem: quia consiliarius posset inducere iudicem ad iudicandum pro parte aduersa. Sed qualiter consiliarij debent impendere cōsilium? Dicit Doc. Aegi. de so. quòd non tenentur fortificare cōsilium aliquibus rationibus: sed sufficit quod dicant, videtur mihi sic de iure faciendum: nec tenentur allegare iura, cum opiniones Doctorum non sint probabiles, nisi quatenus fortificantur rationibus. Veruntamen consiliarij non tenentur allegare rationes, nec eorum consilia consueuerunt scribi apud acta. Nota vlterius, quòd notarius debet recipere salarium moderatum à partibus, & in pluribus curijs salarium est taxatum: sed si salarium non est taxatum, potest iudex illud limitare. Not. quòd partes possunt repetere salarium datum iudici, etiam si fuerit sponte oblatum, nec partes possunt iudici donare. No. quòd testes non sunt vocandi ad præsentiam iudicis, nisi status causæ requirat: quia quando quis vult producere testes super principali, requiritur quòd lis fuerit contestata & iuratum de calumnia, & quòd captus sit terminus ad probandum, & iamque porrexerit intentionem suam, id est, articulos probatiuos, super quibus petit testes suos examinari, qui Articuli in iure vocantur, quia sic incipiunt: Intendit talis &c.

Assessor vt suspect9 recusari potest.

Testes quā do producuntur, in quo statu debet esse causa.

Not. quòd testis vocatus ad iudicium pro testimonio ferendo, non tenetur venire ad iudicium, imò nec tenetur ponere pedem extra domum suam, nisi prius receperit expensas, quas est facturus tā eundo & stando, quàm redeundo: vt tenet Cy. in l. quoniā C. de testi. Not. q iudex debet obseruare omnia contenta in hac constitutione: & si secus fecerit, tunc facta contrà, sunt ipso iure nulla, etiam sine ope exceptionis.

a *Assessorem.* de officio assessoris tangitur. ff de offic. asses. l. j. &. Cod. de asses. l. j. quasi per totum. Est autem assessor, is quem ille, qui potestatem iudicandi habet, sibi associat vt sibi in causa assideat vel assistat, seque ad casum rectè decidendum instruat. vt in princ. l. j. Cod. de asses. Archid.

Assessor quis dicatur.

Glos. sequens alle. duas concord. signat contrarium, & remittit.

b *Vt quandoque.* No. haberi rationem de ijs quæ rarò fiunt: ad idem. ff. de sta. ho. l. non sunt. & l. vl. Cōtra. ff. de legi. nam ad ea. Sol. vt no. de despen. impu. literas. in glos pen.

c *Fraudulenter.* vel vt partes grauent, vel alteram earum: vel vt amicis seruiant, vel vt lucrum percipiant vel participent, vt infra sequitur: vel vt seipsos exonerent, quod facere non debent: de offic. deleg. pastoralis. in princ.

d *Indigeat.* Quia fortè non est peritus, vt conuenit, ad vniuersa puncta causæ rimanda: vel quia varijs suis negotijs vel infirmitate corporis impeditur.

e *Conscientiæ.* si. de renunc. nisi cum pridem. in fi. & infra de here. ca. vlt. ad fi. & vide quod ibi dicam de triplici causa, qua quis relinquitur conscientiæ: & habes concor. supra de voto. ca. fi. ADDITIO. Conscientia, est cognitio sui ipsius cordis, secundum Pap.

f *Relinquatur.* per hoc verbum credo quòd pars non possit referre quæstionem iudici delegato. s. dicendo, quòd assessore non eget. Cùm enim hoc conscientiæ relinquatur ipsius, ergo soli Deo hic, & nulli alij iudici [a] vel cognitori. Præterea posito, quòd summus sit Doctor, & parum occupatus: ex quo conscientia hoc dictat, potest assessorem assumere, vt hic: caueat tamen sibi, ne conscientia eius improbabilis sit. de simo. per tuas. ij. ADDITIO. Not. casum, in quo relinquitur conscientiæ. sic infra de vo. & vo. reden. c. vl. vbi de hoc. & iiij. di. denique. ad idem infra eo. lib. de hære. statuta. §. cæterùm. in fi. Archid.

a Ista glo. est vera: Phil. Do. Falit tamen in casu gl. cle. j. de iuro pat. et in ca. qualiter et quā do. primo. de acc. Font.

g *Alioquin.* scilicet si adiunxerit cum non egeret.

h *De suo proprio.* Proprium, est quasi porrò priuatum, separatum à communione, priuatum suum, quod alijs non pertinet: vt infra dicam eod. lib. de elec. nulli. ibi videas. Archid.

i *Suspectum.* Nota pro suspectis, qui de facto in causis dantur per partes. ADDITIO. Patet autem per hunc textum satis esse, quòd assessor non sit de suspectis, licet non sit de confidentibus, in quos forsan partes non conueniunt, Ioan. Andreæ.

k *Competenti salario.* spe etenim præmiorum inuitandus est assessor. C. de asses. l. j. & salarium habere debet. ff. de offi. asses. l. diem functo. debet enim merces constitui pro labore. xij. q. ij. charitatem. nec de proprio beneficium quis facere cogitur. x. q. ij. precariæ. §. decreuit. in fi. & potest iustum consilium vendere. xj. quæ. iij. non licet. adde quod ibi no. & xiiij. q. v. nō sanè. vide in Spec. §. salariū. ver. quid si duobus.

Consiliū iustū licet vēdere.

l *Moderando* secundum qualitatem causæ, & partium conditionem, & facundiam assessoris, & loci consuetudinem: sicut de aduocato dicimus. ff. de var. & extraor. cog. l. j. §. in honorarijs.

Glos. seq. soluit quæstionem.

m *Communiter.* quia commune gerit negotium. s. §. proxi. Et si delegatus moritur, vel partes concordent: nihilominus assessor salarium statutum habebit, vel habitum non restituet. ff. de offic. asses. l. diem functo. ff. loc. qui operas. & l. ex conducto. §. item si. ff. de var. & ex. cog. l. j. §. Diuus.

Assessor habeat salarium, licet partes concordent.

Notarium. Primò mandat salarium moderari: secundò prohibet iudicem in lucris participare. Do.

n *Notarium.* quem debet habere delegatus, vt fideliter cūcta iudicij acta conscribat. s. de proba. quoniā. & vocatur seruus publicus. j. de vsu. quanq. circa mediū. Et priuat ecclesia etiā laicū hoc officio, ratione peccati: vt j. de pœ. felicis. §. j. cū sim.

Notarius laic9 potest priuari officio per ecclesiam.

o *Notarios.* No. plures notarios assumi ad scribendum in vna causa, cùm hoc non reperiatur prohibitum, & hic sit cōcessum: & fa. ad prædi. decre. quoniam supra de proba.

p *Metas rationis.* & est illud quasi crimen concussionis, ratione officij vltra debitum exigere. j. q. vij. sancimus. C. ad le. Iul. repe. l. vlti.

Glossa

Glossa sequens primò notat, & rationem reddit: secundò de duplici scriptura distinguit.

a *Officium.* Nota iudicis etiam delegati esse, moderari salaria assessorum & notariorum: quia cùm causa sit ei cōmissa &c. de offic. delega. præterea. & est si. de iud. c. vlt. vnde bene dicebat Guil. in Spe. tit. de sala. §. ij. circa fin. quòd aut scriptura erat de foro & iudicialis, aut extraiudicialis. Primo casu, puta in exceptionibus, replicationibus, & similibus scribendis ad officium iudicis, coram quo agitur, etiam delegati, pertinet talium salaria moderari, & à grauaminibus partes releuare: de pœ. di. j. & nemo. j. & de offic. dele. cū te. & cuncta quę litigatores impediunt, emēdare. j. q. j. emendari. de officio delegati. ca. j. & tales improbos exactores punire. C. de officio præfecti Africæ. in nomine. versus fin. §. hoc etiam decernimus. Moderabitur ergo quid detur pro citatione, quid pro termino, quid pro contestatione & sic de singulis: & in hoc inspiciet conditionem personarum, & causæ, & consuetudinis fori: & si videbitur, per alios fideles notarios faciet hoc taxari. Si verò sit scriptura extraiudicialis, puta instrumentum venditionis de qua agitur, vel depositi, vel absolutionis, vel simili: expedietur id per ordinarium loci, vel deputatum illi officio: puta per Consulem tabellionum Bonon. qui si de certo salario non fuit conuentum, inspecta qualitate causæ, conditione personæ, & consuetudine loci, taxabit vel taxari faciet per viros expertos. ff. de var. & ex. cog. l. j. & de simo. c. j. iij. q. vij. c. infames. §. apud vrbem.

Salariū notariorū per quem iudicem debeat taxari.

Delegatus recipiens aliquid cōtra prohibitionem huius c. tenetur restituere, nō obstante dantis remissione. Ioan. And.

Si quid † autē contra constitutionem præsentē receperit [d], ad ipsius restitutionem integram teneatur, nulla eorum quibus restitutio facienda fuerit, remissione [e] vllatenus profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes nisi statu causæ requirente: & producens, illis administrare debet expensas in veniendo, stando, & redeundo.

Pro ferendo quoque testimonio [f] (prætextu cui9 aliqui alios fraudulenter interdum à iudicibus vocari procurāt, vt eos laboribus [g] & expensis [h] fatigent, aut extorqueant [i] aliquid ab eisdem) nullum vllatenus conuocet: nisi quando conditio & status [k] causæ requirent. Sed nec tunc, nisi à producente [l], competentes vocato pro testimonio veniēdo stando & redeundo faciat ministrari † expensas [m].

Gesta contra hanc Decretalē sunt ipso iure nulla. hoc dicit. Et non diuiditur.

Quicquid autē cōtra præmissa, vel eorum aliquod, cōtigerit attentari: sit ipso iure [n] † irritum & inane.

Idem.

† Iste text. limitat regulam in l. si rem. j. & §. omnis. ff. de pig. act. qui text. secundum de Ancha. hic vult, quòd remissio tā foro fori, quàm foro poli, liberat omnē obligatum etiā ex dolo, furto, vsura, rapina. Vt ego ex isto text. infero maius quòd princeps mihi potest interdicere alienationem bonorum meorum ex causa, in odium certæ personæ. Font.

b *Prudenter.* ad idem de accu. qualiter. j.

c *Refrænet.* alludit vocabulo: & est si. supra in proœmio compil. Gregor. & supra de homici. dilectus.

Si quid. Prima punit. Secunda pœnam aggrauat, ibi, Nulla. Ioan. And.

d *Receperit.* scilicet à partibus præter esculentum, vel poculentum, vel vltra moderatas expensas cùm proficiscitur: vel participando lucrum cum assessore vel notario.

Glossa sequens alleg. concordantias, notando casus contra regulam: secundo quærit & soluit, huic decretali respondens.

e *Remissione.* Si infra de censi. exigit. ad fi. & in cle. de here. nolentes. versi. quòd si secus. Et sic est casus, vbi dominus rem suam in alium transferre non potest: quod est contra regulam, qua dicitur: Nihil est tam naturale, quàm voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre. &c. insti. de re. di. §. per traditionem. Quid si postquam restituit iudex, pars ei donet? nunquid hoc facere potest? Credo quòd sic, quia hic hoc non prohibetur, sicut nec alia sua bona donare prohibetur. Et est ratio quare aliud in remissione, aliud in donatione: & quare remissio facilius præsumitur fraudulenter fieri, quàm donatio: quia facilius remitteret quis multa quàm donaret pauca: sic aliàs simile ff. ad Vellei. sed ego. vbi dicitur, quòd senatusconsultum Velleianum mulieri intercedenti succurrere voluit, non donanti: ideo, quia facilius se obligat mulier, quam alicui donet. Et hæc est causa quare prohibetur ne pœna interueniat in matrimonio, & non arra: quia facilius promitteret quis centum nomine pœnæ, quàm daret decem nomine arræ: vt recitari solet de spon. gemma. Hæc omnia intelligo vera esse, dummodo contractus iste in fraudem non fiat: quia tunc non credo iudicem absolutum: ad hoc. ff. de do. inter vir. & vxo. si spons. §. circa. ff. ad Vellei. quamuis. §. si cum essem. & facit infra de elec. commissa. cum si. & quod nota. xiiij. q. iij. plerique. de priuile. quanto. ff. de legi. l. contra. & quod no. Guilielmus olim in decre. de postu. properandum. Grego. x. quam hodie non habemus.

Pro ferendo. Prima pars causa premissa, prohibet indifferēter testes vocari. Secūda eis puidet in expēsis, ibi, Sed nec. Do.

f *Testimonio.* ad quod (ne veritas occultetur) quilibet compellitur. xiiij. q. ij. quanquam. de testi. cogen. peruenit. & hoc in ciuilibus: in criminalibus autem quid iuris sit, no. eod. tit. de testi. cogen. dilectorum.

g *Laboribus.* in eundo & redeundo.

h *Expensis.* No. ergo, quòd iudex non solùm parcere debet laboribus & expensis partium, vt supra de do. & contu. finem. sed etiam testium: vt hic.

† Sed alia damna non sunt resarcienda. c. in nostra. de iniu. Bal. in l. si. in fi. C. de fru. et li. expens. q nota, quia si testis caperet, diceretur corruptus. Phil. Font.

i *Extorqueant.* si. s. eo. ca. vlti.

k *Conditio & status.* vt si petantur super principali lite contestata, & iurato de calumnia, & dato termino ad probādum, & porrecta intentione producentis: tunc testes citentur: vel si petantur super dilatoria, ante litem contestatam dato termino per iudicem ad eam probandam, & intentione porrecta [a]. Et no. quòd si citauerit contra hāc formam, citatio non valet ipso iure infra c. proxi.

† Philip. et Ancha. notant hic q factū contra legem prohibentem nullum non est nisi hoc lege exprimatur. gl. in cle. j. de iure pa. Sed an solutio pœnæ legi prohibenti apposita valideť factū contra legem: vide Barto. in l. prætor ff. de oper. no. nū. Font. a Et sic cessabit quæstio notata in Spe. de teste. §. qualiter. versicu. quid ergo. scilicet de teste qui iurauit producti articulis. Io. An.

l *A producente.* Not. quòd licet testis iuret dicere veritatem pro vtraque parte, & quæ capitula iuret, not habes. ij. q. iiij. nullam. & supra de testi. fraternitatis. in vlti. glos. & ad hoc teneatur. xiiij. q. v. non sanè. & celare veritatem, sit peccatum supra de cri. fal. c. j. xj. q. iij. quisquis. tamen solus ille qui producit, procurat testem in veniendo, stando, & recedendo, vt hic, & iiij. q. iij. c. si testes. §. liberi testes. ver. venturis. C. de testi. l. quoniam. C. de ap. l. eos §. si quis autem. & ad hoc cōcor. j. de elec. cū non deceat supra de vo. & vo. magnæ. ADDITIO. Omnino de his expen. vide quæ scripsi in Spec. de teste. §. qualiter. super ver. testes autem. Ioan. And.

Glos. seq. ponit malitiā aduocatorū, & duo ātiqua remedia.

m *Expensas.* consueuerunt aduocati sua dolositate & imperitia, nescientes aliter partes iuuare, dilationes iuris petere ad testes vltramarinos, vel extra prouinciam producendos. iij. q. iij. cap. induciæ. §. spatium. poterat iudex (si de malitia præsumebat: scilicet vt id fieret causa protelandi negotium) sacramentum exigere. j. de iura. calumn. c. ij. in fi. sed si iurabatur, videbatur danda dilatio. Consueuerant iudices aliter prouidere secundum formam decre. de fideiuss. constitutus. scilicet ibi committere receptionem testium recepta cautione ab illo, q vadat vel mittat ad vidēdum illos iurare: super quo vide quod ibi no. Hodie puto melius prouisum per hanc literam. Si enim dicat pars, habeo testes vltramarinos, & iudex dicit, paratus sum illos citare & expectare: depone salarium pro expensis testium in eundo, veniendo, vel stando: quod si facere nolit, causam non differet.

Aduocatorum dolositas circa testes remotos tripliciter repellitur.

n *Ipso iure.* Nota igitur ius nouum: quia (vt superius dixi in multis capitulis superioribus) valebat olim processus, si non opponebatur exceptio: hodie secus per hanc literam: quia nullum est exceptionis remedium opportunum.

Tibi, qui. } Hæc est notabilis decretalis. Et diuiditur, quia primò ponit tres casus quibus primus impetrans est potior, quos in fine moderatur. Secundus casus est ibi, Idem quoque. Tertius ibi, Quinimo. Moderatio est ibi, In prædictis. secundum Ioan. Monac. Ioannes Andr. Quia decretalis est aliquantulum obscure dictata: vide casum literalem. Ego impetraui gratiam in ecclesia Bonon. dato executore mihi per Papam, vt faceret me recipi in canonicum Bonon. & prouideret mihi de præbenda, si qua tunc vacabat, vel de proximo vacatura. Titius à Papa impetrauit secundo loco eandem vel consimilem gratiam in ipsa ecclesia Bonon. tamen præuenit me in præsentatione literarum, & receptus fuit in canonicum. Tertio loco ego literas meas præsentaui, & authoritate ipsarum receptus fui in canonicum Bono. & tēpore receptionis meæ vacabat præbenda: vel posteà vacauit: quæritur, cui debeatur vel deferatur: an mihi primo impetrāti secūdo præsentāti & secūdo recepto: an illi Titio secūdo impetrāti, primo præsentāti & prius recepto? Respōdetur, q mihi & nō illi debetur: ex quo illi ante præsentationē meā non erat collata. Secundo quæritur, pone retento eodē themate, q ante receptionē meam vacauit præbēda: & executor

cutor meus notificauit aut interdixit seu reseruauit, & fortè decretum appositum: cui debebitur? an mihi prius impetrãti, secundo præsentanti: an illi secũdo impetrãti, prius præsentãti, priusque recepto? Respõdetur ℭ mihi. Tertio quæritur retentis eisdẽ terminis, post præsentationẽ & receptionem Titij, ante præsentationem meã vacauerat præbenda: sed in literis meis erat clausula decreti: quæritur cui debeatur? Respõdetur, ℭ mihi. Hæc vera, si dolus vel notabilis negligẽtia mihi prius impetranti imputari non potest. Ioan. Andr.

Sola præuenta præsentatio & receptio in canonicum secundi impetrantis in eadem ecclesia, non excludit primum impetrantem à præbenda vacante tempore suæ receptionis: vel post à vacante ante suam receptionem, vel præsentationem: & hoc, si per processum executoris, vel interpositionem decreti pro primo impetrante affecta extiterat: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. Dominicus.

Additio. Domini Hebia.

Istud c. emanauit ad declarationẽ c. Capitulũ sanctæ crucis. e. tit. in anti. vbi quæritur vtrũ in rescriptis ad beneficia inspicitur tẽpus datæ, vel tẽpus præsentationis factæ ipsi collatori: vt cũ sint in eadẽ collatione duo expectãtes, qui habent gratias similes: certum est, quòd qui prior est tẽpore, potior est iure. Ibi est quæstio, qualiter attẽdatur illa prioritas: vtrũ respectu temporis datæ, vel respectu temporis præsentationis.

CAPITVLVM XII.

TIbi, qui gratiam [a] in Biturẽ. Ecclesia impetrasti à nobis certo [b] executore cõcesso, qui te in canonicum recipi faceret: & de præbenda tibi (si qua in eadem Ecclesia tũc vacabat: alioquin de vacatura proximè c) ℘uideret: [d] alius similem gratiã post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quàm tu suas literas præsentauerit, & in Canonicum sit receptus: [e] in præbenda tempore tuæ receptionis vel etiam pòst vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit, [f] anteferri non debet. Idem quoque, si ante receptionem [g] tuam in Canonicum vacauisset præbenda [h] per processum tui executoris, † qui ei ad quem præbendæ collatio pertinebat, notificauerat, [i] quòd eam volebat per huiusmodi potestatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suæ reseruauerat collationi, præsertim [k] cum interpositione decreti † affecta. tunc enim tibi & non alteri debet præbenda huiusmodi assignari. Quinimò si ante receptionẽ & presentationẽ etiam tua præbenda vacauit: idem erit censendũ, si in huiusmodi gratia tibi facta, decretũ [l] irritans: quia tunc afficit canonicos etiã ignorantes. Heli. Regnier.

† *Nota quod executor habet potestatem inhibẽdi & decernendi nullum, id quod esset factum cõtra ipsius præceptum: de quo de testa. c. Raynaldus. & de præben. dilecto. Do.*

† *Nota Phil in vltimo notabili, quòd decreti interpositio ab executore ligat manu Ordinarij collatoris: etiã ignorantis. ca. si postquã. j. de præben. fortius decretum Papæ. secundũ gl. & Doc. hic. & not. in. c. i. j. eo. de concess. præben.*

Casus literalis domini Heliæ.

In isto ca. deciditur ista dubitatio. CASVS. Ego à sede Apostolica impetraui literas expectatiuas in ecclesia Pictauien. Nam Papa mandabat canonicis ecclesiæ Pictauiensis, vt me reciperent in fratrem & canonicum: & præbendã mihi conferrent si qua vacaret: alioquin proximo vacaturam, dato mihi executore, qui in defectu canonicorum reciperet me in fratrem & canonicum, & præbendam conferret. Facta impetratione non præsentaui literas meas canonicis: postea Papa fecit tibi eandem gratiam in dicta ecclesia Pictauiensi cũ clausula ista, Non obstante quòd pro alijs scripserimus. præsentasti literas tuas Capitulo, & Capitulum recepit te in fratrem & canonicum, & sic es prior in præsentatione, & ego in impetratione. tandem vacauit quædam prebenda: antequã esset tibi collata, præsentaui literas meas, & petij, vt mihi cõferrent præbendam: tu vero qui eras prior in præsentatione, petebas tibi illam conferri: dubitatur, quis nostrum sit prior. & per consequens cui debeatur dicta præbenda? Respondet, quòd ex quo tempore præsentationis mearum literarum non erat collata præbenda: licet sim posterior in præsentatione, tamen sum potior in præbenda: & ideo sum tibi præferendus: quia sum prior in data. Quid si præsentaui literas meas post vacationem: nunquid erit idem, videlicet vt mihi debeatur præbenda, qui sum prior in data? Respondet, quòd sic, si executor meus iamque processerat in processu, quia inhibuerat canonicis, ne illam præbendam tibi conferrent: vel aliàs per processum executoris præbenda fuerat mihi affecta: tunc debetur mihi, qui sum prior in data, & non tibi. Sed quid si antequam executor meus fecisset processum, vel antequam presentassem literas meas canonicis, vacauit præbenda, & fuit iamque tibi collata? vtrum mihi debeatur, & sit mihi affecta? Respondet Rom. Pontifex quòd si in gratia mea fuit appositum decretum irritans: videlicet, Decernentes irritum & inane quicquid in præiudicium gratiæ nostræ feceritis, & per quod posset effectus nostræ gratiæ impediri &c. tunc præbenda est mihi adeo affecta, quòd collatio alteri facta non valebit.

Nota primo ex isto capitulo, ℭ Papa potest dare ius ad beneficia vacatura, ita ℭ promissio afficiat beneficium, & liget manus collatoris. Istud tamẽ fuit prohibitũ in cõcilio Basilien si ℭ appellatur pragmatica sanctio, vt fuit dictũ, vt Papa nõ daret expectatiuã, nisi secundũ tenorẽ cap. mãdatum. eodem titu. in anti. videlicet quòd Papa semel in vita det illam expectatiuam in qualibet ecclesia, & apud vulgares vocatur vulgò Mandat: quia fundatur in dicto cap. mandatum. sed Papa illo modo non vult concedere expectatiuas: quia tunc approbaret Pragmaticam sanctionem.

Nota ℭ in rescriptis impetratis ad beneficia respectu prioritatis & posterioritatis, attẽditur tẽpus datæ, & nõ tempus

a *Prædictis.* scilicet quando præbenda vacaret tempore receptionis, vel post: sed primus iam erat receptus, licet secundo &c. vel quando primus nondum erat receptus, sed executor saltem notificauerat: vel quando primus nondũ præsentauerat, sed in literis eius erat decretum.

b *Dolus. j. de renun. c. ij.* ADDITIO. Hoc satis potest explificari per id, quod habetur infra eo. li. de renũ. si à tẽ. Sed ibi fuit dolus alterius, nõ ipsius impetrantis. Archidia.

c *Negligentia.* infra de præbẽ. si clericus.

Si pro te. Nõ potest congruè diuidi, quia constructus pẽdet vsque ad finem textus: loco tamen diuisionis potest sic ostendi quid faciat. Nã primo ponit gratiam conditionalem vnius. Secundo purã alterius. Tertio euentum conditionis & gratiæ. Quarto dubium definit. Secunda ibi, Alter. Tertia ibi, Licet. Quarta ibi, In præbenda. Ioan. And.

† *Vt si permittat conferri secundo. Philip. aut si nõ accepted intra terminum sibi assignatum. Domi. Font.*

† *Not. quòd scriptura est illius, cuius mãdato fit. Facit ad statutũ mãdans quòd nemo contra scripturã suã excipiat. Do. c. si à Capi. de concess. præbẽ. Philip. alleg. cõtra Do. l. dotis. §. Sena t°. ff. de fab. Vide Feli. c. cũ inter. de re iudic. Font.*

Ex textu nota primo quòd quando gratia est cõditionalis, nõ potest procedi ad eius executionẽ cõditione non existẽte. Vi de Inno. de præsumpt. dudum. Nota secundo hic casum in quo fecũdus impetrans præfertur primo. Alios casus vide notatos in. c. quia sæpe infra de præbẽ. Do.

CAPITVLVM XIII.

SI ℘ te alicui [d] directa fuerint scripta nostra, † vt tibi de Canonicatu & prębẽda à nobis fuerat, irritum & inane quod contra ipsãm contingeret attentari. In prædictis [a] itaque casibus debes tu præbendam vacantem potius, quàm impetrator vltimus, obtinere: dũ tamen dolus [b] tibi nõ possit, vel notabilis † negligẽtia [c] imputari.

Idem.

Si primo sub conditione prouideri mãdatur, & secundus purè impetrans, prius quàm veniat cõditio, à Papa vel executore suo Canonicatum obtineat: in affectione prębendæ primo præfertur. Ioan. Andr.

Additionalis suspenditur in euentum cõditionis.

Ecclesiæ Biturẽ. si ad id [f] accederet Episcopi & Capituli [g] Ecclesiæ prælibatæ assensus, [h] auctoritate Apostolica [i] prouideret: alter postmodum [k] impetrans, qui ex collatione Apostolicæ sedis, [l] vel executoris super hoc deputati prouisione, [m] prius quàm Episcopi & Capituli prædictorum assensus ad prouisionem tibi accederet [n] faciendam, [o] Canonicatũ obtinuit Biturensem, licet tu [p] interueniente postea prædictorum [q] assensu, dicti prioris mandati auctoritate in Canonicum ipsius Ecclesiæ sis receptus, in præbenda vacante [r] tibi meritò [s] antefertur.

Canonicorum receptio ad quos spectat de iure communi.

Præsupponitur primo effectus conditionis: videlicet quia conditio suspendit actum sub ea celebratum vsque in euentum conditionis: & tunc cõditione aduenient incipit actus valere: nec trahitur retro à tempore conditionis, licet secus sit in ratihabitione, quæ trahitur retro. l. licet. C. de iudi. l. penul. ante fin. C. ad Macedo. & in reg. iuris, ratihabitionẽ &c. CASVS. Papa mandauit alicui executori, vt ipse prouideret mihi de canonicatu ecclesiæ Pictauien. & etiam de præbenda, si qua vacaret: alioquin de proximo vacatura, cũ ista clausula, Si Capituli & Episcopi consensus ad hoc accesisset. Postea obtinuisti à sede Apostolica gratiam, per quam mandabatur, vt tibi prouideretur de præbenda, si qua vacaret, aliàs de præbenda proximo vacatura. Antequam accederet consensus Capituli & Episcopi, fuisti receptus: postea obtinui consensum Capituli & Episcopi, & similiter fui receptus, sed post tuam receptionem: postea vacauit præbenda. quæritur, quis nostrum erit potior? Respondet Rom. Pont. quòd tu es potior: quia licet impetraui primo gratiam: tamen re vera non sum prior in impetratione: quia fuit mihi facta gratia sub conditione, quæ non trahit effectum retro: quia impetratio mea erat conditionalis, & iam fueras receptus ante euentum conditionis: ideoque tu es potior, & per consequens præbenda tibi debetur, & non mihi. Not. primo quòd Papa non solum potest facere gratiam puram sine conditione: sed etiam potest facere gratiam conditionalem, videlicet, vt prouideatur alicui de beneficio si conditio talis eueniat: & effectus gratiæ suspenditur vsque in euentum conditionis. Et si pendente conditione alius impetret gratiam, & postea conditio euenerit, secundus præfertur: quia primus non censetur impetrasse gratiam, nisi demum conditione adueniente: ideo secundo impetranti debetur præbenda, & non primo.

Glossa sequens soluit quæstionem.

d *Alicui.* executori. & eadem ratione idem credo, si scriptum fuisset ipsi Capitulo, vt possent, si vellent, Apostolica auctoritate recipere aliquem in canonicum & fratrem: vt supra eo. cum aliquibus. quia omne ius impetrantis fertur ad diem conditionis: secundus igitur primo canonicatum obtinuit, præferri ergo debet infra, c. proxi.

Glossa sequens recitetur per quæstionem, & solutionem.

e *Scripta nostra.* per huius tenoris vel similis scripta, ecclesiam non puto grauatam, ita quòd locum habeat decretalis supra eo. literis. &. ca. mandatum. &. ca. abbatem. & infra ca. proxi. in fin. Ratio: quia per hoc mandatum non grauantur: sed eorum voluntati relinquuntur: & aliud est permittere, & aliud præcipere. iij. dist. omnis autẽ lex. xiiij. quæst. j. ca. fi. §. quod præcipitur supra de arbi. cum olim. ff. man. l. ij. in fi.

Decretum appositũ in gratia cen-

Glossa sequens obijcit, & soluit.

f *Si ad id.* cõditio fuit, & ad eius conditionis tempus mãdatum refertur & decretum si quod ibi erat insertum, vt in cle. de concess. præbend. cum ei quem. j. respon. & est fi. ff. de app. præterea. de vo. & vo. re licet. versic. sciturus. & de condi. appo. super eo. insti. de verb. oblig. §. ex conditionali. & ff. quæ po. in pig. ha. l. potior. j. respon. licet sit contra. ea. l. ij. respon. & ff. de peric. & commo. rei vend. quòd si pendente. vbi dies conditionis trahitur ad diem obligationis: sed ibi non erat in potestate contrahentis primo sub cõditione, contractum conditionalem facere: postea purè contrahendo, reuocare: sed hic secus, quia in potestate Papæ concedentis erat conditionalem gratiam facere, & etiam in totum tollere si voluisset. j. de cõcess. præb. c. pen. & vlti.

g *Episcopi et Capituli.* Ad quos de iure cõmuni pertinet canonicorum receptio: de concess. præb. postulasti. de ijs quæ fi. à præl. nouit. &. c. quãto. de elec. cum ecclesia. & ibi de hoc: & tunc debent absentes canonici vocari, qui sunt in loco vnde ad electionem Episcopi forent vocandi infra de præben. cum in ecclesijs. nisi esset consuetudo in contrarium: vt ibi. De consuetudine autem vel priuilegio interdum pertinet ad alterum tantum prędicta receptio: vt infra ne se. va. ca. vno. de reg. ca. vlti. & intelligo consentire Capitulum, si consentit maior ipsius pars in hoc casu: arg. infra. c. proxi. cum suis concordan.

Glossa sequens quærit. ar. pro. contrarium soluit: & arg. respondet.

h *Assensus.* pone, mortuus est Episcopus, vel impeditus ita, quod consentire non potest, & canonici cum eo: nunquid executor statim poterit cõferre? Videtur quòd sic: arg. infra ne se. va. ca. vno. in fine. ad hoc supra eo. si gratiosè. Sed contrarium credo. [a] Hic enim sub certa forma tradita est executori potestas, quam transgredi non poterit infra de præben. cui de non. in fi. & sub conditione: qua non existente, sed pendente, cessat ipsius potestas. Et aliud est consilium teneri requirere, vt ibi: & aliud assensum, vt hic: & facit supra de arbit. cum olim. & decre. ne se. va. loquitur in casu illo, cum ad illum pertinet electio, quam facere habet cum consilio Episcopi: hic autem non pertinet prouisio nisi à die conditionis. Item ibi loquitur de beneficio iam vacante vbi periculum est in mora: vt ibi. hic autem nullum periculum. Adde quod dixi supra de consti. ex parte. in fi. Ioan. And.

a Idem Archid. qui etiam dicit quòd Decretalis vnane se. vac. in ordinario loquitur. Ioan. And.

i *Auctoritate Apostolica.* Præfertur ergo omnibus prius receptis auctoritate inferiorum infra de præben. hi qui.

k *Postmodum.* Vnde posterior videbatur in iure, sicut fuit in tempore infra de reg. iur. qui prior. cũ suis concor. Quod non est verum, vt ratio infra patebit.

l *Apostolicæ sedis.* bene dicit, quia secus de inferioribus: quia si auctoritate alterius inferioris receptus esset, præferretur iste etiam post receptus auctoritate Papæ infra de præben. hi qui. & sic prodest scire quod dicitur supra. e. cum aliquibus.

m *Prouisione.* quia datus erat ad prouidendum: secus si ad compellendum tantum: quia tunc prouidere non posset infra de concess. præben. si soli.

n *Accederet.* Ergo si prius fuisset præstitus consensus, esset secus: sumpto ar. à contrario huius literæ infra. c. proxi. nam tunc non haberet locum quod infra sequitur. Sed si casus accideret, vbi non posset habere consensum prædictorum: nullam haberet propter hoc potestatem prouidendi, cum hoc sibi mandetur sub certa forma duntaxat. ad hoc infra eo. li. de præben. cui de non. cum si. Sed ar. contra infra eo. li. ne se. va. ca. j. Dic quòd non tangit casum istum: nam ibi in Ordinario loquitur. Archid.

b Qui habuit ante aliquod ius primo creatũ, & ideo potior. S. ea quamuis. licet spes esset debitum iri. Ioannes Andreæ.

Glossa sequens quærit & soluit.

o *Faciendam.* quid si post consensum habitum impetrasset: tunc secus. ad hoc supra ca. proxi. in princi.

p *Tu.* primo impetrans.

q *Prædictorum.* Episcopi & Capituli.

r *Vacante.* quandoque. Ioan. And.

Glossa ista fortificat.

s *Meritò.* quia licet ille posterior fuerit in impetratiõe, tamẽ fuit prior in iure. [b] Mandatum enim cõditionale, ante cõditionem

tionem existentem consensum non habet, sicut nec matrimonium conditionale. vnde nec ex ipso oritur publicæ honestatis iustitia. infra de spon.c.j.in fi.

Glossa seq. primo summat, secundo arguit ad questionem.

Dvobus.} Si ex duobus impetrātibus super simili prouisione, nō apparet quis primo: si solum alteri collatus est canonicatus à papa, ille præfertur alteri etiam prius presentāti, & primo recepto. Si autem vtrique vel neutri est collatus, aut alter in præsentando præuenit, aut ambo concurrunt. si alter præuenit, ille præfertur: si ambo concurrunt, ille vel illi vel ipsorum maior pars, ad quos collatio & receptio spectat, alterum tenentur eligere, & ille solus admittetur, vel alteri præferetur, nisi Papa vtrique voluerit prouideri. Et facit decre. ista in arg. ad quæstionē de ijs qui ꝓducunt duo testamenta, & non apparet quod sit primum: & vterque insolidum se dicit hæredem, & in possessionem mittendum: quæ quæstio notatur. C. de edic. Di. Adri. tol. l. edicto in glos. j mitti. Ioan. Andr. Casus. Vidimus supra in duobus ca. præcedentibus, quòd si sint duo vel plures expectantes in eadem ecclesia, qui habēt similes gratias, ita quod in vna gratia nō sunt prærogatiuæ magis quam in alia, quòd habet locum illa regula, Qui prior est tempore, potior est iure. Sed ponamus, quod gratiæ sunt eiusdem datæ: nunc vacat præbenda: quæritur, cui debeatur. Respondet cum distinctione, quia vel Papa vni istorum contulit solum ius canoniæ, & mandauit vt de facto installaretur, & præbenda ei conferretur: alteri autem non contulit ius canoniæ, sed mandauit canonicis, vt ei conferrent canonicatum, ita quòd iste non receperat canonicatum à Papa, sed erat recepturus à canonicis: tunc alter, qui recepit canonicatum à Papa, est præferendus isti. Et hoc verum, nisi constaret quòd vna expectatiua esset prior altera, licet sint eiusdem datæ: puta si in vna expectatiua dicatur, Datum Romæ hora. iij. & in alia dicatur, Datum Romæ hora vesperarum: tunc si constaret de prioritate impetrationis, certè prior esset præferendus. Sed quid? ponamus quòd Papa contulit ambobus ius canoniæ, vel neutri contulit canonicatum: quæritur quis est præferendus? Respondet, quòd ille qui primo præsentauerit literas, est alteri præferendus. Sed quid erit si simul præsentauerunt literas suas? Respondet, quòd est in optione canonicorum eligere quem voluerint. Ponamus, quòd canonici vnum elegerunt, & ei contulerunt præbendam, quid de alio? vtrum illius gratia erit vacua & sine effectu? Respondet, quòd sic, nisi in gratia fuerit apposita clausula, Non obstante quòd pro alijs scripserimus: & Papa intendit prouidere ambobus: quia in dubijs Papa non videtur grauare vnam ecclesiam pluribus gratijs: immo si scripserit pro vno, aliæ gratiæ censentur surreptitiæ. c. mandatum. eo. ti. in anti. Quia ius commune præsumit, quòd si Papa fuisset informatus quòd talem ecclesiam grauasset vna gratia, illam non grauasset alia gratia: nisi apposuerit clausulam, Non obstante quòd pro alijs scripserimus.

Ex textu no. primo, quòd vbi ius obtinendi rē æqualiter inter duos nō apparet: ille qui dicit se priorem altero, habet hoc probare. Not. secundo, ꝙ per solam receptionē in canonicum: non concluditur collatio præbēdæ facta. Domi.

Idem.

Hæc est solennis Decretalis, & per Io. Andr. subtiliter glossata: & potest sic secundum eum summari: Si inter duos impetrantes nō apparet prioritas, hæc Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit, Et partes patent secundum Ioan. Andream, licet glossa prima latius summet.

CAPITVLVM XIIII.

Dvobus super prouisione simili [a] sibi facienda in eadem Ecclesia [b] literas à nobis [c] obtinentibus vna die, certis eis executoribus deputatis: si non appareat, [d] quis primò [e] impetrauerit [f] ex eisdem: is eorum cui [g] Canonicatum contulimus, est in prębenda [h] præferēdus alteri qui à nobis Canonicatum nō extitit assecutus: licet prius quā alius eis ad quos spectat [i] Canonicorum receptio & collatio præbendarum, suas pręsentauerit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. [k] Si verò neutri eorum vel vtrique Canonicatum contulimus, tūc ex quo in gratia sunt æquales, is qui primò pręsentauerit, [l] erit potior [m] in prębenda. Quòd si forsan ambo simul in præsentando concurrant, [n] hi ad quos (vt præmittitur) spectat [o] Canonicorum receptio & collatio prębēdarum, [p] vel eorum maior pars, [q] ex eis alterum, quē voluerint, [r] eligere [s] teneantur: [t] quo electo alius omnino [a] Careat impetratis: nisi ex tenore literarū ipsius [b] expressè [c] appareat quòd vtrique [d] ipsorū voluerimus [e] prouidere.

Duobus. Idem si tribus vel pluribus, cum eadem ratio sit vtrobique. Additio. Archid. dicit illud simile in textu proxi. seq. non esse ponendum: quia fuit correctum.

a *Simili.* quia vterque impetrauit sibi prouideri de canonicatu & præbenda integra. Si autem impetratio esset dissimilis, puta quia vnus impetraret super dignitate, alter super canonicatu: vel vnus ad præbendam integram, alter ad dimidiam: tunc quod dicitur hic, locum non haberet: quia si vacat integra, dabitur ei qui integram: si dimidia, ei qui dimidiam impetrauit: nec aliud fieri potest, infra de præben. cui de non. vel pone dissimile: vt supra c. proxi.

b *In eadem ecclesia.* quia de diuersis non esset quæstio.

c *A nobis.* si autem vnus à Papa, alter ab ordinario: tene quod habes infra de præben. si à sede Apostolica.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

d *Si non appareat.* [a] sic infra de præben. si à sede. & dico apparere posse per ipsas literas: puta si diceretur in eis, Data die tali ante tertiam: in alijs diceretur, Post vesperas: sed hoc non est in vsu. Potest etiam apparere per testes per quos probare poterit suam petitionem primo eadem die lectam & admissam per Papam: vel per confessionem [b] partis alterius poterit apparere: & facit supra de resti. spol. cum ad sedem. & infra de confes. c. j.

a Glos. placet Docto.

b Vult quòd aduersariū cōfessio adiuuet dubiā probationē super beneficiali titulo: quamuis sola eū non plenè probet. similiter vbi quæritur: de prioritate matrimonij carnalis: aduersarij cōfessio multum facit. Quod not. forsan simile glos. non reperitur alibi. Phili. Font.

e *Quis primò.* quia si de hoc appareret, ei primo deberetur supra eo. tibi infra de præben. eum cui. & . c. si postquam.

f *Impetrauerit.* nam tunc illi debetur supra eo. tibi infra eo. li. de præben. eū cui. & . c. si postquam. Et hoc videtur corroborare antiqua opi. quæ habet in literis beneficialibus inspici tempus datæ, non tempus presentationis. Ad idem supra eod. mandatum. vbi dicit, non scripsimus. vbi hoc approbat Hostien. Ad idem supra de offic. dele. ex parte. ij. iuxta fi. Archi.

g *Cui.* soli: vt infra sequitur.

h *In præbenda.* tunc vel postea vacante.

i *Spectat.* de communi vel speciali iure: vt supra dixi cap. proxi.

k *Receptus.* non ergo in hoc casu inspicitur præsentatio vel receptio supra eo. tibi. Et subaudi hic, & alter omnino careat impetratis, nisi &c. vt in fi. & ita subaudias etiam in versicu. seq.

l *Primo præsentauerit.* Nota ergo casum in quo. s. cæteris paribus statur hodie præsentationi in literis ad beneficia: concordat in literis de iustitia supra de appel. vt debitus. Additio. Ioannes Mo. alleg. C. qui pot. in pig. l. ij. & ff. de procura. l. pluribus. C. de iu. deli. l. scimus. §. & si præfatam.

m *Potior.* sub. & alius carebit penitus impetratis: vt satis colligitur infra ver. proxi. vbi de contraria voluntate Papæ constat euidenter: vt ibi dicitur in fi. Archid.

Additio.

Glossa seq. arguit ad duas opiniones.

n *Concurrant.* No. quia primo inspicitur inæqualitas in data, demum in præsentatione: sed si omnia sunt paria, tunc locus est gratificationi. Et facit pro opinione Gof. no. supra de Iudeis. c. j. & concor. ad hoc. ff. loca. in naue. in fi. ff. a i Syl. si quis in graui. §. cum omnes supra de iure pa. cum autem. in fi. Et no. pro sol. R. Gof. & Ber. not. in dicta decre. cum autem. scilicet quòd tum demum locus est gratificationi, quando quis sit in iure potior, dubitatur. Additio. Ioan. Mo. alleg. ff. de reli. & sum. fu. l. fin. Archid. alleg. no. de elec. eccle. si. ij. in fi. vlti. glos. Ioan. And.

o *Spectat.* expone vt supra.

p *Collatio præbendarum.* ad quā vocandi sunt absentes: quod dic vt infra de præben. cum in ecclesijs.

q *Maior pars.* videtur enim à toto Capitulo factum, quod fit à maiori parte. lvj di. Apostolica. in glo. j. de elec. cum inter canonicos. in prin. in glo. j. de ijs quæ fi. à ma. par. ca. c. j. ff. ad muni. quod maior.

r *Voluerint.* datur ergo eis optio.

Glossa seq. reci. per quæstionem.

s *Eligere* nec in ipsius electi præiudicium poterunt postea variare. ad hoc, de elect. publicato infra de postu. præ. c. vno, in fi. & infra de reg. iu. mutare. cum suis concor. & probatur hoc satis per literam quæ statim sequitur: & facit ad id, quod dixi supra e. gratia. Ioan. And.

Canonici nolentes eligere vnum de impetrātibus in data & præsentatione æqualibus: qualiter debeāt cōpelli.

Glossa seq. quærit & soluit.

t *Teneantur.* Nota, tenentur alterum eligere de necessitate, sed non certum: vnde non datur eis optio vt eligant, vel non eligant, sed vt alterum eligant. Sed pone, nolunt eligere, vel pari numero discordant in eligendo: quid erit? [c] Credo agendum corā superiore, vt eos ad eligendum cōpellat intra certum tempus, vel ad concordandū: quod si nō fecerint, credo quòd superior ipse possit eligere: ad hoc ix. q. iij. cū simus. in glos. iij. de sup. neg. præla. per totū. j. tit. proxi. ca. vlti. j. de resti. spol. frequens. j. de præben. si tibi. & . j. de elec. q̄ sit. ff. de lega. j. huiusmodi. §. fi. C. de ing. ma. diffamari. cū si. & . s. de iure patro. nullus. eum si. Sicut igitur ad superiorem per lapsum temporis deuoluitur potestas eligendi: de conces. præben. c. ij. ita ex eorum negligentia puto quod hic deuoluatur potestas præeligendi de qua hic loquitur.

c Dicit Archid. cōpellentur officio executorum. Ioan. Mo. dicit, quòd cōpellentur à iudice. vterq; alleg. l. huiusmodi. & decre. nullus. inferius alleg. Ioan. And.

a *Omnino.* vt nec prębēda illa, nec sequens, nec canonicatus etiam ei debeatur.

b *Ipsius.* non electi.

Glossa seq. primo exemplificat, secūdo allegat tres concordantias, tertio ponit tres opiniones: quarum secundam dicit hic approbatā, vltimā impugnat, & impugnationi respōd.

c *Expressè.* quia in ipsis literis apposita erat clausula, Non obst. si pro alio scripserimus, qui huiusmodi gratiā &c. vel, Non obst. si per nos fuerit ecclesia vestra grauata. vel similis clausula. [a] Et no. ꝙ dicit, Expressè. & est si. supra e. cū aliquibus. & . c. susceptum. & infra de præben. si motu. Per hunc autem textum approbatam dico opi. Ber. no. supra eo. titu. mādatum. & etiam reprobatur opin. Gof. in summa huius tit. ante mediū. & Inno. & Compo. supra e. c. qui dixerunt quòd licet ecclesia grauata fuerit in receptione primi, nihilo minus tenetur secundum recipere: nisi in literis contineretur, Nisi pro alio &c. Sed Ber. contra, dicens quòd secundum recipere non teneretur: quia in literis intelligitur prædicta clausula, nisi pro alio &c. Et hoc verum, nisi in ipsis literis diceretur, Non ob. si pro alio &c. Et hanc opi. Ber. approbat stylus Curiæ, & finis istius decre. [b] Host. distinguebat an primus receptus esset sub expectatione præbendæ, necne. In primo casu non valerent literæ pro secundo sine clausula, Non ob. in secundo sic: & ita no. in decre. mandatum. eo. tit. contra quam opinio. facit ipsa decre. mandatū. sed ibi erat clausula, Si ꝓ alio.

a Puta non ob. si aliqui auctoritate nostra in canonicos sint recepti, vel vt recipiantur insistāt. quæ etiā est in vsu. Io. And.

b Doc. ꝙ secūdæ literæ non valent nisi meminerint primarum. Pet. de Anchar. Font.

d *Vtrique.* electo & non electo. Additio. Ex quo enim per clausulam, Non obst. quam habet secundus, apparet ꝙ Papa grauare voluit ecclesiam de duobus, concluditur quòd vtrique voluerit prouideri. Vel, quia voluit post illum isti prouideri: ergo vtrique. Ioan. And.

e *Voluerimus.* statur enim tunc volūtati supra eo. susceptū.

Idem.

Omnes indulgentiæ concessæ à Bonifacio, vel suis prædecessoribus, clericis de percipiendis perpetuò fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt reuocatæ. Et profitetur Papa, se illas in posterum non daturum. Ioan. And.

CAPITVLVM XV.

Qvia per ambitiosam importunitatē [f] petētium tā nos, quā nōnulli predecessores nostri Romani Pontifices, indulgentias perpetuas [g] multis [h] concessimus de percipiendis fructibus [i] beneficiorum suorum, [k] distributionib9 [l] † cotidianis duntaxat exceptis, [m] siue in scholis essent, [n] siue in Ecclesiarum suarum altero [o] residerent, aut in Romana curia [p] moram traherent, seu alio certo loco, [q] vel etiam vbicunque: [r] ex quo insolentiæ oriūntur vagandi, [s] & dissolutionis [t] preparatur materia, minuitur cultus diuinus, quem desyderamus augeri: [u] & officium plerunque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, [x] omittitur: Nos volentes

Glossa sequens diuidit, & dicit vnde sumpta.

Diuisio.

Qvia.} Primo ponit causam impulsiuā & finalem huius cōstitutionis. Secūda ibi, Nos volentes. Statuit primo de præteritis: secundo de futuris ibi, Et earū. Io. And. Potuit ortū habuisse à decreta. s. de cle. non resi. cū ad hoc. Io. And.

Istud ca. est modicæ vtilitatis: quia solum ponit reuocationem gratiarum quæ fuerant factæ à Bonifacio. Casus. Nonnulli à sede apostolica impetrauerunt dispensationem, vt quamdiu essent in scholis, non tenerentur ad residentiam faciendam in suis beneficijs, nec tenerētur petere licentiam à suo diœcesano: sed acciperent fructus suorum beneficiorum, etiam præbendarum: exceptis cotidianis distributionibus. Alij clerici impetrauerunt dispensationes, quæ erant causa magnæ vagationis, & inducebant clericos ad vagandum, & plures erant vagabundi & dissoluti. Vnde Papa reuocauit illas dispensationes, quæ inducebant materiam vagandi & dissolutionis. Et istud c. seruit in glo. penul. in prooemio Decretalium ad docendum quòd quando aliqua dispensatio siue gratia præbet materiam dissolutionis, vel est occasio mali: superior debet illam reuocare: tamen non ponit ius commune.

f *Importunitatem.* propter quam Princeps sæpe non condecenda concedit: vt hic vides. C. de pe. bo. subla. l. j. lib. x. supra de purga. ca. cum in iuuentute. in prin. infra de relig. do. ca. j. infra de conces. præbend. detestanda. & ideo locum habet ipsorum reuocatio: vt hic & . xxxv. q. ix. sententiam. de re iudi. cum olim. Et no. quòd dixit, Ambitiosam quia est importunitas ambitiosa, vt hic: vt cum petitur quod tendit ad noxam. Est & non ambitiosa. vt cum importunè petitur, quod est precibus impetrandum: de pœ. di. j. importuna. c. di. c. pallium infra de app. ca. ab eo. cum si.

Importunitas est d plex.

Glossa sequens exponit perpetuum, & infert econtrario: secundo quærit: opinionem ponit, cuius contrarium soluit.

g *Perpetuus.* id est donec vixerint: sic. j. de. c. mo. c. j. ff. ꝓ so. l. j. & facit quod dixi supra e. si gratiosè. temporales ergo, puta vsque ad quinquennium vel simile tempus, reuocatæ non sunt. facit. ff. communi di. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. & quod ibi no. Sed quid dices, si concessa fuit indulgentia, quæ posset esse perpetua? puta, donec erit in seruitio talis Principis, vel similis? Dicunt quidam, talem indulgentiam non reuocatam: quia quod expressè non mutatur &c. C. de ap. præcipimus. sed contrarium credo [c] & puto hic casum. Nōnne si habeo indulgētiam donec in scholis fuero, dicitur hęc perpetua? & sufficit, quòd indulgētia possit esse perpetua. ff. de condi. inde. sufficit. & quod no. de solu c. vlti. in glos. j. in fi. Ioan. And.

c Idem Phi. & no quòd omnis gratia, cui9 termin9 est incertus, potest dici perpetua. c si gratiosè. s. eo. l. iurisperitos ff. de excus. tuto. in prin. Fō.

† Cum exceptio fit de regula, notāt Docto. quòd appellatione fructuum veniunt manualia, immo debent cōputari in expressione valoris fructuū. Do. Font.

h *Multis.* reuocari ergo debeat: quia tendebat ad noxam. supra de deci. ex multiplici. & . c. suggestū. & facit ad hunc casum supra de cleri. non residen. cum ad hoc sint.

i *Fructibus.* qui de iure communi tantum residentibus dari debent supra de cle. non resi. per totum. de consuetudine tamen potest indici contrarium, vel de speciali statuto [d] supra de const. cum omnes.

d Placet Ancha. nō autem Do. Fonta.

k *Beneficiorum suorum.* prætextu huius indulgentiæ quæ ambitiosa est, fructus solum istorum beneficiorum quæ canonicè obtinent, poterunt percipere. s. eo. si gratiosè. §. vlti.

l *Distributionibus.* quæ interdum manualia beneficia, interdum victualia nuncupantur: de cle. non resi. decætero. infra eo. li. & tit. ca. vno. & supra de præben. licet.

Distributiones cotidianæ quibus personis debeantur.

m *Exceptis.* ista non dantur etiam studentibus in theologia supra de præben. licet. nec ijs qui sunt in seruitio Episcopi vel Domini Papæ: de cle. non resi. decætero. & . c. cum dilectus. vt ibi not. nec debent hæ distributiones dari etiam præsentibus, qui diuinis nō intersunt officijs, nec valet consuetudo in contrarium: & qui percipiunt, ad restitutionem tenentur. infra de cler. non resi. c. vno.

Glossa sequens commendat licentiam ad studium, & tractat à quo detur.

n *In scholis essent.* vt legendi & proficiendi eis opportunitas concedatur in honorem & augmentum vniuersalis ecclesiæ, quæ viris literatis permaxime noscitur indigere supra de magi. c. j. & per totum. & infra de elec. cum ex eo. & non solum Papa, sed etiam inferiores Prælati dant clerico licentiam se ob has causas absentandi. & hoc videtur Ber. intelligere de Episcopis: vt no. de cle. non resi. inter quatuor. Inno. & Host. intelligunt hoc etiam de inferioribus prælatis, per decre. e. ti. relatum. ibi, prælatorum suorum [e] &c. Dispensationem autem, de qua loquitur decre. de elec. cum ex eo. dico quòd soli Episcopi, & ipsorum superiores facere possunt, cum de eis solis caueatur ibidem: & ibi dicam.

e Tene q̄d dicam. j. de elec. licet canon. super gl. pe. Ioan. And.

o *Altera.* cum eas obtinent ex dispensatione: vel sunt tales ecclesiæ, quæ simul possunt de iure teneri: quod dic vt dixi supra eo. gratia. Ioan. And.

p *Romana curia.* quæ hodie habet priuilegia studij: vt. j. de priuile. c. ij. per quam decre. etiam videtur quòd hi qui sunt in studio, de iure communi possent percipere fructus suorum beneficiorum: quod non est verum: sed illud intellige vt ibi dicam in vlti. glos. Et etiam remittit Archi.

q *Alio certo loco.* puta quia in indulgentia dicitur quòd perpetuò (donec in domicilio suo habitauerint) fructus percipere possint.

r *Vbicunque.* quia sic generaliter se habet indulgentia. Ioan. Andr.

s *Vagandi.* quod facere nō debent clerici. xlvj. di. clericum. nā & per horā ab ecclesia nō debēt abesse: vt. xcij. dist. c. vlt.

t *Dissolutionis.* quę moribus & habitu est in clericis amputanda. xxiij. di. qui episcopus. & . c. seq. xxj. q. iiij. c. j. & per totū de vita & hone. cler. clerici. & . j. de præben. cum singula.

u *Augeri* supra de constitu. c. penult.

x *Datur.* vnde priuatus officio, & beneficio priuat9 intelligitur: cū sit eius sequela. lxxxj. di. eos. & . c. si qs sacerdotū. 32. dis. preter hoc: & ibi de hoc: & . s. de cle. ex mi. latores. de appasto.

Officio priuatus an cēseatur priuatus beneficio.

pastoralis.cum fi.Ioan.And.ADDITIO. Plenius in cle. cupientes.de pœ.ad fi.magnæ glo. Ioan.And.

a *Emendare præterita.*xxxv.q.ix.sententiam.de re iudic.cum olim.§.nos igitur.xxij.q.iiij.magnæ.de ap.cum cessante.de sen.exc.facto.§.fi.& in aut.de nup.circa princ. col.j.ibi Imperator.non erubescimus,si quid melius horum,quæ prius ipsi diximus, adinueniamus, competentem prioribus imponere correctionẽ,ne ab alijs corrigi expectemus. Ad idem de accu. qualiter & quando.j.

b *Quantũ possumus.* si supra in procœmio huius libri.

c *Cauere,*No.futura præcauenda.xxiij.di. in nomine Domini. §.j. in gl. futuris. de procu.c.j.de ser. non or.c.j.& exẽpla præsentia,&c.lxxxij. di. plurimos. ff. loca. si quis domum.§ idem quærit.& in gl.fi.

d *Indulgentias.* perpetuas scilicet: nam de his supra dixerat.

emendare præterita [a],& quantum possumus [b],aduersus futura cauere [c] : omnes huiusmodi & similes indulgentias [d] personis non ecclesijs [e] vel dignitatibus [f] datas, penitus reuocamus: & earum [g] concessionem nostris volumus exulare temporibus [h]. Quod quę nobis licere non patimur,nostris successoribus indicamus [i].

DE CONSVETVDINE.

Bonifacius octauus.

Prætextu cõsuetudinũ etiã iuratæ,vel quantocunq; tẽpore obseruatæ,nõ potest quis nisi vnicũ personatũ, dignitatẽ, vel aliud perpetuũ officiũ simul cũ Canonia

e *Ecclesijs.* [a] iuste innuit indulgentias ecclesijs concessas non reuocari.xxv.q.ij.c.ij.& per totum: sed intellige hoc vt e.quæst.cap.postea.§.his ita.&.§.vlt.Archi.

f *Vel dignitatibus.* si ergo dignitati vel ecclesiæ datum esset tale priuilegium:per hanc decre. reuocatum non est. & potuit esse ratio:quia non tantus fauor personis debetur sicut dignitatibus vel ecclesijs.de elect.cùm nobis olim.in fi.cum si.& infra de priui.ne aliqui.

g *Et earum.*prouidit hucusque circa præterita, nunc cauet circa futura.

Glos.seq.quærit & soluit.

h *Temporibus.* quid si tales indulgentias de nouo concedat?valent: quia non potuit sibi legem imponere à qua sibi non licet recedere.ad hoc.ff.de leg.iij.§iquis.in prin.ff.pro soc.si fratres.§.idem respon.& primam constitutionem tollit per secundam,licet de ipsa non faciat mentionem supra eo.tit.proxi.licet.

i *Indicamus.*ſi.C.de legi.digna vox.indicare potuit,sed non legem imponere:quia par in parem nõ habet imperium supra de elec.innotuit.cum suis concordantijs.

DE CONSVETVDINE.

Visum est supra tit.proxi.de iure scripto : videlicet de rescrip.& const.nunc videndum est de iure non scripto : scilicet de consuetudine.

Onsuetudinem. Prima pars damnat consuetudinem, decernens illam, etiam si iurata fuerit, non seruandam : vtriusque dicti reddens causam. Secunda statuit ipsius consuetudinis contrarium, quod ad præterita extendit, & decretum apponit.Secunda ibi,Statuentes.Ioan.And.

k *Consuetudinem.*Sine dispensatione Apostolica non potest quis optinere in eadẽ Ecclesia duas dignitates, personatus, vel officia,vel vnam dignitatẽ & officium , vel personatum & officium,vel dignitatem & personatum: nec valet cõsuetudo quantocunque tempore obseruata fuerit.h.d. Quæritur pro intellectu huius capituli , quid sit dignitas , quid sit personatus,quid sit officium.Vnde sciẽdum, quòd iura nostra aliquãdo vtuntur istis vocabulis promiscue:vt in.c.cum accessissent.de consti.in anti.vbi Primiceriatus in prin. illius.c.appellatur dignitas: & in medio.c.vocatur personatus: in fine verò.c.appellatur officium. Tamen propriè ista tria, dignitas,personatus,& officium differunt.Nam dignitatem propriè dicitur quis habere,qui habet administrationem,& cum hoc habet iurisdictionem:sicut abbas,qui habet administrationem rerum sui monasterij.c.edoceri.§.de rescrip.in anti.& habet iurisdictionem in monachos: vt in ca. quanto. §.de offic.or.Item prior cõuentualis. Item ille qui præest alicui corpori,qui habet iurisdictionẽ in personas illius corporis:vt in.l.fi.C.de iur.om.iu.Sed personatum dicitur is habere,qui in Ecclesia habet aliquam præeminentiam , nõ tamen habet iurisdictionem:sicut ille qui in Ecclesia,in Capitulo,& alijs honoribus præcedit canonicos. Officium verò dicitur quis habere,qui sine iurisdictione & sine præeminẽtia habet administrationẽ rerum Ecclesiasticarũ:sicut est fa-

Dignitas, personatus, & officiũ, in quo differunt.

crista.CASVS.Ponamus,q̃ in Ecclesia Pictau.à.xx.xxx.xl. l.lx.annis fuit obseruatũ,q̃ idẽ obtinebat Decanatũ,Archidiaconatũ,& Cantoriã illius Ecclesiæ:& sic duas dignitates. Vel fuit obseruatũ lõgo tẽpore,q̃ idẽ obtinebat dignitatem & personatũ:vel idẽ obtinebat vnũ personatũ & vnã dignitatẽ,forte cũ dispẽsatione Episcopi , sed absq; dispensatione Apostolicæ sedis : & fuit per tãtum tẽpus obseruatũ,q̃ de initio nõ extat memoria. Vtrũ valeat talis consuetudo , q̃ quis possit tenere duas dignitates vel personatus absq; dispensatione Papę,vel etiam se defendere in foro cõtentioso?Respondet Ro.Põti.q̃ quantocunq; tẽpore fuerit illa cõsuetudo obseruata , quæ dicitur potius corruptela, q̃ consuetudo: non potest quis tenere duas dignitates vel duos personatus in eadem Ecclesia,vel dignitatem & officium : tamen valeret consuetudo,vt quis teneat dignitatem & canonicatum cum prebẽda.etiam Episcopus posset dispensare vt quis teneret vnam dignitatẽ & canonicatũ cũ prabenda. No.primo principalẽ effectum:videlicet q̃ non valet cõsuetudo vt quis teneat in eadem Ecclesia duas dignitates,vel personatus, vel dignitatem & personatũ,vel personatũ & officium . No q̃ ad hoc q̃ valeat cõsuetudo,requiritur q̃ sit rationabilis. sicut enim in lege scripta requiritur rationabilitas.c.erit autem lex.iiij. di.ita similiter in lege non scripta requiritur rationabilitas. Consuetudo autem,q̃ quis obtineat in eadem Ecclesia plures dignitates,vel plures personat',nõ est rationabilis: quia est inductiua multorum malorum. Nam primo fundatur in cupiditate.Item præstat materiam vagandi.Itẽ diminuit cultum diuinũ:quia quanto sunt plures in eadem, tãto augmẽtatur cultus diuinus. Not.illud ad quod allegatur istud.c.q̃ iuramentũ non debet esse vinculũ iniquitatis:id est non debet obligare aliquẽ ad obseruandum iniquitatem : & si quis iuraret obseruare damnatam consuetudinẽ, iuraret peccare. vnde dicit gl.(& bene) q̃ si quis in sua receptione iuret simpliciter obseruare consuetudines illius Ecclesiæ in qua recipitur,iuramentum suum nõ se extendit ad consuetudines irrationabiles,sed solum ad cõsuetudines rationabiles. Et si iuraret nominatim obseruare talem consuetudinem,quæ est irrationabilis: iuramentum suum non est obligatorium , id est,nõ adstringit eũ ad obseruandum contenta in suo iuramento,licet ipse iurans peccet temere iurando. Nota quòd quis in eadem Ecclesia non debet obtinere duas dignitates, vel duos personatus,vel dignitatem & personatũ: nec etiam in diuersis Ecclesijs.Et hoc verũ est, sine Apostolica dispensatione: quia cum dispensatione potest . Sed vtrum virtute dispensationis Apostolicæ quis possit obtinere duas dignitates,vel duos personatus,posito quòd nõ fiat mentio quòd sint in eadem Ecclesia?Doctores formant istam quęstionem in.c.de multa supra de præben.& concludunt, quòd quis nõ potest obtinere duas dignitates in eadem Ecclesia , nisi in dispensatione expresse & nominatim dicatur quia ipse est dispensatus ad duas dignitates,etiam si sint in eadẽ Ecclesia.

Glos.seq.recitetur per obiectionem.

Casus domini Helie.

& prabenda in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere, vel iam obtenta tenere : & contra præsumptum, irritum est omnino. Ioannes. Andreæ.

Notaextextu, q̃ cõsuetudo quæ est contra ius & nutrit ambitionem, quantocunque tempore sit obseruata,non est legitima: & potius debet dici corruptela.Do.

Iuramentũ nõ debet se vinculum iniquitatis.

Dignitates duas nullus debet tenere in eadem ecclesia.

l *Non existit.* si supra de verb. signi.super quibusdam.& si consuetudo ista aliàs legitima fuisset,non esset necesse in ea titulum ostendere infra de præscrip.c.j. [b] Videtur enim consuetudo talis ius inducere.ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.j.Sed cũ consuetudo talis , corruptela sit : longitudo tanti temporis non prodest: & est si.infra.c.proxi.

m *Præposituras.*certa dignitas est in Ecclesia:licet aliàs omnes qui præsunt,propositi dicantur.ſi.de verb. signi.quãuis.

n *Administrationes.* sic supra de sta.mona.monachi.§.qui verò.sicut cameraria,vel quisquis sit vestiarius, vel eleemosynarius,vel aliud simile.Archidia.

o *Officia.* perpetua,vt infra sequitur.

p *Alterum cum reliquo.* id est dignitatem cum personatu, vel præposituram cum administratione, vel officium perpetuũ insimul cum prębenda: prout statim sequitur.

q *In ea.* eadem Ecclesia.

b Et ibi no. in gl.fi.quo modo talis consuetudo probetur:et hic aliquid per Archidiaconum, qui etiam remittit ad libellũ Rosubri de parochi.Ioan. And.

Licite.

a *Licite.* xxij.q.ij.faciat.

b *Absque dispensatione sedis Apostolicæ.* Nota casum in quo solus Papa dispensat.Duos similes habes.j.de præben. cum singula.ADDITIO.Hic videtur confundi sententia Ioan. Vin.Gof.Hosti.& Pe.qui dixerunt,q̃ in talibus dicti Episcopi poterãt dispẽsare, prout ipsi notãt.ſi.de prębẽ.de multa.in fi. Et idẽ no.in Spe. de legato.§.videndũ restat.vers. sed nũquid Episcopus.de hoc etiam no:lxx.distinct. sanctorum.Arch.

c *Canonib⁹.*lxx.dist. sanctorum. de concess. præben. litteras. & hoc idem dicebat constitutio Vrbani, quæ incipiebat,Prouisionis. vnde tracta fuit decret.ista.

d *Ambitionis.* ſi. de prębẽ.quia intantũ. de elec.dudum.ij.

Glos.seq.recitetur per quæstionem de quo iuramento , &c.

e *Iuramento.*speciali vel generali,non curo:quia si specialiter iuraret hanc consuetudinẽ expresse seruare,fuit iuramentum temerarium,& non seruandum:& de eo quod iurauit,posset & deberet imponi pœnitentia:de iureiur.sicut.Si generaliter iurauit se seruaturum consuetudines ipsius Ecclesiæ: iuramentum istud ad possibilia & licita tantum extenditur [a]: vt.j.de iureiur.c.j.Ioan.And.

f *Vinculum.*i.vinculans vel obligans in iniquitate: concor. xxij.q.iiij.inter cætera.ſi.de iureiur.quanto.& j. de iureiur. c.j.Ioan.Andr.

f *Vinculum.*id est, non obligat ad aliquod iniquum obseruandum aliquem,nec adstringit:sic xxij. q.iiij. inter cætera. j.eo.lib.de iureiur.contingit.§.quia vero. Archid.

g *Vnum officium.*cõcor.lxxxix.distin.singula.supra de hær. cum ex iniuncto,§.j. & infra de præben. cum singula. quæ ponit similem casum: & est simile.supra de cele.miss.te referente.de conse.distin.j. sufficit.

h *Nisi vnicum.*ergo videtur q̃ de dispensatione inferioris à Papa vnicũ personatum vel officium cũ canonicatu & præbẽda possit habere:& sic posset approbari illa opinio posita per Ber.de cõcess.præben.literas.in fine vlti.glos.[b] Et idem credo si hoc esset de statuto vel consuetudine Ecclesiæ.ſi.de rescriptis,eam te,ibi erat idẽ Archidiaconus & canonicus. ad idem,j.de præb.quia sæpe.ſi.de concess.præb.postulasti.j. de appel.à collatione.& j.de præbẽ.cum in Ecclesia.& c.fin. ij.respon.& in cle.fi.de præben.in quibus habes,quòd Episcopus præbendarius & canonicus est in Ecclesia.

i *Quocunque nomine.* vnde per hoc etiam camerlengariam, vel massariam,vel œconomatum perpetuum credo prohibitum.Ioan.And.ADDITIO.Idem de vestiario & eleemosynario,secundum Archid.

Glos.seq.quærit & soluit.

k *Vel iam obtenta.* Quid ergo de obtentis ? quæro vtrum detur optio quid retinere,& quid dimittere poterit ? Videtur quòd sibi detur optio:ar.ſi.de præben.referẽte.& c.præterea.& melius.j. de præben. cum singula.§.j.vel dicatur, quòd secundum adeptum retinere poterit, & non primum, cum vacauerit primum ipso iure per prædictam decre. de concess.præben.literas.Ad decret. cum singula.dici posset, quòd in alio casu loquitur.Ioan.And.

l *Omnino.* vt posimus dicere, quòd omnibus careat: quia omnia illicite concupiuit.facit.ſi.de transla.licet.& c. quanto.& melius.j. de præb.cum singula.j.respon.in fi. ADDITIO. & apertius in constitutione, execrabilis. Ioan.xxij. ver.alioquin.& ver.seq.Ioan.And.

Non putamus. Primò ponit dictum.Secundò rationem assignat,ibi, Ne ab eodem.Ioan.And.

Præsupponitur primò , quòd de substantia appellationis est,quòd appelletur de inferiori ad superiorem : nec potest appellari de superiore ad inferiorem,vel de æquali ad æqualem: quia appellatio est de inferiori ad superiorem prouocatio. Item præsupponitur, quod consistorium Episcopi & sui Officialis principalis,dicitur idem consistorium. CASVS. Ponamus quod Officialis Pictauien. protulit contra me aliquam sententiam,à qua appellaui ad Episcopum. Certum est,quòd non valet appellatio de iure communi. Sed ponamus,quòd in diœcesi Picta.fuit longo tempore seruatum contrarium: videlicet quod fuit appellatum ab Officiali ad Episcopum,& Episcopus sæpius cognouit de causis appellationis: vtrum valeat talis consuetudo , ita quòd prætextu illius consuetudinis fit introductum vt Episcopus possit cognoscere de causis appellationis sui Officialis principalis? Respondet quod nõ: quia illa consuetudo esset contra substantiam appellationis : quia appellatio est prouocatio ab inferiori ad superiorem: modo ipse Officialis & Episcopus faciunt vnum consistorium. Et hoc verum , loquendo de Officiali principali : sed non est intelligendum de foraneis officialib⁹, qui sunt subdelegati officialis principalis , siue Episcopi: quia ab eis posset appellari ad Episcopũ: quia à subdelegato appellatur ad primũ delegantem.

Non valet consuetudo, quòd ab Officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Ioan.And.

CAPITVLVM II.

NOn putamus illam consuetudinem, quãtocunque tempore [m] de facto [n] seruatã,cõtonam rationi, quòd ab Officiali [o] Episcopi ad cũdem Episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad seipsum [p], cum sit idem auditorium [q] vtriusque [r], appellatio benda insimul absque dispensatione dictæ sedis in eadem Ecclesia obtinere:vel iam obtenta [k] † tenere . Quòd si à quoquam secus præsumptum fuerit, irritum sit omnino [l].

Idem.

m *Quantocunque tempore.* etiam si in contrarium non sit memoria supra c.proxi.

n *De facto.* bene dicit: quia de iure non: vt infra dicam.

Glos.seq.primò dicit de quo Officiali loquatur : secundo dat duas opi.reprobatas , vnam scilicet Gof. alteram Ber. & Hostien. Tertio ponit duplicem reprobationis rationem. Quarto respondet ad rationem contrariam.

o *Officiale*[c].generali scilicet. secus enim si delegatus esset ad causam specialem ab Episcopo: quia tunc ad ipsum Episcopum appellari deberet: de of. dele. super quæstionum. de ap.dilecti.& ibi de hoc super gl.ij.ff. quis & à quo appel.l.j. & reprobata est per istud.c.glos.Gof.quæ no.in sum. de offic.vica.§.item dubitari.quod de officiali Episcopi debet ad Episcopum appellari: & adde quod dicam.j.de ap.Romana. j.rũ.& reprobata est glos. Bern. posita in ipso ca.dilecti filij prior.de ap.vbi dicebat quod de consuetudine poterat induci,quod de Officiali ad Episcopum appellaretur:sicut inducitur ex ea,q̃ omisso medio appellaretur ad superiorem. Idem dicebat Hostien.j.de ap. Romana.j.respon. & eadem ratione: sed falsum est,vt hic vides.Et potest esse ratio:quia appellatio est de minori iudice ad maiorem prouocatio : vt not.summistæ,Gof.& alij in ti.de ap.sed hic non prouocabatur ad maiorem:sed ad parem vel eundem : vt hic vides. patet ergo ex ipsius appellationis descriptione , quod hæc appellatio dici non potest: vnde consuetudine induci non poterit id,propter quod appellationis substantia in descriptione mutetur.ex qua ratione sequitur, q̃ non valeret consuetudo q̃ ad minorẽ appellaretur:sicut vides in simili:quia nõ valet pactum factũ in precario , per quod ipsius precarij natura mutetur:vt si vsq; ad certum tẽpus detur, etiã ante tẽpus reuocabitur.ff.de preca.l.cũ precario. Præterea licet interlocutoriã suã iudex reuocet, definitiuã tamen nõ. Quod dic vt no.de ap.cum cessante.cũ ergo Officialis sententia, sit Episcopi.non mirũ,si ipse adiri nõ potest. Et non ob,q̃ per consuetudinẽ potest appellari omisso medio: quia appellari gradatim nõ est de substantialibus appellationis, sed de circunstantijs:vnde appellatur ad Papam & ad legatum omisso medio:& circunstantiæ contractuum per pactum tolli possunt.j.de commo.c. vno. de depo. bona fides. sic & ista circunstantia per consuetudinem,vt prædicta decre. Romana. De materia gl.vide.l.pacta.ff.de contrahen.emp.

p *Ab eodem ad seipsum.*id est,de officiali ad officialẽ : vel verius, de Episcopo ad Episcopum.

q *Auditorium.*j.de app.Romana.j.respõ.ADDITIO.Et per hæc iura dixit Archidiaconus,q̃ à delegato Officialis appellari potest ad Episcopũ vel ipsum Officialẽ. Et tu idẽ dicas etiam de subdito Episcopi eadem ratione.Ioan.And.

r *Vtriusq;.* Episcopi & Officialis.ADDITIO. scilicet quo ad appellationem,sed non quo ad recusationem.j.eo.lib.de offic.dele.ſi contra.in fin. & ista litera satis tollit sententiam Domini Gof.qui scripsit officialem Episcopi esse delegatũ, nõ ordinarium:& hæc ipse scripsit in summa de offi.vica.§.j.

Sed

† Not.quòd constitutio antiqui iuris declaratoria,extẽditur ad præteritatẽ si cõtra se habẽt cõsuetudinẽ: dummodo declaret illam non valere. Dom. Philip.Fõt. Not. primo ex text. & actus facti irrationabilis non inducit præscriptionem cõsuetudinis: et sic cõsuetudo pro substãtia requirit rationabilitatẽ.Ad hoc. j.distin. cõsuetudo.

No secũdo, quòd duæ personæ diuersæ quãdoq; eodem iure censentur,quando ius fingit illas haberi pro vna.

Do.

c Istam gl. sequuntur doc.

Appellatio quid est.

Pactũ contra naturã factum, nõ valet.

Sentẽtia interlocutoria potest revocari, sed non definitiua.

Appellari potest à Delegato officiali ad ipsum officialem vel Episcopum.

Sed licet hæc ſententia tempore ſuo poſſet ſaluari, tamẽ hodie non eſt verũ: vt hic. Nam cum conſiſtoriũ Epiſcopi & Officialis ſit vnum & idem, ergo talis officialis Ordinarius dicitur: & ab ipſo ſicut & ab Epiſcopo eſt ad Archiepiſcopũ appellandum. ĵ. eo. lib. de appel. Romana. in prin. Archid.

Gloſſa ſeq. ſignat cõtrarium, & ſoluit: ſecunda pars reci. per obiectionem de. c. ſi contra.

a *Videatur.* contra. ĵ. de appel. à collatione. vbi de Epiſcopo ad eundem Epiſcopum appellatur. Sol. non eſt idem conſiſtorium Epiſcopi in quantum eſt canonicus, & inquãtum Epiſcopus: & ideo ſi collationi interfuit vt canonicus, ad eũ bene poterit appellari: vt ibi. Eodẽ modo reſponderi poteſt ad iura per Ber. inducta in ſupradicta gloſ. Item no. quòd licet idem ſit conſiſtorium Epiſcopi & eius Officialis, ita quòd non appellatur de Officiali ad Epiſcopum: tamen ſi Officialis Epiſcopi recuſatur ſuſpicionis cauſa, coram Epiſcopo eſt probanda. ĵ. de offi. deleg. ſi contra vnum. in fi. Vnde licet dicamus, quòd appellatio & recuſatio paria ſint: non eſt verum per omnia: vt recitari ſolet ſupra de app. ſuper eo ij. vnde in recuſatione recurritur ad parem. & obtinet etiam in delegatis datis cum clauſula, Quòd ſi non omnes. vt in ea. decre. ſi contra. in princ.

Appellatio et recuſatio an ſint paria.

Gloſſa ſequens dicit quid corrigit.

NOn eſt.] non diuiditur. Ioan. And. Corrigitur quod no. per Hoſt. ĵ. de ijs quæ fiunt à præla. ſine conſenſu. Ca. c. nouit &. c. ea noſcitur. in fine. ADDITIO. Et not. quòd quia per hanc cõſuetudinem iudicatur inter eos, inter quos non aſſueuit, adaptatur hæc decre. huic tit. aliàs fateor quòd videtur eſſe præſcriptio contra Capitulum. Ioan. And.

Præſupponitur pro intellectu iſtius. c. quòd licet Epiſcopus ſolus habeat iuriſdictionem in ſuos ſubditos, & canonici non habeant iuriſdictionem: illam tamen iuriſdictionem debet exercere ipſe Epiſcopus cum conſilio canonicorum, non dico cum conſenſu: quia Epiſcopus non tenetur ſequi eorum conſilium niſi velit. Idem de collatione beneficiorum: vt in. c. nouit. &. c. quanto. ſ. de ijs quæ fiunt à præla. ſine conſen. ca. CASVS. Epiſcopus Pictauien. per ſpatium. xl. annorum, & per tempora ſufficientia ad inducendam cõſuetudinem, ſolus exercuit iuriſdictionem, puniendo ſubditos ſuos, inquirendo, corrigendo &c. poſtea Capitulum Eccleſiæ Pictauien. oppoſuit, quòd Epiſcopus nõ habebat nec poterat exercere iuriſdictionem ſolus, niſi requiſito conſilio Capituli. Epiſcopus allegat conſuetudinem preſcriptã: nunquid prætextu conſuetudinis ſit acquiſita iuriſdictio ipſi Epiſcopo, vt non teneatur requirere conſilium ſui Capituli? hoc eſt quærere, nunquid valet cõſuetudo legitimè preſcripta contra. c. nouit. & ca. quanto. de ijs quæ fi. à præla. ſine conſen. ca. allegã? Reſpondet Roma. Ponti & ſic. Heli. Reg.

b *Præſcripta.* ſuper hoc vide quod not. de conſuetudine. c. vlti. &. viij. diſtin. fruſtra.

c *Canonicè.* ſcilicet cum bona fide & titulo: quod dic vt ĵ. de præſcrip. c. j.

d *Conſuetudo.* quæ deſcribitur eſſe ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur cum deficit lex. j. diſtin. conſuetudo.

Conſuetudinis deſcriptio.

e *Quam allegat.* & probat. Ei enim non creditur, licet Epiſcopus ſit. vj. q. ij. ſi tantum. &. c. placuit.

Additio.

f *Inquirendis.* debet prælatus inquirere de exceſſibus ſubditorum. ſ. de of. ordi. pernicioſam. quod intelligunt ibi Tã. Gof. Ber. & Innocen. quando fama præcedit. ſ. de ſimo. licet Heli. Archid.

a No. quòd conſilũ requirendũ, & non requiſitũ reddit actum nullum. Bar. in l. j. §. ſi plures. ff. de exer.

g *Corrigendis.* iſta omnia generali demandatione Epiſcopi non tranſeunt in Officialem. ĵ. de offi. vica. c. ij. nec beneficiorum collatio. eo. ti. c. vlti.

h *Exceſſibus.* ad quos corrigendos proceditur multis modis: vt. ſ. de ſimo. licet Heli. Ioan. And.

i *Teneatur.* ad & aliàs tenebatur de iure cõmuni. xv. quæſt. vij. Epiſcopus nullius. de exceſ. præla. c. j. aliàs irrita eſſet ſententia ſua: a vt ibi, & in ca. epiſcopus. & cõcordat de ijs quæ fi. à præla. nouit. &. c. quãto. de talibus ſenioribus intelligitur.

interpoſita videatur.a

Idem.

Valet conſuetudo præſcripta, quòd Epiſcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo ſubditorum exceſſus, ſua Capituli conſilium requirere non teneatur. Ioan. Andreæ.

CAPITVLVM III.

NOn eſt, dum tamen aliàs ſit præſcripta b† canonicè, c* cõſuetudo d quam allegat e Epiſcopus, reprobanda: quòd in inquirendis, f puniendis, & corrigendis g ſubditorum exceſſibus, h conſilium ſui Capituli requirere minimè teneatur. i

†Not. vnũ requiſitum ad conſuetudinem, quia requiritur quod ſit præſcripta: vide de conſue. c. ſi. Domi. *aliàs, legitimè.*

Idem.

CAPITVLVM IIII.

CVm in tua k † Eccleſia, in qua conſuetudo l habetur, quòd antiquiores m Canonici gradatim n quior canonicus poterat præbendam vacantem optare, & ſuam dimittere: & ſic antiquior canonicus hoc volebat facere. Dicebam ego quòd vacans præbenda mihi debebatur, & non alia. vtrum virtute conſuetudinis fiat præiudicium gratiæ: vel econtra, vtrum per iſtam gratiam fiat pra iudicium conſuetudini? Reſpondet, quòd non. & dicit, quòd iſte antiquior canonicus potent præbendam vacantem optare. & ſi nolit illam optare, ſecundus antiquior poterit illam optare: & ſic deinceps. Et tunc expectans habebit præbendam quæ dimittetur ab antiquiore, vel illo qui optavit præbendam vacantem. Et hoc verum, niſi præbenda vacaret in curia Romana? quia tunc antiquior canonicus non poſſet optare illam præbendam: immo talis præbenda eſſet aſſignanda ipſi expectanti. No. primo quòd valet conſuetudo, vt antiquior canonicus poſſit optare præbendam vacantem, & ſuam dimittere. No. vlterius, quòd ſi antiquior ſit negligẽs, vel nolit optare præbendam vacantem: tunc executor expectantis tenetur expectare per. xx. dies: & vltra non tenetur expectare: & illis. xx. diebus elapſis, poterit executor expectantis ipſi expectanti conferre præbendam vacantem. Quæritur vtrum optio habeat locum in præbendis vacantibus ex cauſa permutationis? Communis opi. Doctorum eſt, quòd non habeat locum optio: per cle. vnicam de rerum permu. in cle. vbi dicitur, quòd beneficia vacantia ex cauſa permutationis, debent aſſignari permutantibus, & non alijs: & ſi aſſignarentur alijs, non valeret collatio.

Per reſcriptum Apoſtolicum, quo de præbenda primo vacatura mandabatur alicui prouideri, laudabilis illius eccleſiæ conſuetudo non tollitur. hinc eſt, quòd ſi ibi eſt conſuetudo, quòd antiquiores Canonici vacantes præbendas poſſint optare gradatim: illo non obſtante mandato, poterit antiquior vacantem optare præbendam: & expectatu per xx. dies optare volentibus, executor de non optata prouidebit eidem. Si autem præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Ioan. Andr.

Caſus do. Helia.

k *In tua.* in Bononia eſt talis conſuetudo, & in multis alijs Eccleſijs. ADDITIO. Vide Hoſtien. in ſum. de maio. & obe. poſt princi. Ioan. And.

Gloſſa ſequens ſoluit duas quæſtiones.

l *Conſuetudo.* No. ſimpliciter dixit Conſuetudo, non dixit præſcripta. No. igitur, quòd vbi conſuetudo rationabilis eſt, & non contra ius, ſufficit ſi ſit longæua: b licet. xl. ann. præſcripta non ſit. Vnde dixit Io. tunc ſufficere ſpatium. x. an. hoc no. xij. diſtin. conſuetudo. & facit pro ijs quæ no. Inno. & Hoſtien. ſ. eod. tit. c. vlti. & Compoſt. ibidem in. j. gl. vbi dicit ſic iudicatum fuiſſe per Papam in Mediolan. Eccleſia, in qua erat conſuetudo ſeruata. xxv. annis, quòd antiquior canonicus poſſet mutare domum, & pronunciauit Papa illam valere: licet. xl. annis præſcripta non eſſet. Si enim Papa hic putaſſet præſcriptionem requiri: ita hic addidiſſet, vt. ſ. addidit cap. proxi. Iſta vero conſuetudo innititur rationi & æquitati iuris: vt patet in gloſ. ſeq. Et quod hic dicit de conſuetudine, puto verum etiam in ſtatuto: ad hoc. ſ. eod. lib. de conſtitu. c. j. & quod ibi dixi.

Conſuetudo quando debeat eſſe præſcripta.

b Placet Doctor. & conſuetudinis materiã late è repetijt Rom. Curtius in. c. fi. de conſuet. ſuccinctè & elegãter præceptor meus Nicol. Bruxel. in. l. de leg. de quib. vide eũ dẽ in. §. ex nõ ſcripto. inſti. de iur. nat. Font.

m *Antiquiores* non ætate, c ſed tẽpore quo in Eccleſia militauerunt. Idẽ ſi eſſet conſuetudo de antiquioribus ætate, vel maioribus ordine, vel aliam æquitatem continẽs. No. quòd conſuetudo iſta innitur æquitati canonicæ, quæ vult antiquiores præferre canonicos: ad hoc. lxj. diſtin. quid proderit. &. c. ſeq. ad fin. &. lxxiiij. diſtin. epiſcoporum. cum ſi.

n *Gradatim.* ſcilicet quòd primo antiquior mutare poſſit: & ſi mutare noluerit primus, poterit mutare ſecundus: & nolente ſecundo, tertius: & ſic de ſingulis: & hoc vult dicere. Ioan. Andr.

Gloſſa ſequens not. quærit. arg. negatiuè: ſoluit in contrarium, & argumento reſpondet.

Meliores.

pro reſcripto, ſtatuto, priuilegijs. Fonta.

a *Meliores.* non enim minores optare volunt: de cleri. non reſi. c. j. nec vult quis iactare pecunias ſuas. ff. de proba. cum de indebito. Et no. quòd in præbendis diſtinctis non reprobatur imparitas, vt vna ſit melior altera: & facit ad ea quę no. de maio. & obe. ſtatuimus. Quid ſi in tali Eccleſia minorem magis ſortè ex cauſſa ſibi gratã mutare velit & optare ãtiquior canonic⁹? nũquid poterit? Videtur ꝙ non ĵ. de præb. cui de nõ facer dotali. Contrarium credo: a quia quod fauore &c, ĵ. de reg. iur. quod ob gratiã. C. de legi. quod fauore. ff. de legi. nulla iuris ratio. in fi. & ar. ff. de vſu & hab. l. vlti. Et ſatisfactũ credi tori intelligitur quo modocũque ſatisfiat ff. de pig. ac. l. ſi rem alienam. §. omnis. Ad decre. cui de nõ. dico illud in mandato ſpeciali cuius formam tranſgredi non licet, vt ibi patet: aliàs regulariter cõtra: quia cui licet plus, & minus infrà de reg. iur. cui licet. cũ ſuis cõc.

a Idem de Anchar. per l. Sabin⁹. ff. de in de. addict. Font.

†*Papa cum ſcribit, non intendit de rogare ſtatuto eccleſiæ. c. j. ſupra de conſtit. Hoc fallit quando ius eccleſiæ eſt ad ipſum de deuolutum. de Ancha. per tex. hic. Font.*

b *Cum vacant.* non vacantes ergo optare vel acceptare non poteſt: ſed hoc, quia conſuetudo id nõ habet. Idẽ enim de nõ vacantibus credẽ, ſi conſuetudo eſſet, eadẽ ratione.

c *Vel per alios.* hic enim ineſt regula, quòd id poteſt quis per alium, quod per ſe. ĵ. de reg. iur. poteſt quis. cum ſuis cõcor. De hoc tamen dic vt ibi dixi.

d *De iure debita.* per hoc ſatis patet, ꝙ poteſt fieri mutatio: conſuetudo enim eſt ius quoddã: vt ſupra dixi. ſed de cõſuetudine debetur hæc præbenda antiquiori qui mutare voluerit, ergo de iure. Non igitur eſt de iure hæc præbẽda debita impetranti ſed alia nõ optata: vt infrà. Papa reſpondet. & hoc idem probabatur olim per decretalem de conceſ. præben. ex parte. in fi. Ioan. Andr.

e *Proximò.* & ſi non adiceretur, de proxima intelligendum eſſet: aliàs qua ratione de ſecunda & tertia, & ſic de ſingulis Probatur hoc. ff. de verb. ob. eum qui calendis.

f *Mandato.* quo mandatur tibi prouideri de præbenda, &c.

g *Non fuerit.* ex quo enim vacant præbendæ, neceſſe eſt vnam remanere non optatam. de illa igitur prouideatur impetranti.

h *Nulli.* puta priori tempore impetrationis ſuprà tit. proxi. tibi. &. infrà de præben. eum cui. &. c. ſi poſtquam. Io. And.

i *Apud ſedem Apoſtolicam.* Apud præpoſitio, per d, ſcribitur: quia veteres pro apud, ſæpe vſi ſunt ad, duabus literis ſubtractis. ſic infrà eo. lib. de præben. c. ij. præſenti. c. ſi Apoſtolica. Sed hic poteſt exponi Apud, pro in: vt eo. tit. ſtatutum. in prin. Archidiac.

k *Vacantibus.* iſte olim de conſuetudine conferebãtur à Papa. de accu. accedẽs. hodie vero de iure communi ſedes Apoſtolica illa confert. ĵ. de præb. licet. Et de quibus beneficijs vel præb. intelligantur, dic vt eo. ti. præſenti. &. c. ſequenti.

Gloſſa ſequens obijcit, & ſoluit.

l *Ordinatur.* Sed quare dicit hoc, cum alius de ipſis ordinare non poſſit, vt dixi ſuprà in gl. proxi? Dico ꝙ interdũ per alios de talibus ordinatur, puta cum Papa de ipſis nõ prouidit intra menſem: vt. ĵ. de præb. ſtatutũ. & tunc non haberet locum verſiculus iſte, cũ locum ſolùm habeat cũ Papa prouidit: vt patet per literam. Sed pone de ſpeciali poteſtate tributa à Domino Papa (quia generalis non ſufficit, vt in prædicta decretali, licet.) collata eſt per alium talis præbenda: nunquid locum habebit iſte verſiculus? Dico quòd ſic, arg. ſuprà eo. ver. per ſe vel alios: vt. ĵ. de regu. iur. qui facit. cum ſuis concor. hoc optime probatur. ĵ. de præb. hi qui. & ſuprà tit. proxi. cum aliquibus.

m *Prælecte conſuetudini.* quia ſcilicet antiquior ſeruato gradu mutare non poterit.

n *Prouiſiones.* præbendarum: quia canonicatus collatus erat per Papã, vel per executorẽ auctoritate Papę cõferri poteſt.

o *Prouiſionibus.* Erant ergo dati ad prouidendum, vel fortè ad compellendum tantum, vt infra dicam.

Additio:

p *Viginti dies.* ſimilis dilatio tẽporis. ĵ. de elec. c. j. &. c. cupiẽtes. & credo hoc tẽp⁹ currere à tẽpore ſcientiæ. ſ. de cõc. præbẽ. quia diuerſitatẽ. cum ſi. Viginti dies. alibi habes iuducias

meliores, a ſi voluerint, poſſint cum vacant, b per ſe vel per alios c optare præbendas, prouideri mandamus alicui de præbenda nulli alij de iure debita, d proximò, e inibi vacatura: huiuſmodi non obſtante mandato f poterunt ipſi antiquiores iuxta conſuetudinem eandem optare, cum præbenda vacabit: & illa quæ optata non fuerit, gſi nulli h ſit debita, erit illi pro quo ſcripſimus, conferenda.

In præbendis verò apud ſedẽ Apoſtolicã i vacantibus, k cũ de ipſis per Romanũ Põtificẽ ordinatur, l locus prędictæ cõſuetudini, m † non exiſtit. Ne autem prætextu eiuſdem conſuetudinis prouiſiones n auctoritate Apoſtolica faciẽdæ, vltra debitum differantur: ſtatuimus, vt executores ſuper ipſis prouiſionibus o deputati, optare volentes, per viginti dies P dũtaxat q expectent: quibus elapſis, liberè in non optatis ad exequenda ſibi mandata r procedant, præfata conſuetudine non obſtante.

DE POSTVLATIONE Prælatorum.

Bonifacius octauus.

Si aliquis eligat poſtulando, vel poſtulandum, vel in poſtulandum: vel poſtulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendũ: talis electio, vel poſtulatio eſt irrita ipſo iure. Si autem dicat, Eligo & poſtulo prout melius de iure valere poteſt: idem, niſi probabiliter dubitaretur

q *Dum taxat.* credo ꝙ litera iſta loquatur de omnibus optare volẽtib⁹, ſicut in plurali prolata eſt. Vnde non ſolũ primis antiquior; ſed & ſecũd⁹, & tertius, & quartus, & ſic de ſingulis inter oẽs, ſolos. xx. dies habebunt. Si enim contrarium diceremus, iam ſequeretur ꝙ ſi viginti eſſent canonici, & omnes deberẽt viginti dies habere, iã haberẽt annũ & vltra: ꝙ eſſet abſurdũ, & contra mentem iſti⁹ decretalis, quæ in plurali dicit, Volẽtes. & dicit dũtaxat. Et ſecũdum hoc antiquior optare nolens, impediet alios: quia nõ optabit intra viginti dies; nec alij poterunt ante ipſum optare: & ſic erit caſus quo quis punitur ſine culpa, ſed non ſine cauſſa, infra de reg. iuris ſine culpa. Vel eſt in culpa, quia Capitulum poterat ipſi antiquiori ſtatuere terminum, puta duorum dierum ad mutandum vel optandũ, vt ſic locus daretur ſequentibus, & ſic de ſingulis: & ſi hoc nõ fecit, tibi imputet. fiet enim prouiſio in non optata: & ſi de expreſſa voluntate canonicorum apparet, quod mutare nolunt: non habebit neceſſe per hos dies expectare. In eorum enim fauorẽ eſt hęc dilatio inducta, vnde ei renunciare poſſunt: & facit quod dixi in gloſ. non enim.

Conſuetudine de optãdo ſtãte, an poſſit Capitulũ præfigere certos dies ad optandum.

r *Mandata.* vt ſi mandatũ eſt ꝙ prouideãt, debeant ꝙuidere. ſi mandatũ eſt ꝙ compellant, debeant compellere. ĵ. de con. præben. executor. & duobus capitulis ſequentibus.

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

Dictũ fuit. ſ. ti. præced. de iure ſcripto, & non ſcripto: verſi quia parum eſſet iura eſſe cõdita, niſi eſſent Magiſtratus qui ipſa iura tuerentur. l. ij. §. poſt origenẽ. ff. de ori. iu. c. vbi periculum. §. præterea. ĵ. de elec. ideo nũc videndũ eſt de ipſis magiſtratibus ſeu iudicibus. Verũ quia iudices aſſumũtur altero de tribus modis: videlicet per poſtulationẽ, electionẽ, vel tranſlationẽ: ideo de iſtis trib⁹ modis eſt nũc videndũ: & primo de poſtulatione. Pro declaratione rubricæ quæritur quid ſit poſtulatio. Vnde gl. poſita ſuper verbo. Vera poſtulatio. deſcribit quid ſit poſtulatio. & Panor. ſuper rub. e. tit. in anti. ꝙ poſtulatio eſt petitio gratię facta à ſuperiore. Electio vero eſt alicuius perſonæ ad ſuperioritatem vel ſocietatem fraternã aſſumptio. Et eſt ſciendũ, ꝙ cũ aliquis eſt elect⁹, & eſt capax electionis de ipſo factæ, ſuperior non poteſt eum refutare, ſed tenetur illum cõfirmare: & ſi nolit confirmare, poteſt cõpelli per ſuũ ſuperiorẽ, vel ei præfigi terminus ad faciendũ cõfirmationẽ, cum cõminatione, ſiue intimatione, quòd niſi intra talẽ terminũ confirmet, ſuperior iure deuoluto hoc faciet. Et idem eſt dicendum in preſentato, ſi Epiſcop⁹ nolit inſtituere preſentatũ, nõ fit immediate deuolutio ad Archiepiſcopũ: ſed Archiepiſcop⁹ poteſt cõpellere Epiſcopũ ad inſtituẽdum præſentatũ, vel ei prefigere terminum certũ, intra quẽ ipſe Epiſcop⁹ habet facere inſtitutionẽ, cum cõminatione, ꝙ ſi Epiſcopus intra talẽ terminũ nõ faciat inſtitutionẽ, ipſe Arch. dicto termino elapſo inſtituet: vt tenet Panormitanus in. c. Oſius Epiſcop⁹. e. ti. in anti. licet vſus aliter obſeruet: quia cum Epiſcopus refutat preſentationẽ, fit immediate deuolutio ad ipſum Archiepiſcopũ. Secus eſt in poſtulato: quia ſuperior nõ tenetur admittere poſtulationẽ, niſi velit: quia poſtulatio depẽdet à mera gratia, & poſtulatio fit de eo qui nõ eſt eligibilis propter aliquẽ defectũ, puta quia nõ eſt procreat⁹ de legitimo matrimonio. c. innotuit ſuprà de elec. Vel quia nõ eſt perfectę ætatis ſupra de ele. cũ in cũctis. puta ſi ſit aſſumẽdus in Epiſcopũ, & non cõpleuit an. xxx. vt dicto. c. cũ in cũctis. Vel ſit aſſumẽdus in Abbatẽ, & nõ fecit expreſſam pfeſſionẽ: vel aliũ defectũ patitur, pp ter quẽ nõ eſt eligibilis: tũc ſi eligẽtes velint eum habere in Prælatum, eſt poſtulãdus: quæ poſtulatio fit à ſolo Ro. Pont. qui diſpẽſabit circa iſtos defectus: quia ſi Epiſcopus poſſet diſpenſa-

Continuatio.

Poſtulatio quid ſit. Electio quid ſit.

Poſtulatio de quib⁹ fit.

dispensare, tunc posset postulari ab Episcopo, vel illo qui posset dispensare circa illos defectus: & sic postulatio est petitio gratiæ.

A

Glos.seq.diuidit,& dicit quid prouidet & declaret.

P Erpetuo.} Primo dānat sex formas cū oppositione decreti. Secūdo damnat septimā etiam cū decreto, sed ab hac excipit vnū casum cum certa determinatione. Secūda ibi, Sub ea. Io. An. Prouidit ista decr. cōtra aduocatorū imperitias, qui his formis vtebātur: & edita fuit ad declarationē eorum quæ not. lxiij. di. Valētinianus &.§. eo. c. vlt. CASVS. Quidā cōstitutus in præsentia Ro. Pon. Bonifacij octaui, quæsiuit ab eo dē: Sāctissime pater, sum in titu. de postu. prelato. occasione cuius materiæ vellē informari, sub qua forma sit facienda postulatio: vtrū valeat sub hac, vt eligētes dicant, & quilibet eorū in scrutinio. Ego eligo talē ipsum postulādo, vel postulo talē ipsum eligendo, vel eligo talē postulandū, vel postulo talē eligendum? Resp. Romanus Pontifex, quòd nō valet sub illa forma, sed debent dicere: Ego postulo talē. & non debent dicere: Ego postulo talem, ipsum eligendo. Sed si probabiliter dubitant, vtrum ille quem ipsi petunt in prelatum, sit legitimus vel perfectæ ætatis, vel alias sit capax: vtrum poterunt dicere: Ego eligo talem, & postulo prout melius de iure poterit: an valeat talis postulatio? Respondet Romanus Pontifex quòd sic, si illi de collegio vel Capitulo verisimiliter dubitant de incapacitate. Sed quid si facta electione & postulatione sub prædicta forma eligentes præsentant electo vel postulato illam electionem vel postulationem: vtrum teneatur eligere præcise postulationem vel electionem? Respondet Romanus Pontifex, quòd licet eligentes possint illo modo variare: tamen postulatus vel electus debet eligere vnam viam, & vna electa non poterit redire ad aliam: puta si acceptauit electionem, non poterit redire ad postulationem: & si acceptauit postulationem, non poterit redire ad electionem, quia perdit ius quæsitum ex electione: quia si est impostulabilis, non poterit eligi si semel elegerit electionem. Econtra si eligit viam postulationis, & reperiatur ineligibilis: non poterit venire ad electionem.

Ex principio textus nota quòd actū cōtra legem prohibitiuam, non esse nullum ipso iure: nisi hoc addatur expresse. vide gl in cle. cupientes. de pœnis.

Nota primo, quòd nimia curiositas in iure reprobatur: vt sunt quidam qui volunt esse curiosi, vbi non expedit: cap. & si quæstiones in princip. de simo. cum contingat. §. cæterum. de rescriptis. & per dictum Apostoli: Non plus sapere quàm oportet sapere. *Roma. 12.* Nota non potest fieri postulatio sub hac forma: Postulo talem eligendo: vel, Eligo talem postulando: quia ista continent repugnantiam. Nam postulatio & electio sunt contraria: quia postulatio dependet à gratia superioris, electio verò non. Nam confirmatio est de iustitia, & debet sequi electionem. Et allegans contraria, non est audiendus. Not. quòd postulatio facta cum aliqua de quinque vel sex formis hic contentis, est nulla ipso iure. Not. quòd postulatio facta sub hac forma: Postulo & eligo prout melius de iure fieri poterit: non valet, nisi probabiliter dubitetur an postulandus sit capax, vel non: & vtrum debeat eligi vel postulari. Not. quòd in casu prædicto, vbi probabiliter dubitatur an eligendus sit capax vel non: licet in eligentibus admittatur illa variatio, non tamen admittitur in ipso postulato: sed debet eligere vnam viam, scilicet viam electionis, aut viam postulationis.

Not. quòd vbi datur alicui electio duorum contrariorū, electo vno contrariorū videtur renunciare alteri: ita quòd amplius non potest ad illud redire, sicut hic vna est via gratiæ, alia iustitiæ, quæ sunt contrariæ. & ideo electa vna, videtur alteri renunciare.

Additio: a *Perniciosa.* sunt quidam, qui volunt esse curiosi vbi non expedit, & perniciem inducunt: ad hoc supra de rescript. cum contingat. §. fin. de simo. & si quæstiones. C. de fi. instr. lib. vlti. ad fi.

a *Perniciosa.* id est morbosā, vel perniciosa, calamitosa, funesta: sic. xviij. quæstione ij. perniciosam. C. de pro-

an esset eligendus, vel postulandus: & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet, vel postulationis: quā electa, ad alteram redire non poterit. Ioan. Andreæ.

CAPIT. VNICVM.

PErpetuo prohibem⁹ edicto, ne sub aliqua ex ijs formis, quas perniciosa [a] curiositas adinuenit, Eligo postulādo: [b] & postulo eligēdo: aut, Eligo postulandū, [c] seu postulo eligēdū: cum nec vera electio, [d] nec vera postulatio [e] resultet ex ipsis, quin sibi potius inuicē aduersetur: [f] aut sub illis verbis, Eligo in postulandum, vel postulo in eligendum: cum rem imperfectam significare noscantur: ad faciēdas electiones vel postulationes de cætero [g] procedatur: si secus actum fuerit, eo ipso irritum [h] decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo & postulo prout potest melius [i] de iure valere: cum incertitudinem [k] contineat, quenquam postulari vel eligi prohibemus: statuentes, quod contra factum fuerit, viribus omnino carere: nisi quādo probabiliter [l] dubitatur, vtrum quis sit eligendus, vel potius postulādus: quo casu is

B

bat. l. exemplo. sicut is qui dat opem vt aliquid perdat. Archidiaconus.

b *Eligo postulando.* sicut enim postulandus eligi non debet supra eod. cap. vlti. supra de elec. innotuit. sic nec eligendus postulari: quia postulatio soli gratiæ innititur supra eod. bonæ. ij. &. ca. pe. electio autē iuri cōmuni. de elec. publicato. & matrimoniale contrahitur vinculum: a de translat. inter. in princip. vnde olim indifferēter vtebamur his vocabulis, Eligo & postulo. & eligebamus postulandum, & postulabamus eligendum. lxj. distin. ca. statuim⁹. §. his omnibus lxiij. disti. literas hodie nō sic ꝓpter rationē supradictā: & quia qui postulat, nō consentit vt in virum: sed qui eligit, consentit. Not. tamen Innocen. supra eodem titul. c. j. ꝙ si solenniter postuletur eligendus, nihil agitur ratione prædicta: sed si minus solēniter, puta quia clericus subditus Episcopi petitur ab eo, nō est malum: postea tamen solennem electionem necesse est interuenire.

a Per consensum. s. illorum ad quos spectat eligere, quem eo animo exprimūt: & per consensum electi secutū. Io. And.

c *Eligo postulandum.* ista forma approbata videbatur per dec. de renun. post translationem. in prin. vel illa, de qua sequitur, Eligo in postulandum.

d *Vera electio.* per quem habet matrimoniū contrahi quo ad consensum eligētium, subsecuto postmodū electi consensu.

ADDITIO. Illa est vera electio quæ fit ab ijs siue ex eorum consensibus, qui ius habent eligēdi, & quasi matrimoniale vinculum contrahendi cum illo quē eligunt eo animo, vt sit sponsus suæ Ecclesiæ viduatę supra de elec. cum inter canonicos. Archid.

C

e *Vera postulatio* per quā nullum ius acquiritur: quod tamē isti tribuere intēdebant dicendo, Postulo eligēdo. Describi enim solet postulatio esse petitio gratię à superiore facta electio autē alicuius personæ ad prælationem vel societatē fraternam canonicè facta vocatio. *Postulatio quid est. Electio quid est.*

f *Aduersentur.* & sic repellendæ. lxxiiij. distin. gesta. xxiij. quæst. vij. quemadmodum supra de appel. solicitudinem. C. de fur. l. j.

Glossa seq. reci. per. q. alleg. pro. soluit contrarium, & contrariæ rationi respondet.

g *De cætero.* licet ista constitutio sit iuris veteris declaratorio: puto tamen per hoc verbum Papam præcedentes electiones sic factas noluisse comprehendere. Et potuit esse ratio: quia omni communi iudicio ante istam decretal. hæc forma bona esse putabatur: vnde iniiceretur laqueus ei qui communi iudicio non peccauit: quod esse non debet. ff. ad Macedon. senatuscon. l. iij. xxvij. quæstio. j. de viduis. & facit supra de translatio. inter corporalia. versi. fin. ibi, Maiorum secutus errorē &c. & bene etiā facit supra de diuor. gaudemus. in fi. & de conse. eccl. vel alta. aqua. in fi. vnde secundum hoc ad id quod. j. sequitur, Si secus actum fuerit &c. repete. De cætero.

Constitutio antiqui iuris declaratoriæ an trahatur ad præterita, si consuetudo et communis opinio prudentiū erat in contrarium.

D

Glossa seq. recitetur per quæstionem.

h *Irritum.* licet igitur sequatur admissio vel cōfirmatio talis electionis vel postulationis, non propterea conualescit. quia à principio nullū erat. supra de elec. dudū. & c. auditis: xvj. q. iij. c. placuit. §. fi. versi. quæ enim ab initio. j. de reg. iu. non firmatur. cum suis conc. & facit quod dicam. j. tit. prox. quàm sit. in fi.

i *Prout potest melius.* hanc formam approbat glos. supra. e. c. vlti. & Innoc. supra eo. cap. j. Ioan. Andreæ.

k *Incertitudinem.* vota autē incerta in electionibus & postulationibus reprobata sunt. j. tit. proxi. ca. ij.

Glossa seq. exemplificat & declarat.

l *Probabiliter.* in hoc igitur casu intelligatur illa Bernardi opinio. ipse etiam sic intellexit, prout ex verbis suis satis apparet. Et potest poni exemplum, quando dubitatur an quis in personatibus vel beneficijs cum cura assumendus attigerit. xxv. annum: vel an assumendus in Episcopum peregerit. xxx. annum supra de elec. cum in cunctis. vel dubitatur de monacho assumēdo ad prælaturam eiusdē: vel alterius ordinis, an sit expressè professus. infra tit. proxi. nullus,

Dubitatio probabilis, an quis sit eligendus vel postulandus.

nullus. In his enim & similibus casibus potest eligi & postulari, prout melius de iure valere poterit. Sic enim videm⁹, ꝙ ratione dubij admittitur libellus disiunctiuus. ff. quorū legatorū. l. j. §. qui autem. Et quod hic dicit, intelligo si dubitetur in facto. si autē dubitaretur ignorantia iuris, hic secus credo, tum quia peritiores consulere debuerūt, & quia iuris ignorātia nec est probabilis, nec excusat. ff. de iuris & fac. ign. l. regula infra de regu. iur. ignorātia. eo. libr. cū suis concor.

† De Anc. ex hoc tex. no. quòd necessariū est eligi alterū ex duobus iuribus incōpatibilibus, certa & deliberata electione: ideo institut⁹ in duobus testamēt⁹ si de validitate vtriusq; dubitet: & dicat se adire ex primo vel secūdo, prout melius potest: ex neutro indicatur adiisse. facit. c. vt quis duas infra titu. prox. text. est in. l. eū qui duob⁹. ff. de acqui. hære. Font.

a *Sic.* scilicet secundū hanc vltimā formā; eligo & postulo, & prout melius potest de iure valere. Et aduerte, quia nullā de his formis credo permissam, nisi vltimam. Hoc casu cum probabiliter est dubium, tum quia in eo casu est sola incertitudo, quæ admittitur cum probabiliter dubitatur: vt supra probaui. in alijs autem casibus insurgit cōtrarietas & res imperfecta: vt patet in textu: tum quia aliàs non video quare sic diuisisset istud cap. faciendo ibi, sub ea. §. & in priori parte ponēdo speciale & indeterminatum decretum: in secunda autem cum determinatione. & facit de deci. ad ad audientiam. Et hoc probo etiam per literam quæ sequitur, Postulatus & electus: quia ista sola vltima forma dicit, Postulo & eligo.

b *Consensus.* quem intra mensem post presentationem sibi factā exhibere tenetur infra tit. proxi. quàm sit. cū determinatione quæ ibi ponitur.

c *Ne in incerto.* concor. ad hoc, & ad id quod sequitur. j. tit. proxi. vt quis duas.

d *Necessariò teneatur.* quid si non elegerit? Dico totū viribus carere: vt supra, cū enim ista fuerit pœna superius imposita, nisi determinatio sequens fuerit obseruata, patet quòd locū habet hæc pœna prædicta.

e *Ad aliam.* viam.

f *Interdicta.* sic. C. de furt. l. j. ff. de tribut. quod in hæredē. §. eligere. Præiudiciales ergo sunt sibi adinuicē istæ viæ: alias enim electione vnius nō tolleretur altera. Facit quod no. de libel. obla. c. ij.

DE ELECTIONE &c. Dictum fuit supra tit. proxi. de vno modo instituēdi iudices siue ministros iuris puta de postulatione: nūc videndum est de alio modo: scilicet de electione. Et quia dubitari posset de potestate electi ante confirmationem vel consecrationem, ideo annectitur in rubrica, & electi potestate.

Diuisio.

S Tatuimus.} a Tria facit. Primo ponit statutum. Secundo pœnam contumacis in non veniendo. Tertio pœnā calūniosi. Secunda ibi, Sed si. Tertia ibi, Adiicientes. Et ista tertia subdiuiditur: quia duo facit. Primo ponit obiicientem in formā. Secundo illū qui obijcit in personā, ibi, Qui vero. Et hæc secunda etiā tria facit. Primo imponit pœnam. Secūdo aggrauat ibi. Ad. q. Tertio excipit ibi, Nisi. Ioa. Mo. dicit ꝙ primo ponit statutū quod secundo prorogat ibi, Hec autem Tertio imponit pœnā non probanti ibi, Adiicientes. An ille ꝙ. hęc autē determinet, proroget, vel restringat: ibi dicit circa text. Ioan. And.

a Istud. c. habet locū in appellatione iudiciali et extra iudiciali et in illa quæ interponitur ab iniusta collatione executoris dati à Papa. Domi. Fōt.

Præsupponendum est pro intellectu huius cap. illud quod habetur in cap. fi. infra eo. videlicet quòd cum electio est facta de aliquo, eligentes constituunt procuratorē ad præsentandum electionē superiori, & requirēdū vt illā electionem confirmet: qui superior non debet statim electionē confirmare, ne faciat contra dictū Apostoli dicentis, Nemini citò manū imponas: sed debet iste superior videre, an sint aliqui opponentes. Et si sint, debet illos citare peremptoriè, seu citari facere ad dicendum causas suę oppositionis. Si vero nulli reperiantur opponentes, debet decernere citationem generalē, & illam opponere in valuis ecclesiæ illius electi: vt si sint opponētes, cōpareant coram ipso ad certum terminum. Hoc præsupposito, Casus in hoc cap. sic figuratur. Vacante Abbatia monasterij sancti Cypriani Pictauis, monachi illius monasterij conuenerunt in vnum tractaturi de electione futuri Abbatis. Electione facta, illam præsentauerunt Episcopo Pictauiensi, & requisierunt vt ipsam electionem confirmaret, & electo committeret administrationem illius monasterij in spiritualibus & temporalibus. Episcopus decreuit suam citationem generalem contra opponentes. in termino assignato comparuerunt aliqui opponentes, qui

Sextus.

qui sic [a] postulatus fuerit aut electus, consensus [b] tempore viam electionis vel postulationis (ne in incerto [c] † vagetur) eligere necessariò teneatur, [d] redeundi ad aliam, [e] postquam vnam elegerit, sibi licētia penitus interdicta. [f]

DE ELECTIONE, ET electi potestate.

Innocentius quartus in concilio generali Lugdunensi.

Si aliquid opponatur contra prouisionē, electionem, vel postulationem factam ad personatum, dignitatem vel canoniam, in personam vel formam: & ob hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans & defendens, & quorum interest, à die obiectionis intra mensem arripiant iter eundi ad Papam. Ioan. And.

CAP. I.

STatuimus, vt si quis [g] electionē, postulationē, vel prouisionem [h] factā [i] impugnat [k] in

A

allegauerūt aliquas causas oppositionis: videlicet quòd ipsi fuerant spreti, & sic opposuerunt aliquid contra formā electionis. Nā vocatio est faciēda: tamen nō est de substātia electionis: hoc est, tenet electio de mero iure. c. ꝙ sicut. eo. ti. in anti. & c. quia propter. eo. ti. tamen si opponētes prosequuntur contēptū, faciūt ipsam electionē cassari. Vel etiā isti opponētes opposuerūt aliquos defect⁹ in ꝑsonam electi: puta ꝙ ipse erat imperfectæ ætatis, nō autē ꝙ esset illegitimus: quia ingressus religionis tollit maculam nataliū. Episcopus noluit admittere istas causas oppositionis: vel fortè cū caussæ essent irrationabiles, illas admisit: & in effectu fuit appellatū ad Apostolicam sedē. Quæritur, quid debeant facere opponētes & electus? Respōdet Ro. Pon. quòd ipsi debēt arripere iter Romanū intra mensem à tēpore appellationis, & debēt facere diligentiā secundū communē cursum, vt se præsentēt cōspectui Apostolico. Sed quid? Ponamus quòd opponētes comparuerunt, electus vero nō: vtrum teneantur longo tempore expectare ad hoc ꝙ procedatur in causa appellationis? Resp. quòd debent expectare electum per tempus hic contentum: quo tēpore elapso si non compareat electus, poterit procedi in caussa appellationis. Sed ponamus ꝙ opponētes non probauerunt defectum, quē obiiciebāt contra formam electionis. Respōdet, quòd ipsi opponentes debent multari in expensis, & vltra sunt suspendendi à perceptione fructuū suorum beneficiorum per triennium: & si intra illos tres annos se immisceāt illis beneficijs suis, sunt perpetuo priuādi. & hoc verū ꝙ sunt suspensi à fructibus beneficiorū quæ obtinent in illa ecclesia, & nō beneficiorū quæ obtinent in alia ecclesia. {Nullam super hoc.} Hic ponitur quædam comminatio. Nam Papa posset illum restituere si vellet, nec per hoc imponit sibi necessitatē. Not. primò ex isto. c. quòd ab electione facta, postulatione, vel prouisione potest appellari. vnde prouisio, vt hic accipitur, fit per deuolutionē ad superiorē: vt quando monachi peccant eligendo indignū, sunt priuati pro illa vice potestate eligendi: quę electio deuoluitur ad superiorē immediatū: & illud quod facit superior, vocatur prouisio. Aliquando superior hoc facit iure suo, sicut plures Abbatiæ habent prioratus cōuentuales sub se, quos cōferunt Abbates iure suo, & nō eligūt monachi illius prioratus conuentualis: & talis collatio quā facit Abbas de prioratu cōuentuali, vocatur prouisio, & ab illa potest appellari. Not. vlterius, ꝙ cū appellatur ab electione, prouisione, vel postulatione ad Apostolicā sedē, appellans & appellatus debet arripere iter ad curiā Romanā intra mensem: & vna pars tenetur expectare aliam partem per. xx. dies: quibus elapsis poterit procedi in causa appellationis. Et sic in causa electionis poterit ꝓcedi ad testiū receptionē, lite nō cōtest. c. quoniā frequenter. vt lite nō contest. in anti. No. vlterius, quòd si aliquis ad impediēdū confirmationem electionis aliquid opponat contra formā, & nō probat illud, condēnabitur in expēsis. si vero opposuerit aliquid cōtra personā electi, etiā condemnabitur in expensis: sed vltra suspensus est triennio à beneficijs suis quæ obtinet in ecclesia cuius prouisionem vel electionem voluit impedire.

Prouisio quæ dicatur.

D

g *Si quis.* vel si qua [b]. xvij. quæst. iiij. si quis suadente. & de sentent. excommu. mulieres. saluo tamen eo quod dicitur infra eo. indemnitatibus. §. porro. & §. seq. & ad hoc infra eo. generali. Ioan. And.

b Idē Do. etiā si laic⁹ not. in. c. super his. de accusa. Font.

h *Prouisionem.* factam vel ex superioris officio, vel ex negligentia subditorū. s. eo. ti. ne pro defectu de cōces. præb. c. ij. vel suo iure: quia fortè ad eū pertinet prouisio, & prouidendo eligit & cōfirmat: quod dic vt no. de elec. cum inter canonicos. Et dixit hic In. ꝙ hæc decre. locum habet ante confirmationē: post vero non. & hoc verū, nisi eligendo confirmaret: puta per prouisionem factam, vt hic.

Prouisio habet vim electionis & confirmationis.

Glos. seq. quærit, opi. ponit & soluit distinguendo.

i *Factam.* quid de facienda? Dixit Abbas hic, quòd idē, cum vtrobique eadē sit ratio. Credo quòd si contra certam personam appellat: vera sit opinio prædicta, aliàs nō. & hoc probatur. j. eo. qui contra certā. nam quod ibi dicitur de decre. vt circa. j. eo. eadem ratione intelligam & de ista.

Glossa seq. ponit & exponit dictum Innocentij.

k *Impugnat.* Dixit hic Inno. ꝙ nullo se opponēte, is ad quē pertinet cōfirmatio, poterat cōfirmare nulla citatione facta,

& nullis edictis propositis.Idẽ in consecratore & ordinatore,ꝙ in confirmatore verum erat secundum sua tẽpora:hodie secus.š.eo.tit.c.vlti. Tamẽ nullo se opponẽte ipse habet inquirere de meritis eligẽtiũ,& persona electi:supplet enim in causis electionũ de facto. Quod dic vt no.xxviij.d.prius quàm.&.š.de ele.cũ nobis olim. & de postu.præla.bonæ.j.

formam † [a] obiiciens aliquid, vel personam, [b] & propter hoc [c] ad nos [d] appellari [e] contigerit: tam is qui opponit, [f] quàm qui defendit, [g] & generaliter omnes quorum interest, & quos causa contingit, [h] per se, vel per procuratores [i] ad causam instructos, ad sedem Apostolicam à die obiectionis iter † arripiant [k] intra mensem. [l]

Si pars altera expectata per viginti dies post aduentum alterius non venerit, in negotio procedatur. Ioan. And.

Sed si pars alia [m] non venerit, per viginti dies [n] post aduẽtum [o] alterius expectata: in electionis [p] negotio, nõ obstante cuiusquam [q] absentia, [r] sicut de iure [s] fuerit, procedatur.

Hæc autẽ [t] in dignitatibus [u], personatibus & canoniis obseruari volumus & mãdamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis. Non probans quod obiicit in personã, est à beneficiis triennio suspensus, & perpetuò priuatus, si se interim ad illa miscuerit. Hæ pœnæ locum nõ habent, si legitimè pateat eum calumniosum non fuisse. Ioan. Andreæ.

Adiicientes, vt qui plenè [x] non probauerit ꝙ in formam opponit: ad expẽsas quas propter hoc pars altera se fecisse

a *Formam.* supra eo. quia propter. quædã tamen ibi contenta, sunt de substantia, quædam vero non: vt ibi no. in glo. Dic vt. j. Bern.

Glos.seq.recit.per quęst.ponit antiquã opi.Ber.& contrariũ ipsius & Innocen.

b *Personam.* electi: idem si opponatur in personam eligentium: vtrumq; enim electionẽ reddit inualidã.š.eo. cum in cunctis. cum vintoñ.congregato. & in pluribus alijs cap. & supra de consue. cum dilectus secundum Bern. olim tamen ipse idem dicitur mutasse & dixisse cum Inno.contrarium:maximè cum hic dicatur, Personam, in singulari.Nec est bona ratio secundũ Inno. dicere, Vitiũ eligentium reddit electionẽ nullã: ergo eadẽ pœna tenetur: quia & vitium formæ reddit nullam electionẽ:& tamen non est eadem pœna,quæ in persona:vt patet.j.dico tamen secũdum ipsum Inno.quòd licet nõ sit idẽ quantũ ad huius constitutionis pœnam,tenetur tamen ire,& appellationem prosequi : & potest hæc obiectio melius dici contra formam, quàm contra personam.

c *Propter hoc.* No.quia exprimi debẽt omnia & singula quę opponuntur,& iuramẽtum interuenire,& nõ expressa prosequi non poterit appellans.Quod dic vt.j.e.vt circa.& hæc vera,cum in his casibus extra iudiciũ appellatur: secus si in iudicio:vt.j.e.tit.constitutio.

Glossa seq.recit. per quæst.ponit opi.& soluit.

d *Ad nos.* secus si ad alios secundũ Compo. Ab.autem neutrum firmat. Alij contra.scilicet Host.satis credo per decre. j.eo.cupientes.& per hoc verbum,quòd hoc locum habeat solum in appellationibus interpositis ad Papam, cum à iure exorbitet:& sic ad consequentiam trahi non debet infra de reg.iur. quæ à iure. cum suis concor.probat cle.eo.tit.caussam in princip.

e *Appellari.* etiam si non appelletur? sed immediata subiectio confirmationes harum deducat ad Papam. In regularibus & cathedralibus ecclesijs tene quod habes.j. eo.cupientes.

Glos.seq.successiuè format & soluit duas quæstiones.

f *Opponit.* sed nunquid illi qui se opponunt, & nõ appellãt, venire tenentur?Respondeo,illi soli venire tenentur,qui appellant,vel quorũ nomine appellatum est, vel qui appellationẽ ratam habuerunt expresse:alij autem qui solum se opponunt, venire non tenentur: videntur enim suo iuri renunciare,& electioni acquiescere.ff.quando ap.sit.l.j.§. solent. ff.de ap.scio.vnde illorum absentia non obst. procedetur in negotio:tunc enim est appellandum,cum ordo decretũ electionis interponat:vt in prædicto.§.solent. victoria tamen eorum qui appellauerũt,omnibus proderit.C.si vnus ex pluribus.l.1.š.de appel.tua.cum si.Quid si ille qui appellauit,dolose non prosequitur:[a] nunquid qui non appellauit: potest negotium assumere,etiam inuito eo,qui ex fide non prosequitur?Videtur quòd sic.ff.de ap.l.ab executore.§.alio condemnato.Ber.& Inno.& facit ad hoc.c.vltimum.j.eo.lib.de ap.concertationi.

g *Qui defendit.* scilicet electus,postulatus,vel in cuius persona facta est prouisio.Ioan. Andreæ.

h *Contingit.* sicut adhærentes.j.eo.vt circa.

i *Per se vel per procuratores.* in cathedralibus & regularibus ecclesijs hoc restringitur per decre.j.eo.cupientes.vt per se tãtũ ire teneantur,nisi ex iusta causa,vt ibi. & de personis instructis dic vt ibi.

k *Iter arripiant.* statuitur hic.&.j.e.cupientes.terminus ad iter arripiendum:sic supra de app.ad hoc.&.c.personas.& de re iudi.cum causa.&.ij.q.vj.c.ei qui.§.appellatore.

l *Intra mensem.* qui currit ab interpositione appellationis factæ coram appellato, vel ipsius speciali procutore ad caussam, vel post notificationem alteri eorum debito modo factam. Quod dic vt in cle. eo. tit. caussam. quæ determinat hic & alibi scripta: vt ibi.not.in glos.j.& in glos. quid ergo.

m *Pars alia* opponens vel defendens.Ioan.And.

n *Per viginti dies.* similis dilatio tẽporis š.de consue.c.vlti.supra de cri.fal.dura.š. de cler.exc.mi.illud.

o *Post aduentum.* æquior tẽporis cõputatio est illa quã habes.j.e.cupientes.§.ꝙ si per.Sed non est mirũ,cũ ibi pœna priuationis imponatur, hic autẽ pœna soli⁹ processus in absẽtia.

p *Electionis.* postulationis, vel prouisionis.

q *Cuiusquam.* prædictorum.

Glos.seq.rationem reddit,& declarat duplicẽ absentiã.Secũdo tractat, an veniẽs facto iã processu, qui sit post litẽ contestatã,petat libellũ dari,vel contestationem fieri:& dicit ꝙ non. Tractat demum,quid si negetur procurator,& ponit tria dicta Inno.quæ in fi.declarat.

r *Absentia.* vbi enim agitur de spirituali matrimonio cõtrahendo,absentia contumacis partis non obest:vt hic,&.š.eo. dudũ.j.& idẽ in carnali etiam contracto.š.vt lit.non contest. accedens.ij.&.c.quoniam.§.porrò. Et citata est hic pars interpretatiuè:ad idem.š.de app.sepe.terminus enim prefixus loco peremptoriæ citationis habetur:vt ibi Bern. Et quod dicit absentia,intelligas quandocunque contingẽte,siue ab initio,quia non venit :siue ex post facto : quia venit & contumaciter recessit..š.de iudic.c.j.xj.q.iij.certum.&. j. de eo qui mit.in pos.eum qui.š.vt lit.nõ conte.quoniam.§.porrò. &.§.quod si forsan.Et vt dixit Inno. si processum fuerit ad aliquod de illis, ad quod non proceditur lit.nõ contest.puta ad receptionem testium,vel huiusmodi:si postea veniat,& libellum petat,vel litis cõtestationem fieri: audiendus nõ est: [b] fecit enim eius contumacia, quòd lis habeatur pro contestata. Item si procuratori postmodum obiiciatur, quòd non sit procurator : non est postea cogendus probare mandatum ratione prædicta.ff.de procura.Pomponius.§.ratihabitionis.Alij dicunt,& videtur securius secundũ Inno.quòd licet de ijs quæ egit ante aduentum partis,non sit cogendus probare mandatum : tamẽ iudex vlterius non admittet eum procuratorio nomine agentẽ,nisi mandatum probet: tum secundum eum,cum hoc videatur esse de quadã æquitate nõ scripta:tum arg. prædictæ legis Pomponius. Satis videtur, quòd si in remotis partibus ageretur caussa, nec de facili posset probari procuratio, quia fortè amissa est: quòd & tunc non probata procuratione procederet iudex vsque ad finem caussæ. Hæc omnia vera dici possent ad partis petitionem: credo tamen, ne iudex laboret in vanum, quòd procuratorem compellere poterit exhibere mandatum, vel cauere, si dubitatur:arg.supra de procura.c.j.& de iudi.caussam quæ.cum si.

s *Sicut de iure.* de iure autem est vt distinguatur,an appellans sit præsens,an appellatus,secundum formam decre.j.de appel.cordi.secundum Inno.

t *Hæc autem.* scilicet quæ dicta sunt superius. Nam hæc clausula omnia superiora respicit,supra de rescrip. olim.§. vlti. Hostien.

Glossa seq.ponit quatuor æquiparationes.

u *Dignitatibus.* hic æquiparãtur hęc tria,dignitas,personat⁹, & canonia.Alibi æquiparantur dignitas, personatus & beneficium cũ cura animarum supra de fil. presby.nimis.Alibi personatus & beneficium curam habens.š.e. tit.dudũ.ij. Alibi personatus & ordo presbyteralis.š.ne cle.vel mona.super specula.§.quia vere.In dignitatibus tamen cathedraliũ vel regularium Ecclesiarum, quarum confirmatio vel ex immediata subiectione,vel ex appellatione ad Papã spectat,tene quod habes.j.eo.cupientes.

Glossa sequens soluit contrarium.

x *Plenè.* Not.quia non sufficit semiplena probatio: [c] ratio, quia perit iure alterius:& sic nõ ob.š.de procura.ex insinuatione.cũ si.& dic,plenè,& legitimè.& modos probandi habes.š.de restit.spolia.cum ad sedem.in fi.

Glossa

†No.quòd ille dicitur impugnare actũ qui opponit aliquid cõtra formã act⁹ vel contra personã in cuius cõmodum dirigitur executio actus. Quod not. quia quãdoq; testatores priuãt impugnãtes testamentũ, ꝙ ille diceretur impugnare qui exceptiones opponeret.

† No.quòd quandoq; appellanti statuitur termin⁹ ad iter arripiendũ. et de his terminis vide gl.supra de ap. personas Do.

Opponentes contra electionem & non appellãtes an teneantur venire ad sedem Apostolicam.

a Iudex de hoc inquiret: & hoc inuēto omnia retractabit. c.fi. supra de collu.Do. Font.

† No.quòd primus actus in summariis iudiciis, qui in plenariis fieri non potest nisi lite contestata: excludit dilatorias:vnde de iuramẽto de calũnia in causa beneficiali præclusum est dilatoriis. Nota secũdo,quod cõtumax veniens debet causam capere, vt eã inuenit. Tertio not. ibi, nõ credo tamen, exclusus ab exceptionibus,potest nihilo minus proponere exceptionẽ quæ reddit iudicium retro nullũ. Do. Philip. Font.

c Nec ideo excusatur ab expẽsis. de Ancha.

Probatio semiplena nõ sufficit, vbi ius exigit plenã.

docuerit, [a] condemnetur.

Qui verò in probatione [b] defecerit [c] eius quod obiicit in personam, à beneficijs [d] Ecclesiasticis triennio nouerit se suspensum: ad quæ [e] si intra illud tempus [f] propria temeritate [g] se ingesserit, eis ipso iure perpetuò sit priuatus, [h] nullã super hoc de misericordia spem [i] aut fiduciam habiturus: nisi manifestissimis [k] constiterit documentis, quòd ipsum à calumniæ [l] vitio caussa probabilis & sufficiens [m] excusaret.

Idem.

Vota conditionalia & alternatiua & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adiectis, & recidunt in purè consentientes. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

IN electionibus & postulationibus, ac scrutiniis, [n] ex quibus [o] ius oritur [p] eligendi, [q] vota conditionalia, [r] alternatiua [s] vel incerta [t] penitus reprobamus: statuentes, vt huiusmodi votis pro non adiectis habitis, ex puris consensibus celebretur electio: †

Glossa seq.ponit dictum,& soluit contrarium.

a *Docuerit.* taxatione & iuramẽto præmissis:quod dic vt no. supra ꝙ me.cau.c.vlt.De huiusmodi expẽsis dic vt no.de do. & contu.finem.&.ij.q.j.in primis.§.gloriosus.gl.j.& adde ꝙ habes.j.de app.cũ appellationibus. Et bene dixi, taxatione & iuramẽto:quia taxatio iuramentũ sequi non potest. nec ob.ff. de in lit.iur.l. videamus.§. iurare. quia loquitur de iuramẽto in litẽ, quod est de affectione:vnde illud bene potest sequi taxatio, quia nulla fit verecundia iuranti: quia poterat ex affectu æstimare centũ rẽ quę nõ valebat quinquaginta:pone exẽplum in libro tuo. Sed hic loquimur de iuramẽto ꝙ est de veritate: vnde si postquã iurauit se centũ expendisse,de mandato iudicis fieret taxatio,iniuria & verecundia esset iuranti.

b *Qui verò in probatione.* videtur dicendum plena,vt premittitur suprà proxi.dicit Hostien.scilicet saltẽ semiplena: & in hoc iste.§.diuersificatur à litera præced.Archid.

Glos.seq.primo soluit contrariũ,secundo quærit,arg.pro & contra:soluit, & contrarijs respondet.

c *Defecerit.* hanc pœnam incurret, non simpliciter appellans, sed qui probandi onus assumpserit: quia licitum est ab appellatione recedere.ij.quæstion.vj.cap.ei qui.§. appellatore cessante.&. §. siquis libellos.ff.de in ius vo.l.quamuis. & sic recedendo euadet hanc pœnam. Sed nunquid hoc casu appellans qui non venit, saltem in expensis appellato condemnabitur legitimè comparenti? videtur quòd sic.C. de iis qui accu. non pos. qui crimen. nec enim in præiudicium alterius potuit mutare consilium infra de reg. iur. mutare.cum suis concor. Econtra videtur, quia non interest appellati : iam enim in absentia eius procedi potest,ac si præsens esset:& est si. quòd not.supra de dolo & contum. cap.vltim. & ad hoc facit. ff.de arbit.l. si cum.§. si arbiter. versi. sed in aliquem.&.ff.de pœ.l.sanctio legum. Solu. dic eum teneri ad expensas.nec ob. quod dicitur quòd non interest appellati : quia immo interest: quia multa potuisset per confessionem eius, si præsens fuisset,habere. Nec ob.l. sanctio. quia condemnatio expensarum nõ imponitur sicut pœna , sed tanquam interesse appellati secundum Compost.

Glossa seq.soluit duas quæstiones.

c *Defecerit.* intellige secundum Compost. hanc pœnam locum habere siue crimen aliquod obiectum fuerit, siue defectus : cum generaliter loquatur. Et si plura quis obiecit, euitat hanc pœnam, si vnum solum probat,quod ad cassationem sufficiat supra de rescrip. inter cætera . Item quia pœnam hanc patitur excipiens præter ius cõmune: de accusa.super his. Item prodita est in illorũ odium, qui ordinationem impediunt:sed ex quo vnum probauit, patet quòd non fuit in fraude.

d *Beneficiis.* quæ in illa Ecclesia obtinet:vt.j.e. si compromissarius.in fine.

e *Ad quæ.* beneficia.

f *Tempus.* trium annorum.

g *Temeritate.* secus autem si auctoritate superioris, vel si restitutus fuisset. C. de sent.pas.& re.l.j.ij.q.iij. cap. si quem.§. accusatorum.

Glossa sequens quærit,& remittit.

h *Priuatus.* nunquid ille ad quẽ collatio pertinet,statim possit illa conferre? Dic vt dicam.j.eo.commissa.

i *Spem.* nec enim sub spe veniæ debet quis peccare:vt supra de cle.excom.mi.illud.de conse.distin.iiij.quando quis.

k *Manifestißimis.* ij.q.viij.sciant.C.de proba.sciant.

l *Calumniæ.* Not. in excipiendo, accusando & denunciando quem calumniari:de ac.super his.ij. q.iij.qui non probauerit.& quæst. viij. qui crimen. & de calum. cum dilectus. Ioannes And.

Glossa sequens exemplificat,notat & remittit.

m *Sufficiens.* defecerũt testes qui testificari promiserãt, [a] probaueram illum excõmunicatum, qui tamẽ clanculo se prius absolui fecerat:ad hoc.ij.q.iij.paulum.de cler. excomm.mi. proposuit. Et no.quod in causa appellationis non indistinctè condemnatur victus victori in expensis.Quod dic vt dixi.j.de regu.iur.ignorantia.

Taxatio quare non potest sequi iuramẽtũ veritatis sicut potest sequi iuramentũ affectionis.

Appellans nõ comparens, an debeat condẽnari in expensis appellato legitimè comparenti.

Opponens plura crimina contra electũ, & vnũ solum probãs, an euitet pœnam.

Calumniæ probabilis excusatio.

a No.quòd promittens testificari nõ est suspect⁹.facit c. dilectus.de capel. mona.Font.

IN *electionibus.* Duo facit:quia primo tria reprobat:secundo ibi,Statuentes.declarat,& punit.Io. And. CASVS. Vacante aliqua ecclesia cathedrali vel regulari,canonici vel monachi illius Ecclesię conuenerunt in vnum,tractaturi de electione futuri prælati.qui canonici vel monachi erant. xij. numero: quidam ex eis dederunt vota sua conditionalia, alternatiua & incerta : quia dixerunt.Eligo talem,si talis eum elegerit:& sic votum fuit conditionale. Vel dixerunt,Ego eligo talẽ, vel talem : & sic votum fuit alternatiuum. Vel dixerunt. Ego eligo illũ quem talis eliget:& sic votum fuit incertum: vtrum valet ista electio? & vtrum ista vota computãtur ad augendum numerum? Respondet Roman.Pontifex,quòd ista vota cõditionalia alternatiua, & incerta, non augent numerum, & sunt nulla ipso iure,ita quòd tota potestas eligendi remansit apud alios qui purè elegerunt.

Glossa seq.ponit tres significationes scrutinij.

n *Scrutiniis.* scrutinium multis modis dicitur : scilicet catechismi. de maio.& obe.iis qui.& de capel. mona. dilectus. & de illis loquuntur canones,de conse. distin. iiij.ante baptismum.& c. seq.Item dicitur illorum,qui ad ordines vel dignitates promouentur, examinatio supra de scruti.cap.vno. Item dicitur inquisitio voluntatum quæ fit secreto in electionibus faciendis supra.e.quia propter. & sic sumitur hic. ADDITIO. Host.ponit hic.xiij.modos quibus dicitur scrutinium.Ioan.And.

o *Ex quibus.* scilicet scrutiniis: & intellige publicatis supra e. publicato. ADDITIO. Quia aliter nõ oritur ius eligendi. Ioannes And.

p *Ius oritur.* saluo eo quod habes.j.e.perpetuo. ADDITIO. Ius oritur.id est,ex legitimè factis.q.d.si crimina aliàs essent malefacta,non recideret in alios ius eligendi.Inno.

q *Eligendi.* vel postulandi supra eo.titu.scriptum.

r *Conditionalia.* id est sub cõditione prolata,hoc modo,Cõsentio in A.& si noluerit,consentio in B.vel consentio in A, si nouit iura, vel, si habuit maiorem partem Capituli : vel,si Decanus in eum consenserit.

s *Alternatiua.* eligo A,vel B,Cardinales.tamen interdum sub his formis conditionalibus,& alternatiuis eligũt : & per has formas veniunt ad duas partes,vt dicũt moderni:& sit in eis speciale sicut & reliqua. j.eo.licet.&.j.c.proxi.

Glos.seq.primo ponit exẽplũ,& huius iuris causam,& ius antiquũ.Secũdo notat inducẽs quatuor similia.Tertio quærit & soluit.Infert ex solutione,& contrarium tenet.

t *Incerta.* Eligo illum, quem Archidiaconus eliget.omnia talia vota non valent, quia certum consensum non exprimunt:& ideo merito reprobantur, licet olim admitterẽtur, vt colligitur & no.lxj.di.studij. &. lxxxv.dist. Archidiaconum.sed ex illis ca.illud non colligitur. & sic etiã posset intelligi supra eo.titu.cum terra. Not. ergo quòd hi sunt legitimi actus,qui conditionẽ non recipiunt.ff.de re.iur.actus legitimi.&.j.de reg.iur.actus.vbi de hoc. Certa enim debet esse persona eligenda, sicut iudex, arbiter, tutor & procurator supra de rescrip.ad hæc supra de arbi.innotuit.ff.de testa.tu.l.tutor incertus.ff. de procu.l.ij. De procuratore tamẽ dic vt.j.de procu.c.j.Sed nunquid quod hic dicitur de postulatione & electione, habeat locum in collatione seu prouisione? Dic quòd sic, secundum Compost. & propter eandem rationem, nisi sit talis conditio, quæ insit de sui natura,puta confero tibi talem Ecclesiam vel præbendam, si vacat, vel si capax es.talia enim non faciunt actum conditionalem, vt si dicat, Do Titium tutorem si satisdederit:vel Titio lego.x. si hæreditatem adeat hæres. ff.tuto. l.muto.§.j.de præben.significatum.Vnde & Papa & eius executores cotidie conferunt præbẽdas cũ conditione,Si vacat. Sed in hoc quod dicit Cõpost.ꝙ valet electio facta si vacat: contrarium posset dici cũ tẽpus eligẽdi non currat ignorãti : de conces. præbẽ.quia diuersitatẽ. non ergo debet eligere prius q̃ sciat vacare.Nec obstat quod dicitur de tutore dato, si satisdederit:& legato relicto, si adierit:quia illæ sunt de futuro,& insunt aliàs.quare non eadẽ ratione valeret, cõsentio in illum, in quem maior & sanior pars &c. cum hoc etiam videatur

†No.primò quòd ex sola electione non oritur ius, sed ex scrutinio exinde secuto: de quo aliquid infra. Not.secũdo quod deponens votũ incertũ, vel cõditionale,nõ priuatur potestate eligendi: sed vox sua nõ computatur in numero pro illa vice. Do.

† Not.hic tex. iuncto princ. quòd appellatione electionis venit etiam postulatio Do. Font.

Scrutinium trib⁹ modis dicitur.

Iudex & multi alij debent esse certi.

Beneficij collatio cõditionalis, seu alternatiua, vel incerta, an valeat.

Conditio inhærés de ſui natura, an reddat actum cõditionalem.

¶ *No. quòd deponens vota hic expreſſa, non priuatur poteſtate eligendi, ſed vox, ſua non cõputatur. Do. Font.*

ineſſe ſupra e. quia propter. Nã & video q̃ cõditio quę ineſt ſi exprimatur, facit legatũ conditionale. ff. de leg. j. l. ſi ita legatum ſit. §. j. & de hoc vide quod dixi. j. de ſpon. c. vno, in vlt. gloſ. Io. An. ADDITIO. Cõditio ergo, quæ de ſui natura ineſt, non facit contractum conditionalem: vt no. viij. q. iij. in ſumma. & not. de elec. ſignificaſti. in ij. gloſ. & de ſeruis non ordi. eo libentius. in gloſ. ij. & de reſtit. ſpol. olim. j. in gloſ. ij. Contrarium no. hic in iſta gloſ. Solu. ſi apponitur & exprimatur, nihilo minus facit contractũ conditialem. Sed non ſi exprimatur, ſed relinquitur diſpoſitioni iuris ſic diſponentis, & petitur ſic fieri, non cenſetur conditionalis, dato quòd ius ſub cõditione diſponat. Ad hoc quod no. de ſpon. ca. vno, in gloſ. fi. j. eo. libro. Hiẽron. Clarius Brixi.

voce illorum qui non purè conſenſerint, ea vice † in alios reſidente.[a]

Gregorius decimus in generali concilio Lugdunenſi.

Gloſſa ſequens recit. per obiectionem.

a *Reſidente.* quia ſi ex xij. canonicis. iiij. ſic eligant, poteſtas eligendi ſic remanet apud reliquos. viij. ac ſi ipſi. iiij. de capitulo non eſſent: ita quòd valebit electio facta ab illis. viij. vel maiori parte ipſorum. Et nc, quòd licet pœna decre. cum in cunctis. non habeat locum niſi electione ſecuta: vt. j. eo. tit. perpetuo. iſta tamen etiã ante electionem locum habet, cum dicat, Scrutinijs. Vnde etiam ſi non ſit ad electionem proceſſum: dummodo in ſcrutinium fuerit votum tale depoſitum, incurrit deponens hanc pœnam ex ipſo conſenſu: cum non dicat, voce illorum qui elegerint, ſed voce illorum qui conſenſerint.

a *Reſidente.* alias recidente. Ioannes Andreæ.

VBi *periculum.* } Diuiditur in. vj. partes. Secunda ibi, Hoc ſacro. Tertia ibi, Porrò. Quarta ibi, Præterea. Quinti ibi, Cæterum. Sexta ibi, Quia vero. ADDITIO. Et partes poſſunt ſubdiuidi ſecundum Ioann. Mo. quia primo tractat de Cardinalibus intrantibus, conclaue: ſecundo de non ingredientibus vel exeuntibus, ibi, Sanè. Hæc autem prima iterum poteſt ſubdiuidi: quia primo tractat de expectatione abſentium, & de ipſis ingredientibus conclaue, & de ſeruitoribus eorum. Secunda ibi, In eodem. dat modum habitandi in conclaui. Et hæc facit quinque: quia primo prohibet velamina. Secũda in. §. nulli prohibet acceſſum, miſsionem nuncij vel ſcripturæ: & contrafacientes excõmunicat. Tertio in. §. conclaui. dat modũ habendi cibum & potum in conclaui. Quarto ibi, Prouiſionis. prohibet pendente proniſionis negotio aliquid per Cardinales de camera recipi: & punit contrafacientes ibi. Idem prohibet Cardinales alteri negotio intendere, duos caſus excipiens. Boati. in diuiſione concordat, & aliud hic non gloſſat. Fran. diuidit in. vij. partes: & primam protẽdit vſque ad. §. verum ſi quod abſit. ſecundam vſque ad. §. ſanè. tertiam vſque ad. §. porrò. In alijs concordat. Clericus Piſanus facit. viij. partes. in ſecunda concordat: tertiam facit ibi, In conclaui. quartam ibi, Prouiſionis. quintam ibi, Idem. ſextam ibi, Sanè. ſeptimam ibi, Prætẽrea. octauam ibi, cæterum. vſque ad finem. Ioan. Andr. Iſtud c. legitur vnico contextu vſque ad finem. Et in principio huius cap. primo ponitur cauſa conſtitutionis, & iuris veteris conſeruatio, proteſtando quòd non intendit reuocare. c. licet de vitanda diſcordia. c. tit. in an. vbi dicitur, quòd ſi Cardinales in electione Romani Pontificis ſint in diſcordia, & duæ partes Cardinalium conueniant in aliquem: ille eſt habendus pro Romano Pontifice, non obſtante contradictione tertiæ partis. ſed ſi tertia pars Cardinalium opponat exceptionẽ, non eſt admittenda. Poſtea in ſecunda parte ſtatuit quomodo & in quo loco debeat celebrari electio Romani Pontificis, ſiue in Romana ciuitate, ſiue in alia. vnde in ciuitate in qua moritur Romanus Pontifex, debet à Cardinalibus electio fieri: & ſi ſint abſentes, ſunt vocandi & expectandi per decem dies, & quem modum debeant ſeruare. Poſtea in tertia parte prouidet vbi ſit facienda electio quando Papa moritur non in ciuitate vbi eſt curia Romana, ſed moritur extra curiam: quia fortè proficiſcebatur ad aliquam peregrinationem cum ſuis familiaribus, & mortuus eſt. De forma nihil dixit, quia eadẽ forma ſemper eſt ſeruanda. In quarta parte Romanus Pontifex ſiue concilium generale (quia iſta conſtitutio fuit facta in concilio generali) conſiderans quòd Cardinales poſſent recedere à forma iſtius conſtitutionis diabolo ſuggerente, & ſic poſſent retardare electionem propter ſuam diſcordiam: deputauit executores Dominos temporales loci in quo erit celebranda electio. Qui domini temporales poterunt ipſos Cardinales includere ſine metu excõmunicationis, & eius alimenta denegare ſecundum formã contentam in hoc capitulo: quia

A Cardinales debebũt eſſe cõtenti vno ferculo in die: & ſi intra quinq; dies nõ poſsint cõcordari, dabitur eis panis & aqua. In quinta parte inhibet Cardinalibus, ne pactionibus & iuramentis ſe adſtringant ad aliquẽ eligendum: ſed in arbitrio cuiuſlibet remaneat ſecundũ ſuã cõſcientiã. In ſexta & finali parte monet & hortatur Chriſti fideles, vt audita morte Romani Põtificis, ipſi cõtinue orẽt pro Romana Eccleſia: & q̃ prælati hortẽtur ſubditos ſuos ad orãdum pro Romano Põtifice. Hoc habet iſtud capitulum vſq; ad finẽ. Et iſta diuiſio ſit loco poſitionis caſ⁹. Text⁹. {Diſpẽdijs.} ideſt dãnis & incõmodis {Abſentes expectare,} Hic eſt vnũ ſpeciale in electione Romani Põtificis: videlicet q̃ prælatẽtes nõ tenẽtur expectare abſẽtes, niſi per decẽ dies nec tenẽtur illos expectare: licet ſec⁹ ſit in alijs electionibus aliorũ prælatorũ à Romano Põtifice. Nã in cæteris electionibus vocãdi ſunt abſentes. c. quia propter. c. ſicut eo. ti. in ant. {Extũc} id eſt elapſis decẽ diebus {Seruientibus} id eſt famulis: & quilibet Cardinaliũ nõ poteſt ſecũ ducere ad Palatiũ in quo facienda eſt electio, niſi vnũ ſeruitorẽ: tamen datur ſibi Cardinali electio an velit q̃ ſit clericus vel laicus. Et iſtud verũ, niſi Cardinalis eſſet detentus tam graui infirmitate, q̃ vnus ſeruitor non ſufficeret: tunc enim permitteretur ſibi habere duos famulos· {Vnum conclaue} id eſt vnam cameram. {Velamine.} dicit gloſ. id eſt cortinis. Secretam cameram. } pro depoſitione ſuperflui ponderis naturæ. Conclaui prædicto. } & dicit q̃ debet claudi, ita q̃ nullus intret. Sed quomodo miniſtrabuntur eis neceſſaria? Hic prouidet vt dimittatur aliqua parua feneſtra, per quã miniſtrabuntur victualia neceſſaria. quæ feneſtra debet eſſe ita arcta, quòd per eam nullus poſsit intrare & exire. {Prouiſione} id eſt electione. {Intra tres dies.} & ſic durãtibus tribus diebus poſſunt eis miniſtrari tria fercula: ſed poſt tres dies ſolũ eis miniſtrabitur vnũ ferculũ. Quid ſi vnus velit vnũ ferculũ, alius aliud: puta vnus vult carnes bouinas, alius capones, alius perdices? Dicũt Doctores, q̃ eſt miniſtrandũ vnum ſolũ ferculũ omnibus, & non ſunt eis miniſtranda diuerſa fercula: quia aliàs poſſet fieri fraus. Nam ipſi ſibiipſis miniſtrarent diuerſa fercula. {Intromittat.} durante electione non debent ſe de alijs rebus intromittere, niſi grande periculum immineret: vt dicit hæc litera. {Suffragio} id eſt vocẽ. {Prætereà.} executores poterũt Cardinales cõpellere etiam corporaliter ſine metu excommunicationis: veruntamen non debent eos arctare vltra modum, aliàs ipſi executores incurrũt ſententiã excõmunicationis, non obſtante quocunque priuilegio. Nã ſunt aliqui Domini tẽporales, qui habent priuilegium vt non poſsit excõmunicari nec à canone, nec ab homine, ſicut rex Frãciæ dicit ſe habere priuilegiũ, vt non poſsit excõmunicari nec à canone, nec ab homine. Tamen papa intẽdit derogare illis priuilegijs. {Ciuitas.} Si ciues videant q̃ eorum Dominus nõ vult exequi iſtã conſtitutionẽ, ipſi hoc debent facere: aliàs enim ipſi ciues punirentur, quia excõmunicarẽtur, & eorum ciuitas poneretur ſub interdicto Eccleſiaſtico. Nam ex quo culpa eſt grauis & magna, etiam debet eſſe magna pœnitentia. {Vbi primum} id eſt quàm primũ. A clero & populo.} Vnde exequiæ Papę nõ debent fieri expenſis ſolius cleri, ſed populus debet contribuere. Nota ex iſto. c. nõ tabilia principaliorẽ. Primo nota ex principio capituli, quòd vbi eſt maius periculũ, ibi cautius eſt agendũ: cõcor. authen. apud eloquentiſsimum. de fide inſtru. C. vbi dicitur quòd in cauſa criminali iudex debet examinare teſtes, licet in cauſa ciuili poſsit vices ſuas alijs committere: quia in cauſa criminali maius periculum vertitur, quàm in ciuili. Nota locum in quo debet celebrari electio Papæ quando moritur in ciuitate, & ponitur forma electionis quam debent obſeruare Cardinales. Nota quòd ſi Papa dimiſſa curia in ciuitate, ſe tranſtulit ad alium locum, & in itinere mortuus eſt, tunc electio eſt celebranda in ciuitate illius loci. Sed ſi ibat ad peregrinationem, tũc electio eſt faciẽda vbi dimiſit curiam. Vnde iſtud cap. limitatur ſecundum cle. ne Romani. eo. tit. Sed quid ſi moritur in mari? non eſt in territorio ſeu dominio alicuius: quia quando dominia de iure gentium fuẽrunt diſtincta, mare remanſit commune, & indiuiſum, ſecundum quòd erat de iure naturali. Dicũt Doctores, quòd licet mare non ſit in territorio alicuius domini: tamen partes maris conſueuerunt diſtingũi per ciuitates proximas, & cenſentur pars ciuitatis. l. inſulæ. ff. de iud. Et ideo ſi Papa moriatur in mari, tunc electio fiet in ciuitate diſtringente illam partem maris. Si autem illa pars maris non conſueuit ſtringi, fiet electio in proximiori ciuitate. Nota caſum in quo quis poteſt

Ponitur cauſa conſtitutionis, & iuris veteris conſeruatio. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM III.

VBi periculũ maius intenditur, ibi proculdubio eſt

Not. id ad quòd cotidie allegatur iſte text. quòd vbi eſt maius periculum, ibi eſt maior cautela adhibenda. Electione imminente an ſint abſentes vocandi.

Rex Frãciæ excommunicari non poteſt.

Mare ad ſit in alicuius territorio.

poteſt iniicere manus violẽtas in clericos etiam Cardinales.

Nota illud, ad quod allegatur iſtud capitulũ, quòd infamibus non patent portæ dignitatum. Nota quòd parũ eſſet iura eſſe condita, niſi eſſent magiſtratus qui iura tuerentur. Et ad hoc cotidie alleg. iſtud ca. Helias Reg.

a *Plenius.* alias penitus.

b *Conſulendum.* xlij. diſt. quieſcamus. vij. q. ij. ca. vlt. ff. de Carbo. edic. l. j. §. ſed & ſiquis.

c *Exacti.* id eſt retroacti vel tranſacti: ſic prouidetur ex præteritis circa futura de hoc vide. xlij. diſt. multis. xxxiiij. q. ij. cũ per bellicã. §. de præſum. ſcribã. & facit de procu. c. j. de ſer. non ord. c. j.

No. ibi ratio, licitum eſſe arguere à ratione legis: vt de plus eſt attenderatio legis, quàm ipſa lex. . quæ ſit lõga conſue. l. j. & j. diſt. conſuetudo. bene facit. l. adigere. §. quãuis. ff. de in re pa. Do.

d *Manifeſtum.* ad idẽ infra eo. fundamenta. Ioan. And.

e *Hic non euocat ratio.* No. rationẽ legis attendendã non miſcn⁹, quàm ipſam legẽ. a. C. que ſit lon. conſue. l. j. ff. de iure pat. adigere. §. quãuis. Et nota quòd vbicũque habet locũ ratio, & lex. ff. de interdi. l. j. cum ſi.

a Quando licet arguere à ratione legis, vide de locos legales Nic. Eucrardi, in loco à ratione legis ad ipſam legem. Font.

f *Minoribus.* ſcilicet inferiorũ Eccleſiarũ vocationibus. l. diſt. poſtquã. de elect. ne pro defectu. & c. ſeq. &. j. per totũ & xxj. quæſt. v. c. ij.

g *Solerter.* aliàs ſoleter: alias fœliciter.

h *Periculoſiora.* Sicut eſt Romanæ Eccleſiæ vacatio: & eſt ſimi. j. de immu. eccle. quoniam.

i *Accommodè.* id eſt multum commodæ.

k *Prædeceſſoribus.* xxiij. diſt. c. j. lxxix. diſt. per totum.

l *Alexandro.* ſuprà eod. licet de vitanda. Ioan. And.

m *In ſua firmitate* bene dicit, vt patet. xxv. queſt. ij. ſi ea. & c. quod vero. & ea. Eccleſiaſticæ. cum ſi. Archid.

n *Experientia.* ſic ſuprà eodem libro de reſcrip. ſtatum. & j. eod. titu. quãm ſit. ADDITIO. Sic in authent. hæc conſtit. inno. conſtit. & c. coll. viij. & infra eodem. quam ſit. j. reſpon. Archid.

o *Concilio.* generali ſcilicet & electo Lugdũ. Sumit tamen iſta conſtitutio potius vigorem ex renouatione Cælestini quinti: & hac approbatione & conſeruatione Bonifacij, quã ex primæua cõſtitutione Gregorij, ex eo quia reuocata fuerat per dominum Hadrianum. {Qui fuit de Fleſco, & nepos Innocentij quarti, vixitq́ue minus xl. diebus.} Et per dominum Ioan. xxj. Papam. {ij.} Et pro reuocata habebatur: nec olim inter Gregorianas legebatur. {iij.} Et certè cum conſtitutio iſta tam vtilis approbatione tanti concilij fuerit edita: non æquum fuit quòd abſque requiſitione concilij reuocata fuerat. ſupra de regu. iur. cap. j. de b plenitudine tamen poteſtatis id facere potuerat: cum ſit Papa ſupra omnia concilia. ſupra ſignificaſti. ADDITIO. ij. Iſte prius vocatus fuit Petrus Hiſpanus, & fuerat Tuſculanus Cardinalis. de hoc commendatur, quòd ſe pauperibus & diuitiõ⁹ communem exhibuit. Ad reuocandam autem conſtitutionẽ mouit eum, quia mortuo Greg. huius decret. authore ſeruata iſta conſtitutione ſurrogatus fuit Innocẽ v. qui fuit Burgundus, frater prædicatorum, & doctor ſacræ paginæ: & vixit quinque menſibus & duobus diebus poſt eum. In creatione Hadriani etiam ſeruata fuit hæc conſtitutio, qui parũ vixit, vt prædixi. quo mortuo, in electione etiam ipſius Ioannis ſeruatus fuit effectus conſtitutionis. Quia verò etiam quamplures Cardinales tunc deceſſerunt: eſtimatum fuit q̃ illarum mortium cauſa fuerit refectio illius conſtitutionis: ideo per eum reuocata fuit vel ſuſpenſa quo ad omnẽ ipſius effectum. Ioan. And. ADDITIO. iij. Ioan: Mon. dicit q̃ fuerat ſuſpenſa: & quia ſuſpenſio non fuerat inſcriptis redacta, Ioan. illam ſuſpendit quo ad omnem ipſius effectum. & ideo Guil. noluit hanc decreta. aliter gloſſare: ſed proſequebatur

b Vide text. & gl. in cap. ſicut ſancti xv. diſt. Font.

Sextus.

plenius a conſulendũ b. Quàm grauibus autem ſit onuſta diſpendijs, quot & quantis ſit plena periculis Eccleſiæ Romanæ prolixa vacatio, exacti c cõſideratio temporis edocet, & conſiderata prudenter illius temporis diſcrimina manifeſtant d.

Hinc nos euidens euocat ratio e, vt dum reformandis etiam minoribus f noſtra ſolerter g vacat intentio, ea quæ periculoſiora h ſunt, nequaquam abſque remedio reformationis accõmodæ i relinquamus. Ideoq́ue omnia quæ prouitanda diſcordia in electione Romani Pontificis à noſtris ſunt prædeceſſoribus k, & præcipuè à fœlicis recordationis Alexandro l Papa tertio, ſaluabriter inſtituta: omnino immota in ſua firmitate m manere cenſentes (nihil enim detrahere illis intẽdimus: ſed quod experientia n deeſſe probauit, præſenti conſtitutione ſupplere:)

Ponitur quomodo debeat fieri Romani

A hic. xij ſpecialia in electione Papali: & circa illa ſeruabat aliquas quæſtiones quas vide in decre. licet. eo. tit. Gar. autem nil gloſſauit, niſi excuſationem prætermiſsionis gloſſandi. Ioan. And.

p *Ciuitate.* ciuitas murorum ambitu terminatur. j. de ſent. excom. ſi ciuitas. Io. And.

Pontificis electio, quãdo moritur in ciuitate in qua cum ſua Curia reſidebat.

q *Cardinales*

Hoc ſacro concilio o approbante ſtatuimus, vt ſi eundem Pontificem in ciuitate P in qua cum ſua curia reſidebat, diem claudere contingat extremum: Cardinales q qui fuerunt in ciuitate ipſa præſentes, abſentes expectare decem diebus r tantummodo teneantur: quibus elapſis, ſiue abſentes venerint, ſiue non, extunc omnes s cõueniant in Palatio in quo idem Pontifex habitabat t: contenti ſinguli ſingulis tantummodo ſeruientibus clericis vel laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen quibus patens neceſsitas u id ſuggerit indulgeri, duos habere permittimus, eiſdem electionis arbitrio x reſeruato. In eodem autem Palatio vnum cõclaue y, nullo intermedio pariete ſeu alio velamine z, † omnes inhabitent in communi: quod, reſeruato libero ad ſecretam cameram aditu a,

i. De iſtis habetur etiã lxxix. diſt c. j. & c. oportebat. & c. ſi quis ex epiſcopis. & c. ſi quis pecunia. xxiij. di. c. j. xciij. di. à ſubdiacono ij. q. iiij. præſul. & poteſt dici q̃ dicuntur Cardinales Eccleſię Romanę: quia ſicut cardine regitur oſtiũ: ita eccleſia eorũ bono conſilio. ſic notãt Lau. & Io. de ſan. xxij. di. ſacro ſancta. in fi. Arch.

Gloſ. ſeq. in princ. reci. per obiectionẽ quã ſol. & in in eidẽ ti quæſt. remittit. ſecũdo quæritur ar. pro, & ſoluit. tertio quę rit & ſoluit.

r *Decem diebus.* No. quòd conſtitutio iſta non iubet eos citari, ſed tantũ expectari: & ſic eſt ſpeciale in electione ſummi Pontificis, cũ in alijs abſentes de prouincia ſint vocãdi. ff. eo. coram. vel ſaltẽ ſecundũ q̃ eſt conſuetudo: vt ibi not. & vij. queſt. j. factus. & ſi conſuetudo eſſet, non vocarentur. j. de præben. cùm in Eccleſijs. Si autẽ quæratur quę ſit prouincia Romana: dic vt ſ. de offic. vica. ſua. Sed pone, Cardinales quidã ſunt abſentes & ita remoti q̃ nullo modo poſſent venire intra decem dies ad locum vbi debet electio celebrari, nunquid poterũt præſentes ſtatim ad electionem procedere: vel ante lapſum horum decem dierũ? & videtur q̃ ſic. ff. ad Velleia. l. aliquando. §. fin. maximè propter periculũ moræ: vt. ſ. Sed cum hic ſimpliciter dicatur q̃ expectari debent per decem dies, ſimpliciter intelligendum eſt, ſecundum c Guil. ff. de alea. l. j. §. quod vero. & ſ. de priui. quia circa. poſſent enim abſẽtes vti fœlici diplomate. ff. de verb. oblig. cõtinuus. §. cum ita. circa finẽ. vnde ante decẽdium procederẽ non debent: & fortẽ audientes de infirmitate Papæ vel alia cauſa venire cœperant ante mortem: ita quòd intra decẽ dies à morte erunt in loco: & beneficium iuris nemini eſt auferendũ. vigeſima octaua diſtinct. de his. j. de reg. iur. indultũ. & facit optimè. j. eod. commiſſa. j. reſpon. cum ſuis concor. Sed pone, aliquis Cardinalis non debito tempore expectatus, vult agere de contẽptu: quæritur vtrũ poſsit? Dic quod ſi electio facta fuit ab omnibus reliquis, vel a duabus partibus eo nõ computato, nulla obſtat exceptio, & ſic nec actio. ſ. e. licet. &. ff. de ſuperfi. l. j. §. ait in fine. §.*

† Nota pro teſte qui ſtetit poſt partem vel cortinam. nam in teſtamentis vox ſua reprobatur. l. ſi non ſpeciali. Co. de teſta. an autẽ in omni caſu. Do. in ca. cauſam de teſtam. Philt. addo Hippo. latè in rubri. de proba. C. circa finẽ. & Bal. in d. l. ſi nõ ſpecial. dicit q̃ teſtis facit indicium: ad torturam: quo dicit ſe cognouiſſe vocem delinquentis de nocte. Fon. Cardinales præſentes in electione Papæ, an debeãt expectare per decem dies alios abſentes intra illos dies venire nõ valentes.

c Ide Philt. ex quo no. ipſe q̃ pendente dilatione nihil nouandum eſt, & ſi certum ſit partem nihil agere poſſe. Font. Conclaue quid ſit.

f *Omnes.* præſentes, etiam ſi eſſent pauciores quàm tertia pars per hanc conſtitutionem.

t *Habitabat.* Si. ff. de iudic. ſi locus. ff. de arbi. ſi cum dies. §. ſi arbiter.

u *Neceſsitas.* Vt fortè quia podagram patitur, ita q̃ neceſſe habet per ſeruiẽtes ſuſtineri & portari, vel alia ſimilis cauſa.

x *Arbitrio.* Vt poſsit habere vel vult clericos, vel vult laicos: vel alterum clericum, vel alterum laicum.

y *Conclaue.* Ad idem xij. q. j. cãp. j. j. de ſta. reg. c. j. & ff. de dam. infe. l. qui conclaue. ADDITIO. Et ſolet dici conclaue, quod pluribus clauibus clauditur: vel ad quod per plures claues itur. Ioannes And.

z *Velamine.* vt puta feſtorijs vel cortinis.

a *Aditu.* xviij. quæſtio. ij. definimus.

a Secretè. lxxxj. dist. clericus. xviij. quæst. ij. in decima.
b Vocarentur. puta aduocati, vel iurisperiti, vel religiosi viri, vel tabelliones.
c Incurrat. No. canonem latæ sententiæ. alium habes. j. eo. c. §. quod si. Alios huiusmodi iuris noui notaui. j. de sent. excō. eos. [a] Et cum nō reseruauerit sibi absolutionem: dicamus quòd ordinarius absoluere poterit, vt dicam infra eo. sciant cuncti.
d Fenestra cōpetens. ita quòd nullus intrare per eam possit vel exire: vt suprà & infrà. ADDITIO. Erit cū rota ad modum monialium secundum Fran. Vercel. vel cum barris ferreis circūdata secundum eum. Ioan. And.
e Quibus. scilicet quinque diebus.
f Camera. sic & in clericis collegiatarū cathedralium vel regulariū ecclesiarū. j. e. quia sępe. & fuit hoc statutū: qa fortè ppter hęc habenda essent in prouidēdo tardiores. Ioan. An.
g Commissa. per Papam, cuius morte non expirat officiū camerarij: vt in clement. eodem titulo. ne Romani. §. eo tamen.
h Reseruanda. sic j. eodem, quia sæpe. & de offic. ordin. præsenti.
i Intromittant. simile infrà de hæretic. accusatus. §. sanè & §. seq. An collegium Cardinaliū sede vacante, Papali potestate vti possit, dicam infrà de schisma. ca. primo ad fin. & est expeditum hodie quod non: nisi quantum hic conceditur, vel nisi circa substitutionē camerarij vel pœnitentiariorū deficiētium: quod dic vt in clemen. eodem titulo. ne Romani. vbi etiam determinat hanc constitutionem vel eius partem tunc per collegiū alterari non posse. Ioan. And.
k Singulis. Licet alias dicere cōsueuerimus, quod fit à maiori parte, dici factū fuisse concorditer. lvj. distinct. Apostolica. in glossa prima. & de elect. cum inter canonicos. &. ff. ad municip. quod maior. nisi minor pars iustam causam contradictionis ostendat. de iis quæ fiunt à maio. part. capituli, capitu. j. tamen per hanc literam quæ hoc hic exprimit, dico [b] omnes debere esse concordes.
l Celeriter. s. suspenso electionis negotio. Et no. quòd desideratur celeritas. de hoc dixi j. eo. c. vlt. Ioan. And.
m Infirmitatis. Alia ergo necessitas non excusat.
n Exire. Si autem omnes exierint simul vel successiuè: dic vt in cle. eo. tit. ne Romani. §. porrò.
o Suffragio. id est consensu. sic sumitur. ff. de legib. de quibus. in fi. ff. quod cuiusque vniuers. item eorum. §. j. ad hęc. ff. de decu. spurij. §. minores. j. eo. ex eo. aliquando sumitur pro auxilio, cōsilio, vel seruitio. xij. quæsti. ij. quicunque suffragio. C. de suffragiis. l. j. Archid.
Glos. seq. quærit, ponit dictum Host. & soluit.
p Sanitatem. Quid si Cardinalis propter infirmitatem nolens inclusus stare, renunciet voci suæ: nunquid valeat renūtiatio: & nunquid rediens admittetur? Hostien. cui hoc de facto contigit: plenè notauit hāc quęstionem suprà de renun. nisi cum pridē. §. propter malitiam. dicēs finaliter quòd pœnitens & rediēs admittendus est: de iis autem quæ medio tempore facta sunt, conqueri non poterit: & hęc quæstio satis hic terminatur per seq.
q Videlicet. vide mirabilem expositionem huius verbi, re integra. aliter exponitur suprà e. in causis. §. quia verò. vbi de hoc.
r Inuenerint. Si. j. vt lit. pen. c. ij. in fine.
Glos. seq. quærit, arguit negatiuè, & soluit contrarium.
s Potu. Pone: Cardinalis absens venit post diem octauum à die inclusuræ, ita quod Cardinales inclusi tunc non habebāt nisi panem, vinum, & aquam: vt dictum est s. nūquid iste superueniēs statim cōpellitur suscipere eorum vitam? & videtur quòd nō: quia non fuit in culpa. s. de constitu. ca. ij. dic secus per hanc literam, & per illam superiorem, in eo statu &c. Ad hoc de statu monachorum. ca. recolentes. & sæpe sine culpa quis punitur ex causa. quod dic vt j. de reg. iu. sine culpa.
t Curia. & erat ordinatum de ipsa curia transferenda. aliàs si in primo loco remansisset audiētia literarū & causarū, licet suspēsa: ibi celebraretur electio: vt in consti. cle. eo. tit. ne Romani. §. sanè. in fine.
Glos. seq. reci. per quæstionem.
u Territorio. siue districtu. Quid sit territoriū, dixi s. de cōst. cap. ij.

a Et sunt xxxij. quinquaginta duos inductos p cle. ibi collegi. de senten. excom. c. I. in glos. est. sciendum. Ioan. And.

Papali sede vacante an Cardinales possint vti potestate Papæ.

† Ergo aliàs dicit Do. habere possunt plura fercula. addo gl. in ca. ne tales. de conse. dist. v. Fon.

† Not. hic quòd electores nolentes eligere, possunt cogi etiam tormentis. text. est hic iuncta glo. in cle. j. de hære. Phili. Font.

Cōcorditer an dicatur factū, quod fit à maiori parte.

b Idem Do. & hoc est propter adiectiuū ge- minatū: & idem dicas si in ordinatione aliqua ponatur plena concordia. Phili. Font.

Cardinalis qui renunciauit voci propter infirmitatē, an rediens debeat admitti.

ita claudatur vndique, vt nullus illud intrare valeat vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secretè [a] loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur [b].

Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere vel scripturam. Qui verò contra fecerit scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secretè loquendo: ipso facto sententiam excommunicationis incurrat [c]. In conclaui tamen prædicto aliqua fenestra competens [d] dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum commodè necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verùm si (quod absit) intra tres dies postquam (vt prædicitur) conclaue præfatum iidem Cardinales intrauerint, non fuerit ipsi ecclesiæ de pastore prouisum: per spatium quinque dierum immediatè sequentium, singulis diebus tam in prandio, quàm in cœna vno solo ferculo † sint contenti: quibus [e], prouisione non facta, decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua ministrentur eisdem, † donec eadem prouisio subsequatur.

Prouisionis quoque huiusmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de camera [f] Papæ recipiant, nec de aliis eidem Ecclesiæ tempore vacationis obuenientibus vndecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub eius cuius fidei & diligentiæ camera eadem est commissa [g], custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reseruanda [h]. Qui autem aliquid receperint: teneantur extunc à receptione quorumlibet redituum ad eos spectantiū abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandæ prouisioni sic vacent attentius, quòd se nequaquam de alio negotio intromittāt [i]: nisi forsan necessitas adeò vrgens incideret, quòd eos oporteret de terra ipsius Ecclesię defendenda, vel eius parte aliqua, prouidere: vel nisi aliquod tam grande & tam euidens periculum immineret, quod omnibus & singulis [k] Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter [l] occurrendum. Sanè si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclaue prædictum (vt suprà exprimitur) non intrauerit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis [m] exierit: ipso minimè requisito, nec in eiusdem electionis negotio vlterius admittendo, per alios ad eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si verò infirmitate superueniente idem conclaue ex eis aliquem exire [n] contingat: ipsa etiam infirmitate durante poterit eius suffragio [o] non requisito ad electionem procedi. Sed si ad alios post sanitatem [p] sibi redditam seu ante, redire voluerit: vel etiam si alij absentes, quos per decem dies diximus expectandos, superuenerint: re integra, videlicet [q] antequam eidem Ecclesiæ sit de Pastore prouisum, in eodem negotio in illo statu in quo ipsum inuenerint [r], admittantur: præmissa tam de clausura, quàm de seruientibus, cibo ac potu [s], & reliquis, cum aliis seruaturi.

Quid iuris quando moritur Romanus Pontifex extra ciuitatem in qua erat Curia.

Porrò si quando Romanū Pontificē extra ciuitatē prædictam, in qua erat cum sua Curia [t] residens, cōtigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in ciuitate in cuius territorio [u] seu districtu idē Pontifex obiit, conuenire: nisi sit forsitan interdicta [a], vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conueniant, quæ similiter nec interdicto subiaceat, nec sit (vt prædicitur) apertè rebellis. In hac etiam ciuitate tam quo ad expectationem absentium, quàm quo ad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem obseruentur, quæ superius obeunte dicto Pontifice in ea in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic iuri cum pœnis. Ioan. And.

Præterea quia parum est iura condere, nisi sit qui eadem tueatur [b], adiiciendo sancimus, vt Domini, aliique rectores, & officiales ciuitatis illius in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda [c]: authoritate nostra, & eiusdem approbatione concilij potestate sibi tradita, pręmissa omnia & singula plenè ac inuiolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant obseruari: nec Cardinales vltra quàm præmittitur, arctare præsumant [d].

Super his autem taliter obseruandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram clero & populo vniuerso ciuitatis ipsius ad hoc specialiter conuocandis, præstent corporaliter [e] iuramentum.

Quòd si præmissa diligenter non obseruauerint, aut fraudē in eis vel circa ea commiserint: cuiuscunque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante priuilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrāt, & perpetuò sint infames: nec vnquam eis portæ dignitatis pateant [f], nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse priuatos [g], ita quòd ad Ecclesias ipsas plenè ac liberè reuertātur, administratorum earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione [h] aliqua disponenda.

Ciuitas verò prędicta [i] non solum sit interdicto supposita, sed & Pontificali dignitate priuata [k].

Obtestatur Cardinales, vt in electione Romani Pontificis deponant omnem priuatum affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & iuramenta, quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.

Cæterum quia cū arbitriū vel inordinatus captiuat [l] affectus, vel ad certum [m] aliquem obligationis cuiuscunque necessitas adigit, cessat electio [n], dum libertas adimitur eligendi: Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionē sui pretiosi sanguinis obtestamur, vt pensantes attentius quid eis imminet cùm agitur de creatione vicarij Iesu Christi, successoris Petri, rectoris vniuersalis Ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni priuatæ affectionis inordinatione deposita, & cuiuslibet pactionis, conuentionis, obligationis necessitate, necnon condicti & intendimenti contemplatione cessantibus: non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt [o], quærant: non commodis priuatis intendant: sed nullo arctante ipsorum in eligēdo iudicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus nuda electionis conscientia vtilitatem publicam liberè prosequantur: omni conatu & solicitudine, prout possibilitas [p] patitur, id acturi tantummodo, vt eorum ministerio acceleretur vtilis, & pernecessaria totius mundi prouisio: idoneo [q] celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato. Qui autem secus egerint, diuinæ [r] subiaceant vltioni: eorum culpa, nisi graui [s] propter hoc peracta pœnitentia, nullatenus abolenda. Et nos nihilo minus pactiones, conuentiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia siue iuramenti, siue cuiuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus [t], irritamus, & viribus decernimus omnino carere [u], ita quòd nullus ad illa obseruanda quomodolibet sit adstrictus, nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non seruatæ: sed non indignę laudis titulum potius mereatur: cùm lex etiam humana [x] testetur, Deo magis transgressiones huiusmodi, quàm iurisiurandi obseruationes acceptas.

Electio Papæ vbi fiet, si in mari moriatur.

a Idem Do. Phil facit. l. Cæsar. & ibi Doct. ff de publi. Font.

Electio an possit fieri in loco interdicto.

b Contrariū fuit hic terminatū per dominū Hugo. de Vercel. Et facit ad id de post. c. j. ver. sed in le. & ibi dixit quantū expedit de quæstio. Ioan. And.

Laicus in clericū quādoq; potestatē habet

cap. ij. quo ad hunc casum ponitur pro diœcesi: vt in clem. eod. titu. ne Romani. §. sanè. & per hāc literam puto quòd si moriatur in mari, Cardinales debeant conuenire in ciuitate per quam locus ille maris distringitur [a]. ad hoc. ff. de verbo. sign. l. pupillus. §. territorium. ff. de iudic. insulæ Italię. & si non distringatur per aliquā ciuitatem, dicerem in viciniori ad faciendum. ad s. de cōsue. cum olim. ff. de ver. sign. notionem. §. j. ad hoc j. §. j. ibi, in alia viciniori &c.
a Interdicta. Not. quod in loco interdicto non potest electio celebrari [b]. nisi velis dicere hoc speciale in electiōe Romani Pōtificis & posito etiā quod in tali loco celebretur, nihilo minus valet: quia nulla exceptio admittitur: vt s. dixi.
b Tueatur. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. post originē. & j. de stat. re. capit. vnico. §. & quoniam.
c Celebranda. secūdum distinctionem superius factam.
d Præsumant. quia tunc essent excommunicati: sicut & in se defendendo modum excedēs. quod dic vt supra de resti. spol. olim. j. in fine. Et no. casum in quo laicus authoritate canonis potestatem habet in clericum, contra id. xcvj. distinc. bene quidem. de senten. excom. si verò. ADDITIO. Et dic: canonis id statuētis propter bonum publicū, & superioris defectū. bene facit. lxxix. disti. si quis pecunia. Alios casus vide. xxiij. quæsti. quinta, principes in glos. ij. Ioā. Andr.
e Corporaliter. vide quod no. cap. proxi. Ioan. And.
f Pateant. suprà de excel. præla. inter dilectos. j. de reg. iur. infamibus.
g Priuatos. sic j. eo. fundamēta. §. quod si secus. s. de pœnis, in quibusdam. & infra eo. tit. fœlicis.
h Sine contradictione. Præscribi tamen possunt. quod dic vt infrà de præscript. capit. ij.

i Prædicta. in qua secundū superiorem distinctionē erat electio facienda. Ioan. Andr.
k Priuata. sic j. de pœnis, fœlicis. in fi. & xxv. q. ij. ita nos.
l Captiuat. i. quasi captiuatum facit & tenet.
m Certum. puta talē eligendum. Io. And.
n Electio. quę libera debet esse, cū ex cōsensu procedat. ad idē despon. cū locū.
o Sua sunt. de censi. cum Apostolus.
p Possibilitas. quia vltra posse nemo. xxij. q. ij. faciat. j. de reg. iu. nemo. s. de pactis cap. vlt.
Glos. seq. quærit, & remittit.
q Idoneo. tenentur ergo Cardinales idoneum eligere: licet dicamus quòd nulla exceptio admittitur contra electū à duabus partibus. s. e. licet. Quid ergo si laicum illiteratū vxoratū eligāt? De hoc vide. lxxix. distinc. si quis pecunia. Etiā hæresis secūdū Cleri. & Archidiac. qui recitat hic quod scripsi. in decre. licet. super quinta glossa.
r Diuinæ. ad hoc. j. eo. commissa. in fi.
s Graui. fuit ergo grauis offēsa. xxiiij. q. j. non afferamus.
t Cassamus. si Cod. de leg. non dubium. C. de pac. l. iurisgentium. §. & generaliter. & si hoc non dixisset: Papa tamē nō tenebat contra hāc cōstitutionem & alia iura. quod dic vt legit. & no. x. distin. vides. s. de sponsal. duorū. tua. Archid.
u Carere. concor. j. de offi. ordi. quia plerique.
x Humana. Cod. de nup. authent. quod eis. Et in corpore vnde sumpta fuit col. v. scenicas non solum si fideius. &c. post princ. Et alle. hic Archidiaconus quod ibi not. in glossa. sed quare. j. & ff. de obse. l. nullum. ff. de legat. j. si quis inquilinos. §. fina. de pact. iurisgentium. §. pactorum. Ioannes Andreæ.

Monet

Respublica potius religione & officio quàm labore corporis continetur.

a *Orationis.* xxiij. quæst. viij. in qualibet. ibi, scientes magis religionib⁹ q̃ officiis & labore corporis, vel sudore nostrā rempub. cōtineri. ADDITIO. Quòd multū valēt oratiōes iustorū, alle. Io. Mo. xlv. dist. disciplina. circa fi. xiij q. ij. animæ. vide quod no. in clem. vna de reli. & ve. sancto. ad fi. ma. glos. Ioan.

b *Vbi primū.* i. cum primum.

c *Circunstātiæ.* puta quia timetur de zizania & magna discordia inter Cardinales

d *Ieiuniorum.* ad hoc concor. de vo. & vo. redē. magnæ. & vigiliarū exercitium: vt ibi.

Monet omnes fideles, vt statim audita summi Pontificis morte, eius celebrent exequias, & cotidie orent pro vigili, cōcordi, & vtili prouisione Romanæ Ecclesiæ: Prælati autē in suis prædicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, & eis frequentiā orationum, & obseruantiam ieiuniorum indicant. Ioan. And.

Quia verò fidelibus non est tam de solicita quantuncunque inuētione fidendum, quā de instantia orationis [a] humilis & deuotæ sperandum: huic adiicimus sanctioni, vt in omnibus ciuitatibus, cæterisque locis insignibus, vbi primū [b] de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit: à clero & populo solēnibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiæ prouisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundātur ad Dominum: apud eum deuotis orationibus insistatur: vt ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorūdem Cardinalium corda in eligendo cōcordia, quòd prouisio celeris, concors, & vtilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit vtilitas) ex ipsorum vnanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districte pręcipimus, vt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alij Ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus cōcessum est proponere verbum Dei, clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia pro celeri & felici exitu tanti negotij frequentanda, solerter hortentur, & ipsis eadem authoritate non solum orationum frequentiam, sed obseruantiam (prout circunstantiæ [c] pensandæ suaserint) ieiuniorum [d] indicant.

VT circa. } Secundū Gar. & Ioā. Mo. hæc decr. in sex partes diuiditur: quarum prima vsq; ibi, Edicto. in qua ponit constitutionis causam. Secūda vsq; ibi, Alioquin. & ponit ibi constitutionem. Tertia vsq; ibi, Nisi aliquid. & ponit ibi pœnā non obseruātis constitutionem. Quarta vsq; ibi, Super huiusmodi. in qua facit exceptionē. Quinta vsq; ibi, Illa sane. in qua de iuramēto ponit super exceptione præstanda. Sexta ibi, Illa sanè. vsq; in fin. in qua corroborat domi. In no. decre. CASVS. Vacante ecclesia Pictau. canonici illius ecclesię ad quos spectat electio conuenerūt in vnū tractaturi de electione futuri pastoris. habito tractatu cum maior pars vellet Titiū postulare vel eligere: vel propter negligētiam canonicorū potestas eligēdi fuisset deuoluta ad superiorem: superior prouidere vellet Titio de Ecclesia Picta. fuerūt aliqui opponētes & appellātes ad apost. se. ne Titius eligeretur, postularetur, vel prouideretur. quæritur quid debeat appellantes obseruare? Respon. Rom. Pon. quòd debēt nominatim exprimere in sua appellatione vitia quæ opponunt tam contra formam electionis quàm personam electi, postulati, vel prouisi. & hoc non sufficit: sed vlterius debent iurare ꝙ omnia quæ opponunt, sunt vera, & ea posse probare. Sed quid sanctissime pater: ponamus quòd appellātes volunt iustificare appellationē ex causa non expressā in appellatione: & volunt aliquid deducere cōtra formā vel personam. queritur an possint? Respon. ꝙ nō regulariter. fallit tamen vbi illud quod opponūt, venit de nouo ad notitiam: vel si de nouo ista emergūt: puta quia electus post electionem perpetrauit homicidium: tunc enim ex istis poterūt appellantes iustificare suā appellationē. sed vtrū per istud capitulum sit correctū capitulū primū. s. e. tit. seq. dicit ꝙ cōstitutio Inn. quarti facta contra deficiētes in probatione obiectorū remanet in suo robore & efficacia: deficiētes in ꝓbatione puniuntur pœna illius cōstitutionis. {Alioquin.} refertur ad verba, scilicet quòd appellantes tenentur iurare ꝙ credunt opposita per eos esse vera. Nota primò ex isto capitulo ꝙ malitiis hominum non est indulgendū: sed potius per superiorem obuiandum. No. vlterius principalem effectum huius capituli, ꝙ se opponentes vel appellantes electioni, postulationi, vel prouisioni factæ, vel faciēdæ: debēt ipsi appellātes in suo instrumēto appellationis inserere causas propter quas intendunt impugnare electionē, prouisionem, vel postulationem, vel personas eligentium vel electi: ita ꝙ non poterunt iustificare suā appellationē ex causis nō insertis in instrumēto appellationis. Et sic de nihilo seruit illa clausula quā cōmuniter inserūt appellātes in suo instrumento appellationis: videlicet quādo dicunt, ꝙ ob illā causam & alias causas loco & tēpore proponēdas se opponunt: & intendūt iustificare suā appellationē. No. causas exceptas vt appellatio possit iustificari ex causis nō insertis in appellatione. Primò, quādo illud quod nō erat expressum in appellatione & nūc opponitur, de nouo emersit. Secundo, cū de nouo superuenit facultas probandi, quæ de nouo nō superuenerat. Tertio, si illud erat antiquū, sed peruenit de nouo ad notitiā appellātis. No. insuper dispositionē huius capituli locum habere in quibuscūq; beneficiis etiā simplicibus. Nam si aliquis appellet à prouisiōe facta de capellania vel canonicatu, vel alio beneficio simplici: habet locū dispositio huius ca. vt appellans teneatur inserere in scriptis quecunque ipse vult opponere cōtra ꝓuisionē. Et si istam formā nō seruauerit, non est admittēdus ad prosequendū suā appellationem. No. finaliter ꝙ indefinita iuris æquipollet vniuersali: vt hic late p glos. ad quam cotidie recurritur.

Ex hac gl. not. quod quando potest eligēdi & confirmādi iūgitur in eadē persona prætextu diuersæ qualitatu, ista potestates nō possunt expediri vnico contextu: sed debet fieri diuerso tēpore, & de hoc p doc. s. e. tit. nihil. & est vtile hoc scire secūdum Paulum. Do.

[Capitulū præsēs præcedit. c. 3. s. li e. in ordine intellectus. illud enim loquitur in appellando, hoc in appellationē prosequendo. hoc c. et c. j. s. eodem et ti. differūt & cōueniunt in quinq;: vt hic not. Do. in vlt. glo. Font. a idē Ioā. Mo. & Archi. qui dicit sic seruari: inducit ꝙ causa beneficialis dicitur grauis. s. de proc. querelam. Ioan. And.

Idem in eodem.

Appellantes cōtra electiones, postulationes, vel prouisiones, omnia, quæ obiicere intendūt cōtra personā vel formā, tenentur exprimere: & iurare, quòd illa credunt vera esse, & ea se posse probare. Super nō expressis ipsi, vel adhærentes eis nō audientur: nisi de nouo emergant vel perueniāt, vel superueniat probādi facultas: super quo iurare debebūt. Statutum Inn. editum contra non probātes quæ obiicūtur in personam vel formam, in suo robore conseruatur. Ioan. And.

CAPITVLVM IIII.

VT circa † electiones, [e] postulationes, & ꝓuisiones Ecclesiasticas viam malitiis, [f] prout est possibile [g], præcludamus, ne diutius periculose [h] vacent Ecclesiæ [i]: vel personatuum, dignitatum [k], & aliorum Ecclesiasticorum [l]

e *Electiones.* Nota hic tres modos tāgi quibus ꝓuidetur Ecclesiis. sic s. e. c. j. eo. li. quorū primi duo pertinent ad subditos, alius ad p̄latos, qui eo ipso ꝙ prouidēt, cōfirmāt: quod est verū si eodem iure spectat ad illos eligere & cōfirmare. lxiij. di. in synodo. ff. de aucto. tu. l. iij. secus si diuerso. & sic intelligitur. s. eo. cum inter canonicos. vbi de hoc, & de fide instru. inter dilectos. §. cæterum.

f *Viam malitiis.* j c. proxi. de rescr. sedes. & c. plerunq;. s. qui ma. accu. pos. significante. ff. de rei vendi. in fundo. §. constitutum. s. vide de simo. nobis. super iij. glos. Ioan. And.

g *Possibile.* nō enim omnib⁹ hominū malitiis viā p̄cludere posset. vj. q. j. si omnia. malas enim hominū volūtates ad plenū cohibere nō possum⁹. xxxj. q. j. hac ratione. in fi. nil enim est quod homo semel dedit⁹ malitię nō adinueniat. in auth. col. vj. vt ij. qui ob. se ha. perhi. res mi. in prin. & idē. ff. commo. ad eos. ff. de præscr. ver. naturalis. C. man. l. ab Anastasio. ADDITIO. Qui circa lites versantur, legē Anastasij fraudabant suis machinationibus, contra quas ibi prouidetur. Ioan. And.

h *Periculose.* aduerbialiter ponitur. sic de pœ. dist. j. periculose. & est periculum in spiritualibus & temporalibus. s. eo. ne pro defectu. l. dist. postquam. & j. e. quàm sit.

i *Vacent Ecclesiæ.* id est prelatis careāt & ministris. sic & mulier dicitur vacans, quę virū non habet. ff. ad l. Iul. de vi pub. qui cœtu. §. qui vacantem. Archid.

k *Dignitatum.* de quibus est idē iudiciū habendum. s. e. tit. dudum. ij. & s. de præb. de multa.

Glos. seq. respondet per quæstionem & solutionē: obiicit rationi & solutioni, quæ est, indefinitā ęquipollere vniuersali: & obiectioni respondet.

l *Aliorum Ecclesiasticorum.* omnium vniuersaliter. xix. di. c. j. ff. de off. prę si. l. iij igitur siue super simplici beneficio appelletur, siue super alio: locū habet hæc decr. [a] Dici enim solet quòd inde-

beneficiorū prouisio differatur: edicto perpetuo [a] prouidemus: vt siquando aliqui [b] electionib⁹, postulationibus, vel prouisionibus se opponunt, proponendo aliqua [c] cōtra electionis, postulationis, seu prouisionis formam [d], aut personas eligentium [e], vel electi [f], siue illius cui erat prouisio facienda [g] siue facta, & propter hoc contingerit appellari [h]: appellantes in instrumento publico [i], seu literis [k] super appellatione confectis, omnia & singula [l] exprimant, quæ in formā intendunt obiicere, vel personas: Coram [m] personis authenticis, aut persona [n], quę super hoc testimonium perhi-

ꝙ indefinita canonis vel legis regulam tradere intendentis æquipollet vniuersali [a]: indefinita cōmunis locutionis nō. secundū iuristās vel logicos, indefinita æquipollet vniuersali in materia necessaria: vt homo est animal: ergo omnis homo. {Vel in impossibili negatiue sūpta: vt homo nō est lapis ergo null⁹ homo. Io. Mo.} In materia verò cōtingenti secus: vt homo currit: ergo omnis homo, nō sequitur. Sed contra ꝙ etiā secundū iura indefinita non æquipollet vniuersali. Nā si lego alicui omne marmor, videor legasse & statuas marmoreas: & cæteras species ex marmore factas. ff. de leg. iij. heres me⁹. §. j. & de au. & arg. le. l. j. & tamē si legetur marmor indefinite: sub legato cōprehenditur sola rudis materia: & non species de marmore factæ. ff. de le. iij. l. quęsitū. §. illud fortasse. Itē si lana indefinitè legetur, tincta non continetur in legato. ff. de leg iij. l. si cui. in prin. & si legatur omnis lana, etiam cedit tincta legato. ff. de au. & arg. leg. l. pediculis. §. Labeo. ergo indefinita nō æquipollet vniuersali. Item aliud quando transigitur super generali petitione: aliud quando super indefinita: vt no. s. de transac. cap. j. Sed dic ꝙ quando nō est eadē ratio & cōditio (propter aliquod accidēs omniū particularium in vniuerso cōprehensorum, indefinita non æquipollet vniuersali: vt patet in contrariis. nam tinctura lanæ, & species marmoris non procedunt ex ipsa origine, sed ex accidenti hominis operatione: & posset maioris æstimationis esse ipsum additum tincturæ vel spei, quàm ipsum principale [b]: sed quando omnium particularium est eadem ratio & conditio, vt prius: quia non variantur per aliquod accidens, licet fortē sit ibi imparitas ex origine: puta quia alia lana melior & nobilior ex origine, idem in marmore: tunc indefinita negatiue vel affirmatiue prolata, æquipollet vniuersali. ff. de le. ij. si plurib. & l. si ita. ff. de re. du. l. si is qui. §. vtrum. in si.

a Secus de indefinita statutorum quæ stricte intelliguntur. c. in nostra. de iniur. l. cōstitutionibus. ff. ad muni.

Sed quòd indefinita æquipolleat vniuersali, hoc est ex significatione larga. Bart. in. l. si seruitus. ff. de ser. vrb. prædio. fallit si aliàs eluderetur Barto. in. l. omnes populi. Font.

b Sequūtur Phi. Do. Itē indefinita prolata ad personas in odiosis non æquipollet vniuersali. l. 1. & 2. ff. de libe. & posthu. fallit in fauorabilibus. l. si quis ita. §. 1. ff. de tu. Font.

Glossa sequens ponit sex modos cognoscendi legem generalem.

a *Perpetuo.* id est generali: sic. s. eo. Massana. & sunt hęc signa cognoscēdę generalis cōstitutionis, cū edicti vocabulo nūcupatur: vt hic. si mittatur venerabili cœtui. si pręcipitur per omnes populos diuulgari scriptura publice procedēte. si dicatur idem in similibus obseruandū. si lex vel canon appelletur generalis, si iubetur expresse ad omnes pertinere. hos modos habes. C. de legi. l. iij. Ioan. Andr.

Glossa sequens soluit quæstionem, & ponit obseruantiam curiæ.

b *Aliqui.* quorum interest: vt quia canonici, parochiani, vel patroni. xvij. q. vij. filijs. & si collegiū obiicit se, ad hoc tenetur. ff. quod me. cau. l. metum autē præsentem. §. animaduertēdū. dixit Gar. ꝙ Romana curia quemlibet clericū de diœcesi vel ciuitate admittit contra electum episcopū, siue beneficiatus sit siue inde oriundus: si vult obiicere in personā: contra formam autem non nisi canonicos admittit.

Parochiani an possint se opponere contra electum in eorum episcopum.

c *Proponendo aliqua.* Si ergo quæ opponuntur, non sunt talia: sed directe respiciunt ius Ecclesiæ, vel opponentis personæ, constitutio ista non arctat: vt in cle. eo. tituconstitutionem. j. responso.

d *Formam.* vt quia seruata nō fuit forma decre. quia propter in electione. contra formā postulationis obiici potest ꝙ nō est cōcors, vel saltē à duabus partibus celebrata: & hoc quādo vnus postulatur, & alter eligitur. s. eo. scriptū. vel ꝙ postulatus est qui debuisset eligi. s. tit. proxim. c. vno contra prouisionem potest opponi quòd adhuc nō sit prouidēdi potestas ad superiorem deuoluta: vel quia per literas surreptitias sit facta prouisio. de rescrip. super literis.

Obiectiones contra formā electionis, vel postulationis vel prouisionis.

e *Eligentium.* vt quia sunt excommunicati maiori sententia, vel ab homine suspensi. s. eod. cum inter. de consuetu. cū dilectus. vel quia priuati à canone: vt quia sciēter elegerunt indignum supra eo. cū in cūctis, vel sunt infames, quibus sunt actus legitimi interdicti. ff. de regu. iuris, actus. sed eligere est actus legitimus. j. de senten. excommu. solet. ad fin. ADDITIO. Et dicit Guil. hic reprobari opinio. Inno. & approbari opi. Bernard. antiquam. de quibus. s. cap. j in glos. electi. dic vt ibi. Et videtur reprobari quod dixit ibi Inno. & Compest. quòd obiectio in personas eligentium propriè dicatur in formam. hic ponit ista vt diuersa. Sed dicit ibi Archidiaconus quòd hoc fit per similitudinem quam habet obiectus contra eligentes & electos, scilicet criminū & defectuum. Ioannes Andreæ.

Obiectiones contra personas eligētium.

f *Electi.* puta defectus ætatis, scientię, & nataliū [c]. s. eo. cū in cunctis. obiectorum autē defectuum examinatio fiet vt traditur. j. eo. si forte.

c Etiam si sit leprosus dæmoniac⁹, paralyticus. Do. Fō.

g *Facienda.* quod igitur hic de prouisione dicitur, repetitū intelligatur in postulatione & electione faciēdis. quod iuris enim in vno, & in reliquo. & hoc verū, si contra certā personā appelletur, vt non eligatur, vel postuletur. si autē contra incertam, huiusmodi constitutionis formam nō est necesse seruare. j. e. qui contra certam.

Glos. seq. respōdet per quęstionem. ponit opi. Guil. & contrariam Gar. quā approbat. secūdo ponit dictum Gar. hodie reprobatum.

h *Appellari.* ad Papam secundum Guil. & est ratio: quia appellationes interpositæ ad Papam magis consueuerunt protelare negotia Ecclesiarum. de appell. sæpe. & ad ea quæ frequentius accidunt, &c. ff. de legib. nam ad ea. & ista constitutio videtur supplere illā. s. e. statuim⁹. quæ expresse de appellatione interposita ad Papā loquitur. arg. ad hoc infra eod. is qui. & ca. sequen. Tu dic secundū Gar. quòd hęc decre. etiam locum habet in appellationibus ad inferiores interpositis, cum generaliter loquatur, & sic sit generaliter intelligēda. ff. de offi. præsi. l. præses. ij. xix. distinct. cap. j. ff. quod me. cau. l. metus autem. §. animaduertendum. ff. de publi. in rem ac. de pretio. Præterea Hostien. intelligit illam decret. s. eo. statuimus licet ibi exprimat, ad nos, etiam in appellationibus ad inferiores interpositis. quod facit pro hac parte: tamen id non puto verum, vt ibi dixi. hæc autem decre. secundū Gar. locum habebat siue in iudicio, siue extra iudicium appellaretur: quod non est hodie verum. non enim locum habet nisi in appellationibus extra iudicium interpositis [d]: vt declaratum est. j. eo. constitutio.

Cōstitutio; vt circa, an habeat locū in appellationibus ad inferiorem à Papa interpositis.

d Idem de Ancha. Fō.

i *Publico.* facto scilicet per manum tabellionis. Quid sit publicum instrumentum, s. de fi. instru. c. ij. & dic publico, scilicet super appellatione confecto.

k *Literis* [e]. testimonialibus scilicet sigillo authentico sigillatis. j. de offic. ordin. si canonici. & in decret. cùm medicinalis. j. de sentent. excomm. Vel dic quòd sufficit si per suam vel alterius priuati manum fuerint literæ conscriptæ: probabitur tamen talis scriptura per testes. tamen secundum Guil. prior intellectus præualet. & ideo dictum est de literis: quia in plerisque locis vsus tabellionum non habetur: sed instrumentorum loco habentur officialium literæ.

e Hic vide Phil. Font.

Glossa seq. quærit. allegat pro. soluit cōtrarium. finis glos. dat consilium.

l *Omnia & singula.* Quid ergo si dicat electum periurum, vel homicidam, vel excommunicatum: nunquid sufficit talis expressio? De hoc fertur tempore Ioann. & Nico. multum disputatum: & diuersæ declarationes factæ dicuntur super hoc. & videtur quòd hoc satis sufficiat: quia quodlibet periurium vel homicidium repellit [f]. Sed dic contra per hanc literā: aliàs quare fieret hæc verborum geminatio? & probatur hoc satis. j. de excep. pia. & melius. j. eo. procurator. & in cle. constitutionē. eo. tit. j. responso. ad idem. ff. de dolo. l. sed si ex dolo. §. finali. j. de testib. præsentium. §. testes. ij. quæstione. viij. per scripta. §. libellorum. de pœniten. distinctio. quinta, consideret. & tutum est ꝙ iuret per hunc modum: iuro omnia & singula &c. ADDITIO. Sed non est necessarium secundum Arch. Gar. tamen dicit Nicolaum interlocutum quòd non sufficit iurare quòd credat omnia, &c. nisi. etiam addat, & singula, &c. quod hic placet. Ioan. Mon. Ioan. Andr.

m *Coram.* hic sit versi. refertur enim ad inferiora, non ad superiora. Coram aliquo autem fieri dicitur quod fit eo sciente & intelligente, licet non consentiente. ff. de verb. signi. coram. sed & hic eius testimonium requiritur: vt infra dicam.

n *Aut persona.* scilicet authentica. & intellige illam personā authenticā hic appellari, quæ præest iurisdictioni. Et habes hic casum in quo creditur vni personæ authenticæ. ad hoc lxxxvj. dist. tanta. vbi de hoc. ibi. videas in gl. ar. quòd creditur, &c. & xviij. distinct. placuit. ij. in glos. ij. & viij. quæst. iij. cap. j. in gl. ij. Archid.

f Hæc constitutio nō prouidet circa repulsionem: sed circa propositionem & multa valent in probando. C. de proba. siue. quæ nō valēt in proponēdo vbi i⁹ præsens allegari oportet. ff. de reiuē. si rē. in prī. Io. Mo. cōcor. quod not. j. eo. in qui. in gl. pe. Io. And.

Glos. seq. primo soluit duas quæstiones. secundo quęrit. ponit opin. Gar. & contrariam Guil. quam approbat in glos. sed additio approbat primam.

Corporali.

a *Corporali.* per hoc dicas secundum Guil. & Gar. q̃ si iuret præsente textu euangeliorũ,& non tangat:q̃ huic constitutioni satisfactum non est:& sic Papã Nico.in hoc interlocutum dicunt [a].Si autem euangelia tangeret pede vel cubito:si manus habet,non sufficit: quia singula membra singula habent officia.lxxxix. dist.singula.suprade hæret.cum ex iniũcto. facit enim cõtra generalẽ cõsuetudinem quæ est optima interpres legũ supra de consuet.cum dile ctus. Quid si sit episcopus qui appellat: quæro an teneatur tã gere sacra ? Dixit Gar.q̃ sic:quia gene raliter loquitur hæc decre. & sic generaliter intelligenda. xix.distinctio.cap.j. §.dicẽdo.ff.de offic.præsi.l.iij. Itẽ priuilegiũ episcoporũ est in copore iuris clausum.vnde per istud tolli videtur,ac si ius esset si.de constitu.licet eo.lib.cum suis concor.[b] Guil.contradicens quòd episcopi tangere non tenentur. xj. quæstione.j.ca.testimonium. §.nec honore.C.de epis.& cle. authen. sed iudex supra de iura.calum. cap.vlti. & hoc credo verius. Idem Ioan.Mon.& Archid.Ioannes Andr.licet opin. Gar.sit tutior. & facit quod dicam.ỹ. proxi. Sicut enim per illam decre.non tolluntur illi speciales casus, in quibus quis administrat ante confirmationem de iure veteri: sic & per istam sublatum non credam illum casum in quo quis tangere non tenetur [c], scilicet in episcopo. procederet hoc dictum si priuilegium episcoporum esset generale : & tunc responderetur ad contraria infra insignata, quæ ponunt casus speciales. sed quia per iura superius allegata , & per authen.de san.episc.coll. ix.§. nulli potius probatur istud speciale in iuramento testium prius prorogatum ad iuramentum calumniæ per prædictam decre.vltim.de iur.calum.ibi, sicut in dicendo testimonio &c.dicam quòd in alijs tangere tenentur.ad hoc.j.quęstion.viij.quoties supra de iureiu.ego Ni.in fin.de pur.ca.quoties.§.porro.in princ.& in fi. de sen. excom.venerabili.

b *Præstito.*in iuramentis quæ iure precipiuntur,vt est iuramentum testis, & calumniæ:semper est iurandũ super sancta dei euangelia [d].xj.q.j.c.testimonium.§.episcopus non flagitetur.ad idem.j.q.vij.quoties.de consec. dist.ij. ego Berẽgarius supra de iureiu.ego.in fi.supr.de iura.calum.cùm in causa.supra de purg.c.quoties. §.j.in princ. & idem in omnibus alijs iuramentis,quæ à iure vel à iudice,vel à partibus ex necessitate deferuntur. Archid.

Glossa sequens quæ.& soluit.secundo soluit quæstionem. tertio consulit.

b *Præstito.* Pone quòd vna die appellauit: sequenti die iurauit.quęritur an sit huic constitutioni satisfactum? Dixerunt Guil.& Gar.quòd non. & sic dicebant fuisse declaratum per Nico.& arg.ad hoc.ff.de dam.infec.qui bona.§.si quis stipulaturus.& supra de elec.quia propter.in quibus habes quòd stipulaturus de dam .infec. eodem tempore debet iurare & stipulari.aliàs non est ei cauendum: & publicatio scrutinij, collatio , & electio insimul fieri debent, non ex interuallo. vnde hæc videtur fuisse istius constitutionis mens , q̃ incontinenti super oppositis in appellatione iuretur. ad idem ff.de testamen.hæredes palã.§.fina.[e] Item secundũ Ioã.Mo. & Archidia.dicas & bene,q̃ si appellans dicat sic: offero me paratum iurare omnia & singula &c. non est huic constitutioni satisfactum: quia constitutio ista iuramentum exigit, non pollicitationẽ.ad idem.C.de vsur.acceptam.vbi dicitur q̃ aliud est soluere : aliud esse paratum soluere. ad idẽ supra de eo qui mit.in pos.cap.j.Item secundum eos vt plenè & in omnibus huic cõstitutioni satisfiat,Primo ipse tabellio fidẽ faciat in instrumento de sacramento. faciat etiam fidem de tactura [f].licet enim durum videatur,quòd ob hoc nõ valeat appellatio,si aliter probari possit tactura : tamen sic fertur per Nic.fuisse declaratum. ADDITIO. Quod tamen non placet Guil. qui dicit quod ex quo in instrumento fit fides de iuramento,omnia præsumentur solenniter acta.insti.de fideiuss.§.fi.&.C.de contrahen.& commit. sti.l.j.Sed vt dicit Ioan.Mo.& Archid.illud verũ de qualitate intrinseca: secus in extrinseca.ff.de pub.in rem ac.l.quæcunque.ad fi.& indu cit Arch.quod no.Compost.supra e. cũ dilecti.ad fin.Est ergo necesse etiam de qualitate iuramenti (quæ de substantia est)fidem fieri.Ioan. And.

Glos.seq.quærit,opinionem ponit,& contrarium soluit.

g *Probare.*si autẽ dicat se credere posse probare ea quę sufficiant ad victoriã suæ causę,non est huic constitutioni satisfactũ:nec valet appellato.ỹ.eo.is qui.Quid si appellãs quædã probauit ex oppositis & iuratis,quæ bene sufficiũt ad victoriam suæ causæ.& quędã non probauit:quid erit? Dicunt quidã,scilicet Gar.eũ succũbere.ad hoc de proba.licet.versi. itẽ quoque.& ita dicunt quidam scilicet Gar.Nico.interlocutum. Contrarium tamen est verum:quia constitutio ista intẽditvt videatur solam calumniam excludere.non enim iurat q̃ sint vera : sed q̃ credit ea vera. sic etiam intelligit Hostiẽ.supra eo.statuimus. de cre.illa,licet. nõ ob. quia ibi se adstringit ad vtrũque probandũ vnde mos gerendus fuit.ff.de proba.l.circa.Idem Ioan.Mo.

d *Alioquin.* id est si non expresserint omnia quæ intendunt opponere. Alij exponũt,& male,alioquin,id est si nõ iuraue rint.vnde dicũt quòd pœna istius cõstitutionis est solũ,q̃ si non iurat,non audiatur super non expressis.Sed hoc est falsum:quia si non seruat constitutionẽ, in nullo valet appellatio.& est expressum.ỹ.eod. is qui.& ibi etiam dicã.& probat hoc cle.eo.titu. constitutionem.in fine.

Glossa seq.reci.per quæstionem,ad quam ponit opi.Gar.& contrariam Guil.

e *Adhærentes.*Dixit Gar.Io.Mo.& Archi.quòd adhærentes debent seruare hanc constitutionem vt principalẽ, aliàs nõ audirentur:aliàs enim non præcluderetur via malitijs,quod intendit ista constitutio.ad hoc.ỹ. e.auaritiæ. & ita dicit Papam Nico.interlocutum.Archi. dicit curiam sic tenere. Sed Guil.contra.quod potius credo,cum hæc constitutio (nulla quantum ad hoc de adhærentibus mentione facta)dicat appellantem iurare debere, & crimina specificare. adhærentes ergo quandiu appellans prosequetur negotium , ad hoc non tenentur:arg.de deci.ad audientiam. nec sit tutum, nec honestum,cogi multitudinẽ ad iurandum: illo verò defuncto,vel prosequi omittente:si ipsi velint prosequi , bene iurabunt & specificabunt.Et scias quòd non admittentur ex virtute appellationis adhærentes , nisi intra tempus quo appellasse debuissent, appellationem expresse ratificauerint, & dixerint se adhærere velle. ij.quæst.vj. non solent.ff.rem ra.habe.l.bonorum.

f *Expressa.*singulariter,vt dictũ est. ADDITIO.Satis ergo probat hæc litera,quòd si aliqua sufficienter expresserit,alia non:valet appellatio quo ad sufficienter expressa, dummodo in alijs fuerit seruata constitutio.& patet in cle.cõstitutionem. §.j.&.ij.eo.titu.Ioan.And.

Glossa sequens quærit,& soluit.

g *Interdictum.* alius autem qui non appellauit,nec adhæsit: poterit se opponere: non potest tamen prosequi in causa illa pro interesse communi articulos non specificatos. quod dic vt in cle.e.tit.constitutionẽ. §.ij.& sic debet intelligi. ỹ.eo.si forte.ibi,aut dabit initiũ &c.vel superior ex officio suo inquiret hoc:ne electus forsan criminosus ascẽdat ad apicem. xxiij.dist.qui episcopus . Quid si appellans qui deficit in probatione obiectorum,vel cuius appellatio reiicitur:offert se paratũ probare incontinenti electũ excommunicatũ? Dic secundum Guil.&Gar.q̃ non admittetur tãquàm pars:quod dic vt in cle.e.tit.constitutionẽ. §.insuper.nam etiã per modum querelæ nõ audiretur,vt ibi:sed superior ex officio inquiret de hoc . & hoc si probationes sint in promptu .aliàs non.sic enim retardaretur confirmatio.taceat ergo.ij. q.vij. plerunque.in prin.vj.q.ij.si tantum.

h *Emerserit.* vt si de nouo homicidium commisit,vel aliud mortale. ADDITIO. Exemplum patet.ỹ. de iureiur.ca.fi. Ioannes And.

i *Antiquis.*tunc notis,sed non oppositis.si verò fuissent opposita circunstantijs omissis , non audiretur volens illa exprimere etiam cum iuramento, quod sequitur : vt in cle.eo. constitutionem.ij.respon.& quæ est ratio,ibi no.Ioan.And.

k *Peruenerint.*cũ enim ab initio probandi non habuit facultatem,exprimere non debuit.ij.q.vij. plerunque. in prin.nõ sic in casu.ỹ.eo.nulli.vt ibi dixi. Ioan.And.

l *Verisimiliter.* vt quia non consueuerant multam familiaritatem habere cum isto electo.& quę opponuntur,non erant publica.& in facto alieno est probabilis ignorãtia.ff.pro suo l.vltim.Gar.

m *Ignorantia.* vt in vltimo casu quo de ignorantia dicitur.

n *Superueniente.*vt in secundo casu.In primo ergo casu non iurat,

a Ad idem cle. i. ver. porro.debe ret. & ibi vide gl. 2. perquod de cido quod hic no.Ane. Ioan. And.

b Illud in legibus cõmunt[b].hic loquimur cumvna generalis,alia specialis:vt in casu. l. sanctio. ff. depœ. Ioã. Mo. & Archid.

c Idem Anchar.Bart. in extraua. ad reprimẽ dũ.Font.

d Idem de Ancha.Fõ.

Appellans vna die & sequẽti die iurans , an satisfaciat cõstitutioni vt circa.

e Idem Io. Mo.& Archi.qui dicit quòd sic seruat curia.illud etiã probat litera infra quæ sic exprimũt, nõ dicit expresserunt.Ioã. And.

f Idem de Anchar. Font.

Opponens plura , & probans aliquid eorũ quod sufficit ad victoriam, an dicatur succumbere.

Constitutio vt circa, an officiales abhærentes.

Ignorantia est probabilis in facto alieno.

Iuramẽtum propriũ dicitur quod præstatur per seipsum vel per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum.

iurat,nisi vt excludat calumniam,vt sequitur.

Glos.seq.recit.per obiectionẽ de regula,præsumitur.& soluit. secunda pars recitetur per quæstionem & solutionem.

a *Per proprium.*Not.ignorantiam probari per iuramentum. ỹ.eo.nulli.& ideo compelluntur iurare, quia debuerunt ab initio quærere : & quia præsumitur malitiose hoc opponere:aliàs quilibet præsumitur ignorans.ỹ. de reg.iur.præsumitur. vbi de hoc dixi per hanc litterã , per ppriũ.dixit Guil. q̃ generalis procurator nõ prętiabit hoc sacramentũ:sed specialis (scilicet habẽs ad hoc mandatũ)bene. sic dicit se obtinuisse.ad hoc.ff. de iureiur. iusiurãdum q̃.§. procurator. C. de procurato.l.in pecuniarijs. ad hoc.ỹ. eo.procurator. vide Barto.in l.inter omnes.§.recte.ff.de furtis,

b *Statuit.*supra.e.statuimus. ibi enim ponitur pœna deficientis in probatione,hic pœna non seruantis hanc formam in appellando.

*Auaritiæ.*ỹ. Diuiditur in quatuor partes secundum Ioan. Mo. Prima ponit prœmium ad dicẽda.Secunda narrat fraudem contra ius antiquum:ibi, Nonnulli.Tertia illã fraudem reprobat:ibi,Cum itaque.Quarta pœnam apponit:ibi, Omnes.Ioannes And.

Pro intellectu istius.c.presupponendum est quod habetur in.c.qualiter.eo.titu.in an.vbi dicitur quòd quantuncunque quis fuerit electus in concordia nemine discrepante, non debet se ingerere ad administrationem nisi fuerit per superiorem confirmatus : per quam confirmationem acquirit potestatem administrandi:sed non habet facultatem ordinãdi ante consecrationem: & proprie ante consecrationem non vocatur episcopus , sed electus. quòd si ante confirmationem se ingerit administrationi : priuatus est ipso iure electionis: & eligentes possunt alium eligere . Secundo præsupponendum est quòd vacante ecclesia cathedrali, iurisdictio & potestas ordinandi est apud capitulum illius ecclesiæ : ita quòd capitulum per se potest exercere iurisdictionem. c.olim.de ma. & obe.in an. Et ea quæ sunt ordinis , poterit per alium exercere. CASVS. Vacante ecclesia Pictauensi , canonici illius ecclesiæ conuenerunt in vnum tractaturi de electione futuri prælati : tractatu habito inter eos elegerunt quendam Titium : qui Titius antequam esset confirmatus , requisiuit à capitulo vt capitulum ipsum constitueret œconomum vel procuratorem ad administrandum bona episcopatus: quæritur an sub isto colore posset se ingerere administrationi ante confirmationem? Respondet Roman.Pont.quòd non : aliàs si se ingerat, perdit ius sibi quæsitum ex electione: ideo electus ante confirmationem nec directe nec indirecte debet se ingerere administrationi. quòd si fecerit: eligentes vel superior poterit prouidere de alio.nam factaelectione ecclesia adhuc dicitur vacare.Vnde sicut matrimonium carnale initiatur per sponsalia per verba de futuro : perficitur sequente consensu per verba de præsenti:& consummatur per carnalem copulã:sic matrimonium spirituale initiatur per electionem:perficitur per confirmationem:& consummatur per consecrationem. Nota primo id ad quod allegatur iste textus:videlicet quòd auaritia excæcat homines vt non videant ea quæ sunt recta. Nota insuper principalem effectum huius.c.quòd licet sede vacãte capitulum habeat administrationem in spiritualibus & temporalibus,& eam possit alij committere: non tamen potest committi electo vt administret tanquam procurator vel œconomus : aliàs fieret fraus ad cap.qualiter.alleg. Not. vlterius quòd ingerens se administrationi ante confirmationem , perdit ius sibi quæsitum ex electione. Vnde electus sine vitio ambitionis potest postulare & prosequi confirmationem suæ electionis : ex quo semel fuit vocatus à deo.

Auaritiæ cæcitas.De auaro habetur.xlvij.dist.c. virũ.&.c. bonorũ.& c.sicut hi.per quæ iura apparet q̃ per hoc vitium quis à deo separatur..& huic largitas obuiat,quę sancta in canone appellatur.xvj.q.ij.vitis.ver.diuinę &c.cupiditas verò sęua nuncupatur.ẽ.de iudæ.ita quorundam.in prin. Archid.

c *Cæcitas.* No.auarum appellari cæcũ & ambitiosum.ỹ.eo. quorundã.excæcant enim ista animos vt agenda non videant & à prohibitis nõ declinẽt:vt ibi,& xlvij. dist.virũ,&c.sicuthi. Et quis dicatur auarus,quis largus,quis prodigus , not.ẽ.de cõsue.ex parte.Ioan. ANADDITIO. Io. Mo. auarũ dicit esse cęcum,vt tetigit hic gl.in prin.&hoc probat tali ratione secũdũ philosophũ,Possessio diuitiarum est in distribuẽdo: auarus autẽ hoc nõ faciẽdo,non videt fructũ diuitiarũ:& sic est cęcus. Differtautẽ secũdum eũ cupidus ab ambitioso : vt dicit ver. Est cẽsu cupid[g]: sed honore vir ambitiosus.

d *Interdicta .*f. ante confirmationẽ administrare supra eod. nosti. &c.qualiter.& supra de præben.cum iamdudum.

† *No.optimum text. qui dicantur agere actũ temerarie: quia ille, qui agit scienter actũ sibi iure prohibitum, sub colore fraudulento. vide de textum qui fi. sint legitimi. per venerabilem. ver. videbatur. & Io.And. in cle.i. de sepul.*

Glossa seq.soluit quæstionem & remittit.

e *Fraudibus.* Fiebat fraus quasi de contractu ad contractum, & hoc prohibitũ est,quod prosequere vt no . vigesimaquarta quæstione tertia,plerique supra de priuil. quanto. &. ff.de legib .contra.

Glos.seq.ponit quatuor casus exceptos.

f *Ecclesiarum.* omnium , cum indefinite loquatur: quod verum intelligas nisi in papa. supra. e.licet. & idem secundum Hug. & Io.in imperatore , [a] qui hoc no. xciij.distinct. legimus. Alij contra. supra eo. venerabilem . & in casu.ỹ. eo.indemnitatibus.§. si verò.&.§.cæterum.& in vltramontano concorditer electo immediate subiecto domino papæ. supra eo.nihil.ad finem.

g *Ingerere.* vocari enim debent à Deo tãquam Aaron supra eo.qualiter.

h *Indulgendum.*supra.c.proxi.ff.de rei vend.in fundo.§.constituimus.vide supra de simo.nobis.in glos.

Glossa sequens recitetur per obiectionem, quam dupliciter soluit.

i *Latius.*i.late.fic.ẽ.de accu.licet.prope fi.ibi,potius.&.ỹ. de iniur.etsi pignorationes.ibi,districtius.hoc dico: quia idem prouisum est ex mẽte priorum iurium.Vel dic proprie,quia hæc constitutio latius & clarius exprimit.Itẽ olim irritabatur electio:hodie aliter est:vt.ỹ.sequitur.

Glossa sequens ponit triplicem rationem quare &c. secundo quærit & soluit.

k *Confirmetur.*& tunc administrabit quę iurisdictionis sunt, non quæ ordinis:vt.ẽ.e. trãsmissam. & est ratio quare electi ante confirmationẽ non administrant: quia aliàs de cõfirmatione non curarent [b],maxime ij qui non habent cõsecrari:& etiam confirmatio nil operaretur si administrationẽ per electionem haberent. Itẽ si contingeret electionẽ cassari , non possent sic de facili remoueri [c]. Quid dices de electo cõfirmato:à cuius confirmatione est appellatum :nunquid si administrabit appellatione pendente,incurret pœnam ? & fuit disputatum & terminatum olim Bonon.per Arch.q̃ administrator talis incurrat pœnã.facit de app.oblatæ.ad fi.per.l.ff. de mu.& ho.l reus.§.eũ contra quẽ.(vide.ẽ.e. per inquisitionẽ.in vlti.gl.) & hoc nisi talis esset appellatio quæ non teneret.& sic intelligitur de app.constitutis.

b Ne se sub mitterent periculocat fationis.Io. And.

c Maxime in Alemania , vt dixit Ho.supra.e.qualiter.

Oeconomus. Oeconomus , cui res ecclesiastica gubernanda mandatur.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus. circa prin. Ioannes Andreæ.

Oeconomi definitio.

m *Procurationis.*Sumebãt hanc fraudem ex decre.ẽ. eo. cum nobis olim.in fi.ADDITIO.Inno.papa ibi loquitur:nec puto excusari hodie electũ per commissionẽ talẽ quam faceret inferior confirmator:licet litera hęc contra.& Arch. loquitur obscure, quia dicit electũ pœna incurrere si sine authoritate legitimi superioris administrat . Et adde quod no.

a Vide Ordra. conci. 107.tit.de ele.& electi potestate. Font.

de simo.sicut tuis.in glos.ij.& quod ibi dixi.Ioan.And.

a *Colore*.quicunque fuerit ille,puta vicaria,cõmenda castal dionatus. vel dicebat se facere id vt canonicũ secundũ opi. Lau.qui not.hoc.§.eod. qualiter.

b *In spiritualibus*.vt excommunicare,absoluere,interdicere, pœnitentias iniungere & similia suprà de exces.prela.accedentibus.

c *Temporalibus*.vt recipere cẽsus & debita:habere curam colligendorum & conseruandorum fructuum,&similia.ADDITIO. Liberet tamen ecclesiam soluẽdo quod debet ff. de neg.gest.soluendo.sed debitorẽ sibi soluentẽ non liberaret.ff. de solu. vero procuratori. Ioann. And.

d *Pro parte.* Gerere enim videtur, qui minimã partem attigerit de hæreditate ff.de acquiren.here. si seruum.§. si quis seruus.

quæsito colore [a], in spiritualibus [b] vel temporalibus [c], per se vel per alium, pro parte [d] vel in totum gerere [e] vel recipere [f], aut illis se immiscere præsumat: omnes illos, qui secus fecerint, iure si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eoipso [g] priuatos [h].

Idem in eodem.

Eligentes quàm citò commodè possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat, aliàs priuatus est iure quæsito, nisi conditio personæ ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, aliàs electio viribus vacuetur. Ioan.And.

CAPITVLVM VI.

e *Gerere*.in iudicio,vel extra.ff.de verbo.signific.verba. & l.licet inter gesta.vbi sic dicitur:Licet inter gesta & facta videatur quædam esse subtilis differentia:attamen inter gestũ & factum nihil interest.Ioannes And.

f *Recipere.* de prouentibus:sic dicit lex in tutore. C.arbit. tut.l.fin.

Glossa seq.recitetur per quæstionem.

g *Eoipso* scilicet ꝙ se administrationi immiscuit:non autem eo ꝙ fecit se procuratorem vel œconomũ constitui,si se nõ immiscuit [a]. hæc probantur per superiorẽ literam,& verba cum effectu &c.de cle.non resi.relatum. cum similib. Idem Guil.Clericus,Pi.& Archidia.

a Idẽ Do. Philipp.ex quo notãt quòd constitutio puniens facientem,non ligat parãtem se ad faciendum Font.

Glos.seq.recit.per obiect.dupliciter, & soluit. finis recit. per obiectionem.

h *Priuatos*.ipso iure:olim verò per sententiam.Nisi velis dicere quòd administrantes vt electi nullo colore quæsito priuandi sint per sententiã,per antiqua iura:administrãtes quęsito colore priuati sint ipso iure:vt hic. quod satis mihi placet,vt euitetur correctio iurium:vt.j.eo.cùm expediat. Sed primum verius secundum Gar. & Archid. & pro eo.j.eod. cupientes.§.cæterum. Et si electus aliàs nullũ ius habebat ex electione,vel ei renunciauerat: tenetur ad fructuum restitutionem, & aliàs iudicis arbitrio puniri debet secũdum Guil. supra eodem dudum.ij. ADDITIO. Secunda opin. huius glossæ quæ placet Ioan.And.placet etiam Ioan. Mo. qui inducit illud Greg. Simulata æquitas, duplex est iniquitas.quod est dicere,dupliciter peccat qui facit malũ, & abutitur bono.& facit ad hoc.j.de dolo & contu.eũ qui.&quod ibi not.Hier.ad Celantiam.vj.multo deformior est superbia quæ sub humilibus signis latet. vide quod no.in cle.ad nostrum.in fi.de hæreti.

Electus administrans ante confirmationem an sit priuatus ipso iure, vel per sententiam.

Aequitas simulata, duplex est iniquitas.

QVàm sit. Premissa constitutionis causa statuit tria tempora ab antiquis iuribus non prouisa. Primò tempus electionis præsentandę sine adiectione pœnæ.Secundò ibi, Electus.tempus consensus præbendi pœnam apponens. & vnum casum excipiens. Tertiò ibi, Cæterum. tempus petendi confirmationem, & pœnam opponit, & determinat: quod satis no. Hostiensi. in summa huius tit. §.si.ver. quid ergo si capitulum. in fin. Ioannes Andreæ. CASVS. Cauetur in.c. ne pro defectu. eodem titul.in an. quòd illi ad quos spectat electio in Ecclesia cathedrali vel collegiata, debent eligere intra tres menses numerandos à tempore vacationis. & sic ibi satis est prouisum circa electionem: sed non fuit prouisum circa tempus intra quod debeant electo præsentare electionem. ad hoc emanat istud cap. scilicet quòd eligentes debent quam citò cõmodè possunt electionem præsentare electo:& ipsum requirere vt consentiat vel dissentiat electioni. & istud tempus hodie est redactum ad tempus octo dierum.cap.cupientes.j. eod.Sed vellem informari vtrum electus facta præsentatione & requisitione teneatur incontinenti consentire vel dissentire: vel vtrum detur sibi tempus ad deliberandum? Respondet quòd electus facta sibi præsentatione electionis non tenetur incontinenti consentire: sed habet vnum mensem ad deliberandum: & intra illum tenetur declarare animum suum quòd

A consentit.Si autẽ non cõsentiat intra mensem,tunc ipso iure perdit ius sibi quęsitũ ex electione:nisi forte cõditio personæ aliud requirat:quia fortè erat religiosus qui fuerat elect⁹ in episcopũ,qui nõ potest cõsentire sine licentia sui prelati. ca.si religiosus.j.e.& nõ potest in breui tẽpore habere licẽtiã sui abbatis: quia abbas forte est absẽs in remotis partibus. Sed quid si elect⁹ cõsentit electioni intra mensem? vtrũ pro libito suæ voluntatis posit petere confirmationẽ suæ electionis:vel vtrũ sint tempora statuta? Respõdet quòd intra tres menses tenetur petere cõfirmationẽ suæ electionis:& si intra illos tres menses nõ petierit, ipso iure perdit ius sibi quæsitum ex electione: & eligentes poterunt alium eligere.

Not.primò ꝙ celebrata electione non possunt electores pro libito suæ volũtatis celare electionem: sed illam debent publicare solenniter clero & populo: & publicata electione, electores debent illam præsentare electo vt consentiat vel dissentiat. Not. quòd electus non tenetur incontinenti declarare animum suum, immo non debet de honestate: ne videatur affectare dignitatem: tamen potest si velit. Not. quòd electus facta sibi presentatione electionis, debet consentire intra mensem: & si intra mensem non consenserit, electores possunt alium eligere:quia illa ecclesia est libera,& vacat. Not.vlterius ex text.iuncta glossa quòd Papa potest alicui inhibere ne consentiat electioni de se factæ:& talis inhibitio annullat cõsensum electi:ita quòd electus non potest consentire:quia non

QVàm sit ecclesijs ipsarum dispendiosa vacatio, quàm periculosa etiam esse soleat animabus: non solum iura [i] testantur, sed etiam magistra [k] † rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remedijs vacationũ diuturnitatib⁹ obuiare, hoc perpetuo decreto statuimus: vt siquando fuerit electio in aliqua Ecclesia [l] celebrata, B electores electionẽ ipsam quàm citius [m] commodè [n] poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent. Electus verò illum

† No.quòd experientia rerũ est efficax magistra. Et sic facit ꝙ doctor vel artifex non dicuntur effectualiter magistri sine practica.

C minorem habet potestatem Papa in clericos, quàm abbas in suos religiosos:& tamen religiosus non potest consentire sine consensu sui abbatis. cap. si religiosus.alleg. Not. finaliter quòd facta declaratione per electum quòd cõsentit electioni de se factæ:debet petere confirmationem suæ electionis intra tres menses.non dico quòd obtineat:quia sufficit ꝙ petat,& faciat quod in se est. Vnde sciendũ ꝙ in Ecclesijs secularibus sufficit quòd fiat electio intra sex mẽses. capitulo secundo de conc.preben.in an.quia ille ad quẽ pertinet prouisio,habet sex menses:vt dicto cap.ij.qui sex menses currunt à tempore notitiæ.c.quia diuersitatem.eo. tit.de conces.præben.in an.

i *Iura*. l.dist.postquam.§.eod.ne pro defectu.& cap.cum inter vniuersas.

k *Magistra rerum*.dicit philosophus,Natura potentem,ars facilem,vsus promptum reddit artificem: & cuilibet artificio prebet experientia nutrimentũ.ff.de leg.iij l.legatis.§.ornatricibus.ADDITIO. Ioan.Mo.allegat secundam constitutionẽ Codicis.§.j.&.C.de iudi.l.certi. In prima lege cõmendatur iurisperiti experientia rerũ.In secunda causarũ experti iudices dari possunt.Ioan.And.

Artificium per experientiam recipit incrementum.

D l *In aliqua Ecclesia.* No. quomodo hæc litera loquitur indistinctè.ad hoc supra de testam.relatum. in princ. cum concor.ibi positis.& supra de coniug.lepro. quoniam. in glos. pen.Archid.

m *Quàm citius*.est hoc tempus ad arbitriũ boni viri:cũ lege vel canone nõ terminetur.ff.de iure deli.l.j.&.§.de offic.deleg.de causis.& magis intellectu,quàm elocutione certa exprimi potest.de dona. Apostolicæ.

n *Commodè*.§.eo.quia propter.xxij.quęst.ij.faciat.ff.de ver. signi.nepos Proculo.si autem electores fuerunt negligentes in præsentando,non nocet electo:quia non debet per alterum alteri iniqua conditio afferri.ff.de reg.iur.non debet: & est expressum.j.e.cupientes. §.cęterũ.& tene hodie quod ibi habes:quia si eligentes differũt electionẽ presentare intra octo dies postquam cõmodè poterunt, totaliter quo ad se exclusi sunt à prosecutione processus: & ab ecclesiasticis beneficijs quæ in illa ecclesia obtinent, per triennium continuum sunt suspensi.electo per hoc nullum fit præiudiciũ. hoc habes in prædicto. §. cæterum. Et scias quòd illud locũ habet generaliter in omnibus electionibus:non in illis tantum de quibus aliàs loquitur decre. cupientes.vt ibi dicam. & hoc probat principium ipsius decret.

Glossa

Glossa seq.recit. per quæstionem.

a *Mensem*.subaudi computandum à tẽpore &c.Et dic secundũ Guil & Gar.Ioan. Mo. & Archid. quòd tot dies habebit iste mẽsis, quot habuerit ille in quo præsentata fuit electio: & si dies aliqui lapsi erant,supplẽtur de mense sequenti. [a] & probatur apertè supra de sup.negl.præl. licet. vbi duo semestria faciunt vnũ annum. Si enim diceremus quòd mensis deberet xxx. dies habere, iã non facerent duo semestria integrũ annũ: sed solum ccclx.dies.si.xxxj.essent. ccclxxij.si.xxvix. [b] cccxxxvj. Est ergo necessarium cõcludere,quòd fieri debet cõputatio secundum quod menses occurrunt & faciunt ad hoc quę notantur. ff.de diuersi.& temp. præscript. l. ij. & idem intellige in tribus mensibus datis ad eligendum, & tribus ad confirmationem petendam: vt infra sequitur. ADDITIO. Mensis debet xxx. dies habere: vt tenet Pe. de sent.excommuni.sacro.per.c. de illicita.xxiiij.quæstio.iij.& quia est quoddam medium: & quia vulgus sic recipit. Ioannes Andreæ.

† Not.quòd vbi validitas actus celebrati pendet ex voluntate alterius,cogi potest ille volũtatem suam declarare.facit l. Iulianus.§. si quis colludẽte.j.resp. de act. em. Pet.Font.

a Idẽ Bar. in.l.cum bi sext⁹. ff.de verbo.sign. gl.in l.u.ff. de diuer. et tem.Font.

b Iuxta quòd vulg⁹ recipit quatuor septimanas pro mense.Ioã. And.

adhibere intra mensem [a] à tempore præsentationis huiusmodi teneatur. † Quem si electus ipse vltrà præstare distulerit [b]: iure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, extunc [c] se nouerit eoipso [d] priuatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio [e], vt electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quauis prouisione sedis Apostolicæ, consentire non posit: quo casu idẽ electus, seu electores ipsius, consentiẽdi licentiã ab eius superiore cũ ea celeritate [f], quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit, petere studeant & habere. Alioquin si lapso tempore pro ciusdem superioris præsentia vel absentia (vt præmittitur) moderãdo, huiusmodi licentiã eos nequaquã obtinere [g] cõtingat: electores extunc ad electionem aliam procedẽdi liberã habeant facultatem [h]. Cæterũ quiuis electus, intra tres menses [i] post consensum electioni de se celebratæ præstitũ, B cõfirmatione electionis ipsius petere [k] non omittat. Quod si iusto [l] impedimento cessãte, intra huiusmodi trimestre tempus omiserit: electio eadem eoipso viribus vacuetur [m].

Idem in eodem.

b *Distulerit*.per hoc patet quòd si impeditus fuerit,nõ currit ei tempus: quia impeditus non differt. de conces. præben.quia diuersitatem.& facit quod in vltimo casu inferius dicitur.

Differre non dicitur qui impeditus est.

b *Distulerit*.negligentiã notat,& causam iustam,siue impedimentum excludit:vt patet.j.eod. §.vlt.& supra eo.ne pro defectu.vbi de hoc.& patet in eo quod leg.& not.lxj.distin. bene nouit.Archi.

c *Extunc*.extremum tempus significat ff.de condi.& dem. si is.§. si ita.vnde vsque ad finem mensis poterit expectare. ADDITIO.Adde quod notatur.j.de restit.spo.frequens.in glos.quia dies.in fin.Ioan. Andreæ.

d *Eoipso*.nec requiritur alia priuationis sententia: licet vbi dubium esset,declarari posset sententialiter illum esse priuatum.& adde quod dicam.j.e.commissa.

Glossa seq.exemplificat,& quæstionem soluit.

e *Conditio*.vt quia Papa prohibuit quòd nõ consentiret electioni de se factæ:vel monachus,canonicus regularis,vel alius frater est;qui sine licẽtia superioris consentire non possunt.j.eo. si religiosus.j.resp. Licentia autẽ obtenta,dico ꝙ habebit mensem integrum.illi enim non currit,nisi ex quo consentire potuit supra eo.ver.electus.de conc.præbẽ.quia. C.de anua.excep.l.j. §.fin.Ioan.And.

f *Celeritate*.si hoc in dubium reuocetur: boni viri arbitrio terminetur.ff.de verborum obligatio.l.continuus.§.ij.de dona.Apostolicæ.

g *Obtinere.* si superior illam dare nolit: dic vt dicam infra eodem si religiosus.& voluit Guil. intantum adhærere huic literæ, quòd dixit quòd nisi obtineatur, puta quia superior non vult dare,quòd electores ad electionem procedere possunt: quia satis videtur iniquũ. Vnde intelligo obtinere inquantum in eo est secundum Gar. Verius est dictum Guil.[c] vt in glossa sequens.

h *Facultatem.* supple & electus iure si quod sibi competebat,sit eoipso priuatus,per extrauag. Benedicti eod.titul.si religiosus. ADDITIO. Et per illam extrauag.terminatum est quod diffusè tractat hic Ioan. Monach.in additione scilicet an si post tempus obtineatur licentia: fieri posit illius electionis confirmatio. & patet quòd non. Item patet quòd licet electores non eligant alium:non conualescit ius electi. Ioannes And.

c Idẽ Phil. vnde no.regulã quòd vbi licentia requiritur, debet expressè obtineri: neque sola petitio sufficit,nisi in casibus notatis in cap.j.supra de re.Font.

i *Tres menses*.de diuersis temporibus vide quod dicam infrà eod.si electio.

Glos.seq.primò not.secundò soluit quæstio.tertiò quęrit, soluit,& solutionem determinat.

k *Petere*.sufficit petere,licet nõ obtineat ex quo per eũ non stat. In cõfirmationib⁹ cathedraliũ vel regulariũ ecclesiarũ quæ ex immediata subiectione vel appellatione habent peti à Papa,serua decretalẽ Nico.j.eo.cupiẽtes.Et scias secundũ Guil.& Gar.& Ioan.Mo. ꝙ sufficit si electores petant. §.eo.

A cum inter canonicos.&.c.cum dilectus.&.c.dudum.in prin. & electo tũc nil petente vitatur hæc pœna. Item electus per suum procuratorẽ confirmationẽ petere poterit.§. de rescr. cum dilecta.saluo quòd semper decre.cupientes.seruetur in suo casu. Sed pone quòd amicus eius nomine confirmationem petijt sine mãdato: nunquid sufficit? Sic,dummodo ratum habeat: quia & in iudicijs:vt.ff. de iud. l.licet. & in cõtractibus. C.ad maced.l. vlt.} Et in quasi contractibus ff.de nego.gest.Pomponius.j. Et in distractibus.ff.de solu.vero procuratori. in fin. & In vltimis voluntatibus.C. de donat. inter virum & vxorem l.antepenult. } Et in maleficijs. ff. de vi & vi arma. l. j. §. quoties. ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato infra de sentent.excom. cùm quis. & infra de regu.iur. ratihabitionem. vbi dicam de hoc. Et intelligas quòd debet ratum habere ante lapsum illorum trium mensium: aliàs ratihabitio postea facta non prodesset.[d] ff.rem ratam haberi.l.penul.

Confirmatio electionis petita per amicum electi et sine mandato, potest rata haberi per electum.

l *Iusto impedimento*.puta infirmitate,viarum discrimine,superioris impedimento. {Vel longa ipsius distantia: vt dixit Gar.infrà eodem cupientes. post princip.} Frequenti curiæ mutatione, vel alio simili. ff. si quis cau. l. ij. supra de pigno.significante. de appel. cùm parati.xviij. distinc.Episcopus ad synodum.cum si. Et nota hoc tempus quodãmodo vtile:quia non cessantibus non officit. C. de inoffi. testam. contra maiores supra de rescr.si autem.& cap.plerunque supra de except.pastoralis.super.iiij.glossã. ADDITIO. Aduerte quod l. ij.§. quod diximus.ff.si quis cau.superius allegata ponit exẽplum in eo qui sistere non potuit propter tempestatem maritimam, vel terrestrẽ, vel vim fluminis, vt quia pons fractus, vel nauigari non poterat. Ioannes Andr. in nouella.

d Idẽ Pet. de Anch. vnde no.ꝙ non potes actũ ratificare in tempore quo nõ potes illum gerere. vide glo.in ca. vt circa eo.ti. & li. Do.& commendat: istã tex.Lu.Rom.l.ii.Cod. qui admit. ad bo. Fõt.

Glos.seq.primò ponit duas opiniones.secundã approbat. secundò soluit dubium.tertiò quærit & soluit.

m *Vacuetur.* dixit Gratias per sententiam: & ideo aliud in isto casu quàm superiori: quia maius vinculum contractum est post consensum quàm ante: & ideo difficilius rumpitur. Gulielmus contra. quod puto verum, {Idem Cle.Pi.Ioannes Monachus & Archidiaconus.} cùm hic dicat litera, eoipso viribus vacuetur: per quod satis patet quòd est canon latæ sententiæ, non ferẽdæ [e]. hoc est ergo ius nouum.nam olim si post præstitum cõsensum non petebat electus cõfirmationem:nunquam propter hoc cadebat à iure sibi per electionem iam quæsito:sed per superiorem cogebatur ad confirmationem petendam secundum ea quæ notat Innocen. & post eum Hostien. & Compostellanus de electio. cum in cunctis. Et nota secundum Gulielmum quod hic statutum est in electione,intelligi & in postulatione,quia eadem D est ibi ratio. de constitut. translato. {Secus in prouisione. nam illius non petitur confirmatio:vt patet infrà de preb.si tibi absenti.} Quid si postea confirmationem petat electus, & eam obtineat? Dico non posse conualescere quòd à principio fuit nullum:& peccat detinendo episcopatũ:nec facit fructus suos nisi confirmatio scienter fuisset facta per illum qui aliàs suo iure conferre potuisset secundum Guil. & facit quod notatur supra de ætate& qualitate. cum bonæ. Ioannes And.

e Idẽ Do. qui dicit idẽ si ponerentur istæ dictiones, statim,mox prorsus, protinus, funditus. Font.

PErpetuo.} Primò ponitur declaratio. secundò continuatio: ibi, Licet.Ioannes. & hoc habet in effectu. Consentiens scienter in indignũ, non est priuatus potestate eligendi ipso iure:nisi ex illo consensu cum consensu aliorum fuerit secuta electio.

Presupponendum est primò pro intellectu istius cap.illud quod habetur in.c.quia propter.iũcto.c.cũ in cunctis.eo.tit. in an.& pœnę illorũ qui scienter eligũt indignũ. Vnde sciendum ꝙ ad electionẽ de aliquo faciendam potest procedi vna de tribus viis:videlicet via spiritussãcti: via cõpromissi, & via scrutinij:vt d.c.quia propter.Forma spiritussãcti est quãdo nullo habito tractatu inter eligẽtes,nec cõuentione,statim ꝙ eligẽtes cõuenerũt in loco solito,clamãt vnanimiter

no

nos talem eligimus.nullo contradicente, & nulla disputatione facta inter eos.vel vnus eligentium dixit, Ego eligo talē: & omnes alij dicunt similiter. Alia est forma cōpromissi. & illā consueueramus obseruare in electione rectoris huius vniuersitatis:sed hodie seruatur forma scrutinij : quanquam non obseruemus omnia quæ sunt de forma scrutinij. Vnde forma compromissi est, cū eligētes vidēt se in discordia : ita q̄ non possunt cōuenire, tūc transferūt potestatem eligendi in aliquos. Alia est forma scrutinij quæ est difficilior, de cuius substantia sunt plura. Primò q̄ eligētes debēt conuenire in loco capitulari:& deliberare qua via procedant, assignando diē qua procedent in electione faciēda.ad quā diem debent absentes citari : qua die adueniente ipsi eligētes conuocati in loco deputato, debent eligere tres scrutatores de ipsorum corpore:qui scrutatores debent se trahere ad partem & locum secretum:& esse in loco tam remoto q̄ vota & deliberationes aliorum non possint ab alijs intelligi:qui scrutatores interrogabunt vnumquenque eligentiū, quem eligunt:quæ deliberationes omnium debent in scriptis redigi.& auditis deliberationibus omnium, isti tres scrutatores debent publicare scrutinium & legere : & fiet collatio zeli ad zelum:numeri ad numerum:meriti ad meritum: & illa examinatio secreta vacatur scrutinium. Et in.c.cum in cunctis dicitur q̄ eligentes scienter indignū, sunt priuati potestate eligendi pro illa vice. Hoc presupposito casus in hoc.c.sic figuratur. Ponamus quòd vacante ecclesia Pictauensi, canonici cōuenerunt in vnum tractaturi de electione futuri prælati: & ordinauerunt inter se quòd procederent ad electionem per formam scrutinij.vnde ipsi elegerunt tres scrutatores qui reciperent vota singulorum. tres vel quatuor ex canonicis nominauerunt scienter indignum, scilicet illegitimum vel imperfectæ ætatis. antequam procederetur ad electionem, pœnitentia ducti reuocauerunt nominationem suam, & voluerunt consentire in alium.vtrum sit locus pœnitentiæ: vel vtrum sint priuati voce sua pro illa vice : vel requiratur quòd alij fuerint secuti nominationem suam? Respondet quòd ipsi non sunt priuati potestate eligendi : sed requiritur perseuerantia vsque ad electionem completam : & quòd ex votis & nominationibus illorum sequatur electio. Nota primo quòd quis in scrutinio nominando scienter indignum, peccat: licet ex nominatione sua non acquiratur ius electo quo minus eligētes possint alium eligere, nisi post publicatum scrutiniū: quia publicato scrutinio non possunt amplius variare. c.publicato.e.ti.in ant. & hoc nisi scienter elegerint indignum: tunc enim possunt pœnitere: vt est hic textus. Not. vlterius quòd scienter eligens indignum est priuatus potestate eligēdi pro illa vice. Et si omnes peccauerunt: tunc potestas deuoluitur ad superiorem. Si autem omnes peccauerunt vno excepto, tunc in illo remanet ius collegij : & ipse solus poterit eligere.

† Aliàs perpetuæ, & forte meli'.

† Not. quòd pœna eligētis indignū habet locum quando sciēter eligitur. s.e.cùm in cunctis.

† Not. quòd vbi ipso iure delicti pœna imponitur, attentans delinquere, si nō perfecerit, esto per ipsum nō stat, nō punitur. Bal. in. l. si quis nō dicā rapere. allegat pro cōtrario. l.j.§. prohibet. ff. de postu. Io. And. in reg. in pœnis. de re. iuris. Do. Pe. Phil. Font.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio sciēter habito in indignum, eligendi potestate priuatus. Hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM VII.

PErpetuo a † sanctionis oraculo b declaramus, quòd scienter † in electionibus nominantes indignum, propter suffragium c in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint d, quòd ex votis eorum cōmunis electio subsequatur) nequaquā eligendi potestate priuētur e : † licet pro eo quòd indignum nominando scienter, contra cōscientias suas agunt, & diuinam † vindictam f, & Apostolicæ vltionis metum, quē qualitas facti suaserit, possint non immeritò formidare g.

a Perpetuo. id est generali. vel id est perpetuò duraturo. xxv. q.j. quæ ad perpetuam.

b Oraculo. i. responso. C. de legi. digna vox. Et dicitur oraculū, quia orando seu precando impetratur. cōcordat. j. de ver. sig. c. si eo. li. ADDITIO. Archidiaconus. j. eod. tit. c. fundamenta. in fine dicit quòd oraculum dicitur propitiatorium. Exod. xxxvij. Fecit propitiatoriū. i. oraculum. & in hoc sensu accipitur ferè per totā bibliam. Pro templo tamen potest accipi. iij. Reg. c. vj. vbi dicitur, In ingressu oraculi fecit duo ostiola. Dicitur etiam oraculum diuinum eloquium, cæleste responsum, vel Imperiale rescriptum. C. de sacrosan. eccles. iubemus nullam Item dicitur ab oro oras: & dat ibi versum: Supplicat, implorat, petit, obsecrat, hæc notat oro. Vnde orator, id est actor, defensor patronus, causidicus, aduocatus Ioannes And.

Oraculum quot modis dicitur.

c Suffragium. i. consensum in scriptis redactum: cùm scilicet dicit: ego talis talem nomino in prelatū, & sumitur suffragiū pro auxilio, cōsilio, seu seruitio. xij. q. ij. quicūque suffragio. C. de suffra. l. vna. {Et ibi de hoc super rubrica. Ioan. And.} suprà de cele. missa, cum Marthæ. in fi.

Suffragium multa significat.

Glossa seq. obiicit, & quæstionem soluit.

d Perstiterint. sed nonne publicato scrutinio compellūtur ad electionem. s. e. publicato. & c. in electionibus suprà hoc lib. e. ti? Sed dic illud verum, cum dignum nominant. si autē in collationibus forte appareat vel prius apparebat eum indignū: tunc locū habet hec decretalis. & quod hic dicitur de peccato in personā, idē intellige de peccato in formā, & multo fortius: quia min' est peccatum ADDITIO. Idem Ioann. Monachus.

† Not. quòd ex impositione pœnæ quam facit iudex pro delicto, non euitat quis pœnam Dei.

Glos. seq. ponit opinio. & notat.

e Priuentur. Idem intelligo secūdum Gar. & Guil. de pœna suspensionis à beneficijs: cum ea non puniantur nominantes, sed eligentes suprà eodem cum in cunctis. §. clerici. Et nota quòd constitutus in mortali, eligere potest: sicut & excommunicatus minori supra de cleri. excom munic. mini. si celebrat. & interdū eligitur etiam qui mortaliter peccauit supra de iureiur. sicut.

Excommunicatus minori excommunicatione, vel constitutus in peccato mortali potest eligere.

f Vindictam. sic. C. de sum. trini. libr. j. & supra eodem vbi. versi. qui autem.

Glossa seq. quærit & soluit.

g Formidare. quæro quæ fuerit ratio dubitationis huius cōstitutionis? Solu. Dicebāt quidā olim, videlicet Inno. & Hosti. & Compost. supra eo. dudum. quòd scienter nominantes indignū in scrutinio, erāt priuati potestate eligendi, & probabant hoc tali ratione: certum est q̄ tempore decr. cùm in cunctis. innotuit. cum Vinton. adhuc non emanauerat decr. quia propter. vnde ex solis consensibus videbatur illa pœna inferenda: quia non erat tunc necessaria alia cōmunis electio. Sed contrarium est verum. vt hic vides: & triplici ratione Primo quia illa iura puniunt eligentes tantum. Secūdo quia nec nominatio, nec votorum publicatio dici potest communis electio supra eo. in Genesi. Tertio quia simplex nominatio non tribuit ius supra eodem, quod sicut. Ad id quod dicitur, quòd ante decreta. quia propter. sufficiebat consensus, verum est talis qui electionem inferret. vnde non dixit decret. cum in cunctis. quòd in quenquā consenserint, sed elegerint. vnde & olim suo modo necessaria fuit electio: & hodie suo modo adhuc est, vt locum habeat illa pœna. fateor tamen quòd pœna decret. supra eo. libr. & eo. titul. cap. ij. bene habet locum ante electionem: vt ibi dixi in glos. penult.

Idem in eodem.

Eligens, vel electioni consentiens cōtra electum (nisi ex noua causa, vel nouiter ei pandita) se nequit opponere vel renunciare. Ioan. And.

CAPITVLVM VIII.

NVlli licere decernimus postquam in scrutinio h nominauerit aliquē, & electio fuerit subsecuta i, vel postquā prestiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ a consensum, illum super electione ipsā, nisi ex causis † postea emergentibus b, impugnare c: vel nisi ei morū d ipsius antea celata de nouo pādatur improbitas, seu alicuius alterius latētis e vitij, vel defectus f, quæ verisimiliter g ignorare potuerit, veritas reueletur h. De huiusmodi autem ignorātia fidem faciat proprio iuramento i.

NVlli licere.} Tria facit secundum Ioan. Mo. scilicet primò ponit regulam, secundo dat instantias contra illam. tertio dat formam probationis illarum. Secunda ibi, Nisi. Tertia ibi, De huiusmodi. Ioan. And. CASVS. Vacante aliqua ecclesia, canonici vnanimiter & concorditer ab initio quendam Titium elegerunt. facta electione orta fuit discordia inter Titiū electum & canonicos. quidam ex istis canonicis voluerunt se opponere dicentes quòd erat indignus: & forte re vera erat indignus : vtrum sint admittendi? Respondet quòd non. & hoc verum, nisi post electionem electus contraxisset maculam: vel ipsi eligentes tempore electionis illos defectus ignorassent: tunc essent admittendi ad probandum istos defectus. Et hoc verum, quòd eligentes non possunt impugnare electionē in concordia factam: non tamen per hoc sunt ligatæ manus superioris, quin si velit, possit inquirere de defectibus, & eum repellere si sit indignus. Not. primò quòd eligentes aliquem, electione secuta non possunt se opponere electioni, nisi in casibus hic expressis. Not. vlterius q̄ vocatio absentium non est de substantia electionis quo minus valeat electio: tamē si absentes qui non fuerunt vocati, velint prosequi oppositionem: faciant electionem declarari nullam. c. quod sicut. eo. titul. in an. tamen si velint. possunt ratificare electionem. Hel. Reg. Not. ex fine textus quòd ignorantia eius quod dependet à conscientia alicuius, probatur per suum iuramentū. Ad hoc dictū cap. vt circa. & facit quod nota. glos. in. §. sed & aliena. Insti. de actio. Domi.

h Scrutinio. quid sit habes supra eo. quia propter.

i Subsecuta. vel scrutiniū publicatū: quia post publicationē scrutinij nō est locus variationi. s. eo. publicato. & dic vt ibi: nisi in casu præcedentis decre. vt ibi dictū est. Et quòd dicit subsecu-

subsecuta: intelligas ex illis consensibus. {Idem Guil. Cle. Archi. Verba enim sunt cum effectu intelligenda. de cle. nō resi. relatum. ff. quod quisque iuris. l. j.

a Celebratæ. Not. hic paria eligere, vel eligentibus consentire: sed non per omnia. {Quia consensus sequēs non auget numerum.} vt supra de elec. ecclesia vestra. ij. ADDITIO. Et. ff. de reg. iur. l. aliud est vendere : aliud vendēti consentire. Ioan. And.

† Per hunc tex. de Anchar. Dom. Phil. dicunt si postquam tecū pacem inius sub pœna de te non offendendo, inuenero te adulterātem vxorē meam, licite te offendo: tu tamen meā vxorē adulterando nō cadis in pœnā. Io. And. In regu. frustra. in mercuriali. & Aret. in lib. 4. §. Cato. penul. col. prout refert Carinus. li. Gallus. §. et quid si tantum. tamen Carolus tenet ibi contrariū. Fōt.

b Emergentibus. & sic nouo auxilio opus est. supra de off. deleg. insinuante. ff. de interroga. act. de æta. §. ex causa.

c Impugnare. supra de prob. per tuas. C. de non nu. pe. l. generaliter. & sic not. quòd semel approbatū non possum reprobare. & quomodo hoc intelligatur, hic habes: & vide quod plene dixi. j. de reg. iur. quod semel.

Approbatū semel non potest reprobari.

d Morum. debet enim esse moribus tēperatus. {xxiij. dist. q̄ episcopus. in prin. & grauis. supra eod. cū in cunctis. & moribus debet prosperari & non verbis. xcix. di. c. si. Archi.} Et boni mores plusquam diuitiæ operantur. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. scire. §. cum reliquis. & decorari non debent pallio moribus indecori. c. dist. contra morem. versic. decorari. ad fi.

e Latentis. id est quod latebat electores tempore electionis: puta luxuriosus erat, vel adulter, vel aliud simile. vnde in redhibitione erat. ff. de ædili. edic. cum sex. & l. ob quæ vitia.

† No. quòd electio facta à duplo maiori parte capituli: præsumitur esse sanior quā facta à minori parte: & sic videtur quòd in tali electiōe nō sit necessaria collatio meriti ad meritū, vel zeli ad zelū. de quo hic in glos.

f Defectus. scientiæ, ætatis, ordinum, vel alicuius irregularitatis.

g Verisimiliter. aliàs de facili nō crederetur: vt circa ea quæ publice facta sunt: vel quæ omnes sciunt. xvj. dist. quod dicitis. de postula. præla. c. j. cum si. ADDITIO. Concor. supra eo. vt circa. Gar. Io. Mo.

Glos. seq. quærit opponendo: & soluit.

h Reueletur. quare non posuit certum casum, scilicet si super antiquis superueniat probatio: vt fecit. s. e. vt circa? Respondeo vt ibi dixi, bene fecit appellans non exprimēdo crimen quod probare non poterat : sed hic male fecit eligens eligendo criminosum: licet id probare non posset, cū probatio non quæreretur ab ipso.

i Iuramento. s. eo. vt circa.

Idem in eodem.

Contra electum à duplo maiori parte, vel electores ipsius, nil à reliqua parte potest opponi quod votum extenuet: sed id bene opponitur, quod votum annullet. Io. And.

CAPITVLVM IX.

SIquando cōtigerit, duabus electionibus celebratis, k partem alteram eligentiū duplo maiorem † numero inueniri: contra electores, qui partē reliquā sic excedunt l, ad extenuationem zeli, meriti m, vel auctoritatis n ipsorū, reliquis o, vel electo ab eis, aliqd opponendi p omnem pręsenti decreto interdicimus q facultatem. Si quid autē opponere voluerint, quod votū illi' cui opponitur, nullum r † redderet ipso iure: id ēis nō intelligimus interdictum.

SIquando.} Prima prohibet. Secūda permittit: ibi, Si quid. Do. Scire debes quòd extenuare votū, est illud obiicere quod non annullat penitus votum: sed illud minoris reddit authoritatis: sicut ego literatus, tu illiteratus: ego in dignitate, & tu simplex canonic': vel his similia: vt in cle. vt ij qui. de æta. & quali. & de reg. c. j. Annullare est nullū reddere: vt si quis dicatur excōmunicatus maiori, vel ab homine suspēsus, vel incidisse in decr. cum in cunctis. vel in decr. s. eo. ca. ij. vel bigamus, vel miles factus, vel vxorem duxerit, vel canonicatūi renūciauerit, vel voci suæ. vij. q. j. quā periculosū. vel his similia. & hæc bene obiici possunt à tertia parte contra duplo maiorem: vt hic. Præsupponendū est pro intellectu istius c. q̄ si aliqua electio fuerit facta à maiori parte, & alia à saniori: illa electiò quæ est à saniore parte, præualet. & dicitur fieri à saniori respectu zeli ad zelum: meriti ad meritū. Dicitur autē fieri à maiori parte respectu numeri ad numerū. Verbi gratia, Vacāte aliqua ecclesia in qua erāt aliqui canonici cōsanguinei vel affines Titij : qui ducti affectione carnali ipsum elegerunt. alij canonici in minori tamē numero nō ducti affectione carnali quendā aliū elegerunt : certe electio istorū valet tanquā facta à saniori parte. tamē vbi est maior pars, presumitur q̄ etiā sit sanior. CASVS. Ponamus q̄ in ecclesia Picta. sint xviij. canonici, qui vacante ipsa ecclesia conuenerūt in vnū, tractaturi de electione futuri episcopi. xij. elegerūt Titiū, & sex Semproniū. isti sex se opposuerunt electioni de Titio factæ, dicendo q̄ voces istorum xij. qui Titium elegerunt, attenuantur, siue debēt diminui, ex eo quòd ipsi non processerūnt ad electionē zelo charitatis, sed affectione carnali potius ducti. Itē dicunt isti sex, q̄ Sempronius electus ab ipsis est dignior quàm sit Titius electus ab aliis. xij. vtrum bene dicāt: & possint ista opponere ad attenuationem & diminutionē votorum dictorum duodecim? Respondet Romanus pontifex quòd non. nam illud quòd dicitur quòd debet haberi respectus zeli ad zelum, meriti ad meritum: est intelligēdū quando vna pars eligētium in duplo aliam partē non excedit. Sed quid sanctissime pater: ponam' quòd isti sex opposuerunt quòd aliqui istorū duodecim erant excommunicati maiori excommunicatione: & sic non poterant eligere: an bene dicant? Respōdet quòd sic. nā excommunicatio opponitur: nō vt vota attenuētur: sed vt vota nulla reddantur. Not. primò ex isto tex. quòd non semper valet electio à maiori parte facta: sed requiritur quòd illa pars fuerit sanior. vnde sanitas proprie respicit zelum eligentium, & merita electorum : sed maioritas respicit numerum eligentium. Nota insuper principalem effectum huius capituli, videlicet quòd si duabus electionibus celebratis, vna à parte duplo maiori: alia autem à minori parte: non potest minor pars aliquid opponere ad diminuendum vota eligentium, puta quòd minor pars est maioris authoritatis : vel quòd electus à minori parte est dignior vel magis idoneus: vel alia quæ attenuent vota eligentium: dum tamē non annullent eligentium vota. Nam ista quæ annullant vota eligentium, possunt obiici à minori parte contra duplo maiorem : puta quòd aliqui partis duplo maioris erant excommunicati maiori excommunicatione. Quærit glossa, an valeat electio facta in qua fuit admissus excommunicatus maiori excommunicatione? Respondet gl. quòd non valet electio ex quo eligentes admiserunt scienter excommunicatum maiori excōmunicatione: imò sunt priuati potestate eligendi pro illa vice. Hel. Regnier.

† Nota ibi. nullū, quòd vbi lex vel statutū prohibet exceptionē opponi cōtra actū, intelligitur quādo actus nō esset nullus quod facit ad statuta quæ prohibent exceptionem opponi contra instrumentū confessionatū: quia debet intelligi quando non esset nullum vide gl. in cle. ad compescendas. de seques. pos. et fru. Do.

k Celebratis. vno contextu. supra eodem congregato. antequam diuertant eligētes ad extraneos actus. nam quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. supra eodem, officij. ff. si certum petatur. lecta. si autem fiant ex interuallo: dic vt nota. supra eod. auditis & intellectis. in glos. nota. quia. Archidiaconus.

l Sic excedunt. in duplo maiori numero.

m Zeli, meriti. de his dic vt s. eo. ecclesia. ij.

n Authoritatis. in quibus consistat authoritas, habetur s. e. dudum. j. & j. de testi. in nostra. Archi.

o Reliquis. paucioribus scilicet.

p Opponendi. post electionē intelligas: quia ante bene fiet de istis collatio: nec hoc hic prohibetur. vnde dixit in principio, electionibus celebratis.

q Interdicimus. No. q̄ numerus duplo maior prefertur authoritati, & presumitur zelus melior. & facit ad ea quæ notātur. s. de testibus. ca. in nostra. si autē numerus maior esset: sed nō in duplo, est arg. à cōtrario q̄ numerus nō prefertur: sed de hoc no. s. e. ecclesia. ij. in glos. quę incipit, Ab hac. Et not. q̄ in hoc interdicto videtur caueri solū de electoribus: vnde videtur q̄ cōtra electū bene possit opponi aliquid q̄d ad extenuationē pertineat: sed nō est verū secūdū Guil. per literā supra quę dixit meriti, quod proprie respicit electū.

r Nullū redderet. pone exempla quæ posuit supra. Quid si aliquis ex eligentibus excommunicatus erat, an teneat electio? Non: si scienter ei communicauerunt a: aliàs sic. de sent. & re iudi. ad probandum. de hoc. ix. q. j. nos in hominē. & per modernos. s. eo. illa.

a Et elegerunt vnum de gremio: quia tūc omnes de gremio sunt ineligibiles passiue. c. si celebrat. de cle. exc. mi. Do. Philip. Arch. si electus esset extra gremium, valet electio, dicit Arch. quia vbi quilibet per se diuisibiliter habet ius eligendi actiue, vnus inutilis non vitiat alios vtiles: & sic non obstat cap. ad probādum. de re iud. addo pro Arch. li. 1. ff. q̄ cūsal. tuto. Form.

Idem in eodem.

Appellatio iudicialis vel extra, deuoluit causas electionum Episcoporum & superiorum ad Papam, si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interiecta: aliàs nō. Et ab ea possunt partes sine prauitate recedere prius, quàm Papæ præsentata fuerit. Et an in recessu interuenerit prauitas, inferiores iudices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscent, sed statuēt partibus terminū, in quo cum actis & munimentis se Apostolico conspectui repræsentent. Io. And.

CAPITVLVM X.

QVanuis cōſtitutio [a] felicis recordationis Alexandri Papæ quarti, prædeceſſoris noſtri, cauſas electionum [b] Epiſcopalium, ſeu ſuper electionibus Epiſcoporū exortas [c], non immerito maioribus [d] † cauſis annumerans, cognitiones ipſarum per appellationes quaſlibet [e] deuolui aſſerat ad Apoſtolicę ſedis examē: Nos tamē & temerariā appellantiū audaciam, & effrenatā appellationū frequētiam refrenare volētes hac generali conſtitutione duximus prouidendū: vt ſi extra [f] iudiciū in prædictis electionib⁹ [g], vel in aliis dignitatibus Epiſcopatu maiorib⁹ [h] celebratis, expreſſa cauſa manifeſte friuola contigerit appellari: per appellationē huiuſmodi nequaquā ad ſedē eandē negotium deuoluatur. Sed cum in electionū earundem negotiis, in iudicio vel extra iudicium appellatur † in ſcriptis [i], ex cauſa probabili [k], quæ probata deberet legitima [l] reputari, ad ſedem ipſam huiuſmodi negotia deferantur. Cæterum in

QVanuis.} Diuiditur in quatuor partes ſecūdū Io.Mo. Primò recitat cōſtitutionē Alex. Secundò partim illā reprobat: ibi, Sed cum. Tertiò permittit ab appellatione certo caſu recedi: ibi, Cæterum. Quartò dat certā formam ordinario cum ab appellatione receditur: ibi, Inferiores. Io. An.

ADDITIO. Guil. dicit ſe hic hanc conſtitutionem procuraſſe. Idem dicit in Sp t.ij ⁊.ſupereſt.in col.& de app.§ qualiter.ver illud autē.

Pro intellectu huius ca. præſupponēdum eſt quòd cauſæ electionū epiſcoporum & aliorū ſuperiorū, puta archiepiſcorū, patriarcharum, vel primatum, ſunt de maioribus cauſis quæ papę reſeruantur: iuxta notata in c. maiores. de bap in ant. CASVS. Vacante eccleſia Pictau. canonici illius eccleſiæ vnanimiter & concorditer aliquem in epiſcopum elegerūt: & electionē præſentauerunt archiepiſcopo Burdegalenſi, vt ipſum confirmaret, & electo cōmitteret adminiſtrationē in ſpiritualibus & tēporalibus: coram quo archiepiſcopo fuerūt aliqui opponentes, puta aliqui canonici, vel fundatores eccleſiæ, vel parochiani qui volūt habere vnū bonum paſtorem qui eos doceat exemplo bonæ vitæ. Archiepiſcopus noluit admittere ſuas cauſas oppoſitionis: ſed pronunciauit illas cauſas oppoſitionis non eſſe rationabiles: propter quod appellatum fuit ad apoſtolicā ſedem. Queritur nunc quid debeat appellans obſeruare ad hoc quòd cauſa iſta deuoluatur ad apoſtolicam ſedem? Reſpondet Roma. pont. dicens. Ipſe debet appellare in ſcriptis: & in inſtrumento appellationis inſerere cauſam, quæ ſi eſſet vera, deberet legitima reputari: licet aliqui dicerent ꝙ iſta quantumcunque friuola deuoluebat negotium ad ſedem apoſtolicam, cum ſit de maioribus cauſis: vt dictum eſt in præſuppoſitione. Sed dicendum quòd illa duo requiruntur ad hoc quòd deuoluatur negotium per appellationem ad ſedem apoſtolicam. Sed quid? Ponamus quòd appellans renunciauit ſuæ appellationi: an ſit ei permiſſum? Reſpondet quòd ſic, ſi appellatio ſua nondum fuerit præſentata conſpectui apoſtolico: & iſtud verū, ſi ipſe appellans appellationi renunciet ſine prauitate. i. ſine ſimonia. Sed quis habebit cognoſcere an renuncians appellationi renunciauit ſine prauitate? Reſpōdet Romanus pontifex quòd iudex à quo fuit appellatum, debet inquirere an ſine prauitate fuerit receſſum ab appellatione: qui iudex à quo, ſi inueniat interueniſſe prauitatem ſimoniæ, puta quia electus dedit appellanti aliquod beneficium vel pecuniam vt renunciaret ſuæ appellationi: tunc iudex à quo, non obſtante renunciatione debet partes ipſas citare ad comparendum in cauſa appellationis coram ſede apoſtolica. {Sed cū in electionum.} Vnde ſicut quando appellatur in iudicio, debent illa duo obſeruari, videlicet quòd appelletur in ſcriptis, item quòd in appellatione inſeratur cauſa rationabilis, quæ ſi eſſet vera, deberet legitima reputari: illa eadem debent obſeruari, ſi appelletur extra iudicium: puta cū appellatur ne talis eligatur in paſtorem. Not. primò ex iſto text. quòd licet cauſę electionum epiſcoporum & aliorum ſuperiorum prælatorum ſint de maioribus cauſis, quæ de ſua natura pertinent ad apoſtolicā ſedem: tamen non deuoluūtur ad apoſtolicam ſedem per appellationem, niſi ſit appellatū in ſcriptis cum cauſa legitima. Nota vlterius vnum caſum in quo cum appellatur à definitiua, oportet exprimere cauſam appellationis: & quòd appelletur in ſcriptis: licet regulariter in definitiua nō ſit opus quòd appelletur in ſcriptis: nec quòd inferatur cauſa rationabilis in appellatione: ſed iſtud eſt ſpeciale in cauſis electionum epiſcoporum, archiepiſcoporum, & aliorum ſuperiorum. Ratio ſpecialitatis eſt, ne malitioſe & ſine cauſa impediatur prouiſio eccleſiæ quę eſt multū periculoſa tam eccleſiæ quā ſubſiditis. c. quàm ſit. ſ.e.c. quoniam. vt lite non conteſt. in an. No. inſuper quòd cum appellatur in cauſa electionis, tam in iudicio q̄ extra iudicium, debet inſeri cauſa rationabilis in appellatione: & etiam debet appellari in ſcriptis. Not, ꝙ appellans in cauſa electionis poteſt renunciare appellationi antequam ſit deuoluta ad ſedem apoſtolicam. No. finaliter ꝙ iudex à quo, debet præfigere terminū ipſis partibus intra quem partes ſe

† No. primo quod vbi ius diſponit quaſlibet appellatiōes admitti, cenſetur approbare etiam appellationes friuolas. quod no. pro ſtatutis, et hoc probat iſte tex. iūgendo conſtitutionē Alex. cum iſta.

Appellans à definitiua, nec cauſam exprimere, nec in ſcriptis appellare tenetur.

præſentent conſpectui apoſtolico cū ſuis munimentis. i. inſtrumentis, quæ ideo vocantur munimenta: quia muniunt cauſam. vel poſſent dici munimenta: quia monent iudicem.

a *Conſtitutio.* quæ incipiebat, dilecti filij. Gar. & Archi. habebant eam ſub rub. de elec. Guil. de reſcr. Hoſt. de app. qui tractat de ipſa. de accuſa. cū dilectus. & Compo. ſ. eo. ſtatuimus. ad fi. hodie nō habemus eā. Et eſt ar. ꝙ cum vnum ius reuocatur per aliud, facienda ſit de ipſo mentio: quod nō eſt verū: vt ſ. c. li. de cōſti. c. j. vbi de hoc. & xviij. diſt. quoniam.

ADDITIO. Cler. dicit ꝙ conſtitutio de qua fit mentio in prin. huius gloſ. fuit edita propter cauſā electionis eccleſiæ Helien. Ioan. Andr.

b *Cauſas electionū.* principales ſcilicet.

c *Exortas.* accidentaliter, & in pceſſu.

ADDITIO. Et ſic patet ꝙ idem iuris in principali, & in acceſſoriis, vel exortis ſecundū Ioan. Mo. & Arch. bene facit cle. diſpendioſam. de iudi. Ioan. And.

d *Maioribus.* quæ ſint, no. xij di præceptis. in gl. fi. ſupra de offi. leg. quod tranſlationem. ADDITIO. Quòd autem nō ſint de maioribus cauſæ electionū epiſcoporum, patet: quia illas confirmant archiepiſcopi, & patriarchę, & legati de latere. j. e. ſi abbatem. ij. reſpon. Ioan. And.

d *Maioribus.* vt eſt dignitas metropolitica, archiepiſcopalis, primatia, patriarchatus. xxj. di. cleros. Et dixit Guil. Du. ꝙ etiā in inferiorib⁹ dignitatib⁹ ſeruatur quod hic dicitur, & j. de ap. c. vt debitus. & c. cordi. eo lib. Archi.

e *Quaſlibet.* etiā fruſtratorias, & erat hoc contra ius cōmune: & per hoc manebant lōgo tēpore eccleſiæ viduatæ: & ideo fuit correctione dignū: & innix⁹ fuit Alex. opi. Inn. quā no. ſ. de ap. vt debitus. in vlt. gl. ſua, vbi enumerat cauſas electionū epiſcoporū inter maiores cauſas. Sed ſecundū Guil. ſalua pace Inn. Alex. Vin. & aliorū id dicentium: illud, ſaluis &c. eſt quedā proteſtatio quā papa facit de iure ſuo. ſic ix. q. iij. ſaluo. & de ſupplēda negligē. prælatorū, licet. abſurdū enim videtur quālibet appellationē illas cauſas ad papam deferre: de quibus alius quàm papa cognoſcere non poteſt.

f *Extra iudicium.* idem ſi in iudicio: vt j. ſequitur. ADDITIO. Et multo fortius propter honorē iudiciariū, ſecundū Fran. Vercel Io. And.

g *Electionibus.* epiſcoporum.

h *Maioribus.* vt archiepiſcopatibus, patriarchatib⁹, primatiis: ſed idem hodie in regularibus. quod dic vt j. eo. ſi poſtquam. j. reſpon.

i *In ſcriptis.* not. appellādū in ſcriptis: & eſt hoc generaliter verū, ſiue in iudicio, ſiue extra appelletur, niſi cū à definitiua & incontinēti appellatur: tūc appellari poteſt viua voce. ff. de app. l. ij. C. de app. litigatoribus. ij. q. vj ad finē. q. §. litigatoribus. niſi diceres contrarium in caſu huius decr. etiam in definitiua. & adde quod dicam j. de app. cordi.

† No. ſecūdo ibi, in ſcriptis, etc. caſum in quo in appellatione requiritur ſcriptura. alios vide per glo. j. de cenſi. c. j. Do.

k *Probabili.* dixit Gar. ꝙ hoc ſpeciale inducit hæc decre. ꝙ ſiue à definitiua ſeu ab interlocutoria appelletur, ꝙ teneatur rationabilē cauſam exprimere: licet aliàs regulariter ſit ſecus in definitiua. Guil. videtur tenere contrariū. quod ſatis verum crederem [a]: ſed primum dictum eſt tutius.

Gloſ. ſeq. exemplificat, quærit & ſoluit. Iterum quærit & ſoluit, ſolutioni obiicit, & reſpondet.

l *Legitima.* ergo ſi eſt expreſſe legitima, defert negotiū ad ſedē apoſtolicā. ſed non manifeſte fruſtratoria, puta ne fiat electio regiis precibus nō expectatis, vt dicebatur in illa cōſtitutione, dilecti. vel ne eligatur niſi doctor decretorū, vel magiſter in theologia, vel his ſimilia {puta ne eligatur ignobilis genere. ſ. de præb. c. pe. Guil. & Arch.} tunc non defert. Sed quid in dubio? Dic ſecundū Guil & Gar. deferri vt illud dubium papa decidat. vj. q. iiij. Oſius. Quid ſi appellauit & nullam cauſam expreſsit? Dicas idē ac ſi expreſsiſſet fruſtratoriam ſecundum prædictos [b]: quia nullum & inutile equipollent in iure. ff. de tranſla. inter. §. ſed neq;. ver. ſicut. ff. quod cuiuſq;. vni. l. j. §. & quidē. Fuit enim promulgata cōſtitutio iſta, vt refrenaretur temerarius appellandi vſus: ſed ita poteſt quis appellare temerarie, nō exprimēdo ſicut exprimēdo. videbatur autē cōtrariū: quia in cauſa nō expreſſa nihil immutatū videtur: ergo antiquo iuri ſtandū eſt. C. de ap. præcipi-

a Ea ratione, quia text. dicit de appellatiōe qua in iudicio opponitur. ſed prolata definitiua non eſt iudiciū. c. forus. de verb. ſigni. Do. tamen tenet gl & Pe. ſimiliter. Font.

b Idē Clem. Py. Io. Mo. & Archi.

præmiſsis [a] omnibus caſibus liceat [b] partibus [c] ab huiuſmodi appellationibus, nulla tamē interueniētē prauitate [d], recedere antequā prefatæ ſedi fuerint præſentatæ [e]. Inferiores autem iudices, quorum erat ipſarū cauſarum cognitio appellatione [f] ceſſante, an in hoc [g] prauitas interceſſerit, ante omnia diligenter inquirant [h]: & ſi eā interceſsiſſe repererint, ſed de cauſis ipſis nullatenus † intromittat, ſed prefigant dictis partibus terminū peremptorium [i] competentē, in quo cum omnibus actis & munimentis [k] ſuis Apoſtolico ſe cōſpectui repręſentēt [l]. †

Idem in eodem.

Si inter reliqua quæ obiiciuntur promouendo ad dignitatē, obiicitur euidens defectus ſcientiæ vel perſonæ: illud ante omnia examinari debebit. Et ſi reperietur falſū: opponens à proſecutione negotij repellitur, & punitur perinde ac ſi defeciſſet in probatione omniū obiectorū. Ioan. And.

CAPITVLVM XI.

SI forte inter cætera [m] quæ obiiciuntur electo, aut poſtulato, ſeu aliàs promouendo [n] ad aliquam dignitatem [o], euidentem [p] ſcientiæ [q], vel alium perſonæ defectum [r]

præcipimus. in fi. ſed prius dictum verum eſt: quia hęc cōſtitutio non vult quòd cauſæ hic deferantur ad papam, niſi ex cauſa expreſſa probabili, quæ debeat reputari legitima.

a *Præmiſsis.* cum ſcilicet appellatum eſt ex cauſa probabili, in iudicio vel extra.

b *Liceat.* quod olim non licebat per prędictam conſtitutionem Alexandri.

Gloſ. ſeq. argu. per plurale: & argumentū determinat: finis querit & remittit.

c *Partibus.* per hoc videtur ꝙ niſi ambę partes conſentiant: non poteſt fieri renunciatio. quod verum puto ſecūdum Guil. & Gar. re non integra: ſed re integra ſolus appellans hoc poterit. ad hoc de elec. in cauſis. ff. de reg. iur. nemo. & adhuc ſi res non eſt integra, & velit ſatisfacere aduerſario de ſuo intereſſe: adhuc poterit pœnitere ſecundum Guil. ſecūdum ea quę not. in Spe. ti. de excep. §. viſo. verſi. ſed nunquid iudex. Ex quo tamen appellatio præſentata eſt papæ, vlterius recedere non poſſunt, etiā ſi vtraq; pars conſentiat: quod probatur j. vbi dicit, antequam præfatæ ſedi &c. ad hæc de poſtu. bonæ. ij. verſi. nec obſtabat. ver. ſi enim. de offic. leg licet in fi. & maxime quādo obiiciuntur crimina vel defectus. de collu. dete. crimina. xxiiij. q. iij. ecce. {Et ſit ſpeciale in his maioribus ſecundum Io. Mo. qui diſtinguit hic poſt Gar. cauſas maiores, medias & minores: quas plenius proſequitur Hoſtiē. de crimi. fal. c. ſi. quæ ibi abbreuiaui in gloſ. quærit hic Hoſti.} Solet queri vtrū electus ſine ſuperioris licentia, ſuo iuri renunciare poſsit. de hoc dicam j. eo. ſi electio.

Appellans an poſſit renūciare appellationi ſuæ inuito appellato.

† Do. Phi. notant hic quòd iudex præfigens parti terminum ad cōparendum corā ſuperiore, non ſe intromittit: vnde epiſcopus poteſt illū præfigere exempto.

d *Prauitate.* vt ſimoniaca pactione, vel aliqua illicita donatione, vel promiſsione, vel violentia, vel metu. xx. q. iij. præſens. Si autem electus ius habeat, an liceat vexationem redimere? Dic vt notatur de ſimon. dilectus. j. Dic, ſi plene & iuſte habeat, & poſsideat: poteſt dare pecuniam ne turbetur. Do. Font.

e *Præſentatæ.* ergo non poſtea. ad hoc ſ. de poſtula. præ. bonæ. ij. §. nec obſtabat. j. de offi. lega. licet. Arch.

f *Appellatione ceſſante.* i. ſi appellatio interpoſita nō fuiſſet.

g *In hoc.* in renunciatione appellationis.

h *Inquirant.* quòd ſi huiuſmodi inquiſitione omiſſa ad eoſdem confirmandos vel conſecrandos proceſſerint, vel alios proceſſus in cauſa fecerint: cōfirmatio, vel conſecratio, vel proceſſus illi ſunt nulli: & confirmantes & conſecrantes ab epiſcoporum confirmatione & conſecratione per annū continuum ſunt ſuſpenſi. j. eo. tit. prouida. in fi.

i *Peremptorium.* & adhuc locū habebit expectatio. xx. dierum ſecundum formam decre. ſupra eo. c. j. ſecundū Guil. & Gar.

k *Munimentis.* i. probationib⁹ & inſtrumētis: ſic dictis, quia cauſam muniunt. aliàs monimētis. monēt enim & informāt iudicem quid facere debeat. ADDITIO. Et eo reſpectu dicuntur etiā documenta: quia docent & informāt quid iudex facere debeat. ij. q. vij. plerunque. in prin. de prob, quoniā. in fi. Ioan. And.

Munimenta vnde dicuntur.

Gloſ. ſeq. recitetur per quæſtionem.

l *Repræſentent.* quòd ſi nō venerint, procedatur ad confirmandam electionē ac ſi appellatum non eſſet: quia nō appellare, & appellare, & appellationē non proſequi, ſunt paria [a]. de offi. delega. gratum. de teſti. cum veniſſet. C. de temp. app. l. ij. in fi. licet non per omnia: vt j. de ſentē. excō. licet. & ſ. de eo qui mit. in poſ. cum veniſſent.

a Vel illi renunciare ſecundum Guil. & Arch. Ioa. Andr.

SI forte inter.} Prima dat ordinē. Secunda pœnā imponit ibi, Cęterū. Io. An. CASVS. Vacante aliqua eccleſia cathedrali vel collegiata, canonici vel clerici illius eccleſię cōuenerunt in vnū tractaturi ſuper electione futuri prelati: & ordinauerunt ꝙ procederēt per viā ſcrutinij. facto & publicato ſcrutinio fuit compertū ꝙ Titius fuerat electus à maiori parte. Vnde quidā ibi exiſtēs appellauit ne Titius nominatus eligeretur, ex eo ꝙ ipſe Titius nō habebat ſcientiā ſufficientē requiſitā illi dignitati: & ꝙ erat homicida. Itē oppugnabat formā ſcrutinij, & perſonas eligentiū. an ſit admittēdus ad probādū oēs iſtos defectus ſimul? Reſpon. ꝙ nō: ſed primo eſt admittēdus ad probandū defectū oppoſitū cōtra

perſonā electi. q defectus ſi probat⁹ fuerit: declarabitur ineligibilis. Si aūt nō poſsit pbari defect⁹ cōtra perſonā electi oppoſitus, ipſe appellās cōdēnabitur in expēſis: & punietur iuxta tenorē. c. ſtatuim⁹. ſ. e. ac ſi in omnibus probationibus defeciſſet: nec vltra admittetur ad pbādū alia vitia. Heli. Re.

m *Cætera.* vt puta ꝙ eſt homicida, piurus, excōmunicat⁹, vel his ſimilia: quæ ita de facili probari nō poſſunt, ſicut euidens defectus ſcientiæ vel perſonę: quę per oculorū inſpectionem vel examinationem de facili probari poſſunt.

† Si ſe præſentare debēt. ergo dicit de Anchar. fraus non priuat iure in quo cōmittitur: & ideo ſi renunciem fraudulenter appellationi meæ, non videor crimen confiteri. Fōt.

n *Promouendo.* puta per ſuperiorem ad quē deuoluta eſt poteſtas: vel quia plures nominati ſunt domino papę: & petitur de altero puideri. 85. di. Archidiaconū. & de hoc ſ. e. qđ ſicut idē Io. Mo.

o *Dignitatem* nō eſt ergo ad ſimplicia beneficia hoc extendendum: cum ſi de eis intelligi voluiſſet, vel expreſsiſſet, vel generaliter locut⁹ fuiſſet. de deci ad audientiam. ad hoc j. e. ab eo. & j. de verb. ſig. c. ij. vbi ſemper hoc reperitur.

Glo. ſeq. primò duo notat à vi literæ & à ſimili. ij. quærit, & ſoluit diſtinguendo. iij. iterū quærit, & ſoluit: & ſolutionē exemplificat.

p *Euidentem.* ſi ergo defectū opponit, ſed non euidentem: non habet locū pœna. ſed ſi opponit manifeſtū, idē, cū hæc ſint ſynonyma. ſ. de verb. ſig. cū olim. & eſt expreſſum. j. de verb. ſig. c. ij. Sed pone: plures opponit euidētes defectus: alterū probat, alterū non: quid erit? Sol. Si deficit in primo, repellitur ipſe opponēs: ſi probat primū, repellitur electus. Si autē ſimul examinati fuerint, ſi ſufficiens eſt defectus qui ver⁹ reperitur, repellitur elect⁹. ſed opponēs etiā de calūnia punietur [b]: niſi iudex viderit ipſum probabili de cauſa à calumniæ vitio excuſari: vt in aut. de iudi. §. oportet. coll. vj. ſ. de accu. accedens. & ſ. e. c. j. Si autē opponeret nō euidentia, fiteor ꝙ ſufficiat alterū probari: vt ſ. e. c. j. & ſ. e. vt circa de re. iu. cū I. & A. Sed nunquid iudex ex ſuo officio talē diſcuſſionem facere poteſt etiā parte nō petente? Dic ꝙ ſic ſecūdum Gar. quia laborare debet vt breuiētur lites. ff. ſi cer. pe. l. quidā exiſtimauerūt. ff. de poſtu. l. quos phibet. ff. de proc. l. filiusfamilias. §. inuitus. ſ. de excep. c. exceptionē. Hoc idē poterit etiā ſi ambę partes expreſſe renunciēt, per iura prędicta, & per. l. C. de iureiu. prop. cal. dan. l. ij. §. ſed quia veremur. Si autē tacitè. ſ. intrādo iudiciū, & permiſtim examinando [c] oppoſitiones tam euidētium defectuū quā alias, & aliæ reperiuntur veræ, oppoſitiones verò euidentiū defectuum falſe: nō habet locū pœna huius canonis propter impoſsibilitatē ſui. ad idē j. e. indemnitatibus. in fin. Pœna enim eſt ꝙ repellātur à proſecutione: ſed iſti iā ſunt proſecuti: & ſic nō poteſt habere locū pœna. Nec ob. ꝙ non poſſunt renūciare expreſſe: quia multa poſſumus tacitè, quæ nō poſſumus expreſſe. ff. de pcu. filius familias. §. veterani. C. de iurei. prop. calum. dan. l. ij. §. ſed quia veremur. & j. de iur. calum. c. j. Et ſufficere debet ad repulſionē electi, ꝙ aliquid inuenitur pbatū quod eū repellat: quia vndecūq; crimina claruerint &c. xxiiij. q. iij. ecce. & de iudi. exhibita.

Opponens cōtra electū vel poſtulatū plures euidētes defectus, ſi de aliquibus probet, de aliis nō, an debeat repelli.

b Do. dicit quòd non, per tres rationes, &c.

c Do. Phil. no. hic ſi recipiatur probatio eius qui admitti non debet: ex illa debet ſequi ſententia. ſ. e. c. inſtitutionē. eo. ti. & an teſtis examinat⁹ quē examinari nō debuit, probet, vide Hipp. in l. j. §. Cornelio. ff. de quæſt. i on.

Gl. ſe. reſpō. per obiectionē, & ſolutionē, & diſtinctionē.

q *Scientiæ.* qui ſciētię defectus etiam in laicis intolerabilis eſt. xxxviij. di. ſi in laicis. Sed no. ꝙ eſt quedā intrinſeca qualitas cū qua homo naſcitur. ſ. ꝙ aliquis ſit caſtus, pacificus, ſobri⁹. & hāc quis pręſumitur habere, ſicut not. ff. qui ſatiſd. cog. ſi vero. §. j. donec contrariū probetur. ſic intelligitur de præſump. dudū. de ſeru. c. vno. Eſt quædā extrinſeca, vt literatura: & talis qualitas nō præſumitur niſi probetur: & ideo ſuper hoc examinatur. & ſic intelligitur hic cū ſuis ſimilibus. {Dicit Io. Mo. vbi nil facere habeo cū homine, præſumere debeo illū dignū. Sed vbi ſibi dare volo filiā meā. i. eccleſiā in ſpōſā: debeo inquirere de dignitate ſpōſi: ſaltē quo ad expreſſa. ſ. e. cū in cūctis. & j. e. licet canō Et quia eligens inuenire tenetur cōditionē debitā filię, ar. ff. de ri. nu. q liberos. ideo punitur hoc nō faciēs. Io. And.} De negatiua facti iuris & qualitatis, dic vt vj. q. vlt. accuſator. de ele. bonæ. j.

r *Defectum.* ſed ſi electo opponatur ꝙ ſit illegitime natus, quis habet hoc probare? Dic ꝙ opponēs probat per Inn. in c. ſi. per

Opponens contra electum quod eſt illegitime natus, hoc probare debet.

c.super iis de accu.& de do.& contuma.cum olim.
a *Contingat.* nec poterit postea reuocare.j.eo.tit.ab eo.
b *Ante omnia.* Nota q cũ plura obiiciuntur, quorũ quodlibet per se sufficit: illud quod facili⁹ probari potest, primo probandum est.facit de præscrip.auditis.
b *Ante omnia.* id est, antequã examinent alia nõ euidẽtia quę sunt opposita.Arch.
c *Subiiciatur.* à iudice, cui fides debet fieri de iis quæ corã eo agũtur. iiij. q. iij. c.si testes.§.sæpe. in fine. vbi de hoc. ad hoc xxx.q.vlt. iudicantem.Archi.

† No. qualiter probetur defect⁹ scientiæ alicuius: quia per examinationem quæ fit de ipso.Do.

Gl.seq.obiicit per locũ à diuisione: & quadrupliciter sol.
d *Initium.* videtur q hęc pars huius diuisiõis locum habere non possit: quia aut elect⁹ inuenitur insufficiẽs, & tunc penitus repelletur aut sufficiens, & tunc repelletur: opponẽs: & sic nullo casu obiectorum discussio sumet initium. Dic quòd vera est obiectio, si insufficiẽs reperitur electus. sed si sufficiens reperitur, adhuc locũ habebit aliorum obiectorũ discussio: quia

opponi contingat [a]: in discussione obiectorum illũ statuimus ordinem incommutabiliter obseruandum, vt promouendus super defectu ipso ante omnia [b] subiiciatur [c] examini: † cuius euentus examinandis aliis aut dabit initiũ [d], aut negabit. Cæterũ si præmissi examinis exit⁹ huiusmodi oppositiones docuerit veritate destitui: opponẽtes [e] omnino à prosecutione causæ in qua talia obiecerũt [f], excludimus, & perinde punire decernimus, ac si penitus in probatione omnium quæ obiecerant, defecissent [g].

Idem in eodem.

Qui grauauerit aliquã personam Ecclesiasticã, vel eius consanguineos, vel Ecclesias seu bona, pro eo quòd eũ p quo rogabatur, eligere noluit: ipso facto excommunicatus est. Io. And.

CAPITVLVM XII.

Sciant cũcti [h], qui clericos

a Placet Dom Fon. Percutientes clericos hic ligãtur bina excõmunicatione. c si quis suadente. & præsenti cõstitutione. ergo debent bis absolui. Do. Font.

superior inquiret ex officio suo illo repulso de aliis obiectis, ne per surreptionem [a] &c. supra eodem. cum nobis. & infra eod.indemnitatibus.& cap.vlt. Vel admittetur alius cuius intersit: licet iste repellatur propter eandem rationẽ. Vel dic hoc tunc locum habere, cum defectus oppositus reperitur verus, sed non sufficiens ad repulsionem electi, & tunc alia examinabuntur: admitti tamen non debuisset ad opponendum talẽ defectum. Vel dic quartò quòd opponẽs admittetur ad alia probanda, si probabilis & sufficiens causa eum à calumnia excusauerit. supra eod.cap j.ad fi.vt quia tales fuerant verisimilitudines de defectu illo, q dici vel credi poterat euidens: & sic calũniatus nõ fuit, secũdũ Gar.
e *Opponentes.* No.quòd dicit opponentes repellendos: nõ alios quorum intererit, pro eo quod dixi s̃. gl.prox.in secũda solutione.
f *Obiecerunt.* & defecerunt.
g *Defecissent.* vt supra eo.c.j.

Not primò quòd in delictis partia sunt facere per se, vel per alium: ad hoc j. de sen exc. c.cũ quis. No. secũdo ibi, persequendo. q persequens aliquem incurrit excõmunicationem, ac si manũ violentam imponeret. de quo j. de pœnis, felicis. Domi.

SCiant.} Non diuiditur: quia totus tex. vno cõstructu clauditur secundum Gar. CASVS. Vacante aliqua ecclesia, dominus tẽporalis in cuius territorio & iurisdictione erat situata illa ecclesia, scripsit canonicis, & eos rogauit vt suum filium, vel aliquem eius familiarem eligerent in prælatum. Canonici videntes illum filium vel familiarem non esse sufficientem, nec idoneum ad dictam prælaturã, vel ex alia causa, noluerunt ipsum eligere, sed alium in suum prælatum elegerunt. Dominus temporalis hoc ęgre ferens cœpit molestare canonicos, & eorum cõsanguineos: vel inuadere bona canonicorum, & consanguineorum. quæritur vtrum ipse dominus temporalis incurrat aliquam pœnã, & quam? Respõdet quòd ipso facto est excommunicatus: nec ab ipsa excommunicatione est absoluendus, nisi præmissa debita satisfactione. Not.primò ex hoc ca.quòd vota debentiũ eligere aliquem prælatum debent esse libera. No.insuper principalem effectum huius ca. videlicet q si quis molestauerit clericos, ecclesias, vel consanguineos clericorum pro eo q eligentes clerici noluerunt eligere aliquẽ pro quo molestãs scripserat: ipse molestãs incurrit ipso facto sententiã excõmunicationis. No. vlterius casum in quo iniiciẽs manus in laicos, incurrit ipso facto sententiã excõmunicationis: quia quantuncunque consanguinei clericorum sint laici: iniiciẽs manus in ipsos, vel eos molestans, ipso facto est excommunicatus.

Glos. seq. soluit quæstionem, & respondet contrario.
h *Cuncti.* etiam episcopi. Nec ob. j. de sent.excom.quia periculosum. quia non de sentẽtia excõmunicationis, sed suspensionis & interdicti loquitur.
i *Ecclesiasticas.* vt cõuersos, tẽplarios, vel hospitalarios: qui

A licet non sin clerici, sunt tamen ecclesiasticæ personę. xvij. q.iiij.quisquis.in glos.pe.
Glos.seq.recitetur per quæstionem.
k *Spectat.* de iure communi in collegiata ecclesia ad collegium spectat electio, de iure patro.nobis.xvj.q.vlt.congregatio. Si non est col legiũ, spectat ad patronũ. s̃. de iure pa. postulasti. & hoc de iure cõmuni: nisi aliud inducatur de cõsuetudine.de cau. pos.cũ ecclesia.s̃. Si autẽ nõ esset ibi collegiũ vel patronus, p diœcesanũ habet ordinari.x.q.j.regẽda.xvj.q. vij. omnes basilicæ.& hæc vera quo ad electionem plati. de inferiorib⁹ no. supra c.cũ ecclesia vulterana. dic vt ibi.Gar.

Electio ad quos spectat de iure cõmuni.

vel quaslibet alias personas ecclesiasticas [i], ad quos in aliquibus ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat [k] electio: p eo quòd rogati [l], seu aliàs inducti [m], cum pro quo rogabantur siue inducebãtur, eligere noluerint, vel consanguineos [n] eorum, aut ipsas ecclesias, monasteria, seu loca cętera, beneficiis, siue aliis bonis suis per se vel per alios [o] spoliando, seu aliàs iniustè persequendo, grauare præsumpserint [p]: se ipso facto excommunicationis sententia [q] innodatos [r].

B

Idem in eodem.

Primò punit vsurpantes de nouo custodiam vacantiũ ecclesiarum. Secundò punit clericos & monachos hoc fieri procurantes. Tertiò punit clericos se talibus non opponentes. Quartò ponit qualiter debeant se habere habentes talem custodiã ab antiquo. Ioan. And.

CAPITVLVM XIII.

l *Rogati.* an preces inducant simoniam: dic vt no. viij.q.ij.in summa.& q.j.Moyses.& supra de ęta & quali.tuam.
m *Inducti* p pmissiões, vel alio modo.
n *Cõsanguineos* No. specialem casum in quo laicũ percutiẽs, vel aliàs offendens, excõmunicatus est ipso iure.ad idẽ .de sen.excom.quicũq;.

Excõmunicationem quãdoq; incurrit qui laicũ percutit.

& de immu.eccl.quoniam. ADDITIO. Et vsque ad quem gradum dicantur hi cõsanguinei: recurre ad no. supra de ap pel.postremo.in j.glos. Et quia de affinibus non fit hic mentio, & cõstitutio est pœnalis: non includit illos. j.de reg.iu. in pœnis. Ioan. Andr.

C

Glos.seq.rationẽ reddit: quam declarat. secundo soluit. q. tertiò quærit. arguit negatiue. soluit distinguendo.
o *Alios* [b]. quia qui per alium facit &c. ff.de admi. tu. ita tamen. § gessisse. sic & in maleficiis tenetur mãdator, ac si per se faceret. ff.de vi & vi ar.l.j.§.deiecisse.& §. quoties & hoc verũ de iis quæ per alios explicari possunt. secus in adulterio & similibus quę non possunt per alios explicari. Co.de cad tol.l.vnica. §.ne autẽ. & mandatarius etiam excõmunicatus hic erit.de sentẽ.excom. mulieres.& c.vniuersitatis.s̃. Sed nunquid huius decre. pœna locũ habebit in præsentãte patrono? Et videtur quòd non: quia de electione tantum loquitur, & non presentatione: & est pœnalis & restringenda. j.e.ti.de sen.excom. statutũ. Dic q si patronus est clericus vel persona ecclesiastica, locum habebit constitutio: nec est ob hoc odiosa: imò fauorabilis ecclesiarum fauore, quibus propter hoc melius prouidebitur: & quia decr. indefinite loquitur, indefinite intelligitur. & dicit clericos &c. Si autem patronus est laicus, pœna locũ non habebit: cum cõstitutio dicat clericos, vel ecclesiasticas personas.

b Hic vide dominum meũ Ioan. Bru. doct. Aurelianẽ sem in repet. c. primi de homi. bene loquentem declarãdo. Bar. in. l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. Fõn

p *Præsumpserint.* si.de exces. præla. tanta. s̃. in anti.
Glos.seq. soluit quæstionem.

D

q *Sententia.* si. j. de sen.excõ. quicunq;. & secũdũ Guil. episcopi bene poterũt absoluere ab hac sentẽtia, ex quo cõditor huius canonis sibi absolutionẽ non reseruauit. de sent. excom.nuper.s̃.& ar.prædi.decr.quicunque.in fi.
r *Innodatos.* ergo est canon latæ sententiæ, vt hic patet. Et cũ papa hic sibi nõ retineat absolutionẽ: ordinarius diœcesan⁹ clerico delinquẽti indulgere videtur. s̃. de sent.excõ. nuper.ad hoc facit quod no.e.ti.si quẽ.in gl.vlt.in fi.Archi.

GEnerali.} Diuiditur in quatuor partes. Secũda ibi, Clericos. Tertia ibi, Illos verò. Quarta ibi, Qui autẽ. Ioan. And. ADDITIO. Cleri.& Io.Mo. diuidunt in tres tantum. coniungunt duas primas: & bene cõuenit literæ suspẽsiuæ. sed glos. conuenit menti. Fran. autẽ iungens tres primas partes, diuidit in duas tantum.

Pro intellectu huius capituli præsupponendum est secundum veriorem intellectum ipsius, quid propriè iste textus appellet regalia. Quidam volebant dicere quod regalia accipiuntur pro iuribus imperialibus: de quibus in li. feu.cap.quæ sint regalia. vt si rex donauerit regalia ecclesię. & aliquis illa vsurpet: ipso facto est excõmunicatus. Alij dicũt q regalia accipiũtur pro iuribus quæ habet princeps in aliquibus

aliquibus ecclesiis [i]: videlicet q vacante aliqua ecclesia rex percipiat fructus, & ecclesiã conferat. Nã collatio beneficiorũ cõputatur in fructu. Et ista fuit cõtrouersia aliàs mota inter Philippũ regẽ Frãc. & Bonifaciũ 8. cõditorẽ huius cõpilationis: qui Bonifacius dicto Philippo regi scripsit quandam epistolã in qua cõtinebãtur ista verba, Collatio beneficiorũ est spũalis: secus aũt credẽtes hęreticos reputamus. quã epistolã cũ perlegisset ipse Philippus: eidẽ Bonifacio scripsit aliã epistolã in qua posita erant ista verba: Collatio beneficiorũ ad nos spectat & ptinet: secus credẽtes fatuos & dementes reputamus. ideo secũdũ aliquos cõstitutiones isti⁹ cõpilationis nõ fuerunt receptæ in hoc regno propter

Bonifacij & Philippi regis Franciæ controuersia.

† No. quòd dispositio emanans contra vniuersos, nõ includit singulos cõprehensos sub vniuersitate. vide per Ioan. An. de excess. præla. nimus.

Not. differentiã inter ecclesiã monasteriũ & piũ locum: & sic videtur q in hac materia vno expresso, aliud nõ includitur. ad hoc supra c. pxi. Dom.

GEnerali [a] cõstitutiõe sancim⁹, vniuersos [b] † & singulos, qui regalia [c], custodiã [d], siue guardiã, aduocationis seu defensionis titulũ in Ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis [e] piis locis de nouo [f] vsurpare conãtes, bona [g] Ecclesiarũ, monasteriorũ, aut locorũ ipsorũ vacãtiũ occupare [h] presumũt, quãtæcunq; dignitatis honore præfulgeãt [i]: clericos etiã ecclesiarũ, monachos monasteriorũ, & personas cęteras locorũ eorundẽ, qui hoc fieri

istã controuersiã. Hoc presupposito ponamus sic casum. Vacãte aliqua ecclesia aliquis comes vel dux qui dicebat se habere iura regalia in ipsa ecclesia, occupauit custodiã ecclesię vacãtis: & dicebat q fruct⁹ ipsius ecclesiæ ad ipsum spectabãt: licet non fuisset vsus ipso iure. an ille comes vel dux vsurpãs illud ius in ecclesia vacãte, sit puniẽd⁹ aliqua pœna? Respõ. R. põt. q sic: & dicit q incurrit sentẽtiã excõicationis: & clerici illius ecclesię sibi nõ resistẽtes puniũtur pœna hic cõtenta. Sed ponamus q rex vel alius princeps nõ cognoscẽs superiorẽ in tẽporalib⁹, habet ista iura regalia in aliquibus ecclesiis, sicut rex Frãcię in ecclesia Ebroicẽ. & multis aliis ecclesiis in Normãnia. Et ponamus q vacãte tali ecclesia est sylua cædua: tamen nondũ venit tẽpus ipsam syluã cæduã scindendi, siue amputandi. vtrũ talis princeps possit illã scindere, siue scindi facere? Respõ. q nõ. sed si tẽpus scindendi & colligẽdi aduenisset, cum sylua cędua sit in fructu: posset talis rex vel princeps facere scindere huiusmodi syluã cęduã. No. primò ex hoc text. iuncta gl. q patron⁹ laicus nõ habet custodiã ecclesię vacãtis: sed superior prelatus cui subest ecclesia. sec⁹ est de patrono ecclesiastico: ideo patronus ecclesiastic⁹ posset colligere fruct⁹ ecclesiæ vacãtis: nõ vt fruct⁹ suos faciat, sed vt illos reseruet futuro successori. No. insuper q patronus ecclesiasticus nõ potest prætẽdere ius aliquod in fructib⁹ illi⁹ ecclesię vacãtis. & hoc verũ, nisi de auctoritate superioris tpe fundatiõis retinuerit sibi illud ius. No. vlteri⁹ q vsurpãs de nouo pdicta iura, vel pcurans vsurpationẽ est ipso facto excõicatus. No. finaliter q ille q habet custodiã ecclesiæ vacãtis, nõ potest capere fruct⁹ qui nõdũ venerũt ad maturitatẽ. Et istud facit pro archipresbyteris, qui durãtib⁹.xl. dieb⁹ percipiũt fructus ecclesiarũ vacantiũ. ipsi enim non debent præuenire maturitatẽ fructuũ.
a *Generali* sic C.de sacrosan.eccle.l.generali. Archi.
b *Vniuersos.* & vniuersas. nã appellatiõe si quis, & si qua cõtinetur. ff.de verb.sig.l.j. ff.de pac.tres fratres [a]. & de const. pec.l.j.§ j. Ar. cõtra. quia si pater exheredat filiũ nasciturũ: si nascitur filia, nõ erit exhæredata. ff.de ven.in pos.mit.l.j.§. sed & si incertũ. Cõmuniter dici solet q in fauorabilib⁹ masculinũ cõcipit fœmininum: in odiosis non. sic soluitur. ff.de ver.sig.l.j. Alij dicũt q si masculinũ verbũ pferatur ab homine, & est odiosum, nõ cõprehẽdit fœminã [b]: & sic intelligitur predict⁹. §. sed & si incertũ. sed si à lege, siue sit odiosum, siue nõ: fœmina cõtinetur. ff.de iuris.om.iu.si quis id. Odof. dicebat q si etiã à lege pferatur verbũ odiosum, non cõprehẽdit fœminã: nisi id lege caueatur. Dic secundũ Gar. q verbũ masculinũ prolatũ à canone [c], cõprehendit fœminas: quod pbatur xvij.q.iiij. si quis suadente. cõiũcto cũ c. de sen.excõ. mulieres. quod est verũ, nisi eadẽ vel alia cõstitutiõe excipiatur fœmina. j.e.in lẽnitatib⁹. §. sed cũ eas. ADDITIO. Quæ excepta intelligitur in articulis qui fœminis non cõgruũt. s̃. de sta.reg.ea quę.in fi.de hoc Spec. de dispu. & alleg §. post hec. versi. vel in masculinũ. per Host. de testa. Raynaldus. in prin. per Arch. plenius in prædicto ca. si quis suadente. per Cy. C.de ser.fugi.quicunque. Ioan.And.

a Vide ibi Ange

b Verũ est in test. Do. Philip. hic alleg. Bal. in. l. gallus. in prin. ff. de lib. & posthu. q in contractibus masculinũ non concipit fœmininum. Font.

c Puniente crimina. Ioã. Mon. & Archi. & fuit de mẽte Gar. dicentis q ita fœminæ sicut masculi peccant. Ioan. And.

c *Regalia.* i. collectã quæ fit regis ratione, vel Imperatoris, vel tributũ qđ debetur regi. xj.q.j. si tributũ. sic solet exponi de iure patro. preterea. ij. vel. i. iura quæ ad imperatorẽ pertinere cõsueuerũt, vt port⁹ & vectigalia: sed illa erãt ecclesiis cõcessa, & modò volebat ea de nouo aliquis occupare vt in li. feu. ti. quę sint regalia. aliàs est sub. l. Imperialẽ. Ioan. And.
d *Custodiam.* &c. quæ sequuntur expone secundum Gar. i.

A iuris patronatus, quod secundum diuersas regiones diuersa sortitur vocabula. j.de iure patro. quia clerici. & c.preterea. ij.de sta.mo.in singulis. §.j. xvj.q.vij. piæ mentis. & c.frigentius. quocũque ergo nomine censeatur, vsurpantes de nouo tale ius in ecclesiis & aliis locis piis, & bona ipsorũ locorum vacantium occupantes excommunicati sunt ipso iure.
e *Aliis.* vt hospitalib⁹, vel aliis quocũq; nomine vocatis.
f *De nouo.* s. à xl. annis circa secundum Gar. de cõsue. ca. vlt. de præscr. de quarta. xvj. q. iij. c. placuit. §. quas actiões. & hoc per literã quę sequitur, vel ex antiqua cõnsuetudine &c. Chrisma tamẽ, matrimoniũ, mãcipiũ, vinũ, dicũtur noua, quæ nõ excedũt annũ: vetera, quæ excedũt. Probatur primũ

procurant [k]: eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. Illos verò qui se, vt deberent, talia facientibus non opponunt [l]: de prouentibus Ecclesiarũ, seu locorum ipsorũ pro tẽpore [m], quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus [n]. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarũ, cæterorumq; locorum fundatione [o], vel ex antiqua [p] cõsuetudine iura sibi huiusmodi [q] vendicant: ab

B

Nouum & vetus qualiter intelligantur.

de conse. dist. iij. literis. Secũdum. xxxv. q. viij. c. j. in gl. anni. Tertium. ff. de publ. & vectig. l. interdũ. §. quoties. Quartũ ff. de vi. tri. & oleo lega. vetus. Alibi dicitur nouũ, cuius extat memoria: & eius cõtrarium dicitur vetus. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. fi. & l. in summa. §. j. s̃. de verb. sign. ca. super quibusdam. ADDITIO. Dicit Archi. q hic & s̃. eo. auaritiæ. dicitur nouum, quod nunquam fuit. Ioan. And.
g *Bona.* de quibus nulla est laicis attributa facultas. xcvj. dist. bene quidem. de constit. ecclesia.
h *Occupare.* in mala parte ponitur. sic supra e. vt præterite. alibi in bona. vij. q. j. factus est Cornelius. & s̃. de procur. nõ iniustè & j. de proc. si duo. & de cõse. dist. v. nunquã. & propriè mobilia dicuntur occupari vel rapi. immobilia dicũtur inuadi: sæpe tamen sumitur vnum pro reliquo. xlvij. di. sicut. ij. xij. q. ij. quicunque. supra de restit. spo. sæpe. Co. vnde vi, si quis in tãtam. inst. vi. bon. rap. §. quod nõ solũ. ADDITIO. Dicit Archi. quòd isti tales rerum ecclesiasticarum occupatores dicũtur committere furtũ & sacrilegium: & nõ qualecunque furtum, sed peculatus quod est furtũ de republica. xxiij. q. iiij. quid ergo.

Occupari sonat in malã partem.

C

i *Præfulgeant.* hic assume literam in fi. sequentis ver. eo ipso &c. & maiori pœna sunt digni, quibus cum plurimũ honoris defertur, inueniuntur in crimine. v. q. vj. c. quia iuxta. §. si forte presbyteri.
k *Procurant.* forte occasione discordię inter ipsos suscitatæ. & dicuntur procurare ope, consilio, persuasione, & operatione. de homi. sicut dignũ. de offi. deleg. c. j. ff. de ser. corru. l. j. §. persuadere.

Procurare quis dicitur quadrupliciter.

l *Opponunt.* No. clericos se debere opponere pro iuribus ecclesię defendendis. ad idem j. de re. eccle. nõ alie. hoc consultissimo. ADDITIO. Et ibi vide in glo. sumptum. & si vocant milites ad defensionẽ: etiam mors inde proueniens eis non imputatur secundum Arch. alleg. no. xxiij. q. iij. Maximinianus. per Inno. de resti. spo. olim. Ioan. And.

Clericus vocãs milites pro defensione rerũ ecclesiæ, an teneatur de morte inde secuta.

m *Pro tempore.* i. p ea parte tẽporis: vel. i. ab eo tẽpore citra
Glos. seq. quærit, & soluit distinguendo.
n *Inhibemus.* cõtrafaciẽs est trãsgressor canonis, qui canonẽ trãsgreditur phibitionẽ cõtinẽtẽ. iiij. di. c. deniq;. in fi. secus si cõsiliũ tãtũ: vt ibi. Sed quero quę sit pœna transgressionis canonis? Dic secũdũ Gar. q qui trãsgreditur canonẽ credẽs Romanã ecclesiã nõ habere potestatẽ condẽdi canones: de tali trãsgressione punitur vt hæreticus. xix. di. nulli fas. vbi de hoc. Si aũt credit Romanã ecclesiã potestatẽ habere, sed facit contrariũ, quia sic ei placet, est pœna depositionis [d]: vt iiij. dist. §. vlt. & adde hoc quod no. s̃. de treu. & pa. c. j.

D

Pœna trãsgredientis canones.

o *Fundatione.* fundans n. & dotãs ecclesiã de diœcesani cõsensu, potest hoc statuere, vt fruct⁹ ipsi⁹ ecclesię cũ vacabit suos faciat. xviij. q. ij. eleutherius. de iur. patro. preterea. ij. & c. nobis. ADDITIO. Licet dotationis tẽpore possit doti onus imponi: nõ tamẽ tẽpore traditionis quæ fit ex interuallo. facit C. de pac. cõ. l. ex morte. in fi. & quod no. de rei vxo. ac. l. vna. §. accidit. facit de testi. cog. preterea. cũ cõcor. in vlt. gl.

d Vbi non est certa pœna statuta. Ioan. And.

Glos. seq. obiicit, & soluit.
p *Antiqua.* prescripta s̃. de consue. c. vlt. videtur ergo quòd consuetudo qua vsurpari possint bona ecclesiarũ, & sic onerosa, prescribi possit, contra id s̃. de consue. c. j. Dic q in hoc quòd quis habeat ius patronatus, custodiã, guardiã, vel similia: bene valet consuetudo: sed in hoc quòd vsurpet, nõ valet: & sic intelligitur contrarium.
q *Huiusmodi.* scilicet guardiam, custodiam, vel regalia.

Ius patronatus an possit haberi ex cõsuetudine.

a *Ministros.* qui res alterius saluare tenentur:& de facto ministrorum tenentur.ff.nau.cau.sta.l.fi.in prin.lxxxvj.dist.an putatis.& culpæ reus est qui malorum vtitur opera. insti.de oblig.quæ ex quasi deli.§.sed si alicuius.circa fi.

b *Reditus.* vt sunt syluæ cæduæ, quæ tēpore vacationis nō sunt in tali statu ꝙ cædi debeant[a]. Et no. quòd omnis fructus consistit in reditu.ff.de vsur.Paulus.§.j.sed non cōuertitur:quia partus ancillę est in reditu, sed non in fructu.ff. de vsur. in pecudū. §.partus. insti.de re. di.§.in pecudū. Sed quęro an fruct⁹ medio tēpore perceptos faciāt tales suos? Ita videtur per hanc literā:quia nō prohibet de fructib⁹, sed de iis quę non pertinent ad fructus. Tu dic ꝙ fructus cōseruari non debent futuro successori.š.de offi. ordi. cū vos.š. eod. vbi periculū.§. prouisionis.& ĵ eo. quia sæpe.& de offi. ordi.præsenti. Qui enim custodiam habet: custodire debet, non cōsumere. ff. vt in pos lega.l.is cui.§.qui legatorum.habebunt tamen secundum Guil.quādiu custodiæ operā dant,moderata cibaria.arg.xij.q.ij charitatem.supra de præb.extirpandæ.ff.cōmo.in rebus.§.possunt.& sic non habet locum hic: & arg.a contrario sensu.C. de epi.& cle.conuenticula.&.ff.de cond.inser.l.j.

a Vel sunt stagna vel viuaria nō in statu quo piscari debeant. Ioan.And.

illorum abusu sic prudenter abstineant,& suos ministros[a] in eis solicitè faciant abstinere, quòd ea quæ nō pertinent ad fructus siue reditus[b] prouenientes vacationis tempore,non vsurpent:nec bona cætera[c], quorum se asserunt habere custodiam,dilabi permittant,sed in bono statu conseruent.

Idem.in eodem.

Parochialis Ecclesia nemini cōferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus, & ætate:& si conferatur non attingenti.25. annum, non valet collatio. Ille autem cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum sacerdos fieri:si autem promotus non fuerit, elapso anno priuatus est ipso iure. Super residentia autem Prælatus eius ad tempus poterit dispensare.Ioan.And.

CAPITVLVM XIIII.

Licet canō[d] à felicis recordationis Alexan. Papa iij. prædec.nostro editus,inter cę-

No.primò quod defectus ætatis, morum & scientiæ,magis inhabilitant promouendū ad beneficium,quā defectus ordinis.ratio potest esse: quia vltimus defectus facilius tollitur, quā alij.

c *Cætera.* ff.de ver.sig.l cæterorum.Ioan.And.

Licet canon.potest diuidi in sex partes.In prima ponit cōstitutionem Alexan.& statuit cui debeat conferri parochialis ecclesia.In secunda ibi,Decernētes:irritat collationem aliter factam.In tertia ibi,Is etiam.ponit de residentia faciēda.In quarta ibi,Et intra annū.de promotione ad presbyteratum. In quinta ibi,Quòd si intra.pœnā non promoti.In sexta ibi,Super residentia.de dispensatione residentię. Ioan.An. ADDITIO. Ista diuisio in sex partes placet:licet Fran. diuidat in quatuor tantū:quia coniungebat tertiam & quartam.Itē quintam & sextā.Clericus diuidebat in quinq; coniungendo primas duas.Item Io.Mon.in quinque subticendo tertiā.Ioan.And. CASVS. Quidā clericus cōstitutus in præsentia Romani pontificis quęsiuit ab eo,Sanctissime pater vellē bene informari à vobis quæ idoneitas requiritur in promouēdo ad ecclesiā parochialē. Ad quod respon. Rom.pont.ꝙ in promouendo ad ecclesiā parochialē requiritur ꝙ ipse habeat scientiā sufficientē:& sit imbutus bonis virtutibus,ac insuper sit alienus à vitiis:& ꝙ cōpleuerit annum.xxiiij.& attigerit.xxv.ꝙ si non attigerit.xxv. nulla est collatio ipso iure.Sed quid si ꝓmotus ad ecclesiā parochialē habeat omnia ista,quia est ætatis perfectæ, idoneus sciētia & moribus:sed tamē nō est sacerdos? Respō.Ro.pont.ꝙ ipse debet effici sacerdos intra annū cōputandū à tēpore adeptæ pacificę possessiōis ipsius ecclesię parochialis.aliàs si nō ꝓmoueatur ad sacerdotiū intra illud tēpus:illo tpe elapso priuat⁹ est ipso iure dicta eccle.parochiali.c cōmissa.ĵ.e. & sic correctū est.c. cū in cūctis.e.ti.in an.ꝙ reqrebat amotionē ꝑ sentētiā.sed ꝑ istud.c.ipso facto est amot⁹ absq; alia monitione vel sententia.Sed quid si ꝓmotus ad ecclesiā parochialē fuit effect⁹ sacerdos intra annū:vtrū teneatur residere personaliter in ipsa ecclesia:& eidē personaliter deseruire in diuinis? Respō.ꝙ sic.nisi suus prælatus cū ipso dispēsauerit,ne resideret personaliter in sua ecclesia,sed vt posset in ipsa ecclesia deseruire in diuinis per alium suum vicariū.

No.secundò collationē beneficij curati factā minori 25. annis, esse nullam ipso iure.Do.

No.tertiò post de Anchar.quòd electus,ante ordinationem habet administrationem & regimē ponderando textum ibi,assumptus.ac ibi, amoueatur.Font.

d *Canon.* supra eo.cum in cunctis. qui hic in tribus maximē suppletur: quia ibi collatio parochialis ecclesiæ minoribus fieri prohibebatur tantū,hic irrita decernitur:nisi dicere velis ꝙ id satis erat irritum per ipsam constitutionem: quia sufficit legislatorē aliquid prohibuisse, etsi nō adiiciat contra factū non valere[b].C.de legi.non dubiū.nec fuit hoc propterea superfluū,cum clarius exprimat. ad idē š.de sum. tri.c.vnico.eo.li.& sic innouat & suscitat illud ius, quasi per abusum abolitum. Item per canonē illum moneri debēt ad

b Idē Do. alleg.similem gl.cle.j.de iu.patro.Font.

A suscipiendos ordines:per istū non.Item per illum priuādus est per sententiam:per istum priuatus est ipso iure.

e *Cætera.* quia multa alia statuit præter ista.

f *Tempore.*quod erat in proximis quatuor tēporibus.lxxv. dist.quasi per totum:vel dic præfixo ab homine.

tera[e] statuerit, vt nullus regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi xxv. annum ætatis attigerit, ac scientia & moribus commendandus existat: quodq; talis ad regimē assumptus huiusmodi, si monit⁹ nō fuerit prefixo à canonibus tēpore[f] in presbyterū ordinatus,à regiminis eiusdem amoueatur officio,& alij[g] cōferatur:Quia tamē in obseruatione canonis memorati se multi exhibent negligentes,nos periculosam[h] illorū negligentiam[i] volētes iuris executione[k] suppleri,presenti decreto statuimus,vt nullus ad regimē parochialis ecclesiæ[l] assumatur, nisi sit idoneus moribus, scientia[m],& ætate: decernentes collationes de parochialibus[n] ecclesiis iis qui non attigerint[o] xxv.annū,decætero[p]

g *Alij.*ergo nō primò,ne fiant leges ludibrio: & dicatur solū verbis lex imposita.ĵ. e. commissa.§. porro.& dic alij qui cū effectu faciat id in quo primus fuit negligēs.š.de cl.nō re.relatū.aliàs remouebitur:vt ibi.Io.

h *Periculosam.* sibi & illis quos corrigere debebāt: & ita cateruatim sequebatur eos pereuntes multitudo pereuntium.xl.dist.si papa.

i *Negligentiam.* hæc omnino lędit in authen.col.vj.de quæstore.§. hæc omnia. & nouerca est eruditionis. lxxxiij. disti. c.nihil.

k *Executione.* Nota ꝙ quilibet canō qui est latæ sentētiæ,potest dici executori⁹. & hoc est verū quo ad iuris executionē. ADDITIO. An necessaria sit executio facti,vel declaratio:not.ĵ.e.commissa. §.j.Archidiaconus remittit.de præb.licet.ij.Ioan.

l *Parochialis ecclesiæ.* Sed nunquid erit idem in decanatu & aliis dignitatibus, de quibus loquitur.§.inferiora c.cum in cunctis.š.e.arguēdo de similibus ad similia: Videtur ꝙ sic, cum sub eadē prohibitione manauerit. š. de consi.trāslato. Dicas secundū Gar.& Guil.ꝙ in illis ꝑ hanc cōstitutionem nihil immutatur.quod.n.non mutatur &c.in fi.C.de app.ꝑcipimus.& C.de testa.sancimus. Habeat ergo tantū locū in ecclesia parochiali: nec recedā à verbis.ff.de lega.iij. nō aliter.Seruabitur ergo in eis.§.inferiora.c.cū in cūctis.š.e. Itē scias ꝙ nō habet locū hęc cōstitutio in parochialib⁹ collegiatis,vel assumptis ad earū regimē. .e.ti.statutum.Quid si ecclesia olim habuit parochianos:sed nunc habere desiit? Dic secūdū Gar.ꝙ nō habet locū cōstitutio:quia & deficiētibus ꝑsonis collegij,desinit esse collegiū:vt no.ff. ꝙ cuiusque vni.l.sicut.§.j.Si aūt reiiciperēt ibi esse parochiani,extūc incipiet cōstitutio locū habere:qa facta est parochialis. & ω reuolauit ad α. xxxv.di.exordio. quēadmodū si de nouo fieret aliqua ecclesia parochialis, locū haberet cōstitutio.& cōcord.ad hoc Host.š.de cle.non resi. quia nonnulli.

Constitutio,licet canon.an habeat locum in ecclesia parochiali quæ desiit habere parochianos.

m *Scientia.*quę requiratur in eo,habes xxxviij.di.quę ipsis.

n *Parochialibus* de talibus ecclesiis habetur. xxxviij. disti. quando.in prin.x.q.j.regēda.xiij.q.i.c.j.Parochia græcè,latinè dicitur partitio.& dicitur parochia quasi partitio curę: quia rector ipsius habet curam animarū totius populi intra illos limites congregati : vnde dicitur populū regere. ĵ. de capel.mona c.j.Arch.

o *Attigerint.*sufficit ergo in his quòd attigerint.xxv.annū. secus ergo in episcopo. supra de elect.cum in cunctis. & in abbatissā.ĵ.eo.indemnitatibus.& in casu.ĵ.de ætate & qual. c.vno. ADDITIO.Et in casu de regularibus,ad nostrā vbi vide cum suis remissis.Ad vtranque partem facit cle.de statu monacho.ne in agro.§.cæterum. Solue vt ibi in glos.iiij. Ioan.And.

c De materia gl.vide de Ancha. late loquētem.Font.

p *Decætero*[c]. ad futura tantum extenditur: & habet hoc locum in qualibet constitutione præterquam in casibus.supra de const.ca.vlt.dic vt ibi.Quid de pendentibus:nunquid ad illa constitutio extendatur? Et quidē si pendeat per appellationem,negotium decidi debet secundū ius quod erat tēpore primæ sententiæ:nō secundū ius quod emanauit appellatione pendente.in aut.vt cū de ap.cog.in prin.& §.j. Si autē principaliter pēdet,dixit Host.š. de cōst.c.ij. decidi debere secūdū ius qđ emanauit.Gof.ibi.& Accur. C.de legi.leges. secūdū ius quod ante cōstitutionē erat:& vterq; allegat ꝑdi. aut. Dic secūdū Gar. ꝙ si cōstitutio loquatur de ordinatiōe negotij vel contractus,vt de numero testiū, de scriptura vel alia solēnitate,vera est opi. Gof. Nō enim pars potuit diuinare.C.de testi.testiū.C.de testa.iubemus.lxxxij.di.ꝓposuisti.Si

Cōstitutio noua an extedatur ad pendentia tempore cōstitutionis.

sti. Si autem constitutio loquatur circa ordinationem sententiæ vel processus:pone exemplum de iur.calū.c.j.§.vlti. de sent.& re iudi.ca.vlt. potest vera esse opinio Hosti.:ita ꝙ processum causæ iam factum non tangat, sed faciendū:& ꝙ aliàs constitutio de sui natura non extendatur ad pēdentia: probatur opti. ĵ. de offi.leg.c.pe.in fi.

Glos.seq. de duobus simul quærit,& sol.Iterū quęrit arg. ꝓ,& soluit cōtrariū.

faciendas,viribus omnino carere.[a] Is etiam[b] qui ad huiusmodi regimen assumetur, vt gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit: in parochiali Ecclesia cuius rector[c] extiterit, residere[d] personaliter[e] teneatur:& intra annū[f] à sibi cōmissi regiminis tēpore numerandū, se faciat ad sacerdotium promoueri. Quòd si intra idem tēpus[g] promotus non fuerit: Ecclesia sibi cōmissa, nulla † etiam præmissa monitione,sit presentis constitutionis auctoritate priuatus.[h] Super residentia verò (vt premittitur) facienda, possit Ordinarius[i] gratiam dispēsationis ad tempus[k] facere, prout causa rationabilis id exposcit.

Dispensatio super ætate, an possit fieri per episcopum,& super prorogatiōe anni.

a *Carere.* ipso iure. Si queratur an episcopi possint in ętate dispensare, secundū quod olim à quibusdam dicebatur per illam decre.de æta. & quali.præterea. & c. indecorū.& vtrū dispēsatiuè possint annum prorogare? Dic ꝙ nō: per decr. istā; quę solum super residentia eis potestatem dispensandi reseruat:[a] eo tamen saluo quod habes ĵ.eo.tit.cum ex eo.De dispensatione autē ordinum nihil hic prohibetur:vnde antiquo iuri stabitur,scilicet illi decre.præterea; Sed nunquid non constitutus in maioribus vel in minoribus de iure cōmuni ad talem ecclesiam eligi potest? Et videtur quòd sic: quia ista decr. nihil exigit,nisi quòd promoueatur intra annum: sed ad omnes ordines promoueri poterit intra annū. Sed dic contra.[b] quia hæc decre.præterea.nihil per istā immutat:imò per istam quodammodo exponit quod ibi dicit, intra breue tempus.

†No.quod pœna apposita negatiuæ constitutioni,committitur sine monitione:quod facit appositio termini.aliàs secus,Inn.c. extirpādæ. de præben. Do.Philp. de Ancha. Font.

a Idē Do. Font.

b Idē Do. Font.

b *Is etiam.* tertia pars,in qua ponit de residentia facienda.

c *Rector.* vel perpetuus vicarius:in quo locū habet qđ hic dicitur circa ordinē & ætatem per cle.de offi.vic.quę de ecclesiis.cuius contrarium dicit hic Arch.per hanc literam.

d *Residere.* ad hoc etiam tenebatur olim.supra de cler.non resi.relatum.

d *Residere.* is dicitur residere, qui cōtinuè ibi moratur.ar. C.de metatis.l.deuotum. li. xij.nisi in casibus à iure exceptis:in quib⁹ is qui abest,fingitur esse præsens,& residere:vt ĵ.de cle.non resi.decætero.c.ex parte.& c. cum dilectus. cū si.Archid.

e *Personaliter.* ergo non per vicariū:nisi in casu.š.de præb. extirpandæ.quam per hanc tolli non credo,secundū Guil.

f *Annum.* impedimento cessante. supra eo.ti.lib.vj.quā sit. in fi.& est expressum ĵ.eo.commissa.& currit iste annus ex quo habuit possessionem pacificam : vel per eum stetit quo minus haberet:nec currit iustè impedito:vt ĵ. eod.cōmissa. & ĵ.de præb.licet.

g *Idem tempus.*nisi cū eis per episcopos suos fuerit dispensatum, vt literarum studio insistentes non teneantur vsq; ad septennium promoueri,nisi ad ordinem subdiaconatus dūtaxat:ad quem sub hac pœna intra annum promouere tenētur.ĵ.eo.tit.cum ex eo.

Glos. seq. quærit & soluit. demum soluit duo dubia: & de tertio remittit.vltimò distinguit circa compulsionem ad ordines.

Mora in pœnis à iure iā incursis an possit purgari.

h *Priuatus.* ipso iure,olim verò per sententiam.Sed nūquid poterit purgari mora anno elapso per aliquot dies? Dic ꝙ non,arg.hic,& de sup.ne.præla.licet.quia commissa nō potest purgari. C.de contrahen.& cōmit. stip.l.magnā.& adde quod dixi ĵ.de re.iu.mora. & licet tam modicū tēpus restet de anno ꝙ certum est eum non posse promoueri:nō est priuatus.ĵ.e.cōmissa.j.respon. & dico ꝙ pœna illius constitutionis,cū in cunctis.nō est remota per istam:quia si talis ecclesia collata fuerit diacono,& monitus promoueri nolit,etiam intra annū priuari poterit secundū tenorē,ipsius decr. Et si quæratur quando incipiat currere tempus illi ad quem spectat collatio:dicā ĵ.eo.commissa.No.autē ex hac decre. ꝙ compellitur quis ad ordines per subtractionē beneficij: sed quia iura super hoc variant: distinguas secundū Gar.aut beneficium habet certum ordinem annexum,aut nō. Si habet, aut iusta causa excusat illū, vtpote irregularitas in quā postea incidit sine culpa sua: vt quia oculū vel manū amisit: tunc nec cōpellendus est,nec priuandus.š.e.cū in cunctis.§. hoc sanè. Si autē incidit in talem irregularitatem culpa sua, debēt amittere beneficiū.& sic intelligitur de ęta.& qua.c.j. Idem si ante adeptum beneficium in illam irregularitatem incidit qualitercūque: quia id in promotione sua tacere nō debuit.xxiiij.di.quando. & c.vlt.supra de cor. viti.exposuisti.de renun.nisi cum pridem.§.personæ. Si autē iusta causa

Ordines recipere an & quibus pœnis cogatur clericus beneficiatus.

A eum non excusat,aut est parochialis ecclesia: & tunc elapso anno priuatus est ipso iure,etiam si nō moneatur:vt hic.aut est aliud beneficiū:& tunc si monitus non vult promoueri, priuandus est.š.e.cum in cunctis.§.inferiora.In episcopatu autē nō requiritur monitio:sed sufficit negligētia electi per tēpus à canone terminatū.c.di.ca.j.cir.fi. Si verò beneficiū non habet certū ordinem annexum, & ecclesiæ necessitas vel vtilitas non exigit:inuitus cogi nō debet: & punitur q eū cōpellit. lxxiiij. dist.c.j.& ij.& c. vbi ista. Si autē necessitas vel vtilitas ecclesiæ requirit vt ꝓmoueatur clericus:si se excusat pretextu criminis quod se cōmisisse proponit: aut si ꝓponit aliud impedimētū in quod incidit culpa sua:tūc eps debet inferiores idoneos promouere, & ipsum clericū ab ipso beneficio penitus amouere : nisi aliàs valde vtilis & necessarius esset illi ecclesię.de æta.& qua.quęris.vbi verò impedimentū temporale prætendit,puta infirmitatē,vel etiam perpetuū ex delicto suo non proueniens: non solū non cogitur:sed etiā si eius excusatio nō admittitur,poterit appellare: sicut & tutor appellat ob excusationē rationabilē non admissam.ff.quan.appel.sit.l.j.§.siquis tutor. ꝙ si voluntate sua renuit ordinari,nil prætendens,nisi quia nō vult: debet compelli appellatione remota per subtractionē beneficij & officij.lxxiiij.dist.c.iij.& iiij. De regularibus dic vt in clem. de sta.regula.ne in agro.§.antepenul.

Idem in eodem.

Parochialis Ecclesia nō commendetur, nisi cōstituto in ætate legitima & sacerdotio:& tali,nō nisi vna:& illa tunc demū, cum necessitas vel vtilitas exigit. Talis autem commenda vltra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso iure.Ioan.And.

CAPITVLVM XV.

Glos.seq.recitetur per quæstionem.

i *Ordinarius.* i. suus superior: siue sit episcopus,siue maior vel inferior episcopo.supra de cle.non resi.relatum.& sic illud intelligunt Inno.& Hosti. dispensationem autem illius. c.ĵ.eo.cum ex eo. non possunt inferiores episcopis facere: vt ibi dicam.

k *Ad tempus.* bene dicit:quia nec papa super residentia dat perpetuas indulgentias:& datas per prędecessores,reuocat: vt š.eo.lib.de rescrip.c.vlt.

Nemo.} Tria facit. Primo præmittit cui & quando fiat commenda parochialis ecclesiæ. Secundo quantū duret. Tertiò decretum apponit. Secunda ibi,Huiusmodi autē. Tertia ibi,Statuentes. ADDITIO.Et Io.Mo.diuidebat in quatuor.Secunda ibi, Nec tali.Ioan.An. CASVS.Vacāte aliqua ecclesia episcopus non habens ad manus personam idoneam,vel forte patroni contēdebant de iure patro.certū est ꝙ iste episcopus potest ad tēpus concedere alicui istā ecclesiam in cōmēdā.Sed quæritur,quę ætas & quæ aliæ qualitates requiruntur in cōmendatario? Respon. ꝙ requiritur ꝙ cōmendatarius compleuerit an.xxiiij.& attigerit.xxv.an. Itē requiritur ꝙ ipse sit constitutus in sacerdotio.Nā requiritur ꝙ exerceat ea quæ sacerdos exercet.Item tertio requiritur quòd nō habeat aliam ecclesiā in cōmendā.Sed vtrum in perpetuū poterit episcopus ecclesiā cōmēdare? Certe nō: sed solum vsq; ad sex mēses:& in effectu potest episcopus ecclesiam cōmendare vsque ad illud tēpus quod habet in sua collatione.{Nemo.}Ista cōstitutio nō comprehēdit Rom. pont.quia Rom.pon.nō potest sibi legē imponere.No.primò quòd episcopus (idē est de alio superiore) potest ecclesias spectantes ad collationē suā cōmendare. i.tradere in custodiā,& alicui cōmittere administrationē ad tēpus: sed talis cōmēdatari⁹ per hoc nō habet titulū in ecclesia sibi cōmendata.No.vlterius ꝙ episcopus nō potest ecclesiā cōmēdare vltra sex mēses:ideo elapsis sex mēsibus expirat cōmēda:sed Ro.pon.potest in perpetuū cōmendare. Vnde sciēdū ꝙ cōmendatarius in ecclesia sibi cōmēdata non dicitur habere titulū:& ideo nō vacat per mortē cōmēdatarij.Ex quo sequitur quòd si post mortem commendatarij impetraretur ecclesia cōmendata tanquā vacans per mortē ; impetratio esset surreptitia: quia esset expressus falsus modus vacationis.& hoc verum, nisi in impetratione esset apposita ista clausula,& hoc quocunq; modo vacet. No.insuper ꝙ commenda ecclesiæ parochialis non potest alicui fieri,nisi constituto in sacerdotio: licet ecclesia parochialis possit alicui dari in titulum nō constituto in sacerdotio. No.finaliter ꝙ commēdatarius tenetur residere in ecclesia sibi cōmēdata: ideo non posset sibi dari alia commendā: quia nemo potest residere personaliter in duobus locis.

Diuisio.

a *Deinceps.* per hoc verbum apparet quòd hæc conſtitutio ad preteritas cōmendas non extēditur:& quia natura cōſtitutionis eſt ꝙ non extendatur ad præterita. & de hoc s. ca. proxi. ADDITIO. Fuit hoc conſiliū:vt refert Fran. Vercel. anno domini. Mcclxxiiij. à princ. Maij vſq; ad Auguſtum.& hoc de Lugd. Greg. x.prius autem fecerat eam Lugdu. Inn. iiij.concil.anno domini. Mccxlv. vt patet in Spec.hiſtoriarū,li.vlt.in prin. De Vien.qđ fuit Mcccxj. & xij.vide in cle. cū ſit.de cēſi.gl.pe. De Lateran. Alex.iij.quod fuit Mclxxix.dixi de iis que ſi.à pla. cum apoſtolica.in fi. De generali Inn.iij. quod fuit Mccxv. dixi ſupra de deci.c.penul.Ioan.And.

Concilium Lugdu.& alia quo tē pore fuerūt celebrata.

† Nec legatus, quia cōtra iura non diſpenſat. j. de ſchiſ.ca.j. gl.c.pe.de ſi.presb.de Ancha. Do.neque capitulū:licet poſſit ex negligētia epiſcopi conferre.c.2.ſupra de cōceſ.præben.& ex delicto s.e. quū in cunctis.Font.

NEmo † deinceps [a] parochialē [b] Eccleſiam alicui nō conſtituto in ętate [c] legitima & ſacerdotio, [d] cōmendare [e] † præſumat: nec tali [f] etiā niſi vnā, [g] & euidēti neceſſitate [h] †vel vtilitate [i] ipſi9 eccleſię ſuadēte. Huiuſmodi [k] autē cōmendā(vt pmittitur)ritè factā declaramus [l] vltra ſemeſtris [m] tēporis ſpacium nō durare: [n] ſtatuentes quidquid ſecus de commendis Eccleſiarum parochialium actum fuerit,eſſe irritum ipſo iure.

Nicolaus tertius. Aliàs iiij.

b *Parochialem.* in aliis ergo nihil immutatur: ſed remanet ius antiquum ſecundum Guil. ad hoc. C.de appel. præcipimus. ADDITIO. Specialia igitur parochialium eccleſiarū habes hic, & ſupra capitulo proximo. vbi de hoc in gloſſa. ſed nunquid.& infra de præben.ſi apoſtolica.ſupra de præbend.extirpandæ.§.qui vero.& in clem.vnica de offi.vica. Ioan.And.

c *Aetate.* ſcilicet quòd attigerit.xxv.annum.ſupra capitulo proximo.

d *Sacerdotio.* vt poſſit interim ipſi eccleſiæ in ſacerdotali ordine deſeruire. Et nota quòd parochialis eccleſia poteſt intitulata dari etiam non presbytero. ſupra capitulo proxi. infra eodem.cum ex eo.infra de inſti.c.ij. commendari autem non:& hoc eſt nouum,quia ante conſtitutionem iſtam hoc non erat.

†No. quòd ſicut p viā principalis tituli prohibita eſt retentio plurium parochialiū eccleſiarū.s. de præb.de multa. ſic etiā p viā commēdæ. Dom.

Gloſ. ſeq. ponit quomodo diuerſis modis ſumitur commendare,& quomodo hic.ſecundo,circa commendam format octo quæſtiones.

e *Commendare.* idem eſt quod deponere.ff. de ver.ſig.l.cōmendare.ff. depo.l.Lucius.xxij.q.ij.ne quis arbitretur.ſupra depoſi.c.j. Quandoque accipitur cōmēdare pro verbali honore alicui impenſo:vt cū quis de aliquo laudatur:vel quando amicum commendo,vt ei verbalem honorem faciam.ff. man.ſi vero.§. cum quidam. [a] Et ea quæ commendandi cauſa dicuntur,non obligant.ff.de edi.edic.ſciendum.ff.de contrahen.emp.ea quæ. nec commendandi ſui cauſa debet quis facere quod alteri noceat.xj.quæ.iij. ſiquis verò.Sed hic de commenda agimus quæ eſt cuſtodia eccleſiæ alicui cōmiſſa.Et primò quæro an talis ſit prelatus? Et dico quòd nō,ſed procurator tantum:habet tamē legitimā adminiſtrationē. [b] xxj.q.j.relatio.ſupra e.cum nobis olim.ij.§.fi. & ſic no.xxj. q.j. qui plures. Sed nunquid interim dicitur vacare? Dic ꝙ non:quia titulus iſte eſt canonicus ſicut & alij.ſupra e.c.dudum.ij.& in prędict.c.qui plures.& cum modo debito fit:vt hic.Sed nūquid facit iſte talis fructus ſuos?Dic ꝙ non [c] ſecundum Gar. quia cuſtos eſt: nec in eccleſia ius habet, nec etiam in fructibus:niſi ad colligendum,& gubernandum,& prouidendum ſibi & miniſtris:& quod ſupereſt,in vtilitatē eccleſiæ conuertendum:ſicut & de viſitatore dicitur.lxj.di. obitum.& c.Catinen.& hoc tenet Hoſt.in decre. dudum.de elec.tamen contrarium fit de facto.Sed nunquid habens talem commendam,impetrans eccleſiam,tenetur de commenda facere mentionem?Dic quòd ſic,ar.decre. de cōceſ.præben.cum noſtris.& c.literas. Nunquid ad talem commendā vocabitur patronus?Dic quòd ſic:ſecundum Inno.Hoſti.& Gar.arg.xvj.q.vij. filiis. Idem in aliis qui ex tali commenda lædūtur.ff.de adop.l.nam ita.ff.de mino.l.in cauſæ. ſupra de off.archi.ad hæc.§.fi. ſi autem fuerint contumaces, vlterius non audientur.ſupra qui fil.ſint leg.perlatum.Sed quæro,an per ordinarium reuocari poterit,vel interim cōferri? Et dic quòd non,ſecundum Gar.niſi ceſſet cauſa ex qua facta fuerat.ar.de vo.& vo.red.magnæ.ad fi.lxiij.di.c.quia.§.verum. [d] Quid ſi conceſſum ſit epiſcopo, quòd vſque ad certū tempus fructus vacantiū eccleſiarum percipere poſsit.s. de ver. ſig tua.ſupra e.li.de reſcri.ſi propter.j.de præb. ſi tibi conceſſo. Nunquid talis indulgentiæ prætextu fructus cōmendati beneficij poterit retinere?Non,ſecūdum Guil.cū commenda ius tribuat:vt ſupra dixi. Dicunt autem quidā ꝙ epiſcopus commendare poteſt tantum vſque ad illud tēpus quo poteſt conferre, ſcilicet vſque ad ſex menſes. ſed certe hoc ſecundum Guil.falſum eſt. ſi enim ſecūda vel tertia die poſt vacationem commendaret, iam non duraret commēda hæc per ſex menſes: quod tamen poteſt per hanc conſtitutionē. ſi igitur vltima die ſex menſium fiat commēda, durabit per ſex menſes.& hoc dicit hæc conſtitutio.caueat tamen ordinarius vt priuſquam totum tempus ſuum labatur, cōmendā faciat:quia poſtea ſe intromittere non poterit. ar. de of.de leg.de cauſis. Vel dic ꝙ etiam illo finito poterit eā cōmendare alicui cuſtodiendam & ſaluādam, donec ſuperior prouideat.ar.de app.cum teneamur.& de off.or cum vos.

a Vbi Accur. notat quòd ſic faciunt Bononienſes. Ioan.And.

b Vnde ſi eccleſia vacās p mortem cōmendetur:finita cōmenda adhuc dicitur vacare per mortē.Phi.Font.

c Idē Do.

d Dicit Philip.ſi commenda eſt facta ſimpliciter,poteſt ante tempus reuocari.

Commendare an poſſit ordinarius beneficium poſt lapſum tēpus conferendi.

f *Nec tali.* ſ.conſtituto in ætate legitima & ſacerdotio.

g *Vnam.* ergo duas commendatas habere non licet.ſic nec duas intitulatas.ſed ꝙ poſſit habere vnam intitulatam,& aliam commēdatam, nō prohibetur, imò permittitur: vt xxj. q.j.q plures.cui antiquo iuri ſtādū eſt, cū reuocatū non ſit. Idē Io.Mo.& Arch.

h *Neceſſitate.* iſta duo in diſpenſatione eccleſiaſticarum rerū attendenda ſunt.xij.q.ij.ſine.de præb.expoſuiſti. ADDITIO. Dicebat ergo Inn.in decre.ſi conſtiterit.& Hoſti. in decre. dudum. quòd cum quælibet eccleſia debeat ſuum habere prælatū,de præb.cum non ignores. cōmenda nō poterat fieri ſine diſpenſatione:quāuis illud relaxaretur ex cauſa.j.q.vij.diſpenſationes.Ioan.And.

† Nota caſus in quibus eſt permiſſa commenda eccleſiæ: videlicet pro neceſſitate vel vtilitate eccleſiæ. ergo nō videtur permiſſa intuitu perſonæ. Dom.

i *Vtilitate.* ſic xvj.q.j.cum pro vtilitate.Et no.quòd iſta duo ſeu eorum alterū ſunt ſemper attendenda in rerum eccleſiaſticarū diſpoſitione.xij.q ij.ſine.x.q.ij.c.ea enim.§.hoc ius. j.de præb.expoſuiſti.j.eo.li.de reb.eccle. non alie.dudum. Archid.

Commenda an impediat collatione fieri.

k *Huiuſmodi.* ſcilicet factam conſtituto in ætate legitima, & in ſacerdotio, & ex cauſa: & de vnica tantum parochiali eccleſia.

l *Declaramus.* de hoc erat antiquorum altercatio. quidā dicebant eam vltrà durare:quidam non.

m *Semeſtris.* olim dubia erat litera iſta:quia quidā libri habebant trimeſtris,quidam ſemeſtris:& literam trimeſtris dicebat dominus Guil.ſe habuiſſe de bulla. ADDITIO. Et illam literā poſuit de act.vel peti.§.ſuper actionibus.ad verſi. item eccleſia.Ioan.And.

Gloſſ.ſeq.quærit.arg.pro. dupliciter ſoluit.in fi.quærit,& ſoluit.

n *Durare.* nunquid finitis ſex menſibus poterit ordinarius eādē iteratò eidem vel alteri cōmendare? Videtur ꝙ ſic ex cauſis hic expreſsis.arg.C.de dona. ſancimus.§. ſiquis autē ex diuerſa.quia tempus Lateran.concil. non currit pendēte commenda ex cauſa facta. ſed certe mens huius cōſtitutionis contradicit.aliàs fraus ei fieri poſſet,& ppetuo fieri:arg. j.de diuor.quanto.§.fi.& facit optime.j.eo. commiſſa. Vel diſtingue vtrū commēda fiat intuitu eccleſiæ, vel perſonę. Sed nunquid commenda expirat morte commendantis?Dic ſecundum Guil.ꝙ non. ſupra de preca.c. fi.& de commo.c. vnico.de dona.cum dilecti.Idem Phi.Font.

Cōmenda prima finita,an poſſit ordinarius iterum commendare.

CVpientes.} CASVS. Tria tempora ſtatuerat Greg.x.circa expeditionem eccleſiarum vtilia.ſupra eo. quàm ſit. Primum de electionibus præſentandis electis. Secundū de exhibendo conſenſu. Tertium de confirmatione petenda. Primum confirmat Papa Nicolaus cum certi temporis adiunctione: ſtatuens quòd ſi intra octo dies ex quo cōmode poterunt eligentes, electiones electis diſtulerint præſentare:qui culpabiles in hoc fuerint, à proſecutione electionis in totum ſint excluſi,& à beneficiis quę obtinent in ipſa eccleſia,per triennium ſuſpenſi:ad quę ſi intra illud tempus ſe temere vel colorate miſcuerint, illis perpetuo ſint priuati. Secundū præciſè confirmat,vt iacet.Tertiū mutat circa confirmationes cathedralium eccleſiarum vel regularium:quæ ex immediata ſubiectione vel appellationis deuolutione habent peti à papa:& ſtatuit quòd prædicti electi poſt cōſenſum,vel poſt habitā de electione notitiā:ſi ipſam debito tēpore non contingeret præſentari, intra mēſem iter arripiāt eundi ad ſedem apoſtolicam pro confirmatione petenda, & cauſa proſequenda,cum omnibus actis & munimentis. Finito autem menſe,ſiue iter arripuerint,ſiue non: habebunt tempus arbitrarium, ſcilicet intra quod cōmode venire poſſint: conſideratis quæ circa id conſideranda fuerint, adhuc poſt iſtud tēpus arbitrarium habebunt xx. dies: intra quos ſi perſonaliter non venerint, iuſto impedimento ceſſante, vel iuſtum impedimentum habuerint. ſed intra prædictum tēpus id proponi non fecerint:vel pponi fecerint intra debitum tēpus impedimentū, ſed illud non probauerint intra xv.dies ad hoc aſſignatos:vel bene propoſuerunt & probauerunt debito tempore,tamē non miſerunt procuratorē ſufficienter inſtructum: vel miſerunt procuratorē inſtructum, tamen impedimēto ceſſante intra tēpus debitū perſonaliter non venerunt:In his caſibus quinq;, vt.j.patebit,vel ipſorū altero priuati ſunt ipſo iure omni iure ſibi per electionem quæſito. Si autem in aliquo prædictorū non peccauerūt,priuationis pœnā nō patiūtur; ſed ſi ſine munimētis venerint, patiuntur hanc pœnam:quia pro ipſis producendis dilationem extra curiam nō habebunt, niſi ex iuſta cauſa. Statuto igitur

Caſus Ioā. And. gloſſatoris ordinarij.

igitur de aduentu electi.ſtatuit de aduētu eligentiū: diſtinguēs an electio vna vel plures in cōcordia vel diſcordia fuerit vel fuerint celebratæ.& dicit ꝙ ſi vna tantum electio in concordia fuerit celebrata: duo de eligentibus ſufficienter inſtructi intra ſupradictum tempus mitti debent per capitulum ad curiā pro inſtruendo electionis negotio: & mittētur expenſis dignitatis, ſi bona ipſius ſint diſcreta:vel de cōmunibus, vel per capitulū aliūde prouiſis, ſi de illis habere non poſſint.Si autem plures electiones factæ fuerint:tunc pro qualibet parte mittentur illæ duæ perſonę expenſis electorum. vel ſi vnica fuerit electio cui aliqui ſe opponunt: mittantur illæ perſonæ pro parte electi,ſuis expenſis: & pro parte opponentium,ſi ſint duo vel plures, ſaltem duo expenſis opponentium ſufficienter inſtructi. & ſi electi noluerint expenſas miniſtrare ſecundum qualitatem negotij (niſi forte ſint pauperes) priuati ſint ipſo iure omni iure ſibi ex electione quæſito.Si autem eligentes ſupradictas perſonas non miſerint: etiam ſi electi vel opponentes neglexerint venire vel expenſas miniſtrare,priuabuntur à totali cauſæ proſecutione quo ad ſe: & prouentibus beneficiorum quæ habent in ipſa eccleſia per triennium.hoc verum,niſi paucitas capituli eligentium vel contradicentium ipſos excuſaret, ſeu alia iuſta cauſa: & tunc mittant procuratorem ſufficienter inſtructum:& ceſſante impedimento mittant ſupradictas perſonas:aliàs patientur pœnam ſupradictam. & eadem ſit pœna opponenti vel opponentibus, cum vnica eſt electio. tamen licet opponentes vel eligentes in prædictis caſibus priuentur à proſecutione proceſſus: electis tamen nullum præiudicium generetur.Et ea quæ dicta ſunt de electis & eligētibus in concordia vel diſcordia(ſaluo eo quod dicitur de exhibendo conſenſu,& miniſtrandis expenſis ad quæ non teneantur poſtulati)intelligantur repetita cum ſuis pœnis in poſtulatis & poſtulantibus,ſi ideo ſint poſtulati,quia in ordinibus ætate vel ſimilibus defectum patiuntur.Si autē ideo poſtulētur,quia ſunt alijs eccleſijs alligati, antiqua iura ſeruentur:poſtulationes tamen nihilo minus pendent ex gratia ſicut olim.Vltimo dicit Nico.quòd in omnibus ſupradictis caſibus in recuperandis expenſis electi & eligentium,poſtulati,& poſtulantium,vult iura antiqua ſeruari.

Hæc decre.fuit multum vtilis ſuo tempore antequā Papa reſeruaret ſibi prouiſiones Epiſcopatuū.Glo.1.ponit ſummariū:& ſecunda diuiſionem.Dominicus.

CAPITVLVM XVI.

CVPIENTES [a]

a *Cupientes.* Decretalis iſta eſt obſcura dictamine.& quia Bonifacius dum eſſet notarius Nicolai,fuit dictator ipſius: ideo eam per compilatores huius libri mutari, & clarius dictari noluit: & eſt vtilis valde, dummodo quod in ea ſtatutum eſt, non trahatur ad noxam. [a] quod eſſe non debet ſupra de deci.ſuggeſtum.Cod.de vſuc.pro empt.l.vlti. [b] Et diuiditur in vij. partes principales ſecundum Gar. in quarum prima ponit ſuæ conſtitutionis cauſam, & qualiter & intra quod tempus electi cathedralium vel regularium eccleſiarum,quorum electionum confirmationes, appellatio vel immediata ſubiectio deuoluit ad papam, venire debeant: & durat vſque ibi, Quòd ſi per xx. In ſecunda ponit pœnam electorum non venientium, vel venientium ſine munimentis: & durat vſque ibi, Ad hæc. In tertia prouidet de perſonis ad inſtructionem cauſæ, quando facta eſt electio in concordia: & durat vſque ibi,Si vero.In quarta qualiter mitti debeant perſonæ inſtructæ & opponentes, quando electio vel electiones in diſcordia celebrantur: & durat vſque ibi,Cæterum.In quinta qualiter puniuntur eligentes, ſi electionem debito tempore non præſentent: vel ſi perſonas non mittant inſtructas: & durat vſque ibi, Denique. In ſexta dicit quid iuris ſit de poſtulationibus: & durat vſque ibi, Porro. In ſeptima quæ durat abinde vſque ad finem: dicit quid iuris ſit de recuperatione expenſarum. ADDITIO. Ioannes Monach.diuidit in tres. Prima de electis. Secunda de poſtulatis. Tertia de expenſis quas gloſ.ponit pro ſexta & ſeptima. Iterum primam in duas. Prima de electis in concordia. Secunda de electis in diſcordia, ibi, Si vero. Iterum primam diuidit in quatuor. Prima, vt in gloſ. De ſecunda facit duas: & ſic. Tertia ibi, Si electos. Quarta quam gloſ.facit tertiam. & vide quod dicam in.§.ſi vero.ſuper.j.glo. Ioannes Andreæ.

a Et procedatur in ea velo leuato. C. de naufrag.l. de ſubmerſis.lib.11. & exponit ibi gl.1.remoto velamine. Ioā. And.

b Vide de priui.ext. quòd nonnullis. ſuper vlt.gl. Ioan.And.

Additio Domini Heliæ.

Iſtud capitulum ſecundum dominum Heliam diuiditur in ſeptem partes: vt in gloſ. Nam primo ponit cauſam ſuæ inſtitutionis,& intra quod tempus electi debent venire ad apoſtolicam ſedem. & quando confirmatio eſt facienda per papam. Secundo ibi, Quòd ſi. ponit pœnam electorum non venientium ad Apoſtolicam ſedem: vel accedentium ſine proceſſu electionis. Tertio ibi, Ad hæc. prouidet & declarat qualiter eligentes qui elegerunt concorditer, debeant mittere perſonas inſtructas ad Romanum pontificem, quæ inſtruent papam de omnibus neceſſarijs, ſcilicet an perſona electa ſit idonea: & an eligentes erant idonei. Quarto ibi, Si vero. ponit quid debeant facere opponentes quando electio fuit celebrata in diſcordia. Quinto ibi, Cæterum. qualiter puniuntur eligentes ſi non mittant perſonas debito modo inſtructas. Sexto ibi, Denique. oſtendit quid iuris ſit de poſtulationibus. Septimo & finaliter ibi, Porro. quid iuris ſit de recuperatione expenſarum. CASVS.

Caſus domini Heliæ.

Vacante aliqua eccleſia forte cathedrali, vel alia quæ immediate ſuberat Romanæ eccleſiæ, ita quòd facta electione confirmatio ad papam pertinet: aliquis fuit electus,quęritur intra quod tempus debeat ipſe petere confirmationem ſuæ electionis? Reſpondet quòd debet arripere iter Romanum pro petenda confirmatione intra vnum menſem numerandum à tempore præſtiti conſenſus: vel numerandum à tempore habitæ notitiæ ipſius electionis.ſi eligentes fuerunt negligentes in præſentanda electione, & arrepto itinere, debet electus ſe præſentare quàm citius poterit: attentis conditione ſuæ perſonæ, locorum diſtantia,& qualitate temporis: & ſic tempus iſtud eſt arbitrarium. Sed ponamus quòd illud tempus competens eſt elapſum: an ſit priuatus iure ſibi ſpectanti ex electione? Reſpondet quòd non, ſed poſt illud tempus competens debet adhuc expectari per viginti dies: & ſi intra illos viginti dies ſe non præſentauerit apoſtolico conſpectui, nec miſerit nuncium ad probandum impedimentum (qui nuncius habebit.xv. dies) elapſis viginti diebus perdit ius ſibi competens ex electione. Sed ſanctiſsime pater quæritur quid de eligentibus: an debeant mittere ad apoſtolicam ſedem? Reſpondet quòd ſic. & ſi electio fuit facta in concordia, ipſi debent mittere duos viros non extraneos, ſed ex ſeipſis, qui ſciant inſtruere Papam de omni negotio electionis, an perſona electa ſit idonea: & an eligentes erant idonei. Sed quid ſi eligentes intra prædictum tempus non miſerint ad apoſtolicam ſedem prædictas perſonas inſtructas? Reſpondet quòd ipſi ſunt præcluſi à proſecutione electionis, & petendi confirmationem: & cum hoc ſunt ſuſpenſi per triennium à perceptione fructuum beneficiorum ſuorum, quæ ipſi habent in illa eccleſia. quòd ſi ſe immiſcuerint adminiſtrationi durante triennio illo, ſunt priuandi perpetuò ipſis beneficijs. Sed quæritur expenſis cuius iſti duo viri debeant mitti ad apoſtolicam ſedem? Reſpondet Romanus pontifex quòd ſi bona prælati ſint diſtincta à bonis capituli, debent mitti expenſis prælati: quia agitur de negotio prælati. Si vero bona non ſint diſtincta à bonis capituli, ſed ſint communia: tunc fiant expenſæ de bonis communibus. Sed ponamus quòd capitulum non habeat res mobiles. Reſpondet quòd in hoc caſu capitulum poterit accipere mutuas pecunias, & obligare res immobiles ipſius eccleſiæ: quas tamen pecunias futurus ſucceſſor tenebitur ſoluere, & eccleſiam exonerare ab illo debito. Sed quid ſanctiſsime pater, ſi electio fuit facta in diſcordia, quia aliqui ſe oppoſuerunt, vel fuerunt celebratæ plures electiones? Reſpondet quòd ſi fuerunt factæ duæ electiones, tunc de qualibet parte debent mitti duæ perſonæ indiſtinctè: ſicut ſi eſſet facta electio in concordia. Poſtea oſtendit quid iuris ſit in poſtulato & poſtulantibus: vtrum idem ius obſeruetur ſicut in electo & eligentibus. Et dicit quòd poſtulatus non debet conſentire nec diſſentire poſtulationi: ſed ſe debet ſubmittere arbitrio ſedis apoſtolicæ: licet ſecus ſit in electo, qui debet nominatim conſentire vel diſſentire. Item poſtulantes non debent mittere perſonas inſtructas expenſis poſtulati. Item quòd in recuperandis expenſis electi & eligentium, poſtulati & poſtulantium, ſi aliunde fuerunt factæ expenſæ, vult antiqua iura ſeruari.{Inſuper.} Vnde ſciēdum quod elapſis xx. diebus conceſsis electo ad comparendum apud ſedem apoſtolicam: vel ſi fuerit impeditus, ad mittendum nuncium (qui intra.xv.dies tenebitur probare impedimentum electi) quod impedimentum ſi intra.lxv.dies non fuerit probatum, habent locum pœnæ ſequentes.{Electos vero.} Ponit quid iuris ſit ſi electus præſentet ſe conſpectui apoſtolico, ſed non apportauit munimenta. nam tunc ex ſola præſentatione euitabit pœnam iuris ſibi quæſiti. Et ſi petat dilationem ad faciendum fidem in partibus, non auditur: ſed debet facere fidem apud ſedem apoſtolicam.{Vel per procuratorē.} Nam tenetur mittere procuratorem intra.xx. dies, niſi eſſet impeditus in miſsione procuratoris.tunc enim nō eſſet priuatus ipſo facto iure ſibi cōpetente ex electione,quin reſtitueretur: vel ſecundū alios remanet illæſus ipſo iure.{Cæterum.} Iſte.§.eſt generalis ad quoſcūque electos: etiā ſi cōfirmatio

matio non spectet ad Papam: & declarat verbum quàm citò positum.s.e.in c.quàm sit.videlicet intra octo dies. {Aequitas canonū.vt in glo.fi. huius c. quæ pro hoc est singularis.

Cupientes. tenetur ad hoc ex creditæ sibi dispensationis officio:vt s. in procemio huius libri cum suis concordātiis.

† No. ex tex. iuncta glos. quòd vacatio simpliciter dicta continet omnem modum vacandi. facit ad ca. susceptū. de rescri. supra eo. Philip. Font.

a *Ecclesiarum.* & cathedralium & regularium:quarū confirmationē appellatio vel immediata subiectio deuoluit ad Papā: vt j. sequitur: vel Ecclesiarum omnium saltem quo ad præsentādas electiones:vt dicam j. §. cæterum.

† No quòd superior debet reijcere subterfugia litigantiū malitiose. ad hoc de re iudic. iurgantiū. & cle. sæpe. de verb. sign.

a *Ecclesiarum.* cathedraliū & regulariū: vt j. sequitur. & cū hic dicat ecclesiarū, patet quòd ista constitutio nō extenditur ad hospitalia. & est ratio: quia cū canones volunt loqui de hospitalibus, nomine ecclesiarū nō solent comprehendere hospitalia: sed alio nomine nominant separatim:vt patet supra eodem.sciant.& capitu.generali. Si igitur voluisset ista constitutio de illis intelligere, de illis expressisset. infra de deci. ad audientiam. cum sim. Archid.

Ecclesiarū [a] vacationibus [b] † periculosis [c] occurrere, ac malignantium [d] subterfugiis † obuiare [e], iam prouisis remediis [f], alia [g] quæ patenter ipsa rerum experientia [h] ad earum expeditionem indicauit [i] vtilia [k] remedia experta subiungimus: & quod fœlicis recordationis Gregorius Papa decimus prædecessor noster de electionibus præsentandis [l] electis, & ipsorum electorum petendo ac adhibendo [m] consensu salubriter statuit [n], in suo robore cum infrà scripti temporis [o] moderatione [p], † in præsentandis electionibus permanere vo-

† No. qualiter debet iudex dilationes moderari: quia debet considerare distātiā vel propinquitatem loci à quo citatus trahitur, & secundū illam dare longū vel breuē terminum. ad hoc de ap. cum sit Romana. Do. a Addo. §. affinitatis. institu. de nup. Font.

b *Vacationibus.* qualitercunque vacauerint, siue per mortē prælati, siue per cessionem, depositionem, vel alio modo:cū eadem sit ratio in quolibet premissorum:nec alterum exprimatur.s.de rescript.susceptum.

Glos.seq.reci.per quæstionem & solutionem.

c *Periculosis.* supra eo.ne pro defectu.l.dist.postquam.& habet locum hæc constitutio etiam si vacatio periculosa non sit: puta quia est qui ibi in spiritualibus & temporalibus ministrat.lxj.distinct.obitum.& cap.Catinensis.quia tali causa cessante non cessat constitutio. ff. de postulan. l.j. §.sexum. xxxiij.quæst.vij.tantum. quia & finalis huius constitutionis ratio est, vt celerius expediantur ecclesiæ [a]. ad hoc optimè. j.eod.si postquam.§.j. & quære de hoc supra de renun.post translationem.& lxj.dist.ca.statuimus.§. his omnibus.aliàs. c.neophytus.

Glos.seq.soluit contrarium.

Cauillatio cauillatione repelli potest.

d *Malignantium.* per hoc soluitur contrariū de canone. iiij. quæst.iiij.nullus.j.in fi. vbi habes quòd reorum est subterfugere. potest enim reus subterfugere, opponendo legitimas & veras exceptiones:non autem malitiosas & falsas: vt hic.Consueuit dici quòd qui habet ius in principali, cauillationes & malitias aduersarij potest per alias repellere [b]: nec videtur fraudem facere, qui fraudem excludit. ff. de lega.ij.cum pater.§.Titio.in fi.& sic posset intelligi. c. nullus. & de hoc.xxiij.q.ij.dominus noster. & arg ad hoc supra de simo.dilectus.j.

b Etiam in foro cōsciētiæ. Philip. & glos. sequitur Baueria in tractatu de virtute iuramenti. lx. effectu & Ancha. hic. Font.

e *Obuiare* tolle hic verbum quòd est j.subiungimus.

f *Iam prouisis remediis.* s. quòd fiat electio intra tres menses. l.dist.postquam. & supra eo. ne pro defectu. quod fiat in iis ecclesiis de quibus hic agitur, sub certa forma.s.e.quia propter. Item remedia quæ sunt s.eo.c.j.& s.eo.quàm sit.& c.distin. c.j.& alia multa.s.eo.tit.

g *Alta.* scilicet quòd veniat electus personaliter intra tempus huius cōstitutionis. aliàs certa pœna puniatur: & quòd personæ instructę mittantur:& quod certo tēpore præsentetur electio, & pœna non præsentantium.

h *Experientia.* magistra rerum efficax.s.e. quàm sit.ad hoc supra de rescrip.statutum.in prin.Ioan.And.

i *Indicauit.* aliàs iudicauit.

k *Vtilia.* & posito quod casus inueniretur in quo prouisio hæc nō reperiretur vtilis, vt si diceretur persona nota, & electionis factum notū in curia, vel similis:locū tamen habet constitutio:vt s.dixi in simili super verbo periculosis. nō enim in cuiuslibet persona &c.lxj.dist.miramur. §.sicut enim.

l *Præsentandis.* scilicet quàm citò commodè pręsentari poterunt.

m *Adhibendo.* intra mensem à tempore præsentationis.

n *Statuit.* suprà eo.quàm sit.

o *Temporis.* scilicet octo dierum.j.eo.§.cæterum.

Glossa sequens moderatur, soluit contrarium de decret. vlti.&c.

A p *Moderatione.* id est moderati temporis adiunctione: quia verbum moderationis diminutionem continet. supra de verb.signi.cap.vlt.hic autem tempus auget:vt j.§.cæterum. vel quia pœnam apponit quæ non erat olim apposita: ideo moderari videtur.

lentes: sed quod de trimestri tempore post consensum ad petendas confirmationes instituit [q], quo ad illas quæ petuntur vel peti debent [r] à sede Apostolica, temperantes [s]: cùm interdum aliquorum locorum [t] vicinitas minus exigat, aliquorum distantia prolixius tempus exposcat: hac generali & in perpetuum valitura [u] constitutione sancimus, vt omnes electi [x] cathedralium vel regularium [y] Ecclesiarum, quorum [z] electionum confirmationes vel infirmationes ad ipsius sedis examen deducit immediata [a] subiectio,

q *Instituit.* s.e. quā sit.circa fi.Ioan.An.

r *Debent.* ex immediata subiectiōe vel appellatione: vt sequitur.

s *Temperantes.* s. in hunc modum. nam ad parandum se statuit mensem.ad expectādum vero. xx. dies. sed ad veniēdū est tempus arbitrarium, non legale: vt infra patet. §.proxi. in prin.ibi, moderati &c. Et est hic arg. quod iudex potest arctare, prorogare, & interpretari inducias à lege cōcessas. de hoc dic vt not.s. de app.cū sit.Archi.

Glos. seq. obiicit, & soluit.

t *Locorū.* Sed quōo ex distantia locorū aliquod discrimē inducitur, cum lex absurdū reputat.C.de tem.in integ.restit.superuacuā? Sol.lex illa loquitur in eo casu, cū legislator inspectis locorum circunstantiis, certum tempus limitauit, quod ad quemlibet locū sufficere reputauit: vt in tempore restitutionis petendæ. & ad idem.ff.de instit. act. cum interdum. vbi locus vendendi vel emēdi non mutat causam institoriæ actionis [c].Sed quod hic & in similibus dicitur, in tempore non limitato sed arbitrario locum habet, secundum Gar. Ioan.Mo. & Arch. s.de do.& contu.cum olim.& cōcor.ff.de eo quod cer.lo.l.ideo. ibi, quia scimus quàm varia sint pretia rerū per singulas ciuitates &c.Ioan.And.

c Vnde nō refert an institor teneat tabernam, vel non. Ioan. And.

C u *Valitura.* idem si hoc dictum non fuisset. C.de app.præcipimus.in fi.statur enim iuri veteri, nisi mutetur.

Glos.seq. remittit de tribus. secūdo soluit quæstionem de magistro hospitalis.

x *Electi.* de postulatis videbis j. §.deniq;. Et quid de prouisionibus? Dicas idē iuris in illis [d] quod hic in electionibus statuitur. Et quod hic de electis dicitur, etiam de confirmatis intelligas si à cōfirmatione appelletur. hoc habes expressè.j.e.si postquam.§.vlt. Et dixit hic Gar. & Guil.quòd hæc constitutio locum non habet in electo in magistrū hospitalis vel templi, si appelletur ad papam: tum quia per mortem talis cathedralis vel regularis ecclesia vacare non dicitur, quia regimen ecclesiarum nō cadit in laicos. s. e. sacrosancta.in ant.& quia aliud hospitale, aliud ecclesia.ad hoc s. eod.sciant.& quia milites sunt, quos arma scire volumus, & non leges.C.de iure deli.l.scimus.§.sed & veterem. C. loca. & condu.l.milites.

d Idē Phil.

Laicici ecclesias regere non debent.

Glos.seq. soluit duo dubia de monasteriis fœminarum, & de non principalibus dignitatibus.

y *Regularium.* virorum intelligas: in monasteriis enim monialium non sibi per omnia locum vendicat hæc constitutio.infra eo.indemnitatibus.§.sed cum eas.Nec habet locū D hæc constitutio in dignitatibus ecclesiarum cathedralium vel regularium quæ sunt sub episcopo, vel abbate, vel priore, sicut sunt archidiaconi, archipresbyteri, subpriores, vel priores sub abbatibus, vel aliis prioribus, per mortem enim talium non dicuntur ipsæ ecclesiæ viduatæ, quod requirit hæc constitutio:& est simile quod dicimus supra e.c.ne pro defectu.& capitu.quia propter. in antiq. secundum Guil. & Gar.

Constitutio, cupientes. non habet locū in dignitatibus ecclesiarum cathedraliū quæ sunt sub episcopo, abbate, vel priore.

z *Quorum.* electorum, aliàs quarum:sed prima melior:quia respicit electi, quod est supra.

Glos.seq.recite.per quinque quæstiones, quid de legato, quid de metropolitano qui est in schismate. Item quid si partium voluntate & relatione vel reuocatione causa deferatur ad curiam.

a *Immediata subiectio.* in hoc casu sufficit adire legatum de latere, qui episcoporum & archiepiscorum exemptorum electiones confirmare potest. infra eodem. si abbatem. §. huiusmodi. & seruanda erit constitutio: quia satis est illud apostolicæ sedis examen: secundum Gar. & Guil. hic non determinat. Dicit enim quòd alij dicunt contrarium per literam aposto. se. & quia in legato non est distantia

distantia viarum:ita quòd de facili poterit habere quos volet: sed secundum istam rationem sequeretur quòd ista decre. non haberet locū in vicinis Romanæ curiæ. Gar. etiam dixit (tamen Guil. fouet contrarium) quòd si ecclesia nō est aliàs immediatè subiecta Papæ, puta quia metropolitanum habet, si metropolitana ecclesia est schismatica, vel à sarracenis capta, habebit locum hæc constitutio. Is enim proximus est, quem nullus antecedit. ff. de verb. sig. l. proxim9. ad hoc suprà eodē. quia diligētia. & bene facit pro Gar. j.

Constitutio, cupientes, an habeat locum in Ecclesia subiecta metropolitano schismatico tamen, vel à Sarracenis capto.

vel appellatio [a] interiecta deuoluit intra vnum mensem [b] post consensum [c], vel post obtentam [d] de ipsorum electione notitiam [e], si eam debito tempore [f] non contigerit præsentari, ad sedem ipsam iter arripiant, & ex-

de offi.deleg.is cui.quod non credas verum si solus archiepiscopus ab ipsis paganis vel schismaticis captus esset: vt j. de sup.neg.præl.si episcopus.Item scias quòd si partes sola voluntate vadunt ad Papam, non habet locum hæc constitutio:licet bene facerent si eam seruarent. Ista enim constitutio non adstringit nisi in his duobus casibus, scilicet cum immediata subiectio vel appellatio deuoluit:ergo in aliis locum non habeat secundum Guil.& Gar. vnde & si relatione iudicis deuoluatur ad Papam, non habebit locum secundū Guil. Graue enim esset tantas pœnas vel causas imponere in illo casu non expresso. Idem dic secundum eum si Papa reuocat ad se tale negotium:quia forte corā ordinario pendebat, nisi in reuocatione exprimat hāc constitutionē velle seruari: & tunc non ex vi constitutionis, sed ex vi mandati tenebuntur ad illam seruandam. sic supra de iudi. quia V.in antiq.

Constitutio, cupientes, an habeat locum in causa pēdente corā ordinario, quā Papa ad se reuocauit.

a *Appellatio.* in hoc casu non sufficit adire legatum secundum Guil. & Gar. nisi forsan partes concordarent appellationi renunciando.de appel. constitutus. de offi. deleg.siduisti.& ca.licet.in ant. Et dic appellatio non manifestè frustratoria:quia talis non deuoluit negotium ad Papam.s.eod. quanuis. & sic non habet locum hæc constitutio quæ requirit quòd talis sit quæ deuoluat, scilicet interposita in scriptis, & ex causa probabili, vt ibi: & quæ peruenerit ad notitiā appellati.de consti.cognoscentes.in ant. quod dic vt in cle. eo.tit. causam.

b *Mensem.* iste mensis datur ad parandum se ad iter.

c *Post consensum.* Subaudi quando debito tempore fuerit præsentata electio: aliàs locum habebit sequens hæc clausula.

Gloss.seq.supplet circa id duas opiniones ponens.secūdò obiicit & soluit.

d *Post obtentam.* subaudi secundum Gar.& post tempus in quo debuit præsentari, & quo debuit deliberare: vel postquam deliberauit. absurdum enim esset quod in hoc casu non haberet inducias ad deliberandum:maximè cum decr. quàm sit. supra eod. hic sit reseruata: vt supra vidisti.quomodo enim veniet nisi primò deliberet an consentire velit? & quomodo deliberabit nisi tempus habeat.l.dist.ponderet? tamē tutius videtur sibi & domino Guil. vt dicamus quòd in hoc casu cum electio debito tēpore non præsentatur, habeat vnum mensem ad deliberandum & parandum se ad iter: nec illius mensis dimissio sit absurda quæ fit ex causa:& ne fraudi locus relinquatur secundum eos: & sufficit sic scriptum esse. ff.qui & à qui.l.prospexit.Sed nónne rogatus debet recedere:inuitat9 fugere: & sola debet illi suffragari necessitas excusandi.C.de episco. & cle. si quenquam?quomodo ergo se ingeret, nisi inuitetur & rogetur? Dicas quod ex quo elect9 est, inuitatus & rogatus videtur: & authoritate istius constitutionis sine nota ambitionis hoc facere poterit.aliàs enim laqueus pararetur:quod esse non debet.xxvij. quæst. j. de viduis. de resti.spol.literas.in anti.

Electus an possit sine nota ambitionis prosequi suam electionē.

Glos.seq.exemplificat.demum quærit & soluit.

e *Notitiam* [a]. certam & indubitatam, puta quia ibi presens fuit:erat forte canonicus: vel homines fide digni referūt pro certo sic esse.arg.de postu.c.j.de cle. ex.mi.illud in anti.vel inde literā recepit authenticam: non enim cuilibet referēti credere tenetur.ad hoc de do.& con.cum olim. & quod ibi no.Quid si scit se electū, sed nescit appellatum? Dic quod si ecclesia non pertinet immediatè, non currit iste mensis:imò tenetur seruare decre.quàm sit. donec sciuerit appellatū secundum Gar.& Guil.

a Glo. probat Philip. & alle. gl. in cle. causam. eo. tit. quare eam super verbo authen. & gl. l. Titio vsusfructus tamē est. l. Titio fundus. ff. de condi. et demon. &

f *Debito tempore.* scilicet intra octo dies postquam commodè præsentari potuit.infra §.cæterum.& sic iste mensis non currit nisi à tempore quo electio præsentari debuit secundum Gar.

Glos. seq. ponit duas lecturas istius extunc. & secundam reprobat.

g *Extunc.* id est elapso prædicto mense, & designat extre-

A mum tempus istius mensis.ff.de cond.& de.si is.ad fi. {Lex quarta est, quam vide de test.cog.c.ij.super j.gl.} Alij exponunt extunc, id est arrepto itinere. quod est falsum per id quod sequitur, siue intra præscriptum &c. & sequeretur secundum id quod post x.annos arripiendo iter, tunc inciperet sibi currere tēpus, quod est absurdum. Io. An.

l. pater decedēs. aliàs est quidam deceden. §. fi. ff. de adm. tu. lectura sua est corruptissima. Font.

tunc [g], siue intra præscriptum tempus iter arripuerint, siue non [h], absque fraude [i] quàm citò poterunt commodè [k] locorum considerata distantia, petituri [l] suarum electionum confirmationes, vel prosecuturi [m] electiones suas, quibus

h *Siue non.* & sic de arreptione itineris nō curat dummodo veniat tempore competenti.

Absque fraude. si ergo electus duplex habebat domiciliū, dico quod computatio fiet ab eo loco vbi tunc erat absque fraude: per hanc literā. & idem dico si extra domicilium esset secūdū Gar.& Guil.

Glos. seq.reci.per q. Primò secundum quas diætas fiat arbitratus.Secundò de electo qui prius venit, quæruntur duo. Tertiò quid de electo in curia:ibi, præsente. Quartò an dies B aliqui dentur in tempore arbitrario pro quiete, argu. quòd non. soluit contrarium. solutioni signat contrarium: & ibi remittit.

k *Commodè.* xxij.quæst.ij.faciat.ff.de ver.sig.nepos.{vide de verb.sig.intelligentia super glo.iij.} Et habet iudex hoc arbitrari inspecta qualitate personarum, locorum, temporū, & ætatum.ff.de verb.oblig. continuus.§.j. & patet in princ. seq.§.Et dico quòd arbitrari debet iudex secundum vulgares diætas [b].vt probatur.j.de præbendis, præsenti §.loca.si enim quod ibi dicitur speciale est, ergo ipsius contrarium regulare:& quia lex debet patriæ conuenire.iiij.distin.erit. & vsui statur etiam contra naturam vocis. ff.de legat.iij.l.vxori in prin.& multum operatur regionis consuetudo.ff de fundo instructo.l.cum de lanionis.§. asinā. & in arbitratione vulgarium semper respiciam conditionē personarum & temporis:vt supra dixi. Non autē arbitrabitur secundum singulares, quæ sunt cum quis vtitur diplomate ff. de ver.obli. continuus.§.ij. vel secundum legales. ff. si quis cau.l. j. & si habita computatione aliquid supersit, pro illa dabitur vna dies.ff de ver.sign.l.iij.si non apparerent vulgares, non crederem errari:secundum Guil & Gar. si recurrerent ad lega- C les [c], dum tamen qualitas causæ, personarū, locorum & temporum id patiatur. Et scias quòd si electus venit ante tempus quod aliàs arbitraretur iudex:residuum eius arbitrij nō propter hoc habet de lucro:quia in eo quod certum est, cōiecturis non est locus.ff.de ver.oblig.l.cōtinuus. §. cum ita. versi.quòd si diplomate [d]. Si autem modicum restat de tempore, vtendo diplomate pœnam euitat: præueniendo verò nil lucratur per prædictum.§.Item scias quòd si electus qui per decem diætas distabat, in principio mensis iter arripiēs. xj. die sit in curia: non tenetur ex citatione illius canonis (nisi aliàs citetur à Papa) coram Papa comparere, si nō vult: nisi primò labatur mensis & decem dies quibus venire poterat, & xx. quibus postea debuit expectari. & hoc probat litera superior cum dicit extunc, siue intra præscriptū mensem venit, siue nō: & beneficiū iuris nulli est auferendum. xxviij.di.de his j.de re.iu.indultum.cum suis concor. Nec obst. hoc ei quod dixi supra, quod præueniendo non lucratur tempus:quia illud habet locum in tēpore quod iudex habet arbitrari:vnde pręueniendo non arbitrabitur iudex nisi tēpus in quo venit secundum Gar. sed nunc loquor de certo tempore & à iure limitato:& de eo in quo venit, quòd aliàs habebat iudex arbitrari. Et scias quòd si electio facta est in D ipsa ciuitate vbi est curia, & electus est præsens: de tempore arbitrario nihil habebit:sed mensem & illos xx. dies habebit secundum Guil.& Gar.Ratio, quia in tempore certo & limitato à iure, locorum varietas varietatē iuris non inducit. C.de temp.in inte.resti.l.superuacuam.Sed quæro an iudex arbitrando dare debeat aliquos dies ad quiescendum: pone vnum in septimana? & videtur hic quòd nō, quia illi.xx.dies ob hanc causam dati sint. Sed dic contra secundum Gar. & Guil.cum enim præter mēsem & xx.dies detur hic tantum tempus quanto commodè venire possit quis: impius iudex arbitrabitur quòd per quadraginta diætas vel plures venire commodè possit non quiescendo. Nec illi xx. dies ob hoc dati sunt:sed quia iudex in peremptorio non multum debet contra absentem festinare.ff.de dam.infec.si finita. §. si fortè.Credo quòd propter æquitatem illius.l.seruandā isti. xx. dies dati fuerunt.ad idem supra de re iudi. cum Bertholdus. Arg.contra.j.de offi.ordi.quanuis. ibi, continuatis &c. sed non est contra, vt ibi dicam.

Electus habens petere quā citò comodè potest confirmationē suæ electionis, qualiter debeat se habere.

b No. secūdū Pe. Phi. quòd verba legis statuti quandiu à peritis dicta capiuntur secundū vsū vulgi. no. in c. ex literis. j. de spon.

c Vt viginti miliaria computentur pro dieta. Io. An.

d Si existēs Bononiæ promptè dare pheis: si vtendo diplomate veloci, illuc peruenit, cōfestim obligatus sum.

Dies pro quiete dandus est longū iter facturo.

l *Petituri.* post consensum.

m *Prosecuturi.* referas ad id quod dixit post obtētā &c.quasi dicat secundum Gar. post cōsensum poterit confirmationē petere:

petere:sed post notitiam petet vt compellantur electores electionem præsentare. Alij dicunt quòd post obtentam notitiam potest electioni non præsentatæ consentire:& cõfirmationem petere.prior lectura magis placuit Gar.

a *Iuribus.* id est rationibus consistentibus circa factũ: quia Papa omnia iura habet in pectore.de appel sæpe.C.de testa. omnium super eod. lib. de constit.cap.j. ADDITIO. Quomodo ius habet varias significationes, prolixè tractat hic Ioan.Mo.vide quod dicam j. de reg. iur. super glos.rubricę.hic enim minus exquisitè,item inexpedienter hic fuissent positæ[:cum satis hic glossis ad materiã pertinentibus grauemur.Ioan.And.

poterunt modis licitis comparere cum omnibus actis, iuribus[a] & munimentis[b] suis, & processus suos cõtingẽtibus[c] corã nobis[d] personaliter teneatur. Quòd si per viginti[e] dies post lapsum[f] ex qualitate locorum moderandi[g] temporis expectati[h], siue eligentes[i], siue opponẽtes[k] venerint, siue nõ: personaliter comparere[l], & suarum electionum confirmationem, vel ꝓsecutionẽ, seu executionem[m] petere[n] nulla

b *Munimentis.* id est iis per quæ sua causa muniri potest, instrui vel iuuari: vtpote cũ decreto electionis, cũ instrumento appellationis, protestationum, & similibus.

c *Contingentibus.* vt dispẽsatio super pluralitate beneficiorũ, super natalibus & similibus, si talia opposita sint. si enim talia opposita non fuissent à principio, sed modò opponũtur, forte eo modo quem habes s.eo. tit.vt circa.dico quòd diuinare non tenebatur: & haberet eo casu dilationem etiã extra curiam.infra eodem versi.electos.& in casu in quo nõ est præsentata electio, habeat illa munimenta quæ habere potest:ad alia non tenetur.ff.de regu. iur.impossibilium.argum.in sequen.§.ver.electus. ibi,nisi iusta causa &c. neque dico quòd incontinenti quando venit debeat ostendere munimenta: sed sufficit quòd paratus sit illa ostendere termino sibi assignato: vt per sequentia patebit secundum Guil. & Gar.

d *Coram nobis.* per hanc literam dicit Archidiaconus quòd electus non veniens Apost.se. vacãte, non incidit in pœnã. Gar. & Ioan.Mona.contra, scilicet quòd incidit:licet de æquitate pœna remitti deberet.expeditũ est quod incidit per cle.eod.tit.ne Romani.in fine.

Glos. seq. exponit quinque casus qui eliciuntur ex textu. & ponit ordinem literæ.

e *Quòd si per viginti.* secunda pars. Quidquid dixerit hic Gar.& alij:dic plenius quòd iste. §. ponit quinque casus in quibus priuatus est electus ipso iure. Primus cum iusto impedimento cessante intra tempus statutum non venit.Secũdus cum iuste fuit impeditus:sed intra tempus debitum impedimentum proponi non fecit coram Papa. Tertius cum bene fecit proponi impedimẽtum tempore debito: sed statuto tempore non probauit. Quartus cum statuto tempore proposuit & probauit: sed nõ misit intra illud tempus procuratorem sufficienter instructum. Quintus cum misit procuratorem sufficientem:tamen cessante impedimento intra tempus debitum personaliter non venit. In his casibus vel altero ipsorum priuatus est ipso iure. si autem in neutro ipsorum peccauit: pœnam non patitur priuationis. Vltimo ponit pœnam electi veniẽtis vel mittentis eo casu quo mittere potest sine munimentis. & sic construe hanc literam.

Quòd si expectati per viginti dies post lapsum temporis moderandi, ex qualitate locorum, contempserint personaliter comparere, & petere suarum electionum confirmationem vel prosecutionem, seu executionem: siue opponentes venerint siue non, electiones de ipsis &c. vsque ibi, intra priuatos. hæc vera, si contempserint nulla iusta causa interueniente: de qua proposita intra prædictos viginti dies coram nobis vel alio seu aliis deputando vel deputandis à nobis, si videbitur admittenda, teneantur intra xv. dies post tempus huiusmodi apud se. Apo.facere plenam fidem.subaudi, alioquin electiones de ipsis &c. vsque priuatos, nisi cõtigeret talia vel tam verisimilia proponi: vel intra eosdem xx. dies dies seu prædictos xv. eo casu tantum, cum (vt prædicitur) fuerint concessi ad probandam prædictam causam appositam & admissam: quæ merito excusaret electos ipsos ab j. scripta (id est supra scripta secundum constructum) pœna: & propter quod videretur forsitan indulgendum eidem.s. electo(si intelligas presidenti, coniunge cum videretur)tẽpus prolixius ad prædictam comparitionem.insuper eo etiã casu quo contigerit proponi, vel (vel pro &) admitti aliquã iustam causam ad excusandam personalem comparitionem electorum: nisi tunc intra idẽ tempus se præsentauerint per procuratorem sufficienter instructũ ad omnia præmissa, electiones &c.hæc vera iusto impedimẽto cessante.& subaudi tunc nihilo minus, id est non obstante ꝙ procuratorem miserint nisi ipsa causa cessãte se præsentauerint personaliter, vt præmittitur:electiones &c.

f *Post lapsum.* rationabilior est hæc cõputatio quã illa quæ fit per decreta.statuimus. s. e.vbi computãtur dies post aduentum partis. Quid enim si pars vtatur diplomate? diæta inconueniens sequetur ex eo.Sed non mireris, quia hic maior pœna imponitur:vt ibi dixi in glos.æquiori.

g *Moderandi.* vt s.dixi super verbo commodè.

Glos.seq.querit & soluit.

h *Expectati.* sed pone quòd facta computatione recta in omnibus reperitur vna die venisse post terminum non allegans impedimentũ: nunquid morã purgat? Dic secundum Gar.& Guil. quòd cum hæc sententia lata sit à canone propter moram:statim elapso termino commissa est pœna priuationis ipso iure, quæ amplius purgari non poterit. sicut enim à sententia legis vel canonis non appellatur. s. de app. quia nos ff.de verbor.signific.si qua pœna.sic nec purgatur in eo mora.cum enim statim electio nulla sit: amplius conualescere non posset.supra eod.auditis. & infra de regu.iur. non firmatur. & adde quod dicam infra de regulis iuris. c.mora.

i *Eligentes.* hoc dicit ne credat aliquis quòd venientibus eligentibus non teneatur electus venire: hoc ergo remouet.

Glo.seq.obiicit & soluit.

k *Opponentes.*quare punitur electus non veniẽs ex quo nõ venerunt eius aduersarij, cum in eius aduentu nulla videatur vtilitas.ad hoc.ff.si quis in ius vo l.ij.ad fi.& no. s.de do. & contu.ca.vlt.? Dic quòd aduersariis non venientibus, ipse venire tenetur: ideo quia in ipsorum absentia procedi potest.suprà eod.ca.j.j.de eo qui mit. in pos.ca.j.& supra vt lit. non contest.quoniam.& etiã cessantibus aduersariis, ibi locum habet iudicis officium.s.eod.cùm nobis olim. cum similibus.

Glos.seq.format & soluit tres quæstiones.

l *Comparere.* quid si electus venit intra tempora constitutionis, & negotio nondum finito illicentiatus recessit:nunquid incidit in pœnam illius constitutionis? Dic ꝙ sic.j.eo. si postquam.§.j. Sed pone, non venit electus intra tẽpus legitimum, nec post: petit aduersarius pronunciari ipsum in hanc constitutionẽ incidisse. apparet procurator electi qui dicit hanc constitutionẽ in eo locum nõ habuisse:puta quia nõ pertinet immediatè:vel quia appellatio nõ fuit talis quæ deuolueret. Replicatur quòd hoc debuit proponi intra tempus de quo dictum est.s.quæritur quid iuris? Dico secundũ Guil.& Gar.procuratorẽ audiendum. si enim non habet locum constitutio, satis est clarum ꝙ non habet locũ eius pœna, vel temporis arctatio. de hoc igitur cognoscendũ est[a]. Sed pone electũ in tẽpus feriatũ incidisse: cuius temporis si fiat cõputatio, non venit electus intra tẽpus, venit tamẽ post tempus antequã iudex sedeat pro tribunali:quæritur an incidat in pœnã? & videtur ꝙ non: ad quid enim prodesset venisse:ex quo si venisset, processum non fuisset? Dicò tamen secundũ Gar.& Guil.ipsum in pœnã incidisse: debuit enim venire & se præsentare : & tali tẽpore potuit libellũ offerre. ff.de adul, miles.§.sexaginta.si enim cõtrariũ dicatur:eadem ratione sequitur ꝙ dies festi & octauæ de tali tẽpore detrahẽtur. Præterea ex causa in causa electionis ꝓcedi potest tẽpore feriato.arg.s.de fer.c.vlt.vbi de hoc no.Innoc. Nec ob.ff.si quis in ius vo.l ij.ad fi. quia nec ibi dicitur quòd nõ committatur pœna:sed quòd pretor eam remittere potest si vult.sic & in hoc casu poterit si voluerit Papa remittere.

m *Executionem.*forte per hec verba denotare voluit electũ præsentẽ esse debere vsq; ad finẽ causæ : vt per hoc ꝙ dicit confirmationem, notaret principiũ causę, per hoc quòd dicit prosecutionẽ, mediũ:per id quòd dicit executionẽ, finẽ. & est expressum.j.eod.si postquã.§.j.idem Archi. Vel forte loquitur cũ petitur executio latę sententiæ super confirmatione à qua appellatum fuit:quia & tunc locum habet constitutio:vt in prædicta decre.si postquam.§.vlt.

Glos.seq.reci. per quæst. an existens in curia pro procuratore &c.

n *Petere.* ex quo autem personaliter venerit ad curiam, secundum Gar.& Guil.etiam per procuratorem confirmationem petere poterit[b] sicut ante constitutionẽ hanc poterat. cùm enim hoc expresse reuocatum non inuenitur, antiquo iuri stabitur.vnde notabiliter posuit personaliter prope verbum comparere, & non prope verbum petere. Nec obstat quòd aduerbium personaliter, intelligatur repetitum: quia per subauditiones & repetitiones tacitas iura reuocanda nõ sunt[c]: sed potius concordanda. C. de inoffi.doti.l.vna.& j. eod.cum expediat.

Mora in pœna incursa à iure, purgari nõ potest.

Electus astrictus venire ad curiam per cupiẽtes, tenetur venire etsi aduersarij sui nõ veniãt.

a No.secũdum Do. & Phil quòd nõ obstante quòd disponatur non audiẽdũ ob sollẽnitates omissas: audietur tamẽ si vult probare quòd causa sua nõ est contenta sub dispositione. Font.

b Eadẽ ratione dicit hic Io.Mo. idem de eligentib' vnã cũ Arc. concor.gl. Ioan.And.

c Est sing. secundum Ro.in aut. ex testamẽto. Co de coll.Fõt.

Iusta

iusta causa[a] interueniente cõtẽpserint[b]: de qua intra prædictos viginti dies proposita[c] intra quindecim dies post tẽpus huiusmodi[d] coram nobis vel alio seu aliis deputando vel deputandis à nobis, si admittenda videbitur[e], teneantur apud sedem[f] ipsam facere plenam fidem[g]. Nisi vel[h] intra eosdem viginti dies, seu prædictos quindecim[i], eo casu tantum cum ad prædictam causam propositam[k], vt prędicitur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia[l] proponi contingeret, quæ iudicio præsidentis[m] electos ipsos ab infra scripta pœna meritò excusarent: & propter quę forsitan videretur eidem ad prædictam comparitionem[n] tempus prolixius[o] indulgendum. Insuper etiam eo casu quo ad personalem electorum comparitionem excusandam, aliquam iustam causam proponi contigerit, vel[p] admitti: nisi tunc[q] intra idem tempus[r] iusto impedimento[s] cessante, per procuratorem[t] ad præmissa omnia[u] sufficienter instructum, † & nihilo minus[x] ipsa causa cessante[y], vt præmittitur, se personaliter præsentauerint[z]: electiones de ipsis factas eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni iure, si quod eis per electio-

a *Iusta causa.* puta infirmitatis, aduersitatis maris, vel hyemis, vel incursus latronum.ff.de excu.tut.scire. §. aliud autem.ver.obseruabunt.

b *Contempserint.* non facias hic differentiam inter contẽnere & negligere:licet alibi videatur fieri.xx.dist.si decr.siue enĩ negligat, siue cõtemnat: punitur. & probatur hoc j. e.§.pe. Guil.& Gar. Idem Ioan. Mon.& Archid.

Gloss.seq.j. soluit dubiũ. secũdo quærit.ar. pro & contra. & soluit.

c *Proposita.* si misit nuncium:ad proponendũ:& nũcius impeditus fuerit, & de hoc constet nõ nocebit ei dũmodo postea nõ sit negligẽs. & probatur hoc j.e. versi. insuper.ibi, iusto impedimẽto cessante. Si intra illos dies Papã vel auditorẽ habere nõ potest: ꝓtestetur hoc, ne de negligẽtia notetur. & habetur ꝓtestatio pro oppositione. ff.de nau. fœ. l.ij. Sed solet quæri an sufficiat semel protestari. quod videtur: quia vnica protestatio currentiũ præscriptionem tẽporis interrumpit.supra de app.si iustus metus. de offi.ord. pastoralis.Cod.de anna exceptio.l.vt perfectius. canonizata.xvj.quæst.iij.dilectio. §.potest. & vnica debiti oblatio vsuras currentes impedit. C. de vsuris, si per te. Et vnica solennis depositio impedit iam currentes : dummodo præcedat oblatio & consignatio.C.de vsu.acceptam. Econtra videtur:cum instanter apostoli petendi sint.ff.de libel.dimiss. l.vna.de app.vt super.& pallium, & literæ dimissoriæ.c.dist. prisca.l.xj.dist.episcopus.& solicitus debet esse.ad hoc.C.de tempo.app.cũ anterioribus.§.in his[a]. Credo secundũ Gar. & Guil. tutum esse electum pluries protestari, ne de negligẽtia arguatur, & sic doceat se agere voluisse. quod no.Innoc.de præscr.ex transmissa.ad hoc.C.de vsur.pupil.l.fi. Si tamẽ hora & loco competentibus Papã requisiuit, & eius copiam habere non potuit, & hoc legitimè fuerit protestatus : sibi tempus non curret, donec Papa copiã sui fecerit : quia talis licet vnica protestatio, cursum tẽporis impedit.ff.quãdo ap. sit l.j.§.biduũ.versi.dies.& ij.quęst.vj biduum.& arg.in.l.vt perfectius. Et si papa electos ad camerã consueuit admittere. licet in publico non faciat copiam sui: hoc corã ostiariis tabellione & personis quę occurrerint, protestetur.supra de app.si iustus.& prædicta.l.vt perfectius.facit cle.quamuis.j. respon.de appel.& in scriptis protestetur:vt in auth . de tẽp. non sol.pe.§.constitutionem.collat.vij.

d *Tempus huiusmodi.* viginti dierum.

Glos.seq.quærit & soluit.

e *Videbitur.* quid si dum iudex deliberat an sit admittenda vel non, labitur tempus? nunquid nocet electo? Credo quòd non[b] secundũ Gar.& Guil. supra de app. ex insinuatione.ij. q.vj.biduum.C.de temp.appel.authen.sed & lis.canonizata. ij.q.vj.Idem Ioan. Mo.& Archid.

f *Apud sedem.* ergo non alibi: nisi forte iusta causa suaderet contrarium.j.eo.versi.electos.

Glos. seq.soluit quæstionem, an opponens &c.

g *Fidem.* per testes, vel alium legitimum modum probandi.de restit.spo.cum ad sedem. & si ex parte electi probetur iusta causa absentiæ, & opponens vult contrarium dicere, bene audietur: ne quis per testes falsos obtineat. de testi. præsentium.& quia probare volenti mos gerendus est.ff.de probat.circa. iudex tamen accelerare debet quãtum potest: quia hæc est huius constitutionis mens, secundum Gar. & Guil.

h *Nisi vel.* hic est ver. & exceptio ab eo quod dictum erat, quòd debeant electi personaliter comparere, aliàs cadant à iure suo. & hoc verum est nisi &c.& hoc probat litera.infra comparitionem.

Glossa sequens quærit & soluit.

i *Quindecim.* qui dantur ad probandum causam propositã. Sed nunquid iudex datus à papa illos dies poterit abbreuiare vel prolongare? Dic quòd non, secundum Guil.& Gar.& Ioan.Mon.& Archid.cum sit tempus limitatum à iure: sicut nec dies qui dantur ad appellandum. ij.quæst.vj. anteriorũ. & qui dantur ad in integrũ restitutionem petendam.Co.de temp.in integ.restit.l.superuacuã.& fa.cle. de in inte.restit. ab ecclesia.glos.probat Phil.Bart.in.l.ij.de re iudi. Font.

Glos.duæ seq.soluunt tria dubia.

k *Propositam.* qui eã proponit, debet habere mãdatum, aliàs nõ videtur huic cõstitutioni satisfactũ: cum j. dicatur, per procuratorẽ ad premissa &c.si tamẽ gerens negotium sine mandato excusat & admittatur : si electꝰ ratum habet intra hoc tempus intra quod se debuit excusare: credo quòd sufficit ff.rem ra.hab.l. pe. & facit quod dixi s,e.quàm sit. ADDITIO.Item dicũt Gar.Io.Mon. & Archid. ꝙ amicus qui proponit excusationem, cauere volens ꝙ electus intra prędictum tempus ratã habebit, de equitate admittendus est: & tunc satis est electo quòd intra prędictũ tempus ratificet. Ioannes Andreæ.

l *Verisimilia.* si autem proponat causam legitimam quo ad ius, non tamẽ quo ad factũ, & vult probare, intra tẽpus debitum audietur: quia plena probatio præsumptioni preferẽda est.ff.de iis qui sunt sui.l.filium.& pone exemplum secundũ Gar.Ioan.Mona.& Archid.quia valde potens homo dicit se ab impotente detentum, vel coram iudice impresionẽ passum.ff.quod met.cau.non est verisimile.

m *Præsidentis.* summi pontificis, vel alterius ab eo dati.

n *Comparitionem.* personaliter faciendam.

o *Prolixius.* arbitrarium, habita tamen consideratione impedimenti & qualitatis negotij. Placet hoc Io.Mo.& Arch.

p *Vel.* pro &.

q *Tunc.*s.cũ iusta causa proponitur, admittitur, & ꝓbatur.

r *Tempus.*intra quod debuit electus personaliter cõparere.

Glossa seq. tractat an ipso iure &c. & instruit iudicem ne acceleret.

s *Impedimento.* & sic in pœnam non incidit, si iustum impedimentum aduentum procuratoris impediuit[c]. Et credo secundum Gar. Io.Mo. & Archi.quòd seruetur illæsus ipso iure sine aliquo restitutionis auxilio per hanc literam[d]. Si autem electus intra tempus nec venit, nec misit, & aduersarius presens petat pronunciari ipsum in constitutionẽ hanc incidisse: iudex in hoc casu bene faciet non multũ accelerãdo: maximè si sit spes de vicino aduentu. supra de do.& cõtum.cùm dilecti.sed si processerit iudex, & electus veniens probat impedimentũ propter quod nec venire, nec mittere potuit: restituetur contra processum.s.de re iudi. cùm Bertholdus.ff.de dã.infec.si finita. §.si forte.hoc placet Io.Mo. & Arch.

t *Procuratorem.* specialis casus, cum aliàs in arduis impeditus non compellatur procuratorem constituere. supra de procurat, querelam. vbi de hoc.& v. quæstione tertia.si ægrotans.

u *Ad præmissa omnia.* scilicet proponendum & probandum iustam causam absentiæ: & petẽdam confirmationẽ, & prosequẽndam electionem. Et sic not.quòd proponens causas absentiæ, debet habere mandatum:vt s.dixi.

x *Nihilo minus.* id est non ob.quòd procuratorem misit.

y *Causa cessante.* impedimenti:propter quod{aliàs propter quam}electus se personaliter præsentare non potuit.

Glossa seq.recit. per quæst. an habere debeat omne tempus &c.

z *Præsentauerint.* dato sibi post impedimenti cessationem omni tempore, quod à principio hac cõstitutione dabatur. vnde habebit mẽsem ad se parandum, & tempus arbitrariũ, & adhuc.xx.dies:& hoc voluit dicere superior litera, vt præmittitur. Et quod dico de mense qui datur ad iter arripiendum: intelligo cum tale fuit impedimentum quod non solũ iter, sed paramentum etiam impediuit, secũdum Gar. Ioan. Mon.& Arch.

Glos.seq.recit.per tres quæstiones, quis prouideat an appelletur.&c.an electus contra coëlectum audiatur.

Electus nõ valens habere copiã Papæ, vel auditoris intra tempus in constitutione cupientes, præfixum, an liberetur semel protestando.

a Loquitur de appellãte qui debet esse solicitus colligendo acta offerẽdo illa & Apostolos, notariis causam introducẽdo. Ioã.And.

b Idẽ Do. & Phi.vide Bal.in l. j.in princ. C.de iura. calũ.Font.

Dilationes iuris an possit iudex abbreuiare vel prolongare.

† Not.non nunciũ, sed instructum procuratorem mittendũ vbi personã cõparere nõ potest. Bar.in l.ij.ff.de diuer.& tẽp. præscr.Philip.Font.

c Vel ipsing constitutionẽ, vt quia in carcere tenetur electus taliter inclusus, quòd nec procuratorẽ constituere potest. Io.An. d Idẽ Phil. dicẽs quòd impedimentum seruat ipso iure illæsũ à pœna ipso iure imposita, si pœna imposita ꝑ sententiã datur aduersus sententiã restitutio. Fõt.

Pri-

a Idẽ Archi. qui dicit quòd sic seruat curia. Ioan. Andr.

b Idem Io. Mo. qui etiam additratione hanc quòd decr. 2. j. de præben. nõ habet locũ in iis ecclesiis de quibus hæc decre. loquitur.

nem huiusmodi quæsitum esset, decernimus esse priuatos:[a] electos verò qui se sine actis, iuribus & munimentis suis, & processus suos cõtingẽtibus, personaliter, vel per procuratorem, vt præmittitur,[b] præsentauerint: ea volumus ex contemptu constitutionis huiusmodi, eo casu[c] pœna percelli, vt pro exhibendis illis alibi quàm apud sedẽ ipsam nisi ex iusta causa[d] non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc,[e] vt diligens inquisitio super electionibus,[f] & eligentib9,[g] & electis[h] ac aliis præmissa[i] contingẽtibus, plena[k] informatio possit haberi (quã informationẽ per procuratores, qui vt plurimũ constituũtur absentes,[l] & processus ignari, cursus causarũ nõ sentit de facili prouenire)[m] de ipsis electoribus duæ personæ[n] ad minus super negotio ipso, vt de electis prẽmittitur,[o] sufficienter instructæ, quando electionem concordẽ[p] esse contigerit, intra idem tempus,[q] per capitulum expẽsis[r] bonorum ad prælatũ ipsius ecclesię B de cuius electione agitur, pertinentiũ, si sint discreta:[s] alioquin[t] cõmuniũ: vel per ipsum capitulũ aliunde[u] prouisorũ, si de ipsis discretis vel communibus tũc haberi nõ possint,[x] ad omnia instructæ (inquam plenariè) transmittantur.[y]

a *Priuatos.* & pertinet prouisio ad papã secundũ Gar.[a] cũ mens conditoris fuisse videatur, ex quo negotiũ esset in curia, q papa prouidere deberet, aliàs non esset celeris ecclesiarũ expeditio: & potestatis suæ plenitudine potest facere quod vult. sed de iure credo cõtrariũ.[b] & dico q si canonici deliquerunt in personam vel formam: tunc locũ habet decre. j. e. quanquã. Si autẽ nõ deliquerint: electio reuertitur ad eosdẽ. j. e. si electio. Nec dicã contrariũ in hoc casu: cum nõ reperiã expressum: nec per subauditiones sunt iura reuocanda: vt dixi. s. e. §. in gl. ex quo autem. { Nec obstat cle. vt lit. pen. si duob9. quę non loquitur in electis: vt ibi patet in prin. & vide quod ibi not. gl. secus. } Si autem iudex datus à papa pronunciat electũ incidisse in hãc constitutionẽ: si cõstat eũ nõ incidisse, vel est dubiũ, admittetur eius appellatio:[c] si autẽ constat eum incidisse, nõ admittetur: quia à pœna legis vel canonis non appellatur. supra de appel. quia nos. ff. de ver. sign. si qua pœna. secundũ Guil. & Gar. Et si electus priuatus hac constitutione opponat se alteri electo vt vnus de capitulo, admittẽdus videtur: quia exclusus ab illa parte vnde liberi, admittitur ab illa parte vnde legitimi. ff. de suc. edic. l. j. §. quibus. quod intelligo verũ secundum Gar. si in alio capite satisfactũ est constitutioni: quia personę instructę missę sunt. priuatus est enim solum iure sibi quæsito per electionẽ: vt dicit hæc litera.

c Idẽ Phil. notans licitum esse appellare à iudice declarante quòd pœna est cõmissa, quã vis à lege nõ appelletur. text. et ibi Bar. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fis. §. pe. in tit. de recusa. §. vlti. ver. hoc. Fonta.

b *Præmittitur.* s. in casu in quo mittendo excusatur.

c *Eo casu.* s. quando veniunt vel mittunt sine actis.

d *Ex iusta causa.* vt quia instrumentum detulit & amisit: vel aliqua de nouo opponuntur: vt dixi s. in gl. contingẽtibus. quæ est gl. pe. s. in j. parte huius decre.

e *Ad hæc.* tertia pars. postquam dixit ad quid tenentur electi, dicit ad quid tenentur electores: & dic ad hæc. i. præter hæc.

f *Electionibus.* vt si forma decre. quia propter. fuerit obseruata: & quæri debet distinctè de quolibet ipsius decr. articulo, de quo in dubium reuocatur.

g *Eligentibus.* vtrum excommunicati maiori, ab homine suspensi, priuati à canone. hi enim eligere non possunt. supra eo. cum in cunctis, & c. cum inter. R. & de consue. cum dilectus. cum si. Idem de aliis quæ circa hoc fuerint in dubium reuocata.

h *Electis.* inquiretur circa hoc de iis quę habes s. e. cum in cunctis. & xxv. dist. vsque ad xlix.

i *Præmissa.* electiones, electores, & electos.

k *Plena.* per hanc literam & sequentẽ dico secundum Gar. & Guil. & Io. Mo. quòd si mittantur canonici, qui tamẽ non interfuerũt negotio, quòd nõ sufficit: cum & infra dicatur, ex ipsis electoribus. ADDITIO. Tamen vt dicat Archid. non est necesse quòd fuerint compromissarij vel scrutatores. Ioan. And.

l *Absentes.* quod aliàs esse potest. j. de procur. licet.

m *Prouenire.* & licet per talẽ procuratorẽ posset instructio prouenire: nihilo minus venient hę personæ secundũ Guil. Gar. & Archid. & facit quod dixi in prin. super verbo, periculosis.

Glos. seq. reci. per iij. quæstiones.

d Ad instructionem potius quàm ad confirmationem petendam: vel cõtradicendum aduersario secundum Archi.

n *Duæ personæ.* hæ personæ procuratoriũ ab eligẽtibus habere debẽt:[d] vel aliàs apparere quomodo trãsmissi sint. ar. s. de here. cũ ex iniũcto. & si istæ personæ nõ venerint, electus tamẽ vult plenam instructionẽ facere per alios: sufficit quo ad se, sed nõ quo ad electores: quia pœnam incurrẽt. j. e. §. ceterũ. Et si personæ instructæ venerint, & ante instructionẽ causę decesserint: postquã sciuerint hoc eligẽtes, tenẽtur alias personas mittere intra tantũ tempus quantũ superius est taxatũ: aliàs propter nouum contẽptum pœnam incurrent: licet à principio negligẽtes nõ fuissent, ad instar eius quod dicitur de electo. s. eo. §. proxi. versi. insuper.

o *Præmittitur.* ergo veniẽt cum actis, iuribus & munimenA tis. ad idem j. §. proxi. ADDITIO. secundũ Gar. Idẽ Io. Mo. & Arch. Posset enim contingere secundũ eos quòd electus non deferret munimẽta: & sic etiam istis non deferentibus causa instrui non posset. Ioan. And.

p *Concordem.* licet quidam dicant electionẽ concordẽ quę à maiori parte capit. facta est, tu dic secundũ Guil. & Gar. & Archi. concordẽ quando omnes consentiunt nemine discrepante. Ille enim intellectus est cõtra significationem vocis. & probatur hoc j. §. proxi. & j. eod. quorundam.

Electio quando dicitur concors.

Glos. seq. reci. per quæstiones, quid si electus sit remotior vel propinquior, vel in curia, vel si sint duo quorũ alter solus sit in curia.

q *Idem tempus.* intra quod electus debet personaliter comparere. & si electus sit remotior quàm electores, sufficit quòd personæ instructæ veniant intra id tempus intra quod electus remotior venire debet, secundũ Guil. & Gar. Si autem electus esset propinquior: dico eligentes habere mẽtem & tempus arbitrariũ, & xx. dies. ad impossibile enim nõ obligatur. j. de reg. iur. nemo. cum suis concor. & verba sunt ciuili modo intelligenda. ff. ad exhi. l. gen. Et dico secundum Guil. & Gar. quòd si in curia sit ille qui est electus vltra mõtes, habebunt personæ instructę tempus ad veniendũ, quod haberet electus si esset in ecclesia, & curreret à die eis notificati consensus exhibiti: tutius tamen esset quòd cùm mittunt pro consensu, mitterent etiam personas instructas seC cundum formam huius decre. tamen licet hoc nõ fecerint: non incidunt in pœnã. Qualiter enim arctari debent ad prosecutionem causæ, donec sciant an electus consentiat? Idem dico secundum eosdem quòd si duo sunt electi, quorum vnus est in curia, alter in ecclesia: ille qui est in ecclesia, statim post suum consensum exhibitũ arctatur hoc tempore. cũ enim decr. ista dicat post cõsensum &c. stabimus textui: nec dicemus quòd habeat vel possit expectare consensum alterius electi.

e Phi. hic remittit ad Bar. in l. 4. §. actor. ff. de re iudi. Font.

r *Expensis.* necessariis & moderatis: vt sequitur in seq. §.

Glos. seq. soluit dubium. secundo quærit & soluit.

Expensæ quæ fiũt in prosecutione electionis, qualiter debeãt fieri.

s *Discreta.*[e] si autẽ aliqua sint discreta, aliqua cõmunia, fiãt de discretis pertinentibus ad prẽlatũ, si sufficiũt: aliàs quod deest, per hanc literam de communibus suppleatur secundũ Archidiac. & Ioan. Mona. Sed si de bonis ecclesiæ plus recipit vnus quàm alter: dabit ne tantum vnus sicut alius? Dico secundum Gar. quòd est triplex genus expensarum. In expensis quæ fiunt in causis vel negotiis generaliter ad totam ecclesiam pertinentibus, fit contributio secundum facultates: vt qui plus habet, plus soluat. de cens. sopitæ. & ca. cum instantia. sicut & in naui iacturæ summam pro pretio rerum distribui oportet: & qui plures res saluabit, plus conD feret. ff. ad l. Rho. de iact. l. ij. §. cum in eadem. versiculo, iacturæ summam. Aliæ sunt expensæ pertinentes tantum ad bona discreta, puta ad dignitatem: tunc de illis bonis discretis fieri debent expensæ, dummodo sufficiant. In expensis verò quæ pertinent ad bona communia: de communibus hæ fieri debent. hoc satis probat hæc litera secũdum Gar.

t *Alioquin.* id est si bona discreta non sunt.

u *Aliunde.* contrahendo mutuum.[f] cum manifesta sit in hoc ecclesiæ vtilitas. x. quæst. ij. præcariæ. xij. q. iij. quicunque. vel si id commode fieri non potest, à diœcesanis clericis charitatiuum petant auxilium. de cen. si. cum apostolus. §. prohibemus. tractatur enim subditorum salus. lxj. dist. miramur. ADDITIO. Idem Io. Mo. & Arch. alleg. viij. q. ij. ca. j. & ij.

f Non tamẽ alienabunt bona ad episcopũ pertinentia. 12 q. 2. si qua de rebus. Archi. Ioan. And.

x *Non possint.* commodè. ff. de verb. sig. nepos.

y *Transmittantur.* non ergo sufficit eos eligere nisi trãsmittantur. Si ergo electi primò nolũt ire, alios eligãt & trãsmittant: illi autẽ electi qui venire noluerint, hac pœna tanquam culpabiles puniantur. j. §. cæterum. q enim fit à maiori parte capituli, minor pars sequi tenetur: nisi rationabile quid ostendat

Si verò[a] in discordia electio, vel electiones ipsæ processerint: tunc duæ personæ[b] ad minus de parte qualibet, cũ sint plures,[c] vel de parte electi, cũ electio vna processerit, necessariis[d] & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint,[e] nisi forsan ipsos facultatũ impotentia[f] pro qualitate negotij excusaret, omni iure ipsis ex tali electiõe quæsito priuentur.[g] Et quando vnicus[h] B est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt:[i] eo casu tam opponens[k] quàm opponentes huiusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus[l] ex ipsis opponentibus, expensis[m] ipsorum opponentium plenè (vt dictũ est) cũ actis & munimentis instructi[n] cõpareant:[o] vt per præmissas personas vel negotium plenariè instrui,[p] vel sedes eadem valeat informari[q] an ecclesiarum vtilitate pensata, & aliis[r]

ostendat. de iis quæ fiunt à maio. par. ca. c. j. vnde venire tenebantur. ad idem. iij. q. j. nulli. vij. q. j. quia frater. xvj. q. j. vos autem fratres. & quod ibi notatur. ADDITIO. Idem Ioan. Mon. & Archi. Et scias quòd non excusantur pro eo quòd sint alij in ecclesia ad hoc officiũ digniores: vt not. xj. q. iij. quid ergo. & xxiij. q. j. c. vlt. Ioan. And.

a *Si verò.* quarta pars ponit quid iuris de missione personarũ quãdo electio facta est in discordia. Ioã. And.

b *Duæ personæ.* cõpareant, quod est j. & si istæ personæ se aduersarios in iudicio constituant, nihilo minus instruere possunt: cum & j. dicatur opponentes instruunt. nec sunt isti proprie testes: sed instruũt causam cũ actis, iuribus & munimentis: & per hos instruetur papa vel auditor in facti veritate. ADDITIO. Idem Ioan. Mon. & Archi. qui dicunt cum Garsia, quòd si omnes instructores vtriusq; partis instruunt vt testes, & concordant omnes, vel maior pars: creditur eis. de testi. c. in nostra. Si verò non concordat pars maior, creditur eis contra partem suam, sed non contra partem aduersam, cum sint suspecti. de except. ca. j. & ij. q. vij. testes. nisi dolose dicerent contra partem suam. s. de simo. nobis. Ioan. And.

c *Plures.* electiones. & intelligas siue sint duæ, siue plures: dummodo omnes suas prosequantur electiones, secundum Gar. Io. Mon. & Archid.

Expensæ necessariæ & vtiles quæ sint.

d *Necessariis.* quæ sunt illæ, quibus non factis res peritura erat, vel deterior futura. Vtiles, quæ meliorẽ causam faciũt, & deteriorem esse non sinunt. ff. de verb. signi. l. impensæ. & dico secundum Gar. quòd placet Arch. & Io. Mo. quòd conditione ex hac decre. electi non tenebuntur ad vtiles: cum de necessariis tantum dicatur: sed actione negotiorum gestorum bene. ff. de nego. gest. sed an vltro. s. de procur. cum pro causa.

Glos. seq. quærit, arg. pro & contra. & soluit.

Contemnere non dicitur qui nõ interpellatur.

e *Contempserint.* sed an teneatur offerre, an sufficiat quòd paratus sit soluere: dubitatur. & videtur quòd teneatur offerre. Co. de contrahen. & commit. stipu. magnam. ff. de leg. commis. l. si fundus. ad fin. vbi dicitur quòd offerre tenetur, aliàs in pœnam incidit. & supra de loc. potuit. Ar. contra. ff. quorum legatorum. l. fi. §. j. vbi dicitur quòd sufficit si paratus sit satisfacere, nec tenetur offerre, sed morã petenti non facere. ff. de ope. liber. cum patronus. ff. de dam. infec. l. iiij. §. hæc autẽ. Sol. dico secundum Guil. & Gar. per iura vltimò allegata, & per decret. de iureiur. breui. & j. de sent. excom. cum medicinalis. §. quisquis. versi. exemplum. & per literam istam quæ dicit contempserint, quòd sufficit si soluere sit paratus. & contraria loquuntur cum statuta est dies quę interpellat.

Glos. seq. recitetur per quæstionem quis soluat expẽsas in casu impotentiæ vel voluntatis.

f *Impotentia.* & tunc expensas dare tenentur electores. vbi enim ius postulatũ excusat: incumbit hoc onus postulantibus. j. §. pen. à simili vbi ius excusat electum, incũbit onus expensarum electoribus. & satis hoc patet. j. §. proxi. versi. vel si personas. & idem dico si electi possunt, sed nolunt has expensas soluere per alleg. ver.

Pœna quæ apponitur per verba futuri temporis, an intelligatur ipso iure, vel per sententiã.

g *Priuentur.* per sententiam. vbi enim vult decre. hęc quòd sit canon latæ sententiæ, bene hoc exprimit: ita & hic fecisset si hoc voluisset. supra de deci. ad audientiã. ADDITIO. Non tamen punientur isti vt transgressores canonis pœna depositionis: de qua. iiij. dist. denique. §. fi. cum hic sit certa pœna statuta. ff. de pœ. sanctio. Nec debet quis duplici pœna puniri. de iudi. at si clerici. in fi. secundum Gar. & Io. Mo. Ioan. And.

Glos. seq. reci. per. q. quid si sint plures electi.

Opponentes an cogantur per constitutionem cupiẽtes venire ad sedem apostolicã.

h *Vnicus.* si ergo sunt plures electi: dico per hanc literam, & per illam. j. §. proxi. opponentis vel opponentium, cum vnicus est electus: quòd opponentes venire non tenentur. ista enim decreta. non compellit alios venire, nisi electos, postulatos, & personas instructas, & opponentes, cum vnicus est electus. à verbis ergo non recedam: immo verbis edicti deseruiam. ff. de legatis. iij. non aliter. supra de rescrip. susceptum. eodem lib. & hoc intellexit Guliel. & Gar. de iis opponentibus qui sunt de electoribus. pro illis enim veniũt A electi & personæ instructę. sed si aliqui sint opponẽtes prę ter electores, puta diœcesani clerici, vel alij quorum intersit, ipsi venire debent: sed eadem ratione qua supra, dici posset quòd in eis locum non habeat hæc decreta. sed illa s. eo. titu. & lib. statuimus.

quãdo sunt plures electi.

i *Opponunt.* in formam vel personam aliquid obiiciendo. supra e. c. j.

Gloss. seq. quærit quid de episcopo.

k *Opponens.* Dicit Guliel. & Gar. quòd si archiepiscop9 vel episcopus se opponit, personaliter venire non tenetur: quia durum esset q occasione huius oppositionis suam ecclesiam vel prouinciam derelinquat: & ideo sufficit si procuratorẽ mittat sufficienter instructũ, tanquam iusta & rationabilis causa eum excuset. j. §. proxi. versic. vel si personas. & infra eod. §. penul. vbi non adstringit personaliter venire ecclesiæ alligatum, etiã si postulatus fuerit.

Opponens contra electũ vel postulatum si sit episcopus, an teneatur personaliter cõparere ex mente cõstitutionis, cupientes.

Gloss. seq. soluit quid si sint plures. solutioni opponit, & respondet.

l *Duo ad minus.* si autem. x. sunt opponentes, & diuersa crimina opponũt: vtpote vnus adulterium, alius homicidium, & sic de singulis: sufficit duos mittere sufficienter instructos, secundum Guil. & Gar. cum hæc litera non distinguat: & sic satisfactum dicemus huic constitutioni: & inconueniens esset tot opponentes cõpelli venire, & electũ per tot distringi. ff. de exer. ac. ne in plures. licet sit arg. contra. quia si plures de vno crimine accusant, magis idoneus eligitur à prætore. si autẽ de diuersis, omnes venire tenentur: nec admittitur vnus pro alio. ff. de accus. si plures. C. de accus. l. qui de crimine. Sed illud quia vbi de crimine agitur, non potest procurator interuenire: sed hic agitur ciuiliter: & ideo sec9. C de accu. super his.

Procurator an admittatur in iudicio vbi agitur de crimine.

m *Expensis.* quas si dare noluerint, & ita nullus venit, tanquã culpabiles puniantur. j. §. proxi. versi. vel si personas.

n *Instructæ.* respicit illud duæ personę. aliàs instructi, & respicit illud duo ex opponẽtibus &c. & an illi duo cõtribuere teneantur, dixi. j. eo. cum non deceat.

Glos. seq. soluit quid si vicissim sibi opponunt electus & opponens tẽpora non seruata. secũdo quærit, & arguit pro. & soluit contrarium: & allegationi respondet.

o *Compareant.* intra idem tempus intra quod electi venire tenentur: vt intelligatur repetitũ. s. de app. secũdo requiris. & si electus obiiciat opponenti q tẽpora non seruauit, & opponẽs idẽ obiiciat electo: primo discutietur de iure opponentis, tãquã de prẽiudiciali. C. de adul. quoniã. s. de ordi. cog. tuam. prius enim personę opponentiũ discutiẽdę sunt. xxiij. dis. illud. de accu. c. j. & simul de vtroq; cognoscere nõ debet s. de iudi. exhibita. secundum Guil. & Gar. dico tamen quòd iudex excluso contradicẽte, ex officio suo cognoscet vtrum electus tempora seruauerit. supra e. cũ nobis olim. in ant. Quid si opponentes à principio non venerunt intra tẽpora, sed post, & se petant admitti ad ea quę de nouo perueD nerunt, nunquid admittetur? Videtur quòd sic supra e. c. j. s. qui ma. accu. pos. cũ in tua. Et ne per surreptionẽ. & supra e. in an. cũ dilecti. §. nos verò. Sed dic contra per hanc decretalem quę excludit eũ à totali prosecutione processus. & qui contra te calumniatus est, nec de illo, nec de alio crimine te accusat. ff. de accu. si cui. iij. q. x. si accusatorũ. non ob. decre. vt circa. punitur enim ibi qui non expressit: sed exprimere nõ potuit quod ignorabat. hic autẽ punitur quia contẽpsit. decre. autem statuimus. non ob. quia ibi non priuatur prosecutione processus: sed in hoc punitur, q in eius absentia proceditur. veniẽs igitur admittetur in eo statu in quo causa reperietur. dicamus igitur hoc per decr. istam specialiter introductũ, non ob. decr. cum dilecti. quia officium iudicis non deficiet: vt in prędicta decre. cum nobis.

Electus si obiiciat opponenti q tempora cõstitutionis, cupientes, non seruauit, & opponens hoc idem opponat electo: de qua obiectiõe primo discutietur.

p *Instrui.* ita quòd finiri possit.

q *Informari.* quãdo non est tale quid probatũ per quod negotium decidi possit.

r *Aliis circunstantiis.* quid enim si per istos informatur iudex quòd probationes de facili possunt haberi in curia: vel non nisi cum magna difficultate? Hoc inspecto vel cõmissionem faciet, vel ad probationem faciendam in curia compellet. Gar.

Glossa

inspectis circunstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscunque aliis sit alibi a facienda † commissio: vel æquitate suadēte, partes potius apud sedem ipsam in probationibus & aliis sint arctandæ b.

Cæterum c si eligentes electiones d ipsas cōcorditer vel in discordia celebratas, intra octo dies e postquam commodè poterunt, electis f præsentare distulerint: ipsos qui culpabiles g in hoc extiterīt, quo ad se à processus prosecutione totaliter h excludētes i, omnibus beneficiis k suis quæ in ipsa Ecclesia l de cuius electione agitur, obtinent, per trienniū continuū extunc m inchoandum volumus eoipso fore suspensos n. ad quæ si intra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore o ingesserint, illis ipso iure perpetuò p sint priuati.

B Vel q si personas instructas

Glos.seq.quærit & soluit.

a Glos. sequitur Philip. & ipsa procedit, nisi testes essent examinati: tunc enim producentur attestationes.c.corā. s.de integ. resti. Font.

† Est in arbitrio iudicis an velit examinare testes in partibus, an corā se. Phil. Font.

a Alibi a. Ad quid fiet ista commissio: cùm electus & opponentes ducere teneantur omnia munimenta? Dic illud verū de probationibus per instrumenta faciendis: sed ista commissio fit taxatione probationum faciendarum per testes, quos ad curiam ducere esset difficile. de fideius. constitutus.ij.q.ij. capi. vlti. Gar.& Guil.& idem posset intelligi si haberet probare per instrumenta quę secum ducere non potuit: puta priuilegiū quod alterius erat, non suum: nec illud habere potuit, vel impeditus fuit per aduersariū quo minus habere posset: vel similia. ad hoc de fide instru. contingit. & ca.accepimus. de test. cogen. peruenit.j. Guil.

b Arctandæ. scilicet testes compellendo ad curiam venire. supra de testi.cog.cap.ij.

c Cæterum. quinta pars.

Glos.seq.recit.per quæst. an in aliis electionibus locū habeat quod hic dicitur.

d Electiones: scias secundum Gar. quòd hoc quod hic dicitur, habet locū non solū in electionibus cathedraliū ecclesiarū vel regularium de quibus hic loquitur decr. sed in omnib' aliis electionibus: quia s.in prin.decre. Nicolaus corroborat quod statuerat Gregor.cum hac temporis moderatione. Grego.autem de qualibet electione loquitur. sic in qualibet electione locum habebit moderatio.

Glo.seq.soluit duo dubia.

Eligentes qui nō præsentant electionē intra tempus debitū, qua pœna puniantur.

e Octo dies. & si exiuerunt competenti tempore ad præsentandum electionem, excusabuntur propter superuenientē casum. si autem exiuerunt eo tempore quo venire poterant vtendo diplomate: impedimentum superueniens non excusat eos. ff. si quis cau.l.ij. §. si quis. s.e.cum in veteri. secundū Guil.& Gar. Phil. sequitur gl. Font.

Glos.seq.recit.per quæst.an sufficiat procuratori præsentasse: & distinguit.

Electio præsentata procuratori generali electi intra tempus debitum, an excuset electores à pœna.

f Electis. si autē præsentarent generali procuratori electi, non sufficit: quia temporalis hæreditas per talem nō acquiritur. ff.de acqui.hære.per procuratorem. multo minus spiritualis. nec matrimonium carnale per talem contrahitur. j. de proc.cap.vlt.ff.de ri.nupt.generali b. ergo nec spirituale. quod est verum nisi electus ratum haberet intra id tempus intra quod sibi debuit præsentari. ff. rem ra.ha.l.pe. Si autem præsentarent procuratori ad hoc speciali: sufficit per eadem iura. ad hoc s.de præb.accedens.xxxij.q.ij. honorātur. C.de acquir.poss.l.j.cum similibus.

b Textum huius l. vide de renūcia. post translationem super 1 glos.

Glos.seq.quæric. argu.pro per vnam legem,& contra per canonem.& l.soluit,& contrario respondet.

g Qui culpabiles. si hoc ignoretur, quid erit? Videtur quòd nullus incidat in pœnam: quia sanctius est &c. ff. de pœnis. absentem &c. Arg.contra.quia si plures percusserint,& vn' solus lethaliter, & ignoretur quis: omnes de occiso tenētur xxiij.quæst.vlt.c.vlt.ff.ad l. Aquil.item Mela. §. sed si seruū plures. Sol.lapsus temporis probat omnes culpabiles: nisi cōtrarium aliqui ostendant: puta de sua diligentia: vel quòd miserunt: & missus fuit impeditus vel negligens secundum Gar. non tamen videtur quòd negligentia missi excuset eligentes. j.eo.si cōpromissarius. primo respon. nisi hic dicas contra per hoc verbū, culpabiles, non obstat contrarium: quia cum sunt plures,& vnus deliquit,& alter nō: tunc habet locū lex illa, absentem. sed cū omnes deliquerunt, sed nō æqualiter: tunc habeant locū iura pro hac parte inducta. nec enim potest aliquis innocens appellari: vt in l.absentem. secundum Guil.& Gar.& Archidiac. Ioan. Monac. hic autem omnes præsentare debebant. nisi ergo probetur contrariū, dicam omnes in culpa. ADDITIO. Facit quod scripsi. supra de homi. significasti.ij. versiculo. quòd si discerni. Ioannes Andreæ.

Delictum commissum ab vno ex pluribus, si ignoretur delinquēs: qualiter debeat puniri.

h Totaliter. per hanc literam dico quòd nec electionē alterius partis potuerunt impugnare: aliàs non essent totaliter exclusi. ad hoc j.eo.ver.opponentis.

i Excludentes. & sic exclusi sunt ipso iure. & si cum eis de facto processum est: si postea excipiatur in medio causæ, de tali processu se iuuare non poterunt: iudex tamen ex illo processu posset animū informare: cùm casus sit iste in quo

A procedit ex officio suo: vt pluries.s.dixi. ADDITIO. facit cle.eo.tit.constitutionem.in fi.& concor.Ioan.Mo.Archid. Ioan.And.

Glos.seq. soluit quatuor dubia, scilicet quid de officiis,& quid si officiare nolunt: & an tūc possunt eligere,& an eligi.

k Beneficijs. non ergo officiis, & merito. pone enim quòd fuissent omnes culpabiles: quis interim officiaret ecclesiam? Et si nollent isti interim officiare, per priuationem beneficiorum compelleret eos episcopus si causam rationabilem nō allegēt. supra de cleri. non resid.inter quatuor. vel saltē si vult eos ob multitudinem sustinere, secundum Guil. & Gar. de ipsorum beneficiis faciet ecclesiæ deseruiri: vt de cleri.non resi.c.penult.& de ap. peruenit.ij. Et si hac suspensione durante vacat ecclesia, eligere possunt: aliàs decr.cùm in cunctis.s.eo.tit.non priuasset eos specialiter hac potestate.ad hoc eo.tit.cū Vintonien. Eligi autem non possunt medio tempore in illa saltem ecclesia in qua suspensi sunt, secundum Gar.& Guil.s.eo.titu.per inquisitionem.

Suspensus à beneficio an possit eligere vel eligi.

Suspensio ab vno beneficio, nō infert suspensionem ab alio.

l In ipsa ecclesia. Nota suspensum à beneficio in vna ecclesia, non propter hoc suspensum in alia. ad idem.j. eodem.si compromissarius.in fi.& j.de re.eccle.non alie.hoc consultissimo.& j.de offic.ordi.si canonici.secus in excommunicato, vel ab officio suspenso.iij.q.v.quisquis. vij.q.j.si quis presbyter.

m Extunc. scilicet post prædictos octo dies.

Glos. seq. primò soluit duo dubia, secundò quærit an absoluat episcopus. soluit quòd non, & respondet contrario. tertiò quærit & soluit.

C n Suspensos. est ergo canon latæ sententiæ. sic s. eo.cùm in cunctis. & si episcopus esset qui vocem haberet, puta in electione metropolitani c, euitat hanc pœnam: cum de ipso nō caueatur expressè. infra de sent.excō. quia periculosum. & j.e.si compromissarius. §. huiusmodi.pœnam autem superiorē nō euitat, scilicet vt totaliter à prosecutione &c. {Sed ad certum tempus vt per inferiora patet}. Et si quæratur an episcopus taliter suspensos possit absoluere? Dicendum est secundum Guil.& Gar.quòd nō, argu.decr.s.eo.c.j.ibi, nullam &c.& s.de testi.tam literis.ibi, donec nostram mereātur &c. facti enim quæstio in arbitrio est iudicantis: pœnæ verò prosecutio &c.ij.q.iij. si quem.§.notādum.ff.de abol.l.j. §.ij.iam enim si diceretur cōtrariū, illuderetur huius canonis pœna, & similiū: quod inconueniens esset: nō ob.decre. nuper.s.de sen.excō.quia loquitur in excōmunicatione, secundū Gar. vbi maius vertitur periculū: & ideo facilius remouetur: quia nullus vsque ad certum tēpus exōmunicatur, sed donec satisfaciat vel caueat.de ver.sig.ex parte in Christo. vnde verè loquēdo ibi pœna non remouetur: sed quod ius statuit, adimpletur. Sed quid dices si electio nō fuit presentata tēpore debito: electus post notitiā iter arripuit, fecit expensas, postea præsentatur sibi electio: electus reperit eam minus canonicā: non vult cōsentire. quęro nūquid electores teneantur ei ad expensas quas facturus nō fuisset si ipsi debito tēpore presentassent? Dico quòd sic, secundū Gar. & Guil. aliàs electo per constitutionē hanc laqueus pararetur. ad hoc. ff.de peri. & commo. rei ven.l.vlt.C.de iudi.sancimus.& j.de offi.ordi.si canonici.j.respon.§.j.

c Vt suffraganei ecclesiæ Rauen. de consuetudine, secundū Archid.

D o Alio colore. puta quia se ingerunt de alicuius superioris authoritate. Vel pone exemplum supra eo.tit.& lib.auaritię. & quod dixi de superiore, intelligas qui id non possit concedere.

Glos.seq.soluit duo dubia.

p Perpetuo. intelligebatur etsi non fuisset appositū. ex quo enim priuantur, perpetuò priuati intelligūtur. C.de pœnis, seruus.l.dist.c.j.quod dic vt s.de constit.in an.c.ex literis.& per hanc literā, perpetuò, dico quòd si episcopus ipsis priuatis ea vellet de nouo conferre, non posset d. ad idem.s.eo.cū in cunctis.& ca.licet canon.& ca.auaritiæ. s.eo.tit.& li. & melius.j.eo.ca.commissa.§.porro.

d Idem de notariis de electoribus delicto priuatis. Bald. in l. si manumissus. C.de lib. & eorum lib. Font.

q Vel si. viso qualiter puniantur eligentes si electionē tēpore debito non præsentant: est videndū qualiter puniūtur eligentes si personas non mittunt instructas. & hic assume quod sequitur. j. scilicet, destinare neglexerint.

Vt præ-

vt præmittitur a, (etiam si opponentes vel electi b mittere vel venire, seu expensas ministrare c contemnant) destinare neglexerint d, nisi eos e capituli, vel contradicentium paucitas f, seu alia iusta g & probabilis h causa euidenter excuset: in quo casu procuratorem i sufficienter instructum mittere, & nihilo minus k cessante causa dictas personas dirigere teneantur: & à totali (quo ad se) prosecutione processus, & à prouentuum beneficiorum quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priuentur l: opponentis vel opponentium (cum vnicus est electus) contumacia m simili pœna n plectenda o. Nihilo minus p tamen in præmissis q casibus quibus eligētes vel opponentes quo ad se processus prosecutione priuantur r, electis super hoc in prosecutione sui iuris nullum s præiudiciū generetur.

B Denique t cum ad postulationem concordē vel discordem procedi cōtigerit, & aliqui u patiētes in ordinib' vel ætate x defectum, vel his simi-

a Vt præmittitur. in.§.ad hæc.& in.§.si vero.

Glos.duæ seq.quærunt opponēdo de duobus similibus.

b Electi. sed ad quid debent venire personæ instructæ, ex quo non venit, nec mittit electus: cum ex eo priuatus sit ipso iure? Respōdeo vt instruatur Papa super toto negotio. & forte possibile est quòd electus qui non venit, impeditus fuit ad veniendum & mittendum: & sic non est priuat' supra eo. versic.insuper. & super hoc ipso vtilis esset instructio & super alijs occurrentibus. ADDITIO. Idē Archi.& Ioan. Mon. Item pœna electi locum non habet, nisi integro tempore elapso. j. e. commissa. j.respon. & ecclesiæ instanti locum habet pœna eligentium. s. §.ad hæc. saluo quod ibi not. in glo.j.per. semp. per quod patet regulariter ex facto electi eligentes excusari non posse. Ioan.Andr.

c Ministrare.& ministrabunt tunc electores, quia ipsi tenētur mittere: & missi suis stipendijs non debent ministrare. x.quæst.ij.precariæ. sed ex quo electi cōtemnunt ministrare expensas, priuati sunt. Ad quid ergo veniunt personæ instructæ? Dic vt dixi supra glos.proxi.

d Neglexerint. assume hic literam, & à totali quo ad se &c. quæ est infrà.

e Eos. eligentes & opponentes.

Glossa seq.obijcit & sol. cui solutioni incidit obiectio & quæstio, quibus respondet.

f Contradicentium paucitas. quomodo hoc, cum non possint esse pauciores quàm vnus vel duo: qui tamen venire tenentur supra. §.proxi.? Respondeo, quia non sunt alij qui Ecclesiæ deseruiant nisi contradicentes: qui sunt tam pauci quòd si mitterentur, non essent qui deseruirēt Ecclesiæ. Sed nónne sunt electores? Forte omnes contradicunt, puta cum superior prouidit: sed illi sunt pauci, vel electores infirmi sunt vel mortui, vel absentes sunt, ita quòd nulli Ecclesiæ deseruiunt præter contradicentes: & illi sunt pauci. Sed quot dicemus paucos? hoc relinquam arbitrio iudicātis, si reuocetur in dubium. aliquæ enim Ecclesiæ indigent pluribus seruitoribus: aliquæ paucioribus: & sic non potest electio exprimi. ff.de solut. ratum. & quia respectiuè quædam dicuntur pauca & multa. xlv. distinct. disciplina. instit. de iur. perso.§.fin. ADDITIO. Dixit autem hic Gar. & placet Ioan. Mona.& Archid.quòd quando contradicentes non possent mittere nisi vnum, illum mittere teneantur. arg. supra.§. proxi.versic.& quando.ad hoc supra de dolo & contu. cum dilecti. Et idem dicunt de personis instructis, quas eligentes mittere debent: vt scilicet saltem veniat vnus. & his casibus mittant procuratorem: vt sic inquantum potest fieri, constitutioni satisfaciat. Ioannes And.

Pauci quot dicuntur.

g Alia iusta. puta incursus hostium, infirmitas, nimia paupertas. ad hoc supra. §.proxi.ibi, facultatum impotentia. vel est obligatus Ecclesiæ cathedrali: vt Episcopus vel Archiepiscopus vt suprà dixi. Guil. & Gar.

h Probabilis. intra tempus iudicis arbitrio taxandum probanda, ex quo hic non determinatur, secūdum Guil. & Gar. ff.de iure deliberandi.

i Procuratorem. etiam extraneum qui non sit de electorib', nec de opponētibus, vt declarat sequēs litera ibi, dictas personas dirigere teneantur. Gar.

k Nihilo minus. si vero antequam cessaret impedimentum, esset negotium in curia terminatum: non credo quòd personas dirigere teneantur: cum iam instructioni vlterius non sit locus. ad quid ergo inanibus sumptibus se vexarent. ff.de inoffic.testa.l.j.?

Glos.seq.soluit tria dubia.s.quis priuet.quid si se ingerit: & quare aliud hic quàm supra.

l Priuentur. per sententiā: & priuabit eos Papa vel iudex ab eo datus.& hoc idem facere poterit Episcopus proprius qui debet canones obseruare,& à subditis facere obseruari: & sacrorum canonū est minister. xxj. disti.§.j. {Et custos. xxiiij. quæst.iij. cū quibus. in fi. secundum Archidiac.} Et ideo non credo secundum Gar. quòd si in isto triennio se ingesserint, quòd sint priuati perpetuo: vt suprà in alio casu, ex quo repe

Sextus.

A titum a non est, cum sit pœnale & restringendum: iudex tamen ex eo poterit eos punire. Sed quæritur quare in præcedenti casu priuantur ipso iure: & hic per sententiam? Dixit Gar. hoc ideo, quia Papa reputauit eos amplius deliquisse: & quia hic est iam quasi iudiciale: & ibi quasi extraiudiciale: & ideo fortè iudex non esset ita paratus ibi vt hic. ADDITIO. Si quod not.de pœ. fœlicis. in vlt. glos. Ioannes Andr.

a Not. Philip. quòd in pœnalibus sequētia nō trahūtur ad præcedētia, nec econtra si sic pœna extenderetur. Bar. in l. prætor. ff. vi bo. rap. Font.

Glos.seq.obijcit & soluit.

m Cōtumacia. vt quia non venit, cum sunt vn' vel duo: vel quia duos ex se non mittūt, cum sunt plures. Sed nonne ex istorum repulsione posset sequi iniquitas: pone enim electum indignum? Solut. licet isti repellantur, officium iudicis non quiescit: sicut & vbicunq; periculum animæ vertitur, supplet, supra eod.cum nobis.de exceptio. exceptionem. & ibi publica ostenditur vtilitas: vt in milite procuratore. C. de procura.l.militem. & de ijs quæ constant sibi tanquam iudici.de post.præla. bonæ.j. vbi de hoc. & supplet ea quibus omissis non valeret processus.de lib.ob.ca.j.& de lit. conte. cap.vnico. cauere etiam debet iudex ne sibi illudatur. ff.de iudi.si prætor.& ne in vanum partes vexentur, supra de offi. deleg.super quæstionum. §.porro. ad finem.

Iudex in quibus casibus possit supplere ex officio suo.

Glossa sequens obijcit,& dupliciter soluit.

n Pœna. excluduntur ergo à prosecutione processus,& beneficijs per triennium priuabuntur. Sed isti opponentes quare puniuntur in beneficijs? nonne à sua oppositione sine pœna desistere possunt? Intellige secundum Gar. & Guil. Ioan.Mona.& Arch. hoc de illis qui in sua oppositione persistunt, vel recedūt ab ea eo tempore & modo quo ab ea recedere non potuerunt. infrà eod.ab eo. suprà eod. quamuis. & cap.statuimus.

Glossa sequens soluit duo dubia.

C o Plectenda. argue secundum Gar.& Guil.quòd non est canon latæ sententiæ quo ad hoc.& dixit Gar. quòd isti opponentes per modum denunciationis possunt dicere electionem nullam. argu.supra de accu.veniens.& cap.prælatorū b. sed per modum oppositionis vel exceptionis non: quia à totali prosecutione &c. officium tamen iudicis non cessat: vt pluries dixi. ADDITIO. In duobus quæ ponit hæc glos. concordant Ioan.Mona.& Archid.

b Archid. alleg. de iureiuran. ad nostram. 2. cap. & ca. & si Christus. melius facit.c. quēadmodum. Ioan. And.

p Nihilo minus. id est non obstante quòd illi excluduntur.

q Præmissis. scilicet cum eligentes excludūtur, quia electionem non præsentauerunt: vel personas instructas non miserunt: & etiam cum opponentes puniuntur, quia hanc decre.non seruauerunt. Ioan.And.

r Priuantur. supple vel priuari mandantur propter casum præcedentem.

Glossa sequens quærit & soluit distinguendo. §. denique.

D s Nullum præiudicium. & ita extraiudicialis negligentia eligentium non nocet huic electo. Sed nunquid processus eligentium habitus contra ipsos nocebit electo, vel alijs qui in iudicio non fuerunt? Dic secundum Gar. quòd electo scienti præiudicabit, ignoranti non. iij. quæst. vj. hæc quippe. supra de dolo & contu.cum olim supra de re iud. quamuis. alijs autem quorum interest, non quia sint electi, sed aliter nocet & scientibus & ignorantibus: vt in actione populari dicitur, in qua processus contra vnum præiudicat alijs etiam ignorantibus: nisi doceant de collusione vel de proprio interesse. ff.de accusat.si cui. ff.de iureiur.eum qui.§. in popularibus.

Processus agitatus cōtra eligentes an præiudicet electo.

t Denique. sexta pars.&.s.plenè dixit qualiter debeant se habere eligētes & electi,& etiā opponentes: modo vult dicere qualiter se debeant habere postulantes & postulati Gar.

u Et aliqui. & pro id est, vel propriè.

Glossa sequens dicit quis dispenset.

x Vel ætate. qui patiantur in his defectū, collige. s.eod.cum in cunctis.& cap.licet canon. s.de æta.& qualit. præterea. cū patientibus autē defectū in ordinibus dispensant Episcopi. in prædi.decre. præterea.& eo.tit.tuā.in episcopatibus Papa. de offic.lega. quòd translationem. de exces.præla. sicut venire.

E {De hoc

§De hoc dixi de ætate & qualit. à multis. super. iij. glos. §. Cũ patientibus defectũ in ætate quo ad Episcopatus solus Papa dispẽsat. ẽ. eo. tit. in anti. cùm nobis olim. §. fi. quo ad dignitates tene ꝙ habes. j. de æta. & qualit. cap. vnico [a]. Quo ad parochiales Ecclesias tene ꝙ habes. ẽ. eo. tit. & lib. licet canonis

a *Similes.* vt illegitimè nati supra eodẽ, innotuit. in anti.

Glos. seq. recit. per quæst. quid si spectet immediatè.

b *Postulentur.* intelligas istum. §. indistinctè, siue mediatè siue immediatè pertineat, vel appelletur, siue nõ: quia ex quo non potest alius dispensare: quo ad hoc immediatè dicentur pertinere. Item cum postulantur ad regulares Ecclesias, & appellatum est: vel immediatè pertinẽt ecclesię: vel talis est casus in quo nõ potest alius quàm Papa dispensare: & quia tunc quo ad hoc immediate pertinere dicentur.

c *Alligati.* vt episcopi, archiepiscopi, vel similes. Quid in alligatis inferioribꝰ Ecclesijs, puta abbatibus exemptis? Olim erat dubitatio, an tales deberent eligi vel postulari: quæ terminata est infra eod. si abbatem. scilicet quòd debent eligi: & sic non habet locum iste. §. ADDITIO. De Episcopis qui renunciauerunt loco non ordini, an sint eligendi vel postulandi: tenent hic Gar. & Ioan. Mona. quòd sunt eligẽdi: sed Archi. tenet quòd sunt postulandi. tene quod distinguendo dixi supra de renun. post translationem. super glos. ij. Ioan. Andr.

d *Nostra.* non ergo loquitur de ijs qui sunt talibus Ecclesijs alligati: quia sufficit alterius licentia.

Glossa seq. recit. per quæst. quid de opponentibus.

e *De veteris.* seruent ergo illi decre. supra eod. cap. j. Et ex quo postulati in hoc casu non tenentur ad hoc ius seruandum nisi propter æqualitatem seruandam in iudicijs: dico quòd nec opponentes venire tenentur: sed sufficit quòd seruent ipsum ius antiquum. nam & etiam priuilegium vnius partis sæpe ad aliam extenditur. C. de fru. & lit. expen. l. vlti. supra de mu. peti. cap. ij.

Priuilegiũ vnius partis ad aliam extenditur.

f *Postulatos huiusmodi.* scilicet patientes defectum in ordinibus, vel ætate, vel his similes.

g *Moderata.* hoc dixit ob id quod sequitur, vt eo saluo &c.

Glossa sequens quærit & soluit quæstionem, & duo quæ incidunt.

h *Consensum.* Sed ex quo consentire non debent: quando incipiet eis currere tempus? Respon. secundum Guil. & Gar. quando deliberauerunt de non dissentiendo: vel respondere int se non dissentire. vnde dixit Guil. quòd Episcopus postulatus ad ecclesiam sic debet respondere: Nec consentio, nec dissentio: sed in hoc me voluntati domini Papæ suppono. ad hoc. viij. quæst. j. in scripturis. quod intra mensem facere debent supra eod. tit. & lib. quàm sit. Et dico quòd postulatio debet præsentari postulato: aliàs qualiter deliberaret de dissentiendo vel non dissentiendo? & si postulantes negligentes fuerint in præsentando, punientur vt electores per literam quæ sequitur, & negligentes statuta ibidem, similis &c.

Postulatus ad Ecclesiã qualiter debeat respondere præsentantibus postulationi.

i *Dictum est.* suprà. §. si vero.

k *Aliquibus.* vt personis instructis, vel alijs.

l *Subministrent.* eadem distinctione seruata, quæ suprà dicta est in eligentibus, scilicet an sit celebrata in concordia, an in discordia, secundum Gar. ADDITIO. Et secundo casu ministrant de proprio: & si non habent vnde, vt quia sunt regulares, de communi supra de accu. ex parte. & cap. penul. secundum Gar. & Ioannes Monac. & idem Archidiac. supra. §. si vero. & facit quod not. in fi. vlti. glos. Ioan. And.

m *Non dissenserint.* Nota medium inter consentire & dissentire, scilicet non dissentire. concord. infra de reg. iur. is qui tacet.

n *Instructas.* & dic secundum Guil. & Gar. licet hic textus non exprimat, quòd etiã opponentes tenentur venire: quia

Ies [a] postulentur [b], non qui alijs Ecclesijs alligati [c], liberum non habent sine nostra [d] permissione volatum: (circa quos taliter alligatos, nihil de veteris [e] iuris obseruantia immutamus) postulatos huiusmodi [f], & postulantes eosdem ea moderata [g] districtione perstringimus, vt eo saluo quòd postulati huiusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum [h], nec (vt de electis dictum est [i]) exhibere expensas aliquibus [k] teneantur: sed postulantes ipsi concorditer vel discorditer, expensas ipsas personis talibus subminist rent [l]: postulatos in veniendo, si non dissenserint [m], & postulantes in mittendo personas instructas [n] (vt in concordi vel discordi electione) per omnia, (vt suprà præmittitur [o]) moderatio præmissa constringat: & negligentes [p] statuta ibidẽ, similis pœna [q] percellat: nec per hoc [r] quod de postulatis pro celeri [s] Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsæ minus dependẽre intelligantur à gratia [t], quàm antea dependebant.

Porrò [u] in singulis casibus supradictis, in recuperandis vel reddendis [x] expensis eligentium [y], electorum, postulantium, & etiam postulati, illud seruari decernimus, ꝙ iustum fuerit, seu æquitas canonum iudicabit [z].

Idem

Glossa prima diuidit et summat totum textum. vide eam. Domi.

o *Præmittitur.* in. §. ad hæc. &. §. si vero.

p *Negligentes.* scilicet postulantes & postulatos negligentes in veniendo vel mittendo.

q *Similis pœna.* inquãtum esse potest. electus enim priuatus est iure iam sibi acquisito: postulatus autem solum spe gratiæ q̃ habebat. & idẽ dico in eligentibus.

r *Nec per hoc.* ne credat aliquis ꝙ quia postulati coguntur ad veniendum, habeant maius ius: hoc hic remouet.

s *Pro celeri.* Not. hic mentẽ & causam huius cõstitutionis, secundum Gar. & Ioã. Monach.

Glossa seq. recit. per q. de qua gratia loquatur.

t *Gratia.* scilla generali de qua dicitur. ẽ. de referi. sedes. & ca. nonnulli. & cap. vlt. in anti. ẽ. de torne. c. ij. et hoc si postulatio concors fuit, vel saltem à duabus partibus facta: in quo casu secũdum quosdam potest peti confirmatio supra eo, cum monasterium. & ca. officij. §. fi. & si talem admiserit superior, dicetur facere gratiã: & si non admiserit, facit iniuriã. ff. de aqua coti. & æsti. l. j. §. pen. Si autem non fit facta in concordia vel à duabus partibus, & ex causa: dependet ex gratia speciali. ẽ. titu. proxi. in anti. cap. postulationem. & ca. bonæ. j. secũdum Gar. qui hic prosecutus fuit quandam materiam extraneam de attentatis, quam videbimus infra de appel. non solum.

Postulatio sinõ admittatur à superiori, an non admittens dicatur inferre iniuriã postulato.

u *Porrò.* septima pars, in qua quia supra dixerat electos & eligentes, postulatos & postulantes teneri ad quasdam expensas faciendas: dubitaret aliquis vtrum postea possent recuperare. ideo addit quod sequitur. Gar.

x *Reddendis.* nec dabitur condictio ex hoc canone ad repetitionem ipsarũ: quia nulla hic noua obligatio. ff. de cõdi. ex lege. l. vnica. quod enim statutum iam erat, hic obseruari præcipitur. potius ergo dabitur, secundũ Guil. & Gar. condi. ex decre. vt præteritæ. ẽ. eo. ADDITIO. Idem Archi. qui remittit ad Spe. de expen. §. si ante litem. Ioannes And.

y *Eligentium.* id est quas fecerunt eligentes in prosecutione electionis. & sic expone sequentia.

Glos. seq. quærit & soluit distinguendo inter electionem vel postulationem concordem & discordem. & secundò aut maior pars prosequitur aut minor, subdens dictum Innoc. & facti obseruantiam: & excipit casum decre. nihil est. In opponente distinguit: an prosequatur ius proprium vel cõmune. & secundo casu, aut succumbit aut obtinet. In fine distinguit regulares à secularibus. Domi.

z *Iudicabit.* sed quid est iustum, vel quid iudicat æquitas canonum? Respondeo secundum Gar. si electio vel postulatio factæ sunt in concordia, possunt eligentes & postulantes expensas facere de bonis pertinentibus ad prælatum: & si de suo fecerint, recuperare possunt factas supra eod. vt præteritæ. & supra eod. cap. §. ad hæc. vel iudicis officio: vel condictione prædi. decre. & hoc intelligo siue obtineat siue non, si dignum elegerint siue indignum: dummodo ignoranter. sufficit enim quòd non fuerunt in dolo. ff. de bo. au. iureiur. pos. l. prætor. §. ij. si autem electio in discordia fuerit celebrata: & maior pars prosequatur negotium electionis: dummodo vtiliter incipiat prosequi, expensas habebit: non tamen sufficit quòd sine dolo, vt in casu præcedenti, sed est necesse quod vtiliter, vt. ff. de ne. gest. sed an vltro. minor autem pars ita demum habebit expensas, si obtinet: quia apparet quòd vtiliter cœpit iudicium prosequi. Innoc. tamen dixit quòd cùm facta est electio in discordia: illa pars habebit ab Ecclesia expensas, de qua postea fuerit definitum per capitulũ super hoc conuocatũ iterũ. hoc tamen quod de expensis dictum est, cũ electio facta est in discordia: dicit Gar. nõ seruari. si enim non obtinet electus, sibi satisfaciat. ẽ. de testa. relatũ. §. nomine. si vero succũbit, non repetit expẽsas: quia suũ negotiũ egit. C. de neg. gest. l. j. & de sta. & ina. l. vl.

Expensæ factæ in negotio electionis ꝓsequendo, an & quando et quo iure possint peti vel repeti.

Idem

Psalm. 86. Idem dẽ postulato intelligas per eadẽ iura: & hoc nõ intelligas in casu illius decret. ẽ. eod. nihil, quia ibi electus administrationem habet. Si autem aliquis se opponit aut prosequitur ius proprium, puta dicens se contẽptum: & tunc nil repetat quia suum negotiũ egit: aut egit de iure tangente Ecclesiam dicẽdo personam nõ idoneam, vel formam non seruatam: & tunc si succumbit, nil repetit: quia inutiliter excepisse præsumitur. ff. iudica. fol. iam tamẽ. §. antepen. si obtinet, recuperat à capitulo. argu. supra de procu. cum pro causa. & supra de rebus eccle. non alie. ad nostram. & sic litis terminus declarat negotiũ expẽsarum. arg. ad hoc. C. de iudi. rem non nouam. victus etiam condemnatur victori in expensis: & si non est soluendo, restituitur actio aduersus capitulum. Hæc autem vera inter seculares qui proprium habent. si autem sit regularis qui non habet proprium, tunc etiam ad prosecutionem causæ expensas habebit: aliàs cum ipse nihil habeat, periret ius suum & ecclesiæ supra de accusa. ex parte. & cap. penult. De his vide per Bern. Innocen. & Hostien. supra eod. vt præteritæ.

1. Corint. 3.

Psalm 18. Rom. 10.

CAPITVLVM XVII.

FVndamenta militantis Ecclesiæ in montibus sanctis propheta [a] rememorans, per montes Apostolos & prædicatores patenter insinuat: quibus tota huiusmodi ædificij fabrica confidenter innititur [b]: qui firmæ bases [c] Ecclesiæ super fundamento, præter quod nemo aliud ponere potest [d] (quid est Christus Iesus) veluti summo angulari lapide solidantur: vt veritas quæ antea [e] legis & prophetarum præconio [f] vehebatur [g], per Apostolicam tubam [h] in salutem vniuersitatis exiret: sicut scriptum est [i], In omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. Huius autem munes [k] sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, vt in beato Petro Apostolorum omnium summo [l], principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. hunc [m] enim in consortium individuæ vnitatis [n] assumptum, id quod ipse erat [o] dominus voluit nominari: dicendo [p], Tu es Petrus: & super hanc Petram [q] ædificabo Ecclesiam meam. vt æterni templi structura Deo ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei, in Petri, consisteret firmitate: cui [r] saluatoris nostri miranda [s] prouisio Beatum Paulum in Apostolatu gentium per dexteras [t]

Matth. 16.

A petuum priuati omnibus feudis, priuilegijs, immunitatibus vel gratijs, & honoribus quæ à Romana vel alijs habent ecclesijs: & ij ad quos illa pertinent, de ipsis disponendi liberã habeãt facultatẽ. Item statuta, præcepta, sententiæ, cõtractus, & omnia quæ fecerint tanquã senatores vel rectores vrbis, irrita decernit & vacua: iudices & tabelliones qui patrocinantur talibus, vel instrumenta cõscribunt: iudicatus & tabellionatus priuat officijs: præcipit etiam quod à supradicta ex cõmunicationis sententia prædicti non possint absolui sine licentia Domini Papæ speciali. Quartò dicit ꝙ Romani origine, vel ibi incolæ ad vnum annum, vel tempus breuius, bene possunt in senatores Romanos assumi: licet supradictorum fratres sint filij, nepotes, aut sub comitatus vel baroniæ nomine extra territorium vrbis iurisdictionem perpetuam vel temporalem obtineant: dummodo non sint tantæ præeminentiæ vel potentatus quòd cum personis supra prohibitis merito debeant numerari. Ioannes Andreæ.

Additio Heliæ. Romanus pontifex in hac constitutione intendit solum dicere quòd ad officium senatoris vel rectoris vrbis Romanæ non sunt vocandi principes & nobiles vel alij qui possent superare Papã & Cardinales. quòd si ciues ita sint potentes, similiter in eis habet locum tenor huius constitutionis.

Additio Domini Hẽ lie.

Nota ibi, vniuerso senatu. ꝙ licet olim essent centũ senatores numero: tamẽ hodie in ciuitate Romana est vnꝰ senator.

a *Propheta.* Dauid Psalm. lxxxvj. qui incipit, Fundamenta.

b *Innititur.* est enim præcipuus in Ecclesia prædicatorum & doctorum ordo. de hæreti. cum ex iniuncto supra.

c *Bases.* id est columnæ. & dici solent columnæ ex petra durissima. ADDITIO. Dicitur basis quod supponitur vel superponitur columnæ secundum Hugonem. Alij dicũt quòd est basis quod supponitur. Epistylium quod suprà ponitur. Ioannes Andreæ.

Basis quid sit.

Epistylium quid sit.

d *Ponere potest.* j. Corinth. iij. j. quæst. j. cùm Paulus. de presbyt. non baptiza. veniens.

e *Antea* in veteri testamento. ADDITIO. Et habes hæc verba vsque ibi, cui saluatoris. xix. dist. ita dominus. Io. And.

f *Præconio.* xliij. distinct. sit rector.

g *Vehebatur.* id est quasi vehiculo ducebatur & trãsfundebatur in orbem.

h *Tubam.* Esa. lvij. in fi. aliàs lviij. in princi. Clama necesse: quasi tuba exalta vocem tuã. xliij. distin. sit rector. Ioã. And.

i *Scriptum est.* Psal. xviij. Cœli enarrant gloriam Dei.

k *Muneris.* prædicandi.

l *Summo.* administratione. lxxx. distinc. in illis. in fin. ibi, inter Apostolos non fuit par institutio, sed vnus præfuit omnibus: nõ autem meritis. Nec obstat infrà vbi dicit pro pari. li virtute & c. ij. quæst. vij. Paulus. & xxj. distin. in nouo.

m *Hunc.* beatum Petrum.

n *Vnitatis.* ipsi Christo per vnionẽ charitatis & gratiæ. ẽ. de summa trin. dãnamus. de consec. distinct. ij. in Christo pater. Et nota quia vnitatẽ in militãti ecclesia esse voluit, dũ super vnum fundauit. xxiiij. quæst. j. loquitur. Schismatici autẽ conantur hanc scindere, infra de schisma. cap. vnico.

o *Ipse erat* scilicet Petrus, iuxta id, Petra autem erat Christus. ADDITIO. Et de consecrat. distinctione secunda, reuera. post princip. Hiero. super Abdiam: Petra Petro donauit vt Petra sit. Ioan. And. r.

p *Dicendo.* Matt. xvj. & xxiiij. q. j. loquitur. xxj. dist. in nouo.

q *Petram.* à soliditate fidei sic dictus. l. distin. fidelior.

r *Cui.* Petro.

s *Miranda.* vt in prœmio huius libri, & infrà de reliqui. & vene. cap. primo.

t *Dexteras.* per dexterã pignꝰ pacis & testis fidei solet dari.

aliàs dicitur manus dextera, quasi dans extra: vnde illa manu solent porrigi dona. ADDITIO. Quòd per dexterã pignus pacis & testis fidei soleat dari, vt tetigit hic glos. facit. j. Machab. xj. post mediũ, vbi pluries de dextera repetitur: & ibi, Dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis glos. ibi, cõiungere dexteras, solet esse signũ concordiæ qua se inuicem cõferebant antiqui. Ioan. And.

a *Isti.* scilicet Petrus & Paulus.

b *Resplenduit.* sed per Euangelistas eluxit, infra de reli. & vene. san. Ioan. Andr.

c *Vna die.* vt ad Christum pariter peruenirent.

d *Vno loco.* ne alteri Roma deesset.

e *Vno persecutore.* vt æqualis crudelitas vtrunque perstringeret. ij. quæstion. vij. beati. vbi sunt hæc verba. & dic persecutore, scilicet Cæsare Nerone. xxj. distin. quanuis. & adde hic quod ibi not.

f *Parili.* & sic Petrus Paulo virtute non præfuit: vt suprà dixi. & dic pro parili virtute, scilicet vt perennem virtutem & constantiam contra persecutionẽ in passione videantur habuisse.

g *Consecrarunt.* infrà de reliqui. gloriosus. xxj. dist. quanuis. xxij. distin. cap. ij.

h *Illam.* ciuitatem Romanam.

i *Gens sancta.* dic sancta Apostolorum affectu. Ioan. Andr. ADDITIO. De malitia Romanorũ Ioã. Mon. hic remittit ad Ro. j. & ponit quod de eis scripsit beatus Bernar. ad Eugeniũ. quod etiam in Spe. hist. videre posses, li. xxix. cap. lxxiij. dicebat & hic Ioannes Mona. ꝙ Roma fundata à prædonibus, adhuc de primordijs retinet: dicta Roma quasi rodens manus. & versum ponit. Roma man⁹ rodit, quos rodere non valet, odit. Ioannes Andreæ.

† No. quòd ꝑpter sparsionem sanguinis sanctifactã in loco, dicitur locus consecrari: & sic videtur ꝙ si interficiatur sanctus in ecclesia, nõ sit necessaria reconciliatio: de quo. j. de consecr. eccles. cap j.

** Do. dicit, pessima. & gl. l. sequitur. ff. de vsucapi.*

† Nil de hoc nisi palea. xcvi. dist.

** aliàs non valuisset. vide Bald. loquentem de rege Franciæ. c. j. si de feu. fue. contro. in. do. & ag. vas. Font.*

Roma est caput auaritiæ: ideo omnia ibi venduntur. glo. l. libertas. de re. iu. Font.

societatis adiunxit. Isti [a] sunt per quos Euangelium Romæ resplenduit [b]. Isti sunt eius patres, verique pastores. Isti sunt qui vna die [c] pro merito, vno loco [d] pro gloria, sub vno persecutore [e] pro parili [f] virtute passi, vrbem ipsam glorioso cruore martyrij Christo domino cõsecrarunt [g]. † Isti sunt qui illam [h] in hanc gloriam prouexerunt, vt sit gens sancta [i], * populus electus, ciuitas sacerdotalis & regia, per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater [k] ecclesia in congregatione & pastura fidelium, temporalibus careret auxilijs, quin potius ipsis adiuta, spiritualibus semper proficeret incrementis [l]: non absque miraculo factum esse concipitur, vt occasionaliter † Constantini monarchæ [m] à Deo [n] prouisa, sed curata [o] baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adijceret ipsi ecclesiæ firmitatem [p]: qui quarto die sui baptismatis, vnà cum omnibus satrapis [q], & vniuerso senatu, optimatibus [r] etiam, & cuncto populo *, in persona Beati Siluestri sibi Romanam concedendo vrbem relinquens, ab eo & successoribus eius per pragmaticum [s] constitutum disponendam esse (decernens in ipsa vrbe vtriusque potestatis monarchiam [t] Romanis Pontificibus) declararet [u]: non iustum arbitrans [x], vt vbi [y] sacerdotij principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis [z] instituit, illic [a] Imperator terrenus [b] habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano iam proprio solio collocata, libertate plena [c] in suis agendis per omnia potiretur: nec vlli subesset homini [d], quæ ore diuino cunctis dignoscitur esse prælata. Decet [e] namque ipsi Romano pontifici, per fratres suos [f] sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales (qui sibi in executione officij sacerdotalis coadiutores assistunt) libera prouenire consilia: decet ipsius [g] nullo modo vacillare [h] iudicia: vt fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis fauor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos à veri consilij soliditate remoueat: quin cum per ipsum Romanum põtificem in quibuscunque negotijs contingeret [i] eorum [k] peti consilia in consulendo, per omnia liberi eidem Romano pontifici in omnibus quæ pro tempore imminent, liberè consulant & assistant: ipsaque Romani pontificis vicarij Dei [l], quæ suis temporibus occurrerit electio [m], & eorundem cardinalium (cum expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Dignè itaque ad vrbem ipsam eiusque regimẽ aciem nostræ considerationis extendimus, vt felici ducta regimine [n], præseruetur à noxijs, & optatis semper proficiat incrementis. Nunquid obduxit [o] obliuio [p], quæ vrbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina [q] regimina? Nunquid non hæc † destructio mœnium [r],

r *Optimatibus.* quasi melioribus & ditioribus de populo. vnde opes diuitiæ dicuntur.

s *Pragmaticum.* pragma idem est quod causa.

t *Monarchiam.* monarchia dicitur à monos, quod est vnus vel singularis, & archos quod est princeps vel principatus, quasi vnus & singularis principatus. ADDITIO. Et est idem verbum. xij. quæstio. j. futuram. Et secundum Isidorum quatuor monarchiæ fuerunt. prima Assyriorum. secunda Persarum & Medorum. tertia Græcorum. quarta Romanorum. & prima & vltima fuerũt fœliciores alijs.

u *Declararet.* habes plenius in illa palea. xcvj. distinct. Constantinus.

x *Arbitrans.* Constantinus.

y *Vbi.* Romæ scilicet.

z *Cœlestis.* xj. questio. iij. Iulianus. in fi. alibi vocatur rex, vt in proœ. decre.

a *Illic.* Romæ.

b *Terrenus.* quia de terrestribus & secularibus tantum habet disponere. xcvj. distin. bene quidem. s. de constit. ecclesia.

c *Libertate plena.* s. de spon. cum locũ.

d *Homini.* & in hac parte Papa non est homo, sed Dei vicarius: vt infra sequitur. xxxiij. quæstio. ij. quos Deus. expressius supra de transla. quanto.

e *Decet.* Not. inspiciendum quid deceat. sic suprà de vo. & vo. redẽp. magnæ. circa princ. infra de immunita. eccle. decet. & infra eod. cum non deceat.

f *Fratres suos.* Nota ꝙ quando Papa permistim de cardinalibus loquitur, vocat eos fratres: vt hic dicitur, & infrà de offic. leg. cap. j. cum si. Sed cum specialiter Episcopos Cardinales vocat fratres: reliquos filios. s. de crimi. fal. c. quàm graui.

Pragma Monarchia vnde dicatur.

Papa non est homo

Papa qualiter vocat cardinales.

† No. quòd vnũ factũ probatur per aliud. ergo si ædificia appareant refecta an debeam in petitione expensarũ probare ꝙ sint de meo refecta. Bar. in l. cũ seruus. ff. de verb. sig. si. C. vbi pu. educ. debe. Ancha. Fõtanus.

k *Mater.* ij. quæst. vj. ad Romanam. de priuileg. antiqua. &. j. de pœnis, fœlicis.

l *Incrementis.* xxiij. quæst. v. prodest.

m *Monarchæ.* id est principis.

n *A Deo.* qui omnia quæ fiunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri sinit. xxvj. quæst. v. nec mirum.

o *Curata.* medicum enim se vocat Lu. v. cap. Sed non sanis, sed malè habentibus opportunum. de pœnit. distinct. iij. adhuc perfidi instant. Ioan. And.

p *Firmitatem.* iuxta illud Pauli. ij. ad Corinth. xj. Cum infirmor, tunc fortior sum. suprà de renun. nisi cum pridem. §. alia. plerunque enim infirmitas corporis, fortitudinem cordis augmentat: vt ibi. & dic firmitatem per auxilia temporalium: vt suprà patet.

Satrapæ qui dicantur.

q *Satrapis.* id est sapientibus. vnde solebant vocari satrapæ præfecti Persarum, & ipsorum principes. ADDITIO. Vel iudices sapientes, secundum Ioan. Mona. Ioan. And.

g *Ipsius.* scilicet Romani Pontificis.

h *Vacillare.* vt. xxxv. quæstione. ix. Apostolicæ. & capi. sententiam supra de priuile. ex ore. in princ.

i *Contingeret.* quia non compellitur: habet enim in se cœlestis & terreni Imperij iura. xxij. distinct. cap. j. ADDITIO. Vide quod dicam. j. de hære. super eo. & quod nota. infra de re iudicata, ad Apostolicæ. in. j. glos. Ioan. And.

k *Eorum.* Cardinalium.

l *Vicarij Dei.* supra eod. tit. vbi periculum. §. cæterum. vt ec. bene. vt nostrum. de transla. præla. quanto. cum si.

m *Electio* facienda, quod est infra. & eo modo quo dicitur supra eod. vbi periculum. Ioan. And.

n *Regimine.* seculari: vt patet per sequentia.

o *Obduxit.* quasi de mente subduxit.

p *Obliuio.* quæ quandoque fallit. xxiij. distinct. præterea.

q *Peregrina.* prohibita, tertia quæstione sexta. peregrina. & capitu. sequenti.

r *Mœnium.* id est ædificiorum. ADDITIO. Cod. de summa trinit.

Obliuio interdum fallit.

trinitate. l. ij. in fin. Et propriè dicũtur mœnia ædificia murorum ciuitatis: dicta ab eo quòd ciuitatem muniant: & interdum abusiuè dicuntur omnia publica ædificia ciuitatũ, & interdum priuata. Mœnio, mœnis id est ædifico, ædificas.

a *Ex ruinis.* hoc maximè fuit tempore Brancaleonis, aliàs Leonis de Andulo ciuis Bononie. qui ciuitatem Romanam multis ruinis reddidit deformem, cum esset senator Roma. Ioan. Mona.

b *Non hæc.* proclamant: quod est infra.

c *Deposita.* feruntur hæc fuisse tempore Henrici fratris regis Castellæ, tunc senatoris Ro. cuius tempore tẽpla vrbis fuerunt violata. Ioannes Mona.

d *Speculũ.* ciuitatem Romanam. xix. distinctio. enimuero.

e *Reprobati.* infrà de re iudica. ad Apostolicæ.

f *Constituens.* ipsa ciuitas Romana.

g *Debitum.* infrà de offic. delega. ca. j.

h *Periculosos.* xxiij. distinct. in nomine domini. & supra eodem titu. vbi periculum.

i *Remedij.* huius noui. Ioannes Andreæ.

k *Infallibilem.* de cõsecrat. distinctio. ij. panem.

l *Scientem omnia.* xxxij. distin. erubescant. xxiiij. quæst. iij. Deus quando.

m *Quotiescunque.* positum ne quis crederet solum in prima electione senatoris hanc cõstitutionem locum habere.

n *Nomine.* supra eodem titu. & lib. auaritiæ. xiiij. quæst. iij. plerique supra de simo. ea quæ.

o *Alius imperator.* puta Græcorum. Ioannes Andreæ.

Princeps vnde dicatur.

p *Princeps.* quasi primum locum capiens: & potest esse dignitatis & ordinis hoc nomen. ADDITIO. Vide in clementi. præsenti. de baptis. in glos. simile. Ioan. And.

Marchio, comes, capitaneus, valuassor, quis dicatur.

q *Marchio.* in li. feu. titu. qui dicatur Marchio, comes, capitaneus, vel valuassor: habes ad literam hęc verba. Qui à principe de ducatu aliquo inuestitus est, dux solito more vocatur. qui vero de Marchia, Marchio dicitur. Dicitur autem marchia quia cara, id est collecta, & iuxta mare plerunque sit posita. Qui vero de comitatu aliquo inuestitus est, comes appellatur. Qui vero à principe vel potestate aliqua de plebe aliqua, vel plebis parte fuerit inuestitus, is capitaneus appellatur: qui propriè maior valuassor olim dicebatur. Qui vero à capitaneis antiquitus feudum tenent, valuassores sunt. Qui à valuassoribus, valuassini. id est minores valuassores appellantur.

deformatio proueniens ex ruinis [a] luce clarius manifestant? Nunquid non hæc [b] fidelium cõtrectata deposita [c]? Nunquid non hæc ipsa veneranda Dei templa præsidentis manu sacrilega diebus nostris nefariè violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius vrbis retroactis temporibus incorrupta constantia, sub regentis eo tempore nefando subuersa est regimine? ipsamque vrbem speculum [d] fidei tanta respersit infamia, vt à matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta deuiare compulsa, quondam Conradinum qui de venenosa radice Friderichi quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, iusto ipsius Ecclesiæ iudicio reprobati [e] prodijsse videbatur in Regulum: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesiæ manifestis indicijs vnà cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei & suæ matris ac ipsius vrbis opprobrium patenter reciperet, receptoque faueret, constituens [f] se per hæc tam patentis hostis suæ matris Ecclesiæ filiam adiutricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt senatores incogniti, hoc præsides improuisi, vt gloriosa ciuitas redderetur ingloria: sua stabilitas vocaretur instabilis: suæque constantiæ antiquata soliditas linguis hominum vocaretur infirma.

Proinde officij nostri debitum [g] circa huiusmodi tam periculosos [h] euentus ad libram moderaminis erigentes, tantæ subuersionis occasiones ita salubris remedij [i] appositione præcidimus, ne illorum qui ipsam rempublicam laudabiliter hactenus gubernauerunt, videamur gloriam sugillare vel merita quæ illis apud infallibilem [k] & scientem omnia [l] retributorem de iam perlatis quæsita laboribus salua persistunt. Vt ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanæ Ecclesiæ plena libertas (quæ in omnibus & per omnia sibi debetur) optata proueniat: vitentur iam experta pericula, & Romanus populus ab opprimentiũ protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducię, & temporaliũ requie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili & in perpetuum valitura cõstitutione sancimus, vt quandocunque & quotiescũque [m] senatoris electio vel alterius quocũque nomine [n] censeatur, qui quocunq; modo vel quocunque titulo ipsius vrbis debeat præesse regimini, in posterum imminebit: nullus Imperator seu rex Romanorum, aut alius Imperator [o] vel rex, princeps [p], marchio [q], dux, comes, aut baro, vel quicũque alterius notabilis præeminentiæ, potentiæ seu potestatis, excellentiæ, vel dignitatis existat, frater, filius, vel nepos † eorum ad tempus vel in perpetuum [r], seu quiuis alius, vltra annale spatium quouis modo, colore, vel causa, per se vel aliam personam quomodolibet submittendam, in senatorem, capitaneum, patricium aut rectorem, vel ad eiusdem vrbis regimen seu officium nominetur, eligatur, seu aliàs etiam assumatur absque licentia sedis Apostolicæ speciali per ipsius sedis literas [s] cõcessionem licentiæ huiusmodi specialiter exprimentes [t].

Quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem, & assumptionem huiusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis. & non solum nominatores, electores, & assumptores, verùm etiam nominati, electi & assumpti, si huiusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes [u] & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis vel assumptis, auxilium, consilium vel fauorem, publicè vel occultè, cuiuscunque dignitatis [x] vel pręeminentiæ, conditionis aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant [y], ac nihilo minus ipsos nominatos, electos, seu assumptos, si contra constitutionẽ præsentem prædictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint, & eorum † posteros in perpetuum omnibus feudis, priuilegijs, libertatib⁹, immunitatibus, gratijs, & honoribus quæ à prædicta seu alijs tenent ecclesijs, censemus esse priuatos: ita quòd illi ad quos eorũ collatio, cõcessio seu dispositio pertinet, resumẽdi ea aut retinẽdi, concedẽdi seu conferendi alijs,

r *Perpetuum.* id est vt ad hæredes transeat: vel id est donec vixerit. Ad idem supra eodem lib. de rescript. si gratiosè. &. ff. pro soc. l. j.

s *Literas.* Nota casum in quo scriptura requiritur. alios not. infrà de censi. Romana. §. postquam.

t *Exprimentes.* sic infrà de tempo. ordinat. cap. j. & de appellat. cordi. infra de sent. excommu. cum medicinalis.

u *Intendentes.* idem verbum supra eod. vbi periculum. §. cæterum. &. §. seq.

x *Dignitatis.* etiam si Episcopi fuerint. nec obstat infrà de sententia excõmuni. quia periculosum. quæ in sententia excõmunicationis non loquitur.

y *Incurrant.* & absoluentur à solo Papa. j. eo. §. contemptores. Ioan. Andr.

† Nepos est descendens ex filio. l. j. §. ü. ff. de gra. sed vsu quisequendus est etiã in constitutiõe restringibili, secũdum Bart. in l. omnes populi. glos. in ca. nonnulli. de rescript nepos est filius fratris vel sororis. in vsib feu. qui. mo. feu. amit. §. item si fratrẽ. ita capitur hic. Ioan. And. Do. Philip. Font.

† Dicit de Ancha. nisi hoc fuisset expressum, pœna priuationis feudi nõ transiuisset in filium. Quod tamen ipse lati⁹ distinguit. Font.

a *Liberā.* etiam illis nō vocatis. j. de præben. licet episcopus. & hoc intellige saluo eo qđ dicitur. j. de præscr. c. ij. Io. And.
b *Gloriari.* suprà de postul. cap. j.
c *Iudices.* id est aduocati. & loquitur ad modum vulgarium, per id quod dicit. j. patrocinari. vel propriè ponitur.

seu de ipsis etiam disponendi (prout ad eos pertinet) liberam [a] habeant potestatem. & ne taliter nominati, electi, vel assumpti, de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari [b]: nos quęlibet mandata *, præcepta, ordinationes, & statuta quæ fecerint, omnesque sententias quas tulerint, & quicquid penitus in contractibus & obligationibus seu quibuscunque alijs, vrbis nomine, vel tanquam senatores, capitanei, patricij, aut rectores vel officiales ipsius egerint, irrita prorsus exnunc & vacua nunciamus. Iudices [c] verò & tabelliones qui super his aut eorum aliquibus contra præsentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta cōficere fortè pręsumpserint: iudicatus & tabellionatus officijs se nouerint esse priuatos. Contemptores quoque, seu violatores præmissorum, vel aliquorum vel alicuius eorum, ab huiusmodi excōmunicationis sententia (præterquam in mortis [d] articulo) absolui non possint, nisi per Romanum pontificem, vel de ipsius petita & obtenta licentia speciali: non obstantibus aliquibus priuilegijs, indulgentijs, cōcessionibus, constitutionibus, consuetudinibus & statutis quacunque firmitate vallatis, quę in præmissis omnibus nolumus aliquibus vel alicui suffragari: sed omnia quo ad illa decernimus non tenere.

Vt autem ciues Romanorum qui ex ipsa vrbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quiuis alij qui in ipsa eiusve territorio non aduenæ, sed continui habitatores extiterant, quo ad honores ipsius vrbis, aut regimen gratiosis functionibus potiantur [e]: non intendimus quòd præsens constitutio tales excludat [f] quin ad vnum annum duntaxat, vel ad aliud tempus breuius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, ac assumi: etiam si prędictorum principum & aliorum fratres, filij vel nepotes existant. aut etiam si extra vrbem & ipsius territorium sub nomine comitatus, baroniæ, seu cuiuscunque alterius tituli in hominibus vel locis aliquibus iurisdictionem seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodo prædicta iurisdictio vel potestas extra vrbem & territorium præfata consistens, nō tantæ præeminentiæ vel notabilis potentatus existat, quòd eam obtinentes eius occasione vel causa cum alijs exclusis à dicto vrbis regimine (vt præmittitur) præsentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

Bonifacius octauus.

Canonicis cathedralis ecclesiæ ipso iure, vel per sententiam (præterquam in casu negligentiæ) eligēdi potestate priuatis: ad Papam ius deuoluitur eligēdi. in inferioribus ecclesijs semper ad proximum superiorem deuoluitur, hoc dicit.

CAPITVLVM XVIII.

Qvanquam in casu † negligentiæ sit statutum à iure [g], vt ecclesia cathedrali [h] vacante, si per eos ad quos spectat [i], non fuerit electio de præ-

d *Mortis.* iste casus semper excipitur. sic xvij. q. iiij. si quis suadente. & supra de offic. ordinar. pastoralis. ij. respon.
e *Potiantur.* olim etiam Romani specialia habebant priuilegia. Vnde Paulus aduersus iniuriosos, se Romanum ciuē testabatur. Actuum xxij. x. distinct. si in adiutorium.
Glossa sequēs soluit contrarium.
f *Excludat.* sicut ergo ciuis Romanus senator illius ciuitatis esse potest: sic & prætor. C. de offic. præto. l. ij. {Facit. l. iij. C. de incol. lib. x.} aliàs non potest quis præsidere vel assidere in ꝓuincia vel ciuitate sua sine principis licentia. C. de cri. sacri. l. vlti. ff. ex quibus cau. ma. l. hi qui. & l. seq. &. C. de asses. l. in consiliarijs. ADDITIO. Et. ff. e. l. si eadem. dixit Ioā. Mon. ꝙ caro & sanguis hoc reuelauerunt cōditori huius canonis qui fuit Romanus. Ioan. And.

** de Anchara. latè disputat de gestu tyrānorum circa statuta, iudicia, contractus, testimenta, & dicit hic Philip. post Pet. quāuis tales tolerētur à subditis, gesta per eos non valent. Fōt.*

Glossa seq. diuidit, & dicit quid declaret. & vnde sumitur.

Qvanquam. [a] Diuiditur in duas partes principales. Prima loquitur de ecclesijs episcopalibus. Secunda ibi, Secus. de inferioribus Do. Emanauit ad declarationem eorum quæ notat Ber. supra eod. bonæ. j. in vlti. glos. & moderni suprà eodem, cum in cunctis. & cap. ne pro defectu. vt infrà clarius dicam. Et primum dictum huius decret. fuit sumptum ex decretali Alexan. dilecti. in fin. de qua facta fuit mentio supra eod. lib. quamuis. ADDITIO. de quo conquerebatur Hostien. j. de supplen. negligen. præla. ca. Romana. vt ibi dicam super ver. eorum. in fi. Ioannes Andreæ.

a Ad casum casisti⁹ scias quod testis deponēs de negligentia debet addere rationem s. lapsum termini, & sciētiam quòd nullum fuit impedimentū. sic probatur negligentia, secūdū Anchar. faciunt no. Innocen. c. causam supra de testi. Fonta.

CASVS. Vacante ecclesia Pictauensi, vel alia cathedrali, vel metropolitana ecclesia omnes canonici peccauerunt in materia: quia scienter indignum elegerunt: vel scienter omnes peccauerunt in forma. certum est quòd in primo casu sunt priuati ipso facto potestate eligendi pro illa vice. in secundo verò casu non sunt priuati ipso facto potestate eligendi pro illa vice: sed veniunt priuandi per sententiam. ponamus quòd fuerunt priuati potestate eligendi pro illa vice: quæritur quis habebit prouidere illi ecclesiæ de prælato: vtrum Papa vel superior immediatus? Respondet quòd licet propter negligentiam canonicorum immediatus superior posset illi ecclesiæ prouidere: tamen in casu delicti in prædictis casibus potestas prouidendi deuoluitur ad solum Papam. Quid in alijs ecclesijs inferioribus: puta monachi sancti Cypriani scienter peccauerūt in materia vel in forma: vtrum superior immediatus, scilicet episcopus Pictauensis, habebit prouidere ipsi abbatiæ sancti Cypriani? Respondet quòd in ecclesijs inferioribus in casibus prædictis prouisio spectat ad proximum superiorem. & sic istud ca. non immutat aliquid de iure antiquo, nisi in ecclesijs cathedralibus & metropolitanis.

Nota primò illud ad quod allegatur prin. huius capi. videlicet, nos non debemus dicere ius antiquum esse correctum, nisi in casibus in quibus reperitur expresse correctum. concordat. l. precipimus. in fine. C. de appellat. ideo licet in cap. ne pro defectu. eo. tit. in antiquis comparentur ecclesia cathedralis & regularis, & per hoc capitulum sit recessum a cathedralibus ecclesijs: non tamen per hoc est recessum ab Ecclesijs regularibus. Nota insuper principalem effectum ad quē emanauit præsens capitulū, videlicet ꝙ si canonici ecclesię cathedralis vel metropolitanæ peccauerunt in materia, sunt priuati ipso facto potestate eligendi pro illa vice. si in forma: per sententiam: & potestas prouidēdi deuoluitur ad Papam. Nam res de facili reuertitur ad suam naturā. Vnde in principio ecclesiæ solus Papa conferebat episcopatus & alias dignitates maiores: & episcopi conferebāt omnia alia inferiora beneficia. postea illud fuit immutatum, & fuit ordinatum quòd canonici eligerēt episcopum vel prælatum superiorem. Ita similiter in alijs inferioribus ecclesijs collegatis clerici similiter haberēt electionem. Item si essent alia beneficia, & aliqui ea fundarent, ꝙ ipsi haberent ius patronatus in illis beneficijs: & ad illa possent clericos præsentare. ideo si canonici ecclesiæ cathedralis, vel metropolitanæ, quibus facta fuit illa gratia, delinquant: potestas reuertitur ad Papam. Nota vlterius quòd licet in capit. ne pro defectu. alleg. ecclesiæ cathedrales & regulares æquiparentur, quia in vtraque est electio facienda intra tres menses, tamen disconueniunt. Nam in cathedralibus ecclesijs si peccatum fuerit in materia vel forma, fit deuolutio ad Papam: in alijs autem ecclesijs inferioribus fit deuolutio ad proximum superiorem.

† Nota quòd pœna imposita per s⁹ in casu negligentiæ, non includit casum delicti: & sic non parificatur negligentia & delictū.

g *A iure.* suprà eod. ne pro defectu.
h *Cathedrali.* & idem in hoc casu statutum est de regularibus: vt ibi: & de inferioribus omnibus: suprà de concessione præbendæ, capitulo secundo. sed licet quo ad casum negligentiæ sint hæc paria, non tamen quo ad alios casus: vt. j. in fine patebit. ADDITIO. Vt dixi. s. eod. in antiquis, quia propter: in glossa secunda. Ioan. And.
i *Spectat.* quocunque modo, siue iure communi, siue priuilegio, vel præscripta cōsuetudine, supra eod. cum ecclesia. de causa posses. cum ecclesia. cum similibus. in antiq.

Tempus.

lato intra tempus [a] debitum celebrata, eligendi † potestas ad superiorem proximū deuoluatur: hoc tamen non est ad casum alium [b] extendendum. Igitur si electores in huiusmodi ecclesia vel ipso iure cum eligunt [c] scienter [d] indignum [e], vel per sententiā cum formam traditam in generali concilio [f] non obseruant, eligendi potestate priuentur: nō ad dictum [g] superiorem, sed ad Romanum pontificem potestas [h] eadem deuoluetur [i]. Secus [k] autem in inferioribus [l] ecclesijs est censendum.

Idem.

Constitutioni, vt circa. non satisfecit appellans qui disiunctiue iurauit se credere opposita esse vera, vel quæ sufficere deberent ex eis. Ioan. Andr.

CAPITVLVM XIX.

a *Tempus debitum.* Trium mensium. l. distin. postquam. supra eodem, ne pro defectu. saluo eo quod dicitur infra de præbendis capitulo secundo & tertio. ADDITIO. Dic vt ibi in glos. ij. Ioan. And.
Glos. seq. dat tria similia.
b *Alium.* à casu negligentię: & sic aliud est esse in negligentia, aliud in dolo. ꝓbatur idem infra eodem. si compromissarius. sicut & aliud est remitti in vno quàm in alio. ff. de ijs qui notan. infam. l. j. & secunda. ad idē. ff. de suspec. tut. l. hæ. enim. s. eod. titu. super eo. in antiq.
c *Eligunt.* hoc intellige siue simul & semel eligant, siue separatim. in antiq. s. eo. tit. bonæ. j. licet quidam olim dixerint cōtra. scilicet Lau. sed hoc est tenendum: vt ibi no. in vlti. glos. & idem ibi not. moderni omnes.
d *Scienter.* secus si ignoranter: quia tunc ad eos rediret electio: & à die cessationis tempus integrum haberent: vt. j. e. si electio.
e *Indignum.* supra eod. cum in cunctis. in antiquis.
f *Generali concilio.* s. eod. quia propter. & idem dico in alijs casibus quibus priuati sunt, vel priuantur. s. eo. quicquid. & supra. eod. lib. & tit. cap. ij.
g *Dictum superiorem.* scilicet proximum.
h *Potestas.* eligēdi vel prouidēdi in ipsa cathedrali ecclesia.
Glos. seq. primo ponit antiquam & nouam opi. Bern. secundo contra nouam allegat. tertio illam fortificat per simile. quarto illam probat per originariam huius iuris causam. quinto quærit & soluit.

† Not. ar. quòd ille ad quem deuoluitur potestas eligendi propter negligentiā inferiorum debet procedere per viā electionis, & non per viā prouisionis: quia tex. hic dicit, eligendi potestas, de quo aliquid gl. s. e. tit. & lib. c. j. & supra ne ꝓ defectu. vbi. per Io. An. Do.

i *Deuoluetur.* vt plene scias hanc materiam & huius iuris originem: scire debes quòd Bern. in quadam sua antiqua glos. quam hodie non habemus, per decre. supra eod. ne pro defectu. not. supra eod. bonæ. j. in vlt. glos. quòd quando canonici eligebant scienter indignū in cathedrali ecclesia, quòd eligendi potestas ad superiorem proximum deuoluebatur. Respondens ad decre. bonę. quod ibi non erat alius superior quàm papa: sed postmodum cancellata illa glossa in sui additione quam ibi posuit, dixit contra, & opinio eius hic approbatur. dixit enim quòd quia in decre. cum in cunctis. papa in inferioribus expressit ad quos eligendi potestas deuoluatur: & in cathedralibus tacuit: dedit intelligere quod ad ipsum in prædictis ecclesijs eo casu potestas deuolui deberet. & hoc ibi tenet Gof. & Vin. In contrarium videbatur: quia quasi paria videntur nō eligere intra debitum tempus, vel non eligere idoneum. ad hoc de transla. inter corporalia. & ibi vide concor. in versi. sed neque. & de cle. non resi. tuæ. in gl. ij. sed si illi non elegissent, ad illum superiorem deuolueretur potestas: ergo &c. & super hoc vide quod not. Inn. supra de conces. præben. cum nostris [a]. Sed vt supra dixi. & infra patebit: aliud in vno, aliud in alio: & merito. Nam dicit lex quòd si quis negligens fuerit in petenda bonorum possessione intra centum dies, locum facit sequenti in gradu. ff. de succes. edic. l. j. §. decretalis &. §. quod dicimus. Si autem propter crimen vel indignitatem, bonorum possessionem amittit: applicatur fisco, non sequenti in gradu. ff. de ijs quibus vt indig. l. Claudius. & l. mulierem. & C. eo. tit. l. hæreditas. Sicut ergo succedit fiscus propter delictum vel indignitatem, non propter negligentiam: sic & curia in primo casu, non in secundo succedat. Vt igitur huius iuris originalem scias veritatem, scire debes, scilicet de antiquo iure & dispositione ecclesiæ potestates cōferendi episcopat⁹ ad papam pertinere. xxij. dist. cap. j. conferendi autem inferiores ecclesias ad episcopos. Sed hæc regula fallit in casibus qui postmodum à iure fuerunt expressi. Voluerunt enim iura ꝙ in cathedralibus sibi eligerent canonici. s. eo. cum ecclesia. in inferioribus etiam collegiatis canonici. xxj. q. vlt. cōgregatio. s. eo. ca. j. & statuta fuerunt eis tempora. s. ne pro defectu. & de conces. præben. cap. ij. l. dist. postquam. Scias tamen quod primò emanauit constitutio illa, nulla. de conces. præbend. q̃ decre. illa, ne pro defectu. Olim ergo etiam post decreta. nulla. si canonici cathedralis ecclesiæ non eligebant episcopum debito tempore, deuoluebatur etiam in hoc casu negligentiæ potestas ad papam: vt. s. de conces. præben. dilectus. sed postmodum statutum fuit ꝙ in illo casu, scilicet negligētiæ, bene deuoluatur ad superiorem proximum: vt in ca. ne pro defectu. in hoc ergo casu seruabimus illud ius: sed ad alios non extendimus: vt hic vides. sed antiquo iuri stabimus. Refert tamen Compost. pluries suis tēporibus tractatū fuisse per papam: ꝙ hæc potestas archiepiscopis conferretur etiā in his casibus: sed finaliter deliberatio in contrarium resedit: vt hic vides. Et fuit ratio: quia prompti essent archiepiscopi in cassandis electionibus, vt prouisionum potestas rediret ad eos. Fuerat etiā olim ista opinio Vin. s. eo. innotuit. & sequuntur eam Inno. & Host. in decre. cum in cūctis. & sic seruabat curia ante illam constitutionē. & semper intelligas hæc vera, cū omnes scienter eligunt indignum, siue simul & semel, siue separatim: vt. s. dixi. Si autem aliqui eligunt, tunc deuoluitur potestas eligendi ad alios ipso iure: vel per sententiam cum peccāt in formam, vt in decret. quia propter. facit. s. eo. ca. ij. Sed pone: pars eligentium peccauit eligendo scienter indignum: remansit ergo iurisdictio in alios: illi non elegerunt intra tempus debitum: quid erit in casu isto, nunquid deuoluetur electio ad archiepiscopum vel ad Papam? Dico secundum Ber. & Compost. qui hoc no. s. e. cum Vintonien. cum pars non peccans fungatur vice capituli: vt ibi. & s. eo. dudum. si capitulum negligat, ad superiorem deuoluitur electio per ca. ne pro defectu. sic & hic, cum finalis culpa fuerit negligentia. ADDITIO. Et finis est ponderandus: de no. ope. nunc. cap. ij. in fi. Ioan. And.

a Et ibi scripsi super verbo. possidebat. Tenet tamē ibi quòd dummodo talem elegerint in quem cadere possit ius dignitatis qualem dicit esse homicidā, non dicerentur negligentes. secus si talē elegissent in quē tale ius non cadit. exemplificat de omnino illiterato, muliere, vel infāte. ibi vide. Io. Andr.

Glos. seq. literam declarat, & rationem reddit. signat contrarium: & soluit.
k *Secus.* in hoc secus: quia in inferioribus vtroque casu deuoluitur ad superiorem. & est eadē ratio quam supra dixi. ad episcopum enim ex dispositione antiqua pertinebat ecclesiarum suæ diœcesis dispositio. redit ergo res ad suam naturam. xxxv. dis. ab exordio. {Et si vacat etiam cathedralis, dicit Io. Mo. tenendum quod habetur. j. ne sede va. ca. vno. Io. Andr.} Nota ergo ꝙ pœna decre. cum in cunctis. habet locum in inferioribus dignitatibus ab episcopatib⁹. & est expressum. s. eo. dudum. j. Contra. j. e. si compromissarius. §. huiusmodi. Sol. ibi loquitur de pœna illa suspēsionis à beneficijs per triennium, quæ non habet locū nisi in episcoporum & superiorū electionibus. de qua loquitur decre. cū in cunctis. §. clerici sanè. sed hic loquitur de alia pœna scilicet priuationis potestate eligēdi. de qua loquitur ipsa decr. cum in cunctis. in fin. Sed cum pœna suspēsionis à beneficijs ibi repetita nō sit: in illis locū non habebit: vt in cōtrario dicitur.

Pœna ca. cum in cunctis. contra eligentes scienter indignum an habeat locum in inferioribus dignitatibus.

Glo. seq. ponit cōtrariam obseruantiā curiæ, cui respōdet.
l *In inferioribus.* quibuscunq; ab episcopatibus etiā in regularibus: olim tamē curia seruabat contrariū interdum in regularibus. quia cum decre. illa, ne pro defectu. æquipararet cathedrales & regulares, sicut in cathedralibus supra dictū est: ita videbatur in regularibus dicendū: sed nō est ita: nec habet locū ratio reddita. s. proxi. respōso: quia sufficit non denegari diœcesano hāc potestatem, cū in sua diœcesi omnia possit: quod nō est in archiepiscopis. { In quibus satis est id eis nō cōcessum. j. de supplen. negli. præla. Romana. cū suis cōcor.} Et super hoc vide Cōpo. s. eod. ne pro defectu. ad fi. Approbatur autē hic gl. Io. & Hugo. xvij. q. ij. c. j. qui ibi no. ꝙ episcopus aliū instituet in abbatem, cū monachi indignū eligunt. & quod not. ipse Ber. in prædicta decre. bonæ. in vlti. glo. & de excep. significauerunt. in. j. glos. Ioan. And.
Glos. seq. diuidit, & dicit vnde sumpta.

Is *qui.*} Primò soluit casum dubium. Secundò rationē subdit: ibi, cum non. Io. And. Ortum habuit hæc decre. ex gl. Gar. posita. s. e. vt circa. super ver. probare. & gl. Guil. ibidem posita super verbo, se posse. & hic ipsorum approbatur opi. Ioan. An. ADDITIO. Dicit Archi. ꝙ in cōcilio Bituricen. idem fuerat interlocutus Innoc. v. Ioan. Mo. dicit de quarto. Ioan. Andr. CASVS. Dictum fuit in cap. vt circa supra. e. titu. in anti. quod appellans ne aliquis eligatur, postuletur, aut prouideatur: debet exprimere in sua appellatione omnia vitia quę opponit tam contra formam electionis vel postulationis quàm contra personam electi, postulati, vel prouisi. Item quòd debet ipse appellans iurare quòd omnia obiecta per ipsum credit esse vera, & se ea posse ꝓbare. Sed ponamus ꝙ ipse appellans à prouisione, electione, vel postulatione iurauit sub hac forma, ꝙ ipse credit omnia ꝓposita in instrumēto appellationis, vel aliqua ex eis quæ debebūt sufficere ad repellendū electū, postulatū, vel ꝓuisum, esse vera:

vtrum per istam formã sit satisfactũ illi constitutioni, vt circa? Respondet ꝙ non: imò debet simpliciter iurare ꝙ omnia quæ opposuit in formam electionis, vel personã electi, postulati, vel prouisi, credit esse vera: & ea se posse probare. aliàs sua appellatio nõ valet: nec potest impedire confirmationem electionis.

Is qui cõtra electionis formam vel electi[a] personam aliqua obijciens[b] ad sedẽ apostolicã[c] appellauit, corporali † à se prestito iuramento, quòd illa quæ in appellatione sua expresserat, vel ea quæ de ipsis deberẽt sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: non est † super obiectis vel expressis huiusmodi audiendus[d]: Cum non simpliciter[e] sicuti tenebatur iuxta cõstitutionem felicis recordationis Gregorij papæ x. prędecessoris nostri editã in concilio generali Lugdunensi[f], iurauerit expressa eadem seu obiecta se credere vera esse: & se[g] posse probare, sed indeterminate illa, vel ea[h] quę deberent sufficere de eisdem[i].

Idem.

Not. primò ꝙ appellans in causa electionis ad apostolicam sedem: obijciendo aliqua in formam electionis & personam electi, postulati, vel prouisi: debet iurare expresse quod omnia per eum obiecta credit esse vera: & se posse probare. No. vlterius quòd si appellans ab electione, postulatione, vel prouisione, iurauerit omnia per eum posita in instrumento appellationis se credere esse vera, & posse ꝓbare: vel aliqua ex ijs quæ tamen sufficiẽt ad electum, postulatum, vel prouisum repellendum: non est per hoc satisfactum formæ substãtiali appellationis, de qua in ca. vt circa. ideo non est admittendus ad prosequendum suam appellationem. Heli. Reg.

† No. argu. quòd nõ sufficit præstare iuramentum, nisi corporaliter tãgatur scriptura: de quo aliquid per gloss. s. e. tit. & lib. vt circa. & glo. in cle. j. de hære.

† Not. quòd vbi ius dat certam formam excipiendi, ille qui non seruat, repellitur à potestate probãdi exceptionem. ad hoc j. de excep. pia. Et sic excipiẽs inepte succũbit sicut agens inepte. de iudi. exa minata. vide de cle. si. de appell. Do.

a Vel electi.[a] Ergo intelligo idem de postulato, vel eo in cuius personam facta est prouisio: cum decre. illa, vt circa. hæc omnia æquiparet. vnde quod in vno dicitur, intelligatur in alijs repetitum. & idem etiam intelligas de eligendo si contra certam personam appelletur. j. cap. proximo.

b Obijciens. exempla de ijs quæ obijci possunt dixi supra. eod. vt circa.

c Ad sedem apostolicam. ista litera videtur facere pro Guil. qui not. in decre. vt circa. ꝙ decre. ipsa non habet locum nisi in appellationibus interpositis ad papam: sed contrariũ credo: vt ibi dixi, secundum Gar. cum decre. illa indistinctè loquatur. ADDITIO. Pluries meditatus sum ꝙ forsan compositores huius libri in his opinionibus discordabant: certis volentibus & alijs nolentibus apostolicam sedem exprimere. Et ideo non fecerunt de ijs quatuor capitulis declarãtibus decre. vt circa. vnicam decre. diuisam per. §. sicut fecerunt de decr. commissa. j. e. quæ declarat decr. licet canon.

a Ex hac gl. no. Phil. quòd noua dispositio iuris antiqui declaratoria habet locum in casu quo ius antiquũ. Font.

Ponit opin. reprobatã.

d Audiendus. Not. ꝙ ista decre. declarat quæ sit pœna non seruantis constitutionem illam, vt circa. s. ꝙ non valet appellatio. dicebant enim quidam ꝙ illa erat pœna non iurantis, quòd super non expressis non audiretur, super expressis vero bene: per illum ver. alioquin. qui est ibi. sed hoc est falsum: vt hic patet: quia nõ iurans, vel iurans alio modo quàm debuerit, non auditur etiam super expressis. & ille ver. alioquin. exponi debet vt ibi dixi.

b Ex hac gl. Philipp. infert quòd clausula, nõ se adstringens. nõ releuat vbi mandatur simpliciter respondere. Font.

e Simpliciter. No. non recedendum à verbis legis. vj. quæst. iij. scriptum. de deci. ad audiẽtiam. ff. de exer. ac. l. j. §. si is qui nauem. ff. de leg. iij. non aliter.

f Lugdunensi supra eod. titu. & lib. vt circa.

g Et se. repete credere. constitutio enim illa non veritatem quærit, sed calumniam excludit: vt ibi dixi in glos. si autem. ADDITIO. Licet quandoque credere ponatur pro scire. de re iudi. cum olim: versi. post hoc. Ioan. Andr.

Obijcit, & soluit.

h Illa vel ea. Sed cõtra si duo proponuntur etiam copulatiue quæ ad vnum finem tendunt: sufficit alterum probari. s. de iudi. exhibita. nisi superflua probatione se oneraret, adstringẽs se ad vtrunque probandũ supra de proba. licet. ff. de ꝓba. circa. & secundũ hoc etiã copulatiua dissoluitur in disiunctiuã. ff. de verb. sign. sæpe. xvj. q. iij. placuit. Idẽ est ergo proponere copulatiue vel disiũctiue: cum vtrobiq; sufficiat alterũ probari: vt per prædicta iura probatur. & s. de rescrip. inter cæteras. Respondeo: obiectio supradicta vera est: quia quo ad probationem bene sufficit alterum: sed non quo ad obiecta. noluit enim illa constitutio probationibus prouidere: sed obiectionibus. s. quòd nihil calũniose opponeretur: & ideo voluit quòd simpliciter super omnibus iuraretur[b]. si enim iurat vera esse quæ ad victoriã sufficiãt: iã istud iuramentũ omniũ obiectorũ malitiam non excludit: imò ex decẽ obiectis si vnicũ quod sufficeret esset verũ, reliqua falsa: satisfactũ esset illi iuramẽto. & concor. j: eo. vt quis duas.

c Vbi dixit Nico. sic interlocutũ in causa Frisicen. Idem dicit hic Io. Mo. et Cle. vbi dicit ꝙ pronunciatio ista fuit facta secundo anno põtificatus, anno Domini M. cclxxix. Viterbij.

i De eisdem. scilicet expressis vel obiectis in appellatione.

Qui contra.} Ponit casum quo declarat constitutionẽ, v. circa. & eius pœnã locũ habere. Secũda ibi, alioquin Io. An. Decr. ista tracta fuit de gl. Gar. posita in decr. vt circa. super verb. appellari[c]. Et Guil. super ver. facta & approbatur hic ipsorũ opinio. ADDITIO. Ipse tamen Guil. declarat formã contrariã in Spe. de appel. §. restat. in princ. Ioan. And.

Qui contra certam personam ne eligat appellat, constitutionem, vt circa, seruare tenetur. Ioan. And.

CAPITVLVM XX.

Qui contra certam[k] & nominatã[l] † personam ne ab alijs eligatur[m], ad sedẽ apostolicam[n] antequam fiat electio[o], duxerit appellandũ: debet per omnia in appellando seruare formã constitutionis felicis recordationis Gregorij papæ x. prædecessoris nostri (vt † circa[p]) editæ in concilio Lugdunensi, ac si electione iã facta[q] eum contingeret appellare.

Istud emanauit ad declarationem. ca. vt circa. s. eo. CASVS. Dictũ fuit in d. ca. vt circa. quòd appellans in causa electionis ad papam, debet in appellatione sua inserere omnia quæ intendit obijcere contra formam electionis & personam electi. Sed vtrum istud sit verũ indistinctè: etiã si interponat appellationem cõtra incertam personã? Respõdet ꝙ non: imò si appellat contra incertã personam, non tenetur exprimere aliquos defectus: puta si dico, appello ne eligatis excõmunicatum maiori excõmunicatione, quia tũc ignorat electũ. sed quãdo appellat ne talis eligatur, debet omnia in appellatiõe sua inserere quæ intendit opponere cõtra formam electionis, & personã electi: & iurare ꝙ credit illa esse vera, & se posse probare: vt dictũ est in. d. c. vt circa. & c. proxi. supra eo. No. primò iũcta glos. ꝙ cum appellatur contra personã incertã, ne persona incerta eligatur: appellans nõ tenetur seruare. c. vt circa supra eo. quia nõ tenetur aliquos defectus exprimere: sed postea electione secuta tenebitur illos exprimere: sed non in appellatione sua. Nota insuper quòd licet. cap. vt circa. loquatur in appellato electione secuta: tamen etiam habet locum quando appellatur ab electione facienda.

† Not. arg. quòd potest dici persona certa, licet suo nomine non nominetur. ad hoc de testi. licet ex quadam.

† Not. arg. quòd allegãti aliud statutũ, sufficit quòd alleget principium ipsius absque eo quòd totum extensum producat. ad hoc. s. e. proxi. Do.

Nota quòd electionis pronunciatio debet fieri per vnũ: licet ipse actus eligẽdi fiat per plures. siue procedatur via compromissi, siue scrutinij. Do.

k Certam. ergo secus si contra incertam: puta ne fiat electio nisi canonica supra: e. cũ nobis. vel ne fiat cõtra tenorẽ priuilegiorũ ecclesię supra. c. cõsiderauimus. vel ne fiat de aliquo excõmunicato, vel homicida, vel his similia. { Puta ne fiat nisi duplici voce appellanti concessa. de re iudi. cum olim. in princ. } tunc enim nõ habet locũ constitutio. & ratio per se patet. si enim ante electionẽ & contra incertam personã appello: per te vides quòd cõtra formam electionis nihil obijcere vel exprimere possum: cũ adhuc non sit facta: & nõ est & c. s. de despõ. impu. ad dissoluendũ. Idẽ in personã. cũ enim nullam exprimã personã. quæ cõtra illã possum exprimere?

Notat à cõtrario, & rationem reddit.

l Nominatam. intelligo hoc, siue sit proprio nomine: puta ne paganus de Mutina. vel appellatiuo, puta ne filius P. vel ne archidiaconus, vel ne primicerius, vel his simile: vel alia certa circum locutio. ad hoc. ff. de rebus credi. l. certum supra de testi. licet ex quadam. ADDITIO. Fa. j. de sen. excom. constitutionem. & quod ibi no. Ioan. And.

Glossa seq. quærit & soluit.

m Eligatur. vel postuletur. de prouisione nõ erat dubitatio: quia expressum erat in dec. vt circa. vt iam dicã. Quid si appello ne ad electiouẽ admittatur? Eodẽ modo credo distinguendum vtrũ contra incertã: puta ne aliqui excõmunicati, irregulares & c. & tunc nõ tenear: aut contra certam: & tunc tenear constitutionẽ ipsam seruare, per hanc decret.

Appellans ne certa persona ad electionem admittatur an teneatur seruare constitutionem vt circa.

n Ad sedem apostolicam. repete quæ dixi supra c. proxi.

Glossa seq. recitetur per quæstionem.

o Fiat electio. dubitationis causa fuit, quia in decre. vt circa. dicebatur quando appellatur contra electum, sed hic nõ appellatur contra electum, sed contra eligendum: & sic nõ videtur habere locum constitutio. sed secus est vt hic vides: & sic dicebamus olim per illam literam quæ ibi est, prouisio facienda vel facta: quia sicut in facienda prouisione seruanda erat forma in appellatione: sic & in facienda electione: cum illud capitulum illa parificet. ad idem supra eo. tit. & lib. ca. j. & ca. si forte. j. eod. si postquam.

p Vt circa. supra eod. tit. ADDITIO. Et quia text. nominat decre. facit secundum Archi. quòd nomen canonis exprimendum sit in exceptione excõmunicationis. de quo dicam j. de excep. pia. super glos. hoc ideo. Ioan. And.

Glossa seq. soluit quæstionem.

q Facta. scias quòd ita intelligebãt curiales decre. illã: cum eadem

eadem ratio sit vtrobique. Et nota quòd sicut hæc decre. determinat dec. vt circa. ita dico & determinari decret. s. e. c. j. nam licet ibi dicatur electionem, postulationem, vel prouisionem factam seruata istius distinctione: idem dicam in facienda per hanc decret. vt ibi etiam dixi. Et sic seruat curia. & facit quod not. Guil. in decret. vt circa. in gloss. not. ergo.

a Pœna. vt non valeat appellatio: nec audiatur etiam super expressis. s. ca. proxi.

Alioquin non obseruans, pœnæ[a] constitutionis eiusdẽ se nouerit subiacere. Idem.

Si compromissum est in plures vt eligant: per vnum facienda est electionis pronunciatio, sicut quãdo proceditur per formam scrutinij. aliter electio facta non tenet. Ioan. Andr.

Sicut cum.} Primò ponit simile, per quod casum decidit. Secundò ponit simile: ibi, quamuis. Tertiò decernit: ibi, alioquin. Ioan. Andreæ. Ortum autẽ habuit hæc decret. ex ijs quæ not. per Innoc. Host. & Comp. s. eo. quia propter. & c. in Genesi. vt. j. patebit. Ioan. Andr.

CAPITVLVM XXI.

Sicut cum per formã[b] scrutinij ad electionẽ proceditur, est per vnum[c] pronunciãda & facienda cõmunis[d] electio secundũ canonica instituta[e]: sic & per vnum debet fieri[f], cũ per formã proceditur cõpromissi[g]. Quanuis in arbitris compromissarijs lex † humana[h] innuat, ꝙ ab eis omnibus sit pronunciatio faciẽda: alioquin à pluribus compromissarijs facta simul electio, eo ipso viribus non subsistat[i].

Idem.

Decret. supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus ecclesijs & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Ioan. Andr.

CAPITVLVM XXII.

Statutũ[k] felicis recordationis Greg. x. papę prede-

Primò pro intellectu huius. cap. est præsupponendum in quibus electionibus debet seruari forma. c. quia propter. eo. tit. in an. videlicet quando per formam scrutinij proceditur: nam tunc requiritur quòd fiat publicatio scrutinij, & fiat collatio zeli ad zelum, meriti ad meritum, numeri ad numerum. postea si appareat in quo maior pars consensit: quòd ille eligatur simpliciter per vnum ex scrutatoribus: dicendo, ego talem eligo qui fuit nominatus in scrutinio. Et illa forma seruatur in episcopatibus, abbatijs, & electionibus aliorum prælatorum quorum morte ecclesia dicitur esse viduata: sed in alijs inferioribus beneficijs non est opus quòd illa forma seruetur. CASVS. Vacante ecclesia Pict. canonici illius ecclesiæ conuenerunt in vnum, tractaturi de electione futuri prælati: qui canonici cum non possent venire ad concordiam, compromiserunt in aliquos: qui compromissarij conuenerunt in vnum, & plures eorum conuenerunt in Titium: puta cum essent quinque compromissarij, tres conuenerunt in Titium. vtrum vnus istorum compromissariorum debeat nomine omnium facere electionem per verba singularis numeri, videlicet quòd dicat: ego nomine meo & nomine talium compromissariorum talem eligo. vt in forma scrutinij dicitur, quòd nominatus in scrutinio à maiori parte debet eligi per vnum: vt dicto ca. quia propter. alleg. Respondet Romanus pontifex quòd sic.

Glos. seq. reci. per. q. in quibus electionibus & c.

b Formam. No. quòd ista decre. locum habet in ijs electionibus in quibus debet seruari forma decre. quia propter. Et secundum Ber. qui hoc ibi no. in prima glo[a] & Innocen. & Compost. in prima glos. decre. illa locum habet in electionibus episcoporum vel inferiorum prælatorum qui præsunt collegio: & per quorum mortem ecclesia dicitur viduata, in alijs non. Host. autem[b] illam intellexit etiam in quocunque beneficio, vel canonia, cuius electio ad plures vt ad collegiũ pertinet: vt ibi not. circa prin. primos sequor. secundum hoc ergo dicimus hoc quod hic dicitur de cõmuni pronunciatione, habere locum in ijs in quibus seruanda est prædicta forma. In canonijs vero vel beneficijs alijs secus: quia ibi sufficient singulares consensus: quod verum est si illi sunt capitulum, si consensus præstent in capitulo. aliàs secus secundũ Ber. qui hoc notat in decre. in Genesi. in glos. super verb. cõmuniter. & ibi etiam de hoc per Inno. & Host. ADDITIO. Faciunt etiam nota. s. in an. de const. cum omnes. in fi. primæ glos. concordat quod scripsi in decr. in Genesi. in glos. quãuis. facit quod not. lxiij. di. ca. j. ij. q. vj. c. ei qui. §. nominationes. quæ est lex. C. de appell. & iij. q. ix. nihilominus. xij. q. ij. fine. & c. episcopus. §. qui manumittitur. s. e. ecclesia. ij. & . ca. bonæ. & c. cum dilectus. ff. quod cuiusque vni. no. l. nulli. & . l. plane. & de reg. iur. aliud. & . §. refertur. C. de præd. curia. l. vlti. ad fi. de decur. l. iij. in princi. de lega. l. penul. & vlti. lib. x. & de venden. re. ci. l. fi. lib. xj. Ioan. And.

a Et adde quod ibi dixi in fi. vbi videas. Ioã. Andr.

b Gui' opi. hic placet Archi potissime per decre. i. s. eod. li. & tit. & decre. vt circa. quæ nil facit. Ad decre. i. respon. vt ibi dixi super versi. in formam.

Glos. seq. ponit opi. quã reprobat. secundo quęrit & soluit.

c Per vnum. quod ergo dicit decret. quia propter. vt is collatione habita eligatur, intelligitur per iura postmodũ subsecuta per vnũ omniũ vice. Notabat tamẽ ibi Host. quòd licet hoc seruaret curia: tamen satis erat si omniũ vno ore sermo procederet. ad hoc. C. de episc. & cleri. l. quoniã venerabilis. ibi, ab omnibus vno ore dãnaretur & c. nec obstat secundum id decre. in Genesi quia ibi singulariter nõ vno ore communiter elegerãt. sed hoc est falsum, vt hic vides. Et quod dicit vnum, si quæratur per quem, dic per eum qui habet primam vocem, vel eum cui capitulum commiserit. sed si capitulum, vel illi qui consenserunt, non committant hoc expresse alicui: vnus præsentibus alijs facta collatione eligat vice capituli, vel consentientium: & satis est, quia ratihabitio & taciturnitas mandato comparãtur, saltem in re appetibili & meritoria, sicut est ꝙ per electionem canonicam ꝓuideatur ecclesiæ. ff. mãda. quod si fideiussor. & . C. mãda. si fideiussor. & secus in onerosa, vbi requiritur expressus consensus. ff. de procu. filius. §. inuitum. secundum Inno. qui hoc not. in decret. in Genesi. & Cõpostel. in dec. quia propter. ADDITIO. Et refert Bon. quod Inno. ita sentẽtiauit. & vide quod post ipsum Inn. scripsi de maio. & obe. c. j. in glos. per hæc. & ꝙ dicit Guil. in Spe. e. tit. §. j. ver. publicatione. & quod ibi dicã. Ioan. And.

Electio cõmunis per quem debet fieri.

Taciturnitas in qua re mandato cõparatur.

† Not. arg. pro & contra, quòd leges ciuiles possunt allegari in foro canonico. de quo supra de no. oper. nu. c. I. et 2. Dom.

d Communis. sed nonne sufficiunt singulares consensus. ff. de serui. rusti. prædi. per fundum. ff. communia prædi. receptum. ff. de aqua plu. arcen. l. si autem? Sol. leges istæ loquuntur de actu qui diuisionem recipit: nec est ibi communio collegiatorum, sed singularium. quod dic vt no. supra de cõstit. in anti. cum omnes. Sed hic de negotio loquitur quod diuisionem, transmutationem, vel omissionem non recipit. & ideo secus. ff. de verb. obli. l. ij.

Obijcit & soluit.

e Instituta. supra eo. titu. in Genesi.

f Debet fieri. & ꝓnunciari cõmunis electio: vt dictum est. s.

g Compromissi & vtrobiq; facienda est per verba singularis numeri: vt infra de re iu. cum ab vno. { Et hoc tenet ibi Archi. quod not. in glos. fin. de episcopo qui locutus est in plurali. & ibi cõpetentius ponitur. Dicebat decre. quia propter. qui vice omnium ecclesiæ viduatæ prouideant: vnde videbatur ꝙ omnes haberent prouidere: quod verum est: sed vnus omnium vice pronunciare, & electionem facere debet: vt hic. Vnde dicit hic Archi. ꝙ cõpromissarius pronuncians potest vti verbo eligo, & verbo ꝓuideo. Ad primũ supra. eo. cum dilectus. & . ca. cum in veteri. de sorti. ecclesia. Ad secundũ decre. ipsa quia propter. & supra. eo. causam quæ. Io. And.

h Lex humana. ff. de arbi. l. item si vnus. §. item si plures. vbi dicitur quòd aut omnes sententiam dicant, aut nullus. tamen secundum nos vnus alijs præsentibus & mandantibus sententiam per verba tamen pluralis numeri poterit recitare: & idem in pluribus iudicibus. j. de re iud. cum ab vno. & etiam no. ff. de arbi. l. sicuti.

i Subsistat. ratio: quia tot videntur electiones, quot sunt numero eligentes. vt not. supra eo. in Genesi.

Statutum.} Primò ponit ius antiquum. Secundò declarationis motiuum: ibi, quid cum. Tertiò declarat: ibi, declaramus. Ioan. And. Et nota ꝙ decre. cum in cunctis. ponebat de dignitatibus & beneficijs curatis & parochialibus ecclesijs. decre. ergo licet canon. solum de parochialibus dicens ecclesijs, ad dignitates extendi non debuit: præcipue cum constitutio sit pœnalis: vt sequitur. Ioan. And.

Canon pœnalis nõ debet extẽdi vltra suos terminos. CASVS. Dictũ fuit in ca. licet canõ. s. e. tit. & . li. ꝙ ecclesia parochialis nõ debet cõferri nisi constituto in. xxv. anno. & ꝙ ille cui est collata parochialis ecclesia, debet ꝓmoueri ad sacerdotiũ intra annũ: aliàs est priuatus ipso iure ecclesia parochiali, ita ꝙ non est opus sententia priuationis, nec aliqua monitione. Sed quid sanctissime pater: ponamus quòd alicui fuit collata ecclesia parochialis, quæ cum hoc est dignitas in ecclesia collegiata: sicut in ecclesia beati Hilarij de sella Pictauis, ipsa parochialis ecclesia est dignitas: quia abbas ipsius monasterij est rector ipsius ecclesiæ. vnde iste nõ fecit se promoueri intra annum ad sacerdotium: vtrum ipso iure sit priuatus dicta parochiali ecclesia: ita ꝙ collator possit illã alicui personæ idoneæ conferre? Videbatur ꝙ sic: per illud. c. licet canõ. alleg. hoc tamẽ nõ obstãte decidit hic Ro. pon. cõtrarium. nec ob. illud. c. licet. quia loquitur simpliciter de ecclesijs parochialib⁹, ideo nõ est extendendũ ad ecclesias collegiatas: sed in ipsis ecclesijs parochialibus collegiatis debẽt seruari antiqua iura, videlicet ꝙ superior potest ipsum monere, vt ꝓmoueatur ad sacerdotiũ intra annũ: & si nõ promoueatur intra annũ, anno elapso potest superior talem priuare: vt in. c. cum in cunctis. eo. titu. in an. Heli. Reg.

k Statutum. supra eod. licet canon.

a *Parochiallium.* quæ dicantur parochiales, dic vt dixi. ſ. eo. licet canon.

b *Promouendis ad ſacerdotium.* hoc verum, niſi in caſu. j. eod. tit. cum ex eo.

c *Intra annum,* numerandum à die quo poſſeſsionem pacificam habuit, vel per eum ſtetit quo minus haberet. j. eod. commiſſa. §. j. j. de præben. licet. ij. nec currit iuſtè impedito: vt in prædicta decret. commiſſa.

† *Not. arg. quòd c. licet canõ. habet. locum quacunque ſit prouiſum de parochiali eccleſia ſine per viã electiõis collationis vel præſentationis: quia tex. hic dicit aſſumuntur, ſed verbum aſſumere, congruit cuilibet modo per quẽ fit prouiſio de eccleſia.*

† *Not. iungendo cum ver. paro chiales. vbi duæ qualitates effectus auerſi concurrunt: ambæ ſe impedunt, exẽplũ in caſu l. titio textores. de legat. 1. de Ancha. Fõt.*

† *Not. quòd iura pœnalia debent ſtrictè interpretari. ad hoc regula, in pœnis. j. de reg. iur.*

Domi.

d *Aliquin.* id eſt ſi ſe non fecerint intra annum promouerit.

e *Primati.* intelligas integro lapſo anno. quod dic vt. j. eo. cõmiſſa. j. reſpon.

f *Quod.* ſtatutum.

g *Reſtringi.* nam odia reſtringi, & fauores &c. j. de regu. iur. odia. cum ſuis concor. & ff. de libe. & poſthu. cum quidam. & benignior interpretatio faciẽda eſt in pœnis. infra de regu. iu. in pœnis. cum ſuis concor.

h *Declaramus.* hoc olim fuerat etiã declaratum per quandam extrauagantem Alexan. & Martini, ſecundum Archidia. de qua dixi. ſupra eodem, quãuis. &. ca. quanquam. quæ incipiebat, dilecti.

Gloſſa ſequens notat & remittit. quærit & ſoluit. iterum quærit & arguit ad negatiuam & ad affirmatiuam: & ſoluit diſtinguendo.

i *Collegiatas.* Nota ergo quòd aut ſunt ibi plures vt collegium: aut non: ſed vt ſinguli. in primo caſu locum habebit decret. hæc: in ſecundo non. & ſuper hoc vide quod no. Ber. ſupra eodem. titu. cap. j. & de iure pa. poſtulaſti ſupra in anti. Si queratur quomodo hoc cognoſcetur? Reſpon. quia ibi eſt rector vt caput: & canonici vt membra. ſuper his tamen vide quod no. de exceſ. præla. dilecta. Sed quæro: pone quod eccleſia fuit collegiata, nunc definit ibi eſſe collegium: quid erit? habebit ne locum hæc decret? Et videtur quòd non: quia deficientibus perſonis definit eſſe collegium. ff. ad munici. ſicut municipium. ad hoc ſupra eod. titu. & lib. cap. j. x. quæſt. iij. vnio. ff. de verbo. ſig. Neratius. & grex eſſe definit ſi vnum animal tantum remanſit in grege. ff. de leg. j. ſi grege. Argum. contra. xix. quæſt. iij. quæ ſemel. vij. queſt. j. paſtoralis. cum ſimilibus. Dico & breuiter quòd ſi collegium definat ibi eſſe, puta canonicorum per mortem, locum habet decre. quia alij habent ſubſtitui: & ſi hoc non faciant ij ad quos primo pertinet, intra debitum tempus, ad ſuperiorem deuoluetur. & ſic de ſingulis vſque ad papam. & ius collegij bene remanet in vno. quod dic vt nota ſupra de poſtul. gratum. Si autem deſtruatur collegium ſuperioris auctoritate, puta quia hoc facit ex cauſa: tunc non habebit locum decre. Pone exemplum de no. ope. nun. cap. ij. & ibi de hoc per Innocen. & facit quod no. Lau. & Ioan. xvj. quæſt. vij. & hoc diximus.

k *Eccleſias.* ſeculares: nam hodie ſecus in regularibus: quod dic vt in cle. de ſta. regula. ne in agro. §. cæterum.

l *Antiqua iura.* ſupra eod. titu. in anti. cum in cunctis. §. inferiora. Et de hac compulſione ordinum plenè dixi. ſ. eod. licet canon. in fine.

Diuiſio.

Si *cui.* ❡ Primò ponit caſum. quem ſecundo determinat ibi, talis. motiuum interſerens ibi, cum præter. Ioan. And.

Primò pro intellectu huius capituli eſt præſupponendum quòd ad hoc vt valeat electio, requiritur quòd fuerit facta à maiori parte totius capituli: & ideo non ſufficeret ſi eſſet facta à maiori parte per comparationem aliarum partium: puta cum in aliqua eccleſia eſſent. xij. canonici: ipſi conuenientes in vnum ſuper electione celebranda, diuiſerunt vota ſua in tres partes: ſex elegerunt vnum: quatuor alium, & duo alium. Electus à ſex, eſt electus à maiori parte per comparationem aliarum partium: ſed non per comparationem ad capitulum. Casvs. Vacante eccleſia Pictauen. canonici compromiſerunt in quendam Titium, vt ipſe Titius ſigillatim ac ſecreto exquireret vota ſingulorum canonicorum, & illis votis in ſcriptis redactis, ipſe eligeret illum in quem maior pars canonicorum conſentiret, etiam ſi illi non facerent maiorem partem per comparationem ad capitulum. vnde Titius exquiſitis votis omnium canonicorum reperit quòd ſex vnum nominauerant, tres alium, duo alium, & vnus alium: & reperit quòd nominatus à ſex, erat electus à maiori parte per cõparationem ad alias partes: licet nõ eſſet electus à maiori parte per comparationem ad totum capitulum. an valeat talis electio? Reſpondet Romanus pontifex quod non: niſi fuerit obſeruata forma. ca. quia propter ſupra eod. in anti. Nam canonici non potuiſſent eligere niſi illũ in quem maior pars totius capituli cõſenſiſſet: igitur ipſi non potuerunt compromittere in Titium, vt ipſe eligeret illum in quem maior pars per comparationem ad partem conſentiſſet: quia non potuerunt ei dare maiorem poteſtatem quam ipſi haberent: ideo talis electio eſt nulla.

Ex prima. tex. not. quòd poteſt fieri cõpromiſſum ſuper eligendo prælatũ in vnũ tantũ. Adhoc ſ. eod. cauſam que.

† *Not. quod appellatione maioris partis intelligitur de maiori parte totius, nõ autẽ de maiori parte cõparatione alterius minorum. Domi.*

Scrutinij publicare quid eſt.

Nota primò ex iſto textu, ❡ ius eligendi prælatum eſt delegabile ſeu tranſmiſsibile in alium: & ille alius in quẽ tranſmittitur, dicitur propriè compromiſſarius. Not. vlterius quòd cum proceditur ad electionem per viam ſcrutinij, vota eligentium debent ſcrutari ſigillatim & ſecretò: aliàs non eſſet opus publicatione: quia publicare ſcrutinium, nihil aliud eſt quàm manifeſtare vota ſingulorum canonicorum.

Nota inſuper principalem effectum ad quem emanauit præſens cap. videlicet quòd canonici alicuius eccleſiæ non poſſunt compromittere in aliquem vt eligat illum in quem maior pars per comparationem ad partem, & non per comparationem ad capitulum, conſenſerit. & ratio huius redditur: quia ſi ipſi per ſe hoc non poſſint facere, nec in alium poſſunt illam poteſtatem transferre: quia nemo in alium poteſt plus iuris transferre quàm ipſe habeat.

Gloſſa ſequens. iiij. &. v. ſupplendo ſoluit tria dubia.

m *Cui.* id eſt alicui. idem ſi pluribus: cum ratio capituli ſem per remanet. & debet iſta decre. iungi cum decre. infra eod. cum expediat.

Gloſſa ſequens reddit rationem.

n *Forma.* quæ non eſt de permiſsis, immo prohibita: vt ſupra eod. in anti. quia propter. & eod. titu. eccleſia veſtra. per hanc enim erat reperire electum non à maiori parte totius capituli præfici eccleſiæ.

o *Secretò.* idem & multo magis ſi non ſecretò: quia tunc eſſet obuia concilio, quia propter. & ſemper locum habet ratio finalis.

p *De capitulo.* idem ſi non eſſent de capitulo, ſed vocem haberent: vt ſupra de cauſa poſſeſ. cum eccleſia Sutrina. & ſupra eod. Cumana.

q *Minorum.* puta cum ex. xij. canonicis. v. conſentiunt in vnũ. iiij. in alium. iij. in alium. electus igitur à. v. electus eſt à maiori parte, comparatione partium: ſed non à maiori parte capituli: quia quinq; nõ ſunt maior pars de. xij. Addition. Sic exemplificatur, ſ. eo. eccleſia. Ioan. Andr.

r *Ipſeq;.* in quem tradita eſt poteſtas huiuſmodi.

Gloſſa ſequens ſol. q. à contrario.

ſ *Non maior pars.* ergo à contrario ſi eligerent illum in quẽ conſenſiſſet maior pars, valeret electio. j. eo. cum expediat. quia illa forma per concilium ſubſequens ſublata non videtur: vt ibi.

Gloſſa ſequens alle. vnam concor. & obijcit & ſoluit.

t *Præter.* No. iſta duo æquiparari præter & contra. ſi. de fi. inſtru. paſtoralis. Sed nonne nominatus à maiori parte aliorum comparatione, ex quo placuit omnibus quod ipſe eligeretur, eſt nominatus ab omnibus? vnde & in electione Romani pontificis ſeruatur interdum hoc, quod nominatus à minori quam à duabus partibus de conſenſu omnium habeatur pro Ro. pont. vt no. Comp. ſupra. eod. licet. & Guil. ſ. eod. titu. & l. vbi periculum. Dic quod iura voluerunt certas formas ſeruari: & licet omnes conſentiãt, ſi nõ ſeruãtur forme, non tenet electio [a] cardinales, nec arctãtur, nec de facto ſeruãt formas: ſed ſufficit ❡ duæ partes conſentiãt. ſ. e. licet.

a Dic tuſ concedatur vt eligere poſſit, neq; et aliqua forma præſcribitur: tũc valebit electio ab eo ſolo facta. ſed hic canonici ut preſſerunt formã contrariã. iuris ideo nõ valet. ſecus ſi

Gloſſa

Gloſſa ſequens ſoluit quæſtionem.

Simpliciter delegaſſent electionem Phil. Font.

Electio in canonijs & alijs beneficijs infertoribꝰ an poſſit fieri ſecundum formã ca. ſi cui eligendi. de elec. lib. 6.

a *Concilium.* ſ. e. ti. in anti. quia ꝓpter. Et aduerte quod ſicut dixi. ſ. eo. titu. & li. ſicut. cum iſta decre. fundetur ſuper formis concilij: dicã quòd vbicunq; non habent locũ illæ formæ, nõ habeat locum iſta decre. Si igitur in dignitatibus per quas viduatę nõ ſunt eccleſiæ, ſeruaretur hęc forma, vel beneficijs, vel canoninijs, non vitiaretur electio: ſuper quo vide quod ibi dixi. Addition. Quod dixi in prima parte huius gl. idẽ dicit hic Archi. de tranſlat. voto. ꝙ à certis fieri poteſt, etiam alijs non facientibus. vbi forma concilij ſeruanda non eſt, aliàs ſecus. & ſic intelligitur quod ſcripſi de ap. cõſtitutus. de elec. ſcriptum. in anti. Ioan. Andr.

Not. quòd ille dicitur excæcatus qui habet integros oculos: ſed ex vitio mentem habet corruptam. Ad hoc ſupra eo. auaritie.

b *Nõ valere.* ipſo iure.

c *Firmitatis.* & ſic etiã eligentes priuari debent ea vice poteſtate eligendi: vt. ſ. eod. quia propter. in anti.

† *Nota prohibitum religioſis vt ſe inuoluant anfractibꝰ litigiorum. Domi.*

Q *Vorundã.* ❡ Decre. diuide in quatuor partes. In prima ponit conſtitutionis cauſam. In ſecunda, conſtitutionẽ circa mendicantes. In tertia, cõſtitutionem circa non mendicantes. In quarta, decretum. Secunda ibi, volẽtes. Tertia ibi, circa. Quarta ibi, nos. Ioan. And. Idẽ Ioan. Mo. Casvs. Vacante eccleſia Pictauen. canonici cõuenerunt in vnũ, tractaturi de electione futuri prælati, qui diuiſerũt vota ſua in tres partes. Ponamus quòd erant. xxiiij. canonici. xij. elegerunt quendã mendicantem. alij. iiij. alium. & viij. alium. vtrum mendicans electus à. xij. poſsit conſentire etiam de licẽtia ſui prælati iſti electioni factæ in diſcordia? Reſp. quòd non: & iſtud eſt ſpeciale in mendicante. quòd ſi mẽdicans huiuſmodi electioni de ipſo factæ conſenſerit, non inijciatur matrimonium inter ipſum & eccleſiam, nec aliquod ius ſibi ex illa electione acquiritur. ſecus eſt in alijs non mendicantibus. Sed quid ſi alius nõ mendicans fuit electus à maiori parte comparatione aliarum partium, & non per reſpectum ad maiorem partem totius capituli: vtrum valeat talis electio? Et dicit quòd non, niſi fuerit facta à maiori & ſaniori parte toti' capituli. ❡ Subiugarunt. ❡ Nam religioſus promittit obedientiam. i. abdicat ſuum velle, & ponit in poteſtatem ſui prælati. ſecundo promittit paupertatem. tertio caſtitatem. No. primo ex hoc tex. quòd mendicantes poſſunt per canonicã & concordem electionem vocari ad prælaturas etiam extra ſuam religionem: ad alias etiam prælaturas poſſunt vocari per poſtulationẽ. [a] Nota inſuper ꝙ ad hoc vt aliquis ex mẽdicantibus poſsit conſentire electioni de ſe factæ ad prælaturam extra ſuam religionem, requiritur ꝙ fuerit facta in cõcordia: ſecus ſi in diſcordia. Nota finaliter illud ad ꝙ alleg. iuncta glo. ꝙ inter mendicantes primũ locum obtinent prædicatores: quia hic præponuntur alijs. & valet argumentũ ab ordine literæ. Ratio huius eſt ſecundũ gl. quia eorũ inſtitutio eſt antiquior: modo antiquiores ſunt honorabiliores: vt. c. j. &. c. ſtatuimus. de maio. & obed. in anti. & ſic in proceſsionibus prædicatores debent obtinere locum honorabiliorem.

a Lege extrauagantem Io. 22. quæ incipit calumnijs. Font.

Prædicatores præcedunt alios mendicantes.

Gloſſ. ſeq. diſtinguit triplicem oculum.

b Multos oculos collegit Baſcolctus in arbore diuidui et indiuidui. Fon.

d *Oculos.* [b] Eſt oculus mentis, qui purus eſſe debet: vt hic, &. i. quæſt. j. multi. Eſt oculus corporis, qui debet eſſe pudicus: vt. xxxij. q. v. qui viderit. ❡ Vide quod dixi in proœmio Gre. ſuper gloſſ. j. caſtos. & vide Valer. lib. iiij. c. iij. in primo exterorum exemplo. vbi dicitur, prætoris non ſolum manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere. Ioan. And. ❡ Eſt oculus adminiſtrationis, qui debet eſſe prouidus. xciij. di. diaconi. j. &. ij. &. vj. q. j. oues. & ſupra de off. archi. ad hoc.

e *Excæcat* ſic ſupra eod. tit. & lib. auaritiæ.

f *Immemores.* mens auida pecuniæ, nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere cõcęſis, nec adhibere pietati conſenſum.

A xlvij. diſt. virum. &. j. de conſec. præben. deteſtanda.

g *Honoribus.* xxvij. q. ij. ſcripſit. de ſta. reg. ea quæ.

h *Diuitijs.* j. q. ij. §. verũ. retentio enim propriorũ monachatui eſt cõtraria. de ſta. reg. in anti. c. cũ ad monaſterium. in fi.

i *Ditioni.* xij. q. j. non dicatis. j. eo. tit. ſi religioſus.

k *Miſſa,* & ſic non ſunt apti regno Dei. Lucæ. ix. c. in fi. &. ſ. de vo. & vo. redẽ. ca. magnę. Addition. Exponitur hoc verbum de pœn. diſ. ij. pennata. Ioan. Andr.

l *Litigiorũ.* quę à monachis vel religioſis ſunt penitus euitanda. ſ. de ſyn. cap. vno. cum ſuis concor.

m *Inuoluunt.* & ſic oues conuertuntur in lupos ſupra de renũ. niſi cum pridem. §. propter malitiam.

n *Solitum.* ſ. e. ti. & li. fundamenta. §. ne autem. in fine.

o *Electionibus.* ergo eligi poſſunt: ❡ dic vt dicã. j. eod. nullus.

p *In diſcordia.* intelligo in diſcordia fieri, ſiue duæ ſiue plures celebratæ ſint electiones, ſiue vna tantum aliquibus ex his cõtradicentibus ad quos ſpectat electio: vt. ſ. eod. titu. & li. cupientes.

q *Superiore.* cuius ſolius licentia aliàs ſufficit. j. eo. ſi religioſus. ij. reſponſo.

Gloſ. ſeq. dat tria ſimilia.

r *Extorta.* & ſic non valeret ſi de hoc conſtaret. ſ. de priui. cum olim. ij. ſicut nec confeſsio extorta, ſupra quod me. cauperlatum. xv. q. vj. c. j. nec abſolutio. j. de ijs quę vi me. cau. fi. c. vno. nec licentia extorta præiudicat repetenti coniugem. ſupra de conuer. coniu. accedens.

Extortio multa impedit.

f *Diſpendia.* vitãda. ſ. eo. cupientes. ſ. de fi. inſtru. quod ſuper his. j. de vſur. vſurarum. ſ. eo. li. de conſti. c. ij. j. de ſepul. c. j.

t *Maiora.* ſi. de collu. in tantum.

u *In antea.* occurrendum ergo fuit. de ſer. nõ or. c. j. de procura. ca. j. cum ſuis concor.

x *Prædicatorum.* No. ſemper prędicatores prę mitti: quia antiquior fuit ipſorum inſtitutio. [c] Ad idem. ſ. de exceſ. præla. nimis. ij. de priui. in his. j. de exceſ. præla. c. vno. j. de deci. c. j. in ſuperſcriptione cum ſimi. & de reli. do. c. j.

c In anno videlicet do mini. M. 216. confirmatus fuit ordo prædicatorũ per Honorium 3. quod ſe facturũ anno præcedenti Innoc. 3. ipſius prædeceſſor promiſerat. Ioan. And.

Gloſſa ſequens ſoluit dubium. ſecundo quærit & ſoluit.

y *Mendicantium.* mendicantes, qui certas poſſeſsiones vel reditus habere non poſſunt: ſed per quæſtum publicum eis victum præbet incerta mendicitas. j. de rel. do. ca. j. ❡ Per quã decre. §. vlti. patet etiã carmelitas eſſe mendicantes. Io. And. ❡ Quid ſi mendicans epiſcopus poſtuletur ad archiepiſcopatum vel epiſcopatum alium? Satis puto eum ſub hac prohibitione includi: quia licet ſit epiſcopus, nihilo minus eſt de ordine mendicantium. Addition. Facit infra glo. pe. ad hoc ſupra de vi. & ho. cle. clerici. in fi. & quod ibi nota. &. ſ. de priui. cum olim. ij. Ioan. And.

Electio mendicãtes an dicatur facta in diſcordia contradicente canonico excõmunicato vel ſuſpenſo.

z *Ordinis.* in illis enim ſcilicet adminiſtrationibus ſui ordinis, hic nil noui iuris ſtatuitur. Ioan. And.

Gloſſa ſeq. quærit. ſoluit, ponit opi. contrariam, remiſsionem & additionem.

a *In diſcordia.* quid ſi opponatur aliquid quod votum diſcordantiũ nullum reddat: puta quia tales erant ꝙ ſi cõſenſiſſent electioni huic, & cum alijs elegiſſent, non valeret electio, vt excommunicati, ſuſpenſi, vel irregulares, nunquid tunc poterit conſentire? Satis crederem ꝙ in eo caſu non obſtaret hæc conſtitutio. Arg. ſ. e. ſiquãdo. & pone exẽplum. j. eod. ex eo. & hoc ante omnia videretur examinandum, cuius euentus &c. ſ. e. ti. & li. ſi forte. & hoc maxime cũ ſupradicta dicũtur notoria, & ꝓbationes parate offeruntur. ad hoc. ſ. de reſtſpo. literas. ff. ad exhi. l. iiij. & alij contradicentes ſimpliciter debere haberi rationẽ numeri: & ſup hoc vide quid dicã. j. e. indemnitatibus. §. j. Declaratũ eſt hodie, ꝙ hic ſimpliciter inſpicitur diſcordia, &. j. §. proxi. minoritas, quæ cõſiſtit in facto, nõ in fictiõe vel iuris effectu: vt in cle. e. ti. quid circa.

a *Acquiratur.* ergo confirmatio peti non poterit: quæ ius antiquum habet firmare.s̃.de fi.instrumen.inter dilectos.
b *Prioris.* secūdū ꝙ in diuersis ordinibus diuersa sunt pręsidētiū nomina. {Prędicatores habēt magistrū: minores ministrum: eremitæ priorē.} Et habes idē j.de pac. quia ex eo. Ioan.And.

facta ius decætero acquiratur [a], nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, prouisioni, aut vocationi quoquo modo valeat cōsentire: etiā si magistri, aut ministri, vel prioris [b] generalium eorundem ad id accesserit licentia vel cōsensus. Circa religiosos quoque alios [c] cuiuscunque conditionis vel status existāt, volumus hoc seruari: vt nec ipsi electionibus, postulationibus, prouisionibus, aut vocationibus à minore parte numero [d] ad prelationes quaslibet [e] de se factis (quæ hoc ipso quòd à minori [f] parte processerint, nullum prorsus tribuant ius eisdem) suum audeant præstare consensum: etiam si super hoc assensus vel licentia suorū interuenerit prælatorum. [g] Nos enim quidquid contra præmissa vel eorū aliquod à quoquam contigerit attentari: omnino decernimus irritum & inane. [h]

Electio religiosi non mendicantis, facta per minorē partem capituli priuata maiori parte potestate eligendi an valeat.

Glos.seq. soluit.q.
c *Alios.* No.ꝙ per hoc verbum dico ꝙ circa mēdicātes vocatos ad administrationes sui ordinis, nō habebit locum iste.§. sed stabitur iuribus antiquis.
d *Numero.* No. quia licet minor pars esset sanior, non tamē poterit electiōi huic consentire, per hāc literam. credo tamē (vt supra §.prox. dixi) ꝙ si maior pars priuata esset ipso iure: ita ꝙ vota reciderent in minorem: ꝙ tunc poterit consentire, quia non est electus à minori parte, imò à toto capitulo. facit quod no. de post.grat.in anti.
Glos.seq.ponit vnam opi.& eius contrarium.
e *Quaslibet.* siue ꝓprij ordinis, siue alterius, siue secularium ecclesiarū: & sic generalior est prohibitio hæc quo ad prelaturas, quàm supra proxima. Alij contra.s.quòd administrationes proprij ordinis non comprehendat: vt ratio in prin.c. posita sit generalior ad non mendicantes. primū teneo: [a] & si papa id voluisset, expressisset: vt fecit supra proxi. §.ad hoc de deci. ad audientiam.j.de priui.si papa.j.respon.in fine.

a Idem in dict. n. tè Phil. Font.

f *Minori.* numero: vt suprà.
Glos. seq.quærit, & soluit.
g *Prælatorum.* quid si monachus rector parochialis ecclesiæ eligatur in episcopum vel prælatum à minori parte numero: nunquid poterit cōsentire, vel acquiretur sibi ius? Satis videtur quòd non: per literam quæ superius dicit, cuiuscunq; cōditionis vel status existāt. licet enim nihil habeat, cū nihil sit cōmune. xvj.q.j ne pro cuiuslibet. tamen negari non potest quin monachus vel religiosus existat. xvj.q.j.de monachis.in fine.
h *Inane.* si igitur superueniret confirmatio, ideo non conualesceret: cum à principio sit nullum. supra eo. auditis. cum similibus.

VT *quis.*} Primò ponit dictum rationem interserens ibi, Cum non. Secundo illud fortificat ibi, Etiā. Tertiò ibi, Oportet. declarat aliam rationem interserens ibi, Ne cum. Io.An. CASVS. Vacante aliqua ecclesia, canonici conuenerunt in vnum super futuro prelato illius ecclesiæ eligendo: qui canonici quendam Titium elegerūt. electione facta dubitauerunt canonici peccasse in forma electionis: ideo reuersi sunt ad capitulum, & aliam electionē de eodē Titio fecerunt. postea istis electionibus pręsentatis Titio, dubitauit Titius quæ electio præualeret, & nolebat vnam eligere: sed dixit ꝙ fuerat electus duabus electionibus, protestando ꝙ non intendebat habere ius nisi in vna. Et est vnus opponēs, qui petit vt Titius electus eligat vnam electionem: & quancunque eliget, vult impugnare. an teneatur eligere vnā vel aliā: Respondet Romanus pontifex ꝙ sic. Sed ponamus ꝙ ipse elegit vnā: vtrū postea poterit ad aliā redire, si videat ꝙ ius sibi melius acquiritur ex alia electione? Respōdet quòd si elegit vnā electionem, ipse non potest ad aliā redire: quia videtur illi renunciare eligendo primam electionē: ideo debet bene deliberare apud se quam electionē velit acceptare.
Glos.seq.quærit & soluit, solutioni obiicit & respondet.
i *Duas.* ad quid de facto fuerūt duæ electiones factæ de eodē? Forte fuerat elect⁹ ab eis ad quos pertinebat proprio iure: & quia dicebatur iā tēpus elapsum, fuerat idē elect⁹ à superiore ex iure deuoluto: & vtrūq; prosequebatur. vel forte fuerant aliqui cōtempti in prima, cū quibus postea processum est ad secundā. vel aliqua alia solēnitas omissa in prima, quæ restaurata extitit in secunda. Sed dices, ad quid ergo ista bestia prosequitur nisi secūdā? Forte aliqui de iis qui fuerāt in prima, fuerūt contēpti in secūda. vnde cautè faciebāt si id de iure fieri postet, vtrāque prosequēdo: sed esse non potest propter rationē quę sequitur.

Idem.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiam si protestetur se contentum altera per quam consequi possit suæ intentionis effectum necesse ergo habet alteram eligere: qua electa ad alteram redire non poterit. Ioan. And.

CAPITVLVM XXV.

VT quis duas [i] electiones de se in aliqua ecclesia celebratas prosequatur insimul, [k] & confirmationem petat ex eis, cum non nisi ex vna [l] ipsarum valeat ius habere, rationi [m] cōsonum nō putamus, Etiā si se contentū [n] esse velle altera, per quam suę intentionis cōsequi possit effectū, [o] in initio protestetur. [p] Oportet ergo eū, cū ipsius ecclesiæ [q] vel sui aduersarij, [r] si quem habet, discrimine in incerto vagetur, [s] eligere [t] quā prosequi velit ex illis: & confirmationē petere tantūmodo ex eadem regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, [u]

k *Insimul.* nec etiam diuisim, vt in fine patebit.
Glos. seq. rationem declarat. signat contrarium & soluit.
l *Ex vna.* si enim prima valuit: secūda nō valuit. si secunda valuit: ergo prima nō valuit. In cōtrariū videbatur: vt s̃.de cōcess. preben. post electionē. vbi ꝓsequebatur duplicē cōcessionē archidiaconatus. Sed nō obstat quia ibi nō dicitur ꝙ fuerit admissus, sed ꝓse qui vnā electionem quā multiplici iure potuerunt facere eligentes: vt si qui eligant consuetudine prescripta, & priuilegio speciali non est prohibitū, vt ibi: sed dic duas vel plures electiones diuersas prosequi, prohibitum est. [b]
m *Rationi.* quæ idē est ꝙ lex.j.dist. consuetudo. & cōsuetudini pręualet.viij. dist. frusta. & exemplis anteponenda est.ix.dist. sana quippe. & de hoc.j. eo. ex eo.

Electus an possit prosequi electionem suā ex multiplici iure eligentium. No. primò quòd est possibile quem obtinere duplicem electionem in eadem ecclesia, tamen cōfirmationem quærere nō potest nisi de vna. No. secundo, ꝙ quis non potest causare titulū super eadem re, nisi ex vna causa. vide tex. de fide instru. inter dilectos. Dom.

b Quia cōsensus electi non debet esse incertus. sed iste est incertus. item incertū non cōfirmatur. Do. Font.

n *Contentum.* simi.s̃.eo. is qui.
o *Effectum.* scilicet confirmationém.
p *Protestetur.* ergo nil operatur protestatio. per contrarium enim factū protestationi videtur obuiare. ꝙ dic vt.xxvij.di. c.j.s̃.in anti.de consti. Cum.M. cum simililibus.
q *Ecclesiæ.* ad quam electus est.
r *Aduersarijs.* coëlecti, vel aliàs se opponentis.s̃.eo. cupientes. & .j.eo.ca.vlti.
Glos. sequens allegat.vij.concor. duo iura in contrarium soluit, & remittit.
s *Vagetur.* quòd nō licet.ff. de iur.fis.l.ita fidei.ff.de edē.l.j.§. edere.ff.de inter.act.de ætate.§.nihil.s̃.e.in electionib⁹. s̃.e. lib.de rescrip. cū in multis.s̃. de reg.ad hæc. de ap.c.ij.cū si. arg. cōtra ꝙ liceat in incerto vagari.ff.de rei ven.quæ de tota.§.incertæ.ff.cōmuni diui.& si nō oēs.§.si incertū. sed specialia sunt. quod dic vt no.de libel.ob.c.ij. Et facit decre.ista ad quæstionē quam hoc anno disputaui, an valeat alternatiua appellatio, scilicet appello ad archiepiscopum vel ad papam. super quo dic vt ibi dixi.j.de offi.delega.c.si is cui.
t *Eligere.* proponendo ergo non incurrit pœnam: sed sufficit quod alteram eligat, & sic tenetur eligere: vt in actionibus dici solet. aut enim sum certus quæ mihi cōpetit actio: & tunc eligere debeo.ff.de trib.act. quod in hæredem.§. eligere. aut incertus: & distingue tunc: quia aut sum incertus per iuris imperitiam: & tunc nihilo minus eligere debeo: quia peritiores consulere debui, & ignorantia iuris nō excusat: vt.j.q.i ij.§.notādū.j.de re.iur.ignorātia.ff.de iur.& fac.igno.l.regula. Aut per errorē facta, & tunc subdistingue: quia aut erat error proprij facti, aut alieni, aut eius in cuius locum succesi. si ex errore proprij facti, eligere debeo: quia in proprio facto intolerabilis est ignorantia [c]. ff. ad velleia.l.quanquam. Si propter errorem facti aduersarij, tunc non teneor eligere.ff.quorum leg.l.j.§.quod autem. Si propter factum eius in cuius locum succesi: eligere teneor.ff.de regu.iur.qui in alterius.in fi.&.j.de reg.iuris, is qui in ius.& adde quod dixi.j.de re iudi.abbate.in prin. ADDITIO: Facit ad hanc glos.& seq. quod dicam post Io.Mo.j. de ap.non solum. super ver.ante omnia.ad fi.glos. versic.ipse.Ioan.Mo.Ioan. Andreæ.

Eligere an et quādo dicatur quis vnā ex pluribus electionibus sibi competentibus.

c Si tamen esset excusabilis admitteretur: vt no. in remissione quam ponit finis glos. Ioan. Andr.

Glos.seq.arguit ad quæstionem, & remittit.
u *Renunciare.* est ratio: qa sibi sunt cōtrariæ: vt.s̃.vidisti.& est si.C.de fur.l.j.ibi enim agēdo mādati, approbat factū serui: agendo

agendo

agendo furti reprobat; & ideo vna electa sit alteri præiudicium: ad idem. C. si ser. exte. se emi mā.l.vna. vbi si ex peculiaribus nūmis seruus se mādauit emi, & emptus est: dominus agit ex vendito ad pretiū: quia ex illo pretio non competit emptori liberatio: vel agit mandati ad mancipiū: sed vna electa sibi præiudicium facit in alia ea ratione qua supra. ad idē. C. de codicil. l. vlt.ff. de leg.ij. cū filius.§. varijs. C. de pac. inter empto.& vendi.l.cōmissorię. Quod ergo dicitur ꝙ edita actio potest mutari, emendari, & corrigi sicut placet, vsque ad litē contestatam.ij.q.viij. libellorū.C. de eden. l.edita. verum est in ijs in quibus vna nō tollitur per electionē alterius: vt hic, & in prędictis concor. vt no.de libel.ob.c.ij.in glossa magna in fin. De hac tamen materia plenè no.ff.de trib.acti.quod in hæredē.§. eligere. Et Ancha.hic, quē vide & modernos in.l.j. C. de eden. Fon.

Actio edita an & quādo possit mutari.

sibique ius ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturum.

Idem.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum extunc integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Ioan. Andr.

CAPITVLVM XXVI.

SI electio ex eo nō sortiatur effectum, [a] quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat † [b] iuri suo, aut forte diē claudit extremum, seu propter occultum [c] eius vitium irritatur: electores (qui iam fecerant ꝙ † spectabat ad ipsos, intra iuris terminum eligēdo) habebunt à dissensu, [d] renunciatione, [e] morte, † vel irritatione prædictis: ac si vacatio noua esset, tempus integrū [f] ad electionē aliā [g] celebrandam,

Diuisio.

SI *electio.*} Primo soluit casum, quē per quatuor exēpla specificat, & rationē interserit. Secundo solutionē moderatur ibi, Dummodo. Ioan. An. Et determinat hæc decre. quod tangebatur per Host.& Cōpost.supra eo.ne pro defectu.per Vincen.& Abba.de maio.& obe.in anti.c.cum olim. Io.And.

Additio domini Helia.

Pro intellectu huius cap. pręsupponitur quòd illi ad quos spectat electio ecclesiæ cathedralis siue regularis, habent tres menses ad eligendum. ca.ne pro defectu. eo. tit.in anti. quia.c.ij.de concel.præben.non est correctum nisi in ecclesijs cathedralibus & regularibus, imò remanet incorrectum quo ad alias. nam.c.ne pro defectu.alleg.emanauit post illud c.ij.& iura antiqua nō debemus dicere correcta, nisi expressè inueniantur correcta.l.præcipimus.C.de appel. CASVS. Vacante aliqua ecclesia cathedrali vel regulari, canonici illius ecclesiæ cōuenerunt in vnum, tractaturi de electione futuri prælati: & quendā Titium in suum prælatum elegerunt: cui postea præsentauerunt electionē, eum requirendo vt ipse cōsentiret vel dissentiret electioni de ipso factæ. ipse noluit consentire electioni: vel forte ipse cōsensit: sed ante cōfirmationem ipse renunciauit illi electioni, vel etiā mortuus est ante confirmationem. quęritur vtrum canonici poterunt procedere ad nouam electionem, & vtrū habeant adhuc tres menses post dissensum vel renunciationem? Respondet ꝙ sic: ac si vacatio esset noua. tamen non est noua: quia adhuc ecclesia non habet prælatum, ex quo matrimonium nō erat perfectum: ideo canonici ad nouam electionem habebunt integrum tempus, ac si non fecissent electionem, dum tamē non commiserint aliquam fraudem. Heli. Regnier.

a Et Archi. hic dicens quòd litera hæc loquitur de renunciatione post consensum: & de nulli⁹ licentia mētionem facit. Idem Io. Mo.j. vt lit. pè.cap.I. Ioan. And.

b Qui tamē Hosti. fatetur ꝙ cōtraria opi. habet æquitatem. Sed dicit ꝙ id interpretari non est suū: sed Papæ. qui si. sint legi. per venerabilem.§.rationibus. Io. And.

a *Effectum.* confirmationem supra.cap. proxi. si enim confirmatus esset, & cassaretur confirmatio: dic vt.j.eo.confirmationem, vel consecrationem, si talis est electus supra eod. cum in cunctis supra de accu.super his.
Glossa sequens circa renunciationem electi qui consensit, ponit tres opi.& soluit.
b *Renunciat.* an electus post consensum sine superioris auctoritate possit renunciare electioni de se factæ: fuit contentio inter doctores, & dixerunt Io.Bern.Innoc.Pe.de Samp.& Abbas supra de transla.inter corporalia. quòd potest. [a] Gof. & Hostien.ibi tenent cōtrarium. [b] Dixit igitur Ber.& Inno. supra de restit. in inte. cap.ij. quòd post consensum & ante confirmationem sufficit renunciare in manibus eligētium. Tu dic secundum Guil.qui hoc not.supra eo.tit. & lib.quāuis.ad fin. quòd non cōfirmatus aut renunciat electioni priusquam negotium ad superioris deferatur examen, aut post. primo casu hoc ei licet supra eod. cum inter canonicos. de transla.inter corporalia.de resti.in inte.c.ij.vij.q.j.quàm periculosum. Si delatum est, aut proponitur tale quid contra electum quod electionem nullam reddat, & eligentes potestate priuat eligendi, aut non. In primo casu licet teneat renuntiatio quo ad ipsum, non tamē quo ad superiorem, quin facta renunciatione possit super propositis veritatem inquirere: & si de ipsis constiterit, eligere ac prouidere ac si pronunciatum esset.de supplen.negli.præla.licet. aliàs sibi posset illudi supra in anti. de postu.bonæ.ij.§. nec nocebat.& crimina vndecunque &c.xxiiij.q.iij.ecce.de collu.ca.j. Sicut quandoque de iure defuncti quæritur, vt sciri possit de iure superstitis supra de arbi. ex parte. Item secundus accusator de prioris præuaricatione docens, admittitur. ff. de præua.l. iij.C.de accu.si quis homicidij. In secundo casu tenet in totum renunciatio. in nullo enim præiudicatur superiori coram quo quæstio pendet, puta si dicatur quòd electio facta sit contra formam concilij, quia propter. Ego dico ꝙ etiam si non sit delatum negotium ad superiorem, vel etiam in secundo casu distinctionis, cum delatum est scilicet, & nō opponitur id per quod sint priuati, licet teneat renūciatio quo ad electum, secūdum opin. Bern.& sequacium: quam credo veram esse: tamen in nullo casu tenebit quo ad superioris pręiudicium. nam etiam si peccatum sit in forma, habet superior tunc prouidere: vt.s̃.e.quanquam. Dico ergo breuiter ꝙ in omni casu ante confirmationem tenet renunciatio quo ad electum: quo ad superiorem in nullo casu sit sibi præiudicium per iura pro hac parte inducta.& argu.j.eo.titu.ab eo.Ioan.And.

† Idem in electo ad seculare officium. l. hæc conditio.§.1.ff.de condi. et demō. l. filio.§.1.il lo ti. Philip. Font.

† Not. quòd diligētia in termino facta et redacta ad nihilum, terminus iteratur. Bar. in l. et ideo. ff. de ver.obli. ergo si in fine mensis dati acta perdantur: iterādus est mensis Philip.Pe.Fon.

† Ar. quòd electio potest fieri post mortē pralati antequā tradatur corp⁹ sepulturæ, cum hic dicatur ꝙ tēpus currit à morte. Et hoc tenet hic Arc. Ioannes And. & remittūt ad notata per se.s̃.eo. bonæ.I.Do.

Glossa seq.causam addit, literam exponit, quærit & soluit.
c *Occultum.* id est si propter superueniens delictum vel factum. Pone quòd peccauit in decre.s̃.eo.quàm sit. vel in decret.cupientes. vel in decre.j.eod.si religiosus. redibit potestas ad electores, cum in culpa non fuerint. & ideo dicit de occulto: quia si scienter elegissent, potestas eligendi non rediret ad eos: sed ad superiorem deuolueretur secundum distinctionem decre.s̃.eo.quanquam. & sic non procederet quæstio quantum tempus deberent habere: quia nullum. Sed pone quòd scienter elegerunt indignum, ita ꝙ priuati erant potestate eligendi: papa de gratia eos restituit, [c] nunquid habebunt integrum tempus, vel tantum quod superat? Dico quòd integrum per hanc decre. & per dec. de maio.& obe.cum olim.in anti. quia integrè restitui intelliguntur.xxiiij.q.iij.notandum.C.de sen.pas.l.j. & ita nota. Vinc. In.& Ab.in prædicta decre.de maio.cum olim.
d *A dissensu.* vt supra in primo casu.
e *Renuntiatione.* scilicet post consensum.
Glossa sequens literam exponit & ampliat. secundo ponit duas opiniones, & primam approbat.
f *Integrum.* scilicet trium mensium in cathedralibus vel regularibus ecclesijs supra eod. ne pro defectu. in minoribus sex menses. de conces.præben.c.ij. Et idem intelligo repetitum in mense qui datur pape ad electionem vel collationem beneficiorum in curia vacātium infra de præben. statutum. [d] Et intellige hanc decre. in ijs qui de iure proprio habent eligere: quia secus si ex iure deuoluto: secundum ea quæ no. Bern.Tan.& Hostien.supra eod. ne pro defectu. qui dicunt negligentes esse priuatos tātùm in prima electione quæ occurrit. vnde secundum hoc si archiepiscopus ad quem ex iure deuoluto spectat eligere, eligit, & electus dissentit vel renunciat, vel moritur: ad canonicos redibit electio. Sed Goff. intellexit negligentes priuatos in tota illa vacatione. sed prior opinio verior videtur: quia si culpa ex delicto proueniens in prima electione tantum punitur supra eod. cum Vinton. multo fortius hoc erit in culpa quę prouenit ex negligentia, cū minus puniri debeat negligentia quàm dolus. s̃.eod.nihil est.de crimi.fal.ad falsariorum.

c Non fit hic restitutio cōtra lapsum temporis. & sic non ob. finis vlt. glo. Ioan. And.

d Et idem in patronis quo ad tempus quadrimestre, vel semestre: de quo.j.de iure patro. c. vno. Ioan. And.

Glossa sequens text. ampliat. secundo notat diuersa tempora.
g *Aliam.* eadem ratione idem dico in tertia & quarta, si secundus vel tertius dissentit, renunciat, moritur, vel occulto suo vitio cassatur. & idem in vlterioribus. Nota igitur tempora quæ dantur in expeditionibus ecclesiarum vacantium. Primo dantur tres menses electoribus ad eligendum, vel sex menses secundum distinctionem supra eod. ne pro defectu.de conces.præben.cap.ij.& seruata forma istius decre. ad præsentandum datur tempus quàm citius fieri potest, & adhuc octo dies supra eod.titu.& lib. quàm sit.&.ca. cupientes. in princ. &.§.cæterum. Ad consentiendum datur vnus mensis electo si libertatem habet consentiendi: aliàs quantum iudex arbitratur. Ad petendam confirmationem dantur tres menses supra eod. quàm sit. Ad consecrationem alij tres cap.distinct.quoniam.&. lxxij. distin. cap.ij. Et si debet pallium petere, hoc faciat à tempore consecrationis intra alios tres menses.cap.distin.cap.j. In causis autem regularium, vel cathedralium, quæ ex immediata subiectione vel appellatione deuoluuntur ad papam, serua decre. Nicolai.s̃.eo.cupientes.

Tēpus præstitū ad electionem faciendā, præsentandam, consensum exhibendū, confirmationem & cōsecrationem petendum.

Glossa sequens textum exponit, dubium soluit & arguit.

Fraudulenter.

a *Fraudulenter*. pone in vltima die triũ mensiũ dixerunt canonici, eligamus talẽ qui dissentiet: & sic à die dissensus adhuc habebimus tres menses: & sic fraudẽ faciendo reperiebãtur sex menses habere in cathedralibus vel regularibus, vel in inferioribus annũ: quod esse nõ debet. s. eod. tit. & li. auaritiæ. Et dico ꝙ qui fraudẽ allegat, eã probare debet. ff. de prob. quoties. §. qui dolo. Nota ergo hãc decre. quæ facit pro ijs quæ no. per Inno. & Hostien. s. in anti. de appel. ex ratione. qui ibi not. ꝙ si vna die quis fuerit impeditus de anno appellationis prosequendæ: habebit integrũ annũ a per prædictã decre. & eod. tit. cum sit. ij. q. vj. ei qui. & in aucten. de ijs qui ingre. ad appel. in prin. §. j. ij. & iij. col. viij. Sed si beneficio restitutionis ei subueniretur, tunc nõ habebit nisi tantũ tempus quantũ amisit. ff. ex qui. cau. maio. in. integrũ resti. l. ab hostibus. §. fi. ibi de hoc per eos pleni⁹ videre poteris. ADDITIO. Facit clemen. ab ecclesia. de resti. in integ. Ioan. And.

† Not. quod sit arbitriũ hominis: quia est quædam voluntas habẽs potestatem negatiuam vel affirmatiuam actum exercendi, vide textũ 3. q. 7 iudicet. Do.

a Ita si alia parte anni fuerit semper diligẽs, notant doc. in d. c. ex ratiõe. legistæ in auctẽ. 2. qui. C. de temp. ap. Font.

Dummodo nil fraudulenter a egerint in præmissis. Idem.

Si religiosus non obtenta licentia consentit electioni de se factæ extra suum monasterium: non valet consensus, & irrita est electio.

CAPITVLVM XXVII.

SI religiosus (cuius arbitrium b † non ex sua, cum velle vel nolle non habeat c: sed ex illius quem vice Dei supra caput suum posuit, & cuius imperio se subiecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasterium, vel suam ecclesiam d celebratæ, sui superioris e, qui dare ipsam valeat, non petita licentia & obtenta f præsumpserit cõsentire, consensus sic præstitus non teneat g: & in pœnã præsumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino.

Solus superior sine conuentu dare potest suo religioso consentiendi & transeundi licentiam, hoc dicit.

SI *religiosus*. } Sunt duo dicta. Secundum ibi, Quia verò. CASVS. Vacante aliqua abbatia, forte abbatia monasterij noui Pictauis, vel alio monasterio: monachi illius monasterij quendã monachũ alterius monasterij in suũ abbatem elegerunt: & electione facta sibi eã præsentauerunt, petendo vt consentiret aut dissentiret. quæritur vtrũ iste monachus posit consentire isti electioni sine licẽtia sui abbatis: vel requiratur vt petat & obtineat licentiam à suo prælato, siue abbate? Resp. Romanus põtifex ꝙ cũ monachus cẽseatur mortuus, & nõ habeat velle neq; nolle, non potest cõsentire electioni de se factæ, nisi petita & obtẽta licẽtia à suo prælato: tamẽ si ipsius prælatus nollet ei dare licentiã, posset ipse prælatus cõpelli per suũ superiorem. Sed quid? ponamus ꝙ abbas bene vult ei dare licentiã: sed cõuentus nõ vult cõsentire: vtrum solus abbas posit ei dare istam licentiam? Respondetur quòd sic, etiam inuito conuentu.

b *Arbitrium*. dependet ex voluntate illius, cuius imperio &c.

c *Non habeat*. xij. q. j. non dicatis. & supra eo. titu. & lib. quorundam. j. de sepul. c. vlt.

d *Suam ecclesiã*. in alijs ergo nõ habet locũ hæc constitutio.

e *Superioris*. solius etiã sine cõuentu: vt. j. proximo respõso.

Glo. seq. literã exponit: notat: quęrit & soluit: & opi. ponit.

f *Obtentã*. debito modo, & nõ per extortionẽ: vt supra eo. quorundam, ad idem. j. de ijs quæ vi metus ve cau. fi. c. j. Et no. casum in quo nõ sufficit petere licentiã nisi & obtineatur. interdũ sufficit: vt supra de reg. licet b. Sed quid si superior licentiã dare nolit? Dixerunt Tã. & Ber. supra in anti. de renun. post transla. in prin. ipsum per suũ superiorem cõpellendum, nisi habeat iustã causam denegãdi supra de iure patro. nullus. si habeat iustã causam, non cõpelletur. lxiij. dist. literas. lxxj. dist. c. ij. & iij. Sed quia solius principis priuilegium videtur priuare aliquem re sua, dicunt quidam per superiorem papam intelligendũ: & sic loquitur illa decre. nullus. quę in papa loquitur. Dic vt ibi dixi. Io. An. ADDITIO. Per superiorem, papam intelligi dicit Hostien. in decre. nullus. de iure patro. & Ab. in decre. admonet. de renunc. quod placet Ioan. Monac. & Archi. supra eod. quam sit. Nec ob. decre. nullus. quia illud cum est aliquod ius quæsitum, hic de mera gratia: hoc semper saluo, quod habes in extrauag. Benedicti. eod. tit. si religiosus. de qua ibi feci additionem. Ioannes Andreæ.

b Dicit Io. Mo. animus hominis generosus de se tendit ad alta, scilicet honores & officia: quæ animum reprimunt iura: vt hic, et j. de test. c. 2. sed nõ sic homo aspirat ad onera. Hinc est quòd dictio onus, nõ ad spiratur: sed dictio honor sic. Ioan. And.

g *Non teneat*. sic supra eod. quorundam.

h *Religiosis*. mendicantibus, vel non.

Glos. seq. alle. pro & contra. & ponit opinio.

i *Sint varia*. ꝙ enim solus prælatus illã dare posset, videbatur per ca. lviij. di. c. ij. ibi, abbas loci. de capitulo nihil dixit. & s. de renũcia. post translationẽ. ibi, & sancti Fridiani priore. & s. eo. tit. quã sit. c ibi, superioris. nil de capitulo dixit. In contrariũ videbatur. s. de verb. sign. abbate. ibi, abbati & cõuentui placuit &c. & est expressum de statu mona. c. ij. in fin. & xix. q. iij. statuimus. & hoc secundũ literã quæ ibi est, patris ac totius cõgregationis. sed secundũ aliã quæ est sine actione, facit in contrariũ. Et prælatus nõ potest alienare res ecclesiæ sine consensu capituli. xij. q. ij. sine. ergo nec personas: cum maior sit alienatio personę, q̃ rerum. ad idẽ. xij. q. j. præcipimus. & hanc secundã partẽ tenebat. Io. And. lviij. di. cap. ij. & Ber. in prędicta decr. post translationẽ. in iij. glos. prima tamen hic approbatur non tam de iure antiquo, quàm de hoc nouo ob celerem ecclesiarum expeditionem.

c Arch. al. leg. 16. q. 1. monachi. et c. cũ pro vtilitate. & 18. quæstione. 2. nullã potestatem. 20. q. 4. Monachum Ioan. And.

† Not. quòd monachi dicuntur fratres. c. causam. s. de iu dit. Do. alle. ibi. c. pe. j. eo. de prim. Font.

Quia verò vtrũ religiosis h consentiendi electionibus de se factis, & ad prælationes ad quas electi fuerint transeundi à suis superioribus sine fratrum † consilio licentia dari posit (cũ iura super hoc sint varia i) dubitatur interdum: Nos ad huiusmodi dubitationem tollendam k, & vt ordinationes ecclesiarum ac monasteriorum in quibus tales l electi m extiterint, celerius & facilius valeant expediri: decernimus vt ijdem superiores (suis irrequisitis conuentibus) electis n huiusmodi consentiendi & transeundi liberam dare valeant facultatem.

Idem.

Monachus in abbatẽ eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem episcopalem & in seculari & in regulari ecclesia talis eligi poterit.

CAPITVLVM XXVIII.

NVllus religiosus ad abbatiam seu prelaturã o suę vel alterius religionis a de cætero eligatur b nisi antea fuerit ordinem regularẽ expresse † professus c. Quod si secus actum fuerit: eo ipso irritum d habeatur. Ad dignitatem verò episcopalẽ (ad quam nouitij e eliguntur interdum) talem in secularibus vel regularibus f † ecclesijs eligi minime prohibemus.

Idem.

k *Tollendam*. interpretatio enim & declaratio iuriũ ad eum spectat. xj. q. j. c. sicut. §. ex his. s. de senten. excõ. inter alia. C. de leg. l. vlti. & habes etiam de hoc. s. in ant. de postu. cap. j.

Iurium declaratio ad papam spectat.

l *Tales*. s. religiosi qui nõ habẽt liberũ arbitrium transeundi vel consentiendi.

m *Electi*. ex multiplicatione hui⁹ verbi quod hic habes, not. quod religiosi possunt eligi: & dicã j. c. proxi.

n *Electus*. nõ dixit eligendis: vnde nõ valet licẽtia data religioso, vt cõsentire posit electioni futuræ vel ꝓuisioni, etiã cũ cõsensu sui superioris: vt in cõst. Clemẽ. e. tit. cũ concessa.

N*Vllus religiosus*. } Primò statuit. Secundò decernit: ibi, Quòd si. Tertiò excipit: ibi, Ad dignitatẽ. fortificationẽ interserẽs: ibi, ad quã. Ioã An. declarat in prima parte decre. s. e. in anti. c. cum causam. & reprobat quod not. Naso & Cõpost. s. eo. cũ in magistrũ. & approbat quod ibi not. Host. & Gof. & Ab. in decre. cũ causam. In secunda approbat quod not. Ber. supra de sta. re. quid dei timorẽ. in magna glos. Cõpost. s. eo. cũ causam. & Host. de voto, per tuas. Ioã. An. CASVS. Vacante monasterio sancti Cypriani Pictauis, in quo sunt plures monachi: aliqui sunt tacite ꝓfessi, videlicet per delationẽ habitus, vel se immiscẽdo actibus professorũ: alij autẽ sunt expresse professi. ipsi cõuenerunt in vnũ super electione futuri abbatis: & quendã monachum tacite professum, nõ autẽ expresse, in suũ abbatẽ elegerũt. vtrũ ad hoc ꝙ quis posit eligi in abbatem, requiratur expressa professio? Respõdet Romanus põtifex ꝙ sic: ita ꝙ tacita professio nõ sufficeret: & hodie istud capitulũ extẽditur ad prioratus, & alias administrationes: vt in cle. ne in agro. §. sane. de sta. regu. Ex quo dicũt doctores, ꝙ monach⁹ qui fecit tacitã professionẽ, potest instare vt prælatus suus ipsum admittat ad professionẽ expressam: quia ipsius monachi interest admitti ad professionẽ expressam: vt posit vocari ad prioratus, & alias administrationes. Hoc dicũt ista duo vltima capitula ad longum. Not. primò ex capitulo, si religiosus. ꝙ religiosus per professionẽ abdicat à se suũ propriũ velle, & illud supponit volũtati abbatis: & hoc verũ in licitis & honestis. Nã si abbas sibi prę ciperet aliqua quæ essent cõtra deum, nõ teneretur ei obedire: vel etiã si præciperet aliqua quę sunt cõtra ꝓpriã cõscientiã: ad omnia autẽ alia tenetur ei obedire. No. insuper ex dicto. c. si religiosus. ꝙ religiosus potest cõsentire electioni de se factę cũ licẽtia sui prælati: & sol⁹ prę latus inuito conuentu potest dare religioso licentiã se transferendi ad aliud monasteriũ. No. ex hoc ca. nullus. ꝙ ad hoc vt posit religiosus se trãsferre ad aliud monasteriũ, requiritur ꝙ fecerit professionẽ expressam. Idẽ dicendũ in quocũque prioratu: vt in cle. ne in agro. §. sane. supra alle. No. quod religiosus potest vocari ad prælaturam episcopalem: posito quod ecclesia cathedralis sit secularis: nec per hoc dicitur descendere, sed potius ascendere: quia episcopi dicuntur religiosissimi.

o *Prælaturam*. puta prioratũ, guardianatũ d, vel magistratũ secundum ꝙ diuersa sunt nomina taliũ prælatorũ qui religiosis præsunt: vt. s. e. tit. & l. c. quorundã. ad idẽ. s. e. fundamẽta. Sed etiã hodie in administrationib⁹ & prioratib⁹ monasteriorũ habet hoc locũ: vt in cle. de sta. regu. ne in agro. §. sane.

d Hieron. Dom. quòd guardianus fratrum minorũ est in dignitate, ideo datur delegatus. vide Feli. in. c. olim. de ma. & obe. Font.

a *Alterius religionis*. hodie religiosus eligi nõ potest ad prælaturam alterius religionis, vel habitus: per cle. eod. tit. cũ rationi. ADDITIO. Archidiacon⁹ tenebat hic contrarium per hanc literam, respondens ad cap. xvj. quæstio. vij. in nona actione. quod non loquebatur de disparitate habitus, sed clericorum ad laicos. & sic. xix. q. iij. monasterijs. loquebatur de laicis qui sunt in ꝓbatione. & ca. officij. s. in anti. Sed loquitur ibi de nouitio nõ experto. Io. An.

† Not. vnũ substantiale requisitum ex parte personæ electæ in prælatum religiosorum: quia requiritur quòd sit professus expresse. & sic quo ad hũc effectũ non parificatur professio tacita & expressa. de quo infra de voto. c. vnico.

Glos. seq. ostendit hic solui quæstionẽ de qua ponit duas opin.

b *Eligatur*. eligere tamen potest, si tacite sit professus. j. eo. ex eo ꝙ. in fi. & in. c. indemnitatibus. in princ. Not. expresse quòd monachus vel religiosus eligi potest, nec habet postulari, sed post electionem postulabitur: sine superioris enim licentia qui eam dare posit, non poterit consentire supra. e. ca. prox. per quod idem probatur: & per decre. supra eod. tit. & lib. quàm sit. & supra eod. quorundam. De hoc olim opiniones fuerunt: & tractabant de hoc Inno. & Host. supra de renun. post translationem supra in anti. de vo. per tuas. Com post. supra in anti. de postu. c. j. Gar. supra. e quam sit. & dicebant quidam (quibus fauebant Innoc. & Compost.) monachum extra suum monasteriũ debere postulari: non obstante decre. per tuas. vbi dicebãt electũ in prælatũ, aliàs in episcopum eligi posse. aliàs extra suum monasterium postulari debebat. Alij dicebãt indistincte eũ eligendũ. Ad decr. post translationẽ. respondebant illum fuisse postulatum propter ordinem episcopalẽ: hodie tene eum eligẽdum per hęc iura.

† No. quòd regularis ecclesia potest esse cathedralis: vt nuper ecclesia sancti Stephani Tolosæ. Do. Font.

c *Expresse professus*. ergo non solum secularis eligi non poterit in abbatem: vt supra eod. cum ad nostram. sed nec religiosus tacite professus: vt hic, & infra eod. indemnitatibus. in princ. vbi in abbatissa vel priorissa idem dicitur, & tamen per tacitam professionem bene est quis monachus: & votum solennizat infra de vo. cap. vno. non autem solus habitus, sed professio facit monachum supra de reg. porrectum. talem autem professionem in scriptis facere debent: vt obuiet illis (si postea reclamarent) propria scriptura. xxvij. q. j. omnes fœminæ. j. q. vij. saluberrimum.

Professio debet fieri in scriptis.

d *Irritum*. olim non erat irritum ipso iure, sed irritandum per sententiam supra eo. cum causam.

e *Nouitij*. nedum tacite professi. & minus sunt obligati nouitij, quia possunt ad seculũ remeare: nisi appareat eos absolute voluisse vitam mutare: vt infra de regu. non solum.

Nouitij possunt ad seculum redire.

Glossa sequens quærit & soluit.

f *Regularibus*. quasi dicat, interdum cathedralis ecclesia secularis est. i. secularium canonicorum: interdum regularis. vtroque casu tacite professus in episcopum eligi poterit. Sed quæ est ratio quare in cathedrali regulari eligitur non professus: in alijs non, prout dixerunt Lau. Tan. Gof. & Cõpostellanus in prædicta decre. cum causam? id est propter excellentiam episcopalis dignitatis & ordinis: vt episcopus etiam secularis immediate præsit monachis. & probatur idẽ supra de iud. causam supra ne sede vacante. c. j. vbi monasterium erat vnitum cathedrali ecclesiæ forte seculari. tamen Tan. & Gof. ibi dixerunt quòd Bathonien. cathedralis ecclesia ibi erat regularis: sicut & multæ in Anglia. sed Ber. videtur tenere contrarium in tertia gl. vnde in consecratione religiosus dicitur etiam religiosior abbate: & episcopus monachos ad professionem recipit, vt abbas. in aut. de san. epis. §. iubemus. col. ix. & facit ad hoc supra de vo. & vo. redemp. ex multa. & quod no. supra de capellis monacho. c. ij.

Eligi an posit secularis in episcopum ecclesiæ regularis.

Forma electionis tradita per decre. supra eo. cum dilecti. non est sublata per sequens conciliũ, quia propter h. d. Io. And.

CAPITVLVM XXIX.

CVm expediat cõcordare iura iuribus, & eorũ correctiones (si sustineri valeãt) g euitari: Decretalẽ h felicis recordationis Inn. papę iij. prędecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licite compromitti: vt cõpromissarij secreto & sigillatim voluntatibus omnium inquisitis i illum in quem maior & sanior pars capituli k consenserit, eligere teneãtur: declaramus abrogatã non esse per subsecutũ conciliũ l generale: imò potest in ipsis electionibus vt prius m procedi licite per eandem.

Idem.

Accedens ad sedem apostolicã pro instruẽdo negotio electionis per decr. cupiẽtes. eundo hac de causa, stãdo, et redeũdo) integre (præter cotidianas distributiones, percipit fruct⁹ beneficiorũ: quos percipere posset in ipsa ecclesia residẽdo. Io. An.

C*Vm expediat*. } Præmittit declarationis causam generalẽ. Secundo declarat ibi, Decretalem. Ioan. And.

Not. primò ex pri. text. quòd correctio iurium est vitanda.

Pro intellectu huius. ca. præsupponitur primo illud ꝙ habetur in. c. cũ dilecti. & c. quia propter. eo. tit. in anti. Dicitur in. c. cum dilecti. ꝙ canonici alicuius ecclesiæ vacantis possunt cõpromittere in aliquẽ sub hac forma, videlicet vt ipse exquirat vota singulorũ canonicorum, & eligat illum in quẽ cõsenserit maior pars totius capituli: & dicãt illi hoc modo: Nos sumus viginti canonici qui damus & concedimus tibi potestatẽ vt exquiras vota singulorũ canonicorũ sigillatim & secreto: & si repereris aliquem in quẽ maior pars totius capituli consenserit, illum eligas. Sed illa forma non est seruãda in electionibus aliarum dignitatũ per quas ecclesia non dicitur viduata. Dicitur in cap. quia propter. alle. quòd canonici debent eligere prælatum altera de tribus vijs: videlicet per viam spiritussancti, vel compromissi, vel scrutinij. Per viã spiritussancti, videlicet quando concorditer eligũt aliquem, nullo modo habito tractatu inter se. Per viam compromissi, quando eligentes cõpromittũt in aliquẽ vt dictũ est in. c. perpetuæ supra eo. tit. & li. vnde forma scrutinij est multum difficilis: in qua etiam deficiunt periti, & maxime si non habeant practicam. & in hoc. c. deciditur vtrum per. ca. quia propter. sit correctum. c. cum dilectus. videlicet quod si canonici velint transferre in aliquos potestatem eligendi, quòd debeant facere compromissum absolutum non determinatum. vel vtrum sit correctum illud. c. cum dilectus. videlicet vt canonici posint facere compromissum cum determinatione & restrictione? Respondet ꝙ per. c. quia propter. non est correctũ. c. cũ dilectus. Nã. c. quia propter. nõ dicit ꝙ illud cõpromissum sit simplex, & non sit determinatũ & restrictum: sed solũ ponit vnam formam compromissi, quia dicit quòd altero de tribus modis est procedendum: & si aliter processum fuerit, non valet electio. Forma autem contenta in. c. cum dilectus. continetur sub forma compromissi.

& vbi apparet contrarietas, per diuisionem actuũ, debet reduci ad cõcordiã. ad hoc s. de test. cũ tu. de restit. spo. literas.

Not. secũdò quòd appellatiõe prædecessoris cõprehenditur prædecessor per multos mediatos. Do.

Cum expediat. & not. ex hoc principio inspiciendũ quid expediat. de pœ. distin. j. aliud. xj. q. j. aliud. & supra de vo. & vo. redemp. magnæ. {Vide quod ibi dixi in glos. hoc patet. in fi.} Et proprie expedientia vtilitatem respicit: vt ibi patet. Ioannes Andreæ.

g *Sustineri valeant*. reprehẽduntur hic illi qui volunt sustinere iura quę penitus sunt correcta. vbi ergo apparet de correctione, non sustineantur. ad idem. C. de inoff. testa. si quando. & s. eo. ecclesia vestra. ij. ADDITIO. Vide quod supra de priuil. accedẽtibus. dixi super. j. glos. in fi. Ioan. And.

h *Decretalem*. supra eod. cum dilecti. aliàs cum dilectus.

Glos. seq. declarat, & commendat hanc formam.

i *Inquisitis*. est ergo forma ista partim ex scrutinio, & partim ex compromisso: vt hic patet a, sed principalius dicetur ista forma compromissi, sed determinati. Et si bene aduertatur: ista hodie est melior & expeditior forma iudicio meo quam hodie habeamus. non enim volunt canonici libere ius suum in alios transferre, & dare illis potestatẽ præficiendi prelatũ. per formã scrutinij graue est procedere, nec omnes bene sciunt illã formã seruare: imò & boni iuristæ practicã ignorãtes in ea deficiũt. expedientius ergo seruabitur ista forma.

a Ideo noua: quia vbi ius emanans cõsurgit ex duobus capitulis iuris antiqui: facit nouam speciem. l. Gallus. §. ille casus. ff. de liberis et post hu. ca. quãto. s. de iud. de Ancha. Font.

k *Capituli*. Not. quia secus si diceretur de maiori parte eligentium: & compromissarij illum elegissent quẽ maior pars numero, non maior capituli nominasset: quia tunc electio esset nulla supra eo. si cui. ADDITIO. Cum qua hæc debere t iungi: vt ibi dixi, & hic Archi. & Ioan. And.

Gl. seq. ponit motiua opinionis hic reꝓbatę, & alle. respõd.

l *Concilium*. supra e. quia propter. Dicebãt enim quidam ꝙ forma illa sublata erat per decre. quia propter. & hoc videbatur tenere Host. in prædicta decre. in princ. quia dicebat diuersas electionum formas: vt supra eo. cum dilectus. & propterea ibi tres tantum formæ, vel secundum alios duæ approbari videtur: & ꝓpterea ibi dicitur, aliter electio facta nõ valeat. sed contrariũ est verũ, vt hic vides. & ꝓpterea ista est forma cõpromissi b: sed cũ certa determinatione: vt. s. dixi.

b Idem Do. f d Archi. Phi. de Ancha. cõtra. opin. gl. est communior. Font.

m *Vt prius*. id est, sicut poterat ante cõcilium quia propter. concilium tamen & decre. fuerunt eiusdem auctoris.

C*Vm non*. } Primò ponit cõstitutionis causam generalem. Secũdò ponit constitutionẽ, interserẽs causam specialẽ. Tertiò

Tertio tollit obstātia. Secunda ibi, Statuimus. Tertia ibi, Nō obstantibus. CASVS. Dicitur in.c.cupientes.s̃.eo.tit. & li. ꝙ si in causa electionis appelletur ad apostolicā sedē: eligentes debent mittere ad eādem sedē duos ex ipsis instructos, similiter ꝙ opponentes debent mittere duos ex ipsis. Sed quid si illi qui mittuntur ad apostolicam sedem, sunt de ipsis canonicis: vtrum ipsi canonici debeant reputari residentes: hoc est, vtrum ipsi possint percipere fruct' præbendarum suarum? Resp. ꝙ cum ipsi canonici sint absentes pro vtilitate illius ecclesiæ, debeant censeri & reputari præsentes: ita quòd ipsi percipiāt fructus prębendarū suarum: exceptis fructibus distributionum suarū cotidianarū. Sed ponamus ꝙ tales canonici quando erant in ecclesia cuius negotium tractatur, percipiebant fructus pręPendæ quam habebant in alia ecclesia, sicut in abbatia ecclesiæ beatę Marię maioris Pictauis non potest esse abbas illius ecclesię, nisi sit canonicus in ecclesia Pictauen. & percipit fructus ipsius abbatiæ? Respond. quòd tales canonici absentes pro vtilitate ecclesiæ fructus non solum suarum præbendarum quas habent in ecclesia cuius negotium prosequūtur: sed etiam debent percipere fructus quos perciperent si non essent absentes, sed residerent in illa ecclesia. No. primo ex hoc. c. illud ad quod allegatur principium. ca. quòd officium suum non debet alicui esse damnosum siue nociuum. Not. vlterius ꝙ absentes pro vtilitate ecclesiæ censentur residentes quo ad perceptionem fructuum suarum præbēdarum: exceptis cotidianis distributionibus, quæ tantū conceduntur interexistentibus diuinis officijs. hoc verum, nisi talis canonicus esset infirmus: quia debet etiam habere cotidianas distributiones, licet sit absens: vt in.c.j.de cle.ægro.in an. Not. insuper ꝙ absentes ab ecclesia in qua sunt præbēdati, de iure cōmuni non debent percipere grossos suarū prębendarū. valet tamen cōtraria cōsuetudo vel statutū, vt etiā in absentia percipiāt fructus suarum præbendarū.c.cū omnes.de cōsti. in an. Nā ꝑpter officium.i.ministeriū, datur beneficiū.i. fructus.

† No. quòd suum potest dici id quod est suum in parte et nō in toto. nā ecclesia nō est tota canonici. vide glos. j. de præben. cū in illis.

CAPITVLVM XXX.

Cum non deceat [a] alicui suum officium esse damnosum: Statuimus vt hi qui iuxta [b] constitutionem [c] felicis recordationis Nicolai papæ tertij prædecessoris nostri super hoc editam, ad apostolicam sedem venerint, eā circa imminentium electionum negotia instructuri: (Cum tales ecclesiarum suarum † prosequentes vtilitatem, censeri debeant residentes [d]) fructus beneficiorum suorum quæ obtinent in illis ecclesijs quarum negotia prosequuntur, & etiam aliorum quos reciperent vel possent recipere in ipsis ecclesijs residendo, [e] integrè (cotidianis distributionibus duntaxat exceptis [f]) recipiant: ad sedem propterea [g] veniendo eādem, ibidemque hac de causa [h] morando, & ad ipsas ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem ecclesijs residerent: Non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis ecclesiarum ipsarum contrarijs, seu priuilegijs quibuscunque, per quæ præmissorum effectus [i] posset quomodolibet impediri.

Idem.

Glos. seq. notat, alle. ad hoc principium sex cōcordantias.

a *Non deceat.* & not. ex hoc principio inspici quid deceat: quod ꝓpriè honestatē respicit. s̃. de vo. & vo. redēp. magnæ. Nec enim honestum est officiū suum alicui fore dānosum. iiij.q.iij.c.placuit.§.item in criminali supra eo.lib.de rescrip. statutum.in fi.ff.de fur.l.seruus cōmunis.ff.ad Velleia.l.ij.§.j.C.de admi.tu.cum quædam supra de fideius.peruenit.cum si. ADDITIO. Hæc allegant Ioan.Mo. & Archi. Est tamen contra.vij.q.j.constitutum.vbi de hoc, & dicam infra de supplen.negli.præla.c.fin.super.iij.glos.Ioan.And.

Officium suum nemini debet esse damnosum.

b *Iuxta.* Nota quòd per hanc literam dico quòd si talis est casus quo instruens vadat non adstrictus per decre.supra eo. cupientes. puta quia non est ecclesia cathedralis, nec regularis: vel si est talis appellatio, vel immediata subiectio, quæ non deuoluit: his casibus, cum non habeat locum decr. cupientes, ergo nec istius decr. priuilegium: per istam literam. & concor. quod dixi infra eo. si postquā. ij. resp. ADDITIO. Et facit ad quæstionem quam Paduæ disputaui de doctore disputante qui disputare non tenebatur. quam vide infra de reg.iur.accessorium.Ioan.And.

c *Constitutionem.* supra eod. cupientes.

d *Residentes.* concor. supra de cle. non resi. ex parte.

e *Residendo.* pone: habet ecclesia Bono. priuilegiū quòd canonici ipsius ecclesiæ percipiant fructus beneficiorū suorū quæ habent in alijs ecclesijs, in Bono. ecclesia residendo. vel habet ipse qui vadit pro instruendo negotio, priuilegium, quòd recipiat fructus tales supra de rescrip. eo.li.c. vlti. hos isto casu percipiet. hoc vult dicere litera ista.

f *Exceptis.* quæ nec dātur studentibus in theologia supra de præben. licet. nec dantur præsentibus qui nō intersunt horis canonicis infra de cleri. nō residē. c. vnico. Et licet ista constitutio fingat ipsum præsentem: nō fingit ipsum diuinis of-

A ficijs interessentem. habeat ergo quod pręsens haberet qui diuinis officijs nō interesset: vt in prædi.c.vnico. quod etiā est contra: cum dicat distributiones cotidianas concedi ijs qui prosequuntur ecclesiarum vtilitatem: & ibi soluitur.

g *Propterea.* Nota legem pro instruēdo negotio electionis iuxta prædictam cōstitutionem. & facit ad id quod dixi in glos.ij.

Glossa sequens recitetur per duas quęstiones, et solutiones ipsarum.

h *Hac de causa.* si ergo facta instructione & finito negotio, sola voluntate, vel ꝑ aliorum suorum negotiorum expeditione maneret in curia: tunc cessabit priuilegium hoc. Et est huic simile quod dicit lex, quod non verè reipublicæ causa abesse dicitur is qui proprij cōmodi causa in legatione est.ff. ex qui. cau. maio. l. non verè. sed postea ex quo redire inciperet, cōpeteret ei hoc priuilegium. redit enim de itinere quod ob hanc causam fecit. {Hoc est expressum.ff.ex quibus causis maio.l.si cui.§.tandiu.} Et est simile huic quod dicitur de teste.s̃.e.li.de rescrip.statutum.in fi.cum suis concor.

Glossa sequens exemplificat, quęrit, soluit, solutioni opponit, & respondet. In fine arg. ad quæstionem.

i *Effectus.* puta quia est statutum, consuetudo, vel priuilegium in ecclesia, quòd quacunque de causa quis absit, etiam si vtilitatem ecclesiæ prosequatur, nihil percipiat. Quid si talem consuetudinem vel statutum iurauerit? Non credo quòd tunc locum habeat hoc priuilegium: quia iuramentum illud potest seruari sine periculo animę, supra de iureiu. si vero. & quia hic non dispensat contra iuramentum: vt de rescriptis, cum aliquibus supra eod. lib. cum suis similibus. Nec obstat si sustulit statutum vel consuetudinem quod est principale: ergo & iuramentum [a] de illo seruando quod est accessorium. tolle enim instantiam supra de iureiur. cum cōtingat. & quod ibi no. {Aliqui contra per id quod dicit quibuslibet: & subdit quibuscunque, & quomodolibet, quę multum vidētur pro eis facere.[b]} Hæc decre. bene facit ad quęstionem de qua quærebat olim Gar. in decre. cupientes supra eo. lib. an duæ personæ de opponentibus [c] quæ vadunt pro instruendo negotio ad curiam, contribuere debeant ad expensas: fiat quod inter eos conuenit.ff.depo.l.j.§.si conuenit. si nil erat conuentum: dicebat iudicis arbitrio relinquendum pensatis labore & facultatibus mittētium & missorum. Idem Io.And. cū ista decre. priuilegiet eos in fructibus percipiēdis: satis arbitratur iudex eos conferre debere. ADDITIO. Et facit ad quæstionem de damnum passo: nunquid contribuat cum alijs ciuibus ad emendam? Et dicitur quòd sic: in Spe. de censi. §. ij. ver. quid si damnum. facit.ff. ad legem Rho. de iac. l. nauis onustæ. §. cum autem. de hoc.ff. de leg.j.ab omnibus. §. si Titio. Ioan.And.

Additio.

a Glo. fi. in cle. dudum. ver. pastis. de sepul. & constitutum. de rescrip. in anti. & procedit hæc gl. secūdum Philip. etiā si clausula non obstante ponatur in iure. vide Ludo. Ro. consil. 501. Font.

b Remitto ad Lo. in. l. si vero. §. de viro. ff. soluto ma. in 31. fallē. notātem quid operetur geminatio verborū. Font.

c Idem di eligentibus eo casu quo tenētur: ad expensas. Ioan. And.

B ... Idem.

Is qui opponit euidentem defectū scientiæ vel personæ contra promouendum ad aliquam dignitatem: pœnitere nō potest. causam reddit. Ioannes Andr.

CAPITVLVM XXXI.

Abeo qui contra electum vel postulatum seu promouendum [k] ad aliquam dignitatem, inter cætera quæ obiicit, euidētem, † notorium, seu manifestum [a] scientiæ, vel alium personæ defectum opponit: ipsius defectus oppositio, vel eius qualitas [b] nequeunt postea reuocari. Cū enim opponens, si quod de defectu opposuit huiusmodi, destitui veritate contingat, à prosecutione causæ debeat omnino excludi, [c] & puniri ꝑinde ac si in probatione omniū quæ obiecerat, defecisset: [d] iustum est vt (postquam ad oppositionem eandem procedit) nequeat in præiudicium eius contra quem opposuit, vlterius pœnitere. [e]

Idem.

D AB *eo qui contra electum.* Diuiditur in duas partes. Secunda ibi, cum enim. Dom. CASVS. Vacante ecclesia Pictauensi, vel alia ecclesia, puta monasterio sancti Cypriani, Pictauenses canonici vel monachi quendam Titium in prælatum elegerunt. fuerunt aliqui opponentes qui opposuerunt contra electum defectum scientiæ vel morum, vel defectum suorum natalium. & cum hoc qualificabant illos defectus, videlicet quòd illi defectus erant manifesti. opponentes pœnitentia ducti voluerunt recedere ab illo defectu. vtrū possint? Respondet quòd non. Nam ex quo appellauerunt ob illum defectum: ab illo defectu recedere non possunt. Sed ponamus quòd ipsi nolunt recedere à defectu, sed solum à qualitate: vtrum sit eis permissum? Respondet quòd nō: imò si recedant à qualitate defectus, sunt puniendi, ac si defecissent in probatione defectuum: ideo debent persistere & in defectu, & in qualitate defectus, tamen si dicti opponentes recedant ab ipsis defectibus vel qualitatibus, poterit superior inquirere de ipsis defectibus vel qualitatibus: vel etiam opponentes si sint qui prætendant habere interesse.

k *Promouendū.* ista igitur tria sunt paria. concor. s̃. eo. titu. & lib.

lib. vt circa. Et nota ꝙ dicit dignitatē, & idem dicit. s̃. e. si forte. & idē. j. de verb. signi. cōstitutionē. per qđ apparet ꝙ decre. illa si forte. nō habet locū in alijs beneficijs, vt ibi dixi.

a *Manifestum.* ista enim quo ad casum nostrum sunt synonyma, & idem designant: vt. j. de verb. sig. constitutionem.

b *Vel eius qualitas.* hoc vult dicere, is qui opposuit, forte vult obiectū reuocare. vnde cū opposuisset euidentē defectū sciētiæ vel personæ, dicit quòd vult instare alijs obiectis, & recedere ab illo: vel non reuocat obiectum, sed qualitatem. [a] vnde nūc vult simpliciter dicere ꝙ patitur defectū, sed reuocat id quod dixerat quòd defectus erat euidēs. istud est reuocare qualitatem tantum: & neutrum potest, vt hic vides. Ioan. And.

c *Excludi.* vt. s̃. eo. si forte.

d *Defecisset.* vt. s̃. e. c. j.

† Not. ista æquiparari, euidens, notoriū & manifestū. & sic videntur ista synonyma. de quo vide tex. j. de ver. sig. c. 2.

a Et nō potest: quia detractio qualitatis mutaret actionē, quia istæ exceptiones sapiūt actionem. Do. Font.

Glossa sequens quærit, arg. negatiuè & affirmatiuè, & pro negatiua soluit.

e *Pœnitere.* vt sic sibi non liceat mutare consilium in alterius detrimentum. j. de reg. iur. mutare. cum suis concor. ad idem. s̃. de elec. c. publicato. nam & quod semel placuit, non potest amplius displicere, vbi versatur alterius interesse. j. de regul. iuris. quod semel. nisi in casibus in quibus iura pœnitentiam & variationem admittunt, quorum aliquos ibi not.[b] & est simile huic. s̃. eo. vt quis duas. {Ioan. Monach. & Archidiaconus alleg. ff. de pact. l. fin. deposi. l. j. §. si rem.} Quid dices, pone promouendus consentit quòd opponens renunciet obiectui vel qualitati obiectus, iudex non consentit. nunquid hoc poterit opponens? Et videtur quòd non: quia quos prætor prohibet &c. ff. de postulat. l. quos prohibet prætor. & concor. supra de except. ca. vlti. maximè cum in huiusmodi electionibus exuberet iudicis officiū. s̃. de elect. cum nobis. olim. cum similibus. In contrarium videtur per hanc literam quæ dicit in præiudicium eius, contra, quem &c. & quilibet potest renūciare iuri pro se introducto. s̃. de regula. ad apostolicam. C. de legi. quod fauore. j. de reg. iur. quod ob gratiam. Satis videtur (per prima iura, & maximè ea ratione, quia si probetur talis obiectus promouendus statim debet repelli) quòd ipse huic iuri renunciare non posſit, [c] cum istud ius licet ei faueat, si non probatur obiectus, tamen ei nocet, si fuerit probatum. & sic videtur renunciare non posse huic iuri inuito iudice. & facit quod dixi, s̃. eo. si forte.

b Adde quod ibi dicam. vide glos. c. si diligenti. de fo. compe. Fel. c. cum olim col. 3. de re iu. in anti. Font.

c Idem Archi. alleg. quæ no. 2. q. 7. querendum. & cap. alieni. Ioan. And.

EX *eo.*} Sunt duę partes quę patent. Et prima ponit dictū, cuius rationē subdit ibi, Cum tam. Secūda ponit duo dicta. Secūda ibi, Vel conuersi. Io. And. Emanauit primū dictū ad declarationem eorum quæ not. Vincen. Tan. Gof. Ber. & moderni. s̃. de ętæ & quali. ex ratione. Secundū ad declarationē eorum quæ no. Bern. Inno. & Hostien. de institut. ca. ij. & Ab. supra eo. tit. in anti. in Genesi. Ioan. And.

Pro intellectu huius cap. pręsupponendum est illud quod habetur in ca. quod sicut. eo. titul. in anti. vbi dicitur quòd omnes habentes vocem in electione, debent vocari ad electionem faciendam. Item quòd illi qui sunt præsentes die electionis faciendæ, non debent vocari, quia frustra vocarentur: sed soli absentes sunt vocandi ad illam diem qua debet electio celebrari, si sint in loco propinquo, vel remoto, secundum statuta illius ecclesiæ. tamen si præsentes processerunt in electione absque vocando absentes, valet electio de se, sed absentes poterunt postea facere cassari illam electionem. CASVS. Vacante ecclesia Pictauensi canonici illius ecclesiæ conuenerunt in vnum ad electionem futuri pastoris faciendam. In ecclesia ipsa erat canonicus impubes de iure communi vel dispensatiuè, qui erat tunc absens. vnde quando assignauerunt diem ad faciendum electionem, alij canonici non vocauerunt illum impuberem: sed eo spreto ad illam electionem processerunt. vult iste impubes conqueri de contemptu, & cassare electionem, vtrū posſit? Respondet Romanus Pontifex quòd non, quia cum talis impubes nō habeat vocē frustra vocaretur ad electionē, quia ipse impubes caret discretione quæ requiritur in electione. Sed hodie quantumcunque sint puberes, non

A habent vocē, nisi in sacris constituti. sed impubes nō potest esse in sacris: ideo nō habet vocē in electione. Secūdū vero hæc tēpora nō requirebatur ꝙ quis esset cōstitut' in sacris, quo ad electionē actiuā. Sed sanctissime pater, ponamus ꝙ vacat aliqua ecclesia regularis, in qua sunt monachi professi, & alij nō sunt professi, vtrū non professi habeant vocē electiuā, & sint vocandi ad electionē actiuā? Respondet Roman' Pōtifex ꝙ non, quia ad electionē actiuam requiritur professio. sed tunc in isto casu, scilicet ad electionē actiuā sufficit tacita professio, sed ad electionē passiuam requiritur professio expressa, vt in cap. si religiosus. s̃. eo. tit. & in cle. ne in agro. §. sanè. de sta. regu. in clemen. Sed quid de cōuersis, vtrū habeāt vocē in electione vt cōmuniter in religione beati Frācisci sunt laici conuersi? Respōdet quòd tales conuersi non habent vocē in electione quia illi soli habent vocem in electionibus, qui sunt tacitè vel expresè professi religiosi: ideo conuersi nō habēt vocem. Nota primò ex isto textu quòd impubes potest esse canonicus ecclesiæ cathedralis. Sed quæritur vtrum istud posſit esse de iure communi, vel ex dispensatione? Quidam dicunt quòd de iure cōmuni, quia in simplici beneficio & in canonia sufficit quòd quis sit egressus infantiam. Communis tamen opinio doctorū tenet quòd in beneficio requirēte discretionem animi, requiritur quòd quis sit pubes, & ꝙ perfecerit. xiiij. annum, & attigerit. xv. sed in alijs simplicibus beneficiis in quibus nō requiritur discretio animi, sufficit ętas septem annorum. De hoc latius per Panor. in. c. super inordinata. de præben. in antiquis. Nota insuper quòd in electionibus prelatorum regularium soli veri religiosi professi & clerici habent vocem electiuam: alij autem vt conuersi vel non professi, non habent vocem.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

CAPITVLVM XXXII.

Ex eo quòd ad electionem episcopi [f], quæ te in pupillari [g] constituto ætate in tua † ecclesia [h] extitit celebrata, cum cæteris eiusdem ecclesiæ canonicis non fuisti admissus, de contemptu [i] conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes: Cum tam iuris [k] † quàm rationis [l] existat, vt tales (cum discretione [m] careant) ad prę-

† No. quòd suū potest dici quod est cōmune cū aliis. ad hoc supra eo. cum nō deceat. vide quæ notaui ad ca. pe. j. eo. de sen. excom. Font.

† Not. arg. ꝙ ad probādum decisionem dubij, sufficit validare decisionem duplici argumento vel ratione. vide Io. And. in. c. inquisitionis supra de accusa. Domi.

Aetas beneficiandi.

Glos. seq. quærit: arg. negatiuè, & contrarium soluit.

f *Episcopi.* quid de inferioribus dignitatibus? Ex his vulgaribus iuribus quibus arguimus à verbis. j. de priui. si Papa. j. respon. in fine. cū si. videretur ꝙ in inferioribus secus, cū si de inferiorib' idem voluisset intelligi, id expresſiſſet supra de deci. ad audientiam. Contra puto, cum ratio ca. quæ. j. sequitur, sit generalis, [d] nec ibi repetatur de episcopo, cū dicitur ad præstādum in electione suffragium &c. & hoc bene probatur. j. eo. indemnitatibus. in prin. Ioan. And.

Pupillus an habeat vocem in electione dignitatis inferioris ab episcopo.

d Ratio generalis extendit legem Dō. Nico. Euerardi in loco à ratione legis. Ampla. Fonta.

g *In pupillari.* quæ est in mare minor. xiiij. an. in fœmina minor. xij. nec distinguimus an malitia suppleat, sicut nec in finienda tutela. C. quando tu. vel cura. l. indecoram. insti. qui. mo. finiatur tute. in princi. licet secus in matrimonio, vt supra de despon. impu. puberes. vbi de hoc. ad idem. j. eo. indēnitatibus. in princ.

D h *In tua ecclesia.* No. ꝙ minor. xiiij. an. dicitur idoneus ad beneficium, etiam ad canonicatus cathedralis ecclesię. de hoc supra de præben. super inordinata. {Hosti. ibi contra. & de æta. & quali. c. ij.} Vide supra eo. li. de rescrip. si eo tempore.

i *Contemptu.* quod aliàs cassationem inducit, & plus in electione nocet quàm multorum contradictio. supra eo. venerabilem. &. c. bonæ. ij. in anti.

k *Iuris.* scripti.

l *Rationis.* quæ deficiente iure scripto allegari potest. viij. di. frustra. &. ix. di. sana quippe supra eo. tit. & lib. vt quis. lex enim est omne quod ratione consistit. j. dist. consuetudo. & Seneca in epistol. xxxvij. ad Lucil. Si vis tibi omnia subiicere, te subiicias rationi. ADDITIO. Aug. dicit ratione vincendum. xxiij. q. vj. vides.

Ratio allegari potest deficiēte iure scripto.

Glossa sequens quæstionem soluit.

m *Discretione.* iij. quæstione. vij. cap. infamis. §. tria supra de corpore vit. ex parte. C. de fal. mo. l. j. [e] {de reg. cum virum. in princ. & cap. cum simus. in princ. ff. de iudic. cum prætor. §. non autem.} Et per hanc literam dico idem de furioso per prædictum. §. tria &. xv. quæstione. j. c. nec is. §. cum itaque. de suc. ab inte. cum dilectus. ff. de inru. l. illud. cū nec tales matrimoniū carnale cōtrahere posſint. s̃. de spon. dilectus. xxxij. quæstione. vij. neque furiosus, nec religionē vouere. de reg. sicut. j.

e An isti ob maleficia puniantur vide doc. in l. excipiuntur. ff. ad silla. cui adde. l. si arrogati. ff. de tu. & de malo ꝙ

standum in electione suffragium a nullatenus admittantur.

Non professi cum professis, vel cōuersi laici cū clericis electioni interesse non debent. h.d.

In ecclesiis quoque regularibus vel monasteriis hi qui b non sunt tacitè c vel expressè professi, nō debent cū professis, vel conuersi laici d cū clericis e electionibus f interesse.

Idem.

Si ab electione cathedralis vel regularis ecclesiæ in scriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit decret. cupientes. non solū quòd electus veniat, sed quòd vsque ad finē negotium prosequatur. & habet locū etiam cum appellatur à confirmatione vel prouisione. Ioan. And.

CAPITVLVM XXXIII.

SI postquā ab electione in cathedrali vel regulari ecclesia g celebrata fuerit in scriptis h ex causa probabili i quę probata deberet legitima reputari, ad sedem apostolicā k appellatum, electionē ipsam per ordinariū confirmari contingat: huiusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonicè l ab appellatione ipsa recessum † (cum sit ab eo qui non potuit m † de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatē n Si vero electus o qui iuxta p cōnstitutionē q felicis recordationis Nicolai papæ tertij prædecessoris nostri ad dictā sedem venerat pro electionis suę negotio prosequēdo, de Romana curia sine licētia recesserit antequā huiusmodi negotiū sit finitū, eius electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solū vt

† Not. primo quod est licitū recedere ab appellatione. de quo supra eo. quanuis.

† Not. secūdo quod gesta à iudice incōpetenti, sunt nulla. ad hoc š. de iudi. at si clerici. cū si. Do.

faciunt isti pueri in ludo, vide Pe. de Ancha. consil. 283. Font.

a Suffragium. ff. de iu. immu. l. ij. §. impuberes. & dicit lex, Indignum nobis videtur, eū qui stabilē mentē nondū adeptus est, propter priuilegia militū, sapientum hominum iura tractare. C. de test. mili. l. vlti. & minores sportulas decurionum accipiūt, suffragiū tamē inter alios nō afferunt. ff. de decur. l. spurij. §. minores. & si princeps det veniam ætatis minoribus: nō videtur cōcessisse ꝙ sine decreto alienēt, vel citra perfectā ętatē liberā administrationē habeāt. C. de iis qui ve. æta. imp. l. eos ij. isti enim accusare nō possunt nec testificari. ij. q. j. prohibentur. iiij. q. iij. ca. j. nec testamēta facere. ij. q. vj. c. ei qui. §. definitiua. & talis ætas prona est ad malum. xij. q. j. ca. j. & est hæc litera. {Et decre. indēnitatibus. in princ. ĵ. eod.} contra Tan. & Bar. Brixi. qui dixerūt in quæstione dominica li. lxxvij. quæ incipit, Tutor cuiusdā. quòd si pupillus patronus maior. vij. an. pręsentat vnū, & tutor eius alium, prefertur pręsentat⁹ à pupillo. pro eis facit. xvj. q. vij. de cernimus.

Præsentatus per maiorē .7. annis, præfertur præsentato per eius tutorē.

b Hi qui. s. fratres vel monachi, nec distinguo in his an sint clerici, prout distinguitur in cōuersis, vt. ĵ. dicam in glos. ij.

c Tacitè. in electis autē requiritur expressa professio supra e. nullus. sic. ĵ. eo. indēnitatibus. in prin. Nouitij ergo nō admittūtur. & sic tenebat Ab. in gl. in prin. alle. ad hoc. ff. de sta. libe. l. statuliberū. licet tales gaudeāt priuilegio canonis, vt ĵ. de sen. excom. religioso. tamē nō sunt veri religiosi, vt ibi.

d Conuersi laici. de conuersis ergo hic loquitur. monachi ergo vel fratres professi indistinctè admittuntur. ad hoc supra de arbitr. cum olim. de sen. excom. canonica. &. xvj. q. j. generaliter. xciij. di. à sub diacono. hodie secus, quod dic vt in cle. de æta. & qualitate. vt ij qui.

e Cum clericis. in plebibus ergo vbi sunt clerici & laici conuersi, non admittuntur conuersi laici. ergo in hospitalibus & locis huiusmodi vbi sunt solum laici conuersi. isti bene eligunt sibi priorem, rectorem, magistrum, vel massarium supra de arbi. cū olim. nec hoc hic prohibetur. ad hoc. ĵ. eo. indemnitatibus. §. penulti.

Glossa seq. quærit & soluit, & contrario respondet.

Conuersi an possint præscribere ius eligendi.

f Electionibus. tale enim ius non cadit in laicum supra eo. in anti. c. Massana. &. c. sacrosancta etiā cōuersum, vt hic. Quid dices in quęstione facti in aliquo ordine, puta humiliatorū. {Vel sancti Marci.} vel in aliqua ecclesia seculari præscripserunt laici cōuersi, quòd debeant ad electionem admitti & vocari, per hanc constitutionē clerici nolunt eos ad admittere: queritur quid iuris? Dico quòd de iure communi conuersi laici ad electionem non admittūtur, a vt hic. sed decre. ista non tollit specialium locorum, ordinum, vel personarū consuetudines præscriptas supra eo. lib. de constit. licet. quare illi præscriptæ consuetudini stari debet. Non ob. ꝙ in talibus non valeat consuetudo. š. eo. Massana. quia illud dico verum secundū Innoc. & Host. qui hoc no. de insti. c. ij. de laicis professione & habitu, non de conuersis. cū ergo conuersus sit ecclesiastica persona b. xij. q. j. c. duo. tale ius spirituale præscribere poterit.

a Glos. & Cardi. in c. ecclesia. de insti. Font.

b Eremita non est persona ecclesiastica. cle. cum ex eo. de senten. excom. de Ancha. re. ea. ĵ. e. lin. 2. Font.

SI postquam.} Sunt tres partes. Secunda ibi, si vero electus. Terti ibi, cum autem. Do. CASVS. Vancante ecclesia Pictauensi, canonici quendam Titium elegerunt, à qua electione fuit appellatum ad apostolicam sedem, quia forte vnus erat contradicens, & talis solenniter appellauit. appellatione interposita, dicti canonici eligentes ipsam electionem præsentauerunt metropolitano vt eam confirmaret. quod fecit metropolitanus ad requæstam aliorū canonicorum, non curando de appellatione istius. an valeat talis cōfirmatio, vt electus virtute istius confirmationis receperit potestatem administrandi? Respondet Romanus Pontifex quòd non. nam ex quo fuit appellatum ad apostolicā sedem suspensa fuit iurisdictio iudicis inferioris: ideo non potuit eū metropolitanus confirmare, & per consequens si iste electus se ingerat administrationi, perdit ius sibi quæsitum ex electione, cū non videatur confirmatus. Et istud verū, quòd superior videlicet metropolitanus non potest confirmare istam electionem pendente appellatione, nisi appellans renunciasset suę appellationi, quia tūc per illū recessum ab appellatione superior redassumit iurisdictionē, virtute cuius posset ipsam electionem confirmare.

Sed sanctissime pater, dictū est in ca. cupiētes supra. e. ꝙ si cōfirmatio vel infirmatio pertinet ad Papā, electus tenetur ire personaliter ad apostolicam sedem pro obtinenda confirmatione. Ponam⁹ quòd ipse elect⁹ postquam fuit in curia Romana, sine licentia Papę post aliquos processus recessit à curia, non remanendo vsque in finem causæ: vtrum videatur satis fecisse illi constitutioni, cupientes. alleg? Respōdet quòd non. Item dictum fuit in dicto. ca. cupientes. ꝙ cum appellatur ab electione facta ad impediendum confirmationē teneatur electus ire ad curiam Romanam, & etiā eligentes & opponentes. Ponamus quòd electus fuerat iam cōfirmatus, & appellatū fuit à cōfirmatione. vtrum electus, eligētes & appellantes teneantur mittere ad apostolicā sedē, secundū distinctio. illius ca. cupientes? Respondet quòd sic.

g Ecclesia. not. quo ad cathedralē ecclesiam bene erat statutum quòd appellatio deuolueret eoipso quòd in scriptis & causa probabili interposita esset supra eo. quāuis. sed de regulari non sic erat expressum. parificatę igitur sunt regulares cathedralibus. sic supra. e. in ant. ne pro defectu. & supra eo. tit. & lib. ca. cupientes, secus in casu supra. e. quanquam.

h In scriptis. sic. ĵ. de app. cordi. & de hoc supra. e. ti. quāuis.

i Probabili. vnde istud speciale in istis ecclesiis, ꝙ sufficit ꝙ appellatio sit interposita ex causa probabili, licet causa sit falsa, ad hoc vt deuoluatur. & potest esse ratio, quia maiora facilius deuoluuntur, vt supra de appel. vt debitus. in fi.

Glos. seq. recitetur per quæstionē duplicem, scilicet quid si appellatur ad inferiorem, & quid si ad legatum.

k Ad sedem Apostolicam. ergo secus si ad inferiorē, vt etiā dicit Arch. cū enim ista decre. ponat suū casum specialē cōtra regulā ĵ. de appella. nō solū. ij. respō. quo cauetur primo cōstare debere de veritate causæ antequam reuocentur attentata post appellationem ante sententiam interiectā: ob hoc igitur à casu expresso non recedam, sed antiquo & generali iuri in aliis stabo. Et potuit esse ratio, reuerentia sedis apostolicæ, & vt melius visitetur, & quia ista maiora de facili transeunt ad Papam, vt in prædicta decre. vt debitus. in fine. Et si appelletur ad legatum, non puto hanc decreta. locum habere, licet dici soleat examen legati latis esse examen apostolicæ sedis. Sed video quòd si appelletur ad sedem apostolicam, non sufficit adire legatum, nisi partes concordarent appellationi renunciando. de appel. cōstitutus. & de offic. lega. studuisti. & c. licet. & dixi supra eo. cupientes. circa principium. Ioan. Andr.

l Canonicè. sine aliqua prauitate, vt. š. eo. lib. quanuis. & ĵ. e. prouida. & primo inquiratur de recessu, vt ibi.

m Non potuit. sufficit enim quòd appellatio sit interposita ex causa probabili ad hoc vt deuoluat, & aliàs competentis iudicis iurisdictionem reuocet.

n Firmitatem. simile. ĵ. eo. prouida. &. c. seq. & vlti.

o Si vero electus. approbat quod not. Guil. & Gar. supra eo. cupientes. §. quod si.

p Iuxta. si ergo talis erat electus qui venerat ad curiā, non adstrictus tamen illa constitutione, licet ante finem causæ recedat, cum non habeat ibi locū hæc constitutio, ergo nec eius pœna. ADDITIO. Et facit quod dixi in decre. cupientes. in princ. super verbo immediata subiectio. & supra eo. cum non deceat.

q Constitutionem. supra eo. cupientes.

Glossa

quis veniat, sed etiā ex sui mēte a exigit quòd vsque ad finē negotiū prosequatur) eoipso viribus euacuatur omnino† b.

Cum autem c ab electionis cōfirmatione d vel facta prouisione e per eum f ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat deuoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo, & mittendo, & aliis quę perstringūtur, in ea conuenit obseruari.

Idem.

Dispensare possunt episcopi & superiores cū habentib⁹ parochiales ecclesias sibi subiectas, quòd vsq; ad septenniū studendo nō teneātur ad sacerdotiū promoueri: ad subdiaconatum tamen debent ꝓmoueri intra annū, aliàs sunt priuati. Et illo durante septennio debet in illis ecclesiis idoneus poni vicarius de fructibus ecclesiæ sustinendus. Elapso septennio debet rector intra annum in presbyterum promoueri.

CAPITVLVM XXXIIII.

CVm ex eo quod felicis recordationis Greg. Papa. x. prædecessor noster statuit in concilio Lugdun. g vt ad regimen parochialiū h ecclesiarum assumpti, se ad sacerdotium promoueri faciāt intra annum à sibi cōmissi regiminis tempore i connumerandū, & personaliter k resideant l in eisdem: alioquin si intra idē tempus promoti nō fuerint, m huiusmodi ecclesiis absq; monitione alia sint priuati: nōnullis extunc n parochiales ecclesias recusantibus acceptare, o legēdi & ꝓficiendi p (cū eis facultates nō suppetant, nec ab ecclesiarū prelatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus q interdum prouideatur eisdem) opportunitas r sit sublata, in grande vniuersalis ecclesiæ

Glos. seq. notat arg. contrarium, & soluit dupliciter, & contrario respondet. finis reci. per quæstionem quam soluit.

a Quomodo colligatur mens legis, vide Archi. & Do. Font.

a Mente. a Et ita punitur qui mentē offendit, sicut qui mētem & verba. ff. de iuris. om. iudi. l. si quis. ver. quòd si dū ꝓponitur. ff. ad Maced. sed Iulianus. §. mutui. imò præfertur intentio verbis. ĵ. de verb. sig. intelligentia. & cap. præterea. Et in contrarium videbatur, quia cōstitutio pœnalis erat: & ideo restringēda. ff. de pœn. interpretatione. Sufficere ergo videbatur quòd venerat prout constitutio dicebat. Sed cōtrarium est verū. Ista enim sunt paria, non venire, & venire, & sine licentia recedere. xj. quæst. iij. certū. suprà de iudi. c. j. ff. de excu. tuto. l. scire. §. aliud autem. ver. obseruabunt. in fi. alias incipit, & sufficit. & Co. de decurioni. lib. x. l. si quis. videtur etiā talis offendere verba, secūdū quod notatur. š. eo. tit. & lib. in. c. cupiētes. §. quòd si per xx. super ver. executionem. Non obstat quod dicitur, constitutionem pœnalem non extendendam, quia in hoc non extēditur quod erat de mente: b nec puto electum puniri, qui eo tempore quo non impeditur processus causæ per xx. vel xxx. milliaria peregrinationis, recreationis, vel simili causa iuit extra curiam. non enim recessisse dicitur qui statim est reuersurus. ff. de procu. pręsens. & l. seq. ff. de diuor. l. iij. Et verba ciuili modo non captiosè sunt intelligēda. iiij. dist. erit. ff. de serui. si cui. & hoc tenet Guil. & Gar. in decr. cupientes. ADDITIO. Idē Archi. & Ioan. Mo. qui tamen in additionibus hic dixit forte talem ex contemptu ligari. suprà de sent. excom. per tuas. §. nos igitur. Ioan. And.

Extensio in constitutione pœnali quando possit fieri.

b Vide glo. in ca. 1. supra de tem. or. Font.

Verba ciuiliter & non captiose debent intelligi.

b Omnino. quod hic de pœna electi venientis & recedentis sine licentia dictum est, eadem ratione intelligo repetitum de pœna opponentium, & personarum instructarum.

c Cum autem. approbat quod no. Guil. & Gar. š. eo. cupientes. in princ.

d Confirmatione. in contrarium videbatur. ibi enim nō de meritis electionis, sed de iniquitate iudicis agitur. š. de app. interposita. ad fin. ad quid ergo venirent persone instructæ? Sed contrarium est verū. licet enim de iudicis iniquitate agatur, nihilo minus & de meritis electionis, & sic est necessaria instructio personarum.

Glos. seq. dupliciter opponit & solui.

Cōstitutio pœnalis loquens in vno casu, an extendatur ad aliū casum similē & communiter parificatum.

e Prouisione. in contrariū videbatur, quia pœnalis erat cōstitutio, cupientes. & ideo non extendenda: & quia si papa de prouisione voluisset intelligi, id expressisset, sicut fecit de c electionibus & postulationibus. de deci. ad audientiam. Sed cum cotidie iura ista parificēt electiones & postulationes, & prouisiones. š. e. statuimus. & c. vt circa. quid iuris de vno & de alio, vt hic patet. sed post prouisionem non videbatur vacare ecclesia, & sic nec habet locū constitutio, quæ prouidere intendit ecclesiis vacantibus, vt ibi patet in prin. sed per appellationem suspenditur confirmationis & prouisionis effectus. de iureiur. venientes. vnde merito locum habet constitutio.

c Sequitur Do. Philip. & vide no. in. l. si quis seruo. C. de furtu. glos. in. ca. præsenti. ĵ. de senten. excom. Font.

f Eum. quod dic vt notatur š. eo. ne pro defectu. & c. quanquam.

CVm ex eo.} Primò ponit cōstitutionis causam, in qua ponit ius antiquum, & impedimentū ex eo proueniens. In secunda constitutionem, quę tria facit. Primò permittit dispensationē septēnij: arctat ad subdiaconatū, & causam reddit. Secundò prouidet quomodo interim ecclesiis deseruiatur. Tertiò post septēniū eū cū quo dispensatū fuit, reducit ad ius antiquū. Secunda ibi, porrò. Tertia ibi, elapso. Io. An.

Causam dedit huic constitutioni, quod notat Guil. supra eo. licet canon. in glos. super verbo, priuatus. ADDITIO Vbi ad literam ponebat impedimentum hic insertum. Ioan. And. CASVS. Dictum fuit in cap. licet canon. supra eod. quòd promotus ad ecclesiam parochialem debet promoueri ad sacerdotium intra annum annumerandum à tempore adeptæ pacificæ possessionis, vel à tempore quo potuit habere pacificā possessionem, & per ipsum stetit. Sed queritur, nunquid episcopus possit fauore studij cum tali promouendo dispensare, vt nō promoueatur ad sacerdotium intra annum? Respōdet quòd sic vsque ad septennium, vt promouendus per illud septennium non teneatur promoueri ad sacerdotium. Sed nunquid per illud septēnium intra annum debeat promoueri ad ordinem subdiaconatus? Respondet quòd sic: & hoc ne possit redire ad seculum, & perciperet fructus illius ecclesiæ. pendente tamen illo septennio debet in ecclesia parochiali idoneus poni vicarius qui sustentabitur de fructibus illius ecclesię, & elapsis illis septem annis debet ipse rector intra annū promoueri ad sacerdotium. aliàs si non promoueatur ad sacerdotium intra annum, ipso facto dicta ecclesia dicitur vacare absque alia sententia vel monitione. Nota primò quòd promotus ad ecclesiam parochialem debet promoueri ad sacerdotium intra annum numerandum à tempore adeptæ pacificæ possessionis, vel à tempore quo potuit habere pacificam possessionem, & per eum stetit. Nota vlterius quòd episcopus vel alius superior potest dispensare cum promoto ad ecclesiam parochialem, quòd vsque ad septennium fauore studij non teneatur promoueri ad sacerdotium. Vnde sciendum est quòd solus episcopus in cuius diœcesi est ipsa ecclesia parochialis, potest dare istam dispēsationem, non autem episcopus domicilij, licet per ca. nullus episcopus. infra de tempo. ordi. clericus beneficiatus dicatur habere tres episcopos quo ad promotionem ad ordines, scilicet episcopum domicilij, episcopum originis, & episcopum beneficij.

Nota insuper ibi, literarum studio insistentes. quòd licet tales clerici promoti ad ecclesias parochiales essent in studio, si tamen literis non insisterent, non prodesset eis ista dispensatio. Nota etiam quòd durante illo septennio debet episcopus vel alius superior in ipsa ecclesia parochiali ponere vicarium idoneum, qui ibi deseruiat in diuinis, & qui sustentabitur de fructibus illius ecclesiæ. Tamen hodie aliter fit. nam hodie episcopus dispensando dat eidem clerico potestatem vt possit conuenire cum vicario de fructibus, & possit affirmare fructus illius ecclesiæ. sed si non esset dispensatio, deberet obseruari quod hic dicitur. Not. finaliter quod est prohibitum studentibus expensis beneficiorum redire ad statum secularē. de quo hic in gl. Do.

g In concilio Lugdunensi. š. eo. licet canon.

h Parochialium. non collegiatarum, in quibus locum habet conciliū, in collegiatis non: & sic in illis non est hæc dispensatio necessaria. š. eo. statutum.

i Tempore. id est ex quo possessionem habuit, vel per eum stetit quo minus haberet. ĵ. c. proxi. §. j. & ĵ. de præben. licet episcopus.

k Personaliter. ergo non per vicarium, nisi in casu decre. de præb. extirpandæ. s. qui casus per concilium mutatus nō est, vt ibi dixi. & idem hodie in casu huius capituli.

l Resideant. dispensari tamen poterat super residentia, vt in prædicta decr. licet. in fi. Ioan. And.

m Non fuerint. iusto impedimento cessante, vt hic in fin. & ĵ. ca. proxi. §. porrò.

n Extunc. id est post illud concilium.

o Acceptare. quia nolebant sic statim presbyterari.

p Proficiendi. de mag. c. j. & c. quia nonnullis.

q Partibus. in quibus forte pauca sunt alia beneficia.

r Opportunitas. sicut prouidēt iura ꝙ opportunitas ad malū, tollatur?

tollatur: vt xviij.q.ij.definimus.de coha.cle.c.j.ſ.e.fundamẽ ta.j.de ſta.reg.c.vnico.j.reſpõ. in fi.ita prouidẽt ne opportunitas tollatur ad bonũ, vt hic, & ſupra de magi.per totum.

a *Indigere.* ſupra de magi.c.vl. vnde de aduocatis dicitur ꝙ nõ minus prouident generi humano quã ſi patriã armis defenderẽt. C.de aduo. di.iudi.l.aduocati. & doctorũ ſciẽtia mũdus illuminatur. ſupra de hæret. cũ ex iniuncto. j. de reli. domi.c.vnico.

†No. quòd quando requiritur diſpenſatio perſonæ reſpectu beneficij, ille prælat⁹ debet diſpenſare qui habet eccleſiã ſubiectam reſpectu cuius eſt diſpẽſatio neceſſaria. Domi. Diſpenſare an poſſit epiſcopus ſine conſenſu capituli.

Gloſſ.ſeq.obicit & ſoluit.

b *Prouidere.* ſed nõne ſatis erat prouiſum pauperibus. ſupra de magi.? Dic ꝙ ſic circa doctores, ſed circa libros & expenſas non, circa quæ prouidit iſta cõſtitutio.

Gloſſa ſeq. primò ſoluit dubiũ. ſecundo quærit. ar. negatiue. alleg. v. iura. affirmatiuè alleg. viij. iura. & ſic ſoluit.

c *Epiſcopi.* licet igitur inferiores præla ti poſſint ex cauſa ſuper reſidentia diſpẽſare. ſupra de cle. nõ reſi. relatũ. & ita ibi ſentit Inn. Hoſt. & Gar. ſ.eo. licet. in vlt.gl. hoc tamẽ caſu non diſpenſabũt minores epiſcopis. & in §.porro. j.prox. idẽ repetitur. Sed nũquid ſolus epiſcopus ſine capitulo hãc & alias diſpenſationes facere poterit? Et videtur expreſſum ꝙ non. j. q.v.c.vlt. in fi. vbi etiã de hoc, & l.di.ex pœnitentibus. & ad idem j. de exceſ. præla. c.j. & ſupra de iis quę fi. à præla. c.nouit. & c.ſeq. In contrariũ videtur per hanc literam: & per decre. at ſi clerici. de iudi. cũ in his iuribus dicatur de epiſcopis nulla mentione facta de capitulo. ad idẽ de or. ab epi. qui renũ. epi. c.j. & ij. de cle. coniu. ſanè. ij. de cle. pug. in duello. c. j. ad idẽ. j. de æta. & quali. c. vnico. de fil. presby. c.j. cũ multis ſi. & hoc vltimum credo, & cõmuniter obſeruatur ſecundum Hoſti. qui hoc no. de temp. ordi. dilectus. in fi. mag. gloſ. & Guil. in Spe. tit. de legato. §. antepenul. in prin. ipſe tamen Hoſt. not. contrarium de ſta. reg. quòd dei timorem. a tamen poſito ꝙ de iure ſolus diſpenſare non poſſet: de cõſuetudine prędicta ſibi poteſt hoc ius acquirere. ſupra de iis quæ fi. à præla. ea noſcitur. in fi. & ſupra e. lib. de conſue. c. ij.

a *Sequitur Archi. c.r. de ſi. presb. ad iura. q̃ niſi de epiſcopo loquũtur, ſuppletcũ capitulo, quia diſpẽſatio eſt de maioribus negotiis. ſed primã opinionem tenet cõſuetudo. Do. Font.*

d *Huiuſmodi.* parochiales ſcilicet.

e *Subiectas.* No. quia licet quo ad dãdas dimiſſorias æquiparemus epiſcopum originis, domicilij, & beneficij: vt j. de temp. ordi. cũ nullus. j. reſpon. quo ad caſum iſtũ ſecus. vnde ſi Bonon. clericus talẽ eccleſiã habet Mutinæ: Mutin. epiſcopus non Bonon. habebit diſpẽſare per hanc literam.

f *Obtinent.* ſi iam elapſus eſſet annus, ita ꝙ priuati eſſent, tunc eas non obtinent, ſed obtinuerũt. & ſic huiuſmodi diſpenſatio locum non habet.

Gloſſ.ſeq.notat, dubium ſoluit, quærit & ſoluit. Iterũ quærit & ſoluit, & declarationem expoſcit.

g *Septennium.* No. in ſeptẽnio ſcholarẽ eſſe debere proiectum, ſtudens in theologia in quinquẽnio. ſupra de magi.c. vlt. & etiam ſtudens in iure ciuili: vt in prœmio. ff. ibi, & in quinto anno &c. & ſi voluerint epiſcopi in citeriori tẽpore diſpenſare, bene id poterunt, ſed in vlteriori non. de re iudi. quod ad conſultationẽ. de appel. oblatæ. j. de reg. iur. cui licet. ſidẽ Io. Mo. & Archi. bene facit. ff. de vul. ſub. ſi ita quis ſubſtituerit. & ſupra de offi. deleg. paſtoralis. §. j. imò cõmendabile eſt nõ à principio totum dare ſeptenniũ, vt experiatur ſi proficiant, & tũc detur vlterius tempus: alias denegetur. ‡ Sed nunquid epiſcopus qui diſpenſauit in ſeptennio, ante illud tempus finitum poterit diſpẽſationem reuocare? Puto quòd non: per regu. j. de reg. iur. decet: & ſupra de fil. presby. ex tua. vbi de hoc. & hoc dico niſi euidẽs cauſa ſuaderet contrarium. & ſic poteſt intelligi de cle. non reſi. c. vlt. vnde & priuilegium reuocatur cum tendit ad noxã. de deciſto ſeptẽnio, aſſumor ad aliam parochialem eccleſiam ſine fraude, nunquid adhuc poterit in ſeptennio mecũ diſpẽſari?

Diſpenſare non poteſt epiſco

A Et ſatis videtur quòd non, per hãc literam, b cum videatur inſpici tempus ratione perſonæ: & ſecundum hoc, & per ea quæ dixi in principio gloſſæ, videtur quòd tẽpus iſtud inciat à tempore diſpenſationis, & ſecundum hoc eſſet reperire ꝙ per nouẽ annos, vel quaſi prorogaretur receptio ordinis presbyteralis: & in hoc vtilis eſſet declaratio. ADDITIO. Si enim ſeptẽnium inciperet à tẽpore commiſſi regiminis, per modũ de quo. j. c. proxi. §. j. fiat diſpenſatio poſt ſex menſes, non habebit ꝓ ſtudio integrum ſeptennium. Ioan. And.

ptus vltra ſeptenniũ cum curato ſuper nõ promotione ad ſacerdotium.

b Idem de Anch. Fon.

h *Literarum.* cũ nõ diſtinguat, intelligo generaliter: ſiue in grammatica, ſiue in iure canonico, vel ciuili, c vel ſcientia theologiæ ſtudeat. Et caueant epiſcopi ne diſpenſent cũ iis qui dociles nõ ſunt. iam enim in eis ceſſat huius conſtitutionis cauſa, vnde nec fiat diſpẽſatio. j. q. vij. quod pro remedio. Et habentes diſpenſationem ꝓpter ſtudiũ, ſtudere debent, nõ in caſtris vel villis, ſed in ſtudio generali: vt ſ. de cle. non reſi. tuæ. aliàs priuilegium non habebunt, vt ibi.

† *Regulariter debet clericus p ſe duntaxat ſeruire. Fõ.*

c *Iſta gloſ. ſecundum Phil. vult quòd beneficiatus in ſacris poteſt ſtudere legibus. adde quæ dicã. j. eo. ne cle. vel mo. c. i. Fõ.*

Gloſſ.ſeq. ponit opinem quam reprobat: & contrario reſpondet.

† *Not. vt. quòd poſſit diſpẽſationem fieri reditus ad ius commune, ſicut finito priuilegio. l. Tuta. §. vſuras. ff. de le. 2. Fõ.*

i *Subdiaconatus.* per hoc dicunt quidam quòd ſine diſpenſatione de communi iure poteſt in minoribus conſtitutus eligi ad parochialem eccleſiam. ad idem allegant. j. de preb. ſi pro clericis. & j. de inſtit. c.ij. ‡ Hoc placet Archi. & Ioan. Mona. ſupra eo. cupientes. §. penult. in prin. ‡ Sed puto contra, & dico ab antiquo iure illius decre. ſupra de æta. & qualit. præterea. non recedi, niſi inquantũ reperitur expreſſum. Nec obſtat hæc decreta. potuit enim diſpenſari cũ illis per literas apoſtolicas, vel per præſentationem patroni cõſequi parochialem eccleſiã in minoribus conſtitutus. & ſi diſpenſetur cum tali, neceſſe habet intra annum ſubdiaconus fieri. & ſic intelligo iſtum textũ: & dixi de hoc ſupra in prædicta decretali, ſi pro clericis.

k *Chriſti.* Not. dominium bonorum eccleſiarũ eſſe penes Chriſtum. de hoc. xij.q.j. expedit. xvj.q.j. quoniã quidquid. ſupra de verbo. ſign. cauſa.

l *Dignoſcitur.* Not. ex præteritis circa futura caueri. xxiij. diſt. in nomine. de proc. c.j. & ſupra e. fundamẽta. §. dignè.

m *Retrocedere.* militando, negotiando, vel vxorẽ accipiendo, quod poſſunt ipſi clerici in minoribus conſtituti. ſupra de cler. coniugat. c.j. ſed qui ſunt in ſacris, non. j. de voto. c. vnico.

n *Pœna.* priuationis ipſo iure.

o *Exerceatur.* prouidit hæc conſtitutio eccleſiis & perſonis. ſic ſupra eo. cum nobis olim. in fin. & infra de regu. beneficium.

p *Miniſtrentur.* non enim debent propriis militare ſtipendiis. xij.q.ij. charitatem.

q *Septennio.* idem eſt de minori tempore, ſi ad minus tempus diſpenſatum fuiſſet. quod fieri poteſt, vt ſuperius dixi.

r *Alioquin extunc.* id eſt, elapſo anno à fine ſeptennij.

ſ *Pœnam.* priuationis.

Ommiſſa tibi. ‡ Quatuor ſunt dicta. Secundum ibi, annus autem. Tertium ibi, porrò. Quartum ibi, cæterum. & iſta decretal. eſt gloſ. capitu. licet canon. eodem titulo ſuprà. Dominicus. CASVS. Dictum fuit in capitu. licet canon. ſupra eodem titulo. quòd ille cui eſt collata eccleſia parochialis, debet promoueri ad ſacerdotium intra annum, numerandum à tempore adeptæ poſſeſſionis. Sed ponamus quòd aliqua eccleſia parochialis fuit alicui clerico collata, qui non fuit promotus ad ſacerdotium intra annum, ſed annus nondum fuit elapſus: tamen certũ eſt quòd ipſe non poterit promoueri ad ſacerdotium intra annũ, quia de anno ſolùm

lum reſtant duo menſes, & intra illos duos menſes non celebrantur ordines: vtrum ante finẽ anni vacet eccleſia? Reſpondet Romanus pontifex, quòd licet ſit impoſſibile ꝙ talis poſſit promoueri intra duos menſes: tamen ante finem anni non vacat eccleſia. Sed quid ſi iſte fuit impeditus intra annum, vel non potuit ꝓmoueri, quia erat in minori ætate, & habebat eccleſiam cum diſpenſatione, vtrum currat annus? Reſpõ. quòd non: ſed tamẽ debet ſe facere promoueri ad illum ordinẽ, quẽ ętas ſua patitur. Sed ponamus quòd iſte priuatus ſit eccleſia ſua, quia cum non eſſet impedit⁹, nõ curauit ſe facere promoueri ad ſacerdotium, nunquid epiſcopus poteſt denuo cõferre illi iſtã eccleſiam quã perdidit per lapſum anni? Reſpondet quòd nõ pro illa vacatione: nam ipſe eſt inca pax illius eccleſiæ ꝓ illa vice. Sed quid de fructibus? Ponamus quòd intra annum ipſe non fecit ſe promoueri ad ſacerdotium: vtrũ licitè poterit retinere fructus eccleſiæ quos percepit durante anno? Reſpondet quòd iſte ſi in principio quãdo fuit inſtitutus, non habebat intentionem vt promoueretur ad ſacerdotium intra annum, ſed ſolum vt perciperet fructus, tunc tenetur ad reſtitutionem fructuum: & etiam collator tenetur reddere eccleſiam indemnem. Si vero ille qui habuit eccleſiam parochialẽ, habebat bonam intentionẽ, quia intendebat promoueri ad ſacros ordines, ſed ex aliqua cauſa ſuperueniente non vult promoueri, quia forte eius frater antiquior vult promoueri, & ipſe vult remanere in ſeculo: non tenetur ad reſtitutionem fructuum. Nota ex textu ibi ‡te nolente. ‡ arg. quòd beneficiũ quando de neceſſitate eſt proximò vacaturum, poteſt conferri alteri de conſenſu rectoris, licet aliter non interueniat renunciatio: & ſic ille conſenſus videtur habere vim renunciationis. de quo vide quod not. j. in regula, beneficium, & de iis quæ ſi. à ma. par. ca. ex ore. ſuper verbo, confirmatus. quia iſtud debet intelligi quando conſentit vt conferatur per illum in cuius manibus debet fieri renunciatio.

Quatuor dicit. Primo, quòd ad pœnam priuationis rectoris parochialis eccleſiæ non promoti, requiritur quòd annus integer ſit completus. Secundo quòd annus ille non currit iuſte impedito. Tertio quòd poſt priuationem eccleſiæ eidem conferri non poteſt. Quarto, quòd non promotus ſi eo animo receperat eccleſiam vt fructus anni perciperet: tenetur ad reſtitutionem ipſorum. Et qui ea mente contulit: eccleſiam ſeruare debet indemnem. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM XXXV.

COmmiſſa tibi parochialis a eccleſia, quanquam tantum b de anno tranſierit, quòd intra ipſum nequeas iuxta ſtatutũ generalis concilij Lugdunẽſis c ad ſacerdotium promoueri: non eſt niſi tunc demum, cũ ex toto † fuerit ipſe annus elapſus, d cẽſenda vacare: nec poteſt alteri antea te nolente e conferri. Annus autem huiuſmodi qui à tempore illo incepit, quo ipſius eccleſiæ regimen cõmiſſum tibi extitit, & poſſeſſionem eius pacificam f habuiſti, vel per te ſtetit g quo minus haberes eãdem: tibi non currit, ſi promoueri iuſto impedimento h detentus intra tẽpus huiuſmodi nequiuiſti. Porrò ſi intra dictũ tempus non fueris rationabili cauſa ceſſante promotus: tibi eccleſia ipſa i qua dicti ſtatuti auctoritate iam priuatus exiſtis k: ne ſtatutum ipſum fiat ludibrio, l debitoque fruſtretur effectu, & non rebus, ſed verbis, cum ſit potius contrarium faciendũ, m lex impoſita videatur: nullatenus ea vice n lius poſſeſſione. j. de præbend. licet epiſcopus. Idem vides in morte naturali: quia licet certum ſit clericum moriturũ, non tamen confertur eius beneficium ante mortem: vt j. de conceſ. præben. c.j. & ij.

obligationis: ideo ante diẽ pœna nõ committitur. Dom. Fon.

Gloſſ.ſeq.quærit. ponit opi. & ſoluit. Iterum quærit, & ſoluit.

Poſſeſſor pacific⁹ an dicatur quã minoris partis bonorũ poſſeſſionẽ obtinet.

f *Pacificam.* quid ſi nactus eſt poſſeſſionem ſolum minoris partis bonorum? Dicunt quidam quòd non currit tempus. ſecus ſi maiorẽ, arg. infra de reſtit. ſpoli. frequens. Dic ſecundum Guil. qui hoc not. ſupra eodem, licet. quòd ſi liberum habet exercitiũ curæ animarum, tenetur hac conſtitutione, licet tantùm minoris partis bonorum poſſeſſionẽ habeat: quia cura pars principalis eſt & dignior. de ætate & qualitate. cum ſit. ad hoc idem de conſecrat. eccleſi. vel alt. quod in dubiis. & eius ratione tenetur ad ſacerdotiũ promoueri. ſupra de ꝓben. extirpandæ. ſecus ſi non habeat liberum curæ exercitium, licet poſſeſſionem habeat etiam maioris partis bonorum. ad idem ſupra eod. titu. in antiq. dudum ij. circa principium. vnde dixit hic litera: ipſius eccleſiæ regimẽ &c. Quid ſi poſtquam nactus eſt poſſeſſionem, mouetur ſibi controuerſia? Dicit Guil. quòd ſi incontinenti in ipſa poſſeſſione liſ ſibi mouetur, & poſſeſſio continue turbatur, promoueri non tenetur, quia quæ incontinenti fiunt &c. ſupra eo. officij. ff. ſi cer. peta. lecta. & quia nõ videtur præſcripta fuiſſe, quæ non durauit. ad hoc ſupra eo. ſi poſtquam. ꝯ. ij. ſupra de ver. ſigni. nam & ego. ff. de in rem verſo. ſi pro patre. §. verſum. de pœ. diſt. j. diuortiũ. & litis euentus dubius eſt. ff. de pecu. quod debetur. poſſet ergo eſſe quòd eccleſiam perderet: & ſic in presbyterum ordinatus abſque beneficio mẽdicaret. xciij. diſt. diaconi. vlt. Si autem poſſeſſionẽ aliquandiu c obtinuit ſine litigio, hac cõſtitutione arctatur, & ſufficit quòd ſemel cœpit pacificè poſſidere. ſupra e. dudũ. ff. de act. emp. l. ex empto. in prin. aliàs ſuo velle quilibet poſſet ſibi litem confingere in fraudem huius conſtitutionis. nec obſtat ꝙ iſte ſuccumbere poterit, quia mala electio eſt in culpa. C. de acqui. poſſ. l. vlt. C. de iure delibe. ſancimus.

Poſſeſſor pacific⁹ an dicatur cui ratus qui poſt adeptam poſſeſſionem patitur cõtrouerſiam.

c Lapus exponit per menſes vel duos ca. fraternitatis. de frigi. & male. Fõ.

g *Per te ſtetit.* j. de præb. licet epiſcopus. ADDITIO. Arch. alle. j. de reg. iur. cum non ſtat. & c. imputari. ff. de annu. leg. l. Mæuia. Ioan. And.

Gloſſ.ſeq.explicat, & conſulit.

h *Iuſto impedimento.* ſic ſupra eo. quàm ſit. ad fi. Pone quòd toto illo anno ægrotauit, vel abſens erat epiſcopus, & commendatitias habere non potuit, vel eũ epiſcopus ordinare noluit: vel his ſimilia. hæ enim ſunt iuſtę cauſæ quæ excuſabunt eum. Et propter hanc cauſam dico quòd licet elapſo anno ſtatim illo non vocato poſſit alteri eccleſia cõferri, vt in prædicta decre. licet. tamẽ tutius & honeſtius eſſet ipſum citari, & facere pronunciari illum priuatum, ſi non oſtendit diſpenſationem, vel iuſtum impedimentũ. nam ſi hoc omiſſo fiat collatio, ipſe poſtea veniens, & de iuſto impedimẽto vel diſpenſatione fidem faciens, collationẽ caſſari faciet. ſ. in an. de re iudi. cum Bertholdus. ſed quia iudices, vel illi ad quos collatio ſpectat, nolunt litigare, vel ſe aduerſarios conſtituere, nec illi quibus facienda eſt collatio, niſi primò habeant ius in re: ideo communius eligitur altera via, vt ſine alia pronunciatione fiat collatio.

Impedimẽta multa ꝓpter quæ excuſatur curatus nõ promotus ad ſacerdotium intra annum.

a Videas quod ipſe no. in Spe. de ob. & ſolut. §. 1. ver. quid ſi promiſiſti. vbi tenet pœnã committi: ſed ante diem exigi non poſſe.

i *Eccleſia ipſa.* tolle quod eſt in fi. huius §. ibi, nullatenus ea vice &c.

k *Exiſtis.* quidam habent hic in litera, & ad quam inhabilẽ reddidiſti te.

b Dic tu ꝙ dies erat hic appoſita cauſa differendæ

l *Ludibrio.* ſic C. de bo. quæ li. l. vlt. §. vbi autem puerilis.

m *Faciendum.* vt C. communia de leg. l. ij. in fi. magis ergo conſideremus ſenſum quã verba. ad idẽ ſupra eo. ſi poſtquã. §. j. ſupra de verb. ſig. intelligentia. & c. propterea.

n *Ea vice.* intelligo. i. in illa vacatiõe, aliàs lex eſſet impoſita verbis. facile enim eſſet ſibi cõferre vni quẽ ſciret nolle cõſentire, & poſtea reiteratò illã primo cõferre ſecũdũ illos ꝙ

habent in textu:& ad quã te inhabilem &c. non est dubitatio tanta.

a *Iteratò.* nam qua ratiõe posset primo anno finito iteratò eidẽ conferri:eadẽ ratione finito secũdo, & sic dic de tertio: & sic de singulis:& sic canon frustraretur effectu:vt dictum est. concordat supra de test.licet.iij. ADDITIO. Et supra de consan.& affi.tua.in fi.Ioan.And.

b *Non intendens.* si ergo intendebat à principio promouere:sed postea mutata voluntate promotus non fuerit:nõ tenetur ad restitutionem fructuũ. a quod verum puto de perceptis ante mutatã voluntatẽ: in aliis credere ẽ secus eadẽ ratiõe.

c *Postmodũ.* elapso anno.Ioan.And.

d *Mutata.* Nota q̃ fraus purgatur: sic & mora interdũ. supra de loca.potuit,& j.de re.iu.mora.vbi de hoc.& nota exitũ spectari, cũ vitiũ cõ fisit in animo: aliàs spectatur initiũ. s.e. li.de reseri.si eo tempore. supra e. dudũ. j.vbi de hoc.

e *Promotus fueris.* ad sacerdotium intra annum.

f *Promouendum.* in & veritate promotus nõ fuisti:aliàs purgatur vitium in vtroque.

g *Offensam.* sic supra eo.perpetuæ.cũ suis concordantiis. Glos.seq. ponit quæstionem quam soluit.

h *Indẽnem.* pone enim illũ qui fructũ percepit, nõ esse soluẽdo:ita q̃ inefficax est actio cõtra eũ.s.de solu.Odoardus. dabitur in conferentẽ:vt hic vides. Et hic loquitur nõ solũ de obligatione in foro animæ:sed etiã in foro iudiciali:dũmodo de tali credulitate vel fraude fiat fides:tamẽ qui fraudem allegat, illã probabit ff.de proba. quoties §. qui dolo. & probabitur id per coniecturas. j.tit.proxi.c.ij.

b Vbi Ber. sic loquitur quòd reprehendi non potest. Cõpost vero simpliciter dicebat ab batem exemptũ postulãdum, non exemptũ eligendu. Io. An.

SI *abbatem.* ℣ Ponit duo dicta principalia.secundũ ibi, huiusmodi.Dom.Declarat quæ not Ber supra eo.de postu. c.vlt.vltra mediũ glossæ. Compost.ibidem in princ. b Et ea quæ notant moderni de consue.cum venerabilis & Gar.supra eo.cupientes. §.denique.c A S V S. Vacãte ecclesia Pictauensi illius ecclesiæ affectantes habere in prælatũ abbatem monastrij nouj Pictauis, vel alium abbatem exemptũ & immediate subiectum sedi apostolicæ, dubitauerunt an deberent ipsum postulare, vel vtrũ possent illum eligere.su per hoc consuluerunt Romanũ Pontificem: qui Papa consultus respondit q̃ licet abbas exemptus non possit dimittere suum monasterium sine licentia Papæ: hoc tamen non obstante ipse potest eligi in episcopum vel aliũ prælatũ Sed quid,nonamus q̃ in hoc regno est legatus de latere,scilicet Cardinalis:vtrum poterit confirmare illam electionẽ? Respondet q̃ sic:sed alij legati qui non sunt de ltere siue Cardinales,non possunt confirmare illam electionem,& dare il li abbati electo licentiam vt se transferat ad illam ecclesiam in qua fuit electus. No. primò quòd alligatus inferiori dignitati ab episcopatu, debet eligi, & non postulari. Domi.

Nota secundo quòd exemptus & immediate Papæ subiectus, non potest renunciare beneficio in manibus ordinarij loci.Domi.

Glos.seq.soluit quæstionem.

Abbas debet eligi ad altam abbatiam.

i *Abbatem.* idem intelligas de quolibet alio inferiori prælato ab episcopo:quia eadem ratio est.

k *Subiectum.* quod cognosci potest per decretalẽ. j.de priuile.si Papa. idem de subiectis episcopo quo ad hoc q̃ eligi possunt:sed sine licentia episcopi non transibunt.

l *Episcopum.* idem de aliis dignitatibus, puta ad aliam abbatiam. supra eodem, capitu. nullus. cum simi.& eadem est ratio.

Glos.seq.declarat dubitationis causam,& respondet.

m *Elegistis.*. dubitationis fuit causa: episcopus quia nõ habet liberũ volatũ, sine licẽtia Papæ debet postulari ad aliũ archiepiscopatũ vel episcopatum:& si eligatur,nõ valet electio. Eadẽ ergo ratio videbatur in abbate immediate Papæ subiecto, vt per id deberet postulari,nõ eligi. Sed illud speciale in episcopis.supra de renuncia.nisi cũ pridẽ.non enim quicunque habet petere licentiam transeundi, postulandus est:vt probatur supra eo.si religiosus.& c.nullꝰ. & in iis quæ notantur supra de postu.c.vlt.in anti.

n *Exinde.* quia elegistis,& non postulastis.

SI abbatem i ecclesię Romanæ immediatè subiectũ, k in vestrum episcopum l elegistis, m reprehendi exinde n nulla ratione potestis : ei tamen ab alio quàm à nobis vel apostolicæ sedis legato,si sit in p uincia o de latere P † nostro missus, q dari non potest licentia suum deferendi r monasterium, & ad vestram ecclesiam transeundi. s

Legatus de latere potest confirmare electiones episcoꝝ exemptoꝝ:reliqui non sine speciali mandato.Ioan.And.

Huiusmodi t vero legatꝰ qui maius u omnibus post Romanũ Pontificẽ in prouincia sibi decreta imperiũ x censetur habere: ỹ archiepiscoporũ,episcoporũ,& exemptorũ electiones potest ex officio z confirmare. Alij autẽ legati a hoc b

Legatꝰ an possit exercere aliquã iurisdictionem extra prouinciã sibi decretam.

¶ De triplici genere legatorum vide gl in c.1.de offi. leg.& do. meum Brunellũ in l. de potestate legati, Cont.

o *In prouincia.* si enim legatꝰ esset, sed nõ in illa prouincia: licentiam dare non potest. licet.n.quædam possit quæ voluntariæ iurisdictionis sunt extra prouinciam sibi decretam eũdo & redeundo:tamen ea quæ cõtentiosæ iurisdictionis sunt,non potest: vt hic, & supra de consuetu. cum venerabilis. Primum probatur s.de offic. leg. q̃ translationẽ & ca.penul.& supra de sentẽt.excom. ad eminentiam.cum si. & quod dicit, sit in p uincia missus, qđ est j.quia licet prouinciam exiuisset, dummodo in legatione esset. adhuc li cẽtiam dare potest. supra de offi.leg. nouit. Si autẽ exiuisset prouinciã & legationem,secus.& sic posset intelligi hæc litera. ADDITIO. Idẽ Arch.quia dicit hic q̃ ordinarꝰ prouinciã exiens, habetur pro priuato.ff.de offi.præsi.l.iij & ideo non habet potestatẽ iudicandi,vel ius dicẽdi.ff.de iurisdi.om.iudi c.vlt.& sic ibi fedele pro tribunali nõ potest.ix.q.ij. episcopũ. vbi de hoc. Ioan.And.

p *De latere.* scilicet Cardinalis. j. de offi.leg.cap.ij.in fine. vbi dicam de hoc.

q *Missus.* subaudi vel ab alio qui haberet super hoc speciale mandatum:vt in fine capituli.

r *Deferendi.* sicut enim inferior non deserit sine superioris licentia suã ecclesiam.supra de renunt.admonet. sic nec iste sine Papę licentia,qui sibi proximus est superior,vel sui legati de latere,suum monasterium deseret.

Glos.seq. quærit & soluit. dicit opi. Hosti.reprobatam,& Compost.approbatam.

f *Transeundi.* quid si abbatia nõ sit exempta, sed priuilegiũ habet q̃ abbas ad episcopatum non possit assumi sine sedis apostolicæ licentia, ex causa forte quia abbates se videntes recessuros,res monasterij dispergunt. & habes de hoc priuilegio. xvj.q.j.hinc est etiam. Nunquid poterit legatus de latere huic dare licentiam? Satis videtur istius decr.arg. quòd sic:c quia potest omnia præter excepta. de offi.lega.q̃ translationem.xvj.q.j.frater.ff.de offi.præfec.præt.l.vnica.sed ad hoc j.de ver.sign.c.j.in prin. Vnde nota quòd per hanc decre.reprobata est opi.Host. no.supra in an.de consue.cũ venerabilis.dicebat enim ibi,& de renun. c.vlt.in prin.quòd il li legati habebant specile mandatum transferendi abbates exemptos: aliàs id facere non possent d per decre. de offic. leg.q̃ translationem. sed Compost.ibi contra, dicens quòd ex generali legatione hoc poterãt:& eius opi. hic reprobatur:vt hic vides.

c No. Philip. post Archid.quòd appella.sedis apostolicæ venit legatus de latere:nisi apponantur dictiones, tantũ,dũtaxat. & similes:aut materia sibi papa cõueniret. Font.

d Reprobatur à doct. quia legatus potest dispensare sup iis quæ priuilegio papali permittuntur licèt cõtra priuilegiũ ipsum tollendo non posset dispensare. Font.

t *Huiusmodi* sumptũ ex eo quod no. Gar.supra eo.cupientes circa princ.super verbo,examen.& dic huiusmodi,scilicet de latere.

u *Maius.* vnde minores legati non exequuntur officiũ suũ eo præsente.supra de offi.leg.c.volentes.

x *Imperium.* quia ordinarium est,nec perit morte mandantis j.de offi.leg.cap.ij. & in eo pares sunt consulibus:vt ibi. Ioan.And.

y *Habere.* ff.de offi.præsi.l.iiij.ff.de offi.proconsul.& ideo.

z *Ex officio.* legationis, quia non requiritur speciale mandatum:& idẽ dicebamus per decre.supra eo.quia diligentia. vbi hoc tenet Compost.Item quia non erant hęc specialiter reseruata.

a *Legati.* scilicet non de latere, vel qui dignitatem illã sibi vendicant ecclesiarũ prætextu.de quibus supra de offi.lega. c.j & penul.& j.eo.tit.c.j.

b *Hoc.* scilicet confirmare episcopos,archiepiscopos,& alios exemptos.

a *Specialiter.* Nota q̃ non tantum valet genus quantũ species.de appel.c.ij.& de hoc de offi.ordi. si sacerdos.supra in anti.& xxiij.dist.quanquam.

b *Commissum.* Not.& breuiter quòd si exemptus prælatus inferior episcopo eligitur ad episcopatum,tenet electio,tamen transire nõ poterit sine licẽtia quã dat Papa vel eius legatus de latere.Si canonicus vel alius eligitur in Episcopũ exemptũ,vel archiepiscopum exemptũ, vel ad aliam dignitatem exemptam, legatus de latere confirmat: inferiores legati non sine mandato speciali. Si autem episcopus in episcopum velarchiepiscopum postulatur: tunc vt transire possit, specialis licẽtia Papæ requiritur: quia casus ille scilicet episcoporũ transl atio,est de reseruatis. supra de offic. lega.quòd translationem.& sic sanè decretalem istam intelligas. vnde non dixit hic quòd legatus admittat postulationes : sed quòd confirmet electiones. Episcopi autem non eliguntur:vt prædixi.

Legatus de latere quos electos confirmare possit.

nequeunt:nisi id eis à sede ipsa specialiter a sit cõmissum b.

Idem.

Si compromissarius non eligit intra tempus iuris: ad proximum superiorem deuoluitur potestas prouidendi. Si eligit, sed indignum, indistinctè redit ad compromittentes: nisi id scienter ratum habuerint. Idem si electus idoneus non consentit. Si compromissarius scienter eligit indignum: ipse solus ab Ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et pœna prædicta suspensionis non habet locũ in Episcopo compromissario, nec in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa pœna ad beneficia quæ obtinet in Ecclesia offensa. Et idem in beneficiis illius qui deficit in probatione eius quod obiicit in personam.Ioan.And.

CAPITVLVM XXXVII.

SI cõpromissarius c in quẽ defuncto † episcopo d trãsfertur eligendi e potestas, negligenter f intra tempus g à iure statutũ h eligere prætermittat, ad superiorem i proximũ potestas deuoluitur prouidendi,sibique cõpromittentes imputent k, qui in talem l potestatem huiusmodi m transtulerunt n.

†*No. quòd electio potest fieri antequam Episcopꝰ tradatur sepulturæ: quia hic tantum dicit,defuncto. de quo aliquid supra.e. si electio.& ca. bona.in.supra eod.tit.*

quòd intelligitur de illis beneficiis quæ opponens habet in illa Ecclesia cuius voluit impugnare electionem : non autem intelligitur de illis beneficiis quæ obtinet in aliis Ecclesiis.Heli.Reg. Nota optimum textum,quòd ille ad quẽ deuoluitur ius eligendi, non habet necesse eligere: sed potest prouideri.de quo supra eodem.ne pro defectu.Dom.

Glos.seq.soluit quæstionem.

a Vnde testes falsos producens punitur sicut producens testem falsum.P hilip. facit. l. ex duobus. ff. de hære. instit. Font.

c *Compromissarius.* vel compromissarij,cùm eadẽ ratio sit a in pluribus: & in vnum,& in plures compromitti potest:vt hic,& supra eo.causam.& in ca. in causis. & ca. cùm in iure. cum similibus.

d *Episcopo.* idem intelligas quo ad pœnam priuationis de inferioribus dignitatibus,cùm semper inferiores locum habeant rationes.

e *Eligendi.* & tunc poterit etiam postulare : vt supra eod. in causis.de renun.post translationem.

f *Negligenter.* aliàs non curret tẽpus. supra de cõcess.præb. quia diuersitatem. Quid si dolo neglexerit:nunquid habebit locum quod hic dicitur,an quod dicitur j.§.proxi? Puto locum habere quod hic dicitur. sufficit enim quòd non eligit.ad hoc j.de appel.ab eo. vbi præmittere facere quod quis debet intra debitum tempus, siue dolo siue negligentia id faciat,æquiparantur. ad idem de testi. per tuas. in fi.& supra in an.de reser.plerunque. ADDITIO. Quidam resistunt huic glos.dicentes quòd quia negligentia fraudulosa, fraus & dolus est : iudicabitur vt de dolo : & locus erit ver. seq.vt hoc casu redeat potestas ad compromittẽtes. sed hoc est absurdum: vt statim sequitur in glos. poterant. Ioannes Andreæ.

g *Tempus.* trium mensium.

h *Statutum.* l. distinct. postquam. & supra eodẽ. ne pro defectu.

i *Superiorem.* proximum : vel ad capitulum in inferioribus in casu.de concess.præb.ca.ij.supra in anti.

k *Imputent.* puniuntur enim ex proprio facto,non ex alieno:quia negligentem elegerunt.ADDITIO.ff.de mino.cũ mandato.in fi.glos. Ioan.And.

l *In talem.* negligentem scilicet.

m *Huiusmodi.* eligendi Episcopum.

b Qui mandat alteri quod ipse facere debet, nõ excusatur. text.est no. in. l.si procuratorem. §. si tutor. ff. mandati. Font.

Glos.seq. primò rationem reddit:notat,& remittit.secũdò obiicit,& soluit.tertiò quærit,& remittit.

n *Transtulerunt.* poterant enim sibi prouidere solicitum eligẽdo b. Itẽ alio modo,s.non dando ei totũ tẽpus quod habebant.ad hoc de ele.cũ in veteri.cum si. Et sic no.q̃ negligẽtia procuratoris nocet domino.de hoc s. vt lit. nõ cõtest. ca.j.in glos.vlt.perdunt enim ius ex quo per se vel per alium debito tempore vsi non sunt. ff.quemad.ser.amit.l.vsu. Ad hanc primã partẽ contradicit expresse. C. de tempo. appel. authen. si tamen. vbi dicitur q̃ si in causa appellationis eligantur arbitri, nõ currit biennij appellationis prosequẽdæ pendente coram arbitris causa,etiã si mille anni transierint: sed tunc currit cũ arbitriũ defertum fuerit.Sol.ibi compromissum factũ est de voluntate præscribentis,& eius cui præscribitur:hic autẽ de voluntate eius cui præscribitur secũdũ Inno.qui hoc no.s.e.ne pro defectu.in prin. nec per omnia est idẽ in arbitris cõpromissariis, & cõpromissariis datis ad eligendum:vt patet supra eo. sicut.& j.de re iud.cũ ab vno. Si quæratur an compromittentes hoc mandatum reuocare possint? Dic vt not.supra eo.in causis.in antepen.glos.

a *Eligat*, intra debitum tempus.

Glossæ duæ sequentes ostendunt quid approbat, & quid reprobat.

b *Imputari.* in hoc concordabãt supradicti doctores in gl. suprà in prin. alleg. c. ſ. e. in causis. & Bar. Brixi. in quæſt. venereali quæ incipit, canonici cuiusdã Ecclesiæ. peccata enim suos debent &c. j. §. porrò. cum suis concor. excepto Compostel. qui tenebat in totũ cõtra istum §. in decr. supra eod. in causis. in fi. dicebat. n. in hoc casu ad superiorẽ potestatẽ deuolui, cũ vice capituli cõpromissarij prædicti fungantur.

† *Ratio est quia procurator in cõmittẽdo domino nõ nocet. l. fi. C. de acqui. poſ. vbi eius delictũ concernit proceſſum, & pœnam. de An-ha. Font.*

c *Ignoranter.* hìc olim erãt opi. & Ber. tenebat hanc opin. quæ hic approbata est. supra eo. causam. & in prædicta decr. cõstitutus. supra de concess. preb. & eadẽ ratione Hosti. ibi, & Compost. eod. tit. in causis. in fi. dicebãt contrariũ per decr. ſ. e. cũ terra. quę decre. non ob. & intellige eam vt ibi not.

Si verò eligat[a], sed indignum: tunc siue scienter id fecerit (cùm dolus ipsius eis qui non sunt in culpa, non debeat imputari[b] †) siue etiam ignoranter[c] (cùm suo sit functus[d] officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter[e] electionem talem ratam[f] habuerint g) liberè[h] reuertitur ad eosdem[i]. Idem fit[k] cum eligit[l] idoneum[m]: sed electus renuit[n] consentire[o]. Porrò eo casu, cum scilicet indignus eligitur p ab eodem: com promittentes (quos illius odio non conuenit q prægrauari) nequaquam (nisi sicut præmittitur[r] ratum habuerint) puniuntur: sed ipse (vt pœna suum authorem teneat[s]) à beneficiis Ecclesiasticis[t], triẽnio iuxta Lateranense concilium[u] suspenditur ipso iure[x]. Huiusmodi[y] quoque pœna nec in Episcopo, si ad eligendum[z] fiat compromissarius[a] sic peccante[b] (cùm de iure[c] nullam sententiam suspensionis incurrat nisi de ipso expressa mentio habeatur †) nec in aliorum quàm Episcoporum & superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in ipsis, vendicat sibi locum[d]. Restringitur[e] etiã dicta pœna solùm ad ea beneficia quæ sic peccans, in illa obtinet Ecclesia, quam taliter[f] eligendo, specialiter g noscitur offendisse[h].

Et idem in illius beneficiis[i] est censendum, qui alicuius electionem, postulationẽ, aut

A de optio. legat. l. ij. vbi electio delata ab homine, vnica electione non consumitur: quia ibi non fuit exhibita tota familia in qua debebat fieri electio. Distinxerunt quidam[a] an detur potestas prouidendi, an eligendi: vt in primo casu iterum possit eligere ‹ quia adhuc non est prouisum. › & in secundo non. quę distinctio satis æqua videtur: nec ista decre. cõtradicit: quia de potestate eligendi loquitur: vt patet in ipsius principio.

a Tanc. & Pe. de ſam, ſupra eod. cauſam. & abbas hoc recit at. ſ. i. e. quia propter. Ioan. And.

p *Eligitur.* scienter: quia aliàs pœna suspensionis locum nõ habet.

q *Non conuenit.* 24. quæst. iij. si habes. ff. de dolo, & elegãter. C. de inoffic. testi. si quis in suo. in fi. Co. de pœnis sancimus. j. de iniu. & dam. da. & si in pignorationes. & j. de reg. iur. non debet. & dic vt ibi.

r *Præmittitur.* suprà §. si verò.

† Ratioſe. cundũ Pet. eſt i. c. quia periculoſũ. j. de ſent. excom. & punitur ta men arbitrariè, quia ſecundum glo. ſi. hic vbi pœna ſtatuta im poni nõ poteſt, illa mutatur in aliam. l. hos accuſare. §. in omnibus. ff. de accu. c. finẽ libellus. de do. & com. Font.

s *Teneat.* supra de iis quæ fi. à maiori parte capi. quæsiuit. cum suis concor.

t *Ecclesiasticis.* quæ in ipsa Ecclesia obtinet, vt statim sequitur.

u *Concilium.* supra eo. cùm in cunctis.

x *Ipso iure.* approbatur in hoc ca. opi. Ber. & Hosti. qui hoc not. suprà eod. innotuit. ‹ in glos. licut ergo. › Et opin. Inno. suprà eod. cum in cunctis. & reprobatur opinio Tan. quam not. Ber. in decreta. innotuit. qui dicebat quòd requirebatur sententia, per decreta. supra eod. quisquis. sed non est verũ: vt hic patet. & decret. illa in alio casu loquitur. ADDITIO. Scilicet in iis qui eligunt per seculares potestatis abusum. Ioan. And.

y *Huiusmodi.* quod hic dicitur, tenebat Hostien. de elect. cùm in cunctis. & suprà eodem titulo. causam. in fin. & dic huiusmodi, ſ. pœna suspẽsionis per triennium à beneficiis.

z *Ad eligendum.* Episcopum vel superiorẽ, per id quod statim sequitur.

a *Compromiſſarius.* supra eod. causam. & idem si Episcopus eligeret proprio iure: vt quia habet vocem in electione patriarchæ, vel archiepiscopi, vel alterius episcopi: quia eadẽ est ratio.

b *Sic peccante.* ſ. in eligendo scienter indignum.

Glos. seq. recit. per contrarium & solutionem.

c *De iure.* j. de sent. excom. quia periculosum. No. quia licet hoc teneat Hosti. in supradictis glos. & Gar. in decr. cupientes. ſ. e. §. cæterũ. tamẽ olim dubitabatur, ideo quia decr. illa, quia periculosum. videtur de sui mente intelligenda de suspensionibus ab officio, vel cohærẽtibus officio: puta ingressu Ecclesiæ & similibus: ibi, propter executionem pontificalis officij &c. Sed laudetur Deus & dominus Bonifacius, qui dubitationem illam mihi sustulit per hanc literam. & potuit esse ratio: quia spiritualia sine tẽporalibus diu esse non possunt, quæ habent se vt connexa. j. q. iij. si quis obiecerit. & ca. saluator. & esset verecundũ episcopos mẽdicare. supra de renun. ad supplicationem.

Episcopus non incurrit aliquã pœnam ſuſpenſionis etiã à ſtructibus beneficiorum niſi de ipſo expreſsè caueatur.

d *Locum.* contra. supra eo. quanquam. in fine. ibi soluitur.

Glos. seq. signat contrarium & remittit.

e *Restringitur.* dicebat Host. in decr. cùm in cunctis ‹ super hoc puncto necessaria erat interpretatio: fouebat tamẽ contrariam opinionem. › Idem Petrus de samp. Ioan. An. › quia indefinitè loquebatur conciliũ: & quia constitutio illa fauorabilis videbatur ecclesiis. Concordat autem ad hunc. §. supra eo. cupientes. §. cæterum. Et not. pœnas restringendas. j. de reg. iu. in pœnis. vbi de hoc.

f *Taliter.* scilicet scienter indignum.

g *Specialiter.* quia & generalem offendit Ecclesiam, quę vna sola est. xxiiij. q. j. loquitur. ADDITIO. vij. quæst. j. Nouatianus. Ioan. And.

h *Offendiſſe.* quantum in eo fuit: licet conatus non habuerit effectũ: non tamen fuit voluntas suis terminis cõtenta: & ideo puniendus de pœnit. dist. j. ca. cogitatio.

i *Beneficijs.* ſ. quæ in ipsa Ecclesia obtinet: vt hic vides. & sic declara decret. primam istius tit. circa fi. & sic aliquis est suſpenſus

suſpenſus à beneficio in vna Ecclesia, non in alia. sic suprà eo. cupientes. §. cæterũ. j. de offi. ordi. si canonici. & j. de re. eccle. hoc consultissimo. Quid si in his casibus eligens vel opponens nõ habet in illa Ecclesia beneficiũ? Dic q pœna extraordinaria punire poterit. supra. de accusa. super his. de Iudæ. ad liberãdum. C. de sepul. vio. l. vlt. in fi. cum si. ADDITIO. Idem Io. Mo. alle. ff. de pœn. l. j. ad fin. ff. de in ius vo. l. fin. & facit suprà de male. c. ij. cum concordan. Ioan. And.

Pœna ineficax in aliam conuertitur.

a *In perſonam.* quia à beneficiis Ecclesiasticis triennio est suspensus.

P Procurator. Ponit duo quæ requiruntur in procuratorio ad appellandũ in casu decre. vt circa. Secũdum ibi, habeatque. Dom. CASVS. Habuimus in ca. vt circa. & in cap. cupientes. suprà eo. quòd appellãs ab electione debet proponere omnes defectus quos ipse intendit opponere cõtra electionẽ vel personam electi. Ponamus quòd aliquis non est sufficiẽs per seipsum: vult constituere procuratorem. vtrum procurator generaliter constitutus possit appellare ab electione, vel se electioni opponere, opponendo defectus tam contra formam electionis, quàm personam electi? Respon. Romanus Pontifex quòd non: sed debet constitui specialiter, ita quòd in instrumento procurationis debent inseri omnes causæ & defectus quos ipse constituens intendit proponere contra electum vel electionem. Item debet constitui specialiter ad iurandum in animam constituentis quòd credit omnia per ipsum proposita esse vera, & se posse illa probare: aliàs non admittetur procurator. Nota ex hoc textu argumen. quòd obiiciens contra personas eligentium, non dicitur obiicere contra formã. hoc probat tex. hic qui dicit personas in plurali numero.

b *Ad appellandum.* extra iudiciũ. decr. enim ista in his casibus locum habet, in quibus decre. vt circa. sed decre. illa locum nõ habet in appellationibus interpositis in iudiciis. j. eo. constitutio. ergo nec ista: licet aliàs dicamus q procurator est qui de mandato domini aliena negotia in iudicio[a] administrat. ff. de procu. l. j. sed ad negotia constituitur. j. de procu. qui generaliter. & quod dicit ad appellandum, intelligo ad quencunque etiam inferiorem Papa secundũ Gar. qui in omnibus appellationibus dixit illam decre. locum habere: licet Guil. contra: vt ibi dixi.

Procuratoris definitio. a Iſtud nõ eſt in text. legis. Ioan. And.

c *Prouiſionem,* factam, vel etiam faciendam si contra certã personam appellatur. ‹ eo. qui contra certam. Idem Archi.

d *Decætero.* extenditur ergo ad futura. supra eo. licet. canõ.

e *Formam.* suprà eo. quia propter.

f *Perſonas.* in plurali dixit: vt comprehenderet electũ & eligentes. suprà eo. vt circa. Ioan. And. Idem Archi.

g *Singulariter & clarè.* per hoc satis reputo solutam quæstionem quam olim formabant Guil. & Gar. in decre. vt circa. suprà eo. an scilicet sufficiat opponenti dicere: oppono homicidium, periurium, & simoniam. & dico per hanc literam quòd nõ. ad quid enim in procuratorio sic singulariter & clarè fieri deberet expressio, si in appellatione id idẽ fieri non deberet? & de hoc dixi in ipsa decret. vt circa. in glos. quid ergo.

h *Speciale.* Not. quòd non tantum valet genus quo ad speciem, quantum species. de hoc vide xxiij. dist. quanquam. & suprà de offi. ordi. si sacerdos.

Glos. seq. recit. per quæstionem & solutionem.

b Placet doct. & ratio eſt: quia intereſt ad uerſarij ſic fieri ne dominꝰ poſtea dicat ſe non intelliſſe ita. textus eſt in l. qui ita. §. j. ff. ad treb. cle. non poteſt. de procur. Item iſto caſu vertitur periculum. ergo l. is cui bona. ff. de acquiſ. hæred. Font.

i *Mandatum.* non credo[b] quòd in casu isto locum habeat decretalis illa. j. de procur. qui ad agendum. qui casus iste est specialis in quo semper requiritur expressio. Idem credo in matrimonio contrahendo: vt eod. titu. cap. vlt. facit cle. ij. de procurat.

Glos. seq. reddit rationem.

k *Eorum animas.* bene dicit: aliàs enim non prouideretur malitiæ. posset enim esse quòd procurator credit ea vera esse quæ non credit dominus: procurator ergo iurat in animã A domini, non in propriam. Super hoc dic vt lxiij. distinct. tibi domino. & de iura. calumn. in pertractandis. De sacramento autem calumniæ dicam. j. de iuramen. calum. ca. ij. ij. responso.

l *Et ſe poſſe.* repete, credunt.

liter in eorum animas[k] quorum procurator existit, quòd ipsi credunt expressa huiusmodi vera esse, & se posse[l] probare.

Idem.

Cassata confirmatione, vel cassa nunciata propter defectum iurisdictionis, vel solennitatẽ omissam: non propter hoc electio cassata dicetur. Ioan. And.

CAPITVLVM XXXVIII.

P Procurator ad appellandum[b] contra electionem, postulationem, aut prouisionem[c] alicuius non aliter idoneus decætero[d] reputetur, quàm si omnia quæ in formã[e] obiicere vel personas[f], & propter quæ appellare intendit, singulariter & clarè[g] in eius procuratorio sint expressa, Habeatque speciale[h] mandatum[i] iurandi corporaliter in eorum animas[k] quorum procurator existit, quòd ipsi credunt expressa huiusmodi vera esse, & se posse[l] probare.

Idem.

Cassata confirmatione, vel cassa nunciata propter defectum iurisdictionis, vel solennitatẽ omissam: non propter hoc electio cassata dicetur. Ioan. And.

CAPITVLVM XXXIX.

S I confirmationem[m] electionis[m] propter debitam iuris[n] solennitatem[n] in cõfirmatione ipsa omissam, vel ex eo quia ipse qui confirmauit, cõfirmandi non habuit potestatem[o], cassari, seu cassam & irritam nunciari contingat: nõ propter hoc[p] præcedens electio (si aliàs sit canonica[q] intelligitur infirmari[r].

ADDITIO. Et est huius iuris ratio secũdum Io. Mo. quia inseparabile inutile adiectum, non vitiat quod erat vtile. de hoc j. de reg. iu. vtile. Io. And. CASVS. Dictum fuit in ca. si postquam. supra eo. tit. q si ab electione fuerit appellatum ad Apostolicam sedẽ: superior immediatus non habet potestatem confirmandi electionem pendente appellatione. Et dicitur q si superior electionẽ ipsam pendente appellatione confirmet, q non valet confirmatio. Sed nunquid confirmatio superioris facta pendente appellatione præiudicet ipsi electo: ita vt accipiendo cõfirmationem à superiore, perdat ius sibi quęsitum ex electione? Respon. q non: & ideo poterit petere confirmationem suæ electionis à superiore. Nota primò q electio & confirmatio sunt partes totaliter separatæ. vide not. per Inno. de resti. in inte. cap. ij. Nota secundò in habentibus causam separatam vtile per inutile non vitiari. ad hoc regula, vtile j. de re. iur. Domi.

m *Electionũ.* si autem cassaretur electio: seruandũ est quod dicitur supra eo. quanquam. & c. si electio.

n *Iuris ſolennitatem.* suprà eo. quanuis. & j. eod. prouida. §. verum. & j. eo. cap. vlt.

o *Poteſtatem.* puta quia aliàs nõ erat iudex: vel legitimè appellatum erat ab ipso: vel Papa inhibuerat. j. de app. nõ solũ. vel erat excommunicatus publicè iudex. suprà de re iud. ad probandum, vel ante cõfirmationem reseruauerat Papa epiſcopatũ. j. e. si eo tẽpore. vel his similia: & propter hoc non valuit ipso iure confirmatio.

p *Propter hoc.* propter cassationem scilicet confirmationis.

q *Canonica.* ex personis & forma. suprà eo. quia propter. & cap. cùm in cunctis.

Glos. seq. notat, quærit, & soluit.

r *Infirmari.* imò iterum petitur eiusdem electionis confirmatio corã debito iudice: & seruabitur debitus ordo. Et sic no. ex hac decr. q principale nõ sequitur naturã accessorij: licet accessoriũ sequatur principalis naturã. j. de offi. deleg. si super gratia. & de reg. iur. accessorium. cum suis concor. Sed quid dices, prout apparet ex decre. si iudex cassat cõfirmationem vitio electionis? Clarum est, si propter solennitatem omissam. & hoc est clarũ: vt hic. quid in dubio? Satis videtur dicendum inspici debere quid opponebatur: & si contra electionem erant obiecta, dicatur facta cassatio vitio electionis. si de solennitate omissa: tunc locũ habet hæc decre. in dubio dicatur vitio solennitatis facta cassatio confirmationis. ad hoc. ff. de suspec. tuto. hæc enim. §. j. & facit quod ibi no. ad idẽ. ff. de excep. rei iudi. si ex testamento. ff. de pœnis, si præses. & j. de re. iur. in pœnis. & facit quod no. l. dist. c. j. & de cõst. ex literis. ſ. in ant. Consultò tamẽ facit iudex, si decernit ad instar eius qui remittitur de exercitu. ff. de iis qui no. infa. l. j. & ij. & facit ad hoc quod no. moder. suprà eo. super eo. & hæc vera dicuntur, cum iudex cassat confirmationem tantùm. secus si confirmationem & electionẽ: quia tunc non est dubitabilis hæc quæstio. Ioan. And.

Caſſatio confirmationis an inducat caſſationem electionis ſi do cauſa caſſationis non apparet.

Q Via sæpe. Primò narrat factum reprobũ. Secundò motiuum exprimens, illud punit: ibi, Nos ipsorũ. Tertiò tollit obstantiam: ibi, Non obstantibus. Ioan. And.

Aduerte

Aduerte quòd decret. ista non principaliter facit ad titulum a. sed quia vacante ecclesia, cũ imminet electio faciẽda: si canonici videant bona vacantis dignitatis sibi deberi: difficultates ingerunt, & tardius eligunt, ideo hic prouidit: & sic etiã electioni faciendæ prouidit. idem dico de decr. s. eo. sciant. & c. generali. & facit supra eo. vbi periculũ. §. puisionis. Io. An. CASVS. Certũ est ꝙ vacante sede episcopali capitulũ succedit, ita ꝙ potest exercere per se illa quæ sunt iurisdictionis, & ea quæ sunt ordinis facere exerceri per episcopũ. Sed quid de bonis dimissis per prælatũ: quia ponamus, prælatus defunctus plura bona dimisit: vel aliqua bona obuenerunt tẽpore vacationis: vtrũ sit pmissum capitulo illa bona sibi appropriare: & canonicis inter se diuidere? Respõ. quòd non: imò illa bona debẽt reseruari futuro successori: vel cõuerti in vtilitatẽ ecclesiæ. Quod si contrarium fecerint: puniuntur pœnis hic contentis. & quod hic dicitur de ecclesia cathedrali: idem dicendũ est de ecclesiis collegiatis vel regularib⁹. Not. quòd lex tollẽs statuta, nõ tollit pacta vel priuilegia: nisi de eis faceret mentionem. de quo s. eo. lib. de constit. ca. j. Domi.

a Quia ad nullam de his partibus quas distinxi super rubrica de elect. supra Ioan. And.

† No. quòd iura debent adaptari iis quæ sæpe contingunt. vide glos. de despon. impu. literas.

† Quomodo puniantur collegia, vide Bar. in. l. aut factæ. ff. de pœn. c. si ciuitas. de sen. exc. de Anch. Font.

Idem.

Si vacante cathedrali, regulari vel collegiata ecclesia, singulares personæ capituli vel conuentus occupant bona à prælato dimissa, vel vacationis tempore obuenientia, donec plene restituant, ab officio & quibuscunque beneficiis sunt suspensi: non obstantibus priuilegiis, statutis, & cõsuetudinibus quacunque firmitate vallatis.

CAPITVLVM XL.

Quia sępe a † contingit ꝙ cathedralibus & regularibus ac collegiatis b ecclesiis vacantibus c, capitula, conuentus, collegia, † & singulares earundẽ d personæ bona à prælatis ipsarum dimissa e, vel vacationis tempore obuenientia, quæ in vtilitatem dictarum ecclesiarum expendi f, vel futuris deberent successoribus fideliter reseruari g, occupant, inter se diuidunt, surripiunt, dilapidãt, dissipant, & consumunt in earũ h graue dispendium & iacturã: Nos ipsorum ausus reprimere, ac ecclesiarum indemnitatibus præcauere volentes, decernimus vt ij qui præmissa decætero præsumpserint, eo ipso sint & tandiu maneant i ab officio k & beneficiis l quibuscunque suspensi, donec m plene n restituerĩt o quidquid de bonis perceperint supradictis: Non obstantibus quibuslibet priuilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus p, constitutionibus vel statutis, iuramento, confirmatione sedis apostolicæ, aut alia quacunque firmitate q vallatis: quæ omnia r quo ad hoc authoritate apostolica reuocamus, cassamus, & irritamus: ac nullius deinceps volumus esse firmitatis.

a *Sæpe.* debuit igitur ius super hoc prodire. ff. de legi. nam ad ea. j. de restit. spol. frequens. cum si. & est simile. infra de præben. quia sępe. & de hoc supra de despon. impub. literas. in glos. pen.

b *Collegiatis.* in aliis non habet locũ hęc decr. sed illa j. de offi. ordi. præsenti. & quæ dicũtur ecclesiæ collegiatæ, dixi supra eo. statutum.

c *Vacantibus.* principali prælato per cuius mortem dicuntur viduatæ. supra eo. ne pro defectu. & c. quia propter.

d *Earundem.* Not. quòd ad extraneos & qui nõ sunt de collegio, non extenditur hæc constitutio: vt hic vides.

e *Dimissa.* de quibus an testari potuissent, dicam j. de offi. ordina. præsenti.

f *Expendi.* vt s. e. cupientes. & de offi. or. præsenti. §. porro.

Glos. seq. in prin. recit. per quæst. quam soluit & remittit. secundo quærit, soluit, & solutionem reprobat.

g *Reseruari.* lxxv. di. quoniã quidã. xij. q. ij. nõ licet. & c. illud. Et fiet hęc reseruatio p œconomũ si eũ habeat, vt in pdictis iurib⁹: vel p visitatorẽ vel administrationẽ ecclesiæ, si quẽ habet. j. e. is cui. & de sup. negl. pręl. ecclesiæ. & sup hoc adde quod no. Io. in pdicto. c. illud. xij. q. ij. Sed pone. vacãte sede certũ est ꝙ capitulũ succedit in iurisdictionẽ. s. de maio. & obe. cũ olim. & j. e. ti. c. vnico. & de insti. c. ij. nisi esset visitator dat⁹ à papa. j. e. is cui. ratiõe istius iurisdictiõis aliqua pueniũt: puta ex cõdẽnatione, vel sigillo, vel huiusmodi: nũquid in his locũ habet decr? puto ꝙ nõ: qa ex quo cõpetit eis iurisdictio: ergo & oĩs iurisdictiõis fruct⁹ qui accessorius est. de re. iu. accessoriũ. cũ suis cõcor. & hoc forte voluit dicere illud relatiuũ, quę b in vtilitatẽ &c. Arc. cõtra. {Et Io. Mo. in addi. cũ capitulũ. vt administrator legitim⁹ alieno noĩe administret. ꝙ si suo facere vellet: malæ fidei possessor esset, qui nõ pscribit. j. de re. iu. possessor. Io. An.} qđ est hodie approbatũ per cle. e. ti. statutũ. & ibi vide in gl. hic patet.

Capitulum sede vacãte non lucratur emolumenta ratione iurisdictionis obuenientia.

b Glo. vult secundum Dom. Phil. quòd istud relatiuũ ponatur hic restrictiue, vide gl. in re. contractus j. de regu. iu. iur. Fon.

h *Earũ.* ecclesiarũ cathedraliũ, regulariũ, & collegiatarũ.

i *Maneant.* quia non dimittitur peccatũ, nisi restituatur ablatum. j. de regu. iu. peccatum. cum suis concor.

k *Officio.* prouidebitur autem quòd de ipsorum fructibus officietur ecclesia. supra eo. ti. & lib. cũ ex eo. §. porro. & supra de appel. peruenit. Io. An. Idem Io. Mon.

Glos. seq. alle. duo iura diuersa. de diuersitatis ratiõe quærit: soluit, & solutionem iustificat.

l *Beneficiis. quibuscunq;.* aliud in casu. s. e. cupiẽtes. §. cæterũ. & supra eo. si cõpromissarius. §. penul. & vlt. Si quęratur quę est ratio quare ibi solũ à beneficiis ipsius ecclesię suspensus est, hic verò ab omnibus quæ etiã extra illã ecclesiam habet? Breuis est solutio: quia hic ab officio suspensus est: ibi verò non. cum ergo ab officio suspensus sit: & ab omnib⁹ beneficiis dicitur esse suspensus. lxxxj. dis. eos. de cler. ex. mini. latores. & grauior pœna bene debuit hic apponi, cũ possit statim sibi prouidere restituẽdo: ibi suspẽsus est vsq; ad trienniũ. ADDITIO. Si quæratur quare grauiori pœna punitur violãs hoc. c. q̃. c. cupientes. §. cæterũ. s. e. Respõdetur ꝙ hoc est propter latrocinium, secundũ Arch. q alle. lxxxvij. di. irreligiosũ. xxiij. q. iij. iustum. xxv. q. j. violatores. ff. de incen. rui. nau. l. iij. §. senat⁹. Io. Mo. dicit ꝙ hic peccat vt iudex, vel administrator legitim⁹: ibi peccat vt priuat⁹. Ioan. And.

Suspensus ab officio, est suspensus ab omnibus beneficiis.

m *Donec.* ipsis igitur restituẽtibus ipso iure sine alia sententia restituti erũt: vt no. Io. And. lxxxj. dis. si. qui. ij. xvij. q. iiij. si quis deinceps. & Ber. supra de mat. contra interdic. eccle. de muliere.

n *Plene.* etiam vsque ad ouum. iij. q. j. redintegranda.

o *Restituerint.* nõ credo hic cautionẽ sufficere. c iã enĩ hoc fuisset expressũ: sicut. j. de vsu. c. ij. ad hoc. s. de deci. ad audietiã. Sic etiã excõmunicato pro manifesta offensa vel cõtumacia, nõ sufficit cauere. j. de sent. excom. venerabilibus.

p *Consuetudinibus.* multũ vigebãt hæ consuetudines in partibus Gallicanis. {Memor sum ante hanc decr. illarũ partiũ socios habuisse, qui dicebant canonicatuũ suorum reditus triplicari cum vacabant ipsorũ ecclesiæ.} Et per hanc decr. & supra eo. cum non deceat. potes exemplificare id quod dicitur supra eo. lib. de consti. c. j. vt ibi dixi. Ioan. And.

q *Firmitate.* puta confirmatione inferioris à papa, vel appositione pœnæ, vel his similibus.

r *Quæ omnia.* indulgentias, priuilegia, vel statuta. in aliis autem ecclesiis non sunt reuocata prædicta. seruari tamen debet quod dicitur. j. de offi. ordi. pręsenti. §. porrò. & ideo statim sequitur, quo ad hoc.

c Nec posset secundũ Archi. prælatus remittere. Itẽ ista pœna est iuris, quæ nõ tollitur nisi per imponentem. Dom. Font.

d Notant Do. Philip. quòd lex exorbitans non extenditur ad inclusa subratione in. l. expressa: sed ad comprehẽsa sub verbis. de Ancha. alleg. Bart. in l. si res. ff. de ap. re. Font.

e Simile. j. de sent. excom. solet. in fi. & qđ no. in. c. vno. de schismatis in glo. Ioan. And.

Idem.

Decretalis, vt circa, solum in extraiudicialibus appellationibus locum habet: in iudicialibus autem antiqua iura seruanda sunt. hoc dicit. Io. And.

CAPITVLVM XLI.

Constitutio s felicis recordatiõis Greg. papæ prædecessoris nostri edita in cõcilio Lugdun. formã exprimens secundũ quã ab iis qui in electionibus, postulationib⁹, aut prouisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vendicat, nisi solum cum in eis extra iudicium appellatur. Quando verò in iudiciis in huiusmodi negotiis a appellari contingit: anteriora b iura (cum per eam c immutata d non fuerint) obseruari oportet.

Constitutio.} Sunt duæ partes. Secũda ibi, quãdo vero ibi ponit secus in iudicialibus: & causam reddit ibi, cũ per eam. Ioan. And. Habuit ortũ hæc decr. ex iis quæ no. Guil. s. e. vt circa. in gl. no. ergo. & Gar. ibidẽ in gl. sed nunquid. vbi dicebãt contrariũ eius quod hic dicitur, s. ꝙ vtrobiq; decre. illa locum habeat. allegebãt decr. s. e. quãuis. & generalẽ rationẽ d decre. s. vt via malitiis præcludatur. sed magis habemus parata remedia in iudicio q̃ extra iudiciũ. e Et ideo maior fuit extra iudiciũ adhibenda cautela. & decre. quãuis. in alio casu loquitur. Io. An. CASVS. Dictũ fuit in c. vt circa. alle. ꝙ appellans in causa electionis debet in appellatiõe sua inserere omnia quæ intẽdit obiicere tã cõtra formã electiõis, q̃ personã electi: & iurare se credere oĩa esse vera, & illa posse pbare. sed vtrũ illud sit verũ indistincte etiã siue quis appellet in iudicio, siue extra iudiciũ? Respõ. ꝙ nõ: sed tũc demũ habet locũ illud capitulũ, cũ quis appellat extra iudiciũ. Si autẽ appelletur in iudicio in causa electionis, debent obseruari iura antiqua. Nam nos non debemus iura antiqua dicere correcta: nisi expresse in nouis iuribus correcta inueniantur. ca. cum expediat. supra. e. l. præcipimus. C. de appel.

s *Constitutio.* s. eo. vt circa. aliàs constitutio: aliàs cõstitutũ.

Negotiis.

a *Negotiis.* electionum, postulationum, aut prouisionum.

b *Anteriora.* supra de appel. vt debitus. & j. de appel. cordi. & supra eo. c. j. cum mille si. ADDITIO. Hoc intendit, ꝙ si in iudicio appellatur ab interlocutoria, exprimatur grauamen. si à definitiua, sufficit dicere, appello ab iniqua sententia: vt ibi. Ioan. And.

c *Cum per eam.* cõstitutionẽ, vt circa.

d *Immutata.* nota correctionem iuriũ euitandã. supra eod. cum expediat. cum suis concor.

Idem.

Habens plenam administrationem cathedralis ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus: iurisdictionalia exercere potest, sacramentalia non, nisi episcopus fuerit. hoc dicit. Dom.

CAPITVLVM XLII.

Is cui procuratio seu administratio cathedralis ecclesiæ plena & libera e in spiritualibus f & temporalibus à sede apostolica (cui soli g † hoc cõpetit) est commissa: potest (alienatione bonorum immobilium h duntaxat excepta) omnia quæ iurisdictionis episcopalis existunt, & quę potest electus exequi confirmatus i, liberè exercere. Illa quippe quæ ministerium cõsecrationis exposcunt: nisi fuerit episcopus, per alios faciat episcopos expediri k.

Is cui.} Primò tractat de iis quæ sũt iurisdictionis. Secũdò de iis quæ sunt ordinis: ibi, illa quippe. Pro intellectu huius capituli præsupponẽdum est ꝙ electus in episcopũ, post confirmationẽ potest exercere illa quę sunt iurisdictionis, vt in ca. transmissam. eo. tit. in ant. sicut sunt excommunicare, iudicare, corrigere &c. Illa verò quæ sunt ordinis, non potest exercere, nisi post cõsecrationem. in ca. quòd sicut. §. pręterea. eod. titu. in anti. CASVS. Vacante ecclesia Picta. priusquam canonici conuenissent in vnum super electione futuri prælati, peruenit ad notitiã papæ quòd illa ecclesia erat viduata pastore: qui volens ipsi ecclesiæ prouidere, quendam Titium non episcopum constituit procuratorem & administrationem illius ecclesiæ Pict. cum libera & plena administratione in spiritualibus & temporalibus absque aliter specificando. quæritur vtrũ iste Titius deputatus à sede apostolica cum plena & libera administratione, possit exercere omnia illa quæ posset facere episcopus? Respondet quòd non. sed iste poterit expedire omnia illa quæ facere posset electus post confirmationem suæ electionis: ita quòd sicut electus potest per se exercere illa quæ sunt iurisdictionis, & illa quæ sunt ordinis, facere exerceri per episcopum, similiter est dicendum de isto administratore. fallit si iste administrator vellet alienare res immobiles ipsius episcopatus: sed bona mobilia etiã pretiosa poterit ipse licetè alienare. Sed quid si iste administrator sit episcopus: nũquid per se poterit exercere etiam ea quæ sunt ordinis? Respon. Rom. pont quòd sic.

Glos. seq. alleg. duas glo. contrarias: & quo ad certũ casum non curat.

e *Et libera.* not. argu. quòd prælatus habet liberam & generalem administrationem. & hoc not. Ioannes Andreæ. v. quæstione tertia, capitulo vltimo in fin. mag. glos. alibi not. contrarium xij. quæst. j. cap. vlt. pro prima parte facit vij. q. j. ca. j. xvj. q. j. & temporis. xxj. quæst. j. relatio. & supra eod. in anti. cum nobis olim. in fine. Siue dicatur habere liberam & generalem, siue generalem & non liberam, siue econuerso, donare non potest, nisi habeat cõsuetudo, & modica. de dona. cæterum.

Prælatus an habeat liberã administrationem.

Gloss. seq. reci. per quæstionem.

f *Spiritualibus.* possunt igitur dare literas commendatitias ad ordines. j. de tempo. ordi. cũ nullus. §. pen. & puto quòd iste administrator dispensationem decre. cum ex eo. s. eo. tit. & lib. facere possit per hanc decre. ADDITIO. Idem Arch. alleg. C. de offi. eius qui vi. ali. iudi. ob. l. j. & ij. & ff. de tutelis. l. quæsitum. Ioan. And.

g *Soli.* præterquam in casu. j. de supp. neg. prælat. ecclesiæ cathedrali.

Glos. seq. reci. per quæstionem & solutionem.

h *Immobilium.* puto quòd mobilia etiam pretiosa possit in casu licito alienare a. De iis enim quæ seruando seruari nõ possunt, non est dubium. C. de admi. tut. lex quæ. si voluisset papa quòd alia mobilia alienare non posset, hic generaliter locutus fuisset: sicut fecit supra eodem titu. in anti. nihil est. in fine. & supra de accusat. capi. vlt. infra capit. proximo. §. si vero. Aliquid enim debent verba operari. infra de priuileg. si papa. primo respon. in fin. & supra de deci. ad audientiam. Cod. de codic. si idem. ad hoc verbum istud quod infra sequitur, duntaxat. Et sic not. ex hac decret. & ex prædicta decret. nihil est. & j. ca. proxi. administratorem ecclesiæ vacantis, siue sit datus à iure siue ab homine, immobilia alienare non posse.

a Idem de Anch. Do. Phil. l. lex quæ tutores. Co. de admi. tut. gl. fi. in c. j. de cle. ægr. procedunt vbi vniuersalis prohibetur alienatio. Fõt.

Glos. seq. primò remittit. secundo quærit, & ponit opini. Compost.

i *Confirmatus.* quæ sint ista: vide no. supra eo. transmissam.

Dubitari solẽt an istius administratoris officiũ expiret mortuo papa. & dixit Compost supra eo. cum nobis olim. ad fi. ꝙ non expirat. ordinariam enim potestatẽ habet. ad hoc. ff. de iurisd. omn. iud. l. & quia. & j. de offi. leg. c. ij. Not. etiã ibi quòd eo ipso quòd papa dat administratorem vel visitatorem ecclesiæ cathedrali: si postea canonici etiam ignoranter eligant episcopũ, nõ tenet electio: quasi papa dando visitatorem, ad se prouisionem reuocauerit. & sic dicit pronunciatum in curia: sed nõ bene probatur iure. ADDITIO. Alleg. tamen ibi de ap. vt nostrũ. ff. de acqui. pos. qui absenti. j. de concess. præbe. quia cunctis. Ioan. And.

Visitator ecclesiæ cathedrali datus, per morte Papæ non est reuocatus.

† Not. soli Papam dare administratorem ecclesiæ vacanti cathedrali, alios casus Papæ reseruatos vide p glo. s. de offi. lega. ꝙ trãslationem. Dom.

k *Expediri.* concordat. vij. q. j. pontifices. & sic mãdat qđ per se non potest. quod dic vt supra. e. in an. suffraganeis. & s. de transl. ca. j.

Indemnitatibus. Diuido decretalem in septem partes. b In prima ponitur constitutionis causa: & constitutio circa personas eligentes & eligendas in monasteriis monialium. In secunda ibi, sane. ponit quid iuris cum in ipsis monasteriis plures fuerint electæ in discordia per formam scrutinij. In tertia quæ incipit ibi, cæterum. ponit quid iuris cum electæ per formam compromissi aliqua pars se opponit.

In quarta ibi, porro. declarat an decretalis, vt circa. & decretal. cupientes. supra eodem titulo habeant locum in causis ipsarum electionum. In quinta ibi, postremo. excommunicat aduocatos & alios vocatos pro dictis electionibus, qui discordiam seminauerint, vel exortam nutriuerint. In sexta ibi, supradicta. fit ampliatio constitutionis ad canonicas non professas, & quæ habent proprium. In septima ibi, ad hoc. fit quædam protestatio, & antiquorum iuriũ saluatio.

b Idem Io. Mo. aliqui diuidunt in 8. faciendo duas partes de prima. aliqui in duas: & secundam in septem. Posset etiã diuidi in tres. in cõstitutionis causam, cõstitutionẽ, & cõstitutionis declarationẽ: & secũda tunc subdiuiditur in sex vel in quinque. Ioan. And. Casus literalis Domini Heliæ.

Istud capitulũ gratia breuitatis legitur vsque ad finem ipsius. Primò pro intellectu eius presupponendũ est quod habetur in. c. quia propter. eo. tit. in an. videlicet quòd circa electiones celebrandas, siue sint electiones virorum, siue mulierum, proceditur vna de tribus viis. Aliquando enim proceditur per viam spiritussancti: quando eligentes eligunt aliquem nullo inter se habito tractatu. Aliquando proceditur per viam scrutinij: & ista est difficilior. de qua vide in capit. perpetuo. eod. tit. & lib. Aliquando proceditur per viã compromissi: quãdo eligentes videntes se in discordia, transferunt potestatem in aliquos. CASVS. Vacante monasterio sanctæ crucis Pictauen. in quo erant aliquæ moniales tacite professæ, puta per delationẽ habitus professarum, vel cum stant in religione post annũ probationis. aliæ erãt expresse professæ: & etiam erant aliquæ impuberes minores. xij. annorum. quæritur, quæ moniales habeant vocẽ electiuã. hoc est, quæ moniales sunt vocandæ ad electionem faciendam? Respon. ꝙ impuberes, item non professæ non sunt admittendæ ad electionẽ: sed si fuerint professæ, admittuntur: & habent vocẽ electiuam: & tunc in isto casu sufficit tacita pfessio. Sed quid de electione passiua? Respon. ꝙ antequam aliqua monialis possit eligi in abbatissam vel priorissam, requiritur ꝙ ipsa fuerit expresse professa: & insuper requiritur ꝙ ipsa compleuerit xxx. annos: & attigerit xxxj. Or sanctissime pater, ponamus eodem themate retento, quòd vacante monasterio sanctæ crucis, moniales ipsius monasterij ad quas spectat electio, conuenerunt in vnum tractaturæ de electione futuræ priorissæ: & inter se ordinauerunt ꝙ ipsæ procederent per viam scrutinij. quæritur quæ debeant seruari in electione ista: & etiam in cõfirmatione quid debeat obseruare superior confirmans? Respondet Romanus pontifex cum distinctione: aut electio fuit facta in discordia: nã cum essent xviij. moniales. xij. quandam Ludouicam elegerunt: aliæ sex quandam Catherinam. sex se opposuerunt electioni de Ludouica factæ: vel appellauerunt. dicendo quòd electa à xij. erat minus idonea: vel ꝙ eligentes processerant affectione carnali. an tunc istæ sint admittendę vel nõ ad pponendum ista, & se opponendum vel appellandũ? Respon. quòd non: imò superior puta episcopus Pictau. non obstante oppositione vel appellatione istarum sex, debet istam electionẽ à duodecim factã cõfirmare: & electe munus benedictionis impẽdere: veruntamẽ superior cõfirmans poterit

& debebit

Idem.

Monialis non eligit, nisi peregerit. 12. an. & sit tacite vel expresse professa: nec eligitur nisi peregerit 30. an. et fuerit expresse professa. hoc dicit prima pars vsq; ibi, Sane. Ioan. And.

CAPITVLVM XLIII.

INdēnitatibus monasteriorum monialium quæ [a] frequenter propter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia in spiritualibus & tēporalibus dispēdia [b] patiūtur, occurrere desiderabiliter affectantes [c]: statuimus vt cum in eis fuerit electio facienda, nulla monialis (nisi duodecimū [d] annum peregerit [e], & professa fuerit tacitè [f] vel expresse) ad eligendum cum aliis [g] admittatur. Nec in abbatissam aut priorissam [h] (vbi per priorissam monasterium gubernatur [i]) decætero eligatur [k] aliqua, nisi tricesimum [l] annum cōpleuerit: & expresse [m] professa fuerit ordinem regularem.

Non obstante contradictione vel appellatione quacunq;, electa à duabus partibus numero cū per scrutiniū proceditur, examinatione præmissa per officiū præsidentis confirmatur & benedicitur. Item publicato scrutinio antequam ad actus extraneos se diuertant: eligentes possunt accedere ad illam quæ maiorem partem conuentus numero habet. & si per accessum ad duas partes peruenerint (sicut in primo casu) confirmabitur & benedicetur: non tamen adimetur contradicentibus potestas denunciandi vel accusandi, cum abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adepta. Item de obiectis cōtra electam à maiori parte conuentus, quæ tamē duas partes nec à principio, nec per accessum habet: ante cōfirmationē sine strepitu & figura iudicij inquiretur. Ipsa tamen (alienatione bonorum & monialiū receptione sibi interdictis) interim ministrabit. Item à minori parte electæ nullum ius acquiritur, nec aliæ possunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum. hoc dicit.

Sane [n] si ad electionem per formam scrutinij procedatur: & (votis in diuersa diuisis [o]) electiones per plures in discordia celebrari cōtingat: ea quæ à duabus [p] partibus numero fuerit celebrata (exceptione seu contradictione aut appellatione quacunque partis alterius non obstante [q])

& debebit ex officio suo inquirere circa defectus electionis vel personæ electę. nam si electum à duodecim inuenerit indignam (forte quia esset illegitime nata) nō teneretur, imò non deberet electionem ipsam confirmare. Sed quid si cum essent. xviij. moniales, nouem elegerunt vnam, aliæ nouem aliā: postea publicato scrutinio aliquę puta tres pœnitentia ductæ antequam se diuerterēt ad alios actus, consenserunt in aliam: vtrum electio illius sit confirmanda nō obstante oppositione vel appellatione alterius partis: ac si ab initio duodecim illā elegissent? Respondet quòd sic: dū tamen non interuenerit prauitas simoniaca. Sed quid si talis monialis electa patiatur aliquem defectū: nunquid post confirmationem & benedictionē si sit abbatissa, poterit apud superiorem accusari vel denunciari? Respondet quòd sic. Sed quid, ponamus ꝙ aliqua monialis fuit electa nō à maiori parte in duplo, sed tamen à maiori parte: quia cum essent. xviij. moniales in dicto monasterio, decem illam elegerunt in abbatissam suam: cui electioni aliæ octo, vel aliquę earum se opposuerunt vel appellauerunt: vtrum sint admittendæ ad hoc quòd possit differri cōfirmatio electionis? Respondet quòd sic. veruntamen pendente causa appellationis ipsa electa administrabit in spiritualibus & temporalibus. Et istud est speciale in electione monialium, vt ipsæ administrent antequam confirmentur suæ electiones: tamē ipsa electa non poterit aliquid alienare de bonis ipsius monasterij: Quid si aliqua fuit electa à minori parte: an valeat talis electio? Respondet quòd nō. Sed sanctissime pater, ponamus quòd moniales nolunt procedere per viam scrutinij ad electionem: sed per viam compromissi: quia cū viderent se in discordia, cōpromiserunt in aliquas moniales quæ haberent potestatem eligendi vice & nomine aliarū: istæ compromissariæ eligunt aliquā monialē: tamen minor pars conuentus se opposuit vel appellauit: an sit admittēda? Respon. quòd non: imò statim fit confirmatio, contradictione vel appellatione ipsius minoris partis non obstante: sed post possessionem adeptam & confirmationē admittetur accusatio vel denūciatio. Sed quid si maior pars cōuentus se opponit illi electioni factę per cōpromissarias: vtrū possit? Respondet ꝙ sic, & differtur confirmatio: sed tamen pendēte appellatione, oppositione electa administrabit in spiritualibus & temporalibus. & hæc sunt vera, dum tamen pars quæ opponit vel appellat, nō sit maior pars in duplo totius cōuentus: quia tunc electa non administraret, nisi finita causa appellationis vel oppositionis. Pòst Rom. pont. ostendit vtrum ca. vt circa. & c. cupiētes. e. ti. & li. supra habeāt locū in electionibus monialiū. Consequenter excōmunicat aduocatos & alios vocatos in electionibus ipsarū monialium, qui vocati seminauerint discordiā inter ipsas moniales: vel etiā qui inter ipsas nutriuerint discordiā. Consequenter in fin. ca. facit quandam protestationē, quòd cū in hoc casu contineantur multa specialia quæ videntur discrepare à regulis iuris cōmunis, quia electiones monialiū confirmātur non obstante oppositione vel appellatione: itē secūdò, quia monialis electa ministrat ante confirmationē, & in multis aliis, vt potest videri per discursū huius cōstitutionis: per hoc tamē Rom. pont. nō intēdit ponere aliquas specialitates in monasteriis virorū circa electiones de prelatis suis faciendas: sed vult iura antiqua circa eas disponentia obseruari. Hili. Re. No. primò ꝙ iura debent fieri super iis quę frequēter occurrūt. de quo s. de despon. impub. literas. No. secundò duo requisita ad hoc vt moniales habeant vocē in electione abbatissæ: & sic alterū ex eis non sufficeret: vnde si fecisset professionē ante xij. annum, non esset habilis ad vocem dandam. Dom.

a *Quæ.* scilicet monasteria.

b *Dispendia.* supra eod. in anti. quia propter.

c *Affectantes.* s. e. ti. & lib. cupientes.

d *Duodecimū.* quia tunc dicitur pubes. s. de despon. impub. puberes. & idem est in viro: quia ante pubertatē ad eligendū non admittitur. s. e. ex eo quòd.

e *Peregerit.* sic s. eo. in ant. cū in cunctis. j. de æta. & quali. ca. vnico. s. de offi. delega. cū vicesimum.

f *Tacite.* idē in monasteriis virorū. s. e. ex eo in fi. ibi, ij. qui non sunt tacite vel expresse ꝓfessi &c.

g *Cum aliis.* ꝓfessis.

h *Priorissam.* idem si alio quocunq; nomine vocetur [a] ad hoc s. e. tit. & lib. auaritiæ. & c. fundamenta. §. proinde.

Gl. duę sequentes soluunt duas quæst.

i *Gubernatur.* j. de sta. reg. c. vnico. & ꝑ hanc literā puto ꝙ in priorissam vel supriorissam claustralem bene possit assumi minor xxx. annis. Et de talibus supra de sta. mo. cū ad monasterium. versi. prior autem. ADDITIO. Licet in ætate differant, in professione cōueniunt hodie. Nam & in illis requiritur expressa: vt in cle. ne in agro. §. sane. ij. de sta. mona. Io. Mon.

k *Eligatur.* eligi prohibet, sed non postulari. sic in episcopo qui intra idem tempus non eligitur. s. e. cum in cunctis. sed bene postulatur. s. eod. innotuit. in anti. Et puto ꝙ debeat postulari à papa. j. de æta. & qual. c. vnico.

l *Tricesimum.* olim abbatissa debebat esse sexagenaria. xx. q. j. iuuenculas. [b] Sed non vtebamur illo iure: sed per decre. supra eo. cum in cunctis. §. inferiora. eligebatur quę attigerat. xxv. annū. nunc autē imposita est certa meta: quam licet in abbatissis seruemus, in abbatibus locum habere nego: vt j. in fi. c. Ioan. And. ADDITIO. Item Ioan. Mo. & Archi. Et sit ratio specialitatis secundū eum, fragilitas sexus. Nec ob. C. de iis qui ve. æta. l. ij. & quod ibi not. vbi venia datur mulieri. xviij. anno. masculo. xx. quia illud in administratione ꝓprij matrimonij: hic in ecclesiastica dignitate. Dic ꝙ hæc dependent à principum voluntate. Ioan. And.

m *Expresse.* No. quòd in eligente sufficit ꝙ sit tacite professa. quod fit cum maior sciens & sponte sumit habitū professorū intra annū, & triduo perseuerat, vel cum stat in religione vltra annū: his modis fit tacita professio: & hoc verum in religionibus non mēdicantibus. probatur hoc supra de regula. ad nostram. & ca. ex parte. & j. e. tit. constitutionē. In electa requiritur expressa professio: vt hic. & idē per omnia in monasteriis virorum: vt supra eod. nullus. & ca. ex eo quòd. in fine.

n *Sane.* secunda pars.

o *Diuisis.* quod si est, nō est nouū, nec reprehensibile. lxiij. dist. nosse. & c. vlt. & viij. q. j. nec nouum.

p *A duabus partibus.* si s. eo. tit. & lib. siquando.

Glossæ sequentis prima pars recit. per quæstionem an possit opponi nullitas voti. & hæc pars tria facit. Primò ponit tres opi. Secundò defendit primam. Tertiò illam impugnat, & vltimam impugnationem approbat. Secunda pars format & soluit duas quæstiones.

q *Non obstāte.* hoc intelligo nisi opponatur id quod eligentis votū nullū reddat: ita ꝙ nō remanerēt duæ partes, ar. s. e. si quando. Pone enim ꝙ opponatur, ꝙ eligētes nō sunt tacite vel expresse professæ: vel nō sunt puberes. s. proxi. resꝑōso. vel ꝙ in monasteriis nō mēdicātibus sunt aliquæ receptę quarū nō valet receptio. j. de sta. regu. c. vnico. §. sane.

Dico

a Idē Philip. Font.

Postulatio in monialibus locum habet.

b Alibi dicitur quòd quadragenaria. 78. dist. nemo palea est: & Io. Mo. dicit id expressum in authen. de san. episco. § presbyterum. & §. se. col. ix. & habetur C. de episc. & cler. authen. diaconissam. Io. And.

Electioni monialium an possit opponi nullitas voti.

per superiorem (prius tamen ex officio [a] prout spectat ad ipsum diligenti [b] examinatione præmissa) si aliàs inuēta fuerit canonica [c], cōfirmetur: & confirmatæ electæ, si abbatissa [d] † extiterit, benedictio impēdatur. Si autē nulla earundē electionū [e] à partibus fuerit celebrata duabus: tunc nō obstāte ꝙ sit publicatum scrutiniū, & ad electionē processum [f], possint moniales quæ in aliā vel in alias direxerāt vota sua: licitè per cōsensum, antequā ad actus diuertāt [g] extraneos [h], omni prauitate [i] cessante ad illam accedere, quæ ab aliis maiorem [k] partem conuentus numero facientibus est electa. Et si per accessum huiusmodi ad duas partes perueniri poterit: illis quæ antea in eā cōsenserant cōputatis [l], cōfirmetur & benedicatur [m], ac si duas partes ab initio [n] habuisset: vt in casu proximo est præmissū. [o] Verū si quæ fuerint moniales quæ postquam in pręmissis casibus talis [p] confirmata & benedicta extiterit, ac possessionē [q] suæ administrationis fuerit assecuta: voluerint in modum denūciationis vel accusatiōis, vt à dignitate deiiciatur adepta, ꝓponere aliquid cōtra ipsam, eis ꝑ prędicta ꝓponēdi minime sit sublata facultas [r].

Dico tales exceptiones admittendas. ad hoc supra de offic. deleg. ex parte. ij. & facit quod dixi supra eo. tit. & lib. quorundam. Vbi ergo de duabus partibus constat, nec opponitur aliquid quod illas minuat, aliqua non obstabit exceptio. & sic intelligas hanc literam. Alij contra, dicentes hoc speciale in casu nostro, ꝙ excommunicatę, suspensę, & interdictæ, & similes personæ, & eligētes scienter indignam, admittentur & computabuntur in numero: sed quæ nō sunt ꝓfessæ vel minores, non: quia non faciūt numerum. Quidam verò dicunt exceptionem excommunicationis bene admitti contra eligentes: quia excommunicatio priuat voce & numero. ij. q. j. nomen. ibi, de numero collegarum eius supprimere vel delere &c. [a] Sed scienter eligens indignam, licet priuetur voce, nō numero. & ideo non obstat talis exceptio: superioris tamen officiū his casibus non deficiet: vt sequitur. Ego iam bis in iudiciis conabar defendere, ꝙ eligentes scienter indignam, tanquā suspensæ & irregulares repellantur: & votorum suorū non habeatur cōputatio: ita ꝙ secundū hoc electio à minori parte numero possit valere. quo enim ad illam electionē dicā illas in numero non cōputandas: vt vitetur antiquorū iuriū correctio. Si enim ita simpliciter stamus numero, quid dicemus si xij. sunt moniales. vij. nolunt eligere: instat finis termini. aliæ v. eligūt: quare nō valebit electio facta ab ipsis. v? Quid si papa interdixit. vij. monialibus ne eligant: quare nō valebit electio facta à. v? Si hoc est in interdicto hominis: quare non erit in interdicto iuris? Non video. Item pone ꝙ aliquę moniales elegerunt alternatiue, conditionaliter vel incerte: ita quòd vota earum transferātur in alias. suprà e. c. ij. dicemus ne voces alterius partis, licet forte sit minor numero, non valere? Ex his & similibus rationibus videtur non haberi debere rationē votorum illarū quæ elegerunt scienter indignā. Sed contra hoc facit: quia si non fit collatio in electionibus monialiū: vt j. e. c. §. vt autem. ergo pœna priuationis in eis locū non habet. sed hoc nō est verū: vt ibi infra dicā in gl. no. ex hoc. Item contra id facit finis. c. vbi dicūtur multa specialia statuta in his electionibus. sed id non obstat: quia præter illud sunt specialia multa: vt infra patebit. Item obstabit ꝙ litera dicit, numero. Item quia secūdū hoc nihil esset quo ad hoc nouū in electionib9 monialiū: quia id erat statutū suprà eo. siquando. supra alle. per quod. c. ex prin. & fi. & per decre. supra e. in ant. scriptum. inquantum in illis dicitur quòd contra duplo maiorē partē numero potest obiici id quod votū annullat: probari videtur quòd votum nullum computetur in numero. Et si dicamus vota taliū computari: multo fortius vota contēptorū. Vnde iam in causis succubui: & iudicio meo nō solū vtilis, imò & necessaria esset declaratio. & idem dico circa decre. supra e. lib. quorundam. vbi hæc omnia intelligantur repetita. Recepi ꝙ seruat curia, quòd in ista decre. & decre. quorundā. præcise stetur numero: ita ꝙ non habeatur ratio excōmunicationis, suspensionis, irregularitatis: & aliorū quæ reddunt votū nullum: & audiui Bon. papam sic in consistorio dixisse. vide in cle. e. ti. quod circa. & quod ibi no. Quid dicemus si in cōcordia vel à duplo maiori parte sit facta electio: erit ne de necessitate ꝙ fiat proclamatio secundū formam decre. vlt. j. eo. ti. ita ꝙ aliter non valeat cōfirmatio? Et procedit dubitatio ista: quia ex eo casu non admittitur aliqua exceptio: vt hic. Ad quid habet fieri proclamatio? Puto contrariū, cum illa decr. indistincte loquatur. preterea posset esse moniales illas non esse professas, vel nō esse ætatis legitimę: & istę saltē exceptiones nō possunt negari quin admittātur, cū numerum diminuāt: vt s. dixi. Itē forte de cōsuetudine præscripta vel priuilegio nō ad conuentū, sed ad alios spectat eligere. fiat ergo citatio, vt & hoc sciatur: vel forte tenentur eligere de certo loco. s. in an. de cōsue. cū dilectus. de verb. sign. abbate. Item quid dicemus in monasteriis quę per mares reguntur? Sunt enim quædā monasteria monialiū quæ per priorē regūtur. {facit xviij. q. ij. qui religiosis. & c. in decima.} & moniales eligunt sibi illū priorē: ista talia monasteria sunt mihi nota: habebit ne locum ista decre. in talibus electionibus: & per prin. huius ca. vbi dicit, statuimus vt cū in eis fuerit electio facienda: & per finē vbi dicit in. §. vlt. in prin. in quibuslibet mulierum monasteriis &c? Videtur ꝙ sic. Satis credo quòd inquantū decre. ista inspicit eligentes & factum earū: etiā in talibus electionib9 haberet locum hæc decret. puta ꝙ tunc eligētes sint professæ, sint ætatis legitimę, possint accedere, collationem zeli & meriti omittere: & his similia. Sed inquantū constitutio inspicit electam: puta ꝙ sit xxx. an. ꝙ administret ante cōfirmationem electa à maiori parte: & his similia: forte in illis locum non haberet. Et iudicio meo circa hoc etiā esset necessaria declaratio.

a *Officio.* ex quo examinare habet, & supplere in his casibus, etiā de facto supra eo. cum nobis olim. in anti. & ibi de hoc supra de postu. bonæ. j. in anti. & xxviij. distinct. priusquam.

b *Diligenti.* suprà eo. nihil. & supra de præbē. graue. nemini enim cito debet manum imponere: vt xxiiij. dist. ca. j. §. de his ita scribit. lxxxviij. dist. quid est cito. supra eo. cū nobis. & j. eo. c. vlt.

c *Canonica.* ex forma debita, & persona idonea: vnde si sit illegitime [b] nata supra eo. cū in cunctis. de fil. presby. per totum. vel corrupta. xx. q. j. iuuenculas. vel aliàs indigna, non confirmabitur.

d *Abbatissa.* No. ꝙ priorissæ non benedicuntur, sed abbatissæ: & negligentibus recipere benedictionē intra annū à tempore cōfirmationis imponitur pœna per conciliū Vien. supra de sta. regu. c. recolentes. per totum.

e *Electionum.* ad quas processum fuit per formam scrutinij.

f *Processum.* hoc est contra iura supra eo. publicato. sed est in hoc casu speciale: vt dicitur in fi. Idem in electione summi pontificis. supra eo. licet de vitanda. in anti.

Glos. seq. ponit diuersitatem, & ipsius rationem.

g *Diuertant.* non sic in electione Papæ: quia etiā postquam diuerterunt cardinales ad alios actus, possunt accedere. {Si pendeat scrutiniū: super quo vide quod dixi supra eo. licet. in prin.} Sed hic secus. Et potest esse ratio: quia maior cōstātia est in viro quàm in muliere. supra de verb. sign. forus. in fi. cum concor. Et quia in electione Papæ requiruntur necessario duæ partes: sed hic non necessario: & adde rationē ipsius decre. licet de vitanda. in fi.

h *Extraneos.* sic supra eo. quia propter. & c. cū post petitā. in ant. Et est simile quod de teste dicitur, de testibus cogen. præterea. ADDITIO. Secundū illa iura. quia propter. & cū petitam. hic alle. intelligendū est quod hic dicitur secundū Archid. vt sic dicatur actus extraneus hic, qui est extraneus ab electione quæ tunc fit. Ioan. Mona. pro intellectu huius verbi remittit. ff. de testa. hęredes palam. §. fi. ff. de duo. re. l. duos. in fi. ff. de verb oblig. cōtinuus. j. respon. ad legem Iul. de adult. quod ait. §. quod ait lex. C. de testa. cum antiquitas. Ioan. And.

i *Omni prauitate.* vt simoniaca datione: vel aliqua pactione illicita, vel coactione, vel extortione. simile. supra eo. quanuis. & j. c. proxi.

k *Maiorem.* secus de minori. j. eo. c. §. si qua.

l *Computatis.* illæ enim dissentire non poterunt: cū de illis cautum non sit.

m *Benedicatur.* si fuerit abbatissa: vt supra §. proxi. in fin.

n *Ab initio.* j. de reg. iu. ratihabitionem. cum suis concor.

o *Præmissum.* s. contradictione, exceptione, vel appellatione partis alterius non obstante: præmissa tamē diligenti inquisitione ex officio suo hoc fuit præmissum.

p *Talis.* s. quę ab initio vel per accessum habuit duas partes.

q *Possessionem.* à qua aliàs non impeditur quis post confirmationem, nisi crimē cum infamia opponatur. s. de accusatio. accedens.

r *Facultas.* sic s. de concess. præben. post electionem. in fin.

& de

† Not. opt. arg. quòd electa & confirmata appellatur abbatissa etiā ante benedictionem. Et sic licet episcopus non vocetur episcopus ante cōsecrationem: vt no. gl. in c. I. de reli. domi. secus videtur in abbatissa. Do.

a Vide qd ibi no. secūdū quod ibi dicunt aliqui probari contrarium: si excōmunicati supprimantur, depositi deleantur. Sed satis est huic opin. quòd numen supprimitur de numero: vt scilicet pro eo tempore nō dicatur de numero. Ioan. And.

Electio abbatissæ debet confirmari secundum formā ca. fin. de elect.

b Quare illegitimi repellantur: vide Dom. hic.

Priorissa non debet benedici.

Vir est constātior muliere.

& de appell.conſtitutus.in fin. Et ſic nota quòd datur actio, cui denegatur exceptio.contra id.ff.de reg.iu.inuitus.§ cui damus. Sed eſt ſpeciale. Et adde quod dixi j.de reg.iur.qui ad agendum. ADDITIO. Quod hic dicitur, eſt ſpeciale, ſcilicet quòd nō auditur ante confirmationē, qui auditur poſt poſſeſsionem. hoc dico:quia poſt confirmationem regulariter non auditur excipiens contra petentem poſſeſsionē: qui tamen poſtea auditur agēs.quod dic vt in remiſsiōe quæ precedit.Ioan.And.

Actio quādoque datur vbi exceptio denegatur.

a *Alterius*.ſ.minoris.

b *Inquirenda*. ſ. de forma electionis, & perſona electa.

c *Sine ſtrepitu*.ſic.s. de accu.olim.vbi de hoc. Vtrum legatus vel iudex inferior poſsit committere cauſam decidendam ſine iudiciorum ſtrepitu,& quid importent verba iſta, vide quod dixi j. de hære.cap.vlt.

d *Interim*. hac cauſa pendente.

e *Authoritate*. nota nouum caſum hic, & j.§. cæterum. vbi electa ante confirmationem adminiſtrat alium habes.s.e. nihil eſt, alium.s.eo. licet de vitanda. xxiij. diſt. in nomine.alium ſecundum quoſdam in imperatore:vt ſola electiōe adminiſtret. xciij. diſt.legimus.

f *Liberè*. vt ſuprà e. cum nobis olim. in fi.& s.ca.proxi.

† Intellige ſicut vulgus, reſpectu totius, ſecundū dicto. & ſic eſt hic tex. cōtra Bar. in. l. interdū.ff.de hære.inſtit. dicentē quòd iura loquētia de duabus partibus,intelliguntur reſpectu duo decimæ partis.Pet.Do. Font.

Electus in certis caſibus poteſt adminiſtrare ante cōfirmationē.

Si verò ad illam quæ à maiori parte, vt præmittitur, eſt electa: noluerint aliæ accedere moniales:vel ſi acceſſerint, non tot tamen quot cum aliis prius in eam conſentientibus faciant duas † partes: tunc ſuper obiectibus partis alterius [a] ſi quæ fuerint, & ſuper aliis quæ in tali negotio ſunt ex officio inquirenda [b], plenè ſine ſtrepitu [c] iudicij & figura per ſuperiorem inquiratur primitus antequam confirmetur eadem electio, vel etiam infirmetur: ſed interim [d] præſentis conſtitutionis authoritate [e] in ſpiritualibus & temporalibus liberè [f] adminiſtret: ſic tamen quòd de rebus [g] monaſterij nil penitus alienet: nec aliquam in monialem recipiat [h] quoquo modo. Si qua verò à minori parte [i] conuentus numero nominata fuerit vel electa: ex nominatione vel electione huiuſmodi (quas eoipſo quòd pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere [k]) ipſi [l] ius aliquod quomodolibet [m] non quæratur: nec ad eam ab aliis per conſenſum in hoc caſu valeat acceſſus haberi. Vt autem cum per prædictam formam proceditur, facilius in huiuſmodi monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus vt non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, ſed ſolùm numeri ad numerum fiat collatio [n] in eiſdem.

Electæ per compromiſſū benedictio impendetur non obſtante minoris partis contradictione: ſed ſi maior ſe ei opponat, liberè adminiſtrabit, nec confirmabitur. Si autem ei ſe opponat pars in duplo maior: non adminiſtrabit, nec confirmabitur, ſed expectabit litis euentum. h. d.

Cæterùm [o] ſi per formam cōpromiſsi [p] fuerit in electione proceſſum, & electæ pars aliqua ſe opponat: ſi minor [q], ipſius (vt in forma [r] ſcrutinij ſtatuitur [s]) confirmetur [t] electio, & eidē benedictio [u] impendatur, partis eiuſdem [x] cōtradictiōe, vel exceptione, aut appellatione qualibet nō obſtante [y]: ſed per hoc denunciandi vel accuſandi eam poſtmodū ſibi via minimè ſit preclusa [z]. Si maior, eius (donec de obiectis & aliis vt in eadē

g *Rebus*. ſtrictius loquitur quàm ſuprà eo.c.proxi.

h *Recipiat*. conuentus tamen recipere poterit ſecundū diſtinctionem.j.ne ſede va.c.vnico.& de reg.ca.vlt.

Gloſ.ſeq.quærit.& ſoluit.

i *A minori parte*. aduerte,decret. iſta bene determinat quid iuris quando facta eſt electio à duplo maiori, & à maiori,& à minori.Quid dices de quarto gradu,cum electiones pares voces habeant numero [a]? Nunquid altera poterit per acceſſum ratificari? Credo quòd nō accedat.ad hoc quod nor. ſuprà eo.eccleſia veſtra ij.ad fi. in ant. Et hoc credo præcipuè iſta ratione, electio facta à minori parte ad quancunq; dignitatem,nulla eſt ipſo iure de religioſo quocunq;.s.eod. tit.& lib.quorundam.& j.ſtatim ſequitur.Hæc igitur eſt ratio quare per acceſſum ratificari non poteſt:quia quod à ſui principio ſic nullum fuit: tractu temporis non conualeſcit. j.de re.iur.non firmatur.cum ſuis concor.& s.e. auditis.ſed electio facta à media parte,etiam nulla eſt.ſupra eo.quia ꝓpter.& ca.eccleſia veſtra.j. & ij. ergo per acceſſum ratificari non poterit:præterea publicato ſcrutinio &c.s.eod. c.publicato.ſed iurium correctio eſt vitanda.ſupra e.ti. & lib.cùm expediat.ab illo igitur iure nō recedā,niſi inquantū expreſſum inuenio:ſed in electione facta à maiori [b] parte inuenio expreſſum quòd augetur per acceſſum. hunc igitur caſum non extendam ad hoc.j.in fin.cap.dicam ergo ſecundū hoc minorem partem illam quæ nō eſt maior: ita quòd acceſſus haberi non poſsit.

a Quintus cū electio eſt concors non coaptatur:vt patet in prin. huius partis.Io. An.

k *Obtinere*. ſupra eod.quorundam.

l *Ipſi*. electæ vel nominatæ à minore parte.Ioan.And.

m *Quomodolibet*. vna dictio.ſic j.de cle.ægro. paſtoralis.§. pen.Alibi dicitur quolibet modo.l.di.de his clericis.& dicit Archi.quòd eſt diſtributiuum modorum.

Gloſ.ſeq.primò docet reprobatā opinionē.ſecundò ponit aliam opinionem quam reprobat.

n *Collatio*. Nota ex hoc & ſuperioribus reprobatam opinionem illorum qui dicebant.ſupra eodem.quia propter.in princ.quòd decreta.illa in mulieribus locum non habebat, quibus licebat ignorare iura. ff.de iur. & fac.igno.l.regula.

b Nota ꝙ appellatione maioris partis non venit dimidia: de quo per gloſ. in verbo, alt qua.cl. j.de ſo.cōpe.ſed ſub minori parte bene cōprehenderetur dimidia.l.domū ff. de contrahē.emp. Font.

Et per hanc literam quæ dicit collationem zeli & meriti in huiuſmodi electionibus non habere locum,dicunt quidam quòd monialis eligens ſcienter indignam, non eſt priuata poteſtate eligēdi, quaſi priuatio ex collatione procedat. ſed certum eſt quod tempore decr.s.eo. cum in cunctis. in electionibus non erat neceſſe collationes fieri: quia adhuc nō emanauerat decret. quia ꝓpter. & tamē tunc ſine collationibus eligentes indignos erāt priuati poteſtate eligendi: ergo bene infertur ꝙ ex collationibus priuato non procedit, ſed ex electione: vt ſuprà eo. tit. perpetuo.nam vt ibi dicitur:etiam ſi poſt collationem non ſequatur electio, non habet locum pœna.

Moniales eligentes ſcienter indignam, an ſint priuatæ eligendi poteſtate.

o *Cæterum*.iij.pars.

Gloſ. ſeq. quærit, & ſoluit.

p *Compromiſsi*.quid ſi ꝓcedatur per formam s.eo. cum dilecti.& c.cū expediat. habebitne locum ꝙ hic dicitur: vel an quod dicitur in ſuperiori proxima parte? Credo ꝙ locū habebit particula huius decr.quia forma illa potius compromiſsi eſt,quàm ſcrutinij: vt probatur ꝑ ipſam decr.cum expediat & dico quòd illa forma non eſt forma per ſe: ſed eſt quædam ſpecies formæ compromiſsi. Quòd hoc ſit verū: ꝓbatur ex eo, quòd omnes aliæ formæ ſublatæ erant per decre.quia propter. Si ergo illa fuiſſet per ſe forma, neceſſarium eſſet concludere illam fuiſſe ſublatā, ſed non fuit:quia ſpecies eſt formæ cōpromiſsi.vt dixi [c]. ſicut & compromittitur ad aliam certam metam.s.e.cum in veteri.in anti.& facit.j.c.proxi. §.porro. & hoc probat text.ipſius decr.cum expediat. ibi,in electionibus compromitti.Ioan.And.

Electio monialium an poſsit fieri ſecundum formā.c.cū dilecti. de elect. ſupra in antiquis.

Gloſ.ſeq.quæſtionem ſoluit alternatiuè.

q *Si minor*. ſatis credo,vt dixi in proxi.parte, idē de media. & ſecundū hoc dicamus minorem partē illā quæ maior nō eſt:vel neceſſaria eſſet in hoc puncto declaratio, vel ſtandū antiquo iuri.

r *Vt in forma*. j.exponit ibi,partis eiuſdem,&c.

ſ *Statuitur*. ſ.quādo à principio, vel per acceſſum electa eſt à duplo maiori parte.ſupra eo.§.ſanè.& §.ſeq.

Gloſ.ſeq.reci.per quæſt.& ſol.

t *Confirmetur*.aduerte,quia in iſto caſu & in caſu.s.e § ſanè & §. ſeq. non credo quòd ante confirmationē adminiſtrare poſsit. Et eſt mirabile:quia ſi eſt electa à duplo maiori parte:ergo à maiori : ergo videtur quòd ante cōfirmationē adminiſtrare poſsit.s.e.§.ſi verò.Itē ſi minor pars ſe opponit: multo fortius videtur quòd adminiſtrare poſsit, quā quādo ſe maior pars opponit:vt j.ſequitur. Sed nō mireris:quia in iſtis caſibus non differtur cōfirmatio ꝓpter obiecta:& ideo non adminiſtrabit ante confirmatione, ſed in illis differtur: & ideo ante cōfirmationē adminiſtrabit iuris permiſsione. & ꝙ hoc ſit verū, probo: quia quòd electus ante confirmationem adminiſtret, eſt contra iura.s.e.qualiter.& ca. noſti. in anti.à quo iure antiquo dico non recedendū: niſi inquantum permiſſum inueniā.in aliis ius antiquū ſeruabo:vt in fi. cap.ad hoc ſupra, de tranſlat.ca.vlt. vbi ad maiorem tranſire permittitur,ſed non ad parem. ADDITIO. Vide quod ibi dixi ſuper gloſ.iiij.Ioannes And.

c Ego notaui ibi cōtrariū: ſed ſecundum hanc gl.no. poſt Domi. quòd actus mixtus eſt denominādus ab illo ſimpliciter qui magis intendit agens. Font.

Abbatiſſa electa contra quā minor pars ſe opponit: an poſsit ante cōfirmationē adminiſtrare.

u *Benedictio*.ſi abbatiſſa fuerit ſupra eo.§.ſanè.in fine.

x *Eiuſdem*.ſcilicet minoris numero.

y *Non obſtante*.expone vt ſuprà.

z *Preclusa*.ſupra eod.§.verum.

Præmittitur.

a *Præmittitur*.s.eo. § ſi vero.ſ.ſine ſtrepitu & figura iudicij.

b *Differatur*.hæc eſt ergo ratio quare adminiſtrat: vt ſupra dixi.Ioannes And.

c *Interim*.nota pro iis quæ ſuprà dixi.

d *Prædicitur*. in dicto. §. ſi vero. ſcilicet quòd bona non alienet: nec aliquam in monialem recipiat quoquo modo.

e *Litis euentum*. qui dubius eſt.ff.de pecul. quod debetur.

Gloſſa ſequens facit duas æquiparationes:& ſoluit quare tertio caſu etiam nō fit æquiparatio.

f *Expectare*. Nota quòd electio facta per formam ſcrutinij à duplo maiori parte,& electio facta per formam compromiſsi cui minor pars conuentus ſe opponit, ſunt paria: quia in eis ſtatim fit confirmatio, condictione partis alterius,vel exceptione, vel appellatione non obſtante: & poſt poſſeſsionem adeptam vtrobique admittitur accuſatio vel denuntio. Item electio facta a maiori parte per formā ſcrutinij, & facta per compromiſſum cui maior pars ſe opponit, ſunt paria: quia vtrobique differtur confirmatio:& interim adminiſtrat exceptis quibuſdam caſibus: ſed electio facta per formam ſcrutinij à minori parte conuentus, & facta per formam compromiſsi, cui duplo maior pars conuentus ſe opponit, non ſunt paria: quia primo non valet ipſo iure: nec ratificatur per conſenſum. ſecunda poſſet valere. {Etiam ſi omnes diſſentirent.ſuprà eod. cauſam.} ſed non adminiſtrat electus:ſed litis euentum expectat.Si quæratur quare ius diuerſum in forma ſcrutinij, & forma compromiſsi; ſatis patet per ſe ſolutio: quia in ſecundo caſu omnes conſenſiſſe videntur,eo quòd compromiſerunt.{ſupra eod. in anti. in cauſis. verſic. propter quod.} quod non eſt in primo. per formam enim compromiſsi, etiam vno contradicente, procedi non potuit ſupra eod. in anti. quia propter. Aequa igitur fuit ratio in eis diuerſum ius ſtatuens.

Electio per viam ſcrutinij,& electio per viā compromiſſi,quandoque pariſicantur.

† Vide hic effectū verecūdiæ per Anch.a. & l.filius. ff. de condi. inſtit. Fon.

forma ſcrutinij premittitur [a] fuerit inquiſitum) confirmatio vel infirmatio differatur [b]: ſed interim [c] (vt prædicitur [d]) liberè adminiſtret: niſi forſan pars opponentium extiterit duplo maior: tunc enim adminiſtrare ipſam nolumus, ſed litis euentum [e] potius expectare [f].

Si ab opponentibus in caſibus præmiſſis appellatur, conſtitutio vt circa. ſeruabitur: ſed moniales ad ſedem Apoſtolicam perſonaliter non venient, ſed procuratores ſecundum conſtitutionem cupientes mittent.hoc dicit.Ioan.Andr.

Porrò [g] ſi in huiuſmodi electionum negotiis contigerit (in illis duntaxat caſibus, in quibus oppoſitiones iuxta premiſſa [h] fuerint admittende) ad ſedem Apoſtolicam [i] appellari: appellantes formam [k] conſtitutionis felicis recordationis Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri, editæ in concilio Lugdunenſi [l], diligentius ſeruare teneantur.

Sed cum eas [m] propter ſexus verecundiam [n] † ſuæque cōditionis ſtatū [o] nō deceat [p], nec ipſis expediat [q] publico cœtui demonſtrari, aut extra ſua monaſteria euagari [r], nolumus quòd electæ vel etiam eligentes aut appellantes, ſeu hæ contra quas appellatum [s] fuerit, ad eandem ſedem perſonaliter [t] veniant quoquo modo.

Sed procuratores ſufficienter [u] inſtructos iuxta conſtitutionem [x] piæ memoriæ Nicolai Papæ.iij. prædeceſſoris noſtri, ad ſedem ipſam tranſmittant: per eos electionum ac appellationum & poſtulationum ſuarum proſecuturæ negotia, prout iuſtitia ſuadebit: pœnam [y] in dicta cōſtitutione contentam, ipſo iure, ſi hoc non fecerint [z], incurſuræ.

Ponentes vel nutrientes diſcordiam in electione monialiū: ipſo iure ſunt excommunicati.h.d.Ioan.And.

Poſtremò [a] hi [b] quos ad dirigendas in huiuſmodi electionibus moniales eaſdem deinceps [c] contigerit euocari, ab his prorſus abſtineāt per quæ inter eas ſuper faciendis ipſis electionibus oriri † poſsit diſcordia, vel exorta nutriri [d]: aliàs eoipſo excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere [e].

Hæc conſtitutio locū habet in monialibus regulariter viuentibus, & in canonicis ſecularibus: hoc excepto quòd non debeant niſi profeſſæ eligere vel eligi. quod non poteſt ſibi vendicare locū in canonicis ſecularibus: per hoc tamen Papa non

g *Porrò*. quarta pars.

h *Premiſſa*.quia non in electione quæ per formā ſcrutinij à principio vel per acceſſum facta reperitur à duabus partibus:nec in electione quæ facta fuit per formam cōpromiſsi,cui minor pars ſe opponit.

Gloſſa ſeq arg.pro opi.& reſpondet.

i *Ad ſedem Apoſtolicam*. Nota arg. pro opinione Guil.Duran. quòd decre. vt circa. non habeat locum niſi in appellationibus interpoſitis ad Papam. Sed contrarium dixi ſequendo Gar. in prædicta decre.vt circa.ſcilicet quòd in omnibus appellationibus locum habeat: & dico quòd decret. iſta hic reſpicit cap.ſequens, quod loquitur de decret.cupientes, quæ locum non habet niſi in appellationibus ad Papam interpoſitis.

k *Formam*. ſcilicet quòd exprimat omnia & ſingula quę in formam vel perſonam intendunt obiicere:& ſingulariter & clarè.s.eo.tit.& lib. procurator. & quòd iuret ſecundū formam ibi contentam. Et eſt pœna quòd ſuper non expreſsis non audiantur.niſi ex certa cauſa:vt ibi patet.

l *Lugdunenſi*.vt ſupra eo.tit. & lib.vt circa.Ioan.Andr.

Gloſ.ſeq.dicit vnde ſumpta fuerit pars illa.

m *Sed cum eas*.§.iſte tractus fuit ex gloſ. Gar.poſita.s.e.tit. & lib.cupientes circa princ.ſuper verbo regularium. vbi dicebat Gar. ꝙ ſatis credebat de mente conditoris non fuiſſe ꝙ fœminæ irent ad curiā. videbatur tamen per verba quòd ire tenerentur:quia in maſculino genere cōprehenditur fœmininū. ff.de lega.ij. ſi ita ſcriptum ſit. xvij.quæſt.iiij.ſi quis ſuadente, coniuncto cum decre. ſupra de ſenten.excom. mulieres.Item per iura antiqua in abbatiſſam electa, perſonaliter ſuam electionē proſequi poterat ſupra de reſcri.in anti.cùm dilecta. &. quod fuerit illa mens conditoris,probat per decre. ſupra de ſenten.excō munic. de monialibus.xviij.quęſt.ij.perniciosam.& de cohabi. cleri. per totum. de ſtat.mona.cap.vlt. §.fin.

Maſculinū cōprehendit fœmininum.

n *Verecundiam*. not. meliorem conditionem mulierum. ad idem.j.de iudic.mulieres. In quibuſdam vero deterior eſt quod dic vt ſupra de pœni. & remiſ.capitu. noua quædam.

Mulierū cōditio quādoque melior eſt quā virorum.

o *Statum*.regularem ſcilicet: & ſic duo cōcurrunt.

p *Deceat*.ſecundum honeſtatem.

q *Expediat*. ſecundum vtilitatem ſupra de vo. & vo.redemp. magnæ.

r *Euagari*. j.de ſtat reg.ca.vnico.& concor.C. de iis qui ve. ætatis impe l.ij.

† Do.notat quòd pœna ſtatuta procurantibus ortū diſcordiæ,non ligat iam ortā nutrientes. Fonta.

ſ *Appellatum*. qui venire tenebātur ſecundum formam decret. cupientes.

t *Perſonaliter*.in hoc ergo ſolo,ſcilicet in perſonali aduentu locum non habet decre.cupientes.aliàs vero bene.

u *Sufficienter*.ſcilicet cum omnibus actis,iuribus & munimentis ad cauſam ſpectantibus ſupra eod. titu. in decreta. cupientes. §.quòd ſi per viginti.

x *Conſtitutionem*.s.eod.cupientes.

y *Pœnam*. ſcilicet quòd electæ ſi intra tempus debitum procuratorem non miſerint,ſint priuatæ omni iure ſibi per electionem quæſito.ſi autem miſerint,ſed non cum actis,iuribus, & munimentis ſufficienter inſtructum: pro illis exhibendis alibi quàm apud ſedem Apoſtolicam, niſi ex iuſta cauſa, dilationem aliquam non habebunt. Eligentes,appellantes, vel opponentes quo ad ſe à totali ſunt excluſæ proſecutione proceſſus: ita quòd per hoc electis nullum præiudicium generetur. Hæc & alia habes in prædicta decre.cupientes.

z *Hoc non fecerint*.ſcilicet procuratorem non miſerint: vel non ſufficienter inſtructum.

a *Poſtremò*. quinta pars.

b *Hi*. puta religioſi viri. ſexageſimatertia diſtinctione obeuntibus. vel conſiliarij, vel diſcreti viri ad hoc vocati. Et quod dicit hi, dic vel hæ: quia ſi religioſas vel diſcretas mulieres ad hoc vocarent: ipſæ tenentur hac conſtitutione. & facit quod dixi.ſupra.§.proxim.ſupra eod.tit. & lib.generali.

Mulier fominans diſcordiā inter moniales ſuper electione facienda, an incurrat excommunicationem.

c *Deinceps*.reſpicit enim futura.

d *Nutriri*.not.iſta duo paria eſſe. ad idem de priuileg. cùm & plantare.in principio.

e *Subiacere*.not.nouum caſum in quo quis excōmunicatus eſt ipſo iure. & credo ꝙ Epiſcopi tales poſſunt abſoluere: cùm Papa ſibi non reſeruauerit abſolutionē,ſuprà de ſentē. excommunic. nuper. & adde quod dixi. s. eod.titul.& libr. ſciant cuncti. Ioannes Andreæ.

Supradicta.

a *Supradicta.* sexta pars.
b *Approbatis.* j. de reli. do. religionum.
c *Prouinciarum.* vt in Theutonia. & vide quod not. Ioann. xij. quæstio. vlti. cap. vlti. & Ber. supra de maior. & obedien. dilecta. in glos. penult.
d *Supra dicitur.* scilicet in prima parte capituli.
e *Nequeat.* propter facti impossibilitatem cum non profiteantur, necesse est quòd eligantur & eligant non professæ.
f *Ad hæc.* septima & vltima pars.
g *In multis.* vt in electione confirmanda, exceptione aliqua nõ obstante. in administrando ante confirmationem. in recedendo à consensu post publicatũ scrutinium, & secutam electionẽ: & in multis aliis. ADDITIO. Dic plenius quòd specialia huius constitutionis sunt decem. Primum, de ætate illius quæ in prælatam eligitur. Secundum, quòd appellatio duobus casibus non deuoluit: nec impedit officiũ confirmatoris. Tertium, quòd post electionem accedunt eligentes ad electam ab alijs. Quartum, quòd duobus casibus exceptio vel contradictio non recipitur: & postpossessionem admittitur actio. In hoc vide quod dixi in hoc præsenti cap. §. verũ. super vltim. glos. Quintum, quòd in duobus casibus proceditur sine strepitu & figura iudicij: sed hoc hodie in aliis electionib⁹ cõmune per clemen. dispendiosam. de iudiciis. Sextũ quòd ante confirmationem electa in duobus casibus administrat cum certa moderatione. Septimum, quòd electio per minorem partem numero facta, ex fictione aliqua valere non potest. Sed hoc commune religiosis non mendicantibus suprà eo. tit. & lib. quorũdam. §. circa. Sed in hoc posset esse strictior specialitas: quia cum in religiosis mendicantibus maribus non habeat locum ille. §. circa. vt ibi dixi in prima glos. haberet tamen in fœminis locum ille. §. si qua. Octauũ, quòd nõ fit collatio zeli & numeri. Nonũ, quòd quo ad personalẽ comparitionem non arctat decre cupientes. electas, eligentes, vel opponentes. Decimum, de pœna vocatorum ad instruendum qui discordiã seminant vel nutriunt. Et per prædicta coniuncta textui, videre potes quomodo in aliquibus est deterior, & in aliquibus melior, & in aliis æqualis conditio. marium & fœminarum. de quo satis in Spec. de procu. §. j. versi. addenda sunt hæc. Ioannes And.
h *Extitit.* alias exiſtit.
i *Firmitate.* quod fauorabile & expediens est supra eo. tit. & lib. cum expediat.

Electio monialiũ continet. x. specialia.

† *Est tamẽ honestissima & vtilissima. Vuanker. hic in suo breuiario. Font.*

probat statum dictarum canonicarum secularium. hoc dicit. Ioan. And.

Supradicta [a] siquidem nedum in monasteriis in quibus sunt moniales viuentes sub aliqua de religionibus approbatis [b], sed etiam in illis vbi sunt iuxta quarundã prouinciarũ [c] cõsuetudinem mulieres quæ nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed viuunt vt in secularibus ecclesiis canonici seculares, volumus per omnia obseruari: eo, quod supra dicitur [d], duntaxat excepto, vt non eligantur nec eligant nõ professę: cum in ipsis hoc locum sibi nequeat [e] vendicare: per hoc tamen earum statum, ordinẽ, seu regulam nolumus nec intendim⁹† approbare.

Iura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. hoc dicit.

Ad hęc [f] licet præmissa quæ in multis [g] à iure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda: intentionis tamẽ nostrę ne quaquam extitit [h], vt per illa quo ad electiones in aliis virorũ monasteriis, vel quibusuis ecclesiis celebrandis aliquid immutetur: sed iura præcedẽtia in sua omnino remaneant firmitate [i].

Idem.

Si ordinarius post recessum appellationis interiectæ ad curiam in causis electionum episcopatuum non inquisito an

A sue appellationi: & valet renũciatio: dũ tamen renunciet sine prauitate simoniaca. Insuper dicitur ꝙ si appellãs recesserit ab appellatione sua antequã superior immediatus cõfirmet electionẽ ipse debet primò inquirere an fuerit recessũ ab appellatione cũ prauitate simoniaca. CASVS. Dicitur inter cętera in dicto. c. quanuis. ꝙ superior ad quẽ pertinet cõfirmatio electionis à qua fuit appellatũ ad papam: si appellãs recessit ab appellatione sua, debet superior inquirere an fuerit recessũ ab appellatione sine prauitate simoniaca. Ponam⁹ quòd superior cõfirmat electionem sine tali inquisitione, an valeat cõsecratio postea secuta? Respõdet quòd nõ: imò talis ordo est substãtialis ipsius cõfirmationis: videlicet quia requiritur quòd præmittatur illa inquisitio. Sed vtrũ cõfirmans puniatur eo quòd confirmauit & consecrauit nõ præmissa tali inquisitione? Dicit ꝙ sic. nam si confirmauit & consecrauit, est suspensus per annũ continuum à confirmatione & cõsecratione episcoporũ suorum suffraganeorũ. {Verùm cũ nonnulli.} Hucusque ponitur tenor illius. c. quanuis. nunc ponitur prouisio & constitutio super inquisitione. {Puniantur.} Et sic quis punitur in eo in quo deliquit. Heli. Reg.

prauitas interuenerit, procedit, cõfirmat, vel consecrat: prædicta non tenẽt & ipse ab episcoporum confirmatione & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Geminiano.

CAPITVLVM XLIIII.

PRouida cõsideratione generale concilium Lugdunen. [k] concessit [l], vt ab appellationibus in iudicio, vel extra iudicium [m] ad sedem apostolicam [n] in electionũ episcoporum & eorum superiorum [o] negotiis interiectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur [p]: partes [q] (nulla interueniente prauitate) recedere valeant antequam ipsi sedi apostolicæ appellationes eædem fuerint præsentatæ: sed inferiores iudices, quorum est (appellatione cessante) negotiorũ cognitio eorundem: si in hoc prauitas interceſſerit, anteomnia diligẽter inquirant: & si eã intercessisse repererint, se nõ intromittãt vllatenus de eisdem: sed præfigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem: quo cum actis & munimentis suis apostolico se conspectui repræsentent. Verùm [r] cũ nonnulli cõcessione huiusmodi abutentes [s], † suam (inquisitione [t] præfata omissa) cognitionem in eisdem negotiis [u] interponant: ad cõfirmãdas electiones, & consecrandos electos temere procedendo: Nos super hoc expressius [x] prouidere volentes, confirmationes & consecrationes [y] huiusmodi, & quoscunque prolim. D. hic autem confirmatio non præcessit: quia idem est nõ esse quod nullum esse, supra de transla. inter corporalia. patet ergo quòd non tenuit consecratio.

Glos. seq. primò soluit vnum dubium. secũdò quærit arg. pro, & contrarium soluit.

Consecratio nulla, non vitiat electionem prius factam.

a *Firmitatis.* electio tamen propter hoc nõ vitiatur: sed de nouo petetur confirmatio corã papa: nõ corã illo qui prius cõfirmauerat: quia suspẽsus est per annum continuũ à cõfirmationib⁹ episcoporũ: vt sequitur. & s. e. tit. & lib. si confirmationẽ. quã explicare potes per istã: vt ibi dixi. sed si reperietur electio canonica, de nouo cõfirmabitur: vt s. dixi. Sed nũquid de nouo consecrabitur? Et videtur ꝙ sic per istã literã. Credo quòd cum character impressus fuerit [a] animæ ad instar episcopi ordinantis illum quem ordinare non poterat: puta non suum subditum, verus episcopalis ordo collatus fuerit, sed non eius executio: & sic intelligam consecrationem esse nullius firmitatis quo ad executionem. ad idem. ix. quæst. j. cap. j. & cap. ordinationes. & quæst. ij. cap. j. & ca. episcopum supra de tempo. ord. quòd transllationem. secundum hoc erg⁹ illius ordinis sibi tradetur executio. facit quod no. de renun. post translationem. ad finem.

†*No. quòd ex appositione pœnæ appositæ actui à iure prohibito, actus nõ validatur, contra casum. l. j. ff. de diuor. in princ. Bar. bene distinguit in l. prætor ait. §. hocq; interdictũ. ff. de no. operis nun. de Anchara. Dic tu hic, per pœnam vitium nõ purgatur: quia forte in electione est vitium, aut interuenit prauitas. Font. a Sunt qui negant in episcopali ordine imprimi characterem. super quo vide quod scripsi. supra eo. lib. in princip. procæ. super gl. 2. Ioan. Andr.*

Glossa sequens soluit dubium.

b *In quo.* propter hoc dico ꝙ si solum confirmauit: à confirmatione tantũ suspensus est. si consecrauit & cõfirmauit, suspensus erit ab vtraque. ADDITIO. Si vero neutrum fecit, licet processerit: à neutro sit suspensus. Ioan. And.

c *Puniantur.* supra de temp. ordi. literas. cum si. & eo. tit. eos j. eod. lib. Ioan. Mo.

Glos. sequens soluit dubium.

d *Annum continuum.* credo quòd à die confirmationis incipiet annus suspensionis à confirmatione. à die consecrationis annus suspensionis à consecrationibus. ADDITIO. Arch. cautius loquitur, qui dicit ab hora. alleg. supra de appel. super. eo. e. ij. vide quod dicam. j. de præben. statutũ. super glo. est ergo. Ioan. And.

e *Suspensos.* repete decernimus quod est supra.

Si eo tempore. } Fraudulenta renũciatio spectãti nocet. hoc dicit. Duo facit. Primò format casum dubium quẽ secundò soluit ibi, præsenti. Ioan. And. CASVS. Vacante ecclesia Pictauen. canonici conuenientes in vnũ super electione futuri prælati: quendam Titium elegerunt. papa putans adhuc ecclesiam vacare, reseruauit ecclesiam Pictauen. suæ prouisioni pro illa vice: & inhibuit canonicis cum decreto irritãte, ne ipsi procederent ad electionem. Vtrum per istã reseruationem retractetur electio prius facta? Respondet quòd non. Sed si electus adiuit superiorem immediatum: & consecutus est confirmationẽ suę electionis: an teneat confirmatio? Dicit quòd non. nã licet electio non sit nulla: tamen omnia quę sequuntur illam reseruationem, sunt nulla ipso iure. Ideo si electus velit habere cõfirmationẽ & consecrationẽ: opus est quòd adeat apostolicam sedem pro habenda confirmatione & consecratione: tamen istæ reseruationes secundum concilium Basilien. se in hoc regno hodie non habent locum. Heli. Reg.

Glos. seq. dicit quid causam dedit, & quid determinat.

f *Si eo tempore.* causam dedit huic decre. quia vacante ecclesia Bonon. per mortem bonæ memoriæ domini Octauiani ipsius ecclesię episcopi, intra biduum canonici de reseruatione timentes, elegerunt bonæ memoriæ dominum Sclaram fratrem suum. postmodum papa Bonifacius audiens de morte O. reseruauit, inhibuit, & decreuit. post triduum audiuit de electione facta de domino Sclata prædicto. satis gratũ habuit: sed ab astantibus iurisperitis quæsiuit an ad ipsum, an ad archiepiscopũ ipsius electionis spectaret confirmatio. quod hic determinat: & determinatur per hanc decret. quæ not. supra eodem in antiquis innotuit. in fin. Ioannes Andreæ. & vide quod dixi super glossam penultimam.

Glos. seq. quærit arg. pro & contra. & soluit.

g *Cathedralis.* quidde inferioribus? Videtur ꝙ in eis locum Sextus.

Cõfirmatio præcedit consecrationem.

No. quòd vbi iudex datur iuri dicto sub certa forma exercenda: si procedit illa forma omissa, non valet, processus. vide glos. in cle. j. de iure patro.

A nõ habeat: quia si de eis voluisset intelligi: illud expressisset s. de decimis, ad audientiã. & ad hoc faciũt omnia argumẽta quę inducuntur à verbis. Cõtra videtur quòd idẽ fit in aliis, cum eadẽ sit in eis ratio: ergo idem ius. & est simile quod dixi. supra eo. tit. & lib. ex eo. quod satis potest dici, quòd esset standũ literę: vt in cathedralibus tãtum locũ habeat decre. nec est verũ quòd sit eadem ratio: quia causę episcopatuũ sunt merito connumerandæ maioribus cautis suprae. quãuis. in principio. quod non est in aliis. & ideo licet iurisdictio papæ sit prequenta: tamen propter maioritatẽ suam deferentur ad papam. in inferioribus vero quæ non sic connumerantur maioribus, sufficiet præuentio [b]. vnde ex quo præcesserat electio reseruationem: poterit quicquid faciẽdum imminet, per ordinarium expediri. aliàs graue esset quòd propter reseruationem quæ electionem alicuius beneficiati sequitur, necesse esset pro confirmatione papam adire, nec hic æquiparabo regulares cathedralibus, sicut nec supra eodem lib. quanquam. licet æquiparentur supra eod. si postquam. vnde si post confirmationem abbatis fiat reseruatio ante benedictionem, benedicet ordinarius. hæc vera: nisi papa aliud in reseruatione iuſsisset: & sic habilitabo verba, nec recedam à litera.

†*No. quòd verbũ prouisio, inducit totalem prouisionẽ ecclesiæ: & sic electionem & cõfirmationẽ. vide gl. in cle. j. e. tit. Dom.*

b Ita expresse dicit Philipp. Font.

CAPITVLVM XLV.

SI eo tempore [f] quo prouisionem † alicuius ecclesiæ cathedralis ex quauis causa [h] dispositioni seu ordinationi sedis apostolicę reseruamus [i], inhibẽtes ne ad electionẽ vel prouisionem [k] faciendã in ea quomodolibet procedatur, & decernentes si secus super hoc à quoquam scienter vel ignoranter [l] attentatũ extiterit, irritum & inane: iam [m] ad electionẽ forsitan sit processum in ipsa:

Præsenti cõstitutione sancimus, ꝙ licet reseruatio, inhi-

Reseruatio sola sine decreto an afficiat ignorantes.

Decretum an afficiat ignorãtes.

Reseruatio & electio si fiant eodẽ die, quæ illarum sit potior.

B

C

D

ordinarium expediri. aliàs graue esset quòd propter reseruationem quæ electionem alicuius beneficiati sequitur, necesse esset pro confirmatione papam adire, nec hic æquiparabo regulares cathedralibus, sicut nec supra eodem lib. quanquam. licet æquiparentur supra eod. si postquam. vnde si post confirmationem abbatis fiat reseruatio ante benedictionem, benedicet ordinarius. hæc vera: nisi papa aliud in reseruatione iuſsisset: & sic habilitabo verba, nec recedam à litera.

h *Ex quauis causa.* ex sola etiam voluntate: sibi enim sola voluntas est pro ratione. de concessio. præben. proposuit. cum suis concordan.

i *Reseruamus.* has reseruationes legati etiam de latere facere non possent. j. de off. lega. deliberatione. in prin.

Glossa sequens quærit & soluit.

k *Prouisionem.* puta faciendam ex iure deuoluto supra eod. quanquam. Nunquid sola reseruatio sine inhibitione sufficeret? Credo quòd non ad cassationem supra, de præben. dilectus. puniendi tamen essent qui elegerunt postquam reseruationẽ sciuerant esse factam: vt ibi. & j. de concess. præben. si soli. per quã decre. videtur quòd inhibitio bene sufficiat sine decret. hoc verum ad cassandum ea quæ scienter post inhibitionem sunt facta: sed ad hoc vt ab ignorantibus facta vitientur, necessarium videtur decretũ: vt hic. Io. And. ADDITIO. Non sto præcise huic dicto, scilicet quòd sola reseruatio sine inhibitione sufficiat ad cassationem. nec credo quòd curia illud reciperet, vt reseruatio aliquid operetur. facit quod no. j. de concess. præben. si capitulo. in tertia gl. Si tamen bene ponderatur illa decre. facit pro glo. scilicet quòd saltem ante tempus scientiæ reseruatio non afficiat. nam datio executoris ad prouidendũ, satis videtur habere vim reseruationis: nec tamen sine decreto afficit ante præsentationem: vt ibi. & supra eod. lib. de rescrip. tibi qui. & plus afficere debet cum quæritur de iure alterius, pro quo papa scribit, quàm ex nuda reseruatione in qua ius non est alteri acquisitum. j. de præbend. dudum. facit pro gl. stylus curiæ semper submittens hanc clausulam, cum de reseruatione fit sermo. & decret. j. de præbend. si beneficia. in prin. Ioannes And.

l *Ignoranter.* Not. quòd decretum ignorantes afficit: sed notare potes contrariũ. si enim ignorantes afficeret, quare hic additum fuisset, vel ignoranter: superflua secundum hoc vi deretur hęc litera? In decreto papæ dicimus quòd ignorantes afficit. j. de concess. præben. quia cunctis.

Glossa sequens quærit & soluit.

m *Iam* scilicet ante tẽpus quo facta fuerit reseruatio. Quid si eadem die facta fuit reseruatio & electio? Dico quòd si potest apparere quæ primo: puta per instrumenta electionis & reseruationis: puta si in eis dicatur de die & hora, vel per testes qui prædictis interfuerunt: hic nullum dubium. Si autem hoc nullo modo potest apparere, dico negotium ad papam deferendum vt sua voluntate determinet, per decreta. supra de rescrip. cap. penul. eod. lib. cum enim hic de iure papæ quæratur: quod dubium est, non poterit inferior ipso ratificare, & hoc cum reseruauit tantum. sed si reseruasset & contulisset: præfertur datus à papa in eo casu. j. de præben. si à sede. Ioan. And.

a Et decretum Nota, copulatiue & non disiunctiue ponuntur:& facit pro iis quæ supra dixi.
b Vel alia. si ergo confirmatio & consecratio præcessissent decretū, esset electi negotiū expeditū. Si autē sola electio, cōfirmatio, & consecratio: pertinebit ad papam. Si autē præcedat electio & confirmatio: tunc sola cōsecratio ad ipsum pertinebit. ADDITIO. Cum enim ante consecrationem non sit prouisum ecclesię. de transla. cap. ij. papa reseruando prouisionem, consecrationem reseruasse videtur secundum Arch. Ioan. And.
c Effectu careant. si ergo ante reseruationē electus, & post reseruationem confirmatus fuerit: non valet cōfirmatio, etiā ab ignorantibus exhibita & recepta. Electio tamen propter

bitio & decretum [a] huiusmodi non afficiant electionē, vel alia [b] quæ præcedunt: afficiunt tamē vt effectu careant [c] ea quæ postmodum [d] subsequuntur.

Idem.

Absens plurens procuratores ad actum electionis dare potest insolidum & nō aliter: & in altero admittēdo ponit tres gradus. hoc dicit vsque ad. §. porro. Dom.

CAPITVLVM XLVI.

SI quis iusto [e] † impedimēto detentus [f] in electionis negotio nequeat cōmode interesse: potest nedū vni (prout dicitur in concilio [g] generali) sed & pluribus [h] cōmittere vices suas, dū tamē eorū cuilibet det insolidū [i] potestatem: & erit tunc [k] melior cōditio occupantis [l]. Verùm si ambo concurrant insimul [m], & postulent se admitti, audiri eos nō expedit: quia possent vota sua dirigere in diuersos, sicq; res nō haberet exitū: & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur duntax [n], quem capitulum vel pars maior [o] elegerit [p]: vel si

vitiosam confirmationem non vitiatur supra eo. tit. & lib. si confirmationem. quam per hanc exemplificare potes. & adde quod dixi. s. eod. cap. proximo.

Glossa seq. colligit argumentum.

d Postmodum. scilicet post reseruationem, inhibitionem & decretum. Et argue ex hac decr. quòd si papa prouidit alicui de episcopatu, alius quàm papa sine eius mandato illum non poterit consecrare. ar. ad idem supra de accusa. meminimus. ADDITIO. Nisi aliud habeat consuetudo: vbi dixi per decre. supra eo. in an. nihil est. Ioan. And.

Glos. seq. diuidit. casum ponit & dicit quid declarat.

SI quis. §. Hanc decre. diuido in tres partes. Prima durat vsque ad. §. porro. Secunda vsque ad. §. absens. Tertia vsque ad finē. {Et pars prima dicit ꝙ absēs plures procuratores ad actū electionis dare potest insolidum tamen, aliter nō: & in altero admittendo ponit tres gradus. Secunda dicit electorē qui est etiā alterius procurator, duos in scrutinio nominare non posse. vnum casum excipit. Tertia dicit absentē nolente capitulo extranū procuratorem dare non posse: nec votum suum per literas exprimere. Io. An.} Aliquis iusto impedimento detentus, in electionis negotio commisit pluribus vices suas. quæritur an valuerit commissio? Respondetur quòd sic, dummodo insolidum dati fuerint: & erit melior tunc occupantis conditio. si autem nullus occupat, sed ambo simul cōcurrūt: admittetur ille quem capitulū vel maior pars elegerit. si autem capitulum non concordet, ille admittetur qui primò in instrumento procurator extiterit nominatus. Et ratio quare alter solus admitti debet, est: quia possent vota dirigere in diuersos, & sic res nō haberet exitum, & quod fieret, non valeret. si autem non fuerint dati insolidum, tūc neuter admittetur propter superiorem rationē: & sibi imputet qui sic eos instituit. Secundò quæritur, aliquis dedit procuratorem in negotio electionis: ille procurator nomine suo eligit vnū, & nomine domini alium eligit: quęritur an possit? Respondetur quòd non, nisi de certa persona eligenda habuerit speciale mandatum. Tertiò quæritur, pone canonicus absens non inuenit aliquem procuratorem in collegio: quæritur an possit dare extraneum? Et respōdetur quòd non, inuito capitulo. Sed quæritur, an saltē votum suum possit exprimere per literas? Et respōdetur ꝙ nō: quia votum in ipso scrutinio secreto & sigillatim tantūmodo est exprimendū: & non ante scrutiniū. Emanauit hæc decre. ad declarationē decre. de elec. quia propter. §. pen. & eorū quæ ibi no. CASVS. Dicitur in. c. quia propter eo. tit. in an. quòd si quis ex canonicis ecclesiæ vacātis sit absens, & nō potest cōparere in die assignationis pro electione facienda: potest vnū ex canonicis constituere nomine & vice absentis. Sed ponamus ꝙ iste absens plures procuratores vult cōstituere: an possit? Respondet ꝙ sic: dum tamē istos plures procuratores constituat insolidū: quia si illos constitueret simpliciter, ipsi constituti possent variare & eligere plures personas. Sed quæritur, vtrū omnes isti constituti insolidū admittentur: vel sit tantū vnus admittendus: & quis debeat præferri? Respōdet propter rationē prędictam: ne ipsi constituti possint eligere diuersas personas nomine eiusdē, non sunt plures admittendi: sed erit melior conditio primitus occupātis. Sed ponamus ꝙ omnes constituti se simul præsentāt, quis erit preferendus? Respōdet ꝙ erit in optione capituli quem velit admittere: & ille quem admittet capitulum, præferetur aliis. Sed quid si vna pars capituli vult admittere vnum, alia pars aliū: & sunt in æquali numero: quæritur quis sit præferendus? Respōdet ꝙ ille qui primò est nominatus in procuratorio. Sed ponamus ꝙ aliquis absens cōstituit plures procuratores simpliciter: vtrū aliquis admittatur ad eligēdum pro absente? Respōdet ꝙ null⁹ debet admitti, quia nullus habet mādatū insolidū: sed solū vnus posset eligere simpliciter cū aliis: & sic omnes possent variare & eligere diuersas personas: ideo procuratorium non valet. Sed ponamus ꝙ iste canonicus absens constituit vnum canonicum, vtrū iste constitutus possit vnum eligere nomine suo: & alium nomine magistri sui? Respōdet ꝙ nō: quia non potest habere vnā considerationem nomine suo, & aliam nomine alieno. Et istud verū, nisi in procuratorio caueretur quòd iste procurator eligeret talē nomine magistri sui: tūc enim nomine suo posset vnum eligere: & nomine suo alium si iste videatur magis idoneus. Sed quid si nullus ex canonicis vult admittere procuratoriū: nūquid poterit aliū extraneū à collegio siue capitulo cōstituere? Respōdet ꝙ sic, cōsentiente capitulo vel collegio: sed dissentiēte capitulo nō potest. Sed nūquid ad minus poterit ipse absens mittere votum suū per literas? Respondet quòd sic. sed tamen nō proderit tale votū: quia nullus debet exprimere votū suum ante scrutiniū. Not. primò ex nominatione ius acquiri. de quo remittit Archi. xciij. dist. dominus. & supra qui filij sint leg. per tuas. No. secundò quòd paria sunt, nō constituere procuratorem, vel constituere in forma prohibita à iure: & sic comparens cum procuratorio minus legitimo, videtur contumax. ad hoc de appel. Nicolao. Dom.

e Iusto. hoc relinquendū est iudici, quia nec numerari possent. exempla tamen habes. ff. si quis cautio. l. ij.

Glos. seq. soluit duo dubia, an constituens habeat necesse iurare: & quibus verbis iuret procurator.

f Detentus. & in loco existens de quo debeat euocari: aliàs locū non habet cōmissio supra eo. in anti. quia propter. §. penultimo [a]. Et de hoc impedimēto si opus fuerit, fidem facere debet iuramēto: vt ibi. vnde non est de necessitate ꝙ iuret in instrumento procurationis ipse dominus: sed cautum est quòd det mandatū ipsi procuratori iurādi in animā suam quòd ipse tali impedimento detentus est, secundum omnes modernos qui hoc notant in decretali, quia propter. & est ratio: quia si capitulum requireret iuramentum, procurator iurare non posset: nec preterea vlterius expectaretur. Fuit enim procurator minus sufficiens, & ideo sibi constituens imputet. ad hoc. j. §. si autem. nec debet dicere procurator, dico dominū in loco in quo debet vocari, iusto impedimento detentum, quia ista sunt verba iuris: sed dicere debet verba facti, scilicet, dico dominū in tali loco & tali impedimento detentum: puta tali infirmitate, vel talibus inimicitiis: & tunc si non admittatur, appellet: secundū Hostiensem qui hoc ibi nor.

g Concilio. s. eo. in antiq. quia propter. Ista enim fuit dubitatio: quia ibi dicebatur, committat vni de collegio. ADDITIO. Sed effectiuè vnus solus erit procurator. Ioann. Andr.

h Pluribus. idē no. Inno. & Compost. s. e. quia propter. & qđ dicit pluribus, intelligo siue duo fuerint, siue plures dum tamen insolidum, vt sequitur: quia eadem ratio est.

i Insolidum. aliter neuter admitteretur. j. e. §. si autem.

k Tunc. cum potestatem habent insolidum.

l Occupantis. supra de procur. non iniustè. vbi de hoc.

m Insimul. ita quòd non apparet quis primò.

n Duntaxat. i. tantūmodo. vnde isto electo alter omne ius amittit. & est si. s. in an. de rescri. c. pen. quod verū credo nisi in instrumento diceretur, meliorem nō esse conditionē occupātis. & quod vnus incepisset, alter finire posset. ar. ad hoc in prædicta decre. in fi. &. j. de procura. si duo.

o Pars maior. sic supra eo. lib. de rescr. ca. pen. ad idem vj. di. apostolica. de elec. in ant. cùm inter canonicos. ff. ad munici. quod maior.

p Elegerit. nec credo ꝙ variare possint: vt supra. e. tit. & lib. vt quis duas. de postu. supra eo. lib. cap. vno. in fi. Ioan. And.

Glossa seq. soluit vnum quare,

Nequeant.

†Not. Phi. arg. à contrario fortissimo in iure. l. j. §. eius rei. ff. de offi. eius cui mand. quòd in electionibus nemo potest constituere procuratorem inuitis coëlectoribus citra impedimentū: si coëlectores consentiāt, secus. c scriptum supra eo. Font.

a De instrumo præsente tractat hic Archid. de quo ibi satis super gl. penul. in princ. tenet autem hic quòd possit procuratorem constituere. Ioā. Andr.

Procurator legitimè cōstitutus ad eligendū si nō admittatur, an possit appellare.

a Nequeant. quia nolunt eligere, vel pari numero discordāt. Et no. quòd primo recurrendum est ad electionē capituli, secūdo ad ordinē scripturæ. Tabelliones enim preponūt quos volūt in instrumētis: & ideo fuit æqui⁹ primo recurri ad electionē capituli per quā magis idoneus eligeretur. ad hoc. j. de procu. si duo. ff. de accus. si plures. secundo ad scripturæ ordinem in subsidium.

concordare nequeant [a]: is qui primo † in instrumento vel literis procurationis extiterit nominatus [b]. Si autem nullus ipsorum insolidum fuerit deputatus, tunc propter [c] rationem eandem ipsorum aliquis nō debebit admitti [d]: sibique imputet qui sic eos cōstituit indiscrete [e].

Procurator ad eligendum constitutus vnum nomine suo, & vnum nomine domini sui eligere non potest: nisi à domino de certa persona speciale mandatum habeat. hoc dicit.

Porro [f] cum vnus est procurator simpliciter constitutus: si is vnum suo, & aliū domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit [g]: nisi de certa [h] eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam [i] ei⁹, & in aliam suo nomine licitè poterit consentire [k].

Glossa sequens alleg. concor. quærit & soluit.

b Nominatus. per ordinē scripturæ. concor. optime. j. de præben. mādato ad idem xliij. dist. sit rector. in fi. cum suis cōcor. & supra de rescri. in an. cum dilecta. cum suis concor. & facit. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. pen. Quid si non apparet puta quia duo sunt instrumēta, nec apparet quod prius? Puto quòd mutuo se impediant. ff. de vsu fru. l. quoties. & imputet sibi qui sic eos constituit.

c Propter rationē eādem. quia possent vota dirigere in diuersos: & sic res non haberet exitum.

Glossa seq. quærit & soluit. secundo signat contrarium, & soluit.

d Admitti. quid ergo? nunquid de nouo citabitur ipse canonicus? Nō: aliàs quid sibi imputaret vt sequitur. Idem enim est non venire: quod non sufficienter venire, contumax ergo fuit: & procedent ipsius socij ad electionem. contra. j. de proc. si duo. vbi dicitur ꝙ si in causis electionum sunt dati plures procuratores, sed non insolidū: iudex eliget idoneiorem. Sol. ibi loquitur de procuratore dato ad iudicia in causis electionum & postulationū vel prouisionū. hic de procuratore dato ad negotium, scilicet ad ipsam electionē faciendam: & ibi de iure iam nato, hic de nascituro: quod minus fauorabile est: & vtrobique vtilis prouisio ob celerē expeditionem. ADDITIO. Dicebat ergo Io. Mo. si non assumatur vnus ex duob⁹ qui prosequatur electionē iam factā, hic iminet periculum: sed nullum periculum si vnus de collegio non mittatur ad electionem faciendam.

e Indiscrete. non enim debent stulti melioris esse conditionis quàm periti. j. de præben. eum qui beneficium.

f Porro. secunda pars. Hic approbatur opi. Vin. & Cōpost. s. e. quia propter. & Abb. e. ti. in an. c. cōgregato. tamē Gof. & Hosti. ibi no. quòd satis poterat dici valere, cum in diuersos cōsentit, dūmodo neuter sit malus. qđ falsum est: vt vides.

g Nihil agit. ratio. quia qua conscientia tenetur meliorem eligere suo nomine: eadem ratione tenetur ad idem nomine domini sui. ad hoc. xlvj. distin. sicut non suo. &. j. de reg. iu. quod alicui. j. & incerta videntur hæc vota supra eo. ti. & li. c. ij. quod dicit, nihil agit, intellige, quia neutrum votum valet. & est si. quod dicimus in delegato qui subdelegationem recepit à socio. suprà de offic. delegat. super quæstionum. in. §. si vero.

Glos. seq. dicit quid approbat, & quid reprobat. secundo quærit & soluit, & solutioni obiicit & respondet. Iterū quærit, & distinguendo respondet.

h De certa. No. approbatam opi. Cōpost. & Inn. & reprobatam opi. Vin. qui dicebat supra. e. cōgregato. ꝙ non poterat fieri cōpromissum vel mandatū procuratori de certa persona. dicebat enim ꝙ videbatur singularis electio, & sic nō valebat supra eo. in an. in Genesi. Item talis cōmissio est cōtra conciliū quod requirit ꝙ cōmittat vicem suam: sed iste non cōmittit vices suas, qui dat mandatū de certo eligēdo: sed falsum est: vt hic patet. & de hoc per Ab. supra. e. congregato. Sed nūquid procurator ad eligēdum datus poterit aliū substituere? Dic secundū Cōpost. ꝙ sic [a]: quia procurator est ad negotiū: qui aliū procuratorem dare potest. j. de proc. c. j. §. procurator. ff. man. si procuratorē. §. si quis mādauerit. Est tamē ar. cōtra. j. de off. dele. is cui. & supra de off. dele. c. vlt. §. is autē cui. Sol. illa loquūtur in iudicibus, non in procuratore.

Itē quæro nūquid procurator datus ad eligēdum, cōpromittere poterit? Dic secundū Compost. quòd si liberū mandatum habuit, cōpromittere poterit: quia id potest, quod dominus. si autē ad certā personam, tunc cōpromittere nō potest: quia sola necessitatis forma, scilicet scrutinij, tunc intelligitur demādata. ar. ff. de pecu. licet. §. si seruus.

Canonicus absens (licet nullus de capitulo eius procurator esse velit, & ipse procuratorem qui non sit de capitulo, nolente capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cum cuiuslibet votum sit secreto & sigillatim in scrutinio exprimendum. hoc dicit.

Absens [l] † quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator [m] eiusdem, nec ipse nolente [n] capitulo extraneum valeat deputare) nō poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum [o]: quod non est ante scrutiniū: sed in ipso scrutinio secrete & sigillatim tātummodo exprimendum [p].

Idem.

Si apparet coëlectus, vel se opponens ei qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatim: aliàs fiet in ecclesia crida generalis quòd se confirmationi volentes opponere, veniant peremptorio assignato: aliter confirmatio facta non tenet. Ioan. And.

CAPITVLVM XLVII.

i Illam. certā personā de qua habuit mādatum expressum: & no. illā, quia aliā eligere nō potest: quia faceret cōtra formam mādati supra de resc. cū dilecta. &. ff. man. diligēter. &. j. de prę. cui de non.

Glos. seq. arg. & remittit.

k Consentire. No. ar. ꝙ habēs speciale mādatū, id potest qđ aliàs nō posset. ad idē j. de proc. c. j. & vlt. & facit ad quæstionem quā hoc anno disputaui, an delegat⁹ ab alio q̃ à principe, habēs speciale mandatū subdelegādi, subdelegare possit & de hoc dicam. j. de off. dele. is cui.

Glos. duæ seq. cum penul. dicūt quid approbat, & quid reprobat.

l Absens. hic in primo dicto approbatur glo. Ber. s. e. quia propter. in gl. pe. & omniū modernorū idē ibi notantiū: sed in secundo puncto reprobatur eiusdē Ber. opinio in eadē gl. & quasi Host. cōsentiebat: sed ibidē Inn. & Ber. & Cōpost. cōtra & eorū approbatur hic opinio. & intelligas hanc literā de supradicto absente qui compromittere potest, scilicet iustè impedito & existēte in loco de quo &c.

m Procurator. dicebat Goff. ꝙ putabat talē canonicū indirectè contēni. Alij dicebāt ꝙ cōpelli debebat aliquis de capitulo, vt ab ipso mandatū susciperet: sed non est verū. à principio enim nullus cōpellitur procurationē recipere. C. de procuratoribus. inuitus. insti. manda. §. mandatum. Ioann. And.

n Nolente capitulo. si enim capitulum vellet: bene tūc posset extraneū deputare, sed inuito capitulo non: & sic debet intelligi decre. quia propter. extraneū enim etiā sine mandato admittere posset, & sibi præiudicare, & in extraneum etiam compromittere supra eo. in ant. causam. cum si.

o Votum suum. Ber. contradicebat: ita tamen quòd publicatio ipsius voti fieret tantum cum aliorum fiebat publicatio. sed nō inspexit quòd non solum publicatio, sed etiam expressio in scrutinio tantùm fieri debet: vt sequitur. ADDITIO. Et per hoc patet quòd neq; in litera aperta possit mitti schedula inclusa aperienda in scrutinio, continens nomen eius in quē ille consentit. & licet Ioā. Mo. hoc dicat sub dubio forte, tu dicas assertiue. Ioan. And.

Glossa seq. obiicit & soluit.

p Exprimendum. No. nō sola publicatio inspicitur: sed etiam expressio. Sed contra. supra proxi. §. vbi exprimit votū consensus ante scrutiniū, dādo scilicet procuratori mandatū de certa persona eligēda. Sol. falsum est ꝙ tunc exprimat votū, sed mādatū dat de voto exprimēdo: sicut aliud est inuestire, aliud mandare de inuestiēdo. de iis quę si. à ma. par. c. ex ore. Vnde aduerte. pone quòd procurator qui mādatū habuit de certa persona eligenda, nō eligit. ille electus fuit à quibusdā aliis: nūquid vox illius absentis & mādantis augebit numerū illius vt possit dicere quòd electus sit à decē, quia nouē elegerunt, & decimus mādauit de eo eligēdo? Absit. Dico ergo ꝙ aliud est dicere, cōsentio in talē. & hoc debet fieri in scrutinio & secreto & sigillatim, vt hic: & tali modo cōsentit in spirituale matrimoniū. & aliud est dicere, do mandatū Titio de tali eligendo. quia istud nō est votū, nec per hoc contrahitur matrimoniū: & ideo ante scrutiniū fieri potest, vt ibi. Sic vides in matrimonio carnali, aliud est contrahere, aliud est dare mandatū de contrahendo. hinc est quòd qui cōtrahit, amplius nō pœnitet: sed qui mandatū dedit, pœnitet ante contractum. j. de procu. c. vlt. sic ergo intelligas: nec similitudinem dicas vbi non est. Ioan. And.

† Et ratio quia ex ordine verborum præsumitur ordo intellectus. de conse. di. 2. in Christo pater. l. si seruus cō munis. de stip. ser. ca. quoniā ab. bas. de offi. deleg. Fon.

Canonicus impeditus qui ad actū electionis procuratorem non legitime constituit: an debeat iterum citari.

a Verū est si habet mādatum de certa persona, secus si de incerta. Fonta.

Procurator constitutus ad eligendū an possit substituere.

Procurator constitutus ad eligendum, an possit compromittere.

† Not. primo quòd officium procuratoris à principio est voluntarium: & sic non cōpellitur quis illud recipere: secus si illud acceptasset. vide cle. j. de procuratorib⁹. No. secūdo qualiter debeat deponi votū in scrutinio: quia secrete & sigillatim. ad hoc supra eod. quia propter. Do.

Procuratorem constituens ad eligēdum, vel matrimoniū cōtrahendū, non cēsetur per hoc eligere vel contrahere.

QVoniam.} Hæc est solennis decre. & cotidie practicatur. Ideo concepi vltra glo. aliorum vel meas ipsius verba discutere. Diuiditur autem in tres partes. Primò ponit cõfirmantiũ abusum: quẽ prohibet cum decreto. Secũdò ponit vocationis formã: ibi, vocationẽ. Tertiò ad electionẽ

QVoniam electione [a] nõ in concordia [b] celebrata, superior ad quẽ electionis ipsius confirmatio pertinet [c], consueuit interdum suæ cõfirmationis celeritate [d] præferẽs [e] cupiditatẽ [f] propriam iuri [g], & inordinatum affectũ etiam æquitati, cõpetitorẽ aliquãdo vbi alius vel eos qui se volunt opponere, quãdo electus est vnicus [h], supplantare: dum nullis vocatis, & nõ discusso negotio [i] per repentinam confirmationem cito (contra doctrinam Apostoli [k]) imponit manus [l] electo: Nos volentes huic morbo [m] & fraudibus [n] obuiare: præsenti constitutione sancimus confirmationes tales [o] viribus omnino carere, ipsasque decernimus irritas & inanes [p]. Vocationem autem huiusmodi nominatim [q] vbi est coëlectus, vel apparet oppositor †, aliàs generaliter [r] in ecclesia in qua electio facta est, vt si qui sint qui se velint opponere [s], compareant assignato peremptorio [t] termino competenti [u], faciendam esse censemus. Quæ [x] etiam si electio in concordia celebrata fuerit: volumus obseruari. [y]

† Not. ter. bene. vide Inn. c. inter quatuor. de maior. & obe. doc. l. fi. C. de iur. delib. Do. hic in fine. tũ.

1. Tim. 5.

Pertinere verbũ qua liter intelligatur.

Celeritas in quibusdam casib⁹ reprobatur, & in aliis desideratur.

a *Electione.* idem dicam de postulatione, cum eadem sit ratio: quod verum puto in admissione postulationis quæ fit à superiore illo qui postulatum admittendo confirmat. secus in eo qui postulatur à prælato suo, vt monachus electus in ep[isc]opum ab abbate: quia in ea non fiet vocatio. Et idem puto in præsentatione: vt etiam ille cui fit præsentatio, seruare teneatur hanc decret. & sic seruatur. De collationibus dicam in fi. cap.

b *Non in concordia.* ideni si in concordia quo ad vocationem faciendam: vt dicitur in fi. Ioan. And.

c *Pertinet.* verbum hoc late patet. ff. de verb. sign. verbum pertinere. vnde intelligo siue pertineat iure communi, vt ad episcopum. xvj. quæst. vij. nullus omnino supra de hære. cum ex iniuncto. siue iure speciali: puta ex priuilegio vel cõ suetudine præscripta, siue iure delegato: quia omnes habebunt hanc formam seruare.

Glos. seq. de celeritate ponit quosdam casus quibus approbatur: & quosdam quibus reprobatur.

d *Celeritate.* Nc. q[uo]d hic reprobatur celeritas: & est generale in omnibus personis promouendis. viij. q. ij. dilectissimi. Itẽ propter rei nouitatem. xxiij. dis. communis filius vbi de hoc per Archid. xliij. dist. c. j. vnde Paulus. Itẽ propter reuerentiã sacramenti recipiendi. de consec. dist. iiij. Iudæi. Item propter metum incommoditatis emergentis. duodecima quæstione secunda, sine exceptione. Item propter honestatem: vt rescarior habeatur. xxvij. quæst. ij. institutum. Item propter certitudinem habendam: vt xvij. quæst. ij. si quis incognitus. Item propter reuocandi difficultatem: vt in dandis sententiis. ij. cuæst j. deus omnipotens. & hic. vel in ipsarum executione. xj. quæst. iij. cum apud. idem in legibus condendis. iiij. dist. in istis. Item propter rei dignitatem. lxj. dist. miramur. Item propter periculosam sacramenti iterationem. de consec. distinctio. iiij. cum itaque. Interdum autem de-

A sideratur acceleratio propter metũ contaminationis. octaua dist. mala. propter metũ defectus. quinta dist. baptizari. propter metum vsurpationis. xxv. quæ. ix. loci. propter magnitudinem transgressionis. xxvij. q. j. si custos. propter inobedientiæ culpam. xij. q. ij. qui & humanis. propter debitũ obe

dientię. xciij. dist. c. j. propter rectitudinẽ dispẽsationis. xlv. dist. disciplina. propter periculum imminẽs: vt in vacatione eccle siæ supra eo. in an. cũ inter vniuersas. vnde & cautio damni infecti celeritatem desiderat. ff. de damn. infect. l. j. & idem in similibus: vt. ff. de re iudic. cap. ij de rescrip. in an. ad hoc. vbi ex certa causa idem est reperire.

e *Præferens.* sic supra eo. tit. & lib. auaritiæ. & ca. quorundam.

f *Cupiditatem.* quæ omnium malorũ radix est. xlvij. dist. bonorum. de pœ. dist. ij. quia radix.

g *Iuri.* quod facere non debet. vij. quæstion. j. si quis episcopus. in fi.

h *Vnicus.* si. supra eo. cupientes. §. si vero.

i *Non discusso negotio* male faciunt & puniuntur si promouent indignum: vt supra eo. nihil est. &. ff. de præben. graue.

k *Apostolt.* Pauli. j. ad Timot. v. c. xxiiij. dist. §. j. lxxviij. dist. quid est manus cito. ff. eo. in an. cùm nobis olim.

l *Manus.* confirmatorias, de quibus loquimur.

m *Morbo.* nam quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotiis: in authen. hęc constitutio inno. constit. in principio. collatio. viij.

n *Fraudibus obuiare.* quod faciendum est supra eo. auaritiæ &. c. commissa. &. j. tit. proxim. c. ij.

C o *Tales.* scilicet factas non vocatis competitoribus: vel iis qui se vellent opponere, si qui essent.

Glossa seq. ponit quid prius tenebatur. quærit & soluit

o distinguendo.

p *Inanes.* dicebamus olim, & no de hoc Inno. & Hostien. de appellatio. constitutis. ij. de dolo & contuma. in antic. ca. cũ olim. quòd confirmatio facta vocatis iis qui vocãti erant, & cum causæ cognitione, habet vim definitiuæ: hinc est q[uo]d reuocari non poterit: & si appelletur, appellari potest vt à definitiua. Si autem fiat sine causę cognitione, & nõ vocatis vocandis, vim habet interlocutoriæ. ibi de hoc plenius per eos videre potes[as]. Sed hodie non valet cofirmatio sine vocatione huius decre. vt hic vides. Quid si sic confirmatus administrat: Satis credẽ quòd si errauit in facto, quia credidit vocationẽ factã quę facta non erat, excusetur à pœna decre. ff. eo. auaritiæ. & capitulo qualiter. maxime cũ vocatio & citatio ista sit superioris officium, & non partis. Sed si errauit in iure: eum à dicta pœna non crederem excusari. ad hoc. j. de reg. iur. ignorantia. cum suis concordan.

q *Nominatim.* ti. j. de senten. ex com. statuimus.

r *Generaliter.* & publice: quia talia edicta in publico proponi debent. de postul. cap. j. & est contra illos qui adhuc fraudẽ faciunt constitutioni faciẽdo hanc vocationem fieri coram certis amicis. Additio. Concor. quod no. in cle. e. ti. causam. §. verum. in. iiij. glos. Ioan. And.

D

f *Opponere.* ne electus confirmetur.

Glossa seq. quærit & remittit.

t *Peremptorio.* nunquid post hunc terminum veniẽs audiretur? Super hoc dic vt supra qui ma. accusa. pos. cum in tua. Vide secundum quæstionem quam posui super regula, mora j. de reg. iur. & scripsi in Spe. de cita. §. viso. in princi. Ioan. And. Officium tamen iudicis in his nõ quiescit: vt supra. eo. cum nobis olim.

u *Competentis.* secundum locorum distantiam, personarum & negotij qualitatem. Ioan. And.

x *Quæ.* scilicet dicta de vocationibus faciendis: & quòd nõ valeat confirmatio aliter facta.

Glossa sequens quærit & soluit.

y *Obseruari* quid in prouisionibus vel collationibus: nunquid in eis habebit fieri hæc vocatio? tutum puto & in his hæc fieri: non tamen credo de verbis vel mente huius iuris hoc esse, & facit. j. de præben. cum in illis. & optime eo. tit. licet episcopus, Ioan. And.

a *Ita enim tenebãt prædicti doctores ibi, et in decre. cum dilecti. et ti. ad fi. & ca. nihil est. & vide quod ibi dixi in gl. dicebat, & C. post. eo. tit. quod sicut quod nõ erat necesse vocationem fieri & suo tempore, verũ dicebat & sic seruabatur præter illa loca quibus per prouincialia vel synodalia statuta erat prouisum contrarium: vt Bono. Ioan. And. Collatio beneficii vel prouisio facta non seruata forma c. fi. de elect. an valeat.*

DE RENVNCIATIONE.

Dictũ fuit supra tit. prox. de elec. verùm quia nihil est sub sole adeo tã firmum quin rũpatur: & electio rũpitur per renunciationem: ideo ad nos informãdum qualiter rumpatur electio, annectitur præsens rubrica de renunciatione.

Vonia.} Diuiditurintres partes secundum Ioan. Andr. In prima ponitur causa constitutionis Celestini. In secunda ipsius cõstitutionis mẽs: ibi Celestinus. In tertia ex duplici causam illam inter has constitutiones interserit: ibi, nos igitur. Io. An.

DE RENVNCIATIONE.

Bonifacius octauus.

Romanus pontifex potest liberè papatui renunciare. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM I.

Voniam aliqui curiosi [a] disceptantes de iis quæ non multũ expediũt [b], & plura sapere quàm oporteat (contra doctrinam apostoli [c]) temere appetentes, [d] in dubitationem solicitam [d] an Romanus pontifex (maximè [e] cum se insufficientem [f]

Quia quidem plus quam expediret curiosi referebant in dubium an papa posit renunciare papatui: Celestin⁹. v. dum præsideret ecclesiæ Romanæ regimini: statuit de consilio & assensu suorũ fratrum q[uo]d summus pontifex libere possit renunciare papatui. quod statutum ne obliuioni daretur, & de prædicto casu dubitaretur vlterius: inter alias huius sexti libri constitutiones de fratrũ suorum consilio dominus Bonifacius hæc redegit ad perpetuam rei memoriam. Io. And. Casvs. Papa videns se impotentẽ ad regendũ vniuersum orbẽ: vult renunciare papatui. an possit? videtur q[uo]d non: quia obtinens administrationem ecclesiasticã, non potest illi renũciare & resignare, nisi in manibus superioris. c. admonet. & c. quod in dubiis eo. tit. in an. modo papa nullum habet superiorem. Non obstante tamen ista ratione dubitandi, deciditur contrarium: videlicet quòd potest renunciare papatui: & vacat ipse papatus, ita quòd cardinales possunt alium eligere. Et iura loquentia quòd obtinens administrationem ecclesiasticam non potest renunciare nisi in manibus superioris, intelliguntur quando talis renuncians habet superiorem. Statutum.} id est tenorem: quia ipsum statutum non inferitur hic de verbo ad verbum: sed solummodo tenor ipsius. Nota quòd nimia curiositas est reprobata. xxxvij. dist. sacerdotes. Nota reprehensibile esse sapere vltra quàm expediat: & maxime in iis quæ sunt fidei, in quibus simplicitas commendatur. de quo de sum. trin. cap. j. in an. Nota insuper quòd subsistente iusta causa, potest papa renunciare papatui, quæritur vtrum possit inuitus deponi propter insufficientiam? Respondet gl. quòd non: sed bene posse deponi eo inuito propter hæresim. c. si papa. xl. di. alle. in gl. & in hoc concilium cardinalium est supra papam. Alij autem prælati inferiores possunt deponi propter insufficientiam ca. fi. de æta. & qual. or. in an. Not. finaliter ex isto textu quòd beneficiatus habens superiorem, non potest dimittere beneficium: & se exonerare ab obligatione qua est adstrictus, nisi in manibus sui superioris: & tunc requiritur consensus superioris: ita quòd superior acceptet renunciationẽ. Nam superior posset ipsum cogere vt resideret: quia obligatio licet ab initio sit voluntatis, tamẽ ex postfacto est necessitatis. & istud verum nisi subesset iusta causa: nã tunc posset superior compelli ad acceptãdum renũciationem ca. nisi. de renun. eo. tit. in an.

Prælati an propter insufficientiã possint deponi.

Beneficiatus beneficium sine superiore dimittere non potest.

Curiosus quis dicatur.

Papa an possit deponi propter insufficientia: & quid de aliis prælatis.

a *Curiosi.* quia maiores curas exhibere volunt quàm res exigat. ad hoc. iiij. distinct. denique. de consec. dist. v. quinque modis. Additio. Et. ff. de noua. doli. in fi. xlix. dist. cap. j. versic. paruo autem naso. & supra, eo. lib. de postulat. cap. j. in prin. Ioan. And.

b *Expediunt.* quod faciendum nõ est. C. de sum. tri. l. nemo: j. de hære. c. ij. &. j. de re iudi. abbate. ad fi.

c *Apostoli.* Pauli in epistola ad Romanos ca. xij. & habes eadem verba. xliij. dist. sit rector.

d *Solicitam.* vide infra, deducere minus prouide videbantur.

e *Maxime.* comparatiuum. vnde etiam si sufficiens sit: renũciare poterit, vt per inferiora patebit.

Glossa seq. primo ponit dubium, secundo notat, dat simile, & exemplificat.

f *Insufficientem.* propter hoc tamen non posset deponi: quia propter solã hæresim deponitur. xl. dist. si papa. sed alij prælati propter insufficientiã bene deponuntur & ecclesiastici & seculares. xviij. q. ij. si quis abbas. xv, q. vj. alius. & propter ne

gligentiam. lxxxj. dist. dictum supra de hære. excommunicamus. in fin. Et nota quòd licet omnis sufficientia esse dicatur in papa, ita q[uo]d omnia iura in pectoris scrinio habeat supra e. li. de const. c. j. tamen interdũ insufficiẽs esse potest: vt hic, & interdũ eũ fallit obliuio. xxiij. di. præterea. vbi de hoc

agnoscit ad regendam [g] vniuersalem ecclesiam, & summi pontificatus onera supportanda) renunciare valeat papatui: eiusque oneri & honori deducere minus prouide videbantur [h]: Celestinus papa quintus prædecessor i nostrer (dum eiusdem [k] ecclesiæ regimini præsidebat) volẽs super hoc hæsitationis cuiuslibet materiã amputare, de liberatione habita cũ suis fratribus [l] ecclesiæ Romanæ cardinalibus, de quorum numero tunc eramus †, de nostro & ipsorum omniũ concordi cõ

sic sedes ipsa aut sanctũ inuenit, aut sanctum facit. quis enim sanctũ dubitet quem apex tantæ & c. xl. di. non nos. Et hic adde quod ibi no. & tamen hæreticus posset esse & propter hæresim deponi. ea. dis. si papa. & posset ex multis insurgere insufficiẽtia hæc: vt ex defectu literaturæ, & senectute, ex infirmitate vel similibus. Ioannes And.

g *Regendã.* ad quod ex officio suo tenetur: vt in procemio huius libri.

Glos. seq. ponit rationes contrarias, & eis respondet.

† *Innuit quòd iã nõ est. tamen Imperator est de numero suorũ senatorum. l. ius senatorum. C. de dig. li. 12. et papa post renũciationem manet cardinalis. an imperator renũciet imperio, Phil. alle. Bal. in l. Barbarius ff. de offic. præto. Fon. Papatui multi renũciauerunt. Cyriacus quare papatui renũciauit.*

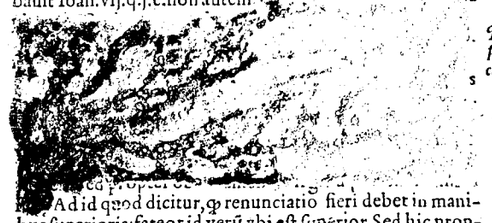

Ad id quod dicitur, q[uo]d renunciatio fieri debet in manibus superioris: fateor id verũ vbi est superior. Sed hic propter impossibilitatẽ ius illud seruari non potest. & facit optime supra, tit. proxi. indẽnitatibus. §. penul. & supra ti. proxi. licet de vitanda discordia. in fi. ¶ Io. Mo. alle. ff. de iis quæ in testa. delen. l. proximè melius facit titu. seq. de hære. inst. l. & hoc Tiberius.} Item inferiores prælati à suis prælatis cõfirmantur & instituuntur: vnde non est mirum si sine ipsorum licẽtia renunciare non possunt, Sed papa à nemine cõfirmatur. vnde sicut sine superiore instituitur: ita sine superiore renuntiet. ad hoc supra de reg. iur. c. j. Io. An. Additio. Dicit Io. Mo. q[uo]d sicut populus Romanus penes quẽ erat summa potestas lege lata, illã trãstulit in principẽ. inst. de iur. nat. §. sed & quòd principi. sic & papa qui habet potestatis plenitudinem, hac lege cedere potuit oneri & honori. Ioan. And.

Papa à nomine confirmatur.

Glossa sequens ponit differentiam.

i *Prædecessor.* cũ dignitas vacat aliàs quàm per mortẽ, successor non congrue dicit prædecessor: sed dicere deberet præcessor. Prædecessor enim idem est quod prædecedens: nisi dicere velis quod quomodocunque vacet prælatura, quo ad illã decessisse putatur. & est expressum. vij. q. j. §. ecce in quibus. & xxxiij. quæst. ij. §. j.

Prædecessor & præcessor qualiter differant.

k. *Dum eiusdem.* postea enim ipsius constitutio nõ valuisset: quia pontifex non erat, vt infra patebit.

Papæ credendum est etiam de iis quæ vidit ante papatum.

l *Fratribus.* cardinales ergo fratres vocat: cum de ipsis permistim loquitur. j. de offic. lega. officij.

a *Statuit.* credendum est papæ hoc referenti a supra de testi.cum à nobis.in fine.
b *Resignare.* hoc expresse no.Io.vij.quæ.j.nõ autem.in glo. magna in fi.& facit quod no.lxxix.dis.si quis pecunia.xviij. quæst.ij.quàm sit.
c *Temporis.* hinc est quod antiquorũ memoria melius præscripta tenetur.& de hoc vide quod no. supra de proba.tertio.
d *Obliuioni.* omnium enim habere memoriã,& in nullo peccare &c. vt supra vt eccle. benefic. vt nostrum.
e *Recidiuam.* quod esse non debet:vt. §.de verbo.sig.ex parte.ij. cum suis concor.
f *Memoriam.* facit.j. de re iud. ad apostolicæ. in superscriptione.& quod ibi dicam in prima glos.

a Si.gl in c. ad apostolicæ.j.de re iu. plene not. in cle. j. de probatio.Font.

† Ad quod l. peregre. iuramẽtum tamen excludit obliuione. Bal. ca.j. de no. for fid. per l.si quis maior.C.de trans. Fõt.

& assensu authoritate apostolica statuit a & decreuit, Romanum pontificem posse libere resignare b. Nos igitur ne statutum huiusmodi per temporis c cursum obliuioni d dari †,aut dubitationem eandem in recidiuam e disceptationem vlterius deduci contingat: ipsum inter constitutiones alias ad perpetuã rei memoriam f de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum.

Idem.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem quam habebat: non tenetur expectans illam recipere, imò illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renuncianti illa pinguis postea conferatur: hoc ipso probata sit fraus, & carebit vtraque.

CAPITVLVM II.

Site præbendã vel dignitatẽ in aliqua ecclesia proximò g vacaturã authoritate apostolica h expectãte, aliquis præbẽdam seu dignitatẽ i tenuem obtinẽs in eadẽ k, fraudulẽter ei renunciet l, vt illa m primò sic vacãte præcludatur tibi n via per cõsequens ad obtinendũ præbendam vel dignitatẽ aliam pinguiorem, quę per mortem alicuius o vel aliàs p in ipsa ecclesia creditur verisimiliter in proximo q vacatura: per renunciationẽ huiusmodi (dũmodo de præmissa fraude appareat, saltem per aliquas probabiles coniecturas r, vt quia dictæ renunciationis tẽpore is qui præbendã vel dignitatẽ pinguiorẽ habebat, infirmitate graui detinebatur, vel aliquid aliud imminebat propter quod illius prębenda seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obstaculũ interponi quominus præbenda vel dignitate prædicta sic fraudulenter renũciata omissa s, possis dictã pinguiorẽ, cũ ea vel aliã t si pri' ipsam vacare cõtigerit authoritate pręfata libere petere veluti tibi debitã u & habere.

Site præbendam.} Fraudulenta renũciatio non nocet expectanti. hoc dicit secundum Zen. Prima prouidet impetrantibus contra fraudes, de quarum cõiecturis ponit exẽpla: ibi, vt quia. Secunda ibi cæterum. conuincit, & punit fraudulentos. Scire debes quòd quia nemo videtur fraudare eos qui sciunt & consentiunt: vt.ff.de reg.iu. nemo videtur.j. eo.ti.sciẽti puto nec decre.istam, nec eius pœnã locum habere vbi expectans consentit: quia hoc sciens voluit illam tenuem habere. pone enim quòd plus sibi placet: prouiso tamen quòd non committatur simonia. Ioannes Andreæ ADDITIO. Et hæc quæstio inter quæstiones collectas in hoc studio fuit prima in ordine disputata per dominum Henricum Anglicum. ponebat tamen terminos quòd renuntiatio & collatio fuerant factæ clandestine: & super hoc fundabat solutionem suam, quare dicebat illas non valere. Ioannes Andreæ.

Præsupponendum est pro intellectu huius capituli, quòd papa aliquando scribit pro aliquo sub ista forma, Mãdamus quatenus tali prouideas de præbenda vacante, si qua vacet in tali collatione, alioquin de prima vacatura. Aliquoties papa ita scribit: Mandamus quatenus tali prouideas de præbenda primò vacatura in tali collatione, si ipsam præbendam duxerit acceptandã: alioquin de illa quam ipse acceptandam duxerit. In primo casu iste pro quo scribit papa, non poterit petere nisi primo vacaturam. fallit in casu huius capituli, videlicet quando vacat in fraudẽ impetrantis. CASVS. Papa volens mihi facere gratiam in aliqua ecclesia, mãdauit alicui episcopo vt mihi prouideret de præbenda primo vacante in tali ecclesia si qua vacaret, alioquin de proximo vacatura. Tractu temporis cum speraretur vacare quædã præbenda pinguis, quia forte canonicus erat senex, vel fecerat tractatum de intranda religione, vel volebat redire ad seculum cum nondum esset in sacris: quidam aduersarius meus prosequens me odio, vt me frustaretur illa præbenda, qui habebat vnam præbendam modici valoris, forte vnius floreni, fecit vacare suam prebendam per renunciationem: nolo illam acceptare. postea vacat pinguis præbenda: volo illa petere. an possim? Respondet Romanus pontifex quòd si appareat per coniecturas quòd illa renunciatio fuit facta in fraudem, possum illã præbendam modici valoris omittere, & acceptare præbendam pinguem. Sed ponamus quòd prębenda pinguis fuit collata illi canonico qui renũciauit prębendæ modici valoris: vtrum eo ipso quòd fuit sibi collata, sufficienter sit probata fraus? Certe sic: nec requiritur alia probatio fraudis: ideo debet ipse priuari vtraque præbenda, scilicet illa cui renunciauit: & illa pingui quæ fuit ei collata. Nota primò differentiam inter præbendam & dignitatem. & sic patet quòd canonicus non dicitur habere dignitatem. ad hoc. §. de rescrip. statutũ. in prin. de consue.c.j.e.li.

Nota secundò quòd habens gratiam ad proximum beneficium vacaturum, non potest acceptare aliud: nisi fraudulenter introducatur vacatio primi. Do.

g *Proximo vacaturam.* debebatur enim sibi primò vacans: vt j.de prebẽ.si cleric'. & sic per fraudes videbatur via præcludi ad aliam. secus si haberet literas super ea quã duceret acceptãdã: quia tũc fraus ista sibi non præclusisset viã: qd' est verũ nisi acceptasset primam quę vacaret. quod potest, licet certã & nominatã talis acceptare non possit. j.de cõcess.præben. nec captandæ. quia tunc per omnia idem.

h *Apostolica.* quod est etiã in casu decre. j.de præb.ij.qui.&.c. si eum. & supra eo.li. de rescript. cum aliquibus. cum si.alius enim quàm papa ad vacaturas contra Lateranen. conciliũ ius non tribuit: vt supra de concess.præbendę. cap. ij. ADDITIO. De legatis dic vt. j. de offic.lega.ca.iij.& iiij.Ioan.And.

Beneficij vacaturo solus pap. potest ius tribuere.

i *Dignitatem.* singula singulis referet.

k *In eadem.* ecclesia scilicet in qua expectas. & idem si expectabat in ciuitate vel prouincia, si in ea fieret talis fraus: cum eadem sit ratio.

l *Renunciet.* de vacatione per renunciationem dicit: quia de illa ad titulum. sed idem credo b, si in fraudẽ occideretur vel deponeretur scilicet qui tenuẽ obtinebat: vt præcluderetur expectanti via ad pinguem. & secundũ hoc dicam quòd expectans primam vacaturã, primam, si vacat in eius fraudem, recipere non tenetur.

b Idem Phil.

m *Illa.* tenui renunciata.

n *Tibi.* cui debebatur prima & non secunda.

o *Alicuius.* quia valde senex est: vel infirmus valde. Ioannes Andreæ.

p *Vel aliàs.* puta quia tractat ille qui in sacris non est, de matrimonio contrahẽdo: vel quia electus est vel eligi speratur in episcopum: vel religionẽ vult profiteri: vel de crimine accusatur, propter quod creditur deponendus: vel his similia.

Glossa sequens reci. per quæstionem.

q *Proximo,* idem credo si non in proximo, dummodo fraudulenter fiat renunciatio talis, & possit id aliàs cõstare: quia semper ratio remanet. pone enim quòd literas habeo ad primam vacaturã, & Titius licet nõ speretur de prima vacatione: tamen quia odio me prosequitur, renunciat præbendæ quæ valet vnum florenum, vt sic me impediat in pinguibus si vacarent: certe cum eadem sit ratio, idem credo.

Renunciatio beneficij facta in fraudẽ expectantis, non nocet ipsi expectanti.

r *Coniecturas.* No. quòd dolus probatur ex perspicuis cõiecturis. {C.de dolo.l.dolum.cum concor. Ioan.Mo. remittit ad id quod plene no.j.de re.iur.dolo.}& qui eũ allegat, probare illum debet.ff.de prob.l.quoties.§.qui dolo.

s *Omissa.* non enim debet acceptare si hoc sciuit, sed omittere: vt hic vides.

t *Aliam.* puta non vacauit illa de qua sperabatur, sed alia. vnde ex quo nõ videtur acceptare illam quæ primò vacauit propter illam fraudẽ, debebitur ei & tenebitur acceptare secundam vacantem. de præben. si cui.&.c. si clericus eo.li.j.

u *Debitam.* licet enim ista non sit primo vacans, sed secundo: tamen ratione fraudis primo vacans fingitur. & est si. supra de rescrip. si propter eod.lib.& in hoc præferi æqui tas rigori propter fraudem. ad idem. C.de iud.l.placuit. C.de fur.& ser.cor. si quis seruo.&.j.de re.permu.cap.vno. Et sic no. casum in quo licet scribatur de prima vacatura, debetur secunda. alios casus habes ad idem. j. de præben. cap.ij. in fi.eod.tit.& cap.quia sæpe & c.cum in ecclesia & c. ei cui. & j.de re.permu.cap.vno.

Expectãti primã vacaturã debetur aliquando secunda.

Habita.

a *Habita.* cui semel renunciauit, & sic repetere non poterit vij.q.j.quàm periculosum.cum si.

Glossa sequens soluit dubium

b *Ambita.* s. per cupiditatẽ & fraudẽ. & est si. §. de trãsla. licet & c.quãto vij.q.j. si quis episcopus. {Bñ.fa.ff. de diuor. si filia ff. so.ma.l.filiæ. Ioan. Mo.} Suis ergo terminis sit quisq; contẽtus, nec vltra mẽsuras sui iuris affectet augeri, vt in prædi.c. si quis. in fi. Ambitaau tẽ ideo carere debet, quia expectãti debetur. sed etiã si nõ deberetur, puta quia vacauit alia ante illã ob quam fiebat renunciatio, tamen non debebatur renuncianti qui eã adeptus est: cũ iste finis non distinguat. & ad hoc faciũt prædicta iura.

† Ex vicinitate temporis aliquid præsumitur. not. l. post contractum.ff. de don. B. in l.r.C.de ser.fug. dicit præsumi contra illum qui secretè locut' est ei qui statim occidit. Philip. Font.

Cæterum si prædicto renũcianti huiusmodi præbenda vel dignitas pinguior forsitan cõferatur, eoipso †dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians habita a omnino careat & ambita. b

DE SVPPLENDA NEgligentia prælatorum.

Innocentius quartus.

Iurisdictio suffraganei excommunicati ad metropolitanum non deuoluitur. Ioannes Andreæ.

CAPIT. I.

Romana ecclesia, c & infra. Edictũ vero per Remeñ. prouinciam publicatũ, d vt à subditis e episcoporũ ipsius prouinciæ pro audiendis & terminandis eorum causis f liberè ad Remeñ. curiam accedatur, penitus reuocamus: Quia etiam si tenerentur g iidẽ episcopi pro suis h culpis i vinculo excommunicationis adstricti: non tamen ex culpis † ipsis (cum id non inueniatur à iure concessum k) ad Remeñ. archiepiscopũ iurisdictio deuolueretur eorũ.

Sed alia forte pro illis pœna l ipsis canonica posset infligi.

DE supplenda negligẽtia prælatorũ.} Rubrica ista potest dupliciter cõtinuari. Vno modo sic, Visum fuit supra tit.proxi. qualiter quis perdat administrationẽ ecclesiasticã per renunciationẽ. verùm quia aliquoties quis repellitur ab administratione propter suam negligentiã, ideo post rubricam pręcedentem annectitur præsens rubrica, de supplenda negligentia prælatorum. Alio modo potest continuari sic, Quia prælati quandoque sunt negligentes in administratione suorum beneficiorum, posset dubitari an aliquis possit supplere defectum prælatorum negligentium. ideo ad nos informandum qualiter quis possit supplere negligentiam prælati, annectit rubricam de supplenda negligentia prælatorum.

Romana.} Sunt tres partes secundũ Hosti. & Io. Mo. Primo reuocat edictũ. Secũdo causam reddit ibi, quia etiam. Tertio antipophorizat ibi, sed alia. CASVS. Dum archiepiscopus Remen. visitaret prouinciam Remensem, & nõ debito modo fuisset à suffraganeis receptus, excõmunicauit eos, & fecit proponi edictũ per totam prouinciã Remen. quòd omnes subditi ipsorum suffraganeorum adirent ipsum pro suis causis dirimendis. papa Inno. reuocat hoc edictum, a & dicit quod licet ipsi suffraganei pro suis culpis excommunicati sint, non tamẽ ad ipsum archiepiscopũ iurisdictio ipsorũ deuoluitur, cum id cautum non reperiatur in iure, licet aliàs pro culpis ipsos possit debita pœna punire. Ioan. An. Secundum dominũ Heliam Regnier hoc ca. sic summatur. Excõmunicato episcopo, iurisdictio sua nõ deuoluitur ad superiorem. hoc dicit. CASVS. Cum archiepiscopus Remensis prouinciam suam visitaret, non fuit receptus debito modo à suis suffraganeis, vnde eos excommunicauit. Et quia excommunicati non poterant exercere iurisdictionem, fecit proponi edictũ, vt subditi suorum suffraganeorũ pro causis suis dirimendis adirent suum officialẽ. Vnde suffraganei archiepiscopi Remensis conquesti fuerunt Romano pontifici quòd archiepiscop' Remẽsis vsurpabat suas iurisdictiones, quod facere non debebat, cum iste casus non sit de casibus enumeratis in ca. pastoralis. de off. ord. in an. vbi enumerãtur casus in quibus metropolitanus potest exercere suam iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorũ. Vnde papa cassauit illud edictũ, quia iurisdictio suffraganeorũ nõ poterat deuolui ad ipsum archiepiscopũ. & si suffraganei deliquerãt poterat archiepiscopus ipsos aliter punire, sed per hoc non est auferenda eorum iurisdictio. No. primo ex hoc capitulo quod metropolitanus potest totam prouinciã visitare, & procurationẽ à suis suffraganeis petere. qui suffraganei si nolint eum procurare, vel eo modo quo debent, poterit illos excommunicare pro illa inobediẽtia. No. insuper principalem effectum ad quem emanauit præsens cap. quòd si episcopus fuerit excommunicatus, iurisdictio sua propter hoc non deuoluitur ad superiorem concor.c. quia diuersitatem. de concess. præben. in an. vbi dicitur quòd episcopo excommunicato metropolitanus vel capitulum non potest conferre beneficia spectantia ad collationem solius episcopi, quia deuolutio non fit ad metropolitanum, nisi negligente episcopo per sex menses. modo si episcopus fuerit excommunicatus, non potest dici negligens, quia etiam si vellet, non posset conferre. sed metropolitanus debet expectare quòd episcopus sit absolutus, & tunc post absolutionem incipiunt currere illi sex menses. Et istud verum, nisi episcopus excommunicatus esset negligens in petenda absolutione, quia tunc etiam illi sex menses incipiunt currere à tempore negligentiæ.

a Si reuocauit ad petitionem suffraganeorum qui excõmunicati erãt, hoc fecit ex plenitudine potestatis secũdũ Bosti. vel nõ fuit exceptũ, vel fuerant absoluti, vel forte erãt in hoc rei conuenti, quia non parebat edicto. Ioan. Andr.

c *Romana ecclesia.* multas decr. eiusdem nominis & auctoris de eadẽ causa quæ erat inter Remẽsem archiepiscopũ & suffraganeos suos, habebis in processu huius lib. ADDITIO. Nouẽ sunt præter istã. & Hosti. & Ioã. Mo. hic illas enumerãt. de offi. vica. & de offi. ordi. de fo. compe. de testi. de ap. de censi. de pœnis. de pœ. & remis. de sentẽ. excom. Romana. Io. And.

Romana ca. decies in sexto repetitur.

d *Publicatum.* ex parte archiepiscopi Remensis.

e *Subditis.* in quos archiepiscopus iurisdictionẽ nõ habet, nisi in certis casibus expressis à iure, & no. supra de of. or. pastoralis. Et ideo edictum istud reuocari debuit cum vergeret in præiudiciũ suffraganeorũ, & aliorum inferiorũ iurisdictionẽ habentiũ, & suũ ius absorberet: quod esse nõ debet, cũ nõ nisi per appellationem ad ipsum quæstiones tales deferãtur, nec ipse plus iuris sibi potest vendicare quàm ei per canones sit concessum. de of. ord. in an. ca. duo simul. ix. q. iij. cõquestus. &. q. ij. c. ij. &. x. q. iij. quia cognouimus. &. xviij. q. ij. c. j. ADDITIO. Casus in quibus archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganeorum, vide hic per Hosti. & Ioan. Mon. qui etiam ponunt hic versus quos ipse Hosti. ponit & exponit in summa de of. ordi. §. quid pertinet. quos quia ibi habes, hic decido prosecutionem ipsorum.

† No. quòd quis potest pluries puniri ex eadem culpa quando persistit in eius cõtumacia. ad hoc vt lit. non conte. quoniã. in fi. Do.

Versus autem sunt hi.

Officium varium, forus, appellatio, crimen,
Peccans, non parens, res, consultatio, deses,
Præsul, canonici tumidi, sententia nequam:
Visitat, indulget custos, quia papa dat vsus.
Permutat sociis suspectus, cumque remittit.
Casibus his primas subiectos præsulis arcet.

f *Causis.* quas inter se habent ipsi subditi, non intelligas de causis quas haberent subditi cõtra suffraganeos ipsos, quia tunc licitum esset edictum. xj. q. j. peruenit. & ca. si quis cum clerico. &. c. si clericus cum si.

g *Tenerentur.* hoc dicit, quia fortè non constabat an iustè fuissent excommunicati.

h *Pro suis.* pro alienis enim non debent excommunicari, vt xxiiij. q. iij. si habes.

Glossa seq. signat & soluit duo contraria.

i *Culpis.* No. quod licet ex sua culpa excõmunicatus sit episcopus, ita quod iurisdictionẽ exercere nõ possit, nõ tamẽ propter hoc ad metropolitanũ suum transfertur iurisdictio. §. de cõcess. præb. quia diuersitatẽ. sed propter negligentiã bene trãsfertur iurisdictio b & præbendarũ donatio de episcopo ad archiepiscopũ, vt ibi, &. §. e. tit. per totum. No. ergo quod licet in negligentia episcopi archiepiscopus suppleat vicẽ eius, non tamen in delicto. & concordat optimè supra eo. lib. de elec. quanquam. Sed contra. j. de temp. ord. ca. ij. vbi vicini episcopi supplent potestatem quam perdidit episcopus propter delictum suum. Illud speciale propter fauorẽ ordinum suscipiendorum, in quorum dilatione posset esse periculum, & procedit ex concessione expressa ipsius decre. Item contra. j. de of. deleg. si is cui. vbi propter delegati excõmunicationem de subdelegato appellatur ad primum delegantem. Solutio. non sic dependet iurisdictio episcoporũ ab archiepiscopo, sicut delegatorum papæ ab ipso papa. ad hoc supra de re iud. duobus. & in appellatione quę habet fieri intra certũ tempus, & prosequi etiam immineret periculum, si ibi primus delegans non suppleret: & ideo aliud ibi.

b Idẽ Phil. 9.q.3. cap. quũ scim'. Font.

Iurisdictio episcopi nõ ita dependet ab archiepiscopo sicut delegatorũ papæ ab ipso papa.

k *Concessum.* si. j. de sen. excõ. is qui. Et no. intelligi prohibitũ quod nõ est cõcessum. de tẽ. ord. dilect'. de trãsla. inter. in an. vbi de hoc. Et facit ad ea quę notãtur de dispẽsatione episcoporum. §. de iudi. at si clerici. &. l. dist. in summ. &. cap. miror.

l *Pœna.* secundum qualitatem delicti vel causę supra de offic. deleg. sanè. j.

GRandi.} De hac decr. facit additionẽ Guil. in Spe. de feu. §. ij. in fi Et primo ponit mandatũ. Secũdo dat ipsi' executores ibi: alioquin. Tertio protestatur ibi, per hoc. Et prima pars cõtinet quatuor. nã premissa coadiutoris cõmendatione,

tione, & ad quid detur: & sublatis obstantibus mandat illum priꝰ recipi. Secundo sibi pareri. Tertio sibi suffragari. Quarto de reditibus illi responderi. Ioannes And. CASVS. Rex Portugalliæ negligens erat & remissus circa regnū, & subditos eius, prodigus & dissipator erat, permittebat ecclesias, monasteria & pia loca regni sui, & ipsas personas ecclesiasticas aggrauari: viduas etiam & pupillos & orphanos & cæteros in regno suo degentes grauabat, vel grauari sinebat, quare papa supradicto regi & regno & omnibus ibi degētibꝰ prouidere volēs, dedit ipsi regi in coadiutorē nobilem virum comitē Bolon. fratrem prædicti regis, deuotum, circunspectum, magnanimum, & potentem, & per quem sperat futuram reformationem ipsius regni. Mandat ergo baronibꝰ & comitibꝰ ipsius regni Portugalliæ, quatenꝰ dicto comiti & coadiutori, cū ad eos accesserit, non obstātibus aliquibus fidelitatibus, homagiis seu pactis vel iuramentis, si in aliquibus hi sunt regi adstricti, debitum honorem exhibeant, & eum cum omnibus suis recipiant in ciuitatibus & munitionibus, villis, castris, & singulis locis ipsius regni, & eius mandatis obediant, & sibi auxilium contra quoslibet violentos & repugnantes impendant, de reditibus & iuribus omnibus ipsius regni sibi integrè respondendo: vt dicto regi secundum quò decet excellentiam suam, & sibi & suis de prædictis & necessitatibus regni prouidere valeat. Vult tamen quòd personam ipsius regis vel sui legitimi filij (si quem illum habere contingeret) debeat fideliter conseruare. Notificat autem eis quòd si episcopi prædicta non fecerint, ipse mandauit duobus iudicibus quòd eos ad id ecclesiastica censura appellatione cessante compellant. Protestatur in fine quòd per hoc non intendit regi præfato vel suo legitimo filio (si quem habuerit) prædictum adimere regnum, sed solùm per prouidentiam ipsius comitis consulere ipsi regi, regno, subditis. Ioannes Andreæ. Nota primo principalem effectum huius cap. videlicet quòd si ille qui præest alicui communitati, sit negligens & remissus. potest suus superior sibi dare coadiutorem, qui in iure vocatur curator. Nota vlterius conditiones requisitas in coadiutore, & in illo qui præest alicui communitati: quia debet esse deuotus erga Deum, circunspectus, plenus oculis, & bonus mundanus. Nota insuper quod officium coadiutoris expirat per mortem illius cui datus est coadiutor. Caueas tamen ne te fallat glossa finalis, quæ dicit quòd si iste cui datus est coadiutor, non habeat filios, quòd ipse coadiutor ei succedet in regnum. Si autem habeat filios, illi filij succedant. Ex qua glossa voluerunt quidam dicere, quòd quando datur coadiutor alicui prælato in casibus in quibus est dandus sibi coadiutor, quòd prælato mortuo succedit coadiutor in prælatura: vt si episcopus Pictauiens. esset affectus infirmitate lepræ vel alio morbo, & daretur sibi coadiutor, mortuo episcopo Picta. coadiutor succederet in episcopatu. sed istud est falsum: quia officium coadiutoris expirat per mortem illius cui est datus coadiutor, sed glos. ista debet intelligi quòd adiutor istius regis sibi successisset in regnū si rex ipse nullos habuisset filios, quia iste comes de quo in textu, datus coadiutor erat proximior ipsi regi, & ei successisset si rex non habuisset filios, etiam si non fuisset datus coadiutor ipsi regi.

Præsidenti negligenti datur coadiutor.

Coadiutorū officium expirat per mortem illius cui datus fuerat.

Idem baronibus & comitibus regni Portugalliæ.

Si ille qui præest, est negligens & remissus, debet superior illi dare idoneum coadiutorem. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

GRandi non immerito, & infra. Mandamus quatenus dilectum filium nobilem virum comitem Boloñ. præfati[a] regis[b] Portugalliæ fratrē,[c] de deuotione,[d] probitate ac circunspectione[e] multipliciter cōmendatum,[f] qui eidē regi (si absque legitimo[g] decederet filio) iure regni[h] succederet, quique[i] examinatæ dilectionis[k] affectu, quo vos & prædictum regnum prosequitur, (magnanimitate ac potentia[l] sibi plurimum suffragantibus) regnum ipsum maturiùs reformatus firma credulitate speratur, præsertim cum ad curam & administrationem generalem & liberā[m] regni eiusdem, tam pro sæpedicti regis, quàm ipsius regni vtilitate si prouidè attendatur, ac ad defensionem[n] ecclesiarum, monasteriorū[o], aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum ecclesiasticarū tam religiosarū quā seculariū, necnon viduarum,[p] orphanorū, & cæterorum ibidem degentiū, ac deperditorum[q] inibi recuperationem salubriter (vt in domino cōfidimus) sit assumptus, cum ad vos accesserit (fidelitate, homagio, iuramento seu pacto[a] si aliquibus forte præfato regi vel cuicunque alij personæ tenemini, aut etiā ipsius regis prohibitione,[b] dūmodo personā eius & vitā ac legitimi sui filij, si aliquē ipsum habere contigerit, fideliter cōseruetis,[c] debitū eis exhibentes honorē[d] nequaquā obstantibus) in ciuitatibus,[e] castris, villis, & munitionibus regni prædicti cum omnibus suis recipere, ac eius dispositioni, ordinationi, & mandatis vniuersaliter singuli & singulariter vniuersi per omnia & in omnibus intendere absque difficultate qualibet procuretis,[f] impendentes sibi cōtra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos[g] consilium, auxilium, & fauorem: de reditibus,[h] prouētibus, omnibusque præfati regni iuribus sine diminutione[i] aliqua plenariè respondendo, vt de illis dicto regi secundū quod suā decet excellentiā,[k] sibi ac suis & præfati regni necessitatibꝰ pro tempore ac negotiorum emergentium qualitate valeat puidere. Alioquin[l] venerabilibus fratribus nostris Bracharensi archiepiscopo & episcopo Colimbrensi damus nostris literis in preceptis, vt vos ad id monitione præmissa[m] per censuram ecclesiasticā appellatione remota cōpellant. Per hoc autem non intendimus memorato regi vel ipsius legitimo † filio (si quē habuerit) prædictum regnum adimere, sed potius sibi & eidem regno destructioni exposito, ac vobisipsis in vita ipsius[n] regis per solicitudinē & prouidentiam comitis consulere supradicti.

a Præfati. in decisione sub illo infra.

Glossa sequens obiicit & soluit.

b Regis. rex iste dissipator & negligens erat, vt patet per inferiora, & per vtrunque videtur quòd potuerit remoueri. Primum probatur supra de elec. quòd sicut. in si. xij. q. ij. monemus. Secundum. s. de offi. cur. ca. j. j. q. j. ca. si qui episcopi. §. ecce cum honoris. lxxxj. dist. dictum. vbi de hoc. & sic nō debuit ei curator dari, sed potius debuit regno priuari, & sic ad fratrem ordine geniturę conuerti, cum filios non haberet. s. de voto, licet. Dic quòd rex[a] cui per successionē regnū defertur. propter supradicta priuari nō debuit: sed curator dari, vt hic factū fuit ad instar furiosi seu prodigi. ff. de cur. fu. l. j. & custodiet regnū & regē, sicut ipse curator furiosum & patrimoniū. ff. e. ti. l. cōsilio, & satisdat talis rē eius cui datur, saluā fore. ff. e. ti. l. obseruare. & l. seq. & C. de cu. fu. l. vl. §. sed cū ātiquitas. Papa autē hic nō curat cautionē requirere. Propter delictū autē bene priuatur rex regno per superiorē suū, vel per ecclesiam cū superiorē non habet.[b] de re iud. ad apostolicę. xv. q. vj. aliꝰ & s. de vo. licet. & tunc vel succedet proximꝰ s. cū per successionē defertur, vel eligēt illi ad quos pertinet, aliū s. de ele. venerabilē. ADDITIO. Arch. in materia in prin huius glo. tractat. an videlicet rex propter negligentiā remoueri possit. alle. de of. archi. ea quæ. de re iud. quanuis. in an. C. de fun. pa. l. ij. li. xj. & remittit ad no. per Gof. in summa huius titu: circa mediū. Distinguit autē neglectū & negligentiam de primo. xj. q. iij. placuit. & illud post monitionem secundum ante monitionem, in quo locum habet j. q. j. quid quid. Ioannes Andreæ.

a Idem in duce, comi

te & similibus, secundum Inno.

b Iste habebat imperatorem l. relegatorū. §. interdicere. ff. de inter & relega. l. Lusitania. ff. de cē. ergo papa non debebat se intromittere de Ancha. nescit soluere. Font.

Glossa sequens signat contrarium.

c Fratrem. contra. ff. vbi pu. mo. vel edu. de l. j. & pen. vbi dicitur quòd pupillus apud illas personas educari non debet, quę ad ipsius successionē aspirant. & facit. s. de conuer. in si. ca. vlt. sed secundum Ber rex iste non educabitur apud fratrem, sed per se, & cum sua honorabili familia & curia, nec erat iste frater suspecta persona.

d Deuotione circa deum. s. & Romanam ecclesiam. ADDITIO. Dicunt Pe. & Arch. circa fidem catholicam. Ioan. And.

e Circunspectione. erat enim plenus oculis. ad hoc. s. de elec. scriptū. & tales debēt esse etiā archidiaconi. xciij. d. diaconi.

f Commendatum. multis modis sumitur commendare: quod dic vt. s. de accusa. si constiterit, s. eo. lib. de elec. nemo.

g Legitimo. illegitimus enim non succedit, vt. s. qui fi. sint le. per venerabilē. in fi. nec educari vel ali debet: vt ibi. de quo dic vt s. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. cū haberet. nec ad ordines promoueri, vel ad beneficia ecclesiastica sine dispensatione. quod dic vt. j. de fil. presby. c. j. Ioan. Andr.

Illegitimus à multis repellitur.

h Iure regni. quia debebatur ex successione. hoc vult dicere. ADDITIO. Remissiones dedi de elec. venerabilem. in fin. quæ est contra. sed loquitur in imperio. Ioan. And.

i Quiq;. tolle infra, regnum ipsum reformaturus &c.

k Dilectionis. quod enim quis non diligit, facilè contemnit xx. quæstione. iij. præsens.

l Potentia. prodest potentia, vt hic. & de hoc in authen. de ap. constitutus. ij. interdū nocet supra. e. li. de elec. fundamēta. §. proinde. cum si. supra de loca. potuit. cum concor.

Potentia prodest, & nocet.

m Liberam. licet liberam habeat, donare non potest. ff. de pac. contra iuris ciuilis. ff. de dona. l. filiusfamilias. si tamen iusta ratione motus donauerit, valet donatio, vt in prædicta. l. filius. Tenetur autem reuocare ea quæ malè sunt alienata, vt. j. ibi. de perditorum recuperationem. imò ipse rex reuocare deberet, non obstante iuramento de non reuocandis supra de iureiu. intellecto. secundū B. ADDITIO. Liberam habens administrationē, de quo fit mētio in prin. huius glos. interdum donare potest. quod habet locū præcipuè in curatoribus regum, secundum Inno. cū regibus speciale & proprium sit donare, secundum eum. ff. de admini. tu. cū plures. s. pen Ioannes Monachus arg. contra suprà de iureiur. intellecto. Illud in enormi præiudicio, vt ibi dixi. Ioā. And.

Liberā habēs administrationem an possit donare.

Regibus est propriū donare.

n Defensionem. ad quam tenentur ipsi principes seculares, vt xxiij. q. v. principes. & c regum. & ca. administratores.

o Monasteriorum. Not. argu. nomine ecclesiarum monasteria non comprehendi. ad idem supra de elec. sciant. e. li. & j. de sent. excom. c. vlt. §. adiicimus.[c] Contra. liiij. di. §. hac autem auctoritate. Ioannes Andreæ.

Arg. & alleg. contrarium.

c Est verū in materia stricta. Decto. Font.

p Viduarum. de quibus an pertineant ad iudicium ecclesiæ, dic vt nota supra de foro competen. ex tenore. Ioann. Andr.

q Deperditorum. propter regimen malum. supra. e. li. de elec. fundamenta. §. dignè itaque. Ioan. And.

a Pacto. ad idem. j. de offi. ordi. quia plerique. Ioann. Andr.

b Prohibitione. nō enim potest subditis prohibere quin obediāt & intendant curatori in iis quæ ad curā regni & ipsius regis honorē pertinent, cū ad hoc procurandū assumptꝰ sit. impediretur enim ipsius officium.

c Conseruetis. ad hoc s. de iureiurā. petitio.

d Honorem. vt. vij. q. j. quia frater.

e Ciuitatibus. quę murorum ambitu terminantur, vt. j. de sent. excō. si ciuitas. Ioan. And.

f Procuretis. hucusque est litera suspensiua. B.

g Violentos. sic enim iustè bellabit se defendēdo[a]. xxiij. q. ij. c. j. ij. & s. de iureiu. sicut. iij. & sic obedire debēt ex quo constat iustum esse bellum, sed & idem est cum dubitatur an sit iustum, necne, vt. xxiij. quæsti. j. quid culpatur. in si. cum autem certum est bellum iniustum, secus. xj. q. iij. Iulianus. & c. si dominus. & c. non semper. cum si.

a Facit c. dilecto. de sent. excō. l. 3. §. cū igitur. ff. de vi & vi. ar. no. in l. hostes. ff. de c. in ca. olim. primo s. de resti. spo. de Ancha. Fō.

h Reditibus. generale nomē est. plus enim est in reditu quàm in fructu, vt partus ancillæ. ff. de vsu. in pecudū. §. partus. ff. ad trebel. deducta. §. hereditatē & dixi. s. de elec. generali

Fructus & reditus differunt.

i Sine diminutione. ad idem. s. de verb. sign. cum inter vos.

k Excellentiā. facit. s. de prebē. de multa in si. vij. q. j. quāuis. sed remoto pro crimine sumptus non ministrantur, quia male meriti debent egestate laborare. ff. de posi. bona fides.

l Alioquin. id est si eū recipere, mandatis parere, adiuuare, de reditibus integrè prouidere predicto comiti cōtempseritis.

m Monitione præmissa. quæ semper excommunicationem procedere debet. xij. q. ij. indignè. xxiiij. quæst. iij. de illicita supra de sent. ex. sacro. cum si.

Monitio debet præcedere excommunicationem.

n In vita ipsius. No. coadiutoris officiū expirare morte eius cui adiutor datus est.[b] tunc enim potestas ad capitulū pertinet in ecclesia cathedrali. j. c. j. & ij. mortuo autem rege, aut reliquit filium qui ex successione rex erit. & sic cessat istius coadiutoris officium, aut non. & sic iste rex erit, & deficiet esse coadiutor, & ideo dicit, in vita.

b Tenet B. in l. quæsitum. ff. de tut. facit c. consulti supra de procura. Pe. Font.

† Phil. De. post Cy. Bal. in l. si viua matre C. de bo. ma. tenet ꝙ patre viuēte iste primogenitus non transmittit ius primogenituræ in suū filiū. & sic preferunt patruū nepoti. Tu dic cōtrarium per ca. licet de vo. item in filio & stat persona patris C. de agri. & cēsi l. cū scimus l. II. l. impuberis & spes à patre trāsmittitur in filium. §. ex cōditionali. institu. de ver. ob. vide Areti. cōsi. 163. B. in l. cum antiquioribus C. de iure deli. Guil. Mōferrat. in tracta. successionum. 1. dubio. Font.

Bonifacius octauus.

Episcopo à paganis vel à schismaticis capto, non archiepiscopus sed capitulum administrat, nisi papa quàm cito hoc fieri poterit, super hoc per capitulū consulendus aliter ordinaret. Ioan. And.

CAPITVLVM III.

SI episcopus à paganis[o] aut schismaticis capiatur, non archiepiscopus[p] sed capitulum,[q] ac si sedes per mortem[r] vacaret illius, in spiritualibus[s] & temporalibus[t] ministrare debebit,[u] donec eū libertati[x] restitui, vel per sedem apostolicam (cuius interest ecclesiarum prouidere necessitatibus) super hoc per ipsum capitulum quàm cito

SI episcopus. Aliter nō diuiditur, quia textus sub vno constructu dependet. Domi. habuit ortum hęc decretalis ex iis quę no. Host. supra de maio. & obe. cū olim. ADDITIO. Et facit ad ea quę notātur. vij. q. j. pastoralis. in si. vl. gl. & lxxj. dist. clericos. in gl. ij. Ioan. An. CASVS. Episcopus Picta. fuit captus à paganis, & sic fuit effectus eorū seruus, vel fuit captus à schismaticis, id est diuisis ab vnione ecclesię, puta quia duo gerebant se pro Romano pontifice. Quæritur quis administrabit in episcopatu Picta. vtrum archiepiscopus Burdegalensis, vel capitulū ipsius ecclesię Picta? Respondet Romanus pōtifex, ꝙ cum episcopus ipse captus ab infidelibus vel schismaticis cēseatur mortuus, capitulū administrabit ac si esset mortuꝰ naturaliter. Nā si mortuus esse naturaliter, capitulū nō archiepiscopus administraret. c. cū olim. de maio. & obe. in antiq. Et istud verū, nisi papa illi ecclesiæ alio modo prouideret, puta si papa illi ecclesiæ aliquē deputauit ad administrandū, tūc ille administraret quē papa deputauit ad administrandū. Nam papa potest illi ecclesiæ aliquem administratorē deputare, quia episcopus fingitur mortuus, licet reuera adhuc viuat. No. primo ꝙ captus ab infidelibus dicitur seruus infideliū, & fingitur mortuus ciuiliter. Et sic habes hic casum quo mors ciuilis æquiparatur morti naturali. vide gl. supra eo. li. de rescrip. susceptum. Not. principalē effectum huius ca. videlicet ꝙ episcopo capto à paganis vel schismaticis, metropolitanus nō administrat, sed capitulum ac si per mortē naturalē episcopi ipsa ecclesia vacaret. Nota finaliter ꝙ papa potest dare ecclesię cathedrali vnū visitatorē siue administratorem, & auferre administrationē ipsi capitulo.

o A paganis. vel hereticis, de quibꝰ idē iuris, vt s. de hæreticis, si quis episcopus. & schismatici dicuntur. xxiiij. q. iij. inter hæresim. Ioan. And.

p Non archiepiscopus. cū hoc nō reperiatur in iure expressum: vt supra ca. j. j. cap. proximo.

Glossa seq. no. & remittit.

q Sed capitulum. ipsiꝰ cathedralis ecclesiæ cuius episcopꝰ captꝰ est. Et sic not. ꝙ sicut capitulū cū vacat ecclesia, supplet vicē episcopi in iurisdictione, vt j. c. prox. de iust. c. j. supra de maio. & obe. cū olim. & j. de maio. & obe. ca. j. sic & cū quasi vacat, vt hic. Et sic not. ciuilē mortē æquiparari naturali. & est simile. C. de donat. inter virum & vxo. res vxoris. vbi donatio causa mortis confirmatur morte ciuili sicut naturali. ad idem C. de epi. & cle. l. vltim. De hoc tamen dic vt no. Ioan. And. xvj. q. j. placuit. ij. Ioan. And.

r Mortem. renunciationē, translationem, depositionem, vel alio modo.

s Spiritualibus. in iis quæ requirunt ordinem, vocabunt vicinos episcopos cum cautelę studio. vij. q. j. pontifices supra eo. lib. de elect. is cui. Beneficia autem quæ spectant ad collationem solius episcopi, non conferent, vt supra ne sede vacan. c. ij. & j. c. tit. c. vnico: quia id non facerent si per mortē naturalē vacarent, vt ibi: nec dant clerico licentiā transeūdi ad aliam diœcesim. lxxj. dis. fraternitatem. ADDITIO. Vide quod dixi. j. c. proxi. in si. Ioan. And.

t Temporalibus. ita quòd de immobilibus bonis nihil alienent supra eo. lib. de electio. is cui.

Glos. sequens quęrit, arguit negatiuè, ponit tres opiniones, & tertiam approbat.

u Debebit. Pone, archidiaconus post episcopum præest capitulo. episcopus à schismaticis captus est, & postmodū archidiaconus mortuus, quem capitulū habet eligere, & episcopus confirmare. eligit capitulū T. in archidiaconū. Quæritur quis habeat confirmare? Et videtur quòd capitulum talem confirmare non possit. quanuis enim circa inferiores inueniamus permissum capitulo supplere episcopalem iurisdictionē, circa superiores non reperimus cōcessū, imò videtur prohibitū. ad hoc. s. de maio. & obe. cū inferior. & xxj. di. cū inferior. quidā dixerūt papā & nō aliū hūc cōfirmare posse. ad hoc. j. de offi. vica. ca. j. Alij. de archiepiscopo dixerunt. sed Host. in hac quæstione notat de maio. & obe. cum olim. ꝙ capitulum talem cōfirmabit. licet enim canonici in eo quòd canonici, sint inferiores, tamen in eo quòd capitulū, superiores sunt. ff. quis & à quo appel. l. fin. ad hoc supra de offic. ord. irrefragabili. §. excessus. & maximè in eo quod episcopi vices gerunt supra de of. deleg. sanè. ij. & xciij. dist. ca. vlti. & xciiij. dist. ca j. & hoc verum credo, argu. j. de app. cap. pen. ADDITIO. Aliàs sequeretur quòd episcopus qui esset canonicus vel canonicus vicarius, vel delegatus episcopi, illum confirmare non posset. Ioan. And.

Capitulū sede vacante potest cōfirmare electionem archidiaconi per ipsum capitulum electi.

x Libertati. seruus enim factus erat. insti. de iur. perso. §. vlt ff. de capti. & postli. reuer. l. v. & ff. de regul. iur. seruitutem recuperat

recuperat ergo iura sua quasi iure postliminij:vt xvj. quæ.j. prima actione.vij.q.j.pastoralis.instit.qui.mo.ius pa. pot.§. si ab hostibus.
a Consulendam.ad idem.j.de cleri.ægro.c.vno.
b Ordinari.aliter prouidēdo,vel forte visitatorē dādo:vt.j. capitulo proximo.

E Cclesiæ }. Sūt duo dicta. secundum ibi, huiusmodi quoq;.Et primapars facit tria Primò ponit dictū,à quo duos casus excipit:ibi,nisi.quos statim limitat : ibi, tūc enim.Io.An.C A S V S.Dictū fuit.j.ca. proxi.ꝙ si episcopus fuerit captus ab infidelibus vel schismaticis qui dicuntur hęretici , quia faciunt cōtra illum articulū, vnā sanctā Ecclesiam catholicā, potest dari visitator ecclesiæ vacanti, ac si episcopus esset mortuus naturaliter. Sed quæritur quis potest dare istū visitatorem ? Respondet Romanus pōtifex quòd solus Papa.Sed nunquid archiepiscopus poterit dare visitatorem ecclesię vacanti? Respōdet ꝙ non regulariter.fallit si capitulū esset negligēs:quia tunc vocato & audito capitulo, & sic cū causæ cognitione poterit dare visitatorē. Sed vtrum visitator à Papa datus vel ab archiepiscopo , data negligentia capituli possit conferre beneficia spectantia ad collationē episcopi? Respondet quòd sic: si fuerit deputatus ab Apostolica sede Si vero ab archiepiscopo, tunc nullo modo poterit cōferre.{Cognitione.}& sic aliquid fieri cū causę cognitione,est vocare partem,& illam audire. Not.quòd vbi agitur de præiudicio alicuius, debet vocari quando super illo actu iudex cognoscit.ad hoc supra de maio. & obe.ca.intra quatuor & supra de elec.cap. si.Do.

† Not.vnū casum reseruatū papæ.Alios vide supra de offic. lega. quòd translationem. Domi.
† Ecce ista duo requiruntur copulatiuè. Phil. Font.

commodè poterit consulendam a aliud contingerit ordinari b. Idem.

Ecclesia cathedrali vacante, solus Papa visitatorem deputat:nisi archiepiscopus propter negligentiā vel dolosam capituli administrationem cum causæ cognitione deputaret.h.d.Domi.

CAPITVLVM IIII.

E Cclesiæ cathedrali c vacanti d visitator e ab alio quàm à Romano †pontifice f deputari non potest g. Nisi fortè capitulum in spiritualibus & † temporalibus negligenter h aut perperā i administret. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiā vel malitiam capituli (eo vocato k, causæque super hoc cognitione præmissa l) visitatorem seu administratorem eidem ecclesiæ licitè poterit deputare.

Visitator Ecclesiæ vacantis ab inferiore à Papa deputatus , temporalia & spiritualia administrat: excepta beneficiorū collatione ad Episcopum pertinente . hoc dicit.Domi.

Huiusmodi m quoque visitator quanquam spiritualium & temporalium administrationem legitimam n censeatur habere:beneficia tamē quæ ad collationem pertinent Episcopi o , conferre non potest p,si ab alio q quàm à Romano pontifice fuerit deputatus r.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

p Non potest. super hoc vide quod no.de maio.& obe.c. cum olim.in an. Scire debes ꝙ Io.& Hu.tenebāt contrarium. dicebāt enim indistinctè ꝙ visitator poterat beneficia cōferre. & hoc not.lxj.di.obitū. Lau.contra.Opin.ergo Lau. vera in visitatore dato ab alio quā à Papa. prima in visitatore à Papa dato. Debet enim propter ampliorē dantis pręrogatiuam ampliore fungi potestate. ad hoc. j. de præben. si à sede. sicut & delegatus à Papa subdelegatum dat , ab alio non. C. de iud. à iudice. de offi. deleg. pastoralis cap. vlti.in an.ad idem.j.de prę-ben.ij.qui.

Ponit duas opi. cōtrarias quas concord.

q Ab alio. puta Archiepiscopo in casibus supradictis,vel à capitulo, si alicui cōmitterent vices:ille diceretur visitator. ADDITIO.Vel etiā si ipse visitator esset deputatus à legato Cardinali,secundum Archid.qui potest quod potest Archiepiscopus.Nā in prouincia maius habet imperium supra eod.de elect.si abbatem.Ioan.And.
r Deputatus. ille ergo bene hoc poterit:quia omnia potest quæ electus confirmatus supra eod.lib. de elec.is cui. Ioannes Andreæ.

Ponit quid determinat & vnde orta.

c Cathedrali. opiniones erant olim quis possit visitatorem dare cathedrali ecclesię.Item an visitator posset cōferre beneficia.Vtrūque horum determinat hic Papa. Ortum habet primū dictū huius decre.ex iis quæ not.lxj.dist.quoniā Festus.& per Inno.& Hosti. supra vt eccle.benefi.vt nostrum. Secundum ex iis quæ no.lxj.dist.obitum.
d Vacanti.idem in quasi vacante:vt supra ca.proxi. a
e Visitator. idem quod administrator.de quo lxj.dist.Catinensis.& cap.quoniam Festus.
f Pontifice.cuius interest Ecclesiarum necessitatibus prouidere supra cap.proxi.
g Non potest. hoc præcisè tenebat Io.in prædicto c.quoniā Festus.Bar.Brix & Hugo ibi cōtra tenebant , scilicet ꝙ archiepiscopus hoc poterat: sicut & præses dat curatorē.inst. de cura. §.vlt.& quia prohibitum non reperiebatur. Lau idē dicebat,tamen dicebat clericorum requirendū consensum Innoc.& Hosti.supra vt eccle.benefi.ca.vnico.distinguebāt vt hic,scilicet quòd alius quàm Papa sine causę cognitione, & vocatis iis qui vocandi erāt scilicet capitulo , non poterat visitatorem dare.Et est ratio,quia archiepiscopus nō potest tollere capitulo ius suū sine causa:quod est quòd ad ipsos vacante sede pertineat administratio spiritualium & temporalium supra cap.prox.cum concor.ibi signatis.Papa autem ex potestatis suæ plenitudine hoc bene potest . de concess. præbend.proposuit.in ān.
h Negligenter. ecce primum casum.
i Aut pauperam.ecce secundum.Not.hic æquiparari negligentiam & delictum b.{Facit de conse.dist i.nemo.ij.}alibi differunt supra eo.lib.de elec. si compromissarius.pro vtraque parte eod.tit.quanquam.Ioan.And.
k Eo vocato.sunt enim vocandi,quia eorū interest supra de offic.Archid.ad hæc.de tem.ord.si Archiepiscopus.& quomodo intersit.s dixi.
l Cognitione præmissa. quod si non fiat , dico visitatoris dationem non valere.ad hoc suprà eo.lib. de elect.quanuis.& ca.prouida. Sufficit enim legislatorem aliquid prohibuisse, etsi non adiiciat quod contra factum fuerit, non valere. C. de legi.non dubium.
m Huiusmodi. scilicet datus Ecclesiæ cathedrali.
n Legitimam.lxj dist.Catinensis &.ca.quoniā &.s.de elect. cum nobis olim.in fin.nō enim sequitur,quis habet administrationem legitimam: ergo beneficia confert. vide instantiam in ca.illa.ibi,vacāte sede suprà ne sede vacan.& sufficit dare instantiam:vt.j.q.j. sicut vrgeri.
o Episcopi. solius:aliàs illam cum capitulo cōfert.quod dic vt.j.ne sede va.c.vno.de reg.iur.ca. vlti.

a Si prælatus est impotens & senex,dandus est ei coadiutor. ca. ij.de clerico ægro.Font.
Ponit quadruplicem opinionem.
Archiepiscopus non potest tollere capitulo ius suum sine causa.
b Quia hic operantur eundem effectū. Do. Font.

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM.

Superius dictum fuit de promouendis ad administrationes Ecclesiasticas,posset dubitare aliquis vtrum omni tempore possint fieri promotiones: etiā vtrum omnes personæ indistinctè possint promoueri,ideo ad nos informādum de istis annectitur rub.de temporibus ordinationum,& qualitate ordinandorum . Vnde sciendum quòd ista rubrica est generalior nigro.nam in nigro nihil dicitur de temporibus ordinationum. Pro quo notandum quòd minores ordines possunt conferri etiam die festo:sed sacri ordines non possunt conferri nisi certis diebus,videlicet dieb⁹ sabbati quatuor temporū, sabbato Paschæ , & sabbato ante dominicam Lætare:& hoc verum loquendo de Episcopis.Nā Papa posset ordinare omni tempore.

Cōtinuatio Domini Helie.
Ordines quo tempore conferri possunt.

S Aepe contingat.Primò secundum Ioan.Mon.ponit constitutionis causam impulsiuam . Secūdò statuit:ibi,Nos igitur Tertiò trangressores punit:ibi , Eos vero. Quartò ad pœnam inhibitoriam addit:ibi, Omnibus. Ioannes Andreæ.
C A S V S.Aliquis citramontanus quantum ad nos forte de ista diœcesi Picta.se transtulit vltra mōtes ad ciuitatem Bonon vel aliam ciuitatem in Italia:voluit ordinari ab Episcopo Italiæ.vtrum Episcopus Italicus possit talem clericū Pictauiensem ordinare impune? Respon.ꝙ sic:si talis clericus habeat literas à sede Apostolica , per quas mandetur vt talis clericus possit ad sacros ordines per quē maluerit episcopū ordinari. Quid si non habeat literas à sede Apostolica , an impune possit ordinari ab episcopo Italico ? Respondet quòd sic:si literas habeat ab Episcopo Pictauien. in quibus declaretur quòd ipse cleric⁹ est idoneus & perfectæ ætatis, & si non timeatur causa propter quam non potest illum ordinare. tunc enim istis interuenientibus poterit Italicus Episcopus illum clericum Pictauiensem ordinare : aliàs punietur clericus ordinatus,quia erit suspensus ab executione suorum ordinum: vnde Episcopus non debet talem ordinare,nec etiam conferre primam tonsuram secundum veriorem opin.glossæ . Sed quæritur , quis poterit ipsi relaxare istam suspensionem:& dare executionē ordinum ? Respondet quòd solus Papa,& sui pœnitentiarij qui habent specialem potestatem à Papa: aliàs si non haberent specialem potestatem , non possent cum eo dispensare, & restituere sibi executionem ordinum , nec per se, nec per alios suo nomine. {Absque spe.} Hæc est quædam comminatio ad terrorem , aliàs textus esset contrarius : quia in fine dicitur, si pœnitentiarij Papæ habeant specialē potestatē à sede apostolica dispensandi cū istis ꝙ possunt cum eisdē dispensare. {Pœnitentiariis.}que sunt numero xij.qui ordinātur secūdum diuersitates linguarum ibi affluentium . Nota quòd duo Episcopi possunt dare clerico literas cōmendatitias ad ordines,scilicet Episcopus beneficij.&c. ad hoc.j. cap. proxi. Dom.

Clemens quartus.

Episcopus Italiæ vltramontanum non ordinet,nisi de speciali licentia Papæ , vel per patentes literas Episcopi sui continentes iustam causam quare noluit vel non possit illum ordinare.si secus factum fuerit:ordinans punietur pœna condigna,& ordinatus manebit suspensus : ita quòd etiam à pœnitentiariis Papæ sine ipsius speciali licentia absolui non poterit. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM I.

S Aepe a contingit quòd nōnulli clerici b vinculo excōmunicationis c † adstricti,aut apostatæ d,seu irregulares e,vel aliàs ordinum sacrorum susceptione indigni, suā patriam f in qua de his habetur notitia g,fugientes h, se in remotis partibus faciunt ad huiusmodi ordines i promoueri.

Nos igitur volentes animarum ipsorū periculis obuiare : statuimus vt nullus episcoporum k Italiæ l decæteró aliquem vltramontanum, clericum m ordinare præsumat, nisi à nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo de cuius diœcesi traxit originem ordinandus, vel in cuius diœcesi beneficiatus existit n, per eius patentes literas o causam rationabilem continentes , quare ipsum nolit aut nequeat ordinare.

Eos vero quos contra præmissa contigerit ordinari , manere volumus absque spe p dispensationis super hoc à sede Apostolica obtinendæ suspensos q , ac ordinantes pœnitentia condigna puniri.

Omnibus nostris pœnitentiariis inhibentes districtè, ne absque licentia nostra speciali r cū taliter ordinatis dispensent , vel suas eis tradant literas per quas cum ipsis debeat dispensari s.

a Sæpe. fuit igitur prouidendum supra de appel.sępe.s.e.lib. de elec. quia sæpe.j. de restit.spo.frequēs ff.de legi. nam ad ea.
b Clerici.No. pro iis quæ infra dicam.
c Excommunicationis. de talibus in excommunicatione maiori a ordinatis dic vt supra de sent.excom. cùm illorū. & distingue inter regulares& seculares,&inter sciētes & ignorantes ius vel factum,vt ibi.
d Apostatæ. [illegible] .de hoc xxiij. distinct.si quis supra de vit . & hone.cleri.si quis. de apost.ca.iij. nisi in casu ca. vt periculosa j. ne cleri,vel mo . Qui autem in apostasia recipit sacrū ordinem, etiā si religiosus sit, non dispēsatur cū eo per alium quàm per Papam supra de apo. cap.vlti. {Et eod.titul.cap. j. de triplici apostasia notatur.} quod intellige si vera erat apostasia,per id quod habes supra eo.cap.ex parte.& ibi no.apostatæ autē infames sunt.vj.q.j. infames.& iij.quæst.iiij.si quis à suo. & sic non promouendi xxiiij.distinct.quando.
e Irregulares.siue ex crimine,siue ex defectu:puta bigamia, illegitimitate,corporis vitio, vel alio defectu.
Glossa sequens signat contrarium:& soluit.
f Patriam. de qua inquirere debet examinans ordinandos xxiiij.dist.quando propter patriā etiam & natiuitatē carius vel vilius emi solet mancipium. ff.de ædil. edic.quòd si nolit. §.qui mancipia,contra supra de iud.cùm deputati.Sol.nō loquitur in ordinando b, qui subtiliter examinandus est:vt supra de pur.ca.constitutus.
g Notitia. & ideo in his fieri debet examinatio supra de elec.postquam.cum suis concordantiis.
h Fugientes.xix.quæst.ij.duæ sunt.
i Huiusmodi ordines. scilicet sacros.
k Episcoporum. abbates etiam ordines conferunt.lxix.dis. quoniā videmus supra de æta.& qualit.c.cùm contingat.sed talibus conferre non possunt quod dic vt.j. de priuil.abbates.in fi.Et presbyteri conferunt psalmistatum:vt xxiij.dist. psalmista.Quod verum est si ipsi presbyteri habent episcopalem iurisdictionem, vel quasi c:vt in prædicto ca.abbates in fi. & vide quod scripsi in prædicto cap. cum contingat. super glos.Ioannes And.
Glos.seq.quærit, arguit contra & pro.& soluit.
l Italiæ.quid econuerso si Episcopus vltramontanus ordinet Italicū? non videtur hęc decr.locū habere,quia pœnalis est,& sic restringenda:& sic propriū non excedit casum.s.e. li.de elec.statutū de pœn.di.j.pœnæ.In contrarium videtur, cū per omnia sit eadē ratio vtrobique:ergo idē ius:nec videtur ista ampliatio vel extēsio d, secundū ea quæ vides.s.e.li. de elec.si postquàm.vbi constitutio illa cupientes,licet pœnalis,locum habere declaratur in prouisionibus,& appellationibus ,& confirmationibus:de quibus ibi cautū non erat. Ad hoc.ff.de verb.obl.l.à Titio.vbi enim est eadem ratio,& penitus omnimoda similitudo,non propriè dicimus extendere.ff.ad.l.Iuliā de adult.l.si postulauerit.ff.de eden.quedā. §.nummularios.tunc enim pœnæ dicuntur extendi,quādo ad casum nō omnino similem extenduntur:& sic intelliguntur contraria. facit ad hāc quæstionem quod no.moderni & Hostien.præcipuè.s.de elec.nihil.& Guil. & Gar.e.ti.auaritiæ.dubitando.Credo per primam rationem ꝙ hęc decre .in Italicis vltra montes ordinatis locū non habeat.& potest esse ratio:quia vltramōtanus citra montes existens,habet duo remedia:vt cito mittat ad proprium episcopū,vel à Papa saltē qui sibi vicinus est,licetiam postulet:quod non sic facilè potest Italicus vltra montes existens. habeāt ergo in hoc casu locū antiqua & moderna iura:istud autem suum scriptum casum non excedat.
Glos.seq. quærit ar. negatiuè, & affirmatiuè soluit,&contrario respondet : ponit opinionem contrariam.
m Clericum.quid dices si laicū ordinet in clericum ? videtur ꝙ tūc locum nō habeat per iura glo.prox.alle.& ad hoc supra in prin.decr.Sed contra j.c.vlt.cū suis cōcor. & eadē est ratio vtrobique,ergo idem ius erit.Sol. credo per vltima dicta & de laico in clericum ordinato hanc cōstitutionem intelligi.&facit quod dicā j.c.prox. & literam lege punctando post vltramōtanum, & nō post clericum. & sic tunc verū intellectū habebis.&licet procœmium de sacris loquatur:constitutio generaliter loquitur. vel dicuntur hic sacri ordines largè, vt cōprehendantur minores.sic supra de biga. ca.j.de hoc xxxij.dis. in summa.Alij contra.
Glossa sequens recit.per quæstionem.
n Existit. subaudi,vel vbi habet domicilium,licet alibi natus fuerit.j.eo.cum nullus j. responso. nisi dicere velis hoc speciale in hoc casu:quod credo verū e.Et licet aliàs videam vnum ius suppleri per aliud:vt supra eod.lib. de elect.is cui. tamen istud non credo suppleri per illud , aliàs facillimum erit vltramontano infami se facere ordinari,quod vetat hæc constitutio.
o Literas. hic nota duo specialia.Primò casum in quo scriptura requiritur. & habes de hoc. s.de probat ca.tertio.& dixi.j.de censi.ca.j.Secundò quòd non sufficit licentia,nisi exprimatur causa. & est si.j .de sent.excom. cū medicinalis.
p Absque spe.fi.s.de electio.ca.j. in fi. Episcopus ergo super executione secum non poterit dispensare , vt olim poterat. ix.quæst.ij.
q Suspensos.in casu isto celebrans.irregularitatem incurrit. & de hoc dicam.j.cap.proxi.Ioan.And.
r Speciali.sic.j.de offi.vica.cap.ij.&.iij.j.de pœnit.& remi. cap.ij.de reg.iur.in generali.Ioan.And.
s Dispensari. quod enim per se non possunt , nec per alios poterunt: vt xlvj. distinct. sicut. xxiij. quæst. vlt.iis à quibus. sicut econuerso. j.de reg. iur. potest. quis & ibi plenè dixi.Ioannes .And.

E Os qui.}Tria facit.Primò punit ordinantē. Secundò ratificat pœnas ordinati:ibi,iis quæ. Tertiò licētiat clericos ordinandos:ibi,clericis.Ioan. And.C A S V S.Titius diœcesis Lemouiceñ.tempore ordinum celebrandorum se prçsentauit Episcopo Pictauien.& petiit ab eo ordinari. Episcopus Picta.fuit incautus , & non petiit ab eo clerico Titio an haberet licentiam à suo Episcopo , quem clericum sciebat ipse Episcopus esse diœcesis Lemouicen. & ordinauit eum. vtrum iste Titius ordines receperit ? Certum est quòd sic: sed tamen est suspensus ab executione suorum ordinum. Sed vtrum Episcopus Picta.ordinans puniatur? Respondet quòd sic:quia per vnum annum continuum est suspensus ab ordinum celebratione.Or sanctissime pater, quæritur quid interim facient clerici diœcesis Picta.qui durante illo anno volunt ordinari? Respondet quòd ipsi sine licentia proprij Episcopi poterunt ordinari à proximis Episcopis.{Alienę} id est non suæ. nam clericus potest esse alienæ parochiæ & suę:quia clericus respectu domicilij habet propriam diœcesim:licet ratione originis sit alienæ diœcesis :ideo glos.exponit alienæ, id est non suæ , nec ratione domicilij , nec ratione originis,nec ratione beneficij.nam clericus quantum ad

a Idem de minori.Domi.Font.
† Not.tria quæ inhabilitāt quem ad susceptionem ordinum.s.excōmunicatio,apostasia,& irregularitas.
b Loquitur in administratore dignitatis : qui pro illa ad agendū admittitur. Fontan.
c Idem Do. Font.
d Do.Phil. ponūt regulam contra glo.quæ fallit in correlatiuis.c. ij. de loca. latè Hippo.l. si quis dolo. ff. de sica. nisi vtrique correlatiuorum imponatur sua pœna. Secūdò fallit vbi eadē ratio est in latissima significatione quæ in stricta. glos. supra c.fi.de elec. Vnde statutum pœnale filiæ est pœnale nepti,quæ largè dicitur filia.l.liberorū. B.al.l. maximū vitiū.C.de liber. prater. nisi ius corrigeretur. authent.quas actiones . C.de sacro. eccle. nunquam enim ob eandem rationem extenditur ius cum pœna & correctione etiam fauore animæ. Fonta.
e Ioan.Mo. & Archid. contra, per rationē sequentē, ad quam alle. Ioā.Mona. C.de diuer. rescr.l. j.ff. man. l. fin. Ioan. And.

ad facultatē recipiendi ordines habere potest tres Episcopos scilicet Episcopū domicilij, Episcopū originis, & Episcopū beneficij:vt.j.c.prox.Heli.Regnier. No.primò ꝙ ignorātia affectata æquiparatur scientiæ.concor.sunt in glos.

Nota secundo ex illo text.ibi.clericis quoque.quòd quis dicitur habere liberam facultatem exercendi actū qui potest facere sine licentia alterius. pro quo vide notata.j.de præben. licet Episcopus. Domi.

a *Eos qui.* generaliter loquitur vt cōprehendat quibus cōpetit ordinare supra. de priuile.quia circa.placet Domi.Font.

b *Clericos.* de laicis dic vt.j.c.vlt

c *Parochiæ.*id est diœcesis.ix.q.ij.Lugdun. quandoque econuerso.de pecul. cle.ca.ij. Ioan.And.

d *Alienæ.* id est non suæ,siue sit proxima, siue remota.ix.q.ij.c.j.& ca.episcopū.lxxj. dist.per totum supra,eod.quod translationem.

Gregorius x. in generali concilio Lugduneñ.

Qui scienter ordinauerint clericū alienum,per annum à collatione ordinū sunt suspensi.& postquàm suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia à vicinis Episcopis ordinari.Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM II.

EOs qui [a] clericos [b] parochiæ [c] alienæ [d] absque superioris ordinandorum licentia [e] scienter [f], seu affectata [g] ignorantia, vel quocunque alio figmento [h] quæsito præsumpserint ordinare: [i] per annum [k] à collatione ordinum [l] decernimus esse suspensos:

A

Iis quę iura statuunt [m] contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter [n] suspensorum postquam eorum suspensio fuerit manifesta [o]: absque ipsorum etiam licentia [p] interim [q] recipiendi ordines ab aliis vicinis [r] Episcopis, aliàs tamen canonicè [s], liberam concedimus facultatem.

B

Bonifacius octauus.

Episcopus originis,domicilij, vel Ecclesiastici beneficij commendatitias ad ordines dare potest,inferiores prælati nō, nisi ex priuilegio,nec officiales Episcoporum: sed ii qui habent administrationem spiritalium illas bene concedunt.

e *Licentia.*quam quis dare possit,dicitur j.ca.proxi.

Glos.sequens quærit,arg.pro,& soluit.

Scientia vel ignorantia quādo præsumatur.

f *Scienter.* sed nunquid scire præsumetur, vel ignorare? videtur quòd ignorare.ff. de proba.l. verius. ff. de reg.iur. præsumitur.Dic quòd pręsumetur sciens,nisi probet ignorantiam [a]. Ad hoc supra,de elect.innotuit.ibi,nec probare cogimus &c. quia quemlibet ordinandum scrutari tenetur: vt.xxiij.distin.qui Episcopus xxxiiij.distinct.quando.videtur autem ad eam probandam sufficere iuramentum [b]:vt supra eod.lib.de elect.vt circa & ca.nulli.Et licet per alios examinet ex sua negligentia, eorum culpa sibi imputabitur.ad hoc de simo.intantum.

a Idem Do. Fonta.

b Est verū, nisi ius vltra præsumptionē de scientia etiā statueret:nā tunc per iuramētū non probaretur ignorantia.c. vidua supra de reg.Bar. in.l.si cui. ff. de accusat. Philip. Fontan.

Glos.seq.alleg. vnam concor.& soluit duo dubia.

g *Affectata.* æquipollet ergo scientia & affectata ignorantia.de clan.despon.cùm inhibitio.& dicitur affectata ex quo scire potuit,sed noluit:imò dissimulauit.C.de inces. & inut. nup.l.qui contra. Et dico ꝙ si iurauit se ignorare:vt dixi in proxi.glos.altera pars habebit necesse probare scientiā, vel affectatā ignorantiam:& probabitur hoc per argumēta vel coniecturas probabiles supra,de renun.c.ij.eod.lib.

h *Figmento.*sic supra eod.lib.de elect.auaritię vel quia forte dicit,scholaris est quem bene ordinare possum.vel fingit licentiam datam fuisse. vel dicit episcopum ordinandi amicum suum,ita quòd bene habebit ratam.ix.quęst.ij.Lugdu. vel scire dissimulauit literas dimissorias surreptitias esse: vt ibi no.Hug.vel in fraudem constitutionis huius aliquem in suum familiarem recepit: vel ei beneficium contulit hæc & similia sunt figmenta.

i *Ordinare.* etiam ad primàm tonsuram [c] lxxj.distinct.prímatus de ætate & qualitate cùm contingat. in an. quod dic vt j.eod.cap.vlti.

c Tamen si faciat, non habet locū pœna constitutionis. Do.Font.

Glossa sequens ponit duas opiniones.

k *Per annum.*continuum supra de elect.prouida.eo.lib.nota ius nouum: quia olim certa pœna contra tales non fuerat statuta secundum quosdam : sed secundum Guil. hic mitigatur pœna:quia olim per annum à celebratione missæ suspensus erat, & deponi debebat:vt ix.quæst.ij.nullum.{vij. q.j. Episcopus in diœcesi.} Puniuntur ergo in quo peccauerunt.j. q.j.si qui episcopi supra de iis quæ fi. à maio.par.c. quæsiuit:Ioan.And.

l *Ordinum.* omnium secundum Guil. & Gar. & per hanc literā,& supra eod.vel non est compos,vbi punitur in collatione omnium ordinum,qui in diaconatu peccauit:& si Papa voluisset eum tantum illo quem contulit priuari,expressisset:vt supra eod.literas.& cap.vlt. Nec de iure frui debet maioribus, qui minoribus.ff. de ser. expor. cui pacto.& de or.ab epi. cap.j. [d]

d Glos.reprobat Do. quia iura indefinitè loquentia restringuntur ad casum culpabilem ca.si cōpromissarius supra de elec.Fōt.

Glossa sequens quærit.alleg.pro & contra: & soluit.

m *Statuunt.*ꝙ scilicet ordinatio rata non habeatur quo ad executionē.ix.q.ij.per totū.lxxj.di.c.j.quædā iura dicūt eos deponēdos.vij.q.j.Episcopus in diœcesi.Sed nūquid suspēsus est sic ordinatus ab executione,vel an habeat executionē nisi interdicatur? & videtur ꝙ necessariū sit interdictum supra.e.tit.ꝙ translationē.ibi, interdicēda est &c.Ad idē de offi.archi.significasti. Sed contra:sicut non tenet sententia data à non suo iudice,sic nec ordinatio:vt lxx.dis.neminem lxxj.di.per totū.Sol.dicas illū suspēsum ipso iure:sed nō illa suspēsione quę irregularitatē inducat:sed suspendendū illa: vt in dec.quod translationē.secundum Hostien. & Guil.ADDITIO.Qui etiā no.in Spe.ti.ij.§.iuxta. ver.itē est irregularis.&cōcor.Io.Mo. Io.An.& Gar.vnde& in forma dispēsationis quę talibus datur ab apos.se.dicitur, ipso ab ordinū executione suspenso. licet igitur suspensi sint à iure, nihilo min⁹ & ab homine suspēdentur. quod est verum, nisi in casu supra ca. proxi.

Glos.duæ sequētes soluunt duo dubia.

n *Taliter* [e].quia scilicet ordinauerūt clericos alienæ diœcesis,& per hoc dico ꝙ secus erit in aliis casibus inquibus hoc nō inuenitur expressum ad hoc.s.ti.proxi.ca. j.de conces.prebē.qa diuersitatē in an.s.de elec. suffraganeis.ADDITIO. Habet autē æquitatem hæc pœna,vt sicut alienos sine licētia ordinauerūt: sic & sui sine eorum licentia ordinentur.Ioan.And.

e Glos.sequūtur Philip.Do.notātes ex eo quòd dictio taliter, restringit constitutionem ad expressa in ea. vnde si episcopus esset alia de causa suspēsus: secus esset.Font.

o *Manifesta.*per euidentiā facti supra de cohabi.cle.c.vlt.vel quia est iuris notorium:vt in eo.ti. vestra.& supra de ver.signifi.cùm olim.aliàs in dubio à proprio prçlato nō recedēt viij.q.iiij.nonne.Ioannes Andreæ.

p *Licentia.*quòd enim à iure concessum est:vlterius non est necesse à iudice postulari.ff.de condit.instit.l.quæ sub cōditione.§.vlt.C.de thesau.lib.x.l.vna.Ioan.And.

q *Interim.* scilicet anno suspensionis durante.

Glossa sequens ponit opinionem.

C

r *Vicinis episcopis.*in sua diœcesi:quia non intrabunt absque sua licentia parochiam suspensi:vt credo secundum Guil.

s *Canonicè.* scilicet præcedente debita examinatione & scrutinio & temporibus debitis supra eo. tit.de eo.& modo debito,scilicet non furtiuè, vel per saltū, vel per plures sacros eodem die,vel duobus continuato ieiunio supra eo.literas.& cap.dilectus.

Ordinatio clerici quādo dicatur canonica.

CVm nullus. Sunt quatuor partes quæ patent per.§.Et determinat notata per Hostien. in summa huius.§. à quo. in princ.& per Innocen.de cle. peregri.super rubr. aliàs supra cap.j.Ioan.And.CASVS.Dictū fuit supra per discursum huius titu. quòd clericus promouendus ad socros ordines, nō potest promoueri ab alio quàm à proprio Episcopo,nisi de licētia proprij Episcopi. dubitatur quis dicatur proprius Episcopus quantum ad dandam facultatem recipiendi ordines ab alieno Episcopo: & etiam quantum ad facultatem ordinandi. Respondet quòd clericus maximè beneficiatus dicitur habere tres episcopos:scilicet episcopum originis, episcopum domicilij, & Episcopum beneficij.Et omnes isti possunt ordinare, & dare licentiam recipiendi ordines ab extraneo Episcopo: & ideo quilibet istorum dicitur proprius episcopus. Sed quid de aliis prælatis inferioribus, vtrum possunt dare licentiam recipiendi ordines ab alio quàm ab Episcopo?Respōdet quòd nō:nisi sibi fuerit specialiter concessum à sede Apostolica vt ipsi possent facere ordinari clericos vel subditos suos à quo mallent Episcopo, dummodo Christiano. Sed quid de officiali Episcopi, vtrum possit dare facultatem recipiendi ordines ab alio Episcopo? Respondet quòd non regulariter, eo ipso quod est officialis : nisi de hoc fieret expressa mentio in creatione officialis.Sed quid de vicario generali Episcopi?Dicendū quòd si Episcopus sit absens in remotis partibus,vicarius suus generalis poterit dare illam facultatē.Sed quid? ponamus quòd in hac diœcesi est prioratus dependens à monasterio Cluniacen.abbas Clunia. contulit prioratum in hac diœcesi existentem alicui de illis partibus: & iste prioratus est manualis : quia reuocabilis ad nutum abbatis: vtrum prior & suus consocius possint se facere ordinari ab Episcopo Pictauieñ? Respondet quòd sic: licet ille prioratus sit reuocabilis ad nutum abbatis Cluniacen.

D

Nota primò quòd appellatione parochiæ comprehenditur diœcesis.simile supra cap.proxi. Nota secundo quòd quo ad potestatem ordinandi potest quis habere tres iudices superiores.Domi.

Nullus.

a *Nullus.*generaliter loquitur:vt dixi. supra ca.proxi.

b *Clericum.*vel laicum.j.ca.proxi.

c *Parochia.*id est diœcesis.

d *Ordinare.*supra,ca. proxi.cum suis concor.

e *Hoc casu.*scilicet in danda tali licentia.hoc dixi:quia multis aliis modis dicitur quis subditus alterius & de ei⁹ foro. quod dic vt supra. de fo.compe.cap. vlti.& ff.de iudi. hæres absens.§.j.

f *Episcopus.*ergo non inferior:vt.j.§.prox. & est si. supra.e.li.de elect.cùm ex eo.

g *Ordines.*quoscunque minores vel sacros.

h *Oriundus.* dicitur enim quis ibi domicilium retinere, vnde oriundus est.ff.de sena.l.penult.

Glossa seq. soluit duo dubia.

i *Ecclesiasticū.*ad differentiam alterius beneficij vel prouentus secularis [a]: & talia ecclesiastica beneficia sine institutione canonica obtineri non possunt: vt.j. de reg. iur.c.j. cū suis cōcor. &intelligo siue istud sit beneficiū propter quod ordinem recepit,siue non:cū generaliter & non distinguendo loquatur: vnde nec distinguere debe.ij.q.v. consuluisti. supra. de translat. inter corporalia.

a Idem tamen esset in talibus. ca. quia nōnulli.de magi. Philip. Do. Fonta.

k *Domicilium.* potest quis habere domicilū in plurib⁹locis.ff. ad munici.l.assumptio.§.iuris prudētib⁹.de fo.cōpe.ex parte B.in an.s.de rescri.dilectus.ij. quod verū est si in vtroque se æqualiter collocauit:vt ibi.&.j.de sepul.ca.ij.aliàs ibi dicetur habere domicilū vbi maiorē partē rerum suarū habet. ff.ad municip.eius.ij.§.vlti. C. vbi se.vel cla.senatores. aliàs sola domus possessio quę in ciuitate alia cōparatur,domicilium non facit.ff ad munici.libertus. §.sola.

Domiciliū an possit haberi in pluribus locis.

CAPITVLVM III.

CVm nullus [a] clericum [b] parochiæ [c] alienæ præter superioris ipsius licentiam debeat ordinare [d]: superior intelligitur in hoc [e] casu Episcopus [f] de cuius diœcesi est is qui ad ordines [g] promoueri desiderat, oriūdus [h], seu in cuius diœcesi beneficiū obtinet ecclesiasticū [i], seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium [k] in eadem [l]. Inferiores quoque prælati [m], religiosi vel alij: nisi eis quòd suos clericos aut subditos [n] possint,à quo voluerint episcopo [o] facere ordinari, à sede Apostolica specialiter sit indultum [p], vel officialis episcopi(cùm ad hoc se ipsius officium non extendat [q])huiusmodi nequeunt licētiam impertiri. Episcopo [r] autem in remotis [s] agente, ipsius in spiritalibus vicarius generalis, vel sede vacante capitulum [t], seu is [u] ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

B

C

Possunt episcopi ordinare priores prioratuum non exemptorum & ipsorum socios quandiu morantur in illis : licet inde non fuerint oriundi.Ioann.And.

Religiosi [x] verò à suis superioribus in non exemptis prioratibus deputati, priores & eorum socij [y] possunt à locorum diœcesanis quandiu morantur in ipsis prioratibus, ordinari licitè, licet nō sint de eorum diœcesibus oriundi [z].

Idem.

Episcopus seu alius inferior primā tonsuram infanti non cōfert, nisi religionem intret: nec homini illiterato, nec homini alterius diœcesis absque sui prælati licentia,nec etiam coniugato, nisi religionem intret,aut ad sacros promoueatur legitimè:aliàs contra faciens punitur vt hic. hoc dicit.Zenꝫ.

CAPITVLVM IIII.

NVllus Episcop⁹ vel quiuis alius [a] infanti [b] (nisi forte religionem intraret [c]) seu illiterato, sed nec absque sui superioris [d] licentia homini [e] diœcesis alienæ [f] clericalem præsumat conferre tōsuram [g]:nec etiam cōiugato, nisi volenti religionem intrare,aut ad sacros ordines promoueri: prout est sacris canonibus definitum [h].

l *In eadem.* subaudi, vel dominus Papa supra. cap.j.&.j.§. proxi ipse enim ordinarius est singulorum.ix quæstion.iij. cuncta per mundum. Et Roma communis est patria. ff. ad municipia. Roma. & ibi potest quilibet conueniri:vt supra de fo.compe.c.vlt.

Roma communis est patria.

m *Prælati.* puta abbates, archipresbyteri, vel archidiaconi. & habes de his supra.de offic.archidia.significasti. dicit enim canon literas episcopi necessarias : & non inferioris lxxj.dist.extraneo.

n *Subditos.* laicos.

o *Episcopo.* dum tamen catholico:& habes de hoc priuilegio supra.de præscrip.veniens.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

p *Indultum* [b]. subaudi, vel nisi habeant ex consuetudine præscripta vt hoc facere possint:in hoc casu bene valet cōsuetudo secundum Ioan.qui hoc no.ix.quest.ij.episcopum. & facit quod no.Ber.supra. de offic.archid. significasti.nec enim consuetudo reuocatur per nouam constitutionem supra,de const.c.j.eo.lib.

b Glos.sequuntur Do.Font.

q *Non extendat.*nisi habeat speciale mandatum ad hoc:vt.j. de offi vica.c.ij.& iij.

r *Episcopo.*super hoc vide quod no.Ber.& moderni de offi. archid.significasti.

Glossa sequens quærit.ponit opi.& soluit.

s *Remotis.*quē locum dicis remotū? Dicūt quidam de citra & vltra mōtes, per decre.s.de elect.nihil. sed hoc est falsum ꝙ solū talis locus dicatur remotus:quia aliud est dicere valde remoti:vt ibi.& aliud remoti:vt hic. sicut aliud est dicere cautio:quia tunc intelligitur nuda cautio:vt. C.de ver.sign. sancimus.& aliud sufficiens cautio: & tunc intelligūtur pignora vel fideiussores.ff.man.si mando. §.vlt. Sed videtur ꝙ

Locus quādo dicatur remotus.

A

remoti dicātur extra prouinciā.s.de elec.corā.C.de pręscri. x.vel xx.an.l.vlt.vel vltra duas diætas.s.de rescript.nōnulli. vel vltra vnam:vt eo.li.e.tit.statutū. Satis credere hoc arbitrarium,quis locus dicatur remotus. ADDITIO. Concor. Host.de sent.excom.relatū.& Archi.j. de test.c.ij.ij.respon. Hodie talib⁹ vicariis datur super hoc expressa potestas : ita quòd etiā episcopis præsentibus tales licentias concedunt. Ioannes And.

t *Capitulū.*quod tunc in spiritualibus administrat:vt supra titul. proxi.cap. vlt.& pen.

u *Is.* puta visitator. lxj.distinct.quoniam supra titu. proxi.cap. vltim.supra de elec.is cui.eo.lib.

x *Religiosi.*etiā exempti: vt aliqua fuerit dubitatio: & per hoc quod dicit in nō exēptis, vel fuerit dubitatio: quia non erant perpetui.& hoc est verius.ADDITIO.Facit cle.de supplen.negli.præla. ca.j.§.pręmissa.per quā reprobatur opinio dicentium ꝙ in beneficiis Ecclesiasticis nō perpetuis episcopus talis beneficij nō dat commendatitias.Ioannes Andreæ.

y *Socii.*non enim ibi debent esse soli: quia vę soli &c. Ecclesiasti ci.iiij.vij.q.j.illud.de sta.mona.monachi.& probatur eo.tit.quod Dei timorem.

z *Oriundi.* quia tunc possent ratione originis:vt supra.j.respon.& sicut possunt ordinare, ita dico ꝙ commendatitias ad ordines dare:vt ibi.

NVllus episcopus.duo facit.Primò prohibet.Secundò punit:ibi,Qui vero.Domi.

Dictum fuit in ca.eos supra e. ꝙ Episcopus extraneus non potest ordinare extraneos clericos sine licētia proprij episcopi. Sed quid de laico vtrum extraneus Episcopus possit laico conferre primam tonsuram impune? Respondet quòd non:imò est suspensus per vnum annum à collatione primę tonsuræ.{definitum.} vt si vir velit promoueri ad sacerdotium,quòd fiat cum consensu vxòris suæ,quæ sit antiqua,& voueat continentiam,nam si esset iuuenis, oporteret quòd intraret religionem.

Not. primò quòd inferior episcopo potest cōferre tonsuram clericalem. de quo supra.e.c.j. Not.secūdo argu. quòd illiteratura non repellit religiosum à promotione ordinū. vide glos. xvi q.j. legi.Domi.

a *Alius.*puta abbas vel presbyter, qui psalmistatū conferre possunt.lxix.dist.quoniam.xxiij.dis.psalmista.ADDITIO. Vide quod dixi.supra,cap.j.super glos.abbates. Ioan.Andr.

D

b *Infanti.*scilicet minori.vij.annorum.septenni ergo potest conferre tonsuram.xxviij.dist.de his.& lxxvij.dist.in singulis.& facit supra,de elect. ex eo. de præben. super inordinata.& quod ibi not. Ioan.And.

c *Intraret.* ergo minor.vij. annis potest religionem intrare:quod verum est. {Saltem per oblationem parentum vel tutorum}sed præcisè non obligatur:vt supra,de reg.quia in insulis.& ca.ad nostram.& dic vt.j. de reg.is qui.& cap.non solum.& cap.seq.Ioan.And.

d *Superioris.* vt supra,cap.proxi.j.respon.Ioan.And.

e *Homini.*laico,quod apparet,quia confert primam tonsuram.Olim volebant quidam dicere quòd clericum alterius episcopi quis non potest ordinare, sed laicum sic:& hoc dicebant per decreta. supra eod. eos qui. & hoc falsum erat:vt lxxj.dist.primatus. vbi etiam de laico expressum erat. ADDITIO. Intellige de laico qui nō transtulit domicilium: vt ibi no.Ioannes Andr.

f *Alienæ.* id est non suæ:quia etiam si alienæ essent, dummodo & suæ,nihilo minus poterit ordinare.

g *Tonsuram.*per quam immunitate gaudet,& clericalis ordo confertur supra de æta.& qualit.cum contingat.Io.And.

h *Definitum.*quod dic vt not.s.de conuer.cōiugat.coniugatus.

tus. ADDITIO. Et hic terminantur quæ ibi no. Ioann. And.

a *Peccauerit*. de iis quæ fi. à ma par. ca. quæsiuit.

Glossa sequens quærit & remittit.

b *Annum*. integrum & continuũ supra de elec. prouida. e. li: Quid si sit bisextus? Dic vt no. Io. lv. di. ca. ij. & Ber. supra de verb. sig. quæsiuit.

Qui vero contra fecerit (vt in eo in quo peccauerit,[a] puniatur) per vnum annum [b] à collatione clericalis tonsuræ duntaxat [c] nouerit se suspensum.[d]

DE AETATE ET QVALITATE & ordine præficiendorum.

Bonifacius octauus.

Episcopus dispensat cum maiore. xx. annis in dignitatibus & personatibus nõ curatis, si aliud nõ obstet. hoc dicit. Domi.

c *Duntaxat*. id est tãtummodo. Et no. pro eo quod dixi. supra. e. tit. & li. eos qui. quia si ibi papa voluisset solũ illos esse priuatos à collatione ordinis quem iniquè cõtulerunt, hoc expressisset, sicut & hic fecit. Ad idem supra. e. literas. &. c. dilect⁹. & suprà de deci. ad audientiam. Et intelligo hoc verum quando solam clericalem tonsuram contulit. aliàs etiam in vlteriobus quos contulit, punietur per iura supradicta. &. j. quæst. j. si qui.

Glossa sequens quærit & soluit.

d *Suspensum*. ipso iure. sed nunquid tonsuram licebit tũc ab alio episcopo subditis suis recipere? Dic quòd cũ hoc nõ reperiatur expressum, non videtur sic licere.

DE AETATE ET QVALITATE ET ORDINE PRAEFICIENDORVM.

Continuatio domini Helia.

Dictum fuit suprà de qualitate & ætate promouendorũ ad sacros ordines, nunc est videndũ de ætate & qualitate & ordine pręficiendorũ, id est promouendorũ ad beneficia ecclesiastica obtinenda. ideo competenti ordine annectitur hæc rubrica de ætate & qualitate &c.

P*ermittimus*.} Nõ diuiditur, quia breue. Determinantur per istud. c. no. per Ber. supra de elec. cum in cunctis. §. inferiora. &. e. tit. c. cũ dilectus. & suprà eo. tit. indecorũ. & c. pręterea per ipsum & modernos. ADDITIO. Et in Spe. tit. ij. §. nunc de episcoporum. vers. liij. Ioan. And.

Pro intellectu huius capituli præsupponẽdum est primo quod habetur in. c. cũ in cũctis. §. inferiora. de elec. in ant. videlicet ꝙ in promouẽdis ad beneficia ecclesiastica etiã simplicia, requiritur quòd talis. xxiiij. annũ. compleuerit, & attigerit. xxv. CASVS. Vacante aliqua dignitate simplici, id est sine cura, quia obtinens eã nõ habebat iurisdictionẽ in foro pœnitẽtiali nec cõtentioso, episcopus illã dignitatẽ affectabat conferre Titio minori. xxiiij. annorũ. quęritur an possit episcopus dispẽsare cũ ipso Titio minori, & sibi cõferre illã dignitatẽ? Respondet Romanus pontifex quòd sic, dũ tamẽ non habeat ille Titius aliũ defectũ, quia si esset illegitimus, habilitatio spectat ad papam quo ad sacros ordines & dignitates, licet episcopus posset dispensare in minoribus ordinibus. vel etiam si iste Titius minor. xxiiij. annorũ sit legitimus filius & in matrimonio natus, sed pater eius habuerat illam dignitatem. Nota primo ex hoc textu quòd de lege communi minor. xxiiij. annorum non potest obtinere dignitatem vel personatum, etiam si sit simplex, hoc est, non habeat iurisdictionem in foro pœnitentiali vel contentioso. Nota vlterius quòd episcopi possunt dispensare in simplici dignitate vel personatu super defectu ætatis. No. finaliter quòd ad hoc vt episcopus possit dispẽsare, requiritur quòd ille cõpleuerit annum. xx. & attigerit. xxj. Idem dicimus in promouendis ad abbatiã. c. indẽnitatibus supra de elec. e. li.

Glossa seq. tripliciter opponit, & respondet.

e *Permittimus*. videbatur permissum etiã in citeriori ætate. ar. à cõtrario illius decre. supra. e. indecorũ. & ar. directo illius decre. e. ti. ex ratione. & ar. à pari illius. e. tit. præterea. nã in decre. ex ratione. dispensant cũ decẽni. in decre. preterea. dispensant in ordine. ergo pari ratione in ætate, vt ibi no. Host. Sed ad primum dic quòd ar. à contrario non procedit vbi reperitur in iure contrarium, licet aliàs sit fortissimum. de iis quæ fi. à præla. cũ apostolica. in fi. sed contrarium reperitur supra de elec. cum in cunctis. §. inferiora. ergo nõ procedit argumẽtatio illa. Ad decre. ex ratione. dico illud fuisse ex speciali mandato papæ. Ad decre. præterea dico valde malus esse pati defectum in ætate, quàm in ordinibus, vt per te vides. & probatur de insti. c. ij. j. e. li. & de præben. si pro clericis. noua sit igitur hæc permissio.

f *Episcopi*. inferioribus credo vetitum. & facit. s. tit. proxi. ca. iij. j. & ij. respon. supra. de elec. cum ex eo. e. li.

Glossa sequens inducit tria similia. secunda pars recit. per quæstionem.

g *Compleuerit*. No. nõ sufficit attingere, sicut in episcopo. s. de elec. cũ in cũctis. & in abbatissã. s. e. li. de elec. indẽnitatibus. j. responso. & in delegato. supra de of. dele. cũ vicesimũ. Et qđ dixit hic papa de. xx. an. idẽ, si voluisset, dicere potuisset de citeriori vel vlteriori tẽpore, quia ista talia sunt illa de quib⁹ dicit lex, ꝙ nõ omniũ quæ à principibus fiũt, ratio reddi potest. ff. de legi. non omniũ. & de hoc supra de rescri. siquãdo⁹ tamen satis æquè concordãdo ad alia iura de. xvij. ann. constituisset, sicut in procuratore ad negotia dicimus. j. de procu. qui generaliter. §. vlt. & sicut de aduocato. ff de post. l. j. & iij. q. vij. §. tria. sed vt prędixi, sic placuit principi, & sufficit sic scriptũ esse. ff. qui & à q. ꝓspexit. vj. q. iij. scriptũ est in lege. supra de fe. c. ij. in prin.

Rationem de arbitrariis reddere non cogimur.

† No. arg. quòd potestas dispensandi in superiore nõ est necessitatis, sed voluntatis, cũ dicat text. permittim⁹ de quo. l. di. miror.

† No. secũdo ꝙ dictio cũ, denotat personã patientem, & non agentẽ. quod no. quia facit ad no. de iu di. at si clerici. in an. ti. Do.

CAPITVLVM VNICVM.

PErmittim⁹[e] † vt episcopi [f] cũ † iis qui. xx annũ cõpleuerint,[g] ꝙ dignitates vel pẽsonatus quibus animarũ cura nõ imminet, [h] valeãt obtinere, possint (si aliud nõ obstat canonicũ [i]) liberè dispẽsare [k].

h *Non imminet*. in illis ergo secus, sicut & in parochialibus ecclesiis supra eo. li. de elec. licet canon. & hoc forte voluit dicere Io. qui no. de elect. cum dilecti. in anti. quòd in minoribus dignitatibus simplex episcopus dabit veniam ætatis. vel forte aliter intellexit.

i *Canonicum*. quia non sunt illegitimi, non corpore vitiati, nec bigami, nec criminosi. Ioan. And.

Glos. seq. primò quærit & remittit. secundo quærit & ponit duas opi. contrarias.

k *Dispensare*. sed nũquid promouẽdo dispensat? de hoc vide lj. dis. qui in aliquo. liiij. di. si seruus. in prima glo. lxxxj. di. si quis sine. xvj. q. j. ecclesia. in an. de conces. præben. literas. de schis. fraternitatis. & per modernos de fi. presby. veniens. & de cleri. coniu. diuersis. Et satis est euidens ar. quòd promouendo nõ dispensat,[a] quia punitur promouẽs supra de elec. nihil est. Sed hic determinatũ est de patiente defectũ in ætate. Quid de patiente defectũ in ordinibus si eligatur ad tales personatus vel dignitates sine cura, nunquid necessaria est episcopi dispẽsatio; vel an de iure cõmuni ad illa talis eligi possit? Tenent Inno. Ber. & Cõpost. quòd de iurę cõmuni ad illa talis eligi possit,[b] arg. à contrario decre. cũ in cunctis. §. inferiora. & dicit idẽ eodẽ ar. per decre. s. e. præterea. Ad. c. lx. di. per totũ, respondent illa correcta contraria consuetudine: vel cũ ibi dicatur in archidiaconũ nõ debere quẽ assumi nisi sit diaconus, in præpositũ nisi sit presbyter, patet illa correctio per decre. cũ in cunctis. §. inferiora. quæ de ordine nihil dixit. & per id quod ibi dixit, si moniti nõ fuerint &c. & hoc no. Inno. in prædicto. §. de re. iu. cũ olim. & Compost. e. tit. dudum. j. Ad decre. dudum. ij. dicunt quòd idẽ iudicium est quo ad pluralitatem. vel allegatio fuit illa Hosti. cõtra. in decre. prædicta, pręterea. & in decre. cũ in cunctis. pro quo facit quod no. Ber. de iis quæ fiunt à maiori par. ca. ex ore. in glo. quia erat. & hæc opinio expressa erat indecisa ipsius decr. ex ore. & probatur optimè de elect. dudum. j. in an. Ad id quod dicitur de capitulis. lx. di. per totũ in quibus dicitur quòd archidiaconus, diaconus & præpositus presbyter debet esse, dico secundum Hosti. ibi subaudiendum, vel subdiaconus, cum in episcopum etiam possit eligi. de ætat. & quali. à multis.

a Si nõ præcedat causa cognitio. Phil. Font.

b Idem Archi. Font.

DE FILIIS PRESBYTERORVM.

Additio.

Sub bulla fuit, & aliis non legitimè natis. & merito, quia nigrum de primis expresè non loquitur, & propter plura. j. dicenda in dispensationis formam quàm rescripti. in Spe. eo. tit in fi. Ioan. And.

Continuatio domini Helia.

Dictum fuit supra titulis præcedentibus, de promouẽdis ad ordines & beneficia ecclesiastica: verùm quia posset dubitare aliquis vtrũ filij presbyterorum de lege communi sine dispensatione possint promoueri ad ordines vel beneficia ecclesiastica, ideo, competenti ordine ponitur de filiis presbyterorum promouendorum ad ordines vel beneficia. quid iuris sit, videamus.

Diuisio.

IS *qui*.} Sunt duo dicta. Secundum ibi, ille vero. Do. Emanauit ad declarationẽ eorũ quæ no. supra e. ti. c. penul. & vlti. ADDITIO. Et Guil. in Spe. tit. ij. §. nũc de episcoporũ. in vlt. co. qui tenere voluit ꝙ ex causa episcopi dispẽsare poterãt in sacris, fatebatur tamẽ curiã tenere ꝙ hic dicitur. I. An.

Glos. intelligit istud c. ꝙ dispẽsatus vt possit obtinere (nõ obstãte defectu) beneficium curatũ virtute dispensationis, nõ possit simul obtinere duo beneficia. sed tũc istud ca. non cõtineret difficultatẽ per. c. de multa, de pręb. in an. vbi dicitur ꝙ quis nõ potest simul tenere duo beneficia, etiã si esset legitimè nat⁹. ideo in hoc reprehẽditur glo. nostra. Sed dicũt moderni ꝙ istud. c. intelligitur ꝙ illegitimus dispensatus vt possit obtinere quodcunque beneficiũ, nõ potest obtinere duo

duo beneficia, etiã si vellet dimittere primũ si illud semel acceptauit, quia expirauit sua dispensatio in primo beneficio acceptato: vt. c. non potest. j. de præben. vbi si quis sit dispensatus ad plura beneficia, est verificata sua dispensatio in primo beneficio accepto vel duobus primis obtentis, ergo idẽ in casibus huius cap.

CASVS. Certũ est ꝙ in promouẽdo ad beneficiũ, etiã simplex, requiritur ꝙ talis sit procreatus ex legitimo matrimonio cap. cũ in cunctis. de elec. in an. idẽ est in promouẽdo ad primam tonsuram, ita quòd illegitimè natus sine dispensatione nõ potest promoueri ad ordines etiam ad primã tonsurã, vt dixi. Sed quæritur vtrum solus papa possit dispensare? Respon. quòd nõ, imò aliquoties sufficit dispẽsatio episcopi, scilicet quãdo talis illegitimus vult promoueri ad minores ordines, vel si vult promoueri ad beneficia simplicia. Si autẽ vellet promoueri ad sacros ordines, vel ad beneficia sustinentia administrationẽ, vt dignitatem, vel personatũ vel curata, requiritur dispensatio papæ. Sed quid si papa dispensat cũ illegitimè nato, vt possit acceptare quodcunque beneficium, etiam si illi immineret cura animarum? Accidit quòd illi illegitimo fuit collatum vnum beneficium: illud acceptauit, postea fuit ei collatum aliud piguius beneficiũ, vtrum possit licitè accipere? Dicit Romanus Pontifex quòd non, secundum veriorem intellectum, quia dispensatio sua est verificata in primo beneficio obtẽto, licet gl. aliter intelligat. Sed Dominicus de sancto Gemi. & moderni doc. in hoc reprehendunt gl. quia tunc istud ca. nõ contineret dubitationem: quia legitimè natus nõ potest obtinere duo beneficia curata c. de multa. alleg. ergo multo min⁹ illegitimè natus. & hæc sunt vera, nisi in dispensatione fuisset dictum quòd obtento vno beneficio posset aliud acceptare, & primum dimittere, vt fit cotidie. Heli. Regnier. Nota primo quòd vbi sunt plura impedimenta, per remotionem vnius non sequitur remotio alterius. licet enim tollatur illegitimitas, non per hoc tolluntur alia canonica impedimenta. Ad hoc supra de vsu pallij. ex tuarum. & de priuile. pastoralis. Nota secundo, quòd cum illegitimo vt promoueatur ad sacros ordines, vel obtineat beneficium curatum, solus papa dispensat. Domi.

DE FILIIS PRESBYTERORUM & aliis illegitimè natis.

Bonifacius octauus.

Cum illegitimè natis dispensant episcopi in minoribus ordinib⁹ & beneficio sine cura, dũmodo sit tale in quo aliàs dispensare possint, in aliis dispensatio papæ requiritur. Ioann. And.

CAPITVLVM I.

IS qui defectũ [a] patitur nataliũ, ex dispensatione [b] episcopi [c] licitè potest (si ei aliud canonicũ [d] nõ obsistat) ad ordines promoueri minores, & obtinere beneficium [e] cui cura nõ imminet animarũ, dũmodo sit tale [f] super quo per ipsum episcopũ valeat dispensari. Ad ordines quoq; maiores [g] vel beneficia curã animarũ habẽtia, super quib⁹ nequit episcopus dispẽsare, sine dispensatione sedis apostolicæ [h] promoueri non potest.

Si dispensatum fuerit cum aliquo quòd nõ obstante vllo defectu possit ad curatũ beneficium promoueri: prætextu illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere. Ioan. And.

Ille vero cum quo per sedem [i] dispensatur eandem, vt (pręmisso non obstante defectu [k]) valeat ad beneficiũ etiã si curam animarum habeat, promoueri, nequit prætextu dispensationis huiusmodi (quam exorbitantem à iure oportet veluti odiosam [l] restringi) nisi vnicum beneficium obtinere.[m]

Idem.

Si ille cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatũ, eo tacito super pluralitate dispensationẽ obtineat, non valet dispensatio. Ioã. And.

CAPITVLVM II.

Glossa sequens soluit dubium.

a Ista est ratio, quia potestas dispẽsandi, cuius effectus nõ in episcopũ sed aliũ deriuatur, debet latè interpretari, secundum Phil. hic approbantem gl. Fon.

Venia dignus est qui alieno vitio laborat.

a *Defectum*. indistinctè intelligo prout iacet de quocũq; defectu, siue sit spuri⁹, siue adulterin⁹ vel naturalis, [a] licet aliàs quo ad successiones distinguatur, nec ita de facili dispẽsetur cum vno sicut cũ reliquo, & sic intelligatur supra de renun. nisi cum pridem. §. personæ vero &c. Est enim dign⁹ venia, qui alieno vitio laborat. C. de natura. lib. l. legẽ. Io. And. ADDITIO. Idem Archi. alleg. xxviij. q. j. idolatria supra de cle. coniu. c. ij. Idem. Ioan. Mo. Ioan. And.

b *Dispensatione*. nunquid promouendo dispenset? Vide remissiones quas dedi. supra ca. proxi. Ioannes And.

c *Episcopi*. in contrarium videbatur. s. e. literas. vbi papa cũ talibus in clericatu dispensat. sed ratio est, quia petitum fuit à papa. nam & episcopus poterat, vt no. Ber. e. tit. c. vlti.

d *Canonicum*. facit quod dixi. supra ca. proxi.

e *Beneficium*. intelligo simplex. {etiam si sit canonia ecclesię cathedralis, secundum Archi.} quia in personatu vel dignitate etiam sine cura, vt supra ca. proxi. non credo quòd dispensare possint. cap. ad hæc.[b] eo. titu. & de præben. c. vlti. & de hoc de elec. dudum. ij.

b Idem Do. Fonta.

Dispẽsare an possit episcopus vt filius obtineat beneficium patris.

Glos. seq. ponit tres lecturas & opiniones circa primam.

f *Tale*. quia nõn paternum immediatè, super quo nõ potest episcopus etiã cum legitimo dispensare secundũ Vinc. s. eo. ex tua. Goff. in summa huius tit. §. circa aliud. Bart. Brixi. lvj. dist. in summa. Ber. & Pe. de Sam. in prædicta decre. ex tua. & Innoc. e. tit. ca. vlti. secundum Ioan. qui hoc notat. lvj. dist. in summa. & Tan. in dicta. decret. Sed dixit Vincen ꝙ si tamen esset episcop⁹, hoc facere nõ auderet. Goff. supra de elec. innotuit. Ray. in summa huius tit. & Hostiẽ. in dicta decretali tenent contrariũ.[c] Ad decre. pe. supra eo. tit. respondent ꝙ de illegitimo loquitur, de tali forte beneficio loqui voluit hæc litera, vel intelligas de beneficio qđ habeat ecclesiã curatã annexã. ad hoc. j. de præben. super eo. Vel de beneficio quod ex priuilegio, cõsuetudine, vel statuto requirat sacrum ordinem, quia cum in ordine tali dispensare non possit, ergo nec in beneficio qđ illum ordinem requirit. supra de const. trãslatio. j. quæsti. iij. si quis obiecerit. & ca. si quis præbẽdas.[d] Et est simi. quod dixi. supra de rescrip. si eo tempore.

g *Maiores*. hoc intellige de seculari clerico. nã in regulari secus est, quia de iure talis promouetur ad sacros. s. eo. tit. c. j. lvj. dist. ca. j. & c. nasci. & hoc tenet Io. lvj. dist. in summa. Ber. supra e. c. vlt. Goff. in summa huius tit. §. circa filios. nec per hoc intelligitur dispensatum in episcopatu. argu. de sent. excom. quia periculosum. de conces. præben. dilectus. in an. vbi de hoc per Inno. & Hostien. xij. dist. nos consuetudinẽ. &. j. ca. proxi. ADDITIO. Idẽ hic Arch. & idem Compost. supra de elec. cum in cunctis. & Guil. in Spe. tit. ij. §. fi. ver. quid si dispensatũ. Et de iis quæstionibus ad materiã ibi vide in versi. si præcedentibus. & versi. seq. Ioan. Andr.

c Qui tamen fatetur quòd curia tenet primum. Io. And.

d Idẽ Archi. qui alleg. ff de leg. 1. sed & si res. & j. de præbẽ. in cui. Et idẽ Ioan. Mon. qui dicit idem vbi statutum iuratum per sedem apostolicã confirmatum, nõ acquirit illegitimum. Ioan. And.

Glossa sequens soluit dubium & remittit. secundo quærit & dupliciter soluit.

h *Sedis apostolicæ*. nec sufficit dispensatio legati, vt supra. e. titul. cap. penul. & dic vt ibi. Sed quæro quare episcopus dispensat in criminalibus ab adulterio citra, & non in defectu? Sol.[e] Facilius deletur irregularitas proueniens ex crimine. purgatur enim per pœnitentiam, non sic in defectu. xxvij. distinctio. deinde. vel maior est irregularitas proueniens ex origine quàm ex crimine, quia prima ex natura, secunda ex accidenti, sed naturalia immutari non possunt. vj. distinct. §. vlti.

e Secundũ Gof. supra ca. fi. & in sum. e. titu. versic. pe. Ioan. And.

i *Per sedem*. eadem ratione dico idem de illo cum quo dispensatur per episcopum, vt possit ad minores ordines & ad beneficium sine cura licitè promoueri, cum eadem sit ratio.

k *Defectu*. propter hoc à secularibus non repellitur honoribus. ff. de decuri. l. spurij. & l. generaliter. §. spurios. Ioannes Andreæ.

l *Odiosam*. j. de regu. iur. odia. cum suis concor.

m *Obtinere*. Concor. j. de præben. non potest. ij. resp. cum suis concor.

SI *is cum quo*. Decidit casum, & rationẽ interserit ibi, cum non sit verisimile. Ioan. And. Aliter autem diuidi nõ potest, quia tota litera pendet. Domi.

Dispensatio addita dispensationi nõ valet, nisi in dispensatione secunda fiat mentio de prima. CASVS. Titius illegitimè natus à sede apostolica obtinuit dispensationẽ vt possit promoueri ad sacros ordines, & ad beneficium ecclesiasticum etiam curatũ. deinde assecuto beneficio curato virtute suæ dispensationis, videbat beneficium curatum aliud sibi conferendum. vnde accessit ad papam vt posset obtinere duo beneficia curata, & in illa dispensatione non fecit mentionem quòd cum esset illegitimè natus, papa fecerat ei gratiam ad obtinendum beneficium curatum. an valeat ista secunda dispẽsatio, ita vt posset obtinere plura beneficia virtute illius secundæ dispensationis? Respondet Romanus pontifex quòd non, imò est surreptitia, quia tacuit id quod si expressisset, non obtinuisset secundam dispensationem papæ, vel saltem cum maiori difficultate, quia verisimile est quòd papa non voluisset eum prosequi tanta beneficiorum multitudine. Not. primo illud ad quod allegatur textus iste, quòd dispentatio addita dispensationi non valet, nisi in secunda dispensatione fiat mentio de prima.

Nota magis specificè quòd si ille cum quo fuit dispensatum super illegitimitate ad beneficium curatum, velit

velit obtinere secundam dispensationē ad pluralitatē beneficiorum obtinendorū in futurum tempus: debet in secūda dispensatione super pluralitate beneficiorū obtinendorū in posterum, facere mentionē de prima. Nota vlterius quòd literæ impetratæ ad plura beneficia obtinēda, si constiterit ipsas esse surreptitias, non valēt ipso iure. Sunt autem literæ surreptitiæ, quæ sunt impetratæ tacita veritate. Secus verò est in literis iustitiæ. Nā valet processus virtute illarum factus: si non excipiatur de surreptione. Nam tales literæ non sunt nullę ipso iure. cap. si motu proprio. j. de preben. Sed quæritur quot beneficia potest obtinere ille cū quo est dispensatum sub hac forma: videlicet, Sixt' seru' &c. dispensamus vt duo vel plura beneficia posit obtinere. Dicēdum est, ꝙ cum dispensatio sit odiosa, & exorbitans à iure cōmuni debet restringi inquantum fieri potest: ideo dicendum est quòd dispensatio sub prędicta forma solùm extenditur ad tria beneficia. Sed quid si Papa dispensauit sub hac forma: Dispensamus vt possis obtinere duo vel plura beneficia? Dicēdum quòd talis dispensatio solùm extenditur ad quatuor beneficia, videlicet ad duo ratione dictionis, duo. & alia duo ratione verbi, plurima.

Dispensatio ad duo vel plura, tātum tria comprehendit.

Si is cum quo fuit per sedem Apostolicā [a] dispensatū vt non obstante defectu [b] natalium quem patitur, ad omnes ordines [c] promoueri valeat, & obtinere beneficiū, etiam si curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu [d]) postmodum obtineat à sede præfata [e], vt duo [f] aut plura beneficia similem curam [g] habentia posit recipere si ei aliàs canonicè conferantur, & ea simul licitè retinere: talis dispensatio (cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorū huiusmodi dispensare) veluti per surreptionem obtenta, nullius penitus est momenti [h].

Glossa sequens soluit dubium.

a *Sedem Apostolicam.* quia alius non poterat. s. ca. proxi. & eadem ratione idem credo in episcopo, quòd si dispēsauerit cum tali quòd posit ad minores ordines & simplex beneficium promoueri, & postmodum tacito de defectu impetretur dispensatio super pluralitate talium beneficiorū, non valet dispensatio propter eandem rationem, quia non est verisimile &c.

Glos. seq. ponit tres casus prohibitionis.

Illegitimus tribus rationibus ab ordinū & beneficiorū promotione repellitur.

b *Defectu.* iste defectus trib' de causis ordinū & beneficiorum promotionē impedit. primo ob ordinis prærogatiuam. xxvj. dist. c. pen. & vlt. de exces. præla. in an. inter dilectos. C. de digni. neque famosis. lib. xij. Secundo ob detestationē paterni criminis quod punitur in filio: vt per id puniatur pater. xxiiij. quæst. iij. cū ergo. §. sed qui. ff. de eo quod me. causa. l. isti quidem. §. vlt. Tertio propter incontinentiam paternam quæ timetur in filio, iuxta illud: Sępe solet similis filius &c. vj. q. j. c. sunt plurimi. §. verum. & ideo stylus est curiæ: si paternæ non sit &c. defectus autē est, sed non culpa. lvj. dist. nasci. & de pur. cañ. accedens. ADDITIO. Ex his tribus insurgit quarta, scandalum scilicet illorum inter quos promouetur. Ioannes And.

a Quia si non poneretur, venirent solum minores. gl. in. c. literas eo. ti. de Ancha. Fon.

c *Ad omnes ordines.* cautè ponitur hoc in dispensatione [a]. & super hoc vide quod no. Ber. & moderni. s. eod. literas.

Glossa sequens obiicit & soluit.

d *Defectu.* natalium: super quo dispensationem habuerunt. Sed nonne sublatus erat ille defectus per primam dispensationem? perinde igitur debet haberi ac si illegitimus non fuisset. & sic est contra. ff. de ædil. edi. l. quod ita. l. distinct. ferrum. in an. de rescri. eam te. in fi. ff. de nata. restit. l. quæris. Litera. j. cum non sit verisimile &c. soluit. contra. Nec ob. l. quod ita. quia hic de originis naturali defectu loquitur: ibi de morbo accidentali, qui facilius tollitur: vt supra dixi cap. proxi. Sed ca. ferrum. loquitur quo ad salutem animæ: & de peccatis quæ per pœnitentiam purgantur, {à deo, quem nil latet. Sed hic prima dispensatio latebat, secundum Ioannem Mon.} Et cap. eam te. & l. queris. loquuntur de quadam plena restitutione natalium. ADDITIO. Non ob. secundum Ioan. Mona. in auth. qui. mo. na. eff. sui. §. tribus. & §. adoptionis. coll. vij. quia ibi de temporalium bonorum successione: hic de spiritualibus quæ sunt digniora. de maio. & obe. solitæ. in an. Ioan. And.

Glossa sequens ponit duas opiniones.

Dispensare an posit episcopus in duobus curatis.

e *Sede præfata.* alius enim dare non posset. ad hoc facit. j. de præbē. super eo. & cap. non potest. & c. cū singula. hoc tenet Ber. de elect. dudū. ij. in an. Bar. Brixi. lxx. dist. sanctorum. & Innoc. s. de præben. de multa. Host. autem dixit quòd in dispensatione quę habet fieri propter necessitatem vel vtilitatē Ecclesiæ, eandē potestatē habent episcopi [b] post decr. de multa. quam primo habebant per prædictū. c. sanctorum. sed illam quæ habet fieri ob prærogatiuam personæ, facit solus Papa: & sic intelligit ipse Pet. de Sam. & Ab. dictam decre. de multa. in fin. sed primam seruat curia: & de hoc in prædictis iuribus. xxj. quæstio. ij. si quis iam translatus.

b Trāseunt Do. Philip. & Fonta.

f *Duo.* ex talis dispensationis virtute prima duo quæ habuit, solum retinere poterit: vt. j. de prębē. non potest. ij. respon.

g *Curam.* in curato enim & simplici bene dispensant episcopi, secundū omnes: vt no. in decret. dudū. ij. de elect. in an.

Dispensat episcopus in curato & simplici.

h *Momenti.* Nota literas surreptitias ipso iure non valere. de hoc dic vt not. supra de rescrip. ad audientiam. ij.

DE BIGAMIS.

Gregorius x. in concilio generali Lugdunensi.

Bigamus nudatus est omni priuilegio clericali, & adstrictus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium. & prohibetur ei sub anathemate ne tonsuram deferat. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

Altercationis [i] antiquæ dubiū, præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos [k] omni priuilegio [a] clericali declaramus esse nudatos, Et coërctioni fori secularis addictos [b]: consuetudine [c] cōtraria non obstante. Ipsis quoque sub anathemate [d] prohibemus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.

DE BIGAMIS. Visum est. s. tit. proxi. de fil. presby. qualiter nō possunt promoueri ad ordines vel beneficia. verùm quia dubitare posset aliquis de bigamis, an bigami possint promoueri ad ordines vel beneficia: ideo annectitur rubrica de bigamis. Vnde sciendum est quòd filij nati ante sacerdotium non dicuntur filij sacerdotis si agatur de præiudicio ipsorum: quia secus si de cōmodo eorum ageretur. aliàs obstarent multa iur. ff. de sena. vbi filij nati ante senatum dicuntur filij senatorum.

Altercationis. Tria facit. Primò declarat. Secundò reprobat: ibi, & coerctioni. Tertiò prohibet: ibi, Ipsis quoque. ADDITIO. Quòd Lamech fuerit prim' bigamus, habet Genes. iiij. & xxxj. quæst. j. quomodo virginibus. Ioan. And.

CASVS. Certum est quòd prometi ad primam tonsuram gaudent pluribus priuilegiis. nam non tenentur subire onera sordida nec personalia. l. placet. C. de sacrosan. eccle. cap. non minus. de immu. eccle. in ant. Item si committant delictum, non puniuntur per iudicem laicum, sed remittuntur ad iudicem ecclesiasticum. Ponamus quòd aliquis clericus promotus ad primam tonsuram effectus est bigamus verè vel interpretatiuè: quia contraxit cum duabus, vel cum vna corrupta: an talis sit priuatus omni priuilegio clericali? Respond. Roman. pontifex quòd sic. Sed clerici vxorati retinent adhuc duo priuilegia, scilicet vt non possint distringi per laicum iudicem. Item retinent priuilegium cap. si quis suadente. xvij. quæst. iiij. Sed vtrum bigamus posit portare insignia clericalia? Respond. quòd non. ideo non potest deferre tonsuram, nec habitum clericalem. Et si deferat, potest moneri sub pœna excommunicationis ne amplius deferat. & si non desistat, est excommunicandus: immo secūdum legem committit crimen falsi. l. eos qui. §. qui se pro milite. ff. ad. l. cor. de falsis. No. primò quòd ad Papā spectat declarare dubia iuris quæ sunt inter doctores. ad hoc supra de rescrip. super literis. & qui fil. sint legi. per venerabilem. Nota secundò quòd quis potest dici nudus qui priuatur aliqua qualitate incorporali. ad hoc. j. de restit. spo. frequens. Domi.

Glossa seq. ponit opi. quas decre. determinat.

i *Altercationis.* Hoc ideo dicit, quia olim super hoc erāt opiniones. Dicebat Hug. ꝙ bigamus gaudebat priuilegio clericali, & canonis: quia tenebatur portare tonsuram supra de vi. & hon. cle. clericus si tonsura. & erat de foro ecclesię. arg. lxxxj. dist. dictum. & ad minores ordines ascendere poterat. xxxiiij. dist. si quis viduam. ij. in fi. à contrario sensu. & cap. lector. ead. dist. [c] Io. & alij contra, per ca. lxxxiiij. dist. quisquis. & ibi hæc altercatio: vbi dicitur, quisquis clericus viduam aut secundam vxorem duxerit: omni ecclesiasticę dignitatis priuilegio mox denudetur, laicali sibi tantū cōmunione concessa: & per illud denudetur, videbatur non esse priuatus, sed priuandus. præsens ergo constitutio declarat hoc. ff. C. ar. tute. l. veteris. C. de posthu. hære. instit. l. quod certatum. C. de fur. apud antiquos.

c Vbi de hoc: & plenius supra ca. ij. Fran. dicit per hoc concilium episcopos etiā in minoribus dispensare non posse. Ioan. And.

k *Bigamos.* verè vel interpretatiuè: vt quia duas vxores habuit [d], vel cū vidua vel corrupta contraxit. s. eo. de bigamis. xxvj.

d Et prouidit hoc etiā

xxvj. distinct. deinde. & hoc verum est de iis qui sic in minoribus ordinibus contraxerunt: secus si in sacris. supra eo. nuper à nobis ADDITIO.

si secundā non fuit vxor propter aliquod impedimentum quod contrahens ignorabat. licet Archi. hic contra. de hoc dixi supra e. tit. nuper. super versi. quantum in ipsis. Io. And.

a *Omni priuilegio.* quod multiplex est. xvij. quest. iiij. si quis suadente. supra de fo. compe. cap. ij. & hoc quo ad personam. Item quòd non vexentur aliquibus vexationibus in persona vel rebus. C. de epis. & cleri. l. j. & ij. & l. generali. & supra de vi. & honest. cleri. capi. vlti. & ideo dicitur omni priuilegio. & comprehendit etiam priuilegium fori, & hoc sequetur.

b *Addictos.* id est adstrictos. C. de epis. audien. l. addictos.

c *Consuetudine.* quæ erat in quibusdam locis Franciæ: nō ergo valet consuetudo in hoc casu, sicut nec in illis. supra de consue. c. j. & ij. s. e. lib de elect. quia sæpe. de qua dic vt viij. dist. frustra. de consue. ca. vlt. in anti.

a Idem Ancha. Font.

Excōmunicatio nō fertur ipso iure per hæc verba, sub anathemate prohibemus.

d *Anathemate.* interminatio est, non canon latæ sententię [a]. quod probatur de iure pa. relatum. de quo dic vt supra de sagit. capitu. vno. de simon. sicut tuis. & per Ioan. lxiij. distinct. Salonitanæ. ADDITIO. Posset ergo excommunicari: vt hic propter pœnam. xj. quæstio. iij. nemo episcoporum. Item extraordinariè puniri. in authen. de sanct. episco. §. penult. col. ix. Cod. de episco. audien. l. mimæ. institut. de iniu. §. j. Ioan. And.

DE OFFICIO Vicarij.

Innocentius quartus.

Successor officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in crimine dānato communicet: illa autem quæ exercet illo excommunicato manente, non valent si iurisdictione solum ab eo recepta hoc facit. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

Romana Ecclesia, & infrà. Cùm Remēsis archiepiscopus in officialem alicuius suffraganei sui excommunicationis [e] sententiam ex aliqua rationabili causa [f] ꝓfert: illos qui vices ipsius [g] gerunt, propter hoc [h] excommunicationis vinculo nō adstringit: Cùm non communicent ob id [i] officiali eidem in crimine [k], qui [l] Ecclesiasticæ censuræ districtione, pro eo quòd suum exercent officiū, non arctantur. Ea tamen quæ ipsi [m] gerendo huiusmodi vices [n] agunt, eo taliter [o] excōmunicato manente (si iurisdictionem tantùm [p] recipiunt [q] ab eodem) non possunt obtinere vigorem [r].

Bonifacius octauus.

Ex generali cōmissione non potest officialis inquirere, corrigere, deponere, &

DE OFFICIO VICARII. Dictum fuit supra per discursum titulorum præcedentiū de promotione clericorum ad beneficia ecclesiastica: verùm quia sic promoti quandoque habent sub se vicarios: ideo ad nos informandum annectitur rubrica de officio vicarij.

Romana.} Sententia excommunicationis in aliquem promulgata ex propria culpa, non est ad eius vicarium extendenda. hoc dicit secundū Zenze. Et tria facit secundum Ioan. Mon. Primò statuit. Secundò rationem ponit. Tertiò tacitæ quæstioni respondet. Secunda ibi, Cùm non. Tertia ibi, Ea tamen. Ioan. And. CASVS. Cum archiepiscopus Burdegalensis officialem Pictauen. excommunicat aliqua rationabili causa: officialis Pictau. non potest exercere iurisdictionem episcopi Pictau. Ponamus quòd officialis ipse excommunicatus aliquem sibi substituit: vtrum ipse substitutus sit excommunicatus exercēdo iurisdictionem episcopi Pictauen.? Respondet quòd non, nisi sit participans cum officiali in crimine damnato. c. si concubinę. de sent. excō. in anti. vbi dicitur ꝙ participās in crimine ꝓpter quod aliquis fuit excōmunicatus: incurrit maiorē excommunicationem: Sed quid, Ponamus quòd substitutus exercet iurisdictionē ipsius officialis: an valeāt gesta per ipsum officialē? Respon. Ro. pont. cū distictione: quia aut iste substitutus suscepit iurisdictionē ab officiali excōmunicato: & tunc nō valent gesta per istum substitutū: quia si officialis non valuit per se exercere iurisdictionē, nec etiā potuit aliis cōmittere. aut substitut' ab alio suscepit iurisdictionē, & nō ab officiali excōmunicato: tunc valebūt gesta per ipsum. Alij intelligūt ꝙ officialis excōmunicatus de facto substituit aliū officialē, quod facere nō potest. l. prętor. ff. de iuris. om. iu. & talis substitus de facto ab officiali excōmunicato nō est excōmunicatus: sed tamē nō valent gesta per ipsum. No. primò ex hoc c. ꝙ quis sine causa rationabili nō debet excōmunicari. vnde excōmunicatio nō fertur ab homine, nisi pro inobedientia vel cōtumacia: & licet delictū præcedens sit causa mediata, tamē cōtumacia est causa immediata excōmunicationis. No. insuper ex hoc tex. iuncta glo. ꝙ officialis episcopi potest excōmunicari sub nomine dignitatis, & tamē excōmunicatio nō extēditur ad successores, nisi participarent cū excōmunicato in crimine dānato: vt dicto c. si concubinę. alle. quia tunc incurrerent maiorē excommunicationē. No. ꝙ episcopus excōmunicatus nō potest exercere ea quę sunt iurisdictionis: & sic non potest conferre beneficia: quia collatio beneficiorū est iurisdictionis. c. transmissam. de elec. in an. Sed vtrū capitulū vel superior posit tūc cōferre beneficia vacātia? Certè non. c. quia diuersitatem. de concess. præbē. in an. quia collatio beneficiorū non deuoluitur ad capitulū vel superiorē nisi data negligētia: sed modo episcopus excōmunicatus non potest dici negligēs, quia etiā si ipse vellet cōferre, nō posset.

Excommunicatio nō fertur ab homine nisi pro contumacia.

Episcopo excommunicato capitulum beneficia non confert.

Sextus.

e *Excommunicationis.* maioris: nā excōmunicat' minori, ea quę sunt iurisdictiōis exercet: vt s. de cler. excom. mi. si celebrat.

Glos. seq. recitetur per quæstionem.

f *Rationabili causa.* aliter non debet ferri excommunicationis sententia. j. de sente. exc. cū medicinalis. & potuit esse rationabilis causa, cū officialis episcopi peccat in iis quæ sunt iurisdictionis: quia idem est consistorium episcopi & sui officialis: tunc archiepiscopi eos sicut episcopi punire possunt. j. de appel. Romana j. respon. si verò officialis episcopi aliquid possideret vel faceret vt priuatus: tūc archiepiscopus eū plus punire nō posset, nisi sicut alios subditos episcoporum in casibus not. supra de offi. ordi. pastoralis. & hoc probatur infra de fo. compe. Romana. §. ij & vlt.

g *Ipsius.* officialis vel officialatus. nec putes quòd officialis alium officialem generalem dare posit [b]. Ad hoc supra eo. clericos. vbi de hoc per Host. & Gar. licet specialem causam delegare posit, & etiā plures. ff. de iudi. l. cùm prętor. posito tamen ꝙ generalem officialem dederit, sicut interdum fit de facto: ille tamen excōmunicatus non est: vt hic dicit. Vel hic non dicitur ꝙ officialis ipse officialem dederit [c]. sed episcopus alium officialem dedit excōmunicato primo: quæritur an excommunicatus sit secundus? & videbatur ꝙ sic: cum lata esset sententia in officialē. ad hoc respondet. Quæri solet quid si quis delegauit causam, postea excōmunicatur: nunquid expirauit delegati potestas? de hoc recurre. s. de offic. dele. licet. & ꝙ nō expiret, bene facit. j. tit. proxi. si is cui [d]. si verò episcopus est excōmunicatus, nec ipse, nec ipsius officialis (cum eorum idem sit consistoriū) de causis cognoscēt. quid ergo tunc fiet? adeatur Papa vt prouideat. supra e. lib. de sup. neg. præl. c. j.

Primò lit. expo. secūdo format duas. q & illas sol.

b Imò de consuetudine faciunt cū consensu episcopi ad tempus. Phil. Font.

c Imò hoc dicitur hic. Phi. Font.

d Posset respondere ꝙ res non erat ītegra. Phil. Font.

h *Propter hoc.* s. ꝙ gerunt vices officialis ex cōmissione epi vel ipsius officialis facta ante excōmunicationē. Vel dic vt s.

i *Ob id.* scilicet quod gerunt vices eius.

k *In crimine.* quia tunc eadem sententia sunt ligati. supra de sent. excom. si concubinæ.

l *Qui.* ita construe. qui. s. officialis non arctatur districtione censuræ ecclesiasticæ: & pro eo ꝙ suū &c ergo si ideo essent excommunicati, tunc successores eadem sententia ligarētur. Pone in terminis, Excōmunicauerat archiepiscopus episcopū: monuerat officialē ꝙ de causis nō cognosceret: qui non desinebat. excōmunicauit eū. successor participauit in crimine dānato: vnde ligatus est. {Idē secundū Inno. in illo qui in officialatu sibi deseruit: vel stat iuri corā illo. Io. An.} Alia litera est in plurali, exercent & arctantur. q. d. eo ꝙ vices gerētes exercent officialis officium, non ligantur sententia.

m *Ipsi.* scilicet vicarij officialium.

n *Vices.* officialis saltem nunc excommunicati.

o *Taliter.* aliàs tum, aliàs tamē. & dic taliter, id est etiā propter aliam causam, non propter officialitatem.

p *Tantum.* ergo si ab epo, secus: quia officiali excōmunicato si episcopus alij cōmittat, tenet cōmissio, vt superius dixi.

q *Recipiunt* [e]. de facto, quia de iure ille iurisdictionem demandare non potest qui excommunicatus est. xxiiij. q. j. audiuimus. de re iudi. ad probandum. in an.

e Placet do. Font.

r *Vigorem.* nō enim potuit excōmunicatus quod nō habebat cōmittere. j. q. vij. Daibertū. de iure pa. quod autē. In casu tamen hæresis excōmunicatus vtitur iurisdictione. j. de hæret.

ret.præsidentes.& est specialis casus in odium hæresis.

Glo.seq.diuidit,& dicit vnde tracta, & quid approbat.

Licet.} Primò ponit dictum.Secundò excipit:ibi,nisi. Io. And. Et fuit decr.tracta de quadā extrauaganti Alex.iiij. quæ incipiebat, dudum. vbi quidā officialis episcopi abbatē deposuerat:qui appellauit ad Archiepiscopum,& officialis Archiepiscopi sententiā confirmauit:appellatum fuit ad Papam:& Papa prædictas sententias infirmauit[a]. Quod hic dicitur, tenebat Hosti.de instit.ex frequentibus. in anti. ADDITIO. Et Guil. in specu. de inquisi. ad fi.j. collat. Ioan.Andr. CASVS. Episcopus Pictauiē. fecit & creauit sub terminis generalibus Titium suū officialē iurisdictionis. vtrum Titius officialis virtute generalis commissionis recipiat potestatem ab episcopo inquirendi crimina,& puniendi excessus? Respondet quòd non,nisi in cōmissione habeat specialem & liberam facultatem corrigendi crimina,& puniendi excessus. sed pro istis criminibus esset recurrendum ad episcopum:ideo libellans in criminibus qui litigat coram officiali,debet dicere in suo libello,coram vobis officiali specialiter constituto ad inquirendum excessus,puniendum,deponendum &c.nam ista tribuunt sibi potestatem. Nota primò quòd per commissionem officij generaliter factam ab episcopo, datur potestas cognoscendi de causis. No.secundò quòd in generali mandato nō includitur potestas cognoscēdi de causis criminalibus. Ad hoc cle. non potest.de procur.Domi.

† No.quòd gen⁹ nō includit quālibet speciem cōprehensā sub illo quādo est dare aliquā rationem quare nō includatur.ad hoc quod not. gl.j.de except.pia. a Per hāc gl.soleo ponere exemplū in decr. causam.ij. de iudi.ꝙ similitudo causæ reddit iudicem suspectum quandoq;: vt ibi scripsi super ver.pœnæ. Io.And.

punire subditorum excessus,Ioan.And.

CAPITVLVM II.

Licet † in officialem [a] episcopi [b] per commissionem officij generaliter [c] sibi factam causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi aut puniendi aliquorum excessus,seu aliquos à suis beneficiis, officiis vel administrationibus amouendi,transferri nolumus in eundem: Nisi sibi specialiter hæc committantur [d].

Idem.

Glossa sequens recit.per quest.& solu.cuius ponit opi.contrariam.

a *Officialem.* qui interdum missus dominicus appellatur, de reg.ca.ij.de frigi.& malefi.cap.j. Officialis iste ordinariā habet iurisdictionem. interponit enim decretum in alienationibus rerum minorum, & emancipationibus: & omnia quæ ad iurisdictionem pertinent, expedit. C. de offi.eius qui vicem al.in.ob.l.ij.vbi hoc tenet Accur.& j.de iudi.cap.vlt.sed talia cum causæ cognitionem requirant secundum leges, nō delegantur.ff.de offi.proconsul.l.nec quidquam.§.j. ergo sequitur quòd ex iurisdictione ordinaria hoc facit,non ex delegata,secundum Innocen. & Hostien.[b] qui hoc not. supra eo.tit.sua.& Guil.in Spe.de ordi.in prin.Goff.contra in summa istius tit.primum tene: & adde rationem decre.supra eo. lib.de consue.c.ij.& quod ibi dixi. licet autem negari nō possit eos iurisdictionem habere ordinariam:tamen non in omnibus recurritur ad eos sicut ad dantes. hinc est quòd de casibus hic &.j.c.j.expressis sine speciali mandato se nō intromittunt,nec etiam de spiritualibus:vnde literas commendatitias ad ordines dare non possunt: vt.s.e.li. de tem.ord.cùm nullus.§.j.[c] Nec officialis archiepiscopi presente vel vicino archiepiscopo in suffraganeū excommunicationis, suspensionis,vel interdicti fert sententiam.j.de offi.ord.c.j.in fi.

Officialis episcopi habet iurisdictionem ordinariam.

b Idem do. Fonta.

c Nec etiā ad eos recurritur si appelletur à delegato episcopi.et alias fallentias ponit hic Philip. Fonta.

b *Episcopi.* vel cuiuscunque alterius:cùm eadem sit ratio.

c *Generaliter.* non ergo tantum valet genus quo ad singula, quantum species.de hoc xxiij.dist.quanquam. de offi.ordi.si sacerdos.in an.

Glos.seq.quærit & soluit.

d *Committātur.* sed pone,episcopus dedit vicariam generalem, & in mandato expressit aliquod de istis quod requirit speciale mādatum secuta clausula generali,& omnia alia quę per nos possumus,etiam si mandatum exigant speciale:quęritur an talis omnia specialia possit? Et dicit Hostiē.s.de offi. archid.significasti.per ipsam decre.& per decr.sedes.s.de rescript.& per l.ff.si quis cautio. sed & si.§.quæsitum.& per ea quæ no.de commo.ca.vno.quòd omnia poterit[d]:quod satis videtur ad instar procuratoris: vt.j.de proc. qui ad agēdum. §.j.secus si aliquod de specialibus non expressum fuisset: vt ibi.j.responso.

d Dic,similia, vel minora expressa.Ph. Font.

Cum in generali.} Præmissa duplici ratione ponit dictum à quo.secundò excipit:ibi,nisi.Ioan.Andr. Declarat no. per Goff.Innoc.& Host.de præb.dilecto.CASVS.Episcopus Pict. Titium suum officialē siue vicarium in spiritualibus & temporalibus constituit,creauit,& ordinauit. Certum est ꝙ virtute generalis cōmissionis ipse Titius officialis non recipit potestatem inquirēdi & puniēdi excessus, vel deponēdi

A vt dicitur.s.c.proxi. Sed nunquid virtute generalis commissionis recipit potestatem conferendi beneficia spectantia ad suam collationem? Respon.quòd nō:nisi collatio beneficiorum ei specialiter committatur. No.primò quòd in officialem ex generali cōmissione transit iurisdictio in causis ciuilib⁹: sed virtute generalis cōmissionis nō habet potestatē inquirendi & corrigendi crimina,nisi ei specialiter mandetur potestas inquirendi & corrigendi & puniēdi excessus. No.vlterius quòd collatio beneficiorum vocatur donatio. sed contra hoc facit:quia donatio nullo cogente imperio ex mera liberalitate cōfertur: sed collator compellitur confere beneficiū vacans intra sex menses: aliàs priuaretur potestate cōferendi: igitur&c.Dicendum quòd collatio beneficiorum vno respectu est donatio: videlicet in cui conferendo:puta mihi vel tibi vel illi:sed alio respectu,scilicet in conferendo simpliciter, non dicitur donatio: cùm ista collatio fiat aliquo cogente imperio, ne perdat potestatem conferendi elapsis sex mensibus. Ex quo sequitur quòd si ille in quem fit collatio, sit ingratus, non potest repelli:licet secus sit in meris donationibus ciuilibus. c. penul.j.de dona.l.fi.C.de reuocan.do. Not. quòd procurator omnium bonorum cum libera administratione & generali potestate vt possit facere ea quæ constituens faceret,non potest dare bona spectantia ad dominum: quia in tali generali commissione est intelligēda ista clausula: excepta alienatione bonorum nostrorum gratuita. Nota principalem effectū huius ca. quòd vicarius episcopi non potest conferre beneficia, nisi ad hoc episcopus dederit ei specialem potestatem. Vtrum episcopus possit alicui dare facultatem conferēdi beneficia ad collationem ipsius spectantia? Dicēdum quòd sic, vt hic dicitur: sed nō intelligitur quòd episcopus possit dare potestatem ad conferendum beneficia proximo vacatura, quia fieret fraus concilio generali ne conferantur beneficia proximè vacatura: quod est contra vicariatus speciales qui communiter dantur.

Ex generali commissione officialis beneficia conferre non potest.Ioan.And.

CAPITVLVM III.

Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter [e] in specie concessurus [f]: nec regulariter [g] donare valeat is cui bonorum administratio etiam libera [h] est concessa: officialis † aut vicarius generalis episcopi, B beneficia conferre non possunt [i]: Nisi beneficiorū collatio ipsis specialiter sit commissa [k].

† No.arg. pro & contra, quòd idem est dicere officialis, quod vicarius de quo hic per Dom.

e *Verisimiliter.* Nota inspiciendum quòd est verisimile. cōcordat.supra tit.ij.ca.vlt.& habet hoc locum etiam vbi est generalitas,vt hic: & vbi est obscuritas:vt infra de regu.iur.inspicimus.

f *Concessurus.* ad idem.j.de pœn.& remis.si episcopus.&.j. de reg.iu.in generali.cum suis concor. & idem in obligatione.C.quæ res pigno.ob.pos.l.j.

Glos.seq.ponit tres casus contra regulam.

g *Nec regulariter.* secunda ratio huius dicti: & ideo dicit regulariter, quia casualiter secus: vt si iusta ratione motus donauerit: vt puta magistro: vel si donare ei permissum sit: vel ratione personæ ipsius cui cōcessa est administratio: vt si sit filius senatoris. ff. de admini. tu.cùm plures. §. cùm tutor.ff. de tute.& ra.distra.l.j. §.j.&.ff.de dona.l.filiusfamiliàs[e].j.respon.ij.& iij.de hoc no.ff.de pac.contra iuris.in fi.

Liberā habens administrationē an possit donare.

e Vide Bar. in l. filius.alleg. in glos.in ver.liberā. ca.grandi. de sup.neglig prælat. e.lib.Font.

h *Libera.* in conferendis beneficiis est liberalitas in cui dādo:sed non in dando,secundum ea quæ no.s. de præbē.relatum.& ca.inter cætera. D

Glossa sequens opponit de duobus capitulis, quibus respondet.

i *Non possunt.* in contrariū videbatur per decre.s.de insti.ex frequentibus.&.s.de præb. dilecto. sed illa iura non obstant: quia in decr.ex frequentibus.nō dicitur ꝙ officiales possint conferre:sed ꝙ possint confirmare:& hæc sunt diuersa:vt patet in ca.sede vacante.quod bene confirmat ab episcopo confirmandos.s.de maio.& obe.cùm olim.j.de insti.c.ij.& tamē non cōfert beneficia ad solius episcopi collationē spectātia. s.ne se.va.illa.& j.eo.tit.c.vnico.Ad idem j.de præb.cùm in illis.Decre.dilecto.non dicit ꝙ approbatio ibi facta per generalem procuratorem valuerit.

k *Commissa.*No.pro iis quę no.Ioan.Ber.& Host.s.de concess.preb.constitutus.dixerunt enim ꝙ episcopus non potest specialiter conferre collationem alicuius prębendæ que nōdum vacat:quia id posset fieri in fraudē.vacaturarū,quia cum non posset mihi promittere primam vacaturam, daret fratri vel amico meo potestatem conferendi primam. & hoc esse non potest,& sic intelligitur decr.prędicta constitutus.in fi.

Episcopus an possit cōmittere specialiter collationē alicuius beneficij vacaturi.

Sed

Sed generaliter committere collationem beneficiorum ad se spectantium bene potest: vt hic, vt xvj.q.j.statuimus.{scilicet ei quem facit vicariū. super quo vide quod no.j.tit ij.ca.per.in fin.antepen glos.& j.de præb.statutum.in glo.fi.} Et perpetuò etiam posset hoc ius committi alicui dignitati, vel in genere: vt.s.de insti.cum venissent,vel in specie: vt.s.de dona. pastoralis. xvj. q. ij.visis. ADDITIO. Tene quod scripsi de censi.cum venerabilis.in ant.super fin.ij. gl.ver.tamen hoc puto.Ioan And.

DE OFFICIO & potesta.iudi.dele.

Superiori tit. dictū fuit de officio vicarij:verùm quia iudex delegatus gerit vices iudicis delegantis,& quodammodo dicitur eius vicari⁹ quantum ad causam sibi cōmissam: ideo post rubricam præcedentem ponitur hæc rubrica de officio & potestate iudicis delegati.

DE OFFICIO ET potestate iudicis delegati.

Innocentius quartus.

Conseruator à manifestis defendit iniurijs, & iudicialem indaginem non exercet.

CAPITVLVM I.

Statuimus vt conseruatores [a] quos plerunque concedimus,à manifestis iniuriis & violentiis defendere [b] possint quos eis committimus defendendos. Nec ad alia quæ iudicialem † indaginem [c] exigunt, suam possint extendere potestatem.

† No.quòd potestas data alterum defendēdi, necessario nō cōcludit concessionē potestatis defendendi cum indagine iudiciali. Dom.

Alexander quartus.

Statuimus.} Sunt duæ partes. In prima permissio. In secunda ibi,nec ad alia. prohibitio. Ioan.And. CASVS. Romanus pontifex aliquos religiosos vel alios exemit à potestate iudicis ordinarij, & eos recepit in sua tutela & custodia dando eis conseruatores. Quæritur de potestate illorum conseruatorū. Respondetur quod potestas eorum in hoc consistit, vt illos quibus sunt deputati, defendant à manifestis iniuriis. Sed quid si iniuria non sit manifesta, sed requirit plenam causæ cognitionem: vtrum conseruator possit se impedire? Respōdet quòd non: sed pro hoc est recurrendum ad ordinarium. Et ista vera sunt nisi in priuilegiis istorum religiosorum: vel aliorum quibus dati sunt conseruatores, aliud diceretur,videlicet vt possent cognoscere de iniuriis & aliis causis,etiam si requirerent iudicialem indaginem. & communiter in priuilegiis apponitur illa clausula. Nota primò quòd officium conseruatorum est defendere illos qui eis committuntur à manifestis iniuriis & violentiis. Nota insuper quòd conseruatores simpliciter deputati non possunt se impedire de iis quæ sunt occulta & dubia. Sed quid si offensa manifesta negetur, vtrum cōseruator possit cognoscere an sit manifesta? Respondet glos.ꝙ sic. aliàs quilibet posset impedire iurisdictionem ipsorum conseruatorum, quia quilibet conuentus semper negaret iniuriam manifestam.Vnde quando dubitatur de iurisdictione alicuius iudicis: ad eum iudicem spectat cognoscere an cognitio ad eum spectat vel non.l.si quis.ff.si quis in ius voca.non ierit.

Glos.seq recitetur per sex quæstiones.

a *Conseruatores.* quia materia conseruatorum in tit. isto hic & j.c.proxi.& cap.vlt.posita est. nota conseruatores delegatos esse[a]. & vt dicebat Ber.de istis conseruatoribus per iura antiqua parum vel nihil habebamus.Possunt tamen dici conseruatores episcopi, qui habent conseruare & defendere viduas,pupillos, & orphanos, & alias personas miserabiles ab oppressionibus & iniuriis. de fo. compe. ex parte B.& ca.ex tenore.in an.lxxxvij.distin.c.j.& ij. xxiij. q.v.administratores.supra de censi.licet.supra e.c.significantibus.Scire debes {secundum Innocen.& Hostien.} ꝙ isti cōseruatores interdum dantur vt aliquos defendant contra latrones vel prædones,interdum contra eos qui eorum priuilegia infringūt: interdum latius,vt defendant ab iniuriis & offensis:& in nullo dictorum casuum habent iudicialem indaginem: vt hic, & j.e.c.vlt.De manifestis ergo solummodo habent cognoscere.Et intellige manifesta illa, quæ notoria sunt & ita patentia quòd nulla probabili tergiuersatione celari possunt: vt de ver.sig.ex parte.in an.de cohabi cle. & mu.ca.vlt. Sed quid si negetur offensa notoria? negatione videtur fieri res dubia.C. qui.ad li.procla.non.li.l.iij.Dic ꝙ bene probationes recipiet conseruator an factum sit notoriū:vt sic videat an sit sua iurisdictio[b]. ff.de iudi.si quis ex aliena.s.de rescr.super literis. aliàs enim istorum officium esset inutile:& si inueniet factū notorium,procedet:aliàs desistet: non enim habet potestatē simpliciter defendendi iniuriam: sed qualificatam,notoriam scilicet.habet ergo conseruator reuocare reum:& si cōfiteatur factum,bene quidē. si neget, super notorio probationes

Conseruatores sunt iudices delegati.

a Idem Io. An.de Anchar. quia eorū officium expirat quo ad nō cœpta. Font.

Conseruatores de quibus cognoscant.

b Idem de Anch.Fēt.

A recipiat. si autem confiteatur factum, sed dicit se id suo iure fecisse:dicunt quidam ꝙ vlterius se intromittere non debet. Alij contra,dicentes ꝙ probationes recipit super notoria offensa[c]. Ad hoc s.de elec.bonę aliàs facile esset cōseruatorū officium deludere: vnde si videatur conseruatori probabilis negatio, non procedat:alias puniat sicut notoriū. Dicebat autē olim Bern.ꝙ sicut delegat⁹ recusari poterat:sic & conseruator.postea mutauit dicens, ꝙ quia in notoriis nō admittitur recusatio vel appellatio: conseruator autē nō cognoscit nisi de notoriis: ergo recusari non poterit.s.de appel.proposuit.& c. cum sit. Dixit etiam talem cōseruatorem inuocare posse auxiliū brachij secularis. s.de offi. ordi ca.j.& ca.quoniā.& xxiij.q.v. administratores. ADDITIO. A tēpore Inno.hoc tenētis:& hoc placet Hostien.& Archi.& ex eadem ratione dicebat Innoc.ꝙ procedere poterit parte per contumaciam absente. remittit ad no. de cohabi.cleri.& muli.vestra.Ioan.And.

c Idem de Anch.Fēt.

Conseruator an possit vt suspectus recusari.

Conseruator potest inuocare auxilium brachij secularis.

In coactionibus & pœnis Pontificali dignitati defertur.

CAPITVLVM II.

Quia Pontificali dignitate præditis [d], ob reuerentiam sacri officij [e] quod exercent, plurimum deferri conuenit, & eos plus aliis honorari decet [f], vt cum à Iudicibus [g], vel Conseruatoribus à sede Apostolica deputatis, contra eos B ad coactiones aliquas siue pœnas fuerit procedendum, gradus & modestia in huiusmodi processu seruetur, Ita quòd (eis quadam condigna reuerentia supportatis)

Glo.seq.declarat an iniuria cōmissa & committenda &c.

b *Defendere.* hoc intelligi potest de commissa & cōmittenda,pone enim paratos ad exercitum & violentiā inferendam illis quorum conseruator est: prohibere poterit, excōmunicare,& punire.de sent.excō.sacro. & j.e.tit.Romana.§.caueant.In commissa defendet per districtionem ecclesiasticam, compellendo iniuriatores vt satisfaciant læso:& etiam seculare brachium inuocando.vt superius dixi.

Conseruator potest defendere non tantū ab iniuria commissa, sed etiam à committenda.

c *Indaginem.* id est causæ cognitionem,seu ipsius examinationem:quia dubia sunt. & si de talibus se intromittāt, pœnā incurrūt, de qua j.c.c.vlt. §.vt autem.nec valet quod agitur: vt ea.decre.§.vlt.quæ est glos.istius. C

Glos.seq.dicit quid exemplificat.

Quia pontificali.} Præmissa causa ponit cōstitutionem in genere,quam secundò specificat:ibi,ita ꝙ.Tertiò excipit:ibi,nisi.Ioan.And.Exemplificat quod habetur.s.eo.sanè. ij.& ca.pastoralis.in princ. ADDITIO. Guil.hanc decre.allegabat sub tit.de priuileg.in Spe.de senten.prola. §.vt autē. versic.quandoque.Ioan.And. Istud cap.emanauit ad declarationem cap.sanè.& cap.pastoralis. eo.tit.in ant.vbi dicitur ꝙ iudex delegatus potest rebelles cōprimere,& coërcere episcopos si non obediant in eis quæ spectant ad suam iurisdictionem: tamen deferre debet dignitati episcopali, & mitigare illas pœnas.istud.c.ponit quo ordine debet mitigare illas pœnas.CASVS.Delegatus Papæ causam subdelegauit episcopo Pictau.episcopus non vult acceptare. Certum est ꝙ delegatus potest eum punire:sed tamen debet mitigare pœnam.Sed quæritur quam mitigationem debet ipse delegatus seruare? Respondet ꝙ non debet ab initio episcopum excōmunicare: sed debet ei primò interdicere ingressum ecclesiæ.postea si illam pœnam contemnat,debet eum suspendere ab officio sacerdotali:postea procedere ad pœnas grauiores.tamen si delegatus primò processerit ad excommunicationem, tenet excommunicatio, licet non bene faciat: quia iste tex. loquitur de honestate. veruntamen posset esse tanta contumacia,quòd delegatus inciperet ab excommunicatione. Heli. Re. Nota primò argu.quòd illa quæ exercet episcopus ratione dignitatis episcopalis, dicuntur competere ex officio, & non ex ordine: & sic non videtur episcopatus ordo,de quo per gl. & ibi dixi.s.in proœ.huius libri. Nota secundò quòd appellatione iudicis non comprehenduntur conseruatores. quod nota pro iuribus loquentibus de iudicibus.Domi. D

d *Preditis.* id est prę aliis dotatis.ADDITIO.Archi.exponit.i.sublimatis & ornatis.Ioan.And.

e *Officij.* concor.j.de sent.excom.quia periculosum. & xj. q.iij.absit.

f *Decet.* inspicimus quid deceat. sic s. e. lib.de elec.cum nō deceat.cum suis concor. ADDITIO.Et decētia propriè respicit honestatem.s.de vo.magnæ.Ioan.And.

g *Iudicibus.*potest referri ad hoc quod j.sequitur deputatis, vel puncta hic,& iudicibus quibuscunque. Ioan. And. Idem Archid.

a Et si moritur, non est in cœmeterio sepeliendus. Arch.

a *Ingressus*. & si durante tali interdicto in ecclesia solēniter celebrat, irregularis efficitur. j. de sent. excom. is cui [a]. ADDITIO. Et ibi dicam quod hic dicit Archid.

Glos. seq. obiicit, & dupliciter soluit.

b *Sacerdotale*. sine quo Pontificale officium exerceri non potest. supra de exces. prælat. ex literis. {Scias quòd suspensus à Pontificalibus tantum, in illis celebrando non fit irregularis, secundum Guil. in Spe. de lega. §. iusta. versic. quid si quis episcopus.} Sed videtur quòd ab ipso principio isti arctius quàm reliqui puniri deberent. v. q. vlt. ca. quia iuxta. §. presbyteri. quæ est lex C. de episc. & cleric. l. presbyteri. vbi dicitur ꝙ multo maiori pœna sunt digni, quibus cū plurimū honoris per nostrā iussionē delatum est, occulto reperiuntur in crimine. lex illa loquitur de illo qui deliquit in eo in quo honorabatur, scilicet in sacerdote: qui in testimonio dicendo honoratur, vt non torqueatur: & ideo verum tacuit, vel falsum dixit. Vel dic ꝙ minor pœna maior est in maiore, secundum ea quæ no. de cler. vena. c. j.

ingressus [a] primò ipsis ecclesiæ, vel sacerdotale [b] interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggrauetur censura ecclesiastica contra eos:

Nisi forte aliter [c] fieri suaserit nimia cōtumaciç proteruitas siue culpa.

Bonifacius octauus.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam non ad condelegatos appellari debet. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM III.

SI duo [d] ex tribus à sede

Episcopi an grauius puniantur quàm inferiores.

c *Aliter*. vt scilicet non supportetur tanta modestia: vt quia iniurias vel contumeliosa verba profert in iudicem. supra de pœn. dilectus. Quid si iudex non seruata forma huius decret. statim excommunicet vel suspendat episcopum vel superiorem: tenétne sententia? Dic quòd sic: licet reprehendendus sit iudex quòd hanc modestiā non seruauit. xj. quæstione iij. ca. j. supra de senten. excomm. sacro. ADDITIO. Vide quod dixi in decre. sanè. super verbo, interdicat. Ioan. And.

SI *duo ex tribus*.} Non diuiditur. Præmitte quòd si delegatus Papę subdelegat non in totum, facit gradum, ita quòd de eius subdelegato ad ipsum subdelegantem debeat appellari: vt j. eo. si delegatus. & supra eo. super quæstionum. Sed istud fallit in casu huius decret. Dom. Edita est hæc decre. ad declarationem eorum quæ not. Ber. Innoc. & Host. supra eo. super quæstionum. §. si verò. ad fi. ADDITIO. Hanc decret. prolixè glossauit Archi. de glossa decret. super quæstionum. & de expeditis. j. eod. si delegatus. quæ postea cancellauit. Ioan. And. & Guil. in Spec. de appel. §. nunc tractemus. versic. quid si tres. Ioan. And. Secundum dominum Heliam hoc ca. sic summatur: Si appellatum fuerit ab vno trium delegatorum, non appellatur ad duos delegatos, sed ad Papam. h. d.

CASVS. Papa commisit causam tribus iudicibus delegatis, videlicet decano, archidiacono, & archipresbytero. duo fuerunt impediti: vnde ipsi vices suas subdelegauerunt: qui subdelegati processerunt cum tertio delegato, intantum ꝙ deuentum fuit vsque ad sentētiam quam contra te tulerunt. vis ab illa sententia appellare: vtrum possis appellare ad delegatos? Videtur quòd sic: quia appellare vis à subdelegato: ergo est appellandum ad delegatos, si in totum vices suas nō commiserunt, sed aliquid sibi retinuerunt. Respon. Ro. Pon. quòd licet delegati subdelegauerint vices suas, & non in totum: eo tamen quòd illi subdelegati non processerūt soli, sed cum tertio delegato qui est par illis delegatis: ideo nō potest appellari ad delegatos. Nam non appellatur à pari ad parem: & ideo à subdelegatis est appellādum ad Papam: ac si omnes delegati simul de causa cognouissent. Et sic si delegati in totum subdelegassent causam, non appellaretur ad delegatos. l. vnica. C. qui pro sua iurisdi. iudi. da. vel non da. pos. secūdum literā quæ habet, ad nos iure iudicia remeabunt, quæ est communis litera: licet aliqui habeant in litera, ad eos. & tunc ille text. intelligitur quando delegati subdelegauerunt in parte, & non in toto. Not. primò ex hoc c. quòd delegatus Papæ potest subdelegare. l. à iudice. C. de iudi. c. pastoralis. alle. s. e. l. & quia. ff. de iuris. om. iu. Not. vlterius quòd delegatus Papæ subdelegando potest retinere aliquid de iurisdictione: ita quòd non desinit omnino esse iudex, ratione cuius est appellandū ad ipsum delegatū. & iste est vnus casus in quo nō potest appellari ad Papā omisso medio. & illud ꝓcedit siue delegatus reseruauit sibi sententiā, siue tantū executionē. No. insuper principalem effectum huius c. quòd si aliqui delegati subdelegent, qui subdelegati procedunt cum vno ex principalibus delegatis, appellandū est non ad subdelegātes: sed

A ad Papam propter misturā paris respectu illorū subdelegatorū. Et ex hoc infertur aliud notabile, quòd vbi duo permiscentur quorū vnum sit potentius altero, potētius attrahit ad se naturam minus potentis, etiam si minus potens in numero excedat potentius. Ad hoc. s. de conse. ec. vel al. aqua. Do.

Apostolica [e] delegatis, duobus aliis [f] nō in totum [g] subdelegauerint vices suas, ipsique † subdelegati cum delegato [h] tertio in causa processerint delegata: si appellatur ab ipsis [i], non ad condelegatos [k], sed ad primum delegantem tantummodo appellari debebit.

Idem in eodem.

B *Tres casus ponit in quibus suspicionis causa coram arbitris non tractatur. Primus, cum recusatur vnus ex delegatis datis cum clausula, quòd si non omnes. Secūdus, cū recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cum recusatur officialis. Ioan. And.*

d *Duo*. idē de vno, & multo fortiꝰ: quia maior dubitatio est quando duo ex tribus subdelegāt, quā quando vnus tātum. videbatur enim inspici debere maiorē numerum. quia ergo duo erāt subdelegati, & tertius delegatus: quia maior pars huius iurisdictionis subdelegata erat, nō videbatur appellandum ad primum delegantem: sed secus est, vt hic vides. cùm enim in hoc casu diuersis respectibus emergant aduersa: eligere debemus quod minus in se habet captionis. ff. de reg. iur. quoties. captiosum enim esset si de pari ad parem appellaretur. ad primum ergo appellari delegantē debebit. ADDITIO. Dicit Ioan. Mo. quòd cum hoc casu simus extra. §. porrò. c. cùm plures. j. e. qui est exceptio à regula illa. ij. q. vj. ad Romanā. tenenda est regula hoc casu expresse non vitiata. Ioan. And.

† No. quòd plures diuersam iurisdictionē habentes, in vna causa iudicāt: & tunc ad appellationem interponendam inspicitur dignior iurisdictio. l. præcipimꝰ, ad fi. C. de app. vbi autem discordant in sententia, statur numero c. fin. s. de re iu. l. fi. C. de tā. largi. li. xi. Anch. Fōt.

e *Apostolica*. ideo dictū, quia delegatus ab alio, nō delegat. s. e. pastoralis. & c. vlt. C. de iudi. à iudice.

f *Duobus aliis*. idem si subdelegarent illi collegæ: sed de hoc videbatur dictum. s. e. super eo. §. si verò. secundum vnā lecturam quę ibi amplectenda est: quia si ibi quæreretur de eo qui totum subdelegauerat, non erat quæstio, quia per præcedentia decisa erat.

g *Non in totum*. bene dicit, quia si in totū subdelegassent, nō esset quęstio: quia tunc semper appellatur ad primū delegantem. s. e. super quæstionum. §. porrò.

C h *Cum delegato*. No. quia si in rescripto esset clausula, quòd si non omnes. & duo committerent: tertius se excusaret, nec committeret: in hoc casu ab illis duobus subdelegatis ad delegatos subdelegātes appellaretur, & non ad primum delegantem. cessat enim ratio, & hoc videtur voluisse hæc litera.

Appellari debet à subdelegato in totū ad primum delegantē, non ad delegatum.

i *Ab ipsis*. delegato & subdelegatis.

k *Condelegatos*. quia appellatio est de minori ad maiorem prouocatio &c. hic autem partim appellaretur de pari ad parem: quod esse non potest. & adde quod dixi. s. e. lib. de consue. cap. ij.

SI *contra* [b].} Sunt tria dicta quæ patent. Secundum ibi, cū autem. Tertium ibi, idē est. Domi. Et reprobat prima pars quod no. Inno. s. e. cùm super. & approbat quod ibi no. Host. & Abbas. Et probabatur olim per decisam ipsius decr. & ipse Host. s. e. super quæstionum. §. si verò. & j. de appel. legitima. & Guil. in Spec. de recu. §. vlti. versi. quid si vnus. Istud cap. emanauit ad limitationem iurium dicentium quod cum iudex recusatur vt suspectus, sunt eligendi arbitri: fallit in tribus casibus hic enumeratis. CASVS. In causa quam eram tecum habiturus, impetraui à sede Apostolica duos delegatos: videlicet decanum & archidiaconum Ecclesiæ Pictau. cum clausula, quod si ambo interesse non poteritis, alter vestrum negotium exequatur. accidit quòd coram istis delegatis feci te citari, & obtuli libellum, cui petij per te responderi. Tu comparens proposuisti quòd habebas vnum iudicem tibi suspectum: quia erat consanguineus meus. vel cum consultus fuerat causam & opinionem suam: dixerat, illa causa est probabilis. quæritur coram quo iudice debeas illam causam suspicionis probare: & vtrum sint eligendi arbitri? Respondet quòd non, sed illam causam suspicionis debebis probare coram suo coniudice. Et hoc verum quando illi duo delegati sunt dati cum clausula, quòd si ambo. Si autem essent simpliciter dati, tunc assumendi essent arbitri secundum iura antiqua: quia si non potest condelegatus cognoscere in principali, nec in accessorio. Sed quid si quis vellet recusare officialem episcopi vel delegatum episcopi: vtrū sint eligendi arbitri? Certè non: sed est causa suspicionis probāda corā episcopo qui officialē delegauit. No. primò quòd cum causa est delegata duobus simpliciter, neuter eorū sine altero potest procedere, etiā in causis emergētibus siue incidētibꝰ: sicut nec possunt procedere in principali: vnde recusatio est causa

b Circa fi. istius c. ibi, corā episcopo. fallit si causa suspicionis contra delegatum proposita habet locum in episcopo. Doct. Phi. Font.

D

causa emergens, & tamen alter sine altero nō potest cognoscere quando sunt dati simpliciter. Si autem dati fuerint cū clausula, quòd si non omnes, tunc tota iurisdictio apud aliū remanet: non solum quo ad principale, sed & quo ad emergentia & incidentia. Not. vlterius ex hoc ca. casus in quibus non recurritur ad arbitros pro causa suspicionis probanda, videlicet cū recusatur alter delegatorū, vel officialis episcopi, vel eius delegatus: & sic officialis nō est delegatus episcopi: sed habet iurisdictionem ordinariam. Nota finaliter quòd causa recusationis debet exprimi corā iudice qui recusatur: probatio autem corā ipso fieri non debet. ad hoc supra de appel. cum speciali Domi.

CAPIT. IIII.

SI cōtra vnum ex duobus [a] iudicibus cum illa clausula, quòd si ambo interesse nō possunt [b], alter eorum in causa [c] procedat: à sede Apostolica [d] delegatis, suspicionis causa legitima [e] ꝓponatur: causa ipsa suspicionis coram nō recusato coniudice (ad quem ex vi prædictę clausulæ debet ipsius causę cognitio pertinere)

a Aut de eius voluntate. Font. b Si à cōdelegato suo impediatur: poterit eum excōmunicare. Phi. Font.

a *Ex duobus*. idem si ex pluribus, cum eadem sit ratio.

b *Non possunt*. est ergo necesse ꝙ de eius impotentia pateat [a] antequam collega procedat [b]. s. e. in ant. prudentiam. secus tamen scribitur. j. eo. cum plures. j. responso.

Glossa seq. obiicit, & soluit.

c *In causa*. principali: vnde non videbatur quòd de impedimento cognoscere deberet, quod sibi commissum non videbatur: sed cognoscit an sua sit iurisdictio. ff. de iudi. si quis ex aliena. supra in an. de rescr. super literis. sic & hic cognoscit an collega suspectus sit: vt sic videat, an sit iudex sine illo ex culpæ vigore.

d *A sede Apostolica*. idē videretur in delegatis ab alio. Nec ob. j. §. proxi. quia ibi loquitur secundum hanc rationē, vbi vnus solus est delegatus, vel plures sine clausula. Ioannes Andreas. ADDITIO. Quod hic dicitur in delegatis à Papa: idem est in delegatis ab alio. Nam & ordinarius & delegatus principis apponere possunt hanc clausulam: secundū Goff. in summa huius titu. versicu. item quid si ordinarius. Nam & in compromisso apponitur. supra eod. vno delegatorum secundum Archi. punctum tamen glos. non attingit. Ioan. Ioan.

e *Causa legitima*. recusatur iudex propter vnicam causam, scilicet propter suspicionem. j. c. prox. sed illa ex multis causis insurgit. pone exemplum. s. e. causam quæ. & ca. cùm R. & cap. insinuante. de iudi. causam quę. vt lit. non contest. accedens. j. & ij. de appel. ad hæc si in vna. & ca. postremò. cùm si. Ioan. And. ADDITIO. De quibus vide in Spe. tit. j. §. superest. dicit hic Archid. quòd iusta causa esset recusandi, si procurasset sibi causam cōmitti: vel si prius per actorem cōsultus, respōdisset eum ius habere, per l. Prætor. ff. de iurisd. om. iudi. allega. quod no. Inno. s. de offic. ordi. irrefragabili. vt ibi scripsi super glo. vel per decanum. & dicā post Host. j. de appel. legitima. Ioan. And.

Suspicio sola iudicem recusari facit.

Glossa sequens quærit & soluit, & ponit opin. Innoc. secundò quęrit, arg. pro. & soluit contrarium. tertiò obiicit, & soluit.

f *Probari*. bene dicit coram quo habeat probari: & per quē habeat expediri: sed non dicit coram quo habeat proponi. Coram quo ergo proponetur? an coram ambobus: an corā altero tantum? Satis videtur per istam decr. quòd coram omnibus sit proponenda: & coram collega probanda. olim dicebat Inn. s. e. cū super. ꝙ licet bonū esset ꝙ coram omnibꝰ proponeretur: sufficiebat tamen si proponeretur tantū corā recusando: cū arbitri deberēt cognoscere: quod hodie posset locum habere in delegatis datis sine clausula: vt j. sequitur. {Vel cū clausula, ꝙ si nō oēs, tu cū altero. & is ad quē sermo dirigitur recusatur. Et idē in clausula de qua s. e. coram. Arch. quod placet.} Sed nunquid medio tēpore pendente probatione coram collega poterit ipse collega in principali procedere? & videtur ꝙ sic: quia medio tēpore ille cognoscere nō potest: ergo ex vigore clausulæ collega cognoscere poterit. Sed dic cōtra [c]: quia primò cōstare debet de impotētia anteq̄ solus procedere possit. s. c. prudentiā. sed pendēte causa suspicionis ille vult interesse: nec adhuc apparet eum nō posse: igitur collega in principali nō procedet. Sed Ioan. Card. sentit cōtra. & dicit ꝙ medio tempore est locus dictæ electioni, ꝙ si nō omnes &c. sed dic ꝙ expectari debet finis causæ. ad hoc optimè. ff. de excu. tuto. l. diximus. circa prin. Sed nōne honor est iudicē esse: vt s. de app. vt debitus. & C. quādo prouo. nō est ne. l. omnē honorē. & maior honor videtur solus iudex esse q̄ cū alio. ad hoc j. de cōces. præb. ca. vlt. videtur ergo collega suspectus in pronūciando facilius

Recusatio alicuius delegatorum an debeat proponi coram omnibus, an coram recusato tantū.

c Sequūtur Phil. Do. Font.

Iudicem esse est honor, & etiam onus.

A illū suspectū, vt solus iudex remaneat. Sed dic ꝙ licet iudici debeatur honor, tamē id est onus: vt s. e. pastoralis. ibi, exonerare &c. & ff. de mu. & ho. l. vlt. §. iudicādi. vnde nō est ibi tāta suspicio [d]: quia nō pręsumitur quis appetere onerosa. & ideo taciturnitas in his nō habetur pro cōsensu. ff. de proc. filiusfamilias. §. inuitus. & dixi de hoc j. deg. iur. is qui tacet. Præterea si male ꝓnunciat in hoc casu, nō deest appellationis refugium. j. e. ab arbitris. ADDITIO. Etsi non appellaret grauatus, transiret interlocutoria in rē iudicatam: vt scripsi post Inn. & Host. in decr. prudentiā. post princ. super versi. cōstare. Ioan. And.

d No. glos. quòd in dubio iudex non præsumitur pronūtiaturus se iudicem, dū vere iudex nō est. Do. Font.

probari [f], & ab eo expediri debebit. Vbi verò nō est dicta clausula [g] in rescripto: debet sup hoc ad arbitros recursus haberi. Cùm autē [h] ipse delegatus episcopi [i] recusatur: recusationis causa corā episcopo est probanda. Item [k] est si officialis recusetur eiusdem: licet ad ipsum ab eodē officiali nequeat appellari [l].

Idem in eodem.

B g *Clausula*. ex quo enim simpliciter dati sunt: vnus sine altero procedere nō potest. s. e. causam matrimonij. & ca. vno delegatorū. impedito ergo vno, ita ꝙ nō possit committere: alij procedere nequeunt. Ioan. And.

h *Cum autem*. hoc not. Ber. supra eod. super quæstionū. §. quem verò. in vlt. glos. & Host. ibidem.

Glos. seq. dat simile. quærit de ratione, & respondet.

i *Episcopi*. idem in subdelegato delegati Papæ, qui delegauit non in totū: vt in prędicto. §. quē verò. {Vide quod post Inn. dixi in prælle. decre. super quæst. ad fi. super ver. adiutores. ibi tenet ꝙ etiā si totū delegauit, antequā subdelegatus citet, proponetur & probabitur recusationis causa corā delegato [e]. bene fa. j. c. ij. De materia vide quod scripsi. s. de appellationibus, cū speciali. in gl. propriū. & in Speculatore de recu. §. finali in fi.} Si autē ipse episcopus recusaretur, eligerentur arbitri. s. de app. cū speciali. Sed quare tunc nō aditur superior, sicut & hic? Ratio, quia iurisdictio ordinaria fauorabilis est. Item nō ita de facili potest haberi superior ordinarius licet interdū possit [f]: sed ad ea quæ frequētius &c. ff. de legi. nam ad ea. sicut nec sic de facili potest adiri Papa: & ideo si recusatur delegatus ipsius, itur ad arbitros. omni ergo casu Papa laboribus & expensis partium voluit prouidere [g]. Ioan. And.

e Idē dicit Do. Font.

f Idem de Anch. Fōt.

C k *Idem*. scilicet quòd coram episcopo probabitur causa recusationis. & hoc no. Host. j. de appel. legitima.

Glos. seq. not. obiicit & soluit.

l *Appellari* [h]. nec valet consuetudo in contrarium: vt supra eo. lib. de consue. capi. ij. Et sic not. quòd licet quo ad quædam sit idem consistorium episcopi & sui officialis, non tamen quo ad omnia. ad idem supra titu. proxi. capitu. ij. & iij. Sed nónne appellatio & recusatio sunt paria: vt supra de appella. super eodem ij. responso? Dic quòd istud intelligitur quo ad modum: vt ibi notat. sicut non admittitur frustratoria appellatio, ita nec frustratoria recusatio. vnde recuso & si non grauer, tamen non appello nisi grauer. appello à iudice in quem consensi, quem tamē non recuso. in multis aliis est dissimile: & quo ad casum nostrum est ratio: quia licet de natura appellationis sic vt eatur ad maiorem: vt dixi supra ca. proxi. non sic in recusatione: vt patet supra j. respō. & in hoc itur ad arbitros: vt supra eo. suspicionis. & de app. cùm speciali.

g Per istā rationem dicit de Anchar. si episcopus est procul absens, eūdem esse ad arbitros facit c. vltra. iii. q. iiii. Font.

h Ad hanc gl. dicit de Anch. rationē: quia appellatio concernit iurisdictionem, quæ in episcopo & vicario eadem est: sed recusatio adhæret personæ recusatæ. licet enim vicarius sit suspectus: nō ideo principalis: nec econtra. Bal in l. i. C. si quacunq; prædit. potest. Font.

D IVdex.} Sunt tria dicta. Secundum ibi, Post recusationē. Tertium ibi, Extunc. Domi. Declarat notata per Bernar. supra de appellat. secundò requiris. in gloss. penulti. & per modernos ibidem. & de appella. cùm speciali. Et per Gof. in summa de appel. §. dubitari. & eodē titu. postremò. Et Guil. in Spec. de recu. §. vlti. versic. sed quid si is iudex. Partes patent. Ioannes Andreas. CASVS. Cùm essem habiturus tecū litem, à sede Apostolica impetraui delegatum, coram quo feci te conueniri: iste delegatus erat tibi certa ratione suspectus. antequam causa suspicionis fuisset per te proposita coram eo: ipse iudex causam subdelegauit. an possit? Certè sic. Sed quid si causa fuit proposita, & fuerunt electi arbitri: sed antequam arbitri cognoscerent de causa suspicionis, ipse causam principalem commisit cuidam iudici, & ipsum subdelegauit: vtrum possit? Respondet quòd sic, si subdelegauit in totum te reo consentiente. Sed ponamus quòd iudex recusatus noluit subdelegare: sed expectauit sentētiā arbitrorū, qui pronunciauerūt causam suspicionis esse sufficiēter probatam: vtrū poterit subdelegare post pronuntiationē arbitrorū cōsentiente recusatore? Respon. ꝙ nō: quia desinit esse iudex per pronūtiationē arbitrorū: & ideo non potest subdelegare, etiā de cōsensu partiū: quia priuatorum cōsensus non dat iurisdictionē ei qui nulli præest iudicio. l.

 priuato-

priuatorum consensus. C. de iurisdi. om. iudi. Nota primò ex hoc textu practicam quā debet obseruare iudex delegatus quando cognoscit suspectū: quia quanquā nollet facere iniustitiam, cautela est quòd antequam de causa se intromittat, quòd causam ipsam in totum subdeleget: nam si semel se intromisit de causa, non poterit amplius subdelegare: nisi de cōsensu recusatoris. Not. insuper quòd causa suspicionis semel proposita, non potest delegat⁹ causam subdelegare nisi de consensu recusatoris. No. vlterius quòd si arbitri pronuncient causam suspicionis esse sufficienter probatā, tūc iudex recusatus desinit omnino esse iudex: ideo de causa nō potest amplius se intromittere etiam subdelegando. No. præterea quòd plus impedit exercitium actus sentētiæ prolatio, quā sola probatio rei super qua ferenda est sentētia. Nota finaliter quòd etiam de consensu partium non potest fieri prorogatio iurisdictionis quæ nō habetur in personā iudicis. vide supra e. tit. significantibus. Domi.

Delegatus suspectus antequam se intromittat, delegare potest.

Distinguit tria tempora ad sciendū an iudex suspectus cōmittere possit: quia aut non est proposita recusatio, & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronūtiatum super ea: & tunc volente recusatore cōmittere potest: aliàs non. aut iam pronuntiatum est illum esse suspectū: & tunc etiam volente recusatore cōmittere nequit. Io. And.

CAPITVLVM V.

IVdex ab Apostolica [a] sede datus quanuis legitimè [b] recusari valeat vt suspectus, potest licitè vices suas committere antequam recusatio contra ipsum proponatur [c]. Et si in totum commiserit: recusari vlterius, aut facta per eum commissio impugnare nequibit [d]. quod posset [e] si sibi de iurisdictione aliquid [f] reseruasset. Post recusationem quoque propositam committere (nisi de recusatoris [g] procedat assensu) non potest: sed eo volente hoc potest, etiam si iam recusatio eadem sit probata: dummodo pronunciatum non fuerit super ea [h]. Extunc [i] enim (cùm omnino iudex esse desierit [k]) nulla etiam cum illius assensu [l] potest fieri cōmissio per eundem.

a *Ab Apostolica sede.* ideo dictū, quia delegatus ab alio non delegat: vt dixi supra eo. tit. & lib. si duo.

b *Legitimè.* aliquas concordantias dedi supra ca. proxi.

Glos. seq. obiicit quatuor modis, & tribus alleg. pro. & dicit hæc per distinctionem concordari.

c *Proponatur.* in cōtrariū videbatur, quia inefficax est apud ipsum iurisdictio ex quo elidi potest: quia nihil refert an aliquid ipso iure inefficax sit, an per exceptionem. ff. de re. iur. nihil interest. ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. si in diē. si ergo inefficax est iurisdictio in delegante, ergo & in delegato q vicibus eius fungitur. ff de iuris. om. iu. l. solet prętor. & ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. j. §. qui mandatā. Itē pars iurisdictiōis est delegare. ff. de iuris. om. iu. l. iij. in fi. cū ergo alias partes iurisdictionis aggredi non possit: ergo nec istam. inspicimus enim an delegans cognoscere valuerit: vt sic demum delegatio valeat. C. qui pro sua iurisdi. l. vna. hinc est quòd si proconsul committat causam antequam ingrediatur prouinciam: quia tunc cognoscere non potest, nec delegatus ab ipso nisi tunc demum cum ingressus fuerit. ff. de offi. proconsul. obseruare. §. vlt. Idem delegatus præuenire non potuit diligentiam recusantis. ad hoc supra de app. sæpe. & ca. oblatæ. Item exceptio quæ obstat venditori, & emptori. ff. de contrahen. emp. l. dolia. §. j. facit cle. religiosus. de procu. Pro ista parte facit, quia causa suspicionis personam afficit: vnde contra subdelegatum non competit [a]. ff. de diuer. & temp. præscri. l. an vitium. & personales exceptiones personas non egrediuntur. ff. de excep. exceptiones. vnde mutatione personæ vitiū aboletur. j. q. j. cito. supra in an. de fil. presby. ex transmissa. ff. vti pos. si duo. §. nō videor. Item videmus quòd ordinarius etiam recusatus delegat. supra de foro compe. siquis contra. & de app. cùm speciali. Itē licet iudex sit suspectus, dum tamen non recusetur, tenet eius processus [b]. vnde tria tempora distinguens hæc decr. altercationem determinat.

Iurisdictio inefficax in delegāte, an sit inefficax in delegato.

a Idem de Anch. Fōt. b Nota à contrario quòd si recusetur, nō tenet. Bar. in l. quia poterat. ff. ad treb. Phil. Do. hic. fallit tamen si procedatur de cōsensu. tex. hic. aut si recusatio notoriè est iniusta. Phi li. hic. Fōt: c Et sic noscere posset:

d *Nequibit.* intellige cùm inceperit subdelegatus vti iurisdictione. j. c. proxi. ADDITIO. Idem Ioan. Mon. Et respicit glos. verbum recusari, non verbum impugnari: vt sit sensus quòd si re integra subdelegatum reuocaret, quod potest vt ibi, adhuc recusari posset. Idem & si subdelegatus non recipit subdelegationem. Ioan. And.

e *Quòd posset.* s. recusari, & facta cōmissio impugnari. Io. An.

f *Aliquid.* quodcunque sit illud. ad idem infra capitu. ij. ex quo enim sibi aliquid reseruauit, saltem in reseruato iudex remanet [c]. Item de suspicione subdelegati habet cognoscere. Item reuocat ad se iurisdictionem. supra eo. super quæstionum. ff. de iudi. l. iudicium. vnde adhuc recusari potest, & commissio impugnari.

g *Recusatoris.* non est ergo necessarius consensus aduersarij: habet enim delegatus hoc à lege, vt delegare possit: impeditur autem in hoc ex facto recusantis [d]: volente ergo illo hoc poterit, etsi aduersarius contradicat. supra eo. tit. c. vlt.

quod considerandum est. de Anc. l. Labeo. ff. de statulib. Font. d Tex. Bar. in l. i. C. si qua prædi. pote. de Ancha. Font.

h *Super ea.* ergo ista non sunt paria per omnia, aliquid esse probatum: & secundum probata esse iudicatū. ADDITIO. Ad idem. ff. de iis qui not. infa. l. athletas. §. calūniator. & §. se. & l. non alia. j. respon. Ioan. And. supra de ver. sign. c. cū olim.

i *Extunc.* i. ex quo pronūtiatum fuerit illum esse suspectū.

k *Desierit.* supra e. in literis. & c. significantibus. & c. venerabili. ff. de re iudi. l. iudex.

l *Assensu.* cùm enim ibi desinat iurisdictio, nō est q prorogetur [e]. de quo dic vt s̄. eo. P. & G.

e Et dicas idem si iudex se pronunciauit incōpetentem. in c. significantibus. s̄. eod. Anch. Fōt.

Idem.

Delegatus subdelegans etiam in totum, re integra causam reassumere poterit. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM VI.

QVanuis alicui vices tuas in causa tibi à sede Apostolica [m] delegata in totum [n] commisisse noscaris: si tamen antequam ille iurisdictione vsus fuerit [o], commissio huiusmodi per te reuocetur ab ipso: vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poteris: Cùm iurisdictio (ex quo ipsa vsus non extitit) non censeatur in eum efficaciter [p] transiuisse.

QVanuis. } Ponit dictum cum ius rationem reddit: ibi, cum iurisdictio. Ioan. And. Declarat no. supra eod. super quæstionū. §. si verò, in glos. patet. & supra eo. venerabili. in glos. penul. & vlt. & ibi etiam not. per modernos: & Guil. in Spe. tit. j. §. restat. vltra medium. & Host. plenè in summa eo. tit. §. delegari. ver. sed nūquid potest reuocare. ADDITIO. Et Dama. in quæst. xx. huius tit.

Delegatus Papę qui in totum subdelegauit, potest re integra causam illam reuocare: & alteri subdelegare. Idē si subdelegatus moritur. hoc dicit. Pręsupponendū pro intellectu cap. quòd delegatus Papæ subdelegans in totū, videtur à se abdicare iurisdictionem cū limitatione huius ca. si subdelegatus inceperit vti iurisdictione: ita q res non est integra.

CASVS. Ego iudex delegatus inter te & Titium, vices meas Caio in totum commisi, nihil retinēdo de iurisdictione: ista subdelegatio fuit pręsentata Caio subdelegato: tamē non vsus est adhuc iurisdictione: an potero ego reuocare illam subdelegationem? Respondet quòd sic ex quo res est omnino integra, & non incepit vti iurisdictione. Sed quid si subdelegatus re integra est mortuus, nunquid potero causam reassumere, vel alteri subdelegare? Respondet quòd sic: quia non est abdicata à me iurisdictio cum effectu, ex quo subdelegatus non incepit vti iurisdictione sibi subdelegata: & res est adhuc integra. Nota primò ex hoc textu argumentum à contrario sensu, quòd delegatus qui subdelegauit in totum, potest commissionem reuocare: & reuocando extinguitur iurisdictio subdelegati. l. iudiciū soluitur. ff. de iudi. No. vlterius effectū principalem huius ca. quòd si subdelegatus cœpit vti iurisdictione, etiam per citationem decretam: licet reus nō sit citatus: ita q res desiit esse integra, delegatus non potest reuocare commissionem: & in eo non habet locum. l. allega. iudicium soluitur. ff. de iudiciis. Et sic solus actus per quē inducitur vsus iurisdictionis, perpetuat iurisdictionem. de quo hic aliquid per Domi.

Citatio sola pperuat iurisdictionem.

m *A sede Apostolica.* quia delegatus alius non potest.

n *In totum.* quòd si reseruasset, iudex remanebit: vnde nō erat sic dubitandum in eo casu. videbatur enim in totū committēdo ita esse officio suo functus, q resumere nō posset. ad hoc supra ca. proxi. in fin. cum suis concordan. & hoc dixit Tan. & Ber. olim secutus est eū, sed postea mutauit: vt patet per supradictas glos.

o *Vsus fuerit.* qualitercunq; [f]. ad idem. s̄. eo. c. licet vndique.

p *Efficaciter.* vides enim in casu conuerso. pone q moritur subdelegās re integra: certū est q subdelegatus nō pcedet. s̄. e. licet. ergo patet q adhuc efficaciter iurisdictionem nō habet: retinet etiam delegatus potestatē compellēdi, nisi maliciosè seipsum &c. s̄. eo. pastoralis. Aliud ergo est in procuratore

f Dic super citatione. Phil. Font. Morte delegati re integra, expirat iurisdictio subdelegati.

ratore qui habet mandatum ad substituendum: quia dando substitutum qui mandatum suscepit: amplius re integra nequit causam reassumere. aliud in delegato, vt hic vides: & est expressum. j. de procur. is qui. & quæ sit ratio diuersitatis, ibi dicam. ADDITIO. Et addam quod hic dicit Io. Mo. Ioan. And.

Idem.

Si delegatus subdelegauit quoties abesset, vel donec reuocaret: & mortuus sit, re non integra: subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum qui sibi aliquid iurisdictionis reseruauit, appellari debet: etiam post sententiā. hoc dicit. Ioan. And.

CAPIT. VII.

SI delegatus [a] quoties eum abesse [b] contigerit, tibi cōmiserit vices suas: poteris eo rebus humanis exempto (cum & tunc censeatur abesse) commissum tibi negotium (dum tamen illo viuēte iurisdictione vti [c] cœperis) libere definire. Idem [d] poteris quando tibi vices etiam sub ea forma cōmisit, donec eas duceret reuocandas [e]. Nam talis commissio per quam censetur etiam sententiæ prolatio (nisi antea fuerit reuocata) committi [f], nequaquam morte [g] committentis expirat: ex quo res integra non existit. Ad eum quoque qui vices suas committit, donec reuocet: vel qui executionem sententiæ † tantum [h], aut quidquid aliud de iurisdictione sibi reseruat: nō ad delegantē primum appellari debebit, Etiam si post sententiā fuerit appellandum.

SI delegatus. } Sunt tria dicta. Primò ponit primū dictum cum sua determinatione: ibi, Dum tamen. Secundò secūdum: ibi, Idem. cum causæ redditione: ibi, Nam talis. Tertium ibi, Ad eū quoque. vbi tria coniungit: quę in fi. fortificat: ibi, Etiam si, Approbat primum dictum no. per Inn. & Hosti. supra eodem. licet vndiq;. in prin. Ioan. And. CASVS. In causa quę moueri sperabatur inter te & me, impetraui iudicem delegatum forte decanum Pictauen. qui decanus considerās quòd nō poterat cōmode causam nostram examinare, alteri vices suas cōmisit sub hac forma, Tibi in tali causa vices nostras committimus quoties nos abesse contigerit, vel donec duxerimus reuocandas. iste subdelegat⁹ incepit vti iurisdictione, & causam examinare: postea delegatus est mortuus. vtrum subdelegatus poterit causam finire & terminare? Respondet quòd sic: si ante mortē delegantis res desierat esse integra: hoc est, quia subdelegatus inceperat procedere in causa. Sed quæritur ad quem est appellandum: vtrum ad subdelegantem vel ad papam? Respondet cum distinctione: quia vel subdelegatus subdelegauit in totum: tunc non est ad ipsum recurrendū: sed est appellandum ad primum delegātem. aut iste delegatus subdelegans sibi aliquid reseruauit de iurisdictione: puta sententiā vel executionē ipsius causæ: & tunc appellatur ad ipsum subdelegantē, & non ad papam. No. primò quòd delegatus papæ potest vices suas committere, etiam sub cōditione: nam ista verba, quoties me abesse contigerit. habēt vim conditionis, id est si me abesse cōtigerit aliquibus assignationibus. No. quòd delegatus mortuus dicitur abesse. Et sic patet quòd verbum abesse, verificatur in absentia temporali: & in absentia perpetua & naturali: quod nota pro statutis quæ faciunt mentionem de absentia. No. vlterius q morte mandatis expirat mandatum. §. soluitur. instit. mand. l. mandati. C. mand. etiam si mandans alio respectu erat mandatarius. Nota quòd cùm appellatur à subdelegato principis, appellatur ad subdelegantem: nisi ille delegatus subdelegasset in totum: nam tunc esset appellandum ad principē primum delegantem. l. vnica. Co. qui pro sua iur. secundum lect. quæ habet ad nos. No. insuper vnum in quo non potest appellari ad papam omisso medio: videlicet cum appellatur à subdelegato delegati papæ, qui non subdelegauit in totum vices suas.

a *Delegatus.* apostolicæ sedis: vt s̄. c. proxi.

b *Abesse.* idem dicebant prædicti doctores per. l. ff. de ver. signi. l. mulieris. §. fin. vbi dicitur, abest ea res quæ in rebus humanis non est: sed non conuertitur. ADDITIO. Per hūc modū ergo si in rebus humanis est, non abest. res enim quæ in rebus humanis est, potest abesse. Sed res quę in rebus humanis non est: non potest non abesse. ponderatur enim diuersus mod⁹ abessendi: vt no. ff. de procur. l. præsens. de quo hic etiam per Archi. Ioan. An. Est ergo de significatione vocabuli, à qua recedendū non est: nisi vbi res aliter salua esse non potest. ff. de lega. iij. non aliter. imò tunc vere & finaliter abest, scilicet non reuersurus.

Mors & absentia equiparātur.

Mortuus equiparatur absenti non reuersuro.

c *Vti.* qualitercunque: etiam citra litis contesta. s̄. eo. relatum. & ca. licet.

d *Idem.* scilicet quòd cōmissum tibi negotium libere poteris definire.

e *Reuocandas.* reuocare iurisdictionis est. ff. de iudi. l. iudicium soluitur. retinendo ergo reuocandi potestatē, aliquid de iurisdictione retinuit.

Glos. seq. ponit contrariam opin. Inn. & rationem qua mouebatur: & ei respondet.

f *Committi.* reprobatur lectura Inn. & Abb. qui not. s̄. eo. si pro debilitate. q per talem commissionē non transferebatur sentētiæ prolatio: quia per illam clausulam, donec duxero &c. videbatur sententiā retinuisse; vt illa clausula aliquid operaretur: quod esse debet. de le. j. si quando quis vxori. ad idem j. de priuil. si papa. j. respon. in fin. Contrariū tenebat ibi Hosti. cuius opino hic approbatur: nec obstat quod dicitur quòd clausula debet aliquid operari. satis enim operatur, quia reuocare poterit delegans, q simpliciter vel totū cōmittendo non potuisset [a]. Item quia ex vigore clausulę illius ad eū appellabitur: vt dicitur in fi. c.

Glo. seq. quærit, ar. p & cōtra: & soluit.

g *Morte.* quid si delegatus vsque ad suę voluntatis beneplacitum subdelegauerat? Videretur prima facie per decr. supra de rescri. si gratiosè. q illo mortuo expiret iurisdictio. Contrarium videtur per hanc decr. ad hoc supra de bap. maiores. C. de vsufru. l. ambiguitatem. Nec obstat illa decret. quæ in odiosis & restringendis loquitur: hic autē fauorabile puto. melius est enim hunc iudicem procedere, quàm nouo & incognito causam delegare [b]. ff. de vaca. mune. l. prætor. §. vlt. arg. xix. q. iij. monasteriis. & s̄. de renū. c. j. & licet hoc videatur æquum: primum videtur verius. ad idem. ff. loca. l. iiij.

Glos. seq. ostendit duas opiniones reprobatas.

h *Tantum.* hic reprobatur opin. Tan. qui dicebat delegatū sibi reseruare non posse tantum executionē sentētiæ, & reprobatur opi. Ber. & Inn. qui dixerunt q licet executionem reseruare possit: si tamen appelletur à sentētia: non appellabitur ad eum, sed ad primū delegantē. Super hoc vide quod no. s̄. eo. super quæstionū. §. porro. in glos. ij. {Et in Spec. de app. §. nunc tractemus. ver. sed quid si delegatus. & ver. se.} Approbatur autem opin. Host. qui hoc quod hic dicitur, ibi no. & s̄. eo. quærenti.

† No. quòd executio est iurisdictiōis: ideo non facienda die feriata. de fer. Domi. Fōt. a Adde tu quòd si delegatus aliquid faciat: adhuc non videtur reuocare: dūmodo prius hoc protestetur. neq; protestatio illa est facto cōtraria. Io. An. in regula, in generali. Phi. Fōt. b Not. Do. quòd faciēda est benigna interpretatio ad conseruandā delegationē. Do. Phi. pbant gl. si tamen clausula sonaret actū positiuum noua voluntatis: per mortem nō expiraret. Font.

Idem.

Plurium delegatorum insolidum quilibet cognoscit. Et vno cognoscente, alij (nisi ex causa) se non intromittunt. Et perpetuatio vnius, perpetuat quo ad omnes. hoc dicit. Zenz.

CAPITVLVM VIII.

CVm plures sub illa for-

CVm plures. } Sunt tria dicta. Secundū ibi, Porrò. Tertiū, ibi, Iurisdictione. Do. Declarat & approbat no. per Hos. s̄. eo. prudētiam. j. respon. Ioā. An. Cū causa est pluribus delegata cum clausula: quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrū. quilibet delegatus recipit iurisdictionē insolidū: tamē si vnus causam occupauit, alij nō possunt eū impedire, nisi occupās differret procedere malitiosè. Pręsupponēdū est pro intellectu huius cap. quòd cū causa est delegata simpliciter pluribus iudicibus: licet iurisdictio sit indiuisibilis, quia est apud quēlibet iudiciū insolidū: tamē exercitiū iurisdictiōis est apud omnes simul. l. duo ex tribus. ff. de re iud. c. pastoralis. e. ti. in an. Veruntamē papa cōsueuit apponere istā clausulam: q si oēs interesse nequiueritis, alter negotiū exequatur. Aliquoties etiā ponitur ista clausula: quatenus vos, vel duo aut vnus vestrū negotiū exequatur. CASVS. Cū prætēderē te debitorē meū: impetraui duos vel tres delegatos sub ista forma: Conquest⁹ est nobis talis, quòd Titius super tali re ei iniuriatur: quocirca mandamus quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrū quod iustū fuerit decernatis. vnde pręsentaui literas meas vni delegatorū vt mihi decerneret vnā citationē. vtrū iste possit procedere aliis irrequisitis? Respōdet quòd sic: quia forma suę iurisdictionis hoc habet. Sed quid: ponamus quòd vnus istorū incepit procedere in causa: vtrū alij postea poterunt implere? Respondet quòd non: nisi iste qui causam occupauit, nō vellet, vel nō posset causā finire: quia forte mortuus est, vel est occupat⁹: vel si malitiosè differret procedere volēs fauere vni parti: tunc potest dimitti, & alij poterunt adiri, & de causa se intromittere. Sed quid si vn⁹ solus incepit vti iurisdictione: deinde mortu⁹ est papa: & moritur iste delegatus. volo adire aliū? Pro parte tua dicitur q nō possum: quia est res integra quantū ad istū: modò re integra mortuo mandante expirat mandatū? Respondet

papa ꝙ iurisdictione perpetuata per vnũ delegatorũ, perpetuata est etiam quo ad alios: licet nõ inceperint vti iurisdictione. No. primò ꝙ clausulæ plurium delegatorũ quãdoque dantur disiunctiue:ita vt ex propria voluntate quilibet ipsorũ possit sine alio procedere. No.secundò ꝙ dictio plures,includit vltra duo,quãdo exsequẽtibus illam dictionẽ apparet loquentẽ illud voluisse. limita regulã,pluralis.j.de re.iu.Domi.

ma a vt omnes aut duo, vel vnus eorum mandatũ apostolicũ exequantur,aut alia consimili b iudices vel executores à sede apostolica c deputari contingit: ipsorũ quilibet iniunctum potest libere d adimplere mandatum. Porro vno eorum e negotiũ inchoante f cõmissum, alij nequibunt g se vlterius intromittere de eodẽ h: nisi vel infirmitate,vel alia iusta causa illum i contingeret impediri : aut si nollet, vel malitiose in eo procedere recusaret k. Iurisdictione verò perpetuata mandatore viuente per vnum (eo casu quo potest l) ex iudicibus delegatis: perpetuata intelligitur quo ad omnes.

Gl. seq. distinguit inter formas: ponit, & probat opi.cõtrariam,& respondet.

a *Forma.* ista forma est bene aduertẽda: aliud enim est cum scribitur cũ clausula, ꝙ si non omnes. vel ꝙ si ambo, quia tunc iurisdictio datur conditionaliter: tunc igitur vnus vel duo iurisdictione vti poterũt: cũ constiterit de conditione & de impedimento tertij vel collegę: aliter non valet quod agitur. s. e.prudentiam.in prin.hic verò iurisdictio datur alternatiue a. vnde quilibet est iudex insolidum vigore alternationis. j.de re.iu.in alternatiuis.cũ suis concor. Dicebant tamen quidam in casu nostro contrarium. & tali ratione cũ dicitur in literis, vt omnes vel duo, vel alter &c.videtur papa intellexisse:quòd si omnes volunt & possunt procedere,omnes procedant:& si omnes,duo:& si non duo,vnus. ad hoc. ff.de admi.tut.l.quidã decedens.§. Papinianus.& gradus disiunctæ interdum consideratur secundum ordinẽ scripturę ff.ad trebel.l.hæredes.§.fi.ibi tamen ex certis coniecturis apparebit intentionẽ scribentis fuisse talem.ad idem.ff.de lega.ij cum pater.§.penul.& j.de præb.mandato.s.e.li.de elect.c.penul. Et si dicatur ꝙ secundum hoc nõ erit differẽtia inter hãc clausulã, & clausulam, quòd si non omnes. Respondebant,imò erit:quia per hanc clausulã sufficit requirere:sed per clausulam,quòd si nõ omnes.necesse est de impotentia constare: vt in decr.prudẽtiã, & pro eis facit, quia papa libẽtius committit causas tribus, quàm duobus:duobus,quàm vni: vt ibi. sed contrarium est verum:vt hic patet. vnde non sunt istę alternatiuæ ordinis, sed præstationis:& est regulare,nec potest negari,quin si alter solus procedat,mandatum papę sit adimpletum.ff.de solutioni.qui res.§.aream.in fine.& in prędicta regula in alternatiuis.cum suis concordantiis.

b *Consimili.* vt si dicatur ꝙ quilibet eorum insolidũ & per se iudicare & exequi possit. ADDITIO.Vel si dicatur quòd alter alterum non expectet vel non requirat.Io.An.

c *Apostolica.* idẽ si ab alio : est enim quo ad hoc eadem ratio.

d *Libere.* id est etiã non requisito collega.simili modo exponimus illud libere,quod habetur s.de præbẽ.de multa.vt patet j.de præben.licet episcopus.

e *Vno eorum.* idẽ credo de duobus vel de omnibus qui simul inchoauerunt quo ad quid: scilicet quòd si omnes inceperunt,omnes finiãt, nisi ex causa:vt sequitur.vide c.si duo. j.de procu.Font.

f *Inchoante.* qualitercunq; etiam si lis nondũ sit contestata corã eo.s.e.gratũ.& c.licet.& s.e.in ant.quanuis.& j.eo.si à subdelegato.aliud in procuratore qui dicitur occupasse per litis contest.vt sit melior eius conditio.j.de procura.si duo.

g *Nequibunt.* ecce aliam differentiam inter clausulam quòd si non omnes.& clausulã,vos vel alter.quia primo casu quãdo vno impedito procedit alter:cessante impedimẽto simul procedunt.ille enim impeditus postea veniẽs & cũ alio volens procedere,admittetur. ADDITIO.Vt no.s.eo.quoniã abbas.in glo.ij.& c.coram.in gl.penul.Ioan.And.

h *De eodem.* sic in pluribus procuratoribus datis insolidũ. ff.de procur.l.pluribus.ff.man.l.creditor. §. duobꝰ.supra de procur.non iniustè.j.e.li.e.tit.si duo.aliàs sequi posset perplexitas b,si quilibet per se procedere vellet: quia eodẽ forte tempore ad diuersa loca citarent.supra de rescri.ca.vlt.ibi vnus excõmunicaret, alter absolueret.supra in an. de rescri. c.cum contingat.& sic se impedirent: sicut duo vsufructuarij.ff.de vsuf.l.quoties.& necesse esset ad superiorem habere recursum.supra e.c.ij. & sic contra iura superfluis fatigarentur laboribus & expẽsis . tutior ergo & melior fuit hæc interpretatio: vt res valeret,& non periret. supra de ver.sig. abbate.ad idem.ff.de admini.tu.l.decreto.ad fi.

i *Illum.* scilicet inchoantem.

Gl.se.ponit vnã differẽtiã ad procur. & duas cõueniẽtias.

k *Recusaret.* tunc ergo poterũt alius vel alij procedere. nõ sic in procuratoribus datis insolidũ: quia vno occupante,& postea impedito,alij non possunt procedere:nisi dictũ fuisset in constitutione ꝙ non fieret melior conditio occupantis.j.de procu.si duo. Et quod dixi delegato impedito collegam hoc casu procedere posse: verũ intelligo, nisi ille qui inchoauit, subdelegatum daret e. Arg. prædi. decre. si duo. puto etiã quòd cùm collega propter impedimẽtũ inchoantis procedit:ipse inchoans cessante impedimento suo causam suam resumere nõ poterit:nisi & ille impediretur, vel procedere nollet:ad instar eius quod de proc.diximꝰ in prędicta decr.si duo.

a Vide no. l.cũ quidã. C.de verb. sig.& dic quòd disiũctiua inter psonas gratiatas accipitur propriè.l.si ex toto.de le. i.sicut hic. nã iudicatura grauamen est.gl. inter ver. probari c. si cõtra vnũ.s.e.tit. sed inter honoratas capitur coniũctim.dict.l. cum quidã. nisi cõstaret aliud de mente disponentis expresse.l. Titio aut Seio.de le. 1.aut tacite.l.cũ pater.de leg. 2.Font. Alternatiua est duplex.

Libere dicitur facere, qui aliquẽ nõ tenetur requirere.

Delegatus & procurator diuersimode causam occupant.

b Imo licet alter habet iurisdictionem in habitu: si tamen procedat:nõ valet actus ipso iure. l.1.ff.de offi.consul. per prorogationem tamen possent præuenti vnã procedere. Anch.Fõt.

e Tunc ille præcederet collegã nisi collega eũ præueniret. Phil. Do.Fõt.

Idem.

Executor super gratia facta datus à papa:mortuo papa etiam re integra gratiã exequitur. Io.And.

CAPITVLVM IX.

Glos.seq. soluit quæstionẽ, quam solutionẽ multipliciter probat.ponit opin.contrariam quam reprobat.

l *Quo potest.* vt quia scriptũ erat cum clausula, ꝙ si nõ omnes.& collega etiã actu perpetrationis impeditus non poterat interesse:vel scriptũ erat cũ clausula,vos vel alter. Et patet per hanc literam ꝙ si iudex processerat cum non posset, per illum actũ non sit perpetuata iurisdictio. Vnde per hãc literam,& per decre.prudentiam.terminaui quæstionem de delegato dato in diem vel sub conditione:qui forte volentibus partibus ante diem vel cõditionem fuerat vsus iurisdictione:deinde mortuus fuerat delegans:an per illum actũ perpetuata esset iurisdictio. Nónne iurisdictio vni sub conditione mãdatur per clausulam, quòd si ambo. & si antequã conditio subueniat,procedit:nihil reputatur egisse.s.e.prudentiam. in princ. d Ergo si ille actus habetur pro nullo,nõ est perpetuata iurisdictio: & sic perpetuationẽ inducere nõ poterit.vnde satis est ibi casus.Item ex conditionali demandatione nondũ est attributa iurisdictio,sed spes iurisdictionis : sicut ex conditionali obligatione sola spes est debitum iri institu.de verb.oblig.§.ex conditionali. ergo quod ante conditionẽ fecit:vt priuatus fecit, nõ vt iudex. Item si prorogatur iurisdictio post tẽpus, requiritur quòd actor,reus, & iudex consentiant. ff.de iudi.l.ij. & facit quod not.supra eo. Pet.& Guil.in princ.vlt. glossæ. & quod recitatur.supra eo.de causis.ita arguendo de posteriore ad prius in præuẽtione requiretur consensus iudicis : sed iste iudex non erat conditione vel die nõn veniẽte:vt dixi: sicut statuliber quæ agit medio tempore,facit vt seruus,non vt liber.ff.de statuliber.l.statuliberum.Itẽ video quòd terminus hominis non præuenitur.supra de appel.oblatæ.& forma mandati exacta diligentia seruanda est:ita quòd ei renunciare non potest.j. de præbendis.cui de non. Item pendente dilatione,iudicis officium quiescit.supra de appellationibus.significantibus. C.de dilationibus.siue pars.ad quæstionem bene facit.ff.de verborum obligationibus. cum filius. ff. de conditioni. & demonstrationi.l.multum, ff.de condictione indebiti.l sub conditione. Item bene facit.j.de spon.capitulo vno.nam vides ibi quòd sponsalia nulla inducunt publicæ honestatis iustitiam:& tamen sponsalia conditionalia non:quia ante cõditionẽ consensum non habent . à simili dicã adhuc minus esse de iurisdictione sub conditione delata ante conditionẽ quàm in aliàs nulla:verum est tamen quod Hosti not.supra eo.licet.quòd ad perpetuationẽ iurisdictionis non requiritur quòd ille actus de iure teneat:quod non est verum pręcipue in casu nostro: cum non possit perpetuari quod nondum est,sicut nec renasci quod nondum est natum.de cõsecratione distinct quarta,qui in maternis. nec relabi qui nõdum est lapsus.j.de hæret.accusatus.

SI *super.* c } Ponit dictum quod primò probat per regulam,secundò per euitationem absurditatis. secunda ibi, ne gratiam. Et declarat hæc constitutio quæ notant Goff.& Hostien.de rescriptis constitutus.in principio. & Hosti.supra eod.quoniam.& cap.licet.Ioan.And c CASVS.Papa contulit mihi canonicatum in ecclesia Pictauẽ. quia creauit me canonicum ecclesiæ Pictauẽsis:& mandauit canonicis vt de facto me installarẽt, & ponerent me in possessionẽ canonicatus,præbẽdamq; mihi assignarẽt si qua vacaret, alioquin proximo vacaturam: & dedit mihi executorẽ ad compellẽdum canonicos . antequã meus executor exequeretur mandatũ,papa mortuus est. postea in contumaciã canonicorum imploraui officiũ mei executoris,vt exequeretur mandatũ. pro parte canonicorũ fuit mihi oppositũ ꝙ potestas ipsius executoris

d Fa.quod no.in spec. de cita.§. j.vers.sed pone papa, vbi dicit Guil. pronũciatum per papam quòd ille cui mandatur quòd Titiũ moneat vt intra decem dies dimittat beneficiũ,aliàs citet illum ad curiã.si simul moneat & citet, non valet citatio.& facit quod not.in cle. attendẽtes. in gl.pe.de statu regu. & vide quod dixi s.e.li.de ele.cõmissa. 1.responso. Et faciunt hæc ad formam illam moneatis: & si necesse fuerit, per censuram &c. Ioan.And.

e Circa istud.c.dicit de Anch.si iudex alicui cõmittat executionem sententiæ:executor illam exequetur etiam iudicatura finita.Bar.in l.fundi vi.dit or.ff.de acqui.pos. per istum text.

executoris expirauerat per mortem papæ. ego dico contrarium:quia mea gratia non expirauerat: & executio est accessoria ad gratiam. Consultus papa respondet quòd executor poterit facere executionẽ,licet papa mandans sit mortuus: & hoc propter rationem textus : quia executio est accessoria ad gratiam iamq; factam:ideo secus si gratia nõ esset iamque facta,sed facienda:tunc enim executor mortuo papa nõ posset vti sua executione si res sit integra, & nõ inceperit vti sua iurisdictione.c.si cui.j.de prębend. Nota primò quòd papa potest alicui cõferre canonicatũ sine præbenda:& sic canonia potest esse sine prębẽda : tamẽ non debet esse diu: & tamen prębenda potest esse sine canonia:vt in notabilibꝰ ecclesiis paruuli habent vnã prębendam:non tamen per hoc sunt canonici.& laicus potest esse præbendatus in ecclesia,non tamen per hoc est canonicus. de hoc in ca.cum M. de consti. in antiquis. Nota quòd si papa postquam mihi contulerit canonicatum, mandat canonicis vt me inducerent in possessionem actualẽ, & præbendam si qua vacaret, mihi conferrent,alioquin proximo vacaturã: datis ad hoc certis executoribus: & accidit ꝙ papa moritur antequã executor in negotio processerit:nõ propter hoc expirauit potestas executoris propter rationẽ textus. No.i[illegible] Non[illegible] nde quod potestas executoris non dicitur principalis quo ad gratiam : sed potius accessoria. No.finaliter quod aliud est rem reddi inutilem: aliud eius effectum elongari: & sic patet quod dilatans executionem rei,non semper dicitur facere rem inutilem.Do.

SI super gratia cuiquam ab apostolica sede facta a executores fuerint deputati : æquum esse censemus , vt sicut ipsa gratia, licet nõdum sit in eius executione processum, morte nõ perimitur cõcedentis,sic nec etiã re integra perimatur executoribus data potestas:quã b veluti gratię prædictæ accessoriã, naturam sequi congruit principalis c: ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilẽ d, vel ipsius effectum in tempus longius e cum illius dispendio cui facta extitit, differri contingat.

Not.Dom. quòd iste text.habet locum in literis ad lites quibus mera executio mãdatur. Bar. in d.l.fundi.§.item si amicus.ff. de acqui. pos.Font.

Papa quare statim post cõfirmationem suam reuocat gratias sui prædecessoris.

Glos.seq.soluit contrarium, & remittit.

a *Facta.* istud est quod soluit contra. de decr.infra de præben.si cui.vt ibi dixi in vlt.glo. ADDITIO.Item Ioan.Mo. & Archi. qui alleg. facilius impediri faciendum quàm tolli iam factum.xv.q.j.§.vlti.supra de iureiuran. quemadmodũ. Ioan.And.

b *Quam.* scilicet potestatem datã executoribus super ipsa gratia sibi facta.

Glos.seq.alleg.concor.obiicit,& soluit.

c *Principalis.* ad idem j.de regu. iur. accessorium. cum suis concordan.huius contrariũ videtur: quia iura inducta.s.eo. indistincte dicebant potestatem delegati perire re integra morte mandatoris.s.e.relatum.gratũ.licet.cum si.sed executor habet delegatam:quod patet: quia tractatus ipsorum ponitur sub isto tit.vt dixi.s. eo. li.de rescr..tibi qui.ergo eorũ potestas expirare videbatur a. Et non obstat si dicatur istud rescriptum esse executorium gratiæ : quia si rescripta quæ causæ cognitionem committunt, pereunt re integra morte committentis : multo fortius videbatur in executoriis gratiarum: cũ facilius via extraordinaria quàm via iuris cõmunis tolli debeat. {in authen.de reb.eccl. nõ alie. §.quia verò verisimile.col.ij.Ioan.Mon. Ad idem.C.ad velleia.antiquæ ij.respon.ff.de mili.testa.l.eius militis. §.j.} Et si dicatur ꝙ gratia posset esse inutilis,recurretur ad ordinarium:sicut in casu.j.de præb. si clericus. §.verum. sed cõtrarium est verũ: & ratio sequitur.

d *Inutilem.* puta quia gratiam habebat contra ordinariũ: & nouos executores non impetrat.

e *Longius.* quia necesse habet adire papam pro consequẽda iustitia:vel pro nouis executoribus impetrandis.

SI *is cui.*} Ponit dictum cuius causam interserit ibi, ne absolutionem.Ioan.And.

Executores gratiæ dicũtur delegati.

a Not.modum argumentandi à rubrica. Font.

Præsupponẽdum primò ꝙ cum appellatur à subdelegato papæ,est appellandum ad subdelegantem,quando non subdelegauit in totum.fallit in casu huius capituli. CASVS.Papa causam moueri speratam inter te & me, delegauit alicui, puta decano Pictau.qui subdelegauit aliquẽ reseruando sibi sententiam . subdelegatus incepit cognoscere de causa: tractu temporis subdelegans fuit excõmunicatꝰ ex aliqua causa rationabili:vel est mortuus. postea subdelegatꝰ tulit sententiam contra te: tu vis appellare.quæritur ad quem est appellandum? Respondet quòd in hoc casu quando subdelegãs est mortuus: est appellandum ad papam primum delegantem omisso medio. No.quòd delegatꝰ papę potest subdelegare in totũ nihil sibi reseruando de iurisdictione:vel non in totũ : sed reseruando sibi sententiam vel executionem. In primo casu non potest reuocare subdelegationem, nisi re existente integra.Item est appellandum tunc ad papam:& non ad ipsum subdelegantem. In secundo verò casu potest commissionẽ suam reuocare etiam re non existente integra.Item appellatur ad ipsum subdelegantem , & non ad papam : nisi in casu huius capituli quando delegatus est excommunicatus vel mortuus. Nota vlterius ius commune mutari propter pręiudiciũ quod verisimiliter litigantibus imminet. j.de re iudic.abbate.ad fin.secundum Ioan.Mon.

Idem.

Duos casus ponit quibus de subdelegato nõ in totum , appellatur ad primum delegantem: scilicet cum delegatus excommunicatus vel mortuus est. Alios casus ponit j.eod.si à subdelegato.Ioan.And.

CAPITVLVM X.

SI is cui causa (licet proprio nomine non expresso f) à sede fuerat apostolica delegata , subdelegauerit non in totum g vices suas alicui : à subdelegato huiusmodi , si delegatum ipsum excommunicari h, aut de medio i tolli contingat , impedimento tali durante k ad sedem ipsam (ne absolutionem vel successorẽ

Nota finaliter quòd litigantes grauari non debent ex alieno facto. ad hoc xxiij. quæstione , si quis à catholica. & capitulo forte.& capitulo nimium.in fin. secundum Archi. Domi.

f *Non expresso.* aliàs non erat dubitatio.si enim nomẽ fuisset expressum: successor non succederet in delegatione.s.e. quoniam abbas. ADDITIO.Quæ cum ista per. §.iungi debuisset.Io.And.

g *Non in totum.* hoc dicit,quia aliàs nõ esset dubitatio quo ad secũdum membrum. Si enim delegatus subdelegasset in totum: indistincte appellaretur ad primum delegantẽ.supra eo.super quæstionum.Sed quando aliquid reseruat,appellari debet ad ipsum delegatum subdelgantem: vt ibi, & supra eo.lib.si delegatus. ADDITIO.Et quod ibi dixi post Host. super primam gloss. hic ponit Archi. scilicet quòd quando scribitur dignitati,successor cognoscit,etiã si prædecessori qui erat tempore datæ, rescriptum præsentatum non fuerit. Ioan.And.

h *Excommunicari.* maiori excommunicatione:minori enim excommunicatus bene exercet ea quæ sunt iurisdictionis. supra de cle.excom.mi.si celebrat.

i *De medio.* id est de hoc mũdo:quod quare dicatur mediũ, vide.xxiij.q.iiij.hæc autem vita.

Glos.seq.primò arguit à contrario. secundò quæstionem soluit:& ponit opinionem contrariam : tertiò arguit ad aliã quæstionem.

k *Durante.* Nota quia sublato impedimento,id est illo absoluto , vel confirmato successore : ad primum delegantem appellari non debet. Et si dubitaretur an ipse subdelegatus esset absolutus : credo ꝙ teneret appellatio alternatiua propter probabile dubium b. Ad hoc supra cod.lib.de postula. ca.vno. sicut etiam propter dubitationem probabilem format actor libellum alternatiuum.ff.quorum lega.l.prima. §. qui autem. aliàs non credo, maximè secundum canones, ꝙ liceat alternatiue appellari: ne liceat vagari &c.s.eodẽ li.de electio. vt quis duas.ad idem bene facit eodem tit. capitulo secundo, vbi non tenent vota alternatiua. secundũ canones dixi:quia secundũ leges non appellatur ad Imperatorẽ omisso medio.& si appellaretur:Imperator remittit ad eũ ad quẽ debuerat appellari.ff.de appellationibus.l.Imperatores. vnde si appelletur ad Imperatorẽ vel ad præsidẽ: tenere posset appellatio ad pręsidẽ prædicta ratione:sed secundũ nos appellari potest ad papam omisso medio. s. de appellat.dilecti. vltimo. & ad legatum : supra de officio legati capitulo primo. vnde si appellans de episcopo dicat, appello ad archiepiscopum vel ad papam : non puto appellationem tenere c: nisi

b Idem si dubitatur an subdelegauerit totũ vel partem,& stat per iudicẽ vel aduersariũ quod certificare non potest. Ioan.And.

Appellatio an possit interponi omisso medio.

c Idẽ Phil. & Ange. Are.in l.1. §.si quis.ff. de appel. Font.

nisi alterum eligat intra id tēpus intra quod poterat appellari. Argumento s̄.de postulat.ca.j.§.fin.ne cum discrimine appellati liceat sic vagari.ff.de iniur.l.pretor. licet Guil. foueat contrarium in Specu.de appel.§.nunc tractemus.versi. sed pone aliquis.& versic. quid si dicat. Bene autē facit hæc decr. & illa j. eo. si à subdelegato.ad quæstionem no. s̄.de fo. compe. siquis cōtra clericum. in gl.ij.scilicet ad quem appelletur de delegato episcopi recusati. Et dicebāt Vin.& Tan. quòd appellari potest ad archiepiscopum non ob. decre. dilecti.cum hic iam per recusationē sublatum sit mediū.pro quibus in argumentis faciunt ista iura.

a *Prorogari*. circa quod debēt iudices prouidere.s̄.de dolo & contumacia. finē. j.de offi.ordi. vt litigantes.

† Vide Anchar.in 2. no.de cuius mēte videtur quòd cessāte ista ratione appelletur ad proximū. pondero p eo ver.durante,significans longum tempus.Font.

expectando † illius, præiudicari litigātibus, vel causa plus debito prorogari [a] valeat), volumus appellari.

Idem.

Ab arbitris iuris appellatur ad papam. Ioan.And.

CAPITVLVM XI.

AB arbitris qui secūdum formā iuris [b] vt de proposita contra iudicem [c] suspicionis causa cognoscant, vel qui cū de reuocatione ambigitur literarum, iudicibus nequeuntibus in vnā sententiam concordare,[d] ad concertationē huiusmodi sopiendā à partibus eliguntur, est (si grauauerint [e]) ad sedem apostolicā appellandum.[f]

Idem.

Executor datus à papa vt prouideat personæ, subdelegat. si detur vt prouideat ecclesiæ non expressa persona, non subdelegat, nisi habeat speciale mandatum. & causam reddit. Ioan. And.

AB *arbitris*.} [a] Nō diuiditur, quia tota litera vno constructu clauditur. Do. approbat quod not. Ber.s̄.eo.suspicionis. circa prin.in glo.& Gul.in specu. de appel.§.nunc tractemus. ver.sed ad quē. CASVS. Causam quæ inter te & me mouebatur, vel moueri sperabatur, papa ad meam instantiā delegauit archidiacono Picta. tu voluisti recusare iudicē, quia inimicus tuus capitalis. fuerūt electi arbitri ad cognoscendū de ista causa suspicionis, & tulerunt suam sententiam interlocutoriā vel definitiuā (quia istud cap. habet locū etiam si arbitri assignauerunt terminū nimis arctum) ab ista sententia interlocutoria vel definitiua appellauisti. Quæritur ad quē debes appellare, vtrum ad iudicem recusatum possis appellare. Respon. quod non. nam cum sit suspectus in causa principali, esset similiter suspectus in causa appellationis. Sed est appellandum ad papā. Sed quid sanctissime pater, habemus in ca. pastoralis. de rescri.in ant. quòd quando sunt plures & diuersi iudices impetrati, si dubitetur vtrum prima commissio reuocetur, vel quid, dicitur ibi quòd si iudices nolint deferre, debent inter se cōuenire. qui si non possint conuenire, debent eligere arbitros ad sopiendum illam quæstionem, an prima commissio fuerit reuocata vel non. Sed quæritur, isti arbitri tulerunt suā sententiam, ad quē erit appellandum? vtrum appelletur ad ipsos iudices? Respon. quòd non, sed est appellandum ad papā. No. primò quòd causa suspicionis est proponenda coram iudice qui recusatur. ad hoc s̄.eo.suspicionis. & s̄.e.tit. & lib. si cōtra vnum.& c.iudex. Nota secundò ar. quòd isti arbitri non possunt cognoscere de causa principali. probat text. quòd dicit de causa suspicionis, de quo in dicto capi. suspicionis. Domi.

a Nota hic quòd ista arbitri iudicāt de omnibus emergentibus.Anch. et Do.Fōt.

b *Iuris*. [b] vbi sunt iura, videbis j. & ista est ratio quare debet appellari ad papam, quia cum isti arbitri secundum iuris formam sint electi, ad ipsum ius à quo potestatē habent, oportet appellari, & sic ad papā qui est lex animata in terris. ADDITIO. In authentico de consulibus. ad finem.& col. iiij. Ioan. And.

b Ista glos. facit quòd debeat appellare ad statuentes quādo per statuta debeat in arbitros compromitti.

c *Iudicem*. delegatum papę. s̄.eo.suspicionis. quod intellige vt s̄.eo.li. si contra vnum. & idē si recusetur ordinarius. s̄.de appel. cum speciali.

d *Concordare*. nec sibi inuicem deferentibus. s̄.in an. de rescri. pastoralis. in prin.

e *Grauauerint*. siue in sententia, puta quia iniquè pronunciant illum suspectum, quia suspectus probatus non est, vel econuerso. vel ante sententiam, puta nimis breuem dilationem dando. supra de dilat.c.j. quod est ipsorum officium. s̄. eo. suspicionis.

Glos.seq.obiicit & soluit, casum addit, solutionem per simile fortificat.

f *Appellandum*. contra. C.de recept. arbit.l.j.ij.q.vj. à iudicibus. in quibus dicitur quòd nō appellatur ab arbitris. Sol. sunt quidam arbitri qui compromissarij vocantur, & voluntate adeuntur, & ab istis non appellatur. [c] Et sic loquuntur contraria. Sunt alij qui de necessitate iuris habent assumi, de quibus loquitur hæc decret. & à talibus bene appellatur vt hic, & sic etiam posset intelligi lex illa.C.de iudi.l.vlt. Et hac ratione puto hanc decret. locum habere in arbitris electis ad audiendam causam quam mouet episcopus contra suum subditum, cum etiam illo casu de necessitate eligātur arbitri.xj. q.j. si clericus.& de hoc s̄.de offi.ordi. irrefragabili.in gloss penult. sic etiam magis fauet lex ei qui necessariam satisdationē præstare debet, quā ei qui voluntariam, quia primum si ibi satisdare nō potest, alio loco satisdare permittit, secūdum no.ff.qui satisd.cog. l. si fideiussor. ad idem.C.de rebus credi.generaliter. in fi. j.respon.

Appellari an possit à sentētia arbitrorum.

c Supplicari tamen potest.s̄.de arbi.nō si. ne.& not. 2.q.6.c.à iudiciōs. §.quòd de arbit.in fi. pe.gl.Arc.

CAPITVLVM XII.

IS cui ab apostolica sede [g] committitur certæ personę prouisio [h] de beneficio in certa ecclesia, diœcesi vel prouincia [i] facienda, potest alij committere licitè vices suas. Sed si (non expressa certa persona) committatur eidem, vt alicui personæ idoneæ de certa ecclesia vel beneficio debeat prouidere, (quia circa eligendam personam eius industria † tūc videtur electa) prouisionē sibi commissam alteri demandare non potest: [k] Nisi forma cōmissionis habeat, vt per se vel per alium [l] id valeat expedire.

Idem.

IS *cui*.} Sunt duæ partes. secūda ibi, Sed si. quę facit tria. Primo ponit dictū. Secundo rationem interserit ibi. Quia circa. Tertio ibi, Nisi. excipit. Ioan. An. Sumpta fuit de extrauaganti quę incipiebat, quæsiuit à nobis. Et declarat ista decre. & sequens decretalem vlt.s̄.eo.titu. §.is autē. ADDITIO. Et approbat quod ibi dixit Pe.de Sam. & reprobat quod ibi dixit Inn.in gl.fi.qui distinxit an dicatur, prouideas, vel exequaris.& tūc non committit. An prouideri facias vel compellas: & tunc committit. CASVS. Papa mandauit episcopo Pictauensi vt prouideret personæ idoneæ de tali præbenda quæ vacabat, quia forte vacauit in curia, & papa non habebat notitiam personarum huius patriæ. vtrum talis executor sic deputatus à papa, possit vices suas committere alij? Respon. quòd non, nisi papa daret sibi specialem potestatē vt prouideret per se vel per alium.c.vl.e.tit.in an. Sed quid si papa mādauit vt de illa præbenda prouideret certæ personæ, puta Titio, vtrum possit subdelegare? Respondet quòd sic. nā tunc non est electa industria personę, ideo potest alij cōmittere. secus est in primo casu, cū est electa industria personę circa personam eligendam. tunc enim non potest alij committere, nisi ad hoc habeat specialem potestatem à Romano pōtifice, vt dicto c.præallegato. No. primò quòd cum papa mandat alicui vt ipse prouideat de tali beneficio certæ personæ, puta Titio, non videtur electa industria personæ executoris. secus si cōmittitur prouisio incertæ personæ. No. insuper quod in eligēda persona idonea magnū periculū versatur: & ideo talis executor cui mandatur vt eligat personam idoneā, non potest subdelegare, quia industria eius electa est. Nota hic glossam notabilem, quæ limitat iura decentia quòd delegatus alius à principe nō potest subdelegare. verū est, nisi detur sibi potestas specialis subdelegandi. nā delegans dando potestatē subdelegandi, videtur ipsemet delegans subdelegare, sicut etiā dominus dando procuratori suo facultatem substituēdi, si procurator substituit, videtur ipsemet dominus substituere. Heli. Reg.

† Dic quòd illa cēsetur electa in magnis & cōcernētib. publicā vtilitatem,& quando vltra factum aliquid amplius requiritur,puta examinatio Bar.in l.inter artifices ff.de sol.Io.An.in reg.qui per alium. vide Anch. Font.

Delegatus ab inferiore à principe habens specialemādatum sub delegandi, subdelegare potest.

g *Ab apostolica sede*. speciale enim est delegati à principe, quòd subdelegare potest. C.de iudi. à iudice. s̄.e.ca. pastoralis.& c.vlt.

h *Prouisio*. etiam si cōmittatur ei quòd inquirat de illius vita & conuersatione, vt in cle.eo.tit.iudices. ADDITIO. Et hoc est quod dixit Io.Mona. ita seruari in forma pauperum. Ioan. Andr.

i *Prouincia*. ergo non requirimus quod beneficium sit certū. sufficit quòd sit certa persona, licet incertum beneficiū, vt subdelegare possit. in hoc casu non habet locum decretalis vlt.s̄.eo.tit.

k *Non potest*. & sic intelligatur s̄.eo. capitu. vltimo. §.vlt. is enim cuius industria eligitur, non subdelegat. & ibi plenè de hoc.

Glos.seq.allegat vnam concordantiam, & per illam & istā quæstionem soluit, ad quam solutionem adducit. x.decre.& duas.ll.

l *Per alium*. ergo quod de iure cōmuni nō potest, ex potestate cōmissionis poterit. ad idē. j.c.vlt. §.vices. Et faciunt

hæc

hæc ad quæstionem quam disputaui, an delegatus ab alio quàm à principe, habens speciale mandatum subdelegandi, subdelegare possit. Et credo quòd sic, [a] quia sicut isti non habent à lege quòd subdelegare possint: tamen ad hoc haberent speciale, hoc possent: sic dicam quòd licet delegatus ab alio quam à principe, nō habeat hoc à lege, & sic loquuntur contraria: tamen si habet hoc ab homine, subdelegare poterit. Ad hoc optimè facit. j.de procu.c.j.ij.respon. vbi procurator ad iudicia ante litem cōtestatā non substituit ex potestate legis, nisi esset datus in rē suam. tamē si habet speciale mandatum, substituere potest. ad idem eo. tit.c.vlt. vbi procurator datus ad matrimoniū contrahendum, nō substituit, nisi habeat speciale. & compromissarius datus ad eligendum, non eligit vnum nomine suo, & alium nomine domini ex potestate legis. tamen si habet speciale, hoc potest ex potestate hominis. supra e.li.de elec.c.pe.§ porrò. ad hoc etiam facit j.tit.proxi.c.j.& supra tit.proxi.c.ij. & iij.& j.de reg.iur.qui per aliū.& in regula, potest quis. Stabo igitur regulæ, cum contrariū non reperiam. Et dicit lex quod non refert an ipse ordo decurionū elegerit, an is cui ordo ipsum negotium dedit.ff.quod cuiusq; vniuer. no. l.item eorū.§.si decuriones. ad hoc etiam facit supra eo li.de rescr.cum aliquibus.& j.de præben. hi qui.secūdo respon.insti.de Attil. tuto.§.sed quod iure veteri.

a Ita practicatur, quia ordinarij delegant cum clausula per te vel per aliū quem extūc. Phi. remittit ad Barto.in l. more maiorū.ff.de iu. om.iudi.& tenet Bal. per tex.ibi l.nō distinguemus.§. quæsitū.ff. de recep.arbi.Font.

Is cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex iusta causa illud expedire poterit extra locum. hoc dicit. Io. And.

CAPITVLVM XIII.

STatuimus vt is per quē ab apostolica sede [a] certo loco inquisitio fieri, vel quidquid aliud [b] expediri mandatur, si propter potentiam vel malitiam illius contra quem [c] inquiri debet, siue procedi, seu fautorum † eiusdem, non possit hoc exequi eo loco securè [d] (ne ipse commodum ex dolo vel fraude reportet) ad id exequendum locum alium eligat idoneum & securum. Idem faciat si alia rationabilis causa [e] subsit propter quam in loco decreto perfici nequeat commodè [f] quod mandatur, ne tali prætextu impediri contingat mādatum apostolicum, vel differri.[g]

Idem.

Quando à subdelegato non in totū appellatur, quia non admittit exceptionem per quā denegatur etiā delegatū habere iurisdictionem, ad primū delegantem appellabitur. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XIIII.

SI à subdelegato cui delegatus nō in totū [h] commise-

† No.quòd paria sunt impediri p illum cōtra quem debet fieri actus, vel per alios eius fautores. vide de testi.cōstitutus.& de homic. Petrus.& 1.q.4.quia præsulatus. Do.

b No.quòd dictio statuimus, est noui iuris signū.glo. in cle.generalem. de ætat. & quali.gl.in ver.statuimus.in cle. si.de rescr. Do & volētibus partibus non procedetur extra locū signatum, quia forma delegationis alteranda non est.De Ancha.Font.

STatuimus.} Primò ponit speciale statutum cum sua causa. Secūdò illud generaliter prorogat, & causam reddit ibi, Idem. Ioan. And hic. Et nota quòd dicit statuimus, quasi innuat [b] quòd ante hanc decretalem ex quo commissum erat expediendum in loco, extra locum expediri non poterat, vt forma mandati diligenter seruaretur. infra de præben. cui de non. sit ergo hoc de iure nouo. ADDITIO. Et per hoc patet falsam esse opinionem Vin. quam vide supra de re iud. cum I.& A. super versi.ad ecclesiam. quam etiam hic reprobat Archid. qui dixerat valere processum factum per delegatum, ex quo non apponebatur exceptio. Ioan. And. Pro intellectu huius ca. præsupponēdum est quòd mandatarius tenetur fines mandati obseruare diligenter, ita quòd si fines sui mandati excedat, non valet, eò quòd excessit fines mandati. Secundò præsupponendum quòd inquisitor à sede apostolica deputatus ad inquirendum excessus, dicitur delegatus. Tertiò est præsupponēdum quòd delegatus in certo loco, nō potest cognoscere extra illū locū. ca. statutū.s̄.e.li. de rescri. CASVS. Peruenit ad notitiam papæ quòd in monasterio sancti Cypriani Pictauis erat magna dissolutio tam in capite quàm in membris. mandauit papa archidiacono Picta. vt ad dictum monasterium accedens, inquireret de dictis excessibus tam in capite quàm in membris, & inquisitione facta per totum processum remitteret ad papam. Archidiaconus delegatus timet quod monachi eum male tractēt. Quæritur vtrum inquisitor deputatus ad certum locū possit locum mutare ad faciendum inquisitionē secundū quod fuit sibi mandatum? Videtur quòd non, per c. statutum. alle. Hoc tamen non obstante respondet Romanus pontifex in contrariū, videlicet quod inquisitor deputatus ad certum locum, si subsit causa rationabilis, poterit locum mutare.& illud c.statutū. intelligitur quādo non subest rationabilis causa, & hoc ne monachi reportent lucrū ex suo dolo. nā necessitas non habet legē.c.consilium.de obser.ieiu.in ant. No. primò ex isto tex. quod delegatus à sede apostolica deputatus. (Idem in delegato à quocunq; alio, cui est iniūctum vt mādatū certo loco exequatur) tenetur exequi in loco assignato, nisi subsit iusta causa, vt hic. Nota insuper quod non solum index ordinarius potest mutare locū suorum maiorum. l. si vt proponis.C.quomodo & quando iud. sed hoc etiā potest facere iudex delegatus cū iusta causa, nec in hoc requiritur consensus partiū sed si non subsit iusta causa, nō potest sine consensu partiū. sed de consensu partiū potest prorogari iurisdictio.c.statutū.supra e.li.de rescr. Nota vlterius quòd si papa mandauit vt delegatus aliquam inquisitionem certo loco faciat, si executor timeat potētiam illius contra quem est facienda inquisitio, poterit alium locum idoneum assignare, nec poterit excipi contra delegatum quod procedit extra locum sibi deputatum.

Iudex ordinarius nō tantum potest locum maiorū mutare. sed etiā delegatus causa subsistente.

Gloss.seq.quærit.soluit arg.pro.soluit contrarium.

a *Apostolica sede*. quid si ab inferiori ordinario fiat talis commissio, cum eadem sit ratio? Satis videretur idem. ff. de legi. non omniū. supra de transla. inter corporalia. Sed cōtrarium puto [c] vt istud verbū aliquid operetur. ad hoc supra de deci.ad audientiam. & infra de priuile. si papa. nec est eadem ratio, quia non sic de facili de delegato papæ per vniuersum orbē recurritur ad papam, sicut ad ordinarium de prouincia vel diœcesi sua potest recurri. Hinc est etiā quòd licet delegatus papæ recusetur coram arbitris, quia ibi difficilè esset recurrere ad papam: delegatus ordinarij non, sed recusatur coram ordinario. supra eod. titulo & lib. si contra vnum, §. cum autem. Si igitur delegatus ordinarij in loco exequi non potest, insinuet ordinario, qui super hoc sua deliberatione prouideat, vel expressè committendo eidem quòd extra locum statutum id possit, vel alio modo.

c Idem Arch.per eādem rationem.Ioan. And.

Delegatus ordinarij locū nō mutet sine nouo mādato.

b *Aliud*. puta pronunciatio, monitio, denunciatio, vel his similia.

c *Illius contra quem*. idem si propter aliam iustam causam, vt dicitur in fi.

d *Securè*. locus ergo non solū debet esse securus partibus. s̄.de app.ex parte j.sed etiā iudici vel inquisitori, vt hic. debet etiam esse idoneus, quia non in taberna vel in loco inhonesto expediri id debet, vt hic.

Iudicij locus sit iudex et honestus.

e *Causa*. etiam sine dolo & fraude eius contra quē id immīnet expediendum. Io. And.

f *Commodè*. xxij.q ij.faciat.ff. de verbo.signifi. nepos Proculo.

g *Differri*. prouideri igitur debet non solum ne impediatur in totum, sed etiam ne nimium differatur. & concor. supra eodem titulo & libro. si super gratia. in fine. Ioannes Andreæ.

SI *à subdelegato*.} Ponit statutum quod secundo prorogat ibi, Idem. tertio causam reddit ibi, aliàs. Io. An. Præsupponendum est quòd cum delegatus papę causam subdelegauit non in totum, si appelletur à subdelegato, appellandum est ad delegatū subdelegantem fallit in casu hic expresso. CASVS. Impetraui contra te delegatum, cui mandatum fuit in communi forma, vt vocatis vocandis quod iustū est, decerneret delegatus iste, quia isti causæ examinādę non poterat commodè vacare, quendā subdelegauit non in totū, sed reseruata sibi sentētia vel executione accidit quod corā isto subdelegato feci te conueniri. in termino assignato cōparuisti. comparitione facta tu reus excepisti quod non tenebaris procedere coram iudice subdelegato propter defectū iurisdictionis, quia scilicet delegans fuerat mortuus antequā subdelegatus decerneret citationē. subdelegatus interloquēdo declarauit istam exceptionē non fore admittendā. tu ab ista sententia interlocutoria appellauisti. queritur ad quē debes appellare? Responder quòd in hoc casu est appellandum ad papam omisso delegato. nā appellandó ad delegatū esses tibi ipsi contrarius. nam tu negas delegatum habere iurisdictionem, quia per mortem papę non solū extinguitur potestas delegati, sed etiā subdelegati. & appellando ad delegatū, fateris eum habere iurisdictionē. Idem est in aliis casibus in quibus negas delegatum habere iurisdictionē, vt in gl. puta si proponis rescriptum nullum. Nota quòd allegans contraria non est audiendus, & sic contrarietas in iudicio repellitur. & ad hoc cotidie allegatur istud cap. & l.j.C. de fur & seruo cor.& c.solicitudinem. de app. Nota vlterius quod per quemcunque actum iudex delegatus procedit, intelligitur perpetuata iurisdictio. probat text. per illud verbum, in aliquo. de quo s̄.eo.tit.& lib.quanuis.

h *Nota in totum*. aliàs non esset quæstio, vt dixi supra eodem titulo & libro. si duo ex tribus. & capitu. si is cui. Ioan. Andreæ.

Glossa

Glos. seq. querit, & soluit. secundò querit, & remittit.

a *Processum.* quid dices, pone papa dedit delegatũ, ille subdelegauit non in totũ: demum & antequã subdelegatus incipiat vti, moritur delegans. s. papa. nũquid delegatus vel subdelegatus, pcedere poterũt? Satis credo, quia subdelegare est iurisdictionẽ delegare, ex quo subdelegauit, ppetuata sit iurisdictio. & hoc sonat hęc litera quę dicit, in aliquo processum a s.e.tit. & li. cũ plures. cũ dicit, inchoante. & s.e. licet. dũ dicit, vti cœperit. {Et ibi hoc tenet Host. quòd cœpisse dicatur, cõmittendo vices suas etiam in parte.} Sic & retinere potestatem reuocãdi, est iurisdictionis. s.e.ti. & li. si delegatus. ij. respõ. Sed pone ꝙ omissa hac exceptione cũ competit procedatur, tenétne processus? De hoc vide supra de testi. cum venisset.

Iurisdictio perpetuatur per actũ subdelegationis. a Tamen litera hic per eũ facit in contrariũ, sed est exceptio partis sic loquentis. Io. An.

rat vices suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositã quòd antequam per eũ vel per ipsum delegatum in aliquo processum a fuisset, delegans viã fuerat vniuersæ carnis ingressus, admittere recusauit, nõ ad delegatum (cum iurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potius appellari debebit. Idẽ fiet b in aliis casibus c in quibus delegatus iurisdictionẽ habere negatur. Aliàs si appellari deberet ad ipsum, d esset appellans (qui sic e fateri videretur eundẽ iurisdictionẽ habere, quod ante negauerat) contrarius sibiipsi. f

Idem.

b *Idem fiet.* s. ꝙ non appellabitur ad delegatũ subdelegantem, sed ad primum delegantem. Ioan. And.

Gloss. sequens ponit. xj. exempla.

c *In alijs casibus.* puta quia dicit rescriptum impetratum ab excõmunicato. s.e.li. de resc. c.j. Vel ipsum delegatũ subdelegantẽ excommunicatũ. s. de re iudi. ad probandũ. Vel delegatum nõ esse talẽ qualẽ requirit constitutio. s.e.li. de rescr. statutũ. ij. respon. Vel cõmissionẽ ad eũ factã extra locũ, de quibus ibi dicitur. Vel rescriptũ esse impetratũ per surreptionem, ita ꝙ nõ valet seruata dist. decr. s. in ant. de rescr. super literis. Vel ꝙ ipse delegatus subdelegans est seruus vel infamis. de resc. in an. sciscitatus. Vel nõ est ætatis idoneæ. s.e. cũ vigesimũ. Vel, ꝙ ipse primus delegans reuocauerat delegatũ subdelegantẽ. ff. de iudi. iudiciũ. Vel ꝙ ipse delegatus retulerat. s. de app. intimasti. Vel ab eo fuerat legitimè appellatũ. s. de app. vt debitus. Hęc & similia corã subdelegato opponuntur, per quæ negatur delegatũ iurisdictionẽ habere. ADDITIO. Vltra prædictos casus potest pars allegare delegatũ iurisdictionẽ non habere, quia dicit ipsum hæreticũ. & de hoc satis hic Arc. alleg. xj. q. iij. cui est. Vnde dicit Gar. ꝙ extra ecclesiam nulla est iurisdictio, & ideo sententia per talem lata non tenet. ad hoc xxiiij. q. j. vbi sana. & c. apertè. & c. seq. §. his auctoritatibus. in prin. Ioan. And.

Delegatus multipliciter iurisdictionem habere denegatur.

Sententia hæretici nõ tenet.

d *Ad ipsum.* delegatum subdelegantem.

e *Sic.* scilicet appellando ad eum quem negat iudicem.

Glos. seq. recitetur obiiciendo, & soluit.

f *Contrarius sibiipsi.* & sic non audiẽdus. de app. solicitudinem. in fi. C. de fur. l. j. cum si. Et hoc est mirabile, quia si iste delegatus non subdelegasset, coram ipso potuisset proponi exceptio per quã negaretur eum iurisdictionẽ habere, & super ipsa posset pronunciare b. supra de rescr. super literis. in fi. ff. de iudi. siquis ex aliena. tamen si corã subdelegato proponatur, & propter hoc appelletur, non appellabitur ad delegatum, sed ad primum delegantẽ. appellando enim fungitur vice actoris, c & in agẽdo non licet cõtraria proponere, quod tamẽ licet in excipiẽdo. j. de re. iur. nullus. ad hoc s. de excep. cum inter priorem.

Delegatus cognoscit an sua sit iurisdictio. b Idẽ doct. gl. in l. ampliorẽ. C. de temp. appella. cle. I. de ref. Fõt. c Idẽ Phil. Dom. vide glo. magnã in cle. si appellationẽ. de appella. doct. in l. 2. qui ad ciuilia. C. de appel. Fõt.

HAc *constitutione.*} Prima pars circa qualitatẽ conseruatorum ponit tres prohibitiones. Secunda prouidet circa processus, loca, subdelegationes, & durabilitatẽ ipsorum, prorogans alias prouisa per decr. statutum. Tertia decretũ apponit. Ioan. And. Quædam ex istis sumpta fuerunt de extrauaganti Alexandr. quæ incipiebat, quia de conseruatoribus: ADDITIO. De qua Specu. ponit eod. titu. §. vlti. prope fin. Ioan. Andr. CASVS. Dictum fuit in cap. statutum, supra eo. lib. de rescript. quòd ad hoc vt quis sit capax iurisdictionis apostolicæ, requiritur quòd habeat dignitatẽ vel personatum, vel quòd sit canonicus ecclesiæ cathedralis. Item dictum fuit in cap. j. supra eodẽ titu. & lib. quòd conseruatores religiosis vel aliis clericis à sede apostolica deputati, cognoscunt de manifestis iniuriis. Sed quæritur qui possunt esse conseruatores? Respondet quòd episcopi, archiepiscopi, abbates, & alij habẽtes potestatem. canonici verò ecclesiæ cathedralis non possunt, licèt possint esse delegati ad

A vnam causam. Et ista est differentia inter conseruatores & delegatos ad vnam causam. Sed quid, ponamus quòd papa deputauit abbatem sancti Cypriani conseruatorem priuilegiorum concessorum monasterio nouo Pictauis, & deputauit abbatem monasterij noui Pictauis conseruatorem priuilegiorum concessorũ monasterio sancti Cypriani. vtrum hoc possit fieri? Certè non. nam præsumitur quòd sibi inuicem fauerent. Sed quid, ponamus aliquis vult, impetrare conseruatorem sibi subditum, an possit? Certè nõ. sed reges & reginæ possunt, alij non. Et hæc est alia differentia inter cõseruatores & delegatos, quia causæ possunt cõmitti & mutuo. Item potest impetrari subdit⁹ in causa, & valet processus si non fuit exceptũ. secus est in conseruatore, quia ipso iure processus conseruatoris nõ valet. Sed queritur, in quo loco cognoscere debent conseruatores de causis priuilegiatorum? Respondet quòd in loco in quo sunt deputati, & non in alio, etiam de consensu partium. licet secus sit in delegato, quia de consensu partium potest cognoscere in alio loco, quàm in loco sibi deputato. c. statutum. alleg. & hæc est alia differentia inter conseruatores & delegatos. Sed vtrum conseruator possit subdelegare causas sibi spectantes? Respondet quòd nõ, nisi illud sibi fuerit specialiter cõcessum in sua creatione. secus in delegato, quia absque speciali potestate potest subdelegare. Or sanctissime pater, habemus in cap. j. s. eo. tit. & lib. quòd cõseruatores possunt solummodo se impedire de manifestis iniuriis. Sed quid si conseruator de facto excessit fines suæ potestatis? Certũ est quòd processus est nullus. Sed vtrum puniatur aliqua pœna? Respondet quòd sic, quia est suspensus per annum ab officio. delegatus verò non punitur, licet processus suus non valeat. Et hæc est alia differẽtia inter conseruatores & delegatos. Sed quid de parte, quia vna pars litigantium procurauit vt cõseruator excederet fines mandati, an puniatur? Respondet quòd sic. nam ipso facto incurrit sententiam excommunicationis, à qua non debet absolui, nisi prius satisfacto de expensis factis ab aduersa parte. Sed quid, vtrum per mortẽ papæ expiret iurisdictio conseruatorum? Respondet quòd sic quo ad negotia nõ incepta. & in hoc æquiparantur conseruatores delegatis. c. gratum. e. tit. in an. Sed quid sanctissime pater, dictum fuit s. de rescr. quòd delegati non debent aliquid accipere, vtrũ idem sit dicendũ in conseruatore? Respondet quòd sic. & in hoc similiter æquiparatur conseruator delegato. Sed quid si conseruator fecerit contrarium in omnibus casibus præmissis, an valeat processus? Respondet ꝙ non, imò suus processus est ipso iure nullus. {Non possint} de potestate ordinaria, sed bene potestate absoluta. nã papa si vellet, posset derogare huic constitutioni. Nota quòd qualitates requisitæ in conseruatore, requiruntur in subconseruatore, sicut etiã dicitur in c. statutum. s.e.li. de rescr. quòd qualitates requisitæ in delegato, requiruntur in subdelegato.

Ponit qui hic possint esse conseruatores, & vbi cognoscere, & an & quibus possint delegare, & quantum duret eorũ potestas, & de expensis talium. hoc dicit. Zenze.

CAPITVLVM XV.

HAc constitutione perpetuò valitura sancimus, vt conseruatores qui aliquibus (vt à manifestis iniuriis & violentiis tueãtur g eosdẽ) plerũque à sede apostolica cõcedũtur, decetero deputari nõ possint, nisi episcopi vel eorũ superiores aut abbates, seu dignitates, vel psonatus in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis obtinẽtes, h nullusq; deputati sibi cõseruatoris esse valeat conseruator. i Nec aliqs (re-

Nota vlterius cõseruatores non posse se intromittere nisi de manifestis. de quo s.c.j. s. all.

Nota finaliter ar. quòd appellatione episcoporum nõ cõprehenduntur habentes dignitates superiores. de quo j. de sen. excom. quia periculosum. Do.

Glosse sequentes huius c. principaliter insistunt in ostendendis differentiis inter delegatos & conseruatores, quas demum colligit penul. glos.

g *Tueantur.* de hoc s.c.j. in glos. ij.

h *Obtinentes.* ecce vna differentia inter delegatum & conseruatorẽ, quia delegatus potest esse canonicus ecclesiæ cathedralis, conseruator non: & in hoc constitutio Alexã. immutatur quæ id permittebat.

i *Conseruator.* ecce alia differentia, quia eius qui est mihi iudex delegatus, possum esse delegatus, saluo iure recusationis. d sed in conseruatore secus, vt hic. quod intellige etiã si non opponatur exceptio, per si. huius cap.

Canonicus ecclesiæ cathedralis nequit esse cõseruator. d Quæsitori potest eo ca-

Exceptis.

a *Exceptis.* est si. j. de priuil. ne aliqui.

b *Ecclesiastico.* s. vt lit. non contest. accedens. j.

c *Vel temporali.* vt lit. non cõtest. accedens. ij. & ecce tertiũ, quia (saluo iure recusationis) subditũ mihi bene possum impetrare delegatum, conseruatorem non, vt hic.

d *Non præsumant.* idẽ in delegato, eo saluo, quia delegat⁹ de expresso consensu partium hoc bene posset. supra eo. li. de rescript. statutum. §. in nullo. quod in conseruatore nõ credo, quia si hoc voluisset, hoc addidisset hic, sicut ibi fecit, & hoc maximè per si. huius cap.

e *Nulli committere.* Guil. no. contrarium in spe. tit. j. ad fin. ver. sed nunquid conseruator. ibi dicebat ꝙ conseruator in eo in quo iurisdictionẽ habet, vices suas aliis cõmittere poterat. a Et ecce quarta differentia inter istum & delegatum à principe, qui potest in totũ & in partem committere. s. eo. pastoralis. & c. si.

f *Literarum.* ad idem s. eo. titu. & li. is cui. in fine.

g *Nec tunc.* scilicet cum hoc cõpetit eis ex beneficio literarum.

h *Superius.* scilicet in primo responso. & idẽ in delegato, quia subdelegatus talis esse debet cui possit delegari. supra de rescript. statututum. §. in nullo. in fine.

su secundũ Gui. in spe. tit. 1. §. superest. ver. item si vnus & dicam post Host. j. de appel. legitima. Ioan. And. † Notat de Anch. ꝙ dicitur hic etiam de conseruatoribus laicorum, ponderãdo istã exceptionem, quia exceptio de regula est. l. si. §. cui dulcia. ff. de vi. triti. & ole lega. Fõt. † No. clerici sunt de districtu domini tẽporalis. Serr. in ti. de for. cõp. cõtra iudicem suspectum gl. in versi. nec fuisse. ego latè dixi in repe. mea. c. si iudex laicus. Fõt. a Abb. s.e. ti. & li. c. 1. dicebat ꝙ consuetudo curiæ habebat quòd committere nõ poterat. Io. And.

gibus † & reginis qui sicut dignitatis altitudine præminent, sic prærogatiua gratiæ ipsos conuenit anteferri, duntaxat exceptis a) deinceps conseruatorem habeat eum qui sub ipsius iurisdictione dominio vel districtu ecclesiastico b vel temporali c † consistat. Conseruatores autem huiusmodi extra ciuitates seu diœceses in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos vltra vnam diætam à fine diœcesum eorundem trahere non præsumant. d Vices quoque suas (citationibus, sententiarum denuntiationibus dũtaxat exceptis, quas per alios valeant exercere) nulli committere e possint, nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: f sed nec tunc g nisi intra ciuitates seu diœceses in quibus deputati fuerint, & personis tantũ quæ superius h sunt expressæ. Vt autem conseruatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ i diligenter obseruẽt, decernimus vt si de aliis quàm de manifestis iniuriis & violentiis scienter k se intromiserint, seu ad alia quæ iudicialẽ indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eoipso per vnum annum ab officio l sint suspẽsi. m

Pars verò quæ hoc fieri pcurabit, sententiam excommunicationis incurrat: n à qua non possit absolui, nisi ei quem sic fatigauit indebitè, primò satisfaciat integraliter de expensis. o Officium autem quorumcunque p conseruatorum ipso iure q quo ad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. r Circa munera vero & expensas, assessores, ac notarios, & personas testimonij causa vocandas, illa præcipimus in huiusmodi conseruatoribus per omnia obseruari, quę in delegatis iudicibus cõstitutio à nobis super his edita s obseruãda decreuit. Quidquid autem contra præmissa vel eorum aliquod attentarì contigerit, omnino t decernimus irritum & inane.

DE OFFICIO LEGATI.

i *Metu pœnæ.* ad idem. s. de elec. cum in cunctis. de vi. & ho. cleri. vt clericorum.

k *Scienter.* si ignorantia esset iuris, vel crassa, vel affectata: idem esset. j. de re. iur. ignorantia. s.e. lib. de temp. ordi. eos. s. de clandesti. despon. c. iij.

l *Officio.* & à beneficio quod est eius sequela. xxxij. distin. præter hoc. lxxxj. dist. si qui. ADDITIO. Idem Ioan. Mon. & Arch. vide quod not. in cle. cupientes. de pœ. in glos. no. nouam. in fi. Ioan. And.

Ignorãtia est multiplex.

m *Suspensi.* ecce quintum speciale in conseruatore, quod nõ est in delegato, quia dato ꝙ delegatus intromittat se de eo quod nõ est suæ iurisdictionis, non propterea locum habet pœna, cum in illo non inueniatur expressa.

Suspensus ab officio est suspẽsus à beneficio.

n *Incurrat.* No. nouum casum quo quis excõmunicatus est ipso iure. alios no. j. de sent. excom. eos.

o *De expensis.* ad idem infra de immunita. eccle. quoniam in fine.

p *Quoruncunque.* quasi diceret, siue sint dati ad cõseruationem priuilegiorũ, vel ad defendẽdum à manifestis iniuriis, vel alio modo, vt dixi s.e.c.j. Ioan. And.

q *Ipso iure.* vnde si postea procederet in nõ cœptis, pcessus esset nullus. ad idem. j. in fi. c. & secundum opi. Gof. Inno. & Bar. Brixi. hic est alia differentia. sed secundum Ber. & Hosti. secus. de hoc. s. de testi. cum venisset.

r *Expirare.* saluo eo quod dicitur. s.e. tit. & li. cũ plures. in fi. scilicet ꝙ si plures essent conseruatores, quo ad negotiũ cœptum per vnum, perpetua sit iurisdictio quo ad omnes. b Et no. ꝙ licet potestas executoris dati ad gratiam, non pereat re integra mortuo papa, vt. s.e. li. si super gratia. tamen potestas conseruatoris priuilegiorũ in quibus continentur gratię, bene perit quo ad non cœpta morte cõcedentis, vt hic.

b Non in alijs nondũ cœptis. Phi. Font.

s *Edita.* s. de rescri. statutũ. §. insuper. cum. §. se. In hoc ergo comparantur alij delegati & cõseruatores, licet discrepent in quinque superius enarratis, scilicet quia canonicus ecclesiæ cathedralis potest esse delegatus, sed nõ conseruator. Secundo, quia eius qui est mihi cõseruator, cõseruator esse nõ possum. c Tertio, quia eius cui sum subiectus ecclesiastica vel tẽ-

Conseruatores et delegati simplices in multis differunt. c Quia ista

A poralI iurisdictione, conseruator esse non possum. Quarto, quia conseruator non subdelegat, nisi secundum formã hic positam. Quinto, quia conseruator excedens metas potestatis suæ, suspensus est ab officio. hæc patent ex textu. Sextum addidi. s. in glos. idem in delegato. Septimum, secundum opi. in glos. vnde si. ADDITIO. Octauum, quia conseruatores dantur ad futura, delegati non, vt scripsi post Inno. s. de restit. spoli. audita. in princ. Ioan. And.

mutua defensio est iuri suspecta; tamen duo possũt pro se inuicem testimoniũ dare. l. qui testamento. ff. de testa. similiter duo tutores pro se fideiubere. Bart. in l. Romanus à pulus ff. de tu. et c ra. da. ab his de Ancha. Font.

t *Omnino.* ergo sine aliqua ope exceptionis. & facit quod dixi. s.e. lib. de rescrip. c. j. & e. tit. statutum. in fin. ADDITIO. Ioannes Andr. circa materiam conseruatorum ponit hic. xvj. quæstiones per modum summæ. Quas videas per te si tibi corde sedet.

DE OFFICIO legati.

Dictum fuit supra de iis qui gerunt vices aliorum in foro iudiciali, videlicet de delegato qui gerit vices delegantis. verũ quia legatus papę gerit similiter vices papæ, ideo &c.

Continuatio domini Heliæ.

Esicq. } Primo ponit Inno. pœmiũ ad dicẽda vsque ibi, Proinde. Secũdo ponit statutum de legatis non cardinalibus, vsque ibi, Quod in fratribus. ibi ponit de cardinalibus vsque in finem. ADDITIO. Scias quòd auctor huius decret. Innoc. glossauit hanc decretalem. Ioan. And.

Diuisio.

Præsupponitur pro intellectu istius cap. illud quod habetur in glos. iij. huius cap. posita super verbo, legati, quòd tria sunt genera legatorum. Quidam enim sunt legati cardinales, qui dicuntur legati de latere, & hoc ideo, quia assumuntur de latere papæ. Nam sicut Imperator & patricij siue consiliarij faciunt vnum corpus cuius Imperator est caput, & consiliarij qui sibi assistunt in secretis, dicuntur esse membra, ita quod machinans in mortem ipsorum consiliariorũ, committit crimen læsæ maiestatis, sicut si machinaretur in mortem Imperatoris. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maie. ita similiter papa & cardinales faciũt vnum corpus, cuius papa est caput, & cardinales sunt membra. Ideo quando aliquis assumitur de cardinalibus vt mittatur legatus, dicitur sumptus de latere, & appellatur legatus de latere. Alij sunt legati nati, sicut est archiepiscopus Cantuariensis, vt in cap. j. de offic. lega. in anti. Alij sunt legati missi, qui mittuntur ad aliquam prouinciam, vt in ea reformanda reforment, tamen non sunt cardinales. CASVS. Est aliquis legatus in his partibus à sede apostolica missus. durante sua legatione vacant aliqua beneficia: vt ponamus, archiepiscopus Burdegalen. est legatus: vacant beneficia in sua diœcesi particulari quæ non spectant ad suam collationem, vel vacant beneficia extra suam diœcesim particularem quæ non spectant ad suam collationem: vtrum possit illa conferre? Respondet quòd non, nisi in creatione suæ legationis fuerit sibi à sede apostolica nominatim data potestas vt possit conferre beneficia. Et ista sunt vera tam in legatis natis, quàm in legatis missis simpliciter. Sed ponamus quòd est legatus cardinalis, vtrum possit conferre beneficia vacantia in sua prouincia? Respondet ꝙ sic, exceptis aliquibus beneficiis, de quibus in c. præsenti. j. e. Et istud verum, quòd legatus cardinalis potest cõferre beneficia vacantia in sua diœcesi, dum tamen præuenerit ordinariũ ad quẽ spectat collatio illorũ beneficiorum vacãtium.

Nota primò ex principio. c. ꝙ princeps superior ex debito sui officij debet laborare circa cõmoda suorũ subditorũ. nã ad hoc fuerunt sibi constituta tributa fiscalia. Nota secundo

prin-

Legatus nõ Cardinalis licet habeat ordinariam, tamen beneficia conferre non potest.

principalem effectum huius cap. quòd legatus non cardinalis non potest conferre beneficia in prouincia sibi concessa, licet habeat iurisdictionem ordinariam in tota prouincia sibi decreta: ita quòd in iurisdictione concurrit cum ordinariis, & potest adiri à subditis ordinariorum in prima instantia. & istud faciebat rationem dubitandi: quia collatio beneficiorũ est iurisdictionis: sed papa voluit expresse istis remouere hãc facultatem. A

Legatus licet possit reseruare: non tamẽ potest ius ad vacaturas dare.

Nota tertiò quòd legatus cardinalis potest conferre beneficia vacantia in sua prouincia: etiam posset reseruare beneficia vacatura certæ personæ: sed non potest dare ius ad beneficium vacaturũ. Ratio diuersitatis est: quia licet reseruans fecerit mẽtionem de certa persona: tamen potest variare & conferre alteri: & sic ista persona non habet certam & indubitatam spem: & ideo nõ cito machinabitur in mortem illius qui tenet beneficium. sed si haberet spem indubitatam: puta si sibi est datum ius ad beneficium vacaturum: citius machinaretur in mortem illius qui tenet beneficium. Nota quartò quòd existens in maiori dignitate debet magis honorari in concessione priuilegiorum. ad hoc de præben. de multa. & supra tit. proxi. ca. fin. §. j. Dom.

Innocentius quartus.

Legati non cardinales sine speciali mandato iure legationis beneficia conferre nõ possunt: sed legati cardinales hoc bene possunt. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

Officij nostri debitum remediis inuigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala remouemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fouemur in pace [a]. Proinde pręsenti decreto statuimus, vt ecclesiæ Romanæ legati [b] quantumcunque plenam legationem obtineant, siue à nobis missi fuerint, siue suarum prętextu ecclesiarũ [c] legationis [d] sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem [e], nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus [f] nostris legatione [g] fungentibus nolumus obseruari: quia sicut honoris prærogatiua [h] lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori [i]. B

Clemens iiij. S. ti. sanctæ Cęcilię presbytero Cardinali apostolicæ sedis legato.

Legatus habet ordinariam: vnde per mortem papæ non expirat eius officium. h. d. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

Legatos quibus in certis prouinciis cõmittitur legationis officiũ, vt ibidẽ euellãt & dissipent [k], ędificent atque plantent [l]: prouinciarum sibi cõmissarum, ad instar proconsulum [m] cæterorũq; præsidũ quibus certæ sunt decretæ prouinciæ moderandæ, ordinarios reputantes [a]: Præsenti declaramus [b] edicto commissum tibi à prædecessore nostro legationis officiũ nequaquam per ipsius obitum † expirasse [c].

Bonifacius octauus.

Finita legatione expirant reseruationes legatorum, & omnis processus habitus super illis: nisi tunc illa beneficia iam vacantia sint collata. Demũ dicitur quòd pendente vna sua reseruatione in ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicuius: legatus in eadem ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem eiusdem, aliam facere non potest: & quod fit contra prædicta, irritum decernit. Ioan. And.

CAPITVLVM III.

Præsenti declaramus edicto reseruationes quorũcunque beneficiorum ab apostolicæ sedis legato suæ [d] legationis auctoritate factas, & decreta interposita super ipsis, necnon denunciationes, inhibitiones, & ꝓcessus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodo ad collationem [e] eorundem beneficiorum iam vacantium † minimè sit processum) eo ipso quòd illius finitur legatio [f], viribus penitus vacuari: nec executores eosdem posse vlterius beneficia taliter reseruata conferre †. Cæterum reseruationes huiusmodi, per quas interdũ prælati & ecclesiæ nimium onerantur, restringere [g] cupientes, prohibemus ne postquam legatus in aliqua cathedrali vel collegiata ecclesia reseruationẽ aliquam B

a *Pace.* ad hoc procœmium concordat procœmium huius libri. & j. de restit. spolia. frequens.

Glo. seq. de paritatibus legatorũ remittit: & ponit quatuor imparia.

Legatorũ tres sunt species inter se differentes.

a Vide Anchara. hic Font.

b *Legati* [a]. tria genera legatorum distinguit hęc decreta. & licet quo ad quædam non sit in illis imparitas: vt dixi s. e. lib. de rescrip. statutum. j. respon. in gl. quia verbum, tamen quo ad alia est imparitas, scilicet in excommunicatos absoluẽdo: vt s. e. c. pe. & in confirmationibus exemptorũ. s. e. lib. de ele. si abbatem. & in cognoscẽdo de causis exemptorum, & illos puniendo. j. de verb. sig. c. j. & in collationibus beneficiorũ: vt hic. Et qui dicãtur esse legati de latere papæ, not. s. e. c. pe. Et quòd cardinales dicantur esse de latere, patet. j. dũ dicit, quod in fratribus nostris &c. ADDITIO. Inde Ber. ad Eugenium, Non dico te sanum dolentem latera. loquens de cardinalibus. Ioan. Mon. & Io. And.

c *Ecclesiarum.* suarum: sicut Cantuarien. & Eboracen. s. e. ca. j. & de appel. c. j. cum si.

d *Legationis.* quasi dicat, si alio iure hoc eis competeret: legatio illud non priuat.

e *Potestatem.* contra. s. in ant. de supplen. negl. præla. literas. vbi legati qui cardinales nõ erãt (vt ibi patet ex subscriptione) beneficia conferunt. Dic ꝙ illud fuit ex speciali mãdato: & sic non contradicit: sed cõcordat ei quod statim sequitur, nisi hoc &c. multa ergo licent ex speciali demandatione, quę ex generali virtute legis non licent. de his vide. s. tit. proxi. is cui. in fine.

b Et sic hic intelligitur de Cardinalibus etiam non episcopis, secundum Fran.

f *Fratribus nostris.* Not. quia cum papa promiscue de cardinalibus loquitur: vocat illos fratres [b]. Si specialiter: episcopos cardinales vocat fratres: reliquos filios. s. de test. licet. iij. ADDITIO. De præben. dilecto. in prin. Io. An.

Legatus de latere an possit conferre beneficia quorum collatio est ad sedem apostolicam deuoluta.

g *Legatione.* repete ecclesiæ Romanæ, de qua supra tractauerat.

h *Prærogatiua.* concor. s. tit. proxi. ca. vlt. §. j. & j. de priuile. ne aliqui.

Glos. seq. literam exponit: quærit, arg. pro. ponit duas opiniones contrarias. in fine ponit duo dicta.

c Transit Dom. cum gl. Font.

i *Ampliori.* vnde beneficia conferre poterunt, cũ restrictione tamẽ & determinatione: quã habes. j. e. præsenti. & c. seq. Sed quid dices: potéstne legatus cardinalis conferre beneficia quorũ collatio deuoluta est ad papã per Late. concil.? Videtur ꝙ sic [c] per decre. s. de pręben. c. pe. vbi legatus tale beneficium cõtulit. Dicebat ibi Vin. ꝙ talis legatus hoc nõ poterat sine speciali mandato: & ideo ibi institerat ipse legatus apud papam ꝙ illam collationem confirmaret: & sic faceret illam valere. Gof. ibi reprehendebat Vin. & Inn. concor. ibi Gof. & Guil. in spe. tit. de legato. §. nũc tractemus. circa prin. qui omnes dicunt quòd legatus de latere bene potest cõferre talia beneficia per prædictam decre. imò dicit Gof. ꝙ illa præcipuè potest conferre quæ sunt ad papam deuoluta, cuius vices gerit in prouincia. allegabat etiã decre. s. eo. dilectus. & supra de iure patro. cum dilectus. ꝓ hoc etiam bene facit. s. e. lib. de elect. si abbatem. ij. respon. vbi cõfirmat electiões quarum cõfirmatio spectat ad papam. & j. de verb. sign. c. j. j. respõso. Quod ergo petiit in prædicta decr. pe. ille legatus quòd papa collationẽ per eum factã prosequeretur benigno affectu, intelligatur quo ad facti executionẽ: quia legato non parebatur. Certum est [d] autem, quòd legatus etiam de latere non potest conferre beneficia vacãtia in curia sine speciali mandato: vt. j. de præb. licet. in fin. quod intelligo intra mensem: vt eod. titu. statutum. Et not. quòd vbi est legatus Cardinalis in prouincia, vel alius habens speciale mandatum: possent tres concurrere in collatione beneficij: scilicet papa, legatus, & ordinarius [e]: & si apparet quis primò contulerit, non est dubium: si verò non apparet quis primò contulerit: tene quod habes. infra de præbend. si à sede. Ioan. And. C

d Idẽ Dec. Font. Legatus beneficia in curia vacantia non confert.

e Idẽ Dec. Phil. vide feli. in c. si. s. de confir. Font.

Glos. seq. diuidit, & dicit vnde sumpta: & quid approbat: & soluit dubium.

Legatos. Duo facit: præmittit & probat declarationis causam. secundò declarat. ibi, Præsenti. Ioan. And. Extrauagans fuit eiusdem Clementis: & incipiebat, ex parte. & approbat hæc decre. quod not. Ioan. vij. q. j. sicut vir. & xxv. q. ij. igitur. Io. de deo in quæstionibus suis, in prin. Inno. de offic. deleg. in an. licet. Hostien. de resti. in integ. tum ex literis. & supra e. c. vlt. & Guil. in Spe. eo. tit. §. superest. versi. quid de sententia. & §. finitur. versi. pone ergo. & ver. se. Et no. quia licet decre. dirigatur legato Cardinali: tamẽ indistinctè loquitur de omnibus legatis [f]. Ex quo infert postea solutionem ad ipsum legatum quærentem: quod etiam patet ex eo quod j. dicit, cæterorumque præsidum. licet ergo quo ad quędam sit differentia inter eos: vt dixi s. c. proxi. non tamen quo ad hoc: vt vides. CASVS. Papa creauit aliquem legatũ in aliqua prouincia. accidit quòd papa mortuus est. vtrum sit expirata potestas ipsius legati: ita ꝙ mortuo papa nõ possit aliquid iure suæ legationis expedire? Respon. Rom. Pon. ꝙ cum legatus habeat iurisdictionem ordinariã, (nam si sit legatus de latere, æquiparatur proconsuli. Si verò sit legatus natꝰ vel legatus missus simpliciter, æquiparatur præsidi ꝓuinciæ) mortuo papa poterit legatus expedire ea quæ incũbunt sibi iure suæ legationis. No. primò quòd legati mittuntur vt euellãt vitia, & plantent virtutes: veruntamen plura alia possunt expedire. No. secundò quòd legati papæ habent iurisdictionem ordinariam: & istud indubitanter verum de iis quæ eis competunt iure suæ legationis. Sed quid de iis quæ eis competunt ex speciali facultate? Dicendum ꝙ communis opinio doctorum est, ꝙ ipsi legati habent delegatam iurisdictionẽ: ideo illa expirat per mortem papæ: sed nõ alia quæ eis competunt iure simplicis legationis. No. tertiò ex suprascriptione, ꝙ quando papa scribit presbytero Cardinali, præmittit titulum suum, quod tamen fallit in Cardinali Basilicæ. xij. apostolorum: vt no. Host. s. de priuile. cum olim. No. quartò quòd legatio dicitur esse officium: de quo s. c. proxi. vbi appellauit dignitatem. Dom. D

f Et sic dixit Fran. s. c. proxi. fuisse seruatum post mortem illius Clementis in archiepiscopo Rauennate. Ioan. And.

k *Dissipent.* vitia.

l *Plantent.* virtutes. & ista propriè sunt ordinariorum. supra de offic. ordi. c. j.

m *Proconsulum.* legatos Cardinales æquiparat ꝓcõsulibus: reliquos pręsidibus. Nam proconsul est, qui ex cõsulibus ab Imperatore ad regendam certam prouinciam mittitur. {Aliter dicitur proconsul suffectus loco consulis. sic dictus, quia pro consulibus fungeretur.} Præsides autem illi dicuntur, qui cum non essent prius consules, mittebantur ad regimina prouinciarum. ff. de offi. præsi. l. j. [a] vbi de hoc. & l. ij. & ff. de offic. quæsto. l. j. §. ex his. vnde arguendo à nomine legati: cardinales qui ex latere papæ, & ex consulibus suis (assistunt enim sibi in secretis consiliis. supra eodẽ libro de elect. fundamenta. §. decet) mittuntur ad regendam prouinciam: æquiparantur proconsulibus. supra de senten. excommun. ad eminentiam. ff. de offic. proconsl. l. ij. Reliqui autem qui secretis consiliis non assistunt, missi ad regendas prouincias ęquiparantur præsidibus: sed illi habent ordinarium, ergo & isti. A

Proconsul qui dicatur.

a Sic dicti quia præsunt: & est nomen generale, vt ibi: scilicet quãdo non adijcitur cuius prouinciæ. Io. An.

† Intellige scilicet re nõ integra: re vero integra an per mortem papæ expiret legatio: distinguit hic de Ancha. Font.

a *Reputantes.* hic incipe constructũ: nos reputantes legatos &c. & meritò dicuntur ordinarij: nec expirat eorum officiũ. faciunt enim statuta perpetua. supra de loca. cap. j. & supra eo. tit. c. vlt. & adeuntur per querelam. s. eo. tit. c. j & de hoc ij. q. vj. ca. iij. Item habent imperium. s. eo. lib. de elec. si abbatem. ff. de offi. proconsl. l. & ideo. ad idem eo. ti. l. j. & ij. & C. de offi. eius qui vicem alt. iu. ob. l. j. & ij.

Legati statuta non expirant legatione finita.

Glos. seq. primò notat hoc ius declaratorium, & respondet contrario. rationem reddit, & interserit opi. Gof. secundò tractat de nondum ingresso. tertiò quærit an cœtus cardinaliũ illum reuocet. ponit opi. & remittit.

b *Declaramus.* non est ergo iuris noui promulgatoria: sed veteris declaratoria. quod ergo dicitur in prædicta decret. tum ex literis. de restitut. in integr. in princ. cui etiam Alexander successor ipsius Anastasij officio legationis denuo in partibus illis fungenti & cet. illud denuo determinat verbum commisit. quod sequitur. non enim morte Anastasij expirauerat legatio. Notat tamen Goff. in summa istius titu. §. finitur. quòd morte papæ licet expirat legatio, non tamen iurisdictio quo ad excepta: sed nec expirat legatio: vt infra sequitur. nec mirum: legatus enim papæ dicitur legatus sedis apostolicæ: sed sedes ipsa non moritur. duodecima quæstione secunda, liberti. ij. supra eodem libro de rescrip. si gratiose. Et nota quòd ista decre. non distinguit an ille legatus tempore mortis ingressus fuerat prouinciam vel non. vnde sicut in reliquis ordinariis non inspicimus mortem constituentis, ita nec in isto. An autem vacante sede cœtus cardinaliũ reuocare possit legatum forte communiter à papa & cardinalibus deputatum, not. Hostien. in prædicta decret. tum ex literis. & Guil. in prædicto. §. finitur. versicu. sed nunquid. quòd ex magna & euidenti causa hoc possent: aliàs hoc non debent [b]. De potestate tamen cardinalium sede vacante, vide quod dixi infra de schisma. ca. vnico. cle. ne Romani. de elect. & supra eod. de elect. vbi periculum. §. idem quoque. in glos. j. Font. C

Legatus an possit reuocari à cœtu cardinaliũ.

b Idem Ph. Dom.

c *Expirasse.* idem habes de inquisitoribus hæreticæ prauitatis. j. de hære. ne aliquid.

Glos seq. diuidit. dicit quid restringit: quę pars sit declaratoria: & dicit quid determinat.

Præsenti. } Sunt tres partes. Prima in vno declarat. Secunda circa duo restringit. Tertia decernit. Secunda ibi, Cæterum. Tertia ibi, Quidquid. Ioan. And. Ista decre. & sequens restringit generalem potestatem legatorum circa beneficia conferenda. de qua supra eo. ca. j. verum est tamen quòd primum dictum huius decreta. declaratorium est iuris veteris: vt in princ. patet [c]. Hæc decret. determinat not. per Hostiẽ. supra eo. c. vlt. & per eum & per Bern. s. de iure pa. cum dilectus. & Guil. in Specu. eo. tit. §. nunc tractemus. versi. de ecce. Ioan. And. CASVS. Legatus Cardinalis in hac prouincia suæ collationi reseruauit præbendam proximo vacaturam in ecclesia Pictau. in fauorem certæ personæ: & illi personæ dedit executores ad prouidẽdum in defectum capituli: postea vacauit præbenda: executor tamen eam non contulit: accidit quòd finita est potestas legati: vtrum expirauerint omnes effectus reseruationis: ita quòd executor non possit conferre illam præbendam? Respondet quòd sic, si executor nondum processerit ad collationem. sed si processisset, & illam præbendam contulisset, valeret collatio: licet persona illa certa nõ apprehendisset possessionem illius. Sed vtrum sit verum indistinctè, quòd legatus possit reseruare beneficia, & quot voluerit? Respondet ꝙ non: sed in vnã ecclesia vnicum poterit reseruare beneficium: vel de beneficiis spectantibus ad vnum collatorem: & hoc pendente illa reseruatione: sed illa finita posset sibi reseruare vnicam aliã collationem. & hoc etiã verum de beneficiis spectantibus ad collationem vnius collatoris. Nota primò arg. quòd quando legatus facit actũ pertinentem ad officiũ legationis: debet dicere quod faciat auctoritate legationis: & non auctoritate apostolica. Nota secundò quòd potestas data executori super gratia fienda: expirat expirante gratia. ad hoc. j. de præb. si clericus. & c. si cui Domi. A

e Vnde Guil. in ver. in fin. allegat. & Archi. hic dicũt ꝙ curiales hoc tenebãt dicentes ꝙ sępe sic fuerat declaratũ. Io. An.

† Anchar. no. quòd legatus & vacatura & vacantia reseruat: finita tamẽ legatiõe quo ad vtrũque reseruatio expirat indistinctè: quia cum perit legatio, decretũ & alia omnia vt accessoria pereũt. Item reseruationes ex futuro dependent: ergo facilius tollũtur Fon.

† Fallit si legatus cõtulerit canonicatũ: & præbendam vacaturam reseruauerit dato executore, nã tales finita legatione cõferre poterit. de Anc. Font.

d *Suæ legationis.* quia si ex speciali auctoritate sibi tradita à papa hoc faceret, tunc secus. ad hoc. j. de præbẽ. hi qui. ij responso. [d] Et no. quia si legatus non cardinalis nõ potest conferre beneficia vacantia iure legationis. s. e. tit. & lib. c. j. multo minus ergo posset reseruare: in cardinalibus ergo habet locum hæc decret. Ioan. And Idem Ioan. Mon. C

d Et de hoc in Spe præalle. §. ver. quod si legatus. Ioã. And.

e *Ad collationem.* ergo nõ sufficit quòd vacauerint: nisi priorum beneficiorum vacantium sit facta collatio. & est si. infra de conces. præbend. cap. vlt. vbi non sufficit quòd beneficia vacauerint: & quòd ab executoribus fuit petitum vt illa conferant: si ipsorum non fuerit facta collatio: imò habuit locũ reuocatoria.

Glossa sequens ponit quatuor modos quibus finitur legatio.

Legatio quatuor modis finitur.

f *Finitur legatio.* hoc potest esse multis modis, puta quia datus fuit legatus ad tempus: finito tempore finita est legatio. s. de offi. dele. de causis. Item quãdo reuocatus est. ff. de iudi. l. iudicium. Item quãdo est egressus [e] legationem animo nõ redeũdi. Legationem ideo dixi: quia si esset egressus vnã ꝓuinciam is qui est legatus in pluribus, ex quo nõ est egressus legationem: adhuc nõ expirauit eius iurisdictio. s. e. tit nouit. sic enim legatus in qualibet parte legationis existens iurisdictionẽ exequitur: sicut episcopus in qualibet parte diœcesis. j. tit. proxi. cũ episcopus. Item finitur legatio personalis morte ipsius legati: nõ tamen morte cõstituentis. s. c. proxi. personalis ideo dixi: quia si esset realis, puta quæ cõpeteret dignitati: nõ expirasset morte legati: vt s. e. c. j. & s. de offi. dele. quoniã abbas. Et quod s. dixi his modis legationẽ finiri, dic verum in sui persona: & quo ad nõ cœpta per delegatos. sed si quas causas cõmisisset, & res non esset integra: durat finito eius officio illius delegati potestas. s. e. c. vlt. Et est mirabile: quia iurisdictio delegati à legato bene perpetuatur per citationem, & alium iudicialem actum: sed notificatio, inhibitio, & decretum non perpetuant iurisdictionem executoris hoc & alios processus faciẽtis. Sed reseruationes beneficiorũ sunt odiosę ꝓpter duo: quia ꝑ eas datur via ad vacaturas: & quia præiudicant ordinariæ potestati, igitur sunt restringendæ. sed potestas executorum datorum à papa super gratia facta, etiam re integra, & super facienda re non integra, bene perdurat post mortem papę: quia papa potest ius ad vacaturas dare. sed non sic legatus. s. e. li. tit. proxi. si super gratia. & j. de præbẽ. si cui. in fi. bene ergo potest legatus donec durat in officio suo, impedire ordinarium in conferendo: sed finito officio, non: vt hic. D

e Et reuocatus secũdum Host. ff. de offic. præfec. vr. l. si. hoc no. s. eo. c. nouit. quod hic placet Archi. cum sit ordinarius. s. ca. proxi. & aliàs expresse renũciare nõ posset: ergo nec tacitè. Ioan. And.

Reseruationes beneficiorũ sunt odiosa.

g *Restringere.* causã huic edicto, & ei quod dicitur. j. c. ꝓxi. dare potuit cardinalis sanctæ Mariæ nouę {scilicet dominus Petrus de Biperno. de quo dixi. s. cap. j. in fi.} qui in pluribus prouinciis

prouinciis legationis,papali fungẽs officio,omnes dignitates,personatus,& beneficia in legatione sua vacantia suæ collationi reseruauit.restricta est ergo hodie eorum potestas,vt ĵ.patebit.

Glo.seq.ponit quatuor exempla quibus nõ pendet. ad duo quę solutioni obstãt, respõdet & remittit.

duxerit faciendam, aliam illa pendente [a] faciat aliquatenus in eadem. [b] Nec etiam postquam alibi reseruauerit aliquod beneficium ad collationem pertinens cuiuscunque, aliud [c] quod ad illius [d] collationem pertineat, quandiu reseruatio pẽdet alterius, sibi quoquo modo reseruet.

Quidquid autem contra præmissa [e] contigerit attentari, eoipso viribus non subsistat.

Idem.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas ecclesias legati reseruare vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus ecclesiarum cathedralium quæ sunt maiores post episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contra hoc factum est irritum.

CAPITVLVM IIII.

DEliberatione ꝓuida duximus inhibendum, ne aliquis apostolicæ sedis legatus quantumcunque legationem obtinere plenariam dinoscatur, cathedrales vel regulares aut collegiatas ecclesias, [f] seu ipsarum ecclesiarũ cathedralium dignitates,ad quas hi qui præficiuntur eisdem, maiores in earum capitulis post episcopos existentes, habent per viam electionis [g] assumi, suæ ordinationi, collationi, prouisioni,electioni aut dispositioni, quomodocunque reseruet, nec de ipsis ordinãdis, conferendis vel disponẽdis se aliquatenus intromittat, neq; aliquod quo min⁹ hi ad quos pertinuerit, eligere aut postulare liberè valeant cum vacabunt,obstaculum quomodolibet interponat. [h] Decernẽtes quidquid contra hoc actũ extiterit,eoipso irritum & inane.

Delegatus nõ potest alicui cõmittere ꝙ recipiat resignationem beneficij, & postea illud cõferat. & contrà factũ vel faciendum decernit irritũ.h d. Ioan.And.

Prohibemus [i] insuper ne legatus ipse in genere aut in specie [k] cuicunque [l] concedat,vt

Reseruatio legati quãdo dicitur sublata.

a *Illa pendente*. illa igitur sublata, puta quia mortu⁹, vel per sentẽtiam debito modo exclusus est is ꝑ quo facta erat reseruatio, vel iam consecutus est præbendã, vel reuocauit legat⁹ reseruationem [a] tunc bene potest in ecclesia eadẽ facere aliã: [b] quia illa nõ pendet.si verò illa pendet, aliã nõ potest facere. Sic & pendẽte dilatione quiescit officiũ iudicis. Cod.de dilat.siue pars.supra de ap.significante. sic & pendente lite cõtra vnũ electum,nõ potest alius eligi.quod dic vt ĵ.vt lite pẽden. c. j. & ij. & sic attentata pendẽte appellatione reuocãtur per modum attentati.quod dic vt ĵ.de app.non solũ.sic & is qui contulit alicui beneficiũ,pẽdẽte termino acceptationis non potest illud alij conferre: vt ĵ. de præbẽ.si tibi absenti. & sic pẽdente negotio reseruationis, delegatus nõ subdelegat causam,nisi de recusatoris assensu:vt supra e. lib.de offi. deleg.iudex.ij.respon. sic & accusatus pendente accusatione non promouetur.supra de accu.omnipotẽs. nec testificatur. quod dic vt supra de testi.c.vlt.

a Quòd potest ãte collationem, in dubio tamen nõ præsumitur.Dom. Font.

b Nec tenetur facere mentionem de prima reseruatiõe vbi est clausula motu proprio. si illa non est,certè debet, maximè cũ pro eadem persona reseruetur. Do.Font.

b *In eadem.* quia ista litera nõ distinguit,nõ curo an illa beneficia spectent ad collationẽ vnius, an diuersorũ. ex quo enim sunt in eadẽ ecclesia, siue iidem,siue diuersi habeãt conferre,pendente vna reseruatione non fiet alia. {Idem Arch.

c *Aliud*.etiam in alia ecclesia,& sic differt à proximo dicto.

d *Illius.* pone, reseruauit legatus beneficium quod spectat ad collationem episcopi. hac reseruatione pendente, reseruat aliud quod spectat ad collationem ipsius episcopi & alterius. nunquid valet reseruatio secundi? credo quòd non, [c] quia licet spectet ad collationem alterius, tamen & illius. Et est si.quod dixi supra eodem libro de rescrip. statutum.§. cũ vero. in glossa secunda Et qui iurat non suum esse,iurat etiã sibi commune non esse.ff.de verbor.sign.pupillus.§.vlti.Ad hoc. ff. de leg. iij. siquis seruos. vbi testatore legante seruos suos,& qui in totum & qui in parte sui sunt,legati esse videntur.Nec ob.infra de præben. cum in illis. in fi.quia illud induxit intentio papæ, qui illum solum grauare intendebat, vt ibi dixi in vlt.gloss.Nec ob.quod dixi supra eo.lib.de rescri. cum aliquibus. quia similitudo & identitas rationis illud inducit,vt ibi dixi.

c Idẽ Doc. Phil.Font.

e *Præmissa.* omnia comprehendit.ad idem.ŝ.in an.de rescri. olim.si igitur finita legatione executor cõferat, vel ꝓcessus faciat,non tenet,vt in j.respõ. & idem in sequentib⁹ casibus, vt in prin.dixi.

DEliberatione.} Prima pars facit duo. Primo ponit prohibitionem in quadruplici specie.Secundo decretum,ibi, decernentes.CASVS.Dictum fuit supra ca.j.quòd legati cardinales possunt beneficia conferre & reseruare. vtrum sit verum indistinctè quòd posint conferre beneficia quęcũque, siue sit ecclesia cathedralis, vel aliud beneficium? Certè nõ. Sed quid? vacat abbatia vel aliqua dignitas ecclesiæ collegiatæ: vt decanatus beatissimi Hilarij maioris Pictauis, vel prioratus beatissimæ Radegundis Pictauis.an legatus cardinalis possit illas conferre? Respondet quòd non,dum tamen sit principalis dignitas illius ecclesiæ. Aliæ autem dignitates minus principales illius ecclesiæ cadunt sub potestate legati cardinalis.& hoc verum, nisi ad illas dignitates minus principales aliqui assumerentur per electionem. Nec potest legatus dare alicui potestatẽ vt recipiat resignationẽ alicuius beneficij,& ei committere collationem simul:sed potest cõmittere successiuè,vt dicit glos. Nota primo quòd iura cõmunia debent fieri cum magna deliberatione.ad hoc proœ. huius libri. Nota secundo argu. quòd in mandato generali quibuscunque verbis vtatur, non includuntur requirentia speciale mandatum: ad hoc. ĵ. de procur. ca.ij.Dom.

f *Ecclesias*. tolle qđ est.ĵ.suę ordinationi &c.Et conferre ecclesiam,est conferre ipsam principalem dignitatẽ de ecclesia, [d] puta episcopatũ, plebaniam,abbatiã,prioratum, vel his similia. & has hic prohibet conferri,nõ prohibet canonicatus ipsarum ecclesiarũ conferri per legatos: qđ ex his patet quæ sequuntur.

d Vide quod no. in cle. de præb.c.1. in glo.de isto.Ioan. And.

Glo.seq. quærit,opi.ponit. Iterũ quærit,& soluit.

g *Electionis.* aduerte. iam vide de facto hanc questionem,legatus contulit plebaniã quæ ad collationem episcopi spectabat. quærebatur an collatio eius teneret? & dicebant quidam [e] quòd sic per hanc literam: ex quo non per viam electionis, sed collationis assumitur ibi prælatus. Sed hoc non est verum,quia ista litera quę de via electionis loquitur tantum in prelaturis cathedralium ecclesiarũ loquitur. Aliàs sequeretur quòd etiam cathedralem conferre posset, cui prouideretur per collationem.quod aliqui fatentur,sed non est verũ. [f] Ioan. And. quasi diceret, archidiaconatum in ecclesia cathedrali legatus conferre nõ poterit,si ista duo concurrũt,ꝙ ille archidiaconatus sit maior dignitas post episcopum, & ꝙ per viam electionis archidiaconus ibi assumatur. sed si vtrunque vel alterũ desiit:tunc legatus illũ conferre poterit. [g] vnde nõ sine mysterio sic diuisim summaui intellectũ. ad hoc facit quod sequitur,suæ ordinationi &c.nec ob.ĵ.neque aliquod quo minus &c. quia & sine illa clausula satis erat prohibitũ per præcedentia. & ibi sic locutus est pro eo ꝙ id vt plurimũ obuenit,& potest etiam respicere quod hic dicit de dignitatibus cathedraliũ ecclesiarum maioribus post episcopos.Sed cũ maioritas consideretur circa multa,vt circa ordinem secundũ quem archipresbyter est maior archidiacono:circa administrationem secundũ quam econuerso,& circa alia quę no.ŝ.in an.de rescri.sedes de qua maioritate intelligimus? Dic ꝙ de maioritate prelationis loquitur,in qua licet inspicienda sit cõsuetudo, dicimus tamẽ de iure archidiaconum præesse. is ergo qui præest post episcopũ capitulo,& conuocat capitulum,& similia facit,hac prohibitione inclusus est.Idem concludit Philip.Font.

Legatus non potest cõferre plebaniam collatiuam.

e Archidi. olim: sed postea mutauit, & tenet quod sequitur in gl. Io.And.

f Idem Ph. Fonta.

g Hoc est verissimũ. Phi.Dom. Fonta.

Maioritas circa multa consideratur.

h *Interponat.* Nota quòd ordinarius ad quem collatio vel electio non spectat, non potest inhibere electoribus ne eligant, etiam si sit legatus de latere. multo minus inferior.supra de restitut.in integr.capitulo secundo,vbi de hoc. ADDITIO. Et si id faciat,videtur puniendus vt sacrilegus.prima quæstione j. sunt quidam. ad finem quæstionis. Archidi. Ioan.And.

i *Prohibemus.* ista secunda pars facit quatuor. primo ponit prohibitionem.secũdo eius causam ibi, Cum per hoc.tertio decernit ibi,Nos enim.quarto prorogat ibi,Volentes. Ioan. And.declarat no.per Inno.& Host. ŝ. in an.de offic.deleg.ex parte j.Ioan.And. ADDITIO.Et Ioan.Monac.refert hic se prius sic pronuntiasse de papæ mandato.Ioan.And.

k *Specie.* hic genus & species parificantur, interdum differunt,quod dic vt xxiij.distin.quanquam.supra de offi.ordi.si sacerdos.

Glos.seq. soluit dubium de duobus delegatis, distinguens an simul an successiue dentur.

l *Cuicũq;*. vel quibuscũq;, vt in vna persona prohibitũ censeatur in pluribus repetitum, cũ eadem subsit ratio. ad idem ŝ.eo.

supra eo.lib.de elect.ca.pen.in prinč.& ad hoc de pœn. dist. iij.adhuc perfidi instant.xcvj. dist.cùm ad verum. vnde non poterit resignationem committere vni quòd recipiat, & alteri ꝙ demum conferat,quia qua ratione committendo hęc eidem daretur via ad vacaturas, eadem ratione cõmittendo hæc diuersis. Et iste est casus specialis qđ possũ per me, quod nõ per alium, contra regulã.ĵ. de reg. iur. potest. vbi hunc & quosdam alios numeraui.legatus enim bene potest resignationem beneficij recipere, & postea illud beneficium vacans cõferre.sed hanc cõmissionem nõ potest facere.facili⁹ enim per hunc modum fieret fraus ad vacaturas q̃ per illũ. Et est si. expressum. supra de cõcess.præben. constitutus: vbi nõ potest alicui episcopus specialiter committere quòd conferat certũ beneficiũ cùm vacabit, licet cùm vacauerit,posset illud cõferre. Puto tamen ꝙ legatus bene possit committere alicui quòd recipiat resignationem alicuius beneficij,& recepta resignatione cùm beneficium vacat, bene posset eidem vel alteri committere quòd illud beneficium conferat,& per hanc decreta.[a] {Maximè ponderato princi. huius.§.ibi,in genere} attentari posset, quòd licet episcop⁹ posset generaliter tradere potestatem officiali vel vicario suo, conferendi beneficia vacatura. suprà eod.lib.de offic. vica.ca.vlti.non tamen alium quàm officialem constitueret. ADDITIO. Vide quod not.infra de præbend.statutum. in vlti.glos.Ioan.And.

Possum per me quod nõ per alium.

Episcopus an possit cõmittere alicui specialiter vt cõferat certũ beneficium cũ vacabit.

a Ita tenet Phil.et alle gat Rotam decisio.ccexcvij.tenere hic cum glo.Font.

ab iis qui beneficia intra legationem eiusdem habentes, ea in illius manibus voluerit liberè resignare, ipsorum resignatione recepta illa valeat idoneis conferre personis: Cũ per hoc aperiri posset via cõtra Lateranẽ. [a] conciliũ ad beneficia vacatura. Nos enim cõcessionẽ quã cõtra hoc cõtigerit attentari, & quidquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsus habere statuimus roboris firmitatẽ: Volentes non solùm ad futura, sed etiam ad præterita & adhuc pendentia [b] negotia hoc extendi.

Idem.

Collatio legati per taciturnitatem prioris beneficij vitiatur.hoc dicit.Zen.

CAPITVLVM V.

COllatio beneficij per legatum [c] sedis apostolicę tibi facta,nullius momẽti existit,si in ea non fuerit habita mentio [d] de alio beneficio quod primitùs obtinebas.

a *Lateranense*.suprà de conces.præben. nulla.

b *Pendentia.* q.d. sicut hæc constitutio non respiciebat præterita, ita nec pendentia, sed prorogatione eam extendi voluit ad vtramque. de hoc vide suprà de elect. licet canon. ADDITIO. In gloss. ad futura, quam hic ponit Archid.Ioannes And.

COllatio.} Non diuiditur,quia breue est.Sicut taciturnitas beneficij obtenti vitiat collationem obtentam à sede apostolica, ita vitiat collationem obtentam à legato. Secus esset de collatione obtenta ab ordinario, quia illa taciturnitas non vitiat. CASVS.Legatus cardinalis in hac prouincia existens, contulit mihi aliquod beneficium vacans, tacui ei aliud beneficium quod obtinebã.an valeat talis collatio? Certè non.nam taciturnitas beneficij obtenti vitiat collationem legati à sede apostolica impetratam. Nota primò legatum posse conferre beneficia. de quo suprà eod. tit.& lib.cap.j. Nota secundò quòd in literis beneficialibus quæ impetrantur à legato, eadem mentio debet fieri qualitatum & circunstantiarum quæ requiruntur in literis à papa impetratis.Do.

c *Legatum.* cardinalem,quia alius iure legationis conferre non potest.supra eo.c.j.in fi.nisi ex speciali potestate, vt ibi.

d *Mentio:* quid dices si legatus proprio motu (& hoc exprimitur in literis cõcessionis)confert mihi beneficiũ habenti aliud,de illo mentione non facta, nunquid valebit collatio sicut & valet eo casu si papa contulisset.ĵ.de præben.si motu proprio? Videtur ꝙ non, quia papa non est ligatus legibus sicut legatus.C.de leg. digna vox. de conces.præbend. proposuit.vnde aliud in papa, aliud in legato. Sed contrariũ credo. sicut enim si ordinarius mihi habenti beneficium cõfert aliud,bene tenet collatio hoc tacito, licet vtrũque retinere non possim,vt in cle.de offic.ordin. cap.ij. quæ in hoc reprobat quod hic not.Archid.sic & si legatus conferat, tenebit collatio, [b] non tamen vtrũque propter hoc potero retinere.& facit.suprà eod. lib. de rescrip.gratia. hoc ergo intendit decreta. quòd sicut impetrans beneficium à papa tenetur de beneficio quòd habet (quantumcunque modicum sit illud) facere mentionem, sic & impetrans à legato, aliàs non valebit collatio,quia impetratio [c] est surreptitia.Vbi verò nõ impetrauit, sed legatus contulit, in quo peccauit ille cui facta est collatio? Certè in nullo,vnde credo tenere. Sic video quòd impetrationem impedit facti possessio colorata,si de illa non fit mentio. suprà de concessi.præbend. cum nostris.collationem non impedit.ĵ.de præben.licet episcopus.Ioannes Andreæ.

Motus proprius legati an excludat surreptionem sicut motus proprius papæ.

b Idem de Anch.Fon.

c Quæ propriè fit ab illo ad quẽ primo ordinario iure non spectat collatio. Ioan. An.

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

Dictum fuit.ŝ. de officio legati qui est maior quibuscũq; ordinarijs in caussa sibi delegata. nunc restat videre generaliter de quibuscũque ordinarijs, ideo ponit titulũ siue rubricam de officio ordinarij.

DE OFFICIO IVDICIS ordinarij.

Innocentius quartus in concilio Lugdunensi.

Archiepiscopus nõ potest sibi cõstituere officiales in diœcesi suffraganeorũ suorũ, etiam pro futuris caussis per appellationem deuoluendis ad ipsum, nisi de cõsuetudine hoc habeat, & tunc etiã tales officiales inhibere possunt priusquam fuerit appellatum.

CAPIT. I.

ROmana ecclesia.et infra. Prohibem⁹

Diuisio.

ROmana.} Sunt.v. partes secũdũ Io.Mo. Primò ponit prohibitionẽ. Secũdò ibi, Nec pro eo. soluit oppositionem illius prohibitionis. Tertiò ibi, Quia in causis. rationẽ solutionis subiicit. Quartò ibi,Officiales.quãdam moderationem officialibus Remensibus iniũgit. Quintò ibi,Et hoc. illã ad alios officiales extẽdit. Plus mihi placet vt sint solũ duæ partes. Ioan.And. Præsupponendum est ꝙ archiepiscopus potest cõmittere causam suffraganeo, vel subditis suffraganei: sed quãdo cõmittit subditis suffraganei,nõ potest eos cõpellere.CASVS.Archie.Burdeg.vult officialẽ foraneũ in diœcesi Picta.deputare ad cognoscendũ de futuris causis per appellationem ad ipsum deuoluendis in futurum. vtrum possit? Respondet quòd non, licet causas deuolutas committere siue delegare possit in diœcesi sui suffraganei: sed non causas in futurum deuoluendas. Ratio est,quia post appellationem iurisdictio est ipsius archiepiscopi, ideo causas potest committere: sed ante appellationem non habet iurisdictionem, ideo non potest committere, quia nemo dat quod non habet. Sed ponamus quòd archiepiscopus per tempus sufficiens ad introducendum consuetudinem constituit officiales ad cognoscendum de causis in futurum per appellationem deuoluendis,vtrum valeat consuetudo? Respondet quòd sic.Sed ponamus quòd illud ius sibi competit ex consuetudine, & sic constituit officialem in diœcesi Pictauen. vtrum possit inhibere officiali Pictauen. vt non attentet aliquid antequam sibi competat iurisdictio? Respondet quòd non, vt in cap. Romana. infra de appell.& ibi latius. Sed vtrum officialis iste deputatus ab archiepiscopo Burdegalensi possit excommunicare, interdicere, vel suspendere episcopum Pictau. vel alios suffraganeos? Dicit Romanus pontifex quòd non, si archiepiscopus Burdegalensis sit præsens vel prope locum, ne episcopo fiat quodammodo iniuria ab ipso officiali deputato, qui est humilis persona. tamen istud procedit de honestate. Nam si officialis archiepiscopi episcopum suffraganeum excommunicaret, teneret excommunicatio. Nota primò quòd archiepiscopus regulariter non potest intrare diœcesim sui suffraganei vt aliquid agat ex auctoritate sua. fallit in aliquibus casibus. nam archiepiscopus potest visitare totam prouinciam suam.de censi.capit.j.eod. lib. Nota secundo ibi,disponant,aliquidve.iuncta glo.quòd archiepiscopus in diœcesi suffraganei non potest sibi sedem constituere, nec ordines celebrare.multo minus potest episcopus particularis in diœcesi alterius episcopi. Nota tertio principalem effectũ huius capituli, quòd licet archiepiscopus possit inhibere suffraganeis ne procedant, vel aliquid attentent in causis ad ipsum per appellationem deuolutis, vt in.c.Romana. infra de appel. non tamen potest constituere officialem ad id faciendum in causis quæ nondum sunt deuolutæ. sed si essent iam deuolutæ, posset,quia non tenetur facere inhibitiones personaliter,sed potest alteri committere. Nota quarto quòd archiepiscopus potest committere causam ad ipsum per appellationem deuolutam alicui de suffraganeis suis.ca.pastoralis.eo.tit.in ant. sed non posset cõpellere subditos suorum suffraganeorum, vt dicto.cap.pastoralis. Nota vlterius quòd cõsuetudo dat iurisdictionem. c.cũ cõtingat. de foro compet.in ant.l.j. Cod. de eman.li.l.j. iuncta.l.more maiorum. ff.de iurisdi.om.iud. Nota insuper ꝙ archiepi-

Notabilia domini Heliæ.

archiepiscopus nõ potest per se vel per alium facere inhibitiones antequam fiat deuolutio ad ipsum per appellationẽ, quia ante appellationẽ non habet aliquam iurisdictionem. No. vlterius ꝙ quãdiu archiepiscopus est præsens, suus officialis principalis nõ debet episcopus suffraganeos excom- A

quoque ne Remensis [a] archiepiscopus in diœcesib. suffraganeorũ suorũ foraneos [b] officiales cõstituat, quia cũ metropolitanis, ne suorum suffraganeorum ingrediãtur [c] diœceses vt in eis auctoritate propria iudicent, [d] disponant, [e] aliquídve aliud agant, [f] canonica [g] prohibeãt instituta, nequaquam hoc possunt in illis per alios [h] exercere. Nec pro eo [i] quòd causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt [k] in suffraganeorũ suorũ diœcesib. delegare, [l] similiter licet eis tales officiales instituere in eisdẽ, qui eorũ vice, cum appellatur ad ipsos, citationes vel inhibitiones faciãt, [m] seu compescant in hac parte rebelles: Quia in causis [n] per appellationem deuolutis ad ipsos, iam iurisdictionem obtinere noscuntur, [o] propter quod licitè possunt super illis committere vices suas. [p] Non sic autẽ in aliis † in quibus nondũ [q] extitit appellatum, & idcirco non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris [r] causis ap- B C

municare, sed illud reseruare debet archiepiscopo. si tamẽ faciat, tenet excõmunicatio, quia licet officialis archiepiscopi sit minor quantũ ad ordines, tamen quãtum ad iurisdictionẽ est maior, & ei est honor deferendus sicut suo domino. tamẽ est puniendus eo quòd fecit cõtra canones. No. insuper in. §. nec pro eo. quòd officialis dicitur actum facere non auctoritate propria, sed vice & auctoritate illius qui eum creauit. Nota finaliter eod. §. quòd iudex qui in causis certam habet iurisdictionem, non dicitur illam habere ante ortum causæ in qua datur iurisdictio.

a Remensis. idem de alijs, vt in fi.

Gloss. sequens tripliciter exponit foraneos.

Officiales foranei vnde dicãtur.

b Foraneos. quia foris in diœcesi constituebantur. quod archiepiscopus facere non potest, quia in diœcesi sui suffraganei &c. vt infrà sequitur. vel foraneos, id est qui forum teneant. suprà de verb. signifi. ca. forus. Vel foraneos, quia deforis veniunt, vt aduenæ vel peregrini dicãtur, quorum sunt reprobata iudicia. iij. q. vj. peregrina. &. c. seq. Ioan. And.

† No. quòd habẽs iurisdictionẽ solo habitu et nõ actu, non potest eam delegare. hac ratione rescripta non conceduntur super futuris controuersijs. ca. fi. de rescri. in ant. quia tract⁹ temporis futuri ad iudicẽ non spectat. s. de procu. auditis. l. non quemadmodũ. ff. de iudi. Font.

Glos. seq. obiicit, & soluit.

c Ingrediantur. quomodo ergo visitabunt & procurationẽ recipient? & sic est contra. s. de prescript. cùm ex officij. s. de censi. sopitæ. & ca. nuper. & j. eo. tit. Romana. & c. vlti. cum suis si. Solu. hoc non possunt nisi in casibus permissis, quorum iste vnus est. & vide quod not. Io. ix. q. iij. c. j. & ca. ij. & Ber. s. de offic. ordi. pastoralis.

d Iudicent. pro tribunali sedendo.

e Disponant. extra iudicium faciendo coram se celebrari, [a] & ante se recognosci contractus. j. de foro compe. Romana. §. vlti. De celebratione verò diuinorum dic hodie vt in cle. de priuile. archiepiscopo.

f Agant. conferendo ordines, [b] sacramenta & similia faciendo. ADDITIO. Vt consecrando ecclesias vel altaria. Ioann. Andr.

a Contractus, quod sequitur. Ioan. An.

b Vide qđ dixi. s. e. li. de tẽpo. or. cũ nullus. Ioan. And.

g Canonica. loquitur de his canonibus. ix. q. ij. c. ij. & quæst. iij. nullus primas. & c. conquestus. & concor. l. in authen. de defen. ciui. §. interim. col. iij. vbi præses prouinciæ qui potest cõparari archiepiscopo, non prohibet defensorem ciuitatis qui potest comparari episcopo, quo minus vtatur iurisdictione sua: non sic autem in episcopo circa subditos suorum subditorum. de hoc. supra eod. tit. cum ab ecclesiarũ, & probatur in authen. iam alleg. in prin. vbi dicitur, quòd defensor ciuitatis potest de causis inferiorum prætermissis magistratibus municipalibus cognoscere. & de hoc. xj. quæst. j. de persona.

Glos. seq. alleg. duas concord. duo contraria soluit, & remittit.

h Per alios. quod enim quis per se non potest, nec per aliũ. xlvj. dist. sicut. ff. de administ. re. ad ci. per. l. ij. §. j. Ar. contra lxxxvj. dist. non liceat. j. ne cle. vel mo. c. vlti. cum si. primum est generale. secunda sunt specialia: quod dic vt. lxxxviij. distinct. episcopus gubernationem. quod etiam est cõtra. j. de reg. iur. potest quis.

i Nec pro eo. olim hic erat duplex litera, s. hæc prout iacet. alia secundum causas per ap. &c. & hãc literam communiter habebamus. & hanc secutus Ber. posuerat glos. quæ secundũ hanc literã nec pro eo. falsa est, dicens ꝙ archiepiscopus poterat tales officiales in causis app. constituere: sed de illis in quibus appellatum non est, nullam habebãt potestatem, nisi de consuetu. &c.

pellationũ & inhibitionibus faciendis, nisi aliud Remensis ecclesia circa talium officialium institutionem de consuetudine [s] † obtineat specialí. A quibus [t] etiam si de consuetudine huiusmodi possint in Remensi prouincia constitui, inhibitiones tamen ne procedatur in causis priusquam ad Remensem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

Donec archiepiscopus de facili potest haberi, officialis eius suffraganeum excõmunicare, suspendere, aut interdicere nõ potest propter ordinis (melius dixisset officij) episcopalis reuerentiam. hoc dicit in summa. Ioan. And.

Officiales autem Remẽsis archiepiscopi, quandiu in sua prouincia vel circa illam [u] extiterit, [x] in suffraganeos interdicti, suspensionis, vel excommunicationis proferre sententias non attentent. [y] Et hoc idem ab officialibus aliorum metropolitanorum [z] circa ipsorum suffraganeos (quibus ob reuerentiam [a] pontificalis officij deferri volumus in hac parte) præcipimus obseruari. [b]

k Possunt. & debẽt: quod dic vt supra e. vt litigantes.

l Delegare. nõ tamẽ renitentẽ compellere ad delegationem suscipiendam. s. eod. pastoralis. j. respõ. & ibi plenè de hoc. & j. de foro compe. Romana. ij respon.

† Not. Do. quòd delegare nõ est iurisdictionis. patet, nã ante appellationẽ regulariter archiepiscopus delegare non potest, quia iurisdictionẽ vt dicit hic glo. et Doc. non habet, & tamen stãte cõsuetudine potest ergo. Font.

m Inhibitiones faciãt. scilicet iudici appell. ne vlterius in causis procedat, vt. j. eo. ca. §. à quibus. & j. de appella. c. Romana §. si autem. & de effectu huius inhibitionis dic vt. j. e. non solũ.

n Quia in causis similitudinem improbat.

o Noscũtur. Nota ꝙ eoipso ꝙ appellatum est, iurisdictionẽ habet in causa: vnde videtur ꝙ statim possit inhibere. Sed de hoc dic vt dicam. j. de appel. in decre. Romana. §. si autem. & in decretali, non solum.

p Vices suas. quia possunt per alium, quod per se. j. de reg. iu. potest quis per alium. cũ suis cõcordantijs.

q Nondum. nemo dat quod non habet. j. q. vij. Daibertum. de iure pa. quod autem. & concor. de offi. pro- consul. obseruare. §. vlt. de rescrip. cap. pastoralis. in fi.

r Futuris. tractus futuri temporis &c. ff. de vsur. l. j. §. j. & de hoc. supra de procura. auditis. in vltim. glos. ADDITIO. Et supra de sepul. in nostra. j. de homicid. c. ij. & de sentent. excommuni. Romana. §. caueant. Ioan. And.

s Consuetudine. præscripta. s. de consue. c. vlt. ad idem. s. eo. lib. & tit. cap. iij. & concordat ad hanc literam. j. eo. tit. vt litigantes. in fi. Ioan. And.

t A quibus. scilicet officialibus, & idem dic de ipsis archiepiscopis eadem ratione. ADDITIO. Et satis patet. j. de appella. c. Romana. §. si autem. & §. seq. Ioan. And.

Glossa sequens reci. per quæstionem quam dupliciter soluit, & remittit.

u Circa illam. puta in vicina prouincia intra duas diætas vulgares. s. de rescrip. nonnulli. vel legales, vt. j. de præben. præsenti. §. loca. Vel dic arbitrarium, & adde quod dixi. s. eo. lib. de tẽpo. ordi. cùm nullus. §. episcopo.

x Extiterit. scilicet archiepiscopus. D

Glos. seq. recit. primo per obiect. secundo quærit. arg. negatiuè. soluit contrarium.

c Quod placet Host. et Ioã. Mo. in antiqua gl. sed in additione mutauit, & ipse & Archi. tenet contrariũ ratione præmissa. Ioã. And. tudicas sicut Hosti. de Anch. Fon.

y Non attentent. licet de iure hoc possunt, quia licet sint minores ordine, sunt maiores iurisdictione, propter eos quorum vices gerunt. xciij distinct. cap. vlt. & xciiij. distinct. capitu. j. supra in anti. de offi. delegat. sanè. ij. tamen. inhonestum erat, & ideo papa hoc prohibuit. Sed quid si excommunicet, nunquid tenet? videtur quòd non, quia sufficit legislatorem aliquid prohibuisse, etiam si non adiiciat &c. C. de legib. non dubium. Sol. dico cum Ber. [c] quòd tenet, quia speciale est in his sententiis quòd iniustè latæ ligãt. xj. q. iij. cap. j. suprà de sentent. excom. sacro. punietur tamen qui hoc fecit, vt ibi.

z Metropolitanorũ. vni de iure scriptũ omnes instruit. xxiij. dist. præterea. lxj. dist. miramur. de re iudi. in causis. in anti.

a Reuerentiam. s. de offi. delega. c. ij. eo. lib.

Delegati archiepiscopi nõ excõmunicãt suffraganeũ.

Glossa sequens quærit & soluit.

b Obseruari. dixi de officialibus, quid dices de delegatis ipsorum archiepiscoporũ? Credo ꝙ idem: cùm eadẽ sit ratio: imò multo fortius, quia magis est iurisdictio officialis fauorabilis,

rabilis, cũ idẽ sit cõsistoriũ. j. de app. Romana. j. respõ. Io. An. A

SI canonici.} Sunt quatuor partes secundũ Gar. & Ioã. Mo. & Cleri. Primo ponit cessationis formã. Secundò ibi, Scituri. punit nõ seruantes illam. Tertiò ibi, Si autẽ. punit illos cõtra quos canonicè cessatum est. Quartò ibi, Ceterũ. improbat quendã abusum, quẽ faciẽtes puniri decernit. Io. An.

CASVS. Canonici ecclesiæ Pictauen. habẽt ex priuilegio vel cõsuetudine ꝙ cum aliquis eos offendit, vel occupat res ecclesiæ, possunt cessare à diuinis donec sit eis satisfactum. Accidit ꝙ quidam offendit vnum ex canonicis, vel aliquod delictum cõmisit ꝑpter quod possunt ipsi canonici cessare à diuinis. Quæritur, quam formam teneantur ipsi obseruare? Respõdet ꝙ in scriptis in instrumento publico, vel literis sigillatis sigillo authẽtico, debent inserere causam suæ cessationis, & notificare delinquenti, ꝙ propter illam causam intendunt cessare à diuinis. Quid si ipsi non obseruant istam formã? Respõdet quòd ipsi punientur, quia non percipient fructus suarũ præbendarum, & si percipiãt, tenentur restituere, & satisfacere de iniuriis illi in odium cuius cessabant. Postea reprobatur quædam consuetudo, quia si delinquens non curabat de cessatione, ipsi canonici remouebant imagines à suis locis, & ponebant inter spinas vel vrticas. papa mandat quòd ista consuetudo est irrationabilis, quia est dedecus dei & sanctorũ. {Diuini cultus.} Ista emenda debet applicari ad augmentum diuini cultus, & non est applicanda episcopo. Nota primò quòd canonici de consuetudine possunt inducere cessationem à diuinis in ecclesia. secus ergo de iure communi. Nota secundò quòd parem vim habet in probãdo instrumentum publicum, & literæ authentico sigillo sigillatæ. ad hoc suprà eod. lib. de elect. vt circa. Domi.

Ex principio istius. c. nota ꝙ papa potest statuere formam super statutis, priuilegijs, cõsuetudinib⁹ seruandis. de Anch. Font.

Gregorius decimus in generali concilio Lugdunensi.

Canonici qui à diuinis cessare possunt consuetudine vel alio iure, si cessare volunt, causam suæ cessationis exprimant in instrumento publico, vel patentibus literis suo vel alio authentico sigillo munitis, & exhibeant illud vel illas illi contra quẽ cessãt. Hoc prætermisso, vel expressa causa non inuenta legitima, quidquid medio tempore perceperint ab ecclesia, restituãt, & quæ percipere debent, non percipiant, & satisfaciant de iniurijs illi contra quẽ cessant. Causa legitima inuenta, tenetur ille ad interesse canonicis, & ad certam quantitatem ecclesiæ, superioris taxandã arbitrio. Vltimo reprobatur consuetudo, qua imagines sanctorum in dicta cessatione spinis & vrticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes grauiter puniendos. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

SI canonici [a] à diuinis cessare [b] voluerint, prout in ecclesiis [c] aliquibus sibi ex cõsuetudine, [d] vel aliàs [e] vendicant, antequam ad cessationẽ huiusmodi [f] quoquo modo procedant, in instrumẽto publico, [g] vel patẽtibus literis [h] sigillorum † suorum aut alterius [i] authentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam exprimant, & illud [k] vel illas [l] ei contra quem cessare intendunt, assignent. Sciturí quòd si hoc prætermisso [m] cessauerint, vel causa [n] quam expresserint, non fuerit inuẽta [o] canonica, omnia quæ de quibuscũq; prouẽtibus illius ecclesiæ [p] in qua cessatũ fuerit, cessationis tempore perceperint, restituent. [q] Illa verò quæ pro eodẽ tempore debentur eisdẽ, nullo modo percipiẽt, [r] sed ipsi ecclesiæ cedere, ac nihilo minus ei contra quẽ [s] cessauerant, de damnis & iniuriis [t] satisfacere tenebuntur. [u] B

Glossa sequens ponit opinionem quam reprobat.

a Canonici. seculares. non enim in regularibus locum habet hæc constitutio secundum Guil. quod est falsum [a]. infra eod. quanuis. in princ. & dic canonici & capitulum, quia pauci hoc non possent facere. suprà de iis quæ fi. à maio. par. ca. quæsiuit.

a Idẽ Doc. notãt ex gl. quòd simplici vocabulo canonici veniunt etiam regulares si materia hoc patiatur. Font.

Glos. seq. reci. per quæstionem an sit interdicta ecclesia.

b Cessare. de ista cessatione dicitur. supra eod. irrefragabili. §. ceterum. nec medio tempore dicitur talis ecclesia interdicta, sed suspendunt isti organa sua. vnde tali cessatione durante potest ibi episcopus & alij celebrare sine irregularitatis pœna, [b] vt in prædicto. §. cæterũ. quod non esset si esset interdicta. de cleri. excom. mini. postulastis. de exces. prela. tanta. secundum Guil. & Gar. Nec possent ipsi canonici sine episcopo ecclesiam interdicere. de iis quæ fi. à maio. par. ca. quæsiuit. de iure communi, quia de speciali non loquor. & sic potest intelligi. s. de appel. dilectis. & vacante sede de iure communi hoc possent. suprà de hæret. ad abolendam. suprà de maio. & obe. cùm olim. infra eo. lib. eo. tit. ca. j.

b Saluo qđ habes cle. de sent. excõ. c. 1. Arch. no. j. de sen. excõ. is qui. 2. respõ. ꝙ irregularitas cõtrahitur si cessatio facta erat auctoritate legati, episcopi, et iudicis delegati. Ioan. And.

c Ecclesiis. vt Lugdunen. Vienẽ. Claremonten. Atrebaten. & quibusdam alijs secundum Guil. & Gar.

d Ex consuetudine. Nota quòd consuetudo iurisdictionem tribuit, vt. ix. q. iij. conquestus. de foro competen. cum contingat. de arbi. dilecti. C. de emanci. l. j. & l. fi.

e Aliàs. vt ex priuilegio. ADDITIO. Argu. suprà de verb. signi. ex parte. vel concessione episcopi secundum Guil. vel constitutione synodali secundum Cleri. pro quo fa. cle. j. de senten. excommunica. Archi. intelligit de priuilegio papali. Ioann. Andr.

f Huiusmodi. scilicet posse à diuinis cessare.

g Instrumento publico. ad idem supra eod. lib. de elect. vt circa. & dic vt ibi.

h Patentibus literis. ad idem de tẽpo. ordina. c. j. infra de sententia excommunicatio. cum medicinalis.

Glossa sequens duo notat.

i Alterius. Not. ex vi relatiui sigillum capituli authenticũ. [c] de hoc de proba. post cessionem. & plenè per modernos de fide instrumen. ca. ij. & in Specu. de instru. edi. §. videndum. ver. x. Item no. quòd potest quis alieno sigillo signare, sicut in testamento. C. de testa. si vnus. ad idẽ. lxxiij. distin. in nomine. ad hoc. supra de re iudica. cum inter vos. ADDITIO. Vbi de hoc in quarta glo. dicit Archi. ꝙ ad hoc vt sit cautum, in literis vel instrumentis fiat mentio quomodo alieno sigillo signatũ est, ar. ff. de iis quæ in testa. delen. l. j. §. & ideo. Ioannes And.

c Ioã. Mo. fatetur hoc cõtra se. ff. de procura. si procuratorem. non pro se. C. de lib. cau. cũ preciũ. Ioã. And.

† Exponit Anch. i. signorum. facit. l. ad testium. ff. de testa. l. si. ff. de alb. scriben. vide. c. significãtibus. infra de ap. Fõt.

k Illud. instrumentum publicum.

l Illas. scilicet patẽtes literas.

m Hoc prætermisso. id est causa non expressa in patentibus literis, vel instrumento publico, & assignatione non facta.

n Causa. quæ manifesta, id est notoria & rationabilis debet esse. supra eo. irrefragabili. §. cæterum. Et super ea debet interuenire tractatus, & seruari forma decre. infra eod. quamuis. non enim pro pensione subtracta, vel minima offensa fiet cessatio, sed propter grauem iniuriam, puta fiunt statuta contra libertatem, [d] imponuntur talliæ vel collectæ clericis, detinetur clericus vel canonicus per secularẽ balliuũ, vel his similia. ADDITIO. Dicit Archid. hæc discernenda arbitrio boni viri, id est iudicis. ff. de verb. oblig. continuus. §. cum ita. suprà in anti. de offi. deleg. de causis. Ioannes Andr. C

Cessatio à diuinis non debet fieri nisi propter grauem iniuriam.

d Quæ statuta sint cõtra libertatem ecclesiæ, vide in ca. fi. de immu. eccle. li. 6. de sen. ex com. c. grauem. Font.

o Inuenta. per superiorẽ. infra eo. quamuis. scilicet per papam.

p Illius ecclesiæ. sic supra eod. lib. de elect. cupientes. §. cęterum. & supra eo. tit. si compromissarius. in fi. & nota pœnas restringendas.

Glos. seq. tractat quo iure agatur.

q Restituent. condictione ex ista decret. cùm enim per nouam legem inducitur obligatio, datur condictio ex lege. ff. de condi. ex leg. l. vna. sic est & similiter in canone. {vt not. suprà de sepul. cum liberum. in glo. ij.} licet secundum canones non intentetur actio. suprà de iudi. dilecti. Gar.

Condictio ex lege quãdo datur.

r Percipient. aliàs participẽt, quia cum cõtra eos datur actio ad repetendum, multo fortius exceptio ad non soluendum. ff. de superfi. l. j. §. quod ait. ff. de reg. iur. inuitus. §. cui damus. j. de reg. iur. qui ad agendum.

s Ei contra quem. episcopo vel alteri cuicunque.

Glos. seq. tractat primo de taxatione. secundo an concurrant petitio damnorum & actio iniuriarum. tertio quomodo desuper iniuria iuretur.

t Damnis & iniurijs. & hæc superioris taxabuntur arbitrio, vt in casu seq. ad hoc. supra quod met. cau. super eod. Cod. vnde vi. l. siquando. Et no. quòd petitio damnorum super diminutione patrimonij competit. ff. de dam. infe. damnum. §. j. instit. eod. tit. §. pœna. actio verò iniuriarum datur ad vindictam. ff. de iniur. l. prætor. §. j. & ideo vna nõ impedit aliã. ff. de condi. fur. si pro fure. §. cum furti. sicut & aliud expensæ, & aliud damna. suprà de iniur. in nostra. & dicit lex quòd tutor debet resarcire damnum pupillo, si cessauerit in distractione rerum quæ tempore pereunt. ff. de admi. tu. l. tutor qui repertorium. §. si tutor. vel si cessauerit administrare. eod. tit. quidam decedens. in fin. Dico autem secundum Guil. quòd ille contra quem cessatum est, iniuriam æstimabit hoc modo, potius voluissem centum perdidisse de meo, quàm hanc iniuriam pati. sed postea taxabit iudex, ne ille in infinitum iuret. ff. de iniur. l. constitutionibus. §. j. institu. eod. titu. §. pœna. de hoc in Specu. de iniur. §. j. ver. in hac autem. D

Damni & iniuriæ petitio diuersa est.

Libellus in actione iniuriarũ qualiter debeat concipi.

u Tenebũtur. in tribus ergo puniũtur. primo in perceptorũ restitutione. secũdo quia ꝙ eis debetur, nõ percipiẽt. tertio in damnorũ & expensarũ refectione. cũ enim nõ seruierint altari,

altari, de altari viuere non debuerant. de prebẽ. cũ secundũ. Itẽ punietur per papã. & quãta pœna? arbitraria. j. e. quãuis.
a *Canonica.* & vera supple. & sic in exheredatione pater qui vult filium exhæredare, debet causam legitimã inserere in testamento, & illa causa pronunciari debet esse vera, vt exheredatio sit efficax. in authen. vt cum de app. co. §. aliud. col. viij. sic & in app. ante sententiam interposita. ij. q. vj. ca. ei qui. §. ab eo autẽ. in fi. & s. de appel. vt debit9.
b *Occasionem.* Not. arg. q qui occasionẽ præbet interdicto ciuitatis vel alicuius castri, tenetur ad restitutionem damnorũ quę ecclesię, religiosi & hospitalia illius loci occasione interdicti in eleemosynis & oblationibus passa sunt: quia qui occasionem damni &c. de iniu. ca. vlt. ADDITIO. secundũ Guil. qui dicit se hoc induxisse in ciuitatibus Romandiolæ & patrimonij dũ ibi erat rector. Et Archid. dicit se de facto vidisse. Ioann. And.
c *Arbitrio.* hic determinat taxationẽ, condemnationem, et conuersionem. ADDITIO. secundum Guil. Idem Archid. & Ioan. And.

Si autem causa eadem canonica[a] fuerit iudicata, is qui occasionẽ [b] cessationi dederat, ad omne interesse dictis canonicis, & ecclesiæ cui debitũ officium eius est culpa subtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in diuini cultus augmentum conuertendam, superioris arbitrio [c] condemnetur. Cęterum detestabilem abusum horrẽdæ indeuotionis [d] illorum qui crucis, beatę Mariæ virginis, aliorumque sanctorum imagines seu statuas irreuerenti ausu tractantes, eas in aggrauationem cessationis huiusmodi prosternunt in terram, [e] & vrticis spinisque supponũt, penitus reprobãtes, aliquid tale fieri de cætero districtius ꝓhibemus, statuentes vt in eos qui cõtra fecerint, vltrix [f] procedat dura sententia, quæ delinquentes sic puniat grauiter, quòd alios à similium præsumptione compescat. [g]

Idem.

Statuit papa quòd habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere intra tempus competens superioris arbitrio statuendum, dispensationes: quas si non ostenderint, perinde procedatur ac si nullas haberent. Et si ostenderint, & sufficientes, non amplius molestentur, prouiso ne in prædictis beneficijs cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione, ad sedem apostolicam recurratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus, aliud non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti. & tunc ita demũ cõferatur, si per dispensationẽ possunt illud cũ alijs retinere, vel si prioribus renunciauerint. aliter collatio facta nõ teneat. Ioan. And.

CAPIT. III.

Ordinarij locorũ [h] subditos suos plures [i] dignitates, vel ecclesias, quib9 animarũ cura [k] imminet, obtinẽtes, seu ꝑsonatũ [l] aut dignitatẽ cũ

Imagines sanctorum an debeant adorari.

d *Indeuotionis.* nã imagines propter reuerentiã illorũ quos imago figurat, adorare debemus. quod enim facit scriptura legẽtibus, hoc pictura cernẽtibus idiotis, vt de cõse. dist. iij. perlatum. ita tamen adorare debemus, ne duliam in latriam conuertamus. de hoc de conse. dist. ij. venerabiles. ADDITIO. Dulia est cultus vel seruitus quę debetur homini. Latria cultus vel seruitus quæ debetur Deo. dabat Gar. hunc versum, Latria fit domino, debetur dulia seruo. Ioan. And.

Dulia & latria qualiter differant.

e *In terram.* nam nec signum saluatoris in solo aut silice vel marmoribus humi positis sculpere vel pingere licet. C. nemini li. si. sal. l. vna.

Glos. seq. quærit, respondet dupliciter. & quælibet in duas subdiuiditur.

f *Vltrix.* hoc est verbũ in l. C. de iis qui ad sta. cõfu. l. j. in fi. Sed quę erit pœna? videtur quòd temporalis, vt. s. in vincula publica mittantur. ff. de pœ. capitaliũ. §. ad statuas. vel quòd moriantur, vt no. C. nemi. li. si. sal. l. vna. Sed dic quòd spiritaliter punientur, quia nisi pœniteant & satisfaciant, loci sui dignitate & honore priuandi sunt. xxvj. q. v. quicunque. in prin. vel iudicis arbitrio. ff. de iur. deli. l. j. de offi. dele. de causis. in antiq. ADDITIO. Alleg. Guil. C. de colo. Illyrica. l. vnica. lib. xj. ibi, multæ. cuius modum in auctoritate iudicis collocamus. Ioan. And.

g *Compescat.* pœna enim vnius, metus est alterius, vt C. ad l. Iul. repe. l. j.

Diuisio.

Ordinarij.] Licet Gar. diuidat in sex partes, & Boat. in nouem, tu dic q duæ sunt partes principales. Prima prouidet circa collata beneficia. Secunda circa conferenda ibi, In conferendis. Iterum prima tria facit. prouidet circa præceptum dispensationis exhibendę, & ponit pœnam non exhibentis. Secunda ibi, Cæterum. cum exhibetur distinguit an sit euidenter sufficiens, an dubitetur. secundum membrũ ibi, Si vero. Secunda principalis facit duo. primo prohibet. secundo decernit. ADDITIO. Ibi aliter dicit Fran. quòd principaliter propter Theutonicos & Hispanos emanauit hæc constitutio, quia plus in talibus excedebant. Ioan. And.

CASVS. Quidam Titius clericus possidet seu obtinet duo beneficia incompatibilia, puta duas dignitates, vel duas ecclesias parochiales. vtrum diœcesanus loci possit eum cogere vt ostẽdat quo iure teneat illa beneficia? videtur quòd non, quia non potest cogi dicere titulum suæ possessionis. l. cogi. C. de peti. hære. hoc tamen non obstante dicit papa quòd ordinarius loci potest eum cogere ad ostendendum quo iure tenet illa beneficia. Nec obstat. l. cogi. alleg. quia illa loquitur de rebus communibus, in quibus non vertitur periculũ animæ, sed hic vertitur periculum animæ: ideo ordinarius potest cogere talem ad ostendendum suam dispensationem. Sed quid si diœcesanus ipsi statuit certum tempus ad exhibendum dispensationem, & intra illud tempus non exhibuit, nec habuit impedimentum, nũquid episcopus poterit illa beneficia vt vacantia cõferre? Respondet quòd lapso illo termino poterit episcopus conferre ac si non haberet dispensationem. Sed ponamus quòd iste intra tempus exhibuit dispẽsationẽ, quæritur, quid debet facere episcop9? Respondet q ipse debet istum dimittere in quiete. Sed quid si nõ apparet q iste sit sufficiens, sed est dubiũ & taciturnitas in quo dubitant doctores, propter aliqua verba ambigua posita in dispẽsatione, an illa verba faciant dispensationẽ surreptitiam? Respondet q episcopus debet referre papæ vt ipse interpretetur illa verba. Or sanctissime pater, habemus in. c. dudum. ij. de elect. in anti. q qui obtinet plura beneficia incõpatibilia sine dispẽsatione, est incapax quorũcunq; beneficiorũ. Ponam9 q vacat beneficium spectans ad collationẽ episcopi Picta. qui episcopus affectat conferre illud beneficium Titio, qui obtinet tria beneficia, tamen dispensato ad tria beneficia, vtrum debeat ei cõferre? Respondet q non, nisi episcopus prius videat suã dispensationem validam, videlicet vtrum Titius sit capax alterius beneficij. Sed quid si apparuit episcopo de dispensatione legitima? poterit ei istud beneficium conferre: vt si videat quòd erat dispensatus solummodo ad tria beneficia, nõ poterit ei cõferre nisi tria beneficia, nisi in dispensatione sua dicatur, q loco illius vel illorum posset vnum dimittere, & aliud acceptare. No. primo q episcopus potest cogere subditos ad ostendendũ quo iure ipsi teneant plura beneficia incõpatibilia, cũ ius cõmune eis resistat. & sic est casus specialis cõtra. l. cogi. C. de petit. hære. Ratio specialitatis est fauor animarum. Nota insuper modum quẽ debet obseruare episcopus quãdo vult cogere aliquẽ habentẽ plura beneficia, quia debet ei prefigere terminũ ad ostendendũ dispensationẽ ad plura beneficia obtinenda. Nota insuper q eius est interpretari, cuius est & cõdere. Nota q beneficium tertium nõ debet alicui cõferri, licet sit dispẽsatus ad tria beneficia, nisi collatori primò constet quòd licitè duo prima obtineat. Sed vtrũ sit correctum. c. de multa. de præben. in anti? Dicit glos. quòd sic, quia ibi loquitur de illo qui obtinet vnicum beneficium, & collatio secundi beneficij valet.

Glossa sequens recitetur per q. de quibus ordinarijs loquatur, & duas opi. ponit.

h *Locorum.* per hoc q dicit ordinarij locorum, videtur tãtum de episcopis intelligere. ad hoc. xj. q. j. de persona. tamẽ dic [a] secundum Guil. & Gar. quòd etiam hanc compulsionẽ facere possunt quicũq; inferiores qui habent institutionem lxiij. dist. si in plebibus. de offi. deleg. super eo. de insti. cum venissent. & destitutionem. de præben. referente. ipsi enim ordinarij sunt. de offic. ordi. in antiq. cum ab ecclesiarum. & probatur infra eod. §. in conferendis.

Ordinarij appellatione qui comprehendantur.

a Idem de Anch. Font.

i *Plures.* hæc pluralitas, quia canonibus inimica, vt suprà de cler. non residen. quia nonnulli. xxj. q. j. per tot. ideo odiosa & restringenda. ff. de lib. & posth. cum quidam. & infra de reg. iur. odia. & infra de præ. non potest.

Glos. seq. reci. per quæstionem quid de non curatis.

k *Animarum cura.* Licet specialiter hic dicat de his, idẽ [b] in aliis. cum enim pluralitas sit reprobata in beneficiis, de iure cõmuni, potest etiã in minoribus ordinarius id petere. suprà de proc. ex insinuatione. nisi essent beneficia quæ simul de iure teneri possent. quod dic vt supra e. lib. de rescrip. gratia.

b Quod ad id quod sequitur in gl. non quo ad alia dicta illius. Ioan. And.

l *Personatum.* ergo idem iudiciũ de personatibus quod de beneficiis curam animarum habentibus. suprà de elect. dudum. ij. sed non per omnia, vt suprà de æta. & quali. c. j.

Cura

alio beneficio cui cura similis [a] est annexa, districtè compellant dispensationes [b] † auctoritate quarum huiusmodi ecclesias, personatus, seu dignitates canonicè tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate [c] ipsorum ordinariorum [d] moderandum arbitrio exhibere. Quòd si forte iusto impedimẽto [e] cessante, nullã [f] dispensationem intra idem † tempus [g] cõtigerit exhiberi, [h] ecclesiæ beneficia, personatus seu dignitates, quę sine dispẽsatione aliqua eoipso [i] illicitè detineri constabit, per eos ad quos eorum collatio pertinet, liberè [k] personis idoneis conferantur. Cæterũ si dispensatio exhibita sufficiens euidenter [l] appareat, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi quæ canonicè obtinet, molestetur. [m] Prouideat tamen ordinarius, qualiter nec animarũ cura [n] in eisdẽ ecclesiis, personatibus seu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si verò de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, [o] super hoc erit ad sedem apostolicam recurrendum, cuius est æstimare [p] quem modum sui beneficij [q] esse velit. [r] In conferendis [s] insuper personatibus, dignitatibus, & alijs beneficiis curã habentibus animarum annexam, iidem ordinarij diligentiam illam obseruent, vt personatũ, dignitatẽ, vel aliud beneficiũ similẽ curam habẽs animarũ, alicui plura similia obtinẽti nõ antè cõferre præsumant, quàm eis super obtentis dispensatio euidenter sufficiens ostendatur. [t] Qua etiam ostensa, ita demũ ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quòd is cui est collatio facienda, huiusmodi personatum, dignitatem vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis: vel si ea quæ [u] sic obtinet, liberè ac spontè resignet. Aliter [x] autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus [y] facta collatio nullius [z] penitus sit momenti.

a *Cura similis.* animarum scilicet.

Glossa sequens rationem reddit, & obiectionem soluit.

Dispensationes debent strictè interpretari.

b *Dispensationes.* in quibus velut ambit osis stricta fieri debet interpretatio, vt suprà de electione, dudum. secundò. §. insuper. supra de filijs presbyterorum. cap. j. & infra de præbendis, non potest. Nec obstat q beneficium principis &c. de ver. sig. olim. quia ambitio & odiũ hoc inducunt. de consangui. & affini. quòd dilectio. de præbendis cap. vlt. illud autem de principis beneficio non odioso intelligitur. j. de præben. quanuis. j.

† No. quasi possessionem nõ sufficere in iis quæ sine priuilegio vel dispensatione obtineri nõ possunt, vbi agitur cõtra superiorem vel partẽ. Doc. in l. si. C. de fide instru. sed inter tertios interesse prætendentes sufficit quasi possessio. quòd nota pro ijs qui diu in figura matrimonij simul habitauerũt, qui publicè officia gesserunt. de Anch. Font.

c *Qualitate.* hoc regulariter attẽditur in quibuslibet dilationibus. supra de app. cum sit. si ergo dicetur habere dispensationem in remotis partibus, maius tempus ei dabitur, quàm si in propinquo habeat. ff. de eden. l. spatiumque.

Glossa seq. quærit, & soluit, & opin. ponit.

d *Ordinariorum.* ad quos spectat animarum prouidere saluti. infra eo. §. prouideat. Quid si talia beneficia in diuersis episcopatib9 obtinet? quilibet ordinarius in cuius diœcesi beneficium obtinet, ipsum compellere poterit ad hanc exhibitionem. ix. q. iij. c. ij. Ad hoc. supra eod. lib. de tempo. ordi. cum nullus. Quidam dicunt quòd ordinarius qui præuenit in compulsione exhibitionis, seruabit quod hic dicitur, & postea alter episcopus (in cuius diœcesi habet simile beneficium) quasi sit præuentus ab illo, non poterit eum ad hoc cogere. arg. supra de foro compe. proposuisti. ff. de iurisdi. om. iu. cum quædam. sed primum verius secundum Guil. & probat pluralitas, dum dicit, ordinarij. in plurali.

† Not. Do. vbi lex ipso facto pœnã imponit, sufficere ad pœnam quòd iudex terminũ præfigat ad se defendendũ. qui si nõ se defendat, absque omni alia sententia pœna incurritur. qđ facit ad no. in. c. cũ secundum. j. de haret. Font.

e *Iusto impedimento.* istud excusat ne tempus currat. suprà de elect. ne pro defectu. in ant. &. c. quàm sit. §. si. &. c. commissa. §. j. de elect. eo. lib.

f *Nullam.* vel minus sufficientẽ. arg. de pœn. dist. j. scindite. de trãsla. inter corporalia. versi. sed neque. cũ cõcor. ff. quod cuiusque vniuer. l. j. & ideo bene sequitur, cæterum.

g *Tempus.* ab ordinario moderatum.

Glos. seq. signat contrarium, & soluit.

h *Exhiberi.* sed contra nemo compellitur dicere titulum possessionis suæ. Cod. de pe. hære. l. cogi. ij. q. v. §. j. Ad hoc dicas [a] quòd in iis quæ possunt de iure communi possideri, verum est illud, sed in aliis secus, vt hic. de præbend. ca. de multa. transfertur ergo propter hoc onus probandi in eum, vt hic. si. de deci. dudum. de procu. ex insinuatione. in ant. vbi de hoc. &. ca. distinct. contra morem. & dixi de hoc. infra de reg. iur. c. j.

a Secundũ Gar. et Frã. idẽ Io. Mo. & Arch.

Dispensatio non exhibita in termino per ordinarium præfixo, potest exhiberi post terminum, & impedit collationem alteri fieri.

i *Eoipso.* quòd non ostenderit in termino. literæ enim quæ non apparent, non sunt. ff. de contrahen. empt. l. in lege. & l. Rutilia Polla de conse. distinct. j. solennitates.

k *Liberè.* id est non obstante contradictione tenentis illud. Credo tamen quòd si præueniret ipse clericus episcopũ, vel eum ad quem pertinet collatio, dispensationem ostẽdendo, quòd episcopus postea cõferre non posset, quia video hoc in iure acquirendo, multo fortius esse debet in iure acquisito, per decre. j. de præbend. si tibi absenti.

l *Euidenter.* id est manifestè. supra eod. lib. de elec. si forte. & j. de verb. signi. constitutionem. si autem esset dubium, fiet quod dicitur in ver. si verò.

m *Molestetur.* ne locum habeat pœna temeritatis vel calumniæ. ff. de iudi. eum quem. de calum. c. j. & ij. de elect. eo. lib. vt circa. §. alioquin.

Sextus.

n *Cura.* hoc ad eius spectat officiũ. x. q. j. regenda. supra eo. ti. in anti. irrefragabili. supra de elect. du dũ. ij. prope prin. & concor. s. eo. lib. de elect. cum ex eo. ADDITIO. §. porrò. Ioã. Mona. alle. s. de appel. peruenit. ij. Et dicit in addi. quòd licet ordinarius in principali potestatẽ non habeat propter dispẽsationem, in iis tamen quæ hic dicũtur de cura & obsequio ecclesiæ, potestatem habet, quia dispensatio semper datur vel dari intelligitur secundũ istas duas modificationes. & sic soluitur contrarium de reg. accessorium. j. de regu. iur. Ioan. And.

o *Dubitetur.* probabiliter. de rescri. cum contingat. prope. fi. de appel. consuluit. j. de sen. excom. sacro.

p *Aestimare.* s. de iudi. cũ venissent. eius enim est interpretari &c. xj. q. j. ca. clericũ. iij. §. ex his de sen. excom. inter alia. C. de legi. l. vlti.

q *Sui beneficij.* Nota solum papam dispensare in pluribus curatis, pro iis quæ no. s. de prebe. de multa.

r *Velit.* sumpta fuerunt hæc verba ex. l. ff. de regu. iur. Neratius. in fine.

s *In cõferendis.* dixit de pluralitate beneficiorum quæ obtinebant, hic dicit de iis quæ obtinere volunt.

t *Ostendatur.* quasi propter iuris transgressionem sit inhabilis ad beneficium obtinendum. suprà de præben. cum iamdudum. ADDITIO. Et supra de elect. dudum. ij. Et de hoc in Spe. de legato. §. nũc videndum. ver. sed nunquid habens. & an episcopus cum tali dispenset, ibi in versi. seq. Ioann. Andr.

u *Ea quæ.* No. q in plurali dicit ea quę. tenetur ergo omnia habita renũciare, si vult de nouo aliud obtinere, nec vnũ potest in aliud permutare. & licet potuerit duo vel tria quę dispẽsatiuè habebat retinere, modò nõ potest de nouo habere nisi vnum, nisi aliud dicatur in dispẽsatione. & est ratio, quia odiosę sunt tales dispẽsationes, vt dixi. & probatur expresse hoc hodie. j. de præben. nõ potest. j. respõso. Io. And.

Dispẽsatus ad duo non potest vnũ vel ambo cum alio vel aliis permutare.

x *Aliter.* id est dispensatione non obtenta, vel obtenta si primò non renunciat habitis, cùm non extendatur dispensatio ad tot beneficia.

y *Talibus.* id est habentibus plura beneficia cum cura, vel dignitates, vel personatus, vel alterum cum altero.

z *Nullius.* ẽstne reuocata decre. de multa. vbi dicitur q primum simile vacat ipso iure, sed tenet secundi collatio, hic dicitur q non tenet posterioris collatio? Quia promptum est iura iuribus concordare, & expediens. s. eod. lib. de ele. cùm expediat. dic secundum Gar. q decret. de multa. loquitur in eo qui vnum tãtum beneficium obtinebat, quod erat de iure communi. hic loquitur de illo qui ante obtinebat plura, quod erat contra ius cõmune: & qui non est habilis ad aliud obtinendum, nisi dispensationem habeat, cùm sit transgressor canonum, vt prædixi. adde in clemen. de præben. si plures. & quod ibi not. in glos. si intelligas.

Quærit & soluit.

Diuisio.

Quia plerique.] Primò inhibet. Secundò decernit ibi, Decernẽtes. Tertiò ꝓsumptores puniri pręcipit ibi, Pręsumptores. Io. An. Hęc decr. olim erat extrauagãs, & incipiebat, ad audientiã nostrã. ADDITIO. De qua faciebat mentionẽ Guil. in Spe. de inquisitionibus. §. nunc tractemus. sub ver. quid si ante. Illa tamẽ loquebatur solũ in religiosis, hęc verò latius. Io. An. CASVS. Episcopus Picta. sciẽs q papa mittebat legatũ in hãc prouinciã pro reformatione morũ, vocauit subditos suos qui ei iurauerunt nõ reuelare sua crimina: vel se ad hoc adstrinxerũt sub certis pœnis: vel episcopus illos excõmunicauit casu quo aliqua crimina reuelarent. vtrũ

valeant ista? Respondet ꝙ non, immo excommunicatio est nulla ipso iure.& si subditi soluere promiserint aliquas pœnas, pœnæ non possunt ab eis exigi. vel si iurauerunt non dicere aliquid, & postea dicant, non propter hoc sunt periuri. No.primo quòd iura debent adaptari ad id quod sæpius fit.vide.s̄.de despon. impu. literas. No. secundo ar. ꝙ appellatione ecclesiæ non comprehēditur monasteriū. de quo aliquid in glo.Do.

Glossæ omnes sequentes sunt textuales.

a *Pleriq;*.vt potes videre.s̄.de accu.olim.

b *Audacia*.ad hoc.j̄. de verb.sig. constitutionem.ij. respon. & est audacia, quia tacere veritatem, peccatū mortale est. xj. q.iij.quisquis. de cri. fal.ca.j.

c *Interdicunt*.hoc ipso se reddebant suspectos.s̄.de testi. cōstitutis.ij. & se ostendit iniquā causam fouere, vt ibi &.s̄.de testi. cogē. peruenit.&. C. de postulā. prouidendum.&.ij.q.vij. §.versi. si quis autē.

d *Superioribus*. pone gradus in archipresbytero circa episcopum, episcopo circa archiepiscopum, & sic de singulis.

e *Inquisitoribus*. qui non possunt alijs cōmittere vices suas. s̄. de of.deleg.ca.vlti.s̄. eod.lib.

f *Corrigendum*. crimina.Ioan.And.

g *Reformandum*. mores.Ioan.Andr.

†No. quòd iuramentū nec pœna validat obligationem contra iura. Barto. in. l. Seius & Augerius.ff.ad l. fal.præsertim vbi per huiusmodi impediretur superior & correctio.c.venientes. de iureiurā. l. in cōcedendo.& l.sequ.ibi Barto.ff. de aqua pluui. arc.de Ancha. vide quæ dicam j̄. in reg. nō est obligatoriū.& reg. in malis.Fonta.

Bonifacius octauus.

Præcipit papa ne prælati subditis interdicant, ne statum ecclesiarum & personarum superioribus inquirentibus manifestent, nec eos ad id celandum iuramentis, promißionibus, obligationibus, aut alijs pœnis adstringant. decernit autem quod contra factum fuerit, irritum & inane, et sententias, iuramenta, promißiones, vel pœnas non ligare, & præsumptores præcipit pœna condigna à superioribus eisdem puniri. Ioan.And.

CAPIT. IIII.

QVia pleriq; a prælati nō sine multa temeritatis audacia b suis subditis aliquando interdicunt c ne ipsorū superioribus, d aut apostolicæ sedis legatis, vel inquisitoribus e ad inquirēdū, corrigendū f & reformādum g in eorum ecclesiis h, monasteriis siue locis à sede deputatis eadē, vel alijs quibuscūq; personis i per quas ad notitiam prędictorū valeat peruenire, statū k ecclesiarum, monasteriorū, seu locorū suorū, personarū & rerum ipsorum insinuēt vel exponant, in ipsos si secus egerint, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes, eosque ad hoc celandum iuramentis, † promissionibus & obligationibus aliisque pœnis nihilominus adstringētes. Nos huic malitiæ l (ne tali prætextu in ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisitio, correctio seu reformatio, cum faciendę fuerint, valeant impediri) occurrere cupientes, prædicta m & eorum quodlibet attentari decætero districtius inhibemus. n Decernentes auctoritate apostolica, quidquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitus existere firmitatis: nec quenquam sententiis, o iuramentis, promissionibus, obligationibus, vel pœnis huiusmodi obligari quomodolibet vel adstringi. p Præsumptores q autem eosdem, ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita, r à superioribus, vel legatis, seu inquisitoribus memoratis animaduersione condigna s præcipimus t castigari.

h *Ecclesiis*. quarū appellatione monasteria cōprehendūtur liiij.dist.c.abbati. §.hac autem auctoritate. ADDITIO. Vide quod no.& dixi.supra eo.lib.de suppl.negli.præla. grandi.in glo.not.Ioan.And.

Ecclesiæ appellatione venit monasterium.

i *Personis*. puta familiaribus ipsorum superiorum legatorum vel inquisitorum.

k *Statum*. ad quod tales tenentur habita distinctione secundum duplicem formam iuramenti, de qua vel quibus habes.supra de accu.cum dilecti.

l *Malitiæ*. si.s̄.eo.lib.de offic.deleg. statuimus.ij.Ioan.An.

m *Prædicta*. interdictum, pœnales sententias, iuramenta & promissiones, vel obligationes alias.

n *Inhibemus*. si. est quod dicit lex quòd domina accusata de adulterio nō potest manumittere seruos, & hoc ideo, vt per ipsos veritas inquiri possit. ff. qui & à qui. ma. li. non si. l. prospexit.

o *Sententijs*. dico hunc casum specialem in quo non tenet sententia excommunicationis ipso iure, & addendū ad alios qui recitari solent. supra de sentent. excommu. per tuas. & dicam infra eo.lib.& eo.tit.præsenti.

p *Adstringi*. si non tenuit principale, nec accessorium. infra de reg. iur. accessorium. cum suis concordan.& merito hoc ligare non debet, ad hoc vt possit veritas reuelari. & concor.ad hoc.supra de testi.cogen.cap.vlti. ADDITIO. infra de reg.iur.non est obligatorium.supra de simo.nemo.Ioan. Mona.Expedit enim peccata nocentium esse nota. ff.de iniur.eum qui.§.j.

q *Præsumptores*. ipsos prælatos.

r *Impunita*. quod esse non debet.s̄.eo.tit.& lib. si canonici. in fi. ADDITIO. ff.de fideius.l.si à reo.ad fin.C.de pœn.l.si operis.Ioan.And.

s *Condigna*. intelligamus arbitraria, ex quo certa non exprimitur.s̄.in anti.de offi.dele.de causis.ff.de iur.deli.l.j. & dixi.s̄.eo.si canonici. in fi.

t *Præcipimus*.& si ipse prelatus nō facit hoc, peccat, quia qđ pręcipitur, imperatur, qđ imperatur, necesse est fieri.xiiij.q.j.quod pręcipitur.de ver.sig. in his.& sunt culpę &c.xxviij. dist.quia sunt. ADDITIO. Et obligat pceptū canonis, sicut & iudicis. Remittit Arch.de ap.cū speciali:ver.sciātq;.Io.An.

Iudicis præceptū obligat.

Idem.

Iurisdictio archiepiscopo attributa in vna diœcesi, sibi in alijs non prodest. hoc dicit Zen.

CAPITVLVM V.

VT litigantes releuentur à laboribus & expēsis, u

VT *litigantes*.} Archiepiscopus causas etiā appellationū iure metropolitico ad eū pertinētium in propria diœcesi vel vnde ad eum deuoluūtur, cognoscere vel cōmittere debet, nisi aliud habeat cōsuetudo. hoc dicit. Tria facit. Primo ponit constitutionis causam. Secūdo constitutionē ibi, Statuim⁹. Tertio exceptionem ibi, Nisi. Emanauit hæc decr. ad declarationem illius ver.s̄.eo.tit.& li. cap.j. ver.nec pro eo &c. vbi dicebatur in genere suffraganeorum suorum, & de quibus, non dicebatur.& eorum quæ ibi no.Host.& Ioan.An. ADDITIO. Quod hic dicitur, fuerat olim hic disputatum, & sic terminatū per dominum Altegradū de Lendenaria, demū episcopum Vicentinū, vltra iura quæ primo alleg. gl. inducebat.ix.q.iij.nullus. & ca.conquestus. supra eod.tit.in ant.duo simul. per quæ patet metropolitanum nō plus posse in diœce. suffraganeorū, quàm alium episcopum, nisi inquantum inuenitur concessum, sed episcopus nō posset. vj.q.iij.scriptum.xiij. q.j.c.j.xvj. q.v.ca.j.ergo nec metropolitanus. Inducebat etiam decre.Romana.j̄.de fo.cōpe.Ioan.And. CASVS. Tu & ego litigabamus coram episcopo Picta. qui contra te tulit sententiam definitiuam, à qua appellauisti ad archiepiscopum Burdegalensem. archiepiscopus vult causam istam appellationis examinare in diœcesi Xanctonen. an possit? Respondet ꝙ non, sed debet cognoscere per se vel per aliū in sua diœcesi particulari, vel in diœcesi illius iudicis à quo fuit appellatum.& istud verum, nisi aliud haberet consuetudo. nam cōsuetudine potest induci vt alibi posset cognoscere vel committere causas appellationis. Not. primò quòd propriè dicitur suum, quod est suum ratione iurisdictionis tantū quā habet in loco. gl.supra in ant.de postula.prela.c.j. Not.secundo casus in quibus archiepiscopus potest locare sedē, & de causa cognoscere in diœce. suffraganeorum suorum.Do.

Glossa sequens quærit, & soluit.

u *Expensis*.ad hoc intendere debet iudex, vt.s̄.de dolo, finē. cum suis concor. Sed pone, de consensu partium archiepiscopus audit vel committit causam extra loca de quibus dicitur infra. quæro an quod agitur, valeat. Et videtur quòd sic, quia cùm hoc ius sit in fauorem litigantium introductum, illi renunciare possunt. de reg.ad apostolicam.cum si. ad hoc supra eo.lib.de rescrip.statutum.§.in nullo. & hoc satis verum puto, a dummodo ipse vel delegatus eius habeat licentiam episcopi illius diœce. vt ibi pro tribunali sedere possint. Ista enim fuit prohibitionis ratio, quia archiepiscopus non potest ingredi suffraganei sui diœcesim vt ibi aliquid agat vel iudicet, nisi in casibus concessis. supra eod.tit. & lib.c.j. Si autem causa Bononiæ deferatur, æquum nō est quòd propter illam possit Mutinæ sedere. si autem Mutinē. episcopus consentit, & ipsæ partes, satis credo, quòd possit, alias non, vt.ix.q.ij.ca.ij.& iij.ff.de offic. præsi.l.iij. ff.de iurisdi.om.iu.l.vlt. & facit in antiq. de offic.leg. nouit. & quæ ibi not. ADDITIO. Facit cle. quanuis. de foro compe.in princ.&.§.volumus.Ioan.And.

a Idem Archi. sine determinatione quæ in gl. ponitur. alleg. iij.q. vj. pulsat. Ioan.And.

Glossa sequēs recit. per quæstionem an edat ius nouū vel declaret:& per id infertur ad tempus præscriptionis.

Statuimus.

a *Statuimus*. videtur quòd non sit constitutio: aliàs dixisset, innouamus a. s̄.de treu.& pa.cap.ij. vbi innouatur quod statutum erat. xxiiij. q.iij. si quis romipetas.& cap.paternarum. videbatur enim quòd sicut legatus in qualibet parte prouinciæ potest sedere, sic & archiepiscopus posset: sed propter rationē quā dixi supra prox. glo. satis videbatur esse constitutio ipsa, vel eius ratio antiqua b: quæ idē est qđ ius. j.dist. cōsuetudo. secundum quod restaret ꝙ legitimè deberet ipsa consuetudo esse præscripta, scilicet spatio. xl. an. vt suprà in antiq. de consue.ca.vlt. de causa possess. cum ecclesia. nec sufficeret p̄script.x. an. secundū quod est in iis quæ sunt preter ius, secūdum id quod not.xij. dist. consuetudo. & dixi suprà eo. lib. de consue.ca.vlt.

a No.signū cōstitutionū & declarationum Do.Font.

b No.Dom. ꝙ sicut consuetudo cōtra ius expressum debet induci xl. annis ita cōsuetudo cōtra rationem in iure expressam. Font.

b *Iure metropolitico*. super quo vide quod not.Ioan. ix.q. iij.in summa.& Ber. supra eod.tit. pastoralis. & aduerte: quia interdum cognoscit archiepiscopus vt legatus Papæ: vt supra eod. irrefragabili.§. ceterùm.& in eo casu forte posset dici quòd eo modo & his personis posset delegare, quo & quibus delegati Papę. quod dic vt not. suprà eod.lib.de rescrip.statutum.& ideo non dixit simpliciter, deuoluuntur, sed dixit, iure metropolitico. ADDITIO. Vide quod dixi de hæret.ad abolendam.super glos.fi.& quod dicam infra tit.proxi.cap.vno.super glos.antepenult.Ioand.And.

Delegatio iuris, et delegatio Papæ equiparantur quo ad subdelegationem.

c *Vel diœcesi*. satis per hanc literam terminatum erat quod dixi.j̄.eod.cum episcopus.

d *Appellatum extitit*. hoc cum causa per appel. defertur.

e *Dinoscuntur*. cùm deferuntur causæ iure metropolitico aliàs quàm per appellationem.

f *Committat*. Nota, quod non potest per se: nec per alium. supra eo.tit.& lib.cap.j. sic econuerso, quod potest per se, & per alium: vt ibi, &.j̄.de reg.iur.potest.vbi de hoc.

Glossa seq.quærit, arguit, & soluit.

g *De consuetudine*. sic infra eo.ca.j.ver.nisi aliud. Sicut ergo hic consuetudo potest inducere vt alibi possit cōmittere & audire: sic & consensus diœcesani loci, & partium consensus: vt supra dixi. sicut æquiparantur pactum & consuetudo in dote lucranda, vel donatione propter nuptias: vt s̄.de do. post diuor.resti.ca.vlt. Quid dices: clericus agit contra episcopum, ad metropolitanum debet quæstio deferri.xj.q.j.si quis cum clerico. non vult, vel non potest committere in sua ciuitate: nunquid poterit audire vel committere extra ciuitatem ipsius episcopi, secundum id quod dicitur supra eod.lib.de rescrip.statutum.§. cùm verò? & satis id videtur per prædictum. §.quod verum puto, si de consensu procedat episcopi illius in cuius diœcesi causa auditur: vt dixi suprà in glos. prima.

Archiepiscop⁹ potest delegare causam inter episcopū & clericum extra diœcesim ipsius episcopi.

h *In hac parte*. s.in audiēdo vel cōmittendo extra loca prædicta.& sic no.quòd cōsuetudo dat iurisdictionem. ix. q.iij. conquestus. de fo.compe. cùm contingat.s̄.eod.lib.de consuetudine.cap.iij. C.de eman.libe.l.j. & fin.& s̄. e.tit.cap.j.

Cōsuetudo dat iurisdictionem.

Statuimus a ne archiepiscopus causas quæ per appellationem, vel aliàs iure metropolitico b deferuntur ad ipsum, alibi quàm in sua propria ciuitate vel diœcesi c, aut in eis in quibus appellatū extitit d, vel causæ ipsę consistere dinoscuntur e, audiat, vel etiam audiēdas committat f: Nisi sibi aliud de consuetudine g competat in hac parte h.

Idem.

Si episcopus cùm potest suam diœcesim visitat per alium, habet illi in necessarijs prouidere: visitati autem in victualibus prouidebunt ipsi vicario visitanti, & non episcopo. hoc dicit Ioannes Andreas.

CAPIT. VI.

SI episcopus suam diœcesim (vbi ei à iure permittitur i) faciat per alium k visitari, licet ipse l illi m habeat in alijs necessarijs prouidere n: Ii tamen qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium o visitanti p: cùm secundum Apostolum q non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen episcopus cùm personaliter non visitat: nil prorsus ab ijs qui per illum quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit aut debebit r.

SI *episcopus*. c.} Primò prouidet. Secundò prohibet: ibi, Idē. Prima subdiuiditur: quia primò prouidet circa expēsas vicariorū extra victualia. Secundò ibi, Ij tamen. circa expensas victualium, & causam reddit. Do. Emanauit autē hæc decr. ad declarationem eorum quæ no.Host.s̄.e.in ant.inter cætera. super verb. subministrent. & Guil.& Gar. j̄.de censi. exigit. super ver. impenso. qui omnes tenebant quod hic dicitur. Ioan.And. CASVS. Episcopus Picta. vult suam diœcesim visitare per alium in casu permisso, puta quia est detētus infirmitate: vel quia illud habet ex priuilegio. Queritur, quis tenebitur vicario ministrare necessaria? Respondet ꝙ vicario visitanti tenebuntur visitati procurare in victualibus: sed si indiget equis, vel conducat famulos: hoc fiet expensis episcopi. Veruntamen hodie episcopi habent ex priuilegio vt possint visitare per alios: & percipient integram procurationem quæ est hodie taxata ad certam summam: vt in extrauag. Benedi. quæ incipit, vas electionis. de censi. No. primò quòd delictum est recipere temporalia pro administratione spiritualium: quod est verū in casu à iure nō permisso. No. secūdò ꝙ episcopus nō visitādo personaliter, non debet habere procuratorem respectu personæ suæ. Domi.

c Intellige istud cap. de visitatione annua: quia cotidianæ fiūt per Archidiac. & visitāte loco episcopi delinquēte, episcopus tenetur. l.j. §.familiæ. ibi Bart. ff. de publi. liberatur tamen talem exhibendo. de Anch. Font.

i *Permittitur*. scilicet cùm id personaliter exequi non potest. s̄.de offi. ord.inter cætera.& x. q.j. episcopū. Et semel in anno. x.q.j. decernimus, & duobus cap. sequen. &. s̄. de offi. archi. mādamus. nisi ex causa: & tunc etiā pluries id poterit: vt. s̄.de censi. cum venerabilis.& xviij.q.ij. visitandi.& cap. non semel. cū si. Ioan.And.

Glos.seq.obijcit, & soluit.

k *Per alium*. Sed visitās prædicare debet. x.q.j. placuit.&. j̄. de censi.ca.j. sed officiū prædicandi nō delegatur: vt.s̄. in ant. de offi.dele.ca. vlt. ergo visitatio delegari vel demādari nō potest. sed dic secūdum Inno. Goff. & modernos. qui hoc not. in decre.inter cætera. supra eo.in ant. aut hoc pertinet iure ordinario: & tunc bene demādatur: vt ibi, & hic. aut iure delegato: & tunc non demādatur: vt in cōtrario: nisi haberet ad id speciale mādatū: vt s̄.e.li.de of.dele. is cui.& c.vlti.§.vices.

1.Cor.9.

Prædicādi officium an delegari possit.

l *Ipse*. scilicet episcopus.

m *Illi*. vicario.

Glossa seq. ponit opinionem.

n *Prouidere* d. & sic intelligi debet decret.illa, inter cætera. vbi dicitur, episcopi ipsis vicarijs cùm indiguerint, necessaria congruè subministrent, scilicet vt parent sibi equos, vestes, familiam, & alia oportuna. {Sicut pararent sibiipsis si personaliter visitarent} preter victualia: & sic intelligebat Hostien. Inno. intelligebat etiam de victualibus: & tunc scilicet cum victualia sine scandalo per vicarios à subditis haberi non poterant. prima vera: vt hic vides, nec per hoc secundam reprobo.

d Ista expensæ sunt taxatæ in extrauagāti Benedicti, quæ incipit, vas electionis, ti. de censi. Font.

o *Victualium*. in victualibus enim tantū debet recipi procuratio: quod dic vt. j̄.de censi. cap.j.ij.& iij.

p *Visitanti*. illi vicario.Ioan.And.

q *Apostolum*. Paulum.j.ad Cor.ix.& habes hoc idem. suprà de præscri.cùm ex officij. &.j̄.de censi.c.iij.ad fi.

Glos.seq.obicit, & soluit.

r *Debebit*. de hoc quærebatur in glo.de quib⁹ in prin.c.dixi. Et videbatur ꝙ ex quo iure cōcedēte per aliū soluere poterat debitū ad quod subditis tenebatur: suū debitū recipere posset. arg.s̄.de elec. significasti. Sed prout dicebat decr. cū venerabilis.s̄.de censi. tunc demū episcopus procurationē habebit, cū accesserit &c. si ergo nō accedat, sed mittat: non habebit, ipse, sed missus: vt hic vides e. Non enim ferendus est qui lucrū amplectitur &c. C. de cadu.tol. l.vna. §. pro secundo. & ad quē spectat onus &c. xij.q.ij. charitatem.& cap. quicunque suffragio.& cap. ecclesiasticis. Ioan.And.

e Nec debet eo quòd plus expendisset si personaliter visitasset, illud excessiuū exigere. argu. ff. mādati. l. si quis alicui. §. impēdia. secūdum Ioan. Mo. Ioan. And.

CVm *episcopus*.} Ponit dictū, cuius rationē pręmittit. Secunda ibi, Dubiū. Ioan.And. CASVS. Episcopus Picta. vel eius officialis vult sedere pro tribunali, & causas examinare in alio loco q̄ in sua ciuitate. vtrū possit? Respondet ꝙ cū episcopus habeat ordinariā iurisdictionē in tota sua diœcesi: potest sedere in quolibet loco suę diœcesis p tribunali: exceptis locis exēptis cōtra volūtatē exēptorū. Sed vtrū episcopus habeat capturā malefactorū in qualibet parte suę diœcesis? Respōdet ꝙ sic. nā ex quo habet iurisdictionē in tota sua diœcesi: vidētur illi cōcessa illa sine quibus &c. Sed istud nō est receptū in hoc regno: nā extra septa domorū episcopaliū nō potest ep̄s facere captionē: imò cēsetur capere extra territoriū: quia ep̄s nō dicitur habere territoriū proprium. Arguitur cōtra textū de l.ancillę. C.de furt. vbi dicitur ꝙ de casu nō dubitabili nō est faciēda lex. Sol. Iste text⁹ post istā constitutionē est de casu indubitabili: sed ante istā cōstitutionē erat dubiū, an ep̄s posset exercere suā iurisdictionē in quolibet loco suę diœcesis: & vtrū posset capere malefactores in quolibet loco. No. primò ꝙ ep̄s sol⁹ habet iurisdictionē ordinariā generalē in tota sua diœcesi. vnde territoriū est soli⁹ epi & nō archidiaconi, vel alteri⁹ inferioris prælati. Et pdest istud: nā siquis extrane⁹ cōmisit delictū in archidia-

Episcopi in regno Franciæ extra septa sua nō possunt delinquentes capere.

diaconatu:archidiaconus nō habet punitionem: quia territorium est solius episcopi, & non archidiaconi. Secus est si talis delinquens esset subditus archidiacono:quia tunc posset illum punire. Idem est dicendum in abbate. nam isti tales non habent proprium territoriū:vt dixi. Nota secundò ꝙ episcopus potest sedere pro tribunali in quacunque parte suæ diœcesis: & etiā mutato loco suorum maiorū: sed tunc deberet illud notificare parti citatæ. No. tertiò ꝙ episcopus habet captionem delinquētium: & illam captionem potest facere in qualibet parte suæ diœcesis. Sed hoc (vt dixi) non seruatur in hoc regno. Et officiarij regis fūdant se in hoc quòd priceps secularis est dominus territorij: & territoriū est suū: & cum non liceat capere malefactores in alieno territorio sine licentia principalis, ideo episcopi male appellātur domini talis loci: sed debent vocari episcopi talis loci. No. vnum singulare secundū Do. ꝙ locus exēptus dicitur de diœcesi. Et sic patet quòd dispositiones & mandata quæ fiunt in diœcesibus, includunt loca exempta: dum tamē fiant per habentē iurisdictionem in exēptos. vide not. s. de rescrip. abbatem. & gl.super verbo, primo anno. in cle. frequēs.de exces.præla.

† Non tamen perpetuò, neq; ad longū tempus.ca. placuit vt nemini.vij.q.j. Do.Font.

Idem.

In quolibet loco diœcesis non exempto, per se & per alium potest episcopus pro tribunali sedere: & liberè exequi quæ ad ipsius spectant officium. Ioan. And.

CAPITVLVM VII.

Cvm episcopus [a] in sua tota [b] diœcesi iurisdictionē ordinariam noscatur habere [c]: Dubium non existit, quin in quolibet loco [d] ipsius diœcesis non exempto [e], per se vel per alium [f] posit pro tribunali sedere [g] †: causas ad ecclesiasticum forum spectātes [h] audire: personas ecclesiasticas, cum earum excessus exegerint [i], capere [k], ac carceri [l] deputare: necnon & cætera quæ ad ipsius spectant officium [m], liberè [n] exercere.

Idem.

Canonici qui à diuinis cessare possunt: cum cessare voluerint, vocabunt absentes, sicut si immineret electio facienda, cū quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirent prius eum contra quem cessant, vt irrogatam offensam emendet. quod si fecerit, non cessabunt: aloquin cessare poterunt, ita quòd à cessatione intra mensem vtraque pars, & cessans, & contra quam cessatur, iter arripiat eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratores sufficienter instructos: nisi interim interuenerit cōcordia inter ipsos. Et continuatis diætis quàm citò poterunt se corā Papa præsentent, vt vtraque parte præsente, vel altera contumaciter absente, Papa definiat negotium: & culpabiles puniat, & si pars cessans prædicta non seruet: cessatio non seruetur. Ioannes Andr.

Glossa seq.dat duo similia.

a *Episcopus.* idem est in legato circa suam legationē. suprà in ant.de offi.leg.nouit. idē in archiepiscopo circa suā propriam diœcesim.suprà eo. vt litigantes. sed non quo ad prouinciam: vt ibi, & supra e.c.j. & ix.q.ij.c.j.ij.& iij.

b *In tota.* ita ꝙ nullus alius in tota sua diœce. sub eo iurisdictionē habeat, in parte autē bene. quod dic vt no.xxv.dist. perlectis.& facit ꝙ no.Host.de offi.archipresby.ca.vlt.

Episcopus quo ad iurisdictionē episcopalem habet intentionem fundatā de iure communi.

c *Habere.* ita ꝙ intentio sua fundata est de iure communi: ita quòd qui se dicit exemptum, habet hoc ostēdere.c.dist. contra morem.quod dic vt.j.de priui.cum personæ.

d *Loco.* honesto tamen, maximè cum tractat causas spiritales.supra de appellat.qua fronte.

e *Non exempto.* ad cognoscēdum locum exēptum. vide infra de priuile.si Papa.& bene dicit, non exempto: quia in loco exempto cathedrā collocare nō potest vt iudicia exerceat: vt expresè probatur.xviij. q.ij. Luminoso. ADDITIO. Dic celebratione diuinorum, & benedictione populi: dic vt in cle.archiepiscopo.de priuileg. Ioan.And.

f *Per alium.* quod enim potest per se, & per alium. j. de reg. iur.potest. & dic vt ibi.

g *Sedere.* quod requiritur in cognitione & decisione causarum.iij.q.iij.§.spatium. j.de re iud.c.vlt.Ioan.And.

h *Spectantes.* vt supra de verb.signifi.super quibusdam.in fine.de foro compe cap. cùm sit.ibi de hoc.

i *Exegerint* aliàs non debet eos detinere, si de parendo iuri dederint fideiussoriā cautionē.j.de sent.excō. si cleric.in fi.

k *Capere.* id est capi facere: quia manus iniicere in aliquem non debet episcopus.lxxxvj.dist.nō liceat. C.de epis. & cle. authen.sed neque. & de ipsius mandato capientes excōmunicati non sunt.suprà de sent.excom.vt famę.& infra eo.lib. & eodem tit.si clericos. Ioan.

Carcer est institutus ad custodiam, aliquando ad pœnam.

l *Carceri.* qui licet institutus fuerit ad reorū custodiā, interdū est pœna j.de pœ.quāuis. & s.de ver.sig. nouimus. in fi.

m *Officiū.* ordines celebrare, virgines & ecclesias cōsecrare, & his similia. ADDITIO. Arch.alle.lxviij. dist. quanuis. quàmplura ad officium ordinarij spectantia colligit breuiter Guil.in spe.eod.tit.§.officium.Ioann.And.

n *Liberè.* ac si esset in propria Ecclesia, vel palatio iuridico. ADDITIO. Archidia. exponit id est absque alicuius contradictione. Ioannes Andreæ.

CAPIT. VIII.

Qvanuis super cessationibus à diuinis, quæ à capitulis, conuentibus, siue collegijs secularium vel regularium Ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis à felicis recordationis Innocentio tertio [o], & Gregorio decimo [p], prædecessoribus nostris manauerint instituta: quia tamen post illa est plerunque compertum cessationes easdem irrationabiliter [q] esse factas:

Nos ad tam perniciosum euitandum abusum, eadē statuta cū infrascripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrū nostrorum consilio districtius inhibemus, ne à seculari vel regulari [r] capitulo, collegio seu cōuentu [s] ecclesiæ cuiuscunque, cessationes [t] ipsæ nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negotio euocādi [u]) & deliberatione [a] habita diligēti, ac episcopo aliòue quocūque clerico siue laico (cuiuscunque dignitatis, præeminētiæ, conditionis aut status existat) propter cuius iniuriam vel offensam eadem videtur cessatio facienda, post prædictas vocationem & deliberationem de cessando habitam requisito, quòd irrogatam iniuriam vel offensam emendet: aliquatenus attententur. Neque tunc etiam si emendam inde habuerint, vel per eos steterit [b] quo minus habeant competentem. Si autem præmissis seruatis, capitulum, collegium, vel conuentus alicuius ecclesiæ ad cessationem eandem duxerint procedendum: extunc [c] intra vnius mēsis [d] spatium pars vtraque, videlicet ij qui cessant, & illi etiam propter quorum factum à diuinis cessatur (nisi superueniente concordia inter eos cessatio illa cesset) iter arripiant [e] per se vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad sedem Apostolicam veniendi: & cōtinuatis [f] diætis quàm citò commodè poterunt, se Apostolico conspectui repræsentent: vt partibus [g] præsentibus, aut vna præsente, altera non veniente vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem: pars quæ culpabilis inuenta fuerit in præmissis, præter alias pœnas à dictis canonibus institutas, si Romano pontifici videbitur expedire, pœna docente [h] cognoscat quantum excesserit, quæ cessationi factę rationabiliter caussam dedit: vel quæ sine rationabili & manifesta [i] causa cessauit. Parte insuper à diuinis cessante, suprascripta tam in cessando [k] quàm in veniendo siue mittendo [l] ad sedem Apostolicam non seruante, non seruetur cessatio: sed ea non obstante (vt prius) in ipsa ecclesia celebretur.

Qvanuis.} Sunt tres partes. Prima ponit in genere ius antiquum, & pro constitutione causæ ponit trāsgressionē ipsius. Secunda dat formā cessationibus ante factū: ibi, Nos. Tertia cessationes aliter factas iubet nō seruari: ibi, parte insuper. Domi.

Casvs. Dictum fuit in ca. si canonici. s.e.tit. quā solennitatē debent obseruare clerici in cessatione à diuinis indicenda propter iniuriam sibi vel ecclesię illatā. Sed ponamus quòd aliqui canonici sunt absentes, & sunt in loco propinquo in quo essent vocandi in electione facienda, nunquid etiā sunt vocādi in faciēda cessatione à diuinis? Respon. ꝙ sic. Et iste est vnus casus in quo canonici absentes sunt vocandi pro negotijs capitularibus: licet regulariter soli præsentes sunt vocandi. Alius casus est in negotio electionis. Alij casus ponuntur in cap. presentium. j.de testi. Sed quid si absentes legitimè fuerint vocati, comparuerunt & deliberauerunt quòd offensa erat sufficiens ad inducendū cessationem à diuinis. Quæritur quid debent canonici facere ante cessationem? Respon. ꝙ causam cessationis debēt in scriptis mittere illi iniurianti, & illum requirere vt satisfaciat pro iniuria commissa. Si autem non velit satisfacere, poterunt cessare à diuinis. Sed tunc ipsi cessantes & delinquētes debent mittere ad apostolicam sedē. Nota casum, in quo recipiuntur testes lite non contestata, & in absentia partis. Not.primò arg. differentiam esse inter capitulum, conuentum, & collegium. de quo vide suprà de rescrip. c. capitutum sanctæ crucis. Nota secundò ꝙ paria sunt non habere rem, vel per eum stare quo minus illā habeat. s.eo.lib.de elec.commissa in prin. No.tertiò ꝙ Papa referēs se ad collegium cardinalium, appellat eos fratres, & nō filios.de quo supra e.lib.de offi.le.c.j.§.quod in fratribus.vbi glos.Dom.

o *Innocentio tertio.* supra eod.irrefragabili.§.cæterum.

p *Gregorio decimo.* supra eod.tit.& lib.si canonici.

q *Irrationabiliter.* id est sine rationabili & manifesta causa, & illorum iurium forma non seruata.

r *Regulari.* reprobata est igitur opinio domini Guil.Durā.q no.s.e.si canonici. ꝙ decr.illa nō habebat locū in regularibus, sed solū in secularibus: quia dicebat canonici, vt ibi dixi.

s *Conuentu.* intelligas quòd sibi vendicet ius cessandi ex consuetudine vel alio iure: vt supra eod. si canonici.in prin.

t *Cessationes ipsæ.* aliquatenus attententur: quod est infra.

Glos.seq.ponit opi.quam partim reprobat.dubium soluit, arguit & remittit.

u *Euocandi.* scilicet de prouincia.supra de elect.coram. vbi de hoc.& vij.quæst.j.factus est Cornelius. In his autem vocationibus de qua remoto loco fiant, statur consuetudini: vt in ant.de elec.ca. cum inter vniuersas. & ca.bonæ. ij. sed an vocentur vel non, non statur consuetudini secundum quosdam. quod nō est verum per decr.infra de prębē. cum in ecclesijs. vnde credo quòd si in ista ecclesia esset consuetudo absentes non vocari ad electionem, nec ad hanc cessationem vocari debebunt per hanc literam, quæ dicit, prout sunt

sunt &c. Et no. ex hac litera ꝙ in alijs tractatibus ecclesiarum quàm electionibus non debent vocari absentes [a]: aliàs quare dixisset prout sunt ꝓ electionis &c. & facit ad ea quæ no.x.q.ij.hoc ius porrectum.&.j.de testi.præsentium.

Absentes non in omnibus casibus sunt vocandi.

a *Deliberatione.* Not.casum in quo procedere debet tractatus: sic & in alienatione perpetua rerū immobilium ecclesię.infra de re. eccle. non ali.dudum.

a Idē Do. notant ex glo. ꝙ vbi cōsuetudo disponit in altero duorum casuū æquiparatorum, extēditur ad reliquū.& pro isto dicto est textus hic ibi prout sunt. Font.

b *Steterit.* si.supra e. lib.de elect.commissa. §. annus. & infra de præben. licet.

c *Extunc.* id est post cessationem.

d *Mensis.* quot dies cōputentur in mēse: dic vt dixi. supra eo. lib.de elec. quàm sit.

Glos.seq.ponit cōueniētiam & differētiam ad c. cupientes.

e *Iter arripiant.* datur ergo dilatio ad iter arripiendū: & postea tempus arbitrariū ad se presentandū.sic supra e.lib. de elec.cupientes.Sed vnū nota, quia in decretali cupientes. siue arripuerit iter intra mēsem, siue non, debet postea ire: & post tēpus arbitrarium expectatur per xx.dies. Sed hic ex quo non arripuit iter intra mē sem, habent locū pœnæ debitę [b] nec post arbitrarium tempus expectatur.

b Et nihilominus ire tenetur, secundū Arc.allega. suprà de dol.& cōtu.cū dilect. & quod no. Hostiē.j.de sen. excom. cū medicinalis. quātum ergo ad deuolutionem partium nō nocet si non fuerint tempora obseruata. Ioan. And.

Glos.seq.soluit dubium & remittit.

f *Continuatis.* nō credo ꝙ propter hoc cōpellatur omni die ꝓficisci, & nunquam quiescere. [c] Quis enim impius iudex arbitretur ꝙ per xl.dię tas deberet venire nō quiescēdo: & hoc ꝓbatur dū dicit q̄ citò poterunt. Et illud dicimur posse quod possumus de iure & cōmodè.xxij.q.ij. faciat.ff.de ver.sig. nepos ꝓculo.& de hoc dixi s.de elec.cupiētes.in prima particula.sup ver.cōmodè.

c Dicitur enim aliquid continuum etiā si sit internallū ibi de cōs. dist.v. sint tibi. alle. Arch. quòd de aqua cotidiana dicit lex in l. j.§.ii.& iij. ff.de aqua coti.& not. de cau. poss. cum ecclesia. in gl. ex hoc. Ioā. And.

g *Partibus.* quarum assertione panduntur merita causarum. suprà de in integ.restitu. tum ex litteris.

h *Pœna docēte.* xxxviij.di.q ea.de offi.leg.nisi specialis.in an.

i *Et manifesta.* supra eod.irrefragabili.

k *In cessando.* scilicet vt vocentur absentes, deliberent & requirant priusquam fiat cessatio.

Glos.sequens colligit. x. quæ præcedunt cessationem, & tria quæ sequuntur.

l *Mittendo.* s.iter arripiendo intra mensem, & diætas prout cōgruè poterant cōtinuando. Nota igitur in summa ad hoc quòd fiat cessatio, necesse est hæc interuenire. Primò ꝙ qui cessant, hoc habeant de consuetudine vel alio iure vt cessare posint. Secundò quòd vocentur absentes ad tractādum de cessatione. Tertiò quòd tractent. Quartò ꝙ de cessando deliberent. Quintò ꝙ sit manifesta offensa propter quā cessant. Sextò quòd si rationabilis. Septimò quòd ante cessationē instrumento publico vel patentibus literis authentico sigillo munitis, causam cessationis exprimant. Octauò illud instrumentū vel litteras tradant ei contra quē cessant. Nonò quòd requirant illum qui emendet competenter iniuriam vel offensam propter quam cessare volunt: quod si non fecerit [d], tunc locum habet cessatio. post cessationem pars vtraque debet arripere iter ad sedem apostolicam intra mensem per se vel per procuratores sufficienter instructos. ex tunc continuatis diebus habet tēpus arbitrarium quo cōmodè posit ire. Omnibus his non seruatis, nō seruetur cessatio: & habeant locum pœnę.s.eod.tit. & lib.si canonici. & prętet illas arbitraria summi pontificis: vt hic.

d Ecce decimū. Ioan. And.

Idem.

Primò ponit constitutionem de bonis dignitatum vel ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos ad quos collatio vel custodia pertinet: nisi de speciali iure id eis competat: & contra facientibus pœnam imponit. Secundò ostendit de quibus bonis intelligatur: cum de speciali iure id alicui competit. Tertiò decreta. quia sæpè. suprà eod.lib.de elect. dicit non esse correctam. Ioannes Andreæ.

CAPIT. IX.

Præsenti prohibemus edicto, ne episcopi vel eorum superiores [m], aut abbates, seu quiuis alij regulares vel seculares prælati, aut ecclesiasticæ [n] quæcunque personæ, vacantibus [o] dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel ecclesijs quibuscunque [p] sibi subiectis, seu ad collationem [q], ordinationem, præsentationē, vel custodiam [r] pertinentibus: eorundem bona (morientibus eorum rectoribus vel ministris) in ipsis inuenta, siue vacationis ipsorum tempore obuenientia, quæ in vtilitatem eorūdem expendi, vel futuris debēt successorib9 fideliter reseruari [s]: occupare,

Præsenti [c].} Partes patent. Prima sic diuiditur in prohibitionē, & exceptionē & pœnā. Secunda ibi, Nisi. Tertia ibi, alioquin. Ioa. And.

Casvs. Aliquis obtinet beneficium in ecclesia. plura bona ex fructibus prouenientia sui beneficij, reseruauit: & ipse dimisit ea bona. Certum est quòd iure communi sui consanguinei non succedunt ab intestato, nec etiam potest ipse testari de huiusmodi bonis. Sed vtrum fiscus vel episcopus erit eius hæres? Respondet ꝙ non: sed in isto casu fiscus erit sua Ecclesia. ideo illa bona debēt custodiri & reseruari futuro successori in illa ecclesia. Idē est in canonicis ecclesiarū cathedraliū & collegiatarū. & istud verū nisi aliud habeat consuetudo. Nota primò ꝙ appellatione rectorum cōprehenduntur etiā habētes dignitatem vel personatum siue prioratum. Not. secundò quòd cōsuetudo potest disponere quòd fructus obuenientes tēpore vacationis beneficij, applicentur alteri vsui quàm ecclesiæ. de quo in extrauagāti. Ioa. xxij. suscepti. Domi.

c Principiū istius c. procedit etiā si isti successores possent reuocari ad claustrum: quia nihilominus debēt habere fructus perceptos tēpore vacationis quos cū episcopi nec abbates eis detinere possunt, multo minus alij habētes ius in ecclesia. Phil. Font.

m *Superiores.* archiepiscopi vel patriarchæ. ADDITIO. Dicit hic Archi. quòd inter archiepiscopū & metropolitanū est differentia. alle.xxj.distin.c.j. post prin. & in auth.de priuileg. archiepiscopi.col.ix.in prin.ibi, non solum metropolitanus, sed etiam archiepiscopus. Si autem habetur illa rubrica post titu.de san. episc. quæ non legitur, nec glossatur. Ioan. Andreæ.

n *Ecclesiasticæ.* in secularibus non posset habere locum pœna inferius posita.Ioan.And.

o *Vacantibus.* vacare etiam dicuntur si sint manualia nō de mensa, sed habentia bona discreta: & in his locum habet hęc constitutio: vt in cle.de supplen.negl.præla. quia regulares. quæ determinat quod hic Archi.prolixè no.

Vacare dicuntur beneficia, licet sint manualia.

p *Quibuscunque.* in hoc differt à decre.quia sæpe suprà eod. lib.de elect.vt patet.j.in fine.

q *Collationem.* inter hęc & sequentia magna est differētia.j. de præben.cum in illis.

r *Custodiam.* suprà e.lib.de elect.generali.& lxiij.distin.si in plebibus.de insti.cum venissent.de appel.bonæ.in an.

Glos.seq.primò dicit per quem seruentur, & remittit.secūdò notat ad quæstionē in qua distinguit cum Hosti. & Gar. inter clericum administratorem & simpliciter beneficiatū.

s *Reseruari.* per œconomū si est in ecclesia: vel eū qui custodiā habet. quod dic vt dixi.s.de elect.quia sæpe. {Dic quòd etiam

etiam monasterio vacāti dare potest episcopus : vt dicit hic Arch.per decre.cū vos.supra e.& per ea quę no.Inn.& Host. de sta.mo.ea quę.§.si verò. vers.ꝙ si abbas. & vide quod ibi dixi super verb.prouideatur.} Et not.ꝙ dicit reseruari. per hoc enim videtur ꝙ de illis non possint decedentes testari. de hoc no.Gar. de rebus eccl.nō alie. hoc consultissimo. & distinguebat (prout distinxerat Host. supra de pecu.cle. si quis sane.) inter clericū habentem administrationē,& non habentem. nam clericus habēs administrationē, quamdiu viuit & sanus est, dare potest, moderate tamen. s. de don.cęterū. comparatur enim vsufructuario:quia eius ius morte finitur : sicut vsufructuarij : vt in præ.decre. si quis sane. & supra de dona. cōsultationibus. s.de pig.c.vlt.insti. de vsu fru. §. finitur. potest ergo dum viuit, voluntatem suam facere,dummodo moderate donet. Cùm incipit infirmari a,comparatur vsuario,& ita nihil habet nisi vsū tantum: eleemosynā tamen facere potest. s.de testa.ad hoc. testari non.eo.tit. cum in officijs.cū si.Si verò sit clericus non habens administrationē,sed personaliter & simpliciter beneficiatus, & in vita & in morte cōparatur vsufructuario quantum ad faciēdum fructus suos,& de ipsis potest testari : ecclesia tamen succedit ei in istis si decedat ab intestato.supra de testa. relatum. probatur satis ista distinctio. supra de testa. requisisti.§ .illud.& consuetudo generalis quasi vbique eam approbat. Et quod dictum est de clerico simpliciter beneficiato quòd facit fructus suos,intelligendum est de perceptis & reconditis.alij verò per iura allegata ad ecclesiam pertinebunt.

a Quibusdā legistis videtur quod hoc sit incidere in legē fusiam Caninā : qua permittebat dare libertates in vita, non in morte: hodie sublatā. instit.de lege Fu. Ca. Sed illud in domino, hoc in prælato, vel administratore qui dominus non est.sed procurator. de do.ca. 2.itē ad oppositū da instātiā per id quod no.s.de sepul. in I gl. & quod ibi dixi. Ioan. And.

aut in vsus suos conuertere quoquo modo præsumant: Nisi de speciali priuilegio a, vel cōsuetudine iam præscripta legitime b, seu alia causa c rationabili hoc eisdem competere dinoscatur. Alioquin episcopi & eorum superiores ab ingressu ecclesiæ d: cæteri e verò ab officio & beneficio f tandiu eo ipso nouerint se suspensos, quousque g restitutionem h fecerint de prædictis. Porro i vbi ex priuilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta k: hoc de illis bonis solum debet intelligi,quæ solutis debitis l si qua sint, & iis quæ fuerint necessaria pro seruitoribus, & ministris ac incumbentibus oneribus m vsque ad nouos reditus supportandis congrue reseruatis,ex ipsis reperta fuerint superesse. n Sane constitutioni quā superius specialiter edidimus o contra capitula, collegia, conuentus, seu singulares p personas,bona cathedralium vel regulariū aut collegiatarum ecclesiarum vacantium q occupantes,per constitutionem præsentem (quam in dignitatibus,personatibus, prioratibus, & ecclesijs alijs locū habere censemus) nolumus in aliquo derogari. r

a *Priuilegio.* supra eod.lib.de rescri.si propter.infra de præbend.si tibi concesso.& suprà de verb.signifi. cap.penult.

b *Legitime.* xl.ann.spatio.suprà de consuet.cap.vlti. ADDITIO. Archid.remittit ad cap.nullus.ij.j.q.j. & x.q. iij. quia cognouimus.viij.q.ij.seruiturum. & infra de præscrip. ca.j. & pro summa circa præscriptionē remittit.xvj.q.iij. in summa.Ioan.And.

c *Alia causa.* puta onere imposito in fundatione. xviij.q.ij. Eleutherius.&.c.seruitiū. supra de iure patro.præterea . vel statuto : vt in præd. decre. quia sæpe. ADDITIO. Quod dixi post Host.vt eccl.bene. c.vnico.super versi.iusta causa. quod hic ponit Archid.Ioan.And.

d *Ecclesiæ.* ad idem.supra eod.lib.de offi.deleg.c.ij. & si sic suspensus celebraret in ecclesia,irregularis esset: vt infra de senten. excommu. is cui. secus si extra ecclesiam , vt ibi dicam.

e *Cæteri.* inferiores episcopis.

f *Ab officio & beneficio.* dic quibuscūque: vt suprà de elect. quia sæpe . non sic in casu. supra eo. lib. de elect.cupientes. §.cæterum.& cap.si compromissarius.in fi. & est ratio,quia hic ab officio suspensus est,ibi non: vt dixi in prædicta decre. quia sæpe.

Suspensus non semper indiget absolutione.

g *Quousque.* facta ergo restitutione,nō erit necessaria aliqua absolutio:vt no. Io.lxxxj.dist.si qui. &.xvj.q.vij.si quis deinceps.& Ber.de matrimo.cōtract.con.interdic. eccle. de muliere. ADDITIO.Vide quod not.in clement.j.de decimis,in glos. sic suspensi.Ioan.And.

Cautio non sufficit vbi ius requirit restitutionem.

h *Restitutionem.* & sic non sufficit cautio. Idem Archid. iam enim hic fuisset expressum.sic infra de vsuris.cap.ij. ad hoc.supra de deci.ad audientiam. si. supra de verb. signi.ex parte.infra de senten.excommu.venerabilibus.§.sane.& facit.supra de re iudica.cum aliquibus.ff.de pigno.ac.l. nō est Ioan. And.

i *Porro.* sumptum fuit hoc de eo quod not. Host.suprà de verb.significa. c.penult.

k *Supradicta.* scilicet dimissa tempore mortis,& obueniētia tempore vacationis.

l *Debitis.* ad quæ remanet ecclesia obligata,& successor sicut hæres filius ad paterna: vt suprà de solu. cap.j. sic etiam dicit lex ꝙ si mulier dedit bona sua in dotem , dedisse videtur quod superest deducto ære alieno. ff. de iure dot. l. mulier. & bene debent prius ipsius ecclesiæ debita solui : quia agris eius sitientibus alios irrigare nō debet.C. de serui. præses. ADDITIO. Et facit ad ea quæ scripsi post Hostien. supra de arbitr. dilecti. in princip. & de ver. signifi.cùm inter.super. iij. gloss. Ioann. Andreæ.

Charitas bene ordinata incipit à se.

m *Oneribus.* fabricę, hospitalitatis, receptionis legatorum,& nūtiorum sedis apostolicæ,& reliquis similibus. xxj.quæst.j. cap j.&.s.de prębēd. de monachis.de pręscriptio. accedentes. de censib. cum instantia.

n *Superesse.* hodie dic vt in constitutione Io.xxij. quæ incipit, suscepti regiminis.

o *Edidimus.* s.e. lib. de elect.quia sæpe.

p *Singulares personas.* ipsarū ecclesiarū : de quibus loquitur decr. quia sæpe.

q *Vacantium.* principali prælato:vt ibi dixi.

Glos seq. quærit & soluit.

r *Derogari.* sed in quo poterat derogari? Sol. In eo quòd hic reseruantur cōsuetudines, statuta, & priuilegia:ibi verò reprobantur: & ex hoc forte credidisset aliquis derogatum fuisse. ADDITIO. Et ideo tam varie , quia ibi læditur caput per membra:hic econuerso:& capitis læsio grauior est. supra de accusat.qualiter.ibi,ne cōcussis &c.ij.quæst.vij.sicut ij.Ioan.Mona. Vel absurdum est quòd filius in parentē, vel subditus in prælatum vel ipsius res habeat potestatē. de ma. & obedien. cum inferior . plus vrget ratio ibi not.in.j. glos. Ioann. Andreæ.

Læsio capitis grauior est quàm membrorū.

DE MAIORITATE & obedientia.

Bonifacius octauus.

Capitulum,vel is ad quē administratio pertinet vacante sede , eos absoluet quos absoluere posset episcopus si viueret : nisi à sede apostolica id fuerit interdictum. Io.And.

CAP. VNIC.

EPiscopali sede vacāte a potest capitulum,seu is ad quem b episcopalis iurisdictio c tunc temporis d noscitur pertinere , iis quibus posset episcopus si viueret, ab excommunicationis sententia, siue iuris e siue hominis f fuerit, absolutionis beneficium impertiri g: Nisi ei h fuerit à sede i apostolica specialiter interdicta potestas.

DE MAIORITATE ET *obedientia.*

Superius dictū fuit de varijs & diuersis prælatis, siue magistratibus,verum quia inter ipsos iudices siue magistratus quidam sunt maiores,quidam minores:qui minores debent maioribus obedientiam:ideo post rubricas præcedentes ponit rubricam de maioritate & obedientia.

Cōtinuatio domini He lia.

E *Piscopali sede.*} Ponit dictum,à quo excipit:ibi, Nisi.Ioan.And. Edita fuit ad declarationē eorum quæ not.supra eodem,ijs quæ.b Et reprobat quod tenebat Goffredus supra ne se.va.illa. Ioan.And. ADDITIO.Et de hoc Guil.nil approbans in Spe.ne se.va.in fine. Ioan.Andr.

Præsupponendum est primò pro intellectu huius cap. illud quod habetur in cap.si episcopus.xj.quæstione iij. videlicet quòd mortuo episcopo successor eius potest absoluere excommunicatos à prædecessore suo mortuo: & sic cùm illud. c.nō loquatur de alijs, videtur eis interdixisse ne possint absoluere . & ista fuit ratio dubitandi ad istud cap. Secundò præsupponēdum est illud quod habetur in cap. cum olim. eodem titulo in anti. videlicet quòd vacante sede episcopali,capitulum succedit in iurisdictione, ita quòd potest per se examinare causas. CASVS. Episcopus Pictauensis vel eius officialis Titium excommunicauit propter suam contumaciam:vel Titius incurrit sententiam excommunicationis propter leuem iniectionem manuum in clericum . antequam Titius esset absolutus, episcopus Pictauen.est mortuus.forte prouisio ecclesiæ differtur, & Titius excommunicatus petit absolutionem: vtrum capitulū quod succedit loco episcopi,poterit eum absoluere?videtur quòd non:per dictū cap. si episcopo. vndecima quæstione tertia. Hoc tamen non obstante Rom. pon. hic decidit cōtrarium, dicens quòd sicut episcopus si viueret, posset Titium absoluere:sic etiam capitulum quod est loco episcopi,poterit istū Titium excommunicatum absoluere per se vel alium. Idem est dicendum de alio cui deputatur ecclesia sede vacante:puta si ecclesiæ vacanti papa deputauit aliquem.Nec obstat illud cap. si episcopus. quia illud c. non negat quin deputatus à papa vel capitulum quod succedit,possit absoluere.Vel dicendum secundum glo. ꝙ capitulum vel ille deputatus à papa dicitur successor. & sic cōtinetur sub illo. c. si episcopus. No.primò ex hoc textu ꝙ vacante ecclesia cathedrali capitulū succedit episcopo in administratione iurisdictionis episcopalis. Nota secundò magis specifice ꝙ capitulum sede vacante potest absoluere illos excommunicatos quos episcopus cuius capitulum vices gerit, posset absoluere: & sic capitulum sede vacante tantam habet potestatem respectu absolutionis,quantam habet episcopus viuēs. & capitulum in hoc succedit ipsi episcopo. Absoluere enim ab excommunicatione dependet à iurisdictionali potestate,& non ordinis,vt dicit hic Do. No.tertiò quòd episcopus regulariter potest absoluere de omni excommunicatione, nisi in casibus papę reseruatis.c.nuper.supra de senten. excommuni. No.finaliter quòd capitulum est capax iurisdictionis . suprà in anti. de offic.ordi.ca.irrefragabili. de fo.compe.c.cum cōtingat. Habes etiam ex hoc text. ibi, Seu is ad quem.quòd iurisdictio episcopalis potest etiam ad alium deuolui quàm ad capitulum sede vacante secundum Dom.

b Et licet illa decret. non in episcopo sed in cardinali loquatur: dicit Ioan. Mo. papam sibi respondisse quòd Cardinales in suis ecclesiis habent ius episcopale. Et vide quod dixi post Inno.de capel. mo. dilect. in gl.vbi sic hoc ius. Io And.

Capitulū sede vacāte absoluit excommunicatos.

a Gl.declarant Phili. Do. procedere in defectū istorū hic nominatorū: sed excōmunicatos ab archidiacono suo potest indistincte absoluere. ix. q.iij.nullus primas.Fō.

a *Vacante.* idem si episcopus à paganis vel schismaticis captus esset:vt supra eod.lib.de sup.negli.præla.si episcopus.

b *Is ad quē.* puta visitator datus à papa.supra.eo.lib.de elec. is cui.vel ab archiepiscopo in casu. supra eo.lib. de sup. neglig.præla.c.vlt.vel electus ad hoc per capitulum.

Absoluere potest episcopus à qualibet excōmunicatione iuris,si nō sit reseruata papæ.

c *Iurisdictio.* Circa temporalia & spiritalia: vel saltem circa spiritalia:vt suprà de tempo.ordi.cum nullus.e.lib. ADDITIO.Vnde in multis ecclesiis Gallicanis reges ex regalia vēdicant sibi iurisdictionem temporaliū.supra eo. lib. de elec. generali.& certis dignitatibus competit ex speciali iure administratio spiritalium.facit quod dixi.supra eod.lib. de offic.leg.ca.penult.super glos.aduerte.Ioan.And.

d *Tunc temporis.* vacante sede.

e *Iuris.* à qualibet iuris excommunicatione absoluit episcopus si absolutio non sit summo pontifici reseruata. suprà de sentent.excō.nuper.& dixi supra eo.lib.de elect. sciant cuncti. ADDITIO. An absoluat illos qui leuiter percusserunt clericos, not. hic Archid. quòd sic: & ponit id quod dixi de sent.excom.peruenit.Ioan.And.

b Dicit Io. Mon. quòd in casu illius decret. et quolibet alio in quo episcopus habet generalem delegatam iurisdictionē, in illa succedit capitulum.alle. j. de præben.ca.I.in fi. vide qđ dixi in præ dic.decr.ad abolendā. super vlti. glo.

f *Hominis* a. puta ipsius episcopi mortui,vel sui vicarij, vel delegati:quod dic vt suprà in ant.de offic.dele.prudentiam. vel inferioris prælati.Vel dic vt suprà de offic. ordi. cum ab ecclesiarum.

Glos.seq.ponit quorum hęc opin.erat.& contrariam Gof. & respondet ad capitulum per quod mouebatur.

g *Impertiri.* hoc tenebant Hug.Vin.Ber.& Hostiē.Sed Gof. contra.per.c.xj.q.iij.si episcopus ante dānati . vbi dicebatur quòd mortuo episcopo debebat successor excommunicatum à prædecessore absoluere.vnde dicebat quòd capitulū id non poterat. Sed falsum est:vt hic vides. ad hoc suprà de hæret.ad abolendam b.supra eo.cum olim.supra eod. lib. de sup.neg.præla.ca.pen.& vlt. j.de instit.ca.ij.cum si. Ad illud ca.si episcopus.dic quòd ibi dicitur, quòd successor poterit illum absoluere:sed non ibi dicitur quòd episcopus hoc solum facere debeat: & potest etiam dici capitulum vel visitator vel successor: cum in iurisdictione succedat , vt per iura superius allegata probatur.

c Idē Archi. qui etiā alle. C. de sacrosanct. eccl. l. omni nouatione. Ioan. And.

h *Ei,* scilicet capitulo,vel iurisdictionem episcopalem habenti.

Glossa sequens soluit quæstionem.

i *Sede apostolica.* non credo inferiorem hoc posse c. Et facit quod dixi.supra de supplen. neglig.præla. c.vlt. & in aut.de defen.ciui.§.interim.col.iij.& dixi suprà tit.proxi.ca.j.

DE PACTIS.

Bonifacius octauus.

Monachi habentes liberam à sede apostolica sepulturam , si paciscuntur de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis ecclesiæ alicuius,seruare compelluntur pactum:nec illos sepelire poterunt licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pactū priuilegio renunciauerint. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

PActum cū rectore parochialis ecclesiæ factum à vobis ne aliquos vel certos k ipsius ecclesiæ parochianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturā, omnino seruare debetis: Quanquam sepultura libera l sit monasterio vestro ab apostolica sede indulta : & illi apud vos elegerint m sepeliri:

DE PACTIS.

Dictum fuit suprà de iudicibus & magistratibus,nunc verò est videndum de iudiciis. Verum quia partes litigātes in iudiciis , timore iudiciorum conueniunt & paciscuntur inter se:ideo Rom.pont.volens nos informare de istis conuētionibus,pręmisit rubricā de pactis. No. tamen differentiā esse inter pacta & trāsactiones: quę his versibus colligi potest. Incerta de re transactio dicitur esse. Sed fiunt certæ pacta fauore rei. vide. l. j.ff. de transact.

P *Actū.*} Primò ponit dictū. Secundò soluit obstaculū: ibi, Quāquam. Tertiò rationem subdit ibi, Cum per. Ioann. An. Emanauit ad declarationem eorum quæ no.Inno.& Hosti. infra de sepul. ca. j.Ioan.And. Quidam intelligūt quòd istud pactum de quo in litera , fuit concessum post priuilegium . alij intelligunt quòd fuit factum ante priuilegium. CASVS secundum primum intellectum sic figuratur, Aliqui religiosi qui habebant suum conuentum intra limites meæ parochiæ, à sede apostolica impetrauerunt priuilegium sepeliendi quoscunque eligentes sepulturam apud ipsos: quia de iure communi non possent illos recipere ad sepulturam. Postea tractu temporis orta lite inter religiosos & me rectorem super iure sepulturæ : quia dicebam ego priuilegium eorum non valere:finaliter cōuenimus inter nos:& deuenimus ad istud pactum , ꝙ decætero ipsi non reciperent homines talis domus ad sepulturam:alios verò ipsi possent recipere. nunc in dubium reuocatur an valeat tale pactum? Respondet quòd sic.nam per pactum fuit derogatum priuilegio: ideo secundum tenorem pacti tenetur recedere à priuilegio suo. Secūdum alium intellectum casus sic figuratur , retēto eodem themate. Religiosi & ego fecimus tale pactum ꝙ ipsi non reciperent homines talis domus ad sepulturam . post impetrauerunt rescriptum & priuilegium vt ipsi quoscunq; possent recipere ad sepulturam : & in impetratione sua nullam fecerunt mentionem de pacto inter nos inito & facto . vtrū per illud priuilegiū derogetur pacto nostro? Respondet ꝙ non.ideo priuilegiū ipsorum non seruabitur quo ad homines contentos in nostro pacto.& si contra fecerint,& aliquē recipiant ad sepulturam:tenebuntur restituere corpora vnà cū emolumentis inde perceptis. No. primò ꝙ solæ ecclesiæ parochiales habent ius sepulturæ respectu aliorum eligentium sepulturas:nā ius sepulturæ est de iure parochiali: vt tenet Do.super rubr.de parochi.in anti. Et sic est limitatio ad cap.j.de sepul.in ant.vbi dicitur ꝙ liberū est cuiq; eligere sepulturā vbi voluerit.nā illud est intelligendū:dum tamen ille locus habeat ius sepulturæ de iure cōmuni, vel per priuilegiū apostolicū. No.vlterius principalē effectū huius ca.secundum vnum intellectum , videlicet ꝙ si religiosi ex priuilegio habeāt liberam sepulturā:possunt priuilegio suo renunciare in toto vel in parte.Not.insuper secundū alium intellectum ꝙ si inter religiosos & rectorem alicuius parochiæ,intra cuius limites sunt ipsi religiosi,fuerit factum pactum super iuribus parochialibus:& religiosi postea impetrāt priuilegiū generale : per illā generalitatē nō derogatur pacto speciali.pro hoc facit.c.ex multiplici.de deci. in anti.

Sepulturæ ius regulariter pertinet ad solas ecclesias parochiales.

Pactum.Quid sit pactum,habes.s.de verb.sig.pactum.

k *Certos.* puta masculos vel tales de tali domo. ADDITIO. Archi.alle.de conse.dist.j.certū.dicit.Io.Mo.ꝙ per primum pactum abrogatur priuilegium . per hoc secundū illi derogatur.ff.de verb.sig.derogatur. Ioan.And.

Glos.sequens reci. per obie.& solutionem.

l *Libera.* hoc inducebat dubitationem: ex quo enim habebant liberam , videbatur quòd omnes sepeliri possent non obstante pacto:sed non est verum d.Sicut & ille qui liberam habet,non donat:vt supra eo.lib.de offic.vica.c.vlt.& de elec.is cui.cum similibus,& C.de inoff.testa.siquādo.in prin. & est ratio huius ca. quia per pactum priuilegio renunciauerunt, vt sequitur.

d Vnde nō posset per illud priuilegiū sepelire illos quibus est interdicta sepultura: de quibus not. de sepultu. ex parte.secūdum Arch. alle.l.siquādo. & de priuileg vt priuilegia. Ioan.And.

m *Elegerint.* quod poterant etiam si minus religiosus esset locus electus quàm dimissus:vt j.de sepul.ca.ij.in fin.sed ex virtute

virtute pacti huiusmodi electio prædicta caret effectu. Et nota quòd licet tale pactum inter ecclesias initũ valeat a, nõ tamen valet pactum quod parochianus promittit, vel obligat, vel iurat se sepulturam electurum, vel electam non dimissurum. infra de sepul.c.j.ad hoc.supra eod. plerique.

a Etiã sine auctoritate superioris. & si monachi lædantur, non restituuntur. Philip. Do. Font.

Glos.seq.concludit per locũ à diuisione.

a *Derogetur.* si pactũ secutum est priuilegiũ, non est dubium quòd non obuiat priuilegium quo ad illa quibus derogatũ est per pactũ. b & est casus. s. de præscri. cũ olim. Si autẽ priuilegiũ secutũ fuerit cõpositionẽ, nõ valuit contra compositionẽ, ex quo in illo facta non fuit inde mẽtio: vt suprà de deci. ex multiplici. omni ergo casu seruãdum est pactum.

b Quod facile fieri potest hoc casu: cũ per id redeat res ad suam naturam. 35. dist. ab exordio. Ioã. And.

† Do. à cõtrario not. ar. quòd iuramentum non est seruandum si peccetur venialiter.

Adde Lo. Ro. singul. suo. 501. & l. fi. in prin. ibi alleg. ff. ad muni. Font.

Cùm per dictũ pactũ indulto huiusmodi derogetur. a

Idem.

Pactum factum patri à filia dum tradebatur nuptui, quòd dote contenta nullũ habebit ad bona paterna regressum, si iurauerit id ipsa filia, omnino seruare tenebitur. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

QVanuis b pactum patri factũ à filia dum nuptui tradebatur, vt dote contenta c nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet d lex ciuilis e: si tamen iuramento non vi f nec dolo præstito firmatum fuerit ab eadem, omnino seruari debebit g: Cũ non vergat † in ęternæ salutis dispendium h, nec redundet in alterius detrimentum i.

Idem.

QVanuis.} Primò ponit dictum. Secundò rationẽ reddit: ibi, Cum nõ. Do. declarat no. in specu. eod titu. in.j.col. vbi etiã datur forma per quam etiam sine iuramento valere posset tale pactum. quod consiliũ Cy. attribuit Pet.de bel.per.in.l.pactũ dotali.C.de col. vide etiam distinctionẽ quã ibi in spe.scripsi super ver. & no.in fi.Io.And. Primò pro intellectu capituli habemus præsupponere illud quod dicitur in.l pactum. C. de col. videlicet quòd filia quæ nuptui tradebatur, dixit patri suo q pro omni sua portione succeßionis paternæ erat contenta sola dote: & renunciauit omnibus aliis bonis. non valet tale pactum: quia est pactum de futura succeßione: ideo ista filia mortuo patre suo poterit venire ad succeßionem cum fratribus, dum tamen ipsa conferat dotem. CASVS. Titius pater filiæ suæ dedit dotem sufficientem: & fauore liberorum induxit suam filiam ad renuntiandum omni paternæ succeßioni: sed quòd esset contenta sua dote. quid fecit ista filia? nam ipsa bonis omnibus sui patris renunciauit: & vlterius iurauit non venire contra istud pactum. postea pater est mortuus intestatus. filia vult admitti ad succeßionẽ patris cum aliis liberis: an debeat admitti? Respondet Romanus pontifex quòd ex quo ipsa iurauit nunquam venire contra istud pactum, & iuramentum suum non est contra bonos mores, nec illicitum, quia potest seruari sine interitu salutis æternæ: ipsa tenetur illud iuramẽtum seruare: & ideo ipsa debet esse contenta sua dote: nec debet admitti ad succeßionem cum aliis fratribus, etiam si ipsa vellet afferre suã dotem. Nota primò quòd quis non potest renunciare futuræ succeßioni. Nota vlterius quòd filia non potest cũ patre pacisci vt sit contenta sola dote sibi data, vt renunciet alijs bonis patris. Nota insuper quòd iuramentum præstitum super tali pacto non est illicitum: ideo est seruandum. Et sciendum secundum Archi. quòd ponderari debet verbum omnino, hic positum: nam excludit dispensationem: ita quòd filia non potest habere relaxationem iuramenti ab episcopo.

nota q iuramentũ personale non transit ad heredes.

b *Quanuis.* tolle, lex ciuilis improbet, quod est infra Ioann. And.

c *Contenta.* ipsa filia.

d *Improbet.* quia est de futura succeßione, quæ siue sit de succedendo siue de non succedendo: non valet secundum leges. Cod. de inoffic. test. siquando. §.j. Cod. de pact. l. pactum quod dotali. & l. vlti. C. de col. l. pactum dotali. cũ si.

e *Lex ciuilis.* prædicta. Cod. de col. l. pactum dotali. Sed mirum quare secundum leges non valet tale pactum: cùm secundum eas bene valet pactum ne pater filio succedat. ff. si à parente. l.l. §. si parens? Solu. non ita debetur patri hæreditas filij, sicut patris filio. ff. de inoffic. testa. nam & si. vel verius non vi pacti ibi repellitur, sed propter delictum: quia pretium emancipationis recepit: vt. C. de ope. lib. l. si quam. vel aliter vt not. in prædicta. l. pactum. ADDITIO. Et in præalleg. §. si parens. &. C. de inoffic. testa. siquando. §. illud. Ioan. And.

Pactum de succedendo siue de non succedẽdo, non valet.

f *Non vi.* an iuramentũ per metũ extortum obliget? dic vt no. Io. xxij. q. iiij. inter cætera. & xv. quæst. vj. auctoritatem.

A & Ber. supra de iureiur. si verò. & suprà, quod me. causa. abbas. Ista litera & suprà de iureiu. cum contingat. & infra eo. lib. eo. tit. licet. faciunt pro illa opi. quòd non obliget. ADDITIO. Tene quod habes de iureiur. verum. Ioan. Mo. dicit hic quòd tenet: sed agitur ad relaxationem. Ioann. Andr.

Pacta inita per fratres prædicatores vel minores vel alios mẽdicantes cum rectoribus parochialium ecclesiarum super parochialibus iuribus, si facta sunt per priores vel guardianos de conuentuum ipsorum locorum cõsensu, (licet auctoritas sedis apostolicæ non interuenerit, vel licentia prioris vel ministri generalis, aut magistri, vel prouincialis ministri, vel capituli prouincialis) seruanda sunt: dummodo aliàs sint licita & honesta. hoc dicit. Ioan. And.

CAPIT. III.

QVia ex eo quòd fratres prædicatores k, & minores, & alij mẽdicãtes l, compositiones & pacta cum prælatis, capitulis, rectoribus, & personis ecclesiarum, ciuitatum, castrorum, villarũ & locorum in quibus domus seu habitationes m eorum existunt, super iuribus parochialibus n, vel alijs o quibuscũq;

g *Seruari debebit.* approbata est ergo opinio Pla. not. in prædi. l. pactum. qui hoc dicebat. sed Accur. ibi contra. per. l. C. de legibus & constit. non dubium. &. C. de nuptiis. authenti. quòd eis. signata super. l. imperialis. sed de turpi iuramento loquitur. Qua autẽ ratione secundũ leges tenet contractus puberis si iurauit, qui aliàs non tenet. C. si aduersus venditionem. authenti. sacramẽta. eadem ratione tenere debet pactum istud iuratum. & idẽ in casu. supra de iureiurãdo, cum contingat. & vide quod ibi not. & infra eod. lib. eod. tit. licet. quæ concordat ad istam decret non tamen multũ faciũt. Et compelli debebũt per cẽsuram ecclesiasticam iudices seculares ad hoc ius canonicum obseruandum: per prædictam decretalem, licet. ad idem de sententia excommunicationis, decernimus.

h *Dispendium.* tunc enim obseruandum non esset. vigesimasecunda quæstione quarta per totum. & supra de iureiurand. si vero. etiam secundum leges: vt in præalleg. authen. Cod. de nup. authentic. quod eis. ff. de leg. j. si quis inquilinus. in fi.

C i *Detrimentum.* scilicet principale. secundario enim ibi posset detrimentum reperiri filiis c vel viro, vel venientibus ab intestato vel similibus personis.

c Hoc non est verum si mater filiorum moriatur viuente auo: quia si lij tunc veniunt iure suo dũ mater nõ habuisset doté. Phil. Vlterius nota ex hac glo. q actus non dicitur in alterius detrimentũ vergere, nisi principaliter fiat, itẽ secundum Do. Phi. nota iuramentum ad robur contractus obligare hæredem sicut defunctũ. Font.

QVia ex eo.} Secundum Ioann. Mona. Primò ponit factum. Secundò illud decidit ibi. Nos. Ioann. Andreæ. CASVS. Orta lite inter me rectorem ecclesiæ parochialis, & quosdam mendicantes super iure sepulturæ, vel alio iure parochiali, accidit quòd conuenimus inter nos cum guardiano vel priore cum consensu fratrum illius conuentus: & fecimus pactum inter nos: tamen non interuenit consensus & auctoritas generalis ordinis vel prouincialis. vtrum religiosi isti mendicantes poßint resilire à pacto, eo quòd non interuenit consensus sui generalis: vel ex eo quòd ista pactio non fuit approbata in capitulo generali? Respondet Romanus pontifex quod non: sed ex quo interuenit consensus guardiani vel prioris & fratrum illius conuentus, debet seruari tale pactum quantum ad illum conuentum. Nota primò quòd prædicatores præponuntur minoribus. de quo hic in gloss. Nota secundò quòd religiosi debent abstinere ab ijs per quæ daretur alijs malum exemplum, aut detraherentur. D Domi.

k *Prædicatores.* hi præponuntur: quia antiquior ipsorum institutio. ad idem. suprà de exceß. prælat. nimis. suprà de priuileg. in his. supra eod. lib. de elect. quorundam. & ibi dixi.

l *Mendicantes.* vt sunt eremitani sancti Augustini, vel quiuis alij. ADDITIO. Vt carmelitæ. j. de relig. do. ca. vnico. §. ceterum. Ioan. And.

m *Habitationes.* quas mutare, vel alias de nouo acquirere nõ possunt, vel antiquas dimittere, vel aliquo titulo in alios transferre sine speciali licentia sed. apost. vt infra de exceß. prælat. capit. vnico. ADDITIO. Contra facientes excommunicati sunt per cle. de pœn. cupientes. j. responso. Ioannes And.

Parochialia iura quæ dicantur.

n *Parochialibus.* vt exhibitione sacramentorum, decimis, primitiis, oblationibus, iure funerãdi, & his similibus. ADDITIO. De quibus plene per Hostiensem in summa de parochiis. §. in quibus consistat. & per Roffredum in lib. iuris canonici eodem titulo. & dixi super rubrica, de parochiis. Ioann. And.

o *Alijs.* Extra iura parochialia: prout multa potes exempla per te videre.

Antecesso-

a *Antecessoribus inita.* ad quæ tenetur successor sicut ipse prædecessor. ad hoc de solut. c. j.

b *Licita.* aliàs non valent. & facit. suprà de pactis. c. vlt.

c *Honesta.* scilicet & poßibilia: quia nullus ad impoßibilia obligari posset. suprà eo. c. vlt. &. j. de reg. iur. nemo potest.

Glos. seq. reci. per q. secundo illud decidit ibi, sed hodie.

d *Fratres minores.* de eis dixit: quia de ipsorum exemptione constabat. vel quia dicebantur priuilegiati, quòd nulla ipsorum pactio vel obligatio teneret facta sine licentia domini papæ. ADDITIO. Vel quia bona quæ tenent minores, sunt ecclesiæ Romanæ. j. de verbo. sig. exiit. & cle. eod. titu. exiui. §. proinde. Sed hodie dominus Io. pa. renunciauit illi dominio per constitutionem suam quæ incipit, ad conditorem. Io.

DE PROCVratoribus.

Continuatio domini Heliæ.

Quia partes quæ non poßunt venire ad concordiam super litibus & causis in iudicio agitandis, solẽt accipere procuratores ad causas suas defendendas: idcirco post rubricam de pactis ponitur rubrica de procuratoribus.

articulis ab eis vel eorũ antecessoribus a inita siue facta seruare recusant: & ea eo prætextu infringere moliũtur, quia magistri aut ministri vel prioris generalium seu prouincialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorũ generalia vel prouincialia capitula extiterunt: multa in diuersis mundi partibus insurgunt scandala, & ipsorum fratrũ (quos decet puritatem omnimodam in suis obseruare actibus: & ab his abstinere propensius, per quæ poßit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimum & honori: Nos his occurrere paternæ solicitudinis studio intendentes, præsenti decreto sancimus, compositiones & pacta huiusmodi cũ prẹlatis, capitulis, & rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum conuentualibus, prioribus, seu guardianis facta vel approbata de suorum conuentuum consilio & assensu (dum tamen aliàs sint licita b & honesta c) debere ab ipsis fratribus in locis in quibus fuerint facta, perpetuo † inuiolabiliter obseruari, non obstante quòd magistri vel ministri aut prioris generalium seu prouincialium prædictorum non interuenerit in eisdem assensus, nec ab ipsorum generalibus vel prouincialibus capitulis extiterint approbata: seu quòd sedes apostolica in iis quæ per prædictos fratres minores d facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit vel assensum.

†No. quòd text. habet locũ in pactis factis cum laico. arg. à ratione text. maxime si talia pacta non disponant de alienatione iurium, sed modificent præcedẽtes cõtractus. Phil. Font.

DE PROCVRAtoribus.

Bonifacius octauus.

Laicus potest esse procurator ad agendũ & defendendũ in causis spiritualibus

CAPITVLVM I.

NOn indiscrete e iudex cẽsetur egisse, procuratorẽ laicũ f ad agendũ vel defendendum in causis spiritualiter permittitur...

A {Non prohibetur.} nam laicus nõ reperitur prohibitus ad exercendum negotium rei spiritalis. {Antea.} hoc est, ante litẽ contestatam. {In rem} id est nisi fuerit constitutus procurator in rem suam: vel nisi data fuerit à domino potestas vt poßit substituere. Not. primò ex isto. c. quòd iudex dicitur discrete agere, cùm ipse agit siue procedit secundum dispositionẽ iuris. Indiscrete autem agere dicitur, cũ procedit contra dispositionẽ iuris. Nota principalẽ effectũ in prin. huius ca. q laic⁹ etiã vxoratus & procurator clerici potest causas spiritales tractare: quia tunc illas tractat nomine alieno, scilicet clericorum, & non nomine suo: & in cõsistoriis episcopalibus sunt plures procuratores etiã vxorati. sed tamẽ laicus non posset esse iudex in causis spiritalibus etiam vt delegatus: vt dicto cap. ij. de iudi. in ant. Not. vlterius q edictũ de procuratoribus est prohibitoriũ: ex quo infertur q quilibet potest esse procurator, nisi expresse reperiatur prohibitus. Et est sciẽdũ q prima facie videtur quòd edictum de procuratoribus nõ esset prohibitoriũ, sed permissoriũ. nã quod regu-C lariter permittitur, dicitur permissoriũ. sed hoc nõ est verũ: imò dicitur edictũ permissoriũ quãdo materia p se est prohibita: sed in certis casib⁹ est permissa. & dicitur materia phibitoria, quãdo materia est de se permissa, sed in aliquibus casibus est prohibita. nam edictum prohibitorium vel permissorium recipit denominationem à specialitate, & non à generalitate. & sic ex hoc colligitur quòd ius commune est pro comparente quòd præsumitur idoneus: ideo allegans procuratorem inhabilem, debet illud probare. No. vlterius quòd procurator datus ad litem exercẽdam, non potest aliũ procuratorem substituere ante lit. contest. sed post bene ad litem finiendam. & ratio est: quia procurator non potest cõstitui nisi à domino. modo procurator constitutus ad agendum, ante lit. conte. non est dominus litis: sed post lit. contest. fuit factus dominus litis, non causę: & sic potest procuratorem substituere. fallit si ipse habuit à domino potestatẽ substituendi: vel si sit procurator in rem suam, & non simplex. Et dicitur procurator in rem suam, quando emolumẽtum sententiæ debet sibi applicari. & dicitur in rem suam, id est ad suam vtilitatẽ: puta Titius pater cessit filio suo scholari actiones sibi competentes contra suos debitores: & eũ D constituit procuratorem in rem suam ad exercendũ actiones directas. Nã actio directa mihi semel acquisita est adeò meis oßibus affixa, vt inde non poßit auelli. Et si velim cedere actiones, directæ semper remanent apud me cedẽtem: sed vtiles transeunt in ceßionarium, id est in illum cui facta est ceßio actionum: & iste ceßionarius intentabit exercitiũ directarum actionum nomine meo, & vtiles nomine suo, quia vtiles fuerunt sibi quæsitæ per ceßionem: & quia iste ceßionarius est procurator ad suam vtilitatem, poterit procuratorem substituere etiam lite non contestata. No. insuper q licet procurator debeat cõstitui certus, ita quòd aliàs non valet talis constitutio, tamen potestas data procuratori de substituẽdo valet, licet sit incertus is quẽ vult substituere. Nota etiam quòd iudex non dicitur facere indiscrete quando facit actum iudicialiter qui nõ reperitur à iure prohibitus. No. ibi, vel defendendum. ar. q mandatũ dicitur legitimum si datur procurator ad agẽdum tantũ, probat dictio vel, hic posita. de quo infra eod. qui ad agendũ. Domi.

Notabilia domini Heliæ.

Edictũ de procuratoribus est prohibitorium.

Procurator in rem suam, quis dicatur.

NOn indiscrete iudex.} Sunt tres partes, sicut sunt tria principalia dicta. Secunda ibi, Licet. Tertia ibi, Procurator. Do. CASVS. Aliquis meus parochianus cessauit in solutione decimarum, dicens q forte mihi non cõpetebat ius percipiẽdi decimã de fructibus suis: propter quod feci illũ citari coram iudice delegato, vel alio iudice competente. ad istã causam meum agendam constitui meum procuratorem quendã mere laicum etiam vxoratum. facta constitutione iste laicus procurator pro me cõparuit in termino aßignato. pro parte rei fuit exceptum quòd iste laicus non poterat esse procurator in ista causa spirituali. nam laici nõ poßunt tractare spiritalia. in c. ij. de iudi. in anti. & quòd debebam clericum cõstituere ad istam causam spiritalem tractandã: ideo petebat defectum sibi dari, ac si procuratorem non misissem. Dubitatũ fuit vtrum iste laicus censeatur inhabilis ad comparẽdum pro me in causa spiritali? Respondet Rom. pont. quòd iudex potest & debet istum laicum admittere tanquam procuratorem etiam in causis spiritalibus tam pro actore quàm pro reo. & iudex hoc faciens non facit indiscrete. Nec ob. c. ij. alle. quia bene verum est q laici tanquam actionem habentes & nomine suo non debent tractare res spiritales: vt d. c. ij. sed bene poßunt spiritalia tractare nomine aliorum. Sed quid sanctißime pater: vtrum procurator constitutus ad lites poßit alium procuratorem loco sui substituere seu subrogare: vt constitui te procuratorem in aliqua causa, in qua non potes interesse propter occupationem aliquã, vtrũ poßis substituere alium procuratorem? Respondet regulariter quòd non, nisi post litem contestatã: sed non ante: quia fuisti factus dominus litis per litis cõtestationẽ: vel nisi ego dominus dedero tibi specialem potestatẽ substituẽdi, & tũc ego dominus videor substituere. Sed vtrum ad hoc vt poßit dari potestas substituendi, requiratur potestas substituendi certam personam, videlicet talem Titium: vel sufficiat quòd dicam, do tibi potestatem substituendi, non expressa certa persona? Respondet quòd talis potestas valet, & poteris virtute illius substituere: quamuis non dederim tibi mandatum de certa persona substituenda. Sed vtrum sit idem in procuratore constituto ad negotia extraiudicialia: puta tibi mandaui vt talem domum meam reparares, vel talem rem meam vẽderes: vtrum poteris alium loco tui substituere ad illud negotium explicandum? Respon. Rom. pont. quòd sic.

e *Non indiscrete.* si s. eo. non iniuste. &. j. de iura. cal. c. vlti.

f *Laicum.* intelligo qui nullum habeat ordinem, nec sit aliàs ecclesiastica persona. xij. q. j. c. duo.

Glos. seq.

Glos.sequens signat contrarium,& soluit aliud contrariū, cui respondet,alle. Host.

a *Spiritualibus*.cōtra.s̄.de iud.ca.ij.Sol. ibi loquitur de laicis qui tractāt causas spiritales suo nomine, quasi ius in eis habentes.& sic non est contra.No.tamen Ber.s̄.de excep.apostolicæ. ꝙ quis non potest agere ꝓ se vel pro alio,ꝓ eo ꝙ possidere non potest [a]. sed in actibus spiritualib⁹ tūc id posset habere locum. In iudicialibus autem super spiritalibus locū nō habet:vt hic vides.& super hoc vide quod no.Hostié.in summa huius titu.§.qui dari. ver.vlt. & Guil. ī spe. e.tit. §.j.ver.itē quod est laicus.& qđ no.s̄. de syndi. cap. vnico. ADDITIO. Hu. & Lau.v.q.iij.c.fi.Arch.

b *Reputari*.ff.de procu.l.mutus.§.j.& ibi de hoc.& insti. per quas perso.no.acqui. §.vlt.&fi. in teste. ff. de testi. l.j.& in contrahēdo matrimonio xxx. q. iiij. qui spiritalem.suprà de spon. cū apud.cum ergo non reperiamus hunc expressè prohibitum,erit ergo admittendus: & ideo dixit expressè, quia tacitè videbatur prohibitū secundum eum modum quem suprà dixi secundū Ber.

† Adde gl. in ver.procuratorē.in cle.j.de renun.tenentem ꝙ laicus cōstituitur procurator ad renūciandum beneficio.et habens gratiam acceptandi potest acceptare beneficium per laicum. ita practic. secundū de Anch.arg. c.accedens. s̄. de præb. & in istis iuribus non cadentibus in laicū, est nudus minister:et sine omni cessione transeunt in cōstituentem. arg.not.per Bar. in l. possessio quoq;.ff.de acqui.pos. Font.

a Per quā glo. dicebat ibi Petr. de Samp.quòd laicus nō poterat esse procurator in causis spiritualibus, nisi in matrimonialibus. Io.An.

b Displicet Phi. & placet ei expositio legistarū.Font.

c Idē si datur ad litē cōtestandā tantū, si verò simpliciter datur ad litē contestatam: procedit in causa lite per se contestata secundū Inn. & Gul. in Spe. eo. tit. §. iij. ver. quid si dedi. quē versi. ad literam ponit hic Archid. & idem Ia. de Ra. in l. si procurator Cod.eo. & pro ratione

libus [a] † admittēdos:Cùm regulariter qui non prohibetur expressè ad exercendum procurationis officium, idoneus debeat reputari [b].

Procurator post litem contestatam potest dare alium procuratorem: ante non, nisi datus fuerit in rem suam: vel à domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

Licet autem à procuratore post litem contestatam ab eo [c] posit (cùm dominus sit litis [d] effectus) dari alius procurator [e]: antea [f] tamen non potest [g] nisi in rem suam [h] sit datus: vel à domino substituendi [i] alium(etiam certa non expressa persona [k]) sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia, potest dare alium procuratorem liberè,& etiam quādocunque. hoc dicit.

Procurator verò datus ad negotia [l], potest liberè quandocunque alium deputare [m].

Idem.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa reuocari potest, post litē contestatam non sine rationabili causa: dominus tamen bene potest adesse causæ cum ipso procuratore, maximè si de collusione timeat.

CAPITVLVM II.

QVanuis procurator possit ante litem contestatam [n] etiā sine causa libere à domino reuocari [o], postea [a] tamen ipso nolente [b] nequibit [c] nisi eum [d] cum domino inimicum [e] fieri, vel suspectum [f], aut aduersario affinitate [g] coniungi, vel eius [h] hæredem fieri, seu ingredi [i] religionem †,aut in longum [k] peregrinari, vel ægritudine aut vinculis [l] detineri contingat,seu alia rationabilis [m] causa subsit, propter quam sit meritò reuocandus. Verùm quanquam (nisi vt præmittitur) reuocari non possit [n], dominus tamen suæ causæ vnà cum eodem procuratore (maximè si de collusione [o] timeat)minimè prohibetur adesse [p].

Gl.seq.signat cōtrariū, & soluit duas opi.recit.& remittit.

c *Ab eo.* scilicet procuratore . si ergo dominus contestatus litem dat procuratorem postmodum ad litem , iste sic datus non substituit:vt hic probatur.arg.contra.C.eo.tit.nihil arbitramur interesse.sed ibi loquitur de facultate dandi , non de facultate substituendi: vt ibi no. Et no.quia approbatam puto opinionem Ioan. quam ibi notat Accur. scilicet quòd procurator datus post litem, non substituit. Et Guil.in spe. huius tit. §.j.ver.quid si procurator intercesserit. Accur.dicebat quòd forte idem vtrobique dici poterat per.l.Cod.de consor.eius.li.l.ij.

d *Litis.* & exponunt legistæ,id est instantiæ : vt.C. de iudi. properandum . secundum nos non perit instantia : vnde intelligimus propriè [b].suprà de iudi. c.pen. Et sic videtur sententia in eum formanda,non in dominum.de quo dic vt suprà in ant.de elect.querelam.

Glos.seq.recit.per q. & solu.secundò recitat opin.Azonis, quam reprobat:& ipsius rationi respondet.

e *Procurator*.vt.C.e.l.nulla.&.l.pen.&.l.neque.in fi.&.ff.e.in causę.&.ff.de ap.l.ab executore.§.fi.&.ff.de doli excep.si ꝓcurator agit.§.j. Et hoc verum intelligo vbi fuerit simpliciter constitutus , vel non expressè prohibitus : aliàs si constitutus fuerit vsque ad litem contestatam , & expresse prohibitus ne vltra procederet,secus [c]. De quo dic vt no.Inno. & Hostien.supra eod.petitio. perficiat ergo dominus per se vel per aliū litem cœptam.Et ad instar huius dicit dominus Azo, ꝙ delegatus ab alio quàm à principe post litem contestatam,delegare potest : quod secundū nos videtur nō verū: vt suprà de app. cū causam. & de hoc suprà de re iud.cū Bertholdus.nec est faciēda cōparatio:quia etiā post litē contestatā ordinarius reuocat delegatum suū. ff. de iud. l.iudiciū. sed procurator non,nisi causa cognita:vt.j.eo.c.proxi.& rationem quęre.ff.eo.tit.post litem. ADDITIO. In glossa.ij. quæ dicit ꝙ hic damnum pecuniarum:ibi non. Item hic ex mutatione personæ grauatur aduersarius.Ioan.And.

f *Antea.* id est ante litem contestatam.

g *Nō potest.* scilicet dari alius procurator.ff.eo.l.quod quis.

h *In rē suā.* vt si titulo donationis cessę sunt actiones mihi, & datus sum procurator ad eas intentandas. iste est casus. C. de dona.l.illam subtilē.ADDITIO.Quomodo ex parte rei detur in rē suā,no.ff.eo. l.Plautius.in gl. sed qualiter.Io.An.

Glos.seq.arguit ad quæstionem.

i *Substituendi*.tunc enim substitutus videtur vel datus ab ipso domino.ad hoc.ff.quod cuiusque vni.l.item eorum.§.decuriones.Et per hoc & alia quædam iura soluit quæstionem de delegato ab alio quàm à principe, qui habet speciale mādatum subdelegandi, scilicet quòd subdelegare posit . ad idem.supra eod.lib.de offi.delegat.is cui.vbi de hoc. & cap. vlt.§.vices.

Glo.seq.obiicit,& obiectionē opinione cōfirmat:& soluit.

k *Certa nō expressa persona*.in cōtrariū videbatur:quia procurator debet esse certus.ff.eo.tit.l.ij.sicut & arbiter.ff.de arbi.itē si vnus.§.si in duos.& suprà de arb.innotuit.{Ibi propter plures electores timetur discordia , qui timor cessat in vno secundum Ioan.Mona.& Archid.& ad hoc suprà de elec.c.pen.eo.lib.per quam decretalem.§. si autem. dicit Ioā. Mona.ꝙ si essēt duo nō insolidum & discordantes : sibi imputet cōstituens. Io. And.}Sicut & tutor. ff. de testa. tu. tutor incert⁹. & l.duo sunt Titij.j. & hoc ꝑ prędicta iura tenebat Vber. de Bobio : vt no.Guil.in spe.in tit. j.§ iā nūc. versi.quid si in delegatione. Et Accur. videtur idem tenere.ff.eo.l.j. in gl. j.sed illa glo.&.l.ij.e. titu.possent intelligi de procuratore incerto secundū modū illius. l.duo sunt Titij. ff. de testa. tut.quia plures sunt Titij : & fecit Titiū procuratorem : & non apparet de quo senserit. ADDITIO. Datur simile de electo qui debet esse certus.supra eo.lib. de elect. cap.ij. & tamen procurator datur ad eligendum incertū. eo. tit.cap.penult.Ioan.And.

sumit inter esse partis aduersæ propter ꝙ reuocari nō pōt:vt sci. psi in decre. petitio.

l *Ad negotia.* & ad vnū etiam negotium dari potest.ff.eo.l.j. de neg.ge.l.iij.§.negotiū.ad idē.ff.vi bo.rap.l.ij. §.quod ait.

m *Deputare*.ff. manda.si procuratorem.& sic no.vnā differentiam inter procuratorem ad negotia, & ad iudicia. aliam videbis.j.eo.qui generaliter.in fi.tertiam. supra in antiq. de rescrip.ex parte decani.ff.manda. si mandassem , & quod hic dicitur,dic verum,nisi in casu. j.eod.cap.vlti.

Procurator ad iudicia differt à procuratore ad negotia.

QVanuis.} Prima pars tractat de reuocando.Secunda de adessendo:ibi,verum. Item.prima distinguit duo mēbra.Secundū ibi,Postea.in quo octo casus excipit, subdens clausulam generalem.Ioan.And. CASVS. In quadam causa quam coram iudice competente eram tecum habiturus,cōstitui creaui & ordinaui Titium procuratorem meum , qui Titius recepit mādatum & acceptauit: & antequam processisset in causa vsque ad litis contestationem , ipsum reuocaui,& sibi notificaui reuocationem.quæritur an Titius desinat esse meus procurator,& possim eum reuocare? Respondet ꝙ si nondum fuit litem contestatus(quæ fit per responsionem factam libello) & si ad illum statum causæ non fuit processum:potero illum reuocare.sed si fuit litem contestatus,non potero eum reuocare : nisi subsit iusta causa , quia forte post contestationem litis fuerunt ortæ inimicitiæ inter me & ipsum procuratorem: & timeo vt aliqua per malitiam in causa omittat:vel si morbo fuit impeditus vt nō possit vacare negotio nec causę:& in effectu cū subest iusta causa,potest procurator reuocari etiam lite contestata. Sed ponamus ꝙ non subest iusta causa reuocādi procuratorē:sed tamē ego cōstituens habeo suspicionē de collusione : puta ꝙ procurator meus habeat pactionē cū aduersario , & omittat proponere proponenda,vel aliqua falso cōfiteatur in prȩiudiciū mei domini?Respō. ꝙ licet ego domin⁹ nō possum ipsum ꝓcuratorē reuocare: tamē potero adesse causæ cū meo ꝓcuratore,vt videā ꝓposita allegata & ꝓducta:ne fiat collusio inter ipsum ꝓcuratorē & reū. No.ex hoc tex.ꝙ licet sit ab initio liberū cōstituere ꝓcuratorē.l.fi. C.de ꝓcu.ex quo tamē dominus semel ꝓcuratorē cōstituit,& res nō est integra:nō potest procuratorē reuocare nisi subsit iusta causa. No.vlterius ꝙ dominus potest ante litis cōtestationē ꝓcuratorē reuocare indistinctè.No.insuper ꝙ ingressus religionis tollit obligationē personalē precedentē quę est incōpassibilis cū religione:vt no.de oblig.ad ratiocinia.c.j.Domi.

n *Ante litem contestatam.* vt insti. manda.§.pen. ff.manda.si verò non remunerandi.§.si mandauero.C.māda. si pater.ff. de procu.ante litem.suprà in ant.de elect.in causis.supra eo. ex insinuatione . & est iste casus quo pœnitere licet. quod dic vt dixi.infra de reg.iur.quod semel.quæ est contra.

Glos.seq.quærit.ponit duas opi. contra. & tertiam Hostiē. quæ distinguit.

o *Reuocari*.sed nūquid ī hoc casu reuocatio ꝑuenire debeat ad iudicē,vel aduersariū?dic vt s̄.e.mādato.Et videtur ꝙ nō, ar.à cōtrario illius decr.& hoc ibi tenēt Tanc.& Gof.Ber.& Inno.ibi tenēt cōtra:& subaudiūt maximè. & eorū rationes ibi

Reuocatio procuratoris nō intimata iudici vel parti, an valeat.

ibi vide.& Guil.in spe.eo.tit. §.j.versi.itē ꝙ mandatū Host. no.e.tit.auditis.ꝙ reuocatio tenet indistinctè quo ad prȩiudicium reuocantis. Si quęratur de præiudicio aduersarij, si fit ante litem contestatam,& iudex vel aduersarius certificatus fuit , vel certificari potest de mandato : non obest reuocatio, nisi ad alterum peruenerit . debet enim ignorantia probabilis esse excusata. de cle.excō.mi. apostolicæ. ff.iudi. sol. si ante. multo minus valet post litem contestatam , nisi ad alterū predictorū perueniat quibus semel de mādato extitit facta fides.s̄.eo.mandato. ff. eo. si procuratorem. Sed si celet procurator, obligatur domino.ff.de dol.& elegāter.§. pen. Et si non est soluendo , tenetur aduersarius si particeps sit delicti. ff. mād. si procuratorē. §.j.Sin aliter, sibi imputet qui talem elegit. ff. de mino.cum mādato.in fi. vnde si reuocatio ad iudicē vel aduersariū perueniat,id super quo conclusum est , nō impedit:aliàs sic,vt in prædicta decr.auditis. Si autē de mādato non fuit facta fides, & sine satisdatione fuit admissus, tenet reuocatio.& sic intelligatur.s̄.eo.in nostra.& ca.ex insinuatione.&.ff.eo.in causæ.& cōtrarius sensus.s̄.eo. mādato.& sibi imputet qui eā non exegit.Si autem satisdationem exegit:in procuratorē,celantē reuocationem redundabit,& aduersarius erit sine damno.Vnde si erat procurator actoris: commissa est satisdatio de rato.ff.rem ra.ha. l. ij. si procurator rei,satisdat iudicatum solui: & de dolo cōmittetur. ff.iudi.sol.l.iudicatum solui.ij.&.ff.eo.l.Plautius.

† No.quòd religionis ingressus tollit obligationem personalē no.in.c.j.s̄. de ob. ad ra. ordi. Do.Font.

Procurator actoris satisdat de rato: & procurator rei, de iudicato soluendo.

a *Postea.* id est post litem contestatam: & intelligas ab ipso procuratore:vt dixi suprà.c. proxi.

b *Ipso nolente.* secus si volente. & sic posset intelligi. supra eo.mandato.vt ibi not.Quantumcunque tamen procurator contradicat,non procedetur cū eo post reuocationem,quousque de causa reuocationis cognitum fuerit.non enim debet se ingerere procurator:sed debet ei sufficere quòd sine suspicionis nota remoueatur.ff.eo.l.quæ omnia.

Procurator reuocatus pendente reuocatione nō procedit ī principali.

c *Nequibit*.contra.infra eod.si quem.Sol.ibi.

d *Nisi eū.* hos casus q sequūtur habes. ff.e.tit.l.fili⁹.§.fi.& l. seq.vsq; ad l.sed etiā ex his.& l.post litē.vsq; ad.l.quę oīa.§.j.

Glos. seq. recit. per quæstion. & solu. cui solutioni signat contrarium,& respondet.

e *Inimicū*.& quę inimicitię hic veniant,arbitrabitur iudex. facit qđ dixim⁹ de iudice & de teste.ij.q.v.c.ij.in an.de simo. per tuas.& de acc.cū oporteat.Non tamē dico ꝙ requirātur capitales.& hoc sonat litera quæ dicit , vel suspectū licet videatur cōtra.ff.e.l.filius.ad fi. & l.si post datū. Sed in ꝓcuratore pro quo [a] promisit dominus iudicatum solui , loquitur qui compellitur prosequi : nisi capitales inimicitiæ interueniant , vel aliæ iustæ causæ de quibus ibi dicitur . & ideo l.eod.tit.vel exilio. quæ loquitur de casu nostro, non posuit capitales in textu. Ioann.And.

a Sciente et non cōtradicēte.ff.e. tit. si defunctus. j. respō.& vide quod no.ff. e.filius.§.fi. & l.sed hæ §.prætor. & quod no.e.tit.c.j. in gl.præcise.Io.And.

Glos.seq.obiicit,& tripliciter soluit.

f *Suspectum.* & est suspicio allegāda & probanda sicut cōtra iudicem.s̄.de app.cū speciali . sed hoc ipso ꝙ operas ingerit in inuitū,suspectus est.ff.eo.tit.l.quę omnia.& sic etiā ex falsa causa dominus poterit ipsum reuocare : quia cōtradicēdo suspectus erit:& sic habebit locum hęc litera.sed potest dici vt not.Accur.ff.eod.tit.l.quę omnia.ꝙ aut procurator solus resistit:& tunc procedat,& vera sit obiectio.aut aduersarius vel procurator & aduersarius: & tūc secus.& sic possunt intelligi.ll.præalleg.& decre.ista.sed litera ista solum dicit,ipso nolente. vnde & postea dicit idem Accur. dic eum suspectum qualitercūque,sed non ita quòd remoueatur [b].vel suspectus est interim donec causa remotionis tractatur . aliàs enim ad quid remotionis causa tractaretur, non video: licet dominus Mar. ibi primum consueuerit approbare.

Suspectus qui operas ingerit in inuitum.

b Idem Do. Font.

g *Affinitate,* quia tūc domino timetur periculum.C.de excu.tut.humanitatis.

h *Eius*.s.aduersarij:& tūc ipse ꝓcurator aduersari⁹ est,& poterit dicere cōtrariū eius quod primò petebat. Ad hoc.iij.q. vij.infamis. §.tria.ver.si cōtra patrē.ad idē.ff. de postu.l.vlt.

i *Ingredi.* etiā nō profitēdo:sed solū probationis causa [c]. ad hoc.j.de sent.excō.religioso.ij.respō.&.j.de reg.c.j.in prin.

c Placet Do.Font.

k *In longum.* arbitrio iudicis credo terminandum habita consideratione causæ & viarum.

l *Vinculis*.prędonū,vel hostiū potestate.ff.e.ti.itē si suspect⁹.

m *Alia rationabilis.* vt puta ętas nimis decrepita,vel nimis iuuenis:& tūc reuocaretur de facto:vt.ff.e.tit. l. post litē.in fi. Vel quia latitat.ff.e.l. vel exilio. Vel iudicio publico vel priuato detinetur: vt.ff. e.tit.l.vel iudicio. & idem in similibus [d]. ADDITIO. In quibus est par vel maior æquitas sicut in causis expressis.arg.eius qđ not.C. de fur. secūdum Cor. l.si quis seruo.in gl.fi.Io.Mo. &.l. eos qui.Io. And.

d Aut quia superuenit notitia excommunicationis.Archi.xi.q.iij. si inimicus. Do.Font.

Idem.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum à se post mandatum susceptum,etiam si eo non sit vsus, reuocare non potest,nisi & potestatem habuit reuocandi. Si autem erat procurator ad plures causas, & in altera substituit: in alijs remanet procurator. Ioan.And.

CAPIT. III.

IS qui à procuratore super hoc à domino potestatem [q] habente procurator extitit substitutus †: non potest post mandatum susceptum [r] etiam si eo vsus non fuerit [s].

n *Non possit*.inuitus: vt.s̄. vidisti.

o *De collusione.* sed nōne ex quo de collusione timet,habet eū suspectū: quare ergo nō reuocat:vt s̄.e.ca? Sol.timet hoc,sed ꝓbare non potest. ad hoc ij.q. vij. pleriq;. vel aliter hic nō vult dilatare ꝓcessum causę qui esset in cognitione suspiciōis:vt s̄.dixi,& ꝓbatur.ff.e.l.post litē.Io.An.

† Ille non admittetur nisi probet procuratorium acceptatū ab ipso constituente. Rota decisio. cxlv. Phil. Font.

Glos.seq.quærit & soluit.

p *Adesse*.sed quid sibi proderit adesse?proderit: quia poterit testes & probationes inducere quas ille omitteret:vel saltem ille producere tenebitur nominatos à domino . beneficium enim iuris ꝙ adesse possit, interpretandum est latè:& vt aliquid conferat.de verb.sig.abbate.& de hoc per Acc.ff. inoff.test.si suspecta.in prin.

Adesse liti prodest interessenti in multis.

IS *qui*.} Sunt duo dicta principalia. Secundum ibi, Verum. Iterum primò ponit dictum,inserens contrariū argu.ibi, Licet.Secundò ponit exceptionem à dicto:ibi,nisi.Ioā.An.

Præsupponitur primò illud quod fuit dictum.s̄.eo. lib.de offi.deleg.ca.quanuis.videlicet ꝙ si subdelegatus in totum cœpit vti subdelegatione : non potest delegatus de causa se intromittere, nec reuocare subdelegationem. CASVS. In quadam causa quam eram tecum habiturus,Titium constitui procuratorem meum,cum potestate substituēdi: qui Titius videns quòd non poterat interesse negotio meæ causę, quendam Caium substituit , qui Caius acceptauit substitutionem:ea tamen substitutione non est vsus: quia non comparuit in causa. vtrum iste Titius meus procurator qui substituit,possit substitutionem reuocare, & extinguere potestatem substituti,& causam reassumere? Respondet Romanus pontifex quòd non:quia quàm citò incepit substituere, vsus est officio suo:& ideo desinit esse procurator . & hoc verum , nisi ad hoc esset sibi data specialis facultas per dominum constituentem in isto procuratorio vt posset alium cōstituere,& causam de nouo assumere.Sed ponamus quòd constitui Titium procuratorem meum ad plures causas , cū potestate substituendi. Titius quātum ad vnam causam substituit.vtrum quantum ad alias causas remaneat procurator, non obstante substitutione quā fecit ad vnam causam? Respondet quòd sic.Ratio dubitandi in hoc ca. fuit: quia aliud erat in delegato , videlicet quòd re existente integra potest subdelegatus in totum reuocari : vt dictum fuit in præsuppositione :tamen aliud est in procuratore,vt hic . & rationē diuersitatis assignat glo.posita in verbo,aliud. No.primò hic tex.notabilem,quòd per susceptionem mandati non dicitur quis vti mandato. quod not. quia facit ad dubium , ꝙ susceptio mandati facta per delegatum , non inducat vsum iurisdictionis : & sic non perpetuat iurisdictionem. Nota secundò quòd id quod quis non potest à se ex dispositione iuris communis,potest virtute specialis mandati.facit ad notata.supra eod.tit.c.j. Domi.

q *Potestatem*.quia aliàs non poterat,nisi in casibus.s̄.eo.c.j.

r *Susceptum*.& licet dixerit se nolle suscipere: tamen domino in eadem voluntate manente adhuc suscipere poterit : vt j.e.licet. Et secundum id oportet intelligi finiri mandatum procuratoris per ipsius renunciationem, re integra : re non integra,non nisi ex causa : vt idem dicatur in renunciatione quod in reuocatione.s̄.c.j. Ioann.And.

s *Vsu nō fuerit*.licet ergo dominus reuocet procuratorē re integra,vel ante litē cōtestatā.insti.man.§.rectè.&s̄.c.prox. in prin.cū suis concor.& ipso facto secundū id quod dicitur j.e.si quē.procurator tamen datus ad substituendū hoc non potest post susceptū mādatū , iā enim suo funct⁹ est officio, & po-

a Idē Phil. vnde satisfdabit dominum ratum habiturum non substituentē. Phi. Font.

& potius hic constitutus à principali domino quàm substitutus à procuratore videtur [a]: vt dixi supra eo.c.j.

a *Sedu apostolicæ.* quia alius non subdelegat. C. de iudi. à iudice. ff. de offi. deleg. pastoralis. & c. vlt. de app. cum causam.

Glos. seq uens quærit & soluit. not. vnam differentiam, & rationem reddit. finis reci. per quæst.

Delegatus quare reuocat subdelegatū re integra, & procurator nō reuocat substitutū.

(Licet in delegato sedis apostolicæ [a] vices suas alteri committente aliud [b] censeatur:) vlterius reuocari ab illo [c] †: Nisi reuocandi [d] potestas concessa fuisset eidem. Verùm si cùm ad plures vel ad omnes [e] causas generaliter constitutus fuisset, in vna tantum substituerit earundem: in alijs nequaquam prohibetur procurationis officium exercere [f].

Idem.

Procurator generalis nō agit exigētia speciale mandatū: nisi cū aliqua illorū spe-

b *Aliud.* scilicet quod reuocare possit antequam ille vsus fuerit. & habes hoc supra eo. lib. de offi. delegati. quamuis. Sed quæro, quare aliud in delegato quàm in procuratore? Sol. credo quod sit ratio, quia delegatus principis habet à lege quòd committere possit: & ideo donec iudex subdelegatus vti cœperit, reuocare poterit: vt in prædict. decre. quanuis. Sed procurator de quo hic loquitur, habet hoc ab homine: & ideo committendo suscepto mandato per procuratorem, functus est officio suo: & ideo amplius non reuocat. ¶ Dicit ibi Io. Mo. & hic Archid. quòd iudicare licet sit onus, tamen & honor. procurare verò est onus tantum & vile officium. C. de decu. l. si quis procurationem. lib. x. quare non præsumitur quis sic excutere honorem sicut onus, nec sic duos sicut vnum. Ioann. Andr. ¶ Et not. quia si compromissarius datus ad eligendū eligat, & electus renuit consentire, amplius non eligit: quia suo functus est officio. supra eo. lib. de elect. si com promissarius. §. j. procurator tamen substituens non est functus officio suo, nisi substitutus mandatum suscipiat: vt hic vides. & ideo aliud, quia hic procurator causam agere & substituere poterat, ibi solùm eligere. & ideo citius illius expirat officium. Et secundum superius dicta not. quia cùm tres casus sint positi. supra cap. j. in quibus procurator ad iudicia substituit. hic de altero tantum dicit, scilicet de eo qui mandatum habet. vnde de reliquis secus credo: cùm habebant potestatem nō ab homine, sed à lege: vt superius dixi ex eo q factus est dominus litis, vel datus in rem suam, aliàs enim quare non sic de alijs expressisset (& facit suprà de deci. ad audientiam. & quod recitari solet de eo qui dux. in ma. quā pol. per adul. c. vlt. & de conuer. in fide. c. j. Ioann. Andr.

c *Ab illo.* scilicet substituente. à domino autem bene, habita distinctione quam habes. suprà cap. proxi. ADDITIO. Eadem distinctio seruabitur in procuratore qui habet mandatum reuocandi secundum Arch. Non enim plus poterit in reuocatione quàm dominus. vnde substitutum à se qui contestatus est litem, non reuocabit, nisi eo casu quo reuocaret dominus constitutum à se. Ioan. And.

d *Reuocandi.* tunc enim non expirat mandatum, ex quo penes eum potestas remanet reuocandi, & facit optimè. supra eo. lib. si delegatus. de offi. delega. ADDITIO. Reuocat ergo quod transtulit non ex se vel à se: sed ex potestate per dominum tradita, ex quo dominus poterat. suprà cap. proxi. Ioan. Mo. Ioannes Andr.

e *Ad omnes.* potest ergo constitui ad vnam, & ad plures, & ad omnes causas procurator. ff. eo. l. j.

f *Exercere.* sic & delegatus ab alio quàm à principe ad vniuersitatem causarum, vnam delegat, & in alijs iurisdictionē retinet. ff. de iudi. cùm prætor. §. j.

Vi *ad agendum.* Primò ponit de generali procuratorio cum clausula. Secundò cum illi formæ adiicitur speciale. Tertiò ponit tria quæ requirunt speciale mādatum: & casum excipit. Secūda ibi, Sed si. Tertia ibi, Procurator quoque. Ioan. And. Datus procurator ad agendum & defendendum & generaliter ad omnia alia quæ mandatum exigunt speciale, non potest agere in causis requirentibus mandatū speciale: nisi in procuratorio fuerint expressi aliqui casus requirentes speciale mandatum, subiecta clausula generali. Item sine speciali mandato non potest procurator transigere vel pacisci, nisi sit constitutus in rem suam. h. d.

Præsupponendū est quod habetur in gl. magna huius cap. videlicet q̄ sunt aliqui casus in quibus quilibet non potest agere pro alio vt procurator: nisi fuerit sibi data specialis potestas in procuratorio ad hoc: sicut in causa restitutionis in integrū quis nō potest petere releuamentū, nisi habeat mandatū speciale. Item sunt plures alij casus, de quibus in gloss. CASVS. Ego Titiū cōstitui procuratorē meum sub ista for-

ma. Titiū procuratorem meū generalē ad agendū & defendendum constituo, creo, & ordino, & ad omnia negotia iudicialia & extraiudicialia, etiā si talia requirāt mandatum speciale. tamen non specificaui in mandato procurationis illa specialia. quæritur an meus procurator virtute illius procuratorij sit admittendus ad petendum in integrum restitutionem: & ad explicandum alios actus requirētes mandatum speciale? Respō. Ro. pon. q̄ nō: nisi specificauerit in mandato illa quæ requirūt mādatum speciale. Sed ponamus quòd ego constitui procuratorē meum specialiter ad petēdum in integrum restitutionem: & adiungo in procuratorio, & alia requirentia mandatū speciale. vtrū procurator meus possit explicare alios act[9] requirētes mandatum speciale, posito quòd illi actus nō sint expressi in mandato? Respōdet q̄ sic. Sed ponamus q̄ ego cōstitui procuratorem meum in aliqua causa, vel constitui procuratorē meum generalē ad omnia negotia: qui procurator meus transegit cū debitore meo, id est aliquo sibi dato remisso vel rerento recessit ab actione mea, an valeat talis transactio, & mihi obstet si velim secundò agere? Respondet q̄ non potest procurator transigere, nisi sit specialiter constitutus ad transigendum. Sed ponamus q̄ non trāsegit, sed plus fecit: quia gratis nomine procuratorio quittauit? Respondet q̄ hoc non potuit facere nisi fuisset procurator in rem suam, quia donauerā sibi debitū, & in eū transportauerā meas actiones: quia tunc exercet actiones meas directas in rem suā, id est ad sui vtilitatē: & ideo poterit transigere cū aduersario. quæ transactio erit in detrimentū sui & mei. Itē fallit si fuerit institutus cū libera administratione, hoc est q̄ possit facere omnia tanquam si essem in propria persona: tunc nomine meo poterit transigere. & valebit talis trāsactio. No. primò q̄ procurator quantūcunq; fuerit generaliter constitutus ad omnia negotia: posito q̄ in mandato fuerit dictum, etiam si talia sint quæ mandatum exigant magis speciale: non potest petere restitutionem in integrū, contrahere matrimonium, transigere vel pacisci: nec explicare alios actus requirentes mandatum speciale. No. vlterius q̄ si quis procuratori suo dederit mandatū speciale ad petendum restitutionē in integrum, vel aliquid aliud faciendū, quod mandatum requirit speciale: & suppositum fuerit clausulā generalē, etiā si talia exigāt mandatū speciale: illa specialitas operatur vt clausula generalis secuta habeat effectū. licet aliàs si nō fuisset posita specialitas, nullū haberet effectū. & istud facit ad iura dicentia: Ponam[9] q̄ aliquis p̄miserit se præsentare certo die in iudicio sub certa pœna. si fuerit legitimo impedimento impeditus: ad illā pœnam non tenetur nisi promiserit soluere pœnam non obstante impedimento. talis renūciatio valet: licet fuerit impeditus alio impedimēto, siue alio casu fortuito non expresso. nam potest renunciare omni impedimento aliquibus casibus fortuitis expressis. l. fed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. No. quòd procurator constituitus ad agendum, non potest iuramentum litis decisorium deferre: & si detulerit, & aduersarius iuramentum susceperit: non p̄iudicat domino. secus si dominus detulisset. No. q̄ transactio propriè respicit actorē. nam dicitur à trāsigo, quod est vltra ago, vel litem decido, actionem scilicet remittendo.

g *Ad agendum.* datus ad agendū, defendere cogitur: vel satisdare de defendēdo. ff. eod. l. seruum in fi. ADDITIO. De hoc. ff. eo. l. fed & hæ. §. præter. Et quomodo hoc intelligitur de actionibus tempore constitutionis cōpetentibus: vide in spe. eo. tit. §. j. versi. item excipitur quòd licet. Ioan. And.

h *Speciale.* vt. j. §. vlti. cum si.

i *Non debet.* & sic non valet tantum genus quo ad speciem, quantum species ad idem. ff. de ap. c. ij. ¶ Concor. vide. ff. eod. Pomponius. in prin. Ioan. And. ¶ De hoc habes suprà de offic. ordi. si sacerdos. in ant. xxiij. distinct. quanquam.

k *Non expressos.* non tamen per hoc matrimonium contrahere poterit [b]: vt infra eod. ca. vlt. nec poterit cōtra electum vel promissum opponere crimina vel defectus: vt in clemē. eo. tit. non potest.

Glossa seq. arguit pro opinione Bul. & aliorum doctorū.

cificatione vel libera potestate. h.d. Zen.

CAPIT. IIII.

QVi ad agendum [g] & defendendum, ac generaliter ad omnia, etiā si mandatū exigant speciale [h], cōstituitur procurator: ex vi generalitatis huiusmodi ad aliquem articulū in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet [i]. Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati † fuissent, adiecta clausula generali: tunc ad non expressos [k] etiam admittendus ad petendum in integrum restitutionem: & ad explicandum alios actus requirētes mandatum speciale? Respō. Ro. pon. q̄ nō: nisi specificauerit in mandato illa quæ requirūt mādatum speciale. Sed ponamus quòd ego constitui procuratorē meum specialiter ad petēdum in integrum restitutionem: & adiungo in procuratorio, & alia requirentia mandatū speciale. vtrū procurator meus possit explicare alios act[9] requirētes mandatum speciale, posito quòd illi actus nō sint expressi in mandato? Respōdet q̄ sic. Sed ponamus q̄ ego cōstitui procuratorem meum in aliqua causa, vel constitui procuratorē meum generalē ad omnia negotia: qui procurator meus transegit cū debitore meo, id est aliquo sibi dato remisso vel rerento recessit ab actione mea, an valeat talis transactio, & mihi obstet si velim secundò agere? Respondet q̄ non potest procurator transigere, nisi sit specialiter constitutus ad transigendum. Sed ponamus q̄ non trāsegit, sed plus fecit: quia gratis nomine procuratorio quittauit? Respondet q̄ hoc non potuit facere nisi fuisset procurator in rem suam, quia donauerā sibi debitū, & in eū transportauerā meas actiones: quia tunc exercet actiones meas directas in rem suā, id est ad sui vtilitatē: & ideo poterit transigere cū aduersario. quæ transactio erit in detrimentū sui & mei. Itē fallit si fuerit institutus cū libera administratione, hoc est q̄ possit facere omnia tanquam si essem in propria persona: tunc nomine meo poterit transigere. & valebit talis trāsactio. No. primò q̄ procurator quantūcunq; fuerit generaliter constitutus ad omnia negotia: posito q̄ in mandato fuerit dictum, etiam si talia sint quæ mandatum exigant magis speciale: non potest petere restitutionem in integrū, contrahere matrimonium, transigere vel pacisci: nec explicare alios actus requirentes mandatum speciale. No. vlterius q̄ si quis procuratori suo dederit mandatū speciale ad petendum restitutionē in integrum, vel aliquid aliud faciendū, quod mandatum requirit speciale: & suppositum fuerit clausulā generalē, etiā si talia exigāt mandatū speciale: illa specialitas operatur vt clausula generalis secuta habeat effectū. licet aliàs si nō fuisset posita specialitas, nullū haberet effectū. & istud facit ad iura dicentia: Ponam[9] q̄ aliquis p̄miserit se præsentare certo die in iudicio sub certa pœna. si fuerit legitimo impedimento impeditus: ad illā pœnam non tenetur nisi promiserit soluere pœnam non obstante impedimento. talis renūciatio valet: licet fuerit impeditus alio impedimēto, siue alio casu fortuito non expresso. nam potest renunciare omni impedimento aliquibus casibus fortuitis expressis. l. fed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. No. quòd procurator constituitus ad agendum, non potest iuramentum litis decisorium deferre: & si detulerit, & aduersarius iuramentum susceperit: non p̄iudicat domino. secus si dominus detulisset. No. q̄ transactio propriè respicit actorē. nam dicitur à trāsigo, quod est vltra ago, vel litem decido, actionem scilicet remittendo.

Not. primò argu. quòd habēs mandatū ad agendū: nō videtur habere potestatem ad defendēdū. No. secundò quòd habens mandatū generale, potest tractare articulos cas si qui non requirunt speciale mā datum. De. † Supple permittitur, nō excipiuē. vnde si es procurator ad omnia excepto q̄ non transigas: per exceptionem ista non potes sub illa generalitate facere alia requirentia speciale mā datū: quia exceptio diminuit, nō auget. Ille. gata inutiliter. de leg. 1. de Anch. vide Dec. in. l. 1. de re gu. tur. Font.

b Idē Iod. Mo. per rationem ibi notatam.

Renūciatio generalis casū fortuitorū an valeat.

a *Admittetur.* No. pro illa opinione Bul. & aliorū doctorum legū, q̄ pacisc̄ens q̄ casum fortuitū nō opponet: aut aliquos expressit secuta generali clausula, aut nullū: vt in primo casu teneat renūciatio: in secundo vero nō. & no. hęc materia per Accur. ff. si quis cau. fed & si. §. quæsitum. & recitari solet. ff. de depo. bona fides.

b *Mandato.* vel eo quid habeat vim ipsius specialis mandati: vt. supra proximo responso.

c *Deferre.* ff. de iure iuran. iusiurandum. j. §. fi.

Glos. seq. ponit. xx. casus cōputatis quos ponit textus, quibus requiritur speciale mandatum.

Mandatum speciale in multis casibus exigitur.

d Vel *pacisci.* C. de transac. transactionis. vbi de hoc. ff. eo. tit. l. procurator cui generaliter libera. & l. mādato. & ff. de transact. contingit. & de arbi. per tuas. nec in integrum restitutionem pro alio petere. ff. de resti. in integ. coram. vbi de hoc. & hoc quando principaliter petitur: secus si incidenter. ff. eod. tit. scisitata. C. etiam per procura. causam in inte. resti. agi pos. l. vnica. Item in causa suspecti tutoris. ff. de procu. non solum. §. fi. Item vbi sunt duo procuratores omnium rerum alicuius: tunc enim non potest vnus ab alio sine speciali mandato exigere. ff. eod. l. qui duos. &. l. itaque. Item de interdicto de libe. ho. exhib. & dedu. ff. eod. l. Ponponius. in prin. Item in acceptilatione. ff. de accep. l. iij. Item in rescriptorum impetratione. ff. de rescrip. nonnulli. &. cap. ex parte. Item in causa matrimoniali secundum Vin [a]. supra qui ma. ac. pos. ca. ex literis. in parte decisa, id est, in compilatione antiqua. arg. contra. ff. eo. tit. accedens. sed ibi parentibus agentibus de matrimonio filiorum, accessit ipsorum consensus: vt ibi not. Item secundum quosdā in voto transmarino. ff. de vo. ex multa. in prin. versi. illis. Item in consumptorum instrumentorum exemplatione. de fide instru. cap. vlti. Item in iis quæ sedes apostolica sibi specialiter reseruauit. quod dic vt no. in anti. de offi. lega. quòd translationem. Item in contrahendo matrimonio. j. eo. cap. vlt. & in sponsalibus. qui cle. vel vo. veniens. In compromisso. ff. de arbi. per tuas. Item in absolutione petenda ab excommunicatione. de sen. excom. quod de his. in fi. & arg. de pœni. distin. j. quem pœnitet [b]. Item in oblatione filij idolis facienda. de consecra. distin. iiij. quæris. in princ. Item in contrahenda excommunicatione. xxiiij. quæst. iiij. si habes. in princ. Item in præstatione iuramenti de calumnia. infra de iura. calum. cap. vlti. Item in casus. ff. eo. lib. de elect. procurator. & de hoc vide in spe. eo. tit. §. j. versi. item opponitur quòd licet habeat.

Etiam in criminalib⁹ ciuiliter motis. j. de iudi. ca. 1. ibi glo secus in criminalibus criminaliter motis. venies ff. de accus. Philip. not. quòd cōstitut⁹ ad vnū actum, extendit se ad alium: nisi natura actus variaretur: quia constitutus ad recipiēdum, non sufficienter agit cōstitēdo receptū: quia ista differunt. l. 1. §. si mutuam. ff. si quid in frau. pa. de Anch. Font.

e *Concessa.* vel datus sit in rem suam. In tribus ergo casibus hoc potest, scilicet quādo habet speciale, quando habet generalem & liberam, quando datus est in rem suam. hæc probantur. ff. ep. l. procurator cui generaliter libera. ff. de iure iur. l. iusiurādum. §. fi. &. l. seq. C. de noua. l. non abstulit. &. ff. de solu. l. hoc iure. &. C. de transac. l. transactionis.

a Azo dicit idem sub dubio, forte in sum. hus⁹ tit. §. est & illud. Ioan. And.

b Et tamē iudex non absolnet procuratorem nomine domini: sed mandabit alteri vt dominum absoluat. Pe. Font.

Vi *generaliter.* ¶ Soluit tria dubia. Primum de forma. Secundum de persona: ibi, Nedum. Tertium de ætate: ibi, Licet autem. Ioan. And.

b Et tamē iudex non absolnet procuratorem nomine domini: sed mandabit alteri vt dominum absoluat. Pe. Font.

Nō eget summa, quia satis summat seipsum. Hoc primum dictum ponebat Guil. pro quæstione in spe. eod. tit. §. j. in fi. & seq. Vber. idem dicebat quid dicit hæc decr. & idem not. Hostien. de proc. petitio. in. j. gl. & satis olim hoc dicebamus per decre. dilectus. in anti. eo. tit. vbi est hoc satis expressum: sed gl. videbatur ibi tacite consentire quòd generaliter fuerat constitutus ad negotia & ad iudicia. CASVS. Ponamus quòd ego Titium constitui meum procuratorem sub ista forma: Constituo Titium procuratorem meum ad omnia negotia mea non addito iudicialia vel extraiudicialia. vtrū virtute illius procurationis Titius poterit agere contra debitores meos: & an poterit experiri, hoc est defendere contra meos creditores: vel requiratur quòd dicam, constituo Titium meum procuratorem ad lites præsentes & futuras, & ad negotia? Respondetur quòd procurator constitutus ad negotia poterit experiri vel defendere contra creditores agentes, & agere contra debitores. Sed quid sanctissime pater: habemus in. l. filiusfamilias. ff. eod. tit. quòd filius familiàs potest esse procurator. Sed vtrum possit hoc facere sine licentia & auctoritate sui patris: vel vtrum requiratur licentia & auctoritas sui patris? Videtur quòd sic: quia ipse filius familias non potest suscipere iudicium nomine suo absque auctoritate sui patris. l. non solū. C. de bo. quæ lib. in po. pa. consti. in gl. magna. ergo similiter nec nomine alieno. Hoc tamen non ob. respon. Ro. pōt. q̄ filiusfamilias poterit agere & defendere pro alio sine licentia patris. Or sanctissime pater, vellē informari à vobis, quæ ætas requiritur in procuratore ad lites? Respondet quòd licet in procuratore cōstituto ad negotia, sufficiat ætas. xvij. annorum: tamen in procuratore constituto ad lites & ad iudicia, requiritur q̄ ipse habeat. xxv. annos: & quòd sit maior xxv. annis. Not. primò q̄ verbum negotia, positum in procuratorio, accipitur large vt comprehendat negotia iudicialia & extraiudicialia: vt in ca. forus. de ver. sign. in antiq. vbi habetur quòd negotium dicitur in iudicio, & negotiatio extra iudicium. No. vlterius quòd licet filiusfamilias non possit esse suo proprio nomine in iudicio sine auctoritate patris, aliàs iudicium esset nullum: tamen potest esse procurator in iudicio nomine alterius sine auctoritate patris. Vnde sciēdum quòd filiusfamilias est nomen iuris: & dicitur ille qui est in potestate alterius, quamuis habeat liberos vel non habeat: quia non refert. paterfamilias vero accipitur pro eo qui est sui iuris. Not. quòd quis non potest esse procurator ad iudicia, nisi sit perfectæ ætatis, id est maior. xxv. annis. & qui minorem. xxv. an. constituit procuratorem: perinde est ac si nullum constituerit. fallit in casu. l. exigendi. Cod. eod. titu. vbi dicitur quòd filius potest suscipere defensionem pro patre suo absente.

Filiusfamilias & paterfamilias qui dicuntur.

f *Generaliter.* Nota quòd generaliter potest fieri procuratoris constitutio. & dicitur hoc. ff. eo. petitio.

g *Experiri.* id est defendere. ff. de iud. ca. j. alibi ponitur pro agere. ff. de cau. pos. pastoralis.

Experior dupliciter accipitur.

h *Casibus.* exempla vide. supra ca. proxi.

Glos. seq. reci. per obiectionem & solutionem.

i *Filiusfamilias.* [c] non dubitamus quin filiusfamilias possit constitui procurator supra eod. non iniuste. &. ff. eod. l. filiusfamilias. §. ipse quoque. sed an sine mandato patris possit constitui, dubitatur. Et videbatur quòd non: quia pro se non admittitur, ergo nec pro alio: cum interdum admittatur pro se, qui non pro alio. ff. de postu. l. j. §. ij. iij. q. vij. cap. infamis. §. tria. & no. de hoc per Accur. C. de bo. quæ lib. l. vlti. §. j. in fi. sed quia nil deperit patri, idcirco admittitur sine mandato: vt hic. & est si. infra de iudi. cap. vlt. vbi autem deperiret patri, haberent locum iura prædicta. ad hoc. ff. ad treb. ille à quo. §. fi. ff. de in integ. rest. cum mādato. in fin. ADDITIO. Filiusfamilias pro se non admittitur etiam contra extraneū, nisi in casibus quos vide no. in spec. de actore. §. j. verfic. sed & filius. & no. infra de iudi. ca. fi. in fi. Admittitur etiam contra patrem in casibus qui no. ff. de iudi. l. lis nulla. & in spe. prælle. §. versi. item quòd est filius. & an tunc egeat consensu sui patris, in eo. §. versi. quid si filius. Ioan. And.

c Vide Bar. in. l. cū non sollū. § necessitatem. C. de bon. quæ. li. Font.

Glos. seq. dat simile.

Aduocatus debet peregisse annū 17.

k *Xvij.* annum. instit. qui. ex caus. ma. non licet. §. iustæ. sic & aduocatus peregisse debet. xvij. annū. ff. de postu. l. j. §. initium. iij. quæst. vij. ca. infamis. §. tria. versi. veruntamen. ADDITIO. Quare minor ætas sufficiat in aduocato & teste quàm in procuratore ad iudicia: vide in spec. de aduocato. §. j. versi. item quòd est minor. & not. in. §. initium. statim alleg. &. C. eo. exigendi. & ratio est: quia obligatur procurator actione mandati. Item condemnatur: quod non est in illis. Ioan. And.

d Falsum, quia in tali non solum requiritur mandatum, sed etiam ætas. & prin. tex. intelligitur quādo sufficit mādatū generale. Do. Font.

Glos. seq. ponit dictum Hostiensis quod recit. per quæst.

l *Ad negotia.* Nota. Hostiensis supra eodem, non iniuste. in quarta glossa procurator datus ad negotia maior. xvij. & minor. xxv. potest agere & experiri [d]. nam ex quo procurator ad negotia agere potest: vt. supra proximo responso, & minor. xxv. annis datur ad negotia: vt hic: ergo & aget: vt ibi.

m *Xxv.* ff. eod. titu. minor. de ijs qui ve. æta. impe. l. fi. C. eo. tit. l. exigendi.

SI *duo.* ¶ Ex pluribus procuratoribus quādo vnus sine alio admitti debeat, hic habetur. Zen. Diuiditur secundū. Io. And. hoc modo: quia principium & finis ibi, Sane. ponit de

procuratoribus simpliciter datis, distinguens inter causas spirituales, & non. Mediũ ibi, Secus. ponit de datis insolidũ. Primò sine clausula, ꝙ non sit melior &c. Secundo ibi, nisi. quando cũ clausula. Tertiò moderationẽ subdens: ibi, Dum tamen. Quartò casum dubiũ circa id soluens: ibi, Cæterum secundum eum. Emanauit hæc decret. ad declarationem eorum quæ not. Ioã. ij. q. vij. post appellationẽ. §. forma. & Ber. ŝ. eo. tit. non iniuste. & Accur. ff. eo. tit. l. pluribus. & Inn. & Hosti. ŝ. eod. in nostra. & Guil. in spe. eo. tit. §. ratione autẽ. ver. quid si duo. & ver. seq. CASVS. In causa quam eram tecum habiturus, Titium & Caium meos procuratores constitui, non adiecto quòd eos constituebam meos procuratores, & eorum quemlibet insolidum. Quæritur an alter istorum procuratorum sine altero possit causam procurare, vel an sit necesse in omnibus actis iudicialibus ꝙ ambo procuratores sint præsentes? Respondet Roma. pont. dicens ꝙ cum duo vel plures procuratores sunt in vna causa constituti simpliciter, non adiecta clausula, & quemlibet insolidum: vnus sine altero nihil potest explicare: sed simul debent interesse. fallit in casu posito in fine huius capituli, puta in casu electionis, postulationis, vel prouisionis. secus si fuisset adiecta clausula, & quẽlibet insolidum. tunc enim alter sine altero poterit negotium explicare: nam tunc constat de mente constituentis. Sed ponamus ꝙ vnus istorum procuratorum incepit causam procurare: vtrum iste qui incepit causam, erit potior in promotione causæ & solus: ita quòd alius non possit de causa se intromittere? Respondet quòd si alter istorum causam occupauerit solus sine alio cõprocuratore, tũc solus habebit facultatem finiendi causam, & non alius. & hoc verum, nisi esset dictum in procuratorio quòd melior non esset conditio primitus occupãtis, vel deterior subsequentis: sed quod per vnum ipsorum fuerit inceptum, possit alter terminare, prosequi, & finire. tunc enim isto casu, vno occupante, nõ erit alius exclusus à promotione causæ: imò poterit causam assumere in eodem statu in quo alius dimisit, & finire vsque in finem. & istud verũ, nisi ille qui causam primò occupauit, alium substituerit: quia tunc substitutus præferetur comprocuratori. Sed ponamus retento eodem themate, quòd si in vna causa constitui duos vel plures, vnus causam primò occupat: postea lite contestata cum aduersario meo, iste procurator fuit impeditus, & non substituit: alius comprocurator cõparuit pro mea causa, postea cessat infirmitas. vult primus procurator causam reassumere, & expellere istum: an possit? Respondet ꝙ licet esset impedimentum, tamen nõ poterit istum procuratorem expellere. Postea Rom. pontifex in ver. sane. excipit casus à regula posita in prin. capituli, videlicet quòd cum quis constituit plures procuratores simpliciter non adiecta clausula, & quemlibet insolidum, in causa requirente celeritatem, puta in causa electionis, postulationis, vel ꝓuisionis, certe valet talis constitutio simpliciter facta: & omnes non admittuntur ad promouendum causam, sed vnus dũtaxat. Sed quis admittetur? Certe magis idoneus, & istud relinquitur arbitrio iudicis quis dicatur magis idoneus. nam dicit iudex, gratifico istum, & alios non admitto. Et ratio specialitatis ponitur in textu: quia istæ causæ requirunt celeritatẽ: & segnius expediuntur negotia commissa pluribus: ideo iura communiter dicunt quòd in causis istis spiritalibus quæ requirunt celeritatem, est procedendum summarie, & de plano sine figura & strepitu iudicij. clemen. dispendiosam. de iudic.

Idem.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero insolidum, qui primò contestatur litem, admittitur altero totaliter excluso: nisi adiectum fuerit quòd non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquus admittatur. hoc dicit.

Notabilia. Not. primò ꝙ illa verba, quemlibet insolidum. non sunt verba constitutionis. nam si ponerentur illa verba in constitutione, forte non valeret constitutio, potestate & voluntate contradicentibus. cap. cum super. in fi. de offic. & potesta. iudi. delega. in anti. Nota vlterius ꝙ procurator per litis contestationem efficitur dominus litis. & ad hoc allegatur istud cap. Not. insuper quòd vbi exercitium actus duobus simpliciter & eodem tempore committitur, intelligitur factum vt simul procedant. ad hoc. supra in anti. de offic. delega. causam. Not. etiam quòd vbi duo habiles concurrunt ad exercitium actus, ille obtinet qui alium præuenit. ad hoc. supra eod. lib. de rescript. cap. penult. & sic patet quòd vigilantibus & non dormientibus iura subueniunt. Dom. Not. finaliter quid importet clausula, quòd non sit melior conditio occupantis, in procuratorio posita: quia præseruat potestatem procuratoris non occupantis quo ad habitum potestatis, non autem quo ad exercitium: nisi in certis casibus, secundum Domi.

A Gloss. seq. reci. per quæstionem.

a *Simul.* quia secus si diuersis temporibus. ff. eo. l. si quis cum ꝓcuratore. §. fina. & supra eod. non iniuste. & hoc ideo, quia dando secundum, videtur primum reuocare: vt in prædictis iuribus. & hoc est verum, nisi exprimat se nolle primum reuocare. ff. de leg. j. si pluribus. ad hoc. infra eo. si quem. Et hoc verum intelligo [a] etiam si secundus procurator nolit suscipere mãdatum, argu. institut. quibus mod. testa. infir. §. posteriore. vbi dicitur quòd secundum testamentum rũpit primum, licet ex secundo testamento aliquis hæres factus non sit, vel esse noluerit. sic & hic, argu. prædictorum iurium. Et hoc tractat Guil. in spe. eod. tit. §. ratione autem. versi. sed cum dato secundo. Et in eo. §. super versi. item quòd licet. dixi quòd sunt duo procuratoria duorum, nec apparet quod prius [b]. Ioan. And. ADDITIO. Quòd quis dando secundum procuratorem, videatur reuocare primum, licet secundus acceptare nolit: patet etiam. ff. de leg. j. l. plane. in princ. & institu. quibus mod. tollitur obligatio. §. præterea. & vide quod ibi not. in glos. sed quæ & quod dicam post Dy. infra de regu. iur. non præstat. contra. ff. de rescin. ven. l. si id quod. j. responso. Dic vt ibi. Ioannes Andreæ.

Procurator primus non reuocetur per cõstitutionem secundi.

a Idem Arch. j. c. ꝓxi. alleg. ff. de adi. leg. l. et si transferã. & l. legatũ. 2. §. 1. Io. Andr.

CAPIT. VI.

SI duo procuratores simul [a] (non adiecto insolidum [b]) deputentur: vnus sine altero non debebit admitti [c]. Secus [d] si sint insolidum constituti: sed tunc illius melior erit conditio, qui per litis contestationem [e] negotium pri-

B b *Insolidum.* aliquid operatur: sed non per omnia quod sonat: vt infra. patet.

Glos. seq. primò ponit tres casus diuersos ab isto. secundò reddit rationem huius dicti. tertiò quærit, & ponit tres opiniones, & approbat vltimam.

c *Admitti.* aliud in executoribus vltimæ voluntatis. vt infra de testa. cap. vlti. in fin. & in procuratoribus datis ad iudicia spiritalium causarum: vt infra. eo. cap. §. sane. & in tutoribus. ff. de administrat. tuto. decreto. in fin. & in his de benignitate secus est receptum: vt ibi. Et est ratio dicti: quia hi duo censentur pro vno. supra eo. lib. de elec. cap. penult. §. j [c]. Est ergo hic necesse quòd vterq; admittatur, sicut in iudicibus datis sine clausula supra in antiq. de offic. delega. causam matrimonij. C Sed quid dices, ecce vnus confitetur, & alter negat: quid erit? Super hoc fuit dissensio. dicunt quidam quòd facta est litis contestatio, & statur confessioni. quod sic probatur: si dominus præsens esset, & confiteretur, & negaret, staretur confessioni quæ contra eum est. ff. de interrogat. acti. de ætate. §. j. ergo idem in iis qui personam domini repræsentant. Alij dicunt quòd eligere potest dominus vtrum stetur negationi, vel confessioni. argu. supra de re iudic. duobus. & ff. de re iudica. duo iudices. Tertij dicũt, & forte melius secundum Inn. quòd per talem responsionem non fit litis contestatio: sed procedendum est contra dominum tanquam contra contumacem, pro eo quòd non misit procuratores instructos. supra de iura. calumn. in pertractandis [d]. Prima opinio placuit Hostien. supra eod. in antiq. in nostra. Mihi placet vltima: quia confessio vel negatio vnius solius etiam altero non resistente, non valet: vt supra in princip. Multo minus altero resistente. ad hoc supra eod. lib. de elect. ca. penult. §. si autem. Et propter euitanda hæc, dicebat Ber. supra eod. non iniuste. quod satis erat æquũ, quòd siue adiiceretur insolidum, siue non: semper iudex eligeret idoniorem. Ad hoc. ff. de accu. si plures. ff. de admi tuto. si plures. sed non est verum, nisi in casu infra eod. §. sane. Vincen. autem D dicebat ob prædictam causam procuratores tales non admittendos. Sed vera est eius opinio in casu supra eo. lib. de elec. ca. penult. §. si autem. aliàs non: vt hic vides.

d *Secus.* scilicet quia tunc vnus admittetur sine altero.

Glossa sequens alleg. quatuor concor. ponit duos alios modos occupationis, & casum in quo nil operatur occupatio.

e *Litis contestationem.* quia tunc demum agere videtur. ff. rem ra. ha. l. amplius. Ad hoc supra in antiq. de offic. deleg. relatum. & de verb. sig. ex parte. ij. & concor. ff. eod. l. pluribus [e]. Interdum autem dicitur quis occupare, quia primò ad sententiam deuenit: vt in act. de pecu. & in noxa. ff. de pecul. si vero. ff. de noxa. si quis à multis. quia non præsumitur quis adstrictus: & ideo ibi ante sententiam appellatione non suspensam, nullus occupare videtur. arg. C. de actio. & oblig. l. negantes. & delegatus cum clausula, vos vel alter vestrum. occupat per quamlibet inchoationem iudicialẽ. ŝ. eo. lib. de offi. delega. cum plures. aliquãdo nil operatur occupatio. ff. de damn. infec. si finita. §. Iulianus. ff. vt in posses. leg. l. is cui. §. qui prior. vbi omnes æqualiter in possessionem mittuntur: licet partes sibi faciant per concursum.

b Tũc neutrũ erit admittendum, & imputet sibi constituens. facit not. in cap. duob⁹. ŝ. de rescrip. Do. Font.

c. ff. de cõdi. et demõ. cum fundus. Io. Mo. et facit cle. plures. de iure pat. Io. And.

d Alias opinionem inuenies de hoc in Spe. de cõfes. §. fi. versi. sed pone. Ioan. Andr.

e Et. ff. de leg. 1. si pluribus. in fi. Sed ibi valet occupatio cõstitutionis quo ad electionem tãtum faciendam de re legata vel pretio. Io. And.

Occupabit.

mitus occupabit [a]. Post occupationem autem huiusmodi alter se intromittere nequibit vlterius: cum ille litis dominus [b] sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quòd non fieret melior conditio occupantis [c]. tunc enim si eum qui occupauit, infirmari, mori, absentari, vel aliàs impediri cõtingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum [d], dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus. nam si sit, is præferri [e] debebit eidem.

Procurator datus insolidum qui occupauerat negotium, ex impedimento exclusus, non reassumit nisi altero impedito. hoc dicit. Domi.

Cæterùm vbi nullo substituto [f] alter [g] suscipit negotiũ prosequẽdum: is qui occupauit primitus, ipsum [h] resumere postea impedimẽto cessante [i] nequibit: nisi forsan illum contingeret impediri [k].

In causis spiritalibus ex duobus procuratoribus simul simpliciter datis, iudex eligit magis idoneum: qui solus prosequi poterit: nec alius admittitur, nisi primo legitime excluso. hoc dicit. Domi.

Sane in electionũ, postulationum, prouisionũ, & aliorum spiritalium negotiorum causis [l], cum talia celeriorẽ [m] expeditionem exigere dinoscantur, volumus specialiter [n] obseruari, vt si plures procuratores simul in eis fuerint nõ insolidum [o] deputati: iudex (ne propter eorũ concursum negotia eadem intricari [p] cõtingat) idoneiorem [q] ex ipsis eligere valeat: & ille solũmodo prosequatur: habeatque quidquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factam ab alio superius admittendum [r].

Idem.

Procurator qui renuit acceptare mandatum, pœnitere potest quandiu constituens in eadẽ perseuerauerit voluntate.

CAPITVLVM VII.

C LIcet is qui procurator [s] constituitur ab absente [t], dixerit præsentatũ sibi suscipere [u] nolle [x] mandatum: hoc tamen nequaquam obstãte [y], quandiu [z] constituens in eadẽ perstiterit voluntate, ipsum [a]

a *Occupabit.* in bona significatione. sic. vij. q. j. fact⁹ est Cornelius. alibi in mala. ŝ. eo. lib. de elect generali. vbi de hoc.

b *Litis dominus.* supra eod. cap. j. cum suis concor.

c *Occupantis.* & nihilo minus contra voluntatem domini melior fiet ipsius occupantis conditio: quia statutum iuris immutare nõ potuit in totum. ad hoc. ŝ. de testamen. requisisti. & c. tua. ff. de leg. j. l. nemo. Si ergo nõ valet in totum vt agit, valeat pro ea parte & eo modo quo valere potest [a]. Ad idem. j. de despõ. impu. ca. j. §. j. {Et bene facit. Cod. de fideius. non recte. & vide quod dixi in an. de maior. & obe. solitæ. super gl. ꝙ quandoque. facit etiam. ff. de vsufru. leg. si alij. cui⁹ casum vide in decre. de celebra. mis. in quadam. super gloss. antepe. } Et determinatũ est hic quod dubie tractabat Guil. in spe. eod. tit. §. ratione autem. versic. quid si dictum fuit.

d *Inchoatum.* simile. ŝ. eod. lib. de offi. delega. cum plures.

e *Præferri.* est enim cõstitutus ab eo qui potior est, clausula non obst. vt. ŝ. vidisti excludet ergo illum, cum vices potioris gerat [b]. ad hoc. xciij. distin. c. vlt. & xciiij. distin. cap. ij. infra de præben. hi qui.

f *Substituto.* ab occupante. Nũquid hunc reuocare possit? dic vt dixi. supra eod. tit. is qui.

g *Alter.* collega datus cum eo insolidũ.

g *Ipsum.* negotium.

i *Cessante.* argu. contra. supra eod. lib. de elec. cupientes. §. quòd si. & infra de sen. excom. eos qui. vbi cessante impedimento tenetur quis ad hoc ad quod prius tenebatur: sed hic iam alius occupauit, & eo casu quo potuit: vnde nec virtus clausulæ hoc operatur, vt vides.

k *Impediri.* & tunc ille assumet, nec ille substitutum dare poterit: cum litem non fuerit contestatus supra eod. c. j. §. j.

l *Causis.* secus in negotiis etiam spiritalibus: vt patet. ŝ. eo. lib. de elec. c. penul. §. si autem. quod est contrà. & ibi dixi.

m *Celeriorem.* de hoc vide quod dixi. supra eo. lib. de elec. cap. vltim.

n *Specialiter.* Nota ergo ꝙ fauor aliquid inducit contra ius positiuũ quod habuisti. ŝ. in princi. decre. Et nota per hãc literam reprobatã illam opinionem quæ videbatur æqua Ber. ŝ. in an. eo. non iniuste. quòd siue esset clausula insolidum siue non, iudex poterat eligere. sed non est verum nisi in spiritalibus: vt hic vides. & facit pro illa opinio. ff. de popul. act. l. ij. sed non ob. quia ibi plus tangitur vniuersitas quàm priuata persona: & ideo fuit electio magistratus.

o *Non insolidum.* si enim insolidum, non esset speciale: quia omni casu iudex eligeret si ambo concurrerent, & simul occuparent. ad hoc. supra eod. lib. de elect. cap. penult. §. j.

p *Intricari.* vt ex contrariis responsionibus. Parat igitur viã expeditioni negotij: ꝓuidet domino absenti: occurrit partiũ laboribus, & inutilibus expensis: ad quæ omnia tenetur iudex. ŝ. eo. lib. de offic. ordi. vt litigantes. de rescrip. statutum.

Reci. per q. q *Idoneiorem.* ff. de accu. si plures. {Ad idem. ff. de damn. infect. in reficiendo. cum concor.} ff. de administ. tut. si plures. & videtur idoneior magis honestus, & qui melius merita causæ nouit. supra de iura. calumn. in pertractandis. ADDITIO. Facit. C. eo. tit. l. fi. Ioan. And.

r *Admittendum.* scilicet quando non dedit substitutum, & non potest vel non vult prosequi.

a No. quòd verba non operantur vt sonant, iure aliter interpretãte. Domi. de Ancha. Font.

b Neq; poterit ab altero reuocari: quanuis ambo habeant potestatem substitutos reuocandi. Phil. Font. Adde ex Bar. in. l. si ante acceptã. §. fi. ff. iud. solui. quòd tunc prior satisdatio euanescit, & dominus de nouo pro isto satisdare debet. de Anch. Fõt.

Sextus.

A *Licet.* } Nõ diuiditur: quia textus sub vno cõstructu pendet. Dom. CASVS. In quadam causa quam eram tecum habiturus, Titium procuratorem meum constitui, & ei misi literas procurationis per aliquem nuntiũ meum: qui nuntius sibi Titio præsentauit literas, & eum requisiuit vt onus dictæ procurationis in se assumeret. dixit Titius, nolo acceptare procuratoriũ, nec onus assumere. & renunciauit procurationi. postea pœnitentia ductus, voluit illam ꝓcurationem acceptare. Opponebatur pro parte tua quòd Titius nõ erat procurator meus, eo quòd renuerat semel accipere ꝓcurationem. queritur an possis eo prætextu eum repellere: & an possit Titius procurationem reassumere? Respondet quòd si ego constituẽs perseuerauero in eadem voluntate, quòd certe ipse Titius potest procurationem reassumere & acceptare, & causam meam promouere, ac si ab initio non refutasset.

No. primò ex isto cap. quòd officium procurationis est officium voluntarium: & ideo non cogitur quis accipere procurationem. l. filius. §. inuitus. ff. eo. tit. l. inuitus. C. e. & hoc verum in officio procurationis singularium personarũ. secus est in officio ꝓcurationis regiæ: nã onera publica quis inuitus cogitur suscipere. insti. de excu. tu. & cura. circa princ. & cùm istud officium sit publicum: ideo quis inuitus illud suscipere compellitur. Et secundum doct. quando dicitur quod officium procuratoris est vile officium, non intelligatis quòd reddat vilem vel infamẽ illum qui exercet tale officium: sed dicitur vile eo quòd viles personæ admittuntur ad exercendum tale officium. & intelligitur de ꝓcuratione singularium personarum: non autem de procuratione regia. Nam illud officium est dignitas: quia habet iurisdictionem inter priuatum & fiscum: quia iurisdictio habet dignitatem annexam. *Iurisdictio non est sine dignitate.*

Not. ꝙ licet procurator renuerit acceptare procuratoriũ, & dixerit præcise ꝙ refutabat: tamen est locus pœnitentiæ si constituens perseuerauerit in eadem voluntate. ideo dicit gl. ꝙ si in constitutione procuratoris dicat dominus, constituo talẽ: & casu quo noluerit acceptare procurationẽ, D constituo talẽ: tunc si primus refutauerit, nõ est amplius locus pœnitẽtiæ. No. vlterius ꝙ absens potest cõstitui ꝓcurator. cõcord. sunt in gl. & in. c. cupientes. §. ad hæc. e. lib. ŝ. de elect. *Absens & præsens potest quis cõstitui procurator.*

No. insuper arg. ꝙ volũtas semel posita, semp ꝑ præsumitur: nisi contrarium probetur. vide. ŝ. de bapti. maiores. in fi. Do.

s *Procurator.* ad iudicia vel negotia, non curo, cum non distinguat: & eadem ratio sit vtrobique.

t *Absente.* præsens igitur & absens quis potest constitui ꝓcurator, vt hic, & ff. e. l. j. ŝ. de confir. vti. vel inut. cum dilecta.

u *Suscipere.* quòd si scienter illud sine protestatione recipit, dominum qui pro eo debite cauerat, super inclusis in procuratorio defendere cogitur: vt in cle. e. tit. c. j.

x *Nolle.* de nolle & velle quomodo alterum extensiuũ, alterũ nõ: vide quod no. ff. de verb. oblig. si quis stipulat⁹ sit [c].

y *Nequaquam obstante.* & sic not. speciale contra regulam. infra de reg. iur. quod semel. cum suis concord.

z *Quandiu.* si ergo mutasset voluntatem, vel causam agẽdo, vel alium procuratorem dando: {Vel id verbis exprimẽdo} secus est: vt dixi. ŝ. c. proxi. in prin. Ad hoc. j. c. ꝓxi. Io. Andr.

a *Ipsum.* scilicet mandatum.

c Ibi. no. differentiam inter futurum indicatiuum & futurũ cõiunctiuum: in primo eligẽs variat vsq; ad lit. cõtes. in secundo non. rationẽ dat Do. Font.

Glos. seq.

Glos. seq. signat contrarium. soluit. arguit ad simile.

a *Placebit.* arg. cōtra. ff. de suc. edic. l. j. §. qui semel. vbi si ille qui est primi grad⁹, dixerit se nolle succedere, statim ius deuoluitur ad eum qui est secundi gradus.[a] Sed ibi erat ad quē ex renunciatione ius deuoluebatur: hic ad nullū aliū quā ad dominū ipsum ꝓcuratorem constituentem. Vnde satis dici potest ꝙ de quadam perseuerantia voluntatis & æquitate ille vel non desinit esse procurator: vel si desinit, (prout tenet Io. Mo.) iure permittente reassumere potest: & forte statutū fuit ne cōtingat propter ꝓcuratoris defectū negotia protelari. ad hoc. s. ca. ꝓxi. Credo tamē per prædictam. l. & per hanc literam, quādiu &c. si domin⁹ dixisset, cōstituo talem: qui si renuerit, talem constituo. non haberet tunc locum hæc decre. Et no. arg. quòd si electus præsentata sibi electione renuat consentire[b], adhuc electoribus in eadē voluntate manentibus poterit consentire, aliàs non. quod verum est: quia à principio renuunt, & quasi inuiti trahuntur. viij. q. j. qui episcopatum. &. cap. in scripturis. Ioan. And. ADDITIO. Idem in delegato, & multo fortius, cum ipsius officium sit necessarium, secundum Archid. alleg. supra de rescrip. sciscitatus. ff. de offic. præsi. legatus. C. de excu. mu. lib. x. l. placuit. §. si quis. Ioan. And.

a Quod intellige vt ibi, &. §. seq.

† Idem ait de Anch. in omnibus alijs contractibus inter absentes consensu perficibilibus, de quibus in l. cōsensu. ff. de act. & obli. Font.

b Intra tēpus iuris. de quo. supra. eo. lib de electiō. ꝗ sit. & vide quod no. et dicam. j. de præbē. si tibi absenti. super gl. penul. quæ loquitur in prouiso, ista in electo. Io. An.

acceptare poterit † quandocunque placebit[a].

Idem.

Dominus dans procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando procuratorem non intelligitur reuocare. secus si simpliciter, nisi expresse protestetur quòd ipsum reuocare nō intendit: vel aliàs hoc appareat ex probabilibus coniecturis. Ioan. And.

CAPIT. VIII.

SI quem sub ea forma, quoties te abesse [b] contigerit, cōstitueris procuratorem ad causam: non ideo (licet tractes eam postmodum per teipsum) procuratorem ipsum dinosceris reuocare: quinimo procurator idem procuratoris assumet [c] officiū quādocunque te contigerit absentare. Secus [d] si simpliciter à te fuerit constitutus. tunc enim siue ante litem [e] contestatam, siue post [f] ad causam ipsam venias, non vt ipsi procuratori assistas [g], sed vt causam tractes eandem, tractādo ipsam eum reuocare censeris: nisi dicas expresse quòd ipsum vis in officio procurationis hoc nō obstāte manere [h]: vel nisi quòd non animo reuocandi hoc facias, ex aliquibus appareat coniecturis †: vt si forsan aliquis immineat articulus, in quo tu melius nosti veritatē [i], aut si sit procurator ipse infirmus, vel forsitā se absentet, seu quicquid aliud accidat [k] propter quod ipsi causæ tua sit præsentia opportuna [l].

SI quem.} Sunt duo dicta principalia. Secundum ibi, Secus. Do. Decre. ista approbat quod no. per Innocen. & Hosti. supra eo. cap. petitio. Et vide quod no. ff. man. qui mutuam. §. non ideo. Ioan. And.

Presupponendum pro intellectu huius c. quòd si in aliqua causa mea constitui meum procuratorem, qui causam ipsam incepit procurare, quia obtulit libellū, sed lis nondū est contestata. si ego dominus cōpaream personaliter, & aliquē exerceā actum iudicialem in causa: videor meum procuratorē reuocare. CASVS. Constitui Titium procuratorem meum sub hac forma, Titium meū procuratorē constituo quoties me abesse contigerit. quasi dicam ꝙ intendo causam ipsam personaliter promouere, sed Titiū procuratorem constituo quoties contigerit me abesse. nō potui comparere in primo termino: sed Titius meus procurator cōparuit pro me. postea in secundo termino comparui personaliter, & aliquid in causa feci nomine meo proprio: nā aliquem actum iudicialem exercui. vtrum eo ipso quòd comparui, videar reuocasse meum procuratorē? Certe non. aliàs videretur procurator reuocatus per cōparitionem domini. & hoc verum, nisi dominus cōstitutus faciat protestationem ꝙ non intendit reuocare procuratorem: sed quòd comparet citra procuratorum suorum reuocationem: tunc enim talis protestatio impedit reuocationem. Et si feci constitutionem procuratoris simpliciter, & postea in causa compaream, & aliquid in causa nomine meo exerceam: videor regulariter reuocare meum procuratorem. fallit si faciam protestationem quòd compareo citra procuratorum meorum reuocationem. Item fallit si est talis actus, qui non poterat exerceri per procuratorem, sed requirit præsentiam meam: quia forte est articulus ad iurandum de calumnia, vel respondendum positionibus: tunc enim comparendo in propria persona non videor procuratorem meum reuocare.

b *Abesse.* sub hac ergo forma potest dominus procuratorē dare: sic & delegatus papæ subdelegatum. s. de offi. deleg. si delegatus eo. lib. ADDITIO. Et vtrobique si moritur constituens re integra, mandatum expirat. tamen aliter dicitur res non integra in subdelegato quàm in procuratore. Item & aliter in procuratore ad iudicia quàm ad negotia. de hoc no. C. man. l. mandatum. Ioan. And.

c *Assumet.* si. C. de cura. furi. l. pe. ff. manda. qui mutuam. §. non ideo.

d *Secus.* scilicet quia non assumet, & infra declarat quare.

e *Ante litem contestatam.* tunc reuocatur sine causa & inuitus: vt supra eod. tit. & lib. cap. ij. cum suis concor.

Glos. seq. signat contrarium. ponit opi. quam reprobat. demum soluit.

f *Siue post.* ad hoc. s. e. non iniuste. ff. e. l. pluribus. ff. manda. qui mutuā. §. nō ideo minus. Sed cōtra. s. eo. tit. & lib. c. ij. vbi post litē contestatā procurator non reuocatur. Sol. quidā dicunt huic casum addendū scilicet quòd procuratorē post litem contestatam à se nō reuocat domin⁹, vt det aliū procuratorem: sed si causam tractat, bene. sed ad hoc contradicit finis ipsius decre. quæ dicit ꝙ adesse potest: sed nō tractare. & est expressum. C. e. l. ꝓcuratoribus. vbi habes ꝙ post contestationē à procuratore factam nō habet dominus potestatē prosequendi negotium. Dic ergo, & verius ꝙ decre. ista & supradicta iura loquuntur quādo domino post litē contestatam nō cōtradicitur[c]: secūdū Archi. vt legitur & no. ff. eo. tit. l. quæ omnia. & ideo illa litera quæ est. s. eo. tit. & lib. cap. ij. ibi, ipso nolente. soluit contrarium: & ita etiam tenent prædicti docto. in decre. petitio. supra eod. Si autem contradicitur, tunc locum habet decre. illa, quòd causa cognita reuocabitur. alias non.

c Idem Phi. de Anchar. Do. intellige dum nō contradicitur à parte: vel de ipso procuratore: & si procurator vult, pars potest nolle, quia principalis est indiscretus horribilis. Bar. in. l. si. §. si actor male. ff. eo. Pont.

† Nota. de Anch. quòd vna præsumptio tollit aliā. de præsump. literas. de in integ. resti. l. diuus. Fō.

g *Assistas.* quod potes eo inuito. s. eo. tit. & lib. quamuis in si. ff. eo. l. Paulus. ff. de inoffic. testa. si suspecta. Ioan. And.

h *Manere.* ad idem. s. e. tit. & lib. si duo. & not. pro protestatione: quia hæc saluat, quod sine ipsa perderetur. de hoc. s. in an. de cōsti. cum M. & de elec. Cumana. & xxvij. dist. c. j. ADDITIO. Io. Mo. remittit. j. de re iu. in generali. Ioan. And.

i *Veritatem.* ff. eo. l. si actor. infra de iudi. cap. j.

k *Accidat.* puta quia vinculis detinetur. s. eo. quāuis.

l *Opportuna.* pone procurator non habebat mandatum iurandi de calumnia, vnde oportuit venire dominum & iurare infra de iura. calumn. cap. vlti.

PRocurator.} Tria sunt dicta. Secundū ibi, Et quāuis. Tertiū ibi, Sane. Do. CASVS. Titium feci & constitui meum procuratorem ad omnia negotia iudicialia & extraiudicialia. & ponamus vt sit maior dubitatio, ꝙ Titium meum procuratorem constitui ad omnia negotia iudicialia & extraiudicialia, cum potestate faciendi omnia & singula quæ facerē & facere possem si personaliter interessem. quid fecit iste Titius procurator meus? Contraxit matrimonium pro me cum Berta, & forte per verba de præsenti. an sit matrimonium inter me & Bertam? Respōdet ꝙ non: quia ad hoc non habebat mandatum speciale, & ista specialitas attenditur etiam circa personam cum qua est contrahendum: aliter non est mandatum sufficiens ad contrahendum matrimonium. puta si dicam, constituo talem procuratorem meum ad contrahendum matrimonium nomine meo cum tali Berta: tunc est matrimoniū inter nos. Sed ponamus quòd cōstitui procuratorem meū ad contrahendū matrimonium cū tali Berta: procurator meus fuit impeditus, & alium substituit: iste substitutus protulit verba apta ad contrahendum matrimonium cum Berta: quia dixit nomine procuratorio meo talis: accipio te in vxorē. & econtra Berta dixit: accipio te in virū vt procuratorē talis. an sit matrimoniū? Certe non. nam procurator constitutus ad matrimoniū contrahendum non potest substituere, cum agatur de maximo præiudicio. Sed ponamus ꝙ constitui Titium procuratorē meum ad cōtrahendum matrimoniū cum tali Berta: reuocaui procuratoriū, sed non notificaui procuratori, nec Bertæ. ille procurator contraxit matrimonium cū Berta nomine meo. an teneat matrimonium? Respon. ꝙ non: licet dicamus regulariter ꝙ reuocās procuratorē, debet notificare procuratori si fuerit procurator ad negotia: vel debet notificare iudici & parti aduersæ, si sit procurator ad iudicia. fallit tamē in causa matrimonij: quia quāuis reuocatio notificata non fuerit procuratori: tamē non valet quod procurator egit: nec est matrimoniū propter defectū cōsensus qui requiritur in matrimonio. No. primò casum in quo requiritur speciale mādatum. alios vide per gl. s. e. tit. & li. qui ad agendum. No. secundò ibi. §. & quāuis

& quāuis quòd procurator datus ad matrimonium contrahendum, dicitur datus ad negotia. Dom.

Glos. seq. ostēdit de iure veteri &c. signat cōtrariū, & soluit.

a *Idoneus.* an per procuratorē possit contrahi matrimoniū? de hoc non dubitatur per canonē. xxxij. q. ij. honoratur. s. de conuer. cōiu. ex parte. ij. & qui cle. vel vo. c. veniēs. ad idem de matrimo. cōtract. ca. ij. ff. de spon. sufficit. & l. vlt. & ff. de ritu nup. l. mulierē. omnes enim contractus qui consensu cōtrahuntur, inter absentes contrahuntur. ff. de contrahen. empt. l. j. §. est autē. Sed contra. supra de spō. duo. c. j. ibi, corde tamē & ore &c. Sed dic quòd satis dicitur ore cōsentire qui per procuratorē[a] consentit. j. de regu. iur. qui per alium. Sed an procurator ille debeat ad hoc habere speciale mandatum, dubitatur? Dicebamus autē quòd sic, sicut & in aliis casibus quos no. supra eod. lib. & tit. qui ad agendum. §. vlti. & ad hoc facit supra de despon. impu. cap. j. & instit. de nupt. §. j. & expressum erat. ff. de ritu nup. l. generali. & l. mulierem. ADDITIO. Vnde dixit Phil. supra de restit. in integ. coram. per ius aliquod non probari quòd in matrimonio contrahendo per procuratorem interuenire debeat speciale mandatum. Ioan. And.

Matrimoniū per procuratorem cōtrahi potest.

a Qui est in hoc quasi pica, minister & organū domini. ad hoc ff. de cōsti. pe. l. & licet. de acqui. pos. quid meo. §. procurator. & no. C. si quis alteri vel si. l. multum in glos. pe.

† Et ideo non deciditur iuramēto per iudicem delato. Bal. in. l. ad monendi. Fonta.

Idem.

Tria dicit: Primò, quòd procurator ad contrahendū matrimonium debet habere speciale mandatū. Secūdò, quòd talis procurator non substituit: nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quòd si talis procurator reuocatus etiā ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Ioan. Andr.

CAPITVLVM IX.

PRocurator non aliter censetur idoneus [a] ad matrimonium contrahendum.[b], quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale [c]. Et quamuis aliàs is qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit [d]: in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo † posset periculum imminere) non poterit deputare [e] alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum [f]. Sane [g] si procurator antequam cōtraxerit [h], à domino fuerit reuocatus [i]; contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tā ipse, quàm ea cum qua contraxit, reuocationem huiusmodi penitus ignorarent [k]) nullius momenti existit [l]: cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequiuit [m].

Glos. seq. ponit dictum cui signat contrarium & remittit.

b *Matrimonium contrahendum.* nec ad causam matrimonialem agendam: vt dixi supra eod. tit. & lib. qui ad agendum. §. vlti. secundum Vincen. Sed ad hoc contra supra eod. tit. accedens. sed sol. vt ibi not. Ber. in fine vlti. glos.

Glos. seq. quærit, arg. pro. soluit contrarium. Iterum quærit, argu. negatiue. contrarium soluit.

c *Speciale.* sed nunquid si habet generale cum quibusdam expressis clausula subsecuta: vt supra eo. lib. & tit. qui ad agendum. contrahere poterit? videtur quòd sic per illud. cap. Sed contrarium credo, vt ibi dixi. Dico enim quòd illa clausula generalis quæ sequitur, specialia expressa similia includit, sed non longe maiora[b]: vt est in casu nostro. notabiliter enim tali concedi debet. & hoc voluit hęc litera. Ad hoc. xij. distin. nos consuetudinem supra in an. de rescrip. sedes. C. de diuer. rescrip. l. j. ff. de vi. tri. & oleo leg. l. vlti. in fi. & ad hoc facit finis huius cap. maxime cum requiratur speciale mandatum: & de expressa persona[c]: vt statim dicam: & sic dubitatio procedit. Sed quid dices: nunquid sufficit speciale mandatum ad contrahendum, vel requiritur speciale de certa persona & expressa? & videtur quòd non requiratur expressa persona[d]. argu. supra eod. tit. & lib. cap. j. ij. responso. Sed dic contra per. l. ff. de ritu nup. l. generali. ad hoc supra de arbit. innotuit. cum suis concor. & quæ not. xxix. q. j. in summa. Idem Do. Phil. hic. Bar. in. l. si. ff. de dona. ad quod facit glos. xxx. quæst. v. cap. nec illud. quam vide. Fon.

b Vt in cle. non potest. eo. titu. Io. Andr.

c Idē Ancha. Philip. Do. Fonta.

d Idem de Anch.

d *Possit.* libere, & quandocunque supra eod. tit. & lib. cap. j. §. procurator. & ff. mand. si procuratorem.

e *Deputare.* & sic fallit illa regula. ad idem. ff. de ri. nu. generali. in princ. Ioan. And.

f *Commissum.* concor. supra eod. tit. & lib. ca. j. ij. respon. supra de offic. delega. is cui. &. ca. vlt. §. vices quoque.

g *Sane.* hoc quod dicitur hic, notabat Ioan. lxiij. distin. tibi domino. & xxx. quæstione v. nec illud. ADDITIO. De hoc. ff. de spon. sufficit. per Innocen. de spon. sub rubri. quæ glos. communiter habetur in ca. Iudæis. per Hostien. in summa de spon. §. qualiter contrahatur. versic. quòd si pœniteat. Ioan. And.

Glos. seq. ponit differentiam carnalis ad spiritale.

h *Contraxerit.* matrimonium dicitur contrahi per mutuum consensum, & est verum in hōc casu. secus in matrimonio spiritali: quia ex quo clerici elegerunt, licet adhuc non sit per mutuum electi consensum matrimonium spiritale contractum, tamen pœnitere non poterunt supra in an. de elect. publicato. & c. cum inter canonicos. & facit ad hoc de translat. inter corporalia.

Matrimonium per quid contrahitur.

i *Reuocatus.* vel vetitus ne cōtraheret. Quid si iurauerat dominus non reuocare vel pœnitere? Idē, licet periurus sit: & de eo debeat sibi pœnitētia imponi. de spon. sicut. &. c. inter. in fi. defuit enim cōsensus: & sic idem iuris, cum eadē sit ratio. ADDITIO. Firmitas ergo contractus nec per iuramētum nec per pœnæ promissionem potest haberi: sed sæpius consului ꝙ post contractū procuratoris fiat ratificatio constituentis. Io. And.

Procurator reuocari potest, licet dominus iurauerit nō reuocare.

k *Ignorarent.* speciale in hoc casu, cū aliàs reuocatio procuratoris ad negotia ad ipsum procuratorē venire debeat. de quo dic vt supra in an. de rescrip. ex parte decani[e]. De reuocatione procuratoris ad iudicia, dixi. s. eo. tit. & lib. c. ij.

e Ibi videas Felinum de ista materia. Fonta.

Glossa seq. signat contrarium.

l *Existit.* argu. contra. ff. de diuor. l. si pœnituit. Reuocatum est ergo mādatum, licet mandatarius hoc ignoret, quanquam agat, ne sine culpa sua dāno afficiatur. ff. mā. si vero nō remunerandi. & l. si mandassem.

ADDITIO. Lex si pœnituit. in princ. huius glos. alle. dicit quòd si pœnituit me misisse diuortium: tamen nuntius ignorans pœnitentiam meam, libellum dedit, durat matrimonium. in hoc pro. nisi is qui recipit, pœnitentia cognita diuertere velit. in hoc contra. Sol. in contrahendo requiritur vtriusque consensus: quod non est in diuertendo. C. de repu. consensus. Ioannes Andr.

m *Nequiuit.* xxvij. quæst. ij. ca. j. &. ij. & per totum. de spon. cum locum. &. ca. tua. & de despon. impu. c. j. & est ratio quare furiosus non contrahit: quia non potest cōsentire. xxxij. quæst. vij. neque furiosus. & xxvij. quæst. ij. sufficiat. & supra de spon. dilectus.

DE IIS QVAE VI METVSVE CAVSA FIUNT.

Gregorius x. in concilio generali Lugdunensi.

DE IIS QVAE VI METVSVE *causa fiunt.*

Visum est supra de iis quæ geruntur spontanea voluntate agentium: & sic valent, & tenent irretractabiliter: vt dicit iurisconsultus. l. j. ff. de pac. nihil enim est quod magis humanæ naturæ congruit, quàm pacta seruari quando sponte fiunt. Verùm quia aliquando accidit quòd talia fiunt per metum, & dubitari posset vtrum talia teneant irretractabiliter vel non: ideo post rubricas præcedentes ponit rubri. de iis quæ vi metúsue causa fiunt.

Continuatio domini Helia.

ABsolutionis beneficium.} Duæ sunt partes. Secunda ibi, Ne autem. Huius decre. fuit dubitatio: quia regulariter quæ per metum fiunt, valent & obligant. quod dic vt not. xv. quæst. vj. auctoritatem. & supra eod. cap. abbas. Fallit in casibus ibi not. ad quos adde istum: & quia sicut iniusta excommunicatio ligat, sic videbatur de iniusta absolutione. de pœni. distin. j. verbum.

Absolutio vel relaxatio ab excommunicatione, interdicto vel suspensione per metum extorta, est nulla ipso iure: & extorquens absolutionem vel relaxationem, incidit in aliam sententiam excommunicationis: & sic est duabus sententiis ligatus, licet prius non esset ligatus nisi vna sententia. & sic habet verum illud vulgare, Sæpe iactorem ferit sua sagitta. Pro intellectu huius cap. præsupponēdum est quòd illa quæ fiunt per metum iustum, qui potest cadere in cōstantem virum, tenent de mero iure: quia in eis interuenit consensus, licet coactus. modo coacta voluntas est voluntas: veruntamen probato iusto metu, ille actus rescindetur proposita actione quod metus causa, quæ accipit denominationē à capite edicti. l. j. ff. eodem. nam dicit prætor: quod metus causa gestum erit, ratū nō habebo. Fallit in casu nostri. c. CASVS. Meus cōpetens iudex ordinarius vel delegatus (non refert) me excōmunicauit iuste vel iniuste, vt sit maior dubitatio. Iuste: quia exigente contumacia & precedēte canonica monitione me excommunicauit. Iniuste: quia non seruauit debitū ordinem in excōmunicatione. hoc facto aliqua die ego inueni excommunicantem solum in loco in quo poterā sibi inferre violentiam, & posito gladio ad guttur, minabar eum occidere, nisi me absolueret, vel relaxaret ab excommunicatione. Iste iudex sola vita contentus videns meam deliberationem, fecit illud quod volui: quia me absoluit à sentētia

excommunicationis iustæ, vel relaxauit me ab excommunicatione iniusta. quæritur vtrum sim absolutus vel relaxatus? Respondet quòd nõ. imò remaneo in pristina excõmunicatione, & nouam excommunicationẽ incurro, & sum excõmunicatus duplici excommunicatione. Si iste casus nõ esset casus specialis, absolutio de mero iure teneret: sed iudex posset agere contra me, vt ipsa absolutio rescinderetur, & poneret in pristinã excommunicationem. Idem est dicendum de sententia interdicti vel suspensionis.

Istud ca. limitat regulam dicentem gesta per metum, rescindi per actionem quod metus causa. alias limitationes vide in c. abbas. §. eod. Fonta.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio vel reuocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso iure. Ioan. And.

CAPIT. VNICVM.

Absolutionis beneficiũ ab excõmunicationis [a] sententia, vel quãcunque reuocationẽ [b] ipsius, aut suspẽsionis [c], seu etiã interdicti [d] per vim [e] vel metum extorta [f]: præsentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus [g]. Ne autem sine vindicta, violentiæ crescat [h] audacia: eos qui absolutionem seu reuocationem huiusmodi vi vel metu extorserint [i], excommunicationis [k] sententiæ decernimus subiacere [l].

No. primò ex c. isto casum in quo gesta per metum sunt nulla ipso iure. quod est contra communem regulam quæ habetur in. c. abbas. §. eo. in an. nam si compellas me per metum vt vendam tibi librum, tu es dominus libri, nec librum à te possum vendicare, nisi talis venditio rescindatur per actionem quod metus causa. fallit in certis casibus in quibus requiritur consensus spontaneus & liber, vt in matrimonio: quia cum quis compellitur ad matrimoniũ contrahendum, matrimonium est nullum: quia licet ibi sit voluntas: quia coacta voluntas est voluntas: non tamen est voluntas spontanea. Item fallit in absolutione ab excommunicatione, vt hic. nam si excommunicator absoluat per metum, nulla est absolutio: nec est necesse quòd rescindatur absolutio: sed potest publicari pro excõmunicato, ac si nullo modo absolutus fuisset. Quæritur quæ differentia est inter absolutionem & relaxationem: quia prima facie videretur quòd essent idem: & sic iste text. esset superfluus: quia in iure nostro non debet esse aliqua superfluitas: vt supra in procemio decre. ibi, resecatis superfluis. & in procemio. Cod. dicit gl. quòd iste text. non ponit superfluitatem. nam verbum absolutio, respicit secundum aliquos absolutionem præstitam cum solennitate, scilicet cum psalmo pœnitentiali: Miserere mei deus: secundum quod ponit Guil. Du. in spe. in tit. de imag. sed verbum relaxatio, respicit absolutionem non solennem: vt dict. gl. Absolutio respicit iustam excommunicationem: & relaxatio respicit excommunicationem iniustam, quæ tamen tenet: sed venit relaxanda iuxta. cap. sacro supra de sentent. excommun. in an. Vel absolutio respicit simplicem absolutionem: & relaxatio respicit absolutionem ad cautelam, quando quis negat se excommunicatum: sed tamen petit absolutionem ad cautelam. vtrunque potest saluari secundum doctores. Not. vlterius quòd excommunicatus potest iterum excommunicari. Sed quæritur quomodo est hoc possibile: quia excommunicatio ponit aliquem extra ecclesiam, hoc est extra communionem fidelium: & si sit extra ecclesiam per primam excommunicationem, quomodo potest poni extra per secundam? Nam cum sit extra ecclesiam, non potest amplius poni extra. cap. cum frequens. de resti. spo. eod. lib. Dicendum est quòd excommunicatio habet duos effectus: vt dicit glos. notabilis cap. ita quorundam. de Iudæ. in an. Primus effectus est vt ponat excommunicatum extra ecclesiam. Secundus effectus est vt teneat eum extra ecclesiam donec fuerit absolutus. Secunda excommunicatio non potest habere primum effectum, & sic intelligitur contrarium, sed habebit secundum effectum: quia retinebit excommunicatum extra ecclesiam. & quantum ad istum effectum excommunicatus potest iterum excommunicari. Not. insuper quòd absolutio à sententiis censuræ, appellatur beneficium. Not. finaliter text. quòd canon loquens per verbum præsentis temporis cum adiectione huius verbi omnino, inducit canonem latæ sententiæ. vide glo. in. c. quàm sit. supra eod. lib. de elect. Dom.

Absolutio & relaxatio differunt.

Excommunicatio duos habet effectus.

a *Excommunicationis.* etiam iniustæ. humiliter enim debebat absolutionem petere, non per metum compellere: quia sententia pastoris siue iusta &c. xj. quæst. iij. cap. j. secundum Guil. & Gar. ADDITIO. Idem Ioan. Mo. & Archid.

Excommunicatus iniuste debet humiliter absolutione petere.

Glos. seq. ponit triplicem differentiam.

b *Reuocationem.* differentiam facit inter absolutionem & reuocationem, & potest dici absolutio solennis quę fit iuxta formam ecclesiæ. {De sent. excomm. à nobis. ij. in fin. Gar. & Archi. remittunt ad not. per Host. in summa de sent. excommun. §. qualiter hæc absolutio.} Reuocatio verbalis sine solennitate. Vel vbi tenuit excommunicatio, locum habet absolutio: vbi non tenuit, reuocatio. Vel refertur reuocatio ad absolutionem ad cautelam. ADDITIO. Facit de sent. excommuni. sacro. ver. caueant. Ioan. And.

A c *Suspensionis.* intelligo indistinctè vt loquitur, id est ab officio siue à beneficio, siue ab ingressu ecclesiæ. j. de senten. excom. is cui. ADDITIO. De variis speciebus suspensionum no. in cle. de pœni. cupientes. in glos. no. nouam.

d *Interdicti.* ista tria sunt paria: quia omnia sub ecclesiastica censura continentur, & secum trahunt executionem. vnde sequens appellatio non suspendit earum effectũ supra de appel. pastoralis. & cap. ad hæc quoniã infra de sent. excõ. is cui. & in scriptis ferri debent. j. de sent. excom. cũ medicinalis. § & hæc eadem.

e *Vim.* vis est maioris rei impetus, cui nõ potest resisti. ff. e. l. j. in fin. & l. ij. & quot modis sumatur, & quot actiones vel interdicta inducat: not. supra eod. ad audientiam. Metus autem est trepidatio mentis instantis vel futuri periculi causa ff. eod. l. j. & exigitur quòd præsens sit metus, licet futurum sit periculum. ff. eod. l. metum. ij. & quis metus excuset, not. supra eod. cum dilectus.

Vis quid dicatur.

B *Metus quid sit.*

f *Extorta.* sic nec subditi electi à prælatis debent transeundi licentiam extorquere. §. eod. lib. de elect. quorundam.

Glos. seq. remittit. quærit. arg. pro. sed contrarium soluit.

g *Vacuamus.* ipso iure hic vacuatur quod fit per metum, alibi per actionem quod metus causa, aliàs per constitutionem principum, aliàs per iudicis officium. quod dic vt not. supra eod. cum dilectus. Quid in excommunicatione per vim vel metum extorta? Videtur quòd idem, scilicet ipso iure non valeat: quia par ius ligandi & absoluendi dominus esse voluit. de pœnit. distin. j. verbum. ad hoc. xj. quæstio. iij. iniustum. Sed dic contra secundum [a] Guil. xj. quæstione. iij. quatuor. potest tamen per exceptionem eligi: vt ibi nota. argumen. ff. de furt. interdum. §. j.

Excommunicatio licet extorta per vim vel metum, tenet, a Gl. sequitur Do. sed Phil. tenet primã opi. Font.

h *Crescat.* Nam si negligenter ea quę male &c. xxxv. quęst. ix. loci. supra de vi. & hone. cle. vt clericorum.

Glos. seq. recitetur per quæstionem & solutionem.

i *Extorserint.* si ergo metum intulit, sed iudex absoluere C nolit: non habet locum hæc pœna. {secundum Gar. Ioan. Monac. & Archid.} quia verba &c. supra de cle. non residen. relatum. cum concor. & optime facit. ff. de in ius vo. l. quamuis. aliàs tamen punietur inferens pro qualitate delicti. ff. ad. l. Aquil. ita vulneratus. Ioannes And. ADDITIO. Principium huius glos. non loquitur de pœna. cap. si quis suadente. xvij. quæstione. iiij. quæ bene posset locum habere. Ioan. And.

Glos. seq. arg. remittit & argu. tollit. secundò quęrit & soluit. tertiò soluit tres quæstiones.

k *Excommunicationis.* Nota excommunicatum amplius excommunicari: quod dic vt nota. tertia, quæstione quarta, Engeltrudam. & de Iudæ. ita quorundam. Si autem non ipse excommunicatus sed alius metum hunc inferat, non excommunicatus erit: & tunc non sumatur prædictum argumentum. Sed nunquid hoc casu ipse excommunicatus, interdictus, vel suspensus incurrit hanc pœnam? Dic quòd sic, si mandauit, vel eius nomine factum ratum habuit supra eodem lib. de electione, sciant. infra de sententia excommunicationis, cum quis. Nec dicam istos pœnam euadere: licet absolutor postea ratum habeat illud quod ab initio coactus D fecerat: quia statim ab initio ligati fuerunt. { Facit supra de sententia excommunicationis, cap. cum desideres.} Absolui tamen poterunt per suum ordinarium: cum conditor canonis sibi non retinuerit absolutionem. suprà de sententia excommunicationis, nuper. & dixi. supra eodem lib. de electione, cap. sciant. Et in hanc pœnam incidit qui per pœnam amissionis rerum [b] ad hoc compellit ipsum excommunicatorem: vt supra eodem. cap. abbas. ADDITIO. Secundum Gar. & Guil.

Excommunicatus potest iterum excommunicari.

b Vel maioris partis de rebus. l. propter litem. ff. de excu. tu. Itẽ subtractionis magni lucri. Cy. in. l. interpositas. C. de transf. Phil. Anch. Font.

Glos. seq. quærit & soluit.

l *Subiacere.* quid si compulit per vanum metum de quo timere non debebat: nunquid tunc locum habet hæc pœna? Dic quòd non, secundum Gar. & Guil. Franc. & Ioannes Monac. quia talis metus non inducit restitutionem, nec proprie appellatur metus. ff. eodem. l. metum. cum ll. sequen. & l. nec timorem. & quis sit iustus metus, not. supra eodem. cum dilecti. Ille ergo metus qui putatur iustus ad reuocandum ea quæ per illum fiunt, ille pœnam constitutionis inducit: aliàs non. ADDITIO. Guilielm. & Archidiac. dicunt hoc relinquendum arbitrio boni viri. Ioannes Andreæ.

DE RE.

DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM.

Dictũ fuit. §. tit. proxi. de restitutione quæ regulariter petitur iure actionis contra ea quę per metum fiunt, nũc videndum est de restitutione quæ fit officio iudicis nobili, ita quòd ad petendũ illam restitutionẽ, nõ est introducta aliqua actio à iure, sed solùm potest implorari officium iudicis nobile. Vnde sciendũ quòd restitutiones petuntur duplici iure, scilicet iure actionis, sicut in materia tituli precedentis: vt quãdo quis per metum compulit me ad aliquid faciẽdum, tunc petam restitutionem per actionem quod metus causa. vel si dolo me induxisti ad illud faciendum, habeo actionem de dolo.

Continuatio domini Hel.

Restitutio duplici iure petitur.

DE RESTITVTIONE in integrum.

Gregorius nonus.

Ecclesia post quadriennium nõ admittitur ad petendũ restitutionem cõtra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Ioan. And.

CAPIT. I.

Ecclesia [a] quæ ad retractandam sententiam [b] vel contractum, [c] per beneficium restitutionis [d] in integrum postulat se admitti, si quadriennij spatium [e] pòst sit lapsum, & negligenter [f] omiserit, non est ad beneficium huiusmodi admittenda: [g] † Nisi preuaricatiõis [h] vel fraudis manifestæ [i] probetur [k] super hoc interuenisse cõmentum, [l] aut alia [m] rationabilis

Aliæ sunt restitutiones in integrum quæ petuntur officio iudicis nobili, vt si minor. xxv. annis passus fuit rem vsucapi, vel fuit in iudicio auctoritate curatoris, sed per negligentiam omisit facere aliquem actum, iura volunt vt iudex rescindat illum actum vel vsucapionem. Idem quando quis est absens causa reipublicæ. nam tunc potest petere restitutionem officio iudicis nobili. & istud fundatur in quadam æquitate. Idem est in ecclesia si fuerit læsa in aliquo contractu ex negligentia prælati vel canonicorum, iura volunt vt possit restitui. de hoc latius in cap. fi. de offic. iudi. in anti.

Glossa sequẽs diuidit. dicit vnde sumpta, & quid declarat. Ecclesia.} Primo ponit dictum. Secundo ponit exceptionem à dicto ibi, Nisi. Ioan. Mo. Olim extrauagabatur decre. ista, & quidã intitulabant eã Alex. alij Greg. ix. & eius fuit, vt hic vides, excepto fine qui superadditus fuit, vt ibi dicam. Emanauit autem ad declarationem eorum quę no. glos. & omnes antiqui & moderni. §. eo. c. j. & Guil. in spe. ij. parte. eo. tit. §. j. Ioan. And. ADDITIO. Hosti. hanc decr. vsque ad versi. aut. posuit & glossauit. e. ti. c. j. CASVS. Ego rector alicuius ecclesiæ parochialis feci quendam aduersarium meum conueniri coram iudice competente ordinario vel delegato pro iuribus meæ ecclesiæ. in causa mea fui negligens, quia omisi aliquos testes necessarios, & fui exclusus a productionibus. vel forte negligentia mea non produxi instrumentum, taliter quòd reus fuit absolutus, & ego succubui in causa. non est dubium quin ego possim petere vt omnes processus & omnia acta rescindantur vsq; ad illum statum in quo erãt tẽpore quo debebam facere istam productionem. Ponamus quòd ego fui negligẽs per quatuor annos ad petendum istã restitutionem, quia elapsum est quadriennium numerãdum à tempore sententiæ contra quam volo restitui: vel forte ecclesia fuit data in emphyteusim, certũ est quòd ecclesia potest petere restitutionem intra quatuor annos. eo. tit. in anti. sed vtrum possit elapsis illis. iiij. annis? Respondet quòd nõ, quia restitutio solum durat per quatuor annos. de hoc tex. in l. fi. C. de temp. in integ. resti. Et istud verum, quòd ecclesia post quatuor annos non debet audiri, nisi causa rationabilis allegaretur, quia forte aduersarius qui obtinuit sententiam contra ecclesiam, fecit cum prælato ecclesiæ quòd non peteret restitutionem intra quadriennium. nam dedit ei intelligere quòd in perpetuo possit restitui. tunc si sit causa rationabilis quę debeat mouere iudicem, deberet sibi dare restitutionem. vnde iudices habentes merum imperium, possunt in integrum restituere. l. fi. C. vbi & apud quos in integ. resti. peti possit. tamen in hoc regno non seruatur, quia solus princeps cõcedit istas restitutiones. No. primo quòd ecclesia potest petere releuamentum aduersus sententiã hoc etiã potest minor. C. si aduer. sen. per totum. Not. vlterius quòd ista restitutio potest peti vsque ad quatuor annos, cõputando à tempore læsionis in maioribus & ecclesia, sed in minoribus istud quadriennium non currit nisi demum post. xxv. an. & à tempore perfectæ ætatis, vt si minor sit læsus in. xv. anno, habebit. xiiij. annos ad petẽdum releuamentum, & sic in minoribus durat vsque ad. xxix. annũ ætatis ipsorũ, sed in ecclesia currit à tẽpore læsionis. nã ecclesia semper est censenda minor factus maior. Not. quòd cum subest iusta causa quæ impediuit petere restitutionem intra quadriennium, potest peti post illud quadriennium. vnde notat glo. fi. in vno quòd illud quadriennium non currit durante vita illius prælati qui male administrauit, & fuit causa illius læsionis, sed eius successor poterit petere restitutionem post mortem sui predecessoris intra quatuor annos. Nota vlterius quòd appella-

Diuisio.

Restitutionem vsque ad quatuor annos potest ecclesia petere.

Restitutio etiam post quadriennium à tempore læsionis peti potest.

Sextus.

A tione ecclesiæ cõprehenduntur prelati & clerici de ecclesia. nã ecclesia cũ sit res inanimata, non potest petere restitutionem, & sic quãdoque ponitur cõtinens pro cõtento. De isto nomine qualiter multipliciter sumatur, vide glos. ne prælati vices suas. c. fin. Nota insuper quòd fraus prælati non nocet ecclesiæ. ad hoc reg. delictũ infra de regu. iur. Do.

a *Ecclesia.* quæ fungitur iure minoris facti maioris, & iure reipublicæ. [a] quod dic vt no. §. eo. tit. c. j. ADDITIO. Vide quod ibi dixi super quarta glos. post. Innocen. & Hostien. Ioan. And.

a Vide quæ dixi. supra de re iudic. inter. super vlti. glos. de quo hic Archi. Io. An.

† Iste versic. habet etiam locum in aliis personis quib. ista restitutio cõpetit. Phi. Font.

b *Sentẽtiam.* C. si aduer. rem iudicatã. l. j. §. eo. tum ex literis. Glossa sequẽs supplet tria, & de quarto remittit. secundo notat differentiam.

B c *Contractum.* C. si aduer. ven. l. j. C. si aduer. do. l. j. Idem si aduersus confessionem infra cap. proxi. vel aduersus probationem omissam. supra eod. cum venissent. & cap. auditis. An autem contra præscriptionem restituatur ecclesia? Dic vt not. supra eod. auditis. in gl. antepe. { Et de hoc. C. de sacrosan. eccl. auctent. quas actiones.} vel contra lapsum temporis ex quo læsa est, & tunc restituitur intra quadriennium à tempore læsionis, sed ad idem tempus tantùm quo læsa fuit, vt in cle. eod. tit. ab ecclesia. Nota tamen quòd quando ecclesia contra contractum restitutionem petit, maius est suum priuilegium quàm minoris in hoc, quia si minor iurat nõ contrauenire, non restituitur. C. si aduer. ven. auth. sacramenta puberum. Si autem prælatus iurat non repetere vel contrauenire in contractu damnoso ecclesiæ, sic iurando deierauit, & ecclesia eodem petẽte vel alio ex iudicis officio restituitur. xxxv. q. ix. quod quis. de reb. eccle. non alie. siquis. de iureiur. sicut. & c. intellecto. de insti. cũ venissent.

Minor contrahens & iurans non cõtrauenire perdit beneficium restitutionis.

d *Per beneficium restitutionis.* quia si per viam iuris communis, secus, vt si diceret sententiam nullam, contractum nullum fuisse. vel in casu infra. cap. proxi. Et scire debes quòd si C prestetur restitutio. quilibet recuperat quod prius suum erat ff. de mino. quòd si minor. §. restitutio. &. l. intra vtile. C. de rep. l. vnica. & C. si aduer. vsuc. l. vnic.

e *Quadriennij spatium.* quod datur minori facto maiori, intra quod oportet quòd assumat & finiat causam. Quod dic vt dicitur in cle. eod. tit. ab ecclesia. C. de tempo. in integ. resti. l. petendæ. & l. fi. [b] ff de mino. l. Papinianus exuli. nisi per iudicem vel reum steterit, vt in. d. l. petendæ. in fi. & sic possent intelligi supra eod. tum ex literis. & supra de reb. eccle. non alie. ad nostram. vt infra dicam.

b In illa lege fi. dicunt doc. quemadmodum agendo nõ quæritur restitutio post. 4. annos, ita nec excipiendo, quia actio et exceptio idem efficientes, sunt eiusdẽ vitæ. sic limitatur. l. licet. Cod. de excep. Do. Fonta.

f *Negligenter.* Nota delictum prælati in omittendo præiudicare ecclesiæ, vt no. xvj. quæstione vj. si episcopum. de hoc dicam infra de regu. iur. delictum. ADDITIO. Et qualiter quis agendo dicatur negligens, habetur. ff. de diuer. & tẽp. præ. l. j. Ioannes And.

g *Admittenda.* reprobata est ergo opi. Ala. Guil. Na. & Gof. qui no. supra eod. cap. j. & ipse Gof. in summa huius tit. §. fit computatio. & §. quando autẽ. quòd etiam indistinctè post quadriennium restituitur ecclesia. hoc probant per decre. prædic. supra eod. cap. j. ibi, semper debeat illæsa &c. & per. c. supra eod. tit. tum ex literis. & supra de reb. ec. non. ali. &. ca. ad nostram. Approbata autem est opin. Vin. Ber. Ioan. Andr. D & Hostien. & Abb. qui omnes dixerunt contra. ad iura in contrarium allegata? Respon. vt in ipsis iuribus not.

h *Præuaricationis.* præuaricator est qui corruptus in totũ ab accusatione desistit. ff. ad turp. l. j. ij. q. iij. c. si quẽ. §. notandũ. sed hic nõ propriè ponitur, quia de tali nõ loquitur, sed preuaricator quasi varicator, qui ex vtraq; parte cõsistit: quinimo ex altera. sic isti fingũt exterius se bene administrare, & tamen spoliant, vel dãna inferunt. Vel dic præuaricationis, quo ad sententiam: fraudis, quo ad contractum. Ioan. And.

Præuaricator quis dicatur.

i *Manifestæ.* id est euidentis, & sic est nomẽ & est casus genitiui. vel est aduerbium, & expone manifestè. i. clarè.

k *Probetur.* quia qui dolum allegat &c. ff. de proba. quoties. §. qui dolo.

l *Commentum.* id est deceptionem, vel occultũ vel malitiosum tractatum. {Vel confictum machinamentum. lxxxvij. di. c. ij. supra de testi. c. peruenit. j. in fi.} Et hoc casu licet petens ab ecclesia restitutionem fuerit in culpa, ille contra quẽ petitur fuit in dolo, ne beneficiũ illud peteretur intra quadriennium. & dolus culpæ præponderat. ff. ad le. Aquil. item si obstetrix. in fi. in glos. tenebitur.

Dolus præponderat culpæ.

m *Aut alia.* possibile est quòd ista verba fuerunt Greg. tamen

K iiij in ex-

in extrauaganti sua qua vtebamur,non erant: vnde credo ꝙ addita fuerint per Bonifa.& est si.de præben.dilectus filius G.in fi.ADDITIO.Et infra de regu.non solum. Ioan.And.

a Glo.tenet de Anch. per cap. ad nostram. de re.eccle. nō alie. l. si ex causa.ff. de mi. Philip. Fonta.

a *Causa*.vt.s.e.ti.tū ex literis.vel vixit ille prælatus male cōtrahens tanto tēpore,vnde tunc nō currit præscriptio[a].xvj. q.iij.si sacerdotes. vt tenet Inno.in.d. cap. tū ex literis.vel multas nouas mutationes prælatorum habuit ecclesia, vel eminentissimum fuit damnum ipsius.

causa[a] subsit, quæ superiorem mouere debeat ad idem beneficium concedendum.

Bonifacius octauus.

Ecclesia contra confessionem qua læsa fuit,admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum,postea non nisi per viam iuris communis. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

SI aduersus confessionem[b] in iudicio[c] à se[d] factam læsa[e] ecclesia,beneficium restitutionis in integrum[f] intra quadriennium ab ipsius cōfessionis tempore computandum,[g] petere negligenter[h] omittat, non est(nisi aliquid rationabile[i] appareat, quod aliud[k] suaserit faciendum) ad hoc petendum vlterius admittenda. Vbi verò per viam communem reuocationis erroris[l] quem in facto prætendit,vult aduersus suam confessionem ecclesia se iuuare,[m] hoc quandocunque poterit,[n] donec negotium sit finitum.[o]

Diuisio.

SI *aduersus*. Sunt duo dicta principalia. secundum ibi, Vbi vero. Declarat quod no. Inn. Hosti. & Moderni.s. eo.tit. auditis.ADDITIO. Vide cle.eod.tit.cap. vnico.iij. gl. & Guil. in spe.secunda parte. eod.tit.§.ij. ad fi.ver. sed nunquid. Ioan. Andr.

CASVS. Ponamus quòd ego litigabam cum episcopo Picta. de & super iuribus ecclesiæ,in qua causa prælatus aliqua confessus fuit quæ vergebant in læsionem ecclesiæ suæ.non est dubium quin ecclesia posit petere releuamentum aduersus illam confessionem.Sed quæritur vsque ad quod tempus poterit petere istud releuamentum aduersus illam confessionem? Dicit Rom.pon.aut illa ecclesia vult petere releuamentum iure speciali,allegando solam cōfessionem , & tunc potest petere vsque ad quatuor annos. Aut ecclesia petit istam restitutionem iure communi , sicut alius priuatus: tunc admittitur quandocunque vsque ad finem causæ.puta quia prælatus allegat quòd per errorem aliqua confessus fuit, tunc admittitur etiam post quadriennium , probando errorem , quia quilibet priuatus allegans errorem admitteretur. sed si prælatus solum fundet se in eo quòd ecclesia est læsa, & non allegat errorem , tunc solùm debet petere restitutionem intra quatuor annos. Nota primo quòd quadriennium restitutionis petendæ incipit currere à tempore confessionis,& sic facit pro opi. Ioan. And. supra.cap.proxi. Nota secundo quòd confessio reuocatur quando errore facti quis fuit inductus ad confitendum. secus ergo videtur si facta fuit errore iuris. Domi.

b Do.Phil. vix attingunt glo.de Anc. sequitur eam ibi (vel dic ꝙ fuit confessa) & ibi latet priuilegium ecclesiæ. nam si deberet errorē suū probare ante sententiam, vel intra quadriennium, nullum habet priuilegiū. neque dicas sicut spe.in ti. de restit.in integ.§.i. ver.sed nūquid ecclesia. ibi priuilegiū cōsistere, ꝙ probat errorem suū post sententiam, quia hoc etiam facit maior ex clausula generali, et voluit Ioā. An.ca.fi. de confes.Fō.t

Glossa sequens allegat vnam concor.obiicit & soluit.

b *Confessionem*.[b] Ergo contra confessionem datur restitutio.ff.de confes.certum.§.pen. Sed contra aut confessa est veritatem contra quam non datur restitutio, aut falsitatem, & hoc probato non nocet confessio,vt infra sequitur. Non est ergo recurrendum ad extraordinarium , ex quo ordinarium competit.ff.de mino.in causæ.ij.Sol.dixit Hosti. quòd posset esse quòd falsitas confessa probari non posset , vnde expedit restitutionem dare. Vel dic quòd fuit confessa per errorem.vel non potest error probari,sed læsio.Vel fuit confessa tempore quo non debuit. vel lata est sententia , tamen est adhuc intra quadriennium à die confessionis , vt infra dicam. Idem si contra sententiam vel contractum,vel aliam læsionem,vt dixi supra cap.proxi.

c *In iudicio*. ideo dicit, quia extra iudicium facta non nocet.quod dic vt supra de confes.cap.vlti.Ioan.And.

d *A se*. vel à procuratore supra de re iudi. suborta. de confes.cap.vlt.vel ab aduocato parte absente. supra de appellat. cum causam.de censi.olim. ADDITIO. Idem Ioan. Mona.& Archid.

e *Læsa*. enormiter,quia pro leui læsione non datur restitutio,vt supra de re.ec.non alie.cap.pe.ff. de in inte.resti.l.scio illud.ff.de mino.si ex causa.j.respon.in fin.

f *In integrum*. quid operetur,dixi supra cap.proxi.

g *Computandum*.in hoc differt minor à maiore, quia etiam post sententiam intra quadriennium restituitur minor contra confessionem:maior non,nisi ante sententiam,& ostenso de errore.

h *Negligenter*. secus si præuaricatione vel aduersarij fraude,vt supra capi.proxi.

i *Rationabile*. vt dixi supra capi.proxi.

k *Aliud*. scilicet contrarium.

l **Erroris*. in facto scilicet,qui nemini nocet.ff.de iur.& fac. igno.l.error.dūmodo probetur negotio nōdum finito. s.de cōfes.c.vlt.& hic.error aūt iuris nō excusat. C. de iur.& fac. igno.l.ij.&.l.cum quis & de hoc infra de regu.iur. ignorantia.Ioan.Andr.

Error est consensui contrarium.

m *Iuuare*. potest ergo aliquis contra factum suum venire, hoc est ratione erroris,quia nil tam contrarium consensui q̄ error.ff.de iurisdi.om. iudi.l.si per errorem. sic & in matrimonio . de coniug. seruo.cap.vlti.

Glossa sequens signat contrarium & remittit.

n *Poterit*. & sic vna via admittitur ad id à quo alia prohibetur, quia per formam iuris communis admittitur ad id à quo ꝓhibetur per restitutionis beneficium. Sic interdum econuerso per formā iuris cōmunis repellitur, & per beneficium restitutionis admittitur. supra eodem titu. corā. vbi de hoc. Ad hoc contra infra de re.iur. cum quid. cum suis concor. sed solue vt ibi dixi. ADDITIO. Dicit Ioan. Mo. quòd vbi via generalis contineret viam specialem actu , & à speciali quis esset exclusus , per consequens & à generali.ff.de do. except.l.ij.§.item quæritur.&.§.sequenti.Ioan.And.

Finitum quando dicatur negotium.

o *Finitum*.quocunque modo,puta sententia,vel transactione.quod dic vt dicam. infra de lit. contest. cap. exceptionis &.huic decr.concor.infra de app.cōcertationi.ADDITIO. Potest etiam negotium dici finitum secundum Io. Mo.si est conclusum.alle.supra de proc.auditis. de causa pos. pastoralis.& quod no.C.de adul.quamuis.j.& quia post conclusionem non est cognoscere , sed cognitum esse. & sic non est probatio recipienda quæ necessaria est circa errorem. Archid. hoc recitans alle.de fi.instru. cum dilectus. ff. de euic. si rem.in fin. Tractat etiam hic , an sit idem renunciare & concludere . de quo scripsi in prædi.decre.pastoralis. Ioannes Andreæ.

DE ARBITRIS.

Bonifacius octauus.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa,tenet illorū sententia.si omnes discordāt,tenet sententia de summa minori.

CAPITVLVM I.

SI ex tribus arbitris te duo in decē, & terti⁹ in quinq. cōdemnēt,debet sententia præualere duorum:[a] Licet cum vnus[b] in quindecim , alius in decem , tertius verò in quinque pronunciant, illius qui dixit de summa minori[c] (cū in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur.

Continuatio domini Heliæ.

DE ARBITRIS. Dictum fuit supra de iudicibus tam ordinariis quàm delegatis , qui causas discutiunt & examināt. verùm quia arbitri à partibus electi procedunt ad instar iudicum tam examinando quàm definiendo , ideo post rubricas præcedentes ponit rubricam de arbitris. Alij aliter continuant . Dictum fuit supra de iudicibus , nunc esset dicendum de iudiciis : verùm quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum , ideo ponit rubricam de arbitris. Sed secundum moder.doct.ista continuatio nō est bona.nam ista rubrica deberet sequi rubricam de iudiciis.

c Bald.in.l. cōuenticula.C. de episc. & cle. hic alle per Phili. dicit istum text. procedere in testibus, sed Do. hic dicit, si peto 15. & vnus testis dicat de.10.alius de.5. quòd nō probāt. vide ad materiā istam Are.in.l. 1. §.si stipulāti ff.de verbo.obl.Fōt.

SI *ex tribus*. Sunt duo dicta.secundum ibi , Licet.quo ad mentem decre.quamuis quo ad literalem intellectum diuisionem non recipiat.Domi. CASVS. Petebam à Titio lx. aureos.tractantibus communibus amicis , Titius & ego compromisimus in tres arbitros qui de causa cognouerunt. & fuit taliter processum in causa , quòd fuit deuentum vsque ad sententiam definitiuam exclusiuè, quam sententiam dicti arbitri pronunciauerunt hoc modo. Nam duo ex ipsis condemnauerunt Titium ad soluendum summam.lx.aureorum quam petebam. alius autem condemnauit solùm in.x. aureos. quæritur quæ istarum sententiarum præualeat? Respondet quòd sententia lata à duobus , & sic à maiori parte arbitrorum. Sed ponamus quòd isti tres arbitri fuerunt discordes in sententia,nam vnus cōdemnauit Titium in.lx. alius in.xl.alius in.xxx.quæritur quæ istarum sententiarum præualeat , vel vtrum neutra valeat , attento quòd in nulla istarum sententiarum cōcurrit maior pars arbitrorum? Respondet quòd valebit sententia quæ lata fuit ab arbitro qui condemnauit in minori summa . quia omnes concurrunt in minori summa.Nam ex quo condēnauerunt in maiori summa,benè condemnauerunt in minori,quia in maiori summa semper est minor. Nota primo quòd etiam in pluribus arbitris communi consensu partium assumptis , habet locum illa regula, Quod fit à maiori parte,valet. No. magis specificè,quòd si fuit compromissum in tres arbitros, & duo cōueniant in eandē sententiam,& alius discordet,valet sententia duorum. Nota vlterius quòd in maiori summa inest & minor.Sed non intelligatis hoc vt faciebat scholaris de tribus

Summa minor continetur in maiori.

bus ouis,qui cum patre suo ita argumentabatur cum videret tria oua in disco, volens probare ꝙ ibi essent quinque oua. Nā dicebat ipse scholaris,si sunt tria oua in disco, sunt duo: sed duo & tria sunt quinque.igitur sunt quinque oua. Respondit suus pater,tu optime arguis , sed ego comedam ista tria oua , & tu alia duo. Nota vlterius quòd si omnes arbitri discordant in summa , valet sententia illius arbitri qui condemnauit in minori summa : quia in illa summa minori omnes alij sunt concordes. Nota insuper ar. quòd si compromissum fiat simpliciter , intelligitur esse factum vt stetur iudicio maioris partis. vide doct. de elec. in causis. & cap . cum in iure. in an.

Idem.

Si ex tribus arbitris vnus nolit examinando vel definiendo negotio interesse , duo procedere poterunt ac si ille præsens esset. Circa iudices autem antiqua iura seruentur. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

VT quæstionibus (quæ plerunque propter arbitrorum voluntariā seu malitiosam[d] absentiam remanent indecisæ) finis celerius imponatur:[e] Statuimus , vt si ex tribus arbitris à partibus electis,[f] corū aliquis ab aliis legitimè[g] requisitus ad examinandū vel definiendū[h] vnà cum eis negotium super quo in ipsos extitit cōpromissum,

Glossa sequens ponit opin.reprobatam. residuum recit. per duas quæstiones, & prima trimembris.

a *Duorum*. scilicet qui condemnauerunt in decem. Et quidam dicebant contrarium, argu. eius quod statim sequitur, & hoc tenebat Guil.in spe.eod.titu.§.vlti.in princ. cuius hic reprobatur opin. quia illud verum , cum omnes dicunt de dispari summa. Et sic reprobatur quod not. Accur.ff. eod. titu.l.diem.§.si plures.& reprobatur opin. Placen. quæ placuit Guil.quando duo protestantur quòd non consentiunt in minori summa.Et quod dicitur hic de tertio qui condemnat in minori summa,dicas idem & multo fortius si condēnaret in maiori,quia tunc minor est dubitatio,vt supra dixi. idem si absolueret[a] vel non pronunciaret,vt infra ca.proxi. Et per hoc dicemus idem in termino solutionis faciendæ, vt si duo assignant tres menses, alius vnum , tenet dilatio duorum.si omnes discordant, tenet minor. ADDITIO. De vnico qui condemnat in quinque cum decem peterentur,vide in spec.de sentent.prola.§. qualiter.ver. quid si peto. Et vide quod plenè scripsi de re iudi. cum inter. in vlti. glo.Ioan.Andr.

a Vnde vt dicit Ioan. Mo. si tunc valet sententia duorum cū tertius cōtra diceret, fortius valere debet cum in aliquo concordat.

b *Licet cum vnus*. hoc sumitur.ff.eod. tit. diem. §. si plures.

Glossa sequens rationem reddit. quærit & soluit.

c *De summa minori*. scilicet de quinque. & est ratio quæ sequitur.plus enim semper in se continet quod est minus. Ad hoc.xxiiij.quæstione.j.si quis dederit.& infra de re. iur.plus semper.vbi de hoc.&.ff.de reg.iur.in eo quod plus.& in obscuris minimū sequimur infra de reg.iur. in obscuris. quod dic vt ibi. Quid si ille qui condemnat in.xv. protestatur quòd ita condemnat in.xv.quòd non consentit in minorem summam? licet quidam contrarium dicāt , satis credo adhuc tenere sententiam in.v.cum illa protestatio impossibilis videtur,& videtur sibi contrarius. de constit. cum M. in anti.

Protestatio impossibilis vel contraria actui nihil operatur.

VT *quæstionibus*. Tria facit secundum Io. Mona. Primo ponit procœmium . Secundo statutum . Tertio tacitæ quæstioni respōdet.Secunda ibi,statuimus.Tertia ibi,Circa. ADDITIO. Et determinat secundum Archid. not. per Inno.& Hosti.supra de testa. Raynaldus. in prin. & quod not. Guil.in spe.de arbi.§.fi.in princ. versic. & no. & plenius ibi in versi.quid igitur si se.& versi.seq.dixit Innocen.in prædi. decret. Raynaldus.& Hostien.posuit eius glo.quòd quando omnes arbitri sunt præsentes , & vnus non vult cum aliis concordare , etiam si dicat se non instructum , alij qui concordant , pronunciare possunt.ff. de re iudi. duo ex tribus. &. l. Pomponius. aliàs incipit , si vni. Idem si opinionem suam dixit,& recessit audita opinione aliorum. cessat enim ratio legis qua dicitur quòd alios in suam opinionem contrahere posset , vt infra no.secus si illorum opinionem non audiuisset , dato quòd malitiosè recederet. licet quidam dicunt quòd ex quo conuenerunt ad sententiam ferendam, qualitercunque vnus postea recedat , alij præsentes sententiare possunt , quia verum est omnes affuisse ad sententiam ferendam , id est ad diem ferendæ sententiæ assignatam. bona ergo fuit hæc constitutio quæ has perplexitates tollit.Ioan.And.

Additio domini Heliæ.

Pro intellectu huius ca.præsupponitur illud quod habetur in.l.si in tres.ff.eo.ti.vbi dicitur quòd si fuit factum compromissum in tres arbitros simpliciter , non adiecto quòd duo ipsorum arbitrorum possent procedere sine tertio , si duo procedant sine tertio, non valet eorum sententia. & licet si tertius esset præsens,& contradiceret duobus, sua cōtradictio non noceret,tamen eius contemptus & contumacia nocet, & reddit processum nullum : sicut dicitur quòd vnius canonici absentia nocet quo minus valeat electio per alios canonicos facta,in.ca.j.de iis quæ fiunt à maio.par.cap.

Casus literalis domini Heliæ.

CASVS. Tu & ego de causa nostra compromisimus in tres arbitros,qui acceptauerunt compromissum,licet non compellantur acceptare nisi velint, licet sit secus in iudicibus etiam delegatis , quia munus iudicandi est munus publicum. facta acceptatione duo ex ipsis arbitris erāt parati in causa procedere. requisierunt tertium vt cum eis conueniret ad procedendum in causa. ille tertius licet requisitus noluit venire,vel non potuit venire. vtrum tota potestas illius tertij sit apud duos qui volūt ꝓcedere in ista causa? Respondet quòd sic , licet lex ciuilis alleg . aliter dicat, videlicet quòd duo arbitri absente tertio, licet fuerit requisitus,non possunt procedere,nisi dictum fuisset in compromisso quòd si vnus eorum interesse non posset , alij duo in causa procedere possent.sed de iure canonico est aliud,quia duo arbitri possunt procedere requisito tertio , & nolente venire,vt hic est tex. Sed vtrum istud cap. debeat seruari in foro seculari? Respondet gl. quòd non.nam quando est disconuenientia inter ius ciuile & canonicum,& vtrunque potest seruari sine periculo animæ,tunc ius canonicum seruatur in foro suo,& ius ciuile in suo, nisi laicus esset de terris papæ,& sibi subiectus.nam tunc etiam in foro ciuili seruaretur ius canonicum , vt tenet Bart.in. l. priuilegia. Cod. de sacrosan.eccle.& docto.in.cap.j.de no.ope.nuncia. in anti.& cap.at si clerici.de iud.in ant. Secus si ius ciuile non posset seruari sine periculo animæ,vt in præscriptione. xxx.vel.xl. annorum cum mala fide,quæ procedit de iure ciuili, sed nō de iure canonico.cap.possessor.de regu. iu.infra capit. fi.de præscrip.in an. Sed quid in iudicibus , vt ponamus quòd causa aliqua fuit à sede apostolica delegata simpliciter tribus iudicibus,non adiecto quòd si vnus nollet comparere, vel etiam non posset, quòd alij duo in causa possent procedere.literæ fuerunt præsentatæ duobus iudicibus , qui requisierunt tertium vt conueniret cum eis. iste tertius non vult venire,vel non potest venire, quia aliis negotiis occupatus. vtrum isti duo possunt procedere tertio requisito & nolente venire? Respondet Ro.ponti.quòd non, sed in ipsis antiqua iura seruentur. nam iura antiqua per istud. cap.solum sunt correcta in tribus arbitris. Nota primo vnam differentiam inter ius canonicum & ciuile.nam quando est factum compromissum in tres arbitros simpliciter de iure ciuili,duo sine tertio, etiam si fuerit requisitus , non possunt procedere. Secus est de iure canonico, videlicet quòd duo sine tertio poterunt procedere, vt hic. Not.quòd lex fingit absentem præsentem,& in hoc fictio præfertur veritati, licet regulariter dicamus quòd veritas præfertur fictioni.

Not.vlterius quòd ad esse vniuersitatis requiritur maior pars,& quòd conueniant duæ partes ad aliquid exercēdum: & quod fit à maiori parte illarum duarum partium , valet.l. planè.&.l.nulli.ff.quod cuiusque vniuer. & secundum doct. in cap.cum omnes.de consti.in an. Et istud verum, nisi eorum conuocatio pertineret ad aliquem actum : quia tunc si fuerint conuocati,& non veniant, eorum contumacia facit eos extraneos ab vniuersitate pro illa vice,& hoc de iure canonico. Nota finaliter quòd est differentia inter voluntariam absentiam,& malitiosam. & sic probans quem abesse voluntariè,non concluderet absentiam malitiosam.

d *Malitiosam*. vt seruirent scilicet parti quæ eos elegerat, quam videbant succumbere.

e *Imponatur*.ad quod prouidere debet iudex. supra de dolo & contu.finem.ff.si cer.pet.l.quidam.& not. quòd hic desideratur acceleratio , quod dic vt dixi.supra de elec.cap.vlti.

f *Electis*. simpliciter , quia si esset ibi clausula , vos vel alter vestrum. vel , quòd si non omnes. non procederet decreta. dubitatio , sicut nec in iudicibus : sicut dicam in fi. Ioannes Andr.

g *Legitimè* per literas suas , vel nuntium literatoriè destinatum : vel per iuratum nuntium,quod dic vt supra in an.de offic.deleg.prudentiam.

h *Definiendum*. cum scilicet conclusum est quòd non restat nisi ferre sententiam.supra de fide instru.cum dilectus.

Impedimenta

a *Impedimento.* ergo tunc stabimus legi, cum habet impedimentum legitimum: quod rescribere debet collegis: vt in præd.decr.prudentiam.de delegato diximus. vel pars id coram eis probare debet.

b *Penes quos.* decernimus totalē potestatē &c. quod sequitur.

Glos.seq.dicit quæ fuerit legis & cōtrarij canonis cōsideratio, remittit ad simile. quærit & soluit.

c *Lex ciuilis.* ff.e.tit.l. si in tres. aliàs est. §. sub l. item si vnus: & bona etiam fuit legis cōsideratio: quæ voluit quòd præsentia & cōtradictio nō noceret, sed sic absentia: quia forsitan si ille præsens fuisset, traxisset alios in partem suam. {facit xxxj.disti.Nicæna.} Et est simile cum dicimus ꝙ aliàs tenetur consilium requirere, & non sequi: vt no.supra eo.tit.cum olim. Sic dicit decre.quòd in electionibus plus nocet cōtemptus quàm contradictio, supra de elect.venerabilem.& ca.bonæ.ij. Sed decretalis ista voluit illum fingere præsentem & contradicentem: vt infra sequitur [a] ex consideratione æquitatis quę ponitur in princ. & sic diuerso respectu vtriusque bona fuit consideratio &c. & est si. quod no.supra de iureiu. cum contingat supra de præscrip. cap. vlt. Sed quid dices, nunquid seruabitur hæc decre. in foro seculari? Dic quòd non [b], in locis quę non sunt in temporali iurisdictione ecclesię: quod dic vt dixi infra de reg. iur. cap.ij.

d *Potestatem.* si compromittentes dixissent ꝙ si nō omnes &c. hoc posset duo. & hæc decre. supplet [c] ac si ipsi dixissent. & est si. Cod. de rei vxo. ac.l. vna. circa princ. Ioannes Andreæ.

e *Liberè.* vnde si nolit interesse examinationi, non tenentur ipsum in sententia vocare per hanc literam. arg. ad hoc infra de dolo & contu. eum qui. sed dic eum ad omnia citandum. argu. eius quod ibi dicam.

f *Diuina.* ad hoc. C. de iudi. properandum. §. cum autē eremodicium supra de do.& contu. veritatis. cum si. infra de eo qui mit. in pos. cap. vno.

g *Pro præsente.* per hoc dico quòd non est idem in duobus arbitris quod hic dicitur in tribus: quia si ex duobus vnus se absentat malitiosè, alter non potest procedere: quia in tribus duo sunt maior pars supra cap. proxi. præterea ille absens habetur pro præsente & contradicente, vt hic vides: ergo neutrius valet sententia supra de re iud. cap. vlt. nam tunc valet sententia præsentium in hoc casu, quando valeret eo contradicente: aliàs non [d]. & per hoc dico etiam quòd si in compromisso hoc actum est quòd nō valeat ipsorum trium arbitrorum sententia, nisi omnes concordent, quòd non habebit locum decre. ista eadem ratione [e] {.infra de testa. cap. ij. in fin.} vnde tunc locum habet hæc decre. cum simpliciter sunt assumpti: vt supra dixi.

Glos.seq.distinguit. demum quærit & soluit.

h *Circa iudices.* protestatio quædam, vel tacitæ quæstionis responsio. Circa eos ergo dic ꝙ aut sunt ordinarij, aut delegati. Si ordinarij, aut quilibet per se & insolidum iurisdictionem habet: & tunc potest alter alterum præuenire supra de fo.compe.cap.pen. & not.supra de appell. vt debitus aut non insolidum & per se, sicut in capitulo vel syndico, vel his qui audiunt causam presbyteri, diaconi, & subdiaconi. in his casibus omnes citare debet: & si duæ partes sunt præsentes, sufficit. {Vide.ff.de re iudi. Pomponius. ff. ad municip. l. magistratus. & quod ibi nota. & quod no. in spe. de sen. prola. §. sequitur. vers. quid si sunt. &. §. iuxta. post princ.} ff. quod cuiusque vniuers. planè. de decre. ab or. fac. l. iij. nisi in prædictis casibus vbi certus requiritur numerus. xv. quæst. vij. si autem. & cap. Felix supra de re iud. non potest. Aut sunt delegati: & tūc subdistingue, aut sunt dati simpliciter: & tūc vnus sine alio non procedit supra de offi. deleg. causam matrimonij. aut cum clausula: & tunc iterum subdistingue: quia aut cum clausula ista, vos vel alter vestrum. aut cum illa, quòd si non omnes. In primo casu tene quod habes supra eod. lib. de offic. dele. cum plures. In secundo quod habes supra de offic. deleg. prudentiam. Sed quæres quare ius diuersum inter arbitros simpliciter datos, & delegatos simpliciter datos: vt per superiora patuit? Dic [f] ꝙ ius quod minus dictum est à partibus, supplet lex. sic aliàs. ff. e. tit. item si vnus. §. principaliter. Iudices autē maiori maturitate creantur: vt. §. eo. lib. de rescri. statutum. & ideo ius in eis supplere non vult. Item in iudicibus rigor attenditur: quia clementiores lege esse non debent, in auctē. de iudic. §. oportet. collat. vj. Arbitri autē prout visum eis est faciat pro præsente g. Circa iudices h verò antiqua iura nolumus immutari.

simile quod no. de offic. delega. cum vicesimum. in fi. vlt. gl.

†Adde, *aut loqui. de Anch. & Domi. & tenet Bar. in l. item si vnus. §. itē si plures ff. e. ti. et Phi. hic. Font.*

a Cōcor. ff. manda. si præcedēte. §. Lucius. Ioan. And.

b Idem de Anch. Do. et Phil. ponēs hic sex limitationes ad dictum gl. Font.

c In casu absentiæ malitiosæ vel voluntariæ.

d Idē Phil. Do. Font.

e Idem Do. Phil. fallit tamen in iā electis: itē in arbitris iuris qui cō tra ius non pronunciant. Font.

f Idē Ioan. Mo. & est

Ambiguum quid sit, & vnde dicatur.

LIBER SECVNDVS.
DE IVDICIIS.

Innocentius quartus in generali concilio Lugdunensi.

Iudex delegatus nō habens ad hoc speciale mandatum à Papa, non potest compellere partem vt personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Ioan. And.

CAPIT. I.

IVris esse ambiguum i non videtur k, iudi-

Vris esse. Primò ponit dictum. Secundò casus excipit: ibi, Nisi causa. Pro intellectu huius capit. habemus præsupponere duo. vnum pro ratione dubitandi, & alterum pro ratione decidendi. Et primò pro ratione dubitādi, ꝙ Papa potest compellere partes ad comparendum coram se personaliter, licet causa sit ciuilis & pecuniaria. Item quòd delegatus Papæ gerit vices Papæ, & regulariter in causa sibi delegata potest illud quod Papa posset facere. Aliud pro ratione dubitandi: videlicet quòd à iuris beneficio partes habēt vt in causis pecuniariis possint cōparere per se vel per procuratorem. l. in pecuniariis. C. de proc. Item quòd beneficium iuris nemini est auferendum sine causa. c. Asvs. Prætendebam Titium debitorem meum in aliqua pecuniæ summa. quia habebam ordinarium loci certa ratione mihi suspectū, à sede Apostolica impetraui delegatum: cui præsentaui literas delegatorias. delegatus iste mandauit reo vt compareret personaliter coram ipso, & tamen causa erat pecuniaria siue ciuilis: & in citatione non exprimitur causa quare debeat comparere in propria persona: vtrum Titius teneatur comparere personaliter? Respondet Romanus pontifex quòd non, & dicit quòd delegatus suus non potest cogere partes ad comparendum personaliter coram se in causis ciuilibus: quia non potest partibus auferre beneficium iuris, licet Papa hoc posset: nisi esset talis causa quæ requireret præsentiam personæ, & esset causa expressa in citatione: vt in l.j. ff. de fer. vbi dicitur quòd si tempore feriarum, vindemiarum, vel messium quis citetur, in citatione debet contineri causa quæ illo tempore possit & debeat expediri. Sic in proposito quando reus est citatus vt veniat personaliter, debet in citatione exprimi causa quare debeat venire personaliter: puta quòd veniat personaliter iuraturus de calumnia, vel respōsurus positionibus partis aduersæ, vel ad exercendum alium actum qui requirit præsentiam personæ: & tunc reus citatus tenetur personaliter comparere: & si mittat procuratorem, nihilo minus reputabitur contumax, ac si nullum procuratorem misisset. Sed quæritur, cum istud non esset ambiguū, quare fuit factum istud cap. vt in cap. cum in iure. de offic. dele. & l. ancillæ. C. de furt? Dicendum quòd postquam emanauit præsens cap. istud non erat ambiguum, sed ante bene erat ambiguum. nam cum Papa possit hoc facere, scilicet compellere partes in causa pecuniaria vt compareant personaliter coram se, videbatur quòd etiam suus delegatus hoc posset facere: vt dictum fuit in ratione dubitandi. Nota primò quòd per verbum videtur, respondetur de iure. quod not. pro doctore vel consultore qui dicit, mihi videtur. & vide text. de appellat. præterea requisisti. Nota secūdò quòd in causa criminali iudex potest compellere partes, vt personaliter coram se compareant. Domini.

i *Ambiguum.* ambiguum est vbi opiniones sunt, & iura varia videntur. suprà de senten. excommu. inter alia. Additio. 50. disti. quia sanctitas tua. §. de restitu. spoliat. literas. de æta. & qualit. quæris. & capit. à multis supra eod. l. b. de electio. si religiosus. & infrà de præben. quia sæpe. Deriuatur autem ambiguum ab ambigo, quod componitur ab an quod est circum, & ago: interposito. b. quasi circumagor & voluor, secundum Ioannem Andr. & de triplici ambiguitate not. xxxiij. distinc. cap. fin. in glos. in ambiguis. Ioannes Andreæ.

k *Non videtur.* nec est. ff. de arbi. l. nō distinguem. §. quæsitū. Glos.seq.

Glos.seq.recitetur per quæstionem quid de ordinario. secundò signat contrarium & soluit. tertiò textū determinat.

a *Iudicem delegatum.* à contrario sensu videtur secus de ordinario. vigesimaquinta distinct. qualis. in glos. penult. de iis quæ fiunt à præla. cum Apostolica. Sed idem in ordinario secundum Ber. non enim potest cōpellere partes corā se venire personaliter, nisi in sequentibus casibus. C. de procuratoribus. l. vltima. & ideo de ipso dictum non fuit: quia de ipso non dubitabatur per prædictam legē. sed de legato Papæ dubitabatur, qui videbatur posse idem quod Papa quo ad illam causam [a]. Liberum enim est cuilibet per se vel per procuratorem respondere. C. de iis qui ad eccleſiam confugiunt. l. præsenti. §. cum autem. ff. de procuratoribus. l. prima. infrà de iuramento calumniæ. capitulo vlt. suprà de procuratoribus, querelam. beneficium autem iuris nemini auferendum est. vigesimaoctaua distinct. de his. infrà de reg. iur. indultum. cum suis concordantiis. argumentum contra, quòd personaliter citatus, personaliter venire teneatur. suprà de dolo & contumacia, cum dilecti. Dic quòd illud obtinet in Papa: vt ibi nota. & sic etiam suprà de maioritate & obedientia. humilis. de dilationibus. capitulo vlti. Et habent hæc locum in causis priuatorum. In causis vero eccleſiæ, collegij, vel vniuersitatis [b] de necessitate interuenit syndicus, suprà de iuramento calumniæ. in pertractandis. & capitu. sequenti secundum Ber. Additio. Licet hæc glos. dixerit in principio secundum Ber. ordinarium non posse compellere partes coram se venire, non tamen vetat quin extra iudicium possit ipse ordinarius ex causa cogere subditos coram se personaliter comparere: vt si eget ipsorum consilio vel personali auxilio. secundum Hostien. alle. vigesima secunda quæstio. quinta, de forma. de offic. delegati. capitulo vlt. Vel vult quòd promoueantur ad ordines. de æta. & qualit. cap. j. Et secundum eum de consuetudine hoc in diuersis casibus experimur. Constat etiam eis in dubio semper obediendum. xxiij. quæst. j. quid culpatur. in glo. fi. Addit Ioan. Mona. quòd vocat abbates, presbyteros, & clericos personaliter ad synodum. xviij. distin. cap. vlt. Item clerum & populum congregit ad sermonem supra eod. lib. de elec. vbi periculum. §. quia vero. & ad curiā mittit clericum. xvj. quæstio. j. vos autem. in auctent. de san. epi. §. reuerendissimi. col. ix. Ioan. And.

b *Speciale.* quia tunc sicut Papa id potest, & ipse similiter. ſ. de procur. ca. pen. cum suis concor.

c *In iudicio.* de extra iudicium non dubitabatur. & est si. supra eod. lib. de resti. in integ. capi. ij.

Glos.seq.textum exponit. secundò quærit. arg. pro & contra. ponit opi. Ber.

d *Criminalis.* intelligas criminaliter intentata. Si enim de crimine agitur ciuiliter: bene interuenit procurator supra de procu. tuæ. de accu. super his. vnde tunc personaliter venire compelli non poterit. Si autem criminaliter intentatur: procurator non interuenit, nisi in casibus no. ij. quæstione vj. si quando. in glos. fi. & supra de accu. veniens. Sed quærebat hic Ber. si admittatur procurator in causa criminali, an valeant quæ facta sunt cum eo? Et videtur quòd sic, si non opponitur exceptio. C. de procur. ita demum. ff. de procu. filiusfamilias. §. veterani. & ea quæ fiunt cum falso procuratore, valent per consensum. ff. de iudi. licet. ff. rem ra. habe. l. iij. §. falsus. Sed contra videtur: quia contra legem actum est ff. de iudi. pu. l. penult. §. ad crimen. & v. quæst. iij. ca. in criminalibus. Dicebat Ber. quòd valet quod cum eo actum est, per prima iura: ex quo non fuit obiectum [c], iudex tamen talem procuratorem ex officio suo potest & debet repellere supra de excep. exceptionem. cum suis concord. & supra de accu. cum P. Nec ob. si iudex debet repellere: ergo non valuit iudicium. vide instantiam in excommunicato per prædictam decre. exceptionem infra de except. pia. & cum hoc concor. Guil. in spe. de procura. §. i. versi. sed pone quòd in casu tali.

Additio. Et Ioan. Mona. hic. & Archid. eod. lib. supra de procu. qui generaliter. & facit quod no. C. de adult. quanuis indubitati. Sed vt ibi no. Cy. Franc. Accur. resistebat illi glos. quæ innuit hanc exceptionem dilatoriam. hac ratione verbis sententiæ referenda sunt ad personam domini. C. de iniur. l. fi. & absens damnari non potest. ff. de pœn. absentem.

a Hoc verū quo ad illa sine quibus causa non potest expediri. ſ. de offic. deleg. c. j. & cap. præterea. secundum Innoc. & Archid. sed sine hoc ex pediri potest per ꝓcuratorem. ergo &c. sicut ergo non possem illi præcipere quòd iret ad sanctum tacobum: sic nec quòd ad ipsum personaliter veniat secundum Ioan. And.

b Etiam si ipsius causa esset criminalis vel de crimine. & vide quid no. & dixi de simo. dilectus. ii. Ioan. And.

Procurator in causa criminali an debeat admitti, & an valeat processus agitatus cū illo.

c Idē tenet Do. alle. ca. quia frustra. de ꝓba. iuncto fin. cū prin. & ele. cōstitutionē. in fi. de ele. tamē de Ancha. allegans Bar. in d. §. ad crimen. tenet contrarium.

In procuratorem autem sententia ferri non potest: quia nocens non est. Cod. de sent. & interlo. l. j. ergo semper opponi poterit. C. de procu. licet. secundum eum. per quod dici potest quòd quo ad fienda repellitur, valebunt tamen prius cū eo gesta per iura prælegata. Ioan. And.

Bonifacius octauus.

Mulieres personaliter ad iudicium (quacunque causa in iure non expressa) inuitæ trahendæ non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, iudex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet. & iudex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiosæ etiam volentes extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad iudicium trahi non possunt. quod contra prædicta fit, est irritum. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

Glos.seq.recitetur per quæstionem.

f *Iuramento calumniæ.* quod principales personæ præstare debent. C. de iureiu. propter calum. dan. aūcten. principales supra de iura calum. in pertractandis. quod verum est, nisi procurator habeat ad hoc speciale mandatum infra de iura. calum. cap. vltu. in quo casu dicam quòd delegatus principalem ad iurandum compellere non poterit, cum ibi tunc non sit iuris necessitas de qua sequitur: nisi forte principalis instior sit quàm procurator: & natura causæ hoc requirat: vel scit melius veritatem: vt. C. de procur. l. vlt. Et facit ad hoc. ſ. de proc. si quem. in fi. eo. lib. Ioan. And.

g *Exegerit.* quasi coēgerit. Et tractat hic Ioan. Mon. quomodo exigere ponitur pro complere, pro petere, pro cogere, pro diuidere, pro expellere: ponens versum, Exigo, perficio, peto, diuido, cogo, repello.

Exigo multipliciter accipitur.

Mvlieres. Primò ponitur prohibitio mulieribus in genere. Secundò ibi, Sed cum. prouisio bimembris circa ipsarum testimonia, cum certa prohibitione & pœna. Tertiò prohibitio circa religiosas ibi, Cæterùm. Quartò decernit in fin. Ista decre. Bonifacij extrauagans erat: quia edita ante compilationem huius sexti libri. Ioannes Andr.

Istud capitulum non est seruandum in his partibus. Nam factum fuit in partibus Italiæ in qua obseruatur secundum quòd dicit præsens capitulum. nam periculosa est sexus commistio, & mulieres huius patriæ non obseruant gravitatem quam obseruant mulieres Italicæ. vnde habemus præsupponere quòd regulariter iudex qui de aliqua causa cognoscit, non tenetur ire ad testes pro illis examinandis: sed potest compellere eos vt veniant ad suam præsentiam: fallit in aliquibus casibus: vt hic in mulieribus.

Casvs. Tu & ego litigabamus coram aliquo iudice. fuit taliter processum quòd lis fuit contestata. volo probare intentionem meam per testes: & dico quòd testimonium aliquarum mulierum est mihi necessarium: & peto quòd ipsæ mulieres citentur vt compareant coram iudice personaliter perhibituræ testimonium veritati: vtrum iudex poterit compellere mulieres vt coram se personaliter compareant: & se exhibeant in publico pro ferendo testimonio in aliqua causa? Respondet quòd non. nam non possunt exire domum suam vt se immisceant cœtibus virorum. Quid ergo fiet? celabitur veritas? Respondet quòd iudex ibit ad ipsarum domum, & ab eis recipiet iuramentum: & in domibus ipsarum illas examinabit vocata parte & citata. Sed ponamus quòd iudex est grauis persona: quia est constitutus in dignitate: & non est decens vt iudex accedat ad domos illarum mulierum bassæ conditionis? Respondet quòd tunc iudex vices suas committet alicui commissario ad illas mulieres examinandas. Et ista sunt vera: nisi mulieres istæ vellent venire ad iudicium, & renunciare huic beneficio. nam istud capitulum intelligitur quòd non possint compelli vt veniant ad iudicium. fallit in religiosis & monialibus: quæ etiam si vellent venire ad iudicium, & renunciare huic beneficio: non sunt admittendæ. {Non fingatur.} vnde si est talis causa in qua debent produci testes & examinari: debet mittere commissarios, & non debet ire personaliter fingendo quòd eius præsentia requiratur. & si in fraudem faciat, incidit in excommunicationem: puta quia iudex appetit amplexus mulieris: & fingit quòd testimonium mulieris est necessarium in causa: & facit cum parte vt pars nominet aliquam mulierem inter suos testes: vt possit habere accessum ad illam mulierem. {Religiosæ} vnde religiosæ hic accipiūtur specialiter pro illis quæ fecerūt professionē:

non sicut in l.prima.C.de sum.trinit.& fide catho.ibi,in tali volumus religione versari.& suprà de cõstit.ecclesia.vbi dicitur q laici etiam religiosi non habent potestatem disponendi in rebus ecclesiasticis. Nota primò quòd vagatio est prohibita mulieribus: & similiter permistio earum in congregatione virorum.

No.secundò quòd mulieres nõ possunt trahi ad iudiciũ inuitæ personaliter: & sic videtur sec⁹ à cõtrario de aliis.de quo supra proxi.cap. Do.

Glossæ omnes sequentes recitẽtur in textu.Ioan.And.

† *Tamen meretrix pro debito ciuili possit personaliter capi gl. in l.consentaneum.C. quomodo & quando iudex Fõta.*

a *Immisceri.* periculosa est enim sexuum commistio.xviij.q.ij. definimus. ADDITIO. Archi. alle.C. de procur.l. maritus. &.Cod.de arbi.l. vlt. Ioan. Andr.

b *Literarum.* generalium intelligas:puta quibus causa committitur.si enim specialiter expressum esset in literis quòd mulier trahi posset: secus. ad hoc supra cap.proxi.

c *Legatorum.* vel delegatorũ multo magis.ad hoc supra de rescrip.statutum.

† *Notat de Anch.quòd cuique priuilegia sua seruanda sunt:et potius lædendam causæ naturam quàm priuilegia partium.*D. F.

Mulierum conditio quandoque est melior quàm virorum.

MVlieres (quas vagari non conuenit, nec virorum cœtibus immisceri [a]) auctoritate literarum [b] sedis Apostolicæ, vel legatorum [c] ipsius, aut alia [d] quacunque ad iudicium personaliter euocari vel trahi inuitas [e] † causa ferendi testimonium, aut alia qualibet (quæ in iure non exprimitur [f]) prohibemus [g].

Sed cum necessarium [h] fuerit testimonium earundem: B iudex in expensis partis producentis [i] easdem, tabellionem,aut aliam personam idoneam [k] ad eos transmittat: vel si forte talis casus occurrerit, quo iure prohibente [l] receptio testium alteri committi non possit: iudex tunc propter hoc personaliter ad illas accedat [m] : † aut (si talis sit personæ [n] iudicantis cõditio,q id per ipsum nõ deceat fieri,vel non possit [o]) mittat [p] ad eas:prouiso q casus huiusmodi(videlicet vt iudex vadat personaliter) non fingatur [q]: nec fraus interueniat in hac parte. Alioquin fictor huiusmodi vel fraudator ipso facto sententiã excõmunicationis incurrat [r]. Cæterùm fœminæ religiosæ, præsertim quæ debẽt sub clausura morari [s], † extra suum monasterium vel clausuram non vocentur ad iudicium , vel trahantur ex quauis causa [t] personaliter: etiam si ad hoc voluntas accederet earundem [u]. Decernimus quoque , vt ipso iure sit irritum & inane si quid contra præmissa contigerit attentari.

d *Alia.* puta ordinaria vel delegata ab eo.

e *Inuitas.* volentes ergo possunt: & in hoc differunt religiosæ: vt infra sequitur.Ioannes Andreæ. ADDITIO. Idem Ioannes Mona.& Archid.

f *Non exprimitur.* supra cap.proxi.

g *Prohibemus.* Nota meliorem conditionem mulierum quàm marium.ad idem suprà de sentent.excommuni.mulie- C res.& cap.ea noscitur.suprà de pig.ex literis. Interdum est deterior.quod dic vt nota.suprà de pœn.& remis.noua quedam.ad hoc.ff.de reg.iur.l.ij. Interdum par vtriusque causa. & de his no.in Spec.de procurat.§. primo.

h *Necessarium.* quia non sunt alij qui veritatem sciant, vel non ita bene sciunt.xiiij.q.ij. quanquam.

i *Producentis.* iiij.quæstione iij.si testes.§.liberi.versic.venturis.suprà eodem lib.de rescrip.statutum.in fi.in glo.à producente.&.Cod.de testi.quoniam. sicut ergo producens tenetur expensas ministrare testi producto: ita & tabellioni vel iudici qui ad eas vadit: vt hic vides.

k *Idoneam.* presbyterum , vel alium virum honestum coram quo iurent: & ibi etiam erit tabellio: & citabitur pars aduersa vt vadat visura eas iurare: vt supra de testim.cap.ij.

ADDITIO. Dicit Archid. quòd faceret illum presbyterum vel virum honestum iurare quòd suum officium fideliter adimpleret: vt sic maior & plena fides illi adhiberetur. alleg. de præsump. illud. de præscrip.ad audientiam.j. quæstione vij.sancimus . Aliquando tamen talis persona nuncius appellatur supra de testi.cogi. cap.j. aliquando executor vel auditor supra de offic. deleg. super. quæstionum.

D ADDITIO. Vnde dicebat Ioannes Monach. quòd melius diceret personas. alleg. supra de proba. quoniam contra.Ioan.Andr.

l *Iure prohibente.* vt in criminali criminaliter intentata: vt in auctent.de testi.§.& quoniam. &. §. hæc omnia. &. Cod. de fi.instru.authent.apud eloquentissimum . ADDITIO. Quod dicit hic glo. in criminali criminaliter intentata: intellige vt not. de verb. sign. forus.ad fi. & xv. quæstione iij.ex eo.Ioan.And.

m *Accedat.* expensis producentis: vt no.suprà.non enim in hoc casu credo locum habere decret.suprà eodem lib.de rescript.statutum. §.insuper.

n *Personæ.* puta episcopus vel superior propter reuerentiam ipsius pontificalis officij ad mulierculam eos ire non decet.ad hoc suprà de offic.ordi.cap.primo eod.lib.ADDITIO. Vel aliàs religiosus & magnæ famæ. Archid.

o *Non possit.* puta ratione infirmitatis,vel forte loci in quo moratur mulier, vel alia simili.

p *Mittat.* tabellionem vel personam idoneam:vt dictum est supra.Ioan.Andr.

q *Non fingatur.* vt iudex posset dominam visitare, faciebat eam nominari in testem.

r *Incurrat.* non reseruat absolutionem:ergo aliis concedit. de sentent.excommu.nuper.

s *Morari.* vt infrà de sta.regu.capi.vno.

t *Causa.* vnde nec seruare tenẽtur decr.Nicolai.quo ad personalem comparitionem:vt supra e. li. de elec.indemnitatibus. §.sed cum eas.

u *Earundem.* Not.q nõ potest quis renũciare iuri suo.ad idẽ. s.de foro cõpetenti. si diligenti. & quod ibi not.& de sen. excom.contingit.multos tales casus quære per Acc.C.de pact. si quis in cõscrib. &.ff. de pactis.l. pactũ inter hæredes. & per Goffr.de regu. ad apostolicã.Sępe enim procurarẽt moniales se ad iudiciũ euocari vt claustrũ exirẽt. ad idem. supra de sent. excommu.relatum.

Iuri suo quis renũciare non potest.

† Causa religionis hoc licet.l. j.ff. de in ius vocã.l. seruos ad custodiã ff.de ali.& ciba. legat. aliàs non valeret obligatio ad perpetuo manendum in loco.not. Bar. in d.l. seruos. de Anch. Fon.

SI *annum.* Prima pars tractat de minore. Secũda de filio familias: ibi, In huiusmodi. Prima iterũ subdiuiditur , quia primò tractat de minore xxv. qui est maior xiiij.Secundò ibi,Si vero.de minore.xiiij. qui est minor vel maior septenni.Ioan.And.Emanauit hæc decr. ad declarationem eorum quæ not. Ber.s.de restitutione spoliatorũ. ex parte.de æta.& qualit.ex ratione.& Gof.Inno. & Hostiẽ. eo.tit.c.indecorum.&.s.de procurat.accedens.ADDITIO, Et Ioan.xv.q.iij.in certis.& Accur.ff.de mino.l.ait prętor.in prin.& principium corrigit quod not.Guil.in spe.de sta.mo. ver.xxxj.Ioan.And. Pro intellectu capituli præsupponendum est illud quod habetur.Cod.qui le.perso.standi in iudi. habeant vel non.in l. j. & ij. videlicet quòd minor. xxv. an. non habet personam idoneam in qua possit fundari & subsistere iudiciũ:sed si habet curatorem generalẽ, debet ingredi iudiciũ cum auctoritate sui curatoris. si non habet curatorem generalem, debet ei dari curator auctoritate iudicis.

CASVS. Quidam Titius contraxit matrimonium cum Berta: contracto matrimonio per verba de præsenti , Berta non vult sibi adhærere tanquam marito.certum est quòd potest agere contra ipsam,& petere iudicem vt iudex compellat illam Bertam ad sibi adhærendum tanquam marito . Sed ponamus quòd Titius erat minor.xxv. an.vtrum possit esse in iudicio in ista causa spirituali sine auctoritate curatoris? Respondet Roman.pont.cum distinctione : aut iste minor habet xiiij.annum completum,ita quòd est pubes: & in isto casu põt esse in iudicio sine auctoritate tutoris, & agere per se sine auctoritate curatoris : & potest constituere suum procuratorem absque curatore . Si autem nondum compleuit annum xiiij.non potest agere sine auctoritate curatoris: & si velit constituere procuratorem , debet constituere cum auctoritate iudicis coram quo ventilatur causa , siue sit iudex ordinarius siue delegatus . Idem dicendum est in causis dependentibus à causis spiritualibus: verbi gratia, Titius minor. xxv. annis contraxit matrimonium cum Berta. Pater Bertæ promisit ei centum in dotem . certum est quòd iste Titius minor xxv. ann. dummodo sit pubes, potest sine auctoritate curatoris petere istam Bertam in vxorem. Sed vtrum possit petere dotem sibi promissam sine auctoritate curatoris , licet sit minor? Respondet quòd sic. Sed ponamus quòd aliquis qui vult tractare causam spiritalem , est filiusfamilias qui non potest esse in iudicio sine auctoritate patris: vt in glo. magna instit. de pa. pote.Ponamus quòd filiusfamilias contraxit cum Berta. pater Bertæ non vult dotem soluere. vtrum possit iste filiusfamilias tractare causam sine auctoritate patris? Vel filiusfamilias beneficiatus vult agere in causis beneficij : vtrum possit sine auctoritate patris? Respondet Roma.pont. quòd sic. nam in causis istis spiritalibus non curatur de auctoritate patris.Et sic filiusfamilias in causis spiritalib⁹ potest agere sine auctoritate patris.{Infante.} qui non habet potestatẽ agendi nec constituendi procuratorem: quia nõ intelligit illa ætas quid videat.l.prima.C.de falsa mone.Nota primò ex isto capitulo quòd

quòd minor vigintiquinque an. regulariter nõ potest esse in A iudicio per se,nec constituere procuratorẽ absque auctoritate curatoris sui: vt l.j.& ij.alle . Not. q quascunq; causas spiritales vel descendentes à spiritalibus minor.xxv.an. sine auctoritate curatoris potest tractare: & censetur quãtum ad illas causas maior.

Minor per se potest causas spiritales aut ab illis dependẽtes tractare.

Not.quòd idem est iudicium de causis spiritalibus & descẽdentibus ab eisdem: sicut dicimus q de causis spiritualibus, & de causis annexis spiritualibus idẽ est iudicium in ca. quanto.de iudi. in anti. vt ius patronatus non est merum ius spiritale:sed est annexum iuri spirituali , puta institutioni : vt hic dicitur. Nota quòd impubes non põt causas spirituales tractare per se , nec in eis constituere procuratorẽ absque auctoritate sui curatoris. In matrimonio non potest bene poni exemplum : quia impubes non potest contrahere matrimonium:sed malitia aliquando supplet ætatem.nam quãtum ad facultatem contrahendi matrimonium non attenditur ætas, sed potestas coëundi : quia si sint potentes ad coëundum, ante xiiij.annum possunt contrahere: & potentia est vigor naturalis.vel potest poni exemplum in beneficiis dummodo sint præbendæ: vel ex dispensatione Apostolica , quia in pupillari ætate posset obtinere beneficium ex dispensatione Apostolica: sed tunc debet habere curatorem ad illas lites: vel si velit constituere procuratorem,hoc debet esse auctoritate iudicis. Not. quòd iudex delegatus potest dare curatorem minori.xxv.an.ad lites ventilandas coram ipso, sed non ad causas quæ non ventilantur coram se.sed ordinarius potest dare curatorem ad omnes causas tam coram se mouendas,quàm alibi. Not.vnum casum in quo filiusfamilias potest esse in iudicio sine auctoritate patris : quod est contra.l.non solum.C.de bo.quæ lib. puta in causis spiritalibus potest filiusfamilias esse in iudicio sine auctoritate patris. nam ista censentur peculium castrense vel quasi. No.vlterius illud ad quod allegatur iste text.quòd clericus etiam sacerdos & beneficiatus non liberatur à patria potestate. nam nos non legimus quòd clericatus sit modus tollendi patriam potestatem : legimus tamen de dignitate episcopali. in auctent.sed episcopalis dignitas.Cod.de epis. & cle.

Impubes causas spiritales sine sui curatoris auctoritate tractare non potest.

† No. vbicunq; minor legitimè potest interesse iudicio, ibi potest constituere procuratorem. c.ex parte. de restit. spo. si tamẽ lædatur, restituetur. glos in d. c. ex parte.et in l.j. C. si de momen. pos. Font.

Sacerdotiũ non liberat à patria potestate.

Idem.

Maior xiiij.annis per se & per procuratorem potest agere & defendere causam spiritualem : minor xiiij. per se non agit,sed per procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarij ecclesiastici iudicis, & etiam delegati dati ad causas illas.Filiusfamilias sine patris assensu agit causam spiritualem. hoc dicit. Ioannes And.

CAPITVLVM III.

SI annum quartum decimum [a] tuæ peregisti ætatis: in beneficialibus & aliis causis spiritalibus [b] , necnon & dependentibus [c] ab eisdem, ac si maior [d] vigintiquinque annis existeres: ad agendum & defendendum , per te, vel per procuratorem † (quem ad hoc constituendum decreueris) admitti debebis [e]. Si verò intra quartumdecimum annum existas: per te agere aut defendere non poteris [f] sui per ipsis: sed vel per tuum episcopum , vel per officialem eiusdem [g] tibi curator dabitur ad lites [h] huiusmodi [i] exercendas: aut tu ipse(si maior infante [k] fueris) cum auctoritate alterius [l] eorundem, procuratorem ad eas poteris deputare . Delegatus etiam Apostolicæ sedis , & subdelegatus ab eo [m], tibi (si non B habeas) curatorem [n] dare valeant,vel auctoritatem constituendi procuratorem [o] præstare ad illas causas vel lites duntaxat quæ coram ipsis fuerint ventilandæ [p]. In huiusmodi [q] quoque litibus siue causis, quanquam in potestate patris existas †, nec aliàs absque ipsius assensu in iudicio regulariter [r] esse possis:

a *Quartumdecimum.* in mare hoc intellige , in muliere. xij. & sic intellige prædictam decret. de restitu. spoliat. ex parte. & probatur suprà eod. lib. de elect. indennitatibus. j. respon. supra de despon. impub. continebatur. Ioannes Andreæ.

b *Spiritalibus.* puta matrimonio & similibus.

c *Dependentibus.* vt dote quæ dependet à matrimonio : de dona.inter virum & vxo.& de dote post diuor.resti.c.iij.

d *Ac si maior.* sine curatore sicut maior.

Glossa seq. ponit quatuor opi.

e *Debebis.* in matrimonio hoc erat expressum in prædicta decre. ex parte. { Per quam patet in quæstione. Io. de deo, de qua dicam infra de senten. excom. cap. licet.in vlt.gl.etiam suo tempore non ponderandam ætatem.xxv.annorum in defendente causam matrimonialem. } Sed quia quidam dicebant id speciale in carnali matrimonio : ideo emanauit hæc lata constitutio. Sed quòd idem esset in spirituali, probatur per decre.de elec. dudum.j. & de reg.postulasti.ad hoc facit , quia huius voluminis compilatores [a] de tutelis & curis non posuerunt tanquam de materia nobis non multum necessaria. Et aduerte : quia quod hic dicitur , quidam tenebant indistinctè. Innocen. dicebat quòd debebat dari curator secundum quòd in vers.se.de minore. xiiij. dicitur. Hostien. autem suo capite & quadam similitudine distinguebat inter maiores.xvij.an.vt tunc haberet locum.j.opin. quia talis prodire potest in publicum iij. quæstione vij. cap. j.§.tria.ad hoc supra eo.li.de procur.qui generaliter. in fi.vel xviij.secundum ea quæ no.de offi.deleg. cum vicesimum.& A minores.xvij.vt tunc habeat locum opi.Inn.& hanc viã mediam dicebat tenendam.argu.de offi.deleg.quærẽti.hec no. de æta.& qualit.indecorum.& in summa eiusdem tit. §. ætas. sed reprobatur hæc opi.vt hic vides.Ioan.And.

a Quos vide supra in proœmio. §.nos ad apicem. Ioan. And.

f *Non poteris.* hoc tenet Ber.de æta.& qualitate, ex ratione. in glos.vltima.

Glos.seq.recit. per obiectionem.

g *Eiusdem.* [b] Non enim sufficit,imò nec requiritur patris auctoritas. nõ enim de patrimonialibus tractamus in quibus id locum habet. C. de bo.quæ li. cum oportet.& l. cum non solum. & infra in fin. cap. nec Imperatoris vel alterius iudicis secularis : cũ spiritalis & ecclesiastica sit causa.xcvj.dist.bene quidẽ.s.de iudi. at si. & de arbi. contingit. ar. ff. ad treb. ille à quo.§.fin.& l.seq.

b Glos.seq. Do.de Ancha.et Phi. notãs quòd tutor testamentarius datiuus nõ posset litigare pro beneficijs sui pupilli: quod not. bene : quia Pet. dicit quòd nõ est alibi. Font.

h *Ad lites.* ad hoc. Cod.de in litem dan. tuto.vel cura.per totum.Cod.de cura.fu. l.fi.in prin.

i *Huiusmodi.* scilicet spiritales. quasi de temporalibus nõ dependentibus se intromittere non debeat.argu.infra proxi. respond. nisi forte ratione personæ: puta si clericus esset.

† Notat de Anch.quòd simplex clericatus non liberat à patria potestate. vide Hostien. c. indecorum. de æta. & qualit.liberat tamen quo ad personam, vt percuti non possit:et ad bona aduẽtitia et acquisita post clericatum: adeo vt dixerit Bar. cõsilio.lxv. quòd filius sacerdos notarius posset in testimonio patri adscribire. Font.

Glossa sequens quærit obiiciendo,& soluit.

k *Maior infante.* id est septennio.s.de despon.impu. literas. & ca.accessit.minor enim ætas ignorat quid videat.C.de fal. mo.l.j.in fi.Sed dices,quam causam spiritalem potest tracta- C re minor infante : matrimonium enim vel sponsalia contrahere non potest: vt in prædictis iuribus. Saluo eo quod habetur de spon. iuuenis. beneficium ecclesiasticum habere non potest: vt not.s. de præb. super inordinata. qualis ergo erit hæc causa? Forte dispensatione Papæ adeptus est beneficium de quo agit vel defendit : vel forte repetit: vel ab eo repetuntur vsuræ. Vel dicitur natus de illegitimo matrimonio.de ordine cognitio.tuam.vel his similia.

l *Alterius.* episcopi scilicet vel officialis. ADDITIO. Vel curatoris sic deputati,secundum Archidiaconum.

m *Ab eo.* de delegato ordinarij non dicit : quasi ordinarius hoc delegare non possit.ad hoc. ff. de offic. proconsu.l.nec quidquam.§.vbi decreto.& super hoc vide quod not. suprà de restitutione in integrum.capit.penult.& quod dixi suprà eod.lib.de offic.vicarij.licet. ADDITIO. Nec etiam dicit legati secundum Archidiaconum.non enim emanat à sede, quod emanat à delegato. allegat de fi. presbyte. dilectus. Graue videtur hoc dicere , quòd delegatus legati non possit quod potest subdelegatus delegati. procederet autem eius dictum , si intellexisset quòd delegatus legati id nõ subdeleget.Ioan.And.

n *Curatorem.* forte generaliter vel specialiter ab ordinario datum.

D o *Procuratorem.* cum est maior septennio : vt. supra. versic. proximo.

p *Ventilanda.* delegata enim eis causa , & omnia delegata videntur,sine quibus causa &c.de offi.deleg.præterea. ADDITIO.& cap.prudẽtia. §.sexta. Ad causam vero pertinet, quòd persona legitima sit in causa.C.qui da.tu.& curato.l.in vniuersis. Ergo possunt per quod peruenitur ad illud.ff.de procuratorib.l.ad legatum.Ioan.And.

q *Huiusmodi.* scilicet spiritalibus & dependentibus.

Glossa seq.declarat tex.& ponit.vij.casus exceptos.

r *Regulariter.* & hoc habet locum etiam in maiore.C.de bonis quæ liberis.cũ oportet.& l.cum nõ solum. Et est hoc verũ suo nomine:secus si sit alterius procurator.suprà eod.lib. de procurato.qui generaliter.secũdo respõso.&.ff.de minoribus.cum mandato.Ideo autẽ dixit regulariter, quia casualiter contrà: sicut in castrensi peculio: in quo etiã contra patrem agit.ff.de iudiciis.lis nulla. Item cum impetrat veniam ætatis: dũmodo sit maior viginti annis. C.de iis qui veniam ætatis impetrauerũt.l.secunda.Et in momentanea possessione.C.qui legitimã personam.l.vltima.Item cũ agit de thoro violato.ff.de adulteriis.l.si maritus. secunda. § .lex Iulia.& l. inte

Filiusfamilias in quibus casibus possit esse in iudicio sine cõsensu patris.

inter liberas.§.penultimo. Et in interdicto de libero homine exhibendo.ff.de libero homine exhibendo.l. tertia.§.si mulier.Item secundum canones videtur φ indistinctè conqueratur filius de patre.supra de sponsalibus,non est.secunda quæstione septima.quæritur. vbi de hoc. & vigesimateria quæstione quarta, si ecclesia. Itē in casu. ff.de iudiciis. si longius. In his & similib⁹ minor et in potestate cōstitutus agit. ADDITIO. Materiam glossę vide plenè in Speculatore de actore. §.primo, versiculo, item φ est filius.& duabus chartis sequētibus. & specialiter de clericis in versiculo,sed cū clericorum dicto & per hoc decido quā plures questiones huius materiæ ibi positas. & in. l. vltima. C. de bonis quæ liberis. Ioan.And.

a Non habeat. habet enim locum illa regula in patrimonialibus: vt supra dixi.

eius(cum de iis se intromittere non habeat a) nequaquam requiri debebit assensus.

DE FORO COMPETENTI.

Innocentius quartus.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelæ, de causa subditorum, suffraganeis etiam ipsis consentientibus, non cognoscit. hoc dicit vsque ad.§.neque.

CAPIT. I.

Romana b ecclesia, & infra. Nec appellationis articulo prætermisso, c nec aliàs etiam (cum minime appellatum extiterit d) Remensis e archiepiscopus vel eius officialis de causis clericorū f tanquam iudices g(licet in ipsos iidem clerici de facto h consentiant) absque diœcesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos suffraganei non potest cōpellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias & præcepta exequi, vel testimonia in causis ad eos deuolutis ferre, nisi consuetudo aliud disponat. hoc dicit. Domi.

Neque suffraganeorū Remēsis ecclesiæ subditos ipsorū delegationē suscipere, i vel sententias & præcepta a exequi, aut in causis per appellationem deuolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de cōsuetudine b obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus cōtra officiales vel prælatos suffraganeorum (consuetudine aliud non disponente) & contra subditos ipsorum, pro salarijs aduocatorum & procuratorū causarum fori archiepiscopi, iudex competens non est. hoc dicit.

Nec etiam suffraganeorum ipsorum officiales, c aut archidiaconos, archipresbyteros, & alios inferiores prælatos suffraganeis eisdem subiectos (dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorum, super salariis d aduocatorum & procuratorum e in causis f quæ in Remensi ventilantur curia, cogant querelantibus in sua præsentia respondere. g

DE FORO COMPETENTI.

Continuatio domini Heliæ.

Dictum fuit titulo proxi. de iudiciis. verùm quia multoties accidit quòd vocati ad iudicium excipiunt de incompetentia fori, & posset aliquis dubitare quod dicatur forum competens,& quid incompetentia, ideo annectitur rubrica ista de foro competenti.

b Romana.} Hæc solennis decr. habet vndecim dicta circa forum competens vel incompetens,secundum Hostien.Boa. & Io.Mo. Primo enim ponit duo dicta.Secundo ibi, Neque.tria.Tertio ibi,Nec etiam.duo. Quarto ibi,contrahentes.vnum.Quinto ibi,Nec clericos.ponit alia tria. Pro intellectū huius.ca.habemus aliqua præsupponere, & primo illud quod dicitur in.ca.pastoralis. de offic.ordi.in an.quòd regulariter archiepiscopus non est competens iudex inter subditos suorum suffraganeorum in prima instantia. Item præsupponendum est quòd quando appellatur ab episcopo ad archiepiscopum, si appellatio fuerit legitima, causa deuoluitur ad archiepiscopum, & archiepiscopus potest retinere cognitionem causæ principalis, si dictum fuerit bene appellatum, & male iudicatum.capit. vt debitus. de appellat.in antiq. CASVS. Tu & ego litigabamus coram episcopo Pictauen.qui contra te tulit aliquam interlocutoriam,à qua appellauisti ad metropolitanum, videlicet ad archiepiscopum Burdegalen. fui citatus ad procedendum in causa appellationis.in termino mihi asignato comparui. tu & ego conuenimus mutuo consensu quòd archiepiscopus non cognosceret de articulo appellationi, sed tantùm de principali causa.an archiepiscopus posit cognoscere de causa principali omittendo articulum appellationis? Respondet Romanus pontifex quòd non,quia partes possent adhibere fraudem vt priuarent primum iudicem sua iurisdictione. Sed ponamus quòd in aliqua causa quæ vertebatur inter te & me, & coram episcopo Pictauen. fuit ad archiepiscopum Burdegalen.appellatum. archiepiscopus est contentus causam appellationis committere.non est dubium quòd potest, dummodo faciat in diœcesi illius episcopi à quo est appellatum. Sed quid,delegatus nō vult acceptare delegationem, an posit compelli? Respondet quòd non.

Casus. §. Neque.

Sed ponamus quòd archiepiscopus cognoscit inter partes in prima instantia.altera partium vult producere aliquos testes qui sunt de isto episcopatu Pictauen.vtrum poterit illos facere conueniri coram se? Respondit quòd non.Qualiter ergo prouidebitur parti? Respondet quòd archiepiscopus poterit vices suas committere alicui commissario in diœcesi Picta.& poterit archiepiscopus episcopum Picta. requirere vt compellat commissarium ad suscipiendum delegationem, & testes ad ferendum testimonium veritatis coram ipso commissario. Sed quid, habuimus in principio huius capituli quòd

Casus. §. Nec etiam.

archiepiscopus non habet iurisdictionē in subditos suorū suffraganeorum. sed nunquid ad minus habebit in officialem & alios officiarios suorum suffraganeorum, puta archipresbyteros,decanos,& alios? Respondet Romanus pontifex,quòd non, nisi sit contraria consuetudo. Et ponamus quòd tu & ego qui sumus de ista diœcesi,litigabamus in curia archiepiscopi Burdegalensis. accepimus in causa nostra peroranda procuratores & aduocatos, & conuenimus cum aduocatis & procuratoribus de certo salario pro conductione causæ in ciuitate Burdegalen.iste aduocatus meus conuenit me pro suo salario. vtrum tenear comparere? Respondet quòd non.nam pro salariis non possum in dicta curia archiepiscopi in prima instantia conueniri. l. hæres absens. ff. de iudiciis. vbi dicitur quòd siquis tāquam viator contrahat in aliquo loco, licet ratione cōtractus sortiatur forum, tamen non potest conueniri in illo loco, quia esset absurdū quòd quilibet viator posset conueniri in omnibus locis in quibus contraxit, vt dicta.l.hæres absens.alle.modò isti erant ibi tanquam viatores.

Iudex appellationis de principali non cognoscit ante appellationis discussionem.

Nota primo quòd iudex qui non potest adiri nisi per viam appellationis, non potest de causa principali cognoscere,nisi prius discutiat de viribus appellationis,etiam si partes consentiant. & sic patet quòd iudex qui habet iurisdictionem limitatam ad certum casum,primo debet cognoscere an sit in casu quo iurisdictionem habeat. ad hoc.§.de elec.prouida.Nota secundo ex.§.neque.quòd quis non potest compellere vt recipiatur eius delegatio, nisi illum quem vult compellere vt recipiatur eius delegatio, habeat ratione illius iurisdictionis subiectum. Nota tertio ex. §.nec etiam. quòd quis non potest conueniri in loco contractus, quando fuit factus per aliquem viatorem. de quo in glos.

Glossa sequens determinans textum ponit contrarium.

c Prætermisso. licet per appellationem ad archiepiscopum causa deuoluatur,& de ea cognoscere posit,tamen de principali quæstione cognoscere non potest,nisi prius de appellatione cognoscat(etiam partibus consentientibus)sine voluntate suffraganei,quia in hoc casu perinde esset, ac si sine voluntate suffraganei per simplicem querelam cognosceret: quod non potest facere. supra eodem lib.de offi. ordin. capit.primo.& sic fraus fieret illi constitutioni. Et hoc intellige cum appellatur ante sententiam. nam quando appellatur à sentētia,iudex appellationis statim de principali cognoscat. a de hoc supra de appellat.vt debitus. in gl.penulti. & per hoc probatur opin.Hostien.qui not. infra eodem lib. de appel.cordi. quòd illa decret. locum habet specialiter in papa.in archiepiscopo enim locum non habet, vt hic vides. sic etiam soluitur contrarium illius decret.ad istam. Satis tamen videtur {secundum Hostien. Pe. de Samp. & Archid.} quòd in quolibet inferiori à papa locum etiam habeat decre.illa,qui per simplicem querelam posit adiri. b & sic posset intelligi opin.Innocen.vt ibi dicam.

d Extiterit. & sic aditur per simplicem querelam.

e Remensis. vel alius quilibet. de offic. ordi. capitulo.j. supra eodem libro.

f Clericorum in laicis secus,quia priuatorum consensus &c. C.de iurisdictione omnium iudicium. l. priuatorum. ADDITIO. Idem Ioan.Mo.& Archid. quod est verum quo ad temporalia,secus in spiritalibus secundum Hostiē. alleg.supra de pœni. & remission. & remittit ad id quod not. de despon.impub.capi.ij.& de hoc dixi de offic.delega.P.& G. super gloss.fin.Ioan.And.

g Iudices. bene dicit, quia tanquam arbitri hoc possent etiam sine episcoporum consensu, sicut quilibet alij, cum hoc prohibitum non sit. c ad hoc de arbit. cum tempore. & capit.dilecti. ADDITIO. Et de hoc supra eodem in antiquis, si diligenti. in fine.j.gloss.Ioan.And.

h De facto. quia de iure non possunt in iudicem non suum, etiam ecclesiasticam personam, etsi aliàs præsit iurisdictioni, sine proprij episcopi consentire licentia. supra eodem in antiquis. significasti. vbi de hoc. ADDITIO. Et quod ibi scripsi post Hostien. super primam gloss. hic not. Hostien. & Ioan.Mon. de nouem scilicet quæ requiruntur in iurisdictionis prorogatione quam facit Clericus. Ioan.Andr.

Glossa sequens quærit. soluit.dat simile:in fin.soluit obiectionem.

i Suscipere.bene potest archiepiscop⁹ causam vel executionem

a Placet Domi. b Vt est legatus.ca.I. de offi.leg. tamen Do. tenet quòd illa decr.nō habet locū. c.peruenit. 11.q.2. idē tenet Phili. Font. c Idem de Anchar. ex qua gl.not. Do.Phil.φ appellatione iudicum nō veniunt arbitri. & intellige gl. quādo cōpromittitur de patrimonialibus, quia de ecclesiasticis nō possent sine licentia episcopi. gl. fi.c. peruenit.§.de arbi.Io. And. Phil. Dom. Fonta.

nem sententiæ delegare subditis suffraganeorum suorum, sed ad illa suscipienda illos inuitos compellere non potest, nec potest compellere illos vt ferant testimonium in causis ad ipsum per appellationem deuolutis, nisi in his casibus aliud inducat consuetudo. Quid ergo fiet? mandabit suffraganeo vt subditum compellat ad testimonium ferendum in causa illa, a sicut in aliis casibus.& de hoc.§.de of. ordina.pastoralis. Idē est in quolibet iudice,vt si de alia ciuitate petantur testes, iudex causæ ad iudicem loci mittat vt testes recipiat,& ad iudicem attestationes remittat. C.de fide instrumentorum. l. iudices. Et no.quòd non eandem iurisdictionem habet iudex in accessorio quam in principali, sed illud quia in subditos suffraganeorum iurisdictionem non habet,vt in prin.decre.pastoralis. ADDITIO. Et sic non obstat supra de officio delega.prudentiam. §.penulti.& vlt.quæ loquitur in delegato papæ.Ioan.And.

a Quid si intra terminum ad hoc assignatum id non fecerit? Archiepiscopus id faciet secūdū Host.alle.quod no. §.e.de supplen.neg. præla. Romana. hoc non placet Archi.dicēti quòd licet tūc suffraganeum cogere possit, subditū ipsius non. Ioan. And.

Cōsuetudo dat iurisdictionem.

a Præcepta. vt quia aliquem citari mandat,vel his similia.

b De consuetudine. consuetudo ergo in his iurisdictionem tribuit.ad idem supra eodem lib.de offi.ordina.capitulo primo.de foro competen.cum contingat.in antiquis.supra eodem lib.de consuetu.capitu.iij. cum similibus.

c Officiales. licet enim in episcopum iurisdictionem habeat, non tamen in officialem,vt infra in fin.capit.dicitur.

d Salariis. taxata erant olim ista salaria per decre. de postu. properandum.quam hodie non habemus. Et de istis salariis habes. Cod. de suffra.l.vna. Cod. manda.salarium. & qua actione petantur.Cod.manda.l.j.in vltima glossa.ff.eodem.l. salarium. ADDITIO. Et de his vide satis in Spec. de sala. §.ij.&.iij.

Glossa sequens obiicit & soluit.

e Procuratorum. contrà, procuratoris officium debet esse gratuitum: b & si aliquid recipiat,contra bonos mores facit, & redemptor litis esse censetur.C.de procura.litē.:C. mand. si contra licitum.ff.manda.si vero non remunerandi.§. vltimo. Sed leges illæ loquuntur quando paciscitur vt habeat certam partem eius de quo est quæstio: quod illicitum est. {De hoc tertia quæstione septima capitulo infames.§. tria. verbo arcentur.plenius.ff.de pactis.l.sumptus. Ioannes Andreæ.} Hic de salario loquitur quod datur pro remuneratione laboris,quod licitum est,vt hic,&.ff.manda.l.salarium. ADDITIO. Datur.s.sine pacto,aliàs non est mandatum,sed locatio.ff.manda.l.prima in fine.Ioan.And.

b Aduocatus tamē licitè vendit patrociniū. 11.q.3. non licet. Ioan. Andr.

Glos.seq.signat contrarium, & soluit.

f In causis. licet enim iurisdictionem habeant in causis,non tamen in personas ratione salariorum ipsorum, cum alia sit causa.Ar.contra.C.de iudiciis, properandum.§. illo proculdubio.vbi dicitur φ propter salarium aduocatorum omnino debet causæ fieri dilatio, sed illud in ordinario loquitur. ADDITIO.Dicit Hostiensis & Archidiaconus post eum, φ illa lex concordat,quia non intromittit se archiepiscopus de causis salariorum,& sic propter illas lis non protelabitur: mandabit autem ordinario vt illas expediat. Ioannes Andreæ.

e Intellige hoc etiam si post decessum reuertatur. Do. & Phil. ponens hic octo limitatiōes ad gl. Font.

Glossa seq.signat contrarium,quod tripliciter soluit.In fine ponit duas opin.reprobatas.

g Respondere. Nota ergo quòd ratione contractus nō sortitur quis forum. Contra supra eod.capi.vlti.cum suis concordantiis. Sol. hic de contractu loquitur inito in ciuitate suffraganei, puta cum Bono. qui appellauerat, secum duxit aduocatum Rauennam: & sic contractus Rauennæ initus non fuerat. Vel dic quòd locum habet quando ibi non inuenitur. Vel dic verius quòd de contractu loquitur quem quis celebrat vt viator, vt tunc ibi conueniri non posit. durum enim esset vt quocunque loco nauiget, vel delatus sit, respondere teneatur c.ff.de iudi. l. hæres absens.§. nam vbi sic venit.& hæc vera, nisi se ibi promiserint soluturos. tunc enim suscipere compellerentur d iudicium,cum ibi, & vbi domicilium habent, valeant conueniri.ff. de iudiciis.l. hæres absens.§.item sciendum supra eod. dilecti. ibi enim contraxisse videtur vbi se soluere obligauit e.ff. de actio. & obliga.l.contraxisse.& contractum non vtique eo loco intelligitur, quo negotium gestum est, sed quo pecunia est soluenda.ff.de rebus au.iud.pos.l.iij.Et hic reprobari videntur duæ opiniones doctorum legum,quorum quidam dixerunt quòd ratione contractus viator respondere cōpellitur, si conueniatur priusquā inde discedat. Alij directè dixerunt contra,scilicet φ conueniri non posset priusquam inde discedat,sed poterit si illuc postea reuertatur. Hæ opiniones hic tolluntur,cum dicatur indistinctè quòd respondere non cogitur. Nec obstat ff.de iudic.l. ij. §. omnes.& §.planè.vbi probari videntur istæ opiniones, quia in Roma speciale est quod ibi dicitur, quæ communis est omnium patria. ff. ad municip. Roma. & supra eod. capi.vlt.

d Intellige hoc per modū sequentu.§.Ioan. Andr.

e Idē Do. etiā si tacitè se obligauit mittēdo literas. tamen si locus solutionis ponatur ex interuallo, vtrobique cōuenietur. gl.Do. in.l. exigere. ff. de iud.Phil. Font.

Roma est communis omnium patria.

Præsuppositio pro intellectu. §. contrahentes.

Contrahentes. Sciendum est quando dicatur quis forum sortiri ratione contractus.nā ratione solius contractus quis non sortitur forum, sed requiritur quòd interueniat aliud, videlicet quòd tempore contractus habeat domicilium in loco in quo contrahit:& tunc demum sortitur forum duplici ratione, scilicet ratione contractus, & ratione domicilij, donec mutauerit domicilium, scilicet mutato domicilio, quod potest: tunc sortitur forum ratione solius contractus, & non ratione domicilij. vel etiam sortitur forum ratione contractus, licet contrahens non habeat domicilium in loco contractus: puta si in vno loco exercet negotiationem, & residet in alio loco, vt si esset aliquis vxoratus qui resideret cum vxore sua Turonis, & haberet suos factores in hac ciuitate, cum quibus resideret pro certa parte anni: tunc in hac ciuitate ratione solius contractus sortitur forum. Secus in viatore, vt dixi, quia ratione solius contractus non sortitur forum; sed requiritur quòd habeat domicilium in loco. Et quibus præmisis concluditur quòd ratione solius contractus quis non sortitur forum, sed vltra requiritur quòd ipse habeat domicilium in loco contractus, vel faciat residentiam operando mercantias: vnde quandiu ipse habet domicilium, potest conueniri in illo loco, vel quandiu facit residentiam: sed mutato domicilio non potest amplius conueniri, quia remanet tantummodo solus contractus.l. iuris ordinem. Cod. de iurisf. om. iudic. & foro compet. Hoc præsuppoſito casus in hoc. §. sic valet figurari. Ponamus, cum haberem domicilium in diœcesi Burdegalen. contraxi in ipsa diœcesi, & remansi tibi obligatus ex aliquo contractu. antequam me conuenires, mutaui domicilium, & me transtuli ad istam villam. hoc facto, tu qui es de diœcesi Burdegalen. vis me conuenire coram archiepiscopo Burdegalen. vtrum posit archiepiscopus me citare? Respondet Rom.Pont.aut possum inueniri & apprehendi intra limites suæ diœcesis, & tunc auctoritate sua poterit me citare, & ista citatio sua me arctabit. aut non possum inueniri intra diœcesim,sed vult me citare in alia diœcesi, & tunc ipse poterit me citare, ex quo sum de sua iurisdictione ratione contractus: tamen sua citatio non habebit effectum arctatiuum meæ personę,nec poterit me tanquam contumacem excommunicare, sed tamen poterit me reputare contumacem quantum ad effectum missionis ex primo decreto: quia si non cōparuero, dabit defectum contra me: & si habeā bona in sua diœcesi particulari, faciet misionem in illa bona. si autem non habeam bona, declarabit misionem esse faciendam,& mandabit episcopo Picta. in cuius episcopatu sunt mea bona, vt mittat meam partem aduersam quæ obtinuit defectum contra me,in possessionem bonorum meorum.Or sanctisime pater, nūquid archiepiscopus Burdegalen.poterit suos tabelliones mittere ad diœcesim suorū suffraganeorum pro recipiendis contractibus,& forte pro recipienda submisione partium iurisdictionis ipsius archiepiscopi? Respon.quòd non:& si de facto mittat suos tabelliones pro recipiendis contractibus in diœcesim suorum suffraganeorum,gesta per tabelliones nō valent.Sed ponamus φ archiepiscopus Burdegalen.fecit citari officialem Pictauen.Respondet φ nō potest, quia in ipsum nullam habet iurisdictionem. Nota primo ex isto §. contrahentes.decisam esse quæstionem quam formauit glo. in authen.qua in prouincia.C. vbi de crimi. agi opor.quia si delinquēs in aliquo loco fugiat in aliū,iudex delicti poterit eum sequi,& petere vt iudex in cuius territoriū accessit, eū capiat & mittat ad ipsum iudicē in cuius territorio deliquit. Sed in contractibus est aliud;quia potest cogere ad litigandum coram se si inueniat ad locum cōtractus,aliàs nō. & sic in cōtractibus nō fit remisio,sed secus in delictis,in quibus fit

Casus. §. Cōtrahentes.

Casus. §. Nec clericos.

Remissio fit in delictis,sed non in contractibus.

fit remissio ad locum delicti. No. quòd iudex extra suũ territorium nõ potest citare realiter. Pro quo sciẽdum est ꝙ citatio realis, est captio personæ, quæ nõ debet fieri extra territoriũ iudicis: sed debet requiri iudex loci in quo inuenitur: vt iudex illum capiat, & tradat apparitoribus vinctũ. Et ista ratione moti, dicunt domini temporales huius regni ꝙ cum territorium sit solius principis secularis: & non Episcopi vel aliorum prælatorum Ecclesiasticorum: quòd dominus secularis est dominus territorij in quo habet iurisdictionem: & quia duo non possunt esse domini eiusdem territorij soli & in solidum: ipse dominus tẽporalis debet nudè & purè appellari dominus illius loci. Et sic episcopi non debet appellari nudè & purè domini talis loci: sed debet addi, dominus episcopus talis loci: & ista ratione moti domini temporales dicunt quòd episcopi non possunt facere captionem extra domos episcopales: quia non possunt capere extra suum territorium. Sed contra hoc est cap. cum episcopus. supra de offic. ordi. sed ipsi dicunt quòd viri ecclesiastici fecerunt illud capitulum ad suam vtilitatem. Dic quòd talia quæ specialiter statuuntur ad diminutionem ecclesiæ, non tenent de iure canonico. Not: quòd sicut iudex non potest facere citationem realem extra territorium: sic etiam non potest facere citationem ad hoc vt possit iudex contractus excommunicari: quia excommunicatio est pœna afflictiua personæ. Not. quòd iudex potest facere citationem verbalem extra suum territorium quo ad effectum constituendi reum in contumacia quantum ad faciendum missionem realem ex primo decreto. Et non intelligatis de præcepto de citando: quod appellatur interlocutoria sententia iudicis. nam extra territorium non posset iudex facere illud præceptum: sed intelligitur de actu citationis. ideo si Episcopus Pictauen. mandet vt citetur talis: & in citatione dicatur, datum Turonis. citatio non valet. Not. quòd requisitio quæ fit vt talis citetur, appellatur iuris subsidium: & vulgariter appellatur rogamus. & si iudex vellet excommunicationem ferre in aliquem qui non est suæ iurisdictionis, debet facere istam requisitionem: sed quantum ad faciendum missionem ex primo decreto, dicunt doctores quòd illud iuris subsidium non est necessarium.

Episcopi regni Franciæ an habeãt territorium: & citationem realem facere possint.

† No. idem quid not. hic in 4. notabili: & probatur per cap. ex tuæ. de cle. non resi. itẽ non est necesse territorium de quo te cito, esse meum: patet in arbitro citãte qui nullum habet territorium. l. sed interpellatus. §. j. ff. de arbi. nec ob. ista clemen. pastoralis. quia ibi vnum dominium aliud nõ recognoscit. Font.

Archiepiscopus non compellit inuitos contrahentes aliarum diœcesum in sua propria coram se respõdere: nisi ibi inueniantur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiosè se occultant, ne citentur: in bonis ipsorum sua diœcesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam, hoc dicit.

Contrahentes [a] vero aliarum [b] diœcesum, super contractibus initis in Remensi diœcesi ab eisdem, (nisi inueniantur ibidem) trahere coram se non debent inuitos [c]: licet in possessionem bonorum quæ ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciunt, si eorum [d] auctoritate citati † comparere contemnant, possint missionem facere contra eos: vel si forte malitiose seipsos occultent, ne citatio perueniat ad eosdem, decernere faciendam in possessionem bonorum quæ in alia etiam diœcesi obtinere noscuntur [e]: sed tunc loci diœcesanus ad denunciationem ipsorum [f] faciet [g] huiusmodi missionem.

Non potest archiepiscopus suos clericos mittere in diœcesim suffraganei, vt coram eis fiant contractus, vel iam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis: nec excommunicare suffraganeorum officiales vel subditos si nolunt litigare coram ipso. h.d. ad fi. secundum Domi.

Nec clericos suos mittant ad suffraganeorum ipsorum diœceses pro ineundis [h] vel recognoscendis [i] cõtractibus coram ipsis. Nec eorundem suffraganeorum subditos cõpellant coram se occasione huiusmodi [k] iuri stare. Neque potest archiepiscopus ipse in suorum suffraganeorum officiales [l] & subditos pro eo quòd vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua præsentia respondere, ecclesiasticam exercere censuram.

Bonifacius octauus.

Iudex secularis qui vult clericum compellere ad debita etiam liquida soluenda, per ecclesiasticum iudicem desistere compellatur. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

Seculares iudices † qui (licet ipsis nulla [m] competat iurisdictio in hac parte) personas ecclesiasticas [n] ad soluendum debita super quibus coram eis [o] contra ipsas earum [p] exhibentur literæ, vel probationes aliæ inducuntur dãnabili [q] præsumptione compel-

a *Contrahentes.* dicit hic Bart. Brix. glos. positam. s. eo. c. vlt. super verb. contractus. intelligendã secundum quod dicitur in isto. §. & intellige istum. §. in contractu quẽ quis celebrat tanquam domicilium habens: vt cum ibi pergulam habeat, vel armarium: aliàs contradiceret. supra proxi. §.

a Quo ad forũ sortiendũ: non quo ad tractionẽ in iudicium secundum Ioan. Mo. hic: & probatur hoc ff. de in ius voc. l. 2. Io. §. And.

b *Aliarum.* de prouincia, vel extra prouinciam.

c *Inuitos.* dicebant enim quidam quòd remitti debebant, sicut in criminibus: cùm in hoc parificentur [a]. in authen. vt omnes obediant iudi. col. v. in. ij. col. In delictis autem id seruatur, in authent. vt nulli iudi. §. si quis vero. &. §. sequent. col. ix. { Et in clem. pastoralis. de re iudi. post medium. versi. quòd si punitio. vbi de hoc in gloss. sed nunquid} Alij dicebant quòd si aberat latitandi animo: iudex vbi reperiebatur, tenebatur remittere: aliàs debent possideri bona. { De hoc. ff. de iudi. hæres absens. §. j.} Expeditum est: vt hic vides.

d *Eorum.* archiepiscopi vel officialis.

e *Noscuntur.* ipsi contrahentes. Dicebant quidam quòd nullo casu iudex hoc decernere poterat: quorum hic reprobantur opi.[b] & de hoc per Hostien. in sum. eod. titu. §. ij. versic. item ratione contractus.

f *Ipsorum.* archiepiscopi, & officialis.

g *Faciet.* ad idem. supra eod. postulasti.

h *Pro ineundis.* id est faciendis, vel incipiendis.

i *Recognoscendis.* tangit consuetudinem Franciæ, vbi fiunt tales recognitiones. & concor. ad hoc. supra de iure patro. relatum.

k *Huiusmodi.* quia scilicet inierunt vel recognouerunt contractum coram illis. ADDITIO. Nam si extra diœcesim etiã coram ipsis archiepiscopis fierent contractus, non sortiuntur contrahentes ipsorum forum: & quocunque fiant in sua diœcesi, sortiuntur forum ipsorum. Innocen. Ioan. And.

l *Officiales.* licet enim idem sit cõsistorium Episcopi & officialis sui: vt infra de appel. Romana. in prin. non tamẽ iurisdictionem habet in officialem Episcopi: vt. s. eod. §. ij. & iij. ADDITIO. Quod intelligas quãdo peccat extra officialatum: vt. supra eo. lib. de offic. vica. cap. j. in iij. glos. Ioannes Andreæ.

b Et ratio est secũdum de Ancha. quia licet propter cõtractum efficiatur de suo foro, nõ tamen eius subditus. gl. in cle. j. j. e. & ideo non cogit eum corã se litigare: tamẽ mittit in possessionẽ rerum alibi sitarum, vt vigor fori sui cõseruetur. no. in fi. ca. pastoralis. de priui. faciunt notata Bar. in l. relegatorũ. §. interdicere. ff. de inter. dic. & relega. Font.

† Cõsuetudo in regno Franciæ est directè cõtra istud c. Aufre. in additi. capel. Tolosanæ, q. 126. Font.

Seculares. } Diuidi non potest: quia clauditur vno contextu. Domi. Fuit tracta de fine decre. extrauagantis quæ incipiebat, quia non cõtingit. ADDITIO. Ioan. Mona. alleg. extrauag. quàm sit graue. quam non vidi. sed veritas est quòd ille ver. quia vero. erat pars decre. quia nonnulli. infra de immu. eccle. & vt ibi dixi in princ. ista fuit vij. & vltima prouisio quam ibi fecerat Alexand. quartus. Ioannes Andr. CASVS. Titius prætendebat me clericum suum debitorem in aliqua pecuniæ summa: & habebat schedulam signo meo manuali signatam: fecit me conueniri coram iudice seculari recogniturum vel negaturum signum meum manuale appositum in tali schedula, & contenta in eadem. comparui, confessus sum signum meum manuale, & contenta in schedula. iudex fecit mihi præceptum de soluendo intra certum tempus: & mandauit cuidam executori vt ad hoc me compelleret: an valeat tale præceptum? Respondet quòd non: quia iudex secularis non potest ad hoc me compellere: sed istud pertinet ad forum ecclesiasticum: & si super hoc sit consuetudo, illa potius est corruptela, quàm mereatur dici consuetudo. nam statuta laicorum non adstringunt personas vel res ecclesiasticas. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. in antiq.

Not. argu. quòd debitum probatum per literas committentis, vel instrumentum publicum, statim meretur executionem. Domi.

m *Nulla.* obsequendi enim est eis necessitas, non auctoritas imperandi. xcvj. distin. cap. j. §. cumque lecta. de con. eccle. & de reb. eccle. non alie. cum laicis. cum si.

n *Ecclesiasticas.* etiam si ordinem clericalem non habeant: vt religiosi & conuersi. [c] xij. quæstione. j. duo sunt. ADDITIO. De clericis coniugatis secus: dummodo non fiat districtio in persona infra de cleri. coniu. cap. vno. Ioannes Andr.

c Adde clericos prima tonsura cõiugatos nõ bigamos incedentes habitu clericali. de Anch. Phil. Font.

o *Eis.* secularibus iudicibus.

p *Earum.* personarum Ecclesiasticarum.

q *Damnabili.* quia hoc est contra ecclesiasticam libertatem infra de immu. eccle. cap. vlt. & pen.

Compellunt.

a *Compellunt.* de facto. {Forte captis pignoribus vel saisitis ipsorum bonis. Si distringerent personaliter, locus esset pœnæ, cap. si quis suadente. xvij. quæstio. iiij.} Et est hoc contra Bonon. qui habent statutum, quòd omnis contractus factus cum rectore ecclesiæ valeat, & quòd potestas teneatur illum executioni mandare.

ADDITIO. Bononienses statutum illud habebant tempore huius glossæ: sed post traditum scilicet per ciues regimen ciuitatis domino Host. sublatum fuit illud statutum.

† Dicit de Anch. ꝙ isti laici facilius huiusmodi pbationibus sine sententia compellebant clericos per sua statuta. vnde not. quòd sicut sententia non arctat non subditum: ita etiam statuta. c. fi. supra de constit. e. li. Font.

lunt [a] †: à temeritate huiusmodi per locorũ ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compescendos [b].

Idem.

Ratione iuramenti laicus vt illud seruet, coram iudice ecclesiastico conuenitur.

CAPITVLVM. III.

Cvm C. laicus (pro quo soluisti [c] certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaueras [d]) te seruare recuset indemnem [e], contra iuramentum à se præstitum temerè veniendo: Ipsum coram ecclesiastico iudice (ad cuius forum ratione iuramenti [f], causæ huiusmodi cognitio noscitur pertinere) de iure poteris conuenire: Vt ipsum monitione præmissa [g], per cẽsuram ecclesiasticam †, quòd te super prædictis (vt tenetur [h]) seruet indemnem, præuia ratione compellat.

b *Compescendos.* cõcord. infra de iureiuran. cap. licet. de except. cap. ij. de sentẽtia excommu. decernimus.

a j. isto c. ibi, pertinere. no. doc. quòd iuramentũ accumulat forum foro. vide Anto. de baueria in viij. effectu iuramẽti in suo tract. de iuramento. Font.

Cvm C. laicus [a]. } Istud capitulum potest diuidi in tres partes, licet Ioã. An. non diuidat. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, Ipsum. In tertia instruit iudicem: ibi, Vt ipsum. Do. Tracta fuit hæc decr. de extrauaganti Clementis quæ incipiebat: sua nobis nobilis vir Henricus. eod. tit. Ioan. And. Præsupponendum quod habetur in cap. si clericus laicum. eod. titu. in anti. videlicet quòd laicus non potest conueniri regulariter coram iudice ecclesiastico: nisi hoc habeat consuetudo: nam valet consuetudo vt laicus conueniatur coram iudice ecclesiastico: quia semel iurisdictio tẽporalis in persona Christi fuit apud ecclesiam: licet exercitium temporalis iurisdictionem fuerit cõmissum laicis: & res de facili reuertitur ad suam primam naturam. CASVS. Ego fideiussi pro aliquo qui promisit mihi quòd me indemnem redderet, tactis sacrosanctis Euangeliis. tu creditor (eo quòd renuntiaui authenticæ) fecisti me conueniri: ego conuentus requisiui illum pro quo fideiusseram, vt me liberaret. noluit facere: & fui condemnatus tibi soluere. certum est quòd habeo contra debitorem actionem mandati, & condictionem certi ex stipulatu. volo eum conuenire vt me seruet indemnem: vnde feci eum conueniri coram iudice ecclesiastico. ipse citatus in termino comparuit. & excipiendo proposuit quòd erat male conuentus: & petebat remitti ad suum iudicem vnà cum expensis. Dicebam ego quòd in isto cõtractu interuenerat iuramentum: & ratione iuramenti ipse laicus effectus fuit de iurisdictione ecclesiastica: & sic bene fuit conuentus: & non est remittendus ad iudicem laicum: nunquid bene dico? Respon. Rom. pont. quòd sic. No. quòd principalis persona debet seruare indemnem fideiussorem suum: vt hic, & de fideiuss. cap. ij. & iij.

c *Soluisti.* an fideiussor qui soluit vsuras, illas à debitore repetat? Dic vt no. s. de fideius. c. iij. {Plenius in quęstione quã disputaui, vide super regula, damnum. j. de re. iu. Ioan. And.} Et ante solutionem agit fideiussor contra debitorem: vt ipsum à fideiussione absoluat in casibus. s. de fideius. c. vlt. & c. constitutus.

d *Obligaueras.* olim erat in optione creditoris quem vellet conuenire, debitorem vel fideiussorem: hodie non. quod dic vt s. de fideius. cap. ij. in j. glos.

e *Indemnem.* & sic sentiebat damnũ vnde præmiũ merebatur: quod esse non debet. s. de fideius. c. ij. vbi de hoc.

f *Iuramenti.* xxij. q. j. c. vlt. s. de iudi. nouit. ver. postremo. de elect. venerabilẽ. & idẽ in aliis criminibus ecclesiasticis, quæ no. s. eod. titu. cum sit. ADDITIO. Facit quod not. de purga. cano. c. nos inter. Ioan. And.

g *Præmissa.* quæ semper censuram habet præcedere. xij. q. ij. indignè. in gloss. ij. xxiij. q. iij. de illicita. de sentent. excom. sacro.

h *Tenetur.* ex tribus tenebatur: ex iure cõmuni, ex pacto, & vinculo iuramẽti: ex vltimo coram ecclesia cõuenitur: vt hic vides. ADDITIO. Adiectio igitur iuramẽti mutat forũ: sicut & quandoque validat contractum. supra eo. lib. de pac. quanuis. j. de iureiu. licet. quandoque nil operatur. j. de re. iu. non est. secundum Ioan. Mon. & Archi. qui ambo sic ad literã loquuntur. & facit quod post Host. scripsi de or. cog. tuã. super vlt. glos. Ioan. And.

Iuramentũ mutat forum, & validat cõtractum.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Dictum fuit supra tit. proxi. de fo. compe. Et quia post disceptationẽ & sententiã interlocutoriã, an iudex sit cõpetẽs: compellitur reus libello actoris respõdere, & litẽ contestari: ideo post rubricã de fo. compe. ponitur ista rubr. de litis cõtestatione.

Continuatio domini Helæ.

DE LITIS CONtestatione.

Innocentius quartus in concil. Lugdun.

Peremptoria litis contestationem non impedit, nisi sit de re semel finita. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM I.

Exceptionis peremptorię [i], seu defensionis [k] cuiuslibet principalis cognitionẽ negotij cõtingẽtis, ante litẽ contestatã obiectus [l], Nisi de re iudicata [m] trãsacta [n], seu

Exceptionis. } Ponit regulã in cuius vẽrte exceptionem inserit: ibi, Nisi. quã regulã exaggerat ibi, Licet. secundũ Ioan. Mon. Et incipe constructũ ibi, Obiectus. Ioann. Andr. Exceptio peremptoria regulariter nõ potest opponi ad impediendũ litis cõtestationẽ: sed demũ opponitur ad merita causæ. fallit in exceptione transactionis, rei iudicatæ, litis finitæ. h.d. CASVS. Titium meum debitorem feci cõueniri coram suo iudice cõpetente, qui in termino assignato comparuit. comparitione facta obtuli ei libellũ, cui petij responderi: ipse accepit terminum ad respondendum libello: die adueniente ipse excipiendo proposuit quòd non tenebatur libello meo respondere, eo quòd fecerã sibi pactũ de non petendo: vel mihi soluerat, vel opposuit aliquã aliam exceptionem peremptoriam in vim dilatoriæ, qua exceptione peremptoria probata ipse veniret absoluendus. Dico ꝙ ipse respondeat libello, hoc est confiteatur contenta in libello vel neget: & si confiteatur, proponat exceptionem quã voluerit. quæritur an bene dicam: ita quòd sit compellendus directè respondere libello meo confitendo vel negando? Respon. Roma. pont. quòd sic: nam istæ exceptiones peremptoriæ opponuntur solum ad merita causæ & non ad impediendum litis cõtestationem. Sed quid sanctissime pater. an istud sit verum indistinctè? Respon. quòd non: sed fallit in exceptionibus transactionis, rei iudicatæ, & litis finitæ. Nam istæ tres exceptiones opponuntur ad impediendũ litis contestationem: vt illis positis non requiritur litis contestatio, id est nec responsio affirmatiua, nec negatiua ad libellum oblatũ, vel ad actionẽ intentatã, eo quòd tales tres exceptiones merita causæ non respiciunt: sed & actionem elidunt, & agentẽ à limine iudicij repellunt: quod per præsentẽ textum innuitur: & per textum ca. proxi. & seq. Not. quòd exceptio peremptoria regulariter non potest opponi ante lit. contest. fallit in casibus hic expressis. Domi.

† Non ergo potest capere personas aut res earum: Do. de Ancha. Philip. Font.

Not. arg. quòd appellatione defensionis non cõprehẽditur exceptio peremptoria.

Et sic videtur quòd aliud sit defensio, aliud exceptio peremptoria. de quo videatur in gl. 3.

i *Peremptoriæ.* de peremptoriis & dilatoriis dic vt not. supra de except. cap. exceptionem. in prima glossa. Et est peremptoria quæ intentionem agentis perimit: vt pactum de perpetuò non petendo, & exceptio doli mali, & iuramentum de non agendo vel accusando. ff. de excep. l. j. & iij. de accu. veniens.

Exceptio perẽptoria quæ est.

Glossa sequens ponit differentiam inter exceptionem & defensionem.

k *Defensionis.* differentiam facit inter exceptionẽ & defensionẽ. pactũ enim de nõ petẽdo siue iuramentũ, ipso iure tollit naturalẽ obligationẽ sicut numeratio: sed non ciuilẽ ipso iure, sed ope exceptionis illã elidit. ff. de sol. Stichũ. §. naturalis. instit. de excep. §. præterea. Defensiones ꝓpriè dicũtur quę ipso iure actiones tollũt: vt solutio, acceptilatio: quia solutione eius quod debetur & acceptilatione omnis obligatio tollitur. insti. qui. mo. tol. ob. in prin. & §. itẽ per acceptilationẽ. Itẽ renuntiatio dici potest defensio. de renun. super hoc. vij. q. j. q̃ periculosum. de elec. cũ inter. huiusmodi enim defensiones nõ propriè dicũtur exceptiones [b], cũ nõ excludãt actionem: quia nulla est ibi actio. ff. de except. l. ij. licet largè exceptiones dicũtur: quia excludunt agentẽ, secundum Ber. ADDITIO. De hoc plenius in Spe. de excep. §. j. Ioan. And.

b Idem Do. Phil. notãt gl. pro statutis. vide Bar. in l. j. §. j. ff. ꝙ vi aut clã. dicit tamẽ Phil. licet glo. sit in se vera, textui nõ congruit: quia text. vult bene solutioni acceptilationem opponi: quia sunt litis finitæ. Font.

l *Obiectus.* i. obiectio. ADDITIO. Inn. exponit. i. exceptio peremptoria. Sed nõ placet ponderato constructu. Ioan. An.

m *De re iudicata.* C. de re iudi. l. vlt. ADDITIO. Dicebat Io. Mon. iudicata efficaciter, transacta firmiter, finita irretractabiliter. Ioan. And.

n *Transacta.* C. de transac. causas. ADDITIO. Et. ff. de condic.

condic. indebi. eleganter. §. si quis post. vbi glos. allog. hanc decreta. Ioan. And.

Glos. seq exponit hæc tria, & rationem reddit. secũdo format & soluit duas quæstiones.

Materiam huius glos. plene requires in specu. de excep. §. dicto. in vlt. charta per totum: quorum aliqua hic p̃sequitur Arch. Io. And.

a *Finita.* sufficiebat hoc dicere quod omnia comprehẽdit vt dixi in princ. Et quod dicit iudicata, dic cum Bern. ab eo cui iudicãdi ius fuit. ff. de re iudi. l. iiij. §. condemnatus. ff. de pœn. l. rei. §. fi. ff. de bo. pos. contra tab. non putauit. §. non quæuis. vnde si non fuit iudex, nõ tenuit eius sententia. de iudi. at si clerici. cum concord. Item si erat excommunicatus vel schismaticus non habens gratiam sedis Apostolicæ. de offi. ordi. quòd sedem. de elect. quia diligentia. de hære. excommunicamus. §. credentes. de senten. excommun. nouerit. De excommunicato tamen dic vt dixi de re iudica. ad probandum. de quo hic Archid. Item requiritur quòd iudicatum sit seruato iuris ordine: aliàs secus. ij. q. vj. ei qui. §. definitiua. Vbi ergo lata est sententia à suo iudice non impedito, & iudiciario ordine obseruato, procedit quod hic dicitur: etiam si contra ius litigatoris lata fuerit, ex quo non appellauit. supra de re iudi. cum inter. ❧ Transacta, bona fide: vt transactio teneat [a]. ff. de pac. tres fratres. Finita, per consensum vel longo silentio. ❧ Non intelligas de præscriptione [b]: licet Host. hic contra, & male: vt patet. C. de præscrip. lon. temp. Lemptor. & vide in Specu. prædicta charta. versi. sed certè. vbi dicit Guil. quòd curia Romana hoc non recipit quòd præscriptio ante lit. contest. possit opponi. Quidam dicunt silentium homologationis arbitrij ex quo paratur actio & exceptio. C. de arbit. cum antea. de hoc supra de arbit. per tuas. Alij dicunt silentium illius qui appellauerat à sententia, quam appellationem deseruit silendo vel non prosequendo: sed istud cadit in primam exceptionem scilicet de re iudicata. ❧ Et sumpta fuerunt hæc verba, scilicet iudicata, transacta, seu finita. ff. ad senatusconsul Tertul. l. j. §. vlt. ff. de verb. signific. transacta. & l. se. & quod dixi finita consensu: potest intelligi per iuramentum delatum à parte parti: quia tale iuramentum maiorem habet auctoritatem quàm res iudicata. ff. de iureiur. l. ij. supra de iureiu. & si Christus. ibi, omnis controuersiæ &c. & post tale iuramentum nihil est quærendum. ff. eod. non erit. §. diuus. ver. dato. ad hoc de accu. veniens. Merito ergo ista contestationem impediunt. obligatio enim semel extincta &c. ff. de sol. qui res. §. areã. de consec. dist. iiij. quæris. §. per hanc. in glos. contrahatur. C. de remis. pig. cum ex causa. nec inten dit Papa lites sopitas per sua suscitare rescripta. supra de rescrip. nonnulli. & rescriptum impetratũ tacito de re iudicata à qua non est appellatum, non tenet. C. sen. rescin. non pos. l. impetrata. & per transactionem à lite receditur. C. de transa. fratris tui. & l. causas. de transac. cap. j. Itẽ si per iusiurandum vt dictum est, finitum sit negotium: restaurari nõ debet. ideo ista litis contest. impediunt. Sed pone, dicitur quòd sententia non tenuit: puta quia iudex non fuit qui eam tulit, vel quòd transactio dolo facta fuit, vel non fuit iure finitum negotium: nunquid audiendus est? Et dic quòd sic secũdum Ber. vt patet per prædictas leges. ff. ad Tertul. l. j. in fi. ff. de verb. sign. transacta. quia præiudicialia sunt ista, & prius tractãda. de ordin. cogn. tuam. Sed pone, opposita est res iudicialis vel transactio, vel quòd finita est res, & de hoc bene cõstat: quomodo pronuntiabit iudex? Super principali non potest pronuntiare: quia super eo nõ est actum: nec super eo lis contestata. supra. vt lit. non conte. per totum. & de qua re &c. ff. de iudi de qua re. de cau. pos. cum eccleſia. & cap. seq. Dic secundum Ber. quòd non pronuntiabit super principali, sed super exceptione rei iudicatę hoc modo: quia data fuit petitio. petit talis rem talem à Titio quam dicit ad se pertinere &c. cui fuit excipiendo responsum: quòd cum alia vice super ipsa petitione iudicatũ fuerit contra ipsum, non est vlterius audiẽdus contra sententiam à qua non fuit appellatũ. Iudex [c] contestata lite super illa exceptione [d] ita procedet: quia constitit super eo quod talis petit quòd ei obstat res iudicata, à qua non fuit appellatum, definitiuè pronuntio ipsum super illa petitione non esse vlterius audiendum, sibi perpetuum silentium imponendo. Ad hoc de accu. veniens. in fi. ❧ facit quod no. xj. q. j. Christianis. & supra de renun. super hoc. in vlt. glo. Si enim hoc fieri potest, vbi actor probauit intentionem: & reus peremptoriam: fortius vbi solus reus probauit. ❧ Vel potest delegatus dicere: pronuntio literas non valere. In his tribus casibus secundum Ber. tutius videtur proponere has

a Nam si nõ teneret: vt in casibus notatis in l. post rẽ. C. de trãs. non impediet. Phili. Font.

b Per text. cribi Gar. in l. fi. ff. de suo. et l. omnes. C. de præscript. 30. anno. Si tamen dicta exceptio præscriptionis non posset incontinẽti probari. p̃cedit dicta Guil. hic de Anch. Phi. Font.

c De hoc in spec. de except. vlti. charta. & ibi vide eas opin. Ros. quæ videtur melior: saluo quod ibi dixi. scilicet vt iudex pronũtiet sic: te ad agendũ non admitto, & non admittendum fore pronuncio. Ioan. And.

d Vide qđ no. de offi.

tales exceptiones lite cõtestata: quia tunc à principali debito absoluetur.

dele. prædictam. §. secunda. in glo. ij. Io. And.

b *Litigator.* reus scilicet.

c *Non expediat.* ergo per talem exceptionẽ non fit litis contestatio. alias non requireretur an impediret vel non. infra c. proxi.

d *Dicat.* exceptionẽ peremptoriam opponendo: vt nõ sequatur absurditas de dilatoria quæ venit ante litem contestatam.

e *Obtentum.* No. q̃ peremptoria inter dilatorias proponenda non est: quia alius est ipsarum effectus, altera differt, altera perimit [e]. In perẽptoria enim habet præcedere actio cui opponatur ipsa exceptio. ff. de excep. l. ij. Bern. Scias autem quòd omnis exceptio peremptoria quæ perimit literas & gratiam, opponitur & ante litis contestationem & post: ff literas tantùm, ante litis contestationem. C. de excep. l. vlt. de hoc vide per Innocen. & Hostien. supra de rescr. constitutus.

litis contestatio. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

SI oblato ab actore libello [g] ex parte rei exceptio peremptoria [h] opponatur [i], nequaquam per hoc litis cõtestatio intelligitur esse facta [k]: Imò ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus quę litis cõtestationem impediunt [a]) fieri oportebit [b] eandem.

e Dic si peremptoriæ & dilatoriæ simul & mistim proponantur, nõ attendit ur ordo scriptura: sed intelligitur pro posita quæ proponẽda erat, Bar. in l. quidã consulebat. ff. de re iudi. Phi. Font.

Glos. seq. obiicit, & soluit.

f *Exposita.* videbatur contrariũ, quia eadẽ ratio &c. supra de rescr. super literis. in fi. sed non est verũ: quia secundũ id iam omnis perẽptoria exceptio veniret in vim dilatoriæ: & si de replicatione dixisset, nihilo minus literas habuisset: vt ibidẽ recitari solet. ADDITIO. Item cum actor non teneatur in libello de exceptione rei facere mẽtionẽ: vt no. Inno. de libel. obla. c. vlt. multo minus in rescripto quod præcedit libellum secundum Arch. & Io. Mon.

Sl oblato. ❧ Primò ponit decisionem. Secundò circa illam declarationem annectit: ibi, Imò. exceptionẽ interserens: ibi, Nisi. Dom. Emanauit decretalis hæc ad declarationẽ eorum quæ no. Gof. de ele. dudum. ij. j. de do. & contu. prout. & quæ ibi Host. & Abb. de appel. cum causam. & de excep. cum venerabilis. & s. c. proxi. & Guil. in spe. de lit. contest. §. nunc dicamus. ver. sed nunquid per exceptionem. ADDITIO. Et de excep. §. viso. ver. sed nunquid. & reprobat quod tenere vi debatur Accur. C. eo. tit. l. vna. in vlt. glos. Ioan. And. CASVS. Quidam A mutuauit B certam summam pecuniarũ: pro qua soluenda A mutuans ipsum B in iudicium traxit: & libellum super eadem summa obtulit, in quo ipsum B ad solutionem compelli petiuit. Ipse autem B contra libellum & petitionem in illo contentam, exceptionem pacti de nõ petendo obiecit. Bonifacius Ro. Pont: consultus quid iuris, scilicet an per huiusmodi petitionem & exceptionem lis cõtestata censeatur? Respon. quòd non: & quod tali exceptione nõ obstante p̃cedendum sit ad litis contestationẽ, nisi obiiciatur de transactione, de lite finita, & re iudicata: quæ litis ingressum impediunt. & licet quidam casum huius cap. aliter forment: tamen prædicta casus forma & positio plus est amica textui, verba ipsius vt iacent intelligendo. No. primò arg. quòd copia libelli debet dari sumptibus actoris, cum arctetur ad offerendum: vt hic vult text. & iij. q. iij. ca. inducię. §. offeratur. de quo per glos. in cle. quamuis. de appel. ver. oblatos. & glos. in cle. causam. de elect. No. secundò quòd dictio nisi, sequens negatiuam, stat inclusiuè. de quo per glos. in regula, peccatũ. j. de reg. iur. Dom.

Libellus est de substantia ordinis iudiciarij.

g *Libello.* qui est de substãtia iudiciarij ordinis. iij. q. iij. c. inducię. §. offeratur. s. de libel. obla. c. j. quod dic vt ibi. ADDITIO. Et in cle. sæpe. de ver. sig. in gl. datur per hoc. Io. And.

h *Exceptio peremptoria.* de dilatoria nõ sic dubitatur: quia per eam non respondetur sic petitioni: & quia de sua natura contestationem præcedit: vt dixi. s. c. proxi.

i *Proponatur.* simpliciter & solũ in modũ exceptiõis: vt j. di. Glos. seq. ponit opi. contrariam: quam corroborat quinque iuribus in fi. respondet. in medio fortificat textum.

k *Facta.* dicebant quidã contra. & videbatur opinio eorum probari per decr. de do. & contu. prout. de app. cũ causam. vtrobique videtur cõtestata lis per exceptionem præscriptionis. de excep. cũ venerabilis per exceptionẽ permutationis. de test. Raynutius. per exceptionẽ annalis præscriptionis, vsucapionis &c. Itẽ instituta actione & opposita peremptoria exceptione videtur esse iudiciũ. ff. de inter. ac. fi filius. §. exceptionibus. Sed contrarium est verũ. & hoc tenebant omnes supradicti doctores, quod optimè ꝓbat lex dicens, ꝙ qui vult exceptionẽ doli mali opponere quæ cõpetit ex transactione ante litẽ contestatã facta, eo ꝙ incidit in transactionẽ, ante litem contestatam id facere debet. ff. de condi. inde. eleganter. §. penult. Item per litis contestationem ordinatur iudicium: per peremptoriam exceptionem destruitur: sed eadẽ res

DE IVRAMENTO calumniæ.

Bonifacius octauus.

Non est de substantia quòd statim post litem contestatam iuretur de calumnia. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

a Idẽ Phil. quia sic loquendo nõ stat in finibus exceptionis, sed vltra procedit.

SI de calumnia [c] seu de veritate [d] dicenda, in primo litis exordio non iuretur(vt debet) poterit postmodum in qualibet parte litis iurari: cum huiusmodi iuramenta præstari ab initio, de substãtia ordinis iudiciarij non existat [e] †.

b Idẽ Phil. quia litis contestatio fit per responsionem sequentem narrationem: sed excipiens non respõdet. l. elegãter. §. si quis post. ff. de cõdi. inde. Font.

Non annullatur processus, licet tacitè omittatur calumniæ iuramentum. h. d.

Propter [f] omissum quoq; tacitè [g] in tota causa [h] calumnię iuramẽtum, iudicialis processus aliàs factus legitimè [i], non est nullus, nec etiam annullandus [k].

c Calumnia. euitanda. sic xiij. dist. nerui. ibi, vnusquisque habeat suam propter fornicationem, scilicet euitandam.

d *Veritate.* quod solum olim in spiritalibus præstabatur: vt in fine videbis.

Glos. seq. obiicit: textum fortificat: & obiectioni respondet.

e *Non existat.* Videbatur contra. Primò ex ordine rubricæ. supra eo. Secundò ex ordine illius literæ. s. de elec. dudum. ij. ver. lite verò &c. & erat expressum. C. e. l. ij. in prin. s. e. ca. j. & cap. cum causam. ad hoc facit lex quæ dicit quòd procurator ante litẽ contestatã præstare debet cautionem de rato: & tũc si præstita non fuerit, postea non præstabitur. ff. de procu. l. Pomponius. §. ratihabitionis. Sed contrarium est verum: vt hic vides. & sic prædictorum doctorũ comprobatur opinio. Et de iuramento de veritate videbatur casus de iureiu. ex literis [d]. Ad hoc s. de fid. instru. cum Ioannes. vers. verum. & j. de testi. præsentium. ad hoc. ff. de dam. infec. qui bona. §. pen. nec enim semper ordinem scripturæ seruamus. ff. de solut. l. nec ordo. & s. de rescr. causam quæ. ❧ Et vide quod dixi. e. tit. cum dilecta. super v. glo. ❧ Et cum in totum tacitè omittatur: vt j. proxi. respõso: multo fortius ad tempus. Ad contraria respõde verum esse id fieri debere, vt dicit hæc litera: sed si non fiat, non propterea vitiatur: quia aliis iuribus sustinetur: vt dixi. & facit quod no. supra de spon. du. tua. in vlt. gl. ❧ Et j. de reg. iur. quæ contra ius ❧ Prædicta. l. Pomponius. §. ratihabitionis. in alio casu loquitur, & est illud quia per contestationem litis factus est procurator dominus litis. s. de procu. c. j. e. lib.

† A contrario, si esset de substantia, supplet io postea facta non validaret inutiliter retro gesta: sicut in testamento suppletio septimi testis nõ confirmat acta coram sex testibus l. hæredes. pa lam. ff. test. arg. contra c. i. de cle. per sal. pmo. de Anc. Font.

f *Propter.* declarat quod notatur. s. de testi. tuis. in vlt. gl. C. de iureiu. propter calum. dan. l. ij. §. sed quia. in gl. remitti.

g *Tacitè.* expresse verò remitti non potest [e]. C. de iureiur. propter calumn. dan. l. ij. §. sed quia. vide de fo. compe. si diligenti. in glos. penult. Nec valet consuetudo de ipso non præstando. de iura. calum. cæterum.

e Et si petatur postea omitti non debet, Phi. Font.

h *In tota causa.* nedũ in principio causæ: vt s. proxi. respon.

i *Legitimè.* puta libello dato, lite cõtest. & iudice sententiante in scriptis, sedendo, & per se recitando. quod dic vt s. de libel. ob. c. j. j. de senten. & re iudi. c. vlt. & non die feriato. s. de fer. c. vlt. Ioan. And.

Gl. seq. docet quid approbat, & quid reprobat. §. iste.

k *Annullandus.* approbata est ergo opi. Ia. Bal. Io. Cre. Pilei, & sequaciũ qui hoc dixerant: quia tunc demum exactũ præstari debebat. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. qui opus. ff. de iureiu. iusiurandum. iiij. §. qui iusiurandũ. ad hoc. ff. de proc. filiusfamilias. §. veterani. C. eo. tit. ita demum. & ad hoc. s. de proba. quoniam. contra. vbi de iuramento nil dixit. Et reprobata est opi. Azo. & Mar. quibus cõsentit Host. s. e. cæterum.

d Sed quidã respondebant ad illam quòd ibi exordinarie petebatur illius iuramenti præstatio. Ioan. And.

Circa istũ §. no. quòd iuramentũ de calũnia differt à iuramento de veritate. l.

ij. §. quod obseruari. C. eo. nam iuramentū de calumnia est de credulitate. vnde si aliud sit, nō est periurus quē admodum dicitur de iuramento partis respondentis articulo p credit vel non credit. neque respondens cōfitetur, sed solum relevat aduersarium ab onere probandi. de Anch. Fōt.

& in prædi. decre. tuis. dicentium quòd etiam si tacitè omitteretur, non valeat iudiciū id est sententia. ij. quæst. vj. et qui. §. definitiua. C. de senten. & inter. om. iu. prolatam. quā intelligē cum fuit exactum: & pro eis faciebat prædi. decre. cęterum. & prædictus. §. sed quia. vbi videtur quòd ex dissimulatione etiam non possit omitti: sed expone ibi simulatione, scilicet cum simulant sē calumniosè agere: vt ibi dicit Accursius.

Glos. seq. ponit rationes antiqui iuris: quas impugnat.

a *Iuramentum.* supra eodem titu. cap. ij. Et erat ratio: quia in spiritalibus præsumebatur quòd semper esset Deus in memoria: & sic non calumniarentur litigantes: & hoc probat litera sequens. Reddebat Innocen. in prędicto cap. tres rationes. Prima, quia rigor in spiritalibus non seruatur. de do. & contum. ca. j. Secunda, quia licet iuramentum non sit peccatum: tamen ex frequēti iuratione sæpe sequitur pec catum. supra de iureiur. & si Christus. maximè cum de credulitate sit hoc sacramentum. Tertia, quia hoc iuramentum est à malo non credentis. de elect. significasti. sed parum valent hæ rationes, cum & in ciuilibus locum habeant: vt per te vides.

b *In ipsis.* & sic æquum fuit ex quo cessabat causa, cessaret & constitutio. s. de appel. cum cessante. cum si.

Ponit duas lecturas.

c *Vtile.* id est necessarium. ff. quando app. sit. l. j. & ij. q. vj. biduū. Vel dic propriè: vt si iudex videat tales personas de quibus non sit aliqua calumniæ suspicio: exiget solum veritatis sacramentum. Primum tutius & verius reputo.

d *Obseruant.* obseruabat hoc dominus Guil. vt no. in Spec. eo. tit. §. j. ver. quartum. no. hoc Ber. æquum esse. supra e. c. ij. & in prædi. decr. ex literis. de iureiur. ADDITIO. Et Innoc. j. de testi. præsentium. circa fi. dicit quòd quidam iuramento de veritate adiiciūt iuramentū de credulitate: quod multum commendat ibi Host. vt ibi dicam in. §. pręterea. super iij. gl. Ioan. And.

Glos. seq. quærit & remittit.

e *In eisdem.* spiritalibus causis. Nunquid in criminalibus iuretur de calumnia? Dic vt no. C. e. l. j. & s. e. c. j.

Diuisio.

IN *appellationis.* ✠ Continet tria dicta: secundum ibi, Procuratores. tertium ibi, in omnibus. Domi. Per primum dictū determinantur quæ no. per Accur. C. e. l. ij. in prin. & per Inn. & Host. Pet. & Abb. s. e. c. j. super ver. quęcunque causa. Guil. in Spec. eo. tit. §. ij. ver. quid de causa. Bar. Brix. in q. veneriali, quæ incipit: quæritur vtrum in causa. Et per prædicta videre potes quòd hic reprobatur opi. Pla. & Azo. qui dicebāt quòd ex quo iuratum erat in principali, non iurabitur in causa appellationis. in auth. de iis qui ingre. ad appel. §. fi. col. viij. & pro eis faciunt omnia iura per quæ probatur quòd eadem sit causa appellationis cum prima. xvj. disti. habeo. ij. q. vj. cap. fi autem. §. si quis in quacunque. C. vt in vna & eadem causa. l. j. ff. de iudi. ꝓponebatur. Io. Cre. Host. Gof. & supradicti doctores contrà: quorum hæc approbatur opinio. pro eis. vj. q. iiij. Ofius. in gl. j. & ij. q. vj. fi quis episcopus. in gl. j. C. de iudi. properandum. in auth. vt lit. iu. in princ. ibi tamen Accur. tenet primam. ff. de dam. infec. qui bona. §. pen. Ioann. Andr.

CASVS. Dictum fuit supra e. c. proxi. quòd iuramentum de calumnia debet ab vtraque parte præstari in exordio litis, id est statim post litem contestatā. Sed ponamus quòd in prima instantia iuratum fuit per partes de calumnia: vtrū in causa appellationis sit de calumnia iterū iurādū? Videtur quòd nō: quia eadē est causa appellationis cum prima instantia: sed in prima instantia iuratū fuit de calūnia: igitur non est amplius de calumnia iurandū in causa appellationis: aliàs in eadē instantia siue causa bis iuraretur de calūnia. hoc tamen nō obstante respōdet Rom. pont. ✠ in causa appellationis iurandū est de calumnia, licet in prima instantia fuerit iuratū. Sed ponamus ✠ partes principales litigantes iuraūerint de calūnia: postea constituerunt ꝓcuratores suos: vtrū isti procuratores

Præcipit quòd in spiritalibus simul de calumnia & de veritate iuretur. Ioannes Andreas.

Quanuis in causis spiritalibus (in quibus debet de veritate dicenda iurari) canones non indicant alicui calumniæ iuramentū [a]: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis [b]) vtile [c] reputamus, quòd simul (sicut plerique obseruant [d]) tam de veritate dicenda, quàm de calumnia) vt via præcludatur calumniis) iurari debeat in eisdem [e].

Idem.

In causa appellationis iurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

CAPITVLVM II.

IN appellationis causa, quā quam in principali iuratum fuerit [f], præstari iubemus ca- A superuenientes debeant iurare de calumnia? Respon. ✠ sic: licet interueniāt post iuramentū prēstitū à principalibus partibus. aliàs ipsi procuratores in causa possent de facili committere calūniam. Sed sanctissime pater, vellem informari à sanctitate vestra, vtrū iudex possit pluries exigere iuramētū de malitia, licet fuerit præstitum iuramē tū de calūnia? Videtur quòd nō: quia iuramētum de malitia continetur sub iuramento de calumnia. Hoc tamen nō obstā te respon. Ro. pont. dicens ✠ licet generaliter in iuramento calumnię cōtineatur iuramētū de malitia: tamē quia solet plus timeri illud quod in specie exigitur, q̄ illud quod solū in genere exigitur: poterit iudex quoties sibi videbitur exigere à partibus iuramētū de malitia, licet in causa ipsa iuratū fuit de calumnia. No. primò ar. ✠ aliud est causa principalis, aliud est causa appellationis. de quo per glo. j. de testi. c. fi. Not. secundò ista duo iuramenta quo ad præstationē æquiparari: vnum iuramentū calumnię & veritatis: vt vbi vnum præstatur, ibi etiam aliud sit præstandum. ad hoc supra c. proxi. §. fi. Do.

f *Iuratum fuerit.* propter hoc erat dubitatio: quia nō videbatur tūc debere iurari: & quia bis iurandū non est: & quia tūc superfluum videbatur iuramentū. quod faciendū non est. de iureiur. & si Christus. de prob. cap. ij. ADDITIO. Et hic no. Arch. quod ibi dixi. Ioan. And.

C g *Iuramentum.* sed de calumnia iurari debet statim post litis contestationē: vt supra c. proxi. No. ergo ar. quòd facienda est litis cōtestatio in causa appellationis [a]. de hoc not. supra de test. c. Raynaldus. versi. dilectus. Ioan. And.

h *De veritate dicenda.* si talis est causa in qua iuretur de veritate: vt in fi. cap. dicitur.

i *Procuratores.* emanauit iste ver. ad declarationē glossarum prędictarum Innoc. Host. & Guil. in Spec. e. tit. §. sequitur in fi. & eius hic approbatur opinio: & reprobatur opinio Host. qui tenebat contrarium. ADDITIO. Vide Accur. in authē. principales. C. e. tit. in j. glos. Ioan. And.

k *Post.* hæc erat dubitatio: quia nō videbatur bis iurādum. C. e. tit. auth. hoc sacramentum.

l *Deputātur.* ab ipsis principalibus, vel à procuratoribus qui post litem contestatam substituere poterunt. supra eo. lib. de procur. c. j.

Glos. seq. recit. per quæstionem & solutionem.

m *Ab ipsis.* Not. ✠ licet ꝓcurator iuret in animam domini. xvij. q. iiij. metuētes. in gl. pen. & c. dist. optatū. in glo. ij. lxiij. dist. tibi domino. vbi de hoc. & s. e. lib. de elect. procurator. sacramētū tamē calūniæ & in animā domini, & in ꝓpriā p̄bet: vt hic vides. aliàs aūt quare iuraret, ex quo dominus iurauerat? & in hoc casu nō est necessariū speciale mādatū. de syndico vero dic vt s. c. in pertractandis. ADDITIO. De hoc in Spe. e. ti. §. ij. ver. sed nūquid hæres. & ibi in ver. seq. nunquid si iudex mutetur. & per Accur. in l. ij. C. e. ti. in prin. Ioā. And.

Glos. seq. soluit. quæstionem: & ponit opi. contrariam.

n *Iuramentum.* Not. ad quęstionē qua q̄ritur, an hęres vel successor teneatur iurare, ex quo defunctus iurauerat? Et dic quòd sic [b]: per hanc literam, & per authen. C. eod. tit. principales. & per l. ff. de dam. infec. qui bona. §. penul. potuit enim defunctus habere bonam fidem, & hæres vel successor malam. ff. de accu. si cui. Co. de re. cre. generaliter. j. respon. licet quidam contra: quia hæres & successor eadem persona cum defuncto censentur [c]. in authen. iusiurandū quòd à moriēte præstatur. §. ij.

o *Instructi.* in hoc casu recitabant prædicti doctores nō debere procuratorem iurare: quia qui facit per aliū &c. de reg. iur. qui facit per alium.

p *In omnibus.* declaratur per hoc quod no. s. de resti. spo. literas. in glos. antepenul. & de proba. c. ij. & probatur quod nor. de testi. præsentium. in glo. iuramētum. in fi. ADDITIO. Et quod no. Guil. in spe. e. tit. §. j. versi. secundum. Ioan. And.

Malitia.

a *Idē Phil. Ioan. And. & Barb. in c. Raynaldus. de test. Font.*

Iuramentū calumniæ in cuius animam per procuratorem præstatur.

b *Idē Phil. & ratio: quia iuramentū non transit de persona in personam: ideo nouari debet. Font.*

c *Hæc ratio nō procedit: quia in veritate sunt duæ personæ & habēt duas animas. Phil. Font.*

a *Malitiæ.* licet ergo ex quo iuratum est de calumnia, amplius in eadem causa de calumnia iurandum non sit ab eodem: vt. C. eod. authen. hoc sacramentum. & supra proxi. respon. de malitia tamen bene iuratur: puta cum suspicatur iudex quòd malitiosè proponatur exceptio [a], petatur dilatio. Ad hoc de excep. pastoralis. de testi. vltra tertiam. C. de fide instru. l. vlt. xxx. q. v. iudicantem.

a *Alia exempla vide in spe. eod. tit. præall. ver. secundum Ioan. And.*

NVllam. ✠ Quia breue est, non diuiditur. Do. Emanauit ad declarationem eorum quæ leguntur & no. C. e. tit. l. ij. §. si autē abfuerit. & ff. de procur. non solum. in princ. & in fin. ver. pone. vbi etiā no. de procu. dato in rem suam. & per Ber. supra eo. c. ij. & c. cæterum. & per Innoc. & Hosti. supra e. cum causam. & per Guil. in spe. eo. tit. §. restat. versi. quid ergo. Ioan. And. Præsupponendum est pro intellectu cap. quod habetur in c. j. eod. tit. in anti. videlicet quòd partes principales debent personaliter præstare iuramentū de calumnia: nisi essent egregiæ personæ. l. ad personas. ff. de iureiur. CASVS. Prætendebam te debitorem meum. feci te conueniri coram iudice competenti. ad causam meam tractandam constitui meum procuratorem specialiter ad iurandum de calumnia in tali causa: nam requiritur quòd causa exprimatur: nec sufficit dicere: constituo meum procuratorem in omnibus & singulis causis ad iurandum de calumnia: licet contrarium seruetur in plerisque curiis: lite contestata procurator meus voluit iurare de calumnia pro me domino suo. Tu aduersarius meus proponis quòd ipse procurator non est admittēdus ad iurandum de calumnia pro me: sed quòd teneor illud præstare personaliter: vt in ca. j. e. tit. in ant. an bene dicas? Respondet quòd non: imò iudex potest & debet procuratorem ad hoc specialiter constitutum admittere ad iurandum de calumnia: & in hoc non facit iudex iniuriam partibus.

Not. primò vnū casum in quo requiritur speciale mādatum. alios casus gl. enumerat in cap. qui ad agē dum. de p̄cura. s. eo. lib.

Not. secundò ✠ aduersarius dicitur qui habet litē cōtra aliū. quod not. pro statu tu facientibus mentionem de aduersario. Dom.

b *Non requiritur tamen quòd causa sit specificata. vnde procurator ad lites præsentes & futuras habens in ꝓcuratorio quòd possit iurare de calūnia: certè potest in quacūque causa, licet dominus illā causam speciāliter ei non cōmiserit. & sic practicatur. Philip. Font.*

b *Iniuriam.* quam si inferret, iudex non esset. supra de verb. sign. forus. in fi. ADDITIO. Quod exponas vt ibi not. supra Ioan. And.

c *Aduersarij.* & sic erat ꝓcurator singularis personę. de syndico enim vniuersitatis vel collegij non dubitamus quin iuret. s. eod. in pertractandis. & ca. seq.

d *Iuramentum.* dicunt quidam quòd olim procuratores indifferenter iurabant ff. de dam. infec. qui bona. §. pen. sed fuit postea statutum quòd solum principales personæ iurent. C. eo. tit. l. ij. §. si autem. & supra eo. tit. ca. j. quod verum est nisi procuratores habeant speciale mandatum [b]: vt hic, &. ff. de iureiur. l. iusiurandum & ad pecunias. Alij dicebant quòd procurator priuati etiam cum speciali mandato ad iurandum non admittitur per prima iura: sed quia nō expedit iura corrigi: vt supra eodem de elect. cum expediat. dic. l. qui bona. non esse correctam: sed loqui in casu decretalis istius: scilicet cum habeat procurator speciale mandatum. Alij dicebāt quòd cum procurator per litis contestationē factus sit dominus litis, poterat de calumnia iurare. quod verū non est [c], nisi habeat ad hoc speciale: vt hic vides.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

Dictum fuit. s. per discursum titulorum præcedentium de armis actorum contra reos: verùm quia ipsi rei conuenti aliquoties excipiunt de spoliatione facta ab actore: quandoque à tertio: ideo ad nos informandum de huiusmodi spoliationibus quid iuris sit, annectit rubricam de restitutione spoliatorum.

REquēs &c. ✠ Hæc est notabilis decretalis. Et duę sunt partes. In prima proœmium & constitutionis causa. In secunda constitutio: ibi, Statuimus: quæ tria facit. Primò prouidet quādo obstat exceptio spoliationis in ciuilibus & criminalibus: & ponit tempus probandi, & pœnam non probantis. Secundò soluit scholasticam dubitationem ibi, Soler. Tertiò certo casu prohibet exceptionem: ibi, Ad hoc. Ioan. And. Hanc decretalem quidā intitulabāt olim sub tit. de excep. alij sub tit. de resti. spo. & bene: vt hic vides. Io. And. Pro intellectu huius cap. habemus præsupponere, quòd si quis intulerit mihi violentiam spoliādo me re quā possidebā: ipse spoliator nō potest aliqua actione contra me agere, nisi primitus redinte- A gret me in statu in quo erā tempore illatæ violentiæ. de hoc in l. ij. C. vnde vi. de ordi. cog. in antiq. maximè in capi. fin.

CASVS. Titius vi & violentia te expulit à possessione vineæ vel prati: postea feci te conueniri coram tuo iudice cōpetenti super mutuo vel alia re. tibi obtuli libellum meum, cui petij per te respōderi: tu in die qua eras respōsurus libello, excipis quòd fueras spoliatus à possessione vineæ tuæ vel prati per quendā Titium, & quòd non tenebaris respondere libello meo, nisi primò esses redintegratus. vtrū illo medio possis me repellere ab agendo? Certè non: nisi ego te spoliassem. Sed ponamus quòd ago cōtra te criminaliter. tu excipis quòd talis te spoliauit omnibus bonis tuis, sine quibus non potes defendere & prosequi causam criminalem: an sis audiendus, & vtrum ista spoliatio à tertio facta differat processum quousque sis restitutus? Respondet Romanus pontifex cum distinctione: quia vel Titius spoliauit te aliqua re, aut omnibus bonis tuis. Primo modo, videlicet quando Titius spoliauit te aliqua re: tunc illa spoliatio non differt processum meum in causa criminali. Si autem spoliauit te omnibus bonis, vel maiori parte bonorum: tunc differtur processus vsque ad restitutionem. Sed nunquid à iure est limitatum tempus ad probandum istam spoliationem? Respondet quòd sic: videlicet tempus xv. dierum, & si intra illos xv. dies nō probes spoliationem, illis xv. diebus elapsis iudex compellet te ad procedendum mecum. Sed ponamus quòd intra xv. dies tu reus probasti spoliationem: quæritur vsque ad quod tempus erit differendum siue prorogandum istud iudicium super crimine: quia tu reus posses differre restitutionem spoliationis vt impunitus remaneres de crimine? Respondet Romanus pontifex quòd iudex poterit tibi præfigere terminum, & debebit, intra quem tu ages contra Titium spoliatorem: quo termino elapso iudex compellet te procedere mecum in causa criminali: & hoc siue à spoliatione fueris redintegratus, siue non: & hoc ne reus de crimine remaneat impunitus. Sed ponamus quòd ego actor te spoliaui à possessione tuæ vineæ. non facta restitutione possessionis tuæ vineæ, volui agere contra te pro iuribus ecclesiæ meæ: quia dicebam quòd ecclesiæ meæ debebas legatum, vel aliquod aliud deuerium. vtrum possis me repellere ab agendo, & excipere de spoliatione per me facta, vt differatur processus donec fueris restitutus? Certè non obstat mihi ista exceptio spoliationis. Idem est dicendum e contra, vt puta si nomine ecclesiæ meæ te spoliaui: postea ago nomine meo priuato: non obstat mihi exceptio spoliationis. Not. primò ex isto tex. quòd spoliatio ab actore facta, ipsum repellit ab agēdo, per quancunque actionem agat contra me: licet aliqui dicant quòd solum illum repellit ab agendo contra me super illa re qua te spoliaui: nec teneris mecum procedere donec sis restitutus. Not. insuper quòd violentia alterius non debet alijs nocere: ideo volentia tertij super spoliatione nō repellit me ab agendo. No. vlterius quòd exceptio spoliationis à tertio facta potest opponi agenti criminaliter quando reus est spoliatus omnibus bonis, vel maiori parte bonorū. Nam reus pro illa spoliatione est turbatus, & nō potest meditari in defensione sua: ideo iura voluerūt vt ꝓcessus super causa criminali differatur vsq; ad redintegrationē. Not. ✠ spoliatio à tertio facta debet probari intra xv. dies: tamē non computatur dies propositę exceptionis. Idē dicitur in exceptione excōmunicationis quæ debet ꝓbari intra octo dies. j. de excep. c. pia. ibi enim similiter nō cōputatur dies ꝓpositę exceptionis: secus est in x. die [b] datis ad appellādū. nā illi x. dies currunt appellāti de momēto in momētū, secūdū cōmunē opinionē doctorū. No. ✠ exceptio dilatoria debet pri mò discuti & terminari, q̄ super negotio principali ꝓcedatur. ad hoc de iudi. prohibita. No. arg. ✠ condemnatio expē sarum est pœna. de quo per gl. in ca. j. de elec. s. e. lib. Domi.

Frequens. æquum fuit ergo super hoc ius prouisoriū emanasse. ff. de legi. l. nam ad ea.

Notabilia.

e *Circunstrepit.* i. pulsat, vel lædit. ✠ Molestat, vel ex clamosa postulatione currentiū venit ad hoc, vel circūcirca strepitū facit secundum Ioan. Mona. ✠ Et sumpta sunt hæc verba ex

nunquam in iudiciis calumniosè [a] proposita, causas ecclesiasticas impedit & perturbat, dum enim exceptioni [b] insistitur, appellationes interponi cōtingit: & sic intermittitur [c] & plerunque perimitur [d] causæ cognitio principalis. & propterea nos qui voluntarios labores [e] appetimus, vt quietem aliis præparemus: finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare: Statuimus [f] vt in ciuilibus negotiis, spoliationis obiectu (quæ ab alio quàm ab actore [g] facta proponitur) iudex in principali procedere non postponat. Sed in ciuilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat à quocunque [h]: intra quindecim dierum [i] spatium post diem in quo proponitur [k], † quod asserit [l] comprobabit: alioquin [m] in expensis quas interim actor ob hoc fecerit (iudiciali taxatione [n] præhabita) condemnetur: aliàs (si iudici æquum visum fuerit) puniendus [o]. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia [p], vel maiori parte ipsius se per violentiam destitum affirmat. & secundum hoc loqui canones sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus. habet enim spoliatus priuilegiū, vt non possit exui iam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta à tertio intra certum tempus à iudice statuendum debet restitutionem petere: aliàs accusabitur exceptione non obstante. Ioan. Andreæ.

Solet autem inter scholasticos dubitari: si spoliatus à tertio [q], de spoliatione contra suum accusatorem excipiat: an ei tempus [r] à iudice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne forte sic [s] velit existere, vt omnem accusationem eludat [t]: quod [u] satis æquitati & iuri consonum æstimamus [x].

canone liiij.dist.frequens.
a *Calumniosè*. sic.s.de dolo & contu.finem. ADDITIO. Ibi tamen peremptoria malitiosè proponitur: hic dilatoria. Ioā. Mona. & Archid.
b *Exceptioni*. spoliationis, de qua suprà dictum est.
c *Intermittitur*. id est differtur.
Glos.seq. recit. per obiec. & solu. cui solutioni obiicit, & respondet.
d *Perimitur*. de facto intelligas, non de iure: quia multi propter tot impedimenta & timore expensarum litem dimittunt. Et sic exponunt secundum Ber. quia exceptio spoliationis dilatoria est, non peremptoria. supra de ord. cogn. capitulo secundo & vltimo. Non ob.l.Co. vnde vi, si quis in tantam. quia licet priuatio dominij insurgat condictione ex illa lege: non tamen ex interdicto vel exceptione: vt not. supra de causa pos. pastoralis. in glos. sed nunquid. ADDITIO. Propter hoc ꝙ exceptio spoliationis est dilatoria: dicitur ꝙ si ante lit. contest. ꝓposita non fuerit, postea proponi non poterit: quod quidam intelligunt etiam si nouiter euenerit, vel ad notitiam deuenerit. Super hoc vide quod post Innoc. scripsi de ordi.cog.cap. ij. in glos. id est ante. & glos. hanc exceptionem. ver. est autē dilatoria. Ioan. And.

† Not. hic quòd sunt multi casus in quibus spoliato denegatur restitutio: vt vides per not. s. e. ex transmissa. in illis ergo casibus in quibus non nōagit, etiā nō excipit. & illi cui interdictū vnde vi, vel vi bonorū raptorū negatur: non competit etiā exceptio de qua in tex. de Anch. Fōt.

e *Labores*. hæc verba fuerunt sumpta de corpore authen. vt diuinæ iussi. subscri. ha. gl. quæstoris. in prin. collat. ix. & pro republica Imperator noctes ducit insomnes. in auth. vt iudi. sine quoque suffr. in prin. collat. ij. & Papa idem de se dicit. s. in proœ. huius libri. Ioan. And.
f *Statuimus*. hic fit interpretatio canonum antiquorū de hac materia loquentium.
g *Ab actore*. hoc erat iniquum quòd reus exciperet contra actorem de spoliatione facta à tertio: cum in hoc non deliquerit actor: & ideo factum alterius sibi nō debebat obesse. C. de inoffi. testa. si quis suo. versus finem. & infra de reg. iur. non debet. & peccata suos teneant auctores. C. de pœnis. sancimus. supra de iis quæ fi. à maio. par. cap. c. quęsiuit. & recitat hic Bern. se non meminisse vidisse aliquem excipientem sic in ciuilibus.
h *A quocunque*. ecce differentiam inter criminalē causam & ciuilem, vt in ciuili nō opponatur spoliatio facta ab alio quā ab actore: in criminali sic, cum moderatione quę sequitur. & rationes. j. sequentur.
i *Quindecim dierum*. arctatur tempus probādi: quia malitiosè sæpius proponebatur talis exceptio: vt supra dixit. sic in exceptione excommunicationis octo dies sunt dati. infra de except. pia. ADDITIO. Hic adde quod ibi not. in glos. licet enim. in prin. tamen hic Ioan. Mona. & Archid. tenent quod ibi reprobaui. Dicunt enim terminum prorogari posse. Ioā. And.
Glos. seq. dat tria similia, & vnum dissimile. si. recitetur per quæstionem.
k *Proponitur*. quia dies illa non computabitur in. xv. [a] sic dies in quo proponitur excommunicationis exceptio. j. de exceptio. pia. sic dies in quo cautū promittitur, & in quo sistere in iudicio oportet, nō computatur in vicena milia passuum. ff. si quis cau. l. j. sic & dies præsentationis literarū cum committitur causa intra certum tempus decidenda. s. de app. super eo. ij. vbi de hoc. Secus in decem diebus qui dantur ad appellandum, in quibus tēpus sententię prolationis cōputatur. ij. q. vj. biduū. vbi de hoc. s. de re. iu. quod ad consultationem. {Archi. alleg. s. eo. tit. audita. ver. mandamus. s. de cleri. non resi. qualiter. xviij. q. ij. pridem. ver. admonemus. ij. q. vj. propter. lxxxviij. dist. perlatum. iiij. q. v. c. j. xxxj. dist. [b] tenere. lxxxij. dist. proposuisti.} Et vltimo istorum. xv. dierū probari poterit exceptio. sic. ff. ad le. iu. de adul. l. pater. §. sexaginta. & l. is cuius. §. ex senatusconsulto. Et potest peti bonorum possessio intra centesimum diem, & cētesimus in eo numero computatur. ff. de succes. edi. l. j. §. si intra. ver. quod dicim⁹. simile est. ff. de verb. obligat. qui ante calendas. Ioan. And.

a Placet doc. idem si xv. dies simpliciter assignarentur: quia intelligitur de proximis. l. eū qui calendis. ff. de verbo. obliga. j. de præben. non potest. in dubio tamen dies termini cōputatur. Bar. in. l. 3. ff. si quis cau. in glos. ca. anteriorum. 2. q. 6. Phil. Font. b Sed quid si ille vltimus est feriatus? certè tunc in 14. debebas. quādo enim vltim⁹ dies termini præfixi est feriatus, debes illum preuenire. l. 2. in fi. de tēpo. app. de Ancha. Phi. vide p doct. in c. cum dilecti. de do. & contu. Font.

l *Quod asserit*. scilicet se spoliatum in ciuilibus ab actore, in criminalibus à quocunque.
m *Altoquin*. id est si intra illud tempus nō probauerit.
n *Taxatione*. de qua dic vt s. ꝙ me. cau. c. vlt. in gl. quę incipit, vltra quam. Ber.
o *Puniendus*. pœna arbitraria: ex quo nō statuitur hic certa pœna. de offi. deleg. de causis. §. j. ff. de iur. deli. l. j. ADDITIO. Idem Hosti. & Ioan. Mona. & Archi.
Glo. seq. reddit causam: & dat simile.
p *Substantia*. interpretatur & exponit hic Papa canones illos. iij. q. ij. oportet. & ij. q. ij. nullus. vbi sunt hæc verba. Ridiculū enim videbatur ꝙ criminaliter accusatus accusatorem suū per exceptionem spoliationis rei modicæ & vilis ab accusatione repelleret. Et est simile quod dicit lex, ꝙ tutor à tutela excusari non potest ratione controuersiæ quæ est inter ipsum & pupillum suū: nisi forte de omnibus bonis aut plurima parte bonorum sit cōtrouersia. ff. de excu. tuto. l. propter litē. instit. eo. tit. §. item propter litem. licet illud iure auth. immutatum videatur, in auth. vt ij qui ob. se ha. perhi. res mi. §. ij. iij. & iiij. collat. vj. ADDITIO. Vnde sumpta est authē. minoris. C. qui da. tuto. pos. tamen vt dicit Hosti. ratio legis abrogatæ durat, & allegari potest. de hoc de iudi. nouit. ver. nec sic illud. in j. glos. Dicit autem Ioan. Mon. ꝙ æqua fuit hæc interpretatio: cum accidentia subiecta non denominent, nisi assint in toto vel in maiori parte. alleg. ff. de le. iij. l. legatis seruis. §. si vnus. & remittit. j. de ver. sign. sicut. Ioan. Andr.
q *A tertio*. id est ab alio quā ab accusatore. iij. q. j. episcopi. & quæst. iij. cùm ecclesia.
r *Tempus*. arbitrarium: ex quo certum non statuitur: vt dixi suprà.
s *Sic*. scilicet spoliatus.
t *Eludat*. malitiis autem indulgendum non est. s. qui matri. accu. pos. significante. cum suis concor.
u *Quod*. scilicet quòd iudex terminum statuat.
x *Aestimamus*. & alij æstimare debent. s. de re iudi. in causis. Et sic compellitur aliquis agere. Ad idem. C. de inge. ma. l. diffamari. sed non precisè, sed hoc vt excipere possit: vt hic vides. Ioan. And. ADDITIO. Xvij. casus in quibus cōpellitur quis agere, not. hic Hostiē, quorum aliquos not. Accur. C. vt nemo inui. l. vnica. Et ponit primò quatuor in personis quib⁹ periculū imminet si non agāt: vt tutoribus & curatoribus. C. arbi. tu. l. nomina. & de admi. tu. l. debitoribus. Secūdò negotiorū gestores, si sint cognati domini absentis: & facile sit eis satisdare. ff. de neg. ge. si. autem. Tertiò, procuratores. C. mād. procuratorē. & l. à procuratore. Quartò, administratores ciuitatū. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. vlt. §. iiij. & §. pen. Quintò, hæres qui habet necesse vindicare mortē defuncti accusando interfectores ipsius. C. ad sil. l. j. Sextò, quicūque litē contestatus fuerit, vel libellum obtulerit instante reo. in auth. de liti. §. omnem. coll. viij. Septimò, vēditor qui excepit habitationem domus venditę quā alij locauerat. Vnde si inquilinus domum dederit: cogitur agere contra ipsum, & emptori reddere quę fuerit cōsecut⁹. ff. de act. emp. Iulianus. aliàs incipit, inter

Agere quis compellitur in multis casibus.

inter eum. §. pe. Octauò, magister nauis qui insolidum reddit vectoribus non detracto damno proportionabiliter. ff. ad le. rho. de iac. l. ij. Nonò, cogitur colonus in dominum agere, in casu quem habes. ff. loca. cum in plures. §. messem. Decimò in casu. ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. si quis in suo. versic. idem nerua scribit. Vndecimò, in casu. ff. de leg. j. si sit legatum. §. fi. Duodecimò, supra de officio ordi. significauit. Tredecimo, in matre quæ necesse habet petere filio tutorem. C. qui pe. tu. l. matris. & l. cum à matribus. Quartodecimo, in appellatione. de ap. oblatę. Quintodecimò, in impediēte matrimoniū. supra de clā. despon. cum inhibitio. Sedecimo, in nūciante nouum opus. de no. oper. nuncia. c. fin. Decimoseptimo, cum actor malitiosè tardat reum conuenire. pone in scholari de quo no. in præalle. l. vnica. C. vt nemo inui. quem conuenire intendit actor, cum paratus fuerit ad recessum, vt sic se redimat. s. de rescrip. nonnulli. hoc ergo præcaueri debet. de fer. non ordi. c. j. Ad instantiā ergo scholaris bonus iudex assignabit terminū ciui intra quem agat: & post quem ciuem illum non audiet. argu. hic, & l. diffamari. quam alleg. glos. supra de proba. licet. j. de appe. legitima. Co. de re. pig. si eo. ff. de op. leg. mancipiorum. ff. de cura. bo. dan. l. j. ff. de bo. aucto. iu. possi. si seruus. ff. de car. edi. l. iij. §. causæ. Ioan. And.

Quòd si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam cum potuerit [a] non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus ecclesiasticis nō obstat exceptio spoliationis priuatarum rerum, vel econuerso. Ioan. And.

Ad hoc sancimus vt rerum priuatarum spoliatio, agenti super ecclesiasticis, vel econtrario, nullatenus opponatur [b].

Bonifacius octauus.

Ecclesia quæ petit restitutionē decimarum (quas se dicit intra parochiam alterius possedisse) nō auditur, nisi probet possessionem legitimam. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

AD decimas quas canonici [c] † sancti Nicolai se asserunt [d] intra parochiam ecclesiæ. B. clerici possedisse aliquandiu, & eis per eundem clericum [e] spoliatos fuisse: nequaquam debent restitui, nisi euidenter docuerint quòd earum possessionem legitimè assecuti fuissent: Quia eas occupasse [f] iniustè verisimiliter præsumuntur [g], cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur [h]) eas de iure communi ad eandē ecclesiā [i] pertinere.

† No. quòd isto verbo canonici, venit capitulum in actu in quo requiritur capitulum vel maior pars. Dom. Philip. an tunc describi debent nomina singulorū, vide glo. ij. c. fi. s. de procura. Font.

a *Potuerit*. aliàs non debet sibi imputari. s. eo. li. de elec. cōmissa. s. de appel. ex insinuatione. cum similibus.
Glo. seq. obiectionem dupliciter soluit: & duplicem rationem subdit.
b *Opponatur*. intelligit B. hoc quando inter ecclesiasticas personas causa vertitur, ne fit contra. supra de or. cog. cum dilectus. Vel dic quòd ibi de temporalibus contēdebatur, quæ proprie priuata dicūtur: quia possunt à priuato possideri. res autem ecclesiasticæ vocantur hic quę non cadunt in laicum: vt decimæ & alia spiritalia. ff. de leg. iij. l. hoc legatum. & est ratio huius dicti: qui agens nomine ecclesiastico, nō agit suo iure: sed nomine ecclesiæ. vnde sicut procurator agens nomine alieno, de iure suo non excipit: sic nec hic. Ad hoc. ff. de do. except. si procurator. Item res ecclesiasticæ sunt publici iuris: sed de publico ad priuatum non fit compensatio. C. de compen. l. j. & iij. ADDITIO. Hostien. remittit ad summam eodem titulo. §. quando facienda. versi. quid si vir. vbi tenet Hostien. & idem Specu. de peti. & pos. §. j. versic. quid si ago. quòd agenti de matrimonio petitorio vel possessorio, non opponit coniunx spoliationem rerum. Ioan. And.

Temporalia bona dicuntur priuatiua.

AD *decimas*.} Primò casum soluit, rationem subdens: ibi, Quia eas. Et duos alios modos summandi generalius dicam super iiij. gloss. Et dicitur decret. hæc sumpta fuisse de extrauagan. cle. iiij. quæ incipiebat, Cum inter canonicos. sed illam non vidi. Ioan. And. CASVS. Canonici sancti Nicolai perciebant decimas de prædiis: quæ prædia erant intra meam ecclesiam parochialem: & constat quòd ipsi excedebant fines parochiæ suæ: & sic possederunt decimas per magna tempora. hoc facto ego rector illius ecclesiæ parochialis anticipaui canonicos, & percepi fructus illorum prediorum. Canonici voluerūt contra me intentare interdictum vnde vi pro recuperanda possessione. quæritur quid debeant probare isti canonici pro obtinendo in possessorio? Respondet Romanus pontifex quòd cum ius commune sit contra canonicos: nam ius commune dictat quòd decimæ prædiales soluantur illi parochiæ intra cuius limites sunt sita prædia. Item cum ius commune sit pro me rectore: quia constat illa prædia esse in parochia mea: certè antequā canonici possint obtinere in possessorio, vltra suam possessionem debent probare titulum medio cuius habuerunt possessionem: videlicet quòd dicant quòd decimæ illæ pertinent ad ipsos ex donatione episcopi cum consensu capituli: vel ex donatione laici qui habebat illas decimas infeudatas de auctoritate episcopi. Nota primò quòd licet vna ecclesia vel persona ecclesiastica sit capax iuris decimarum: tamen non potest decimas percipere, nisi mediante titulo: nec etiam possidere, quod plus est, nisi cūm titul. & titulus legitimus poterit esse donatio episcopi de consensu sui capituli: vel legitima præscriptio per quadraginta annos, tam de iure ciuili, quàm de iure canonico. De iure ciuili habemus text. in authē. quas actiones. Co. de sacrosancta ecclesia. De iure canonico in ca. de quarta. de præscript. in antiquis. Et ideo dicit glos. quòd laicus quantocūque tempore perceperit decimas in aliqua ecclesia parochiali, si rector illius ecclesiæ spoliauerit laicum: laicus contra rectorem non potest intentare interdictum vnde vi: nisi alleget titulum, id est infeudationem ante concilium Lateranense. non autem auditur si alleget præscriptionem: quia non potest prescribere, cum non possit possidere. No. vlterius quòd possidens aliquid contra iuris dispositionē, præsumitur malæ fidei possessor. No. finaliter expressum tex. quod decimę prædiales de iure communi spectant ad ecclesiam simplicē parochialem: licet non sit baptismalis. de quo supra de deci. cum contingat. Domi.
c *Canonici*. nomine ipsius ecclesiæ agentes: quod possunt: vt supra de proba. ex literis. de conces. præbend. ex parte. vbi de hoc, cum simil.
d *Asserunt*. ex hoc insultat præsumptio contra eos quæ eis verisimiliter obstat. secus si hoc non constaret, quòd illę decimæ essent in alterius parochia: & facit ad ea quę dicā. j. eo. lib. de præscrip. c. j.
e *Eundem clericum*. Nota literam: quia hoc ius facit pro reo, & contra actorem. Si autem spoliati essent à tertio: ius commune licet faceret contra actorem, non tamen pro reo: vnde tunc decret. locum habere non puto. & facit quod dixi. j. de præscri. cap. j. ADDITIO. Vnde dicebat hic Ioannes Mona. hic patere quòd agens restitutorio iudicio contra eum qui iure communi iuuatur, debet docere de titulo. Vel dicatur quòd spoliatus petens restitui contra illum qui iure cōmuni probato iuuatur, succumbit: si aliud non ostendat. Ioan. Andreæ.

Soluit dubium.

f *Occupasse*. in mala parte: alibi in bona. vij. q. j. factus. & s. eo. lib. de procur. si duo.
Glossa sequens arg. ad opin. Ioan. contra Brix. & fortificat textum.
g *Præsumuntur*. Nota secundum opinionem Ioan. qui nota. xiiij. quæstione j. capi. primo. in glossa possideri. quòd laicus restitutionem decimarum petere non poterat, per decret. supra de præscript. causam. Bart. Brix. not. contrarium, cum laici decimas interdum possideant de facto. Ad decretalem illā, causam. respōdebat quòd decre. ipsa dicit detinere: non dicit possidere. Satis puto hanc decretalem facere pro Ioan. vt nisi laicus probet se legitime assecutum: cum sit contra eum præsumptio, non auditur. qui enim restitutionē petit, habet duo probare: se possedisse, & spoliatum fuisse. s. eo. ca. olim. j. & iij. Et aliud est possidere: & aliud in possessione esse. ff. de acquir. pos. si quis autem. & est si. supra eo. ex transmissa. & quod ibi not. Hic ergo est præsumptio contra actorem: & ius cōmune pro reo. possessio ergo & spoliatio probatæ nō aduocant vt fiat restitutio, petitorio ꝓbato pro reo. ad hoc de cau. pos. cum ecclesia. & c. cū dilectus. ff. de rei ven. officium. & idem videtur vbicunque factum est pro reo notorium. de diuor. significasti. & hoc tenet Io. Mo. Proprietas igitur pro reo ꝓbata, ipsum in possessione defendat. ad hoc ff. de superfi. l. j. §. quod ait. ff. depo. l. bona fides. in fi. ADDITIO. Dicit etiā Archi. hic ꝙ propter fatuā allegationē actorū, quasi super notorio papa sic debuit iudicare. ad hoc. ff. de dolo. l. dolo. ff. vt in pos. l. si is à quo. ff. de act. emp. & vē. l. emptorē. in prin. ff. de prob. circa. in fi. Facit quod dixi post Inn. & Compost. de consue. cū inter. de priui. ex tenore. Io. And.

Spoliatus contra quē notoriè cōstat de non iure, non debet restitui.

Possidere & in possessione esse sunt diuersa.

h *Aliud ostendatur*. vt compositio, titulus præscriptionis, priuilegiū, vel aliud simile. de dona. apostolicæ. j. de iis quæ fiūt à pręla. cum apostolica. cum si.
i *Ecclesiam*. scilicet B. clerici. Io. And.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

Dictum fuit supra titulo proximo de fatigatis vi seu potentia aduersariorum : nunc verò est videndum de fatigatis aduersariorum dolo & contumacia : ideo annectit rubricam de dolo & contumacia.

DE DOLO ET CONtumacia.

Innocentius quartus.

Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur vlterius ad sui petitionem reus, nisi caueat de veniendo & cōparendo.

CAPITVLVM PRIMVM.

Actor qui ad terminum [a] venire ad quem citari aduersarium fecerat, nō curauit [b]: venienti [c] reo in expensis † propter hoc [d] factis legitimè, [e] condemnetur: Ad citationem aliam minime admittendus [f], nisi sufficienter [g] cauerit, quòd in termino [h] fi-

Actor. Duplex est prouisio contra actoris cōtumaciam . secunda prouisio ibi, Ad citationem. ADDITIO. Et vt dicit Ioan. Mo. prima repetit ius antiquum. alleg. de ꝓcur.auditis.Co. quomodo & quando iud. authen. qui semel.C. de fru. & lit. ex. non ignoret. Secunda adiicit ius nouum , quod vt dixit Innocen. alio iure non cauebatur. Sed Hostien. dicit quòd satis est quòd cauebatur alio casu quo minus hoc videretur fieri debere, scilicet in authent. libellum.quæ habetur iij. quæstione iij.cap. induciæ. §.libellum.& C.de lit.contesta. authen. libellum. & exponit eam hic totaliter, quod proposito congruit:scilicet quòd sit mens eius ex quo actor fuit contumax, nec ad libellum porrigendum, nec ad porrectum prosequendum, nec ad aduersarium citandum admittitur: nisi caueatur reo vel iudici : vt ibi de contestanda lite intra duos menses . supplet etiā quòd in terminis comparebit, vt hic: vel omne damnum restituet. Multum violenta est hæc expositio. Inducit etiam ipse authen.generaliter.C.de episc.& cle.ex quibus dicit sumptam hanc decret. quasi per modum innouationis illorum iurium quæ non seruabantur:vt etiam not. in præallega. authen.libellum.iij.quæstione iij.cap.induciæ.§.libellum.in fi. j. glos. Quidquid dicat Hostien. verum dixit Innocen. hoc alio iure non caueri. vnde dicit hic Archidiac. illas authen. loqui etiam nulla contumacia præcedente.Ioannes Andreæ.

CASVS. Titius prætendebat me suum debitorem in decem. fecit me conueniri coram iudice meo competenti:ego reus in termino mihi assignato comparui : ipse verò actor non comparet. quæritur qua pœna veniat actor non comparens pro sua contumacia puniedus ? Respondet Romanus pontifex, quòd ipse actor primò est mihi condemnandus in legitimis expensis quas propter hoc ego feci . Item est puniendus alia pœna: quoniam si velit denuo me cōuenire per aliam citationem nouam, quia prima est perempta (l. & post peremptorium.ff.de iudi.in fin.legis, vbi edictum circunducitur, id est citatio extinguitur)& est expirata: necessaria est alia citatio . Et ideo si actor velit impetrare nouam citationem: debet mihi cauere sub certa pœna, quòd in singulis terminis comparebit . & si actor nolit præstare illam cautionē: iudex debet ei denegare citationem. & hoc verum, si requisitus fuerit iudex vt ei denegaret citationem, nisi præstet illam cautionem de comparendo in singulis assignationibus. Nam iudex non debet interponere officium suum ad priuatam vtilitatem: nisi requiratur à partibus.l.iiij.ff.de damn. infec.cap.j.de iudi.in antiq.ibi, quem cum petiisset aduersarius introduci Nota primò ex isto capit. quòd cum reus ad instantiam actoris citatur vt coram iudice compareat ad certum terminum : actori similiter videtur ille terminus assignari , licet iudex non dicat actori quòd sibi talem terminum assignat, in tantum quòd actor non comparens est tanquam contumax puniendus. Nota vlterius quòd actor non comparens est cōdemnandus in expensis quas reus propter hoc fecit. Quæritur de quibus expensis intelligatur istud? Quidam dicunt, vt Dominicus de sancto Geminiano, quòd verbum propter hoc factis, positum in hoc tex.refertur ad verbum, veniendo. ita quòd reus petat expensas ab actore quas ipse reus fecit veniendo , stando, & redeundo . sed si fecerit alias expensas: puta pro consilio aduocatorum:illas non poterit petere per modum præiudicij : sed tamen illas poterit postea petere in fine causæ si obtineat . Contra tamen hanc opin.videtur text.in l.eum quem temere.ff.de iudi. vbi dicitur quòd faciens aliquem temerè vocari ad iudicium , debet soluere viatica & sumptus litis.Itē facit.l.sancim⁹.C.de iudi. vbi dicitur ꝙ contumax debet soluere omnes expensas & damna quæ fecit ipse reus vel actor comparens. No.insuper quòd actor contumax in primo termino non debet à iudice obtinere aliam citationem pro faciendo citari reū, nisi præstita prius cautione sufficienti ꝙ fideliter comparebit in omnibus & singulis assignationibus. Et oneratur tali cautione propter precedentem contumaciā suam:quia presumptio est contra eū, quòd ipse actor non cōparebit, sicut non cōparuit

Expensæ præstandæ reo per actorem nō comparentem quæ & quales sunt

A in primo termino. Sed pro intellectu huius ca.& totius materiæ, quæritur primò, vtrum text.iste procedat vt quis condemnetur in expensis pro simplici citatione.istam quæstionem formauit gl.in c.quærelam.de procur. in ant.& dicit ibi glo.quòd debet fieri condēnatio expensarum post citationē peremptoriam : ideo pro simplici citatione non est quis condemnandus in expēsis.Nam dicit illa gl. condemnatio expēsarum est pro contumacia:modo quis nō dicitur cōtumax pro simplici & prima citatione. Doctores dicunt contrariū, quòd etiam pro simplici citatione quantum ad condemnationē expensarum est quis cō-

B tumax etiā virtute vnius citationis:sed non quantum ad sententiam definitiuam, vel missionem in possessionem. Quæritur secundò, quid si reus similiter non comparuit: vtrum actor non sit admittendus ad nouam citationem contra reum, nisi mediante cautione de qua hic? Respon. gl. quòd tunc non habet locum dispositio huius ca.imò contumacia contra contumaciam compensatur. & istud facit cōtra gl.l.pen.de eo per quem fac.erit. ff.l.j.vel ij.ff.si quis in iudi. quæ tenet quòd licet neuter compareat : tamen iudex debet condemnare partes in multa pro interesse publico . & hanc opinionem tenent domini temporales. Pro quo sciendum ꝙ contumax non comparens coram iudice , offendit iudicem & rempublicam , pro quo venit condemnandus in emenda: quæ emenda est arbitraria.l.vnica.§.fin.ff.si quis iudi.nō obtem. Item contumax offendit suam partem aduersam: & ratione illius debet contumax erga suam partem aduersam cōdemnari in expensis & interesse.l.sancimus. C. de iudi. Sed tunc ad quæstionem quando neuter comparet : certum est quòd contumacia compensatur quantū ad partem. Sed quid quantum ad rempublicam:vtrum debeat compensari? Glos. alleg.dicit quòd non.Sed dicunt doctores, quòd cum impositio multæ sit regulanda secundum interesse & damnum

C partis aduersæ, vt de hoc est text. notabilis in.l.ij.ff.si quis in ius vo.& modo quando neutra pars comparet, fit compensatio:& postquam partis non interest, nec reipublicæ, debetur multa.

Expensarū condemnatio post quam citationem fieri debet.

† Intellige de expensis quas fecit comparens ex sua cōparitione.Cy.Ba. in l.sancimus.Cod. de iudic. de lucro quod cōparens amisit, dic vt notatur in c.finem litib⁹.de do.& cōtum. Phil.Font. Contumax multos offendit.

Glos.seq.recitetur per quæstionem.

a *Ad terminum.* cum indistinctè loquatur de quolibet termino, siue peremptorio siue nō [a] intelligēdum videtur:sicut & in reo dici solet quòd pro qualibet cōtumacia etiā ante peremptorium condemnatur in expensis:licet solū post peremptorium possit excommunicari, vel missionem pati. De hoc lxxiiij.dist.honoratus.in gl.tot scriptis.iiij.q. v. in summa.& s̈.de procu.querelam.maior autē est contumacia actoris non venientis quàm rei.iiij.q.iiij.c.j.

a Et siue in principio causæ siue in progressu.Francis. Host.alle. 19.di.c.1. de priui. quia circa. ad idem.ff. de pu. de pretio.Io. Andr.

b *Non curauit.* cum potuisset. vnde nota negligentiam vel contemptum.ff.de re iudi.contumacia.ad idem.s̈.titu.proxi. c.j.§.solet.

Glos.seq.vnum dubium soluit, de alio remittit.

c *Venienti.* ergo non venienti non condemnabitur : sed cōpensetur contumacia cōtumaciæ. ff.de dolo, si duo.ff.de cōpen.si ambo. Si autem actor non venit: & iudex fuit absens vel præsens, sed procedere non poterat:an fieri debeat condemnatio:dic vt no.in reo.s̈.e.tit.c.vlt.

D d *Propter hoc.* scilicet ratione cōtumaciæ. de procu.auditis, infra de excep.pia.s̈.e.cum dilecti.& c.finem. Et qualiter cōtra contumaces procedi debeat, dic vt no.supra e.prout.& c. causam.

e *Legitimè.*quod dic vt no.ij.q.j.in primis.s̈.e.tit.finem,

f *Admittendus.* & sic punietur in quo peccauit. s̈. de tē.ordi, literas.in fi.

Glo.seq.reci.per quæstionem.

g *Sufficienter.* vt sic pignora vel fideiussores dentur. ff.man. si mandato. §.vlt. si autem hanc dare non posset, det iuratoriam.s̈.de do.post diuor.resti.per vestras. vbi de hoc. ad idē. C.de epis.& cler.l.generaliter. Dicit autem Inn.quòd sufficit verbo cauere: quod potest verū esse seruata prædicta distinctione.Bern.

Cautio sufficiens dicitur quādo dantur pignora vel fideiussores

h *Termino.* primo scilicet.ad hoc.ff.de ver.ob. eū qui calendis.& j̈.de preb.non potest.§.j.cum suis concor. Vel dic termino quocunque, quo ad eius petitionē citabitur reus . hæc est enim indefinitiua legis, quæ equipollet vniuersali:vt dixi s̈.e.lib.de elec.vt circa.sic & cautio prestatur de perseuerātia litis vsque ad fin.C.de epi.& cle.authen.generaliter. ADDITIO.Dicit Hostien. quòd ideo loquitur singulariter, vt det intel-

intelligere quòd ꝑ defectu cuiuslibet termini locus est pœnæ.Ioan.And.

a *Fideliter.* præsumitur autē malitiosè abesse, nisi contrariū probetur, scilicet quòd impeditus fuerit:de re iudi. cū Bertholdus.de procu.querelam.vbi de hoc.

deliter [a] debeat comparere.

Bonifacius octauus.

Iudex appellantem & recedentem citare vlterius non tenetur, si vult in causa procedere: nisi forsitā appellationi renūciet.Ioan.And.

CAPITVLVM II.

Cum qui à tua interlocutoria , vel grauamine [b] quod per te [c] sibi proponit illatum , à tua præsentia recedit appellans [d]: (Cum protestari [e] videatur hoc ipso [f] se nolle coram te de cætero litigare) citare ad alia quæ postea in iudicio faciēda incumbunt [g] vel etiam ad sententiam [h] audiendā [i], (Nisi sponte appellationi suæ renunciet [k]) non teneris [l]. Nec ideo minus quòd in eius absentia processeris [m], tuus ꝓcessus validus [n] reputari debebit.

a In isto.c. ibi, videatur.notat Phil.quòd iudex non tenetur amplius citare quem præsumit nolle comparere corā se, & processus sine citatione valet, cle.1.e. lib.Font.

Cum qui [a]. Soluit casum dubiū, & rationem interserit, ratio ibi, Cum protestari. Et vnum casum excipit:ibi, Nisi. Ioā. Andr. Et determinat not. per Inn.de accu. ad petitionē. ꝑ Guil. in Spe.de cita. §. viso de temporū.ver.quid si quis recesserit. Presupponēdū est quod habetur in gl.videlicet quòd iudex non potest articulum in causa expedire, nisi pars fuerit citata : aliàs si expediret illū articulum, processus esset nullus ipso iure. CASVS. Tu & ego litigabamus corā iudice cōpetenti ordinario vel delegato:non refert. qui iudex tulit contra te aliquam sententiam interlocutoriam : quia cum lis esset inter nos contestata , & vellem producere meos testes contra te: tu opposuisti exceptionem quæ testes repellebat ab examinatione & receptione. vnde non obstāte tua exceptione, iudex interlocutus est meos testes recipiendos & examinandos: à qua interlocutoria appellasti:& petiisti apostolos tibi dari: qui iudex dedit tibi apostolos refutarios. iudex vult procedere in causa, & examinare meos testes . vtrum possit te non vocato & non citato? Respondet quòd sic: nam cum recedendo ab ipso per appellationem videaris protestari quòd non intendis coram eo comparere:frustra te citaret. & ideo te non vocato & non citato poterit iudex in causa procedere , & omnes alios articulos expedire : imò poterit ferre sententiam definitiuam te non vocato ad audiendam sententiā. Sed ponamus quòd interposita appellatione renunciasti sponte appellationi. iudex processit ad alios articulos contra te non vocatum , nec citatum forte ad sententiā definitiuam. vtrum valeant tales ꝓcessus? Respon.quòd non:quia ex quo renunciasti appellationi tuæ , videris confiteri quòd coram iudice comparebis.

Nota primò quòd recedens à iudice appellando , videtur nolle coram illo iudice litigare . Nota secundò quòd quando fit citatio ad sententiam, debet in ea exprimi quòd ad sententiam audiendam citatur.vide text.& gl.in cle.sępe.de ver. sign.Dom.

Glos.seq.recitetur per quęstionem:quia de definitiua.

b *Grauamine.* hoc dicit ex eo , quia si appellaretur à definitiua:iam functus est iudex officio suo. de offi.dele.in literis, ff.de re iudi.iudex.Sed & idem in illo videtur quo ad executionem quę post sententiam imminet facienda eadem ratione. ADDITIO.Hoc intellige in casibus in quibus appellatio non impedit executionem.quod dic vt.j̈.de ap.Romana. §.si autem.

c *Per te.* loquitur iudici.s̈.de iureiur.c.vlt.

d *Appellans.* & frustratoriè: quia si bene appellaret ex causa & forma: tunc ille à quo appellauerit, iudex non esset:& sic appellans contumax non esset. De reuocatione attestationū post appellationem habebis.j̈.de appel.non solum.

e *Protestari.* No.quòd ius fingit protestationē.ADDITIO. De protestatione iuris & hominis remittit. Io.Mo.j̈.de reg. iur.in generali.Ioan.And.

f *Hoc ipso.* appellando, & recedendo.

g *Incumbunt.* considerato eo statu in quo tunc erat causa.

h *Ad sententiam.* puta quia lis erat cōtestata, & liquet de causa:vel talis est causa in qua sentētiari potest lit. non contesta. quod dic vt s̈.vt lit.non contest.quoniam.& s̈.e.prout.

i *Audiendam.* si non esset cōtumax, expresse citari debet ad sententiam audiendā: aliàs non valeret sententia parte absente.ff.quæ sen.sine ap.rescin.l.j.§. item cū ex edicto.& de hoc no.s̈.de offi.dele.consuluit.

k *Renunciet.* expresse, quod potest.j̈.q.vj.c.ei qui.§.si quis libellos.C.de ap. si quis.& tacite etiam litigando corā iudice à quo appellauit, appellationi renunciat.s̈.de offic.dele.gratum.de testi.cum venisset.si tamen interest aduersarij, ad ipsius interesse tenetur.quod dic vt no.supra de ap.interposita. §.ille denique.

A Glos.seq.obiicit de tribus decretalibus ad quas respondet. demum quęrit, & soluit:& huic decretali respondet.

l *Non teneris.* videbatur contrariū per decr. s̈.de offi.deleg. cum olim.j. vbi iudices citauerunt appellantem quē putabāt frustratorie appellasse. ad idē s̈.vt lit.nō conte. accedēs.j.vbi etiam iudices citauerunt quem putabant frustratorie appellasse.ad idē. s̈.eo.prout. vbi papa mandat citari eum qui frustratorie appellarat. Sed dic quòd de necessitate citari non debet: vt hic. Ad decr.cū olim.& decre.accedēs. dic quòd ibi factum narratur, non ius ponitur [b]. Ad decreta. prout.dico quòd pro ista parte facit, cū ibi papa mandat citari ad malitiam conuincendam:ergo id de necessitate non erat, quòd scilicet citaretur . & de hoc consueuit recitari de accus. accedens. & c.ad petitionem. Sed quid dicemus de contumace:nunquid qui in vno actu iudicij fuit cōtumax, ad alios actus citabitur? Dic quòd sic:vt.s̈.de testi.cū olim.in fin.vbi citatur contumax ad sententiam audiendam: quia licet in vno actu contumax sit, non propterea protestari videtur quòd in aliis contumax esse velit : sed hoc malum contumaciæ sub colore boni scilicet remedij appellationis defendit:quod simpliciter contumax non facit. ADDITIO. No.quòd quando ad certum actum vel articulum facta est citatio, indistinctè verum est quod dicit gl. Sed si citatus esset ad totam causam, placet Innoc. (de procu.auditis.vbi scripsi super versi.conclusum.& in decre.consuluit.de offic.dele.ad fi.super verb. incumbit.) quòd sine alia citatione ad vlteriora & ad sententiam procedi possit.quod intellexit Host.quā-

C do in citatione cōminatus fuit se etiā definiturū . ibi videas. Ioan.And.

b No.glo. & vide gl. in verbo, collationē. j.de rerū permu.c.1. Do.Font.

Cōtumax in vno actu iudicij, an sit citādus ad alios actus.

m *Processeris.* aliàs de iure.

n *Validus.* quid de iudicibus datis cum clausula, quòd si nō omnes? Omnes simul non pronunciauerunt, sed duo vnum: tertius verò aliud . illi duo volūt procedere ad executionem suæ sententiæ:quæritur an possint tertio non vocato? Et videtur tertium ipsum non debere vocari, arg.huius decr. & s̈. hoc lib.de arb.c.j.& ff.de re iu.duo ex tribus.cum ergo ipsorum valeat sententia:ergo & executio.Sed dic secundum Io. Mo. quòd vocandus est [c]. nam licet sententia duorū teneat: tamen alius articulus qui emergit , est omnibus communis: ita quòd ad illum duo tertio non vocato procedere nō possunt.s̈.de offi.deleg.causam. & c.prudentiam.§.adiicimus.aliàs sequeretur ꝙ si in aliqua termini assignatione vnus ab aliis discordaret:illi duo, illo non requisito, postea procedere possent:quod est absurdum.

c Verum si in executione sententia sit cognitio causæ:si autem sit nuda executio, gl.falsa.Philip. Font.

DE EO QVI MITTItur in possessionem causa rei seruandæ.

Innocentius quartus.

Quando agitur de beneficio ecclesiastico ob contumaciam rei non fit missio in possessionem : sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

CAPITVLVM VNICVM.

Cum qui super dignitate , persona-

DE EO QVI MITTITVR IN POSSESSIOnem causa rei seruandæ.

Dictum fuit.s̈.tit.proxi.de dolo & contu. verū quia ꝓpter contumaciam rei actor regulariter mittitur in possessionē: ideo post rubricam de dolo & contumacia, annectit rubricā

D de eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ.

Cum qui super [d]. Primò ponit dictū.secūdò ipsius rationē. tertiò cōtumacis punitionē. secūda ibi, Ne per hoc.tertia ibi, Sed liceat. Ponit hęc decr. duos casus [e] speciales contra duas regulas. Regulariter enim quādo agitur reali , ob cōtumaciam rei fit missio in possessionē causa rei seruādę. fallit in hoc casu. Itē regulariter non proceditur ad testiū receptionem, vel definitiuā sententiam lite nō cōtesta. Fallit in hoc casu:& est ad declarationē eorū quę no.s̈.de do. & contuma.contingit.

ADDITIO. Et approbat hæc decretalis quæ notauit Vincent.supra vt lite non contesta.tuæ, Item decretalis ista vt dixit Boa. non superfluit propter decretal. quoniam. §. porro. vt lit.non contestat.quia ille. §. specialiter tractat de elec.ista decre.generaliter de causa beneficij.Item illa nō expresse ꝓhibebat fieri missionem:quod facit ista. Ioan.And. CASVS. secundū intellectū gl.qui approbatur per doct. Ego existens in præsentia domini papæ , ipsi papæ exposui ꝙ Titius erat intrusus in beneficio sine titulo:& sic vacabat:& tāto tēpore quòd collatio ipsius beneficij erat deuoluta ad papam. petebā vt papa illud beneficiū tanquā vacās mihi cōferret . vnde

d Amplia istud ca.ad fructus beneficiorū, nec fiet eorum sequestratio nisi in cle.1.de seque.pos. Phil.Font.

e Propter timorem collusionis, & propter rationem quam ponit textus.

papa

papa mandauit iudicibus, vt si constaret quòd talis Titius fuit intrusus in tali beneficio, quòd illud beneficium mihi conferrent. Titius citatus coram iudicibus, licet fuerit citatus peremptoriè, non comparuit. vtrum iudices possint me mittere in possessionem illius beneficij? Respōdet quòd nō: quia cum non habeā titulum, nec institutionem, si mitterer in possessionem ipsius beneficij, haberem ingressum vitiosum. Sed iudices non obstante contumacia Titij intrusi, poterunt cognoscere de defectu sui iuris, & examinare testes, & procedere vsque ad definitiuam sententiam, & mihi conferre illud beneficium, si eis constet quòd Titius intrusus non habeat ius in beneficio. Alij intelligunt quòd istud capitulum loquitur in beneficio iam obtento, sed à possessione ipsius aliquis fuit spoliatus. & secundum istum intellectum casus sic figuratur. Cùm essem in possessione alicuius beneficij, Titius me spoliauit: ago contra eum interdicto vnde vi. Titius citatus est contumax. non comparet. peto me mitti in possessionem beneficij ex primo decreto. certè non sum audiendus, sed non obstante absentia Titij citati (lite non contestata) potero informare iudicem, & docere de iure meo, & iudex proferet sententiam definitiuam lite non contestata, non obstante absentia ipsius Titij citati? & si docuero de meo iure, & iudici constiterit, mittar in possessionem, vel aliàs iudex procedet secundum quod sibi videbitur. Nota quòd glos. pro sua opinione ponderat verbum, obtinendis, & verbum, ingressus. quæ faciunt contra opinionem illorum qui dicunt quod istud capitulum habet locum in beneficiis iam obtentis. Nota vlterius quòd cum agitur de beneficio ecclesiastico obtinendo, quia de isto non est difficultas, data contumacia possessoris, non fit missio in possessionem ex primo decreto, sed debet executor datus cognoscere de iure absentis, & facere ius isti præsenti, & accusanti contumaciam absentis. aliàs si iste accusans mitteretur in possessionem, in primo decreto haberet vitiosum ingressum. nam adhuc iste non habebit titulum sine institutione. ideo iudex debet cognoscere de iure absentis, & proferre sententiam definitiuam lite non contest. & iste est vnus casus in quo potest ferri sententia definitiua lite non contestata, contra illam reregulam positam in capitulo, quoniam frequenter. vt lite non contestata in antiquis. Nota [a] vlterius ex primo intellectu huius capit. quòd regulariter iudex non potest articulum expedire contra absentem non citatum legitimè. & si aliquem processum expediat, ille processus erit nullus. l. j. ff. quæ sententiæ sine ap. rescin. Nota quòd vbi constat de intentione absentis quòd est deliberatus non venire, non est citandus. nam citatio fit ad istum finem, videlicet ad explorandum animum citati, an velit venire, vel non venire.

a Istud notabile cum tribus seq. debuit scribi in c. proxi. s. eo.

Nota vlterius quòd iudex dicitur esse certus de intentione absentis quòd non vult venire si appellet, & à iudicio recedat, quia videtur protestari quòd non intendit amplius coram illo iudice à quo appellat, comparere, sed coram superiore. Nota vlterius magis specificè, quòd si quis appellet ab interlocutoria, iudex à quo potest procedere non citato eo qui appellauit. Nota argu. quòd personatus non est dignitas. de quo plenè Archid. s. de consue. ca. j. e. lib. Not. insuper quòd iudex debet supplere pro absente quādo procedi potest in causa contra eum. similis tex. supra de arbi. ca. ij. eo. lib. Domi.

tu, vel beneficio [a] ecclesiastico [b] obtinendis, [c] cum aliquo litigat possessore, [d] ob partis aduersæ contumaciam causa rei seruandæ in ipsorum possessionem statuimus non mittendum, ne per hoc [e] ad ea ingressus patere valeat vitiosus. [f] Sed liceat in hoc casu (contumacis absentiam diuina replente præsentia [g]) etiā lite non contestata, † diligenter [h] examinato negotio, ipsum fine debito [i] terminare.

a *Beneficio.* quocunque. {maximo, medio & minimo secundum Host.} Ad hoc de præben. maioribus. de verb. sign. ca. penult.

b *Ecclesiastico.* secus ergo si super temporali præbenda, vel temporali beneficio agatur, quia cum talia possint sine institutione canonica possideri, non habebit locum decre.

Glos. seq. quærit. arg. & soluit. & solutionem impugnat.

c *Obtinendis.* quid dicemus de obtentis? pone, confirmatus est qui agit, & in possessionem inductus: & tādem spoliatus est, vt supra de causa pos. cum olim. & c. cum super. vel petit quòd cōfirmatio de eo facta, vel collatio sibi facta sortiatur effectum. de conces. præben. post electionem. de ap. cōstitutis. ij. vel petit possessionem condictione ex canone, redintegrādam, vt. s. de resti. spo. sæpe. Nunquid in his casibus ob contumaciam fiet missio? videtur ꝙ sic, per hāc literam, quæ dicit solum de obtinendis. Sed dic ꝙ non fiet hæc missio, tū quia decre. huius ratio adhuc locum habet, tum quia ago de obtinendo quod non habeo, scilicet detentionē, saltem quæ apud alium est. ff. de rei ven. officium. Item missio in possessionem est quoddam auxilium extraordinariū, quod habet locum solum vbi deficit ordinarium. ff. de mino. in causæ. ij. in prin. sed hic procedi potest ordinario iuris ordine lite nō contesta. vt sequitur. & apertius hodie ꝓbatur per cle. de iudi. dispendiosam. ergo non habet locū missio. Et licet doctores [b] sic teneāt, tamē ob. litera hic posita quæ dicit ingressus, non dicit regressus. quasi per id detur intelligi, & per verbū obtinendis. quòd in recuperādis non habet locum decr. Glossa sequēs quærit, & soluit.

† Nō. quòd vbi contra contumacem nō mittitur in possessionem, & mora est periculosa, proceditur ad definitiuā. dixi de mora periculosa ꝓpter ca. tue. vt lite nō contesta. Do. Font.

b Recitat hic Inn. & tamē Host. & Guil. in spe. de contumacia. §. sequitur. ver. illud autem. & ibi refert in hoc concordasse Cle. quātū & omnes auditores. Idem Ioā. Mo. et Cōpost. supra de rescrip. capitulum. in fi. vlt. gl. vbi dicit sic iudicatū fatetur tamē probabile quod sequitur in gl. et illud etiam quod sequitur, tenuit hic Francis. Ver.

VT LITE PENDENTE nihil innouetur.

Bonifacius octauus.

Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renūciet, vel à prosecutione causæ excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.

d *Possessore.* quid si nullus possidet, sed duo, pone, coēlecti petunt? Dic idem propter eandem rationem. supra de rescri. inter cæteras.

e *Ne per hoc.* ratio superioris dicti.

Glos. seq. recit. per quæstionem.

f *Vitiosus.* non enim possunt ex possessione haberi, sed solū ex canonica institutione. ij. q. j. legum. de insti. ex frequētib⁹. j. de reg. iur. c. j. ff. de decur. Herennius. Si verò nō ageretur de ecclesia tanquam de beneficio, sed tanquā de proprietate, tunc bene haberet locū missio, vt probatur supra vt lite non conte. c. ij. de eo qui mit. c. j. supra de verb. sig. dilecto.

g *Præsentia.* C. de iudi. properandum. §. eum autē. supra e. li. de arbi. c. ij. in fi.

h *Diligenter.* hoc semper est faciendum. xxx. quest. vlt. iudicantem.

Glos. seq. reci. per quæstionem.

i *Fine debito.* vt si liqueat vel liquere possit de causa, procedatur ad sententiam, secundum ea quæ not. s. de do. & contu. prout. & est necesse quod constet de iure actoris ad hoc vt sibi adiudicetur: nec sufficit ꝙ constet possidentem ius non habere, vt supra de rescri. olim. C. de rei ven. l. vlt.

VT LIT. PENDEN. NIHIL INNOVE.

Superiori titulo fuit dictum de quadam innouatione quæ fit circa possessionē propter contumaciam rei: verùm quia posset dubitare aliquis, an lite pendēte aliqua possint innouari, vel vtrū omnia debeant remanere in eodē statu, ideo ad nos informandum de istis, ponitur presens rubr. vt lit. pend. nihil innouetur. Ex qua rubrica colligitur quòd lite pendēte regulariter nihil debet innouari. nam rub. quę habet orationem integram, solet facere ius, vt notant doct. super rubr. vt lite non contest. in anti.

Dispendijs. [c] } Tria facit. primò ponit cōstitutionis causam. secundò cōstitutionem prohibitoriam ibi, Statuimus. tertiò decretum ibi, Aliàs. Emanauit ad declarationem eorū quæ no. Inno. & Host. s. de arbi. ex parte. & de elec. dudū. ij. & de resti. in inte. c. ij. & Compost. de consti. cū M. ad fi. ADDITIO. Et Guil. in spec. de ap. §. pe. versi. verum. Io. An. CASVS. Vacante aliqua ecclesia collegiata vel regulari per mortem prælati, canonici vel religiosi, conuenerunt in vnū tractatum de electione prælati, & diuiserunt vota sua in duos. nā vna pars canonicorū vel religiosorum vnū elegit, alia pars aliū. quilibet electorum dicebat electionem suā præualere. nam licet vnus esset electus à maiori parte, alius à minori, tamen iste qui fuerat electus à minori parte, dicebat quòd plures ex alia parte erant excōmunicati: & sic inter istos duos electos erat cōtrouersia de præualiditate electionis. pēdente processu vnus istorum electorum mortuus est. vtrum pars canonicorum vel religiosorum quæ mortuum elegerat, possit aliū surrogare in locū istius mortui, & facere nouam electionē? Respon. Ro. pon. ꝙ isti canonici vel religiosi nō debent ꝓcedere ad nouam electionem, nisi prius constiterit an elect⁹ superstes habeat ius in electione, vel non habeat. sed tamen ipsi canonici vel religiosi qui mortuum elegerunt, poterunt assistere processui, & constito quòd iste superstes non habet ius in electione, ipsi canonici vel religiosi poterunt licitè procedere ad nouam electionem. No. j. ex isto casu ꝙ propter diuersas electiones in discordias celebratas, ecclesię sępenumero patiūtur dāna & incōmoda, quia non fit cōfirmatio alicuius, & pēdēte ꝓcessu nullus posset administrare. modo lōgeua vacatio solet afferre dānū ecclesię. c. quoniā. vt lit. nō conte. in an. Not. ꝙ princeps debet obuiare indēnitatib⁹ suorum subditorū, & maximè ecclesiarū. No. vlterius principalē effectū huius. c. videlicet ꝙ si duo sint electi in discordia,

Diuisio.

c Amplia istud ca. ad postulationes, præsentationes. Philip. & not. ꝙ superstes in isto casu non poterit ab alia parte eligi. Do. Font.

Electionū diuersitas ecclesias damnis afficit.

dia, & se opponant ne alia fiat electio, si pendente controuersia alter moritur, illi qui elegerunt talem defunctum, non possunt alium eligere donec lis fuerit finita cum superstite. & si constet quòd superstes nō habeat ius, ipsi possunt procedere ad aliam electionem. Quæriter quę differentia est inter præsens capitu. & capitu. sequens? Respondet glossa quòd in isto capitu. nullus istorum litigantium adhuc obtinebat beneficium seu dignitatem de qua litigabatur. in capitu. verò sequenti alter litigantium habebat possessionem beneficij, postea alius mouit sibi quæstionē super possessorio, & pendente lite mortuus est.

CAPITVLVM I.

Dispendiis [a] (quæ propter electiones diuersas ecclesiæ patiuntur interdū) occurrere cupientes, Statuimus, [b] vt si (aliquibus apud sedem apostolicam, vel alibi [c] litigantibus [d] super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, [e] vel suo iuri renunciare, [f] aut à prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: [g] ad electionem aliam (lite super electione superstitis electi [h] pendente) nullatenus procedatur. Aliâs attentata contra hoc electio, ipso iure viribus non subsistat. [i]

a *Dispendijs.* dicitur dispendium longum & inutile. Compendium breue & vtile. de hoc de rescrip. ca. dispendia. s. hoc lib.

Glos. seq. dicit hoc ius nouum. obiicit & soluit.

b *Statuimus.* constitutio ista noua est saltem inquantum dicit electionem nullam, maximè non interueniente aliqua inhibitione, vt. s. de arb. ex parte. Sed dices, nōnne secunda electio facta, prima non cassata, cassatur supra de elec. considerauimus? Item nōnne secunda electio facta prima non cassata, valet interdum, secundum ea quæ not. supra de elec. auditis. scilicet quando prima nulla erat & eligentes erant priuati potestate eligendi? Sol. illa iura, & quę in illis nor. locum habent quando secunda electio fit prima non cassata, & nondum in litigium deducta: & sic intelligantur not. in d. c. auditis. Istud cap. & sequens loquuntur quādo in litigium erat res deducta, & tunc secunda electio ipso iure sit nulla.

Electio secūda facta nō cassata prima in litigium deducta, est nulla.

c *Alibi.* videbatur Hosti. differentiam facere. s. de elect. dudum. ij. in gl. nunquid in hoc casu. inter causas quę pendebāt in curia & extra curiam. arg. decr. de maio. & obe. per tuas. de app. si duobus. sed quo ad casum nostrum nulla fit differētia, vt hic vides. Ioan. And. Idem Archi.

Glos. seq. respondet quomodo: duas solutiones ponit: primam approbat. in fi. remittit.

d *Litigantibus.* litigiosa est res de cuius dominio quæstio vertitur inter petitorem & possessorem conuentione iudiciaria, vel precibus principi oblatis, & iudici insinuatis, & per eum futuro reo cognitis. Cod. de litigio. authen. litigiosa. Dicunt tamen rem litigiosam non esse nisi per lit. contest. facit pro eis supra de offic. deleg. relatum in authen. de litigiosis. §. omnem. col. iij. & optimè supra de ver. sign. ex parte ij. Litis contestatio dicitur litis exordium. s. de offi. deleg. super quæstionum. §. intentionis. Sed dic contra [a] per supradictam authen. litigiosa. & probatur supra de offi. deleg. gratum. vt lit. penden. cap. j. & ex iis quæ ibi not. Host. s. de testi. causam quæ. ij. C. quando libel. l. j. & ij. Quid autem quo ad hunc titu. inducat litis pendentia, habes in cle. eo. titu. c. vno. Ioan. And.

Litigiosa res quando dicatur.

a Idem Do. Phil. vide glos. II. q. I. c. si. Font.

e *Mori.* s. de arbi. ex parte.

f *Renunciare.* s. de resti. in integ. c. ij.

g *Excludi.* vt s. eod. lib. de elec. si forte. & c. quanuis. & c. cupientes. §. quòd si per xx. & §. seq.

h *Electi.* & in casu isto quærimus de iure ipsius defuncti, vt sciatur de iure superstitis coēlecti. Ad hoc secunda quæstione prima in primis. licet enim appareat defuncto amplius non deberi, non propter hoc sequitur superstiti viuenti deberi. ad idem supra de rescript. olim. ADDITIO. Dicit Archidiaconus quòd etiam propter eligentes ferenda est sententia, vt sciatur an penes ipsos, vel quos ex ipsis remaneat electio, an verò sit ad superiorem deuoluta. supra de electio. cum Vintonien. in antiquis. & supra eodem libro & titulo, quanquam. Sic & mortuo homine fertur sententia propter bona. Cod. si reus vel accusa. mor. fue. l. secunda. Ioannes Andreæ.

Glos. seq. format duas questiones quas soluit.

i *Non subsistat.* quid si postea appareat illum superstitem ius non habere, nunquid conualescit dignitas vel beneficiū in isto? Dic quòd non, quia quod ab initio & c. xvj. q. iij. c. placuit. §. potest. supra de elect. auditis. infra de regu. iur. non firmatur. Sed nunquid de nouo poterit eligi? Credo quòd sic per decret. supra de elect. super eo. ADDITIO. Hoc intelligitur vbi non est vitium personæ, vt quia electus non acceptauit sciens casum, & se liti non immiscuit. licet enim nō sit in causa cassationis primæ electionis, quæ à principio fuerat nulla, hic tamen culpa incidens in facto iustè faciet cassari secūdam. supra de excep. ca. j. in fi. de concess. præbē. ca. j. & infra de præben. si beneficia. Ioan. And.

Idem.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstite fuerit electus, nō valet electio. Si verò aliqui (quorum intersit) ad defensionem litis velint admitti, in eo statu in quo erat causa, admittentur. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

Si contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis ecclesiasticis beneficiis quæ possident [k] † litigatur, [l] lite pendente cedant, vel fortè decedant, ne propter nouos aduersarios (qui malitiosè [m] interdum petitoribus surrogantur) litigia in ecclesiarum dispendiū prorogari contingat: statuim⁹ vt dignitates,

Si hi contra quos. } Primò ponit statutum prohibitoriū interserens causam. Secundò decretum ibi, Quòd si. Tertiò prouisionē illius cuius interest, ibi, Sane. Emanauit hæc decr. propter eadem quæ. supra proxi. Io. And. CASVS. Titius possidebat beneficium quod dicebam ad me pertinere & spectare mediante iusto titulo, & canonica institutione, & dicebā Titiū esse intrusum in illo beneficio, vnde feci eum citari & conueniri super petitorio vel possessorio, non refert secundum Domi. de sancto Geminiano. forte intentaui interdictum vti possidetis, vel vnde vi, & sic possessorium, vel intentaui petitorium. lite pendente ipse Titius possessor mortuus est, vel renunciauit iuri suo in manibus superioris. Quæritur vtrum ille ad quem spectat collatio illius beneficij, possit illud conferre, vel ad illud præsentare idoneam personam si sit patronus, nondum finita lite, quia collator vult cōferre alteri illud ius quod defunctus habebat, an possit? Respondetur quòd non, lite pendente: & si fiat, non valet collatio nec præsentatio, nec electio si beneficium sit electiuum. secus si petitor esset mortuus, quia alius posset surrogari loco mortui. Ratio est, quia superstitis petitoris interest vt non fiat surrogatio in locum alterius. nā si faciat docere de iure suo, ipse facilius obtinebit possessionem beneficij, quam si alius esset surrogatus loco illius qui possidebat. Sed ista ratio cessat in petitore mortuo. nam possessor propter hoc non amittet possessionem, & ipsius possessoris non interest, quia paria sunt quod surrogatus litiget cum ipso, vel ipse ordinarius: iuxta ca. ordinarij. supra de offic. ordi. istomet libro. Sed quid, ponamus quòd mortuo possessore ordinarius vult suscipere defensionem loco defuncti, nunquid ordinarius, vel alij quorum interest, possunt adesse causæ, & ipsius causæ suscipere defensionem? Respondet quòd sic, dum tamen suscipiant defensionem in eodem statu in quo defunctus eam dimisit. Nota primò ex isto textu ibi, dignitatibus & personatibus, quòd personatus non est dignitas, aliàs frustra diuersis nominibus appellarentur. l. si idem. C. de codicil. tamen iura vtuntur istis nominibus promiscuè, vt in ca. cum accessissent. de constit. in ant. vbi primiceriatus vocatur dignitas, personatus & officium. Qualiter autem differant, tractat Panor. in ca. de multa. de præb. in ant. No. principalem effectum huius. c. quòd lite pendente inter aliquos super beneficio, si moritur conuentus, non potest ordinarius alium surrogare loco illius defuncti, nisi mortuo prius superstite. Sed hodie impetratur à principe vt possit fieri surrogatio non obstante isto capit. & hoc quando possessor moritur. secus si petitor, vt dictum est in positione casus. Nota quòd ordinarius licet non possit alicui surrogare loco defuncti possessoris, potest tamen adesse causę, & tūc summariè debet probare quòd sua interest. quo probato admittetur ad defensionem causæ, & tunc debet assumere causam in eodem statu in quo defunctus eā reliquit, non autem potest petere vt causa de nouo inchoetur.

† Notat Phi. de Ancha. ꝙ in beneficialib⁹ est vera possessio, & illa est causa quare in talib⁹ fiūt possessoria sicut in profanis. & limitant istum tex. Anch. & Domi. non procedere in petitore decedente. neq; obstat cle. I. §. si vero. j. e. quia illa intelligitur quādo nulla lis pēdet mortuo petitore. Itē limitantur isti tex. quando lis est inter puisum à papa, & eū ad quem spectat prouidere. Phi. hic. Font.

Lite pendēte super beneficio, si moritur alter litigantium, nō est alius surrogandus.

Glossa proximè sequens diuersitatem præcedentis casus declarat.

k *Possident.* ista ergo est diuersitas inter istū casum & præcedentem, quia in precedenti nondum erāt beneficia adepti, sed de electione litigabant: hic beneficia iam erant adepti.

l *Litigatur.* expone vt dixi. s. ca. proxi.

m *Malitiosè.* hoc fiebat isto modo, litigabatur contra me super beneficio meo. cum ego nō possem cōtra aduersariū me defendere, renunciabam vt beneficiū conferretur alicui potenti, qui litigantem iniuria & iure vexaret.

Huiusmodi

a *Huiusmodi.* possessa scilicet per illum cedentem vel decedentem contra quem litigabatur.

Glos. seq. primò exponit per locum à diuisione. secundò quæstionem soluit.

b *Finita.* si apparuerit illos ius habere, nulla fiat electio: aliàs fiat, electio vel præsentatio post sententiam a per eos ad quos pertinet. Et intelligo decret. istam cum illi qui contra illos cedentes vel decedentes litigabant, ex eo litigabãt, quia dicebant illas dignitates vel beneficia ad se spectare. aliàs nulla fieri haberet dilatio. Pone enim quòd clericus contra clericum agit petens ipsum ab ecclesia remoueri, quia criminosus vel concubinarius. moritur clericus accusatus lite pendente, cedit, vel decedit. nunquid per hoc impedientur illi ad quos electio vel præsentatio pertinet, eligere vel præsentare? Dic quòd non, quia statim illo cedente vel decente finita est lis, & sic non habet locum hæc decretalis, quæ dicit expectandum finem litis cum superstite. & crimina extinguũtur morte, vigesimatertia dist. quorundam. cum suis concord. b Si autem petit illum ab ecclesia remoueri, & illam sibi assignari quam dicit ad se spectare, tunc locum habet decre. ad hoc. š. de rescript. olim.

a Quæ trãsiuit in rem iudicatam. tunc enim est finita lis. l. 1. ff. de re iudi. Ph. Font.

† Iste ver. est notabilis: et ratio huius ver. est, quia isti veniũt ex persona sui auctoris. secus in ignorante & lite existente extra curiã. Pet. Dom. Font.

b Quid autem si clericus depositus appellet, vide notata in ca. non solum. in fi. vlt. gl. j. de appel. Font.

personatus, vel beneficia huiusmodi a (donec contra superstites lis finita b fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiã præsentetur. c Quòd si secus actum fuerit, eoipso irritum habeatur. Sanè † si ad defensionem ipsius litis, aliqui quorum intererit, d petierint se admitti, eos in illo statu e in quo ipsam inuenerint, decernimus admittẽdos.

c *Præsentetur.* Nota differentiam esse inter collationem, electionem, & præsentationem, quia hæc tria hic ponuntur pro diuersis. habes hoc expressum. j. de præben. cum in illis. §. cum autem.

d *Intererit.* puta qui eligunt cedentem, vel præsentauerunt, vel contulerunt, vel forte quia expectabant primam vacaturam, & sic istud beneficium velut modo cessione vel morte vacans, sibi dicit deberi, vel similes personæ.

Glossa sequens dicit quid declarat, & exprimit fraudem antiquam.

e *In illo statu.* optima fuit prouisio, & declarat quæ not. Innoc. & Hostiẽ. de iudi. quia V. ducebant enim causam illi beneficiati vsque ad finem: tempore sententiæ cedebant, surrogabantur aduersarij, quos oportebat de nouo citari, & iudicium incipi, c qui iterum producebant causam vsque ad conclusionem, & postea cedebant. Iterum veniebãt alij, & idem faciebant, & sic non erat litium finis. & idem fiebat olim de nouitiis electis vel præsentatis, sed de illis hodie sublata est dubitatio per hęc verba. Et contra hoc non dabat Host. aliud remedium, nisi quòd interpellata sedis apo. super his prouideret, & veritatem inquireret. sed hic optimum datũ est remedium, vt in eo statu admittantur &c. & sic erit finis litiũ. & concor. ad hoc. š. eo. lib. de elect. vbi periculum. §. sanè. & j. de except. pia. ADDITIO. Et optimè facit. ff. de noxa. si quis à multis. §. si. cum. l. seq. in prin.

c Nõ enim ex iure primi sed ex noua collatione secũdus sibi ius vendicat. Vnde licet in beneficijs sit successio, non tamen hæreditaria. 8. quæst. 1. Moyses. & c. seq. Et sic non ob. ff. de iudi. tã ex contractibus. cum simi. secundum Ioan. Mon. Ioan. And.

DE CONFESSIS.

Dictum fuit supra per discursum titulorum pręcedentium de actis respicientibus ordinationem litis. Nunc verò est dicendum de actis quæ respiciunt merita & defensiones causę, vt sunt confessiones, probationes. quare recto ordine annectitur rubrica de cõfessis. ADDITIO. Dicit Ioan. Mo. ideo melius intitulatam rubricam de confessis, quàm de positionibus, quia positiones non curamus in se, sed propter finem, propter responsionem scilicet ex qua habetur confessio. hũc enim finem respicit moralis philosophus, & hæc scientia supponitur æthicæ, id est morali scientiæ, vt satis dixi in procœ. decr. super. j. glos. Ioan. Andr.

STatuimus.} Hæc decr. non diuiditur propter breuitatem. Determinat autem notata per Hostien. in sum. de probat. §. quis debet probare. versicu. nunquid ergo. & in Specu. de posi. §. septimò videndum. versi. viij. Quę dat intelligere quod dubiũ nõ procedebat in negatiua iuris, qualitatis, vel facti prægnantis, vel facti determinati, quæ veniunt in probatione, & per consequens in positione. Remissiones ponit glos. non possunt. Ioannes Andreas. Decretalis ista secundum dominum Heliam sic summatur. Licet positio negatiua non pòssit probari nisi per confessionem aduersarij, est tamen ipsa positio admittẽda de æquitate, licet nõ esset admittẽda de iuris rigore: quia de iuris rigore illud potest poni, quod potest probari. Pro intellectu huius capituli præsupponendum est quæ dicantur positiones. vnde est sciendum quòd cum actor libellum cui petiit per reum responderi, & reus respondit eidem libello facto in prosa, postea lite super eodem libello contestata, actor deducit suum factum quod continetur in libello per articulos, & illi articuli vocantur positiones, eo quia sic incipiunt, ponit in iure & iudicio &c. sicut dictum est de articulis probatiuis à libello agentis extractis qui appellantur intendit, quia sic incipiunt, intendit talis actor coram vobis. Et fuerunt inuentæ positiones, vt ponens releuetur ab onere probandi per confessionem aduersarij. & istis positionibus tenetur pars aduersa personaliter respondere per verbum credit vel non credit, mediante suo iuramento. capitulo secundo. infra eodem. Item præsupponendum quòd iudex nõ debet indistinctè admittere omnes positiones, sed debet videre an sint aliquæ captiosæ & impertinentes, & super illis ferre interlocutoriam sententiam quòd tales positiones sunt admittendæ, & tales sunt impertinentes & reiiciendæ.

Summariũ & casus domini Helia,

DE CONFESSIS.

Innocentius quartus in concilio Lugdunensi.

Super facto negatiuo per partem improbabili, si iudici videbitur, est admittenda positio. Dominicus.

CAPIT. I.

STatuimus f vt positiones negatiuas a quæ ꝓbari non possunt b nisi per confessionem aduersarij, c iudices d admittere posśint, e si equitate suadẽte viderint expedire.

Bonifacius octauus.

CASVS. Tu & ego litigabamus coram iudice competenti. lite inter nos contestata, feci meas positiones, inter quas erat aliqua positio negatiua, ita quòd illa positio continebat merum & purum factum quod non poteram probare. vtrum iudex debeat admittere talem positionem negatiuam? Respondet Romanus pontifex quòd sic. & licet de rigore iuris talis positio non sit admittenda, tamen de æquitate poterit iudex illam admittere: immo secundum Hostien. iudex debet illam admittere: & si non admittat, ab eo poterit appellari, quia licet talis sit mere negatiua, & sic non possit probari, tamen pars aduersa forte confitebitur istud factum negatiuum. Nota primò quòd litigantes in causa possunt facere positiones & ante litem contestatam, & post, licet aliqui dicant quòd debent fieri post litem contestatam, & non ante, quia bene verum est quòd in principali negotio debent fieri post litem contestatam. vt in capitulo proximo. infra eodem. sed in emergentibus & exceptionibus quæ opponuntur ante litis contestationem, possunt fieri positiones lite non contestata. Nota vlterius principalem effectum huius ca. videlicet quòd licet mere factũ negatiuũ non possit probari per testes, tamẽ illud factum negatiuum potest poni, adeo quòd talis positio est admissibilis, & eidẽ positioni tenebitur pars aduersa respondere. aliàs si nolit respondere, talis positio habebitur pro confessata, vt in ca. seq.

Positiones possunt fieri ante litis contestationem & post.

Negatiuũ factum licet sit improbabile, est tamen ponibile.

Nota vlterius glos. quæ ponit decem per modum summæ in materia positionis.

Glossa sequens per modum summæ recitetur sic, Circa materiam positionum quærit de decem. Primò, quid sit positio. Secundò, vnde ortum habuit. Tertiò, ad quid fiat. Quartò, in quo differat ab interrogatione. Quintò, quis respondeat positioni. Sextò, quando fiat. Septimò, qualiter fiat. Octauò, super quo. Nonò, de cautela ponentis. Decimò, de positionis effectu.

f *Statuimus.* circa positionum materiam quæ non habentibus practicam noua & ignota videtur, scire debes primò ꝙ positio secundum Goff. est dictum loco interrogationis positum, vt quod olim interrogatiuè fiebat, fiat hodie positiuè. pone in terminis. dicebat olim actor, quærite domine iudex an sit hæres, & ex qua parte? hodie dicitur, pono te esse talem hæredem. Item pono te hæredem ex asse. Sed hodie etiam fiunt interrogationes & ante litem contestatam: quod dic vt not. de iuramento calumniæ capitulo penulti. & etiam post litem contestatam. ff. de interrogat. act. vbicunque. etiam si sit conclusum in causa, vt supra de fide instrum. cum Ioannes. Vnde potest describi quòd positio est breuis verborum formula mentem proponentis continens, ad veritatem eliciendam concepta. Vincenti. dixit quòd positio est assertio alicuius dicti vel facti vt ad ipsum respondeamus. Ioann. Monac. dicit quòd est narratio facti nondum probati ad experientis intentum directè vel indirectè spectantis, quod intenditur probari per responsionem aduersantis. Cy. in l. ij. Cod. de iureiuran. prop. calum. dan. ponit diffinitionem Ioann. de Aret. qui dixit quòd positio est alicuius substantialis vel adminicularis articuli causæ in iure facta expressio seu assertio. Ia. vero de Ray. definit quòd est credulitas asserta habens annexam interrogationem, vel iudicis suppletionem, conferens ad probationem, vel vt ipsum, vel vt adminiculans. Archi. dicit hic ꝙ positio est assertio alicuius facti quo per responsionem ad ipsam pertinentem obligatur reus, & actor probandi onere releuatur. Cum positio etiam fiat per reum, incautè expressit de

Positionis descriptiones.

sit de reo & actore in descriptione.} Habuit autem hoc verbum ortum non solùm ex vsu hominum diu in causis inolito, sed ex antiqua lege. ff. de le. iiij. Offidi⁹. §. ex diuerso. ibi, pone (inquit) in credito &c. ad idem supra de lit. contest. ca. vno. de elec. dudum. ij & infra de testi. cap. pręsentium. Fiunt autem positiones, vt per cõfessionem aduersarij releuetur ponens ab onere probandi, vt hic, &. ff. de iureiu. eum qui. j. respon. nam & ad hoc fiunt interrogationes. ff. de inter. act. l. ij. iij. & iiij. Differunt autem positiones & interrogationes, quia positiones assertiuè fiunt, illæ interrogatiuè. positiones à parte, illæ à iudice. Et dicunt quidam quòd positiones tantum fiunt post lit. contest. interrogationes ante tantùm. quorum vtrunque falsum est. de interrogationibus supra dixi. de positionibus infra dicam. Ad positiones autem respondere debet pars, non autem aduocatus. immo solent cauti iudices tunc respondentes aduocatos expellere. a Scire tamen debes quòd aduocatus qui docet clientulum falsum respondere, tenetur aduersario illius damna resarcire quæ ob hoc pertulit, puta ex onere probandi, vel amissione causæ. l. dist. sæpe. supra de iniur. capitulo vltimo. ff. ad leg. Aqui. qui occidit. §. vlti. vnde solent aduocati dicere clientulis, si hoc confitearis, causam perdes. nec hoc dicunt, si negaueris, animam perdes. de simo. Matthæus. in fi. Scire debes quòd positiones fiunt in causa, & ad eas respondetur per iuramentum calumniæ vel veritatis in causa præstitum. vnde videtur quòd solùm post litem contestatam fieri habeant, cum post litem contestatam iuretur. supra eodem libro de iuramento calum. capitulo primo. Sed dic quòd quandocunque faciendæ sunt probationes, fieri possunt positiones, siue ante litem contestatam siue post. Nec obstat quòd de iuramento dictũ est. supra quia iudex ponentem ante lit. contest. faciet iurare se credere & æstimare verum esse quod ponit, & aduersarium quòd verum respondebit. possunt enim ante lit. contestat. exceptiones opponi super quibus facienda est probatio, ad cuius releuationem fiant positiones. pone enim, excipitur quòd actor excommunicatus est, quia percussit clericum, & sic ab agendo repellendus. ponet ipse reus, & hoc modo. Pono quòd percussisti talem. Item quòd in tali parte corporis. Item quòd cum gladio. Item quòd in tali loco. Item quòd tali die. Item quòd talibus pręsentibus. Item quòd turbatus ex tali causa percussisti illum. Item quòd animo iniuriandi. Item quòd ille tunc erat clericus. Item quòd erat in possessione clericatus. Item quòd sciebas illum clericum esse. Item quòd vidisti eum tonsuram & habitum clericalem deferentem. his per actorem confessatis probata est excommunicatio. aliàs reus hoc probet mutando verba, & dicendo, intendit probare &c. Post lit. contest. pone quòd peto ab ecclesia aliquem, quam contra iura retinet, remoueri, dicam, pono ego talis iuramento meo quòd talis habet & possidet ecclesiam sancti Petri. Item quòd habet & possidet ecclesiam sancti Marci. Item quòd quælibet earum habet curam animarum. Item quòd eas post concilium acquisiuit. hoc confessato succumbit reus, nisi dispensationem vel iustam causam ostendat. & idem in similibus. Scias autem quòd positiones fieri debent super contentis in libello, & ad ea pertinentibus, vel pertinere valentibus, ex parte actoris ad intentionem fundandam, ex parte rei ad extenuandam. iiij. q. iiij. c. primo. Fieri autem debent de facto rei, quia ad factũ alterius non cogitur respõdere. ff. pro suo. l. fi. Et sunt in scriptis offerendę iudici, vt videat an sint impertinentes, impossibiles, captiosæ, negatiuæ, saluo eo quòd hic dicitur, & sic eas repellat. & de hoc dicam j. ca. proxi. quas si admittendas viderit, in actis curiæ suæ scribi faciet. de proba. quoniam. š. eo. lib. de rescri. cũ in multis. ff. de re iudi. l. acta. ad illas postmodum faciat aduersarium respondere, vel de veritate, vel credulitate, b habita distinctione, an de veritate vel calumnia tantùm sit iuratum. j. tit. proxi. c. ij. & responsiones scribi faciet, sic: fatetur, vel negat: credit, vel non credit. Cum autem ex iuramento de calumnia vel de veritate respondet, an possit dicere dubito, no. š. de iura. calum. cum causam. in prima glo. Caueat autem ponens à positionibus suæ intentioni contrariis, vt si agat petitione hæreditatis, vel quorũ bonorum, nõ dicat se post mortem possedisse defuncti. Si agat publiciana, non ponat se emisse à vero domino. Si agat vti possidetis, nõ dicat aduersarium possidere. & idem in similibus. Est autem positionis effectus, vt is qui ponit, quod ponit cõfiteri dicatur, c vt infra de iureiuran. capitulo vltimo. ibi dicam de hoc, & an positio vel responsio ad eam reuocari possit.

Positiones vnde habuerũt ortum.

Positiones quare fuerunt introductæ.

Positio & interrogatio qualiter differant.

a Verum quando cõstat quod sis admittendus, secus si hoc nõ constaret. Font.

Positiones quãdo possint fieri.

Positionũ exempla.

b Et hoc solum no. hic Inno. scilicet ꝙ sufficit quãdoque respondere de credulitate, remittit. j. ti. 1. c. 2. Ioã. And.

c Sic vt aduersarius non debeat probare ꝙ pars ponit, non tamen poterit ex illa positione tanquã ex cõfessione cõdemnari. Dom. hic obstat. c. fi. hic alleg. sed illa positio fuit per partem acceptata, quæ si non fuisset acceptata, potestat reuocari. c. mulieri. de iureiur. vide Do. in ca. abbate sane. j. eo. de re iudic. 2. col. Font.

a *Negatiuas.* quæ est ratio quare positio de negatiua quæ aliter probari non potest, fieri non poterat? d Breuis est solutio negatiuæ quædam probari non possunt, super quo die vt not. Io. vj. quæstione vlti. accusator. Bern. supra de elect. bonæ. j. §. contra verò. Accur. ff. de proba. l. ij. sed positio in locum probationis venit. illud ergo in positione debet admitti quod admitteretur in probatione. & de hoc not. Gof. supra de elect. dudum. ij. Item positio negatiua probari debet, sed negatiua non probatur: vt supra ergo &c. Item negatiua positio nõ ponit, sed remouet. Et hoc siue sit negatiua explicita, puta quòd non cognoui Bertam. de frigi. ca. j. vel non fui citatus. de elect. bonæ. siue implicita, vt pono quòd in electione tantùm quatuor canonici præsentes fuerunt. de causa pos. cum ecclesia. positiones ergo has negatiuas iuris rigor repellit, sed æquitas eas admittit si iudici videbitur, vt hic.

d Dicit bo. hoc inductũ ꝓpter timorem periurij. videns enim respõdens quòd probari nõ poterat, facilè deieraret. Ioan. And.

ADDITIO. Dicit Io. Mon. negatiua dicit carentiam, & sic non existentiam. & non entis non sunt species nec differentiæ, secũdum philosophum. Cum ergo probatio habeat fieri per principia, sicut causatũ habet ostendi per causam & principatum, vt species per genus & differentiam, & quia hoc habet affirmatiua, & non negatiua, ideo affirmatiua probari potest per rerum naturam. i. per principia quæ sunt inducentia naturam rei. propter hoc dixerat Pe. de bella. quòd ius ciuile talem probationem non nouit, vt ponit Cy. vt. C. de nõ num. pecu. l. iij. in fi. Ioan. And.

b *Non possunt.* pone, nego literas ad lites de mandato domini impetratas. e Vel nego pecuniam numeratam quam promiseram instrumento solenni, & spe futuræ numerationis. {Vel si pono quòd non fuisti institutus de auctoritate diœcesani. de cleric. peregrin. cap. fin. de instit. cap. iij. secundum Hosti.} hæc & similia non possunt probari, nisi per confessionem aduersarij. ADDITIO. Et ideo cum non sit nisi vna species probationis, magis succurrẽdum est ponenti. argum. infra de testi. cap. vlt. & supra de testi. cogend. dilectorum de proba. cap. ij. & cap. ad nostram. ff. de testit. l. curent. C. de re. cre. generaliter. j. respon. C. de hæret. l. pen. secundum Hosti. Ioan. Andr.

e Hanc ponit per iuramentum de credulitate. sequẽtem bene potest ponere per iuramentum veritatis. Ioan. And.

c *Aduersarij.* dicebant quidam docto. antiqui negatiuã positionem admittẽdam indistinctè. Et quod dicitur quòd negatiua probari nõ potest, verum est per testes. per cõfessionẽ autem aduersarij bene. & probatur hoc š. de tempo. ordi. dilectus. de æta. & quali. c. vlt. Ioan. And.

d *Iudices.* ordinarij, delegati, vel arbitri. š. de proba. quoniã. ff. de arbit. l. j. ADDITIO. Et. C. de arbi. l. penulti. §. vlti. Hostien.

e *Possint.* non quidquid iudicis potestati permittitur, iuris necessitati subiicitur. ff. de iudic. l. non quidquid. ad hoc. ff. de offic. præsi. l. sæpe. & l. seq. Per quæ videtur quòd optioni iudicis relinquatur. peccat tamen iudex reiiciens, ex quo positio facit ad causam, & æquitas suadet, cum æquitas scripta rigori iuris præferatur. Codi. de iudic. placuit. de fur. & ser. cor. l. siquis seruo. & æquitatem semper habere debet præ oculis, vt quarta quæstione quarta. capitulo primo & infra de re. permu. capitu. vno. ff. de eo quod cer. lo. l. quòd si Ephesi. in fin. nec sit arctanda probandi copia. decimaquarta quæstione secunda. quanquam. Cod. de proba. l. vlti. secundum Hostien. tenetur. f Et si non admittat, poterit appellari. Ioan. And.

Rec. per. q.

SI post. Sunt duo dicta. Secundum ibi, Verum. Dom. Tracta fuit hæc decretal. de extrauagan. Alexand. quæ incipiebat, retulisti. g aliàs dilecto filio. ADDITIO. Quod hic dicitur de iuramento veritatis, & de procuratore. Ioannes Andreas. CASVS. Tu & ego litigabamus coram iudice ordinario vel delegato. lite contestata super meo libello, dedi meas positiones, & asserui eas medio meo iuramento dicendo, credo illud quod pono, esse verum. hoc facto petij vt tu responderes meis positionibus. vnde iudex tibi pręcepit vt tu responderes meis positionibus per verbum credit, vel non credit, tu autem recusas respondere. quæritur qua pœna venis puniendus? Respondetur quòd meæ positiones habebuntur pro confessatis. Et iudex poterit & debebit te condemnare in petitis. nam de petitis constat per tuam confessionem interpretatiuam, id est, inductam ex interpretatione iuris. & istud verum, nisi proponas aliquam exceptionem. Sed quid si non comparuisti in die tibi assignato ad respondendum meis positionibus, an positiones habeantur pro confessatis? Respondet quòd non, sed contra te poterit iudex procedere tanquam contra contumacem. nam si non liquet de causa, iudex te excommunicabit, vel mittet me in possessionem. Nota primò ex isto capitu. quòd facta litis contestatione antequam fiant positiones, debet præcedere iuramentum de calum. hoc tamen non est de substantia, vt dictum fuit supra de iuramẽ. calum. ca. j. Not. quòd si iurato de calum. ponens fecit iussum fieri aduersario vt positionibus responderet, & aduersarius nolit respondere,

f Idem Io. Mo. & Ar. non tamen dicunt Hostien. & alij prædicti id quod sequitur de appellatione. Ioan. And.

h De qua fecit mentionẽ Guil. in specu. de posi. §. nono. ver. verum.

respondere: tunc positiones habentur pro confessatis: & sic tacens habetur pro confessato, si confessio vergat in detrimentum & præiudicium suum. Et si negatio tenderet ad suũ præiudicium & incommodum: similiter positiones haberentur pro negatis. Not. vlterius quòd quis potest respondere positionibus suæ partis aduersæ per procuratorẽ: dum tamen ille procurator habeat ad hoc speciale mandatum: & quod positiones sint insertæ in procuratorio: & detur mandatũ procuratori vt fateatur talem positionem & talem: aliàs nõ haberet mandatum sufficiẽs.

Si reus iussus, positionibus respondere recusat: vel si contumaciter recedit: habebuntur pro confessatis. secus si prius quã sic iussus esset, contumax fuerat: nam tũc procedetur contra eum tanquam contra contumacem. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

SI post præstitum veritatis saut [a] calumniæ iuramentum [b], reus [c] vel procurator [d] ipsius, positionibus ab aduersario sibi factis, interrogatus iussusq; [e] à iudice † respõdere absq; rationabili causa [f] recusset, aut nolit, seu cõtumaciter se absentet: haberi debet super iis de quibus in eisdẽ [g] positiõnibus interrogat⁹ extitit, pro confesso [h]. Verùm si antequam reſpondere ſic iuſſus fuerit, eum contumaciter abſentari contingat, tunc pro cõfeſſo non debet haberi: ſed eſt aliàs contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictauerit [a]) procedendum.

DE TESTIBVS ET attestationibus.

Gregorius ix. in concilio generali Lugd.

Socius in crimine simoniæ admittitur in

Not. q̃ paria sunt, non venire ad iudicium, vel venire, sed cõtumaciter recedere. concord. c. j. de iudi. in anti. Not. quòd maior est contumacia illius qui comparuit, & non vult facere illud quod sibi facere incumbit, quàm illius qui non comparuit. hoc habet præsens capi. nam maior pœna imponitur ei qui comparuit & contumaciter recessit, quàm ei qui non cõparuit. No. etiam quòd taciturnitas habetur pro confessione. Ad hoc de postu. præla. c. j. & de ordi. cogni. c. cum dilectus. No. finaliter quòd recedẽs à iudicio sine iudicis licentia, punitur tanquã contumax ad hoc de iudic. cap. j. xj. q. iij. certum. & de elec. si postquam. s. eo. lib. Dom.

a *Aut.* quo ad spiritales causas exponim⁹ pro &. in eis enim in vtroque iuratur. vt s. de iura. calum, c. j. §. vlt. & sic est si. C. de verb. sign. cum quidam.

b *Iuramentum.* Not. pro opin. illa quæ habet q̃ solum post lit. contest. fiant positiones. Sed dic vt dixi s. c. proxi. & respicit quod communiter fieri solet.

Glos. seq. quærit opi. ponit, & soluit contrarium.

c *Reus.* quid de actore vel eius procuratore? Dicunt quidã quòd cadit ab instituta actione. supra de iura. calum. c. vlt. & C. de iura. calum. l. ij. §. quòd si actor. Ad positiones enim respondetur ex vi iuramenti: & ideo pœna iurare nolentis hic locum habeat, quod non credo: sed dic vt dixi supra in prox. glos. quòd hic respicit quod communiter accidere solet, si ue potest, scilicet quòd actores probare habent, & sic positiones facere: sed idem econuerso, scilicet vt habeatur pro confesso: cum actoris & rei sit æqua conditio. j. de reg. iur. non licet. cum si.

Actor qui non respondet positioni habetur pro cõfesso

d *Procurator ipsius.* No. procuratoris contumaciam post lit. contest. domino nocere. de hoc supra. vt lit. non conte. c. j. in fi. ADDITIO. Hoc etiam probatur de taciturnitate. & facit. ff. de procu. nõ solum. in prin. vbi de hoc. & aliquid dixit Inn. de postu. præla. ca. j. & Guil. in spe. de posi. §. nono. post prin. Ioan. And.

Glos. seq. dicit quæstionem solui.

e *Iussusq; à iudice.* per hanc literam bene videtur determinata illa antiqua altercatio qua quæritur si iudex citat partẽ, etiam post iuramentum præstitum, vt veniat respondere positionibus: & citata venire non vult: an positiones habeantur pro confessatis? Et licet quidam [a] dixerunt quòd sic, puto q̃ non. Ecce enim quòd text. dicit, iussus à iudice: & ne credat aliquis quòd talis iussus factus per nuntium sufficeret, præmittit, interrogatus. ille igitur licet sit iussus per nuntiũ, non per iudicem (& hoc concesso) non tamen est interrogatus à iudice, quod requirit hæc constitutio: vnde & infra submittitur (verùm si antequam respondere sic iussus fuerit) scilicet ab ipso iudice interrogatione præmissa. Maiorem ergo reputauit contumaciam illius qui interrogatur à iudice, & ab eo iussus respondere non vult: quàm illius qui citatus per nuntium vel literas, etiam hoc expresso venire non vult. ADDITIO. Opinionem gl. tenet Archi. & Dy. videtur concordare in regula, contra eum. j. de reg. iur.

a Quos vide in spec. de posi. §. octauo. ver. item quæritur. & §. nono. verbo, verum. & §. decimo. & ver. potest. Ioan. And.

Glos. seq. reci. per quæstionem quę sit rationabilis causa: & ponit. xij. exempla.

f *Absque rationabili causa.* puta si positio sibi proposita superflua esset vel impertinens [b], quæ probata non releuaret. C. de prob. ad probationem. xxx. quæstione vlt. iudicãtem. ibi, ad rei veritatem &c. supra de offi. Archid. vt nostrum. {Facit de pœ. dist. vij. c. si quis. §. item si scirem. ibi, si scirem nil tibi prodesse, nil tibi darem.} Vel obscura. iiij. disti. erit. de spon. de muliere. C. de transac. vt resp̃sum. {Cum ponens habere velit certum respõsum: debet ergo ponere certum, vt sic illo iure vtatur ad alios quod ipse exigit. ff. quod quisque iur. l. j. supra de constitu. cum omnes.} Vel generalis. ff. de lega. ij. Titia. primo respon. {Vel dependens à negata: & vt dicit Ioan. Mona. supra capitulo proximo. interdum. secunda dependet à prima negata, quæ non penderet ab illa affirmata: vt pono, appellaui. secundò quòd in scriptis. tertiò quòd intra decem dies. Negata. j. negatur. ij. & iij. & sic depẽdet. Sed si confessetur prima, erit necesse respõderi secundæ & tertiæ.} Item si sit de facto alieno: vt s. c. prox. Item si sit captiosa: puta quæ detegat periurium respondentis, non est admittenda: puta pater conuẽtus iurauit nil esse in peculio: tutus est igitur exceptione iurisiurãdi à parte delati: nisi pro rebus postea quæsitis. postea in positione dicũtur aliquæ res fuisse in peculio tẽpore quo iurauit: per hanc detegitur periuriũ ei⁹: vnde respondere nõ cogitur. ff. de iureiu. l. duobus. §. fi. {& l. qui iurasse. ℘. ij.} Nulli enim iniiciendus est laqueus. xxvij. q. j. de viduis. Item si sit multiplex: vt pono quòd possides talem ecclesiam ad tale monasteriũ pertinentem. vel pono quòd Titius filius P. debet mihi x. vel his similia. posset enim alterum esse verũ, alterum falsum: & ideo petitur explicari: vel ipse idem explicet dicendo vtrunque falsum: vel hoc verum, hoc falsum. Vel poterit simpliciter positionem negare: etiam si alterum verum sit. ff. de re. du. si is qui ducenta. §. vtrum. iij. q. ix. pura. ix. distin. si ad scripturas. Vnde videtur quòd ad multiplicem positionem respondere bene teneatur, cum habeat supradicta remedia. Ad hoc optimè. infra titu. proxi. præsentium. §. preterea. {Et vide quod ibi dicam super glo ij. post Innocen. & Hostien.} Consueuerunt autẽ aduocati dicere: pono hæc: & si non credis coniunctim, pono disiunctim: ad quam tamen respondere non compellitur [c]: vt quibusdam videtur per iura supradicta: nõ enim ponit vt debet. Item si positio sit iuris, vt pono quòd impubes potest condere testamentum: vel his similia: & ad hoc non compellitur respondere [d]. cum enim ius quis probare non cogatur, sed factum: ergo nec ponere, cum succedat in locum probationis, supra eodem ca. proxi. ergo tanquã ad superflua non cogitur respõdere. Item si sit impossibilis, vel contra naturam: vt si ponit virginem peperisse: vel patrẽ iuniorem filio. xxvij. q. ij. c. decreta. §. cum ergo. ad hoc supra de confes. c. vlt. & quod ibi no. ff. de inter. ac. l. confessionib⁹. & l. seq. Item super crimine eius contra quem fiunt, non admittuntur positiones [e]. de pœ. distin. j. ca. quis aliquando. §. item illud Ioannis. ver. non tibi dico. {Et no. l. dist. ex pœnitentibus. & scripsi. s. e. c. ij. & de elect. dudũ. ij. §. tandem. in gl. super processu.} Hæ ergo & similes sint rationabiles causæ propter quas respondere non teneatur. {quas vide in Spe. de posi. §. vij.} Item si procuratori fiunt positiones super aliquo emergẽti, de quo probabiliter non imputetur domino: si nõ instruxit procuratorem, bene habebit procurator inducias ad consulendum dominum. secus in principali super quo à principio instrui debuit. s. de iura. cal. in pertractandis. vbi de hoc per Inno. & Hosti.

b Et de hoc constat. In dubio tuti⁹ est admitti: saluo iure impertinentium. et ita seruatur. Ioan. And.

Glos. seq. dicit dubium.

g *Eisdem.* scilicet quibus respondere non vult. & per hanc literam dico, quòd si quibusdam respõdeat: & postea aliis respondere noluit: illi quibus iam respõderat, non habebunt pro confessatis, si eas negauerit. pœna enim vlterius non debet extendi &c. de iis quæ fiunt à maio. parte cap. c. quęsiuit. Ioan. And.

Glos. seq. quærit: arg. opinio. ponit, & soluit. finis ponit dictum quod additio corrigit.

h *Pro confesso.* nunquid ipso iure, aut per sententiam? Videtur quòd per sententiam. & hoc tenet Ioan. Mona. secundum ea quæ not. supra de iura. calum. ca. vlt. dicebat Tan. quòd tacens non habebatur pro confesso, nec pro negante: per reg. ff. de regu. iur. qui tacet. infra eodem titulo. is qui tacet. ibi dixi. Quid ergo fiet? secundum eum compellitur respondere per excommunicationem, in possessionem missionem, captionem pignorum, multam: & his similia. supra vt lite nõ contesta. tuæ. & c. quoniam. ff. de ven. inspi. l. j. §. cogenda igitur. ff. si quis ius dic. l. vna. & facit secundum Hosti. de elect. bonæ. versiculo contra legati. {Sed hodie pro confesso haberi debet, scilicet ipso iure.} vt hic vides. Ad hoc. ff. de inter. acti. de ætate. §. qui tacuit. & idem iuris de obscure respondente, nisi declaret: vt eadem l. §. nihil. Et quod dicit quòd habetur pro confesso: intellige si confessio est damnosa: aliàs si esset sibi vtilis, haberetur pro negante [f]: vt. ff. de inter. ac. l. non alienum. & l. de ætate. §. j. vsque ad vj. In interrogationibus prodeat hoc. in positionibus non credo, in quibus satis sit ponenti quòd habeat intentum suum. Ioan. Andr. ADDITIO. Diuersitatis ratio: quia iudex super dubio interrogat, nec iurat. pars verò ponit

ponit super certo, & iurat. Ioan. And.

a *Ratio dictauerit.* quod dic vt not. supra de do. & contum. prout.

DE TESTIBVS ET ATTESTATIONIBVS.

Continuatio domini Helie.

DIctum fuit supra tit. proxi. de confessis. verum quia sæpe contingit quod pars aduersa non confitetur positiões actoris, sed illas negat, & sic actor arctatur ad p̃bãdum sua facta, quę potest probare regulariter p̃ testes: ideo post rubricã de confessis, cõuenienti ordine ponitur rubrica de testibus. Notãter dicitur, quòd facta probãtur regulariter per testes: quia aliquoties scriptura est de substãtia actus: nõ tamen est de substantia probationis ipsius actus. l. j. C. de fide instrum.

Casus literalis domini Helie.

MEdiatores. } Ponit dictum cui subdit duplicem determinationem. Ista decret. & sequens fuerunt Gregorij: & deberent esse in antiqua compilatione vlti. in titu. {Et hanc decretal. ibi posuit & glossauit Hostien.} Per hanc decret. moderationem recipiunt gloss. illæ Ioannes Andr. & Ber. quarta quæstione tertia. capitu. si testes. §. liberi. in prima gloss. quã quidam non habent, & de testib. veniens. j. in glos. penul. qui indistinctè dicebant, quòd in hoc crimine socius criminis tantum admittebatur in testem: criminis verò & muneris non. distinctio enim illa locum habet, cum agitur ciuiliter: si enim criminaliter: socius etiam tantum criminis repellitur: vt hic vides. ad hoc supra eodem testimonium. ADDITIO. Corrigit etiam quod notat Gof. in summ. de simo. in fin. vbi simpliciter dicit hos mediatores à testimonio repellendos. Ioannes Andreas. Præsupponendum pro intellectu huius capituli. quando dicatur quis agere ciuiliter pro crimine simoniæ. Dicendum quòd in crimine simoniæ dicitur quis agere ciuiliter: etiam si agat & tẽdat vt simoniacus priuetur beneficiis suis, sed si agat & tendat vt priuetur ordinibus suis: dicitur agere criminaliter. Secundò præsupponendum est quòd aliquoties quis est socius criminis & muneris simul: aliquando quis est socius criminis tantùm, & non muneris: vt volebam obtinere ab episcopo Pictauensi aliquid spiritale: ego sciens quòd ipse diligebat temporalia, habui aliquem de suis familiaribus, & conueni cum tertio vt promitteret aliquem equum episcopo vt possem habere spirituale: iste mediator nihil accepit, sed gratis fecit. talis dicitur socius criminis tantum, & non muneris. aliquando autem conuenio cum mediatore, & aliquid sibi do pro pœna: tunc talis dicitur socius criminis & muneris simul. CASVS. Accusabam Titium de simonia: oblato libello, & super eodem lite negatiue cõtestata: respõsoq̃ue per reum meis positionibus, petij me admitti ad probandum intentionem meam, & produxi aliquos testes. accusatus proponit quòd mei testes non sunt admittendi ad testificandum contra se: quia fuerunt socij & participes criminis. an illa societas criminis repellit eos à testificando? Respondet Romanus pontifex cum distinctione: aut ago contra simoniacum ciuiliter vt ipse priuetur beneficiis suis: & non deponatur ab executione ordinum: & tunc distinguitur: aut accusatus opponit contra meos testes quòd ipsi fuerunt socij criminis [a] & muneris simul: & tunc dicit Romanus pontifex, quod isti testes repelluntur à testificando: licet super crimine simoniæ agatur ciuiliter. alij sunt socij criminis tantum, & non muneris: quia præstiterunt operam gratis: & tunc admittuntur: & est speciale in crimine simoniæ, vt socius criminis admittatur ad testificandum: & istud est ob detestationem criminis. aut agitur contra simoniacum criminaliter ad depositionem ordinum: & propriè ab executione ordinum: quia quantumcunque quis deponatur actualiter: non priuatur ordinibus sibi semel collatis: immo si celebraret, conficeret verum corpus Christi: vt tenet glossa in capitu. degradatio. infra de pœnis. ideo propriè agitur contra simoniacum criminaliter ab executione ordinum: & tunc non admittuntur socij criminis ad testificandum, in causa criminali intentata criminaliter. Nota primò ex isto textu quòd socius criminis regulariter non admittatur contra socium criminis: quia par delictum testem repellit. Nota vnum speciale in crimine simoniæ: idem in aliis criminibus exceptis: sicut in crimine læsæ maiestatis & hæresis: videlicet quòd socius criminis admittitur contra socium in crimine intentato ciuiliter: dum tamen sit socius criminis tantùm. secus si esset socius criminis & muneris simul. secus in crimine criminaliter intentato: quia tunc non admitteretur socius criminis tantum: & multò minus socius criminis & muneris simul. Quæritur qualiter accusatus potest opponere contra testes productos quòd sunt socij criminis: nisi ipse accusatus confiteatur crimen: & tunc si confiteatur, non erunt necessarij testes ad ipsum conuincendum: sed sua confessio erit sufficiens ad ipsum condemnandum. capitu. secundo de confessis, in antiquis. Dicit glossa quòd poterit accusatus opponere cõtra testes, quòd sunt socij criminis tribus modis. Primo modo accusatus proponet crimen generaliter: dicẽdo quòd talis testis est simoniacus. & sic glossa videtur facere contrarium: videlicet quòd si accusatus simpliciter diceret quòd talis testis est socius criminis, sua confessio esset sufficiens ad ipsum condemnandum. Alio modo dicit glossa videlicet quòd accusatus hoc poterit contra testes opponere, quòd testes fuerunt socij criminis, nec per hoc videtur confiteri crimen: quia excipiens nihil videtur confiteri de intentione aduersarij: & in hoc remanet glossa. Item quia videtur confiteri contrarium actum: tamen si hoc modo responderet, mendacium committeret.

Accusatus de simonia qualiter opponet testibus simoniam.

Nota finaliter quòd de crimine potest agi criminaliter & ciuiliter: & quando dicatur agi de crimine simoniæ criminaliter vel ciuiliter, vide opt. text. in cap. per tuas. j. de simo. in fi. Domi.

b *Mediatores.* qui proxenetæ dicuntur. {Canon vocat illos interemptores. xcj. distinct. cap. penult.} & salarium quod eis datur, dicitur proxeneticum. ff. de proxene. l. j. & ij. & si in spiritalibus salarium recipit, vel aliquam promissionem commodi temporalis: simoniacus est. de simon. cum essent, & tunc non admittitur etiam si ciuiliter agatur: vt hic in fin. & supra eodem, veniens. j. & infamis est. prima quæstione prima. si quis episcopus. &. j. quæstio. iij. si quis præbendas. & beneficiis priuandus. supra de elect. per inquisitionem. & deponendus. de confes. capit. ij. de sim. non satis. ibi, vel consenserit.

Proxinetæ qui dicũtur

c *Per quos.* id est, quorum ministerio.

d *Plerunque.* ergo non semper: quia interdum sine mediatore inter se componunt simoniaci. de simo. de hoc. & ca, veniens. cum si.

e *Ad testimonium.* Nota ad præsumptionem faciendam bene admittentur: sed non ad probationem. quarta quæstione tertia. capitulo, si testes. §. liberi. quod dic vt not. xv. quæstione tertia. nemini. de confes. capitu. primo de testi. veniens. j. Et not. quòd dicit testimonium, quia circa accusationem nihil hic statuitur, sed statur iuri antiquo. secunda quæstione j. in primis. in fin. xv. quæst. iij. sane. de simon. tanta. & cap. licet Heli. & cap. per tuas. & ei quod not. ij. quæstione vij. in summa.

Testis qui non admittitur ad probationem, admittatur saltem ad præsumptionem faciendam.

f *Auctores.* cum interdum etiam per alios conuinci non possint. ad hoc supra de testi. cogendis capit. vltimo, vbi ad detegendam coniurationem inducuntur socij & iurati. Ioan. And.

a Quando socius criminis admittitur cõtra socium, vide Hipp. in l. 1. §. fi. ff. de quæst. Font.

g *Criminis.* aliàs tanti criminis. & concordat. j. quæstione vltima. cap. vlti. supra de simonia cap. tanta. & cap. licet Heli ibi, cum ad instar criminis &c. Et per hanc literam credo hãc decretalem intelligendam etiam de mediatore qui non est omendatus de crimine, aliàs quid esset speciale in hoc? vt s. eodem, testimonium. vel potest dici de emẽdato debere intelligi: & bene est speciale quòd mediator admittatur: vt infra dicam.

h *Criminaliter.* s. eod. testimonium.

i *Ciuiliter.* Nota quòd regulare est quòd in ciuilibus mediator de consensu partium admittatur ad testimonium, aliàs non: in authen. de testi. §. quoniam vero. col. vij. Et no. Ber. de testi. cogen. dilectorum. circa prin. glos. {Et hoc intellige vt ibi dixi.} Hic tamen admittitur etiam parte contradicente. quod intelligę secundum distinctionem decret. de simo. per tuas. &c. licet Heli. secundum Hosti.

Mediator an possit esse testis

Glos. seq. quærit & soluit. obiicit & tripliciter soluit, & secundam approbat. Ioan. And.

Assensi.

Crimina excepta sunt tria.

a *Assecuti.* vides quid iuris in hoc excepto crimine. s. simoniæ. Sed quid de aliis exceptis? De crimine læsæ maiestatis dic vt vj. q. j. c. si quis. ver. sane si quis. de cōfes. c. j. De crimine hæresis dic vt j. de hæret. in fidei fauorē. Sed aduerte. mirabile enim est quod dicit hæc decre. quòd socius criminis repellatur in criminali, criminis & muneris in ciuili. si enim qui petit ipsum à testimonio repelli, dicat, socius mihi in crimine fuisti, non egem' vlterius teste, quia in hac confessione puniendus est. de cōfes. c. ij. nec permittit canon vel lex ꝙ dicat hoc nō feci, quia mēdacium vel aliud peccatū non permittūt. xxiij. q. iiij. qui peccat. ff. de tribu. illud. §. pe. Sed dic a ꝙ potest in genere dicere, non potes testis esse, quia commisisti hoc crimen: quod me offero probaturum. & sic repelletur, quia par delictum repellit testem. supra eodem, personas. cum distinctione decret. de simo. licet Heli. & cap. per tuas. vel dic præcise quòd exceptionem obiiciens non fatetur. infra de reg. iu. exceptionem. & ibi dicam. Vel pone quòd apponatur criminis simoniæ exceptio contra testem. & ille qui produxit, dicit eum qui probat, fuisse socium, & sic contra se nil fatetur. sed secundū tene, quia & hic videtur fateri testem suum simoniacum. ADDITIO. Quod not. lxxix. di. cap. ij. in glos. pen. Co. de lib. cau. si filium. in vlt. glos. per Hostien. in summa de simo. §. qui ad accusationem. in fi. Et Spec. de accu. §. j. versic. caue tamen. & in §. ibi præced. qui incipit, item repellitur qui fuit. inuenies casus exceptos quibus auditur socius contra sociū. Ioan. And.

Socius criminis qualiter & qua forma debeat repelli à testimonio ferendo.

non fuerint assecuti. a

Idem.

Ponit modum remissionis curiæ, & dat modum iurandi super positionibus, & dicit per quem iurari debeat, dat modū respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterū reprobandi. h. d. Io. And.

CAPITVLVM II.

PRæsentiū auctoritate mandamus, quatenus in causa quæ inter abbatem & conuētum b sancti Nicolai Andegauēsis ex vna parte, c & priorem & conuentum de Paldigeñ. Lycoñ. diœcesis ex altera, d super eo quòd iidē abbas & conuentus se ab ipsis priore & conuentu de Paldigeñ. possessione e subiectionis eiusdē prioratus asserunt spoliatos, & super irritanda quadā compositione f olim inita inter partes, & rebus aliis g vertitur, ab eisdem abbate & priore h nomine suo, & in animas conuentuum i eorundem, vel maioris & sanioris partis ipsorum, a recepto iuramento de veritate dicenda, iniungas dictis abbati & priori, vt tam ponendo b quàm respondendo dicāt veritatem quam super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis c ipsi sciunt, & per illos d intelligunt in quorum animas iurauerunt. Præterea e sigillatim f super quolibet articulo in qualibet positione contento facias à partibus sufficienter g adinuicem responderi, nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione h recepta. Sine iuramento autē à syndico vtriusq; partis quid sciat i de huiusmodi positionibus, vel credat, inquiras. k Testes etiam quos super articulis l sub eadē bulla transmissis pars dictorum prioris & conuentus duxerit producendos, m ad reprobandos testes partis alterius n in causa principali productos o (quorum nomina p in eisdem articulis continentur) vsque

In hoc textu vides exprimi iudicem, actorem, reum, causā: quæ si non exprimantur, surreptitiū est rescriptum. supra de rescrip. super literis. imò status causæ in rescripto lite pendente impetrato exprimend' est. no. c. inter monasterium. de re iudi. nisi dicatur in rescripto ꝙ papa habet statum pro expresso. Rot. decisio. 214. incip. item si in causa. Phil. Font.

PRæsentium.} Sunt tres partes. Prima tractat de positionibus, iuramento, & responsionibus ipsarum. Secunda ibi, testes de testibus reprobatoriis probatoriorum. Tertia ibi, si verò. de reprobatoriis reprobatoriorum. Hæc decr. est practica, & per aduocatos optimè scitur. ADDITIO. Vnde dicit Io. Mo. melius scitur per practicam q̃ per doctrinā. Ioan. An. CASVS. No. lite inter abbatē & cōuentū sancti Nicolai Andegauē. parte ex vna, & priorē & conuentū Lyconen. in possessorio. nam dicebat abbas & conuentus sancti Nicolai ꝙ ille prioratus Lyconen. suberat monasterio sancti Nicolai, quodque monasterium sancti Nicolai fuerat in possessorio subiectionis per tempus sufficiens ad inducendum præscriptionem, & quòd à paucis diebus citra ipse prior denegauerat debitam obedientiam, & sic intentabant interdictum vtile pro recuperando possessorio. Ista causa fuit euocata ad papam. quod fieri potest, vt in ca. vt nostrum. de ap. in an. & fuit processum in causa intantum quòd fuit facta litis contestatio. fuerunt factæ productiones testium, quia positiones nō fuerunt immediatè factæ post lit. contestatam. nam illud nō est necessarium, vt in cap. j. supra de iura. calum. postea abbas voluit facere suas positiones vt in illis prior Lycon. responderet personaliter. vnde papa commisit auditionem positionum archiepiscopo Rothomagen. cui mandauit papa vt ipse exigeret iuramentum de calumnia & veritate, quia vtrunque est præstandum in causis spiritualibus, vt d. c. j. de iura. calū. & faceret ipsum priorē respondere positionibus sigillatim. Et si prior vellet producere testes reprobatorios contra testes abbatis productos in principali, eos reciperet & examinaret. Et si abbas vellet producere aliquos testes ad sustinendum alios primos testes super principali productos, illos similiter reciperet & examinaret secundum suos articulos, & interrogatoria partiū. {Possessione} id est, quasi possessione, quia vera possessio solum cadit in iis rebus quæ possunt videri oculo corporali & palpari. modo subiectio non potest palpari: ideo non potest dici vera possessio, sed quasi possessio. {Quam super positionibus.} Nam partes ante commissionem dederant papæ suas positiones, articulos & interrogatoria, & omnia ista inseruit papa in sua bulla. {Contradictione.} Vnde sciendum quòd licet pars contra quam dātur positiones, possit illas impugnare & dicere captiosas, tamen quia papa admiserat positiones, ideo mandat archiepiscopo vt non admittat partes ad impugnandū positiones. {Syndico.} Sed ad quid interrogatur syndicus? Dicendū ꝙ respōsio syndici corroborabit responsionē prelati & cōuentus. sed si non sit conformis, sed contradicat, tunc standum erit responsioni prælati & conuentus, & nō responsioni ipsius syndici. {Articulus} Articulus hic dicitur pars intentionis ipsius partis scilicet actoris vel rei. {Interrogatoria.} Vnde partes communiter dant interrogatoria generalia, de quibus in gl. aliquando etiam dant interrogatoria specialia. & ista interrogatoria sunt ad reperiendum testes in variatione & falsitate. {Specificatione.} Nam ille qui vult reprobare testes contra se productos, debet specificare crimina, & contra quos testes opponit illa crimina, & per quos testes intendit illa probare, quia debet hoc modo dicere, dico talem testem adulterum, & intendo probare per illos testes. Nota primò ex isto textu, quòd licet in rebus incorporalibus quæ non possunt tangi nec videri, vt institu. de rebus corpor. & incorpo. non sit vera possessio, pro ipsis tamen incorporalibus potest intentari remedium possessorium, non tamen directum, sed vtile: quod remedium possessorium vtile oritur ex mente legis, licet non ex verbis, sed tamen est idem effectus. Nota quòd si subditus recuset obedire superiori, per illam recusationem dicitur spoliare superiorem illa subiectione. Nota quòd prælatus agit pro se & conuentu suo, quia fortè hæc erat causa ardua, quam nō poterat deducere sine consensu rationabili conuentus. in capitulo primo de procur. in antiq. secus si esset causa leuis, vt in capitulo, edoceri. de rescript. in antiq. modo quando prælatus agit pro ecclesia, dicitur causa grauis, & tunc prælatus iurat in animam suam & conuentus. Nota quòd sicut reus compellitur respondere positionibus actoris mediante ipsius rei iuramento, ita similiter actor compellitur iurare suas positiones veritatem continere per verbum, credit, videlicet quod credit suas positiones continere veritatem. & ista sunt intelligenda nisi esset causa spiritualis. tunc enim deberet iurare positiones de veritate, & non solum quod credit suas positiones veritatem continere. Nota quòd licet regulariter sint faciendæ positiones post litem contestatam, si tamen non fuerint factæ, sed actor produxit suos testes, testibus productis & examinatis potest actor petere vt reus respondeat suis positionibus. nam fortè probabit per positiones, quod non potuit probare per testes. Nota quòd cum quis vult producere testes, debet exprimere nomina testium, & secundum communem opinionem doctorum debet exprimere articulos & testes per quos intendit probare. Nota quòd reprobans testes debet dicere in specie crimina, & contra quos testes opponit illa crimina, & per quos testes intendit illa probare. Nota quòd possum testes reprobatorios reprobare, sed meos testes non poteris amplius reprobare, aliàs esset processus in infinitum. Nota finaliter quòd in eodem libello possunt accumulari & peti diuersæ res & iura. vide de elect. quærelam. gloss. in versicul. personalibus. in capitu. fin. de rescript. & Innoc. in c. constitutus. de restitu. in integ. Domi.

Notabilia.

Prælatus causas arduas non agit sine conuentu, sed bene causas leues.

a Secundū Hosti. Et fuerat hoc prius dictū Tan. in secunda compilatione de simon. quamuis. & de hæret. ad abolendam. Io. And.

b *Conuentum.* dic vt. s. de rescrip. edoceri.

c *Ex vna parte.* & actores.

d *Ex altera.* & reos, vt patet per sequentia.

e *Possessione.* id est quasi possessione, b quia de incorporalibus agebatur. ff. de vsuc. sequitur. §. si viam. & de hoc supra de foro cōpe. conquestus. {Vnde canon. xvj. q. j. reuertimini. §. si quis doctus. dicit quòd scientia possidetur.} Et no. secundum Inno. quòd hic agebatur possessorio, & tamen iuratur de veritate, quod est contra id quod opponit Ber. s. de iura. calum. c. ij. in glos. j. in fin. & s. de testi. spo. literas. sed non prohibet hic iurari, scilicet de calumnia. Et hodie iurandum non est, per id quod habes. s. eo. lib. & tit. c. j. scilicet de iuramēto calumniæ. Ioan. And.

b Gl. sequū tur Do. de Anch. notantes ꝙ libellus nō vitiatur in quo dicitur possessio, quando dicendum esset quasi possessio. Font.

f *Compositione.* si amicabilis fuerat, valere poterat. Secus si fuisset transactio. supra de transact. super eo. de hoc de præb. nisi essent. secundum Hosti.

g *Rebus aliis.* commissio facta cum hac clausula non extenditur ad maiora. quod dic vt. s. de rescri. sedes.

h *Abbate & priore.* vtraq; enim pars petiit positionibus suis per eos qui principales erant & melius veritatē nouerāt, responderi, & ideo super his scripsit papa Rothmagen. archiepiscopo, vt sequitur. ad hoc. s. de iura. calum. in pertractādis. ff. de procur. si actor.

Glos. seq. reci. per obiec. & not. duo.

i *Conuentuum.* id est singulorū de conuentu, vel maioris partis, quia conuentus sicut vniuersitas non habet animam a. infra de sent. excommu. Romana. §. vlt. Nota ius nouum, vt prælatus iuret in animam suam & fratrum vel maioris partis. olim solus prælatus præstabat hoc iuramentum. de hoc supra de elect. dudum. ij. Et no. ex hac litera quòd confessio solius prelati b non nocet ecclesiæ, quia nec etiam confessio minoris partis, cùm hic dicat, vel maioris &c. & facit de ijs quæ fi. à maio. par. cap. c. j.

a Vnde & hic dicit animas in plurali. Io. And.

b Scilicet nō habētis mandatum à capitulo. tunc enim præiudicaret: vt notatur. xvij. distinctio. de Constātinopolitana. nisi probaretur error. s. de cō fes. c. fi. Io. And.

Glos. seq. reci. per quæstionem, ponit opi. Inno. & contrariam Hostien. primā approbat.

Canonici absentes an debeāt vocari in omnibus actibus capitularibus.

a *Ipsorum.* ibidē residentium secūdum Inno. Ad hoc. x. q. ij. ca. ea enim. §. hoc ius porrectum. Hostien. contra, dicens absentes vocandos si possint commodè vocari. de elect. quia propter. facit pro eo. infra de præbend. cùm in ecclesijs. sed opinio. Innocent. credo veram. Idem Archidiaco. per decret. supra eodem lib. de offic. ord. quāuis. ibi, prout sunt in electionis negotio &c. Si in omnibus tractatibus vocandi essent absentes, non video quare expressisset de negotio electionis plus quàm de alijs tractatibus. Speciale ergo videtur in electionibus & receptionibus, & in casu ipsius decret. quamuis. quòd debeant absentes vocari, c aliàs non. x. quæstio. ij. cap. ea enim. §. hoc ius porrectum. Ad hoc quod not. de maiori. & obed. capit. fin. in. iij. gloss. & vide quod dixi de no. ope. nunciā. cap. ij. in gloss. sic supra versicu. præsidentes. Ioannes Andreæ. ADDITIO. Innocent. (de quo in princ. huius gloss.) dicit quòd non sufficit quòd in aliqua positione consentiat maior pars iurantium, nisi esset maior pars conuentus ibidem residentis. Et est hoc ea ratione, quia maioris partis consensio non potest præiudicare toti conuentui. Ioannes Andreæ.

c Ratio, quia illæ causæ sunt arduæ. glo. in cap. I. de ijs quæ fi. à ma. parte ea. glo. in c. omnes. de cōst. Font.

b *Ponendo.* quia etiam ponens contraria periurus est. j. titu. proxi. c. vlti.

c *Transmissis.* quibus nil opponi poterit, cùm sint examinatæ & approbatæ per papam. xxxv. quæstio. ix. apostolicæ. Cod. de testa. omnium. & hoc est quod infra sequitur, nulla prorsus &c. ADDITIO. Sic & bulla papæ omnium suspicionem excludit, vt dicit Innoc. de fide instru. ex parte. Archidiaco.

Glos. sequens soluit duas quæstiones.

d *Illos.* quia tractabant illas cum conuentu. si autem scientia prelati est contraria responsioni conuentus, dicat ex parte conuentus sic dico, sed sic ego credo vel dico. ad hoc. ff. de admini. & peri. tut. quoties. §. sicut. secundum Hostien. Si autem esset in iudicio tanquam prælatus, habes supra de postula bonæ. ij. de præscript. cap. vlti. liiij. distinct. generalis. Sed in casu præmisso cui responsioni stabitur? Dic quòd responsioni conuentus, cùm prælatus hoc respondeat vt pars conuentus, & maiori parti sit standum, vt suprà dixi. ADDITIO. Secus si super ijs ageretur quæ diuisa essent ad solum abbatem spectantia. suprà de rescript. edoceri. sed hic patet quòd ista erant communia secundum Innocent. & Hostien.

e *Præterea.* aliàs postea, aliàs præterea, quasi dicat: Diximus quòd respōdendum est positionibus, volumus instruere iudicem quomodo habeat facere responderi, & ideo dixi, præterea.

Positio copulatiua in vno vera, & in alio falsa, an possit tota negari.

f *Sigillatim.* quia positio habens plura membra, in vno falsa, in alio vera posset esse, & sic copulatiua posset hic negari, vt dixi suprà titu. proxim. cap. vlti. ff. de re. dub. si is qui ducenta. §. vtrum. Et ponens debet ponere certum, & respondens respondere certum. ff. de confes. certum. Et omnis disiunctiua est incerta. ff. de verb. obli. l. vbi. §. qui illud. ff. de iniur. prætor edixit. §. quod autem. ADDITIO. Innocent. hic per literam, super quolibet. notat non sufficere positionem negari nisi ad singula respondeatur in positione contenta. Idem Pe. & Abb. & dicit Hostien. hoc æquū contra cauillosam subtilitatem aduocatorum sumptam ex dicto. §. vtrum. Dicit etiam quòd forsan causam dedit ipse huic edicto in causa quam habuit cum hospitalarijs. Ioann. Andreæ.

g *Sufficienter.* scilicet sigillatim & clarè responderi. & si respondere nollēt, haberentur pro confessatis. suprà tit. prox. cap. vlti. ADDITIO. Et dilucidè, & non solùm de scientia, sed etiam de credulitate secundum Hostiensem dicentem quòd quidquid dicatur, iurans de veritate, respondere debet de credulitate. Inducit iura. quod non credo. Ioannes Andreæ.

h *Contradictione.* ratione dixi super verbo, transmissis.

Glossa sequens titubat. quærit & soluit.

i *Quid sciat.* d quòd si titubat, habebit diem ad deliberandum. ff. de petit. hæredi. si debitor. & si præsumptio est de malitia, potest iudex exigere iuramentū ab eo, quòd malitiose hoc non petit. supra eodem lib. de iura. calum. cap. ij. in fine. si autem animum suum ad aliam partem applicare nescit, tunc poterit dicere nescio, vel negatiuè respondere: vt si quæratur, si talis viuat, dicat non credo, non sequitur propterea quòd credat ipsum mortuum, secundum Innocentium & Hostiens. tunc enim titubat, non credens hoc vel illud.

d Gl. sequū tur Do. ibi. et vide glō. in verbo titubasset. c. in nostra. de procu. et nota ꝙ negatiua præposita verbo credo, nō inducit scientiā in opposito. Font.

Glossa sequens quærit. & soluit secundum Bernar.

k *Inquiras.* quid si syndicus confiteatur contrarium eius quod prelatus confessus fuerat, licet alij aliter dixerunt? Dic secundum Bernar. potius standum confessioni prælati & capituli quàm confessioni syndici qui non iurauit. si verò cōcordet cum prelato, eius confessio adiuuat {hoc placet Archidiacono.}

Articulus quid sit.

l *Articulis.* articulus vocatur pars intentionis, continens id quod actor probare intendit. facit supra de testi. veniens. ij. ADDITIO. Vnde secundum quosdam articulus est nomen græcum, & sonat indiuisionem. inde membra quæ non diuiduntur in alia membra, dicuntur articuli, vt in articulis digitorum. si. infra de hæretic. accusatus. in princip. Et sic hic dicitur articulus, quia arctat, id est arctè componitur. Item arctat ad credendum, vt articulus fidei. de hoc dixi de hæretic. cùm Christus. arctat ad respondendum. de hoc hic. Alijs modis sumitur articulus, de quibus dantur versus: Articulus color est, breue membrum, dictio græca. Articulus numerus per denos multiplicatus. Momentum articulus, pressuraque dicitur esse. Ioan. And.

m *Producendos.* iuratos tamen. aliàs testimonium ipsorum non valet, etiam si essent religiosi. s. de testi. nuper. nisi iuramentum remitteretur à parte, vt eo. tit. tuis.

n *Partis alterius.* scilicet sancti Nicolai.

o *Productos.* coram papa vel iudice ab eo dato. Et sic not. quòd contestata erat lis. aliter non valet testium receptio. supra vt lit. non contesta. in rubro & in nigro. Et sic not. quòd licet statim post litem contestatam iurandum sit de calumnia, vel de veritate dicenda, secundum quod requirit causa, & faciendæ positiones ante probationes, si tamen hoc omissum fuerit, adhuc post probationes fieri poterit. ad hoc supra eodem lib. de iura. calum. capit. j. hic enim post testes receptos, & de veritate iuratur, & fiunt positiones. ADDITIO. Vt refert Io. Mo. supra tit. ij. capit. j. quidam dicebant contrarium, quasi aggrediendo probationem testium, sibi pars præcluserit viam ponendi. Ad decret. j. de iura. calum. respondet iurari de calumnia non propter partem tantùm, sed propter vtilitatem publicam, cuius interest lites dirimi. sed positiones fiunt tantùm fauore partium. alleg. de foro compe. si diligenti. cum simi. Ipse dicit tenendum cum glo. ne probationis copia sic angustetur. C. de hære. l. penult. in fine. Ioan. And.

p *Nomina.* ne esse posit variationi locus. supra eod. lib. de rescript. cap. ij. Et continebantur isto modo, Intendit talis probare talem testem e adulterum, pro eo quòd talem vxorem talis publicè in suam tenuit concubinam, & hoc probare vult per a. b. c. Item intendit probare quod. t. est periurus, quia deierauit corruptus in tali causa. & hoc vult probare per d. e. f. & sic de singulis: quia vnus testis nescit omnes articulos intentionis, sed interdum alterum tantùm: & si vellet alios quàm nominatos inducere, vel alios transponere, non credo quòd possit, secundum Hostien. ar. ff. man. l. diligenter. supra de rescript. cum dilecta. infra de præbend. cui de non.

e Nō enim sufficit dicere, excipio contra testes quòd sunt de talibus criminibus &c. sed sigillatim & nominatim debet exprimere de quocūque. Vnde dicit lex designandū cuius dolo sit factū. ff. de dolo. l. si ex dolo. §. vlt. ad hoc de ele. per inquisitionē. in princ. j. de sen. exc. cōstitutionem. cū cōcor. Io. An.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

a *Ad calendas.* & non vltra. supra de proba. licet. nec possunt isti delegati terminos prorogare, nisi partes ambę in prorogationem termini cõsentirent. ś. de offi. dele. de causis. ADDITIO. secundum Hostien. Idem Ioan. Mona. & Archid.

Glossa sequens dicit quid sint interrogatoria, & quomodo fiant.

b *Interrogatoria.* interrogatoria sũt quæ facit pars testib⁹ productis cõtra se, & dãtur super articulis de quib⁹ pręmissum est, & formantur secundum circunstantias causæ & personarum productarum, vt in d.c.licet. §.j. ś. de pba. & supra eod. causam. j. & cap. per tuas. vnde datis articulis petit pars terminum ad danda interrogatoria. qui terminus tam ex prædictis iuribus dari debet, q̃ consuetudine generali, quæ est optima &c. ff. de legi. si de interpretatione. de cõsue. cum dilectus. Et fiunt interrogatoria hoc modo, Si dixerit testis verum esse quod primo intentionis articulo continetur, quæratur ab eo quomodo scit, & si ibi præsens erat, & ad quid ibi erat, & si vidit. Potuit enim presens esse, & non vidisse. Item quo anno & die id fuit factum. Item in quo loco, qua domo, qua parte domus, & an domus illa sit terranea, vel in solario: & qui erant ibi præsentes. Item si cognoscit illum [a] de quo testificatur, & cuius est ætatis, staturæ, & coloris: & his similia, secundum quod faciunt ad factum. Et hæc interrogatoria de consuetudine & de iure non dantur parti aduersæ, [b] ne posset super his instruere testes suos, sed iudex per se, vel per assessorem examinat illa: & si quæ reperit superflua [c] vel impertinentia, illa resecat. hic autem non habebit locum resecatio, cùm sint approbata per papam, vt de articulis superius dixi. ADDITIO. Si nulla interrogatoria fierent, faciat iudex quæ habentur. supra eo. cum causam. Et an valeat dictum testis non interrogati de causa scientiæ, vide quod ibi dixi super quarta glos. Consuluit Hostien. quòd potius fiant superflua quàm omittatur aliquid necessarium vel vtile. hoc dicitur propter decret. per tuas. supra eod. quia si fuerit factum interrogatorium, & omissum negligenter, vel dolosè, non obstante publicatione repetetur. secus si non fuerat factum. Alia ratio, quia forsan ex officio iudex plura resecabit quàm expediret. Et arguit contra iudices qui cõmittũt examinationem testium notarijs & simplicibus, cùm in propria persona ipsos audire deberent. Cod. de fid. instru. authen. apud eloquentissimum. cùm ad minus committere deberent personis discretis, idoneis, & honestis. supra eo. si qui testium. de testib. co. c. j. de consan. & affi. c. j. Cùm enim in probationibus sit tota vis causę, potius deberent committere alia quàm testium examinationem. xlij. di. quiescamus. §. circa maiora. Sed quia id est onerosum, ideo facilè committitur etiam per eos qui sportulas exigunt, contra iura. ff. de re. iu. secundum naturam. de cle. coniu. diuersis. infra de præben. cum. ij. Ioan. And.

c *Specificatione.* Nota pro specificatione obiectorum. ad idẽ ś. eo. lib. de elect. vt circa.

d *Et aliorum obiectorum.* forte obiiciebantur aliquibus non crimina, sed alia per quæ impediebantur testes esse, puta quòd erant vel fuerant aduocati vel procuratores in causa. infra cap. proximo. vel quòd erant minores. iiij. quæst. iij. c. ij. vel his similia. ADDITIO. De quibus plenè in Spe. de teste. §. j. Ioan. And.

e *Conuentus.* originales actores.

f *Producendos.* ad reprobationem testium productorum in principali.

g *Proximò.* intelligebatur si nõ fuisset appositũ. ff. de verb. obli. eum qui calendis.

h *Examinare.* secundum interrogatoria prioris & conuẽtus Spaldigen, vt ś. in proxi. casu dictum est.

i *Simili.* de qua dictum est. ś. proxi. versi.

k *Obseruata.* hos autem testes non licebit vlterius priori & cõuentui reprobare, vt ś. de testi. licet dilectus.

ad calendas [a] Nouẽbris proximò futuri, examines (secundũ partis aduersæ interrogatoria, [b] quę tibi sub eadẽ bulla trãsmittimus) diligẽter, prí mò tamẽ in personam cuiusli bet testis à prędictis abbate & conuẽtu producti, facta sigillatim specificatione [c] criminũ & aliorum obiectorum [d] sibi in eisdem articulis contẽtorum. Si verò dicti abbas & conuentus [e] aliquos testes coram te produxerint contra testes † ab eisdem priore & conuentu producendos, [f] iuxta articulos quos ipsi abbas & conuentus tibi super reprobatione testium productorũ prioris & conuentus in eadẽ causa produxerint, recipere, ac eos vsque ad calendas Februarij proximò [g] futuri diligenter examinare [h] procures, simili [i] specificatione criminum, & aliorum quę cõtra testes eorundẽ prioris & conuentus, obiecta fuerint, obseruata, [k] prius tamen præstito iuramẽto [l] à procuratore dictorum abbatis & conuentus, quòd ad hoc ex malitia non procedant. [m]

Innocentius quartus in generali concilio Lugdunensi.

Aduocatus vel procurator principalis causæ, in causa appellationis testificari non potest. Iuramentum autem (præsumptione facientę pro appellãte) sibi deferri non debet, nisi iudex videatur. Domi.

CAPIT. III.

Innocentius quartus in generali concilio Lugdunensi. licet, cæterum nobis sub sigillo tuo.

Romana.] Duo sunt dicta huius decret. & breuia, & idcirco eam non summo. Ioannes Andreæ. CASVS. In causa quam eram tecum habiturus, constitui Titium meum procuratorem, qui causam meam duxit vsque ad finem causæ. & intantum fuit processum, quòd iudex tulit sententiam definitiuam contra me ad tuum commodum & vtilitatem. ab ista sententia lata procurator meus appellauit, & coram iudice appellationis istam causam introduxit. obtuli libellum meum appellatorium, cui petij per te responderi. responsione per te facta, petij admitti ad probandum meam intentionem per testes. & ad probandum meum intẽtum volo producere Titium qui fuit meus procurator in prima instantia, non tamen est procurator meus in causa appellationis. an sim admittendus? videtur quòd sic, quia alia est causa appellationis à prima causa principali in prima instantia, cùm sit ibi alius procurator, & alius iudex. Hac tamen ratione dubitandi non obstante respondet Romanus pontifex in contrarium, dicens quòd ille qui fuit procurator in causa principali, non potest esse testis in causa appellationis. Idem dicendum de illo qui fuit aduocatus in prima instantia, quòd non potest esse testis in causa appellationis. Sed quid? Ponamus quòd in causa appellationis ego appellans probaui meum intentum per vnum testem non suspectum, sed omni exceptione maiorem, & sic probaui intentionem meam semiplenè: vtrum iudex in supplementum semiplenæ probationis debeat mihi deferre iuramentum necessarium? Respondet Romanus pontifex quòd non, immo est in eius arbitrio an mihi appellanti deferet iuramentum necessarium, vel tibi appellato: Nota primò ex hoc capit. quòd procurator nedum in prima instantia repellitur à testimonio, sed etiam in causa appellationis. & ratio est, quia non solùm causa principalis in qua fuit procurator, censetur causa sua, sed etiam causa appellationis, & hoc propter affectionem quam ipse habet ad causam. nam ita faciliter deieraret pro commodo partis sicut pro suo, quia procuratores communiter asserunt partibus suis quæ illos cõstituunt, quòd ipsæ partes habent bonam causam, & quòd obtinebunt in causa. Et eadem ratione aduocatus non potest esse testis. Nota insuper quòd iudex non arctatur ad deferendum iuramentum necessarium habenti prę sumptionem pro se, sed est in arbitrio iudicis deferre actori vel reo secundum communem opinionem canonistarum in ca. vlti. de iureiur. in anti. licet legistæ tenuerint contrarium in. l. bonæ fidei. Cod. de iureiuran. maximè Bart. & Sali. videlicet quòd iudex tenetur deferre iuramentum actori habenti vnam bonam præsumptionem pro se. Nota quòd iuramentum in defectum plenæ probationis non debet deferri nisi primò adsit præsumptio pro altera parte. ad hoc de iureiuran. in cap. fin. Nota finaliter quid debeat considerare iudex in delatione iuramenti fienda magis vni parti quàm alteri. de quo plenè Ioan. Andr. in d.c. fin. Domi.

Glossa

Glos. seq. recitetur per quæstionem quæ fuerit dubitationis causa, quam exprimit & ei respondet.

a *Appellationis.* fuit causa dubitationis, quia alia videbatur causa appellationis à principali propter alium iudicem, & aliũ procuratorem & aduocatum, qui frequenter in ipsa interueniunt, quia non tenetur procurator vel aduocatus principalis causæ defendere causam appellationis, vt no. supra de procu. non iniustè. & ij. q. vj. c. si autem. §. post secundam. & facit quod dixi suprà de iura. calum. c. ij. j. respons. sed non est alia. Vel licet sit alia quo ad quid, tamen procurator vel aduocatus in principali, in causa appellationis non debent testimoniũ ferre, ne memores sui officij forte contrarium asserant veritatis: sicut & aduocatus nequit esse iudex, ne affectionis suæ memor &c. C. de assess. l. nemo. iij. in fi. Et iudex in causa quã iudicauit, non potest esse testis [a]. ij. q. vj. statutum. vbi de hoc. quod intellige secũdum determinationem decre. ś. eod. dilecto. &c. cũ à nobis. in vno ergo & eodem negotio quis duplici officio tam suspecto fungi non debet. de cle. coniug. diuersis. ff ad treb. ille a quo. §. tempestiuum. ij. q. j. in primis. de verborum significatione forus. cum si. in testem ergo multo fortius non recipietur talis in principali per iura prædicta. ADDITIO. De hoc in Spe. de test. §. illud. verficul. item quòd fuit in eadem causa. Ioann. Andreæ.

Procurator in causa principalis non tenetur defendere in causa appellationis.

† *Intellige pro appellãte. nã cõtra bene posset recipi. notatur in. l. fi. ff. de li be. et posth. facit glo. c. disciplina. 41. dist. de Ancha. Font.*

[a] *Secus in alia. ff. e. ob carmen. §. 1. Innoc. dicit hic. Frãc. quòd notari⁹ qui scripsit acta, bene poterit esse testis. allegat quòd nõ est prohibitum, vt decret. cum Io. de si. instru. Ioan. And.*

b *Fuerat.* si ergo illum procuratorem constituit, sed non recepit mandatum, testificari poterit. supra eo. dilecto. Idem in aduocato. & de hoc etiam no. ff. eo. l. vlti.

Glossa sequens primò soluit duo dubia, quorum secundũ incipit primo. secundo quærit & soluit. Ioan. And.

c *In testem.* intelligas pro ipso appellante. nam pro appellato bene recipietur [b] secũdum Bern. & modernos, & Accur. in prędlle. l. fi. ff. eo. Tum quia ratio prohibitionis cessat, tum quia non reperitur prohibitum, & edictũ de testibus prohibitoriũ est ff. eo. tit. l. j. Et in isto casu quando procurator vel aduocatus appellantis deponit pro appellato, dico cum Ioã. Mo. quòd deponat etiam pro appellante, quia iurat pro vtraque parte dicere veritatẽ. ad hoc supra eo. in. c. de testibus. & C. de quæstionibus. l. pridem. & dixi. j. de regu iur. quod ob gratiam.] Pro hoc. G. de temp. in integ. resti. l. petendæ. Archi. inducit quod no. Inno. & Host. supra de excep. cũ venerabilis. super verb. Instrumentum.] Quid de procuratore ad negotia? Dic secundum Hosti. q̃ in negotio quod procurauit de consensu partium, potest admitti sicut & iste, & sicut mediator in authen. de testi. §. quoniã verò. colla. vij. in alijs admittetur etiã parte inuita, cùm nec prohibeatur. ff. eo. l. j. ADDITIO. ff. de iure fis. l. deferre. §. idem decreuerunt. Io. Mo. nam vt dicit Archi. administrator bonorum ecclesiæ de cõtractu per ipsum celebrato testificari potest. alleg. xiiij. q. ij. c. j. versic. cæterum. & not. Bart. Brixien. in quæstione veneriali. xlvij. aliquis erat administrator. Ioan. And.

Idẽ ecõuerso vt procurator vel aduocatus appellati recipiatur pro appellante, & tunc etiam pro appellato deponet. Ioann. And.

d *Præsumptione.* puta quia habet vnum testem. supra de procura. ex insinuatione. xxiiij. q. iij. si habes. ff. de do. prælega. l. Theopompus. ADDITIO. secundum Innoc. qui etiam allegat. ff. quemadmo. testa. aper. l. j. in fine. & idẽ Hostien. Ioã. Andreæ.

e *Inspectis.* quod dic vt not. supra de iureiur. c. vlti.

DE IVREIVRANDO.

Continuatio domini Heliæ.

Superiori titulo dictum fuit de probatione quę fit per testes, verùm quia pars videns quòd non potest probare suam intentionem per testes, quandoque defert iuramentum litis decisorium suæ parti aduersæ, ideo ad nos informandum de huiusmodi delatione iuramẽti, annectitur rubrica de iureiurando.

Nicolaus tertius.

Prælati, canonici, rectores, et officiales locorum, qui iurant statuta & consuetudines loci vel ecclesiæ seruare, præter textu talis iuramenti nõ obligantur ad illicita, impossibilia, vel obuiantia ecclesiasticæ libertati, nec ad ea debet intentio sua referri. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

Romana ecclesia, & infra. In appellationis [a] causa, is qui appellantis procurator vel aduocatus in priori iudicio fuerat, [b] nõ recipiatur in testem. [c] † Neque indistinctè ipsi appellãti (præsumptione [d] faciẽte pro eo) deferatur etiã iuramentum, sed tunc cum inspectis [e] personarum & ipsius causæ circunstantijs, id fuerit faciendum.

Ontingit.] Primò ponit thema circa clericos & laicos. Secundò ibi, Quia verò. constitutionis causam & cõstitutionem circa vtrosque. Ioan. And. CASVS. Episcopus Pictauen. in suo ingressu iurat obseruare consuetudines & statuta ecclesiæ Pictau. Ponamus q̃ in libro statutorũ ecclesię Pictauẽ. sunt aliqua statuta impossibilia de iure, quia illa obseruare esset peccatũ mortale, vel sunt statuta quæ obuiant libertati ecclesię. Postea episcopus vult facere aliqua statuta cõtraria illis statutis impossibilibus & obuiantibus ecclesiasticæ libertati. Obiicitur pro parte canonicorum quòd non potest: alias incurreret periurium. Respondet episcop⁹ q̃ in iuramento suo non intendebat seruare illa statuta illicita & obuiantia libertati ecclesiæ. an bene dicat? Respon. Rom. pont. q̃ sic. Sed ponamus quòd episcopus Picta. iurauit expressè seruare illa statuta impossibilia, & contra libertatem ecclesiæ, vtrũ teneatur seruare iuramentum suum? Certè nõ: aliàs grauiter peccaret. ideo vigore iuramenti sui nõ est adstrictus ad seruandum illa statuta: verumtamen iurando temerè peccauit mortaliter, & pro illo peccato tenetur agere pœnitentiam. tamen cautela est quòd episcopus in ingressu suo iuret seruare statuta ecclesiæ, dummodo non sint illicita, vel irrationabilia. Nota primo vnum in quo iuramẽtum est permissum, quia regulariter non est permissum iurare sine causa, alias esset iurare temere & in vanum. sed cum iusta causa est iurandum, sicut prælatus in receptione sua iurat seruare statuta illius ecclesiæ ad quam promouetur: & iurando non peccat, etiam si illa statuta sint irrationabilia, dum tamen non habeat animum seruandi statuta irrationabilia. alias enim ratione deprauati animi peccaret mortaliter. Nota vlterius quòd iuramentum scholaris vel canonici vel prælati seruandi statuta, intelligitur de statutis rationabilibus & licitis. nam iuramentum refertur ad licita & rationabilia. tamen si quis referat intentionem suam ad illicita, non tenetur illa obseruare, tamen peccauit mortaliter temere iurando, & propter intentionem deprauatam. Nota quòd appellatione rectorum, comprehenduntur etiam illi qui præficiuntur a ministrationibus laicorum. ad hoc text. infra de hæret. vt inquisitionis. Nota finaliter ar. quòd potestates & officiales dignitatum temporalium non confirmantur, sed administrationem habent ex sola admissione ad talia officia. probat text. ibi, admittatur. de quo aliquid per doct. supra de iudi. c. fin. Do.

mò ad ecclesias ipsas accedunt, [g] admittuntur, nec canonici (cùm de recipiendis [h] ibidem nouis canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipsis, nisi iurent statuta & consuetudines ipsarum ecclesiarum, scripta [i] & non scripta, inuiolabiliter obseruare. Inter laicos etiam in multis ciuitatibus, [k] castris & terris, in suis potestatib⁹, [l] rectoribus vel officialibus assumendis, cõsuetudinis morbus irrepsit, q̃ potestates, rectores & officiales huiusmodi, ad potestarias, rectorias & officia eadẽ (nisi prius seruaturos se statuta ipsorum locorũ clausa [m] iurauerint) nullaten⁹ admittantur. Quia verò in statutis consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiuntur illicita seu impossibilia, vel obuiantia ecclesiasticæ libertati, [n] † ne sub tali

† *Quæ statuta obuiẽt ecclesiasticæ libertati, vide in c. fi. de immu. eccl. j. eo. & c. cap. grauem. de sent. excõ. Font.*

Statuta nõ sunt seruãda nisi sint rationabilia.

f *Consuetudine.* ad hoc supra eod. clericus.

g *Accedunt.* in quo accessu antiquas ecclesię consuetudines seruare debent, vt suprà de præben. dilecto.

h *Recipiendis.* ad hoc vocari debent absentes. infra de præben. cum in ecclesijs. nisi consuetudo esset in contrarium, vt ibi. Ioan. And.

i *Scripta.* c potes singula singulis referre.

k *Ciuitatibus.* quæ murorum ambitu terminantur. infra de sen. exc. si ciuitas.

l *Potestatibus.* qui gladio vtuntur ad malefactorum vindictam, & laudem bonorum. de homicidio, post latis. de maio. & obe. solitæ. & tunc minister est Dei, vt xxiij. q. v. miles. &c. c. seq.

m *Clausa.* d in hoc erat morb⁹. & si iurãt solũ seruare statuta edita, ad edenda sacramenta nõ tenentur, vt ś. eo. c. penult.

n *Libertati.* & ideo statutarij excommunicati sunt si intra duos menses ea de statutis deleri non fecerint: vt & qui tales cõsuetudines vel statuta seruare faciunt, vt suprà de sentent. excommu. nouerit. Ad hoc infra de immunita. eccle. cap. iij. iiij. &. v. ADDITIO. In quibus confirmat libertas ecclesiæ,

c *Do. reprobat gl. quia si referendo esset incõgruitas. vnde notat ipse quòd scriptura nõ est de essentia legis. Font. d Phi. sequitur gl. idem si simpliciter iurasset seruare statuta, quia est stricti iuris iuramentum. facit. c. veniens. c. quintauallis. ś. eo. Font.*

generalitate iurandi, ſic iurãtibus peccandi occaſio præbeatur, cum iuramentum nõ fuerit vt eſſet iniquitatis vinculum, [a] inſtitutum: hac generali conſtitutione animarum periculis obſiſtere [b] cupientes, precipimus à quibuſcunque ſcientibus contineri in prędictis conſuetudinibus & ſtatutis illicita, impoſsibilia, vel libertati eccleſiaſticę obuiãtia, iuramẽta huiuſmodi aliquatenus nõ præſtari. Et talia iuramenta ea intentione [c] facienda vel facta, vt etiam illicita vel impoſsibilia [d] ſeu eccleſiaſticæ libertati obuiantia obſeruentur, (cùm etiam ſub tali intentione prȩſtari nõ poſsint abſque diuinæ maieſtatis [e] offenſa) decernimus in huiuſmodi illicitis, impoſsibilibus ſeu libertati eccleſiaſticæ obuiantibus, non ſeruanda: quin potius pro animarum ſalute, ſi ſub forma prædicta vel ſimili aliquos ignorãtes prȩdicta illicita ſeu impoſsibilia vel libertati eccleſiaſticæ obuiãtia iurare cõtigerit, ad obſeruãda dũtaxat licita, poſsibilia & nõ obuiãtia libertati eccleſiaſticæ, iurantium referri debet intẽtio. Declaramus [f] quoque iuramenta ſub huiuſmodi generalitate qualitercunq; & ſub qualicũque verborum forma prȩſtita vel præſtanda, ad licita, poſsibilia & libertati eccleſiaſticæ non obuiãtia, tantùm extendi, ipſoſque iurantes ad alia per præſtationem iuramenti huiuſmodi nõ teneri.

Bonifacius octauus.

Per eccleſiaſticum iudicem ordinarium loci, compellitur iudex ſecularis eccleſiaſtica cenſura ius canonicum quod ad prouiſionem animarum ſtatutum eſt, ſeruare.

CAPITVLVM II.

Licet mulieres quę alienationibus dotium & donationũ [g] propter nuptias cõſentiunt non contrauenire, proprio [h] iuramento firmantes, ſeruare iuramentum huiuſmodi non vi [i] nec dolo [k] præſtitum, de iure canonico [l] teneãtur: quia tamẽ quidã iudices ſeculares [m] eas cõtra prȩfatas alienationes audiũt, quãuis eis cõſtet legitimè † de huiuſmodi iuramento: Nos animarũ periculis obuiare [n] volentes, eoſdem iudices ad ſeruãdum hoc ius canonicum [o]

ſiæ, remittit Archid. ad ibi no. per Innocent. Ioan. And.

a *Vinculum.* ſupra eo. quãto. xxij. q. iiij. inter cætera. in gloſ. ſi. ad hoc. j̃. de reg. iu. in malis. &. c. nõ eſt obligatorium. Sed de appellationibus dicitur. ſuprà de appel. ad noſtram. & ca. cũ ſpeciali. ADDITIO. Prædicta regula in malis. probat cũ ſuis concor. ꝙ promiſsio in malis non obligat, ergo nec iuramentum adiectũ, vt in regula ſequenti, ſecundum Io. Mo. remittit Archi. de foro compe. ſi diligenti. ad ſi. ſupra eod. cũ cõtingat. Ioan. And.

b *Obſiſtere.* ad hoc ſupra eod lib. de cõſtit. c. j. j̃. de ſepul. c. j. cum ſimilibus.

Iuramentũ dicitur illicitum ex animo.

c *Ea intentione.* dicitur ergo iuramentũ illicitum ex animo. ſic & ſententia excõmunicationis. s̃. de ſentent. excom. per tuas. &. ca. ſacro. vbi de hoc. xj. q. iij. c. non ſolùm. §. cum ergo. Ioan. And.

d *Impoſsibilia.* ad hoc nullus poteſt ſe obligare. ſupra de pac. ca. vlti. de condit. appo. ca. vlti. ff. de re iu. impoſsibiliũ. j̃. de reg. iur. nemo poteſt. Et intelligo impoſsibilia de iure vel de facto, vt dixi in prædicta regula, nemo poteſt.

Impoſsibile dicitur de iure vel de facto.

e *Diuinæ maieſtatis.* quam peius eſt offendere quàm temporalem, vt ſuprà de hæret. vergentis. &. j̃. de immu. eccle. clericis. de here. Manicheos.

Oſtendit hoc eſſe de iure veteri, & diſtinguit.

f *Declaramus.* declaratio igitur antiqui iuris eſt, & hoc ius no. Ber. ſupra de iis quæ fi. à maio. par. ca. c. j. in gl. vlt. & Hoſt. eo. ca. in gloſ. pe. vnde dabat ibi conſiliũ Hoſt. quòd iurans ſic diceret, iuro ſeruare ſtatuta & conſuetudines iuſtas poſsibiles & honeſtas quæ de facto & iure ſeruari poterunt. Et multiplex eſt impotentia, vt no. ſuprà de reſcri. ſuſcitatus. Poſito tamen quòd in genere iuret, fit tamen ſecundum ius cõmune interpretatio iuramenti. & probatur hoc ſatis per decret. ſupra eo. ad noſtram. iij. & ſuprà de verb. ſig. ſuper quibuſdam. [a] Dic ergo breuiter quòd aut quis expreſsè iurat ſtatuta illicita, impoſsibilia, inhoneſta, & tunc eo ipſo largo modo periurus eſt. ſic ſuprà eo. ſicut noſtris. aut generaliter iurat ſeruare conſuetudines & ſtatuta, & tunc diſtingue, aut tunc ſciebat ibi ſtatuta eſſe illicita, & illa ſe obligaturum ſeruare in mente gerebat, & tunc idem quod ſuprà. aut neſciebat, nec id mente gerebat, & tunc non peccauit, & ſolùm ad licita obligatur, vt hic & in prædictis iuribus. ad idem. ff. de tranſac. qui cum tutoribus. §. vlti. ff. de condict. indebi. ſi procurator. quaſi in fin. ff. de cõdi. inſt. cõditiones. & l. ſeq.

a Ibi patet ꝙ generalis prohibitio ſolùm il licita reſpicit. aliàs dicimus quòd genus non includit niſi licita, per iura quæ alle. finis gl. & per. l. ff. de cõdi. inde. ſi procurator. §. pe. ff. ad exhibendũ. l. pe. ff. quæ in frau. cred. ſi pater. ſecũdũ Archid. qui remittit ad no. s̃. eo. veniens. & 13. diſt. nerui in gl. ſi ſubditus. Ioan. And.

Licet.} Primò ponit factum reprehenſibile, contra quod prouidet. Secunda ibi, Nos animarum. Do. & fuit tracta hæc decre. per compoſitores huius libri de extrauagãti quæ incipiebat, quia verò contingit. ADDITIO. Communiter erat verſiculus ſub decret. quia nonnulli. Alex. quarti, quam habes infra de immuni. eccle. & vide quod ibi dicam in princi. Ioan. Andr. Iudex ſecularis poteſt compelli per iudicẽ eccleſiaſticum vt compellat mulierem ſeruare iuramentum, quæ iurauit non venire contra alienationem rei dotalis. h. d.

Præſupponendum quòd de iure ciuili ſi mulier milleſies conſentiat & iuret non venire contra alienationem rei dotalis, tamen ſoluto matrimonio poterit vendicare illas res dotales alienatas. l. non dubium. Cod. de leg. ſecus de iure canonico. cap. cum contingat. eod. titu. in anti. nunc emanauit iſtud. c. pro obſeruatione illius cap. cum contingat. CASVS. Titius vxoratus vendidit domum vel aliam rem quam ab vxore in dotem acceperat, & iſti alienationi conſenſit ſua vxor, & iurauit ad ſancta Dei euangelia non venire contra huiuſmodi alienationem. poſtea tractu temporis Titius mà ritus viã eſt vniuerſæ carnis ingreſſus. certum eſt ꝙ dos debet redire ad vxorem regulariter, niſi pater feciſſet pactum ꝙ dos ad eum rediret. nunc mulier vult vẽdicare iſtam rem alienatam à poſſeſſore, qui excipiendo allegat venditionem illius rei in qua conſenſit ipſa mulier, & ꝙ iurauit non venire contra. mulier verò replicat in cõtrarium, & allegat nullitatem venditionis, & vlterius quòd iuramẽtum nõ valuit, quia contra legẽ fuit præſtitum. Poſſeſſor rei dicit ꝙ licet nõ valeret de iure ciuili, tamen valet ſecundũ canones. Iudex verò ſecularis ſuper iſta cauſa aditus, vult ſequi ius ciuile, & nõ ius canonicum. vtrum ſit poſſeſſori prouiſum de remedio? Reſpõ. Ro. pont. ꝙ ſic. nam adibit epiſcopũ qui monebit iudicem ſecularem ſub pœna excõmunicationis, vt obſeruet ius canonicum & non ius ciuile. quod ſi nolit facere, poterit epiſcopus iudicem ſecularẽ excommunicare.

Nota primò ex iſto c. vnam differentiam inter ius canonicum & ius ciuile. nam de iure canonico mulier compellitur ſeruare iuramentũ prȩſtitum in alienatione fundi dotalis. c. cum contingat. eo. tit. in ant. ſecus ſecundum leges, vt d. l. non dubium. C. de legi. cum ſi. Not. ꝙ vbi vertitur periculũ animæ, laicus tenetur iudicare ſecundum canones, & non ſecũdum leges. ſed iſtud non facit prohibitio iuris canonici, ſed obligatio acquiſita de dicto cap. cùm contingat ſimile in ca. ſi. de pręſcrip. in ant. No. ꝙ in materia cõcernente animã, ſi iudex laicus velit ſeruare leges, recurritur ad iudicẽ eccleſiaſticum vt eum cõpellat ad iudicandũ ſecundũ canones, & non ſecundũ leges. Not. ꝙ in obſeruãtia iuramẽti attenditur diſpoſitio iuris canonici & ciuilis. ratio hic aſsignatur propter peccatum. No. finaliter ꝙ quis pręcisè compellitur ſeruare iuramentum licitum & obligatorium. ad hoc dictum. c. cũ contingat. ne prælati vi. ſuas querelam. Domi.

† No. quid iudex laic' cognoſcit an ſit iuramẽtũ, vel ne, licet de validitate iuramenti nõ diſcernat. ita aliàs hunc textũ allegauit Io. And. in c. cũ laicm. de fo. cõpe. de An. Fen.

g *Donationum.* de his dic vt ſuprà de dona. inter vir. & vxo. & de dote poſt diuor. reſti. nuper.

h *Proprio.* intelligo ſiue iurent per ſe, ſiue per procuratorem, cui ad hoc ſpeciale mandatum dederint. ad hoc. lxiij. diſtinct. tibi. & ibi de hoc in gloſſ. ij. de iura. calum. cap. vlti. & de procu. cap. vlti. cum ſi. ADDITIO. Vide quod no. ſupra eo. lib. de elect. vt circa. in gloſſ. penult. & quod ſuper ea dixi. Ioann. Andr.

i *Non vi.* ergo iuramentũ metu extortũ non obligat. de quo dic vt ſupra de ijs quæ vi. me. ve cau. ſi. abbas. & ſupra eod. ſi verò. ADDITIO. Tene quod dicitur eo. tit. verũ. Ioan. And.

k *Dolo.* quem qui allegat, probare debet, ſaltem ex perſpicuis indicijs. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. Cod. de dolo. l. dolum. ſupra eo. lib. de renunc. c. ij.

l *De iure canonico.* vt ſupra eo. c. cum contingat. vbi de hoc. ſecus videtur de iure ciuili. ff. de fun. do. l. lex Iulia. inſti. quibus alie. licet vel non. in prin. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. fi.

m *Iudices ſeculares.* qui in hac parte ratione periurij cui cauſam dant, ſunt de foro eccleſiæ. ſuprà de iud. nouit. ſuprà eo. lib. de fo. compe. c. vlt.

n *Obuiare.* ſuprà cap. proxi. cum ſuis concordantijs.

o *Ius canonicũ.* ſi. j̃. ti. proxi. c. ij. j̃. de ſentẽ. excõ. decernim⁹. facit. s̃. eod. lib. de pac. c. ij. & de fo. cõpe. c. ij. & ſic papa tollit legem

per locorum ordinarios cenſura [a] eccleſiaſtica decernimus compellendos. [b]

Idem.

Electus poſt ſacramentum ponens vel reſpondens contraria directè (niſi rationabiliter excuſetur) velut periurus à confirmatione repellitur. Idẽ ſi hoc fecerit procurator ipſo mandante, vel ratum habente, vel non reuocante. h. d. Ioan. And.

CAPIT. III.

Cum in poſitionibus ſuper electionis [c] tuæ negotio poſt iuramentum [d] in cauſa præſtitũ à te datis, [e] ſeu reſponſionibus (quas ad poſitiones tui aduerſarij feciſſe dinoſceris) reperiatur cõtrarietas manifeſta, [f] tibi tanquam periuro [g] (niſi iuſta cauſa [h] & rationabilis † te excuſet) ſuper ipſa electione perpetuum ſilentium imponi debebit. [i] Idẽ [k] fiet ſi te expreſsè [l] mandante, vel etiam ex poſtfacto ſciente ac ratũ habente, [m] ſeu non reuocante, poſitiones aut reſponſiones huiuſmodi contrarias tuo nomine [n] tuus fecerit procurator.

legem etiam quo ad forum ſeculare. de quo dic vt dixi j̃. de reg. iur. c. ij. Ioan. And.

a *Cenſura eccleſiaſtica.* quid contineatur eius nomine, habes ſupra de verb. ſigni. quærenti.

Gloſ. ſeq. rationem reddit, quærit & ſoluit. ſolutioni ſignat contrarium, cui reſpondet.

b *Compellendos.* eſt enim ſuperior eccleſiaſtica poteſtas, & ideo coërcet ſecularem, vt xxiij. q. v adminiſtratores. ſuprà de maio. & obe. ſolitæ. qui filij ſint legi. per venerabilem. cũ ſi. {Dicit Archi. hoc procedere vbi agitur de periculo animæ, vel vbi eſt de ſua tẽporali iuriſdictione, & vbi mandat ſuas ſentẽtias obſeruari, remittit ad not. per Inn. de offi. ord. c. j.} Quid dices ſi mulier iurauit nõ alienare dotem vel donationem propter nuptias, nec alienationi cõſentire niſi ex rationabili cauſa, & auctorizante iudice, & ſi hoc cõſenſerit, reuocabit pro poſſe, poſtea iudice non auctorizante conſenſit, & iurauit non contrauenire. quid erit? Dic ſecundum Hoſti. [a] qui hoc not. ſupra eo. cùm contingat. quod primum ſeruabitur. ad hoc ſupra eod. eam te. &. capit. intellecto. & in authent. de non alie. §. ſanctiſsimas. coll. ix. Sed contra. ſupra eod. tua nos. Solut. ibi primum iuramentum illicitum, & ideo ſecundum primo præiudicat. hic primum licitum, & ideo derogat ſecundo.

a Idem Io. Mo. & Ar. & Guil. in Spe. de ẽpt. & ven. §. tertio loco. verſic. & no. generale. & vide quod ibi dicam. Et de materia huius decre. et & an teneat obligatio pœnalis ibi 6. ver. ſed pone vxor. cũ ver. ſequẽtibus.

Cum in poſitionibus.} Sunt duæ partes. Secunda ibi, Idem fiet & prima loquitur de domino. ſecunda de procuratore. Ioan. And. Habuit ortũ hæc decret. ex iis quę no. Hoſt. ſupra de fid. inſtru. cum Ioannes. ſuper verbo, vnica tantum venditio. ADDITIO. Et quæ no. Guil. de elect. vt circa. in gl. patet ex hoc. per quas gloſ. patent exempla. Ioann. And.

Præſupponendum eſt pro intellectu huius. c. quod habetur in. c. querelam. eo. tit. in anti. videlicet quòd periuriũ eſt ſufficiens cauſa vt quis repellatur à beneficio iam obtento, & multo magis à beneficio obtinẽdo. CASVS. Aliquis fuit electus ad prælaturã antequã eſſet confirmatus, aliqui ſe oppoſuerunt orta lite inter electum & opponentes, iurato de calum. electus fecit duas poſitiones contrarias directè, & ſic oportet dicere quòd altera ſit falſa, & per conſequens quòd ipſe electus in vna ipſarum deierauit. nunquid iſtud periurium eſt ſufficiens ad ipſum repellendum ne electio ſua cõfirmetur? Reſpondet Rom. põt. quòd ſic. Idem ſi pars aduerſa de lit poſitiones de directo contrarias, & electus eas negauit, vel ambas confeſſus eſt. Certè eſt ipſe periurus, quod periurium eſt ſufficiens ad ipſum electum repellendum a confirmatione & prælatura, quia etiam repelleretur à beneficio iam obtento, vt in d. c. querelam. ſupra eo. tit. Not. primò quòd poſitiones ſunt faciendæ poſt iuramentum. & vide ſuprà de confeſ. eo. lib. ca. ij. No. ſecundò arg. quòd ponens dicitur confiteri id quod ponit. & ſic facit iſte tex. pro gl. magna in fi. ſupra de confeſ c. j. eo. lib. Domi.

De obligatione fideiuſſoris dixi in decre. cum contingat. in. 2. gloſ. Ioan. And.

c *Electionis.* idem videtur ſi agatur de iam obtento, cũ periurium non ſolùm impediat, ſed etiam deiiciat. ſupra eod. tua nos. &. c. querelam. & de fideiuſ. peruenit. ADDITIO. Idem Ioan. Mona. & idem Archie. qui alleg. xxiiij. quæſt. iij. ecce. Ioan. And.

d *Poſt iuramentum.* quia tunc faciendæ ſunt poſitiones. ſupra de confeſ. c. ij. & ibi dixi. & eo. tit. c. j.

Gloſ. ſequens arguit ad quæſtionem.

Crimẽ an probetur p inſtrumentum.

e *Datis.* Not. ad queſtionem quam diſputaui, an per inſtrumentum probetur crimen, quòd ſic probatur, hic enim per ſcripturas actorum apparet eũ poſuiſſe contraria, & ſic periurum. de hoc ſupra de maio. & obe. cùm in eccleſiis. & per modernos de accuſa. ſuper his. ad idem. infra de verb. ſigni. cap. ij. ADDITIO. Vbi de hoc omnino vide quod ibi dicam. Ioann. Andr.

f *Manifeſta.* euidens vel notoria. infra de verb. ſig. conſtitutionem.

g *Periuro.* periuri ſunt infames. vj. q. j. infames. & eccleſias regere non merentur. ſupra eo. querelam. nec ad teſtimoniũ admittuntur etiam poſt pœnitentiam. xxij. q. v. paruuli. in gl. fin. de teſti. teſtimonium.

Gloſſa ſequens ponit duo exempla. ſecundò quærit, arg. pro & contra. ponit duas opiniones, & ſoluit.

h *Iuſta cauſa.* vt vnum ex contrarijs dictis multipliciter poteſt intelligi. ſupra de accuſa. cum dilecti. Vel probare vult ſe erraſſe [b] in altero de cõtrarijs, maximè vbi poneretur vel reſpõderetur de facto alieno, vbi tolerabilis eſt error. ff. pro ſuo. l. vlt. s̃. de cõf. ex parte. s̃. c. li. de reſti. in inte. c. vl. in fi. {In facto etiã alieno eſt ignorãtia excuſabilis. ad hoc. ff. de interrog. act. de ætate. §. vlti. ff. de colla. bo. nonnũquam. ad idẽ. ij. q. iij. Paulum. & ſupra eo. lib. de elec. c. j. in fi. in authẽ. de execu. & iis qui cõue. in prin. col vij. ſecundũ Archidia. qui ponit exemplũ quando electus eſt de aliena eccleſia, contra quẽ ponitur cui⁹ vita poteſt ꝓbabiliter ignorari. Ipſe etiã poteſt ꝓbabiliter ignorare numerũ canonicorũ eccleſiæ & his ſimilia.} Sed quid dices, nũquid poſitio vel reſpõſio ad ipſam reuocari poterit? Et videtur ꝙ non. Nam volat emiſſum ſemel irreuocabile verbum. xliij. di. §. vlti. in fi. de proba. per tuas. C. de nõ nume. pecu. generaliter. Econtra videtur quòd reuocari poſsit. xxxij. quæſt. j. apud. de pœni. di. j. diuortium. de verborum ſignifica. nam & ego. ff. de diuort. ſi pœnituit. Dixit Io. de Deo, ſi data ſit poſitio in ſcriptis, non poteſt reuocari, aliàs poteſt. ad hoc de electio. ſcriptum. de confeſſ. ex parte. quod Guil. abhorret in ſpe. tit. de poſitionibus. §. vlti. ver. item ſi ponens. dicens quòd ex quo in iudicio propoſita eſt, ſiue in ſcriptis ſiue non, reuocari non poterit per prædictam decret. ex parte. de lit. conteſt. c. vno. de elect. dudum. ij. niſi doceret de errore, vt ſuprà dixi. Satis videtur ꝙ ſicut teſtis à periurio excuſatur ſi incontinenti ſe corrigat, vt ſuprà de teſti. cog. præterea. ſic & ponens vel reſpondens eadem ratione. Ioan. And. ADDITIO. Idem Io. Mo. & Archi. qui remittit ad not. de app. cum cauſam. in. v. gloſ. facit quod no. de elect. ſcriptum. in. j. gloſſ. & quod dixi poſt Hoſtien. de diuor. ex literis. ſuper gloſſ. ij. quod facit pro Io. de Deo. Ioan. Andr.

b Hoc non facilè probatur in cõfeſsione de liberata. vide quod no. de diuor. ex literis. in gl. 2. vt eccl. bene. vt noſtrũ. in glo. cum primæ. Ioan. And.

† Approbata à iure. vnde notat Anch. & Phili. quòd cõtra manifeſtam contrarietatẽ admittitur excuſatio vt euitetur periuriũ & eius pœna. c cum dilecti. s̃. de accu. ca. cum olim. de cẽſi. Fonta.

Poſitio vel reſpõſio ad poſitionem an poſsit reuocari.

i *Debebit.* nec propter hoc coëlectus confirmabitur. ij. q. j. in primis. ſupra de reſcrip. olim. ſupra eod. lib. vt lit. pen. c. j. & ij. C. de rei vendi. l. vlti. Et ſic not. quòd non inſpicitur hic principium, de quo no. ſuprà de elect. dudum. j. Nam non ſolùm antiqua crimina repellunt electos. ſuprà de temp. ordi. c. vlti. ſed etiam noua. [c] Probatur hoc idem. ſuprà de reſcrip. olim. ſupra eod. lib. de elect. vt circa. ſicut & noua cauſa non ſolùm antiqua iudicem repellit. de offic. deleg. inſinuante. ADDITIO. Dicebat ergo Ioan. Mon. quòd ſicut quis agẽdo ius agendi non rectè inchoatum conſequitur. ff. de pign. act. l. ſi rem. §. fi. & ibi gloſ. & facit. infra de re iudi. abbate. ſic agendo perdit ius rectè inchoatum, vt hic. Ioan. Andr.

c Nec mirũ ſecundum Ioã. Mo. & Arch. quia res ante ſui cõpletionẽ peruenit ad eũ caſum à quo nõ poterat habere principiũ. ff. ad. l. aquil. quia in eũ. & facit quod dicã. j̃. de reg. iur. factum. ſuper 1. gloſſ. Io. Mo. allega. ff. de ſerui. pro parte. Ioan. And.

k *Idem.* ſcilicet quia tibi ſilentium imponitur.

l *Expreſſè.* ſi ergo dedit mandatum ponendi & reſpondẽdi poſitionibus generale, ſed non expreſſum, vt ſic & ſic reſponderet vel poneret, vt ſupra eodem lib. de iura. calumn. capit. ij. ij. reſponſ in fin. tunc licet procurator ponat vel reſpondeat contraria, dominus non deierat niſi in caſibus ſequentibus. & concord. ſupra eod. lib. de elect. ſi compromiſſarius.

m *Ratum habente.* & ſic in maleficiis locum habet ratihabitio expreſſa & tacita. j̃. de ſenten. excommu. cum quis. & de reg. iur. ratihabitionem. vbi de hoc.

n *Tuo nomine.* aliàs ratum non poſſet habere quod ſuo nomine factum nõ eſt. infra de reg. iur. ratum quis. vbi de hoc. Ioannes Andreæ.

DE EXCEPTIONIBVS.

Continuatio domini Heliæ.

Sicut in bello naturali requiritur quòd bellantes ſint armati armis ſibi neceſſarijs, ſic in bello ciuili. Et in ſuperioribus titulis viſum fuit de armis actorum: nunc videndum eſt de armis reorum. & quia exceptiones dicuntur eſſe arma reorum, ideo poſt rubricas præcedentes ponit rubricam de exceptionibus.

P*ia conſideratione.* Hæc eſt notabilis decret. & cotidie practicabilis. {Commẽdat abbas hoc exordium vel arengã.} Diuiditur in ſex partes. Secunda ibi, Si quis igitur. Tertia ibi, Si verò. Quarta ibi, Prouiſo. Quinta ibi, Sed ſi poſt. Sexta ibi, Eo tamen. Domi. Pro intellectu huius cap. eſt prȩſupponendũ illud quod habetur in cap. intelleximus

de iudi.in ant.videlicet ꝙ regulariter excommunicatus maiori excommunicatione non potest esse in iudicio agendo, ne ex malitia sua reportet commodum. Vlterius est præsupponendum, ꝙ exceptiones dilatoriæ quæ proponuntur causa differendi processum, debent proponi regulariter ante litis cõtestationem. c. j.§.de litis cõte. istomet libro. CASVS. Titi⁹ prętẽdebat me debitorem suum in aliqua pecuniæ summa. fecit me conueniri coram meo iudice competẽti. obtulit mihi libellum, cui respõdi negatiuè. lite cõtestata, & iurato de calumnia, cùm ipse Titius actor peteret admitti ad probandum contenta in suo libello, opposui ei quòd ipse erat excommunicat⁹ maiori excommunicatione, & sic nõ erat admittendus quousque ipse esset absolutus. an bene dicã? Videtur ꝙ non, quia cùm ista exceptio excommunicationis opponatur ad differendum processum, debebat opponi ante litem contestatã, per ca.j.de litis contest. suprà. Hoc tamen non obstante respondet Romanus pontifex in contrarium, dicẽs quòd ista exceptio excommunicationis potest opponi contra actorem ad differendum processum in quacunq; parte litis, propter periculum communionis, ne ego reus compellar communicare cum excommunicato, & sic incidam in minorem excommunicationem. Item propter alias rationes positas in princi.c. Sed ponamus quòd cùm haberem litem cũ aliquo, ipse malitiosè vt processus meus differretur, opposuit mihi simpliciter quòd eram excommunicatus maiori excommunicatione, nihil aliud exprimendo. vtrum istud sufficiat ad repellendum me ab agendo? Respondet ꝙ non, immo ipse reus debet exprimere speciem excommunicationis, & nomen excommunicatoris, puta dicet reus quòd non teneor tecum litigare, quoniam tu es excommunicatus maiori excommunicatione pro tali causa, videlicet pro manifesta offensa, vel pro contumacia, per talem iudicem ordinariũ vel delegatum. Sed quid si actor negat se excommunicatum maiori excommunicatione? Respondet quòd reus tenebitur probare illam excõmunicationem intra octo dies per literas vel testes, vel per alia manifesta documenta. alioquin si non fuerit probata ista excommunicatio intra octo dies, iudex procedet in causa, & reum condemnabit in expensis erga actorem, & compelletur procedere in principali. Sed ponamus quòd reus opposuit actori maiorem excommunicationem, ipse nõ potuit illam probare intra octo dies, & sic fuit condemnatus in expensis, & compulsus litigare in principali. postea factis aliquibus processibus in causa, vult probare excommunicationem, an sit admittẽdus? Certè sic, vt actorem repellat ad procedendum in futurũ: sed processus prius facti valebunt, & habita absolutione actor reassumet processum in illo statu in quo erat tempore quo reus fuit admissus ad probandum excommunicationem. nam excõmunicatio non facit processum nullum. Sed ponamus quòd in secunda oppositione reus non probauit excommunicationem, sed fuit condẽnatus in expensis, vult nunc tertio opponere exceptionem, an sit admittendus? Respondet ꝙ non, nisi allegaret causam rationabilem, puta si dicat reus quòd actor cõtraxit excõmunicationem de nouo, vel probationes de nouo venerunt ad notitiam ipsius rei. in his enim & similibus casibus posset reus opponere tertio excõmunicationẽ contra actorẽ. Sed quid? ponamus ꝙ cùm haberẽ tecũ litẽ, & essem excõmunicatus, nõ opposuisti mihi excõmunicationẽ, nec similiter iudex mihi opposuit, & sic non fui repulsus ab agẽdo. fuit lata sentẽtia contra te reũ: quã cùm vellẽ executioni demandari facere, opposuisti mihi quòd eram excommunicatus, & eam probasti intra octo dies iuxta tenorem huius ca. vtrum iudex debet differre executionem sententię donec sim absolutus? Respondet quòd sic, tamen processus facti & sententia pro me lata valebunt, sed differetur solum executio sententiæ vsque post absolutionem. Sed ponamus quòd tu reus non excipis de excommunicatione, nunquid iudex ex officio suo poterit mihi obiicere excommunicationem absque requisitione partis? Certè sic, & denegabit mihi audientiam donec fuero absolutus. Nota primò ex isto textu quòd excommunicatus maiori excõmunicatione nõ potest esse in iudicio agendo, sed bene defendẽdo, ne ex malitia sua reportet commodum, vt in.c.intelleximus. de iudi.in ant. quod est fundamẽtum in hac materia. dicunt tamẽ aliqui ꝙ adhuc reus excõmunicatus tenetur cõstituere ꝓcuratorem. communis tamen opinio est quòd reus excommunicatus poterit se defendere personaliter, nec communicantes cum eo incurrunt excommunicationem, quia cõmunicant cum eo in suũ præiudicium, & non in suum commodũ. No. ex isto. ca. causas propter quas fuit inuenta ab ecclesia excommunicatio. No. ꝙ reus excipiẽs de excõmunicatione, non debet excipere in genere, sed debet exprimere excommunicationẽ in specie, & dicere nomen excommunicatoris. No. quòd illa exceptio debet probari apertissimis documentis intra octo dies. & dicuntur apertissima documenta, scriptura vel testes. Et licet in sententia excõmunicationis ab homine, fit de substantia excõmunicationis scriptura, tamẽ illa poterit probari per testes. No. ꝙ retardãs processum, ratione processus retardati debet condemnari in expẽsis. l. nõ ignoret. C. de fruct. & litiũ expensis. quæ condẽnatio & taxatio expẽsarũ fit statim, ita quòd parti condemnatæ in expensis ratione processus retardati denegatur audientia, donec fuerint huiusmodi expensæ solutæ. nam sunt preiudiciales, & ideo debent solui ante litis ingressum. l. sancimus. C. de iudi. & istud verũ quòd denegabitur ei audiẽtia si fuerit actor. sed si sit reus, reputabitur contumax ac si non compareret. No. casum in quo deficiens in probatione exceptionis, postea admittitur ad probandũ illam exceptionẽ in alia parte processus. Not. ꝙ exceptio excõmunicationis potest opponi post sententiã ad impediendum executionem sententiæ. No. ꝙ iudex potest interponere officium suum ad priuatã vtilitatem sine requisitione partis: licet secus regulariter. l. iiij. ff. de dam. infec. c. j. de iudi. & c. j. de offi. iudi. in ant.

Excommunicatus tã quã aliter in iudicio esse nequit.

Not. primò quod ecclesia vocatur mater fidelium: & ratio est, quia nos in baptismo regenerat. 12. q. 2. quæ abstulerit.

No. secũdo verecundiã esse, nõ posse interesse actibus illorum cum quibus quis cõuersatur, & de quorum vniuersitate existit: & sic videtur magni incomodi esse inter gẽtes, & eorũ carere commercio. ad hoc s̈. de Iudæ. & si Iudæ. ot. Do.

Officiũ iudicis potest interponi ad priuatã vtilitatem.

DE EXCEPTIONIBVS.

Innocentius quartus in concilio Lugdunensi.

Sex sunt dicta huius decret. Primò ponit arengam & ius antiquum, & constitutionis causam. Secundò dicit quòd reus qui contra actorem de excommunicatione excipit vt ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare, aliàs iudex procedet in causa, & illum in expensis cõdemnabit. Tertiò statuit quòd si iterum obijciatur & probetur eadem vel alia excommunicatio, actor repellitur, sed quæ acta sunt, valebunt. Quartò, quòd vltra duas vices hæc exceptio non opponatur, nisi ex causa. Quintò, quòd si opponitur post rem iudicatam, impeditur executio, sententia nihilo minus valet. Sextò dicitur quòd iudex publicè excommunicatum reo non opponente ex suo officio debet ab agendo repellere. Io. An.

CAPITVLVM I.

PIa cõsideratione [a] statuit [b] mater ecclesia, ꝙ maioris [c] excommunicationis exceptio in quacũq; parte iudiciorũ opposita, [d] lites differat, [e] & repellat agẽtes, [f] vt ex hoc [g] magis cẽsura ecclesiastica timeatur [h] cõmunionis periculum [i] euitetur, cõtumaciæ [k] vitium reprimatur, & excõmunicati (dũ à cõmunibus [l] actibus excluduntur, rubore suffusi ad humilitatis gratiã & recõciliationis affectum facilius inclinentur. sed hominum succrescente malitia [a] †, quod prouisum [b] est ad remedium, tendit ad noxam [c]. Dum enim in caussis ecclesiasticis [d] frequẽtius hæc exceptio per malitiam opponitur, contingit interdũ differri [e] negotia, & partes fatigari [f] laboribus & expensis. proinde (quia morbus iste quasi communis irrepsit [g]) dignum duximus communẽ adhibere medelam [h]. Si quis [i] igitur excommunicationem opponit [k], speciem [l] illius, & nomen [m] excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem [n] se deferre debere in publicam notionem [o], quam intra octo dierum [p] spatium (die in quo proponitur, minimè computato [q]) probare valeat apertissimis [r] documentis [s]. Quod [t] si non probauerit, iudex in causa procedere non omittat: reum in expensis quas actor [u] ob hoc diebus illis [x] se fecisse docuerit, præhabita taxatione [y] condem-

a *Cõsideratione.* quadruplici, vt. j̈. sequitur ibi, vt ex hoc &c.
b *Statuit.* s̈. eo. exceptiouem. Io. And.
c *Maioris.* exprimatur ergo ipsius species, vt j̈. statuitur.
d *Opposita.* quod fieri potest nõ obstante lapsu peremptorij ad proponendas dilatorias assignati, vt in cle. eo. tit. excommunicationis.
e *Differat.* Not. ꝙ ista decre. locum habet solùm cùm opponitur excommunicatio in vim dilatoriæ, vt. j̈. dicam.
f *Agentes* sed nõ defendentes. suprà de iudi. intelleximus. & suprà eo. tit. cũ inter. cũ similibus. ADDITIO. Qui sunt rei necessarij & voluntarij, hic not. Archi. tene quod dixi. supra, eod. dilecti.
g *Vt ex hoc.* assignat quatuor considerationes illius iuris.
h *Timeatur.* ligatur enim quis magis ex contemptu. xj. q. iij. c. non solùm. §. cùm ergo. in glos. fi. suprà de sentent. excom. per tuas. in glos. pen.
i *Periculum.* quod est tam in excõmunicato quàm in cõmunicante. de cle. excom. mini. illud. &. c. si celebrat. cum si.
k *Contumaciæ.* ob quam solam excommunicatur quis ab homine. xj. q. iij. nemo episcoporũ. in gl. fi. ADDITIO. De hoc. e. q. episcopus. & xvij. q. iiij. de presbyterorum. Archid.
l *Communibus.* olim erat duplex litera, alia ciuilibus, alia communibus. {Et hæc est melior secundum Hostien. qui dicit quòd quidam actus sunt publici, vt tutela & cura. insti. de tute. circa prin. quidam ciuiles, vt iudicare & arbitrari. ff. de iudi. cùm prætor. iij. quæst. vij. cap. j. §. tria. suprà de arbi. dilecti. quidam communes, vt officium procuratorum & testium &c.} Et intelligas communibus, non solùm iudicialibus, sed etiã extraiudicialibus, vbi de ipsorũ vtilitate agatur. erunt igitur inter homines, & eorum carebũt suffragiis. Cod. de aposta. hi qui sanctam. In spiritualibus autem nõ est dubium eos repelli, quia talium capaces non sunt, de æta. & quali. cum bonæ. de cleri. excom. mini. postulastis. cũ similibus. & hoc secundum Hostien. innuit litera hæc communibus, quasi dicat omnes actus qui aliis hominibus sunt commu-

Actus quidã sunt publici, quidã ciuiles, quidam communes.

Excommunicati sunt incapaces spiritualium.

communes, excommunicatis sint interdicti vbi de ipsorum quæritur vtilitate. & adde quod dicam. infra de sentent. excommu. decernimus.
a *Malitia.* quæ semper crescit. xij. quæstion. j. omnis ætas. xx. quæstio. iij. procliuus. ADDITIO. Et in authen. de nup. §. mitiores. col. iiij. Hostien.
b *Prouisum.* xlv. dist. licet.
c *Noxã.* id est delictũ. de hoc. s̈. de reg. consulti. in gl. ij.
d *Ecclesiasticis.* & tamen etiam per ciuilem iudicem debet admitti talis exceptio [a], & seruari forma quæ sequitur: vt infra de sentent. excom. decernimus.
e *Differri.* contra illud est. supra de do. & contu. finem. ff. si cer. peta. l. quidã existimauerunt.
f *Fatigari.* contra illud. s̈. de appel. vt debitus. s̈. eod. lib. de offi. ordi. vt litigãtes.
g *Irrepsit.* id est latenter inuasit. C. de episco. & cle. repetita. ADDITIO. Ioan. Mona. alleg. ff. de constit. pec. qui autem. §. j. Arch. alleg. xlviij. dist. c. vlti. l. dist. quicunque pœnitens. iij. q. j. c. deus ergo. §. patet. infra eo. lib. de pœnis. felicis. j. responso. Ioan. And.
h *Medelam.* No. quòd medicamina morbis &c. ad hoc. l. distinct. vt constitueretur. supra de iura. calum. cæterũ. in authen. hæc constitutio inno. consti. quæ. in princ.
i *Si quis.* vel si qua. ff. de verb. signific. l. j. & dixi. supra eod. lib. de elect. generali.

Glossa seq. soluit tria dubia.

k *Opponit.* intelligas in vim dilatoriæ [b]: quod per superiora & inferiora probatur. Si enim in vim peremptoriæ propõnatur, vt si dicatur electus excommunicat⁹ excommunicatione maiori, vel ab excommunicatis electus, tunc dabitur competens dilatio: quia hic perit ius opponentis oppositione non probata, & econuerso. vbi autem differtur, non perit. ad hoc supra de procur. ex insinuatione. Et dic opponat coram quocunque iudice ordinario, vel delegato, ecclesiastico, vel seculari: vt suprà dixi. Nec intelligo dilationem huius decreta. locum habere vbi negatur iurisdictio: vt si dicatur impetratum rescriptum per excommunicatum. supra eod. lib. de rescrip. cap. j. ibi enim non principaliter de actoris persona vt hic quæritur: sed de iudicis iurisdictione. & sic decreta dilatio locum non habet. Item nec locum habet quando excipitur de excommunicatione iudicis vel testis: tunc enim assignabitur dilatio congrua ponderatis circunstantijs, secũdum Archidiac. alleg. not. de procura. dilectus. Ioan. And. ADDITIO. Quæ dicta sunt, locum habent vbicunque opponatur excommunicatio: etiam si in curia Romana: secundum Hostien. Ioan. Mona. & Archid. & Guil. in præalleg. versic. sed & si vbi. & in versic. pone. inuenies hoc generale in omnibus dilatoriis causarum quę ibi vertuntur, quòd non datur in illis dilatio extra curiam ad probandum. Et vide etiam quod scripsi supra de appel. ca. j. in prin. alleg. Hostien. supra de priuileg. cùm olim essemus. vel secundum eum de hoc non est nobis quærendum: quia suum sibi consilium in hoc sufficit. de sentẽ. excom. mulieres. §. j. & ca. cũ illorum. Ioan. And.

Glos. seq. causam reddit & notat.

l *Speciem.* hoc ideo dixit: quia duplex est excommunicatio: altera autem ab agendo repellit, scilicet maior: altera nõ, scilicet minor. iij. quæst. iiij. Engeltrudam. in glos. j. supra de senten. excommu. si quem. vbi de hoc. Non ergo sufficit in genere aliquid proponere, quando quælibet species generis illum non sequitur effectum ad quem proponitur [c], quia non licet cum alterius damno in incerto vagari. supra eod. lib. de rescri. c. ij. de elect. vt quis duas. ff. de iniu. prætor edixit. & sic dicit lex quòd in tanto crimine (de dolo scilicet) non oportet vagari. ff. de dolo. sed si ex dolo. §. fi. & l. seq. secus videtur quando quælibet generis species sufficit. ff. de peti. hære. item veniunt. §. à quo. ff. de admini. tut. quidam decedens. §. fina.

Glos. sequens exponit. reddit causam. ar. ad quæstionem. ponit opinionem, & remittit.

m *Nomen.* proprium & appellatiuum: vel saltem nomen dignitatis. Nomen autem ideo debet exprimi, secundum Ber. vt sciatur an sit ordinarius, an delegatus: quia si est delegatus, & excommunicatio illius exhibeatur sine iurisdictionis legatione, non staretur tali excommunicationi. de offic. deleg. cùm in iure. sed in ordinario hoc non requiritur. Et per hanc literam videtur quòd non sufficiat opponẽti probare quòd actor sit denunciatus excommunicatus [d]. Tamẽ no. Hostien. supra de offi. deleg. prudentiam. quòd credit sufficere ad excommunicationem probandam denunciationẽ probari. Sed contra hoc est litera. infra apertissimis documẽtis. & adde quod dicam infra de senten. excommuni. licet. in glos. nota.
n *Eam rem.* id est excommunicationem.
o *Notionem.* id est iudicialem notitiam. nomẽ autem notionis ad eos pertinet qui iurisdictionẽ nõ habent: sed habẽt de quauis causa notionem. ff. de re iudic. ait prętor. in prin. tamen nomine notionis accipere possumus & cognitionem & iurisdictionem. ff. de verb. signi. notionem. vnde expone notionem id est cognitionem. & sumptum fuit hoc verbũ. C. de proba. sciant cuncti. Ber. ij. q. viij. sciant cuncti.

Glos. seq. recit. per obiect. quòd probationis copia &c. secundò per quæst. an maior dilatio dari possit. tertiò quærit & dupliciter soluit: & incidit ex hoc questio quã etiam soluit dupliciter.

p *Octo dierum.* licet enim probationũ copia nõ debeat angustari. xiiij. q. ij. quanquam. quia tamen ista exceptio malitiosè frequenter opponebatur & est odiosa, ideo restringenda fuit potius quàm laxanda. s̈. de deci. tua. in fi. j̈. de reg. iur. odia. cum suis concor. ad idem. s̈. eo. lib. de resti. spo. frequẽs. &. j̈. de senten. excom. solet. Si ergo non habet probationes, taceat [e]. ij. q. vij. plerique. aliàs plerunque. in prin. etiam si sit episcopus. vj. q. ij. si tantum. & ca. placuit. Notat tamen Ber. j̈. de senten. excommu. solet. & hic Ioann. Mona. quòd licet sine causa maior dilatio non debeat dari: in hoc casu tamen causa cognita maior dari poterit, ex illa clausula, si qua mihi iusta causa &c. ff. ex quib. cau. ma. l. j. in fine. Sed primum verius videtur [f]: cùm non pereat ius aduersarij argu. suprà de proc. ex insinuatione. {Pro hoc facit quia iteratò potest opponi, vt sequitur: & hoc tenet Franc. inducens etiam rationem: quia istud est priuilegium actoris quòd sibi reus intra octo dies non probans, condemnetur in expensis. quod priuilegium iudex auferre non potest. alleg. xxviij. distinct. de his. in fine. Simile quod dicam secundum eum de senten. excommu. Romana. super glos. antepen. & vide quod dixi. supra eo. lib. de offi. ordi. Romana. ad fin. super glos. licet.} Sed quæres, quare non dantur hic. xv. dies sicut supra eod. lib. de restitu. spo. frequens: Dic quòd in dilationibus quæ dantur à iure, voluntas est pro ratione: sic enim poterat. xv. vel. x. vel etiã minus dare. & facit quod recitari solet. supra de rescrip. cap. siquando. ff. de legi. l. non omnium [g]. Vel dic secũdum Hostien. hoc ideo statutum fuisse, quia de excommunicatione hominis solet & debet fieri instrumentum. j̈. de senten. excommu. cum medicinalis. sed de spoliatione non. & ideo non est mirum si longior ibi data est dilatio. ad hoc. ff. de pig. l. contrahitur in fi. Sed quare saltem in excommunicatione iuris non statuebantur. xv. dies: de qua non fit instrumentum: imò est necesse probare factum? Dic secundũ eum quòd idem factum diuersis mensuris metiri nõ debet. Et quod de vno dicitur, de alio intelligi debet. s̈. de const. translato. maximè cùm circa principale non fiat præiudiciũ actori. Vel dic verius vt primò dixi.
q *Computato.* si. s̈. e. lib. de resti. spo. frequens. & ibi vide cõcor. de hoc. ADDITIO. In glos. quia dies. Et hic repetas quod no. ibi, scilicet vltima die termini probationem fieri posse: quod hic not. Innocent. Host. Ioann. Andr.
r *Apertissimis.* id est indubitatis & claris. C. de proba. sciant. ij. q. viij. quisquis. & ca. sciant.
s *Documentis.* id est instrumentis vel testibus. s̈. de test. cog. peruenit. ff. de fide fide instru. l. j.
t *Quod.* id est quam excommunicationem.
u *Actor.* originalis.
x *Diebus illis.* quibus proposita fuit exceptio quousque proceditur in principali. de procura. auditis. ADDITIO. De dolo & contu. cum dilecti. in fi. Hostien.
y *Taxatione.* iuramento pręmisso, scilicet ante condemnationem. De hoc de iis quæ vi metúsve causa fiunt. ca. vlti.

† De Ancha. notat legem necessariam non reuocandã si illa abuti cõtingat, sed aliter malitijs occurrendũ. Fõt.

a Sequitur de Anch. et per istã gl. limitatur glo. in ver. vsuris. in cle. dispendiosam. de iud. Font.

b Idẽ Inno. Pe. Ab. Boa. et Io. Mona. & Gui. in spe. de dila. §. j. vers. sed & si. sub versi. illud quoque. et dicebat Abb. hoc patere ex eo quia in vim perẽptoriæ non potest quãdoque proponi.

c Idẽ Do. Phil. adde quòd in ista sententia hominis est exprimenda causa. Fon.

d Verũ, si. neque de specie, neq; de nomine constet, si verò istæ qualitates per denunciationem exprimantur, vera est opi. Hostien. Do. Phil. Fon.

Probationum copia non debet angustari.

e Tunc donec videat se habere probationes sic prõptas, quòd huic termino satisfieri possit: cũ in qualibet parte litis hoc possit: vt in prin. capituli. Ioan. And.

f Idẽ Phil. similes casus vide per doct. in c. cum sit. s̈. de app. et per Inn. in l. ij. ff de re iudi. Fõ.

g Idem voluit glos. in l. j. §. pueritiã. ff. de postulan. Font.

a Condemnantes. intelligas hoc, nisi errore probabili excusaretur: vt supra de sent.excō.sacro.s̈.eo.li.de elect.c.j.in fi.
b Iudicij. per sententiam non finiti a, ad differentiam eius quod sequitur.j.sed si post.
c Probetur. intra octo dies: vt suprà.Ioan.Andr.

a Nō enim loquitur de instantia quæ secundū ll. perit cursu trienij. quod non habet locū secundum cano. suprà de iudi.c.pen.et dicit hic Host. quòd ratio iuris diuersi sumitur ex decr. super eo.2. de apel.vt dixi in prædic. dec. pen. Ioan. An.

Glos.seq. ponit dictum casum diuersum & ius antiquum. signat cōtrarium. ponit opin.Hostien.cui respondet.
d Duraturis. etiam si cum publicè excommunicato fuerit actū: licet secus in iudice. suprà de re iudic. ad probandum. Olim processus habitus cum actore excōmunicato, non valebat: vt suprà eo.exceptionem.aliàs quare fieret ibi condemnatio expensarum? & ibi de hoc. Contra suprà eo. lib. de rescriptis.capit.j. vbi processus habitus cum actore excommunicato, ipso iure præter aliquod exceptionis auxilium non tenet Hostiens. intellexit decret. istam in occulto excommunicato b. Sed tu solue: (vt ibi plenè dixi.) scilicet quòd decretalis hæc locum habet in processu habito coram ordinario vel coram delegato, quando excōmunicatus fuerat actor post impetrationem: illa autem quando actor erat excommunicatus tempore impetrati rescripti.

b Hoc hic non placet Archid. sed Hostiē. contra. Ioann. And.

nans a. Si verò postmodum instantia durante iudicij b, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione vel alia excipiatur iterū, & probetur c: actor in sequentibus excludatur donec meruerit absolutionis gratiā obtinere: iis quæ præcesserunt, nihilo minus in suo robore duraturis d: Prouiso quòd vltra duas vices e hæc non opponatur exceptio: pręterquam si excommunicatio noua emerserit f: vel euidens & prompta g probatio superuenerit h de antiqua i. Sed si post rē iudicatam talis exceptio proponatur, executionem impediet k: sed sententia quæ præcessit, non minus robur debitum obtinebit l, eo tamē saluo, vt si actor excōmunicatus sit publicè m, & hoc iudex nouerit: † quandocunque (etsi de hoc reus non excipiat n) iudex ex officio suo actorem repellere o non postponat.

e Duas vices. sic in reprobationibus testiū.suprà de testib. licet.iij. in appellationibus & dilationib⁹.supra de appel.sua nobis.ff.de dilatio.l.vlt. ADDITIO. Bene facit.ff.de bo.autho.iudi.possi.l.vlt.in fi.Ioan.And.
f Emerserit.supra de offi.deleg.insinuante. & facit quod dixi suprà tit.proxi.cap.vlt.
g Prompta. suprà de testib.veniens.ij.suprà de resti.spo.literas.§.præterea.vnde dicitur, hodie constat: hodie agamus ff. vt in pos.leg.si is à quo.j. responso. ADDITIO. Nec dilationem petit. & idem Hostiens. & Archi. Ioannes Andreæ.
h Superuenerit. & si opus fuerit, de hoc fidem faciet iuramēto.s̈.e.lib.de elect.vt circa.§.super huiusmodi.& s̈.eo.pastoralis. Vel dic ꝙ non est necessarium iuramentum: ex quo probationē offert. Hostien. ADDITIO. Qui alle.s̈.eo.exceptionem.& idem Ioan.Mona. & Archid.
i Antiqua. iam bis proposita. vel dic, etiam non proposita secundum Hostien.
k Executionem impediet. Nota quòd merus executor debet admittere exceptionem excommunicationis. Idem de alijs quæ not.s̈.de re iudi.quod ad consultationem. ADDITIO. Quas hic no.Hostien.& Ioan.Mona.
l Obtinebit. scilicet ac si ille tempore sententiæ excommunicatus non fuisset.
m Excommunicatus sit publicè. Hostien.alleg.hanc literā pro se, ad probandum quòd decret. ista loquitur de occulto excommunicato. Sed ego dico c quòd litera ista facit solùm diuisionem inter occultum & publicum quo ad officium iudicis, non quo ad alia supradicta. Supplet enim iudex de iure, & de facto notorio non occulto.ij.quæstio.j. cap. Deus omnipotens.§.quando autem.Cod.qui & aduer.quos in integrum restitutio.l.j.de hoc.suprà de postu.bonæ.ij.in glos. j.In causis autem electionum supplet indistinctè de facto: vt xxviij.distinct.priusquam. vbi de hoc. & suprà de elect. cùm nobis olim.

c Idē Ioā. Mona. Io. And.

n Non excipiat. hoc forte timore condemnationis expensarum, de qua hic dictū est.suprà. ADDITIO. Propter quē timorem condemnationis expensarum forte non excipit: sed protestatur, vel omnino silet, secundum Hosti.
o Repellere. si duret iudicium. si autem est finitum, ab executione poterit abstinere. suprà proxi. responso. ADDITIO. Idem Ioan. Mona. sed Hostiens. qui tenet processum habitum cum actore publicè excommunicato & notorio, non valere, dicit quòd etiam si executus esset iudex, reuocaret executionem. Hoc non placet: vt no. suprà in glos. etiā si. Ioann. And.

CVm quidam seculares.} Primò ponit factum reprehensibile secularium iudicum, contra quos prouidet ibi, decernimus. Secunda ibi, Similiter. prouidet ad casum conuersum. Et prima pars fuit sumpta ex decret. Alexā. quarti. quia nonnulli. quam alleg. specul. eo. tit. §. secundo versiculo. & not. sub versiculo, porrò. & vide no. infrà de immun. eccle. capitul. j. in principio. Ioan. And. CASVS. Titius laicus debebat mihi clerico centum ex contractu mutui. in contractu ipso interuenerat iuramentū, ratione cuius iuramenti effectus erat de foro ecclesiastico. cap. si. de fo. compe. conueni eum coram ecclesiastico iudice, qui eum absoluit ab impetitione mea. postea feci eum conueniri coram iudice seculari: ipse opposuit mihi exceptionē rei iudicatæ: dicendo, tu aliàs conuenisti me coram iudice ecclesiastico super ista re: qui iudex Ecclesiasticus me absoluit: ideo non teneor facere processum tecum, sed peto absolui, & te condemnari in expensis. iudex laicus nolebat admittere istā exceptionem rei iudicatæ in foro Ecclesiastico. an sit tibi prouisum de aliquo remedio contra iudicem laicum? Respon. quòd sic. nam episcopus poterit monere istum iudicē laicum vt admittat istam exceptionem rei iudicatæ: & si noluerit eam admittere, poterit ipse iudex excōmunicari. Sed quid: econtra ponamus quòd ego conueni te coram iudice laico, fuisti absolutus. posteà volo te conuenire coram ecclesiastico iudice. tu opponis exceptionem rei iudicatæ. iudex ecclesiasticus non vult eam recipere. vtrum iudex secularis possit iudicem ecclesiasticum compellere ad admittēdum illam exceptionem? Respondet Romanus pontifex ꝙ non: quia minor non habet iurisdictionem in superiorem: sed reus poterit adire iudicem superiorem ipsius iudicis ecclesiastici vt eum compellat quatenus admittat illam exceptionem rei iudicatæ. puta si iudex ecclesiasticus qui non vult admittere illam exceptionem rei iudicatę, sit episcopus Pictauen. poterit adiri archiepiscopus Burdegalen. Nota ꝙ iudex ecclesiasticus potest compellere secularem in casibus in quibus derogaret iurisdictioni ecclesiasticæ. Nota insuper quòd exceptio rei iudicatæ inter easdem personas potest opponi coram quocunque iudice. Et sic patet quòd sententia lata ab vno competente iudice, debet seruari ab alio cuiuscunque iurisdictionis sit. Do.

†No. quòd non sequitur, iste est publicè excōmunicatus: ergo iudex sit. §. notandum, 2. q. j. de Anch. Fen.

† Iungēdo cum versi. decernim⁹. no. illud qd ponitur hic in vltimo notabili: cui addo fi. li. in. c. pen. de excep. in colū. pen. versic. dum subdit ab. bas. Fent.

Bonifacius octauus.

Exceptio rei iudicatæ per ecclesiasticū iudicem admitti debet in foro seculari, & econuerso. Ioan. And.

CAPIT. II.

CVm quidā seculares iudices, dum coram eis excipitur de re per Ecclesiasticū iudicem iudicata †, in casu quo ad eum pertinet cognitio p de consuetudine q vel de iure r, recusent excipiētes audire, in derogationem iurisdictionis a Ecclesiasticę & cōtemptum: Decernimus vt per censuram ecclesiasticam ab iniquitate coërceantur huiusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (vbi aliàs de iure debet admitti b) à locorum ordinarijs compellantur c. Similiter ecclesiastici iudices (si coram ipsis excipiatur de re per secularem iudicem iudicata d) exceptionem ipsam admittant in iis quæ animarum periculum nō inducunt e: per superiores f suos, nisi fecerint, animaduersione debita g castigandi.

Glos. seq. ponit regulam, & tres casus exceptos.
p Cognitio. & pronunciatio: quia licet regulariter de qua re iudex cognoscit, pronunciet. ff. de iudi. de qua re. s̈. de causa pos. cū supe. vbi de hoc. in glos. vlt. {Vbi posui plures alios casus quibus fallit hęc regula. ibi videas.} tamē interdū cognoscit quod non pronunciat. pone exemplū. s̈. de rescript. cū contingat. In auditore. suprà de testa. Raynutius. Item in casu. v. q. iiij. duodecim. iij. q. vj. accusatus. cum si.
q Consuetudine. Not. ꝙ consuetudo dat iurisdictionem. ix. q. iij. conquestus. in gloss. antepen. suprà de foro compe. cū contingat. supra eo. lib. de offi. ordi. Romana. & de foro cōpe. Romana. cum si.
Glossa sequens ponit. vij. exempla quibus iudex &c. Secundò addit tertium casum.
r De iure. de iure cognoscit ecclesiasticus iudex inter laicos vbi habet temporale dominium. de iureiur. venientes. j. ne cle. vel mo. c. vltim. Item in matrimonialibus & spiritalibus causis. de or. cog. tuam d. suprà qui fi. sint legi. causam. Et in ecclesiasticis criminibus: vt not. de foro compe. cùm sit. suprà eod. lib. de foro compe. ca. vlti. Item causa delegatur per iudicem secularem. supra de rap. in archiepiscopatu. Itē per reconuentionem. iij. q. viij. ca. j. §. cuius in agēdo. Item inter laicos qui sunt de familia ecclesiæ, secūdum quosdā lxxxix. distinct. iudicatum. in glos. j. Vel vbi laicus iudex est negligens. supra de foro compe. ex transmissa. & ca. licet ex suscepto. vbi de hoc. Et vide quod ibi no. in ij. glo. & quod super ea dixi. Et quod dicit, de iure, supple vel priuilegio concesso, ab eo

Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos in multis casibus. d Adde cal de. in consi 15. sub tit. de iudic. de materia gl. vide nota-

ab eo qui illud cōcedere possit. ista enim tria ęquiparantur. 100. distinct. contra morem. de offi. ordi. duo simul.

ta in cap. nos inter. de purga. canon. de Anch. Do. Fent.

a Iurisdictionis. quod Papa pati non debet: vt. j. de immu. eccle. cap. penult.
b Admitti. scilicet vbi est idem corpus, siue eadem quantitas idem ius siue causa petendi, & eadem conditio personarū. & ille qui absoluitur, possideat tempore sententiæ. aliàs enim exceptio rei iudicatæ non obstat. ff. de excep. rei iudi. cū quæritur. & l. seq. & l. si rem meam. & s̈. e. tit. aduersario. & potest proponi hęc exceptio ante lit. contest. & post. s̈. eo. lib. de lit. contest. c. j. vbi de hoc.
c Compellantur. sic suprà eo. lib. tit. proxi. licet. de foro compe. ca. ij. j. de sen. excom. decernimus.
d Iudicata. eo casu quo de consuetudine vel de iure ad iudicem secularem cognitio pertinebat: vt suprà in casu conuerso vidisti.
e Periculum non inducunt. in his enim canon tollit legem. s̈. de præscri. c. vlt. supra eo. lib. tit. proxi. licet.
Glos. seq. recit. per obiect. quare hæc inæqualitas.
f Per superiores. non enim compelluntur per ipsos seculares qui tulerunt sententiā: quia minor in maiorem &c. xxj. dist. inferior. de maio. & obed. cum inferior. cū similibus. Minor autem est iurisdictio secularis quàm ecclesiastica. de maio. & obe. solitæ. xcvj. distinct. si imperator. ADDITIO. Et in cle. pastoralis. de re iudi. ad fin. Ioan. And.
g Debita. arbitraria, ex quo certa non statuitur. de offi. deleg. de causis. ff. de iure deli. l. j. ADDITIO. Fa. de accu. inquisitionis. j. respon. in fi. & tenebitur parti ad interesse. s̈. de senten. excom. sacro. j. de immu. ecc. quoniam. Ioan. And.

Iurisdictio secularis est minor ecclesiastica.

DE PRAESCRIPTIONIBVS.

Continuatio. Dictū fuit tit. proxi. de exceptionibus in genere per quas eliduntur actiones actorum. verùm quia per præscriptionē & vsucapionem repelluntur agētes à suis intentionibus sicut per alias exceptiones: ideo conuenieti ordine ponit rubricam de præscriptionibus.

Diuisio. Episcopum. Primò ponit dictum rationem interferens. Secundò rationem explicat: ibi, Nam licet. Tertiò à dicto & ratione vnum casum excipit: ibi, Nisi. Præmitte quòd episcopus super subiectione ecclesiarum suæ diœcesis, & super perceptione decimarum fundat intētionem suam de iure communi: vt in iuribus alle. in gl. Do. Tracta fuit hæc decre. de quadam extrauaganti Greg. quæ incipiebat, venerabilium. de qua facit mentionem Ber. supra de præscrip. si diligenti. in vlt. gloss. in fi. ad cuius declarationem etiam emanauit, & eorum quæ ibi no. moderni. Ioan. Andr. CASVS. Episcopus Pictauen. detinebat aliquam Ecclesiam in diœcesi Xancton. vnde episcopus Xancton. egit contra Pictauen. episcopum, & petebat vt iudex declararet illam ecclesiam esse de sua diœcesi, & sibi deberi iure episcopali. episcopus verò Pictauen. allegauit præscriptionem, & probauit possessionem suam, & perceptionem iurium episcopalium per tempus sufficiens ad præscriptionem: sed non probauit titulum. vtrum bona fides episcopi Pictauen. sufficiat ad repellendū episcopum Xanctonen. à sua actione? Respon. ꝙ nō: sed vltra bonam fidem oportet ꝙ alleget titulum & probet. puta si dicat episcopus Pictauen. ꝙ episcopus Xancton. cum consensu sui capituli dedit istam Ecclesiam episcopo Pictauen. cum episcopo Pictauen. resistat ius commune. Sed ponamus quòd est materia in qua ius commune non resistit episcopo Pictauen. quia episcopus Pictauē. possedit pratum vel vineam spectantem ad ecclesiam Xanctonen. vtrum possit episcopus Pictauen. se tueri præscriptione xl. annorum, licet non alleget titulum? Respon. quòd sic, ex quo ius commune non est contra ipsum possidentē. Sed vtrū primū dictū huius cap. sit verū indistinctè, videlicet ꝙ quando ius commune resistit possidenti, quòd ipse vltra bonam fidem tenetur allegare & probare titulum suæ possessionis? Respondet quòd non. Nam si possessor probet possessionem centum annorum, non tenetur allegare titulum: quia possessio tanti temporis habetur pro titulo. Sed qualiter poterit ipse probare possessionem tanti tēporis cùm nullus inueniatur qui viuat tāto tēpore: vel si aliqui reperiantur viuere tāto tempore, non tamen possent deponere de tanto tempore: quia antequam aliqui sciant deponere, oportet quòd habeant aliquam ætatē & discretionem animi. de hoc dicetur in notabilibus. Nota primò quòd in præscriptione currente contra ecclesiam nō requiritur titul⁹: sed sufficit bona fides. No. quòd cùm ius commune est contra prescribentē, in prescriptione etiam longissimi temporis titulus requiritur, nec sufficit bona fides. No. quòd si vn⁹ episcopus in diœcesi alterius possideat aliquas ecclesias, non potest se tueri præscriptione, nisi probet præscriptionem, & cum hoc probet titulū qui præbuit sibi iustam causam possidendi: quia aliàs præsumeretur habere malam fidem: ideo ad tollendum malā fidem tenetur probare & allegare titulum. Nota ꝙ quando ius commune est contra prescribētem, tenetur probare & allegare titulum: & hoc siue agat, siue excipiat: licet aliqui dicant ꝙ istud verum est quando qui prescripserat, ceciderat à possessione, & dicebat res illas esse suas ex præscriptione. Nam aliquando præscriptio longi temporis parit exceptionē, sed nō actionem: iuxta. l. si quis. C. de præscrip. long. temp. in medio legis. Communis tamē opinio doctorum est, quòd siue agat, siue excipiat, si habeat ius commune contra se, debet probare & allegare titulum. Nota vlterius quòd possessio centum annorum habetur loco tituli. & iste titulus secundum doctores erit titulus pro suo, qui præsumitur ex possessione tanti temporis. Sed quęritur qualiter possessor poterit probare possessionem de tāto tempore de quo non extat memoria: quia testis debet deponere de eo quod percipitur sensu corporeo, & tenetur rationem reddere sui dicti: in. l. solent. C. de testibus? Respondet glos. ꝙ testes deponent de tempore suo, ꝙ tempore suo talis possidebat talem rem, & scimus ꝙ talis possidet, & à suis maioribus audiuerūt quòd talis possidebat talem rem: & sic debet fieri probatio: aliàs istud capitulum contineret contrarietatem. idem econtra aduersarius poterit probare. Sed quæritur, quibus testibus stabitur? Respondet, dignioribus. & hoc est expeditum in cap. in nostra. de testi. in ant.

Titulus in præscriptione etiā longissimi tēporu requiritur si ius cōmune sit contra præscribentem.

Possessio cētum annorum habetur loco tituli pro suo.

DE PRAESCRIPTIONIBUS.

Bonifacius octauus.

In præscriptionibus sufficit bona fides vbi ius commune vel præsumptio non est contra præscribentem, aliàs debet allegari titulus & probari: nisi sit præscriptio cuius contrarij non extat memoria. hoc dicit Ioan. And.

CAPITVLVM I.

EPiscopum qui ecclesias h & decimas i quas ab eo repetis k proponit l (licet in tua sint m constitutæ diœcesi) se legitimè n prescripsisse, allegare oportet o (cum ius commune contra ipsum faciat) huiusmodi præscriptionis titulum p, & probare.

h Ecclesias. quo ad proprietatem & iura episcopalia.
i Decimas. id est quartam decimarum quæ debetur episcopo. s̈. eo. de quarta. vel propriè. s̈. de deci. quoniam.
k Repetis. alteri episcopo loquitur: vt patet per sequentia.
l Proponit. per exceptionem præscriptionis non fit litis cōtestatio. quod dic vt dixi. supra eo. lib. de lit. contesta. c. ij.
m In tua sint. & sic ius commune facit pro actore. xvj. q. vij. omnes basilicæ. s̈. eo. de quarta. & de deci. dudum.
n Legitimè. scilicet spatio xl. annorum. Minor enim nō currit contra ecclesiam. xvj. q. iij. c. iubemus. §. quas actiones. supra eod. de quarta. ADDITIO. Contra laicum præscribit ecclesia spatio xxx. annorum. Tu dic x. vt dixi. supra eo. illud. super iij. glos. Ioan. And.
o Oportet. necessitatē importat. ad idem. iij. q. ix. nō oportet. licet alibi honestatem denotet. xxv. q. j. ca. j. vbi de hoc. Idem Arch.
Glos. seq. ponit. vj. opi. & septimam dicit approbatam. secundò obiicit, & obiectioni respondet. ponit opi. quam improbat, & distinguit. per id quæstioni respondet.
p Titulum. circa allegationem & probationem tituli fuerunt opiniones antiquorum: & tales. Primò dixit Ioan. circa corporalia necesse esse allegari & probari titulum: sed non circa incorporalia. Sed contradicit sibi decre. si diligenti. supra eo. vt ibi not. ad decret. dudum. de deci. respondebat etiam vt ibi not. Alij distinxerunt inter corporalia quæ habent causam continuam, & quæ non: vt in primis non requiratur titulus: sed in secundis sic. supra eod. auditis. ff. si ser. ven. si quis diuturno. Alij distinxerunt: aut quis agit ex præscriptione, aut excipit. si agit: vt xvj. quæstio. iij. cap. placuit. §. potest. & Cod. de præscript. xxx. annorum, si quis emptio-

Titulus an debeat allegari et probari a præscribente, sunt opiniones variæ.

emptionis, necesse habet titulum probare. Si excipit: vt s. de proba. ex literis. tunc non habet necesse titulum probare: tũ quia nemo cogitur dicere titulum possessionis suę. ij. q. v. in sum. in gl. fin. C. de pe. hæred. l. cogi. tum quia non probante actore absoluitur reus. vj. q. vlt. accusator. vt eccle. c. vnico. C. de proba. actor [a]. Alij dixerunt quòd quocũq; modo quis præscriptionẽ obiiciat, siue agẽdo siue defendendo, tenetur titulũ probare: vt. s. eod. si diligenti. Alij dixerunt, & hæc fuit opinio Gof. in sum. huius titu. quòd non est necesse probare titulum, nisi quis possideat ꝑ hærede vel pro possessore. C. de petit. hære. cogi. vel nisi sit præsumptio contra possessorẽ. C. de proba. siue possidetis. vel nisi se ad hoc obligauerit: vt

a Sed hæc decre. contradicit: vt sequitur. Ioan. An.

Nam licet ei qui rem præscribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium ius commune, vel contra eũ præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: vbi tamẽ est ei ius commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus qui possessori causam tribuat [a] præscribendi: Nisi [b] tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria [c] nõ existat.

s. de proba. licet. & in hoc casu intelligebant. suprà de deci. dudum. Alij dicebant quòd olim sufficiebat bona fides. per decre. supra eod. ad aures. hodie requiritur titulus. supra eo. si diligenti. His omnibus opinionibus resecatis tene quod not. Ber. & moderni. supra eod. si diligenti. quorum hic approbatur opinio. Sed obiicio quòd decre. ista & eius distinctio potius sit de verbo quàm de re: quod esse non debet. supra eod. lib. de elect. commissa. §. porrò. secũdum hoc enim omni casu necesse erit titulũ probari, cùm præscriptio semper sit contra ius: & sic contra præscribentem semper præsumendum. sed obiectio non est vera. non enim est contra ius quòd aliquis in fundo meo seruitutem acquirat, immo potius præter ius. licet enim sit contra ius meum, non tamen contra ius commune: vt probatur de serui. Cod. &. ff. imputetur igitur mihi si fui negligens & remissus. supra eodem vigilanti. Item voluerunt quidam dicere quòd non est contra ius quòd vnus episcopus in diœcesi alterius sibi acquirat iura episcopalia: sed quòd archidiaconus vel inferior episcopo sibi acquirat episcopalia, hoc est contra ius: & ideo sine titulo non præscribitur. Ad hoc. c. distinction. contra morem. de exces. prælat. accedentibus. Sed primum quod de episcopo dicitur, falsum est: vt hic vides. Ad hoc iij. q. vj. per totum. ix. q. ij. per totum. Dic iudicio meo [b], & sic breuiter. Interdum ius commune vetat ne præscriptio procedat: & hoc facit interdum ratione rei: interdum ratione personæ. Et hos casus habes notatos. decimasexta quæstione tertia. clerici. & per Ber. suprà de præscrip. cùm non liceat. de his nil ad nos. Interdum ius commune facit pro petitore & contra possessorem: vt in exemplis hic positis, & in decret. dudum. de deci. & tunc est necesse allegare & probare titulum: vt hic. Ad idem. xciij. distinction. illud. nemo enim debet vti illis ornamentis, nisi probet à principe hoc sibi fuisse concessum. Cod. de vesti. olob. & aur. l. nemo. Cod. nulli licere in fre. l. vna. lib. vndecimo. ad hoc. primo Machabæorum vndecimo, vbi Antiochus dedit Ionathæ potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & fibulam auream ferre. sic etiam intelligitur. c. distinctio. contra morem. quod verum intelligo tam in excipiente, vt hic, & in prædictis iuribus: quàm in agente. ad hoc suprà de restit. spo. ad decimas. eodem lib. idem si est præsumptio contra ipsum præscribentem: vt hic, & decima quæstione tertia. quia cognouimus. Cod. de proba. siue possidetis. pone exemplum. supra eod. si diligenti. ibi enim ex confessione ipsius archiepiscopi Pisani insultabat præsumptio contra ipsum. vbi verò ius commune vel præsumptio non est cõtra ipsum præscribentem, bona fides sufficit: vt hic vides. Pone in terminis, Præscribit ecclesia domum meam vel aliam rem meam. ego repeto rem illam quam se iam ecclesia dicit præscripsisse, est ne intentio mea iure communi fundata? certè non. hic ergo præscribenti sufficit bona fides: quia licet illa præscriptio sit contra ius meum, non tamen contra ius commune. notabiliter enim semper habes hoc verbum, ius commune. secus enim in iure priuato. Pone ergo, Præscripsi contra priuilegiatum. priuilegiatus agit contra me. oppono præscriptionem. habeõ ne necesse probare titulum? Certè non, quia ille non iure communi, sed speciali fundat intentionem suam. Idem si contra eum qui contra me præscripserat, præscribo. & idem in similibus [c]. Conclude ergo quòd vbi petitor fundat intentionem suam de iure communi, tunc præscribens habet probare titulum:

b Idẽ Domi. Font.

c Dicebat ergo Ioan. Mon. quòd quãdoque duo contendentes sunt capaces vniformiter: vt in possessione fundi. quãdoq; difformiter, & tũc aut habẽs ius speciale tuetur contra habentem ius commune: aut ecõtra. De omnibus his membris quid iuris, in gl. Ioã. And.

alias non, nisi præsumptio faciat contra ipsum. Et secundum hoc possemus dicere quòd quãdo vna ecclesia petit decimas ab alia ecclesia quas possidet in tertia parochia, quòd ibi sufficiat præscribenti bonam fidem probare: quia licet ius commune faciat contra præscribentem, non tamen facit pro petente [d]: & sic forte posset intelligi decr. s. e. ad aures. secundũ illos qui dicũt quòd per illam decre. sufficiebat olim bona fides. & facit ad hoc ff. si ser. ven. l. loci. §. vlt. vbi dicitur quòd si domus mea quæ est iuxta te & Seiũ, debet seruitutẽ Seio altius non tollendi: te inuito altius tollam. nam licet nõ habeã ius tollendi propter seruitutem Seij: tu tamen non habes ius prohibendi. Supradicta sunt vera, nisi sit tanti temporis præscriptio &c. vt sequitur.

d Idẽ Do. et in fi. voluit glò. in. c. ad decimas. de restitu. facit text. hic in principio: sed Philip. tenet contra glo. per text. hic in medio & fi. dicenti generaliter quòd titulus requiritur vbicunq; ius commune resistit præscribenti: quia tunc est præsumptio malæ fidei: vt in reg. qui cõtra. j. eod. mihi placet glos. & sic habes singularem limitationẽ ad istũ text. Font.

Idem.

Priuatus ipso iure vel per sententiam bonis quæ tenet à Romana vel alijs ecclesijs, illa minori spatio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præscribit. Filij autem hæreticorum qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam & alias ecclesias præscribunt spatio quadraginta annorum. & idem in extraneis. Ioan. And.

CAPIT. II.

SI qui exigẽtibus culpis vel excessibus ab eisdem cõmissis, bonis quę à Romana † vel ab alijs tenent [a] ecclesijs, sint per sententiam, [b] vel ipso iure [c] priuati: statuimus vt in apprehendendis † vel occupãdis postea quandocunque bonis eisdem, nullus (licet leges humanæ super hoc alia tempora statuere videantur [d]) ipsis ecclesijs temporis lapsus obsistat, nisi contra ipsam Romanam ecclesiam centenaria [e], vel contra ecclesias alias quadragenaria [f] præscriptio legitimè [g] sit completa [h]. Si post mortem hæreticorum (qui dum viuerent catholici putabantur [i]) bona ipsorum à catholicis [k] eorum filijs vel nepotibus aut extraneis quibuscunque [l] spatio quadraginta annorum fuerint bona fide [m] possessa: sancimus eos super bonis huiusmodi (etiam si ad Romanam peruenire deberent ecclesiã) in hoc casu [n] non esse vlterius molestandos: quanquam illi quorum bona fuerant, nunc [o] † detegantur hæretici [p] extitisse.

† Per ecclesiã Romanam intellige generaliter omnes res quæ ad dispositionem pontificis immediate spectãt. ca. ad audientiã. s. eo. Font.

a *Causam tribuat.* non enim requiritur quòd sit iustus titulus vel talis qui dominium tribuat. ad hoc supra eo. veniens. quia quod meum est ex vna causa &c. de fide instrum. inter dilectos. §. cæterũ. in fi. sed aliqualis titulus dat causam præscribendi: de quo dic vt suprà eodem si diligenti.

b *Nisi.* istud nisi, venit exceptiuè ad id quod dixit de titulo: non ad id quod dixit de fide: quia non prodesset talis præscriptio cũ mala fide: nulla enim antiqua dierũ possessio &c. supra eo. vigilanti. &. c. vlti.

Glossa seq. notat. alleg. quinque concor. quærit & soluit. Iterum incidit quæstio quam soluit.

c *Memoria.* Nota pro iis quæ not. Bernar. Ioan. & Hostien. supra de verb. signi. super quibusdam. concor. ff. de proba. si arbiter. lxv. distin. mos antiquus. ff. de aqua cotidia. & æstiu. l. hoc iure. §. ductus aquæ. iij. q. vj. hęc quippe. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. vltim. Sed quomodo probabitur tanti temporis præscriptio? Dico secundum Hostiens. qui hoc not. de verborum signifi. quid per nouale. quòd dicent testes præscribentis (si talem habent conscientiam [e]) quòd semper viderunt & audierunt ita esse: nec vnquam viderunt vel audierunt contrarium. & quòd communis est, & fuit semper opinio quòd sic fuerit: & quòd nõ extat contrarij vel initij memoria. si autem contra hoc aduersarius probare vellet: testes sui (si de ipsorum esset conscientia) deberent dicere quòd viderunt tali tempore contrarium, & audierunt à suis superioribus contrarium eius fuisse. Quid ergo si vtraque pars probat? tunc præferuntur testes magis idonei, & qui dicunt aptiora. suprà de testib. in nostra. vbi de hoc. & sic illi qui dicunt se vidisse contrarium, deberẽt præferri: cùm alij satagant negatiuam. vj. quæst. vlti. accusator cum suis simil. Materiam huius glos. vide plene in spec. de proba. §. j. versi. vlti. quæritur. vsque ad fi. §. Ioan. And. ADDITIO. Pondera verbum, testes, sæpe in hac gloss. repetitum. Nam per instrumenta non videtur posse probari hæc communis opinio, vel negatiua: cùm non sit res de qua instrumentum rogari vel confici posit (licet secus sit in negatiua determinata: vt dixi suprà de electione. bonę. j.) Sed ipsius contrarium cùm sit actus affirmatiuus, bene recipit probationem per instrumentum, per quod poterit memoria contrarij actus probari. Ioann. Andr.

e Quæ propriè cadit in circumuicinos. ff. de flu. l. i. ibi, æstimatione circumcolentiũ. Ioann. And.

SI *qui.* Duæ sunt partes, quæ patent. Ioannes Andreæ. Præmittit quòd vbi propter crimẽ quis ipso iure vel per sententiam erat priuatus suis bonis, si per aliquem illa occupabantur vel apprehendebantur: præscribebantur ab illo contra eum cui applicari debebant secundum leges: aliquando per annum, aliquando per aliud tempus secundum varietatem casuum: vt patet in legibus hic allegatis in gloss. Domi. CASVS. Titius perpetrauit delictum propter quod bona sua fuerunt cõfiscata per sententiam iudicis, vel sine ministerio hominis ipso iure fuerunt confiscata. Ponamus quòd Titius tenebat res in feudum ab ecclesia Romana, vel alia ecclesia. non refert. Confiscatis bonis propter delictum suum, certum est quòd feuda debent redire ad ecclesiam: tamen ecclesia fuit negligens in petendo feuda. quæritur intra quod tempus repellitur ecclesia à petitione feudorum? Respondet quòd ecclesię Romanę currit solũ tempus & præscriptio centum annorum: contra alias ecclesias currit prescriptio. xl. annorum. Sed ponamus ꝙ pater meus tẽpore suo fuit hęreticus: sed tamẽ hæresis sua fuit occulta: certum

certũm est quòd est incapax possessionis & dominij omniũ bonorum, licet esset reputatus catholicus. post mortem suã fuit detecta eius hæresis, & bona sua fuerunt confiscata. ego tenui bona post mortem ipsius: quia ecclesia nõ petijt illa bona: vtrum possim me tueri præscriptione. xl. annorum? Certè sic, & hoc verum, siue sit Romana ecclesia, siue alia. Et sic ecclesia Romana vtitur hic iure communi, videlicet quòd cõtra ecclesiam Romanam currit præscriptio. xl. annorũ. No. primò hic text. declarantem quid importent ista verba, ipso iure, quia concludunt priuationẽ rei absq; alia probatione sententiæ. vide gl. in c. j. de rescrip. eod. lib. No. secundò ꝙ legum humanarum appellatione cõprehenduntur leges ciuiles. vide gloss. infra de priuileg. capitul. ij. Domini.

† Notat de Anch. ꝙ post sententiam iuris vel hominis facienda est executio: sed quòd declaratoria executionẽ præcedat. ca. cũ secundũ. j. eod. de hæret. siue illa concernat res, siue personam. vnde in crimine læsæ maiestatis retinetur titulus in bonis. ar. not. in. l. his cõsequenter. ff. fami. erciscu. donec feratur declaratoria. l. ei' qui delatorem. ff. de iure fis. etiam si crimẽ sit probatum & notorium, quia probatio non tantum potest sicut sententia: vt not. de Ancha. de offic. deleg. iudex. s. e. cui addo gl. singularem secundum Domi. in c. fi. de cõfes. s. e. in l. sed et si. §. si cũ ff. de iu. iurãn. Font.

a *Tenent.* in feudum, vel alio modo: vt dicam infra.

b *Per sententiam.* vt quia propter ingratitudinem reuocata fuit donatio, suprà de dona. cap. vlt. C. de reuoc. don. l. vlt. Ad idem suprà de pœn. ad aures. j. de schis. c. vnico.

Glossa sequens allegando. vj. concor. ponit. vj. exempla.

c *Ipso iure.* pone exemplum. suprà de pœnis, in quibusdam [a]. licet ibi quidam dicant contrarium, scilicet eos per sententiã ibi priuandos. Ad idem supra eodem lib. de elect. vbi periculum. §. ipsos insuper. & cap. fundamenta. §. quòd si secus. infra de pœn. felicis. & suprà de sentent. excommu. grauem. ad fin. in lib. feudo. de feu. non alie. imperialem. §. præterea. cum si.

d *Videantur.* vt in authenti. de san. epis. §. si quis rapuerit. ad fin. tit. per vnam columnam, col. ix. vnde fuit tractum. xxij. quæstio. j. si quis rapuerit. vbi dicitur quòd bona corrumpentis, rapientis, vel solicitãtis monialem, vẽdicari debent monasterio. sed si postquam crimen notum fuerit, neglexerit ecclesia per annum petere: tunc applicantur fisco. & facit. ff. de diuer. & temp. prescrip. in omnibus. & quod ibi no. Ioann. Mo. & Archi. alleg. auth. vt cùm de app. cog. §. generalem. ver. si verò. col. viij. vbi non extantibus, filijs agnatis vel cognatis catholicis, defertur ecclesiæ, quæ si per annum petere negligat: defertur fisco. Ioan. And. ADDITIO. Bona ad ecclesiam delata aliquãdo peti possunt intra annũ: vt tetigit hæc gloss. Aliqua iura videbantur dicere de quinquennio. C. de appel. l. ij. & de hæreti. Manichæos. & quod ibi no. in. iij. glos. Alia videntur dicere de quadriennio. ff. de diuer. & temp. præscrip. inter quatuor. C. de quadrien. præscrip. l. j. Ioan. And.

e *Centenaria.* xvj. q. iij. nemo. de præscrip. si diligenti. &. c. cum nobis. & ibi nota qualiter probetur talis præscriptio.

f *Quadragenaria.* xvj. q. iij. cap. iubemus. §. quas actiones. suprà de præscrip. de quarta. &. c. ad aures. cum similibus.

g *Legitimè.* suprà cap. proxi.

h *Completa.* vt subducantur tempora schismatum, vacationum [b], hostilitatum, & similia. supra eod. ca. j. &. c. ex trãsmissa. &. c. cum nobis.

a Idem Io. Mo. et Ar. & hoc ibi tenuit Host. qui recitat quod sequitur, s. quosdam tenere contrariũ, nec exprimit qui sint illi. Ioan. And.

b Dicit Ar. siue vera vacẽt siue interpretatiuè. s. e. c. I. §. I. 16. q. 3. prima actione. cũ duobus. ca. se. Io. And.

i *Putabantur.* in aliis igitur hæc præscriptio locum non habet. ad hoc. suprà de præsump. nonne.

k *Catholicis.* bene dicit: quia secus si essent hæretici: illi enim nihil possunt possidere. xxiij. q. vij. per totum. viij. dist. quo iure. ergo nec prescribere: quia præscriptio sine possessione non procedit. suprà de proba. ex literis. s. eo. causam. ff. de vsucapi. sine possessione. j. de reg. iu. c. iij.

l *Quibuscunque.* dum tamen catholicis: vt suprà.

m *Bona fide.* credebant patrem vel testatorem fuisse catholicum: & sic iusto titulo in ipsos eorum bona transisse.

n *In hoc casu.* Nota specialem casum in quo quadragenaria præscriptio currit contra Romanam ecclesiam, & fungitur vice aliarum ecclesiarum. {Vide quod nota. xvj. q. iiij. volumus. in gl. antepen. & quod nota. de ca. mo. dilectus, & quod ibi dixi. per quod decido quod hic no. Archi.} Sic olim omnes ecclesiæ gaudebant priuilegio centum annorum. C. de sacrosanct. eccle. vt inter diuinum.

o *Nunc.* scilicet tempore quo ecclesia vult bona vendicare, si referatur ad verbum detegantur. vel nunc, scilicet tempore mortis suæ: si respiciat verbum extitisse. aliàs est in litera, tunc. & clarius.

Glos. seq. obiicit & soluit.

p *Hæretici.* sed nonne tales damnantur? & ipsorum memoria etiam post mortem: vt hic, & vigesimaquarta, quæstione secunda, cap. vlti. & suprà de hæreti. si quis episcopus. ergo & bona intelliguntur esse damnata, cùm sint accessoria ad personam. Cod. de bon. ꝓscripto. authẽ. bona. in fine. & l. fin. in fine. Et facit quod no. de cleri. coniug. quod à te. Sol. speciale est [c] in hoc casu propter bonam fidem ipsorum catholicorum hæredum, qui tanti temporis, scilicet. xl. annorum ꝓscriptione sibi dominium quesiuerũt: aliàs locum haberet contraria: nam & si aliam rem ecclesiasticam præscriptibilem bona fide tanto tempore possedissent, prescripsissent: ergo & ista bona prę scribent. ADDITIO. Nisi hæc constitutio emanasset, parum iuuaret hæc ratio. In re enim ecclesiæ præscribebatur ecclesiæ quæ neglexit petere. Sed hic ante pronunciationẽ nulla negligentia: vt dixi super versic. sancimus.

c Idem Io. Mo. & Ar.

† Si ergo ante præscriptionẽ completam detegantur fallit hic text. Ioan And. Font.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Visum fuit supra per discursum titulorum præcedentium de iudicijs & præparatoriis iudiciorum, & de allegationibus & defensionibus partium. Et quia postquam partes allegauerunt & proposuerunt totum id & quidquid proponere & allegare voluerũt, superest solum sententia & apunctamentum iudicis: ideo ad nos informandum ponit rubricam de sententia, & re iudicata.

CVm *æterni.* Diuiditur in quatuor partes, secundum Ioann. Mona. Primò ponit procemium. Secundò dat formam sententiandi, supple, & procedendi: ibi, Caueant. Tertiò contrà facientem suspendit: ibi, Si quis. Quartò non seruantem suspensionem punit multipliciter: ibi, Sciturus, Ioan. And. Pro intellectu huius cap. præsupponendum est quod habetur in. l. vltima. ff. de varijs & extraordina. cognitio. & institu. de obligat. quæ ex quasi delict. nascuntur. videlicet quòd iudex si per imprudentiam malè iudicauerit, tenetur parti quam læsit, secundum quòd bonum & æquum iudici videbitur: & dicitur facere litem suam. CASVS. Prætendebam te debitorem meum in aliqua pecuniæ summa, puta in centum. conueni te coram iudice competenti: tu per pecuniam, vel preces amicorum tuorum corrupisti iudicem intantum quòd ipse tulit iniquam sententiam contra me, & te ab impetitione mea absoluit: contra tamen suam conscientiam & iustitiam. quæritur an sit aliqua pœna puniendus? Respondet Romanus pontifex quòd sic. nam vltra pœnas legales est mihi cõdemnandus in æstimationem litis: & insuper est suspensus per annum ab officio. & si pendente illo anno se diuinis immiscuerit, incurrit irregularitatem: à qua non poterit nisi per Romanum pontificem absolui. Nota primò ex principio huius cap. quòd iudex debet iudicare magnum vt paruum, antiquum vt iuuenem. in cap. nouit. de iudic. in anti. ita vt apud eum non sit aliqua acceptio personarum. Nota vlterius principalem effectum huius cap. videlicet quòd iudex malè iudicans contra iustitiam & conscientiam, incurrit varias & diuersas pœnas hic contentas. Nota quòd istæ pœnæ imponuntur iudici malè iudicanti vltra pœnas legitimas, id est à legibus indictas: vt in cap. at si clerici. de iudicijs, in antiquis. Nota quòd iudex male iudicans primò efficitur infamis infamia iuris, quæ ipsum repellit à testimonio, & à dignitate: ita quòd non poterit esse iudex, nec aduocatus, nec alium accusare. Item non facit querelam vbi aliàs locum haberet. Item locum facit querelæ vbi aliàs non haberet locum querela. Nota quòd iudex male iudicans suspenditur ab officio per vnum annum: & si pendente illo anno se immiscuerit diuinis, incurrit irregularitatem, à qua non potest absolui per alium nisi per papam. Nota sex requisita ad hoc quòd iudex male iudicans incurrat pœnas hic contentas. Primò requiritur quòd ipse iudicet contra iustitiam: secus si iudicaret cõtra conscientiã, dum tamẽ secundum

Diuisio.

Iudicetur magnus vt paruus.

Infamia notatur iudex male iudicans.

Iudex pœnam. c. I. de re iudi. non incurrit nisi sex concurrentibus.

A secundum iustitiam. Secundò requiritur quòd ipse iudicet contra conscientiam. Tertiò quòd sciat quòd male iudicat. si autem credebat bene iudicare, tunc non haberent locum omnes istæ pœnæ: tamen iudex teneretur ad æstimationem litis: vt institutionibus de obligationibus quæ ex quasi delinascuntur, circa principium. Quartò requiritur quòd iudex hoc fecerit in grauamen alterius partis: ideo si iudex iudicet contra cōscientiam, & contra iustitiam, sed non in læsionem alterius partis: non haberent locum istæ pœnæ. Quintò requiritur quòd ipse fuerit motus ad iudicandum male per sordes, id est per pecuniam, gratiam, vel preces alterius: vel fauore, vel odio. Sextò requiritur quòd ipse grauet partem in faciendo: secus est in negligendo. Istud quidam notāt in verbo fecerit, quia cùm illa cōstitutio sit pœnalis, debent ponderari omnia verba ipsius: ideo dicunt quòd requiritur factum iudicis. secus ergo si iudex aliquid omittat: tunc enim non teneretur hic contentis, licet iudex bene teneretur ad interesse partis.

Psal. 36.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Innocentius quartus in cōcilio Lugdunensi.

Iudex qui contra iustitiam & contra conscientiam aliquid in iudicio fecerit in grauamen partis per gratiam vel per sordes: condemnandus est parti læsæ in æstimationem litis, & per annum est suspensus, & perpetuo si medio tempore ingerat se diuinis, nisi papa cum ipso dispenset. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

Cum æterni [a] tribunal [b] iudicis illum reum [c] nō habeat quē iniustè iudex [d] condemnat [e], testāte Propheta [f]: Nec damnabit [g] eum cū iudicabitur illi [h]: Caueant ecclesiastici [i] iudices & prudēter attēdāt vt in causarū processibus [k] nil vendicet odiū [l], vel fauor vsurpet: timor exulet, præmium aut expectatio prēmij iustitiā non euertat [m], sed stateram [n] gestent in manibus, lances appendant ęquo libramine [o], vt in omnibus quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis [p] sententiis & ferendis [q], præ oculis habeāt solum Deum [r]: illius [s] imitantes exemplum, B qui querelas populi tabernaculum ingressus, ad dominum referebat, vt secundum eius imperium iudicaret. Si quis autem iudex ecclesiasticus, ordinarius [t] aut etiam delegatus famæ suę prodigus [u], & proprij persecutor honoris, contra conscientiam & contra [x] iustitiam in grauamen [y] partis alterius in iudicio [z] quidquā fecerit per gratiam vel per sordes [a]: ab executione officij [b] per annum [c] nouerit se suspensum, ad æstimationem litis parti quam læserit, nihilominus condemnandus [d]. Sciturus quòd si suspensione durante damnabiliter ingesserit se diuinis [e], irregularitatis [f] † laqueo se inuoluet secundum canonicas sanctiones: à qua [g] non nisi per summum [h] pontificem poterit liberari, saluis alijs constitutionibus, quæ iudicibus malè iudicantibus pœnas ingerunt & infligunt [i]. Dignum est enim vt qui in tot [k] præsumit offendere, pœna multiplici [l] castigetur.

Idem sacro præsente concilio, ad memoriam sempiternam.

Papa imperatorem deponere potest ex causis legitimis. h.d. secundum Paulum.

CAPIT. II.

Ad apostolicæ dignitatis, & infrà. Sanè B cum dura guerrarum commotio nonnullas professionis Christianæ prouincias

Iudex an debeat semper iudicare secundū allegata et probata.

Nota vlterius ex isto textu iuncta glossa, quòd iudex debet iudicare secundum allegata & probata: vtrum autem possit iudex iudicare contra conscientiam priuatā, tractatur in cap. pastoralis. de officio & potestate iudicis delegati, in antiq. Et dicunt aliqui quòd si iudex C habeat conscientiam informatam ex actis, debet iudicare secundum illam conscientiam: sed si habeat conscientiam cōtrariam conscientiæ informatæ ex actis: nullo modo debet iudicare secundum illam conscientiam. Dominus autem Siculus Barbatia tenet quòd iudex debet semper iudicare secundum allegata & probata, non autem secundum conscientiam priuatam. & dicit quòd si iudex habeat conscientiam priuatam contrariam conscientiæ informatæ ex actis: debet deponere illam conscientiam priuatam, & se conformare actis iudicialibus. Nam dixit quòd iudex debet credere, & semper gerere in mente quòd diabolus fecit sibi illam conscientiam priuatam, & quòd apposuit sibi phantasmata, quæ tamen non sunt vera, vt ipse iudicaret. Nota quòd condemnatus iniustè per iudicem, non censetur condemnatus apud Deum. de hoc de sententia excommunicatio. à nobis. §. nos igitur. ibi, propter quod. Et cum hoc nota quòd licitum est arguere à dictis prophetarum. Nota quòd appellatione causæ comprehenditur etiam sententia. quod nota, quia facit quòd procurator constitutus ad causam, videtur etiam constitutus ad sententiam. Domi.

D a *Aeterni*. id est Dei patris. suprà de summa trinitate. capitul. j. in princip. ADDITIO. Archidiaconus allegat. xxxij. distinctione erubescant. in fine xj. quæstione iij. custodi. ix. quæstione iij. aliorum. Ioannes Andreæ.

Tribunal quid sit.

b *Tribunal*. id est locus in quo ius redditur, vel vbi pro tribunali sedet iudex, qui aliàs forus vocatur. suprà de verborum signific. forus.

c *Reum*. à reatu. non enim qui accusatur, statim reus est: sed qui conuincitur criminosus. xv. q. vltima. cap. vlt. de verb. signifi. forus.

d *Iudex*. humanus id faciens errore vel dolo: & in eo quod male iudicat, non est iudex: cùm non sit in eo iustitia. xxiij. quæstio. ij. cap. j.

Iudiciū dei non fallit nec fallitur.

e *Condemnat*. fuit hoc sumptum. xj. quæstione iij. & si ad tempus. & hoc est ideo, quia iudicium Dei innititur veritati, quæ nec fallit nec fallitur. iudicium hominis opinioni, quæ fallit & fallitur. de sentent. excommuni. à nobis. ij.

f *Propheta*. Dauid in psalmo, Noli æmulari.

g *Damnabit*. Deus.

A h *Illi*. id est contra illum: id est cùm fiet iudicium de illo: & sunt hæc verba xxxiiij. q. iij. non in perpetuum. ADDITIO. Et ibi exponitur. Ioan. And.

i *Ecclesiastici*. seculares non ligat: cùm nec pœna inferius posita illos ligare possit. & facit suprà eodem lib. de electio. indemnitatib⁹. in fin.

k *Processibus*. quibuscunque. suprà de probat. quoniam cōtra falsam.

l *Odium*. priuatum. suprà de testib. quoties. { Ad idem. iij. quæstion. vij. iudicet. xv. quæstio. vij. capit. j. xxiij. quęstio. iiij. capit. j. & cap. ea vindicta. in princip. facit. xj. quæstio. iij. ita enim. & cap. iudicare. iij. quæstion. v. omnes qui. secundū Archid. } lxxxvj. distinctio. odio. xxiij. quæstio. iiij. duo ista. ADDITIO. Ad idē. j. quæst. j. odit. xxiiij. quæstion. j. odi. hæc quatuor iura probāt quòd licet odire vitia. Et dicit Archi. de tali odio loquitur psalmista psalm. 138. ad finem. Perfecto odio oderam illos. Admittitur etiam odium culpæ quo inducta est præscriptio ad negligentiam puniendam. suprà de præscrip. vigilanti. Ioan. And.

Exo. 32.

Iudices per multa corrūpuntur.

m *Non euertat*. hæc enim quatuor humanum solent peruertere iudicium. xj. q. iij. quatuor. & veritatem in teste. suprà de test. quoties. & ca. licet ex quadam. Et illa quatuor his C versibus comprehenduntur.

Quatuor ista, timor, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominum peruertere sensus.

ADDITIO. Dicit Ioannes Monachus quòd quidam addunt quintum, scilicet ignorantiam. suprà de tempo. ordin. vel non est compos. Et alij sextum, scilicet negligentiam. infrà de homi. pro humani. lib. vj. Ioannes Andreæ.

Iudex rectè iudicās dicitur ferre staterā.

n *Stateram*. xxiiij. quæst. j. non afferamus. qui enim rectè iudicat, stateram in manu gestat. xlv. dist. omnis qui. & ita magnum iudicabit vt paruum. de iudi. nouit. licet in pœnis deferatur dignitati & personæ. supra eodem lib. de offic. delegat. cap. ij.

o *Libramine*. sic & contrahentes iustas mensuras & pondera debent habere. suprà de emp. & ven. cap. ij.

p *Concipiendis*. hoc quo ad scripturam & pronunciationem ipsarum.

q *Ferendis*. hoc quo ad prolationem verbalem. ad hoc infra, cap. vltimo.

r *Deum*. à quo sicut iudicabunt, iudicabuntur. C. de iudi. rem non nouam. & remetientur in qua mēsura fuerint mensi: vt de pœnit. & remiss. cum ex eo. ADDITIO. de accusa. D qualiter. j. Ioan. And.

s *Illius*. Moysi. Exod. xxxij. & habes idem. xj. quęst. iij. summopere.

t *Ordinarius*. fallit in episcopis [a] qui aliqua suspensionis canonis pœna non comprehenduntur, nisi de ipsis caueatur. infrà de sententia excommunicationis. quia periculosum. & suprà eodem lib. de elect. si compromissarius. §. huiusmodi.

u *Prodigus*. sic suprà de accus. cap. vlt. & sic crudelis est etiā si conscientiæ suæ confidat. xij. q. j. nolo.

x *Et contra*. Nota ista duo sic copulata. vtrunque enim requiritur vt locum habeat pœna. Non enim secundum conscientiam simpliciter iudicare debet: sed informare debet eam secundum allegata & probata. de hoc. iij. quæstione vij. iudicet. suprà de offic. delegat. pastoralis. §. quia verò.

y *In grauamen*. ecce tertium quod requiritur vt locum habeat pœna.

Glos. seq. quærit. ponit opi. quam determinat. finis soluit aliam quæstionem.

z *In iudicio*. [b] quid de arbitro? nūquid hęc pœna in ipso locū habebit?

a Licet grauius peccēt. de hoc s. de iureiu. cum quidā. Ioā. And.

b Istam gl. sequuntur Phi. Do. tamen in hoc notabilib⁹ appellatione iudicum venirent arbitri. gl. in verbo, iudices. in. c. I. in princ. s. eo. de confess. Fonti.

habebit? Dic secundum Gof. & Ber. quòd non: quia de ordinario & delegato hic tantum cauetur: & hęc est pœna: & sic non amplianda. de pœni. dist. j. pœnæ. j. de reg. iur. odia. &. c. in pœnis. quod est verum secundum Hosti. Io. Mo. & Archi. si sit arbiter compromissarius. secus si in locum ordinarij vel delegati succedat. Ad hoc supra eo. lib. de offic. deleg. ab arbitris. Et eadem ratione dixit Hosti. ꝙ non credit hanc pœnam in auditore vel in mero executore locū habere: cùm & hi non sint iudices. supra de offic. deleg. super quęstionum. §. j. &. §. verū. ADDITIO. Idem. Ioā. Mo. & Archid.

† No. quòd suspensus à iure se diuinis ingerēs efficitur irregularis. vide doct. in. c. si. de cler. excō. mi. & quid sit irregularitas, et vnde sumpserit originē, Do. Ioan. An. hic tenetur tamē dicere horas: vt not. 33. di. c. pe. in vlt. glos. Fonta.

a *Vel per sordes*. hoc est quartū quod requiritur vt locum habeat pœna hæc. Et dicitur fieri per sordes, si prece, pretio, timore, vel odio iudex corruptus sit: & ideo de his fecit superius mentionem. ADDITIO. Apertius dici potest ꝙ sex sunt quę requiruntur vt iudex incurrat hanc pœnam. Primò, ꝙ contra consciētiam. Secundò ꝙ contra iustitiam. Tertiò, quòd in grauamē partis. Quartò, ꝙ in iudicio. Quintò, ꝙ faciat per ignorantiam: sed in hoc opinio, vt dixi, circa tex. Sextò, ꝙ per gratiā vel sordes. altero deficiēte cessat pœna. Arg. ff. de verb. oblig. si quis ita stipulatus. Ioann. Andr.

Iudex male iudicās per dolum aut imperitiā, qua pœna puniatur.

Glossa seq. quærit, & opin. ponit Hostien.

Suspensus ab officio an sit suspensus à beneficio.

b *Officij*. quid de beneficio? Dicit Hostiens. ꝙ quia pœnæ sunt restringendæ, hoc ad beneficia non extenditur. si enim papa hoc voluisset, id expressisset. de deci. ad audientiam. In suspensione autem hominis posset habere locum suspensus ab officio, & à beneficio. Huius directè no. contrarium Io. xxxij. dist. præter hoc. & facit quod dixi. supra eo. li. de elect. quia sæpe. & quod no. de app. pastoralis, in fin. ADDITIO. Plenius in cle. de pœ. cupientes. in glo. nota nouam. in fi. vbi etiam inuenies quod ibi not. Ioan. Mo. & Archi. Ioann. And.

c *Annum*. extunc inchoandum. supra eod. lib. de elect. cupientes. §. cęterū. Quid si annus fuerit bissextilis? Dic vt no. lv. dist. c. ij. s. de verb. sig. quæsiuit. §. j. ADDITIO. Hosti. & Io. Mo. hic tenent quòd si incurrat in anno bissextili, abstinebit. ccclxvj. diebus, cùm hic agatur de facto animæ. vnde sequendum est certius. alleg. de spon. iuuenis. supra de clerici. excommun. illud. Ioannes Andreæ.

d *Condemnandus*. C. de pœ. iu. qui ma. iudi. l. vlti. & infamis est: vt ibi. ff. de iudi. si filiusfamilias. & iure authenticorum condemnatur in triplum. si ciuilis sit causa: si criminalis, punitur in confiscatione propriæ substantiæ: & in exilium mittitur. in auth. vt lit. in exor. lit. iurent. §. si quis autem. posita. C. de pœn. iud. qui male iu. authen. nouo iure. Si autem per imprudentiam iudex malè iudicauerit, tenetur ex quasi maleficio inquantum bonum & æquum visum fuerit iudici. ff. de var. & extraor. cog. l. vlti. instit. de obli. quæ ex quasi delic. in princ. ADDITIO. Vide quòd not. ij. q. vj. hoc etiam. in gloss. fin. & an hæc secunda pœna locum habeat in arbitro, vide in spec. de arbitris. §. j. versi. sed & si. & versi. sequēti. Ioann. Andreæ.

e *Diuinis*. officijs. nec dicit de beneficijs. secundū Hostien.

f *Irregularitatis*. de qua dicetur. j. de sent. excom. cum medicinalis. Ioan. And.

g *A qua*. irregularitate. aliàs à quo, scilicet laqueo.

h *Per summum*. est enim de casibus reseruatis: vt. xj. quæ. iij. si quis episcopus damnatus. &. c. seq. de sen. excom. cum illorum. & de hoc de cle. excom. mi. clerici. ADDITIO. Idem dicit hic Innocen. de corpore vitiatis, & illegitimè natis, & pœnitentibus, & bigamis: & sic seruat ecclesia Ro. secundū eum. & hoc dictum posuerunt Hostiens. & Abbas. & Hosti. alleg. de cor. vi. cap. j. de biga. cap. j. ij. & iij. lj. distinct. qui in aliquo. de illegitimè natis expeditum est. supra eo. lib. de fil. presby. c. j. Ioan. And.

i *Infligunt*. nec mireris si de vno delicto plures pœnas volumus irrogari: dignum est enim &c. & ita continua. & facit quod not. de iudi. at si clerici, in gloss. penult.

k *In tot*. scilicet in deum, iustitiam, officij debitum, humanam naturam: quia contra proximum est corruptus: & sic nec deum timet, nec hominem reueretur [a]. Et facit supra de crimi. fal. c. j. ADDITIO. Et. j. de app. cordi. in fi. Io. And.

a Vide quæ j. dicam. c. proxi. super verbo, duritiam.

l *Pœna multiplici*. & sic sit approbata illorū dominorū do- A cto. legum opi. qui dicebant in pręal. ll. omnes pœnas habere locum. ADDITIO. Alleg. Hostien. xiij. dist. duo mala. xciiij. dist. si quis autem. iiij. dist. factæ sunt. de celebrat. miss. de homine. & de vi. & hone. cleri. vt clericorum. Ioan. And.

Glos. seq. diuidit. postea reci. per duas quæstiones. s. quare dicat superscriptio de præsentia concilij, & quare de memoria sempiterna.

Ad *apostolicæ*. Decret. hæc potest diuidi ī quatuor principales partes. In prima præmittit dissensionē quæ erat inter ecclesiam & Friderichū imperatorem: & oblationes per ecclesias sibi factas. In secūda quæ incipit ibi, Sed licet. dicit oblationes non fuisse receptas per eū: & quatuor quæ faciebant ad depositionē eius, enumerat & quintū quod faciebat ad priuationē regni Siciliæ. In tertia quæ incipit ibi, Nos itaque. ipsum deponit ab imperio, fideles absoluit, fauentes excommunicat, dat licentiam electoribus eligēdi successorem. Vltimò protestatur se prouisurum regno Siciliæ. Et no. primò ꝙ in superscriptione dicitur, sacro pręsente [b] cōcilio ad memoriam sempiternam. quod dicit de concilio, potius est ad honestatē quàm ad necessitatē: & sine sententia vel licentia cōcilij sententia papæ sufficeret cōtra imperatorem, & quēcunq; alium. xv. q. vj. alius. ibi nō dicitur ꝙ in concilio facta fuerit depositio: ipse enim habet plenitudinem potestatis. ij. q. vj. decreto. ibi, vt in partē sint &c. supra de vsu pal. ad honorē. xj. dist. c. ij. & quod ibi no. Licet inferiores prælati qui iudicare debent secundum canones, præsentiam suorū habere debeāt clericorū. xv. q. vij. episcopus nullius. de iis quæ fi. à pręla. nouit. nisi esset cōsuetudo cōtraria. supra eo. lib. de cōsue. c. iij. Papa verò non subiicitur canonibus [c], nec ab eis C auctoritatem habet: sed cōtra: s. de ele. significasti. ipse ergo omnes iudicat, & nullus ipsum. xxij. di. omnes. ix. q. iij. c. episcopo. §. sola. &. c. nemo. Quod autē dicit de memoria sempiterna, non est hoc speciale: quia omnis sententia est perpetua, & fertur ad rei memoriā: & etiā instrumenta ad hoc fiūt j. q. vij. saluberrimū. xxvij. q. j. omnes fœminę. ff. de pig. contrahitur. in fi. Sed quia hoc negotiū grauissimū erat, & rarò cōtingit sententiam depositionis contra imperatorē ferri: vt per hoc appareat quantā sit auctoritas & potestas ecclesię, & vt magis timeatur ecclesia, meritò est talis sententia memoriæ cōmendanda. Ad hoc. s. de pœ. in quibusdam. j. de schisma. c. vno. de pœ. felicis. Ioan. And. ADDITIO. Dicit hic Inn. ꝙ hæc sententia memoranda est, vt sciant omnes quot & quantis periculis se subiicit ecclesia Romana vt subditis pacem procuret, dans exemplum cæteris prælatis subeundi pro suarū ecclesiarū defensione quæcunque pericula. Dicit enim quot & quātis periculis maris, terræ, proditionum, assassinorum & alijs infinitis submissus fuerit lator huius sententiæ, vix homo posset enarrare. Dicit tamen quòd aliqua in chronicis Romanæ ecclesiæ continentur. Ioan. And.

No. hic effectū guerræ: quia est afflictiua prouinciarū vbi viget. ad hoc tex. de rest. spol. Pisanis. Domi.

b Nō dicit approbāte, sicut. s. de sen. excō. sacro. in prin. forsan ex causa ne crederet aliquis sine approbatione concilij depositionem imperatoris per papam fieri non posse. vnde. j. nota itaq; dicit deliberatione præhabita. Io. And.

c Sed vt dicit Arch. s. de offi. ord. quāuis. iustum est vt quod alijs imperat, ipse seruet. II. dist. iustū. pal. est. Requirat ergo consilium præcipuè in arduis, et præcipuè fratrum. Ioan. And.

Tanta est potestas ecclesiæ, vt papa pro euidentibus criminibus possit imperatorem deponere. h.d. CASVS. Orta D fuit cōtrouersia inter Romanam ecclesiā & Friderichū imperatorem. Nam cùm ipse Friderichus imperator plures excessus cōmisisset, papa eū citauit, seu citari fecit vt certa die coram se compareret: qui Friderichus noluit cōparere: quare papa eū reputauit cōtumacem: & pro contumacia sua illū anathematizauit. i. excōmunicauit cum solēnitate. Nam papa induit vestimēta papalia, & corā xij. episcopis indutis vestimentis episcopalibus, qui habebāt quilibet vnū cereū in manu, protulit sentētiā excōmunicationis in ipsum Friderichū, & quilibet episcopus proiecit suū cereū in terrā, & eū pedibus cōculcauit, in signū maledictionis æternæ. Cū istud deuenisset ad notitiā Friderichi imperatoris, ipse indignat⁹ habuit guerrā cōtra Romanā ecclesiā & pręlatos ecclesię. Et cū plati ecclesiæ vocarētur ad cōciliū papæ, ipse Friderich⁹ cum suo exercitu accepit xxij. galeras oneratas prælatis qui ibāt ad cōciliū: quos prælatos idē Friderichus incarcerauit. quod cū relatū esset papæ, ipse papa misit ei duos episcopos & vnū cardinalē in textu nominatos, vnà cū articulis vt in litera continetur. Vnde Friderichus imperator noluit acquiescere dictis illorum triū: propter quod indignatus papa, habito consilio cū suis cardinalibus dictum Friderichum priuauit

Not. quòd appellatione dignitatis potest etiam cōprehendi dignitas apostolicæ sedis. Dom.

uauit imperio & regno Siciliæ. quod regnum dictus Friderichus tenebat in feudum ab ecclesia. mandãdo insuper electoribus imperatoris, vt aliũ imperatorem eligerent: quod fecerunt ipsi electores. Et sic durante vita ipsius Friderichi, fuerũt duo imperatores electi. ADDITIO. Refert hic Fráciscus quòd ipse Friderichus post depositionem tenuit regnum, & eo mortuo filius eius Corradus, & eo mortuo alter filius Manfredus. Et hæc fuerunt tempore Alexan. iiij. & Vrbani. Demum Clemens iiij. dedit regnum domino Carolo fratri regis Franciæ, qui bellum habuit cum ipso Manfredo, in quo mortuus est ipse Manfredus. Deinde Corradinus filius dicti Corradi, dicens regnum ad se spectare, intrauit Apuliam viriliter & potenter: & ibi deuictus & captꝰ per dictum Carolum decapitatus fuit. Ioã. And. Nota ꝙ collatio regni Siciliæ spectat ad solum Papam: prouidet tamen cum consilio cardinalium. Domi.

Carolus frater regis Fráciæ obtinuit regnũ Siciliæ deuicta sobole Friderichi imperatoris.

a *Præcipuum.* potest referri ad auctorẽ, & etiam ad principem.

b *Excessibus.* id est contumacia excessuũ [a]: quia satisfacere nolebat. xj. q.iij. nemo episcoporum.

a Super quibus admonitus fuit per Honorium 3. secundũ Boa.

c *Anathematis.* id est excommunicationis cum solennitate factæ, de qua xj. q. iij. nemo. ADDITIO. Et c. debẽt. & in cle. si quis suadente. de pœ. versi. & quia. Et vide quod dixi suprà de iudi. cùm non ab homine. super versi. anathematis. Io. And.

d *Salutem: Zelabãtur.* quasi feruenter amabant. Ad hoc suprà de custo. eucha. cap. ij. Et tales mitti debent: quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur: irati animus ad deteriora prouocatur. iij. quæst. vij. in grauibus. in princ. xlix. distinct. in sum. §. j.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

e *Destinandos.* non solùm cum Papa legationem iniungit, sed etiam cùm inferior prælatus canonico suo in vtilitatem ecclesiæ suscipere tenetur. Ad hoc. iij. q. j. nulli. de hoc. vij. q. j. quia frater. xvj. q. j. cap. vos autem. hoc verum, nisi rationabilem excusationem haberet, de iis quæ fi. à maio. par. ca. c. ij. Ioannes Andreæ.

Glos. seq. recitetur per quæstionem.

f *Proponi.* credendum erat eis: quia de legatione apparebat: aliàs non. C. de man. princ. l. vnica. Vel dic quia Cardinales & noti erant: etiam sine scriptura credi eis debuit. xcvij. dist. nobilissimus, vbi de hoc in glos. ij.

g *Quantum in nobis erat.* sumptũ de verbis Pauli ad Romanos. xij. Si fieri potest: quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. habes hoc. xj. q. iij. inter verba. §. vocandi. versic. Paulus. ADDITIO. Ad idem. iij. quæst. vj. hæc quippe. in fi. Ioan. And.

h *Pacem.* huiusmodi iudicium ad ecclesiã spectat. s. de iudi. nouit. Et no. quòd ecclesia & quilibet alius primò debet aduersariũ monere vt ad pacem cũ ipso veniat. idem in eo qui agit contra ecclesiam. ij. q. vij. accusatio quoque. vbi de hoc ad hoc. in glo. sed si quis. in fin. C. de pigno. debitores. sed illud de vrbanitate: vt ibi not. ff. de ser. vrb. prædi. quidam Iberus. ADDITIO. Vide de simo. licet in gl. ex hoc. Ioan. And.

i *Mundo etiam vniuerso.* cuius dominus est. ix. quæst. iij. cuncta per mundum. & supra in proœmio huius libri.

k *In galeis.* xxxij. Ianuensium, ex quibus euaserunt duæ, secundum Boati. in quib⁹ erant tres Cardinales legati, qui iuerãt per partes diuersas pro conuocando concilium. & multi prælati qui veniebant Romam ad concilium conuocatũ per Gregorium ix. quibus captis dicitur ꝙ Friderichus misit literas continentes duos versus tales: Omnes prælati Papa mandante vocati: Et tres legati, veniant hucusque ligati: & ita factum fuit. Subdit ipse Boati. ꝙ ex eis galeis euaserũt duæ. Vnde pro significatione huius vocabuli galea, nota hunc versiculum, Armo caput galea, pelagus percurro galea. Ioan. And.

Versus.

l *Promisissent.* credẽdũ est Papæ hoc referẽti. supra de testi. cùm a nobis. & dixi supra de renunc. cap. j.

m *Audire.* non perficere: vnde habebãt ad instar auditorum referre. s. de offi. deleg. super quæstionũ.

n *Corrigere.* xxxv. q. ix. sententiam. & ca. apostolicæ suprà de re iud. cũ olim. in authent. de nup. in fin. primæ colũnæ. col. iiij.

Exodꝰ.

o *Vocare.* de gratia hoc dixit: & vt euitaret omnem suspicionem. ad idẽ. ij. q. vij. nos si incompetenter. in princ.

p *Tutum.* talem locũ assignare debet iudex, aliàs locus est appellationi: etiam si sit scriptum appellatione remota. supra de app. ex parte. & xxxiij. q. ij. siue de cõiugij. ff. de iudi. si locus. Parata ecclesia non dixit se reuocare: sed reuocare paratam. Et facit ad responsiones quas faciunt iudices appellantibus ab interlocutorijs sententijs. de hoc supra de appel. cum cessante. &. j. tit. proxi. si à iudice.

q *Misericordia.* xlv. distinct. disciplina. in princi.

r *Quantum cum deo.* suprà ca. proxi.

s *Satisfactionem.* quam quis non tenetur remittere, etiã quo ad deum: rancorẽ autem sic. xc. distinct. si quis contristatus. vbi de hoc. & xxiij. q. iij. si is qui. & ibi de hoc.

t *Volebat.* etiam ecclesia. Ioan. And.

u *Pharaonis.* qui monitionib⁹ & flagellis durior est effectus, nec cõuerti voluit, xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. in princ. & habes originem Exodi. vij vsque ad xv. & potest dici de Friderico imperatore, quòd magnus sine comparitione creatus, sine venia damnatus fuit: sicut diabolus. de pœni. dist. ij. principium. circa princi. versic. ista arbor.

x *Aspidis.* incantatæ: quę aurem alteram calcat in terram, alterã obturat cauda, vt incantationẽ audire non possit. ADDITIO. Hoc ponat Isid. ety. lib. xij. c. viij. Ioan. And.

Aspidis species.

y *Elata obstinatione.* xvj. quæst. j. vos autem.

Granis.

Imperator non debet deponi nisi ex maxima causa.

a *Grauissima.* bene dixit: quia maxima causa subesse debuit imperatoris depositioni. Nec est similis depositioni clericorum, qui pro quolibet magno peccato deponi possunt. lxxxj. distinct. cap. j. quia vbi maius scandalum & periculum timetur, agẽdum est benignius. 50. distinct. vt constitueretur. cum tuus si. hoc autẽ insurgit in depositione imperatoris, qui quasi præest omnibus Christianis. vij. quæstio. j. in apibus. Item clerici ministrant sacramentis: sed non principes. xxxj. dist. tenere.

b *Tergiuersatione.* probabili. ad idem. supra de cohabi. cleric. & mulie. cap. vlt. Ioann. Andr.

c *Deierauit.* periuriũ crimen ecclesiasticũ est. supra de iudic. nouit. supra eod. lib. de foro compe. ca. vlt. [a] & grauissimum crimẽ in quolibet: præsertim in prælato vel principe: cùm eorũ facta trahantur ab alijs in exemplum. supra de vo. magnæ. & ideo grauius punitur. xj. q. iij. cap. præcipuè. ADDITIO. Dicit Innocen. quòd prælati & principis verbũ debet esse frmissimum, etiam sine iuramento. allega. xxiij. quæst. iiij. innocens. &. §. pone. Ioan. And.

a Hoc intelligas vt ibi scripsi super vlti. glo. Io. An. † Not. de Ancha. ꝙ toties petitur quoties cõtrauenitur iuramẽto. no. in cap. mutare. xj. q. j. tamen. l. si quo. §. ff. de arbi. dicit quòd pœna semel cõmissa nõ committitur amplius. vide Bart. in l. si ff. de verbo. obli. Fons.

Glos. seq. primò pacem commendat. secundò ponit sex casus qui pacem impediunt.

d *Pacem.* Christus in morte ait, Pacẽ meã do vobis: pacem meã relinquo vobis. Matth. x. Ioan. xiiij. facit xxiij. q. j. nisi bella. Non est ergo hæres Christi qui pacẽ eius testamento relictam non habet. principes autem maximè tenentur ad hanc seruandã. xxiij. q. j. noli. de treu. & pa. per to. in authen. de pa. tenenda. in rubro & nigro. col. x. Et qui contra pacem ecclesiæ sunt: si dignitatem aut cingulum habent, nudentur eis. xxiiij. quæst. j. qui contra ecclesiæ. Et solent reddi sex causæ propter quas non est pax inter homines. Prima, quia non puniuntur maleficia. Ecclesiast. viij. Quia non profertur cito contra malos sententia: ideo absque timore vllo filij hominum perpetrãt mala. Ad hoc. s. eo. lib. de offi. leg. c. j. & xxiij. quæst. ij. dominus. Secunda, abundantia temporalium. Hiere. ix. cap. & Genes. xiij. Facta est rixa inter pastores Abraham & Loth. Tertia, quia non occupamur in pugna cõtra dæmones. ad Ephes. v. Non est nobis colluctatio aduersus carnem. Quarta, quia nõ consideramus damna guerræ, in qua diuitias, corpus & animam perdimus. Hiere. xlvj. Fortis impegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt &c. Quinta, quia non consideramus dubium euentum belli, iij. Reg. xij. Varius euentus belli &c. Sexta, quia non seruamus præcepta Dei, nec decimas soluimus. Hiere. iij. Esa. xlviij. Vtinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. xvj. quæstio. j. reuertimini. vnde quod non accipit Christus, tollit fiscus. xvj. q. vij. maiores.

Pax nõ est hodie inter homines propter sex causas.

Sacrilegiũ dicitur crimen missũ.

e *Sacrilegium.* quod est etiã crimẽ ecclesiasticũ. s. de fo. cõpe. cùm sit. vbi de hoc. {Archi. remittit. xvij. q. iiij. sacrilegiũ. vbi de hoc no. per modũ summæ, & per Innoc. de sent. excõ. eum pro causa.} Et talium oblationes recipi prohibentur. xvij. q. iiij. miror. xij. quæst. ij. de viro. Et sacrilegium tale in captione clericorum, excommunicationem irrogat. xvij. q. iiij. si quis suadente, etiam in faciente per alium. de sent. excommu. mulieres. in fi. etiam si nõ irrogetur ipsis aliàs iniuria. eod. titu. nuper.

f *Cardinales.* istud est crimen lesæ maiestatis: & contra tales prodita est noua pœna per decr. j. de pœ. felicis. Ioan. And.

g *Hæresi.* propter quod crimen non solùm imperator, sed etiã Papa deponi debet xl. distinct. si Papa. suspectos etiã de hæresi si se non purgat, & si per amonitionem fecerit, & iurare noluerit: punitur vt hæreticus: vt suprà de hæret. excommunicamus. §. j. &. §. si qui vero. & est idem in excommunicato ob contumaciam in causa fidei. infra de hæretic cum contumacia. ADDITIO. De quadruplici pœna hæreticorum secundum canones, scilicet excommunicatione, depositione, bonorum ablatione, militari persecutione, remittit Archidia. ad not. per Gof. in summa de hæret. §. punitur hæreticꝰ. & vide plenius per Hostiens. in summa istius tit. §. qua pœna feriatur. Ioannes And. ADDITIO. Habes ex hoc tex. ꝙ argumenta euidentia & difficilia per quæ quis efficitur suspectus de hæresi, inducunt probationem sufficientem ad condemnandum. de quo hic per Domi.

Papa & imperator deponũtur propter hæresim.

Hæreticorum pœna est quadruplex.

Matth. 16.

h *Patrimonium.* xciij. distinct. ca. j. in fi. xj. quæst. j. peruenit. x. quæstio. iij. relatum. Ioann. And.

Pater offenditur in filio, domus in seruo, iudex in subdito.

i *Offendere.* offenditur enim pater in filio. xxiij. quæst. iij. cum ergo. §. sed qui. ff. quod me. cau. l. isti quidẽ. suprà de præsum. afferte. Dominus in seruo. ij. quæst. vij. accusatio. Iudex in subdito. xxiij. q. ij. cap. ij. ADDITIO. Vide quod not. j. de priuileg. auctoritate. in glos. fi. Ioan. Andr.

k *Reprehendi.* quasi ista sit causa qua priuari posset regno Siciliæ: sed non imperio.

l *Fœtorum.* genus monetæ. ad idem de confes. c. ij. de emp. & vendi. ad nostram. ad fi. ADDITIO. supra de priuileg. cũ olim. ij. Ioan. And.

m *Per nouem annos.* sufficit quòd emphyteuta ecclesiæ cesset per biennium à pensione. de loca. cap. potuit. vbi de hoc. Emphyteuta autem priuati per triennium. Cod. de iure emphy. l. ij. §. j. & in glos. biennium.

n *Vices.* de transla. quanto. vt eccle. benefi. vt nostrum. ADDITIO. Et ibi remittit Ber. ad glos. vnde dicitur. Ioan. And.

o *Dictum.* Matth. xvj. & xxiiij. q. j. quodcunque. vbi de hoc. ADDITIO. Et quæst. ij. c. ij. Ioann. Andr.

p *Ligaueris.* claue nõ errante. supra cap. proxi. ADDITIO. Et xxiij. quæstio. j. manet. & facit de pœn. distinct. j. quem pœnitet. ver. deus. ibi, sed oportet vt iustus misereatur iuste. Ioan. Andr.

q *Priuamus.* propter crimina: ergo deponit papa imperatorem: vt hic. Idem cùm est inutilis. xv. quæstio. vj. alius. & dat coadiutores ipsis male administrãtibus. supra eo. lib. de sup. negli. præla. grandi. pœ negligentiam ipsorum iurisdictionẽ assumit. supra de fo. cõpe. licet. Cõpellit ipsos iustitiã facere. xxiij. quæst. v. administratores. & ius canonicum etiam debitis casibus obseruare. supra eo. lib. de fo. compe. ca. ij. de iureiur. licet. j. de sent. excõ. decernimus. Vnum enim oportet esse principatũ ad quem omnes recurrant. vij. q. j. in apibus. qui si. sint leg. per venerabilẽ. circa si. versi. is verò &c. & de hoc

Papa compellit imperatorẽ iustitiã facere, et certis casibus ius canonicum obseruare.

de hoc vide quod no.Inn.& Host.de foro cō.licet ex suscepto.
a *Absoluentes*. xv.q.vj.iuratos.s̃.de hære.c.vlti.
b *Subiacere*. absolutionem sibi non reseruat, & sic alijs videtur permittere.s̃.de sent.excom. nuper.
Gloss.seq.dicit qui sint electores.secundò quærit & sol.

perpetuò absoluentes [a]: auctoritate apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam decetero sibi tanquam imperatori vel regi pareat & intendat. Decernendo quoslibet qui ei deinceps velut imperatori vel regi consilium vel auxilium præstiterint seu fauorem, ipso facto excōmunicationis sententiæ subiacere [b]. Illi autem [c] ad quos in eodem imperio imperatoris spectat electio, eligant [d] liberè successorem. De præfato Siciliæ regno prouidere curabimus cū eorundem fratrum nostrorū consilio, sicut viderimus expedire. Idem præceptori hospitalis sancti Ioannis Hierosol. in Hispania, & commendatori ac fratribus domus de Curuaria, hospitalis eiusdem.

Electio imperatoris per quos debeat fieri.

c *Illi autem*. scilicet archiepiscopus Maguntinēs. Colonien. Treuerē. & quatuor laici. s. Palatinus comes Rheni, dux Saxonię, marchio Brādeburgen. & rex Bohemiæ, olim dux. Et dicūt quidam quòd rex Bohemię de necessitate vocādus nō est, nisi cùm alij discordāt: nec istud ius habuit ab antiquo: sed hodie de facto tenet. & hoc per Hostien. de elect. venerabilem. Canon dicit ꝙ exercitus imperatorem facit. xciij. distinct. legimus. versi. nam & Alexandrię. ff. de orig. iur. l. ij. §. postea. &. §. deinde cùm esset. &. §. deinde quia difficile. &. §. nouissime. insti. de iur. na. §. sed quod. C. de vete. iur. enu. l. j. §. hoc etiam nihilominus. Sed nūquid papa posset principes electione priuare, & per se eligere imperio vacāte? Dicit hic Ber. quòd non: dummodo ipsi velint eligere. Secus videtur si nollent eligere, vel concordare non possent. hoc probat per decre. supra de elect. venerabilem. §. obiectioni. versic. nunquid enim. & hoc maximè in laicis locum habet. Ad hoc supra de iure pa. cum dilectus. & quod ibi not. ADDITIO. Præfati electores imperatoris his versibus continentur.

Imperator an possit à papa eligi.

Versus.

Magna Maguntia, crassa Colonia, Treueris alma,
Atque Palatinus dapifer, dux portitor ensis,
Marchio præpositus cameræ, pincerna Bohemus,
Romanum regem statuendi dant sibi legem.

Glos.seq.recitetur per quæstionem.

Electorib⁹ imperatoris non est præfixum certū tēpus ad eligendum.

d *Eligant*. non statuitur à iure certum tempus principibus ad imperatorem eligendum. hinc est ꝙ papa non potest eligere nisi prius illos admoneat. supra de elect. venerabilem. quod non est in ecclesiis, in quibus siue sint cathedrales, siue inferiores, statuta sunt tempora. supra de elect. ne pro defectu. de concess. præben. c. ij. vnde temporis lapsus sufficit: quia dies statuta &c. supra de locato. c. potuit.

Diuisio.

Abbate.} Diuiditur hæc decret. in sex partes. In quarum prima ponitur actorum petitio, & eius causa. In secunda quæ incipit ibi. Allegabatur. ponitur triplex defensio reorum. In tertia quæ incipit ibi, Pro parte. ponitur duplex actorum replicatio. In quarta quæ incipit ibi, Sed ad hoc. ponitur reorū duplicatio. In quinta ibi, Præfatus. ponitur causæ definitio per cardinalem facta. In sexta ibi, nos igitur. ponitur papæ confirmatio. Ioann. Andr. ADDITIO. Præmitte quòd rex Arragonū castrum Curuariæ cum suis finibus, inter quos erat locus de Rosellis, qui tunc erat in potestate infidelium, donauit hospitali sancti Ioannis sub conditione, si ad manus fidelium &c. Demum mortuo illo rege, nepos qui successit in regno illo, de manibus infidelium acquisiuit: & donauit monasterio Populeti. volens quòd in loco de Bonefac. ibi incluso ædificaretur vnū monasteriū. demū cū esset quæstio inter monasteriū de Bonefac. & hospitalarios super loco de Rosellis, monasterium Popule. donauit locū de Rosellis monasterio de Bonefac. super hoc vertitur quęstio hic decisa. Domi.

Pro intellectu huius cap. est præsupponēdum quòd quælibet actio siue personalis, siue realis, habet duas causas, scilicet causam propinquam, & causam remotā. Causa propinqua actionis realis dicitur dominiū, vel quasi. Causa remota dicitur esse titulus mediante quo fuit acquisitum dominiū. Et de hac causa remota loquitur præsens capitulum. Actio personalis habet similiter duas causas, videlicet propinquā & remotam. Causa propinqua dicitur esse obligatio. Causa remota est contractus. De hoc tractat gloss. in capit. ij. de libel. obl. in anti. CASVS. Orta lite siue controuersia inter abbatem de Bonefacto actorem ex vna, & hospitalarios sancti Ioannis reos siue defensores ex alia de & super castro siue loco de Rosellis, dicebat abbas pro se & suo conuentu, quòd illud castrum ad ipsos spectabat ex donatione regis Arragoniæ. Et petebat vt iudex declararet illud castrum ad ipsos spectare, & reos condemnari ad illud castrum restituendum vnà cum fructibus & emolumentis inde perceptis. & sic abbas in suo libello exprimebat causam remotam, scilicet quòd illud castrum ad ipsos spectabat ex donatione regis Arragonum. quod tamen non erat necesse: quia in reali actione sufficit exprimere causam propinquā. pro parte vero reorum ex aduerso propositum extitit quòd ille locus ad ipsos spectabat iure dominij. vnde partes ipsæ, lite inter ipsas negatiuè contestata, fuerunt admissæ ad probandum sua facta. pro parte abbatis & conuentus de Bonefacto fuerunt producta nonnulla instrumenta, & inter cætera vnum instrumentum in quo cauebatur quòd rex Arragonum donauerat locum in quo erat dictum castrum de Rosellis, monasterio Populeti, & postea monasterium de Populeto locum illum donauerat monasterio de Bonefac. Et sic abbas non probauit donationem suo monasterio factam ex donatione regis Arragonum: sed ex donatione monasterij de Populeto. Item per inspectionem donationis monasterij de Popul. cōstitit quòd donatio illius castri fuit facta abbati de Bonef. actori post lit. contest. in huiusmodi causa. his visis pro parte dictorum reorum dictum fuit & propositum quòd ipsi rei debebant absolui ab impetitione abbatis: eo videlicet quia abbas non probauerat causam ipsam in suo libello. Et cùm quis allegat causam certam, oportet quòd illam probet: aliàs cadere debet ab instantia. Item dicebant isti hospitalarij quòd dicto abbati actori superuenerat dominium post litem contestatam: & sic non videtur in iudiciū deuenisse. l. non potest. ff. de iudic. vnde quidam cardinalis de causa cognoscens, ipsos reos absoluit ab instantia abbatis actoris, reseruata eidem actori actione in alia instantia. Tamen dixit papa si actor egisset contra eos expressa caussa propinqua & non remota, & tempore sententiæ ferendæ probauisset quòd ille locus ad ipsum spectabat, rei fuissent condemnati. & sic est bona limitatio ad. l. illam, non potest. allegat. quòd non intelligatur in causa propinqua, sed in remota. {Allegabatur.} Hospitalarij rei dicebant quòd longe ante donationem regis Arragoniæ (de qua loquitur actor) alius donauerat locum in quo erat castrum, ipsis reis. pro parte verò actoris fuit replicatum quòd illa donatio non valebat: quia tempore donationis ille locus erat inter manus Sarracenorum: ideo dicebat actor non valere huiusmodi donationem. pro parte autem reorum fuit responsum illud quod sequitur. {Multum quoque.} quia actor produxit instrumentum donationis illius castri, in quo continebatur quòd rex Arragoniæ donauerat castrum monasterio Populeti, & ordinauerat quòd monasterium Populeti fundaret aliud monasterium. quod fecit. nam monasterium Populeti fundauit monasterium de Bonefac. & ei donauit prædictum castrum: & sic abbas de Bonefacto, probauit aliam causam quam expresserat in suo libello: ideo dicebant rei quòd actor non probauerat causam expressam in suo libello: quare veniebant absoluendi ab instantia, & actor condemnandus in expensis erga ipsos reos. {Pro parte altera.} Ponitur hic replicatio abbatis de Bonefac. nam dicebat abbas quòd actor & reus non debent ad imparia iudicari. & certum est quòd si rei reperiuntur possidere tempore sententiæ, sufficit, licet actor non reperiatur fuisse dominus tempore litis contestatæ. sed ista ratio non profuit abbati: & rationem diuersitatis ponit gloss. & latius ponit Cyn. in. l. j. C. de ali. iud. mu. causa facta. {Cæterum.} vnde si quis in genere formet libellum, & non exprimat causam specialem, si reus patiatur & non obijciat, valebit processus & litis cōtestatio. l. si. Cod. de aut. excep. Tamen reus poterit petere vt actor exprimat causam specialem. Nota ex prin. c. quòd vendicans rem ab aliquo, sufficit quòd exprimat causam propinquam, licet nō exprimat causam remotam. tamen poterit exprimere si velit: sed tamen aliquando prodest, aliquando nocet exprimere causam remotam. Nocet, quia si exprimat causam remotam, & non probet: etiam si lite contestata dominium ei veniat, succumbit: vt hic. Plures doctores iuris ciuilis tenuerūt contrarium per. l. non potest alle. videlicet quòd si veniat dominium post litem contestatam, pro eo potest ferri sentētia. & hoc voluit papa in fine huius. c. dum dixit. Et licet aliquibus curiosis

Not. quòd idem est dicere, ago pro tali, quod est dicere, nomine talis. de resti. spolia. olim 3. de consti. cū M. Do.

Notabilia

Qui petit rem certam causa expressa, si illam causam non probat, succumbit: licet aliam probet maxime postmodū emergentem. Ioan. And.

CAPIT. III.

Abbate sane: & infra. Abbas de Bonefac. pro se & conuentu [a] suo proponens locum de Rosellis esse prædicti monasterij iure dominij vel quasi [b], & cum suis finibus ex largitione [c] regis Arragoniæ ad ipsum monasteriū pertinere [d], petijt adiudicari eidē monasterio locum ipsum, & vos exinde amoueri. Allegabatur [e] autem pro parte vestra, quòd facta vobis donatio de prędictis valida existebat, quāuis illa sub Sarracenorū tunc existerent potestate: quia non simpliciter, sed sub conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium deuenirēt. In quo casu concessio poterat & debebat habere vigorem [f]: quia ipsi donationi rerum donatarum natura vel qualitas [g] non obstabat, &

curiosis &c. Not. insuper principalē effectum huius. c. quòd cū quis egit actione personali vel reali expressa certa causa, debet illam probare: & non sufficit probare ꝙ dominium venerit ad ipsum ex alia causa. Not. finaliter quòd procedit libellus porrectus per prelatum, licet non dicatur quòd agat nomine ecclesiæ: sed nomine suo & clericorum. quod not. de quo de dilationibus. ca. literæ. & de prob. ex literis.

a *Conuentu*. quod facere debet. quod dic vt. s̃. de rescriptis. edoceri. ADDITIO. Dicunt quidā quòd sic agitur, quia locus petitus communiter pertinebat ad abbatem & conuentum. Item cōstat securius esse quando simul agunt etiam de propriis supra de iudi. causam. licet quisque pro suis agere possit. Ioan. And.

Libellus alternatiuus an sit admittendus.

Glos.seq.obiicit, & dat sex solutiones instando circa primam quando competat rei vendicatio, & quando publiciana: & quomodo in ea sufficiat bona fides recipientis. Ad hoc signat contrarium de authen. malæ fidei. & soluit.

b *Dominij vel quasi*. videtur quòd talis libellus admittendus non sit, cum hæc sint aduersa. Ex iure enim dominij dicit se dominum: ex iure quasi dominij dicit alium esse dominum, & sic dicit se dominum, & non dominum: & sic quasi contrarius deberet repelli. de app. solicitudinem. cum suis concor. nec debet iudicium esse in pendenti vel dubium. ff. de iudi. nō quemadmodum. Circa huius libelli formam nota quòd petitio ista, peto talem rem iure dominij, habet locum cum quis emit rem ab eo qui illius rei Dominus est, & ei rem tradidit, & sic dominium. ff. de acqui. re. domi. l. traditio. in prin. &. Cod. de pact. traditionibus. Recte ergo se dominum dicens dominium siue causam suæ petitionis ponit. Petitio autem rei iure quasi dominij, locum habet cum quis bona fide rem emit à non Domino, & rem sibi traditam bona fide recipit. credens vendentem rem venditionis & traditionis tempore Dominum esse. ff. de publ. l. eum qui. §. vlti. & sufficit emptori habuisse bonam fidem, licet venditor malam fidem habuerit, & callido consilio vendiderit: vt ea. l. §. prætor ait. Si talis emptor antequam vsucapiat, à possessione cadit, petit rem à possessore iure quasi dominij, & appellatur actio publiciana. Si autem post vsucapionem à possessione cadat, tunc non competit publiciana: sed datur ciuilis actio, scilicet rei vēdicatio secundum quosdam vtilis, secundum alios directa. ff. de publi. l. j. Dicta est autem publiciana à Publicio auctore qui eam inuenit: vt inst. de ac. §. aliæ. Ad hoc autem vt actor obtineat, oportet eum probare titulum, & rem sibi fuisse traditam [a], & bonam fidem habuisse tēpore emptionis & traditionis, (quod præsumitur [b], nisi contrarium probetur) & quòd credat modo venditorem vel donantem tempore contractus dominum non fuisse [c], aliàs publiciana non competeret. Et formatur libellus. Peto talem rem mihi restitui iure dominij vel quasi: hoc est dicere quasi dominij, ac si vsucepissem quod non vsucepi: & de sola consuetudine [d] admittitur talis libellus sub disiunctione. vnde dicere deberet, Peto talem rem iure quasi dominij: quia modo certus est reus. In supradicto autem libello quancunque partem disiunctæ probauerit actor, obtinebit secundum formam petitionis. Et si deficiat in vna, & absoluatur reus: postea poterit intentare alteram partem disiunctæ, non ob. exceptione rei iudicatæ [e]: quia hæc est modo alia causa quàm prima supra de cau. pos. cap. vlt. & de hoc insti. de ac. §. aliæ. sicut cum in iudicio peto rationem tutelę, & prosequor alteram speciem tantum: licet fiat absolutio in illa specie vel simpliciter, nihilominus alias species postea prosequi potero. si excipias de re iudicata, te replicatione doli repellam. C. de iudi. licet. Sed ei quod dictum est, quòd mala fides tradentis non nocet accipienti rem bona fide quominus vsucapiat: contradicit. C. de præscrip. long. temp. authen. malæ fidei. quæ dicit in malæ fidei possessore alienante, cessat longi temporis prescriptio. Dic quòd licet prędictæ leges corrigantur per authen. vt bona fides tradentis exigatur: nihilominus quod de publiciana dicitur, locum habet: vt qui rem habuit bona fide & iusto titulo, licet tradens habeat malam fidem, & licet accipiens vsucapere non possit propter malam fidem tradentis: tamen à quocunque possessore præterquam à domino publiciana rem vendicabit. Contra dominum autem non currit præscriptio, licet tradens habeat bonam fidem. Distinguitur tamen vtrum Dominus sciuerit [f] suam rem taliter alienatam: & tunc currit ei præscriptio longi temporis, nisi res esset furtiua: quia tunc non currit ei præscriptio propter vitium quod ei adhęret. Si ignorauit, præscriptio longi temporis ei non currit: præscriptiò autem longissima bene currit: vt in prædicta authentica, malæ fidei. hoc ergo non vetat authen. quin locū habeat publiciana, licet fuerit mala fides tradentis [g]. Sed ad hoc vt longi temporis præscriptio locum habeat, requiritur tradentis & accipientis bona fides secundum leges. secundum canones verò sola præscriptio. xl. annorum locum habet, & semper cū bona fide. s̃. de prescrip. ca. vlt. Ber. cuius fuit hæc gl. licet non per omnia ad literam, quam hic propter suas remissiones posui, quas alibi facit ad eam. Et vides quòd sentit Ber. talem libellum de consuetudine admitti: & satis esse potest: cum consuetudo sit optima legum interpres. s̃. de cōsue. cum dilectus. & hoc etiam no. Guil. in spe. de cau. pos. & proprie. §. notandum. ver. aliæ. &. §. seq. in fi. Alij vt Tan. dicunt quòd illi subtilitati ciuili quòd libellus alternatiuus non recipiatur, non est standum secundum canonicam æquitatem. Ad hoc. j. in fi. c. &. s̃. de iudi. dilecti. de in integ. resti. cōstitutus. §. quare. vbi de hoc per Inn. & Host. & per Hostien. de elec. querelam. Alij dicunt ꝙ hic & in similibus non fuit obiectum: quia bene fuisset repulsa talis petitio propter rationes alle. in prin. gl. & sic intelligunt prædictam decre. constitutus [h]. Alij dicunt ꝙ vbi actor incertus est ex facto alieno, & nil sibi potest imputari: tunc admittitur alternatiuus libellus. ff. quorum leg. l. j. §. quia autem nonnunquam. aliàs non: & sic soluunt contraria. Roffr. & Inn. dicunt ꝙ vbicūque quis probabiliter dubitat, non solum ratione alieni facti, sed etiam proprij potest in eodem libello plures proponere actiones: nec cogitur eligere, etiā si se non compatiantur. & sic intelligatur decre. constitutus. aliàs si non est probabile dubium, eligere cogitur. ff. de tribu. quod in hæredem. §. eligere. vbi plene de hoc: & adde quod dixi. s̃. e. lib. de elect. vt quis duas. Alij dicunt ꝙ licet iste libellus videatur contrarius, non est: quia rei ven. & publiciana non sunt contraria, sed diuersa [i]: cum ad eundem finem [k] tendant. cum autem tendunt ad diuersum finem, tunc habent locum contraria. & hoc tenet Guilliel. in spe. vt supra, & super hoc adde quod dixi infra de re. iu. nullus pluribus. ADDITIO. Remittit. iij. quæst. iij. c. induciæ. §. offeratur. Ioan. And.

Glos.seq.obiicit & soluit.

c *Ex largitione*. sed per hoc non habebat locum vendicatio: cùm non dicatur quòd traditio secuta fuerit. C. de rei vendi. l. seruum. vbi emptor seruum non traditum sibi præsentem vendicare non potest. Ad idem. C. de hæred. vel actio. vē. qui tibi. ff. de rei ven. si ager. Sed dic illud verum in priuato: secus in ecclesia. C. de sacrosan. eccle. vt inter diuinum. vt. s̃. de cōsue. ca. ij. vbi de hoc. & ex hac expressione succubuit Abbas: vt infra patebit. ADDITIO. Et sic expressa nocent. ff. de regu. iur. expressa. Hanc autem expressionem facere non tenebatur: vt plene not. de lib. obl. cap. ij. Ioan. And.

d *Pertinere*. hoc verbum late patet. ff. de verb. sig. verbum illud. de fide instru. inter dilectos.

Glos.seq.ponit decisam, quam iure approbat.

e *Allegabatur* [l]. secunda pars: propositum fuit primò pro parte hospitalariorum ꝙ auus ipsius regis castrum Curuarię cum suis finibus intra quos erat locus de Rosellis, prius hospitalariis contulerat. responsum fuit per monasterium ꝙ talis donatio non valebat: cum facta fuisset eo tempore quo res donata erat in potestate hostium, non in dominio donatoris. Et pro hac parte facit, quia liber homo, fundus hostiū, & quæ natura fieri non concedit: in stipulationem venire non possunt. ff. de verb. obliga. liber homo in stipulatum. & l. si stipuler. & si aliquid alicui sit relictū quod propter qualitatem relicti haberi non potuit, non tenet legatum: licet interdum æstimationem habeat cum distinctione legis. ff. de leg. iij. fideicommissa. §. si seruo. Contra hanc allegationem monasterij allegabat hospitale vt sequitur.

f *Habere vigorem*. scilicet adueniente conditione: vt sequitur. Ad hoc. ff. de act. empt. & ven. l. vlti. & legatum quod nō valet pure factum, si legetur sub conditione: valet conditione adueniente. ff. de legat. j. l. cætera. §. j. ff. de condi. & demon. qui hæredi. in fi. & l. qui sub conditione.

g *Natura vel qualitas*. quia res donata non erat liber homo, vel res sacra, vel religiosa, vel inæstimabilis. ff. de ver. oblig.

a Alia necessaria iurātur: quia sunt animi interioris. gloss. in. §. aliæ. instit. de acti.

b Quā sufficit fuisse in accipiente, licet non in tradēte. Do. est tamen necessario alleganda ait Phil. citans Ang in l. si per lōgi C. de præscrip. lōg. tempo.

c Similiter tēpore traditionis. l. I. ff. de publi. Do. Philip.

d Idem Do. vankel. De Ancha.

e Idem Do. hic et in. l. minor. §. I. ff. de euic. supple quādo alteram expresse prosecutus est. si enim vtatur generali verbo pertinere, succumbens in probatione dominiū nō intentabit publicianā. Bar. in l. etiā eadē. §. actiones. ff. de re iudic.

f. Auth. malæ fidei non habet ergo locum in a domino alienante rem hypothecatam. Doct. hic.

g Idem doc. hic. Spe. tit. de cau. pos. §. nec dicē. dum. ver. pen. ibi vide de publiciana. Font.

h Ita si libellus copulatiue fuisset conceptus. Raymi. ferra. C. de eden.

i Idem Do. quia vna est ciuilis: publiciana prætoria.

k Scilicet ad rem restituendā. Dom. Phil. Font.

l In hoc. §. iuncto fi. c. ibi absoluēdos. notat de Anch. ꝙ non fertur sentētia super iure rei per se in iudicium deducto, sed tantum absoluitur ab aduersarij impetitiōe. posse tamē super iure rei pronunciari et declarari dominiū notant doc. in ca. ex conquestione. de resti spo. Font.

inter stipulantem.§.sacram.reges enim qui spiritalia possidere nõ possunt,nec illa possunt donare: & recipientes sunt sacrilegi.xvj.q.vij.si quis deinceps. Ioan.And.

a *Laudabile*.quasi diceret:nec ex virtute conditionis debuit infringi donatio: quia erat laudabilis & honesta.

A cit.xxiij.quæst.v.dicat.in gloss.ij.& de hoc per Inno. olim.j. de restitu.spolia.& prædi.c.quod super his.Dom.

k *Separata*.bonorum separatio nõ habet locum nisi in certis casibus not.ff.de separa.l.j. ADDITIO. In.j.gl. dicunt quidam ꝙ hic non dicebatur impetrata seu facta separatio bonorum, imò quia simpliciter patris hæreditatem adiuit, vna censetur sua & patris hæreditas.ff.de vulg. & pupil.sed si plures. §.filio.Ioan.And.

les gesto, efficiuntur capientis.

salubre ac laudabile [a] quidem erat spectare ac prestolari tempus quo illa Christianorum dominio subderentur: quare mox [b] cum peruenerunt ad ipsos [c], fuerũt ad vos totaliter deuoluta. Multũ [d] quoq; distabat, an ipsi monasterio de Bonefac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem rege facta donatio fuisset: quia etsi liquebat prædicta monasterio Populeti ab ipso rege, ac ab illo abbati & conuentui de Bonefa. fuisse collata: non tamen ob hoc cõstabat dictum regem ipsi monasterio de Bonefa. illa donasse vel mandasse donari. Nec pro eo quòd voluit & statuit vt ædificaretur ibi monasterium, poterat & debebat intelligi eum prædicta vel eorum aliqua construendo monasterio donauisse [e], cum illa potius sua videretur intentio, vt (quia prefatum monasterium Populeti tot & tãtorum bonorum largitione ditabat) abbas & conuentus ipsius pro sua suorumque salute monasterium construere tenerentur, præsertim quia monasterio quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat [f]. Præmissa vero concessio facta monasterio de Bonef. ab abbate & conuentu monasterij Populeti, nullum prorsus ei videbatur afferre suffragium, pro eo potissime quòd post litem cõtestatam & processum iudicij facta fuerat: sicut clare patebat ex instrumento præfato. vnde cum ius si quod in prædictis ipsi monasterio de Bonefac. ex concessione huiusmodi competebat, in iudicio minime deduxisset: quia

B videri non potest illud venisse quod postmodum accidit [g], pronunciari vtique super petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera [h] dicebatur quòd cum rex ipse sua probitate ac studio ab infidelibus [i] loca conquisiuerit supradicta, donatio aui vel patris ipsius prius facta de illis, cum ad cultum fidei peruenirent, regem eundem quo ad hæc sic per eum postmodum acquisita, obligare non potuit: cum sua propria facta essent, & viderentur ab aliis bonis hæreditariis separata [k]. Porro præfata concessio facta monasterio de Bonefac. à monasterio Populeti, licet post acceptum iudicium causæque processum interuenerit: prodesse tamen & valere debebat, cum pro actore (quod de iure suo ex causa idonea quanuis superuenienti appareat) satis sufficere videatur, satisque esse, si (prout seruatur in reo [l]) intersit ipsius tempore sententiæ proferendæ. C Sed ad hæc [m] pars vestra respondit, quòd cum tam supradicti aui donatio, quàm locorum acquisitio præmissorum fuerint nomine regni factæ: memoratus rex donationem seruare huiusmodi tenebatur. Cæterum [n] prædicta monasterij Populeti cõcessio, monasterio de Bonefa. auxiliari non poterat in hac parte: quia cum quis egit ex aliqua certa & speciali [o] causa, & postea [p] siue alia [q] siue similis [r] ei quam exposuit, accidit, videri non potest illa in iudicio deuenisse: D cum iudex tũc [s] ꝓspicere ac attẽdere debeat diligẽter, an ex ea omni-

b *Mox*. C.de sacrosan.eccle. vt inter diuinum. vt supra dixi in.iiij.gl.

c *Ad ipsos*. scilicet Christianos.

d *Multum*.bonus aduocat[9] hospitalariorum, primò confirmauit ius ipsorum. secũdò impugnat ius monachorum [a] duplici ratione: & hæc est prima. dicebant hospitalarij: monachi non ostendunt donationem regis: vt in libello dixerũt. Dicebãt monachi satis esse ꝙ ostendebãt donationem factam à rege monasterio Populeti: & ab ipso monasterio Populeti monasterio de Bonefac. respondebant hospitalarij multum distare: vt sequitur.

a Iuxta doctrinam Isidori pri[9] est vt nostra firmemus: deinde obiecta cõfutemus. Ioan.Mon.

e *Donauisse*. bene dicebat: quia nullo verbo posito in donatione facta monasterio Populeti, patebat fuisse hanc voluntatem donantis, quòd locus de Rosellis daretur monasterio de Bonefac. & ecce quod sequitur, cum illa &c. ADDITIO. Alleg. Inn.C.de do. promiss. l.j. Ad idẽ.ff. de verb. obliga. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Ioan.Andreæ.

f *Non valebat*.ad hoc de eccle.ædifi. ad audientiam. ij. vbi de hoc. de despon. impu.ad dissoluendum. &. xxxij. quæstione ij.quod vero nõ formatum.Ioann. Andr. ADDITIO. Dicebant Inno.& Io.Mo. quòd in.l.si seruitus. §.fina.ff.de serui.vrb. prædi. &.l. seruos. ff. de libe.cau.non queritur ius in re: sed personalis obligatio. Ioan.And.

g *Accidit*. & ideo alia interpellatione opus est.ff.de iudi.non potest.&.l.solemus. iudex ergo non posset ex alia donatione pronunciare, ex qua actum nõ fuit: vt in prædicta.l.solemus.

h *Pro parte autem altera*. scilicet monasterij de Bonefac. & hæc est tertia pars. Et bene allegassent hic monachi si res donatæ non pertinuissent ad regnum: quia nihil disponere potuisset: sed quia ad regnum pertinebant, licet illa non possideret, ius quod in eo habuit, dare potuit. ff. de fundo. si fundum. maximè sub conditione: vt supra & ad hoc obligare potuit successorem. Vel male allegabant monachi, eo quòd conditionalis obligatio bene adstringit successorem. insti. de verb. obli.§.ex conditionali. ff. de proba.si pactum.

i *Ab infidelibus*. No.ꝙ acquisita ex bello gesto contra infideles, efficiuntur capientiũ.de quo per Inn.de voto, quod super his. Et dic ꝙ iste rex acquisiuerat ab infidelibus per iustum bellum initum contra ipsos infideles & sarracenos.fa-

Bona quæsita ex bello iusto cõtra infide-

Glos. seq. declarat quod dicitur de reo, & diuersitatis rationem reddit.

l *In reo*. qui si rem petitam tempore litis contestatæ possideat, sed tempore sententiæ sine dolo desiit possidere, absoluitur. Si vero tempore litis contest. non possideat, & tempore sententiæ possidet, condemnatur. ff. de rei ven. si autem. §.j.ff.ad exhi.l. tigni. §.si quis supra de excep.cap.pe. Sicut ergo ex causa superuenienti post litem cõtestatam absoluitur vel condẽnatur reus: sic videtur in actore [b], vt ex causa post litem contestatã superuenienti sibi debeat reus cõdemnari: sed hoc non est verum: vt.j.patet. Et potest esse ratio: quia qui agit ex certa causa, maximè post litem contestatam, mutare illam non potest, nec aliam allegare. cũ super alia contestatio non sit facta: & ita ex causa illa ex qua actũ est, debet ferri sententia. Sed reus qui conueniebatur, si nõ possidebat tempore litis contestatæ, hoc dicere debuit, & fuisset absolutus si id constitisset: imputet ergo sibi quia tacuit. ff. ad exhi.tigni. §. si quis. &. §. cæterum. & de hoc supra de exceptionibus. cap. penult.

Reus ex causa superuenienti potest condemnari vel absolui.

b In casu conuerso, scilicet cum desinit actor habere ius quod habebat tempore litis cõtestatæ, distingui tur: quia aut ex facto ꝓprio: et tunc reus absoluitur, aut ex facto rei: & tunc nõ absoluitur. ff. de rei vendi. si post acceptum. & de cõdi.fur. si seru[9] furtiuus. et solut. mat. si constante. §.fi.

m *Sed ad hæc*.quarta pars, in qua respondetur ad duo proximè dicta.

n *Cæterum*.responsio ad secundum de quo dixerat in versi. porro.Ioan.And.

o *Speciali*.in libello expressa: vt hic, puta ex causa donationis factæ à rege.Ioan.And.

p *Postea*. id est post litis contestationem ex prædicta causa.

q *Alia*. puta quia petebatur res ex causa donationis: modo petitur ex causa venditionis, forte post litem contestatam.

r *Similis*. vt cum peteretur ex causa donationis factæ à rege: modo fit fides de donatione facta ab alio, puta monasterio Populeti: vt hic allegabatur: ergo similis causa, sed ab alia persona, & aliis loco & tempore, & iis quæ comitantur causam.

s *Tunc*. scilicet tempore litis contestatæ.Ioan. And.

Glos.seq.reci.per quæstionem, quam distinguendo soluit & remittit.

Obnoxium.

a *Obnoxium*.talis generalis libellus in personalibus actionibus non debet admitti.š.de libel.obla.ca. vlti. tamen valet si recipiatur: & sibi imputet reus qui causam non fecit exprimi in libello.C.de an.excep.si ex multis. In realibus cõmuniter admittitur.ff.de except.rei iudi.si mater. §.eadem. &.l. & an eadem.§. actiones. & de hoc plene. supra de libel. oblat. cap.ij.&.ff. de eden.l. j.Ioan.And.

A quòd debet post specialia subiicere clausulam generalem sub qua omnis causa decisionem iustificans valeat comprehendi. Archidiac.

n *Diligenter*. xxx.quæst.v.cap.vlt.

o *Lance*. supra eo.tit.ca.j.

no eadem quæ prius expressa extitit, vtpote quæ tunc etiam competeret, actoris intẽtio sit fundata. Secus autem cum egit vel petiit in genere, nullius certæ vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter forte proposuit aliquem obnoxium [a] esse sibi, vel ad se iure dominij vel quasi rem aliquam pertinere. tunc enim hoc præcipuè est inspiciendum iudici, B an sufficienter vel minime de iure vel intentione constet actoris. vnde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liqueat: potest & debet iudex (etiam si appareat minus iuste à principio fore actum) suum exinde animum informare: quoniam etsi [b] petitum fuerit indebitè, non ob hoc tamen minus valuit & tenuit iudicium [c] subsecutum: nec illius acta vel gesta propterea minus valida extiterunt: nec etiam [d] iudex ipse cognita taliter veritate, pronunciare in contrarium posset cum libera conscientia [e] & secura. C Non prodesset [f] etiam multum reo, si tunc forte in ipsum ex huiusmodi superuenienti causa, condemnatio non ferretur: cum mox alio instituto iudicio [g] foret ex illa meritò condemnandus. Vnde etsi actori suam ex superuenienti causa intentionem sufficiat fundauisse, cum egit [h] aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est si certam & specialem in sua petitione subiunxerit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem prorsus (quã prius expressit) D tunc [i] etiam competenti causa fundauerit. Quare cũ memoratus abbas monasterij de Bonef. ꝓposuerit sæpefatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium

ex prædicti regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab abbate & conuentu monasterij Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante [k] facta: nullum profecto cõmodum ex ea reportare debeat.

Præfatus igitur [l] cardinalis præmissis omnibus & aliis [m] quæ hinc inde fuerunt proposita, diligenter [n] auditis, ac vtriusque partis meritis æqua iustitiæ lance [o] discussis, prudenter attendit [p] id quod predicti abbas & conuentus de Bonef. proposuerunt, intentionem videlicet actoris ex iis quæ post litis contest. accidunt, posse fundari, eaque debere in iudicium deuenire, tunc locum habere (sicut cõgruè allegatum est supra) videlicet quando ex certa & expressa causa specialiter non est actum. Ex iis enim quæ post inchoatum iudicium eueniunt, quando causa fuit exposita specialis [q], nec debet nec potest iudicis animus ad proferendam sententiam informari: quia cum certæ causæ facta est mentio, vtpote donationis, vel venditionis, aut alterius specialis, oportet incepti iudicij tempus attendi, vt liquidò cognoscatur an tunc interfuerit actoris propter illa quæ specialem comitantur causam, & necessariò adesse debent, veluti locus & tempus [r], & huiusmodi, quæ sunt solicitè attendenda, & sine quibus causa vacua & inualida censeretur [s]. Sed cum est in genere absque alicuius causæ declaratione petitum, non sic oportet accepti iudicij tempus inspici: quia non requiruntur nec

b *Quoniam etsi*. proximum dictũ tribus rationibus probat. Ioan.Andreæ.

c *Tenuit iudicium*. ac si iuste petiisset: dũmodo iuris ordo seruetur in iudicio, qui seruari debet, & sententia tenet contra eum & pro eo, licet feratur contra ius litigatoris, nisi fuerit appellatum.ij. quæst. vj.cap.ei qui. §. definitiua supra eod.titu. cum inter vos.

d *Nec etiam*. secunda ratio.

e *Conscientia*.si enim generaliter dixerint eum obnoxium, & illum iudex tempore sententiæ obnoxium reperit: si eum absolueret, contra cõscientiam iudicaret. & in hoc casu ex absolutoria sententia perpetuo & ex omni causa paratur exceptio rei iudicatæ [a] {. ff.de excep. rei iudi. si mater. §. eandem.} Sed non sic cum ex certa causa petiit: quia tunc tantum ex illa causa paratur except.de causa pos. ca. vlti. & dixi.š. in magna glo.Ioan.And.

a Præterquam ex causa superuenienti de nouo: secũdũ doc. hic. quod etiam sentit Phil. & hoc de æquitate hu[9] decretalis; licet secus de iure ciuili: secũdũ doct. in l.si mater.Font.

b Hoc placet Io. Mo. dicit Arch. quòd secũdum iuris subtilitatẽ ista nõ valent: quia super eo quod nõ erat, non videtur facta litis contestatio. ar.ff. de arb. l. de his.ff.de excep. rei iudi. l.si ex testamento. Nec sufficit quòd sit in potentia vel in habitu.ff.de iudi. nõ quemadmodum. & l.nõ potest. & de au. & argento leg. l. si ita. sed hoc est de æquitate: vt dicit tex. j.eo.in fi. Ioan. And.

f *Non prodesset*. tertia ratio.

Glos.seq.arguit, & ponit triplicem lecturam.

g *Iudicio*.videtur hic quòd si iudex condemnet reum: ex superueniẽti causa eædem probationes habitæ in primo iudicio, valeãt in alio instituto ex eadem causa. Contrarium tenetur: quia est noua causa, & nouum est iudicium. vnde cum sint lite non cõtestata recepti, quãtum ad hoc non deberent valere, iuxta illam regulam: Testes recepti lite nõ contestata, non valẽt. Super hoc posset forsan dici vt traditur.š.de testibus, præsentata. C.eo.l.vlt. Bernar. Vel dic quòd generalis illius negatio qui se negat obnoxium, intelligitur contestata lite super omni obnoxietate etiam postea emergenti [b]. Vel dic quòd hæc verba sunt allegatio partis: nec ponunt ius. Ioan.And.

h *Egit*. reali vel personali: vt dixi super ver. obnoxium.

i *Tunc*. id est tempore litis contestatæ.

k *Ante*. scilicet ante petitionem, vel litem super ea contestatam.

l *Præfatus igitur*. quinta pars.

m *Aliis*.hinc elici consueuit instructio iudicantis: scilicet

Sextus.

p *Attendit*. repetit quasdam ex allegationibus.

q *Specialis*.vt in casu nostro.

r *Locus & tempus*. & hoc vult dicere, si peto rem ex causa donationis: licet de tempore & loco non adiecerim: quia cum donationem necessariò comitantur tempus & locus [c]: mihi non prodest si post litem cõtestatam mihi donetur eadem res: cum de certa donatione oportuerit intelligi certis loco & tempore facta. Si autem rem peto iure dominij vel quasi: hic etiam si post litem contest. ius acquiro, fertur pro me sententia. ff. de rei ven. si autem.j. responso. & §.j. [d] cum enim nullas specialis dominij causas expresserim, non sunt ibi concomitantia certorũ loci & temporis: & ideo non est vis quo loco vel tempore dominium ante sententiam peruenerit ad me.

c Idem Bar. in. l. & an eadem ff. de excep. rei iudi. Fõ.

d Hoc non probatur ibi: sed dicitur quòd possessio post litis cõte. superuenit ipsi reo. Phil. Font.

Glos. seq. declarat textum. secundo notat locum in instrumento ponendũ. ponit opi. contrariam. tenet primum: quod probat per sex iura, & tres rationes.

s *Censeretur*. scilicet donatio vel venditio, vel alia causa expressa merito cẽsetur inualida: quia in dubio regulariter pronunciatur contra actorẽ supra de proba. ex literis. §. j. cum enim non sit probata venditio certis loco & tẽpore facta, & sic sit dubiũ an ante litem cõtesta. vel post fuerit facta, succumbet: & sic inualidum est probari actori causam sine tempore. Et no. per hanc literam quòd tabellio in instrumento debet apponere locum cõtractus. Quidam tamen dicunt locum solum de consuetudine apponi, cũ de iure cautum non sit. Sed dic contra [e] per hanc literã & per decre.š.de proba.quoniã. ibi, loca designando &c.ad hoc.ij.q.viij.§.libellorũ.quę est.l.iij. in prin.ff.de acc.C.de contrahen.& cõmit.stipul.l.optimam. in glo.in eo die.{Ad fi.vbi de hoc. &.C. de tabula. generali. lib.x.& vide quid dixi de fide instrumen.inter.super ver.facilius.}š.de test.ex tenore.š. qui fil. sint legi. per tuas. video quid testis deponit de loco.š.de testi.cũ causam.j.& in iurib[9] superi[9] allegatis.sed par est ꝓbatio instrumentorũ & testiũ. de fide instru.cũ Ioan.C.e.tit.in exercendis. ergo & tabellio conscribere debet locũ.pręterea forte confecit instrumentũ in

Locus contractus debet apponi in instrumẽto per notarium.

e Idẽ Gof. in quæstionibus suis.j. q.in fi.idem Gui.de instrum. edi. §. postremo. aliàs incipit, instrumentũ. ver.quid locus. & in ver. ibi se. tractatur an tabellio possit reficere, & locum apponere. Ioan. And.

in loco in quo non potuit. Super hoc vlti. vide quod not. in spe. de instru. edi. §. restat. ver. & no. quòd tabel. & versi. seq. Io. And. Licet. l. libellorum. ff. de accu. s. alle. in libello. accusatoris requirat locum & mensem, saltem in libello conuentionali non sic. vnde dicit hic Inno. quòd actor non habet exprimere in libello diem aut locum contractus, sicut nec testis exprimit diē. de fide instru. cum Ioānes. nisi iudex ex causis certis id fieri faceret: vt preal. decret. cum Ioānes. in fi. instit. de actio. §. curare. Ioan. And.

sunt oportuna, nec attendi possunt huiusmodi comitantia [a] in hoc casu †. Et licet [b] aliquibus curiosis (qui de iis quæ non multum expediunt, sæpe disceptant [c]) aliter forsan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa [d] †: vtilius tamen videtur negotia tali expediri cōpendio, quàm per quandam exactam subtilitatem longo dispendio prorogari [e]: præsertim cum nonnulla pro vtilitate communi contra iuris asperitatem ex æquitatis mansuetudine tolerari noscantur [f]. Vnde idem cardinalis considerans quòd ipsi abbas & conuentus de Bonefa. non probauerunt largitionem super his regiam legitimè sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab huiusmodi [g] eorundem abbatis & cōuentus impetitione, de mandato nostro præhabito fratrum nostrorū cōsilio, vos duxit sententialiter absoluendos. Nos igitur [h] cardinalis eiusdem sentētiam ratam habentes, cam auctoritate apostolica confirmamus.

† Tamē attenditur tēpus conclusionis in causa: quia idem iudicatur de iure post illud tempus superueniēti, sicut si post sententiam venisset. de Ancha. al. leg. Bartel. in. l. & an eadem. §. actionis. ff. de exce. rei iudica. Fōt.

† Tunc dicunt secundum ius ciuile superueniens dominium lite pendente nō prodesse actori: nisi superueniret ex causa de præterito et retrotrahibili. l. si rē. §. fina. ff. de pigno. acti. l. nō potest videri. ff. de iudi. idea aiunt, non seruabitur istud cap. in imperio. de Anch. Fōt.

a Comitantia. scilicet locus & tempus.

b Et licet. q. d. etsi hæc quæ dicta sunt, non possunt tolerari de se: tamen sic seruandum est: quia æquū est. ff. ad. l. aquil. ita vulneratus. §. vlti. Inn. Ad idem. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. si debitori. Archid.

c Disceptant. quod faciendum non est. s. eo. lib. de renunc. cap. j. in prin. infra de hære. cap. ij. C. de sum. tri. l. nemo.

d Non expressa. scilicet idē quod est quādo actū est causa expressa: vt veniant cōcomitātia tempus & locus: & licet forte de iure stricto id verum esset: de æquitate dicamus contrarium. ff. ad. l. aquil. ita vulneratus. ad fi. versi. cum neque. & æquitas scripta rigori præfertur. C. de iudi placuit. ar. bonum de simo. licet Heli. & ca. per tuas. Ioan. And.

e Prorogari. ad hoc. s. eo. lib. de offi. deleg. ¶ is cui. Io. And.

f Noscantur. pone exemplum. j. de rerum permu. ca. vnico.

g Huiusmodi. q. d. si ex alia causa agāt, rei iudicatę nō obstabit exceptio. s. de iudi. examinata. C. de peti. hære. hereditas. ff. de except. rei iud. si mater. §. j. & l. & an eadē. ADDITIO. Et sic vno respectu vtilius est causam exprimere per hæc iura: alio respectu vtilius est nō exprimere per hāc decr. Io. An.

h Nos igitur. sexta pars.

Cvm ab vno. Primò ponit dictum. Secundo ipsius determinationem ibi, oportet. Tertio causam determinationi dissimilem ibi, licet. Dubitatio decre. huius fuit ex eo quòd dicit lex quòd ex pluribus arbitris aut omnes debent sententiam dicere: aut nullus. ff. de arb. l. item si vnus. in. §. item si plures. sed satis omnes videntur dicere, cum vnus aliis præsentibus & mandantibus per verba pluralis numeri sententiam dicit. hoc idem tenebat Accur. ff. de arb. l. sicuti. ADDITIO. Et de hoc in spe. de arbi. §. si. versi. pone ergo. vbi inuenies quid hic posuit Arch. de Azo. & socio. Io. An.

CASVS. Tu & ego litigabamus coram aliquo iudice, vel habebamus controuersiam inter nos. cōpromisimus in tres arbitros, qui cognouerunt de causa: & assignauerunt nobis terminum ad audiendum sententiam. termino adueniente vnus de mandato aliorum recitauit sentētiam. an valeat sententia, vel an sit necesse ꝙ tres simul legant? Videtur ꝙ sic. l. item si vnus. §. item si plures. ff. de arbi. vbi dicitur ꝙ omnes tres pronuncient, aut nullus. non obstante illa ratione dubitandi, respondet Roma. pont. in contrarium quòd sufficit ꝙ vnus pronunciet: nec requiritur ꝙ omnes simul legant sententiam. Et dicit quòd sententia ipsa videtur lecta ab omnibus, ex quo vnus pronunciat de cōsensu aliorum: quia alij licet nō pronuncient per se, pronunciant tamen per istum qui recitauit sententiā: & sic intelligitur. l. illa, item si vnus. alle. Idem dicendū est in pluribus iudicibus. nā sufficit ꝙ vnus legat sentētiam: sed debet dicere per verba pluralis numeri: Nos tales arbitri, vel iudices &c. Licet sit secus in electione: quia ad denotandum ꝙ electio est vnica & singularis: debet fieri per verba singul. numeri. vt si procedatur per viā scrutinij, debet dicere ille cui ca. committet, Ego talem nomine meo & nomine cap. eligo. Not. quòd sententia ante ipsius recitationē debet redigi in scriptis: aliter sentētia esset nulla regulariter. fallit in casibus de quibus. ca. se. in gl. de hoc est tex. in. l. ij. C. de sent. ex breui. reci. Et primò debet iudex videre an debitus ordo fuerit obseruatus: quo facto debet videre allegationes partium, & habere consilium cum peritis. deinde debet redigere suam sententiam in scriptis, & emendare. postea conuocatis debet eam in scriptis legere. No. ꝙ cū plures arbitri vel iudices habent sententiare in causa, debent omnes cōuenire: & est in optione ipsorum an velint cōmittere recitationem sententiæ vni eorum. sed tamen est honestius vt recitationem sententiæ vni eorum committant: ne videantur simul loquendo assumere officiū mulierum. No. quòd recitatio facienda est plurali numero. Et sic per argumentum à contrario sensu iudex vnus potest loqui in verbo singularis numeri: licet hodie iudices loquātur per verba pluralis numeri, quando loquūtur ratione officij.

Iudicium instructio antequā sententiam ferat.

Mulierum est simul loqui.

Bonifacius octauus.

Si ex pluribus iudicibus vel arbitris vnus (aliis præsentibus & mandantibus) per verba pluralis numeri ferat sententiam: tenet sententia. Electio autem pronuntianda est per verba singularia. hoc dicit. Ioan. And.

CAPIT. IIII.

Cvm ab vno arbitrorum vel iudicum [i], (aliis præsentibus & mandantibus [k]) scripta [l] sentētia recitatur: habetur perinde ac si simul esset ab omnib⁹ recitata. Oportet [m] tamen vt is qui recitat, non vtatur verbis singularis numeri, sed pluralis: vt dicat, Nos tales iudices vel arbitri pnunciamus seu statuimus [n] in hūc modū. Licet secus in electione [o] seruetur, in qua (vt cēseatur euidentius vnica, & communis) est ab vno vice omniū (siue per compromissum, siue per scrutinium pcedatur) electionis pnuntiatio per verba singularis [a] numeri facienda.

Not. quòd cū proceditur ad elec. per viam scrutinij vel cōpromissi, electio est proferēda per vnum, ad denotādum quòd electio est vnica & communis. Si autem procedatur per viam spiritussancti, illud non est necesse: vt puta si procedatur per viam compromissi, quod est factum in tres: & illi conueniunt in vnam personam. vnus debet eligere in singulari numero. Quid si fuerit compromissum in vnum, puta in episcopum Picta. super eligendo abbate sancti Cypriani: & episcopus eligat per verba pluralis numeri, dicendo: nos existentes episcopus Picta. eligimus talem: vtrum vitietur electio? Certe nō: nec per hoc desinit esse vnica electio. Not. finaliter quòd licet electio conficiatur ex plurium consensu: tamen ea deducta in esse, dicitur actus vnicus. Dom.

Electio an sit semper proferenda per vnum.

i Iudicum. ordinariorum vel delegatorum. fit igitur hæc æquiparatio inter iudices & arbitros. ad idem de offi. deleg. vno delegatorum. licet interdum sit grandis differentia. s. eo. tit. ca. vlt. s. eo. lib. de arbitris. c. ij. cum similibus.

Gloss. seq. dubium soluit, & consulit.

k Et mandantibus. ergo si alij præsentes essent, sed nō mandarēt, secus: & sufficit ita esse scriptū. ff. qui & à quibus. l. prospexit. vj. q. iij. scriptum est. Et sic taciturnitas nō habetur hic pro mādato. & facit. j. de regu. iur. is qui tacet. & quod ibi dixi. nec enim in sentētijs procedit rati habitio sicut in aliis actibus. de hoc. ix. q. ij. c. j. in gl. ij. s. de iis quæ si. à prælat. cum nos. Caute ergo facit is pro quo lata est sentētia ab vno solo recitata, si de mandato aliorum possit fidem facere sicut de sententia. & facit quod no. s. de offic. deleg. cum in iure. in gloss. ij.

l Scripta. quod dic vt infra. cap. proxi.

m Oportet. necessitatē importat: aliàs enim si per verba singularis numeri pronunciaret, haberet locū ille. §. itē si plures. l. itē si vnus. ff. de arb. quod verum intelligas, nisi collegæ qui tamen hoc possent, cōmisissent illi vices suas non solum in recitando, sed etiam in pronunciando. Tūc enim ille verbis singularis numeri vteretur. Interdum tamen verbum oportet, honestatem designat. xxv. q. j. cap. j. vbi de hoc.

Oportet est verbū necessitatis, et quandoque honestatis.

n Statuimus. hoc verbum, rem perfectam significat: & habet vim siue firmitatem diffinitiuæ sententiæ: vt. s. de ver. sig. in his. & hic. & sic verbum præcipimus, vim habet sententiæ supra de transla. quanto. sed si esset tantùm vnus iudex, & diceret sententiam definitiuam per verba pluralis numeri: non videtur ex hoc vitiari, cum infra excipiatur tantum de electione faciēda supra eo. lib. de elect. sicut. cum aliàs non valeret electio, vt ibi dicitur. Archid.

Gloss. seq. remittit, quærit, soluit, contra solu. alle. solutionem fortificat, consilium dat. secundò quærit & soluit.

o Electione. de hoc dic vt. s. dixi de elect. sicut cum. e. lib. Sed quid dices, cōpromissum fuit in tres vt deberēt eligere: qui secedentes

secedentes in partem, postea redierunt dicentes ꝙ concordauerunt & cōmiserunt vni electionem & pronunciationē illius de quo cōcordauerant, qui eligit Titium: alij duo resistunt dicentes ꝙ non de illo, sed de Seio fuerat concordatū. quæritur an debeat illis duobus credi? Hosti. qui dicit hanc quęstionem fuisse de facto in ecclesia Lugdunē. plene eam tractauit. s. de proba. ca. tertio loco. & dixit ibi se inter cardinales obtinuisse credendū esse illis duobus: tum quia magis credendū est duobus q̄ vni [a]: & quia duobus creditur donec contrariū probetur: & vt fraus euitetur: aliàs qui pronunciaret, semper posset ius suum subtrahere illi in quem communiter concordassent: & quia facultas probationum non est angustanda, suprà vt lite non contest. quoniam. & quia impossibile est alio modo probari. in quo casu etiam interdum hæretico creditur [b]. C. de hære. quoniam multi. in fi. & conspiratoris, suprà de test. cogen. cap. vlt. Item cum de conscientia alicuius quæritur, creditur vni soli, scilicet quia aliter probari non potest. de homi. significasti. j. ver. fi. in gl. antepe. & ad hoc bene facit ipsa decre. tertio. Et sic dixit intelligendam decre. cum dilectus. de elec. vt illi tres vel duo deponant & de consensibus aliorum & de propriis. In contrarium videbatur, scilicet quòd credendum esset tertio tanquam à duobus ad id officium deputato [c]. arg. ff. si mens. fal. mo. di. l. j. supra de testi. cog. præterea. nec videtur credendum duobus: cum videantur in suis testimoniis singulares. iij. quæstio. ix. pura. de elec. cum dilectus. de accu. cum dilecti. Item vidētur isti testificari de proprio facto: & sic non sunt testes idonei. Cod. de testi. l. omnibus. iiij. quæst. iij. cap. si testes. §. item nullus idoneus. Sed negari non potest, quin isti duo possint probare saltem dissensum tertij, scilicet quòd ipse tertius pronuncians non consenserat in illum: nec de illo fuerat ordinatum. Consilium tamen est tutum ad has fraudes euitandas, quòd ipsi compromissarij habeant tabellionem, & scribi faciant publicum instrumentum quomodo deliberant & ordinant de tali eligendo, & committunt illi socio vt eligat & pronunciet: aut ipsi iidem scribant, & sigilla apponant, vt scriptura & sigillum obuient contrarium asserenti. j. quæ. vij. saluberrimum. xxvij. q. j. omnes fœminæ. C. de non nu. pecu. authent. contra qui propriam. Quærebat etiam ibi Hostien. an ipsi compromissarij ex quo deliberassent & consensissent in aliquē, possent mutare voluntatem. Et dixit quòd non [d]: quia vicem capituli tales obtinent: vnde talis consensus habet saltem vim scrutinij publicati, suprà de elec. publicato.

a Placet Phi. ex qua nota quòd plus creditur duobus testibus super negatiua, quàm vni super affirmatiua. Font.

b No. Phil. quòd quādo res aliter probari non potest, creditur idoneo testi. Bart. in. l. quoties. C. de naufragijs lib. 11. Font.

c Vide Felinum in. c. ad audientiam. de rescript. Cyn. in. l. si quis decurio. C. de falsis. l. Theopomp⁹. ff. de dote prælega. de Ancha. Font.

d Idē Phil. Do. Font.

Gloss. seq. successiue de duobus quærit & soluit.

a Singularis. Not. ad quæstionem quę fuit de facto. Episcopus compromissarius ad eligēdum abbatem ratione dignitatis sic locutus est in plurali, Nos talis episcopus Bonon. compromissarius &c. opponebatur quòd non valebat electio: quia facta per verba pluralis numeri. non credo hoc nocere hic: quia vere est vnica & communis, ex quo fit per vnum solum: nec habet locum hæc decre. vt per te vides. Quid dices in collationibus? habebit ne in illis locum hæc decre. vt si ad plures spectat collatio, necesse sit eam fieri ab vno, & per verba singularis numeri? Non credo. Dico enim vt dixi supra de elec. sicut cum. quòd vbi non habet locum decre. quia propter. non habebit hæc locum: sed in collationibus non habebit locum decre. quia propter. ergo nec ista. Ad idem infra de præben. cum in illis. & quod dixi supra de elec. cap. vlti. eod. lib. in vlti. gl. Io. And. ADDITIO. Idem, scilicet quòd collatio non sit facienda ab vno &c. tenet Archi. supra eod. lib. de elec. sicut. cum inducit quòd episcopi consueuerunt sic de se loqui. de consec. distin. ij. reuera. versi. forte dicis. & ca. in Christo patre. circa prin. versi. de natura. & vers. hoc autem. xiij. q. ij. quam præposterum. versi. idem nobis. & lxxij. disti. per totum. & facit quod scripsi post Hostien. de bap. cap. j. super vers. te. & facit infra de pœn. cap. ij. in fi. Ioan. And.

Electio facta per episcopum cōpromissariū per hæc verba, nos talis episcopus compromissarius &c. an valeat.

Idem.

Ponit tres casus nullitatis sententiæ: & à primo vnum casum excipit. hoc dicit. Ioan. Andreæ.

CAPITVLVM V.

Et si sententia definitiua [b] (postquam scripta fuerit) debeat à iudice, nō ab alio † de scripti recitatione proferri [c] (aliàs nec nomen sentētię mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse [d]) episcopo tamē (quem propter dignita-

† Fallit tex⁹ si hoc habeat cōsuetudo, & in inquisitore hæresis. c. vt in commissis. j. de hæret. item in notorijs. gl. in authen. vt iudi. sine quo. suffragio. Philip. Font.

Et si sententia. Sunt duæ partes. Prima ponit dictum regulare, & casum exceptum cui dat simile. Secunda ponit regulam bimembrem. secunda ibi, sententia. Ioan. And. Potest sic summari secundum Zen. Sententia in scriptis per iudicem & non per alium, & sedendo, regulariter debet ferri. hoc dicit. Domi.

Iudex debet per se ipsum sententiā recitare: & nō per aliū. aliàs sentētia esset nulla. fallit in episcopo qui. sententiā per cum faciendā potest per aliū recitare, ad exemplū illustrium personarū. Itē si iudex tradidit sententiā in scriptis sine recitatione, non valet sententia. Idem si pronunciat deambulando, & non sedendo. hoc dicit. CASVS. Tu & ego litigabamus corā aliquo iudice non episcopo. lite contesta. concluso & renunciato in causa, iudex assignauit nobis terminum ad audiēdum sententiā. Termino adueniente iudex nō recitauit sententiam: sed tradidit notario recitandam. an valeat talis sententia? vel sit de substantia ipsius sentētiæ quòd iudex eam ore proprio recitet? Respōdet quòd nisi esset episcopus iudex, per se tenetur sententiam recitare: aliàs non teneret sententia: nec esset necesse ab ea appellare. Sed ponamus quòd iudex non fecit recitari sententiam: nec eam personaliter recitauit: sed eam in scriptis tradidit partibus: an valeat sententia? Respondet quòd non: quia iudex tenetur eam ore proprio recitare: aliàs sententia est nulla. Sed ponamus quòd iudex legit sententiam proprio ore: sed tamen illam legit deambulando, vel stando, & non sedendo pro tribunali in loco maiorum suorum: vel in loco mutato ex iusta causa? Respondet quòd non valet talis sententia: nam requiritur quòd iudex eam pronunciet proprio ore sedendo pro tribunali. Nota primò quòd sententia definitiua debet in scriptis proferri. istud tamen non seruatur in curia parlamenti, quia cordetenus legunt sententiam. alij iudices legunt verba dispositiua: sicut sunt condemno, vel absoluo. Nota quòd iudex debet sententiam definitiuam recitare per se, & non per alium: nisi esset persona illustris. Glossa ponit casus in quibus non requiritur quòd sententia recitetur in scriptis: puta in causis summariis, in quibus potest omitti libellus in scriptis: imò sententia potest recitari cordetenus. Nota vlterius quòd ad validitatem sententiæ requiritur quòd iudex recitet per se, vel per alium, quando est persona illustris. Nota quòd iudex recitans sententiam debet pro tribunali sedere. Quid si non potest commode sedere, quia dolet in ano? Dicit glossa quòd debet se ponere in tribunali, & sedere eo modo quo potest sedere. Nota quòd existens in maiori dignitate plus priuilegiatur quàm existens in minori dignitate. vide de præbend. de multa. Nota finaliter definitiuam esse nullam prolatam per iudicem stantem: & sic aliud est stare, aliud sedere. vide de vita & hone. cleri. cap. j. Dom.

Sentētia est per iudicem & nō aliū recitanda.

Glos. seq. arg. à contrario. illi argumento signat contrarium, & soluit.

b Definitiua. Nota quòd secus de interlocutoria. Sed huic contra supra de proba. quoniam contra falsam. Solu. interlocutoria bene debet redigi in scriptis: vt ibi. sed non est necesse ꝙ proferatur vel recitetur de scripto. poterit ergo iudex interloqui: & postea interlocutoriam illam tabellio redigēt in scriptis: nec est etiam de necessitate quòd redigatur in scriptis: sed aliàs non creditur iudici, nisi id pateat per scripta actorum: vt ibi.

Sententia interlocutoria an debeat ferri in scriptis.

Glos. seq. quærit & soluit.

c Proferri. quid si iudex nouiter excæcatus est, vel nescit legere [e]: cum tales iudicare possint. ff. de iud. cæcus. vbi de hoc. Cod. de iudi. l. certi? Sol. vel deleget causæ definitionem alteri: vel faciat per alium legi petitionem, & allegationes partium: & per seipsum ab alio instructus proferat verba definitionis causæ, scilicet condemno, vel absoluo: vt faciunt potestates Italiæ. quod tamen Hostiensis non approbat in summa eodem titulo. §. qualiter. Iudices tamen debent esse literati, & habere peritiam canonum supra de consanguin. & affinit. cap. j. ADDITIO. Quòd sufficiat iudici dicere condemno, vel absoluo, vt faciunt potestates Italiæ, placet Accur. Cod. de senten. ex breui. recit. l. fi. in prima glossa. Sed vt dicit Archidiac. idem faciunt cardinales & auditores curiæ: & communiter hodie omnes iudices. Ioannes Andreæ.

e De hoc per Compo. de consuet. ad nostrā. & in spe. de sen. prola. §. sequitur. in prin. Io. And.

d Necesse. ij. quæstione. j. in primis. in fin. &. Cod. de sentent. ex breui. rec. lege. j. ij. & iij. ff. de arbitr. lege. non distinguemus. §. quòd si supra eodem titulo cap. j. nec confirmaretur talis sententia per appellationem. nec obstat. ff. rem rat. haberi. lege. iij. §. falsus. quod dic vt nota. suprà eodem. cap. j. ADDITIO. Appellatio verò licet in hoc casu non habeat effectum suspendendi vel extinguendi: habet tamen effectum deuoluendi secundum Ioannem Monac. & Archidiacon. De hoc, & an simul possit appellans prosequi iniustitiam & nullitatem, per Innocen. & Hostiensem supra de appellation. dilecto. Ioannes Andreæ.

Appellatio tres habet effectus.

a Conuenit.š.de offic.deleg.sane.ij.supra eo.lib. e.tit.x.ij.infra de hære.inquisitores.&.ca.vlti.infra de priuil.c.vlt. infra de senten.excomm.quia periculosum.cum similibus.

Glos.seq.alleg.duas cōcor. ponit quatuor casus quibus valeat sententia sine scripto:& alios duos in quibus est opinio. in fi.dat consilium.

tis prærogatiuam, ampliori conuenit [a] honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit ad instar illustrium [b] † personarum per alium recitare. Sententia quam scriptam edi [c] à iudice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando [d] non sedendo [e] proferri contingit: nullius penitus est momenti.

† De Ancha.hîc no. quòd episcopi sunt illustres. Font.

b *Illustriū.* C. de sen. ex breui.rec.l. ij.& in auth.de illustri.& qui super eos sunt.§. sancimus igitur. coll. v. {Ibi no.glo.quinque gradus magistratuū: & vide satis in spe.de iurisd.omni. iur. in.j. &.ij.col.} Habes ergo casum in quo iudex non recitat per se sententiam.Sunt & casus in quibus valet sentētia sine scripto: vt cum breues sunt causę [a].& maxime vilium personarum.Et breuis poterit dici duorum aureorum.ff.de dolo ma.l.id est. &.l.præcedē. in fi.Inspiciatur autem qualitas personarum: & relinquatur iudicis arbitrio.ff.de iure deli.l.j.supra de offi.deleg.de causis. vel inspiciatur consuetudo loci vel fori.xj. dist. consuetudinis. Item cum episcopus de causa ciuili iudicat inter clericos suos.xj.q.j. si quis cum clerico. & hoc habes. C. de sen. ex breui.reci.auth.nisi.Item in casu,scilicet cum præses deposito officio conuenitur vt reddat administrationem. in authen.vt iud.sine quo.suffra.§.necessitatem. Item cum papa per se pronuntiat.valet enim sententia, licet non tulerit eam in scriptis: ipse enim solutus est legibus.C.de legi. digna vox. & quia eius præsentia omnem supplet solennitatem.C.de testa.l.omnium.Item secundum quosdā valet sententia lata in causa matrimoniali sine scripto: per decre. supra de testi. Albericus.& hoc videntur ibi tenere Ber. Ioan. Goff.& Inno.Sed Host.[b] intelligit quòd ibi bene fuerit sententia lata in scriptis,sed non publicis. & hoc teneas per cle. de verb.sig.sæpe.circa finem.de hoc in spe.de sentent.prola. §.iuxta.ver.non valet.Vel dic distinguendum,an iudex procedat ex officio,an in figura iudicij,vt primo casu teneat sententia sine scriptura, in secundo non. vel an procedat in figura iudicij vtraque parte præsente: an altera contumaciter absente: vt in primo valeat,in secundo non: & hoc dixit verissimum.alleg.supra vt lite non contest.c.j. &.ca. quoniam. Item secundum Ioan.& Lau.qui hoc not.ij.q.j. in primis. in fin.de consensu partium potest sententia ferri sine scripto. Sed Bern.& Host.contra: vt supra de offic.dele.de causis.fatetur tamen ibi Hostiē. quòd partes bene possent iudiciario ordini renuntiare: ita quòd nec locus esset libello, nec prolationi sententiæ: & de plano inquireretur veritas, & mandata sua daret: vel aliter vt sibi videretur ordinaret [c]. ff. de offic.proconsul.nec quidquam.§.de plano.&.C. de tempor. appel.l.fin. sed quòd iudicando & pronuntiando omittatur scriptura: dicit fieri non posse. Et dant doctores consilium quòd iudex in ipsa sententia dicat,in his scriptis.C.de testamentis.authē.hoc inter.§.nisi forte.C.de fide instr.contractus.Et dicunt quidam aliter latam sententiam non valere. C.de sent.ex breui.reci.l.ij.& vlti.quod non est verum. Sufficit enim quòd in scriptis feratur: vt hîc argu.C. de testa.l. cum antiquitas.§.fin. ADDITIO. De hoc in spe. de sent. prola.§.iuxta.versi.nō valet etiam. & an præsumatur in scriptis lata: ibi no. Et videas etiam quod not.in spe. de appel.§. j.versi.& notabiliter.Ioan.And.

a Et tamen in eis de calumnia iuratur. quod dic vt ī spe. de iur. calumn. §. 2. ver. quid si causa. Ioā. And.

b Et Phil. alternatiue tamen.Ioā. And.

c Probatur à Panor. in c.de causis. š.de off.deleg. Ph. de Anch. Fōt.

c *Edi.* non cures si aperta sit vel clausa: & habes hoc.C. de senten.ex breui.reci.l.j.Argu.contra infra tit.proxi.appellatio.ibi soluitur.Ioan. And.

d *Stando.* in casibus in quibus proceditur simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij: dic vt in cle. de verb. sign.sæpe.circa fin.glo.Ioan.And.

Glos.seq.textum fortificat.allegat.v.iura. quærit & soluit. & ex eo infert solutionem.ad simile ponit opin.contrariam. finis reci.per quæstionem.

e *Sedendo.* Sedere enim debent iudices non solum cum definitiue pronuntiant, sed etiam cum res quæ agitur, plenam cognitionem desiderat.ff.quis ordo in bonorum possessione seruetur.lege ij.§. dies. in authent. vt ab illustri. & qui super eos sunt.§. sancimus igitur. collat.v. in authentic. de iudic.§.sedebunt.col.vj.xxiij.quæst.j.paratus.ibi, sedens me iudicare &c.iij quæstione iij.cap.induciæ. ij.§. à iudice. Quid si sedebat in alta turri vel palatio: & partes erant inferius? Dic quòd valet sententia. Potuit enim tuitionem sibi loci prouidere si forte timebat.argumentum [d].supra de spōsa.cum locum.de elect.bonæ.j.ff. de acqui. possession. lege

Sedere debet iudex quando res de qua agitur, plenam causæ cognitionem desiderat.

d Aliàs nō posset.Phil. Font.

A quod meo.§.si venditorem. {De hoc Cod. de sentēn. ex breui. reci.lege j.& in specu. de sentent.prola.§.iuxta.versi. quid si pronūtiat.& omnino vide quod ibi dicam. & versi. seq.& per Hostiens.in præallegato. §. qualiter eod. tit. post principium.} & argum.Cod.vbi sena.vel cla.l. iij. ante medium. ad hoc supra eod.lib. de offic. deleg. statuimus. & infra de hære. cap. vlti. Et idem possumus dicere de eo qui super equum sedendo tulit sententiam, scilicet quòd sententia valeat [e]. licet enim non videatur sedere: videtur tamen quasi sedere.ff.de serui. rusti.prædi. l. qui sella. de homi. dilectus.&. cap. significasti. Alij contra.C.de sentē. &

Iudex equitans an sententiam ferre posit.

e Idem gl. in.l.1. C.de sent. ex breui. & gl in ca.postulas tit.3. q.7. Fōnt.

DE APPELLATIONIBUS.

Innoc.iiij. in concilio Lugdunensi.

Appellans ad papam in iudicio vel extra, appellare debet in scriptis: & causam exprimere, & apostolos petere. Si vult & petit appellatus: principales personæ per se vel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad papam. In appellationibus à sententia definitiua interpositis, nil mutatur. Demū vtrique contra facienti imponitur pœna. Ioan. And.

CAPIT. I.

B interlocu.prolatam. ij. quæstione vj. ei qui. §. definitiua. in princip.Talis enim non videtur sedere: sed baiulari.Cod.de offi.eius cui manda.est iurisdi.l.honorati.Et not. quod dicitur de sedendo: intelligunt doctores quòd iudex in sede sua sedere debeat,& non stare. {Anima enim sedendo & quiescendo fit prudentior. & Hieronymus super Danielem. viij. cap.ibi, Antiquus dierum sedit. sic dicit: Sedens describitur,vt maturitas sententiæ comprobetur.} Vnde quid si in culo doleret,quòd sedere non posset? Item quid si in ipsa sede nec sederet, nec staret: sed iaceret? Satis forte fuit de mente iuris quòd sedere intelligatur: & sit in sede sua de plano iudicando,quocunque modo ibi moretur. {Dedi remissiones supra,de dila.cap.ij.ad.l. voluit.ff. de interro. acti. & ad spe.de dila.ad fi.} Tamen primum tene: quia minime sunt mutanda quæ interpretationem certam semper habuerunt.ff.de legi.l.minime.Ioan.And.

f *Momenti.* ita quòd nec est appellare necesse supra proxi. responso.

DE APPELLATIONIBVS.

C Dictum fuit supra tit.proxi.de senten.& re iudicata. Verum quia aliquoties partes grauantur in huiusmodi sententiis & apunctamentis iudicis: & dubitaret aliquis an posit pars grauata appellare: & quomodo sit appellandum: ideo annectit rubricam de appellationibus.

Ordi nobis.} Ista est solennis & quotidiana decret.quæ diuiditur in quatuor partes. Secunda pars ibi,sancimus.Tertia ibi,iis quæ. Quarta ibi, quòd si.Sed Ioan.Monac.diuidebat in sex, de secunda faciendo tres partes: quia secundum eum dat prima formam appellandi ante definitiuam. Secunda ibi, in quibus.informat quid facturus sit iudex à quo est appellatum. Tertia ibi,post hoc, tractat viam in huiusmodi procedendi. Demum de quarta facit duas.nam primò punit appellantem. Secundò appellatum. Secundum Ioan.And.potest diuidi hęc decre.in quatuor partes.In quarum prima ponitur constitutionis causa. In secunda, constitutio.In tertia,ipsius declaratio. In quarta, non seruantium pœna.ADDITIO. Sic incipit.l.j.C.de emen.Iusti.Codi.& idem verbum.C.de iudi.apertissimi.circa finem. Ioan.And.

CASVS. Prætendebam te debitorem meum in aliqua pecuniæ summa: forte in centum.feci te conueniri coram tuo D iudice competente ordinario vel delegato: coram quo tibi obtuli libellum meum: cui petij per te responderi. captasti terminum ad respondendum meo libello. quo termino adueniente,cum deberes respōdere libello: tu excipiēdo proposuisti quod libellus meus erat obscurus, generalis, & inadmissibilis.ego autem dico contrarium.super quo iudex tulit sententiam interlocutoriam: & dixit libellum meum esse admissibilem,& te debere eidem respondere.à qua sententia appellauisti verbo,an valeat tua appellatio? Respondet Romanus pontifex dicens quòd si quis appellauit à sententia interlocutoria: debet appellare in scriptis.Et istud non sufficit: sed vltra debet in appellatione sua exprimere causam rationabilem: talem videlicet quòd si esset vera,deberet legitima reputari: & quæ si esset vera, necessario inferat appellantem fuisse grauatum. Item appellans debet requirere iudicem à quo vt sibi det apostolos. Sed vtrum appellāti tenebitur iudex à quo statim dare apostolos: vel vtrum posit appellanti assignare terminum intra quē dabit sibi apostolos? Respondet Romanus pontifex quòd iudex nō compellitur statim & illico dare apostolos: sed potest petere terminū ad deliberandum quos apostolos ipse dabit: vtrum reuerētiales vel

vel refutatorios. Sed quid si iudex dedit appellanti apostolos reuerentiales & dimissorios, ob reuerentiam illius iudicis superioris ad quem appellabat: quæritur vtrum iudex à quo posit appellanti præfigere terminum ad prosequendum appellationem? Respond.quòd sic.& terminus iste assignabitur per iudicem à quo, consideratis qualitatib9 personarum & negotij, & etiam considerata distantia locorum. Sed ponamus quòd appellatus petiit vt iudex à quo remittat totum negotium ad curiam Romanam: vtrum sufficiat quòd appellatus mittat procuratorem instructum in causa & negotio principali, vel in causa appellationis solùm? Respond quòd appellatus debet mittere ad apostolicam sedem procuratorem sufficiēter instructum in causa principali,& non solùm in causa appellationis,vt finito articulo appellationis posit papa procedere in negotio principali.& hæc eadem quæ dicta sunt de appellatione interiecta ab interlocutoria, sunt similiter intelligenda si quis appellet à grauamine extraiudiciali. Sed quid si appellet quis à definitiua sententia,vtrum appellans teneatur obseruare ista? Respon.quòd non,sed tunc seruantur iura antiqua,videlicet quòd appellans non tenetur appellare in scriptis,nec exprimere causam rationabilem in sua appellatione, quæ si esset vera, deberet legitima reputari, sed sufficit appellare verbo,& iudex à quo tenebitur deferre isti appellationi.c.cum sit.de appellationibus. in ant. Postea Romanus pontifex in fine huius ca.imponit pœnam facientibus contra istam constitutionem. Not.primò ex principio huius.c.quòd iudex debet laborare inquantum potest vt lites abbreuiet.l.quidam existimauerūt.ff.si cer.petatur.c. finem. de dolo & contu.in an. Not.vlterius quòd appellans à grauamine extraiudiciali,vel ab interlocutoria,debet appellare in scriptis.Et iste est vnus casus in quo scriptura est de substantia,alios casus ponit gl. in.cap.j. infra de censi. ad quam quotidie fit remissio. Regulariter autem scriptura non est de substantia rei gestæ.l.pactum.Co.de pac.l.contrahitur.ff. de pig.vbi dicitur quòd scriptura non fuit inuenta vt sit de substantia rei gestæ, sed inuenta fuit ne ipsius rei gestæ pereat memoria. No.quatuor requisita in appellante ab interlocutoria vel grauamine extraiudiciali. Primò enim debet appellare in scriptis. Secundo requiritur quòd ipse exprimat causam suæ appellationis. Tertio quòd illa causa sit rationabilis, id est talis quæ si esset vera, necessariò inferret istum appellantem fuisse grauatum.Quartò debet appellans requirere iudicem à quo vt sibi det apostolos. Nota quòd apostolos debet & tenetur iudex dare appellanti,non tamen incontinenti,sed potest petere terminum ad deliberandum quos apostolos ipse dabit,an reuerentiales, dimissorios, vel refutatorios.Vnde sciendum quòd plures sunt apostoli.quidam enim sunt reuerentiales siue dimissorij,alij sunt refutatorij,alij sunt testimoniales,de quib9 videas late per Panor. in.c.cum cessante.eod.tit.in an. Nota quòd iudex à quo appellatur, potest terminum iuris ad persequendum appellationem abbreuiare. nam de iure appellans habet annum ad prosequendum suam appellationem, & ex causa biennium. in.c.cum sit Romana.eo.tit.in an.& hoc verum respectu appellationis prosequendæ,non autem respectu appellationis finiendæ.Nam iudex à quo cum sit inferior, non potest ligare manus superioris. Nota quòd si appellatus petat vt iudex à quo remittat totam causam principalem ad sedem apostolicam,debet tam appellatus quàm appellans mittere procuratorem sufficienter instructum non solùm respectu causæ appellationis,sed etiam respectu causæ principalis.secus si appellatus non petiit istam remissionem fieri. tunc enim sufficienter mitteret procuratorem ad prosequendum causam appellationis,vel ad impetrandum iudices delegatos.

Nota insuper quòd archiepiscopus cognoscens de causa appellationis,non potest retinere causam principalem. in.c. j.de foro compe.isto lib.nam archiepiscopus non potest de principali negotio cognoscere,etiam de consensu partium, nisi finito articulo appellationis dicat, bene appellatum & male iudicatum: quia tunc posset articulum principalis causæ retinere.secus in papa,quia potest retinere causam principalem,etiam si dictum sit, bene iudicatum & male appellatum.immo sine appellatione potest papa inhibere iudicibus vt non se intromittant amplius de causa, sed ipsam causam vnà cum partibus remittant ad papam. cap. vt nostrum. eod.tit.in anti.l.iudicium soluitur.ff. de iud. vnde istæ euocationes quę quotidie fiunt de minori iudice ad maiorem, fiunt virtute illius.l.iudicium soluitur.ff.de iudi.

a *Minuere.* sic.ff.si cer.pe.quidam existimauerūt.in fi. de rescrip.nonnulli.de do.& contu.finem.cum suis concor.

Ad ipsius text.6.not. vide Ni. de milis in repertorio sub litera A.dicentē quòd appellans à grauamine cui appellatus dixit quod in termino compareret cū omnibus iuribus & munimentis ad totam causam spectantibus,si non comparet in termino,nō est ei terminus iterandus pro iuribus producēdis, immo non expectatis illis procedetur vlterius. Font.

Appellans à grauamine extraiudiciali, vel ab interlocutoria,debet in scriptis appellare.

Appellationis prosequendæ terminus à iure datus per iudicē, à quo breuiari potest.

Iudex ad quē, cognitione principalis causæ retinere non potest.

Sextus.

CORDI nobis est lites minuere, [a] & à laboribus [b] releuare subiectos. [b] Sancimus igitur vt si quis in iudicio [c] vel extra [d] super interlocutoria [e] vel grauamine aliquo ad nos [f] duxerit

A b *Subiectos.* supra in procemio huius lib.& de offic. lega.ca. ij.& de offic.ordi.vt litigantes supra eod.lib.

c *In iudicio.* quod habet locum postquam quis citatus est.š. de fo.compe.proposuisti supra de offic.deleg. gratum. &.c. licet.Hostien.& dic in iudicio,id est ab actu iudiciali,in quo est iudicium, id est iuris partium disquisitio.Archid.

Additio.

Glossa sequens recit.per qu.an in appellatione extra iudiciū non à iudice interiecta, locū habeat hæc constitutio,& ponit duas opi. & secundam dicit tutiorem.

d *Vel extra.* hoc debet intelligi quando extra iudicium appellatur,tamen à iudice,[a] quod patet per id quod de apostolis sequitur,secundum Innocen.{Ioan.Mo.& Archi.& facit cle.eo.tit.appellanti.} Ad hoc infra versi.iis quæ in appellationibus.ibi enim excipitur, sed aliàs non esset vera exceptio si non includeretur sub præcedentibus. ff. de penu le.l. nam quod.§.si. Et secundum hoc quod infra dicit interlocutoria,ad actum iudicialem referas.quod dicit grauamine,ad B actum extraiudicialem referas. tamen per iudices illatum. Sed alij contra dicētes cum appellatur extra iudicium etiam si non à iudice,seruari debere. [b] arg.infra eod. concertationi. {De diuersis extraiudicialibus appellationibus ibi dicam post Ioan.Mo.super glo.ij.} Ad id quod dicitur de apostolis,respondetur id locum habere quando in iudicio appellatur.{Tutum est etiam cum appellatur extra iudicium, puta in electionibus,apostolos petere secundum Francis. & ita seruatur.vide dicit appellans,apostolos peto,si sit qui eos dare posset.& no.infra eod.vt super.} Ad id quod dicitur de ver.iis quæ. respondetur quòd illa non est exceptio, immo determinatio vel protestatio quędam,& hoc est tutius.& tenet hoc Bernar.supra de elec.considerauimus.in.j.glos.

a Idem Io. And.de Anch. Fōt.

b Et istos sequitur Do. et Phi. Fonta.

Glossa sequēs notat.ponit duas opi.Gof. & cōtrarias Ber.

e *Interlocutoria.* No.ius nouum,appellantem ab interlocutoria debere in scriptis appellare, & æquiparatur appellationi interpositæ à definitiua ex interuallo vsque ad decē dies. tunc enim est appellandum in scriptis.sed si incōtinenti appelletur, sufficit viua voce appellari ff.de appellat.l.ij.& ij.q. vj.ad fi.§.litigatoribus. Sed ab interlocutoria incontinenti & ex interuallo appellandum est in scriptis,vt hic. & dixit C Gof.& Hostien.post eum quòd aliud etiam ius nouum [c] hic inducitur quòd qui appellat, causam cur appellat debet exprimere in appellatione,sed per vetera iura sufficiebat dicere,appello ab iniqua interlocutoria, [d] sicut in definitiuis. & induxerunt ad hoc supra de elec.cum dilectus.de testi.significauerunt.ver.mandamus.supra eod.dilecto. &.cap. dilecti. &.ca.ex parte.Sed Ber.contra, dicens hoc nouum non esse, dicens quòd in illis decr.bene exprimebatur causa appellādi.& cum Ber.credo per decre.supra eo.vt debitus. Item dixit Gof.quòd olim extra iudicium non compellebatur quis causam exprimere.vnde & quo ad hoc istud ius nouū dicit. Sed Ber.contra,[e] dicens quòd secundū antiqua iura bene tenebatur qui extra iudicium appellabat,causam exprimere.& de hoc no.supra eod. cum causam.in gl.vlt.&.c. seq.in vnica glos.Istud ergo solum dicit Bern. hic quo ad ius nouum induci quòd in scriptis appelletur in iudicio & extra. Causa autem ideo exprimitur,vt videat iudex cui porrigitur appellatio,an iusta fuerit,vt sic appellantem admittat vel repellat. vnde semper papa in committēdo appellationes à grauamine interpositas scribit,si est ita. ADDITIO.Concordantias vide infra eo.non solum.ij. responso. in.j.gl. Ioannes Andr.

c Dec enim vt debitus. solùm requirebat causam probabilem ex pon.Io.An.

d Innocen. remittit ad not.de nouā ope. nun.c. pe.Io.And.

e Idē tenet glos in. d.c. vt debitus. in versi. rationabili. Barto. in.l. eius qui.& in.l.fi.ff. de appel. reci. Phi.Font.

Glos.seq.reci.per.q.an in appellationibus ad alium quàm D ad papam,locum habeat hæc const. ponit duas opi. contra. quamuis in fi.determinat.

f *Ad nos.* maximè secundum quosdam. {Videlicet Pe. de Samp.& Boa.qui intelligunt quo ad formam appellandi & appellandorum petitionem, non quo ad deuolutionem, vt sequitur.} Secundum Host.[f] in iis quæ de nouo inducit hęc constitutio,locum non habet,nisi in appellationibus interpositis ad papam,cum hoc hic exprimatur,& cum sit pœnalis.& sic restringenda. {Et supra de elec.statutum. sic etiam priuilegia restringuntur,secundum Hostien.de priuileg.sane.de offic.leg.quòd translationem.} Et quod solùm de appellationibus interpositis ad papam intelligatur, satis probatur per decre.de fo.compe.Romana.j.responso.vbi habes quòd archiepiscopus de consensu partium non potest de causa cognoscere appellationis articulo prætermisso, ergo necesse est dicere quòd decre.ista loquatur in papa. Sed secundum primam opi.posset dici idem in quolibet alio iudice ordinario,qui per simplicem querelam cognoscere possit vt legatus,vt cap.j.de offic.lega. Sed archiepiscopus per querelam cognoscere non potest, & ideo primò est sibi videndum an appellatio deuoluat.

f Et Archi. quē vi. 3 q 5. quia suspecti. & hæc vera quo ad deuolutionem negotij principalis. hic pbat quod sequitur in glo Ipse tamen Hosti. latius intellexit, vt patet in glo. 1. Ioan. And.

Appellatur verbo & facto.

a *Appellandum.* verbo, quia adhuc hodie secundum Hostie. poterit facto appellare: vt supra eod. meminimus. & cap. suggestum. & cap. ad hæc sicut. de hoc supra de appella. vt debitus. ADDITIO. Dicit Innocen. quòd facto appellans prudenter facit, si coram testibus exprimat omnia grauamina pro quibus vadit, vel nuntium mittit. Nam si quãdo appellat viua voce, ad hoc tenetur, vt sequitur, quare non quando facto? & hoc idem not. in cap. vt debitus. facit quod not. supra e. dilecti. in gloss. quoniam. plus dicit. Archi. quòd dato quòd appellans facto hoc non faciat, non putat quòd incidat in istam constitutionem. & ponderat quòd Inno. dixit eum prudenter facere, quasi non necessario. Ioan. Andr.

† Etiam secundum ius ciuile. Bar. in l. eius. ff. de appel. vt iudex deliberet, vt nõ vagetur pars. & ita tene tu contra gl. in l. 1. ad fin. ff. eod. de Anchar. & vide An. Are. in d. l. 1. Fonta.

Glossa sequens ponit dubium. secundo ponit quid addat hoc ius nouum. tertio signat cõtrarium, quod quadrupliciter soluit.

appellandũ,[a] causam appellationis in scriptis[b] assignare deproperet,[c] † petat apostolos,[d] quos ei præcipimus exhiberi:[e] In quibus appellationis[f] causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa: vel si appellationi forsan ex superioris[g] reuerentia sit delatum.[h] Post hoc appellatori secundum locorum distantiam, personarum & negotij qualitatẽ tẽpore prosecutionis indulto,[i] si voluerit appellatus & petierit,[k] principales personæ per se[l] vel per procuratores instructos cum mandato ad agendum, & cũ rationibus & munimẽtis[m] ad causam spectantibus, accedant ad sedem apostolicam sic parati, vt si nobis visum fuerit expedire, finito[n] appellationis articulo, vel de partium voluntate omisso,[o] procedatur in negotio principali quantum de iure poterit & debebit: Iis quæ in appellationibus à definitiuis sententiis interpositis antiquitas[p] statuit,[q] non mutatis. Quòd si appellator quæ præmissa sunt,[r] non obseruet, reputabitur non appellans, & ad prioris iudicis redibit examen in expẽsis legitimis condemnandus.[s] Si autem appel-

b *In scriptis.* istud speciale in appellatione ad papam interposita. Alij contra. & facit pro eis supra de probat. quoniam contra. ad quod dicit Hostien. quòd licet non fuerit in scriptis redactum, poterit fides fieri. { per alia documenta, vt ibi patet in fi. & dicit sic determinandum. quod not. in sum. eod. tit. §. qualiter. fatetur tamen Hostien. quòd contraria opi. est expediens: non tamen sic adstringit quòd ad non scribẽtem pœnam huius constitutionis extendat. } Sed nunquid quælibet scriptura sufficiet? Dicit Innocen. quòd sic. satis enim est quòd forma qua appellatum est in scriptis, probari possit. { Expeditius tamen est & melius quòd scriptura sit publica, vel authenticum sigillum supra de fide instru. cap. ij. & facit supra eod. lib. de elec. vt circa. } ADDITIO. Vnde secundum Innocen. priuata scriptura nec probat appellatũ, nec probat appellationis formam, cum tamen scriptura ad hoc fuerit inducta, vt obuiet appellanti si variare vellet. j. q. vij. saluberrimum. xxvij. q. j. omnes fœminæ. & quod not. xx. quæstione. j. vidua. Dicit Hostiens. quòd licet consuetudo habeat quòd priuata scriptura sufficiat, non tamen per id satisfactum videtur menti huius constitutionis, quæ vult varietatem euitari. quare tutius dicit quod sequitur in gloss. allegata etiam infra de sententia excommu. cum medicinalis. §. exemplum. vide in Spe. quarta parte eodem titu. §. j. ver. & notabiliter.

Appellari an possit per scripturã priuatã.

c *Deproperet.* id est festinet, vel valde properet. præpositio de, hic auget. si. C. de iudi. properandum. ff. de po. l. j. in princ. & vide quod dixi post Host. de consue. ad nostram. Io. And.

d *Petat apostolos.* instanter, & intra. xxx. dies. infra eo. ab eo. & in cle. quamuis. eo. titu. { Dixerat hic Innocen. quòd non petens renuntiat appellationi, nisi per argumẽta pateat eum velle prosequi appellationem, vt si ad illam prosequendam mittat. hoc reprobatur in prædicta decret. ab eo. } Et non intelligas de apostolis Petro & Paulo, sed de literis dimissoriis. ff. de lib. dimisso. l. vnica. ff. de verb. significa. l. dimissoriæ. ADDITIO. Dicit Hostien. & Pet. quòd dicuntur apostoli ab apo, quod est de, & stolon, quod est missio, quasi missio quam facit vnus iudex ad alium: sic etiam de apostolis dicimus quòd à Deo vel de cœlo missi fuerunt. vide in Spe. iiij. parte eod. tit. §. sequitur. vbi ponit Guil. quinque species apostolorum, conuentionales, testimoniales, delatorios, refutatorios, & reuerentiales, & ibi ponit ipsarum formas. Ioan. And.

Apostoli qui sint, & vnde dicãtur.

Apostolorũ quinque sunt species.

e *Exhiberi.* quòd si non exhibeantur, & postea[a] iudex in causa procedat, nisi appellationi renuntiatum esset, inualidus est processus. infra eod. vt super. quod est verum si debitis loco, modo, & tempore requisitus eos expressè denegat, vel intra debitum tempus negligenter vel malitiosè tradere prætermittit, infra eod. ab eo. ij. respon. Et nota quòd iudex tradendo apostolos videtur appellationi deferre supra eod. titu. dilectis. ad finem. quod est verum, quando tradidit dimissorios vel reuerẽtiales. secus si refutatorios, vt sequitur. Sic nec termini datio habet vim dilationis, vt dicam. infra eodem titulo, cum appellationibus.

a Id est ex quo petiti fuerũt apostoli, secundum Hosti. Et no. quia hæc pars vult põderari tempus petitionis, non denegationis. contrariũ not.

f *Appellationis.* admittendæ vel non, & tunc sequentia veniunt expositiuè ad causam ob quam appellatum fuit.

Glossa sequens ponit opinionem quam determinat.

g *Superioris.* non dixit papæ. Et sic not. pro iis quæ supra dixi. ADDITIO. Dixit ergo Hostien. per hoc satis patere quod de apostolis dicitur, in omnibus iudicibus locum habere. Ioan. And.

j. eo. vt super. in glos. antepenult. et vide quid ibi dicam. Ioan. And.

h *Delatum.* solet fieri in dubio cum dubitatur[b] de veritate appellationis. aliàs caueat pœnam supra tit. proxi. cap. j. ADDITIO. Secundum iura dicit Hostiens. quòd illam pœnam non incurret, dummodo id non fecerit in grauamen alterius partis per gratiam vel per sordes, vt ibi not. Ioan. Andreæ. ADDITIO. Potest dubitari vel de veritate appellationis, vt dictum est. vel de iustitia, puta propter dubium opinionum secundum Abba. qui ponit exempla per no. in decre. vt debitus. eod. titu. Ioannes Andreæ.

b Ad hoc supra eo. cũ speciali. §. excessu. Io. Andrea.

i *Indulto.* à iudice à quo est appellatum: de quo dic vt supra eod. tit. cum sit Romana.

k *Petierit.* quia non sufficit quòd hoc gerat in mente, nisi hoc exprimat ore. ff. de verb. oblig. l. quidquid astringendæ. in princ. Et nota quòd secundum iura vetera aut recipiebatur appellatio à iudice vel à parte, aut non, nec statuebatur terminus. In secundo casu sufficit mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum. In primo debet mittere procuratorem ad prosequendam causam appellationis. sed de principali nil dicebatur per antiqua iura. hodie autem si hoc petit appellatus, tenetur mittere non solùm ad prosequẽdam causam appellationis, sed etiam principalem, vt hic vides, si huius constitutionis pœnas euitare voluerit. & sic addit solùm ista constitutio,[c] & non derogat. Sed contra supra eod. qua fronte. vbi hoc videtur esse in optione appellantis. Solut. Quidam exponunt ibi, si maluerit aduersarius, scilicet appellatus. Alij dicunt illud correctum per istud. Alij, quòd decretalis illa dat optionem appellanti, ad quem appellare velit,[d] non an velit principalem causam ad iudicem appellationis deferri. Vel dic quòd ibi datur optio an velit coram eo ad quem appellauit, litigare, vel delegatum impetrare, & hoc cum appellatus non contradixit, vt hic.

Appellans qualiter debeat mittere procuratorẽ instructum.

c Dic tex. procedere antequam literæ sunt per appellãtẽ impetratæ, vel nuntius missus. aliàs re non integra non procedere. Phi. Font.

d Pluribus iudicib⁹ cõcurrentibus ad quos appellare licet. Do. Fõ.

l *Per se.* non datur optio vt personam trahere possit, sed causam. vnde istud vel, quod sequitur, non refertur ad potestatem appellati, sed appellantis. ADDITIO. Aliàs secundum Pet. & Abba. vilis clericus litigans cum episcopo, ipsum episcopum litigantem vrgere posset ad personale iter ad curiam. Idem de milite vel alio litigante cum rege. quod esset absurdum. Ioannes Andreæ.

m *Munimentis.* id est priuilegiis, & instrumentis, & omnibus iis per quæ potest causa muniri supra de do. & contu. cap. fin. de elec. cupientes supra eod. lib. ADDITIO. De testibus tamen hic non intelligitur supra de fideiusso. constitutus. versi. præterea. licet causam muniant. Innocen. Archi. Ioan. And.

Munimenta quid sint.

n *Finito.* per approbationem vel cassationem appellationis: quod est officium iudicis appellationis. secunda quæstione sexta ad finem. Ioan. And.

o *Omisso.* quod non posset archiepiscopus. supra de fo. compe. Romana. j. respon.

p *Antiquitas.* reuerenda. supra de translationibus, quanto. §. j.

q *Statuit.* scilicet quòd appellans in eis, appellationis causam non teneatur exprimere, sed sufficiat dicere, appello ab illa iniqua sententia. & iudex debet appellationi deferre, & potest statuere terminum appellanti ad appellationem prosequendam. eod. titu. cum sit.

r *Quæ præmissa sunt.* id est si causam appellationis non expressit in scriptis, & apostolos non petiit, & instructus non venit, vt hic dicitur, vel non misit. ADDITIO. secundum Innocen. cuius est glos. quam posuit Bern. in additionibus. & tamen in alia glos. tenuit. Innoc. quod prædixi. Ioan. And.

s *Condemnandus.* non dixit condemnatus. vnde dicit Hosti.

quòd

quòd iudex principalis causæ habet condemnationem facere. Sed dic quòd etiam iudex appellationis ipsam potest facere. infra eo. cum appellationibus. j. respon. in fi.

a *Contempserit.* quare hoc dicit, cum in voluntate appellati resideat ire vel non ire? Hoc intelligitur secundum Bernardum cum appellatus hoc approbauit, scilicet cum volebat coram superiore causam prosequi. Si igitur postea non seruauerit hoc statutum, id est, si non veniat instructus vt debet, contra ipsum tanquam contra contumacem procedetur tam in expẽsis quàm in causa. Et qualiter procedatur contra contumacem reum vel actorem, lite contestata, vel non contestata, vel quasi contestata, plenè not. supra de do. & contu. prout. ADDITIO. Archidiaconus alleg. quod not. supra eod. sæpe. in glos. vt si lis. & vide quod ibi dixi, per quod decido ꝙ hic no. Inno. & Ioan. Mo. Ioan. Andreæ.

† Amplia textum ad exceptionẽ concernentem iudicis famam, vt si dicatur infamis, excõmunicatus: de Anchar. cõtra Innocen. in. cap. quoniã super abbatia. de offic. dele. Font.

latus contempserit[a] hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quàm in causa (quantum à iure permittitur) procedatur.[b] Iustum est equidem vt in eum iura insurgant, qui ius[c] & iudicem[d] & partem[e] eludit.[f]

Idem.

Iudex qui recusatur, statuit competens tempus arbitris ad finiendam causam: quo elapso si finita non fuerit, in principali procedit. Ioan. Andreæ.

CAPIT. II.

Legitima[g] suspicionis causa contra iudicem[h] assignata, † & arbitris à partibus secundum formam iuris[i] electis qui de ipsa cognoscant,[k] sæpe contingit quòd ipsis in idem conuenire nolentibus, nec tertium aduocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotij vt tenentur, iudex proferat[l] excommunicationis sententiam contra ipsos, † quam ipsi tum propter odium,[m] tum propter fauorem partium diutius vilipendunt:[n] quare causa ipsa[o] plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotij principalis. Volentes igitur morbo[p] huiusmodi necessariam adhibere medelam, statuimus vt ipsis arbitris per iudicẽ[q] competens[r] terminus præfigatur, † intra quẽ in idẽ conueniat, vel tertiũ concorditer aduocent, cũ quo ambo vel alter eorũ eiusdem suspicionis negotiũ terminare procurent. Alioquin[s] iudex extũc in principali negotio procedere non omittat.[t]

b *Procedatur.* per illum ad quem est appellatum. supra eod. sæpe & cap. per tuas. nec est mirandum si tales taliter puniuntur, iustum est &c.

c *Ius.* supra eod. in principio.

d *Iudicem.* qui appellationem recepit, & terminum assignauit.

e *Partem.* quæ venit instructa coram papa.

f *Eludit.* quod reprobatur supra de ali. iudi. mu. causa fa. ca. j. de postu. præla. bonæ. ij. §. nec nocebat. ff. de iudi. si prætor. ADDITIO. Et. ff. ne quid in loco publi. l. fin. Ioan. Monac. & C. de sportu. l. vlti. in fi. Ioan. And.

Diuisio.

Legitima. } Primò ponit factum sæpe contingens, cui secundò prouidet ibi, Volentes. Hostien. facit tres partes, dicens quòd in prima ponitur dubitatio. In secunda solutio. In tertia dicitur quòd iudex procedat. partes istæ patent. Sed Ioan. Mona. dicit aptius, quòd primo narratur iuris antiqui prouisio. Secundo ibi, Volentes. ponitur noui iuris adiectio. Vel dic quòd prima pars ponit morbum, cui secunda medetur. Ioannes And. Præmitte quod habes in cap. suspicionis. j. respon. supra de offic. delega. scilicet quòd vbi iudex recusatur, eliguntur arbitri, qui de causa suspicionis cognoscunt. Domi. Emanauit ad suppletionem decretalis. supra de offic. deleg. suspicionis. ADDITIO. Et in Spe. de rec. §. fi. versi. sed quid si actoris. Ioannes And. CASVS. Tu & ego litigabamus coram aliquo iudice delegato à papa. tu eum vis recusare vt suspectum, quia dicis quòd ipse est affinis meus. certum est quòd debemus eligere arbitros ad cognoscendum de ista causa suspicionis, coram quibus arbitris teneris probare istam causam suspicionis. Sed ponamus quòd iudex recusatus timet quòd arbitri sint negligentes in finiendo istam causam. nunquid poterit præfigere arbitris terminum ad finiendam causam suspicionis? Respondet Ro. ponti. quòd sic. & si arbitri non finierint causam recusationis intra illum terminum, poterit iudex recusatus reassumere iurisdictionem. Nota primo quòd iudex potest assignare arbitris terminum intra quem causam decidant. quod intellige de arbitris iuris. de compromissariis non loquitur iste text. Nota secundo quòd quando sunt electi tres arbitri, videtur data potestas duobus, vt quod maior pars ipsorum fecerit, valeat. Ad hoc supra de arbit. c. fin. eod. li. Domi.

Glossa sequens quærit & soluit.

g *Legitima.* de veritate causæ non dubitatur quin habeat arbiter cognoscere. Sed quis cognoscet an causa sit legitima? Dic quòd idem arbiter, vt not. supra eod. cum speciali. in. iij. gloss. ADDITIO. Et in cap. suspicionis supra de offic. delega. in. j. gloss. & in Spe. de recusa. §. qualiter. in princ.

h *Iudicem.* ordinarium, vel delegatum à papa[a] supra eod. cum speciali. de offic. delega. suspicionis. Si autem esset delegatus episcopi vel eius officialis, vel essent plures delegati cum clausula, quòd si non omnes. & vnus ex his recusetur, tunc non itur ad arbitros. quod dic vt not. supra eod. lib. de offic. delega. si contra vnum. Et coram ipso iudice qui recusatur, dandus est libellus recusatorius. supra eod. secundo requiris. Cod. de iudi. apertissimi. ADDITIO. Libellus recusatorius dandus est coram recusato iudice, sit ordinarius vel delegatus, vt in prædicto cap. cum speciali. & cap. suspicionis. Hostien.

a Supple iã datum. si enim recusaretur dandus, coram delegante probaretur recusatio. secundum Frã. Ioan. Andr.

† Not. quòd iurisdictio extenditur ad personas non inclusas rescripto: quia impediũt illud propter quod rescriptum cõcessum est. de Anch. Fõt.

Glossa sequens ponit quatuor quæ requiruntur in arbitro.

i *Formam iuris.* supra eod. cum speciali. & non debẽt esse laici[b] tales arbitri, quia cũ habeant testes compellere, & alia facere quæ pertinent ad hunc articulum, talis spiritalis iurisdictio non caderet in eos secundum Bernar. ad hoc. xcvj. distin. bene quidem. de iudi. decernimus. Item non debent esse suspecti, aliàs possent sicut iudices recusari. Item nec debent esse multũm remoti. supra eod. secundo requiris. & ca. cum speciali. Item debent esse in locis competentibus, vbi possit haberi copia peritorum. supra eod. lib. de rescriptis, statutum.

b Idẽ Archi. de hoc in Specu. de recusationibus. §. fina. ver. & nũquid. Ioan. And.

† Nõ tamen cessat remedium antiquũ, scilicet coactio. ar. l. quoties. ff. de actio. & obliga. item præsens ca. venit ad fortificandum ius antiquum, nõ ad corrigẽdum. facit. l. 1. §. dixerit aliquis. ff. de publi. de Anch. Font.

k *Cognoscant.* & pronuntient. ff. de iudi. de qua re. supra de causa possessionis. cum super. & infra patet. Ioan. And.

l *Proferat.* quod potest supra de offic. deleg. suspicionis.

m *Odium.* caueant tales arbitri iuris à pœna. supra titu. proxi. cap. j. licet arbitri compromissarij illam timere non habeant, vt ibi dixi. ADDITIO. Dicit Hostien. quòd arbitri iuris pœnam. d. ca. j. incurrunt faciendo vel omittendo aliquid per gratiam vel per sordes. Nam delinquere potest omittendo, sicut peccare faciendo. supra de excep. dilectæ. & ca. significauerunt. de rescriptis, significante. Ioan. Andr.

n *Vilipendunt.* & ex eo magis ligantur. supra de sent. excom. per tuas.

o *Causa ipsa.* scilicet recusationis. ADDITIO. Decem & octo iustas recusationis causas not. hic Hostien. vide plenius in Spec. titu. j. §. super est. & per ipsum Hostien. in summa. de offic. delega. §. quæ sint iustæ causæ. Ex illis. xviij. vide sex not. de offic. delega. causam. in. j. gloss. & vide quod not. supra eod. lib. de offic. delega. si contra vnum. in. vj. gloss. & quod super ea dixit Ioannes And. qui hic in sua nouella peculiariter explicat ipsas causas incipiendo à septem vsque ad. xviij. inclusiuè.

p *Morbo.* supra eod. lib. de excep. pia. ADDITIO. De iuramento calumniæ. cæterum. vbi de hoc in glos. ij. & dicit Archid. morbum dictum, quia ex illo mors oritur, scilicet animæ. Ioan. And.

Glossa sequens signat contrarium. opi. ponit, & soluit.

q *Per iudicem.* ipsum recusatum ordinarium vel delegatum. contra supra de of. deleg. suspicionis. Solu. ista corrigit illam secundum Ber. & sic ω reuolauit ad α. i. hoc extremum ius ad illud quod olim erat ante decretalem suspicionis. Sed dic quòd decretalis ista non corrigit illam. Illa enim decretalis loquitur in termino partibus assignando ad probandum, id est parti quæ suspicionem vult probare: quem non qui recusatur, sed arbitri assignare debent, vt ibi. Ista loquitur in termino assignato arbitris ad causam finiendam: quem non arbiter, sed iudex recusatus debet statuere. ADDITIO. Idem Hostien. Pet. de Samp. & Abbas.

r *Competens.* quòd si minus competentem terminum assignaret, locus esset appellationi. supra de dila. ca. j. Ioan. And.

ADDITIO. Secundum Boa. locus esset appellationi interponendæ per partes quæ in hoc grauantur, non per arbitros. quod intellige, si non grauãtur. Si ergo in arbitros fulminaret sententiam si intra terminum non definissent, tunc eorum interest appellare. Ioan. And.

s *Alioquin.* scilicet si elapso termino nondum sit per ipsos negotium terminatum.

t *Non omittat.* videtur quòd constitutio ista sit iniqua. sic

probo:

probo: Pone quòd iudex in veritate sit suspectus suspicio- A ne quæ proponitur contra ipsum: arbitri in fauorem partium vel partis nō finiunt negotium in termino. iudex procedit in principali: & sic inutiliter proponitur recusatio. Quomodo ergo fiet, cùm hic cōpellatur coram iudice suspecto reus litigare? Dicunt quidam {Pet. de Sāp. & Ab.} quòd pars petet à iudice, vt secundum acta coram arbitris negotium finiat. ad hoc supra de testi. præsentata. & si male pronuntiauerit, appellet. Vel dic quòd si arbitri nolunt pronuntiare, vel male pronuntiant: appellandum est ad Papam supra eod. lib. de offic. deleg. ab arbitris. Ioann. Andr. Idem Archidiac.

Idem.

De officiali episcopi non ad episcopum sed ad archiepiscopum appellatur.

Romana.} Huius decre. vndecim sunt partes: sicut & vndecim eius dicta. Ioannes Andreæ. ADDITIO. Hæc est famosa & notabilis decretalis quæ (omissa prolixitate Hostien. & diuisione Ioannes Monac. quæ nimis est confusa) potest diuidendo summari sic: Hæc decre. de duobus tractat, scilicet de appellatione ad archiepiscopum interponenda: & de ipsius potestate circa eam interiecta. Circa primum decidit tres casus, quibus dubitabatur an posset vel deberet ad archiepiscopum appellari. & hoc in j. & ij. respons. & in §. debet. Circa secundum facit quinque. Primò decidit quando citare possit vel delegare: ibi, Cùm autem. Secundò ibi, Si verò, quando possit inhibere: distinguens circa hoc tres casus. Tertiò ibi, In alium. de ipsius potestate in aliam personam, vel aliam causam. Quartò ibi, Sententias. de potestate reuocandi censuram. Quintò & vltimò de necessitate remittendi male appellantem. Domi.

Casus amplissimus et peculiaris domini Helia, comprehendes particulariter singulos. §.

CASVS. Officialis Pictauen. cognoscit de aliqua causa inter duos subditos suos. tulit sententiam definitiuam vel interlocutoriam, non refert. vna partium vult appellare. quæritur ad quem iudicem sit interponenda appellatio: hoc est, vtrum possit pars appellans appellare ad episcopum Pictauen. dominum ipsius officialis? Respon. Roma. ponti. quòd certè non: & licet episcopus sit maior suo officiali: tamen quia idem est consistorium amborum, non potest appellari ab officiali ad episcopum: ne appelletur ab vno iudice ad eundem: imò non valet contraria consuetudo. cap. ij. supra de consue. Sed quid? ponamus quòd aliquis prælatus inferior puta archidiaconus, vel archipresbyter existens sub episcopo tulit aliquam sententiam interlocutoriam vel definitiuam: vna pars vult appellare: quæritur ad quem sit appellandum? Certè appellandum est ad episcopum: non autem ad archiepiscopum omisso medio. valeret tamen contraria consuetudo vt quis appellaret à prælato inferioris episcopi ad archiepiscopum: nam cùm consuetudo det iurisdictionem non habenti: multo magis potest iurisdictionem prorogare habenti. Sed ponamus quòd fuit appellatum ab officiali episcopi ad archiepiscopum, vel ab inferiori prælato episcopi ad episcopum: an iudex appellationis ad solam assertionem partis appellantis possit decernere citationem ad citandum partem appellantem, & iudicem à quo est appellatum, priusquam sibi constet quòd appellatio fuit interposita ex causa probabili: hoc est, vtrum antequam iudex appellationis decernat citationem suam, debeat sibi liquere quòd fuerunt obseruata omnia illa quæ requiruntur ad deuolutionem causæ ad superiorem per appellationem? Respon. Roma. pont. quòd sic: & ideo appellans debet comparere coram iudice appellationis, vt eum informet de omnibus istis: aliàs iudex appellationis non deberet decernere suam citationem. hoc dicit præsens textus vsque ad. §. si verò. in quo sic figuratur. CASVS. Certum est quòd iudex appellationis consueuit inhibere iudici à quo, ne aliquid attentet in præiudicium appellationis. Sed ponamus quòd pars appellata comparet coram iudice appellationis, & proponit quòd appellans non appellauit intra decem dies: vel aliquid omisit propter quod reputatur non appellans: nunquid debet iudex appellationis antequam decernat citationem, prius de istis cognoscere, & super his interlocutoriam ferre? Respondet quòd sic: à qua interlocutoria poterunt partes appellare. Sed ponamus quòd pars appellata non proponit non fuisse appellatum intra decem dies: sed dicit quòd causa inferta in appellatione non est de causis insertis & approbatis à iure. dicit appellans quòd licet causa non sit inserta in corpore iuris: tamen est similis vel maior quàm sint causæ insertæ in iure. nunquid iudex appellationis prius debet ferre interlocutoriam, an illa causa inserta in appellatione sit iusta vel non, antequam faciat inhibitiones iudici à quo? Respondet quòd sic: & non intelligatis quòd iudici ad quem, debeat constare de veritate appellationis: sed intelligitur sibi constare an causa inserta in appellatione sit rationabilis, vel non. Sed ponamus quòd fuit appellatum à sententia definitiua: vtrum iudex ad quem, possit facere inhibitiones iudici à quo, non præmissa cognitione? Respon. quòd non: nisi fuerit appellatum à sententia definitiua in casibus in quibus est inhibita appellatio: puta quia aliquis fuerat condemnatus ex sua cōfessione, & appellauit. tunc enim debet inseri iusta causa in appellatione, & debet fieri fides iudici ad quem, an causa inserta in appellatione sit rationabilis. Sed quid? ponamus quòd erat quæstio super prædio quod possidebas. lata est sententia contra te: & ab ea appellauisti. postea quidam tertius intulit tibi violentiam in illa re. vtrum coram iudice appellationis possis eum facere conueniri? Certè non: sed debet conueniri coram suo iudice immediato. Et istud verum, nisi per istam turbationem impediretur iurisdictio iudicis appellationis. hoc dicit vsque ad. §. cùm verò. Sed ponamus quòd pendente appellatione conueni te coram iudice à quo, super alia re. vtrum iudex appellationis possit inhibere iudici à quo, ne cognoscat de ista causa? Certè non: veruntamen posses ipsum iudicem à quo recusare vt suspectum, probato grauamine quod tibi intulit in alia causa, à quo appellasti. Sed ponamus quòd episcopus Picta. habet iurisdictionem temporalem in aliquo loco suæ diœcesis: tulit aliquam sententiam per se, vel per auditorem suum. vtrum debeant appellare ad metropolitanum, puta ad archiepiscopum Burdegalen. vel ad præsidem prouinciæ puta seneschallum, vel eius locum tenentem? Respon. quòd est appellandum ad metropolitanum: & sic ad iudicem ecclesiasticum: nisi episcopus teneret in allodium illam iurisdictionem non faciendo aliquam pensionem domino temporali. secus si teneret in feudum: nam tunc appellandum esset ad iudicem laicum, in cap. allegato pro contrario in gloss. Sed quid: ponamus quòd iudex à quo, excommunicauit appellantem, ipsum reputando contumacem. vtrum iudex appellationis possit relaxare vel declarare nullas istas sententias, antequam cognoscat vtrum bene vel male fuit appellatum? Respon. quòd non. & istud verum, nisi immineret periculum animæ: quia tunc posset illas relaxare: sed non declarare nullas. Sed ponamus quòd iudex appellationis pronuntiauit bene sententiatum, & male appellatum: quale debet esse officium iudicis ad quem? Respon. quòd ipse iudex appellationis debet remittere partes ad iudicem à quo, vt ipse cognoscat de principali causa. {Idem consistorium.} per hoc enim excluduntur officiales foranei qui sunt delegati episcopi. licet enim ipsi habeant iurisdictionem ad vniuersitatem causarum: tamen ab eis appellatur ad episcopum, & non ad metropolitanum. {Quòd si.} sed qualiter pars appellata potest opponere quòd iudex appellationis cognoscat an causa inserta in appellatione sit iusta vel non? Dicendum quòd aliquæ sunt causæ quæ non sunt expressæ in iure: puta quia sunt similes vel maiores: & in illis debet iudex appellationis cognoscere an illæ causæ sint iustæ vel non. si autem causa inserta in appellatione esset vna de causis insertis in iure: tunc non haberet iudex appellationis cognoscere an illa causa esset iusta vel non. Vnde sciendum quòd iudex appellationis habet ferre duas sententias: vnam interlocutoriam an appellatio fuerit ad eum deuoluta, vel ne: aliam definitiuam respectu articuli appellationis: videlicet an bene fuerit appellatum, vel male: & an bene iudicatum, vel male.

Appellari non potest omisso medio regulariter.

Nota primò ex princ. cap. quòd ab officiali episcopi non potest appellari ad ipsum episcopum: nec valeret contraria consuetudo: vt cap. ij. supra de consuetu. & istud verum, quando appellatur ab officiali generali & principali: quia si appellaretur ab officiali foraneo, esset appellandum ad episcopum.

Nota quòd non potest appellari omisso medio regulariter: nam ab archipresbytero non potest appellari ad metropolitanum omisso episcopo. Sed quid si archipresbyter est sub archidiacono: an possit appellari ad episcopum omisso archidiacono? Communis opinio doctorum est quòd sic. nam concurrit cum quibuscunque inferioribus prælatis: exceptis abbatibus respectu suorum religiosorum. cap. quanto, de offic. ordina. in antiq. Nota vlterius quòd valet consuetudo vt omisso medio possit appellari. Nota quòd iudex appellationis non debet citare appellatum, nisi constet sibi quòd appellatio fuit interposita ex iusta causa & rationabili. & istud verum, quando causa est exprimenda in appellatione: videli-

Casus. §. ab archidiaconis.

Casus. §. cum autem.

Casus literalis. §. si verò.

Casus. §. quòd si.

Casus. §. autem.

Casus. §. in aliam.

Casus. §. verò.

Casus. §. debet.

Casus. §. sententiam.

Casus. §. finalis.

videlicet quando appellatur ab interlocutoria vel definitiua A in casibus in quibus prohibetur appellatio à iure. Et si iudex appellationis videat quòd causa inserta in appellatione non sit iusta: debet denegare audientiam appellanti. Nota vlterius ibi, quòd si obiiciatur, quòd non solum potest appellari propter causas insertas in iure: sed etiam propter alias causas maiores vel æquales: puta nos non habemus in iure quòd iudex posset recusari vt suspect[a] propter cōpaternitatem: si tamen de iure patriæ sit tanta amicitia inter compatres, sicut inter consanguineos: ista est sufficiens causa recusandi iudicem vt suspectum. Nota quòd si pars appellata proponat quòd causa inserta in appellatione non est rationabilis: iudex appellationis debet interloqui an illa sit causa rationabilis: vel non.

Appellans à definitiua in casu prohibito debet causam inserere.

Nota quòd quando appellatur à definitiua in casibus à iure prohibitis: necesse est vt appellans in appellatione sua inserat causam rationabilē: vt puta si confessus in iure appellet, debet inserere in appellatione sua confessus fuit per errorem vel metum: & debet de errore & metu fidem facere. & in hoc æquiparantur interlocutoria & definitiua. Nota quòd iudex appellationis non recipit iurisdictionem nisi inter partes: puta inter appellantem & appellatum, & non inter tertium. quod verum est, nisi iste tertius impediret iurisdictionem iudicis appellationis. cap. j. de offic. & pote. iudicis delegati. in anti. Glos. sequens notat officialem ordinarium, reprobās opi. Goff. & excusans opinionem Bernar.

Officialis episcopi est ordinarius.

a *Generaliter.* Nota per hanc literam quòd officialis est ordinarius, non delegatus: & sic est reprobata opinio Gof. quæ no. in summa de offic. vi. §. item dubitari. quòd officialis episcopi delegatus est, non ordinarius: & ob hoc dicebat de ipso ad episcopum esse appellandum. & hoc idem videbatur tenere Bernard. supra ne præla. vi. su. cap. ij. in glos. ij. vbi dicit quòd episcopus non potest de iure ordinarium dare: sed solùm princeps vel lex. Vel dici posset quòd per hoc non negat officialem esse ordinarium: quia dici posset quòd habeat à lege. Vnde ipse Bernard. hic & Innoc. Host. & omnes, Ioan. Mona. & Archid. no. officialem ordinarium esse. quod ex hoc dicto necessario concluditur hic: & probatur hoc vt dixi: supra eod. lib. de offic. vica. licet. ad hoc supra de offic. vica. sua. in authen. de iud. circa princ. colla. vj. Et. §. illo custodiendo. &. C. e. tit. siquando. Ioan. And.

b *Idem.* non tamen per omnia: vt supra eod. lib. de offic. deleg. si contra vnum. §. vlti. Et supra eod. lib. de offic. vica. cap. ij. & iij. vnde dicebat Innocen. episcopum posse prohibere officialem ne iudicet, sed non econuerso. ff. de iudi. l. iudicium. & in multis aliis differunt. Dicit Hostien. quòd illa diuersitas habetur supra eod. lib. de offic. ordina. Romana. in fin. Ioan. And.

c *Suffraganeos.* etiam si consuetudo esset quòd appellare posset ad eos: vt supra de consuetud. cap. ij. eod. lib. & vide quod ibi dixi.

a Istā glos: cū text. dic procedere etiā de iure ciuili. Bar. in l. j. §. j. ff. quis & à quo. per l. præcipim⁹. C. eod. Phi. Font.

d *Ad seipsos*[a]. quod esse non potest. appellatio enim est de minori ad maiorem &c. Si autem appellatur de officiali ad episcopum, non appellatur de minori ad maiorem: immo de eodem ad eundem: & sic non potest dici appellatio.

e *De iure.* quasi diceret, de consuetudine posset secus induci. ad hoc infra. §. proxi. & hoc tenent moderni: quod est falsum: vt supra de consuetudin. cap. ij. vbi de hoc. ADDITIO. Bernard. & Hostien. per. §. proximum tenent talem consuetudinem posse induci. & vltra id indicit Hostiensem quòd licet si per errorem de superiore ad inferiorem appelletur, nulla sit appellatio: non tamen nocebit error, si appelletur ad maiorem quàm debuerit, vel ad parem. ff. eod. tit. l. j. §. penult. valeat ergo consuetudo quòd ad parem: licet nullo modo valere posset quòd ad minorem, cùm sit irrationabilis & inepta. vigesimaprima distinctione, inferior. de consuetudi. cap. fin. secundum eum. Et licet hæc procedere possent in pari (quem consuetudo quo ad hoc faceret maiorem) non tamen procedunt in eodem: vt ibi. Ioan. And.

Appellari ad parē potest, si de hoc sit consuetudo.

f *Curiam.* nisi appellare vellet ad Papam: ad quem omisso medio appellatur. ij. quæstione vj. Romanam. & cap. si quis putauerit. & idem in legato. de offic. leg. cap. j. vbi de hoc. & ij. quæst. vj. cap. iij. secus secundum leges. ff. de app. imperatores. ADDITIO. Si ad imperatorem per saltum appellatum sit, remittit ad illum ad quem ex ordine deberat appellari. Io. And.

Appellari pōt ad Papam etiam omisso medio.

g *Prælatis.* qui iurisdictionem habent. quod dic vt supra de offic. ordina. cùm ab ecclesiarum.

h *Curiam.* Remen. de qua supra dixi.

Archiepiscopus causam appellationis ab episcopo interpositæ non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.

Cùm autem ad præfatam curiam ab eorundem suffraganeorum vel suorū officialium audientia fuerit appellatum, Remen. archiepiscopus (qui pro tempore[k] fuerit) vel officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interpositæ, ante definitiuam[l] sententiam citent[m] partes: nec etiam aliis illam committant, appellationis eiusdem causa probabili seu legitima non expressa[n].

Si negetur per appellationem negotium deuolutum, non inhibebit archiepiscopus iudicem principalis causæ procedere, nisi prius de deuolutione constiterit. h. d.

Si verò vocatis partibus vel nullatenus aut nō intra decem dies post interlocutoriā[o] vel definitiuam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud

b Etiam præscriptione fieri posset. item si mediat⁹ nō esset catholicus. ca. si is cui. de offic. deleg. §. eo. Item si non opponatur exceptio. Phil. Font.

c Et satis est quòd sit de iurisdictione, licet non sit de suo foro: secundum Innoc. Ioan. And.

d Quia de iure cōmuni iurisdictionem nō habens debet exprimere vnde habeat. Roman. consil. ccccl xxxiij. per l. sed si hac. §. prætor ff. de in ius vocand. Font.

e Hoc verū secundum istud ius sexti, sed non secundum

i⁹ antiquū: quia ibi satis erat di-

k *Qui pro tempore.* quasi diceret, istud non est ius speciale & personale quod extinguatur cum persona: imò perpetuum est supra de transac. decætero. & in aliis archiepiscopis etiam seruandum est. §. ebd. lib. de offic. ordi. Romana. ad fi.

l *Definitiuam.* quia in appellationibus à definitiua non est necesse causam exprimere: vt dixi supra eōd. ordi. & sic ibi non haberet locum quod sequitur.

Glos. seq. recit. per quæstionem an arctet citatio contra hæc facta. soluit: dat generalem doctrinam, & remittit.

m *Cuent.* & si citauerint, impunè non paretur. ff. de iu. om. iu. l. vlti. {Nam ius dicenti extra territorium, vel supra iurisdictionem suam, impunè non paretur.} Et hoc intelligas vbicunque quis citatur ab aliquo: & constat quòd citatus non est de iurisdictione citantis[c], non tenetur comparere: nisi causa talis in citatorio exprimatur, per quam appareat illum iurisdictionem habere[d] si vera sit illa causa. ff. qui satisda. cog. lege si verò. {vbi dicitur quòd si dubitatur an fideiussor sit locuples, approbari debet: sed secus si euidenter est locuples.} facit etiam. ff. de fer. l. j. {vbi non tenetur venire citatus ad diem feriatam etiam fauore hominum.} In dubio melius est comparere. xxiij. quæstione j. in glos. fi. quid culpatur. ff. de iudi. si quis ex aliena. & adde quod not. ij. quæst. ij. si episcopus. in glos. ij. de acc. veniens. in gl. vlt.

n *Expressa.* dupliciter potest intelligi, scilicet quòd archiepiscopus nisi videat in appellatione expressam probabilem causam: nec citabit, nec committet. Vel dic secundum Innocen. expressa in citatorio, vel commissione, quia in commissione vel citatione exprimet probabilem causam ob quam sit appellatum[e]. Sed contra supra eod. titu. si duobus. vbi archiepiscopus causam in citatione non expressit: & tamen tenuit citatio. Sed illud per istud supplendum est. {Vel nondum statutum erat quòd appellaretur expressa causa secundum Innocent.} Vel citare non debet vt hic. si citauerit expresione non facta, tenet: vt ibi, quia multa fieri &c. secundum Hostiens. Allegat de iureiurand. quemadmodum. ver. quòd si post. melius habes de regularibus, ad apostolicam. Ioannes Andreæ.

Glos. seq. arguit, declarat, & remittit.

o *Interlocutoriam.* ergo interlocutoria trāsit in rem iudicatā: nisi ab ipsa intra decē dies fuerit appellatū. §. de electione. cùm

cere, Cõpareas in causa appellationis. hoc vult dicere ista glossa. Do.Font.

a Exemplũ in definitiua:de re iud. quod ad consultationem. Ioan. And.

ne.cùm dilectus.in fi.quod verum est quo ad partem, sed nõ quo ad iudicẽ,quod dic vt.s̃.eo.tit.cum cessante.&.j.e.c.vlt.

Gloss.seq.ponit tria exempla.

a *Simile.* vt si dicatur appellationi renuntiatum tacitè [a] vel expresse supra de offic.deleg.gratũ. Vel dicatur ex ꝓbabili causa nõ appellatum infra ꝓximo responso.Vel dicatur nõ appellatum in scriptis: eo casu quo debuit in scriptis appellari. s̃.eod.ca.j.ante ergo quàm de his constiterit, priorum iudicum nõ impediet officium.Ioan.And. ADDITIO. Vide in Spec. de excep. §. dicto.versi.sed pone quòd in causa.vbi soluitur quòd opponitur has exceptiones peremptorias esse differendas post litem contestatam. de quo hic Archidiaconus quasi ad literam ponens illius verba: & ideo hic decido. Ioã. Andreæ.

b *Totaliter.* id est talem fuisse appellationem quæ deuoluat negotium:licet forte causa sit falsa, secundum Innocen.& Hostien.

c *Ne in illa.* scilicet quãdo appellatum est ante sententiam.

d *Sententiæ.* scilicet quãdo appellatum est à definitiua.

e *Non præsumant.* primò enim debet de iurisdictione constare: & cognito an sit iudex,exercitium iurisdictionis procedere supra de rescript. super literis. ad fin. Innocen.

simile [a], sicque non esse per appellationem ad eundem archiepiscopũ vel eius officialem deuolutum negotium proponatur: iidem (nisi prius ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter [b] fuisse delatam) prohibere ne in causa illa [c], vel ne ad executionem procedatur sententiæ [d], non præsumant [e].

Si dicitur ex iniustà causa appellatum, archiepiscopus inhibere non potest: nisi prius recepta appellatione vt probabili, incipiat cognoscere de causa veritate hoc dicit.

Quòd si obiiciatur ex iniusta causa seu minus legitima [f] ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem huiusmodi admittendam: nequeunt prædicti archiepiscopus vel eius officialis prohibere [g] ne procedatur in causa,nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa huiusmodi an sit vera [h].

Licet dicatur appellatum à definitiua in casu prohibito à iure: ex quo de hoc archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere ne sententia executioni mandetur.hoc dicit.

Si autem post sententiam in casibus à iure prohibitis [i] (vt pote à sententia super manifesto & notorio [k] crimine,vel de quo [l] quis in iure [m] confessus extitit, promulgata) vel consimilibus [n] appellatum fuisse dicatur: possunt, ne sententia executioni mandetur [o] (postquam cognoscere cœperint vtrum sit recipienda vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam, post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsum, aliquid innouantem, iurisdictionem exercere non potest.hoc dicit.

In alium [p] quoque qui circa rem de qua inter appellantem & appellatum cõtrouersia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat: non valent occasione huiusmodi [q] iurisdictionem aliquã vendicare.

Archiepiscopus appellantem in aliis causis à iurisdictione episcopi non potest eximere.hoc dicit.

Cùm verò is qui ad Remeñ.curiã super aliqua causa vocem [r] appellationis emittit, nihilominus in causis alijs ordinarij sui iurisdictioni subiiciatur:Remensis archiepiscopus vel officialis ipsi⁹ nequaquam iurisdictionẽ ipsam in aliis impediant,vt ab eiusdem

b Nõ enim omnes iustæ causæ appellationis sunt in iure expressæ. Innoce. & ideo ius in hoc distinguit. suprà eod. pastoralis. in princ.Ioan. And.

f *Minus legitima.* cum causa non est in iure expressa [b].ff. de legib.non possunt supra eod. pastoralis. in princ. & hoc arbitrabitur primò iudex,an legitima causa sit. & si male arbitretur,appellari poterit.ff.qui satisda. cogan. l. arbitrio. &.l. sequen. Si autem causam in iure expressam negaret esse legitimam, non audietur.ff.de proba.ab ea parte.ADDITIO. Vel si reprobatam vellet dicere legitimam.Innocen. & Hostiensis.

g *Prohibere.* partibus,vel iudici à quo fuit appellatum , vel fortè tertio deputato fortè ad executionem sententiarum. ADDITIO.Vt adaptetur, intelligendum videtur de interlocutoriis: aliàs melius adaptaretur.§.præce.Ioan. And.

h *Vera.* licet enim quo ad commissionem faciendam sufficiat quòd probabilis sit causa:vt supra.§.cùm autem.probari tamẽ habet veritas causæ appellationis, nisi se offerens probaturum coram iudice à quo appellauit, non fuerit admissus: vt supra eod.interposita. & dic vt ibi.

i *Prohibitis.* multo ergo fortius hoc in non prohibitis locum habebit.Argu.à minori.supra de elect. cùm in cunctis.

k *Notorio.* in quo non admittitur appellatio supra eod.cùm sit Romana.& cap.peruenit.& cap. consuluit. & dic notorio per euidentiam rei : vt differat ab eo notorio iuris per confessionem,de quo sequitur.

e Dat.Ab. exemplum: vt quia inuenitur cũ cultello sanguinolento in manu vel in vagina. Ioan. And.

d Intellige Azo. si qui

Glossa sequens tractat an sola confessio impediat appellare.ponit opinionem Azonis,& contrariam quam approbat.

l *Vel de quo.* Non alternatiuam.nam videtur quòd tria concurrere debeant ad hoc ꝙ in crimine non debeat appellari, scilicet quòd sit confessus:testibus conuictus: & argumẽtis superatus [c].ij.quæst.vj.c.ei qui.§.sunt etiam quorum. versic. nullus.C.quorum appel.non re.l.ij.& dixit dominus Azo.ꝙ nisi omnia ista tria concurrant,reseruatur condẽnato beneficium appellandi.{Dictum Azo [d]. quidam intelligunt cùm criminaliter agitur, contraria cùm ciuiliter.} Alij dicunt,& fortè bene,quòd confessus in iure,non auditur appellans. si tamen ita sit confessus ꝙ standum sit confessioni, non tormentorum formidine territus.& hoc tã in ciuili q̃ in criminali:nisi vellet allegare se sic errore facti cõfessum [c]. In quo casu posset appellare vt suum corrigeret errorem.ff.ad Turpil.l.prima.§.vlt.& hæc opinio per literam satis ꝓbatur quę disiunctiuè loquitur. {Ad hoc facit quia quod quisque sua voce &c. suprà de proba.per tuas.C.de non numerata pecunia, generaliter. & ꝓ hoc secunda quæstione sexta.quicunque. vbi de hoc.} Nec posset negari crimen per confessionẽ fore notorium. suprà de coha. cle. vestra. & in notorio nõ admittitur appellatio : vt in proxi.glos.& no. Ioannes et Archidiaconus secunda quæstione sexta, quicunque. & secunda quæstione prima, in primis. ADDITIO. De hoc in Spe.de appel.§.in quibus. post princi.& de cõfes. §. fin.versic.sed nũquid confessus.Ioan.And.

est argumentũ superat⁹, post à testibus conuictus, sed nõ confessus, appellat.l.si. ant cuncti. C.de ꝓba. Do.Hippo. in l. repeti. ff. de quæstio. & vide hic Roma. singul. decisi. xix. Font.

e Vel cõfessionem suã declarare, nõ perimere.cap.cum dilecti. de accusa. de quo ca.Ias. in l.vt vim, ff.de iusti. et iure.Fõt.

m *In iure.* aliàs non præiudicaret confessio super crimine.suprà de confessis, cap. vlti.saluo eo quod habes de exces. prælat. quàm sit graue.

n *Consimilibus.* puta si appelletur ne testamentũ aperiatur, vel ne scriptus hæres in possessionem mittatur. vide. ij. quæst. vj.in summa. & ca. ei qui.§. sunt etiã quorum.&.§.se.ff. de appel. recipiendis vel non.l.pe.& vlti.supra eod.constitutis.ij.vel per contumacem in non veniendo:vt.xxiiij.quæst. iij.de illicita. ADDITIO.Abbas ponebat hic versus istos.

Appellare vetant scelus,excellentia,pactum,
Contemptus,minima res,interdictio facta,
Arbitrium , res quæ perit: & si longius acta. id est protelata. Ioannes And.

Appellatio in multis casibus prohibetur.

Gloss.seq.obiicit & soluit.

o *Mandetur.* ergo notorius criminosus & confessus in iure, auditur appellans contra iura superius signata.Potest dici quòd notorius criminosus appellare potest: sed iudex non tenetur appellationi deferre : vt in contrariis. ad idem suprà de appel.pastoralis. nisi exprimeret causam rationabilem , puta se timore tormentorum confessum,vt superius dixi.vel per errorem.ff.de confess.l.vlti.& penult. aliàs ergo antequam superior de appellatione cognoscat & inhibeat, potest iudex sententiam exequi : postea non infra. cod. non solum.

Notorius criminosus an possit appellare.

p *Alium.* ab appellante, appellato & iudice. iste enim alius non transtulit ad archiepiscopum causam suam:& ideo simpliciter potest aduersarium coram suo iudice conuenire [f], & non coram archiepiscopo : cùm nullam habeat potestatem in ipsum. de offic.ord.pastoralis supra eod. titu. & lib. Romana. in princ, ad hoc supra eod. cùm teneamur. tales ergo citare non potest. quod verum est,nisi iurisdictionem suam impedirent infra de pœnis.Romana.secundum Innoc. & Hostien.& de hoc per eos supra de offic. deleg. cap.j. Ioannes Andreæ.

f Præstabit tamen cautionem possessori,quòd si obtineat, illum defendet contra competitorem. ff. de rei.ven.ii à quo.ff. de peti. hæred. l.pe. secundum Ber. Ioan. And.

q *Huiusmodi.* cùm casus iste non sit expressus in iure supra. de offic.ord.pastoralis.

r *Aliqua causa.* in qua tantùm exẽptus est appellans à iurisdictiõe sui iudicis:archiepiscop⁹ ergo in aliis causis in quibus remanet in iurisdictione ordinarij,nullã habet potestatẽ:vt hic dicit.ad hoc.s̃.eo.propofuit. vbi de hoc. licet enim ipse subditus appellãs fortassis posset illũ recusare vt suspectum: vt supra eod.ad hæc si in vna. archiepiscopus tamen de hoc se intromittere non habet: vt hic.

a *Eos.* scilicet archiepiscopos.

b *Temporalem.* quam in criminibus per alios exercẽt: quod dic vt.j.eo.lib.ne cleri.vel mona.c.vlt.Et hoc quod hic dicitur, probabamus olim per decret.s̃. de deli.pue.cap.ij.vbi de hoc supra de maio.& obe.solitæ.& ibi etiã de hoc. & vide quod not.Hosti.in sum.eo. tit.§.de quo ad quem. & versic.sed pone. & versi.seq.& in Spe.eo tit.§.nunc tractemus, in fi. vbi dicitur in regno Franciæ hoc non recipi. Ioannes Andreæ.

c *De consuetudine.* pręscripta: aliàs nõ valeret.s̃.de consue. c.vlt.

d *Iure alio.* puta in causa feudi. s̃. de fo. cõpe.ex transmissa.& ca.verum. de maio.& obe.solitæ. ADDITIO. Vel secundum Boatı.reseruauit sibi (concedens iurisdictionem temporalẽ) episcopus ius appellationum : quod potuit. facit. s̃. de iure pa.præterea. ij. xviij. q.secunda , Eleutherius.s̃. de cõdi. appo. verum. ff. de pac. in traditionibus.Ioann. Andreæ.

e *Excommunicationis.* in hoc sunt ista paria. ad hoc infra de senten. excommu. is cui.in fi.

ordinarij potestate totaliter eximant taliter appellantem.

Ab episcopis in causis quibus iurisdictionem temporalem habent, de iure debet ad archiepiscopum appellari: nisi speciale ius aliud inducat.h.d.

Debet autem ad eos [a] ab episcopis præfatæ prouinciæ super causis in quibus temporalem [b] iurisdictionem exercent, (nisi fortè de consuetudine [c] aut priuilegio, siue iure alio [d] speciali sit appellandum ad alium)appellari.

Censuram ecclesiasticam in appellantem prolatam per episcopum,archiepiscopus reuocare non potest:nisi partibus vocatis,& de causa legitimè cognito h.d.

Sententias quoque interdicti vel suspensionis seu excõmunicationis [e] in appellãtem ab eo à quo appellatum proponitur, promulgatas , nullatenus nisi vocatis partibus [f] & de appellatione legitimè cognito,reuocent [g], aut denuntient esse nullas.

Ex quo archiepiscopus pronuntiauerit malè appellatum ante sententiam : statim debet causam ad suffraganeum remittere.hoc dicit.

Cùm autem ad Remeñ. archiepiscopũ ab audientia suffraganei sui super aliqua causa fuerit ante sententiam [h] appellatũ:idem Archiepiscopus (postquã de appellatione cognito [i] constiterit eam minus rationabilẽ [k] extitisse)causam ad eundem suffraganeum remittere [l] non postponat.

Idem.

Si iudex requisitus non tradit apostolos,& postea procedit in causa,non valet processus: nisi renuntiatum fuisset appellationi.Ioannes.

CAPITVLVM IIII.

VT super appellatione ac eius causa [m] instructio facilior [n] valeat in processu haberi : districtè pręcipimus quòd ille [o] à quo appellatur, apostolos appellanti (iuxta tenorem constitutionis [p] nostræ super hoc editæ) tribuat requisitus [q]. Si verò non exhibuerit : extunc [r] si fortè in causa procedat (nisi appellationi renuntiatum [s] fuerit) † eius inualidus & irritus [t] sit processus.

f *Vocatis partibus.* supra eod.cap.§.si verò.nam merita causarum &c.Cod.si per vim vel alio modo.l.vlti.& concord.ad hoc suprà de offic.ordi.cùm ab ecclesiarum.

Reuocent. vel absoluant. & intelligo hoc verum , vbi periculum non est in mora:quia tunc bene possent absoluere: & si non possent,nullas nuntiare vel reuocare. ad hoc supra e. qua fronte.§.j.de senten.excom. sacro. ibi, absque periculo &c. Et infra de senten.excommu.venerabilibus.§. sanè.Ioã. Andreæ.

h *Ante sententiam.* quia aliud si à sententia:quia ibi aggreditur iudex statim cognitionem principalis negotij. quod dic vt no.s̃.eod.vt debitus.in glos. penult. Quis autem habeat exequi sententiam latam per iudicem appellationis , vide quod no.supra de offic.deleg.pastoralis.§.præterea.

i *Cognito.* legitimè scilicet partibus præsentibus: vel altera per contumaciam absente.s̃.eod.interposita.Ioan.And.

k *Minus rationabilem.* vt quia peccatum fuit in decre.cordi. vel in decr.vt debitus.vel causa nõ est reperta vera.Io. Andr.

l *Remittere.* quid de attentatis? videbis infra eod. nõ solum. de quo hic Innocen.& breuius Hostien.

VT *super.*} Diuide decretalem in duas partes. In quarum prima ponit ius antiquum.In secunda pœnã iudicis nõ obseruantis:ibi,Si verò.Et emanauit suppletoriè ad decre.s̃. eod.cordi.olim incipiebat,vt probatio.Ioan.And.

Pro intellectu huius est præsupponendum illud quod dicitur in cap.non solum infra eod.tit.videlicet quòd validitas gestorum post appellationem ab interlocutoria pendet ab exitu appellationis: ita quòd gesta per iudicem à quo inter appellationem & prohibitionem non retractantur, nisi in fine appellationis postquam fuit dictum bene appellatum,& male iudicatum. CASVS. Prætendebam te debitorem meum. feci te conueniri coram iudice competenti : qui tulit contra me aliquam interlocutoriam , à qua appellaui : & eum requisiui vt daret mihi apostolos, id est responsionem. iudex nullos voluit dare apostolos : sed contra me tanquam contra contumacem processit . vtrum valeat eius processus post appellationem & requisitionem apostolorum , supposito quòd appellatio sit frustratoria ? Respondet Roma. pontifex quòd vt facilior habeatur instructio apud iudicem appellationis , præcipit vt iudex à quo , det apostolos , etiam si appellatio sit frustratoria: aliàs suus processus non valeret. vnde si apostolos dedisset, valeret, in cap. non solum.j.e.tit.{Requisitus.}nam à iudice à quo,debent peti apostoli,congruo loco & tẽpore.c.ab eo.j.e.tit. Nota primò causam propter quam iudex à quo, tenetur dare apostolos parti appellanti : videlicet vt facilior instructio causæ appellationis valeat haberi: etiam si appellatio sit frustratoria: & dederit iudex à quo, apostolos refutatorios . Nam in apostolis refutatoriis inseritur causa quare fuit appellatum , & quare iudex non detulit appellationi . Nota vlterius quòd iudex à quo , tenetur dare apostolos si requiratur. Vnde sciendum quòd requisitio apostolorum est necessaria quantum ad pœnam huius capi.& c.ab eo.j.eod.veruntamen si iudex non fuerit requisitus,non tenetur dare apostolos. Nota insuper principalẽ effectum istius cap. Si iudex à quo, requisitus dare apostolos, illos non det , sed in causa ipsa procedat : processus eius erit nullus:& retractabitur per iudicem appellationis.secus si dedisset apostolos : quia tunc non retractaretur eius ꝓcessus: nisi ille quem fecisset post inhibitiones iudicis appellationis.

Hæc decreta.vt super, olim incipiebat, vt probatio. Et nota caussam quare iudex debet dare apostolos:quia per illos facilè instruitur causa appellationis.cor.text.C. de appel eos. §.super his.

† Ante processum iudicis:quia si post renunciaret, illa nõ valida. ret.Ioannes And. de Ancha.Font.

a Non à iudice. C... de q... net. suprà eodẽ cordi. ... glos. ... nes And.

m *Causa.* debet enim in apostolis causa appellationis exprimi : & causa delationis vel repulsionis supra eod. cap.j.

n *Facilior.* concord.s̃.eod.lib.de elect. cupientes. §. ad hæc.

o *Ille.* iudex scilicet , quando extra iudicium [a] appellatur, consueuit appellans dicere : & apostolos peto, si sit qui ipsos dare possit & debeat.

p *Constitutionis.* supra eod.tit.cordi.

q *Requisitus.* cùm debita instantia,loco & tempore cõgruo: aliàs pœna sequens locum non habet,infra eod.tit .ab eo. ij. respon.

r *Extunc.* id est ex quo negauit expressè , vel intra tempus debitum negligenter vel malitiosè non tradidit infra eo.tit. ab eo.in fi. ADDITIO. Hostien. supra eod.cordi.dicit quòd si ex quo petiti sunt apostoli , iudex in aliquo procedat antequam sint exhibiti:irritus est processus.allegat hanc decre.& secundum hoc deberet exponi extunc , ex quo requisitus fuerit. quod non placet. & istud extunc , reperitur in decre.ab eo.Ioan.And.

s *Renuntiatum.* tacitè vel expressè supra de offic.deleg.gratum.de testi.cùm venissent.Ioannes Andreę. Idem Archid.

Glossa seq.soluit dubium.

t *Irritus.* posito quòd aliàs valeret de iure: puta quia frustratoria esset appellatio,cui deferendum non est infra cap. proxi.Archidiac.tenet idem.Ioannes And.

CVm *appellationibus.*} Prima pars loquitur de appellatione cui non defertur. Secunda ibi, Si verò. de illa cui defertur. Tertia protestatur: ibi, Saluis. Ioann. Andreæ.

Emanauit istud cap . ad declarationem cap. vt debitus honor. suprà eod. tit. in antiq. & cap. Romana supra eod. tit. istomet libro in fi. cap. vbi dicitur , quòd si iudex appellationis dicat bene iudicatum & male appellatum , debet partes remittere ad iudicem à quo : & appellantem condemnare in expensis . Istud cap.limitat illa iura : videlicet quòd intelliguntur quando iudex à quo,non detulit appellationi: quia si detulerit,non tenetur iudex appel. facere remissionem nisi velit. CASVS. Tu & ego litigabamus coram aliquo iudice,qui tulit contra te aliquam interlocutoriam, à qua appellauisti inserta causa in tua appell. quam iudex à quo,sciebat falsam : vel forte illa causa expressa non erat falsa,sed tamen non erat rationabilis. Certum est quòd iudex

iudex à quo, non deferet huic appellationi, nec debet timere quòd iudex ad quem, retineat cognitionem causæ principalis. Sed ponamus quòd iudex à quo, dedit apostolos reuerētiales vel dimissorios, & sic admisit appellationem. postea iudex appellationis pronuntiauit malè appellatum, & bene iudicatum. certum est quòd debet te appellantem condemnare in expēsis. Sed vtrum teneatur remittere causam prīcipalem ad iudicem à quo? Respond. quòd non. nam ex quo iudex à quo, detulit appellationi friuolę, videtur abdicasse à se cognitionem causæ principalis: ideo iudex appellationis poterit retinere causam principalem. tamen si velit, remittet ad iudicem à quo. Quando iudex à quo, præsumit appellationem friuolam, nō deferat appellationi, sed det appellanti apostolos refutatorios. {Faciēs expensarum. } quæ condemnatio expensarum eadem die fieri debet. in. l. Paulus. alleg. in glos. vel etiam potest fieri condemnatio expensarum, sicut profertur sententia. nam condemnatio expensarum fit officio iudicis mercenario, quod inhæret actioni. ideo finita actione non durat. No. primo quòd iudex à quo, non debet deferre appellationi friuolæ quę interponitur sine causa, vel causa est irrationabilis, aut est falsa: immo si deferat, peccat mortaliter. Nota quòd cum iudex appellationis pronuntiat bene iudicatum, & male appellatum, debet remittere negotium principale ad iudicem à quo. quòd verum in alio iudice à papa. nam papa posset retinere negotium principale, licet pronuntiet bene iudicatum, & male appellatum. Nota vlterius quòd iudex appell. qui pronuntiauit male appellatum, & bene iudicatum, debet appellātem in expensis condemnare, sed condemnatio debet fieri tempore prolationis sententię, vel ad minus eadem die, quia expensæ non petuntur nisi officio iudicis mercenario, quod non potest implorari nisi durante causa. Et si fiat condemnatio expensarum eadem die, dicitur fieri durante instantia. Nam quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. l. lecta. ff. cert. peta. secus de expensis quæ petuntur ratione contumaciæ. nam illæ petuntur iure actionis in factum descendente ex edicto, si quis in ius vocatus non ierit. de quo in. l. sancimus. C. de iudi. ca. ij. de procur. in anti. Nota quòd si iudex à quo, iniustè admittat appellationem, potest iudex appellationis etiam ab initio antequam cognoscat de meritis causæ appellationis, retinere causam principalem, & sibi imputet iudex à quo, quare detulit appellationi friuolæ. multo magis si iudex appellationis cognouerit de articulo app. poterit retinere cognitionem causæ principalis. Nota finaliter quòd ad iudicem ad quem, pertinet cognoscere de legitimitate appellationis. ad hoc supra de rescrip. dilectus. ij. in princ. Domi.

Appellationi friuolæ non est deferendū.

Expensæ qualiter petuntur.

Iudex ad quem, quādoque cognoscit de principali ab initio.

Clemens quartus.

Iudex appellationis iniquè appellantem ante sententiam remittere debet ad iudicem principalem, & in expensis condemnare, & hoc si principalis iudex non detulerat appellationi. sed si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellationibus interpositis à definitiua, antiqua iura seruentur. Ioannes And.

CAPITVLVM V.

Cum appellationibus friuolis nec iustitia deferat, nec sit à iudice deferendum,[a] si iudex inferior [b] appellationem minus legitimam non admittat, [c] eam appellatore nihilo minus prosequente, superior de ipsa cognoscens, causam ad priorem iudicem (iuxta sanctiones canonicas [d]) sine difficultate remittat, eadem die [e] condemnationem faciens expensarum.

Si verò iudex admittat eandem, [f] licet tam appellatio quàm ipsius iudicis delatio à superiore valeant refutari, [g] † quia tamen iudex ipse quantum in se [h] fuit, à se iurisdictionem abdicauit eandem, appellationi deferens [i] minus iustæ, totius causæ decisio in superioris est potestatē transfusa, nec est illi causa de necessitate vlterius remittenda: [k]

Saluis iis quæ super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta. [l]

Glossa sequens reddit causam, & dat simile.

a *Deferendum.* habet enim iudex iustitiam imitari. de verb. sig. forus. in. fi. & meritò non est deferendum appellationi friuolæ. non enim fuit inuenta vt esset iniquitatis defensio, sed innocentiæ præsidium supra eod. ad nostram. &. cap. cum speciali. §. porro. sic & iuramentum non fuit inuentum vt esset vinculum iniquitatis supra eo. lib. de iureiur. ca. j. cum suis concor.

Appellatio ad quid est inuenta.

b *Iudex inferior.* à quo appellatum fuit ante sententiam.

c *Non admittat.* traderē tamen apostolos non est deferre, vt dixi. s. eo. cordi.

d *Canonicas.* supra eo. vt debitus. & eo. tit. & li. c. Romana. in fi. hoc verum, nisi iudex deferat, vt. j. eo. c. in fi.

e *Eadem die.* ea enim quæ sententiam concomitantur, eadem die qua principale expediri debent, sicut fructus & expensę. ff. de re iudi. l. Paulus. de hoc. xxxv. quæstione. ix. cap. loci. §. quia ergo. aliàs incipit, his ita. & dicam infra de reg. iureiu. contra eum.

f *Eandem.* scilicet friuolam appellationem.

Glossa sequens recitetur per quæstionem, & solutionem distinguentem.

g *Refutari.* per hanc literam dico, quòd si iudex detulit appellationi frustratoriæ, & superior ad quem appellatum fuit, remisit, eo non ob. quòd detulerat, quòd ipse cognoscit ex priori iurisdictione ordinaria, vel delegata quam habebat, & non ex noua demādatione. Si enim ille refutat delationem, ergo ille remanet iudex qualis erat.[a] Hæc vera, nisi superior hoc expresè ageret, scilicet quòd delegatum eum ad causam daret; quod posset, cum ipsius causæ sit iudex, vt sequitur.

† Et ratio, quia culpe alicuius nō debet alium plus grauare quàm velit. arg. not. in. l. si quis plurium. §. si quis. ff. de leg. I. Anchā. sicut periurus nō præstat iuramētū honoris, sed oneris: ne culpa sua alios grauet. Fonta.

h *In se.* Nota pro iis quæ not. s. de renun. quod in dubiis. &. ca. vltimo in glo. ij.

i *Deferens.* & male. & talis reatus merito debuit ab ipso honorem excludere iudicandi. C. vbi sena. vel cla. l. j. de necessitate ergo non fiet ad ipsum remissio. ff. soluto matrimonio si ab hostibus. §. j. ff. de pac. l. tres fratres. Facit. j. de hęre. vt commissi. in fi. & cap. ij. §. ad hoc. Ioan. Mo.

Glossa sequens literam exponit, & dat simile. secundò quæstionem soluit, quatuor rationes inducens, sed primam impugnat.

a Idem Archid. alleg. no. per Innoc. de re. scri. ab excōmunicato. in glo. 2. Inducit etiā literā remittenda, que sequitur. cū enim possit voluntariò remitti, ergo remansit iurisdictio apud eū. ad hoc. s. e. lib. de offic. de leg. quāuis. de procur. si qui. secūdū hoc ergo intelligenda est litera transfusa. que sequitur. Ioan. Andreæ.

b Idem hic Archid. Io. And.

k *Remittenda.* ad ipsum iudicem qui detulit. voluntariè autem posset ipse iudex superior remittere si vellet. & est si. de renun. cap. vlti. Et not.[b] per hanc literam terminatam quæstionem qua quæritur, an termini assignatio quam facit iudex à quo appellatum est, habeat vim delationis. vides enim quòd si detulit, non reassumit iurisdictionem, etiam si frustratoria fuerit appellatio. sed elapso termino assignato, & appellatore negligente, reassumit iudex iurisdictionem. s. eo. sæpe. Vel satis posset dici, quòd decret. ista locum habet cum appellans prosequitur. si enim non prosequeretur, tunc non obstante delatione reassumet iudex iurisdictionem, per iura prædicta, & per hanc literam quæ dicit supra, appellatore nihilo minus &c. ad hoc facit quod no. Bernar. de ma. cōtrac. contra inter. eccle. cap. ij. in. iiij. gl. sed probatur id optimè per decret. supra eo. oblatæ. in princ. vbi deferre, & terminum ad prosequendum assignare, ponuntur vt diuersa. {In. d. cap. oblatæ. remisi ad Spe. eo. titu. §. nunc dicamus. in fi. vbi no. quid iuris, si notarius scripsit quòd iudex benignè recepit. } Item videtur quòd aliter debeat mittere appellans quando delatum est, & aliter quando solus terminus est prefixus. quod dic vt not. supra de renun. veniens. in gloss. sed non videtur. & patet supra eo. sæpe. Item si contrarium diceretur, iam sequeretur quòd omni appellationi deferretur à iure, cum ab ipso iure ipsi prosequenti statutus sit terminus ij. quæstio. vj. ei qui. supra eo. cum sit. &. cap. ex ratione. sicut ergo ius terminum simpliciter statuendo, non detulit, & sic de iudice eadem ratione est dicendum. vide Archid. ij. quęst. vj. §. appellatore. ADDITIO. Item iudex pro refrenanda malitia appellantis, restringit sibi terminum iuris, quod potest supra eo. cum sit. ergo non potest dici quòd per id illi faueat, eum à sua iurisdictione laxando. supra de transla. cap. ij. versi. nec quòd. & fa. quod hic dixi in textu. in gl. dubitatur. ad fi. ij. quæstionis. Ioan. And.

Terminus iuris potest appellanti restringi.

Glossa sequens reddit rationem diuersitatis, & in fi. quærit, & remittit.

l *Statuta.* est autem ratio quare illud in appellationibus à definitiua interpositis, quia iustè potuit iudicare iudex, scilicet secundum allegata & probata, & iustè posset ipsius cōtrarium iudex appellationis pronuntiare propter nouas probationes. C. de temp. & repara. appell. per hanc. de testib. fraternitatis supra de fide instru. cum Ioannes. & ideo deferendo appellationi à definitiua interiectæ, non potuit increpari iudex. Sed secus in appellatione ante definitiuam interposita, quia ibi fit querela tantùm de iniquitate iudicantis. ad hoc supra eo. interposita. §. vlti. An autem si iudex appellationis pronuntiet bene iudicatum, & male appellatum, ipse idem vel primus iudex habeat exequi sententiam, not. supra de offic. deleg. pastoralis. §. præterea. in gloss. vlti. ADDITIO. Et vide supra eo. Romana. §. fi. super. j. glossa Ioannes Andreæ.

Appellās ante definitiuā dicitur deponere querelā de iniquitate iudicis.

Ab eo. } Primiò ponit tempus petendorum apostolorum. Secundò declarat capitulū, vt super. s. eo. Secūda ibi. Illud

lud autem. Domi. CASVS. Tu & ego litigabamus corā aliquo iudice, qui tulit aliquā sententiam cōtra te, à qua appellauisti in scriptis, inserta causa rationabili in tua appellatione. certum est quòd teneris petere apostolos iudicis à quo. ca. j. s. e. Sed vtrum teneris petere statim? Respondet ꝙ non, sed illos debes petere instāter & sæpius intra. xxx. dies, qui. xxx numerantur à tēpore sententiæ latæ, quando fuit appellatum intra. x. dies. si autem appellatum fuit post x. dies, tunc isti. xxx. dies currunt à tēpore notitiæ. l. ij. &. iij. C. quomodo & quādo iudex. & non à tempore secutæ sententiæ, puta si fuerit lata sententia contra absentem, & appellauit fortè à die sentētiæ post. xv. dies. Sed ponam' quòd appellans non petiit apostolos. Respō. Roma. ponti. quòd habetur pro non appellante, & videtur renuntiare appellationi, ita quòd iudex à quo, procedet ad vlteriora ac si non esset appellatū. Sed quid appellans petiit apostolos, sed iudex noluit dare? Dictum fuit. s. quòd non valet processus. Sed vtrum illud sit verum indistinctè, posito ꝙ semel requisiti fuerint apostoli? Respō. quòd non, sed debet iudex requiri instanter iteratis vicibus congruo loco & tempore: aliàs perinde est ac si non esset requisitus.

† Præsumptione iuris. & de iure, dicit Philip. contra quā nō auditur. gl. in. cap. is qui. de spō. nisi fuisset impeditus. arg. ca. fin. supra qui ma. accu. possunt. Fonta.

Bonifacius octauus.

Si appellans intra. xxx. dies instanter non petit apostolos, appellationi renuntiat. Si iudex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet eius processus. Ioan. And.

CAPITVLVM VI.

Ab eo qui appellat, intra xxx. dies [a] instanter [b] apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus à iudice exhiberi, aliàs præsumitur † appellationi suæ renuntiare appellans si eos intra idem tēpus petere prætermittat, etiā si vadat [c] aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendā. Illud autē quod felicis recordationis Innocentius papa. iiij. prædecessor noster statuendū decreuit, [d] vt si is à quo appellatur, apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc si fortè in causa procedat (nisi appellationi renuntiatum fuerit) eius inualidus sit processus: tunc demum obtinet, cùm iudex super hoc cum debita instantia loco [e] & tempore congruo requisitus, eos expresè [f] denegat, vel intra præmissum tempus malitiosè aut negligenter [g] illi tradere prætermittit.

Idem.

Innouata per iudicem post definitiuam sententiam à qua appellatum extitit, reuocantur statim per iudicem appellationis, etiā si ante appellationem fuerint innouata. Attentata verò post appellationem ante definitiuam, non reuocantur nisi primò de veritate constiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent. Ioan. And.

Nota primo ꝙ apostoli sunt petēdi per appellantē, nō per appellatum. Nota secundo quòd non est necesse ꝙ apostoli petantur eodem momento temporis quo appellatio interponitur, sed possunt peti ex interuallo, dum tamē intra. xxx. dies. & idē no. gl. in cle. ij. e. tit. quę incipit, lex dicit. in fi. Do.

Glossa sequens allegat concordantias, dicit quid de iure veteri, soluit dubium, & solutionem declarat.

a *Xxx. dies.* secunda quæstione sexta. c. ei qui. §. iudicibus. & C. de app. iudicibus. olim dabantur solùm quinque dies. secunda, quæstione sexta, ab eo. Et currunt isti dies à die sententiæ, vt in prædicto. §. iudicibus. & prædicta. l. iudicibus. quod verum intelligo quando est appellatum intra. x. dies. cum enim non teneatur quis appellare nisi à tempore sententiæ. ad hoc infra eo. concertationi. pone quòd post. xxx. dies appelletur, tunc impossibile fuit tempora à die sententiæ computari, & tunc puto illos. xxx. dies à die sententiæ computari. ad hoc. C. de tempo. appel. l. j. ADDITIO. Determinat. infra & determinatio hoc intendit, quòd tempora petendorum apostolorum currere incipiunt vnà cum tempore appellationis interponendæ, & sic à tempore sententiæ. Et similiter quod not. ff. de excu. tu. l. quinquaginta. Sic etiam not. in cle. eodem titulo. cap. ij. in tertia gloss. Ioannes Andreæ.

Glossa sequens allegat duo similia. secūdò querit, arg: pro. & pro hac parte opinionem recitat, & soluit contrarium.

b *Instanter.* sic. 100. dist. prisca. supra de renun. quidā. Quid si quis dicat, apostolos peto, & iterum peto, & cum instantia peto. nunquid dicetur instanter petiuisse? Videtur quòd iterationes illæ habeantur solum pro vna petitione, sicut cum quis dicat, appello appello, vnica est appellatio. xxxj. quæst. ij. Lotharius. §. præterea.[a] Consuetudo (quæ est optima legum interpres, supra de consue. cum dilectus.) interpretatur talem petitionem instantem dici. quod tenet Guil. in spec. titu. de appel. §. sequitur. ad fi. dicens quòd hoc nunquam vidit opponi, & quòd satis facit qui instanter in ipso actu appellandi illos petit. Tu dic cum Archi. quòd debet illos iterum petere, cum textus dicat eos instanter & sæpius petendos. {ij. quæstion. vij. si quis erga. exponitur sæpissimè, id est tertio. } ij. quæ. vj. post appellationem. & infra dicit, cum debita instantia. & ad hoc infra de senten. excom. constitutionem. in fin. hodie dic vt in cle. eod. tit. quamuis. j. responso. Iudex tamen etiam non petenti apostolos dare debet. C. de appella. quoniam. & melius. l. eos. in fin. ij. quæst. vj. ab eo. Sed licet tunc non det, non habet locum pœna de qua infra secundo responso. Vide quod dixi post Hostien. supra eod. cordi. super ver. præcipimus. Ioannes Andreæ.

a Et facit quod no. de illo qui vno instanti ter dicit, solue. ff. de pign. act. si conuenerit. in gl. fi. Ioan. And.

Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.

c *Vadat.* sed nōne iter arreptum habetur pro appellatione? supra eo. dilecti filij. j? Fortè illud hodie correctū est per decre. vt debitus. de appella. Vel licet habeatur pro appellatione, cum tamen appellatum est verbo, non habetur pro apostolorum petitione, vt hic. {Idem archidiacon'. } Et fuit hoc statutum, vt facilior instructio per apostolos habeatur. supra eodem, vt super. simile est vbi nō sufficiat factum, quia requiritur verbum. s. de electione, ecclesia vestra. cū concordantiis quas ibi dedi super glossam secundam. Ioan. And.

d *Decreuit.* supra eodem titulo & lib. vt super. Ioan. And.

e *Loco.* [b] quia non cum equitat, vel per viam pergit. & quod dicit tempore, id est intra dictos triginta dies. vel non de nocte. vel cū est in prādio, vel missa.

a Adde ad glos. l. 1. §. adeundi. ff. quando appel. sit. de Anch. Fōt.

f *Expresè.* hic est aperta vel manifesta rebellio. ad idem. j. de senten. excom. venerabilibus. §. secus.

g *Negligenter.* hic dolus & negligentia æquiparantur. & facit ad ea quæ dixi supra eod. lib. de elect. si compromissarius. Ioannes.

Non solum. } Hæc est solennis decret. & habet materiam vtilem & quotidianam. Sunt duæ partes. prima loquitur de appellatione interiecta à definitiua. secunda de interiecta post, ibi, Illa. In qualibet harum à suo generali dicto vnus casus excipitur. In prima ibi, exceptis. In secunda ibi, nisi. Præmitte quod sit remedium attentati, & in quo differat ab interdicto vnde vi. cuius differentiam habes per Inno. in. c. ex parte supra de rescript. de maio. & obe. dilecti. per gl. in cle. ij. vt lite pen. Domi. Ortum habuit ista decret. [c] ex iis quæ no. Innocen. & Hostien. supra eo. bonæ. &. cap. Romana. in fi. eo. titu. & lib. de offic. dele. pastoralis. §. præterea. de exceptio. dilecti. de elec. dudum. ij. & plenè per Bart. de elect. eod. lib. cupientes. §. pen. in fi. & Guilliel. de appel. §. pen. in fi. Præsupponendum est quod habetur in. l. quæ incipit, præses. Cod. eod. titu. videlicet quòd cum appellatur à definitiua, si iudex à quo, aliqua attentauerit, fortè exequendo sententiam, vel aliquid innouando post sententiam, iudex appellationis ante omnia debet illa cassare & reducere ad primum statum. Istud cap. declarat de quibus attentatis intelligitur. CASVS. Tu & ego litigabamus coram ordinario iudice vel delegato, qui tulit aliquam sententiam contra me, à qua appellaui, non illico, sed fortè die decima. iudex à quo, aliqua innouauit post sententiam ante appel. & post appellaui, releuaui, & petij vt iudex appellationis reuocaret illa attentata ante appellationem meam. vtrum possit & debeat hoc facere iudex appellationis? Respondet quòd sic. nam ad iudicem appel. spectat reuocare attentata etiam ante appellationem post sententiam, & non solùm post appellationem. Sed quid de attentatis post appellationem ab interlocutoria, vtrum iudex ad quem, debeat illa reuocare vt attentata, antequam cognoscat de meritis causæ appellationis? Dicit quòd non, sed cognito de meritis causæ appel. & pronuntiato bene appellatum, & quòd male fuit interlocutum, reuocabit attentata. & hoc verum, nisi attētata de quorum reuocatione quæritur, fuissent attētata post inhibitiones debito modo factas, quia iudex ad quem, decreuit citationem per quam inhibitum fuit iudici à quo, ne procederet in causa. & si hoc non obstāte iudex à quo processit, tunc illa attentata debēt reuocari antequam cognoscatur de meritis causæ. Nota primo quòd ad officium iudicis ad quem, spectat cassare, reuocare, annullare attētata post sententiam definitiuam, etiam post appellationem, & hoc priusquam incipiat cognoscere de meritis causæ appel. an bene vel male iudicatum fuerit. Nota quòd gesta per iudicem à quo, post appel. ab interlocutoria, non reuocantur, sed remanēt in eodem statu, donec sit cognitū de meritis causæ appel. videlicet

Diuisio.

c Et decret. Alex. de cuius fine ista sumpta fuit, quæ incipiebat, vt probatio. Ioan. And.

Iudex debet ex officio annullare attentata post sententiam definitiuā.

cet quòd probatum sit quòd causa inserta in appella. sit vera.

Iudex ad quem, quãdo prohibere potest iudici à quo. Nota ꝙ iudex appella. non potest inhibere iudici à quo, ne in principali procedat, quousque constiterit iudici appel. quòd negotiũ sit ad ipsum deuolutum. & hoc per instrumentum appellatorium. & hoc verum, loquendo de interlocutoria. cap. Romana. š. eodem tit. & lib.

a A *definitiua.* distinguit igitur hæc decre. inter appel. à definitiua et ab interlocutoria interpositã: vt etiam prędicti doctores dicebant: & ratio infra patebit

Glos. seq. exemplificat, & rationem reddit. secundò quærit, & distinguendo soluit.

Appellatio in multis casibus est prohibita. b *Casibus.* vt quia contumax fuit in nõ veniendo: vel insignis latro: vel criminosus notorius. ad hoc. š. eod. tit. & lib. Romana. §. si autem. š. eod. proposuisti. xxiiij. q. iij. de illicita. & idem in aliis casibus quos habes. ij. quæst. vj. ca. ei qui. ✠. sunt etiam quorum. C. quorum appel. non re. l. j. ij. iij. iiij. v. & vj. ff. de appella. reci. vel non. l. penult. & vlt. š. eod. constitutis. ij. in his casibus esset iniquum quòd appellatio executionem sententiæ impediret: cum tali appellationi non sit deferendum: vt in prædictis iuribus. Sed quid dices: pars appellata dicit casum talem esse in quo appellari non potuit: & ideo talis appellationis obtentu reuocationem fieri non debere per modum attentati. appellans contradicit. pone in terminis. dicit enim fuisse verè contumacem in non veniendo. appellans negat. quid erit in dubio? fiét ne reuocatio? Dixit in hac quæstione Gar. & Ioan. Mona. fore distinguendum, vtrum pars appellata velit incontinenti probare illam contumaciam: dicens, hodiè constat &c. an dilationes longiores expetat. In primo casu non fiat reuocatio. In secundo sic. Ad hoc. ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. de resti. spolia. literas supra eod. lib. de excep. pia supra de testi. veniens. ij. ff. vt in pos. lega. si is à quo. cum si. aliàs semper contumax negaret se contumacem: & idem in similibus.

Signat contrarium, & soluit. c *Ante omnia.* & sic nõ expectabitur euentus litis: vt in proximo casu. Scias tamen quòd de hoc primo constare necesse est, scilicet quòd fuerit definitum & appellatum, & post attentatum. vnde vides quòd suprà ponit pro constanti: scilicet quòd sint innouata. Sed contra videtur dicere lex. ff. de appella. cùm ex causa. quæ dicit quòd extunc reuocabitur quod factum est post appellationem, cùm appellans meliorem sententiam meruerit obtinere: ergo non ante. Solu. Ibi non negatur quin etiam ante reuocari posit [a]: quod conceditur per alias leges. ff. nil innouari appella. pen. in rubro & nigro: & sic vacat ibi ar. à contrario, sicut &. Cod. de episc. & cle. l. conuenticula.

a Idem dicunt Io. An. Do. Philip. tenentes ꝙ ista attentatorũ reuocatio peti potest semper ante cõclusionẽ in causa. et vide Felinum de istis attentatis in c. dilecti. de ma. & obe. Font.

d *Intra decendium.* secus si post: quia tunc non teneret appellatio: nec ipsius prætextu fieret attentatorum reuocatio. š. eod. tit. & lib. Romana. §. si verò. Sunt autem isti dies vtiles à principio, & in progressu continui: & fit ipsorum computatio de momento ad momentum. quod dic vt plenè not. ij. quæst. vj. anteriorum. in glos. j. & ij.

e *Innouari.* hic repete, debent ante omnia per appellationis iudicem penitus reuocari: ac si &c.

Glos. seq. reddit rationem textus.

f *Innouata fuissent.* & est ratio: quia sicut post appellationem à definitiua nil attentari debet: vt supra j. responso. sic nec pendente iure quod competit condemnato ad appellandum, scilicet vsque ad decem dies. Indultum enim à iure beneficium &c. infra de reg. iur. indultum. xxviij. distin. de his. in fi. {Vnde sicut ius alicui non debet auferri: ita nec spes ad ius. ff. vsufru. quemadmod. caue. l. si vsusfructus mihi. in princ. ff. de adulte. si vxor. §. j.} Tunc enim propriè dicitur iudicatum, quando intra illud appellari non potest supra de re iudi. quod ad consultationem. Et an hoc habeat locum in sententia excommunicationis, vide quod dixi. j. de senten. excommu. venerabilibus. ✠. porrò. & notabatur quod hic dicitur. ff. nil not. appella. pend. l. j. in princi. j. glos. ff. de verbo. signi. si qua pœna. circa medium. ADDITIO. ff. de appel. constitutiones. & per Gof. de accu. ad petitionem, Ioannes Andreæ.

Iudicatum propriè dicitur quando appellari non potest.

CAPIT. VII.

NOn solũ innouata post appellationem à definitiua [a] sententia interiectam, debent semper (exceptis casibus [b] in quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia [c] per appellationis iudicem penitus reuocari: sed etiam ea omnia quæ medio tempore inter sententiam & appellationem quæ postmodum intra decendium [d] interponitur ab eadem, contingit innouari [e], ac si post appellationem eandem innouata fuissent [f]. Illa verò quæ post appellationem interpositam ante definitiuam [g] sententiam innouantur, donec appellationis causam verã esse constiterit, reuocari non debent: nisi iudex [h] appellatiõis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam, ex causa probabili fore ad se negotium deuolutum [i]) inhibeat canonicè iudici à quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim quidquid [k] post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum, est (licet causa [l] eadem non sit vera) per eundem appellationis iudicem ante omnia in statum pristinum reducendum [m].

g *Ante definitiuam.* scilicet ab interlocutoria vel grauamine. huiusmodi autem dicti est ratio: quia in casu isto appellatio debet interponi expressa causa probabili. {Et ex alia causa, vel ex nouis vel nouiter probandis processus impugnari nõ potest: vt in cle. eod. tit. appellanti.} Nec sufficit causam esse probabilem, nisi sit vera. š. eo. interposita. in princ. Est igitur necesse quòd prius constet de veritate [b]. In euẽtum ergo litis scietur an attentata veniant reuocanda néc ne. & est simi. š. de frigi. fraternitatis. Nec est hoc ius nouum: imò probatur exprese per antiqua iura. nõne enim semper Papa in appellationibus ante sententiam interiectis mãdat: si est ita, reuocato in irritum &c. š. de rescrip. significantre. & duobus cap. seq. š. de iudi. exhibita. š. e. significantibus. cum multis si. ADDITIO. Alleg. Archid. de dila. cap. j. supra eod. sæpe. ver. quòd si. & cap. ex parte. ij. & quod not. liiij. distin. quis autem. Ioan. And.

b Glos. seq. doc. et procedit etiã si iudex à quo sciret ꝙ iudex ad quẽ, incepisset cognoscere, & ei hoc intimasset: quia intimatio sine expressa prohibitione eum non ligat. Font.

Glos. seq. addit alium casum.

h *Nisi iudex.* ponit vnum casum exceptum à proximo generali dicto. Alium casum posses addere: quando scilicet iudex ipse detulerat appellationi. š. eod. tit. & lib. cum appellationibus. Ioan. And. idem Ioan. Mona.

i *Deuolutum.* aliàs inhibere non posset. š. eod. tit. & lib. Romana. §. si. verò. &. ✠. seq.

Glos. seq. recit. per quæstionem.

k *Quidquid.* intellige quod per ipsum iudicem attentari non posit. hoc dico: quia quædam possunt iudices à quibus appellatum est: sicut est reformare possessionem appellanti cùm sibi turbata fuit. omittere tamen debet articulum super quo appellatum est, supra eod. tit. cùm teneamur. Vide quod ibi dixi, remittendo etiam ad. xvj. tales casus quos colligit Gulielm. ibi Spe. secunda parte eod. titu. §. penult.} Item si appellans nimis prolixum terminum assignauit, potest moderari supra eod. cùm sit Romana. & cap. consuluit. in fi.

l *Causa.* propter quam appellatum extitit.

Glossa sequens tractat quid de attentatis à tertio: & quid de attentatis à parte. In primo membro collige bimembrem distinctionem. ad primum membrum obiicit, & dupliciter soluit. In secundo distinguit hæc membra: aut attentatum est irreuocabile: aut reuocabile. & si reuocabile, aut illicitum, aut licitum. & si licitum, aut appellatio est extraiudicialis, aut iudicialis. in fi. quærit, & soluit.

m *Reducendum.* decre. ista loquitur in iis quæ sunt attentata per iudicem: & hoc apparet ex eo quod dicit, inhibeat canonicè iudici &c. Si autem aliquid attentaretur à tertio, id est qui non fuit pars vel iudex in causa illa: attentata non reuocantur per modum attentati à iudice ad quem fuit appellatum: sed per suum proprium iudicem cognito de causa seruato iuris ordine supra eod. tit. & lib. Romana. §. in alium. ff. de rei vend. is à quo. non enim præiudicat aliis res inter alios acta supra de re iudi. quamuis. quod est verum: nisi ille tertius. per attentationem illam iurisdictionem iudicis impediret, supra de offic. delegat. cap. j. Non ob. supra eodem. bonæ. vbi videtur attentatum à tertio, reuocari per modum attentati. ibi enim fuit generaliter appellatum ne quis super possessione &c. & ideo molestans non potuit dici tertius, sed potius pars [c] appellata. Alij dicunt quòd illud reducitur in pristinum statum per interdictum vnde vi, non per modum attentati: & secundum hoc non ob. Idem & per eadem iura intellige si tertius aliquid attentat lite, relatione, vel consultatione pendente. Hæc tamen omnia de tali tertio intelligas, qui cum parte vel iudice nihil attentat illicitum, nec ab eis causam cœpit habere. {Ad hoc. ff. de excep. rei iudi. si à te. §. si. in princ. &. l. exceptio. Ioan.} aliàs secus supra de consti. cum M. in fi. vt lit. pẽden. ecclesia. ij. Si autem aliquid attentetur à parte: aut illud de natura sua est irreuocabile: aut reuocabile. Si irreuocabile, puta pendente appellatione vel lite inter duos super sponsa: alius eorum cum ea per verba de presenti contraxit, etiam

c Vt appellet hic ex docto. molestans potest dici pars, quando habet causam à iudice: vt si bãnitus appellet, & ego eum offendi: fundo me super banno iudicis à quo: ideo iudex ad quẽ me cõpescet. Bar. in l. j. ff. nihil noua. Phil. Font.

Innouata post appellationẽ an & quando debeant reuocari vel non.

etiam post inhibitionem, non fiet reuocatio: quia ex futuro euentu patebit an valeat matrimonium vel non, scilicet cùm perpetuum impedimentum præcessit, nécne: sed bene fiet ad tempus separatio, & alia pœnitentia vel pœna imponitur. supra de ma. contract. contra inter. eccle. capitulo primo & vltimo. Si verò reuocabile sit: distinguo an sit licitum vel illicitum. Si illicitum, vt quia appel. pendente pars spoliat partem: reuocatur per modũ attentati. de appella. bonæ. ff. de ædili. edi. ædiles. §. item sciendum. {Et. ff. de aqua pluu. arc. l. supra iter. §. officium.} Et fit talis reuocatio & restitutio ex solo iudicis officio: vt lite pendente. capitulo primo. & per totum. Fit inquam de plano, & sine libello. facit quod not. ff. de interro. act. super rubricam. Tenetur tamen duo probare: quòd innouatum fuerit: & quod lite pendente, vel appellatione, vt lit. pendente per totum. Si verò aliquid attentetur quod aliàs esset licitum: vt si quis facit quæ de iure communi sibi competunt, puta appella. pendente collegium eligit: vel his similia: si extraiudicialis fuit appellatio [a], talia attentata non reuocantur per modum attentati: sed pendent ex euentu futuro. supra de electio. cùm inter. & cõsiderauimus. C. de rei ven. si fundum. Si autem in iudicio fuerat interposita, hic fuerunt opiniones no. de in integ. resti. ca. ij. de iure patro. ex literis. Dic tamen secundum Gar. quòd si lite vel appellatione penden. quis vtitur possessione eo modo quo ante, nil innouãs illicitum vel dolosum in præiudicium partis, non habet locum reuocatio per modum attentati: cum nil innouari videatur. viij. quæst. quarta. nónne. imò circa ipsum fieret innouatio: quod prohibitum est, vt in prædictis iuribus. Si autem dicit aduersarius aliquid immutatum illicitè, prohibet hoc supra eod. bonæ. de iure pat. ex literis. aliàs pendent ex futuro euentu. de restitu. in integ. cap. ij. nisi prohibitio iudicis ex causa interposita aliud inducat. supra de præbend. inter cætera. supra de despon. impub. ad dissoluendum. ff. ne quid in lo. pu. l. vlt. Vnde vnum scias, quòd si pars appellans aliquid licitum attentat: eoipso se indignam facit appellationis beneficio: & procedit iudex à quo appellatum est, perinde ac si non fuisset appellatum. supra eodem. an sit. secundũ casum Innoc. Sed redeundo ad textum quæro, si iudex appellationis statim reuocat attẽtata, postea pronuntiet male appellatum: nunquid illa reuocata resumunt vigorem ipso iure? Respondeo, non: quia illa reuocatio legitimè facta est ad tuitionem appellationis, cùm processus in ipsius appellationis contemptum factus fuerit: & ideo tanquam legitimè facta, firma & stabilis perseueret. C. de adult. Gracchus. Item illa reuocatio fuit quasi interlocutoria: & sic cùm ab ea non fuerit appellatum, trãsiuit in rem iudicatam. supra de electio. cùm dilectus. de re iudi. quod ad consultationem. Cùm igitur talis reuocatio non pendeat ex euentu appellationis, sed sola dependentia appellationis [b] ad reuocationem sufficiat: vt hic, & supra de iureiuran. venientes. quidquid de appellatione contingat factum, ipsa pendente fuit legitimè reuocatum. pronuntiata igitur appellatione legitima, de nouo iterum procedetur. de accu. qualiter & quãdo. j. ADDITIO. Nam vt dicit Inn. de exceptio. dilecte. nulla absurditas, si quod male factum est reuocatur: & illud idẽ legitimè repetatur. fa. supra de elect. dudum. ij. ver. tandem. de re iudi. ad probandum. š. eo. lib. de elect. si confirmationẽ. Ioan. And.

a De hac ple. scripsi de maio. et obe. dilecti. in glos. sed quid prodest. cũ remissis quæ ibi sunt in fi. glos. Ioan. And.

b Simile. š. eo. lib. vt lit. pendẽte. ca. j. & 2. & quod dixi supra de ordi. cognit. cap. si. Ioan. And.

Idem.

Qui appellat extra iudicium, intra decem dies ex quo sciuit grauamen, appellare debet: postea per remedium iuris communis audietur, sed non per appellationis remedium. Ioan. And.

CAPITVLVM VIII.

COncertationi antiquę finem imponere præsenti constitutione volentes: Statuimus vt ab electionibus, postulationibus, prouisionibus, & quibuslibet extraiudicialibus [a] actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis grauatum [b] se reputans, per appellationis beneficium grauamen illatũ desiderauerit reuocari, intra decem dies † postquam sciuerit [c], si velit, appellet: post decendium verò eidem aditus non pateat appellandi.

† De Anth. notat hic conuenientiam inter appellationem iudicialem & extraiudicialem: & ponit sex pulchras differẽtias. Font.

Diuisio. COncertationi. } Primò ponit motiuum constituentis. Secundò ibi, Statuimus. constitutionem quæ distinguit an per appellationem vel aliter petatur reuocari grauamen. Et secundum membrum ibi, Sed si. cui determinationem interserit ibi, dummodo. Emanauit hæc decretalis ad declarationem eius quod notat Ioannes secunda quæstione sexta, biduum. & Hostien. de appell. vt debitus. & Innocentius supra eodem. bonæ. ADDITIO. Et Guli. in Spec. de appella. §. restat. versicu. sed quid dices. ij. Ioannes Andreas. CASVS. Peruenit ad notitiam meam quòd episcopus Pictauensis cõtulit alicui beneficium tanquam vacans, quod dicebam meũ, & non vacans: & sic dico quòd collatio est facta in præiudicium meum. volo appellare ab illa collatione, an possim? Certè sic: dum tamen appellem intra decem dies numerandos à tempore notitiæ meæ: postea non possum appellare. Sed per hoc tamen non videor renuntiare iuri meo, quia via iuris communis possim prosequi ius meum: videlicet interdicto vnde vi, vel alia actione: vel etiam manutentionem ipsius beneficij petere. Vel potest poni casus in electione hoc modo, Canonici ecclesiæ Pictauensis vno excepto elegerunt quendam simoniacum. certum est quòd vnus poterit appellare: & pro caussa appellationis dicere ꝙ ille est incapax, dũmodo appellet intra decem dies. si verò non appellauerit intra decem dies, poterit se opponere, ne talis simoniacus confirmetur: sed amplius non audietur per viam appellationis. Nota primò ex principio capituli ꝙ altercatio quæ est inter aliquos doctores super decisione alicuius dubij, potest dici concertatio: quia simul pugnant iaciẽdo iacula & rationes: & de hac concertatione loquitur præsens capitulum. Nam de hoc fuit concertatio inter doctores antiquos, vtrũ ab actibus extraiudicialibus debeat appellari intra decem dies. Nota vlterius quòd ab actibus extraiudicialibus potest quis appellare: sed tamen propriè loquendo dicitur prouocare, & non appellare. cap. cùm sit Romana. eodem titulo. in antiquis. Nota quòd ab actibus extraiudicialibus debet appellari intra decẽ dies, qui currunt à die notitiæ grauaminis, & nõ à die notitię act'. vt hic tenet Dom. de S. Geminiano: & ponit exẽplũ. Ponamus ꝙ episcopus Picta. cõtulit tibi beneficiũ quod erat mihi debitum: & ignorabam quòd esset mihi debitum, cùm sciebam collationem esse tibi factã. pòst sciui quòd illa collatio fuit facta in meum præiudicium. certum est quòd possum appellare intra decem dies, qui numerantur à die notitiæ grauaminis quo sciui quòd collatio fuerat facta in meum præiudicium.

Cõcertatio quandoq; est inter doctores.

Appellandum est intra decem dies ab actibus extraiudicialibus.

a *Extraiudicialibus.* siue fiant à iudice, siue à priuato. supra eod. ca. j.

Glossa sequens fortificat textum: & ponit opinionem Hostien.

b *Grauatum.* Nota quòd decreta. ista locum habet in appellatione interposita à grauamine iam illato: secus si ab inferendo, cum ex probabili causa timetur, & interponitur appellatio. Vnde aduerte quòd intra decem dies appellendum sit à grauamine extra iudicium. allegabatur talis ratio: si appellari posit. xj. die, eadem ratione & centesimo. quod esset absurdum. Præterea si quis velit dicere decurionem legitimè non creatum, non auditur, nisi intra legitimum tempus contradicat. ff. de decuri. imperatores. §. fin. & intra id tempus intra quod appellandum est. argumento. Cod. eodem. hi qui ad ciuilia. &. l. nominationes. secunda quæstione sexta. cap. ei qui. §. nominationes. quod enim tempus in sententiis attenditur, attendi debet & in iis quibus non profertur sententia. ff. quando appellan. sit. l. j. §. quod in sententiis. & ij. quæst. vj. biduum. Dicebat autem Hostien. in decr. vt debitus. ad finem de appella. quòd in electionibus ante & post, etiam post decem dies poterit appellari: sed hoc modo: quia si ex legitima causa interponitur appellatio ne fiat electio, valet: & causa probata irritabitur electio postea secuta. supra de elec. considerauimus. & š. eo. constitutis. ij. aliàs non reuocabitur: vt š. dixi c. proxi. post electionem & ante confirmationem appellatur etiam post decem dies ne fiat confirmatio. & sic posset intelligi quod no. Innoc. in decr. bonæ. quòd extra iudicium appellatur post decem dies [c]. cùm enim extraiudicialis appellatio non sit aliud quàm ad causam prouocatio. š. eo. cùm sit. sicut lęsus quandocunque potest lędentem ad iudicium vocari facere: sic eũ potest prouocare ad causam extra iudicium appellando. non enim transit grauamen in rem iudicatam sicut sentẽtia: vt š. eo. tit. & lib. Romana. §. si verò. In iudicialibus autẽ actibus vel quasi, necesse est intra decẽ dies appellari [d]. & sic intelliguntur leges prius inductæ. loquuntur enim in electionibus, in quibus decretum decurionũ quod est quasi iudiciale vel prędidis, interponitur. ad hoc. ff. quando appel. sit. l. j. Sed decretũ canonicorũ eligentiũ nõ est iudiciale vel quasi: imò omnino extraiudiciale. Expeditũ ergo sit per hanc decre. ꝙ à grauamine extra iudicium illato necesse est intra decem dies appellari. & sic intelligatur. š. de elec. c. j. & c. vt circa. & c. cupientes. aliàs appellatio nõ deuolueret. š. eo. Romana. §. si verò. Iuris autem aliæ remedia propter hoc non tolluntur: vt sequitur.

c *Sciuerit.* est enim tempus vtile à principio, licet continuũ in progressu. & de hoc plenè no. secũda quæstione sexta, anteriorum.

c Doct. dicunt verũ si iudex extra iudicium iubendo vel faciendo me grauet: dicã ei quòd reuocet. si nolit: tunc appellabo. j. e. ca. si à iudice. Itẽ si præcipiat soluere decem, dicam ei quòd hoc reuocet offerendo me iuri. si nolit: appellabo. Ioan. And. Fõta.

d Et etiam intra illos dies debet fieri adhæsio & rati habitio. gl.

in ver. adhærentes. in ca. vt circa. §. e. lib. Phil. Font.

teriorum. & fit de momento ad momentum computatio, vt ibi. Et intelligo, sciuerit, non solum actum illum factum: sed per illum se grauatum. Quid enim si sciui te electum: & post decē dies sciui quòd prius mihi de illo beneficio Papa prouiderat? adhuc intra decem dies à die scientiæ prouocabo: quia modo scio me grauatum. & hoc sonat hæc litera. ADDITIO. Ad hoc supra eodem libro de rescriptis, gratia. Ioā. And.

a *Debitam.* vt si coram superiore excipiatur, vel cassatio petatur: vel his si. ADDITIO. Ioan. Mon. ponit exemplum per decret. licet episcopus. infra de præben. quando scilicet prouisum est tibi de beneficio quod possidebam, possum appellare. Item expectare quòd vocet propter possessionem quam habeo. Sit autē secundum eum huius iuris ratio: quia habens plures vias, licet sit sibi præscriptum in vna, vt in via appellandi, non propter hoc præscriptum est in alia: vt in via contradicendi. ff. de appel. si expressum. Ioan. And.

Sed si per contradictionem debitam [a] vel alia iuris remedia petierit reuocari grauamen: ei (dummodo medio tempore his non consenserit [b]) lapsus decendij nō obsistat [c].

Idem.

Valet appellatio in scriptis porrecta licet coram iudice non legatur. hoc dicit. Zenz.

CAPITVLVM IX.

Appellatio quam in scriptis [d] iudici [e] à quo appellare volebas, te porrexisse proponis [f]: nō potest ex eo ꝙ coram ipso lecta [g] nō fuerit, rationabiliter impugnari.

a Et sponte secundum Archi. alle. 33. q. 5. notificasti & quod ibi no. Io. An.

B b *Non consenserit.* scienter [a] propter ea quæ supra dixi. nil enim tam contrarium consensui, sicut error. ff. de iurisdictio. omnium iudicum, si per errorē. & intellige si assenserit etiā tacitè. de officio deleg. gratum. de iis quæ fiunt à maio. parte cap. ex ore. cum suis concordantiis.

c *Non obsistat.* optimè concordat supra eo. lib. de restitu. in integrum. ca. ij. Idem Archid.

APpellatio.} Quia breue est, non summatur, neque diuiditur. Hoc notat Guli. in Specu. eodem titulo. §. qualiter autem. in princ. Appellans in scriptis non tenetur legere appellationem iudici à quo: sed sufficit quod appellet: vt in litera continetur. hoc dicit. Et secundum aliquos non est necesse exprimere verbum appello: sed sufficit ostendere chartam iudici à quo. CASVS. Tu & ego litigabamus coram aliquo iudice competenti, qui tulit aliquam interlocutoriam contra me: à qua appellaui in scriptis ex causa rationabili: & appellationem meam redegi in scriptis, quam intra decem dies exhibui & præsentaui iudici à quo: sed tamen eam non legi: vtrum vitietur mea appellatio? Videtur quòd sic. nam iudex tenetur legere sententiam suam: aliàs sententia sua nō valet. capit. fin. supra eodem libro de re iud. ita videtur quòd in appellatione requiratur recitatio: & vt appellans legat suam appellationem iudici. Hac tamen ratione dubitandi non obstante, dicit Roman. pontif. quòd ego appellans non teneor legere appellationem iudici à quo: sed si petat duplum appellat. debeo ei tradere. si autem non petat, non teneor illi tradere. Ex quo patet quòd non sunt necessaria ista verba quæ ponunt communiter notarij in instrumentis appellationis, quòd ipse appellans fecit lecturam. Nota primò quòd licet iudex à quo, teneatur sententiam definitiuam legere partibus, ita quòd non sufficit si eam tradat partibus: tamen secus est in appellatione: vt est hic text. Nota quòd appellatio est interponenda coram iudice à quo: non autem sufficeret si interponeretur coram aduersario. & hoc verum, si possit haberi tutus accessus ad iudicem. nam secus si quis commodè non habeat tutum accessum: vt in cap. fin. eo. tit. in ant. Nota vlterius quòd appellatio est porrigenda iudici, non appellato quantum ad validandum appellationē: sed quantum ad deuoluendum causam, an sit porrigenda appellatio? Dic vt in cle. causam. de elect. No. finaliter quòd impugnatio & exceptio quæ non est rationabilis, nō est admittenda. Domi.

d *In scriptis.* sic enim est appellandum ante sententiam: & à sententia ex interuallo. quod dic vt not. supra eodem. tit. & libr. ca. j.

Glos. sequens recit. per quæstionem an coram iudice necesse sit appellare.

Appellatio an sit semper coram iudice interponēda.

e *Iudici.* Not. appellandum coram iudice. de hoc per Ioan. secunda quæstione sexta. biduum. §. adeundi. in gloss. j. & per Ber. supra eodem. suggestum. Indistinctè teneas (cùm in iudiciis, vel extra à iudice appellatur) coram iudice appellandum. supra eodem. cordi. supra eodem. vt debitus. ibi, coram eodem iudice & cetera. & hoc si potest ipsius haberi copia, & in publico, non in hortis vel villa suburbana. secūda quæstione sexta. biduum. §. adeundi. vel nisi iustus metus appellantem excuset. supra eodem titulo capitulo vltimo. Si verò sunt plures iudices: dic vt in cle. eo. tit. si à iudicibus. Io. And. ADDITIO. Hanc opi. glos. de appellādo coram iudice &c. Archidi. qui etiam alleg. ff. quando appel. sit. l. j. §. dies. & §. si quis. C. eod. titul. in offerendis. in authen. de appell. §. j. colla-

A iiij. Recitat tamen opi. Goff. qui dixit quòd appellatio emissa in absentia iudicis bene excusat si non fiat fraudulenter: vt dixi in decret. suggestum. supra eo. quod videtur placere Innocen. in decre. dilectis. eodem. titu. ad fin. vbi dicit quòd per appellationem etiam factam in absentia iudicis, appellans est exemptus ab ipsius iurisdictione. tamen ipsi Innocen. placet in decre. si iustus. quod sequitur in glossa. Dicit etiam Archidiaco. quòd si bene videatur decre. si duobus. j. respon. in fin. satis demonstrat quod appel. non protegit appellātem à iudice suo: donec ad ipsius iudicis notitiam perducatur. & idem ibi Petr. de Samp. Ioan. And.

f *Proponis.* & probas supra de concess. præben. cùm super quæstione. vt ergo dixi supra eodem capitu. primo. non est B necesse quòd scriptura appellationis sit authentica [b], dummodo possit probari: tutum est tamen quòd per notarium de hoc fiat scriptura publica: quia quod continetur in charta, difficile est probare.

b Quia fit solūmodo ad intimādum actū præsentem. Si autem scriberetur ad probandum actū præteritū: illa scriptura deberet esse authētica. cle. causam. de elec. Archi. Fonta.

Glossa seq. signat contrarium, & soluit.

g *Lecta.* videbatur contra, argu. eius quod dicitur supra titulo proximo, capitulo vltimo in fine cum suis concordan. sicut enim requiritur quòd sententia legatur per iudicem: nec sufficit quòd in scriptis edatur, vt ibi: sic etiam videtur non sufficere quòd appellatio in scriptis edatur, nisi etiam legatur. Sed non tanta solennitas requiritur in appellando, quanta in definiendo: aliàs sequeretur quòd die feriato non posset appellari, sicut nec definitiua proferri: & quòd appellans haberet sedere & non stare: & hæc sunt falsa. cùm ergo decre. vt debitus. & decre. cordi. hoc solum requirant quòd assignetur vel exponatur causa probabilis, & in scriptis, assignare autem fit verbis, nutu, testamento, vel codicillis. ff. de verborum significatione. assignare. {Et institu. de assig. lib. per totum. Ioan. Monac. ff. de assig. liber. l. j. §. assignare.} ergo & in scriptis assignando & porrigendo iudici, satisfactum est iuri. Et facit ad hoc supra eodem libro de offi. or- C di. si canonici [c]. Sicut enim ibi sufficit causam cessationis scribere, & scripturam assignare ei contra quem cessatur: sic & hic in appellatione. Sic & olim dabat maritus vxori suæ libellum repudij, quod sufficiebat, licet non legeret: de quo dicitur in prooemio decre. probatur hoc etiam secunda quæstione sexta. capitu. ei qui. versi. si quis libellos appellatorios ingesserit. & l. biduum. §. adeundi. versicu. si quis ipsius. ibi, vt ei libellos daret. Et quod hic de appellationibus dicitur, de exceptionibus intelligo, vt sufficiat illas dari in scriptis: licet non legantur. ad hoc supra de proba. quoniam contra. Ioan. And.

Assignatio fit verbis vel nutu.

c Dicit Io. Mon. quòd ista decret. & illa probant quòd assignare & porrigere idem est quod præsentare. præsentatio verò non requirit lecturā. hoc posuit Archid. in decr. cordi.

SI à iudice.} Glossa non summat. Diuiditur autem istud capitulum in duas particulas. Prima ponit thema, cuius duo dubia soluit: vtriusque reddens rationem: ibi, nec coram. Secunda particula quæ est ibi, nisi ad hoc solum. secundum dubium terminat, & declarat. Ioannes Andreas. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. Ber. & moderni supra eodem. cum cessante. {Et Guli. in Specu. de excep. §. viso. versi. sed si iudex. & se. Et corrigit quod not. Ber. supra eodē libro de re iudi. ad apostolicæ. ver. eratque parata.} Et dic iudice ordinario vel delegato: & idem si esset arbiter iuris, à quo potest appellari. supra eodem libro de offi. deleg. ab ar- D bitris. Pro intellectu istius capituli habemus præsupponere quòd licet iudex non possit reuocare suam sententiam definitiuam. l. ij. C. de senten. ex breui. reci. potest tamen reuocare interlocutoriā sententiam. l. quod iussit. ff. de re iudi. ca. cū cessante. eo. tit. in an. Secundò habemus præsupponere quòd appellans per appellationē eximitur à iurisdictione iudicis à quo appellauit, quantum ad illam causam. c. Romana. s. eo. tit. CASVS. Tu & ego litigabamus corā officiali Picta. qui tulit aliquam interlocutoriā contra me: à qua appellaui solēniter, & in scriptis iuxta tenorē ca. j. s. eo. tit Officialis fecit me citari vt coram eo cōpararem, facturus fidem de grauamine. an tenear comparere? Respon. quòd non. nā iudex debet esse certus an me grauauerit, vel ne. Sed ponamus quòd iudex citauit me ad reuocandum interlocutoriam suam: an debeam comparere? Certè sic. & si non cōpareā, & iudex reuocet suā interlocutoriā: poterit contra me procedere tanquam contra contumacem: quia reuocato grauamine est extincta appellatio mea. {Reuocauerit cum effectu.} & realiter, non verbo. & hoc si grauamen sit realiter illatum. Nota primò quòd iudex à quo potest suam interlocutoriā reuocare: & sic est vna differentia inter sententiam definitiuam & interlocutoriā.

Nota

Iudex à quo potest appellantē citare, si velit grauamen reuocare.

Nota quòd si iudex à quo citauit appellantem ad faciendum fidem de suo grauamine, non tenetur appellans comparere: quia iudex debet cognoscere vtrum appellantem grauauerit. secus si appellans esset citatus ad videndum reuocari grauamen: quia tunc teneretur comparere coram iudice à quo. Et si citatio sit facta ad edocendum de grauamine, & videndū reuocari grauamen, tenetur comparere: non ad omnes fines: sed ad vidēdum fieri reuocationē grauaminis. Not. quòd cessante causa finali, cessat effectus: secus est de causa impulsiua. l. j. §. sexum. ff. de postulando. vbi turpitudo Calphurniæ fuit causa impulsiua ꝓhibitionis mulierum à postulādo. Item illud intelligitur, quòd cessante causa finali cessat effectus: quando est vnica causa finalis: secus si essent plures: quia tunc requiritur cessatio omnium causarum. insti. de nup. §. affinitatis. de hoc per doct. in ca. etsi Christus. de iureiur. in an. in fi. c.

Idem.

Iudex à quo, compellere non potest appellantem à grauamine ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius reuocationem audiendam: qua facta in causa procedere poterit, eius cōtumacia nō obstante, ac si nunquam appellasset. hoc dicit. Zenz.

CAPITVLVM X.

SI à iudice à quo propter grauamē [a] quod tibi proponis illatum, appellas: ad docendum te fore grauatum, & ad audiendam reuocationem eiusdem grauaminis (si de ipso docueris) tibi terminus præfigatur: Nec coram eo (cùm ipse per se [b] id videre habeat) hoc docere, nec etiā tanquam coram iudice (cùm per appellationem sit suspensa ipsius iurisdictio) comparere teneris [c]: Nisi ad hoc solum, vt reuocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam. alias si non comparueris, & ipse in termino grauamen reuocauerit cum effectu [d]: poterit ex tunc liberè in causa procedere, ac si appellatio interposita nō fuis- B set [e].

Idem.

A collatione capituli ad episcopum appellatur, si vt cononicus interfuit: secus si vt prælatus. h. d. Domi.

CAPITVLVM XI.

Sententia definitiua non potest reuocari p iudicem.

a *Grauamen.* secus enim si à sententia definitiua: quam iudex reuocare non potest. functus est enim officio suo semel iudicando, siue bene, siue male. ff. de re iudi. iudex. supra de offi. deleg. in literis. & ca. venerabilis. intellige igitur grauamen, siue per interlocutoriam, siue præter interlocutoriā inferatur.

b *Per se.* debet enim esse de facto suo certus. supra de rescriptis. ab excommunicato. Cod. rescind. vendi. quisquis. veritas enim causæ appellationis probanda est coram iudice appellationis: vt supra eodem titulo & libro Romana. & capitulo. cum appellationibus. ergo non coram iudice à quo appellatur: saluo eo quod dicitur supra eodem titulo. interposita.

Glos. seq. quærit. arg. pro & contra. soluit. & certis allegatis in contrarium respondet.

c *Teneris.* quid si compareat, & coram iudice ipso à quo appellauit de grauamine doceat: nunquid ab appellatione videtur recessisse? Videtur primò quòd sic: per decret. supra de offic. delega. gratum. supra de testi. cùm venisset. in quibus dicitur quòd si appellans post appellationem probationes inducit coram illo à quo appellauerat, appellationi renuntiat. Item hæc litera dicit quòd per appellationem suspensa sit iurisdictio iudicis. si ergo aliquid facit coram ipso vt coram iudice, allegat contraria: & sic non auditur. ad hoc supra eodem. solicitudinem. cum suis concordantiis. contra. supra eodem. interposita. vbi dicitur quòd appellans potest probare, si vult, veritatem causæ coram iudice à quo appellat. Sed responderi potest decre. illam locum habere ante appellationem [a]. Satis credo quòd cùm per actum istum semper intendat ad iudicis iurisdictionem declinandam [b], ꝙ per hoc appellationi non renuntiat. & hoc sonat litera quæ dicit hic, non teneris: non duxit, nec potes. & sic etiam soluitur quod dicitur de allegante contrararia, cùm ista non sint contraria, quæ ad vnum finem tendunt. Et facit quod dixi infra de regu. iur. nullus pluribus. Ad decre. gratum. & ca. cùm venisset. respondetur quòd illæ probationes fiebant super principali negotio: & ideo bene renuntiabat appellationi: quia cōtrarius sibi: sed hic secus. facit pro hac parte quòd iste prouocatus est. ad hoc. ff. de condi. fur. & ideo. in princi. supra de excep. cùm inter priorem. & accedant quæ not. iij. quest. iij. c. induciæ. ij. §. offeratur. s. de re iudi. inter monasterium. & vtilius videtur nego. ia tali expediri compēdio, quā per exactam subtilitatem longo prorogari dispendio. s. titu. proxi. abbate sanè. in fin. præterea legitimè tenetur comparere ad id quod sequitur: & tamen comparendo non renuntiat appellationi.

a Hic colligit Dom. quòd licet per actum coram iudice à quo, renūtietur appellationi interpositæ, non tamen interponendæ. Font.

b Hoc est verum si per viam simplicis informationis agat: secus si agat tāquā coram iudice constitutus: vt iuribus cōtrarijs. Domi. Font.

Verba cū effectu sūt intelligenda.

d *Cum effectu.* effectualiter enim intelligenda sunt verba: vt supra de cle. non residen. relatum. cum suis concord. Hinc est enim quòd non sufficit dicere se paratum reuocare, nisi & reuocet. ad hoc supra de eo qui mit. in posses. causa rei ser. c. j. & ad hoc supra tit. proxi. ad apostolicę. ver. erantq; parata. Item si grauamen fuit verbale, reuocatio sufficit verbalis: si reale, non sufficit verbalis: nisi re etiam reuocetur. ADDITIO. Idem Archid. qui etiam alleg. Ioan. de Deo in suis ca-

Sextus.

A uillationibus, rubrica de generalibus exceptionibus. vbi no. quòd non sufficit quòd iudex dicat, ego reuoco: nisi recedat à grauamine interlocutionis. Ioan. And.

Reuocatio grauaminis verbalis debet verbo fieri realis re.

e *Non fuisset.* quia cessante grauamine cessare debet appellatio. s. eo. cum cessante. Ioan. And.

Diuisio.

A Collatione.} Duo facit: quia circa vnum thema distinguit. Primum ibi, nō ad ipsum. Secundum ibi, aliàs si. Hoc not. Hostien. de excess. prælat. capitulo primo. ADDITIO. In capitulo postulastis. de conces. præbend. & fortè corrigitur quod ibi notat Innocentius, qui dicit de electione episcopi & capituli ad episcopum appellādum: qui licet constituunt vnum capitulum in electione: non tamē exercēda iurisdictione. fortè dixi: quia saluatur, si intellexit iuxta secundum mēbrum huius distinctionis. Ioannes Andreas. Appellans à collatione facta per episcopum & capitulum, debet appellare ad archiepiscopum, si episcopus interfuit vt prælatus: secus si vt canonicus. quia tunc appellatur ad episcopum. Præsupponendum est pro intellectu huius capituli. quòd quis potest appellare etiam collatione continuata in præiudicium alterius. capitulo primo eodem titulo. in antiquis. Item habemus secundò præmittere quòd quis potest appellare post collationem factam: dum tamen appellet intra decem dies numerandos à tempore notitiæ suæ. capitulo concertationi. supra eodem titulo & libro. Item est præsupponendum quod habetur in capitulo secundo. vt lite pend. supra istomet libro: vbi dicitur. si duo litigent super beneficio, & moritur possessor, C non debet alius surrogari in locum defuncti, donec sit cognitum de iure superstitis. & si fiat collatio, posset superstes appellare ab illā collatione, vel etiam continuata: sed ordinarius poterit defendere ius defuncti. CASVS. Tu possidebas beneficium quod dicebam ad me spectare: vel esse mihi debitum: vnde feci te conueniri coram iudice competenti. pendente controuersia ista tu es mortuus. Episcopus Pictauen. & capitulum ad quos communiter spectat collatio illius beneficij cùm vacabat, volebant illud conferre. ego hoc videns me opposui ne facerent collationem de illo beneficio. non obstante mea oppositione ipsi contulerunt beneficium. volo appellare ab ista collatione. quæritur ad quem debeam appellare: vtrum ad archiepiscopum, vel ad ipsum episcopum? Respondet cum distinctione: aut episcopus interfuit collationi vt prelatus: aut interfuit vt simplex canonicus. si interfuit vt prælatus: debeo appellare ad archiepiscopum, vel ad papam, & non ad episcopum: quia tunc appellarem ab eodem ad eundem. si verò episcopus interfuit vt canonicus, & non vt prælatus: tunc possum appellare ad ipsum episcopum tanquam ad superiorem capituli.

Nota primò quòd à collatione facta vel facienda in præ- D iudicium alicuius, potest appellari: sed propriè dicitur prouocatio. ca. cum sit Romana. eod. titu. in ant.

Episcopus est in capitulo aliquādo vt canonicus: aliquando vt episcopus.

Nota quòd episcopus potest interuenire in capitulo vt canonicus: & tunc habet vocem: & sua vox auget numerum. Item potest esse in capitulo vt prælatus: & tunc non habet vocem. licet Hostien. dicat quòd ipse repręsentat mediā partem capituli: & quòd ipse & vnus canonicus faciunt maiorem partem capituli. de hoc in capitulo. proposuit. de conces. præbend. in antiquis. Communis autem opinio doctorum est in contrarium: videlicet quòd ipse non habet vocem quando est in capitulo vt prælatus: sed solùm habet potestatem concludendi secundum maiorem partem capituli. Nota vlterius illud ad quod emanauit præsens capitulum: videlicet quòd cùm appellatur à collatione facta communiter per episcopum & capitulum, potest appellari ad ipsum episcopum si interfuit vt canonicus: quia tunc censetur simplex canonicus. modo capitulum subest episcopo: & appellandum est ab inferiori ad superiorem. Sed quomodo cognoscemus quòd episcopus est in capitulo vt prælatus, vel vt simplex canonicus? Doctores hanc materiam tractant in capitulo, postulastis. de concessione præbenda. Et dicunt quòd si in ecclesia sit statutum quod ordi-

Episcopus per quid cognoscitur esse in capitulo vt prælatus, vel vt simplex canonicus.

net

net vt sit in capitulo vt prælatus, vel vt simplex canonicus: standum est illi statuto. si verò non sit statutum: tunc cognoscetur ex coniecturis. nam si episcopus non tenet primũ locum & honorabiliorem: censetur esse in capitulo vt canonicus. si autem præsideat, & teneat honorabiliorem locum: censetur esse in capitulo vt prælatus.

A Collatione beneficij, quam communiter per episcopum & capitulum in tuum præiudicium [a] factam esse proponis: Non † ad ipsum episcopum (si in ea vt prælatus [b] interfuerit) sed ad superiorem [c] te oportuit appellare. Aliàs si vt canonicus [d] interfuisset in ea, potuisti [e] appellare licitè ad eundem.

† Inducunt Ioan.And. & de Anc. ad quæstio. an donata ambasiatoribus acquirantur sibi, vel illis à quibus mittuntur. vide Bart. in l.viro. ff.so.ma. l.sociũ qui. §.si.ff.pro socio.Fõt.

a *Præiudicium.* aliàs appellare nõ licet. ij. q.vj. non solent.s̃. de elec. cùm inter R. ff. de appel.l.j.

Glossa sequẽs soluit dubium. quærit, & soluit.

b *Prælatus.* quod præsumitur, nisi aliud appareat. Et si quæratur, quomodo constabit an sit ibi vt prælatus: & an sit ibi vt canonicus? Recitari solet. supra de cõces.præben. postulastis. Si est in primo loco, & ei primo scribitur: tunc apparet eum esse vt episcopum, vel vt caput. Sed quando sedet & subscribit post archidiaconum, vel alium qui ibidem præsit capitulo: tunc patet ipsum ibi esse vt canonicum.ad hoc.xvij.distinct.cap.vlt.de maio.& obe.statuimus.

c *Superiorem.* Papam vel proximum. supra eodem titu.dilecti.vlti.

d *Vt canonicus.* s̃.de conces.præben.postulastis.j̃.de præbẽ. cùm in ecclesia.ne sede va.ca.j.cum si.

Glos.seq.alleg.duo similia:& soluit duo dubia.

Idem.

Per appellationem interpositam à definitiua, reuocari potest interlocutoria principali negotio præiudicans: aliàs nõ. Ioan. And.

Appellari potest ab archiepiscopo ad synodum, licet illi præsit archiepiscopus.

e *Potuisti.* si.xvij. distinct.multis. vbi de archiepiscopo appellatur ad synodum, cui tamen præest archiepiscopus. ad idem.ff.quãdo appel.sit.l.j.§.solent. vbi de ordinario & præside appellatur ad præsiden. Et quod dicit, potuisti.intelligo & debuisti, nisi appellaret ad Papam: cùm gradatim sit appellandum.supra eodem,dilecti. Puto tamen quòd si appellans hoc petit, ipse episcopus habeat causam delegare [a], cùm satis sit suspectus: ne velit venire contra factum suum: licet id fecerit vt alius, ad instar eius quod dicim⁹ de iudice à quo fuit appellatum: qui efficitur iurisdictionis eius ad quẽ fuerat appellatum. de hoc. iij. q. vij. c.infames. §.item si contra patrem.supra de elect.quærelam.in j.glos.& C. de appel.eos. in princ.

a Concor. Innoc.& Hostien.de offi.ord.irrefragabi. li.Io.And.

Licet.} Sunt duo dicta.secundum ibi, vbi verò. Et determinatur hic altercatio Innoc. & Hostien. not.per eos.s̃. de re iudi.quod ad consultationem.& supra quod met.cau.c. vlt.& Guli.in Specu.de excep.§.dicto. ver. sed nunquid si in principali.Ioan.And.& Innoc.opi.approbatur. ADDITIO. Et dic licet, pro quanuis.Ioan.And. CASVS. Tu & ego litigabamus coram iudice ordinario vel delegato. lite inter nos negatiuè contestata, tu actor fuisti admissus ad faciendum tuas probationes de & super tuo libello. probationibus factis ego reus proposui exceptionem peremptoriam: puta exceptionem de non petendo: vel aliquam exceptionem peremptoriam. iudex noluit admittere istam exceptionem peremptoriam: & sic me grauauit. ego non appellaui ab ista interlocutoria. hoc facto ipse iudex post renuntiationẽ & conclusionem tulit sententiam definitiuam contra me, à qua appellaui. Quæritur nunc, vtrum in causa appellationis possim repetere illam exceptionem peremptoriam, quæ à iudice à quo fuit mihi repulsa? Videtur quòd non: quia transiuit in rem iudicatam: & mihi imputetur quare non appellaui. Hoc tamen non obstante respondet Romanus pontifex quod illas peremptorias exceptiones possum repetere in negotio principali: & ipsis probatis obtinebo: quia per appellationem fuit causa reducta ad illum statum in quo erat immediatè post litem contestatam: sed non ante.l.ita demum.Cod.de procu.Sed quid: ponamus quòd in causa principali proposui aliquam exceptionem dilatoriam quę fuit repulsa. volo illam repetere in causa appellationis: vtrum possim? Respondet quòd non: quia in causa appellationis non possunt proponi ea quæ erant proponenda ante litis contestationem: vt. d. l. ita demum. sed solum illa quæ erant proponenda post litem contestatam. Et sic intelligitur illud dictum, In causa appellationis non proposita proponam: & non probata probabo: Nota primò ex isto cap. bonum argumentum quòd si actor dicat exceptionem pro parte rei propositam esse impertinentem: iudex super hoc habet interloqui an illa exceptio peremptoria sit admissibilis vel inadmissibilis. Et ideo est cautela aduocatorum peritorũ, dum volunt appellare ab interlocutoria, quòd petant interloqui super admissibilitate. Sed cauti iudices obuiant isti cautelę, dicendo, admittimus istam exceptionem inquantum de iure est admissibilis. Hanc cautelam ponit glos. in ca.cùm contingat. de offi.deleg.in an. No. quòd si iudex non admisit exceptionẽ peremptoriã, & pars non appellet ab illa interlocutoria, sed postea appellet à definitiua: in causa appellationis poterit illam exceptionẽ peremptoriam repetere: nec dicitur repulsio transisse in rem iudicatam: vt est hic textus. No. quòd exceptionem dilatoriam repulsam in principali causa non potest appellans repetere in causa appellationis.

Exceptio si allegatur impertinens, debet iudex interloqui super illa.

CAPITVLVM XII.

Licet ab interlocutoria (per quam pacti [f] vel præscriptionis, aut alia principali negotio præiudicans [g], vel iudicium nullum reddens [h] exceptio est repulsa) non fuerit [i] appellatum [k]: si tamen à definitiua (quæ postmodum etiam vltra decendium [l] promulgatur) appellari [m] contingat: potest † in appellationis causa ipsum grauamen per interlocutoriam eandem illatum licitè per appellationis iudicem emendari [n].

† Habes hic dictum Lapi limitatum qui dixit in ca. I. supra eo. de rescrip. quòd si iudex interloquatur rescriptũ non esse impetratũ post excommunicationẽ, valet iudicium, quia hoc non procedit si appelletur à definitiua. Do.Font.

f *Pacti.* de perpetuò non petendo: vel similis.

g *Præiudicans.* quod in peremptoriis regulariter est videre. ADDITIO. de quibus vide satis.supra eod.lib.de lit.cõtest. exceptionis.Ioan.And.

h *Reddens.* sicut exceptio falsi.ff.de iudi.licet.s̃.de excep.cũ venerabilis.supra de procu.in nostra. vel exceptio contra rescriptum quod ab excommunicato fuerit impetratum. supra eo.lib.de rescri.ca.j.cum simi.

i *Non fuerit.* secus si à repulsione fuisset appellatum secundò, & succubuisset appellans. quod dic vt in cle.eo.tit. cùm à repulsione.

k *Appellatum.* & sic videatur trãsisse in rem iudicatam.s̃.de elect.cùm dilectus.in fi.de testi.significauerunt.cum si.

Glo.seq.quatuor opi.recitat, quarũ tertia hic approbatur.

l *Vltra decendium.* hoc dicit, vt maior sit dubitatio. Dicebãt enim quidã ꝙ si nõ fluxerat decendiũ cũ appellauit, à die interlocutoriæ: tunc reuocari poterat interlocutoria:& repeti exceptio per ipsam reprobata, quasi intelligatur sup definitiua & interlocutoria appellatũ. Et impugnabatur hęc opi.tali modo, Certũ est ꝙ aliter appellatur ab interlocutoria, quã à definitiua: & etiã à definitiua continente plures articulos in vno potest appellari: in alio non.de testa. Raynaldus.cũ si.Et ob hoc dicebant secũdi, ꝙ ex quo appellatũ erat à definitiua indistinctè: omnes exceptiones admissas & nõ admissas, siue fuerit interlocutũ siue nõ, siue decẽ dies fluxerint, siue non, repetere licebit. Et videtur hoc satis expressum.ff.de app.l.j. §.j.& vlt.& l.ij.& iij.& ff.quãdo appe.sit.l.j. Ex quo enim admittitur ad dicẽdũ super principali quod est maius: igitur cõtra interlocutoriã, quod minus est.veritas enim semp est iuuãda.s̃.de iureiu.ex literis.& in cle.sepe.de verb.sig.Præterea iudex appellationis succedit in locũ principalis.l.cũ apud. ff.iudi.solui. sed interlocutoria nõ trãsit in rem iudicatã quo ad iudicẽ principalis causæ: ergo nec quo ad iudicẽ appellationis, quin dare possit licentiã exceptionẽ repetendi. Inno. verò tenebat opinionẽ hic approbatã.Host. {Qui hoc prosequitur satis in sum.de sent.§.qualiter pferri debeãt.sub.§. j.ver.veruntamẽ si appelletur.Ioan.An.} dicebat ꝙ cũ secũdum leges [b] regulariter ante sententiã nõ appelletur. {s̃.eo. super eo.ij.C.quorũ appel.nõ reci.l.ante. Ioan.And.} omnia grauamina illata in causa habẽt releuari per appellationẽ interpositã à definitiua.Sed secundũ canones à qualibet interlocutoria, & quolibet grauamine põt appellari: & ideo quãtumcũque à definitiua appellatur, firma manet interlocutoria, à qua intra decẽ dies non fuit appellatum.Ioan.And.ADDITIO. Circa secundã opi.prius tactã, dicebat Ioan.Mona. ante sententiã non est quis læsus, sed in sententiando: cùm totus processus ordinetur ad definitiuã.& ideo cùm lesio consummetur per definitiuã, appellatio ab illa interposita suspẽdit non solum illam, sed etiam ordinata ad illam, arg. ff.vt le. no.caue.l.j.§.si quis sub conditione.ff.si quis cau.l.si eum.§. qui iniuriarum.ff.de tu.& ra.distrah.si cum.Ioan.And.

b Per quas quis deciperetur si grauamen ante definitiuam illatũ per appellationem à definitiua reuocari nõ posset: quod esse nõ debet. C. de iis qui ve.ætá. l.1.Ioan. Mon.

m *Appellari.* intra decem dies à die sentẽtiæ, vel ex quo sciuit.s̃.eod.concertationi.

n *Emendari.* sicut enim conclusio facta in principali, nõ parat præiudiciũ quo minus noua iura possint in appellationis causa produci.s̃.de testi.fraternitatis.& de fide instru.inter dilectos.C.de temp. & re.appel. per hanc. ita nec interlocutoria

ria præiudicium parat, quo minus vetera iura repeti possint: vt hic. aliàs enim quid prodesset super definitiua appellasse?

a *Non parat.* sicut est videre in dilatoriis, vel in condemnationibus expensarũ super eo quòd in exceptione succubuit, vel propter aliam causam similem.

b *Vel.* repete super eo quod non.

Vbi verò interlocutoria super eo profertur, quod non parat [a] præiudicium negotio principali, vel [b] iudicium nullum reddit: nisi fuerit appellatum ab ipsa [c]: per appellationem à definitiua postea interiectam [d] grauamen illatum nequaquam poterit reuocari [e].

Quærit: arguit affirmatiuè. soluit contrarium.

c *Appellatum ab ipsa.* quid si lata tali interlocutoria iudex statim vult pcedere in causa: petit pars contra quam lata est interlocutoria, non pcedi intra decẽ dies, vt deliberet an ab ipsa interlocutoria appellare velit nécne. quæritur, an sit audienda? & videtur ꝙ sic: quia beneficium &c. xxviij. distinct. de his. ad fi. infra de regu. iur. indultum. cum suis concordan. ad hoc optimè facit. ij.quæstione vj.anteriorum. vbi dicitur quòd decem dies dantur ad appellandũ, vt liceat intra ipsum spatium plenissimè deliberare an appellandum ei sit, vel quiescendum. sed iste litigando & procedendo super principali, sic plenissimè deliberare non potest. Solu.dico quòd non est audienda [a]. & hoc not.Guli.in spec. titu.de appel.§.restat videre.in fin. & est eius ratio: quia quo ad iudicem non transit in rem iudicatam sententia:& ideo cũ possit eam reuocare, non omittat processum. Et in hoc dicit in priuata sua examinatione omnes doctores Bononiæ concordasse. & vide euidentem rationem: si contrarium diceres, nunquam esset litium finis. in qualibet enim interlocutoria, termini assignatione, vel iudicis actu, diceret pars, quiescatis per decem dies vt deliberem an velim appellare. quod esset absurdum.

a Idem dicunt Dom. Phi.de Anchar.neq; per actum partis videtur ipsa pars renũtiare appellationi interponẽdæ, & bonum esset quòd protestaretur.Fõt.

d *Interiectam.* intelligo etiam si intra decem dies à die ipsius interlocutoriæ à definitiua fuerit appellatum propter rationes quas dixi suprà in glos. hoc dicit in princ. Ioannes Andreas.

e *Reuocari.* iudex ergo in quẽ ex appellationis virtute principale negotium transit: de iis quæ principale non impediũt, intromittere se non debet. ADDITIO. Multum ergo est præiudiciale impedire appellationes interponendas ante sententiam.Ioan.And.

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

Bonifacius octauus.

Clericus ioculatoriam artem per annum exercens, si tertiò monitus non desistat, ipso iure perdit priuilegium clericale. Ioan.And.

DE VITA ET HONESTATE clericorum.

Superioribus libris dictum fuit de clericis & personis clericorum: nunc videndum est de eorum vita & honestate: ideo annectit rubr.de vita & honestate clericorum. Opponitur quòd rubrica de vita & honestate non fuerit bene formata: quia sufficiebat alterum ex istis, dicendo, de vita clericorum: vel de hone.cleri.quia quidquid attribuitur vitę, spectat ad honestatem: & quidquid honestati attribuitur, pertinet ad vitam: quia honestè viuere, respicit etiam vitam.argu. in procœ.compil. Grego.& sic habet rubrica superfluitatem, contra id quod papa protestatur in procemio huius lib. Sol. dicit Ioan.And.quòd Hostien.in summa huius tit.diuisit rubricam, per quod intendit docere duo.Primum, qualiter clerici viuere debeant. Secundum, in quibus consistit eorũ honestas.Domi.

Clerici.} Duo membra distinguit. Secundum membrum prosequitur ibi, Si autem. Ioan.And. Et emanauit ad declarationem & approbationem eorum quæ de quadam æquitate dicebat Hostien. supra de senten.excommun. perpendimus.in sum.eo.tit. §.quis possit.ver.quid. & dicebat bonum esse, si Papa hoc determinaret, & tempora limitaret. Pro intellectu huius capituli est pręsupponendum quòd clerici dicuntur habere multa priuilegia, de quibus in glos. supra de biga.cap. vnico. CASVS. Certum est quòd clerici non debent intendere artibus ignominiosis, vt sunt artes mimorũ, ioculatorum, & histrionum.cap.clerici.supra eo.in anti. Sed ponamus quòd aliqui clerici exercuerunt illas artes, puta quia fecerunt in publico spectaculum sui corporis, an sint puniendi aliqua pœna? Respondet Rom.pont.quòd si clerici exercuerint illas artes per vnum annum: sunt ipso iure, id est ipso facto absque declaratione iudicis, priuati omni priuilegio clericali. Sed ponamus quòd isti clerici non exercuerũt istas artes per vnum annum integrum: sed per minus tempus, fortè per spatium sex mẽsium. an ipso iure perdant priuilegia clericalia? Respondet quòd non: sed requiritur quòd episcopus illos monuerit primò, secũdò, & tertiò, & sic canonice & competenter: & si moniti non desistant ab exercitio illarum artium, episcopus per suã sententiam debebit & poterit illos delarare priuatos omni priuilegio clericali. No. primò iuncta gloss. quòd clericatus dicitur esse dignitas. hoc verum, accipiendo dignitatem largè p quadam præeminentia, nam dignitas ppriè dicitur quando quis habet præeminentiã supra aliquos, & cum hoc iurisdictionem. Nota vlterius quòd clerici exercentes artes istas de quibus in text. priuantur omni priuilegio clericali: etiam priuilegio canonis, si quis suadente diabolo. xvij. quæst.iiij. & in hoc sunt ponderanda ista verba, omni priuilegio. Nota insuper quòd clericatus dicitur dignitas.concor. sunt in glo. Nota finaliter casum in quo clericus priuatur priuilegio clericali absque aliqua monitione. Domi.de sancto Geminiano.

CAPITVLVM I.

Clerici qui clericalis ordinis dignitati [f] non modicum detrahẽtes †, se ioculatores [g] seu goliardos [h] faciunt aut bufones [i]: si per annum [k] artem [l] illam ignominiosam [m] exercuerint, ipso iure †: si autem tẽpore breuiori [n], & tertiò moniti [o] nõ resipuerint, careant [p] omni [q] priuilegio clericali.

† Ideo dicunt doct. quòd omnes & singuli clerici possunt tales accusare. & extẽdunt istud ca. ad monachos. ca. duo sunt genera. xij. q.j. Font.

† Istud verbum põderando dicit Phi.cõtrarius aliis, quòd desistentes ab istis artib⁹ recuperant priuilegiũ. facit text⁹ in auth.de sanctis. episco. §.inter dicimus.

f *Dignitati.* Nota quòd clericatus est dignitas.ad idem.iiij. dist.denique.vbi de hoc.& de cle.non residen.cap.iij.Si ergo detrahunt dignitati, meritò priuilegium perdere debent, quod non personæ, sed dignitati cõfertur: vt s̃.de foro compe.si diligenti.& de senten. excom.contingit. ADDITIO. Idem Archi.qui etiam contra tales alleg. c. si apud.xxiij.q.v. Ioan.And.

g *Ioculatores.* quasi ioci latores in publicum. supra eo.titu. cùm decorem.faciunt enim spectaculum proprij corporis [b]. Ad hoc.ff.de iis qui no.infa.l.ij.§.fi.in occulto tamen, vel infirmitatis vel alterius honestæ rei causa aliquid ioci facere non reprobatur. & facit quod not. Ioan. de citharistis, & iis qui variis vtuntur instrumentis.lxxxvj.distinctione.donare. in prima glos. ADDITIO. Et Accur. in præalleg.l.ij.§.fi.ff. de infra.

b Sui cum corporis ludibrio gestus & habitus hominum repræsentant cũ comœdiis, vel sine.

h *Goliardos.* vulgare Gallicorum. ADDITIO. A gula fortè sic dicti.solent enim esse gulosi & leccatores.Ioan.And.

Goliardi vnde dicantur.

i *Bufones.* vulgare Tuscorum. ADDITIO. Canon tales vocat histriones.iiij.quæst.j.cap.j.de consecr.distin.ij.pro dilectione.& vnde sumpserit originem illud nomen, ponit Valerius lib.ij.cap.j.circa medium.ver.verùm.& vide quod dixi. s̃.eo.clerici.in prin. aliàs bufo idem est quod rana terrestris. Ioan.And.

k *Annum.* ad hoc.j̃.de hære.cum contumacia. s̃.de regula. statuimus.in auth.de san.epis.§.interdicimus. coll.ix.& hoc est ius nouum: cùm aliàs nisi monitione trina præmissa fuerint incorrigibiles inuenti, nõ perdant priuilegiũ clericale: vt.s̃.de sent.excom.in audientia.& ca.contingit.ij.

l *Artem* [c]. Nota actum damnatũ appellari artẽ. sic vsura ars appellatur.xlvij.distin.sicut.ij.& cura animarum.s̃. de æta.& quali.cùm sit.in princ.xxxix.dist.Petrus.& C.de malefi.artẽ. sic etiam officium procuratoris ars nuncupatur. v.q.iij.quia episcopus.in fi.& magicam artem exercentes. j.q.j. Petrus.& C.de malefi.& mathe.l ij.& iiij.& multis aliis legibus sequẽtibus eo.tit. & coqui dicuntur habere artem. de consec. dist. v.ne tales.Archid.

Additio. c Et tales de lucris huiusmodi artium gabellam soluũt. Do.de Ancha tamen text. in l. quæsitũ.de fundo instruc in si. est contrarius huic additioni. Font.

m *Ignominiosam.* ff.de iis qui no. infa.l.ij.§.ignominiæ.&.§. fi. cùm ergo talibus ignominiosis artib⁹ clerici interesse nõ debeant, & mimis, ioculatoribus, & histrionibus.s̃.eo.cleri.j. respõ.{xxxiiij. dist.presbyteri.de consec. dist.v.nõ oportet. j.C.de episc.& cle.authen.interdicimus.secundũ Archi.Ioã. And.} multò minus ea exercere debent.ad hoc.xliiij.dist.nõ liceat. vbi dicitur quòd nõ licet clerico tabernã ingredi: multo minus tenere. vilitas ergo vitę tales non patitur priuilegio gaudere.C.de adul.quę adulterium.in fi.s̃.de aposta.c.j.xlvj. distin.clericum scurrilem.ne cleri.vel mon.c.ij.

Tabernam non debet clericus ingredi.

n *Breuiori.* Not. intra annum dici breue tempus: post annũ longum, vel vetus.ad hoc. xxxv.q. viij.c.j.vbi de hoc.& s̃.de verb.sign.quid per nouale.

Annus dicitur tẽpus breue.

o *Moniti.* hoc de veteri iure: sed per quem monebũtur? Dic quòd per suum prælatũ vel iudicem: vt supra de sent.excõ.in audiẽtia.ibi, si à platis suis &c.& c.contingit.ij.ibi, si à tertio.

p *Careant.* repete ipso iure.

q *Omni.* hoc dicit, quia multiplex est clericorũ priuilegiũ. quod dic vt dixi.s̃.eo.lib.de biga.altercationis.vbi est idem verbum.

verbum. ADDITIO. Vnde non tenent immunitatem canonis: licet etiam sint in sacris secundum Archid. alleg. quòd litera indistinctè loquitur, & quòd illi plus peccant. v. quæst. vj. presbyteri. xl. distinct. homo. de iureiur. cum quidam. Sed Ioan. Mona. hic contra: dicens constitutos in sacris non perdere priuilegium: licet plus peccent. nō enim desinunt esse clerici: & clericaliter viuere tenētur propter characterem impressum. allega. supra qui cleri. vel vo. cap. j. & ij. & supra de cleri. coniugat. sanè. ij. prima placet. Ioann. And.

DE CLERICIS coniugatis.

Continuatio. Dictum fuit supra titu. proxi. de cleri. & eorum vita. verum quia aliqui sunt clerici coniugati, dubitaret aliquis vtrum amittant priuilegia clericalia: ideo ad nos informandum Romanus pontifex ponit rubricam de clericis coniugatis.

DE CLERICIS coniugatis.

Bonifacius octauus.

Si clericus coniugatus ferat habitū & tōsuram, clericali priuilegio gaudet: aliàs non. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

Clerici qui cum vnicis [a] & virginibus [b] cōtraxerūt [c], si tonsuram & vestes [d] deferant clericales, priuilegium retineant canonis [e] ab Innocentio Papa secundo prædecessore nostro editi in fauorem totius ordinis clericalis [f]. Et cùm iuxta Parisiense concilium [g] nullus clericus [h] distringi aut condemnari debeat à iudice seculari: præsenti declaramus [i] edicto, huiusmodi clericos coniugatos [a] pro cōmissis ab eis excessibus vel delictis trahi non posse criminaliter aut ciuiliter ad iudicium seculare: nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecuniariter (ne per vnā viā concedatur eisdem iudicibus quod per aliam denegatur [b]) vllatenus condemnari. In cæteris [c] autem, vel (nisi vt præmittitur) tonsuram, vestes deferant clericales: etiā in præmissis [d] eos gaudere nolumus priuilegio clericali [e].

Diuisio. Clerici. Prima pars reseruat clericis coniugatis duo priuilegia cum certa moderatione. Secundū ibi, Et cum. Secunda reliqua tollit, & etiam prædicta duo, si moderatio non seruetur: ibi, In cæteris [a]. Et fuit tracta de fine cuiusdam extrauagantis quæ incipiebat, ad quorundam. Et emanauit ad declarationem eorum quæ not. xxiij. distinctione, clerici. in j. glo. & eodem titulo. capitulo, Ioannes. CASVS. Aliquis Titius clericus contraxit matrimonium cum quadam Berta virgine, quæ non fuerat corrupta: & prius non contraxerat matrimonium cum aliqua. quæritur vtrum amittat priuilegia clericalia? Respondet quòd sic, exceptis duobus: videlicet quia adhuc retinet priuilegium capitu. si quis suadente. xvij. quæstione quarta. Nam si quis verberaret talē clericum manus violentas iniiciendo, incurreret sententiam excōmunicationis: à qua non posset absolui nisi à Papa, si iniuria esset grauis. Item aliud priuiligium retinet, vt non posit conueniri coram iudice seculari. Sed vtrum ista sint vera indistinctè, vt quilibet clericus coniugatus gaudeat istis duobus priuilegiis, dum tamen contraxerit cum vnica & virgine? Respondet quòd non. sed præmissa sunt intelligenda si iste clericus coniugatus deferat vestes clericales & tonsuram. nam si non deferret, priuaretur istis duobus priuilegiis, videlicet cap. si quis suadente. & pro suis excessibus puniri posset per iudicem secularem. Sed quid, habemus in l. ij. C. de episco. & cle. & capi. fin. supra de vita & honestate cler. in antiq. quòd clerici non debent vexari collectis, talliis, nec aliis exactionibus, & multa alia priuilegia habent: vt dicit glossa in capitulo vnico supra de biga. Vtrum clericus coniugatus gaudeat istis priuilegiis? Respondet quòd non: etiam posito casu quòd deferat habitus clericales: sed istis omnibus est nudatus. Et sic clericus coniugatus solùm retinet duo priuilegia: scilicet priuilegium cap. si quis suadendente. & priuilegium ne conueniatur coram iudice seculari pro delictis. Nota quòd clericus coniugatus amittit omnia priuilegia clericalia, exceptis duobus de quibus in litera. Nota quod clericus in minoribus ordinibus constitutus potest contrahere matrimonium: secus si esset in sacris ordinibus positus. De hoc habemus rubricam specialem, qui cleri. vel vo. matri. contrahere possunt, in antiq. Nota quòd clericus coniugatus debet deferre habitum clericalem qui consistit in duobus: scilicet in habitu & tonsura. & si non deferat, omnia priuilegia clericalia perdit: etiam ista duo posita in textu. nam tunc reputatur laicus, & vt laicus potest puniri. Nota ibi, vestes, quòd coniugatus clericus non solum debet deferre habitum clericalem in veste superiori: sed etiam in inferiori & aliis. & istud verum: nisi illa vestis sit latens, & non appareat: & in hoc ponderatur verbum vestes. aliàs si sit indecentia in veste inferiori, censetur laicus: & tanquam laicus potest puniri. ideo Tolosæ quidam clericus coniugatus eo quod habebat caligas bipertitas, reputatus fuit laicus: & pro crimine tanquam laicus fuit condemnatus: nam fuit laqueo suspensus. Nota quòd clericus coniugatus in aliis omnibus priuilegiis reputatur laicus: ideo vt laicus vocatur ad tallias, tributa, exactiones, & alia munera à quibus eximuntur clerici. Sed vtrum etiam talis clericus coniugatus posit esse vicarius episcopi? Respon. quòd non. nam iurisdictio ecclesiastica non cadit in laicum. cap. ij. de iudi. in antiq. & iste clericus coniugatus, exceptis duobus priuilegiis reputatur laicus. Nota argumentum à contrario sensu (quod est fortissimum in iure. cap. cùm apostolica. §. penult. in glos. j. de iis quæ fiunt à prælatis. in anti. l. j. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio) quòd bigamus est priuatus omni priuilegio clericali: etiam istis duobus priuilegiis. Nota quòd tonsura hic accipitur pro clerica. nam propriè tonsura est illa abscisio capillorum quæ est in parte inferiori, vt aures pateant: sed clerica est abscisio capillorū in parte superiori: & circuitus abscisionis illorum capillorum vocatur corona.

a Conqueritur Ioan. Mon. quòd olim in clericis coniugatis regula erat pro foro ecclesiastico: exceptiōes pro seculari: vt in mercationibus. s. e. ex parte. de vit. & ho. cler. ca. si. hoc verò cōuertitur. Dici potest quòd querelæ & scādala secularium principum fuerunt iusta causa hui9 conuersionis. grauātur enim quòd clerici cōiugati immunitatibus gaudeant, quibus nō coniugati. Io. And.

Clericalis habitus in duobus cōsistit.

Tonsura & clerica differunt.

a *Vnicis.* quia si bigami essent, omni priuilegio clericali exuti essent: nec possent etiam portare tonsuram. supra eod. lib. de bigamis, altercationis.

b *Virginibus.* secus si cum corruptis [b] vel viduis contraxissent, & eas cognouissent: vt xxxiiij. distinct. Valentino. & rationem quare virginitas in mulieribus requiratur quo ad hoc potius quàm in viro, quære de biga. debitum. in glossa penult.

b Etiam quas credebāt virgines: vt no. 32. dist. nemo. Ioā. And.

Glos. seq. arg. pro. opi. reci. contrariam, quam approbat.

c *Contraxerunt.* No. pro. opi. Hug. & Hostien. quòd mulier debeat esse desponsata in virginitate. vnde si primò deflorauit quis mulierem, & postea cum illa contraxit: non videtur ꝙ promoueri posit. ad hoc. xxx. q. v. qualis. vbi de hoc in gl. ij. & xxxij. dist. nemo. Præterea carnis commistio conformitatem designat humanæ diuinæque naturæ: quæ per incarnationis mysterium fuit in vtero virginali contracta. oportet ergo quòd consummatio quæ illud designat, fuerit facta in vtero virginali: quod si ante illā corrupit, esse non potest. & bene facit ad hoc. xxxiij. dist. maritum. Sed contrariū credo [c] secundum Tan. & Gof. qui hoc no. in summa huius tit. de biga. §. item quid si quis. Licet Ber. contrarium no. de cle. coniuga. sane [d]. Et Bart. Brixi. in quæst. dominicali quę incipit: quis cognouit virginem. Ber. s. de biga. debitum in glos. vlt. tum quia nō diuisit carnem suam in plures, vt ibi: tū quia sequens matrimonium fingitur præcessisse: vt. s. qui filij sint legi. tanta. ADDITIO. Quomodo hanc rationem Host. impugnat: ibi dixi in glos. per hanc.

Bigamus nō est qui ducit quā corrupit.

c Et bene gl. c. debitum, de Biga. et Sicu. ibi. & in c. sane. j. de cleri. cōiugat. vide Tolo. decisiōes quæst. cxix. Font.

d Et ibi plenius scripsi super vlti. glo. rationes quas inducit Hostien. Ioan. And.

d *Vestes.* xxj. quæstione iiij. omnis iactantia. in text. & glos. j. & per totam quæstionem. & supra de vita & honest. cleri. clerici.

e *Canonis.* xvij. quæst. iiij. si quis suadente.

Glos. seq. quærit, & soluit.

f *Clericalis.* huic ergo fauori clericus renuntiare non potest. de senten. excommu. contingit. infra de fo. compe. si diligenti. Sed nunquid talis clericus si habebat rescriptum ad vacaturam antequam contraheret: mortua tali vxore, si postea vacat illa præbenda, potest illam petere? Terminauit Bartho. Brixi. in principio quæstionum suarum quæstione quæ incipit, quidam impetrauit. Et est ix. dominicalis, quòd non: quia contrahendo matrimonium renuntiauit per ipsum factum [e], & animum deposuit. {Quasi diceret, habuit pro derelicto. ff. pro dereli. l. j. & vlti.} Et hoc est verum. Nā tunc etiam perdidisset ius in re: multo fortius ergo ad rem: secundum ea quæ not. supra eod. cap. j. ad hoc. j. de concess. præben. ca. vlt. & in cle. de rescrip. gratiæ. Item contrahendo voluit perpetuò adhærere vxori. xxxij. q. ij. solet. ibi, & potest quidam. s. de condi. appo. cap. vlt. & eligendo alterum de contrariis, alteri renuntiauit. s. eo. lib. de postu. prælato. cap. vnico in fi. de elect. vt quis duas. ad hoc. j. eod. cap. vbi dicit, in cæteris &c.

e Et facto renuntiat quis iuri suo de iis quæ fiunt à mai. par. cap. ex ore. C. de iure do. impet. l. ij.

g *Concilium.* s. de foro compe. cap. ij. quod habetur pro palea. xj. quæst. j. c. ij. Ioan. And.

h *Clericus.* cuiuscunque ordinis [f]. s. de iudi. cum non ab homine. & patet in cap. de quo fit mentio. s. de fo. compet. cap. nullus. Archid.

f Etiam prima tonsuræ aut seruitio ecclesiæ deputati. c. ij. xi. quæst. de Anch. Fōt.

Glos. seq. not. opi. Ioan. approbatam, & cōtrariam reprobatam. ob. & tripliciter soluit.

i *Declaramus.* ex hoc & superioribus not. approbatam opinionem Ioann. not. xxiij. distinctione clerici. & reprobatam opinionem Bartho. Brixien. ibi not. qui dicebat quòd clericus coniugatus in nullo poterat priuilegio gaudere quantumcunque in habitu & tonsura incederet. quomodo ergo respondebitur ad decret. supra eodem. Ioannes? Triplex est solutio. Prima est quòd ex sola delatione tonsuræ sine habitu supple, & econuerso, non retinet priuilegium. Vel ibi cum vidua vel corrupta contraxerat: vel aliam vxorem habuerat. Vel quia hoc est diuinare, dic tertiò & verius quòd de alio priuilegio loquitur: & sic concordat: vt infra eod. §. in cæteris autem. ADDITIO. Si Ioannes (cuius opinionem gloss. ista in princ. dixit approbatam) intellexisset quod gauderet omnibus priuilegiis, partim approbatur eius opinio: & partim reprobatur in. §. in cæteris. Triplicem ergo opin. in hoc not. & media hic approbatur, quod in omnibus gaudeat incedēs vt clericus. & hoc placuit Guil. in Spec. eo. titulo post princ. Secunda, quòd in nullo. Tertia, quòd in quibusdam. Io. And.

a *Coniugatos.* deferentes tonsuram vel habitum: vt infra dicitur.

b *Denegatur.* infra de reg. iur. cum quid. vnà cum suis cōcor. ibi vide de hoc. Ioan. And.

c *In cæteris.* vt in priuilegio quod habent ne vexētur exactionibus vel collectis. C. de episco. & cleri. l. ij. supra de vi. & ho. cler. cap. vlt. Ioannes And.

d *In præmissis.* priuilegio scilicet canonis. Innoc. & priuilegio concilij Parisien. Ioan. And.

e *Clericali.* & sic intelligatur decreta. ex parte. supra eo. Ioan. And.

DE CLERICIS non residentibus in ecclesia vel præbenda.

Continuatio. Dictum fuit supra de clericis & eorum vita. Verum quia clericis dantur stipendia, vt melius vacent diuinis: quæ stipendia dicuntur beneficia clericorum: dubitaret aliquis vtrum clerici teneantur residere in suis beneficiis: ideo ad nos informandū ponit rubricam de clericis nō residentibus in ecclesia vel præbenda.

DE CLERICIS NON REsidentibus in ecclesia vel præbenda.

Bonifacius octauus.

Distributiones quotidianæ solùm præsentibus qui intersunt diuinis, dari debēt, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus quæ dantur pro anniuersariis defunctorum. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

Consuetudinē quæ in quibusdā partibus inoleuit, qua canonici & alij beneficiati seu clerici cathedralium & aliarum collegiatarū ecclesiarum, distributiones [f] quotidianas, quę aliàs manualia [g] beneficia seu victualia [h] nuncupantur, & tantùm residentibus tribuuntur, qualitercunque in ciuitatibus seu aliis locis (in quibus ipsæ consistunt ecclesiæ) sint præsentes [i], licet diuinis officiis non intersint, ex integro percipiunt, ac si continue ipsis ecclesiis in eisdem officiis deseruirent, penitus improbātes [k]: Statuimus vt distributiones ipsæ quotidianæ in quibuscūque rebus consistant, canonicis ac aliis beneficiatis & clericis ecclesiarum ipsarū qui [l] eisdē officiis in ipsis ecclesiis adfuerint [m], tribuantur iuxta ecclesiæ cuiuslibet ordinationem [n] rationabilem iam factā, seu etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quidquam receperit (exceptis illis quos infirmitas [o] † seu iusta & rationabilis corporalis necessitas, aut euidens ecclesiæ vtilitas [p] excusaret) rerum sic receptarum dominiū nō acquirat, nec faciat eas

Diuisio. Consuetudinem. Primò recitat consuetudinem, quam reprobat. Secundò statuit: ibi, Statuimus. Tertiò pœnam apponit, à qua duos casus excipit: ibi, Qui verò. Vltimò prorogat: ibi, De distributionibus. Et probatur huius decre. dictum in fi. per decret. supra de præbend. licet. Ioan. And. Præsupponendum est pro intellectu istius capi. quòd fructus præbendarum consistunt in duobus, scilicet in corpore ipsius probendæ: quod in aliquibus locis vocatur grossum: puta cū præbendę sunt inter se distinctæ, & quilibet canonicus habet certas possessiones pro sua præbenda. Secundò consistit præbenda in quotidianis distributionibus quæ dantur interessentibus horis diuinis: & dicuntur manualia beneficia. Vlterius est præsupponendum quòd istæ quotidianæ distributiones fuerunt introductæ vt canonici melius vacarent horis diuinis: videlicet vt si non amore Dei, saltem cupiditate pecuniæ interessent diuinis seruitiis. CASVS. Canonici ecclesiæ cathedralis Pictauen. per longum tempus sufficiēs ad introducendum consuetudinem (si aliàs esset rationabilis) consueuerunt, vt canonici non solum interessentes diuinis horis, sed etiam absentes haberent & perciperent quotidianas distributiones, ac si interfuissent diuinis horis. an valeat talis consuetudo, & sit rationabilis? Respondet quòd non. nam canonici etiam si sint in eodem loco: dum tamen non intersint horis diuinis, non debent habere quotidianas distributiones, quæ aliàs vocantur manualia beneficia clericorum, eo quia dantur ad manū: puta quòd interessentes missę habebunt xij. denar. in aliquibus ecclesiis non dantur istę quotidianæ distributiones in pecuniis: sed dātur in cibariis, puta pane & vino. Nota primò quòd quandoque alij clerici quàm canonici recipiunt quotidianas distributiones in ecclesia. Item quandoque etiam distributiones dantur in aliis ecclesiis inferioribus catheralib9. & pro his vide text. in cle. vt ij qui. de æta. & quali. Nota secundò quòd illi dicūtur pręsentes qui sunt in ciuitate vel castro: sed tamen tales non dicuntur interessentes diuinis, nisi personaliter intersint. Do.

Fructus præbendarū in duobus consistunt.

Præsentes & interessentes sunt diuersi.

f *Distributiones.* s. de præben. licet.

g *Manualia.* vt. s. de verb. sign. olim.

h *Victualia.* supra eo. de cætero.

i *Præsentes.* quid enim prodest præsentia in loco, ex quo diuinis non adsunt ꝓpter quæ sunt beneficia constituta?

k *Improbantes.* licet igitur de consuetudine corpus prębendæ deberi posit absentibus qui diuinis non intersunt. supra de constit. cum omnes. secus in distributionib9 quotidianis: vt hic.

l *Ecclesiarum ipsarū.* cathedralium vel collegiatarum.

m *Adfuerint.* Nota quòd si quis impetrat quòd in absentia percipiat prouentus suos ac si præsens esset: dispensatio hæc facit eum reputari ꝓ præsente: sed non ꝓ interessente diuinis officiis [a]. sed si præsens esset, & officiis non interesset: has distributiones non perciperet: vt hic. ergo nec dispensationis vigore perciperet. Sed si diceretur in gratia quòd reciperet ac si præsens esset, & diuinis officiis interesset: tunc secus ratione prædicta. Sit igitur impetrans in hoc cautus, vt secundum hanc formam impetret: si potest. ADDITIO. Non tamen memini vidisse talem formam ab apostolica sede manasse: si tamen daretur, tunc haberemus quartum casum exceptum, scilicet quando per apostolicum priuilegium illa perciperet. Existens tamen in seruitio papæ, illas non percipit: vt not. supra eo. cum dilectus. fructus tamen præbendæ percipiunt: vt ibi. Et quis intelligatur esse in seruitio papę, & quid de illo qui residet cum cardinali: dixi post Hostiēsem super versiculo, circa nos. & super glo. vlt. quod hic ponit Archi. Ioan. And.

a Hoc non aduertit Ber. supra e. cum dilectus. in gl. 2. item nec Host. in c. ad liberandam. de Iuda. Ioā. And.

† Notant hîc Dom. Phil. quod infirmitas non priuat stipendio debito. sic famulus ægrotus habebit salarium. allego glo. in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufr. Bar. in. l. si cum dotē. §. sin autē. ff. solu. ma. vide decisi. Tolos. qu. 359. Font.

n *Ordinationem.* vt puta quòd tantum detur ei qui interesit in missa: & tantum ei qui intererit in matutino: & sic de singulis horis. ADDITIO. Vide quod not. in cle. vt ij qui. de æta. & quali. in glos. nota pro consuetudine. & in cle. j. de reliq. in fi. Ioan. And.

o *Infirmitas.* quæ à celebratione diuinorum excusat: vt supra de præbenda. significatum. aliàs clerici ad omnes tenentur. quod dic vt supra de celebratione missarum capitulo primo.

Glos. seq. signat contrarium, & soluit.

p *Vtilitas.* hæc duo solent dispensationem inducere. suprà de præbendis. exposuisti. Et signatur huic contra. suprà eodem libro de electione, cum non deceat. vbi illi qui prosequuntur vtilitatem ecclesiæ, distributiones non percipiunt. Solut. canonici non tenentur eas talibus concedere: vt ibi. tamen si concesserint, illi non tenentur ad restitutionem: vt hic. Alij dicunt hoc loqui in præsentibus, illud in absentibus: vt præsentes qui prosequuntur vtilitatem ecclesiæ, distributiones percipiant: absentes non: vt ibi. Primum credo. ADDITIO. Archidiaconus dicit hanc loqui in ecclesiis in quibus est consuetudo quòd absentes ista percipiant: quæ toleratur in casibus hic expresis. contrarium in ecclesiis in quibus non est talis consuetudo. Si intelligitur de absente à diuinis, potest conuenire literæ: aliàs non. Ioan. And.

Vtilitas & necessitas solent dispensationē inducere.

Glos. sequens soluit dubium, & remittit. secundò quęrit & soluit.

a *Suas.* de his ergo nõ potest fieri eleemosyna. quod dic vt no.xiiij.q.v in sum.& supra de deci.ex trãsmissa. Quid si illi quorum lucro prædicta cedebant,remittant:nunquid est canonicus absolut⁹? Satis videtur quòd sic.insti. de re.di.§.per traditionem. cùm hic non sit additum remisiõnẽ non prodesse:vt supra eo.lib. de rescrip. statutũ.§. antepenulti. & j. de cẽsi.exigit.in fi. ADDITIO. Archi.dicit ꝙ forte contrariũ est verum. nã ex quo nõ potest illas recipere, vt hic, nullo modo suæ fieri poterunt quin ad restitutionẽ teneatur:cũ illas recipiat cõtra mentem & prohibitionem hui⁹ constitutionis.

Glo.seq.ponit opi. quam reprobat quadruplici ratione. secũdò quęrit & soluit, & solutionem fortificat. Tertiò quærit, argu. pro, & contra, & soluit.

suas a, imò ad omnium restitutionem quę cõtra huiusmodi nostram constitutionem receperit b, teneatur. De distributionibus etiam pro defunctorũ anniuersariis largiẽdis idẽ c decernimus obseruandum.

DE PRAEBENDIS & dignitatibus.

Clemẽs tertius, aliàs quartus.

Ad præsentationem religiosorum etiã exemptorum nõ debent in ecclesiis ipsorũ rectores instĩtui, nisi primò tantũ eisdem aßignetur vnde incumbẽtia onera subire possint, & congrue sustentari: nec valet contraria consuetudo. Ioan. And.

CAPITVLVM I.

SVscepti regiminis nos cura solicitat, vt vtilitatib⁹ subiectorũ in illis pręcipuè per quas animarũ d saluti consulitur, nunc nouorũ editione iuriũ, nunc antiquorum innouatione e solicitè prouidere curemus. Sanè fuit olim per sedem apostolicã prouidè constitutum, vt diœcesani locorum ad pręsentationem religiosorum f nullũ ad aliquã ecclesiam recipiãt, nisi tantum ei de prouentibus ipsius ecclesiæ coram eis fuerit assignatum, g vnde iura episcopalia possint soluere h, & congruã sustentationem habere. Verum (sicut nobis querela multorum frequens insinuat) religiosi exempti i de prouẽtibus parochialium ecclesiarum in quibus ius obtinent patrona-

b *Receperit.* dicunt quidam etiã in præteritum:vt sic cõstitutio ista præterita cõprehendat: maximè cùm videatur ius antiquũ.supra de præb.licet. Sed contrariũ credo. {Idem Archi.tum ex eo quod supra dicit,statuimus. tum ex eo quod dicit hic,contra huiusmodi nostram constitutionem &c.Sed qui ante hanc constitutionem recepit,contra hanc constitutionẽ non recepit: quia pœna legis ex tempore legis.xxxij.q.iiij.dixit Sarra.Prẹterea licet statutum esset has distributiones solũ iis qui diuinis intersunt officiis, dari:non tamen erat expresse statutum,consuetudinem contrariam non valere. Item nec pœna addita,quod facit constitutio hæc. Sed quid dices de ecclesiis quæ non habent aliquo modo distinctas præbendas: sed tantùm singulis diebus dantur cuilibet pro victu tot liberæ panis,tot mensuræ vini, & sic de singulis? Credo quòd de illis non loquitur decre.cũ illæ potius sint præbendæ quàm distributiones.aliàs esset canonia sine præbenda in talibus ecclesiis : quod esse non debet a j.q.iij.si quis obiecerit.supra de pręben.relatum.Et hoc optimè probat iudicio meo decre. supra de verb. sign.olim. certum enim est quòd quotidianæ distributiones non dantur absentibus etiam in theologia studentibus, vel priuilegiatis:vt in prædicta decre.licet. & tamen in talibus ecclesiis dantur tales priuilegiatis absentibus : vt in prædicta decret. olim. qui verus est decre. intellectus. aliàs nulla esset ibi decret. ratio: nisi quia ita placuit papæ b. Et ad hoc facit quod no.Ber.in prædicta decre.licet.de præben.Plus dico quòd in ecclesiis in quibus sunt distinctæ præbendæ, & postea est mensa communis grossa,& postea distributiones:solũ in his distributionibus & non in illa mensa grossa locum habeat hæc decret. & ita fuit consultum in ecclesia Bononiensi. Et hoc sonat verbum quotidianæ. & supra dum dixit,quæ tantum residentibus &c. {Hoc ergo tenendum, quòd priuilegiati super percipiendis fructibus (vt nunc studentes Bononiæ)virtute priuilegij quod facit illos censeri residentes,totum illud percipient quod perciperent in ecclesia residendo non interessendo horis: & facit quod not. supra in gloss. not.quòd.} Sed quid dices:ordinatio est in ecclesia,qui vadit ad talem horam, tantum habebit &c. vadit canonicus ad horam principaliter pro denario, nunquid simoniam committit? Videtur quòd sic, ar.de simo.suam nobis.& ca.sicut pro certo.Contra supra de præben.significatum.Solu.dic secundum Host.qui hoc no.supra de verb.sig.olim.quòd tales non committunt veram simoniam : cũ nulla expressa pactio intercedat: peccant tamen grauiter, & mentalem simoniam committunt:& per pœnitentiam satisfaciant.supra de simo. tua nos.& cap.vlt.

Distributiones quotidianæ quid sint.

a Vnde dicit Archid. secundum Bonaguida curiam tenere ꝙ literæ impetratæ super habendis distributionibus,non extenduntur ad illas. Ioan. And.

b Vel dic vt ibi dixi super 1.gl. quod plus placet:scilicet quòd intelligatur de præsenti cui obstabat statutum residentiæ ordinũ,vel his simile. Ioan. And.

c *Idem.* scilicet quòd ij qui non intersunt, nihil habeant: & consuetudo contraria non valeat:& recipiẽtes sine iusta causa ad restitutionem teneantur.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBVS.

Dictum fuit supra de clericis & eorum vita.verũ quia prębendæ & dignitates & alia stipendia dantur clericis, vt melius vacent diuinis seruitiis, dubitaret aliquis de huiusmodi præbendis & dignitatibus : ideo annectitur rubrica de præbendis & dignitatibus.

Continuatio domini Heliæ.

A *Vscepti.* Diuiditur in quatuor partes.In prima arengat. In secunda antiquam constitutionem recitat. In tertia, ipsius iuris transgresionem. In quarta ponit renouationem & extensionem ipsius:& contrariam consuetudinem damnat. Secunda ibi,sane. Tertia ibi,verum. Quarta ibi,nos itaque. Io. And. CASVS. Dicitur in cap. de monachis.supra eo.ꝙ religiosi habẽtes aliquas ecclesias parochiales, puta ex donatione episcopi cũ cõsensu sui capituli,possũt ad illas pręsentare ꝑsonas idoneas, & tenentur ipsi religiosi assignare dictis personis quas ad ecclesias illas præsentant, congruam portionẽ, vnde possint sustentari, & onera ecclesiis incumbentia supportare, & hospitalitatem tenere, & iura episcopalia soluere. qui religiosi si nolint ista facere, poterit episcopus loci tales religiosos ad hoc compellere.Sed quid:vtrũ illud ca.de monachis.sit verũ indistinctè etiam si illi religiosi sint exempti, & subsint immediatè ecclesiæ Romanę? Respondet quòd sic:& hoc vt possint reperiri personæ idoneæ quæ ad illas ecclesias valeant assumi pro seruiendo in diuinis : nec valet contraria consuetudo.

Diuisio.

Exempti ordinarijs quandoq; subijciuntur.

Nota primò,quòd prẹlatus superior ex necessitate sui officij tenetur prouidere necessitatibus suorum subditorum, nam sibi sunt assignati reditus, vt liberius vacet vtilitatibus suorum subditorum. Nota quòd differentia est inter recipere præsentatum,& admittere. Hoc colligit Dominicus de sancto Geminiano ibi,nullum recipiant. & ex hoc deciditur quæstio in facto. Nam quidam patronus præsentauit quendam clericum ad aliquam ecclesiam:& rogauit episcopum vt illum admitteret.Respondit episcopus,& bene.notarius verò in instrumento suo posuit qualiter episcopus talem instituerat. vtrum notarius commiserit crimen falsi? Videtur ꝙ sic:quia si verbum admittere non sit idem quod recipere:talis est falsarius. si autem admittere sit idem quod recipere, non est falsarius:cum recipere sit idem quod instituere. Dicendum quòd aliud est admittere, aliud recipere. & sic verbum bene,quod respondit episcopus, solum operabatur approbationem personæ præsentatæ, non autem institutionẽ: & ideo instrumentum illud est falsum. Nota principalem effectum huius capituli, quòd diœcesanus non tenetur aliquem instituere, imò nec admittere ad præsentationem religiosorum, nisi prius fuerit assignata certa portio personæ præsentatæ vnde viuere & sustentari posit, soluere episcopalia iura,& tenere hospitalitatẽ: tamen cõmuniter religiosi sustinent onera, & assignant præsentato certam portionẽ ꝑ victu & vestitu.cle.j.supra de iure patr. in clem. Nota quòd episcopus non tenetur recipere pręsentatum,nisi prius facta assignatione congruæ portionis. Quid si religiosi nolint assignare portionẽ? Dicendũ ꝙ episcopus poterit illos cõpellere ad assignãdũ cõgruã portionẽ:vt dicta cle.j.etiam si sint religiosi exẽpti. & in hoc religiosus exẽptus subest iurisdictioni episcopi.quod verũ est,dũmodo illa ecclesia & populus sint sub potestate episcopi. No.ꝙ ratione paupertatis ecclesia quãdoq; cõfertur nõ idoneo.facit.c.extirpãdę.s.eo.cũ si.No.finaliter casum in quo exẽpti subiiciũtur ordinariis.alios casus vide enumeratos per gl.in cle.ij.de pœnis.

Recipere & admittere differunt.

Præsentatus per religiosos non est admittendus, nisi sibi debita portio assignetur.

d *Animarum.* s.eo.lib.de consti.c.ij.j.de sepul.c.j.

e *Innouatione.* nunc antiquorũ declaratione.s.in proœ.huius libri ad finem exordij.

f *Religiosorum.* de monachis statutũ fuerat supra eo.de monachis.de aliis religiosis eadem ratione idẽ dicebamus, per decr.supra.eo.auaritiæ.& ca.in Lateranen.

g *Assignatum.* quod per eos augeri vel diminui nõ poterit: dicit Archid.supra eo.auaritiæ.& habent circa hæc prouidere diœcesani etiam quo ad exemptos: vt in clem.de sup.neg. præla.quia regulares.

h *Soluere.* hospitalitatẽ tene:vt in prędi.decr.de monachis. & dic vt ibi,& xxj.q.j.c.j.& xvj.q.j.quoniam quidquid.

i *Exempti.* ecclesia tamen cũ populo non erat ibi exempta c. aliàs

c Idem Io. Mona.& Archid.

aliàs non intromitteret se episcopus.supra de priuil.quoniã. & de suppl.neglig.prẹlat.sicut.hodie secus:vt in cle.eo.titu. quia regulares.

Glossa sequens exponit.ponit opiniones & declarationes iuris noui.

tus, seu rectorum præsentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annuatim, quòd rectores ecclesiarum ipsarum non possunt de residuo commode sustentari a, & episcopalia iura persoluere, ac alia incumbentia eis onera b supportare: propter quod sæpe contingit quòd non inueniuntur personæ idoneæ quæ huiusmodi ecclesias velint recipere: sicque frequenter minus idoneis conferuntur, ex quo pericula imminent animarum c. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere: præsenti decreto statuimus & mãdamus constitutionem huiusmodi quo ad omnes patronos † ecclesiarum religiosos tam exemptos quàm non exemptos, & alios d inuiolabiliter obseruari, consuetudine e contraria non obstante.

a *Sustentari.* forte dimittebant quartam quartæ, id est, sextamdecimã decimarum.s.eod.tit. extirpandæ. in princ. nolebant quòd eis generarentur podagræ. de concess. distinct. quinta legimus quosdam. Notauerunt autem Tancr.& Gof. & Ber. supra eodem, de monachis. quòd si monachi hanc portionẽ assignare nollent:elapsis sex mensibus episcopus ordinaret ecclesiam.allegant decretal. de suppl. neglig. prælator.in antiquis. sicut. { Idem notauerunt Innocentius, & Hostien. Sed Archidiaconus hic reprehendit : dicens quòd decret. sicut. loquitur de defectu personæ præsentatæ : non de defectu rerum de quo loquimur hic. Dicit ergo quòd hoc casu episcopus non ordinabit, sed coget illos ad portionem assignandam. Dic vt infra dicam in additione. } Hodie diœcesanus ad hanc assignationem faciendam statuet eis terminum, intra quem si non fiat, præsentatum admittet:& postea faciet hanc assignationẽ: in qua taxam in pluri vel minori nõ debet excedere. quod dic vt in cle.de iure patr.vt constitutio.

Podagræ non generantur illis quibus victus subtrahitur.

† Alios casus quibus exẽpti sub sunt ordinarijs, vide j.e.c.2.de pœn.& remis.per gl. ibi. Philip. Font.

b *Onera.* hospitum,receptionis renuntiorum apo.se.& si.

c *Animarum.* quarum regimen est ars artiũ.s.de æta.& qualita.cum sit.in ant.est enim anima pretiosior corpore.xij.q.j. præcipimus.

d *Alios.* clericos intelligo a: quia laici nihil percipiunt.supra in antiquis. de iure patron.præterea. & sic etiam intelligitur.supra eodem titul.extirpandæ.in princ.Intellige clericos patronos : scilicet de quibus hic loquitur secundum Archidiaconum per decretal. statim allegat. hic autem intelligit de habentibus ius instituendi : sed salua pace non adaptatur literæ, nisi dicatur per eos fieri præsentatio solum ad curam populi de iam instituto per ipsos ad regimen ecclesiæ:vt scripsi de prebend.de monachis.super si.ij.glo b.Ioan. And.

e *Consuetudine.* cum enim animabus sit periculosa: vt supra probatum est, ergo extirpanda. supra eodem titulo. extirpandæ. de consuet.in antiq.cap.vlt.& de hoc ibi plene. Ioan. And.

a No. Do. quòd dictio alius, non includit diuersa. vide Feli. in c.sedes. de resc.in ant. Font.

b Pro glos. & ca. intellectu vide ibi Panor. & Vankel hic in Breuiario. Fõt.

Licet. } Dicit Clericus quòd secundo anno pontificatus Clementis emanauit hoc capitulum : & simul cum hac decret. legere soleo decre.sequentem.& decre. si apostolica. quæ hanc restringunt.& decre.præsenti. quæ hanc exponit: vt patet in glos.Ioan.And. Facit tria.Primò recitat antiquam consuetudinem. Secunda ibi, Nos itaque.illam approbat & inhibet.Tertia ibi,Nos enim.decernit. Ioan.And. CASVS. Titius tenens beneficium canonice, quod spectat ad collationem episcopi Pictauẽ.mortuus est in curia Romana:episcopus Pictauen. ad quem spectabat collatio huius beneficij, sciuit istam vacationem: quia forte erat in curia: vtrũ poterit conferre istud beneficium ac si vacasset extra curiam? Respondet quòd non: & dicit quòd licet prouisio quorumcunque beneficiorum spectat ad papam : specialius tamẽ antiqua consuetudo voluit ad ipsum spectare collationem beneficiorum vacantium in curia:quam consuetudinem approbat hic papa, & constituit vt nullus talia beneficia vacantia in curia audeat conferre. Et istud verum:dũmodo papa conferat intra mensem: quo elapso poterunt episcopi ad quos spectat electio,conferre per se vel per vicarios suos generales in spiritualibus & temporalibus in sua diœcesi dimissos. Tamen si papa inuenit illud beneficium vacans, etiã elapso

A mense poterit conferre: si non fuerit facta collatio per episcopum vel suum vicarium dimissum in partibus. Hoc dicit præsens capitulum. Nota primò quòd papa habet plenam dispositionem beneficiorum in quacunque parte orbis sitorum:nam ipse fuit vocatus in plenitudinem potestatis,vt ipse cõcurrat cum omnibus aliis prælatis: ideo inter ipsos est locus præuentioni.

Idem.

Beneficia vacantia in curia alius quã papa conferre non potest: quod si fecerit, irrita est collatio. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

LIcet ecclesiarum, personatuum, dignitatum f aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur pontificem pertinere g, ita quòd non solum ipsa cum vacant potest de iure conferre, verumetiam ius in ipsis tribuere vacaturis h: collationem tamen ecclesiarum, personatuum, dignitatum & beneficiorum apud sedem i apostolicam vacantium, specialius cæteris antiqua consuetudo k † Romanis pontificibus reseruauit. Nos itaque laudabilem reputantes huiusmodi cõsuetudi-

Nota quòd beneficia vacantia in curia sunt reseruata dispositioni papæ. sed istud est correctum per concilium Basiliense. Nota vlterius quod ius commune potest disponere illud quod antea disponebat consuetudo: & sic de consuetudine fit ius commune:vnde papa põderat hic consuetudinem ad se excusandum: videlicet ne videretur ordinariis collatoribus quòd esset causa auferendi ab eis collationem istorum beneficiorũ: tamen cessante consuetudine istud idem potuisset ordinare.

Nota casum in quo beneficium debet cõferri per papam intra mensem, aliàs perdit qualitatem collationis. Nam ante nullus alius poterit conferre nisi papa, post mensem verò alij concurrunt cum papa:& est locus pręuentioni. Nota quòd iste mensis currit à die vacationis,nec computatur dies vacationis : & ideo istud non statuitur in odium negligentiæ papę, quia tunc nõ curreret mẽsis iste nisi à die notitię, sed statuitur istud tempus in fauorem ecclesiarum ne diu maneãt sine prælato : ideo currit iste mensis à die vacationis, vt dictum est.secus in aliis temporibus relictis cæteris prælatis in odiũ negligentiæ eorum : quia illud tempus currit à die notitiæ ipsorum.

Not. primò quòd quando beneficium non vacat, non datur ius in eo: sed ad id ad hoc. j. eod. tit. ca. fin. No. secũdò ꝙ in mandato quantumcũque latè concesso non venit potestas conferendi beneficia vacantia in curia, nisi illud expressè specificetur. Dom.

† Quæ faciũt ne Papæ noceat ordinarij præuentio. vnde inferunt Do. et Arch. consuetudinẽ fortificare ius commune: & hac fortificatio sumit sibi nomen à consuetudine, non à iure communi, per l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. et hic. Fõt.

Glos.seq.quærit & soluit.

f *Dignitatum.* quid de episcopatibus? nunquid comprehenduntur hac constitutione? Cleric. Py. infra capitulo proximo. tenuit quod sic : propter verbum ecclesias, quod hic ponitur, quod cathedrales comprehendit. supra de verborum significatione.cum clerici.Ioannes Andreas.Satis videtur quòd non: quia ea quæ speciali nota sunt digna, nisi specialiter notentur, neglecta intelliguntur. ff. de iniur.item apud.§.hoc edictum.infra eodem titulo.quanuis.infra de sent.excommunicationis. quia periculosum. cum si. & facit supra de procurat.capitulo vltimo.& quod ibi dixi. supra de filiis presbyt.capitu.j.Est enim non dignitas,sed dignitatum culmen.supra eodem,venerabilis.& cap.cum olim.& hoc seruat curia c, quæ reseruationes in his cum vacãt facere consueuit : quod etiam interdum in abbatiis facit, vt sic per istam comprehendantur solum prouisa per concilium Lateranen.non per generale. supra de electione, ne pro defectu. ad hoc supra de concess. præbendæ, dilectus. ADDITIO. Notat Ioannes Monachus infra de hæreticis, inquisitores. quòd declarari vidit appellatione dignitatis abbatiam non contineri. facit xvj. quæstione septima. si quis deinceps.Et secundum hoc dicit Archidiaconus idem de prioratibus per quos principaliter reguntur monasteria : sicut sunt prioratus de Bosco, & sancti Ioannis in monte : in quibus eadem est ratio : nec per variationem nominis ius immutatur. sed quantum percipio,curia hoc non recipit. Ioan. Andreæ.

c Facit cle. de renun. c. vno. & dicit Gar. j. c. proxi. hoc probari per lit. ibi, conferre valeant. de episcopatibus enim nõ sic loqueretur. & dicit: Nico. 3. sic interpretatus est in ecclesia Bracharen. Io. And.

g *Pertinere.* xxxij. distinctione ca.omnes. & vide quod dixi supra eodem libro titu.de electione,cap.quanquam.Ioannes Andreæ.

h *Vacaturis.* quod alius non potest: vt.s.de conces.præben. cap.ij.etiam legatus de latere papæ: vt. s.eod.titulo. dilectus filius.T.

i *Apud sedem.* quæ dicantur apud sedem ipsam vacare, dicetur.j.eo.præsenti:

k *Consuetudo.* patet ex facto.s.de accusat.accedens.

Statuimus.

a *Statuimus.* sit ergo de speciali cōsuetudine ius commune. sic s̈.de clande.despon. cū inhibitio.& est si.de fideiuss.quod quibusdā.de priuile. quod nonnullis. Allegatur tamen Romanę ecclesię cōsuetudo pro iure.in an.s̈.de cōsti. ex literis.

b *Sedem ipsam.* non vacantem.aliàs parochiales ecclesię cōferuntur per illos ad quos collatio pertinet. quod dic vt. j.e. si apostolica.

c *Vacare.* an beneficium dicatur in curia vacare,cū duobus ibi super eo sibi collato litigantibus alter moritur,vel vterq; ? Dic vt in cle. vt lit. pen.si duobus.

Gl. se.tractat quod de præsentatione.

d *Collatio.* nil dixit de presentatione:vnde sępi⁹ reperitur receptum in curia [a] papam per hoc nō conferre beneficia quæ pertinent ad pręsentationē laicorū. Sed eadem ratione non conferret quæ pertinent ad præsentationem ecclesiarum,vel monasteriorum, vel monachorū.supra c. proxi. pro hac parte facit.j.e.ti.cum in illis. §. cū autē ad hoc s̈. de iure patro. cum dilectus.Sed per literam quę.s̈.dicit, quacunque auctoritate, & per id quod dicit, ꝓuisio.{& quia presentatio patroni clerici habet vim electionis,vt no. Inno. de iure pa.cū autē.secundum Archi.} satis videntur comprehendi prædicta. ADDITIO. Comprehenduntur etiam illa quæ possent laici cōferre ex priuilegio papali,secundum Archi.

a Idem Io. Mona.dicit tamen Archid.quòd papa illa reseruare potuisset,si voluisset. Ioan.And.

† Procedit etiā si habeatur clausula,nō obstāte quòd oporteret expressam mentionē de verbo ad verbum fieri in literis apostolicis.de Anch.Do. Phil.Fōt.

nem, & eam auctoritate apostolica approbantes, ac nihilo minus volentes ipsam inuiolabiliter obseruari,eadem auctoritate statuimus [a] vt ecclesias, dignitates, personatus & beneficia quæ apud sedem ipsam [b] deinceps vacare [c] contigerit, aliquis præter Romanum pontificem quacunque super hoc sit auctoritate munitus, siue iure ordinariæ potestatis, ipsorum electio,prouisio seu collatio [d] ad eū pertineat, siue literas super aliquorum prouisione generales vel etiam speciales sub quacunque forma † verborum receperit, (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis & expressa [e] ab ipso pontifice summo auctoritas attributa)conferre [f] alicui seu aliquibus nō præsumat. Nos enim si secus actum seu attentatum fuerit,

e *Expressa.* No. vnum casum in quo vacat præbenda in ecclesia: & ille ad quem spectat prima vacatura,non consequitur illā.alium habes.j.de rerum permu.c.vnic. ADDITIO. Adde quod no.j.e.quia sæpe.in vlt.glos.Ioan.And.

f *Conferre.* intra mensem à die vacationis numerandū,quia post illum possunt ea conferre.quod dic vt.j.c.proxi.

STatutum.} Ponit constitutionem Clemen.cuius moderationem subdit ibi,vt ij.quam postea restringit ibi,Tantūmodo.Do. CASVS.Pro intellectu huius ca.præsupponendū est illud quod habetur in ca.præcedenti, videlicet quòd ecclesiæ,dignitates,personatus,& beneficia quādo vacāt in curia,conferri non possunt per aliū quàm per Romanum pontificem. hoc præmisso dicit ca.præsens ꝙ si Romanus pont. beneficia in curia vacantia intra mensem à tēpore vacationis numerandum non conferat, illi prælati ad quos huiusmodi beneficiorum collatio spectat, mense elapso illa conferre poterunt,statuto Clementis.j.cap.immediate proximo non obstante, dummodo ipsi collatores per seipsos illorum collationem faciant. Sed quid si ipsi à suis diœcesibus sint remoti?quis tunc conferet? Respōdetur quòd eorum vicarij generales qui erunt in ipsis diœcesibus, collationem facere poterunt, dummodo habeant speciale mandatū beneficia cōferendi.No.primò quòd appellatione Romanæ curiæ venit sedes apostolica.hic enim dicit,in curia Romana. & s̈.c.ꝓxi. dixerat,apud sedem apostolicā. No.secundò quòd ista decr. modificat.c.precedens.Sed questio est an habeat locū in beneficiis electiuis? Videtur quòd non,quia textus dixit collatio.sed collatio & electio diuersa sunt, vt.c.cū in illis.j.e.appellatione igitur vnius alterū non cōprehenditur.Aliqui ista ratione moti,tenent istā partē.Dominicus tamē tenet cōtrariū,quia istud c.venit ad limitationē præcedētis, ergo debet habere locū in illis in quib⁹ c. s̈.ꝓximū.sed p̄cedēs ca.habet locū in electiuis,vt patuit ibi,electio, prouisio, seu collatio. igitur istud in illis locū habere debet. No.finaliter effectum huius c.ꝙ nisi papa prouiderit intra mensem de beneficio in curia vacante,tūc ordinarius poterit cōferre. & ex hoc elice quatuor specialia quæ hic ponit gl.est ergo expressum &c.

Ius limitās & limitatū in eisdē casibus habent locū.

g *Statutum.* supra c.proximo.

h *In curia.*& sic idē est dicere in curia,qđ apud sedē aposto. vt s̈.c.proxi. & quādo ibi vacare dicantur, videbis.j.e. præsenti.

i *Moderandum.* hoc arctationem respicit, non augmentū. s̈. de verb.sig.c.vlt. ADDITIO.Interdum ponitur pro gubernatione,vt ibi dixi super glos.penult.Ioan.And.

k *Mēsem.* de huiusmodi cōputatiōe dicitur s̈.e.li.de ele.q̄ sit.

Glos.seq.allegat cōtrarium, & opi.ad illud.ponit opi. contrariam quam approbat, & respondet ad cōtrariū.secundò tractat an tēpus currat sedi vacāti. tertiò notat quatuor specialia.

l *Numerandum.* est ergo expressum istud tempus non à tēpore scientiæ sed vacationis currere, licet videatur cōtra.supra de conces.præben. quia diuersitatē. ad fi.s̈.de supplen. neg.prel.licet.is n.q nescit, potestatem experiendi non habet.ij.q.vj.biduū. ff. de calū. l. annus.& hoc tenuit hic Guil.Sed contrarium credo secūdū [b] Gar. quia hoc statutū fuit in fauorē ecclesiarū ne cōtingeret diu vacare: nō autē in odiū summi pōtificis negligentis, quia tūc nō nisi à tēpore sciētiæ curreret prescriptio, vt in cōtrariis.Itē per hanc reditur ad ius cōmune. extēdenda est igitur vt de facili ad suā naturā redeat.

† Largè capitur.doct. hic.habet enim locū in omni casu quo præcedens.facit.§.fi.in authen.de fil ante do. instru.na. Font.

b Idem de Anch.Do. per rationem glos. Font.

decernimus irritum & inane.

Gregorius decimus in concilio generali Lugdunensi.

Si papa beneficia vacantia in curia nō conferat intra mensem à die vacationis, illi ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre.Ioan.And.

CAPITVLVM. III.

STatutū [g] felicis recordationis Clemētis papę prædecessoris nostri de dignitatibus & beneficiis in curia [h] Romana vacantibus, nequaquam per aliū quàm per Ro. pon.conferendis,decernimus taliter moderandum, [i] Vt hi ad quos eorūdem beneficiorum & dignitatū spectat collatio † (statuto non obstante predicto)demū post mēsem [k] à die quo dignitates seu beneficia ipsa vacauerint numerādum, [l] ea conferre valeant.

Tantummodo per seipsos [m] vel(ipsis agētibus in remotis [n]

xxxv.dis.ab exordio.ff.de pact. si vnus.presertim vbi statuēs cōtra se statuit. aliàs enim quare nō sic expressisset à tēpore sciētię.de deci.ad audientiā. ad hoc.j.de re.iu.contra eū qui. Vnum scias,licet istud tēpus currat ignorāti,non tamen sedi vacanti, [c] quod satis ꝓbatur.j.e.si apostolica.si enim ibi specialis est casus, ergo ipsius cōtrariū est regulare. & est ratio, quia hoc reperimus expressum,sed illud non. Et sic not. iiij. specialia in hoc casu. Primū,ꝙ cum in aliis detur maius tēp⁹, de conces.præb.c.ij.hic datur solū mensis. Secundū,ꝙ istud tempus currit ignoranti.Tertiū quòd non fit computatio de momento ad momentum:sed dies vacationis non computatur in mēse. [d] vt hic patet,dū dicit,à die &c.& si supra de ex. ce.pia.de rest.spo.frequēs.Et cle.sicut appellatione de appel. & vide quod dixi.supra e.lib.de ele.prouida.in gl.pe.Quartū ꝙ cum aliàs cōmuniter potestas deferatur ad superiorē, hic redit ad inferiorem, & hoc facit impossibilitas casus.ad hoc supra de ele.licet.in fi.& supra e.li.& e.tit.indēnitatibus.in fi. AD. Tenuit Guli. tēpus istud de quo fit mētio in prin.huius gl.currere à tēpore scientię. qui etiā dicebat quòd nouo papæ currebat à tēpore electionis vel immutationis,nō à tempore coronationis,cū ex electione cōpetat illi plena iurisdictio. supra de ele. licet. & de facto patet ꝙ ante coronationē beneficia cōfert, & quādoque si nō vult cōferre,reseruat. Et quomodo scribat ante coronationē, & qualem bullā det,no. in fi.huius libri super data.Ioan.And.

c Placet doc.Font. Specialia quatuor inducit hoc.c.

d Idem dicit de Ancho.Dom. latè scribentes de ista propositione à. Font.

m *Per seipsos.* habebant episcopi ante cōstitutionē Clemen tis procuratores in curia, qui statim cū vacabant beneficia, cōferebāt illa,& sic preueniebant papā.vnde motus Clemēs promulgauit cōsti. supra c.ꝓxi.demū Greg.quia multū pręiudicialis erat cōstitutio illa, [e] in cōcil.Lugdu.moderatus est eā.Sed ne adhuc exercerēt malitias. s. ꝙ haberēt procuratores in curia qui statim mēse elapso illa cōferrent,idcirco hoc addidit. papa enim etiā post mensem posset cōferre si vellet, dummodo preuentus non esset [f] supra c.proxi.in prin.Sed litera ista dicit,per seipsos.Nūquid si presentes sunt,per alios conferre poterūt? Dic ꝙ per alios cōferre non poterūt, nisi in casu qui sequitur, potuit enim papa rei suæ cōditionem & modū apponere,& legē quā voluit [g] xviij.q.ij. Eleutheri⁹.ff. de pac.in traditionibus.de condi.ap.verū.Ioan.And. AD.Inquantū hęc gl.dicit ꝙ etiā pręsentes per alios cōferre nō poterunt,tria specialia no. secūdū Gar. & Arch.s.quòd possum per me, quod nō possum per aliū. Itē quod possum per aliū, quod non per me:cum horū contra. sit regulare.j.de re.iur. potest.vbi de hoc. Item quòd potestas conferendi redit non libera,sed onerata,vt hic patet.Ioan.And.

e Quòd papa tuit ex diutina vacatione ecclesiæ Roma. post obitū Clementis.j.secundū Guil.

f Placet Phil.Do.in reseruatis de quibus ordinarius non dispe. nit.glo.in cle.si de beneficio.de præbend. Fonta.

g Sequitur Do.Font.

n *In remotis.* sic s̈. eo. li.de temp.or.cum nullus.§.episcopo. Et

Et dixerunt quidam per hanc literam, quod quis extra suam diœcesim existens beneficia conferre non poterat. sed hoc est falsum. [a] licet in hoc casu posset cōcedi, & probatur hoc olim.s̈.de conces.præben.post electionem.in parte decisa.& hoc no.Io.& Ber.supra in ant.de offi.leg.c.nouit.

a Idē Guil. & Gar.

Gl.se.po. duas lectu- ras,& primā approb.

a *Id canonicè.* dicebant olim quidā.id.s. vicaria. nā eo ipso ꝙ vicarius generalis erat,beneficia cōferre poterat. sed hoc est falsum,vt supra e.lib. de offi.vica.cū in generali. In taliū ergo collatione per ordinariū faciēda, requiritur quòd mēsis elapsus sit,ꝙ per seipsos conferant,si præsentes sint, vel ꝙ per generales vicarios non speciales, & quòd habeant speciale mandatum beneficia conferēdi. & sic expone id, scilicet beneficia cōferre. ADDITIO. Archidiaconus (cuius dictum vt tutius cōsulo ante factum, post factum sto glo.) exponit,id est collatio beneficiorum sic in curia vacantium. Adde quintum,quòd intra diœcesim conferant.Ioan.And.

Vicarius episcopi an & quando possit conferre beneficia vacātia in curia Romana.

per suos vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id canonicè [a] sit commissum.

Bonifacius octauus.

In beneficijs vel in impetrationibus ad beneficia per prouisionem vsq; ad certam summam pensio non debetur.Per ecclesias ciuitatis vel diœcesis non comprehenditur cathedralis. Sed per ecclesias ꝓuinciæ metropolitana & cathedrales reliquæ includuntur.Ioan.And.

CAPITVLVM IIII.

QVamuis plenissima [b] sit aliàs in beneficiis interpretatio facienda,literæ tamen super obtinendis beneficiis impetratæ debent (cum sint ambitiosæ) restringi. [c] Et ideo si alicui vsque ad certam [d] summam prouideri mandamus, ei non in pensione, [e] sed in beneficiis † ecclesiasticis tantùm volumus prouideri, nisi de pensione in nostris literis mentio habeatur expressa. Quanquam sub nomine ecclesiarum ciuitatis comprehendatur aliàs [f] ecclesia cathedralis, cum tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis prouideri, ad cathedralē ecclesiam (quā propter ipsius honorem sub hac generalitate nolum⁹ hoc casu includi [g]) se mandatum huiusmodi non extendit. [h] Secus autem cum mandamus in aliqua ecclesiarum prouinciæ [i] prouideri. tunc enim & metropolitana & cæteræ cathedrales ecclesiæ includūtur

Diuisio.

QVamuis.} Primò ponit regulam. Secundò instantiam ibi, Et ideo. Tertia ibi, Quanquam decidit secundum dictam instantiam, & duos casus subiicit. Quarta ibi, Secus. contra instantiam alium casum subiicit, secundum Io.Mon. Ioan. And. Fuit tracta de extrauaganti Innoc. iiij. breui responso.& cap.licet in beneficiis. Et emanauit ad declarationē eorum quæ not. Tancr. & Ber.& moderni. supra in antiq.de æta.& quali.accepimus. in fin.de præben. pro illorū.in prin. Ber.& Compost.de rescrip.capitulum sanctæ crucis.in glos. quia quæstiones. §.item quæritur de hac forma.& §.sequenti. ADDITIO. Et per Innoc.& Hostien.supra de iure patro. cum dilectus. Ioan. And. CASVS. Papa voluit mihi facere gratiam,& mandauit episcopo Pictauensi vt pro sustentatione meæ vitæ mihi prouideret vsque ad summam quinquaginta librarum. vtrum virtute istius gratiæ possit assignare vsque ad istam summam in pensione super aliquo beneficio? Respon. non, nisi in literis meæ gratiæ fiat expressa mentio de pensione: sed virtute illius gratiæ solùm mihi fiet prouisio vsque ad summam quinquaginta librarum in beneficiis ecclesiasticis, & non in pensione. & rationem ponit.nam literæ istæ sunt odiosæ & ambitiosæ,& ideo sunt restringēdæ. Sed quid, ponamus quòd papa mandauit sub hac forma, vt mihi prouideretur de beneficio vel præbenda vacante vel proximo vacatura in aliqua ecclesiarum ciuitatis Pictauēsis: vacauit aliqua præbenda in ecclesia cathedrali Pictauensi:an virtute meæ gratiæ possim illam petere? Certè non. Et dicit papa quòd non intendit quòd mea gratia extendatur ad ecclesiam cathedralem, licet in fauorabilibus sub nomine ecclesiarum ciuitatis Pictauensis contineatur cathedralis ecclesia.Sed quid si papa mandauit mihi prouideri in aliqua ecclesiarum prouinciæ Burdegalensis:vtrum ecclesię cathedrales comprehenduntur sub mea gratia,adeò quòd possit mihi ꝓuideri de beneficiis ecclesiæ cathedralis Pictauēsis,vel aliarum ecclesiarum cathedralium prouinciæ Burdegalensis? Respon.ꝙ sic.Et non solū ecclesiæ cathedrales suffraganeorum continentur sub mea gratia, sed etiā ecclesia metropolitana. nam videtur mihi fecisse vberiorē & pleniorem gratiam, quàm quādo mandat mihi prouideri in ecclesiis alicuius ciuitatis. & ideo appellatione ecclesiarū in hoc casu continentur ecclesię cathedrales. Nota primò quòd verba inserta in dispositionibus beneficialibus titulum beneficialē concernentibus sunt interpretanda largissimè. ad hoc de dona. cum dilecti. Not.secundò quòd verba rescriptorum beneficialium sunt interpretanda strictè.Dom.

b *Plenissima.* supra de dona.cum dilecti.in fi.s̈.de verb.signi. olim.ff.de consti.prin.beneficium. vide quod plenè dixi.d.c. olim.super vlt.glos. Archid. remittit ad no.de consan.& affi. quod dilectio. Et debent esse mansura. j. de re.iu.decet.cum suis concor.

c *Restringi.* sic supra e.lib.de si.presby.c.j.& ij.

d *Vsque ad certam.* aliud puto cum papa scribit vt prouideatur impetranti vsque ad talem summam, aliud dum papa scribit vt prouideatur ei de præbenda tanti valoris vel summæ: quia in primo casu potest prouideri de minori, sed non de maiori: in secundo vero de maiori, sed non de minori, quia forma mandati est seruanda [b].j.eo.tit.cui de non. Et cū istud vsque, ponitur in literis, intelligo quod veniat ascēsiuè,quasi papa scribendo quod prouideatur vsq; ad summam centum librarum, velit quòd prouideatur de summa à lx.vsque ad centum, sed nō vltra id. supra e.lib. de arb.ca. j. cum suis concord. ADDITIO. Archid. alle. ff. de ver. ob. l.j. §.si stipulāti. & l. inter stipulantem. ff.de leg. j. si seruus legatus. §. qui quinque. Ioan.And.

Glossa sequens rationem reddit.

e *In pensione.* papa videtur mandasse ei ꝓuideri de eo quod prouidens per se nō poterit retinere sicut beneficia: quia licet ibi sit liberalitas, nō tamen est in collatione, sed in eo quòd magis isti quàm illi confertur.quod dic vt s̈.de pręben.relatum. probatur hoc.j. de insti.c. vlt. Et licet in fauorem eius hoc dictum videatur, non tamen illi fauori renuntiat propter intentionem papæ, quæ talis fuit, & propter formā mandati quæ seruanda est.j. e.ti.cui de non. ADDITIO. Per beneficia quis intitulatur,& obligatur ecclesiæ, & tenetur ad continuā residentiam. s̈.de cleri.non resi.c.fi. sed per pensionem non intitulatur, nec ad residentiam tenetur.xvj.q.j.possessiones. & q.vj.illud.cū illa possit etiam laico concedi,vt ibi.Ioan.And.

Impetrare prębendā tanti valoris, & vsq; ad talem valorē sunt diuersa.

† De Ancha. dicit quòd in casu poterit fieri prouisio de pluribus beneficijs etiam curatis, si sit clausula motu proprio. ad hoc j.eo.si motu proprio.idem Do.Ioan. And.facit cle.si Romanus.eo. tit.tamen Phil.tenet cōtrarium in hoc vltimo.Fōt.

b Per istā rationem Do.& alij reprobant glo. quia prouideri non potest nisi de expressa.Fōt.

Pensio nō obligat ad residentiā.

f *Aliàs.* vt.100.di.pallium.de aucto.& vsu pal.c.j.vbi de hoc per Hostien.supra de testa. requisiuisti.ad hoc de verb.sig.cū tibi.imò etiam interdum solum cathedralis comprehēditur, vt s̈.de verb.sign.cum clerici. ADDITIO. Quod est speciale propter periculum quod imminere potest ex periurio, vt ibi dixi.Ioan.And. Alle.vnam concor. ponit opi.pro secundo. ponit opi.com.quam soluit.

g *Includi.* si.j.de sen.exc. quia periculosum. & hoc tenebat Cōpost.in supradicta glos. {Et facit. C.de aquæduc.l.eos.li. xj.Io.Mon.& Archi.Ibi dicitur ꝙ habentes aquæductū,non attentēt matrices fistulas.} Sed Ber.& Tan.videbātur tenere cōtrariū in prædicta decr.accepimus.in an.in gl.pe.Sed fortè bonū habuerūt intellectū si ad casum decre.se retulerūt. s.in iis qui primo erāt obligati prouidere,obligauerat enim se episcopus ordines cōferendo,vt s̈.e.in an. cū secundū apostolum.ad fi.prouidere vel in cathedrali vel alia.literę igitur ibi impetratæ fuerūt literæ iustitiæ, sed hic de literis gratiæ loquimur.vnde in hoc casu per communē formā in cathedrali vel aliàs ꝓuidere tenebitur, [c] & sic decr. illa loquatur in suo casu,nec sit correcta per istā.ad hoc s̈.e.li.de ele.cū expediat.

c Transit Do.cū glo. Fonta.

Glo.seq.quærit.arg.pro.soluit contrarium.secundò quærit & soluit.

h *Non extendit.* quid si mādetur sub hac forma,nunquid in capellania vel mansionaria maioris ecclesiæ cathedralis poterit prouideri? Et videtur papa solum canonicos & ipsorum excepisse præbendas. ad hoc supra in tex. vbi dicit, propter ipsius honorē.ad hoc supra e.li. de rescri.statutū. & supra de ver.sig.cū clerici. Satis credo cū hęc litera sic indistinctè loquatur, ꝙ in nullo beneficio cathedralis ecclesiæ poterit ꝓuideri. non enim dicit quòd non includatur canonicatus ecclesiæ cathedralis, sed quòd non includatur ecclesia, ergo nullum ipsius ecclesiæ beneficiū includetur.ad hoc optimè. j.de priuile.per exemptionē.& s̈.j.respon. {Hanc opi.tenet Arch.qui refert sic ꝓnūtiatū p archiepiscopū Rauen.de mādato papæ in forma pauperū.inducit etiam ad hoc j.de sent. exc.c.vlt.§.adiicimus.}Sed pone,impetraui ꝓuideri mihi in ecclesia sancti Petri Bonon. non est alia sancti Petri ecclesia quàm cathed.nūquid in ea prouidebitur mihi? Videtur propter stylum curiæ [d] gratia surreptitia, quia in cathed. ecclesiis non solet exprimi nomen sancti, sed in inferioribus sic.quod credo, nisi aliter per literas appareret papam de cathedra.intellexisse per istud ca.

d Qui patet de elec. in an. dudum. 1.& 2.& c.Cumana.& c. sacrosancta.cum si. Ioan.And.

i *Prouincia.* in hoc casu loquitur decr.s̈.e.ti.pro illorū.vnde non

non aduertebant qui decr. istam allegabant, quod per literas quibus prouideri mandabatur in aliqua ecclesia ciuitatis, potest prouideri in cathadrali, cum ibi archiepiscopo de ecclesiis suæ prouinciæ scriberetur.

a *Vberiorem.* si ergo quęratur diuersitatis ratio, sufficiat ista, licet quo ad metropolitanam ecclesiam nõ multũ efficax videatur, sed sufficit sic per papam declaratũ. in an. de re iud. in causis. ADDITIO. Vide quod no. Host. supra e. ꝓ illorũ. post prin. & in sum. de ver. sig. §. à quo fieri. post prin. ver. quid si ꝑcipiatur. vbi dicit ꝙ ciuitas & diœcesis sunt correlatiua, sicut pater & filius, sic & vnũ non est reliquũ, sed ꝓuincia nõ est correlatiua ad ciuitates, sed illarũ collectiua vel conclusiua, ita ꝙ etiã ciuitatẽ propriã concludit. fa. vj. q. iij. scitote. iij. q. vj. non liceat. & seq. c. Io. And.

sub tali mãdato, cũ vberiorẽ a hoc casu quàm alio impetrãti gratiam facere videamur.

Idem.

Impetranti beneficium seculare prouidetur de beneficio per singulares clericos vsque ad præscriptionem legitimam possesso. hoc primò. Clerico seculari prioratũ impetranti simpliciter, non prouidetur de consueto per religiosos gubernari. h. d. secundo. Domi.

CAPITVLVM. V.

CVm de beneficio ecclesiastico consueto clericis secularibus assignari, prouideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab vno b vel pluribus secularibus clericis institutis c in eo rectoribus extitit continuè ac pacificè gubernatum, vt præscriptio legitima d sit completa, etiam si antè e vel pòst f † religiosi quandoque † ministrauerint in eodem. Quãdo verò scribitur vt prouideatur de aliquo prioratu g alicui clerico seculari, h prouideri non potest de prioratu qui per religiosos (iuxta modum pręmissum i) est solitus gubernari: Nisi hoc in literis caueatur expresse.

† *Tene mẽti istũ tex. cum sua gl. tamẽ si variè per diuersos beneficium sit gubernatum, attenditur status vltimus. Domi. & Phi. Font.*

CVm. } Duæ sunt partes. Secunda ibi, Quando. Et hæc secunda ponit dictũ, à quo casum excipit ibi, Nisi. & hoc verbũ, beneficio, largè ponitur, siue de parochili ecclesia, vel de prælatura, vel de præbenda tractetur. Io. And. CASVS. Papa mandauit episcopo Picta. vt mihi prouideret de beneficio quod cõsueuit assignari clerico seculari. Erat aliquod beneficium quod fuerat regulare, tamen fuerat possessum per seculares clericos ꝑ spatiũ xl. annorũ, sufficiẽs ad inducendũ præscriptionẽ. vtrum videatur mutatũ beneficiũ? Respon. ꝙ sic. nã ex spatio tanti tẽporis pręsumitur mutatio status tali beneficij: ideo continetur in gratia mea ac si semper fuisset seculare, & nõ regulare. Sed quid, pone quòd papa mãdauit vt mihi prouideretur de prioratu. quæritur de quo prioratu intelligatur? Respõ. ꝙ de prioratu seculari congruo meo statui, nisi in gratia mea contineretur expresè vt mihi ꝓuideretur de prioratu, etiã si illud esset regulare. No. primò quòd appellatione consuetudinis intelligitur de præscripta, vt no. in. c. Cumana. de elect. in ant. No. secundò quæ possessio inducat prescriptionẽ, quia requiritur quòd sit cõtinua & pacifica. ad hoc de præsump. illud. Domi.

† *Ergo si tẽpore impetrationis religiosi bona fide illud beneficium possideant, non valent literæ nisi mẽtio fiat de possessiõe. c. fi. de deci. Philip. de Anch. Fõt.*

b *Ab vno.* No. pro iis quę no. Ber. supra de causa pos. & ꝓprie. cum ecclesia Sutrina. in gl. ex hoc vi. facit. supra in ant. de fil. presb. constitutus.

c *Institutis.* ergo si de facto tãtum occupatum esset per eos, non haberet locum pręscriptio: vel si ibi non vt rectores, sed vt vicarij, vel conductitij seculares clerici rexissent. ADDITIO. Idem Ioan. Mon. & Archid. qui ponderat quòd hic requiritur pręscriptio, non consuetudo tantùm propter ea quę dixi supra eodem libro, de consuet. cap. fin. in iij. gloss. Ioan. Andr.

d *Legitima.* scilicet. xl. annorũ. in an. de præscri. de quarta. de causa pos. cum ecclesia de consue. c. vlt. {Idem Archi.}

e *Ante.* inceptam præscriptionem, sed secus si post inceptã & ante completam: & ideo dixit supra in tex. continue.

f *Post.* a non tamen continuè & pacificè spatio. xl. annorũ: & ideo dicit quandoque. illa igitur administratio præcedentis temporis tollitur per præscriptionem sequentem administratio autem præscriptionem sequens, illam non tollit, nisi alia interuenirent quæ ius aliorum haberent perimere. ADDITIO. Idem Archi.

a Placet Phil. quem vide. Font.

g *Prioratu.* prioratus est generale verbum, quod ad prioratum secularem vel regularem potest extẽdi. sed ratione personę impetrãtis, qui clericus secularis est, sibi regularis prioratus conferri non potuit vt arctetur id solum ad seculares. nam graue est inexpertos &c. xix. q. iij. monasteriis. in an. de elec. cum ad nostram. & c. officij.

Prioratus est duplex.

h *Seculari.* quid si tempore impetrationis secularis erat impetrans, modo factus est regularis, nunquid de tali prioratu sibi poterit prouideri? Credo quòd non, b per decret. supra eo. lib. de rescr. si eo tempore.

b Phi. trãsit cum gl. Font.

i *Iuxta modũ præmissũ.* supra proxi. respõso, scilicet ꝑ. xl. annos cõtinuè & pacificè ab vno vel plurib⁹ institutis in ipso.

SVper eo. } Non diuiditur, dici tamen potest quòd decidit casum, & rationẽ interserit ibi, Cum hoc. Io. An. Pręmitte ꝙ pluralitas beneficiorũ curatorũ est prohibita. supra eo. de multa. Do. Reprobatur per istã decr. opi. Ber. supra. eo. tit. extirpandæ. §. qui verò. cui fauebat Guil. in Spe. ti. de leg. §. videndũ. ver. quid si habeo. & approbatur opi. Innoc. & Hosti. ADDITIO. Et dicit Arch. ꝙ hoc dicebat constitutio extrauagans Innoc. iiij. salubriter. & dicit ꝙ audiuit à Spec. quòd vidit illã sub bulla. In ver. tamẽ prælle. dicit ꝙ nunquam vidit hoc definiri, quod tamẽ vidit sæpius agitari, nec ego vidi illã cõstitutionẽ. Io. An. Præsupponendũ est pro intellectu huius c. illud quod habetur in c. de multa. e. tit. in an. videlicet ꝙ si quis obtineat dignitatem vel personatum, & ei conferatur aliud beneficium simile vel ecclesia parochialis, primum vacat habita possessione secundi beneficij: & si cõtendat retinere primũ, vacat vtrunq;. CASVS. Cũ obtinerẽ dignitatẽ vel personatũ, episcopus Pictau. mihi contulit præbendam cui erat annexa ecclesia parochialis. acceptaui præbendam cum sua annexa, & apprehendi possessionem. an vacet mea dignitas vel personatus? Respon. quòd nõ, quia ecclesia parochialis est simplex beneficium, & compatibile cum dignitate vel personatu: ideo possum illa duo obtinere sine dispensatione apostolica. secus si ecclesia parochialis esset per se, quia tunc esset necessaria dispensatio à sede apostolica. Ratio diuersitatis est, quia quando ecclesia parochialis est annexa præbendæ, dicitur esse suppressa & extincta, ideo censetur simplex beneficium. {Personatibus.} non intelligatis quòd vnus & idẽ posit obtinere plures personatus, sed loquitur iste text. de pluribus beneficiis ex pluribus personis quibus conferũtur. Not. primò quòd magis dignũ potest annecti minus digno. Nam magis est digna animarum cura quàm canonicatus. de æta. & quali. cum sit in an. Nota secundò quòd est posibile ex consuetudine ecclesiæ retinere in eodem corpore personatus curam & præbendam, etiam si præbendæ sit annexa ecclesia parochialis. de consue. ca. j. eo. lib. Dom.

† Vide qd. de ista vnione not. cle si vna. de rebus ecclesi. non alienã. & c. si vnite. de excess. præla. de Anch. Fõt.

Idem.

Habere personatũ cũ cura, & præbendam cui annexa est parochialis ecclesia, nõ est contra concilium generale. Ioan. And.

CAPITVLVM VI.

SVper eo quòd præbendas quibus parochiales ecclesiæ sunt annexę, k † in quibus spiritalem iurisdictionem secundum ecclesiæ vestræ consuetudinem approbatã, & sic secundum aliquorũ interpretationem curã animarum habetis, simul cũ personatibus l (quorũ aliquibus cura imminet animarũ) in eadẽ ecclesia m obtinetis: vobis (cum hoc generali concilio n nõ obuiet o) dispensatio a necessaria non existit.

k *Annexæ* in quibus deseruire debet per vicarium perpetuum, vt in prædi. §. sed an ipse vicarius, vel ipse præbendarius curã animarum illius parochiæ habeat, de hoc fuerunt opi. diuersæ vt sequitur. vicarius enim curã animarũ habet: c quod probatur supra in an. de of. vic. ex parte. sed vt vicarius, vt ibi not. Ber. cum ergo rector spiritalem iurisdictionẽ ibi habeat, & super vicariũ existat, quia excommunicare potest, & similia facere, ergo quin curã habeat, negari nõ potest d. s. de elect. dudum. ij.

c In actu quo ad forum pœnitentiale. Dom. Phil. Fonta.

l *Personatibus.* & sic videtur quòd vnus posit plures personatus & præbendam etiam cum parochiali annexam in vna ecclesia obtinere sine dispensatione papæ: vnde contradicit apertè supra eo. lib. de consue. ca. j. Sed hic papa pluribus loquitur, vt vides. j. vbi dicit, obtinetis. vnde pluribus canonicis eiusdem ecclesię de hoc quęrentibus consultus papa respondit, & sic non est contra.

d Verũ est in habitu. Dom. Phil. Fonta.

m *In eadem ecclesia.* idem & multo fortius si in diuersis. ad hoc supra de conces. præben. literas.

n *Concilio.* supra eo. de multa.

o *Non obuiet.* e cum enim accessoriũ habeat sequi naturam principalis. supra e. li. de offi. deleg. si super gratia. j. de re. iu. accessoriũ. cum suis concor. & de prębenda non est cautum quòd vacet, ergo nec vacabit capella accessoria ad prębẽdã: ad hoc. ff. de ser. ru. prædi. l. vna est via. ff. quemadmodum ser. amit. si communem. ad hoc. j. e. quia sæpe. præterea cessat ratio prohibitionis, quia in ecclesia annexa præbendæ nõ tenetur residere, vt supra eo. c. extirpandæ. ergo constitutio, de multa, hic locum non habeat.

e Glo. probat Vãked in breuiario suo. Fonta.

Dispensa-

a *Dispensatio.* intelligo papæ, de qua loquitur concilium de quo mentionem fecit, aliàs in præbenda & dignitate bene requiritur dispensatio episcopi, nisi cõsuetudo ecclesię aliud induceret vt illa sine dispensatione simul posint de iure teneri. a ad hoc. supra e. li. de rescri. gratia. & quod ibi dixi. Dicebant ergo Inno. & Hostiẽ. supra eo. extirpandæ. hunc esse casum in quo de iure communi, vel saltem de cuiuslibet superioris dispensatione secundũ diuersas opiniones quas notat supra eod. tit. cũ iamdudum. quis plures curas habebat.

Recitetur ꝓ obiectio.

a Placet doct. Font.

E Vm cui. } Decidit casum cuius dubium fortificat ibi, Licet isti. Ioan. And. Emanauit ad declarationem omniũ quę no. in an. de rescri. ca. capitulum. & reprobatur communis opin. Ioã. An. CASVS. Papa contulit mihi ius canoniæ in ecclesia Pictauensi: & mãdauit decano & capitulo ecclesiæ Pictauẽsis vt de facto me reciperent in fratrẽ & canonicum, & me installarent. postea papa in eadem ecclesia Pictauensi fecit tibi similem gratiam, quia te creauit canonicum ecclesiæ Pictauensis, & mandauit decano & capitulo ipsius ecclesiæ, vt de facto te reciperent in fratrem & canonicum. tu fuisti diligentior me, quia licet essem prior in impetratione, tamen tu primò præsentauisti literas tuas decano & capitulo, qui te receperunt in fratrem & canonicũ. ego postea præsentaui literas meas, & secundò me receperũt in fratrem & canonicum. Accidit quòd statim pòst vacauit quædam prębenda, quęritur cui nostrum debeatur? Respon. quòd mihi qui primus fui in impetratione, licet fuerim posterior in præsentatione literarum. No. primò quòd ex canonicatus collatione acquiritur ius etiam sine alia receptione in canonicum. ad hoc infra eodem, si clericis. Nota secundò quòd idem est prouisio quod collatio. patet hic, quia dicit, iuxta suæ prouisionis. & supra dixit de collatione. Domi.

† No. hoc, quia si à capitulo, non afficeretur præbenda. not. doct. s. eo. inter cætera. de Anch. Fõt.

† Et si illorum executores cõtra istũ fulminarent censuras, non ligaretur, quia tales censuræ nõ ligant nisi iniustè & de facto resistentes. supra eo. pro illorum. de Ancha. & vide hic Fe. h. in. c. eam te. de rescr. Font.

Idem.

In impetratione beneficiorũ inspicitur data nõ præsentatio vel receptio. Io. And.

CAPITVLVM VII.

EVm cui canonicatus alicuius ecclesiæ à sede † apostolica est collatus, b licèt nondum sit in ea receptus, decernimus in assecutione præbendæ (iuxta suæ prouisionis ordinem) omnibus præferendum, c † quibus postmodum in ipsa ecclesia similis d gratia est cõcessa: Licet isti e primò suas literas præsentauerint, & primò f recepti fuerint in eadem.

Idem.

Per literas apo. non facientes de defectu ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio prouideri: ad ordines tamen se faciet proximis temporibus promoueri. Ioan. And.

CAPITVLVM VIII.

SI pro clericis pauperibus vel aliis g nostras literas vt eis de beneficiis prouideas etiam si animarũ cura h sit annexa eisdem, recipere te contingat, ipsis (licet nec in sacris sint constituti ordinibus, nec de defectu ordinum i in eisdẽ literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licitè prouidere, k nec prætextu dicti defect⁹ tua poterit prouisio impugnari. Oportebit l tamen vt ipsi ad ordines quos requirunt m collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis à iure n temporibus promoueri. o

b *Collatus.* longe diuersum est conferre, & mandare conferri. ad hoc supra eod. lib. de rescript. tibi qui. & capitulo, duobus. Et plene not. infra de conces. præben. si soli. in vlt. glo. Ioan. And.

c *Præferendum.* b nisi in casu. j. e. si clericus. §. verum. ad hoc s. eo. lib. de rescri. tibi qui. in fi.

b Placet doct. Font.

d *Similis.* ideo dixit, quia secus si maior, vtputa quòd omnibus prioribus præferatur, vt. j. de conces. præb. auctoritate. ad idem in casu. j. eo. quia sæpe.

e *Isti.* posteriores impetrantes.

Glos. seq. iustificat textum.

f *Primò.* approbatur ergo illa lec. decre. capitulum. quòd ibi prius sit nomen, non aduerbium: & certè satis erat absurdũ dicere c quòd per cursum tuum tu me pręuenirés in iure iam mihi acquisito. Et scire debes quòd sicut primò impetrans præfertur omnibus secundò impetrantibus in hoc casu, sic præfertur omnibus quibus prębenda vacans etiam ab ignorantibus conferretur, vt. j. eo. si postquam.

e Idem no. in prælle. decre. tibi qui. de rescrip. Ioan. And.

Diuisio.

SI pro. d } Primò decidit casum, quem secundò determinat ibi, Oportebit. Ioan. And. Tracta fuit de extrauagãti quæ incipiebat, venerabilibus fratribus. aliàs, super prouisione. & fuit Alexan. Pro intellectu huius. c. habemus præsupponere illud quod habetur in. c. cum in cunctis. de elec. in anti. Videtur quòd ad hoc vt quis sit idoneus ad beneficium curatum, quatuor sunt requisita, videlicet ætas, scientia, certus ordo, licet de ordine non fiat mentio in dicto. c. cum in cunctis. Itẽ quartò requiritur maturitas morum. Et taciturnitas istorum quatuor, vel alicuius istorum quatuor, reddit literas surreptitias. CASVS. Papa fecit tibi gratiam, & mandauit episcopo Pict. vt de beneficio spectante ad suam collationem tibi prouideret si quod vacaret, alioquin de proximo vacaturo, etiam si illi beneficio immineret cura animarum: & in literis papæ nihil dicebatur de defectu ordinis. vtrum virtute gratiæ tibi factæ posit prouideri de beneficio curato, ita quòd taciturnitas ordinis non faciat literas tuas surreptitias? Respondet Romanus pontifex quòd licet patiaris defectum ordinis, tamen literæ tuæ non sunt surreptitię, posito quòd in eis nulla fiat mẽtio de defectu ordinis. Nam sufficit quòd posis promoueri ad beneficium curatum intra annum. ca. licet canon. de elec. s. eod. lib. & ca. cum in cunctis. alleg. secus si patiaris defectũ in ætate vel scientia. nam tunc literæ tuæ essent surreptitiæ, & virtute illarum non posset tibi conferri beneficium. Nota textum iuxta glos. quòd in promouendo ad ecclesiam parochialem requirũtur quatuor, scilicet ætas, scientia, morum honestas, & ordo. patiens defectum in tribus primis non promouetur auctoritate apostolica. secus si pateretur defectum in quarto, puta in ordine, vt hic. Not. beneficium curatum potest conferri nondũ promoto ad ordinẽ, sed sufficit quod ꝓmoueatur intra annum.

d Dicunt hic docto. quòd iste text. procedit siue de iure statuto aut cõsuetudine beneficium requirat ordinem, nisi contẽporaneè requirentur ordines. de Anch. Phi. Font.

Ecclesia parochialis alicui conferri non debet nisi quatuor cõcurrant.

Glo. seq. dicit quare illud aliis fuerit additum, & quid declarat. & hoc iustificat.

g *Aliis.* hoc fuit non sine mysterio dictum, quia constitutio Alex. solùm de pauperibus loquebatur, vnde multi dicebant secus in aliis. & declarat hic quod not. Compost. in ant. de rescri. capitulum. in glo. quia quæstiones. §. item quæritur an collatio. Et not. quòd quatuor requiruntur in promouendo, scientia, ætas, mores, & ordo. in primis tribus patiens defectum, auctoritate literarum sedis apostolicæ non promouetur, nisi fiat mentio. s. in anti. de æta. & quali. eam te. & ca. seq. in quarto sic, vt hic vides. & sic cautè decre. illa quartum omiserat.

Promouendus debet habere quatuor qualitates.

h *Animarum cura.* aliàs enim nisi hoc esset expressum, de curato prouideri non posset. supra de præben. ca. vlt. j. eo. tit. cum in illis.

i *De defectu ordinum.* secus in defectu ætatis. supra eo. lib. de rescri. si eo tempore. Et no. quòd bene probat ista litera & inferior quæ idem repetit, quòd promouendus ad curam si nõ est in sacris, defectum patitur. & facit ad id quod dicam. j. gl. proxi.

Glos. seq. ponit opinio. quam non approbat.

Cura animarum an posit conferri non existenti in sacris.

k *Prouidere.* olim de iure communi tales ad talia beneficia non poterant assumi. supra de æta. & quali. præterea. hodie dicunt quidam e indistinctè quòd possunt. ad hoc supra eodẽ lib. de elec. cum ex eo. j. de instit. ca. ij. & hic. Sed non sum ausus corrigere decre. præterea. f & dico ab ea recedendum solùm in casibus in quibus hoc expressum inuenio, vt hic, & j. de instit. c. ij. in aliis salua maneat, & secundum hoc intelligo decre. cum ex eo. ADDITIO. Vt ibi not. in glo. per hoc vide quod dixi de elec. dudum. j. super versi. vel ordinibus. Ioan. And.

e Et hoc placet Archi. Io. An.

f Saltem quo ad parochiales ecclesias de quibus loquitur. Io. And.

l *Oportebit.* vnde solet exprimi in literis secundum stylum curiæ, ita tamen quòd idem clericus se faciat statutis à iure &c. & personaliter &c.

m *Requirunt.* de iure communi, cõsuetudine, vel statuto ecclesiæ. ad hoc quod dixi. s. de fil. presby. c. j. j. responso.

n *A iure.* vt in quatuor tẽporibus anni, & in sabbato sancto, & sabbato mediæ quadragesimę. in ant. de temp. or. c. ij. & iij. minores autem conferri possunt in festiuis diebus, vt ibi, & eo. tit. c. j. Ioan. And.

Ordines quibus tẽporibus possint cõferri

Glo. seq. distinguit, & in secundo mẽbro tres casus excipit.

o *Promoueri.* quod si moniti nõ fecerint, poterũt eisdẽ priuari, vt patet. s. in an. in ti. de elec. c. cũ in cũctis. in. §. inferiora. {Hodie imponitur noua pœna reseruatis antiquis, ꝑ clemẽ. vt ij qui. ij. responso. de æta. & quali.} Si autẽ beneficiũ sit curatũ, g priuatus est ipso iure, nisi sacerdos fuerit intra annũ. s. eo. li. de elec. licet canõ. nisi esset ecclesia collegiata, vt. s. e. ti. iã alle. c. statutũ. vel habuerit iustũ impedimentũ. e. ti. commissa. §. j. vel secum fuerit dispensatum. e. tit. cum ex eo.

g Cautius dixisset parochialis ecclesia. Ioã. And.

SI eum super cuius. } Primò decidit casum, ex quo infert decisionẽ alterius ibi, Et ideo. Io. An. Tracta fuit de extrauaganti. {Alex. quarti. Archid.} quæ incipiebat, dilectus filius. Emanauit ad declarationẽ eorũ quę no. Cõpost. s. de rescrip. capitulum.

capitulum.in gloss.quia quæstiones. versicu. sed pone quod prior.& Gulielmus in Specu.titu.de legato. §. nunc tractemus.ver.quid si per.Ioannes Andreas. Pro intellectu huius capituli est præsupponendum quòd cum in aliqua ecclesia sunt plures expectantes: aliquis auctoritate apostolica,alius auctoritate ordinaria: beneficium primum vacans non potest deberi omnibus. nam beneficium debet esse vnius, sed expectanti auctoritate apostolica est cō ferendum: quia ille præ cæteris est præferendus. CASVS. Canonici ecclesię Pictauensis auctoritate sui ordinarij receperunt quendam Titium in fratrem & canonicum: & ei promiserunt præbendā primò vacaturam:tamen ista promissio non est obligatoria. Item legatus cardinalis mādauit canonicis ecclesiæ Pictauensis vt quendam Caium reciperent in fratrem & canonicū, & sibi reseruauit primam vacaturam. iste Caius literas suas præsentauit canonicis ecclesię Pictauensis, qui ipsum noluerunt recipere in fratrem & canonicum: vnde accessit ad papam, qui mandauit ipsis canonicis sub hac forma, Mandamus quatenus talem Caium pro quo scripsit talis cardinalis legatus, recipiatis in fratrem & canonicum: & ei præbendam primo vacaturam conferatis secundum continentiam literarum ipsius legati. quæritur vtrum iste videatur receptus auctoritate apostolica, vel legati? Respondet quòd videtur receptus auctoritate apostolica, & non legati: & ideo præfertur omnibus aliis habentibus similem gratiā in ea ecclesia. Nota primò iuncta glos. quòd papa potest dare ius ad beneficium primo vacaturum:legatus verò non potest: licet possit reseruari beneficium primo vacaturum in fauorem certæ personæ. Ratio diuersitatis est: quia ille non tantum procurabit mortem viuentis, sicut si haberet ius ad beneficium primo vacaturum. nam licet legatus reseruauerit tale beneficium primo vacaturum in fauorem istius: tamen potest legatus iste recedere à reseruatione,& illud beneficium alteri conferre: & ideo non ita procurabit mortem viuentis. Nota quòd si papa mandat aliquem recipi in canonicum iuxta tenorem literarum sui legati: licet papa se referat ad literas sui legati: tamen iste talis dicitur receptus auctoritate papæ, & non auctoritate legati. Et ad hoc emanauit præsens capitulū.& istud verum:nisi talis primo esset receptus auctoritate legati. Ratio dubitandi ad istud cap. fuit,quia dicebat papa, recipiatis talem Caium iuxta tenorem literarum talis legati. Sed ratio decidendi: quia in literis apostolicis dicebatur, vt iste Caius reciperetur auctoritate apostolica. Not.vlterius quòd inter receptos auctoritate apostolica, quando habent similes gratias, qui prior est tempore, potior est iure: sed illa prioritas attenditur à tempore impetrationis literarum, & non à tempore pręsentationis earundem.s.eo.tit.c.eum cui. No.etiam quòd literis legati creditur super collationibus beneficiorū ad eum iure legationis pertinentium.materiam vide de proba.c.post cessionem.No.finaliter quòd verbum,auctoritate nostra,inducit actum delegationis. vide. s.eo. lib.de rescrip. cum aliquibus.Dom.

† *In contrariū adducit de Anc.l.si seruus.ff. de hære. institut.& l.vnum ex familia.ff. de leg.2. Solu.vincerent contraria si p reseruationem legati alteri ius acquireretur:sed nō. Font.*

Ratio dubitandi & decidendi.

Idem.

Mandata alterius super prouisione facienda per papam impleto,prouisio auctoritate papæ intelligitur esse facta. hoc dicit secundum Zenz.

CAPITVLVM IX.

SI eum super cuius prouisione apostolicæ sedis legatus in certa ecclesia suas literas a quibus obtemperatum non fuerat destinarat, mandemus auctoritate nostra b in ipsa ecclesia in canonicum recipi & in fratrem, sibiq; prouideri de præbenda iuxta ipsius legati continentiam literarum: talis receptus c huiusmodi nostri auctoritate mandati, non legati sed nostra † intelligitur auctoritate receptus: Et ideo est in assecutione præbendæ omnibus post eum eadem d auctoritate receptis in dicta ecclesia præferendus.

a *Literas.* reseruationis: nam legatus vacaturam non confert:vt s.eod.titu.in ant.cap.dilectus filius T. sed bene reseruat collationi suæ: & super ea conferenda cùm vacabit, dat executores:vt s.eo.lib.de offic.leg.ca.iij.& iiij.& j.eod.titu. si apostolicæ.

b *Auctoritate nostra.* Literæ igitur gratiosæ sic missæ faciunt illum censeri auctoritate apostolica receptum: ex quo sic exprimitur.ad hoc s.eo.lib. de rescri.cum aliquibus.in fi.

c *Receptus.* post impertitam enim auctoritatem à papa,talis gratia papalis intelligitur.j.eo.si apostolicæ a.& C. de veteri iure enuc.l.j.ante medium.

d *Eadem.* nam si minori præfertur,etiam prioribus:vt j.eo. ij.qui.

a Quod hic no.Io. Mon.ibi dicam super gl.non in forma. Ioan.And.

M*Andato nostro.* Ponit thema,cuius dubium soluit distinguendo.Primum membrum ibi,De beneficio. Secundum ibi, Si verò. Ioan. Andr. Hæc decreta.satis plane tracta fuit de extrauagāti Alex. quarti,quæ incipiebat,sua nobis b. Et emanauit ad declarationem eorum quæ not. Compost. s. de rescri. capitulum in gloss. quia quæstiones. §. sed quid si in hac forma. ADDITIO.Ibi ponit de duabus formis:scilicet,tuam, vel alterius & tuam: alioquin ad cuiuscunq; collationem spectante. Et dicit hic Archid. quòd in ista secunda forma hic non corrigitur dictum Alex. de quo præmisi, quasi intendat quod plus importat illud alioquin, quàm alternatiua. vel Guli. posuit secundam formam tantùm in Specu. de act. & petit. §. super actionibus. ver.item si scribitur. Ioan.An. CASVS. Papa mandauit episcopo Pictauensi sub hac forma, Mandamus vt tali cō feras beneficiū proximo vacaturū, spectans ad tuam collationem vel alterius prælati. nunc vacat beneficium spectans ad collationem episcopi Lemouicen. illud voluit mihi conferre episcopus Pictauensis. Dicit episcopus Lemouicen.nō conferatis,quia papa mandauit nobis alternatiue:ideo expectetis quòd prius vacet beneficium spectans ad vestram collationem.an bene dicat? Certè non:sed poterit episcopus Pictauensis mihi conferre beneficium spectans ad collationē episcopi Lemouicensis. Sed ponamus quòd eodem tempore vacauit beneficium in diœcesi Pictauensi, & aliud beneficium in diœcesi Lemouicensi: quod istorum beneficiorum mihi conferet? Respondetur quòd ex eo quòd episcopus Pictauensis primo fuit nominatus in literis apostolicis, debebit seruare ordinem literarum, vt primo conferat beneficium spectans ad collationem suam. Sed quid si in literis dicatur quòd episcopus Pictauensis conferat mihi beneficiū spectans ad collationem episcopi Lemouicensis, vel suam? Certè licet tunc vacent duo beneficia, vnum in diœcesi Lemouicen.aliud in diœcesi Pictauensi: poterit conferre illud beneficium quod vacat in diœcesi Lemouicensi, quod spectat ad collationem episcopi Lemouicensis. Nota quòd beneficium primo vacans debetur præcise quando papa mandauit de beneficio proximo vacaturo. Et istud verum, nisi primum beneficium fuisset vacans in fraudem:quia tunc possum omittere primum,& petere secundum.Sed cessante fraude debeo acceptare primum.quòd si omittam petere primū: non possum postea petere secundum. Et hoc verum, nisi in literis meis diceretur hoc modo: mandamus quatenus conferas tali primum beneficium proximo vacaturum,sed illud duxerit acceptandum: aliàs idem conferas primum beneficium quod ipse acceptandum duxerit.quæ verba hodie communiter ponit papa in suis literis. Nota insuper quòd quando papa scribit de beneficio spectante ad collationem vnius vel alterius, ita quòd sunt duo grauati:tunc beneficium spectans ad collationem primo nominati, debetur illi pro quo papa scribit.Et hoc verum siue ille cui scribitur sit primò nominatus siue alter. No.vlterius in alternatiuis dispositionibus illud adimplendum quod prius peruenerit ad casum in dispositione inclusum. Not. finaliter quòd in alternatiuis præstationibus est seruandus ordo scripturæ,quādo qualitas secunda iuncta alternatiuæ additur in defectū vel subsidium primæ.vide gl.fi.lxiij.dist.metropolitano c. & glo.in regula, alternatiuis.j.de reg.iur.Domi.

b Qui dixerat ex quo is cui scribitur habet beneficia ad suā collationē spectantia, etiam si nō vacet, ꝙ de alijs prouidere non pōt: quod hic reprobatur.Io.

Beneficium primo vacans debetur si de proximo vacaturo per papam prouideri mandetur.

Idem.

Mandatum alternatiue plures collatores includens, verificatur in primo vacante. In simul verò vacantibus ordo scripturæ seruatur. hoc dicit secundum Do.

CAPITVLVM X.

MAndato nostro sub ea forma tibi directo, vt alicui prouideas de beneficio ad collationē c tuā vel alterius pertinēte: De beneficio quod primò vacabit f (siue ad tuam, siue ad illius g collationē pertinuerit) ei pro quo scribitur, prouidere debebis. Si verò plura beneficia ad tuam & illius collationē forsan spectātia simul a vacent: tunc scripturę ordinem b seruare habebis, vt illi solùm prouideas de illo beneficio quod ad te c noscitur pertinere.

e *Ad collationem.* de illo igitur quod pertinet solùm ad pręsentationem vel institutionem, non poterit talis prouidere: nec econuerso.j.eo.tit.cùm in illis. §.cùm autem.

f *Primò vacabit.* intelligo sine fraude, per decre.s.eo.lib.de renun.ca.ij.Idem Archi.

g *Ad illius.* est ratio: quia de primo prouidendum est,aliàs eadem ratione de centesimo. ad hoc. ff. de verb.obliga.eum qui calendis. de illo igitur prouideatur, ne videatur extingui gratia,supra eodem titulo & libro. eum cui.& infra cap. proxi.quod verum est,nisi in literis esset clausula: quod duxerit acceptandum.j.de conces.præben.quia cunctis.& cap. ne captandæ.

c Et glo.s. q.1.licet ergo.quòd ista alternatiua est ordinis,licet aliàs regulariter alternatiua sit præstationis,secūdum gl.ca. cum plures s.eo.de offic.deleg. Phil.Fran.

Simul

a *Simul vacent.* pone: mortuus vel promotus est clericus qui habebat illa duo beneficia,vel duo clerici simul mortui, vel promoti,vel renūtiauerunt,nec apparere potest quis primo.ad hoc supra eo.lib.de rescrip.duobus.

b *Scripturæ ordinem.* & est si.supra cod.lib.de elect.si quis iusto. §. j.in fi. xliij.di. sit rector. in fi. ff. de vsufr. quoties. j. responso. ad hoc facit quod dixi. infra de reg. iur. in alternatiuis. & facit ff. de leg. ij.cum pater. §.vlt.& ff.ad Treb.l.hęredes. §. fin. & vide quod not.supra in antiquis de rescript. cum dilecta.

Ordo scripturæ seruādus est.

Glos.seq.ponit rationem,& duos casus soluit.

c *Ad te.* aliàs esset in potestate illius cui scribitur,se exonerare a.Dico tamē ꝙidē iuris esset in ordine conuerso, scilicet quando scribitur ad alterius vel tuam &c. quia tunc etiam si simul vacent,prouidebit de spectante ad collationem alterius, ordinē scripturæ seruando,vt s.dixi.& expone ad te,id est,ad tui collationem. Et ꝙ dicit decre.hic,per omnia. verū intelligo cū etiā tertiæ ꝑsonæ scribitur:puta mihi vt tibi ꝓuideā de beneficio spectāte ad collationē talis aut talis.nā tibi de primo vacāte ꝓuidebo:aliàs scripturæ ordinē obseruabo eadē ratione.Idē Arch.

a Supple et aliū onerare:& hoc fieri nō debet.ff. de eo quod cer.lo.l.3. in princip. Archidia. Ioan.And.

Idem.

Si clericus cui mādabatur prouideri de præbenda primo vacante, negligit petere præbendā sibi debitā: extincta est gratia. Si autem sibi collatus fuerit canonicatus: tunc habebit præbendā, cùm nullus est ibi expectans auctoritate apostolica. Io.An.

CAPITVLVM XI.

SI clericus pro quo à sede apostolica recepisti mādatum vt ei de præbenda † proximo vacatura in certa ecclesia prouideres, eumque postea d in canonicū ipsius ecclesiæ recipi faceres e & in fratrē, præbendā sibi debitam f quādo vacat petere negligenter g omittat: aliā h postmodū in ipsa ecclesia vacaturā nequibit prętextu dicti mādati petere, nec tu de ipsa sibi poteris ꝓuidere: Cū facta ei gratia per ipsius negligentiā sit extincta i. Verū si prefatus cleric9 fuisset

SI *clericus.* Soluit duos dubios casus circa illum qui negligit gratiam prosequi, & primo primum, rationē subdēs ibi, Cum facta. secundo secundum ibi, Verum. rationem diuersitatis interserens ibi, Cum remanserit. determinat ibi, Dummodo. & declarat ibi, Et eidem.& decretū apponit ibi, Aliàs facta.declarātur hic & corriguntur quę not.Compost. in an.de rescri.mandatum.in glo.ij.in fi. ADDITIO. Et dicebat Archi.quòd vsque ad §.verum.sumpta fuit de quadam decre. Nicolai tertij. postmodū disputauit Iacobus canonicus Bonen.an quando ista dictio nō, esset in rescripto, executor cui scriberetur sub hac forma, posset illū recipi facere antequā vacaret præbenda. & soluendo tenuit quod nō.allegando iura quæ probant formam mandati & ordinem scripturæ seruandos. sufficit ad primum.j.eo.cui de non.ad secundum.s. c.proxi.cum concor.Ioan.And. Præsupponendum primo ꝓ intellectu huius. c. quod cum papa scribit canonicis pro aliquo, aliquando mandat vt præbendam ei assignent si vacet, alioquin proximo vacaturam: & postea eum recipiant in fratrem & canonicū: & tunc si iste pro quo scribitur, fuerit negligens in petenda præbēda primo vacatura,extincta est sua gratia. Aliquando autem papa confert alicui ius canoniæ, & mandat canonicis vt illum pro quo scribit,recipiant in fratrē & canonicum, & sibi assignent præbendā si vacet, alioquin proximo vacaturam. isto casu si iste pro quo scribitur,fuerit negligens in petendo primam vacaturā,non propter hoc est extincta sua gratia. CASVS.Papa mandauit canonicis ecclesiæ Pictauensis vt mihi assignarent præbendam si qua vacaret,alioquin proximo vacaturam: & postea mihi conferrent ius canonicatus.accidit quòd postea vacauit præbenda in ecclesia Pictauensi. Certum est quòd illa est mihi debita & nō alia.fui negligens in petenda præbenda.vtrum gratia mea sit expirata,ita quòd non possim petere aliam prębendam? Respondet quod extincta est mea gratia.ratio est:quia adhuc nō habeo ius canonicatus,virtute cuius possum petere præbendā mihi deberi.Sed quid? ponamus quòd papa contulit mihi ius canoniæ, & mandauit canonicis ecclesiæ Pictauensis vt mihi assignarent præbendam si vacaret, alioquin proximo vacaturam.vacauit aliqua præbenda. fui negligens in petenda illa præbenda. vtrum expirauit mea gratia? Respondet ꝙ non:quia iamque fui creatus canonicus:propter quod ius canoniæ si inueniam aliquam præbendam vacare,potero illam petere. Et ista sunt vera,dum tamen in ecclesia non sit alius expectans auctoritate apostolica. & tunc in hoc casu quando est alius expectans auctoritate apostolica,nō expirat gratia mea,sed collatio non fiet mihi per meū executorem:quia meus executor solum recepit potestatem vt mihi prouideret de præbenda primo vacatura: sed collatio est fienda per ordinarium:& si ordinarius alteri conferat,collatio erit nulla ipso iure. Nota primò quòd papa potest alicui dare ius ad beneficium non vacans. hoc tamen non seruatur in hoc regno:sed fuit prohibitum in concilio Basilien. vt papa non possit conferre ius ad beneficium vacaturū, nisi iuxta tenorem.ca.mandatum.supra in ant. de rescrip. vbi dicitur quòd papa potest grauare vnam ecclesiam vna collatione. Nota vlterius quòd extincta gratia apostolica, extincta est gratia executoris ad illam gratiam exequendam:quia potestas executoris est accessoria ad gratiam. Nota principalem effectum huius c. videlicet quòd si papa mandauerit alicui prouideri de præbenda: & postea mandet illū recipi in fratrem & canonicū: primo vacatura est tibi conferenda, & non alia.

Papa an possit in regno Frāciæ dare ius ad beneficia vacantia.

No. insuper quòd cum quis habet ius canoniæ sub expectatione præbendæ: si non petat primam præbendam, non est extinctus primus canonicatus,sed virtute eius poterit petere aliam præbēdam. Et istud verum, vt dixi, si in illa ecclesia non sit alius expectans auctoritate apostolica: quia tunc illi expectanti debetur,& nō alij. Not.etiam quòd impetrans beneficiū debet exprimere quòd sit clericus.vide de rescri.in ant.c.postulasti.& de transact.ex literis. Not finaliter quòd per negligentiam quis perdit ius suum:& sic iura non subueniunt negligentibus.Domi.

d *Postea.* scilicet prouiso sibi de præbenda.& hæc est noua forma quæ non multum habet vsum curiæ b. Si autem mandasset sibi de canonicatu statim prouideri: & postea de præbenda quādo vacaret:& prouisum fuisset de canonicatu:tūc idem quod in secundo casu.

e *Faceres.* erat ergo datus in hoc ad compellendum. de quo dic vt dicam infra de conces.præbend. si capitulo.& ca. si soli.

f *Debitam.* scilicet proximè vacaturam: & intelligas, nulli alij de iure debitam.

Glos.seq.exemplificat,& dubium soluit.

g *Negligenter.* desidiosus erat, vel execrabatur lites, vel ignorabat ius: quia credebat illam præbendā deberi primo recepto auctoritate capituli vel inferioris à papa.Si autē infirmitate laborabat magna, vel alienatus erat à mēte,vel captiuatus,vel iusta causa absens, & ꝓcuratorē dimiserat qui mortuus tunc erat c, vel his similia:tunc hoc casu præbendā non perdit.ad hoc s.eo.lib.de elect.cōmissa.non enim potest dici negligens qui potestatem experiendi nō habuit.ad hoc.s.in an.de elect.c.vlt.& de conces.pręben.quia diuersitatē.Quando autem dicatur negligens,arbitrio boni viri,id est iudicis relinquendum credo d.ff.de verb. ob. continuus. §.cum ita. Nec enim dico quod statim post mortem necesse habeat petere: imò aliquod tempus sibi assignandum est in quo deliberet an prebenda sibi debeatur de iure,vel non. ad hoc.s.e. lib.de consue.ca.vlt. arbitrabitur ergo iudex hoc tempus secundum qualitatem negotij,personarum & loci.ad hoc.s.eo. lib.de elect.cupientes.

h *Aliam.* Nota quia si neglexi petere debitam, & alij collata est, aliam non peto:sed si neglexi petere debitam, tamen adhuc non est alij collata: dico quòd illam adhuc possum petere.ad hoc infra eodem.si tibi absenti. in fin. ADDITIO. De habente beneficiū acceptandi intra mensem,an post mēsem acceptet adhuc vacantem:no.in cle.de conces.præb.ca.j. in gl.iste terminus.Ioan.And.

Glossa sequens fortificat textum:& ponit opinionem contrariam.

i *Extincta.* & sic extincta debet esse potestas executoris. secus econuerso. de officiis delegatis.si super gratia.eodem libro. ad hoc supra eodem titulo & libro super eodem. infra de regulis iuris.accessorium.cum suis concordantiis. Et meritò est extincta potestas: cum enim forma sibi tradita fuerit per rescriptum super vno beneficio tantùm, scilicet primo vacaturo sibi debito: illo omisso nil superest rescripto. ad hoc in antiquis de offic. delegat. ex parte prima. ex quo igitur sciuit rem suam agi, & se non opposuit, sibi imputet. in antiq. de re iudica.quamuis. aliàs sequeretur quòd ius haberet in pluribus præbendis:quod est absurdum.Quidam tamen dicebant olim contra propter intentionem mandātis qui voluit illum præbendam habere. vnde si non habet primam,habeat secundam.ad hoc supra eod. dilectus. iij. supra de conces.præbend.cum super.nec dicitur ius habere in duabus præbendis: quia desinit ius habere in prima. & hoc putauit Compost.in prædicta glo.magna, æquum. Ioan.An. ADDITIO. Quod tamen hic definitur:ibi placuit Inn.in j. glo.Ioan.And.

† De Anc. hic iungendo hæc verba,postea in canonicum,notat quòd collatio præbendæ non infert necessario ius canoniæ.c.cū in ecclesia.j.eo.vnde mandatum de conferēda præbenda nō confert ius canoniæ. principale enim ab accessorio nō vestitur.l.petens. C. de pactis.j.de cōse.eccl.c.1.sed Arc. quē sequitur Philip. no.contrariū Fonta.

Canoniā habens,licet nō petat primā præbendā, non ob id perdit ius suum.

b De hac et alijs formis dicam.j.de cōces.præben.si soli. in principi. Ioan.And.

Negligens quando dicatur impetrās primā vacaturā.

c C.qui petu.l.cùm à matribus.

d Vide ꝙ dixi in an. de rescript. capitulum. super gloss. & ita.Nec ab hoc dicto recedo per decre. cle.de conces.præbē.cū ei quem. in fi.illa enim determinat quādo impetrās dicatur scire. hic loquitur quādo dicatur negligere:vt ibi dixi in pe.gloss. Ioan.And.

Effectum

auctoritate apostolica effectus [a] ab initio canonicus in ecclesia prælibata, tunc (Cum remanserit in ea canonicus) dicta negligentia [b] non obstante, ac per consequens ratione canonicatus sit in alia prębenda nulli alij de iure debita cæteris præferendus, petere poterit prębendam aliam proximò vacaturam: Dummodo [c] non sint aliqui eadẽ auctoritate [d] præbendas in ipsa ecclesia expectantes. Et eidem de ipsa non per te (cum mandatũ [e] non susceperis super illa) sed per eum ad quem spectat [f] in eadem ecclesia præbendarum collatio, prouideri [g] debebit: [h] Aliàs facta de præbenda huiusmodi alteri collatio in illius præiudicium, eo ipso viribus nõ subsistat. [i]

Idem.

Receptus auctoritate papæ etiam ad mandatũ alterius, præferendus est alijs in præbenda. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM XII.

HI qui auctoritate apostolica in aliqua ecclesia in canonicos sunt recepti, debent in præbendarum assecutione cæteris anteferri † legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis antea [k] in eadem. Eum quoq; qui ad mandatum legati vel alterius auctoritate apostolica sibi specialiter [l] in hac parte concessa fungentis recipitur, auctoritate apostolica receptum esse dubium non existit.

Idem.

Si post gratiam mihi factam à papa de canonicatu & præbenda, Bonon. canonici hoc ignorantes ignoranti præbendã conferunt post vacantem, non tenet collatio. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XIII.

SI postquã [m] canonicatũ in aliqua ecclesia tibi cõtulimus, [n] & de prębẽda nulli alij de

a *Effectus.* quia papa contulit vel mandauit conferre canonicatum in ecclesia, quod factum fuit.
b *Negligentia.* qua neglexit petere præbendam sibi debitã, & sic fuit alteri collata.
Glossa sequens quæstionem soluit.
c *Dummodo.* per istũ versiculum probo ꝙ non præferetur expectantibus qui impetrauerunt post negligentiam. nam de iis qui ante negligentiam impetrauerunt, dictum erat supra ibi, nulli alij de iure debita. superflueret ergo hęc litera, nisi & de posterioribus intelligeretur. hoc sonat ergo litera, quòd quandiu erit ibi aliquis expectans auctoritate apostolica siue prius. i. ante negligentiã impetrans, siue post, ille negligens non habebit præbendam. Idem Archid.
d *Eadem auctoritate.* pręfertur igitur receptis auctoritate inferiorum. ĭ. c. proxi.
e *Mandatum*, cuius fines diligenter seruandi sunt. infra eo. titu. cui de non. sed istud est mãdati fines excedere.
f *Spectat.* quocũque iure cõmuni vel speciali [a]. ĭ. ne se. vacã. c. vnico. ĭ. de regula. c. vlt: cum similibus.
g *Prouideri.* scilicet de præbenda de qua scriptum nõ fuit.
h *Debebit.* idem dicebant olim quidam in casu decr. š. e. lib. de offi. dele. si super. vt ibi dixi. Ioan. And.
i *Non subsistat.* intelligas nisi etiam negligens esset in ipsa petenda, quia & tũc perderet ius in illa, [b] sicut & in superioribus casibus dictum est. Nota igitur quòd plenior est gratia secundi rescripti quàm primi. Secundus ergo negligens in præbenda, non propterea amittit canonicatum quem iam habuerat, sed amittit potioritatem in prębenda respectu apostolicorum qui duplici iuri iuuantur, non autem respectu aliorum, vt vidisti.

HI qui.} Sunt duo dicta quæ satis patent. Primum definit de prærogatiua receptorum. [c] Secundum, de ipsorum qualitate. secũdum ibi, Eum quoque. Decretalis ista emanauit ad declarationem eorum quę no. Inno. & Hostien. & moderni. supra eo. in an. c. relatum. B. & Compost. supra de rescr. capitulum. in glo. magna. §. item si vnus primo. & Abb. š. eo. in ant. inter cætera. & Guli. in Spec. titu. ij. §. nunc tractemus. ver. de illo. Et probatur hoc olim per decr. de accu. accedẽs. in parte decisa. & tunc ponebatur de concel. præbẽ. CASVS. Canonici ecclesiæ Pictauensis auctoritate sua ordinaria receperunt aliquem in fratrem & canonicum sub expectatione præbendæ. postea auctoritate legati cardinalis in his partibus destinati, receperunt aliquem in canonicum sub expectatione præbendæ. postea auctoritate apostolica receperũt alium: qui receptus auctoritate apostolica est posterior. nũc vacat præbenda. quæritur cui debeatur? Respond. quòd debetur illi qui est receptus auctoritate apostolica. nã talis est cæteris præferendus, licet sit posterior receptus. Sed quid? ponamus quòd papa mandauit suo legato cardinali vt faceret recipi Titium in canonicum ecclesiæ Picta. vnde legatus virtute huius potestatis apostolicæ mandauit canonicis ecclesiæ Picta. vt Titum reciperent in canonicum. Vtrum iste videatur esse receptus auctoritate apostolica, vel auctoritate legati? Respondet quòd dicitur esse receptus auctoritate apostolica. Et hoc verũ, quando legatus habebat speciale mãdatum à papa vt Titium faceret recipi in canonicum ecclesiæ Pictauensis. sed si legatus non haberet speciale mandatũ, censeretur receptus auctoritate legati, & nõ auctoritate apostolica, licet legatus haberet potestatem generalem à papa.

Nota primò quòd vbi concurrunt diuersi habentes ius à papa & inferiore, nõ procedit regula, quòd ille qui est prior tempore, sit potior iure. quod est verum quando agitur de iure ad rem, secus si agatur de iure in re. etiã ita procedit. ĭ. eo. si à sede. Nota secundò quòd gestum à legato, non dicitur gestum apostolicæ sedis. vi. š. eo. tit. & lib. si cum. Dom.
Glossa sequens ostendit hic exponi regulam illam, qui prior &c.
k *Antea.* Nota quòd regula illa, qui prior est tempore, potior est iure: locum habet in iis quorum par est causa. quod probatur. ff. de regu. iur. quoties vtriusq;. & dixi infra de regu. iur. qui prior. ad hoc. supra eodem titulo & libro. eum cui. Si autem dispar est causa, non habet locum regula, vt hic. hinc est quòd lex dicit priuilegia considerari non tam ex tempore, quàm ex causa. ff. de priui. credi. l. priuilegia. & creditrix dotalis præfertur quibusdam creditorib9 etiam anterioribus: non tamen filiis ex priori matrimonio, qui agunt de dote materna. C. qui po. in pig. ha. l. vlti. vbi de hoc.
Glo. seq. obiectionem soluit.
l *Specialiter.* auctoritate ergo hui9 specialis mandati fungitur potius delegatus quàm legatus, & sic delegantis auctoritate videtur esse receptus. Sed tempore Alexandri quidam contrarium dicebãt, dicentes quòd speciale mandatum legato directum non inducit nouam auctoritatem papæ, sed veteris potestatis legati prorogationem, argu. ff. de preca. sed & si manente. vnde primò receptus tali auctoritate legati prorogata receptus videtur. [d] vnde postponitur secundo auctoritate papæ recepto. & hoc videbatur dicere constitutio Alex. execrabilis. Sed contrarium est verum, vt hic vides. Nec ob. l. sed & si manẽte. quæ loquitur cum prima & secunda concessio sunt eiusdem naturæ & formæ. sed hic potestas legationis est per se, & potestas prouidendi vel conferendi auctoritate apostolica postea concessa eodem modo per se, & gratiosa data vel fauore legati, vel eius pro quo scribitur constitutio, execrabilis. Vel loquebatur in suo casu speciali, cum scilicet prouidit vltra quaternarium numerum. [e] vel in legato cardinali qui conferebat iure legationis. vel sit correcta. š. in fi. proœ. huius libri.

SI postquam.} Primò definit casum. secundò rationẽ reddit ibi, Nam eoipso. Io. And. CASVS. Papa contulit mihi ius canoniæ in ecclesia Pictauensi, & mandauit canonicis vt me reciperent de facto, & installarent cum assignatione prębendæ vacantis, alioquin proximo vacaturæ. antequam præsentassem literas meas canonicis Pictau. ecclesię, & sic antequã essent certificati de gratia mihi facta, vacauit præbẽda, quam tibi contulerunt, & tu similiter ignorabas gratiam mihi factã. nunquid valeat tua collatio? Respõ. quòd nõ. Nam gratia mihi facta ex qua sum creatus canonicus, ligat manus collatoris vt non possit præbendam alteri conferre etiam ignoranti: & si alij conferat, non valet collatio. Nota quòd gratia per quam papa contulit canonicatum sub expectatione præbendæ, ligat manus ordinarij etiam ante scientiam ordinarij. Et iste est principalis effectus ad quem emanauit pręsens capitulum. Sed quid si papa non contulisset mihi ius canoniæ? De hoc in ca. si capitulo. & cap. si soli. de conces. pręben. ĭ. eo. lib.
m *Si postquam.* No. ergo quòd sicut inspicitur tempus datæ quo ad secundum inpetrantem à papa. š. eo. tit. & li. eum qui. sic etiam inspicitur quo ad illum qui postmodum recipit à capitulo etiam ignoranter. Io. And. Idem Arch.
Glos. seq. quærit & remittit.
n *Contulimus.* quid si nõ contulit, sed cõferri mãdauit? Dic vt. ĭ. de conces. præben. si capitulo. & ca. si soli. ADDITIO. Dicit Arch. quòd fortius in illis procedit hoc quod dicit per hunc textũ clarè patere. Vide quod not. in cle. vnica de conces. pręben. in glos. hic determinabat. Ioan. And.

Glossa

a Et ille confert vt ordinari9, quia nisi aliud exprimatur, iurisdictio data à lege dicitur ordinaria. c. cũ ab ecclesiarum. in anti. de offic. ordi. Do. Font.
b Remanet tamen sibi ius saluum in tertia, et cum effectu decreti, secundum Arch.
c Et dicit Archid ꝙ primum dictum fuit sumptum de decret. Alex. execrabilis. Ioan. And.
Prior tẽpore, potior est iure, in ijs quorum par est causa.
† Quia ipsi non habẽt ius in vacaturis propter Lateranense concilium, sed papalis habet, quia papa concilio nõ ligatur. de elect. significasti. in ant. datum in vacaturis, quod legatorũ reseruationi impedit, ex quo papa eos contra se non priuilegiat. de censi. cum instantia. l. amicissimos. §. fin. ff. de execut. tut. de Anc. Font.
d In eo verò quod faceret vt legatus, delegatus esset potior. de offic. lega. studuisti. in ant. Ioan. And.
e Hoc intelliges per id quod scripsi super fine prealleg. ver. de illo. Ioan. And.
Dat similit.

iure debita inibi proximè vacatura mandauimus prouideri, hi ad quos in ea spectat collatio prębendarũ, prębendam quæ vacabit ibi postmodũ, [a] motu proprio, [b] ignorantes tibi gratiam factam, alij duxerint conferendã: talis collatio in tuũ præiudicium attentata nullam obtinet firmitatem. Nam eoipso quòd canonicus auctoritate apostolica fuisti effectus, ius ad obtinendũ præbẽdam proximo vacaturam [c] ibidem, tibi acquisitum extitit, eandemque, quàm cito vacauit (ex quo nulli alij debebatur) iuste petere † potuisti: & ideo à prædictis (licet ignorantibus) alteri cõferri nequiuit. [d]

Idem.

Si papa det licentiam legato suo recipiendi auctoritate apostolica resignationes beneficiorum legationis suæ liberè in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi, secundo papa de prædicta potestate non habita mentione canonicatum & præbendam si vacat, vel quàm primo vacauerit in aliqua ecclesia legationis mihi conferat, tertiò canonicus ipsius ecclesiæ renuntiet, & legatus etiam ignorãs collationem mihi factam cõfert tibi præbendam prædictam, non tenet collatio legati, sed mihi illa præbenda debetur. hoc dicit Ioan. And.

CAPIT. XIIII.

DVdum venerabili fratri nostro S. episcopo Prænestino (quem ad partes destinauimus Gallicanas) recipiendi auctoritate nostra [e] resignationẽ ab obtinentibus beneficia [f] ecclesiastica in eisdẽ partibus, qui ea vellent liberè [g] in eius manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis [h] cõferendi per nostras literas potestate [i] cõcessa, Nos postmodũ (de cõcessione huiusmodi nõ habita mentione) Nicolao de Boncsa. camerario dilecti filij nostri N. tituli sancti Laurentij in Damaso presbyteri cardinalis canonicatũ [k] Lexouiẽ. ecclesię (quæ [l] in partib9 illis [m] existit) & prębendam nulli alij de iure debitam (si qua tunc vacabat in dicta ecclesia) contulimus, & sibi prouidemus de eisdem. [n] Si verò nulla talis [o] præbenda vacabat ibidem, nos præbẽdã proximo inibi vacaturã, cõferẽdã dicto camerario, cũ vacaret, donationi apostolicę duximus reseruandam, decernentes extunc irritum & inane si secus super hoc à quoquam contingeret attentari,

Glossa sequens quærit. ar. pro, soluit contrarium.
a *Postmodum.* quid si tunc temporis vacabat præbenda, quæ postmodũ fuit collata? Videtur ꝙ teneat collatio, quia mandatur de prima vacatura prouideri. sed illa iam vacabat, ergo non debetur, vt ca. si clericus. in fi. š. eod. tit. & lib. Et ideo est stylus curiæ, præbẽdam si qua vacat, vel quàm primum vacauerit &c. Satis credo idem per rationem quæ. ĭ. sequitur, nam eoipso &c. ad hoc. ĭ. eo. si beneficia. Ioan. Andr.
b *Motu proprio.* quia secus si contulissent expectãti auctoritate papę ĭ. eo. c. proxi.
c *Vacaturam.* multo forti9 ergo vacantẽ, quia difficili9 ius cõstituitur in vacatura ꝙ vacãte. š. de cõces. præbend. nulla. š. eo. tit. dilectus filius.
d *Nequiuit.* ille tamẽ cui sic collatum fuerat, si dimisit aliquod beneficiũ propter illud habendum, recuperat illud, si sine difficultate cognito præbendam illi deberi, eam sibi dimiserit: aliàs non. ĭ. eo. titu. si beneficia.

DVdũ.} Primò ponit mentẽ duarũ gratiarũ apostolicarum. Secundò ibi, Cumq;. ponit processus habitos per illas. Tertiò ibi, Nos igitur, multis argumentis ostendẽs partẽ alteram potiorem, illi dat iudices. Vel sunt duę partes tantum, vt primę duę cõtineantur sub querela camerarij. quod plus placet. Ioan. And. ADDITIO. Et per hãc decre. terminata fuit quæstio de legato cui papa commiserat vt sibi rebelles in pace faciẽda vel conseruanda priuare posset beneficijs, & illa alijs cõferre: qui priuauit propter causam illam Titium, ꝙ in præiudicium expectãtis in illa ecclesia primam vacaturam, nõ possit illud alteri conferre, vt sic illa cõmissio negligatur sine præiudicio iuris alieni. Cui scilicet tempore vacationis vel priuationis beneficium esset affectũ prius vel post cõmissionẽ prædictã. š. eo. lib. de rescrip. quãuis. hodie tamen in terminis prædictis, vel de quibus loquitur decre. vel similibus, ponitur in literis clausula derogatoria, per quã quo ad beneficia illa preiudicatur expectantibus cum protestatione ꝙ in alijs non fiat eis præiudiciũ. si. quod dixi. š. c. proxi. in fin. Io. An. CASVS. Papa destinauit legatũ suũ in his partibus cũ potestate vt ipse cardinalis posset recipere resignationes quorũcunque beneficiorum liberè factas in manibus suis, & illa beneficia conferre personis idoneis. postea papa fecit gratiam cuidam camerario de præbenda primo vacatura, certis executoribus sibi datis. accidit ꝙ quidam canonicus resignauit suam præbendã simpliciter, & non causa permutationis in manibus ipsius legati, qui legatus recepit illã resignationem, & dictam præbendam cõtulit fratri suo, qui legatus ignorabat gratiam factam camerario. Postmodum camerarius sciẽs illam prębendã vacare per resignationẽ factam in manibus legati, accessit ad executores suos, qui executores in negligentia canonicorũ illam præbendam camerario cõtulerunt. Collatione facta cùm camerarius vellet accipere possessionem illius præbendæ, iste cui legatus prębendam ipsam contulerat, dictũ camerariũ impediebat. quare camerarius accessit ad papã, supplicans sibi de remedio prouideri opportuno. qui papa mãdauit certis iudicibus, vt si eisdẽ cõstet de gratia camerario facta, cõpellerẽt illum cui legatus prebendam cõtulerat, vt dimitteret camerariũ in pace. Nã dicit papa ꝙ camerario cõpetit prębẽda, & nõ illi cui legatus præbendam cõtulit. & hoc probat Ro. põ. per aliquas rationes, quę clarę sunt in textu. {Calẽdario} hic recitatur effectus. l. eius qui. ff. si cer. peta. videlicet ꝙ si quis præposuerit seruũ suum calendario, id est certæ negotiationi, puta ad mutandum pecunias, & dominus seruum suũ reuocauerit, postea verò seruus ipse mutuat pecunias, nõ trãsfert dominiũ pecuniæ in accipientẽ, licet accipiens ignoret reuocationem. Not. primò ꝙ legatus nõ cardinalis, sed alius puta legatus missus vel legatus natus, nõ habet potestatẽ recipiendi resignationes beneficiorum vacantium in sua prouincia, neque illa cõferre personis idoneis, sed legati cardinales habent illam potestatem ex sua generali legatione. primi verò non, nisi habeant mandatum speciale à papa. No. insuper ꝙ si legatus missus vel legatus natus habeat specialem potestatẽ recipiendi resignationes beneficiorum inter manus suas, & illa beneficia cõferre personis idoneis, si papa postmodum faciat alicui gratiam cũ decreto irritante, poterit iste expectãs petere beneficiũ vacãs per resignationẽ inter manus legati factã, nec poterit legatus illud beneficium conferre in præiudiciũ expectantis. No. ad qđ allegatur præsens. cap. videlicet ꝙ generi per speciem derogatur, licet in specie nõ fiat aliqua mentio de genere. concordat capit. primo de rescrip. in ant.

No. vlterius ꝙ decretũ irritans appositum in reseruatione ligat ignorantes, nec est necessariũ ꝙ gratia cũ decreto notificetur collatori, sed absque aliqua notificatione manus ordinarij sunt adeò ligatæ, ꝙ beneficium vacans nõ potest alij conferre. No. ꝙ vbi agitur de pręiudicio reuocandi gratiã alteri datã, non est necesse ꝙ gratia alteri notificetur. No. ꝙ si quis præposuerit seruum negotiationi ad mutuandum & numerandum pecuniã, per mortem domini expirata est eius potestas. nam seruus non potest mutuare pecuniam sine voluntate domini, quę est extincta per mortem ipsius domini.

Glossæ omnes huius capituli recitantur in textu.
e *Auctoritate nostra.* hoc fortificabat dubiũ, quasi ex quo auctoritate apostolica hæc faciebat, in secundo mãdato de illa prima potestate mentio fieri deberet. aliàs enim si potestate ordinaria hoc faceret, satis videbatur dubium terminatum. supra eodem tit. cap. proxi.
f *Beneficia.* sumitur hic beneficium largè, vt ad beneficia ecclesiarum cathedralium extendatur: vt per inferiora patet. Ar. contra š. eod. tit. & lib. quamuis. ADDITIO. Vltimus §. illius decret. est pro. & sol. contra. Ioann. Andr.
g *Liberè.* nõ enim pactio vel cõditio in his locũ habet. š. de trãsact. super eo. & facit de elec. cũ inter R. & quod ibi not.
h *Idoneis.* & sic non pueris vel alijs beneficiatis. š. eo. in ant. super inordinata. ĭ. eo. tit. is cui.
i *Potestate.* hanc potestatem legatus non demãdat ex se. & est casus in quo potest quis per se, quod non per alium, vt in ant. de offi. deleg. c. vlt. in fi. & est ratio, ne detur via ad vacatura, vt ibi no. Ioan. And. ADDITIO. Qua ratione & cum decre. is cui. de of. dele. š. eo. li. puto quòd nec iste legatus potestatem hanc coniunctim delegare posset. Ioan. And.
k *Canonicatum.* & sic affecta erat præbenda primò vacans sine alio decreto, vt supra c. proxi. & infra sequitur.
l *Quæ.* Lexou. ecclesia &c. Ioan. And.
m *Illis.* scilicet Gallicanis.
n *Eisdem.* scilicet canonicatu & præbenda.
o *Talis.* scilicet canonicalis, & nulli alij de iure debita.

Mandatũ de prouidendo de præbenda vacatura, an extendatur ad vacantem tempore mandati.
† Cõditione ex ca. relatum. in antiq. de præben. vel officio iudi cu. & ratione, quia ad rem nõ in re ius habet. c. si. ĭ. de cõces. præb. ergo sua auctoritate non capiet. l. si ex stipulatione. ff. de acqui. pos. de priuile. pastoralis. de Anch. Font.
Legatus missus vel natus non possũt recipere resignationes beneficiorum.
Nota hic arg. ꝙ valet collatio beneficij facta sub cõditione, si vacat: qđ procedit in papa. De inferiorib9 verò dic vt not. š. de elect. ca. ij. eod. li. Do. Species derogat generi.
Serui negotiationi præpositi potestas expirat per mortem domini.
Pueri & aliàs beneficiati non dicuntur idonei ad beneficia.

a *Praedicta.* facta à legato ipsi G. vasalli.
b *Presbyter.* G. vasalli.
c *Pacificè.* si igitur praebenda non habebat certum ordinē annexum, non tenebatur se facere promoueri. supra eodem libro de elect. commissa. §. j.

q *Calendario.* id est nominibus faciendis. ff. de leg. iij. qui filium. & l. vxorem. §. legauerat. Archid.
r *Non facit.* debitorem tamen soluentem sibi & hoc ignorantem liberat, vt in praedicta. l. eius qui. & ff. de solu. si quis seruo. & l. cum quis. §. j.

d *Eadem.* est maior & eadem diuerso respectu. ADDITIO. Ordinaria enim delegato commissa maior est in delegāte, & minor in delegato. Ioan. Mon. dicit Archid. fons scaturiens maior est quàm riuus inde procedens. Ioan. Andr.

Fons scaturiens maior est quā riuus inde procedens.

e *Praeoccupauimus.* sic supra de procura. nō iniustè. eo. lib. eo. tit. si duo. & de offi. delega. cum plures.
f *Sanctiones.* de rescr. c. j. & c. pastoralis. in ant. & de offi. leg. studuisti. in ant. j. de regu. iur. generi. & ibi vide de hoc, & ff. de reg. iur. in toto. optime cōcor. j. eo. quāuis. j. & ij. respō. ADDITIO. Archid. alle. ff. de leg. iij. l. vxorem §. felicissimo. & l. seruis vrbanis. §. vlti. ff. de ali. leg. l. alimenta. §. basilicae. & l. Stichus. in princ. Ioann. Andr.

† Aliàs occasione.

Additio.

g *De ipsa.* s. potestate data legato. valent ergo literae, cùm non sit talis veritas tacita, qua expressa nihilo minus literas habuisset. supra eod. tit. {scilicet de rescrip. alleg. in gl. proxima}. c. super literis licet hoc in literis ad beneficia impetratis generaliter nō sit verū, vt infra e. tit. si motu &c.
h *Absurdum.* No. bonum modum argumentandi ex sequela absurditatis. sic suprà in ant. de except. cùm inter priorem. Ad idem. ff. de neg. gest. Pomponius scribit. ff. solu. mat. l. diuortio. ibi, alioquin si collectis vindemiis &c. de leg. iij. l. Officidius. ff. de contrahen. empt. l. in lege. in fi. Ioan. Andr.

Argumentum ab absurditate valet.

† Ista regula non est generalis in literis ad beneficia, vt vult glo. hic faciunt notata capit. ex parte B. de foro cōpeten. et in Spec. de lib. cōceptione. §. ad huius ti. cōsummationem. ver. cùm sit actor. de Ancha. Font.

† Aliàs latè.

certis sibi ad hoc executorib⁹ deputatis. Cumq; postmodū Nicolaus vasalli clericus canonicatū & prębendā quos in dicta Lexou. ecclesia obtinebat, in dicti episcopi manibus resignasset, & dictę potestatis prętextu eos idē episcop⁹ (collationis, prouisionis, reseruationis, & decreti praedictorū forsan ignarus) Gulielmo vasalli presbytero cōtulisset, dicti executores) collatione nō obstante praedicta [a]) literarū nostrarū auctoritate praebendam eandē dicto camerario velut sibi debitam cōtulerūt, quem dictus presbyter [b] prętextu † collationis per dictū episcopum sibi factae, quòd praebendam ipsam pacificè [c] possidere valeat nō permittit: propter quod idē camerarius nobis supplicauit humiliter, vt prouidere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes ꝙ etsi memorato episcopo praedictā concessimus potestatem, penes nos tamen nihilo minus remansit maior licet eadem [d] potestas etiam in praedictis, propter quod nostra qui eandem praeoccupauimus [e] potestatē, potior debet esse cōditio, eo pręsertim ꝙ secundū canonicas & legitimas sanctiones [f] per speciē generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat: Considerantes quoq; ꝙ nos exposito nobis de potestate praedicta, nihilo minus literas gratiosas daremus in dictis partibus, nō habita mētione de ipsa, [g] † quia foret absurdū [h] si tā lata † nostra [i] impediretur potestas, & si in omnibus prouisionū nostrarū literis quas cōcederemus in partibus supradictis, oporteret nos de saepe dicta potestate specialē facere mētionē, & ꝙ decretū nostrū prędictū (maxime hic vbi iam dictus camerarius antedictam renūtiationē per nos erat Lexouien. effectus canonicus) statim ignorātes ligauerat, cū super incerto [k] nō esset editū, nec ex alieno penderet arbitrio, vel volūtate cuiusuis qui acceptādi [l] potestatē haberet, & idcirco per illud etiā expressisse videmur ne alius posset conferre, & potestatem praedictam quantū ad praesentem speciē reuocasse, [m] quę in hoc casu vbi de lucro [n] dicti G. tātùm agitur, & nō de praeiudicio episcopi memorati, ab ignorante potuit reuocari, nec post reuocationē huiusmodi ius per eum in aliū etiā ignorantem in re reuocata transferri: Ad instar [o] etiā serui [p] calendario [q] prępositi, qui post mortem domini praeponentis mutuatas pecunias accipiētis nō facit [r], licet inter contrahētes mors domini praepositum reuocans [s] fuerit ignorata: Et domini [t] qui peculium quod proprio seruo cōcesserat statim perimit, cùm in eo suam mutauerit voluntatē: Discretioni vestrae mandamus quatenus prefatum presbyterum monitione praemissa [u] per cēsuram ecclesiasticam compellatis, vt collatione de canonicatu & praebēda prędictis per dictum episcopum sibi facta (quae nulla extitit) non obstante, dicto camerario praebendam ipsam omnino dimittat, & eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

s *Reuocans.* sic s. eo. li. de rescri. si gratiosè. j. respō. vbi de hoc j. ne sede va. c. vnico in fi. ff. loc. l. iiij. insti. man. §. rectè.
t *Et domini.* repete ad instar. & habes hoc. ff. de pecu. l. non statim. ff. de opt. leg. apud Aufidium. {& ff. de manu. vin. si pater. Archi.} & est hoc casu quoddā speciale, contra regulam s. de reg. iur. c. j. ff. e. nihil. quia peculium re nō tantùm verbis cōstituitur. ff. de pecul. peculium. j. §. si verò nomina. & tamē verbis tollitur, vt hic, & in prędicta. l. nō statim.
u *Praemissa.* semper enim praecedere debet. xij. q. ij. indignè. suprà de sentent. excom. sacro. cum si.

Diuisio.

Quia saepe.} Primò ponit dubium, quod secundo distinguendo declarat: ibi, Nos dubitationem. Et secūdum membrum ibi, Nisi. Emanauit hęc decre. ad declarationem & correctionem eorū quae no. Inn. & Host. supra eo. tit. c. vlti. & supra de maio. & obe. statuimus. & Cōpost. de rescrip. capi. in gl. magna. §. vnū casum. & reprobata est opi. Inn. & Cōpost. qui dicebant, licet prębēda non esset annexa, dignitatem habentem praeferri. & sic dicebat Cōpost. se de mādato papae pronuntiasse in Bonon. ecclesia in dignitate archipresbyterali. approbata est autem opin. Host. ADDITIO. Quo ad not. in praedicta decr. statuimus. facit haec decret. pro Inno. & contra Host. tenuit enim Inno. de duobus impetrantibus primum praeferri secundo, qui est maior in ordine per rationem quam ponit haec litera. Sed Hostien. contra. & ibi scripsi in gloss. loquitur Ioan. And. Praesupponendum est pro intellectu huius cap. quòd quando sunt plures expectantes in eadem ecclesia, & habent similem gratiam, habet locum illa regula, qui prior est tempore, potior est iure. CASVS. Papa creauit me canonicum ecclesiae Pictauen. & mādauit canonicis ipsius ecclesiae vt me de facto reciperent & installarent cum assignatione praebendae vacantis si qua vacaret, alioquin mihi conferrent praebendam proximo vacaturam. Anno sequenti papa fecit tibi similem gratiam, videlicet quia contulit tibi ius canoniae in ecclesia Pictauen. & mandauit canonicis vt de facto te reciperent in fratrem & canonicum, & praebendam si qua vacaret, tibi assignarent, aliàs praebendam proximo vacaturam. & si ipsi non conferrent tibi primam vacantem, quòd ipsi conferrent dignitatē cùm praebenda. postea vacauit praebenda & dignitas. quaeritur

i *Nostra.* papa nō debet iustitiā suam negligere, qui alios in sua iustitia fouet, vt infra de immu. eccle. quoniam.
k *Incerto.* sicut cùm scribitur alicui prouideri de beneficio qđ primo vacabit in ciuitate, vel quod primo vacabit in prouincia, vt s. eo. tit. & li. quāuis. incertū est ꝙ beneficium impetrans sit habiturus, sed hoc certum est de canonia Lexo.
l *Acceptandi.* vt infra de conces. praebend. quia cunctis. & cap. ne captandae. Ioan.
m *Reuocasse.* licet enim eandem retinuerit potestatem, & tamen maiorē, scilicet reuocandi etiam tacitè, vt hic vides.
n *Lucro.* de dāno eius non agitur, quia si dimisit priora beneficia, recuperat illa secundū formam decr. j. e. si beneficia.
o *Ad instar.* coadiuuat proximā rationē per duo legalia argumēta. sic. j. de cōces. pbē. quia cūctis de sen. excō. si iudex.
p *Serui.* habes hoc. ff. si certum pet. l. eius qui in prouincia. hic enim non agitur de dāno serui, & sic ab ignorante seruo potestas reuocatur. sic inducit ad propositum.

ritur quis nostrum habebit prębendā? Respō. Ro. pon. cū distinctione, quia vel prębēda est annexa dignitati, & tibi debentur prębēda & dignitas: aut non est annexa, & tunc mihi debetur, & nō tibi, licet tua gratia possit nunc in totū impleri. Et ista fuit ratio dubitandi ad istud ca. nā cū tua gratia possit nunc in totum impleri, videbatur ꝙ tibi deberetur praebēda & dignitas. Sed ratio decidendi in cōtrarium fuit, quia cū prębenda sit separata a dignitate, mihi priori impetranti debetur, & non tibi. No. primò ꝙ iura fiūt de iis quę saepe accidūt, vt est gl. de despō. im pu. in ant. c. literas. in prin. No. secundò ꝙ de iure annexionis consequitur quis id qđ principaliter obtinere non posset. ad hoc facit. s. eod. tit. & li. super eod. Domi.

Ratio dubitandi et decidendi.

† Cuius officij laicus capax non est, quia praecedentia minuūt significationem sequentium. l. fi. §. cui dulcia. de vi. tri. & oleo le. l. Seiae. §. Caio. de fund. instru. leg. de Ancha. Font.

a *Dubitatur.* & meritò fuit declaratio eorū facienda. sic supra eo. li. de elec. quia saepe. supra vt lite nō contest. quoniā. Dubitabatur autē propter varias opiniones quas suprà vidisti. & fuit etiam haec dubitatio nostris tēporibus in Bononi. ecclesia.
b *Praebenda.* tantùm.
c *Officio.* perpetuo in ecclesia, vt s. eo. lib. de cōsue. c. j. Et vide quod ibi scripsi super ver. personatus. Ioan. And.
d *Vacat.* morte, renūtiatione, vel promotione illius qui dignitatem habebat & praebendam.
e *Declaramus.* Nota quia ius nouum nō facit, sed vetus declarat. facit quod dixi. sup. tit. proxi. c. vnico.
f *Anterior.* & sic est iure potior, quia ex quo praebenda non est annexa, vtriusque quo ad hoc est par causa. secus cùm est annexa. & facit quod dixi. supra eod. tit. & lib. hi qui.
g *Praeiudicari.* gratia enim secundo facta, intelligitur fieri sine alieni iuris praeiudicio. supra eo. lib. de rescrip. quamuis.
h *Apparet.* quia tunc secus. j. eo. cap. pen. & j. de conces. prębend. auctoritate.

Glos. seq. ponit rationē inducēs duo iura. demū ponit decē casus, quibus secūdò impetrans primo impetrāti praefertur, & quinq; casus, quibus primā expectās illā nō consequitur.
i *Annexa.* ex quo enim habet vnū connexorū, & reliquum habere debet. de cōsti. in ant. ca. trāslato. ad hoc supra eo. tit. super eo. Habes igitur vnum casum in quo secundus impetrans primo impetrāti prefertur. Alium habuisti. supra eo. si clericus. Aliū. j. eo. ca. penul. Aliū j. de cōces. pręben. ca. pen. Interdum habes ꝙ vacat praebenda, & ille qui expectat primam, illam non consequitur. vnum casum habes. suprà eod. tit. cap. ij. in fi. Alium. j. eo. cum in ecclesia. Tertium. j. eo. tit. ei cui. Quartum. j. de re. permu. cap. vnico. Quintum. supra eo. lib. de renun. cap. ij. Et aliū habes in cle. gratiae. de rescrip.

Impetrans secūd⁹ praefertur primo impetranti in multis casibus.

Idem.

Secundus qui impetrauit dignitatem et praebendā, praeferetur priori qui solū praebendā impetrauerat, si praebenda dignitati est annexa, aliàs non. h. d. Ioan. And.

CAPITVLVM XV.

Quia saepe dubitatur [a] à multis, si canonicatus alicuius ecclesiae sit collatus à sede apostolica successiuè duobus, fueritq; mandatū primo de prębenda, [b] secundo verò de praebenda & dignitate, personatu vel officio, [c] † cùm se facultas obtulerit prouideri, quis ipsorum in praebenda quae cum dignitate, personatu vel officio vacat [d] ibi postmodū, debeat de iure praeferri: Nos dubitationem huiusmodi sopire volentes, praesenti declaramus [e] edicto, primum (cùm sit tempore anterior [f]) cui per mandatum secundum praeiudicari, [g] aut ius ipsius absorberi non debet, ex quo de intentione mandantis contraria non apparet, [h] praeferendum esse in dicta praebenda: Nisi vacanti dignitati personatui vel officio sit annexa. [i] nam si esset annexa, secundus cui debetur dignitas, personatus vel officium, praeferetur in ipsa.

Idem.

Mandatum prouideri de dignitatibus vel beneficijs alijs ecclesiasticis, curata non includit non expressa cura. hoc dicit vsque ad §. illis.

CAPITVLVM XVI.

Cum in illis quibus beneficia curam animarū habentia committuntur, maior quàm in ijs qui ad alia promouētur, idoneitas requiratur: [k]

Cum in.} Haec est notabilis decr. Sūt quatuor dicta, & partes patent. Io. And. Declarantur hic quae no. per Ber. Inno. & Host. supra eo. c. vlt. & per Cōpost. supra de rescr. capitulū in gl. magna. §. sed quid in his. In gratiis apostolicis appellatione beneficiorū & etiam dignitatum non includūtur beneficia curata. hoc dicit. j. Item appellatione dignitatū vel personatuum, non veniunt dignitates ad quas quis cōsueuit per electionem assumi. h. d. ij. Item electio, pręsentatio & institutio sunt diuersa: ideo vnum appellatione alterius non venit. h. d. iij. Item si mandetur aliquibus prouideri de beneficio spectante ad eius collationē & alterius, nō poterit prouideri de beneficio spectante ad alterius collationē tātū, nisi dicatur, communiter vel diuisim. h. d. iiij. CASVS. Papa fecit mihi gratiam sub hac forma, quia mandauit episcopo Picta. vt mihi prouideret de beneficio spectante ad eius collationem, siue illud esset simplex beneficium, siue dignitas aut personatus. vacauit beneficiū curatum. vtrum sit comprehēsum sub mea gratia? Respondet ꝙ nō, nisi in mea gratia fuerit facta expressa mētio de beneficio curato. Et ratio est, quià maior idoneitas requiritur in promouendo ad beneficium curatum: ideo non venit appellatione simplicis beneficij vel dignitatis, vel personatus, nisi diceretur expressè in illis ꝙ mihi prouideretur de beneficio simplici, vel dignitate aut personatu, etiāsi illi beneficio immineret cura animarū. Sed quid? ponamus ꝙ papa mādauit episcopo Picta. vt mihi prouideret de dignitate vel personatu vel officio in ecclesia Picta. vacauit dignitas ad quā quis cōsueuit assumi per electionē: vtrū cōprehendatur sub mea gratia? Respondet quòd nō, nisi fiat expressa mētio in mea gratia de dignitate electiua: puta quia dixit papa vt mihi cōferretur dignitas, vel personatus, vel officium, etiam si ad illam dignitatem, personatum vel officiū quis consueuerit per electionem assumi. Sed quid? ponamus ꝙ papa scripsit episcopo Pictauē. vt mihi cōferret beneficium spectās ad suam praesentationē. vacauit beneficiū spectās ad suā collationē. Nā ipse episcopus cōferebat illud beneficiū pleno iure. vtrū virtute meę gratiae possim petere? Respō. ꝙ non. Nam differunt collatio, pręsentatio, & institutio: ideo appellatione praesentationis nō venit collatio nec institutio. Sed ponamus ꝙ papa mādauit episcopo Picta. vt mihi cōferret beneficiū spectans ad collationē decani, & capituli ecclesiae Picta. vacat nūc beneficiū spectans ad collationē alterius tantū, puta ad collationē decani vel solius capituli. vtrū possit episcop⁹ Picta. de illo beneficio mihi prouidere? Certè nō, nisi in literis gratię meę fuerit additū, cōmuniter vel diuisim. Sed quid? ponamus ꝙ papa mandauit prouideri de beneficio spectāte ad collationē episcopi Picta. vacauit beneficiū quod spectat ad collationē episcopi, decani, & capituli ecclesiae Picta. vtrū de illo beneficio possit mihi prouideri? Certè non. Ratio dubitandi potuit esse, quia quod cōmune est, meum est. ideo videbatur quòd de beneficio spectāte cōmuniter ad collationē episcopi, decani, & capituli, posset mihi prouideri. Sed ratio decidēdi est, quia papa nō intendit per meā gratiā grauare nisi solū episcopū Picta. No. primò ꝙ in promouēdo ad ecclesiā parochialē maior idoneitas requiritur q̄ in promouēdo ad alia beneficia ecclesię. Nam in hac maiora cōmittūtur, & periculosiora: quia nō solū ei cōmittuntur corpora, sed animę. No. vlterius ꝙ in gratijs expectatiuis non includūtur beneficia curata, nisi in gratia dicatur expressè de beneficio curato, quātumcūq; ponātur verba generalia, & hoc propter rationē positā in principio huius ca. No. ibi, illis verò. ꝙ appellatione dignitatis cōprehendūtur solū dignitates quibus aliquis pręficitur per collationē: nō autē comprehendūtur illę dignitates ad quas quis cōsueuit assumi per electionē, nisi in literis expectatiuis fiat expressa mētio de illis dignitatibus electiuis. Nota insuper ꝙ differūt praesentatio, collatio, & institutio. quod verum est in materia stricta & odiosa, nisi aliter constaret de mēte superioris, quia tunc nō esset curandum de verbis. c. petitio. de procu. in ant. Pro quo sciendū ꝙ pręsentatio dicitur electio personę vt pręsentetur superiori, & instituatur. & ista praesentatio computatur inter iura patronus: & per istā praesentationem non acquiritur ius in beneficio, sed solū acquiritur ius in hoc, vt patronus non possit variare, si sit patronus ecclesiasticus vel laic⁹, nisi accumulatiuè. Institutio autē dicitur quę fit ad pręsentationē patroni, quę alio modo dicitur confirmatio. Sed collatio dicitur quādo prouisio alicuius beneficij spectat pleno iure ad dioecesanum. tamē cōmuniter in iure vnum ponitur pro reliquo. No. ꝙ si papa mandat alicui prouideri de beneficio spectante ad collationem duorum, nō poterit virtute illius gratiae prouideri de beneficio spectante ad collationem alterius tantùm, nisi in literis gratiae dicatur, communiter vel diuisim. No. ꝙ papa nō intendit grauare nisi illum de quo fecit mentionem in gratia.
k *Requiratur.* est enim ars artiū, regimē animarū. s. de aetate & quali. ca. pe. ad hoc. s. eo. graue. & c. seq. in ant. & s. eo. tit. & li. c. j. ADDITIO. Dicit Archi. ꝙ quia isti habent alios regere

No. primò quod beneficiū curatū nunquā includitur in literis beneficialib⁹ nisi de cura fiat mētio. No. secundò ꝙ expressione dignitatis non intelligitur de curata in literis beneficialibus, et quòd potest esse dignitas, & non habere curā ad hoc. s. de aetate & qualitate. permittimus. eod. libro. Domi.

gere & pascere, ideo pastores dicuntur.lxiij.distin. si in plebibus.xcv.dist. ecce ego. Ioannes Andreæ.

a *Intentionis.* ad quam recurrendum est, vt supra eodē cap. vlti.[a] & suprà de deci. ex multiplici. vbi de hoc. Illa autem intentio & ratio quæ fuit delegantis, debet esse & delegati. suprà in anti. de rescrip. super literis in fine.

intentionis [a] nostræ nequaquam existit vt cū aliquibus de ecclesijs, personatibus, dignitatibus, vel alijs beneficijs quibuscunque (de animarum cura [b] mentione non habita) prouideri mandamus,ipsis de iis quibus huiusmodi cura imminet,possit aut debeat prouideri. [c]

In beneficij prouisione modus electiuus non includitur, si alij modi prouidendi exprimantur. hoc dicit.

Illis verò pro quibus scribimus vt prouideatur eisdem de personatibus vel dignitatibus etiam si curam habeant animarum , ad collationem, prouisionem, præsentationē, vel dispositionem spectantibus quorumcūque, † prouideri nequibit de prælaturis, personatibus , vel dignitatibus,ad quos seu quas per electionem [d] hi qui eis [e] habent præfici,assumuntur. [f]

Beneficiales literæ vnum modum exprimentes,alios non includunt.h.d.

Cùm autem inter collationē,præsentationem,& institutionē differentia magna esse noscatur: [g] si cui de beneficio ad alicuius collationē spectāte prouideri mandetur , de il-

b *Cura.* etiam si in literis prouideri mādetur quòd animarū cura non negligatur si qua imminet dignitati . quod dic vt in clemen.eo.tit. si dignitatem.j.responso.

Glos.seq. fortificat textum per simile & per rationem. secundò quęrit.arg. negatiuè. cōtrariū soluit.

c *Prouideri.* hinc est quòd cum patientibus defectum in ętate dispensant episcopi in dignitatib⁹ nō curatis,sed in curatis non s.eod.lib.de ęta. & quali.cap.vnico.& est etiā simile de fil. presby. c.j. supra eo. lib.& est hoc propter beneficiorū impetrationem quæ dicitur ambitiosa,& restringenda.supra eod. tit. & lib. quāuis.[b] cùm aliàs nomine beneficij dignitates & beneficia includantur, vt suprà de verb. signifi.c.pe. Quid si papa simpliciter mādat prouideri de beneficio: nunquid poterit executor de tali beneficio ꝓuidere qd requirat sacrum ordinē? Videtur quòd non,arg.huius c. Ad hoc supra eo. lib.de fil.presby.c.j.Sed dic contra j.eo.ei cui. Ad idem supra eod. si pro clericis. [c] nisi pateretur in ætate defectum,ita ꝙ ad illum ordinem promoueri non posset, vt ibi, & supra eodem lib. de rescrip. si eo tempore.Ioan.And.

d *Electionem.* electio igitur non cōcluditur sub verbo prouisionis vel dispositionis , cùm inter ista tria sit differentia. & facit quod statim sequitur. & est si. supra eod.lib.de offic. leg.deliberatione.j.respon. & facit quod dixi supra eod. lib. de elec.c.vlti.&.j.c.proxi.ij.respon.in glo. sed nonne.

e *Eis.*scilicet prælaturis,personatibus vel dignitatibus.

f *Assumūtur.* etiā si inhibeatur in literis ne electores eligāt, vt in clemen.eo.tit.si dignitatem. ij.responso.

g *Noscatur.* hinc est ꝙ capitulum vacante sede nō confert beneficia quæ spectant ad collationem episcopi. supra ne se. va.c.ij.&.j.eo.lib.eo.tit.c.vnico.& tamē tunc instituit instituendos ab episcopo. j.eod. lib.de insti.c.j. de maio. & obe. cum olim . in ant.& idem vides in generali vicario. suprà de insti.ex frequentibus. supra eo.lib.de offic.vica.c.vlti.

h *Non adiecto.* ex quo papa hoc non adiicit.alterum tantùm grauare non intendit : & hoc intellige secūdum determinationē quā habebis.j.eo.tit.c.vlt. & fuit hoc sumptū ex quadā extrauagāti quæ incipiebat,cōtingit interdū sicut te &c.

Glossa sequens obiicit & soluit.

i *Cum alio.* absurdum enim esset illum grauari de quo papa non intellexit.In cōtrarium videbatur , quia ad collationem suam spectat, licet & alterius.nam & qui iurat suum non esse,iurat & sibi cōmune nō esse.ff.de verb.sig.pupillus. §.vlt. cum sua gl.& vide quod dicitur j.de verb.sig.c.vlt.Et qui legat seruos suos,& qui in totum,& qui pro parte sui sunt, videtur legasse.ff.de leg.iij.si quis seruos. Sed hoc facit cōtraria intētio papę.idē est ergo dicere ad collationē talis, & solius talis.ADDITIO. Bene facit.ff.de leg.ij. legatis. vbi legatū factū vxori de ijs quę sunt parata ad ipsius vsum,nō intelligitur de paratis ad cōmunē vsum ipsius & viri. Dicebat Ioā.Mo.quod est cōmune mihi & alteri,propriè nō est meū. ff.de rit.nup.illud.& verba generalia propriè non impropriè

a Sic post Archid. quod ibi dixi de sentētia vel processu delegati cōtra intentionē delegantis. Ioā. And.

† Hic comprehenditur etiam vniuersitas. Ioan. An. de Ancha. cùm enim ista iura in vniuersitatē cadunt,ergo ipsa cōprehenditur. facit l. 1. §. sin autem & l. omnibus. ff.ad Treb. Font.

b Et sic respondetur ad id quod dicitur, nil excellenti⁹ dignitate. C.de consul.l.1.lib.12. Ioann. And.

c Vide qd ibi dixi post Ioan. Mo. & idē Archidi cū hic ab illa generalitate excipiat solū beneficia curata. Ioā. And.

Fortificat text. per duo similia.

Vicarius episcopi potest, instituere præsentatos.

sumi debent.alleg.supra eo.tit.& li.cum de beneficio.in fi.& remittit ad regulam,in generali.j.de reg.iur. Ioan.And.

SI tibi absenti.} Circa beneficiū collatū absenti nondū acceptatū soluit quinq; dubia. Primū,an sit illius,ibi, Licet. Secundū,an possit alteri cōferri,ibi,Ipse tamen.Tertiū,an si cōferatur, valeat collatio ibi, Quod si. Quartū , quid si lapsus sit terminus dat⁹ ad acceptandum,ibi, Sed si. Quintū, qd si ꝓuisus post terminū præueniat collatorē, ibi,Antequā. Io. An. CASVS. Episcopus Pictauē. alicui Titio absenti & ignoranti contulit aliquod beneficium . nō fuit ibi aliquis qui acceptaret collationem pro Titio absente. an valeat collatio? Certè sic , adeò ꝙ collator non poterit amplius variare,nec illud beneficiū alteri cōferre.Sed vtrū Titio absenti & ignorāti per illā collationē sit acquisitū ius in beneficio? Respondet quòd non,nisi Titius illud beneficiū acceptauerit.sed facta acceptatione est sibi ius acquisitū sine corporali apprehēsione,licet sit sec⁹ in reb⁹ ꝓfanis.l.traditionibus. C.de pactis. Sed ponamus ꝙ Titi⁹ postquā sciuit illud beneficiū sibi collatū,differt acceptare collationē.an episcop⁹ collator possit illud beneficiū alteri conferre? Respon.ꝙ nō statim, sed poterit Titio assignare certum terminum intra quē tenebitur suā declarare voluntatē an velit illud beneficium acceptare , quo termino elapso poterit collator illud beneficiū alteri cōferre.Sed ponamus ꝙ collator elapso termino illud beneficiū nō cōtulit, vtrū possit Titi⁹ tale beneficiū acceptare antequā verus collator alteri cōtulerit,ita ꝙ per illā acceptationem acquiratur sibi ius in beneficio.Certè sic. No.primò ꝙ beneficiū potest cōferri absenti & ignorāti , nec requiritur ad hoc vt valeat collatio, ꝙ ille cui confertur beneficium, illud acceptet.

No. ꝙ si absens statim atque sciuit beneficium sibi fuisse collatum,id acceptauit,statim sibi ius est acquisitū in beneficio,& potest lato modo dicere illud beneficiū suum,ratione cuius potest agere rei vendicatione lata.Et sic etiā solo titulo acquiritur ius in beneficio & dominiū . secus in rebus profanis , quia in illis ex solo titulo nō acquiritur dominiū. ideo.l.quoties. C. de rei ven.non habet locum in beneficijs.

No.vlterius ꝙ in iure nō est aliquod certum tempus præfixū ad acceptandum beneficiū collatū. secus in acceptatione vel repudiatione electionis: & ideo collator potest præfigere tēpus ad acceptandū beneficiū collatum. Not.insuper ꝙ non est necesse esse præsentem cui beneficium cōfertur,nec etiā aliam personā quæ collationē eius nomine recipiat. Ad hoc supra eod.lib.de rescrip. gratia. Nota finaliter casum in quo vacat beneficium,tamen conferri non potest.Nam non dicitur beneficium hic istius, & tamen dicit ꝙ nō valet collatio.Alios casus vide de const.cū accessissent.Domi.

lo quod ad eius præsentationem vel institutionem pertinet , prouideri non poterit, † nec etiam econuersò. expresso enim vno casuum prædictorum,mandatum super hoc factum(quod debet de sui natura restringi) ad alios extendi non debet.

Mandatum simpliciter duos includens, alterū solum non adstringit:& econuerso directum vni,duos nō afficit.h.d.Domi.

Si verò de beneficio ad aliquorū collationē vel præsentationē spectante (non adiecto [h] cōmuniter vel diuisim) prouisio iniungitur facienda, in beneficio quod ad collationē vel præsentationē alterius ipsorum tātùm pertinet, adimpleri nō potest: Sicuti si de beneficio spectāte ad collationē vnius prouisio iniūcta fuisset,impleri nō posset in beneficio cuius collatio ad eum simul cū alio [i] pertineret.

Idem.

Beneficiū mihi collatum ante dissensum meum alteri cōferri nō potest , nisi terminus mihi datus ad consentiendū esset elapsus:& tunc etiā post terminum antequā alteri cōferatur,potero cōsentire. Io. An.

CAPITVLVM XVII.

SI tibi [k] absenti per tuum episcopū [l] cōferatur † beneficium,licet per collationē huiusmodi(donec eam ratam habueris [a])ius in ipso beneficio vt tuum dici valeat , non acquiras , [b] ipse tamen episcopus vel quicunque alius [c] de ipso beneficio (nisi consentire recuses) in personam [d] alteri⁹ ordinare nequibit. Quod si fecerit , eius ordinatio facta de beneficio non libero , viribus non subsistet.Sed si episcopus (notificata tibi collatione)ad consentiendum terminum [e] competentem assignet:ni cōsenseris, poterit eo elapso [f] beneficiū liberè (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipsum contulerit,tuum poteris (nō obstante quòd elapsus sit terminus)præstare consensum: [g] & extunc de ipso non poterit aliter ordinari.

Glos.seq.dicit qd declarat,& qd erat dubiū,& quęst.soluit.

k *Si tibi.*emanauit hęc decre.ad declarationem & approbationē eorū quę no.Inno.& Hosti.& moderni.s eod.accedēs.& Host.in sum.de insti. §.quis institui. sciebam⁹ enim quòd absenti poterat beneficiū cōferri , & absens inuestiri,vt ibi. sed dubitabatur an medio tempore posset collatio reuocari, quod hic terminatur.& quod dicit absenti,idē & multo fortius si pręsenti,qui fortè deliberare velle se dixit.Ioan.And.

l *Episcopum.* factum ponit,non ius,quia idem si per alium. Idem Ioan. Mo.& Archid.

† Si autem ad suā collationem spectet, & simul ad præsentationem alterius patroni clerici, res est dubia,quia papa non videtur cogitasse de beneficio in quo cōmunicat cū altero , vt in fi. istius ca.& c.fi. j.eo.si autem alter esset laicus patronus, clarum est quòd non posset. de offi.dele.dilectus. Io. And.de Ancha.Font.

† Quod potest etiā nullo mediante. de Ancha.secus in alijs contractibus qui inter absentes fiūt. nā ibi intermediat aliquid.no.in l. cōsensu. ff.de act. & obli. Fonta.

Beneficiū si absenti sit collatū, statim ꝙ sciuit & acceptauit,sibi ius in beneficio acquisiuit.

Habueris.

a *Habueris.*acceptando,vel consentiendo,vel ratum habendo,si negotiorum gestor vel procurator generalis fuerat inuestitus de ipso.sed si specialis , statim dici debuit suū. quod dic vt no.s.eo.accedens. Ad hoc.ff.de neg. gest.si ego.ff.de solu. ratum.ff.de acqui.pos. qui absenti. Ioann. Andr. ADDITIO. Potest etiā cōsanguineus inuestiri de beneficio,sed per eum etiam ante acceptationem non acquiritur dominiū beneficij vel canonicatus,qui cōsensu eligentium & electi acquiritur.s.in anti. de elect. cū inter canonicos.suprà de spon. cum locum . licet talis pro tali agere possit.ff.de procu. sed & hæ.vnde dicit Hosti. licet lex talem personam agere permittat, nō tamen facit illum procuratorē. ff. iudi. sol.l.iij.§.j.ff.de procu.non solùm.§. si de dote. Ioannes Andr.

Glossa seq. ponit tres opi.quæ olim erant de materia.

b *Non acquiras.*secus in legato speciei,quia tunc acquiritur dominium legatorio ignoranti,licet commutabiliter [a]. ff.de leg.ij.cum pater. §.surdo.facit.ff.de condi.& demonst.l.legata.per quæ iura dicebant quidā quod hic dicitur.Item per id quod habes suprà de elec.cùm inter canonicos. & ca. publicato. Ad hoc infra de reg.iur.quod semel.cū suis cōcor. Alij dicebant ꝙ si secūdo prius fieret traditio, vel prius cōsentiret,bene tenebat collatio per l.C.de rei vē.l.quoties.in prin. & in fi.vbi dicitur si res vendita fuerit duobus,ille potior est cui prius fuerit tradita.& vide quod dixi.j.de reg.iur.qui prior. Tertia opi.erat ꝙ aut secundus scienter recipiebat beneficium , aut ignoranter. in primo casu non tenebat collatio, in secundo sic.tenetur tamen conferens prouidere primo in æquiualenti beneficio.ad hoc.s.eo.inter cætera.j.de iure pa. pastoralis.Facit ad hanc distinctionem.j.de conces.præben. quia cunctis.ff.de vsufru.l.si Sticho.ADDITIO.Archi.attribuit hanc tertiam opinionem Host.& verum est ꝙ Hostien. ponit illam in decre.accedens.tamen recedit ab illa inhærēdo Inno.qui simpliciter dixerat collatorem nō posse à proprio facto recedere. Ioan.And.

c *Alius.* puta legatus de latere qui confert beneficia vacantia.s.de offi.leg.c.ij.istud autem conferre nō poterit,quia licet vacet,non tamen est liberum, vt.j. sequitur.

Glossa sequens format & soluit duas quæstiones.

d *Personam.*sed nunquid poterit alteri sub conditione conferre,scilicet si ille nō acceptauerit? No.s.eo. lib. de elect.c. ij.&.j.de reg.iur.actus.sicut beneficiū non vacans non confertur cum conditione quando vacabit.suprà de conces.pręben.c.ij.Ad hoc.s.de rescrip.pastoralis. Sed nunquid potest de illo ordinare non conferendo personæ,sed aliàs,puta veniendo,vel religiosum locum constituendo? Non,nisi sicut posset post acceptationem,cùm eadem sit ratio.supra de ecclesiis ædi.ad audientiā.ij.s.eod.exposuisti.xij.q.ij.cap. antepe. & etiam tunc secundario fit ordinatio in personam.

Glossa sequens obijcit & soluit.

e *Terminum.* sed nōne statutus est terminus à iure intra quē consentire debet,scilicet vnus mensis.eo.lib.de elect. quàm sit.nec videtur quòd de beneficio iuris possit episcop⁹ diminuere.j.de reg.iur.indultum.cum suis concor? Dic decret. illam loqui in electis, qui adhuc habent confirmationem petere:istam in ijs quibus fit collatio . in his autem non est statutum certum tempus.& facit sup.ca.proxi.Probatur & hoc per id quod sequitur.nam in decret.quàm sit.elapso termino priuatus est ipso iure,nec potest vlterius consentire, hic autem etiam post terminum consentit , dummodo res sit integra,vt sequitur.

Glossa sequens soluit quæstionem.

f *Eo elapso.*quasi dissensisse videatur.sic supra eodem lib.de appel.ab eo.vbi etiam ista ponuntur vt paria. Et per hanc literam videtur idem dicēdum si dissenserit, scilicet quòd adhuc re integra possit consentire.quod verum est conferente in eadem voluntate manente.Ad hoc supra eo.lib. de procu.licet.vbi de hoc dixi.ADDITIO. Ibi tamē glo. loquitur de electo, hic loquitur de prouiso. Ioan.And.

g *Consensum.*ad hoc.ff.de opti.le.l.mancipiorum.

EVm qui.} Sunt due partes quæ satis patent.secūda ibi,Insuper.Et prima subdiuiditur,quia ponit primo dictū,cuius posteà duas rationes subdit ibi,Non enim.Ioan. Mo.dicit quòd primum dictum ponit peccatum in facto & in modo,secundum in modo tantùm.Ioann.Andr.Præmitte quod habes in c.de multa.s.eo.in ant.Domi. Emanauit hęc decre. ad approbationē & declarationē eorū quæ no. Inno. & Hosti.s.eod.tit.de multa.ADDITIO. Quærebant enim de illo qui propria auctoritate inuasit secundū curatū, & arguebant quòd ipso iure videatur renuntiasse primo. xxj. q.ij. si quis iam.recitabant alios dicere contrariū, nisi auctoritatem superioris habuerit &c. Ioan. And. Præsupponitur illud quod habetur in ca.de multa.eo.tit.in ant. & hodie in extrau.Ioā.22. quæ incipit , execrabilis.vbi dicitur ꝙ si alicui obtinenti beneficium curatū, dignitatem, personatū vel officium, conferatur aliud simile beneficium,puta si alicui obtinenti ecclesiam parochialem cōferatur alia ecclesia parochialis, vel dignitas,vel personatus, aliudque beneficium acceptauerit, & apprehenderit possessionem, ipso iure vacat primum benecium:& si contendat habere,caret vtroque.CASVS.Secundum communem intellectum huius cap.mihi obtinenti ecclesiam parochialem episcopus Picta. contulit aliam ecclesiam parochialem. quidam tertius intrauit possessionem ipsius beneficij collati.ego non expectaui quòd episcopus me induceret in possessionem ipsius beneficij ,sed mea temeritate istum tertium à possessione beneficij mihi collati expuli.vtrum per istam violentam expulsionem à possessione secundi beneficij , vacet primum , ac si auctoritate apostolica fuisset apprehensa possessio huius secundi beneficij? Respō. quòd sic.aliàs sequeretur quòd vir stultus esset melioris cōditionis quàm sapiens.Sed quid sanctissime pater,ego sciens nō habere ius in aliquo beneficio, me intrusi scienter in eo, vtrum per istam intrusionem vacet primum beneficium quod obtineo? Respondet quòd sic, ac si habuissem titulum in secundo beneficio . & adeptus fuissem pacificam possessionem.secus si credebam habere ius in beneficio , & tamen nullum habebam.c.si beneficia.infra eo.tit.Sed nunquid per istam violentiam vel intrusionem debeo carere iure quod mihi competebat in primo beneficio ? Certè sic ipso facto secundum communem opin.& hoc probant ista verba , eo ipso. No. primò quòd non est alicui licitum intrare beneficium per violentiā,in quo vel ad quod habet ius, sed debet expectare inductionem superioris : quæ inductio in possessionem beneficiorum , de iure communi spectat ad Archid. qui hoc faciet auctoritate episcopi.tamē hodie Archid.istud non obseruant nisi in magnis dignitatibus , & non in paruis beneficijs. No.quòd quis sua auctoritate nō debet ingredi possessionē beneficij sibi collati,sed auctoritate sui superioris,nisi esset inuestitus. Pro quo sciendū est ꝙ institutio est tituli collatiua, postquam dixit episcopus vel superior instituens:inuestio te per traditionem huius rei. & per illā inuestituram non transfertur possessio , nisi fieret inuestitura in præsentia beneficij, sed solùm per illam inuestituram datur instituto facultas vt possit ingredi beneficium auctoritate sua.simile dicitur in.l.j.ff.de acquiren.vel amit.pos.vbi emptor sua propria auctoritate non debet ingredi pos.rei venditæ. Et sic intelligitur tex.tamen etiam potest intelligi si per violentiam fuit intrusus in beneficio,in quo non habebat aliquod ius. No.quòd per adeptionem secundi beneficij incompatibilis vacat primum.Vnde sciendum quòd licet istud c.non loquatur nisi in ecclesiis parochialibus , tamen communis opi.doctorū est ꝙ etiā intelligitur in dignitatibus & personatibus.nā istud c.venit limitatiuè ad illud c.de multa. alleg. ideo secundum illud c. debet intelligi. ideo dixit Dominicus de sancto Gemi.ꝙ cōstitutio declaratoria debet intelligi secundum omnes clausulas constitutionis declaratæ, nisi aliud dicatur in cōstitutione declaratoria. No.vlterius ex hoc tex.ꝙ lex,si quis in tātā.C.vnde vi.& similia iura etiā habent locum in eum qui expulit à beneficio, videlicet ꝙ talis perdit ius quod habebat in beneficio. Nota insuper ꝙ iste textus in prima parte nō habet locum nisi in beneficio curato. Nota finaliter ꝙ sicut non est possibile duo curata simul retinere quando iusto modo acquiruntur,ita etiam nō est possibile quando iniustè.Et sic videtur quòd quando iura ponunt pœnā exercenti actum,pœna committatur etiā si

Idem.

Qui vi vel iniustè occupat secundum beneficium curatum , priuatus est primo. Qui autem vi beneficium aliquod occupat, est ipso iure priuatus iure quod in illo vel ad illud habebat.hoc dicit.Ioā.An.

Beneficium nō acquiritur mihi per cōsanguineum ante acceptationem.

a Scilicet quia priusquā agnoscat, potest repudiare. ꝙ autem dicit acquiri dominiū, dicere vera adita hæreditate. Ex fictione tamen dicitur acquisitum post mortem.ff. de furt. si iussu. §. vlt. & l.à Titio. & ff.qui. mo. ser. amit.si partem .§. vlti. ff. de condit. insti.l. siquis ita hæreditatem.

Beneficium collatū absenti an possit alteri conferri sub conditione,si ille non acceptauerit.

Diuisio.

Beneficiū per violentiā intrare non licet.

Beneficij secundi adeptio facit primum incompatibile vacare.

actus non tenet de iure. vide. j. de sen. excom. statutũ. Domi. A

Glos. seq. ar. à contrario. secundò quærit & soluit.

a *Cura.* aliàs non haberet locum pœna decre. supra eo. de multa. si ergo habet ecclesiã curatam, & postea violenter occupat simplex beneficium, non vacat primũ, sed perdit ius si quod habebat in secũdo, vt j. proxi. respon. Sed quid si habet curatam ecclesiã, & vi occupat p̃bendam, vel simplex beneficiũ cui est annexa ecclesia curata, nũquid vacat prima? Dic q non, sed locum habebit sequẽs responsum. hoc dico per decr. supra eo. ti. & lib. super eod. vbi ergo esset priuatus primo per iustã receptionem secundi, erit etiã priuatus per iniustã, aliàs non. Et est si. quod dicimus de bigamia vel eius pœna quæ inducitur per matrimoniũ, qđ nõ tenet eo casu quo incurreretur si matrimonium teneret, aliàs non. in ant. de big. nuper. Ioann. Andr.

† *Not. hic quòd ad delicti punitionẽ sufficit aliquid fieri de facto. c. cùm nuper. de biga. no. c. pleriq;. de do. inter virum & vxorem. et Hippo. in l. diu⁹. ff. de sicar. tamẽ ad lucrum non sufficeret aliquid fieri de facto. l. hæc cõditio. ff. de cõdi. & demõst. de Ancha.* Fõ.

a Sic refert Ioan. Monac. & Archi. Io. And.

CAPITVLVM XVIII.

EVm qui beneficium cui animarũ cura [a] imminet, vi occupat, seu se scienter [b] iniustè intrudit in eo, decernimus ipso iure fore priuatũ beneficio quod cum cura simili primit⁹ obtinebat.[c] Nõ enim decet vt stultus melioris quàm peritus cõditionis existat, [d] vel quòd inuasor † eo qui iustè ingreditur, priuilegio gaudeat potiori. Insuper B vt violenti [e] qui auctoritate (vel veri⁹ temeritate) propria occupare dignitates, personatus, aut alia quæcunque ecclesiastica beneficia non verẽtur, [f] etsi non virtutis amore, pœnæ saltem formidine [g] à suæ temeritatis audacia refrenentur, eoipso ius si quod in dignitatibus, personatibus & beneficijs occupatis taliter [h] vel ad ea [i] ipsis forsitan competebat, amittant.

Idem.

Habens potestatem apostolicã personæ idoneæ de beneficio prouidendi, aliàs beneficiato sufficienter prouidere non poterit, nisi in literis hoc exprimatur, & tunc vnicum simplex obtinenti prouidebit. Si verò conceditur vt prouideat beneficia obtinenti, ad duo tantùm refertur: & cõtra factum est nullum, hoc dicit. Domi.

Glos. sequens soluit dubium per contrarium literę, sed cũ distinctione.

b *Scienter.* ignoranter igitur nõ tenebit pœna. ad hoc. j. eo. tit. si beneficia. Idem Archi. quod de ignorantia facti verum intelligo, secus in ignorantia iuris. j. de reg. iur. ignorantia. cum suis concor.

Gloss. seq. per hoc. c. soluit tria dubia.

c *Obtinebat.* eadem ratione quæ hic ponitur in pœna decret. de multa. dicam idem de decret. cùm in cunctis. suprà de elect. scilicet quòd si aliquis scienter & iniustè se faciat in episcopum consecrari, puta lite pendente, quòd vacent priora beneficia sua ac si canonicè consecratus fuisset: & sic C etiam iam audiui in curia fore factum [a] propter rationem quæ sequitur. Et eadem ratione videtur quòd si aliquis iniustè detinens beneficium, impetrat aliud beneficium non facta mentione de illo beneficio quod occupatum tenebat, quòd literæ nõ valeãt, ne sit melioris conditionis &c. vt hic. Ad hoc supra eodem titul. & lib. quamuis. & sic intelligitur infra eodem si motu. & idem etiam secundum id dici potest de decret. non potest. infra eodem scilicet quòd si aliquis habebat plura beneficia, ex quibus vnum erat occupatum, & tacito de illo super alijs impetrauit dispensationem, dispensatio non valet. Hoc idem tenet Archid. Vnde ad propositum huius quod tangitur in princ. gloss. dixit Innocent. in decret. de multa. quòd cùm interdictum erat regnum (vt puto) Siciliæ, & omnibus capitulis prohibitum eligere, multi tamen eligebantur in episcopos, & confirmabantur per Metropolitanos, & administrabant: arguebat tamen quòd elapso tempore de consecrandis, vacabant ipsorum priora beneficia per l. iij. §. videamus. ff. de dona. inter virum & vxorem in authenti. de restitu. & ea quæ pa. §. fin. infra de excess. præla. tanta. suprà de translat. quanto. sed Archidiaco. dicit illam glossam non fuisse in ore Innocent. Ioannes Andreæ.

d *Existat.* decimasexta quæstio. prima. legi epistolam. in princ. ff. quod vi aut clam. l. nam & si seruus. ff. de iur. & fac. ignoran. l. regula. §. antepenult. Nec ex delicto quis facit conditionem suam meliorem. ff. de donat. inter virum & vxo. l. iij. §. j. supra de sentent. excommu. si verè. Nec melior esse debet contumacium quàm obedientium conditio. supra de postu. cap. primo. de do. & contuma. contingit. ADDITIO. Interdum malæ fidei possessor est melioris conditionis quàm bonæ fidei, vt patet ex no. ff. de rei ven. rem. §. fin. Ioan. And.

Intrusus et violentus differunt.

e *Violenti.* Nota quòd latius loquitur pars prima quàm hec secunda, quia loquitur hic solùm in violento, non in alio se iniustè intrudẽte, vt in prima parte. & innititur iste §. rigori illius legis. Cod. vnde vi. l. si quis in tantam. & xvj. quæstio. vj. placuit. ADDITIO. Et vt ibi no. in re violenter possessa non iuuaret litera confirmationis. C. vnde vi. auctoritatem. Ioan. And.

f *Non verentur.* vereri deberent, cùm sine iusto titulo illa detinere non possint: nec eos iuuat antiqua possessio, vt infra de reg. iur. cap. j. cum suis concordantijs.

Glossa sequens tractat de triplici timorē.

g *Formidine.* lxij. distinct. docendus. de elect. cum in cũctis. de vit. & ho. cleri. vt clericorum. Ad idem. Cod. de emen. propin. l. vna. accedat quod dicitur, Oderunt peccare &c.[b] Et vocatur talis timor seruilis, qui per se præmium non habet, nisi quia solet inducere filialem. & est timor seruilis secundum Gregor. in quo viuit peccandi voluntas, & sequeretur opus si speraretur impunitas: & pertinet ad seruum. Initialis respicit amissionem præmij, & pertinet ad mercenarium. Filialis respicit offensam, & proprie ad filium pertinet. ADDITIO. De hoc de pœ. distinct. ij. sicut seta. Ioann. Andr.

b Vide hos versus de offic. ordi. irrefragabili. in vlti. gloss. Ioan. Andr.

h *Taliter.* scilicet violẽter. facit pro eo quod supra dixi &c.

i *Ad ea.* differentia est inter ius quod competit in re, & quod competit ad rem, vt videbis infra de concess. præbendæ. capitulo vltimo.

CAPIT. XIX.

IS cui cõceditur vt auctoritate apostolica possit vni personæ idoneæ [a] † in sua vel alia ecclesia p̃uidere: alicui aliud beneficium sufficiens [b] obtinenti prouidere non potest [c]: Nisi primò ille beneficium quod obtinet, omnino dimittat [d]: Vel nisi in concessione huiusmodi sit expresũ quòd aliàs beneficiatæ valeat prouidere personę. Tunc enim [e] prouidere poterit vnicũ dũtaxat beneficiũ obtinenti: dũ tamen illi cura non immineat B animarum. Si verò concessum fuerit vt prouidere illi valeat qui alia beneficia noscitur obtinere: huiusmodi pluralitas debet solùm ad duo beneficia sine cura [f] restringi. Prouisio quoque facta contra præmissa eoipso viribus non subsistat [g].

Diuisio.

IS *cui.*} Primò determinat duos casus. Secundus ibi, si verò. Secundò decretum apponit ibi, prouisio quoque. Iterum prima subdiuiditur, quia primò ponit dictum, à quo duos casus excipit ibi, nisi. & secundum determinat ibi, tunc enim. Ioan. Andr. Approbatur hic opin. Hostien. quam not. supra eodem titu. cap. vlti. in fin. & reprobatur opin. Innocent. ibi no. & Compost. not. supra in ant. de rescript. cùm adeo. in fi. Et fuit de facto in Mediolanen. archiepiscopo hæc quæstio primi dicti. Pro intellectu huius capit. est præsupponendum quòd gratia de qua in hoc cap. non fiebat fauore illius C cui erat prouidendum, sed gratia illius ad quem dirigebatur, puta quia papa fecit gratiam abbati sancti Cypriani vt posset prouidere de beneficio spectante ad collationem vel præsentationem alterius prælati. tunc in ista gratia non est necesse quòd fiat mentio de beneficio obtento. Item non mandabatur prouideri certæ personę: sed idem si etiam certæ personæ mandaretur prouideri. CASVS. Papa dedit alicui executori gratiam siue facultatem vt posset vni certæ personæ idoneæ prouidere de beneficio existente in sua ecclesia vel alia. iste executor voluit mihi prouidere de tali beneficio, qui tamen obtinebam beneficium aliquod simplex quod erat sufficiens, & ex quo poteram sufficienter sustentari. vtrum possit mihi prouideri de alio beneficio simplici? Respondet quòd non, quia in sua gratia sibi mandatur vt prouideat personæ idoneæ. modo ex quo habeo beneficium ex quo possum sufficienter sustentari, non sum idoneus ad aliud beneficium. quod verum est, nisi vellem primum beneficium dimittere. nam tunc posset mihi conferri aliud beneficium. Sed ponamus quòd in gratia ipsius prælati siue executorum dicitur, vt possit conferre beneficium in sua ecclesia vel alia existens, etiam obtinenti aliud beneficium? Respondet quòd mihi obtinenti beneficium simplex poterit prouidere, dummodo beneficium quod obtineo, non D sit curatum. Sed ponamus quòd obtinebam duo beneficia simplicia. iste executor vult mihi cõferre aliud beneficium cõpatibile. vtrũ possit? Certè nõ, licet in gratia sua dicatur vt illud beneficiũ possit cõferre etiã obtinenti aliud beneficiũ. nã gratia sua intelligitur in obtinente vnicũ beneficiũ duntaxat. Sed ponamus quòd papa dicit in literis gratiæ suæ, vt iste executor posset prouidere de beneficio alicui etiã obtinenti plura beneficia. aliquis obtinet tria beneficia, vtrũ possit sibi conferre aliud beneficiũ? Respondet q non. nam illa pluralitas verificatur in duobus beneficijs. No. primò id ad quod allegatur præsens cap. q obtinens sufficiens beneficium, nõ est idoneus ad obtinendum aliud beneficium: & in foro cõscientiæ obtentus beneficij simplicis sufficientis ad sustentationẽ, reddit eum incapacem ad obtinendum alia beneficia. Vnde sufficientia beneficij attenditur in qualitate beneficij, & in qualitate personarum. Not. magis specificè q si papa mandat alicui collatori vt prouideat personæ idoneæ de beneficio, virtute illius facultatis non prouidet personæ obtinenti beneficium sufficiens, nisi illud primum beneficiũ dimittat. & hoc verum, nisi aliud diceretur in gratia. Nota quòd in literis ad beneficia, pluralis locutio restringitur ad duo beneficia tãtùm, & adhuc requiritur quòd ista duo beneficia non sint curata. A

Beneficiũ sufficiens obtinentes, ad alia idonei non sunt.

† Hæc dictio determinat ly prouidere. ergo si nũc nil habet, quãuis aliàs habuerit, prouidebitur etiã de curatis, cùm hic sit gratia prouidenti. ideo est in suum fauorem ampliãda. de Ancha. Font.

a Idem Archi. dũmodo in collatione faciat mentionem de primo. supra eo. lib. de offi. leg. collatio.

Glossa sequens dubium soluit.

a *Idoneæ.* & si non apponatur: hoc idem intelligo. supra de electio. causam quæ supra de rescript. cũ adeo. Ad hoc de. pręsump. cap. vlti. ADDITIO. Ad hoc litera infra ibi, vel nisi in concessione huiusmodi sit expressum. & idem Hostiẽ. in præalleg. decret. vlt. eo. tit. Ioan. And.

Glos. seq. arg. à cõtrario, & remittit.

b *Sufficiens.* ergo si non est sufficiẽs, secus est [a]. Ad hoc supra de rescr. postulasti. & ca. cùm adeò. supra eod. cùm teneamur. & cap. dilectus. ff. de ven. inspi. l. j. in fin. Quid autem veniat in hac sufficientia, no. per Ioan. xxj. q. j. cap. j. & per Ber. s. e. tit. de monachis. Ioan. Andr.

Glossa seq. ponit motiuum opin. contrariæ.

c *Non potest.* cõtrarium notabant dicti doctores, & mouebantur illa ratione, quia hoc casu non fiebat gratia prouiso, sed prouidẽti: nec poterat secundũ eos prouisus hoc casu ambitiosus dici: cũ ad sui instantiam nil fuerit obtentum. supra eo. tit. & lib. quãuis. infra eo. si motu proprio. Sed contrarium est verum: quia beneficiat⁹ idoneus non est. supra eo. super inordinata. & iure communi beneficiatus beneficiari non mandatur. supra eo. titu. quia in tantum. Ioan. And. ADDITIO. Dicit Ioan. Mo. q genus facilius patitur debilitatem vel annihilationẽ quàm species: quia genera sunt intelligẽda ciuiliter. ff. de serui. si cui. ff. ad exhi. l. penul. vnde verbum, personæ idoneæ, debet intelligi secundum ius commune, de qua. s. Ioã. And.

Idem.

Si quis ignorans recipiat beneficium prius reseruatum vel alteri collatum per Papam: si ex quo sciuit, illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia propter illud dimissa, aliàs non. Ioã. And.

CAPITVLVM XX.

SI beneficia quę per sedem C apostolicã [h] conferuntur, aut decreto interposito reseruantur, interdũ contingat ab ijs [i] ad quos aliàs pertinet collatio eorundẽ, aliquibus huiusmodi collationẽ seu reseruationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia quæ illi tenebãt antea, & post prędictorũ adeptionem dimissa [k] per eos alijs assignari [l]: Ne talis ignorantia eis (cùm sint sine culpa [m]) pręiudicialis existat: statuimus vt si ipsi de collatione seu reseruatione prædicta postea certiores [n] effecti, sublata difficultate quacũque omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, B ad beneficia sua priora (collatione quibuscunque personis facta de ipsis, nequaquam obstante) liberè † reuertantur: Alioquin redeũdi ad ea (si difficultatẽ adhibuerint in alijs dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa quo ad omnes alios [o] qui forsan occasione prædicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assecuti, per omnia decernimus obseruandum.

Idem.

Taciturnitas beneficij etiam modici vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorũ, quæ etiam legitimè super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item prouisio alicui facta de beneficio non obstante quòd aliud habeat, dispensationem super vtroque retinendo non inducit. hoc dicit secundum Zenze.

CAPIT. XXI.

Glossa sequens ponit differentiam inter duas formas.

d *Dimittat.* si ergo dimittit, tunc sibi poterit prouideri. & in hoc est differentia inter istam formam & illam quam in principio impetrauit ille cui prouidetur: quia in illa non sufficit modo beneficium primum dimittere si tũc tacuit. infra eod. si motu [b]. Hic sufficit nunc dimittere, licet in concessione gratiæ nihil fuerit dictum. ADDITIO. Quia nulla potest notari surreptio improuiso. Dicit Ioan. Mona. per hoc rescriptum nil habetur actualiter, sed potentialiter: & ideo satis est quòd sit habilis persona, quando potentia explicatur ad actum. Ioan. And.

b Ioã. Mo. Archi. alle. de elect. du dum. 2. & quod ibi nota. in gl. no. q tempus. Ioan. And.

e *Tunc enim.* Nota interpretationem strictã. Ad idem. s. eo. cùm in illis. Ioan. Andr.

f *Sine cura.* si igitur vtrũque vel alterum sit curatum, tali nõ poterit prouidere. Et nota q pluralis locutio non est vaga: imò potius arcta & restringenda: sit ergo contenta duorum numero. j. de reg. iur. pluralis. cum suis concordantijs.

g *Non subsistat.* poterit igitur illud beneficium alteri cõferri: sed si ille posside, nõ poterit sine cognitione causę de possessione repelli. j. eod. licet.

Glos. seq. diuidit & cõmẽdat. glossę reliquę sunt textuales.

Diuisio.

SI *beneficia.*} Decre. ista succurrit ignorãtię. Et primò primi gradus. Secundò secũdi & vlteriorum: ibi, Eundẽ. Et pars prima facit tria: quia primò ponit casum. Secũdò rationẽ prouisionis: ibi, Ne talis. Tertiò prouidet parenti: ibi, statuimus. Quartò verò resistenti: ibi, Alioquin. Hæc decre. summæ innititur æquitati, & iustæ ignorantię prouidet. Ioã. And. CASVS. Cum obtinerem aliquod beneficium incõpatibile, episcopus Picta. cõtulit mihi aliud beneficium, & non eram dispẽsatus per papam ad plura beneficia incompatibilia: tamen Papa præuenerat episcopum Pictau. quia illud beneficium mihi collatũ, alteri cõtulerat, q tamen ignorabã. ego videns q non poterã habere plura beneficia, dimisi primũ beneficium, & acceptaui secundum. postea secundum fuit euictũm per illũ cui papa contulerat. an possim redire ad primũ beneficium? Respõ. quòd sic cùm statim fui debitè informatus q in secundo beneficio nõ habebam ius, non expectato exitu causę dimisi illud secundum beneficium: possum redire ad meum primum beneficium propria auctoritate: & sic sine noua collatione. & hoc habet verbũ, liberè, positũ in tex. idem est de omnibus alijs qui illo modo dimiserunt beneficia. nam poterunt ad illa redire sua p̃pria auctoritate. No. primò q collatio beneficij facta per papam afficit manus ordinarij collatoris etiã ignorantis illam: ita q collatio illius in contrarium facta nõ valet. ad hoc eo. titu. & lib. s. c. si postquã.

† Et sic propria auctoritate capiet beneficio istius ca. neq; poterit ei obijci quòd iniusto titulo retinuerit: quia dolo facis, nõ allegatur in possessorio recuperandæ. Sed si aliud obijciatur, capiat auctoritate iudicis, vt euitet cap. eum qui. s. eo. neq; debet iste aliquid denuntiare alteri. de Anch. Fõt.

No. secũdò quòd vbi ex vna causa fit decisio casus in primo gradu: eadẽ causa deciduntur casus occurrentes in secundo & cæteris gradibus sequentibus. Domin.

h *Per sedẽ apostolicã.* idẽ si p aliũ qui cõferre posset: puta per legatũ. j. e. tit. si à sede. quia nõ ius ponit, sed factũ. Idẽ Arch.

i *Ab ijs.* scientibus vel ignorãtibus: non curo. vnde si bene aduertis, hæc decre. non requirit ignorantiam in cõferente: sed solùm in eo cui confertur. Præsumitur autem ignorantia, nisi probetur scientia. j. de reg. iur. præsumitur. {Idem Ioan. Mona. & Archid.} quod intellige vt ibi dixi.

Ignorãtia præsumitur nisi p̃betur sciẽtia.

k *Dimissa.* vel iuris necessitate, vel ignorantia, vel sola voluntate. Ioan. And.

l *Alijs assignari.* multo ergo fortius recuperabunt si adhuc D non sint alijs assignata: vt s. eo. tit. & lib. si tibi, in fi.

m *Sine culpa.* & sic deberent esse sine pœna. de constit. in ant. cognoscentes. j. de reg. iur. sine culpa. si ergo sciuissent, fuissent in culpa, & sic tali priuilegio non vterentur. Ioann. Andr. ADDITIO. Hoc placet Archi.

n *Certiores.* & sic cuilibet referẽti credere non tenẽtur. de si. per tuas. ij. [c] Sed non debet se dicere dubitare vbi certus esse debet. de rescrip. in ant. c. cum contingat. & est si. xxxiij. dist. habuisse in princ. ADDITIO. Ibi: te concubinam manifesta veritate comperimus. ad idem. ij. q. j. Deus. ver. mala. not. xxx. q. vlt. nullum. alibi dicitur clara probatione vel cõpetentibus indicijs. j. de reg. nõ solùm. alibi manifestis. j. de hære. accusatus. §. licet. secundum Arch. Datur tamẽ dimittendi consilium vt sibi taliter prouideat q clarè ostendere possit beneficiũ dimissum ad alium pertinuisse per instrumenta publica vel insinuata vel alio modo. Ioan. And.

c Archidi. remittit de cle. excom. mini. illud. ver. licet Ioan. And.

o *Omnes alios.* hoc vult dicere, beneficia istius A. fuerunt collata B. iste B. dimisit quę prius habebat, & fuerunt collata C. cuius C. priora beneficia fuerunt collata D. Aget A. cõtra B. qui si dimittat in pace, aget contra C. qui etiam si sine difficultate dimittit, repetet à D. & sic de singulis.

Diuisio. NOn *potest.*} Diuisio patet: quia sunt tria dicta per §. diuisa. Secundum ibi, illud. Tertium ibi, cùm verò. rationem sui subdens ibi, Hoc enim. Emanauit hæc decret. ad declarationem eorũ quę not. Inno. ŝ. de elec. dubium. ij. in glo. hoc intellige. in fi. & quæ ibi no. Hostiẽ. & de rescrip. postulasti. {Et de except. cum ecclesiasticæ. vt ibi scripsi super glo. vnica.} Et de præbẽ. super inordinata. in fi. & Compost. in decre. capitulum. de rescrip. ad fi. gloss. magnæ. ver. Item quæritur de hac. & cap. in nostra. in gloss. pen. & Gar. ŝ. de offi. ord. in fi. & Guli. in Specu. titu. de lega. §. videndum. versũ. illud. cum sequẽ. vsque ad fin. CASVS. Cùm obtinerẽ aliquod beneficiũ simplex, impetraui à Papa vt possem retinere plura beneficia: tamen tacui quòd obtinerem aliud beneficium: vtrum literæ meæ dispensationis sint surreptitiæ. Respondet Romanus pontifex quòd sic. Sed pone quòd aliquis à sede apostolica obtinuit dispensationem vt licitè posset retinere duo beneficia cum animarum habẽtia. accidit quòd isti dispensato fuerũt collata duo beneficia curata: postea dimisit vnum illorum beneficiorũ, & fuit sibi collatum aliud beneficium curatum. vtrum possit illud recipere virtute suæ dispensationis? Respondet Romanus pontifex quòd non. nam literæ dispensationis sunt odiosę & restringendæ. modo dispensatio sua fuit purificata in duobus primis beneficijs: ideo nõ poterit virtute eiusdem dispensationis retinere aliud beneficium, nisi aliud diceretur in dispensatione. Nam in istis odiosis inspicienda & attendenda sunt verba gratiæ secundum eorum proprium significatum. Sed quid si mihi obtinenti aliquod beneficiũ Papa fecit gratiam vt possem obtinere aliud beneficiũ: vtrum per hoc videatur Romanus pontifex mecum dispensasse super pluralitate beneficiorũ? Certè non. de quo ergo seruiet mihi impetratio mea? Respon. Rom. pont. quòd seruiet mihi de hoc, quia literæ meæ non erunt surreptitię, ex hoc quia in eis fit mentio quòd obtinebam aliud beneficium, sed tamen propter hoc non sum dispensatus ad obtinẽdum plura beneficia.

Not. primò arg. quòd surreptio in dispensationibus beneficiorum vitiat gratiam ipso iure. ad hoc suprà de fil. presby. ca. ij. eo. lib. Not. secundò quòd in gratijs beneficialibus taciturnitas alicuius qualitatis qua expressa nihilo minus literas habuisset, vitiat literas. nam si expressisset minimum beneficium, obtinuisset dispensationem: & tamen vitiat literas. ad hoc infra eodem ti motu proprio. vide quod dixi suprà eod. dudum. Domi.

Glossa sequens fortificat tex. & circa duo remittit.

a *Modicum.* si enim in impetratione hoc locum habet suprà de rescrip. si proponente. infra eo. si motu. multo fortius in dispensatione locum debet habere, cùm etiam ipsæ dispensationes sint ambitiosæ & restringendæ. suprà de fil. presby. cap. ij. eo. lib. Quis autem super pluralitate beneficiorum dispensare possit, vide. lxx. distinct. sanctorum. & xxj. quæstio. ij. si quis iam translatus. & supra eod. tit. de multa. An autem de iure siue dispensatione teneri possint, vide quod dixi supra de rescrip. gratia.

b *Apostolicæ sedis.* Not. arg. pro illa opi. quę habet quòd solus Papa dispenset in curatis.

Glossa sequens quærit, arguit pro. soluit contrarium.

Quæstio singularis circa materiam dispensationis.

c *Curam animarum.* pone habens ecclesiam curatam dispensationem obtinuit vt liceret sibi recipere aliud beneficium, etiam si sit personatus similem curam non habens, & cum priori tenere: confertur sibi archidiaconatus. quæritur an possit illum retinere? Et videtur ꝙ sic: quia licet archidiaconus curam habeat, nõ tamen curam similem curæ parochialis ecclesiæ: vt suprà de elect. dudum. ij. ad fi. Ad hoc suprà qui fi. sint legi. per venerabilem. ver. verum. Nec etiam potest dici simile vbi est aliqua dissimilitudo. xxviij. quęst. j. sic enim. ff. de iniusto rup. testa. l. iij. & expressa similitudo requiritur. ŝ. de transla. inter corporalia. Itẽ verbum simile, in indulgentia positum, gratiosè interpretandũ est. ŝ. de verb. sign. olim. Sed dic contra, secundũ Guli. qui hoc no. in Spec. tit. de lega. §. videndum. ver. quid si habens ecclesiã. & ŝ. de offic. ordi. in fi. Similitudo enim de qua fit mẽtio in indulgentia. non ad species sed ad genus refertur: & sufficit qualitercũq; curã habeat: cùm talis indulgentia velut ambitiosa

A sit restringenda: vt hic vides. ŝ. eo. lib. de rescrip. si gratiosè. de fi. presby. ca. ij. C. de sena. consul. l. j. ADDITIO. Dicit Boëtius super Topica Tullij, lib. iij. quòd similitudo est rerum singularium vel differentium comparatio. vnde in illa non requiritur quòd res tota sit toti rei similis, sed in eo ad quod confertur. de confir. vti. vel inut. cum dilecta. & vide quod ibi dixit qui fi. sint legi. per venerabilem. post princ. & versi. verum si. ff. de admi. tut. si pupillus alterũ. §. fin. ad Treb. l. recusare. §. vlt. facit quod dixi de iudic. causam quæ. ij. de cõstit. translato. super vlt. glo. & de transla. cap. ij. super gloss. argu. quòd. Ioan. And. d *Canonicè.* concordat supra eod. lib. de rescript. si gratiosè. & supra de elect. du-

Boëtius.

B dum. ij. ad fin. ADDITIO. Et vide quod ibi scripsi super ver. de nouo. Ioan. And.

Glossa sequens de duobus quærit, & soluit.

e *Retinere.* quæro de duobus. primò, Nunquid per talẽ indulgentiam videatur cõcessum ꝙ in neutro residere teneatur? Videtur quòd sic, ne inutilis sit indulgentia. & hoc videtur tenere. Ioã. vij. q. j. si quis in clero. in glo. ij. causa enim prohibitionis esse videtur, ne quis plura beneficia habeat: quia residere tenetur. hoc ergo inducere videtur indulgentia principaliter quòd ad hoc non teneatur. Dic secundum Guli. qui not. in prædi. §. ver. quid si indulgetur. quòd tenetur in altera residere, nisi illud expressè in indulgentia caueretur quòd ad hoc non teneretur. ambitiosę enim sunt tales indulgentiæ, & restringendæ: vt suprà dixi. resideat ergo in altera quam vult: vel nunc in ista, nunc in illa: & sic vtrique satisfiet. Sed quid dices, in indulgentia cauetur hęc clausula: dummodo in beneficio in quo non residet, faciat canonicè deseruiri. nunquid si hunc modum nõ seruauerit [a], valet dispensatio & beneficiorũ retentio? Respondet secundum Innocen. & Host. & Compost. qui hoc no. in dicta decre. dudũ. & de præsump. c. vlt. & Guli. qui hoc no. in prædi. §. in ver. sed & temporis. quid si indulgẽtia. quod no. in cle. de offi. deleg. c. vnico. quòd bene tenet dispensatio. illud enim dummodo, non habet vim conditionis: sed potius admonitionis vel cõminationis: vt. ff. de tute. l. muto. C. commi. epist. per totum. & vide quòd dixi j. de reg iur. actus. poterit tamen propter seruitij negligẽtiam eo iustè priuari. suprà de cleri. non resi. relatum.

C

[a] *Vide duo similia quæ scripsi. ŝ. de elect. eo. li. licet canon. Ioan. And.*

f *Primis.* ita dicebant prædi. doct. & probabant per. l. ff. de leg. iij. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de condi. & demon. l. hæc conditio. ff. de verb. sig. boues. §. j. ff. de verb. obli. eum qui calẽdis. & idem erat satis expressum per decre. supra eo. lib. de offi. ordi. ordinarij. ad fin. ibi dum dicitur, vel ea quæ &c. vt ibi dici.

g *Eundem.* per receptionem ergo tertij vacant duo prima: vt in cle. eo. tit. si plures. ADDITIO. quod no. hic Arch. ibi vide in glos. si intelligas. Ioan. Andr.

Beneficium tertium recipiens facit duo prima vacare.

h *Surreptitia.* quod fieret exceptis duobus casibus. supra de rescrip. gratia. &. j. eo. si motu proprio. Not. ergo ꝙ sufficit huic clausulæ quòd suum cõsequatur effectum, & alium non poterit operari. ff. de admen. leg. l. legata inutiliter.

D

Diuisio. SI *apostolicæ.*} Primò ponit factum continẽs gratiam legati, & approbationem papalem. Secũdò ibi, certum est, soluit dubium insurgens ex facto. rationem interserens, & dubium fortificans. ratio ibi, cùm ipsa. fortificatio ibi, etiam. Ioan. Andr. Quod hic dicitur, habuisti. supra eo. si eum. & emanauit ad declarationem eorum quę ibi dixi: nec est differentia in iure: licet in facto videri posset: ibi non fuerat obtemperatum literis legati. Item ibi papa mãdauit canoniam statim cõferri, præbendã autem cùm vacaret: hic canoniam & præbendã conferri mandat cùm vacabunt: & sic ibi expectans iam erat in canonicum receptus, hic non. Pro intellectu huius ca. est præsupponendũ ꝙ quãdo in aliqua ecclesia sunt plures expectantes, vnus auctoritate ordinaria, & alius auctoritate legati, & alius auctoritate apostolica, & habent similes gratias: expectans auctoritate apostolica, licet sit posterior in impetratione, est præferendus ceteris. CASVS. Legatus Papę fecit mihi gratiam in ecclesia Picta. quia creauit me canonicum, & mandauit canonicis vt me de facto reciperent in fratrem & canonicum: & præbendam si qua vacaret de præsenti, mihi conferrent: alioquin proximo vacaturam.

turam. postea accessi ad Papam, & petij vt ipse confirmaret gesta per suum legatum, videlicet vt mihi confirmaret gratiam à suo legato factam. vnde Papa auctoritate apostolica confirmauit illam gratiam mihi factam, & mãdauit canonicis vt mihi assignarent præbendam si qua vacaret, alioquin proximo vacaturam.

A

Deinde Papa fecit tibi similem gratiam. Nam cõtulit tibi ius canoniæ in ecclesia Picta. & mandauit canonicis vt te reciperẽt in canonicum cũ assignatione præbẽdæ. postea vacauit quædam præbenda: quæritur cui nostrũ debeatur? Tu ꝙ parte tua allegas quòd tibi, non mihi debetur: quia tua gratia est à sede apostolica & auctoritate papæ, mea autem est auctoritate legati & non papæ. Ego autem dico quod ex quo mea gratia est confirmata per papam, quòd à tempore cõfirmationis dicitur gratia apostolica, & non solũ gratia legati. quæritur an bene dicam? Respõdet quòd sic. & ideo si sum primus in data & in impetratione, præbenda mihi & non tibi debetur. Nota primò quòd legatus in suis actibus gestis virtute legationis, nõ debet dicere, auctoritate apostolicæ sedis: sed auctoritate legationis: quod nota, quia plures vidi in hoc errare. Nota vlterius quòd executores deputati in literis beneficialibus etiam legatorũ debent esse certi. de quo per gl. in ca. tibi qui. de rescr. ŝ. eod. lib. vbi habetur quid de apostolicis. Domi.

Legatus actibus suos facit auctoritate legationis.

C

a *Legatus.* scilicet de latere, alius enim nec conferre nec reseruare posset. supra eod. lib. de offic. lega. cap. j.

b *Legationis.* si enim auctoritate apostolica speciali hoc faceret: non esset alia confirmatio necessaria. supra eod. lib. ij qui. ij. responso.

Glos. seq. ponit dictum, quod postea moderatur.

c *Ecclesia.* in qua eiusdem legati alia reseruatio non pendebat. quod dic vt supra de offi. leg. c. iij. ad fi. & quod dixi, verum intelligo, nisi etiam id papa ex certa scientia confirmaret eius rei facta plena narratione: vt infra dicitur.

d *Decernat.* No. cõtra opi. modernorũ qui dicebãt ꝙ legatus nõ poterat decretũ apponere, nisi ad id speciale haberet mandatũ. Ad idẽ. ŝ. eo. lib. de offi. lega. præsenti. & dicam. j. de concess. præben. quia cunctis. ADDITIO. Hanc opi. hic reprobatam tenet Hosti. in sum. de offi. leg. §. quid pertinet. ver. irritat. & vide in Spe. tit. ij. §. nunc ostendens. ver. xxxvij.

e *Eos.* scilicet canonicatum & præbendam.

D

Exponit, quærit & soluit.

f *Confirmamus.* non in forma communi, sed ex certa scientia facta fuit hæc confirmatio. ŝ. de confir. vti. vel inuti. cap. pen. Quid dices de vsitata quæstione, Receptus est aliquis proprio motu capituli: impetrat confirmationem à papa per formam ne inane canonici nomen &c. in qua confirmatione papa quod de ipso factum est, confirmat auctoritate apostolica, cum clausula, si est ita. mandamus etiam executori quòd si est ita, auctoritate apo. præbẽdam &c. pòst impetrat aliquis canonicatum, & prębendam nulli alij de iure debitã, secundum stylũ solitum. vacat modo præbenda. cui debeatur, quæritur. Super hac quæstione multoties fuit à me petitum consilium & figillum, & dubitãs de ea plura lucra respui. Sed communiter tenent doctores per hanc decr. & per decre. ŝ. eo. tit. & lib. si eum. quòd præferatur receptus & cõfirmatus [a]. & bene facit pro eis. ŝ. eo. lib. de rescrip. cum aliquibus. in fi. quod satis puto. Ioann. And.

Ita tenet de Anch. a. quia clausula de qua in gl. multũ confirmat receptionẽ ca-

g *Conferendum.* quod plus est quàm mandare conferri: vt. ŝ. eo. lib. de rescrip. duobus.

Glos. seq. recitetur per quæstionem & solutionem.

h *Præferri.* præfertur ergo: & hoc cõsequitur ꝙ gratia sua est perpetua, cùm aliàs si cõfirmatio papæ nõ interuenisset, expirasset finito legationis officio, si ad collationem vacantis processum non fuisset. ŝ. eo. lib. de offi. le. presenti in prin. Et per hoc patet ꝙ cùm per talem confirmationẽ acquiratur & augmentetur ius, ꝙ talem confirmationem impetrans, de prioribus beneficijs tenetur facere mentionem: & idem dico de recepto proprio motu capituli. ad hoc. ŝ. eo. tit. & li. cap. quamuis. & nelius eo. tit. c. non potest. si enim in literis per quas ius iam acquisitum conseruatur. s. in dispensatione super pluralitate, tenetur impetrans beneficiorum suorum facere mentionem: multo forti' in literis per quas ius nouum acquirit, & acquisitum auget eius immutando naturam: vt hic patet. & sic seruat curia [b]. Nam & qui confirmat, donat. ff. de verb. sig. l. lege obuenire. i *Postmodum.* scilicet post confirmationẽ & auctoritatem impetratam. ŝ. ver. certum est &c. si qui igitur medio tempore impetrauerunt à papa, scilicet post reseruationem & mandatum legati, & ante cõfirmationẽ: illi præferentur. Plus est ergo quo ad hoc quãdo à principio legatus auctoritate apostolica contulit: vt supra eod. tit. & lib. ij qui.

Honicorũ: imò facit illam censeri papalẽ. ar. l. quærebatur. ff. de milit. testa: idem Do. Phil. Font.

b Vt etiam no. Arch. j. c. prox. vbi dicit Bonifacium sic respondisse ab auditoribus consultum. Ipse tamen ibi pri' tenuerat cõtrarium. Ioan. And.

SI *motu.*} Distinguit duo membra. Secundum ibi, secus. Et primum determinat ibi, motu quoque proprio. Aequæ distinctio huius decre. Emanauit ad declarationem eorũ quæ no. glo. & moderni. ŝ. de rescr. si proponente. CASVS. Mihi obtinẽti aliquod simplex beneficiũ papa fecit gratiã: quia cõtulit mihi aliud beneficiũ. in impetratione tacui ꝙ haberẽ aliud beneficium. vtrum literę meæ ad beneficia sint surreptitiæ? Respon. Rom. pont. cũ distinctione: quia vel papa contulit mihi aliud beneficiũ motu suo proprio, vel ad petitionem meã cõtulit, vel ad petitionẽ alterius. primo modo quãdo mihi cõtulit beneficiũ suo proprio motu, tunc literæ meæ nõ sunt surreptitiæ: sed dabitur mihi optio an velim dimittere primũ beneficiũ, vel secundum. Si verò cõtulit mihi beneficiũ ad petitionẽ meã vel alterius, collatio dicitur esse surreptitia: nisi in ea fieret expressa mentio de alio beneficio iam obtento. Sed sanctissime pater, vellẽ informari à vobis quando cognoscã ego ꝙ facta fuit à vobis collatio motu nostro proprio? Respõ. Rom. põt. collatio dicitur fieri motu vestro proprio, quando in collatione nostra exprimimus ꝙ fuit facta motu nostro proprio: puta si dicamus, nos motu nostro proprio, nõ ad petitionem suã vel alterius. alias si ista nõ exprimãtur in literis nostris, præsumitur ꝙ fuit facta ad petitionẽ alterius. No. primò collationem beneficij posse fieri etiam non petenti. Ad hoc. ŝ. eo. tit. & lib. si tibi absenti.

Nota secundò argu. ꝙ quis potest impetrare beneficium pro alio absque aliquo mandato eius pro quo impetrat: & sic videtur text. hic pro dicto glos. de rescr. nonnulli in an.

Glos. seq. quærit, ponit opi. contrarium soluit.

k *Beneficium.* quid si plura beneficia obtinebat? Dicunt quidã (scilicet Ioã. Mo.) hoc locum nõ habere, sed quod sequitur: vt multitudo beneficiorũ vitetur. Sed credo [c] cõtrariũ: cũ ratio proprij motus adhuc remaneat, super quo fundatur distinctio: & sic est hodie terminatũ per cle. eod. tit. si Romanus. Prętera eius valeãt literæ, nõ propterea poterat beneficia retinere: cũ per hoc secũ dispensatũ nõ fit. ŝ. eo. tit. & lib. nõ potest. in fi. optimè facit. ŝ. eo. lib. de rescrip. gratia. Et per istã & illam vides duos casus in quibus valent literæ, licet de beneficio eius pro quo scribitur, mentio non fiat.

c Idẽ Archi. Ioann. And.

l *Obhoc. s.* ꝙ mentio nõ fuerit habita. ADDITIO. Quasi dicat, ex alia causa bene posset esse valida. Multa exẽpla de defectu nataliũ vel ętatis, vitio corporis, bigamia, & similibus, quę licet per viã surreptionis parti opponi nõ possint; oppo-

opponuntur tamen per viam iuris communis, cum proprius motus talium dispensationem non faciat. Et decret.eam te. de æta.& qua. in ant. dicit tales per literas apostolicas nō recipiendos, non distinguendo an fuerint vel nō propria motu datæ:& adde quod in text. dixi in iiij.gloss. Ioann.Andr.

Motus proprius non operatur dispensationem.

a *Modicum*. opinio ergo Ber.quam consuetudo curię approbat, per decret.istam etiam approbatur,& reprobatur opin.G. Na.Inn. & sequaciū. quæ ibi not. distinguendū inter tacentem mentientem: vt in primo casu valerent literę si modicū erat beneficiū:in secundo non. Vincentius & Gof. distinguebant a supra eo. cum teneamur.supra de rescri. postulasti. inter tacentem tale beneficium per simplicitatem: vt tunc valeat rescriptū. vel per dolum: & tunc non valeat, per decr. de rescript.in anti.super literis.

a Dic tu simpliciter: quia rescriptū nō valet: ex quo tacetur illud quod iure iubēte exprimēdum est.no.c.dudum.supra e.Do.Fon.

Glos.seq. soluit dubium.

b *Taceatur*. indistinctè intelligo. cùm enim ius non distinguat, nec ego distinguam. vnde siue per malitiā, siue per simplicitatē taceat, b locum habeat hæc decret. illam tamen distinctionem approbat Inno.& Compost.supra de rescrip.postulasti.per decret. eod.tit.super literis. quæ in literis ad lites loquitur, non in gratiosis. Idem Archid.

b Nō dicit per ignorātiam, propter decre. gratia. supra eo. lib. de rescrip. Ioan.And.

tam gratiam huiusmodi faciamus. tunc enim (quantumcunque modicum a beneficium taceatur b in ea) ipsam veluti surreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solùm gratia fieri censeatur, cùm hoc expressè c cautum fuerit in eadem.

Idem.

Collatio facta motu proprio papæ pluribus beneficijs in eadem ecclesia vacantibus simul, intelligitur facta de pinguiori. sed si beneficia sunt æqualia, ad eum spectat electio cui gratia est concessa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia, eligit qui aliàs conferebat: quo negligente, alius eligit: & etiam econtra hoc dicit secundum Zen.

CAPIT. XXIIII.

SI pluribus simul in aliqua ecclesia vacantibus d dignitatibus vel præbendis, nos de hac vacatione incerti e, dignitatem f vel præbendam (si qua nulli alij de iure debita in ipsa vacat ecclesia) cuiquam in genere conferamus: Gratiam huiusmodi, si motu proprio g eam fecerimus, vt tunc fiat interpretatio plenissima in eadem, referri volumus ad dignitatē vel prębendam quę inter illas maioris h censetur esse valoris: seu (si sint forsan æquales) ad eā quā is cui cōferim', intra decēdiū post habitā de dicta vacatione notitiā i duxerit eligēdā. Si verò ad petitionē alteri' k ipsa gratia fuerit per nos facta: eam (vt hoc casu prout iuri l cōgruit, restringatur) ad illā quæ minoris m valoris existit, seu (si sit æqualitas in eisdem) ad eam quam is ad quē ipsarum spectat collatio intra dictum tēpus n elegerit o postquam sibi huiusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum (prout ad eam pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio liberè deuoluatur p.

Idem.

c *Expressè*. concor.supra eod.lib.de rescrip.cum aliquibus. supra eod.tit.& lib.c. ij. ad fi. vnde dico quòd licet probaretur quòd papa proprio motu collationem fecit: ex quo non exprimitur in literis, locum habeat secundum dictum,& nō primum.quid enim scimus? fortè papa ante annum rogatus fuerat pro illo.sufficit ita scriptum esse.ff.qui & à qui.l.prospexit.vj.q.iij.scriptum. ADDITIO. Et econuersò:quia si papa exprimit quòd motu proprio: quantumcunque aduersarius velit probare quòd ad impetrantis vel alterius instantiam hoc fecit papa, non audietur propter rationem gloss.& quia id esset papam arguere de mendacio: quod non licet.& vide quod not.in clemen.de proba. literis. in gloss.antepen. Ioan. And.

Diuisio.

SI *pluribus*.} Primò ponit thema: ex quo dubium oritur, quod distinguendo soluit ibi, gratiam. Secundum membrum prosequitur ibi, Si verò. & in vtroque rationem reddit, & subdistinguit: & in membris subdistinctis negligentiam punit:ibi, Alterutro. Declaratur hìc dominicalis quęstio Bart. Brixi.quæ incipit, episcopus quidam promisit auctoritate domini papæ. & vtitur hìc papa æquitate, & supra proxi.decreta. ADDITIO. Et scias quòd bona fuit, sed non sufficiens hæc prouisio:vt patebit per ea quæ dicam super ver. cuiquam.super.ij.gloss.Ioan.And. CASVS. Papa mandauit episcopo Pictauen. vt mihi prouideret de dignitate si qua vacaret in sua diœcesi, alioquin de proximo vacatura. tempore illo vacauerunt tres vel quatuor dignitates. certum est quòd non possum habere nisi vnam. episcopus Pictauen. vult mihi conferre vnam: ego autem peto aliam. quæritur cui dabitur optio? Respondet Romanus pontifex cum distinctione: quia aut illæ dignitates sunt diuersi valoris, aut sunt æqualis valoris. Si sunt diuersi valoris, est subdistinguendum: quia vel papa fecit mihi gratiam motu proprio.& tunc mihi debetur dignitas pinguior,& maioris valoris. Si autem papa fecit mihi gratiam ad mei postulationem vel alterius, tunc mihi non debetur nisi dignitas minoris valoris. Si verò dignitates sint æqualis valoris, tunc est in optione episcopi quam voluerit mihi conferre. quod verum est, quando collatio est mihi facta per papam ad mei requestam vel alterius: quia si esset mihi facta collatio per papam motu suo proprio, tunc daretur mihi optio: & intra decem dies potero eligere dignitatem quam voluero. & isti decem dies non currunt nisi à tempore notitiæ. Et est hic text. quòd decem dies ad appellandum non currunt nisi à tempore notitiæ. capit. concertationi. alleg. in glos. Nota primò quòd in dubio papa conferendo beneficium non intendit tollere ius quod primitus in illo alteri competebat supra de rescri. quāuis. Nota secundò quòd vbi datur ęqualitas inter duo, quorum alterum tantùm est debitum, electio est illius cui debetur in materia fauorabili sibi: sicut est quādo motus proprius exprimitur. Domi.

d *Vacantibus*. idem eadem ratione puto quando scriberetur de prima vacatura,& duæ simul vacarent, ita quòd neutra primò.

e *Incerti*. quia si certus fuisset, expressisset quam dari voluisset. ADDITIO. Dato tamē quòd certus fuisset: ex quo non declarasset, staretur huic definitioni.Ioan.And.

f *Dignitatē vel præbendam*.non sunt ista verba literarū c. Sed mandauit de dignitate prouideri:& plures dignitates vacāt: vel mādauit de prębenda: & plures vacant præbendæ.Ioann. Andreæ.

c Est ergo hæc alternatiua canonis, non hominis. si ff. ex quib' cau.ma. l.si quis si pulatus.in prin.Ioan. And.

g *Motu proprio*. quod non intelligitur nisi id in gratia exprimatur:vt supra capitulo proxi.in fin.illud enim omni casu locum habet,& generaliter loquitur.

Mot' propri' nō intelligitur, nisi id in gratia exprimatur.

h *Maioris*. maioritas consistit in multis. quod dic vt s. de testib.super eo.ij.& no. s.de rescrip. sedes. hìc autem inspici iussit maioritatem valoris.scit enim quòd clerici hoc magis cupiunt.suprà de cler.nō re.quia nonnulli.supra eo.auaritiæ.excæcantur ergo auaritia, vt suprà eod. lib.de electio. auaritiæ cæcitas.

i *Notitiam*. non ergo currit ignoranti, sicut nec decendiū datum ad appellandum.suprà eo.lib. de ap. concertationi.si. de conces.præben.quia diuersitatem.Ioan.And.

k *Alterius*. scilicet ipsius cui fit, vel alterius: vt suprà cap. proximo.

l *Iuri*.suprà eod.tit.& lib.quamuis.&.c.non potest.

m *Minoris*. j.de reg.iur.in obscuris.suprà de censi.ex parte. ff.de leg.ij. l.nummis.

n *Dictum tempus*. scilicet decem dierum.

Glossa sequens allegat tres concord.& soluit.

o *Elegerit*. tunc ergo det quam vult, & sit liberatus: vt. ff. manda.l.fideiussorem.ff.de leg.j.si quis à filio. §.si quis plures.C.de dona.si quis argentum.§.j.Et nota quòd in isto casu & supra proxi.reseruatur optio tunc solùm quando est æqualitas:vt tunc in primo casu eligat is pro quo scribitur: in secundo is qui conferre habet. vnde non puto quòd in primo casu quando est inæqualitas posit conferri minori, nec in secundo maiori. perinde enim est, ac si primo casu papa expressisset de maiori: secundo verò de minori. sicut ergo si expressum esset, mutari non posit. j. eod. cui de non.ita nec hic d, cùm habeatur pro expresso per hanc declarationem.Idem Archidiaconus.

d Placet doct. Fen.

o *Elegerit*. si. suprà de rescrip.duobus.

p *Deuoluatur*. si suprà eo.lib.de consuetud.cā. vlti. in fin.& suprà eodem, si tibi.ff.de lega.ij. statuliberum. §. Stichum. & quod not.de rescript. inter cætera. in gloss.penulti. Ioan. And.

Diuisio.

CVm *in ecclesia*.} Decidit casum dubium, duplicem rationem interserens. Et prima ratio ibi, ne contra. secunda ibi, & dictus. Ioan.Andr. Approbatur quod not.Hostiensis suprà de concessione præbendæ, cap. postulastis. in fine. & ponit terminos in ecclesia Ebredunensi. {Vide quod nota. xiij.distinctione cap.ij. de canonico electo in episcopū, qui retinet præbendam.quod secundum Laur.seruatur in ecclesia Compost.& vide quod not. Hostien. in sum. eod.titul.§. cui sit.versi.beneficium seculare. Archid.}·Habes hic casum quo vacat præbenda,& non debetur primo expectanti.& de hoc dixi supra eodem.quia sæpe. in fine. ADDITIO. Item Archidiaconus. Pro intellectu istius cap. est præsupponendū illud quod habetur in cap. à collatione supra de appel. istomet libro: videlicet quòd episcopus potest esse in capitulo tanquam canonicus, & habere vocem in capitulo: aliquando vt prælatus, & tunc non habet vocem:vt ibi dicitur. CASVS. Ponamus ꝙ in ecclesia Picta. fuit obseruatum per longum tempus & sufficiens ad introducendū cōsuetudinem, ꝙ episcopus haberet vocem in capitulo tanquam canonicus, licet non esset canonicus:& quòd haberet vnam præbendā vt cæteri canonici: quia in illa ecclesia erant tredecim præbendæ, licet non essent nisi duodecim canonic. postea papa mihi contulit canonicatum in ipsa ecclesia,& mandauit canonicis vt me reciperent in fratrem & canonicum,& præbēdam si qua vacaret mihi conferrent, alioquin proximo vacaturam. Accidit quòd episcopus mortuus est, & sic vacauit sua præbenda: quæritur nunquid virtute meæ gratiæ possum illam præbendam petere? Certè non: sed debeo expectare quousque præbenda alicuius canonici vacet:nam papa non intendit per meam gratiam derogare consuetudini illius ecclesiæ. & cùm per consuetudinem ecclesiæ illa præbenda debeatur futuro episcopo, non possum illā petere. Nota primò quòd ecclesia potest dici episcopi.quod intellige quo ad administrationem, non quo ad proprietatem.de dona. c.ij. Nota secundò arg. quòd consuetudine induci potest vt quis habeat principalem prælaturam ecclesiæ & canonicatum in eadem.de quo aliquid infra. Domi.

Non debetur expectanti præbenda quæ per episcopi præbendarij mortem vacat. h.d.secundum Zenze.

CAPITVLVM XXV.

CVm in ecclesia tua quæ duodecim canonicorū, & tredecim præbendarum a habet numerum, consuetudinē b esse proponas, vt episcopus qui est pro tempore, vocē habeat in capitulo tanquā canonicus, licet canonicus nō existat, & vnam de dictis prębendis sicut vnus canonicus obtineat in eadem: certum est eum cui auctoritate apostolica prouideri mādatur de prębenda nulli alij de iure debita proximo in ipsa ecclesia vacatura, prębendam quam per mortem episcopi vacare contingit: ne contra dictam consuetudinem c, cui per præfatū mandatū non intelligitur derogari, futur' episcopus præbenda careat, & dictus canonicorum numerus amplietur, habere non posse: sed expectare debere quousque vacet alia, oportebit eundem.

Idem.

Per adeptionem secundi beneficij curati cuius fructus alter ex causa percipit, non vacat primum.Ioan.And.

CAPITVLVM XXVI.

SI tibi concesso à nobis vt fructus d beneficiorum quæ vsque ad certum tempus in tua vacabunt diœcesi, percipere valeas pro soluēdis debitis e quibus est tua ecclesia

a *Tredecim præbendarum*.est ergo in ecclesijs interdum reperire maiorem numerum prębendarum quàm canonicorum: vt hic,& suprà de mag.cap.pen.ADDITIO.Sic econuerso. de constitu.cum M.supra eod.relatum.Ioan. And.

b *Consuetudinem*. valet talis consuetudo: vt in prędicta decret. postulastis. & supra eodem libro de appella. à collatione.

Glos.seq.format quęstionem.arguit negatiuè.contrarium soluit.

c *Dictam consuetudinem*.no.ar.ad quæstionem Mediolan.Cōsuetudo est Mediolani, quòd archiepiscopus confert beneficia omnium clericorum vacantia per vxorationē vel interfectionem ipsorum clericorum. Vel pone, est consuetudo in aliqua ecclesia ꝙ canonicus electus in episcopum conferat canonicatum suum & præbendam. est expectans auctoritate apostolica.vxoratur vel interficitur clericus, vt in primo casu:vel promouetur canonicus in episcopum, vt in secundo.executor confert expectanti præbendam.archiepiscopus vel episcopus cōfert.quæritur quis sit potior? Videtur quòd papa non intendat derogare consuetudini, vt hìc: & sic non valet executoris collatio a.Ad hoc supra de constit.cap.j.Sed certe satis credo quòd valeat: quia papa intēdit isti prouidere de prima vacāte ad quemcunque spectet collatio, siue iure, siue consuetudine, siue priuilegio. quod probatur supra eod.dudum:& infra eod. quamuis tibi. hìc autem duo concurrebant:quia infringebatur consuetudo,& augebatur numerus:& ratione connexitatis illa præbenda debetur episcopo.supra eod.quia sæpe. Credo autem satis probari per hanc decre.quòd si.xiij.sunt præbendę in ecclesia,& xij.canonici: quia alteri annexum est onus magnum:quòd si illa præbenda vacat, non debeatur expectanti. Consuetudini ergo per quam præbenda alteri debeatur, non derogatur:sed consuetudini per quam præbēda ad collationem alterius pertineat, derogat papa, vbi determinatè non scribit ad collationem talis.ad hoc infra eod.tit. cap. vlti.

Impetrans auctoritate apostolica præfertur obtinēti collationē ab alio: licet ille ex cōsuetudine vel alio iure specialiter cōferat.

a Hoc tenet Io.Mo. dicens se sic in secundo casu sententiasse. alle. ff. de contrahē.emp. fistulas. §. si. C.de fe. omnes iudices. infi. j. de re. per-

SI *tibi*. Diuisione non eget.Ioann.And. Vel dic:ponit thema ex quo surgit dubitatio, & illam decidit ibi, Aequum est. Et pro declaratione textus præmitte quod habes supra eod.de multa.Do. Emanauit hæc decr. ad declarationem decre.de multa.supra eo. tit. ADDITIO. Et dicit Ioan.Mo.ꝙ ista decre.& decre.si propter de rescript. supra eo.lib. ponunt quasi idem thema: licet ad diuersas cōclusiones. Item per sequētia patet quòd episcopo loquitur: licet idem in quolibet alio propter identitatem rationis.Ioan. Andr. Pro intellectu huius ca.est pręsupponendum illud quod dicitur in cap. de multa.eod.titu.in ant. & in extrauag. Io.xxij. quæ incipit, execrabilis.videlicet ꝙ si alicui obtinenti beneficium curatum cōferatur aliud beneficium curatū, & illud acceptet: post adeptam pacificam possessionē ipso iure vacat primū: ita quòd episcopus poterit illud alteri conferre. CASVS. Cum episcopus Pictauen.esset grauatus mole debitorum, accessit ad apostolicam sedem,& à papa impetrauit gratiam, vt ipse perciperet fructus primi anni omnium beneficiorum vacantium in sua diœcesi: vt inde ex illis fructibus posset soluere sua debita. accidit quòd vacauit ecclesia parochialis. episcopus Pictauen. primo mihi obtinenti aliud beneficium curatum, contulit istam ecclesiam parochialem:quam acceptaui, & adeptus fui possessionem. nunquid pendente anno quo episcopus Pictauen.percipit fructus illius ecclesiæ, censebitur meum primum beneficium vacare, ita quòd posit alteri cōferri per episcopū? Respondet Rom.pont. dicens quòd æquitati consonum est, vt pendente anno quo episcopus percipit fructus beneficij curati, non vacet primum.nam cùm ego non percipiam fructus istius beneficij, nō dicor plenè habere possessionem illius secundi beneficij:ideo licitè potero retinere primum beneficium.& sic istud cap.declarat.c.de multa.alleg. No.primò arg. quòd in priuilegijs appellatione beneficiorum comprehenduntur etiam curata.vide de verb.sign.cap.penult.in ant. Not. secundò casum, in quo quis simul potest retinere titulos duorum beneficiorum curatorum absque dispensatione. Domi.

mu.c. vnō. hoc etiam olim tenuit Archid.sed postea mutauit tenēs quod sequitur. Ioann. And.

Glossa sequens not.duo. ex secundo infert obiectionem, & remittit.

d *Fructus*. No.quia alia est ista concesio ab illa quam habes supra eod.lib.de rescrip.si gratiosè. ibi enim concessum fuit de beneficijs:hic autem de fructibus. hoc dico: quia in illo casu virtute indulgentiæ non vacant beneficia: hìc vacant:& necesse est illa debito tempore conferri: aliàs locum haberet Late.concil. vt supra. vt eccle.benefi.vt nostrum. & no.de magistris.c.pe.in vlt.gloss.& Hostien.in decret. suprà de verb.sig.c.penul.Et intellige quòd si aliqua sint onera incumbentia:ille qui fructus percipit, habet illa subire. quod dic vt supra eod.lib. de offic.ordin.præsenti.§. porro. & per extrauagan. Ioan.suscepti.de qua ibi dixi.Ioan.And. Quos autem fructus talis habere debeat,& quot dies habeat annus hoc casu, dixi suprà eodem lib.de rescript.si propter. Et per illum. §. porro. satis videtur ista decretalis & eius ratio esse superflua: cùm minister debeat expensas habere. quare ergo non vacat primum: ex quo de secundo recipit saltem victum? Sed potuit esse ratio quam dixi in glossa quia non est.

e *Debitis*. ad idem suprà de verborum significatione, capit. penult. supra eodem lib. de rescriptis, si propter. & idem si propter aliam causam. ADDITIO. Etiam si non respiciat ecclesiam, sed notabilitatem vel prærogatiuam personæ. facit suprà eodem, de multa. in fin. Archidiaconus ponit exemplum de guerra, litigio, longa peregrinatione, magna emptione,& quàlibet paupertate sine culpā. allegat suprà de censib. cùm apostolus.de donat. apostolicæ. de relig.do.capit.ij.decimasexta quæstio.j. & temporis. secūdum Hostien. Ioan. And.

Onerata.

a *Onerata.* ad quæ soluenda tenebatur ecclesia:ex quo nomine ecclesiæ & pro eius vtilitate erant contracta. suprà de sol.cap.j.
b *Te.* vel alium: quia idem iuris, cùm eadem sit ratio. & facit quod dixi supra eodem tit. si tibi.

Glos. seq. rationē reddit, dat simile, subdit cautelam, deinde quærit, arg. negatiue, soluit cōtrarium, ad quęstionem obiicit & soluit.

onerata [a], beneficium vacans postmodum curam habens animarum annexam alicui simile beneficiū obtinenti te [b] conferre contingat: Aequum est vt quandiu fructus ipsius perceperis, primum non debeat reputari † vacare [c].

Idem.

Cum mandatur alicui non sacerdotalis vel integra vel certi valoris conferri præbenda: sacerdotalis dimidia vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

CAPITVLVM XXVII.

Cvi de non [d] sacerdotali præbēda prouideri mādatur: sibi etiam volēti sacerdotalis auctoritate mandati huiusmodi cōferri nequibit. Similiter si in ecclesia in qua integræ ac dimidiæ [e] prębendæ habentur, mandetur integra [f] conferri præbenda: quā quam ille pro quo scriptum extitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit prouideri [g]. Idem cum iniungitur prouideri alicui de præbenda [h] certi valoris, vt in præbēda minoris valoris etiā illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim huiusmodi mandata (quorum fines diligenter [i] seruari oportet) debet ad casus alios quàm expressos extendi.

c *Vacare.* quia non est adhuc adept⁹ plene: quia licet beneficium habeat, fructus non habet: & sic non videtur plene translatus. xxj. quæst. ij. si quis iam translatus. nam licet res data sit, vacua possessio tradita nō est. ff. de vsur. si stipulatus. j. respō. & sic ad plenum recepisse non videtur. ad hoc. ff. commo. l. iij. ij. responso. Et idē credo de decreta. cū in cunctis. scilicet ꝙ si elapsum est tēpus de consecrandis episcopis, vel iam est consecratus: beneficia priora tenebit, si fructus episcopatus alteri ex causa debeantur eadem ratione. Et cautè faciet episcopus qui talem indulgentiam habet, si beneficium vacans conferat aliàs beneficiato. pone enim quòd habere debeat fructus primi anni: primo anno habebit fructus secundi beneficij: secundo anno vacabit primum, & tunc habebit fructus primi, si adhuc durat indulgentia. Sed quero: nunquid iste teneatur intra annum promoueri? Et videtur quòd non, per istud cap. nec videtur possessionem adeptus vsquequaque, nec integrè. & facit suprà de elect. cum in cunctis. §. cùm verò. Et hoc quidam [a] tenent assertiuè. Sed contrarium credo, & dico quòd bene currit tempus ex quo habet exercitium curæ animarum liberum & pacificū. ad hoc suprà eo. lib. de elect. commissa. §. j. [b]. Propter illud enim ordinari debet. Ad decre. cùm in cunctis. §. cùm verò. ibi, ecclesiasticorum bonorum administrationem &c. dico quòd administrationem iste habet, licet fructus non habeat. facit pro hac parte. supra eod. lib. de elect. licet canon. ibi, vt gregis sibi crediti &c. Itē quid dices in parochiali ecclesia vbi non esset aliquis reditus: puta quia dos eius chasmate vel alluuione perijsset, nónne teneretur rector eius promoueri? Dicā igitur ꝙ qui tale beneficium recipit, sibi imputet. xcj. dist. clericus victum. Sed oppones quòd quæstio non procedit, ex quo habebat primum beneficium quod retinet, saltem ratione primi promoueri tenetur. Dico quòd procedit: pone quòd prima ecclesia curata sit collegiata: vt supra eod. de elect. statutum. eod. lib. vel super illa fuerit dispensatum. vel pone simpliciter non fecit se promoueri, priuatus est prima: nunquid & secunda? vnde bene procedit quæstio. Speciale igitur statuitur in hac decr. ne clerici mendicare cogantur, quòd primum beneficium simile non vacet: sed ne pereant animæ, nihilominus promoueri tenetur: vt suprà dixi.

† No. bene secundum doc. quòd in veritate vacet, per c. de multa §. eo. nō poterit ergo istud secundum beneficium à se reÿcere, argum. reg. quod semel. Font.

Bona cautela.

a Ioā. Mo. hic & ibi.

b Idem ibi Archid.

Promotus ad curatū debet intra annum ad ordines promoueri, licet ecclesia nullos habet reditus.

Cvi *de non.* Tria sunt dicta quæ patent per paragrophos: & finis omnia respicit. Ioan. And. Pro intellectu huius cap. præsupponendum quòd in quibusdam ecclesijs aliquæ sunt præbendæ quæ dicuntur sacerdotales, aliæ diaconales, aliæ subdiaconales. & istud fuit introductum vt melius posset deseruiri diuino cultui: hoc est, aliquæ sunt præbendæ ad quas nullus promouetur nisi sit sacerdos: aliæ diaconales ad quas diaconi promouentur: aliæ subdiaconales quæ conferuntur subdiaconis. Item præsupponēdum secundò, quòd in aliquibus ecclesijs, sicut est in ecclesia Pictauen. aliquæ sunt præbendæ integræ, aliæ sunt dimidiæ præbendæ: quia canonicus habens illam dimidiam præbendam percipit medietatem fructuum alicuius præbendæ. Casvs. Papa mandauit episcopo Pictauens. vt mihi prouideret de aliqua præbenda non sacerdotali in ecclesia Pictauen. accidit quòd vacauit aliqua præbenda sacerdotalis: vtrum episcopus virtute meæ gratiæ possit mihi illam conferre? Certè non. Sed quid? papa mandauit episcopo Pictauen. vt in sua ecclesia in qua erant præbendæ integræ, aliæ dimidiæ, mihi conferret præbendam integram: vtrum possit episcopus mihi conferre integram præbendam? Respondet quòd non. Sed ponamus quòd papa mandauit mihi prouideri de præbenda valoris centum librarum: vacauit nunc aliqua præbenda minoris valoris, vt puta valoris quinquaginta librarum: vtrum possit de illa mihi prouideri? Certè non. Et rationem horum ponit Romanus pontifex. nam fines mandati apostolici sunt diligenter obseruandi. in. l. diligenter. ff. manda. ideo mandatum apostolicum non debet extendi extra casus expressos in rescripto. Nota primò quòd quandoque in ecclesia præbendæ annectitur ordo sacerdotalis. ad hoc clem. vt hi qui. de æta. & qualita. Nota secundò quòd in mādato cuius forma est obseruanda, non potest illa omitti, etiam de partium consensu. Domi.

d *Non sacerdotali.* istud videbatur in eius fauorem appositum: vt non compelleretur esse sacerdos: & tamen in eius læsionem retorquetur, ita quòd etiam si volet, sacerdotalem habere non poterit. & ratio est in fin. cap. & vide quod dixi. j. de reg. iur. quod ob gratiam.

Dubium aperit.

e *Dimidiæ.* si vna præbenda diuideretur in duas: quælibet per se diceretur integra. supra eodem maioribus. & capit. vacante. sed hìc vna præbenda diuidebatur in duas. vel erant ibi præbendæ quæ sic vocabantur integræ & dimidiæ: quia medietatem redituum forte habebāt respectu integrarum.

f *Integra.* quid si simpliciter mandetur prouideri de præbenda? Dic [c] si illæ præbendæ dimidiæ sunt diuisæ: quia pars à toto iam separata non est pars, sed totum: tunc de dimidia poterit prouideri [d]. vt sic aliud sit de integra scribere, & aliud simpliciter scribere. ad hoc infra eod. tit. ei cui. sed si aliàs nulla esset diuisio, sed vna præbenda diuideretur in duas: secus crederem, cùm tunc non de præbenda, sed de dimidia prouideretur. ad hoc. ff. de leg. Caius. §. j. Ioā. Andr.

c Idē Ioā. Mo. qui dicit se sic sententiasse. & idem Archi.

d Placet Do. si illa diuisio sit facta ante datam literarū, secus si post: quia literæ beneficiales non extenduntur ad creata post datā. cle. si. de rescrip. Fō.

g *Prouideri.* vide. j. in tex. ibi, Non enim &c.
h *De præbenda.* & tunc de pensione prouideri non poterit: vt supra eod. tit. & lib. quamuis. j. respon.
i *Diligenter.* ff. mand. diligenter. & supra de rescript. cum dilecta. Additio. Alleg Ioan. Mo. ff de acqui. hæred. l. si quis mihi bona. §. pater filio. Archidiac. alleg. de restitu. spolia. cap. si. Ioan. Andreæ.

Licet *episcopus.* Primò dicit beneficium de iure vacans conferri posse possessore non vocato. Secundò in danda possessione dicit illum vocandum: ibi, Illum tamen. Ioann. And. Edita fuit ad declarationem decre. de multa. supra eodem tit. & ad probationem eorum quæ ibidem not. Innocent. & Hostien. & quæ not. Gulielm. suprà de elect. licet canon. Additio. Et Compost. de rescrip. capitulum. in gloss. mag. versicul. Item quæritur vtrum executor datus & versicul. sequentibus. Ioan. And. Præmitte quòd habens beneficium curatum, & obtinens secundum, ipso iure est priuatus primo: & liberè potest conferri. supra eodem de multa. hic declaratur quid importat verbum, liberè. Domi. Istud cap. venit limitatiuè ad cap. de multa. eod. tit. in ant. vbi dicitur quòd si alicui obtinenti beneficium curatum, vel dignitatem, vel personatum, conferatur aliud simile beneficiū incompatibile, & adeptus fuerit possessionem pacificam: vacat primum beneficium. dicitur in cap. commissa. de elect. supra isto lib. quòd etiam si steterit per ipsum cui est collatum secundum beneficium, quo minus adipiscatur possessionem pacificam: vacat primum beneficium ac si apprehendisset possessionem pacificam: & poterit episcopus primum beneficium conferre alteri idoneæ personæ. sed vtrum episcopus possit istum cui contulit primum beneficium quod vacat per adeptionem alterius beneficij incompatibilis, inducere in possessionem realem absque cognitione causæ? Respondet ꝙ non: imò debet episcopus facere citari primū possessorē, & ipsum audire super iure suo quare retineat primū beneficium, cùm adeptus fuerit possessionem pacificam secundi beneficij: qui nisi alleget aliquam causam rationabilem, poterit episcopus inducere istum cui secundo contulit illud beneficiū, in possessionem realem ipsius beneficij. Nota

Nota primò quòd per solam beneficij collationem non dicitur quis acquirere ipsius possessionem. Not. secundò ꝙ licet quis possideat prima facie contra ius rem, tamen non potest ab ipso possessio auelli illo non vocato. Dom.
a *Episcopus.* vel quilibet alius ad quē collatio pertinet, cùm eadem sit ratio. & cōcilium indistinctè loquitur. is quoque ad quē prioris decr. &c. cui verbo declaratiue venit hæc decre. vt suprà dixi.
b *Eandem.* sic suprà eo. lib. de elect. commissa. §. j.

Glossa sequens dubium soluit, & rationem reddit.

c *Conferre.* Nota ex hoc tex. quòd decre. illa. suprà de elect. c. vlt. e. lib. licet in cōfirmationib⁹ locū sibi vendicet, nō tamē in collationibus: vnde vides quòd nō facta aliqua vocatione, potest fieri collatio. ad idem facit supra eodem titu. & lib. cū in illis. §. cùm autem. & bene dicit textus, de iure conferre: quia istud est regulare [a] quòd rem ad collationem meam spectantem, vel ius quod in ea habeo, donare vel quocūque alio titulo in alium transferre possum, detentione alterius non ob. ff. de reg. iur. qui potest. Cod. de hæretic. vel ac. ven. per totum. ff. de contrahen. emp. qui tabernas. ad hoc. supra eod. venerabilis. suprà de feu. c. ij. de possessione autem fiet quod sequitur.

Idem.

Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum cōsimile eius possessore irrequisito conferri potest: non autem eius possessio dari, secundum Zenze.

CAPIT. XXVIII.

Licet episcopus [a] beneficium quod cum animarum cura tenebas (postquàm aliud recepisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit quo minus haberes eandem [b]) possit alteri de iure conferre [c]: Illum tamen cui contulerit, non debebit te non vocato [d] (cùm tibi forsan ius possit competere retinendi [e]) in possessionem ipsius inducere corporalem.

a Idē Do. facit glo. c. cū nostris. de conceß. præb. Fon.

Glos. seq. fortificat textum.

d *Tu non vocato.* non ergo remouebitur possessor à sua possessione vel quasi sine causæ cognitione [b]: ex quo titulo possidet, licet iniusto. xvj. quæstione quarta. volumus. & sic intelligitur de conces. præbend. cum nostris. de restit. spol. in literis. de caus. pos. cap. ij. in ant. & est expressum. Cod. de rei ven. l. fin. Hinc est quòd vsufructuarius vsufructu finito non potest à quasi possessione expelli: immo contra eum agetur negatoria, vel ex cautione de restituenda re præstita. ff. si vsusfru. peta. l. vti frui. j. respon. ff. vsufr. quemadmodum caue. l. j. §. hoc autem. agat ergo is cui collata est ecclesia, vt sibi tradatur possessio: in quo procedetur summariè possessore vocato. Cod. si per vim vel alio modo. l. vlti. {Alleg. Archid. supra de restit. in integr. cum ex literis. ad fin. ff. de re. qui. reis. l. ij. & iij. quæst. ix. indicas. Ioan. And.} Nemini enim licet rem etiam suam sua auctoritate occupare. Cod. vnde vi, si quis in tantum. xvj. q. vj. placuit. supra eod tit. & lib. eum qui. ij. respon. ad hoc supra de diuor. porrò. Et quod hic dicitur, idem intelligo secundum prædictos doctores in omni eo casu in quo priuatus est quis ipso iure pone in terminis. suprà de elect. licet canon. licet vtilis esset declaratio: vt suprà dixi eod. tit. commissa. Additio. Vide quod dixi per Inno. & Hostien. de concess. præbend. cùm nostris. in ant. super glo. penul. ad fin. Ioan. Andr.

Cognoscere autem debet de canonica collatione petentis, & de iniusta detentione possessoris secundum Arch. §. de rescri. olim et scripsi ĩ præd. decr. cū nostris. super glos. 2. Io. And.

e *Retinendi.* vt si sufficienter secum dispensatum esset supra eodem titu. & lib. non potest. vel ad tempus hoc concessum: vt supra eodem lib. de rescrip. si gratiosè. vel ex causa non percipit fructus secundi beneficij. supra eodem titu. & lib. si tibi concesso. vel habet commendatam eam. suprà de elect. nemo. eod. lib.

Ei *cui.* } Decretalis tria facit. Primò ponit formam prouisionis. Secundò soluit illius dubium. Tertiò solutionem declarat. Secundum ibi, Sacerdotalis. Tertium ibi, Sed aliā. Ioan. And. Casvs. Cùm in ecclesia Pictauen. essent aliquæ præbendæ sacerdotales, aliæ non, sed erant diaconales vel subdiaconales: papa fecit mihi gratiam sub hac forma: quia mādauit episcopo Pictauen. vt mihi prouideret de prębenda in ecclesia Pictauen. simpliciter absque alia specificatione. vacauit præbenda sacerdotalis. vtrum episcopus illam mihi non promoto ad sacerdotiū possit conferre? Respondet quòd non. Sed quid si nondum fui promotus ad sacerdotium, sed tamen sum in ætate legitima, puta xxv. annorum, in qua potero promoueri ad sacerdotiū. an de illa præbenda sacerdotali vacante possit mihi prouideri? Certè sic. Et ista sunt vera: nisi aliàs constaret de mente papæ, puta si in literis papæ diceretur, non obstantibus quibuscūque per quæ effectus literarum nostrarum posset impediri aut differri. nam tunc etiam de præbenda sacerdotali posset mihi prouideri, licet nondū essem ætatis legitimæ, in qua possem promoueri ad sacerdotium. Nota primò argu. quòd mandatum directum simpliciter super præbenda, includit sacerdotalem & non sacerdotalem. Nota secundò secundum Ioan. Mon. quòd genus quod in vno de indiuiduis non potest impleri, implebitur in alio. supra e. tit. & lib. cùm in ecclesia. & vi. concord. in dist. ca. quia sæpe. in gl. si. Domi.

Idem.

Sacerdotalis præbenda per simplex mādatum de prouidendo, non nisi apto ad sacerdotium est cōferenda. hoc dicit secundum Zenze. Et istud summarium potest adaptari vtrique lecturæ positæ in tertia glossa. Dominicus.

CAPIT. XXIX.

Ei cui prouideri mandatur simpliciter [f] de prębenda proximo vacatura: Sacerdotalis [g] prębenda conferri non potest †, si nōdum [h] in ætate [i] tali existat, quòd possit ad sacerdotium promoueri: Sed

f *Simpliciter.* hoc nō sine mysterio dictū fuit. si enim in literis cōtineretur, non obstantibus aliquibus &c. per quæ effectus gratiæ nostræ impediri valeat, vel differri, hic secus: quia patet quòd papa vult sibi præbendam dari: ordinem autē recipiet cum ętatis erit ad hoc aptæ. & super hoc vidi declarationem sub bulla. Additio. Non intelligas per modū cōstitutionis: sed in quadam causa, vt mihi videtur, Nouariensis præbendæ, obtinuit impetrans contra opponentem: quia ipse non habebat ætatem ad sacerdotium quam requirebat præbenda. Ista ratione expressa in papalibus literis super sententia editis, ꝙ impetrans habebat in literis gratiæ clausulam, non obstantibus ijs per quæ effectus &c. Ioan. Andr.

† Hic est vnus casus quo prim⁹ impetrans nō obtinet primū vacans. alios vide per gloss. quia sæpe. §. eo. tit. & lib. Dom. Fon.

g *Sacerdotalis.* ex priuilegio Ber. statuto vel consuetudine ecclesiæ. Additio. Dicit Archid. vt in ecclesia Bononien. iamdudum in ipsa ecclesia contrarium consului, scilicet in ea tunc non esse prębendas sacerdotales. vnde: ex eo quia nō erat expresè onus sacerdotij vel alterius ordinis præbendis annexum: licet ibidem bene fuerat statutum quòd essent tot diaconi, tot presbyteri &c. Ioan. And.

h *Nondum.* ergo non inspicimus tempus datæ, sed tempus vacationis: vt si tunc est in ætate, bene quidem: aliàs sequentem expectet. Sed contra. supra eodem lib. de rescrip. si eo tempore. vbi non inspicitur tempus vacat beneficium cum cura: immo solum tempus datæ. Solut. In curatis beneficijs & in ipsorum impetratione maior idoneitas requiritur, quàm in sacerdotalibus præbendis. supra eodem titu. & lib. cùm in illis. supra de electione isto lib. statutum. & ideo fauorabilior est hæc gratia quàm illa. præterea hic loquitur generaliter, quod genus ciuiliter est intelligendum [c]. ff. de seruit. l. si cui. præterea gratia illius decretalis saltem in altera parte est duratura: hic autem posset gratia in totum extingui. Pone enim quòd omnes præbendæ ibi essent sacerdotales. si ergo ille qui impetrauit sibi prouideri de beneficio cum cura vel sine cura, tunc non erat ætatis idoneæ: pro ea parte qua de curato expresit, sunt literæ vitiosæ. si autem simpliciter impetrauit super primo beneficio, curatum non debebitur. supra eod. cùm in illis. sed secus cū impetro prouideri de præbenda: vt hic vides.

Signat contrarium & soluit.

c Idem videtur sentire Do. examinās gl. & Panor. c. cum dilectus. §. eod. quia hîc nō fuit surreptio. secus in d. c. si eo tempore. Fon.

Glos. seq. quærit, argu. & soluit. Iterum quærit, argu. pro & contra, & soluit.

i *Aetate.* quam dicis hic congruam ætatem? Dicendum videtur quòd ætas triginta annorum. septuagesimaoctaua distinctione cap. primo & tertio. vbi est expressum. Et hoc tenet hic Archidiac. sequens Hostiensem, cuius opin. posui in §. inferiora super glossa. ij. Sed hodie si attigerit. xxv. annum, satis est in ætate legitima, per decretalem suprà de electione, cùm in cunctis. & lxxviij. distinctio. capit. vlti. & hoc approbat cle. de ætat. & qualita. generalem. & non dico hodie seruanda interstitia temporum de quibus habes. lxxvij. distinctio. capit. secundo & tertio. & per totum. Sed quid dices, iam erat sacerdos, licet non esset in ætate legitima: nunquid debebitur sibi præbenda? Videtur quòd non: quia non est in legitima ætate, quod requirit hæc litera. & non debemus respicere quid factū sit &c. vt suprà de electione, cùm causam. cum suis concordan. bene facit. ff. quando dies lega. cedit. l. penult. ff. qui satisda. cog. l. quoties. cum suis concor. Contra videtur. ex quo enim promotus est iam, quid quærimus ætatem ad promouendū? recepit enim verum ordinem de tempo. ord. vel non est compos. in anti. Primum credo [d], cum tali interdicenda sit executio ordinis sic suscepti: vt in præd. decr. vel nō est compos. & quia non debet esse melior conditio eius qui deliquit. supra eodem titu. & lib. eum qui.

Promotus ad sacerdotium ante ætatē legitimam, an sit capax præbendæ sacerdotalis.

d Idē hîc Archi. qui etiā indu-

Aliam.

cit quòd talis cum velit vti falso diplomate: puniendus est.ff.ad le.Cor.de fal.l.eos.§.fi.Io.And.

a *Aliam.* non sacerdotalem, vel etiam sacerdotalem, si tunc peregerit ætatem idoneam: vt suprà dixi.Ioan.And.

SI *pauper.*} Decidit casum dubium: rationem interserens: Sibi,cùm cesset. ADDITIO. Et dicit Ioã.Mona.quòd hic datur instantia ad regulam,factũ legitimè.j.de reg. iur.& ibi remittit. Ioã.An.

aliam[a] expectare debebit.

Idem.

Ex mandato sedis Apostolicæ expectãs ex certa causa, ea deficiente beneficium petere impeditur. hoc dicit secundum Zenze.

CAPITVLVM XXX.

SI pauper[b] clericus, cui cũ beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio iuxta suæ probitatis merita per episcopum prouideri, aliud antequam sit prouisum eidem, beneficium fuerit assecutus: prouidere[c] sibi episcopus, cùm cesset causa mandati[d], decætero non tenetur.

Idem.

Vbi de prioritate beneficij pluribus collati non constat: primò possessio, deinde maior prærogatiua præfertur.hoc dicit secundum Zenze.

CASVS. Papa mãdauit episcopo Picta. in forma pauperũ, vt Titio clerico prouideret de beneficio cõpetenti secundum merita ipsius Titij,vt inde posset sustentari. antequam episcopus Picta. illi prouideret de beneficio cõpetenti, ipse Titi9 adeptus fuit aliquod beneficiũ ex quo licitè poterat sustentari. postea vacauit beneficium in collatione episcopi Picta. vtrum de illo posit prouidere idẽ Titio? Videtur ꝙ sic: aliàs sua gratia sibi de nihilo seruiret. Non obstante ista ratione dubitãdi, decidit hic Rom.põt. contrariũ: videlicet quòd episcopus Pictau.de beneficio vacante non poterit Titio prouidere. & ratio huius est: quia cùm modo habeat beneficiũ ex quo potest viuere, & sic cesset causa suę gratiæ:debet cessare effectus. No. primò ꝙ pauper dicitur non habens beneficium ecclesiasticum, nec bona patrimonialia: licet habeat virtutes. quod intellige vt sit pauper respectu bonorum patrimonialium. No. secundò quòd cessante causa mandati cessat mandatum:etiam si non fuerit adimpletum.vide de appel.cum cessante.in anti. Domi.

Glossa sequens recit. per quæstionem, quam distinguendo soluit.

b *Pauper.* Nota quia non sine mysterio dictũ puto.si enim in gratia speciali prouisum sit alicui: & postea ante vacationem adipiscatur aliud beneficiũ:nõ expirat gratia.Hec enim decretalis loquitur de forma, quæ prouidet necessitati pauperum quę est iustitia[a], vel quasi.in ant. de præben.cùm secũdum. Prouisione igitur facta impetrãti, cessat causa iuris, & sic ipsius executio.& facit. j.eodem, si episcopus.j. respõ. in fi.ibi,per eum vel alium &c. ius enim beneficiatum nõ beneficiat.supra eo.quia in tantum. Et hoc verum puto,nisi adeptum beneficium se nõ compateretur[b] cum prima gratia, si iam haberet effectũ:vt in duobus curatis. supra eo.de multa.cùm enim in eo casu periret ius in re,multo fortius ad rẽ. j.de conces.præbẽ.ca.vlt.& hoc approbat cle.de rescrip. gratiæ. ADDITIO. Quòd gratia specialis alicui facta non expiret si postea ante vacationẽ adipiscatur aliud beneficium, tenet Ioan.Mona.& Archidia. & de hoc per Ioan.de Deo in sua quæst. xxiij.primi lib. vbi dicebat quòd si in literis continebatur eum nullum habere beneficium, & sic erat tempore datæ rei veritas: iudex pronuntiabit illud beneficium sibi deberi.Ego non curo de illa clausula: & tene quod dictũ est in glos. Ioan.And.

a Iustũ est clericũ beneficiari in vico potissime de quo est. C. de episcop. & cle. in ecclesiis. Ioan.And.

b Facit qđ de litigante dixi post Inno.s. de rescrip. in nostra. Io. And.

c *Prouidere.* talis forma etiam in literis gratiæ non extenditur ad hospitalia vel loca similia: vt in cle.eodem titu. per literas.

c Ergo si haberet pẽsionem in titulũ: illa tacita gratia non valeret.Font.

Glos. seq. exponit,quærit, & soluit etiam distinguendo.

d *Cesset causa mãdati.* & sic cessabit effectus. Et quæ erat causa? quia nullum habebat beneficium[c]: & sic caussa iustitiæ potius quàm gratiæ:vt suprà dixi.cõcor.de app. cum cessante.in ant.cum si.Sed quid dices? pone,est illi prouisum de vicaria:nunquid per id expirabit mandatum? Solu.si vicaria est temporalis:pone in terminis. supra eo.lib.de elect. cũ ex eo. in fi.& j.de reg.beneficium.suprà de appel.peruenit.ij.suprà de vo.c.fi.suprà eo.lib.de elect.cùm ex eo, & cõsti. Ioã.execrabilis.in fi.tunc non expirabit mandatum,quia beneficiatus non est, cùm beneficia sint perpetua[d]: Sed si vicaria est perpetua: vt suprà eo extirpandæ. tunc secus. supra de rescrip.postulasti.Idem Archid.

d Secularia à quib9 nõ repellunt delicta nisi grauissima.Philip. alle.inuentum. 7.q. 6. sed mendose impressus est. quere. 17. q.1.Font.

SI à *sede.*} Soluit casum dubium distinguens duo membra. Secundum ibi,Si verò.Ioan.And. CASVS. Vacante aliqua ecclesia parochiali, vel aliquo alio beneficio: impetraui illud beneficiũ à legato cardinali tũc in his partib9 existenti:eadem die episcopus Picta. tibi contulit illud beneficium.quæritur quis nostrum debeat habere illud beneficiũ: vtrum ego qui habeo collationem à legato de latere, vel tu qui habes collationẽ ab episcopo Pictauensi? Respon.Rom. pont.cum distinctione:aut tu habes possessionem illius beneficij: & tũc es præferendus,licet habeã collationẽ à legato Papæ, & non tu. aut contrà ego sum possessor,& tũc sine dubio sum potior: ideo sum tibi prçferẽdus. Sed ponamus ꝙ neuter nostrũ est in possessione.quæritur qs sit potior in collatione? Respõdet ꝙ ego qui habeo collationẽ à legato, & nõ tu: & propter excellentiam & prærogatiuã ipsius legati de latere,sum tibi præferẽdus.Et ista sunt vera: dum tamen nõ posit apparere per testes vel alia probationum genera, quæ collatio fuerit prior. nã licet istæ duæ collationes sint factæ eadem die: tamen potuit esse ꝙ episcopus Picta.fecit tibi collationẽ istius beneficij tali die de mane: & quòd legatus fecit mihi collationem hora vesperarum.tunc enim si de hoc posset constare,tu esses potior,& ideo esses præferendus. No.primò ꝙ legat9 de latere potest cõferre beneficia ex sua generali commissione legationis:secus est in legatis natis & missis: nã tales non possunt beneficia conferre, nisi haberent super hoc specialem potestatem. Nota principalem effectum huius ca.videlicet quòd si eadem die papa vel suus legatus contulerit mihi aliquod beneficium, & eadem die (ita quòd non potest constare quę collatio sit prior & posterior)episcopus fecerit tibi collationem illius beneficij: qui primò adeptus fuit possessionem istius beneficij,est præferendus. si autem neuter posideat, tũc ego qui habeo collationem à papa vel à suo legato,sum potior in asignatione beneficij. Nota vlterius ꝙ factum legati non dicitur factum apostolicæ sedis. probat tex.qui ponit ista hic vt diuersa. ad idem supra eodẽ tit.& lib.si eum.& ca. si apostolicæ. Nota finaliter quòd in collatione beneficij eodem tempore possunt cõcurrere tres potestates conferendi. Domi.

CAPIT. XXXI.

SI à sede Apostolica vel legato[e] ipsius,vni, & ab ordinario alteri: eodem die idẽ beneficium cõferatur,nec appareat[f] quæ collatio fuerit primò facto: erit potior conditio posidentis[g] †. Si verò neuter[h] posideat: is cui sedes ipsa contulit vel legatus, propter conferentis ampliorem prærogatiuam[i] erit alteri[k] præferendus.

† No.beneficij titulũ adiuuari à possessione: insta. de co.l.vnic. C. de proba. ca.licet causam. de proba. & sufficit possessori etiã semiplene pbare ꝙ petitoris ius reddat dubiũ.not. l. in bone fidei.C.de reb. cred. Font.

Legatus de latere cõferre potest beneficia:sed non alij.

Idem.

Religiosus habens prioratum vel ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Papæ,ipso iure vacat primũ: quod si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis, & priuatur vtroque. † adem est pœna in ijs qui habebant ante hanc constitutionem,nisi intra mẽsem alterum elegerint, & alterum dimiserint. hoc dicit vsque ad §.prohibemus.Ioan.And.

CAPITVLVM XXXII.

Gloss.seq.soluit quatuor dubia.

e *Legato.* intelligas de legato de latere[e]:quia alij beneficia conferre non possunt,nisi haberent specialẽ super hoc potestatem.suprà de offic.leg.ca.j. Quid dices si Papa contulit vni,& legatus alteri? Dic idẽ quod. j.sequitur in papa vel legato ex vna parte,& ordinario ex altera: quia eadẽ ratio.Idẽ dico si papa vni,legatus alteri, ordinarius tertio contulerit. in archiepiscopo autem & episcopo & suis subditis dubitatio non procedit: quia ad alterum solum pertinebat collatio: & illa sola valuit.

e Vide qđ no.de offi.leg.ca.pen. in gl. 2.Io. And.

f *Nec appareat.* si enim posset apparere quæ fuerit primo facta,ille obtinebit[f]:vt si probetur per testes de hora,vel in ipsis literis dicitur de hora. & facit quod dixi. s.eod.lib.de rescrip.duobus.vbi idem verbum habes.

f Vterque ergo probare poterit: & obtinebit qui melius probauerit. de renũ. super hoc. de proba. ex literis. Ioann. And.

g *Posidentis.* magnum ergo est possessiones commodum. C.de rei ven. l.res alienas. insti. de interdi. §. retinendæ. infra de reg.iur.in pari.cum suis concor. ADDITIO. Alle.Archi.xvj.q.iiij.volumus,vt li.pen.per totum.Ioan.Mona.alle. vt eccle.be.ca.vnico. post princ. optimè facit ad casum.ff.de pigno. si debitor. cuius casum pono infra de reg.iur. cùm sunt. Ioann.Andr.

h *Neuter.* vel vterque:nec apparet quis tunc primò.idem iuris.suprà de rescrip.duobus.ij.responso.in princi.

i *Prærogatiuam.* sic suprà de maio.& obe.per tuas.

k *Alteri.* cui contulit ordinarius.

CVm *singula.*} Primò ponit cõstitutionis causam.Secũdò cõstitutionẽ circa religiosos:ibi,Præsenti.In qua tria facit.Primò prouidet circa futura:& pœnam apponit. Secũdò ibi,Circa.ꝓuidet circa preterita sub eadẽ pœna.Tertiò ibi, Prohibemus. ꝓuidet circa administrationes vel officia vni9 monasterij nõ cõmittenda monachis alterius monasterij: & pœnã apponit cõmittenti & recipienti. Emanauit ad declarationem

Diuisio.

rationem eorũ quæ not.Host.s.eo.de multa.Ioan.And. ADDITIO. Dicebat Ioan.Mo.ꝙ hæc decretalis obuiat ambitioni monachorũ, & eã multiplicib9 pœnis adstringit.Ioan.An. CASVS. Abbas monasterij S.Cypria.alicui ex suis monachis habẽti prioratũ vel aliquod beneficiũ curatũ voluit cõferre aliud beneficiũ curatũ, vtrũ talis monachus posit istud secundum beneficiũ absq; auctoritate papæ obtinere? Respõ. ꝙ non: aliàs ipso iure vacat primum beneficium: & tenetur ipse monach9 dimittere primum beneficium statim, vt conferatur alteri:quòd si non fecerit, efficitur ipse monachus ineligibilis:& tanquã ambitiosus debet vtroque priuari. quod verum est siue ipsi monachi deseruiant illis prioratibus & ecclesijs curatis per seipsos, siue per vicarios institutos per episcopum ad præsentationem ipsorũ. iuxta ca. de monachis. eo.tit. in ant. fallit si vnum istorũ beneficiorũ esset alteri annexũ: quia tunc non haberent locum pœnæ supradictæ: cùm ista duo beneficia reputentur pro vno.ca. dudũ.s.de elect. Sed quid si solita sunt & cõsueta cõferri solis monachis illius monasterij: vtrũ posint conferri monachis monasterij noui Picta. vel alterius monasterij qđ non subest monasterio S.Cypriani? Respõ.Ro.põ.ꝙ nõ:nisi auctoritate apostolicę sedis.qđ verũ est si in monasterio S.Cypriani reperiãtur personæ idoneę ad obtinendũ illa beneficia: quia si nõ possent reperiri personæ idoneæ,possent assumi de monasterio monasterij noui,vel alterius monasterij nõ subiecti monasterio S. Cypriani, etiam absque licentia papæ. veruntamen securius esset ꝙ requireretur auctoritas papæ.Sed quid,ponamus ꝙ de facto factum fuit contrariũ: vtrum cõtra facientes & non obedientes huic constitutioni debeant puniri aliqua pœna? Respon.Rom.pont.ꝙ sic.nam prælatus qui contulit prioratus vel alias administrationes monachis alterius monasterij,est priuatus iure cõferendi illas administrationes pro illa vice: & potestas conferendi illa beneficia pro illa vice defertur diœcesano loci:nisi monasteria sint subiecta immediate Rom.põtifici:quia tũc potestas conferẽdi defertur ad papã.Quid de recipientibus & detinentibus illa beneficia? Respõdetur:sunt ineligibiles ipso iure: nec tenet collatio sibi de dictis beneficijs facta. No.ex principio ca. ꝙ singula officia debent committi singulis personis: & vna persona nõ debet habere duo beneficia: sicut in corpore humano quodlibet membrum habet suam propriam operationem:nec exercet actũ alterius mẽbri.lxxxix.dist.c.j.in princi. Nota insuper quòd ca.de multa.eo.tit.in ant. etiam habet locum in prioratibus,& nõ solùm in ecclesijs parochialibus,vt hic dicitur.Nam monacho obtinenti vnũ prioratũ, nõ potest alius prioratus conferri:nisi ille esset annexus primo prioratui. sed tunc nõ dicitur habere nisi vnicũ beneficium.nam isti duo pro vno reputantur cap. dudũ,de elect. No.vlterius ꝙ religiosus vnius monasterij nõ debet assumi ad beneficium vel prioratum alterius monasterij. No.insuper pœnam quę imponitur illis qui faciunt contra istã constitutionẽ.No.etiã ꝙ pluralitas beneficiorum inducit dissolutionẽ & vagationẽ in personam beneficiati. No.finaliter quòd religiosis est prohibita vagatio: ad quod xvj. q. j. placuit.j. Et cùm hoc not. argu. quòd appellatione monachorũ non comprehenduntur alij religiosi. Domi.

† Aliàs, alij.

† Do.inducit vt capellanus ecclesie posit præscribere curam cõtra principalem.Fõt.

† Alios casus quibus retinentur plura beneficia, dixi in gl.xxij. q.j.in sum. vide que dixi in ca. gratia. supra eod.de rescr.Font.

Casus. §. phibemus.

† Ergo pri9 erat eligibilis. vide gl. xvj.q.j. in sum. et cle. j. de elect. Phil.Font.

Officia singula singulis sunt cõmittenda personis.

Religiosus vnius monasterij nõ debet in alio promoueri.

CVm singula officia sint singulis cõmittẽda personis[a], & dissolutionis ac euagationis materia sit religiosis prę ceteris auferẽda[b]: Præsenti prohibemus edicto, ne aliqui monachi vel religiosi alij † pluribus prioratibus[c] vel ecclesijs curã habentibus animarum,etiam si eadem cura non per ipsos,sed per presbyteros † ad eorum præsentationem per episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis apostolicæ[d] auctoritate præesse præsumant: nisi fortè vnus ex eis ab alio dependeat, vel adinuicem sint annexi[e] †. Statuentes vt quicunque ipsorum prioratum vel ecclesiã talem obtinens, alium receperit: primum quo sit ipso iure priuatus, statim omnino dimittere teneatur[f], per eum ad quem pertinuerit liberè[g] alteri conferendum. Quod nisi fecerit[h]: extunc eoipso efficiatur ineligibilis[i] †, & tanquam ambitiosus ab vtroque penitus repellatur. Circa eos autem qui plures prioratus vel ecclesias huiusmodi nunc detinent: prouidemus, vt intra mensem[k] postquã præsens constitutio peruenerit[l] ad eosdem, vnum ex ipsis quem retinere voluerint, reliquis dimissis eligere[m] teneantur: alioquin extunc[n] pœnis subiaceant supradictis[o].

Prioratus ecclesiæ vel administrationes vnius monasterij solitæ per ipsius monachos gubernari, absque sedis apostolicæ licentia alterius monasterij monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contra fecerint, sint priuati potestate ordinandi prædicta ea vice: & defertur ad diœcesanum in non exemptis, & ad Papã in exemptis. Recipientes vel detinentes (aliàs eligentes) sunt ineligibiles ipso iure.hoc dicit.

Prohibem9 insuper ne prioratus vel ecclesiæ aut administrationes seu officia vnius monasterij consueta per eiusdem monachos gubernari,cõmittãtur deinceps absque auctoritate sedis eiusdem alterius monasterij monachis gubernanda[p], nec hactenus cõmissa dimittantur eisdem: sed per eos ad quos pertinet, liberè ordinẽtur.Cùm illis non liceat habere locum in diuersis monasterijs[q],quorum vnũ ab alio non dependet[r]: nec aliorum monasteriorum, nisi

a *Personis.* lxxxix.dist.ca.j.in prin.sicut singula mẽbra corporis singulos actus habent:vt ibi. ad idem xvj. q.j. presbyteros.s.eod.tit.quia intantum.C.de asses.l.nemo.

b *Auferenda.* ad hoc.s.eod.lib.de elect.si religiosus.j.respõso.& ca.quorundam.& ca.indemnitatibus. §. sed cum eas.j. de sta.reg.cap. vnico.j.ne cle.vel mo. capit.ij. monasterium enim est eis quasi carcer xvj.quæst. j. placuit. ij.de sent. excõ. vt famæ. in ant.

c *Prioratibus.* potest dici etiam non curatis.& quod j. dicitur de curatis,referatur ad proxime dictũ de ecclesijs:per decr. s.eod.de multa. s. de elect. dudũ.ij. & hoc approbat concilium Vien.de sup. neg.prę la. quia regulares. in fi. In casu autẽ est dissimilitudo inter personatus & parochiales ecclesias,quã habes.j. ne cle. vel mo. ca.j. ADDITIO. Idẽ Ioã. Mona.& Archi.

d *Absque sedis apostolicæ.* No.arg.pro illa opinione quòd in duobus curatis solus papa dispenset.ad idẽ supra eo.tit.& li. non potest.

e *Annexi.* in his casibus nullius dispẽsatio est necessaria: cũ hæc duo pro vno reputentur.s. de ele.dudũ.ij. vbi de hoc. s.e. ti.super eo. & c.extirpandæ.§. qui verò.

f *Teneatur.* inquantũ posidet de facto: quia de iure priuatus est.

g *Liberè.* s.eod.tit.& lib.licet episcopus.

h *Quod nisi fecerit.* id est si statim omnino non dimiserit.

i *Ineligibilis.* ad idem supra de ele.quisquis.& j.in fi.c.exaggeratur igitur pœna in religiosis,& merito: vt supra in prin. ad hoc xvj.q.j.alia est causa.Sed nunquid hoc, scilicet ꝙ vacaret primum,erat statutũ per decretalem,de multa? Dicebat ibi Host.ꝙ in prioratibus conuentualibus vel curatis bene habebat locum dec.de multa.vt religiosos respiceret in ijs à quibus ad voluntatẽ abbatis remouentur[a],videtur ꝙ plures possent habere:cùm potius quasi custodes essent ꝙ priores. Indistinctè autẽ intelligo hanc decretalem etiã in omnibus prioratibus,prout indistinctè loquitur.& approbatũ est hoc hodie per cõcilium Vien.de supplen. neglig. præla. quia regulares.in fine. & hoc non erat ita clarè statutum per decre. de multa.& pœnæ etiam sunt additæ,vt hic vides.

Obijcit & soluit.

a Idem no. supra de sta.mo. ca. 2.in glo.penul. et que scripsi. supra eo. lib. de offi.ord. præsenti.in j.glos. ver. quarit demũ.Ioan. And.

k *Mensem.* quomodo huiusmodi mensis fiet computatio: dixi de elect.quàm sit.s eod.lib.

l *Peruenerit.*& sic si perueniat ante duos mẽses à tẽpore publicationis:statim incipit eis tẽpus currere.& si nõ peruenerit intra duos mẽses,adhuc tẽpus nõ currit. & sic placuit papæ in hoc casu religiosos adstringi:cùm alias cõstitutio principis ex quo fuerit publicata, post duos mẽses omnes adstringat.in authen.vt fac.no.consti.circa prin.ad hoc s.de postu. ca.j.& dicam in fi. huius libri super data.Ioan. Andr.

Cõstitutio publicata post duos menses ligat.

m *Eligere.* ad idem s.eo. referente.& ca.præterea.

n *Extunc.* id est post mensem.

o *Supradictis.* vt scilicet fiant ineligibiles, & tanquam ambitiosi repellantur ab vtroque. Ioannes Andr.

Glos. seq.quærit,& soluit.

p *Gubernanda.* quid si in ipso monasterio nõ est aliquis idoneus? Tunc satis credo quòd aliũde posset assumi. ad hoc supra de elec.ne pro defectu. & ca.indemnitatibus. eod.lib.de elect.supra in fi.& supra de ver.sig. c.abbate.in fi. satis tamẽ tutũ esset auctoritatem papę requiri,per superiorem literã.

q *Monasterijs.* supra de reli.do.c.vlt.in fi.sicut nec diuersorũ monasteriorũ abbas esse: vt ibi, & xx. q.iiij. monachum vel pręesse monasterio & ecclesiæ seculari.xvj.q.j. presbyteros.

r *Non dependet.* nec adinuicem sunt connexa: vt suprà.

Glos.

Glos.seq:reci. per quæstionem & solutionẽ, cui signat cõtrarium, & respondet.

Religiosus an et quãdo posit transire de vna religione ad aliam.

a *Canonicè.* vt si transeat ad strictiorẽ religionem, sufficiat licentiam sui prælati requirere: etiam si non obtineatur. s. de reg. licet. Sed si trãsiret ad laxiorem sine causa, solus papa dispensat: cùm sit contra iura. supra de cõcess. prębend. proposuit. Si ad parem, ex causa transire poterit de licentia abbatis & conuentus xix. quæst. iij. statuimus. & non ob. supra de elect. eod. lib. si religiosus. ij. respõ. quia illud locum habet cũ transit ad rectoriam: & ibi de filio fit pater: & ideo ibi sufficiet abbatis licentia. ADDITIO. Innocẽ. supra de renun. c. fin. dicit quod quando vult religiosus trãsire ad parem, requiritur dispensatio & auctoritas episcopi. quod placet hic Ioã. Mona. & Arch. in decret. si religiosus. in fi. vide quod nota. in Spec. titu. ij. §. sunt quoque. vers. xxiiij. & quod dixi de reg. non est. super j. gloss. Ioan.

canonicè [a] transferantur ad ipsa, prioratus, ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præsentem prædicta decætero alienis monachis commiserint, vel dimiserint iam commissa: ea vice [b] ordinãdi de ipsis sint potestate priuati: & de eis per diœcesanos, si exempta non fuerint, alioquin per sedem [c] apostolicam ordinetur. Ii autem qui ea suscipere vel suscepta præsumpserint detinere †, reddãtur ineligibiles ipso iure [d].

† Aliàs retinere.

Idem.

Contemptũ possunt prosequi si ad receptionem vel collationem absentes monachi vel canonici non vocentur: nisi cõsuetudo habeat eos non vocari. hoc dicit secundum Zenze.

b *Ea vice.* id est in prima ordinatione. s. de elect. cùm in cũctis. & cap. cum Vintonen.

c *Per sedem apostolicam.* vel legatum de latere, si sit in prouincia. ad hoc supra eod. lib. de electione, si abbatem. j. & ij. responso. Ioan. Andr.

d *Ipso iure.* collatio non tenet: vt. s. eo. ibi. & per eos ad quos pertinent &c. ADDITIO. Et facit ad not. in clem. eod. tit. si plures. in glossa, si intelligas. Ioan. And.

Diuisio.

CVm *in ecclesiis.* Primò ponit dictum. Secundò ibi, Nisi. exceptionem. Tertiò ibi, Alioquin. pœnam. partes patent. Ioannes Andreæ. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. Bern. & moderni. suprà de re iudic. cùm olim. in fin. CASVS. Vacante succentoria, vel alia dignitate electiua in ecclesia Pictauen. canonici conuenerunt in vnum, & ad succentoriam vel aliam dignitatem quendam Titium elegerunt: veruntamen erant aliqui absentes. quæritur, nunquid debebant ipsi absentes vocari ad electionem? Respondet Romanus pontifex quòd sic, si ipsi commodè poterant vocari: & hoc siue sint in prouincia siue extra, dummodo commodè possint vocari. Sed ponamus quòd per longum tempus & sufficiens ad inducendum consuetudinem, fuit obseruatum quòd in electionibus faciendis de succentoria & alijs dignitatibus ecclesiæ Pictauen. soli præsentes eligebant: nec erat necesse vocare absentes. an valeat talis consuetudo? Respõdet Romanus pontifex quòd sic: secus si non esset talis consuetudo: Nam tunc canonici absentes possent allegare & dicere quòd fuerunt neglecti, occasione cuius ipsi possent per iudicem competentem facere cassari electiones istas. veruntamen si ipsi absentes nihil opponerent contra istas electiones, nec personas electorum: ipso iure valerent electiones factæ per præsentes. Nam vocatio absentium non est de substantia electionis. capit. ecclesia. ij. de electione, in anti. Nota argum. quòd quandoque collatio beneficiorum vel canonicatuum spectat ad solos canonicos. de quo suprà de electione, cum ecclesia Vulterana. Domi.

Glos. seq. ponit opinionem contrariam, & eius motiuum: cui respondet.

e *Facienda.* de electione eorum per quorum mortem est ecclesia viduata, tantum habebamus in decreta. quia propter. in ant. Sed per prædictam decret. cum olim. in fin. ibi, plena omnium qui præsentes fuerint &c. dicebant quidam in minoribus beneficijs nõ vocandos absentes: quod hic reprobatur [a]. vnde intelligimus ibi præsentes qui sunt in loco vnde debent vocari. Cod. de præscrip. long. temp. l. vlt. supra de ma. & obe. cap. vlt. vel ibi consuetudo erat absentes ad talia non vocari: vt sequitur. ADDITIO. Et sic dicit Archid. se habuisse à canonico illius ecclesiæ. Ioan. Andr.

a Tamen fallit in receptione facienda ad præceptum superioris quãdo maior pars aut duæ partes præsentes sunt. scito tamẽ quòd in casu quo isti non sunt vocãdi, poterũt cõtra rescriptum & personam obijcere. Phil. Font.

Glossa sequens ponit dictum, & opinionem illi contrariam, quam improbat per hanc decre. adiungit tres rationes,

A demum quærit, & soluit.

f *Si commodè.* sic suprà de elect. quia propter. siue ergo sint in prouincia, siue extra prouinciam, si commodè vocari possunt, vocabuntur: aliàs non. de hoc. suprà de elect. cõram. & hæc fuit opin. Hostien. quæ placet Archid. Sed de quàm remoto loco vocentur, statur consuetudini. de elect. in anti. in Genesi. & dicebãt quidam quòd an vocarentur vel non, nõ stabitur consuetudini. quod non est verum: vt hìc patet. Sed posses dicere quòd hìc non loquitur de electione prelatorũ: & dicit litera, ad talia &c. Sed dico quod cõsuetudo dat ius eligendi, & ita potest intelligi de causa possessionis. cum ecclesia. Item dat iurisdictionem iudicandi: ergo & sine absentibus eligendi. de fo. compe. cum contingat. in anti. cum similibus. Item vocatio absentium nõ est de substãtialibus formæ. supra de elect. ecclesia. ij. Sed nunquid in alienatione & alijs tractatib9 vocari debent absentes? Credo quòd non. x. quæst. ij. §. hoc ius porrectum. vbi de hoc. per decret. supra eodem lib. de offic. ordina. quamuis. vbi dixi de hoc, & suprà de testi. cap. præsentium.

Not. hic esse differentiam inter receptionẽ canonicorũ & collationem canonicatus vel præbendæ. Et sic videtur quòd sola receptio nõ inducat collationẽ. de rescrip. eamte.

Vocatio absentium non est de substãtialib9 formæ electionis.

CAPITVLVM XXXIII.

CVm in ecclesijs canonicorũ receptio, aut præbendarum vel beneficiorum collatio imminet facienda [e], absentes canonici (si commodè [f] fieri valeat) sunt vocandi: Nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquin quod in eorum absentia fieri contigerit: eis instantibus [g] irritari B debebit.

Idem.

Beneficium morientium etiam in loco vicino curiæ Romanæ per duas diætas legales, vel sede ipsa vacante ibi causam, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, & ibi causa Romanæ curiæ morantiũ, vel trãslata curia eam sequentium, & in itinere decedentium, vel in loco vnde recessit curia in quo remanserant infirmi: conferri nequeunt per aliũ quàm per papam. hoc dicit secundum Zen.

g *Eis instantibus.* poterunt ergo contemptum prosequi: & collationem illam facere cessari: ratificare etiam poterunt si volent. suprà de elect. cap. quòd sicut.

Diuisio.

C PRæsenti.} Diuisio patet: quia sunt quinque dicta: & tertiũ respicit prima duo. Secundum ibi, Idem est. Tertium ibi, Loca. Quartum ibi, Sane. Quintum, Porrò. Dom. Emanauit ad declarationem eorum quæ no. Guli. & Gar. sup. eod. tit. & lib. statutum. Ioã. And. Istud ca. venit limitatiuè ad cap. licet. s. eo. tit. isto libro. CASVS. Dicitur in c. licet. alleg. s. quòd solus papa potest conferre beneficia vacantia in curia Romana. Sed ponamus quòd nuntij sedis apostolicæ vel legati papæ cùm mitterentur ad aliquam prouinciam, in sua legatione mortui sunt in locis proximis curiæ Romanæ: non tamen decesserunt in curia. vtrum comprehendantur sub c. licet. ita quòd solus papa possit beneficia eorum vacantia cõferre personis idoneis? Respondet quòd sic: & ideo papa poterit illa beneficia conferre, ac si ipsi obijssent in illo loco vbi residet curia. Idem dicendum est de curialibus qui proficiscuntur ad peregrinationem, & moriuntur in locis proximis ipsi curiæ: vt etiam solus papa possit sua beneficia cõferre secundum tenorem illius cap. licet. videlicet dummodo papa huiusmodi beneficia conferat intra mensem: nam ipso mense elapso possent collatores huiusmodi beneficiorum dicta beneficia conferre. Sed sanctissime pater, vellem informari à vobis qualiter cognoscam ego quòd aliquis sit D mortuus in loco vicino curiæ Romanæ? Respondet Romanus ponti. quod in isto casu illa loca appellamus vicina curiæ Romanæ, quæ distant à loco vbi est papa cum sua curia, per duas diætas legales: hoc est per xx. leucas. nam diæta in iure accipitur pro decem leucis. l. vicena milia. ff. si quis cautionibus. Sed ponamus quòd aliquis clericus habens domicilium Parisius, cùm curia ibi esset residens, mortuus est: vtrũ beneficia sua dicantur vacare in curia? Respondet quod non: & ideo solus papa non posset illa beneficia conferre: sed si ordinarius præueniat papam, valebit collatio. Sed ponamus quod curia Romana cùm esset Parisius, vult se transferre ad ciuitatẽ Romanam: postea aliquis curialis non potuit insequi curiã, sed remansit infirmus Parisius, & postmodum mortuus est: vtrũ beneficia sua censeantur vacare in curia Romana? Respondet quod sic, & per consequens solus papa illa beneficia poterit cõferre: dum tamen conferat intra vnũ mẽsem, vt dictũ est. No. primò quod appellatione prædecessoris cõprehenditur prędecessor etiam per aliquos mediatus. Nã inter Bonifaciũ auctorẽ huius. c. interpositus fuit Greg. x. vt patet in ca. statutum. s. eo. tit. & lib. & Inn. iiij. No. secũdò arg. differentiã esse inter nuntium sedis apostolicæ, & eius legatum. ad hoc. s. de

s. de præscri. accedens. de censi. in ant. cum instantia. Dom.

a *Statutum.* supra eo. tit. cap. ij.

b *Alij.* curiales vel non.

c *Recedentes.* dicebat Gar. quòd cũ appellatione vrbis, vrbs tantùm & suburbia intelligãtur. ff. de ver. sig. l. ij. sic & nomine curiæ, tantùm locum vbi curia habitat cũ suis suburbiis intelligere debeam9 in iis qui nondum curiam intrauerant: vel illicẽtiati recesserãt. in aliis secus. Io. An.

d *Vicinis.* dicitur præsens ille qui est in hortis. ff. de proc. l. præsens. vel qui est in prouincia. Cod. de præscrip. long. temp. l. vlt. j. determinabit quæ intelliguntur loca vicina.

e *Decedat.* hoc dicebat Guli. si recesserat animo cito redeũdi: vt de pœni. distin. j. diuortium.

† No. ex loci vicinitate cõtrahi cõmunionem quandam etiam quo ad præmium, pœnã, mores. de pœni. di. 1. §. sed continuo. l. non tantum. §. Iliensibus. ff. de excus. tut. & qui dicuntur vicini, vide. l. si tertius. de aqua pluu. arcen. l. 4. §. si tam vicinum ff. de dam. infec. de Anth. Font.

f *Domicilium.* quod in pluribus locis haberi potest. ff. ad muni. assumptio. s. de rescript. dilectus. ij. de fo. compe. ex parte. ADDITIO. Et quod ibi not. in iij. gl. & de parochi. c. fi. in j. glo. hic ponit Archid. Io.

Gl. seq. notat, quęrit, solutioni obiicit dupliciter, & primæ respondet: in secunda remittit.

g *Domus propria.* ergo licet sola domus possessio in ciuitate comparata nõ faciat quem municipem. ff. ad muni. libertus. §. sola. tamen quantum ad hoc æquiparãtur domus & domiciliũ.

Quid dices si est in domo sibi & aliis communi? Idem credo, ac si esset in domo solùm propria. ad hoc. s. de postu. ca. j. Et res communis omnium illorum est. ff. de ritu nup. illud [a]. Et qui iurat suum non esse, iurat & sibi commune non esse. ff. de verb. sig. pupillus. §. vlt. Et cùm quis legat seruos: & qui in toto, & qui in parte sui sunt, legati intelliguntur. ff. de leg. iij. si quis seruos. Nec obstat. xij. quæst. ij. c. episcopus. §. qui manumittitur. & ff. de in ius vocan. l. sed & si hac. §. qui manumittitur. quia ibi erat cõmune pluribus, vt collegio. probatur hæc sol. ff. eodem titulo. communis libertus. non ob. duodecima quęstione prima. §. vlt. quia ibi soluitur. Ioannes Andreas.

a Facit. ff. de iudic. l. Iulianus ait, si alter. vbi æquiparatur iudicem fieri litigatoris hæredem in totũ vel pro parte. Ioan. And.

h *Legales.* secundum quas. xx. milliaria computantur pro die. ff. siquis cautio. l. vicena milia. & si modicum etiam superesset, non includeretur sub loco. ff. de verb. signific. l. iij. Ioan. Andr.

i *Specialiter.* si hoc est speciale: ergo ipsius contrariũ est generale. & facit ad ea quæ no. s. de rescrip. nõnulli. & quę dixi s. eo. lib. de rescrip. statutũ. §. cum autem. de elect. cupiẽtes. j. responso. Ioan. And.

Soluit duo dubia.

k *Originis.* certè satis idem puto si ibi habet continuũ domicilium: licet inde non sit oriundus. ad hoc x. distinct. si in adiutorium. & optime. supra de elect. eod. lib. fundamenta. §. vlt. supra eod. lib. de tempore. or. cap. iij. j. respon. ff. ad muni. eius. §. vlt. C. vbi senato. vel cla. l. senatores. nec rationem diuersitatis video. Et idem dico in oriundo qui ibi propriam non haberet domum, sed fortè conductam: cum eadem sit ratio. ad hoc. ff. de legi. non possunt. vnde quod dicit, originis suæ domum, & de domo propria & de domo habitationis potest intelligi. Ioan. And.

l *Moraretur.* aliàs enim graue præiudicium inferretur loco vbi degit curia, si omnia beneficia tunc ibi vacantia haberẽt solùm conferri per papam. ADDITIO. Est si. quod scripsi post Vin. supra de offic. dele. eod. lib. cap. fi. super verbo, non possint. scilicet quod multũ præiudiciale esset clericis pro-

CAPITVLVM XXXIIII.

PRæsenti declaramus edicto statutũ [a] felicis recordationis Clementis papæ prędecessoris nostri de beneficiis apud sedem apostolicam vacantibus per alium quàm per Romanũ pontificem minimè conferendis, locum habere in beneficiis quæ legati aut nuntij sedis eiusdem, vel quiuis alij [b] ad Romanam curiam venientes vel etiam recedentes [c] ab ipsa obtinere noscuntur: si eos in locis vicinis [d] † ipsi curiæ mori contingat: quemadmodum si in loco vbi eadem curia residet, morerentur. Idem est si aliquis curialis (etiam ecclesia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quauis causa ad locum curiæ vicinum secedens, in huiusmodi loco vicino decedat [e]: dummodo ibi) etiam si erat ad ipsam curiam reuersurus) eius domiciliũ [f] seu domus propria [g] non existat. Loca verò intelligãtur vicina eidem curiæ in præmissis, quæ remota vltra duas dietas legales [h], quas hoc casu sic specialiter [i] volumus cõputari) à loco vbi moratur ipsa curia, nõ existũt. Sanè si quis in loco vbi degit curia, suæ originis [k] domum habens, diẽ claudat extremum in ea: ipsius beneficia sub prædicto non aliter includantur statuto, quàm si curialis esset antea, & ibidem occasione curię moraretur [l]. Porrò cùm curiã de loco ad locũ trãsferri cõtingit: si curiales in itinere dum curiã sequũtur eandẽ, vel in loco vnde recedit ipsa B curia, forsitã remanẽtes infirmi, rebus inibi eximãtur humanis, pręmissũ statutũ (quãtumcunq; locus vbi decedũt, ab ipsa curia sit remotus) ad illorum beneficia se extendit.

Idem.

Mors papæ tollit ne parochiales ecclesiæ in curia vacare dicãtur. h. d. secundũ Zen.

CAPITVLVM XXXV.

SI apostolica sede vacante aliquas parochiales [m] ecclesias vacare decetero cõtigerit apud ipsam, statuim9 vt de eis (ne ipsarũ [n] vacatio diutina periculum valeat animabus afferre [o]) per eos ad quos pertinet, possit liberè ordinari: cõ- C stitutione felicis recordatiõis Clementis papæ prædecessoris nostri de beneficiis apud sedẽ ipsam vacãtibus, per aliũ quàm per Romanũ pontificẽ.

A uinciæ si percussores ipsorum possent absolui per legatos perpetuos, scilicet ratione ecclesiarum habentes officium. Ioan. And.

SI *apostolica.*} Ponit duò dicta. secundum ibi, Idem. & rationem interserit ibi, ne ipsarum. ADDITIO. Multum æquitatis habet hæc constitutio circa parochiales ecclesias vacantes in curia. CASVS. Dicitur in cap. ij. eodem titu. quòd solus papa potest conferre beneficia vacantia in curia Romana: dum tamen illa beneficia conferat intra vnum mensem. Sed ponamus quòd apostolica sede vacante aliquis clericus habens ecclesiam parochialem vel aliud beneficium curatum, decessit in curia: vtrum ad ecclesiam Romanam spectet solùm collatio huiusmodi beneficij curati: ita quòd prouisio huiusmodi ecclesiæ parochialis seu beneficij curati debeat differri vsque ad futurum successorem qui eligetur in Romanum pontificem? Respondet Romanus pontifex quòd cum vacatio ecclesię parochialis & beneficij curati sit periculosa animab9 subditis: præcipit papa quòd si sede apostolica vacante vacet huiusmodi beneficium curatum in curia Romana, vel in locis pximis curiæ, quòd ordinarius possit huiusmodi beneficium conferre: non obstante dicto c. licet. & sic istud capitulum ponit speciale in beneficiis curatis. Sed ponamus quòd vacauit istud beneficium curatum adhuc viuente & superstite Romano pontifice. accidit quòd papa est mortuus antequam prouideret alicui de isto beneficio curato: vtrum ordinarius possit illud conferre, etiam si nondum sit elapsus mensis intra quem solus papa debeat prouidere? Respondet quòd sic. quod verum est si papa non contulerit istud beneficium curatum ante ipsius mortem. Nota primò quòd apostolica sede vacante possunt ordinarij conferre ecclesias parochiales etiam si vacuerint in curia non obstante capitulo secundo suprà eodem. & istud est speciale in ecclesiis parochialibus. Ratio specialitatis est fauor animarum: vt dicit principium textus. Ex quo se- D quitur quod cùm istud sit speciale in ecclesiis parochialibus, quòd ius commune seruatur in aliis beneficiis ecclesiasticis. lege prima. ff. ad municipalem. Nota quod mensis qui conceditur papæ ad conferendum beneficia vacantia in curia Romana, non currit sede apostolica vacante.

Beneficia in curia vacantia conferuntur per ordinarios sede apostolica vacante.

m *Parochiales.* speciale sit in eis propter curam: in aliis ergo ius antiquum remanet. Ad idem supra eodem de libro de electione. nemo. Et per hoc satis patet quòd in aliis non currit mensis sede vacante, currit tamen ignoranti: vt suprà eodem titulo & libro statutum. dixi in glossa, est ergo.

ADDITIO. Quòd speciale sit in parochialibus ecclesiis quod hìc dicitur, tenet Archid. vnde licet posset vrgere eadem ratio in aliis ecclesiis curatis non parochialibus: detractio iuris veteris non habet locum in illis. super qua vide infrà de verb. sign. constitutionem. & quod ibi no. in qua glo. Ioan. And.

n *Ne ipsarum.* rationem hìc ponit. & est si. suprà eodem. lib. de offic. deleg. si is cui. & infra ne sede vacante. capite vnico in fine.

o *Afferre.* suprà eo. tit. ca. j.

a *Alia.* vt suprà eo.tit. statutum. & supra.ca.proxi.
b *Obitum.* scilicet cùm decessit intra mensem: aliàs nō esset quæstio.§.eo.statutum. ADDITIO. Quia scilicet etiam papa viuente posset ordinarius illa conferre. Ioan. And.

minime conferendis, vel alia[a] quauis contraria super hoc edita, non obstante. Idem volumus & de illis quæ ibidem ipso Romano pontifice viuente vacabunt: si de ipsis per eum ante ipsius obitū[b] non fuerit ordinatum.

Idem.

Gratia alicui cōcessa vt prouidere possit personis idoneis in certa ecclesia personis non expressis, non expirat re integra obitu concedentis: secus si personæ essent expressæ. Ioan. And.

CAPITVLVM XXXVI.

Si cui nulla personarum facta expressione[c] sit gratiosè concessa facultas vt auctoritate apostolica possit aliquibus personis idoneis[d] in certa ecclesia prouidere, vel beneficia quorum collatio est ad sedem apostolicam legitimè[e] deuoluta, conferre, contradictores eadem auctoritate per censuram ecclesiasticam compescendo, huiusmodi concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet[f] esse mansuram) nō expirat etiam re integra per obitum concedentis. Secus si super prouisione certę personæ facienda sit data potestas eidem, non ob suam[g] sed eius cui prouideri mandatur gratiam vel fauorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur[h].

Diuisio.

Si cui. Sunt duæ partes. secunda ibi, Secus. Prima subdiuiditur: quia primò ponit dictum: secundò reddit causam sui dicti: ibi, quàm cum. CASVS. Papa concessit episcopo Pictauensi facultatē vt forte in ecclesia sua cū ad ipsum non spectaret collatio præbendæ, sed ad decanum & capitulum, vel etiam in alia ecclesia posset prouidere personis idoneis. Antequam episcopus Pictauensis prouidisset illis personis, papa mortuus est. vtrum illo mortuo expirauit gratia data episcopo Pictauensi? vel vtrum non obstante morte papæ possit dictus episcopus prouidere personis idoneis? Respondet quòd si antequam episcopus Pictauen. prouideret personis idoneis, & sic re ipsa existente integra papa mortuus sit, non expirat mandatum: ideo non obstante morte papæ poterit prouidere personis idoneis. quod verum est quando in gratia non fuerunt expressæ certæ personæ. Sed quid si gratia prouidendi in aliqua ecclesia respiciebat fauorem certæ personæ: & antequam episcopus prouideret, mortuus est papa: vtrum expirauerit gratia? Respondet quod tunc per mortem concedentis expirata est gratia. Nota primò ex principio capituli quod gratia iam facta, per mortem concedentis non expirat antequam ille cui facta est gratia, illa gratia vteretur. & ista fuit ratio dubitandi ad istud capitulum. secus est in gratia alicui concessa. & sic cessat contrarium glossæ de ca si super gratia. de offic. deleg. eodem libro. quod videtur contradicere secundo dicto huius capituli. dicitur enim in dicto capitulo. si super gratia. quod mortuo papa antequam vacet præbenda, non expirat potestas executoris: quia non expirat gratia: ergo nec potestas executoris quæ est accessoria ad gratiam. Sed ibi iamque erat facta gratia, hæc autem in secundo dicto huius capituli non erat facta, sed mandabatur fieri. sed in primo dicto gratia erat facta: quia respiciebat fauorem illius cui mandabatur vt faceret gratiam: & ideo quantū ad ipsum dicitur facta gratia. No. arg. quod inferior à papa, non potest conferre beneficia ad apostolicam sedem deuoluta: vt in cle. si de beneficio eo.tit. No. quod gratia facta non expirat per mortem concedentis: etiam si nondum eius effectus sit adimpletus. Domi.

Gratia iam facta morte concedentis non expirat.

Beneficia ad sedem deuoluta nullus confert nisi papa.

c *Expressione.* multum ergo operatur expressio personæ. & facit infra capitulo proximo. & supra de offic. deleg. is cui. eod. libro.
d *Idoneis.* vt supra eodem titulo super inordinata. & cap. is cui. eo. lib.
e *Legitimè.* scilicet secundum statuta Lateranensis vel generalis concilij. supra de conces. præben. cap. secundo. & de elect. ne pro defectu. Et talia beneficia legati de latere qui sunt in prouincia, conferre possunt. supra eod. venerabilis. Et not. supra eod. lib. de offic. leg. ca. j. in vlt. glo. & vide quod ibi dixi. Io. And.
f *Decet.* j. de reg. iur. decet cum suis concor.
g *Suam.* quando ergo est gratia eius cui scribitur, non expirat. vt supra. secus quando alterius, puta pro quo scribitur, vt hic.
Glos. seq. amplificat tex. obiicit, & soluit: solutioni opponit, & respondet.
h *Moriatur.* vel renuntiet. supra de renunc. cap. primo. eod. lib. Ad hunc finem expresse contradicit supra eod. lib. de offic. deleg. si super gratia. vbi dicitur quod executorum potestas datorum super gratia alicuius non expirat re integra, sicut nec gratia, cum sit accessoria ad gratiam. hic contrariū dicitur. Solut.[a] Facti diuersitas soluit contrarium. ibi loquitur de gratia iam facta: hic de facienda per executores. vnde ibi dicit textus, gratia facta &c. hic dicit prouisione facienda. si ergo papa concedat canonicatum & præbendam si vacat, vel quæ primo vacauerit, nulli alij de iure debitam, & super hac gratia per se facta dat executores: habet locum decretalis illa: quia cùm iam sit canonicus, & iam sit facta gratia: potestas executorum velut accessoria, non expirat[b]. si papa non facit gratiam, sed mandat fieri, puta prouideri mihi de beneficio: hic potestas executoris principalis est, & expirat re integra. Sed quare non expirat in supra proximo casu, cùm etiam adhuc sit prouisio facienda? Solut. ibi etiam iam erat facta gratia: cùm respiceret eū qui prouidere debebat, non eum cui debebat prouideri.

a Idem ibi Io. Mon. & Archi.

b Videtur, no. in c. auctoritate. j. de cōcess. præben. de materia istius gl. vi. de Phil. hic remissiuè. Font.

Si episcopus. Sunt tres partes, quarū prima decidit quid iuris cùm per proprium episcopū data est alteri episcopo ordinandi licentia. Secunda & tertia decidunt quando de personis expressis vel ipsis personis data est prædicta licentia. Secunda ibi, Si verò. Tertia ibi, Eis autē. harum qualibet exprimit suam causam. Prima ibi, Cùm in culpa. Secunda ibi, Tu qui. Tertia ibi, cum eam. Ioannes Andreas. Emanauit ad declarationem decretalis suprà eodem, non liceat. & c. episcopus si. & c. cùm secundum apostolum. ADDITIO. & eorum quæ nota. Inno. & Host. de æta. & quali. ca. antepe. & penul. in anti. Ioan. And.

Si episcopus alteri episcopo dederit potestatem vt vice sua in sua diœcesi clericos posset ordinare, & fuerunt clerici sine titulo ordinati: ordinans & non dans potestatem, incurrit pœnam cap. cum secundum apostolum. eodem titulo in antiquis. nisi dans potestatem nominauerit sibi certos clericos ordinandos, nam tunc dans potestatem & non ordinans, pœnam incurrit. hoc dicit. Præsupponēdum est quod habetur in cap. allegato, cùm secundum apostolum. videlicet quod episcopus non debet aliquem clericum ordinare ad sacros ordines, nisi constet sibi quod talis clericus habeat sufficientem titulum vnde viuere possit: & si contrarium fecerit, tenetur episcopus illi dare necessaria vnde possit viuere, donec fuerit assecutus sufficiens beneficium, ne cogatur mendicare. CASVS. Episcopus Pictauen. dedit episcopo Angolimen. potestatem vt posset ordines celebrare in diœcesi Pictauen. episcopus Angolimen. aliquos clericos promouit ad sacros ordines sine titulo ecclesiastico. quæritur, quis episcoporum tenebitur ordinato ministrare necessaria vitæ donec habeat vnde possit sustentari? Respondet Romanus pontifex cum distinctione. aut episcopus Pictauensis dedit potestatem episcopo Angolimen. celebrandi ordines in diœcesi Pictauensi non facta expressione personarum: & tunc episcopus Angolimen. tenebitur prestare necessaria vitæ tali ordinato donec fuerit beneficium assecutus. Si autem dedit potestatem ordinandi certam personam expressam: tunc per se episcopus Pictauensis illi tenetur ministrare necessaria: quia tunc videtur dedisse potestatem episcopo Angolimen. vt istum ordinet: siue fuerit idoneus siue non non. sed in primo casu videtur dedisse potestatem vt clericos ordinet si fuerint idonei: non autem dicuntur idonei absque titulo ecclesiastico. Sed quid sanctissime pater: ponamus quod episcopus Pictauensis dedit mihi licentiam recipiendi ordines à quocunque mallem episcopo (quia de iure communi non possum recipere ordines nisi à proprio episcopo) non habebam aliquem titulum ecclesiasticum. vnde cum istis literis accessi ad episcopum proximum: & ab eo recepi ordines. quis istorum tenebitur mihi ministrare necessaria? Respondet quòd meus proprius episcopus: quia nō debet dare istas literas, nisi prius sibi cōstito de titulo ecclesiastico. Hodie tamen episcopi dant istas literas licentiæ non facta fide de titulo ecclesiastico, sed ipsi in literis suis faciant mentionem, dum tamen vobis constiterit de titulo ecclesiastico sufficienti, conscientiam nostrā exonerando. Nota primò iuncta glossa quòd quis non potest ordines celebrare in aliena diœcesi sine licentia proprij episcopi: nec posset in sua diœcesi ordinare clericos alterius diœcesis: tamen teneret ordinatio si fieret de facto: sed ordinans esset suspensus: & ordinatus non haberet executionem ordinum. No. principalem effectū huius capituli, quòd ordinans

Ordines in alia diœcesi non potest quis celebrare.

dinans debet diligenter inquirere an promouendi habeant titulum ecclesiasticum. nam si ordinet absque titulo, incurrit pœnam. c. cùm secundum apostolum. alleg. Nota quòd cum proprius episcopus committit alteri episcopo ordinationē certorum clericorum & nominatorum: episcopus cui facta est commissio, non tenetur inquirere an nominati sint idonei, vel ne: sed debet præsumere quòd cōmittens præsentauit sibi idoneos. & si tales ordinati reperiātur sine titulo, est imputandum committenti, & non ordinanti. No. vlterius quòd episcopus non debet dare licentiam recipiendi ordines ab alio episcopo: nisi cōstet sibi quòd tales habeant titulum.
a *Commisisti.* quod aliàs sine pœna facere non posset: vt. §. e. lib. de tempo. ordin. cap. j.
b *Ad sacros.* ideo dicit: quia pro ordinatis ad minores, non scribit ecclesia vt ordinatores compellat: vt not. supra eo. titu. cap. ij.

Idem.

Qui ex licentia circa incertos concessa absq; titulo ad sacros ordines clericos promouet, eis tenetur prouidere. Dans licentiam promouenti vel etiā promouendis: eis promotis ad sacros sine titulo, prouidere tenebitur. hoc dicit. Zen.

CAPITVLVM XXXVII.

Si episcopus cui nullis personis expressis in genere cōmisisti[a] vt vice tua ordines in tua diœcesi celebraret, ad sacros[b] ordines promouerit quēpiam titulum[c] non habentem: ei (cū in culpa[d] fuerit taliter[e] ordinando eundem) tenebitur vitæ necessaria ministrare[f], donec sibi per eū vel alium[g] de cōpetēti beneficio sit prouisum. Si verò certas[h] cōmisisti eidē ordinare psonas, tu qui præuidere hoc casu an haberet titulū debuisti, taliter ordinato ad prædicta[i], donec p te[k] beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis aūt quibus à diœcesanis datur licētia, vt possint à quo voluerit[l] episcopo ad oēs sacros ordines pmoueri: nō q ordināt, sed q tribuūt licentiam (cùm eam dare non debeant titulum nō habenti) ad præmissa[m] si titulum non habeant, obligantur.

Idem.

Si primo loco papa dat licentiam cōferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad papam deuoluta, secundo aliquod de his conferat specialiter, vel cōferri mādet: species generi derogat, ita quod secundo beneficium debetur. hoc dicit Io. And.

CAPITVLVM XXXVIII.

Quamuis tibi nuper in genere[n] potestatem dederimus beneficia sex clericorū tuorū[o] cedentiū p

Glossa seq. ponit duas opinio. contrarias: & secundam approbat.
c *Titulum.* saltem patrimonij. Vnum scias, quod Ioan. Goff. & Inno. tenent supra eodem episcopus. quòd quantumcunque clericus habeat patrimonium, nisi expresse ordinetur ad titulum patrimonij sui, habet actionem contra ordinantem, ad ea quæ dicuntur infra. Tan. & Hosti. contra: dicentes cum si patrimonium habet, tacitè ad titulum patrimonij ordinatum, ita quòd deficiet actio. quibus ego consentio per prædictam decret. episcopus si. aliàs illud, nisi, quod ibi ponitur, nec propriè nec exceptiuè veniret: & per decre. tuis. eodem titulo in ant. Et de hoc habes per Host. supra de rescrip. postulasti. ADDITIO. Vide quod dixi in dist. c. tuis. super si. vlt. glos. per quod videbis quòd licet quo ad obligationem de qua hic loquimur, sequar Tan. & Hostien. non tamen dico patrimonium esse titulum, nisi expresse fuerit sic actum. Ioan. And.

Ordinatus sine titulo habens tamen patrimoniū, an agat cōtra prælatum.

d *In culpa fuerit.* & sic esse debet in pœna: vt xxxviij. distin. qui ea. & xxviij. dist. quia sunt. Ioan. Andr.
e *Taliter.* scilicet sine certo titulo.
f *Ministrare.* videbatur quod puniri deberet ille qui mandauit: & imputare sibi debuit quòd talem elegit, & per aliū fecit, vnde idem ac si per seipsum elegisset. de regu. iur. qui per alium. sed hæc vera, vbi mandauit de certo: vt statim sequitur. & facit supra de elect. si compromissarius. §. j. Alleg. Io. Mo. ff. de condi. indebi. si procurator. in prin. vbi generali mandato non committo procuratori quòd soluat indebitum. Ioan. And.
g *Alium.* Not. pro iis quæ dixi supra eodem titulo. & lib. si pauper.
h *Certas.* & expressas intelligo: quia si cōmisisset ei ordinare clericos talis villæ vel loci: adhuc est hic genus, & non species: vnde locum habebunt superiora. aliud est enim certum, aliud certum & expressum[a]. facit. j. de conces. præbē. ne captandæ. ADDITIO. Per quod patet quòd aliter sumitur hic expressio, & §. eo. lib. de rescri. c. ij. quàm §. eo. lib. & tit. c. ij. ad fi. Ioan.

a Phil. Do. no. quòd vbi requiritur certa & expressa mentio, debet fieri per verba specialia non generalia. Fōt.

i *Ad prædicta.* scilicet vitæ necessaria.
k *Per te.* vel per alium. supra proxi. respon: nec poterit sibi indignitatem ad beneficium obiicere, ex quo illum dignum ad ordines reputauit. supra de ætat. & qua. accepimus. quod dic vt ibi.
l *A quo voluerint.* dum tamen catholico, & in aperta sedis apostolicæ rebellione non fuerit. supra de præscriptione. veniens.
Glos. seq. exponit, quærit, arg. negatiuè & affirmatiuè: & duas opin. ponit.
m *Ad præmissa.* scilicet vitæ necessaria. donec eis de competenti beneficio sit prouisum: & transit talis obligatio ad successorem: vt supra eo. titu. cùm secundum apostolū. Quid dices si clericus ordinatus sine titulo ad sacros, promisit episcopo quòd eum super his non inquietaret? nunquid tali renuntiatione non obstante agere poterit? Videtur quòd non, ex quo renūtiauit. vij. quæstione j. quàm periculosum. de electio. cùm inter R. in an. Econtra: quia istud videtur ius publicum, quod remitti non potest. de fo. compe. si diligenti. de sentent. excom. contingit. etiā in an. Et beneficio quod nondum habebat, renuntiare non potuit: sicut nec hæreditati nondum delatæ. ff. de acqui. hære. l. qui superstitis. & alimēta[b] pacto alimentarij nō tolluntur[c]. ff. de trās. cùm hi. dixit Da. ꝙ valet pactum. Bar. Brixi. dixit hoc verum si post ordinationem interuenerit: sed in ordinatione vterque simoniacus esset, & deponendus. supra de simo. c. pen. in quæstione veneriali, quæ incipit, esto quòd episcopus ordinet.

b Futura. secus in præteritis. C. de trās. l. de alimētis. Io. And.
c Sine prætoris auctoritate: & intelligitur testamēto: vel causa mortis: aliàs secus: vt ibi §. plane & de hoc in Spe. qui fil. sin. leg. versic. sed sed quæritur vtrum.

Quamuis. Sunt duo dicta. secundum ibi, Simili. Et in fine primi reddit rationem vtriusque: ibi, Nam prime. Ioannes Andreas. Ad hanc decret. concord. supra eodem titulo. & lib. dudum. CASVS. Papa dedit episcopo Pictauen. facultatem conferendi beneficia sex clericorum cedentium vel decedentium: & isti clerici possidebant beneficia spectantia ad collationem alterius episcopi quàm episcopi Pictauen. data ista facultate vacauit beneficium comprehensum sub tali facultate, fortè per decessum vel renuntiationem illorum clericorum: vnde postea papa fecit collationē de vno illorum beneficiorum, vel dedit facultatem conferendi speciale beneficium: licet non fieret mentio de generali potestate episcopi. an valeat ista specialis collatio? Respondet Romanus pontifex quod cum generi derogetur per speciem, valet illa specialis collatio: licet non fuerit facta mentio de generali facultate. Nota primò quòd in beneficiis conferendis papa habet plenam potestatem: & ideo potest conferre beneficia in quacunque parte orbis sita: nam concurrit cum quibuslibet ordinariis: imò posset reseruare dispositioni suæ beneficia ad alios spectantia cum decreto irritante. Nota ad quod allegatur præsens ca. quòd generi per speciem derogatur. concordat ca. j. de rescript. in anti. Nota principalem effectum huius ca. quòd si papa alicui dederit generalem facultatem conferendi beneficia, postea alteri dederit specialem potestatem conferendi certum beneficium sub generali facultate concessum: valet collatio specialiter facta.
n *In genere.* si autem in specie dedisset licentiam, puta Archidiacono Bononiensi cum vacabit, tunc secus esset: quia vtrunque speciale, & sic valeret primum, nisi de primo fieret mentio in secundo. & idem est si ante secundam specialem gratiam iam erat descensum ad speciem ex virtute primæ generalis[d]. Ad hoc §. de fil. presbyt. ex tua. de offic. deleg. ex parte j.

d Idem Io. Mo. Io. An.

o *Tuorum.* qui dicantur sui clerici hoc casu & similibus, habes. j. de ver. sig. c. vlt.
Glossa sequens notat, quærit & soluit. secundò quærit argument. pro. soluit contrarium. tertiò soluit, & solutionem declarat.
p *Cedentium vel decedentium.* ista duo sunt diuersa, maximè in impetrationibus vel gratiis: vt probatur supra de rescriptis. capitu. susceptum. ij. responso. Sed nunquid si clericus suus cedit vel decedit in curia Romana, poterit eius beneficium conferre? Dic quòd non[e], nisi haberet ad hoc mandatum expressum: vt supra eodem, capitulo primo & secundo in fine. Sed quid dices? ille cui facta est talis gratia, vult conferre beneficia quæ vacant per vxorationem clerici sui, vel per adeptionem episcopatus, vel secundi beneficij curati: nunquid poterit? Et videtur quòd sic: iam enim tacitè ipso facto renuntiasse videtur. ad hoc supra de iis quæ fiunt à maiore parte capit. ca. ex ore. de offic. deleg. gratum. Credo {Idem Archidiaconus} quòd cum tales indulgentiæ restringantur. supra eodem titulo & libro. is cui. & cap. quan-

e Idem Archi de ver. sign. ca. fin. Ioan. And.

a Verum, si ordinario præiudicatur. c. sane. supra de priuil. Si soli cōcedenti, secus. Inn. c. cùm dilecti. supra de don. Phil. Fōt.

quanuis. quòd talia beneficia conferre non poterit a, cùm potius priuatione iuris quàm renuntiatione vacent. quod patet ex eo quòd compelluntur ad illa dimittenda: vt supra de cleric. coniug. capitulo primo. supra eodem de multa. & capitulo licet episcopus. & capitulo cum singula. supra eodem titulo & libro. Ad hoc facit prædicta decretalis, susceptū. nam similiter posset dici quòd cedens esset mortuus quo ad beneficium cui cessit. septima quæstione prima. cap. in apibus. §. ecce in quibus. trigesima tertia quæstione secunda. §. j. Sed pone, iam cōtulit beneficia quinque clericorum. moriuntur duo sui clerici simul: quorum alter habebat pingui⁹ beneficium altero. vult pinguius conferre, nunquid poterit? Videtur distinguendum, aut papa proprio motu dedit hanc gratiam, aut non: vt primo casu possit pinguius conferre, secūdo non b: vt supra eodem titu. & lib. si pluribus. Sed dic quòd illud posset locum habere si posset conferre beneficia sex primorum clericorum suorum decedentium: sed hoc de primis clericis nō est dictum c: vnde quod beneficium voluerit conferre, poterit dominus. Ioan. Andreæ.

b Imò potest, si conferendo soli papæ præiudicetur. Phil. post Do. Font.

c Imò de rigore sic intelligendū est. c. pōt. §. 1. supra eo. l. nec cōditio. ff. de condi. & demon. aliud de æquitate vbi de paruo agitur præiudicio. Font.

vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis a conferendi, canonicatum tamen & præbendam, quos in tua ecclesia (in qua post b prædictam gratiam tibi factam mandauimus cuidam specialiter prouideri) obtinebat quidam ex eisdem tuis clericis nunc defunctus, conferre non potes: cum illi pro quo scripsimus debeantur. Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat c posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem. Simili ratione si post facultatem tibi concessam à nobis conferendi beneficia tuæ diœcesis, quorum collatio est ad sedem apostolicam deuoluta, nos eorum aliquod (antequam tu conferas) conferamus d specialiter alicui, vel conferri mandemus, de concessione tibi facta non habita mentione: facta per nos collatio, canonica est censenda.

Idem.

Reuocatio gratiæ non tollit ius quæsitum, sed quærendum, nisi ius annexionis aliud inducat: nec tamen tollit ius quærēdum annexum iuri digniori iam quæsito. hoc dicit secundum Zenze.

a *Idoneis.* supra eodem libro & titu. is cui.

b *Post.* aliàs non fuisset tanta quæstio, ex quo primum mādatum speciale genus præcessisset. Io. And.

c *Derogat.* vt infra de regu. iur. generi cum suis concord. Ioan And.

d *Conferamus.* penes papam enim remansit eadē potestas, & maior etiam in prædictis: vnde ex quo ipse præoccupauit, melior est ipsius conditio: vt s. eo. dudum.

SI is cui.} Circa reuocatoriam gratiarū decidit tres casus dubios. Primum contra expectantem in eo solum quod expectat. secundum & tertium pro expectante: ibi, non sic, & ibi, Sed & si. vtriusque rationē ponit. Ioan. And. Habuit ortum ex constitutionibus reuocatoriis quas fecit Bonifacius statim post promotionem suam de gratiis factis à Nicolao quarto, & Celestino quinto. per quas ius quæsitum erat ad rem, non in re. Reuocatoria gratiarum Nicolai incipiebat, pridem ad apicem. illa verò Celestini incipit, dudum circa promotionis. & de his etiam constitutionibus tractat. infra capitulo proximo. & infra de conces. præben. capitulo vltimo. plenius. Pro intellectu istius. c. est præsupponendum quod habetur in glos. posita super verbo, verba. videlicet quòd Bonifacius octauus conditor huius voluminis statim post suam promotionem reuocauit gratias factas per duos suos prædecessores, videlicet Nicolaum & Celestinum: & verba illius constitutionis erant ista, Gratias factas per tales, & per quas ius non est acquisitum in re, cassamus & annihilamus, decernētes in irritum. CASVS. Nicolaus quartus vel Celestinus quintus contulerat Titio canonicatum: & mādabat canonicis vt sibi prouiderent de præbenda, canonicatu, dignitate, vel officio. virtute suæ gratiæ Titius assecutus fuit præbendam, & expectat dignitatem vel officium. Pendente illo tēpore Nicolaus quartus mortuus est: & ei successit Bonifacius viij. qui reuocauit gratias factas per prædecessores suos: postea vacauit dignitas: illā petebat Titius virtute gratiæ sibi factæ per Nicolaum iiij. dicebat ca. quòd non tenebatur sibi illam dignitatem conferre: quia gratia sua fuerat reuocata per Bonifacium viij. Dicit Titius quòd constitutio reuocatoria intelligitur dum tamen non fuisset sibi acquisitum ius in re: & quia fuerat præbēdā assecutus, ideo dicebat suam gratiā non esse reuocatā. Econtra allegabat capitulū φ cùm ista dignitas esset separabilis à canonicatu: licet Titius consecutus fuisset præbendam, tamen non habebat ius in re quantū ad dignitatem. nunquid capitulū bene dicat? Respō. quòd sic. & ideo dicit Roma. pont. φ sua gratia erat extincta quantū ad dignitatē, personatum, vel officium. Sed pone φ papa creauit me canonicum: mādauit mihi conferri præbēdam, & etiam vt conferretur mihi dignitas vel officiū. vacauit præbenda quę consueuit assignari soli canonico. assecutus fui dignitatem, sed adhuc sum sub expectatione prębendę. pendente tempore fuit reuocata mea gratia. postea vacauit præbenda: nunquid illā possum petere? Respondet quòd sic: licet gratia mea fuerit effectū sortita quātum ad canonicatum & dignitatem. Sed quid si papa creauit me canonicum, & mandauit prouideri de præbenda cū vacaret: postea vacauit dignitas quæ consueuit assignari simplici canonico: & fuerūt reuocatę gratiæ: vtrum ista videatur reuocata ex quo non sum adhuc adeptus præbendā? Respon. Ro. pon. φ non. [illegible] No. quòd si in ecclesia sit statutum quod dignitas non conferatur nisi canonico: sufficit φ talis habeat ius canoniæ, licet non habeat præbendā. Et hoc nisi statutū magis specificè loqueretur, quia diceret, nisi canonico præbendato. nā tunc essent obseruāda verba statuti: vt hic est textus. Not. quòd ius reuocatorium superueniens tollit ea quę sunt in fieri: non autē illa quæ sunt in perfecto esse. No. in. §. nō sic. φ cōsuetudine induci potest in ecclesia quòd quis habeat dignitatem & canonicatū in eadem. ad hoc s. eo. cùm in ecclesia. & de consuet. c. j. e. lib. Dom.

CAPITVLVM XXXIX.

SI is cui de canonicatu, prębenda & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai e vel Celestini f prædecessorum nostrorum literas gratia in aliqua ecclesia facta erat, constitutionis nostræ reuocatoriæ tempore canonicatum & prębendam dignitati, personatui, vel officio alicui non annexam g erat adeptus, licet dignitatem, personatum seu officium inibi expectaret, propter expectationem huiusmodi priuatus non intelligitur iure quod in canonicatu & præbenda fuerat canonicè assecutus; ius tamen quod ad dignitatem, personatum vel officium competebat eidem, iuxta verba h dictæ reuocationis intelligitur reuocatum. Non sic autē si canonicatum cum dignitate personatu aut officio conferri tantū canonico cōsuetis i †, fuerat assecut⁹

Gratia papæ per ipsius mortē nō expirat.

Reuocationis gratiarum apostolicarum ratio.

Canonicus potest esse sine præbenda.

† Dicunt de Ancha. & Arch. quod rescriptum impetrantis à papa dignitatē, non facta mentione consuetudinis de qua nō obtineret per l. honores. §. 2. ff. de decu. est surreptitiū. Font.

e *Nicolai.* quarti.

f *Celestini.* quinti.

g *Non annexam.* quasi in annexis secus supra eo. tit. & lib. super eo. &. c. quia sæpe. &. j. proxi. respon.

Glos. seq. ponit verba reuocatoria.

h *Verba.* quorū mentē habes. j. de cōces. prēb. c. vlt. sed ad literā erāt hęc, Omnes collatiōes, puisiones, reseruatiōes sup canonicatib⁹, dignitatib⁹, personatib⁹, prebēdis, officiis, portionib⁹, pstimoniis, ecclesiis parochialib⁹, ruralib⁹, vel aliis: necnō sup quibuscūq; beneficiis ecclesiasticis vacaturis cū cura vel sine cura, iñ qbus nō sit ius quesitū in re, licet ad rē, p dictū antecessorē nostrū seu ei⁹ auctoritate factas, cōcessas, seu cōmissas: & ea quę ab ipso sup his vel circa ea quomodolibet pcesserūt, aposto. auctoritate in fratrū nostrorū psentia vij. cal. Ianua. cū adhuc (sicut pmittitur) essemus Neapoli, omnino cassauim⁹, irritauim⁹, & vacauim⁹: cassas, irritas, & vacuas nūtiauim⁹, nullius etiā decreui⁹ fore firmitatis: & qđ extūc secus à quoquā sciēter vel ignorāter cōtigerit attētari &c. ideo igitur dixit ista verba: quia p verba illa cassatur ius quesitū ad rē: sed ius in re nō sic intelligitur reuocatū. ADDITIO. De reuocatione aliorū priuilegiorū Celestini, vide in constitutione Ioan. sancta Romana. & dicā. j. tit. ij. c. vlt.

i *Consuetis.* per hoc non reuocatur gratia, est enim equius φ propter

propter ius in re seruetur ius ad rē in hoc casu, quā propter ius ad rem extingueretur ius in re cōtra mētē cōstitutionis. ADDITIO. Est si. ff. de libe. & posthu. si ita. §. regula. cuius casum vide de offi. deleg. præterea. super glo. vlt. Io. And.

a *Magis dignum.* supra de consecra. eccle. vel alta. quod in dubiis. cum suis cōcor. ADDITIO. Pro & contra de offi. deleg. super questionum. §. si verò in anti. vbi de hoc. Io. And.

b *Et si.* tolle quod est infra: præfatus qui canonicatum auctoritate apostolica iam habebat, adeptus fuerat in eadem ecclesia ex episcopi &c. Ioan. And.

c *Cuiuscunque.* ad quem pertinebat collatio: vel forte legati.

d Idem. scilicet φ canonicatū retineat: & canonicatus ratione præbendam.

QVodam. Decîdit dubium exortum ex duabus gratiis Nicolai & Celestini: & processu facto per primam secuta post reuocatoria, & decisionis causam exprimit ibi, Prima enim. Ioannes. Andr.

CASVS. Papa fecit mihi gratiam in ecclesia Pictauen. quia contulit mihi ius canoniæ, & mandauit canonicis vt mihi cōferrent præbendam si qua vacaret, alioquin proximo vacaturam, cum decreto irritante datis mihi executoribus. postea papa fecit tibi similem gratiam cū clausula, anteferri. quia voluit te præferri qbuscūque prioribus quibus facta erat similis gratia. vacauit prębenda. certum est quod tibi debebatur virtute clausulæ, anteferri. tamen meus executor contulit mihi præbendam vacātem: quia fortè ignorabat tuam gratiam. postea fuerunt reuocatæ gratiæ, & tuus executor tibi contulit istam præbendam. quæritur cui debeatur præbenda? Respondet quòd nulli nostrum debetur. primum non mihi debetur, propter clausulam de anteferri. Item nec tibi: quia tempore quo fuit tibi collata præbenda, iamque tua gratia fuerat reuocata: ideo nullus nostrum habet ius in illa præbenda. Nota primò limitationem ad regulam illam, quod in gratiis expectatiuis habet locum illa regula, Qui prior est tempore, potior est iure. fallit illud quando apparet de contraria voluntate ipsius mandantis: quia voluit quòd secundo receptus omnibus prioribus preferretur: sed quando aliter non apparet de voluntate papæ, habet locum illa regula, Qui prior est tempore, potior est iure.

Secundò receptus ex gratia speciali, quandoq; præfertur omnibus aliis.

Quodam. aliàs hoc erat de iure communi. s. eod. tit. & lib. hi qui.

e *Anteferri.* ad idem. j. de conces. præben. auctoritate.

f *Constitutio reuocatoria.* de qua vidisti. s. proxi. ca.

g *Ignoranti.* supra eod. tit. & lib. si postquam. & c. dudum. & c. si beneficia &c. ADDITIO. Hæc iura apertè probant decretum papæ ligare ignorantes. ad idem j. de conces. præbē. quia cunctis. & vide quod dixi supra eo. titu. & lib. si apostolicæ. Ioan. And.

Decretum papæ ligat ignorātes.

h *Collatio.* quia si præcessisset collatio, ius habuisset non ad rem, sed in re: & sic non fuisset reuocatum per constitutionem reuocatoriam. ca. proxi. de conces. præbend. cap. vlt. Et sic nota quòd quis impedit aliū in eo quod per se nō consequitur. ad idem. j. de conces. præben. auctoritate. sed ibi aliquid consequitur, quia habet secundam præbendā, qui aliàs solùm habiturus esset tertiam. Ioan. And.

sub expectatione præbendæ: cum ius magis dignum a quod iste in dignitate, personatu, seu officio huiusmodi iam habebat, ius minus dignum canonicatus retineat, cuius canonicatus ratione ius eidem saluum remanet ad præbendam nulli alij debitam: apostolica ante ipsum auctoritate recepto. Sed & si b ex episcopi vel alterius cuiuscunque c collatione vel prouisione adeptus fuerat in eadem ecclesia dignitatem, personatum, siue officium conferri tantùm canonico consueta, præfatus qui canonicatum auctoritate apostolica iam habebat, idem d erit censendum.

Idem.

Obest reuocatio gratiæ præbendā expectanti, & decreti interpositio, etiā ignoranti. h. d. Zen.

CAPITVLVM XL.

QVodam per literas felicis recordationis Nicolai papæ prędecessoris nostri canonicatū sub expectatione vacaturæ præbendæ in certa ecclesia obtinente, successor eius Celestinus cuidam alteri similem in eadē ecclesia gratiam fecit, quē omnibus etiam ante ipsum auctoritate apostolica vel quauis alia in ecclesia ipsa receptis voluit anteferri e, cum interpositione decreti: priusquā tamen ad primum & eius executores secundæ gratię notitia peruenisset, vacans prębenda eidem primo per suos fuit executores collata: post huiusmodi autem & ante factam secundo collationem ipsius præbendę, nostra constitutio reuocatoria f emanauit: & quoniā quis eorum ius habeat in præbenda huiusmodi, dubitatur: nos neutrum illorum habere ius decernimus in eadem. Prima enim collatio post & contra decretum à dicto Celestino interpositum facta (licet ab ignorantibus & etiam ignoranti g) non obtinet firmitatem. Ius verò quod secundo ad præbendam non in præbenda huiusmodi competebat, cùm nostram reuocationē eius collatio h non precesserit, per eam penitus est sublatum.

Idem.

Mandatum de prouidēdo de beneficio ad collationem capituli nō pertinente, nō tangit ius singularis canonici. h. d. secundum Zen.

CAPITVLVM XLI.

MAndatum apostolicum tibi directum vt T. clerico de beneficio i spectante ad collationem k Narboñ. capituli prouideres, beneficia eiusdem capituli l siue dentur in communi per ipsum, siue per canonicos eiusdem ecclesiæ singulares vice ac auctoritate capituli, aut ex iure ipsius de cōsuetudine vel statuto m, meritò comprehēdit †:

Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatuum vel

MAndatum.} Tres casus dubios cū scribitur ad collationem capituli, hic decidit: & in vltimo excipit. Secūdus ibi: Ad beneficia. Tertius ibi, Idem. Exceptio ibi, Nisi. Decretalis ista venit declaratiuè ad decretalem. supra eodē titulo & lib. cum in illis. in fi. ADDITIO. Tolle literam infra, merito comprehendit beneficia. Ioānes And. CASVS. Papa mandauit episcopo Pictauensi vt mihi prouideret de beneficio proxime vacaturo in ecclesia Pictauensi, cuius collatio spectat ad ecclesiam Pictauen. vacauit nunc beneficiū cuius collationem habet canonicus solus & non omnes canonici simul. vtrum illud beneficium cōprehendatur sub gratia mihi facta? Respondet Romanus pontifex cum distinctione. aut iste canonicus facit collationem illius beneficij vice & nomine totius capituli: quia fortè propter discordias euitandas fuit factum statutum vt vnus solus canonic⁹, puta antiquior, conferret beneficia vacantia in prima hebdomada: & alius in alia hebdomada: & sic de aliis: & tunc comprehenditur sub gratia mea: quia tunc idem est ac si totum capitulum conferret. Si autem iste solus canonicus non habet facere collationem vice & nomine capituli, sed ratione suæ præbendæ: tunc nō comprehēditur sub gratia mea, nisi diceretur in literis meis aliud: puta quia apponeretur clausula ista: de beneficiis spectantibus ad ecclesiam Pictauensem communiter vel diuisim. Et sic est intelligendum capitulum, cum in illis. alleg. videlicet quod cū mandatur alicui prouideri de beneficio spectante ad capitulum alicuius ecclesiæ, non potest prouideri de beneficio spectante ad collationem singularis canonici. Nam hoc intelligitur verum, nisi singularis conferret vice & nomine capituli. No. primò quòd quandoque collatio beneficiorum potest spectare ad solum capitulum. No. secūdò quod mandatum factum vniuersitati communiter vel diuisim, comprehendit materiam spectantem ad eos vt collegiū: vel ad eos vt singulares. Domi.

† De Anch. notat mandatum etiā adstringere gerentē vices eius cui mandatur. similiter mādatum factū vicem gerenti: quia deficit principalis, debet postea per principalem commoda recipiente impleri. l. secundū naturam. ff. de reg. iur. neque poterit per vicem gerentem impleri. in his enim mandatis intelligitur, restante in eodem statu. l. 1. ff. si ex noxa. caus. agat. Font.

i *Beneficio.* de curato nō prouidebitur. s. eo. tit. cùm in illis in fi. nec de dignitate. s. eo. tit. ca. vlt.

k *Collationem.* de spectante ad præsentationem, institutionem, vel electionem, non poterit prouideri. supra eod. cū in illis. §. cum autem.

l *Capituli.* idem enim est facere per alium, quod per se. infra de regulis iuris. qui per alium. cum suis concor. ff. quod cuiusque vniuer. item eorum. §. si decuriones. vbi dicitur quòd non refert an ordo elegerit, an deputatus ab ordine. Ioan. And.

m *Statuto.* est forte consuetudo vel statutū quòd beneficia

vacantia primo mense pertinentia ad collationem capituli conferat prmus canonicus. vacantia secundo, secundus. tertio, tertius. & sic de singulis. Vel quòd beneficia familiariũ suorum spectantia ad collationem capituli vacantia canonici conferant, tales cõsuetudines & statuta sunt in multis ecclesiis Gallicanis.

ADDITIO. Idem secundum Archi. sic capitulum communiter ordinat, quòd quisque canonicus dum viuit, conferat certa beneficia: sicut suo tempore dicit factum in ecclesia Bononien. Io. And.

a *Extendit.* quia papa non intendebat grauare alteram dignitatem capituli, sed totum capitulum. supra eod. cùm in illis. ad fi.

b *Singulariter.* quasi non vice capituli: vt in primo responso. Ioan. And.

c *Præbendarum.* vel dignitatum, vel officiorum ipsius ecclesiæ: vt in secundo responso. Et nota quod dicit, ratione huiusmodi præbendarum: quasi dicat, si pertineret ob aliam causam, puta propter alia beneficia quæ habẽt in alia ecclesia mandatum, tunc non cõprehendit illa.

officiorum quæ nonnulli ex eisdem canonicis obtinent in ipsa ecclesia, ad eorundem collationem spectantia mandatum huiusmodi minimè se extendit [a]. Idem esse censemus si ratione præbendarum suarum ad ipsos canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter [b] pertinere noscatur: Nisi contineatur forsitan in mandato, quòd eidem clerico prouideas de beneficio ad collationem Narbonen. capituli pertinente communiter vel diuisim. tunc enim de beneficiis quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione huiusmodi præbẽdarum [c] poteris prouidere.

DE CLERICO AEGROTANTE vel debilitato.

Bonifacius octauus.

Datio coadiutorum episcoporum & suorum superiorum est de maioribus causis, & spectat ad solum papam: potest tamen episcopus senio vel infirmitate perpetua impeditus, de consensu capituli sui vel maioris partis sibi auctoritate apostolica vnum vel duos coadiutores assumere: & si demens fuerit, capitulum aut duæ partes ipsius hoc facient. Sed si episcopus contradicit, tunc nil innouabit capitulum: sed episcopi & ecclesiæ conditionem quàm citò poterit, intimabit papæ. & coadiutores illi sumptus moderatos habebunt de prouentibus prælatorum ipsorum. Ioan. And.

a Ista rubrica est nigro generalior: tamen huiusmodi rubri. non restringũtur à speciali ori nigro. Ia. in l. I. ff. si cert. pe. Doctor. s. e. de sum. trini. Font.

DE CLERICO [a] *ægrotante &c.*

Visum est de clericis non residentibus, & de præbendis non conferendis eisdem. Sed quia dubitari poterat, nunquid eis ægrotantibus vel debilitatis sint prouentus ecclesiæ subtrahendi: ideo post præcedentia subiicit istam rubricam.

PAstoralis. Primò declarat cuius sit dare coadiutores episcoporum & superiorum. Secundò prouidet cum episcopus coadiutorẽ vult: ibi, Verum. Tertiò ibi, Si verò. cum est demens. Quartò ibi, Si autem. cùm episcopus coadiutorem non vult. Quintò ibi, Præsenti. de coadiutorum expensis & potestate. Sextò ibi, Cęterum. ad superiores prorogatur, quod de episcopis dixerat. Ioan. And. Emanauit ad declarationem decre. supra eod. ex parte. in fine. & eorum quæ ibi not. Hostien. & eo. tit. de rectoribus. in fine. CASVS. Iure cautum reperitur, quòd si episcopus sit taliter impeditus vt non posit exequi officium pastorale: est sibi de coadiutore prouidendum. Sed quæritur, ad quem spectat prouidere de isto coadiutore: vtrum ad metropolitanum, vel legatum, vel solum papam? Respondet Romanus pontifex. quod datio coadiutoris episcoporum, archiepiscoporum, & aliorum superiorum, est de maioribus causis reseruatis papæ: ideo solus papa poterit eis dare coadiutores. Et dicit Romanus pontifex. quòd ipsis prælatis inuitis poterit prouidere de coadiutore. Sed quæritur, nunquid episcopus vel superior alius senio confractus, vel alio morbo impeditus, posit sibi assumere coadiutores? Respondet quòd sic: de consensu tamen sui capituli, vel maioris partis capituli: sed nõ posset accipere coadiutores dissentiẽte capitulo, vel maiore parte. Sed ponamus quòd episcopus est demens vel furiosus. certum est ꝙ non potest sibi eligere coadiutores. Sed nunquid suum capitulum poterit coadiutorem aut coadiutores eligere? Respondetur quòd sic: dum tamen totum capitulum consentiat, aut saltem duę partes capituli. Sed ponamus quòd episcopus dicit quòd nõ indiget coadiutore: nunquid capitulum suum eo inuito poterit dare coadiutorem? Respondet quòd non: sed papæ debebit capitulum notificare statum episcopi & ecclesiæ: qui papa prouidebit ecclesiæ, & dabit coadiutorẽ, si videat id fieri debere. Sed vtrum coadiutor tenebitur prestare officium coadiutoris expensis suis, vel prælati cui est datus coadiutor? Respon. Rom. pont. quòd coadiutor accipiet sumptus moderatos de prouentibus ipsius prælati cui est datus coadiutor: nec poterit alienare bona ecclesiæ quæ seruando seruari possunt, licet posit alienare bona mobilia quæ seruando seruari non possunt: ad similitudinem tutoris dati pupillo, vel curatoris adulto. Sed nunquid coadiutor qui legauit fructus ecclesiæ, tenebitur reddere rationem siue computum bonorum per eum administratorum? Respondet quòd sic: non solum in foro pœnitentiali, sed etiam in foro contentioso: & poterit compelli ad reddendum rationem siue computum ipsi prælato cui est datus coadiutor, vel successoribus suis.

Nota primò quòd datio coadiutoris episcoporum vel aliorum prælatorum superiorum, est de maioribus causis, quæ spectant solum ad papam. Ex quo sequitur quod legatus cardinalis nõ potest dare coadiutores, nisi haberet ad hoc specialem potestatem à papa. ca. quod translationem. supra de offic. lega. in antiq.

Episcopis dare coadiutores, ad solũ papã spectat.

No. vlterius quòd contra Romanam ecclesiam non currit præscriptio in iis quę sibi reseruauit in signum generalis dominij. Nota insuper quòd episcopus senio confectus, vel alio impedimẽto perpetuò detentus, potest sibi assumere vnum coadiutorem, vel plures: dummodo consenserit suum capitulum, vel maior pars. Nota quòd si episcopus non possit eligere coadiutorem: tunc capitulum suum poterit pro ipso eligere: & hoc auctoritate apostolica sibi data per istud cap. sed tunc requiritur quòd omnes de capitulo consentiãt, vel duæ partes capituli. Nota quòd alius à papa non potest episcopo inuito dare coadiutorem. Nota ad quod allegatur præsens ca. quòd quis non tenetur militare suis propriis expẽsis. Nam hic dicitur quòd coadiutor debet habere expensas moderatas de prouentibus episcopi cui datus est coadiutor. Nota quòd coadiutor non potest alienare bona ecclesiæ. & hoc verum de immobilibus vel mobilibus pretiosis. Nam bona mobilia quæ seruando seruari non possunt, posset ipse coadiutor alienare ad similitudinem tutoris vel curatoris.

Bona ecclesiæ per coadiutorem alienari nõ possunt.

CAPITVLVM VNICVM.

PAstoralis officij debitum exequentes, declaramus atque statuimus coadiutorum episcoporum & superiorum prælatorum dationem intelligendam esse de causis maioribus [d], & referendam ad sedem apostolicam, ac ab ea (consuetudine non obstante [e] contraria) tantummodo [f] postulandam. Verùm ne hoc prætextu ecclesiæ existentes præcipuè in remotis [g], dispendia patiantur, nos earum in hac parte indemnitatibus præcauere volentes, hac generali cõstitutione sancimus, vt episcopus senio aut valetudine corporali grauatus, vel etiam aliàs adeò impeditus perpetuò, [a] vt officium suum nequeat exercere, posit de sui consilio & assensu capituli, vel maioris [b] partis ipsius, vnũ vel duos auctoritate apostolica [c] coadiutores assumere ad dictũ officiũ exequendũ. Si verò episcopus demens [d] fuerit, & quid velit aut nolit, exprimere nesciat vel non posit, tunc eius capitulum vel duæ ipsius partes [e] eadem auctoritate vnum aut duos [f] coadiutores assumant idoneos, qui eius officium † [g] exequantur. Si autem episcopus senio aut incurabili morbo grauatus, vel perpetuo impedimẽto detentus, ad sui executionem officij reddatur inutilis, & coadiutorem assumere vel habere noluerit, [h] licet à capitulo requisitus proprio, se illius nõ indigere suffragio forsitan asserendo, tunc nil per capitulum innouetur, sed hoc casu & etiam proximo [i] idem capitulum episcopi & ecclesiæ suæ conditionem & statum ac facti circunstantias [k] vniuersas quàm citò poterit, fideliter & explicitè referat ad notitiam dictę sedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi quod super hoc per sedẽ ipsam cõtigerit ordinari. Pręsenti quoq; adiicim⁹ sanctioni, vt coadiutores huiusmodi de prouentibus prælatorũ in quorũ assumentur auxilium, sumptus recipiãt moderatos, [l] ab alienatione qualibet de bonis ecclesiasticis prælatorum ipsorũ vel ecclesiarum suarũ quomodolibet faciẽda penitus abstinentes, [m] rationẽ non solũ in districto examine, sed & prælatis eisdẽ (si sanæ mentis extiterint) ac capitulis eorundẽ, seu etiã ipsorũ prælatorũ successoribus (si hoc antea nõ fecerint) plenariã redditturi. Cęterùm quod de episcopis præmittitur, ad superiores etiã prælatos esse volumus & intelligimus referendum.

d *Maioribus.* connumeretur ergo inter alias quas habes notatas. s. de transla. ca. j. de offi. leg. quod translationem. de excess. præla. sicut vnire.

e *Non obstante.* Nota per hanc literam quòd contra Romanam ecclesiam non currit præscriptio in iis quę sibi in signũ specialis priuilegij reseruauit: sicut nec contra priuilegium prælationis. de hoc. supra de rescrip. cum nobis.

Præscriptio non currit contra Romanam ecclesiam in iis quæ sibi in signum specialis priuilegij reseruauit.

Gloss. seq. dat simile: exponit, & contrarium soluit.

f *Tantummodo.* sic supra eod. lib. de supplen. negli. præ. ecclesiæ. ergo non ab archiepiscopo, vel patriarcha, vel legato: quia in generali legatione talia non transeunt. in prędicta decret. quod translationem. Ad decret. supra eod. ex parte. in fine, respondetur quòd illud fuit de speciali auctoritate vel mãdato domini papæ. & quòd ita esset per antiqua iura, probatur per cano. vij. quæst. j. c. j. & c. quamuis sit triste. cũ multis cap. eiusdem quæstionis. ad idem decre. superius allegata. & in antiq. de reg. licet. ver. illa semper. de renunt. nisi. ad fin. ADDITIO. Archiepiscopus vt tetigit hic glo. in princ. talem coadiutorem dare nequit, qui id solum potest in prouincia sibi decreta quod à iure reperitur cõcessum, vel ex prisca consuetudine introductum. ix. q. iij. cõquestus. supra e. li. de sup. neg. præl. c. Romana. Ista ergo potestas concessa episcopo & capitulo vel maiori parti, seu soli capitulo, metropolitano nõ competeret episcopo viuente: licet datio visitatoris quandoque competat eo mortuo. supra. e. lib. de supplen. negligen. præla. ecclesiæ. Ioan. And.

g *In remotis.* his enim pręcipuè prouidendum fuit. Ad hoc supra de elect. nihil est. ad finem.

Perpetuò.

a *Perpetuò.* & sic nota quòd licet ægrotans laboret infirmitate incurabili, non remouetur, sed datur coadiutor. ad idem supra eo. tit. ex parte. & sic reprobatur opinio Ber. de qua no. supra eo. tua. ADDITIO. Dicit Archid. responderi posse ꝙ hic in episcopo loquitur. Ioan. And.

b *Maioris.* regulariter enim tenet quod facit maior pars. de iis quæ fi. à ma. par. cap. j. & dicitur totum capitulum fecisse. lvj. distinct. apostolica. cum simili. sed hoc fallit. infra prox. casu.

† *Generaliter in omnibus quæ sunt iurisdictionis diœcesanæ & dignitatis episcopalis, item beneficia conferet. item cognoscet de causis delegatis sub nomine dignitatis. Do. no. in c. si. supra e. de Anch. Font.*

c *Auctoritate apostolica.* sunt igitur isti delegati papæ in hac parte. & concor. supra de offic. ordi. irrefragabili. supra de hære. ad abolendam. in fin. & infra de statu reg. c. vnico. & in cle. de sup. neg. præl. quia regulares. cũ cõcor.

d *Demens.* de suc. ab intest. cum dilectus. iij. quæst. ix. indicas. & est si. quod dicit lex, quod quando pater est furiosus, filius datur curator patri. C. de cur. fu. l. si pater ff. eo. titu. l. ij. aliàs autem erubescit lex filios esse castigatores parentum. in auth. de nup. §. si quod sanctum. collat. iiij. de maio. & obe. cum inferior. hinc est quod ipsi inuito coadiutorem non dabunt, vt in seq. responso.

Filij non debent esse castigatores parentum.

e *Duæ ipsius partes.* & sic non sufficit maior par. & est speciale ad idem in antiq. de elec. licet. vbi in electione Roma. ponti. requiruntur ad minus duæ partes. ad idem supra eo. titu. alleg. c. scriptum. vbi in postulatione quæ concurrit cum electione, duæ partes etiam requiruntur. ad idem supra eodem libro de elec. siquando. & c. indemnitatibus. §. j. licet autem hoc sit speciale quòd duæ partes debent consentire, regulare est quòd duæ partes collegij vel vniuersitatis debent esse præsentes. ff. quod cuiusque vniuer. l. plane. ff. de decret. ab or. fa. l. iij. ADDITIO. Vide quod not. de maio. & obe. ca. si. in iij. glo. & de iis quæ fi. à ma. par. ca. in gl. pe. & quod super ea dixi. Ioan. And.

Dat quatuor similia, & ponit regulã. Partes duæ capituli in multis casibus requiruntur.

f *Aut duos.* hanc literam quam supra habueras, hic videas repetitam: per quam literam credo quod si plures dare vellent, non possent. [a] & potuit papa ad hoc motus esse ex eo quòd coadiutores debent sumptus habere ab ecclesia, vt infra eodem §. præsenti. stemus ergo scripturæ, [b] quia papa si de pluribus voluisset, hoc expressisset. de deci. ad audientiam. in antiq. & sufficit ita scriptum esse. vj. quæstione iij. scriptum. ff. qui & à quibus. l. prospexit. cum etiam isti non ordinaria, sed delegata potestate fungantur, vnde habent seruare metas mãdati. supra titu. proxi. cui de nõ. supra de rescr. cum dilecta.

a Idẽ Ybi. Do. Font. b Nota formam datã abhomine, seruandam sicut formã datam à iure. Do. Fõt.

g *Officium.* est ergo coadiutoris officiũ ea facere quæ pertinent ad officium eius cui deputatus est.

Gloss. seq. no. differentiam. arguit. argumentum reprobat. & ad iura contraria respondet.

h *Noluerit.* non est ergo idem tacere, quod contradicere, quia si contradicit, capitulum coadiutorem non dat. si tacet, secus, vt in proxi. casu. ad hoc facit. j. de reg. iur. is qui tacet. vbi dicam de hoc. Et not. ar. ex hoc textu, quòd coadiutor nõ datur inuito. ad hoc. vij. q. j. scripsit. & c. qualiter. & c. quãuis. §. ecce. sed hoc est falsum, quia inuito datur. ad hoc de eccle. ædi ad audientiam. j. in fi. & no. s. eo. ex parte. in vlt. gloss. Et iura illa non in coadiutore, sed in substituto loquuntur, qui non datur inuito: coadiutor autem in casu isto per capitulũ inuito episcopo non datur. aliàs autem per eum ad quẽ pertinet, bene datur inuito, vt ibi dixi. sed hic aposto. auctoritate datur. sed hoc casu non dabitur, quia capitulum in hoc casu mandatum nõ habet à papa, ad quem datio eius pertinet, vt in principio.

Coadiutor an detur inuito.

i *Proximo.* scilicet quando demens est episcopus, & nescit vel non potest exprimere quid velit.

k *Circunstantias.* aliter enim ad veritatẽ peruenire non posset. xxiij. q. viij. occidit. s. de testi. cũ causam.

l *Moderatos.* ad idẽ. s. eo. tit. de rectorib⁹. & c. seq. non enim coguntur propriis militare stipendiis. x. q. ij. precariæ. xij. q. ij. charitatem.

m *Abstinentes.* ad idẽ supra. de elect. nihil est & eo. lib. & titu. is cui. & c. indemnitatibus. §. si vero. Et intellige de alienatione immobilium vel mobilium pretiosorum. aliàs mobilia quę seruando seruari nõ possunt, alienare poterũt ad instar tutorum. C. de admi. tu. lex quæ tutores. Ioan. And.

Tres concor. alle. & quæstionẽ soluit.

DE INSTITVTIONIBVS.

Dictum fuit. s. de præbendis. verũ quia posset dubitari ad quẽ pertineat collatio & institutio præbendarum, & aliorũ beneficiorum ecclesiasticorum, ideo ad nos informandũ annectitur rub. de institutionibus. Pro quo sciendũ quòd institutio hîc accipitur largè, & sub se cõprehẽdit collationẽ. Nam collatio propriè dicitur quãdo beneficiũ est liberũ, & in mera dispositione episcopi, ita quòd disponit de illo beneficio iure suo ordinario absq; aliqua pręsentatione. Sed quando beneficiũ non est liberũ, sed est in iure patronatus alicuius, quia patronus præsentat, & ad pręsentationem patroni episcopus instituit, illud propriè dicitur institutio. Prouisio verò dicitur quando fit iure deuoluto, scilicet quando superior prouidet in refutationem inferioris.

Continuatio domini Heliæ.

Collatio differt ab institutione & prouisione.

DE INSTITVTIONIBVS.

Bonifacius octauus.

Capitulum sede vacante licet beneficia ad episcopi collationem spectantia cõferre non poßit, tamen ad illa præsentatos instituere potest. hoc dicit. Zen.

ET si capitulum. } Sede vacante capitulũ succedit episcopo in potestate instituendi, sed nõ in potestate cõferẽdi beneficia. h. d. secũdũ Ioan. de Fan. Et primò improbat similitudinẽ. Secũdò decidit casũ dubiũ, ibi, pręsentatos. quod dubiũ fortificat ibi, licet. Io. And. Emanauit ad declarationem eorũ quę no. s. de maio. & obe. his quę. & c. cũ olim. Pro intellectu huius ca. est pręsupponẽdũ illud quod habetur in c. cũ olim. de maio. & obe. in an. videlicet ꝙ capitulum sede vacãte succedit episcopo, ideo potest exercere ea quę sunt iurisdictionis per se, & illa quæ sunt ordinis per alium, puta per aliquẽ episcopum. Item est præsupponendũ quòd conferre beneficia est iurisdictionis voluntariæ, ideo potest exerceri extra territorium. in c. nouit de offi. lega. in anti. CASVS. Vacante ecclesia Picta. per mortẽ prælati, antequam aliquis esset electus in episcopum, vacauerunt aliqua beneficia spectantia ad collationem episcopi. certum est ꝙ capitulum succedit loco episcopi. sed vtrum ista beneficia vacantia poterit capitulum cõferre? Resp. Ro. pon. ꝙ non: sed collatio istorũ beneficiorum reseruabitur futuro episcopo. nec valet contraria consuetudo, vt tenent doctores in. d. c. cum olim. alle. Et rationẽ assignant, quia capitulum nõ potest incipere pręscriptionẽ, cum præscriptio nõ incipiat nec currat contra ecclesiã vacãtem. Sed ponamus ꝙ vacant beneficia patronata, vtrũ capitulum potest instituere pręsentatos? Respond. ꝙ licet capitulũ non posit conferre beneficia vacantia (vt dictũ est) tamẽ poterit instituere ad præsentationẽ patroni. No. primò vnũ casum in quo capitulũ sede vacãte nõ exercet iurisdictionẽ episcopalem, scilicet in collatione beneficiorũ spectante ad solum episcopũ, sed poterit instituere ad præsentationẽ patroni, id est in confirmandis electionibus, vt in iure alleg. in gl.

Instituere & admittere differunt.

Nota ibi, admittere, quòd differunt admittere & instituere. Et per hunc textum deciditur vna quæstio quæ est in facto. Nam quidam patronus quendam clericum præsentauit vicario episcopi, & rogauit illum vt illũ admitteret. vicarius respõdit, placet. vnde notarius instrumẽto suo inseruit qualiter vicarius illũ admisit & instituit. nũc redarguitur instrumentũ de falso, quia vicari[y] episcopi admittendo personam, nõ per hoc instituit. Iste text. facit quòd instrumentum sit falsum, quia differunt admittere & instituere:& admittẽdo personam istius præsentati nõ videtur illum instituere. No. casum prohibitum capitulo sede vacante. Alios vide per Ioã. And. in c.j. ℈. de ma. & obe. e. lib. Nota quòd potestas instituendi in beneficiis deuoluitur sede vacante ad habentem exercere iurisdictionem prælati defuncti. Do.

CAPITVLVM I.

Tsi capitulum sede vacante beneficia quę ad collationem episcopi [a] pertinẽt, conferre non posit: [b] Præsentatos [c] tamẽ à patronis potest admittere, si sint idonei, [d] & eos instituere in beneficiis ad quæ fuerint præsentati. Licet ad episcopum [e] (si superesset) admissio & institutio huiusmodi pertineret.

Idem in eodem.

Non repellit præsentatum defectus sacrorum ordinum. h. d. Zen.

CAPITVLVM II.

SIis [f] ad quẽ rectoris præsentatio in aliqua paro-

a *Episcopi.* solius. quod dic vt infra ne se. va. c. vnico. Glos. sequens alleg. concor. obiicit & soluit.

b *Non possit.* vt supra. ne sede va. c. illa. [a] Sed obiices, si potest confirmare quod est plus, quare nõ conferre? Sol. est falsum quòd confirmare sit plus, quia qui cõfirmat, non donat. de fide instru. inter. sed qui confert, donat. supra eo. li. de offi. vica. c. vlt. Glos. seq. quærit & soluit.

c *Præsentatos.* quid de electis per clericos ad quos electio spectat? Dic idem, sed de illis erat expressum in prædicta decre. cum olim. j. de ma. & obe. ideo de præsentatis solùm hic dixit, & poterat de præsentatis dubitari, quasi præsentatio inniteretur gratiæ, & non iuri cõmuni, vt sic potestas huius gratiæ vacante sede in capitulum non transiret.

d *Idonei.* intelligitur, si non sit appositum. de elec. causam quæ. in ant. ADDITIO. Arguit hic Archi. per. c. xxviij. dist. priusquã. & per no. lxiij. di. c. j. in fi. quòd si confirmator, episcopus, capitulum, vel confirmator ipsorum dicit, talem non debuistis eligere: per idipsum reprobasse videtur. Ioannes Andreas.

e *Episcopum.* solum. ea enim quæ sunt iurisdictionis, transeunt in capitulum sede vacãte, vt in iuribus superius allegatis. ad idem de hære. ad abolendam. in anti. quod verum intel ligas, nisi interdictum eis esset à papa, vt supra eo. li. de maio. & obe. c. vnico.

Sis. Non diuiditur. Ioan. And. CASVS. Vacante aliqua ecclesia parochiali patronus illius ecclesiæ præsentauit Titium clericum constitutum in minoribus ordinibus diœcesano, qui clericus erat aliàs idoneus. vtrum propter istum defectum, quòd non est promotus ad sacerdotium, sit repellendus à beneficio? Respondet quòd propter defectum sacri ordinis non est à beneficio repellendus, dummodo aliàs fuerit idoneus, & possit promoueri ad sacros ordines intra annum. No. primò quòd appellatione rectoris comprehenditur ille qui præficitur parochiali ecclesiæ. vide in cle. dudum. de sepultu. No. secundò quòd idoneitas in præsentato ad ecclesiam requiritur tempore presentationis quo ad alias qualitates quàm ordinum sacrorum. Domi.

f *Sis.* quod in decr. ℈. de æta. & quali. preterea. de dispensatione olim fieri poterat, est hic hodie ius cõmune, quod verũ intelligo in hoc suo casu, scilicet cum presentatur quis ad rectoriam ecclesię parochialis per patronum. Dic autẽ vt dixi. ℈. eo. lib. de præben. si pro clericis pauperibus. ADDITIO. Multi contra. & vide quod ibi dixi de elect. dudũ. j. super ver fi. vel in ordinibus. Ioan. And.

g *Statutum.* supra de ele. eo. lib. licet canon. vide glo. fi. c. ij. supra de rescriptis.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE *& ecclesiæ non vacantis.*

Continuatio.

Visum fuit supra de præbendis & aliis beneficiis ecclesiasticis, etiam visum est de institutionibus ad illa beneficia ecclesiastica. verùm quia posset aliquis dubitare quid iuris sit de beneficiis nõ vacantibus, vtrũ possint aliis conferri, ideo ponitur rubrica de concessione præbendæ & ecclesiæ non vacantis.

Via cunctis. Hęc est famosa decretalis & copiosa, & subtiliter glossata per Inno. Abbas sic summabat, quòd executor datus sub forma quòd cõferat tali quod duxerit acceptandum, ante acceptationem nihil facere potest. Sed dicit Io. And. quod istud non videtur bene dictum. Sed dic quod intellexit illud nihil, quod afficiat. & sic debet intelligi gl. in ℈. subiunctum. j. quę incipit, nota quòd quando. Do. Istud ca. diuiditur in sex partes, vt in glo. Nam in prima ponitur actoris petitio. In secunda exceptio rei. In tertia ponitur agentis replicatio. In quarta parte ponuntur duplicationes. In quinta triplicationes. In sexta & finali parte ponitur sentẽtia. Prima est in prin. Secunda ibi, Dicebat autẽ. Tertia ibi, Ex parte. Quarta ibi, sed extitit. Quinta ibi, Econuerso. Sexta ibi, Nos itaque. CASVS. Innocentius quartus fecit gratiam cuidam Draconi in ecclesia Carnoten. sub hac forma, quia mãdauit canonicis illius ecclesię vt Draconem reciperent in canonicum & in fratrem, & præbendam vel dignitatem si qua vacaret, eidem conferrent quam duceret acceptãdam, alioquin proximo vacaturam, cum decreto irritante, & datis sibi executoribus ad compellendum. Draco iste præsentauit gratiam suam executori: qui executor accessit ad illam ecclesiam in qua erat subdecanus illius ecclesiæ, & ipsi Draconi contulit præbendam proximo vacaturam, & sic contulit antequam Draco illã acceptaret. Deinde in ipsa ecclesia vacauit præpositura Normanniæ, quæ erat dignitas sine cura: qua vacante quidam legatus cardinalis in illis partibus existens, rogauit episcopum vt de dicta prepositura prouideret cuidã Andreę nepoti domini papæ. Episcopus respondit quòd quantum ad hoc committebat vices suas illi legato cardinali: qui legatus præposituram contulit Andreæ nepoti domini papæ. postea Draco acceptauit illam dignitatem. Modo fuit orta controuersia super illa dignitate inter Andream nepotem papæ qui habuerat collationem à legato nomine ordinarij, & dictum Draconem qui habuerat collationem à suo executore. fuit dubitatum quis haberet potius ius in ipsa dignitate. vnde fuerunt allegatæ plures rationes hinc inde. tandem auditis allegationibus hinc inde per partes propositis, papa tulit sententiam definitiuam pro suo nepote contra Draconem, & sibi Draconi imposuit perpetuum silentium. Ratio motiua papæ fuit, quia Draco acceptauerat dignitatem istam post collationem ordinarij. Nota primò ex principio textus practicam cõcipiendi libellum, cum agit quis pro beneficio quod dicit ad se pertinere. nã non sufficit dicere quòd habuit collationem à tali, sed vlterius addat in libello, & qui habebat potestatem conferendi. Not. principalem effectum huius ca. quòd si mandetur alicui prouideri de dignitate proximo vacatura, quam ipse pro quo scribitur, duxerit acceptandam, potestas ordinarij non est ligata, nisi is pro quo scribitur acceptauerit, nam executor non potest facere collationem nisi facta acceptatione, sed facta acceptatione potest executor suam potestatem exercere etiam priusquam vacet dignitas. Not. quòd in iudiciis non facienda acceptatio personarum, quod est contra aliquos iudices qui grauant suos consanguineos vt videantur iustiores: tamen prudentes iudices se exonerant à talibus causis, ne videantur hominibus iudicasse affectione carnali. Nota quòd decretum irritans in gratia expectatiua ligat ignorãtes, dum tamen fuerit purificatum, quod purificatur dum gratia est purificata. Et non dicitur purificata gratia, nisi ipsa fuerit acceptata. Not. quæ dicatur canonica collatio, quia illa, quæ est facta de beneficio vacãte, & per illum qui potestatem habet conferendi. Not. finaliter quod licet non sit necesse in libello tollere defensionem partis aduersæ, vt not. Inno. de re iudi. cum Bertholdus, tamen ex illa non vitiatur libellus, vt patet hic, dum dicebat quòd nõ erat facta inhibitio. Dom.

Glos. seq. ponit prouisionem contra hunc casum inuentã.

Quia cunctis. Contra hunc casum stylus curiæ clausulam adinuenit, qua statuit terminum acceptandi, inhibens intra illum

Instituere & admittere differunt.

a Opinio Guil. Spec. de præsentatione nõ facienda per capitulum vacante sede, & quomodo cõmendam facere potest secundum Vinc. quas ibi scripsi, hic ponit Archi. Io. An.

Beneficium dicẽs ad se spectare, qualiter debebit libellare.

Iudices quidã suos grauant vt iustiores ap pareant.

illum collationem fieri cum decreto. quod dic vt in cle. e. tit. cum ei quem ij. responso. ADDITIO. Formam illius cle. ibi vide notatam in glo. iste terminus. Ioan. And.

a *Et infra.* sub hoc. j. intelligas factum, scilicet quòd Inn. dedit gratiam Draconi super prima præbenda vel dignitate sine cura, quæ vacaret in ecclesia Carnotensi, quam duceret acceptandam, dato sibi priore quodã in executorem, & in literis suis erat decretum. Prior ille accessit ad ecclesiam Carnoten. quæ tunc vacabat, & ibi in capitulo in quo erat subdecanus, gratiam publicauit, & contulit ibidem illi D. dignitatem sine cura, vel præbendam qui ibi primo vacaret, quam duceret acceptandã, inhibens ne quis veniret cõtra suam collationem, & pronuntians irritum secus factum. Post hoc præpositus Normanniæ in vltramarinis partibus decessit, prius electo & confirmato subdecano ipsius ecclesiæ Carnoten. in episcopum Carnotẽsem. præpositura autem illa erat dignitas [b] sine cura in ecclesia Carnoten. G. sancti Eustachij cardinalis in partibus illis legatus supplicauit episcopo vt dignitatem illã conferret Andreæ nepoti domini papę. episcopus ille commisit illi cardinali vt conferret. quod factum est. Prior autem ille executor Draconis audiens dignitatem illã vacasse, commisit eadem archipresbytero quòd illum Draconem qui ipsam dignitatem acceptauit, deberet de ipsa inuestire. quod factum est. Modo inter D. & A. super hac dignitate quæstione suborta, partes fuerunt coram papa, & primò allegauit. A. vt sequitur. hęc patent in decisa, & ex iis quę sequentur infra. Et diuide in sex partes. In prima quæ durat vsque ibi, Dicebat autem. ponitur Andreæ petitio. In secunda quæ durat vsque ibi, Ex parte. ponitur Draconis defensio. In tertia quæ durat vsque ibi, Sed extitit. ponuntur replicationes. A. In quarta quæ durat vsque ibi, Econtra verò. ponuntur duplicationes Draconis. In quinta quæ durat vsque ad ℈. Nos itaque. ponuntur triplicationes. A. In sexta pro. A. sententia fertur. ADDITIO. Hostien. qui facit ix. partes in hoc cap. de secunda facit tres, dicens quòd contra An. excipitur. Tertiò exceptio roboratur. Quartò pro. D. alia ratio inducitur. Itẽ de tertia dicitur, quòd quintò replicatur. Sextò, replicationi additur. hoc nõ placet, quia potius sunt partium diuisiones quàm partes. Ioan. And.

b *Prædicta.* in decisa. sic infra de rebus eccle. non alic. dudum.

c *Vacabat.* notabat factum partis alterius. q. d. illi. D. fuit collata præbenda seu potius dignitas per executorem suũ antequam vacaret, sed mihi vacans collata fuit.

d *Per eum.* scilicet per episcopum, seu eius auctoritate, vt supra dixi. interdum etiam solus episcopus talia confert, interdum cum capitulo secundum diuersas consuetudines. quod dic vt not. de electio. cum ecclesia Vulterana. infra ne sed. va. capitulo vnico. & bene dixit, qui potuit, quia aliàs collatio non valuisset, quia pro non dato habetur quod ab illo datur & cetera. de iure pat. quod autem. in antiquis. vbi de hoc.

e *Priorem.* qui fuerat executor Draconis, vt ℈. dixi.

f *Posset.* Nota quòd aliqua præcesserat, sed non talis quæ

a Quartus auctor decreta. dicit Hosti. & Boati. post eum. qui semper fuit nobilibus gratiosus, iste Dra co fuit filius domini de Borbonio. Io. And.

b Dicit Io. Mon. quòd hic nõ fuit disputatũ an effet dignitas vel officium, tamen vt dicit ipse Inno. not. de præben. de multa. in fi. quòd præpositura ecclesiæ Carnot. eu. sunt officia non dignitates. Io. And.

CAPITVLVM I.

Via cunctis. & infra. [a] Proponebatur itaque pro parte tua ꝙ cũ prædicta [b] prępositura dũ vacabat, [c] tibi per eum [d] qui cõferre potuit ipsam, collata fuisset, collatio huiusmodi canonica existebat, maximè cùm nulla per priorem [e] ipsum, quæ illã impedire posset [f] inhibitio præcessisset. Dicebat autem pars altera quòd cũ præmissæ [g] literæ sede Carnoteñ. vacante fuissent in capitulo publicate, [h] ac prefatus episcopus tũc de capitulo ipso esset, [i] ibiq; præsens existeret, ignorare nõ potuit mandatum apostolicũ super conferenda memorato D. prebenda vel dignitate sine cura, [k] quam ipse duceret acceptandã, cum primò in ecclesia ipsa prædicta vacaret, alij fuisse directum, & sic per consequẽs facultatẽ sibi esse sublatã conferendi huiusmodi dignitatẽ. propter quod videbatur [l] quòd nec per se nec per aliũ præfatã præpositurã curã non habentem animarũ annexam quæ primò post mandatum ipsum in ecclesia prædicta vacauit, potuerit alicui pęsonæ conferre: præsertim cũ iam dictus prior eodẽ publicato mãdato mox præfato D. præbendã vel dignitatem curã huiusmodi non habentẽ, quã primò in eadẽ ecclesia vacare contingeret, contulisset, nec aliàs etiã (,put allegabatur [m]) prodesse poterat ipsius episcopi ignorantia in hac parte. Nã si alicui à sede apostolica concedatur quòd excõmunicari non possit, [n] licet id forsitan suus ignoret episcopus, non tamen ,ppter hoc eius ligatur sententia si quam proferat in eundẽ. Similiter [o] si alicui cõferendi præbendã aliquam tributur à sede apostolica potestas, ex hoc ipso videtur ꝙ sit episcopo conferendi tunc eam penitus interdicta facultas. Nec obstaret si fortè obiiceretur quòd lex seu constitutio & mãdatũ nullos adstringunt nisi postquã ad notitiam peruenerint eorundẽ, aut nisi post tẽpus [P] intra quod ignorare minimè debuissent: quia in priuilegiis [q] & indulgentiis seu cõcessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit ꝙ ad illorũ quibus cõcedũtur notitiam perueniant vt patet cũ indulgetur alicui quòd excõmunicari nõ possit, sicut superius est expressum. Et quidẽ

i *Publicatæ.* vnde per hoc videbatur dignitas affecta, vt infra eo. si capitulo. sed non est verũ hoc casu, vt ibi dicam.

i *Effet.* sic supra de rescriptis. ca. eam te. & licet hoc ignoraret, non tamen ignorabat collationẽ per priorem factam ante vacationem & acceptationem non valere: & ideo istæ allegationes ignorantiæ parum prosunt.

k *Sine cura.* et si hoc nõ fuisset adiectum, de tali intelligẽdum erat, vt supra eodem libro de præbend. cum in illis. j. respondeatur.

l *Videbatur.* male intelligentibus. subtiliter autem intuentibus hoc non videbatur. supra de transla. inter corporalia. ℈. j.

m *Allegabatur.* pro parte ipsius. D. ad corroborandam exceptionem vel defensionem suam.

n *Non possit.* vt infra de priuileg. volentes. talia tamen priuilegia non extenduntur ad sententias ordinariorum, nisi in casibus, vt infra eo. titu. iam alleg. ne aliqui.

o *Similiter.* parum valet hæc similitudo, quia alia ratio reformat pactum, vt patet infra ℈. ex parte.

p *Post tempus.* quod est duorũ mensiũ à tẽpore publicationis. postea verò nõ valebit ignorantiã allegare, vt in authen. vt fa. no. constit. coll. v. circa princ. & supra ne cle. vel mona. super specula. Et hic adde quod dixi in fine huius libri. super data Romæ. in vltima glos. Ioan. Andreæ. ADDITIO. Facit etiam supra de sententia excommunouerit. dicit Hostien. quod putat ibi speciale in constitutionibus principis, alias autem hoc tempus erit arbitrarium. ff. de iure delib. l. j. ℈. ait prætor. & ideo sufficit quòd sit publicè promulgata ad hoc vt omnes adstringat. supra de postula. præla. c. j. xvj. dist. quod dicitis. de constit. c. ij. de hac materia, & quæ sit ratio diuersitatis, plenè not. in sum. de constitu. ℈. quando constitutio. in princ. Hosti. cuius dictum ponunt Ioan. Mon. & Archid. Opin. autem Ioan. quam ponit Archi. vi. in remiss. quæ sequitur in glos. Subdit autem Archid. quòd mandatum ligare non debet, nisi ex quo peruenit ad eos quibus mittitur. ff. de acquiren. pos. qui absenti. Et no. Innocen. supra de elec. innotuit. in vlt. glos. sua. & vide quod dicam super glos. seq. Ioan. And.

q *Priuilegiis.* hæc allegatio intelligitur secundum responsionem aduersæ partis. infra eodem. ℈. ex parte. & poterat esse ratio, quia constitutiones sunt pœnales, & sic ex se odiosæ. priuilegia gratiosa, & sic fauorabilia. ad hoc infra de reg. iur. odia. sed licet hoc probabile videatur, secundum prædictum. ℈. debet intelligi. ADDITIO. Dicunt Innocẽ. & Hostien. quòd hæc ratio, scilicet quia constitutiones sunt pœnales, non est perpetua. declarat Ioan. Monac. quia in multis constitutionibus non agitur de pœna infligenda. dicit ergo quòd quia lex omnibus est communis, & omnes adstringit. supra de constit. c. fi. & C. de leg. leges sacratissimæ. ideo ibi est tempus vniforme. Sed indulgentia est lex priuata. iij. dist. priuilegia. quam sola concedentis intentio contemplatur. Ioan. And.

Constitutio noua ligat post duos menses à tempore publicationis.

Speciale.

cùm tribuitur alicui potestas conferendi præbendam: videtur proculdubio ei concedi aliquid speciale [a]. Adiiciebatur insuper, quòd cum sententia statim arctet etiam ignorantem: quoniam si contra prælatum aliquem absentē [b] depositionis [c] sentētia proferatur, contractus quos iniit ignoranter postea vt prælatus, nullum robur obtinent firmitatis: & in supradictis literis irritum decernimus & inane quidquid super huiusmodi præbenda vel dignitate cōtra nostrum contigerit attentari mandatum: collatio quā idem episcopus post tale nostrum decretum, siue illud ignorauerit, siue non, de præfata præpositura per se vel per alium fecerat, non valebat [d]. Ex parte verò tua extitit replicatum, quòd hæc de illis priuilegiis & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent [e] mox cùm ad illos quibus conceduntur, perueniūt: ex quorum tenore liquidò nosci potest quòd talis circa ea fuerit intentio concedentis: vtpote cùm alicui conceditur quòd excommunicari non possit. ex hoc enim euidenter apparet aliis ipsum excommunicandi ademptam esse penitus facultatem: non sic autem si alicui conferendi præbendam siue certam [f] siue incertam [g] tribuatur potestas. non enim tunc esse videtur tribuentis intentio, vt per hoc ei ad cuius donationem præbenda ipsa pertinet, cōferendi possibilitas adimatur [h]: nisi prius ille sibi notificet quòd eam velit per huiusmodi potestatem conferre, aut ei collationem interdicat illius: vel postquam illi notificauerit talem potestatem fore sibi concessam, vacuum decernat & irritum [i] si secus de ipsa præsumat: Quia cum illi [k] non amplior detur potestas quā ipse Romanus pontifex habeat in hac parte: sicut per eam quā obtinet ipse Romanus pontifex, facultas conferendi beneficium vel prębēdam (nisi suam insinuet voluntatem) alicui non aufertur, similiter & per eam quæ taliter illi [l] ab ipso [m] conceditur, ei ad quem ipsius præbēdę spectat collatio, priusquam insinuet ille sibi quòd eam velit concedere, vel etiam conferat si fortè vacet, potestas non tollitur conferendi, nisi forsan quòd ipsam conferre non possit, exprimatur in concessione huiusmodi potestatis. tunc enim licet talem concessionē fortassis ignoret, sua tamen collatio si postmodum præbendam ipsam conferat, nihil valet: cùm satis super hoc cōcedentis intentio agnoscatur: sicut cùm indulgetur alicui quòd excommunicari non valeat, vt in superioribus est præmissum. Subiunctum [n] etiam extitit, quòd cum memorato priori per pręfatas literas mādassemus vt memorato D. præbendam vel dignitatem sine cura, quam acceptādam duceret, si vacaret tūc, vel quàm primò vacare contingeret in ecclesia prædicta, conferret: idem prior prouidendi ei de præbenda vel dignitate ipsa (nisi post acceptationem [o] ipsius † non habebat aliquam potestatē. Vnde cū sæpedicta prępositura fuerit tibi antequā illam idē D. acceptaret [p], præfati episcopi auctoritate collata, huiusmodi collatio talis [q] mandati nostri prætextu, etiam si prius illud episcopus ipse sciuisset, nō poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad præbendam seu dignitatem quam prædictus D. acceptaret, referri [r] debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrin-

a *Speciale*. quasi secundum intentionem allegantis litera pro D. directa priuilegium est censenda: & sic non requiratur episcopi scientia: sed non est ita, vt sequitur. Ioannes Andreas.

b *Absentem*. contumaciter. aliàs contra. iij. q. ix. per totum. s. de maio. & obe. inter quatuor. Archid. remittit. iij. quę. ix. in sum. de dolo & contuma. veritatis. in an. Ioan. And.

c *Depositionis*. idem in inhibitione, suspēsione, vel excommunicatione videtur. ad hoc de dolo & cōtuma. c. veritatis. in fi.

d *Non valebat*. hoc verum esset, si de certa præbenda vel dignitate mādatum fuisset: vel in casu isto post acceptationem: & hoc non aduertit allegator. Ioan. And.

e *Vim suam habent*. priuilegiū enim datū alicui statim vim suā habet cum peruenerit ad illum cui conceditur. ad hoc facit lex dicens: quòd si scripsi seruo meo vt in libertate moretur, non statim liber est: sed tūc cùm litera ad ipsum peruenerit. ff. de acquiren. possess. l. qui absenti seruo in princ. [a] Sed non sic cum datur alicui potestas cōferendi prębendam: vt j. ver. nō sic autem &c.

a Host. dat hic aliud simile: qđ vi. not. de præb. accedens. ad fi. glo. Ioan. And.

f *Certam*. expressam vel non expressam: puta primā quæ vacauerit. ADDITIO. Quæ dicitur certa ꝑ tanto, quia refertur ad vnicam: vere tamē prius est incerta.

g *Incertam*. sicut cū dicitur, præbendam conferas quā duxerit acceptandam: vt in casu nostro.

h *Adimatur*. supra de præben. dilectus. ij.

i *Et irritum*. Nota ꝙ executor qui habet potestatē conferēdi, pōt interdicere collationem ei ad quem pertinet de iure: & reseruare sibi collationem: & decernere irritū quod postea fieret, sicut & legatus. de iure pa. cùm dilectus. & no. de hoc de pręben. c. vlt. & sic habes hic tres casus in quibus prebenda afficitur. de his videbis j. eo. si capitulo. & c. si soli. Ioā. And. ADDITIO. Quòd possit executor talis sibi reseruare & decernere &c. not. Innoc. qui dicit satis hic patere quod executor suspendit ordinariū à collatione beneficij. Sed Hosti. intelligit hæc vera quando in rescripto est clausula, decernētes &c. supra de pręb. inter. & refert ꝙ alij generaliter intelligūt. & Archid. dicit opinio. Hosti. confundi. j. eo. si soli. Ioan. And.

Executor habens potestatem cōferendi potest interdicere ei ad quem aliàs de iure pertinet conferre.

k *Quia cum illi*. optima responsio & secundū Innocē. Papa enim præbendas omnes & dignitates conferre potest. s. de præben. cap. ij. & tamen illi ad quos collatio spectat, possunt illas conferre: nisi papa prius insinuet illis quòd nō conferant cum decreto. sic per talem potestatem datam executori, non aufertur ei ad quem pertinet conferēdi potestas, nisi in literis id dicatur, scilicet quod conferre non possit.

l *Illi*. executori.

m *Ab ipso*. Romano pontifice. Io. An.

n *Subiunctum*. pro parte ipsius Andreæ cui scribitur.

o *Post acceptationem*. intelligitur autē acceptare petendo per executorem suū sibi conferri beneficium quod poterat acceptare: vel recipiēdo illud sibi presenti collatum: vt in cle. eo. ti. cum ei quem. iij. responso.

Acceptare dicitur quis beneficium eo ipso quòd petit illud sibi cōferri

p *Acceptaret*. No. ꝙ quando scribitur sub hac forma, quā duxerit acceptandā: decernētes irritū & inane. executor tunc ante illam acceptationē nil potest facere: & si fecerit, nō valebit, tanq̄ super incerto prolatū. ar. ff. quod cuiusq; vniuer. l. itē eorū. §. j. Si verò papa mandet alicui ꝓuideri de prębēda quā duxerit acceptandā, sine clausula illa decernētes: tūc tenebit collatio illi' ad quem de iure pertinet antequā ei nuntietur [b] de acceptatione. Si autem papa mandat alicui prouideri de præbēda quā acceptauerit, cū clausula, decernentes: tūc acceptatiōe facta statim executor interponit auctoritatē suā prohibendo ne cōtra prohibitionē suā aliquid disponatur de illa præbenda, decernendo irritū & inane quidquid postea duxerit faciēdū: cū hoc per illā formā sic ei sit cōcessum. nec valebit ꝓuisio tūc facta ab eo ad quē ꝑtinet illius prębēdę collatio, etiā ignorāte huiusmodi acceptationem & decretū. Ber.

b Facit (inquit Phil.) supra de appell. ca. super eo. 2. Font.

† Do. no. hic quòd executoris ad conferendum beneficium quod impetrans duxerit acceptandū, inhibitio, intimatio, collatio ante tēpus vacationis non ligat ordinariū: quia potestas in euētum conditionis non exercetur ante purificatā conditionem. facit ca. si per te. s. e. de rescrip. Font.

q *Talis*. scilicet quā duxerit acceptandā.

r *Referri*. licet igitur dicatur in literis, decernētes &c. nihil operatur decretū priusq̄ fiat acceptatio: aliàs decretū esset super incerto: ꝓut sequitur. papa enim nō vult ꝙ statim assumat illud decretū suū vigorē: sed tūc cū acceptauerit, valet: etiā si ille ad quē ꝑtinet collatio, ignorauerit acceptationē: qa tunc decretū sumit vigorē, & ligat ignorātes: vt hic, & s. de pręb. e. li. dudū. Sec'. n. est in casu vel decreto ꝙ ꝓhibet aliquid fieri: & ꝙ cōtra factū fuerit, cassat: quia statim ligat. xxxv. q. iij. cōtradicimus. s. de ele. quia propter. ver. aliter &c. quādo nō apponitur clausula illa, decernētes, sæpe locū habet regula illa, multa fieri prohibētur, facta tamē tenēt. de reg. ad apostolicā. in an. secundū Ber.

xisset [a]. Sed extitit ex aduerso [b] responsum, quod etsi † præfatus prior iam dicto D. præbendam vel dignitatem huiusmodi cùm vacaret, ante huiusmodi acceptationem conferre nequiret, idem tamen D. præbendam vel dignitatem talem licitè posset & liberè acceptare: quare prædictus episcopus præfatam præposituram (cùm non prius cum requisierit an acceptare vellet eandem) cuiquam conferre non potuit: quinimo ipsius collatio, cùm idem D. præposituram ipsam postmodum acceptauerit, irritari debebat, & concessio per iam dictum archipresbyterum [c] sibi facta debet stabilis permanere: sicut cùm legatur [d] alicui vnus ex seruis quem elegerit [e] vel optauerit, & hæres ante optionem vel electionem illius manumittit aliquem vel alienat ex illis: profectò manumissio vel alienatio irritatur, ceditque ille [f] legato, si legatarius eum duxerit eligendum. Econtra verò pro parte tua propositum extitit, quòd id in vltimis voluntatibus [g] tenet, nec præmissa in legatis futuris [h] quemadmodum in extantibus habent locum: quia nec etiam ad optandum seu eligēdum ex illis [i] sicut ex istis potest terminus assignari. Et grauis inesset conditio, quoddāque incongruum [k] videretur, si quando mādaretur alicui de beneficio quod duceret acceptandū in aliqua ꝓuincia quā primò illud vacare cōtingeret prouideri: oporteret ipsum, in singulis beneficiis postmodū inibi vacantibus, prorogata non absque periculo [l] forsitā ipsorum collatione †, requiri: vnde cum sæpe præfato priori fuisset iniunctum vt dicto D. prębendam vel dignitatem quam acceptandam duceret si vacaret in ecclesia memorata, vel quàm citò contingeret eam vacare, sibi auctoritate apostolica conferret, & ita idem D. circa futuras siue vacaturas præbendas vel dignitates tales [m] ipsius ecclesiæ optio data esset, non poterat per hoc memorati episcopi in illis quando vacarent, collatio impediri: nisi forsan cùm aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipse D. (priusquam eam conferret episcopus) acceptaret [n]: vel etiam nisi ante vacationem alicuius ipsarum vacaturarum ex his primam, vel ea omissa ex aliqua causa [o], vlteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatā conferre postmodum episcopus non valeret. Nos itaque tam tuis quā præfati D. rationibus plenius intellectis: quia sæpe dictam præpositurā ad te nouimus [p] pertinere, ipsam tibi (habito fratrū nostrorum cōsilio) adiudicare curauimus [q], ipsi D.

a *Adstrinxisset*. concord. cle. eodem titulo. cùm ei quem. ij. respon.

b *Ex aduerso*. scilicet ex parte Draconis.

c *Archipresbyterum*. cui prior qui erat executor Draconis, commiserat collationem præposituræ: vt patet in integra. & dixi in prin. ADDITIO. Alij dicunt ꝙ ille prior factus erat archipresbyter: & sic erat eadem persona quæ prior. per hoc ius non variatur: tamen ex integra patet contrarium. Ioannes And.

† No. cautū modum allegandi: videlicet vt loquatur conditionaliter, quòd si sic esset, tamē &c. Et hoc est cautum, ne videatur fateri intentionem aduersarij. ad hoc de ver. sig. c. abbate. §. ad hoc. & supra de excep. cum venerabilis. secundum Hostie. & Ioan. And. Domi.

d *Legatur*. ponit tenorem legis. ff. de opti. leg. si cùm optio. Ioan. Andr. ADDITIO. Dicit Hostien. quòd fortis est allegatio, quæ locum habet siue homo indistinctè legatus sit, siue plurium data sit optio: quia singuli conditione videntur legati. ff. qui & à quibus. l. iij. argum. ff. de pecu. lega. l. cùm dominus. §. fi. ff. de optio. lega. si tibi. §. fi. & l. si opt. & si lapsi sint anni. xx. videtur ꝙ optare possit: & ꝙ beneficiū ei debeatur. Arg. expressum. ff. de condi. & de. l. fi. Ioan. And.

e *Elegerit*. No. quòd in legato generis data optione eligendi speciem, non potest fieri alienatio alicuius speciei ante electionem legatarij.

f *Ille*. scilicet seruus manumissus vel alienatus antequam legatarius elegerit: legatarius ergo poterit illum seruum manumissum vel alienatū vendicare si voluerit. forsitan seruus ille aliis seruis melior erat: & hæres legatario electionem auferre nō potuit. Eodem modo videbatur quòd episcopus non potuerit auferre electionē isti Draconi: & sic collatio archipresbyteri valere debebat. hoc intendit hæc allegatio: sed non est vera. Ber.

g *In vltimis voluntatibus*. communis responsio aduocatorū nostri temporis ad leges Infortiati, speciale in vltimis voluntatibus. Sed dicant, quare? Vnde admirando dicebat Hostien. Domine dominus noster &c. Si in vltimis voluntatibus hoc locū habeat: multo fortius in beneficiis, in quibus est adhuc plenior interpretatio faciēda. supra de dona. cùm dilecti. Sed non aduertit quòd ista non sunt talia beneficia quæ sic largè sunt interpretanda: vt notauerat de elec. dudum. & habes supra de præb. e. lib. quamuis. j. ADDITIO. Hosti. qui dicebat in beneficiis pleniorem interpretationem faciendam, addebat ꝙ princeps non debet in facto suo fraudem aliquā adhibere. supra de dona. per tuas. nec aliquē propter beneficium suum decipere. Co. de iis qui ve. æta. l. j. nec alicui iniicere laqueum. xxvij. q. j. de viduis. ij. nec verbū suum variare. xxiij. dist. psalmista. Nec primo impetranti præiudicare: vt not. de rescrip. ca. j. & c. literis. de iure pa. cum autem. in fi. Et dicit ꝙ nescit si prædictis omnibus consideratis ipse pro nepote suo iudicasset Honestè & iustè hoc tenuisset, si pōderasset quod ipse not. in prin. suæ summæ. Ioan. And.

Legatum est & de futuro & de præsenti

h *Legatis futuris*. vt lego Titio vnum fœtum nasciturum de grege quem eligere voluerit. & fuit huius mandati forma similis huic legato dū dicit, quæ primo vacauerit quā duxerit acceptandam. Legatum de præsenti est, lego tibi vnū de seruis meis quem elegeris. in his à tempore aditæ hæreditatis intelligatur rei legatæ dominium fuisse legatarij. vnde nec seruum legatum sub conditione hæres manumittendo facit liberum. ff. de manumiss. l. seruum. ff. qui & à quib. l. cùm is. & vide quod dixi super glos. post. & quod ibi dixi in text. Ioan. And.

i *Illis*. legatis de futuro: ibi non potest ad eligendum terminus assignari: vt sequitur. Sed in legatis de præsenti bene assignatur terminus legatario ad eligendum. Assignabit enim sibi prætor terminū vt eligat, quod si non fecerit, hæres poterit seruos vendere. ff. de optio. leg. l. mancipiorum. & l. si tibi. in princ. & l. si optio. §. vlti. ad hoc facit de resti. spo. frequens. supra eod. lib. ADDITIO. Facit supra eo. si pluribus. & cap. si tibi. & supra eo. lib. de cōsue. c. fi. Ioan. And.

† Hic not. Phil. quòd ordinarius cui mandatur cōferre beneficium Titio quod duxerit acceptandū: potest beneficium ante acceptationem alteri conferre, nisi in literis esset termin' Titio præfixus ad eligendum. cle. §. secus. j. eo. Font.

k *Incongruum*. j. eo. executor.

l *Periculo*. in beneficiis ergo læditur respublica: in legatis priuata, in quibus & testator quam vult legem sine alicuius iniuria potest imponere. C. de sacrosan. eccles. l. j.

m *Tales*. scilicet sine cura.

n *Acceptaret*. Nota quòd ille pro quo scribitur sub hac forma, potest acceptādo sine præsentia & collatione executoris impedire collationē episcopi. quod verū est, si est ibi clausula, decernentes &c. vt superius dictum est. sit ergo vigil ille, pro quo sic scribitur, vt ordinarium in acceptando præueniat. Ad idem j. eo. ne captandæ. in fi. & ff. de iis quę in frau. cre. l. pupillus. in fi. ADDITIO. Quòd possit impediri collatio episcopi acceptando sine præsentia & collatione executoris. tenent Inno. Ioan. Mo. & Archid. adhiberi tamen debēt testes idonei secundū Host. alleg. de offi. ordi. pastoralis. in fi. melius facit de sent. excō. sacro. in prin. in ant. Sed Cōpost. videtur velle ꝙ coram executore faciēda sit acceptatio. s. de rescri. capitulū. in gl. magna. ad fi. ver. quid si literę. & ver. seq. Sed vt dicit Archi. hoc non est iure cautū, imò contrariū hic apparet: cùm sic indistinctè loquatur, nō dicendo coram quo acceptet. Ioan. And.

o *Causa*. ergo sine causa non potest: vt dixi. j. e. ne captādę. & vna acceptata, nō poterit aliā acceptare. ff. de op. leg. l. apud Aufidiū. nisi fuisset deceptus: vt quia debebatur alij, & ignorabat: vel pro dignitate simplex beneficium acceptauit. ADDITIO. Idem no. Inn. & Hosti. post eum. alleg. ff. de op. leg. l. ij. & s. de præsump. quia verisimile. vide quod no. s. de elect. causam. & quod scripsi. s. e. lib. de rescri. cùm in multis. super vlt. gl. quod dicam. j. e. ne captandæ. ad fi. Ioan. And.

p *Nouimus*. ipsum ergo mouit iustitia, non carnalitas. & est hoc contra quosdam hypocritas qui vt videantur iusti, pronuntiant contra suos. ADDITIO. Vt dicit Hosti. de quodā Parisiensi scholari, qui reuersus ad patriā, pronuntiabat contra ius iustas causas fouentes pro extraneis, vt iustissimus videretur. Ioan. And.

q *Curauimus*. quia collatio tibi facta præuenit acceptationem Draconis. Ioan. And.

Detestan-

DEtestanda. } Primò ponit secundum Ioan. Mon. arengam vel exordium. Secundò ius antiquum, & sequelam ipsius: ibi, Sanè. Tertiò illud reuocat: ibi, Nos. Emanauit hęc decre. ad correctionem decre. s. eo. accedens. & ad declaratione & approbatione eorū quę ibi tāgebant Inno. & Hosti. ADDITIO. Exexponit Archidiac. detestanda, id est abominanda & execranda. Sic etiam sumitur. supra de fil. presby. ex transmissa. in fine. & supra de sepul. capitu. primo. in fi. & supra qui fil. sint leg. per venerabilem. in fine. Alibi sumitur pro denūtiatione. ff. de verb. signifi. subsignatum. §. detestari. & l. seq. quæ dicit quod detestatio est denuntiatio facta cū testatione. Io. And.

Præsupponendum est illud quod habetur in capi. accedens. e. tit. in ant. videlicet ꝙ licet non valeat ꝓmissio ista, promitto tibi beneficiū cū vacabit: vel promitto tibi beneficiū vacaturum per mortem: valet tamen ista promissio, promitto tibi de beneficio prouidere cum facultas se obtulerit: quia nō est tantum votū mortis alterius captandæ sicut in prima promissione: nam multis aliis modis quàm per mortem possunt beneficia vacare: puta cùm facultates alicuius ecclesiæ sunt augmentatæ: iuxta cap. cùm M. Ferrariensis. de constitut. in anti. ideo emanauit præsens capitulum ad declarationem illius capituli, accedens. CASVS. Episcopus Pictau. ad quem spectat collatio præbendarum ecclesiæ Pictauen. promisit mihi assignare præbendam cùm vacaret, vtrum ista promissio sit obligatoria, ita quòd possim agere contra episcopum Pictauen. ad suam promissionem: & si non adimpleuerit, teneatur mihi ad damna & interesse, si propter hoc feci aliquas expensas? Respondet Romanus pontifex. quòd illa promissio non est obligatoria. Sed ponamus quòd episcopus Pictauen. fecit mihi promissionem sub ista forma, Promitto tibi conferre beneficium cùm primum facultas se obtulerit. nunquid valet ista promissio? Respondet quòd olim valebat ista promissio: & virtute illius poterat agi contra promittentem ad dāna & interesse: sed hodie non valet, ne detur occasio machinandi in mortem proximi: nec virtute illius potest agi. Not. primò ex hoc textu, quòd abusus est iusta causa cassandi illa quæ aliàs iusta erant. Nam propter abusum multoties princeps cassat priuilegia concessa aliquibus. Et in hoc fundant se iustitiarij regij huius regni: qui nolunt permittere scholares huius vniuersitatis gaudere priuilegiis nobis concessis. Nota principalem effectum huius cap. quòd beneficium vacaturum non potest promitti sub quacunque forma verborum. Nota quòd promissio continens turpitudinem, non est obligatoria: & sic promissio beneficij vacaturi nō est obligatoria: quia inuitat aliquem ad machinandum in mortem proximi: imò censetur promissio ista impossibilis impossibilitate iuris. Nota, id quod est prohibitum directè, non potest promitti per obliquum. Vtrum per istud ca. sit correctū ca. relatum. de pręben. in ant.? Respon. glo. & bene, quòd nō: imò receptus in canonicum potest licitè petere prębendam ex vi canonicatus: sed nō ex vi promissionis. Sed quid si conferatur præbenda alij: vtrum teneat collatio? Respondeo ꝙ sic: sed tamen iste in canonicum receptus, potest agere contra capitulum vt sibi prouideat de reditibus cōmunibus donec fuerit sibi prouisum de aliqua præbenda. Licet hoc non sit iure cautum: tamen doctores communiter insequuntur Innoc. qui hoc notat in tit. de maio. & obe. in ant. Not. vlterius quod importunitas petentiū inducit hominem ad concedendum id quod non concessisset. concor. sunt in glossa. Nota finaliter quod extorqueri dicitur illud quod obtinetur per importunitatem verborum a. Domi.

Abusus facit multa etiam iusta cassari.

Beneficij vacaturi promissio promittentem non obligat.

a Hoc probo per tex.

a Concessis. fuerunt hæc verba sumpta de canone. xlvij. distinct. virum catholicum. vbi dicit, mens auida potentiæ nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis: nec adhibere pietati consensum. nam & (vt dicit canon) mens cupiditati alligata citò deuiat à vero. lxxxiij. distinctione. nihil. & xcvj. distinct. bene quidem. & alibi, omnium malorum radix est cupitas. xlvij. dist. bonorum. de pœnit. distinct. secūda. quia radix. ad hoc de cōsti. nam concupiscētiam.

cum glos. in ver. exorta. C. ne si & pa. Fōt.

b Reuocanda. ad hoc optime. lxiij. distin. §. verum. supra de cō sangui. & affi. non debet. de deci. suggestum. vbi & priuilegium reuocatur cū tendit ad noxam. & xij. q. j. certè. supra e. lib. de rescri. statutū. in princ.

c Decretū. supra eo. tit. accedens.

Glos. seq. ponit dictum Hosti. quod improbat.

d Facultas. antiquis iuribus generalior visa fuit hæc forma, quàm illa, cùm vacabit: quia multis casibus potest se facultas offerre quod non est mors canonici expectanda: sed vt dicebat Hostien. in decre. accedens. etiam potest beneficium præter mortem vacare: puta renuntiatione, depositione, præbendarum diuisione, & similibus modis. vnde vtrobique videbatur mala intentio esse posse. vnde voluit dicere quòd ibi erat pro ratione voluntas: sed hæc litera suprapposita, iusta fuerunt consideratione &c. dicit contrarium. vnde oportet dici quòd ratione generalitatis licebat olim, quod specialiter & expresse non licebat. ad hoc. de offi. ordi. si sacerdos. in anti. & quod ibi not. & xxiij. dist. quanquam. & j. c. proxi.

† No. quòd contrauenniens iuri peccat. gl. de pœn. di. 1. in summa. imò incurrit notam infamiæ. ca. il. lud. de ma. io. & obe. Bar. in l. si quis p eo. ff. de fideiusso. vide glo. in c. 1. de scrut. in ordi. faci. vide quæ dixi ego in c. ppetua. S. de elect. Font.

e Experientia. quæ est efficax magistra rerum. de elec. quā sit. supra eo. lib. cum suis concordantiis. ADDITIO. Et 50. distinct. vt constitueretur. & supra eo. lib. de rescri. statutum. in prin. Ioan. And.

f Conceduntur. supra de rescri. ca. vlt. e. lib. & supra de purg. ca. cùm in iuuentute. j. de reli. do. ca. j. C. de pe. bo. subla. l. j. li. x. & est ibi importunitas ambitiosa & non ambitiosa: vt dixi de rescr. ca. vlt.

g Lateranense. supra eod. cap. ij.

h Formam verborum. puta cùm in genere promittitur ecclesiasticum beneficium: vt notatur. supra eo. accedens.

i Decætero. ad præterita ergo nō extenditur hęc cōstitutio: tum quia non est iuris veteris declaratio, imò correctio: tum quia de præteritis non cauetur in ea. ad hoc. supra eod. lib. de consue. c. j. de offi. leg. ca. penul. ad fi. ad hoc. xxxij. q. iiij. dixit Sara. de consti. ca. ij. in anti.

Glos. seq. quærit, & distinguendo soluit.

k Indirectè. nunquid omnia indistinctè reuocata dicentur per quę via paretur ad vacaturas, sicut receptiōes canonicorū: & sic sit reuocata decr. s. de preb. relatū. de cōces. præb. cū super. & reseruatiōes de iure pa. cū dilectus? Dico b quod nō. Vnde breuiter dic ꝙ aut recipitur quis in canonicū simpliciter: aut recipitur & ꝓmittitur sibi de præb. cū se facultas obtulerit, prouideri: aut nō recipitur, sed solū ꝓmittitur sibi de prębēda prouideri cū primo vacabit: aut promittitur prouideri de præbēda cū primo se facultas obtulerit: vel cū poterit: vel simpliciter. In primo casu valet receptio: ex cuius virtute debet habere prębendā c. Quod est verū: nisi sit ibi expectans auctoritate papę. s. e. li. de præb. hi qui. In secūdo casu etiā debet habere prębendā nō ex virtute ꝓmissionis, sed ex virtute receptionis: & sic intelligātur contraria, relatū. &, cū super. Intertio casu scilicet cū nō recipitur, sed simpliciter prouideri ꝓmittitur de præbēda cū vacabit, non tenet promissio: vt. s. e. ex tenore. & c. ij. Si verò nō recipitur, sed promittitur prouideri de præbēda cū poterit: promittēs secūdū iura antiqua obligatus erat: secundū hęc noua nō: vt hic vides. Et ꝙ per hoc verbū indirectè, nō sit reuocata expectantiū receptorū prouisio: probatur ex eo quia vitāda est, quātū fieri

b Idem Archid. et quo ad reseruationes. idē Ioan. Mo. Ioan. And. c Non intelligas ꝙ ita sit debita quòd sit affecta. vt no. j. eo. si soli. in glo. vlt. vltra medium, ver. si. vtrique. Io. And.

super ea perpetuum silentium imponentes.

Bonifacius octauus.

Omnis promissio per quam datur via ad beneficia vacatura, est reprobata. Io. And.

CAPITVLVM II.

DEtestanda iniquorū peruersitas abstinere nesciens à vetitis, nec gaudere debito modo concessis a, dignè plerunque officium excitat præsidentis ad ea quæ iusta fuerant consideratione concessa (cùm in abusum ea vergere circunspicit) discretione præuia reuocanda b. Sanè licet olim fuerit canonica constitutione decretum c, quòd hi qui promittunt aliquibus de beneficiis ecclesiasticis cùm poterunt vel cùm facultas d se obtulerit prouidere, promissiones suas facultate se offerente debeant adimplere: quia tamen sicut experientia e docuit, per promissiones huiusmodi quæ per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur f) & per ambitionem improbam vt plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter † contra Lateranense g concilium beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur, & ecclesiis ac prælatis & personis ecclesiasticis grauamina plurima inferuntur. Nos malis huiusmodi & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdē & alias quascunque sub quouis modo aut forma verborum h decætero i faciendas, per quas directè vel indirectè k aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate apostolica penitus reꝓbamus, & omnino viribus vacuamus, decernentes per eas a vel ipsarum aliquam ad prouidendum alicui nullū deinceps quomodolibet obligari.

Idem.

Habens literas apostolicæ sedis super primo beneficio, dignitate vel præbenda quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum quod vacabit, vel ex caussa secundum, vel vlterius poterit acceptare. Reseruationes, process⁹ & decreta contra hoc facta non valent. Ioan. And.

CAPIT. III.

NE captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis apostolicæ tribuatur b, Declarandum duximus quòd is cui ab eadem sede vt ei prouideatur de præbenda, dignitate vel personatu, aut alio beneficio † in aliqua prouincia, diœcesi, vel ecclesia, quē c seu quod d duxerit acceptandum, certis sibi super hoc executoribus e deputatis gratia noscitur esse facta: Licet in genere f primum personatum, dignitatem, præbendam seu beneficium in eadem prouincia, diœcesi, vel ecclesia vacaturum, Aut secundum seu vlterius, si rationabilis causa subsit g, valeat acceptare: Certum tamen & expressum priusquam vacet, acceptare non potest. Quòd si fecerit: etiam si per executores eius secundum acceptationem huiusmodi facta fuerint reseruatio, inhibitio, variique processus, ac sententiæ promulgatæ: tam acceptatio † ipsa quàm processus viribus careant h, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imò nisi acceptator ille dignitatem, præbendam, personatum, seu beneficium taliter i acceptatum & reseruatum per collationem vel institutionem postmodum factam de vacanti iam adeptus, vel ei ius in ipso k fuerit acquisitum: per eum ad quem eiusdem personatus, dignitatis, præbendæ, aut beneficij collatio seu prouisio pertinet, dictis acceptatione ac executorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus, de illo vacanti liberè poterit alij prouideri l.

fieri potest, iurium correctio. supra eodem libro de elec. cū expediat. cum suis concordantiis. hic autem nihil de expectantibus, sed solùm de promissionibus dicitur: quod etiam quadruplicatum est in textu: & sic hoc ius correctorium nō dilatemus. Secundò, quia hodie videmus confirmationes receptionum emanare à curia sicut olim: licet à quibusdam audiuerim quod tales confirmationes non concedit cancellaria per formam iustitiæ: nisi eas papa concedat per formam gratiæ. Sed certè his rationibus & per formam iustitiæ saltem iudices cōcedi deberent, scilicet cū clausula, ne inane canonici &c. {Vide quod dixi post Ioan. Mon. supra eodem libro. de pręben. si apostolicæ. super glos. non in forma. Ioā. And.} Tertiò, quia eadem ratione sequeretur reseruationes legatorū sublatas. quod est falsum. supra eo. libr. de offic. leg. capitulo tertio & quarto. Conclu do ergo breuiter, vbi ex sola promissione quis expectat, nō valet promissio: vt hic: sed vbi ex receptione vel reseruatione, sec⁹: vt in prædictis iuribus: quia casus illos non tāgit hæc decretalis. Ioan. Andr.

† Archid. hic referente Do. ponit differētiam inter istas prapositiones in, et de. addo Ioan. And. in reg. nullus ex consilio. j. de re. iur. Bar. in l. 1. §. plures ff. de exer. Font.

a Eas. scilicet promissiones.

NE captandæ. } Præmittit constitutionis causam. Secundò subdit constitutionem: ibi, Declarandum. in qua ponit thema, de quo soluit duo dubia affirmatiuè: & tertium negatiuè. Primum ibi, Licet. Secundum ibi, Aut. Tertium ibi, Certum. Tertiū prosequitur ibi, Quod si. Ioan. Andreas. Fuit tracta hæc decret. de decret. extrauaganti. eodem titulo. quæ incipiebat, licet, aliàs, audiuimus. & ver. licet in genere, additus est vt sciatur quid posset facere executor: vt dicit Archi. se habuisse à domino Butrien. Ioan. Andreas. Et emanauit hæc decret. ad declarationem decre. s. eodem titulo & libro. quia cunctis. §. penult. in fi. & eorum quæ ibi not. Innocen. & Hostien. & quæ not. Compostel. de rescrip. capitulum. versus finem. in §. item quæritur qualiter fiat & quando fiat acceptatio. ADDITIO. Et ibi not. in ver. sequentibus. Hic no. Archid. scilicet quòd is pro quo scribitur cum priuilegio acceptandi in prouincia: acceptare potest in certa diœcesi vel ecclesia, in qua papa id facilius concessisset. Ioannes Andreas. CASVS. Dictum fuit supra eodem in cap. quia cunctis. quòd quando papa mandat prouideri de beneficio quod ille pro quo scribit duxerit acceptandum: executor datus non recipit potestatem conferendi illud beneficium nisi facta acceptatione. sed vtrum possit acceptare certum beneficium antequam vacet, dicendo, Ego accepto talem præposituram vel talem præbendam: & intendo illam habere virtute gratiæ mihi factæ? Respon. quòd non: & sic istud capitulum venit ad limitatione illius capituli, quia cunctis. in §. pen. in fi. Veruntamen dicit papa quòd ipse posset isto modo facere acceptationem, Accepto beneficium quod primo vacabit: vel quòd secundo vel tertio loco vacabit. & hoc verum, quando subest iusta causa ne acceptetur beneficium quod primò vacabit. Nota primò limitationem ad ca. quia cunctis. s. eodem titu. & lib. quòd illud capitulum intelligitur quando ille pro quo papa scribit, vult acceptare in genere: quia nō posset acceptare certum beneficium: vt hic dicitur. quòd si acceptauerit certum beneficium quod talis tenet: tunc cassantur & annihilantur omnes processus inde facti: veruntamen si acceptet certum beneficium, & postea vacet illud, poterit petere non virtute acceptationis, sed virtute gratiæ sibi factæ. No. quòd multa licent in genere, quæ non licent in specie. Nota vlterius vnum casum in quo excommunicatio est nulla ipso iure: videlicet si meus executor promulgauit excommunicationem post meam acceptationem de certo beneficio vacaturo. Nam ex quo acceptatio mea est nulla ipso iure, non valent processus inde secuti: & per consequens non valet excommunicatio. No. quòd quādo papa scribit vt tali ꝓuideatur de beneficio quod duxerit acceptandum: manus ordinarij non sunt ligatæ ante acceptationem. Not. ꝙ ille ꝓ quo scribitur, debet acceptare primū beneficium, & non secundum, nisi subsit iusta causa: puta quia dubitatur an possit illud acceptare, & an sibi debeatur, vel non. tamen (vt dictū est) manus ordinarij sunt liberæ ante acceptationem. quod verum est, nisi apponeretur ista clausula: præfigendo tibi terminum vnius mensis ad acceptandum a tēpore vacationis: inhibēdo collatoribus & aliis quibuscunq; ꝙ pendente illo termino non cōferant, decernentes in irritum &c. Not. insuper ꝙ per concessionē beneficiorum vacaturorum datur occasio & votum mortis alienæ, & sic est hic textus pro dicto Goff. s. eo. proposuit. Nota finaliter quòd expectans virtute sui rescripti potest iteratò acceptare beneficium quod primitus acceptauerat, si prima acceptatio fuit nulla. de quo supra eo. tit. & lib. c. j. circa fi. & de rescrip. cum in multis. etiam eodem lib. Domi.

Genus permittitur

interdum vbi species denegatur.

† Phil. Do. notant quòd non valet actus factus tempore prohibito licet confirmatur in tempus permissum [illegible] 2. [illegible] ratio [illegible] est lege [illegible] bitio, [illegible] eo qui dux. in matr. quā pollu. c. 2. & in l. per fundum. ff. de seru. rusti. co. prædi. neq; dicas (aut superantius) sicut Dom. Phi. de principio actus: quia beneficij acceptatio censetur [illegible]

b Tribuatur. cōtra conciliū Lateran. & contra decr. proxi. s.

c Quem. scilicet personatum. aliàs quam, scilicet prębendā vel dignitatem. Ioan. And.

d Quod. scilicet beneficium.

e Executoribus. siue ad prouidendum, siue ad cōpellendum, non curo: licet aliàs distinguatur. j. ca. proxi.

f In genere. & sic licet in genere, quod non licet in specie: & interdum est econuerso. quod dic vt. s. de offic. ordin. si sacerdos. xxiij. dist. quanquam.

Glo. seq. notat, quærit & soluit.

g Causa subsit. No. ergo quòd ille pro quo scribitur de prębenda acceptanda, potest primam acceptare: sed nō vlteriorem, nisi ex causa: vt. s. eo. tit. & lib. quia cunctis. circa fi. & j. c. proxi. Sed quę potest esse causa? forte prima debetur alteri: vel dubitatur an debeatur. Ad hoc. xxiij. q. j. quid culpatur. ad fi. ADDITIO. Idem hic Archid. & idem Inno. & Hosti. s. ca. j. circa finem alleg. Ioan. And.

h Careant. Not. casum in quo sententia excōmunicationis non ligat. alios videbis. j. de sent. excom. præsenti.

i Taliter. scilicet certum & expressum, vel secundū, vel vlteriorem sine causa. Ioan. And.

k In ipso. super hoc vide quod habuisti. s. eo. lib. de pręben. si is cui. & ca. seq. & j. eo. ca. vlt.

l Prouideri. nō ergo necesse habet expectare ꝙ ille acceptet: vel sibi terminū ad hoc cōcedere: vt s. e. quia cunctis. §. pen.

Glos. seq. diuidit: dicit vnde sumpta: quid additum, & quid declarat.

EXecutor. } Primò ponit dictum negatiuū: & ipsius casum exceptū: ibi, Nisi. Secundò ibi, Potest. ponit affirmatiuū cum suo decreto: ibi, Quod autē. Ioan. Andr. Fuit tracta hæc decretalis de extrauaganti quæ incipiebat eo. tit. sicut ex parte. & §. potest tamē. additus fuit & emanauit ad declarationem eorum quæ proxima. ADDITIO. Et eius quod no. Hosti. in sum. de præbē. §. & à quo. ver. pen. & vlt. & eius quod not. Innoc.

Innocen.& Hostien. supra de iure pa. cum dilectus. Et vide quod scripsi post Compostel. de rescri. pastoralis.super vlti. gloss. an potestas executoris qui duas inhibitiones fecit in prouincia,expiret per mortem papæ.Ioannes Andreas. Executor deputatus super alicuius prouisione facienda sibi in certa prouincia, non potest prælatis ad quos beneficiorum spectat collatio, facere inhibitionem generalem , donec fuerit prouisum illi pro quo scribitur. Inhibitionem autem specialem facere potest de primo,secundo,vel tertio beneficio vacaturo. & si fieret collatio contra huiusmodi inhibitionem specialem,est nulla ipso iure. hoc dicit. CASVS. Papa mandauit decano ecclesiæ Pictauen. vt mihi prouideret de beneficio si vacaret in prouincia Burdegalen.alioquin de beneficio proximo vacaturo, receptis literis executor videt nullum beneficium vacare, vult inhibere archiepiscopo Burdegalensi & quibuscunque aliis prælatis prouinciæ Burdegalensis vt non conferant aliqua beneficia donec de beneficio fuerit mihi prouisum , vtrum possit facere istam inhibitionem generalem? Respondet quòd non. Sed ponamus quòd papa sibi mandauit vt mihi prouideret de beneficio quod duxerim acceptandum .acceptaui beneficium primo vel secundo loco vacaturum. nunquid executor poterit reseruare illud beneficiū , & inhibere prælatis prouincię Burdegalensis ne tale beneficium conferant? Respondeo quòd sic. Et si prælati fecerint aliquam collationem contra inhibitiones sibi factas, collatio ipso iure erit nulla. Nota primò principalem effectum huius capituli,quod executor deputatus per literas generales vt prouideat alicui in aliqua prouincia , non potest ipse executor inhibere prælatis generaliter ne beneficia in prouincia vacantia conferant , sed bene specialiter. Sed vtrum sit idem dicendum in executore deputato ad prouidendum in aliqua ecclesia, vel in aliqua diœcesi, videlicet vt non possit facere inhibitionem generalem? Respondet glossa , quòd tunc non habet locum istud capitulum. Nota quòd executor deputatus potest beneficium primò vacaturum reseruare suæ collationi , & hæc reseruatio & inhibitio afficit beneficium, & ligat manus ordinarij vt istud beneficium conferre non possit.

Executor datus ad prouidendum non potest inhibitionem generalem facere.

Reci.per quæstio.

a *Prouincia.* idem putato de ciuitate , diœcesi, vel ecclesia propter eandem rationem. ad hoc supra eodem capitu. proximo. & infra proxi. respōso. Sed dic contra , vt hoc verbum inferius etiam repetitum aliquid operetur.supra de deci.ad audientiam.infra de priuile.si papa. §.j.& in fi.ad idem. supra eodem titulo & libro.quia cunctis. §.penul. nec est eadem ratio, cum grauius sit totam prouinciā impediri , quàm diœcesim vel ecclesiam. sexta quæstione tertia. scitote. ad hoc supra eodem libro de præbend.quamuis. prima & secūda respon.

b *Expressè.* ratione ergo expressionis hoc tunc poterit. ad hoc.ſ.e.li.de offic.dele.c. vlti. §.vices.& de procu.c.j. & vlt. ſ.eo.li.Ioan.And.

c *Huiusmodi.* scilicet generalis,de qua ſ.dixerat.

d *Talem.* scilicet specialem,de qua dixit in proxi.respon.nā quod fieret contra generalem, valeret , cum illa non teneat, vt ſ.dixit.ad hoc ſ.ca.proxi.

Glossa sequens diuidit,dicit quid declarat,quid reprobat, & quid approbat.

SI capitulo.} Hæc est notabilis decretalis , & quotidie practicabilis. Primò ponit formam gratiæ, cuius duo sunt dubia. Primum,quando afficit.secundum, quod sit officium executoris. Primum soluit ibi,Per solam.& solutionem exponit ibi, Absque. Ad secundum respondet ibi,Imò. & incidens dubium soluit ibi, Etiam sine.Ioannes Andreas. Hic determinatur decret. supra eo. proposuit. & corrigitur opinio

Idem.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter collationem beneficiorum prouinciæ , specialiter verò reseruat primum , & inhibet vltertorem non sine mandato , nec tunc tenet collatio contra facta.hoc dicit.Domi.

CAPITVLVM IIII.

EXecutor super prouisione alicuius à sede apostolica per generales literas in aliqua prouincia [a] deputatus, prælatis & aliis ad quos beneficiorum in eadem prouincia spectat collatio, ne ad prouisionem aliquorum procedant donec illi pro quo scribitur sit prouisum, non potest generaliter inhibere , Nisi expresè [b] in ipsis literis facultas huiusmodi [c] inhibitionis concedatur. Potest tamen reseruationem & eisdem inhibitionem facere specialem de primo, vel (si hoc illi ex beneficio competat literarum) de secundo vel vlteriori beneficio inibi vacaturo eidem clerico conferendo. Quod autem contra talem [d] reseruationem & inhibitionem ab eo ad quem beneficij reseruati collatio pertinebat , fuerit attentatum , non tenet.

Idem.

Si mandetur capitulo vt me recipiant in canonicum & præbendam conferant , cū id pertineret ad eos dato executore ad prouidendum , per solam præsentationem factam capitulo affecta est præbenda, & executor (negligente capitulo intra terminum per eum statutum me recipere , & præbendam conferre) non vacato capitulo id exequi poterit.Ioan.And.

CAPITVLVM V.

SI capitulo alicuius ecclesię cum ad ipsum canonicorum receptio ac præbendarū collatio pertinebat, [e] vt te in nec fecit reseruationem, nec etiam inhibitionem secundum communem opinionem , licet gloss. in hoc laboret , sed solùm sterit in simplicibus denuntiationibus meæ gratiæ. postea vacauerunt canonicatus & præbenda. decanus & capitulum huiusmodi canonicatum cum præbenda contulerunt alteri. nunc requisiui decanum & capitulum vt mihi prouiderent secundum quod eis mandatum fuerat. ipsi recusauerunt. meus executor illos monuit vt mihi canonicatum & præbendam conferrent.ipsi fuerunt negligentes.vtrum poterit meus executor mihi prouidere? Non est dubium quòd sic. nam per præsentationem fuit affectum mihi beneficium & mihi debitum , ita quod non potuit alteri conferri , licet meus executor nullam fecerit reseruationem nec prohibitionem. Et adhuc non vacante præbenda poterit meus executor monere decanum & capitulum ecclesiæ Pictauen. vt me recipiant in fratrem & canonicum . quod si recusent facere , poterit meus executor mihi conferre canonicatum in ecclesia Pictauen. sub expectatione præbendæ:& cum vacabit præbenda, poterit præbendam conferre capitulo nō monito:& hoc ideo, quia capitulū fuit contumax in prima monitione: ideo ius præsumit quòd adhuc esset contumax in secunda monitione.Nam qui semel malus,semper præsumitur malus,in eodem genere delicti. Nota primò quod de iure speciali donatio præbēdarum potest spectare ad capitulū sine episcopo,& econtra. Sed quæritur, ad quem de iure cōmuni pertinet? Communis opinio doctorum est,quòd ad episcopum & capitulum simul in ecclesia cathedrali, collatio verò aliorum beneficiorum spectat ad episcopum,de consilio tamen sui capituli. De hoc latius per doctores in ca. cum ecclesia Vulterana.de elec.in anti.Nota principalem effectū huius ca.quòd per præsentationem factam ordinario est affectum beneficium comprehensum sub gratia, absque eo q executor insinuet suam potestatem. quod verum est,dūmodo in gratia fiat mentio de potestate executoris , vt quia dicitur , Noueritis nos tali executori dedisse in mandatis &c. Nota vlterius ex fine ca. quod si ordinarius cui scribitur vt prouideat de canonicatu & prębēda, fuit contumax in prouidendo de canonicatu, postea vacante præbenda nō est necessariò monendus vt præbendam conferat,quia ius præsumit quòd postquam semel fuit contumax, quòd etiam sit cō tumax in assignatione præbendæ. Nota quòd quandoque ad capitulum spectat collatio canonicatuum. Ad hoc.ſ.eod. li.de præben.c.fi.

Collatio beneficiorū ad quē pertinet.

Præsentatio mādati apostolici facta vni ex collatoribus an afficiat alium.

Glossæ duæ sequentes & gloſ. secus. cum duabus sequentibus, & gloſ.pen.& vlt.possunt recitari per. vij. contraria,& vnam quæstionem quæ incidit secundo contrario.

e *Pertinebat.* de speciali priuilegio, vel scripta consuetudine.supra de electio.cum ecclesia. infra titu.proxi.cap.vnico. in princ.infra de regu.capi.vlti. aliàs secus. supra de iis quæ fiunt

fiunt à præla.quanto.& ca.ea noscitur.Ioan.And.

a Secundū Compost. in præalle. ver.et idē. Archid.ſ. c.proxi.Io. And.

a *Exequatur.* istud est quod soluit contrarietatem infra proximo decret. quia hic executor datus fuit ad prouidendum , ibi ad compellendum tantum. Et si quæras quæ ibi fit ratio huius diuersi iuris, solut. est in promptu , [a] quia in primo casu cum dat papa executorem ad prouidendum, videtur ad se vel ad suum executorem prouisionem reuocare , & sic per consequens ordinario adimere. ad hoc de appell. vt nostrum. Sed vbi dat solum ad compellēdum , tunc potestatem ad se non reuocat, nec adimit , imò potius penes ipsum permittit dū vult ipsum ad prouisionem compelli.Ioan.And.

Glossa sequens cum gloſ. quæro,formāt & soluit tres quę stiones.

b *Illorum.* nunquid requiritur quod scripta directa executoribus, præsententur capitulo , an sufficit quod præsententur ipsius capituli literæ, i.l est,sibi directæ? Licet sit cautius & illa præsentari,puto tamen sufficere si ipsi capitulo præsententur literæ ad ipsum directæ. hoc verum, si de intentione papæ per ipsas pateret literas, [b] puta quia in literis directis capitulo dicitur, noueritis nos. T. mandasse vt vobis negligentibus mandatum nostrum exequi non postponat. in hoc casu vel simili credo sufficere si hæ literæ fuerint præsentatæ. Si autem per literas capituli de datione executoris , & quòd sit ad prouidēdum, non apparet,tunc credo necessarium executorum literas capitulo præsentari. hoc videtur sensisse Compost. in versicu. supradicto.& versi.seq.

b Facit clo. vt lite.pen. ca.2.in fi. Ioan.And.

c *Capitulo.* Nota quia si fit præsentatio literarum capitulo, & postea vacet vel tunc vacabat præbenda, iam est affecta etiam antequam executoribus suæ literæ præsententur. hoc sonat hæc litera. ADDITIO. Patet etiam per hanc literam quòd præsentatio facta solis executoribus,non afficit:& secundum id intellige quod no.de præbend. capitu. fi.in gloſ. secunda. & Innocent. & Hostiensſ. de iure pat.cum dilectus. Ioan.And.

Capitulo quatuer præsentabuntur literæ apostolicæ.

d *Factam.* Quæro quomodo fiet hæc præsentatio capitulo? Requirat illum qui habet conuocare capitulum, vt ipsum conuocet, vel per sonum campanæ,vel per alium modum in ecclesia solitum . si autem se includerent , vel impedirent ne fieret præsentatio,perinde est ac si præsentatio esset facta,ad instar eius qui latitat,vel impedit quòd citari non possit. supra vt lit.non contesta.quoniam.§.porro.Poterit etiam compelli [c] per executorem ille qui habet conuocare capitulum, vt ipsum conuocet , vel ipse idem conuocare : licet primum tutius sit. ad hoc de offic.deleg.præterea.Si autem aliqui venerint , aliqui non. dic quòd sufficit præsentare decano , vel ei qui ibi est maior , & his canonicis qui cum eo sunt præsentes, ad hoc vt capitulo adimatur potestas , vt hic dicitur. nec requiritur quod probet quod maior pars præsens ibi fuerit. In dictis enim citationibus & denuntiationibus vniuersitati faciendis sufficit quòd in loco congruo coram maioribus & aliis ibidem inuentis publicè proponantur. xvj. distinctio.quòd dictis. supra de postu. capitulo primo. & in hoc concordant doct. supra de elec.bonæ.j.vbi de hoc in gl. j. soli. Et si diceres quòd de necessitate haberet probare q maior pars ibi fuerit præsens , pone quòd maior pars nolit conuenire,qui nec libenter ad talia conueniunt.iis ergo qui vocati veniunt,fiat præsentatio, & satis est. Sed quid si collatio pertinet ad duos , puta ad episcopum & ad capitulum, nunquid per præsentationem alteri factam adimitur vtrique potestas? Dic quod sic secundum Compost. qui hoc no. in prædicta gloſ. ver. item quid si collatio. ex quo enim potestas adimitur vni sine quo alius conferre non potest,ergo & alteri : sicut & vno ex pluribus arbitris vel iudicibus impedito,alij procedere non possunt.supra de offi. dele.vno.ff.de arbi. si in tres. & l.ſe. ad hoc facit lex quæ dicit quod sufficit denuntiatio facta vni ex illis qui habent domum communem.ff.de no.ope.nun.l.de pupillo. §.si plurium res. Ioannes Andreæ.

e *Conferendo .* secus si fuisset scriptum de eo quod duceret acceptandum.ſ.eo.quia cunctis.& c.ne captandæ.

f *Affectum.* licet sit affectum , non tamen habet ius in dignitate vel præbenda, vt archidiaconus vel præbendarius dici possit.ſ.eo. lib. de præben. si tibi absenti.sed habet ius ad eam. vnde & reuocatoria ibi locum haberet.j.eo.titul.ca.vlt Ioan.Andr.

g *Firmitatem .* Contra supra eodem libro de reſcriptione, tibi qui.j.repon.in fi. Sol. Ibi non scribebatur capitulo,sed soli executori qui etiā partim erat ad compellendum , partim ad prouidēdum. Hic verò scribebatur capitulo & executori ad prouidendum: & ideo plus operatur hic quā ibi simplex præsentatio literarū. Ioan.And.

h *Terminum competentem.*aliàs posset appellari, vt supra de dila capitulo primo. Et sic not. executorem prefigere terminum. ſi. supra de præbend. si tibi absenti.eodem libro.

i *Poterit.*vt exnunc recipiant in canonicum:cum poterunt, prouisebunt de præbenda.

k *Extunc.* extremum tempus designat.ff.de condi.& de demon.l.si is. §.cum ita. & hoc intelligo de executore qui hoc habebat in mandatis vt capitulo negligente exequeretur. Si autem simpliciter esset datus , puta quia soli executori esset scriptum, tunc non haberet necesse negligētiam expectare. & facit quod dicam.j.c.proxi.

Extunc tempus extremū designat.

l *Vocatione.* hoc tenebat Compost. [d] in prælicta glo. versicu. sed quid si postquam executor . Et licet de canonicatu hoc satis videretur,tamen de præbenda contrarium videbatur , quia licet capitulum fuerit negligens in vno , non in alio , quia diuersa sunt mandata , vnum de recipiendo , aliud de conferendo . Ad hoc de dolo & contu. cum dilecti.& de hoc supra de reſcri.constitutus. sed ex quo fuit negligens in vno , iam præsumitur in reliquo. ad hoc de præsum. scribā. & optimè supra eodem libro de dolo & contum.eum qui.

d dicens quòd sic definiuerat Innoc.4. Ioan.And.

ADDITIO. Facit.ff. de ſuspec.tu.l.tertia. §.quæri potest. quæ quid dicat, vide de æta. & quali. accepimus.in gloſ.iiij. Ioan.And.

SI soli.} Primò iungit tres casus quibus litera beneficialis non afficit. Secundus ibi, Vel ordinario . Tertius ibi , Aut soli . Secundò ibi , Nisi nos. ponit alios tres casus quibus afficit. Secundus ibi , Aut executor. Tertius ibi, Vel nisi. {Sciendum quòd habemus in iure executores sententiarum, negotiorum, vel præceptorum . Item testamentorum, item gratiarum. De executoribus sententiarum plenè not. de offic. deleg. pastoralis. §. quia verò & de sen.& re iud.decætero.& ca.quod ad consultationem. & habetur de his rubrica in Spec.parte secūda. De executore negotiorum, litium & præceptorum. supra de obli. ad ratio.ſc. vnico. & de offic. deleg. super quæstionum. post princ.ff.de neg.ge.l.tertia.§.si executor. & de testi. leg. vbi de his no.& quandoque missus vocatur,de immu.eccle. capitulo primo. de his in Specu.parte prima.rubrica penulti. De executoribus testamentorum infra de testa. capitulo secundo. & satis scripsi supra de testa. Ioannes. & in Specu.de his plenius de instru. edi. §. nunc verò aliqua . De vltimis circa quos versatur propositum , est sciendum quòd ipsorum variæ sunt formæ . Sunt enim prouisores , compulsores, & mixti, scilicet partim ad compellendum , & partim ad prouidendum, de quibus ſ.de reſcri.tibi qui. De compulsoribus ſ.de reſcr. abbatem &c.Io.And.} Emanauit ad declarationem decre.ſ. de præb.dilectus.ij.& iij.& eorum quæ ibi not. per Bern.& modernos,& eorum quę planè no. Compost.supra de reſcri. capitulum.in glo.magna ad princ. & Inno.& Hostien.ſ.eod. quia cunctis.& ibi Pe.& Abb.in distinctionibus. & ipse Hostien.in ſum.de præben.§.& à quo.ver. ad horum solutionē. Et ad correctionem pro parte eorum quæ no. supra de præben.c.vlt.Ioan.And.Istud capitulum ampliat capitulum precedens. CASVS. Papa mandauit canonicis ecclesiæ Picta.vt me reciperent in fratrem & canonicū,non dato executore ad prouidendū & compellendū, & præbendā mihi assignarent si vacaret,alioquin proximo vacaturā. vel etiā scripsit cātori B.Hilarij maioris Picta. executori vt compelleret decanū & capitulū ecclesiæ Picta. vt mihi canonicatum cum prębenda conferrent.vel etiam ambobus scripsit,quia mandauit decano & capitulo ecclesiæ Picta. vt me reciperent in canonicū & fratrem,

& fratrem, & præbendam mihi aſsignarent ſi vacaret, alioquin proximo vacaturam. Et mandauit cantori eccleſię beati Hilarij vt decanum & capitulum compelleret ad conferẽdum mihi canonicatum ſub expectatione præbendæ. Hoc facto, præſentaui literas meas executori meo in ſecundo caſu: qui executor eas notificauit decano & capitulo eccleſiæ Pictauen. vtrum affecta ſit mihi præbẽda primo vacatura, ita ꝙ alteri conferri non poſsit? Reſpondet quòd non regulariter. Fallit ſi in gratia mea erat decretum irritans: ſicut ſi in primo caſu mãdabat decano & capitulo eccleſiæ Pictauen. vt mihi decanatum & præbendam conferrent: decernentes irritum &c. Vel etiam ſi decretum irritans non erat appoſitum in gratia mea, ſed executor notificauit gratiam meam, & ſibi reſeruauit præbendam primò vacaturam: & decernebat irritum &c. Vel ſi iam fuerã in canonicum receptus. In his enim caſibus eſſet mihi affecta præbenda: aliàs ſecus eſſet ſi executor eſſet datus ad prouidendum: vt in præcedenti cap. Nota primò quod cùm papa ſcribit ordinario vt prouideat præſentato: non ligat regulariter manus ordinarij, quin teneat collatio alteri facta. Idem eſt cùm executor fuit datus ad compellendum tantùm, videlicet vt faciat prouideri. fallit in gratia in qua fuit appoſitum decretum irritans. Nota quòd recepto in canonicum eſt affecta præbenda proximo vacatura. cap. relatum. de præben. in antiquis. Nota quòd ſi eſt ſcriptum ordinario & executori ad compellendum, eſt neceſſe quòd executor inſinuet ordinario poteſtatem ſuam, & faciat inhibitionem cum decreto irritante ad hoc quòd affecta ſit illi præbenda pro quo ſcribitur.

No. primo quòd quandoque papa ſcribit ordinario vt conferat ſine alia executoris datione. ad hoc de reſcrip. eam te. No. ſecundò argum. quod in impetratione debet fieri mentio de canonicatu & præben. Et ſic videtur ꝙ non ſufficeret expreſſio tantum alterius. Domi. Præbenda proximò vacatura, eſt affecta recepto in canonicũ.

a Vide quod not. de offic. or. ordinarij. in glo. 2. Ioan. And.

Idem.

Si ſoli ordinario vel ſoli executori ad compellendum, vel ordinario & tali executori ſit ſcriptum: per præſentationem talis mandati non afficitur præbenda, niſi in literis eſſet decretum, aut executor ille inſinuaſſet & interdixiſſet, maximè cum decreto, vel ratione mandati iam eſſet facta receptio ad canonicatum. In his caſibus vel ipſorum altero affecta eſt præbenda, ita quod collatio alteri facta non tenet. Ioan. And.

CAPIT. VI.

SI ſoli ordinario [a] pro te beneficiando, executore non dato, vel ordinario & executori vt eum ad faciendum quod mandatur compellat [b], aut ſoli executori vt tibi faciat de canonicatu & præbenda, vel alio beneficio in certa eccleſia, diœceſi, ſeu prouincia prouideri [c], mandatum apoſtolicum ſit directũ: per talis præſentationem mãdati ordinario ipſi factam, licet ſi contra faciat, puniendus [d] exiſtat, ei tamen poteſtas ſic non adimitur [e] conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: Niſi nos in gratia tibi facta decreuiſſemus irritum & inane quod fieret contra ipſam [f]: Aut executor huiuſmodi ordinario ſuam inſinuans [g] poteſtatem, ne alteri conferret beneficium de quo tibi eſt ſecundum tenorem huiuſmodi mandati apoſtolici prouidendum, interdixiſſet [h] eidem: præſertim cum interpoſitione decreti: Vel niſi tu iuxta dictum mandatum eſſes in canonicum iam receptus [i]. tunc [k] enim præbendæ collatio alteri facta, firmitatem [l] aliquam non haberet.

a *Ordinario.* per ordinarium intellige illum ad quem collatio pertinet [a]. Et in hoc caſu intellige. ſuprà de præben. dilectus. ij.

b *Compellat.* ſecus ſi fuiſſet datus ad prouidendum. ſuprà c. proximo.

c *Prouideri.* De hac forma not. ſ. de reſcri. abbatẽ. ſ. de præben. pro illorum. de conceſ. præben. cum noſtris.

d *Puniendus.* de præben. dilectus. ij. de offic. delega. prudentiam. §. adiicimus.

e *Non adimitur.* rationem dixi. ſ. c. proxi.

f *Contra ipſam.* & tunc etiam ante præſentationem literarũ affecta eſt in caſu. ſupra eod. lib. de reſcrip. tibi qui. §. quinimò. aliàs nec per præſentationem afficitur: vt hic. Ioannes Andreas.

g *Inſinuans.* ſ. eo. lib. & tit. quia cunctis. §. ex parte.

Gloſſa ſequens ponit opi. reprobatam & approbatam. pro approbata inducit decre. cui reſpondebatur. deinde inducit rationem.

h *Interdixiſſet.* No. reprobatam opi. Ber. no. ſ. de præben. c. vlt. vbi dicebat quod executor datus ad compellendum non poterat interdicere [b]. Compoſt. contra in prædicta gloſ. allegabamus, decre. quia cunctis. §. ex parte. eo. tit. & lib. ſed in prouiſore loquitur: ſed illud vicinum eſt mandato, vnde ſatis mandatum intelligitur. ſ. de elect. in cauſis. ff. iudi. ſol. iam tamen. §. in hac.

b Idem Hoſtie. in decre. pro illorũ. Sed Inno. dicit ibi, quod interdicere & reſeruare poteſt. Ioan. And.

i *Iam receptus.* tunc enim negotium prouiſionis faciẽdæ de præbenda poſt receptionem vacante eſt deuolutum ad papã, & ſic c. ademptum. iij. q. vj. dudũ. de appel. vt noſtrũ. de offic. leg. licet. de præben. inter cætera. vbi negotio permutationis præbendæ ad papam deuoluto, non valuit collatio ordinarij de præbenda quæ permutari debebat.

k *Tunc enim.* ſcilicet in his tribus caſibus, vel altero eorũ: ſcilicet cùm erat decretũ, cùm executor inhibuit, vel cũ iam facta erat receptio.

Gloſ. ſeq. [c] habet duas principales partes. ſecunda ibi, videndum. Prima habet tria principalia membra. ſecundũ ibi, ſi autem canonicatus. quorum primũ diſtinguit duo. Secundum, alia duo: primum quorum ſubdiuidit in tria, tertium diſtinguit in alia tria. Secundum principale primi membri diſtinguit quatuor, tertium principale diſtinguit tria. Pars ſecunda principalis habet duas partes. ſecunda ibi, ſi autem nõ contulit. quæ ſubdiuiditur in duo. & huius ſecunda diſtinguit quinque: ibi, ſi autẽ de canonicatu.

c Eſt magiſtra. Do. de Ancha.

& ordinaria ac ſingularis ſecundũ Phil. Font.

l *Firmitatem.* ad plenam & breuem indaginem veritatis hui[us] materię primò vidẽdum eſt de expectantibus quis alteri pręferatur: ſecundò, quę gratiæ præbendas afficiant. Ad primũ diſtingue, aut vterque expectat auctoritate apoſtolica, aut alter tantum, aut neuter. In primo caſu ſubdiſtingue: quia aut vtrique collatus eſt canonicatus à papa, aut vtrique mandatur cõferri, aut alteri eſt collatus: alteri conferri mandatur. Si vtrique collatus eſt canonicatus à papa: ſi apparet, quis primò impetrauit, ille præfertur quantũcunque ſecũdò impetrans primò ſuas præſentet literas, & primò recipiatur. de præb. eo. lib. eum cui. & ſic debet intelligi de reſcrip. c. capitulum ſanctæ crucis. hoc fallit in caſibus in quibus præfertur ſecundus impetrans. Primò, ſi primus fuit negligens petere præbendam ſibi debitam. ſ. eo. lib. de præben. ſi clericus. §. verum. de reſcrip. tibi qui. in fi. Secundò, quando debetur dignitas ſecundo, quæ habet prebendam annexam. ſuprà eo. lib. de præben. quia ſæpe. Tertiò, quando ſecundus ex ſe habet prærogatiuam. ſ. de præb. c. pen. Quartò, quando ſecundus non ex perſona ſua, ſed ex perſona tertij impetrantis ſuper primum prærogatiuam habet. j. capitu. proximo. Quintò, ſi vacauit ſacerdotalis præbenda, & ſecundus eſt in ætate, & non primus. ſuprà eo. lib. de præben. ſi cui. quod tamen ſanè intelligas prout ibi dixi. Idem putant quidam in caſu decre. eo. titu. ſi pauper [d]. ſed dic vt ibi dixi. hoc cum apparet quis primò impetrauit. Si autem non apparet ex data vel alio modo quis primò impetrauerit, aut alter præuenit in præſentando, aut ambo concurrũt. ſi alter pręuenit, ille pręfertur. ſi autem ambo concurrunt: ille vel illi vel ipſorum maior pars ad quos collatio vel receptio ſpectat, alterum eligere tenentur: & ille ſolus admittetur, & alteri præferetur: niſi papa vtrique voluerit prouidere: vt ſuprà e. lib. de reſcri. duobus. j. reſpon. Si autem neutri collatus ſit canonicatus, ſed vtrique conferri mandatur: aut conſtat quis primò impetrauit, aut non. Si non conſtat, tunc dic vt ſuprà proxi. dixi quando vtrique collatus erat per decre. de reſcri. duobus. ij. reſpon. ſuprà eo. libr. Si conſtat: aut mandatur vtrique pure conferri, aut alteri ſub conditione, alteri pure, aut vtriq; ſub conditione. Si conſtat quis primò, & mandatur vtrique pure conferri, datis executoribus ad prouidendum: ſi primus primò præſentauit, & primò receptus fuit, hic nulla eſt quæſtio. Si verò ſecundus primò præſentauit, & primò fuit receptus: adhuc indiſtinctè in præbẽda vacante poſt receptionem primi, vel etiam ante (ſi adhuc non erat collata ſecũdo) præfertur primus impetrans. de reſcript. tibi qui. j. reſpon. ſuprà eodem libro. ſi autem tempore receptionis primi iam erat præbenda collata ſecundo: aut in literis primi erat decretum, & tunc indiſtinctè præbenda illa primo debetur. ſuprà eodem libro de reſcriptione. tibi qui. §. quinimo. aut non erat decretum in literis: & tunc aut executor inſinuauit, reſeruauit, & inhibuit maximè cum decreto: aut non. In primo caſu præbenda vacans poſt reſeruationem & inſinuationem collata ſecundò, primo & non ſecundo impetranti debetur: vt ſuprà eodem capitulo. §. idem quoque. In ſecundo caſu potietur præbenda ſibi collata ſecundò impetrans, primò præſentans: vt eodem titulo. tibi qui. primo reſponſo. in fine. Quod autem dixi primò impetrantem præterquam hoc vltimo caſu præferri: intelligas ſane, vt etiã præferatur ſecundus in caſibus. quos ſ. proxi. parte notaui. Si verò mandatur alteri ſub conditione, alteri purè conferri: ſi prima eſt pura, ſecunda conditionalis: idem quod ſ. ſi verò prima

Impetrans à ſede apoſtolica, ac & quãdo præferatur alijs impetrantibus.

d Scilicet quãdo primus conſequutus eſt aliud beneficium. Philip. poſt Ioan. And. Font.

Prima gratia eſt conditionalis, puta vt prouideatur ſi acceſſerit conſenſus capituli: ſi ſecundus pure impetrans priuſquam conſenſus accedat, à papa vel executore ſuo obtineat canonicatum, præfertur primo: aliàs præferetur primus. ſ. eo. lib. de reſcrip. ſi pro te [a]. Si verò vtrique mandatur ſub conditione conferri: puto in hoc caſu ꝙ qui primo ad prouiſionem & conditionem peruenerit, ille pręferatur in aſſecutione prębendę tunc vel pòſt vacãtis, arg. prædictæ decre. ſi pro te. iam enim dies datæ ad diem conditionis refertur. ad hoc. ſ. de app. præterea. de voto, licet. de condi. appo. ſuper eo. Si verò non appareat quis primò ad conditionem peruenerit: ſatis eſſet ſeruandũ quod dicitur. ſ. de reſcrip. cap. penult. Si autem canonicatus alteri collatus eſt, alteri conferri mandatur, aut primo impetranti collatus eſt, ſecundo verò conferri mãdatur: aut econuerſo. aut ignoratur quis primò impetrauit. In primo autem caſu dubium non eſt primò impetrantem præferri. ſ. eod. lib. de præben. eum cui. In ſecundo adhuc primus impetrans pręferetur ſecundo. ſ. eod. lib. de reſcr. tibi qui. de præben. ſi apoſtolicæ. ad fi. quod verum puto niſi in caſu in quo. ſ. dixi ex duobus, quibus mandatur conferri, ſecundum primo præferri ſupra e. lib. de reſcr. tibi qui. j. reſpõſo. in fi. ſi autem nec ex data, nec alio modo apparet quis primò impetrauerit, indiſtinctè tũc præfertur cui collatus eſt canonicatus. ſ. e. lib. de reſcr. duobus. j. reſponſo. Si verò alter tantum apo. autho. expectat: iſte ſiue ſit primus ſiue ſecundus, præfertur inferiorum legatorum vel quorũcunque auctoritate receptis vel expectantibus. ſ. e. lib. de præbẽ. hi qui. Si autem aliquis eſſet receptus auctoritate legati habentis ſpeciale mandatũ à papa, auctoritate papæ receptus intelligitur: vt ibi. ij. reſpon. Interdum etiam recepti per literas facultatis, intelliguntur recepti auctoritate apoſtolica. quod dic vt ſupra e. lib. de reſcri. cum aliquibus. Si autem aliquis expectat auctoritate legati, ſecundus verò auctoritate papæ, demum impetret primus confirmationem & executores à papa, adhuc præfertur ſecundus: ſed ille primus præfertur omnibus poſt ſuam confirmationem impetrantibus à papa ſupra e. lib. de præben. ſi. apoſtolicæ. & cap. ſi eum. Si verò neuter expectet auctoritate apoſtolica, aut vterque ex reſeruatione legati, aut vterque ex receptione capituli, aut vnus ex receptione capituli, alter ex reſeruatione legati: prima dubitatio hodie non procedit: quia aut vnus & idem legatus fecit reſeruationem, & tunc non valet ſecunda, nec eius proceſſus & decretum: vt ſupra e. lib. de offi. leg. præſenti. §. cæterum. aut prædeceſſor fecit primam, ſucceſſor ſecundam, & adhuc non procedit quæſtio: quia ex quo ad collationem iam vacantium proceſſum non erat, expirant reſeruationes & decreta finito legationis officio: vt eod. cap. j. reſponſo. Si vterque auctoritate capituli expectat, de æquitate deberetur primo præbenda. ſi tamen capitulum eam ſecundo vel neutri, ſed alteri tertio cõferat, tenet collatio: quia capitulum ius ad primam vacaturam dare non potuit, ſed papa ſolus ſupra e. ca. ij. & de hoc. ſ. de præb, relatum. per Inno. & Hoſti. Et dicunt quidam quòd tales receptiones non valent hodie per decr. ſ. e. deteſtanda. quod non credo: vt ibi dixi. Si verò vnus expectat ex receptione capituli, alter ex reſeruatione legati: puto quòd ſiue ſit primus ſiue ſecundus, illi pro quo reſeruata eſt à legato, debetur: quia tunc poterit reſeruare præbendam nulli debitam: vt. ſ. de iur. patro. cum dilectus. iſta autem nulli eſſet debita: quia vt dixi, capitulum ius ad vacaturam nulli conferre potuit: ergo ſuper ipſa tenet reſeruatio legati. Et ſi cõtra illam inhibitionem reſeruationẽ & decretũ alteri cõferatur, non valet: vt in prædicta decr. cùm dilectus. ſ. e. lib. de offi. leg. præſenti. j. reſpõſo. Videndum eſt de ſecũdo, ſcilicet quæ gratiæ præbẽdas afficiant. Et dic breuiter ꝙ ſi papa cõtulit canonicatũ [b], ſtatim affecta eſt præbẽda quæ tũc vacabat: vel quę primò vacabit nulli alij de iure debita. ſ. e. lib. de præb. ſi poſtquã. & ca. dudum. ita ꝙ ſi etiã ab ignorãtibus & ignoranti conferatur, nõ valet collatio: vt ibi. Si autem non cõtulit canonicatum ſtatim, ſed mãdauit cõferri: aut mandauit conferri primã quam acceptaret, aut primã quæ vacaret. In primo caſu non eſt affecta præbenda quantũcunque fiant inhibitiones, reſeruationes, & decreta: niſi primò fiat acceptatio vel ipſius vacantis, vel primæ vacaturæ, vel ex cauſa ſecundæ vel vlterioris: vt. ſ. eo. tit. & lib. quia cunctis. §. pen. ad fi. certam autẽ & expreſſam antequã vacet, talis acceptare non poteſt: vt. ſ. e. tit. & lib. ne captandæ. & ſi talẽ acceptet, per talem acceptationem præbenda non afficitur: vt ibi. Si autẽ de canonicatu & præbenda ſi qua vacat, vel quæ primò vacabit, prouideri mandabit aut mandat ſolùm illi ad quem pertinet collatio, aut ſolùm executori vt cõpellat, aut illi & executori vt compellat, aut illi & executori vt prouideat, aut ſoli executori vt prouideat: In primis tribus caſibus per præſentationem literarum non afficitur præbenda niſi in tribus caſibus, vel altero ipſorũ. Primò, ſi in gratia erat decretum: tunc enim ſtatim per præſentationem literarum eſt affecta præbenda: vt hic. Itẽ ſi nõ erat decretum, ſi auctoritate illius gratiæ in canonicum fuerit receptus: tunc per receptionem affecta eſt præbenda: vt hic in fi. Item cum executor inſinuauerit & interdixerit, maximè cum decreto. Hos caſus habes hic: & ſic intelligantur decre. de præb. dilectus. ij. & iij. In caſu quarto, ſcilicet quando ſcribitur illi ad quem pertinet collatio dato executore vt prouideat, hic per præſentationem literarum factam collatori afficitur præbenda, ita quòd collatio poſtea alteri facta non tenet. ſ. cap. proxi. & ſic intelligi debet. ſ. eod. propoſuit. quod quidam verum putant, niſi executor ille pronuntiaſſet ſe executorẽ non eſſe. per decre. ſ. de præben. dilectus. iij. quod verũ non puto [c]. nam affectio præbendæ quæ per preſentationem erat inducta, tolli non poteſt in præiudiciũ impetrantis per executoris iniquam pronuntiationem. vnde ibi ſecundam opinionem teneo vlt. glo. ſi executor datus fuerat ad prouidendum: vt. ſ. ca. proxi. dico tamen tutum impetranti ꝙ ab illa pronuntiatione appellet [d]. In quinto caſu quando ſoli executori ſcribitur vt prouideat: hic per ſolam inſinuationem executoris, & notificationem eius quòd vult præbendã per illam poteſtatem conferre, etiam ſi non interdicat, puto affici præbendam. ſ. eo. tit. & lib. quia cunctis. §. ex parte [e]. & ſic erit iſta differentia quando ſcribitur ſoli executori ad compellendũ, & quando ſoli ad prouidendum: quia primus vt afficiatur præbenda, habet inſinuare & interdicere: vt hic. ſecundo ſufficit ſi inſinuet, vt in predicto. §. Rationem diuerſitatis collige ex iis quæ dixi. ſ. c. proxi. in glo. ij. Ioan. And.

a Vide no. vbi & per gloſ. in ver. executorẽ. j. eod. cl. j. Ioan. And. Phil. Font.

b Idẽ ſi cõferat aliud beneficiũ: vt ca. ſi beneficia. ſupra eod. de præben. ibi vide. Phil. Font.

Idem,

Si tres expectãtes ſunt in vna eccleſia, vnus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacij, tertius eiuſdem auctoritate cum prærogatiua vt præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacij: præbendas hi conſequentur hoc ordine, quia primam habebit ſecundus, ſecundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali. Ioan. And.

CAPIT. VII.

AVctoritate. Primò ponit tres gratias factas tribus in eadem eccleſia ſucceſsiuè: ſed tertio cum prærogatiua ſuper primum. ex quibus quæſtionẽ format. ſecundò ibi, Cùm igitur. ſoluit rationem reddẽs, & argumentum inducens ibi, Licet enim. facit quod not. ſupra de reſcr. capitulum. in j. gl. Ioan. Andr. Pulcher caſus iſtius decr. ſimilis illi quem habuiſti ſupra de præb. cap. penul. Et emanauit ad declarationem & correctionem eorum quę not. Compoſt. ſuprà de reſcrip. capitulum. in gloſſa magna. §. item ſi duo recepti ſunt. Ioannes And. Si tribus fuerit facta gratia in eadem eccleſia diuerſis temporibus, & virtute gratiæ debet præferri ſecundus: ipſis conferentur præbendæ hoc ordine. Nam ſecundus habebit primã, tertius ſecundã, & primus tertiam. h. d.

CASVS. Papa Martinus fecerat Titio gratiam in eccleſia Pictauenſi. antequam gratia eſſet effectum ſortita, Martinus mortuus eſt. ſucceſsit ei Bonifacius, qui non reuocauit gratias factas per Martinum: ſed Bonifacius Caio fecit ſimilem gratiam in ipſa eccleſia Picta. quo facto ille idem Bonifacius fecit gratiam Sempronio cum clauſula prælationis: quia volebat eum præferri omnibus receptis auctoritate ſuorum prædeceſſorum, non autem ſua. poſtea vacauit præbenda: quæritur cui debeatur: vtrum Titio primo expectanti? Reſpon. Rom. pont. quòd non: quia clauſula prælationis facta tertio Titium excludit: nec debebitur tertio, puta Sempronio: quia Caius ipſum præcedit: & Bonifacius noluit Sempronium præferri receptis auctoritate ſua, ſed ſuorum prædeceſſorum: ideo Caius habebit primam præbendam, & tertius ſecundam, & primus habebit tertiam. Et ſic Caius conſequitur per alium, ſcilicet per tertium, quod per ſe non poſſet conſequi. quod probatur per ſimile. Nam ſi quis decedat relictis patre & matre & fratre ſuis ſuperſtitibus: ſi pater tempore mortis defuncti deſierat eſſe agnatus, quia ſe dederat alicui in adoptionem: tunc frater qui eſt agnatus, ſuccedet: cùm pater amplius non ſit agnatus, ſed frater. Et quia remanſit mater quæ eſt cognata, ideo excludit fratrem agnatum: & hoc ſecundum iura antiqua: quia illud eſt immutatum per iura noua. Cod. & auth. Et ſic ſi fuiſſet tantum pater & mater, pater excluderet matrem, etiam ſi ſe dediſſet in adoptionem. ſed quia reperitur agnatus, ſcilicet frater: ideo pater excluditur, & mater præfertur: vt ponamus quòd moriar relictis mihi patre & matre & fratre, & pater meus dedit ſe in adoptionem: ſi dimiſiſſem ſolummodo patrem & matrem, pater mihi ſuccederet, non mater. Sed cum frater meus excludit patrem, ideo nunc mater mea excludet fratrem: & ſic mater per meum fratrem conſequitur quod per ſe non fuiſſet conſecuta. Similiter hic Caius ſecundus conſequitur per tertium, ſcilicet Sempronium, quod per ſe non poſſet conſequi. No. primo ꝙ cum in eadem eccleſia ſunt plures expectãtes in ordine cõſequendi præben-

c Not. Do. quòd iudex delegatus per ſuã interlocutoriam nunquam tollit effectũ literarũ deductum in eſſe. vide eundẽ cap. ſi ſuper gratia. de offi. deleg. ſupra eo. Font.

d No. quòd ſententia qua iudex pronuntiat ſe nõ iudicẽ, non extinguit iuriſdictionẽ, et licitè ab eadẽ appellatur. ca. ſignificantibus ſupra de offi. dele. Philip. Font.

e Vide ca. j. ſupra eo. in glo. j. Phili. & de reſcr. tibi qui. 2. reſpõ. Ioa. And. Font.

præbendas: debet attendi & seruari voluntas papæ. Nota magis specificè, quòd si in eadem ecclesia sunt plures expectantes, & vltimus habet prærogatiuam: ille præfertur primo, sed non secundo, si secundus sit receptus auctoritate eiusdem papæ. Not. ad quod allegatur iste tex. quòd quis per alium consequitur quod aliàs per se non posset consequi.

Not. si iste ordo nō seruaretur, tunc intentio papæ esset violata.

Not. quòd stylus curiæ non habet vt det impetrātibus clausulam anteferri, cōtra habētes gratiā à Papa concedete clausulā illam. de quo etiā supra de præbē. quodam.

a *Martini.* ita fortè fuerat de facto. vel studiosè hoc dixit: quia in expectantibus auctoritate Nicolai vel Celestini non procedebat dubitatio, propter reuocatoriam Bonifacij: de qua dicitur infra cap. proxi. & supra de præben. cap. penult. & antepenul. Ioannes And.

† Alias, similiter.

b *Similem.* cum nulla prærogatiua: vt patet per inferiora.

† No. quòd mens et tenor gratiæ est obseruādus. ad hoc de præben. cui de non supra eod. lib Do. vnde si diceret clausula, præferatur omnibus auctoritate nostra receptus: ex mente papæ primus habebit primā. tertius secundā. & secūdus tertiam. Phili. post Ioan. An. dicentem text. procedere in similibus casibus: vt si dicatur, præferatur omnibus vltra tale tēpus expectantibus. Font.

c *Præferatur.* in illa præbenda.

d *Voluisse.* voluntas igitur ipsius seruanda est & mandatum supra eo. lib. de præben. cui de non. cum similibus.

e *Primam secundus.* contrarium dicebat Compost. in prædicto loco in simili vel eadē quæstione quæ talis est: primus receptus fuit per literas generales, secundus per speciales, tertius per speciales cum hac clausula, quòd deberet præferri omnibus receptis in ecclesia auctoritate generalium literarum. quærebat secundum quem ordinem deberent prædicti præbendas assequi: & dicebat Compost. quòd tertius excludebat primum: sed quia primus excludebat secundum, qui secundus post ponebat tertium ex persona ipsius secundi, & si non ex sua, primus debebat habere primam, secundus secundam, tertius tertiam: secundum regulam, si vinco vincentem a &c. ff. de diuer. & tempo. præscri. l. de accessionibus. ibi, nam qui me. ad hoc supra de offic. lega. dilectus. sed hoc est falsum: vt hic vides. & satis id patet per considerationem intentionis papæ: vt dicit litera. intentio enim eius fuit secundum præferri tertio b: & tertium primo c: & sic seruetur ordo. & sic etiam fallit hic nec locum habet regula illa, si vinco &c. de qua no. xxiiij. q. j. rogamus. & fallit etiam illa regula in casu. l. infra positæ. ff. ad Tertullianum. æquissimum. §. si ex filio. Cod. de natu. lib. authen. licet. in authen. de æqua. do. §. his. ff. qui po. in pig. ha. l. Claudius felix. ADDITIO. In dicta authen. licet. C. de natu. lib. Cy. post Pet. sic soluit Brochardicum. aut quæritur de diuersis casibus: & tunc licet vincam vincentem te, non propterea vinco te: vt in hac authen. &. l. supra & infra proxi. alleg. Aut de eodem: & tunc refert an sit eadem causa vincendi te, quia vinco vincentem te, aut non. primo casu vera est regula: vt in. l. de accessionibus. secundo casu non: vt in l. Claudius infra alleg. Ioan. And.

a De qua regula Oldra. consi. cxcviij. in folio. lxij. post mediū. Font.

b Quia prior in data secundū Domi. post Ioā. de Lig. Font.

c Quia in literis tertij est clausula derogās primo, nō secundo. Dom. post Ioā. de Lig. Font.

f *Minimè seruaretur.* quæ tamen diligenter est seruanda supra cod. lib. de præben. cui de non. cum suis concor.

g *Contingit.* ponit casum. l. ff. ad Tertul. l. ij. §. obiicitur. ver. sic. sed si sit agnatus. aliàs est ibi. §.

h *Patre* carnali, sed adoptato: vt sequitur.

i *Matre atque fratre.* non constitutis in adoptiua familia: & de carnalibus intellige.

k *Pater.* carnalis cōstitutus in adoptiua familia: vnde desiit esse agnatus. ADDITIO. Insti. de legi. ag. tu. ad finem. & tit. seq. de ca. dimi. §. minima. vbi patet per minimam capitis diminutionem (quæ est cum is qui sui iuris erat, alieno iuri subiicitur, ciuitate & libertate retenta) quem desinere esse agnatum. Ioannes Andr.

AVctoritate Martini a Papæ prædecessoris nostri quodam ad præbendam primò in Parmensi ecclesia vacaturam nulli alij de iure debitam in eiusdem ecclesiæ canonicum recepto, & alio à nobis in eadem ecclesia similem b † gratiam adepto secundo, tertius deinde auctoritate nostra in ipsa Parmensi ecclesia in canonicum & in fratrem recipitur cum prærogatiua gratiæ quòd omnibus prædecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostra receptis, in assecutione præbendæ debeat anteferri: post hæc autem quædam vacauit præbenda in ecclesia memorata. quæritur quis eorum alteri præferatur c, & secundum quem ordinem prębendas assequi debeant tres prædicti? Cum igitur ex tenore † gratiæ tertio à nobis concessæ appareat euidenter nos voluisse d primo tertium, & secundum tertio anteferri: decernimus quòd primam secundus e, secundam tertius, & tertiam primus debet obtinere præbendam: aliàs forma mandati minime seruaretur f. Licet enim ex persona sua secundus primam obtinere non posset: ex persona tamen tertij qui primum superat, illam habet: Sicut contingit g in successione illius qui ab intestato relictis patre h in adoptiua familia constituto, matre i atque fratre, decedit, in qua successione pater k ex se matrem excludit: sed quoniam talem patrem agnatus l materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipsa sed agnati persona in successione huiusmodi antefertur.

Glos. sequens exponit ponendo tres regulas, secundo notat, & dat simile.

l *Agnatus.* scilicet frater. Tres ergo ponit regulas. Prima, ꝙ pater carnalis adoptatus excludit matrem carnalē. Secunda, quòd mater excludit agnatum d. quod hodie secundum iura C. & authen. locū nō habet e. C. ad Tertul. l. vlt. & auth. cū solis. & authen. defuncto. Tertia quòd agnatus excludit patrem carnalē in adoptiua familia constitutū. Pone ergo patrem primū impetrantē: matrē secundam, agnatū tertiū, cum prærogatiua: & sic intelliges. Et sic nota ꝙ in assecutione primæ præbendæ tertius nocet primo, & sibi quo ad illam nō prodest: tamen sibi prodest in hoc quia citius suam cōsequitur. Et est simile, vxor legitima excludit naturalēs nō legitimos: quia aliàs si nō esset proles vel vxor legitima, succederent in duabus vnciis: & tamen ipsa vxor excluditur ab agnatis. C. vnde vir & vxor. l. j. sed si ipsa nō superest, naturales excludūt agnatos in duabus vnciis. hæc probātur. C. de natu. lib. authen. licet. & in authē. quibus modis natu. effi. le. §. si quis autē. collat. vj. ADDITIO. Hostiē. in sum. qui filij sint legi. §. an vtrunque genus succedat. versi. ꝙ autem. dixi. Ioan. Andr.

d Secundū iura digestorū: vt patet per sequentia. quod etiam secundū iura illa in fratre procedere non videtur: vt dixi in tex. Ioan. And.

e Ne credas tamen illud antiquū ius per hāc decretalem reuocatū etiam in terris ecclesiæ. de Ancha. & alij post Archid. vide notant ex iure correcto posse argui: vt nota. in ca. nouit supra de iud. glo. in l. j. ff. de coniung. cū eman. lib. et dixi latè post Anto. Baue. insti. de testa. in princ. super gl. antiquitatis. Font.

Idem.

Reuocatoria gratiarum includit receptos in canonicos præbendam distinctam expectantes: etiam si percipiebant distributiones quotidianas, s cus si præbendam distinctam non expectant, sed augmētum portionis. Includit habentes ius ad vacaturam, si nondum est deuentum ad collationem. hoc dicit secundum Domi.

CAPITVLVM VIII.

QVoniam. } Primò ponit mentem reuocatoriæ. Secundò ibi, Præsenti. declarat quinque dubia circa illā. primo tertiū: secūdo quartū. ibi, In illis. tertio quintū: ibi, Sanc. { Et hic iunge literā quæ est infra per vigintitres lineas ibi, quoniā multæ dubitationes insurgunt ex cōstitutione. } Emanauit declaratoriè ad reuocatorias: de quibus dixi. s. de præben. ca. penult. & antepenult. Istud capitulū emanauit ad declarationē constitutionū reuocatoriarū quas fecit Bonifacius, de quibus dictū fuit. s. de præbē. ca. si is. & ca. quodam.

CASVS. Paulus vltimò mortuus fecit gratias in aliquibus ecclesiis: cui successit Sixtus qui reuocauit & cassauit gratias factas per suū prędecessorē, p quas ius in re nō fuerat quæsitū, licet bene ius ad rē. vtrū per istā constitutionem sint reuocatæ gratiæ sui prædecessoris, etiā si expectātes erāt recepti in canonicos, licet sub expectatione prębēdæ: Respōdet Romanus pōtifex, ꝙ si solùm erāt recepti in canonicos, illæ gratiæ sunt reuocatæ. Sed quid: ponamus ꝙ fuerant recepti in ecclesia in qua erat certus numerus canonicorū, sed nō erat certus numerus præbendarū: & sic iste supernumerarius recipiebat præbēdas cū aliis. mortuo vno de numerariis canonicis portio sua erat augēda, sicut portio aliorum canonicorū: vt ponamus ꝙ in illa ecclesia sunt viginti canonici, & diuisio præbendarū fit in viginti partes: recipitur alius canonicus supernumerarius. tūc fit diuisio xx. & vnius præbēdarum: moritur vnus de numerariis: certū est ꝙ augmentatur portio istius canonici supernumerarij. vtrum per constitutionē reuocatoriā cassetur ista gratia reuocatoria? Respōdet ꝙ nō. Causa dubitādi in isto primo casu fuit: quia præbēdæ iā erant affectæ per adeptionē canonicatuū factā auctoritate papæ. Ratio verò decidendi: quia de mente iuris & reuocatorum est ꝙ tollantur iura ad rem, sicut hic erat ad præbendas vel portiones priuilegiatas, secundū Ioā. de Lig. Do. Nota primò ꝙ ante collationem beneficij nō dicitur ius quæsitum in re, sed ad rem. ad hoc tex. hic in fi.

Nota secundò ꝙ in reuocatione priuilegiorum pontificum Romanorum Papa non requirit cōsilium cardinalium: cum hic dicat tantùm de præsentia. Do.

Constitutione.

a *Constitutione.* à principio dū erat Neapoli, forte vnica fuit cōstitutio, postmodū fuerūt duæ: vna super gratiis Nicolai: alia super gratiis Celestini: vt dixi de prębē. si is cui. s. e. lib.

b *Paulo post.* scilicet. vj. calendas Ianuarij: vt ibi dixi, id est quinto die exeunte Decembri. & super hoc vide quod dixi in fi. huius lib. super data.

c *Apicem.* sic suprà in procemio huius li. §. sane. & xl. distin. non nos. Vide quod dixi in cle. Roman. de iureiu. in prin. Ioannes Andreæ.

d *Procedat.* xj. q. j. ca. sicut. §. ex his. de sentē. excom. inter alia. §. vt igitur. C. de legi. l. vlti. & de multiplici interpretatione habes in prædict. §. ex his. & de postu. c. j. Ioan. And. ADDITIO. Dicit Archidi. quòd illa decre. j. cōtradicit: sed ibi de interpretatione iudicis, hic de interpretatione principis. Ioannes Andreæ.

e *Locum habet.* habes igitur primū casum declaratorium, scilicet in his receptis vltra numerum expectantibus portiones vel præbendas.

f *Huiusmodi.* scilicet auctoritate Nicolai vel Celestini.

g *Decessum.* vel depositionem, vel iuris priuationē. de ele. cū in cunctis de dolo & contu. veritatis.

Glos. seq. quærit, & ponit tres opi. et quartam Hostien. quam probat, & respondet quatuor obiectionibus.

h *Distinctio* a. Numquid impetrās in tali ecclesia vt sibi prouideatur de canonicatu & præbenda si vacat, vel quamprimo vacauerit, vel se facultas obtulerit in tali ecclesia, recipietur per has literas? Et dicunt quidam quòd non: quia conditio non est extitura: quia ibi præbenda nō vacat, nec vacare potest. de præben. dilecto. quia etiam talia rescripta vt ambitiosa sunt restringēda. de elect. dudum. s. eod. lib. de præben. quāuis. j. Alij dicunt quòd si simpliciter scribatur vt recipiatur nō obstāte certo canonicorum numero: sed non adiiciatur quòd prouideatur sibi de præbenda si vacat, vel quamprimo vacauerit, tunc statim recipietur etiam si numerus canonicorum ibi statutus non esset: quia illud, non ob. non minuit, sed addit scilicet quòd statim recipiatur, licet ibi certus sit numerus. sed ex quo adiicitur, de præbenda si vacat &c. patet quòd de tali ecclesia nō potest intelligi: vt superius dictum est. Tertij dicūt ꝙ si non est distinctus numerus canonicorum, nec præbendarum: tali impetranti non prouidebitur. sed si numerus canonicorum statutus est, vt in quæstione proposita, & in casu nostro: per consequens statutus intelligitur certus numerus portionum. ad hoc de cōstit. translato. & idem dicunt econuerso. hoc poteris videre per Inno. s. eo. tit. ex parte. & per Compost. de rescri. capitulum. in gl. magna. §. item quid si papa mandat aliquem. & ca. constitutus. in fi. Hostien. autem in decre. prædi. ex parte dicit indistinctè ꝙ etiam si non sit certus numerus canonicorum, nec præbendarū: etiam si rescripto caueatur ꝙ assignetur prębenda vacās, vel quum primū se facultas obtulerit, & nō ob. certo cano. &c. valet rescriptū. sequitur enim secundū eū ꝙ si papa intēdat prouidere in ecclesia in qua certus numerus est, ꝙ est minus impetrabile: quod multo fortius in ecclesia in qua nō est certus, quod magis est impetrabile b. alle. s. de deci. ex parte. iij qui filij sint legi. per venerabilem. de transla. ca. vlti. c in cle. literas. de rescrip. in glos. fin. nec ob. ꝙ talis statim canonicatum & prębendam habebit: quia & si hoc durū sit; obediēdum est. de rescrip. si quādo. nec ob. quòd nō extabit conditio si vacat: quia illud si vacat, non fuit appositum vt receptionē cōditionalē reddat: vel vt impedimētum inducat. facit supra de rescrip. constitutus. sed vt impedimētū remoueat si quid esset d. Et quæ causa dubitationis tollēdæ in rescriptis inseruntur, ius eius non lædent, nec mandatum impedient. ff. manda. qui mutuam. in prin. ff. de mili. testa. si miles. nec ambitiosum est pauperem clericū sibi beneficiū impetrare. de æta. & qualit. tuā. de præb. cùm secundū. Nō ob. decre. ex parte. & decre. dilecto. quia licet in tali ecclesia (in qua nullus est numerus) Lateran. conciliū locū non habeat, vt ibi: prouisio tamē papalis locum habet. ad hoc. ix. quæ. iij. cūcta per mundū & ca. per principalē. fatetur tamen ꝙ obstabit impetranti penuria ecclesiæ e, si tanta sit ꝙ nō sufficiat pluribus: non qualitercunque, sed ꝙ quilibet honestè de sua portione viuere possit secundum consuetudinem prouinciæ, vel in eadē ecclesia antiquitus obseruatā. s. de insti. c. j. & ij. Vide quod not. de vita & hone. cle. quoniā. in fi. j. gl. & quid ibi dixi. Io. An.

a Ad hanc gl. vide notata. Do. Anto. & aliorum ca. cōstitutus. s. de resc. vbi vide casum de hac glo. Font.

Vacatio præbēdæ nō habet locū in ecclesia non numerata.

b Quamuis doc. sequantur Hostie. tamen sua ratio nō videtur bona: quia nō arguitur sic in beneficialibus: vt not. de rescr. postulasti. cap. cui de nō facer dotali. s. de præben. Font.

c Facit. ff. de lega. j. l. si cui serui. vbi legatis seruis cū peculio & ij. debentur qui nō habent peculium. Ioannes And.

d Sic quādoq; ponūtur clausulæ ad exequendam gratiam, et non ad augendam: vt in cle. j. in fi. de præbē. Ioan. And.

e Idem Do. Phili. Font.

QVoniam ex cōstitutione a nostra, per quam paulo post b promotionem nostram ad summi pontificatus apicem c omnes collationes, prouisiones, reseruationes, & concessiones, super canonicatibus, dignitatibus, personatibus, præbendis, officiis, portionibus, præstimoniis, ecclesiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuscunque beneficiis ecclesiasticis vacaturis quocunque nomine censerentur, ac etiam super canonicatibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcunque beneficiorum (in quibus ius non esset quæsitum in re, licet ad rem) à felicis recordationis Nicolao Pa. iiij. & Celestino v. prædecessoribus nostris factas, siue concessas, auctoritate apostolica in fratrum nostrorum præsentia omnino cassauimus, irritauimus, & vacuauimus, cassas, irritas & vacuas nuntiauimus, & nullius fore decreuimus firmitatis, multæ dubitationes insurgūt: vt vnde præfatæ cōstitutionis reuocatoriæ processit editio, interpretatio eius quoque procedat d: Præsenti declarandum duximus sanctione, ꝙ in illis qui editionis tēpore supradictæ vltra statutū numerū erant per eosdē prædecessores canonici sub expectatione præbendarum vel etiam portionū, eadē constitutio locum habet e. Si autem huiusmodi f recepti vltra numerū distributiones & alia vt canonici de numero existentes sic tempore dictæ reuocationis habebāt, quòd per cessionē vel decessum g illorum qui erant intra numerū, ex vigore prioris gratiæ nil amplius assequi expectabant, nisi distributionū seu partiū suarum augmentum cum forsan esset ecclesia in qua canonicorum, non autem portionum numerus vel præbendarum distinctio h habebatur, quantoque inter pauciores cuiusuis ecclesiæ diuiduntur prouētus, tanto maiores fieri possunt singulorum percipientiū portiones i: ad istos k vel eos l qui per literas facultatis m dictorū prædecessorū nostrorū in aliquarū ecclesiarū canonicos erāt recepti (licet prębendas vel alia beneficia expectarēt) constitutionem certū est non extendi præfatam n. In illis verò qui vltra numerū auctoritate præfata in aliquarum ecclesiarum canonicos iam recepti, quantum ad capitulum, & ad chorum, ac distributionum perceptionem quotidianarū plenitudinē iuris canonici tunc habebāt, sed in eis dignitates, personatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia quæ dantur tantùm existentibus de numero, expectabant: constitutionem pręfatam locum habere ratione huiusmodi expectationis, dubium non existit o. Sane in iis qui super canonicatibus, præbendis & dignitatibus, parochialibus vel aliis ecclesiis seu beneficiis quibuscunque à dictis prædecessoribus nostris literas impetrauerunt,

i *Portiones.* de constit. cum M. in prin.

k *Istos.* tales qui per vacationem nil recipiunt, nisi portionum augmentum.

l *Vel eos.* Tacitè aggreditur alium casum quem reuocatoria non comprehendit.

m *Literas facultatis.* cōcessas eis ad quos aliàs pertinebat receptio: nec cautū erat in literis illis ꝙ auctoritate apostolica id facere possent. hoc dico per decr. s. e. lib. de rescri. cū aliquibus. & per verba ipsius reuocatorię quæ scripsi in prędicto capitulo, si is cui. vbi dicitur, per dictū antecessorē nostrū, seu eius auctoritate factas, cōcessas, seu commissas &c.

Recitetur per obiect.

n *Præfatam.* ratio, quia non sunt ipsorum pōtificum sed recipientium auctoritate recepti: vt dixi in prædi. decre. cum aliquibus. ADDITIO. Dicta ratio est huius tertij casus. primos enim duos non respicit. Ioan. And.

o *Non existit.* ista igitur est differentia inter hunc casum & proxi. quia ibi expectabat tantum augmentum portionis: hic certam præbendam vel portionem dandam solum iis qui erant de numero. ad illam igitur expectationem reuocatoria non extenditur: ad istam sic. Ioan. And.

Erant.

a *Erant factæ*.No.contra regulã quod per me nõ stat &c.s̃. de eo qui mit.in pos.c.ij.vbi de hoc.nã per me nõ stetit quin fieret mihi collatio,sed per executorẽ:& tamen reuocatoria habet locũ.& est iste excogitatus casus propter reuocatoriã quæ reuocauit omne ius ad rem: sed per petitionẽ [a] ad rem, nõ in re ius habebã. & sępius habes simile ꝙ nõ sufficit quid petere, nisi obtineatur supra de renun. quidam.& eod.lib.de elect. si religiosus. cum similibus.

a Vnde per illã videor acceptasse: vt incle.eo.ti. cum ei quẽ. §. pe. Ioan.And.

NE SEDE VAcante *aliquid &c.*

Visum est de institutionibus & collationib⁹ beneficiorũ: sed quia posset dubitari, nũquid sede vacãte capitulũ succedat in ipsorum collatione : merito hinc sumpta occasione cõpilator posuit hic rubricã generalem, ne sede vacante.

†Do.no.ꝙ sola collatio tribuit ius in beneficio nõ reseruato, nõ processus inde secuti: imò ait de Ancha.nec sentẽtia. §. si institu.de offi. iud. l. nepoti. ff. de fun. instr. ad hoc ca.cum aliquibus. de re iud. & Phi.assẽtit. de Anch. si sententia dicat beneficium esse debitũ: per glos. in cle. auditor. de rescr. secus si sententia dicat beneficium esse suũ. ca.j.s̃. eo.Font.

S*I ad.*} Sũt tres partes. secũda ibi, Cũ verò.tertia ibi, Vbi verò.Prima cũ collatio est communis, soluit dubiũ qđ fortificat: ibi,Etiã si. Secundò cõuertit:ibi,Idẽ. Secũda principalis (cũ collatio est soli⁹ episcopi)soluit dubia:& à solutione excipit ibi,nisi.Tertia principalis soluit duo dubia.secundũ ibi,nec etiã.& vtriusq; rationẽ subdit ibi,Quia. Ioã.And.Præmitte quod habes.e.tit.illa videlicet ꝙ non reperitur iure cautũ ꝙ sede vacãte capitulũ succedat in collationibus beneficiorũ.Itẽ pręmitte ꝙ quãdoque ad solũ epm spectat collatio præbẽdarum,quãdoq; ad solũ capitulũ,quãdoque simul,quãdoque cõmuni consensu, quandoque cum cõsilio.de quo de elec.cũ ecclesia.Itẽ ꝙ suspẽsus vel excommunicatus nõ potest cõferre præbẽdas.de cõces.præb. quia diuersitatẽ.Do.Emanauit decr.ad declarationẽ decr.s̃. e.illa. & ad declarationẽ & correctionẽ eorũ quæ ibi.no.Gof. Inno.& Host.de cõces.præb.quia diuersitatẽ. CASVS. Collatio præbendarũ alicuius ecclesiæ pertinet ad epm & capitulum simul.moritur eps,vel est suspensus:& sic vacat episcopalis dignitas.postea moritur aliquis canonicus, & sic vacat præbẽda & canonicatus.vtrũ capitulũ poterit conferre huiusmodi canonicatũ & præbendã? Respõ.ꝙ sic.Et idẽ viceuersa impedito capitulo potest eps præbendas conferre , licet collatio spectet ad epm & capitulum simul.Sed ponamus ꝙ collatio præbendarum spectat ad solum epm, licet teneatur requirere cõsensum sui capituli:vtrum impedito epo vel suspẽso possit capitulũ præbendas cõferre? Respon.ꝙ non, nisi eps esset in mora petendi absolutionẽ vel relaxationẽ: quia tunc inciperet esse in negligẽtia,& tũc collatio inciperet cõpetere ad capitulum:vt in ca.ij.de conces.præb.in anti. Sed ponamus ꝙ de cõsuetudine vel ex priuilegio apostolicæ sedis aliquis habet collationẽ præbendarũ alicuius ecclesiæ cathedralis,tamẽ debet requirere consiliũ epi : nunc vacat præbẽda,tamen nõ est eps cuius consiliũ possit requiri: quia sedes ipsa vacat, vel eps est absens. vtrũ iste talis possit cõferre præbendas non expectata confirmatione epi,vel nõ expectato ꝙ episcopus fuerit reuersus? Respon.Rom.pont. ꝙ sic:& rationem ponit, ne periculum immineat beneficio.

No.primò iuncta glo.ꝙ donatio præbendarũ ecclesię cathedralis quãdoque spectat ad epm & capitulũ simul,& tunc vnus sine altero nihil potest facere:& sic eps posset differre collationẽ si vellet.quãdoque collatio spectat ad solũ epm, quãdoque ad solũ capitulum.Sed de iure cõmuni spectat ad epm & capitulũ simul.glos.tamen hic tenet ꝙ spectat ad solum epm de consensu tamen capituli. Sed in hoc est magna differẽtia.Nam primo modo quãdo collatio spectat ad epm & capitulum simul,potest capitulum conferre sede vacante: sed secundo modo non posset. No.vlterius ꝙ capitulũ vel vniuersitas nõ debet excõmunicari per modũ vniuersitatis: sed si singulares delinquãt,sũt particulariter excõmunicãdi.

Vniuersitas qualiter debet excõmunicari.

etiam si per executores illorum factæ fuerint reseruationes, decreti interpositiones, variique processus, & etiam si eadem beneficia tunc vacabant,& per impetrantes petitum fuerat ab executoribus quòd eis illa conferrent, non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes † tunc temporis erant factę [a]: locum habet constitutio supradicta, vt omnes huiusmodi gratiæ quarum ratione tunc non erat ad collationẽ processum, & sic per consequens ius in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum, intelligantur penitus reuocatæ.

NE SEDE VACANTE aliquid innouetur.

Bonifacius octauus.

Collatione communiter ad episcopum & capitulum pertinente, vno ipsorum effecto inhabili,alter confert.hoc dicit vsque ad.§.cùm verò.secundum Domi.

CAP. VNICVM.

SI ad episcopum & capitulum cõmuniter pertineat † collatio præbendarũ:mortuo [b] episcopo , vel à beneficiorum collatione suspenso [c], poterit capitulũ vacantes conferre præbendas, Etiam si [d] episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi vt prælatus [e]. Idem poterit episcopus si capitulum ab ipsa collatione suspẽdi contingat, vel singulariter [f] omnes de capitulo maioris [g] excõmunicationis vinculo innodari.

Collatione spectante ad episcopum de consilio vel assensu capituli:illo existente inhabili(nisi sit in mora) non confert capitulum.hoc dicit.

Cùm verò ad solũ episcopũ præbẽdarum spectat collatio,cum cõsilio sui capituli vel assensu [h],defuncto episcopo vel suspenso (nisi [i] episcopus in petenda relaxatione suspẽsionis huiusmodi sit in mora [a])capitulum se nõ potest intromittere de eisdem.

No.ꝙ sede vacante capitulũ nõ potest conferre beneficiũ spectãs ad solũ epm,licet collatio ad epm spectet cũ cõsensu capituli.Idẽ si eps fuerit suspẽsus.quod verũ est, nisi eps esset negligẽs in petẽda absolutione.Ratio est:quia quãdo eps est suspẽsus,nõ potest dici esse in negligentia: quia si vellet, cõferre non posset. ideo cõtra ipsum nõ currunt sex menses, nisi(vt dictum est) esset in negligentia se rehabilitãdi:quia tũc inciperẽt currere sex menses: quibus elapsis posset capitulum illa cõferre.Sed quęritur quo tẽpore incipiunt currere sex mẽses? Dicendũ ꝙ à tẽpore vacationis & nõ à tẽpore negligẽtiæ.Aliqui tamen intelligunt ꝙ si fuerit negligẽs per sex mẽses(licet à tẽpore negligentiæ non vacet beneficium) ꝙ lapsis sex mẽsibus põt capitulũ cõferre beneficia.Sed tamẽ dicendũ est ꝙ non dicitur negligens quãdo beneficium nõdum vacat : ideo sex menses solum cõputantur à tempore vacationis. No.ꝙ collatio aliorũ beneficiorum spectat ad episcopũ cum consensu sui capituli c.quanto.& c. nouit. de iis quę fiunt à maio.par.cap.& hoc de iure communi.nam de iure speciali potest spectare ad alium quàm ad episcopum. No.quòd quando quis conferre debet beneficia cum consilio episcopi: intelligitur si consilium episcopi possit haberi.

Capitulũ sede vacãte qua beneficia cõfert.

†Not. illud dicitur communiter pertinere quando æquale ius quælibet pars habet in actu. No. secũdò istud dictũ quòd appellatione præbendarum (latè sumpto vocabulo) comprehendũtur alia beneficia ecclesiastica quãdo ratio est eadẽ in omnib⁹. facit quod no.in ca.j. de elec.eod. lib. vbi idẽ dicitur de canonia. Do.

b *Mortuo*. idem est si quocunque alio modo vacet sedes, renuntiatione,& depositione,vel quouis modo. ad hoc. vij. q.j.cap.in apibus.§.ecce in quibus.xxxiij.q.ij.in princ.

c *Suspenso*.pone ꝙ peccauit.in decre.s̃.de præben.graue.

d *Etiam si*.hoc dicit propter dominũ Inno.[b] & Hostien.qui dicebant ꝙ si episcopis intererat in capitulo vt canonicus: propter mortem eius nõ impediebatur capitulũ cõferre,nisi sicut per mortem alterius canonici.si autem vt prælatus, eo mortuo cõferre nõ poterat.nõ est verũ:vt hic vides.ADDITIO.Vincentius de quo.s̃.in decr.ij.e. tit.dicebat, ꝙ siue ad solũ episcopũ,siue ad eũ cõmuniter cum capitulo spectaret collatio: vacante sede nõ conferebat capitulũ.Litera quę habet Inno.est corrupta.ipse enim Innocẽ.in decr.quia diuersitatem.non distinguendo dicebat ꝙ si ad episcopum & capitulũ simul spectat electio,suspenso episcopo solum capitulũ eliget.Sunt enim vnũ corpus capitulũ & episcopus quo ad illa quæ eis communiter imminent facienda. Illud autem dictum Hosti.determinabat vt sequitur in glos. Ioan. Andr.

Exprimit opiniones.

b Aliàs Vincentius. Et hæc est vera litera: vt patet in additione posita in fi. huius glos.

e *Vt prælatus*.interdũ enim est vt canonicus.de cõces. præb. postulastis.de preb.cùm in ecclesia.de app.à collatiõe.s̃.c.li.

f *Singulariter*.hoc dicit,quia capitulũ,vel vniuersitas,vel collegiũ excõmunicari nõ debet.j̃.de sen.excom.Romana.§.in vniuersitatẽ.ADDITIO.Io.Mo.& Arch.alle.ff.de admi.tu. quidã decedẽs.§.Papinianus.& l.Titiũ.in prin.&.§.j.Io.An.

Excõmunicatio non debet ferri in capitulum.

g *Maioris*.si enim minoris,eligere possent. de cleri. excõ. mi.si celebrat. Suspensi autem vel maiori excommunicatione ligati,non eligunt, nec eliguntur : vt de elec.cum inter.& de consue.cum dilectus.vbi de hoc.

h *Assensu*.hoc dicit Compost.esse de iure communi in ipsis præbendis cathedralis ecclesię:vt nos.s̃.de elect.cum ecclesia Vulterana.Scire debes ꝙ cũ episcopus habet cõferre præbendam cum consensu capituli : si sunt viginti canonici, & decem cõsentiant,non valet collatio.quia non habet maiorem partem capituli.sed si haberet vocem in capitulo vt canonicus: tunc diceretur facta ab xj. & sic à maiori parte capituli.de conces.præb.postulastis.Inter ista autem duo,scilicet consilium & assensum,est magna differentia:quod dic vt nõ supra de arbi.cum olim.de elec.cùm in veteri.

i *Nisi*.istud nisi,venit exceptiuè à suspenso. ADDITIO. Ac si dicat quòd ad partem quæ loquitur de episcopo defuncto,non competit exceptio.Ioan.And,

Glos.seq.notat à contrario.quærit.arg. pro & contra.soluit. iterum quærit & soluit.

a *In mora*. si ergo sit in mora,bene poterit se intromittere capitulũ. Sed quæro nunquid capitulum hoc casu canonias statim ex quo episcopus fuerit in mora, possit conferre: vel an post moram petẽdi sex menses habeat expectare? Et videẽ ꝙ ex quo fuit in mora petendi absolutionem , demũ post sex menses & non ante cõferre possit [a]:quia antequam fuerit in mora,non currit tempus : postea incipit currere. de conces. pręben.quia diuersitatem.de elect.ca.vlt. si episcopus simpliciter sine cõsensu capituli haberet conferre,locum haberet quod s̃. dixi. sed hic de consensu capituli habet conferre.vnde videtur à contrario sensu istius literæ ꝙ statim ex quo fuit in mora, capitulum possit conferre.Sed cum hic æquiparet consilium & consensum, verũ puto quod prius dixi. Sed quando dicetur esse in mora? Hoc ipso , ꝙ q̃ cito potuit , licentiam non petiit.ff. ad Tertul.l. ij. §. confestim. non tamen amara facienda est interpretatio.ff.de dona.inter virum & vxo.si id quod.§.si quis secundum operas. nec calumniosa.s̃.de priui.in his.ff.ad exhi.l.pen. Arbitrabitur ergo hic bonus iudex [b].ff.de iure deli.l. j. Si autem malitiosè impediatur ne petere possit,subuenietur ei : quia non est in mora.de conces.præben.postulastis. nisi ipse hoc procuraret.ff.si quis cau.l.ij.§.vlt.de offi.deleg. pastoralis.§.fi. ADDITIO.Casum vide supra & concor.cle. multorum.de pœ. ver.illis pœnam.Ioan. And.

a Idem Archid. dicens quòd Vinc. Hostiẽ. hoc tenet in decre. vlti. de ele. quæ infra allegatur. Ioannes And.

b Idem Archidiac.post Hostien.

Habens conferre cum consilio episcopi, sine illo conferet morte & remota absentia interueniente.h.d.Domi.

Vbi verò [b] de speciali alicuius ecclesiæ consuetudine vel statuto,beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio episcopi [c] noscitur pertinere: sublato episcopo de medio [d], cum consilium nequeat tunc peti ab eo [e], non erit propter hoc vacantis beneficij collatio differenda : nec etiam si egerit in remotis [f], ita quòd non possit ipsius præsentia in breui haberi: Quia in petendo vel expectando eius consilio , posset vacanti beneficio periculum imminere [g].

b *Vbi verò*.facit ad ea quæ not.Hosti.de elect.ca. vlt.in fi.& Vincen.& Compost.de instit.c.vlt.in fi.Do.

Glos.seq.quærit.ar.pro.soluit contrarium.

c *Cum consilio episcopi*.quid si cum consensu? Idem videtur, cum eadem sit ratio vacationis diutinæ in hoc casu. & ad hoc.s̃.de præb.si apostolicæ.& aliquando consilium ponitur pro consensu.s̃.de offi.deleg.venerabili.de fo.compe. cap.j. Contrarium credo: quia cum habet eligere de consensu,nõ sic liberam habet potestatem sicut de consilio : vnde minus habet expectare hoc casu quàm in illo : dico tamen ꝙ non curret sibi tempus,cùm non possit eligere.de conces. præb. quia diuersitatem.de elec.c.vlt.præterea ponamus in requisitione consilij absentiam pro contradictione. ad hoc supra de arbi.cap.ij.e.lib.quod in consensu esse non potest.& facit pro hac parte quod dixi supra eo. lib. de rescrip. si pro te. in glos.sed pone.

Consiliũ & consensus differunt.

d *De medio*.i.de hac vita.& expone vt dicitur xxiij. q.iiij.hęc autem vita.in princ.& quare dicatur media, ibi not. in glo.j.

De medio, id est de hac vita.

e *Ab eo*.simile.s̃.e.lib.de rescri.si gratiosè. & de pœni.dist. j.cap.conuertimini.§.hoc idem.ver.item à mortuo,velut ab eo qui non est,perit confessio.Ioan.And.

f *In remotis*.arbitrarium erit hoc terminare secundum considerationem temporis quæ sequitur infra.

Glos.seq.allegat simile.obiicit & soluit.

g *Imminere*.habes similẽ casum.s̃.de offi.dele.si is cui.e. lib. Et no.ꝙ difficultas præstationis reddit obligationẽ inutilẽ. cõtra id.ff.de verb.obli.l.ij.§.j.Item nec seruatur forma quæ inerat collationi:ergo nõ valet quod agitur.ff.de arb.l.parui. Sol.licet in cõtractibus grauis vel impossibilis mod⁹ vel cõditio vitiet contractũ:secus in spiritalibus.s̃. de cõdi. app.c. vlti.reiicitur ergo: nec rem inutilẽ reddit . Item periculum vacationis quę imminet,immutat ius quod aliàs esset seruãdum.sic.j̃.de testa.cap.ij.e.lib.de offi. deleg.si is cui.eod.lib.

Conditio grauis an vitiet contractum.

DE REBVS ECCLESIAE *&c.*

Dictũ fuit.s̃.de præbendis & aliis beneficiis ecclesiasticis: verùm quia posset dubitari vtrũ res beneficiorum deputatæ pro sustentatione clericorũ beneficiatorũ possent alienari, sicut res aliorũ priuatorũ , cùm quilibet sit legitimus administrator suarũ rerum:ideo ad nos informãdum ponitur rubrica de rebus ecclesiæ non alienandis.

Continuatio Domini Helia.

Sextus.

DE REBVS ECCLESIAE† non alienandis.

† In scripto nostro exẽplari legitur, De reb. eccl.alienãdis vel non.

Innocentius quartus.

*Perpetua alienatio facta de rebus ecclesiæ vacãtis nõ præcedente tractatu & sine iusta causa,non valet.*Ioan.And.

CAPITVLVM I.

DVdum:& infrà [h]. Dictus verò archidiacon⁹ ex aduerso [i] respondit [k], illas decimas illi ecclesiæ restitui non debere [l]: proferẽs [m] in medium [n] ordinationem quãdam episcopi Dulmeñ.de cõsensu † capituli [o] sui factam, inter alia continentem , quòd idem episcopus attendẽs prouentus archidiaconatus Dulmeñ. adeò fore tenues [p] & exiles,quòd non sufficiebant

D*Vdum.*} In hoc cap. sunt tres partes. In prima, actoris decisa petitio. In secunda rei defensio: ibi,Dictus verò. In tertia ibi , Quia verò. papæ definitio tribus fulcita rationibus. secunda ibi, Quia etiã. tertia ibi, Præsertim. Ioã.And.

CASVS. Vacãte aliqua ecclesia parochiali in diœcesi Pictauẽsi, episcop⁹ Pictauẽ. cum consensu sui capituli donauit decimas illius ecclesiæ parochialis archidiaconatui suę ecclesiæ : quia reditus archidiaconatus illius ecclesiæ erant ita tenues ꝙ non poterat archidiaconus ex illis sustentari. vnde illas decimas donauit archidiaconatui nullo præcedẽte tractatu.postea illa ecclesia parochialis fuit alicui collata, qui petiit decimas à dicto archidiacono. quas cũ recusasset soluere, fecit archidiaconũ cõueniri coram iudice cõpetenti : & in suo libello petebat vt iudex declararet illas decimas spectare ad rectorẽ illius ecclesiæ,& imponeret perpetuum silentiũ ipsi archidiacono.archidiaconus excipiendo proposuit ꝙ decimæ fuerant sibi donatæ per episcopũ cum consensu sui capituli. Econtra replicabat rector illius ecclesiæ ꝙ donatio huiusmodi non valeret: eo quia tempore donationis ecclesia ipsa vacabat,& nullum habebat defensorẽ. Item dicebat rector quòd non suberat iusta causa alienandi decimas.Item quòd dicta donatio non fuerat facta solenniter,id est tractatu præcedente.Vnde Roma.pontifex auditis allegationibus partium hincinde,declarauit decimas spectare ad ipsum rectorem:& imposuit silentium archidiacono.{Et infra.}Sub hoc infra,cõtinetur qualiter rector ecclesiæ parochialis fecit conueniri archidiaconum qui detinebat decimas : & petiit quòd iudex declararet decimas spectare ad suam ecclesiam,quo facto imponeret silentium archidiacono. Dictus autem archidiaconus ex aduerso proposuit excipiendo vt sequitur.{Concessit:& infra.}Sub hoc infra, ponitur replicatio rectoris allegantis donationem factam Archidiacono per episcopum non valere propter causas prædictas in positione casus.Vnde Rom.põtifex auditis allegationibus partium sententiauit vt sequitur.Nam decimas ipsas adiudicauit dicto rectori:& perpetuum silẽtium imposuit archidiacono. No.primò duos casus in quibus est permissa alienatio rei ecclesiasticæ,videlicet euidẽs necessitas,vel ecclesiæ vtilitas.vide xij.q.ij.in sum. Nota secundò optimũ text. ꝙ licet in instrumẽto alienationis rei ecclesiasticæ narretur vtilitas vel necessitas alienãdi subesse:nisi aliter ꝓbetur, non adhiberetur fides.Nã.s̃.dicitur ꝙ in instrumẽto hoc cõtinebatur:& tamẽ papa dicit ꝙ nõ suberat.de quo hic in glo.Do.

† De Anchara. & Do. no. in alienatione rerum inferioris ecclesiæ requiri consensum capituli ecclesiæ cathedralis:quod non seruat (dicit Philip.) cõsuetudo valida (secundum eum) ar.ca. iij.supra de cõsuetu. eo. lib. & glos. in verbo, consentiente.cle.2. eo. tit.Font.

h *Et infrà*.Intelligas quòd quidã rector cuiusdam ecclesiæ diœcesis Dulmen.petebat sibi & ecclesię suæ restitui & adiudicari decimas quas archidiaconus Dulmen. percipiebat in sua parochia: quæ de iure & consuetudine antiqua pertinebant ad ipsam ecclesiam: dictus verò &c.

i *Ex aduerso*. ad petitionem ipsius rectoris.

k *Respondit*. contestando litem. & facit quod dixi de lit. contestat. cap.ij.

l *Non debere*.nec adiudicari: vt in decisione dixi: & patet in fine.nam sententia &c.de or.cog.cùm dilectus.

m *Proferens*. Archidiaconus excipiendo contra intentionem actoris.

n *In mediũ*.i.in iudiciũ:vbi est mediũ inter actorem & reum.

o *Capituli*.Per hoc videbatur valere. de his quæ fi. à prælа. ca.ij.& iij.sed hoc nõ sufficit,ex quo diligens forma seruata non fuit,nec causa suberat, & vacabat ecclesia : vt sequitur.

Glossa sequens quærit & soluit. solutioni ob. & respõdet.

p *Tenues*.Iusta videbatur causa:sed nõ apparuit vera : vt dicitur in fine.Sed nunquid dices istã iustam causam indistinctè,si aliàs fuisset tunc vera? Certè sic.s̃.de prebẽ.exposuisti.

nam etiam capellas posset annectere ob hanc causam: vt ibi dicitur. episcopus enim de consensu capituli sui potest ecclesiam & res suas ex iusta & honesta causa alteri dare. de his quæ fiunt à præla. cap. iij. & ca. pastoralis. sed contradicit expresse. xvj. quæst. j. ecclesiæ. vbi dicitur quia antiquę ecclesiæ decimis priuari non debent, vt nouis oratoriis tribuantur: per quod cap. indistinctè dicebat Hugo quòd episcopus inuito sacerdote non poterat de iure vni' ecclesiæ alteri dare. Sed non est verum: vt ibi nota, & de hoc per Ber. de relig. do. cōstitutus. in glossa, à quocunque. Dic ergo q̄ illud loquitur quādo iusta causa nō subest: vel potest loqui quando ipsa ecclesia in nullo sibi abūdat. ad hoc. §. de præben. cùm causam. pro ista parte facit de eccle. ædifi. ad audientiam. j. & cap. tua nos.

† Nota casum quo liceat episcopo rem vnius ecclesiæ dare alteri. facit ca. ad audientiam. de eccl. ædi. x. quæst. iij. vnio. aliàs regularis soli principi licet. 9. q. iij. nemo. ff. de euic. Lucius. vide Old. consil. clx. & duobus sequentibus isto titu. Font.

ad eius onera a † supportanda: præfatas decimas archidiaconatui memorato concessit: & infrà. Quia verò in concessione huiusmodi b prædicta ecclesia c (cùm vacaret) legitimo caruit defensore d, qui sibi prius ab eodem episcopo debuerat deputari: Quia etiam tractatus e solennis & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis f & alienationibus rerum ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem & concessionem ipsam, præsertim g cùm euidens necessitas quare fieri deberet, vel vtilitas non subesset, de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere: dictas decimas ipsi ecclesiæ h tanquam pertinentes i ad eam sententialiter adiudicare curantes.

a *Onera*. Scilicet cōgruæ sustentationis archidiaconi, hospitalitatis, & episcopalium iurium supra de præben. de monachis.

b *In concessione huiusmodi*: facta scilicet de decimis ecclesiæ tunc vacantis. secus si concederetur vel vniretur ipsa ecclesia vacans: quod dic vt in clemen. eod. tit. si vna.

c *Ecclesia*. quæ agebat. Et not. quòd non solùm in cathedrali ecclesia locum habet, quòd sede vacante &c. sed etiam in minoribus ecclesiis. de offic. ordi. cùm vos. ADDITIO. Idem secundum Hostien. in qualibet dignitate vel personatu: qui remittit ad sum. ne sede vacan. §. & de qua sede. & vide quod not. s. de exces. prælato. cap. ij. in. j. glos. Ioan. And.

d *Defensore*. Si igitur ecclesia a caret prælato, debet episcopus sibi alium deputare defensorem vel œconomum, qui res eius colligat, cōseruet & gubernet. lxxv. distin. quoniam quidam. ibi, reditus verò. de offic. ordi. cùm vos. Cod. de episco. & cle. omnes. §. hoc nihilo minus. & ad huius officium pertinet excutere & denuntiare iudici quare fiat alienatio: & si fiat propter soluenda debita, an pecunia possit haberi aliunde, an de fructibus satisfieri posset, aut de mobilibus: & an potius expediat obligare quàm distrahere: an de minus vtilis possessionis pretio liberari posset. & caueat iudex ne talis possit corrumpi. ff. de rebus eorum. magis, §. nō passim. &. § seq. His omnibus consideratis defensor rem distrahere poterit: & nihilo minus episcopus suam interponit auctoritatem supra eod. tit. cap. j. de his quæ fiunt à præla. cum apostolica. Si verò episcopus rem mensæ suæ alienet, hoc faciat de consensu capituli sui: & archiepiscopus auctoritatem interponat. ad hoc ix. quæstione iij. ca. ij. xcvj. distin. bene quidem. circa fi. secundum Hostiē. ADDITIO. An hoc sit necessarium, vide quod dixi de his quæ fiunt à præla. cap. j. in fi. Innocen. hic dicit hoc secundum quosdam. & pro hoc not. facit quod ipse Innocē. eod. tit. vt super. in fi. & quod ibi scripsi, hic ponit Archi. Sed Hostien. simpliciter hoc ponit remittens ad not. per se supra eod. lib. de sup. negli. præla. Romana. quæ videas in sum. de offic. ordi. §. quid pertinet. ver. permutat. ad idem in sum. hoc eod. tit. §. iij. ver. res autem. Idem Ioan. Mo. Ioan. And.

a Quæ funguntur iure minoris. s. de restit. in integ. cap. j. Sicut ergo pupillo non habenti tutorem vel legitimum defensorem debet bon' defensor vel aduocatus dari per iudicem. ff. de reb. eorum qui sub tu. l. magis puto. §. non passim. in fi. sic & ecclesiæ vacanti. Ioan. And.

Glos. seq. remittit & consulit. secundò quærit. ponit duas opi. & soluit. tertiò iterū quærit. ponit solu. Ber. & contrariā Hosti. demum ponit distinctionem post Innocen. & Hosti.

e *Tractatus*. secundum quòd not. de his quæ fiunt à præla. tua. & debet diligenter fieri, & vtile b est sæpius id facere: ne decipi possit. de probat. tertiò. ibi, quoties &c. Solet dubitari, Nunquid valeant consensus canonicorum non habiti in communi? & dixit Lau. quòd non. Ad. l. ff. de serui. rusti. prædi. per fundum. respondetur, illud verum in re communi pluribus vt singulis. & idem tenet Hostien. in dicta decre. tua. & approbare videntur Innocen. & Compost. de consuetu. cùm consuetudinis. Hostien. de his quæ fiunt à præla. cum apostolica. & in sum. ipsius tit. circa princ. dicit contra. nam licet inueniatur in electione quòd requiratur communis consensus. de elec. in genesi. secus in alienatione. in anti. de offic. ordi. cùm vos. xij. quæst. ij. si qua de rebus. Et ad hoc concordat quod olim hic no. Ber. qui dixit quòd speciale erat in electione, quod à principio erat nullum, postea non conualescebat. s. de elect. auditis. In alienatione tamē quod à principio non valet, conualescit subsequenti consensu exnunc, non vt extūc. Dici potest quòd vbi non præcessit tractatus, vera sit prima opinio: vt hic. sed si præcesserit, & deliberauerunt alienare: licet singulariter consentiant, valeat consensus: & locum habeat secunda opinio. Sed quærit hic Ber. nunquid solennitas authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. in alienatione rerum ecclesiæ locū habet? Et dixit Ber. c quòd non de necessitate, dummodo seruetur forma. xij. q. ij. fine. Non obst. quòd sit incorporatum in canonibus, {id est in volumine decretorū. vide quod dixi de re scrip. ca. ij. super glos. penulti.} quia alij canones de eo non faciunt mentionem. & fuit positum vt sciretur affectus principum ad Ecclesiam. Hostien. contra, propter rationem supradictam. {Et quia secundum eum contraria opinio est ecclesiis onerosa, & sic tollenda. de consuetu. cap. j.} Sed tanta solennitas in desuetudinem per vsum contrarium abiit. iiij. distin. ca. in istis. §. leges. Distinxerunt autem hic Innocen. & Hostien. inter decretum, auctoritatem, & consensum siue collaudationem. Decretum est sententia qua iudex contractum futurum iustum fore decernit, auctoritatem suam interponēdo, vel aliquem in possessionem mittendo: vel mittendum declarando. ff. de damno infecto, si finita. §. Iulianus. & §. si fortè. & interponitur ante contractum. ff. de rebus eorum. l. magis. §. non passim. &. §. sequi. Auctoritas autem est auctorizabilis consensus qui competit sibi ex publico officio vel legitima administratione, sicut sunt tutores & curatores. ff. de auctori. tu. in rubro & nigro. Consensus autem siue collaudatio, est multorum voluntas ad quos res pertinet simul iuncta. Et dicunt quidam quòd in alienatione rei ecclesiasticæ non requiritur decretum de quo supra dictum est, sed causæ cognitio, auctoritas episcopalis, & consensus cleri.

b Non dicit necessariū: quod patet hic per singulare: non enim dicit tractat' solennes & diligentes, sed ponit singulare. et est si. quod not. in cle. causam. §. verū in glo. licet ergo. de hoc tractatu & eius forma vide in Specu. de locato. §. sequitur. versic. & sciat. Io. And.

c Et Inno. hic. concor. Ioā. xij. q. j. videntes. in j. glo. & facit quod no. x. quæ. 2. §. quòd si. 12. q. 2. in sum. & 17. q. 4. nullus. & Franci. hic dicit q̄ illa solennitas de facto non seruatur. Io. An.

Consensus seu collaudatio quid sit.

Gregorius x. in concilio generali Lugdunensi.

Primò prohibet submissionem ecclesiarum, suorum immobilium bonorum vel iurium fieri laicis absque consensu capituli & licentia Papæ. Secundò cassat contractus quacunque firmitate vallatos contra hoc decætero faciendos. Tertiò punit prælatos contrafacientes, & clericos non contradicentes, & laicos qui ipsos prælatos ad hoc compulerunt vel compellent. Quartò præcipit laicos per tales contractus eo casu quo valent, vltra debitum non vsurpare: & pœnam apponit. h. d. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

f *Perpetuis*. Nota quòd in temporalibus in quibus non ita læditur ecclesia, sufficit tacitus consensus supra de his quæ fiunt à præla. ca. ij. in perpetuis expressus, & tractatus secundum formam xij. quæst. ij. fine. secundum Ber.

g *Præsertim*. Ecce tertiū propter quod non valuit cōcessio.

h *Ecclesiæ*. Not. formari sententiam in personam Domini. de hoc supra de electio. querelam.

Glossa seq. allegat duas concord. signat vnum contrarium, & remittit.

i *Pertinentes*. de iure communi supra de deci. cùm cōtingat. & cap. cùm in tua. contra eod. tit. dudum. dic vt ibi.

HOc *consultissimo*.} Diuiditur in quatuor partes. Secunda ibi, in. §. contractus. Tertia ibi, Et nihilo minus. Quarta ibi, Ex cōtractibus. Garsias diuidit in quinque, faciens quartā ibi, Laici. Boa. diuidit in septem, faciens secundā ibi, Non concedendo. sextam ibi, Laici. septimam ibi, Qui verò. ADDITIO. Et dicit Ioan. Mona. quòd hic, & infra de immunita eccle. cap. j. prohibētur quidam modi alienationis vel dationis in rebus immobilibus. de mobilibus (vt dicit) certa regula dari non potest: quia secundum quòd donum est paruum vel magnum, tenet vel non tenet: & si dator est paruus vel magnus, vel donatarius bene meritus vel non meritus supra de dona. cap. j. & iij. xij. quæst. ij. terrulas. xvj. quæstio. j. possessiones. Ioan. And.

Personæ ecclesiasticę non possunt se supponere laicis sine speciali licentia papæ. hoc dicit. Præsupponēdum est primo p intellectu huius c. quod habetur in glos. posita super verbo, speciali. Secundò præsupponendum est q̄ nos habemus contractū allodialem quando pro aliqua re non debetur aliquod deuerium. Et in his partibus nullus potest rē tenere in allodiū, nisi sit nobilis psona ecclesiastica: imò si alia psona teneat rē aliquā, & pro illa re non soluat aliquod ius, poterit castellanus loci petere ab illis personis à quo tenēt illā rem: & si à nullo teneant, poterit imponere certum ius & deueriū.

CASVS.

CASVS. Aliqui castellani certarum castellaniarum conceperant odium contra personas ecclesiasticas, eas grauando & opprimendo, sicut fit hodiernis temporibus: quia mittunt milites ad possessiones personarum ecclesiasticarum: vnde personæ ecclesiasticæ videntes se opprimi, asserebant teneri suas possessiones ab illis castellanis & aliis personis laicis potentioribus vt defenderentur ab eis. Istud capitulum hoc prohibet ne fiat sine speciali licentia sedis apostolicę. No. primò arg. quòd iura incorporalia possunt concedi in emphyteusim sicut bona immobilia. Not. secundò quòd recognoscere & tenere rē ab aliquo, idem importat quòd confiteri rem esse illius. ad quod. s. de elect. venerabilem. Dom.

† No iuncta gl. inter immobilia censeri iura incorporalia, maximè si adhærcant immobilibus. Bar. l. 2. m. 2. colum. C. vbi in rē actio. per. l. si aliena. ff. de vsucapi. Fontanus. Iura incorporalia inter immobilia computantur.

HOc consultissimo a prohibemus edicto, vniuersos b & singulos prælatos ecclesias sibi commissas, bona immobilia c, seu iura d † ipsarum e laicis submittere, subiicere seu supponere f absque capituli sui consensu g & apostolicæ sedis licētia speciali h, Non concedendo i bona ipsa vel iura in emphyteusim, seu aliàs alienando k in forma & casibus l à iure permissis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam à superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem aduocando m prout in quibusdam partibus n vulgariter dicitur auoher, vel ipsos patronos vel aduocatos ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuò, aut ad tempus non modicum o statuendo. Contractus autem omnes etiam iuramenti p pœnæ, vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia & consensu contigerit celebrari) & quidquid ex eis secutum q fuerit, decernimus adeò viribus omnino carere, vt nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi r etiam causam parent: Et nihilominus prælatos qui secus fecerint, ipso facto ab officio s & administratione t, clericos etiam qui scientes contra inhibitionem prędictam aliquid esse præsumptum id superiori denuntiare u neglexerint: à perceptione beneficiorū quæ in ecclesia obtinent sic grauata x, triennio y statuimus esse suspensos. Laici verò qui prælatos vel capitula ecclesiarum, seu alias personas ecclesiasticas ad submissiones huiusmodi faciendas hactenus z compulerunt, nisi post competentem a monitionem (remissa submissione quam per vim vel metum exegerant) ecclesias, & bona ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimit-

a *Consultissimo*. id est cum multo consilio facto: sic fieri debent iura. xxxv. quæstione ix. apostolicæ. &. C. de legi. humanum. vel, id est per quod ecclesiis valde consulitur.

b *Vniuersos*. & fœminas comprehendit. De hoc dixi. s. de elec. generali. ADDITIO. in glo. ij. Et p hoc videtur quòd ecclesia iura sua vel nomen debitoris nō cedat sine decreto. de minore vide in Spec. de ces. act. §. j. ver. sed nunquid minor. Ioannes Andreæ.

Ecclesia nō cedit iura sua sine decreto.

c *Immobilia*. hæc igitur prohibitio ad mobilia in quibus non consueuerunt tales fieri submissiones, non extenditur: licet tam mobilia quàm immobilia prohibeantur alienari supra eod. ca. j. prima nisi quæ seruando seruari non possunt. Cod. de admi. tut. lex quę. Quærit hic Garman. nunquid clericus beneficiatus faciat fructus suos, & testari & donare possit? Dixi de hoc supra eo. lib. de offic. ordi. cap. præsenti.

d *Iura*. Nota iura vel incorporalia poni inter immobilia bona. hic enim in vtrisque idem ius statuitur. ad hoc. Cod. de long. temp. prescrip. l. vlt. incorporalia enim prescribi habent vt immobilia: vt ibi. ad idem. Cod. de sacrosan. eccle. iubemus. ij. §. i. ADDITIO. Et in authen. de non alie. §. vult enim. colla. ij. facit quod not. in Spec. de resti. spo. §. nunc dicamus. ante fi. Ioan. And.

e *Ipsarum*. scilicet ecclesiarum. Et sic not. bonorum ecclesiasticorum dominium penes ecclesiam. ADDITIO. Dicit hic Gar. & post eum. Ioan. Mon. quòd ecclesia, id est congregatio fidelium, cuius Christus est caput, habet dominium. Sed pauperum sunt quo ad sustentationem, & clericorum quo ad administrationem. & sic dicit concordari contraria. Ioan. And.

Dominium rerum ecclesiasticarum penes ecclesiam est.

f *Supponere*. pro eodem ponuntur, vel singulis singula referas. ADDITIO. Scilicet secundum ordinem literæ submittere ecclesias, subiicere bona, supponere iura. Ioan. And.

g *Consensu*. Iste requiritur regulariter in alienatione, & etiā præter hanc constitutionem requirebatur in hoc casu.

h *Speciali* a. nō sufficit hoc casu generalis. & hoc est ius nouū & statutum: quia in talibus submissionibus maius periculum vertitur: & ideo cautius quàm in aliis alienationibus est agēdum. xlij. dist. quiescamus. ibi, circa maiora. de elect. vbi periculum. in prin. s. eod. lib. ff. ad Carbo. l. j. §. sed & si quis. quia quædam seruitus erat. {Facit. s. de accu. veniēs. de iureiu. nimis. & humanioris est &c. xvj. q. ij. circa medium.} Et vt laici qui sæpe vexabant, vel vexari permittebant ecclesias vt eis fierent tales submissiones, videntes illas vlterius fieri nō posse, desistant à talibus. ad hoc. s. eo. lib. de conces. præbēd. detestanda. s. de immu. eccle. aduersus. Ioan. And.

a Et expressa. l. negotium. C. de nego. gest. vnde oportet quòd papa sciat quare & de quibus rebus sit licentia concedenda ff. de reb. eo. l. magis. §. non tantum. & C. de præd. mi. l. ab eo. & c. qui ad agendū. su-

Glos. seq. ponit vnam opi. quam reprobat.

i *Non concedendo*. quidā {vt est Clericus Pisanus} male intelligentes dicunt hîc p̄hiberi emphyteusim & alios cōtractus

Sextus.

à iure permissos: sed non est verum, & infra est posita disiunctiua, sed huic intellectui contradicit: neque enim credendum &c. de electio. ecclesia vestra. ij. circa finem. s. eod. lib. eo. titu. cùm expediat. hoc ergo sonat litera: quia nō prohibet papa bona ipsa alienari forma & casibus aliàs à iure permissis, sed b prohibet submissiones fieri. ADDITIO. Idem Guil. Gar. Ioan. Mon. & Archidiac.

per verbo, generali. s. de procu. Font.

b Do. Phil. not. pro rescriptis & statutis quòd sed, positum in materia prohibitiua post orationem negatiuam, stat inclusiue: sic vt positū in oratiōe negatiua, stet exclusiue. Font.

k *Alienando*. vendendo, permutando.

l *Casibus*. casus habes no. xij. quæst. ij. in sum. ADDITIO. Qui licet sint multi, reducuntur ad quatuor ibi notatos. Ioā. Andreæ.

m *Aduocando*. id est, tanquam ab aduocatis recognoscendo. aliàs aduohando.

n *Partibus*. Gallicanis.

Glos. seq. reci. per quæstio. in qua duas opi. ponit.

o *Non modicum*. ad modicum ergo tempus possunt vocari in patronos vel defensores: quia tunc in modico tempore non est periculum. ff. de iudi. si debitori. in fin. Potest autem dici modicum tempus intra decem an. vel secundum Gulielmum & Gar. relinquitur iudicis arbitrio, ex quo hic non determinatur inspecto statu ecclesiæ, & imminenti periculo, & conditione personarum: vt supra de offic. dele. de causis. ff. de iure deliberandi. l. j. in fine. ADDITIO. Idē Archidiaconus. vide quod nota. in clement. eodem titulo, cap. monasteriorum in glossa fin. Ioannes Andreæ.

p *Iuramenti*. non enim debet esse vinculum iniquitatis. suprà eodem lib. de iureiurando, cap. j. §. quia verò. cum suis concordan.

q *Secutum*. infra de reg. iur. accessorium. cum suis concor.

Glossa sequens allegat vnam concordantiam, & contrarium soluit.

r *Præscribendi*. Cod. de agri. & cen. quemadmodum. in fi. lib. xj. & est hoc speciale: cum aliàs ex inutili cōtractu transferatur dominium: & minus iustus titulus det causam præscribendi. & de hoc no. de præscrip. si diligenti. in gl. fi. ff. de dol. & eleganter. &. Cod. de suffra. l. vnica.

Dominium an transferatur ex inutili contractu.

s *Officio*. id est officij sui executione. & dicit Gar. Ioannes Mona. & Archidiaconus quòd & à beneficio est suspensus. de appellationibus pastoralis. vbi de hoc. ADDITIO. Vide quod not. supra eod. lib. de re iud. cap. prima super ver. officij.

t *Administratione*. temporalium. de solu. si quorundam.

u *Denuntiare*. sumptum fuit ex canone. ij. quæstion. vij. quapropter. in authen. col. ij. de non alie. aut permutā. reb. eccle. §. ij. qui incipit, œconomum. Clericus ergo videns prælatum in hoc delinquere, denuntiare debet. quod si non fecerit, punitur, vt hic. & si iurasset non accusare, nihilominus denuntiat. suprà de iureiurando, quemadmodum. in fi. & non obstante promissione obedientiæ accusat. de accu. ex parte.

Iurans non accusare, nihilominus potest denuntiare.

x *Sic grauata*. Ad idem supra eo. lib. de elect. cupientes. §. cæterum. &. cap. si compromissarius. in fi.

y *Triennio*. Hoc referas tam ad suspensionem prælatorum quàm clericorum. ADDITIO. Idem Guli. & Archi.

z *Hactenus*. Idem secundum Guliel. & Gar. si post istam constitutionem intra duos menses à tempore publicationis. in authen. vt fac. not. constitu. in rubrica. in princ. titu. quod verum puto, nisi prius hoc sciuerint. ad hoc supra eo. lib. de præben. cum singula.

a *Competentem*. scilicet trinam. xxiiij. quæst. iij. de illicita. §. de conuentione. de sen. excom. sacro. nisi facti necessitas aliud suaderet. j. de sen. excomm. constitutionem.

tant [a]. Illi verò qui decætero prælatos vel personas easdem ad talia facienda compulerint: (cuiuscunque sint conditionis, aut status) excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus [b] præterea super præmissis(huiusmodi licentia & consensu interuenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorum: laici vltra id quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege [c] permittitur, aliquid non vsurpent. Qui verò secus [d] egerint: nisi legitimè moniti ab huiusmodi vsurpatione destiterint, restituendo [e] etiam ea quæ taliter vsurparunt, eo ipso sententiam excommunicationis incurrāt: & extunc ad supponendum terram ipsorum si opus fuerit ecclesiastico interdicto, liberè procedatur.

DE RERVM PERmutatione.

Bonifacius.viij.Biterensi episcopo.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Ioan. Andreæ.

CAP. VNICVM.

Licet in tua diœcesi [f] aliqui auctoritate apostolica [g] beneficia ꝓximò [h] vacatura expectent: illos tamen qui secundum formam iuris [i] sua beneficia [k] in eadem diœcesi ad tuam collationē [l] spectantia permutare volentes, liberè [m] ac sine fraude [n] in manibus tuis ipsa resignant [o]: Nolumus occasione præmissa æquitatem præferentes in hac parte rigori [p], circa faciendam permutationem beneficiorum huiusmodi quę aliàs minime [q] resignassent, vllatenus impediri.

a *Dimittant.* Tolle quod est.j.excommunicationis &c.in isto igitur casu necessaria est monitio: sed in seq.non.

b *Ex contractibus.* Nunquid debeat obseruari in contractibus licite factis,annectit.

c *Lege.* vt si lex vel pactum fuit appositum in contractu, illud seruetur: aliàs fiat quod exigit natura contractus: & sic cōtractus ex conuentione legem accipiunt.infra. de reg.iur. contractus. cum suis concor.

d *Secus.* vsurpando contra naturam vel pactum appositum.

e *Restituendo.* & sic non sufficit à grauaminibus abstinere, nisi vsurpata restituant. xiiij. quæstione. vj.cap.j.in prin.j. de reg.iur. peccatum.

DE RERVM *permutatione.*

Continuatio Domini Heliæ.

Dictum fuit supra titu. proxi. de rebus ecclesiæ non alienandis. Et quia dubitari posset vtrum vna ecclesia posset cum alia permutari: ideo ponitur rubrica, de rerum permutatione.

Licet. }. Nó diuiditur Ponit tamen primò thema de permutare volentibus vbi sunt expectantes: quod definit ibi: Nolumus. exponit motiuum ibi,æquitatem.& eius rationem ibi, quæ aliàs. & hìc ponitur licet pro quamuis.Ioan. And. Nota quòd qui expectat primam vacantem, primam consequi debet.fallit hic & in casibus quos dixi supra eod.lib.de præben.quia sępe.& de conces.præben.si soli. Ioannes Andreæ. CASVS. Papa Titio fecit gratiam: & mandauit episcopo Pictauen.vt beneficium cum cura vel sine cura, etiam si esset dignitas vel personatus, Titio conferret si de præsenti vacaret, alioquin proximo vacaturum,dato certo executore ad compellendum.hoc facto volumus permutare nostra beneficia.vnde causa permutationis fiendæ & non aliàs nec alio modo resignaui meum beneficium in manus episcopi Pictauen. Facta resignatione Titius venit ad episcopum, & petiit sibi conferri illud beneficium tanquam vacans virtute gratiæ sibi factæ.Dicebam ego quòd meum beneficium non resignaueram nisi causa permutationis: & sic non vacabat simpliciter: nec continebatur sub gratia sua. vnde episcopus Pictauen.dubitans an illud beneficium caderet sub gratia sibi facta, consuluit Romanum Pontificem. Qui consultus respondit quòd licet de rigore iuris ista beneficia resignata cadant sub gratia Titio facta: tamen de æquitate præcipit quòd huiusmodi permutationes non impediantur per expectationes.Et ponit rationem: nam isti permutantes non essent beneficia sua resignaturi nisi causa permutationis. Et istud verum,nisi per fraudem fieret huiusmodi permutatio & resignatio: quia probata fraude expectans posset petere istud beneficium ac si vacasset per mortem vel resignationem, non causa permutationis. Nota primò quòd potest fieri permutatio beneficiorum non obstantibus gratiis expectatiuis: & ad hoc emanauit principaliter istud capitulū.

Nota quòd de rigore iuris resignatio beneficiorum causa permutationis,cadit sub gratia expectatiua:non tamen de æquitate: vt hic textus. Nota quòd si resignatio sit facta in fraudē expectantis: facta resignatione poterit expectans petere illud beneficium. Nota insuper id ad quod allegatur præsens capitulum: videlicet quòd affectus agentis non extenditur extra suam intentionem.l.certi.ff.si cert.peta.

Nota vlterius quòd æquitas est præferenda rigori,in.l. placuit.C.de iudiciis.

Glossa sequens ponit dictum, ad quod allegantur quatuor concordantiæ.& soluit vnum contrarium.secundo ponit secundum, ad quod allegat vnam concordantiam, & vnum contrarium soluit.

f *Diœcesi.* Non excludit,imò includit ciuitatem [a]. Ad idem lxiij.distin.sanctorum,§.eod.lib.de tempor.ordin.cùm nullus.j.responso.de offic. ordin. cùm episcopus. ad hoc.ff. de serui.expor.cui pacto.Non obstat de rescriptis,Rodulphus, quia in rescriptis ad lites loquitur,quæ sunt odiosa. Et includatur etiam ecclesia cathedralis ad hoc.§. de verborum significatione, cum clerici. Nō obstat.§. eodem lib.de præbē. quanuis.j.§.j.quia ibi est ambitio.

a Idem Io.

g *Auctoritate apostolica.* Idē puto & multo fortius si expectat auctoritate reseruationis legatorum,vel receptionis capituli. Ioan.And.

Mo.& hic etiā posuit Arch. quod postea cancellauit ꝑpter opinionem suam: de qua dicā super glossa quid si. nec posset opponi quòd ampliaret verba textus. Io.And.

h *Proximò.* idem & multo fortius puto si expectarēt quam ducerent acceptandam: nam plus afficitur præbenda per istam gratiam, quàm per illam: vt dixi supra eodem lib. de conces. præben. si soli. ad finem.

i *Iuris.* supra eodem, quæsitum.

k *Beneficia.* hìc largè intellige, vt minora & maiora beneficia,dignitates,& præbendas etiā comprehendat.j.quæstio.iij. si quis dator supra de conces. præben. cap. ij.supra de verbor. sign.tua.quod optime etiam probatur. infra de reg.iur.cap.j.vbi dixi de hoc.

Beneficij appellatione quid cōtineatur.

Glossa sequens quærit de tribus.arguit negatiue. soluit contrarium.

l *Collationem.* Quid si non spectant ad collationem, sed ad confirmationem tantùm? Item quid si pertinent ad collationem sui & alterius:vel sint illa in diuersis diœcesibus? In his quæstionibus primò videtur quòd non habeat locum hæc decre.[b] ratio: quia per permutationem non possumus negare quin vacent beneficia. debetur ergo expectanti prima vacatura de rigore & veritate iuris: sed æquitas scripta vult quòd non debeatur: est ergo tenenda regula, nisi in ea parte quæ vitiata reperitur.Cod. de appella. præcipimus. & sic non videtur à litera recedendum: & nisi casus mutetur, regula non vitietur. Ad hoc facit supra eod. lib. de præben. cùm in illis. vbi aliud est dicere ad collationem: aliud, ad confirmationem. ad idem eod. cap.in fi. & eo. titu. cap. vlt. vbi aliud est dicere, ad collationem tuam: aliud, tuam & alterius. Satis potest dici [c] contrarium.& de hoc dictum fuit: quia sic fuit quæsitum. vnde per illa verba potius factum videtur narrari, quàm iuris diuersitas poni. In prima igitur quæstione impeditur expectans. Sed ad hoc vt teneat permutatio, erit necesse quòd interueniat illorum consensus qui habent eligere. ad hoc de offic. Archid. ad hæc.in fi. In secundo casu fiet in manibus vtriusque libera resignatio: vel quilibet in manibus sui episcopi: vel alter alteri committet: quod melius videtur. ad hoc de sententia excommunicationis, cùm illorum. nec video quare aliud in casibus istis quàm in expresso. Inspiciamus ergo solum an licitè fiat permutatio, vt per expectationes non impediatur. hoc dicit decretalis. ad hoc facis finit huius capituli.

b Et hoc tenet Archi. per rationē quæ sequitur.Io. An.

c Idem Ioā. Mon.& sic seruatur. Ioan. And. Permutatio non tenet si non interueniat cōsensus eorum qui habent eligere.

m *Liberè.* vt simonia vitetur. de pac. cùm pridem.

n *Sine fraude.* Pone in terminis per decretalem suprà eod. lib.de renuntiat.cap.ij.scilicet cùm permutatur beneficium quod sperabatur in proximo vacaturum: vt præcludatur via expectanti.

o *Resignant.* Et si resignata conferantur alijs quàm permutare volentibus, non valet collatio: vt in clemen.eodem titu.cap.vnico.

p *Rigori.* Sic.Cod.de iudiciis.l.placuit. Cod. de furtis, & seruo corrupto.l. si quis seruo. de hoc suprà de transactionib.cap. vltimo.

q *Minimè.* Istud facit pro eo quod supra dixi. nam inspicit papa quòd nil deperit expectanti: quia aliàs non resignasset.

DE TESTA.

DE TESTAMENTIS, ET vltimis voluntatibus.

Bonifacius octauus.

In fideicommissarijs substitutionibus locum habet quartarum deductio:in directis non. Et substitutiones interpretari debemus directas, dummodo conueniant verbis & personis institutis. Ioan. Andr.

CAPITVLVM I.

Si pater filium & filiam habens impuberes [a], & vxorē [b], filiā in re certa [c], filium verò in cæteris bonis suis vniuersalem hæredem instituit [d], & vxori aliqua in

DE TESTAMENTIS, ET VLTIMIS *voluntatibus.*

Continuatio Domini Heliæ.

Superioribus titulis dictū fuit de cōtractibus inter viuos, nunc videndū est de cōtractibus celebratis à defunctis:ideo ponitur rubrica, de testamētis,& vltimis voluntatibus.vnde sub clausula, & vltimis voluntatibus, cōprehenduntur codicilli & donationes causa mortis.

Glos.seq. tria facit. primò diuidit. secundo dicit vnde sumpta. tertio ponit casum literalē.Io.And.

Diuisio.

Si pater. }. Isti' decret. duplex est diuisio. Prima in quinque partes, secundum quam ponit primo testamentum patris tria continens: institutionem filiorum, vxoris legatum,& substitutionem quam fecit filiis. Secunda ibi, Testatore mortuo. narrat quæ postea emerserunt. Tertia ibi,absque.soluit dubium ex testamēto & emergentibus prædictis exortum. Quarta ibi, Præmissæ,ponit solutionis rationem,& rationis expresionem. Quinta ibi, Licet.respondet obiectioni quæ contra solutionem fieri posset. Sed quia ponderato quòd propter dictionem monosyllabam si,quæ ponitur in princ. cap. tota litera pendet vsque ibi,Præmissæ.videtur diuidenda solùm in tres partes: vt sic primæ tres coniungantur sub vna.secunda & tertia,tunc vbi ponebantur quarta & quinta. Et est huic si. quod dixi supra eod.lib.de elect.generali.super.j.gl. Tracta fuit hæc decre. de extrauag.Innocen.iiij.quæ incipit, Ioannes Frangiapani. & fortè nimis fuit decisa [a]. Et sic pone casum.Ioan.Frangiapa.habebat vxorem nomine Sacracenam: & ex ea filium & filiam impuberes,Petrum & Philippam. in extremis positus condidit testamentum, & filiam sibi hæredem instituit in certa pecuniæ quantitat: filium verò in cæteris bonis suis: & vxori vsum fructum quorundam bonorum suorum sub certo tenore reliquit:& adiecit, vt si decederet filia sine liberis, moreretur filio suo:& si filius sine liberis decederet, moreretur filiæ: si autē vterque sine liberis decederet, pauperes hæredes instituit: & executores testamento reliquit. Mortuus est Ioannes ipse testator. demum mortuus est Petrus filius suus adhuc impubes: & demum filia etiam impubes,ipsa scilicet matre superstite, contra quam agebant executores,& ab illa domina vel eius procuratore petebant coram papa bona quæ fuerant testatoris & filiæ, sub quibus & bona filij comprehendebant. dicebat procurator Dominæ ꝙ substitutio facta de filio ad filiam, & de filia ad pauperes, fuerat fideicommissaria:vnde in substitutione filiæ ad filium debebat deducere tertiam iure naturę debitam filio,& quartam Trebellianicam. Item in substitutione pauperum ad filiam pro residuo nomine filiæ easdem tertiam & quartā habebat.Pro parte verò executorum allegabatur quòd substitutio fuerat directa & pupillaris: & conueniebat talis substitutio personis & verbis:vnde non habebat locum quartarum deductio.Item quòd pater in testamento quod faciebat impuberi filio,matrem portione iure naturæ debita priuare poterat:licet filius id suo testamēto facere nō posset.Per has vltimas allegationēs pronūtiauit papa bona illa deferri pauperibus absq; aliqua deductione tertię vel quartę partis.h.d.

a Inducit Io.Mo.verba Horatij, Obscurus fio dum breuis esse volo. Vide ad idem de pœ. significauit. post princi. Ioan.Andr.

Additio Domini Heliæ.

Pro clariori intellectu istius.c.est præsupponēdum quod habetur in glossa posita in verbo, absq; deductione, in versi. ad clariorem autem intellectum. videlicet quòd multiplex est substitutio: de quibus dicitur in glos.Aduertendum tamen quòd in substitutione breuiloqua quando fit impuberi,cōprehenduntur quatuor vulgares, & duæ pupillares. Si autem fiat puberi,comprehenduntur solum duę vulgares. Secundò præsupponendum est quòd substitutio nihil aliud est quàm secunda institutio. Casus secundum glo.sic figuratur.

Casus literalis Domini Heliæ.

Quidam Ioannes habebat filium & filiam impuberes. filiam suam instituit hęredem in certa pecunia:filium autem in cæteris bonis: & vxori reliquit vsumfructum quorundā bonorum. (sed istud non facit ad casum istius capituli)vnde iste Ioannes filium suum instituit in cæteris bonis: vt dictū est. & adiecit quòd si iste filius suus moreretur sine liberis, quòd moreretur ad vtilitatem filiæ suæ: hoc est, sororis ipsius filij.Et si filia moreretur sine liberis, ꝙ moreretur filio, id est ad vtilitatem filij.Et si vterque moreretur sine liberis, pauperes instituit hæredes:& dedit executores.Mortuus est testator:deinde mortuus est filius impubes: & filia similiter impubes absq; liberis. Executores petierūt hæreditatē nomine pauperum à matre. Dicebat mater ꝙ substitutio facta de filio ad filiam,& de filia ad pauperes, fuerat fideicommissaria. Et dicebat ꝙ de substitutione facta de filio ad filiā debebat modò deducere quartam debitam iure naturæ, & similiter quartam Trebellianicam. Similiter à substitutione filiæ ad pauperes, easdem quartas volebat detrahere. Dicit executor quòd ista substitutio erat directa: & quòd non habebat locum detractio istarum quartarum. Super hoc consultus Romanus pontifex respōdet quòd non debet fieri aliqua detractio quartarum: sed bona debent restitui pauperibus. Not.primò ꝙ filius non potest priuare matrē sua quarta: tamen ipsa priuatur si pater faciat testamentum pupillo.

Nota quòd substitutio dicitur fieri per verba directa, quando quis habet hæreditatem per manum testatoris. Et dicitur fieri per verba obliqua, quando habet hæreditatem per manum hæredis vel alterius. Et dicitur fieri per verba communia,quando illa verba sunt communia ad verba directa & obliqua: vt hic, dum dicit testator quòd filia moreretur filio suo. Nota quòd dictio & cætera. scripta extense, est apta includere omnia congruentia termino cui adiungitur. Nota argumentum quòd appellatione cæterorum bonorum veniunt mobilia & immobilia. de quo vide eodem titulo relatum.ij.in.princ.&.ff. de verborum significatione,bonorum. Nota quòd substitutio potest dici institutio: vt patet hic de substitutione pauperum. Et sic omnis substitutio dicitur institutio sub conditione.ff. de vulga. & pupil.substitut.qui liberis.in princi.& not.ff. de lib.& posthum. Gallus.in princi.secundum Archidiaconum. Nota quòd hæredi instituto in re certa potest fieri substitutio.

Substitutio quando dicitur fieri per verba directa, & quando per obliqua. Cæterorum bonorū appellatione veniunt mobilia et immobilia.

Nota vlterius quòd hìc agitur de substitutione compendiosa: vnde si talis fiat à milite,valet iure directo:etiam si filius deuenerit ad pubertatem,& postea mortuus sit,nisi mater sit in medio.l.precibus. C. de impube. & aliis sub. & ibi per doct. iur. ciuilis: nam tunc valet substitutio iure fidei commissi.Si autem fiat à pagano: certè valet iure directo si moritur in pupillari ætate: sed si deuenerit ad pubertatem, expirat substitutio pupillaris:vt hìc.

Substitutio compendiosa an teneat post pubertatem.

a *Impuberes.* scilicet filiam minorē.xij.ann. filium minorem xiiij.an.ff.de verborum significatione, pupillus.in princi.C. quando tu.vel cu.esse desinant.l.indecoram. & institut. qui. mo.tu.fin.in princi.[b] licet quo ad matrimonium non inspiciamus solùm annos,sed ætatem qua pubescere posit.quod dic vt nota.suprà de despon.impub.puberes. ADDITIO. Non inspicimus solum annos quo ad matrimonium carnale.in spiritali secus: vt nota. suprà eodem lib. de electione, ex eo.in.iij.glo.Ioan.And.

b Not. Do. & Phil.hîc & in rubri. 4.col. quòd ætas nō anticipatur in testamentis. tamen ait Anch.si impubes gignaret: expirat pupillaris. Font.

b *Vxorem.* puberem intelligas matrem ipsorum filiorum. aliàs dubitatio non procesisset.& hoc patet in fi.

Glos.seq.recitetur per quæstionem, an institutus in certa re.&c.

c *In re certa.* instituit [c]: quod est infra: quod si non fecisset, egisset filia de inofficioso [d]. Nunc autem non posset agere nisi ad supplementum si aliquid deesset portioni de iure naturæ debitæ.Cod.de inofficioso testament.l. omnimodo. & l.seq.&.l.quoniam nouella.&.l.siquādo.& de hoc suprà eodem, Rainutius.in princ. Scire debes quòd in certa re institutus habetur loco legatarij, ita quòd creditoribus non tenetur.Cod.de hære. institu. quoties. & hoc cum est alius vniuersaliter institutus. si enim nullus alius institutus est, in totum succedit hæres.ff.de hære. institut.l.j. §. si ex fundo. &.l. si ita quis hæres. Si autem plures instituti sunt in certis rebus, & nullus alius vniuersaliter: pro virilibus erunt hæredes: nisi in casu vbi duo sunt instituti coniunctim, & alter diuisim. ff. de hære. instit. si alterius. & l. seq.Ioan.And.

c Vide quod no.Host. in sum. huius tit.§. qualiter.ver. datur autem. & ver.seq. Ioan. And.

d Reprobāt Bal. de Anchar. Phili. imò dixisset nullū.Font.

Glos.seq.quærit.ponit sex opi. & primam dicit tutiorem.

d *Instituit.* Nunquid quo ad filiam sufficeret legasse? De hoc fuerunt opiniones tactæ supra eod. Rainutius. in princ. in glos.relinquens.in authen.nouissima.&.Cod.de libe.præteri.in authen. Et dicunt quidam [e] quòd tutius est quòd necessaria sit institutio. in authen. vt cùm de app. cog. §. aliud quoque.&.§.hæc autem.col.viij. &.C. de inof. test. in auth. nouissima.&.C.de lib.præteri. in auth. non licet. dicentes.l. C.de inoff.test.l.omnimodo.&.l. cum quæritur. & authen. nouissima.per authen.illam posteriorem esse correctas.Alij contra per prædic.ll.& per decre.Rainutius. vbi nihil dicitur ꝙ Alterocina fuerit instituta. Azo distinxit [f] an testator voluerit

e Placebat hoc domino meo in legibus:& placet Iac. de Raue. & Pe.Io.And.

f Quod non debuit.Philip.Font.

Voluerit solĕniter testari, vt quia vocauit testes septē, signacula & subscriptiones rogauit, & tunc est necesse quòd in aliquo instituat, vt in auth. vt cum de ap.cog.coll. viij. aut nō solenniter, sed nūcupatiuè, & tunc sufficit quocunque relinquat titulo, vt in anti.ll. Vnde dicunt alij ꝙ si relinquat in testamento, necesse est iure institutionis relinqui. si in codicillis, sufficit quocunque relinquat titulo. & de hoc not. C. de inoffi.test. auth. nouissima. Alij dicunt ꝙ secundum canones sufficit quocunque relinquat titulo,

suo testamento legauit, [a] adiiciens vt si decederet filia sine liberis, eidem filio: [b] & si ipse absque liberis [c] obiret filius, præfatæ filiæ moreretur, [d] Christi pauperes [e] instituendo hæredes, si vtrunque si-

vt in decre. [a] Rainutius. secus secundum.ll. & hoc ibi tenet Hostien. vt talis perniciosa [b] subtilitas euitetur. Alij distinguunt, [c] quòd aut testator inter filios tantùm testatur, aut inter extraneos & filios simul mistos. In primo casu sufficit quocunque relinquat titulo, vt in antiquis.ll. quia inter ipsos imperfecta simplex & plena voluntas sufficit, dummodo de ipsa appareat. C.e.tit. hac consultissima. §. ex imperfecto. &. C.fa.ercis.l.fi.& auth. ibi signata. In secundo casu, scilicet cum extraneos instituit, non sufficit quocunque relinquere titulo, nisi fiat institutio. & sic intelligitur auth. vt cum de app.cog. Sed vt supra dixi, primum tutius, [d] & ideo tenendum videtur. de pœ.distin.vij.nullus. & verbum illud relinquit, in decre. Rainutius, non videtur poni [e] proprie, vt patet etiam ex institutione adiectæ. idem in decre. Raynaldus.

a *Legauit.* de facto, vt dixi in casu, legauerat vsum fructum quorundā bonorum altero solùm superstite ex filiis, augebat in testamento legatū, & nemine superstite adhuc augebatur. & ex hoc etiā, vt patet in integra, allegabatur per pauperes quòd patebat quòd intentio testatoris fuerit vxori filiam anteferri.

Glossa sequens obiicit & tripliciter soluit.

b *Eidem filio.* moreretur, quod est. j. Sed contra, ista filia nec exhæredata erat, nec instituta, quia in certa re, vt. s. dictum est, ergo nec ei pupillariter potest substitui. insti. de pupil. substi. §. non solùm. ff. de vulga. substitu. l. sed si plures. Sol. licet hæc pupilla non fuerit instituta hæres in primo gradu, tamen fuit instituta in secundo, scilicet post mortem filij, [f] & sic ei pupillariter substitui potuit. Vel dic quòd si ex liberis est vnus ex certa re, alter vniuersaliter institut⁹, vterque est hæres, licet alter teneatur ad credita vel legata. & sic intelligitur hic, & supra eodem Rainutius. secus si non ex liberis, quia tunc institutus in certa re habebitur loco legatarij, [g] vt supra dixi. &. C. de hære.insti.l. quoties. Vel hic non quæritur an tenuerit substitutio de filia ad filium, sed econuerso, quia de facto prius decessit filius.

c *Liberis.* Sufficit vnus. ff. de verb. sig. l. non est sine liberis. C. de condi.inser.l.j.& super hoc vide quod not. de proba. in præsentia. in. j. glossa.

d *Filiæ moreretur.* id est, ad opus filiæ. [h] Quasi dicat quod hæreditas filij directè & immediatè ad filiam perueniat, & econtra. si verò in successione mater esset media, iam non filiæ, sed primò matri moreretur. & sic allegabatur pro parte pauperum.

e *Pauperes.* Licet certa persona hæres institui debeat, & nomen specificari, tamen pauperum institutio valet, & de pauperibus loci proprij domicilij sensisse intelligitur, vbi fomentum viuens consolationes & seruitia à multis recepit. Cod. de episc. & cle. si quis ad declinandam. l. nulli licere. de hoc dic vt supra. eod. cum tibi. ADDITIO. Pauperes institui possunt, quia vniuersitas pauperum gerit vicem certæ personæ, & ita valet, sicut si institueret collegium licitum. ff. de fideiuss. l. mortuo. ff. de condi. & demonst. l. municipibus. Cod. de sacrosan. eccle. l. prima. ff. ad Trebel. l. omnibus. ff. de leg. j. l. si hæres. §. vicis. secundum Arch. Ioah.

f *Mortuo.* executoribus relictis qui petebant bona testatoris postmodum ab vxore, vt dixi in casu.

Glossa sequens primo ponit allegationes matris, ad quas secundo respondet, ponens distinctionem substitutionum, & de reliquis mittendo prosequitur compendiosam.

g *Absque deductione.* Hic decidit quæstionē. Dicebat autem mater quòd habebat tertiam & quartā in bonis testatoris ex persona filij, & sic sola dimidia restituenda fuerat filiæ. Itē in alia dimidia habebat etiā tertiam & quartā ex persona filiæ, & sic dimidiam, & sic facta cōputatione videbatur secūdum eam restitutio facienda pauperibus solùm in tribus vnciis [i] eius partis in qua fuerat filius institutus: & in dimidia eius partis in qua fuerat instituta filia. Et ꝓbatur hoc ex eo, quia dicebat ꝙ substitutio de filia ad filium, & de pauperibus ad illam, erat fidei commissaria, & hoc probabat tali modo, Directa substitutio fit per hæc verba, ei hęres esto, vel ille ei sit

a *Sic videtur ibi tenere Barb. Fonta.*
b *Imò est vtilissima 7. rationib⁹ per Phil. Do. hic positis. Font*
c *Quod Philip. Bal. non placet. Fōt.*
d *Idē doct. Fonta.*
e *Phil. notat ꝙ relinquere rē singularē, non est instituere, secus si relinquantur omnia bona. gl. in authent. de hær. & falci. §. si verò nulla, hic de verbo relinquo, late Phil. & ibi Barb. Font.*
f *Sed tunc esset instituta sub cōditione casuali: qua pendente censetur præterita, & sic nullū est testamentū. l. si pater. C. de condi. insti: de Ancha. Philip. Font.*
g *Idem de filio nisi quo ad excludendū querelā. no. l. si quis priore. ad Treb. doct. Fonta.*
Pauperum vniuersitas gerit vicem certæ personæ.
h *Facit. ff. de reb. du. qui duos. post princ. ibi, quasi vtrique vltimi sibi successisse. vide Anto. Ioā. And.*
i *Male videbatur ei, quia filia debuit succedere cum*

hæres. indirecta per verba: rogo, volo, vel mādo vt restituas &c. sed per ista verba, alteri moreretur, non potest dici directa & pupillaris substitutio, immo videtur intellectus fuisse quòd mater filio ab intestato succederet, & ab intestato hæreditatem restitueret substituto. Item dicendo, sine liberis, apparebat testatorē puberi substituere voluisse, vnde fideicommissariæ nō pupillares intelligi debebant substitutiones, & de filiis adinuicem, & de pauperibus ad eos. Respondebatur ꝓ parte executorum & pauperū,

ne liberis mori contingeret filiorum. Testatore mortuo, [f] ac deinde filio subsequenter & filia superstite matre defunctis ante tempora pubertatis, absque deductione [g] Trebellianicæ [h] siue partis

quod supra dixi in glo. de facto. & in glo. j. quod infra sequitur. Ad clariorem intellectum nota quòd substitutionum alia directa, alia indirecta siue obliqua. Directarum alia vulgaris, alia pupillaris, alia exemplaris, alia breuiloqua, de qua pone exemplum. ff. de vulgari substitutio. iam hoc iure, scilicet cum testator dicit, duos impuberes filios mihi hæredes instituo, & eos inuicem substituo. habent enim hæc breuia verba in personas cuiusque duas substitutiones, vulgarem & pupillarem. Alia compendiosa. de his prosequere vt no. s. eo. Rainutius. circa prin. Sed ad vltimam & ad propositum veniamus. Compendiosa quæ fit his verbis, quandocunque filius meus decesserit, vel sine liberis decesserit, filia sit hæres. hæc si fiat à milite, siue fiat puberi, siue pupillo, iure directo valet quandocunque decedat institutus, sicut verba sonant. ff. de mili. testa. l. in fraudē. §. miles. & l. miles ita hæredem. §. j. C. de testa. mili. l. in testamento. hoc verum, nisi miles hanc substitutionem filio fecerit, cuius mater est in medio, quo casu valebit iure fideicōmissi, si iam factus pubes filius decedat. C. de impu. & aliis substitu. l. precibus. Si autem paganus eam per superiora fecerit verba, & pupillus ille institutus in pupillari ætate decesserit, iure directo admittitur substituta. vbi autem iam pubes factus moritur, substitutio omnino extinguitur, [k] & venientes ab intestato succedunt in totum. ff. de vulg. sub. l. verbis ciuilibus. & l. in pupillari. & l. centurio. Si autem testator sic dixisset, quādocunque decesserit filius, vel sine liberis decesserit, filiam sub stituo: vel volo quòd ei filia succedat: tunc licet directè non valeat, valet tamen indirectè iure fideicommissi. ff. ad Treb. Scæuola. & l. hæredibus. C. de instit. & substitut. l. generaliter. §. vlti. Hoc viso satis patet quòd hęc substitutio quę fortè [l] compendiosa dici potest, admittit substitutos iure directo, ex quo instituti decesserunt in pupillari ætate. Si post pubertatem decessissent, tunc potuissent locum habere matris allegationes.

Glossa sequens reci. per quæstionem, an cum hæreditas per fideicommissum restituenda sit pauperibus, detrahatur Trebellianica. & facit tres partes. In prima ar. quòd sic, per contrarium huius literæ. secundò inducit vnam legem. tertiò rationem. In secunda allegatur in contrarium, inducens duos. §. de corpore. secundò rationem. tertiò opinion. de simili. Tertia pars approbat primum dictum quod coadiuuat per simile, & respondet ad rationem inductam in contrarium.

h *Trebellianicæ.* Ergo quia substituti veniunt iure directo, non fideicommissario, non habet locum deductio Trebellianica. argue per contrarium. quòd si locus esset fideicommissariæ substitutioni, bene detraheretur Trebellianica, licet essent pauperes substituti. Licet ergo cesset Falcidia in iis quæ legantur pauperibus, vel ad pias causas. Cod. de episco. & cle. si quis ad declinandam. &. Cod. ad. l. Falcid. authen. similiter. [m] secus videtur in Trebellianica per hanc literam. ad hoc. ff. ad legem Falci. l. j. §. ad municipium. si enim conditor legis in Trebellianica id voluisset, sicut expressit de Falcidia, ita de Trebellianica expressisset. de deci. ad audientiam. ad hoc infra dè priuil. si papa. & quod non est. sanctorum patrum decretum. &c. de transla. cap. ij. §. sed neque. ad finem. §. ff. de publi. in rem actio. l. de pretio. Et casus omissus iure authenticorum relinquatur iuri antiquo. Ad hoc supra eodem lib. de rescript. susceptum. ff. de liberis & posthu. commodissimè. } In contrarium videtur in authentico. de ecclesi. titu. §. si autem hæres. ibi, omni falcidia vacante. col. ix. Sed dixit Azo in sum. de hære. & fal. quòd Trebelliana continetur sub nomine Falcidię, ergo nec Trebelliana detrahi poterit. [n] nam nil excipit qui omnia dicit. de maio. & obe. solitæ. §. nos autem. in fin. & satis videtur terminari per dictum. §. si autem hæres. si coniungatur cum. §. si quis in nomine. vbi dicit hæreditatem vel legatum. nec occurrit inter ista ratio diuersitatis, vnde idem ius censebitur. supra de translationib. cap. ij. §. sicut. versicul. vide. supra de rescriptis. ca. inter cæteras. ff. de legi.

matrei authen. defuncto. C. ad Tertul. vnde legitima matris cōputari debebat respectu eius quod habitura fuisset ab intestato. auth. nouissima. Domi. Phil. Font.
Substitutionū alia dicitur directa, alia obliqua.
Substitutio cōpēdiosa facta per verba directa vel obliqua, quādo habeat locū, & quādo expiret.
k *Est communis opinio. Bar. in l. centurio. & ibi Gali aula Ful. in. l. precibus. Solerio hic tenet cōtra. Font.*
l *Arch. hic dicit asserti uè, sed versi. præmissa. dicit eas directas pupillares, sed intelligatur secundum emergentiā casus, cum scilicet decesserūt intra pubertatem.*
m *Ibi Lu. Roma latissime loquēs dicit hāc gl. iuridicā. idē Archid. cui hærendū est secundum Old. consi. 248. Font.*
n *Ita Bar. in. l. Marcellus. ad Tre. Do. & Philip. dicit hoc verum etiā si mediate solum fieret. restitutio. ar. l. cū dotē ff. ad leg. Fal. Fonta.*

legi. non possunt. ad hoc facit quod no. Ala. Ber. & alij supra de sepul. cap. ij. vbi no. de relicto pauperibus non detrahi canonicam. Pro prima parte quę placet, facit, quia legitima per pauperum institutionem filij non priuantur. [a] nam qui vult exhæredato filio ecclesiam hæredem facere, aliū quærat quàm Augustinum, & Deo propitio nemine inueniet. xvij. q. vlti. cap. vlti. & sic etiam no. Accur. in. l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cle. Item in ipsa. l. si quis ad declinandam. non erat quis institutus qui Trebellianicam detrahere posset. nec est per omnia eadem ratio in vtraque: quia si rogatus restituere non detrahit Trebellianicam, inuanum fuit hæres. sed si testator fecit multa legata et inter alia quędam ad pias causas, & si non detrahat de legatis ad pias, detrahit de aliis: & sic non erit hæres inuanum.

iure naturæ debitæ [a] facienda, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmissæ nāque substitutiones factę de filio ad filiam, & econtra, [b] & de illis ad pauperes, directæ debent intelligi pupillares, [c] Cum in substitutionibus semper sit interpretatio facienda [d] (dummodo sicut in casu proposito, earum verbis [e] & personis [f] conueniat institutis) vt substitutio directa intelligatur potius quàm obliqua: [g] quamquam directa interdum [h] ad fidei commissum ex causa trahatur. Licet autem [i] filius testamento suo matrem portione iure naturæ debita priuare non possit, [k] pater tamen in testamento quod filio impuberi facit, potest. [l] nam testamentum huiusmodi pupilla-

a *Debitæ.* de his quartis dic vt not. supra eo. Rainutius. in glo. no. ergo quòd quartarum.

b *Econtra.* scilicet de filia ad filium.

Glossa sequens dicit quomodo fiat pupillaris substitutio, & quomodo exemplaris, & quare fuerunt inuentæ.

c *Pupillares.* quæ expresse fit per hæc verba, si filius meus decesserit intra tempora pubertatis, filiæ sit hæres. institut. de pupil. sub. j. responso. & expirat statim cum ad pubertatem peruenerit, vt ibi. Fuit autem inuenta hæc substitutio, quia cum multum prosit hæredem habere, & pupillus testari non possit, vtile fuit pupillis modum inuenire ne decederent intestati, vt in prædicto loco institut. de pup. sub. in princ. Idem dicimus de exemplari, licet exemplaris differat à pupillari in hoc, quia in ea necesse est certas personas substitui. Cod. de imp. & aliis subst. l. humanitatis. ADDITIO. Differt etiam exemplaris à pupillari in aliis, quæ dixi in decret. Rainutius. super. iij. glo. Ioan. And.

d *Facienda.* Vide quod est infra vt substitutio &c. postea videas, dummodo &c.

Glossa sequens exponit & fortificat text. & dicit reprobatam glos. Accursij.

e *Verbis.* dixit testator, si sine liberis decedat, alteri moriatur. sed istud verbum sine liberis, certum est quòd non designat certam ætatem. nam & ante pubertatem & post filius & filia sine liberis mori possunt. ergo patet quòd substitutioni pupillari bene conueniunt verba [b], immo maximè pupillari, cum tunc liberos habere non possit. Et vide quòd expressa vulgaris habet tacitam pupillarem, dummodo personis conueniat. ff. de vul. substitu. l. iiij. multo potius verba quæ sapiunt pupillarem vt hic, ad pupillarem sunt referenda. & sic reprobatur quod no. Accur. Cod. de impu. & aliis substi. l. precibus. in glo. pe. & Innocen. supra eo. Rainutius. Ioan. And.

f *Personis.* quia vterque impubes erat, & ante pubertatis tempora decessit, vt supra vidisti.

g *Obliqua.* scilicet indirecta vel fidei commissaria.

h *Interdum.* vt. ff. ad Trebel. l. Scæuola. ff. de vulga. sub. l. centurio. in gl. si. C. de impu. & aliis substi. l. precibus.

i *Licet autem.* Respondet obiectioni quæ fieri posset ex eo quòd filius non potest matrem priuare debita portione, ergo portio illa matri debetur, non substituto.

k *Non possit.* C. ad Tertul. l. matri. & l. vlti. & auth. in testamento. ibi posita. Sed illud locum habet vbi filius testatur, vel decedit ab intestato: hic istis filiis non succedebant pauperes ex testamento suo, sed potius ex paterno: vt sequitur. ADDITIO. Quod dictum est filium non posse priuare matrem portione iure naturæ debita, verum est, nisi ex causa, vt in præalleg. authen. & habentur hæ causæ in authen. vt cum de app. §. & hæc quidem. col. viij. Ioan. And.

l *Potest.* Est expressum. ff. de. inoffic. test. l. Papinianus. §. j. vbi dicitur quòd mater non impugnat testamentum quod pater filio fecit, querela inofficiosi.

almmo paterne substituente filio, pauperes, quādocunque decedat, ex quo ista substitutio est ꝓ anima patris. glos. in. l. si quis Tit. de lega. 2. pauperes nunquam habebunt bona filij, quia illa nō prosunt animæ patris. Galiaula in. l. centurio. col. 65. adde ꝙ ista iura nō militant in legatis pijs factis per defunctum in peccato mortali. allegant Bal. in. l. 1. C. de sacrosan. eccle. Font.
Substitutio pupillaris quibus verbis fiat, & quare fuit inuēta.
b *Non expresse, sed interpretatiuè. ar. de Solerio. notans ex hac glos. iuncto text. verba sui natura non directa interpretari directa ad seruandam vltimā voluntatē. Phi. declarat hic quid sit familia, genus, stirpes, et similia. vide Bart. in. l. liberorum. de ver. sig. Opiz Crotum. in. l. filius fami. §. diuus. de legat. 1. Font.*

m *Censendū.* vt in prædi. l. Papinianus. & insti. de pupil. substi. §. liberis. ff. de vulg. & pup. subst. l. qui plures liberos. in fi.

R*Eligiosus.* } Sunt duæ partes. secunda ibi, Sane. Prima ponit dictum, cuius rationem reddit ibi, cum velle. Secunda verò vno themate casum definit trimēbrem, & rationem reddit ibi, ne voluntatem. & casum excipit ibi, Nisi. Io. And. Emanauit ad declarationem decre. s. eo. tua. & eorū quæ plenè no. Guil. in Spe. de instru. edi. §. nunc verò. versi. sæpe etiam quæritur. ADDITIO. Aliàs est ver. sub. §. compendiose. Ioan. And. CASVS. Titius veniens ad mortem, suum vltimum condidit elogium, & plura legata dimisit, & ad meliùs implēdum suam voluntatem, deputauit executores suos aliquos religiosos. nūquid religiosi possūt suscipere huiusmodi on⁹, & exequi testamentum siue vltimā voluntatē defuncti? Respōdet quòd nō, quia religiosus non habet velle neq; nolle, sed volūtas sua est posita in potestate sui superioris. Sed ponamus quòd testator deputauit simpliciter plures executores. vnus moritur, vel se absentat. vtrum vnus sine altero possit exequi voluntatem testatoris? Respondet Ro. pon. ne differatur voluntas testatoris, vnus solus poterit voluntatem defuncti exequi. quod verum est, nisi aliàs constaret de mente testatoris, puta quia voluit quòd alter executor sine altero non procederet. Nota primò quòd executor vltimæ voluntatis dicitur habere officium. Nota secundò quòd vbi in actu requiritur licentia superioris, illa debet actum præcedere. Ad hoc de reg. licet. & cle. si. de elec. Domi.

re, paternum, vel paterni pars potius est censendum. [m]

Idem.

Superior habet consentire religiosis deputatis executoribus. hoc dicit secundum Zen.

CAPIT. II.

Religiosus [n] executor ab aliquo [o] in sua voluntate vltima deputatus, non potest (cum velle vel nolle non habeat [p]) huiusmodi officium [q] suscipere vel exequi, nisi à superiore suo petita super hoc licentia, & obtenta. [r]

Pluribus executoribus datis, vno mortuo vel in remotis existente, vel exequi nolente, vnus officium executionis exercebit, ne impediatur testatoris voluntas: nisi aliud per testatorem disponatur. h.d. secundum Zen.

Sanè [s] plurib⁹ à testatore simpliciter [t] executorib⁹ deputatis, vno eorum mortuo, [u] vel

Glossa sequens primò soluit dubium. secundò quærit. ar. & consuetudinem inducit.

n *Religiosus.* Intelligam indistinctè siue sit monachus, vel regularis canonicus, mendicans vel non. [c] Et de claustralibus intelligo, in quibus sequens ratio locum habet. Sed quid de minore. xxv. annis, vel de muliere, nunquid possunt deputari executores, & quia maior. xvij. annis potest procurare negotia, vt. s. e. li. de procu. qui generaliter. in fi. Videtur ꝙ possit esse executor. Cōtra, quia non habet personā standi in iudicio. C. de procu. exigendi. Ad hoc. s. de æta. & quali. c. indecorum. C. de legiti. tu. l. vlti. Item de fœmina. ff. de procu. l. neque fœmina. C. eo. ti. de proc. l. alienam. ff. de reg. iur. l. ij. iij. quæst. vij. cap. j. §. tria. Quidquid sit de iure, consuetudo optima interpres legū habet quòd tales exequi possint. Ad hoc facit hæc decret. ADDITIO. Et. s. de arbi. dilecti. & de his in Spe. prealleg. §. circa fin. quid de minore. & ver. seq. Ioannes And.

o *Ab aliquo.* clerico vel laico.

p *Non habeat.* s. eo. lib. de elec. quorundā. & ca. si religiosus. xij. q. j. non dicatis infra tit. proxi. c. vlti. ADDITIO. Alleg. Archi. ij. q. vij. nullus. ij. & . xxiij. q. ij. ca. j. Io. And.

q *Officium.* hodie rationem huius officij ordinarius loci exigit à religiosis etiam exemptis: & si circa id deliquerint, illos punit, vt in cle. eo. tit. religiosus.

Glos. seq. rationem reddit per quam soluit contrarium, & alleg. pro.

r *Obtenta.* Ergo tunc potest. misericordiæ enim est tale officium. lxxxvj. di. nō satis. Sed videbatur cōtra. per. c. xvj. q. j. monachi. de postu. c. j. vbi dicitur duo requiri, scilicet quòd exposcat vtilitas monasterij, & quòd abbas imperet. pro ista parte faciebat decret. tua. s. eo. titu. & extrauagans Ioā. Fran. de qua fuit tracta. prox. decre. vbi quidam frater prædicator fuit executor. hoc expeditum est.

s *Sane.* Hoc tractabat idem Guliel. in eo. §. ver. sed si alter. cum ver. seq. & ver. quid si sint plures. Ioan. Andreæ.

t *Simpliciter.* sine clausula, vt ipsi vel eorum alter, quòd si non omnes. alias non esset quæstio.

Glos. seq. reci. per. q. quam soluit, & duas opi. subdit.

u *Mortuo.* Nota ex litera ꝙ mortuo executore, eius officiū non

c *Saluo quod de fratribus minoribus dicitur in cle. de ver. sig. exiui. §. proinde. & . §. verum.*
Executo-

in remotis [a] agente, aut id exequi fortè nolente: Ne voluntatē testatoris impediri, vel nimiū differri contingat, [b] poterit alius (nisi testator aliud expresserit [c]) officium executionis iniūctæ liberè adimplere. [d]

DE SEPVLTVRIS.

Bonifacius octauus.

Hic prohibetur pactū de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa nō mutanda, sepeliendus est quis vbi aliàs erat de iure sepeliendus: & aliàs sepultus cū omnibus sepulturæ obuentibus restituendus est, aliàs pœna incurritur hic contenta. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM I.

ANimarum periculis & scandalis quæ frequenter ex his proueniūt, obuiare volentes, [e] vniuersis religiosis & secularibus clericis cuiuscunque status vel conditionis existant, † in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ, [f] districtissimè prohibemus, ne aliquos ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum [g] inducant vt apud eorum ecclesias sepulturam [h] eligant, vel iam electam vlterius non immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis: Statuentes, vt hi qui sic elegerint, nec apud sic electas ecclesias vllatenus sepeliri, nec alibi (ne cōtra votum, iuramentum aut promissum huiusmodi à se factum materiam habeant veniendi [i]) possint eligere [k] sepulturā: sed cōtradictione quacūque cessante sepeliātur omnino apud illas ecclesias, apud quas [l] sepeliēdi de iure fuissent si aliàs sepultura nō electa forsitan decessissent. Si verò iidē religiosi vel clerici prædictos [m] in

te mortuo an eius officiū transeat in hæredem.

non transit in hæredem. Et de hoc in præallega. §.circa fin. ver.insuper. Videtur enim industria & amicitia eius electa. Ad hoc s̃.de offic.deleg.c.vlt.ff.pro socio.l.actione. §. morte.ff.mandati.l.mādatum.in fi.&.ff.de tut. l. antepe. in fi. vbi idem not. Quidam dicebant tale officium transire in hæredē executoris, per l. ff.de ali.& ci.leg.l.cū vnius.&.l. à filio. in prin.&.l.alimenta. in princ. Vide quod ibi not. ꝙ non transeat officiū, licet ibi transeat onus non personale. Alij distinguebant an res esset integra vel non, sicut. s̃.de elect. in causis. C.mand. l. mandatū. Quòd autem dixi nō transire in hæredem, verum est, nisi testator expresserit, sicut & de compromisso dicimus. s̃. de arbit. c.vlt. quid autem tūc fiet, dixi.j.in gloss.vt quia.Ioan.And.

† Plures modos quibus papa præcipit, ponunt Dom. Ancha. & isti præsenti contra faciens, licet nō excommunicetur, grauiter peccat.c.2. de maio.& obedi. 8. q. 3.sciendum. Similiter ille modus, in dignationē bea.apo.Petri & Pau. solum arbitrariam pœnam notat Bal.in l.1. C.de sa.san.eccl. Superantius allegat etiam Bal.in ca.1. § porro. quæ fuit prima causa benefi. ami. Font.

a In remotis. Si ergo non multum distat, vocabitur: & si in termino assignato non venerit, procedet socius sine illo. si autē remotus est, [a] nec vocabitur. sic & in electionibus, de elec. quia propter. & cap. cum inter vniuersas. & cap.quod sicut.

b Cōtingat. si.s̃.eod. lib.ne sede va.c.vnico.ad fin.de offic.delegat.si is cui.

a Quod terminetur arbitrio boni viri, secundum Arch. et fa. quod not. supra eodem lib. de tēp.ordi. cū nullus.§. penult.in glos.2.

Glossa sequens exponit & notat. secundò ponit & soluit duas quæstiones.

c *Expresserit.* vt quia vetuit ne alter sine altero procederet. {Bene facit.ff.de exer.l.j.§.si plures.} Aliud est ergo tacere, aliud expresse vetare.ad hoc de bap.maiores.§.sed adhuc.&. §.se.infra de re.iur.is qui tacet.Ioan.Mo.alle. Cod. de nego. gest.l.fi. Quid ergo tunc fiet ex quo alter non vult exequi, vel mortuus est? Si testator sibi prouidet, illud seruabitur, alioquin episcopus exequatur supra eo.si hæredes. & ca.tua. Quid si abbas sancti Proculi datus est executor, & mortuus est, nunquid hoc officium transibit ad successorem? videtur distinguendum an fuerit proprium nomen expressum, necne supra de offic.de leg.quoniam. quod satis posset dici in extraneo, sed in propinquo videtur quòd licet nomen non fuerit expressum, tamē affectione personæ hoc factum fuerit, vnde non transeat ad successorem. ad hoc. xij. quæstione tertia pontifices.de testa.requisisti. Ioannes Andreæ. {De hoc plenius in prædicto.§.circa fi.ver.quid erit. Ioan. Andreæ.}

Executoris officium commissum sub nomine dignitatis, an transeat ad successorem in dignitate.

d *Adimplere.* est si supra e.lib.de procu.si duo. §. sane. &. ff. de admi.tut. decreto. §.vlti.& est in his speciale fauore testantium, causarum, & pupillorum.

DE SEPVLTVRIS.

Continuatio Domini. Heliæ.

Visum est supra tit.proxi. de testamentis: verùm quia testator in testamento quandoque eligit locum suæ sepulturæ, ideo annectitur rubrica, de sepulturis.

ANimarum.} Prima pars ponit inhibitionem & decretum, ibi, Nos enim. Secunda punit eligētem, ibi, Statuentes. Tertia punit inducentem, ibi, si verò.& pœnam aggrauat in non parentem, ibi, Quam nisi.Ioan. Andr. Emanauit ad suppletionem decre.supra de pac.plerique.& propter ea quæ ibi in fi. not.Hostien.dicens, O quot & quantorum animas constitutio hæc adstringit.nā quasi omnes sibi talia attrahunt, & tales alliciunt, vt infirmari contingat medicos qui sanare debuerāt. ADDITIO. Et quod no.in Spe.eo.tit.ver. & no. Pone casum per te, quia textus clarus est. Nota primò ex princ. text. quòd officium prælati est obuiare periculis animarum suorum subditorū. Not.ibi, sub interminatiōe maledictionis æternę. quòd veniens contra istā constitutionē, peccat mortaliter. Nota vlterius quòd religiosi inducentes aliquē ad promittendū, iurandum, vel vouendū quòd eligat sepulturā penes se, puniuntur pœna hic contenta, & in cle. cupientes. de pœnis in cle. Sed quid si induxerunt solùm ad eligēdum, vtrum puniantur ista pœna? Respōdet quòd non. nā licet per votum, iuramētum vel promissionem tollatur libera facultas, non tamen per electionem: quia licet elegerit quis sepulturam in vno loco, potest postea eligere in alio. Nota si quis induxerit aliquem ad vouendum, iurandum, vel promittendū vt eligeret sepulturam in tali loco, nō valet electio, & ideo quantum ad electionem sepulturæ decedit intestatus. Idem dicendum est si nulla promissione, voto, vel iuramento præcedente elegerit sepulturam in vno loco, & postea iuret vel promittat non mutare: quia tunc electio sepulturæ cassatur. Nota iūcta glos. quòd si quis non eligat sepulturam, tunc est sepeliendus in loco suorū maiorum, si habeant certum locum pro sua sepultura. Si autem certum locum non habeant, tunc est sepeliendus in cœmeterio ecclesię parochialis in qua recepit sacramenta. Not. quòd sepeliētes aliquem indebitè, tenētur restituere quicquid exinde receperunt, etiā si non fuerint requisiti. Not. ꝙ tenentur restituere ossa cadaueris si fuerint requisiti & moniti ab ecclesia, aliter non. Not. quòd si requisiti & moniti non restituant ossa defuncti intra decem dies, ecclesia ipso facto supponitur interdicto. Nota quòd papa potest decernere iurantem non obligari iuramento, quando causa legitima subest. Ad hoc supra eo.lib.de reb.eccle.non alie.cap.ij.de elec. vbi periculum.§.pe.Dom.

Ossa cadaueris restituere tenētur indebitè sepelientes.

e *Volentes.* ad hoc.s̃.de offic.lega.officij.

f *Aeternæ.* hodie trāsgressores excōmunicati sunt ipso iure, nec absoluuntur ab alio q̃ à papa, nisi in mortis articulo, per cl.de pœnis.cupiētes.in fi.quæ etiā reseruat pœnas.j.posita.

g *Promittendum.* nō enim facit Deus differentiam inter ista. xxij.quæstione.v.iuramenti. ADDITIO. Vide quod scripsi de iureiur.debitores.super verb.cogendi.& quod no.e.ti.ca. vlt.in vlt.glo.Ioan.And.

h *Sepulturam.* cum enim hoc sit spiritale, pactio interuenire nō debet.j.q.ij.q̃ pio.§.cauete ergo.de pac.pactiones. {quod intellige eum sepeliēdo. Inter duas enim ecclesias bene valeret pactū. quod dic vt.s̃.eo.lib.de pac.c.j.Ioan.An.} Sumitur autē sepultura multis modis. quod dic vt not.xiij.q.ij.ca. clerici.§.item quæritur.&.s̃.eo.ca. penult.Ioannes Andreæ.

i *Veniendi.* licet non teneat principale, tenet accessoriū quo ad quid. & est speciale ad idem de iureiuran. debitores.vbi de hoc.& eo.tit.cum contingat.Ioannes Andreæ.

k *Eligere.* punitur ergo in quo deliquit. de temp. ord. literas.de his quæ fi.à ma.par.cap.quæsiuit.

Glossa sequens exponit, quęrit, & ad vtrāque partē arguit.

l *Apud quas.* scilicet vbi sunt maiorum suorum sepulchra. xiij.quæstione ij.Ebron.cum.cap.se.& supra e. ca.j. in prin. [b] quod de intestato debet intelligi. Quid si ecclesia ista de qua promiserat, sit illa in qua ab intestato sepeliri debebat? declarari debuisset, quia si dicamus quòd ibi non debeat sepeliri, vbi ergo sepelietur? & litera dicit, non apud illas &c. vnde posset dici quòd ibi sepelietur non obligatione promissionis, licet potestate iuris: sicut cum ex duabus seruitutibus remittitur altera, altera remanet. ad hoc de vsu pal. ex tuarum.ff.de serui.vrb.præd.si domus tua. In contrarium videtur quod supra dixit, nec apud electas ecclesias vllatenus sepeliri. Præterea secundum hoc semper illi apud quos est sepulchrum maiorum etiam ex electione vel promissione, quia priuati erunt potestate eligendi, habebunt obtentum, quod esse non debet. xxxiij. quæstione. v. hæc imago supra de procu.tuæ.infra de reg.iu.cum quid.

b Et ibi dixi quid iuris si de sepulchro maiorum non apparet, de quo hic Archi.Io.And.

m *Prædictos.* quos sic induxerunt. nō ergo prohibet decret. quin possit eligere, sed ꝓhibet inductiones & ꝓmissiones. ADDITIO. Et sit ratio secundū Io.Mo. quare non possum voto

suis ecclesiis vel cœmeteriis prēsumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepultorum corporum [a] (si petātur) quàm etiam omnium quæ occasione sepulturæ illorum peruenerint quomodolibet ad eosdem, intra decendium [b] integraliter faciendam [c] ipsos obligatos esse censemus. Quam nisi fecerint, ecclesiæ ipsę apud quas sepulti fuerint, nec non & cœmeteria earundem, extunc eo ipso sint & tandiu maneant ecclesiastico supposita interdicto, [d] donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

voto firmare id quod licet facere, quia electio sepulturæ est pars vltimæ voluntatis, cuius libertas tolli non debet. C. de sacrosan.eccle.l.j.argu.de spon.gēma. cum cōcor. item cum prouisum sit à iure non eligenti, illa iuris prouisio impediri non debet, nisi mera liberalitate testantis. Et adde quod no. super. vt glo. Addebat ipse Io. quòd electio sepulturæ est ius speciale inductum contra ius cōmune, vt supra ver. proxi.& tale ius sol⁹ princeps qui supra ius est, potest inducere. quare sicut alius à principe non potest tollere ius cōmune, sic nec ad ius speciale adiicere quo arctetur ius commune. & ex hoc dicit concludi quare hic punitur deceptus, sicut attētans contra iura. Ioā. Andreæ.

a *Sepultorum corporum,* supra eo. ex parte.& cap.fraternitati. &.cap. cum liberum. Ioan.And.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

b *Decendium.* Istud decēdium in restitutione corporis currit ex quo petitum fuerit, sed in restitutione rerum credo quòd statim [a] currat, & ideo in rebus nō fuit additum si petantur. Ista enim constitutio non intendit minuere, sed addere ad decret. plerique supra de pac. Sed ibi sine aliqua petitione dicebatur eos obligatos ad restitutionem: ista imponit tempus & pœnam.

a Computato die perceptionis, secundū Archi. & intelligo de momento ad momentum. Ipse autem remittit supra de restitu. spolia. frequēs. Io.And.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

c *Faciendum.* non dicit cui ecclesiæ, credo quòd ecclesiæ cui facta est iniuria, videlicet apud quam sepeliri debebat. parochialis ecclesia iam habuit suam canonicam, & sic non ob. infra cap.proxi. quæ in alio casu loquitur. Si ergo ipsa eadem fuerat ecclesia dimissa, cui soluetur pœna? vnde extincta videtur actio, sicut cum creditor succedit debitori. ff.de fol.Stichus.§.à diuo.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

d *Interdicto.* Ergo propter transgressionem vnius fratris ecclesia tota & cœmiterium punietur. sufficit ita scriptū esse.& potest esse ratio, quia ex quo illum sciebant suum non esse, inuestigare debebant diligenter qua ratione ad eos deuenerit. ad hoc. C. vnde vi, cum quærebatur.

CVm.} Diuisio patet per paragraphos. Præmitte quòd canonica debetur ecclesiæ in qua defunctus cœlesti pabulo refici consueuit supra eo.ca.prima. Et per hoc videbatur quòd parochiali. Item ei à qua corpus assumitur. supra eo.de his.& prouidebatur quòd ei in qua sunt sepulchra maiorum. Domi. Primum dictum huius decret. emanauit ad declarationem eorum quæ not. Bern. & moderni supra eo. de his. & approbatur opin.Innocen.& reprobatur opi. Hugo.& Ber.

Præsupponendum est pro intellectu huius ca. illud quod habetur in ca.certificari.e.tit.in anti. videlicet quòd quando quis eligit sepulturam in aliqua ecclesia, dimissa sua parochiali ecclesia, illa ecclesia debet habere canonicam portionem, quæ cessante consuetudine est quarta pars omnium illorum quæ obuenerunt occasione funeris. CASVS. Prædecessores cuiusdam Titij consueuerunt sepeliri in ecclesia fratrum minorum, quia ab antiquo habent ibi sepulturam. Titius autem elegit suam sepulturam in quadam tertia ecclesia, non in propria ecclesia parochiali, nec in ecclesia suorum prædecessorum: vnde illi tertiæ ecclesiæ plura obuenerunt occasione sepulturæ ipsius Titij. Certum est quòd illa tertia ecclesia debet canonicam portionem. Sed quæritur cui ecclesiæ, vtrum ecclesiæ parochiali Titij, vel ecclesiæ prædecessorum suorum? Respon. Ro.pont. quòd ista portio canonica soluenda est ecclesiæ parochiali ipsius Titij in qua audiuit diuina, & nō alteri ecclesiæ vbi sunt sepulti maiores. Nam ista canonica portio datur in recōpensationem laborum quos sustinuit rector ecclesiæ parochialis in celebrādo diuina, & ministrando sacramēta defuncto tēpore suæ vitæ. Sed quid? ponamus quòd Titius habebat duo domicilia, in vtroque se collocabat pariter, puta in æstate faciebat residētiam in vno domicilio, in hyeme in alio, quæ domicilia erāt in diuersis parochiis. iste Titius mortu⁹ est electa sua sepultura in quadā tertia ecclesia. dictum fuit. s̃. quòd ecclesię sepulturæ debet canonicā portionem. sed quæritur quæ istarum ecclesiarū habebit canonicam portionē, vtrum illa ecclesia in cuius parochia est mortuus, vel alia? Quidā dicunt ꝙ illa ecclesia in cuius parochia est mortuus. Veruntamen

Idem.

Ecclesiæ dimissæ non debetur canonica portio, sed parochiali, & pluribus si sunt plures.

CAPVT II.

CVm quis cuius maiores sunt soliti ab antiquo in aliqua ecclesia sepeliri, [e] ea dimissa eligit alibi sepulturam, canonica [f] portio dimissæ nō debetur ecclesiæ, sed illi duntaxat [g] in qua ille officia consueuit audire diuina, & ecclesiastica recipere sacramenta. Cùm ab eo qui duo habet domicilia [h] se collocans ęqualiter in vtroque, in loco tertio eligitur sepultura: domiciliorum ecclesiæ habebunt inter

Ro.pont. decidit hic contrarium, videlicet quòd illæ duę ecclesiæ parochiales diuidant inter se illā canonicam portionem. Aliqui dicebant quòd quilibet poterit eligere sepulturā dimissa parochiali ecclesia, dummodo eligeret in loco magis religioso, hoc est, in loco vbi magis celebrātur diuina. Sed quid erit si aliquis eligit sepulturam in loco minus religioso, & dimisit locum magis religiosum, puta quia elegit sepulturam suam in vna capella, in qua forte semel in anno celebrantur diuina? Respondet ꝙ quis potest eligere sepulturam in loco minus religioso dimisso loco magis religioso, licet olim esset contrarietas inter doctores. Nota primò quòd quis potest eligere sepulturam dimissa ecclesia parochiali, & etiam dimissa ecclesia in qua sepulti sunt sui maiores. Et canonica portio est soluenda ecclesiæ parochiali in qua recepit sacramenta, & non ecclesiæ in qua est sepultura suorum maiorum: & sic non est soluenda canonica portio illi ecclesiæ in qua fuisset sepultus si non elegisset sepulturam. nam sepulchrum maiorum non præfertur ecclesiæ parochiali. cap. proxi. supra eo. Nota quòd ista canonica portio non soluitur ecclesiæ parochiali eo quòd ecclesia est dimissa, sed soluitur in recompensationem laborum quos sustinuit rector ecclesiæ parochialis in celebrando diuina, & administrando sacramenta ipsi defuncto, ideo solui debet ecclesiæ parochiali, & non ecclesiæ in qua est sepultura suorum maiorum. Nota vlterius quòd quis potest habere plura domicilia, & tunc si eligat sepulturam in aliqua tertia ecclesia, debet solui canonica portio ambabus ecclesiis in quibus ipse defunctus habebat domicilia. Quid si haberet vnum domicilium solum, quod partim esset de vna parochia, & partim de alia, cui ecclesiæ est soluenda canonica portio? Dicit gloss. quòd idem, videlicet quòd soluatur duabus ecclesiis per medium. Communiter tamen seruatur quòd ille est censendus parochianus illius ecclesiæ in qua fouet larem. Nota quòd quis potest eligere sepulturam suam in loco minus religioso, cautius tamen faciet si eligat locum magis religiosum. nam plus proficiunt speciales orationes quàm communes. & licet in vniuerso mundo fiant orationes communes pro omnibus defunctis, tamen specialiter fiunt orationes pro benefactoribus illius ecclesiæ.

Ex textu ibi maiores, No. primò quòd quandoque dicūtur maiores illi qui excedūt in ætate tātū. Not. secūdo argu ꝙ quis potest sepeliri in ecclesia. Ad hoc. s̃. cap. proxi. Do.

Portio canonica cui ecclesiæ soluenda est.

Domicilia plura potest quis habere.

Sepultura potest eligi in loco minus religioso.

e *Sepeliri.* vnde si intestatus decessisset, ibi sepeliri debuisset, vt dixi supra cap.proxi.& supra eo.tit.cap.j.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

f *Canonica.* saltem quarta vel stetur consuetudini supra eo. certificari. in iis qui eligunt sepiliri apud minores vel prædicatores, taxata est quarta per extraua. Bonifā. quæ incipit, super cathedram. in tit. de sepul. quæ fuit reuocata per Benedictum, hodie innouata per cle.eo.tit.dudum. ADDITIO. In quarta vt in minori omnes canones concordant. facit supra e. lib. de arbi. cap. prima & ibi concordantiæ. & vide quod no.e.titu.certificari. in vlti.glos. & quod super ea scripsi. Ioannes Andreæ.

g *Duntaxat.* quia etiam si apud debitam sepultus fuisset, habuisset parochialis ecclesia canonicam. s̃. eo.cap.j.

h *Domicilia.* quod esse potest. de rescrip.d.lect⁹.ij.ff. ad municip.l.assumptio. Itē posset quis esse sine domicilio, vt si relicto domicilio nauiget vel iter faciat quærēs quò se collocet. ff.ad municip.l.Labeo.in prin.&.l.eius. & quod dicit hic de diuersis domiciliis, satis putarē esse æquum in vno quòd ęqualiter esset in duab⁹ parochiis: vt puta inhabitat quis domum in confinio duarū parochiarum, vel duas domos coniunctas habitat, quæ sunt in duabus parochiis, vt eadē ratione illæ duæ diuidant quartam. ADDITIO. Facit quod post Innocent. scripsi supra de parochiis super eo. in glossa limes.

Arg. ad. q. Domicilio potest quis carere.

limes.& quod no.xvj.q.iij.licet.in glo.pone quòd.Io. Andr.
a *Diuidere.* si supra de testa.relatum.ij.ad fi.
b *Si quis.* hic terminantur quę no.xiij.q.ij.c.j.§.nunc autem quæritur.& supra eo.fraternitatē.& approbatur opin. Laur. Vin. Io. & Gof.reprobata opinione Hug. Ala. Tan. & Ber. quam etiam Hostiē. magis dicebat iuri consonam.

† Notant Dom. Phil. quòd assignatis centū pro certo actu faciēdo, si plures faciunt actū simul: diuidentur dicta centū inter eos, exemplum, primo intrāti arcē promissa sunt centū: tres intrant simul: inter se diuident illa centū. Imol. in cl. & si principalis.de rescri. Bar.in l. hoc articulo. ff. de hære instit. Ange. de agna. succes.§. proximus. Fōt.

se † diuidere a canonicā portionem.

In loco etiā minus religioso potest noua eligi sepultura. hoc dicit secundū Zen.

Si quis b antiqua dimissa nouam etiam in loco minus religioso elegerit sepulturā, electionem huiusmodi (licet iura super hoc videantur esse diuersa) nequaquam volumus impugnari.

Idem.

Translatio personæ ad certum locum facta ad tempus, ecclesiæ ius sepulturæ nō aufert. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM III.

Is qui habet domicilium in ciuitate vel castro, quādoque ad villam ruralē se transfert recreationis causa, vel vt ruralia exerceat in eadem. si non electa c sepultura decedat ibidem, non in ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali, vel in ea potius in qua maiorum ipsius ab antiquo d sepultura extitit, sepeliri debebit: Dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari e.

Mulier mortua quæ pluribus nupsit, cum viro vltimo sepelitur. h.d.

Mulier f autem quæ plures viros habuit successiue, si sepulturam nō eligat g, est cum viro h vltimo cuius domicilium retinet & honorem i, tumulanda.

Idem in eodem.

Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturā, pubes autem eligit per seipsum. & hoc dicit secundū Zen. quo ad titulum: sed nō quo ad textū. vnde posset addi. Et pro anima non legat sine assensu patris bona non castrensia. Domi.

CAPIT. IIII.

Licet pater minores filios, qui nequeunt antequam ad annos pubertatis k perueniant, eligere l sepulturam, possit (si consuetudo m terræ id habeat) quò voluerit sepelire: hoc tamen non potest vbi consuetudo huiusmodi non habetur, sed sunt cum suis maioribus

Is qui.} Partes patent. Secunda ibi, Mulier. & prima soluit dubium, & solutionē moderatur ibi, Dummodo. Ioannes Andreæ.

Si ciuis alicuius ciuitatis tempore æstiuo vt fructus colligat, accedat ad suam coloniam, & ibi mortuus est: non sepelietur in ecclesia in cuius parochia mortuus est, sed portandus est ad suam ecclesiam parochialē. hoc dicit.

...Casus. Titius huius ciuitatis ciuis qui habebat mediatariam vel coloniam, tempore æstatis ad illam accessit pro recolligendis fructibus, vel forte propter pestem, & ibi mortuus est intestatus quantum ad sepulturam. vtrum sit sepeliendus in ecclesia parochiali in cuius parochia decessit? Certe non: sed est portandus ad suam ecclesiam parochialem, si commodè fieri possit. Sed quid sanctissime pater: certum est quòd mulier vidua sepelienda est cum suo marito: Ponamus quòd aliqua mulier habuit plures maritos: quæritur cum quo sit sepelienda? Respondet, cum vltimo marito: quia tenet honorem & dignitatem ex vltimo marito.l.fœminæ.ff.de senatoribus.vbi mulier habet dignitatem ex persona sui mariti. Et si mulier quæ nupsit senatori, postea nubat plebeio, perdit dignitatem primi mariti. Not. quòd in iure villa accipitur dupliciter: vt in glo.de re.diui.instit.circa princi. Vno modo accipitur pro congregatione ædificiorum non fortificata muris: quia si esset fortificata muris, diceretur castrum vel ciuitas.

Villa in iure dupliciter accipitur.

Not.quòd ex sola mora facta in loco quis non censetur parochianus illius loci: sed oportet quòd animo sit perpetuæ moræ, vel ad minus per decem annos faciat ibi residentiam: nisi appareat de contraria voluntate, vt in scholaribus: qui licet moram faciant in vniuersitate, non tamen censentur domiciliarij illius loci. Not.quòd cum quis decessit non electa sepultura, est sepeliendus in loco suorum maiorum. aliàs mulier est sepelienda cum viro suo: & si habeat plures viros, est sepelienda cum vltimo. Not. differentiam inter ciuitatem, castrum, & villam, de qua infra de sen.excom.si ciuitas. Not.finaliter quòd dictio potius, stat correctiuè, secundum Archid.Dom.

c *Non electa.* aliàs non esset quæstio: quia apud illam sepelietur supra proxi.cap.in fi.

Glos.seq.quærit. quæstionem declarat. pro vtraque parte arguit & soluit.

Sepeliri an debeat filius vbi pater est sepultus, vel vbi auus et proauus ab antiquo habent sepulturam.

d *Ab antiquo.* quid dices, auus, pauus & alij ab antiquo sunt sepulti in aliqua ecclesia: pater elegit sepulturā in alia, & ibi sepultus est. filius decedēs intestatus sepelietur in sepulchro patris, vel in sepulchro aui & aliorum? & intelligo vt bene procedat dubitatio, quòd potest sepeliri commodè in vtroque. pro vtraque parte inuenies textū.xiij.quæst.ij. cap.vnaquæque. §.Ioseph.& ver.econtra.qui aliàs est. §.Per istā literam, quā etiam habemus.s.cap.proxi.in prin. satis videretur habendā rationem antiquæ sepulturę aui, proaui, & aliorum potius q̄ paternæ. Ad idem.s.eo.ca.j.in prin. & cap.fraternitatem. vbi dicit patrum aliorumque parentum, copulatiue dictum: quasi non sufficiat patrem ibi fore sepultum. Item viuente patre sepelietur in sepulchro aui.j.cap.proxi.

e *Deportari.* simile.j.eod.cap.vlti.imminēs ergo periculum immutat ius commune: vt hic vides. Ad idem supra eo.lib. de procur.si duos.§. sane. ADDITIO. Archidiaco. alleg. ff. ad munic.eius qui.§. penult.ff.de iudi.hæres absens. ibi, nam vbi sic venit &. ca.& supra de eccle.ædi.ad audiētiam.Ioā. And.

Glos.seq.dicit quid declarat pars vltima.

f *Mulier.* hic terminatur quod no.Hug. & Ioan.xiij. quæst.ij. vnaqueque. ADDITIO. Et corrigit quod not. Vincen.supra eod.de vxore.vbi dixit sepulturam parentum potius quàm viri sequendam. allegat quod de onere sepulturæ dixi in textu super versic. vlti. Ioan.And.

g *Eligat.* eligere enim potest cum quo voluerit, vel cum nemine sepeliri supra eo,de vxore.

Vxor potest eligere sepulturam vbi voluerit.

h *Viro.* si verus vir fuit. ff. ad munic. de iure.§.fina.Idē Ioan. Monach. & Archidiaconus.

i *Honorem.* ff.ad munici. l. filij. §. ij. Ad idem. l. vlti. eod. titu.§.iij.qui.§.dicit mulierem quandiu nupta est, incolam esse ciuitatis mariti.facit.ff.de iudi. exigere. ff. de sena. fœminæ. Cod. de nup. cum te. Cod. de dig. mulieres. & patet suprà de fo. compe. ex parte. Cod. de incolis. l. fi. Ioannes Andreæ.

Vxor dicitur incola ciuitatis mariti.

Licet.} Sunt duæ partes, quæ patent. Emanauit ad declarationem decreta.suprà eod.de vxore.ij.responso.Io.And.

Pater potest filio impuberi eligere sepulturam, si hoc habeat consuetudo. Item filius familias potest eligere sepulturam sine consensu patris, licèt non possit testari.hoc dicit.

CASVS. Certum est quòd impubes non habet rationem: ideo non potest eligere sepulturam. Sed quid? mortuus est impubes, in quo loco erit sepeliendus? & vtrum pater pro filio suo impubere possit dimittere naturalem sepulturam, & eligere aliam? Respondet quòd sic, si hoc habeat consuetudo, aliàs non. Sed quid, vtrum filiusfamilias possit eligere sepulturam? Respondet quòd licet filiusfamilias non possit testari de peculio profectitio vel aduentitio, tamen poterit sibi sepulturam eligere sine consensu patris: & sic pro anima potest testari sine consensu patris: sed non pro alijs rebus. l. fi. Cod. qui testa. fa. possunt. Nota primò quòd consuetudo quandoque dat potestatem alteri pro altero eligere sepulturam. Nota secundò arg.quòd filius moriens ante patrem, necessariò non est sepeliendus in sepulchro patris.probat text. qui vult quòd pater non possit sibi eligere sepulturam.vnde dato quòd pater eligat alibi pro se, non tamen potest pro filiis.

k *Pubertatis.* scilicet.xij.ann.in muliere.xiiij. in viro. quod dic vt supra dixi de testa. cap.j.

l *Eligere.* sicut nec aliàs testari.ff.de test. qua ætate. aliàs, in qua.ij.quæst.vj.cap.ei qui.§.item si sententia.C. quādo prouoca.non est neces.l.ij.

Glos.seq.dat duo similia.

m *Consuetudo.* sicut ergo consuetudo dat iurisdictionem & ius eligendi prælatum, de fo.compe. cùm contingat de cau. pos.cum ecclesia.sic etiam dat ius eligēdi sepulturam: vt hic vides. ADDITIO. Et si dicas hāc consuetudinem esse contra ius commune, per quod definita sunt loca sepulturarum: satis est quòd ius assistat.de quo plene dixi de consuetudine cap.si.super glo.pe.Ioan.And.

Glossa sequens quærit. alleg.pro & contra.ponit consuetudinem.

Vel

a *Vel in parochiali.* hæc est disiunctiua. Nunquid ergo datur electio? quod videtur.j.de reg.iur.in alternatiuis.cū suis cōcor. Ecōtra videtur ordinē scripturæ seruandum. xliiij.dist. si rector.ad fi.in glo.penult.s.eo.li.de elect.si quis iusto.§.j. &.s.de præbē.mandato.& hoc tutius a. Ad hoc.s. cap.proxi. nec semper in alternatiuis est electio: vt dicam in prædicta regula, in alternatiuis. cōsuetudo tamē habet quòd parentes vel amici tales sepeliunt in altera quam volunt: & graue videtur puerum viij. dierū semper in antiquis tumulis solenniter sepeliri.

a Et placet Archidia.

vel in parochiali a ecclesia tumulandi. Quanuis b autem filiusfamilias c absque patris assensu sibi possit liberè eligere sepulturam d, pro anima tamen sua † præter ipsius assensum (nisi peculium castrense e aut quasi castrense f habeat) aliquid iudicare g nō potest h.

Idem in eodem.

Religiosi, nisi multum remoti à monasterio, nequeunt alibi eligere sepulturam. hoc dicit secundum intellectum Zen.

CAPITVLVM V.

Religiosi, nisi à proprijs monasteriis adeò forsitā sint remoti, quòd ad ea cum moriuntur cōmodè i portari non possint, nequeunt (cùm velle vel nolle non habeant k) sibi eligere sepulturam l: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

DE DECIMIS, PRIMItiis & oblationibus.

Gregorius nonus fratribus prędicatoribus & minoribus.

Populus vt ecclesiis iura debita persoluat, est in prædicationibus & alijs exhortandus. hoc dicit secundum Zen.

CAPVT I.

Discretioni vestræ mandamus districtius inhibētes ne talia quæ audientes à decimarum m seu alia-

† Quamuis alij contra dicant. Do. hic iungens do gl. ve notat quòd filius patre cōsentiente potest pauperes hæredes instituere. ego probo: quia in istu legalia nō attenduntur. Item iste text. ponit duas reg. vnam ad literā, à qua excipit. alia regu. sumitur à contrario à qua nihil excipit, ergo stabimus regulæ. Phil. hoc in rubr. disputat late folio 136.

b *Quamuis.* De hoc tractabat Hostien. in sum. huius titu. §. & apud quam.ver.si verò is.

c *Filius familias.* maior tamen pubere. & est huic si.supra eod. lib. de procura. qui generaliter. §.j.

d *Sepulturam.* quia electio refertur ad id tempus quo solutus est à patria potestate. ad hoc supra eod.de vxore.j.responso.

e *Castrense.* scilicet quod à parentibus vel cognatis in militia degentibus donatum est: vel quod ipse filius familias in militia acquisiuit: quod acquisiturus non fuisset nisi militasset.ff.de castren.pec.l.castrense.

f *Quasi castrense.* vt quod acquirit filius familias aduocatus in postulando. Nam & ipsi aduocati militāt.C.de aduoc. diuer.iudicio.l.aduocati. ADDITIO. Vide quod not. eo. titu.l.fori.& quod dicam in Spe.de actore.§.j.ver. super supra. Item quod agit de peculio.Ioan. And.

g *Iudicare.* id est, in vltima voluntate b relinquere. iudicium enim hic sumitur pro vltima voluntate, & aliter multis modis. quod dic vt dicam infra de regu. iur. in iudiciis.

h *Non potest.* ff.de dona.cau.mor.l.tam his.

Bart. in l. qui in potestate. ff. de testa. Font.

Religiosi.} Ego sequor intellectum Ioannes Andreas. secundum quem potest sic summari. Religiosi sunt sepeliendi in suo monasterio, nisi in remotis moriantur. hoc dicit. Et ponit dictum, cuius rationem interserit ibi, cum velle. Et exceptionem præmittit ibi, nisi. Dom. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. Innocen. & Hostien. supra de exces. præla. nimis iniqua. & Hostiē. supra eo.tit.de vxore.& approbatur opi. Innocen. reprobata opinio. Hostiens.

b Nō tamē in testamento super. quo vide quod scripsi supra eo. lib. de testa. si pater. in prin. Ioan. And.

ADDITIO. Dicit Archi. quòd per distinctionem hic concordantur istæ opi. quod non placet. quod collige ex vl. glo. Ioan. Andr. CASVS. Aliquis religiosus sub potestate abbatis existens habebat deuotionem ad aliam ecclesiam: ipse veniens ad mortem vult eligere sepulturam in alia ecclesia, an possit? Respondet, non potest quandiu est in monasterio suo, vel alio loco ei propinquo vnde commode potest apportari ad locum monasterij sui: & sepeliendus est cum suis fratribus. secus si esset in loco remoto. Nota primò quòd religiosus non potest eligere sepulturam, nisi esset in loco remoto. Sed quid si moriatur non electa sepultura? Respondet quidam quòd sepeliendus est in monasterio sui ordinis, si in loco sit monasterium sui ordinis. Communis opin. doctorum est quòd sepeliendus est in ecclesia parochiali in cuius parochia mortuus est. Nec obstant iura dicentia quòd religiosi sepeliendi sunt in monasterio vbi degunt. Nam iura illa intelliguntur quando religiosi moriuntur in loco proximo non multum distante à suo monasterio: vel si fuerunt missi in aliquo monasterio causa perpetuæ residentiæ: sed aliàs vbi moriuntur in locis remotis non electa sepultura, certe sunt sepeliendi in ecclesia parochiali vbi moriuntur. Not. quòd eligere sepulturam dependet ab habitu propriæ voluntatis. Domi.

Religioso sepulturam eligere non permittitur à iure.

i *Commode.* Nota ratione incommoditatis id permitti quod aliàs non permitteretur. sic supra eodem lib. & titu. is qui. Item causa incommoditatis alienantur res ecclesiæ. xij. quę. ij. terrulas.

Alienari possunt bona ecclesiæ causa incōmoditatis.

k *Non habeant.* sic supra titu.proxi.cap.vlti. cum suis concordan. ADDITIO. Et per hoc intellige de claustrali: vt ibi etiam dixi. Ioan. Andr.

Reci. per obiectionē.

l *Sepulturam.* hoc tenebat Inno, sed Hostien. contra per decre.supra eod.titu.de vxore.scilicet quòd talis electio ad illud tempus, scilicet post mortem refertur quo solutus est monachus à iugo: vt ibi dicitur de vxore. Ad idem supra cap.proxi.j.responso.& hoc etiam probabat per decre. præced. de exces. præla. nimis iniqua. & per decre. de priui. vt priuilegia. vbi dicitur quòd illi fratres eligunt sibi sepulturas. Ad primum respondeo, quòd licet vxor vel filius familias sint in potestate viri vel patris, nō tamen in tantum quin aliquid habeant, & velle & nolle: quod non est in monacho. & facit suprà eodem lib.de procu. qui generaliter.§.j. Ad decret.nimis.&, vt priuilegia. dic quòd nō loquuntur in veris religiosis: sed in iis qui assumuntur in cōfraternitatem. vel intelligatur secundū istud, scilicet quando à monasteriis sunt remoti. Ioā.Andreæ.

DE DECIMIS, *primitiis &c.*

Superiori titu.visum est de iure sepulturæ, quod est vnum de iuribus parochialibus. verùm quia ius decimandi computatur inter iura parochialia: ideo ad nos informandum de isto iure decimandi siue decimabili, annectitur rubrica de decimis, prim.&c.

Continuatio Domini Heliæ.

Glos.seq.diuidit & dicit vnde decisa.inchoat casum, & ponit ius nouissimum.

Discretioni.} Hic in superscriptione prædicatores præmittuntur.de quo hic Archidiaconus, vt not. supra eodem lib. de elect. quorundam. Et primo inhibet: secundo præcipit: ibi, Imò. Decre.est Grego.ix.decisa de extrauaganti sua quæ incipiebat, Grauamen nobis. Et prout ibi patet, ex querela archiepiscopi & capituli Pisani peruenit ad papam, quòd prædicatores & minores prædicabant decimas ex præcepto non deberi. { Ex quo contingebat quòd laici remissi fiebant remissiores. } Scribit Gregor. vt sequitur. Hodie prouisum est contra omnes religiosos quibus non competit recipere decimas: vt in clem.de pœnis, cupientes.ij.responso. Ioannes Andreæ. CASVS. Episcopus & capitulum Pisanum exposuerunt Romano pontifici grauamen & querimoniam de prædicatoribus & minoribus. Nam quidam eorum prædicabant publicè in suis sermonibus coram multitudine populi, quòd soluere decimas non erat in præcepto diuino. Alij autem dicebant, quòd soluere aliquam quotam quantumcunque modicam, erat in præcepto: non autem illa quota quæ vocatur decima. vnde multi & ferè omnes laici subtrahebantur, nec volebant soluere decimas: quare supplicatum fuit Domino papæ vt dignaretur de remedio prouidere opportuno. Vnde papa scribit prædicatoribus & minoribus eis inhibendo ne decætero prædicent aliqua per quæ populus retrahatur à solutione decimarum: sed vt suadeant & moneant populum ad solutionem decimarum. Nota primò ex superscriptione quòd prædicatores præferuntur minoribus. de quo hic Archidiaconus. vide quod not. eodem lib. de elect. quorundam. secundum Ioan.Andr. Nota secundò prædicantem populo abstinere debere ab his quæ inducunt corruptionem animarum. Dominicus.

Iacobitæ præferuntur chordigeris.

Glos. seq. circa decimas ponit quinque opin.& secundam & vlteriores improbat.

m *Decimarum.* in decimarum solutione an debeantur ex præcepto, an consuetudine tollantur, diuersæ fuerunt antiquorum sententiæ. Et dixerunt quidam, quos secutus est Innocent. in glossa quam posuit super ista rubrica c, quòd decimæ indistinctè debentur & personales & prædiales. probat per auctoritates veteris & noui testamenti, & per iura. xvj. quæstione prima reuertimini. & cap. decimæ. & quæstione.vij. quicunque. & cap. omnes. & in multis capitulis. Dicunt quidam theologi, & hoc scripsit Petrus Lombardus, quòd præceptorum alia moralia, & hæc ad literam seruanda: vt non occides &c. & quædam ceremonialia: & hæc non seruantur ad literam: vt de puri. post partum. cap. vnico.

Decimæ an debeantur ex præcepto.

c Aliàs est glo. illa super illa decre. vlti. de parochi. Ioan. And.

vnico.quædam mystica,& hæc sunt sacrificiorum precepta, quorum non verba,sed mens seruāda est.& sic dicunt in decimis,vt scilicet sint mystica, vel partim moralia; [a] vt sufficiat aliquid dari pro decima ex vigore consuetudinis, puta centesimā, vel vlteriorem vel citeriorem partem. ad hoc. v. distin.in prin.vj.dist. §.vlti.š. eo.commissum.&.c. in aliquib⁹. in fi.&.ca.ad apostolicæ.cum si. Sed hæc opi.est falsa et reprobata per omnia iura, & per concilium generale supra eo. in aliquibus. vbi dicit integraliter decimas persoluendas. Alij theologi dicunt quòd hodie decimæ non debentur,quia olim iussę erant dari clericis qui nihil aliud habebant,vt Numer. xviij. vbi dicebatur clericos parte decimarum debere esse contentos.hodie verò habent prædia, vnde eis decimæ non debentur.& hæc opinio reprobatur supra eo.tua nobis. Alij dicunt quòd decimæ in illis regionibus in quibus non est consuetudo vt soluantur,nec exiguntur, nec prædicantur,non soluere non sit peccatum, quasi ex tolerantia papa dispenset.quod videtur posse,secundum ea quæ no. supra e. à nobis.vbi autem exiguntur & predicantur,non soluere est peccatum.quę opi.per hanc decre.& per omnia concilia [b] & decre.supra eo.tit.reprobari videtur, in quibus satis patet ꝙ papa non tolerat,sed contradicit expressè.ad hoc Exod.xxij. ibi,Decimas & primitias tuas non tardabis offerre.Hostien. no.supra eo.in aliquibus.&.c.à nobis.quòd prædiales decimæ debentur lege diuina: personales verò non, & ideò in primis non admittitur consuetudo,in secundis verò sic. vnde si consuetudo est personales non præstari,non debentur. & sic intelligitur finis ipsius decret.Sed hoc Innoc. execratur,vt dixi in princ.& eius in hoc opinio tutior est, & ideo tenēda esset.de pœ.di.vij.nullus. Et penitius vide quod dixi in quæstione paruorum, aliàs posteriorum in quarta parte. & quod scripsi supra eo.à nobis.in magna suppletione ante medium. ver. adueniente autem tempore gratiæ. Ioannes Andreæ. ADDITIO.Dicit Archi.quòd opi. Hostien.scilicet quòd prædiales decimæ debeantur de lege diuina,personales verò non, fuit opi.fratris Hug. de statera magistri in theologia. Ioannes Andreæ.

a Communis tenent quòd sint iudicialia, vt in remiss. quam dabo in fi. Ioan. And.

b Multos sanctos patres et multa concilia hoc dicēdo enumerat hic Archi. et post eum Ioan. And.

rum rerum [a] ecclesiis debitarum solutione retrahant, vel alias animas [b] corrumpāt audientium, in sermonibus [c] vestris vel alibi [d] proponere de cætero præsumatis. Imò verbo & opere informetis eosdem, vt ad solutionem prędictorum promptæ volūtatis [e] animo sint intenti.

a *Aliarum rerum.* puta primitiarum,oblationum, canonicarum portionum debitarum ex funeribus,& eorum quæ debentur propter suas laudabiles consuetudines. de simo. ad apostolicam.Olim soluebantur quatuor genera decimarum supra eo.cap.j.& ideo homines bonis omnibus abundabant xvj.quæstione. vij. maiores. nunc nec vna bene soluitur, & ideo homines ad decimam conuertuntur. xvj.quæstione.j. decimæ.& ideo Dominus locustas non increpat, nec plagas amouet.xvj.quæstione.j.reuertimini,& tollit fiscus quod nō accipit Christus,vt in prædi.c.maiores. ADDITIO. Hæc tria per glos.tacta bene experiuntur Italici decimas non soluentes.Econtra quadruplex est remuneratio bene soluentium,fructuum vbertas,corporis sanitas, remissio peccatorum,& acquisitio cœlestium præmiorum, yt in prædi. cap. decimæ.Ioan.And.

Decimarū quatuor genera olim soluebātur.

b *Animas.* aliàs animos. ad hoc supra eo. quamuis. de na. ex lib.ventre.c.vnico.

c *Sermonibus.* tale officium priuilegiatum est. de sta. mo. quod Dei timorem.ad fi.& in glos.pe.

d *Vel alibi.* puta in collationibus,disputationibus,vel in confessionibus in quibus iniungere debent cōfitentibus quòd aliena restituant,quia non dimittitur peccatum &c. infra de re. iur.peccatum.cum suis concordant. & hoc faciendo licite ab excommunicatis eleemosynas recipiūt.de sen. excom. cum voluntate.§. prima: priuilegium ergo illud merentur amittere contrarium suggerendo.xj. quæstione iij. priuilegium.cum suis similibus.

e *Voluntatis.* voluntarium militem sibi eligit Christus.xv. q.j.non est quod cuiquam.xxxiij.q.v.qui sitit. in fi.

STatuto }Hic Alexander in prima parte ponit quasdā declarationes circa indulgentias,in quibus conceditur aliquibus vt noualium percipiant decimas pro ea portione qua percipiebant antiquas. Et à quibusdam ex ipsis declarationibus duos excipit ordines hic vsque ad. §.vbi.ibi prouidet parochijs pauperibus,quarum decimæ aliis debentur, vsque ad, §. sane. Tertiò prouidet circa decimas recipiendas vel non de manibus laicorum, vsque ad. §.diœcesani. Quartò prouidet circa decimas soluendas à religiosis, & circa diœcesanorum potestatem super his, vsque ad. §.hec pro eo.vbi statuit noualium decimas religiosis non accrescere qui antiquas de laicorum manibus habuerunt. ADDITIO.Ponebatur olim hæc decre.vt dicit Archid. sub titu. de statu mo. etiam incipiebat,cum personæ.Guil. alle. quia personæ. qui

A ferè totam hanc decre.posuit in Spec. de deci. ver. in summa. Scias quòd quæstionem quæ habet an priuilegium de decimis non soluendis certis religiosis concessum, extendatur ad decimas, quas laici per antiquum feudum possident, plenè tractaui supra eod.cap. pe. vbi ad probandum quòd non extendatur, per quinque modos hanc decreta. induco. Ioan. Andr.

Pro intellectu huius cap. est præsupponendum quòd aliqui religiosi percipiunt decimas ex donatione laicorum,quas laici habebant infeudatas cum consensu episcopi, etiam sine consensu capituli.cap. ad apostolicam.de iis quæ fiunt à prælato sine consensu capituli: & tunc religiosi qui solùm habent istas decimas ex donatione laicorum, non percipiunt decimas noualium, sed solùm illas decimas percipiunt, quas laici percipiebant. vnde multi religiosi impetrabant à sede apostolica priuilegium vt ipsi possent percipere decimas noualium pro illa portione pro B qua ipsi percipiebant decimas antiquas. CASVS. Monasterium sancti Cypriani percipiebat decimas in mea parochia pro certa portione ex donatione laici sibi facta ex consensu episcopi. vnde abbas ipsius monasterij impetrauit à sede apostolica priuilegium vt in mea parochia posset percipere & leuare decimas pro illa portione pro qua percipiebat decimas antiquas, & tamen ego rector ecclesiæ parochialis eram in possessione percipiendi decimas in tota mea parochia. vtrum virtute priuilegij sui possit percipere decimas in quarum possessione eram tempore impetrationis priuilegij? Respon. Ro. Pont. quòd priuilegium suum non se extendit ad illas decimas in quarum possessione alius erat tempore impetrationis. Sed ponamus quòd dictus abbas percipiebat decimas pro aliqua quota in quadam parte meæ parochiæ quæ erat circa flumen, postea à sede apostolica impetrauit priuilegium generaliter vt perciperet decimas noualium in parochia mea. vtrum possit virtute sui priuilegij percipere decimas noualium in parochia mea in illa parte parochiæ in qua non percipiebat antiquas? Respond. quòd non, sed priuilegium suum restringitur ad loca in quibus percipiebat antiquas. C Sed quid sanctissime pater, ponamus quòd abbas sancti Cypriani non erat in possessione nisi percipiendi tertiam partem decimarum antiquarum, licet re vera ad ipsum spectaret media pars.accessit ad papā,& impetrauit priuilegium vt posset percipere decimas noualiū in parochia mea pro illa parte pro qua percipiebat antiquas.vtrū priuilegium suum se extendat ad mediam partem quæ sibi debetur, vel solùm ad tertiam partem, sicut est in possessione percipere? Respondet quòd priuilegium se extendit solùm ad tertiam partem, quam possidet, & non ad aliam partem, quæ sibi debetur. Sed ponamus quòd abbas percipit omnes decimas ex donatione laici, & impetrauit rescriptum vt perciperet decimas noualium pro ea parte pro qua percipiebat decimas antiquas. vtrum virtute priuilegij sui percipiat omnes decimas noualium? Respondet quòd non, sed priuilegium suum restringitur ad mediam partem noualium, quia non est verisimile quòd papa dedisset illi istud priuilegium in grauamen ecclesiarum parochialium, si impetrans expressisset quòd ipse percipiebat integrè omnes decimas integras. Vtrum sit verum indistinctè in omnibus religiosis vt non debeant percipere nisi medietatem noualium? Respondet D quòd non, sed fallit in religiosis Cisterciensibus & Carthusiensibus. nam isti percipiunt integras decimas, secundum quòd est eis indultum per papam. Sed quid faciet ecclesia parochialis & rector illius ecclesiæ, si isti Cistercienses & Carthusienses percipiant decimas cum integritate, quia rector ecclesiæ parochialis non potest supportare onera parochialia, & non habet vnde possit sustentari? Respondet Roma. pontif. quòd episcopus loci poterit prouidere. nam si videat episcopus quòd rector ecclesiæ parochialis non habet aliunde ex quo possit sustentari, tunc compellet istos Cistercienses & Carthusienses ad faciendum rectori congruam portionem vnde possit sustentari, & onera parochialia supportare. Hoc dicit præsens text. vsque ibi, sane quamuis.

Nota primò quòd ad solum papam spectat declarare verba ambigua suorum priuilegiorum. Ad hoc supra de offic. ordina. Nota secundò quòd quantum ad vim comprehensiuam priuilegij attendimus tempus datæ, & sic priuilegium non extenditur ad futura. Ad hoc de priuileg. cum capella. Domi.

Declaramus.

a *Declaramus.* No.quia hic Alexander non statuit ius nouū, sed antiquum declarat. vnde primū dictum habebamus casum.supra de priuil.c.antepen.quod incipit,dudum.

Declarans non dicitur ius nouum edere, sed antiquum declarare.

b *Contingunt.* fortè priuilegio,vel cōpositione,vel feudatione,vel præscriptione,vel receptione de manibus laicorū, vt dicit in fine, vel alio quocūque modo. iure cōmuni non est reperire simpliciter quòd debeatur certa pars, nisi fortè in episcopo qui iure cōmuni petit quartam. supra de offi. ordi.cō querēte. de præscrip. de quarta.

c *Tempore illo.* sic in his inspicitur datę tēpus. Ad idem. suprà de rescrip. eam te. & c.si eo tempore. eod. lib. de elect. dudum. j.in an.vbi de hoc.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

d *Possidebant.* iure suo tanquam sibi debitas. Idem Archid. tunc non debet illis obesse priuilegium hoc tacito impetratum. suprà de priuil. dudum. Idem potest dici si bona fide possidebāt, sed proprietatem iuris non habebant, vt sola bonæ fidei possessio vires priuilegij impediat. Si autem esset violēta, vel malæ fidei possessio, vires priuilegij non impediret, [a] secundum Innocē.& Hosti.qui hoc not.in prædi.decre.dudum. allegat de restit. spo. grauis.de prescrip.c. vlt. de dona. inter vi. & vxo. & si necesse. ob hoc etiam ibi dicunt ꝙ si abbas impetrat priuilegia exemptionis pro se & capellis sibi subiectis, quòd si aliqua capella sua sub alio monasterio bona fide possideatur, impediuntur vires priuilegij,aliàs non,per eadem iura. ADDITIO. Sic & sola litis pendentia(etiam si dolosè non taceatur)impedit vires priuilegij:vt lit. pen.c. si.Ioan.And.

† No.quòd priuilegiū mihi cōcessum vt percipiā decimas & similia de aliquo loco, est surreptitiū non facta mētione de alio existente in possessione ista percipiendi.l.impuberi.ff. de admi.tu. š. de priuile.dudū. secus si nemo ista perciperet. de Ancha.Font.

Possessio sola bonæ fidei impedit vires priuilegij.

a Dic quo ad illam. Ioan.And.

Alexander quartus.

Priuilegium decimarum noualium concedens,non includit decimas noualiū per alios possessas tempore impetrationis, & loca tantum includit vbi percipiebantur antiquæ, & ad portionem antiquam. hoc dicit vsq; ad §.statuimus. secundū Domi.

CAPITVLVM II.

STatuto perpetuo declaramus [a] quòd indultum illud apostolicum (quod plerisque conceditur) vt noualium decimas pro ea portione percipere valeant qua veteres eos contingūt: [b] ad illas noualiū decimas quas tēpore illo [c] quo impetratū vel obtētū extitit hoc indultū, alij † possidebāt, [d] cū de hoc in ipso mētio nulla fiat, nullaten⁹ se extēdit, nec ad alias [e] etiā nisi in his tātū locis vbi veteres tūc quādo dictū indultū impetratū fuit, ipsi impetratores habebāt, & pro ea [f] solūmodo portione qua ipsi tēpore impetrationis huiusmodi pcipiebāt ātiquas.

Priuilegium decimarum noualium limitatum ad mensuram antiquarum, non potest vltra dimidiam includere. fallit in Cisterciensibus & Carthusiensibus h.d.

Statuimus [g] preterea quòd idem indultum obtentum ab ijs qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, vltra medietatem [h] decimarum noualium nullatenus extendatur, quia non est [i] verisimile si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, ꝙ apostolica sedes pariter & similiter noualium decimas in tam graue parochialium ecclesiarum dispendium indulsisset, quodque ratione talis indulti siue impetrati iam, siue impetrandi deinceps, non possit in noualibus quæ amodo fient, vendicari & acquiri vel percipi plus quàm medietas † decimarum ipsorum noualium, etiam si amplius in veteribus habebatur, cùm non sit [k] dicendum asperum sed pium potius & benignum, si super decimis futurorum noualium contra parochialium ecclesiarum grauamen (quod ex distinctione † indulti huiusmodi possit accidere) taliter obuiatur. Religiosos tamen Cistercien. & Carthusien. ordinum statuto & declaratione huiusmodi (quantum ad hos duos articulos, videlicet de medietate [l] decimarū noualium) comprehēdi nolumus vel constringi.

Priuilegiati super decimis recipiendis, ecclesiis parochialibus gratis assignare debent portionem pro debitis oneribus supportandis.hoc dicit.Domi.

Vbi autem per huiusmodi concessiones decimarum parochiales ecclesias adeò grauari contingit, quòd earum rectores de ipsarum reditibus congruè [m] sustentari,& commodè iura episcopalia exhibere nō possunt, prouideatur per locorū ordinarios, & ordinetur taliter ꝙ eisdē rectoribus tātum de illarū [n] relinquatur prouentibus, ꝙ exinde cōpetentem sustentationē habere, † & episcopalia iura soluere valeant, aliaque onera [o] debita supportare.

e *Nec ad alias.* secunda declaratio. Pone, debebatur mihi medietas decimarum antiquorum prædiorum certæ parochiæ. impetraui vt perciperem pro ea parte noualia pro qua &c.tempore impetrationis non in tota parochia, sed solum in certa parte, pone circa riuum percipiebam partem illam decimarum, in illa solùm parte recipiebam noualia, non in vlteriori.

f *Et pro ea.* tertia declaratio. Pone,debebatur mihi dimidia certæ parochiæ,sed non dabatur nisi tertia.impetraui priuilegia de noualibus pro ea parte &c. solam tertiam in noualibus habebo.

g *Statuimus.* sequentur adhuc duæ declarationes.Ad earum intelligentiam scias quòd aut ille qui impetrabat tale indultum,percipiebat integras decimas,aut plus quàm dimidiam, aut dimidiam,aut minus.in primis duobus casibus, scilicet cum integram vel plus quàm dimidiam percipit in antiquis, prætextu priuilegij noualium solam habebit dimidiam. si percipit dimidiam vel minus antiquorum, tantundem percipiet noualium.

h *Vltra medietatem.* Nomine portionis dimidia continetur.ff.de verborum significatione nomē filiarum. §.portione nis.ff.de vsufru.etiam. ADDITIO. Quandoque propter incertitudidem appellatio partis comprehendit totum. ff. de lega.iij.l.vxori.in princ.quid dicat Ber.vidè de rescrip. nonnulli.super iiij.gloss.

Portionis appellatione media pars continetur.

† Ecce ꝙ latū priuilegiū restringitur, quādo solum in genere exprimuntur aliqua quibus specifice expressis non fuisset tam ampliū priuilegium obtentum. quod bene nota, dicit Domi. & adde ista ad c. dudū. de præben. š. eo. & c. super literis.š.de rescri.Font.

† Aliàs, districtione.

i *Quia non est.* ratio.

k *Cùm non sit.* diceret aliquis, quare sit tam stricta interpretatio & aspera? Respondet. Ioannes And.

l *De medietate.* bene ergo comprehendūtur tribus declarationibus primæ partis, sed istis duabus declarationib⁹ istius §.statuimus,non cōprehendūtur. & hoc intendit. si ergo percipiant integram vel plus quàm dimidiā in antiquis, & in noualibus prætextu talis indulti tantundē habebunt. Do. Ioan. Andr.

m *Cōgruè.* quod dic vt supra de præbend. de monachis. vigesimaprima quæstione prima capit.primo in gloss. pen.

n *Illarum.* decimarū parochiæ suæ.

o *Onera.* Legatorū, nūtiorum sedis apostolicę, collectarum, & si. ad idē supra eo. lib.de præbend. ca.j. ADDITIO. Ioann. Mona.& Arch.alleg. de supplen. neg.prela.sicut. de præbend. monachis.& ca. auaritiæ. Ioan.

SANE. Pro intellectu istius §.est presupponendū primò, quòd si laicus teneat decimas infeudatas ab antiquo ante cōcilium, & ideo illas iustè tenet secundū communem opinionem doctorum, potest ipse laicus istas decimas restituere ecclesiæ parochiali sine consensu diœcesani. sed si vellet dictas decimas alteri ecclesiæ donare, non posset sine consensu episcopi. Secundò est præsupponendum,quòd si laicus teneat decimas à religiosis, posset illas decimas donare religiosis absque D consensu episcopi. Casus hoc præsupposito in isto. §. sic figuratur. Quidam religiosus ab antiquo, scilicet ante concilium, habebat decimas infeudatas. illas decimas volebat dare alicui loco religioso à quo nō tenebat dictas decimas. certū est quòd illas decimas posset laicus donare ecclesiæ parochiali à qua tenebat dictas decimas etiam sine consensu episcopi,sed alteri ecclesiæ vel loco religioso non posset donare sine consensu episcopi. Sed vtrum episcopus debeat immediate præbere consensum huic donationi? Respondet Romanus pontifex quod non: immo antequam episcopus consentiat donationi, debet inducere laicum ad reddendum decimas suæ ecclesiæ naturali & parochiali. qui episcopus si per monitionem suam non possit laicum inducere vt reddat decimas ecclesiæ suæ parochiali, poterit præbere consensum vt illas donet alteri ecclesiæ parochiali, vel alicui loco religioso. Sed quid? ponamus quòd religiosi aliqui exempti timentes ne ad monitionem episcopi mutaretur laicus, & dictas decimas redderet ecclesiæ parochiali, faciebant quòd ipse laicus recognosceret illas decimas tenere ab ipsis religiosis, licet reuera non teneret. vtrum ista ficta recognitio præstet patrocinium ipsis religiosis, vt

† De Ancha. not. post Ioan.And. obscurius tamen loquētem, ꝙ ex donatione priuilegiata papæ non aufertur ecclesiæ priuilegiū ne cōueniatur vltra id quod facere potest.facit.l.in condemnatione.l.inter eos.ff. de re iu.iur.Fōt.

decimæ illæ posint eis donari sine consensu episcopi? Respondet quòd non. Sed ponamus quòd religiosi monasterij noui qui sunt exempti à iurisdictione episcopi Pictauen. acquirunt de nouo alias terras existentes in mea parochia. ipsi recusant soluere decimas ex illis terris. nunquid potero tales exemptos facere conueniri corā episcopo Pictauē. vt ipse compellat eos ad soluendum decimas ex illis terris? Respondet quòd sic. & sic iste est vnus casus in quo exempti possunt cōueniri coram ordinariis, videlicet si exempti recusent soluere decimas ecclesiæ parochiali. sed tunc non possent conuenire per citationem communem, sed oportet quòd citatio fuerit formalis, & specialiter faciat mētionem quòd veniant responsuri tali rectori ecclesiæ parochialis super iure decimandi. Sed ponamus quòd de consensu episcopi laici donaūerunt decimas aliquibus religiosis exemptis quas habebant infeudatas ante concilium Lateranē. vtrum dicti religiosi exēpti posint percipere decimas noualium, quia aliqua terra erat in eremo, & per tantum tempus de cuius initio memoria hominum non extitit, de nouo fuit redacta ad agriculturam, fuerunt seminata aliqua noua semina in illa terra. vtrum ex fructibus superexcrescentibus posint religiosi exempti percipere decimas virtute donationis à laicis sibi factæ? Respōdet quòd non. Nota quòd laicis est prohibitū recipere decimas in feudum perpetuum post Lateranen. concilium. ergo videtur secus in temporali, vt no. in c. cum apostolica. suprà de ijs quæ fi. à præla. Do.

Decimæ per laicos ante Lateranen. concilium in feudum receptæ à religiosis, per eos recognitæ in feudum, non possunt ipsis religiosis concedi sine diœcesanorum consensu. hoc dicit. Domi.

Sanè quamuis fortè à religiosis exemptis & alijs fiant infeudationes de decimis detentis à laicis, & iidem laici quòd illas ab ipsis religiosis in feudum teneant recognoscant, non tamen licet religiosis eisdem post talem infeudationem vel recognitionem sic de facto præsumptam, huiusmodi decimas de manib9 laicorum ipsorum acquirere vel recipere absque diœcesanorum episcoporum assensu. [a] Illas autem decimas intelligimus posse taliter à religiosis de manibus laicorum recipi vel acquiri, quæ ante Lateranen. [b] concilium ipsis laicis in feudum perpetuò [c] fuere cōcessæ.

Diœcesani compellunt religiosos exemptos soluere decimas parochialibus ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis. hoc dicit Domi.

Diœcesani verò parochialium ecclesiarum ad requisitionem rectorum earundem, de ipsis religiosis super decimis quas habent, vel eos habere contingent, quæ quidem aliàs ad ipsas spectauerunt ecclesias (nisi de rebus exemptis [d] agatur) exhibeant iustitiæ complementum.

Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis & acquirendis ecclesiis parochialibus soluere debent decimas si priuilegiati non sunt. hoc dicit. Domi.

Cæterum ijdem religiosi tam exempti quàm non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus & amodo acquirendis decimas integrè soluant illis ecclesijs quibus eædem possessiones & terræ prius fuerāt decimales, nisi super hoc speciali iure [e] vel priuilegio sint muniti.

Ex donatione laicorum habentes decimas antiquas, nouales superuenientes in eodem loco non percipiunt. h. d. Domi.

Nec pro eo quòd fortè in aliquibus parochijs omnes maiores decimas seu partem illarum acquirūt de manibus laicorum, possunt pro eadem vel simili portione, si de nouo postmodum fiant noualia, in eisdem petere vel percipere noualium decimas eorundē, [f] nisi alia rationabilis (per quā hoc facere valeant) causa subsit.

DE REGVLARIBVS ET transeuntibus ad religionem.

Innocentius quartus.

Si minor xiiij. annis ingreditur religionem, in xv. anno liber exit, nisi in ipso xv. anno professionem fecerit, vel habitū professorum receperit, vel expressè ratā habuerit professionem prius à se factam. Si autem per totum xv. annum portauit habitum vbi non est distinctus, intelligitur professus, nisi tanta sit distinctio quòd viuentes cum eis simili habitu induantur. Si maior xiiij. annis ingreditur, si portat habitum per annum, quantumcunque sit indistinctus, intelligitur professus. Ioann. Andr.

a *Assensu.* Laicus habebat decimas quas religiosis donare volebat. fingebat se per instrumētum ab illis habere in feudum, vt sic quasi restitueret ipsas eisdem sine consensu episcopi: sed talis fictio non proderit, vt hic vides.

b *Lateranen.* de priuile. cum & plantare. j. responso.

c *Perpetuò.* secus si ad tēpus. & concor. de his quæ fi. à prelatis. cùm apostolica. in fi. ADDITIO. Et si non apparet an ante vel post concilium, quid iuris, ibi dixi in glossā finali. Ioannes Monachus & Archidiaconus hic tenent quod & Hosti. Ioann. And.

d *Exemptis.* id est de ipsis decimis, vel decimis exemptorum prædiorum. ADDITIO. Archidiaconus exponit, id est de decimis pertinentibus ad ecclesias exemptas. Ioan. Andr.

e *Iure.* supra eo. ex parte. j.

f *Eorundem.* sicut enim ipsi laico non accrescebant noualia, vt §. eodem, tua. j. sic nec ipsis religiosis qui à laicis perceperunt. ad idem suprà eodem, cùm contingat. Argu. contra infra de iure patro. cap. j. Sol. ibi res à laico donata mutat naturam in nullius præiudicium, hic fieret præiudicium ecclesiæ parochiali. ad hoc supra. §. j. in fi.

Signat cōtrarium & soluit.

DE REGVLARIBVS ET TRANSEVNTIBVS *ad religionem.*

Diuisio.

IS *qui.*} Prima pars tractat de impubere monasterium ingresso. Secunda de pubere: ibi, Qui verò. Tertia declarat distinctionem habituum: ibi, Distinctos. Prima distinguit, an egrediatur ante finem decimiquinti anni, an post. & primum permittit, sed tres casus excipit. secundum prohibet ibi, Quòd si. si sint habitus indistincti, secus si indistinctissimi. Secunda principalis puberem professum esse dicit, si per annum tulit habitū indistinctum, etiam si sit indistinctissimus: & diuersitatis rationem reddit ibi, Quoniam. Ioan. ADDITIO. Guliel. in Spec. eodem titulo, ver. & scias dicebat hanc decret. fuisse Gregor. ix. sed fuit Innocent. vt hic apparet. CASVS. Aliquis minor. xiiij. annis intrauit aliquam religionem, puta religionem sancti Benedicti. postea cōpleto anno xiiij. & inchoato xv. anno, assumpsit habitū professorū. vtrū videatur fecisse tacitam professionem? Respondet quòd sic. quod verum est, secuto postea triduo, ideo non potest redire ad seculum. Idem dicendum si fecerit professionē expressam: vel si ante xiiij. annū fecit professionē expressam, postea ipso facto maiore 14. annis, qa inchoato xv. anno ratificauit illā primā professionē. Sed quid, ponamus ꝙ nouitius non accepit professorum, sed alium habitū portauit per totum annum xv. quia incepit sextumdecimum annum. an videatur fecisse professionem? Respondet quòd si in tali religione habitus nouitiorū sunt distincti à professis, & iste nouitius portauit habitum nouitiorū & nō professorum, non videtur fecisse tacitam professionem. Sed si habitus nouitiorum non sunt distincti ab habitibus professorum, tunc per delationem istius habitus per totum xv. annum, videtur fecisse professionem tacitā. quod verū est, nisi conuersi & donati portarent eundem habitum. Sed quid, ponamus ꝙ erat aliqua religio in qua non solùm erant nouitij, sed etiā cōuersi & donati. aliquis post xiiij. annum accepit illum habitum, & portauit per vnum annū integrū sine reclamatione. vtrum videatur fecisse tacitā professionē? Respō. ꝙ sic, licet secus sit si talē habitū accepisset ante xiiij. annū, & sic ante discretionē animi. Sed sanctissime pater, vellē informari à vobis qualiter dicātur habitus distincti? Respō. Rom. ponti. ꝙ intelligūtur habitus distincti, siue distinctio sit patens, siue nō, quia habitus nouitiorū nō sunt benedicti, & habit9 professorū sic, & tūc est distinctio latēs: multo magis si distinctio illa esset patens in scissura, colore, vel aliàs. No. primò ex principio. c. ꝙ durāte anno probationis nouiti9 potest facere professionē expressam vel tacitā. Sed sciendū ꝙ quādo facit professionē expressam, obligatur illi monasterio in quo fecit professionem. sed quando fecit tacitam professionem, ipse solū obligatur religioni in genere, ita ꝙ potest transire ad religionē laxiorē. Fallit istud in mendicātibus, quia quis non potest profiteri intra annū: & si faciat expressam professionem, est solùm obligatus in genere religioni. No. vlterius ꝙ impubes nō potest facere professionem expressè. Et in hoc religio equiparatur matrimonio carnali, quod nō potest cōtrahi in ætate impuberi. quod

Professio tacita & expressa diuersimodè obligant.

Impubes profiteri non potest.

verum est nisi malitia & vigor naturalis suppleret ætatem, quia tunc ante xiiij. annum posset quis matrimoniū contrahere: sed in religione, hoc est in matrimonio spirituali, requiritur ꝙ quis cōpleuerit annū decimumquartū. Nota quòd si impubes non fecerit professionem post xiiij. annum, non obligatur religioni, nisi fecerit expressam professionem, si se ingesserit actib9 vel cōuenientib9 professis, vel professionē prius factam ratificauerit. Nota vlterius ꝙ ex delatione habitus professorū per annum, inducitur tacita professio. & hoc quādo in monasterio non sunt cō uersi: vel si sint conuersi habentes habitum distinctū. No. ꝙ si habitus professorum & nouitiorū sint omnino distincti, si impubes ante xiiij. annum accipiat habitum professorū, ex delatione habitus per annum non inducitur tacita professio. secus si accipit post xiiij. annū, quia tunc ex delatione ipsius habitus per annum inducitur tacita professio. Nota vlterius iuncta glos. quòd impubes maior septennio dicitur habere intellectum, non tamen plenum, minor verò nullum dicitur habere intellectum. nam vt dicit. l. j. C. de fal. mo. ignorat illa ætas quid videat. Nota insuper quòd quantū ad obligandum quem religioni, requiritur quòd annus pubertatis sit completus, & sic non sufficit annus cœptus. Nota finaliter quòd professio ante annos discretionis, non ligat profitentem, sed potest ex postfacto ratificari. Et sic videtur quòd id quod est à principio nullum, posit ratificari: quod est verum virtute noui consensus. & ratificatur vt exnunc, & non vt extunc. de quo infra in regula, ratihabitationem. Domi.

Professio tacita inducitur ex delatione annali habitus professorum.

† Continuū scilicet, per no. in rub. ff. de di. & tēp. præscri. dixi. §. c. cupientes. §. cæterum. de ele. eod. lib. §. itē præpositio per, notat cōtinuationem. l. vrbana familia. ff. de verb. & rerum sig. §. pernoctare. Fōt.

Pubertas debet esse cōpleta ad hoc quòd quis religioni obligetur.

CAPITVLVM I.

IS qui monasterium ante xiiij. annum [a] vt monachus efficiatur ingreditur, [b] nisi eo cōpleto professionem faciat in sequēti, [c] vel [d] habitū religionis suscipiat qui dari profitētibus consueuit, seu professionē à se prius [e] factam ratam expressè [f] habeat: liberè potest intra sequentē [g] annū ad seculum remeare. Quòd si per totum sequētem annū in monasterio permanserit vbi professorum & nouitiorum sunt habitus indistincti: professionē per hoc fecisse, vel si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur, [h] nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quòd & professi & nouitij ac etiam alij communem [i] vitam cum eis ducentes, simili penitus habitu induātur. Qui verò post quartūdecimū annum [k] habitum religionis assumpserit, si per annum † illū gestauerit, extunc religionem assumptam præsumitur veraciter esse professus, vbi professi à nouitijs dissimilitudine [l] habitus minimè distinguuntur, [m] etiam si [n] alij degentes cū eis, similibus vestibus coūtātur: quoniā cùm iā hic ad discretionis annos peruenerit, quid agat agnoscit, [o] & ideo susceptum discretionis tēpore ordinem (postquā hūc anni probauerit † spatio) intelligitur firmiter approbasse. Secus autē in illo qui ante discretionis annos habitū induit regularem: cùm eorum quæ tunc agit, plenum [p] non habeat intellectum.

Hic declarat qui sunt habitus distincti. hoc dicit.

Distinctos quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, siue nouitijs sine professis dissimiles vestes dentur, siue benedicātur cum profitētibus conceduntur, siue etiam aliquid aliud [q] fiat per quod nouitiorū à professorum habitu discernatur.

Alexander quartus fratribus predicatoribus & minoribus.

Prædicatores & minores intra annum probationis quēquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt, quòd si fecerint, recept9 allegat9 non est eorū ordinis, et ipsi à receptione professionis aliorū sunt suspēsi, et puniēdi pœna quæ pro grauiorib9 culpis eis cōsueuit infligi. Io. And.

a *Annum.* consummatum, quia non sufficit incepisse. quod dic vt supra eod. ad nostram. ADDITIO. Hostien. hic ponit quatuor casus quib9 pubes, & quatuor quibus impubes obligantur religioni. & post eum hic. Ioan. And.

b *Ingreditur.* hic tolle quod est infra in tex. in versi. liberè potest.

c *Sequenti.* scilicet in decimoquinto anno. sic xx. quest. prima. illud.

d *Vel.* repete eo completo &c.

e *Prius.* scilicet ante xiiij. annum.

Glossa sequens ostendit quid approbat, & quid reprobat.

f *Expressè.* & sic reprobatum est quod Ioan. no. xx. q. j. illud. & Ber. §. eo. significatum, qui dicebāt quòd si professionem fecerat ante xiiij. annū, tacitè ibi moram trahendo post xiiij. annum, videtur eam ratam habere. arg. de despon. impu. literas. & c. accessit. in ant. Hostien. autem qui hanc vidit decret. {& glossauit, vt patet ex superioribus.} in decre. significatū. tenebat quod hic dicitur.

g *Sequentem.* scilicet. xv. ætatis suæ.

Glossa sequens examplificat. quærit & soluit.

h *Videtur.* ecce ergo quartum casum post xiiij. annum. ergo bene habet ratam professionē factam ante illud, sed nō eo ipso, sed tunc demum cùm lapsus fuerit annus xv. & in ipso portauit habitum distinctum.

i *Communē.* vt seruientes capellani & seculares clerici: & si habitus ille religiosus non esset, sed forte seculariū clericorum, id esset per episcopum corrigē. dum. de testa. c. ij. in ant. §. eo. sicut nobis. Sed nunquid cōpellitur talis profiteri? non præcisè, sed causatiuè, vt vel profiteatur, vel exeat, vt suprà de elect. cum causam. in fi. ad hoc supra eodem, vt clerici.

k *Annum.* ad idem supra eo. ex parte.

l *Dissimilitudine.* patenti in colore, scissura vel forma. secus quo ad hunc casum de alia latenti, de qua loquitur hic finis, vt in cle. eod. titu. eos qui. & vide quod ibi not. in gloss. ij. & gloss. licet ergo.

m *Distinguuntur.* sed nōnne recipiēdo habitū qui datur professis, videtur tacitè professus, vt suprà? Illud verum est quādo distinctus est habitus. vbi verò nō est distinctus, secus, vt hic vides. & sic intelligas sane quod not. Ber. supra eodem ex parte in vlti. gloss. ad fi. & probatur idem. supra eodem statuimus.

n *Etiam si.* propter hoc aduersatur illud, qui verò. quod in principio. §. positum est.

o *Agnoscit.* id est agnoscere debet. ADDITIO. Vel præsumitur. supra de senten. excommu. cum illorum in fi. Ioann. Andr.

p *Plenum.* maior septēnio impubes intellectum habet, sed non plenum, vt hic vides. minor autem septēnio ignorat qd videat. C. de fal. mo. l. j. C. de iu. deli. si infanti. ff. de alie. iudi. mu. causa fac. nam & si. de conse. dist. iiij. eos. in fi. secundum Arch. qui dicit quòd §. quòd verò reprobi. de pœ. distinct. ij. vbi dicitur quòd neque virtus, neque vitiū in nobis locum obtinet vsque ad certum tempus quo grauat infirmitas. de tali tempore vel ætate intellige quæ non est capax. xv. q. j. firmissimè. in fi. & c. seq. Ioannes Andreas.

† Pōderādo hoc verbū, dicit de Ancha. non induci professionē, si non gustentur ieiunia pœnitentiæ. vnde professus si monasteriū reformetur exire potest. c. super eo. §. eo. nec cogēdus est etiā per papam vt maneat, nisi saltem nouo anno probationis dato. Oldr. cōsi. xcvj. per. c. ante triennium 31. dist. Fonta.

Infans quid videat ignorat.

q *Aliud.* vt quia dentur à certis personis, vel in certis diebus vel formis. ADDITIO. Vel secūdum Hostien. & Ioan. Mo. non ponitur supra chorum, vel non habet vocem in capitulo, nisi sit professus. Sed ista exempla non placent, quia non sonant indistinctionem habitus, sed actuum. & de hoc vide supra eod. vidua. Ioan. Andr.

Glossa sequens diuidit, & dicit hic poni exceptionem à regula.

NOn *solum.*} Duo principaliter facit. Primò ponit prooemium siue causam cōstitutionis. Secūdò ibi, Vobis ponit constitutionem, in qua primò inhibet. Tertiò ibi, Quòd si fortè. ponit triplicem pœnam. Præmitte quòd ingredienti religionem datur annus ad probandum regulam. xvij. q. j. Gonsaldus. Sed huic anno potest ingrediens & recipiens renuntiare, & statim profiteri. supra eo. tit. ad apostolicam. Sed istud vltimū hic prohibetur in duabus religionibus. Do. Ergo excipit decr. ista à regula quam habuisti. supra eo. ad apostolicam. ADDITIO. Et hęc suprascriptio est talis qualis. §. tit. proxi. c. j. sed alterius auctoris. Ista verò decre. non fuerat Innocentianas sicut nec præcedens, sed extrauagabatur. & qui glossauerunt Innocentianas, nō glossauerunt istam partem, tamen eā posuit & exposuit Hostien. in decr. statuimus. supra eo. tit. Ioan. And. CASVS. Dictum fuit suprà cap. proxi. ꝙ quis in anno xv. & sic in anno probationis potest facere professionē tacitam vel expressam, hic quæritur an istud sit verum indistinctè in qualibet religione. Respō. Rom. pō. quòd non, sed fallit in ordinibus mendicantium. nam prędicatores & minores intra annum probationis non debent aliquem recipere ad professionē. Sed quid sanctissime pater, ponamus quòd ipsi fecerunt contrarium, puta quia intra annum xv. & sic intra annum probationis admiserunt aliquem ad professionem sui ordinis, an sint puniendi aliqua pœna, & qua pœna debēt ipsi puniri? Respondet ꝙ ipsi puniun-

puniuntur, quia ipso facto sunt suspensi à receptione aliorum religiosorum ad professionem. Item debent puniri aliqua pœna quæ deberet illis imponi pro grauioribus delictis secundum consuetudinem vel ordinationem suæ regulæ.& receptus sic ad talem professionem intra annum probationis, non est obligatus ipsi religioni in specie in qua fecit professionem: est tamen bene obligatus religioni in genere, ita quòd tenetur ꝓfiteri aliquã religionem approbatã. Sed quid de eremitis sancti Augustini & beatæ Mariæ de Carmelo? vtrum sit idem dicendum vt non debeant aliquem recipere ad professioné intra annum probationis, & quòd si cõtrarium fecerint, puniantur dicta pœna? Respõdeo quòd sic, sed in alijs ordinib⁹ & religionibus potest fieri ꝓfessio durãte anno probationis. {Dispendium.} Erant nõnulli mendicantes qui quadam leuitate ducti faciebant professionem, & cùm sentiebant duritias religionis, dimittebant religioné, & efficiebãtur apostatæ.& ideo ordinatum fuit ne decætero mendicantes reciperent aliquos ad professioné suæ religionis intra annum probationis, qui annus probationis fuit introductus in fauorem vtriusque, videlicet in fauoré monasterij, vt monasterium cognoscat mores intrantis:& in fauorem intrantis, vt ipse videat an poterit sustinere duritias religionis. c.ad apostolicam.eod.titu.in anti. Nota primò quòd mendicantes non possunt aliquem recipere ad professionem durante anno probationis. Si autem recipiatur, tenet receptio, vt receptus obligetur religioni in genere: & ideo si velit poterit dimittere illam religionem, & intrare aliam religionem. Nota vlterius differentiam inter tacitam professioné & expressam, quia expressa professio in aliquo monasterio facta obligat illi monasterio in specie. quod verum est, nisi quis vellet transire ad strictiorem religionem, sed ad laxiorem non potest, nisi petita & obtenta licentia. sed tacita professio obligat solùm in genere, sed tunc adhuc requiritur quòd sit ætatis perfectæ, & quòd fecerit professionem scienter, & quòd perseuerauerit per triduum. Nota insuper quòd ex professione facta in religionibus, dicitur anima ingredientis lucrifieri domino. quod est verum, si regula obseruetur. Sed si non seruatur, perditur anima & corpus.ad hoc.xlvij. di. quantumlibet. No. finaliter quòd conscientia non regulata ratione, inducit dispendium salutis æternæ. quod facit cõtra illos qui ex quolibet momento vel instinctu mouent conscientiam suam ad aliquid agendũ. vide de simonia per tuas.ij.Domi.

Anno probationis durante non possunt mẽdicãtes aliquem ad professionem recipere.

CAPITVLVM II.

NOn solum,& infra. [a] Licet zelum [b] animarũ habẽtes eas lucrari domino solicitè cupiatis, quia tamen decet & expedit [c] vt consciẽtiæ puritati nõ desit iudicium rationis, [d] ne vnde spiritalis profectus quæritur, salutis dispendium subsequatur: [e] Vobis de fratrum nostrorum cõsilio in virtute obedientiæ & sub pœna [f] excõmunicationis auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annum [g] probationis elapsum (qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus) quenquam ad professionem vestri ordinis, seu renuntiationem in seculo faciẽdam recipere, [h] nec constitutum intra huiusmodi annum aliquaten⁹ impedire quo minus intra ipsum ad aliam religioné quã maluerit, transeat, [i] vel (nisi, maior tamẽ quatuordecim annis existẽs, professus sit tacitè vel expressè, aut euidenter constet illum vitam voluisse mutare, quod tamen [k] nõ præsumitur nisi clara probatione vel competentibus indicijs [l] ostendatur) omnino ad seculũ redeat, sicut de sua voluntate processerit, præsumatis. Quòd si forte contra hanc nostram prohibitioné quenquã recipere [m] præsumpseritis, decernimus eum qui taliter receptus fuerit, nullaten⁹ vestro esse ordini [n] alligatũ, vosq; à receptione quorũlibet ad professioné eiusdem ordinis fore ipso facto suspẽsos, [o] & insuper [p] pœnæ subiiciendos quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi grauioribus consueuit. [q]

Bonifacius octauus.

Decretalis, non solum extenditur ad omnes mendicantes, in alijs verò professio expressa, religioni cui fit. tacita autem generaliter obligat intra annum. hoc dicit secundum Zenze.

CAPITVLVM III.

COnstitutionem Innocentianam quæ prohibet conuersorum professionem recipi ante annum probationis elapsum, piæ memoriæ Alexan. papa iiij. prædecessor noster ad fratrum prædicatorum & minorum ordines duntaxat declarauit [r] extẽdi. Vnde nos pari similitudine rationis inducti, [s] declarationẽ eandem ad aliorum mẽdicantiũ ordines prorogamus. [t]

a *Et infra.* decisum hoc fuit, quia habebatur supra eod. ad apostolicam. &.c. statuimus.

b *Zelum.* quasi dilectionis feruorem. ad idem. suprà eod. lib. de re iudi. ad apostolicæ. in princip.

c *Expedit.* de baptismo, maiores. suprà eod. lib. de elect. cùm expediat. &.c. cùm non deceat. Ioann. And.

d *Rationis.* ratio enim quæ à discretione procedit, nõ debet deesse. Est enim omnium virtutũ mater discretio. j. q. v. præsentium. supra de offic. custo. c.j. Ioan. And.

Discretio omniũ virtutum est mater.

e *Subsequatur.* ad idem de deci. quamuis. de hæret. cùm ex iniuncto. in anti.

Glossa sequens reci. per quæstionem, solutionem, & remissionem.

f *Sub pœna.* contrafaciens non erit propter hoc excommunicatus, vt suprà de iure patro. relatum. quod dic vt no. lxiij. dist. c. Salonitanę. de simo. sicut. ij. de sagit. c. vnico.

g *Annum.* interdũ inuenitur de biennio, interdum de triẽnio. & de hoc dic vt not. xvij. q. ij. Gonsaldus. s. eod. ad apostolicam. j.

h *Recipere.* presumatis, quòd est in fine.

i *Transeat.* sequebatur in antiqua, sicut de sua voluntate &c. quod est infra. iste igitur versic. qui sequitur vsque ibi, sicut. additus est per compilatores huius libri, & hoc ne aliqui crederent quòd talis non posset redire ad seculũ, quia solum dicebatur ad religionem &c.

k *Quod tamẽ.* ad declarationem eius qđ habes supra eo. cõsulti. & c. statuimus.

l *Indicijs.* vt si beneficio renũtiauit, [a] vel de bonis ꝓprijs verbo & re disposuit, vel similibus modis. ADDITIO. Dominus Aluarus Hispanus decretorum doctor de bonis proprijs re & verbo disposuit, cùm ingressus fuit ordinem minorũ, de quo sic refert Archid. & mihi constat. Ioannes Andreæ.

a Sine protestatione quòd non intẽdit per id dimittere seculum, ne obstet supra de renuntia. ex transmissa.

m *Recipere.* scilicet ad professionem intra annum probationis.

n *Vestro esse ordini.* Nota quia professio tacitè vel expressè facta intra annum probationis, non obligat ordini, tamen obligat religioni, vt suprà.

Gloss. seq. recitetur per quæstionem.

o *Suspensos.* dixit Hosti. quòd superior qui non peccauit potest ipsum absoluere. Arg de sent. excom. nuper. in anti. ADDITIO. Dicit Archid. quòd hoc vix credit, cùm hoc non sit concessum, & ideo absolutionem reseruat illi qui legauit. Ioan. And.

Glossa sequens recitetur per obiectionem & solutionem.

p *Et insuper.* Nota quòd quis multiplici pœna punitur. ratio, quia altera per se non sufficiebat, vt no. suprà de iudi. at si clerici. in fi.

q *Consueuit.* ipsa consuetudine inspecta, vel ordinationibus quæ sunt secundum regulam.

Diuisio. COnstitutionem.} Pars prima de mendicantibus. Secunda de non mendicantibus: ibi, In alijs. Iterum prima facit duo. Primò ponit declarationem. Secundò prorogationem: ibi, Vnde. Secunda etiam facit duo. Primò ponit regulam quam distinguendo duo membra declarat. Primum ibi, Sed expressè. Secundum ibi, Tacitè. Ioan. Andreæ. Præmitte quod habes in cap. præcedẽti. Do. CASVS literalis huius ca. patet in ca. suprà proxi. quoniam casus ibi positus hoc & illud comprehendit. Nota primò quòd appellatione conuersorum possunt comprehendi illi qui sunt in religione ad probationem regulæ. Nota secundò quòd ad solum papã pertinet extendere legem exorbitantem ad alios casus non expressos. Do.

r *Declarauit.* eius declarationem hodie non habemus. Ioãnes Mo. & Archidia.

s *Inducti.* suprà de transla. inter corporalia. de rescrip. inter ceteras. in anti. C. ad le. Fal. l. vlti.

t *Prorogamus.* prima facie ista decre. videtur facere ad quęstionẽ quæ quæritur an cõstitntio, super cathedrã. extrauagans Bonifacij, quæ habetur in cle. de sepul. dudũ. extẽdatur ad alios mendicãtes, q̃ prędicatores & minores. & videtur ꝙ sic,

sic, per hanc literam. Sed contrarium pronuntiaui, [a] vt dixi infra de reg. iuris. quæ a iure & ibi vide. & decret. ista facit pro hac parte. Dico enim quod hic Bonifacius non dixit, declaramus, sed dixit, prorogamus. vnde licet eadem ratio esset in alijs mendicantibus, quæ in prædicatoribus & minoribus, tamen constitutio illa non extenderetur ad illos, nisi hic per Bonifa. prorogata fuisset. vnde Alexand. declarauit, sed Bonifa. prorogauit, vt vides. Regulæ ergo & antiquo iuri stãdum est, nisi inquantum reperim⁹ recessum, vt in prædicta regula dixi. ADDITIO. Facit infra de pœn. ca. Romana. de hæret. statutum. ij. in fi. j. responso. Et facit quęstio canonici Mutinen. in fi. argumentorum, & in principio solutionis quam vide in regula, odia. infra de regul. iur. Ioan. Andr.

a Hodie prorogata est per Clementem ad eremitas sancti Augustini, & per D. nostrũ papam Ioann. ad Carmelitas. & hoc constat. Ioann. And.

† Not. de Anch. quòd expressa ꝓfessio fortius obligat quàm tacita: sicut expressa pupillaris fortius excludit matrem quàm tacita. l. precib⁹ C. de impu. & alijs sub stitu. quia hæc legis præsumptione agit, illa aperta dispositione hominis. Fonta.

In alijs autẽ religionibus [a] professio expressè vel tacitè fieri potest licitè [b] intra annũ. Sed expressè emissa, (etiã seculari habitu nõ mutato [c]) illi religioni † præcisè obligat, quã profitẽs est professus: Tacitè verò facta. intra probationis [d] annum per susceptionẽ habitus [e] (qui profitẽtibus tantum datur) non illi specialiter cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, [f] si ætatis [g] aptæ sit, si sciens [h] & voluntarius, [i] ac triduo [k] perseueret.

Idem Parisien. capitulo.

Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis casibus hic expressis) non est alteri conferendum, interim tamen debebit per alium beneficio deseruiri, assignata eidem substituto congrua portione vnde viuere possit. hoc dicit. Ioan. de Fan.

CAPTVLVM IIII.

BEneficium illius qui religionem ingreditur, nõ est intra probationis annũ [l] alicui conferendum, [m] Nisi ad

a *Religionibus.* scilicet non mendicantium.

b *Licitè.* in mendicantibus etiam potest fieri, sed non licitè, vt suprà cap. proxi. dixi. Idem Archi.

c *Non mutato.* ad idẽ. s. eo. sicut nobis. habitus enim non facit monachum, sed professio regulæ. s. eo. tit. porrectum.

d *Intra probationis.* ergo de illa tacita quæ fit per lapsum anni, non loquitur hic, de qua supra eo. c.j. §. qui verò. & supra eo. ex parte. in illa ergo non licebit intra triduum pœnitere, vt in ista, quia non reperitur de illa hic statutum.

e *Habitus.* hoc vbi distincti non sunt habitus professorum à nouitijs, vt supra eo. c.j. dixi. ADDITIO. Hoc sonat, quòd si habitus est communis & indifferens, tunc requiritur perseuerantia animi tridui tantùm, vt supra tit. proxi. post princ. Ioannes Andreas.

f *Obligat.* quo ad hanc obligationem ex tacita, non dicam differentiam inter mendicantes & nõ mendicantes, vt suprà eod. capit. proxi. sed sic in expressa, quia illa obligat illi religioni in non mendicantibus, in mendicantibus solùm religioni in genere, vt ibi & hic.

g *Aetatis.* maior xiiij. in mare xij. in fœmina.

h *Sciens.* secus si non intelligens, vt si furore laborat. supra eod. sicut tenor. ADDITIO. Nisi postea ratificet. & hic ponit Archi. obiectionem de simulante, quam post Innocent. scripsi supra eod. tit. in ant. ca. ij. super ver. per vim. quod ibi decido. Ioan. And.

i *Voluntarius.* secus si inuitus. xx. q. iij. pręsens. s. eo. cũ virũ. Glossa sequens reci. tres opinio. antiquas.

k *Triduo.* terminata sunt variè notata, supra eo. ti. ad nostrã. Quidam dicebant quòd istud dispensatiuè [b] loquebatur: alij quòd illud speciale propter electionem, alij quòd quinque ibi concurrebant propter quæ pœnitentia tridui locum habuit. Primum, quòd sine deliberatione intrauit. Secundum, quòd illectus. Tertium, quia sine probatione suscepit habitum professorum. Quartum, quia prope pueritiam. Quintũ, quia intra triduum pœnituit. {Non perseuerando in habitu: aliàs secus, vt hic in fi.} Et hoc tenet ibi Goff & reci. Hostien. Vides quòd hodie ius esse commune declaratur, scilicet quòd per professionem tacitam factam per receptionem habitus professorum intra annum probationis quis nõ obligatur, nisi triduo perseueret. similis dilatio temporis. C. de erro. aduo. l. vlti.

b Hugo pl⁹ dicebat quòd nõ habebat illam pro decreta li. hoc not. 27. dist. qđ interrogasti. et Io. ponit eius dictũ. 20. q. 3. c. 2. Ioã. And.

Diuisio. BEneficium.} Potest diuidi in tres partes. Primò ponit regulam. Secũdò ibi, Nisi quatuor casus exceptos. Tertiò ibi, Sed interim. prouisionem. Emanauit ad declarationem decre. supra de renun. ex transmissa. & eorum quæ not. Ber. & moderni. supra eod. statuimus. & Ioan. xxvij. quæst. ij. desponsatam. & xvij. q. ij. Gonsaldus. Et ponit hæc decre. regulam & quatuor casus exceptos. ADDITIO. Et dirigitur capitulo Parisien. quia ibi fuit casus de facto in canonico ingresso ordinem prædicatorum cuius præbenda fuerat intra annum collata, & fertur quòd prius episcopus per procuratorẽ vocato notario illum requisiuerat quòd expressè profiteretur, vel renuntiaret, aut exiret. qui respondit, in hoc ordine profiteri non licet, scilicet intra annum. suprà cap. ij. renuntiare non placet, exire nõ decet. Et ista dictio beneficiũ, sumitur hic largè, vt comprehendat etiam maiora. facit supra de verb. sig. c. penul. & de hoc. j. de reg. iur. ca. j. Ioan. Andr.

CASVS. Titius clericus obtinens beneficium ecclesiasticũ

Sextus.

intrauit religionem, & accepit habitum, tamen nõ fecit adhuc professionem tacitam vel expressam, sed adhuc in anno probationis est. Episcopus ad quem spectat collatio illius beneficij, vult illud cõferre durante anno probationis. an possit? Respondet Rom. pont. ꝙ non. quod verum est nisi in casibus certis. Primus casus est, si intrãs religionem intra annũ probationis consentiat vt episcopus possit tale beneficiũ cõferre: quia tunc episcopus posset de illo beneficio disponere. nam talis consensus habetur pro renuntiatione. Secundus casus est, si intrãs religionem durãte anno probationis fecit professioné tacitam vel expressam, quia tunc vacaret beneficiũ, etiã si illa professio solùm obligaret ad religionem in genere. Tertius casus est, si appareat ꝙ intrans religionem voluerit omnino vitã mutare, & dimittere seculum: & tunc statim quòd constaret de mutatione vitæ, poterit conferri beneficium. Sed sanctissime pater, si pẽdente anno probationis non vacet beneficium, quid fiet de beneficio, quia nouitius illi beneficio deseruire non potest? Respondet ꝙ illi beneficio erit prouidendum de vicario qui deseruiet in diuinis, & pro sustentatione vitæ habebit congruam portionem ex reditib⁹ beneficij. Nota primò principalem effectum ad quẽ emanauit præsens cap. quòd pendente anno probationis nõ vacat beneficium intrantis religionem, ideo episcopus illud beneficium cõferre non poterit, nisi in casibus hic expressis. Nota ꝙ si constet ingressum religionem voluisse vitã mutare, quia declarauit animum suum ꝙ nunquam rediret ad seculum, tunc beneficium censetur vacare. No. vlterius quòd cùm beneficiatus non potest deseruire suo beneficio, diœcesanus debet prouidere constituendo vicarium qui illi beneficio prouideat: & illi vicario assignabitur congrua portio, & residuum reseruabitur intranti vel successori. Sed nũquid intrans religionem potest habere fructus sui beneficij durante anno probationis? Respõdet ꝙ non, sed fructus cõseruabuntur. & si intrans religionem reuertatur ad seculum, illos fructus recuperabit, non autem habebit illos fructus ipse intrans durante anno probationis. Ratio est, quia existens in anno probationis debet esse in summa paupertate, aliàs non posset experiri asperitates religionis.

Beneficiũ religionem ingressi nõ vacat pendente probationis anno.

Beneficiat⁹ si beneficio deseruire nõ posit, episcopus prouidebit.

Glos. seq. soluit quæstionem.

l *Probationis annum.* per hanc literam credo ꝙ si minor xiiij. annis ingrediatur religionem, ꝙ ante finẽ xv. anni beneficiũ suum non poterit [c] cõferri, quia xv. an. est annus probationis illi. suprà eo. tit. & lib. c.j. quod verum est, nisi post annũ xiiij. aliquod de ijs quę sequũtur interueniat. beneficio autem nihil deperit, cùm de prouentibus illi deseruiatur, vt dicitur in fi.

c Idem hic Archidia.

Glossa sequens primò signat contrarium, quod dupliciter soluit. secundò soluit dubium. tertiò quærit & soluit. quartò quærit, soluit, & solutionem declarat. quintò quærit. ar. pro & contra, & soluit.

m *Conferendum.* cõtra vt in prædicta decr. s. de renũ. ex trãsmissa. vbi tenuit collatio facta intra annũ ꝓbationis. sed dic secundũ Hosti. ꝙ ibi cũ recuperauerat bona sua, renũtiauerat [d] beneficio suo expressè in ingressu vel ante ingressum, quod satis videtur. aliàs quare decr. illa poneretur sub tit. de renũ? Vel dic ꝙ illa intelligitur secundũ primum casum inferius exceptũ. [e] Secundũ alios nõ potest intelligi, quia papa nõ mandasset postea illum de nouo recipi. Si igitur beneficium tale nõ est conferendum. ergo tempus non currit ei ad quem spectat cõferre. in ant. de cõcess. preben. quia diuersitatem. de elec. c. vlt. & merito, cũ adhuc nõ vacet effectualiter, nõ currit tẽpus, cùm nõ nisi à vacatione currat. s. de electione pro defectu. de cõcess. preben. c. ij. Sed quid dices si nõ habebat ius in re, sed ad rẽ: nunquid perit intra probationis annũ ius illud? Credo eadẽ ratione ꝙ nõ, [f] & in decr. de cõcess. præben. c. vlt. illud fuit propter reuocatoriam, & eius verba. ad idem de præben. c. antepe. Sed nunquid cõstituto in probatione poterit conferri beneficium? Puto quòd non, quia dubius est status, & iam fingitur ibi religiosus quo ad priuilegium immunitatis. infra de sent. excommunica. religioso. ij. respõso. & statu dubius non promouetur ad militiam. ff. de re milita. qui status. ff. de liberal. cau. qui de libertate. & iam

d Protestãdo tamẽ ꝙ per id nolebat obligari religioni etiã in genere. doct. Font.

e Protestãdo vt supra doct. Font.

f Ita doct. quia non professus ille non renũtiat. Font.

Ingrediens religionem an intra annũ probationis perdat ius ad rem.

per hoc induceretur ad religionē dimittendā.quod esse non debet.supra de elec.quorundā.xij.q.ij.bonę rei.nam plantare religionē,& plantatam fouere debemus. suprà de priuile. cum & plantare. & hoc intelligo de beneficio quod per regulares posidieri non posit, [a] ad episcopatum autem in seculari & regulari ecclesia talis eligi potest.supra eod. lib.de elect. nullus.Sed nūquid canonic⁹ ecclesiæ cathedralis qui est in probatione habitus & regulæ in aliquo monasterio, vocari debet ad electionem episcopi quæ tūc imminet facienda,& dicamus monasterium esse in loco vicino de quo aliàs vocari deberet,& quòd non apparet illum vitā voluisse mutare? Et videtur quòd sic [b] per istam decre. retinet enim beneficium suum, ergo & iura ex eo prouenietia. nec enim ex eo quòd ad bonum aspirat,& vitam religiosam probat,debet eius conditio fieri deterior.xvj.q.j.sunt nōnulli. Item video quòd contrahit matrimonium carnale, ergo & spiritale cōtrahere poterit. licet enim de vno ad reliquum arguere. xxj. q.ij.sicut supra de transla. per totum. Item eligere prælatum ecclesiæ etiam episcopum cadit in religiosum etiam professum.supra de elec. Cumana. immo & religiosi ad talia sunt vocandi.lxiij.di.obeuntibus. Item video quòd in statu libero inspicimus statum pristinum.ff.de sta.liber. l. statuliberū. & l.statuliberi à ceteris.sic & in nouitio pristinum & nō statum regularem qui forte erit, & forte non erit, considerare debemus,maximè cùm præcedēs status certus sit, & sequēs incertus.ad hoc de pœ.dist.vij.cap.vlti. Item iacens hæreditas obtinet vicem defuncti qui certus fuit, non hæredis qui est incertus,quia licet certus sit institutus, fortè repudiabit. instit.de hære.instit. §. seruus alienus.Item appellatione,denuntiatione,& lite pendente nil debet innouari in præiudicium appellantis,denuntiantis vel litigantis.ij.q.vj c.post appellationem.§. appellatione. ff. nil no. in rubro & nigro. suprà de no.oper. nun. per totum. suprà vt lit.pen.c.j. &.ij. sic & tempore probationis in præiudicium nouitij eo absente non fiet electio. Item dato quòd nollet vel non posset venire, procuratorem constituere poterit per concilium, quia propter. de elect.in àn. pro hac parte facit. ff. de bo. pos. ex testa.mili.l.vnica in fi.&.ff.de le.iij.l.quæsitum.j.responso. & ff.de fun.instru.& instru.le.l.Seiæ. §.Pamphilæ.&.l.prædia. [c] In contrarium videtur, quia in solitudine & silentio debet fieri probatio.ad id xvj.quæst.j.cap.j.&.ij.de sta.mo. cùm ad monasterium.& ex exitu claustri timetur periculum.de pœ. distinctione quinta.cap.j. ad fin. & qui similem cum alijs vitam suscipiunt &c.de sta.mo.recolentes.& talis quis esse putatur,qualem habitum ostendit infrà de senten.excommu.si iudex laicus.& dissimiliter viuere debet nouitius, ne videatur seculum mutare,nō fugere. quinquagesimatertia distinctione legem. & propter similitudinem computatur quis in eorum numero in quorum numero in veritate nō est. suprà de biga.nuper. Item talis quo ad immunitatem religiosus cēsetur infra de sen.excommu.religioso.ij.responso.& bene facit litera ipsius decretalis quæ dicit talem non esse religiosum cum effectu, quasi diceret eū religiosum, [d] sed reuocabiliter,ad instar eius quod dicitur de tacitè professo,qui pœnitet intra triduum supra eodem titu.& lib.constitutionem. & in anti.capit.ad nostram.vnde iura.supra eodem. super eo. consulti.postulasti.statuimus.& supra eodem lib.& tit.capit. primo & secundo dicunt talem redire vel remeare ad seculum.patet igitur quòd seculū exuerat, aliàs redire non posset.& est si.de consecra.distinctione quarta.qui in materuis. & infra de hære.accusatus.debet ergo iste nouitius aut in totū dimittere,aut in totum amplecti,sicut pupillus aut omnia nomina tutoris debet rata habere, aut omnia respuere. ff.de admi.tu.cum quæritur.ad idem de consecrat. distinctione ij. cōperimus. Item dato quòd in alijs tractatibus capituli absentes nō debeant vocari secundū ea quæ no. x.q.ij. hoc ius. & dixi suprà de test. præsentium. tamen non potest negari quin debeant vocari ad receptiones canonicorū,& ad cessationes diuinorū faciendas.s.eo.lib.de præben.cùm in ecclesijs.& de offic.ordi.quamuis.Si igitur ad electionem prælati & ad prędicta vocabitur,& sic sępe discurret,quomodo monasterium probabit mores eius? Fortè tunc inhoneste viuet cùm exibit claustrum,& sic infringetur decreta.ad nostram s.eo.tit.in ant. Item iste interitus de statu suo,certam legem dicere nō potest [e].ff.de testa.l.qui in domini.& l.seq.& idem in eo qui ignorat an sit captiuus,an à latrunculis captus.ff.de leg.iij.l.j.j.responso.ergo nec electionem facere, quæ debet esse certa.s.eo.lib.de elect.ca.ij. & bene facit pro hac parte, qui cle.vel vo.consuluit, vbi dicitur quòd habitus sine professione impedit ne cōtrahatur.ad idē.s.de offi.deleg.iudex.

id ipsi⁹ accedat assensus, [a] aut cōstet [b] ꝙ vitā voluerit absolutè mutare, vel professionē [c] expressam fecerit, seu [d] scienter [e] habitū receperit professorū.[f] Sed interim [g] eidē beneficio per aliū deseruiri debebit, [h] assignata sibi cōgrua de ipsius prouentibus portione.[i]

Idem.

a Vt seculare.Et no. Phil.à cōtrario glo. ꝙ si beneficium tale esset possibile per regulares posset ei conferri. sed male dicit, per clemē. ne in agro. de statu mo. cle. I. de sup. negli. præla. Font.

b Arch.scilicet quem mihi videtur approbare de Ancha.et Phi. dū reprobat rationē Do. tenentis glo. Fonta.

c Ista motiua Archi. pertinētius allegarentur si quæreretur vtrū nouiti⁹ veniens ad electionem sit admittendus.hoc voluit Ioā. An. in nouel.(ibi no. quia quæstio)nō autem voluit appobare Archi.sicut Phil. credit Fonta.

d Purè.Io. An. Domi. alleg.l.cum pater. §.2. de le.2. sed Anch.dicit quòd talis transit⁹ in religionem est cōditionalis, quia aliàs omnia sua interim essent monasterij. authen.ingressi.cuius cōtrarium hic patet. vide Feli.c. in præsentia.de proba.Font.

e Sequūtur Ioan.And. Do.per.l.I. §.largius. ff. de suces.edi. l.I. I.respon.de lega.3.Fōt.

eo.lib.vbi per solam propositionē recusationis etiā ante causam finitam impeditur delegatus papæ facere quod aliàs sibi de iure competit,scilicet delegare,nisi volēte recusatore. sic dicam quòd ante professionem per solam probationem impediatur talis eligere,nisi de gratia per capitulum vocaretur. [f] ad idem bene facit. supra eodem lib. de tempo. or. cū nullus. in fi.& j.de priuileg. c.j.in fi. vbi qui reuocabiliter manet in loco,naturam loci sortitur. Ad idem.optime.supra eod. lib. de procu.cap.ij.duobus modis. Primò, quia ibi ingressus religionis(intelligo etiam causa probationis, vt ibi dixi) & absentia in loco remoto, æquiparantur. sed si in remoto loco iste esset absens,non deberet vocari, ergo nec ingressus religionem. Item ibi procurator qui erat dominus litis per cōtestationem, per ingressum religionis amittit vsum litis. sic dicam canonicum per ingressum amittere vsum vocis quam in capitulo habebat amittere dico quo ad actum,non quo ad habitum.ad idem.C. de cura furio. cū alijs. & hoc verū credo. puto enim locum esse illi clausulæ concilij, quapropter volunt & possunt &c. quasi iste sic in probatione manendo, interim videatur [g] nolle.Nec ob hæc decret.non enim simpliciter ex iure beneficij procedit ius eligendi. quod probatur suprà de elect.cùm in cunctis.& c.cum Vintonien. & supra eod.lib.eo. tit. ex eo quòd.cle.vt hi qui.de ætate & quali.cum si. Secus crederem in patrono vel in eo ad quem non de iure collegij,sed de iure singulari spectaret electio. ADDITIO. Et in his procedit dictum Archid. fortius enim est ius quod spectat ad aliquem iure singulari, quàm quod spectat iure collegij,& facilius euellitur secundum, quàm primum,vt patet per no.de constitu. cum omnis.in prima glos. in anti.hinc est etiam quòd ius collegij non transit in monasterium per professionem,sed ius priuati bene transit.xix.q. iij.si qua. Ioann.And.

a *Assensus.* tunc enim beneficio renuntiat, & ideo licitè alteri confertur. & sic intelligatur decret. suprà de renunt. ex transmissa.

b *Aut constet.* secundus casus. & dic, constet clara probatione,vel competentibus indicijs. supra eodem tit. & lib.nō solum.

c *Vel professionem.*tertius casus.intelligo alicui de approbatis religionibus, vt infra tit.proxi. c.vnico.

d *Seu.* quartus casus.

e *Scienter.*supra eo.sicut tenor. & suprà c.proxi.

f *Professorum.* vbi distinctus est,vt dixi s. eo.tit.& lib.c.j.

Glossa sequens dubium & obiectionem soluit.

g *Sed interim.*prouidit personis,modo prouidet ecclesijs.ad idem supra de elec.cum nobis olim.& c.cum ex eo.eo.lib.& prouisio executioni mandabitur per episcopum,vt in predi. decret.cum ex eo.§.porrò.sed sponsæ non sic est per vicariū prouidendum,& ideo ibi tempus arctatur de conuer. cōiug. ex publico. propter quod dicebant quidam idem in clerico beneficiato,& malè.

h *Debebit.* in officijs diuinis,etiam in cura si curatum esset beneficium.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

i *Portione.*& reliqua portio conseruabitur ipsi eidem. Ioan. Andr. Vel in vtilitatem ecclesiæ expendetur supra eod. lib. de elect. quia sæpe.de offic. ordi.præsenti. §.porro.eo.lib. [h] Nec credo quòd dari debeat ipsi qui est in probatione. iam enim non bene probaret si tales reditus interim haberet. Barth. Brixi. contradicens quòd Tan. sic tenebat, scilicet quòd interim debeat habere fructus, quia adhuc non est monachus, & potest reuerti. hoc dicit in quæstione quidam clericus. circa finem quæstionum suarum. { Et veneriali.lxix. } Fatetur tamen ibi quòd consuetudo se habet in contrarium.

QVi.} Simplex votum de certa religione intranda tollitur per sequens solenne alterius religionis & laxioris. hoc dicit.Et ponit dictum, cuius rationem interserit ibi, Cui tanquam. & subdit de pœna, ibi, Pro voto. Præmitte quod est dare votum solenne, & votum simplex, de quibus infra tit.proxi.cap.primo. Emanauit ad declarationem eius quod not.Ber.supra eod.porrectum. ADDITIO. Et secundum Archi.eorum quæ not. xxvij.quæstio.j.in sum.& cap.j. Ioan.And. CASVS. Ponamus quòd ego feci votum de intranda religione sancti Benedicti,& steti in simplicibus finibus voti. postea voto non completo intraui religionem laxiorem,puta religionem sancti Augustini, & feci votum solenne. nunquid per istud votum solenne est ruptum primū votum simplex? Respondetur quòd sic,tamen peccaui rumpendo primū votum simplex,& pro illo peccato debeo confiteri

f Istæ rationes pertinēter faciunt ad quæstio. glo.Font.

g Sic dicit Do.item eligere,vt no. in.c. literis. de rest.spo. est fructus. beneficij, quem iste interim nō habet, sed vt bene dicit Phi.hoc non dicitur hic,sed solū ꝙ interim datur vicarius,et episcopus percipit fruct⁹ perceptibiles pro eo, vt hic not. vnde ipsemet videtur percipere.Font.

h Archidi. qui tenet cū Tan.& Barthol. Brixi.respōdet ad hæc duo capitula quòd loquuntur in ecclesijs vacantibus. istud autē non vacat, vt hic patet. Ioan. And.

siteri & agere pœnitentiam. Secus si primum votum esset solenne:tunc non rumperetur per sequens votum etiam solēne. Nota primò quòd vouens expresè intrare etiam certam religionem,dicitur vouere simpliciter, & non solenniter. Nota secundò quòd non adimplenti votum simplex, imponitur pœnitentia: licet alio simili voto se adstrinxerit, minori tamen. Dom.

a *Intranda.*No.verbū: quia aliud est religionem profiteri, aliud vouere de intrando vel profitendo.In primo casu nō loquitur hæc decre. quia talis etiam seculari habitu non mutato iam monachus illius religionis dicitur. supra eodē sicut nobis.& cap.cōstitutionem. isto tit. & lib.suprà,quia habitus &c. supra eodē porrectum. in secundo casu loquitur decret.

b *Laxiorem.* quia de strictiori non dubitatur:quia etiam si esset professus, posset ad strictiorem transire. supra eod. licet. sed.de pari & laxiori dubitabatur, & plus de laxiori:& ideo dixit etiam laxiorem. ADDITIO. Professus si ad strictiorem transiret, non esset locus imponendæ pœnitentiæ:de qua finis loquitur secundum Archidiaco.qui alleg.quòd votum vel propositum non infringit qui commutat in melius. supra de iureiuran. peruenit.supra de voto.scripturæ. suprà de regula.licet. Ioann. Andr.

Votum nō infringitur cum in melius commutatur.

c *Pœnitentia.* tanto durior, quanto manifestius fuit votum. infra titu.proui.cap.vnico in fi.

Diuisio.

SI *ad solum abbatem.*} Distinguit duo membra. secundum Sibi, Aliàs. Emanauit ad declarationem decre.s.de elec.officij.& eorum quæ ibi not. Mo.& Guli.in Spe.de sta. mo. versic.xxj. CASVS. Ponamus quòd de consuetudine vel priuilegio creatio monachorum monasterij sancti Cypriani spectat ad solum abbatem: quia de iure communi spectat ad abbatem & conuentum simul.ita quòd solus abbas de iure communi non posset creare monachos sine consensu sui conuentus.Accidit quòd abbas est mortuus: vtrum mortuo abbate possit conuentus solus creare monachos? Respondetur quòd non. Secus si creatio monachorū spectaret ad abbatem & conuentum simul.nam in isto casu mortuo abbate posset solus conuentus creare monachos de nouo. Not.primò ꝙ monachus ad monachatum non eligitur, sed creatur. vide gloss.quæ incipit,nunquid in cle. dispendiosam.de iud.

Not.secundò quòd congregatio monachorum appellatur conuentus. vide in ant.de rescrip.capitulum. Domi.

d *Pertineat.*de consuetudine præscripta vel priuilegio: aliàs de iure pertinet simul [a] ad vtrunque. suprà de ijs quæ fiunt à præla.ea noscitur.

a Idē Ioā. Mo.& Archid. Ioan. And.

Gloss.seq. dat simile.

e *Creari.* sicut mortuo prælato ad quem pertinet beneficij collatio, capitulum non confert.supra eod.lib. ne sede va.ca. vnico.quod cum isto cōcordat. ADDITIO. Et secundum illam intelligas istā, quòd scilicet vbi solus abbas hoc facit, licet de consensu vel consilio monachorum: illo mortuo nō transit in capitulum.Ioan.And.

f *Ad vtrunque.* multo fortius si ad conuentum tantum: & quia de hoc non dubitabatur, ideo fuit omissum.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

Cōtinuatio.

Dictum fuit s.tit.proxi.de voto in specie,puta de voto religionis: nūc videndū est de voto in genere:ideo post rubri. præcedentē annectitur rubrica de voto & voti redēptione.

Diuisio.

QVod *votum.*}In primā ponitur cōsultatio.In secūda responsio ibi.Nos igitur.quæ præmittit motiuum. secunda ibi, præsentis, ponens solennis voti duas species.secunda ibi, Aut.tertia ibi, Reliqua.ponit de non solenni, & pœna trāsgresso-

Secundum votum solenne religionis derogat priori simplici. hoc dicit Ioan.de Fan.

CAPITVLVM V.

QVi post votum à se de certa religione intranda [a] emissum, religionem aliam etiam laxiorem [b] ingreditur, & profitetur in ipsa: potest (voto non obstante priori,cui tāquam simplici per secundum solenne noscitur derogatum) manere licitè in eadem. Pro voto tamen non completo erit eidē pœnitentia [c] imponenda.

Idem.

Vacante monasterio cōuentus nouum recipit monachum, si communiter ad abbatem & eos spectat: si ad abbatem solum, secus. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM VI.

SI ad solum abbatem pertineat [d] creatio monachorū: eo defuncto nequibit nouus monachus à cōuētu creari [e] †. Aliàs poterit, si eorum creatio spectat insimul ad vtrunque [f].

DE VOTO, ET VOTI redemptione.

Bonifacius octauus Biteren.episcopo.

Votum solennizatum per susceptionem sacri ordinis,vel per professionem factam alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatis, dirimit matrimonium pòst contractum: aliàs solùm impedit & non dirimit. hoc dicit secundum Zenze.

CAPITVLVM VNICVM.

QVod votū debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti. Nos igitur attendentes quòd voti solennitas ex sola constitutione ecclesiæ est † inuenta: matrimonij verò vinculum ab ipso ecclesiæ capite rerum omnium cōditore ip-

ris.Emanauit ad declarationem eorum quæ no. Ioan. xxvij. quæst.j.in princ.& ca.j.& Ber.qui cleri. vel vo. rursus. ADDITIO. Et Inno.de reg.porrectū. de fri. fraternitatis. super ver.alioquin.Io.And. Presupponendū est pro intellectu huius ca. illud quod habetur in glo.magna in c. rursus. qui cle. vel vo.in anti.videlicet ꝙ votū castitatis solenne impedit matrimoniū contrahēdum,& etiā cōtractū dirimit.Si autē sit votū simplex: impedit matrimoniū contrahendū, sed non dirimit iam contractum. Istud capitulum emanauit ad declarandū ꝙ dicatur votū solenne,& ꝙ dicatur votū simplex.Nam quidā dicebāt ꝙ votū solēne dicitur quando quis pmittit exnūc continentiā. Sed votum simplex dicitur quando quis exnunc vouet ꝙ post annum vouebit perpetuam continentiam. Casus hoc presupposito sic figuratur: Episcopus Biteren.in præsentia papę cōstitutus quęsiuit ab eodē. Sanctissime pater, iure cautum reperio, ꝙ votū castitatis solennizatū impedit matrimonium contrahendū, & dirimit iam cōtractū. Votū verò simplex non dirimit matrimonium iam contractū: licet veniēs contrà peccet mortaliter. Item reperio altercationem inter doctores quod votum dicatur simplex,& quod votum dicatur solennizatum. occasione huius vellem informari quod votum appellatur simplex,& quod solenne? Respōdet Rom. ponti.ꝙ omne votum castitatis dicitur simplex, siue sit de præsenti siue de futuro,dummodo non sit solennizatum per professionem tacitā vel expressam:quia tunc diceretur votū solenne,vt non teneat matrimonium contractum. vel si quis suscepit sacros ordines,puta subdiaconatus, dicitur votū solenne:aliàs autem dicitur votum simplex,siue quis dicat,exnunc voueo castitatem: siue etiā dicat, promitto ꝙ post annum vouebo castitatē. & sic patet ꝙ istud capitulum nō facit ius nouum:sed solùm declarat illa quæ notantur in dicto capitulo, rursus. qui clerici vel vouentes. Nota primò ex isto cap.quòd solennitas voti est inducta ex cōstitutione ecclesiæ: & sic nō est ipsum votum quod impedit matrimoniū vel dirimit: sed est ipsa constitutio ecclesiæ. Ex quo patet ꝙ constitutio ecclesiæ potest habiles ad contrahendum matrimonium inhabilitare: & contrà potest inhabiles habilitare. Nam de lege diuina quando aliqui erant in dispari gradu distante ęqualiter à stipite,nō poterant contrahere:vt pro hoc est glos.notabilis in cap. literas.de restit.spol.in anti. Nota quòd matrimonium fuit institutum in statu innocētiæ:quia secundum doctores est duplex institutio matrimonij.Prima est ad prolem procreandam: & illa fuit facta in statu innocentię ante peccatū primi hominis.Alia est institutio matrimonij ad euitādū fornicationē:& illa fuit facta post peccatū Adæ:& sic intelliguntur iura facientia pro contrario. Nota vlterius quòd vinculum matrimonij est indissolubile.Sed vtrum istud intelligatur quòd vinculum matrimonij sit indissolubile loquendo de matrimonio consummato copula carnali, vel non consummato? Communis opinio doctorum est,quòd matrimonium non consummatum potest papa rumpere:licet Panor.teneat contrarium in ca.ex publico. de conuer.cōiug.in an.& mouetur per istam rationem: quia quos Deus coniunxit,homo non separet.Sed ad istam rationem respondent doctores,dicēdo ꝙ illud intelligitur de copula carnali:ita vt sit sensus,quos Deus coniūxit copula carnali & post matrimonium consummatū, homo non separet.

Nota vlterius principalem effectum huius cap.videlicet ꝙ votū castitatis dicitur solennizatū quantum ad dirimendum matrimoniū iam cōtractum per susceptionem sacri ordinis, vel per professioné tacitā vel expressam. Ex quo patet quòd sacer ordo habet annexū votum continentiæ, licet expresè non

† Not: Do. Phil.inuct. glo.ca. non succedere in ijs quæ iure speciali spectant ad prælatū. Addit Phi. professionē alicuius recipi posse nomine abbatis futuri.Font.

† Ergo votum mutabile est in aliud pium opus: licet contrarium dicatur nōdum satis efficacibus argumentis.

Matrimonij institutio fuit duplex.

Matrimoniū carnaliter nō cōsummatum an per papam possit dissolui: vide Erasmū in respō.ad annot. Le 17. super illo. I. Cor. 7. liberata est à lege viri.

non dicatur in susceptione sacri ordinis quòd ipse suscipiẽs vouet castitatem. Nota quòd ad hoc vt votum religionis obliget profitentem, oportet quòd faciat professionem alicui religioni approbatæ.

& faciunt ad hãc sententiã not. per Mar. Sozi. cõsil. 112. & 28. quæ alleg. Io. de Nenizanis in sua nuptiali sylua. folio vij. & legas hic singu. Hippol. clv. Fõ.

a *In statu innocentiæ.* id est ante peccatum. Et nota contra illos qui dicunt matrimonium fuisse institutũ per hæc verba, Crescite & multiplicamini. sed vt hic vides, in paradiso & ante peccatum institutum fuit: & per illa verba protoplasti, Hoc nunc os ex ossibus meis &c. Genesis. ij. c. in fi. & xxvij. quæst. ij. lex diuinæ. ADDITIO. Vide quod dixi supra de fri. cap. fin. super glo. simile. Ioannes Andreæ.

Glossa sequens recitet. per quæstionẽ, ad quam ar. pro. & soluit contrariũ per textum per euitationem absurditatis, & per rationem addens illud approbatum: & huic decre. respondet.

sum in paradiso & in statu innocentiæ a instituente vnionẽ & indissolubilitatẽ acceperit: Præsentis declarandũ duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne quantum ad post contractum matrimoniũ dirimẽdum, quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis b, Aut per professionem expressam vel tacitam c factam alicui de religionibus per sedem apostolicam d approbatis e. Reliqua verò vota etsi quandoque matrimonium impediant contrahendum f: & quanto manifestius sunt emissa, tanto propter plurium scãdalum & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur g: non tamẽ rescindere possunt matrimonia pòst contracta.

b *Sacri ordinis.* vt suprà qui cle. vel vo. c. j. & ij. In minoribus autem licitè contrahitur: vt suprà in ant. de cle. coniuga. c. j. Et ex eo quòd hic æquiparat professionem religionis & sacrum ordinem: videtur q sicut per professionem religionis soluuntur sponsalia de præsenti: sic per receptionẽ sacri ordinis ante carnalem copulam dissoluuntur. sic & alibi æquiparantur ista. xx. quæst. c. j. & s. de vita & honest. cleri. clericus. Sed iam disputaui & terminaui contrarium, quod est hodie approbatum per constitutionem Ioan. quæ incipit, altercationis antiquæ scilicet sponsalia de præsenti non dissolui per receptionem sacri ordinis: per decre. ex parte. ij. de conuer. coniuga. vbi etiam de hoc in glos. pen. super qua scripsi opi. Hosti. & xxvij. q. ij. desponsatam. non enim recipiendo sacrum ordinem vouet se castitatem seruaturum in seculo: & tamen tale votum castitatis in seculo seruandæ non dissoluit sponsalia de præsenti: vt ibi. Inducat ergo hoc fauor religionis, & merito: quia alia est causa monachi, alia clerici. xvj. quæstio. j. alia. in solo ergo casu expresso dicamus separari. quod enim non est sanctorum patrum decretis &c. s. de trãsla. inter. Et si diceremur contrarium, iam hic non esset equalitas: quia iam duplici remedio posset vir sponsalia dissoluere, & mulier vnico: quia propter sexus fragilitatem ordines recipere non potest. Est autem ratio quare hoc speciale est in religiosis: quia mortui sunt mundo xvj. q. j. placuit. vnde sicut mors naturalis solueret sponsalia: sic & ista ciuilis permittente canone. de conuersio. coniuga. verùm. & capit. ex publico. quæ ratio deficit in clerico seculari. Non ob. hæc decre. immo potius concordat: quia æquiparat ista quo ad dirimendum matrimonium pòst contractum, quasi quo ad dirimendum prius contractum paria non sint: immo disparia rationibus prædictis. plura enim profitẽdo promittit monachus, quàm recipiendo sacrum ordinem clericus.

Sponsalia de præsenti an dissolui possint.

c *Tacitam.* quæ fit cum maior sponte & sciens recipit habitum professorum vbi est distinctus. supra tit. proxi. capit. j. & cap. constitutionem. vel cùm habitum indistinctum a fert per annum: vt suprà eodem tit. capit. ex parte. & capit. primo eod. lib.

a Vel distinctum distinctione latenti: vt in cle. de reg. eos qui. Ioan. And.

d *Per sedem apostolicam.* aliàs enim non potest: vt suprà de reli. do. capit. vlt. & eodem tit. cap. vnico. infra eodem libro. Ioann. Andr.

Glossa sequens soluit duas quæstiones.

e *Approbatis.* ergo si profitetur religionem non approbatã: si postea cõtrahit, tenet matrimonium: quod verũ puto etiã si quãdo profitebatur credebat illam approbatam. Et eadem ratione dico, quòd si recipit quis subdiaconatum ab eo quẽ credebat episcopum, sed non erat: si postea contrahat matrimonium, bene tenet: & ita terminauit Barth. Brixien. secundum Tanc. in quæstione, quidam ordinatus.

f *Contrahendum.* vt suprà qui cle. vel vo. rursus.

g *Debeatur.* ex manifestatione igitur grauius fit peccatum. ad hoc supra de pœnitentijs & remissionibus cap. 1. de hoc dic vt not. trigesimasecunda quæstio. quarta. nemo. lxxxj. distinctione, clericus solus. & suprà de celebratione missarum, de homine. ADDITIO. Et xix. distinctio. Anastasius. Archidiaconus.

: DE STATV REGVLARIVM.

Dictum fuit supra de religiosis & monachis: verùm quia posset aliquis dubitare de eorũ statu & vita: ideo ad nos informandum ponit Romanus pontifex rubricam de statu monachorum. Helias.

DE STATV REgularium *.

Bonifacius octauus.

Moniales tacitè vel expressè professe, clausuras monasterij exire nõ possunt, nec alij illas intrare: nisi causa legitima & superioris licentia interueniente. h. d.

CAPITVLVM VNICVM.

Periculoso & detestabili quarũdam monialiũ statui (quæ honestatis laxatis habenis a, & monachali modestia sexusque verecundia b impudenter abiectis c, extra sua monasteria nõnunquã per habitacula secularium personarũ discurrũt, & frequenter intra eadẽ monasteria personas suspectas admittũt, in illius cui suã integritatem voluntate spontanea d deuòuerunt, grauem † offensam e, religionis opprobrium, & scãdalum plurimorum) prouidere salubriter cupientes f: præsenti constitutione perpetuò irrefragabiliter valitura, sancimus vniuersas & singulas moniales præsentes g atque futuras, cuiuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus h existentes, sub perpetua i in suis monasterijs debere decætero pmanere clausura: ita quòd nulli earum religionem tacitè vel expressè professæ k, sit vel esse valeat quacunque ratione vel causa (nisi fortè tanto & tali morbo euidenter earum aliquam laborare constaret, quòd non posset cum alijs absque graui periculo seu scandalo cõmorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ l, nisi rationabilis & manifesta causa m existat, ac de illius ad quem pertinuerit speciali licentia, ingressus vel accessus pateat ad easdem: vt sic à publicis & mundanis conspectibus separatæ, omnino seruire Deo valeant liberius, & lasciuiendi opportunitate n sublata, eidem corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire.

In monasterio non mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari: & vltra non valet receptio. hoc dicit Domi.

Sane vt hoc salutare statutum commodius valeat obseruari, districtius inhibemus, ne in monasterijs ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur decætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis siue prouentibus absque penuria o sustentari p: si secus actũ fuerit, irritũ q decernẽtes.

Abbatissæ principibus secularibus ad fidelitatis sacramentum præstandum adstrictæ, si nõ possunt per procuratorem iurare, personaliter exeundo monasterium iurabunt, absque dilatione ad monasterium redituræ. Do.

Verùm quando abbatissa vel priorissa cuiusuis monasterij pro feudo quod monasterium ipsum tenet ab aliquo principe seu domino temporali r, sibi debebit homagium s vel fidelitatis sacramentum præstare: nisi quòd per procuratorem illud

Periculoso.} In quatuor partes diuido hanc decre. b In quarũ prima quæ durat vsque ad §. sane. ponit causam cõstitutionis & constitutionem de clausura monialium. In secunda præcipit vltra facultates monasteriorum non mendicantium nullam recipi: & cõtra factum irritum decernit, vsque ad §. verùm. In tertia prouidet quid iuris quando moniales habent facere fidelitatem vel homagium temporalibus vel secularibus dominis: & quando in ecclesiastico vel seculari foro causas habent. & hoc vsque ad §. & quoniam. In quarta facit ordinarios executores huius iuris de clausura etiam quo ad exempta monasteria, protestando quòd per hoc in ipsis exemptis quo ad alia nihil iurisdictionis sibi vendicent. ADDITIO. [illegible]

b Ioã. Mo. diuidit in septem, de prima, tertia, et quarta & qualibet ipsarũ faciens duas. Ioã. An.

** In exemplari nostro scripto legitur, De statu Monachorum.*

Moniales in regno Fráciæ includi non possunt.

...s. CASVS. Quidam constitutus in præsentia Bonifacij octaui quæsiuit ab eodem, Sanctissime pater vellem à vobis informari in quo statu debeant viuere moniales? Respondet Romanus pontifex quòd cùm sit inhonestũ & multum periculosum quòd mulieres admittant in monasterijs suis viros: statuit quòd decætero moniales maneant sub perpetua clausura, & non recipiant viros in suis monasterijs, etiam si sint viri religiosi contra quos nõ est præsumptio. & deputat executores, & qua auctoritate fiat clausura. Etiam statuit quòd si moniales debeant facere homagium, quòd illud faciant per procuratorem, si possit fieri. sed si dominus nolit eas recipere per procuratorem, debent ire ad ipsum dominum in decẽti comitiua: & facto homagio debent redire ad monasteria. {Bonis siue prouentibus} Ne moniales habeant occasionem exeundi monasteria, non debẽt in monasterio suo recipi aliquæ moniales nisi quot possint viuere ex reditibus & prouentibus ipsius monasterij: & si recipiantur vltra, non tenet receptio: licet sit secus in monasterijs virorum: quia licet etiam non deberent recipi viri nisi quot possent viuere ex reditibus monasterij, tamen si recipiantur, tenet receptio: quia in illis cessat ratio de qua in hoc cap. {Porrò ne moniales.} In aliquibus partibus erat talis consuetudo quòd quis in causa sua vel suæ ecclesiæ tenebatur litigare per se, vel per procuratorem cõstitutum apud acta coram iudice: & quòd veniret semel in causa personaliter coram iudice: vnde ne detur monialibus occasio vagandi, papa deprecatur iudices laicos, & dominos temporales vt ipsi admittant procuratores monialium, licet non fuerint constituti apud acta, sed intra monasteria. {Diuini iudicij.} Et sic executores negligentes peccant mortaliter. hoc habent ista verba, obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ. {Ordinario iure subiectis.} Nota quòd archiepiscopi & primates sunt executores huius constitutionis: & ideo moniales sibi subiectas & non exemptas poterunt compellere sua auctoritate ordinaria: sed moniales exemptas compellent auctoritate apostolica sibi cõmissa per istud capitulum. Nota quòd corrumpens monialem professam dicitur grauem offensam inferre Deo, & religioni opprobrium. vide textum in cap. nec aliqua. vigesimaseptima quæst. j. Nota quòd etiã legitima causa subsistente,

Casus literalis domini Helia.

stente, non est licitum ingredi monasteria monialium sine speciali licentia superioris. Dominicus.

a *Laxatis habenis.* similitudinariè ad equum qui laxatis habenis currit quò vult. de homi. dilectus. in ant.

b *Verecundia.* xxx. quæstio. v. nec illud. & xxxiij. quæst. v. hæc imago.

c *Abiectis.* sic suprà eodem lib. de elect. quorundam.

d *Spontanea.* aliàs non obligarentur: vt xx. q. iij. præsens clericus. supra de regula. cùm virum. in fi.

e *Offensam.* xxvij. q. j. nec aliqua.

f *Cupientes.* hic incipe constructum.

Glos. seq. obiicit, & dupliciter soluit.

g *Præsentes.* sed quomodo præsentibus monialib⁹ districtior vita imponi potuit contra id. xv. quæst. j. nec is. xxxij. quæst. j. integritas. xx. quæstio. iij. præsens. cum & nemo crescere cõpellatur. lxxiiij. distinctio. gesta. & ibi de hoc? Potest dici q illud verum est de regula: sed hic ad regulã nihil adiicitur: sed modus habitandi secundum naturam rei taxatur. {Idẽ Ioãnes Monachus.} Vel dic supradicta vera in clericis secularib⁹. In religiosis qui velle vel nolle non habent, secus: quia illis potest strictior vita indici etiam ex regula secundum Innocẽtium, qui hoc notat de regula. super eod. & hoc pbat ista decretalis, & clementina eodem. tit. ne in agro. Et adde quod dixi infrà de regul. iur. quod omnes. ADDITIO. Et per hæc iura patet papam circa professos multum posse in cibis, vestibus, modo manendi, & similibus, quæ plus cadunt in bonis fortunæ: reseruata tamen naturali sustentatione, & substantialibus regulæ. de quibus dic vt suprà eodem cùm ad monasterium. in fin. In bonis autem naturæ, gratiæ vel gloriæ, non est tanta papæ potentia: quod per se patet. Illa enim Deus (cuius vices gerit) non transtulit in eum. Ioann. Andr.

† Innuit q monialis corrumpitur. & an talibus ac ijs quæ publicè nubũt, sit dandũ corpus Christi? gl. cap. de filia xxvij. q. j. vide doct. in l. si quis non dicam rapere. C. de episc. et cle. Font.

Religiosis an possit imponi asperior status per papam.

h *Partibus.* quia varietas locorum, iuris varietatem regulariter non inducit. Cod. de temp. in integ. restitu. l. super vacuam. Et nota quòd dicit mundi. totius enim orbis papa tenet principatum. ix. quæstione tertia. cuncta per mundum. & in proœmio huius lib. cum suis concordantijs.

Papa toti⁹ orbis obtinet principatum.

Glossa sequens soluit duo dubia.

i *Perpetua.* non credo. {Idem Archidiaconus.} quòd decre. ista tollat quin possent si vellent ad strictiorem religionem humilitatis & puritatis causa transire. suprà de reg. licet. petita licentia: vt ibi. Item quin vna monialis ad regimen alterius monasterij possit assumi a. suprà eodem libro de elect. nullus. cum suis concordan. semper enim erunt in clausura.

d Eiusdem religionis et habitus, quod dic vt in cle. j. de electio. Ioan. And.

k *Professæ.* quod dic vt s. tit. proxi. c. j. & cap. constitutionẽ. si ergo professa non erat huius constitutionis tempore, nõ tenetur.

l *Honestæ.* vnde nec monachi ad eas accedere debent, vel cũ eis colloqui: nisi in præsentia abbatissæ per modica verba xviij. quæst. ij. definimus. nec debent esse monasteria duplicia: vt ibi, & in cap. seq.

m *Causa.* sicut in medicis, barbitonsoribus, sartoribus, carpentarijs cùm eguerint, & his similibus.

n *Opportunitate.* xviij. quæst. ij. definimus.

Glos. seq. quæstionem de facto ponit, & soluit.

o *Absque penuria.* Nota non dixit commodè. nam in quadam quæstione de facto opponebatur contra quasdam moniales quòd earum receptio non tenebat, quia facultates nõ sufficiebant: & formatus fuerat articulus in hæc verba, Intendit probare quòd ex facultatibus monasterij sancti Petri nõ possunt tot commodè sustentari. Opposui quòd intentio probata b non releuabat: quia posset esse quòd non possent cõmodè: tamen possent absque penuria. iam enim dico quòd canonicus Bononiẽ. de centum florenis non posset commodè sustentari: & tamẽ de xxv. sustentaretur absque penuria. Idẽ dico de meipso: nam in illa commoditate inspicitur consuetudo regionis, & qualitas personæ: vnde licet nõ possum commodè sustentari, tamen possum sine penuria. Penuria enim secundum deriuatores habet in se egestatem, indigentiam, & defectum necessariorum. Hoc ergo voluit cõstitutio, quòd constitutæ in monasterio non mendicãtium, non haberent necesse mendicare propter necessariorum defectum. Si autem considerato antiquo statu monasterij vel alijs monasterijs ciuitatis nõ possunt cõmodè sustentari, tamen possunt absque penuria: tenebit receptio. hoc enim ius nouũ quod receptionem vitiat, extendendum non est: & sic obtinui. ADDITIO. Sint ergo cauti qui articulos formant, in ponderando verba. & facit quod dicam infra de homi. cap. j. super ver. christianorum. & cap. ij. in prin. & de vsur. cap. ij. in prin. Ioan. Andr.

b Incautũ enim esset hoc ante probationẽ opponere ad aduersariũ instruẽdum: & est si. quod dixi de libel. obla. cap. vlt. in fine. Ioan. And.

Penuria indigentiã notat.

p *Sustentari.* de instit. cap. j. & cap. auctoritatẽ. de vita & hone. cleri. quoniam vt ait. in anti.

Glos. seq. recitetur per quæstionem & ipsius solutionem.

q *Irritum.* hoc speciale dictum videtur in talibus monasterijs fœminarum. Secus puto in monasterijs virorum. {Idem Ioan. Mona. Archid.} licet enim & in illis vltra quam sustentari possunt, recipi non debeant: si tamen fuerint recepti, tenebit: quia & hominũ cœtibus se miscere, & sibi vitę necessaria acquirere possunt. de consecra. distinctio. v. nunquam. ADDITIO. Bene facit quod not. lxxxj. dist. cap. penult. Et facit iste. §. pro Ioan. de Deo, qui lib. iij. quest. x. tenuit quòd si virgines dicentes se meretrices ingrediuntur monasterium institutum ad recipiendas solas meretrices pœnitentes & non alias, non tenet receptio: nec possunt ibi saluari fraude durante, qua reuelata inde debent expelli. Ioannes Andr.

Receptio monachorũ facta vltra facultates conuentus valet.

r *Domino temporali.* in ecclesiastico enim secus: quia ille de necessitate illas per procuratorem ad hoc faciendum admittere debet. infra eod. §. episcopis.

Glossa seq. signat contrarium, & soluit.

s *Homagium.* cõtra. s. de reg. iur. cap. vlt. Sol. pro spiritalibus nõ prestatur homagium: quia illud est simonia. s. de simonia ex diligenti. sed pro tẽporalibus iurisdictionibus vel similibus bene prestatur: & sic intelligitur hoc. ad hoc. xviij. dist. si episcopus. & s. eod. lib. de appel. Romana. §. debet in authen. quomodo

quomodo opor.episcopos.§.illud. colla.j.
a *Præstet*.& sic iuratur per procuratorẽ: vt lxiij.distinct. tibi domino.vbi de hoc.
b *Eum*. dominum temporalem.
c *Societate*. habebit secum duas vel plures ex antiquis monachabus,& capellanos suos, & incedat honestè. Ioan.Andr. ADDITIO. Abbatissa igitur non exeat sine societate. Valet enim societas ad suspicionem tollẽdam. xviij.quest.ij. definimus. in fi. & xxxiiij. distinc. fraternitatis. vide quod dixi post Hieron.de presump. cũ in iuuentute. post prin. sicut & ad informationem morũ.xij. q.j. c.j. poterit & secũ habere suũ spiritalem patrem. decimaoctaua quæstione secunda. in decima.Archi.

Societas tollit suspicionem, & mores informat.

d *Euestigio*. id est statim vel continuò. ADDITIO. Idem verbum ff. de nego. gest. diuortio. post princip. Ioãnes Andreæ.

Glos.seq.recitetur per quæstionem de ratione diuersitatis, quam soluit.

e *Fraudem*. sic supra eod.lib.de iu. mulieres.Sed ibi pœna excõmunicationis imponitur,hic non. fortè ratio fuit iudicialis auctoritas propter quam ibi magis delinquitur.

f *Partibus*. Anglicorum & Normannorum.Et volebant fortè quòd licet possent per procuratorem agere,tamen illos haberent cõstituere in præsentia iudicis, & releuare & cauere. Ioan. And.

† Not. do. Phili. quòd verba rogatiua in materia præcepti stant præceptiuè. glo. 11. q.3.c.rogo. no.in. l. age. Cod. de transf. hinc facti sunt versic. Est orare ducũ, species violenta iubendi: Cogeris et nudo supplicat ense potens. Font.

g *Inducat*. meritò igitur potuit papa super hoc legem dare. ad idem s.eodem lib. de foro competenti, capit. vltim. & de iureiuran.licet infra de senten.excom. decernimus.

Glos.seq.obiicit & soluit.

h *Tractari*.sed nónne hoc est ius commune omnium mulierum,quòd personaliter non trahãtur ad iudiciũ. supra eodem lib.de iudi. mulieres. sic quòd non trahantur inuitæ? Sed istæ non debent etiam volentes trahi: vt ibi in. §. cæterum. & hic.

Mulieres nõ sunt personaliter ad iudiciũ trahendæ.

præstet [a], possit efficere apud eum [b],de monasterio cum honesta & decẽti societate [c] exire poterit eo casu licenter, homagio facto quàm primum commodè poterit, seu fidelitatis præstito sacramento, ad ipsum monasterium euestigio [d] reuersura: sic quòd in fraudem [e] residẽtiæ siue moræ claustralis nihil fiat omnino.

Compelluntur domini temporales per censuram ecclesiasticam, vt in suis curijs admittant abbatissas per procuratores litigare. Ecclesiastici verò in temporalibus & spiritalibus earum procuratares admittere debent. Domi.

Porrò ne moniales causam seu occasionem habeant euagandi, principes seculares ac alios dominos temporales rogamus, requirimus & obsecramus per viscera misericordiæ Iesu Christi,eisdem in remissionem peccaminum nihilominus suadentes, quòd abbatissas ipsas, & priorissas, ac moniales quascunque, monasteriorum suorum curam, administrationem, negotiáve gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus seu curijs litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus (qui atornati in aliquibus partibus [f] nuncupantur)seu alijs huiusmodi, easdem oportet euagari. Si qui verò contra præsumpserint, exhortationi huiusmodi rationabili atque sanctæ obtemperare nolentes, cùm sit iuri contrariũ quòd mulieres præsertim religiosæ,per seipsas litigare cogantur, & à via deuiet honestatis, & periculum animarũ inducat [g]:ad hoc per suos ordinarios ecclesiasticos † censura ecclesiastica cõpellantur. Episcopis autem & alijs prælatis superioribus & inferioribus quibuscũque iniungimus, quòd & ipsi causas seu negotia quæ præfatæ moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curijs eorundem siue sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quidquid aliud, ipsa per procuratores earum fieri faciant & tractari [h].

Ordinarij locorum in subiectis monasterijs propria, in exemptis apostolica auctoritate clausurã procurare debent: nec est propter hoc in alijs casibus iurisdictio in exemptos eis attributa. hoc dicit. Dominicus.

Et quoniam parum esset condere iura, nisi essent qui ea executioni debitæ demandarent [i]: patriarchis [k], primatibus, archiepiscopis, & episcopis vniuersis districtè in virtute sanctæ obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in ciuitate ac diœcesi propria in monasterijs monialium sibi ordinario iure subiectis, sua [l], in ijs verò quæ ad Romanam immediate spectant ecclesiam, sedis apostolicæ auctoritate: Abbates verò & alij tam exempti quàm non exempti prelati ecclesiarum, monasteriorum,& ordinum quorumcunque, in monasterijs huiusmodi sibi subiectis, de clausura [m] conuenienti, vbi non est, ipsorum monasteriorum expensis, & fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent, diligentius facienda, & de ipsis monialibus includẽdis quàm primum commode poterũt, prouidere procurent: si diuinæ ac nostrę indignationis volueriut acrimoniam euitare: contradictores atque rebelles per censuram ecclesiasticã appellatione postposita compescendo: inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis [n]. Per hoc [o] autem in monasterijs exemptis ordinarij locorum quo ad alia nullam sibi credant iurisdictionem vel potestatem aliquatenus attributam.

i *Demandarent* [a]. supra eo.lib.de elect.vbi periculũ.§.pręterea.& ff.de orig.iur.l.ij.§.post originem.
k *Patriarchis*. primatibus.ista sunt nomina diuersa, tamen idem est officium.xcix.distinctio.capit.j. ADDITIO. Archid.satis hic instat, in his repetens quod legitur & not.xxj. distinctio.cleros. post princip. dicit autem quòd de illis patriarchis loquitur hic,de quibus suprà de priuileg. antiqua. de patribus autem habetur. xviij. dist. cap.j. lxv. distinctio. de persona. iij. quæst.vj. hæc quippe.vj. q.iiij. si inter xxiiij. quæstione quarta.sicut excellentiam. de maio. & obe. capit. fin.de dila.cap.fi.in ant. Ioannes Andreæ.

a Not.glo. referendo ad text. ꝙ ordinarij locorũ possunt facere statuta ad obseruantiã iuris cõmunis exaggerando pœnas iuris communis: not.cap.vt singula. de off. Archidi. presbyteri. c. administratores 23.q.5.doc. Font.

l *Sua*. auctoritate, quod est infra. Ioan. Andr.
m *Clausura*. facienda,quod est.j.Io.An.
n *Secularis*. xxiij.q. v.prodest.& exhibebitur non ad præiudicandum, sed ad ea quæ Deo sunt placita exequendum. s.de offic. ord. capit.j. in ant.& possunt ad hoc compelli.xxiij.quęstio.v. administratores.
o *Per hoc*. protestatio quædam.si.s.eod. lib.de elect.vbi periculum.§.præterea.& s.de hæret.ad abolẽdam. in fin.saluo eo quod habes in cle. eo.tit.attendentes.in prin. Ioan. And.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

Continuatio domini Heliæ.

Dictum fuit s. per discursum titulorum præcedentium de regularibus & religiosis qualiter obligantur religioni per tacitam vel expressam professionem: & de eorum statu. Nunc videndum est de ipsorũ domibus: ideo ad nos informãdum ponitur rubrica de religiosis domibus. vel sic: Visum fuit s. de personis & statu religiosorum tanquã de dignioribus:nunc videndum est de ipsorũ domibus: ideo ponitur rubrica, de religiosis domibus.

Diuisio.

Religionũ.} In prima parte repetens ius antiquum [b] ordines mendicãtes inuentos post concilium non confirmatos per ipsum, inquãtum processerunt de facto, reuocat. In secunda parte quæ incipit ibi, Cõfirmatos. de approbatis prouidet, ꝙ professores illorũ possint in ipsis remanere nullum ad professionẽ recipiẽdo, loca noua non emendo, & vetera nõ vẽdendo sine licẽtia apostolicæ sedis: irritans contra factum, & excommunicãs facientes contrarium. In tertia parte quæ incipit ibi, Sane. constitutionẽ dicit ad prædicatores & minores nõ extendi propter euidentẽ vtilitatem ipsorũ: nec ad carmelitas vel eremitas: quia conciliũ præcesserunt. In quarta parte quæ incipit ibi, Ad hec, cõcedit personis singularibus ordinum, ad quos cõstitutio extenditur, vt possint trãsire ad ordines approbatos, sed nõ cõuentus ad conuentũ sine licentia papę. Io. And.

b Gar. faciens sex partes, hoc solũ ponit pro prima, & tertiam diuidit in duas. Sed clericus Pisanus et Io. Mo. faciũt quinq; : & diuidũt solum tertiã. in prima concor. cũ gl. sed Boat. facit septẽ: de secũda enim facit tres: ibi, si verò, & ibi, personis. & duas de tertia: vt supra Io. An.

Istud

Istud cap. diuiditur in quatuor partes. In prima parte Romanus pontifex repetens ius antiquum & ordines mendicantes non confirmatos per papam, inquantum processerunt, de facto reuocat. In secunda parte ibi, Confirmatos. prouidet de ordinibus approbatis quòd professores eorum possunt remanere loca non vendẽdo, nec aliquid innouando. Tertiò ibi, Sane. dicit quòd ista constitutio non extẽditur ad mendicantes qui præcesserunt concilium. In quarta parte quæ incipit ibi, Ad hæc concedit personis ad quas ista constitutio extenditur, vt possint transire ad ordines approbatos.

Casus literalis domini Heliæ.

CASUS. Cùm ex multitudine & diuersitate religionũ, quæ diuersitas erat tam in modo viuendi quàm in diuersis habitib9, emanauit concilium generale: quod approbauit certos ordines, & reliquos reprobauit: postea quidam de nouo inuenerunt nouos ordines, & quidã à papa obtinuerũt approbationem illorum ordinũ, alij nõ obtinuerunt. Vnde papa statuit vt illi ordines qui habuerunt approbationem apostolicam, ꝙ professores in illis ordinibus remanerent quamdiu viuerent, sed quòd nullum de nouo reciperent ad professionẽ: & sic illis professorib9 mortuis esset extincta illa religio. Vlterius papa statuit quòd isti non possent noua loca acquirere, nec alienare loca acquisita, sed bona eorum reseruauit papa suæ dispositioni. Circa verò alios ordines non approbatos & inuẽtos de nouo post concilium, statuit papa quòd professi non maneant in illo ordine. sed papa dat eis licentiam vt possint transire ad aliam religionem etiam laxiorem: & voluit papa quòd ista constitutio non comprehenderet prædicatores & minores, carmelitas, & augustinenses: sed vult papa quòd illi possint noua loca acquirere: nam longè ante istam constitutionem, prædicatores, minores, eremitæ, & carmelitæ obtinuerant confirmationes suarum religionum: sed erant alij mendicantes qui de nouo inuenerant nouum ordinem, & nõdum obtinuerant approbationem à sede apostolica: vnde isti qui erant recepti ad istos nouos ordines, non habebant facultatem recipiendi aliquem ad sepulturam, nec prædicandi publicè. Nota primò quòd diuersitas religionum inducit confusionem. Nota secundò quòd propter importunitatem petentium quandoque conceduntur non concedenda. concor. sunt in gloss. & pondera text. quia talis concessio non videtur libera, sed extorta: quod not. pro statutis quæ requirunt liberam concessionem: quia ista non videtur esse libera. Domi.

DE RELIGIOSIS domibus.

Gregorius decimus in concil. generali Lugdunen.

Non licet nouum ordinem vel religionem aut habitum nouæ religionis creare et assumere. Et reuocati sunt ordines mẽdicantium per papã non approbati, creati post concilium. Domi.

CAPITVLVM VNICVM.

Religionum diuersitatem nimiam [a] (ne confusionem induceret) generale concilium [b] consulta prohibitione vetauit. Sed quia non solùm importuna [c] petẽtium inhiatio illarũ postmodum multiplicationem extorsit, verumetiam aliquorũ pręsumptuosa [d] temeritas diuersorum ordinum præcipuè mẽdicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrenatam quasi multitudinem adinuenit: repetita [e] constitutione districtius inhibentes, ne aliquis decætero nouum ordinem aut religionem adinueniat, vel habitũ [f] nouæ religionis assumat: Cunctas affatim [g] religiones & ordines mendicantes [h] post dictum cõcilium adinuentos, qui nullam confirmationem sedis apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subiicimus, & quatenus processerant [i] reuocamus.

Religiosi mendicantes per papam post concilium approbati & instituti non possunt aliquem ad professionem recipere, domum vel locum de nouo acquirere, nec acquisita sine licẽtia alienare, nec extraneis prædicare, confessiones eorum audire, vel ad sepulturam admittere. Et contra factum non tenet: & contrafaciens excommunicatus est. hoc dicit. Domi.

Confirmatos autem per sedem candem, post idem tamẽ concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio [k] siue regula quælibet interdicunt, sed per quæstum publicum [l] tribuere victum solet incerta mendicitas, modo decernimus subsistere [m] infrascripto, vt videlicet professoribus eorundem ordinum ita liceat in illis remanere si velint [n], quòd nullum deinceps ad eorum professionem [o] admittant [p], nec de nouo domum [q] vel aliquem locum acquirãt,

a *Nimiam*. penè nil immensum bonum. in auth.vt determinatus sit nu.cle. in princip. col. j. nec in multitudine sacrificiorum propitiatur Deus. decimaquarta quæst. quinta scriptum.de consecr.distinct.quinta non mediocriter. Et melius est paucos bonos,quàm multos malos habere ministros. supra de æta.& quali.cap.penul.ad idẽ.supra eod.lib.de rescrip c.ij.cum suis concor. Ioan.Andr.

Ministros paucos & bonos melius est habere quàm multos malos.

b *Concilium*. supra eod.tit.cap.vltimo.
c *Importuna*. suprà eodem lib. de rescript. capit. vltim. de conces.præbend.detestanda.de pœn.distinctione prima.importuna. in authent. vt differ. iudic. in principio. collat. ix.
d *Præsumptuosa*. reus enim violatæ legis habetur,qui contra legẽ ausus fuerit sperare quod licitum nõ est. Cod. de petit. bono.sub.l.j.in princ.lib.x. contra legem autẽ est absque licentia principis nouum ordinem vel collegium instituere: vt in prædicto cap.& supra eodem capite vltimo.ff.de col.illi.l.j.& iij.
e *Repetita*. sic Cod.de episc. & cler. repetita, Cod.de emen. Iustin. Cod .l.j.in me.
f *Habitum*. hoc intellige in plurib9 simul in eodem collegio habitantibus, & eandem religionem profitentibus: aliàs singularis pẽsona sectas non inueniens, & seorsum habitans, nouum habitum induere sibi posset. ad hoc xlj. distin. parsimoniam.
g *Affatim*. id est generaliter. Alleg. Guliel. xxiij. dist. præterea. in fin. & hymnum, Primo dierum omnium. &, Summæ Deus clemẽtiæ. Eius significatio patet in his versibus:

Affatim qualiter exponatur.

Si dicas afatim, tũc significabis abunde:
Affatim dicẽs, facunde significabis.

Versus.

ADDITIO. Dicunt deriuatores quòd primũ debet scribi per vnum f. & vltima litera n. secundum per duplex ff. & vltima litera m. & addũt versum:

Est afatos primi caput, affatusque secũdi. Ioan.Andr.

h *Mendicantes*. reprobatur mendicitas. xciij. distinction. diaconi. vlt. licet paupertas non sit de genere malorum. decimaquinta quæstione prima. illa. in fi.

Paupertas non est de genere malorum.

i *Processerant*. de facto.
k *Professio*. id est religio vel regula quam profitentur. vnde quod sequitur, venit expositiuè: & hæc est reperire in minoribus & prædicatoribus. suprà de exces.præla. nimis.ij.
l *Publicum*. id est publicè faciendum. ad idem. C.de men.val. l. vnica lib. xj. habent igitur eleemosynas quærere vnde viuant: quia certos reditus vel possessiones non habent, vnde sequitur incerta mendicitas.
m *Subsistere*. aliàs subsidere.
n *Si velint*. quasi ad religionem aliam transire poterunt: vt in fi.cap. dicitur: ad seculum non poterunt redire, secundum Gulielm. ad hoc suprà titu. ij. non solum. & capit. constitutionem.
o *Professionem*. hic habes quòd papa per suam prohibitionem potest inualidare professionem factam in religione. vide Host. de regula. quia in insulis. in an. Domi.
p *Admittant*. & sic desinent in seipsis. in authen. vt deter. sit nu.cle. §. sancimus igitur. collat.j. ADDITIO. Allegat etiam Gulielm. in authent. colla.iij. de mensu.ordi. cle. §. sancimus. Qui dicit quòd ne ecclesia videatur laqueum iniecisse: ex quo fuerant confirmati, omnes in vnum ordinem conflari debuissent, vt sic nõ exterminaret quod fecerat. subdit quòd hoc aliàs factum fuit: puto quòd loquatur de ordine eremitarũ sancti Augustini: qui ex pluribus ordinibus factus fuit. Ioan. Andr.

Glos. sequens soluit duo dubia.

q *Domum*. veterem ecclesiam bene poterunt reficere. suprà de Iudæ. capit. Iudæi. & capit. consuluit. & si legetur eis domus vt vendant, bene poterunt recipere. ex eleemosynis enim viuere debent: quia ex quo non debet apud eos remanere, non dicitur ad eos venisse: quia non dicitur versum &c.ff.de in rem verso. si pro patre. §. versum. ad idem suprà de verborum significatione, nam & ego. Et secundum Gulielm. & Gar. Vide quod ipse Guliel. not. generaliter de medicantibus in Spec. eodem titulo. §. j. versic.iij. & versic. iiij. & quod scripsi post Innocent. & Hostiens. de proba. in præsentia. super versi. minor annis. & de hoc per Cy. Cod. de epis.&

epis. & cleri. Deo nobis. in vltima quæstione. De fratribus minoribus dic vt in constitutione Nicolai, exiji t. §. ad hæc cum fratres, de verb. sign. lib. vj. & in cle. exiui. eod. tit. §. cupientes. Ioan. And.

a *Loca.* prof. ana. de alijs non erat dubium, suprà de rerũ permuta. mãcipia. instit. de rerum diuisione. §. sacra.

b *Ordinarios.* nec ordinarij hoc poterunt sine speciali papę mãdato vel licentia, per id quod suprà dixi in textu ibi, dispositioni sedis apostolicæ.

Glossa sequens recitetur per quæstionem, & duplicem solutionem.

c *Receptio.* quo ad recipientem: sed fortè sic quo ad receptum, vt aliam laxiorem ingredi debeat. ad hoc supra titulo. ij. non solum. Argumen. cõtra de rebus ecclesiæ non alienã. eodem lib. capit. hoc consultissimo. §. cõtract⁹. Vel dic, quòd si hunc tantùm ordinẽ intẽdebat profiteri, non est obligatus: aliàs sic: & crederetur ei: quia non est verisimile quòd sit immemor salutis suæ. prima quæstione septima sancimus. secundum Gulielmum. ADDITIO. Et remittit ad Spec. de statu monach. versi. decimonono. & versic. quadragesimo. Archidiaconus allegat quòd Deus cor interrogat. decimaquarta quęstione quinta. si quid. & decre. cum voluntate. suprà de senten. excõ. Ioan. And.

nec domos seu loca a quæ habent, alienare valeant sine sedis eiusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis apostolicæ reseruamus in terræ sanctæ subsidium, vel pauperum, vel alios pios vsus per locorum ordinarios b, vel eos quibus sedes ipsa commiserit, conuertenda. Si verò secus præsumptum fuerit: nec personarum receptio c, nec domorum vel locorum acquisitio, aut ipsorum cæterorumq́ue d bonorum alienatio valeat: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdicimus quo ad extraneos prædicationis & audiendæ cõfessionis officium, aut etiam sepulturam e.

Reuocatio ordinum mendicantium: prædicatores, minores, eremitanos, & carmelitas non cõprehendit. hoc dicit. Domi.

Sane ad prædicatorum & minorũ ordines f (quos euidẽs ex eis vtilitas ecclesię vniuersali proueniens perhibet approbatos) præsentem non patimur constitutionem extendi. Ceterùm eremitarum sancti Augustini & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum concilium generale præcessit g, in solido h statu volumus permanere.

Existens de ordinibus reuocatis: non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. hoc dicit Domi.

Ad hęc i personis ordinum ad quos constitutio præsens extenditur, transeundi ad reliquos ordines approbatos † licentiam cõcedimus generalem: ita quòd nullus ordo ad alium, vel conuentus ad conuentum se ac loca sua totaliter k transferat, sedis eiusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

† *Etiã inferiores & laxiores ordines. de quo gl. c. cũ singula. §. e. de præb. secundũ Phi. Io. An. Do. satis enim est quòd obseruentur tria substãtialia, de quibus. c. cũ ad monasterium. §. de statu regula. Font.*

Glossa sequens recitetur per quæstionem in qua allegat pro & contra.

d *Cæterorumq́.* satis videtur quòd tantùm de mobilibus deberet intelligi: quia talia debent esse subiecta, qualia prædicata permittunt. de fide instrumento. inter dilectos. ad fi. & tales partes in substitutione fieri intelliguntur, quales in institutione præcesserunt. institutionibus de vulg. & pupil. substitut. §. & si ex disparibus. & permisso eis manere in ordine, & ea sine quibus ibi esse non possunt a. Cùm autẽ interdicatur eis officium prædicandi, & reliqua vt sequitur: de quo viuent, nisi interdum ornamenta & libros & similia vendant? In contrarium videtur: quia verbum cæterorum, omnia comprehendit. ff. de verbor. significat. l. cæterorum. & per verbum cætera, in omnibus fit institutio hæredis. suprà de testament. cap. Rainutius. Item verbum loca, comprehendit immobilia. ff. de verborum significatione, locus. ad quid sequeretur ceterorum, si immobilia etiam sola comprehenderet? Et præterea possunt sibi prouidere ordinem exeundo. secũdum Gulielmum necessaria fuisset declaratio. quod not. vigesimasexta distinctione deinde. in prima gloss. &. ff. de procurato. non solùm. §. queritur. Ioan. And. ADDITIO. Quòd verbum ceterorum, comprehendat omnia, placet Archidiacono, qui etiam allegat. 50. distinctio. vt constitueretur. & quod ibi not. de pœniten. distinctione tertia. adhuc perfidi instant. versi. quem enim peccatorẽ. decimaquinta quæst. iiij. ca. j.

a Remittit Guli. ad specu. de statu mona. ver. 4. Io. And.

e *Sepulturam.* prædicare in aliena parochia non licet, nisi licentia habita à rectore. de hæretic. capit. cùm ex iniuncto. in anti. absoluere alienum parochianum non licet sine proprij sacerdotis licentia. suprà de pœnitent. & remiss. omnis. nec ipsum ad sepulturam admittere, nisi elegerit: & parochiali relinquetur canonica. supra de sepultu. capit. primo inter se autem ista omnia poterunt exercere: cùm litera hic dicat, quoad extraneos. Si ergo isti habebant priuilegium, vt quoslibet possent ad sepulturam admittere, illud cessat & cet. ADDITIO. Quod probat litera, omnino. Ioann. Andr.

Prædicare non licet in aliena parochia, nisi licentia à rectore parochiali habita.

f *Ordines.* per hos duos ordines fides illuminata est: & dicitur ecclesia exaltata. de excessibus prælat. nimis. ADDITIO. In qua, scilicet ecclesia, isti duo ordines proficiunt verbo, opere, & exemplo, secundum Gar. fa. suprà de vo. capit. fina. Ioannes Andreæ.

g *Præcessit.* vnde frãgi non debent, cùm concilium præcesserint, ne nimia futura respiciat. ibi, ne quis decætero. in text. suprà.

h *In solido.* aliàs solito: & hoc detrahit Bonifacius de concilio Greg. ij. sic enim dicebat litera, in suo statu volumus permanere, donec de ipsis fuerit ordinatum: intendimus siquidem tam de illis quàm de reliquis etiam non mendicantibus ordinibus prout animarum saluti, & eorum statui expedire videbimus, prouidere. hoc est decisum. & dicebatur quòd Gregorius nolebat aliquem mẽdicãtium dimittere, nisi prædicatores & minores. de non mẽdicantibus tres, Cistercienses, & ordinem nigrorum, & de templarijs & hospitalarijs vnum ordinẽ facere.

i *Ad hæc.* id est præter hæc trigesimasecũda distinctione ad hæc. alibi exponitur, id est contra hæc. decimaquarta quæstione. j. §. ad hæc. alibi, id est circa hæc decimasexta quæstione iij. §. potest. ad finem versi. ad hæc. Archidiaconus. Ioan. And.

k *Totaliter.* Nota non idem in toto quo ad totum, quod in parte quo ad partem. totus ergo ordo sacrorum vel conuentus ipsius ordinis ad alium ordinem vel conuentum se transferre non poterit. ADDITIO. Notat etiam Guliel. licere singulariter, quod non licet vniuersaliter. alleg. ad idem. ff. de rebus dub. cùm senatus. Cod. de Iudæ. l. j. Ioannes Andr.

DE CAPELLIS monachorum.

Bonifacius octauus.

Instituti in ecclesiis monachorum ad curam populi per episcopum ad ipsorũ præsentationem: per eundem (si causa subsit) sunt destituendi. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM VNICVM.

Presbyteri q ad curã populi p monachos in eorũ ecclesiis præsentantur a episcopis, & instituuntur ab ipsis b: cùm debeant esse perpetui c, cõsuetudine d vel statuto quouis cõtrario nõ obstante, ab eisdẽ nequeũt ecclesijs nisi per episcopos e & ex caussa rationabili f amoueri.

DE CAPELLIS *monachorum.*

Dictum fuit per discursum titulorum præcedentium de religiosis & eorum domibus. nunc videndum est de eorum capellis: ideo ponitur rubrica de capellis monachorum.

Continuatio domini Helie.

Diuisio.

P*resbyteri qui.*} Ponit dictum, cuius rationem interserit ibi, cùm debeant. Emanauit ad declarationẽ decretalis supra eo. cap. j. & eius quod ibi notant Innocent. & Hostiensis & Ioannes de Deo lib. j. quæst. xxxvij. Ioann. Andr. CASVS. Ponamus quòd abbas sancti Cypriani habet aliquas ecclesias sibi donatas per episcopum Pictauensem cum consensu sui capituli: & illæ capellæ siue ecclesiæ sunt ipsi abbati subiectæ pleno iure, non tamen ad institutionem: quia institutio pertinet ad episcopum: & hoc loquendo de institutione auctorizabili respectu curæ: vt ponamus quòd abbas habet institutionem tituli collatiuam: tamen pro commissione curæ necesse est quòd institutus adeat episcopum pro committenda cura animarum. vnde ad aliquam illarum ecclesiarum abbas instituit aliquem, & episcopus sibi commisit curam animarum. Or accidit quòd institutus ad illam ecclesiam perpetrauit delictum dignum priuatione. vtrum abbas possit illum priuare? Respondet ꝙ non: sed illud spectat ad episcopum qui sibi commisit curam animarum: qui episcopus poterit eũ priuare si subsit iusta caussa. Ex his patet ꝙ abbas vel inferior prælatus potest præscribere institutionem tituli collatiuam. Sed vtrũ institutionem auctorizabilem possit ipse prælatus inferior præscribere? De hoc est magna

magna cõtrouersia inter doctores. Nota primò ex isto cap. quòd beneficia secularia debent esse perpetua: & quis nõ potest remoueri à beneficio pro libito voluntatis sui superioris. Nota quòd licet de iure cõmuni dispositio beneficiorum in diœcesi episcopi pertineat ad episcopum: tamen de iure speciali dispositio commoda nõ est in dispositione episcopi: sed præsentatio spectat ad alium prælatum, vel etiam collatio: & episcopus instituit ad presentationem alterius.

Beneficia debent esse perpetua.

Nota iuncta glossa ꝙ licet institutio tituli collatiua, vel presentatio pertineat ad inferiorem prælatũ ab episcopo: tamen institutio auctorizabilis pertinet ad solum episcopum: ideo solus episcopus potest priuare institutum de beneficio ecclesiastico. Nota argumentum quòd quandoque fit institutio in beneficio quo ad exercitium curæ tantum, & non quo ad principalem titulum beneficij. Nota quòd illud dicitur esse perpetuum, quod durat tantum ad vitam alicuius. facit. ff. pro soc. l. j. & vide supra de rescrip. capit. fin. eod. lib. Domi.

Institutio auctorizabilis pertinet ad episcopum.

a *Præsentantur.* præsentationes tales fieri debent à prælato & conuentu de iure communi: consuetudo tamen potest contrarium inducere: vt supra de his quæ fi. à præla. ea noscitur.

b *Ipsis.* scilicet episcopis: & sic non pleno iure habent illas, cùm ad eas non spectet institutio ad curam populi. de priuil. cùm & plantare. in anti. dato etiam quòd instituatur ad regimen ecclesiæ. de quo satis dixi de præben. de monachis. etiã in anti. Ioan. And.

Glossa sequens allegat duas concordantias, & remittit: & subdit tria similia.

c *Perpetui.* non enim beneficia dantur ad tempus. lv. distinctio. præcepta. lxx. distinctio. sanctorũ. & de hoc de fil. presbytero. veniens. in anti. sicut enim matrimonium carnale ad tẽpus nõ cõtrahitur, sic nec spiritale. de conditio. apposi. capit. vlti. nec legitimi actus recipiunt diem. infra de reg. iur. actus. nec moribus nostris expedit temporales habere filios. ff. de adoptio. l. si tibi. aliàs quæsitum. vt ibi in glossa dicitur. papa tamen potest dare prælaturas ad tempus: vt septima quæstio. prima. pastoralis. immutat enim substantialia rei. de concessione præbendæ. capit. proposuit in ant. Ioan. Andr.

Beneficia nõ possunt conferri ad tempus.

Papa potest cõferre prælaturas ad tempus.

Glossa sequens dicit quid reprobat: & dubium soluit.

d *Consuetudine.* contrarium notant Innocent. & Hostien. in prædic. decre. qui dicebant quòd ex consuetudine præscripta abbas tales potest remouere. Et nota quòd consuetudo reuocat statuta, sed non priuilegia. vnde hoc hodie facere poterunt, qui hoc habent ex priuilegio papæ: sicut de Humiliatis fertur & Præmonstratensibus. & hoc dictum placet Archidiacono.

e *Per episcopos.* intelligas remoueri per episcopos, quando per vicarios suos ad hoc mandatum habentes remouentur, vel per delegatos. supra eod. lib. de offic. vicar. licet. j. de reg. iur. qui per alium.

f *Caussa rationabili.* decimasexta quæstion. septima. inuentum. lvj. distinctio. satis peruersum. & pro leui culpa non debet remoueri: vt in prædic. capit. inuentum. lxviij. distinctio. capit. j. ADDITIO. Non debet quis remoueri pro graui quæ in populi notitiam non peruenit. xxx. quæstio. j. cap. vlti. Ad hoc. 50. distinctio. sacerdotes. & cap. seq. &c. Ioann. Andr.

DE IVRE PATRONATVS.

Dictum fuit suprà de præbendis & dignitatibus & alijs beneficijs ecclesiasticis tam secularibus quàm regularibus. verum quia illa beneficia aliquando sunt patronata: & dubitaret aliquis de effectibus iuris patronatus, & de ipso iure patronatus: ideo ponit rubricam de iure patronatus.

Continuatio domini Helie.

S*I laicus.*} Duæ sunt partes. secunda ibi, verum. Prima ponit dictum. Secunda protestatur ibi, Per præfatam. Secunda etiam ponit dictum, quod postea ampliat ibi, Et omnino. Ioannes Andreæ. Hic approbatur opin. Damasi, Vincent. Bar. Brixi. qui hoc not. decimasexta quæstion. septima nemini. Et Innocent. & Hostien. qui hoc not. supra eodem, illud. & reprobatur opin. Ioann. not. in prædi. canone. & Goff. & Ber. not. supra eodem, illud. & capit. cura. & in multis alijs capit. ADDITIO. Archidiaconus hic ponit circa intellectum illius ca. nemini. decimasexta quęstion. septima suprà allegati, vbi etiam remittit inquantum de commutatione loquitur: quòd si laicus habet communionem cum ecclesia in patronatibus, poterit commutare, vt ratione societatis liceat, quod aliàs non liceret. alleg. xxiij. quæstione iiij. non potest.

DE IVRE PATRONATUS.

Bonifacius octauus.

Donatio iuris patronatus laici facta loco ecclesiastico etiam sine consensu episcopi, tenet: nõ tamen præiudicat iuri episcopi. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM VNICVM.

SI laicus ius patronatus ecclesię sibi cõ-

CASVS. Aliquis laicus habebat ius patronatus in aliqua ecclesia: quia fortè eam fũdauerat, id est donauerat fundum ad eam ædificãdam, vel eã ædificauit, vel dotauit, vel omnia fecit simul. iste laicus vult illud ius patronatus donare illi ecclesiæ & eam quietare, vt decætero sit in libera dispositione diœcesani: vel vult donare alteri ecclesiæ. vtrum possit, sine auctoritate diœcesani? Videtur quòd non: quia si laicus detineat decimas: tamen non potest illas donare alteri ecclesiæ sine consensu episcopi. capit. cum apostolica. de his quæ fi. à præla. sine consensu capit. sic in proposito videbatur quòd laicus non posset ius patronatus transferre in ecclesiam sine cõsensu diœcesani. Non obstante ista ratione dubitandi decidit Romanus pontifex in contrariũ, quòd laicus potest alteri ecclesiæ donare ius patronatus sine consensu diœcesani: tamen per hoc non sit præiudicium ipsi diœcesano: & ideo ecclesia habebit collationem & præsentationem: sed diœcesanus habebit institutionẽ. Sed ponamus quòd laicus donauit ius patronatus alicui ecclesiæ. vacat nunc ecclesia patronata. vtrum ecclesia habebit tantùm quatuor menses ad præsentãdum sicut laicus? Videtur quòd sicut laicus habet tantum quatuor mẽses ad præsentandum: similiter ecclesia debet solum habere quatuor menses: quia succedit in locum laici. Tamen Romanus põtifex ista ratione dubitandi non obstante decidit in contrarium: videlicet quòd ecclesia habebit sex menses ad præsentandum: quia mutata persona mutatur etiam qualitas ipsius beneficij. Et sic ecclesia habebit sex menses: licet patronus laicus in cuius locũ successit ecclesia, habeat solum quatuor. Et sic ecclesia debet reputari vt patronus ecclesiasticus, & non vt laicus. Nota primò quòd laico potest competere ius patronatus. quod verum est ex dispensatione iuris, sed non de mero iure: quia ius patronatus est annexum iuri spiritali, id est institutioni quæ est ius spiritale: & de spiritali & eius annexis est idem iudicium: sed illa facultas fuit concessa laicis vt facilius inducerentur ad ecclesias ædificandas, fundandas, vel dotandas. vnde istud ius patronatus consistit in præsentatione ad ecclesiam patronatam: quia patronus potest eligere personam, dummodo eligat idoneam. Item istud ius patronatus consistit in alio, videlicet in processione: quia quum patronus primum venit ad ecclesiam patronatam, ministri ecclesiæ debent illi ire obuiam processionaliter, & eum in ecclesia recipere processionaliter. quod verum est, quando status suæ personæ illud requirit: puta quia est rex vel dux. aliàs si status personæ non requirit, non deberet recipi processionaliter: nec ministri ecclesiæ debent illi obuiam ire. Item in alio consistit ius patronatus: quia patronus in ecclesia patronata est præ ceteris honorandus in sessionibus & sepultura. Item si patronus deueniat ad paupertatem, ecclesia tenetur ipsum alere de superfluo acceptis necessarijs pro ministris ecclesiæ. Nota quòd laicus potest ius patronatus donare alteri ecclesiæ sine consensu episcopi. Nota quòd laicus patronus ad præsentandum habet solùm quatuor menses: sed persona ecclesiastica habet sex menses: & ideo episcopus non potest instituere absque præsentatione, nisi elapsis illis sex mensibus in persona ecclesiastica, vel quatuor in laico. Ratio diuersitatis est: quia qui grauatur in vno, releuatur in alio. l. eum qui. ff. de iureiuran. & quia laicus potest vnum præsentare, posteà alium accumulatiuè: & sic potest variare, & diœcesanus potest acceptare quem voluerit: ideo debet in alio grauari quòd non habet nisi quatuor menses ad præsentandum: sed clericus patronus non potest variare: & sic grauatur in hoc: ideo debet in alio releuari, videlicet quia habet sex menses ad præsentandum. Sed quæritur qualiter dicitur fieri præsentatio ad hoc vt clericus patronus non possit variare? Dicendum quòd sola datio literarum patroni non dicitur præsen-

Nota quòd in donatione iuris patronat⁹ nõ requiritur consensus episcopi, si fiat loco religioso vel ecclesiastico. A contrario ergo secus si alteri fieret: de quo suprà eod. tit. illud. Dom.

Patronus laicus ad præsentandum quatuor menses habet: ecclesiasticus sex.

præsentatio : sed requiritur ꝙ fuerit facta præsentatio corporalis diœcesano. Et sic clericus ante illam præsentationem corporalem poterit variare. Hoc tenēt doctores in cle. vnica eod. tit. Ex quo sequitur, quòd si clericus patronus dedit duobus literas præsentationis : si secundus fecerit maiorem diligentiam, & se præsentauerit cōspectui episcopi, tenetur episcopus illū restituere. No. quòd patronus potest dare ius patronatus illi ecclesiæ cuius est patronus. ad hoc s. de testi. significauit.

Glos. seq. dat simile. quærit & soluit.

a Eidem. & sic ecclesia erit patrona suiipsius: & sic in alijs casib⁹, cùm scilicet priuantur patroni iure patronatus. supra eo. titu. quia clerici. de pœnis, in quibusdā. cum similibus. Sed pone quòd capella est vnicū habens presbyterum: quis pręsentabit ibi presbyterum cùm vacabit? Dico quòd si non est ibi alius patronus: episcopus prouidebit ecclesiæ. hoc enim dicimus regulare, cùm ecclesia patronum nō habet, per cap. xvj. quæstio. vij. omnes basilicæ. & cap. seq. Ioann. Andr. ADDITIO. Si donetur episcopo ius patronatus capellæ sibi subiectæ, vide quod scripsi supra eodem significasti. in fi. vbi concord. opi. contrarias Gof. & Hostien distinguo, an episcopus habeat compatronum, nécne. Ioan. And.

b Vel alteri. sufficit quòd redeat ad ecclesiam. ad idem supra de his quæ fi. à præla. cum apostolica. xvj. quæstio. j. cap. vlti. & res ad sui naturam redit de facili. xxxv. distinct. ab exordio. ff. de pac. si vnus. §. quòd si non vt totum.

Glossa sequens alleg. vnam concord. signat contrarium. dupliciter soluit solutionem impugnat, & respondet.

c Censenda. supra eodem illud. Contrarium videbatur per decre. supra eod. nullus vbi dicitur quòd nihil ecclesiastici iuris sine consensu episcopi transfert in ecclesiam vel monasterium. Sed excipe ius patronatus per prædictam decre. illud. Vel de spiritalibus intendebat prohibere, sed non de spiritalibus annexis: sicut ius patronatus. supra de iudi. quāto. secundum Hostien. sed quia decre. illa est in isto titulo vt faceret ad titulum: satis videbatur etiā ius patronatus prohibitum concedi sine auctoritate episcopi: sed satis facit ad titulum inquantum vetat ne patronatus donet ecclesiam sine consensu episcopi.

d Derogari. alias derogaretur, si assensum præbuisset secundum formam quam habes supra de dona. pastoralis. ADDITIO. Dic vt ibi: & hoc teneas, quòd vbi agitur solùm de translatione iuris patronatus, consensus episcopi illi donationi præstitus in nullo læderet ius episcopale. Ioannes Andreas.

e Quadrimestre. non habebamus olim de hoc ita expressum tex. sed ita seruabamus per decret. supra eod. cap. iij. & cap. cùm propter. quæ tamen hoc expressè non dicebant. habebamus glo. s. de offic. ordi. cùm vos.

Glos. sequens reci. per obiect. & solu. demum soluit quæstionem contra solu. alleg. vnam decre. & soluit. alleg. aliam, & remittit.

f Semestre. de conces. præben. in anti. cap. ij. Et sic not. quòd qui in ius alterius succedit, non vtitur eodem iure: cōtra regulam. j. de reg. iur. is qui in ius. & ff. eod. tit. qui in ius. & est hoc ideo, quia ex quo res facta est ecclesiastica, ecclesiastico debet iure censeri. Et idem dicebatur olim per decre. de præben. dilectus. vlti. in ant. & per ea quæ ibi not. sic est etiā videre in cōuentionibus, vbi ex persona successoris forum mutatur: vt in prædicta regula dixi, & bene facit hęc decr. ad quæstionem de excommunicato qui donando cessit alteri actiones sibi competentes: an ille cui facta est cessio, possit illo excommunicato manente illas intentare, & terminauit Barth. Brixi. in q. veneriali, quidā cùm esset. secundū Tanc. quòd sic: quia illud vitium excommunicationis personę adhærens, ad successorem nō transit: per. l. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. an vitium. & C. de acquir. pos. l. vitia. & idem Guli. in Spe. de procu. §. vlt. circa princ. & ad hoc optimè facit supra qui ma. accu. pos. cum in tua. in fi. Arg. cōtra. s. de testi. licet ex quadā. sed illud in teste, vt ibi not. Item contra supra eod. lib. de deci. ca. ij. in fi. vbi soluitur in vlt. glossa.

Glos. seq. ponit primò tria exēpla. secūdò quærit, & soluit.

g Ecclesiasticus. vnde legatus posset illas cōferre. s. eod. cùm dilectus. nō poterunt variare. s. eo. pastoralis. priuatur si pręsentauit indignum. quod dic vt not. s. de offi. ordi. cùm vos. Quid dices si ecclesia & patronus laicus simul habent præsentare? nunquid habebunt sex menses vel quatuor tantum: vel alter sex, alter quatuor? Dico ꝙ habebunt sex menses: ita ꝙ ratione communionis priuilegiū ecclesiæ trāseat ad laicum, ad instar eius quod dicimus de eo qui habet rem communē cū pupillo. ff. quemad. ser. amit. l. si communē, ita ꝙ per ecclesiam consequetur quod per se consequi non posset. s. supra de cōces. pręb. cap. penult.

† Gratis etiā permutādo. not. c. illud. s. e. & legādo. Ioan. Andr. c. quū seculū. s. eo. Phili. hic etiam in præiudiciū filiorū: quia filij hæredes non cōtraueniūt defuncto. l. cū à matre. C. de rei vendi. In filios nō hæredes, nō transit. glo. cle. ij. j. eo. ergo. fallit tamen stante consuetudine, quòd primogenitus in tali succedat. Item quādo dictū esset in fundatione vt non trāsiret ad extraneos. Ancha. tamen ait ꝙ alius à fundatore non præiudicat posteris. l. peto §. fratre. ff. de leg. ij. Fō.

Cessionarius an possit intentare actiones sibi cessas ab excommunicato.

Præsentatio spectās patronum clericum et laicū simul, debet fieri intra sex menses.

petens, eidem [a] vel alteri [b] ecclesiæ seu loco religioso duxerit conferendum: huiusmodi collatio (quamuis absque assensu episcopi facta fuerit) efficax est censenda [c]. † Per præfatam tamen collationem iuri episcopi, qui eidem assensum non præbuit, nolumus in aliquo derogari [d].

Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentādum: ecclesia verò semestre, licet à laico acquisiuerit ius patronatus. hoc dicit. Domini.

Verùm licet patronus laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre [e] duntaxat: ecclesia tamen vel monasterium cui facta est à laico iuris patronatus collatio, tēpus habet semestre [f]. Et omnino quantum ad præsentationem pertinet, nō vt patronus laicus, sed vt patronus debet ecclesiasticus [g] reputari.

DE CENSIBVS, exactionibus, & procurationibus.

DE CENSIBVS, *exactionibus, & procurationibus.* Dictum fuit supra titu. proxi. de quodā iure competente in beneficijs ecclesiasticis: verū quia episcopi in beneficijs ecclesiasticis sibi subiectis habent aliqua iura: ideo ad nos informandum de istis iuribus annectitur rubrica de cēsibus, exactionibus, & procurationibus.

Continuatio.

Romana.} In prima parte dicitur quomodo & quando archiepiscopus possit suam prouinciā visitare. In secūda parte quæ incipit ibi, Sane. dicit quid in visitando facere debeat: & quę crimina punire possit. In tertia quę incipit ibi, Procurationes. dicit quomodo & in quibus rebus procurationē recipere debeat. ADDITIO. In quarta ibi, Hanc autem constitutionem prorogat ad alios visitantes, & protestatur. Hostiē. autem & Boa. diuidunt decre. in ix. partes, faciendo scilicet de quolibet. §. partem. Sed Ioan. Mo. diuidebat in duas partes: dicens quòd primò tangit formam visitationis per archiepiscopum faciendæ. secundò ibi, Hanc autem formā illā ad alios prælatos extendit. Prima iterum in duas: quia primo tangitur modus circa visitationem faciendam. secundo in §. procurationes. circa procurationem recipiendam. Iterum prima in duas: quia primò tāgitur ordo visitandi loca. secundo §. sane. modus illa exhortandi. Adhuc prima in duas: quia primò tangit ordinem visitandi capitulū ecclesiæ suæ, & ciuitatem & diœcesim. secundò §. deinde. tangit ordinem visitandi prouinciam. Ioan. And. Istud capitulū ponit formā quā debet archiepiscopus obseruare volēs suā prouinciā visitare. Et diuiditur in tres partes. In prima enim parte ponit quomodo & quando possit archiepiscopus suā prouinciā visitare. In secūda parte ibi, Sane. ponitur quid debeat facere archiepiscop⁹ in visitādo suā prouinciā. In tertia parte ibi, Procurationes. ostēditur quomodo & in quib⁹ reb⁹ debeat recipere procurationē. CASVS. Sicut episcopus debet suā diœcesim visitare: similiter archiepiscopus potest totam suā prouinciā visitare: & nō solū potest archiepiscop⁹ visitare suā diœcesim particularē, sed etiā diœceses suorū suffraganeorū. Sed quæritur quā formā debet obseruare archiepiscop⁹ in visitatione faciēda. Respō. Rom. pō. ꝙ ipse debet incipere visitationē à capite, primò visitādo capitulū suū & ecclesiā suā metropolitanā: deinde ecclesias suę ciuitatis: deinde ecclesias suę diœcesis: & postea poterit visitare diœceses suorū suffraganeorū: videlicet illam quā primò maluerit visitare. Sed si vnā semel inceperit visitare, illā nō poterit dimittere, & incipere aliā visitare. qđ si fecerit: non poterit reuerti ad diœcesim semel visitatam. quod verū est: nisi fuerit requisit⁹ ab episcopo illius diœcesis ad quā vult reuerti: vel de cōsensu omniū suorū suffraganeorū. Sed ponamus ꝙ archiepiscop⁹ cœpit visitare vnā diœcesim: & est vna ecclesia pauper quę non potest ministrare necessaria archiepiscopo: qđ debebit facere archiepiscop⁹? Respō. ꝙ ipse poterit notificare duab⁹ ecclesijs vt cōuocētur simul, & eū procurēt. qđ verū est, si ille ecclesiæ possint cōmodè cōuocari. si autē cōmodè nō possent cōuocari: ipse archiepiscop⁹ teneretur visitare illā ecclesiā pauperē suis expēsis. h. d. præsens textus vsq; ad versiculū, postquā. qui habet duos intellect⁹. Nā quidā intelligūt ꝙ archiepiscop⁹ nō poterit visitare totā prouinciā nisi semel in vita, nisi faciat quod sequitur: videlicet ꝙ ipse faciat prius cōciliū generale: & de cōsilio suorū suffraganeorū ordinet ꝙ decætero ipse visitabit totā prouinciā quolibet anno: & istud factū fuit vt archiepiscopus induceretur ad celebrandū concilium prouinciale. Alij autem intelligunt ꝙ in vno anno non poterit iterare visitationem, etiam si subsit iusta

Diuisio.

iusta causa: nisi prius celebrato concilio suo prouinciali: & constituto in scriptis de cōmuni consensu suorum suffraganeorum ꝙ possit iterare visitationem. Et si in prima visitatione dimiserit aliqua loca: debet in secunda visitatione incipere ab illis locis dimissis. Quod verum est: nisi videat ꝙ alia loca prius visitata magis indigeāt visitatione q̃ ista loca non visitata: quia ibi vigent mala magis quàm in alijs locis. Sed quæritur, quid primò debet facere archiepiscopus visitans? Respondetur ꝙ primò debet prędicare verbum Dei: deinde debet inquirere de vita & moribus habitantium ibidem: videlicet clericorum, & laicorum: & debet illos examinare sine iuramento: licet aliàs examinatio testis non valeat sine iuramento. Et si inueniat aliquas diffamatos, & crimina non sint notoria, nō debet illos punire: sed debet denuntiare suo suffraganeo: hoc est ordinario, vt illos puniat secūdum exigentiam criminis. Quòd si crimen sit notorium, tunc archiepiscopus poterit illos punire: quia tūc cōstat de negligentia sui suffraganei: & tunc iurisdictio suffraganei est deuoluta ad ipsum archiepiscopum. {Cleros & populos.} appellatione populi, vniuersi ciues continentur: non autem comprehēdūtur clerici: quia hic ponuntur tanquā diuersa. Ex quo sequitur quòd si interdicatur populus alicuius loci, vel indicatur aliqua pœna populo etiam per iudicem ecclesiasticum, non comprehenduntur clerici: quia in istis odiosis verba strictè sunt accipienda. {In scriptis.} Iste est vnus casus in quo scriptura est de substantia actus. regulariter autē scriptura non est de substantia rei gestę: vt in l. pactum. C. de pactis. Fallit in casibus hic enumeratis per glos. & ad eā quotidie recurritur. Postea Rom. pont. in §. procurationes. inhibet sub pœna maledictionis æternæ, ne archiepiscopus visitans audeat recipere procurationem in pecunia numerata: etiam si procurantes & visitati voluerint eum procurare in pecunia numerata: sed quòd solum ipse recipiat expēsas moderatas in victualibus. Item præcipit Rom. pont. quòd ipse archiepiscopus à visitatis nō accipiat aliquod munus. quòd si contrarium fecerit: ipse tenebitur restituere duplum illius muneris quod recepit. No. primò archiepiscopū nō posse visitare generaliter prouinciam, nisi primò incipiat à propria diœcesi. No. secundò quòd si episcopus nō potest accedere particulariter ad quēlibet locum: debet conuocare laicos & clericos ad vnum cōgruum locum illius viciniæ. Domi.

a Visitare. per se, vel per alium cū per se id nō potest. s. de offic. ordi. inter cetera. x. q. j. episcopum. & quomodo tunc debeat solui procuratio, dic vt s. eo. lib. de offi. ordi. episcopus.

b Prius. à capite est edenda ratio. ff. de eden. l. argentarius. & qui alios corrigit, prius corrigat se & suos. iij. q. vij. iudicet. de statu reg. ea quæ §. si verò. in anti. vbi de hoc.

Glos. seq. exponit. quęrit. arg. pro & cōtra. soluit cōtrariū.

c Plenè. ita ꝙ nulla parochia remaneat non visitata, dummodo commodè visitari possit: & visitationis causa subsit: & sunt hęc redigenda ad boni viri arbitrium. Sed nunquid sufficiet synodum cōuocare, & plenè inquirere? Videtur quòd sic suprà de accu. sicut olim. xviij. distinct. quoniam. Sed dic contra quoniam in tam breui tempore non posset singulorum inquisitio fieri: tum quia ibi non conueniunt ibi omnes clerici & laici qui sunt visitandi: vt infra patet. tum quia subijcienda est res oculis: & personę præsentia multum operatur. ff. si. re. si irruptione §. ad officium. suprà de offic. de lega. cap. vlt. §. is autem cui. ADDITIO. De his in arbore consang. post princ. Ioā. And.

d Minorum. ad hoc de appell. cap. de appellationibus. in ant. cum suis concord. de præben. maioribus.

e Difficultate. forte propter niues vel glacies, vel aliud cōsimile. de eccl. ædi. ad audientiam. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis iudicio.

f Accedere. patet ergo quòd ire tenetur: nec sufficit ad suam ecclesiam cōuocare.

g Congruum. id est honestum & commune, & sufficientem ad omnes recipiendos, prout erit possibile. supra de fide instru. accepimus. infra de priuileg. cùm personæ.

Glossa sequēs quærit, & soluit.

h Laicos. nūquid populus procurabit? Nō: vt not. Ioā. x. q. j. placuit. & sic est consuetudo.

Gloss. seq. ponit opinionem quam reprobat.

i Prouinciā. hoc intellexit Ber. [a] verū, si suffraganei erant negligentes. alias secus. Sed dic contra: vt infra eod. cap. vlt.

k Pia loca. hospitalia, xenodochia, & huiusmodi. ADDITIO. Grangias verò licet sint ibi priuata oratoria, non includit sup. eod. cap. fi. Ioan. And.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

l Et populos. non simul sed separatim, cum talium vita sit separata xij. q. j. duo. nec promiscuis actib⁹ officia sunt turbāda. C. de testi. consulta. & melius procedit inquisitio quando fit sigillatim. de accusa. inquisitionis. §. tertiæ. in ant. & hoc verum, si qualitas negotij hoc exposcit: aliàs in genere fiat inquisitio. j. eod. §. sanè.

m Liberè. scilicet contradictione præscriptione, vel appellatione non ob. de præscrip. in ant. cap. cùm ex officij. & cap. accedentes. j. eod. cap. vlt. Et suprà de offic. ordi. licet. Ioan. Andr.

n Visitatis. loca intelligo visitata, siue sint illa quæ personaliter visitat, siue illa quæ ad visitationē conuocat. suprà proxi. responso in fine.

o Cœperit. caueat quòd compleat: aliàs in illa visitatione nō poterit reuerti: vt sequitur. ADDITIO. Per quod not. Hosti. cœpta complenda. C. de emen. Iusti. Co. l. cordi. ad Silla. l. vlt. in fi. fa. s. de rescrip. literis. Ioann. And.

p Sua denuo. vt sic secundum modum superius dictum visitationem secundam incipiat.

q Requisitus. ergo non aliter: cùm per exitum renuntiauerit visitationi illius anni. facit cap. quod ad consultationem, de re iudi. in ant. nisi in casu qui sequitur: si autē maior pars episcoporum prouinciæ consentiret ipsum reuerti, & diœcesanus episcopus contradiceret: adhuc reuertetur archiepiscopus: vt sequitur. ADDITIO. lxv. dist. cap. j. & ij. Hostien. & Archid.

r Malitiosè. qui allegat fraudem, probare debet illam. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. sed eo quòd indigentia est notoria, fraus præsumitur. ad hoc suprà de renun. c. ij.

Archiepiscopus visitans quid primò facere debet.

† Ecce ꝙ pia loca & monasteria nō comprehenduntur sub appellatione ecclesiarū. s. eod lib. de sup. negli. præla. ca. ij. Ioā. And. in ca. certificari. de sepultu. in anti. Do. in cap. sciant cūcti in 4. no. de elec. lib. vj. Federi. consi. 196. Font.

Ratio à capite est edenda.

Innocentius quartus.

Archiepiscopus volens prouinciam visitare, prius debet visitare ecclesiam, ciuitatem, & diœcesim propriam, clericos & laicos earundem. h. d. Domi.

CAPITVLVM I.

Romana ecclesia: & infrà. Statuimus vt quilibet archiepiscopus suam volēs visitare [a] prouinciam, prius [b] ecclesiæ suæ capitulum ac ciuitatem & diœcesim propriā plenè [c] visitare procuret: nec sit solùm erga maiorum sed etiam minorum [d] ecclesiarū, nec circa clericorum tantùm, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si cōmodè vel absque difficultate [e] accedere [f] ad vnamquamque nō poterit: de pluribus locis ad vnum congruum [g] clericos & laicos [h] studeat conuocare, ne in illis visitatio postponatur.

Visitata sua diœcesi, archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca ecclesiastica, clerum & populum prouinciæ, procurationem à visitatis recipiendo. hoc dicit. Domi.

Deinde liceat ei per totam prouinciam [i] vel eius partem visitationis officium exercere, ciuitates & diœceses, suffraganeos suos & eorum subditos, cathedralium † & aliarum ecclesiarum capitula & monasteria, ecclesias & alia religiosa & pia [k] loca, cleros & populos liberè [m] visitādo, ac procurationes à locis tantùm recipere visitatis [n].

Archiepiscopus post inceptam visitationem in vna diœcesi transiens ad aliam, ad primam redire non potest: nisi de nouo reiteret in tota prouincia. Domi.

Ex quo tamen aliquam de ipsis diœcesibus visitare cœperit [o]: nunquam postea siue totam siue partem eius visitauerit, reuertatur causa visitationis ad illam priusquam omnes reliquæ ipsius prouinciæ diœceses in toto vel in parte (quas securè visitare poterit) & sua denuò [p] fuerint visitatæ. Quòd si fortè eadem diœcesis vel aliqua ibi ecclesia plus alijs indiguerit visitari: tunc aliarum visitatione intermissa redeat ad eandem, si à loci diœcesano † requisitus [q] extiterit, vel de omnium aut maioris partis episcoporum eiusdem prouinciæ processerit consilio & assensus, ad quod ijdem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si verò malitiosè [r] in his difficultatē adhibuerint: archiepiscopus licentiam super hoc à sede apostolica postulet considēter.

a Host. hic cōtra. quod videtur placuisse Innoc. Ioan. And.

† No. hic ꝙ certo casu superior potest indicare inferiores subditi sui de illius consensu: quanquam illi inferiores non cōsentiant: dummodo indicet superior in diœcesi subditi: quia extra sine cōsensu inferiorū iudicare non posset. glo. in c. vt litigantes. s. eod. de offi. ordi. Do. Phil. Font.

Consilio

a *Consilio.* in concilio quod annuatim facere debet. de accusa. sicut olim. in anti. nec dicit de assensu vt suprà proximo respõso: quia siue cõcordant, siue discordent, hoc definire ad ipsum pertinet: vt sequitur, ad hoc de arbi. cũ olim.
b *Ipsius.* scilicet archiepiscopi.

Expedita visitatione non reiterat illam archiepiscopus sine consilio suffraganeorum, & definitione in scriptis prius facta: debet tamen reincipere ab illis qui in prima non fuerant visitati. hoc dicit Domi.

Postquam autem semel omnes prouinciæ suæ diœceses visitauerit, licitum sit ei postea (prius tamen suffraganeorum suorum requisito consilio a, & ipsius b definitione c super hoc hàbita coram eis, quæ in scriptis d redigi volumus, vt possint alijs esse nota) visitationem per eandem reiterare prouinciam iuxta modum superius annotatum: etiam si non interueniat in hoc suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper prouidentiam adhibendo, vt in posterioribus visitationibus illas ecclesias eosque cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati e: nisi magis sit alijs visitationis officium opportunum.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad diuinum officium, absque iuramento: infamatos ordinarijs denuntiet, & notoria crimina puniat. hoc dicit. Domi.

Sanè huiusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita & conuersatione ministrantium in ecclesijs & locis alijs diuino cultui deputatis, ac cæteris quæ ad officium ipsum spectant, absque coactione f & exactione qualibet iuramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nũc leuia, nũc aspera iuxta datam sibi à Deo prudentiam diligenter intendens. Quòd si de aliquibus g orta fuerit infamia: contra eos ordinarijs ipsorum, vt super his solenniter inquirant, denuntiet, si viderit expedire. Notoria verò crimina quæ examinatione non egeant, cùm super his meritò notari possit ordinariorum negligentia h eorundem, liberè corrigat, pœnam pro illis debitam i infligendo.

Visitator non in pecunia, sed victualibus recipiet procurationem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam prætextu officij, nec ipse nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. hoc dicit. Domin.

Procurationes autem recipiat secundum quod est in canonibus k constitutum: nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicuius officij l aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in victualibus expensas tantùm recipiat moderatas. Caueat insuper ne ipse vel quisquam suorum aliquod munus m, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, præsumat recipere: vt non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Iesu † Christi. Quòd si fuerit contrà præsumptum, recipiẽs maledictionẽ incurrat, à qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur n. volumus enim in his fraudem quamlibet penitus euitari.

Forma visitationis præmissa seruari debet in episcopis & alijs prælatis inferioribus, regularium consuetudinibus exceptis. hoc dicit. Domi.

Glos. seq. soluit duo dubia.
c *Definitione.* dicit Innocent. quòd hoc modo fiet definitio: definimus per nos procedendum ad visitationem prouinciæ nostræ. & dixit quòd à tali definitione, cùm sit super executione officij sui, non poterit appellari. de offic. ordi. irrefragabili.
ADDITIO. Idem Hostiens. & Archi. qui etiam dicunt nõ requiri ꝙ hoc fiat causa cognita. Ioann. Andr.
Glossa sequens ponit xxviij. casus in quibus scriptura requiritur.
d *In scriptis.* Nota casum a in quo scriptura requiritur. Alius, cùm quæritur de antiquissimo facto quod testib⁹ probari non potest. ff. de proba. cẽsus. de præscrip. ad audientiam. in ant. de proba. cum causam. Tertius, in priuilegijs. suprà de priuile. porrò. Quartus, in dimissorijs. septuagesima distinctio. extraneo. Quintus, in redeunte ab hæresi. prima quæstione septima saluberrimũ. Sextus, in profitente vigesimaseptima quæstio. prima omnes fœminæ. Septimus, in electione. de electio. quia propter. in anti. Octauus, in emphyteusi. Cod. de iur. emphy. l. j. Nonus, in alienatione rei ecclesiasticæ. xij. quæstione secunda. fine. decima quæstio. secũda hoc ius. de ijs quæ fiunt à præla. cap. j. Decimus, quando appellatur ab interlocutoria. suprà eodem lib. de appell. cordi. Vndecimus, quando quis variat circa procuratorem constitutum. supra de procura. ca. j. Duodecimus, quando hoc agitur vt non valeat contractus, nisi in scriptis redactus sit. supra de pac. capit. ij. Cod. de fide instrum. contractus. infra de reg. iur. contractus. Decimustertius, in sententia excommunicationis. Decimusquartus, in requisitione transscripti sententiæ excommunicationis. infra eodem lib. de sententia excommunicationis, cùm medicinalis. Decimusquintus, in casu suprà eodem lib. de electione, vt circa. Decimussextus, in casu suprà de offic. ordin. si canonici. eod. lib. Decimusseptimus, in casu suprà eodem lib. de elect. fundamenta. Decimusoctauus, in donatione quę excedit quingentos aureos. Cod. de dona. si quis argentum. Decimusnonus, secundum quosdam, in fideiussore. Cod de fideiusso. l. penult. Vicesimus, in minore iurante se maiorem. Cod. si minor se maiorem dixe. l. iij. Vicesimusprimus, si pactum fiat cum aduocato de re immobili sibi dãda. Cod. de suffragio. l. vnica. ij. responso. Vicesimussecundus, in solutione debiti in instrumẽto publico contenti. Cod. de testib. l. testium. auth. rogati. Vicesimustertius, si quis cauit de debito in scriptis ex causa antecedenti, & vult probare. Cod. de non num. pecu. generaliter. Vicesimusquartus, in testamento in scriptis redigendo. Cod. qui testa. face pos. hac cõsultissima. §. at cum humana. Vicesimusquintus, in delegato papæ. de offic. delegat. cùm in iure. in anti. Cod. de manda. princ. l. vnica. Vicesimussextus. in libello criminali vel ciuili. suprà de libelli ob. cap. j. & ij. quæstione prima legum. Vicesimusseptimus, in causa. suprà de tempo. ordi. capit. j. & ij. quæst. prima legum. Vicesimusoctauus, in definitiuis, suprà eodem lib. de re iudic. capit. vlti. {Vicesimusnonus, in eleemosynarum quæstoribus. de pœnit. & re. cùm ex eo. in antiq. Tricesimus, in casu extrauã. Boni. proinde. in fin. Tricesimusprim⁹, in alia extrauagan. eiusdem quæ incipit, iniunctæ. & hos duos addit Ioan. Mon. Tricesimussecundus, in casu de electio. causam. Tricesimustertius, in cle. de iudic. dudum. Tricesimusquartus, in constitutione. Io. execrabilis.} Et licet in supradictis requiritur scriptura, non tamen de necessitate in omnibus: alias autem regulariter instrumentis & testibus probari potest, suprà de fide instrum. cùm Ioãnes. sit tamen probatio leuius, facilius, & securius per b scripturam. ff. de pig. l. contrahitur.

a Hic glo. ponit 28. casus ĩ quibus scriptura requiritur: quorũ 23. posuit hic Host. & Io. Mo. post eũ. omisit enim 15. 16. 17. 27. & 28. Ioã. addit duos: vt dicam in fi. glo. Cult. autem in Spec. de instrum. edit. §. rest.at. hos casus prosequitur: sed aliter quàm hîc.

Testes & instrumenta regulariter æquiparãtur.

b Ad istam gl. vide nota. modernorũ. l. sũt apud acta. C. de trãs. & Hippo. in rubr. C. de proba. Font.

e *Visitati.* præsumuntur enim magis indigere: & ideo sunt primitus visitandi, supra in. §. quòd si fortè.
f *Coactione.* à principio non exigetur iuramentum per quod occultũ prodere cõstringatur: ex quo tamen sine iuramento referũtur aliqua corrigenda, poterit inquisitor sup his exigere iuramentum.
ADDITIO. Idem Hostien. Ioann. Monac. & Archid. & vide in Spe. de inquisitio. §. ij. versic. licet autem. & versic. vt autem. vsque ad finẽ. §. Ioann. Andre.

† Al. deest Iesu.

g *De aliquibus.* de quibus interrogatur: de plano nil dicũt: & tunc denuntiabunt episcopis vt inquirant secundum formam decre. de accu. qualiter. ij. in ant.
h *Negligentia.* xviij. dist. peruenit.
i *Debitam.* scilicet statutam in iure, nisi ex causa fieret commutatio: aliàs arbitraria infligatur. suprà de officio delegati, ca. de causis.
k *Canonibus.* x. quæst. iij. relatum. suprà eod. cùm apostolus. & c. sopitæ. & cap. cùm nuper.
l *Officij.* scriptoris, sigillatoris, & similiũ officiorum. ADDITIO. Allegat Hostien. de simo. c. j. & j. quæst. ij. sicut episcopum. in auth. vt iudi. sine quõ. §. hæc omnia. & §. sic igitur. colla. ij. Ioan. And.
m *Aliquod munus.* ex hoc textu nota quòd visitans non potest recipere aliquod munus. concordat in delegato quo ad non esculenta: sed quo ad esculenta quæ paucis possent consumi diebus, discordat: vt suprà eodem lib. de rescrip. statutum. §. in nullo. Domi.
n *Liberetur.* additur pœna. j. cap. proxi.

Alijsq;

a *Alijsq;.* scilicet archidiaconis & plebanis supra eodem cùm apostolus.
b *Saluis.* ad hoc supra de sta. mo. in singulis.

Exigit. Sunt tres partes. Prima ponit exordium. Secunda ibi, Constitutionem. finem decr. s. proxi. repetit addens mensem. Tertia ibi, Alioquin. pœnam apponit, distinguendo status delinquentiũ. Ioann. Andreæ.

Episcopus vel alius ad quem pertinet visitare, nõ potest procurationem recipere in pecunia, etiam à volentibus: nec etiã in victualibus à locis non visitatis: nec etiam dona recipere debet. quòd si contrarium fecerit, punitur pœna hic contenta. h. d. Istud cap. emanauit ad declarationem illius quod dicitur in cap. præcedenti in fine. CASVS. Dictum fuit in §. procurationes supra cap. proxi. quòd exigentes procurationem ꝑ visitatione in pecunia etiam à volentibus, vel in victualibus à locis non visitati, & recipientes aliqua munera à personis visitatis, quòd ipsi tenentur restituere duplũ illius quod receperunt sub pœna maledictionis æternæ: à qua absoluendi non sunt, nisi prius restituerint duplum illius quod acceperunt. Vnde multi non curabant de illa maledictione: ideo Roma. pontifex per istud cap. aggrauat illam pœnam: videlicet ꝙ exigentes procurationem in pecunia numerata etiam à volentibus, vel in victualibus: restituant duplum illius quod acceperunt, intra mensem: aliàs elapso mense sunt interdicti: & si decederent durante interdicto, essent sepeliendi in terra profana, & non in cœmeterio. Et habet locum hæc pœna in episcopis & archiepiscopis: sed alij inferiores sunt suspensi ab officio & beneficio donec restituerint illud duplum. Et posito quòd dantes munera vellent eis remittere: nihilominus accipientes tenentur illa restituere in duplum.

Hanc autem visitandi formam ab vniuersis etiam episcopis aliisque a prælatis ordinario iure suos subiectos visitantibus, plenè obseruari præcipimus: saluis b super hoc rationabilibus & approbatis religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis.

Gregorius decimus in generali concilio Lugdunen.

Quia decre. Innocen. 4. suprà proxi. non bene seruabatur in illo capitulo quo præceperat procurationes in victualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in victualibus à locis non visitatis: illam confirmat pœnas adiiciens. Ioan. Andreæ.

CAPITVLVM II.

Exigit c peruersorum audacia, d vt non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus e. Constitutionem f itaque felicis recordationis Innocen. papæ quarti prædecessoris nostri editam super non recipiendis in pecunia procurationibus, ac super receptione munerum visitantibus eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire g, volentes inuiolabiliter obseruari: eam decernimus pœnæ adiectione iuuandum: Statuentes h vt vniuersi & singuli qui ob procurationem sibi ratione visitationis i debitam exigere k pecuniam l, vel etiam à volente m recipere, vel aliàs constitutionem ipsam recipiendo munera n, siue visitationis officio o non impenso p procurationem in victualibus, aut aliquid aliud q procurationis occasione violare præsumpserint: duplũ r eius quod receperint, ecclesiæ à qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur s. Alioquin ex tũc t patriarchę, archiepiscopi, episcopi duplũ ipsum vltra prędictũ

Nota primò ex prin. cap. rationem quare fuerunt pœnæ inuentæ à iure, videlicet vt delinquentes abstineant à malo salutem formidine pœnæ. cap. felicis. supra de pœ. Not. quòd visitans non debet recipere procurationem in pecunia, sed in victualibus: nec debet exquirere delicatas epulas: sed communibus epulis debet esse contentus. Nota quòd visitans non debet recipere procurationem etiam in victualibus à locis non visitatis. Not. quòd delinquens contra tenorem cap. j. supra eod. tit. & lib. in. §. procurationes. tenetur restituere duplum illius quod accepit. Not. vlterius iuncta glo. quod vbi venit imponenda pœna affligens personam, mitius puniuntur existentes in dignitate quàm alij inferiores: & hoc quando afflictio venit imponenda in pœna corporali. secus si imponeretur pœna pecuniaria: quia tunc grauius essent puniendi maiores quàm minores. Nam hìc habemus ꝙ pro eodem delicto grauius puniuntur archipresbyteri quàm episcopi. Not. vlterius ꝙ istud ca. quantum ad pœna corrigitur per cap. sequens. Not. insuper quare addatur pœnã legibus prohibitiuis: videlicet propter audaciam peruersorum, qui nõ curant prohibitionẽ legis. Not. finaliter quid sit exigere: quia non est recipere à volente, sed potius extorquere ab inuito.

Pœnæ quare sunt inuentæ.

Pœna corporali mitius puniuntur superiores q̃ inferiores.

Glos. sequens ponit constitutionis causam.
c *Exigit.* bene dicit, exigit: quia magna ratio suadet ob maleficia pœnas solui. ff. de fideius. si à reo. §. id qđ. & fuerunt sumpta hęc verba ex auth. de depo. §. sed ne per hãc. colla. vj.
d *Audacia* in mala parte ponitur. sic. iiij. dist. factę. C. de sepul. viola. pergit audacia. quandoque ponitur in bona: vt. viij. q. j. audacter. C. de iur. rẽ non nouã. in fi. ADDITIO. Et. xxxij. quæst. v. si Paulus. ver. caue. dicit Io. Mo. quòd audacia propriè est vitium: cuius vitij contrarium vitium est pusillanimitas, quorum medium est fortitudo. Ioan. And.

Ratio suadet ob maleficia pœnas solui.

e *Imponamus.* vt quos Dei timor &c. de vi. & hone. cleri. vt clericorum. lxxxij. distin. plurimos. in fi. Et dicit papa, cohibeantur deinceps manus temerariȩ formidine vltionis, quas Dei vel nostra reuerentia nõ coercet. infra de pœ. felicis. §. in præmissis.
f *Constitutionem.* s. c. proxi. §. j. & §. ꝓcurationes. vbi tria statuta erãt quę hic cõfirmantur apposita pœna. Primũ, quòd procuratio recipiatur solùm à locis visitatis. Secundum, quòd solùm in victualibus. Tertium, quòd visitantes vel familiares munera non recipiant.

Specificat tria repetita.

g *Præterire.* maledictionis pœnã ibi appositam nõ curantes. nec excusantur quia multi: quia nõ minus ardebunt qui cũ multis ardebunt secũda quæst j. multi. in fi.
h *Statuentes.* quod. s. ca. proxi. in archiepiscopis dictum erat principaliter, hìc ad omnes extẽditur quibus cõpetit visitare.
i *Visitationis.* in aliis ergo procurationibus quæ debẽtur legatis, vel nuntiis apostolicæ sedis, vel quæ debentur ratione consuetudinis, vel ratione pacti in fundatione vel consecratione appositi, non habent locum hæ decre. de quibus habes supra eod. quanto. & c. procurationes. & c. cũ nuper. & xviij. q. ij. Eleutherius.
k *Exigere.* id est, ab inuito extorquere. ff. de leg. iij. fidei commissa. §. si rem.
l *Pecuniam.* secundum Inno.a & Host. & G. & Gar. pro vecturis & ferraturis equorum pecuniam exigere possunt si indigeant.
ADDITIO. Si intelligas de indigentia per quam impediretur visitatio, vera sit glos. de regulis iuris, quod non est, in anti. Ioan. And.
Glos. seq. recitetur per obiectionem.
m *Volente.* quod dic vt infra cap. proxi. Nota casum specialem in quo parificantur ista duo, exigere, & à volente recipere. sic supra eod. lib. de rescrip. statutum. §. insuper. cum §. seq. sic. C. lib. xij. publicæ lætitiæ vel consulum nuntia. l. vnica in fi. cùm aliàs sæpius sit licitum recipere, quod non licet exigere. xviij. distin. de eulogiis. de simo. dilectus. ff. de va. & extrator. cog. l. j. §. est quidem.
Glos. seq. recitetur per quæstionem & opinionem.
n *Munera.* cõsultè facit visitãs si ab omni munere se abstinet. j. q. j. sunt nõnulli. & s. eo. tit. c. proxi. §. penult. Credit tamen Gar. ꝙ si modicum esculentũ vel poculentum recipiat b, ꝙ nõ sit verisimile ꝙ aliquẽ moueat, vel donantẽ pauperiorẽ faciat, non habet locum pœna, arg. de simo. & si quæstiones. ff. de offi. præsi. l. plebiscito. quia talia non trahuntur ad munera. ff. de offi. procons. l. solent. ad finem. ad hoc. s. de dona. inter vi. & vxo. cap. vlti. s. eo. de rescrip. statutum. §. insuper.
o *Officio.* quod qualiter exercere debeat, colligitur. x. q. j. placuit. & supra cap. proxi. §. sane.
p *Non impenso.* ille cui ex ordinaria potestate competit visitare, impeditus, per aliũ visitare potest: & ille visitans procurabitur, non ille qui commisit. quod dic vt supra de offic. ordina. si episcopus. eod. lib.
q *Aliud.* xiiij. q. iij. plerique. de simo. in tantum.
r *Duplum.* xxiij. quæstione. j. militare. xviij. dist. quoniam j. q. j. concussionis. & cap. seq.
s *Teneantur.* saluo eo quod dicitur. j. proxi. {Et vide quod ibi not. in. j. glo.} & tenetur etiam familia de eo quod percepit: & ipse episcopus tenetur de facto ipsorum. lxxxvj. distin. an putatis supra eo. lib. de elect. generali. §. vlti.
t *Ex tunc.* elapso mense.

a Bene tenuit hîc Innocen. in c. procurationes. eod. tit. vt ibi scripsi super ver. procurationum. sed ipse intendit de ea parte quæ de legatis & nuntiis loquitur. Ioã. And.

Visitãs an possit visitationis tẽpore recipere munera.

b Exportandũ, non tunc edendũ vel bibẽdum: quia nõ esset dubitatio: cũ tunc procuretur, puta si portet aliquos capones, caseos vel flascos vini, bene facit si etiã ab his abstinet. et vide quod dixi suprà cap. proxi. §. caueant. super ver. quodcunq. Ioan. And.

Sextus. T Glossa

Glossa sequens soluit duo dubia.

a *Interdictum.* nouerint, quod est infra. à tali pœna incipit cũ istis maioribus: vt supra eod. lib. de offic. delega. ca. ij. & si durante interdicto isti moriantur, nõ sepeliuntur in cœmeterio: & si interim celebrent in ecclesia in suo officio sicut prius, irregulares efficiuntur: vt infra de senten. excom. is cui.

b *Inferiores.* & sic magis punitur minor q̃ maior. de quo dic vt. xl. distin. homo christianus. & supra de iureiur. cum quidã.

c *Suspensus.* si interim celebrẽt vt pri⁹, sunt irregulares: nec poterunt ab alio q̃ à papa absolui. supra de re iudica. cùm æterni. infra de senten. excom. cùm medicinalis.

d *Quousque.* ergo facta restitutione statim sunt absoluti sine alia sententia absolutionis. lxxxj. distin. si qui. cum suis concor. de sponsa. non est. in anti.

ADDITIO. Propter dubium satisdationis facienda esset declaratio: & vide quid no. in cle. de deci. cap. j. ad fi. in glo. sic suspensi. Ioann. Andreæ.

Glos. seq. recitetur per obiectionem & solutionem, & remissionem.

e *Valitura.* Not. casum vbi rem meam vel mihi debitam remittere nõ possum: licet nil sit tam naturale quàm voluntate domini rem suam in alium transferri. inst. de re. diui. §. per traditionem: & de hoc dic vt dixi supra eo. lib. de rescript. statutum. §. si quid autem.

† *In veteri exemplari deest, sentiant.*

tempus restituere differentes, ingressum sibi ecclesiæ sentiant † interdictum [a]: Inferiores [b] verò ab officio & beneficio nouerint se suspensos [c], quousque [d] de duplo huiusmodi grauatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura [e].

Bonifacius octauus.

Visitator recipere potest procurationem in pecunia volentibus visitatis. Sed vna die vltra vnam procurationem non recipiet, licet plura visitauerit loca. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM III.

FElicis recordationis Gregorius papa. x. prædecessor noster prohibuit in concilio Lugdunen. [f] ne aliqui [g] ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere [h] pecuniam præsumerent, vel etiam recipere à volente [i]. Verùm quoniam rerum experientia [k] nos instruxit ex hoc tam personis visitantibus quàm locis & ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia [l] prouenire, concedimus [m] vt patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, & alij quibus ex officio [n] competit visitare, à volentibus ecclesiarum & locorum visitatorum rectoribus seu personis pecuniam licitè recipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercebunt: Adiicientes quòd non liceat visitanti nisi vnam procurationem recipere vna die, siue vnum locum solum visitauerit, siue plura: † etiam si locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationẽ integrã persoluendã [o], cũ eidem sufficere debeat vt tẽporalia metat à locis personaliter visitatis pro diebus quib⁹ eis spiritalia subministrat. Cætera [p] verò in eiusdẽ prędecessoris cõstitutione cõtẽta, in suo volumus robore perdurare.

k *Experientia.* sic. §. eo. lib. de elect. quàm sit. cũ suis cõcor.

l *Dispendia.* presbyter ruralis qui non habet nisi vnum gausape forte sine manutergio, & vnicũ lectulũ, quomodo procurabit & hospitabit episcopũ, cũ nec forte domus sufficiat, posito ꝙ abundarent reliqua: & episcopus quomodo in vili domo manebit [a]? Vtilis ergo fuit hæc constitutio quæ tollit hæc dispendia.

a Portatio etiam victualium ad locũ cõpetentem, esset onerosa. Ioan. And.

Glos. seq. ostendit quomodo ius antiquum renouatũ est.

m *Concedimus.* hic ω reuolauit ad α, id est extremitas ad pricipium. xxxv. distin. ab exordio. Olim enim ab iis qui procurationem victualium parare debebant, inuitis procuratio in pecunia exigi non poterat. x. q. prima relata. sed à volentibus bene poterat in pecunia recipi, & certa summa taxari. x. quæstione iij. relatum. idem est hodie per hãc decre. & est æquissimum: vt dixi in proxi. glo.

n *Officio.* satis hoc puto locum habere non solum in ordinarij officio, sed etiã delegationis: cum vtrobique eadem sit ratio. non ob. quod infrà dicitur personaliter: quia intelligo quòd cum personaliter visitant, pro suis victualibus à visitatis pecuniam recipiant. cum autem per alios, non ipsi sed illi victualia vel pecuniam pro eis recipient: vt supra eo. lib. de offi. ordi. si episcopus.

† Per hunc textum nota prouisionem pro exercitio diei assignatã nõ multiplicari, quanquam vno die faciat quod alius faciendo occuparet duos, vnde cursitantes decies ad ecclesiam, nõ obtinet nisi semel indulgentiã. ca. cum ex eo. de pœni. & remis. in antiqu. Archi. 6. q. 1. imitare. Font.

o *Persoluendam.* aliàs enim posset totam ciuitatem vna die visitare. & tot procurationes recipere quot ibi essent ecclesiæ: quod esset absurdum. {Et esset accessorium maius principali: vt dixi in text.} Numerus ergo procurationum non excedat numerum dierum supra eo. procurationes.

p *Cætera verò.* scilicet circa exactiones, statuta, & circa procurationes etiam in victualibus non recipiendis à locis non visitatis: & circa munera non recipienda à visitantibus vel eorum famulis cum pœnis superius statutis.

Diuisio.

FElicis.} Sunt quatuor dicta. Primò recitat ius antiquum. Secundo ibi, Verùm. illud temperat in parte secunda. Tertiò ibi, Adiicientes. addit & declarat. Quartò ibi, Cætera. in reliquis ius antiquum conseruat. Ioan. And. Ortum habuit ab iis quæ not. Guli. supra cap. proxi. vbi dicebat se à Domino Gregor. audiuisse de mente sua fuisse quod hic statuitur. ADDITIO. Et quomodo reuoluebat literam vt hunc saperet intellectum, vi. super ver. non impenso. in ca. supra proxi. Ioann. Andr. Procuratio potest licitè recipi in pecunia, sed non exigi. hoc dicit. Et sic per istud cap. est correctum. cap. præcedens. CASVS. Dictum fuit supra ca. proxi. quòd habens visitare potest à locis visitatis recipere procurationem in victualibus, sed non in pecunia, etiam à volentibus soluere in pecunia. Sed vtrum istud sit verum indistinctè? Respondet Romanus pontifex dicens quòd illa constitutio vertebatur in grande detrimentũ prælatorum, & etiam soluentium procurationem: ideo statuit vt si quis velit conuenire cum prælato, poterit, vt prò procuratione recipiat aliquam certam pecuniam. sed si velit procurare prælatum visitantem, non tenebitur dare pecuniã. & quo ad cætera remanet. cap. præcedens incorrectum. Veruntamen dicit Romanus pontifex quòd si episcopus velit visitare vna die plura loca, potest; sed non exiget nisi vnam solam procurationem. sed hodie prælati habent dispensationem à papa visitandi plura loca vna die: & à quolibet recipere integram procurationem. & ista prohibitio cùm sit à iure positiuo, potuit tolli per contrariam dispensationem: licet non deberet fieri sine iusta causa. Not. primò quòd papa est ille qui facit constitutiones in concilio. Nota secundò quod quandoque ex antiqua constitutione inducitur incommodum: sed illa constitutio debet mutari. ad hoc de consangui. & affi. non debet. in anti. Dom.

f *Lugdunen.* supra cap. proxi.

g *Aliqui.* Innoc. iij. in archiepiscopis prohibuerat principaliter: & demum ad omnes extenderat supra ca. j.

h *Exigere.* circa hoc nil corrigitur vel mutatur.

i *A volente.* hoc est quod infra recipit mutationem.

QVanquam.} Primò ponit exordium. Secundò prohibitionem: ibi, Cùm igitur. Tertiò pœnas transgressorũ: ibi, Qui verò. Et hæc decretal. plenius prouidet quam Alexandrina. ca. quia nonnulli infra de immu. eccle. prouidisset: vt ibi dicam in princip. Ioan.

Pro intellectu huius cap. est præsupponendum quid sit pedagium & guidagium: de quo in glo. in cap. super quibusdam. de verborum significatione, in antiq. Vnde sciendum quòd pedagium dicitur illud tributum quod soluitur pro rebus quæ transferuntur de vno loco ad alium: & in iure vocatur vectigal. Guidagium verò dicitur illud tributum quod datur pro salariandis hominibus qui secure conducunt transeuntes extra loca periculosa.

CASVS. talis est. Certum est quòd tam constitutione diuina quàm humana, clerici, ecclesiæ & res clericorum sunt exemptæ & immunes à præstatione exactionum & tributorum quæ consueuerunt præstari per homines seculares. Sed ponamus quòd aliquis fecit contrarium: quia contra talem prohibitionem quæ est tam à iure diuino, ciuili, quàm canonico, fecit indebitam exactionem, & compulit clericos ad soluendum pedagia, guidagia, & alias exactiones pro se vel pro rebus suis. quæritur qua pœna veniat puniendus? Respondet quòd si sit persona singularis quæ fecit istas exactiones: tunc ipso facto incurrit sententiam excommunicationis. si autem sit vniuersitas vel collegium, puta communitas vel vniuersitas scabiniorũ alicuius ciuitatis, tũc illa vniuersitas est supposita interdicto ecclesiastico: nõ autẽ incurrit excõmunicationẽ. Hodie autẽ emanauit cle. præsenti. eo. tit. quæ præcipit episcopis & aliis locorum ordinariis vt ipsi publicent istas pœnas & sententias: & præcipit illis sub pœna excommunicationis, ne sint remissi in publicandis istis pœnis. Not. quòd si clerici transferant personas suas de loco ad locum: licet faciant causa negotiationis: tamẽ pro persona sua non tenentur soluere exactiones vel alia tributa: nec etiã si transferant res beneficiorum. Sed si transferant fructus patrimoniales causa negotiationis, tenentur soluere pedagia, & alias exactiones. secus si necessitate sua: quia tunc non tenerẽtur soluere pedagia neq; alia tributa.

Not. primò quòd bona clericorum eodem priuilegio gaudẽt quo bona ecclesiarũ. concor. sunt in glo. Not. secũdò hic text. expressum quòd priuilegium immunitatis sunt cõcessum clericis de iure diuino. concor. sunt in glo. & sic est hic text. pro dictis doctorũ de maio. et obe. cap. 2. Domi.

† Ergo eas facies probabit hoc sibi licere. j. ca. 2. de immu. eccle. l. 1. C. vecti. no. Dom.

Phi. Clerici pro rebus suis vel ecclesiæ nõ tenẽtur ad tributa.

† Non patrimoniales. Phil. cũ glo. ipsarũ. in fin. per glo. in d. l. 1. Lo. Ro. in l. si. publicanus. §. de reb⁹. ff. de pub. Fõ.

Clericorũ bona an gaudeant eodem priuilegio cũ bonis ecclesiarum.

Clerici sũt immunes ab exactionibus personarum secularium de iure diuino.

a *Pedagiorum.* quid sint guidagia, & quid pedagia, vide supra de verb. signi. super quibusdam.

b *Canonico.* præd. decre. sup quibusdã.

c *Ciuili.* C. vect. noua insti. non pos. l. nõ solent. C. de sacrosan. eccle. l. placet. xvj. q. j. c. generaliter. §. placet. aliàs sub. §. nouarum. Ioan. Andre.

d *Maioris.* scilicet q̃ si exigantur à laicis. Idem Archi.

e *Ipsarum.* scilicet ecclesiarũ & ecclesiasticarum personarũ. nam res clericorum eodẽ priuilegio gaudent, quo res ecclesiarum: vt. xvj. q. j. similiter. & rationẽ ibi no. Ioan. & Ber. supra de pigno. ex literis. in gl. penul. nec est illud vniuersaliter verum: vt not. Ioã. xvj. quæst. iij. cap. j.

f *Humano.* positiuo: vt dictum est supra.

g *Et diuino.* legitur Gene. xlvij. vltra medium: Subiecit Ioseph omnem terram Aegypti Pharaoni, & cunctos populos ei⁹ à nouissimis terminis Aegypti vsque ad fines eius præter terram sacerdotum. & sequitur sic: Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa terra Aegypti quinta pars regibus soluitur: & factum est quasi in legem, præter terram sacerdotalem, quæ libera ab hac conditione fuit. & j. Esdræ. vij. vltra medium, vbi dixit rex Artaxerxes suis ministris: Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus & leuitis, cantoribus & ianitoribus & ministris domus Dei: vt vectigal & tributum & annonas nõ habeatis potestatem imponendi super eos. & concordat ad hoc supra de immu. eccle. non minus.

h *Constitutionem.* quam habes infra de immu. eccle. cap. j. & pro parte eius mentem vide hic decisam.

i *Negotiandi.* ad hoc de vi. & ho. cle. c. vlti. Et not. in iis quæ negotiationis causa portantur, non in propriis, vel in iis quę portantur ad vtilitatem fisci, soluuntur exactiones istæ. C. de vec. & commis. l. vniuersi.

k *Adiuuare.* supra eo. exigit. in prin.

l *Consuetudine.* ad idem supra eo. tit. & lib. Romana. §. procurationes. supra de capel. mona. c. vnico. cum simi.

m *Collegium.* ex quibus hæc cognoscantur: vt no. supra de exces. præla. dilecta.

n *Prædictis.* propriis scilicet, quas causa negotiationis non deferunt.

Sextus.

Idem.

Si vniuersitas vel singularis persona ecclesias vel ecclesiasticas personas compulerit soluere pedagia, vel guidagia vel exactiones pro rebus suis quas causa negotiationis non deferunt, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, & vniuersitas interdicta: nec prodest contraria consuetudo. Cle. hoc addit quòd diœcesani quibus constat aliquos has sententias incidisse, illos publicare debẽt, & ipsas sententias facere obseruari. eo. tit. præsenti. Ioan. Andr.

CAPITVLVM QVARTVM.

QVanquam pedagiorũ [a] exactiones tam iure canonico [b] quàm ciuili [c] regulariter merito sint damnatæ: † tanto tamen districtius ne ab ecclesiis & personis ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, maioris [d] indetransgressionis reatus incurritur, et offensa euidentior comprobatur. Cùm igitur ecclesiæ ecclesiasticæque personæ ac res † ipsarum [e] non solùm iure humano [f], quinimo & diuino [g], à secularium personarum exactionib⁹ sint immunes: constitutionem [h] felicis recordationis Alexandri papæ quarti prędecessoris nostri (qui statuit ecclesias & personas ecclesiasticas ad pedagia & guidagia penitus nõ teneri, nec ad exhibendũ vel soluendum talia pro rebus suis propriis quas non causa negotiandi [i] deferunt, vel deferri faciunt seu transmittunt) volentes propter multorum insolentiam & abusum pœnæ adminiculo adiuuare [k], adiicimus districtius inhibendo contraria consuetudine [l] quorumcunque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstante, vt nec collegium [m], nec vniuersitas, nec aliqua etiam singularis persona, cuiuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, à prefatis ecclesiis, aut personis pro personis ipsis aut rebus prædictis [n] talia exigat vel extorqueat per se vel per alium [o] suo nomine vel etiam alieno [p], aut eas ad huiusmodi persoluenda compellat. Qui verò contrà fecerint, si personæ fuerint singulares [q], excommunicationis: si autem collegium vel vniuersitas [r] ciuitatis, castri seu loci alterius cuiuscunque, ipsa ciuitas, castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenariè restituerint, † & de transgressione satisfecerint [s] competenter.

o *Per alium.* infra de reg. iur. qui per alium.

p *Alieno.* xlvj. dist. sicut nõ suo. infra de reg. iur. quod alicui.

Glos. duæ seq. recitari possunt per duas quæstiones.

q *Singulares.* etiam episcopi [a]: quia decre. quia periculosum. de sententia suspensionis & interdicti loquitur. Idem Archi.

a Idẽ Do. Font.

r *Vniuersitas.* in collegium enim vel vniuersitatem excommunicationis sentẽtia proferri non debet. infra de senten. excom. Romana. §. in vniuersitatem. vbi de hoc. & intelligo hoc etiam de vniuersitate vel collegio ecclesiastico. Idem Ioann. Monac. & Archidiaconus: vt suprà de personis dixi in proxi. glossa & facit. ff. si. ser. vend. l. altius. & de natis ex lib. ventre, cap. vnico. de decim. quamuis in anti.

Excommunicatio non debet ferri in vniuersitatem vel collegium.

s *Satisfecerint.* ad instar excommunicati pro manifesta offensa. suprà de verborum significatione, ex parte. j. & cap. seq. infra de sent. excommunica. ca. solet. & cap. venerabilibus.

Idem.

Archiepiscopus visitare potest prouinciam ac etiam iterare, licet suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium audire, absoluere, & pœnitentias imponere. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM QVINTVM.

PErpetuo declaramus edicto, archiepiscopũ posse

PErpetuo declaramus edicto.} Sunt duæ partes. Secunda ibi, Potest etiam. Et prima ponit dictum de visitatione, iteratione, & procuratione. Secunda vitiat consuetudinem contrariam: ibi, Cõsuetudine. Emanauit ad declarationem decre. supra eo. tit. & lib. Romana. & correctionẽ eorum quæ ibi not. Bern. & supra eod. cap. nuper. & supra de accu. sicut olim. ADDITIO. Et Ioann. ix. quæst. ij. nullus primas. & facit eod. cap. ij. quæstio. vlt. §. vlt. Ioann. Andre. CASVS. Dictum fuit supra eod. tit. & lib. cap. j. quòd Archiepiscopus non solùm potest visitare totam suam diœcesim, sed etiam suam prouinciam, id est diœceses suorum suffraganeorum. vtrùm istud sit indistinctè verum etiam si episcopi adhibeant diligentiam in visitando suas diœceses? Respon. Roma. pont. quòd sic: & dicit quòd licet episcopi non sint negligentes in visitandis suis diœcesibus, tamen nihilominus poterit archiepiscopus illas diœceses suffraganeorum suorum visitare: & non solum semel, sed pluries, & iterare secundum quod dictum fuit supra eodem in capi. primo. Sed vtrum Archiepiscopus visitando prouinciam suam possit audire confessiones subditorum suorum suffraganeorum, & ipsis confessionibus auditis imponere pœnitentiam salutarem? Respondetur quòd sic. Et iste est vnus casus in quo Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum. alios casus habes in capit. pastoralis. de offic. ordina. in anti. Not. primò quòd ille dicitur liberè exercere actum, qui potest alterius negligentia non expectata.

† Per istã copulatiuã notãt doc. nõ sufficere restitutionẽ (quã cui fieri debeat, dic vt Domi. hîc) sed requiritur etiam pœnitentia. c. sicut dignũ. de homi. ad hoc de hæret. quicunque. in fin. Font.

Not. secundò casum in quo Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum, videlicet quo ad forum pœnitentiale: sed tamen hæc potestas est limitata ad certum tempus. Dom.

secundum tenorem constitutionis [a] felicis recordationis Innocenti papæ quarti prædecessoris nostri super hoc editæ, suam prouinciam visitare liberè, licet non sint eius suffraganei negligentes [b], & iterare [c] visitationem eandem, ac procurationes à locis recipere visitatis: Consuetudine, si qua forsan ab ipsis suffraganeis vel ab aliis [d] allegetur præmissis [e] contraria, non obstante [f]. Poteſt etiam idem archiepiscopus dum visitat, confessiones subditorum suffraganeorum audire, ac † absoluere [g] confitentes, & ipsis pœnitentias iniungere salutares [h].

Ponit opi. contrariam cus respondet.

a *Constitutionis.* supra eodem cap.primo.
b *Negligentes* contrariū not.Per.in prędictis locis, sed aliud est visitare, aliud de crimmibus inquirere, vt dixi.ſ.c.prio.
c *Et iterare.* repete, secundum constitutionem &c. quod est supra, & idem repetas in proxi. ver.
d *Ab aliis.* puta subditis suffraganeorū.
e *Præmissis.* visitationi, iterationi, & procurationi.
f *Obstante.* ad idem supra cap.proxi. cum suis concordan.

Gloſſa ſequens dat vnum ſimile. de aliis remittit.

g *Absoluere.* Nota casum in quo archiepiscopus in subditos suffraganeorum iurisdictionem habet.

Archiepiscopus potest concedere indulgentias in tota sua Prouincia.

Item per totam prouinciam dat literas indulgentiarum, supra de pœ. & remiſſ. noſtro. alios casus habes ix.q. iij. in summa supra de offi. ordi. pastoralis.

† *Not. argumentando ex ordine litera q̄ cōfessor debet absoluere confitentem, & postea sibi imponere pœnitentiā. Et sic est hic tex. cōtra glos. in verbo, audite. in cle. dudum. de sepultu. & ibi. Dom.*

h *Salutares.* non nimium austeras. xxvj. quæstione vij. alligant. & in eis imponendis consideret quæ leguntur de pœ. di.v. consideret. & supra de homi. sicut dignum.

DE CONSECRATIONE ECCLESIAE vel Altaris.

Visum est supra de censibus: sed quia in consecratione ecclesiæ solent dari immunitates, & census imponi: ideo post rubricam præcedentem subiicit istam.

SI *ecclesiam.*) Determinat quatuor casus. Secundus ibi, Secus. Tertius ibi, Nō sic. Quartus ibi, Non vnum. Ioan. Andr. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. Hostien. supra eo. tit. c. primo & vlti. Ioan. Andr. Propriè ecclesia dicitur consecrata, basilica non consecrata. in anti. de reli. domi. cap. primo. sed contra non cōsecrata polluitur, sed aliter reconsiliatur. supra eo. cap. vlti. ADDITIO. Quòd propriè ecclesia dicitur consecrata, patet hoc de consec. dist. prima, nō oportet. xvj. q. v. possessio. quandoque ecclesia vocatur oratorium. ea. q. lator. xlij. di. c. penul. & vlt. quandoque vocatur domus orationis. xvj. q. vij. & hoc diximus. & supra de immu. eccle. cum ecclesia. quandoque dicitur templum: vt ibi, &. lxxxviij. distin. eiiciens. prima. q. iij. ex multis. ij. q. vij. accusatio. ij. responso. Alibi tabernaculum. de consec. dist. prima c. primo. xxxvj. dist. c. vltim. quandoque domus Dei. prima q. iij. non solum. & infra tit. j. decet. & est ratio: quia specialiter ibi Deus inhabitat. vnde ibi habitantes protegit. dicitur enim domus esse tutissimum refugium. ff. de in ius vo. l plerique. secundum Archi. Ioan. Andreæ.

Ecclesia multis nūcupatur nominibus.

CASVS. Certum est quòd si quis per iniuriam alium verberet in ecclesia, & effundatur sanguis in ecclesia, item si effundatur semen hominis: quòd ecclesia est censenda polluta. Sed quid de cœmeterio, ponamus quòd ecclesia aliqua fuit polluta: est aliquod cœmeterium prope ecclesiam: vtrum fuerit cœmeterium pollutum? Respondet quòd sic: quia est accessorium ad ecclesiam: & ideo antequam cœmeterium illud fuerit reconciliatum, non debet in eo aliquis sepeliri. Sed quid econtra, cœmeterium aliquod fuit pollutum: vtrum ecclesia quæ est iuxta cœmeterium, est polluta? Respondet quòd non: quia ecclesia non est accessorium ad cœmeterium: & magis dignum non trahitur ad minus dignum. Sed quid, ponamus retento priori themate, quòd aliquod cœmeterium fuit pollutum: est aliud cœmeterium illi cohærens, quia est ibi quidam paries diuidens vtrunque cœmeterium: vtrum istud cœmeterium censeatur esse pollutum? Respondet quod non. {Sanguinis.} requiritur quòd sit effusio sanguinis humani iniuriosi: ideo si me defendendo effundam sanguinem in ecclesia: non propter hoc dicitur ecclesia polluta: imò si quis se defendendo suum aggressorem in ecclesia occiderit, non est irregularis censendus. {Contiguum.} id est, sine medio: quia contigua sunt quæ duobus extremis se contingunt. Nota primo quòd ecclesia vel cœmeterium polluitur effusione sanguinis humani: & hoc quando effusio illa sanguinis est iniuriosa: secus si iuste vel iocosè fuerit facta: vel etiam si euenerit naturaliter sine aliqua percussione. Item requiritur quòd illa effusio sanguinis fuerit facta in magna abundantia: ideo si

Sanguinis effusio polluit ecclesiam.

A solùm essent effusæ duæ vel tres guttæ, non diceretur ecclesia polluta. Nota vlterius quod etiam cœmeterium vel ecclesia dicitur pollui per effusionem seminis humani. Et dicunt aliqui quòd requiritur quòd illa effusio fuerit adulterina: secus si matrimonialis. Hanc opinionem tenet Archidia. Et rationem ponit ipse Archidia. quia reddere debitum est meritorium: sed glo. ista concludit contrarium: quia aliqua sunt illicita ratione loci, quæ aliàs de se sunt licita. nec obstat ratio Archidiaconi, quòd reddere debitum vxori, est meritorium: quia bene sequitur, reddere debitum vxori est meritorium: ergo non meretur pœnā. sed nō sequitur quin ecclesia sit polluta. Item dicit Dominicus de sancto Gemi. quòd in omni loco non est reddendum debitum carnis. Nota quòd in cœmeterio polluto non sunt sepelienda corpora ante reconciliationem debito modo factam. Nota quòd polluta ecclesia etiam dicitur pollutum cœmeterium, si sit contiguum ecclesiæ. ideo aliquis non debet in eo sepeliri: tamen non est necesse quòd reconcilietur cœmeterium: quia venit accessorie ad ecclesiam: ideo per reconciliationem ecclesiæ videtur cœmeterium esse reconciliatum. Nota vlterius quòd paries intermedius diuidit res diuersas, vt censeantur res diuersæ. Nota quòd porta, ingressus, vel aditus non facit propter hoc contigua. Et istud facit ad quæstionem. & ponamus quòd habeo vnum domicilium, porta domicilij est in vna parochia, & residuum est in alia parochia: quantum ad iura parochialia non sum parochianus illius ecclesiæ in cuius parochia est porta domicilij: sed sum parochianus illius ecclesiæ in cuius parochia est residuum domus.

Domicilia in limitibus duarum parochiarum cui ecclesiæ debeat iura parochialia.

Glos. seq. recitetur per obiectionem & solutionem. secunda pars per quæstionem & solutionem: & solutionis contrario respondet.

i *Pollui.* quo ad opinionem hominum, qui eam polluunt quantum in eis est [a]. quæ enim sunt sancta, coinquinari non possunt. xv. quæstione vlti. cap. vlti. de coha. cle. & mu. vestra. & quid firmum erit aut stabile, si sanctitas incorrupta corrumpatur? C. de episcop. & cler. si quenquam. & ob hoc dico, quòd si pollutio fuerit occulta, non debet reconciliari. dicunt enim Theologi, quòd ideo reconciliatur ecclesia, vt videntes laici ecclesiam sic lauari quæ non peccauit, cogitent intra se quantum pro lauatione peccatorum laborandum sit. probatur hoc iure: quia ecclesia non iudicat de occultis trigesima secunda distinctione erubescant de simon. tua. non ob. de adulte. significasti. quia dico quòd adulterium ibi publicum erat: quod patet ex eo quòd adultero indicta fuit purgatio.

a *Et est hoc expressum, q. j. quod quidem. in fi. Ioan. And.*

Glos. seq. primo soluit. vij. dubia. in fine quærit, arg. pro & contra, & soluit.

b *Idē si occidatur sub lapide aut ligno cadente. Phil. per c. ecclesijs. de cōse. di. j. Fūtanus.*

k *Sanguinis.* humani, & iniuriosi. Facit de priuileg. tuarum. in princ. in anti. Vnde si ibi occidatur canis, vel humanus sanguis casu effundatur, vel si quis ibi minutionem faciat [b]: ecclesia non est reconcilianda. & si sine sanguinis effusione occidatur ibi homo, puta cum torsorio ad collum: bene reconciliatur propter criminis horrorem, secundum Hug. qui not. hoc de conseq. dist. prima ecclesijs [c]. Et est casus supra eo. proposuisti. vbi dicitur quòd propter homicidia & vulnera reconciliatur ecclesia: non dicit an in eis fuerit sanguinis effusio nécne. ad hoc. ff. ad legem Aquil. qua actione. §. prima. Et si extra ecclesiam vulneratus ad ecclesiam fugiat, & ibi sanguinem spargat: non reconciliatur ecclesia. secus econtrario, [d] vel cùm sanguinem colligit in scutellas autem supra tectum, pone cum sagitta homo interficitur, dixit ibi Hug. quòd non est facienda reconciliatio: quia extra ecclesiam videtur factum. Eadem ratione dicitur idem, quando sub ecclesia in cella, cauerna, vel spelunca ibi sita. ad vtrunque faciunt iura loquentia de ingressu ecclesiæ, supra eodem libr. de offici. delegati, capit. secundo. & infra de sententia excommunica. is cui. Sed quid si sanctus vir ibi occidatur: nunquid reconciliatur ecclesia? Videtur quòd sic, quia iura indistinctè loquuntur

c *Et idem Archid. hic & ibi, vt remittit. Ioan. And.*
d *Secundū Vincē. qui hoc not. supra eo. proposuisti. in j. glo. allegat. ff. ad legem Aquil. huius scripturæ. Ioan. And.*

loquūtur: & scelleratius est iustū & sanctum occidere quàm iniustum. xxiij. quæst. v. si non licet. In contrarium videtur, cum ecclesia sanctificata non sit polluta. {Ad hoc. ſ. eod. lib. de elec. fundamēta. post princi. versū. isti sunt. & xxj. distin. quamuis.} Sed hoc verum est ex sanguinis effusi passione: sed ex ipsius effusi actione bene polluitur, iuxta illud: Actio displicuit, passio grata fuit [a]. Vnde primū teneas: locum tamen sanguinis non laudabunt. ADDITIO. Si vir sanæ mentis seipsum occidat in ecclesia: vel vulneret irato animo ad sanguinis effusionem, ex quo publicum est, reconciliabitur ecclesiæ. Ad hoc sufficit quod scripsi. ſ. de sen excom. contingit. super ver. excommunicetur. in fi. Ioan. And.

a Seneca. 3 declam. etiā vbi remedium est mori: scelus est occidere. Io. And.

Glos. seq. in quæstione duas contrarias opi. recitat. secūdam approbat.

a *Seminis.* humani, non canum. Et intelligūt hic quidam de semine fornicario: vnde si vir cognoscit vxorem in ecclesia, non reconciliabitur. hoc tenet Hug. cuius glo. posuit Ioan. de consecra. dist. j. ecclesijs. Vin. & Gandolphus. Sed ipse Io. contra. quod verum puto. allegat ff. de solu. quod dicimus. & hoc not. xxxj. distin. quoniam. lxviij. dist. ecclesijs. xxxiij. quæ. iiij. apostolus. nam multa licita, ex loco sunt illicita. ij. quæst. vij. accusatio. de immu. eccle. cap. j. ADDITIO. Archidiaconus etiam tenuit quòd coitus coniugalis non polluit ecclesiam: qui dicebat quòd licet in ecclesia non debeat regulariter debitum reddi vxori: si tamen petat & reddatur, non potest dici adulterium vel fornicatio. Facit de consecra. dist. j. si motum. Ioan. And.

Contigua quæ dicuntur,

b *Contiguum.* contigua dicuntur quorum extrema se contingunt.

ADDITIO. Fuit dictum Aristotelis, v. Physicorum, qui subdit illa esse contigua, quorum terminus est vnus. & idem datur exemplum de aqua in vase. est enim vasi contigua, sed in se continua &c. Ioan. And.

c *Pollutum.* concor. infra de senten. excom. si ciuitas. vbi idem de ecclesia interdicta distinguitur. Ioan. And.

d *Polluto.* sanguinis vel seminis effusione: vt supra vel quia ibi fuit aliquis excommunicatus sepultus supra eod. consuluisti. Idem hic Archidiaconus.

e *Maius.* ad se trahere videatur. quod est infra & hoc esse non debet supra eod. quod in dubijs. vbi de hoc. ad idem. §. eod lib. de præben. ca. antepe.

f *Principale.* quod esse non debet: imò potius econtrario infra de reg. iur. accessorium. cum suis concor.

g *Pariete.* paries igitur diuisionem inducit. ad idem supra eo. lib. de elect. vbi periculum. §. in eodem.

h *Violatum.* Nota quòd licet accessorium sequatur principale contiguum: nō tamen sequitur accessorium etiam cōtiguum: vt hic: multo ergo minus principale sequetur accessorium: vt supra proxi. responso.

DE RELIQVIIS ET VENERATIONE sanctorum.

Dictum fuit. ſ. de cōsecratione ecclesiæ vel altaris: verùm quia in ecclesijs consecratis solēt poni reliquiæ sanctorum: ideo ad nos informandum ponit rubri. de reliquijs & vene. sanctorum.

Continuatio.

LOrioſus. Primò Bonifaci[us] ponit exordium de diuina prouidentia quæ digniores extollit. Secundo ponit imitationem ecclesiæ militantis: ibi, Sic & alma. vbi facit tria. Primò commēdat apostolos, euangelistas, quatuor doctores ecclesiæ diuisim. Secūdo ibi, Ideoque: ponit præteritam prouisionē ecclesiæ circa ipsorum excellentiam. Tertio ibi, Nos itaque. ponit suā additionem de festis illorū sub officio duplici celebrandis. Ioan. An. Istud capitulum solum habet q̄ festa principalia. xij. apostolorū, quatuor euangelistarum, & quatuor doctorum, scilicet Gregorij, Augustini, Ambrosij & Hieronymi, debent celebrari sub duplici solennitate. Vnde dicunt aliqui, quòd festum alicuius sancti dicitur celebrari sub duplici solennitate, quando in principio psa. dicitur tota antiphona, & iterū in fi. psal. dicitur similiter tota antiphona. Et dicitur celebrari sub simplici officio & solennitate, quādo ante psalm. dicitur solum principium antiphonæ. Et dicitur missa celebrari sub duplici officio quādo in missa dicitur, Gloria in excelsis Deo. & Credo in vnum. Nota quòd textus præmittit Gregorium, Augustinum & Ambrosium, Hieronymo: quia tres primi fuerunt episcopi, & Hieronymus fuit presbyter cardinalis. ex quo colligitur quòd episcopus debet presbyterum etiam cardinalem præcedere.

† *Not. hic de Anch. quòd in paradiso sunt etiā ordines dignitatum, vide tex. 89. dist. cap. ad hoc. & Io. Andr. hic Fon.*

Episcopus cardinalem præcedere

Not. pulchrum exordium, in quo potes notare quòd Deus in retributione meritorum magis amplificat illos qui plus meruerunt ex ipsorū operibus. & sic patet, q̄ in gloria paradisi est differētia dignitatis quo ad maiorē & minorē gradū.

Gloſſ. seq. ponit nomina. xij. apostolorum.

Apostoli domini fuerunt. 12.

i *Duodeno.* hoc dicit propter Paulum, & illos qui non fuerunt de numero: hi autem sunt. xij. Petrus, Ioannes, Iacobus Zebedęi, Andreas, Philippus, Thomas, Bartholomęus, Matthæus, Iacobus Alphæi, Simon, Iudas Iacobi, Et Mathias qui fuit in locum Iudæ Iscariotis. ADDITIO. Matthæi. x. & Marci. iij. Iudas Iacobi vocatur Thaddæus. Et de his omnibus habetur Lucæ. vj. Ioannes Andr.

k *Quatuor.* Marcum, Matthęum, Lucam, & Ioannem.

Canonizatio sanctorū spectat ad solū papam.

Glos. seq. primò probat quinque rationibus quòd solus papa canonizat. alleg. duo iura in contrarium, & soluit. secundo tractat quid per canonizationem consequitur sanctus: & an prius possit ad eum orari. Tertiò, quid in canonizatione sit inquirendum, ponens quatuor quæ in miraculo requiruntur.

l *Sedis apostolicæ.* solus papa habet non solum certos de sanctis præ aliis extollere: sed etiā eos canonizare, multiplici ratione. Primò, quia ista est vna de maioribus causis quæ inter

apostolicæ curam gessit, Augustinum & Ambrosium venerandos antistites,ac Hieronymum sacerdotij præditum titulo, eximios confessores summis attollere vocibus,laudibus personare præcipuis,& specialibus disponit honoribus venerari. Horum quippe doctorū perlucida & salutaria documenta prædictam illustrarunt ecclesiam, decorarūt virtutibus,& moribus informarunt: per ipsos prætereà quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo domini positas (errorum tenebris profugatis) totius corpus ecclesiæ tanquam sydus irradiat matutinum:eorum etiam fœcunda facundia cœlestis irrigui gratia influente scripturarum ænigmata reserat, soluit nodos,obscura dilucidat, dubiaque declarat: profundis quoque ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius ecclesiæ fabrica velut gemmis vernātibus rutilat, & verborū elegantia singulari gloriosius sublimata coruscat.Ideoque circūspecta prudētia dictæ sedis(quæ actibus intenta salubribus,& operibus exposita pietatis,libēter & solerter exequitur quæ sunt Dei)præmissa solicitè digneque considerans,& debita meditatione perlustrans, ad diuini nominis honorem & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, merito censuit riteque prouidit,apostolos,euangelistas,& confessores eosdem in vniuersali ecclesia honorificentiæ potioris impendiis attollendos: vt ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt. Nos itaque piis ducti consiliis,dignisque studijs excitati,nonnullos prædecessores nostros Romanorum pontificum (qui specialis deuotionis prosequentes affectum, aliquorum festa sanctorum sub duplici ordinarie officio celebranda) imitari solicitè intēdentes: eorundem apostolorum, euangelistarum & confessorū festiuitates præcipuas de fratrum nostrorum consilio & assensu sub officio duplici [a] per vniuersas orbis ecclesias volumus, statuimus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

Christianos proponi possit:& sic est ad sedem apostolicā referēda.de baptis maiores.Secundò, quia miracula attribuūtur fidei hæc igitur quæstio cum sit de fide,præcipuè est ad sedē apostolicam referenda.xxiiij.quæst.j. quoties. Tertiò, quia ad papā spectat declarare dubia scripturarū. qui fil. sint legi.per venerabilē. multo fortius dubia sanctitatis: quia circa maiora maius periculū vertitur: ideo &c. suprà de elec.vbi periculum.e.lib.supra. Quartò ne per multorum episcoporum simplicitatem populum decipi cōtingat. supra.e.titu.ca.j.&.ij. Quintò ne in infinitum cōtingat sanctos multiplicari: & sic deuotionem refrigescere,& sanctitatē vilescere. lxxx. distin. episcopi. videtur tamen ad id contra.§. de ferijs. cap. vlti. de conse. distin. iij. cap. j. vbi videtur quòd episcopi hoc possint: sed illud intelligitur de sanctis iam canonizatis. non enim omnium festa vbique coluntur.Hoc autem consequitur sanctus per canonizationē: quod ecclesia pro eo solenniter,& pro aliquibus solennius dicit officium.vt hic. Item inter alios sanctos in litaniis nominatur & inuocatur. & si ecclesia in canonizatione erraret (quod nō est credēdum:licet accidere posset. de sententia excōmuni à nobis.ij.) nihilominus preces in honorē talis acceptæ & gratæ sunt. per fidem enim Christi omnia purgantur.de coha.cle.& mulie. vestra. & esto quòd veritas canonizationis deficiat:non deficit fides.de bapti.debitum.de presbyt.non bapti.cap.ij. & iij. Dicimus enim quòd cuilibet licet in secreto alicui defuncto quem sanctum credit preces porrigere,vt pro ipso ad Deum intercedat: licet solennes preces publicè emittere vel solenne officium publice dicere nequeat: vt dixerunt Inn. & Hostien. supra eod.tit.cap.j.Ad canonizandum autem sanctos inquirendum est,an illis de quibus canonizandis quæritur, prior vita testimonium præbeat pro laboribus multis,moribus castis,actibus strenuis.lxj. dist.miramur. Oportet enim hoc præsenti testificatione prædicari: & bonæ famæ præconiis non taceri.xij.q.ij.quatuor.& maximè quæri debet de simplicitate & humilitate: quia superbis Deus resistit: humilibus autem dat gratiam.Item debet quæri,an in vita persecutiones passus fuerit.vij.q.j.omnis qui. & cap. ibi adunati. & an passus fuerit ex charitate.j.q.j. vide. Quærendum etiam est de miraculis factis in vita & post mortem. Et quantum ad hoc quòd sit miraculum,quatuor requiruntur. Primò quòd ex Deo non ex arte contingat: nec ex diabolo. nam miracula quandoque fiunt per malos.j.q.j.teneamus. & cap. prophetauit.necesse est enim martyres à Deo impetrasse quæ mandant.50.dist.si.quis præpostera. Secundò quòd sit contra naturam: sicut de virga Moysi mutata in colubrum: & de asina loquente ad Balaam.supra de hære.cùm ex iniuncto [a].Tertiò quòd non ex vi verborum: sed hominis merito id contingat.nam panis & vinum potestate & virtute verborum transsubstantiātur in corpus & sanguinē supra de cele. mis.cum Marthæ.§.quæsiuisti.Quarto quòd sit ad corroborationem fidei.herba enim ministerio hominis transit in vitrum: sed hoc nihil ad corroborationem fidei: & ideo ad canonizationem(nisi hæc quatuor concurrant) miracula non prodessent secundū summistas,qui hoc not. suprà eod. titu. per totum.& moderni suprà de testa.cap.venerabili ADDITIO.An sit de necessitate miraculi quòd fiat in instanti, & an sit cōtra rationem miraculi liberatum in liberatione dolere: tractat Archidia.xxvj.quęst.v.nec mirū.versi.nec ideo. Ioan.Andreæ.

Canonizatio sanctorū qualiter debeat fieri: & quid debeat ipsam præcedere.

a Et de aqua in cribro portata per Luciā virginē vestalē, cui sic natura accessit ad probādum incestus innocentiam: vt dicit Valerius lib.8. c.1. exemplo.5.

a *Duplici.* Dicunt quidam officiū esse duplex,cum tota antiphona dicitur ante psalmum,& tota post psalmum: cùm aliàs non tota, sed solum principium dicatur ante psalmum. alij aliter. clericis hoc relinquo. ADDITIO. Remittit Archidiaconus ad Rom.Guli. lib. vij. Respon. de festiuit. sanctorum. versi.quædam autem festa.Ioan.And.

Officium quādo dicatur duplex.

DE IMMVNITATE *ecclesiarum &c.* Dictum fuit suprà de beneficiis & ecclesiis tam secularibus quàm regularibus,& etiam dictum fuit supra de censibus & exactionibus, & procurationibus in cap.quanquam. ꝙ ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ sunt immunes à pedagijs, guidagiis,& aliis exactionibus secularibus.verùm quia posset dubitari an alia immunitate gaudeat ecclesia: ideo ad nos informandum annectitur rubrica generalis, de immunitate ecclesiarum. Vel sic potest continuari:Dictum fuit suprà de consecratione ecclesiæ vel altaris: verùm quia ecclesia post cōsecrationem gaudet immunitate: ideo ad nos informandum, ponit rubricam de immunitate ecclesiæ.

Cōtinuatio Domini Heliæ.

Via nonnulli. Tria facit secundum Ioan. Mona. Primò recitat in genere tyrannidem secularis potestatis. Secundò ibi, Sanc. narrat in specie. Tertiò prouidet contra istam ibi, Volentes. ADDITIO. Scire debes quòd Alexander quartus cuius fuit hæc decretalis,prouidit contra septem grauamina quæ laici inferebant ecclesiis & clericis. Et quod hic habetur,fuit primum. De secundo formata fuit decre.quanquam.suprà de censi.quæ longe plenius prouidet. Tertium fuit omissum ex causa.continebat enim quòd de legatis ecclesiæ vel ad pias causas, vel pro male ablatis, nil posset diminui per communitates occasione alicuius impositionis factæ post mortem testatoris vel infirmitatis qua decessit,in fraudem.Quartum habetur infra de sententia excommunicationis,decernimus. De quinto formata fuit decretalis cū quidam,supra de exceptionib.eodem lib.De sexto, decretalis licet,supra eodem lib.de iureiurando.De septimo,decretalis.ij.suprà de foro competen.Ioan.Andreæ.

Præsupponendum est illud quod habetur in l. placet. C. de sacrosanctis ecclesiis, per quam Imperator exemit quascunque ecclesias à solutione tributorum sordidorum & extraordinariorum,& quorumcunque superindictorum. CASVS.Certum est quòd per illam l.placet. allegatam, ecclesiæ sunt immunes à quibuscunq; muneribꝰ sordidis, & aliis exactionibus facta tali cōstitutione per Imperatorem,ecclesię acquisierūt de nouo aliquas possessiones: vnde laici dicebant ꝙ ecclesia solueret tallias respectu illarū possessionum de nouo acquisitarum post illam l.placet.vel quòd illas possessiones poneret ecclesia extra suā manū.Istud fuit notificatū summo pōtifici: qui ordinauit quòd quæcunque potestates

DE IMMVNITATE ECclesiarum, cœmeteriorum, & aliorum locorum religiosorum.

Alexander quartus.

Seculares potestates ab ecclesijs vel ecclesiasticis personis tallias vel exactiones pro rebus vel possessionibus acquisitis vel acquirendis exigere non præsumant, nec eas compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum.h.d.Ioan.Andr.

CAPITVLVM I.

Quia nonnulli habentes temporale [a] dominiū, vel potestatis gerētes officium secularis, libertatē & immunitatem ecclesiasticam lædere ac minuere tanquam honoris & priuilegij ecclesiarum inuidi moliuntur, expedit quòd per diligentiam & auctoritatē sedis apostolicæ (quæ curam habet ecclesiarum omnium & tutelam) cōtra talium ausus & conamina opportunum remedium opponatur, † vt ecclesiæ ipsæ in plenitudine iuris sui & libertatis integritate locentur, ac detestabilis malignorum audacia & insolentium nefaria temeritas propulsetur. Sanè intelleximus quòd in regno Franciæ,[b] cōmuniæ, scabini, seu cōsules & alij domini tēporales, & hi qui iurisdictionem in ipsis communiis,ciuitatibus, castris & villis tēporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio iustitiæ secularis, molesti sunt nimium ecclesiis super pluribus & infesti, & inter cætera nituntur & studēt vt illis collectas & tallias & alia huiusmodi eædem ecclesiæ prætextu bonorum [c] quæ acquisiuerunt,tribuant & persoluāt, vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) solicitè prouidere, totque temerariis ausibus congruis præsidiis obuiare, auctoritate apostolica,præhabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus nō licere præfatis communijs,scabinis, & iis qui in eis iurisdictionem temporalem obtinent, vel iustitiam temporalem exercent, tallias vel collectas seu exactiones [d] quascunque ecclesijs vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus,prædiis, vel quibuscūque possessionibus ab eisdem ecclesiis vel personis ecclesiasticis legitimè hactenus acquisitis,vel in posterum acquirendis, etiam si ipsæ ecclesiæ vel personæ, vel res huiusmodi sint intra illorum districtum vel territoriū constitutæ. Nec etiam liceat illis ipsas ecclesias vel personas ad distrahendum vel alienandum, aut extra manum suam ponendum [e] † acquisita iam, vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.

states seculares,vel quicunq; iudices laici nō cōpellerēt personas ecclesiasticas ad soluendū tallias ꝓ possessionibꝰ nouiter acquisitis:nec etiā compellant ecclesias vel ecclesiasticas personas ad ponendū extra suas manus possessiones de nouo acquisitas.Nota primò illud ad quod allegatur principium huius ca.quòd ecclesia Romana nō solùm est mater aliarum ecclesiarum,sed etiam ipsa est tutrix & curatrix aliarū ecclesiarū. Ex quo infertur ꝙ papa concurrit in administratione cū quibuscūq; aliis administratoribus. Idem dicendum in episcopo respectu ecclesiarū suæ diœcesis: & ideo potest episcopus agere vel defendere pro ecclesiis suæ diœcesis: quia sua interest, licet non immediate sed mediate interest ipsius administratoris immediati: puta rectoris ecclesiæ parochialis,vel alterius prælati.Sed quæritur quis ètiam erit præferendus in prosecutione iurium illarum ecclesiarum? Cōmunis opinio doctorū est,quòd administrator immediatus erit præferendus, & hoc quando administrator immediatus est bonꝰ administrator, non suspectus: & licet episcopus cū eo concurrat: tamen est præferendus ipsi episcopo. No. vlterius id ad quod principaliter emanauit præsens cap. videlicet quòd clerici non debent soluere aliquas exactiones vel tallias pro suis possessionibus de nouo acquisitis: quia aliquibꝰ videbatur quòd de possessionibus de nouo acquisitis post dictā. l.placet.alle. ecclesiæ tenerentur contribuere pro solido & libra. Vnde sciendum secundum doctores quòd quando taxantur talliæ, quilibet debet tradere veram æstimationem rerum suarum:& si probetur & possit inueniri quòd res suæ plus valent, illud plus applicabitur fisco,postea distributores & collectores imponent cuilibet suam taxam pro solido & libra. tamen istud in his partibus non seruatur. Sic isti laici volebant imponere tallias suas super possessionibus ecclesiarum. Alij dicunt ꝙ istud cap.nō seruatur in hoc regno:quia nō cōpelluntur ecclesiæ ponere extra manum bona de nouo acquisita. Sed est dicendum secundum Ioan. And. quòd si quis teneat possessionem in allodium,ita quòd pro illa possessione non soluat aliquid Domino temporali:potest illam possessionem transferre in ecclesiam: ita quòd dominus temporalis non potest compellere ecclesiam ad ponendum extra suam manum.Sed quando est talis res quæ debet Domino temporali aliquod ius reale, videlicet quia post mortem illius qui tenet illam possessionem,res debet reuerti ad ipsum Dominum: quia tunc ipsius Domini temporalis interest quòd non ponatur inter manus ecclesiæ,quæ est immortalis: ideo poterit impedire huiusmodi acquisitionem, vel compellere ecclesiam vt ponat illas possessiones extra suam manum.

a *Temporale.* quod ecclesiastico minus esse dubium non est.xcvj.distin. si imperator. suprà de maioritate & obedientia. cap. solitæ.

Ecclesia Romana est mater tutrix & curatrix aliarum.

Not. primò argu. quòd collectæ & talliæ imponūtur personis respectu bonorū. & sic ista nō videtur onera realia, sed personalia: habita tamen consideratione ad bona. Not. secundò ꝙ laici non possūt cōpellere clericos ad dimittēdum vel alienādum bona per eos licitè acquisita. Do. tamen in pro negotio ecclesia tribuet cū laicis.de Anchar. Phil. Itē si res est vtilis clerico et laico simul.de Anchar.alleg. Barn.in l. nullꝰ.C.de cursu publ. l.xij. quā lecturam si negas esse Bar. sicut Cur.c.fin. de consuetu.Clau. de Say. in l. vt vim. ff. de iust. et iur.allego tibi Salice.in auth. cassa & irrita. Font.

† Et sic papa in suo facto iudicat:quia superiorē nō habet l. proxime. ff. de ijs

Glos.seq. soluit dubium.

b *Franciæ.* accidentiam facti exprimit [a], non localem decretalem facit: vnde eam generaliter prosequitur infra & suprà de censi.cap.j.eodem lib.

c *Bonorum.* quid dices si tributarium prædium donetur ecclesiæ? nunquid tenetur ecclesia ad tributum? Dic quòd sic [b]: quia res transit cū onere suo.x.q.ij.cap. ea enim. §. sicut autem.&. §.seq. xvj. q. j.si quis laicus.de deci. cum in tua. in an. ad hoc supra de censi.cap.j.vbi de hoc. ADDITIO. Archi. alleg.infra de hereti. accusatus. §. si verò. in fi.Ioan.Andr.

d *Exactiones.* adhuc prouidetur infra eo. cap.clericis.

e *Ponendum.* dicitur de Iudæis ꝙ tenentur ad decimas prediales: quia si ipsi nō colerent, alij colerēt supra de deci. de terris. sic dicebant isti laici:aut extra manū vestram ponatis hæc prædia, aut exactiones soluatis [c], vt vel à vobis vel ab aliis collectas & tallias de ipsis possessionibus habeamus.

D*ecet domū domini.* } Diuide decretalem in quatuor partes. In prima ponit cōstitutionis causam:vsque ibi,Sit itaque.In secunda qualiter homines debeant se habere in ecclesiis: & à quibus abstinere: vsque ibi, Ordinarij. In tertia quòd ordinarij per se vel per alios hoc faciāt obseruari: vsque ibi, Qui verò. comminatur pœnam in contrà facientes. ADDITIO. Et decentia propriè respicit honestatem. suprà de vo.magnæ.post princip.Ioannes Andreas. Istud capitulum diuiditur in quatuor partes. In prima ponitur constitutionis causa. In secunda parte ibi, Sic itaque ostendit qualiter homines debeant se habere in ecclesiis. Nam instruit primo qualis debeat esse ingressus ad ecclesiam. Item docet illa à quibus homines debeant abstinere in ecclesia: dicens quòd quis debet intrare ecclesiam cum deuotione & humilitate, & quòd quis in ecclesia non debet exercere deambulationes & cauillationes: ne in loco in quo debet obtinere veniam peccatorum, ipsa peccata committat. Item statuit vt iudicēs seculares non exerceant iudicia in ecclesia, nec contrahentes celebrent contractus in ecclesia: tamen valent contractus, sed contrahentes peccant. In tertia parte ibi, Ordinarij. præcipitur ordinariis locorum vt ipsi faciant ista seruari in suis diœcesibus. Postea in quarta & finali parte ibi, Qui verò. comminatur pœnam contrafacientibus. hoc dicit in longum. Nota primò qualis debet esse ingressus ad ecclesiam: quia debet esse cum signo humilitatis & deuotionis. Et quis per exteriora debet ostēdere signa humilitatis, ad informationem & instructionem aliorum: licet in animo suo non gerat deuotionem neque humilitatem. Nota quòd homines non debent cōuenire in ecclesiis pro suis negotiationibus exercendis. No. vlterius quòd homines existentes in ecclesia debēt cessare à confabulationibus rerum secularium, maxime turpibus & inhonestis. Et si velint aliqua tractare de secularibus negotiis

quæ in testa.delē sic priuatꝰ cui superior nō prouidet sibi ius dicit Inno. c. cū olim. j. de restit. spolia. in ant.docto. Font.à Idē Ioā.Mo.& Archid. b Idem Io. Mo. qui inducebat etiā ꝙ concedens non videtur cōcedere nisi ius ꝙ habet in re. ff. de contrahenda empti. qui tabernas &c. Ioan. Andr. c Videtur ergo quòd aliquis cedendo rei propter q̄ obligatur, liberetur ab obligatione. de quo latius Bar. in l. is cū quo. ff. de aqua pluui.arcē. de Anch. Font.

† Hoc verbum latius patet quā alienare. vnde non poterit cōcedere. similiter ponere in manu, latum verbū est: Bal.consil. clxvij. ij. volu. docto. Fōta.

Humilitas per signa exteriora debet ostēdi vt instruantur alij.

quòd ipsi exeant ecclesiã,& intrent locum profanum. Nota quòd iudex secularis non potest sedere pro tribunali in ecclesia.& si faciat actum iudicialem, nõ valet.ideo si in ecclesia det præceptum de citando alicui clienti, non valet citatio. sed iudex ecclesiasticus potest sedere pro tribunali in ecclesia.cap.qua frõte.de appel.in anti. Nota quòd volentes contrahere non debent celebrare contractum in ecclesia. si tamẽ de facto cõtrahant, tenet contractus, sed contrahentes peccant mortaliter,quia ista constitutio respectu nullitatis loquitur de processibus iudicũ seculariũ: & alia non annullat,ideo nõ extenditur ad alios actus. Nota vlterius quòd actus intrinseci ostẽduntur per signa extrinseca. patet hic, quia dicit ꝙ genua flectãtur cordis, & per inclinationem capitis illud ostẽdatur. Nota finaliter ꝙ appellatione caussæ comprehẽditur criminalis & ciuilis.Dominicus.

Psaml. 92. *Psalm. 75.* *Philip.2 b.* *Acto.4.c.*

a *Sanctitudo.*Sumptũ ex psalmo,Dominus regnauit, decorem. ADDITIO. Et cõposita fuit secũdum stylum legis. C. de feriis,dies festos. secundum Archidia.

b *In pace.* ex psalmo, Notus in Iudæa.

c *Cultus.* Nam erit cultus iustitiæ silentiũ.quinta quęstione quarta.in loco. &. C. de iis qui ad ecclesiam confu.l.denuntiamus. ex qua etiam sumi potuerunt aliqua de iis quæ in textu sequuntur. Io. Andr.

d *Pacificus.* Est enim rex pacificus, & venit pacem docere. xxiij. quæstio.j. cap. nisi bella.Io. And.

e *Instruat.* per bonum exemplum. vij. quæstio.j.§.cum verò.&. lxi. dist. §. his omnibus.Ioan. And.

f *Reficiat.* per doctrinam. xxxvj. distin.si quis vult. nam anima cibo spiritali nutritur.š.de offi.ordi. inter cætera.

g *Ibidem.* Attollant,quod est infra.

h *Iesu Christi.* Iesus Hebraicè,dicitur latinè Saluator. Christus græcè,latinè dicitur vnctus.Christiani à Christo.de sacra vnctione.c vnico.§.in fronte.& primò apud Antiochiã fuit nomen illud.xxij.distin.ca.sacrosancta.ADDITIO. Dicit Archidiaconus,& secundum Isidorum, quòd Saluator græcè dicitur Soter.verè autem dicitur Saluator qui cunctis salutifer venit.Ioan.And.

Iesus hebraicè, dicitur saluator latinè. Christus græcè,dicitur vnctus latinè.

i *A peccatis eorum.* Neminem enim vult perire.de baptismo, maiores. §.caute.iij.q.iiij. hi qui. de pœni. distinctio. j. quia diuinitatis.xxiij.quæstio viij.his à quibus.in fine.Ioan.And.

Deus neminẽ vult perire.

k *Cordis.* Ad cor enim respicit Deus.xiiij. quæst.v. si quid inuenisti.

l *Vel.* id est saltem. ADDITIO.Sic de pœniten.distin.iiij. benedictus Deus Supra de consuet.cap. fin. de præben. extirpandæ Ioannes Andreæ.

Gregorius decimus in generali concilio Lugdunensi.

In ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus insisti,exclusis clamoribus & seditionibus, consilijs vniuersitatis laicorum,& eorum publicis parlamentis, vanis colloquijs, negotiationibus, & nundinis ac iudicijs secularibus, & maximè criminalibus.hoc dicit vsque. §. ordinarij. Domi.

CAPITVLVM II.

Decet domum Domini sanctitudo:[a] decet vt cuius in pace [b] factus est locus, eius cultus [c] sit cũ debita veneratione pacificus. [d] Sit itáque ad ecclesias humilis & deuotus ingressus,sit in eis quieta cõuersatio, Deo grata, inspicientibus placita,quæ considerantes nõ solùm instruat, [e] sed & reficiat.[f] Cõuenientes ibidẽ [g] nomen illud quod est super omne nomen (à quo aliud sub cœlo non est datum hominibus in quo saluos fieri credentes oporteat,nomẽ videlicet Iesu Christi [h] qui saluum faciet populum suum à peccatis eorum)[i] exhibitione reuerentiæ specialis attollãt: & quod generaliter scribitur, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes (præcipuè dum aguntur missarum sacra mysteria)gloriosum illud nomẽ quandocunque recolitur, flectant genua cordis [k] sui:ꝙ vel [l] capitis [m] inclinatione testẽtur.attendãtur in locis eisdẽ intentis [n] præcordijs sacra solẽnia : deuotis orationibus insistatur.nullus in locis eisdẽ in quibus cum pace ac quiete vota conuenit celebrari, seditionem excitet,conclamationem moueat, impetúmve committat. Cessent in locis illis vniuersitatum & societatum quarũlibet concilia, cõciones & publica parlamenta. [o] Cessent vana & multo fortius fœda & profana colloquia. Cessent cõfabulationes quælibet.Sint postremo quæcunque alia quæ diuinũ possunt turbare [p] officiũ, aut oculos diuinę maiestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne vbi peccatorũ est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata cõmitti.[q] Cessent in ecclesijs carũque cœmeterijs [r] negotiationes, [s] & præcipuè nundinarum ac fori cuiuscunque tumultus omnis in eis secularium [t] iudiciorum strepitus conquiescat. nulla inibi caussa per laicos criminalis maximè agitetur. sint loca eadem à laicorum cognitionibus aliena.

Locorum ordinarij exequi debent hic contenta,& sententiæ in ecclesiis habitæ sunt nullæ: & contrà facientes puniri debent.hoc dicit.Dom.

Ordinarij locorum hoc faciãt obseruari:suadẽda [u] suadeant,interdicta huius canonis auctoritate compescant [x], ad hoc alios etiam in ecclesiis ipsis magis assiduos & ad pręmissa idoneos deputando. Et nihilo minus processus [y] iudicum secularium ac specialiter prolatæ sententiæ in eisdem locis, omni careant robore firmitatis.

Qui verò præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint : præter processum ordinariorum & deputandorum [z] ab ipsis, diuinæ vltionis & nostræ poterunt acrimoniam [a] formidare, donec suum cõfessi reatũ à similibus firmato proposito de-

m *Capitis.* 50. distin.in capite. ADDITIO. Ad hoc de cõsec.distin.j.apostolica.

n *Intentis.* vt nil animus cogitet quàm præcinitur, ad quod sacerdos populum excitat,Sursum corda dicendo. de conse. distin.j.quando ADDITIO. Dantur versus.

Versus.

Non vox, sed votum, non chordula musica,sed cor:
Non clamor, sed amor clamat in aure Dei.Ioan.Andr.

o *Parlamenta.* Nota contra vniuersitates Italiæ quæ frequenter faciunt in ecclesiis talia parlamenta. ADDITIO. Dicit Valerius lib. j. cap. j. quòd Caius consulatu Galliæ, & Scipio consulatu Corsicæ priuati fuerunt,quia parlamẽta faciebant in templo.Ioan. Andreæ.

p *Turbare.* ad hoc. supra de sentẽtia excõmunicationis, veniens. in authen. de san. episcop. §.si quis tam sacra.colla.ix.

q *Committi.* non enim debẽt ibi misceri sceleribus, vbi de peccatis est venia postulanda. in authentic. coll. viij. vt licet matri & auiæ. §. quia verò ita. & supra eodem titu. immunitatem. ad idem de accusa. qualiter. &. C. vnde vi,meminerint.

r *Cœmeterijs.* supra eo.cum ecclesia.

s *Negotiationes.* nam dominus negotiatores eiecit de templo, & mensas numulariorũ euertit. j. quæstione.iij. ex multis. lxxxviij.distin.eiiciens.palea est.& est ratio,quia talia difficile fiunt sine peccato, vt ea.distinct.quoniã non cognoui. & de pœnitentia distin.v. qualitas.

a Negotiationes non debent fieri in templo.

t *Secularium.* idem. supra.eo.cap.j.ecclesiastica verò iudicia ibi tractari possunt. ij.quæstio.ij. cap. vltimo.& supra de appella.qua fronte.Ioã. Andreas.

u *Suadenda.* quæ scilicet dicta sunt vsque ad versi.nullus.

x *Compescant.* per censuram ecclesiasticam,vel aliam arbitrariam pœnam supra de offic.delega.de caussis.Ioan. And.

Glossa sequens quærit & soluit.

y *Processus.* quid de contractibus initis in ecclesia,nunquid valebunt? Dic ꝙ non debent fieri,& qui faciunt,peccant per hanc decretalem,tamẽ contractus tenent. Nam cum tantùm processus & sententias iudicum irriter, & pœnalis sit cõstitutio,pœnã non extendam.j.de regu.iuris,in pœnis.cũ suis cõcordantiis.ADDITIO.Idem Guil Gar.Ioan.Mo.& Arc.

Contractus celebratus in ecclesia valet.

z *Deputandorum.* id est illorum quos debet ordinarius deputare assiduos,& ad ista idoneos.

a *Acrimoniam.* id est acrem pœnã.& dicitur quasi acris monitio. Vel id est pœnam excõmunicationis,quasi à gremio ecclesiæ expellentem.ADDITIO.Vel sit arbitraria, secundum Gulielmum. & idem versi supra. eodem libro de statu regu.cap.vnico ad finem.& ibi concordan.Ioan. Andr.

Acrimonia, id est excommunicatio.

Abstinere.

a *Abstinere.* hæc est vera pœnitentia.de pœni. distin. iij.c.j.

Clericis. }. Benedict⁹ in sua extrauagãti quę incipit,Quod olim.restrinxit hãc decre.ad exigentes tantùm,sed Clemens reuocauit hanc decretalẽ cum suis declarationibus,ita quòd voluit haberi ꝓ nõ facta per suã extrauagantẽ quę incipiebat,pastoralis. q̃ est inter cle.eo. tit. & incipit, quoniã. & vide quæ ibi dixi in. j.gloss. ADDITIO. Circa istã igitur insistandum non est, & Archid. etiam non glossauit.Ioan. And.

Quærebat Ioã. Mona. in isto cap. Quid si fiat impositio talis nõ ecclesiasticis personis, sed eorum hominibus: nũquid esset locus pœnæ huius c? Et dicebat quòd sic, quia fit fraus legi, de qua. j. de re.iur.c. fi.&.š. de priuileg. quanto.fa. cit.j. eo.c. cos. secundum Lap. Ab.Do. Phil dicit quòd nullo casu habebit locum hac cõstitutio: quia penitus reuocata cũ suis declarationib⁹, nec vllus doctorũ eã legit. Fõta.

Pro intellectu huius cap. præsupponendũ est quod habetur in c.nõ minus.&. c. aduersus.eo.tit.in anti. Dicitur in. c. nõ minus.quòd clerici ꝓpter necessitatẽ laicorum possunt eis subsidiũ sponte conferre.In ca.aduersus. dicitur ꝙ laici non possunt compellere clericos ad soluendũ tallias vel alia subsidia,sed clerici gratis per modum doni gratuiti possunt contribuere,cum consensu tamen sui episcopi. Sed clericis per illud cap.non erat imposita aliqua pœna : vnde eueniebat quòd multi clerici plus timentes homines q̃ Deum , contribuebant ad huiusmodi tallias. In hoc cap. dicitur quòd si clerici contribuunt per modum doni gratuiti absque auctoritate papæ, quòd ipso facto sunt excommunicati, si sint personæ singulares. si autem sit vniuersitas quæ facit illam contributionem,tunc est supposita interdicto ecclesiastico. Item addit istud cap. quòd laici cõpellentes clericos soluere tallias, ipso facto sunt excommunicati.& quia aliqui principes habent priuilegium à summo pontifice vt non possint incurrere sententiã canonis, item quòd non possint ab homine excommunicari : dicit Roma.ponti. ꝙ exigentes collectas vel tallias à personis ecclesiasticis pro rebus suis vel ecclesiæ, incurrunt sententiã ex cõmunicationis ipso facto,non obstante eorum priuilegio.

Laici clericos vt plurimũ persequuntur.

Nota primò ad quod allegatur principium huius cap. quòd laici clericis sunt infesti , & communiter ipsos odio ꝓsequuntur.Nota insuper principalẽ effectũ huius ca.quòd clerici etiã cum auctoritate diœcesani nõ possunt cõtribuere ad tallias laicorũ,etiã per modum doni, absque licẽtia papæ.& cõtrà facientes incurrũt excõmunicationẽ ipso facto, à qua nõ possunt absolui nisi à papa,præterquam in articulo mortis.Et istud fuit introductum in fauorem clericorum.

Clerici nõ possunt cõtribuere ad

liberauerint abstinere.[a]
Bonifacius octauus.

Ponit excessus laicorum qui clericis collectas , tallias, & onera imponebant, & excessus clericorum qui talibus consentiebant.

CAPITVLVM III.

Clericis laicos infestos oppidò [b] tradit antiquitas:[c] quod & præsentium experimẽta temporum [d] manifestè declarant, dum suis finibus non cõtenti [e] nituntur in vetitum,ad illicita frena relaxant,nec prudenter attẽdunt quàm sit eis in clericos ecclesiasticásve personas & bona interdicta potestas. [f] ecclesiarum prælatis,ecclesiis,ecclesiasticisque personis regularibus & secularibus imponunt onera grauia, ipsosque talliãt & eis collectas imponunt , ab ipsis suorum prouentuum vel bonorum dimidiã , decimam seu vicesimam vel quãuis aliã portionem aut quotam exigunt & extorquent , eosque moliuntur multifariæ subiicere seruituti, suæque submittere ditioni:[g] &(quod dolenter referimus)nonnulli ecclesiarum prælati ecclesiasticæq; personæ trepidantes vbi trepidandum non est,[h] transitoriam pacem [i] quærentes, plus timentes maiestatem temporalem offendere quàm æternam,[k] talium abusibus non tam temerariè quàm improuidè acquiescunt, sedis apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta.

Præcipit personas ecclesiasticas pro rebus suis vel ecclesiarum nil laicis soluere debere absque licentia apostolicæ sedis, sub quocunque colore mutui , subuentionis,doni,vel alio quolibet,vt etiã ipsi laici tallias non exigant vel recipiant , nec occupent quocunque modo deposita ecclesiarum vel personarum ecclesiasticarũ. singulares contrà facientes excommunicat,vniuersitates interdicit, quæ pœnæ locum habeant in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem , si postmodum soluantur vel recipiantur, & ab his sententijs solus papa absoluit,præterquam in mortis articulo.h.d.

Nos igitur talibus iniquis actibus obuiare volentes, de fratrum nostrorũ consilio apostolica auctoritate statuimus quòd quicunque prælati ecclesiasticæque personæ religiosæ vel seculares quorũcunque ordinum conditionis seu status collectas vel tallias, decimam,vicesimã, seu centesimam suorum & ecclesiarum prouentuum vel bonorum laicis soluerint vel promiserint,vel se soluturos cõsenserint , aut quamuis aliam quantitatem,portionem , aut quotam ipsorũ prouentuum vel bonorum ęstimationis vel valoris ipsorũ sub adiutorij, mutui,subuentionis , subsidij vel doni nomine , seu quouis alio titulo modo vel quæsito colore [l] absque auctoritate sedis eiusdẽ, [m] necnon imperatores, reges, seu principes, duces, comites , vel barones, potestates,capitanei, vel officiales,vel rectores quocũque nomine [n] censeantur , ciuitatum,castrorum,seu quorumcunq; locorum constitutorũ vbilibet , & quiuis alij cuiuscunque præeminentiæ conditionis & status qui talia imposuerint,exegerint,vel receperint,aut apud ædes sacras deposita ecclesiarũ vel ecclesiasticarum personarum vbilibet arrestauerint , saisiuerint, seu occupare præsumpserint, vel arrestari,saisiri aut occupari mandauerint , aut occupata,saisita,seu arrestata receperint,necnõ omnes qui sciẽter dederint in prædictis auxilium , consilium vel fauorem publicè vel occultè:eo ipso sentẽtiam excommunicationis incurrant. Vniuersitas quoque quæ in his culpabiles fuerint,ecclesiastico supponimus interdicto : [o] Prælatis [p] & personis ecclesiasticis supradictis in virtute obedientiæ & sub depositionis pœna districtè mandantes , vt talibus absque expressa licentia dictæ sedis nullatenus

b *Oppidò.* id est valde.

c *Antiquitas.* ij. quæstio. vij. laicos.& cap. laici. & antiquitati credulitas & reuerentia debetur xj.distin.catholica. &.c.ecclesiasticarum supra de transla.quanto.

tallias laicorum.

d *Temporum.*supra eodem libro de censi.felicis. & de elect. fundamenta.

e *Non cõtenti.*& male.xiij. q. j.c. j. de sepul.c. j. in anti. infra de priuile.cap.j.

f *Potestas.*xcvi. dist. bene quidem.de consti. ecclesia sanctæ Mariæ.in an.

g *Ditioni.*vt peioris cõditionis sit sacerdotium,quàm fuerit sub Pharaone. supra. e.non minus.

h *Non est.* de rescri. cum contingat.de simo.& si quæstiones. C.de fide instrumen. l.vlti. ad fin. Ioannes Andreæ.

i *Pacem.* huius seculi.

k *Aeternam.* & male, cum potius contrarium facere debeant. supra de hæret.vergentis.cũ suis concor.Faciant prælati ecclesiarũ quòd sint imitatores Nabuthæ, qui vineam suam cruore defendit.iij.Regum.xxj.c. & xxiij.q.viij. cõuenior. & imitẽtur Ambrosium idem dicẽtem: Si vultis corpus occidere, occurram: vultis in vincula rapere , vultis in mortem ? volũtas est mihi.pro altaribus gratis immolabor. persecutionem tamẽ fugere poterit seruata distinctione quã habes.vij.quæ.j. §. hoc tunc. & recitari solet de renun.nisi.§.propter malitiã. in anti.

Prælati sint similes Nabuthæ & Ambrosio.

l. *Colore.*qui nõ excusat:vt. š. eo.lib. de elect. auaritiæ. xiiij. q.iij. plerique. de simo.intantum.

m *Sedis eiusdem.*nunquid correcta est decre.š.eo. non minus. quæ permittebat episcopo & clero inspicienti necessitates vel vtilitates laicorum, eis spontè subsidium conferre? Dic quòd decretalis illa moderationẽ & determinationem receperat per decre. eo. titu.aduersus.vbi statutum fuit quòd etiam illo casu id facere nõ possent præter licentiam apostolicæ sedis: non ergo corrigit istam, sed pœnam adiicit.

n *Nomine.* sic.š.eodem lib.de elec.fundamenta.

o *Interdicto.* in vniuersitatem non fertur sententia excommunicationis:vt.j.de sen.excom.Roma.§.in vniuersitatem.

p *Prælatis.* hucusque dixit de ijs qui post constitutionem istam promiserunt & soluerũt:nunc dicit de ijs qui ante cõstitutionem vel eius notitiam promiserunt,& post constitutionem soluerunt,& post eius notitiam.

Mortis

a *Mortis articulo.* iste semper excipitur: vt xvij. quæst. iiij. si quis suadente.

b *Dissimulatione.* dissimulatio est peccatum mortale in prelato. xliij. distinct. sit rector. & cap. Ephesiis. & xlvij. distinct. cap. vlti. & supra de offic. ordi. irrefragabili. Ioannes And.

d *Partibus,* sicut olim erat in ciuitate Pisana. supra. de senten. excommunic. grauem.

e *Consuetudine.* quæ dat iurisdictionem. ix. quæstione iij. conquestus. de foro competen. cùm contingat. in antiq. ad idem suprà eodem lib. de excep. cap. vlti.

c *Non obstãtibus.* papa ergo potest tollere & moderari priui. per se data: vt infr. de senten. excom. ca. vlt. in fi. de priui. ne aliqui. & sic regula illa, decet cõcessum &c. infra. de re. iur. non habet locum in ipso principe: vt ibi dixi.

Q*Voniã vt intelleximus.*} Primò recitat abusum secularium potestatum. Secundò cõtra illũ statuit: ibi, Nos iustitiã. Tertiò transgressoribus pœnam imponit ibi, Si quis verò. secũdum Ioan. Mona. Ioan. And.

CASVS. Aliquis laicus debebat mihi aliquã pecuniæ summam, ad quã soluendam se obligauerat mediante iuramẽto: & sic ratione iuramenti caussa spectabat ad iudicẽ ecclesiasticum. ca. fi. §. de foro cõpet. istomet libro. vel alia ratione spectabat ad forum ecclesiasticum: quia habebam iudicẽ ordinarium loci suspectum: à sede Apostolica impetraui delegatum. volui laicum ipsum conuenire coram iudice delegato, vel fortè coram episcopo. Vnde laicus istud notificauit iudici seculari, qui iudex præstat impedimentum quo minus ipse laicus cõueniatur coram iudice ecclesiastico: fortè faciendo inhibitiones ne ipsum cõueniam coram iudice ecclesiastico, vel saccãdo bona mea, vel parẽtum meorum. Quæritur, nunquid iudex secularis aliquã incurrit pœnam, & quã? Respondet quòd ipso facto incurrit sententiam excommunicationis: & non solum ipse iudex incurrit ipso facto sententiam excõmunicationis: sed etiam laicus procurans est ipso facto excõmunicat': quoniam perturbãtes iurisdictionem ecclesiasticam, ipso facto sunt excommunicati: à qua excommunicatione non poterunt absolui, nisi facta prius satisfactione. Nota primo casum in quo faciens iniuriam laico, incurrit excommunicationem ipso iure. Alium vide. supra. de elect. sciant cuncti. eod. lib.

No. quòd dicitur fieri iniuria iudici cui' iurisdictio turbatur vel impeditur: & ꝙ illi tenetur de iniuria turbãs vel impediens Dom.

† Quæ sint illæ causæ, not. in cap. licet. de foro compe. tẽ. in ant. Bar. in extraua. ad reprimendã in verbo, denuntiatione.

acquiescant: quodq; prætextu cuiuscũque obligationis, promissionis, & confessionis factarum hactenus vel faciẽdarum in antea, priusquam huiusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum peruenerint, nihil soluant, nec supradicti seculares quoquo modo recipiant. Et si soluerint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sentẽtiam incidant ipso facto. A supradictis autem excommunicationum & interdicti sentẽtijs nullus absolui valeat, præterquam in mortis articulo [a], absque sedis apostolicæ auctoritate & licentia speciali: Cùm nostræ intentionis existat, tam horrendum secularium potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione [b] transire:

Omnia priuilegia derogantia huic constitutioni cassat & irritat.

Non obstantibus [c] quibuscũque priuilegiis sub quibuscunque tenoribus, formis seu modis aut verborum conceptione concessis imperatoribus, regibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari.

Idem.

Excommunicati sunt qui impediunt super caussis quæ ad forum ecclesiasticum de iure vel de consuetudine pertinent, literas à sede apostolica impetrari, vel super ipsis coram ordinarijs vel delegatis ecclesiasticis litigari. Ioannes Andr.

CAPVT IIII.

QVoniam (vt intelleximus) quorundam iustitiariorum, balliuorum, iudicúmve secularium ac temporalium dominorum in quibusdam partibus [d] præsumptuosa temeritas sic excreuit, vt in terris eorum siue districtibus literas apostolicas impetrantes, vel ad iudices ordinarios ecclesiasticos recurrentes super caussis, negotiis, seu quæstionibus quæ ratione personarum aut rerum de iure aut antiqua consuetudine [e] ad forum † ecclesiasticum [f] pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios iudices vel apostolicas literas iustitiæ cõplementũ, quin potius super illis recurrere ad iudiciũ seculare, vel à lite, caussa seu quæstione desistere compellũtur: Nos iustitiam nostram & ecclesię sponsæ nostrę nolentes negligere, qui alios in sua iustitia confouemus [g]: statuimus districtius inhibendo ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro ecclesiastico delegato seu ordinario litigantes, seu litigare volentes, siue ambæ partes hoc voluerint, siue vna, super causis ecclesiasticis, siue quæ ad forum ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum de iure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quæstionibus huiusmodi litigandum per eorundem iudicum ecclesiasticorum vel impetrantium, aut litigantium seu volentium litigare, aut propinquorum [h] ipsorum, seu rerum illorum, aut ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve alijs quibuscunque compellat seu cõpelli faciat vel procuret: nec per se aliósve impediat quo minus coram iudicibus ecclesiasticis delegatis seu ordinariis querelantes de causis quæ (vt præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint liberè iustitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, consilium, vel fauorem.

Si quis verò cõtrà præsumpserit, excommunicationi se ipso facto nouerit subiacere: à qua (nisi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita, vel iurisdictio vsurpata, quàm parti quæ turbata in prosecutione fuerit sui iuris: de iniuria, damnis, expensis, & interesse prius per eundem integrè fuerit satisfactum [i]) nullatenus absoluatur [k].

Idem.

f *Ecclesiasticum.* de secularibus non intromittit se ecclesiasticus iudex, nisi in casibus. supra. de foro compet. licet ex suscepto.

g *Confouemus.* sic. §. de supp. negli. præ. licet. nam & ordinata charitas à seipsa incipit. xxiij. quæst. v. si non licet. de vsu pal. nisi specialis. ADDITIO. Sic & primò debet quis curare de se & ad se spectantibus, quàm de aliis. j. quest. j. multi in prin. C. de ser. & aqua. l. preses. supra. eod. lib. de offic. ordi. pręsenti. §. porrò.

Glossa sequẽs not. & dat duo similia.

h *Propinquorum.* Nota casum in quo laico iniuriãs excommunicatus est. sic. supra. eodem lib. de elect. sciant. j. de sententia excommuni. quicũque.

i *Satisfactum.* ergo non sufficit cautio: imò debet pręcedere satisfactio: sicut cum quis excommunicatus est pro manifesta offensa. suprà de verborum significatio: ca. ex parte. j. & cap. sequen. vel pro manifesta cõtumacia: vt infrà de sentẽtia excommuni. venerabilibus. §. secus.

k *Absoluatur.* tunc demũ poterit ab ordinario absolui: ex quo Papa sibi nõ reseruauit. de sentent. excommuni. nuper.

E*Os qui.*} Ponit dictum, cuius rationem interserit ibi, cùm talia. Ioannes Andreæ.

Contra hos contra quos hic puidetur, arguebat Ber. de priuileg. quãto. in glossa. j. in fi. Ioãnes Andreæ. CASVS. Dictum fuit. supra. cap. clericis. quòd laici non possunt cõpellere clericos ad soluendum tallias siue collectas. Etiã dicitur in cap. quoniã. suprà eod. ꝙ non possunt compellere laicos ad litigãdum corã eis si velint litigare corã iudice ecclesiastico, vel si reus nollet litigare coram iudice ecclesiastico, sed tamen actor vult litigare, & caussa est ecclesiastica vel etiam mista. Sed quid, sunt aliqui domini temporales qui inhibent subditis suis, vt sunt sartores, carpentarij, pilearij, & alij mechanici, vt non faciant obsequia clericis: nisi ipsi clerici velint contribuere ad tallias: & sic indirectè cõpellunt clericos ad soluendũ tallias: nam sine obsequiis illorum nõ possent clerici viuere. vtrũ sint puniẽdi aliqua pœna? Respondetur ꝙ sic. nam ipso facto sunt excõmunicati. No. ꝙ prohibitio directa ad subditos ex qua indirectè præiudicatur clericis quo ad ipsorum libertatẽ, nõ tenet. Glos. sequẽs recitetur p obiectionẽ.

Anto. Burgos Hispanus collegii viij. nota. casus. c. j. de empti. & vẽdi. et vide aliquid per Oldr. consil. lxxxvi. et an in talibus casibus ecclesiastic' exequatur suã sententiã: pulchre Ioan. Lup. Hispanus in cap. per vestras. ij. not. de do. inter virũ & vxor. Font.

Cautio nõ sufficit vbi requiritur satisfactio.

a *Subditis.* Licet solis subditis imperarent: tamen clericis cõpetebat actio de dolo ad suum damnũ cõsequendũ: quæ competit quotiescunque aliquid dolo fit, & alia actio deficit. ff. de dolo. l. j. Vide quod post Innocen. dixi. §. de priuileg. quanto.

b *Libertatis* Isti licet quo ad verba nõ viderentur infringere libertatẽ: tamẽ infringebãt quo ad mentẽ, faciendo fraudem de persona ad personã. de quo dic vt xiiij. q. iij. plerique. §. de priuileg. quanto. ff. de legi. cõtra. j. de reg. iuris. c. vlt. & contra tales habebas puisum. §. de sentẽtia excõ. grauẽ. ADDITIO. Hic vt dixit glos. fiebat fraus de persona in personam Concordat. ff. si quis aliquem test. prohi. l j. &. ij. vbi prohibens notarium vel testes intrare, prohibuisse dicitur testatorem. ad idem. ff. de itine. actuque, l. veteres. vbi prohibens portari necessaria ad reficiendum iter, dicitur refectionem prohibuisse. Ioan. And.

c *Subiacere.* In statutarijs, potestatibus, consulibus, & scriptoribus statutorũ quæ sunt cõtra libertatẽ ecclesiæ: dic vt §. de sentẽ. excõ. nouerint. ADDITIO. Et quomodo dicatur ecclesiæ libertas infringi, ibi scripsi post Innoc. Io. And.

Domini temporales prohibentes subditis ne cum personis ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant: ipso facto excommunicationem incurrũt, hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM V.

EOs qui temporale dominium obtinẽtes, suis subditis [a] ne prelatis aut clericis seu personis ecclesiasticis quidquam vendant, aut emãt aliquid ab eisdẽ, neq; ipsis bladum molãt, coquant panem, aut alia obsequia exhibere pręsumant, aliquãdo interdicunt (cùm talia in derogationẽ libertatis [b] ecclesiasticæ presumantur) eoipso excommunicationis sentẽtiæ decernimus subiacere [c].

NE CLERICI VEL MONACHI secularibus negotiis se immisceant.

Bonifacius octauus.

Capitulum, super specula, prohibẽs audientiam legum vel physicæ, nõ includit parochiales ecclesias habẽtes, nisi sint plebaniæ habentes sub se capellas in quibus clerici perpetuò instituantur. h. d. Domi.

CAPVT I.

STatutum [d] felicis recordationis Honorij Papæ tertij prædecessoris nostri, quod decanis, archidiaconis, præpositis, plebanis [e], cãtoribus, & aliis clericis habentibus personatus, audire leges [f] vel physicam [g] interdicit: ad eos qui parochiales ecclesias obtinere noscuntur, piæ memorię Clementis [h] Papę quarti prędecessoris nostri vestigijs inhærentes, declaramus [i] pręsentis constitutionis oraculo ratione [k] ecclesiarum huiusmodi non extendi:

Nisi eædem ecclesiæ fuerint plebaniæ sub se capellas [l] habẽntes, in quibus instituantur clerici perpetui [m] nequeũtes ab ipsis [n] absque caussa rationabili [o] amoueri.

Idem.

NE CLERICI VEL MONACHI SECVlaribus negotijs se immisceant.

Continuatio domini Helia.

Dictum fuit. §. per discursum titulorum præcedentium de clericis & eorum priuilegijs: verum quia clerici perdũt sua priuilegia immiscendo se secularibus negotiis: ideo ad nos informandum ponit Romanus pontifex rubricam, Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant.

S*Tatutum.*} Ponit declarationem veteris iuris, primò dans regulã. secũdò casum exceptũ ibi, Nisi. CASVS. Dicitur in capitulo, super specula e. tit. in anti. ꝙ. clerici obtinentes dignitatẽ vel personatũ, non debent audire leges vel physicã: & ibi imponitur certa pœna contrafacientibus. postea emanauit cõstitutio Clemẽtis Papæ quæ extendit illud capitulũ ad rectores ecclesiarũ parochialiũ: vt rectores parochialiũ ecclesiarum qui audiunt leges vel physicã, incurrerẽt pœnã capituli, super specula. Sed quæritur, vtrũ illa cõstitutio Clementis papæ intelligatur indistinctè de quibuscũq; rectoribus ecclesiarũ parochialiũ? Respon. ꝙ non: sed solũ intelligitur de rectoribus ecclesiarũ parochialium, quæ sonant in nomẽ plebaniæ, id est, quæ sub se habẽt capellas: in quibus capellis instituũtur vicarij perpetui qui nõ possunt ad tẽpus remoueri: sicut in his partibus põt poni exemplũ in archipresbyteris. Alij autẽ rectores ecclesiarũ qui sub se non habẽt capellã, dũmodo non sint sacerdotes, possunt audire leges vel physicam. No. primò ꝙ nõ est licitũ decanis, archidiaconis, præpositis, cãtoribus, & aliis obtinẽtibus dignitates, audire leges vel physicã: tamẽ cum talibus põt papa dispẽsare, & quotidie dispẽsat. No. ꝙ rectores ecclesiarũ parochialiũ qui sub se nõ habẽt capellas, dũmodo non sint sacerdotes: licitè possũt audire leges. Quæritur, quare isti qui habẽt dignitatẽ, vt sunt decani, præpositi, archidiaconi, nõ possunt audire leges vel physicã? Dicẽdum est ꝙ istud fuit ordinatũ vt liberius vacẽt studio theologię & iuris canonici: quę meli' cõgruũt suo statui q̃ leges vel physica: vt dicto c. super specula. Nota ꝙ rector ecclesiæ parochialis quę sub se nõ habet capellã, pendente anno quo pmoueri debet ad sacerdotiũ, licitè potest audire leges, vel etiã durãte septẽnio quod habet ad sacerdotiũ, & nõ promouendi ad sacerdotiũ.

d *Statutum.* supra eod. super specula.

e *Plebanis.* quod intellige vt dicitur. j.

f *Leges:* non [a] enim debent velle videri secularium vel forẽsium disceptationum periti. C. de epi. et cle. repetita.

g *Physicam.* non debet hoc facere sub specie curandorum languentium fratrũ. §. eo. nõ magnopere.

h *Clementis.* quam non habemus, sed eius mentem hic inserit: & incipiebat, habito cum fratribus nostris consilio.

Glos. seq. dicit quorum opinionem approbat & reprobat: & rationib' opinionis reprobatę respõ.

i *Declaramus.* Not. approbatam opinionem Goffr. qui hoc dicebat in sum. huius tit. in fine. & concordat Pet. de Samp. & Abbas. & est ratio: quia constitutio illa pœnalis erat, & ideo restringẽda. j. de re. iu. in pœnis. cũ suis concordãtiis. nõ ob. supra de elect. dudum. ij. vbi dicitur ꝙ idem iudicium &c. quia illud habet locũ in casu ipsius decretalis: scilicet quo ad pluralitatẽ. Item quo ad ordines: vides enim ꝙ archidiaconus nõ cogitur nisi quo ad diaconatũ. de elec. cum in cũctis. in an. ergo nec habẽs curã animarũ: sed hoc est falsum: vt. §. e. lib. de elec. licet canõ. Reprobata est aũt opinio Ber. Inno. secundũ quosdã libros, & Hosti. qui dicebãt contrariũ propter dictã decretalẽ, dudũ. Item ex eo ꝙ quis habet curã, sacerdos fieri debet: sed sacerdotes prohibentur per ipsam decretalẽ Honorij: ergo & curã habẽtes. Itẽ ex eo ꝙ cõstitutio fauorabilis erat: & sic ampliãda. j. de reg. iur. odia. Itẽ ex eo ꝙ prædicare tenetur: vt in cle. dudũ. §. huiusmodi. de sepul. & sic debet esse sacerdos. xvj. q. j. adiicimus. sed presbyteri ex ordine nõ ex cura, cõprehenduntur cõstitutione Honorij: & interdũ de necessitate nõ habent fieri sacerdotes rectores parochialiũ ecclesiarum: vt. §. e. lib. de electione. statutum. vel pone ꝙ annus non est elapsus. Vel pone secum dispensatum per decretalẽ supra. e. lib. de elect. cùm ex eo.

k *Ratione.* quasi diceret: si haberent dispensatiuè vel alio modo personatum cum illis ecclesijs, bene tenentur constitutione: vel si essent presbyteri, tenentur: non ratione ecclesiæ, sed ordinis: vt supra dixi.

Glo. seq. quærit, arg. & soluit. cõtrario argumẽto respõdet.

l *Capellas.* quid si vnicã habet capellã? Si arguamus à verbis, saltẽ duæ debent esse. ad hoc. j. de reg. iur. pluralis. cum suis concor. ad hoc de deci. ad audientiã. tutius videtur contrarium tenere. ad hoc. ff. vi bo. rap. l. prætor ait. j. §. homines. insti. e. tit. in prin. ad idẽ supra e. lib. de elec. c. pen. j. respon. §. de priui. vt priuilegia. ibi, aperiantur ecclesiæ. id est, ecclesia. j. distin. omnes leges. cum suis concor. & ij. q. j. in primis. nec obst. ar. à verbis: quia non dicit hoc, nisi fuerit plebania habẽs capellas, sed dicitur in plurali plebaniæ habentes capellas: & pluralitatẽ capellarũ ad pluralitatẽ plebaniarũ referẽ, arg. prædi. decr. vt priuilegia. ADDITIO. Hoc videtur tenere Guli. in Spe. e. tit. post prin. vbi dicit quòd plebania est habens diuersas capellas in quibus &c. Ioan. Mona. dicit hic quòd ex quo plebania habet capellas perpetuas, reputatur dignitas. Archid. nil dicit de hoc. Ioan. Andr.

m *Perpetui.* supra e. lib. de capel. mona. c. vnico.

n *Ab ipsis.* scilicet plebaniis vel capellaniis; & melius.

o *Absq; causa rationabili.* de capel. mona. c. vnico. vbi de hoc.

a Vide dicto. e. tit. ca. super specula. & ibi Panor. nam ista gl. ratio tantum valet sicut d. ca. super specula. imò propter regimẽ temporalium quod habet ecclesia, est vtile scire leges, argu. ca. si in adiutoriũ. x. dist. & glo. cap. ad hoc 38. dist. nulli sacerdotum. & qui scit canones & leges, ille verè scit iura. Bal. ca. quã causam. de testi. in ij. col. Fõtan'. No. primò argu. quòd plebani habent instituere rectores in capellis existẽtibus in eorũ plebanatu. de quo de eccle. ædifi. ad audientiam. No. secũdò argu. quòd etiam inferiores ab episcopis in capellis sibi subiectis possunt destituere rectores. de quo de hac re. cum ex iniũcto. de priui. cũ & plãtare. §. in ecclesiis. Domi.

Leges an sit licitũ audire clerico obtinenti ecclesiã parochialem habentem sub se vnicam capellã tantum.

V*T periculosa.*} Primò, causa pręmissa ponit duplicẽ inhibitionẽ. Secundò, pœnã transgressorũ: ibi, Si quis. Tertiò ibi, Doctores. illã declarat in doctoribus locum habere.

Tracta

Tracta fuit de extrauaganti, grauis & dolore non vacua. quæ fuit Innoc. sed versic. nec accedat. additus fuit vsque ad versi. si quis autem. Ioan. And. ADDITIO. Et dic periculosa, animabus ipsorum vagantium. s. de reg. ca. fi. Et etiam periculosa propter exēpli perniciē. de elect. cùm dilectus, §. nos verò. de vo. magnæ. in an. Ioannes And.

Excommunicatus est ipso facto religiosus professus habitum temerariè dimittens, vel ad quæcunque studia accedens non obtenta licentia prælati & conuentus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad leges vel physicam tales religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. hoc dicit. Domin.

CASVS. Aliquis religiosus qui erat bene dispositus ad studium, cupiēs margaritam scientiæ inuenire. dimisit suū monasterium sua auctoritate priuata (verius magis temeritate) & iuit ad studium generale absque licētia sui prelati. vtrum possit licitè exercere studium? Respondetur quòd non: quia religiosus nil agere pōt. sine licentia sui prælati: & prælatus suus potest ei dare licentiam cum cōsilio sui conuentus. Sed quid, ponamus retēto eodem themate, quòd religiosus absque licentia sui prælati accessit ad studium generale: ipse autem dubitans quòd non admitteretur nisi ostenderet licentiam sui prælati, dimisit habitum suum vt non posset cognosci esse monachus. vtrum puniatur aliqua pœna? Respon. quòd sic: nam ipso facto incurrit sentētiam excommunicationis. Et etiam doctor qui illum admittit in auditorio suo, & illum non expellit, est ipso facto excommunicatus. No. primò ex isto ca. quòd religiosus fauore studij non potest dimittere monasterium sine licentia sui prælati. Sed quis dicetur eius prælatus quo ad istam licentiam dandam, vtrum suus episcopus? Dicendum quòd non: licet dicamus quòd episcopus regulariter concurrit cum inferioribus prælatis: vt in cap. cum ab ecclesiarum. de offic. ordi. in an. & l. fi. C. de iurisdi. om. iudi. vbi dicitur quòd quodlibet collegium potest sibi constituere & eligere rectorem qui cognoscit personas de illo collegio: tamen datur actori optio cōueniendi reum coram illo rectore collegij, vel coram ordinario loci: ideo ad dandam istam licentiam abbas dicitur prælatus religiosi. Sed quid si abbas nolit dare licentiam, an possit recursus haberi ad episcopum? Respondetur ꝙ sic, si abbas non sit exemptus à iurisdictione episcopi: si autē sit exemptus, recurrendum esset ad papam: imò dicunt plus doctores quòd episcopus vel superior poterit illi abbati præfigere certum terminum, intra quem det illi religioso licentiam vt possit studere, cum cōminatione ꝙ nisi intra illud tēpus sibi licentiā contulerit, quòd tempore illo elapso episcopus conferet.

Not. primò quòd monach⁹ etiā ex causa legitima non potest se absentare à monasterio sine licentia abbatis, & cōsilio cōuentus.

No. secūdò quòd apostata religionis per dimissionē habitus incurrit excōmunicationē ipso iure. cōcor. sūt in glos. Domi.

Religiosus etiā fauore study non potest monasteriū dimittere sine licētia prælati.

CAPITVLVM II.

VT periculosa religiosis euagādi materia subtrahatur, districtius inhibemus ne decætero aliquis quancunque [a] religionem tacitè vel expressè [b] professus [c], in scholis vel alibi temerè [d] habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quæuis studia literarum, nisi à suo prælato cum consilio sui conuentus [e] vel maioris partis eiusdem sibi eundi ad studium licentia [f] primitus sit cōcessa. Si quis autem horum [g] temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto [h]. Doctores quoque siue magistri qui religiosos habitu suo dimisso [i] leges vel physicam audientes scienter [k] docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere [l]: simili [m] eo ipso sint sententia innodati.

Idem.

a *Quācunque.* dum tamen approbatā. s. de vo. cap. vno. e. lib.

b. *Vel expressè.* s. eod. lib. de regula. cap. j. & iij. & in casu isto inter expressam professionem & tacitā non est differentia: sicut alibi est. s. eod. lib. de elect. nullus. & cap. indemnitatibus. ADDITIO. Dicebat Hostien. supra eod. cap. iij. vtrunque, scilicet vt tacitè professus non eligatur, & hac constitutione adstringatur, introductum in fauorem religionis, & animarum salutem. Ioan. And.

Recit. potest per obiect. & solutionem.

c *Professus.* Nota, professus non potest redire ad seculum: quod dic vt supra de regula. consulti.

d *Temerè.* ex causa enim licet habitum transformare si iusta sit, puta timor supra de vita & honest. cle. clerici. in anti. in gloss. clericici arma.

e *Conuentus.* alibi dat prælatus licentiam sine requisitione conuentus supra eod. lib. de elect. si religiosus. ij. responso. sed illud fauore ecclesiarum vacantium. ad idem supra de testa. cap. vlti. & illud fauore vltimarum voluntatum: & quia pium est executionis testamentorum onus.

f *Licentia.* & tūc potest omnia sine quibus in studio cōmodè esse non posset. ꝙ dic vt no. ij. quæst. vij. cùm pastoris. de accu. ex parte. ADDITIO. Et ꝙ ibi not. in fi. penult. gloss. pro necessitate monachi monasterium obligari intelligit Archidiac. nisi actum fuisset quòd alius monacho sumptus inueniret: puta propinquus vel amicus &c. Ioannes And.

g *Horum.* id est quòd apostata, dimittendo habitum, vel quia vadit ad studium sine licentia.

Apostata an sit ipso iure excommunicatus.

h *Ipso facto.* speciale in religioso apostata: quia aliàs apostata nō est excōmunicatus, sed est excōmunicandus secūdum quod no. Innocen. & Ber. xxiij. distinct. si quis ex clericis. de vita & honest. cleri. si quis ex clericis. de apo. capi. iij.

i *Dimisso.* quid si non dimiserit habitum? Videtur ꝙ tunc doctores non sint excōmunicati: quia hæc pœna nō est amplianda. j. de reg. iur. in pœnis. Dic cōtra, quia communicāt in crimine: & sic eadem & non minori excōmunicatione ligātur. de senten. excōmu. nuper. & ca. si concubinæ. & in hoc poterit dici hoc potius venire ad declarationē iuris veteris, q̄ nouū casum ponere. ADDITIO. Idē, scilicet ꝙ doctores ipsos religiosos docentes & retinentes habito etiam nō dimisso, sint excōmunicati, sequitur Archi. & hoc teneat saltē postquam monach⁹ incidit vt sic cōmunicet iam excommunicato in crimine pro quo ligatus est. super quo vide quod dixi de sent. excō. cōtingit. j. Ioānes And.

Querit, argu. negatiue. sol. cōtrarium.

k *Sciēter.* vbi incederēt in habitu, nō haberet locū ignorātia verisimiliter. Sed vbi dimiserant habitū, probabiliter poterant ignorare. ADDITIO. Bene tamen esse posset tāta multitudo scholarium & cautela monachi tempestiuè intrantis, & in occulto scholaris loco manentis, quòd licet in habitu intraret, excusaretur doctor: & maximè vbi de habitu indistinctissimè loqueremur. de quo supra e. lib. de reg. c. j. vbi in fine. Ioan. Andreæ.

Gloss. seq. primò sol. vnum dubiū. secundò quærit & soluit. tertiò iterum quærit & sol.

l *Retinere.* Not. officiū doctoris scholarē de scholis expellere. & per id quod dicit retinere, dicas ꝙ licet doctor sciat [a] monachum habentem domum iuxta scholas doctoris in domo propria quam inhabitat audire, excōmunicatus non est, [b] iam enim inhibere nō posset quin stet in domo propria. & facit quod dixi. j. de reg. iur. locupletari. Quid si monachus non vult exire scholas? Videtur per hanc literam ꝙ licitè vi possit expelli. ad hoc de sent. excom. veniens. in anti. & hoc maximè si vera esset opinio, ꝙ excōmunicatus non gauderet priuilegio canonis: quod non est verum, secundum Ioan. Bern. & Hostiē. qui de hoc not. xvij. quæst. iiij. si quis deinceps. de senten. excōmu. cōtingit. j. Quid si nō potest expelli? Exeat scholas doctor, ad instar eius quod dicim⁹ cùm excommunicatus intrat ecclesiam: vt not. xj. quæst. iij. sicut apostoli. & per modernos supra de senten. excōmunic. nuper.

a Idem Io. Mo. et Archidi.

b Ipse doctor. secus enim in monacho cui prohibitur auditus & studium. s. e. cap. fi. Io. And.

m *Simili.* Quia cōmunicant in crimine, vt dixi. & quia cōditor sibi nō reseruauit absolutionē, aliis indulcisse videtur. s. de sent. excom. nuper. & facit quod not. s. eod. super specula.

Diuisio.

EPiscopus. } Ponit dictum: cuius causam reddens soluit obstaculum ibi, Nam licet. Emanauit ad declarationem eorum quæ notant Ber. Innocen. & moderni supra eo. clericis. vbi videbatur glos. & Hostien. sentire ꝙ generalem vicariū vel balliuum posset dare ad talia: sed non specialem. Sed ex verbis ipsorum olim tenebam cōtrarium: nam dicunt quòd si appelletur in tali causa, debet appellari ad ipsum prelatum, & ipse alij delegabit: ergo etiam secundū eos specialiter poterat delegare. Quid iuris ergo de prælatis temporalem iurisdictionem habentibus? habes hic, & quomodo eam committere possint. Quid iuris de clericis iniuriam passis, & quomodo de ipsa conqueri possunt? habes. j. de homi. prelatis. ADDITIO. Conformiter ad glo. & Hostien. s. eod. clericis. dicebat Goffr. de Rap. in archiepiscopatu quòd consulebat prælato habenti iurisdictionem temporalem quòd nō committat in specie laico puniendum corporaliter: sed generaliter deleget causarum vniuersitatem quæ sunt ad pœnam sanguinis. Et si Goffr. intellexit quòd non exprimat de pœna corporali inferenda in speciali concessione, hæc decretalis non resistit huic consilio. Ioan. And.

CASVS. Episcopus Picta. vel aliquis abbas vel alius clericus prelatus qui habebat iurisdictionem tēporalem, deputauit aliquem balliuum vel iudicē ad illam iurisdictionē exercendā: deinde cùm dictus balliu⁹ vel iudex haberet in suis carceribus vel vinculis aliquem malefactorē: ipse prælatus clericus dicto iudici vel balliuo mandauit vt de tali malefactore faceret bonā iustitiā: vnde iudex iste vel balliu⁹ secularis magis excitat⁹ ex iussione domini sui talem reū & criminosum

minosum condemnauit vltimo supplicio: vtrum episcopus vel alius prælatus ex hoc incurrat aliquam irregularitatem? Respondet quòd non, dummodo non mandauerit vt illum condemnaret vltimo supplicio: sed solùm mandauerit vt faceret bonam iustitiam. Nam si iudex secularis excessit, non est imputandum ipsi episcopo vel prelato. Not. primò hic optimum tex. quòd delegatus inferioris à principe, potest exequi sententiam suam si hoc in commissione exprimatur. de quo de foro competē. in anti. si quis cōtra clericum. Not. secundò casum in quo quis potest per alium quod non potest per seipsum. de quo infra de regu. iur. potest quis. Domi.

Clericus in loco temporalis iurisdictionis suæ super delicto ibi commisso delegans, vt veritate inquisita iustitiam exequatur: irregularis non efficitur, licet pœna sanguinis inferatur. h. d. Dominicus.

CAPITVLVM III.

EPiscopus seu quicunque alius prælatus vel clericus iurisdictionem obtinens temporalem: si homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in iurisdictione sua commisso, balliuo suo aut alij cuicunque iniungat, vt super hoc [a] veritatem inquirens, iustitiæ debitum exequatur: irregularis censeri non debet, quamuis ipse balliuus vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit iustitia mediante [b]. Nam licet clericis causas sanguinis agitare non liceat [c], eas tamé (cùm iurisdictionem obtinēt temporalem) debent & possunt [d] metu irregularitatis cessante aliis delegare.

FINIS LIBRI III.

LIBER QVARTVS. DE SPONSALIBVS & matrimoniis.

Bonifacius octauus.

Sponsalia pura & certa ex consensu valida, licet aliàs nulla, inducunt publicam honestatem, quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.

CAPIT. VNICVM.

EX sponsalibus puris [e] & certis [f] etiam si consanguinitatis [g], affinitatis [h], frigi-

Glos. seq. infert & ponit dictū Hostien.

Prelatus iurisdictionē obtinens temporalē, potest etiā specialiter causam criminalem delegare.

a *Super hoc.* maleficio. ergo & specialiter committit: dicit Hostien. supra e. clericis. quod sibi placeret quòd aut daretur clericis licentia tales causas iudicādi per seipsos, aut talium causarū potestas ipsis clericis tolleretur, cùm commissio sit contra ius. ff. de offi. eius cui man. est iu. l. j. ADDITIO. Intelligas hoc dictum per id quod no. de rap. in archiepiscopatu. in vlt. glos. nam saltem vltimum supplicium & membri mutilatio non delegantur etiam iure authenticorum. & de his committendis agitur hic principaliter: vt dixi in textu.

Glos. sequens quærit & soluit, & argumento contrario respondet. Ioan. Andreæ.

b *Iustitia mediante.* Quid si contra iustitiam? Dic idem [a]: Nam episcopus qui mandauit iustitiam fieri, non est in culpa si iustitiarius delinquat. & absit quòd ea quæ propter licitum & bonum &c. xxiij. quæst. v. de occidendis non ob. j. de homi. is qui mandat. quia ibi culpa præcessit: & casus qui culpam sequitur, bene imputatur. de hoc plene de homi. sicut dignum. in antiq. hic nulla culpa præcessit.

a Concor. Arc. alleg. quòd in generali mādato nō venit aliquid illicitū. cōcor. quod scripsi supra titu. j. ca. vlt. circa medium magnæ glossæ. Io. And.

c *Non liceat.* supra eod. clericis. & cap. sententiam.

d *Possunt.* Ergo potest quis per alium quod non per se. de hoc dixi infra de regu. iur. potest quis. Ioannes Andreæ.

FINIS LIBRI TERTII.

DE SPONSALIBVS & matrimonijs.

Cōtinuatio domini Hebe.

Visum fuit suprà in tribus libris præcedentibus de illis quæ spectant ad clericos: nunc videndum est de illis quæ spectant ad laicos: videlicet de matrimonijs: ideo merito annectitur rubrica de sponsalibus & matrimoniis.

Diuisio.

EX sponsalibus. } Sunt duæ partes. Prima tractat de sponsalibus puris. Primò in genere. Secundò in specie: ibi, Quare. Secunda tractat de conditionalibus: ibi, Ille verò. Ioan. Andr. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. xxvij. quæst. ij. si quis desponsauerit. ij. supra eo. tit. ad audientiam. Pro intellectu huius cap. præsupponendum est quid sit publicæ honestatis iustitia. Vnde iustitia publicæ honestatis est quoddam impedimentum quod impedit matrimonium cōtrahendum, & dirimit iam contractum, quod oritur ex consensu prestito in sponsalibus: vt si monachus contrahat cum aliqua, tunc consanguineus monachi non poterit contrahere cum illa: publicè enim honestum est, ex quo monachus consensit in illam, quòd aliquis consanguineus monachi eam habere non possit. Et fuit introductum hoc impedimentum propter honestatem duntaxat. de hoc per Panor. in cap. iuuenis. eo. titu. in anti. CASVS. Aliquis Titius contraxit sponsalia cum aliqua Berta sic dicendo, promitto & iuro quòd ego accipiam te in vxorem: & econuerso illa Berta promisit & iurauit illum Titium accipere in virum. tractu temporis Titius contraxit secunda sponsalia cum consanguinea Bertæ: & sic orta fuit iustitia publicæ honestatis inter Titium & consanguineas ipsius Bertæ, & inter Bertam & consanguineos Titij. Quæritur vtrum Titius poterit contrahere matrimonium cum ista secunda sponsa? Respondetur quòd non, obstante impedimento iustitiæ publicæ honestatis, quod est sufficiens impedimentum ad impediendum matrimonium contrahendum: & si de facto contraheret cum secunda, dirimeretur istud matrimonium vigore istius impedimenti: & non obstante ista secunda sponsa, poterit & debebit Titius contrahere cum Berta. Sed quid, ponamus quòd Titius contraxit sponsalia cum Berta sub aliqua conditione: postea pendente cōditione contraxit matrimonium de præsenti cum cōsanguinea Bertæ. vtrum per istud matrimonium de præsenti fuerint soluta priora sponsalia? Respondetur ꝙ sic: quia per sponsalia conditionalia nō contrahitur iustitia publicæ honestatis. Secus si sponsalia essent certa & purè contracta: quia cùm ex illis oriatur iustitia publicæ honestatis, non frangerentur priora sponsalia: imò Titius compelleretur contrahere cum Berta cum qua primò contraxit sponsalia: vt dictum fuit in prima parte huius capituli. Nota primò quòd publica honestas impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum.

Nota quòd antequam ex sponsalibus oriatur iustitia publicæ honestatis, requiritur quòd sponsalia sint pura & certa. Nota quòd ex sponsalibus nullis, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur publica honestas: ideo si monachus vel presbyter contraheret, aliquis ex consanguineis monachi vel presbyteri non posset eam habere in vxorem: ex quo illa sponsalia non fuerunt nulla ex defectu consensus: quia monachus habet consensum: quia consensus est de iure naturali. in l. j. ff. de pact. ideo illa sponsalia nō sunt nulla ex defectu consensus: sed sunt nulla propter susceptionem sacri ordinis. Nota quòd si quis contraxit sponsalia de futuro: postea contrahat per verba de præsenti cum consanguinea primæ sponsæ: debet remanere cum prima. Sed quid si ipse cognouit secundam? Dicendum quòd neutram debet habere non primam, propter affinitatem subsecutam: quia contrahendo cum secunda & eam cognoscendo, contracta fuit consanguinitas cum prima. Et licet affinitas superueniens non dirimat matrimonium: tamen dirimit sponsalia. nec habebit secundam propter impedimentum publicæ honestatis. No. vlterius ibi, Ille verò. quòd si quis contrahat sponsalia conditionalia, quia promisit aliquam accipere in vxorem sub aliqua cōditione honesta & licita: (quia si esset conditio turpis, tunc sponsalia remanerent pura) ista conditio honesta licita suspendit effectum. Si ergo sponsus contrahat per verba de præsenti cum consanguinea primæ sponsæ, habebit secundam, puta cōsanguineam primæ sponsæ: quia fuit contracta publica honestas. Sed quid si contraxit cum consanguinea primæ sponsæ per verba de futuro: quia si contraxisset per verba de præsenti cum ista secunda, non est dubium: quia debeo habere istam secundam & non primam? Respondet glo. ꝙ idem esset sicut si contraxissem cum secunda per verba de præsenti: quia ex quo inter me & secundam non est impedimentum, sum obligatus secundæ & non primæ. Nota quatuor impedimenta quæ inducunt nullitatem sponsaliorū respectu vinculi matrimonialis. hæc sunt expressa in textu. Nota ꝙ affinitas inducit nullitatem, sicut consanguinitas. de quo consan. & affi. non debet. Do.

Sponsalia contrahens cum duab⁹ consanguineis, si secūdam cognoscat, neutrā habebit.

Sponsalia cōditionalia cum aliqua nō impediūt matrimonium cū eius consanguinea.

e *Puris.* conditionalia non inducunt publicæ honestatis iustitiam: vt dicitur in fine.

f *Certis.* vt si promisit ducere Bertam filiam Titij. incerta sunt quando promisit ducere vnam ex filiabus Titij. ad hoc supra eod. cap. ex literis. ij.

g *Consanguinitatis.* scilicet intra gradum quartum. s. de cōsang. non debet. & iste erat casus supra eo. ad audientiam.

h *Affinitatis.* in primo genere & quarto gradu vel citeriori. s. de cōsang. & affi. nō debet. & tūc talis affinitas annullat matrimonium quando præcessit: secus si secuta fuerit. de eo qui cogno.

Affinitas in primo genere impe-

dit & dirimit matrimonium.

† Not. hic Dom. Phil. actus in re naturali aliquis, potest iure positiuo effici nullus. & sic probat hic Innocen. c. fi. ff. de cleri. excom. mi. dicens q electo iure positiuo nulla, posset iure naturali esse aliqua. Fonta.

† Supplet de Anch. si contractus fuit initus per errorem facti probabilē. qua supplētio, quidquid dicat Phil mihi valde probatur. Fonta.

a Sequitur de Ancha. Fonta.

cogno. consan. vxo. suæ. discretionem.

a Frigiditatis. supra de frigi. per totum. ADDITIO. Et vide distinctionē q̄ scripsi eo. ti. de fri. c. fraternitatis. in fi. Io. An.

b Religionis. præcedentis & approbatæ. ff. de vo. cap. vnico. quia tunc nullum est matrimonium vel spōsalia. si sequitur, tunc dissoluit sponsalia, vt supra de conuer. coniu. ex publico. & cap. ij.

c Alia quauis. sicut dicebat prædict⁹ capō. xxvij. q. ij. si quis desponsauerit. Et multæ aliæ causæ reperiuntur, puta votum solenne, cognatio spiritalis & legalis, & reliqua impedimenta, vt dixi in summa. iiij. lib.

d Consensus. puta contracta ab infante vel furioso supra eo. dilectus. & de despō. impu. literas. & cap. accessit. ADDITIO. Vel per iocū, vbi iocus est potens secundum Vin. qui sic no. eo. titu. ad audientiā. & Archi. hic. ad hoc. xxij. q. ij. ne quis. versi. illud autem. facit. supra de sen. ex com. cap. j. & quod scripsi de despon. impube. duo pueri. super. v. glos. Ioan. And.

e Dissoluendum. bene ergo dicebant Hu. Io. & sui sequaces, qui dicebant monachum, sacerdotem, frigidum, & similes personas contrahendo cum aliqua, impedire omnes consanguineos contrahere cum eadem, vt no. in prædi. c. si quis desponsauerit.

f Publicæ honestatis. ff. eo. sponsam. Publicè enim honestum est, ex quo consanguineus meus viuēs vel mortuus cōsenserit in Bertam, quòd ego illam habere non possum. ADDITIO. Vide quod scripsi de hoc impedimento publicę honestatis in tractatu super ipso habito in cōcilio Lugdunensi. in decr, non debet. de consangui. & affi. super glo. vt melius.

Sponsalia quid sint.

g Idem fecit. scilicet quia sponsalia cōtraxerit. sponsalia verò sunt futurarum nuptiarum promissio. ff. eo. titu. l. j. xxx. q. v. nostrates. vnde aduertendum cum prima contraxerit de futuro, & postmodum cum secunda consanguinea in prohibito gradu eodē modo contraxit, & secundā cognouit, nec primam habere poterit propter affinitatem superueniētem, quæ soluit sponsalia de futuro, vt. ff. de eo qui cogno. consang. vxo. suæ. veniens. j. & ca. ex literis. secundam habere non poterit, quia publicæ honestatis iustitia illum contractum impedit & dirimit, vt supra proxi. respōso.

Reci. per obiectionem.

h Derogatur. Nota quòd licet superueniens affinitas dissoluat sponsalia de futuro, superueniens tamen iustitia publicæ honestatis ipsa non dissoluit, & merito. secunda enim spōsalia tolluntur per publicæ honestatis iustitiam ex primis inductam, non ergo ex secundis potest esse honestas quæ tollat primam. & est sim. lvij. dist. si quis.

i Obligatus. nisi cum alia non ipsius cōsanguinea contraheret per verba de præsenti. ff. eo. si inter. vel superueniret aliquod de iis impedimentis quæ dixi in summula circa prin.

Glossa sequens dicit quid approbat & reprobat ille. §.

k Ille verò. reprobatur opinio Innocen. no. de spon. duorū. c. j. vbi dicebat quòd per sponsalia sub conditione contracta inducitur publicæ honestatis iustitia. Hostien. contra supra eo. ad audientiam. Ioannes Andreæ.

l Ante. secus si post, quia tunc non deesset consensus, sed esset perinde ac si à principio purè contraxisset.

Glossa sequens quærit & soluit.

m Præsenti. quid si contrahit cum consanguinea primæ, de qua loquitur litera, per verba de futuro, nunquid soluta sunt prima sponsalia conditionalia? Credo quòd sic. si enim prima sponsalia inducunt publicæ honestatis iustitiam per iustitiam publicæ honestatis superuenientem, ex secundis non soluuntur, vt infra proxi. respon. sed si per prima non inducitur iustitia, puto quòd per iustitiam superuenientem ex secundis bene soluantur prima, licet in veritate prima sponsalia dicenda non sint, ex quo consensus defecerat, vt hic. sic enim est in aliis impedimentis supra de eo qui cog. consang. vxo. suæ veniens. cum si. vnde si post secundum contractum superueniat conditio, dico quòd primum matrimonium cōsummare non potest. publica enim honestas

Sponsalia contracta sub conditione quæ habetur pro nō adiecta, inducunt impedimentum publicæ honestatis.

A non insurgit à die contractus, sed à die conditionis. & ideo publica honestas quæ præuenit conditionem, habet matrimonium impedire & dirimere, vt supra. j. respon. cum per hoc reddatur inhabilis primæ. de iureiuran. quemadmodum.

prima remanet obligatus i.

Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante conditionis euentum. hoc dicit. Ioan. And.

Ille verò k qui sponsalia cum aliqua muliere † sub conditione † contraxit, si postmodum ante l conditionis euētum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsenti, m cum secunda remanere debebit: cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem n extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis iustitia oriatur.

Glossa sequēs primò soluit duo dubia. demum ponit opinio. Hostien. quæ recitetur per quæstionem.

n Conditionem. Hæc vera intelligas nisi interueniat carnis copula, b quia tunc receditur à cōditione. de condi. ap. de illis. Et de hoc satis eo. tit. per tuas. Et sic esset ibi consensus & matrimonium. vnde tum propter affinitatem, tum propter iustitiam non teneret matrimonium postea cum consanguinea contractum. & intellige de conditione honesta, non de tali quæ habeatur pro non adiecta supra de condi. ap. cap. vlti. quia illæ inducerent publicam honestatem, ac si purè contracta fuissent. c & not. Hostien supra eo. ad audientiam. quòd si quis sub tali conditione contrahat cum aliqua, promitto quòd te ducam in vxorem si Deo & ecclesię placuerit. postea comperto impedimento, & solutis sponsalibus, contrahat cum consanguinea illius, tenet contractus. & licet hæc conditio intelligatur etiam si non apponatur, tamen quando non exprimitur, consensus purus remanet. conditiones enim tacitæ non faciunt obligationem conditionalem. ff. de condi. & demon. l. cōditiones extrinsecus. & not. de iureiur. quemadmodum. tacitum tamen si exprimatur, facit rem conditionalem d. ff. de lega. j. si ita legatum. §. j. vbi conditio, si volet, posita in persona legatarij, facit conditionale legatum. vide quod not. ff. de condi. & demon. l. aliquando. Et expressa nocent, quæ non expressa non nocent. ff. de reg. iur. expressa.

† Not. de hic illā dici mulierē, quæ nondū matrimonio copulata est. Fōs. † De futuro, quia de præsenti vel de præterito non suspendit actū. l. cum ad præsens. ff. si certus pe. Font.

b Si tamen sponsalibus fuerit renūtiatum, aut sponsa publice fornicata cū aliis fuerit, tunc sequens copula nō inducit matrimonium. c. quemadmodum. de iureiur. Felic. cum M. de constit. col. pe. idē si conditio ista ponatur, ducātę in vxorem, vel dabo tibi centum, post copulā libertatur dādo centū. Asia. in sua sum. 2. parte. lib. 8. ar. 2. si. 4. circa fi. Fōti

c Idem intelligas de conditione de futuro, nō de præsenti vel præterito, quod probat Io. Mo. per hāc literam quę dicit, ante cōditionem &c. Ioan. And.

d Sequitur doc. legista tractant in Litem aliquando. ff. de cōdi. & demon. fra. gl. in. l. item quia. ff. de pac. Font.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

Dictum fuit supra titu. proxi. de quodam impedimento quod impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum, scilicet impedimento publicæ honestatis. nunc videndum est de impedimento ætatis. Nam impuberes non possunt contrahere matrimonium de præsenti, siue sponsalia de præsenti, ideo ponitur rubrica de desponsatione impuberum. Vnde sciendum quòd sponsalia dicuntur à spondeo, spondes, quod est promitto. l. j. &. ij. ff. de spon. ideo quando quis promittit aliquam accipere in vxorem, dicuntur propriè sponsalia, sed matrimonium impropriè appellatur sponsalia: sed ideo appellatur sponsalia, quia sponsus promittit contrahere matrimonium carnaliter.

SI *infantes adinuicem*. Sunt tres partes. Prima tractat de sponsalibus contractis per infantes ambos vel alterum. Secunda ibi, Idem quoque. de matrimonio contracto per impuberes. Tertia ibi, Porrò. de sponsalibus contractis per parentes pro filiis. & istud sufficiat pro diuisione & summa, quia summando non potest breuius recitari. ADDITIO. Realem enim & pulcherrimam formam habuit hæc decretalis. determinat autem principium notata. xxx. quæstio. ij. cap. vnico. & supra eo. literas. aliæ diuersæ determinationes infra ponuntur in glos. Ioan. Andr. CASVS. Duo infantes contraxerunt sponsalia per verba de futuro, puta masculus promisit quòd fœminam acciperet in vxorem, & fœmina promisit quòd masculum acciperet in virum. certum est quòd non tenent sponsalia propter defectum ætatis. Sed quid? ponamus quòd ipsi infantes sic steterunt vsque ad octauum annum, vtrum ex cursu temporis validentur sponsalia? Respondetur quòd ex solo cursu temporis sponsalia non assumunt vires, nisi verbo fuerint validata, vt quia masculus vocat eam sponsam, & econuerso illa vocat masculum sponsum: & tunc verbo validantur sponsalia. vel etiam facto validantur, quia in illis partibus sponsus cōsueuerat dare aliqua iocalia sponsæ, & istud faciebant isti iuuenes. tunc enim ratificantur sponsalia, & assumunt vires. Idē dicendum

dicendum est de impuberibus respectu matrimonij quando isti impuberes sunt tales in quibus ætas non supplet malitiam. nam solo cursu temporis nō ratificatur matrimonium, nisi verbo fuerint validatum matrimonium, puta quia masculus vocabat eam vxorem, vel osculabatur, vel alia faciebat quæ solent facere vir & vxor: tunc enim ex illo actu matrimonium assumit vires.

Sponsalia per minores 7. annis cōtrahi nō possunt.

Sed quid? ponamus quòd pater Titij cōtraxit sponsalia pro filio suo, vtrum filius fit obligatus, & vtrū ex illis sponsalibus oriatur ius publicæ honestatis, ac si filius contraxisset in eius propria persona? Respondet Romanus pontifex cum distinctione, aut filius ratificauit illa sponsalia, & tunc oritur ex illa ratificatione impedimentum publicæ honestatis, ac si idem filius personaliter contraxisset. aut filius non ratificauit illa sponsalia, & sic non consensit expresse nec tacitè, & tunc nō est obligatus, nec oritur ius publicę honestatis. Nota primò quòd minores septēnio, & sic infantes, non possunt contrahere sponsalia per verba de futuro, multo minus matrimonium cōtrahere possunt. Et ratio huius est, quia in sponsalibus requiritur consensus, modo infantes non habent consensum, quia ætas illa quid videat, ignorat. l. prima C. de fal. mone. Nota, sponsalia nulla ex defectu consensus, non conualescunt per diuturnitatem temporis, nisi fuerint ratificata verbo vel signo.

Ætatem supplens per malitiam, qualiter cognosci poterit.

Nota quòd impuberes non possunt contrahere per verba de præsenti. fallit si malitia supplet ætatem. Quæritur qualiter potest cognosci quòd malitia supplet ætatem? Dicit Hostien. quòd requiritur quòd se cognoscant carnaliter. sed istud non placet glossæ, nec doctoribus, quia potest esse quòd aliquis iuuenis intrà xiiij. annum cognouit alias mulieres carnaliter, & ista sponsa fuit cognita ab aliis masculis, & sic constat quòd isti iuuenes sunt potentes ad coitum, nec refert an sponsa fuerit cognita per sponsum, vel non. Nota quòd matrimonium non assumit vires aduenientę pubertate, nisi per aliquod signum appareat de ipsorum consensu.

Filius videtur consentire matrimonio per patrem ipso præsente contracto.

Nota quòd si pater cōtrahat matrimonium pro filio præsente & non contradicente, videtur consentire. Et sic tacens videtur consentire, licet agatur de actu oneroso. Regulariter autem in actu oneroso tacens non habetur pro consentiente. l. filius familias. ff. de procura. sed tamen hic licet agatur de actu oneroso, tacens habetur pro consentiente. Vnde sicut existens in mari exponit se infinitis periculis, similiter contrahentes matrimonium exponunt se infinitis periculis. Nota quòd pater non potest filium ignorantem vel inuitum obligare, nec ex illo contractu oritur aliqua actio contra filium. Nota quòd vbi datur permistio habilis cum inhabili, vitiatur actus quando requiritur concursus habilitatis in vtroque: de quo infra in regul. vtile. de regulis iuris. Nota tres modos quibus probantur minores ratificare sponsalia quæ non tenuerant. Dominicus.

Infans quid videat, ignorat.

a Infantes. hi sponsalia contrahere non possunt, cum ætas illa quid videat, ignoret. C. de fal. mone. l. j. ad hoc supra eodem lib. de tempo. ordi. nullus. C. de iure deliberan. si infanti. & xxx. quæst. ij. §. j. Ioan. And.

Glossa sequens notat differentiam inter infantem & impuberem.

b Septennio. Nota quòd licet quo ad pubertatem sit in sexu differentia in numero annorum supra eo. puberes. & cap. continebatur. quo ad infantiam secus, quia vterque infans minor septennio, vt hic, & supra eo. literas. & cap. accessit. ADDITIO. In sexu est differentia quo ad pubertatem inchoandam. In finiendā enim non est in sexu differentia. In vtroque enim sexu finitur pubertas & cura finito vigesimoquinto anno. C. si minor ma. dixerit. l. j. C. si ma. fac. alie. fa. fine decre. ratam ha. l. fina. in fitu. de cura. in princip. Ioan. Andreæ.

c Eis. ignorantibus vel scientibus non curo, sed aliter in maioribus, vt infra. §. porrò. Ioannes Andreæ.

Sponsalia per verba de præsenti contracta inter impuberem & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent vt sponsalia de futuro: nec in matrimonium transeunt ex sola perseuerantia ætatis, nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem. hoc dicit. Domi.

Idem quoque si pubes & impubes vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non supplebat h, per verba contraxerint de præsenti. sponsalia enim illa quæ iuris interpretatione tantùm fuerunt sponsalia de futuro i (licet verba consensum exprimentia de præsenti haberent, & matrimonium k contrahere intenderent contrahentes) per aduentum pubertatis in matrimoniū nō trānsiunt de præsenti: nec matrimonium (q̄ vt matrimonium ætate nō tenuit prohibēte) per lapsum dicti tēporis conualescit, nisi per carnis copulā subsecutā, vel aliquem modum alium l præsumpto. alleg. ff. loca. item quæritur. §. fina. & l. sequen. Ioan. And.

Sponsalia contracta ante septēnium ratificātur verbo vel facto, puta osculando spōsam post septēnium.

d Verbo. quia post septennium adinuicem vocant se sponsos.

e Vel facto. vt quia post septennium secum iacet, vel eam osculatur vt sponsus, vel his similibus. & sic nō refert an quid fiat verbo, vel facto. de ap. dilecti. j. &. ca. vt nostrum. & ad hoc concord. de restitu. spo. ex parte.

f Conualescunt. infra de re. iur. non firmatur. Et intellige per hoc cap. solutionem quam dixi infra de regu. iur. non firmatur supra eod. lib. scilicet quòd solo temporis tractu non firmatur quod à principio non valebat: sed nouo subsequenti consensu interdum tacito, interdum expresso bene, vt hic vides: & ibi plenius dixi. ADDITIO. Ioannes Mona. dicit consensu vero vel

Sponsalia de futuro, quandoque sine copula trāseunt in matrimonium.

a Quæ adhuc hic placet Archid. Ioan. And.

copulæ

copulæ transeunt: vt suprà de spõ. cap. fi. Sed illa quæ verbis & mente contrahentium sunt de præsenti, tamen iuris interpretatione sunt de futuro: bene transeunt in matrimonium prætere copulam, per oscula, amplexus, & similia interuenientia post tempus pubertatis: vt hic. vtroque enim casu consens° fortificat quod agebatur. Ioan. And.

contrahentes eosdem cum eiusdem perseuerantia voluntatis ad pubertatis a tempora peruenisse constiterit euidenter. per dictum tamen contractum, qui valuit vt potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis iustitia est inducta.

Sponsalia pro absentibus filijs non tenent: nisi ipsis præsentibus, vel nisi approbauerint tacitè vel expressè ex postfacto. hoc dicit. Dominicus.

Porrò b ex sponsalibus quæ parentes pro filiis c puberibus vel impuberibus plerunque contrahunt, ipsi filij si expressè consenserint vel tacitè, vt si præsentes fuerint nec contradixerint d, obligantur: & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis.

Et est idem si filij tempore sponsaliorum absentes & etiã ignorantes eadem sponsalia e pòst scientes ratificauerunt tacitè † vel expressè: aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipsi filij obligãtur, nec publicæ honestatis iustitia inde surgit f.

† Intellige tamẽ quod aliud factũ concurrat cum illa taciturnitate, scilicet copula aut aliud simile. Ioann: Andreæ. de Anch. adde notata Bar. in. l. quo enim. ff. rem rat. habe. Font.

a Pubertatis. Statim ergo fugere debet quam cito potest. quod dic vt suprà de spon. ad id quid. & reprobatur opi. Pet. de Samp. not. suprà eod. titu. cap. vlti. per Abbatem. ADDITIO. Vt ibi scripsi in fi. Ioan. Andr.

b Porrò. Declarat nota. per Innocen. & Hostien. suprà de restitu. spolia. ex parte.

c Pro filijs. Non eis mandantibus: quia tunc idem est ac si ipsi contraherent. suprà eod. libro de procura. cap. vltimo.

d Contradixerint. Ergo qui tacet, hoc casu non consentit infra de regu. iur. qui tacet. cum suis concordan. ADDITIO. Cùm hic agatur de re naturaliter appetibili. Ioannes Mona.

Glossa sequens recitetur per quæstionem, & ponit opinionem Hostien. & contrariam Innocen. & primam approbat.

e Sponsalia. Contracta per parentes. & idem eadem ratione intelligas de quolibet alio. suprà de spon. ad id quod. & suprà de matri. contrac. contra interdic. eccle. cap. j. quod huic bene concor. & hoc ibi tenet Hostien. sed Innocen. ibi not. contrariam: dicens speciale in patre, vt nomine filiæ presentis & non contradicentis possit sponsalia contrahere ff. de sponsa sed ea quæ patris. & l. seq. C. de nup. viduæ. secus in tutore. ff. de spon. si puellæ. & non ob. de spon. ad id quod a. quia ibi interuenit carnis copula: aliàs secus secundum eum: sed verius videtur quod dicit Hostien. licet Ber. videatur ibi tenere opinionem Innocen. & quòd decretalis illa non loquatur de expresso consensu, probatur: quia quare posuisset papa ibi verba quæ sapiunt tacitum consensum? Item non inuenimus quòd paternus consensus aliquid in contractu matrimoniali impuberis operetur aliàs quàm in præcedentibus casibus.

a Hæc loquitur in vitrico, sequens in fratre. decreta. ex parte. superius allega. in patruo. Ioan. And.

f Surgit. Reprobatur opinio Ray. in summa. de sponsal. §. pone quòd. & Petri de Samp. & Abbatis suprà eod. titu. capit. prima qui per illud capitulum dicebant cùm ibi dicatur quòd pater filium non adultum potest cui vult matrimonio tradere: quòd ex sponsalibus contractis à patre etiam filio non consentiente, oriebatur iustitia. & nitebantur idem probare per decretalem suprà eodem, accessit. ad finem, quæ non facit, vt ibi not. approbatur tamen opinio Innocentij & Hostiensis qui hoc ibi notant. & erat casus expressus vigesimaoctaua quæstione. ij. lex diuinæ. palea est. Ioannes Andreæ.

DE COGNATIONE SPIRITALI.

Continuatio. Visum est suprà de duobus impedimentis quæ impediunt matrimonium: verùm quia cognatio spiritalis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: ideo annectit rubricam, de cognatione spiritali.

Diuisio. NEdum. ‡ Potest diuidi in tres partes. Primò ponit quatuor spiritales cognationes prouenientes ex leuatione in baptismo. Secunda ibi, Et eadem. ponit totidem quæ ex baptizatione proueniunt. Tertia illas omnes repetit in confirmatione: ibi, Ex confirmatione. secũdum Ioannem And. CASVS. Titius Bertam leuauit de sacro fonte: non est dubium quòd inter leuantem, & Titium suscipientem, & Bertam leuatam, id est susceptam, contrahitur cognatio spiritalis. Sed vtrum inter alias personas contrahatur cognatio spiritalis: scilicet inter baptizatum & filios leuãtis patrini? Item inter baptizatum & vxorem leuantis patrini, scilicet antè cognitam carnaliter? Imò etiam contrahitur cognatio spiritalis inter suscipientem & patrem & matrem ipsius baptizati qui appellantur compatres. Or sanctissime pater, vidi de aliquibus personis inter quas contrahitur cognatio spiritalis: sed bene vellem informari à sanctitate vestra de effectu ipsius cognationis? Respondetur quòd effectus cognationis spiritalis est: quia impedit matrimonium contrahẽdum, & dirimit iam contractũ: hoc est, illi inter quos est cognatio spiritalis non debent contrahere: & si de facto contrahãt, debent abinuicem separari: quia non tenet matrimonium. Et sic non potest cõtrahi matrimonium inter filiolum & vxorem patrini, nec inter compatres. Sed sanctissime pater, vtrum inter alias personas cõtrahatur cognatio spiritalis? Respondet Roma. pòti. quòd sic: dicens quòd illa quæ fuerunt dicta de leuante & leuato, debent etiam intelligi de baptizãte & baptizato: vt ponamus quòd laic° in casu necessitatis baptizauit Bertã: certè non poterit illam habere in vxorem. Et idem dicẽdum est de sacramento confirmationis: vt aliquis tenens Bertam in sacramento confirmationis, non potest illam habere in vxorem. De confirmante non est dubium: quia alia ratione non potest contrahere, quia est episcopus. Secus est dicendum in alijs sacramentis ecclesiæ: quia per illa non contrahitur cognatio spiritalis. Nota quòd cognatio spiritalis contrahitur inter leuantem & leuatum: vnde iura communiter vtuntur istis verbis, leuans, leuatus: quia olim quando pueri baptizabantur, immergebantur per baptizantem in aqua, & patrini illos leuabant. sed quia fuit compertum quòd plures qui immergebantur, exinde moriebantur: fuit ordinatum quòd aqua solum spargeretur super caput baptizandi. Nota quòd inter leuatos & filios leuantis, item inter leuatum & vxorem leuantis, cognatio spiritalis contrahitur: ita quòd vxor leuantis dicitur matrina leuati: nam vir communicat vxori actiones spiritales. Item eodem modo cognatio spiritalis inter compatres. Item inter baptizatum, & baptizantem, & vxorem & filios baptizantis. Not. quòd ex sacramento confirmationis contrahitur cognatio spiritalis. Not. quòd leuatus de sacro fonte non potest contrahere matrimonium cum aliquo ex filiis leuantis: nec distinguitur an fuerint nati ante vel post baptismum. de quo supra eod. cap. j. & cap. super eo. Not. quòd iisdem modis quibus contrahitur spiritalis cognatio inter leuantes & leuatos, contrahitur inter baptizantem & baptizatum. Domi.

† Procedit si ille est christianus, 30. q. j. ca. ij. de cõsec. distin. 4. in baptismate. Io. And. in regu. ex eo: j. de regu. iur. an talis succedendo excludit fiscũ, de Ancha. remittit ad not. in. l. quò tutela, aliàs Quintus Mutius ff. de regu. iur. Font.

DE COGNATIONE spiritali.

Bonifacius octauus.

Inter baptizatum & leuantem, filios & vxorem leuantis antè carnaliter cognitam, & suscipientem & patrem & matrem suscepti, & similiter de baptizante, spiritalis contrahitur cognatio. hoc dicit vsque ad §. ex confirmatione. Dominicus.

CAPVT I.

NEdum inter baptizatum g & illum † qui eum suscepit de baptismo, ac inter eundem baptizatum & suscipientis filios & vxorẽ h ante susceptionem carnaliter cognitam i ab eodem: imò

g Nedum inter baptizatum. cognationem spiritalem &c. quod est infrà.

h Vxorem. nunquid idem de concubina leuantis prius cognita? de hoc xxx. quæstione. iiij. si quis vnus. in vlti. glos. ADDITIO. Et dixi post Innocen. supra eod. Martinus. vbi ipse recitat opi. contrarias, nil approbans. Archidi. hic tenebat quòd non contrahatur per rationem quam ponit in glos. fi. Ad decre. contracto. supra eod. respondendum quòd loquitur secundum opi. mulierum: vt ibi dixi. Ad id quod dicitur de affinitate, respondendũ quod illud in vinculum carnale: quod per carnalia & illicita cõtrahi potest. Ioã. And.

Cognatio spiritalis an cõtrahatur cum concubina leuãtis aliquem de sacro fonte.

i Cognitam. secus si post fiat vxor: vel si prius erat vxor, post & non primo carnaliter sit cognita: quia per vnionem carnis sequentem non potest transire in vnionem spiritus præcedẽtem trigesima. q. quarta, post vxoris. vir ergo & vxor sibi communicant actiones spiritales trigesima, quæstione quarta, si quis vnus, supra e. titut. Martinus. licet non passiones. vnde si filius alterius tantùm leuetur de sacro fonte: leuans alteri cuius filius nõ est, compater non est: vt. It. eod. probatur. quod dic vt no. s. eod. Martinus. & xxx. quæst. iiij. in summa. Et dicebat Gof. quòd illud quod agit pars corporis, æquum est vt alteri parti communicetur: sed nõ sic commu-

cõmunicatur alteri, quod in persona filij alterius tãtùm agitur: & ista sit ratio. Vel dic quòd satis est leuanti habere commatrem, matrem ipsius leuati. Et nota quòd si leuans primò cognouerat vxorem, non est curandum an post compaternitatem cognouerit vel non: licet Gratianus cõtra. xxx. quæst. iiij. §. notandum.

etiam inter suscipientem a patremq; baptizati & matrẽ, b cognationem spiritalem c in baptismo contrahi iure constat: quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit pòst contractum d. Et eadem e quæ de suscipiente sunt dicta, sunt etiam de baptizante censenda.

Confirmatio frontis inducit spiritalem cognationem sicut baptisma. hoc dicit. Dominicus.

Ex confirmatione quoque seu frontis f chrismatione spiritalis cognatio eisdem modis g contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & dirimens pòst contracta.

Idem.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium: sed non dirimit. Ioannes Andr.

CAPITVLVM II.

PEr catechismum qui præcedit baptismum sacramentorum fundamentum & ianuam h reliquorum, cognatio spiritalis contrahitur: per quam contrahendum matrimonium impeditur, Vt ex prædecessoris nostri Clementis Papæ tertij decretali i colligitur euidenter. dicendo enim quòd talis res vix k contrahendo matrimonio impedimẽtum afferret, velle videtur quòd afferat. nam quod vix fit, fieri tamen dubium non existit l. Per illam tamen cognationem matrimonium pòst eam contractum minimè separatur m.

Idem.

Vnus tantùm interuenire debet in leuatione infantis de sacro fonte, vel chrismatione frontis: tamen si plures interueniunt, cognationem contrahunt spiritalem. Et ex alijs sacramentis cognatio non contrahitur. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM III.

QVamuis non plures † quàm vnus n vir, vel vna mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, iuxta sacrorum canonum instituta o: si tamẽ plures accesserint, spiritalis cognatio inde contra-

a Suscipientem. supple & vxorem eius prius carnaliter cognitam. xxx. quæst. iiij. si quis vnus. s. eo. titu. Martinus.

b Et matrem. Nota, non dixit patrem baptizati & eius vxorem, imò dixit matrem. si igitur de prima vxore vel concubina vir procreet filium: ille qui leuat filium, est compater concubinæ & viri, sed non eius vxoris: vt suprà dixi.

c Spiritalem. quæ dignior est quàm carnalis. xxx. quæst. iij. cap. j. ij. & iij. Et est cognatio spiritalis, attinentia proueniens ex sacramẽti datione, vel ad id detentione. est etiã cognatio carnalis & legalis: de quibus nil ad propositum.

Cognatio spiritalis quid sit.

d Contractum. si igitur leuans & leuatus, vel leuatus & filius leuantis, vel leuatus & vxor leuantis antè cognita, vel leuans a & parentes leuati cõtrahunt, non tenet matrimonium. Scire debes quòd pater spiritalis si copuletur sorori filiæ spiritalis, bene tenet matrimonium. xxx. q. iij. ca. vlt. & vt ibi not. Ioan. bene potest pater sumere filiam spiritalem filij carnalis, & econuerso, scilicet filiam carnalem filij spiritalis: quia licet cognatio spiritalis de patre ad filios descendat: vt. s. eod. c. j. & cap. super eo. non tamen ascendit: cùm cautum non reperiatur: & edictum de matrimonio prohibitorium est. s. de spon. cùm apud.

a Vel ipsi° vxor prius cognita. Ioannes And.

e Eadem. vt scilicet si baptizans & baptizatus, vel baptizatus & filij baptizantis, vel baptizatus & vxor baptizantis prius cognita, vel baptizans & parentes baptizati matrimonium contraxerint, non teneat. ad hoc. s. eodem. titu. ca. vlti. & non est ita in eo qui recipitur ad pœnitentiam: vt ibi not. & xxx. quæst. j. omnes quos. & est expressum. j. eodem cap. vlti. in fin. ADDITIO. Vel ipsius vxor prius cognita. Ioan. Andr.

f Frontis. hoc fit à solo episcopo. de consecr. distinc. v. manus. suprà de consuetu. quanto. in vertice autem chrismant presbyteri. de consecr. distin. iiij. presbyteri. Sine sacramento confirmationis non dicitur quis [illegible] christianus. de consecrat. distinct. v. cap. j. ADDITIO. Confirmatio ista debet fieri in fronte: vt hic. locus est enim de substantia sacramenti. remittit Archid. de consecr. distinct. v. nouissimè. Ioannes Andr.

Chrismatio frontis fit à solo episcopo. plen

g Eisdem modis. scilicet inter confirmatum & suscipientem, & confirmatum & filios suscipientis, & confirmatum & vxorem suscipientis prius cognitam, & suscipientem & parentes confirmati, parentes confirmati & vxorem suscipientis prius cognitam. Item inter ipsum confirmantem b & confirmatum: & confirmatum & filios confirmantis, & eius vxorem prius cognitam, & ipsum confirmantem & parentes confirmati. hoc vult dicere, eisdem modis. vnde. xx. sunt casus prohibiti ex hac cognatione, quos numeraui in summa quarti libri. ADDITIO. Nec est plures reperire qui dirimant. j. cap. proxi. Isti autem omnes pertinent ad paternitatem & filiationem, aut fraternitatem, aut ad compaternitatem: & in his tribus consistit omnis cognatio spiritalis: non enim habemus auos vel nepotes spiritales. & vide quod scripsi. s. eodem titu. super rubrica. & cap. Martinus. in fin. Ioan. Andr.

b Et ipsius vxorẽ pri° cognitam. Ioan. And.

Cognatio spiritalis pertinet ad paternitatem & filiationem, fraternitatem, seu cõpaternitatem, auos autem spiritales nõ habemus.

PEr catechismum. ‡ Ponit dictum quod secundò probat ibi. Vt ex prædecessoris. tertiò illud determinat ibi, Per illã, Terminantur not. xxx. quæst. j. ca. j. s. eo. tit. contracto. Catechismus dicitur à catechizo, quod est idem quòd instruo. vnde ante baptismũ instrui debent baptizandi in fide, adulti præcipuè. de consecr. distin. iiij. ante. xx. ADDITIO. Secũdum Hugo. catechizare græcũ, idẽ quod adiurare: sicut de exorcismis dicimus quòd in eis fit adiuratio. de consecrat. distin. iiij. siue paruuli. & ca. sicut nostis. Ioan. And.

Per catechismum contrahitur cognatio spiritalis, eius tamen effectus est impedire matrimoniũ contrahendum: non autem dirimit iam contractum. Vnde sciendum quòd catechismus est instructio quæ fit communiter hodie ante fores ecclesiæ: vbi interrogabatur de articulis fidei: & propriè deberet fieri solis adultis. CASVS. Ego tenui puellam ante fores ecclesiæ antequam portaretur ad fontes. postea quãdo fuit baptizata, nõ tenui eam super fontes. vtrũ inter me & ipsam & filios meos sit contracta cognatio spiritalis? Respondetur quòd sic: sed non est tãti effectus sicut illa cognatio spiritalis quę contrahitur in baptismo: quia ista impedit matrimonium contrahendum: sed non dirimit iam contractum: hoc est, non debemus contrahere: & si durantibus bannis aliquis se opponeret, & allegaretur cognatio spiritalis, impediretur matrimonium. sed si non allegaretur ista cognatio spiritalis, & si de facto contraheremus, non dirimeretur postea istud matrimonium. Not. quòd baptismus est fons & origo omnium sacramentorũ. cap. veniens. de presbytero non bapti. in anti.

† Plures dicuntur suscipere, si vn° tenet infantem, alij linteũ in quo inuolut° est infans. Ioã. And. text. est in l. ad testiũ. §. si. ff. de testamen. facit ad quæst. si fiat linteis, vestibus clerici iniuria, an incurritur canõ, si quis suadente. docto. in c. nuper. de sent. excõ. ad quæ Baua. instit. de testa. §. iij. pulcherrima ponit. Font.

Nota quòd baptismus est fundamentum aliorum sacramentorum. concord. sunt in glos. quem tamẽ præcedere debet catechismus. Nota quòd illud dicitur euidenter probari, quod colligitur ex determinatione iuris. Domi.

h Et ianuam. xxxij. distinct. §. verum. s. de presby. non bapti. cap. veniens.

i Decretali. s. eod. contracto.

k Res vix. scilicet compaternitas in catechismis contracta. ADDITIO. De hoc. xciij. distinc. miratus. in princ. & xij. quæst. ij. hec huius. iuxta fi. sic ponitur. xix. distin. in memoriam. in princ. de cle. non resi. conquerente. Ioan. Andr.

l Existit. ff. de iudi. l. vix certis. ad idem. xv. quæst. j. merito. Ioan. Andr.

m Minime separatur. Ad idem. s. eod. lib de vo. ca. vnico. s. de iureiuran. quemadmodum. cum similibus. Ioan. And.

QVamuis. ‡ Sunt tria dicta quæ satis patent. No. hoc Hostien. s. eo. Martinus. CASVS. Duo aliquam puellam super sacros fontes tenuerunt, cùm baptizans proferret ista verba: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritussancti, cum aspersione aquæ. Vtrum inter omnes istos contrahatur cognatio spiritalis? Respondetur quod sic. Idem est in sacramento confirmationis: licet sufficeret quod vnus leuaret. Secus est in alijs sacramentis. Nota quòd vnus tantùm debet interuenire in leuatione baptismi, & quòd mulier potest leuare infantem. Nota etiam quòd licet prohibeatur actus à iure, tamen factus tenet. ad hoc. s. cap. proxi. Domi.

n Vnus. Imò si vrgeret necessitas, in catechismo & baptismo & confirmatione vnus potest esse patrinus: licet hoc non habeat consuetudo Romana. de consecra. distin. iiij. in catechismo.

o Instituta. de consecratio. distinct. iiij. non plures. & potuit esse ratio quæ redditur in adoptione vel cognatione legali, quæ imitatur naturam: & sic spiritalis cognatio habet imitari naturam, vel cognationem carnalem: vt scilicet vnus solus sit in sacramento patrinus. Sed cõtra. xxx. quæst. iiij. quod autem.

autem. Sol. vt ibi no. &. supra eod. titu. cap. vlt.

a *Contrahitur.* Scilicet cum omnibus: & sic multa fieri prohibentur, quæ facta tenent. suprà eod. c. proxi. ADDITIO. Pereant tamen contrafacientes, quia faciunt contra prohibitionẽ canonis, non plures. & istius decretalis, secundum Archidiac. puto quòd vbi consuetudo non resistit, & fortius si assistat, leuis sit culpa: & sic leuiter indulgenda. de accusa. cùm dilecti. Ioannes Andreæ.

hitur a: matrimonia contrahenda impediens, & etiam pòst contracta dissoluens. De confirmatione insuper, quantum ad hoc, idem b iudicium est habendũ. Ex datione verò aliorũ sacramẽtorum c, cognatio spiritalis nequaquã oritur, quæ matrimonium impediat vel dissoluat.

b *Idem.* scilicet vt plures in cõfirmatione tenere nõ debeat: tamen si teneant, omnes sunt compatres vel compatrini.

Glos. seq. enumerat sacramenta, & rationem reddit.

c *Sacramentorum.* scilicet pœnitẽtiæ, corporis Christi, extremæ vnctionis, ordinis, cõiugij. Renascimur enim in baptismo a: & chrismatio frõtis illã cõfirmat: q̃ nõ est in alijs sacramentis: & ideo per ista spiritalis cõtrahitur cõpaternitas, nõ per illa. de hoc not. xxx. q. j. omnes. &. s. e. ca. vlti. Ioan. Andr.

a Sub qua includitur catechism⁹, qui etiã per se nõ est de septẽ sacramentis.

Additio vtriusque arboris hîc insertæ laudabitur. Et qui coniugiorum materiam attenderint: dicent quòd apta sit additio.

DECLARATIO ARBORIS CONSANGVINITATIS.

CIRCA LECTVRAM ARBORIS diuersis olim diuersum modum tenentibus: Ioannes de Deo Hispanus post illos lecturæ ipsius arboris nouum modum assumens, per suas metricas regulas ipsius intellectum nisus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versuum obscuritatem, aliquibus notum ignotum, alijs ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Ioan. And. inter decretorum doctores minimus & indignus, inuẽtionem arboris ex eo fuisse, vt habentibus materiam consanguinitatis & affinitatis ignotam, nota: & habentibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret: antiquorum scripta reuolui: & prout expedire credidi, compilaui. Primò quærens ad vtranque arborem ad quid fuerit inuentio arboris necessaria. Secundò an sit authentica. Tertiò ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in decretis. Primæ quæstionis ex superius dictis patet solutio. probatio enim ad oculum, alias vincit. instit. de gradi. §. agnationis. xxvij. quęst. j. nec aliqua. Ex ostensione enim facti quædã melius percipiuntur quàm elocutione. de dona. apostolicæ. ver. si. Hinc est quòd agrorum mensio subijcitur oculis. xvj. quæst. iij. inter. de præscri. quia indicante. Cod. si. reg. leg. iij. Ventris inspectio, an mulier sit prægnans. ff. de ven. inspi. l. j. in princ. Locorum pudicitiæ inuestigatio, an mulier sit virgo. de proba. proposuisti. an arcta. de fri. & ma. fraternitatis. vel aliter impedita. eodem titu. ex literis. Iniuriæ an sit atrox æstimatio. ff. de fer. leg. ij. Et literæ papales an sint veræ vel falsæ. de cri. fal. licet.

Oculis multa subijciuntur.

Ad secundum dic quòd arbor authentica est: quod patet ex canonibus Isido. & Alexand. xxxv. quæst. v. cap. j. ij. & vlt.

Ad tertium dic quòd quia in decretis de consanguinitate & affinitate tractatur: vtile fuit ibi arborem ponere. & quia in decretalibus est idem tractatus: & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex eo maxime, quia nemini venit in dubium, id satis esse validum satisque famosum, quod repetita lectio probat. Cod. de emendatio. Iu. Co. l. vna. Item ex eo quia antiqui canones circa materiam illam multum fuerunt correcti: vnde expediens fuit secundum statũ nouorum iurium antiquam arborem decidere.

DEinde ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et primò quæritur quid sit consanguinitas, & vnde dicatur: quid linea, quid gradus. Secundò quæritur quomodo arbor formetur: & quare sic formetur: & quare sic punctetur. & interseremus regulas per quas cognoscuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quasdam quæstiones. Ad primum dico quòd consanguinitas est attinentia personarum ex eo prouenìens, quia vna descendit ab altera, vel ambæ ab eadem. Vel est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum: quod satis est idem. Dicitur autem consanguinitas quasi sanguinis vnitas; à con, & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quo ad probationem coniugij non distinguo an tales cõsanguinei sint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicario: quod est expressum suprà de probatio. per tuas. Linea verò est collectio personarum ab eodem stipite descendentium gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduum descendentium, ascendentium, & collateralium: vt infrà patebit, & ff. de gradi. leg. j. & l. iurisconsultus. Gradus est habitudo distantium personarum qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum procliuium: quia ita gradimur de proximo in proximum. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. gradus. Formatur autem sic arbor. Primò vide cellulas ascendentium: secundò descendentium: demum collateralium. Ascende super cellulam vacuam: quæ remansit ideo vacua, quia non potuit nomen proprium habere: cùm aliæ cellulæ (exceptis ijs quæ per genitiuum nominantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim possemus illam cellulam nominare quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filij: & sic de singulis? & eam alij vocant Ioachim: alij Proteum: alij Truncum.

Cõsanguinitatis definitio.

Linea definitio et eius multiplicitas.

Gradus descriptio.

Arboris cõsanguinitatis formatio.

Nos autem à nomine Bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes quòd competenter illæ cellulæ mediæ ascendentium & descendentium diuiderentur directè per medium, vt à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, vt abauus proauus &c. à latere sinistro nomina mulierum, vt abauia proauia &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & econuerso. Supra cellulam vacuam est cellula hæc continens, pater mater: & suprà vnum punctum, & infra vnum. Supra illam est cellula auus auia: continens duo puncta tam supra quàm infra. Supra illam est cellula proauus proauia: habens vtrinque tria puncta. Supra illam est cellula abauus abauia: habens quatuor puncta supra, & quatuor infra. Descendendo sub cellula vacua est cellula habens filium filiam: & habet vnum punctum supra, & vnum infra. Sub illa habens nepotem & neptem: & duo puncta vtrinque. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta similiter infra & supra. Sub illa abnepotem & abneptem: & quatuor puncta vtrinque. Antequam ad collaterales transeamus, scire debes quòd punctorum numeratio est numeratio graduum habito respectu ad cellulam vacuam: & puncti superiores denotant computationem secundum ius canonicum: puncti inferiores secundum ius ciuile &c. Ponitur autem computatio canonica in superiori parte cellularum: ciuilis verò in inferiori: vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maxime quo ad hunc casum quo instruimur in matrimonijs quę licitè contrahi possint nécne: & cùm matrimonium sit sacramentum ecclesiæ, in eo præcipuè lex minor est canone. suprà de secun. nup. cap. vlti. & penult. Vides autem ex punctuatione prædicta quòd in computatione ascendentium & descendentium concordat vtrunque ius: quia in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adijcit.

Ius canonicum est excellenti⁹ ciuili.

Ad inue

Ad inueniendum autem gradus inter eos secundum vtrunque ius, tolle hanc magistralem regulam. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ de quibus quæritur, computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantum distat abauus à Petrucio: vtroque computato & intermedijs, quinque sunt personæ: deme vnam: quatuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque personas: & sic quatuor sunt gradus. Si velles scire quot distet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem personas computato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem quòd iste P. nõ habet totam suam computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes: quatuor auos: octo proauos: sedecim abauos: & sic semper ascendentes duplicantur. Vnde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere. Quæro an inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartum gradum? Et dicit Goffr. in sum. de consan. & affi. §. item quantum. quòd non, per decre. non debet. eodem titulo, quæ generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter ascendentes & descendentes perpetuam esse prohibitionem dicũt. & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc. xxxv. quæstio. iij. progeniem. & duobus capitulis seq. in quibus dicitur quòd olim non solum vsque ad secundum gradum, sed etiam inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterum descendentem, & alterum ascendentem, perdurat prohibitio. ad idem institu. de nup. §. j. ff. de rit. nup. leg. nuptiæ. & hoc verum puto. Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & sororem: & causa breuitatis prosequendo solùm partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta, reliqua intelligitur: quod per se patet: dicamus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis. & frater P. est cum P. in primo gradu secundum canones: in secundo secundum leges. Eius filius in secundo secundum canones: in tertio secundum leges. Nepos in tertio secundum canones: in quarto secundum leges. Fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundum canones: in quinto secundum leges: & sic debet esse vtraque punctatio. & isti sunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus stipitem. Fac consequenter stipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus: & soror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus est P. secundo gradu: frater patruelis etiam secundo gradu: filius in tertio: nepos in quarto secundum canones. Per leges autem patruus in tertio: frater patruelis in quarto: filius in quinto: nepos in sexto: & sic debet esse vtraque punctatio. Postea fac proauum stipitem: & habet filios patruum magnum, amitam magnam: auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam. illos non prosequimur. Ex cellula patrui magni propior sobrinus propior sobrina: ex illa horum filius filia: ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. distat à proauo quem nunc feci stipitem, tertio gradu: ergo à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio: & à filio tertio: & à nepote qui exit lineam æqualitatis, quarto secundum canones. secundum leges verò distat P. à patruo magno quarto: à propiori sobrino quinto: & à filio sexto: & nepote septimo: & sic debet esse vtraque punctatio. Modo fac abauum stipitem cum tribus filijs, scilicet propatruo, proauo & proauunculo. de proauunculo non prosequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia: ex illa, horum nepos neptis: ex illa, eorundem pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu: quia P. distat à stipite in quarto gradu: & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis: ergo omnes distant quarto. Secundum leges propatruus distat. v. filius. vj. nepos. vij. pronepos. viij. & sic debet esse vtraque punctatio. Nunc videndum est quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium æqualis lineæ vnam trado regulam secundum canones. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto distant inter se, vel sibi attinent. hoc secundum canones. Exemplum pone quando facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui. nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto. Secundum leges verò aliter est. & sic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Vides ergo ex superius dictis & ex punctatione quod prædicti P. & pronepos propatrui distant. viij. Et insurgit illa diuersitas: quia secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus. secundum canones verò duæ personæ faciunt vnum gradum. vnde (vt patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones: in secundo secũdum leges. sed computatio eorum ob aliud fit quàm nostra. xxxv. quæst. v. cap. ij. Bene ergo dicitur secundum leges quòd in æquali linea collateralium, siue linea sit paris numeri, siue disparis, non est reperire disparem gradum. vide in linea paris numeri secunda vel. iiij. disparis numeri. j. vel. iij. In prima ij. gradus. in secunda. iiij. in tertia. vj. in quarta. viij. quod non est secundum canones: quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & sic de singulis. Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite: toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem. P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo à filio propatrui. iiij. & idem in descendentibus vsque ad lineam æqualitatis. & hoc est quod dicimus quòd persona addita personæ vsque ad lineam æqualitatis, non crescit gradus: quia propatruus filius eius nepos & pronepos omnes distant. iiij. gradu à P. Sed aliter secundum leges, secundum quas talem regulam tradimus. Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. vnde P. à stipite distat. iiij. à propatruo. v. à filio. vj. à nepote. vij. à pronepote. viij. & sic quælibet persona facit gradum. Vides ex supradictis quòd P. non potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet abauo: ab imo, scilicet abnepote, ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto: à medijs citeriori: per quod satis patet quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus, vt puta si pronepos propatrui, vel pronepos fratris procrearet filiam: posset P. cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu: remanet tamen consanguinitas. prohibitio enim quę per ius positiuum processerat, potuit tolli: sed naturalia sunt immutabilia. v. distinct. in princ. Scire debes quòd communiter dicunt doct. quòd abauus & proauus & auus sunt bigami: dicentes quòd si non essent bigami, non possent filij eorum coniungi, cùm essent fratres. sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de alijs cellulis duplicibus, quòd personæ earum essent bigami. vnde fingamus perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quatuor personas: ac si diceretur propatruus & vxor. proamita & maritus. vnde duplicatio posita fuit vt nomina demonstraret in vtroque sexu: non vt eos coniuges denotaret. Sciendum est etiam quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando: Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali: & ego possum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negatiuè: Ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus, negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia si vnus est in quarto, alter in tertio vel citeriori: qui est in tertio vel citeriori, potest contrahere cum filia eius qui est in quarto gradu: & non econuerso. vnde propatruus huius filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econuerso. Demum quæritur an collaterales quorum vnus est in quinto, & alter in primo, puta filia P. & propatruus, possint adinuicem contrahere? Dicit Hostien. quòd non. & hoc not. suprà eodem quòd dilectio. & cap. tua. & in sum. huius titu. de consan. §. nunquid. in. v. &. j. quod per sua argumenta nititur probare, sic scilicet, pater & filius vna persona censentur. Cod. de impu. & alijs sub. l. vlti. sicut ergo non contrahitur cum stipite: sic nec cum filijs stipitis. bene facit prædicta decre. tua. vbi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Ber. quod colligitur ex gloss. quam ponit suprà eodem titu. cap. vlti. & Ra. & Ioannes de Deo. & hoc est verissimum: quod probant verba regulæ positæ suprà eodem cap. vlti. cum dicit ibi descendentium ab eodem. sed certum est quòd propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quòd est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium? de primo patet negando quòd certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium. sed certum est quòd isti distant quinto. quid igitur impediat istos collaterales contrahere: non video. Ioannes Andr.

Regula lineæ rectæ.

Coniugalis phibitio in recta linea est perpetua.

Præsentem materiam explicat breuiter Stephanus de Costa, lati⁹ Io. Zintzoholt in arbore. et scias quòd sicut ca. matrimonialia seruãtur ab imperio. gl. §. sexto gradu. instit. de gradi. ca. fina. de secũ. nup. & beneficialia, glo. ca. cum vos. s. de offic. ordi. ita li. de successione loquẽtes ab ecclesia. ca. causam. ij. per venerabilẽ. qui filij sint legi. cũ haberet. de eo qui dux. in matri. Fõt.

Regula canonica pro collateralibus in linea æquali.

Regula ciuilis pro collateralibus in linea æquali.

Regula canonica in linea inæquali.

Regula ciuilis in linea inæquali.

Quæstio notabilis.

Arbor consanguinitatis.

Non gignunt dextros qui sunt in parte sinistra.
Læua dat vxores, dat tibi dextra mares.

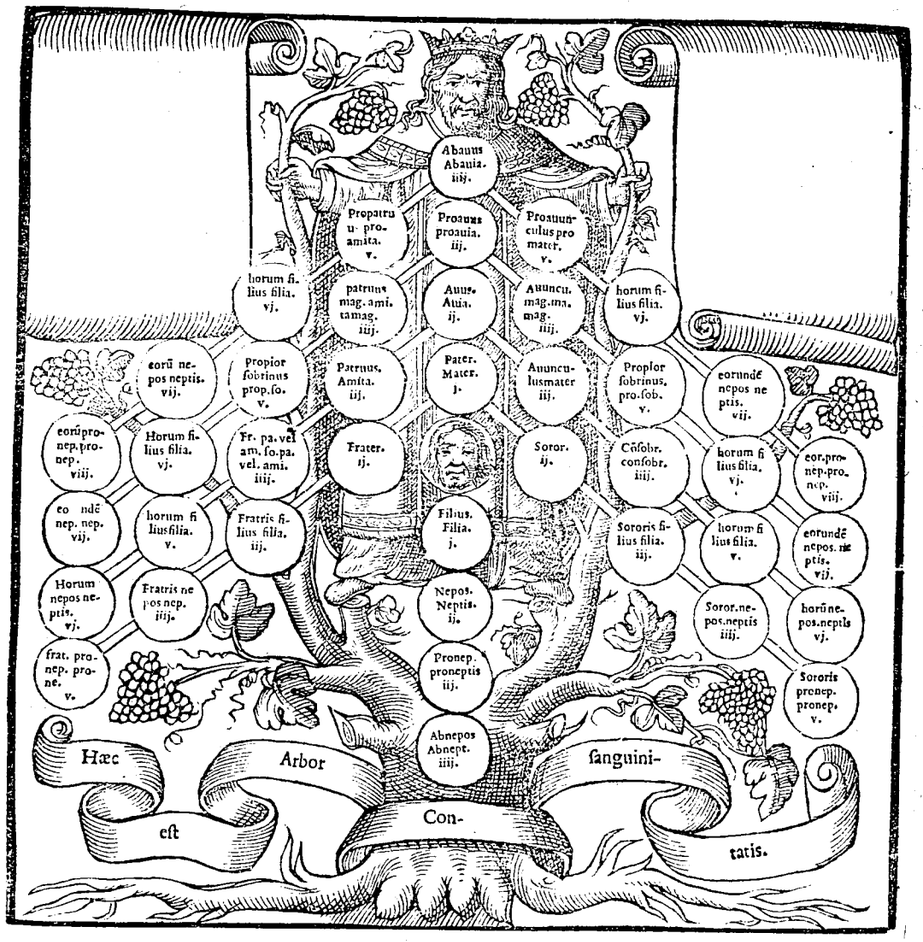

Ioannis Chappuis carmen in huius arboris laudem.

ORbibus arboream plenis attende figuram:
Et gemini iuris vtile dogma feres.
Qui sint affines, generis qui sanguine iuncti:
Quo persona gradu quæque locanda, scies.
Obicis ignaros sponsalis credere fas est,
Arboris auricomæ quos latuere gradus.
Multa dies, variusque labos huiusce parauit
Artis notitiam: quæ modò clara patet.
Ioanni celebres Andreæ dentur honores:
Arboreos fructus quo mediante legis.
Fructiferos teneræ poterunt contingere ramos
Dextræ: ni mens sit frigore tacta pigro.

Arbor affinitatis.

Sanguinis affines arbor præsens referabit,
Huicque vias faciles prima figura dabit.

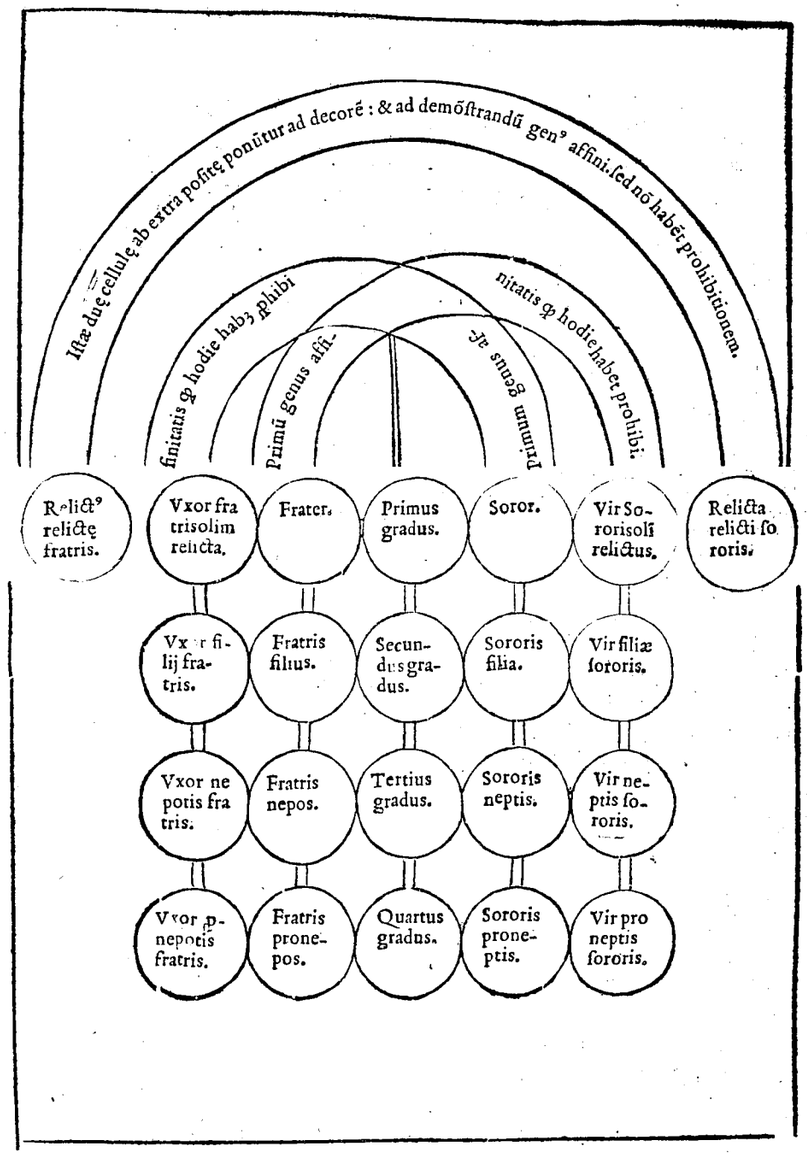

In matrimonialibus
Leges cedunt canonibus.
His dicuntur ancillari,
Si crimen debet taxari.

RAmifera cunctos affines arbore nosces.
Carnalis fœdus copula tale dabit.
Illicitus, licitúsve tibi coitus creat istos
Nexus: vt nostri dogmata iuris habent.
Pontificum iuri ciuiles cedite leges:
Huic vos peccati causa subesse facit.
Pontificum scitis nunquam præscribere leges,
Ast ancillari plurima scripta probant.
Vt Phœbus Phœben, magnũque minus superabit
Lumen: sic anteit ciuica iura canon.
Ars iuris magna est, sed longè maior eorum
Vis canonum, quos dat pontificalis apex.
Hi siquidem cunctis animas & corpora seruant:
Huic debent omnes subdere colla iugo.
Hos tu si quondam seruasses Sardanapale,
Non tua tot probris obruta fama foret.

DECLARATIO ARBORIS AFFINITATIS.

AD ARBOREM AFFINITATIS & eius materiam transeamus. Et primò videndum est quid sit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipsius genera insurgant, & gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponamus postea quædam notabilia, & quasdam quæstiones.

Affinitatis definitio.

Est autem affinitas personarum proximitas ex coitu prouenies, omni carens parentela. hoc secundum canones: sed secundum leges est proximitas prouenies ex nuptijs. & requiritur secundum leges quòd legitimæ sint nuptiæ, non interdictæ, vt contrahatur affinitas. ff. de gradi. l. non facilè. §. sciendum. Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit: vt in ea. l. ϕ. affines. Sed quòd per fornicarium coitum & incestuosum secundum nos cõtrahatur affinitas, patet de eo qui cog. consan. vxo. suæ. ca. discretionem. & eod. titu. cap. penult. Sed consideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduersus affinem testimonium dicere. ff. de gradi. l. iuris consultus. in princ. & ff. de testi. l. iij. & iiij. q iij. §. item in criminali. versic. item lege Iulia. Sed canon quo ad matrimonia prohibenda considerauit vnionem carnis quæ insurgit ex copula. Et est videre secundum hoc quòd concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis, vt si quis cognoscat consanguineam suam: omnes consanguinei vtriusque sunt vtrique affines. Scias autem quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona qua mediante cõtrahitur. xxxv. q. x. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria quæ fit extra claustra pudoris. xxxv. q. iij. extraordinaria. & adde quod ibi not. Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate, interdum sine: & publica honestas interdum sine affinitate, vt si cognosco vxorem vel sponsam, hic impedimentum est publicæ honestatis & affinitatis. si cognosco non sponsam, hic affinitas sola est. si sponsam nondum cognoui, ibi sola publica honestas. Hoc dico, quia si mortua est vxor tua & vis contrahere de dispensatione ecclesiæ cum consanguinea sua, & ecclesia dispensat quod possis contrahere cum illa non obstante ϕ sit tibi affinis in tali gradu, per dispensationem adhuc contrahere non poteris: quia licet sublatum sit impedimentum affinitatis, non tamen sublatum est impedimentum publicæ honestatis. Debes ergo facere exprimi quod possis cum tali contrahere non obstante impedimento publicæ honestatis pro eo quod desponsasti consanguineam eius in quarto gradu, & non obstante quod est tibi affinis in quarto pro eo quod dictam desponsatam carnaliter cognouisti: & tunc matrimonium procedere poterit. Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam, sed non gradus. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, sed non gradum. Isto modo, si is qui est mihi in secundo gradu consanguinitatis, cognoscit mulierem, illa est mihi secundo gradu affinitatis, & primo genere. si alius eam cognoscit, ille attinet mihi secundo genere affinitatis, & secundo gradu. si ille aliam mulierem cognoscit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & secundo gradu. Sed quia solum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plenè tradidit extra de consan. & affi. ca. non debet. hic circa hoc non insisto. ergo si persona mihi consanguinea coniungat sibi aliam personam carnali copula, persona iuncta est mihi affinis primo genere affinitatis. si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula se alteri commisceat, ille attinet mihi secundo genere. si affinis mihi secundo genere aliquam cognoscat, illa est mihi affinis tertio genere, sed codẽ gradu. Est igitur videre de gradibus. Certum est quod affinitas non habet hodie prohibitionem nisi in primo genere, & in illo vsque ad quartum gradum, licet affinitas non habeat suam specialem computationem graduum, sed computantur gradus affinitatis secũdum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem, si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus secundum regulas quas tradidi in proxima arbore: & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Nunc formemus arbo-

Affinitas per coitum nefarium contrahitur.

Affinitatis genus per quã regulam cognoscitur.

Affinitatis gradus computãtur sicut gradus consanguinitatis.

rem. In medio arboris sunt quatuor cellulæ, & in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primò quæritur quare ponantur in medio fratris & sororis. Secundò quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis: & sic de singulis. Ad primum dic hoc fuisse vt detur intelligi quod affinitas oritur ex consanguinitate, & quod ab vtroque sexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic attinentiam non fuisse expressam: vt illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatẽ referatur. vnde soror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis, & frater & vir sororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de alijs. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens. in prima scribitur frater, in secunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorsum huius alia linea continens alias quatuor cellulas: in quarum prima scribitur vxor fratris olim relicta: in secunda vxor filij fratris: in tertia vxor nepotis fratris: in quarta vxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt aliæ quatuor cellulæ, quarum prima soror, secunda sororis filia, tertia sororis neptis, quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt aliæ quatuor, prima vir sororis olim relictus, secunda vir filiæ sororis, tertia vir neptis sororis, quarta vir proneptis sororis. Ponũtur etiam aliæ duę cellulæ. vna à latere dextro cõtinens relictus relictæ fratris. à sinistris, relicta relicti sororis. quæ secundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonstrandum genera affinitatis quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri sororis, in qua scribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa quæ oritur in cellula sororis, & terminatur in cellula vxoris fratris: in qua idem scribitur. Circa hoc quæro quare in cellula vxor fratris scribitur olim relicta, quod non ponitur in alijs cellulis inferioribus eiusdem lineæ? Et dic hoc factum fuisse propter cellulam quæ ponitur ad dorsum illius. quæ. d. frater habuit vxorem, mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demum mortua iste relictus à relicta fratris vult cõtrahere cum sorore, nunquid potest? Olim non poterat, quia erat sibi in secundo genere, & primo gradu: hodie verò potest. Idem sit repetitum quo ad cellulam viri vxoris. Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tã per formam arboris q̃ ex prius dictis, tolle hanc solam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem cõtrahitur affinitas primi generis & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri & mulieris, & nõ viri & vxoris, collige ex ijs quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri & consanguineos mulieris nulla est affinitas: vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierẽ. extra de consan. & affi. quod super his. Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. vide hoc in arbore. nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic vxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris, & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus eius in secundo gradu affinitatis, & econuersò, & sic in reliquis. Vnde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendẽtibus qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa ϕ neptis. Qui sunt in arbore, ideo dixi, quia si pronepos fratris haberet filiũ, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundũ regulas traditas in proxima arbore. Post hoc notãdum est, illud præcisè non sequitur, ergo & tu sumus affines: ergo filius quẽ procreo, est tibi affinis. Nã interdũ filius meus mutat genus attinẽtię, quia ego sum tibi affinis, & ipse cõsanguineus. interdũ nil attinet tibi, interdũ mutat gradũ, interdum nec mutat genus nec gradũ. Exemplum: si ego & tu sumus affines, per appositionẽ mei, quia scilicet cõtraxi cum cõsanguinea tua, si ex

Arboris affinitatis formatio.

Regula magistralis gradus affinitatis & genus manifestans.

Quæstio.

Affinitas per notabilia declarãtur.

si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis. sed si ego maritus consanguineę tuę ex alia muliere filiũ procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si verò tu cõsanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis. sed si tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo vel primo: tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si verò tu & vxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed vxor mea erat remotior, vt quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus nõ mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota quod istud etiam nõ sequitur, ego & tu sumus affines, & ego non possum accipere filiam tuam, ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea quam habui ex alia muliere, quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, vt dixi, & probatur extra de consang. & affi. quod super his. Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, vt quia esset in quinto. & est simile secundum quod dixi supra in proxima arbore circa finem. Nunc quæritur an affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuã prohibitionem, an extendatur tantũ vsque ad quartum gradum? Et si teneremus opi. Goff. de qua dixi suprà in arbore proxima circa medium, diceremus quod vsque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus quod prohibitio sit perpetua. Dicit enim text. quod ita abstinere debemus à consanguineis vxoris vt à proprijs. extra de consang. & affi. c. j. xxxv. q. iij. de propinquis. &. c. æqualiter. Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines. ad idem instit. de nup. §. affinitatis. & dicit lex quod tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum. ff. de gradi. leg. non facile. §. & retro. in fin. Eodem modo posset formari quæstio de affinibus quorum vnus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi. §. in arbore proxima in fi. An autem liceat diuersis temporibus habere in vxores duas cognatas, scilicet vxores duorum fratrum, & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permisso simul manere possint, de hoc vide no. extra de consan. & affi. cap. non debet. Vltimo quæritur ad vtram quæ arborem an prohibitio consanguineorum vel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter scias quod olim propter necessitatem frater necessariè habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cum consanguineis. vnde tunc in collateralibus non erat prohibitio. hoc fuit à principio generis humani in filijs & nepotibus Adæ. hoc etiam fuit post diluuium in nepotibus Noë. In Leuitico verò prohibitæ fuerunt ferè duodecim personæ, quas vide no. extra de restitu. spol. literas. & de diuor. cap. gaudemus. Demum ius positiuum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis coniungi in septimo gradu & citeriori, quæ prohibitio postea vsque ad quartum gradum est restricta. extra eo. non debet. reuocatis etiam quibusdam alijs prohibitionibus, vt ibi patet. Reuocatio verò fuit ex causa quæ ibi ponitur, & suprà d: teli. cap. licet ex quadam. per quod patet quòd prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex positiuo. Vnde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere possunt iure diuino, sed non positiuo. Ratio verò prohibitionis sumitur. xxxv. quæstio. j. §. j. cap. j. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset pater & socer, mater & socrus, vir & frater &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua vniuersi fideles & præcipuè studentes continuè perseuerent per gratiam eius qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

Affinitatis prohibitio inter ascendentes & descendentes est perpetua.

Consanguinei et affines quo iure prohibẽtur contungi.

FINIS LIB. QVARTI.

DE ACCVSATIONIBVS &c.

Continuatio domini Helia.

Dictum fuit. §. quo ordine sunt tractandæ & definiendæ causæ pecuniariæ & etiam spirituales. Verùm quia etiam sunt causæ criminales: ideo de ipsis est nunc videndum. Et quia in causis criminalibus solet procedi quandoque per viã accusationis, quandoq; per viam inquisitionis, & per officiũ iudicis, quandoq; etiã per viã denuntiationis: ideo ponit rubricã de accusationib⁹, inquisitionibus, & denuntiationibus.

Liber quintus.

DE ACCVSATIONIbus, inquisitionibus, & denuntiationibus.

Bonifacius octauus.

Ex confessione coram delegato inquirente super certis criminibus deputato facta, punitur confitens licet dicat se prius diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. h. d. Domi.

CAPITVLVM I.

POstquã.] Tollit duas exceptiones inquisiti qui confessus est crimen. Secunda ibi, Vel quòd. Ista decretalis & sequens emanauerunt ad declarationem decretalis. §. e. qualiter. j. & ij. & c. cum oporteat. & c. ad petitionem. ibi, in diciarium & c. & corriguntur opiniones Host. no. in c. qualiter. j. in j. glo. vltra vnam columnã. ver. quid si inquisitor. & in. ij. glo. & quod no. in c. cũ oporteat. super verbo, subdito. versi. quæritur si inquisitor. similiter & in secundo qualiter. super verbo, fuerit. & super verbo, legitimè. & facit ϕ not. Guil. in Specu. titu. de inquisito. §. nunc tractemus. ver. quid si inquisitor permisti m. Ioan. And. Pro intellectu huius cap. est præsupponendũ illud quod habetur in c. qualiter & quãdo. e. tit. in anti. videlicet ϕ antequã iudex ex officio suo cõtra aliquẽ procedat per inquisitionẽ, debet primò ille cõtra quẽ proceditur, esse diffamatus: quia infamia debet præcedere inquisitionẽ, sicut monitio charitatiua debet præcedere denuntiationem, ita quòd si iudex procedat per viã inquisitionis cõtra aliquem nõ diffamatum, potest ille contra quem proceditur per inquisitionẽ, dicere: Domine iudex nõ potestis procedere contra me per viam inquisitionis: quia non cõmisi tale crimen: & posito & nõ confesso quòd tale crimẽ commisissem, adhuc nõ potestis procedere contra me: quia de tali crimine nõ sum diffamatus. Itẽ dicitur in dicto. c. qualiter. quòd iudex debet exhibere capitula super quibus vult inquirere: ita quòd ille cõtra quem proceditur, non teneatur respõdere ad interrogationem iudicis, nisi prius sibi traditis capitulis super quibus fuit diffamatus. CASVS. Cum non essem diffamatus de crimine furti, de homicidio, vel de alio crimine, imò istud crimen erat occultum: iudex meus ordinarius incepit inquirere contra me, & pro faciendo inquisitionem fecit me vocari & citari ex officio vt comparerem personaliter. in die assignata comparui personaliter. iudex me interrogauit super crimine furti vel homicidij illud crimen fui confessus. postea cum iudex vellet me punire secundum exigentiam criminis, proposui ϕ non eram diffamatus de illo crimine: item quod ipse non exhibuerat mihi capitulum: vtrum sim nunc admittendus ad proponendum ista? Respondetur quod non: quia antequam iudex me interrogasset, debebã ista proponere: & si noluisset me admittere, debebam appellare: & sic forma tradita in capitulo qualiter, non est substantialis: ideo potest omitti tacite vel expresse: vt hic textus. Nota primò quòd in confessum nullæ sunt partes iudicis. quod verum est in cognoscendo: sed bene in condemnando. Nota quòd contra confitentem est ferenda sententia in scriptis. quod verum est si lis fuerit contestata, vel oblatus libellus in scriptis: sed si solum fuit proposita petitio, bene ferenda est sententia: sed non in scriptis: sed secundum formam traditam in leg. ij. Cod. de sententijs ex breuiculo recitum. sed dixi non est ferenda in scriptis, nec solenniter: sed sufficit si verbo feratur: & in iure vocatur præceptum de non soluendo: vt est glossa notabilis in. leg. ti debitori. ff. de iudic. Nota effectum principalem huius cap. quòd iudex non debet contra aliquem inquirere, nisi sit de crimine diffamatus: & potest ille contra quem inquiritur, allegare & proponere quòd non est diffamatus: & hodie communiter prius aliquis citatur ex officio super crimine, & fit inquisitio & examinatio, siue informatio secreta: & factis informationibus si conster iudici quòd talis est diffamatus super illo crimine, iudex præcipit vt citetur ad comparendum personaliter: & si compareat, debent illi tradi capitula super his de quibus debet fieri inquisitio: iuxta cap. qualiter allegatum. Nota vnum præambulum requisitum ad inquisitionem: vt videlicet primò discutiatur super infamia. Ad hoc suprà eodem titu. qualiter. ij. & cap. inquisitionis. §. ad hæc. & ca. licet Heli. de simo. cum similibus.

Not. quòd copia captulorum inquisitionis debet tradi inquisito antequam iudex incipiat inquirere de veritate criminis. de quo. §. eod. qualiter. 2. §. debet.

Do. Sententia an sit contra confitentem in scriptis ferenda.

Inquisitio non fiat nisi infamia præcedat.

a *Fuisti cõfessus.* Nullę igitur sunt partes iudicis nisi vt ferat

 senten-

Cōfeßio iudicialis inducit notorium.

sententiam. quid enim quæremus de infamia vel capitulis, ex quo claret de crimine.xxiiij. quæst.iij. ecce. de elect. per inquisitionem.de confes.cùm super.in an.ff.de iudi. si debitori.Iam enim est notorium crimen. de coha. cle. & mu. vestra.&c. ADDITIO. De reuocanda confessione dixi in sext.in princ.magnæ glo.Ioan.Andr.

a *Iustitia*.scilicet imponendo pœnam à iure statutam, vel arbitrariã, si nulla pœna est statuta.š. de offic. deleg. de causis. ADDITIO.Archid. alleg.ij.quæstio.iij.§. notandum.& de pœ. distin. j. mensuram. Ioan.Andr.

Glos.seq. rationẽ reddit.reci. opin.cõtrariã, cui respondet.

b *Fuerunt*. Si infamatus non erat, ad inquisitionem procedi non debuit veritatis: vt in prædictis iuribus: sed ille debuit appellare & non respondere, vnde imputet sibi a. idẽ dico de capitulis quę tradi debuerunt.š. e. qualiter.ij.§.debet.si petita nõ fuerunt, & confessus est crimẽ, sibi imputet: potuit enim iuri pro se introducto renuntiare,& tunc tacitè renuntiat. Ad hoc.ff.de procur. Pomponius.§.rati.Sed Hostien.contra.in prædicta decret.qualiter.j.per.l.ff.de procur.filius.§. inuitus.& hunc dicebat casum ipsius decre.& decre.eod.titu.ad petitionem. nam ibi præsente & non contradicente illo contra quem inquirebatur, non fuerat seruatus ordo qui debuerat seruari. vnde processus cassari mandatur: sed de alio ordine intelligatur: vt ibi no.in fi.iiij.b glos.

Inquisitio nõ debet fieri non præcedente diffamatione: aliàs potest appellari. a Gl.sequitur ibi ad quod faciũt no.in l ordinary.C. de rei vendi.c. 1.de restitu. spolia.Fon. Nota quòd inquisitio infamiæ nõ est de substãtia inquisitionis. de quo.š. cap. proxi. Do. b Idem Do. Font.

fessionem tuam, quo minus puniaris ex ea prout iustitia a suadebit, eo prætextu impugnare contendis, quòd super eisdem criminibus non fueras antea diffamat9, Vel quòd per eundem inquisitorem capitula super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt b.

Idem.

Valet inquisitio facta super veritate criminum omissa inquisitione infamiæ, si reus præsens tacuit. hoc. dicit.secundum. Ioan.Andr.

CAPITVLVM II.

SI is cui contra te commissa fuerat c simpliciter inquisitio super certis criminibus faciẽda, processerit te presente, nec reclamãte d, aut quicquã super hoc excipiente: infamię inquisitione omissa, ad veritatem eorundem criminum inquirendam: processum huiusmodi ex eo quòd non fuit de infamia primitus e inquisitum, vlterius impugnare nequibus f.

S *I is*.} Non diuiditur. ADDITIO. Et vt dicit Ioan.Mon. istius cap.& præcedentis eadem est ratio: quia vtrobique renuntiatum est processui, qui penitus præmitti debuisset, si petitus fuisset.Ioan.And.CASVS. Papa commisit alicui inquisitionem simpliciter faciendam super aliquo crimine. & fuit facta inquisitio ad requestam alterius, non autem ex officio.certum est quòd ille inquisitor debet facere duos processus.Primum super infamia, an ille sit diffamatus: & si per inquisitionem reperiat eum non diffamatum, non procedet ad inquirendum de veritate criminis. Si verò reperiat eum diffamatum: tunc procedet ipse ad inquirendum & interrogandum de veritate criminis. Sed ponamus, quòd inquisitor omisit istum ordinem: quia primò fecit inquisitionem super veritate criminis,& criminosus non opposuit quòd debebat primò facere inquisitionem super infamia. postea inquisitione facta super veritate criminis, ipse contra quem facta fuerat inquisitio, voluit allegare quòd primò debebat iudex inquirere super infamia quàm super veritate criminis, an sit admittendus ad proponendum & allegandum quòd processus non valet, quia fuit omissus primus processus super infamia? Respondetur quòd non: quia est sibi imputandum quare passus est inquiri de veritate criminis priusquam constaret de infamia: quia cum istud fuerit introductum in fauorem sui, potuit illi fauori renuntiare. Et sic ista forma non est de substantia processus: quia licet debuerit seruari: si tamen non opponatur, non minus valet processus. Nota quòd licet de iure certa forma debeat seruari in procedendo: si tamen non seruatur,& pars tacet: valet processus: de quo.š.c.proxi.super glossa si.

Glossa seq.distinguit, quærit,& remittit.

c *Fuerat*.ad petitionem alicuius: quia si papa proprio motu committit inquisitionem criminum alicuius, iam illum approbat infamatum: cùm episcopus & metropolitanus procedant etiam ad inquisitionẽ omisso tali articulo.ij. quæst.v. omnibus.š.eod.titu.sicut olim.sed si ad petitionem alterius commiserit: tunc prius inquiret inquisitor de infamia. Hoc tenet Innoc.š.eod.titu.cum oporteat.Quid si ille qui literas inquisitionis impetrat, sit excommunicatus? Dixi.š.eodem lib.de rescrip.c.j.&c.

Ponit dictũ Host. quod improbat.

d *Reclamante*.Dicebat Hostien.in supradictis glo. quòd taciturnitas habebatur hìc ꝓ dissensu & contradictione.quod non est verum, vt hic vides: imò tacendo tacitè iuri suo renuntiat. j.de reg.iur.qui tacet.& dixi de hoc eod. titu.is qui tacet.Reclamare igitur debuit, & petere prius inquiri super inquisitione infamiæ: & si hoc non fieret, debuit appellare: vt dixi.š. cap.proxi.

e *Primitus*.id est antequam quæreretur de veritate.

f *Nequibus*.Non ergo ordo iste ita est de substantia c, quòd ei renuntiare non posit. Facit.supra de fer.cap. vlti. & quod no.š. de offic.deleg. de causis.

c Vide quod dixi suprà c.proxi. super vlti. gl. Ioan. And.

DE HAERETICIS.

Gregorius ix.Remẽsi archiepiscopo,& suis suffraganeis.

Propter crimen hæresis clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum solus eius episcopus degradare poterit. hoc dicit Domi.

CAPITVLVM I.

QVoniam episcoporum numerus ad degradationẽ clericorum à canonibus g constitutus, non potest de facili a † conuenire, Concedimus vt sacerdotem vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum (cùm pro hæresi b fuerit curiæ seculari relinquendus c, aut perpetuò immurandus d †) conuocatis abbatibus, alijsque prælatis & religiosis personis, ac literatis suæ diœcesis de quibus expedire videbitur, suus solus posit episcopus e degradare.

DE HAERETICIS. Dictum fuit suprà de modis quibus ꝓceditur ad inquirendum de veritate criminis: nunc videndũ est de ipsis criminibus. verum quia inter crimina crimen hæresis est maius, quia per ipsum offenditur diuina maiestas: ideo primò de ipso est videndũ. Nã istud crimen est grauius crimẽ quàm sit crimen læsæ maiestatis: quia grauius est lædere diuinam maiestatem, quàm humanam. in auth. vt non luxurientur homines contra naturam. §.j.j.respon.coll.vj.

QVoniam.} Præmittit causam iuris noui quod statuitur ibi, Concedimus.Incipiebat, & si contra. & bene de medietate decurtata est. Præsupponendum est pro intellectu huius.cap.quòd cum quis presbyter perpetrauit aliquod delictum dignum degradatione, puta quia commisit homicidium per insidias pensatas: quod est dignum degradatione: vt in.ca.j. de homicidio.in an.vel commisit aliud crimen quod est dignum degradatione: certum est quòd episcopus solus non potest eum degradare: sed debet secum vocare sex episcopos. CASVS. Aliquis sacerdos cecidit in hæresim male sentiendo de fide,& sic est hæreticus. Pœna hæresis est, si nunquam aliàs inciderat in hæresim, quòd degradetur,& postea perpetuò immuretur, vt agat perpetuam pœnitẽtiam in pane tristitiæ, & aqua doloris. Si autem postea liberetur, fortè propter iucundum aduentum principis, & relabatur in hæresim: est dandus curiæ seculari, vt ignibus subijciatur. Sed vtrum ad degradationem sacerdotis sufficiat solus proprius episcopus, vel vtrum requiratur quod vocentur sex episcopi? Respon.Ro.pon.quod solus proprius episcopus conuocatis abbatibus & alijs honestis personis suę diœcesis poterit talem sacerdótem hæreticum degradare,& dare curiæ seculari si iterum inciderit in hæresim. Si autem non inciderit nisi semel in hæresim, poterit eum degradare, & perpetuò immurare. & istud est speciale in crimine hæresis.Secus est in alijs criminibus in quibus requiritur quòd interueniant sex episcopi. Not.primò iuncta glo.& iuribus quæ allegat, quòd si sacerdos labatur in hæresim, pro delicto debet degradari, non autem debet tradi curiæ seculari: sed est immurandus, id est perpetuo carceri tradendus, vt agat pœnitentiam in pane tristitiæ,& aqua doloris.Vnde iste carcer nõ debet esse ita arctus quòd abbreuiet dies istius incarcerati: quia satis est quòd viuat in pane tristitiæ, & aqua doloris. ideo dicunt doctores quòd prælati qui tales carceres abbreuiantes vitam hominis deputant, non euadunt notam irregularitatis. No.ꝙ vbi clericus est relapsus in hæresim, est tradendus curiæ seculari vt comburatur. nam hæc est pœna hæreticorum.l.iij.C.de hæreti.No.casum in quo solus episcopus potest presbyterum vel clericum in sacris constitutum degradare, ita quòd nõ tenetur secum adhibere numerum episcoporũ requisitorum ad degradationem clerici: veruntamen debet secũ adhibere suum capitulum, & honestas personas suæ diœcesis, sicut sunt abbates. No.ꝙ clericus pro hæresi degradatur, etiam si non sit tradendus curiæ seculari, sed tantùm deputandus perpetuo carceri Domi.

Sacerdos labens in hæresim, qualiter est puniendus. Episcopus solus clericũ hæreticũ degradare potest. Degradatio vt fiat

g *Canonibus*.xv.q.vij.si quis tumidus.& duobus. cap.seq.& debent esse sex in degradatione presbyteri, tres in degradatione

one diaconi,& ita de subdiacono videtur: vt. š.de ser. non ord.miramur.

a *Facili*.Bene est posibile: sed non facile.lex enim non debet esse imposibilis.iiij.dist.erit autem.

b *Pro hæresi*.In alijs igitur criminibus si immineret degradatio facienda, seruẽtur antiqua iura: quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem.j.eod. in fidei.

c *Relinquẽdus*. Quod dic a vt suprà de ver. signifi. nouimus. & j.de pœ.ca.ij.

d *Immurandus*.š.eo. excõmunicamus. ij. in fi.& j.eod.accusatus.in fi.& c.vt commissi. vers. & illorũ. Ioan.Andreæ.

e *Solus episcopus*.Excludit episcopos, nõ capitulum suum. Ad idem.xv.q. vij. si autem.&.§.seq.&. ca.episcopus.xviij.q.ij.c. nullam. ADDITIO. Idem scilicet quòd non excludatur capitulum: tenet Ioan. Mon.sed Archid .intelligit hoc verum in examinatione & definitione causæ: in actu degradatiõis sufficiat seruare quod hic dicitur.circa hoc vide quod satis dicam in decretali.ij.j. de pœ.super ver.numero.Ioan.And.

Nota quòd per verbum cõcedimus, indulgetur aliquid quod est cõtra ius commune. † Nota hìc quòd propter difficultatem relaxatur iuris solennitas. facit.c.1. š. eod.& quæ hìc allegat Anchar. cui addo. l. 1.§.fi.ff. de vit.in pos. Fonta. † Hoc est perpetuò incarcerãdus, non tamen debet mors sua ex quisitis modis accelerari. Ana. ca. ad falsariorum. de fal.ca. à nobis. de aposta.Fõt. a Scilicet quòd puniatur pœna legali. nã in pœnis consideratur cõditio personæ tempore pœna nõ delicti. Bar. in l. 1.ff. de pœ.de Ancha.Fonta.

Alexander quartus.

Excommunicationem incurrit sepeliens sciẽter hæreticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores: nec absoluitur nisi exhumet eorum corpora: locus verò priuatur sepultura. hoc dicit vsque ad.§.inhibemus.Domi.

CAPITVLVM. II.

QVicũque hæreticos, credẽtes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter f præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ g, vsque h ad satisfactionẽ idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere. Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs i manibus publicè k extumulent l & proiiciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus m ille perpetua careat sepultura.

Excommunicari debent laici publicè vel occultè disputantes de fide. hoc dicit. Dominicus.

Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ n personæ liceat publicè vel priuatim de fide catholica disputare. Qui verò contrà fecerit, excõmunicationis laqueo innodetur o.

QVicunque.} Quinque sunt partes quæ patent per partes. Prima imponit pœnam scienter sepelientibus hæreticos.Secunda aggrauat ibi, Nec absolutionis. Tertia accumulat ibi, Et locus.Secundo duo facit.Primo ponit prohibitionem.Secundo pœnam ibi, Qui verò.Tertio etiam duo facit. Primo inhibet.Secundo decernit ibi, Quòd si. Quarta priuat,& distinguendo aggrauat ibi, Volentes. Quinta ponit dictum cuius rationem reddit ibi, Velut. Ioannes Andreæ.

CASVS. Dictum fuit. š. titu. proxi. qualiter puniuntur hæretici, & quis potest degradare clericos hæreticos. Or ponamus quòd aliquis meus parochianus lapsus est in hæresim,& ego illud sciebam. non fuit accusatus.postea morte præuentus decesit in errore suo: hoc tamen non obstante eum tanquam verum catholicum tradidi ecclesiasticæ sepulturæ.an sim puniendus aliqua pœna? Respondet Roma.pon. quòd sic: quia incurro sententiam excommunicationis, à qua non sum absoluendus nisi prius meis proprijs manibus ipsum extumulauero publicè & non occultè, sed cunctis volentibus videre. & hoc facto potero obtinere absolutionem. Sed quid de hoc loco in quo traditus fuit sepulturæ: nunquid etiam punietur locus ipse? Respondetur quòd sic: quia ille locus reputari debet & censeri profanus: & in eo non sunt amplius corpora fidelium sepelienda. Idem dicendum est de fautoribus & receptatoribus hæreticorum & eis credentibus.hoc est, si sepeliui fautores vel receptatores hæreticorum vel eis credentes: hoc est qui publica voce dixerunt quòd credebant errorem talis hæretici. tunc enim incurro sententiam excommunicationis. Sed vtrum sit permissum laico publicè disputare de fide catholica? Respondetur quòd non. De hoc legistæ habent propriam rubricam de sum.trin.& fide cathol.& ne liceat de fide catholica publicè disputare. Sed vtrum filij hæreticorum aliquam pœnam incurrant? Respondet Romanus pont.quòd sic. nam supposito quòd hæreticus non sit de hæresi accusatus: tamen ipse & filij sui sunt incapaces quoruncunque beneficiorum ecclesiasticorum, & quoruncunque officiorum publicorum: ideo non possunt esse iudices, nec notarij, nec tabelliones. {Laicæ personæ.} Dicunt quidam quòd non est licitum laicæ personæ, id est illiteratæ, de fide catholica publicè disputare.& istud est vulgare Gallicorum qui hominem literatum appellant magnum clericum.& iste tex. loquitur secundum vulgare Gallicorum. Alij dicunt quòd non licet laicis quantumcunque literatis disputare de fide catholica. Et hæc est verior opin.{Ad hæc.} Si sciam quòd hæreticus pro me preces emisit apud prælatum, vel pro me intercesit pro aliquo beneficio habendo, non debeo illud beneficium acceptare: nec tenet collatio mihi facta.& si contendam illud retinere: sum illo priuandus,& insuper sum incapax ad obtinendum quæcunque alia beneficia ecclesiastica. Et sic argumento à contrario sensu possunt emitti preces pro digno, dum tamen fiant à digno.{Emancipationem.} eo ipso quòd pater labitur in hæresim, statim filius est sui iuris.ideo si filius emancipetur à patre, non tenet emancipatio: quia iam erat sui iuris.nam statim quòd pater labitur in hæresim, perdit ius patriæ potestatis quod habebat in filios suos. Nota differentiam esse inter credentem, receptãtem, defendentem, vel fauentem: & sic facit quòd si imponatur pœna exbannitis, ꝙ non includerentur taliter secum communicantes nisi exprimeretur. Nota quòd quandoque ex delicto punitur res inanimata. concor. sunt in glo.

f *Scienter*. Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat.š. de cle. excommuni. mini.apostolicæ.

Glossa seq. dat duo similia,& remittit.

g *Sepulturæ*. Sic & manifesti vsurarij nõ traduntur sepulturæ b.supra de vsur.quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis. suprà de torne. cap. j. & de hoc de sepultu.ex parte.in vlti. glossa. Dicitur autem sepultura multis modis: vt not.xiij.quæst.ij.§.item quæritur& .š. de sepult. c.penult.

b Et eo etiã casu sunt hodie excõmunicati cõtrà facientes, per cle. de sepultu. eos. Io.An.

h *Vsque*. Hic licet satisfaciant, sequi debet absolutio: vt patet per id quod sequitur.

i *Proprijs manibus*. Nota casum quòd possum per me, quod non possum per alium.de hoc dixi.j.de regulis iuris, potest. sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debent illa seruire iustitię ad iustitiam: sicut dicit Apostolus ad Romanos.vj. cap. & sunt hæc verba in canone.xlvij.distin.omnes huius.

k *Publicè*. quia quæ publicè peccantur, publicè emendentur.de pœni.& remis.cap.j.

l *Extumulent*. hoc verum intelligo quando ossa ipsorum possent ab ossibus aliorum discerni: aliàs secus.š. de sepult. sacris.Ioan.Andr.

Sepelɾi nõ debent hæretici.

m *Locus*. Punitur res inanimata, sic.š.de pœ.in quibusdam. š.de elect.vbi periculum.§.ciuitas.& j. de pœn. cap. vlti. in fi.xv.quæst.j.mulier. ADDITIO.Archidia. allegat.j. quæst. iiij.§.econtra.&.§.seq.Ioan.And.

Glossa seq. recitetur per quæstionem, scilicet de quibus laicis &c.

n *Laicæ*. Fortè intellexerunt de laico ad modum vltramontanorum, qui illiteratos laicos vocant, ac literatos clericos vocant.lxxxviij.distinct.inutile. quid enim est dicere quòd ruralis clericus disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & doctor decretorum laicus incidat? tamen sufficit ita esse scriptum, & solùm duo sunt Christianorum genera, clerici,& laici.xij.quæst.j.duo sunt. & concor. ad hoc. C. de sum.trin.l.pen.

Glossa seq.quærit.arg.pro & contra.

o *Innodetur*. Nunquid per sententiam, vel ipso iure? Videtur quòd ipso iure per id quod dicit laqueo, quasi ipsum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur, quia in pœnis benigna fieri debet interpretatio: vt infrà de reg.iur. in pœnis.cum suis concor.est igitur benignius vt intelligamus canonem esse ferendæ sententiæ, quàm iam latæ: ergo est hæc pars amplectenda: vt ibi. Ad hoc.ix. distinct. sana quippe. Præterea si voluisset quòd esset canon latæ sententiæ, dixisset, sit innodatus. vel, eo ipso. vel similia verba.

Pœna non censetur imposita ipso iure per verba futuri temporis, puta, innodetur, priuetur. secus per verba præteriti temporis.

ADDITIO. Ista vltima opinio placet Archidiacono alleganti.supra eodem, excommunicamus. §. quia verò. & dicit monitionem præmittendam. xij. quæstio. ij. indignè. Ioan.Andr.

Glossa seq.obiectionem soluens dicit contrarium regulare,& hoc casuale: cui dat casum similem, & rationem reddit. in fine textum exponit.

Filij.

a *Filij.* Nota casum in quo pro delicto paterno punitur filius. hoc etiam procedit in crimine læsæ maiestatis, quod est minus hoc crimine quo læditur æterna maiestas. s. eod. vergentis. & si contra homines illatæ blasphemiæ impunitę nõ transeunt, multo magis qui ipsum dominum blasphemat, dignus est supplicia su itinere. in authen. vt non lux. contra na. j. respon. &. §. j. colla. vj. nec debemus illius opprobrium inultum dimittere, qui nostra ꝓbra deleuit. s. de Iudæis. in nonnullis. Quod enim in religione diuina cõmittitur, in omniũ fertur iniuriã. C. de hæreti. Manichæos. ad idem xvij. q. iiij. sicut. Aliàs regulariter pœna temporali non punitur vnus pro alterius delicto. quod dic vt not. j. quæst. iiij. in summa. & xxiiij. quæst. iij. in summa. & intelligas hoc de filijs non infectis. Illi enim punirentur vt ipsi, ex proprio delicto, non ex alieno. ADDITIO. Idem Ioan. Mona. & Archidia. & sic ad proximum fiet relatio. alleg. ff. de postul. l j. §. deinde adiecit.

b *Secundam.* hoc intellige secũdum determinationem decre. j. eod. titu. statutum. ij.

c *Beneficium.* largè sumitur. de hoc dixi. j. de regu. iur. ca. j.

d *Publicum.* vt iudicat⁹, notariat⁹, & his similia. ad idem. j. de pœnis, felicis. §. ꝙ si quis. in princ.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum & defensorum eorum, nec filiorum suorum vsque ad secundam generationem ad beneficia ecclesiastica vel officia publica. h. d. Domi.

Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque filij [a] vsque ad secundam [b] generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium [c] seu officium publicum [d] admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

B

Priuati sunt habentes beneficia ecclesiastica ad preces hæreticorum, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. h. d. Domi.

Ad hæc quoscunque viros ecclesiasticos qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, [e] personatus & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus [f] taliter acquisitis, volentes quòd tales & habitis careant perpetuò: & si receperunt illa scienter, [g] ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur.

C

Nulla est emancipatio filiorum vel subditorum per hæreticos facta, etiam si postea vitium detegatur. h. d. Domi.

Glossa sequens quærit, arg. pro & contra.

e *Dignitates.* nunquid & pontificalis dignitas includitur? pro & contra. j. de pœnis, felicis. §. quod si quis. in princ. ADDITIO. Crederem non includi. vide. s. eod. lib. de preben. ca ij. in gl. ij. Ioan. Andr.

Glossa sequens soluit contrarium.

f *Priuamus.* No. speciale, quia aliàs nõ refert per quem preces offerantur. C. de preci. impe. off. l. vniuersis. ADDITIO. Dicit Io. Mona. quòd hoc facit criminis immensitas. si. s. de elec. si alicuius. vbi etiam non prodest ignorantia.

g *Sciẽter.* scilicet sciẽdo illos qui preces offerebãt, esse tales.

h *Etiam.* quia maior est dubitatio, quàm si ante emancipationem hoc apparuisset. Ioan. Andr.

i *Desierint.* Not. ergo quòd crimẽ hæresis paternum, etiam antequam per ecclesiã fuerit declaratum, liberat à patria potestate filium: & sic interdũ paternum odium, interdum filij fauor [a] tale vinculũ soluit. liiij. distin. si seruus. s. qui filij sint legi. per venerabilem. post princi. ver. per simile. Ioan. Andr.

a Dignitatis episcopalis. hoc volunt cõcordantiæ. Io. Andr.

Glossa sequens diuidit, & dicit vnde sumpta, dupliciter exponit, & recitari potest per quæstionem.

FIlij. In casu dubio distinguit, & secundum membrum prosequitur ibi, Alioquin. quod determinat ibi, Non tamen. Abbreuiata est de narratione facti & incipiebat olim, Ex parte. & dic filij, licet hæredes non sint. interest enim eorum, vt. s. cap. proxi. hæredes. etiam si filij vel propinqui non sint, & istorum interest propter vitandam confiscationẽ bonorum, vt. s. de hære. vergentis. j. eo. titu. cum secundum leges. Pro intellectu huius ca. est præsupponendũ quòd aliquis hæreticus potest accusari de crimine hæresis etiã post mortem, non vt condemnetur ad sustinendum aliquam pœnam, sed vt memoria eius condẽnetur, & bona eius sibi auferantur, & applicentur fisco. Secundò est præsupponendum quòd regulariter quis admittitur ad probandum cõtra illud quod aduersarius suus ꝓbauit: vt si actor proponat aliquod factum, & reus similiter proponit aliud factum contrarium,

A

tunc admittuntur probationes hinc inde. fallit in casu huius c. & iste est principalis effectus ad quẽ emanauit præsens ca. Tertiò est præsupponendũ ꝙ inter illos qui dicũtur credentes hæreticis, & sunt hæretici cẽsendi, vt in c. proxi. s. e. non solũ sunt illi qui aperta voce fatentur errorẽ hęreticorũ, sed etiã illi qui in infirmitate ab hęreticis recipiũt manus impositionem. Veruntamen quãdo infirmus recipiebat cõsolationem ab hæretico, si ipse infirmus propter infirmitatẽ iamq; perdiderat iudicium rationis, tunc non puniebatur tali pœna quali puniũtur recipiẽtes cõsolationem ab hæreticis, si nondũ perdiderat iudiciũ rationis. CASVS. Aliquis accusauit patrẽ meũ de hæresi, dicendo quòd in infirmitate sua more hæreticorũ recepit consolationẽ ab hæreticis cũ manus impositione, & ꝓlatione aliquorũ verborũ: & sic dicebatur ꝙ pater meus erat hęreticus, & fiscus petebat bona sua. Vel cũ vellem obtinere aliquod beneficiũ ecclesiasticũ, vel officiũ publicũ, fuit mihi obiectũ ꝙ pater meus erat hęreticus, quia in infirmitate sua receperat cõsolationẽ ab hæreticis cũ manus impositione, & prolatione certorũ verborũ, & ꝙ tunc erat sanę mẽtis. Probatum fuit ꝙ pater meus erat sanæ mẽtis. volo nunc ꝓbare factum contrarium, videlicet quòd erat insanę mentis. an sim admittendus ad probandum istud factum contrarium? Videbatur quòd sic, quia regulariter quis admittitur ad probandum factum contrarium, vt dictum fuit in secunda præsuppositione. iudex dubitans an essem admittendus ad probandum istud factum contrarium, consuluit Ro. ponti. Qui Romanus pontifex consultus respondet cum distinctione, aut pater meus in vita sua erat diffamatus & suspectus de hæresi, & tũc non sum admittendus ad probandũ ꝙ non erat sanæ mentis. Aut pater meus nõ erat diffamatus de hęresi, & tũc debeo admitti ad illud factũ contrarium probandũ, dum tamen non producã testes familiares, sed alios testes fide dignos, & maximè Christi fideles & zelatores fidei Christianæ. Nota primò principalẽ effectum huius. c. quòd infirmus qui ab hæreticis recipit cõsolationem suo more, videlicet per manus impositionem cũ prolatione certorũ verborũ, & qui erat diffamatus de hæresi tẽpore quo viuebat, hæredes sui non admittuntur ad probãdum factũ contrarium, videlicet ꝙ ille perdiderat iudiciũ rationis, nec erat sanæ mentis quando recepit cõsolationem ab hæreticis. & sic nota ꝙ præsumptio excludit probationẽ faciendã in contrarium. Et istud est speciale fauore fidei, sed regulariter non excludit probationẽ faciendã in cõtrarium, sed aggrauat, quia requiritur ꝙ probetur clarioribus probationibus. Not. vlterius quòd vxor nõ admittitur ad testificandũ in causa mariti, nec filius admittitur testis pro patre, nec familiaris, & hoc durãte familiaritate. ideo cautela est quãdo quis vult ꝓducere aliquos familiares suos in testes, ꝙ illos expellat à domo sua antequã producat: tunc poterunt admitti, dum tamen nõ fiat in fraudem. Et est præsumptio fraudis, quando statim post productionem & testificationẽ ipsi familiares reuocãtur. de quo videatis latius per doctores iuris ciuilis, in l. etiam. C. de testibus. Nota arg. ꝙ filij non semper necessariò dicuntur hæredes, quia possunt se abstinere ab hæreditate, illam repudiando. non est ergo bona consequentia, iste est filius, ergo est hæres. Nota quòd consuetudines

Casus literalis domini Helię.

Præsumptio quãdo que excludit ꝓbationem in cõtrarium faciendam.

Vxor non testificatur in causa mariti, nec filius in causa patris.

Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes post emancipationem etiam [h] huiusmodi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hæreticæ superstitionis inuium declinasse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui iuris: cum dignum sit vt propter tanti atrocitatem delicti, filij esse in parentum hæreticorum desierint [i] potestate.

Idem inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Filij vel hæredes petentium in infirmitate sua hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum quòd non sana mente vel perdita loquela susceperint, si constat quòd erant sanæ mentis, vel si prius suspecti vel diffamati erant de hæresi: aliàs admittuntur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos. hoc dicit Domi.

CAPITVLVM III.

FIlij vel hæredes illorum qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatores, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, ad proban-

D

consuetudines introductæ per hæreticos, non inducunt vinculum, quia dicuntur pessimæ, vt dicit hic tex. Domi.

A

a *Non sanæ.* vnde quòd tunc faciebant, eis non debet imputari, quia nullum maleficium sine consensu. xiiij. q. v. si quid. xv. q. vj. cap. j. in fi. sed furiosus non habet consensum, vt. s. de spon. dilectus. xv. q. j. illud. s. de succes. ab intestato. cum dilectus. & s. de regu. sicut tenor. Ioan. And.

b *Viuebant.* illi parentes, vel testatores consolati.

c *Legitimè.* igitur no. casum in quo ꝓbatio non admittit probationem in contrariũ. ADDITIO. Aliàs regulariter fundata intẽtione actoris, reus probat peremptoriam. de do. & cõtu. finem. de testi. cap. testibus. probationem tamen directè probationi primæ non facit per testes, primis attestationibus publicatis, vt in cle. ij. de testim. Ioan. Andr.

d *Alioquin.* id est si hoc legitimè non cõstat, nec ipsi dum viuebant infamati ęrant, vel suspecti.

e *Præmissa.* scilicet quod tunc non erant sanæ mentis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.

f *Fide dignos.* hæc clausula quæ olim erat obscura & dubia, cum deliberatione fuit immutata, & bene.

† Quod ex verbis & actib⁹ probatur, vt nota. in l. si cũ dotem. §. sin autẽ. ff. solu. matri. tex. cum gloss. c. hoc habet. 46. distin. c. legim⁹. xciij. di. nõ tamẽ. propter vnum opus verbumve dicetur quis fatuus. l. 1. §. apud. ibi, nõ semper. ff. de adili. edic. quã. l. sic consului in casu domina cui filius voluit interdici ad ministrationem bonorũ; quia (vt dicebat) insipienter cõ traxit matrimonium. Fontanus.

Nota ar. pro generali allegatione, vt sufficiat licet nõ allegetur quota iuris, de quo aliquid de coha. cleri. vestra.

dũ quòd ipsi defuncti consolationem illã, imò verius desolationem, non † sanæ [a] mẽtis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam: cum tamen moris sit (vt dicitur) apud eos ꝙ nullum taliter cõsolentur qui non sit sanę mentis, & memoriam habeat ordinatam: admitti nõ debent, si dum viuebant, [b] diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitimè [c] cõstiterit quod sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticos petierunt.

B

Alioquin [d] admitti poterunt prædicti filij vel hæredes ad probandum præmissa, [e] Non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, [f] & specialiter fidei zelatores.

Idem eisdem.

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ seculari, licet pœniteat eos & ad fidẽ redeant: nõ tamen denegãtur eis sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ. h. d. Domi.

CAPITVLVM. IIII.

SVper eo quod scriptum legitur, [g] ecclesia nulli claudit gremium redeunti, [h] quodque [i] hi qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia † relinquendi, [k] cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendũ sit, per sedem [l] edoceri apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio † respõdemus, quod taliter deprehensis etiam si (vt dictum est) sine vlla penitus audientia relinquendi sint iudicio seculari, si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquã sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ ac eucharistiæ deneganda. [m]

C

SVper. Communis diuisio. Secunda ibi, Nos itaque. Dicebat Ioan. Mo. ponitur duorum iurium aduersio. secundò ipsorum interpretatio. Terminantur quæ no. s. eo. titu. ad abolendam. §. illos. & ca. penulti. §. si qui. & C. de apo. l. iij. in fi. Ioan. Andr. Istud. ca. emanauit ad declarationem duorum iurium, quæ videbantur inuicem contrariari. CASVS. Dicitur in aliqua parte iuris quòd si quis labatur in hæresim, & postea errorem suum abiurauerit, id est illi errori suo renunciauerit cum iuramento de non redeundo, si postea incidat in hæresim, dicitur relapsus quantumcunque vellet errorem suum deponere & abiurare, ita quòd est tradendus curiæ seculari, vt ignibus subiiciatur. Item in alia parte iuris dicitur, quòd ecclesia non claudit gremium redeunti. Quæritur qualiter possunt intelligi ista duo iura. Respon. Rom. ponti. quod primum ius intelligitur de salute corporis, aliud verò ius intelligitur de salute animæ, hoc est quantumcunque aliquis sit relapsus in hæresim, & recognoscat suum peccatum, si petat sacramenta ecclesiæ, sunt sibi danda sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ, sed per hoc non euitabit pœnam corporalem, quia si relabatur in hæresim, tanquam relapsus est puniendus, hoc est, quia debet degradari & tradi curiæ seculari vt ignibus subijciatur. Nota primò quòd ad papã spectat concordare duo iura, quando videntur adinuicem contrariari. quod verum est de generalibus iuribus, quia iura particularia possunt interpretari conditores illorum iurium. Not. quòd relapso in hæresim, & condemnato per curiam secularem, si appareant signa contritionis & pœnitentiæ, non sunt ei deneganda sacramenta pœnitentię & eucharistiæ. De alijs autem sacramentis frustra quæritur, quia illa sacramenta nõ potest habere, nec etiã extremam vnctionẽ, quia illa solis tendentibus ad mortem datur. ca. vnico de sacra vnc. in an. Not. ar. quòd sola apprehensio inducit probationem delicti. de quo de iudi. cum non ab homine.

Iura contraria per papam concordari debent.

g *Legitur.* xxiij. q. iiij. duo. & C. de sum. trini. l. vlt. ad fi. ADDITIO. Archid. alleg. xlij. dist. quiescamus. lxxxvj. dist. non satis. & c. qui clementiam. xj. q. j. si cupis. Hinc est quòd Romana ecclesia dicitur liberalis. s. eod. lib. de rescrip. sedes. in princ. vbi de hoc. Ioan. Andr.

h *Redeunti,* vel redeundi. hinc est quòd omnibus dicitur liberalis. s. eo. de rescrip. sedes.

i *Quodque.* repete, & super eo quod scriptum legitur, quòd hi qui post.

k *Relinquendi.* vt in prædicta decre. ad abolendam. §. illos.

l *Per sedem.* ad quam in talibus recurrendum est, vt supra qui fi. sint le. per venerabilem.

m *Deneganda.* quod ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animæ, secunda in corporali pœna. ADDITIO. Animæ quam creauit Deus, non vult mortem. de pœ. dist. j. quia diuinitatis. &. ca. sicut primi. in fin. vbi etiam patet quòd propter peccatum Deus homini mortem inflixit. A corporali ergo pœna nõ liberat in hoc casu quo loquitur secunda auctoritas. Ioan. Andr.

† Alios casus quibus aufertur illa, ponit gl. c. 1. 23. dist. Font.

† An factũ papæ sine illorũ cõsilio valet, remitto ad no. s. eo. lib. de re iudica. ad apostolicæ. Ioan. And. requisisti. de testa. in anti. Font.

IN fidei. Primò ponit constitutionis causam. Secundò cõstitutionem ibi, Concedimus. quam fortificat ibi, Præsertim. & moderanda determinat ibi, Et ex numero. Do. Decurtata est de narratione facti quæ olim incipiebat, Consuluit.

Idem eisdem.

Excommunicati, participes & socij criminis, admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere. h. d. Domi.

CAPITVLVM V.

IN fidei fauorem Concedimus, vt in negotio inquisitionis [n] hæreticæ prauitatis

CASVS. Ad notitiam inquisitoris fidei christianæ à sede apostolica deputati peruenit, quòd quidam Titius erat hæreticus vel fautor hęreticorum. vnde ipse inquisitor fecit inquisitionem, & vocauit testes ad pręsentiam suam, qui testes vocati dicebantur participes criminis. Dictum fuit pro parte istius Titij, contra quem fiebat inquisitio, quòd tales non erant admittendi ad testificandum contra ipsum, quia erant participes criminis, alij erant infames, alij erant excommunicati. vtrum infames, excommunicati, vel participes in crimine sint admittendi ad testificandum contra ipsum? Respondet Romanus pontifex quòd sic, & hoc in fauorem fidei. vt melius istud crimen possit detegi, isti infames, excommunicati, & participes criminis admittuntur ad testificandum contra ipsum hæreticum, licet sit secus in alijs criminibus, si procederetur per viam accusationis, quia accusatus debet quærere testes omni exceptione maiores.

Nota vnum speciale in crimine hæresis, quòd infames & excommunicati admittuntur ad testificandum. Simile est in crimine læsæ maiestatis, in quo admittuntur participes criminis, excommunicati, & infames. Idem in crimine simoniæ. regulariter autẽ in alijs criminibus nõ admittuntur isti ad testificandũ. Ratio autẽ specialis in crimine hæresis, redditur in principio huius. cap. Not. quòd isti infames & excõmunicati nõ admittuntur indistinctè ad testificandum in crimine hæresis, sed quãdo est præsumptio quòd ipsi dicũt verum. Not. quòd propter fauorẽ fidei multa statuuntur cõtra iura cõmunia. Not. quòd circunstantiæ sunt considerãdæ ad hoc vt fides adhibeatur testi maximè inhabili. Domi.

D

Excommunicati & infames in hæresi admittũtur in testes.

Glossa seq. quærit, arg. affirmatiuè, & soluit contrarium.

n *Inquisitionis.* Quid si non procedat per modum inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: nunquid admittentur tales? Videtur quòd sic, [a] quia eadem ratio, scilicet fidei fauor & odium criminis, versatur vtrobique, ergo & idem ius. de rescrip. inter cæteras. cum si. contrarium credo, quia ab illo iure regulari quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non recedam, nisi in quantum inueniam permissum. qui ergo accusat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec est accusatio fauorabilis vt inquisitio. ad hoc. ij. quæstio. vij. si quis episcopus. Et verbum istud debet aliquid operari, aliàs quare fuisset expressum?

a Et hoc tenet Archi. alle. etiã. 2. q. 7. si hæreticus. quæ tamen non tenet, vt ibi no. quod patet, quia aliàs nec fuisset necessaria cõstitutio ista.

Ad rationẽ verò quæ sequitur in glo. respon. de per nos.

supra de re gu. cõſtitutionem. eo. lib. Io. And.

ſum? ad hoc de deci. ad audientiam. cum ſuis concor. &. j. de priuile. ſi papa. j. reſpon. in fi. ADDITIO. Item decre. dirigitur inquiſitoribus. Ioan. Andr.

a *Excommunicati.* ſi. j. ca. proxi. tales aliàs non admittuntur, imò etiam iudices ſeculares cenſura eccleſiaſtica compellun tur tales à teſtimonio in ſuis foris repellere. j. de ſentent. excommun. decernimus.

Gloſſa ſequens de duobus remittit.

b *Participes.* quid de alijs exceptis criminibus, an ſcilicet tales admittantur? Dic vt. ſ. eod. lib. de teſti. ca. j. ſ. de confeſ. ca. j. &. vj. quæ. j. §. verum. Quid de periuris? habebis. j. eodem. accuſatus. §. licet.

c *Coniecturis.* quas ipſe iudex examinãs melius ſcire poterit. ff. de teſti. l. iij. &. iiij. q. iij. ſi teſtes. Et pone exemplum. ſ. de præſumpt. literas. & concord. j. eo. accuſatus. §. licet. Ioannes Andreæ.

d *Deponitur.* vt facilius credatur ipſis de ponentibus cõtra infamatum vel ſuſpectũ de hæreſi, quàm contra non infamatũ nec ſuſpectum. ad idem. ſ. eod. filij.

Præſidentes regimini. ⁊ Ponit dictum quod ampliat ibi, Nec requirentes. Et proteſtatur ibi, Non tamen. Decurtata eſt de narratione facti quæ incipiebat, Quę

excommunicati[a] & participes[b] vel ſocij criminis ad teſtimoniũ admittantur: Præſertim in probationũ aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defenſores eorum, ſi ex veriſimilibus cõiecturis,[c] Et ex numero teſtiũ aut perſonarum tam deponentium quàm eorum cõtra quos deponitur[d], qualitate, ac alijs circunſtantiis ſic teſtificantes falſa nõ dicere præſumantur.

Idem eiſdem.

Ordinarij vel eorum delegati et inquiſitores ſine pœna excommunicationis facere habent executionem iuſtitiæ contra hæreticos, per habentes iuriſdictionem ſecularem in loco, licet excommunicati ſint, vel de facto tantùm illam iuriſdictionem poſſideant. hoc dicit. Domi.

CAPITVLVM VI.

PRæſidentes regimini alicuius regni, prouinciæ, ſiue loci, licet excõmunicati,[e] vel de facto tantum & non de iure iuriſdictionem habentes, ac eorum officiales[f] ad requiſitionẽ ordinariorum, vel delegatorum ipſorum, aut inquiſitorum hæreticæ prauitatis non valentium ſi-

ne moræ diſpendio[g] vel negotij periculo recurſum habere ad ſuperiores qui legitimè in locis ipſis poſsint iuſtitiã exequi, poſſunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defenſores eorum iuſtitiã & ſuũ officiũ exercere. Nec requirentes huiuſmodi excõmunicatos, propter hoc ſententiam excõmunicationis[h] incurrunt. Nõ tamen præſidentibus prælibatis[i] vel officialibus eorundẽ propterea in alijs caſibus intelligatur cõceſſum aliquid vel permiſſum.

Idem eiſdem.

Excommunicatus propter contumaciam non reſpondendi ſuper hæreſi, de qua erat ſuſpectus, poſt annum damnatur vt hæreticus. h. d. Domi.

CAPITVLVM VII.

CVm contumacia (in cauſa præſertim fidei) ſuſpicioni præſumptionem adiiciat vehementem:[k] ſi ſuſpectus de hæreſi vocatus à vobis vt de fide reſpondeat,[l] excommunicationis vinculo (pro eo quod parére ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſ-

Gloſſa ſeq. ponit duas lecturas.

h *Excõmunicationis* minoris. & ſi intelligeres quòd iſti eſſent excommunicati, quia iũriſdictionem illã exercebant, tunc qui communicauerunt illis in iuriſdictione, excommunicati eſſent excõmunicatione maiori ſ. de ſen. excommun. nuper. & c. ſi concubinæ. ſed hoc ſpeciale eſt, quia illam pœnam euitant. & ſic dicamus excommunicationis, ſcilicet etiã maioris vel minoris. & facit quod dixi. ſ. eo. li. de ſuppl. negli. præl. Romana.

i *Prælibatis.* ſcilicet excommunicatis, vel tantùm de facto iuriſdictionẽ habentibus. etiam eſt ſimilis proteſtatio. ſ. eo. lib. de ſta. reg. c. vnico, & ibi concord. in vltim. gloſ.

CVm.] Præmittit cõſtitutionis cauſam, & conſtitutionẽ ſubdit ibi. Si ſuſpectus. Olim incipiebat, cõſultationi. ADDITIO. Et dicit Io. Mo. ⁊ deciditur hic dubium not. xj. q. iij. rurſus. Et quomodo multis modis contrahitur cõtumacia, remittit Arch. xj. q. iij. certũ. & vt dicit, eſt graue peccatum. viij. q. j. ſciẽdum. & not. iiij. q. j. in ſum. Io. And. CASVS. Aliquis denuntiauit epiſcopo quòd quidam Titius erat hæreticus. vnde epiſcopus fecit fieri ſecretas informationes, per quas legitimè ſibi conſtitit quod Titius erat ſuſpectus de hæreſi. fecit ipſum citari ex officio ſuo citatione formali vt veniret de fide reſponſurus. in termino ſibi aſsignato non comparuit, quare epiſcopus reputauit eum contumacẽ, & illum tanquã contumacẽ excommunicauit, & publicari fecit. Iſte Titius excõmunicatus nõ curauit de excõmunicatione, ſed corde & animo induratus pertinaciter ſuſtinuit per vnũ annum, nunquid cenſetur hæreticus, vt tanquã hæreticus poſsit condẽnari? Reſpondetur ⁊ ſic, quia per informationes erat præſumptio vehemens vt citaretur perſonaliter reſponſurus de fide, & ſua contumacia facit præſumptionẽ vehementẽ tranſire in præſumptionem violentam ſufficientem ad condemnandum de crimine, iuxta ca. afferte. de præſump. in anti. Not. differentiã inter præſumptionem & ſuſpicionem. ſuper quo vide no. per dominũ Anto. in repetitione. c. veſtra. de coha. cle. Not. quòd malum malo additum, plus aggrauat. nam hic operantur duo id quod vnum non faceret, ſecundum Ioan. Mona. Domi.

Gloſ. ſeq. no. in præſumptione tres ſucceſsiuos gradus.

k *Vehemente.* Not. ex hac decretali ſuſpicionem, vehementem præſumptionem, violentam. propter ſuſpicionem citatur vt veniat reſponſurus. ſi contumax eſt, iam dicitur vehementer ſuſpectus, & excommunicatus ſi per annum in illa perſiſtit. iam iſta quæ erat vehemens præſumptio, tranſit in violentam, vnde extunc vt hæreticus condemnatur, vt hic. Inde eſt quod not. Ber. ſupra de præſump. literas. in gloſ. pe. quòd non vehemens præſumptio, ſed violenta condemnationem inducit. ⁊ Alleg. Archid. de pur. cano. inter. ver. attendentes. &. j. c. proxi. in prin. ⁊ Et eſt ſi. ad hoc quod no. de ſimo. inſinuatum. in vlt. gloſ.

l *Reſpondeat.* Ergo vt habeat locũ hæc decretalis, requiritur ⁊ hoc expreſſum ſit in citatione, vt ſcilicet de fide veniat reſpõſurus,[a] ſicut & in ſententia requiritur quòd citata fuerit pars vt veniat auditura ſentẽtiam. aliàs ſine appellatione reſcindi-

a Idem Archi. et facit clemen. vt lite pendẽ. cap. 2. Ioan. Andr.

ſcinditur. ff. quę ſen. ſine app. reſcind. l. j. §. item cum ex. ADDITIO. Debet citari pars vt veniat auditura ſententiam, etiam ferendam in caſibus quibus proceditur ſimpliciter & de plano, vt in cle. de verb. ſig. ſæpe. §. penul.

Dũ ſimile. a *Hæreticus.* Sic & in alijs criminibus excommunicatus, qui non venit reſponſurus de crimine, ſi in excõmunicatiõe ſtat per annum, poſt annum habetur pro cõuicto. xj. quæſtio. iij. rurſus. &. ca. quicunque. ADDITIO. Licet habeatur pro cõuicto, nõ tamen pro hæretico, vt notatur in. c. excommunicamus. ſ. eo. §. qui autẽ. in an. in glo. videtur. in fi. Ioan. Andr.

Diuiſio. *Cauſatus.* ⁊ Diuide decretalẽ in tres partes. In quarum prima ponuntur tres caſus quib' quis dicitur relapſus. & durat vſque ad. §. licet verò. ibi ſecunda, in qua dicitur quòd periurus in cauſa hæreſis certis caſib' teſtimonium perhibet. & durat vſque ibi, Sane. Ibi tertia, in qua ponuntur ſex caſus olim dubitati, an ad officium inquiſitorum ſpectarent vſq; ad §. religioſi. Ibi quarta, in qua dicitur religioſos in hæreſi delinquentes grauius alijs puniendos. ADDITIO. Idem Ioan. Mo. & in ſubdiuiſione non inſto, quæ per prædicta ſatis patet. Et dicit Archi. quòd olim incipiebat, quod ſuper. ſed illam non vidi. & dicit. §. eum verò. additum per Boni. Ioan. Andr. Iſtud cap. legitur vſque ad §. eum. Et pro intellectu ipſius eſt primò præſupponendum quòd alia pœna imponitur lapſis in hæreſim, alia pœna relapſis. Nam lapſis in hæreſim imponitur pœna degradationis, cum perpetua immuratione, vt vitam agant in perpetua pœnitentia cum pane triſtitiæ, & aqua doloris. ſed quando ſunt relapſi, debent tradi curiæ ſeculari, & ſunt ſubijciendi ignibus. CASVS. Aliquis fuit accuſatus de hæreſi: vel quia erat ſuſpectus de hæreſi, eius ſuperior cœpit contra eum inquirere. iſte non potuit conuinci per ſufficientes probationes & teſtes ad illum condemnandum de crimine hæreſis: tamen quia erat ſuſpectus de hæreſi, fuit ſibi indicta purgatio ad iudicium epiſcopi. vnde ipſe ſuſpectus de hæreſi, ſuam hæreſim abiurauit, id eſt illi penitus renuntiauit cum iuramento. Poſtea fuit repertus in huiuſmodi hæreſi quam abiurauerat. vtrum iuridice cenſeatur relapſus, ita quòd ſit puniendus tanquam relapſus? nam non eſt dubium quòd ſi de prima hæreſi fuiſſet conuictus, quòd puniretur pœna relapſorum, ſed de prima hæreſi non conſtabat ad plenum. Reſpondet Rom. pon. cum diſtinctione, aut de prima hæreſi erat vehemens ſuſpicio contra ipſum, & illam purgauit ad iudicium epiſcopi cum abiuratione: tunc ſi poſtea reperiatur in eadem hæreſi, cenſetur relapſus, & tanquam relapſus debet puniri, quia debet tradi curiæ ſeculari, vt ignibus ſupponatur. Aut erat modica ſuſpicio, & hæreſim ſuam abiurauit cum purgatione ad iudicium epiſcopi, & tunc non cenſebitur relapſus, ſed ſolùm lapſus, & tanquam lapſus eſt puniendus, quia debebit degradari, & perpetuò immurari. Nota ibi, cenſetur. quòd talis non dicitur verè relapſus, quia non erat conuictus de prima hæreſi ad plenum, ſed ius fingit quòd eſt relapſus, eo quòd nunc conuincitur iuxta præſumptionem vehementem primæ hæreſis, eo quòd inuenitur in eadem hæreſi. Nota quòd ius fingit quandoque id eſſe quod tamen verè non conſtat. vide quod no. 50. diſtin. ferrum. & de ſponſis qui. in an. No. quod delictum non dicitur plenè probatum, etiam ſi conſtet de plena præſumptione vehementi. quod not. pro iuribus & ſtatutis quę requirunt plenam probationem. Do.

b *Vehemens.* non violenta. de præſumpt. ljteras. & facit ⁊ dixi. ſ. ca. proxi. Idem Archi.

Relapſus vere nõ potest c *Fictione.* ideo dicit, quia vere non poteſt dici relapſus, de quo non conſtat an fuerit lapſus. ſicut dicit canon quòd non poteſt dici renatus, qui prius non fuit natus. de conſe. diſtin. iiij. qui in maternis. &. cap. ſi baptizata. Neque enim dici in eum regeneratio poteſt, quem generatio non præceſsit, vt ibi dicitur. propter vehementem ergo ſuſpicionem fingitur lapſus, ita quòd poſt abiurationem rediens, fingitur[a] relapſus, ſæpe enim iura talia fingunt. de hoc 50. diſtin. ferrum.

a Idem Io. An. ne verbum fictio fruſtra ponatur. ca. ſi papa. de priuil. bene facit. l. ſi quis adulterij. C. de adul. ibi ius fingit adulterium commiſſum, & punit quod prius ppter allegatã cõſanguinitate tranſiuit impune. Fontanus.

d *Ex hoc.* ſcilicet quia poſt abiurationẽ reperitur lapſus.

e *Grauius.* ſ. quàm ſi nunquam abiuraſſet.

f *Pœna.* ſ. e. ad abolendã. §. illos quoq;. &. ſ. eo ſuper eo.

EVM VERO. Iſte. §. legitur vſq; ad. §. licet verò periuri. Caſus in eo ſic figuratur. Aliquis Titius fuit accuſatus de hæreſi & de vna ſecta hæreticorum. Quot autem & quæ ſint ſectæ hæreticorum, habetur in cap. pe. xxiiij. q. iij. Vel aliquis fuit accuſatus de hæreſi eo quòd erabat in vno articulo fidei, vel in vno ſacramento eccleſiæ, abiurauit generaliter omnem hæreſim. poſtea incidit in aliam ſectam hæreticorum, vel erauit in alio articulo fidei vel ſacramento eccleſiæ. vtrũ cenſeatur relapſus, vel tantummodo lapſus? Reſpon. Rom. pon dicens, quòd licet iſte prius fuerit conuictus de vna ſpecie hæreſis, vel in vna ſecta, vel in vno articulo fidei, vel in vno ſacramento eccleſiæ, ſi abiurauerit hæreſim ſimpliciter, non reſtringendo ad illam ſectam vel ad illum articulum fidei, aut ſacramentum eccleſiæ, cenſetur relapſus. Secus autem ſi ipſe tantummodo abiuraſſet ſuam hæreſim in illa ſecta, vel in vno articulo fidei: quia ſi poſtea relaberetur in alia ſecta vel alio articulo, cenſeretur lapſus, non autem relapſus. Sed quid ſanctiſsime pater, ponamus quod aliquis fuit conuictus de hæreſi, & illam abiurauit, poſtea non incidit in illum errorem ſaltem apertè, ſed fuit fautor vel receptator hæreticorum qui in illo errore erant: vtrum cenſeatur lapſus, vel relapſus? Reſpondetur quod cenſeri debet relapſus, & ideo pœna relapſorum erit puniendus. Nota primò quòd hæreticus dicitur committens in vnum articulum fidei tantùm. Nota ſecundò quòd diſpoſitio generalis poſita poſt enumerationem ſpeciei alicuius, includit etiã alias ſpecies ſeparatas. ad hoc ſupra eod. lib. de procura. qui ad agendum. Domi.

b Sic vult glo. et doc. ibi in ver. fictione. ſupra eo. facit. c. ad abolendã. ſupra eo. tamen cõſuetudo habet ⁊ *ſuſpectũ in vno articulo cogitur omnem hæreſim generaliter abiurare. Fontanus.*

g *Secta.* Multas potes videre. xxiiij. quæſtion. iij. cap. penulti.

h *Fidei articulo.* quos habes explicatos ſupra de ſum. tri. firmiter. in anti.

Gloſſa ſequens recitetur per quæſtionem. ſecundò quærit, remittit & arguit.

c Placet Ioan. And. Fonta.

i *Simpliciter.* per hæc verba puto quòd ſi abiuraſſet ſolum in illo capitulo, licet laberetur in alio, non diceretur relapſus. Et nota quòd indefinita equipollet vniuerſali. Ad idem de priui. ſupra, quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus ſe teneatur de omnibus expurgare? Nota. de conſe. diſtinct. ij. ego Berengarius. & puto hanc literam pro illa parte facere quòd non teneatur: tamen ſi id faciat, valet, & habebit poſtmodum locum pœna relapſorum, vt ſequitur.

Gloſſa ſeq. ſignat contrarium & ſoluit.

k *Iudicari.* Contra. C. de tranſactio. ſi de certa. ff. de tranſact. qui cum tutoribus. §. j. vbi generalis tranſactio reſtringitur ad id de quo ſpecialiter actum erat. Solu. illa locum habet in non connexis, sed hic omnes hæreſes ſunt connexæ, quia habent caudas adinuicem colligatas, & de vanitate conueniunt in idipſum. ſupra eo. excommunicamus. j. & ij. vnde non quærimus an ſit relapſus in illam hæreſim, in quam prius fuerat lapſus, ſed quærimus an fuerit relapſus in hæreſim. Semel ergo lapſus in hæreſim, poſt abiurationẽ iterum lapſus, licet in alia ſecta, dicitur relapſus.

d Idem Io. Mona. alle. 26. q. 2. ſed et illud. ibi dicitur ⁊ *per vnum membrũ in totum corpus diffunditur macula. Io. And.*

Munera.

Munus & donum qualiter differant.

a *Munera.* Differentia est inter donū & munus. Munus enim ex causa datur: donum ex causa & sine causa. ff. de verborum signifi. inter donum. l. munus. eod. titu. ad principium tituli dicit quòd munus sumitur tribus modis: pro dono, pro onere, & pro officio. Ioan. Andr.

societ, aut dona vel munera [a] eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit [b] etiam sine adoratione: (vt verbis vestris [c] vtamur) merito debet iudicari relapsus, cùm illum ex approbata à se prius erroris consequentia non sit dubium id [d] fecisse.

Testis in causa hæresis falsum deponens, licet periurus sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indicijs constet dictum non corruptionem sed veritatem continere. hoc dicit.

Licet verò periuri à testimonio etiam post pœnitentiam repellantur [e]: si tamen ij qui coram inquisitoribus iurantes tam de se quàm de alijs super facto hæresis dicere veritatem, eam celando [f] deierent, & postmodum [g] velint corrigere dictum suum contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimen huiusmodi sit exceptū, si ex manifestis indicijs [h] apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modò quæ prius tacuerant reuelare: in fauorem fidei, nisi aliud obsistat [i], stari debet tam contra se quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittāt de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hæresim manifestam. hoc dicit. Domi.

Sanè cum negotium fidei (quod summe priuilegiatū [k] existit) per occupationes a-

b *Non possit.* Puta propter necessitatem famis. xlij. distinct. quiescamus. lxxxvj. distinct. non satis. vel ignorabat illos hæreticos: & sic per ignorātiam excusatur. j. de regu. iur. ignorantia. Ioan. Mon. alle. de consti. cap. ij. in an. Ioan. Andreas.

c *Verbis vestris.* Si. suprà de rebus ecclesię non alienandis, hoc consultissimo. & clemen. de priui. ca. j. de pœnitentia & remiss. cap. ij. Ioannes Andreas.

d *Id.* scilicet receptare, deducere, visitare, associare, donare, mittere, vel fauorem impendere.

LICET. Iste. §. legitur vsq; ad. §. porrò si propter huiusmodi. Et in principio huius. §. Casus secundum veriorem intellectum sic figuratur. Titius fuit accusatus de hæresi: fuerunt producti testes ad ipsum conuincendum: qui testes, vt moris est, iurauerunt deponere veritatem: ipsi tamen testes falsum deposuerunt, dicentes quòd nesciebant istum hæreticum. postea pœnitentia ducti reuersi fuerunt ad iudicium: & voluerunt deponere contra illud quod prius deposuerunt: dicendo quòd sciebant istum hæreticum: vtrum sint admittendi? Videtur quòd non: quia deponendo falsum, commiserunt periurium: modo periuri repelluntur à testimonio. Hac ratione non obstante respondetur quòd ipsi admittuntur etiam ex interuallo: & istud est fauore fidei. quod verum est, concurrentibus verisimilibus circunstantijs de quibus in litera, videlicet si appareat quòd isti testes non deponunt ex animi leuitate, nec odio, nec amore pecuniæ: sed amore fidei. Sed sanctissime pater vellem informari à vobis, vtrum inquisitores speciales à sede apostolica deputati ad inquirendum & puniendum de crimine hęresis, possint cognoscere de diuinationibus & sortilegijs? Respondetur quòd non. quod verum est, nisi istæ diuinationes vel sortilegia sapiant hæresim, sicut est emittere nefarias preces circa aras idolorum, dæmones consulere, & eorum responsa suscipere: tunc enim de istis possunt isti inquisitores cognoscere. Item non possunt ipsi inquisitores cognoscere de vsuris. Et hoc ideo, quia si inquisitores haberent examinare istas causas, possent retardari causæ inquisitionem fidei tangentes: cùm alię causæ sint à fide extraneę.

Nota quod periurus repellitur à testificando etiam post peractam pœnitentiam. ad hoc. supra de testi. testimonium.

Nota quòd testis in causa hęresis potest ex interuallo corrigere dictum suum. Quid autem in alijs causis, vide de testi. cum clamor. & de testib. co. præterea.

e *Repellantur.* vj. quæst. j. quicunq;. & .s. de testi. testimoniū.

A ADDITIO. Archidiac. alleg. xxij. quæst. v. paruuli. de accusat. cùm oporteat. de testi. sicut. in fi. Nota etiam quòd ferre testimonium, dignitatis est. xxxiij. quęst. v. preceptum. vbi de hoc. & no. in. c. testimonium. in glo. ij. Ioan. Andr.

Testimonium ferre, dignitatis est.

f *Celando.* Duplex est forma iurādi. quod dic vt. s. de accus. qualiter. ij.

lias non debeat impediri: pestis inquisitores hæreticæ à sede apostolica [l] deputati, de diuinationibus aut sortilegijs (nisi hæresim saperent [m] manifeste [n]) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores hæresis de quæstionibus vsurarum se intromittere nō possunt. h. d.

B De quæstionibus præterea vsurarum motis etiam contra illos [o] quibus restitutionem vsurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in iudicio ecclesiæ obligarunt, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi offendiculum [p] negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamē hæretici non erant) ad implendum pœnitentiam iniunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint antequam fuerit pœnitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

C Si verò pro ijs quæ in hæresi receptando vel defendendo hæreticos [q], seu eis fauendo, non tamen existens hereticus quis cōmiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam & complendam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit: si per huiusmodi pœnitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem [r] in bonis eius temporalibus [s] exequendum, ad complemētum ipsius per inquisi-

g *Postmodum.* Ex interuallo: vt sit hoc speciale fauore catholicæ fidei: aliàs nil esset hic fauoris: vt. supra de testi. co. præterea.

h *Indicijs.* sic. s. eod. in fidei. & sic per indicia statur ꝓbationi. & de hoc. s. qui fi. sint legi. transmissæ. ADDITIO. Et. s. eodem excommunicamus. §. vlti. de cleri. pere. inter quatuor. de homi. pro humani. in fi. Ioā. Andr.

i *Aliud obsistat.* scilicet quàm prædictū periurium. vnde si de falso redarguerentur, non stabitur eorum dicto. de testib. ex tenore.

k *Priuilegiatum.* Nota magis priuilegiatum anteponi. s. de offic. lega. volentes. xxj. distinc. denique. ff. de offic. procon. l. vlti.

l *Apostolica.* multo minus alij. Idem Archidiac.

m *Saperent.* sicut est circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorum responsa suscipere. xxvj. q. ij. hi qui. & quæst. iiij. igitur. vel associant sibi propter sortes exercendas hæreticos, vt faciant prædicta cum corpore vel sanguine Christi. vel in sortibus vt possint habere responsa, puerum rebaptizant: vel his similia.

Reci. per q. Hæresim sapere manifestè quid dicatur.

Glos. seq. recitetur per obiectionem & solutionem.

n *Manifeste.* In dubio ergo hoc casu non habent iurisdictionem: & licet aliàs iudex cognoscat an sua sit iurisdictio, & in dubio dicatur iurisdictionem habere. ff. de iudi. si quis ex aliena. quæ in ordinario loquitur: hic tamen, nisi id manifeste appareat, se non intromittit. & est si. supra eod. lib. de censi. cap. j. §. notoria. & j. de pœ. cap. j. supra de offic. deleg. cap. vlt. Idem Ioan. Mon. & Archidiac.

D

o *Et contra illos.* q. d. multo minus si contra alios.

p *Offendiculum.* Pluribus intentus minor est ad singula sensus. & sæpe qui ad vtrunque festinat, neutrum bene peragit. xvj. quæ. j. presbyteros. & C. de assesso. nemo.

Glossa seq. signat contrarium & soluit.

q *Hæreticos.* Contra. supra eod. titu. cap. penult. vbi defensores & fautores hæreticorum hæretici sunt. Solu. non in fauente & defendente, sed in credente loquitur ibi. ADDITIO. Idem Ioan. Monachus.

r *Ad salutem.* vt puta vt fundaret vel ædificaret ecclesiam, hospitale, vel alium pium locum, vel faceret simile pium opus: vt in authentic. de ecclesiasticis titu. §. si quis ædificationem. col. ix.

s *Temporalibus.* hoc dicit: quia secus si in ieiunijs, vigilijs, orationibus, vel similibus constiterit illa pœnitentia. idem esset si non posset illud iniunctum, licet salutiferum, expleri

pleri per alium: sicut esset theologiam audire vel similia. ADDITIO. Licet ieiunia de quibus supra, per cognatos possunt impleri: vt dicit Ioan. Mo. xiij. quæst. ij. animæ. non tamen sunt in bonis temporalibus exequenda. vnde bis com petit hoc exemplum.

Ieiunia per alios impleri possunt.

tores cogi debent hæredes [a] vel alij ad quos cum suo onere [b] bona huiusmodi deuenerunt. Porrò si propter huiusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei pœnitentia iniungeretur decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto [c] iam crimine iniungenda.

Post mortem hæretici declarari potest eum hæreticum fuisse, ad finem confiscandi. Domi.

In eo verò casu [d] quo hæredes ad successionem non debent ob hęresim sui auctoris admitti: non obstante quòd auctore ipso viuente hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorū post mortem [e] eiusdem nihilominus procedatur.

a *Hæredes.* xij. quęst. ij. episcopus qui filios. de sepul. ca. vlti. de rap. in literis. & de senten. excommun. à nobis. & in his omnibus de hoc Ioann. Andr.

b *Onere.* xvj. quæst. j. si quis laicus. de deci. pastoralis. &. cap. cùm non sit. Cod. de seruit. & aqua. l. & in prouinciali supra de pign. ex literis.

Casus literalis domini Helie,

PORRO. Iste. §. legitur vsque ad finem capituli, & in eo casus sic figuratur. Aliquis recepit in domo sua aliquos hæreticos quos sciebat hæreticos, vel aliàs eis auxiliū præstitit: tamen non erat hereticus. certum est quòd venit grauiter puniendus: vt per totam rubricam. Cod. de receptatoribus: quia (vt ibi dicitur) sine illis latrones diu latere non possunt. Or ponamus quòd ipse receptator hæreticorum fuit conuictus: & fuit ei aliqua pœna iniuncta quæ consistebat in temporalibus, puta quòd ipse ædificaret ecclesiam. nondum ecclesia ædificata, sed tamen incepta, ipse receptator mortuus est. vtrum sui hæredes possunt compelli ad complendum huiusmodi pœnitentiam quæ consistit in temporalibus? Respondet Rom. pont. quòd sic. nam bona sua fuerunt tacite obligata ad complendum dictam pœnitentiam. Ideo si quis fuit accusatus de hæresi, & pendente accusatione moritur, nō est extinctum crimen: sed contra hæredes potest causa prosequi ad finem quòd bona sua fisco applicentur. nam ex quo lapsus est in hæresim, perdidit omnia bona sua: & fiscus incepit esse dominus. Item ad alium finem, vt memoria ipsius defuncti damnetur: imò si durante vita hæretici non fuisset incepta accusatio, post mortem eius posset accusari ad istum finem vt memoria eius damnetur, & bona eius fisco applicentur. Postea in fine cap. dicitur quòd clerici non debent dare instructiones hæreticis qualiter ibi respondebunt ad singula cap. sibi proposita per inquisitores. quod si fecerint: poterunt inquisitores tales clericos incarcerare, vel aliàs punire secundum quod eis videbitur. Not. primò ex isto cap. iuncta glo. quòd aliquis nōn dicitur relapsus in hæresim, nisi constet eum plenè & perfectè incidisse in hæresim: quia de hoc fuit conuictus: sed non dicitur verè relapsus, si prius erat solummodo præsumptio contra ipsum: sed dicitur fictè relapsus: tamen est puniendus pœna relapsorum ac si esset verè relapsus. Not. vlterius ex. §. cùm verò, quòd si quis errauerit in vno articulo fidei, vel in vno sacramento ecclesiæ, vel in vna secta hæreticorum, & abiurauerit hæresim specialiter, puta quia abiurauerit suam heresim in vno articulo fidei, aut sacramēto ecclesiæ, aut in alia secta. si postea labatur in alio articulo, vel sacramento, vel in alia secta hæreticorum, non dicitur relapsus, sed tantummodo lapsus. secus si abiurasset generaliter & simpliciter suam hæresim. Not. ibi. Ille quoque ꝙ siquis fuit conuictus de hæresi, & illam abdicauerit: si postea receptet hæreticos, censetur occulte relapsus: licet apertè non constet quòd credat eorum errori. nam ex consequentia prioris erroris præsumptio est quòd credit errori ipsorum, & censetur relapsus. No. in. §. licet. quòd testis non solum deierat dicendo falsum: sed etiam celando veritatem. Item nota casum in quo testis periurus admittitur ad testificandum. Item nota casum in quo testis ex interuallo potest dictum suum corrigere, licet regulariter contra. sed istud est

Relapsus in hæresim quando dicatur quis. Errans in vno articulo, si post abiurationem labatur in alio, non ob id dicitur relapsus.

A fauore fidei. Not. ibi, Si verò. quòd res transit cum onere suo reali, ad quemcunque possessorem vel successorem perueniat res ipsa. & ad hoc allegatur iste. §. vt si res tua sit mihi obligata & hypothecata: licet rem illam alienes, tamen remanet mihi obligata: & potero agere hypothecaria.

Clerici instruentes testes ne inquisitores veritatem inuestigent, puniri possunt per eos: & religiosi grauius puniuntur. hoc dicit. Dom.

Sacerdotes insuper, & alij clerici qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando inuenti fuerint impedire [f]: cùm nō sit dubium

B eos ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis, per inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari [g] tam per captionem personarum quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis [h].

Religiosi [i] etiam sunt immurationis [k] † pœna vel alia grauius puniendi quàm seculares [l], si inuenti fuerint in hæresi vel consimilibus [m] deliquisse.

Vrbanus quartus.

Non valent statuta per quæ inquisitoris hæresis officium impeditur, vel retardatur.

C

Crimina morte extinguuntur

c *Extincto.* crimina extinguūtur morte: vt xxiij. distinc. quorundā. xxxiij. quæst. ij. admonere. ff. de ijs qui mor. si. consci. l. vlt. ex quo igitur extinctum est crimen, & pœnitentia non est imposita pro crimine iā extincto, nō imponatur vlterius.

d *Casu.* scilicet quia non fuit redincorporatus vnitati ecclesiæ.

e *Post mortē.* xxiiij. quæst. ij. sane ij. & C. ad. leg. Iul. maie. l. vlti. [a] intellige hoc vsque ad xl. annos. nam postea abdicari non poterūt etiam à Ro. ecclesia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt. quod verum est si parentes catholici putabātur: vt. s. eod. lib. de præscrip. cap. vlti.

a Hæc lex ꝓbat idem in crimine lesæ maiestatis. Ioan. Andr.

f *Impedire.* manifestè vel non manifestè: dummodo hoc constare possit.

† Quæ sit illa, dixi. s. eod. c. 1. & ista pœna est à cc. nō. ll. inuenta. l. aut damnum. §. solent. ff. de pœ. c. quāuis. depœ. j. eo. Ana. c. à nobis. in 1. col. de apostata. Fontana

g *Castigari.* sic. j. de pœn. Romana. ADDITIO. idem Ioā. Monac. & Archidia. caueant tamen episcopus & inquisitores ne impedimentum officij falsò imponant alicui. quod dic vt in cle. eod. titu. ca. j. §. pen. Ioan. And.

h *Delinquentis.* nam grauius delictum est grauius vindicandum. xxiiij. quæst. j. non afferamus. s. de exces. præla. tanta. & in æqualibus delictis æquales sunt pœnæ. j. titu. proxi. cap. vnico, in fi.

i *Religiosi.* isti si reperiantur hæretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fucati. s. eod. titu. ad abolendam. §. j. &c.

Religiosi hæretici nō debent dici religiosi.

k *Immurationis.* s. eod. titu. cap. penult.

l *Seculares* scilicet clerici vel laici. & concor. optime. s. ne cleri. vel monac. ca. sed nec.

m *Consimilibus.* de quibus vidisti suprà proxi. §.

STatutum. Primò irritat statutum per quod directè vel indirectè impeditur vel retardatur inquisitionis officium. Secundò ibi, ipsusque, officiales ad quos spectat, iubet excommunicari si illud non reuocent vel temperent. ADDITIO. Dicit Archid. quòd olim incipiebat, multorum. & fuit multum abbreuiata. & aliud hic non glossat. Io. Monac. dicit quòd inter terminos istius decre. & s. proxi. §.

D sacerdotes. non cadit iuris diuersitas: cùm tam laici quàm clerici obsecuti sint inquisitionis officio. & hoc minus dubium: quia ibi fit vt à priuato, hic autem vt à iudice, quod est grauius. Ioan. Andr. CASVS. Communitas huius ciuitatis fecit vnum statutum, per quod statutum impeditur inquisitio contra hæreticos facienda: quia fecit statutum ne aliquis ciuis posset de crimine hæresis accusari, vel ne aliquis ciuis huius ciuitatis posset ferre testimonium in crimine hæresis. Quæritur quale erit officium inquisitoris fidei à sede apostolica deputati circa tollendum huiusmodi statutum? Respondetur quòd ipse inquisitor fidei conuocabit ciues, & eos compellet vt sibi exhibeant illud statutum. & si videat quòd per illud statutum impeditur inquisitio prauitatis hæreticæ: poterit compellere ciues ad tollendum & rumpendum illud statutum, vel ad modificandum illud statutum: vt non tollatur inquisitio hæreticæ prauitatis. Not. primò argu. quòd quælibet vniuersitas potest sibi facere statuta. de quo. supra de const. cùm omnes. Nota secundò quòd ordinarius loci potest petere editiones statutorum laicorum, vt videat si sint aliqua contra fidem catholicam. Domi.

Directè

a Directè. puta ne aliquis ciuis illius loci accusari posit, vel contra eum inquiri super crimine hæresis, vel ꝙ nullus cõtra aliũ de crimine hæresis audeat testificari, vel his similia.

Glossæ duę sequẽtes notant duo, & in secũdo fit remissio.

b Indirectè. puta vt nullus posit de aliquo crimine puniri ab aliquo quàm à potestate, vel vt nullus alius quàm potestas posit aliquem capere vel capi facere, vel vt nullus nisi sit de familia potestatis, posit arma portare, vel his similia.

c Retardari. not. cõtra generale illud, ꝙ differtur, non aufertur. xiiij.q.vj.c.j.

Auferri non dicitur quod differtur.

d Nomine. s.eo.li.de elec.fundamenta.

e Moræ. Not. morã vitandam de hoc dixi. s.de elect. ca. vlti. ADDITIO. Cõcor. cõstitutio Io. execrabilis. §. qui verò. &. §. porrò. Ioan. Andr.

f Tale. scilicet quod directè vel indirectè ĩpediat vel retardet.

g Retardentur. vnde statuto de non portandis armis excipietur inquisitorum familia, & his similia. ADDITIO. Non tamen debent inquisitores abuti cõcessione portationis armorum, vt in cle. eo. tit. cap. nolentes.

h Compellendos. sic. s.de iureiur. ca. licet. de excep. c. vlti. infra de sentẽ. excom. decernimus.

† Faciunt no. per doc. c.fi.s.eo. de immuni.eccle. dicentes ꝙ episcop⁹ cogit laicos fateri ꝙ nõ intendũt statutis suis præiudicare ecclesiæ. arg gl.2.c. peruenit. de arbit. & quæ not. Archi.2.q.1.ca.quæ Lethaeius. Fonta.

CAPITVLVM IX.

Statutum ciuitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ prauitatis directè [a] vel indirectè, [b] ne in eo liberè procedi valeat, contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, [c] nullius existere firmitatis: Ipsiusque ciuitatis vel loci dominum, potestatem, capitaneum, cõsules, vel rectores, per quem vel quos eadem ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine [d] cẽseantur, ad statutum huiusmodi loci diœcesano vel eius vicario, aut inquisitori seu inquisitoribus labis præfatæ, sine moræ [e] dispendio † exhibendum, & si tale [f] inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quòd per illud inquisitionis processus non impediantur, vel aliquatenus retardentur, [g] per censuram ecclesiasticam decernimus compellendos. [h]

Clemens quartus inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Officium inquisitoris hæresis morte cõcedentis nõ expirat etiam quo ad negotia prius non cœpta vel exorta. hoc dicit.

CAPITVLVM X.

Ne aliqui dubitationem solicitam excitantes, in dubium reuocent an officiũ inquisitionis hæreticæ prauitatis solicitudini vestræ intra certos limites ab apostolica sede † cõmissum expiret [i] per mortem Romani pontificis qui cõmisit: Præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solũ quo ad negotia viuente mandatore incepta, [k] immo etiam quo ad integra & non cœpta, [l] & quod plus est, quantum ad ea quæ tunc nequaquam emerserant, [m] in fauorem [n] fidei post committentis obitum perdurare.

Idem eisdem.

Informat inquisitores ad Deum, vt eius timorem hominum metui anteponant in procedendo simul vel separatim contra hæreticos & suos fautores, & etiam in eos absoluendo cum verè redierint.

CAPITVLVM XI.

Vt officium inquisitionis contra hæreticos in prouincia [o] in qua vobis idem officium est commissum auctoritate apostolica, possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per apostolica

Diuisio.

Ne aliqui.} Primò ponit dubium, quod secundò declarat ibi, Præsenti. [a] Sicut officiũ legati nõ expirat re integra mortuo papa, vt. s. de offi. leg. c. ij. sic & officiũ inquisitoris hæreticæ prauitatis in fauore fidei re integra nõ expirat, vt hic. ADDITIO. Et intellige de inquisitore dato simpliciter. nã si cũ clausula, & vsque ad voluntatis beneplacitum, distingue vt. s. eo. lib. de rescrip. si gratiosè. Ioan. And.

a Et eiusdem Clemẽtis fuit decret. ne aliqui. j. de priui. Ioan. Andr.

Pro intellectu huius. c. est præsupponendum primò illud quod habetur in ca. gratum. de offic. deleg. in anti. videlicet quòd iurisdictio delegata expirat morte mandantis, re existente integra. Item secundò est præsupponendum quod inquisitores fidei à sede apostolica deputati habẽt iurisdictionem delegatam. CASVS. Papa deputauit aliquem inquisitorem in prouincia Burdegalen. iste inquisitor cœpit inquirere contra aliquos qui erant suspecti de crimine hæresis: vel nõ incepit inquirere nec exercere suam iurisdictionem delegatam. postea hoc pẽdente papa mortuus est. nunquid est expirata iurisdictio inquisitoris ad minus quo ad causas non inceptas? Videtur quòd sic per dictum. c. gratum, allegatum in presuppositione. Respon. Roma. ponti. dicens, quod fauore fidei ipse statuit & ordinat vt per mortem papę non sit extincta iurisdictio inquisitoris, etiam si crimen hæresis nondum erat ortum, puta quia tempore mortis papæ Titius non erat hæreticus, postea mortuo papa incepit esse hæreticus male sentiendo de fide. certè inquisitor poterit inquirere de isto crimine, & Titium punire. & hoc est fauore fidei. Nota primò arg. quòd concessio facta sub nomine summi Romani ponti. videtur facta contemplatione dignitatis, & non contẽplatione nominis proprij. de quo s. eod. lib. de rescrip. si gratiosè. Nota secundò quòd multa statuuntur pro fauore fidei contra regulas iuris cõmunis. Dom.

i Expiret. sicut potestas delegatorum datorum ad causas. supra de offic. deleg. licet vndique &. c. gratum. &. cap. relatum.

k Incepta de quibus non dubitabatur per iura proximè inducta. & no. incepta, quia per quemlibet iudicialem actum etiam præter citationem iurisdictio perpetuatur, vt dici solet in decre. de offi. deleg. licet, vti non cœperit.

l Non cœpta. No. quia si hoc esset speciale fauore fidei catholicę, vt. j. dicitur, ergo vbi nõ est fauor eius, contrariũ est regulare. & sic nota terminatã quęstionem no. s. de offi. deleg. licet. qua quæritur an perpetuatio facta in vno articulo, perpetuetur in alijs per easdem literas delegato cõmissis. ad idẽ s. eo. lib. de offic. deleg. ca. vlti. §. officiũ. & est in hoc differentia inter istũ inquisitorem & cõseruatorem, vt ibi patet.

Nota ad quæstionẽ: iurisdictio perpetuata in vno articulo, an censeatur perpetuata in alijs articulis.

m Emerserant. vt si tempore mortis papę nõ erat Titius hæreticus, postea lapsus senserit hæresim, de hoc poterit cognoscere inquisitor.

n Fauorem. sic. s. eo. in fidei fauorẽ. &. s. eo. accusatus. §. licet. cum si. in hoc tit.

† Sed ab alio commissum expirat, ait Do. per glo. cle. 1. de iure pa. item hic tex. exorbitat à iure communi. ergo quæ à iure. j. deteriu. Phi. contra, cũ versetur hic fauor fidei. ar. not. c. fi. s. de sim. & Io. An. c. pe. qui fi. sint legi. Fonta.

Vt officium.} Diuiditur in tres partes. Secũda ibi, Verum. Tertia ibi, Compescẽdi. ADDITIO. Et dicit Archi. quod olim incipiebat, licet. Ioan. Andr. Io. Mo. qui diuidit decre. in quatuor partes, de hac facit partem secundam, ibi: Si verò. in alijs concordat. Ioan. Andr. Præsupponamus primò illud quod habetur in ca. cum causam. de offi. deleg. in an. videlicet quod si à sede apostolica committatur aliqua causa simpliciter duobus iudicibus delegatis, vnus non potest procedere absque alio: & si procedat, suus ꝓcessus erit nullus. CASVS. Papa in prouincia Burdegalen. deputauit duos vel tres inquisitores fidei simpliciter. vnus illorum inquisitorum alio non consulto cœpit inquirere contra aliquos hæreticos vel fautores & receptatores hæreticorum. pro parte illius contra quem inquirebatur, fuit oppositum & allegatũ, quod ipse solus non poterat procedere, quia ipse & alij duo inquisitores fidei fuerant simpliciter deputati, & sic non potest procedere solus absque alijs, per ca. cum causam. alleg. & quod si vellet procedere ad vlteriora contra ipsum, quod ipse appellaret. Vnde consultus Ro. pon. respõdit, quod fauore fidei ordinat, si cõmittatur officium inquisitionis fidei duobus vel pluribus inquisitoribus simpliciter cõtra hæreticos vel eorum fautores siue receptatores, omnes inquisitores simul vel separatim poterunt procedere secundum quod eis videbitur ꝙ causa hæresis poterit melius tractari. Sed ponamus ꝙ aliquis suspectus de hæresi, vel fautor & receptator hæreticorum, non potuit ad plenum conuinci de hæresi, verũtamen erat suspectus. inquisitor indicit sibi purgationem, ipse autem ad iudicium inquisitoris se purgauit cum abiuratione suæ hæresis. postea iste vult redire ad vnitatem ecclesiæ, vtrum sit recipiendus? Respon. quod sic, tamen inquisitor debet esse cautus, & videre an tales redeuntes ad vnitatem ecclesiæ fingant se redire, & ne decipiant ipsos inquisitores sub specie agni. hoc dicit vsque ad. §. verum. Not. primò quod si aliqua causa à sede apo. cõmittatur pluribus simpliciter, vnus delegatus non potest in causa procedere sine alio: & si procedat, potest pars aduersa appellare. Istud colligitur ex isto ca. argumento à speciali: quia si speciale sit fauore fidei vt in causa hæresis vnus inquisitorum deputatorum simpliciter posit solus de causa cognoscere, ergo ius commune est in contrarium. Not. quòd si hæreticus abiuret hæresim, & velit redire ad ecclesiam, ecclesia non debet sibi claudere gremium. Not. quòd talis hæreticus rediens ad ecclesiam, est absoluendus secundum formam traditam in. c. cum desideres. de senten. excommu. in an.

Delegatus vn⁹ sine alio nõ procedit, si causa pluribus est simpliciter commissa.

o Prouincia. inspicit factum, quia idem si in ciuitate, diœcesi, vel alio certo loco.

Vbique.

scripta mandamus, quatenus vbique [a] in præfata prouincia simul vel separatim [b] aut singulariter (prout negotij vtilitas suadebit) cõtra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino [c] timori postposito) procedatis. [d] Si verò aliquis ex prædictis hæretica labe [e] primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatem, ei iuxta formam [f] ecclesiæ [g] absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem quod iniungi talibus consueuit: [h] prouiso solerter ne simulata [i] conuersione redeãt fraudulenter, & vos (immo seipsos) fallentes, [k] sub agni specie lupum [l] gerant.

Instruit inquisitores in modo examinationis testium, & in personis quæ testificata scribere debeant. hoc dicit.

Verùm [m] quia in tã graui crimine cum multa oportet cautela procedi (vt in reos sine vllo proferatur errore duræ ac dignæ seueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione testiũ quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas [n] religiosas & discretas [o] personas, in quarum pręsentia per publicam) si commodè potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos [p] fideliter eorundem depositiones testium cõscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia quæ in cõmisso vobis officio ad scriniarij seu tabellionis officiũ pertinent, teneri districtè præcipimus, cùm per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo, tabellionatus officiũ habuisse aut exercuisse noscuntur, & illos etiã quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotij fidei fuit ab apostolica sede commissum, & in posterum committetur, concedẽtes huiusmodi fratribus necnon & aliis religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerũt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si ijdẽ fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi liberè officium ipsum quo ad pręmissa, [q] non obstante statuto aliquo cõtrario canonis [r] vel ordinis quocunque vallato munimine potestatem.

Instruit inquisitores circa personas per-

a Vbique. sic ordinarius in qualibet parte diœcesis suæ potest causas audire: & pro tribunali sedere. s. eo. lib. de offi. ordi. cùm episcopus. ad idem de offi. leg. nouit.

Glossa sequens ponit regulam contrariam. dat simile, & illud determinat.

b Separatim. regulariter contra, nisi ex forma cõmisionis id habeat. s. de offic. delega. causam. &. c. cùm plures. s. eo. lib. Sed est hoc speciale fauore fidei, vt efficacius &c. vt s. dixi. & æquiparantur in hac parte ordinariis quorum quilibet per se procedere potest. ff. de offi. procon. l. j. quod de ordinariis intellige qui insolidũ iurisdictionẽ habẽt: sicut est in scholarib⁹, episcopis, magistris, & doctorib⁹. C. ne fil. pro patre. authẽtica, habita. secus in iis qui non habẽt insolidum, sicut est cùm capitulum cognoscit: quia tũc quilibet singularis per se non est iudex. ad hoc quod no. xv. q. vij. episcopus nulli⁹. & de offi. ord. irrefragabili. & concor. ad hanc decre. j. eo. per hoc Io. And.

Doctores & episcopi habent iurisdictionẽ in scholares, & insolidum.

c Diuino. xj. q. iij. c. Iulianus. sic. s. eo. li. de immunita. eccle. clericis. ad idẽ supra eo. vergentis. ADDITIO. Et c. à nobis. ij. in fin. Archid. hic tractat an valeat absolutio nõ seruata forma. & tenet ꝙ valet. & vide in preall. c. cũ desideres. Ioã.

d Procedatis. hodie restricta est potestas inqsitorũ in quibusdã ꝑ cl. e. ti. multorũ.

e Labe. generaliter vel simpliciter. Vel dic ea de qua suspectus vel conuictus erat. de hoc dixi supra eo. accusatus. §. j. Ioan. And.

f Formam. xj. q. iij. cũ aliquis. s. de sentẽ. excõ. cũ desideres.

g Ecclesiæ. quæ gremium non claudit. s. eo. super eo.

h Consueuit. j. q. vij. quoties cordis. &. c. saluberrimum. de cõsecra. distin. ij. ego Berengarius.

i Simulata. xxvij. dist. quod interrogasti. j. q. j. sicut ficti. xxij. q. v. cauete. est tamen interdum vtilis simulatio. xxij. q. ij. vtilem. & dic de hoc vt ibi, & xxiiij. q. j. officij.

k Fallentes. mentiri Deo possunt: fallere autem ipsum non possunt. de consecra. dist. ij. panem de altari.

l Lupum. s. de renun. nisi. §. propter malitiam. & xxiij. q. iiij. tres personas. lxxxj. dist. oportet. Ioan. And.

m VERVM QVIA. Iste. §. legitur vsque ad. §. cõpescendi. Et in eo Casus sic figuratur. Aliquis inquisitor hereticæ prauitatis à sede apo. deputatus contra aliquẽ suspectũ de heresi cœpit inquirere. ipsum vocari fecit ad cõparẽdũ corã se respõsurum de fide: qui cõparuit in die sibi assignata, fuerũt adducti testes. Queritur quã cautelã debet habere iudex in examinãdo testes, vtrũ posit illos examinare in presentia soli⁹ notarij, vel loco eius in presentia duarũ honestarũ personarũ, queadmodũ fit in aliis causis: vt in ca. quoniã contra falsã. de proba. in anti. vel vltra illas duas personas debeat adhibere alias duas personas honestas? Respõ. Ro. pon. ꝙ in crimine heresis debẽt examinari testes in presentia notarij, vel loco eius in presentia duarũ personarũ: & vltrà debẽt adhiberi duę aliæ honestę personę: ita ꝙ notarius postquã legerit depositiones testiũ, debet legere coram illis personis attestationes & dicta testiũ: quæ personæ habebunt approbare quòd ipse fideliter redegit in scriptis dicta ipsorũ testium. Or sanctissime pater, dicitur in c. sicut. ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant. quòd si notarius vel tabellio efficiatur religiosus, non debet amplius exercere officiũ tabellionatus vel notariatus. Sed vtrũ in negotio fidei possit religiosus exercere officium notariatus, hoc est vtrum possit redigere in scriptis dicta expositiones testium examinatorũ in causa hæresis? Respõ. Ro. põ. quòd sic: non obstante quocunque statuto vel iure suæ religionis seu ordinis, puta si habeant statutum quòd nullus religiosus in quocũque negotio possit exercere officiũ notarij vel tabellionis.

Sextus.

Not. ex hoc §. verũ. ibi, {religiosas & discretas.} quòd ista coniunctio copulatiua &, ponitur expositiuè pro id est. nam nõ requiritur quòd illæ personæ sint religiosæ, dummodo sint discretę & honestæ. Not. vlterius ꝙ acta iudicis non requirunt testium inscriptionem. c. quoniam contra falsam. de proba. in anti. Secus esset dicendũ in actis extraiudiciariis: quia subscriptio est de substantia instrumenti. veruntamen in actis extraiudicariis quando sunt duo notarij, non requirũtur testes: quia vnus notarius ęquipollet duobus testibus. l. dominæ. ff. de testi. No. ꝙ ratione fidei testes in causa hæresis sunt examinandi in præsentia duarũ honestarũ personarum. Ratio specialitatis est quia agitur de maiori præiudicio: ideo cũ maiori cautela est procedendum. No. si notarius efficiatur religiosus vel presbyter, non potest exercere officium notarij: quia istud officiũ est seculare. nam specialiter fauore fidei religiosus vel presbyter potest exercere officiũ notarij in causa hæresis: ergo ius commune est in contrarium.

Acta iudiciaria non requirunt testium inscriptionẽ.

Testes in causa hæresis coram duab⁹ personis honestis sunt examinãdi.

n Duas. Integrum enim est iudicium quod plurimorũ sententiis confirmatur. s. de offi. deleg. prudentiam. & ad idem xx. dist. de quibus.

o Discretas. Semper enim qui graues causas ecclesiasticas audiunt, debent esse discreti. s. de consang. & affini. c. j.

p Idoneos. sic suprà de proba. quoniam contra falsam. & dic vt ibi. ADDITIO. Et in extrauag. debent. quam alleg. sequens glos. Ioan. And.

Glossa sequens no. ad q. de tabellione facto monacho &c. & ponit opi. Guli.

q Præmissa. Per hanc literam bene patet quòd tabellio factus monachus non potest exercere quo ad alia tabellionatus officium, & hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij, debent superioribus. de offic. ordi. circa medium decre. & idem probabamus olim per decre. supra ne cleri. vel mo. sicut per. l. Cod. de sacrosanct. eccle. l. antepe. xvj. quæst. j. §. nouarum. C. de episco. & cleri. l. placet. not. tamẽ Guli. in Specu. de statu monac. versi. xxvij. quòd veteres rogationes complebit: sed nouas non assumet. ff. fami. ercisc. l. alienationes. ff. de postulan. l. j. §. casum. ff. de negoc. gest. nam & seruus. §. si vno. ad idem supra de Iudæis, Iudæi de ciuitate, cum similibus.

Notarius effect⁹ monachus an possit veteres rogationes cõplere.

r Canonis. s. ne clerici vel monachi. sicut te.

COMPESCENDI.

Iste §. legitur causa breuitatis vsque ad fin. cap. Et in eo casus sic figu-

X

sic figuratur. Papa deputauit inquisitorem in ciuitate Picta. est aliquis hæreticus qui fuit conuictus de hæresi: vnde inquisitor conuocauit populum ad prædicandum hæretico: superuenerunt quæstores qui portabant indulgentias, & voluerunt facere quæstam illo tempore quo populus erat congregatus ad prædicandũ hæretico. nunquid inquisitor potest inhibere quæstoribus vt tempore illo non exerceant officiũ quæsturę, quousque sit finitus sermo inquisitoris? Respon. Ro. pon. ꝙ sic: & illos quæstores ad hoc faciendum poterit compellere censura ecclesiastica, remota appellatione. Sed ponamus ꝙ inquisitor non potest capere aliquẽ hæreticum propter impotentiam, quia sunt aliqui qui impediunt ne hæreticus possit capi. nunquid inquisitor poterit inuocare brachiũ seculare ad capiendũ istos impedientes ne hæretici possint capi? Respondet ꝙ sic. dicens vlterius ꝙ ipse ordinet vt potestates seculares obseruent & faciant obseruari à suis subditis constitutiones factas cõtra hæreticos, vel eorum fautores vel receptatores: & ꝙ ad istud faciendum ordinarij locorum vel inquisitores hæreticæ prauitatis cõpellãt ipsos iudices vel potestates seculares mediante ipsorũ iudicum secularium & potestatũ iuramẽto. Sed qd si ipsi potestates & iudices seculares noluerint pstare huiusmodi iusiurãdũ ꝙ obseruabunt, & à subditis suis facient obseruari cõstitutiones factas p sedẽ apostolicã cõtra hereticos vel fautores eorũ, vel etiã cõstitutiones à sede apostolica approbatas? Respõ. ꝙ ipsi sunt priuãdi officio & regimine suę dignitatis, & tanquã infames & fautores hæreticorum sunt habendi. hoc dicit in lõgum. No. ꝙ quis non est trahendus extra suam diœcesim vltra duas dietas. c. nonnulli. š. de rescrip. Sed vtrum sit correctum. c. statutum. š. eo. lib. de rescrip. quod. c. loquitur de vna dieta? Dicendum est quòd non nisi inquantum ad istum articulũ, & hoc fauore fidei. & est speciale hic in fide. nam illud. c. statutum. loquitur generaliter. No. vlterius quale debet esse officium quæstoris, videlicet ꝙ non debet prædicare, sed simpliciter debet exponere suas indulgentias, & requirere à populo charitatiua subsidia. Et istud verũ quòd quæstor non debet prędicare, nisi alio iure esset sibi pmissum. No. ꝙ inquisitor hęreticæ prauitatis potest quæstorib⁹ inhibere ne faciant questã tẽpore quo vacat pro fide, & ipsum oportet facere cõgregationem populi. No. quòd inquisitor potest inuocare brachiũ seculare ad capiẽdũ illos qui impediũt ne hæretici possint capi. No. ꝙ si iudices seculares nolint prestare auxilium inquisitoribus ad capiendum hæreticos vel eorũ fautores, sunt ipsi iudices suspecti de hæresi, & priuantur iudicatura.

Quæstoris officium quale esse debet. *Hæreticos capere nolentes: de hæresi sunt suspecti.*

quas impediri posset vel differri inquisitionis negotium. hoc dicit.

Compescendi pręterea monitione præmissa [a] per censuram ecclesiasticã appellatione postposita [b], predicatores quęstuarios (vbi cõtigerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliâs eidem negotio quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipsos [c] nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam si fortè habent exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentiũ facultatem [d]. Denique vt circa præmissa plenè vobis & singulis vestrũ correctionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea omnia viriliter exequamini, si opus fuerit, inuocato auxilio [e] brachij secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegiis vel indulgentiis quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum specialiter vel generaliter sub quacũque verborum expressiõe vel forma à memorata sede cõcessis, vel in posterum † cõcedẽdis, cũ ex huiusmodi vel aliis priuilegiis vel indulgẽtiis nullum vobis in tãtæ pietatis negotio velimus obstaculũ interponi, & constitutione de duabus diætis [f] edita in concilio generali. Statuimus insuper vt potestas, capitaneus, seu rector, vel cõsules, seu quiuis alij qui ciuitati præsunt vel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurum, ad requisitionem diœcesanorum, vel vicariorum suorum, seu inquisitorum hæreticæ prauitatis, iurent præcisè attendere inuiolabiliter & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis in terris suæ iurisdictioni regiminíve subiectis [g] constitutiones contra hæretitos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorúque filios & nepotes à sede apostolica promulgatas, ac etiã approbatas [h]: quas qui iurare noluerit & seruare, vt infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut decætero in aliquam dignitatem vel officium publicũ [i] vlterius assumatur: & quæ vt potestas, balliuus, consul vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

† Hic papa videtur imponere legẽ successori, contra c. fi. de rescript. š. eo. & loquitur hic textus de priuilegio personæ & ordinis. secundum Lapum. alleg. sua. 106. citatum per Phi. Font.

Bonifacius octauus inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

a *Præmissa.* hoc est regulare vt dixi, vt. xij. q. ij. ca. indignè. de senten. excom. sacro. in an. Ioan. And.

b *Postposita.* quid hoc operetur, habes. š. de appel. pastoralis. & no. eo. titu. vt debitus.

c *Ipsos.* scilicet quæstuarios.

d *Facultatem.* hoc vult dicere, quòd si facta per inquisitores congregatione pro negotio fidei veniant aliqui de Rungiualli, vel alij quæstuarij, & velint ibi prædicare: possunt cõpelli per censuram ecclesiasticam desistere.

e *Auxilio.* xxiij. q. v. prodest. de offi. ord. c. j.

Gloss. seq. allegat. quærit. ar. pro. soluit contrarium.

f *Duabus diætis.* š. de rescriptio. nonnulli. Quid dicem⁹ de noua decre. š. eo. li. statutum. de rescriptis? Vides quòd ista decre. fuit Clementis: & sic quo ad hoc videtur ista decre. per illam correcta, cùm sit posterior. ad idẽ š. eo. lib. de cõstit. c. j. cum suis cõcordã. Contrarium dico [a]: quia decre. illa locũ habet in literis impetratis à parte contra partẽ: licet in conseruatoribus locum habeat: vt š. eo. li. de offi. dele. ca. vlt. §. cõseruatores. Sed istud est quoddam speciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem cõstitutionẽ, licet postea subsecutam [b]. ad hoc. ĵ. de reg. iu. generi. & ꝙ ibi dixi. Ioã. And.

a Idem Io. Mo. & Archidia.

b Ratio est: quia inter istas constitutiones non est prioritas neque posteritas: simul enim approbatæ sunt. facit ad hoc secundũ Do. tex. & glo. l. 2. C. de testamen. tu. Fontanus.

g *Subiectis.* quia extra territoriũ ius dicenti impune nõ paretur. de consti. c. ij. š. e. li. ff. de iuris. om. iud. l. vl. & hoc quod hic dicitur, habebamus. š. c. excommunicamus. j. §. mor. eitur.

h *Approbatas.* omnia enim nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur. C. de vete. iur. enuc. leg. j. §. sed neque. & š. eo. lib. de præben. si apostolic. Ioan. And.

i *Publicum.* sic ĵ. de pœn. felicis. & ĵ. c. prox.

VT *commissi vobis.* Ponit septem vtilia pro exhibendo officio inquisitorum. Secundũ ibi, Aduocandi. Tertiũ, ibi, Conuocandi. Quartũ ibi, Et contra illos. Quintum ibi, Necnon. Sextum ibi, Priuãdi. Septimum ibi, Sunt autem. Domi. *Diuisio.*

Hic incipiũt dec. Bonif. & habẽt quidã hic rubricã de inquisitorib⁹ heretice prauitatis, sed nõ debet hîc esse rubrica: & fuit error scribẽtiũ ex supscriptione pueniẽs: qui putauerũt ꝙ Bonifa. viij. esset superscriptio, & residuũ esset rubrica.

CASVS. Papa deputauit inquisitorem hæreticæ prauitatis in prouincia Burdegalen. queritur de potestate ipsius inquisitoris: vtrum poterit publicare & publicari facere excõmunicationes quas protulit in hæreticos & eorum fautores: puta quòd aliquis hæreticus fuit citatus vt veniret peremptoriè & personaliter responsurus de fide coram tali inquisitore. in die assignata non comparuit: vnde inquisitor reputauit eum contumacem, & tanquã contumacem excommunicauit. nũquid inquisitor istã excõmunicationẽ poterit publicare in prouincia Burdeg. in qua est deputatus inquisitor? Respõ. Ro. pon. dicẽs quod vt facili⁹ causa heresis possit examinari, & veritas sup crimine heresis possit haberi, statuit & ordinauit vt inquisitor possit hæreticos citari facere per alios, & sentẽtias à se latas possit executioni facere demãdari: & vlteri⁹ quod possit vocare peritos vt sibi assistãt & prębeant ei cõsiliũ, qualiter ipse debeat procedere ad prolationẽ sententiarũ cõtra hæreticos. Itẽ quod inquisitor habeat potestatem conuocandi populũ ad prædicandũ cõtra hęreticos vel

vel eorũ fautores. Sed ponamus quòd aliquis hæreticus incidit in hæresim in prouincia Burdegal, postea se transtulit ad prouinciam Turon. nunquid iste inquisitor deputatus in pꝛouincia Burdeg. poterit ipsum psequi etiã in puincia Turon? Respõ. Ro. põ. quòd sic. & vt facilius possit veritas criminis haberi, poterit inquisitor præcipere quibuscunque personis vt apud eum producant & exhibeant libros siue processus & registra facta cõtra hęreti. Itẽ poterit mitigare vel cõmutare pœnas hęreticorum qui fuerunt cõdemnati ad perpetuã immutationẽ vel aliã pœnã, secundum ꝙ videbitur ei expediens. Sed ponamus quòd aliquis cleric⁹ beneficiatus incidit in heresim, & coram inquisitore fuit conuictus. nũquid inquisitor poterit talẽ hęreticũ priuare quibuscunq; beneficiis suis? Respon. ꝙ sic, dumtamen illud faciat cum cõsilio episcopi siue diœcesani: vel si diœcesan⁹ fuerit absens, quòd faciat illã priuationem cum cõsilio vicariorum ipsius episcopi. Et istud verũ, quòd requirendi sunt episcopi vel eorũ vicarij in priuatione hæreticorum vel eorũ fautorũ & receptatorũ à beneficiis & aliis dignitatib⁹ ecclesiasticis, nisi dicti episcopi vel vicarij sciẽter cõtulissent huiusmodi beneficia prædictis hæreticis vel eorũ fautorib⁹ & receptatoribus. nã tũc non essent requirendi, imò absque consilio eorũ posset inquisitor tales hæreticos vel fautores priuare dictis beneficiis & dignitatib⁹ ecclesiasticis. No. quòd inquisitor heretice prauitatis potest cõmittere aliis, vt ipsi publicè denũtient sententias excõmunicationis quas ipse inquisitor cõtra hæreticos protulit. Ratio dubitãdi fuit, quia videbatur quòd inquisitor hoc facere nõ posset, eo ꝙ videtur electa industria suæ personæ. c. vlt. š. de offi. dele. Sed ratio decidendi fuit fauor fidei, vt in prin. hui⁹ c. dicitur. Not. quòd vbi criminosus inuenitur, potest ibi de crimine cõueniri. l. C. vbi de crimine agi opor. Not. quòd cũ inquisitor priuat hæreticũ & filios hæreticorũ beneficiis & dignitatibus ecclesiasticis, requiritur consilium diœcesani: quia sicut institutio in beneficiis ecclesiasticis fit cũ auctoritate episcopi, ita similiter destitutio debet fieri cũ consilio ipsius. c. cũ ex iniuncto. eo. tit. in anti. Secus esset dicendum cũ inquisitor priuat aliquem officiis publicis, quia tunc non requiritur cõsilium episcopi. No. vlterius quòd si episcop⁹ sciẽter contulerit beneficiũ ecclesiasticũ alicui heretico vel eius filio, poterit inquisitor fidei talem hæreticum vel eius filiũ priuare dicto beneficio absq; cõsilio episcopi. Verũtamẽ dicit glos. ꝙ nõ psumitur quòd episcopus sciẽter cõtulerit beneficũ ecclesiasticum tali heretico, imò præsumitur quòd ignorabat ipsum fuisse hæreticum. c. præsumitur. ĵ. de reg. iur.

Ratio dubitandi. *Ratio decidendi.* *Hæreticis beneficia an auferri possint per inquisitores sine consilio diœcesani.*

Comprehendit ista decr. plura vtilia pro expediendo officio inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denuntiationes. dat potestatem vocandi peritos, clerũ & populum vt eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt. dat potestatem repetendi libros & processus, commutandi & mitigandi pœnas, priuandi & priuatos nuntiandi officiis & honoribus hæreticos, fautores & defensores eorum, ita tamen quòd hoc fiet de diœcesanorum, vel in eorum absentia vicariorum suorum consilio: nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit Ioan. Andr.

CAPITVLVM XII.

VT commissi vobis officij debitum vtilius & vberius exequamini, sanctę memoriæ Innoc. Alexan. & Clementis prædecessorũ nostrorum vestigiis [a] inhærentes, vobis & vestrum singulis [b] committendi citationes & denunciationes sententiarum [c] quas in quoslibet hæreticos, credẽtes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis [d]: Aduocandi quoque prout expedierit, [e] peritos quoslibet vt vobis assistant, & in huiusmodi ferendis sententiis prębeant cõsilium opportunum: ac eis quòd super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ iniungendi: Conuocandi etiam clerum & populum, ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) Et cõtra illos quos in prouincia in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint procedendi: [f] Necnon faciendi à quibuslibet [g] assignari vobis libros seu quaternos & alia scripta in quibus inquisitiones factæ ac pcessus per quoscunque auctoritate sedis apostolicæ vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur: & illorum qui vestris mandatis obediẽtes humiliter stant propter hæresim in carcere vel muro reclusi, pœnam vnà cum prælatis quorum iurisdictioni subsunt mitigandi vel mutandi, [h] cùm videritis expedire: Priuandi præterea vel priuatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis ecclesiasticis de diœcesanorum vel eis absentibus vicariorum suorum consilio: & officiis publicis ac honoribus [i] quibuscunque eosdem hæreticos, credentes, receptatores & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes, plenam concedimus facultatem.

Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficiis & huiusmodi requirendi: Nisi fortè constaret legitimè, quòd iidem scienter [k] huiusmodi personis eadem beneficia contulissent. tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos. [l]

a *Vestigiis.* in diuersis cõmissionibus, quas suis temporibus fecerant inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Ioan. And.

b *Singulis.* possunt enim procedere simul & diuisim. š. c. proxi. in prin. Ioannes Andreas.

c *Sententiarum.* has etiam committunt cõseruatores, sed de inquisitoribus maior erat dubitatio, quia illorum ministeriũ videtur electum. š. de offi. deleg. c. vlt.

d *Tuleritis.* Vide ĵ. circa finem c. ibi, plenam concedimus facultatem. & hoc idem repetas in fi. cuiuslibet versi.

e *Expedierit.* sic š. c. j. & c. prox. §. verũ. & ĵ. eo. c. vlt. Io. And.

ADDITIO. Cùm enim ibi dicatur ꝙ oportet cũ multa cautela procedi, ad tãtã cautelam sunt peritorum cõsilia opportuna. Ioan. And.

Glos. seq. quęrit & soluit.

f *Procedendi.* Quid in casu conuerso, in eo. s. qui alibi crimẽ hæresis commisit, & modo est in prouincia huius inquisitoris? Dic quòd poterit cognoscere [a]: quia vbi inuenitur, cõuenitur quis de crimine. C. vbi de cri. agi opo. l. j. & sic secũdũ hoc esset reperire ꝙ interdũ duo inquisitores cognoscerent. Pone peccauit in Rauenati, & trãsiuit ad Mediolanũ secundũ hoc Rauẽnas & Mediolan. poterit cognoscere: nec est mirũ: vt ĵ. e. ca. per hoc.

a Et illud omisit quasi indubitatum. Ioan. Andr.

ADDITIO. Forsan peccauit adorando vel degradizando. hoc dico: quia vbicũque sit male credẽs, ibi peccat. & vide ꝙ post Ia. & Pe. no. Cy. C. de sum. tri. l. j. in fi. Ioan. And.

g *Quibuslibet.* Siue sint ipsi scribentes, vel alij ad quos quomodocunque deuenerint dicta scripta.

h *Vel mutãdi.* Regulariter cõtra ff. de re. iu. l. Paulus. & l. acta. §. j. & š. de offi. dele. in literis functus est enim iudex officio suo iudicando bene vel male: vt ibi. Ioã. Andr. *Reci. per contrarium & sol.*

Glos. seq. exponit distinguendo.

i *Honoribus.* No. in ea parte qua priuat vel priuatos denuntiat dignitatibus ecclesiasticis & ecclesiasticis beneficiis, requiritur consiliũ diœcesani, vel eo absente eius vicarij: quia sicut institutio fit eis auctorizantibus: sic etiã debet fieri destitutio. in an. de insti. ex frequentibus. de hæreticis, cùm ex iniuncto. in fi. sed cùm priuat officiis publicis & honoribus, non requiritur cõsilium eorum: vt patet ex ordinatione illi⁹ literæ: & ideo, quia cesset in illis superior ratio. Ioan. And.

ADDITIO. Sed hodie dic vt in cle. eo. tit. multorũ. Io. And.

k *Scienter.* si š. e. c. ij. ad hoc. & ĵ. e. decreuit. & psumem⁹ ignorare, nisi probẽtur scire. ĵ. de re. iur. psumitur. ff. de proba. verius. quod sane intelligas vt not. in dicta regu. præsumitur. *Allegat duas concordan. & quæstionẽ soluit.*

l *Puniendos.*} quia vnde debetur pœna, nõ venit præmiũ. ff. de leg. j. si seruus plurium. §. j. & ij. in fi. xvj. q. j. c. legi. cum si.

C*ontra.*} Primò soluit dubiũ, quod secundo fortificat ibi, etiã si. tertio illud ampliat ibi, Et sicut. Præsupponendũ pro intellectu huius c. quòd si quis baptizetur coactè, quia per violentiã fuit portatus supra fontes, & fuit immersus cũ prolatione verborum, Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: talis non recipit sacramẽtũ baptismi. Secus si coactio esset conditionalis, puta propter metũ mortis, vel cruciatus corporis consensit vt baptizaretur: tunc enim licet fuerit coactus, tamen recipit sacramẽtum baptismi. Idẽ est præsupponendum quòd per sacramentum baptismi obligantur infantes, & etiam ignorantes: vt in capi. maiores. de bapti-

A Baptismo.in anti. CASVS. Aliquis Titius Christianus abnegato Christo, & fide Christiana, se trāstulit ad ritum Iudęorum. vnde inquisitor fidei fecit ipsum conueniri corā se citatione formata vt veniret respōsurus de fide. & fuerunt contra eum producti testes, qui deposuerunt quod aliàs susceperat sacramentū baptismi, sed postea illi renuntiauerat, & se trāstulerat ad ritum Iudaicū. ipse autem ad sui excusationē proposuit ꝙ per coactionem fuerat cōpulsus suscipere sacramentū baptismi, & quòd ob hanc causam non fuerat obligat⁹ fidei christianę. Vnde inquisitor dubitauit vtrū contra istū possèt procedere tanquā contra hæreticum. Consuluit Ro.pont. qui cōsultus respondit cum distinct. aut iste dū fuit baptizatus, fuit precisè coactus ad suscipiēdum baptismū. tūc nō est procedendum cōtra talem vt hæreticum. aut non fuit præcisè coact⁹, sed metu mortis suscepit sacramētum baptismi, & tūc dicit Ro.pon. quòd tam ipse quàm eius fautores & receptatores sunt tanquā hęretici condemnandi. Idem dicendum est de infante minore septennio, qui à parentibus suis vel aliis fuit portatus supra fontes vt baptizaretur. nam si renuntiet fidei christianæ, contra ipsum & suos fautores poterit inquisitor fidei procedere tanquam contra hæreticum. Not. principalem effectum huius c. quòd Christiani transeuntes ad ritum Iudæorum, sunt hæretici censendi, & tanquam hæretici sunt puniendi. Not. vlterius quòd infantes baptizati ante septennium, licet ignorent quid agant, tamen per sacramentum baptismi obligantur ad fidem christianam obseruandam: & sic ad sacramentū baptismi obligantur etiam ignorantes.

Not. primò quòd Iudæus baptizatus in infantia, cōpellitur seruare fidem catholicam.

No. secundò quòd metus cadens etiam in constantem, imprimit effectū baptismi, quando nō est præcisus. vide de bapti. maiores. Domi.

Baptismus obligat etiā infantes ad fidē seruandā.

Idem.

Christiani ad Iudaismum transeuntes & redeuntes, hæretici reputātur. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM XIII.

Contra Christianos qui ad ritum transierint vel redierint [a] Iudeorum, etiam si huiusmodi redeuntes, dum erāt infantes, [b] aut mortis metu, non tamen absolutè [c] aut præcisè coacti, baptizati fuerunt, erit tanquam cōtra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudæos [d] conuicti: Et sicut cōtra fautores, receptatores & defensores hæreticorum, sic contra fautores, receptatores & defensores talium, procedendum. [e]

Gloss. seq. obijcit & soluit.

a *Redierint.* fortè prius fuerant Iudæi, postea facti sunt Christiani. isti dicuntur redire. hi qui nunquam fuerant Iudęi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire. ADDITIO. Et sciendum quòd contra secundos habetur in officio inquisitionis litera Clementis quarti data Viterbij, pontificatus sui anno tertio. Contra vtrosque litera Gregorij. x. data Lugduni suo anno secundo. & vtraque incipit, Turbato corde. & ambæ mandabant inquisitoribus quod hic dicitur. Item in vtraque sequebatur sic, Iudæos autem qui Christianos vtriusque sexus ad eorum ritum execrabilem hactenus induxerūt, aut inueneritis decætero inducentes, pœna debita puniatis, contradictores &c. inuocata &c. Constat autem quòd decre. vlt. j. eo. tit. in fi. reseruat mandata prędecessorum istius libri constitutionibus non obstantia. vbi autem prędicta litera nō esset, videretur quod Iudæi talia facientes non caderent in officium inquisitorum. Sicut enim non cadunt propter hæresim, cum constet eos large hæreticos, quia non credunt articulos fidei, maximè respicientes humanitatem Christi, vt not. xxiiij. q. iij. c. illi qui. §. quia verò. sic nec propriè cadit in eos fautoria &c. Ioan. Andr.

Glossa sequens reci. per stinctionem & quæstionem.

a Quo ad hoc, quòd non puniatur vt maior, dicit Ioan. Ma.

b *Infantes.* scilicet minores septennio, vnde videbantur nō obligati ad fidem, quia ætas illa ignorat quid videat [a]. C. de fal. mone. l. j. vnde nec sponsalia tales contrahere possunt. s. eo. lib. de spon. c. vnico. sed contrarium est verum, quia tali sacramento obligati sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de conse. di. iiij. quæris. {Et ratio ibi patet in parte prima, & not. de hoc ea. di. nihil.} Sicut & punitur etiam ignoranter rebaptizatus. ea. dist. qui bis. & c. seq. ADDITIO. Per baptismum obligantur nō solùm ignorantes, sed etiam furiosi, dummodo non obstet præcedens contraria voluntas, vt ibi. Ioan. Andr.

Recit. per obiect. & solut.

c *Absolutè.* ergo absolutè coactus non recipit sacramentum baptismi, sed conditionaliter & metu mortis coactus bene xlv. dist. de Iudæis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. xv. q. j. meritò quæritur. Est autem absoluta coactio, cum quis renitens inuitus & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur. & est si. 50. distin. presbyteros. supra quod metus causa, c. sacris. vbi de hoc in j. glo. Ioan. Andr.

Coactio absoluta quid sit.

d *Iudæos.* non ergo possunt isti se iuuare per professionem quam contempserūt. C. de aposta. l. hi qui sanctam. licet aliàs infidelis non recipiatur ad testimoniū s. de testi. c. j. Io. And.

e *Procedendum.* erit ne per illud capitulum canon ille correctus .j. q. iiij. Iudæi. vbi dicitur quod bona Iudæorum deoluuntur ad catholicos filios, sed bona hæreticorū sunt confiscata. j. eo. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda? Dicendum videtur quòd nō, vt istud ca. loquatur de pœna personali, non de damnatione bonorum: maximè quia hæc noua iura quando corrigere intendunt, hoc exprimūt supra de concess. præben. c. ij. j. de senten. excom. c. vlt. Contra videtur, cùm apertè dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluuntur ad filios. j. eo. cum secūdum. quod tutius videtur. [b] Nec necesse est vt noua lex corrigens præcedentē de illa faciat mentionem supra eo. lib. de const. c. Ioan. And. ADDITIO. Quod ibi loquitur de Iudæis præuaricantibus in Christum, intelligitur de alia præuaricatione, non de ista de qua loquitur hoc. c. Ad id. xj. q. ij. relatum. & q. iij. existimant. secundum Archid.

Querit, argu. negatiuè, soluit cōtrarium.

b Idem Archidia.

Idem.

Non confiscantur dotes vxorum innocentium propter hæresim maritorum. hoc dicit secundum Zen.

CAPITVLVM XIIII.

Decreuit [f] felicis recordationis Inno. papa quartus, quòd propter hęresim maritorum, vxorum catholicarum dotes non debeant confiscari: [g] Quod intelligēdum fore censemus, nisi fortè mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc [h] sciebant.

Idem.

Filij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primā verò maternam, sunt inhabiles ad beneficium ecclesiasticum vel officium seculare, si patres ante mortem ecclesiæ redincorporati non fuerint. hoc dicit secundum Dominicum.

Decreuit. } Ponit dictum quod secundo determinat ibi, Quod intelligendum. Ioan. Andr. CASVS. Innocentius quartus in quibusdam suis commissionibus dicebat quod propter hæresim maritorum non debent dotes mulierū confiscari. Quæritur vtrum istud sit verum indistinctè? Respondit Rom. pont. quòd non, imò fallit quando mulier scienter contraxit matrimonium cum hæretico, quia tunc etiam dos sua debet confiscari, imò ipsa est de hæresi suspecta, & tanquā contra de hæresi suspectam potest contra ipsam procedi. Not. primò quòd si maritus committat crimen dignum confiscatione bonorum, non comprehenditur dos mulieris, sed à bonis ipsis deducenda est ipsa dos. No. vlterius quòd mulier contrahens matrimonium cum hæretico, est suspecta de hæresi: ideo contra ipsam vt contra suspectam de hæresi est procedendum, & ideo ipsa perdit suam dotem.

Dos mulieris non confiscatur cōfiscatis bonis mariti.

f *Decreuit.* in commmissionibus per eum factis super hæretica prauitate.

g *Confiscari.* vt sic mulier mariti odio non grauetur. j. de re. iur. non debet. cum suis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro mari. per totum. nisi in causa primipilarij. C. in quibus cau. pig. vel hypo. contra. l. sacris. ADDITIO. Vide de consue. c. pe. in antepe. glo.

h *Tunc.* scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorabāt, licet postea sciuerint, non habet locum pœna, vt sic inspiciatur initium. s. de emptio. & vendi. cum dilecti. [c] Præsumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc. s. c. ij. & j. de re. iur. præsumitur. Ioan. And.

Soluit duo dubia.

c Idem Archi. qui etiam alle. de elec. dudum. & facit hoc ad not. in cle. de consan. & affinit. eos qui. in. 3. gl. Ioan. Andr.

D Statutum. } Primò ponit ius antiquum. Secundò duas determinationes ipsius. Prima ibi, Primum. Secunda ibi, Hoc sane. Ioan. Andr. CASVS. Iure cautum est quod si quis efficiatur hæreticus, quòd filij sui puniuntur pro delicto patris, ita quod ipsi filij sunt incapaces quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum, & dignitatum etiam secularium: & hoc vsque ad secundam generationem. Quæritur qualiter illud intelligatur? Respon. Rom. pont. quòd intelligitur in descendentibus per lineam masculinam, quòd sunt incapaces beneficiorum ecclesiasticorum vsque ad secundam generationem: sed alij liberi non descendentes per lineam masculinā, non sunt incapaces vsque ad secundā generationē: sed solùm vsque ad primā generationem. Et secundum gl. est sensus. Titius est de hęresi conuictus, habet filium & filiā, ex filio habet nepotē, & etiam ex filia habet alium nepotem, vtrū nepos ex filia sit incapax beneficiorū ecclesiasticorū, vel dignitatū seculariū? Respon. ꝙ nō, sed solū nepos descēdēs ex filio est incapax illorū beneficiorū ecclesiasticorū & dignitatū secularium. Vel etiā ponamus ꝙ mulier hæretica habet filium, ex eo nepotē, certè solus filius est incapax, & ideo nepos non subiacet prohibitioni. Sed vtrum istud sit verū indistinctè, quòd filij hæreticorum puniuntur vsque ad primam vel secundam generationem, siue pater eorum decesserit in errore suo, siue sit emendatus & correctus, & sic incorporatus ecclesiæ? Respon. quòd non, sed illud intelligitur de illis qui in errore suo decesserint, non autem de illis qui fuerunt emendati & incorporati ecclesię. No. primò vnum casum in quo filius punitur ꝓ delicto patris, puta quādo pater fuit hęreticus. Idem est in crimine læsę maiestatis. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maie. vbi dicitur, si quis cōmittat crimē læsæ maiestatis, quia machinatus est in mortem principis vel suorum consiliariorū, q sunt pars lateris ipsius principis, debet decapitari, & bona sua debent confiscari & applicari fisco: & filij sui puniūtur, quia sunt incapaces cuiuscunq; doni, sicut doni legati etiam passiuè, quia vt ibi dicitur, debent esse fœtidi, & debiles, vt vita sit eis tædiū, & mors solatiū. Simile est in crimine læsæ maiestatis diuinæ, vt hic. Not. vlterius quod dictio vsq;, stat inclusiuè, quia dicit vsque ad secundum gradum, & tamē ipse secundus gradus comprehenditur. Est istud aliquando est in facto, vt si vendam tibi aliquam petiam terræ vsque ad talem arborem, aliquando est quæstio vtrum arbor sit inclusa, vel exclusa.

Filius propter patrē in quibusdam criminibus punitur.

Vsq; quādoque stat inclusiue.

CAPITVLVM XV.

Statutum felicis recordationis Innocentij [a] & Alexandri [b] prædecessorum nostrorum, ne videlicet hęretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorū, ipsorumque filij vsque ad secundā generationē ad aliquod beneficium ecclesiasticū, seu publicum officium admittātur, ꝙ si secus actum fuerit, sit irritum & inane: [c] Primum & secundum gradum per paternā lineā cōprehēdere declaramus, per maternā verò ad primū [d] duntaxat volumus [e] hoc extēdi. Hoc sanè de filiis & nepotibus hęreticorum, credentiū, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligēdum esse [f] videtur: nō autem illorū quos emendatos esse constiterit, & redincorporatos [g] ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesiæ pœnitētiam recepisse, quā ipsi vel iā perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, [h] vel parati [i] fuerint ad recipiendam eandem.

Idem.

Inquisitor papæ super hæresi, sine speciali mandato non requirit contra episcopum: sed si eum culpabilem sciuerit, nuntiabit papæ. hoc dicit. Ioan. Andr.

CAPIT. XVI.

Inquisitores hæreticæ prauitatis ab apostolica sede seu alio vel aliis quibuslibet [k] deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra episcopos nequeunt, aut eius prætextu ꝓcedere cōtra eos: Nisi in literis cōmissionis apostolicæ [l] quòd hoc possint,

a *Innocentij.* si loquatur de quarto, habebamus id in commissionibus per eum factis, vt dixi s. ca. proxi. Si dicamus de tertio, posset loqui de decr. s. eo. vergentis. & c. excommunicamus. §. credentes.

Reci. per q. de quo Innocētio.

b *Alexandri.* iiij. s. eo. tit & li. quicunque. §. hæretici.

Glossa seq. dicit quid declarat. secundò literam exponit & declarat. dicit glossam Accur. reprobatam, & dat regulam. tertiò obiicit & soluit.

c *Inane.* hucusque durat antiqua cōstitutio, modo sequitur declaratio, in qua declarantur no. per Hosti. s. eo. vergētis. & hanc declarationem sic intelligo, Si Titius fuerit hæreticus, receptator, fautor, vel defensor, & habuit filium & filiam, vterque ipsorum subiacet prohibitioni. & si ille filius habeat filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiacet. sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiacet huic prohibitioni. Item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includuntur hac prohibitione: sed nepotes ex filiis non. & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum si pater fuit catholicus, vt eius respectus non habeatur. & facit in hoc id quod no. Accur. Cod. ad leg. Iul. ma. l. quisquis. vbi dicit quòd eadem est pœna cùm mulier committit crimen læsæ maiestatis quo ad descendentes, sicut cum vir. Est tamen sciendum quòd vbi aliàs nō caueretur de descēdentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris vel hominis, vt infra de pœ. vbicunque. sed quòd filij etiam filiarum includerētur, videtur probari per decr. supra de pœnis, in quibusdā. §. sacri. vbi punit posteritates. & j. tit. proxi. c. vnico. & videbantur illi puniri & per verba & per mētem. per verba, quia sunt descendentes, & à verborum significatione non est recedendum. ff. de leg. iij. l. non aliter. & differentia agnationis & cognationis hodie sublata videtur in auth. col. ix. de hæred. quæ ab intesta. defer. & de mente idem videbatur, quia voluerat constitutio punire hæreticum in filiis. xxiiij. q. iij. c. cum ergo. §. sed qui. & ff. quod me. cau. l. isti quidem. si enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filiis. idem videtur de mente. ideo ne quis ducat filiam hæretici in vxorem. sicut enim vir infidelis saluatur per mulierem fidelem, sic & dānari posset. Arg. de diuor. gaudemus. Vnde qui emit mancipia, de origine solet quærere. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. qui mancipia. sed de iure secus est, vt in prædicta decr. vbicunque. j. de pœnis. nisi vbi aliud cauetur, vt hic. & benè facit. ff. de sena. l. liberos. vbi dicitur senatores vocari debere ipsos senatores & filios eorū & nepotes natos ex eis. nepotes verò ex filiabus nati, senatores non dicentur, sed patris sui conditionem sequentur.

Mulieris hæreticæ filij puniūtur, nō autem nepotes.

d *Ad primum.* & secundū gradum. i. filios & nepotes. & hoc patet etiā ex §. seq. & s. eo. tit. & li. vt cōmissi. ad finem. & est casus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi s. e. tit. & li. c. ij. §. hæretici. in glos. filij.

Glos. seq. primò facit vim in verbis textus. secundò arg. ad quæstionem.

e *Volumus.* s. dixit declaramus, hic dicit volumus: qa inquantum punit descendētes per masculinum, declarat ius vet⁹. inquantum descendentes per fœmininum, statuit ius nouuū. ad idē j. de pœ. vbicunque. Et bene facit hęc litera ad quęstionem qua quęritur an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur ꝙ non, quia nō sunt in patris potestate. inst. de nup. circa finē. sed quòd potestas nil operetur, probat hæc litera, quæ punit descendētes per maternam lineā primi gradus, cū tamē filius in potestate matris non sit. & hoc [a] æquum, ne plus habeat luxuria quàm castitas. in auth. de resti. & ea quæ pa. in fin. coll. iiij. vide de biga. quia circa. super glo. j. licet interdum secus. supra de biga. quia circa. verum est tamen quòd isti alio cap. prohibētur & à successione, vt s. qui fi. sint legi. per venerabilem. in fin. & ab honoribus. lvj. dist. per totum supra de fil. presby. per totum.

a Idem Io. And. Phil. notātes ex gl. quādoque appellatione filiorum venire illegitimos. Bal. in l. pronūtiatio ff. de verb. signi. Imo in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. pulchre Hippo. l. infans ff. de sicar. Font.

C f *Esse.* nunc, quia viuunt.

g *Redincorporatos.* quia lapsi fuerāt simpliciter, non relapsi. de quo dic vt supra eo. tit. & lib. accusatus.

h *Insistūt.* ad hoc. s. de tēpo. ord. ex tenore. & s. de furc. c. vlt.

i *Parati.* ex quo non stat per eos, non eis debet imputari. de hoc supra de eo qui mit. in pos. c. j. & ij.

Inquisitores. } Primò ponit dictum, à quo vnum casum excipit ibi. Nisi. secundò inquisitores informat quando exceptio locum non habeat: ibi, Si tamen. Ioan. And. CASVS. Papa deputauit aliquos inquisitores in prouincia Burdegalensi sub forma, Mandamus vt auctoritate apostolica possitis inquirere de prauitate hæretica cōtra quascunque personas cuiuscunque dignitatis auctoritatis vel prerogatiuæ existāt. vtrum inquisitores virtute istorum verborum generaliū possint inquirere contra episcopos? Respon. quòd non, nisi specialiter fuerit eis data facultas inquirendi contra episcopos, ita quòd nō sufficiunt verba quātumcunque generalia. ideo licet inquisitores sciant aliquē episcopum hæreticum, non poterunt virtute suæ commissionis inquirere contra episcopum, sed poterūt & debebunt illud denuntiare Romano pōtifici, vt det eisdem inquisitoribus facultatem specialem inquirendi cōtra episcopos, vel vt aliis committat illud negotium, vel vt aliàs faciat secundū quod sibi videbitur. No. primò quòd in constitutione odiosa nō comprehendūtur episcopi, nisi fiat expressa mentio de ipsis. No. quòd vbi requiritur expressa mētio alicuius, nō sufficit mētio generalis quātumcunque fiat per verba generalia quæ videntur comprehendere personam de qua debet fieri expressa mentio.

k *Quibuslibet.* de quibus minus dubitatur.

Glossa sequens soluit duo dubia.

l *Apostolicæ.* No. hanc literam. nō dicit in literis cōmissionis apostolicæ, vel aliorū à quibus deputati fuerint, secundū quod dixerat in prin. [b] per quod omissum videtur quòd inquisitor deputatus ab alio quam à papa, etiā si habet expressum mandatum, inquirere non possit contra episcopum, & licet antiqua iura dicant ꝙ synodus audit causam criminalē episcopi, licet definitionem papę reseruēt. iij. q. vj. accusatus. & c. seq. v. q. iiij. duodecim. tamen committere nō poterūt in hoc casu. & isti inquisitores nō poterunt inquirere, etiam vt instructā remittant causam. s. de ap. constitutis. quia non solū definitio, sed ꝓcessus & inquisitio est ipsis interdicta ꝓ hoc. c. ADDITIO. Concor. j. eo. vt inquisitionis. §. prohibem⁹. & quod ibi no. in glos. ij. in fin. Ioan. Andr.

b Et simile in clemen. de præben. per literas. vt ibi not. in glo. antepe & ibi remittā. Idem Ioan. Mona. & Archid. Ioan. And.

a *Expreßè.* quantumcunque igitur sint verba expressa generalia: puta vt inquirere posit contra quoscunque cuiuscunque conditionis, dignitatis, aut status, non inquireret contra episcopos, nisi id exprimatur, propter prærogatiuam episcoporum. ad idem. j. de sent. excommu. quia periculosum.

b *Nuntiare.* quàm cito poterunt propter periculū quod ex facto posset insurgere. concor. s. eod. lib. de cleri. ægro. c. vnico.

Per hoc quod negotium. } Tres sunt partes quæ patēt. Secunda ibi, Verū. Tertia ibi, Siue. Ioā. And. CASVS. Papa deputauit inquisitorem in diœcesi Pictauen. cōmittendo sibi facultatem inquirendi generaliter cōtra quoscunque hæreticos. vtrum papa per illā cōmissionem videatur ademisse potestatem ordinario iudici, vt non posit inquirere contra hæreticos? Videtur quòd sic, per c. studuisti. de offi. leg. in anti. vbi si papa mādet alicui legato cognitionē alicui⁹ causæ spectantis ad iurisdictionem iudicis ordinarij, videtur illam adimere à iudice ordinario, ita quòd manus ipsius ordinarij sint clausæ, vt nō possit de illa causa cognoscere. sic in proposito videbatur in negotio fidei cum papa committit alicui inquisitori negotium fidei, quòd videatur cognitionem illius ademisse à iurisdictione iudicis ordinarij. Hoc tamen non obstante respondet Romanus pontifex in contrarium, quod per hoc non est suspensa neque ligata iurisdictio iudicis ordinarij: & inter ipsos non est locus præuentioni, imò quilibet ipsorum poterit per se cognoscere, contra. c. dispendia. s. de rescriptis. istomet libro. & istud fuit ordinatum in fauorem fidei. Sed ponamus quod ordinarius loci cœpit inquirere & procedere cōtra aliquē hereticū, vtrum contra eundem & eodem tempore possit inquisitor inquirere & procedere? Respon. ꝙ sic. & si velint, possunt simul procedere. sed si velint possunt separare & separatim procedere. Sed demum concluso & renuntiato in causa, debent inquisitor & ordinarius conuenire in eodē loco, & communicare suos processus. Et si possunt conuenire in eadem sententia, certum est quòd habent ferre sententiā. si verò non possunt concordare, debent referre ad papam. No. ibi, Sede apostolica. quòd ordinarius procedens contra aliquem hæreticum, debet obseruare illum ordinem quem obseruaret inquisitor deputatus à sede apostolica. Sed quæritur, quis est ille ordo quē obseruaret inquisitor papæ? Respondit quòd partim est expressus in corpore iuris communis, & partim est expressus in sua commisione. Nota vt dicitur in c. ad abolendam. eo. ti. in anti. quod si exempti sint suspecti de hæresi, papa facit ordinarios suos delegatos tanquam ad aliud crimen hæresis, vt auctoritate apostolica non ordinaria procedant contra tales exemptos: sed quantum ad non exemptos, ipsi procedant auctoritate ordinaria.

Inquisitor hæresis, quem ordinē seruare debet.

Glossa sequens notat à contrario.

c *Generaliter.* bene dicit, quia secus esset si fieret de certis criminibus & personæ specialis commisio. quantū. n. ad illā causam preiudicaretur ordinariȩ potestati, vt s. de offi. del. studuisti. quia generi p speciē &c. j. de reg. iu. generi cū suis cōcor. ADDITIO. Idem cum glo. tenet Archid. & idem Io. Monac. licet prius effuderit multa verba &c. Ioan. Andr.

Gl. seq. specificat dupliciter delegationē hominis & iuris.

d *Delegata si habent.* fortè habent delegatā ab homine, quod accidit in ordinario cū papa sibi cōmittit crimen. secus si eū monet ad suum officium excitando. quod dic vt s. de offi. ordi. licet. & c. graue. vel habent delegatā à iure, sicut est videre in hoc crimine super exemptos. s. eo. tit. ad abolendā. in fine.

e *Diuisim.* & sic plures inquisitores communiter & diuisim de hoc crimine cognoscere possunt. s. eo. ti. & lib. vt officiū. saluo eo quod dicitur. j. eo. multorum in cle.

contineatur expressè. [a] Si tamen inquisitores ipsi episcopos vel alios superiores prȩlatos sciuerint vel inuenerint circa crimen hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos, id tenebuntur sedi apostolicæ nuntiare. [b]

Idem.

Non derogatur ordinariis super processu hæreticorum, licet papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto episcopus & inquisitor possunt procedere communiter vel diuisim, vel proferre sententiam: in qua si discordant, debent papæ referre. Et episcopi qualitercunq; procedāt, debent seruare modum inquisitoribus impositum. hoc dicit Dom.

CAPITVLVM XVII.

Per hoc quòd negotiū hȩreticæ prauitatis alicui vel aliquibus ab apostolica sede generaliter [c] in aliqua prouincia, ciuitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis episcopis quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) [d] in eodē ꝓcedere valeāt, nolumus derogari. Verū vt dictum inquisitiōis negotiū efficaci⁹, melius, vtiliusq; ꝓcedat, cōcedimus ꝙ p episcopos ipsos & per inquisitores de facto eodē inquiri valeat cōmuniter vel diuisim: [e] & si diuisim ꝓcesserint, teneantur [f] sibi inuicē cōmunicare ꝓcessus, vt per hoc posit melius veritas inueniri. [g] & nisi hoc casu inquisitores in sententiȩ ꝓlatione diœcesanis vel ecōtra duxerīt deferendū, [h] per vtrosque simul sentētia [i] proferatur. in qua ferenda si nō cōuenerint, per vtrosque negotiū sufficienter instructū ad sedem apostolicā remittatur. [k] Siue autem ordinaria siue delegata episcopi potestate procedant, illū in procedendo modum obseruent, quem inquisitores possunt & debent per iura communia, [l] vel per speciales concesiones seu ordinationes [m] sedis apostolicæ obseruare.

f *Teneantur.* Nota quod non dicit, posint. vnde non relinquitur eorum voluntati, cum ius hoc necesitati subiiciat. Ioan. And.

Glos. seq. alleg. duas concor. quærit, & soluit.

g *Veritas inueniri.* ad quod elaborare iudex debet. xiiij. q. ij. quanquam. supra de probat. quoniam. cōtra. Sed quid dices si processus isti inueniantur esse contrarij? tunc ipsi cōsiderabunt qui verò proximiora loquantur, & per ipsorum dicta se iudices informabunt. supra de testi. in nostra. ff. de testi. l. iij. ix. distinct. ego solus. Si autem episcopus secundum suū pronuntiare vult ꝓcessum, inquisitor secundum suū, quid iuris, j. sequitur.

h *Deferendū.* ad idē s. de rescri. pastoralis.

Glos. seq. soluit cō trarium.

i *Sententia.* licet ergo de vnius delicto inquiratur per plures etiam diuisim, vnica tamen sententia fertur. Et sic non ob. supra de offic. leg. licet. ff. nau. cau. sta. licet. vbi dicitur quod de delicto vnius sæpius non quæritur, quia illa loquuntur quando iam pronuntiatum est. quod dic vt not. ij. quæst. v. habet hoc propriū. & supra de accu. de his. ADDITIO. Idem tenet Ioan. Mon. & Archi. qui alleg. no. per Innoc. de pur. cano. c. penult. Ioan. And.

k *Remittatur.* quid iuris aliàs cùm iudices discordant, habetur. supra de re iudi. c. vlti.

l *Iura communia.* s. & j. hoc eo. tit.

m *Ordinationes.* etiam hoc volumine non insertas, dummodo non his constitutionibus contrarias. j. eo. c. vlt. in fin. sunt enim ibi reseruatæ, & de his loquitur procemiū huius li. infi.

VT *inquisitionis.* } Primò approbat, & seruari præcipit leges canonibus non contrarias per Federichum contra hæreticos promulgatas. Secundò præcipit rectores locorum parēre inquisitoribus, ordinario vel alteri eorum in inuestigatione, captione, custodia, & punitione hæreticorum & fautorum suorum, eorum proclamationibus vel appellationibus non obstantibus, ita tamen quòd de illo crimine (cùm sit merè ecclesiasticum) nec iudicent nec cognoscant, nec ob hoc captos sine licentia relaxent, nec exequi detrectent, vel ipsorum processus impediant. Contrafacientes, & non parētes, & eorum fautores excommunicat. quam si per annum sustinuerint, vult eos vt hæreticos condemnari. hoc dicit Ioan. And. Iudices seculares tenentur obedire in negotio fidei episcopis & inquisitoribus, præcipuè in iis de quibus in litera. Item crimen hæresis est mere ecclesiasticum: ideo iudex secularis de eo nullo modo potest cognoscere, nec principaliter nec incidenter. hoc dicit. CASVS. Episcopus Pict. vel inquisitor à sede apostolica deputatus vult contra aliquem hæreticum procedere, fortè ad ipsius captionē & incarcerationem. videt ipse episcopus vel inquisitor quòd non est sufficiens ad ipsum capiendum. requirit iudicē secularem vt sibi præbeat auxilium. vtrum iudices seculares teneantur obedire episcopo vel inquisitori sedis apostolicȩ in captione & incarceratione suspectorum de fide? Respō. Ropon. dicens quòd leges factas à Frederico Imperatore, inquantum respiciunt fauorē fidei, illas approbat: postea præcipit vt iudices seculares in prædictis pareāt & intendant episcopis & inquisitoribus fidei à sede apostolica deputatis. Sed quæritur vtrum iudices seculares posint de isto crimine cognoscere saltem cōtra mere laicum? Respondetur ꝙ nō, quia crimen hæresis est mere ecclesiasticum, hoc est, crimen hæresis est mere de foro ecclesiastico, & ideo iudices seculares nō poterūt de eo cognoscere, nec principaliter neque incidē ter. Postea imponitur pœna potestatibus secularibus facientibus contra istam constitutionē. {Olim.} Not. quòd Fridericus

richus fuit aliàs Imperator Romanus, sed postea per Innocentium quartum fuit depositus eo quod erat schismaticus. c. apostolicȩ. s. de re iu. eo. li. {Terminetur.} Si episcopus vel inquisitor habeat carcerē, potest eligere vt suspectus de hæresi reponatur in suo carcere, vel in carcere iudicis secularis: & pro captione & cō ductione hereticorū potest requirere potestatem secularē, vt sibi præbeat auxiliū circa suspectos de hȩresi: sed tamen potestas secularis nō adhibebit custodiā ad custodiendum istos suspectos: sed ipse episcopus vel inquisitor. {Indilatè.} Vnde sentētia lata in causa criminali potest mandari executioni statim nō expectato lapsu decem dierum: ideo dicit textus indilatè. Veruntamen tenet Panor. quod etiā in causa criminali nō debet sententia exequi, nisi prius lapsis decem diebus: licet istud non seruetur: imò illa die qua fuit lata sententia, demādatur executioni. {De hoc crimine.} Istud crimen est mere de foro ecclesiastico. sacrilegiū est misti fori: ideo si laicus sit sacrilegus, potest accusari coram iudice ecclesiastico vel seculari: sed inter eos est locus præuentionis: iuxta not. in c. cū sit generale. de foro cōpet. No. ex isto ca. principalem effectū ad quem emanauit præsens ca. videlicet quod si episcopus vel inquisitor prauitatis hæreticæ cognoscat se impotentem ad capiendum suspectū de hæresi vel alium malefactorē, potest requirere iudicē secularē: & quod plus est, poterit eum monere sub pœna excōmun. & potestas secularis tenetur sibi impertiri auxiliū. Idem dicēdum est contra, vt si potestas secularis habeat aliquem subditum quem non potest comprimere, si ille subditus potestatis secularis timeat excommunicationem, potest iudex secularis requirere iudicem ecclesiasticū vt talem suū subditū excōmunicet: & hoc facere tenebitur ipse iudex ecclesiasticus. cap. j. de offi. or. in anti. Not. quòd iudex secularis tenetur suspectum de hæresi capere & ducere ad carceres. & istud est necessarium in hoc regno: quia episcopus non habet territoriū: ideo non potest facere captionem nisi malefactor esset intra domos episcopales. Not. vnum casum in quo iudex secularis non potest suum subditum, puta mere laicum, condemnare: videlicet quando crimen est mere ecclesiasticum: vt si sit crimen hæresis. No. vlterius quòd iudices seculares facientes cōtra istā constitutionem sunt excommunicati: tamen ab illa excōmunicatione poterit iudex ordinarius absoluere, ex quo papa non reseruauit sibi absolutionem. c. nuper. de senten. excōm. in anti. Not. quòd iudex secularis si illam communicationis sententiam sustinuerit per annum, corde & animo induratus, est censendus hæreticus: & tanquam hæreticus poterit condemnari.

Hæreticus aut de hæresi suspectus, potest poni in carcere ecclesiastico vel seculari.

Sententia lata in causa criminali an posit statim executioni demandari.

† Ecce quòd papa quasdā ll. tantū probat. vnde de Anchar. loquitur hic quando licet partim probare & in parte reprobare cōfesiones, ratiocinia negotiorū, instrumenta: remittēs ad Bar. in l. Aurelius. §. idē quæsiit. ff. de li. lega. l. in causæ. ff. de procur. In. no. c. cum venerabilis. de excep. Font.

Crimen merè ecclesiasticum impedit condemnationem iudicis secularis.

a *Leges quasdam.* has leges fertur quòd Clemens sub bulla

Sextus.

Idem.

Episcopis & inquisitoribus hæresis non resistant sed omnino pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoscant: aliàs prout dicitur hic puniuntur. hoc dicit secundum Zenze.

CAPITVLVM XVIII.

VT inquisitionis negotiū contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges † quasdam [a] per Friderichū olim Romanorum Imperatorem tunc [b] in deuotione Romanæ persistentē ecclesiæ ꝓmulgatas, quatenus [c] Dei & ecclesiæ sanctæ suæ honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt, approbantes, & obseruari volentes: vniuersos seculi potestates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatū, aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officiis aut nominibus [d] censeātur, requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles [e], ita pro defensione fidei diœcesanis episcopis & inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hȩreticorum, credentium, fautorum, receptatorum & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cùm ab eis fuerint requisiti: & vt prȩfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem episcoporum, aut inquisitorū dictorum, vel ad locum de quo ipsi vel aliqui ex eis mandauerint, intra eorundem dominorum potestatem, vel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: vbi per viros catholicos [f] à præfatis episcopis, seu inquisitoribus vel eorum aliquo [g] deputatos sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per ecclesiæ iudicium terminetur. Vtque de heresi à diœcesano episcopo vel inquisitore seu inquisitoribus condemnatos, præfati potestates, domini temporales, siue rectores, vel eorū officiales seu nuntij sibi relictos statim recipiant indilatè [h] animaduersione debita puniendos [i]: non obstantibus appellationibus seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cùm tam secundum ordinationem [k] prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem imperialem [l], appellationis & proclamationis beneficium expresè sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus, eorundemque officialibus supradictis ne ipsi de hoc crimine (cùm merè sit ecclesiasticum) quoquo modo [m] cognoscant [n] vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorum episcoporū siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia vel mādato à carcere liberēt, aut executionem sibi pro huius=

redegerat [a], sed eas aliter non habemus quo ad verba, habemus tamen quasdam authen. Friderichi: de quibus etiam forsitan intellexit hic Bonifacius. C. de epi. audi. authen. statuimus. signata super. l. iubemus. C. de hære. & Manichȩ. authē. credentes. authē. si verò dominus. & auth. Gazaros. habebamus etiā olim quādā ipsius constitutionē in quinta cōpilatiōe quæ incipiebat, hac edictali. aliàs hac decretali. & erat sub tit de consti. & eadē cōpilatio quæ incipiebat, Gazaros. sub tit. de hæreticis.

a Cum certis modificationibus & adiectionibus. Ioan. Mon. & Archid.

b *Tunc.* hoc dicit, quia postea recesit à deuotione Romanæ ecclesiæ: & per Inno. quartū in cōcilio fuit depositus ob certas causas. supra e. lib. de re iu. ad apostolicæ.

c *Quatenus.* ergo alias non approbat qa non tenent. cōcor. x. dist. c j. & facit quod no. xxxvij. di. si quid veri. xix dist. c. j.

d *Nominibus.* cōcordat. s. de elect. fundamenta. eo. lib.

e *Fideles.* quis enim fidelis qui non doleat fide læsa? j. de pœnis. felicis. ad fi.

f *Catholicos.* vnde non per Iudæos hæreticos vel paganos, qui quo ad prædicta suspecti sunt. & est si. supra de Iudæis. cap. pen.

g *Vel eorum aliquo.* hodie dic vt in cle. e. ti. multorum. §. sane. & §. seq.

h *Indilatè* No. quod sententia lata super crimine, statim dilatione postposita mandāda est executioni. quod idē probatur. ij. q. j. sicut. de pœnit. dist. j. Adam. fallit in casibus not. xj. q. iij. cum apud. Quid iuris de aliis sententiis latis super personalibus vel realibus, actionibus, no. s. de offic. deleg. quærenti.

i *Puniendos.* quid si inquisitor & ordinarius discordant in mandato: quia vnus mandat puniri per se condemnatum, alter mandat relaxari per se absolutum? satis videtur supersedendū donec consulatur papa. s. c. prox. ADDITIO. Vide quod hic dixi super ver. alterius. Ioan. And.

Inquisitor hæresis & episcopus si discordāt in mandato: vt quia vnus condemnat, & alter absoluit: quid iuris.

k *Ordinationem.* de ordinationibus loquitur Innoc. Alexan. & Clemens: quæ sunt reseruatæ. j. c. vlt.

l *Imperialem.* ipsius Friderichi, quam non habemus: sed approbata est. s. in princ. Ioan. Andr.

m *Quoquo modo.* id est, principaliter vel incidenter. concor. supra de or. cog. tuam. s. qui filij sint legi. lator. cum si. aliàs tamen cognoscit iudex [b] incidenter quod non cognoscit principaliter. C. de iudi. quoties. s. de resti. in integ. c. pen. cū suis concor.

b Aliàs in se capax: quem facit incapacem magnitudo causæ secūdum Ioan. Mona. Ponit regulam, et tres casus exceptos.

n *Cognoscant.* No. ꝙ licet regulariter de qua re iudex cognoscit pronuntiare debeat. ff. de iudi. de qua re. s. de cau. pos. cùm super. tamen hoc fallit interdum: sicut cùm delegās reseruat prolationē sententiæ. s. de offic. dele. super quȩstionū. synodus cognoscit de causa criminali episcopi, & non pronuntiat. iij. q. vj. accusatus. & c. seq. v. q. iiij. duodecim. idem in casu. s. de resch. cùm contingat. vbi ad sui instructionem de iurisdictione cognoscit is qui super illa non pronuntiat.

Hic tamen vtrunque expreſsè vetatur, ſcilicet cognitio & pronuntiatio: quia iudex huius rei nõ eſt capax. & concord. j.de ſenten.excommun.ſi iudex.Et ſupra eo.inquiſitores.vt ibi no.in fine tertiæ gloſ.

a *Indirectè*.ad idem.ś.eo.tit.& lib.ſtatutum.j.Ioan.And.

modi crimine diœceſano vel inquiſitoribus ſeu inquiſitore iniunctam, promptè (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœceſanorum aut inquiſitorum iudicium, ſententiam ſeu proceſſum, directè vel indirectè [a] impedire præſumant. Si quis verò de prædictis poteſtatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorũ officialibus, ſeu balliuis contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſæpefatis diœceſano epiſcopo vel inquiſitoribus incumbenti ſe opponere fortè præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire, necnon & qui ſcienter [b] in prædictis dederit auxilium, conſilium vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum [c]: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condẽnetur [d].

Idem.

Bona hæreticorum ipſo iure ſunt confiſcata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehenſio bonorum fieri non debet per dominum ſecularem, niſi prius pronuntiatum fuerit ſuper crimine per iudicem eccleſiaſticum qui hoc poſsit. Ioannes Andreæ.

b *Scienter*. ignorantes ergo non ligat cõſtitutio. ad idem ś.e.tit.& lib. c.ij.in prin. & ca.vt commiſsi. in fi.& ca.decreuit.

Soluit quæſtionem. c *Percuſſum*. No.canonem latæ ſentẽtię: & quia non reſeruat abſolutionem papæ, ordinarius abſoluere poterit. de ſentẽ. excõmu.nuper. in anti.

d *Condemnetur*. ad idem ſupra eo.titu.& lib.cũ contumacia.

Diuiſio. CVm *ſecundum*. } Duę ſunt partes. Prima loquitur de confiſcatione. Secunda de apprehẽſione: ibi, Confiſcationis. Et prima facit duo: inducit enim tria vel quatuor argumenta legalia ex quibus cõcludit ibi, Bona. Secundum argumentũ ibi, Et mulier. Tertium ibi, Ac etiam. Quartũ ibi, Aut rerum.Ioan.And.Præmitte pro euidentia quod habetur. ſupra e.tit. excommunicamus.j.& ij.reſpon. vbi dicitur quod bona hæricorũ confiſcantur.Do.CASVS.Aliquis Titius qui plura bona poſsidebat in diuerſis territoriis, diabolo ſuggerente & inſtigãte fuit lapſus in hæreſim. nunquid ipſo facto perdit dominium ſuorum bonorum, & dominium ipſorum tranſit in fiſcum? & quod iſtud ſit verũ, oſtendit Romanus pontifex triplici argumento legali. Nã papa hic enumerat tria crimina in quibus ipſo facto fit confiſcatio bonorũ: ergo multò magis in crimine hæreſis:quod eſt maius crimen quàm ſint illa tria crimina.Sed ſanctiſsime pater, vtrum fiſcus poſsit capere illa bona tanquam ſua antequam Titius ſit de crimine condemnatus? Reſpondetur ꝙ primò oportet quòd ipſe Titius per ſuum iudicem ordinarium qui eſt ſuus iudex competẽs, fuerit hæreticus declaratus:& tunc demum facta declaratione poterit fiſcus occupare illa bona.Not.primò quòd nuptiæ contractæ cum cõſanguineis,dicũtur eſſe contra ius naturale.Not.ſecundò quòd Imperator poteſt auferre dominium rerum ſingulis perſonis cauſa legitima ſubſiſtente. Vide Inno. de conſti. quæ in eccleſiarum. Do.

Peccatum contra naturam eſt peſsimum: & ſi totus mundus eo vteretur, non eſſet excuſatio. e *Naturæ contrariis*.in quibus ſexus perdit formam:& ſcelus eſt tale quòd non proficit ſcire: Venus mutatur in aliam formam. Cod. de adul. l. cum vir. & omnium carnalium criminum peſsimum eſt vſus contra naturam. xxxij. q.vij. adulterij.& ſi totus mundus vteretur illo vitio,non excuſat.ea.cau.& q.flagitis.

f *Eoipſo*. propter hoc facit ad propoſitum.

g *Perdant*. Cod.de inceſt. nup.l. cum ancillis.& l.ſeq.& l.ſi quis. ff. de rit. nup. l.inceſtæ. & inſtitut. de nup. §. ſi aduerſus.

h *Et mulier*. repete,& cũm ſecundũ leges ciuiles mulier &c. quare hoc dicam, videbis.j.& dic mulier,ingenua.C.de rap. virgi.l.vnica. §. & ſi quidem.in ancillis enim & libertinis nõ habet locum pœna bonorum:vt ibi.

i *Humanam legem*. C.de raptu virginum.l.vnica. & bene dicit humanam,id eſt ciuilem:quia ſecundum canonum legem ſecus: rapta enim ſecundum nos licitè contrahit cum raptore, ſi prior diſſenſus tranſeat in conſenſum. trigeſima ſexta quæſtione ſecunda. tria. & cap. ſeq. & ſupra de rap.cap.pen. & vlt.

A k *Conſortibus*. delicti:vt quia comitati ſunt raptorẽ in inuaſione vel rapina:vt in prædicta.l. vnica. C.de rap. virg.l.vnica.§.pœnas autem.

l *Ipſo iure*.propter hoc facit ad propoſitum:& habes hoc in authen.de rapt.mu.quæ ra.nu.in fi.coll.ix.

CAPITVLVM XIX.

CVm ſecundum leges ciuiles, nefarias, naturæ [e] contrarias, inceſtas nuptias contrahentes, eoipſo [f] ſuarum dominium rerum perdant [g]: Et mulier [h] humanam legem [i] tranſgrediens,& (pręſertim parentibus ſuis non conſentientibus) raptoris nuptias eligens, bona omnia quę per legem ſibi obuenerant à raptore, ac aliis conſortibus [k] raptus, ipſo iure [l] amittat, certoque caſu [m] deferantur in fiſcum: Ac etiam illicitas [n] ſpecies tranſuehens, Aut rerum vectarum profeſsionem omittens [o], earundem ſpecierum & rerũ proprietate hoc ipſo priuetur, & fiſco rerum & ſpecierum dictarum proprietas acquiratur: Bona hæreticorum [p] (qui grauius [q], horribilius, ac deteſtabilius quàm prædicti [r] delinquunt) ipſo iure [s] de fratrum noſtrorum conſilio decernimus confiſcata. Confiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri nõ debet per principes aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papæ predeceſſoris no-

Gloſ. ſeq. primò exponit literam. ſecundò quærit. ponit opinio.Io.& contrarium ſoluit.

m *Certoq; caſu*. cum parentes mulieris nõ ſuperſunt, nec alter eorum:vel ſuperſunt ipſi, vel alter conſenſerit talibus nuptiis, hoc caſu bona deuoluuntur ad fiſcum: vt in prædicta authen. de rap. mulier. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit locum hæc pœna: cũm ſecundum canones licitè contrahat: vt ſupra dixi? No. Ioan. [a] xxxvj. quæſtio. ij.de puellis. alleg. §. quibus. quòd pœna iſta locum non habebit ſecundum canones ſecundum quos ceſſat interdictum: niſi cũm ſponſa alterius rapitur. xxvij.quæ.ij. ſtatutum..& accedat quod not.ij.queſt.iij. §. notandum. in fi.de ſecun.nup.ca.penult. & vlti. & ſecundum hoc bene dixi. ś. repete, & cum ſecundũ leges ciuiles:quia ſecundum canones cõtra. Sed ſatis videtur quòd licet ſecundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in iis quę nõ eſſent de tẽporali iuriſdictione eccleſiæ. cum enim illa ibi tractet de lucro captando,non de diminutione ſui patrimonij:& pœna illa ſibi per legem obueniat: quare lex eo quod confert, priuare non poteſt [b]? & accedat quod dixi. j.de reg.iur.cap.ij.ſecus fortè in pœna de qua in prædicta decre.vlt.de ſecun.nup.ibi enim priuat lex eo quod nõ contulit.Facit.ff.de adop.ſi arrogator. Ioan.And.

a Quod hic videtur placere Archid.Ioan.And.

Canones ſeruandi ſunt etiam inter eos qui ſunt de temporali iuriſdictione eccleſia.

b Quaſi ſub conditione tulerit ſi raptori non nubat.

n *Illicitas*. vt is qui defert arma,ferrum,& lignamina Sarracenis.de Iudæis,ita quorundam Ioan.And.

o *Omittens*. hoc habet locum in priuato. ff.de vectiga.l.fin. §.diuus.in milite non:vt Co. eod.tit.l.iij.& habes hoc quod hic dicitur.ff.eod.titu.l.commiſſa.Cod.eo.tit.l.omnium.& l. ſi quis.

p *Bona hæreticorum*.ſecus in bonis eccleſiarũ in quibus intitulati erant ipſi hæretici:vt in cle.eo.tit.volentes. poſt principium.Ioan.And.

D q *Grauius*.ergo ſunt grauius puniendi. xxiij.q. j. non afferamus.

r *Quàm prædicti*. ſcilicet contrahens nefarias nuptias: rapta quæ cum raptore contraxit: tranſuehens illicitas ſpecies:vel rerum vectarum profeſsionem omittens.Ioan.And.

Gloſ. ſeq. dicit determinatum antiquum dubium: & dicit à quo tempore cauſam prorogat argu. ad quæſtionem,& remittit.

ſ *Ipſo iure*. determinatũ ſit ergo quod olim dubitabatur per decr.ś.e. excõmunicamus.j ij. reſponſo. vbi dicebatur ita ꝙ bona damnatorum ſi laici fuerint, confiſcentur.intelligamus ergo confiſcẽtur ipſo iure: vt hic vides.& intelligo ipſo iure confiſcata à tempore commiſsi criminis.C.eo.tit.l.iiij.Idem dico in crimine læſæ maieſtatis. ff. de dona.l.donationes.ſecus eſt in aliis criminibus. ff. de dona.l. poſt contractũ [c]. Et puto confiſcationem hanc locũ habere etiam ſi ille catholicos filios habeat:& iſte textus nõ diſtinguit:ſuper hoc tamẽ fuerunt opinio.not.ś.eo.tit.vergẽtis. ADDITIO.Bona damnatorum de hęreſi,ſunt ipſo iure confiſcata à tempore commiſsi criminis, intantum ꝙ vendicantur ipſa bona per officium

c Si tamẽ alienatio facta eſſet per volentem cõmittere maleficium quod poſtea commiſit:vt in Spec.de donat.verſic. Item pone aliquis.& quod ibi dixi.Ioan.And.

cium vel fiſcũ de manibus poſſeſſoris nullo dato pretio per quotcunque manus tranſiuerint,vel aliquid loco pretij eſſet in bonis hæretici. Argu.ff.ſolu.matri.ſi cũm dotem.§.ſi.& l. ſeq.ff.de leg.ij.l.Imperator.& l.ſeq.&c.Ioan.And.

a *Declarationem*.quam hodie non habemus.

b *Eccleſiaſticam*. ſecularis enim ſup hoc eccleſiaſtico crimine iudicare non poteſt. ś.c.proxi.§.penult.

STatuta. } In prima parte vſque ibi.Iubemus. concedit in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis procedi poſſe ſimpliciter & de plano. In ſecunda dicit quid iuris ſi ex publicatione nominũ accuſatorum & teſtiũ ipſis periculũ immineret: & quid ſi non immineret: & fictiones [a] vitare pręcipit, ne dicatur periculum vbi non eſt:vel ecõuerſo In tertia ibi, Conſtitutiones. ſtatuta prædeceſſorum ſuorũ ſuper hoc negotio edita, his conſtitutionibus non aduerſa, corroborat. Ioan.And. Iſtud capitulum diuiditur in tres partes. In prima parte oſtendit quòd in cauſa hæreſis eſt procedendum ſummariè & de plano ſine figura & ſtrepitu iudicij. In ſecunda parte ibi.Iubemus. oſtendit qualiter in cauſa hæreſis ſit procedendum,ſi immineat periculum accuſatoris & teſtium. In tertia verò parte ibi, Conſtitutiones. confirmat conſtitutiones ſuorum prædeceſſorũ. CASVS. Certum eſt quod à iure communi eſt certus ordo iudiciarius introductus qui debet obſeruari in examinatione cauſarum tam ciuilium quàm criminalium: videlicet vt offeratur libellus, iuretur de calumnia, fiat litis conteſtatio: vt ſupra de litis conteſtatione cap. vnico.in anti.& in authen.offeratur libellus.Cod.de litis cõteſtatione. Item quòd quædam ſunt de ſubſtantia iudicij ordinarij,ita quòd ſine illis proceſſus non valeret. Sed vtrum iſta ſint obſeruanda in crimine hæreſis, cũm iudex procedit contra hæreticum? Reſpon. quòd non, imò contra hæreticum poterit iudex procedere ſine figura & ſtrepitu iudicij. Vnde iſta verba, ſine figura & ſtrepitu iudicij, important vt poſsit procedere ſine datione libelli in ſcriptis concludentis, ſed tamen debet fieri petitio verbalis ſcripta apud acta. Item illa verba important vt poſsit procedi ſine litis conteſtatione, vt probata veritate criminis, fiat condemnatio: tamen ſi reus compareat, eſt fienda litis conteſtatio. Item non debent omitti probationes:tamen dilationes breuiores poſſunt tradi.de hoc videatis latius in clemen. ſæpe. de verb. ſignific.Or ſanctiſsime pater,certum eſt vt habetur in ca.qualiter & quando.de accu.in anti.quod quando contra aliquem criminoſum proceditur per viam accuſationis vel inquiſitionis,debent ſibi exhiberi capitula ſuper quibus accuſatur, vel contra ipſum inquiritur. Item nomina & dicta teſtium contra ipſum productorum, & etiam nomina accuſatorum. Sed quid ſi aliquis accuſetur de hæreſi:an iudex teneatur accuſato tradere nomina accuſatoris & teſtium contra ipſum productorum & examinatorum? Reſpondet Roman.ponti. cum diſtinctione: aut imminet periculum accuſatori vel teſtibus, aut eorum conſanguineis, quia iſte accuſatus de hæreſi habet amicos potentes qui poſſent reprimere vel moleſtare accuſatorem, vel teſtes, vel eorum conſanguineos:tunc iudex non debebit tradere accuſato nomina accuſatoris neque teſtium:ſed tenebitur illa oſtendere aliis perſonis, videlicet inquiſitori ſi epiſcopus procedat contra ſuſpectum de hæreſi. Si verò inquiſitor procedat: tunc tradat nomina accuſatoris vel teſtium epiſcopo, vel eius vicario, ſi ipſe epiſcopus fuerit abſens, & aliis perſonis honeſtis. Sed ponamus quòd inquiſitor timet quòd epiſcopus vel eius vicarius, aut illæ perſonæ honeſtæ reuelent parentibus & amicis hæretici nomina accuſatoris & teſtium, vel alia ſecreta? Reſpondetur quòd inquiſitor poterit in eos ferre excommunicationem caſu quo reuelabunt ſecreta, dicendo hoc modo, profero in vos ſententiam excommunicationis, quam incurretis ipſo facto quoties reuelabitis ſecreta iſta. Si autem epiſcopus vel inquiſitor videat periculum non imminere, poterit exhibere accuſato nomina accuſatoris & teſtium: & etiam dicta & depoſitiones teſtium: & ſic epiſcopus debet habere rectam conſcientiam, vt iudicet periculum eſſe vbi eſt, & non eſſe vbi non eſt: videlicet cũm videat quòd non imminet periculum, faciat exhibere nomina, & dicta teſtiũ. Si autem videat imminere periculum, non faciat exhibere.

a Io. Mo. qui facit quatuor partes, de hac parte facit tertiam.Ioan.And.

Sine figura & ſtrepitu iudicij quid important.

ſtri declarationẽ [a]) antequam per epiſcopum loci vel aliam perſonam eccleſiaſticã [b] quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuit promulgata.

Idem.

In cauſa hæreſis proceditur ſimpliciter & de plano: & dicta teſtium & accuſatorum non publicantur, ſi periculum timeatur.h.d.ſecundum Zenz.

CAPITVLVM XX.

STatuta quædã [c] felicis recordationis Innocẽtij, Alexandri, & Clementis [d] prædeceſſorum noſtrorũ quibuſdã declaratis & additis recenſentes: cõcedimus quòd in inquiſitionis hęreticę prauitatis negotio [e] ꝓcedi poſsit [f] ſimpliciter & de plano, † & abſque aduocatorum, ac iudiciorum ſtrepitu & figura [g]. Iubemus tamen ꝙ ſi accuſatoribus vel teſtibus in cauſſa hæreſis interuenientibus, ſeu deponẽtibus (ꝓpter potentiã perſonarum cõtra quas inquiritur) videant epiſcopus vel inquiſito-

A Nota primò quòd declarans non dicitur addere: cum hic ponantur iſta verba tanquam diuerſa. vide tex. in clemen. ij. de elect. Nota ſecundò arg. quòd in cauſsis vbi proceditur ſimpliciter & de plano, non admittuntur aduocati: & ſic à contrario.ſecus videtur in plenariis, cũm tex.non prohibeat intereſſentiam, ſed ipſorum ſtrepitum. Not.ex §.iubemus. quòd in cauſsis debet fieri publicatio nominũ teſtium, etiam ſi immineat periculum graue contra tales perſonas: quia eſt ſpeciale in cauſa inquiſitionis: contrarium eſt regulare.

Aduocati non admittuntur in cauſis ſummarijs.

c *Quædã*. aliàs quõdam:aliàs quædam.

d *Clementis*.iſte & alij hic expreſsi multũ ampliauerunt officiũ inquiſitionis: intantũ quòd quia tendebat ad noxam, habuit reſtringi per alium Clementem in cle.eo.tit.c.j.& ij.Ioan.And.

e *Negotio*.idem in aliis quatuor caſibus qui habentur in clemen.de iudi.diſpendioſam.

f *Poßit*. non dicit per quos: intelligo ergo & per inquiſitores deputatos à papa,& per ordinarios,& per delegatos ad hoc.eo.tit.per totum in fi.

Gloſſ. ſeq. primò ponit diſtinctionem modernorum hodie terminatam per cle. ſecundò quærit.arg.pro & contra,& ſoluit.

† De iſta clauſula vide Lanfrã. cle.ſæpè.in nu.j.ij.iij. & ibi Dominum Celſum, et eũdem in ſuo tract.clauſularũ.Barto.in extr: ad reprimẽdam.in verbo, ſummariè.& dicit Do. ꝙ cõſtitutiones iſtorũ reſtringũtur hic: quia tendebant ad noxam:& in cõcilio Cõſtantienſi maximè tyranniſauerunt inquiſitores. Font.

g *Figura*. diſtinxerunt moderni qui notant iſtam materiam. ś.de accu.olim. Innoc. & Hoſti.Guli.in Spe.de inquiſitione. §.nunc tractemus.ver.quid igitur [b]. ſi autem detur poteſtas procedendi ſimpliciter, de plano, & ſine iudiciorum ſtrepitu.an addatur ibi illud verbum, ſine iudiciorum figura. Vt primo caſu omnem iudiciarium ordinem ſeruare teneatur in libelli oblatione,in exceptionibus, dilationibus, lit.conteſt.iuramenti & teſtium receptione, & ſententiæ prolatione & aliis: ſed operabuntur illa verba, quòd ſi aliquid omittatur, non ideo vitiabitur proceſſus: & magis poterit partiũ aduocatorum & teſtium inutilem ſtrepitum refrenare: tamẽ omittere non poterit litis conteſtationem, vel aliud ſubſtantiale, quod etiam de conſenſu partium omitti non poſſet: vt no.ſupra de offi.deleg.de cauſis.ś.eod.lib.de re iudi.c.vlt. In ſecundo caſu quando additur ibi, ſine figura, vt hic: nullum ordinem iudiciarium ſeruare tenetur.ad hoc Cod.de lati.lib. tollen.l.vnica.§. ſimilique modo ij. tunc enim ſufficiet ſententia quamuis omiſſa ſolemnitate: vt probatur & notat. Co. quorũ leg.l.vnica.hodie dic vt in cle. de ver.ſig.ſæpe.& vide quod ibi not.in v. glo. Sed dubitari ſolet [c] an inferior à papa etiam legatus ſi caſu aliàs non permiſſo à iure poſsit cognoſcere de aliqua cauſa, vel eam committere de plano ſummariè ſine ſtrepitu & figura iudicij? Et videatur quòd non [d]. abſurdum enim eſſet dicere quòd minor legem maiorum tot vigiliis & laboribus adinuentam tollere poſsit [e].de elect.ca. eccleſia veſtra.ij.xxj.diſtinct.inferior. Co.de inoffi.teſta.ſi quando. Et in cle.de elect.ne Romani. in prin. licet ſucceſſor conditoris qui pari fungitur poteſtate, illam tollere poſſit ff.ad Treb.ille à quo §.tempeſtiuum. C.de elect.innotuit. ſupra eod.lib.de conceſ.præb. c.ij. & ipſe idem conditor qui condidit. ś.eod. lib.de reſcr.ſtatutum.§.j.& præterea regula dicit,beneficium iuris nemini denegari debere.j.de reg.iu. indultum.xxviij.diſt.de his. In contrariũ quòd poſsit, videtur: quia legatus omnia poteſt quæ papa ſpecialiter ſibi non reſeruat. gerit enim vices eius: & ſi eſt de latere,maiꝰ omnibus poſt principem imperium cenſetur habere. ś.eod.lib.de elect. ſi abbatẽ. Item legatus quando ſibi videtur,ſecundum æquitatẽ procedit.ś.de tranſact.c.vlt. & dicit Apoſt. in cuius locum videtur eſſe legatus: Omnia mihi licent.xj.q.j.aliud. Ad idẽ.ff.de offi.procõſul. ſi in aliquã.in fi.dici poteſt per iura prius allegata quòd inferior à papa etiã legatus, iuris ſolennitates quo ad hoc tollere nõ poſsit caſibus nõ expreſsis. vnde contra inferiores nõ ſeruantes prodita ſunt appellationum remedia.ij.q.vj. per totũ. ſolus autẽ princeps poteſt ius alterius auferre: [f] cognoſcat ergo & cõmittat etiam legatus ordine iuris ſeruato.Ad hoc ſupra de ver.ſign.ſuper quibuſdam.de iureiurã.ad noſtrã.iij.& c.ego.no.ad hoc.ff. de offic. proconſul.l.nec quidquã.§.de plano.& §.vbi decret. legatus enim habet inſtar proconſulis. ś. de offi.lega.c.ij.eod.lib.& proconſul ea quæ cõmunia ſunt præſidibus ſeruare debet:vt in prædicta.l.nec quidquam. in fine.nec in generali demandatione

b Arg.hoc tractat.ś. e.ti.de elec. indẽnitatibus.§.ſi verò.& Ioã. Mona.hic, quæ omnia recido propter Clementinam. Ioan.And.

c De hoc in Spe.tit. ij.§.ſuper-eſt.in fin.j. col.Ioan. And.

d Idẽ Do. Phili.l.nec quicquam, ibi Bal.ff. de offi.procõſ.Imo.c. ſi.de cõfir. vti.vel inuti.Font.

e Vnde infert Philip. quòd non ponet clauſulam, non obſtãte.gl. in cle.ij.in fi.de reſcri. quia illa ponitur à ſolo principe. Bal.in l.reſcripta.C. de precibꝰ impe.off.ꝑ quod dictũ

Bal.iuncta gl.l.si quis sub conditione.ff.de condi.insti. consului Parisius instrumentū mutuæ donationis inter coniuges habens clausulam non obstante consuetudine,statuto, aut lege,esse suspectum de falso. vide Ias.in l.testium.C.de testi. Font. e Vnde Vasallo aufert feudū. Iacob. de sancto Geor.in practica feudorum in prin.allegatur Bal.in §.ad hæc. de allo.in vsib⁹ feud. in dubio tamen curiales dicunt iustam causam præsumi in principe. ego dico quod illa causa est exprimenda.Inno.et ibi. Alber. c.quanto. de consuet. vide Orofor Garsia Hispanum in l.Gallus §.& quid sit tantum. circa fi.ff. de lib.& posth.

datione videtur mandatum quòd specialiter mandaturus nō fuisset.supra eod.lib.de offi.vica. cùm in generali.& j.de re. iur.in generali.& delegatus à papa in causa sibi delegata maior est legato.de offi.leg.studuisti.& ordinario.s.de offi.del. sane.ij. & tamen tenetur ordinem iudiciariū obseruare. s.de iudi. exhibita. de libel.oblatio.c.ij.& iij. de litis cōtest. c. vnico.cum similibus Io. Andr.

a *Periculum.* timetur mors vel detrūcatio ipsorum filiorum,vel parentum suorū . vel deuastatio substantię ipsorum, vel his similia.

b *Absente.* ergo diœcesano præsente coram officiali nō fiet: nisi fortè vt corā honesta persona de qua sequitur. Ad idē s.e. vt cōmisi. s.eo. li.de offi. ord.c.j.in fin.de tempo. ordi. cū nullus.§.ij.

c *Haberi cōmodè possit.* xxij.q.ij. faciat homo.ff.de verb. significa.l.nepos. Io.And.

d *Promulgare.* vbi ergo nō fiet talis promulgatio, licet indicatur secretum: reuelans excōmunicatus non esset. ADDITIO. Idem Archidia.

e *Episcopum.* si.s.eo. titu.inquisitores.

f *Iudicijs.* supra de accusa.qualiter & quando. §. debet. & tradi debent nomina cum dictis, vt posit & de falso arguere, & se plenè defendere: vt ibi: tamen si hoc omitteretur parte tacente nō puto vitiari processum. ad hoc supra eo.li.de accusa. cap.j.& ij.

g *Dicant.* si.s.de rescrip.cùm contingat.

h *Conscientias.* sim. supra eo.lib. de rescr. statutum.§ assessorē.

i *Permanere.* nō obstante eo quod in huius sexti libri volumine inserte nō sunt. sunt enim reseruatæ per hunc textum: & de his exemplifica quod dicitur supra in proœmio huius libri ad finem:vt ibi etiam dixi.

res graue periculum [a] imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorundē: ipsorum nomina nō publicè, sed secretò coram diœcesano episcopo, vel eo absente [b] ipsius vicario, quando inquisitores procedunt: quando verò procedit episcopus, coram inquisitoribus si haberi commodè posit [c] copia eorundē, ac nihilominus siue episcopus, siue inquisitores processerint, aliquibus aliis personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriosè manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante quòd illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum nō fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis, instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et vt eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur: præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quod episcopus vel inquisitores secretum posint indicere illis quibus (vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt: & in eos si arcana cōsilij seu processus sibi sub secreto ab eisdem episcopo vel inquisitoribus patefacta præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare [d]: sic tamen quòd inquisitores episcopi [e], vel episcopus inquisitores nō excommunicent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante verò periculo supra dicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit iudiciis [f]) publicentur. Cæterum in his omnibus præcipimus tam episcopos quàm inquisitores puram & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testiū nomina supprimenda, vbi est securitas, periculū esse dicant [g]: nec in eorum discrimine securitatem asserant, vbi tale periculum immineret: super hoc eorundem conscientias [h] onerantes. Constitutiones verò, ordinationes & mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eandē editis prauitate nō obuient, in suo volumus robore permanere [i].

Continuatio domini Heliæ.

DE SCHISMATICIS.

Dictum fuit supra tit.proxi.de hæretic. verum quia schismatici incidunt in hæresim:vt ca.inter hæresim & schisma.xxiiij.q.iij.ideo post rubricam de hæreticis annectit rubricam de schismaticis. Sed pro declaratione rubricæ quæritur qui dicantur schismatici. Dicendum quòd scisma accipitur dupliciter prout ad propositum sufficit. *Schismatici qui dicūtur* Vno modo strictè: & tunc schismaticus dicitur ille qui putat potestatem ecclesiæ esse apud plures. Et licet sciat vnum esse papam: putat tamen alium habere potestatem. Et sic diuidendo ecclesiam venit contra illum articulum, vnam sanctam ecclesiam. Alio modo accipitur schismaticus largè pro illo qui non diuidit potestatem ecclesiæ, ita quod non putat potestatem ecclesiæ esse apud plures:sed tamen est rebellis: quia non vult obtemperare pape:dicens illum non habere potestatem.Helias Regnier.

D *succidendos.*} Hodie non legitur,cùm in parte reuocata fuerit per extrauag.Benedicti,quę incipit, dudum bonæ memoriæ. vbi restituit istos ad omnes pœnas hic insertas & non insertas, præterquam à depositione cardinalat⁹ beneficiorum & ecclesiarum & inhabilitate ad papatum: & ad bona confiscata quæ erant aliis concessa. Sed post eum Clemēs quintus clementer illos ad cardinalatū restituit: & ambo in cardinalatu mortui sunt. ADDITIO. Et post Clementem dominus Ioan. papa xxij. iuxta interpretationē nominis gratiosus, ad cardinalatū gratiosè pmonuit reuerēdum in Christo patrem (quem dignitatis altitudine commendatum, cōmendari nō expedit) dominū Ioannem natū ex milite in quo virtutum viget aceruus, domino Stephano illius domini Ioannis filio: qui cū posthumis fuerat hic damnatus: ac demū ipsius dicti cardinalis fratrē dominum Iacobum, qui hic licentiatus in legibus vno anno in eis extraordinariam sedem rexit, ecclesię Lomborien. præfecit episcopum.

DE SCHISMATICIS. TIT. III.

Bonifacius octauus.

In prima parte ponit arengam vsque ad ver. Iacobū videlicet. in qua dicit quòd Columnenses Iacobus & Petrus olim cardinales, & filij Ioannis, fratres scilicet dicti Petri, diutius expectati noluerunt ad cor redire, sed in profundum malorū descendentes sua aggrauabant delicta: quare varias pœnas tulit in eos, quas ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum hìc inserit. Secundò ponit pœnas quas protulit in ipsos Iacobum & Petrum, vsque ad ver. Contra natos. Ibi tertio ponit pœnas quas tulit contra filios & posteros dicti Ioannis, vsque ad ver. Omnem. Ibi quarto imponit pœnas iis qui decætero deliberatè dictos Iacobum & Petrum pro cardinalibus habuerint, vel eis vel prædictis natis Ioan. fauorem præbuerint, vsque ad ver. hæc et alia. Ibi quinto & vltimo ratificat, innouat, & confirmat prædicta, & ea præcipit inuiolabiliter obseruari: & iubet similes excessus puniri similibus pœnis in posterum hoc dicit Ioan. And.

CASVS. Quidam Iacobus & Petrus de Columna cardinales elegerunt quendam in Romanum pontificem, & sciebant alium fuisse canonice electum: & sic erant verè schismatici: vel nolebant obtemperare papæ: ideo erant schismatici largè accipiēdo schisma. vnde ipsi noluerunt ad cor redire, sed in pfundum malorū descendentes sua aggrauabant delicta: ideo fuerunt habiti processus contra eos: videlicet quia fuerunt priuati honore cardinalatus, & quibuscunque bonis mobilibus & immobilibus & beneficiis eccle. & effecti fuerūt inhabiles ad beneficia obtinenda. Itē frater eorū similiter fuit priuatus quibuscunque bonis & quibuscunque dignitatibus. Et sic istud capitulum solum ponit processum qui fuit habitus contra istos duos cardinales. Sequitur textus. {De Columna.} hodie non sunt nisi duæ domus antiquorum ciuium: scilicet domus de Columna, & domus de Vrsinis {Spiritaliter} eos excommunicando. {temporaliter} eos multando: Ex causis.} Istas causas non exprimit: ex quo infertur quòd iudex in sententia sua non tenetur exprimere causas suæ sententiæ: licet sit honestum quòd exprimat.

{Perpetuò.} isti perpetuò non poterunt obtinere aliquod beneficium in curia Romana, nec extra curiam vsque ad quartam generationem: vt sequitur. {Non inueniat successores.} Hic ponitur principalis effectus huius cap. videlicet vt similes excessus perpetrantes puniantur simili pœna. No. principalem effectū ad quem emanauit præsens ca. videlicet quòd schismaticus perseuerans in rebellione ecclesiæ: quia scindit & diuidit vnitatem ecclesiæ, est priuandus quibuscunque honoribus & beneficiis ecclesiasticis: & est inhabilis ad beneficia obtinenda. Item punitur confiscatione bonorum. Item pręstantes ei auxilium, consilium, vel fauorem, incurrant ipso facto sententiam excommunicationis.

Schismaticus qualiter est puniendus.

†Huius appellatione non veniūt bastardi. de Anch. Phi. dixit s. tit. prox. c. statutū. addo glo. in cle. 1. de bap. Ni. de Vbal. in tracta. de succes. ab intest. Fōt. Not. quòd schismatici dirumunt vnitatem ecclesiæ: & sic dicūtur committere contra articulum fidei, & vnam sanctam. vide quæ differentia sit inter schismaticū & hæreticum. 24. q. si. inter hæresim. Domi. Arbor inutilis excidenda est, & in ignē mittenda.

a *Infructuosos.* arbor enim quæ inutiliter terram occupat, digna excidi & in ignem mitti censetur: vt terra quæ sub nociua occupatione inutilis arboris sterilis habebatur, per nouam plātationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem: vt supra de do.& contu. veritatis. in prin. in parte decisa.

b *Ficus fatua.* Matthæi septimo: Lucæ septimo: Cùm esuriens veniens ad ficum non inuenisset ibi fructum: perpetua sterilitate sua maledictione illam dānauit. xxiiij. quæstio. iij. cap. cùm ergo. §. sed qui pro persecutoribus.

c *Domus.* non damnat totā domum: sed quosdam infructuosos palmites ex domo: vt supra dixit. & qui sunt illi, j. dicet.

d *Nescientes.* Dauid in Psalm. Saluum me fac. obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua. nec dixit Psal. id optando, sed iudicando. xxxvij. distinct. cap. ideo prohibentur. §. vt itaque.

Iustus caret aduersitate.

e *Iustitiæ.* cùm sederit iustus super sedē, non aduersabitur sibi quidquam malignum. C.de sum.trin. in epistola, inter claras. vnde Psal. Fiant viæ eorum tenebræ & lubricum: & angelus domini persequens eos. xxiij.q.iiij. c. Nabuchodonosor. §. item qui per prophetam.

Gloss. seq. primò exaggerat. secundò tractat quo numero testium damnentur cardinales: & an ille numerus fuerit hic seruatus.

f *Cardinales.* quantò maiores erant, ingrati beneficiorum se contra ecclesiam erigendo & malignando, grauius puniri debebant. de pœni. dist.ij. principium. & non debent cardinales damnari nisi certo numero testiū. episcopus cardinalis. lxxij. presbyter cardinalis. lxiiij. diacon⁹ cardinalis. xxvij. ij.q.iiij. præsul. & fortè hūc numerū seruauit hìc papa: & fortè non. nec enim adstringebatur. lex enim indicari sibi potuit, sed imponi non potuit. s.eo.lib. de rescrip. c. vlt. C. de legib. l. digna vox. s. de elect. innotuit.

g *Profundum.* supra de iud. cùm non ab homine.

h *Tunicam.* inde domini vestimentum scissum non fuit: sed super illud iactauerunt sortem. Ioannis xix. xvj. quæst. vlt. sicut domini vestimētum. per quod denotatum fuit quòd ecclesia scindi non debet, quę in vnitate tota consistit: vt ibi no. & xxiiij. quæst. j. per totum.

CAPITVLVM VNICVM.

AD succidendos infructuosos [a] palmites, pestiferos & nociuos, quos (quasi ficus fatua [b]) domus [c] † de Columna produxit, nescientes [d] in semitis iustitiæ [e] dirigere gressus suos, ad cor reuerti, & agere pœnitentiæ dignos fructus, licet diutius expectatos: (Iacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipsius, olim sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales [f], & filios quōdam Ioannis de Columna fratris dicti Iacobi, & patris Petri præfati posteros, & fautores & sequaces eorum) in virtute altissimi exurgentes, spiritaliter & temporaliter cōtra eos duximus procedendum. Consequenter dictis Iacobo & Petro descendentibus in profundum [g] malorum, & molientibus inconsutilem tunicam [h] domini, sanctæ videlicet ecclesię scindere vnitatem, & vt gladium [i] acuentibus linguas suas, & prorumpentibus non tam in verba blasphemiæ & schismatica, quàm insana [k], quæ in scriptis redacta sub sigillis quibus antequam essent depositi vtebantur [l], per vrbem & diuersa mundi climata destinauerunt, æstimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientiæ bonæ signum [m], & conficta materia disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacerare [n] conuitiis pręsumpserunt: quorum dicta licet possemus superiori assertione conuincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latronibus non dare responsum [o], vt contrita eorum rabies, auctoritate sonora præsidentis in supremo iudicij solio frangeretur, & patens veritas [p] per seipsam veniret in publicam notionem, nostrumque silentium supplicium eis foret: processus tamen contra ipsos & & alios fecimus successiuè varios, diuersisque temporibus spirituales & temporales pœnas & sententias continentes, & multas: quorum quia totum tenorem constitutionis in præsenti inserere longum esset, ex eis quædam compendiosè collata huic nostræ constitutioni duximus inserenda, ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum: videlicet quòd ex causis [q] quæ rationabiliter nos mouerunt, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dictos Iacobum & † Petrum à cardinalatibus eiusdem ecclesiæ, & ab omni cardinalatus commodo & honore, ipsosque iudicauimus schismaticos, & blasphemos, & tanquam hæreticos puniendos, expositis [r] personis eorum à fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus dignitatibus, & prælaturis perpetuò priuantes eosdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, iuribus & iurisdictionibus publicatis [s]. Contra natos [t] insuper & posteros dicti Ioannis spiritaliter & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis & iuribus publicatis & confiscatis, ipsisque posteris dicti Ioannis per masculinam & fœmininam lineam descendentibus, indignis perpetuò redditis ad cardinalatus honorem, & quælibet officia, beneficia, & ministeria in

i *Gladium.* sumptum de Psalmo. Miserere mei Deus. & habes in canone de pœnit. dist.j. periculose. vnde & sicut gladio, sic & lingua quis occidit. 50. dist. si quis viduam. Ioan. And.

k *Insana.* de sum. tri. damnamus. in fi.

l *Vtebantur.* primo sigillo post depositionem vti non debebant. Ad hoc supra de appell. vt nostrum.

m *Signum.* cum potius sit contrariū ęstimandum. xxiiij. q. iij. cum sancti.

† Propter istam copulatiuam dicit de Ancha. pœnā nō cōmitti, si faueam solum alteri per no. in l. si seruus. §. plurium ff. si quis cau. fa cit. l. de iō stratio ff. de condi. et demō. Fōt.

n *Lacerare.* habet enim hoc proprium antiqui hostis inuidia: vt quos improborum actuum perpetratione Deo sibi resistēte deiicere nō valet, opiniones eorum falsas simulando dilaceret. ij. quæstio .v. habet hoc pprium.

o *Responsum.* sim. C. si quis Impera. maledixer. l. vnica. vide de cler. ma. capit. primo in glos. ij. de pœnit. distin. ij. si enim inquit.

p *Veritas.* quæ semper vincit. viij. distin. veritate.

q *Ex causis.* eas non expresit: nec habuit necesse exprimere. Ad idem s. de re iud. sicut.

r *Expositis.* ad idem s. de Iudæis, ita quorundam.

Glo. se. adiuuat tex. soluit dubium, quod remittit.

Bona impiorū sunt danda iustis.

s *Publicatis.* labores ergo impiorum iusti edent: & thesaurizabunt iustis eorum diuitiæ. Sapientiæ xj. Prouerbiorum vigesimooctauo. & xxiij. quæstione septima. quemadmodum & cap. j. & redeūtes non recuperarent bona sua, ex quo sunt expresse damnata. & de hoc suprà de clericis cōiugatis, quod à te.

Glo. seq. recitetur per obiectionem, quam soluit duplici ratione.

t *Contra natos.* contra hos licet laici essent, procedere potuit: tum ratione ecclesiastici criminis, tum propter tēporalē iurisdictionem quam habebat in eos, & habet in vrbe per concesiones Lodouici & Constantini. lxiij. dist. ego Lodouicus. xcvj. dist. Constantinus palea est. supra eo. lib. de elect. fundamenta. Ioannes Andreas.

Alibi.

a *Alibi.* scilicet extra Romanam ecclesiam & eius curiam.& sumitur hic ecclesia Romana strictè.
b *Futuram.* si §.eo,ne aliqui.
c *Cardinalis* episcopi bene comprehenduntur:quia constitutio.j.de sen.excom. quia periculosum.de ex excõmunicatione non loquitur.
d *Habuerit.* No.casum in quo punitur deliberata cogitatio[a],cum aliàs cogitationis pœnam nemo mereatur.de pœ. distin.j.cogitationis. de hoc ea. dist. §.cogitatio.Ioan.And.

Glos. seq. arg. pro & contra,& remittit. demum id prosequitur per modum quæstionis ponens opin. & rationes Hostien. demum soluit,& obiectioni respõdet. in fine alleg. ius nouissimum.

e *Sede vacante.* Not. argu. quod collegiũ cardinalium vacante sede non fungitur iurisdictione papæ. Et contrarium argum. etiam posset sumi[b], quasi si hoc hic non vetuisset papa, collegium id potuisset. & de hoc not.Hu.Ioan. & alij lxxix.dist.nullus. ij. plenius Hosti. de pœ. & remis. cum ex eo.in fi.in ant.Sed quid dicemus : succederet collegium in iurisdictione & eius exercitio,necne? Dixit Hostiẽ.quòd sic, saltem in iis quæ de grandi necessitate euidenti & imminenti expediri oportet. pro eo facit quo ad hoc decret. supra eo. lib. de elect. vbi periculum. §. idẽ quoque[c]. quod etiam multum facit contra. mouebatur autem Hostien. his rationibus. dicebat enim, alia collegia hoc habent.de maior.& obed. his quæ.& c. cùm olim.& §.eo.li.eo. tit.cap.vnico.tum quia sic vtuntur cardinales.arg.§.de. elect. venerabilem.§. obiectioni.ver.quod autem §.de offic. ordi. irrefragabili. §.excessus. de fo. compe. cum contingat.tum quia alius iudex non superest.§. de elect. licet.in fine.in quo quo casu conceduntur , quæ aliàs non concederentur: vtibi & C.de decur l.generali.lib.x. ff. de iis quæ in frau. cre. l. ait prætor.§. si debitorem tum quia necessitas nõ habet legẽ. §. de reg.iur.quod nõ est tum quia nõ est verisimile quòd Deo placuerit contrarius intellectus, ne videatur gregem suũ & ecclesiam sine pastore reliquisse.j.tit.proxi. c.j. Nec ob secundum eum quòd aliqui dicunt quòd cardinales sunt sine capite. hoc enim nõ est verum:imò habent caput ecclesię generale & proprium,scilicet Christũ:imò illud sentire,ab hęresi non est longum[d]. xxij.dist.c.j.& ij.& esset res monstrosa.de offi.ordi. quoniam in plerisque. Nec ob. quod dicitur ex hoc posse schisma,scandalum,& vacationem diutinã suscitari:quia id posset esse verum, si indistinctè concederetur: sed restringi debet ad necessaria vel vtilia ecclesię seu reipublicæ:quibus omnino prouidendum est.vij.o.j.scias.Cauere ergo debent ne nimis laxent habenas.ff. de offi. proconsul.l. nec quidquam.§.vbi decretũ.& §.de plano.& ꝑ.seq. Præterea ad potestatem cardinalium spectat vacante sede delinquẽtes anathematizare.lxxix.distin.si quis pecunia.& anathema mucro est episcopalis.xvj.q.ij.c.j. & maior pœna in ecclesia. xxiiij.q.iij.corripiantur in prin. vnde si possunt maiorẽ pœnam imponere, ergo & minorem supra de deci. ex parte. iij. Item canon dicit quod episcopi cardinales vacante sede vicem metropolitani obtinẽt. xxiij. dist. in nomine domini.& exponi debet,id est pape,qui & metropolitanus est.§.de offi. vicarij,sua. nec alius posset Romanæ ecclesiæ metropolitanus esse:nec debemus omnium quærere ius expressum: multa enim supplentur. quod patet de cele. miss.cum Marthæ. §. j.& concedi oportet, quod saltem illam iurisdictionẽ habet collegium,quam & legatus apostolicæ sedis, quæ non expirat mortuo papa.§.de offi.leg.c.ij.eo.li.nõ enim illa duraret, nisi collegium sedes apostolica cẽseretur. & posset dici quòd cardinales habẽt potestatis plenitudinẽ habitu tunc,quia Romana ecclesia censetur, quæ non moritur. xij.q.ij.liberti.ij. supra eo.li.de rescriptione.si gratiosè.etiam si vnus tantum cardinalis collegij superesset.lxv. distin.si fortè. §.de postu. gratum. iurisdictionem verò habent in exercitio secundum modum superius dictum. Quidquid cardinales de facto obseruent: videtur ꝙ vacante sede non debeant se intromittere nisi de prouisione,& iis quæ ad prouisionem pertinent: nisi ex grandi causa & imminenti periculo : per prædictã decret.§.eo.lib. de elec. vbi periculum. §.idẽ quoque . Nec ob.si minora collegia possunt , ergo & illud: quia ob accelerandã prouisionem ecclesię in cuius tardatione imminet periculum , speciale quid statui debuit. & est si §. eod. lib. de hæret. accusatus.§.sane. dic vt in clem.ne Romani.de elect.

f *Aliàs.* scilicet etiã extra cardinalatus officium.

Glo.seq.soluit quæstionem.

g *Excommunicationis.* quia istius excommunicationis sicut superioris absolutionem sibi non reseruauit , intelligatur illam ordinariis concessisse.de sen excom.nuper.in anti.
h *Oblationem.*§.§.de testi.significauit.& cap.Albericus.
i *Similes.* in æquali delicto similes sunt pœnæ. in auth. vt fra.fi.in fin. coll. ix. grauius autem delictum,grauius vindicetur.xxiij.q.j.non afferamus.Ioan.And.

a *Et facit ad not.in cle.de hære.multorũ. ad fi.in glo.hic patet.Io.An.*

Cardinalis collegiũ an fungatur iurisdictione papali,sede vacante.

b *Sumit Archid. qui aliud hic not.at. Ioã.And.*

c *Vide quod ibi not.in glo. Ioan.And.*

Cardinales papa mortuo non sunt sine capite.

d *Idẽ Do. Phil.& Innoc.in c.cũ non ignores. §. de præben.intelligitur loqui de capite particulari.Fõ. Anthema mucro est episcopalis*

DE HOMICIDIO.

Innocentius quartus in cõcilio generali Lugdunensi.

Per assassinos faciens vel tantùm mandans aliquem interfici , tanquam ab omnibus diffidatus absque alicuius prolatione sententiæ incurrit excommunicationis & depositionis ab officio et beneficio. hoc dicit secundum Zen.

Continuatio domini Helia.

Dictum fuit §.de hæreticis & schismaticis,qui delinquunt in offensam fidei christianę.verùm quia homicidę maximè, de quibus in primo cap. huius titu. committunt offensam in fidem christianam , videlicet cùm infideles occidunt Christianos:ideo post rubricam præcedentem ponitur rubrica de homicidio.

Diuisio.

Ro *humani.* ℣ In tres diuiditur partes. In quarũ prima ponit prœmium vsque ibi , Cùm igitur. ibi ponit horrendum assassinorum factũ vsque ibi, Sacri. ibi imponit pœnã multiplicẽ illis qui per tales quenquam Christianorũ interfecerint,mandauerint,receptauerint,defenderint,vel occultauerint.hoc facit Io.And.ADDITIO. Et est præmittendum quòd hanc decreta. non glossarunt (quod constet) Innoc.Ber.Petrus & Abb.qui tamen Innocentianas alias glossauerunt.Franc.autẽ & Boa.scripserunt, sed nihil vtile.Host. autem satis prolixè prosecutus est istam: &(vt dixit Hostiẽ.) hoc prœmium ponit quare Dei filius fuit incarnatus:quomodo & quare beatum Petrum reliquit ouium suarum pastorem:& quomodo summus pontifex successor est Petri,& Dei locum in terris tenet , per quod solicita cura dominici gregis ad eum pertinet.Ioan,Andr.Istud capitulum est locale. Et diuiditur in tres partes . Primò ponit exordium. Secundò ibi, Cùm igitur. ponit maleficium assassinorum. In tertia

tertia parte ibi, Sacri. proferuntur plures pœnæ contra istos assassinos.CASVS.In quadam Montana eundo ad ciuitatem Romanam erant aliqui homines qui dicebantur assassini, infideles dediti voluptatibus: qui non timebant mortẽ:vnde erant complures qui cùm sciebant Christifideles euntes ad ciuitatem Romanã, mandabã tistis assassinis vt istos occiderẽt: qui assassini multos Christianos occidebant. Rom.pon. volens obuiare huiusmodi malis, profert plures pœnas in istos assassinos,& illos qui eis mandabant vt peregrini & alij Christifideles euntes ad ciuitatem Romanam occiderentur. ‹Nos› Innocentius quartus. ‹animarum› quia plures Christianos reperiebãt indispositos, & in peccato mortali:ideo nõ solùm occidebant corpora , sed etiã animas .‹Impetrare.› id est,saluũ conductum accipere à domino istorũ assassinorũ : & istud erat in opprobrium Christianæ religionis vt Christiani acciperent saluum conductum ab istis assassinis. ‹Non sequatur.› & sic puniturafect⁹,licet nõ sequatureffect⁹.‹Diffidatus.› quia quilibet Christianus poterit ipsos diffidare,& bona sua occupare : & erit iustum bellum.

Nota primò quòd redemptio facta per Christum, non concernit omnia animalia,sed tantum humanum genus. Not.secũdò quòd solus Petrus habuit a Christo generalem curã totius gregis.xxj.dist.in nouo.Domi.

a *Mortem.* verè igitur mortuus est,& languores tulit,& dolores portauit.supra de cele.miss.cum Marthæ. circa mediũ. fuit enim verus homo. de summa trinitate capit. primo.§.de hære.cùm Christus.

b *Pretio.* vnde dicit canon , quis nos potest amplius amare quàm Christus,qui animã suam posuit pro ouibus suis? xxiij. quæst.iiij.quis nos.

c *Desereret.* Nota contra prælatos se etiam ex nulla causa absentantes qui non dimittunt vicarios, & sic dimittunt gregem suum sine pastore . & per hanc literam satis patet quòd potestas Petri transiuit ad posteros[a] : aliàs post Petrum sine pastore remansisset ecclesia quod non est verum:vt infra sequitur. Ad idem xliij.distin.c.j.& idem potest hic argui circa collegium cardinaliũ, cùm vacat sedes:vt dixi supra ti.proxi. c.vnico.Ioan.Andr.

d *Stabilitate fidei.* hac debemus armari: vt vigesima tertia quæst.j.nisi bella.in fin.

e *Accenderet.* verbo,opere,& exemplo.viij.quęst.j.qui episcopatum.& c.seq.xliij.dist. sit rector.supra de vo. magnæ.§. primo.de sacra vnct.cap.vnico. §.ad exhibendum.xj.quæ.iij. præcipuè.Ioan.Andr.

f *Immeriti.* humiliat se:vt August.in canone dicens, Secundus locus gubernaculorum traditus est mihi,qui remum tenere non noueram. quadragesima distinctione, ante omnia. in fin.Ioan.And.

g *Vigilijs.* supra in prœmio istius libri. supra de offic. leg. capitulo primo.

h *Debemus.* ad idem supra de priuilegio.cùm & plantare. in principio.

i *Somno.* lxxxvj.distinct.fratrem.

Non sunt ergo claues ecclesiæ cõtemnendæ. de pœ.c.fi. Ioan.And.

Potestas omnis à Deo est.

sassinos occidi , non solum corporum sed mortem procurent etiã animarũ:[k](nisi eos exuberans gratia diuina præuenerit vt sint armis spiritalibus præmuniti[m]) ac omnis potestas tribuatur à domino[n] ad iustitiam rectumque iudicium exercendum:Nos tanto periculo volentes occurrere animarũ,& tam nefarias præsumptiones ecclesiasticæ animaduersionis mucrone ferire:vt metus pœnæ,meta huiusmodi præsumptionis existat, (præsertim [o] cùm nõnulli magnates taliter perimi formidantes[p], coacti fuerint securitatem ab eorundũ assassinorem domino impetrare, sicq; ab eo nõ absq; christianę dignitatis opprobrio redimere quodãmodo vitã suam) Sacri approbatione concilij statuimus,vt quicũq; princeps, prælatus[q], seu quæuis alia ecclesiastica secularisve persona quẽpiam Christianorum per prędictos assassinos interfici fecerit,vel etiã mandauerit[r](quãquam mors ex hoc forsitan nõ sequatur)aut eos receptauerit[s] vel defenderit seu occultauerit,excõmunitionis[t] & depositionis à dignitate,honore,ordine,officio,& beneficio,incurrat sententias ipso facto ; & illa liberè[u] aliis per ilcipes per tales mortui sunt. Et dicit Archi.per hanc particulam probari decretalem non loqui de iis qui non sunt sub alicuius dominio: sed pro pecunia homines occidunt:qui vulgariter assassini dicuntur . facit pro eo litera per prædictos, quæ sequitur.Ioan.Andr.

Assassini qui dicãtur

q *Prælatus.* etiam episcopus : quia decre. quia periculosum. de senten. excom.j.eo.lib. non eximit illos à pœna excommunicationis.

Reci. per obiect.& solut.

r *Mandauerit.* Si mandauit, ergo cogitatio non stetit in suis finibus, & ideo non est mirum si punitur:aliàs secus. de pœ. distinctione prima cogitationis.mitius proceditur cum mandante in casu. infra eodem libro de sententia excommunicationis.quicunque. vbi mandans & reuocans re integra, pœnam euadit. hic autem puto quòd etiam si reuocauerit re integra,pœnam incurrit, cum ex solo mandato iam prius ligatus esset. &ad hoc facit quod statim sequitur. ADDITIO. Quòd ligatus esset ex solo mandato, patet: quia hoc ipsum mandare est delictum consummatum . super quo vide quod dixi de illo qui cogitauit & aliquid egit, sed non perfecit,ad finem quæstionis quam posui. infra de regu.iur.in pœnis.in Mercu.Ioan.And.

Reci.per q& & solut.

s *Receptauerit.* tenentur receptatores vt aggressores. Co.de iis qui la.occul.l.j. & ij. pessimi enim sunt receptatores, sine quibus delinquens diu latere non potest.ff.de recep.l.j.

t *Excommunicationis.* ex quo papa non reseruauit absolutionem,puto quòd ordinarius possit absoluere.§.de sent.excõ. nuper.ad hoc.§.tit.proxi.c.vnico.

u *Libere.* etiam illo non vocato si possideret.supra eodem libro de præbend.licet.ij. ADDITIO. Hostien.exponit,id est non obstante oppositione vel cõtradictione cuiusquam. Ioannes Andreas.

PRælatis.} Primò ponit dictum, quod secundò probat per euitationẽ absurditatis ibi, Alioquin. Emanauit hæc dec. ad declarationẽ eorum quæ no. xxiij. q. iij. Maximianus. & q. v. vnum solum. & s. eod. tit. postulasti. Et ad quæstionem Venerialem. xj. & Damasc. iiij. eod. titu. Ioan. Andr. CASVS.

los ad quos eorum collatio pertinet, conferantur. sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus tanquam Christianæ religionis æmulus, à toto Christiano populo perpetuò diffidatus. † & postquam probabilibus constiterit argumentis † aliquem scelus tã execrabile commisisse, nullatenus alia excõmunicationis, vel depositionis, seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur.

Bonifacius octauus.

Sine pœna irregularitatis possunt clerici de suis malefactoribus conqueri coram iudice seculari, etiam de criminibus ex quibus debetur pœna sanguinis, expressè protestando quòd ad pœnam sanguinis non intendunt. hoc dicit. Ioannes Andreas.

CAPITVLVM II.

PRælatis vel clericis quibuscunque qui de laicis [a] suis malefactoribus querelam penes secularem [b] iudicẽ deponentes, petunt emendam [c] sibi fieri, & prouideri [d] ne contra eos talia decætero præsumantur, protestando [e] expressè quòd ad vindictam seu pœ-

Aliquis laicus famosus latro surripuit clerico siue sacerdoti bona sua, & sic tenebatur ipse latro actione furti, quam clericus poterat intẽtare criminaliter vel ciuiliter: vnde ipse clericus deposuit querimoniam de ipso laico coram iudice seculari, non accusando directè ipsum laicum, vel secundum Dominicũ de sancto Gemi. etiam accusando directè: sed protestando quòd solum tendebat ad recuperationem bonorum sibi surreptorum, non autem ad pœnã sanguinis. vnde iudex examinauit illud negotium, & per confessionem ipsius laici famosi latronis, siue per testes fide dignos & omni exceptione maiores sibi iudici legitimè constitit quòd ipse laicus commiserat sacrilegium, vel aliud crimen commiserat quod erat dignum vltimo supplicio: ideo ipse iudex secularis eũ cõdẽnauit ad mortem vt suspẽderetur ad patibulum. vtrùm clericus quis accusauit ipsum, sit effectus irregularis, licèt expressè protestatus fuerit quòd non tendebat ad pœnam sanguinis? Respõ. Rom. pon. quòd ipse clericus absque nota irregularitatis potuit talem laicum accusare coram iudice seculari: aliàs sequeretur quòd clerici non possent conquerri de istis latronibus Not primò quòd appellatione prælatorum non comprehenduntur inferiores clerici. Not. secundò quòd iudex potest pronuntiare etiam super iniuria de facto non inferenda. vide de sepul. in nostra. Domi.

a *Laicis.* Si enim de clerico vel ecclesiastica persona coram iudice laico conquereretur, habet locũ pœna. s. de foro competen. si diligenti.

b *Secularem.* poterant etiam conqueri coram ecclesiastico iudice. s. de foro compet. cùm sit. dic vt ibi.

c *Emendam.* Licet iniuriam passus rancorẽ dimittere teneatur, non tamem emendam. xc. dist. si quis contristatus. de hoc xxiij. quest. iiij. si is qui.

Glos. seq. dat tria similia, & obiec. dupliciter soluit.

d *Prouideri.* Prouidet ergo iudex in futurũ, sicut & in seruitutibus. ff. si ser. ven. l. egi. & l. harũ. sicut & in alimẽtis. ff. de li. agno. l. si quis. §. alimenta. & circa futuras expẽsas. s. de proc. auditis. in fi. vbi de hoc. {Et j. de sen. excõ. Romana §. caueãt. Io. And.} & s. de sepul. in nostra. licet dicat lex quòd tractus futuri tẽporis nõ spectat ad iudicem. ff. de vsur. l. j. §. j. illud enim locũ habet in vsuris quæ sunt odiosæ: vel nõ spectat, ita quòd statim detur actio. hic autem prouidebit statuendo pœnas cõminando, vel pœnã malefactoribus imponendo, & sic metus pœnæ erit meta p̃sumptionis, & clericorũ prouisio. s. c. prox. ADDITIO. Vide quod dixi in text. Ioan. And.

e *Protestando expressè.* No. requiritur expressum vbi nõ sufficit tacitum ad idem. s. eo. li. de elect. nullus. & c. indemnitatibus. in princ. & cautè facit clericus si de hac protestatione confici faciat publicam scripturam ad idẽ supra de sim. ex diligenti. in fine de cle. excom. mini. proposuit. & quod no. de de offi. deleg. cùm in iure.

f *Irrogari.* In casũ quo non debebat irrogari, habebamus casum. supra eod. postulasti.

Glos. seq. recit. per obiec. & solutionem.

†No. quòd papa diffidat laicum cum omnibus bonis, & tamen impunè offendetur. Bart. in disputa. statuto. Lucanæ ciuitatis. etiam proditorè. Cur. c. fi. de consuet. & dicunt doct. quòd Christianus nõ offenditur nisi præcedente diffidatiõe per iudicem approbata. nã aliàs nõ valeret statẽte etiã consuetudine. Oldr. consi. cxci. Fõt.

†Non dicit testib. quia recipiũtur parte non citata. facit l. nõ omnes §. à barbaris. ff. de re mil. & hoc licet vbi lex cõtenta argumẽtis probabilibus. docto. vide Bellamere consi. 16. Socin. cõsi. clxiij. Font.

Iniuriã passus licet rãcorem dimittere teneatur, nõ tamen emendam.

Iudex an possit prouidere circa ea quæ habent tractum de futuro.

g *Iustitita.* Idem si contra iustitiam, cùm clericus non fuerit in culpa. & absit vt ea quæ propter bonũ & licitum facimus &c. xxiij. q. v. de occidẽdis. & facit quod dixi. s. ne cl. vel mo. c. vlt. quod simili modo prouidit prælatis temporaliũ iurisdictionem habẽtibus. nec ob. j. c. prox. vt ibi dixi. ADDITIO. Et in decr. vlt. ne cle. vel mo. Ioan. Andr.

h *Taliter.* scilicet cũ expressa protestatione: vt dictũ est suprà.

i *Materia.* hoc idẽ dicebatur in prædicto can. xxiij. q. v. vnum solum. in fi.

nam sanguinis nõ intendunt, imputari non debet: quamuis aliâs in tali casu de iure debeat pœna sanguinis irrigari [f], si iudex mortem illis inferat iustitia [g] exigente. Alioquin si prelati aut clerici propter metum huiusmodi, quia iudex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter [h] cõqueri non auderent, daretur plerisque materia [i] trucidandi eosdem, & ipsorum bona liberè deprædandi.

Idem.

Mandanti aliquem verberari secuta mors imputatur. hoc dicit secundum Zenze.

CAPIT. III.

IS qui mandat aliquem verberari, licet expressè [k] inhibeat ne occidatur vllatenus, vel mẽbro aliquo mutiletur, irregularis efficitur si mandatarius [l] fines mandati excedẽs mutilet vel occidat: Cùm mandando in culpa [m] fuerit, & hoc euenire posse debuerit cogitare [n].

IS qui.} Ponit dictũ, cuius causas subdit ibi, Cum mandando. Determinat no. per Inno. & Ho. s. eod. tit. ad audientiam. & expressius per Hosti. eo. tit. Petrus. ADDITIO. Guli. de hoc tractat in Spec. de leg. §. iuxta. versi. sed quæritur quando Sed non exprimit de illo qui expressè prohibuerat. Ioã. An. CASVS. Ego clericus vel sacerdos concepi odium contra aliquẽ, volens de eo sumere vindictã: conueni cum aliquibus familiaribus meis vel cũ aliis vt ipsi eum verberarent: tamen eis expressè inhibui ne eum occiderent, nec membrum aliquod amputarent. Isti acceptauerũt istud mãdatum damnatum, & eum taliter verberauerunt quòd mors est inde secuta, vel detruncatio membrorum: vtrũ sim factus irregularis? Videtur quòd nõ: quia illis inhibuerã ne eũ taliter verberarent quod mors posset inde sequi, vel mẽbri mutilatio. Non obstante ista ratione dubitandi respõdetur quod nihilo minus incurro irregularitatem: nã dedi operã rei illicitæ: ideo sunt mihi omnia imputãda quæ possunt sequi ex illa re illicita: quia debui cogitare ꝙ inde sequeretur mors vel mutilatio mẽbri. Nã debui scire ꝙ aliꝰ se defenderet, & quod isti sunt animati cõtra ipsũ, & inde eũ taliter verberarent ꝙ sequeretur mors vel mutilatio mẽbri. Et istud verũ: qa propter mutilationẽ membri sum effectus irregularis, si talis fuerit mutilatio quòd inde facta fuerit separatio membri. Nã si quis clericus verberaret aliquem intantũ quòd reddat membrũ inutile, nõ propter hoc efficitur irregularis, nisi fiat detruncatio alicuiꝰ mẽbri. Quid si aliquis amputauerit alteri digitũ: vtrũ sit irregularis? Ista quæstio præsupponit aliã: videlicet vtrum digitus sit membrum hominis Vnde dicendum secundum doctores quod digitus nõ est membrum, sed officiũ membri. ff. de statu hom. l. non sunt. §. partꝰ. ideo si quis alicui amputat digitum, nõ propter hoc efficitur irregularis. No. quòd quo ad pœnã irregularitatis paria sunt aliquem interficere, vel membris mutilare. & ad hoc cle. j. eod. tit. & ibi gl. quæ alleg. concor.

k *Expressè.* Per hoc videbatur nõ teneri: quia plus est expressè cõtradicere, q̃ minimè cõsentire. s. de bap. & eius effe. maiores. sed si non cõsentiens irregularitatem nõ incurrit, {Facit e. tit. dilectus. & c. significasti. ij. de cle. pug. in duel. ca. ij.} ergo multò minus expressè contradicens. Ioan And.

l *Mandatarius.* iste etiam tenetur. quod dic vt no. s. de sent. excommu. mulieres.

m *Culpa* istud est regulare, quod vbi culpa p̃cessit, qs tenetur de casu. quod dic vt plenè no. s. e. ti. sicut dignum. sicut & quãdo culpa p̃cedit, nõ excusat met. ff. quod met. cau. l. si mulier. fallit in matrimo. s. de spõ. veniẽs. ij. Et ꝑ hãc literã patet decr. locum nõ habere in illo. qui licitè verberari mandabat. ADDITIO. Ista duo, scilicet culpa & mora, adstringũt ad casus qui sequũtur. C. de cõdi. ob tur. cau. l. fi. C. de cõdi. fur. l. ij. Io. Mo. hoc patet de cõmo. c. vni. de depo. c. ij. Ioan. And.

n *Cogitare.* s. e. decætero. c. cõtinebatur. ff. ad legem Aquil. l. qui

Not. quòd mandans rem illicitã, tenetur de illa, & de eo quod ex illa sequitur: etiã si expressè prohibuerit cõsequẽtiam. Dom.

Digitus nõ est mẽbrũ, sed officiũ vel pars membri.

Obijcit expressè.

l. qui occiderit. §. in hac.

DE VSVRIS.

Dictũ fuit s. tit. prox. de homicidio: verũ quia vsurarius est homicida suiipsiꝰ & animę suę vt in cap. j. j. e. iũcta glo. ideo post rubricam præcedentem ponitur rubrica de vsuris.

DE VSVRIS.

Gregorius decimus in generali Concilio Lugdunensi.

Primò innouat & obseruari præcipit Lateranen. concil. contra vsurarios editum vsque ad ver. & quia. Vbi præcipit omnibus dominis & vniuersitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris suis conducere domos ad exercendum fœnus, vel conductas habere, & quòd aliquis eis ad hoc domos non locet, vsque ad versic. qui verò. Vbi imponit pœnam clericis contra facientibus vsque ad versicul. cæterum. Vbi imponit pœnam laicis, & hoc facit vsque in finem. Ioannes Andreas.

CAPIT. I.

VSurarum voraginem (quæ animas [a] deuorat, & facultates [b] exhaurit) compescere cupientes, constitutionem [c] Lateranensis concilij contra vsurarios editam sub diuinæ maledictionis [d] interminatione præcipimus inuiolabiliter obseruari. Et quia quo [e] minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eo [f] magis adimetur [g] fœnus exercendi libertas: hac generali constitutione sancimus, vt nec collegium [h], nec alia vniuersitas, vel singularis persona cuiuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, alienigenas [i] & alios non oriundos de terris ipsorũ publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut aliàs habitare

VSurarum voragine.} Lex dicit vsurarũ dulcedinẽ [a]. ff. de iis quæ in frau. credi. l. ait prætor. §. si quid in fraudẽ. ver. si verò. ADDITIO. Dicit Fran. ꝙ hęc constitutio facta fuit ꝑpter Florẽtinos, Senenses, Pistorienses, Lucanos, Astenses: qui circuibãt diuersas ꝑuincias ad exercendũ vsuras immoderatas: & quia per multos prælatos & principes recipiebãtur: ideo hic prouisum. Ioan. And. CASVS. Statutum fuit in conc. Later. quòd habetur in cap. quia in omnibus. e. tit. in anti. ꝙ vsurarij manifesti in vita, nõ debent admitti ad communionem: & post mortem non debent admitti ad ecclesiasticam sepulturam. Item quòd rectores ecclesiarum parochialium non debent admittere oblationes talium vsurariorum manifestorum. Vlterius dicitur quòd clerici admittentes vsurarios manifestos ad communionem vel ad ecclesiasticam sepulturam, vel recipientes eorum oblationes, sunt suspensi ab officio suo. Sed vtrum puniantur alia pœna? Respondetur quòd sic, scilicet pœna maledictionis æternæ: quia peccant mortaliter. Mandat enim papa illam constitutionem concilij Lateran. obseruari sub interminatione æternæ maledictionis, hoc est, sub pœna peccati mortalis. Et sic presbyter admittens vsurarium manifestum ad communionem altaris, vel ad ecclesiasticam sepulturam, vel recipiens eius oblationes, peccat mortaliter. Sed vtrum sint alia remedia inuenta ad compescendum istud crimẽ vsurarum? Respon. quòd sic. nam vt cesset istud crimen vsurarum, statuit Rom. pont. vt nulla persona ecclesiastica, siue sit collegium vel vniuersitas, vel etiam persona particularis, admittat vsurarios manifestos, nec patiatur quòd ipsi exerceant vsuras in suis locis & terris, siue in eis collocent locum ad exercendum vsuras: imò clerici cõpellent tales vsurarios intra tres menses: aliàs incurrunt pœnas hic contentas, nam si sint episcopi, sunt ipso facto suspẽsi. Si verò sint inferiores prælati, incurrunt sententiam excõmunicationis, nisi eos expellant intra tres menses à suis terris. Si autem illæ terrę pertineant ad collegium vel ad vniuersitatem ecclesiasticam, sunt interdictæ quousque fuerint expulsi dicti vsurarij. Sed quid de dominis temporalibus, vtrũ temporalis dominus non debeat permittere tales vsurarios manifestos, vt ipsi locent domos in suis terris? Respon. ꝙ illud quod dictum fuit de sententiis suspẽsionis, interdicti, vel excõmunicationis, habet locũ in personis ecclesiasticis: sed laici non incurrũt illas pœnas ipso facto: verũtamen poterũt per ordinarios cõpelli vt tales vsurarios à suis terris expellãt: aliàs poterunt illos excõmunicare. Et excommunicatio respectu laicorũ non est canõ latæ sententiæ sed ferendæ, secũdum communẽ opinionem. Nam dictio cæterũ, est aduersatiua, quæ nõ esset nisi sic intelligeretur. {Alienigenas} id est alios nõ oriundos de terris suis. {Conducere} Et sic nõ prohibet quin vsurarius posit locare domũ: dummodo nõ exerceat vsuras in illis terris, licet alibi per suos fautores exerceat. {Cæterum} ponit quã pœna puniendi sunt laici qui tolerant alienigenas exercere vsuras suas in sua iurisdictione. {Ordinarios} id est diœcesãnos. {Compescantur} id est moneantur & excõmunicẽtur, vel etiã suspẽdantur. c. qui ꝑ centurã. de verb. sign. in anti. Not. primò ex isto c. iuncto c. quia in omnibus. alleg. ꝙ recipiens vsurariũ manifestum ad communionẽ altaris, peccat mortaliter. Idẽ est dicẽdũ de illo qui vsurarium manifestum tradit ecclesiasticę sepulturæ: vel qui oblationes suas recipit. vnde illud ca. aggrauat pœnã illorũ qui admittunt manifestos vsurarios ad communionem altaris vel ecclesiasticã sepulturã, vel qui recipiũt eorũ oblationẽ: quia dicit ꝙ peccãt mortaliter. Et sic addit ad cap. quia in omnibus. alligatum. Sed qualiter istud intelligitur quod clerici non debẽt recipere tales manifestos vsurarios ad communionem? Aliqui exponunt ad communionẽ, id est, nõ debent eis tradere corpus Christi. Alij dicunt quòd non debẽt recipere ad communionẽ, id est ad auditionem diuinorũ seruitiorũ, sed eos debent ab ecclesia expellere quando dicũtur diuina officia, sicut expelluntur excõmunicati. Dicit Panor. quòd iste intellectus est verus, & de iure procedit. Sed quæritur qui dicuntur vsurarij manifesti? Glos. dicit quòd vsurarius manifestꝰ dicitur ille qui de illo crimine fuit cõuictus vel confessus. & sic manifestum accipitur pro notorio notorietate iuris: quia notorium crimẽ dicitur, quando quis illud crimen fuit confessus indifferenter, vel de illo fuit conuictus. Vel dicendũ est quòd manifestus hic accipitur ꝑ notorio notorietate facti: q̃a tenet bãcã publicã ad vsurã, & offert se cuilibet volẽti recipere pecuniã sub vsuris. No. ibi, aderit. quòd legislator debet subditis suis tollere libertatẽ delinquendi. quod est contra plures qui per statuta sua diminuunt pœnas à iure introductas pro delicto. vnde talia statuta non debent valere: quia inuitãt homines ad delinquendũ. Nam quantò minores pœnæ pro delicto imponuntur, tantò homines habent maiorẽ libertatẽ delinquẽdi. No. principalem effectũ huius ca. quòd habentes temporalem iurisdictionem, siue sint clerici, siue laici, non debent permittere quòd in terris suis alienigenæ locent domos ad exercendum vsuras: imò si sciant tales iam conduxisse, debent expellere intra tres menses. Quid de indigenis? Respon. glos. quòd cùm istud cap. sit pœnale, non se extendit ad indigenas, sed solùm ad alienigenas. Rationem diuersitatis ponit glos. quòd indigenæ expellerentur cum maiori scandalo: nam eorum parentes scandalizarentur. Item quòd alienigenæ non habent talem affectionem ad illos inter quos se collocauerunt: ita quod inhumanius consueuerunt ab eis extorquere pecunias, quàm indigenæ. Ex hoc tamen non sequitur quin aliæ pœnæ posint exerceri in indigenis, videlicet pœnæ ca. quia in omnibus. eo. tit. in anti. c. cùm tu. & ca. præterea. eod. tit.

a *Animas.* recipientium. & bene deuorat [b] animas ipsorum: quia prohibitæ sunt vsuræ in nouo & veteri testamento, & iure canonico. xiiij. q. iij. & iiij. per totum. s. eo. per totum. & fortè hodie iure ciuili secundum ea quæ not. s. eo. quia in omnibus.

b *Facultates.* soluentium supra eo. tit. quanto.

c *Constitutionem.* supra eo. tit. quia in omnibus. quæ prohibet vsurarios manifestos ad communionem altaris admitti: præcipit oblationes eorum non recipi: & in morte illis denegat ecclesiasticam sepulturam: & clericos contrafacientes punit. & j. de sepul. eos. in cle.

d *Maledictionis.* id est pœnæ æternæ, quæ pro mortali tantùm debetur. xxiiij. q. iij. Deus quando.

e *Quo.* id est quanto.

f *Eo.* id est tanto. sic supra de constitutione cum M. in prin.

g *Adimetur.* No. quòd tollenda est occasio delinq. ff. de vsufructu. l. æquissimũ. & vtilius esurienti panis tollitur &c. v. q. v. nõ omnis. ad idẽ s. de cohab. cler. & mulie. c. j. ADDITIO. Et s. eo. li. de statu mona. c. vnico. in fi. j. respõ. Ioã. Mo. alleg. C. de lati. li. tol. l. j. §. sed nec furandi. Archi. alleg. xiiij. q. iiij. nec hoc prætereundum quoque. Ioan. And.

h *Collegium.* dictum à colligendo. & de hoc s. e. de ele. ca. j. de exces. præla. dilecta. ff. quod cuiusq; vniuersi. l. j. §. quibus.

Glos. seq. recit. per quæstionẽ rationis, secundò per quæst. quid si sit ciuis vel incola. tertiò, quis dicatur oriundus. in fi. de differentia quinque verborum remittit.

i *Alienigenas.* hæc ergo constitutio nõ extẽditur ad indigenas [c]: & tamen illi sunt aliàs pœnis vsurariorum puniendi. & potuit esse ratio: quia maius scandalum est in alienigena vsuras exercẽte, quã in indigena: & minus scãdalũ in expulsione illius quàm istius: & magis cõsueuerunt vereri inter suos exer-

Continuatio domini Heñr.

a Dulcedo dicitur in recipiente, vorago dicitur in soluente. Ioã. And.

Vsurarij manifesti qui dicantur.

Vsuras nullus permittat in terris suis exerceri.

Vsurarium manifestũ recipiẽs ad cõmunionẽ vel sepulturã, mortaliter peccat.

b Lucanꝰ. Hinc vsura vorax, auidumq; in tempore fœnus. Ioã. And.

Occasio delinquendi tollenda est.

c Secundũ Guliel. & Gar. & dicit Francis. se habuisse à compositoribus huius cõstitutionis apud Lugdunũ. Ioan. And.

exercere fœnus quàm inter extraneos: & ideo fuit magis prouidendum. & dato quòd isti alienigenæ essent ciues vel incolæ, locum habet hæc constitutio in eis, secundum Guli. idem Fran. & Ioan. Mo. Et hoc fortè voluit repetio verbi, & alios non oriundos. vt dicamus alienigenas etiam si sint ciues vel incolæ: & alios etiam qui ciues vel incolæ non sunt. Oriundus autem de ciuitate dicitur is qui ibi vel in vico ciuitatis illius ortus est. ff. ad munic. l. qui ex vico. vel etiam si pater eius inde originem duxit. C. eo. tit. l. assumptio. §. filius. & C. li. x. de munici. & origi. l. j. & l. filios. Quæ autem differentia sit inter ciuem, municipem, accolam, aduenam, & incolam: no. ff. ad munici. l. j. & C. de incol. l. ciues. lib. x. Archi. alle. ff. de verbo. signifi. pupillus. §. incol. & §. aduena. & C. de la. li. tol. l. j. in princ. Ioan. Andr. ADDITIO. Oriundus de ciuitate dicitur qui ibi ortus est, vel cuius pater inde originem duxit. Non sic in auo. aliàs inquirendus esset ager Damascenus vbi natus est Adam: vt not. in præalleg. §. filius. & in præallegata. l. filios. & vide supra eodem libro de sepul. is qui. super glos. ij. Ioan. Andr.

Oriundus de ciuitate quis dicatur

permittant: sed huiusmodi vsurarios manifestos [a] omnes intra tres menses [b] de terris suis expellant [c], nunquam aliquos tales decætero admissuri: nemo illis ad fœnus [d] exercendum domos locet, vel sub alio titulo [e] quocunque concedat. Qui verò contrafecerint [f], si personæ fuerint ecclesiasticæ, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi [g], suspensionis: minores verò personæ [h] singulares, excommunicationis: si autem collegium seu alia vniuersitas, interdicti [i] sententiam ipso facto se nouerint incursuros. Quam [k] per mensem animo sustinuerint [l] indurato, terræ ipsorum [m] (quandiu [n] in eis ijdem vsurarij commorantur) extunc [o] ecclesiastico subiaceant interdicto. Cæterùm si laici fuerint, per suos ordinarios ab huiusmodi excessu (omni cessante [p] priuilegio) per censuram [q] ecclesiasticam compescantur.

Glossa sequens reci. per quæstio. qui sint manifesti.

Manifesti qui dicuntur.

a *Manifestos.* manifesti dicuntur illi de quibus notoriũ est de iure: vt quia confessi vel condẽnati, vel de facto: vel quia habent operis euidentiam, quæ nulla tergiuersatione posset celari: vt quia tenet altare suum paratum. poterit autem episcopus eos publicare si conuicti fuerint, vel confessi coram ipso: vel si contra eos fiat probatio testium: vel sint certa argumenta cum fama. š. eodem, cùm tu. & cap. cùm in diœcesi. ADDITIO. Et hoc dicit Archidia. sufficere quo ad constitutionem istam per eadem iura. dat simile in hereticis. de here. excommunicamus. §. j. & in adulterio, supra de adul. maritis. Ioan. And.

b *Tres menses.* ergo tempus duorum mensium quo à tẽpore publicationis regulariter ligat cõstitutio. de hoc. š. de postu. cap. j. interdum augetur, interdũ diminuitur: vt hic, & š. eo. lib. de præben. cùm singula. de hoc. j. in fi. li. super data.

Glossa sequens dat tria similia, reliquum per quæstionẽ.

Doctor monachum audientem leges vel physicam, de scholis suis expellere debet.

c *Expellant.* sic doctor monachum audientẽ leges vel physicam de scholis suis expellere debet. supra eo. ne cle. vel mona. cap. j. in fi. sic & lenones debent de ciuitatibus expelli. in authẽ. de lenonib. §. sancimus igitur. colla. ij. & leprosi, de cõiugio lepro. c. j. & propter simplicẽ alicuius denuntiationẽ non debet dominus terræ eũ qui dicitur esse talis, expellere: sed tũc debet inquirere: & si verũ esse repererit, expellere. š. de offi. ordi. cap. j. ff. de offi. præsi. l. præses. prouideat autẽ in his conscientiæ suæ. si. supra de hære. cap. vlt. ADDITIO. Dicit Clericus Pisanus quòd permitti posset bannum, quòd omnes fœneratores alienigenæ intra certã diem exirent terram sub certa pœna alleg. de clandesti. despon. cum inhibitio. qui ma. ac. poss. qui in tua. Ioan. Andr.

Quærit & soluit.

d *Ad fœnus.* quid ergo si aliquis locauit domum alicui vsurario quem vsurarium ignorabat: vel non locauit ad exercendum fœnus? Dic quòd probabilis ignorantia illum excusabit. ff. loca. si quis ignorans. supra de sen. excom. si verò. ij. & ca. in audientia. in dubio tamen præsumuntur ad hoc conducere, si consueuerunt vsuras exercere [a]. ff. de accusa. l. si cui. quia semel malus &c. j. de regu. iur. semel. & ex quo scit, debet eum repellere. š. de loca. propter. quia peruersè conuersatur in ea: vt ibi &c.

a Sentit gl. secundum Phi. si sciẽter locet vsurario, non poterit eũ expellere. idẽ si meretricibus. vide nota in. l. non aliter.

Glossa sequens exemplificat, prorogat. in quæst. argu. negatiuè, & ponit opi. Guli.

e *Titulo.* puta pignoris, commodati, depositi, precarij, & huiusmodi: & idem si sine vllo titulo illum ibi sineret esse. xlv. dist. recedite. sed si vẽdit, donat, vel permutat: non videtur habere locum hæc constitutio per verbum, concedat: quod solus vsus concessionẽ non dominij translationẽ notare videtur [b]. Sed Guli. dixit idẽ si manifestè apparet quòd ad exercendum fœnus vult accipere: quia præsumitur etiam in fraudem agi. supra de pigno. illo. & de emp. & vendi. ad nostram. nam verbum concedo, est generale: & accipitur secundũ naturam contractus cui adiicitur. argu. ff. loca. l. si vno. & hic etiam sunt tituli. ff. & C. pro emptore. & pro donato. ADDITIO. Hoc quod tenet Guli. placet Archidiaco. qui dicit ꝙ idẽ tenuit Ioã. de Gersona magister suus. Ioannes Andr.

ff. de vsu & habita. tamen expellent vicini inhonestas istas personas. Paul. in l. nullus. C. de sum. tri. Sali. Bal. l. milites. C. loca. Font.

b Ad idem relatiuum alio, nisi dicas quòd ampliat per illud, quocunq. sa. quod no t. š. e. lib. de reli. do. c. vnico. super verb. cæterorum. Ioan.

f *Contrafecerint.* scilicet talibus locando, vel permittendo habere domos conductas, vel non expellendo intra tres menses. nec ob verbum, cõtrafecerint: quia & qui non facit, facere videtur. ff. de regulis iuris, qui non facit. ADDITIO. Concor. supra eo. li. de hære. vt inquisitionis. §. vlt. in prin. Ioan. Andr.

g *Episcopi.* nisi fuissent expressi, nõ incurrerent hanc pœnam. j. de sen. excõmu. qa periculosum.

h *Minores verò personæ.* repete ecclesiasticæ.

Idem.

Manifestis vsurariis, licet mandauerint vsuras restitui, ecclesiastica sepultura negabitur, nisi primò satisfiat: vel secundum formam huius decre. idoneè caueatur. Sepelientes eos contra hanc constitutionem, Latara. concil. pœnam incurrant. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eos absoluere, vel ad confessionem admittere. hoc dicit. Ioannes Andreas.

CAPITVLVM II.

i *Interdicti.* in vniuersitatem enim vel collegium nõ fertur excõmunicationis sententia, ne contingat innoxios irretiri. j. de sen. excom. Romana. §. vniuersitatem.

Excõmunicatio non fertur in collegium.

k *Quam.* Intellexit Guli. sententiam excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

l *Sustinuerint.* scilicet prælati, singulares personæ, collegiũ seu vniuersitas.

m *Ipsorum.* scilicet prælatorum, clericorum, collegiorum, seu vniuersitatum: & dic, id est ipsorum iurisdictioni subiectæ: & sic punitur alter pro alterius delicto. quod dic vt prima quæstione quarta in sum. xxiiij. quæstio. tertia in sum. ADDITIO. Quod hic no. Gar. & Ioann. Monac. Ioannes Andreas.

n *Quandiu.* illis ergo recedentibus cessabit interdictum. lxxxj. dist. si qui. de hoc supra de ma. contra cap. vlt. š. de spõ. non est.

o *Extunc.* extremum tempus mensis designat. ff. de condi. & demonstratio. l. si is. §. si ita. Ioan. And.

p *Cessante.* sic supra de hæret. ad abolendam. in fin. Cod. vbi de cri. agi opor. authen. qua in prouincia. reatus enim omnem honorem excludit. Cod. vbi sena. vel cla. l. j. de priuileg. capi. j

q *Censuram.* suprà de verborum signifi. quęrenti. sed quia à capite edenda est ratio. ff. de eden. l. argentarius. §. j. & quia pati debet quis legem quam ipse tulerit. ff. quod quisque iuris. l. prima. supra de constitutionib. cùm omnes. hanc constitutionem primò debebat in sua curia facere obseruari. decet enim eum secundum leges viuere. C. de legi. digna vox. ADDITIO. Secundum Guli. qui allegat quod de Christo legitur, quòd legem quã dederat, carnaliter impleuit. xxv. q. j. ca. ideo. §. si ergo. circa medium. subdit quòd sæpè subditi conqueruntur quod alligantur eis onera importabilia, quæ imponentes, digito suo tangere nolunt. vigesimasexta quęstione septima alligant. Ioan. Andr.

Ratio est edenda à capite. Patere legem quam tuleris.

Qvanquam. Tres partes secundum Gar. & Ioan. Mona. primò prouidet quando sint sepeliendi vsurarij manifesti. secundò ibi, Omnes. punit facientes contrarium. tertio ibi, Nullus. ponit duas prohibitiones, & irritat testamenta. ADDITIO. Et dicit Boati. quòd præcedens respicit alienigenas: ista verò omnes. Dic secundum Fran. ꝙ decre. præcedens prouidit ne exigantur vsurę: ista prouidet vt exactę restituantur. Et subdit ꝙ hæc cõstitutio vt thesaurus est obseruanda, per quam ad restitutionem vsurarũ indirectè vsurarij cõpelluntur. & repete quod dixi. š. eo. li. de fo. compe. Ramana. §. contrahentes. in prin. Ioan. And. Pro intellectu istius c. est præsupponendũ quod habetur in c. præterea. & in c. quia in omnibus. eodẽ titu. in ant. videlicet quod vsurarius manifestus non debet tradi ecclesiasticæ sepulturæ. secus si vsuras restituerit, vel restitui mãdauerit in testamẽto. CASVS. Titius vsurarius manifestus veniẽs ad mortẽ, in testamẽto suo ante mortẽ præcepit hæredibus suis vt ipsi restituerent vsuras illis

Diuisio.

Qvanquã vsurarij manifesti [a] de vsuris quas receperãt †, satisfieri [b] expressa quantitate vel indistinctè [c] in vltima volũtate mandauerint [d]: nihilominus tamẽ eis ecclesiastica sepultura denegetur, [e] donec de vsuris ipsis fuerit (prout patiũtur facultates eorum [f]) plenariè satisfactum: vel illis quibus [g] facienda est restitutio, si præsto [h] sint ipsi, aut alijs qui eis possint acquirere [i], vel eis

personis à quibus eas acceperat. deinde mortuus est. eo mortuo hæredes sui voluerunt eum tradere seu tradi facere ecclesiasticæ sepulturæ. dicebant creditores vsurarij à quibus ipse Titius acceperat vsuras, quòd erat sibi deneganda ecclesiastica sepultura, donec & quousque ipsi hæredes restituissent vsuras quas Titius defunctus acceperat. dubitatur quid iuris sit. Vnde consultus papa respondet, quòd ipse defunctus non debet sepeliri neque tradi ecclesiasticæ sepulturæ donec sui hæredes tradant & restituant vsuras illis personis à quibus fuerunt extortæ: vel præstent cautionem cum fideiussoribus vel pignoribus: & sic reddant creditores certos de pecunijs recuperandis & habendis. Sed quibus præstabitur ista idonea cautio? Respondet quòd illis à quibus fuerunt extortæ vsuræ, si sint præsentes. Sed quid si sint absentes? Respondet quòd tunc præstabitur ista cautio episcopo vel eius vicario: vel rectori ecclesiæ parochialis qui stipulabitur pro absente de vsuris restituendis: ita quòd absenti acquiretur actio ac si ipse præsens stipulatus fuisset vsuras sibi tradi. Sed vellem informari, quam summam debebit continere ista cautio? Respondet Romanus pontifex cum distinctione. aut certum est quantum à quolibet est receptum pro vsuris: & tunc illud debebit continere ista idonea cautio: puta promitto restituere tali decem scuta, quæ talis pro quo fideiubeo, accepit pro vsuris: & tali quinque scuta: & sic de ceteris. aut non est certum quantum à quolibet fuit receptum pro vsuris: tunc cautio ista debet continere summam ad arbitrium episcopi vel vicarij, vel rectoris ecclesiæ parochialis: & debet scribi quot annis ipse exercuit vsuras, & quantum singulis annis potuit accipere pro vsuris. Saluo quòd si appareat plus vel minus receptum fuisse pro vsuris, illud plus vel minus restituetur. Posteà statuit quòd nullus vsurarius possit testari: nec aliquis intersit eorum testamentis, nisi facta fuerit satisfactio vsurarum: vt dictum est. {Seruo publico.} id est notario. {Arbitrio.} si male arbitrentur dictæ personæ, tunc tenentur de malo arbitrio: & malè arbitrantes de suo restituere tenentur. {Subiacere.} non intelligitur quòd si religiosi admittant vsurarium ad ecclesiasticam sepulturam, quod ipsi sunt priuati communione altaris: sed ipsi incurrunt pœnas suspensionis & excommunicationis editas per c. quia in omnibus. eo. titu. in anti. vt istud ca. addat ad illud ca. quia in omnibus. videlicet quòd si vsurarius ordinauerit vsuras restitui, non debet sepeliri nisi prius præstita cautione cum fideiussoribus vel pignoribus. {Nullus intersit.} in testamento vsurariorum. Nota primò quòd hæc decre. non habet locum nisi in manifestis vsurarijs. Nota secũdò quòd indistincta dicitur dispositio quæ fit in genere, nõ expressa certa specie. ad hoc de reg. iur. c. j. eo. lib. Domi.

†Supple cũ effectu: ideo sit cautus, dicunt Io. An. Do. aduocatus ne in isto casu simpliciter formet articulum, quòd mutuauit ad vsuras quia in mutuantibus tãtum, nisi probentur recepisse, text nõ loquitur. faciunt no. in simili. š. tit. proxi. ca. 1. & promissio de dando nõ concludit datione. 1. q. 1. eos. Font.

Glossa seq. de quæstione remittit, & soluit.

a *Manifesti.* qui dicantur vsurarij manifesti: dixi suprà cap. proxi. Tamen quo ad casum nostrum satis posset etiam dici manifestus, si coram sacerdote [a] & testibus publicè fateatur [b] se vsurarium, & vsuras restitui mandat: forte libros rationum tradens secundum Guli. ad quos edendos cum de vsuris agitur, hodie cogi potest per cle. ex graui. eo. tit. §. cæterum. vide quod dicam j. super glo. antepe. Io. And. ADDITIO. Vsurarius potest dici manifestus, si fatetur se vsurarium publicè coram testibus & sacerdote qui est iudex illius quo ad respiciẽdum forum animæ. de pœ. dist. j. quem pœnitet. vltra mediũ. versi. quare qui. & dist. vj. c. j. vltra medium. versi. caueant. xj. q. iij. absit.

Manifest' vsurarius. a Idem si corã notario. Ph. Fõ. b Quia aliud si clã destin. Phi. Font.

b *Satisfieri.* debet autem satisfieri ei à quo pecunia est extorta, vel eius hæredi. illis non extantibus, vel non petentibus, vel non curantibus: pauperibus erogabitur š. eod. cum tu. & c. Michael. dicit tamen Guli. quòd hoc casu debet publicè proponi edictum in locis à quorum incolis sunt extortæ, quòd omnes à quibus extortæ sunt, veniant. & si aliqui appareant quibus fides est adhibenda, potius restituetur illis, quàm pauperibus erogetur. ad hoc facit de homi. sicut dignum. §. eos.

c *Indistinctè* id est non expressa aliqua quantitate: quia mãdauit in genere restitui quæcunque extorserat per vsurariã prauitatem.

Glossa sequens primò ponit quid dedit caussam constitutioni. secundò de vsurario non mandante notat duo.

d *Mandauerint.* dicebat Lateranen. concili. suprà eod. cap. iij. quòd vsurarij si in hoc peccato decedebant, non admittebantur ad ecclesiasticam sepulturam: ex quo autem mandauerant de restituendo, non decedebant in illo peccato: & sic non habebat locum pœna constitutionis. huic ergo elusioni [c] prouidit hic Grego. Et scire debes quòd dato quòd vsurarius de restituendo non mandet: hæres nihilominus restituere tenetur. suprà eod. tua nos. vbi de hoc: etiam si ad hæredem de vsuris nihil peruenerit: tenetur tamen inquantum se extẽdunt vires hereditatis. quod dic vt xij. quæstio. ij. episcopus qui filios. š. de sepul. c. vlt. si autem vsurarius restitui non mandet, licet hæres paratus sit restituere: denegabitur illi sepultura, cũ in peccato decesserit: nisi aliàs de mortui cõtritione appareret. xxvj. q. vj. qui recedunt. suprà de sententia excommunicationis, à nobis. ij. ADDITIO. Hæres vsurarij tenetur secundum vires hæreditatis, & non vltra: si fecit inuentarium. C. de iure delibe. scimus. & in authen. de hære. & fal. §. hinc nobis. secundum Guliel.

c Dicebat hîc Guliel. quòd isti fœneratores de Tuscia dicebant quòd solum vltimus de genere damnabitur, ex quo omnes prædecessores mandauerãt vsuras restitui. Io. An.

Glossa seq. notat, inducens duo iura. secũdò dupliciter obiicit & soluit.

e *Denegetur.* est ergo hic opus facto, scilicet restitutione vsurarum vel cautione. nec satis est hic bene velle. lxxxvj. distinct. non satis. quia & verba sunt cum effectu intelligenda. supra de cler. non resi. relatũ. Sed nónne qui mandat, soluere videtur. ff. de solu. l. qui mandat. ergo mandatum hoc sufficere deberet? sed illud locum habet facta solutione per mãdatarium. qui enim per alium facit, per se facere videtur. infra de reg. iur. qui per alium. sed videtur quòd ex quo iste {de quo loquitur text. qui scilicet mandauit vsuras restitui} peccatum confessus est, & sic diuino iudicio iam relictus, sepultura priuandus non sit. 50. distinctio. ponderet. ibi, peccator in quacunque die &c. sed imponitur hæc pœna [d] non quòd de salute ipsius desperetur propter hoc: [illegible] š. de sepul. sacris. & est si. š. de rap. super eo.

Mandans soluere, an videatur soluere.

d Secundũ Guli. hoc tamen intellige de eo qui nesciebat se ad plus teneri: vel non potuit plus facere quàm mandare. Ioan. And.

Glossa seq. declarat textum. secundò quærit, opin. ponit, & soluit.

f *Facultates eorũ.* paupertas igitur excusat. quod verum est, si sit nota. suprà eod. cum tu. vnde si nihil potest restituere, nihil restituat. si partem: illam restituat. {Et totam, non habita ratione ne egeat: vt nota. eodem titu. cum tu, in glossa antepen. & ibi dixi qui concordant illi glossæ quod hic Archidia.} vnde prius deducentur vsuræ tanquam æs alienum, quàm soluantur legata, & alia quæ relicta sunt titulo lucratiuo. intelligitur enim hæreditas ære alieno deducto. C. de lega. l. si vniuersæ. Quæri solet an hæres vsurarij quando hęreditas non sufficit, satisfacere debeat primò venientibus? dixit Guliel. [e] quòd non: immo fiet eis & alijs satisfactio pro rata vnumquemque contingente. argum. suprà de testa. relatum. ij. in fi. ff. de pact. l. si plures. satis videretur hoc casu haberi debere considerationem temporis: vt ille qui prius soluit vsuras, recipiat quod suum est integraliter: & sic de singulis secũdum regulam. j. de reg. iur. qui prior. cùm istorum par sit caussa: vt ibi dixi. & in hypotheca hoc consideramus. C. qui po. in pig. ha. l. si fundus. sed videntur esse bona vsurarij hypothecata. š. eod. cum tu. Et not. š. eod. tua. in prima glo. Ioann. Andreæ.

e Idem Clericus pisanus & Archid.

g *Vel illis quibus.* tolle hic literam quæ est infra bene per duodecim lineas: ibi, idoneè de restitutione facienda sit cautum illis, quibus & cetera vsque ibi, de ipsa parochia. postea accipe quod est infra, aut seruo publico de ipsius ordinarij mandato. deinde redeas suprà quibus quidem & cetera.

h *Si præsto.* id est præsentes.

Glos. seq. primò exemplificat. secundò quærit. arg. pro & contra. & sol. distinguendo.

i *Possint acquirere.* vt serui proprij, filij in potestate patris, serui in quibus habemus vsumfructum, serui alieni bona fide possessi, & liberi homines quos bona fide possidemus vt seruos. institut. per quas personas nobis acquiritur, per totum. ff. de acquirend. rerum do. l. acquiritur. Sed nunquid procurator domino absente hanc personalem obligationem acquiret? Et videtur quòd sic: quia procurator quod ex re domini acquirit, domino acquirit. ff. de procurat. l. procurator. In contrarium videtur. Si enim procurator pro pecunia domini quam mutuat, fideiussores recipit, domino non acquiret personalem contra fideiussorem: nisi dominus sit priuilegiata persona. ff. si cert. petatur. l. pecunia. Item si procurator stipulatur de euictione, non acquirit. ff. de acquirenda possess. l. posses-

Procurator vtrum acquirat obligationem personalem domino suo.

sio quoque.§.& si possessio. Dixit Gar. [2] sic distinguendum. A aut procurator stipulatur in iudicijs, aut in contractibus. Si in iudicijs, semper acquirit domino absenti vtilem. ff. de procu. l. si procurator. Si in contractibus: aut præsente domino, aut absente. Si præsente, acquirit vtilem. ff. de verbo. obliga. procuratori præsenti. Si absenti, aut ex re domini: vt quia stipulatur pensionem dom⁹ domini, & tũc acquirit domino vtilem. ff. de procur. l. quod procurator. Si autem extra rem domini, aut dominus est persona priuilegiata: vt miles, pupillus, vel adult⁹: & tũc acquirit vtilem. ff. si cer. pe. l. si pecuniam. Aut nõ est dominus persona priuilegiata: & tunc domino nil acquirit, sed tenetur per actionem mandati cedere actionẽ. ff. de acq. pos. l. possessio quoque. §. & si possessio. Et dicitur procurator tunc ex re domini stipulari, quando accessoria prouenientia ex re domini stipulatur: vt pensionem domus, fructus, & similia. Extra rem, quãdo stipulatur ipsam rem, vel aliquid extraneum non proueniens ex re. in hoc ergo casu secundum eum cùm stipuletur rem ipsam principalem domino debitam, scilicet vsuras: quæ licet sint accessoriæ quo ad recipientem, quo ad soluentem & postea repetentem sunt ipsa res principalis, quę sunt ipsa res debita repetenti: procurator non acquiret domino: per d. l. possessio quoque. §. fin. ff. de acquirenda possess. ADDITIO. In fructibus de quibus loquitur hæc glo. quin procurator possit illos stipulari domino, non dubitatur. Sed de pensione quæ non germinat, sed ex contractu debetur: communiter legistæ contra: nisi in subsidium. alleg. ff. de instito. l. j. & de exer. l. j. §. sed ex contrario. & idem Fran. Acc. in l. Iulianus aliàs. inter eum. §. si procurator. ff. de act. emp. simile quod scripsi de deci. pastoralis. super. j. glo. Ioan. And.

Glossa sequens soluit duo dubia: scilicet de quo loco, & quo ordinario.

Ordinari⁹ quis dicatur.

a *Loci ordinario.* intelligas de loco in quo degit vsurarius. Et per ordinarium intelligas episcopum de iure: licet idem in decano, archipresbytero, vel abbate: quia aliàs de consuetudine iurisdictionem haberet in spiritalibus, secundum Guli. & vide quod scripsi de testa. c. Ioannes. super ver. diœcesanum. Et non est mirum si per ordinarium vel eius vicarium actio acquiratur, cùm etiam si ipse det aliquem qui recipiat cautionem, vtilis actio acquiratur per illũ. ff. rem pup. sal. fo. l. iij.

Glossa sequens alleg. concordan. reddit rationem, & prorogat.

Rector parochialis dicitur publica persona.

b *Parochiæ.* sic suprà de conuer. coniug. dudum. Est enim illa publica persona. j. distinct. ius publicum. & quod dicit de rectore parochiæ in qua testator habitat: intelligas idẽ multò fortius de rectore parochiæ illius cui facienda est restitutio. ei enim acquirit, cùm quasi iudex & minister suus sit, secundum Gar. Io. Mo. & Archid. ff. de. in ius vocan. l. eum pro quo.

c *Parochia.* Quia magis creditur indigenis notis, quàm extraneis ignotis. in authen. colla. vj. de testi. §. si verò ignoti. supra de elect. postquam. & erunt saltem duo. j. de reg. iur. pluralis. vt per eos si opus fuerit, cautio probari possit. ADDITIO. Dicit Archid. quòd sint de parochia, non putat de substantia, sed de bene esse. vnde sufficiet quòd sint idonei. alleg. ad hoc. iiij. q. iij. c. si testes. §. ad fidem. iij. quæst. ix. cap. testes. §. si debitũ. & quod no. iij. quæst. v. canonica. in j. gloss. Ioan. And.

d *Quibus quidem.* Interpositio est quæ circa tabellionem non ponitur: quia de illo non dubitabatur.

e *Illis.* A quibus scilicet vsuræ fuerunt extortæ, vel eorum hæredibus vel successoribus.

f *Perinde.* id est ex tali stipulatione: aliàs perinde, id est ac si ipsi idem stipularentur.

Tabellio dicitur seruus publicus.

g *Seruo publico.* id est tabellioni, sic dicto, quia publicũ exercet officium, non quòd sit seruus. C. de Tab. l. generali. lib. x. ADDITIO. Concor. ff. de adop. nõ aliter. &. ff. de mag. con. l. j. §. penul. cum concor. Ioann. Andr.

h *Mandato.* Ergo tabellio hoc casu non acquirit actionem extraneo ex sua stipulatione, nisi eã faciat de ordinarij mandato. & idẽ videtur dicere antiqua lex. ff. rem pup. sal. fo. l. ij. ibi, profectò dicemus seruum publicum apud prætorem stipulari debere.

Glos. sequens primò soluit duo dubia, quæ cautio sit idonea, & quid si idoneam dare nõ possit. secundò soluit. tertio soluit alia duo dubia.

Cautionis nomine quid cõtineatur.

i *Idoneè.* Nomine idoneè, pignora vel fideiussores intellige. ff. manda. si mandato Titij. §. fi. aliàs verbũ cautionis, nudã promissionẽ designat. C. de verb. signi. Iancimus. si autẽ pignora vel fideiussores dare non potest, iuret se pignora vel fideiussores dare non posse, & se facturum quod cauet. C. de epis. & cler. in authen. generaliter. ſ. de dona. inter virum & vxo. per vestras. insti. de satisda. §. sed hodie. j. de sent. excomm. c. vlt. §. illis etiam. hoc maximè quando sic est verisimile, cum scilicet aliam dare non posse. Sed cùm soluentes vsuras habeant actionem ad repetendũ: quare sic solicitus fuit hic papa prouidere illis per cautionis remedium? Sol. ideo, vt haberent plura auxilia. ff. de lib. leg. l. iij. Item quia magis sunt securi per fideiussores vel pignora. ff. qui satisd. cogan. l. j. & fit hoc non tantum in fauorem illorum quantum in odium vsuriorũ. Et scire debes, q; si recepta huiusmodi cautione nomine eorum quorum interest, vsurarius manifestus vsuras repetit, non audietur. ſ. eod. quia frustra. Et posset in animarum fauorem episcopus istas vsuras recipere, & soluere illis à quibus iste petitor extorserat. ſ Alleg. Ioann. Monac. ff. de nego. gest. si liber homo. in fi. de pigno. acti. l. solutum. §. solutam. ſ Et idem secundum Guli. & Gar. [b] si non esset manifestus, & hoc probare posset, petitorem scilicet vsurarium. si autem iste vsurarius qui sic satisfecit, conualuit: tenebitur ex satisfactione secundum eos: quia etsi non satisfeciſſet, tenebatur. ſ. eo. cum tu. & si petitor esset notorius vsurarius, etiam si hæres non exciperet, dixerunt prædicti doctores quòd ex officio suo iudex eum repellet. ſ. de except. exceptionẽ. ff. de postu. l. quos prohibet. secus si notorius vel manifestus non esset.

b Idẽ Bern. eod. ti. quia frustra. ad finem. n. glo. Ioan. And.

k *Illam.* scilicet quantitatem manifestam.

Glos. seq. exponit, quærit, & soluit.

l *Alioquin.* id est si quantitas manifesta non apparet, & repete. exprimi volumus aliã. Sed quomodo fiet expressio & moderatio de qua loquitur iste ver? Respondeo, considerabit iudex quanto tempore ille vsuras exercuit, & quantum nũc habet in bonis, & quantum habebat tempore quo fœnerare incepit: & super hoc considerabitur fama vicinię, & an alias mercationes exercuerit, & an in eis fortuna ei prospere cesserit, & an fuerit improbus exactor, an curialis fœnerator. hæc & similes circunstantiæ sunt circa hoc considerandæ: & secundum eas magis vel minus arbitrandum. C. de bonis quæ liber, cùm oportet. §. j. xxij. q. v. hoc videtur.

m *Teneatur.* Propter sui malitiam parti læsæ refarcire tenetur. C. si tu. vel cu. inter. l. etiã. & facit litem suam. ſ. eo. lib. de re iudic. cum æterni. insti. de obli. quæ ex quasi delic. in princ. Et si nullam quantitatem moderatur, tunc tenetur in totum: nam & residui commemoratio totum admittit. C. de hæred. insti. l. ij. ff. de verb. sig. l. cæterorum. caute ergo faciet si in cautione certam verisimilem exprimit quantitatem: & adijcit quòd etiam vltra illud satisfiet, inquantum constabit eum vsurarum ratione teneri. ADDITIO. Idem consuluit Guli. Cleri. & Archid.

n *Pœnæ.* supple statutæ in Lateranensi concilio, edito supple contra vsurarios. hoc dico, quia hic non habet locum pœna contra vsurarios statuta, sed habet locum pœna statuta in recipientes eos ad oblationes & ecclesiasticam sepulturam.

o *Subiacere.* hodie sunt excommunicati ipso facto, non obstantibus exceptionibus vel priuilegijs, per cle. de sepul. eos qui.

Absoluat.

[2] *Absoluat.* etiam ab aliis peccatis. xxiiij. quæst. ij. legatur. A quod patet: quia nec ad confessionem debent admitti: vt suprà dixi: nec dimittitur peccatum &c. infra de reg. iur. peccatum. caueant ergo religiosi qui interdum de præda plus quàm de anima soliciti sunt.

Glos. seq. exponit literã. secundo quærit. arg. pro. & soluit contrariũ. tertiò soluit obiectionẽ. quartò quærit. ponit opi. sed aliter soluit.

b *Aliter facta.* scilicet nõ facta satisfactione, nec præstita idonea cautione. Quid dices de codicillis? Videtur quòd valeãt: diuersa enim sunt. C. de codicil. l. ij idem. & hæc constitutio est pœnalis: ergo est restringenda. supra eo. lib. de elec. statutum. & prohibisis maioribus minora petere nõ prohibetur. ff. de seruis expor. l. cui. qui filij sint legi. per venerabilem. circa princ. Dic contra secundum Guli. & Gar. Ioann. Mo. & Archi. Et hoc patet ex principio, vbi dixit in vltima voluntate. & Arch. supra de testa. cum esses. quia large codicilli sunt testamentum: quia mentis testatio. xxij. q. ij. c. placuit. §. sed aliud. insti. de testa. in princ. ff. de iure codicil. l. conficiuntur. &. l. ab intestato. aliàs facile esset constitutionẽ hanc in hoc eludere. & dic idem [d] de qualibet vltima volũtate: & quia istud crimen ecclesiasticum est, potuit papa irritare testamẽta laicorum [b] per quæ in alios transferebantur bona, & fiebat dudum conditio exactorum: erit ergo quod euincere valebunt & habere. ſ. vt lit. pen. eccle. ſia. j. in fi. habet enim ratione huius criminis iurisdictionem in talibus, supra de iudic. nouit. supra qui filij sint legi. per venerabilem supra eod. lib. de foro compe. cap. vlti. Quid si primò testamentum fecit, postea cauit? Dixit hic Gar. & etiam Io. Mo. quòd non firmatur per hoc testamentum: quia ab initio non valuit: vt infra de reg. iur. non firmatur. cum suis concord. [c] Satis videtur sufficere si ante mortem cauit: cùm testamentum morte firmetur. supra de celebr. miss. cum Marthæ. Nec ob. regula, non firmatur. quæ de solo tractu temporis loquitur. ADDITIO. Communiter legistæ non recipient hoc dictum per leges. ff. de testa. superius allegat. & hoc est in testamentis: in codicillis bene. ff. de leg. iij. l. j. §. j. & vide quod ibi no. &. ff. de bo. pos. secundum tabul. l. j. §. exigit. Ioan. And.

Placet Io. An. Phi. & aliis. Font.

Secundũ Guliel. & Gar. & idẽ Io. Mo.

Speciali-ter allegat Gar. et Io. Mon. ff. de testa. l. 4. et l. eius qui apud hostes. & l. si filiusfamilias. Ioan. And., vide quæ no. cle. 1. de sepul. Font.

DE EXCESSIBVS PRAELATORVM & subditorum.

Dictum fuit suprà per discursum titulorum præcedentiũ de varijs delictis subditorum: sed ne prælati superbirent, ponit nunc generalem rubricam de delictis tam prælatorum quàm subditorum.

Diuisio.

Vm ex. ſ Tria facit. Primò ponit proœmium. Secundò prohibitionem cum decreto: ibi. Nos super hoc. Tertiò prohibitionis determinationem: ibi, Per hoc. Determinat autem hæc decretalis not. supra eod. nimis. ij. in versic. ad hoc. D

CASVS. Significatum fuit domino papæ quòd fratres predicatores vel minores, vel alij mendicantes plura loca de nouo acquirebãt, recipiendo illa titulo donationis à dominis locorum: & in illis locis nouos conuentus ædificabant, mittendo religiosos aliorum conuentuum ad illum locum. vnde insurgebant magna scandala. Eapropter supplicatum fuit domino papæ vt de remedio dignaretur prouidere opportuno. Qui papa volens obuiare futuris scandalis, ordinauit quòd mendicantes non acquirerẽt noua loca, nec mutarent: sed essent contenti suis locis acquisitis & ædificatis ante istam constitutionem: nisi obtenta licentia à papa, & quòd in licentia papæ ponatur ista clausula: non obstante constitutione, cùm ex eo. de excess. præla. & subdi. ita quòd apponat clausulam derogatoriam ad istam constitutionem. Et hoc locum habet quando isti mendicantes vellent locum acquirere in locis populosis, puta in ciuitatibus: si autem in eremo vellent ducere vitam eremiticam, tunc ista constitutio non extenditur ad illa loca: & sic mendicantes sine licentia speciali ipsius Romani pontificis possunt de nouo acquirere loca in eremo ad habitandum, & ibi ædificare oratorium. [Scandala.] inter ipsos & rectores ecclesiarum parochialium: nam isti mendicantes habent mille modos ad attrahendum ad se populum: ideo dum erant prope ecclesiam parochialem, infligebant damna ecclesiæ parochiali quantum ad commodum burſale: & propter ista damna insurgebãt magna scãdala inter rectores ecclesiarum parochialium, & ipsos mendicantes: ideo supplicatum fuit domino papæ, vt de remedio dignaretur prouidere opportuno: qui Romanus pontifex prouidit vt sequitur. {Loco} populoso. alias obstaret versiculus sequens. {Mutare.} Sed vtrum possint mutare loca acquisita cum licentia papæ: quia mendicantes diu obtinuerunt à sede apostolica vt possent in hac ciuitate ædificare conuentum, cùm ibi nullus esset conuentus fratrum mendicantium: tunc volunt mutare ad alium locum fortè extra ciuitatem: vtrum respectu mutationis requiratur noua licentia papæ? textus iste dicit quòd non: sed de hoc dicam statim. {In eremo} & in locis non populosis. Nota principaliter quòd mendicantes licet eorum religio sit approbata, tamen non possunt nouum conuentum ædificare sine speciali licentia papæ, nec noua loca acquirere: & hoc propter scandala quæ ex huiusmodi noua acquisitione oriebantur inter ipsos & rectores ecclesiarum parochialium quibus appropinquabant. Nota vlterius quòd mendicantes non possunt antiqua loca sibi à sede apostolica concessa mutare transferendo de vno loco ad alium, absque speciali licentia papæ. nõ est dubium de locis acquisitis ante istam. Sed quid de locis acquisitis post istam constitutionem? Hæc constitutio fuit disputata Bonon. nam Bonon. habent de more, quando insurgit aliquod dubium super aliqua re, quòd tenentur illud dubium disputare publicè. nam fratres minores de obseruantia inceperunt ædificare ad latus cuiusdam montis, qui dicitur mons beatæ Mariæ, iuxta Bononiam: & inceperunt ædificare in parte montis vbi vigebat ventus Australis: & ideo voluerunt transire ad aliam partem montis. dubitatum fuit an possent. Dicit Dominicus de sancto Geminiano quòd ille qui disputauit illam quæstionem, tenuit quòd ipsi minores de obseruantia non poterant transire ad illam partem montis sine speciali licentia papæ. sed tamen iste textus facit contra: quia dicit hactenus, id est vsque ad hanc constitutionem: & cum ista constitutio sit pœnalis, debet intelligi in suis proprijs terminis: ideo putat Dominicus de sancto Geminiano, quòd absque licentia Romani pontificis ipsi minores possunt mutare locum de vna parte montis ad aliam partem. {Eremiticam.} & sic mendicantes possunt eligere vitam eremiticam, de consensu tamen suorum prælatorum: nec requiritur: consensus conuentus: & in eremo possunt acquirere nouum locum: nec requiritur licentia papæ: quia in eremo non est multitudo populi, ideo cessat scandalum in litera. Nota etiam quòd ille qui est prohibitus nouum locum acquirere, non videtur prohibitus antiquum cum nouo permutare. Textus tamen posset induci in contrarium, cùm hic ista æquali prohibitioni subiaceant. Nota finaliter hic tres titulos, qui conclu lunt alienationem rei vide de rebus ecclesiæ non alienan. nulli. Do.

eremitica vita ducenda, cessat prohibitio. b. d. Ioan. Andr.

CAPITVLVM VNICVM.

Vm ex eo quòd prædicatores, minores, & religiosi alij mendicantes, [c] in ciuitatibus, castris, villis, aut alijs locis ad habitãdum [d] domos vel loca de nouo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diuersa scãdala [e] quandoq; proueniant, & frequentes clamores ad sedem apostolicam perferãtur:

Loca antiqua nõ possunt mendicãtes mutare propria auctoritate.

Mendicãtes qui dicantur.

c *Mendicantes.* hi dicuntur mendicantes, quibus victum tribuit incerta mẽdicitas: & qui reditus aut possessiones ex regula vel constitutionibus habere non possunt. ſ. eod. lib. de reli. do. ca. vnico. & quo ad casum decre. nostræ in omnibus mendicantibus idem ius. concor. ſ. eod. lib. de regula. constitutionem. qui enim similem cum alijs vitam suscipiũt, similem sentiant in legibus disciplinam. ſ. de statu mo. recolẽtes.

Glossa seq. notat, quærit, & remittit.

d *Ad habitandum.* No. quia de locis acquisitis ad habitandum tantùm sit hic prohibitio: ergo aliàs quàm ad habitandũ bene possunt loca acquirere. Sed quomodo, ex quo sunt mendicantes? Dic vt dixi. ſ. eod. lib. de relig. do. cap. vnico. in glo. veterem.

e *Scandala.* bene ergo fecit hic prouidendo; quia sui officij est scandala remouere. ſ. eod. lib. de offic. leg. ca. j.

a *Deinceps.* futura igitur comprehendit hæc constitutio. olim enim hìc prohibitum licebat: vt suprà eo. nimis. ij. ver. ad hoc.

b *Suffragari.* ergo papa priuilegium suum reuocare, moderari, & in totũ tollere potest: licet deceat eius priuilegiũ esse mansurum. j. de reg. iu. decet. vbi de hoc.

Alienatio quid contineat.

c *Alienationis.* intelligo etiam per quam non trãsferatur dominium: cùm sic largè loquatur, dicẽdo cuiuslibet, ad idem. ff. de reb. eccle. non alie. nulli. & C. de reb. alie. non alie. l. sanctimus. licet interdum sumatur solũ pro eo cõtractu quo transfertur dominium. C. de fun. do. l. j. Ioann. Andreæ.

† *Dominicus no. hìc quòd non valet priuilegiũ cõtra ius cõmune, nisi adiecta derogatoria. Feli. ff. de rescrip. nõnulli. col. 12. Fort.*

d *Mentionem.* Ergo necesse est de iure cõmuni in rescripto fieri mentionem. de quo dic vt. ff. eod. lib. de constit. c. j. in glo. quę incipit, est cõtra. ADDITIO. Ibi etiã de hoc no. Archi. l. ponẽs ad literã quod dicit in Spec. de instru. edi. §. nũcautẽ. versic. & scias. vbi de priuileg. loquitur, & de rescript. vide de rescript. præsenti. §. ratione causæ. versic. item quòd est contra ius. Ioannes Andreæ.

Religiosus mendicãs, de licentia sui prælati potest vitã eremiticã eligere.

e *Decernentes.* Hodie transgressores sunt ipso facto excommunicati per cle. de pœnis, cupientes. j. respõso.

f *Eligendam.* Isti sunt digni conuenienti honore xvj. quæst. j. qui verè & purè. & an tales subsint episcopo, ibi not. & possunt eremitæ aliàs nõ religiosi habere proprium. xix. quæst. iij. §. econtra Paulus.

g *Licentia.* Ergo nota quòd religiosus mendicans de licentia prælati sui potest vitam eremiticam eligere. ADDITIO. Vide quod dixi in anti. de reg. sane. in fi. vltimæ glossæ. Ioannes Andreas.

h *De propinquo.* De hoc. j. de verborum significatione. cap. penult. Ioan. Andr.

DE PRIVILEGIIS.

Dictum fuit suprà de excessibus prælatorum: verùm quia multoties excessus prælatorum præstant causam vt subditi obtineant à papa priuilegium exemptionis, eo quòd prælati grauant subditos: ideo post rubricam de excessibus prælatorum, annectit rubricam de priuilegijs. Vnde hæc rubrica non solùm tractat de priuilegijs exemptionis, sed de pluribus alijs. sed occasione sumpta à priuilegijs exẽptionis tractat generaliter de omnibus priuilegijs.

Diuisio.

D Olentes.} Primò præmisso proœmio vel exordio ponit declarationem circa priuilegium exemptionis. & declarationi obijcit & soluit & protestatur. Secundò declarationem prorogat ad priuilegium de certo iudice. Tertiò determinat quid iuris de priuilegio quod eximit à pœna censuræ. Secunda ibi, Et idipsum. Tertia ibi, in eos. Sed Ioã. Mon. qui diuidit in quinque partes, de exordio facit primam, de obiectione & solutione tertiam.

a Et dicebat Franc. quòd ista decre. vocari poterat priuilegiorum interpretatrix.

a Determinat autẽ hæc decretal. diffusè nota. vj. quæst. iij. cap. vlti. & suprà eodem titu. tuarum. ADDITIO. Et quæ not. Innocentius suprà eodem recepimus. & Hostiensis in summa huius titu. §. fin. sub §. sed & dici posset. & eius excusat prolixitatem ibi positam: dicens quòd ante hanc constitutionem totum illud scripserat: & se extollit quòd iura noua pro magnã parte suas opiniones approbant. Ioan. Andr. CASVS. Canonici ecclesiæ beatissimi Hilarij maioris Pictaui. obtinuerunt priuilegium à sede apostolica vt essent exempti à iurisdictione episcopi Pictauensis: sed immediatè essent subiecti ecclesiæ Romanæ, datis sibi certis conseruatoribus. Isti exempti perpetrauerunt delictum in diœcesi Pictauensi in loco non exempto, sed extra locum exemptum: pro quo fuerunt conuenti coram episcopo Pictauensi vel eius officiali habente ad hoc specialem potestatem. Nam ex generali commissione non posset officialis episcopi inquirere de criminibus nisi haberet ad hoc specialem potestatem ab episcopo. Iste conuentus coram officiali Pictauensi proposuit quòd non tenebatur litigare coram officiali Pictauensi, eo & pro eo quòd erat exemptus à iurisdictione episcopi Pictauensis: & ideo petebat remitti ad suum iudicem, & conseruatorem suorum priuilegiorum. Pro parte promotoris causarum officij fuit propositũ quòd non debebat remitti ad suum iudicẽ: quia cessabat priuilegiũ propter delictum in loco non exempto perpetratum. Dubitatum fuit, an deberet remitti ad suum iudicem. Vnde papa consultus respondet quòd non: sed tenetur litigare corã episcopo, & puniri secundum ordinationem episcopi. Idem si exemptus conueniatur pro contractu celebrato vel pro re existente extra locũ exemptum. Sed quid sanctissime pater, vtrum ex istis tribus modis priuilegiũ exemptionis de nihilo sibi seruiat? Respondet quòd non erit priuilegium inutile: sed de multis sibi seruiet. Nam posito quòd exemptus deliquit vel contraxit in loco exempto, qui locus est intra limites diœcesis episcopi loci, & exemptus habet domicilium intra diœcesim Pictauensem, & ita tamen deliquit vel contraxit in loco exempto: licet ratione domicilij posset aliàs conueniri coram ordinario: tamen nõ poterit propter priuilegium suum. Item ponamus quòd exemptus deliquit vel contraxit vel possidet rem extra locum exemptum, & etiam extra diœcesim illius episcopi intra cuius limites habet domicilium: tunc ratione domicilij posset coram illo episcopo conueniri intra cuius limites habet domicilium, & posset eum punire, nisi iudex delicti eum requirat: sed tamen quia est priuilegiatus, non poterit coram illo episcopo conueniri ratione domicilij. Idem dicendum est ratione contractus vel rei existentis extra locum exemptum, & diœcesim intra quam habet domicilium. Sed si deliquit extra locum exemptum, scilicet in diœcesi in qua habet domicilium, si ista duo concurrant, cessabit priuilegium exemptionis. Sed ponamus quòd aliquis impetrauit priuilegium à sede apostolica vt non posset conueniri, nec teneretur respondere nisi sub certo iudice: vtrum in tribus dictis casibus possit conueniri coram alio iudice? Respondet quòd sic, videlicet concurrentibus duobus: videlicet domicilium & delictum, vel domicilium & contractus, vel domicilium & res. tunc enim in his duobus casibus poterunt conueniri coram iudice domicilij. Sed ponamus quòd aliqua ecclesia obtinuit priuilegium, vt religiosi illius ecclesiæ non possent à quocunque iudice suspendi, interdici, vel excommunicari: vtrum possint suspendi, interdici, vel excommunicari ab ordinario si conueniantur pro delicto, contractu, vel pro re? Respondet Romanus pontifex quòd non, ad quemcunque locum se transferant, nisi se transferrent ad certum prioratum: tunc possent ab ordinario suspendi, interdici, vel excommunicari quandiu in tali prioratu tolerarentur: licet illi prioratus sint renouabiles ad nutum prælati. {Volentes.} Textus exigit vt si delictum habeat certam pœnam, imponatur illa pœna. si autem non habeat certam pœnam, imponatur pœna extraordinaria: vel sicut ius exigit: vt si contumaces fuerint, excommunicentur, vel mittantur in possessionem: iuxta illa quæ habentur in cap. quoniam frequenter. suprà vt lite non contestata. {Non vtique} id est non carent omni commodo exemptionis. & respondet tacitæ quæstioni. quasi dicat, non carebit omnino commodo exemptionis: vt dixi in casu positione: videlicet si domicilium sit in diœcesi, & deliquit alibi, non posset conueniri in loco domicilij: licet aliàs cessante priuilegio ibi posset conueniri. Item si deliquit extra diœcesim, & extra locum exemptum: si domicilium sit in diœcesi, non poterit ibi ratione domicilij conueniri. Item si exemptus deliquit extra locum exemptum & extra diœcesim domicilij: si iudex delicti petat fieri ad ipsum remissionem: iudex domicilij non poterit in eum exercere suam iurisdictionem, id est non poterit talem capere nec mittere ad iudicem delicti: quod facere posset si iste non haberet priuilegium exemptionis. Item si iudex contractus requirat iudicem domicilij vt faciat citari talem vt comparere habeat coram iudice contractus, non poterit iudex domicilij istud facere obstante priuilegio exemptionis. & in omnibus istis habet cõmodũ priuilegiũ exemptionis. No. primo q. si exẽptus delinquat extra locum exemptum, potest cõuenti coram ordinario: dum tamen delinquat in diœcesi ordinarij. & istud verum: nisi aliud diceretur in priuilegio exemptionis. Nã iste text. intelligitur quando papa dixit in priuilegio suo, talem ecclesiam cũ ministris suis eximimus à iurisdictione ordinarij. Sed vt dicit Io. An. in nouella, plures ecclesiæ habent ampliora priuilegia: videlicet vt non possint conueniri coram ordinarijs nisi coram certo iudice etiam pro delicto vel cõtractu vel re existente in diœcesi ordinarij: tũc valerẽt talia priuilegia: dum tamen appenatur clausula derogatiua ad istam constitutionem. Sed adhuc est quæstio vtrũ sufficeret si papa diceret, non obstante cõstitutione Innocentij quarti? Quidam dicunt quòd non: quia illa constitutio aliàs prohibuit illud quod ista prohibet: sed illa fuit declarata per istam. Communis opinio est sufficere dicere, non obstante constitutione Innocentij quarti in concilio Lugdunensi.

Exemptus delinquens in loco non exempto, conuenitur coram ordinario.

†No. quòd priuilegiatus nõ debet excedere metas priuilegiorũ. ad hoc §. eod. sane & ca. porrò.

Glossa sequẽs reci. per duas quæstiones, in quarum prima remittit.

a *Exemptionis.* Per quæ verba dicatur data exemptio, videbis infra eodem titu. si papa. & propriè aposto. sedis est eximere. decima sexta quæstio. prima. frater. ix. quæstio. iij. nunc verò. ADDITIO. Vnde legatus etiã de latere hoc non posset. suprà de confir. vti cap. fi. vt dicit Abbas. nec episcopus. de excess. præla. c. ij. nec archiepiscopus. eod. titu. sicut vnire. Ioan. And.

b *Infringant.* isti seueritate ecclesiastica coërcentur. §. eod. quanto & papa solet talium priuilegia decurtare. §. e. dilecti.

c *Excedant.* §. eo. porrò. & cap. patentibus. ne priuilegium amittere mereantur. xj. q. iij. priuilegium. suprà eod. tuarum. limites enim transgrediendi non sunt. suprà de sepul. cap. j. ADDITIO. Archid. alleg. xxv. quæst. j. quæ ad perpetuam. & ix. quæst. ij. cap. j. Ioan. And.

d *Aut rei* hæc vera, si contractus sit initus vel maleficium factum in loco non exempto, & res litigiosa nõ exempta: vt infra patebit.

a Hoc & quod sequitur, declarauit † tex. super versicu. nec vbi.

e *Adhuc.* tria superius enarrata. Ioan. And.

Glos. fin. declarat ob. & sol. quam facit textus.

f *Nunquid ergo.* quia videretur aliquibus & per hoc exẽpti æquiparẽtur non exemptis, vt indistinctè possent corã ordinarijs conueniri, ideo de hoc obiicit & soluit: & hoc dicere intendit, q̃ indistinctè ratione domicilij a sunt exempti: vt iudex domicilij nec potestatem habeat cognoscendi nec remittendi: & tamen ille est vnus modus sortiendi forum. §. de

CAPITVLVM I.

V Olentes libertatẽ quam nõnullis apostolica sedes priuilegio exẽptionis a indulsit, sic integrã obseruari, vt & illam alij non infringant, b & ipsi eius limites non excedant c, † declaratione irrefragabili definimus, quantumcunque sic exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti siue contractus, aut rei d de qua contra ipsos agitur, ritè possunt coram locorũ ordinariis conueniri, & illi quo ad hoc e suam in ipsos iurisdictionem (prout ius exigit) exèrcere. Nunquid ergo f carent omnino in his commodo libertatis? non vtique: quia nec corã ordinarijs ipsis, dummodo sit in loco exempto g commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec vbi domicilium habent, si alibi delinquant vel cõtrahant, aut res ipsa consistat, conueniri possunt aliquatenꝰ super istis: nec domiciliorum prætextu locorum diœcesani, si vbi deliquerunt vel cõtraxerũt, aut res ipsa consistit, illi conueniantur, remittendi eos illuc, vel ipsis vt illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: saluis nihilominus casibus alijs in quibus eos episcoporũ iurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta h. Et idipsum i decernimus circa illos k quibus vt non nisi sub vno certo l iudice teneantur de se conquerentibus respondere, apostolico priuilegio est cõcessum.

Monasterio priuilegiato vt eius monachi à quocũque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, cessat in illis ordinariorum iurisdictio quo ad illa: nisi illi monachi matterentur ad prioratus subiectos ordinarijs: quia tunc etiam licet vtrobique sint monachi, ordinarij ettam quo ad præmissa illos iudicant quamdiu ibi manent b. d.

In eos m autem quibus ne interdici, suspendi vel excommunicari à quoquam valeãt, à sede apostolica est indultũ: sicut sunt religiosi quamplures, in quorum priuilegijs continetur, ne quisquam episcopus vel archiepiscopꝰ monasteriorum suorum monachos pro vlla causa, vllóue loco interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat: iidem ordinarij iurisdictionem suam quantum ad ista, n vbicũque illi fuerint, penitus exercere non possunt: Nisi forsan ipsi monachi ad monasteriorum suorum prioratus ordinarijs eisdem subiectos (vt vel gerant eorum regimen, vel in eis tanquã proprij per quam patet quòd chrisma, oleum sanctum, consecrationes basilicarum, & ordinationes clericorum, & his similia, sunt à diœcesanis episcopis postulanda: nisi aliud ipsorum priuilegijs concedatur. & alle. etiam Hostien. xvj. quæst. j. interdicimus. Ioan. And.

i *Et idipsum* scilicet quod dictum est de exemptis. ADDITIO. Tam circa conuentiones, quàm circa remissiones. Ioã. Andreas.

k *Circa illos.* non exemptos, sed priuilegiatos tantum: vt sequitur.

Reci. per obiect. & duplicẽ solutionem.

l *Certo.* illud soluit contrarium de decretali suprà de rescriptis, cap. ad hæc. quia hic certus iudex datus fuerat à papa, ibi incertus, quem Imperator duceret eligendum. præterea ibi in modum rescripti & iuris cõmunis facta fuit interpretatio: hic in modum gratiæ & priuilegij. quod etiam apparet ex titulo, & ex litera quæ sequitur, apostolico priuilegio.

m *In eos autem.* istud quod sequitur, intelligas sanè secundum determinationem decretalis infrà eodem titulo, cap. ne aliqui.

n *Quantum ad ista.* scilicet interdictum, suspensionem, & excommunicationem: ergo quantum ad alia salua manet iurisdictio. licet ergo ista exercere non possunt ordinarij, possunt tamen causas eorum audire & iudicare: & si non pareant, poterunt in possessionem mittere, & similia facere. ADDITIO. Dicit Hostien. quòd etiam deponere illos poterunt, & in arctum monasterium detrudere si causa talis fuerit. potestati enim ordinariorum non detrahitur, nisi inquantum est expressum: sicut & de præscriptione dicitur. suprà de præscriptionibus, auditis. & capit. cum olim. Ioann. Andr.

b In quota mẽ plus habet diœcesana nus Bononien. quàm in Anglico, propter causas speciales quib⁹ sibi subest: vt infra glo. 2. Ioã. Andr.

Exempto monasterio ecclesia, cœmeterium, hortꝰ, area intelliguntur exempta.

a Resideant. ad idem.§.eo.quoniam.& c.cum capella.& no. literam: quia si irēt illuc causa visitandi, vel causa solatij, vel vt viatores, illos quo ad ista non coërcent ordinarij. ff. de iudic.l.hæres absens. ADDITIO. ver. nam vbi. & procedit hoc etiam si ibi delinquant tunc vel contrahant, secundum Innocent.

locorum ipsorum monachi residean[a]) fuerint destinati, tunc enim etsi liberè possint ad eadem monasteria reuocari, ac tam illorum quàm ipsorum prioratuum monachi reputentur, (cùm non sit inconueniēs aliquem vtrobique locum habere monachicum) vnum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependêre [b], ratione tamen eorundem prioratuum dicti ordinarij sua iurisdictione in ipsis etiam quo ad præmissa [c], quandiu morantur [d] in illis, licitè vti possunt.

Idem.

Curia Romana habet studium generale, & eius priuilegia. hoc dicit Ioannes Andr.

CAPITVLVM II.

Glossa sequens alleg. duas cōcor. soluit contrarium. finis reci.per quæst.

b Dependêre. cōcor. supra eodem lib. de præbend. cum singula. & si. supra de præbend. extirpandæ. §. qui verò. nec ob.decre.de elect. cōstitutis. quæ loquitur cùm monasteria non sunt annexa nec pendentia. Et talis habebit vocem in vtriusque prælati electione, si est consuetudo: aliàs conuentus eligeret. decimasexta quæstio. vltim. cap. vlt.supra de elec. c.j. ADDITIO. secūdum Hostien. idē Ioannes Mon.& Archid. Vide quod dixi post Innocent.de reli. do. c. si. §. vlti. qui distinguit an habeat electionem superioris: & an prioratus bona sint distincta. Ioan. And.

Priores nō habent ius eligendi prælatū in maiori monasterio à quo prioratus eorū dependent.

c Quo ad præmissa. scilicet suspensionem, excommunicationem, & interdictum. & intelligas hoc quando prioratus ille tale priuilegium nō habet nec ex se, nec ex superiori monasterio: quia si maius monasterium haberet priuilegiū quòd monachi sui & prioratuū sibi subiectorum à quoquam excommunicari non possent. &c. tunc secus.

d Quandiu morantur. ergo post reuocationem [a] eorum episcopus quo ad prædicta in eos iurisdictione vti non poterit: nisi præueniatur. de fo.compe.proposuisti. secundum Host. & Ioannem Monac.

a Cui resistere non possunt. de sta.mo.cum ad monasteriū.versi. tales. Ioan.And.

CVm de. } Præmissa causa prouidet, & prouisionem declarat ibi, Vnde. ADDITIO. Hic priuilegiatur locus studij. De priuilegijs doctorum habetur. C.de profes. & medi.l.medicos.lib.x.ff.de excus.tu.l.sed & reprobari.§.vlt. Ioannes And. Pro intellectu huius cap. est præsupponendū primò illud quod habetur in cap. super specula. de magi. in an. videlicet quòd clerici præbendati & beneficiati existentes in studio generali de licentia suorum prælatorum (quia hoc est necesse) percipiāt fructus beneficij & grossum præbendæ, sed non distributiones quotidianas: quia existens in studio licet reputetur præsens vt percipiat fructus beneficij sui, & grossum præbendæ, non tamen reputatur interesse diuino officio. Secundò est præsupponendum, quòd habere studium generale dependet à potestate principis concedentis priuilegium. CASVS. Aliquis clericus beneficiatus est in curia Romana, & studet in iure diuino vel humano, id est in iure canonico vel ciuili: vtrum posit percipere fructus beneficij quasi studens in studio generali? Respondet Romanus pontifex quòd iustis de causis ad hoc animum suum mouentibus, iamdiu disposuit quòd in curia esset studium generale: sic quòd studens in curia Romana perciperet fruct⁹ beneficij sui, quasi studeret in studio generali. Vnde curia Romana non accipitur pro ciuitate Romana, nisi tamdiu quamdiu est ibi curia: nam regentes sequuntur curiam. { Quasi.} aliqui exponunt quasi, pro vt: quia re vera ecclesia Romana est mater ecclesiarum omnium. Alij dicunt ꝙ stat propriè: quia ecclesia Romana non est vera mater, sed quasi mater: quia mater propriè dicitur illa quæ peperit filium: ecclesia autē re vera non parit, sed dicitur quasi mater: quia quasi parit, videlicet spiritaliter in regeneratione quæ fit per baptismum. {Ciuilis.} Ista verba veniunt expositiuè ad duos terminos sequentes, scilicet diuini & humani. Alij dicunt quòd veniunt expositiuè ad vocabulum humani: ita quòd ius canonicum vocetur ius humanum: vel ius ciuile dicitur ius humanū. Vnde ius humanū dicitur ius factū ad cōseruationem humani generis. No. primò ex prin.c. secundū vnam expositionē, quòd quando dictio quasi, iungitur qualitati veræ, accipitur prout hic intelligitur ex isto c. si dicamus quòd ecclesia Romana sit verè mater: sed quando dictio quasi, iungitur qualitati, non verè diminuit. Nota vlterius quòd studētes non solùm dicuntur sibi proficere, sed etiam omnibus alijs. i. ad profectum omniū aliorum. nā ecclesia vniuersalis indiget viris literatis ad sui regimen. No. ꝙ licet ius canonicum sit extractum à iure diuino, tamen dicitur ius humanum: quia fuit factum ad politiam humani generis: sicut exponitur in prooemio decretalium ibi, Humani generis. Nota principalem effectū huius cap. quòd studentes in studio generali percipiūt fructus siue redit⁹ suorum beneficiorū ac si residerent: id est percipiunt fructus quos percipere deberent ratione præsentiæ. Glos. fi. dicit ꝙ nō omnes studentes in studio generali percipiunt fructus suorum beneficiorū, sed soli theologi. cap. super specula. ne clerici vel monachi secula. nego. se immisceāt. quod loquitur de studētibus in theologia. nec obstat iste textus: quia debet interpretari secundū illud cap. super specula. istud non placet modernis doctoribus, imò dicunt ꝙ studentes in quacunq; facultate, debent percipere fructus beneficiorū quos perciperent in præsentia: maximè si studeāt in iure canonico vel ciuili. nec obstat. c. super specula. quia dicit specialitatem in theologis respectu contrarij statuti: ideo valeret statutum ꝙ studentes in iure canonico vel ciuili non perciperent fructus beneficiorū: sed in theologia non valeret tale statutum. No. etiam ꝙ sedes apostolica appellatur quasi mater omniū. No. finaliter quòd curia Romana habet priuilegium studij: & sic locus vbi studium reputatur, habet certa priuilegia. De priuilegijs verò doctorum habetur. C. de profes. & medi. l.medicos.lib. x.&. ff.de excu.tu.sed & reprobari.§.fi. Domi.

Studentes sibi & alijs proficiunt.

Beneficiorū fructus sunt dandi studētibus.

CVm de diuersis mundi[e] partibus multi confluāt ad sedem apostolicam quasi matrem: [f] nos ad communem [g] tam ipsorum quàm aliorum omnium commodum & profectum paterna solicitudine intendentes, vt sit eos mora huiusmodi fructuosa, prouidemus quod ibidem de cætero regatur & vigeat studium iuris diuini & humani, canonici, videlicet [h] & ciuilis. Vnde volumus & statuimus vt studentes in scholis ipsis penes sedem eandem [i], talibus priuilegijs omnino, libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudēt studentes in scholis vbi generale regitur studium, ac recipiant integrè [a] prouentus suos ecclesiasticos sicut illi.

e Mūdi. Bene dicit: quia apostolic⁹ totius orbis est dominus. §.de foro cōpe.c.vlt.& §.in prooemio huius li. cū suis cōcor.

f Quasi matrem. ij.q.vj ad Romanam. xix.dist. in memoriā. & quasi ideo dicit, quia ecclesia iam genitum natura, gignit per gratiam: vnde debet dici renatus. ideo dixit quasi, quia mater propriè, quæ parit. ADDITIO. Idem Ioannes Mon. qui dicebat quòd ecclesia de non esse (cùm essemus natura filij iræ: ad Ephesi. ij.) ducit ad esse spiritale per sacramētum baptismi. vnde ille iam natus est auctus per gratiam, quæ gratia non destruit naturam, sed perficit secundum Augusti. Ioan. And.

Ecclesia dicitur mater nostra.

g Communem. Debet enim lex esse communis. iiij. dist. erit autem. & suprà in prooemio huius libri.

h Videlicet. Illud posset venire expositiuè ad vtrunque. q.d. diuini, id est canonici. humani, id est ciuilis. sed est melius (idem Ioan. Mon.) quòd veniat expositiuè tantùm ad verbū humani, id est positiui, scilicet canonici & ciuilis. quòd dicit diuini, intelligatur propriè de sacra pagina.

Ponit duas lecturas.

Glossa sequens querit & soluit. secundum & tertium dictū reci. per duas quæstiones.

i Sedem eandem. Nūquid intelligimus quòd hîc de se. apo. dicit latè, vt comprehendat etiam loca vicina per duas diætas legales: prout dicitur suprà eod. lib. de præbend. præsenti? Non credo: sed intelligam per sedem, ciuitatem vel locum vbi est curia, cum suis suburbiis tantùm. ad hoc infrà de sententia excommunicationis, si ciuitas. aliàs sequeretur quòd curia vel studio existente Bononiæ, studentes Imolæ vel Mutinæ gauderent priuilegio: quod esset absurdum. suprà de cleri. non resi. tuæ. prorogatio igitur illius decretal. præsenti. suum specialem casum contingat. & puto quòd Viterbien. studens Viterbij, veniēte curia & permanente gaudebit hoc priuilegio: sed curia recedente cessabit gaudere: sicut & ego studens Bononiæ, gaudeo priuilegio studij: & si cras tolleretur Bonon. studium vel eius priuilegium, gaudere cessarem. Non ob. prædi. decre. præsenti. §. sanè. quia ibi odium: [b] hic fauor: & horum diuersa est ratio. infrà de reg. iur. odia. cum suis concor. Si verò aliquis existens in curia pro impetratione facienda, vel ibi procurator vel aduocatus existens, in fraudem scholas intraret, vt huius constitutionis beneficio gauderet: fraus sibi non proderit. [a] supra de renuntia. c.ij. cum suis cōcor. Sicut nec verè causa reipublicæ abesse dicitur, qui causa proprij commodi in legatione est. ff. ex quibus cau. maio. l. non verè. & facit quod ibi no. & quod no. moderni de magistris cap. vlti. in anti.

b Per quod præiudicaretur ordinario collatori: fauor enim respicit studentem vt hic in princ. Ioan. And.

b Idem Io. Mo. qui dicit quòd tali denominabit ab eo in quo se plus occupat. & remittit infrà de verbo. sign. ca. ca. fin. Ioā. Andr.

Glossa sequens recipit per duas quest.

a Integrè. Quotidianis distributionibus exceptis. §. de magistris. cap. vlt. suprà de præben. licet. illæ enim non dantur etiā præsentibus qui non intersunt diuinis. supra eod. lib. de cle. non resi. c. vnico. Nec intelligas quòd de iure cōmuni existētes in studio percipiant corpus præbēdæ, saluo quod de sacra pagina dicim⁹: sed hic intendit dicere quòd si ex dispēsatione, consuetudine vel statuto ecclesiæ existēs in studio potest ꝑcipere præbendam, hoc poterit studendo in curia. ADDITIO. Pro existentibus in studio ꝙ percipiant corpus præbendæ, est ar. lxxxij. dist. proposuisti. in gloss. sufficit. & xxxvij. dist. de quibusdam. Contra eos est quod no. xij. q. ij. Vulteranæ. & xvj. q. j. generaliter.

Alexander quartus.

Dicit quomodo intelligatur priuilegiū quod habent quidam abbates de populo benedicendo, & quibus possint abbates conferre tonsuram. Ioan. And.

CAPITVLVM III.

ABbates [b] quos apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum, speciali priuilegio insigniuit: in ecclesijs quę ad eos pertinent pleno [c] iure, quando in eis diuina officia celebrant, possunt post missarum solēnia & vespertinas ac matutinas laudes benedictionem solennem [d] super populū elargiri. Alibi [e] autē publicè, aut per vias, ciuitates, castra, et villas, populis & plebibus benedictionem facere vel impertiri non valeant: Nisi hoc eis expresso [f] apostolico priuilegio sit concessum. Nec eis licitum sit alijs quàm monasteriorū suorum cōuersis, & qui ad illa conualuerint [g], & in quos ecclesiasticam & quasi episcopalem [h] iurisdictionem obtinent, primā clericalē cōferre tonsuram [i]: Nisi eis id competat ex pleno præfatæ sedis indulto. [k]

Diuisio.

ABbates. Sunt duæ partes. Prima tractat de benedictione super populū fienda, & per abbates super hoc priuilegiatos. Secunda ibi, Nec eis. de collatione tonsuræ. Iterum prima dicit quod eis liceat determinando locum & tempus. Secunda ibi, Alibi. ponit quid non liceat, & exceptionē subdit ibi, Nisi. ADDITIO. Secunda principalis miscendo quid liceat, ponit quid non liceat, à quo excipit ibi, Nisi eis. Ioan. And. Si abbas à sede apostolica obtinuit priuilegium vt posit impertiri solennem benedictionem: istud priuilegium restringitur quandiu est in monasterio vel in capella sibi pleno iure subiectis. h. d. Præsupponendum est quòd simplex sacerdos licet posit populum benedicere benedictione non solenni: soli tamen episcopi possunt impendere benedictionem solennem, quæ fit dicendo, Sit nomen domini benedictum. Humiliate vos ad benedictionē. xcv. dist. c. ecce ego dico. CASVS. Aliquis abbas obtinuit à sede apostolica priuilegiū vt posset impertiri solennē benedictionē, & non fuit dictū, in quocūq; loco: sed simpliciter fuit ei cōcessa facultas vt posset impertiri solennem benedictionem. Iste abbas inuitatus ad funus cuiusdā defuncti voluit impertiri istā solennē benedictionem: aut cū esset in aliqua processione, voluit impertiri benedictionē solennē: vtrum posit? Respon. Rom. pon. dicens ꝙ nisi aliud fuerit dictum & nominatim expressum in priuilegio suo, non poterit impertiri benedictionem solennē, nisi in monasterio suo, & in capellis sibi perpetuo iure subiectis: in quibus ipse abbas est tanquā episcopus. Sed vtrum sit permissum abbati cōferre primam tonsurā extraneo, nō suis cōuersis? Respō. ꝙ non: etiā si illi extranei conuolarēt ad monasteriū animo cōuertendi se vt fierēt monachi. {Insigniuit.} scilicet simpliciter. {Elargiri.} quia in his tribus consueuerunt episcopi benedictionem solennem impertiri populo. No. primò ꝙ benedicere populū benedictione solenni, cōpetit solis episcopis qui tenent locū apostolorum: & alij inferiores prelati, puta rectores ecclesiarū parochialium, tenent locū lxxij. discipulorum. No. ꝙ abbates de iure cōmuni non habent facultatem impertiendi benedictionē solennē: sed possunt à sede apostolica obtinere priuilegium vt illam benedictionem solennē posint impertiri. Not. tres horas in quibus episcopus potest benedicere populū benedictione solenni: videlicet post laudes, post missarum solennia, & post vesperas. No. ꝙ abbates possunt conuersis suis cōferre primā tonsurā per quā confertur ordo clericalis. No. ꝙ si papa dedit alicui abbati priuilegium benedicendi populum benedictione solenni: istud priuilegium non extenditur extra monasterium ipsius abbatis, & loca sibi pleno iure subiecta. nā istud priuilegium tendit in diminutionem auctoritatis episcopalis: ideo debet strictè interpretari, vt minus lædat. Et si abbas daret benedictionem populo extra monasterium vel loca sibi pleno iure subiecta, ipse delinqueret, & posset eum episcopus punire non obstante priuilegio exemptionis; quia priuilegia tantū valent quantum sonant.

Abbates de iure nō benedicunt solenniter.

Horis tribus solēnis benedictio dari potest.

b Abbates. Licet hîc de abbatibus exprimat, idem intelligo de prioribus, archipresbyteris, vel alijs quibus hoc priuilegium cōcessum esset, cùm eadē sit ratio. Ista autem decr. olim inter extrauagantes incipiebat, quoniam nonnulli. de qua loquitur Guli. in Spe. eod. tit. Ioan. And. ADDITIO. Opinionē glo. tenet Archi. propter identitatē rationis. alleg. suprà de cōstit. trāslato. bene facit infrà eod. vt apostolicæ. Ioan. And.

Reci. per quæstio.

c Pleno iure. scilicet in spiritalibus & tēporalibus supra eod. cū & plātare. §. in ecclesijs. & §. cap. quoniā per confessionē. ADDITIO. Dicit hic Arch. Alanū scripsisse ꝙ tūc ecclesiæ pleno iure pertinent ad monasteria, quādo in eis sacerdotes instituunt, & omnes obuentiones percipiūt præter stipēdia ministrorū. de præben. auaritiæ. & cap. de monachis. vbi de hoc. in anti. & xvj. q. ij. in summa. Ioann. Andr.

Ecclesia quando dicatur spectare pleno iure ad monachos.

d Solennem. scilicet quam faciunt episcopi solenniter, dicēdo: Sit nomen domini benedictum &c. quia priuatam benedictionem exhibent etiam presbyteri simplices. xcv. dist. ecce ego dico. ADDITIO. Non tamē præsente episcopo. xxj. dist. denique. Ioannes Andreas.

Benedictio solennis qualiter fit.

e Alibi. scilicet extra ecclesias sibi pleno iure subiectas. ADDITIO. Dicit Archi. quòd multi priuilegiati hoc malè obseruant, propter quod esset eis priuilegiū auferendū. lxxiiij. dist. vbi ista. & cap. sequen. Ioan. And.

f Expresso. Quantumcūque ergo generaliter loquatur priuilegium, hoc non poterit nisi id in priuilegio sit expressum &c. si. supra eo. lib. de hæret. inquisitores.

g Conualuerint. vt ibi conuertantur, & fiant monachi. ADDITIO. De ætate & quali. cùm contingat. datur consilium quòd hoc non fiat intra annum probationis? quia certum est quòd posteà exire posset, & fraus fieri, quæ præcauenda est. de ser. non ordi. c. j. pro & contra. infra de sentēt. excom. religioso. Ioann. Andr.

h Quasi episcopalem. Hoc dixit, quia verè episcopalē habere nō posset, scilicet vt posset chrismare, & alia facere quę sunt episcopalis ordinis. si igitur abbas in parochia sua vel alio loco habet iurisdictionem in spiritalibus, quod aliàs de iure debet habere episcopus: etiam puros laicos nec conuersos, nec conuertēdos poterit clericare: aliàs non. sicut enim episcopus laicum non suæ iurisdictionis ordinare non potest absque licentia sui episcopi (supra eodem lib. de tempo. ordi. cap. vlt.) sic nec iste abbas talem poterit ordinare.

i Tonsuram. Confertur enim per ipsam clericalis ordo. supra de æta. & quali. cùm cōtingat. & hoc intellige secundum determinationem illius de abbate benedicto & presbytero: saluo eo quod habes de sup. neg. præla. c. j. & possunt tales abbates conferre etiam superiores ordines vsque ad lectoratū inclusiuè. lxix. dist. c. j. in prædi. c. cùm contingat. Vide quod ibi dixi: vbi etiā tenet Boa. & hic Archi. quòd alteri conferens imprimit characterem. Ioann. And. ADDITIO. Faciūt hæc quæ tetigit glos. pro abbatibus qui benedicunt calices, patenas, vestes sacerdotales, cruces, & similia, de quibus supra de sacra vnctio. c. vnico. ante si. de conse. dist. j. vestimenta. nam si benedicunt & consecrant personas, fortius & res. xij. q. j. præcipimus. A consecratione calicis in quo fit vnctio: vt in præ. c. vnico. abstinere debent. in alijs superioribus & similibus vbi fit solum verbalis benedictio, sustineri potest quando ad opus suarum ecclesiarum id agunt: aliàs abstinere debent: cùm nec solenniter benedicant populum, vt hic: nec aquam etiam benedicant solēniter. supra de conse. eccle. vel alta. aqua. maximè quia eorum benedictio simplex est, vel ad plus mista: vt not. in cle. de sta. mona. attendentes. §. statuimus. De mitratis dicam infra eodem, vt apostolicæ. super. ij. gloss. Ioann. Andreæ.

Tria dicit. Ordo clericalis confertur per solā primā tonsuram. Abbates an possint benedicere calices [illegible] ces, et [illegible] lia.

k Indulto. puta quia habent priuilegium quòd quoscunque etiam non subditos volentes ab eis ordinari, clericare & ordinare posint. tenor enim priuilegiorum seruabitur. supra eo. porrò.

a Incipiebat, quia regulares. de qua loquitur Guliel. in Spe. eod. titu.

AVctoritate. [a] Sunt tres partes. Prima ponit triplicē prohibitionē cōtra exemptos. Secūda cōtra facientes iubet compe-

compesci per ordinarios:ibi, Quòd si. Tertia prouidet ordinarijs contra conseruatores:ibi, Et si quas. Secunda principalis ibi, Inhibemus. ponit inhibitionem & exceptionem. Tertia ibi, Causas. ponit illam inhibitionem quam declarat ibi, etiam si sint. Ioan. And. Presupponendum est illud quod habetur in c. cum olim. § insuper. eo. ti. in anti. videlicet ꝙ nullus debet ædificare nouum oratorium, vel capellã, aut eam dotare, vel altare nouum erigere sine licentia diœcesani: & si quis cõtrarium fecerit, tam capella, seu oratorium, vel altare, quàm fructus sui cedũt diœcesano: nõ vt percipiat fructus tanquam suos, sed vt in tali ecclesia vel oratorio posit instituere clericum absque consensu fundatoris. CASVS. In diœcesi Pictauensi est monasterium exemptum vel ecclesia exempta. isti exempti ædificauerunt vel dotauerunt de nouo aliquam capellã aut oratorium sua propria auctoritate: vtrũ licitè fecerint? Respondet quòd non, si sine licentia diœcesani illam capellam de nouo ædificauerunt in loco non exempto. Sed vtrum in loco exempto possint capellam erigere sua auctoritate propria? Respondet ꝙ non absque auctoritate papæ qui habetur loco diœcesani alioquin perderent capellam cum fructibus: ita ꝙ si patronus diceret, ex quo non vultis vt habeamus ius patronatus in tali capella, recuperabo dotem: nõ est audiendus: imò illã dotem iamque assignatã non poterit recuperare. Sed quid sanctissime pater, sunt aliqui homines qui tenent ab exemptis possessiones: sed tamen ipsi homines sunt domini directi, quia illas possessiones tenent ad aliquem censum annuũ: isti homines conueniuntur coram ordinarijs: vtrum exẽpti possint petere vt isti sui homines remittantur ad suos conseruatores? Respondetur ꝙ nõ, si causa super qua fuerunt cõuenti, sit commodũ ipsorum hominum. secus si esset commodũ exemptorum, & tangeret ius suorum exẽptorum, & dominium directum illarum possessionum esset apud exemptos: quia tunc pro hominibus conuentis possent suscipere defensionem, & petere remissionẽ ad suos conseruatores. sed quãdo commodum possessionum spectat ad ipsos homines, nõ possunt exempti pro eis suscipere defensionem: nec petere vt causa remittatur coram suis conseruatoribus. ⁊ Causas. ⁊ Et dicuntur causæ suorum hominum quando commodum & incommodum spectat ad ipsos homines: ita quòd ex fine litis non sunt exempti consecuturi aliquod commodum vel incommodum. No. primò ꝙ exempti delinquentes in locis non exemptis, puniri possunt per ordinarios. ad hoc. ℞. eod. tit. & lib. c.j. Nota secundò ꝙ legati excommunicatio lata in casu non sibi commisso, est nulla. ad hoc supra de præbẽ. cap. fi. Domi.

Not. primò differentiã inter oratoria et capellas. c. fi. de cõs. Domi. No. secũdò ꝙ exempti nõ possunt constituere noua oratoria sine consensu diœcesanorum. si fecerint, cedunt cũ suis fructibus diœcesanis. ℞. eo. cũ olim. 2. & quod ibi not. Io. Andre. de Anch. Fõt.

Oratorium quid sit. Oratorium priuatum quilibet in domo sua erigere potest.

a *Oratoria.* oratoria debent esse id quod verbum sonat. xlij. dist. c. vlti. & penul. & ista publica oratoria sine diœcesanorũ licentia non construentur in loco non exẽpto. & de his oratorijs habetur supà de cens. i. c. vlti. ℞. eo. c. j. patentibus. priuatim autem orare in domo sua cuilibet licet: non erigendo ibi altare, nec missam celebrando. ADDITIO. nisi hæc duo faciat de auctoritate diœcesani. quod dic vt de cõse. distinct. j. vnicuique. & duobus cap. seq. Ioan. Andr.

Glossa sequens dat similitudinem, secundò soluit quæstionem.

b *Non exemptis.* sicut enim si Anglicus in ciuitate Bonon. vellet ecclesiam erigere, hoc non posset sine diœcesani licẽtia: sic nec exemptus habita comparatione: vt dixi supra c. j. ad idem de cõsecra. dist. j. nemo ædificet. in authen. de eccle. tit. §. si quis autem voluerit. coll. ix. in auth. vt nullus fa. orato. do. colla. v. ADDITIO. Vide eo. tit. cũ olim. ij. super glos. no. quod & idem. §. seq. Ioan. And.

Idem.

Exempti in locis non exemptis oratoria vel capellas sine diœcesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia papæ. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum hominum in se, etiam si illi sint sui censuales. Ioan. And.

CAPIT. IIII.

AVctoritate sedis apostolicæ de fratrũ nostrorũ cõsilio statuimus, ꝙ oratoria [a] vel capellas in locis nõ exemptis [b] sine diœcesanorum locorum ipsorũ licentia exẽpti cõstruere nõ præsumant: neq; in sic cõstructis [c] nec tempore interdicti [d] (casibus expressis in iure duntaxat exceptis [e]) celebrent vel faciant celebrari diuina. Quòd si talia præsumpserint, ab his per locorũ ipsorum ordinarios compescantur [f]: Et si quas propter hoc exemptorũ ipsorũ cõseruatores in eos sentẽtias protulerint, illas penitus reuocamus. ℞. Inhibemus insuper ne in locis etiam exẽptis hoc ipsi exempti facere audeant: nisi super his licentiam vel priuilegium habeãt sedis apostolicæ [h] speciale. Causas quoq; [i] siue lites proprias [k] suorum hominum liberorum, [l] quæ videlicet tantùm ad ipsos homines pertinent [m], ijdem exempti suo nomine siue vt actores siue vt defensores aliquatenus non assumant. Etiã si sint ipsis dicti homines censuales: cùm id nequaquam licitum sit eisdem.

Clemens quartus.

Priuilegium Papæ, quòd quis excõmunicari, suspendi, vt interdici non possit, nõ extenditur ad sententias ordinariorum: nisi tale priuilegium sit cõcessum regibus, reginis, vel ipsorum filijs, vel religioso loco vel ordinis. h. d. Ioan. And.

CAPITVLVM V.

NE aliqui de indultis apostolicis cõfidentes, alios confidẽtius in suo iure molestent, & ordinariorũ iurisdictionem contemnant pariter & eludant: Omnes indulgentias & priuilegia quibuscunq; singularibus personis ecclesiasticis vel secularibus, cuiuscunque [a] sint præeminentiæ, dignitatis, cõditionis, aut status, ꝙ interdici à quocũque [b] vel excõmunicari nõ possint, nec terrę vel ecclesię ipsorum ecclesiastico interdicto suppo ni, sub quacunque forma verborũ concessa: [c] (illis per quę regibus & reginis eorumque filijs, [d] necnon & religiosis quibuscũque, nõ personarum tantũ sed ordinũ priuilegiatorum vel locorum ratione [e] in hoc immunitas huiusmodi conceditur, dũtaxat exceptis) de fratrũ nostrorum consilio ad ordinariorũ sententias & processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

Idem.

Inferiores prælati quibus per priuilegiũ cõceditur vsus mitræ, si sunt exempti, in prouincialibus & episcopalibus cõcilijs vti possunt mitris aurifrisiatis nõ habẽtibus laminas aut gemmas. Et si non sunt exempti, albis & planis vtantur, in alijs locis vtantur vt indulta permittunt.

CAPIT. VI.

VT apostolicæ sedis benignitas, quæ nonnullis abbatibus, alijsque prælatis quibus nõ competit [f] ex propria dignitate, concessit in ecclesiarum suarum [g] gloriam & honorem ꝙ mitra & alijs põtificalibus vti possint, prouideat ne inde scãdala oriantur, sic tamẽ [h] quòd ipsi priuilegiati suorum priuilegiorum non frustrentur effectu, & ex maioritate ac decore maiori ornatuũ, maioritas appareat dignitatũ: [i] De fratrũ nostrorũ consilio præsenti decreto statuimus vt abbates, & alij quibus mitrę vsus est ab eadẽ sede cõcessus, Exẽpti quidẽ in prouincialibus concilijs & episcopalib⁹ synodis (quibus nõnulli eorũ interesse tenentur) [k] mitris tantúmodo aurifrisiatis (nõ tamẽ aureas vel argẽteas laminas aut gẽmas habẽtibus) vti possint: Nõ exẽpti verò simplicibus, [l] & albis ac planis vtantur. In alijs [m] decorant. ⁊ Ecclesiarum suarũ. ⁊ vnde matrimonium cõtrahitur solum inter episcopum & ecclesiã: ideo episcopus debet portare annulum. Ex quo sequitur quòd alij inferiores prælati non debent portare annulũ. ideo dicit Ioan. Andr. ꝙ clericus annulatus aut est episcopus, aut fatuus. quod verum est, nisi habeat aliam dignitatẽ: vt quia est doctor: tunc enim in signũ matrimonij inter ipsum & scientiã, potest deferre annulum. ⁊ Aurifrisiatis. ⁊ id est non habẽtibus laminas neq; lapides pretiosos. Nota primò ꝙ de iure cõmuni abbatibus & alijs inferioribus prælatis ab episcopis non competit vsus mitræ ratione suæ dignitatis. No. secundò ꝙ priuilegiũ licet sit strictè interpretandum: tamẽ debet taliter intelligi vt totaliter non frustretur suo effectu. Domi.

Priuilegia materiam iniuriandi prębent.

Papa est diœcesanus in loco exẽpto, sicut episcopus in loco suæ diœcesis nõ exempto. Cẽsum soluentes non dicũtur seruos eorum quibus habent soluere.

Compagus et sandalia sunt caligæ episcopi.

Versus.

b Et merito, cũ fortiora sint priuilegia data personis contemplatione ecclesiarum, quàm contemplatione ipsarũ. supra cap. proximo. Ioan. And. Rationem exprimit et notat.

Scholares reprehendendi sunt qui vestes doctoribus solùm congruentes assumunt.

Permit-

a *Dicit Ar. ibi, quòd incipiebat, ex parte. Culiel. in Spe. eodem tit. ver. Abbas quoq; dicit quòd incipiebat exigit. & hæc est ratio.*

b *Et meritò, cũ fortiora sint priuilegia data personis contemplatione ecclesiarum, quàm contemplatione ipsarũ. supra cap. proximo. Ioan. And. Rationem exprimit et notat.*

Scholares reprehendendi sunt qui vestes doctoribus solùm congruentes assumunt.

Permit-

interdici. & ponamus quòd in priuilegio meo nõ fuit facta expressa mentio de meo ordinario: quia nõ fuit dictũ, cõcedimus tali priuilegium vt non possit excõmunicari, suspendi, aut interdici à quocunque, etiam diœcesano suo: sed simpliciter fuit dictum, vt non possem à quocunque excommunicari, suspendi, vel interdici. vtrum per huiusmodi priuilegium adimatur meo diœcesano potestas vt non posset me excõmunicare, interdicere, vel suspendere? Respondet Rom. põ. ꝙ nõ: quia meũ priuilegium non extenditur ad ordinarium, sed ad alios iudices. Et ista sunt vera quãdo priuilegium tale fuit concessum certæ personæ particulari: secus si esset cõcessum alicui ordini vel loco religioso, puta tali monasterio: tũc enim religiosi illius monasterij non possunt excõmunicari, suspẽdi, aut interdici à quocũque iudice, etiã ab ordinario: sed personæ particulares possunt, nisi essent reges vel reginæ, vel eorum filij: quia etiam tales personę particulares nõ possunt excommunicari, suspendi, nec interdici à suis ordinarijs. Nota primò ꝙ quandoque priuilegia tribuunt priuilegiatis materiã alijs iniuriandi, & hæc est legitima causa reuocandi talia. Nota secũdò differentiã esse inter indulgentiã & priuilegiũ. vide de sepultu. in nostra. vide Ioan. And. de verb. sig. cùm olim. Domi.

a *Cuiuscunque.* infrà moderabitur istud verbũ. Et olim decreta. ista extrauagans erat & incipiebat, quia pro qualitate. aliàs, quoniam. Ioan. Andr.

b *A quocunque.* Intelligas nisi à papa vel legato de latere. j. de verborum significatione, veniens. j. respon. & hoc idẽ priuilegium intelliguntur habere hi qui sunt recepti in speciales filios Romanæ ecclesiæ: vt ibi. li autem in speciales subiectos, tunc sunt exempti. infrà eodem, si papa. §. similiter.

c *Concessa.* Tolle quod est infrà de fratrum nostrorum &c. redeas supra illis. & tolle quod est. infrà duntaxat exceptis per quæ &c.

d *Filijs.* est fi. quod habes. ℞. eod. lib. de offi. dele. c. vlt. ADDITIO. Et in cle. de bap. præsenti. Est tamen etiam dissimilitudo: quia decre. vlti. nil dicit de filijs, & decre. præsenti. dicit de liberis, & addit de principibus. Ioan. And.

e *Ratione.* Sic ergo intelligatur. supra eod. titu. & lib. c. j. §. in eos. & sic nulla correctio, vt ille. §. loquatur de priuilegio concesso religiosis, non propter personam, sed propter locũ vel ordinem: vt si ordo prædicatorum vel minorũ sit in hoc priuilegiatus, vel monasterium sancti Proculi. Si autem religiosus aliquis suæ prærogatiua personæ haberet hoc priuilegium, secus esset.

VT *apostolicæ.* [a] Primò præmittit constitutionis causam. Secundò constitutionem ponit ibi, De fratrum. & hæc duo facit: quia primò prouidet de locis conciliorum, secundò de alijs ibi, In alijs. Iterum prima statuit de exemptis. Secunda de non exemptis ibi, Non exempti. Aequissima fuit huius decre. prouisio: vt infrà patebit. Pro intellectu huius cap. est præsupponendum quòd episcopus dicitur celebrare in vestimentis episcopalibus quando est indutus ornamentis pontificalibus, quæ sunt quatuor: scilicet mitra, baculus pastoralis, annulus, & compagus. Vnde mitra quæ habet duo cornua, designat duo testamenta, vetus. ℞. & nouum. Et fuit ordinatum quòd episcopi haberẽt mitram ad instar Moysi, qui reuersus fuit cornutus à monte vbi accepit legem Dei, & ignorabat ꝙ esset cornutus. Aliud vestimentum est baculus pastoralis, qui dicitur crossa. Aliud est annulus, qui datur

episcopis in signũ matrimonij inter ipsos & ecclesiã. Aliud dicitur compagus siue caligæ episcopales quæ alio nomine dicuntur sandalia. CASVS. Aliquis abbas à sede apostolica obtinuit vt posset vti mitra & alijs ornamẽtis episcopalibus. iste abbas cõparuit in synodo episcopali vt tenebatur, quia non erat exẽptus: vel erat exemptus, tamẽ habebat populũ non exemptũ, ratione cuius tenebatur cõparere in synodo. & certum est ꝙ iste abbas debet esse in eodem statu in quo celebrat missam, & ipse fert mitram pretiosiorẽ mitra episcopali, puta quia sua mitra in medio habet lapides pretiosos. Item habet laminas aureas vel argenteas: vtrũ possit vti ista mitra? Respõ. ꝙ non poterit vti tali mitra, quantũcunq; sit exemptus. Vtrum autẽ exemptus possit vti mitra aurifrisiata non habente laminas aut gemmas? Respon. ꝙ sic. si autẽ non sit exẽptus, vtetur mitra alba & plana non aurifrisiata quãdiu erit in synodo & in concilio. Et istud ordinatum fuit ne derrahatur auctoritati & honori episcopali: quia ignorãtes putant ꝙ ille qui habet maiores ornatus, sit maioris auctoritatis: iuxta illud, Hũc homines decorant, quem vestimẽta

Versus.

decorant. ⁊ Ecclesiarum suarũ. ⁊ vnde matrimonium cõtrahitur solum inter episcopum & ecclesiã: ideo episcopus debet portare annulum. Ex quo sequitur quòd alij inferiores prælati non debent portare annulũ. ideo dicit Ioan. Andr. ꝙ clericus annulatus aut est episcopus, aut fatuus. quod verum est, nisi habeat aliam dignitatẽ: vt quia est doctor: tunc enim in signũ matrimonij inter ipsum & scientiã, potest deferre annulum. ⁊ Aurifrisiatis. ⁊ id est non habẽtibus laminas neq; lapides pretiosos. Nota primò ꝙ de iure cõmuni abbatibus & alijs inferioribus prælatis ab episcopis non competit vsus mitræ ratione suæ dignitatis. No. secundò ꝙ priuilegiũ licet sit strictè interpretandum: tamẽ debet taliter intelligi vt totaliter non frustretur suo effectu. Domi.

f *Non competit.* quia sunt ipsi prælati inferiores episcopis. Glos. seq. soluit quæstionem.

g *In ecclesiarum suarum.* Idẽ puto [b] si alicui inferiori prælato personaliter propter ipsius personę prerogatiuã fuerit priuilegium tale concessum: quod interdũ contingit: vt. ℞. de præsump. cùm in iuuentute. vbi propter prærogatiuam personæ concessum fuit episcopo ornamentum archiepiscopale.

h *Sic tamen.* concor. ℞. eo. c. j. in princ.

i *Dignitatũ.* 100. dist. rationis. hoc vult dicere, veniebat abbas ditissimus in hoc priuilegiatus ad cõcilium episcopale, habens pulchriora ornamenta & mitram episcopo: ita quòd ipse per inspectionem ornatuum videbatur episcopus. idem in prouinciali. ibi enim in ornamentis præcellebat alios episcopos: quod satis erat indecens, & scandalizabantur episcopi. prouidere ergo æquiter voluit ita quòd scandalum tolleret, & priuilegium aliquod conferret. Et nota quòd non est pompositate respuendum, imò ratione defendendum, quòd doctores togati variati, & ornati incedant: vt per illa dignitas doctoratus appareat: sed sunt scholastici reprehendendi qui sibi vestes doctoribus solùm congruentes assumunt.

k *Tenentur.* Fortè propter capellas non exemptas, vel propter populum non exemptum.

l *Simplicibus.* Vt non solùm non habeant laminas vel gemmas, sed etiam nec aurifrisiaturas.

m *Alijs.* à prouincialibus & episcopalibus synodis & concilijs, puta cùm celebrant in ecclesijs suis vel alienis.

Permit-

a *Permittunt.* Inspiciendus est igitur tenor priuilegiorum, & seruandus. infra cap.proxi.supra eod.porrò.

Diuisio: Cum persona.} Hæc est prima Bonifacij in titulo. Diuiditur in tres partes: & vltima pars potest subdiuidi: quia primò tractat quando priuilegium sufficit vel dat causam præscribendi. Secūda ibi, Si verò.quando neutrum horum occurrit. ADDITIO. Et pro parte sumi potuit in extrauag. Alexan.iiij.quæ incipit, quia personę. de qua etiam mētionem facit Guliel. in Specu.de appel.§.restat. verū si autē iudex. & hoc eodem tit.& ver. no. Ioann. Andr. CASVS. In diœcesi Pictauēsi sunt aliqui qui dicūt se habere priuilegiū vt sint exēpti à potestate ordinarij: prætextu quorum priuilegiorum plura nefanda cōmittunt, cōfidentes de suis priuilegiis: ita quòd sæpissimè exinde oriuntur plura scādala. vtrū episcop⁹ potest eos cōpellere & monere vt sibi ostendāt sua priuilegia: vt videat an sint taliter exempti à sua iurisdictione, q̄ nō possit eos punire p̄ suis criminibus? Respō. quòd potest episcopus tales exēptos cōpellere vt ostendant sua priuilegia sibi episcopo, vel suis cōmissarijs: & quòd episcopus vel eius commissarius possit legere priuilegia integraliter: etiam si petatur quòd priuilegia illa exhibeantur occasione articuli super quo est cōtrouersia: sed tunc habita lectura integrali omnium priuilegiorum, non habebit copiam omnium, sed solùm illius articuli de quo est controuersia. Sed quæritur vltra: nunquid episcopus pendente ista exhibitione, an priuilegia sua sint sufficientia ad impediendum suam iurisdictionem, poterit in eos exercere suam iurisdictionem? Respondet Romanus pontifex cum distinctione, aut enim isti priuilegiati ad fundandam suam intentionem, id est ad probandum suam exemptionem, allegant priuilegium exemptionis tantum, aut priuilegium & præscriptionem simul: aut allegant solum præscriptionem, & sunt in possessione exemptionis: tunc pendente litigio super exhibitione priuilegiorum suorum, non poterit episcopus eos turbare sua in possessione exemptionis: neque in eos poterit exercere suam iurisdictionem. Si autem allegant solum præscriptionem, quia dicunt præscripsisse libertatem, non extinctiuè, ita quòd nulli subsint: quia non possunt esse acephali, sed dicunt præscripsisse libertatem translatiuè: hoc est non subsunt ordinario naturali, sed alteri: in isto casu quamdiu probabitur præscriptio, reputabuntur subditi episcopi: ita quòd episcopus poterit in eos exercere suam iurisdictionem. Ratio diuersitatis inter priuilegium & præscriptionem: quia priuilegium est plus fauorabile quàm sit præscriptio, quæ est mere odiosa: ideo pēdente iudicio super præscriptione, episcopus vtetur iurisdictione sua ordinaria: quanquam reuera talis non sit sibi subditus. {Infamiam} quandoque infamiam iuris. nam quædam sunt delicta quæ ipso iure irrogant infamiam, id est ipso facto, de quibus in l.j.ff.quibus irroga.infamia. Alia sunt delicta quæ non irrogant infamiam ipso facto: sed per sententiam iudicis. {Loco securo} vbi episcopus non possit exemptis inferre violentiam: quia fortè episcopus sibi remoueret eorum priuilegia, & illa non possent recuperare sine magnis laboribus & miserijs. {Integraliter.} Licet pro præsenti non sit controuersia de omnibus articulis, sed de vno solo tātum. No.primò quòd exemptus à iurisdictione ordinarij dicitur habere libertatē.ad hoc suprà eo.tit. & lib. c.j. No.secundò arg.differentiam esse inter priuilegium & indulgētiam.ad hoc supra eod.tit.& lib. c.ne aliqui.vide no. xxij.q.ij.in summa.& de sepul.in nostra.in prin. Domi.

A verò locis exemptis & non exēptis, mitris liceat illis vti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt [a].

Bonifacius octauus.

In prima parte demonstrat quid iuris cùm quis solo priuilegio se dicit exemptū. In secunda ibi, Si autem. quid iuris cùm super hoc præscriptionem allegat. In tertia ibi, Quòd si tales. quid iuris cùm allegat vtrunque. Ioan. And.

CAPIT. VII.

B Cum personæ ecclesiasticæ tam religiosæ quàm seculares plura præsumant quæ ipsis infamiam [b] pariunt, & alijs inferunt læsionem [c], prætextu exemptionis vel libertatis quam asserunt se habere, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugientes, ac eorum forum siue iudicium declinantus: Nos volentes super hoc de salubri remedio prouidere, statuimus, vt hi qui se asserunt per priuilegia seu indulgentias apostolicæ sedis exemptos: à locorum ordinarijs † requisiti, huiusmodi priuilegia vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis ordinarijs in loco cōgruo & securo [d], aut aliquibus prudentibus [e] viris omni suspicione carētibus [f], ad hoc per dictos ordinarios deputatis, intra terminum competētem [g] pro facti qualitate ipsorum ordinariorum vel delegatorum suorum arbitrio moderandum [h], iusto impedimento [i] cessante ostendere, ac ad legendum integraliter [k] † exhibere: necnon de articulis de quibus controuersia fuerit, transcriptum tradere [l] teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super huiusmodi libertate solummodo [m] præscriptionem canonicam [n] duxerint opponendam: eisdem ordinarijs [o] vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis, de præscriptione huius-

b *Infamiam.* s.tit.proxi.c.vnico. prouidendū fuit: quia crudeles erant negligendo famam suam xij.q.j. nolo.

c *Læsionem.* metas enim priuilegiorum suorum seruare debent.suprà eod.tit.& lib.cap.j.in princ.

d *Securo.* ad idem.supra de fi.instr.accepimus.vnde si locus non est securus, licet parti appellare. supra vt lit. non cōtest.accedens.ij.supra de appel. ex parte. j. & infra de sentē. excom. venerabilibus. §. & hoc ipsum. alia litera est, secreto. ADDITIO. Sed prima verior, secūdum Ioan. Mona.& Archid.

e *Prudentibus.* supra de consan. & affi.c.j.

f *Carentibus.* iij.q.v. quòd suspecti. vnde bonum est quòd de ipsorum cōsensu assumātur.de offi. deleg.super questionū.

g *Competentem.* supra de dila. ca.j. aliàs posset appellari: vt ibi. cōsideranda sunt circa hoc quæ habētur suprà de appell. cùm sit.

h *Moderādum.* sic supra eod.lib.de appel. legitima.

i *Impedimento.* sic supra eod.lib. de elect. quàm sit. & cap. cupientes. §.quòd si. & cap.commissa.§.j.

Glossa sequens rationem reddit dicēs opi. Innocent.approbatam, & Host.reprobatā, ad ipsius rationem respondens.

C k *Integraliter.* ne præcedētia vel sequētia arctent articulum de quo contēditur. ff.quēad.testa.ape.l.ij.§. diem. & à capite edenda est ratio.ff.de eden.l. argentarius. §.j. & l.j.§.editiones.&.§.edere non videtur.& approbatur hic opi. Innocen. qui hoc quod hic dicitur notabat suprà de fi.instru. contingit.in fi.[a] Et reprobatur opi.Host.qui ibi no.cōtrariū, scilicet quòd priuilegium erat legendum & exhibendum solùm in illo capitulo de quo erat quæstio.nam si totus tenor legeretur, posset lectio dare litigādi materiam sicut editio: quod est contra mentem ipsius decre.contingit.quæ debet verbis præferri.de verbo.signifi.intelligentia. sed non statur huic, sed primæ rationi: nec ita ex simplici lectura oritur litigandi materia sicut ex transcripto, quod pluribus diebus & noctibus vidētes & perlegētes aduocati litigia inde sumūt: vt ibi. & licet vtraq; opinio satis habeat æquitatē: prima tamē magis ratione & illo textu fulcitur, & ideo hic approbatur.

l *Tradere.* sed quare reus probare cōpellitur & edere propria instrumenta contra se, cōtra id.supra de proba.c.j. C.de eden. l.qui accusare? Dic quòd iste priuilegiatus siue agat siue excipiat, habet probare ex eo q̄ de iure cōmuni intentio episcopi est fundata: & quod dicit de editione, locum habet in priuata vel propria scriptura qua quis vsurus nō est.porrò in cōmuni vel propria scriptura qua quis vsurus est, locū nō habet. quod dic vt no. in prædicto c. j. de proba. & supra de fi.instr. G.perpetuus.ff.de edē.l.j.§. editiones.& in cle.de vsu. ex graui.in gloss.vide quod ibi.Ioan.Andr.

D m *Solummodo.* quia non simul allegant priuilegium & præscriptionem.de quo in seq.§.tractabit.

n *Canonicam.* xl.annorum: vt infra sequitur, cū titulo.quod dic vt suprà eod.lib.de præscrip. c.j. Ioann.And.

Glossa sequens obiicit & dupliciter soluit.

o *Ordinarijs.* mirū est quomodo ordinarij cognoscūt in causa sua: contra id iiij.q.iiij.c.j. C. ne quis in sua causa.in rubro & nigro.Sol.ordinarius bene cognoscit de causa ecclesiæ [b], licet nō de propria.quod dic vt no.ij.q.vij. si cuis erga. de cle. male.ca.j.& j.de pœ.Romana. Item ordinarius dicit suā esse iurisdictionē: & subdit⁹ hoc negat: & bene cognoscit an sua sit iurisdictio.s.de rescr.literis.ff.de iud.si quis ex aliena.Sed ad omnē suspicionē vitandā melius videtur id expediri per delegatos: vt sequitur. supra de fo. cōpe. si quis contra. & ff. de iurisdict.omnium iudi.l.prætor.ADDITIO. Idē Io.Mo. Archi.remittit ad not.per Innocē.de dila.præterea. de censi. venera-

† *Supplicēt Do. Phi. seu alijs quorū iurisdictio fundata est iure cōmuni, aut statuto priuilegio notorijs: quia notorium facti, vt latè Anch. hic, operatur idem quod notorium iuris. Font.*

† *Tamē nō dāda est copia totius, sed illius solum articuli super quo cōtenditur. cap. contingit. de fide instrumen. de Anch. alle. Bar. in rubri. ff. de noui ope. nūtia. vnde legatario petenti copiā instrumenti, tradetur sola particula ad ipsum faciens. l. prætor. ff. de eden. Font.*

a Vide q̄ ibi notatur in vlt. glos. et quod dicam. Ioā. And.

Obijcit & soluit.

b Placet Philip. etiā si allegetur præscriptio. Do. Vide tamen Innoc. cap. venerabili. de ver. signi. Font.

venerabili.de verb.significatio.ex parte. Ioannes Andr.

a *Huiusmodi.* canonica scilicet, nec potest subditus obediētiam præscribere cōtra prælatum. quòd dic vt suprà de prescriptio. cùm non liceat.

b *Munitos.* & sic allegās hæc duo simul, auditur: vt s.de prescrip.auditis.Vide de hoc de ver.signi. abbate, contra eod. tit. veniens. dic vt dixi. j.de regu. iur. nullus pluribus. ADDITIO. Archi.remittit ad no. xxiij.distinction. quanquam. in glo. sic ergo. Ioānes Andreas.

c *Per se.* sine præscriptione.

d *Prædictis.* suprà primo & ij.respon.

e *Annorum.* xl.quia minor non currit cōtra ecclesiam. xvj. q. iij.c.placuit. ij. versi. quas actiones. suprà de præscrip.de quarta.

f *Violent.a.* sic possidentes cùm pati debeant pœnam, ergo non præmium. infrà eod. licet.s. eod. lib. de præben. eum qui. xvj.quæstion j. legi. ADDITIO. Ioann. Mo. alleg. de trāslat. inter corporalia. §. sed neque. ff.so. mat. si ab hostibus. Ioan. Andr.

Glos.seq.alleg. vnā concord. signat vnū contrarium, & remittit.

g *Precariò.* sic suprà de restitut. spo.olim. j.licet enim ista sit iusta causa possidendi, non dat tamen titulum præscribendi: ne ille qui precario concessit, ex liberalitate sua illiberalitatē recipiat contra naturam contractus. ff.de preca, l.j.

h *Turbētur.* hoc idē si solum priuilegiū allegarent: vt probatur in seq. §.in princ.

i *Iure commum.* xvj. quæst.vij. omnes basilicæ.

k *In eosdem.* Nota quantus fauor priuilegio debetur. est etenim priuilegium ex se fauorabile, sed præscriptio odiosa.s. de deci. tua. & ca. ex parte. & dixi de hoc j.de reg. iur.

Episcoporum & aliorum.} Primò ponit quadruplicem prohibitionē. Secundò pœnam adiicit pœnis antiquis: ibi, Qui verò. Hodie aggrauata est pœna. quod dic vt de sepul.in cle. eos. & in cle. de sent.excōmu.ex frequentibus Ioan.An. CASVS. Propter delictum comitis Pictauensis fuit ciuitas Pictauensis interdicta interdicto generali, & totus comitatus Pictauensis: in quo comitatu Pictauēsi sunt aliqui exempti, secundum veriorem intellectum: qui putantes se non teneri ad interdictum quod diœcesanus imposuit, eo quia sunt exempti, contemnunt illud interdictum, & celebrant diuina officia ianuis apertis & alta voce. Certum est quòd à iure antiquo sunt aliquæ pœnæ introductæ contra non obseruantes interdictū. Sed vtrū vltra illas pœnas sint aliæ pœnæ introductæ? Respōdet q̄ sic: quia est eis interdictus ingressus ecclesiæ donec fuerit satisfactum ad arbitrium episcopi. Et notanter dicitur ad arbitrium quia non tenentur satisfacere ad dictum episcopi, nisi vt bonus vir fuerit arbitratus. Sed quid, pone quòd episcopus Pictauensis protulit in aliquos suos subditos sententiam excommunicationis, & mandauit episcopus vt tales subditi non reciperentur ad diuina? Certū est q̄ tales non debent ad diuina admitti. Sed quid? quia licet episcopus mandat subditis vt illos non reciperent ad diuina, non tamen mandat exemptis: nunquid exempti possunt

modi [a] facere debent fidem. Quòd si tales priuilegio & præscriptione asserant se munitos [b]: priuilegium quidem ipsum exhibeant, vt in primo huiusmodi constitutionis articulo superius est expressum. Et si priuilegium exhibitum non ad plenum per se [c] sufficiat ad exemptionem seu libertatem huiusmodi comprobandam. sed tale est quod saltem causam præbeat præscribendi: coram personis prædictis [d] annorum [e] quadraginta præscriptionem teneantur probare: præscriptionisque probatione pendente, licet ordinariorū intētio de iure communi fundetur, tamen quia de priuilegio (quod saltē causam præscribendi præbet) faciunt fidē: in libertatis vel exēptionis possessione non violēta [f], non clandestina, nec concessa precariò [g], de qua fidem corā eisdem fecerint, non turbentur [h]. Si verò priuilegium per se sufficiens, quando solo priuilegio se defendunt, vel saltem tale quod præscriptioni canonicæ causam præstet, cùm præscriptionem allegant, non exhibuerint vt est dictum: cùm de iure communi [i] ordinariorum intentio sit fundata, sua iurisdictione vti possint in eosdem [k] liberè, donec de præscriptione canonica (vt præmissum est) fe-

A tales excōmunicatos admittere ad diuina? Respondet quòd non: & si contrarium fecerint, incurrunt prædictam pœnam: quia eis est interdictus ingressus ecclesiæ, & efficiuntur irregulares. in cap.is qui. de sent.excom.j.eo.lib. {Conceditur.} vt in cap. alma. infra de sent. excom.eod. lib. scilicet bassa voce & ianuis clausis. Nota primò quòd diuina officia non debent populo celebrari in locis interdictis: & celebrantes in locis interdictis incurrūt graues pœnas: & maiores pœnas incurrunt exempti quàm non exempti l. presbyteri. C. de episco. & cleri. vbi magis puniēdi sunt illi qui plurimū honoris à principe susciperūt. ideo si exēpti delinquāt, grauius sunt puniēdi quàm cæteri. Item quia isti priuilegiati confidentes de suis priuilegijs, plus cæteris violabāt interdictū: ideo propter frequentiam delicti ordinatū fuit quòd plus ceteris punirētur. No. vlterius iuncta gloss. quòd celebrās præsente excōmunicato non est irregularis: sed est ei interdictus ingressus ecclesiæ: tamē est proximus irregularitati: quia si se immisceat diuinis, efficitur irregularis. c.is qui. de sentent.excō. isto met lib. No. vlterius q̄ appellatione sacramentorū ecclesiæ non venit sepultura. No. insuper q̄ decreti appellatione comprehenditur constitutio iuris cōmunis. Quid autem sit propriè decretū, vide glo.suprà eo.li. de rebus eccle. non alie.cap.ij. No.finaliter quòd eadem pœna punitur faciens celebrari diuina in loco prohibito, qua punitur celebrans.ad hoc cle.grauis. de sent.excom.Domi.

cerint plenam fidem.

Idem.

Interdictus est ingressus ecclesiæ regularibus vel secularibus (quamuis exemptis) qui scienter celebrant vel celebrari faciunt diuina in ciuitatibus vel locis interdictis: nisi secundum permissionem iuris: vel qui excommunicatos vel interdictos, publicè ad diuina officia, sacramenta vel sepulturam admittūt. hoc dicit Ioann. And.

CAPITVLVM VIII.

B Episcoporum & aliorum prælatorum querelis frequentibus & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendū, ne aliqui seculares aut regulares quantumcunque exemptionis seu libertatis sedis apostolicæ priuilegijs communiti [l], cuiuscunque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scienter celebrēt vel faciant celebrari diuina in ciuitatibus, castris, villis, nisi quatenus eis à iure conceditur, seu locis alijs interdictis [m] ab ordinarijs [n] siue delegatis [o] iudicibus vel à iure [p]: aut excommunicatos C publicè vel interdictos ad diuina officia [q] seu ecclesiastica sacramenta vel ecclesiasticam sepulturam [r] admittant. Qui verò contra præsumpserint, præter alias pœnas à iure statutas [s], ingressum [t] ecclesiæ sibi nouerint interdictum, donec de transgresione huiusmodi ad arbitrium eius cuius

l *Communiti.* De formis videbis. j.eod.tit.si papa.

m *Interdictis.* Vide cle.de sent. excom.cap.j.

n *Ordinarijs.* Sic s.eod.tit.cùm & plantare.

o *Delegatis.* Delegati ergo interdicere possunt.ad idem.s.de D offi.deleg.c.j. & cap.sanē.ij. ADDITIO. Saluo quod habes in extraua.Bonifacij, prouidè attendentes. Ioan. Andr.

p *Vel à iure.* vt suprà eod.lib.de elect.vbi periculum.§.ciuitas.& s.de censi.quanquam.& j.de pœ.felicis.in fine.

q *Officia.* celebrans presente excōmunicato maiori excommunicatione vel interdicto, nō est irregularis. j.de sent. excom.is qui.vbi de hoc.interdum tamen licet celebrare præsentibus interdictis.quod dic vt j.de sent.excom. c.vlt.

r *Sepulturam.* Vide cle. de sepul. eos qui.

s *A iure statutas.* Sicut diuersa sunt narrata, sic diuersæ prouisiones iuris.si qui celebrāt in ciuitate, castris vel villis, nisi quantum eis à iure permittitur: compescantur per ordinarios.suprà eo.auctoritate.si celebrant in loco interdicto vltra quàm à iure permittitur, scienter: sunt irregulares. j. de sent.excom.is qui.sed si præsentibus excommunicatis celebrant, secus: vt ibi, & suprà dixi.

Glos.seq.primò ostendit vicinitatem irregularitatis: secūdò tractat an in non exemptis locum habeat ista pœna.

t *Ingressum.* Hoc aduerte: quia vt s.dixi: licet quidam ex istis non sunt irregulares, tamen per decretalem istā sunt vicini irregularitati contrahēdæ: quia si post huiusmodi interdictū in eccle-

Officia diuina non sunt in locis interdictis celebrāda.

Irregularis nō est præsente [illegible] municato celebrans.

Delegatus potest ecclesiam interdicere.

Celebrans præsente excōmunicato, non propterea efficitur irregularis.

a Ioã.Mo. *in prædic. decreta. is cui. Ioann. And.*

in ecclesia celebrauerint, vt prius irregularitatem incurrũt: vt.j.de sent.excõmu. is cui. Scire debes quòd quidam [a] hãc decretalem & eius pœnam dicunt locum habere tantum in exemptis:& pro eis facit, quia multo maiore pœna sunt digni quibus cùm plurimum honoris per iusiones principũ est delacum,reperiũtur in crimine. C. de epis.& cle. l.presbyteri. *Et* est canomizata.v.q. vlt. presbyteri. vnde dicatur hoc statutũ circa eos tantum, ne priuilegiorum prætextu flagitiorum crescat auctoritas.Cod.de priuileg.schola. l.ij. lib. xij. sed contrarium credo, scilicet hanc decret. & eius pœnã habere locum etiam in non exemptis per literam quæ supra dicit, quantumcunque & cet.quasi dicat decre.ista quòd vult etiam exemptos nedum non exemptos hac constitutione ligari. ad idem. suprà de præbend. capit.j. cum si.

sententiã cõtempserunt [a], satisfecerint competenter.

Idem.

Primò ponit, quando eximitur ecclesia quid importet. Secundò, quando ipsius canonici. Tertiò, quando clerici. Et ista ordinatè declarat, in qualibet partium affirmatiuè & negatiuè loquendo, secundum Ioan. And.

CAPIT. IX.

PEr exemptionem ecclesiæ concessam, ipsa ecclesia [b] & ipsius monachi vel canonici, clerici etiam & conuersi, perpetuoque oblati, non autem [c] ecclesiæ ciusdem presbyter, qui parochianorum curã habet [d] quo ad ea quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani [e] etiam, intelligũtur exempti †. Verùm si canonici alicuius ecclesiæ eximantur: ipsi soli canonici, non autem ecclesia [f] vel alij eius clerici [g] sunt exempti. Si autem clerici cuiusuis ecclesiæ eximantur: tunc tam canonici quàm alij clerici eximuntur, non tamen ecclesia: nisi aliud in exemptionis priuilegio exprimatur.

Idem.

Prælatus exẽptus habens curã & populũ non exemptum tenetur ire ad synodum.

b De variis significationibus quæ habet ecclesia: ibi not. & in concor. Io. And.

† *No. ergo post de fun cha. et alàs hic & per istam exẽptionẽ episcopus nihil perdit in parochianis. Inno. c. recepimus, §. et ratio est secundum Hosti. quia laici nõ tã annectuntur ecclesiæ quam clerici. Itẽ ista priuilegia quia aliis aliqualiter præiudicãt, restringũtur: ideo laici nõ veniunt hic, quanquam bene in sententia quia omne ius episcopo abiudicatur secundũ Ioannẽ Andr. hic. Font.*

iuramento loquitur quòd strictè intelligitur, nec extenditur ad ea de quibus non fuit cogitatũ.§. de iureiur. cap. pen. iurisdictio autem ita pendet penes episcopum & capitulum, quòd non penes inferiores clericos. intelligatur ergo iuramentum ibi secundum formam iuris communis.ad idem,suprà de iureiuran.ad nostram.iij.suprà de verb.signific.super quibusdam. ADDITIO. Concordat Archidi.supra eod. lib. de præben.quamuis.j.sed Ioannes Mona.quid voluerit,non capio.Ioan.And

Glossa seq.argu.pro Ioan. & Ber.

f *Non autem ecclesia.* Bene ergo dixit Ioã.& Ber,qui not.§.de testa.requisiti.in glo.hic respõdẽt.q; si quid legatur canonicis,nõ intelligitur legatũ ecclesiæ,per.l.ff.de reb.du.l.ciuib⁹. ADDITIO. Vide quod dixi super glo.prealleg. Ioan.And.

Glos. seq.querit,arg.affirmatiuè:& soluit contrarium.

g *Alij eius clerici.* Sed nunquid per hoc erunt exempti conuersi & oblati non clerici? Arg.quòd sic. xij.q.j.duo. Contrariũ credo per hoc cap. quod strictè sumit verba priuilegiorum exemptionis vt sonant: & quia non repetit de conuersis & oblatis:vt.§.responso.quod si voluisset intelligi,expressisset.suprà de deci.ad audientiam. Ad idem supra eod.lib.de elect.ex eo quòd.Ioann. And.

SI *papa.*} Hæc est optima decre.in materia interpretationis priuilegiorum, primò distinguens inter verba narratiua & assertiua. ponit sex verborum quæ assertiuè prolatæ sapiunt exemptionem: & de vltimis quatuor rationem subdit.Secunda ibi,Et est idem.ponit alias octo, & sic quatuordecim vsque ibi, Non sic. Et ibi ponit tres formas per quas nõ datur exemptio:vsque ibi, Licet. vbi de formis alijs protestatur.Ioann. Andr. Et de hoc not.per Innoc. & Host.§.eo. recepimus.& per ipsum Hostien.supra eo.cum capella.Ioan. And. Istud cap.ponit formas per quas potest probari exẽptio aliquorum. CASVS. Episcopus Pictau.vel eius officialis volebat punire & corrigere Titium de aliquo excessu: vnde fecit ipsum citari ad comparendum personaliter.ad se purgandum super tali excessu. Titius conuentus in termino sibi assignato comparuit,& opposuit quòd erat exemptus à iurisdictione episcopi:& ideo petebat remitti ad suũ iudicem siue conseruatorem suorum priuilegiorum. Certũ est q; intentio episcopi siue eius officialis est fundata de iure communi: ideo iste Titius tenetur probare suam exemptionem.§.eo.tit.& lib.c.cùm personæ. vnde Titius ad probandum suam exemptionem produxit quoddam instrumẽtum delegatoriũ,in quo dicebatur, Conquestus est nobis talis Titius Romanæ ecclesiæ immediatè subiectus. vtrũ fuerit sufficienter probata exemptio? Respondet quòd nõ:quia illa verba narratiua non faciunt fidem, sed solum verba dispositiua: nisi in verbis dispositiuis cõtineretur q; talis Titi⁹ est subiectus Romanæ curię.Sed vellem informari quæ verba sunt necessaria ad hoc q; aliquis dicatur eximi à iurisdictione ordinaria:& per quæ verba potest probari exemptio? Respondet quòd pluribus modis potest probari exemptio, dummodo probetur per vnam de formis quę sequũtur in litera videlicet si dicat papa in verbis dispositiuis,Nos talẽ ecclesiã eximimus à iurisdictione ordinarij.vel sic:Dicimus talẽ ecclesiam pertinere ad proprietatẽ beati Petri. vel sic:Dicimus vel declaramus talem ecclesiam subiectam Romanæ ecclesiæ,vel ad ecclesiã Romanã nullo medio pertinere, vel asseri-

Exempta ecclesia, & ipsius ministri videtur exempti.

a Ioã.Mo. *in prædic. decreta. is cui. Ioann. And.*

Diuisio.

PEr *exemptionem.*} Eximitur quandoque ecclesia, quandoque ipsius canonici,quandoque clerici. Ista tria quid importent,ordinatè declarat. Et tria facit hæc decret. quæ satis patent.Secunda ibi,verum. Tertia ibi, Si autem. Et emanauit declaratiuè ad ea quæ not.Innocent. & Hostiens.§.eo. cum capella.& cap. recepimus. & fuit sumpta de extrauagãti Innocent.quæ incipiebat,ad perpetuam. ADDITIO.Guli.in Spe eod.tit.ver.item licet.allegabat, cùm super. quæ in sum.dicebat quòd abbas contra episcopum agens super exemptione ecclesiæ monachorum & parochianorum, succubuit vltimò:quia nil de parochianis in priuilegio dicebatur. Ioan.Andr. CASVS. Papa per suum priuilegium vel indultum exemit aliquam ecclesiã à iurisdictione diœcesani,per vnam de formis in cap.seq.quia dicit papa, talem ecclesiam eximimus à iurisdictione ordinarij. vtrum per hoc videatur papa non solùm exemisse ecclesiam à iurisdictione ordinarij, sed etiam ministros ipsius ecclesiæ? Respondet quòd non. vt ponamus quòd est aliqua ecclesia conuentualis vel collegiata, in qua est rector habens administrationem. papa illam ecclesiam exemit à iurisdictione ordinarij sub hac forma,Talem ecclesiam eximimus. vel per aliam formam. vtrũ videatur tantummodo locus exemptus. vel vtrum cùm hoc videantur monachi exempti & etiam rector parochialis qui est vicarius perpetuus? Respondet quòd per illud priuilegium videtur solum exemisse ipsius monasterij religiosos, clericos & conuersos:sed non videtur exemisse vicariũ perpetuum: neque populum ipsius parochiæ: & ideo ipse vicarius remanebit sub iurisdictione episcopi. Sed quid, ponamus quòd papa per suum priuilegium exemit canonicos ecclesiæ Pictauens. in qua sunt ministri diuersi status: quia ibi sunt capellani:non tamen sunt canonici. vtrum videantur exempti capellani? Respondet quòd non,etiam si essent ministri habentes dignitatem,dum tamen non haberent canoniam in ecclesia Picta. Secus si papa in suo priuilegio est vsus vocabulo clerici, puta quia dixit, Nos eximimus à iurisdictione ordinarij clericos ecclesiæ Pictauen. quia tunc videtur exemisse omnes ministros ipsius ecclesiæ. Nota primò quòd exempta aliqua ecclesia à iurisdictione episcopi, videntur exempti similiter ministri ipsius ecclesiæ: quia ista exemptio ecclesiæ dicitur exemptio realis, & se extendit ad personas. No.quòd quando eximitur ecclesia, videtur locus exemptus,& etiam ministri illius ecclesiæ: nõ autem vicarius perpetuus deputatus ecclesiæ parochiali, neque parochiani illius ecclesię per illud priuilegium sunt exempti à iurisdictione diœcesani. Nota quòd appellationẽ canonicorum veniunt solùm habentes canoniam in ecclesia. Nota quòd appellatione clericorum veniunt omnes ministri ecclesiæ.

Glossa sequens soluit quæstionem, & remittit.

b *Ipsa ecclesia.* cum atrio, secundum ea quæ dixi secundum Ber.§.eo.c.j.& subintelligitur exẽpta. & bene patet per hoc cap.& per decre.illam.§.eo.lib.de præbend.quamuis.j.quòd eximit ecclesiam cathedralem ne sub generali vocabulo ecclesiarum ciuitatis intelligatur exemisse omnia etiam minora beneficia de ecclesia:vt ibi dixi.

asserimus talem ecclesiam nullo medio ad Romanam ecclesiam pertinere. Sed quid,ponamus quòd in verbis assertiuis dixit papa in suo priuilegio, vel in sententia, Nos talem ecclesiam asserimus exemptam à iurisdictione ordinarij, vel asserimus talem ecclesiam spectare ad ius & proprietatem beati Petri, vtrũ sufficiẽter probetur exemptio? Respondet quòd sic. Nam omnes ecclesiæ de iure cõmuni spectant ad Romanam Ecclesiã: ideo si papa in priuilegio suo vel sententia apposuerit ista verba in verbis dispositiuis vel assertiuis,debent illa verba aliquid operari. Sed quid, quia papa dixit in suo priuilegio q; talis ecclesia potiatur libertate Romanę ecclesię,vtrum sit probata sufficienter exemptio? Respõdet quòd sic. Idem si dicat papa, talis ecclesia in signum libertatis soluet annuũ cẽsum. Secus si diceret solum papa indefinitè q; talis ecclesia soluet annuum censum ecclesiæ Romanæ. Idem si dicat q; in tali ecclesia nõ audeat ordinarius collocare suam sedem: tunc enim videtur talis ecclesia priuilegiata. Sed quid,ponamus q; papa dixit in aliqua sẽtẽtia vel priuilegio, Nos recipimus tales religiosos talis ordinis in nostros proprios & specialiter subiectos Romanæ ecclesię:an videantur isti exempti à potestate ordinarij? Respondet q; sic. Secus si dixisset papa:Nos tales recipimus in proprios & speciales filios. Nam per illa verba nõ viderentur exempti à iurisdictione ordinarij.Idem dicendũ est si papa aliquibus concedat indultum vel priuilegiũ,vt à quoquam nõ possint excommunicari vel suspendi: & q; in signũ huius soluant ecclesiæ Romanæ annuum censum.nam per illa verba nõ videntur exempti à iurisdictione diœcesani. Postea dicit Rom. pont. in fine quòd pro præsenti non potuit cogitare omnes formas quibus potest conferri exemptio: Nam per alias formas potest probari exemptio,dummodo constet de mente papę. No.q; posita in lege gratia exẽpli, nõ restringunt legem ad casum expressum:sed extẽduntur etiã ad alia similia. Nota q; exemptio appellatur libertas, & q; illam allegans debet eam probare.vide.§.eo.tit.& lib.c.cùm personæ. Domi.

Glossa sequens exemplificat.

a *Principaliter.* puta impetrat literas prælatus super reuocatione rei ecclesiasticæ malè alienatæ:quibus dicitur, cõquestus est nobis T. prelat⁹ talis ecclesiæ nobis immediatè subiectæ, q; prædecessor eius &c. vnde talia verba solemus vocare narratiua,nõ assertiua.vnde.j.sequitur, talia verba narret.ad hoc bene concor.iij.quæst.vj.hæc quippe.& quod ibi not.in j.glos.ADDITIO.Vide quod no.in cle. de proba. literis.in glo.narratiuis. Archidia.remittit ad sum. Azo.de fal. cau.adiec.& xix.distin.cap.j.ver. itaque.in glos. est hic argu. subdit etiam hic tolli opi.quam not.Bernard.de rescrip. nõ nulli.in glos.sic ergo.vltra medium, Ioan. And.

Glossa sequens signat contrarium,& soluit.

b *Probata.* Cõtra videtur quod no.Ber. §.de censi. cũ olim. in j.glo.vbi dicit q; statur publicę scripturę,in qua continetur de finibus episcopatuum:licet ista sint facta ob aliud: sed illud habeat locũ in ipsa probatione finiũ, quæ fit per arg.§. de proba.cum causam.& cui ius cõmune non est contrariũ: sed hic ius commune est contrarium:& sequerentur hoc casu plenæ probationes,& ideo secus.

Formas priuilegiorum ponit hæc decretalis: quarum quædam exemptionem cõferunt, quædam non. Ioan. And.

CAPITVLVM X.

SI papa in aliquo priuilegio vel scriptura nõ facta principaliter [a] super donatione vel sententia exemptionis seu etiam libertatis, aliquam ecclesiam ad ius & proprietatẽ Romanæ ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret: non propterea illius ecclesiæ exẽptio est probata [b], nisi de libertate aliter docceatur. Si autem ecclesiæ vel monasterio exemptionis priuilegium concedendo, vel super ipsius exẽptione sententiando (cùm de ipsius exẽptionis negotio agerctur)asserat [c] ipsam ecclesiam fore exemptam, aut eam iuris beati Petri existere, siue ad ius & proprietatem Romanæ ecclesię [d] vel ad Romanã ecclesiã specialiter aut sine medio [e],vel etiam simpliciter pertinere:per hoc plenè debet exẽpta huiusmodi ecclesia iudicari. cùm enim iure communi omnes ecclesiæ per orbem diffusæ ad Romanam ecclesiã pertineant, si id alicui concedatur ecclesiæ, vel de ea per sententiã iudicetur,ex hoc ipsius cõprobatur exemptio, vt priuilegij nihil aliàs allatura concessio ei cui conceditur, & sententia nullum aliter datura subsidium, ecclesiæ pro qua fertur prærogatiuam cũ verba aliquid operari debeant [f], conferat gratiæ specialis. Et est idem [g] si priuilegium contineat, vel ipse papa per modum exprimat suprascriptum,quòd ecclesia sit libera: seu quòd potiatur Romanæ ecclesiæ libertate [h]: vel quòd in hoc prærogatiua gaudeat speciali: aut si dicat indefinitè [i], quòd ecclesiæ Romanæ annuum censum soluat ad perceptæ indicium libertatis: siue quòd ipsam ecclesiã eximit ab ordinarij potestate: vel quòd non audeat illic episcopus cathedrã collocare [k], aut imperandi, seu ordinationem quamuis leuissimam faciendi exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipiantur in proprios & speciales subiectos, censentur exempti. Non sic si in proprios & speciales filios Romanæ ecclesiæ sint susceptι: tales quippe exempti propterea non existunt [l]. Si verò dicatur simpliciter q; aliqua ecclesia Romanæ ecclesiæ annuum censum [m] soluat: non propter hoc exempta ecclesia dici debet. Idem dicimus [n] si circa aliqua per priuilegium cõcedatur libertas, & clausula de censu annuo persoluendo sequatur: vt si aliquibus quòd ab alio quàm à papa seu eius legato excommunicari, suspendi aut interdici non possint [o], vel aliquid aliud specialiter à sede cit.per duplicem obie.prima,ad quid valeat concessio.secũda de duabus legibus, & vtrique respondet.

Narratiua verba papæ probãt plenè si sunt de suo facto, et super his fundetur intẽtio ipsius.

c *Asserat.* No.quia §. dixit, narret. ergo hic de assertiuis, ibi de narratiuis. hodie plenè probãt narratiuæ literarũ papaliũ si sunt de suo facto, & super his fundetur gratia vel ipsius intentio: per cle. de proba.literis. & vide quod ibi not.in glos. antepenult.

d *Ecclesiæ.* §.de resti. in integ.cap.ij.de arbi.cum tempore.

e *Sine medio.* suprà eo.cùm olim.j.

Glossa seq. allegat cõcor. ar.& remittit.

f *Debeãt.* Optimè cõcor.§.e,in his.{Et cõcor.quas hic alle. Archidiac. ibi inuenies in vlti.glo. {Et nota arguẽdum à verbis, §.de deci.ad audientiã.de quo dic vt no. xxij. q.v.humanę. & §.de verbo, fig. propterea. lex tamen nõ debet imponi verbis,sed rebus. §.eod. lib. de elect. cõmissa.ad finem. Ioannes Andr.

Argumentum à verbis valet.

g *Et est idẽ.* scilicet q; ecclesia debet plenè iudicari exẽpta.

h *Libertate.* suprà eo.cùm olim.ij.

i *Indefinitè.* quia secus si post determinationem alicui⁹ certæ libertatis cõcessę: vt infrà. §.idem.

k *Collocare.* in locis enim exemptis hoc nõ possunt episcopi xviij.q.ij. Luminoso. §.eo.lib.de offic. ordi.cum episcopus.

Glossa sequens recipiendo aliquos in filios nõ censetur eos eximere.

Papa recipiendo aliquos in filios nõ censetur eos eximere.

l *Non existunt.* sed sunt priuilegiati:vt j.de verb.sig. veniẽs. j.respõso.recipiendo ergo illos in filios,videtur illos recipere in amorem filialem : sicut subdiaconus ordinatus à papa nõ in exẽptionẽ,sed in honorẽ intelligitur ordinatus: princeps tamẽ eos quos in patres eligit,nõ vult alijs subijci:vt in auth.cõstit.quæ digni.col.vj. & ii dominus apud acta nominat seruũ suum filiũ, dicitur ei libertatem cõcessisse.C.de li.tol.l.vnica.§.similiq; modo. sed ibi sibi soli fit prejudiciũ: hic autẽ fieret prejudiciũ ordinario, cuius iurisdictioni potius est fauendũ.§.c.ti.& lib.cũ personę.xj.q.j.peruenit.ibi ergo papa exprimit aliquos speciales subiectos. si essẽt alij subiecti,nõ essent speciales subiecti : & ideo illa verba exẽptionẽ faciũt:vt.§.proxi.respõ.{Hoc patet etiã.§.in quarto exẽplo. sufficit enim q; dicatur specialiter ad Romanã ecclesiã pertinere, vt ibi.}Sed licet aliquis sit fili⁹, nõ sequitur q; sit specialis subiect⁹:quia vnius potestatis fili⁹, alteri potestati posset esse subiectus [a], & ideo aliud hic,aliud ibi. Filiatio ergo amorẽ & priuilegiũ denotat,specialis subiectio exemptionẽ.

a Sicut et filius meus mihi et alteri potest esse fermus. ff. ad leg. Fal. l. pretia. Io. An.

m *Censum.* non enim omnes ecclesiæ exemptæ soluunt censum:nec omnes quæ censum soluunt, sunt exemptæ. §.eod. tit.recepimus.vnde non probat hoc esse &c. C.de proba. ad probationem.§.de offic.deleg.cùm contingat.

n *Idem dicimus.* scilicet q; nõ propter hoc exẽpta cẽsebitur.

o *Non possint.* de quo dic vt.§.eo.tit.& lib.ne aliqui.Io.And.

Glossa

Glos. sequens notat. alleg. concor. & dat simile.

b Et secundum materiam: vt dicã infrà de sen. excom. si ciuitas. in fi. j. respon. Ioan. And.

a *Subiecti.* Ergo no. quòd vnum & idem verbum diuersificatur secundum adiuncta [b] ff. de contrahen. emp. l. quod sæpe. §. veneni. & ff. de verb. sig. l. qui venenũ. vndę si indefinitè dicatur q̃ ad indicium percepte libertatis soluat censum, exẽpta dicitur: vt. ſ. §. & est idem. ſi post certã libertatẽ, non propterea vltra id intelligitur exẽpta: vt hic. & est ſi. ſ. de dona. pastoralis.

Diuiſio.

Licet. Sũt quatuor dicta per. §. diuisa. definientia totidẽ dubia circa priuilegium de celebrando tempore interdicti. declarat no. per Bern. Inn. & Hostiẽ. ſ. eo. quia nonnullis. Io. And. CASVS. Ponamus q̃ aliquibus clericis vel religiosis fuerat interdictũ per papam in pœnã delicti per eos cõmiſſi, vt non possent celebrare diuina tempore interdicti cnã ianuis clauſis. postea ĩſti clerici vel religiosi accesserunt ad apostolicam sedem, & impetrauerunt indultũ & priuilegiũ, vt tempore interdicti possent diuina celebrare ianuis clauſis, non receptis excommunicatis, vtrũ poterunt admittere ad diuina transeũtes & peregrinos? Respondet Rom. pont. q̃ nõ. ſi contrariũ fecerint, incurrunt pœnas à iure indictas. Et iſtud verũ, niſi trãſeuntes vel peregrini haberẽt priuilegium vt possent audire diuina in locis interdictis. Sed ponamus q̃ iſta persona priuilegiata vt posſit audire diuina in locis interdictis, nõ obstãte interdicto habet aliquos familiares: vtrũ posſit ſecum introducere ſuos familiares, vel vtrũ posſit per ſuos capellanos facere celebrari in locis interdictis? Respondet Roman. pont. quòd ſic. ſecus autẽ esset dicendũ in familiaribus conuentus. & hoc verum, niſi in casu neceſsitatis: puta ſi in conuentu omnes essent infirmi vno excepto: tunc iſta persona priuilegiata posset talem ſanũ facere celebrare in medio interdicto. Sed quid, ponamus q̃ iſta persona ſit priuilegiata: vtrum posſit facere celebrari in locis interdictis, & posſit ſecũ introducere eius familiares: habet enim plures miniſtros ſiue familiares: ſunt aliqui qui non audierunt miſſam: vtrum poterit facere celebrari aliam miſſam in loco interdicto? Certè non. No. primò q̃ de iure tempore interdicti non eſt licitum diuina celebrare. Hodie dic vt in c. alma. j. de ſenten. excommu. Nota ſecũdo quòd priuilegium non extenditur principaliter ad alias perſonas quàm expreſſas. Domi.

b *Existat.* Per ſpeciale priuilegium. & ſic facit ad titulum. ⸗{ Idem Archidiaconus.⸗}

Gloſ. ſeq. aperit dubium quod recitari poteſt per modum obiec. ſecundò opponit, & dupliciter ſoluit.

c *Excluſis.* Iſtud erat quod inducebat dubitationem per eius contrarium, quaſi à contrario non excommunicatos, nec interdictos, & aliunde venientes admittere poterant. & ar. à contrario fortiſsimum eſt. ſuprà de his quæ ſi. à præla. cùm apoſtolica. infi. ſed hoc nõ eſt verum: niſi illi ſuper hoc ſint priuilegiati: vt patet: quia ex quo locus interdictus eſt, videtur omnibus interdictum ibi audire diuina, niſi ſuper hoc ſint priuilegiati. nec priuilegium vnius alteri penitus prodeſt ad hoc ſupra eod. ſanè, & præterea ante hanc decre. in dubio erat tutius hoc tenere propter periculum animarum, & ideo amplectendum erat. de homi. ad audientiam. de ſpõ. iuuenis. Sed oppono quòd hęc decre. eſt ſuperflua: cùm hodie ſine priuilegio competat tempore interdicti taliter celebrare de iure communi, vt infra de ſenten. excommu. cap. vltimo. Poteſt dici, quod iuris in conceſsione per priuilegium dictum eſt, idem in conceſsione per ius commune: apoſtolica ſit indultum, vel etiam dicatur quòd in ſpeciales Romanę eccleſię filios ſint aſſumpti, & ſequatur in priuilegio quòd eccleſiæ Romanæ ad indiciũ libertatis percepte, annuum cenſum ſoluant. His enim & conſimilibus casibus ſic in certis priuilegiati articulis, ordinariorum iuriſdictioni quãtum ad alia ſunt ſubiecti [a]. Licet autem ſic diuerſos priuilegiorum quibus eccleſiæ ac monaſteria eximuntur, tenores ad litium materiã amputandã duxerimus deſignandos: per hoc tamẽ alijs exemptionum (ſi reperiantur) ſeu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

Idem.

Priuilegiati vt tempore interdicti celebrare poſſint diuina clauſis eccleſiis, alios etiam extraneos admittere non poſſunt. Et ſi fuerit ſingularis perſona ſuper hoc priuilegiata, familiares ſuos admittit: ſecus in familia conuentus taliter priuilegiati. Hoc priuilegio non gaudet ille cuius culpa ponitur interdictum. hoc dicit. Domi.

A vt ibi. & ideo fortè generaliter dixit ſuprà conceſſum, non dicens qualiter. Vel dic quòd etiam per priuilegium poſſet habere locum caſus noſter, & ſubauditus primæ gloſſellæ. Pone enim quòd papa interdicendo locum vetuiſſet celebrari etiam ſecundum formam illius decre. (ſæpe enim propter rebellionẽ delinquentium aggrauatur pœnę) & poſtea conceſsiſſet aliquibus celebrare ibi ſecundum formam iſti [g] decre. habemus ergo hunc caſum dubitabilẽ ad literam. Contra iſtam decret. vidi olim ſeruari in ciuitate Bonon. tempore generalis interdicti: quia religioſi ſic priuilegiati admittebant forenſes ad diuina.

B d *Priuilegiati.* vt ſi accipiẽtes ſtignũ crucis q̃ ſubſidio terræ ſanctæ in hoc eſſent priuilegiati, vel quiuis alij. ADDITIO. Vide quod dicam circa hæc infrà de ſentent. excommunica. cap. fin. in fin. Ioannes And.

e *Perſonæ.* puta epiſcopo, regi, comiti, vel baroni.

f *Modo præmiſſo.* ſcilicet ianuis clauſis &c.

g *Domeſtici.* intelligo non ob hanc causam in fraudẽ ſumpti: vt j. de verbo. ſignificã. ca. vlt.

Domeſtici in fraudem aſſumpti non gaudẽt priuilegio domeſticorum.

h *Admittuntur.* concor. lex. ff. de preca. l. cùm precarium. ij. vbi ſi quis precariò rogauit vt in fundo morari liceat, & de ſuis quoque conceſſum videtur. ad idem. ff. de vſu & ha. l. ij. §. j. & l ſeq. & ff. de verbo. obli. l. ſi ſtipulatus fuerò illud aut illud. ad idem. C. de aduo. diuer. iudi. l. reſtituendæ. vbi dicitur conceſſum primatibus, intelligi conceſſum & ijs qui ſub eis ſunt. ad idem. ff. de condi. & demonſtra. l. municipibus.

C

Gloſſa ſeq. reddit diuerſitatis rationem, quærit & ſoluit.

i *Non debet.* Et eſt ratio diuerſitatis, quia in primo caſu aliàs priuilegium eſſe poſſet inutile: quòd eſſe non debet. ſ. eo. in his. ſed in hoc ſecundo caſu conuentus poteſt ſine familiaribus per ſe celebrare diuina: & ideo priuilegiũ eſt reſtringendum. ſ. eo. vt priuilegia. verſus fi. Quid dices ſi in conuẽtu non ſunt niſi tres, & duo ſunt infirmi: nũquid tertius poſſet celebrare cum familiari? No. Hoſt. in prædi. decre. quod nonnullis. quòd ſic: ne inutile ſit priuilegium, ad inſtar eius quod dicitur de ſingulari perſona. ſ. §. proxi. ADDITIO. Dicit Archidia. quòd non audet hoc tenere, cùm priuilegium ſit conuentus, non aliorum. Aut ergo ſolus celebret, aut abſtineat ſecundum eum. fa. ad primum quod de incluſo no. de conſec. diſt. j. hoc quoque. Ioann.

D

k *Cauſa.* ad idem. ſ. eo. quod nonnullis. in fi. interdum licet tales admittantur ad auditionem diuinorum: tamen prohibentur appropinquare altari. j. de ſent. excom. c. vlt. §. penul.

Quoniam. ⸗} Primò præmittit conſtitutionis cauſam. Secundò concedit epiſcopis priuilegium altaris viatici. Ioan. Andr. Preſupponendum pro intellectu cap. quòd diuina officia, maximè miſſarum ſolennia, non debent celebrari in loco profano, ſed in eccleſia. CASVS. Aliquis epiſcopus proficiſcitur ad curiam Romanam vel alium locum: certum eſt quòd qualibet die debet celebrare vel audire miſſam. Sed ponamus quòd non poteſt commodè ire ad eccleſiam pro audiendo vel celebrando miſſam: nũquid poterit facere celebrari in itinere cum altari viatico & portatili? Reſpondet quòd ſic: dum tamen illud fiat in aliqua camera honeſta: & miſſa celebrata poterit iter ſuũ arripere. No. primò ex hoc ca. quòd miſſarum ſolennia debent celebrari in eccleſia, & non in loco profano. Nota vlterius priuilegium clauſum in corpore iuris quod habet epiſcopus vt poſsit miſſam facere celebrari in loco priuato & profano cum altari viatico & portatili, ſi non habet acceſſum ad eccleſiam.

Abſen-

a *Abſentare.* & ſi hoc faciunt propter vtilitatem eccleſię, cẽſentur eſſe præſentes. ſ. de cleri. non reſi. ex parte. pegrinari tamen ad loca remota non debet epiſcopus ſine licentia papæ. de conſecrat. diſt. in ſtione quinta. non oportet. ij. ſuprà de vo. & vo. redemp. magnæ.

b *Commodè.* Et ſic dicuntur posſe xxij. q. ij. faciat. ff. de verb. ſig. l. nepos Proculo. ADDITIO. Vide de verb. ſigni. intelligẽtia. ſuper. iij. glo. Ioan. Andr.

c *Non decet.* Inſpiciendum ergo eſt in conceſsione priuilegij quid deceat. ad idem. ſ. eod. lib. de electi. cùm nõ deceat. cum ſuis concord.

Not. primò q̃ regulariter miſſa eſt celebrãda & audenda in eccleſia.

Gloſſa ſequens facit quatuor. primò ponit ſeptem indulgentias epiſcoporũ. ſecundò alios habẽtes hoc priuilegium. tertiò de ipſius vſu. quartò de ipſius expedientia.

Not. ſecũdo epiſcopũ debere quolibet die vel celebrare vel ſibi facere celebrari. Domi.

d *Indulgemus.* Iſta eſt igitur iuris indulgentia quam habent epiſcopi. aliã habes ſupra eo, quod nõnullis. aliam. ſ. de pœn. & re. c. vlt. aliã ſ. eo. lib. de offi. deleg. ca ij. aliam de ſen. excõ. quiã periculoſum. alias. ſ. de iura. calũ. c. fi. adde aliã per cle. de cele. miſ. dignũ. ⸗{Et de priui. c. ij.⸗} Eandem indulgẽtiam habẽt prædicatores & minores: vt ſ. eo. in his [a]. Et iſta indulgẽtia poſſunt vti epiſcopi abſque diœceſanorum vel parochialiũ presbyterorũ licentia, abſq; tamen parochialis iuris præiudicio: vt ibi dicitur. Cum iſto autem altari viatico poterit epiſcopus (pone vadens ad curiam) de mane ante campanam diei dicere vel facere dici miſſam, & pergere vias ſuas, & ſic non impedietur in diæta, quod fieret ſi haberet neceſſe expectare diẽ & horam ſolitam & opportunitatem eccleſiæ.

Epiſcopi habent multa priuilegia à iure communi eis conceſſa. & Ibi dixi an epiſcopus hanc indulgẽtiã concedere poſſet. Io. And.

C

e *Trãſgreſſione.* Licet enim poſsint celebrare in loco interdicto, non tamen alta voce & admiſsis interdictis, & interdictum violando. ſupra eo. quod nonnullis.

DE INIVRIIS, ET DAMNO DATO.

Continuatio domini Hoſtien.

Dictũ fuit ſupra de delictis & criminibus publicis, nunc videndũ eſt de delictis priuatis, cuiuſmodi eſt iniuria: ideo poſt rubricas præcedentes annectitur rubrica de iniurijs & dãno dato, id eſt de dãno quod punitur per legem Aquiliã.

Tſi. Primò prohibitionis cauſam. Secundò ibi, Vt tamen. prohibitionem. Tertiò ibi, Illi autẽ. cũ moderati temporis adiunctione infligit pœnã. Do. Et ſic cõſtrue. etſi, id eſt quãuis pignorationes ſint iure ciuili prohibitæ tanquã graues legibus, & cõtrariæ naturali æquitati, quas vulgaris eloquutio nominat repreſsalias, in quibus alius pro alio prægrauatur, vt tamẽ &c. Pro intellectu huius c. eſt ſciei dũ quid ſit pignoratio prout hic accipitur. Vnde pignorat o hic accipitur quãdo aliud pro alio exigitur, & appellatur repreſsalia, vt quando eſt guerra inter duos principes & fiunt treugæ, ſi aliquis ſubditus vnius principis delinquat, & nõ poſsit haberi iuſtitia de eo apud ſuũ dominũ: princeps alterius dabit ei repreſsalias, id eſt dabit ei poteſtatẽ accipiendi aliquẽ de illa ſocietate ſeu patria, & iſtud appellamus marchã. CASVS. Aliquis de Anglia vel Alemania vel alia regione mihi irrogauit iniuriã capiendo bona mea forte ſuprà mare. non poſſum habere iuſtitiã ab eius principe: vnde rex cõceſsit mihi poteſtatẽ, vt ſi poſſem capere vnum de illa patria, illũ retinerẽ donec eſſet mihi ſatisfactũ. Hoc facto reperi epiſcopum vel clericum de illa patria. Reſpondet Rom. pont. q̃ ſi ſimpliciter cõtra homines illius regionis ſit mihi cõceſſa marcha, non poſſum illam extendere ad perſonas eccleſiaſticas, vel eorũ bona. Sed ponamus q̃ de facto accepi aliquã perſonam eccleſiaſticã, vel princeps cõceſsit mihi expreſsè marcham cõtra perſonas eccleſiaſticas, quæritur qua pœna ſum puniendus. Reſpõdet quòd vltra pœnas à iure ciuili introductas ſum excõmunicat[o]. ſi autẽ eſſet vniuerſitas, tũc eſſet interdicta. ⸗{Pignorationes.⸗} Iſtę pignorationes cõcedebantur in hoc regno tẽpore guerrarũ inter regẽ Frãcorũ & regẽ Angliæ. Not. q̃ vulgaris loquutio eſt attendẽda ſeu cõſideranda, & debet proferri proprio ſignificato: maximè quãdo verbum profertur ab habente imperium. Et dicitur vulgaris loquutio illud quod dicitur à plebe & populo. Et ſecundũ Ioan. And. debet ſcribi loquutio per literã q, ſicut eloquens: nõ autẽ per c, quia deſcẽdit à verbo loquor quod per q, non per c, ſcribitur. Nota autem q̃ pignorationes regulariter ſunt prohibitæ, accipiendo pignorationes prout hic accipiuntur, ſcilicet cùm alius pro alio capitur: quia regulariter alius pro alio nõ poteſt cõueniri: etiã maritus pro vxore, nec vxor pro marito. No. q̃ repreſaliæ cõceſſæ homini alicuius regni non debent extendi ad perſonas eccleſiaſticas. Quid de ſcholaribus: vtrũ poſsint extendi ad ſcholares? Certè nõ. authen. habita. ne filius pro patre. C. & licet iſte textus loquatur de ſtudentibus in iure ciuili: tamen eſt eadem ratio in ſtudentibus in alijs facultatibus, maximè in iure canonico. Nota pœnam qua puniuntur concedentes pignorationes contra perſonas eccleſiaſticas, vel illa conceſſa generaliter extendẽtes ad perſonas eccleſiaſticas. No. q̃ vulgaris loquutio quãdoq; interpretatur vocabulũ iuris. Et q̃ quandoq; attẽdimus vulgarem modum loquendi. Alibi dicitur quandoque vulgaris quæſtio. de pœ. diſt. j. vulgaris. Et dicitur vulgaris à volo vis. quiſque enim facit quod vult, ſecundum Ioan. And. Do.

† Notant Phi. & de Anchar. vulgarem loquendi formã attendendã: ego notaui in c. cupientes. ſ. eo de elect. alleg. l. librorum. §. quod tamẽ Caſſi[o]. ff. de leg. 3. Bart. in. l. Labeo. ff. ſup. legat. ibi vide qualiter ꝓbetur communis vſus loquẽdi. clare Cur. c. fi. de cõſue. in fi. quæſt. Materiam iſtius. c. qui tractãt, notani. ſ. de reſ. c. ſtatutũ. §. cũ verò. quib[o] adde Tho. 2. 2. q. 40. c. 1. Bart. in tracta. repreſaliarũ. & de Anchar. hic. Font.

f *Eloquutio.* intelligas quorundam locorũ. & not. conſiderandum qualiter vulgus loquatur. ff. de fun. inſtr. & inſtru. lega. l. cùm de lanionis. ſ. aſinam. ſ. eod. lib. de reb. eccle. non alie. hoc conſultiſsimo. & ſ. de ſpon. ex literis. j.

C

Gloſſa ſequens inducit primò tres concordant. ſecundò ſoluit tria obſtãtia. tertiò quærit & ſoluit diſtinguẽdo. quartò iterum quærit & ſoluit.

g *Prægrauatur.* quod eſſe non debet. ſ. de ijs quæ fi. à maio. parte ca. quęſiuit. C. de inoff. teſt. ſi quis ſuo. j. de reg. iur. nõ debet. cum ſuis concor. [b] Non ob. quòd hæres bonorũ poſſeſſor conuenitur pro defuncto: quia eadem perſona cenſetur. idem in ſucceſſore ad prædeceſſorẽ. ſ. de ſol. c. j. C. ſi certum pe. l. j. nec ob. de fideiuſſore qui ratione ſuæ obligationis conuenitur: tamen conuenietur ſeruato tenore illius authen. C. de fideiuſ. auth. præſente. & quod not. ſ. de fideiuſ. c. ij. in j. glo. ſed quęrebat hic Gar. an condẽnato debitore intelligatur condẽnatus fideiuſſor? Sol. aut eſt fideiuſſor cõtract[o], aut iudicij. In cõtractu condẽnato debitore nõ intelligitur condẽnatus fideiuſ. cõtract[o]: ſed agendũ erit cũ eo actione ex ſtipulatu. ff. de fideiuſ. & man. græcè. §. j. ibi enim dicitur q̃ agitur cum vtriſque. ſi enim cõdemnato debitore cõdemnaretur & fideiuſſor, ad quid ageretur cum fideiuſſore? ſi verò fideiuſſor non interuenit in iudicio, ſed tãtùm promiſit reum in iudicio ſiſti, condemnato reo abſoluitur fideiuſſor: quia iam adimpleuit quod promiſit: videlicet quia fecit reum iudicio ſtare. ff. de fideiuſſo. græcè. §. j. ſi autem iudicatum ſolui promiſit: condemnato reo condemnatur & fideiuſſor per conſequens. ff. iud. fol. l. j. & eſt idem dicendum ſi totius cauſæ fideiuſſor eſt acceptus: vt in prædicto. §. ff. de fideiuſ. græcè. §. j. ad fi. §. Item quærebat ipſe Guli. quid ſi clericus principalis debitor cuius occaſione repreſaliæ ſunt conceſſæ, captus eſt: an habeat hæc decre. locum? Dicunt quidam pœnam iſtius decre. locum non habere: tum quia hic idem grauatur pro ſeipſo, tum quia conſtitutio pœnalis eſt & reſtringenda. Ad hoc. ſ. eod. lib. de elect. ſtatutum.

Clericus occaſione cuius repreſaliæ fuerũt conceſſæ, ſi capiatur, ceſſat pœna. c. primi de iniuriis.

h *Legibus.* C. ne vxor pro marito. per totũ. ne fil. pro pa. per totum. ⸗{Et auth. & omnino. ibi poſita ſumpta de corpore: vt nõ ſi. pigno. §. j. col. v. Ad idem. ff. quod met. cau. l. extat. C. de act. & obli. auth. imò.⸗} & Cod. vt nullus ex vica. pro alie. vica. debi. tenea. l. j. lib. xj. eſt enim ſanctius nocentem impunitũ relinquere, quàm innocentem condemnare. ff. de pœ. abſentem. Bene eſt tamen interdum reperire quòd lege permittente punitur aliquis ſine culpa, ſed nõ ſine cauſſa. quod dic vt j. de reg. iur. ſine culpa.

i *Naturali.* Cõcordat igitur hic æquitas naturalis rigori, quę eſt q̃ alter alterius odio non grauetur: & q̃ quis non locupletetur

pletetur cum alterius iactura.j.de reg.iur.nō debet.& cap.locupletari.& quod quis alteri nō faciat &c.j.dist.in prin .s.de maio.& obe.dilecti.Interdum tamen discrepāt.s.e.lib.de re. per cap.vnico.cum suis concor.&.ff.qui & à qui.l.prospexit. quæ quid dicat,vide de fer.ca.ij.super j. gloss. Ioan. Andr.

quitati naturali contrariæ, ciuili sint constitutione prohibitæ: Vt tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis [a] tanto amplius timeatur, quāto in illis specialius inhibentur [b]: eas concedi [c] cōtra personas prædictas, seu bona ipsorum, aut quantūcunque generaliter prætextu cuiuslibet consuetudinis, quam potius reputamus abusum [d] fore, cō cessas, ad illas extēdi [e] præsenti decreto districtius [f] inhibemus. Illi autem qui contrà fecerint, aduersus personas easdem pignorationes seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem [g] huiusmodi reuocauerint, à concessionis vel extensionis tempore intra mensem [h] si personę singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrāt: si verò vniuersitas, ecclesiastico subiaceat interdicto.

a *Ecclesiasticis.* Clericis, templarijs, hospitalarijs, conuersis, & Deo deuotis. xij.q.j. duo.s.de sent. excōmu.parochianos.s.e. lib.de elect.sciant.

b *Specialius inhibentur.* Tolle quod est.j. præsenti decre.districtius inhibemus. & redeas suprà, eas cōcedi &c. solet enim pl' timeri quod specialiter &c.xxiiij.distinctione quanquā. & s. de hæret. si aduersus.

Glossa sequens ponit duas lecturas & vnam opinionem.

c *Concedi.* pro credito clerici vni' diœcesis contra clericos alterius diœcesis in qua sit debitor constitutus, seu pro credito alicuius laici vnius diœcesis cōtra laicos & clericos alteri' diœcesis, quod grauius esset. Dicunt tamen doct. c. illud. xxiij. q. ij. dominus. non esse correctum, tunc scilicet quando dominus vel ciuitas requisiti nō vult iustitiam facere: ita q & tūc ad clericos nō extendantur.

Represaliæ possunt cō cedi quando dominus vel ciuitas requisiti nolūt iustitiā facere.

d *Abusum.* quia contra libertatem ecclesiasticam. s. de iureiur. c.j.

e *Extendi.* Facit differentiam inter concedi & extendi: quia ciuitas vel superior dicitur concedere: ille cui conceduntur, dicitur extendere: puta quia ciuitas Bononien.dedit represalias ciui suo contra Florentinos, quas ille extendit contra clericos.

f *Districtius.* id est strictè, vel propriè, quàm scilicet per ciuilem constitutionem inhibitum esset.

g *Præsumptionem.* i.cōcessionē vel extensionē represaliarū.

Glos.sequens primò remitt.t.secūdò querit, & ponit duas opiniones. tertiò soluit aliud dubium.

h *Mensem.* Quot dies habere debeat mensis, dixi. s.eod.lib. de elect.quàm sit.Quid si intra mensem istū processum fuit ad actum; quia fuit persona ecclesiastica pro alia pignorata: nunquid habebit locū hæc pœna intra mensem? Dic secūdū Gar. q in statum pristinū reuocandū erit intra mēsem. j. de sent.excō.qui cunq;.vel secundū Guliel.euocatio re integra fieri debet antequam procedatur ad actum. aliàs locum habet pœna.ar.ff.man.si mādasset ff.ad Mace.si tamē.& l.filius. s.de rescr. ex parte decani. sed si ante istam constitutionem concessæ erant vel extensæ represaliæ contra clericos, non habet locum pœna: quia cōstitutio futura respicit. s.de cōst. cap.vlt. non tamen amplius vtetur illis, nec eas extendet. aliàs huius constitutionis pœna locum habebit, quæ est latæ sententiæ: vt patet ex verbo, subiaceat. ADDITIO. Idem Guli. Archidiac.

DE POENIS.

Continuatio. Visum fuit s.tit.proxi.de pœnis in specie: verū quia nō est nouum vt aliquibus particulariter enumeratis apponatur clausula generalis: vt l. si seruus.§.inquit. ff.ad l. Aquil. ideo post rub. præcedentem ponit rubricam de pœnis.

Romana.} Primò cum duplici modificatione declarat ius vetus: & exceptionem subdit. Secundò ibi, Sibi etiam. illud prorogat secundā moderationem tollens, & forsan tertiam temperās. Et dicebat Hosti. q hic erat vnū mirandū, q primū dictum statim corrigitur per secundū. Ioan. An.

DE POENIS.

Innocentius quartus.

De veteri iure poterit archiepiscopus cùm in prouincia sua iurisdictionem suā exequitur, punire notorios iniuriātes sibi, nuntijs, & familiæ suæ, si per id sua iurisdictio impeditur: aliàs non: nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales iniurias tunc punit etiam si iurisdictionem nō impediant. hoc dicit.

CAPITVLVM I.

Romana Ecclesia: et infrà. Licet [i] autem Remens. archiepiscopo suam prouinciam visitanti [k], eos qui tunc sibi, vel suæ familiæ, aut alijs [l] quos propter hoc per eādem prouinciam dirigit, & etiam quādo conciliū conuocat, eos qui nūtijs suis quos pro illo [m] vel aliàs per prouinciam ipsam sua debita [n] iurisdictione vtendo transmittit, iniuriari præsumunt: si hac occasione sua in his impediatur iurisdictio, pro iniuria huiusmodi (dummodo existat notoria) propria auctoritate punire [o]: nisi amplius ei de Remens. ecclesiæ consuetudine competere dinoscatur. Sibi etiam & metropolitanis alijs [p] in suis prouincijs, dum sic in illis iurisdictionem exercent, puniendi manifestas & [q] notorias offensas tunc eisdem illatas, vel suis (etiam si exinde [r] impediri iurisdictionem huiusmodi non contingat) libera sit de nostra speciali concessione facultas.

A Pro intellectu huius ca. est præsupponendum q regulariter archiepiscopus in sua prouincia non potest exercere iurisdictionem suam in iurisdictione subditorum suorum, scilicet suffraganeorum per viam simplicis querelę, nisi esset legatus natus: vt in c.j.de offi. leg.in an. Item est præsupponēdū q regulariter archiepiscopus nō potest suam sedē collocare nisi in sua particulari diœcesi. CASVS. Archiepiscop' Remen. visitat suam prouinciam. infertur sibi iniuria à subditis suorum suffragāneorum: vel suæ familiæ infertur iniuria. vel etiam ipse archiepiscopus nō visitat suam prouinciā: sed mittit suum nuntium ad citandū suos suffraganeos, vt tali die compareant in tali loco, in quo est celebraturus suum generale conciliū prouinciale. infertur nūtio iniuria. vtrum archiepiscopus possit punire inferētes iniuriam? Respondet Rom. ponti. q olim de iure antiquo poterat punire si impediebatur eius iurisdictio: aliàs non, nisi cōsuetudo magis tribueret. Sed hodie etiam cessante cōsuetudine potest archiepiscopus punire tales iniurias, etiam si per eas nō impediatur eius iurisdictio.

Not. primò quòd familia archiepiscopi eodē gaudet priuilegio quo archiepiscopus. Et archiepiscopus est iudex iniuriæ illatæ familiæ suæ. No. secūdò quòd archiepiscop' est ille qui habet cōuocare prælatos prouinciæ ad conciliū prouinciale: de quo xviij. dist. per totum. Domi.

i *Licet.* i. licitum est.

k *Visitāti.* quod singulis annis facere potest seruata forma decre.s.de cēsi Romana. etiam si episcopi non sint negligentes.eod.tit.c.vlt. Tolle hic quod est infra, propria auctoritate punire eos qui tunc & cet.

l *Alijs.* quibuscunque etiam si de familia sua non sint.

m *Illo.* transmittit, quod est infra.

n *Debita.* Quod dic vt no.ix.quæst.iij.cap.ij.s.de offic.ordi.pastoralis. ADDITIO. Hosti.remittit ad decre.Romana. s.eod.lib.de sup.neg.præla. Ioann. Andr.

o *Punire.* Et sic est iudex in causa sua.ad idē xxiij.q.iiij.Guilisarius. Sed cōtra: quia nemo sibi vel suis ius dicere debet.C. ne quis in sua causa.l.vnica.xxiij.q.iiij.inter querelas & q.v. de occidendis.& iiij.q.iiij.ca.j.de hoc vide.ij.q.vij.si quis erga.s.de cleri.maledi.c.j.{Host.alle.c.de his qui ad eccl.cōfu. l.denuntiamus.ff.de iud.l.Iulianus. quorū leg.l.j.j.respon de iur.om.iud. qui iurisdictioni. de offi.præsi. senatus.} D Dixit hic Ber. q si iniuria illata prælato ipsum tantū contingit, nō potest aliquē pro iniuria illa punire. si verò tāgit ecclesiam, vel publicam vtilitatē: potest iniuriantes punire: immo nec talē iniuriam remittere posset.lxiij.dist.Salonitanę.ad instar filiifamilias qui potest remittere iniuriam sibi factā inquantum ipsum tangit: sed non inquantū tangit patrē.ff.de iniur. l.j. §. vsq; adeò, iniuriā igitur sibi vel suis illatā per quā eius iurisdictio impeditur, poterit punire archiepiscopus si notoria fuerit, aliàs nō, de veteri iure: nisi cōsuetudo amplius tribueret, puta q etiā notorias [a], & eas quæ iurisdictionē non impedirēt, punire possent: cōsuetudo enim iurisdictionē tribuit.s.de fo.cōpe. cùm cōtingat. sed modo Inn.iurisdictionē ipsorum prorogando huius decre. beneficio concedit q tales iniurias, etiā si iurisdictionē impediat, punire possint.

Alleg. vnā cōcor. obijcit per quatuor iura. remittit & soluit distinguēdo.

Prælatus potest iniuriam ecclesiæ illatam punire.

a Imò etiā occultas, dum modo de illis cōstare possit, secundū Hostiē. & Archi.

b Scilicet Hosti. Ioā. Mona. & Archid.

p *Alijs.* Ad idem.s.eod.lib.de offic.ordi.c.j.in fi.

q *Et.* pro id est. vel secundum alios [b] propriè: vt scilicet etiā manifestos per publicam famā. extra de accusat. qualiter. ij. punire possint.

r *Exinde.* id est ex iniurijs supradictis.

Degradatio qualiter.} Duo facit principaliter. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, Super quo. Et hæc

A Et hæc duo facit. Primò tractat de verbali. Secūdò de actuali ibi, Actualis. Iterum secunda duo facit. Primò dans simile, ponit formam subtractionis insignium. Secūdò formā verborum: ibi, poterit autē. Et determinat not. per Guli. in Spe. de accu. §.secundo loco.ver.& not.& versic.seq.& §.quarto. per totum §. & per Fran. Vercel. suprà eo.lib. de re iudic. ad apostolicæ. sumpta occasione à depositione Imperatoris, de qua ibi. Ioan. An. Bene sciebam' qualiter clericus degradatus tradendus erat curiæ seculari. suprà de verb. signi. nouimus. sed prius erat sciēdū qualiter deberet degradari. Istud capitulum ponit formam quā debet obseruare episcopus in degradatione actuali. CASVS. Iure cautum reperitur q clericus etiam sacerdos potest nō solum deponi verbaliter ab ordinibus pro certis criminibus & delictis, sed etiam degradari actualiter: vt in crimine hæresis: in homicidio per insidias pensatas. nam si clericus aliquem per insidias pensatas occiderit, eum ab altari euelles: vt in cap.j. de homicidio. in an. secundum veriorem intellectum huius capituli. Sed quæritur qualiter debeat fieri degradatio actualis? Respondet Roman. pōt. quòd fit eo modo quo princeps secularis consueuit exauctorare suos milites exigentibus eorum delictis. Nam de more quando exauctorantur milites, traduntur eis insignia militaria, & postea deponuntur gradatim secundū quod eis tradita fuerunt. Similiter est dicendū in sacerdote degradādo vel alio clerico: quia debent ei tradi ornamenta sibi tradita in promotione: & postea debet illa gradatim remouere, dicendo in remotione cuiuslibet vestimenti verba contraria verbis prolatis in promotione. {Ordinibus.} Vnde ecclesiastici ordines dicuntur gradus: quia volens ordinari debet per gradus non per saltum ordinari. Vel ideo dicuntur gradus: quia ordo confert ordinato gradum honoris. {Numero.} sex in degradatione episcopi, & tres in degradatione presbyteri vel subdiaconi. {Castris.} id est exercitio seu collegio aliorum militum: vt dicit Ioannes And. in nouella. {Vas} id est calicem. {Tunc} id est remotis vestimētis. {Poterit.} tamē non est necesse. Not. primò quòd verbum degradatio in genere sumptum, potest comprehendere degradationem & depositionem. Nota secundò quòd licet Papa simpliciter consulatur: nihilo minus respondet quandoque distinguendo: tamen quandoque non vult respondere: vt in ca. de muliere. de spon. Do.

Ordines ecclesiastici quare dicū tur grad'.

Degradatio qualiter debeat fieri, & quot episcopi debeant esse præsentes.

a *Canonibus.* xv.q.vij.felix.& §.si autem.& ca. seq. adiunget enim sibi episcop' in causa presbyteri sex episcopos, in causa diaconi tres: vt ibi. & dicamus quòd eodem iure censebitur subdiaconus. s.de ser.nō ordi.miramur.& hæc vera præterquā in casu. s.eod.lib. de hære.ca.j. & sic verum est dicere quòd spiritalia facilius construantur quàm destruantur: quia solus episcopus dat ordinē, quē solus tollere non potest. xv. q.vij. episcopus sacerdotibus. s. de transl. inter corporalia.

b *Præsentia.* Requiritur tamen præsentia capituli sui [a]. s.de accu.qualiter.ij.de exces.præla.ca.j.xv.q. vij. episcopus nullius. nisi de consuetudine sine ipsis hoc facere posset. s.eo.lib. de consuet. ca.iij.

a Archi. remittit ad id quod post eū dixi. s.eo.lib. de hære. c. j. super vltim. gloss. Ioan. And.

Bonifacius viij. Bitteren. episcopo.

Docet hæc decret. quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis vtatur ipse degradans. Ioan. And.

CAPITVLVM II.

Degradatio qualiter fieri debeat, à nobis tua fraternitas requisiuit. Super quo tibi taliter respōdemus, quòd verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus ecclesiasticis est à proprio B episcopo sibi assistente in degradatione clericorum in sacris constitutorum ordinib', certo episcoporum numero definito canonibus [a] faciēda: quanquam proprij episcopi sententia sine aliorum episcoporum pręsentia [b] sufficiat in degradatione eorū qui minores duntaxat ordines receperunt. Actualis verò siue solēnis cælestis militiæ militis, id est clerici [c] degradatio (cùm ad eā fuerit procedēdū) fiet vt exauctoratio eius qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia [d], sicque à militia remotus castris reijcitur, priuatus cōsortio & priuilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentū ad ordinem suum spectans [e] ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad episcopi præsentiam adducatur: cui episcopus publicè singula, siue sint vestes, calix, liber, seu quæuis alia quæ illi iuxta morem ordinandorum clericorum in sua ordinatione ab episcopo fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento seu ornamento quod datum vel traditum fuerat vltimò, inchoādo, & descendendo gradatim degradationem continuet vsque ad primam vestem quæ datur in collatione tonsuræ: tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsuræ seu clericatus vestigiū remaneat B in eodem [f].

Poterit autem episcopus in degradatione huiusmodi vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata, dicēdo presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus. sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis vtens, in ablatione vltimi quod in collatione ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio C simili modo pronuntiet siue dicat, Auctoritate Dei omnipotentis patris & filij & spiritus sancti ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & priuilegio [g] clericali.

Idem.

Quamuis inuentio carceris fuit ad custodiā: tamen potest quis puniri pœna carceris perpetuo & ad tempus. Ioan. And.

CAPITVLVM III.

Quamuis ad reorū custodiam nō ad pœnam carcer specialiter deputa- D

c *Id est clerici.* s.de cleri.ægro.c.j. & ibi cō cordan. Ioan. Andr.

d *Insignia.* ff. de iis qui not.infa. l.ij.§.ignominiæ causa. Et talis est infamis: vt ibi. Ad idem.ff.de re mili. l. iij. §. pœnæ &c. authen. vt clerici apud proprios episcopos. §.vlt. colla.ix.

ADDITIO. Talis cui militaria detrahuntur insignia, est infamis, etiam si nō exprimatur causa ex qua exauctoratur: secus si simpliciter mitteretur: vt ibi. Ioannes Andr.

e *Spectans.* Super quo vide xxiij. dist. episcopus. cū ca.seq. ADDITIO. Io. Mo. & Archi. remittunt ad quartum sent.dist. xxiiij.& ad librū pōtificalē quem allegare licet: vt scripsi de ser.non ordi. consuluit. Ioan. And.

f *In eodem.* Ita faciūt monachi apostatę. faciunt enim se in totū tōdere, ne appareant vestigia monachat'.

Gloss.seq. ostendit quæ opi. approbata, & quæ reprobata. secundo arg. ad opi. & contra opi.

g *Priuilegio clericali.* Approbata est igitur opi. Ala. & Barthol. Brixien. & reprobata opi. Hugo. Io. & Ber. qui dixerunt q percutiens degradatum incidit in canonem propter characterem quem ille retinet: & in memoriā etiam pristinæ dignitatis. ff. de decu. l. vltim. de consecr. distinctio. iiij. ostenditur not. autem hoc 50. distinctio. accedens.& liiij. distinctio. ca.ij. lxxxj. distinct. dictum suprà de hære. ad abolendam. §.j. suprà de sent. excommu. contingit. quæ opinio adhuc fortè est vera in verbaliter deposito, de quo loquitur principium: & in actualiter degradato habeat locum iste finis: sicut & in ipsorum restitutione est distinctio inter eos: vt no.ij.q.vj. ideo.ij. Facit etiā hæc litera pro opi. Barth. Brixien. not. ix.q.j. in summa. & contra opin. Ioan. ibi positam. & contra opi. Lau. Ala. Tan. & Ber. not. suprà de cle.excommu.mini.ca.ij. qui dixerunt degradatum conficere verum sacramentum eucharistiæ.

Degradat' an gaudeat priuilegio canonis, si quis suadente.

Quamuis.} Premittit causam inuentionis carceris: quam secundo ampliat ibi, Nos tamē. Vel præmittit quid de ciuili iure, cuius contrariū submittit de iure canonico. ADDITIO. Et secundum Ioan. Mona. & Archid. fit ratio: quia Deus non vult mortem peccatoris &c. Ezech. xviij. & iij.q. iiij. hi qui. xxiij.q.viij. his à quibus. in auth. vt non luxu. contra na. in princ. colla.vj. Ioan. And. CASVS. Aliquis clericus perpetrauit aliquod delictū propter quod si esset laicus, esset sibi imponenda pœna mortis. Episcopus vidēs, nō potest eū punire pœna mortis, quia non habet sententiā sanguinis.

Not. primò quòd ordinata ad vnum finem, possunt trahi & exerceri ad aliū finem, causa legitima subsistente. ad hoc de testament. nos quidē. No. secūdò quid debeat considerare iudex antequam dānet pro delicto aliquē ad carcerē. Dom.

& videtur quòd tale delictum nō est dignum degradatione. vult talem clericum condemnare ad perpetuos carceres vel ad tempus: vtrum possit? Videtur quòd non: quia carcer fuit inuentus ad custodiam reorum, non autem ad pœnam. l. j. & ij. C. de custodia reorum non obstante ista ratione determinat Roman. pont. in cōtrarium: videlicet quòd episcopus vel iudex ecclesiasticus habens merum imperiū potest aliquē condemnare ad perpetuos carceres, vel ad tempus. nec obstat quòd carcer fuit inuētus ad custodiā: quia illud est verum in iudice qui potest condemnare ad mortē: sed episcopus vel alius iudex ecclesiasticus loco illius pœnæ poterit condemnare ad perpetuos carceres, vel ad certum tempus: puta ad vij. annos, vel aliud tempus: quia iudex ecclesiasticus non potest aliquem condemnare ad mortem. {Reorum.} non cōuictorum, sed suspectorum de crimine. Vnde reus conuentus de crimine quod exigit mortem, debet detineri in carceribus: & causam debet dicere in vinculis, nec admittitur cum fideiussoribus vel pignoribus. Not. primò, quòd licet carcer de iure ciuili sit introductus ad custodiam reorū pendente accusatione: tamen de iure canonico est introductus ad pœnam. Not. magis specificè, quòd iudex ecclesiasticus potest subditos suos condemnare ad agendum pœnitētiam in pane tristitiæ & aqua doloris, ad perpetuos carceres, vel ad tempus: tamen communiter boni prælati in præcipuis festis consueuerunt captiuos suos visitare, & pinguius nutrire. Quæritur qui iudices possunt imponere istam pœnā? Dicendum quòd omnis iudex habens merum imperium.

Pœnitentia in pane & aqua per quos potest imponi.

tus esse noscatur [a]: Nos tamē non improbamus, si subiectos tibi [b] clericos confessos de criminibus seu conuictos (eorū excessibus & personis ceterisque circunstantijs prouida deliberatione pēsatis) in perpetuum [c] vel ad tēpus prout videris expedire [d], carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam [e].

Idem.

Pœna alicui imposita & eius posteris nō extenditur ad posteros lineæ fœmineæ nisi aliud in iure vel sententia sit expressum. hoc dicit. Zenze.

a Noscatur. C. de custo. reorum. l. j. & vltim. vbi dicitur, De iis quos carcer tenet inclusos, aperta definitione sancimus, vt aut conuictos velox pœna subducat: aut liberādos custodia diuturna non commaceret [a]. ad idem ff. de pœ. l. aut damnum. §. solent. ADDITIO. Ad idem. xix. dist. in memoriam ij. quæst. v. Mennam. vide satis de hoc per hostien. in sum. de accu. §. qualiter. & vlti. Ioan. Andr.

a Quia ista mansio est mala. l. si hominem. ff depos. et est durius ibi sedere quàm toto die in agro fodere. l. in seruorū. ff. e. et cōdem natus carceribus ad tempus, intelligitur ad x. annos. de Ancha. alle. l. si sine. ff. eo. de carceribus latè Guliel. lerouille. lib. iij. tit. de cōmentariensibus in cōpendio suo de iustit. & iniusti. Fōt.

Glossa sequens cum sequentibus duabus reci. possunt per tres quæstiones.

b Tibi. Cui loquatur, non apparet. vnde intelligatur non solùm in episcopo, sed etiā in quocūque qui iurisdictioni præest, & delicta punire potest. ad idem. j. de sentē. excom. si clericos. & quod ibi dixi. {Idem Archid.}

c In perpetuum. Si hoc exprimatur, an in perpetuum, an ad tēpus, stabitur expresso: si simpliciter damnetur, perpetuò intelligitur, non temporaliter damnatus. C. de pœ. l. seruus. de quo dic vt 50. dist. c. j. s. de cōsti. ex literis. ff. de postu. l. puto. §. j. ADDITIO. Archid. remittit. lxxxj. dist. dictum. xx. q. j. sicut qui. Ioan. And.

d Expedire. Sicut in carcere quo ad custodiam nō debet fieri mistio sexuum: vt C. de custo. re. l. iij. sic dico ꝙ in carcere quo ad pœnam, nō fiet mistio. & est simile quod dicimus de monasteriis, quòd non debent esse duplicia. xviij. q. ij. definimus. periculosa est enim talis commistio. s. eo. lib. de statu regu. c. vnico.

e Peragendam Hoc idē probatur s. de hære. ca. penult. in fi. s. de verb. signific. nouimus. in fine.

VBicunque.} Ponit regulam cum sua exceptione ibi, Nisi. ADDITIO. Nec videtur ibi dictum incōgruè vbicūque, quasi vbi sit aduerbium loci, & interrogās de loco. xiij. q. ij. vbicunque sepeliamur. est enim etiā aduerbiū tēporis: tamē vbicunque. i. quandocunq;. facit. s. eo. lib. de elect. vbi periculū. §. pen. cū concor. &c. & est etiā qualitatis, quantitatis, & similitudinis, quæ nō prosequitur. & dato ꝙ dicamus vbicunque: in quocunque loco iuris scripti vel non scripti, nil absurdum. Ioan. And. CASVS. Iure cautū reperitur in pluribus locis quòd pro certis criminibus & nonnullis excessibus imponitur pœna non solùm delinquenti, sed etiam eius posteritati vsque ad tertiā generationē. quæritur de qua generatione sunt illa iura intelligēda? Respō. ꝙ intelligitur de posteritate descendente per lineam rectā masculinā, nō autē per lineā fœmininā. Est istud verum, nisi aliud esset expressum in constitutione: quia tūc tenor cōstitutionis esset obseruandus. No. primò differentiam esse inter filios & posteros. vid. de pœnis. in quibusdam. Not. secūdò differentiam nō esse in dispositione iuris vel hominis quo ad interpretationem verborum. Domi.

f Posteris. Pone exemplum. s. eod. tit. in quibusdam.

g Masculinam. Et meritò: quia immunitas alicui & eius posteris concessa non comprehendit fœminas. ff. de mu. & ho. l. vacatio. ff. de iure immu. l. j. §. j. {Vult glos. quòd tales non gaudeāt priuilegio: ergo nō arcētur pœna.} Prætereà ex quo quis de nuptiis natus est, patrem sequi debet, & non matrē. ff. de sta. ho. l. cū legitimè. quod omnino verum est. & quando agitur de dignitatib⁹, & de honoribus, & pœnarum immunitatibus: vt C. de decur. l. eos indulserūt. & l. exēplo. & l. nullus. & l. si ille. lib. x. & C. de pœ. l. de decurionum filij. & ff. de pœ. l. moris. §. fi. ff. de decur. l. ij. §. in filiis. & est ratio: quia filij sequuntur agnationem patris & non matris. {De hoc s. de conuer. in fi. cap. ij. super. iij. gloss.} Et nobilitantur ipsi filij radijs patrum, sicut & vxores radijs maritorum. in auth. de consul. circa medium. coll. iiij. ff. de sena. l. j. & l. fœminæ. & l. liberos. & adde quod dixi. s. eo. lib. de hæret. statutum. ij. Et quòd dixi in cle. de bapt. præsent. in gloss. comprehendit. Et bene facit ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. j.

Immunitas alicui cōcessa & eius posteris nō comprehendit fœminas.

Vxor nobilitatur radijs mariti.

CAPIT. IIII.

VBicunque alicui & eius filiis seu posteris [f] vsque in certam generationem pœna imponitur ab homine vel à iure, pœna ipsa eos tantum afficit qui per masculinam [g] non per fœmininam lineam descendere dinoscuntur: Nisi aliud in iure [h] vel sententia [i] sit expressum.

h Iure. s. eod. lib. de hæret. c. ij. & cap. statutum. ij.

Glossa sequens quærit, & opi. ponit, quam determinat. ad quod reci. contrarium & soluit.

i Sententia. s. eo. lib. de schisma. ca. vnico. sed pone vsque ad tertium vel alium certum gradum iure vel sententia damnata est vtraque linea masculina & fœminina: ego non damnatus cum filia sic damnati contraho matrimoniū: quæritur an filij sic suscepti de tali matrimonio, sint damnati? hanc quæstionem formauit Hosti. s. eo. tit. in quibusdam. & dixit distinguendum, aut talis mulier scienter ducta fuerit: & tunc damnati sunt filij vsque ad expressam lineam. aut ignoranter: & tunc filij non sunt damnati propter patris ignorantiā: sicut & ignorantia alterius parentū facit prolem legitimam alias de illegitimo complexu genitam, si banna præcesserūt. s. de clan. despon. cùm inhibitio. s. qui filij sint legi. ex tenore. ff. de ritu nup. l. lege Iulia. & sic etiam posset intelligi secundum eum. c. xxxij. q. iiij. liberi. vel loquatur aliud secundum leges Lombar. quod dic vt not. s. de ser. nō or. cap. vlti. quod dicit, de sciente præcisè sit verū: sed quod dicit de ignorante, posset esse verum in ignorantia facti, scilicet quòd nesciebam illū talem esse: sed in ignorantia iuris quia sciebam illum talem esse: sed ignorabam quòd ius posteros eius damnaret: secus. ad hoc j. de reg. iur. iuris ignorantia. sed in ignorantia facti videtur contra. sicut si quis credens contrahere cum libera, contrahat cum serua. tamen filij sunt serui domini ancillę [b]. Sed ibi nō est mirū si ignorātia nō excusat: per quam ipsi domino fieret preiudiciū si excusaret. sed hic nulli infert preiudicium, & ideo sustineri potest illa solutio.

b Vide quod dixi. s. qui filij sint legi. ex tenore. super ij. gloss. Ioan. And.

FElicis.} Diuiditur in nouem partes, quæ satis patent. Secūda in §. Quòd si quis. Tertia ibi, præsenti. Quarta ibi, Cùm autem. Quinta ibi, Illud. Sexta ibi, Ceterum. Septima ibi, Præmissis. Octaua ibi, Si quis. Nona ibi, Per hoc. Ioan. And. ADDITIO. Sed Ioan. Mo. diuidebat in quatuor, de primis septē faciens vnā partē: dicens ꝙ tractat de insecutoribus cardinaliū & eorū cōplicibus citra mortē. & hāc subdiuidebat in septem. de vltima parte faciebat duas. secūdam ibi, Quapropter. dicit Arch. ꝙ sic incipit decr. j. de torne. addere poterat. s. eo. lib. de cen. Felicis. Ioan. And. CASVS. Aliquis cōcepit odiū contra aliquē cardinalem. illū cepit. detinuit inuitū, fortè incarcerādo: sed fortè in loco honesto. vel insecutus est eum hostiliter: licet non cepit, nec incarcerauit. quæritur qua pœna sit puniendus? Respon. quòd ipse cōmittit crimen læsæ maiestatis, & ipso facto est infamis, & bona eius confiscantur. Itē non potest facere testamentum, nec aliquid excipere ex testamento, & sic efficitur intestabilis actiuè & passiuè. Item habitationes eorū siue domus debent destrui, & nullo tempore debent posteà reædificari. Item si conueniant suos debitores, ipsi debitores non tenentur eis respōdere, nec debita sibi soluere. Itē si ab ecclesia obtineāt aliqua beneficia: ipso facto ipsi sunt priuati ipsis beneficijs: ita ꝙ ille ad quē spectat collatio illorū beneficiorū, talia beneficia cōferre poterit. Sed quid sanctissime pater, ponamus quòd

quòd iste qui detinuit inuitū aliquē cardinalē, vel eum persecutus fuit hostiliter, habet aliquē nepotem vel filium qui in ecclesia obtinet beneficium vel dignitatem: an pro delicto patris debeat puniri ipse fili⁹ vel nepos? Respōdet quòd sic. Nam dicit Romanus pontifex quòd ipse filius vel nepos ipso facto est priuatus quibuscunq; beneficijs & dignitatib⁹, etiā si esset præfultus dignitate episcopali, vel alia maiore aut minore dignitate: & vlterius fact⁹ est incapax cuiuscunque beneficij ecclesiastici decetero obtinendi in ecclesia: et non solùm efficitur talis filius vel nepos incapax beneficiorū ecclesiasticorum, sed etiam quorumcunq; officiorū publicorū vel secularium: nec potest admitti ad testimoniū. Postea dicit Rom. ponti. quòd non solùm persequentes & detinentes vel insecutores cardinaliū puniūtur prædictis pœnis: sed vltra has pœnas incurrūt ipso facto sententiā excōmunicationis, à qua non possunt absolui nisi à solo Papa. Et hoc verum, nisi in casu necessitatis, puta in articulo mortis. nam tūc possent absolui etiam à simplici sacerdote, præstita tamen prius sufficienti cautione, & idonea, quòd ipsi faciant pœnitentiam quæ eis imponetur pro huiusmodi excessu. Sed quid si aliquis non perpetrauit istos excessus circa personas papæ vel cardinalium, veruntamen dedit consilium vt cardinalis detineretur in vinculis, an sit aliqua pœna puniendus? Respondet quòd sic: quia erit puniendus pœna arbitraria ad arbitrium iudicis secundum exigentiam criminis. Sed ponamus quòd aliquis non tenuit cardinalem, neque illum fuit insecutus, sed in odium ipsius cardinalis detinuit & incarcerauit aliquem de suis familiaribus: vel etiam fuit aliquis qui hostiliter insecutus est aliquos clericos: nunquid est puniendus aliqua pœna? Certè sic: nam iudex illos punire debet secundum sui criminis exigentiam. Postea Roman. ponti. in fine ostendit quas pœnas debent pati illi qui occidunt cardinales: & quòd iudices seculares vltra istas pœnas in hoc capitulo contentas debent istos malefactores occidētes cardinales, vel detinētes inuitos, vel incarcerantes punire pœnis legalibus secundum ꝙ leges ciuiles disposuerunt. Item præcipit Papa hanc constitutionem obseruari, & contrafacientibus pœnam imponit. Sequitur textus. {Læsæ maiestatis.} Crimen læsæ maiestatis committit non solùm machinans in mortem principis: sed etiam machinans in mortem suorum consiliariorum sibi assistentium. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiestatis. ideo machinans in mortem cardinaliū, est reus istius criminis. {Diffidatus.} & sic auctoritate istius cap. cōstituitur iustum bellum inter ipsum criminosum & Christianos respectu Christianorum, non autem respectu sui. {Intestabilis.} actiuè & passiuè, id est non possit facere testamētum, nec aliquid accipere ex testamento: vt sequitur. {Desertæ.} id est, debent manere in perpetua ruina, vt sit perpetua memoria de ipso, vt sequitur. {Postulādi.} Nam aduocatus esse non potest infamis: quia aduocandi officium est laudabile officium. l. laudabile. C. de aduocatis diuersorum iudicum. Secus est de officio procuratoris. Nā infamis potest esse procurator. {Dispensationis} quædam comminatio. nam papa non potest sibi imponere legem. {Incurrat.} Et iste est casus specialis in quo quis incurrit ipso facto sententiam excommunicationis, licet non iniecerit manus in clericos. regulariter contra. cap. si quis suadente. xvij. quæst. iiij. {Accensis.} & extinctis; ac in signū maledictionis æternæ quam Deus dedit Dathan & Abiron, in terram proiectis. {In mortis articulo constituti.} Nam in articulo mortis possent absolui à simplici sacerdote. {Idoneè.} id est, cauere debent, æquo animo sustinebunt pœnam sibi imponendam. {Non negetur.} licet dictū sit quòd nullus debet sibi in iudicio respondere: tamē impleta pœnitentia poterit prosequi iniuriam suam, vel suorum: vel pro contractibus post pœnitentiam celebratis poterit conuenire suos debitores. {Suadebunt.} Dictum fuit suprà quòd non solū committētes prædicta puniuntur iam dictis pœnis: sed etiā eorū posteriores descendentes per lineā fœmineam. Sed quid de linea transuersali, vt sunt filij fratrū: vtrum papa poterit illā pœnā extēdere ad collaterales? Dicit ꝙ sic: sed collaterales nō incurrūt pœnā ipso facto. {Ediderūt.} l. si quis in hoc gen⁹ sacrilegij. C. de episco. & cleri. {Priuata.} vult dicere, si delictum sit perpetratū: immediatè debēt episcopus & rectores ciuitatis insurgere contra tales, secundum quòd leges ordinauerunt: vt in dicta. l. si quis. alleg. Et si non fecerint: incurrunt ipso facto sententiam excōmunicationis, & vltrà debent priuari sede episcopali, vel archiepiscopali: & nihilo minus sit interdicta ciuitas.

Not. primò quod in cōstitutionibus editis papa sequi debet vestigia prædecessorū, addendo tamen vel diminuendo secundū naturā negotij. Ad hoc de iura. calum. cap. j. No. secūdò quòd ille dicitur intestabilis, qui priuat est factione testamenti actiua vel passiua. Domi.

Læsæ maiestatis crimen qualiter cōmittitur.

Aduocandi officium est laudabile.

Idem.

Primò punit insequentes, percutientes aut capientes cardinales, & eius criminis socios. Secundò, eorum filios & nepotes. Tertiò ipsis insectatoribus pœnam addit. Quartò, quam satisfactionem cùm absoluentur facere debeant: & quid per absolutionem consequātur. Quintò, de nudis consiliarijs, vel simpliciter fauentibus huic crimini. Sextò ad collaterales permittit pœnas extendi. Septimò ponit de insequētibus clericos vel religiosos familiares papæ vel cardinalium. Octauò ponit de occidentibus Cardinales. Nonò dicit potestates seculares nihilo minus pœnis legalibus contra tales vti debere, & hanc cōstitutionem etiam facere obseruari: & cōtrafacientibus pœnam imponit. Ioannes Andreæ.

CAPIT. V.

FElicis recordationis Honorij Papæ iij. prædecessoris nostri vestigijs inhærentes [a], quibusdam additis & detractis [b] de communi fratrum nostrorum consilio, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus: vt si quis deinceps in hoc sacrilegij [c] genus irrepserit, quòd sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem [d] fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit [e], aut ceperit, vel socius [f] fuerit facientis, aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit [g], aut consilium dederit vel fauorem [h], aut postea receptauerit [i] vel defensauerit scienter eundem: sicut reus criminis læsæ maiestatis perpetuò sit infamis, diffidatus nihilominus & bannitus: sit intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicuius bona ex testamento vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus, minus inueniat suæ malitię successorem: fiant habitationes eius desertæ: & vt non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam: & vt perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur. nullus ei debita reddere, nullus respondere in iudicio teneatur. quidquid etiam in bonis inuenitur ipsius, fisci vel rei publicæ dominio applicetur, vt ex illis nil trāsmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnentur & sua [k].

a Inhærentes Ad idem. s. de iura. calum. cap. j. cum si.

b Detractis. Ad idem. s. in procemio huius lib.

c Sacrilegij Quod tanto maius esse censetur, quanto persona quæ patitur, maior est. de pœn. dist. j. aut facta. C. de episc. & cle. l. si quis in hoc. & j. eod. §. præmissis. {Alleg. Archid. quod not. xxij. q. v. cap. ij. & quod habetur ea. causa. q. j. mouet.} De multiplici sacrilegio tractatur. xvij. quæst. iiij. cap. sacrilegium. & cap. seq. ADDITIO. Et notatur. s. eo. c. sacrilegium, & quāplures ipsius species ponit hic Archid. quem vide. Ioan. Andr.

d Cardinalem. Contra percutientes, capiētes, & bannientes episcopos prouisum est hodie per cle. de pœ. si quis suadēte.

e Percusserit. Hoc intelligo in illo qui nō iure hoc facit, quia non se defendendo: tūc enim cessaret pœna. s. de homi. significasti. ij. de sen. excom si verò. non enim tunc peccat, cum auctoritate legis id faciat. xxiij. q. iiij. qui peccat.

f Socius, Cùm enim eum comitetur par facinus, pari pœna punietur. C. de episco. & cleri. l. si quenquam. in fi. & de hoc. ij. q. j. notum. & suprà de offic. dele. c. j. suprà de sen. excom. quantæ. xxiij. q. vlt. c. vlt.

Gloss. seq. ponit duas lecturas, & primam approbat.

g Ratum habuerit. Intellige hoc si eius contemplatione vel nomine sit factum: vt j. de regu. iur. ratum quis. & j. de sent. excom. cùm quis. ij. respon. Alij {vt Ioan. Mona. contradicētes hoc speciale quòd pœna locum habeat in ratificante, licet non fuerit suo nomine gestū. sed credo standum regulę. ADDITIO. Idē Archid. qui hoc hic prolixè prosequitur.

h Fauorem. Non nudum nec simplicem: quia de illis ostendet. j. §. illud. {Idem Archid.}

i Receptauerit. pari enim pœna sunt puniendi pessimi receptatores, sine quibus delinquētes diu latere non possunt. ff. de recep. l. j. C. de ijs qui la. occul. l. j. & ij. Nisi [a] essent consanguinei vel affines. ff. eod. tit. l. ij.

a Excipit à paritate pœnæ. nam vt dicit lex illa, nō absoluuntur nec tā seuere puniūtur extranei. Io. An.

Glossa sequens recitetur per contrarium.

k Damnentur & sua. regulariter contra: quia bona dānatorum transeunt in hæredes, & non in fiscū. C. de bonis dāna. authen-

Si qua verò feuda, locationes, officium vel beneficium spiritale vel temporale ab aliquibus ecclesijs obtinet, sit eis ipso iure priuatus: quæ sic liberè ad ecclesias reuertantur, quòd ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant [a]. Quòd si quis prædictorum filium vel filios habeat, nepotem vel nepotes per rectam lineam [b] descendentes, beneficiatum seu beneficiatos quouis beneficio, etiam si pontificalem [c] adeptus vel adepti fuerint dignitatem, sint eis ipso iure priuati: spe promotionis omnino sublata. Nulli præterea talium filiorum atque nepotum ex virili [d] sexu descendentium ab eisdem, alicuius aperiatur ianua dignitatis, aut honoris ecclesiastici vel mundani, seu ad alicuius loci regimen sit ascensus. sit eis postulandi negata facultas, sit notoriè iudicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictū. in iudicijs eorum assertio cōtra quenquam nihil fidei, nihil credulitatis inueniat, vt ad testimonium prorsus reddantur indigni. sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium [e] vel officium ecclesiasticum denegatus accessus: & (vt magis famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus. nulla porta pandatur eisdē super aliquo præmissorū, omni spe dispensationis adempta.

Præsenti nihilo minus adiicimus sanctioni, vt ex insecutione [f] prædicta sicut ex iniectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat: & tam insecutor quàm alij supradicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perdurarint, singulis diebus dominicis & festiuis, pulsatis campanis, & candelis accēsis, per omnes illius loci ecclesias in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon ciuitatū & diœcesum vicinarum [g] excommunicati publicè denuntiētur: nec ab alio quàm à Romano pontifice possint absolutionis beneficium obtinere: nisi duntaxat in mortis articulo [h] constituti. Cùm autem fuerint absoluendi: primò sufficienter & idoneè [i] caueant quòd inferendæ pœnæ parebunt, & auxiliante domino pœnitentiam peragent iniungendā: deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorumque locorū diebus dominicis & solennibus incedant nudi coram populo, femoralia † tātùm habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem ecclesias publicè fustigentur: ituri postmodū vltra mare [k], & ibidem acturi pœnitentiā per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reuersuri absque sedis apostolicæ licentia speciali:

Verùm cùm talis gratiā reconciliationis meruerit, beneficio absolutionis obtento indulgeatur ei licentia vt suā & suorum iniuriā prosequatur [l]: & debitorum illorum quæ cōtracta fuerint, de postmodum acquisitis [m] repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quòd siquis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici fauore [n] culpabilis, iudex in talem, pœnam metiatur ex culpa: vt secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat. Cęterum quia dignum est vt nefandi ratione flagitij, vltionis seueritas amplius extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarū modus exuberet, nec pœnis solitis contenteretur: statuimus vt ad collaterales fratres, videlicet nepotes & pronepotes talium possit extendere [o] pœnas in huiusmodi nostra constitutione contentas circunspectio Romani pontificis, prout circunstantiæ rationabiles suadebunt. Præmissis etiam dignum cēsuimus annectendum, vt si quisquam aliquo prædictorum [p] excessuū quenquam de clericis vel religiosis nostræ familiæ vel cardinalium afficere fortè præsumpserit, proportionetur pœna delicto: ita quòd vindicta ex æquo excessui respondente, ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine vltionis, quas Dei vel nostra seu fratrum nostrorum reuerentia non coërcet [q].

authen. bona. sed hoc fallit in hoc crimine læsæ maiestatis. C. ad legem Iuliam maie. l. quisquis. & est canonizata. vj. q. j. ca. quæro ergo §. verū. & in crimine hæresis. §. eo. lib. de hæret. cùm secundum. & in casibus ibi positis. ADDITIO. Dicit Ioannes Mona. quòd propter immensitatem criminis non putat locum esse distinctioni. l. iij. ff. de interdi. & relega. quæ distinguit inter paterna & acquisita. Io. Andr.

a *Disponant.* Illis nō vocatis, etiam si de facto possiderent. §. eod. lib. de præbend. licet. ij. & hoc sonat verb. liberè suprà positum.

b *Per rectā lineā.* De collateralibus enim tract. §. §. cæterùm.

c *Pontificalem.* Aliàs enim tales nō includebantur, nisi fuisset de ipsis expressū. §. de cōcess. prębē. dilectus. ad idē. §. eod. li. de hæreti. inquisitores. & ǰ. de sentē. excommu. quia periculosum. Ioan. And.

d *Virili.* Intelligebatur nisi aliud fuisset expressū. §. c. proxi.

e *Beneficium.* De dignitate suprà dixerat, hic de beneficio dicit idem.

f *Insecutione.* De percussione & captione nū erat dubium: sed de insecutione hic specialiter statuitur hæc pœna. ADDITIO. Et facit ad not. de pœniten. distinct. prima, si quis pulsatus. cùm enim in specialem pœnam hoc inducatur quòd insequens sit excommunicatus: eius cōtrarium est regulare, quòd insequens & vibrās, non tamē percutiens clericū, excommunicatus non sit. & idem Archidiaconus. xvij. quæstio. quarta, sicut qui. Ioannes Andr.

Glossa seq. quæst. soluit.

g *Vicinarum.* Quæ sint loca vicina, dico iudicis arbitrio quo ad hoc relinquendū. & possent dici vicina non distantia vltra duas diætas vulgares. suprà de rescri. nonnulli. vel legales [a]. suprà eodem libro de præbend. præsenti. §. locati. vel non distantia vltra vnā diætā. §. eo. li. de rescri. statutū. vel intra prouinciā. §. de elec. corā. arbitretur ergo in hoc bonus iudex. ADDITIO. Vel intra finitima & propinqua, secundū Archid. facit pro eo de pœn. si quis suadente. versicu. quòd si terra in cle. ipse aurē. alleg. ij. quæst. v. si episcopus. lxv. dist. cap. fi. Ioan. Andr.

[a] Hottenet Ioann. Mon.

h *Articulo.* Si. xvij. quæstion. quarta, si quis suadente. de offic. ordin. pastoralis. cum similibus. Ioan. Andr.

i *Et idoneè.* Scilicet per pignora vel fideiussores. ff. man. l. si mandato. §. Paulus respondit. aliàs verbum cautionis nudam promissionem continet. C. de verb. signifi. sancimus. sed si hoc casu sufficientem cautionem dare non posset, dabit iuratoriam: vel cauebit sub hypotheca suarum rerū. {Idem Io. Monachus.} C. de episcop. & cleric. authen. generaliter. & ff. vt lega. no. caue. l. filio. in fin. & facit quod dixi suprà eod. lib. de vsu. ca. ij. & quod nota suprà de dote post diuor. restit. per vestras. Ioan. And.

Cautio idonea quid importat.

† No. text. coniunctè verbo nudè, quòd illi qui habent tantùm femoralia, dicuntur nudi: licet Phil. colligat oppositum, contra tamen istam notam facit gloss. c. cleros. xxj. dist. quòd sequitur Lud. Ro. in singula. Dec. in l. Ioan. An. hic per cap. sapiens. & c. sequen. de pœnitē. di. simil. §.

k *Vltra mare.* & si Christiani nihil haberēt vltra mare, esset hæc pœna in aliā commutanda. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. j. responso. ff. ad. l. Pōpe. de parri. l. pœna. ADDITIO. Idem Archidia. allega. no. lxxxij. distincti. presbyter. de vo. cap. primo. Ioann. Monachus dicit idem, & alleg. ff. de admini. re. ad ciui. perti. legatum. Ioan. Andræ.

l *Prosequatur.* iiij. q. vj. omnibus.

m *Acquisitis.* quia prius acquisita erant confiscata. ADDITIO. Ad hoc. ff. mā. si mandauero. §. si is cuius Ioann. Mona.

n *Simplici fauore.* nudum consilium vel simplex fauor intelligitur illius qui ad maleficium faciendum nihil adiicit.

o *Possit extendere.* Quædā indicatio si. §. eo. lib. de rescri. ca. fi. nam & præter hāc permissionem Papa eo modo id poterat, cùm non habeat imperiū par in parē. §. de elect. innotuit. Ioannes And.

p *Aliquo prædictorū.* scilicet insecutionis, captionis, aut percussionis, aut societatis horum criminum.

q *Coërcet.* §. de vita & ho-

Si quis verò per se vel per alium occiderit cardinalem (quod absit) vel dederit causam [a] mortis: vltra quàm pręmissa contineant, sic in eum potestas iurisdictionis insurgat, sic rigor vltionis insiliat, quòd contra vitæ subsidium mortis solatium innocet, vincens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ. Per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus [b] facultatem vtendi legibus cōtra tales, quas aduersus sacrilegos catholici principes ediderunt. quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis rector securitate gaudebit, si Romana ecclesia (quæ omniū ecclesiarum disponēte domino caput est & magistra) casibus istis subijcitur? si eius filij speciales huiusmodi periculis exponuntur? Quem ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera nō moueret? Porrò si filius est, dolebit: si fidelis, matre fidei læsa lædetur. Quapropter si princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus siue rector contra præsumptores prædictos præsentis constitutionis tenorem non fecerit obseruari: tam ipse quàm officiales ipsius intra mensem postquam res ad notitiam eorum peruenerit, eoipso sentētiam excommunicationis incurrant. Ciuitas verò quæuis alia præter vrbem quæ talia facienti vel faciētibus seu pręsumentibus in his consilium vel auxilium dederit aut fauorem, vel intra mensem saltem taliter delinquentes (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) nō duxerit puniendos, pontificali & suprà sit eoipso dignitate priuata [c], & nihilo minus remaneat interdicta.

DE POENITENTIIS & remissionibus.

Innocentius quartus in cōcilio Lugdunensi.

Quæstores non citent aliquos, licet eos monere possint. Et in concedendis indulgentijs non excedant archiepiscopi statutum concilij generalis. h. d. Zenz.

CAPIT. I.

Romana Ecclesia: & infrà. Quæstoribus autem fabricæ [d] Remensis ecclesiæ Remensis archiepiscopus seu eius officiales citandi suffraganeorum ipsius Ecclesiæ subditos (quos iidem quæstores sibi resistere aut nolle parēre dixerint) vt

ta & honesta. cleri. vt clericorum.

a *Causam.* proximam, non remotā. quod dic vt suprà de homi. de cætero. de testibus, sicut. {Idem Archid.}

Glossa sequens allegat vnam concordantiam, obijcit & soluit, & arguit.

b *Adimimus.* concordat. C. de sacrosan. eccle. l. placet. canonizata xvj. quæst. prima. vbi primo per ecclesiasticum iudicē, secundò per secularem quis punitur. & sic i casu nostro propter criminis horrorem [a] est enim regulariter secus vbi criminaliter agitur. supra de accusat. de his. vbi de hoc. & secunda quæst. quinta, habet hoc propriū. sunt enim paria, aliquem esse absolutū, vel condemnatum & soluisse. ff. de excep. rei iudic. si quis cùm totū. §. plane. & facit hæc decr. ad id quod nota. §. de iudic. at si clerici. in glos. pen.

[a] Aliàs loquendo de lucis, videtur esse ordo conuertendus 17. q. 4. de presbyteroriū. xxij. q. v. sunt quędam. Ioan. And.

Gloss. seq. alle. duas concor. & specialiter duas rationes reddit.

c *Priuata.* Si xxv. q. ij. ita nos. & §. eo. lib. de elec. vbi periculū. §. ciuitas [b]. excipitur autē ciuitas Romana ab hac pœna. si enim ipsa in hoc puniretur: priuarentur etiam inferiores ecclesiæ: cùm totius orbis episcopus sit Romanus pontifex: & præterea ibi promptiorē habemus iudicem, scilicet papā, qui huic rei potest adhibere remedia, & pœnas imponere. ad hoc optimè. C. de ijs qui ad eccle. confu. l. vlt. in princ.

[b] Alleg. de hæreti. ad abolēdam. in fi. sed ibi non est priuata, sed priuari iubetur. Ioā. Andr.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBVS.

Continuatio domini Heliæ.

Dictum fuit suprà titu. proxi. de pœnis imponendis in foro contentioso: nunc autem dicendum est de pœnis imponendis in foro pœnitentiali: verùm quia pœnæ in foro pœnitentiali remittuntur per pœnitentias & remissiones: ideo post rubricam præcedentem annectitur rubrica de pœnitē. & remis. Quæritur quæ pœna veniat imponenda pro quolibet peccato mortali? Dicendum quòd licet olim illa pœna esset taxata à canonibus: tamen hodie istud est relictum arbitrio confessorum seu presbyterorum, in cap. Deus qui. eo. titu. in antiq. tamen non debet confessor esse nimis arctus nec nimis largus in imponenda pœnitentia: quia pœnitentiā debet imponere ad arbitrium boni viri, & non pro libito suę voluntatis: vt dicit Panormi. in cap. ex parte. de constitu. in antiq. & cap. Quintauallis. de iureiur. in antiq.

Diuisio.

Romana.} Sunt tria dicta. Primum & tertium inhibitorium. Secundum commissorium ibi, Super benigna. Tertiū ibi, In concedēdis. Io. An.

Licet archiepiscopus possit remissiones seu indulgentias concedere non solùm ijs qui sunt in diœcesi sua particulari, sed etiam illis qui sunt in tota sua prouincia: non tamē potest excedere numerū indulgentiarū sibi à iure taxatū. CASVS. Cū ecclesia Rauen. magnis ędificijs & structuris indigeret: archiepiscopus Rauen. videns quòd fructus ecclesiæ Rauenen. non sufficerent pro isto ædificio complendo, voluit mittere quæstores per totam suam prouinciam pro colligendo eleemosynas fidelium: & vt Christifideles essent magis inclinati ad dandum & contribuendum illi ecclesiæ, voluit ipse episcopus eis impertiri de thesauro ecclesiæ, remittendo partem pœnitētiarum iniunctarum omnibus & singulis porrigētibus manus adiutrices ad ipsum opus complendum: sed timens quòd suffraganei sui nollent admittere istos quæstores ad officium quęsturæ, dedit quæstoribus potestatem citandi suffraganeos nolentes eos benignè recipere in suis diœcesibus. vtrum possit? Respondet quòd non: sed potest eos monere charitatiuè vt inducant populum ad porrigēdum manus adiutrices pro isto opere pio cōplendo. Sed quæritur quas indulgētias siue quē numerū dierum poterit indulgere archiepiscopus, vtrum possit dare indulgentias pro libito suę voluntatis? Respondet quòd non: sed solùm secundum quod est statutum in concilio generali in ca. cùm ex eo. eod. tit. in anti. videlicet remissionē xl. dierum. & in hoc æquiparantur episcopi & archiepiscopi: nam episcopus potest similiter concedere. xl. dies indulgētiarum. No. quòd carēs iurisdictione, non potest committere potestatem citandi sibi non subditos. nam hic archiepiscopus non est iudex subditorum suffraganei: ergo non valet talis cōmissio.

Nota quòd licet archiepiscopus non habeat iurisdictionē in subditos suorum suffraganeorū in foro contētioso, & hoc in prima instantia: tamen in foro pœnitētiali potest exercere iurisdictionē, eis cōcedēdo remissiones & indulgentias. Nota quòd licet subditi suffraganeorum archiepiscopi admittant quæstores ipsius archiepiscopi, non propter hoc efficiuntur de iurisdictione archiepiscopi: ita quòd eos poterit punire: secus si mitteret nuntios pro exercendo iurisdictionem suam contentiosam: quia tunc posset punire impedientes iurisdictionem suam. ǰ. titu. proxi. cap. j. Nota, si quæstores veniant ad ecclesias parochiales pro petendo & colligendo charitatiua subsidia fidelium, si rectores ecclesiarum parochialium nolunt eis permittere vt declarent indulgentias suas, & vt cōnuocent populum: ipsi sunt puniendi. & hoc verum, dummodo isti quæstores compareant debito modo cum literis apostolicis vel diœcesani loci: & hoc quando faciunt quæstum pro alijs: secus si pro se. cap. cùm ex eo. eod. tit. in anti. Nota quòd archiepiscopus non potest indulgentias concedere vltra numerum taxatum in concilio generali: videlicet in dicto cap. cùm ex eo. Sunt tamen aliqui archiepiscopi qui habent speciale priuilegium & indultum vt possint concedere indulgentias vltra. xl. dies. Nam archiepiscopus Tolosanus potest concedere indulgentias vsque ad centum dies. Et dicit Panormitanus in d. cap. cum ex eo. eod. titu. in an. quòd quādo quis lucratus fuit indulgentias, est in arbitrio suo an velit interpretari istas indulgentias in hoc seculo, vel reseruare in futuro: vt ponamus quòd pro excessibus meis est imposita mihi pœnitētia vt ieiunarem xl. diebus: episcopus contulit xl. dies indulgētiarum omnibus porrigentibus manus adiutrices ad tale opus: possum in hoc seculo accipere istos xl. dies vt non ieiunem. sed consuluit Panormit. vt fiat reseruatio in purgatorio: quia ibi pœnæ sunt multo grauiores, quàm sint pœnæ huius seculi.

Indulgentiæ possunt cōcedi per archiepiscopū subditis suorū suffraganeorum.

d *Fabricæ.* quia conferentibus ad opus fabricæ dari solent remissiones: ideo de his quæstoribus in hoc titul. posuit. Quis autem teneatur ad opus fabricæ, dic vt suprà de ecclesi. ædi. capitu. primo. & capitu. de his. sed cum quarta fabri-

fabricæ,& clericorum subsidia non sufficiunt, fieri solet ad prædicta sicut ad alia pia loca eleemosynarum collectio. ad hoc suprà eod. lib.de sta.regu.cap. vnico ad fi. ADDITIO. Quarta fabricæ pertinet ad ordinationẽ episcopi. xij.quæst. ij.vobis.& cap.Vulteranæ. x.q.iij. vnio. vbi de hoc secundũ Archid. Ioãnes. Andreæ.

super hoc [a] compareant corã ipsis, nequaquam tribuant potestatem [b]. Super benigna verò ipsorum [c] receptione ac subuentione ipsi fabricæ facienda possunt eosdem suffraganeos & alios Christifideles Remensis prouinciæ [d] charitatiuè monere [e]. In concedendis quoque indulgentijs non excedat Remensis [f] archiepiscopus statutum concilij generalis [g].

a *Super hoc.* scilicet quòd resistũt vel parêre nolunt.

b *Potestatẽ.* sicut nec possunt foraneos officiales statuere propter citationes faciendas: vt suprà eod. lib.de offi.ordi. Romana.

c *Ipsorũ.* quæstorũ.

d *Prouinciæ.* quasi velit notare quòd indulgentia non prosit iis qui subiecti non sunt. quod dic vt suprà eo.tit.quod autẽ.

e *Monere.* & remissionum & indulgentiarũ literas cõcedere: vt suprà eod. nostro. Et est casus in quo archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suorũ suffraganeorum.alij not.suprà de offic.ordi.pastoralis. & ix. q.iij.c.ij. ADDITIO. Dicit hic Archid. quòd confirmatus in episcopum non sacerdos, istas indulgentias concedere non potest: nec capitulum vacante sede. In contrarium alleg. s̃.eod.lib.de sup.negli.præla.si episcopus.& cap.ecclesię.vbi dicitur quòd capitulum vacante sede administrat in spiritalibus.vide quod scripsi de exces. præla.accedentibus. in antiq.Ioann.

f *Remensis.* vel alius quilibet.s̃.eod.lib.de offi.ordi. Romana.in fin.s̃.titu.proxi.cap.j.in fine.

g *Generalis.* s̃.eod.cùm ex eo.& si excesserit,non valet.j̃.eo. cap.vlt. Ioan.And.

Bonifacius octauus.

Concessio generalis confessoris nõ tangit episcopo specialiter reseruata, nec obtentu consuetudinis potest quis sibi eligere confessorem.hoc dicit. Zenze.

CAPITVLVM II.

SI episcopus suo subdito [h] concesserit vt sibi posit idoneum [i] eligere confessorem: ille quem is elegerit, in casibus qui eidem episcopo specialiter reseruantur [k], nullam habet penitus potestatem: Cùm in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus [l]. Nulla quoque potest consuetudine [m] introduci, quòd aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere [a] valeat, qui eum posit soluere vel ligare.

Diuisio.

SI *episcopus.*} Primò ponit dictum, cuius rationem subdit: ibi, Cùm in generali. Secundò consuetudinem reprobat: ibi, Nulla quoque. Ioan. Andr. Si episcopus subdito suo contulerit facultatem eligendi confessorem doctum & idoneum qui eum posit absoluere ab omnibus peccatis: non poterit confessor a casibus episcopalibus absoluere: nec valet consuetudo, vt quis pro libito suæ voluntatis sibi eligat confessorem. Pro intellectu huius cap. est præsupponendũ illud quod habetur in cap.omnis vtriusque sexus.eod.tit. in an.licet olim omnes sacerdotes receperint eandem potestatem & mistam, ita quòd non erant parochiæ distinctæ: tamen propter quasdam diuisiones inter apostolos & discipulos, & posteà inter sacerdotes, fuerunt diuisæ & distinctæ parochiæ & territoria in foro pœnitentiali sicut in foro contentioso. Item secundò est præsupponendum, quòd postquã fuit facta illa distinctio parochiarum, fuit ordinatum quòd quilibet teneretur confiteri proprio sacerdoti, & non alteri: & si alteri confiteretur, non teneret absolutio: quia sententia à non suo iudice lata, est nulla.c.at si clerici.de iudi. in an. Item tertiò præsupponendum est, quòd quis dicitur habere plures proprios sacerdotes, scilicet rectorem ecclesiæ parochialis, episcopum, legatum, & papam qui habet generalem curam omnium Christianorum: & sufficit habere licentiam ab altero istorũ. mendicantes verò sunt delegati à sede apostolica: per cle.super cathedram: de sepulturis, in cle. CASVS. Cùm haberem meum curatum suspectum ex certa causa, vel videbam imperitum, & nolebam sibi confiteri: accessi ad episcopum meum vt daret mihi potestatem eligẽdi confessorem. vnde episcopus dedit mihi facultatem eligendi confessorem sub hac forma per verba generalia, Damus tibi facultatem eligendi confessorem idoneum qui te posit & valeat absoluere de quibuscunque peccatis tuis. nõ tamen apposuit istam clausulam, etiam nobis reseruatis. vtrũ per istam facultatem videatur episcopus dedisse licentiam absoluendi de casibus episcopalibus? Respondetur quòd non: sed iste confessor meus habebit illam potestatem quam haberet rector meus parochialis. Sed quid, ponamus quòd lõgo tempore fuit obseruatum, vt quilibet sibi eligeret cõfessorem pro libito suæ voluntatis: an valeat talis consuetudo? Respondet quòd nõn. Nota quòd quis tenetur confiteri proprio sacerdoti: nec valeret contraria consuetudo. & in hoc addit istud ca.ad cap.omnis vtriusque sexus. alleg. scilicet vt non valeat contraria consuetudo. Nota quòd episcopus est generalis rector suæ diœcesis: ideo potest concedere facultatem alicui vt posit eligere suum confessorem: quia concurrit cum quibuscunque rectoribus suæ diœcesis. Nota quòd episcopus concedendo facultatem vt possim eligere confessorem idoneum, qui me posit absoluere de quibuscunque peccatis meis: nõ videtur dedisse potestatem eligendi confessorẽ qui me posit absoluere de casibus episcopalibus. Sed quid de rectore parochiali? ponamus quòd meus rector parochialis dedit mihi facultatem eligendi cõfessorem idoneum: vtrum possim eligere simplicem sacerdotem, vel vtrum sit necesse vt eligam sacerdotem habentem simplicem potestatẽ, videlicet curam animarum? Respondetur quòd si rector meus parochialis det mihi simpliciter facultatẽ eligẽdi cõfessorẽ, tũc nõ possum confiteri simplici sacerdoti: sed requiritur quòd talis habeat curã animarũ. Sed quando meus rector dat mihi licentiã cõfitendi tali sacerdoti quẽ sibi nomino, tunc possum tali sacerdoti confiteri.quia meus curator facit illum delegatum.ca.fi. de offi. & pote.iu. deleg. in anti.cap.omnis vtriusque sexus allegato. Nota ꝙ potestas dandi licentiam confitendi peccata, dependet à superioritate: vnde concedens debet esse superior illius cui cõcedit. ad hoc eo.tit.omnis. Nota finaliter quòd habens auctoritatem eligendi cõfessorem, debet eligere idoneum: & si non eligit idoneum, videtur esse in culpa. Do.

Confessor potest eligi de licentia episcopi.

Glossa seq.exponit, querit, arg.negatiuè, soluit cõtrarium.

h *Suo subdito.* puta archidiacono, archipresbytero, abbati, priori, vel similibus personis quæ immediatè subsunt episcopis. Quid dicemus de inferioribus, puta laicis parochianis certæ parochiæ: nunquid illis episcopus potest licentiam dare vt sibi confessorem eligant? Videtur quòd non.s̃.eod. omnis.de pœn.distinct.vj.placuit.de paro.nullus. Dic contra [a]: quia quilibet de diœcesi potest recurrere pro pœnitentia & ad proprium sacerdotem, & ad episcopum, vel archipresbyterum cathedralis ecclesiæ: qui quo ad hoc est vicarius episcopi: vt.s̃.de offi.archipresby. officium. vide quod ibi dixi. Vnde credo quòd sufficiat alterius licentia, scilicet vel episcopi vel parochialis sacerdotis. ADDITIO. Vide quod no.in cle.de priui.religiosi.in gloss.puto. Ioan.

i *Idoneum.* qui sciat circunstantias considerare, & diuersis medicamentis vti ad sanandum ægrotum. s̃. eod. omnis. de pœnit.distinct.vj.qui vult.de homicidio, sicut dignum.

Glos.seq.quærit qui sunt casus, & octo exprimit.

k *Reseruantur.* sed qui sunt isti casus? Dic quòd absoluere excommunicatos maiori excommunicatione non competit simplici sacerdoti, sed episcopo: vt.s̃. de sent. excom. nuper. Imponere pœnitentias blasphematoribus [b] Dei & sanctorum.s̃.de cle.male.c.ij.sortilegis.s̃.de sortile.c.ij. Commutatio quorumlibet votorum: vt.s̃.de vo.& vo.redem. ca.j. Dispositio malè ablatorum incertorum vel certorum quando non extãt hi quibus facienda est restitutio.s̃.de Iudæis, cùm sit. {Et ibi hoc tenet Hostien. secundum Archid. Contra.s̃. eo.lib.de testa.ca.ij. vt ibi dixi super ver.liberè.} Pœnitentia matrimoniorum clandestinè contractorũ vel contra interdictũ ecclesiæ, per episcopos solet imponi.s̃ de clãde. despon. cùm inhibitio.& de matrimonio contracto contra interdictum eccle.c.j.& vlt. Solent episcopis reseruari pœnitentiæ omnium publicorũ enormium criminum, oppressionis filiorum ex proposito vel ex casu, cuiuscunque homicidij, falsi testimonij, vel falsi instrumenti, periurij, incestus, corruptionis monialium coeuntis cum brutis, & his similia. ad hoc.50 distinct.miror.& cap. in capite xxxiij.q.ij. quicũque.cum similibus casibus: vt not. Hostien.in sum.huius tit. §. cui confitendum sit. in fin. ij.col. ADDITIO. Vide per Ray.in sum.huius titu. §.item nunquam parochialis.per Guli.satis in repertorio eod.tit. §, sequitur videre. Ioan. Mona. tractat in decre. super cathedram. hodie innouata in cle. de sepul.dudum.& vide quod ibi no.ver.per huiusmodi.in glo. hoc intendit.Ioan.Andr.

l *Concessurus.* vt j̃.de reg. iu.in generali. cum suis concordan.ad idem.s̃.eo.lib.de offic.vica.cap.vlr.

m *Cõsuetudine.* est enim onerosa ecclesijs: ideo nõ valet.s̃.in anti.de consue.c.ij. & ex ea frangitur ecclesiasticæ disciplinæ neruus.s̃.de consue.cùm venerabilis.etiam esset hoc cõtra obediẽtiam principis præscribere: quod esse non potest. s̃.de præscrip.cùm non liceat.

a Idem de Ancha. & expressè Domi. & Phil. secũdum quem bene facit cle.dudum. §.in ecclesijs. de sepul.c.quæcunque.x. q.j.c. licet. s̃. de feri. doct.in ca. omnis vtriusque sex. non exponas omnis hermaphroditus. Font.

b Publicè secundum Hostiẽ.& ibi scripsi. Ioan. And.

Præscribi non potest contra obedientiam principis.

a *Eligere.* episcopi, & archiepiscopi, & superiores, & inferiores ab episcopis exẽpti, habent à iure licentiam quòd idoneum confessorẽ sibi eligũt, qui potest eos soluere & ligare. s̃.eo.tit. c.vlt.

b *Ligare.* ideo dixit, quia cuicunque volo possum cõfiteri peccata mea, petendo etiam salubre animæ cõsilium: sed ille nõ potest ligare vel soluere: vt hic vides. Sic dicimus de laico in necessitate, quòd possumus ei confiteri, sed ipse non potest soluere: quia non habet claues. de pœn. dist.j.quem pœnitet. versic. tanta. & eadem verba habẽtur distinctione sexta, capit.primo, post princ. Et not.de offic.ordi.pastoralis.Ioan. Andr.

Confiteri possumus laico.

Idem.

Decretalis, cùm ex eo. in pluribus episcopis indulgentibus locum habet. hoc dicit. Zenze.

CAPITVLVM III.

INdulgentiæ [c] quæ ab vno vel pluribus episcopis in ecclesiarum dedicationibus vel aliis quibuscunque casibus [d] conceduntur, vires non obtinent, [e] † si statutum excesserint concilij generalis [f].

† Idem de indulgẽtijs falsorum quæstorũ. de Ancha. Phil. alle. Old consil. 70. in meo lib. est 76. & ratio est: quia in spiritalibus veritas opinionis præfertur. tenet Archi. de vo. c. 1. li.6. fac. l. infra.in dñ quod ex cõuẽtione. §. 1.ff. de iureiuran. itẽ isto casu popul' videtur soluere pœnã debitã, sed nõ liberatur soluẽdo falso quæstori. l.falsus. ff. q̃ cũ fal. tu. Font.

INdulgentiæ. Quia breue est, non diuiditur. Et se summat. ADDITIO. Et dicit Archid.quòd quandoque indulgentia denõstrat remissionem pœnæ.ij.q.iij.cap.fi.in fi. Quandoque concessionem gratiæ.supra vt lit.pen. cap. fi. de priui.dudum. Quandoque dispensationem.lxxvij.dist.c.vlti. in fin.& s̃.de elect.dudum. Quandoque ius commune. xxxiij. quæstion.ij. interfectores. & xxxv. quæstio. iij. de incestis. vtrobique de hoc. Quandoque ponitur pro vacare vel operam dare.vnde dicitur, Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est. Ioann.Andr. Si episcopus in concessione indulgentiarum excedat concilium generale, non valent indulgentiæ.hoc dicit. CASVS. Certum est quòd episcopi habent potestatem limitatam respectu indulgentiarum concedendarum: quia aliqui erant ita largi, quòd claues ecclesiæ contemnebantur: vnde limitata fuit eorum potestas: videlicet vt pro dedicatione ecclesiæ omnes qui illa die porrigerent manus adiutrices, consequantur vnum annũ indulgentiarum: sed aliàs non possent episcopi concedere nisi xl. indulgẽtiarum dies. Sed ponamus quòd episcopus aliquis fecit contrarium: quia in die dedicationis ecclesię dedit duos annos indulgẽtiarũ vtrũ valeant dictę indulgẽtię. Respõdet Rom.pont.ꝙ non. Sed quomodo intelligitur.ꝙ nõ valẽt indulgentiæ? Respondet gloss. quòd non valent in eo quòd excedunt: quia numerus dierum est separabilis, & in separabilibus vtile per inutile non vitiatur: sed in numero quem non excedunt, valent dictæ indulgentiæ. Dominicus de sancto Gemini.dixit quòd non valent etiam in eo quòd excesserunt in ignominiã ipsorũ episcoporũ qui excesserunt cõcilium generale ipsum contemnendo. sed Panor. dicit quòd valent vsque ad numerum taxatum. No.primò arg.quòd est licitum allegare sine certa determinatione quotæ legis vel canonis.de quo per Ioan. And. in cap.vestra.de coha. cle. & muli. Nota secundò arg. quòd factum contra legem prohibentem, est nullum: licet non sit appositum decretum. Domi.

c *Indulgentiæ.* declarat opinionem no.s̃.eod.titu.cum ex eo. Et reprobatur opinio Io. & Ber.ibi not. & approbatur opinio Host.

d *Casibus.* ad pia opera, puta ædificationem vel reparationẽ ecclesiæ, refectionem vel edificationem pontium vel viarũ, sustentationem hospitalariorum, vel similia.

Glossa seq. quærit & soluit per tres rationes.ponit opinionem contrariam, cuius rationi respondet.

e *Non obtinent.* quid dices? nũquid saltẽ in eo quod poterãt dare, tenebit indulgẽtia? Videtur ꝙ sic: quia regulariter vtile per inutile nõ vitiatur. j̃.de reg.iur.vtile.vbi vide arg.de hoc pro & cõtra. Præterea hęc est quædã liberalitas: & in liberalitatibus vel donationibus dicimus ꝙ tenent pro parte, vsq; scilicet ad legitimum modum: & in residuo non: vt C.de dona.l.sancimus.xij.q.ij.si quos de seruis.præterea hic agimus de re separabili, scilicet de numero dierum: vbi non vitiatur vtile per inutile.ff.de aqua quoti.& æsti.l.j.§. Trebatius. Vide de censi.cùm apostolus.super glos. quid ergo. Et hoc verum puto.[a] Alij contra, scilicet Ioan.Mo. dicentes indulgentias in nullo tenere: quia qui priuilegio abutitur, perdit illud, vndecima quæstione tertia priuilegium. cum similibus. sed non est verum quòd qui abutitur priuilegio, perdat illud: licet mereatur perdere. sic dicit capit. vnde principis erit æstimatio. quod dic vt not. Innoc. suprà de deci. suggestum.

f *Concilij generalis.* suprà eo.cùm ex eo.

a Idem Archi. qui etiã alleg.

de despon. impu. c. vnico.§.1.in fi.eo. li.12. q.5. quia Ioan.17.q. 4.quæsti et 1. q 1.nonne. de consecr.dist.4. si non sanctificatur. in fi. & 94 ibi no. Ioã. And.

DE SENTENTIA EXcommunicationis, suspensionis, & interdicti.

Innocentius quartus in concilio Lugdunensi.

Iudex qui excommunicat, suspendit, vel interdicit, in scriptis hoc faciat, & caussam conscribat, & requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contra fecerit, per mensem ab ingressu ecclesiæ & diuinis est suspensus: & relaxabitur illa sententia per superiorem absque difficultate, & condemnabitur lator in expensis, & aliàs pœna condigna. Si sic suspensi celebrant vt prius sunt irregulares: nec absoluuntur ab alio quàm à papa.hoc dicit Ioan. And.

DE SENTENtia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

Dictum fuit suprà per discursum titulorum præcedẽtium de pœnis delictorũ imponendis. tam in foro pœnitentiali quam contentioso: verum quia excommunicatio est pœna delicti, cùm profertur à iure: quandoque est pœna contumaciæ, cùm profertur ab homine: ideo annectitur rubrica de sententia excommunicationis. & quia sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in nonnullis conueniunt: ideo annectitur rubrica suspensionis & interdicti.

CVm *medicinalis.*} Primò ponit proœmium. Secundò statutum circa excommunicationem ferendam: ibi, Quisquis. Tertiò pœnam non seruantis: ibi, Si quis. Quartò aggrauat, vel pœnas addit: ibi, Superior. Quintò statutum prorogat ad suspensionis & interdicti pœnas: ibi, Et hæc eadem. Sextò cautos reddit illos qui pœnam incurrunt: ibi, Caueant. Ioann. Andre. ADDITIO. Idem Ioann. Mon. sed Hostien. diuidit in septem, de secunda faciens duas. Ioann. Andreæ.

CASVS. Fuit à nonnullis in concilio generali apud Lugdunum congregatis expositum quòd nonnulli prælati sæpè suos subiectos indiscretè excommunicabant: & licet excommunicatio ab initio fuisset introducta ad medicinam, tamen tendebat ad mortem. propter quod fuit supplicatum quatenus concilium dignaretur de remedio prouidere opportuno: ideo statuit & decreuit concilium, vt iudices ecclesiastici decætero sint discreti in proferenda sententia excommunicationis. Et inter cetera statuit quòd nullus prælatus excommunicet subditum suum, nisi subsit caussa rationabilis, & proferat sententiam in scriptis: non autem simplici verbo seu verbotenus, & in illa sententia exprimat caussam, propter quam illum excommunicat: vt appareat an illa caussa sit iusta vel iniusta, & vtrum sit digna excommunicatione. Item decreuit concilium vt si excommunicatus petat tradi sibi copiam sententiæ excommunicationis, quòd excommunicator hoc facere teneatur intra mensem, si fuerit requisitus. Sed ponamus quòd aliquis iudex ecclesiasticus non seruauit tenorem huius capituli: quia protulit excommunicationem simplici verbo seu verbotenus, vel etiam protulit in scriptis: sed non expressit caussam rationabilem dignam excommunitione: vel noluit tradere copiam excommunicationis ipsi excommunicato petenti: an sit puniendus aliqua pœna? Respondet Romanus pontifex quòd statuit concilium quòd dicta sententia excommunicationis tanquam iniusta relaxetur sine difficultate, id est sine aliqua cautione de stando iuri, & sine expensis. etiam excommunicator condemnabitur excommunicato in expensis occasione iniustæ excommunicationis factis. Item vltra hoc ipse excommunicator erit suspensus ab ingressu ecclesiæ per vnum mensem: & si durante illo mense se ingerat diuinis, incurrit irregularitatem, à qua non poterit absolui, nisi per solum papam. {Medicinalis.} quia plures rubore confusi, eo quòd vident se vitari ãb alijs, & priuari legitimis actibus, reuertuntur ad bonum obedientiæ: & sic excommunicatio retrahit excommunicatum à peccato ad bonum obedientiæ. {Contemnat.} Licet excommunicatus sit in peccato: tamen si contemnat excommunicationem, eius peccatum aggrauatur. {Scriptis.} Si proferatur sententia sine scriptis, tenet sententia: aliàs non absoluetur excommunicatus. & tamen dicit litera, quòd superior eum absoluet: ergo erat excommunicatus: tamen excommunicatio erat iniusta: ideo punitur excommunicator: vt sequitur. {Expresè.} oportet quòd excom-

communicator exprimat causam expresse: & non sufficit dicere, Talem Titiũ causis rationabilibus in his scriptis excommunicamus: sed requiritur quòd exprimat causam propter quam illum excommunicat: puta quia talis fuit contumax: & sua exigente contumacia in his scriptis excommunicamus. vel sic dicendo, Talis recusauit facere tale quid, licet fuerit debitè monit[a]: quare ipsum in legendo scriptis excommunicamus. ¶ Publicũ instrumẽtum. ¶ istud non est de necessitate, sed de cõsilio, si excõmunicatus petat copiã excõmunicationis, vt petat confici instrumentum: vt si excommunicator negaret se requisitum esse, q excõmunicatus possit probare requisitionẽ. ¶ Animaduersione. ¶ Id est pœna arbitraria, ex quo nõ est iure taxata. ¶ Fulminare. ¶ hoc est ꝓferre indeliberatè & indiscretè: sed quãdo plenè deliberat cum discretis, dicitur proferre. Et hæc est differentia inter fulminare excõmunicationem, & proferre: tamen vnum sæpe punitur pro reliquo. ¶ Obseruari. ¶ id est vt proferatur in scriptis: apponatur causa rationabilis, & detur copia. ¶ Sanctiones. ¶ immo efficiuntur irregulares. No. primò ex isto c. q iudex ecclesiasticus debet esse discretus in proferenda excõmunicatione: & debet exercere officium corrigentis & medentis. ideo si iudex ecclesiasticus videat subditum suum nõ curare de excõmunicatione, & sic videt excõmunicationẽ non proficere: nõ debet bonus iudex illũ excõmunicare sana conscientia: sed debet in eum exercere aliam pœnam: scilicet captionẽ personæ, & pignorationem bonorum. Nam iudex debet in cõtumacem exercere pœnã quam viderit magis timeri. Et ideo dicit Dominicus de sancto Geminiano, q si iudex ecclesiasticus ignorans cõditionem contumacis, illũ excõmunicauerit, & videt q excõmunicatio non proficit, quia excõmunicatus non curat de excõmunicatione: debet illum absoluere inuitum, & cõmunioni ecclesiæ restituere: licet beneficiũ absolutionis regulariter non conferatur nisi pœnitẽti: & dicit beatum Thomam hoc tenere. Not. vlterius q sententia excõmunicationis debet proferri in scriptis: tamen istud nõ est de substantia excõmunicationis, sed est de iustitia. Nam teneret excõmunicatio, etiam si nõ esset lata in scriptis. Secus esset de sententia definitiua: quia de substantia sententiæ definitiuæ est q feratur in scriptis: aliàs non valeret sententia nisi in causis summarijs, in quibus valet sentẽtia licet nõ feratur in scriptis. l. j. vel ij. C. de senten. ex breui. reci. in auth. nisi breues. eod. titu. in clẽ. sæpe. de verb. sig. Not. q excõmunicator debet in excõmunicatione inferre causam propter quã excõmunicat: & in hoc differt sentẽtia excõmunicationis à sententia definitiua: quia in sententia definitiua nõ tenetur iudex exprimere causas mouentes ipsum ad sententiandum: licet sit honestum vt illas exprimat. Nota q excõmunicator tenetur intra mensem tradere exẽplum excõmunicationis excõmunicato si requiratur. Idem dicendum est de alijs actis causæ: videlicet vt exempla tradantur parti: originalia tamen debent remanere apud notarium. c. quoniam contra falsam. de proba. No. q sententia excõmunicationis lata sine scriptis, vel sine causa rationabili expressa, tenet de mero iure, licet sit iniusta. Hoc probat iste textus dum dicit, q si excommunicator violauerit istam cõstitutionem, q superior relaxabit excõmunicationẽ: ergo talis excõmunicatio tenebat. Not. ibi, Superior verò ad quem. q vbi notoriè cõstat de iniustitia excõmunicationis, superior nõ debet excõmunicatum remittere ad excõmunicatorem, sed potest eum absoluere nõ facta remissione. secus si notoriè non constaret: quia tunc deberet ipsum remittere ad excommunicatorem. Sed qualiter constabit de iustitia excõmunicationis? Dicendum q apparebit de iniustitia excõmunicationis ex lectura sententiæ, si non lata sit in scriptis: vel si in scriptis, tamen est lata absque expressione alicuius causæ rationabilis, vel per instrumentum publicum, per quod habetur quòd iudex noluit excõmunicato tradere copiam excõmunicationis: aliàs superior non absolueret, nisi esset appellatum. No. quòd si suspensus ab ingressu ecclesiæ diuinis se immisceat, contrahit irregularitatem: à qua non poterit absolui nisi per papam.

Fulminare excõmunicationẽ & proferre, differunt.

Excõmunicatio nõ est ferẽda, nisi putetur profutura.

Excõmunicatio lata sine scriptis tenet.

Excõmunicator excõmunicato petenti tradat excommunicationis exemplum.

a *Non mortalis.* vt ij. q. j. multi. & xxiiij. q. iij. notandum.

b *Non contemnat.* & tũc amplius ex contẽptu ligatur xxiiij. q. iij. notãdum. xj. q. iij. §. cùm ergo. & ſ. eo. tit. per tuas. Cresci igitur homo per meritum obedientiæ parendo iniquæ sententiæ. viij. q. j. sciendum. xj. q. iij. quid ergo.

Sententia iniquæ obtemperans meretur.

c *Corrigentis.* siue plectendo siue ignoscendo hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur: vt xxiij. q. v. prodest.

CAPIT. I.

VM medicinalis sit excõmunicatio nõ mortalis[a], disciplinans, non eradicans, dum tamen is in quem lata fuerit, non contemnat[b]: cautè prouideat iudex ecclesiasticus vt in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis[c] fuerit & medentis[d]. Quisquis igitur excommunicat[e], excommunicationem in scriptis[f] proferat, & causam[g] excommunicationis expressè cõscribat propter quã[h] excommunicatio proferatur. Exemplum[i] verò huiusmodi scripturæ teneatur excommunicato[k] tradere intra mensem, si fuerit requisitus[l]: super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel literas testimoniales confici sigillo authentico[m] consignatas. Si quis autem iudicum[n] huiusmodi constitutionis tenore

d *Medentis.* sanabit & medebitur quantũ in se erit: aliàs nõ erit quod sibi imputetur. xliij. dist. c. Ephesijs. 47. dist. c. vlt. Faciat igitur q sententia sit iusta ex animo, ex ordine, & ex causa: de quibus dicitur. ſ. eo. sacro.

e *Excommunicat.* suspẽdit vel interdicit. j. eo. c. §. & hęc eadẽ.

f *In scriptis.* No. casus in quib[o] scriptura requiritur. de his plenè dixi ſ. e. li. de cẽs. c. j.

Glos. seq. exẽplificat. secũdò quærit: ponit opinionem, & soluit. tertiò notat duas differentias.

g *Causam.* vt, quia peremptorie citatus coram nobis renuit cõparere, de iustitia respõsurus: vel quia iudex vt intra talẽ diem centum Titio solueret, ad quæ sibi ex causa depositi tenebatur, facere recusauit: idcirco &c. & sit hic ordo retrogradus: quia primò debet causam exprimere, & postea excommunicare. Sed nunquid hęc constitutio locum habet cùm excommunicatio fertur contra incertam personam: vt v. q. j. quidam. & ſ. de offic. ordi. si sacerdos: Dicunt quidam quòd non. Et hoc placet Io. Mo. & Archi. ad hoc. ſ. eo. lib. de elect. qui contra certam. Sed tutius[a] est tenere contrarium: tum quia hæc constitutio generaliter loquitur: tum quia certam personam, sed non expressam ligat sententia, quę tamen postea exprimetur. ad hoc. j. eo. Romana. §. caueant. Et not. ex hac litera duas diuersitates inter sententias excommunicationum & alias definitiuas: quia vtraque debet ferri in scriptis. sed si definitiua non feratur in scriptis, non tenet: vt ſ. eo. lib. de re iudic. vlt. sententia autem excommunicationis licet non sit lata in scriptis, tenet: sed locum habent pœnæ quæ infra sequuntur. Item in definitiuis non est necesse exprimere causam. ſ. de re iudi. sicut. sed in sententia excommunicationis secus: vt hic vides.

a *Secundũ Hostie. qui etiã hanc opini. attribuit Inno. Ioan. And.*

h *Propter quam.* & licet falsa sit causa: ligat tamen excommunicatio. xj. q. iij. c. j. &. ij. ſ. eo. sacro. de absolutione dic vt ſ. de off. or. ex parte.

i *Exemplum.* totale: aliàs nõ esset exemplum, sed pars. Ioan. And. ADDITIO. Vnde dicit Hostien. quòd continere debet excommunicationem de verbo ad verbum, & annum & diem. argu. de rescrip. eam te. ij. q. viij. per scripta. §. libellorũ. Ioan. Andr.

k *Excommunicato.* per hoc videtur loqui cùm excõmunicatur certa persona: fateor hoc quo ad traditionem exempli. ADDITIO. Quasi diceret, nihilominus ferri debet in scriptis & exprimi causa quę ita cõueniat generali sicut speciali sentẽtiæ: imò plus generali quæ nõ debet ferri nisi ex causa. j. eo. Romana. §. caueãt. plus dixit Hosti. quòd si innominatus qui comprehẽdi poterat sub generali, petat exemplum, debet sibi concedi. Ioan. Andr.

Glossa seq. circa requisitionẽ hanc quatuor dicta ponit.

l *Requisitus.* aliàs ergo non habebit locum pœna quæ sequitur. & est ſ. ſ. eo. lib. de app. vt super. &. c. ab eo. & intelligo quòd requisitio fiat loco & tempore competentibus. ar. præ. c. ab eo. & ſ. de elec. cùm in veteri. & intelligo mensem à die sententiæ, non à die requisitionis. fic. ij. q. vj. c. vlt. §. definitiua. & ea. q. & eo. c. versũ. iudicibus. &. C. de app. l. iudicibus. si autem requiratur post mensem, non habet locum hęc constitutionis pœna: sed nihilominus illam dare tenetur, sicut & cætera acta causæ. de proba. quoniam contra ad hoc de do. & contu. cùm dilecti.

Glossa seq. allegat duas cõcordantias. quærit. arg. affirmatiuè, & contrarium soluit. secunda pars soluit quæstionem.

m *Authentico.* ista sunt paria. ſ. de fi. instru. c. ij. ad idem. ſ. eo. lib. de offi. ordi. si canonici. Sed nunquid sufficerent testes? Videtur quòd sic. C. de fide instru. l. in exercendis. ſ. de fide instr. cùm Ioannes. dic illud regulare: sed hoc speciale[b], sicut & alia quæ dixi ſ. de censi. c. j. ADDITIO. Hosti. Io. Mo. & Archi.

b *Idẽ Do. Phil cõta.*

n *Iudicum.* quorumcunque, vt etiam sacerdotes excommunicantes hoc seruare debeant c. ſ. de offic. or. cùm ab ecclesiarum. Pœna tamen suspensionis, de qua infra loquitur, in episcopis locum non habet: vt ¶ eo. quia periculosum.

c *Idẽ Hosti. & cum eo Ioã. Mo. & Archi.*

Teme-

a *Sequitur Do. Philip. Io. And.*

b *Idem credit Philip. & procedit gloss. secundũ Ioã. An. & Phi. etiã si excõmunicatio ipsa nõ tenuit. Font.*

† *No. hic ex mente Do. quòd nõ poterit dom in oratorio celebrare. Font.*

† *Ergo sententia excõmunicationis lata cõtra formã iuris, tenet. Philip. & sic limita. l. prolatam. C. de sentẽt. et inter loc. om. iudic. Fonta.*

a *Temerarius.* nunquid requiritur quòd sit in dolo? Quod videtur per hãc literam. ad hoc. ff. vi bono. rap. l. ij. §. doli mali. Dic contra: quia sufficit quòd negligentia, stultitia, vel fatuitate hoc fecerit[a]. ad idem. ff. de iudi. eum quem temere. & est ſ. ſ. eod. lib. ne cle. vel mona. c. ij. & per literam istam pũto quòd si excõmunicator non fuit in aliqua culpa: puta nõ erant necessaria ad scribendum, & periculum erat in mora: credo[b] quòd non habeat locum pœna. ad hoc. ff. de vsufruct. æquisimum. & ſ. eo. lib. de elec. indemnitatibus. in fi.

b *Per mensem.* quo lapso ipso iure restitutus est. lxxxj. dist. si quis amodo. & ſ. de spon. non est nobis.

ADDITIO. Dicit Hostien. hoc verũ, si sententiam seruauit, & peccatum confessus sit & pœnituerit. aliàs semper quo ad se suspẽsus remanet. supra de cohab. cle. & mu. cap. fin. Ioann. Andr.

c *Ab ingressu ecclesiæ.* de hac suspensione habes j. eod. is cui. & adde quod dicam j. eo. is qui. ADDITIO. Inno. in decretali sacro. ſ. eod. in anti. recte tenuit quod terminatum est in dist. ca. is cui. j. & ij respon. hic videtur innuere contrarium, quòd sic suspensus celebrans non sit irregularis, cùm suspẽdere ab ingressu ecclesiæ non sit suspendere ab officio: cùm etiam extra ecclesiam celebretur. Et Hostien. ponendo hoc dictum Innoc. expressè ponit de eo qui celebrat in ecclesia. ipsi tamen contrarium tenuerunt in decretali, sacro. & hic loquitur Innoc. opi. recitando quorundam: ¶ patet ex eius verbis. Ioan. And.

d *Superior.* istud satis habebamus. ſ. eo. sacro.

e *Difficultate.* scilicet cautionis exigendæ, vel remissionis faciendæ. ADDITIO. Vnde dicunt Ber. & Hosti. quòd sine mora, sine satisdatione, sine causæ cognitione, & sine aliquo excommunicati grauamine hoc fieret, cùm euidenter appareat contra hanc constitutionem latam fuisse. Ioan. Andr.

f *Pœna.* sic ſ. de autho. & vsu pal. nisi specialis. xxxviij. dist. §. qui ea.

Interdictũ spirituale differt ab interdicto alterius rei temporalis.

g *Obseruari.* & sic ista tria sunt paria & habes ſ. j. eod. tit. is cui. ad idem. ſ. de ap. ad hæc quoniam. &. c. dilectus. de consue. cùm dilectus. de elect. cùm inter R. cum ſi. & intelligas de interdicto vel suspẽsione etiam à spiritalibus prolata: secus si interdiceretur ingressus ciuitatis vel pomœrij. ff. de ser. expor. cui pacto. ff. de inter. & rele. per totum. secundum modernos qui de hoc plenè no. in prædicta decretali. ad hæc quoniam. Ioan. And.

h *Sicut prius.* quasi in officio suo agens: vt dicit canon. xj. q. iij. si quis episcopus in concilio. Et j. eo. is cui in fi. j. respon. quod verum est in quocunque officio cantando, & in quibuscunque horis officiet ecclesiam: vt in prædicto canone. & concor. ſ. eo. lib. de re iudi. cum æterni. ADDITIO. Idem hic Ber. & Host. dicebat Fran. quòd si intrat chorũ cum alijs legendo & cantando, locus est irregularitati. & sic intelligitur illud quod prius positum est in. c. si quis episcopus. Ioan. Andr.

i *Irregularitatem.* quod ergo in antiquis canonibus statutum erat de excommunicatis, extenditur ad suspẽsos xj. q. iij. c. si quis episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in concilio. & ſ. de re iudic. cùm æterni.

k *Summum.* Nota casum specialiter reseruatum Rom. pont. alios habes de offic. leg. quod translationẽ. & de excel. præla. sicut venire. in anti.

Diuisio.

SOlet. Sunt duæ partes. In prima ponitur duplex quæstio. secunda ibi, Et an. In secunda ibi, In prima. ad vtrãque respõsio. Et primò soluit primam. secundò excipit ibi, Nisi tertiò excipiendo moderatur ibi, In quo casu. Secunda secundæ distinguit iudicialia & extraiudicialia. secundum ibi, Extra iudicium. CASVS. Certum est cùm quis prætendit excommunicationem in se latam esse nullam aliqua rationabili causa (quia prætendit appellasse legitimè antequam in ipsum proferretur excommunicatio, & sic erat exemptus à iurisdictione excommunicatoris: vel dixit quòd in excõmunicatione fuit expressus error intolerabilis: quia continebat præceptum quod erat contra Deum & conscientiam illius cui præcipiebatur) potest petere absolutionem ad cautelam (si & inquantum indigeat) ad tollendum murmur & scandalum populi. Sed ponamus quòd excommunicator vel aduersarius se opponit ne iste absoluatur ad cautelam. vtrũ superior debeat illũ absoluere non obstante oppositione? Respondet Romanus põtifex cum distinctione. aut opponens dixit quòd iste fuit excommunicatus pro manifesta offensa, & offert probare intra octo dies: & tunc differenda est absolutio per illos octo dies. Et si probatũ fuerit quòd ipse fuit excommunicatus pro manifesta offensa, non absoluetur nisi premissa satisfactione & cautione de stando iuri. Si autem opponens non offerat se probare intra octo dies quòd sit excommunicatus pro manifesta offensa, tunc superior eũ absoluet ad cautelam. Sed quid: ponamus quòd ille qui fuit excommunicatus, dixit excommunicationem esse nullam propter aliquam causam: & non petit absolutionem ad cautelam, sed vult admitti ad probandum illam causam: vtrum pendente illo articulo probationis sit euitandus tanquam excommunicatus? Respondet Romanus pontifex quòd sic in iudicijs. nam non poterit fuos debitores conuenire pendente illo articulo probationis: & de facto si conueniat, poterunt excipere debitores quòd non tenentur eũ ipso processum facere, eo quòd est excommunicatus. nam est sibi imputandum quare non petijt absolui ad cautelam. sed in alijs actibus extraiudicialibus, puta in electione & postulatione, non euitabitur. ideo probatione ista pendente poterit eligi in prælatum alicuius ecclesiæ. sed si postea appareat excommunicatum esse, non tenebit electio de ipso facta. ¶ Innodatum. ¶ & sic excommunicationem nullam. ¶ In prima. ¶ sequitur responsio ad vtranque quæstionem. ¶ Emenda. ¶ id est satisfecerit. vel si proponatur quòd fuit excommunicatus pro manifesta offensa, absoluetur præstando cautionem de stando iuri. Nota primò ex prima parte huius capituli, quòd dicens excommunicationem in se latam esse nullam, potest petere absolutionem ad cautelam: nec in hoc est sibipsi contrarius: quia per hoc non fatetur se excommunicatum. secus est de illo qui petit directè absolutionem: quia tunc fatetur se excommunicatum. Nota vlterius iuncta glossa quòd sententia excommunicationis lata post appellationem in appellantem, est nulla: & hoc verum post appellationem legitimam interpositam ex causa rationabili & vera: aliàs exprimendo mendose causam rationabilem quilibet posset se eximere à iurisdictione sui iudicis. Nota vlterius quòd sententia excommunicationis dicitur esse nulla, quando in ea fuit appositus error intolerabilis: puta si in excommunicatione dicat iudex: Cùm alias monuerimus talem Titium vt Caium occideret, vel vt furtum faceret, vel ne eleemosynam daret: ipse tamen nihilominus noluit ipsum occidere, vel noluit furtum facere, vel eleemosynam dedit: ob quam causam eum in his scriptis excommunicamus. veruntamen respectu eleemosynæ non est verum indistinctè vt excommunicatio dicatur continere errorem intolerabilem, si aliquis fuit excommunicatus eo quòd dedit eleemosynam. nam si aliquis pauper sit contumax, & noluerit iudici obedire: potest iudex monere suos subditos ne illi pauperi tradant eleemosynam. sed prima facie præceptum de non dando eleemosynam esset irrationabile: nisi aliàs qualificaretur. Nota quòd dicens excommunicationem esse nullam, si petat admitti ad probandum causam nullitatis, pendente probatione nullitatis est vitandus in iudicijs, sed in extraiudicijs non est vitandus: immo si sciat pro certo se non esse excommunicatum, licitè potest missam celebrare. Nota etiam quòd absolutio ad cautelam petitur, quando dicitur nulla excommunicatio. ad hoc de offic. delega. cùm contingat. Nota finaliter duòs casus, in quibus excommunicatio dicitur nulla.

A non-

CAPITVLVM II.

Solet à nonnullis [a] in dubium reuocari, an cum aliquis per superiorem [b] absolui postulat ad cautelam, dum in se latã excommunicationis sẽtẽtiã asserit esse nullã, † sine contradictionis [c] obstaculo munus ei debeat absolutionis impendi? Et an ante [d] absolutionem huiusmodi [e] is qui se offert in iudicio [f] probaturum se post appellationẽ legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem [g] in sententia fuisse patenter expressum, sit in ceteris [h] (excepto probationis illius [i] articulo) euitandus? In prima igitur dubitatione sic statuimus obseruãdum, vt petenti [k] absolutio non negetur, quamuis in hoc excommunicator vel aduersarius se opponat: [l] Nisi eum excõmunicatum pro manifesta [m] dicat offensa. In quo casu terminus octo dierum [n] indulgebitur sic [o] dicẽti: vt si probauerit quod opponit, nõ relaxetur [p] sententia, nisi prius sufficiẽs præstetur emenda, [q] vel competens cautio de parendo iuri, si offensa dubia [r] proponatur. In secunda verò quæstione statuimus, vt is qui ad probandum [s] admittitur, pendente probationis articulo, in ceteris quæ vt actor [t] in iudicijs attẽtauerit, interim euitetur. Extra iudiciũ [u] verò in officijs, [x] postulationib⁹, & electionib⁹, ac alijs legitimis actib⁹ nihilo minus admittatur. [y]

a *A nonnullis.* scholasticis vel iureperitis conflictum rationum habentibus. sic suprà de resti. spo. frequens. ADDITIO. De quibus philosophus, Dubitare de singulis non est inutile. Ioan. Andr.

Glossa sequens reci. per q. an etiam delegatus absoluat ad cautelam. ponit duas opi. cõtrarias. ad secundã objicit & respondet dupliciter.

b *Per superiorem.* excõmunicatoris: quod, dic vt suprà eodem, per tuas. Et per hanc literam quæ sic generaliter loquitur, dixit Bernardus quòd quilibet iudex ordinarius & delegatus hanc absolutionem impertiri possũt. Inno. & alij [a] contra in delegato, dicentes ꝙ delegatus etiam papæ non absoluit ad cautelam ex generali causse commissione. delegata enim potestas est stricti iuris, & id solum potest quod ei specialiter est cõmissum, & sine quo caussa expediri non potest. suprà de offic. dele. ca. j. & ca. prudentiam. sed sine absolutione ad cautelam, bene potest causa expediri, quia cum patebit illum excommunicatum, poterit per delegatũ in veritate non ad cautelam absolui, vt in cap. prudentiam. sed quòd delegatus papæ absoluat ad cautelam, videtur expressum. suprà de appella. ad præsentiam. Sed qui tenent contrarium, dicunt quòd illud fuit propter specialem commissionem. Vel illud in auditoribus, secus in delegatis, quasi auditores habeant ordinariam. de hoc de rescript. auditor. in cle. in. j. gloss. ADDITIO. Ber. de quo in princ. huius gloss. in duobus errauit. Primum dixi in textu super verb. nullam. Secundum sumpsi ex eo quòd decret. per tuas. eodem titulo in anti. dixerat quòd sedes apostolica consueuerat concedere absolutionem ad cautelam: & quasi intelligeret id inferioribus non licere, dixit hoc nouum per hanc decre. inductum, quòd quilibet &c. vt sequitur. Sed illa verba non ponebantur ibi ad designandum aliquid speciale in papa, sed ad instruendum quale remedium posset haberi in illo dubio, Ioan. Andr.

a Io. Mo. et Host. sed Archi. non vult accedere huic dicto. Ioã. And.

† Dicit Frãcis. (sed male) quòd idem si iniustam. hoc est falsum, vt patet §. eod. per tuas. fatetur enim se ligatum, ergo habet necesse directè absolutionẽ petere, nõ ad cautelam. Potuit tamen error Frãci. procedere à gloss. Ber. quæ dicit quòd cùm olim in duobus casibus fieret absolutio ad cautelã, hæc cõstitutio statuit quòd cuilibet absolutionem petẽti ad cautelã coram quocũq; iudice cõcedatur. hoc est falsum. nõ enim præstatur hæc absolutio nisi cũ nullitas sententiæ allegatur. Io. An.

c *Contradictionis.* ipsius excommunicatoris vel aduersarij qui illum fecit excommunicari, vt supra de appella. qua fronte. & j. sequitur.

d *Et an ante.* secunda quæstio.

e *Huiusmodi.* scilicet ad cautelam. Idem puto etiam si non peteret absolui, quia nec compellitur hoc casu, vt suprà eodem, per tuas.

f *In iudicio.* ibi etiam iudici facienda est probatio. ff. de proba. l. quinquaginta. §. eod. lib. de rescript. statutum. §. cum verò. cùm similibus.

g *Errorem.* pone exemplum. j. eo. venerabilibus. §. potest. & in his duobus casibus est nulla excommunicationis sententia, & in alijs quos dicam. j. eo. præsenti.

h *Ceteris.* iudicialibus &c.

i *Illius.* scilicet de præcedente legitima appellatione.

k *Petenti.* humiliter. suprà eod. per tuas. de offic. delega. cũ contingat. Potest etiam non petens absolui. ij. quæst. v. quanto. ADDITIO. Vide quòd not. de eo qui dux. in ma. significasti. in vlti. gloss. Ioan. Andr.

Absolutio potest dari nõ petenti.

l *Opponat.* quia periculum est in mora. iam enim sic decedere posset, cùm & propter peccatum & propter excommunicationem quis facilius moriatur. vndecima quæstione tertia, episcopi. ad idem suprà de app. qua fronte. ff. de app. reci. vel non. l. vlti.

Glos. seq. exponit. prorogat dubium, quod per quatuor iura exemplificat.

m *Manifesta.* id est notoria. quod dic vt suprà de verb. signific. cùm olim. & cap. ex parte. vbi de hoc. idem in manifesta contumacia, vt j. eodem, venerabilibus §. secus. & idem putarem si peteret absolui ad cautelam à sententia excommunicationis canonis, & diceretur casus talis esse quo absolutio fieri non deberet ante satisfactionem: vt suprà eod. lib. de offic. deleg. c. vlti. §. pars verò. & suprà de censi. quanquam. in fi. & de immuni. eccle. quoniam. in fi. & de hæret. quicunque. in princ. cum suis similibus.

Glossa sequens recitet per quæstionem an ex causa augeatur dilatio.

n *Octo dierum.* dicit Bern. quòd hic & suprà de restitu. spolia. frequens. & §. de exceptio. pia. (de qua tamen dic vt ibi dixi in glo. licet enim. & vbicũq; cert⁹ terminus à iure statuitur) si petatur maior dilatio, negabitur iusta caussa cessante. sed si caussa subesset, dixit eum audiendum ex illa generali clausula, si qua mihi iusta caussa &c. ff. ex quib. cau. ma. l. j. in fine. & si minor esset, vel ecclesia, audiretur etiã si probationes negligenter intra terminũ omisisset. si autẽ reus ad probandum contrarium peteret dilationem longiorem, danda est secundum eum: & prodest dilatio illa actori, quia si non plenè probauerit, adhuc alias plenas probationes inducet. Cod. de temp. in integ. restitutione. l. petendæ. & sic in his casibus audiretur intra dies statutos, & post etiam, si postulat, per prædictam. l. petendæ. immo etiam post terminum ipsi reo datum, per prędictam. l. admitteretur, cùm ex facto illius impeditur. ADDITIO. Dixit Innocent. idem dicendum in exceptione spoliationis, & alijs in quibus certus terminus datur aliquid ad probandum. Ioan. And.

Terminus à iure statutus, ex causa potest prorogari.

o *Sic.* scilicet excommunicatum illũ pro manifesta offensa.

p *Relaxetur.* etiam ad cautelam, vt formata fuit quæstio.

q *Emenda.* in spiritalibus non semper habet locum, quòd ante omnia emendet excommunicatus pro manifesta contumacia vel offensa. Pone enim aliquem excommunicatum, quia non fecit se ordinari. promouebitúr ne antequam absoluatur? absit. & de hoc per Innocentium & modernos supra de præbendis, pro illorum. vt ibi scripsi super glossa penultima. & idem hic Archi. Ioannes And.

r *Dubia.* & sic non ostendit de nullitate, prout dicebat.

s *Ad probandum.* de nullitate scilicet, quòd sententia fuerit lata post legitimam appellationem, vel quòd contineat intolerabilem errorem &c.

t *Vt actor.* secus si vt reus. suprà de indic. intelleximus. de exceptio. cum inter. supra eodem lib. de rescript. cap. j. & repellitur à iudice, etiam reo non opponente. supra de exceptio. exceptionem.

Glossa sequens de ratione quærit, & tres reddit.

u *Extra iudicium.* quæritur, quare aliud in iudicio, & aliud extra iudicium? Reddebat Bernard. [b] super hoc tres rationes. Prima, quia in iudicijs non tollitur actio, sed differtur. suprà eodem libro de except. pia. & sic non est multum præiudicium. Cod. de preci. Impera. offe. l. quoties. quia quod differtur, non aufertur. decimaquarta quæstione quinta. capit. primo, sed in extraiudicialibus magnum est præiudicium, quia non sine magno damno à rebus nostris reuocamur. ff. quemadmodum testa. ape. l. sed si quis ex signatoribus. Secunda, quia facilius interdicuntur iudicialia. Cod. de hæret. quoniam. quàm extraiudicialia. ff. de procu. mutus. j. respon. cum concor. & ea quæ sunt iuris, quàm ea quæ sunt facti. ff. de pœnis. l. quidam serui. Tertia, quia in iudicio vbi alium impetimus, leuius impediri debemus q̃ extra iudicium vbi nullũ impetimus, sed tantùm iuri nostro innitimur. ADDITIO. Quarta, quia extra iudicium non est paratus iudex medius sicut in iudicio. facit suprà de appellatio. sæpè. secundum Hostiens. & Ioann. Monac. Ioann. Andreæ.

b Et hic Innoce. & Hostien.

x *In officijs* publicis vel diuinis. vnde ex quo de appellatione confidit, securè celebrat, vt prius. §. de appel. ad præsentiam nostram. &. c. dilectus.

Excõmunicat⁹ post appellationem legitimã, potest licitè celebrare.

Glossa sequens recitet per quæstionem an statim efficax sit admisio. soluit & remittit. signat contrarium, & ibi remittit.

y *Admittatur.* non statim est efficax admisio, sed postea in processu apparebit, quia si admissus fuerit ad electionem, postea discutietur de appellatione: & si apparebit prius per eum legitimè appellatum, apparebit illum bene admissum. si autem, apparebit tunc illum excommunicatum, & sic non valere vocem suam. vel dic vt no. §. de app. pastoralis. in gloss. penult. contra. j. eod. licet. ibi soluitur in vlti. gloss.

Idem in eodem.

Excommunicatio lata in participantes excommunicatis in locutione & similibus canonica monitione non præmissa, non tenet. Ioan. Andr.

CAPITVLVM III.

Statuimus, [a] vt nullus iudicum participantes cum excommunicatis [b] ab eo † in locutione & alijs [c] quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam [d] excommunicare maiori excommunicatione præsumat, saluis constitutionibus [e] contra illos legitimè promulgatis, qui in crimine præsumunt participare dãnato. Quòd si ex locutione & alijs quibus participãs labitur in minorem ex-

Statuimus. } Primò ponit prohibitionem de sententia non ferenda cum quadam protestatione. Secundò dat modũ quo ferri potest: ibi, Quòd si. Tertiò vitiat sententiam aliter latã, & cõminatur ferẽti: ibi, Aliter. Ioan. And. Pro intellectu huius cap. est presupponendum ꝙ monitio non est de substantia excommunicationis, sed est de iustitia. Ideo si iudex non præmissa monitione aliquem excommunicet, tenet sententia excommunicationis, sed est iniusta, ideo venit relaxandus. in c. sacro. eod. titu. in antiq.

† Secus ergo si episcopus sine monitione excõmunicet participantes cũ excõmunicatis ab alio Do. Ioan. And. Phil. & sic intellige. c. cõstitutionem. j. eo. arg. no. circa fi. in authen. de fil. ante do. instru. natis. col. 3. Fonta.

CASVS. Episcopus vidit aliquem concubinarium, vel alium criminosum. certum est quòd non potest talem excommunicare nisi monitione pręmissa, videlicet vt eum moneat sub pœna excommunicationis canonicè & competenter vt concubinam dimittat: & si præmissa monitione concubinã non dimiserit, poterit illum excommunicare. Or ponamus quòd aliquis episcopus vel alius iudex ecclesiasticus aliquẽ suum subditum iuste excommunicauit. certum est quòd Christifideles debent istum excommunicatum euitare in locutione & alijs actibus, vt rubore cõfusus recognoscat reatum, & redeat ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, & bonum obedientiæ: & si faciant contrarium, incurrunt sententiam excommunicationis. Episcopus videt aliquos fideles, qui istum excommunicatum non vitant. in eos tulit sententiam maioris excommunicationis dicendo, excommunico tales eo quòd communicant & participant cum tali excommunicato. vtrum teneat excommunicatio? Videbatur quòd sic, quia sunt excommunicati minori excommunicatione. Respondet Roman. pontif. quòd cùm quis vult excommunicare maiori excommunicatione participantes cum excommunicato, debet illos monere trina canonica monitione: & si aliter facit, non tenet excommunicatio. Et istud fuit specialiter ordinatum ad refrenandum motus excommunicationis, quia excommunicatores ad relationem aliquorum facillimè mouebantur ad excommunicandum participantes cum excommunicatis. Sed vtrum istud sit verum indistinctè, quòd iudex non possit excommunicare participantes non pręmissa canonica monitione? Respondet quòd nõ, sed fallit in ijs qui participant in crimine damnato. fortè aliqua Berta (dissoluto matrimonio) adhæret alicui concubinario, vnde maritus suus conqueritur. fuit monita per iudicem vt desisteret: & quia monita noluit desistere, fuit excommunicata. hoc non obstante aliquis sciens eam esse excommunicatam, vel suus cõcubinarius communicauit cum ea in crimine damnato. ipse participans est excommunicatus ipso facto. c. si concubinæ. supra eod. titu. in antiq. & vltrà iudex potest illum excommunicare absque canonica monitione premissa: & sic est excommunicatus duplici excommunicatione, scilicet à iure, & ab homine. {Ab eo} secus si ab alio, quia monitio non est de substantia excommunicationis, sed de iustitia. ideo si episcopus vellet excommunicare participantes cum excommunicatis ab alio quàm à se, sine monitione teneret excommunicatio. Ratio est, quia iudices sunt magis incensi quando auctoritas eorum contemnitur, quàm quando contemnitur auctoritas aliorum. {Et alijs.} scilicet in mensa, in osculo, in salutatione, in choro, & in alijs tendentibus ad commodũ excommunicati, quia permissum est participare cum excommunicato in damnum ipsius: aliàs excommunicatus ex dolo suo perciperet commodum, quod est contra cap. intelleximus. de iudi. in anti. {Dãnato.} non præmissa monitione, quia ipso facto incurrunt excommunicationem maiorem, & indigent solenni absolutione: vt in dicto. c. si concubinæ. {Indurescat.} Nam cùm excommunicatus videt se admitti ad omnes actus, non curat de excommunicatione, quia excommunicatio non aggrauat ossa: ideo contemnit auctoritatem & claues ecclesiæ: sed cùm videt se vitari vt leprosum, dimittit inobedientiam, & reuertitur ad gremium ecclesiæ. Nota primò ex isto cap. quòd excommunicatus maiori excommunicatione, vitandus est in locutione & osculo: vt si forte aliquis canonicus excommunicatus sit, in ecclesia dum offertur pax, nõ debet ab alijs canonicis osculari, aliàs osculans incurrit excommunicationem minorem. Nota quòd licet participãs cum excommunicato maiori excommunicatione, incurrat minorem excommunicationem, tamen non potest excommunicari maiori excommunicatione, nisi prius fuerit monitus vt desistat ab ista participatione. sed monitione facta si nõ desistat, poterit excõmunicari. Ex quibus sequitur quòd participans cum excõmunicato maiori excõmunicatione, peccat mortaliter, & hoc quãdo quis fuit publicatus & denũtiatus. sed ante denuntiationem non peccaret mortaliter, sed solùm venialiter, nisi faceret in cõtemptum auctoritatis ecclesiæ. Nota quòd participans cum excommunicato in crimine damnato pro quo fuit excommunicatus, potest excommunicari sine monitione. Nota vnum casum in quo monitio debet præcedere sententiam, licet regulariter monitio non sit de substantia sententiæ, sed solùm de iustitia. Ratio est, quia multotiens iudices vidẽtes se turbatos, indiscretè & iniustè excommunicabant participantes, licet de participatione non plene constaret. ideo ad refrenandum istud fuit ordinatum quòd monitio nõ solùm esset de iustitia excommunicationis, sed de substantia. Dicitur hic quòd participans cũ excommunicatis non debet excommunicari maiori excommunicatione, nisi monitione præmissa. vtrum excommunicator possit facere monitionẽ generalẽ hoc modo, Monemus per præsentes omnes & singulos Christifideles, ne cum tali excõmunicato cõmunicẽt seu participare præsumãt, edendo & bibendo, loquendo, sedendo, ambulando, aut alia vitæ necessaria ministrando, sub pœna excommunicationis, quam elapsis sex diebus in his scriptis proferimus, quorũ sex dierũ duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino eisdem assignamus. Vel vtrũ ad hoc quòd participantes cum excõmunicato maiori excõmunicatione sint excõmunicati, requiritur quòd fuerint particulariter moniti, videlicet quòd moneat Petrum, & si monitione facta non desistat, quòd illum excõmunicet? Communis tamẽ opinio doctorum est, ꝙ si iudex intendat excõmunicare generaliter omnes participantes cũ excommunicato, debet esse monitio generalis. si verò intendat excõmunicare particulariter, debet fieri monitio specialis. No. ꝙ est dare duplicẽ speciem excommunicationis, scilicet maioris, & minoris. vide de except. à nobis. Nota finaliter hic tex. expressum, quòd faciens actum contra legem, puniri debet, licet actus per eũ gestus non teneat. ad hoc §. de regula. non solùm. eod. lib. de reli. do. ca. vnico. eo. lib. Dom.

Participãs excõmunicato maiori, nõ incurrit maiorẽ excõmunicationẽ sine monitione.

a *Statuimus.* declaratur autem hæc decretalis. j. eo. c. constitutionem. & ad sententias interdicti & suspensionis extenditur. j. eod. statutum. ADDITIO. Et illæ duæ sunt in scholis cum ista legendæ, quæ & coniunctæ fuissent, nisi obstitisset diuersitas auctorum. Ioan. Andr.

Ponit declarationem & prorogationem.

b *Excommunicatis.* maiori excommunicatione.

c *Alijs.* puta osculo, salutatione, mensa, choro, & similibus, {Dabat Hostien. versum:

Versus.

Si pro delictis anathema quis efficiatur:
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.}

Sic enim sciẽter cõmunicãtes excõmunicato, sunt excõmunicati minori excõmunicatione ipso iure xj. q. iij. cũ excõmunicato. &. c. q cõmunicauerit. & à qb⁹ repellãt hę excõmunicationes, habes iij. q. iiij. Engeltrudã. & de excep. à nobis. de cle. excõ. mini. si celebrat. Sũt autẽ quedã psonę excepte que sine hac pœna excõmunicato cõmunicãt, vt xj. q. iij. quoniã multos. de sen. excõ. qđ in dubijs. &. c. inter alia. ADDITIO. Plenius per Host. in remis. quas dedi in c. cũ desideres. in. iiij. glo. eo. tit. in an. ad sum. eo. tit. §. si. sub. §. vtile. Ioan. Andr.

d *Monitionẽ canonicã.* hoc est regulare in excõmunicatione hominis, vt semper precedat monitio, vt §. eo. tit. de sen. excõ. sacro. xxiij. q. iij. de illicita. & dicitur quo ad hoc monitio canonica, vt moniti exprimãtur nominatim, & tribus monitionibus moneãtur, vel vna pro omnibus cũ interuallo dierum, nisi necessitas aliud suadeat. j. eo. constitutionem.

Monitio canonica quã dicatur.

Glossa seq. alleg. tria iura. tractat quæstionem de episcopo communicante excommunicato per se. ponit opinionẽ Ber. & contrariam. in fi. alleg. pro prima.

e *Constitutionibus.* §. eo. nuper. &. c. si concubinæ. & interdũ qui

qui communicat in diuinis excommunicato, excommunicatus est excõmunicatione maiori, vt s̃.eo.significauit.quod verũ est si quinq; concurrant quę ibi in textu notantur. No. autem hic Bern.quòd si episcopus cõmunicat in crimine cũ excommunicato à se, quòd non incurrit maiorem excommunicationem, quia sic cõmunicans peccat in eum qui damnauit,& ab eo est absoluẽdus. s̃.e.nuper. sed iste sua sententia se ligare non potuit. ff. de arbi. l. pe. ff. de iudi,l.Iulianus. tamẽ dicit quòd minori excõmunicatione ligatus est a quæ a iure contrahitur. Alij contradicentes, ꝙ & minor & maior excõmunicatio.scilicet per communionem in crimine & in locutione, contrahitur à iure, non ab homine.& hoc tenet Hosti.b s̃. c. nuper probat hoc per verbum, quamuis enim & tũc & c.quod bene facit ꝓ prima parte, quia absoluitur ab excõmunicatione communicans in crimine, ergo non est sententia canonis, quia tunc absolueretur à proprio ordinario.

a Nõ sic in papa, vt nota.s̃.eo.nulli.Io.And.

b Et Inno. ibi. & eod. tit. quod in dubijs. & hoc mihi placet, vt scripsi super gl. colligitur. idẽ hic Io. Mo. & Archi. Hostiẽ. remittit ad sum.e.ti §. & quæ sit pœna. sub §. quid si episcopus. Ioan. And.

communicatus fortius indurescat, a poterit iudex post monitionem canonicam huiusmodi participantes b consimili c damnare censura. Aliter autem in participãtes excommunicatio prolata nõ teneat, d & proferẽtes pœnam e legitimam poterunt formidare.

Idem in eodem.

Episcopi nullam interdicti vel suspensionis incurrunt sententiam, nisi in sententia sint expressi h d. Ioan. And.

CAPIT. IIII.

Quia periculosum f est episcopis & eorum superioribus g propter executionem pontificalis officij h quod frequenter incũbit, vt in aliquo casu interdicti vel suspensionis i incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione prouida duximus statuendum, vt episcopi & alij superiores prælati nullius constitutionis k occasione, sententiæ l siue mandati, m prædictam incurrant sententiam † vllatenus ipso iure.

Nisi in ipsis n de episcopis o expressa mentio habeatur. p

f *Quia periculosum.*& ideo vitandum.xliij.dist.quiescamus. s̃.e.li.de elect.vbi periculum.ff.de Car.l.j.§.ij. vel.iij. vide de iura.cal.c.ij.super glos.j. Quia igitur officium episcoporum & superiorum communius & generalius est, & plures grauarentur si illud impediri contingeret, ideo papa non tam episcopis quàm subditis per hanc constitutionẽ voluit prouidere. cõsistit enim istorum officium in chrismatis cõfectione, in frontis chrismatione, ordinum collatione, ecclesiarum & altarium cõsecratione,& sic multum periculũ est in suspensione ipsorũ.

Exprimit periculũ de quo dicit textus.

Episcoporũ officiũ in quibus consistit.

g *Superioribus.* archiepiscopis, patriarchis,& primatibus.

Glossa sequens recitetur per q. ponit opinionem antiquã, & modernam cõtrariam, & pro ratione remittit.

h *Officij.* per hanc literam non credebã olim quòd constitutio ista haberet locũ in pœnis suspensionum à beneficio, licet Hostien. contra supra de elect. cùm in cunctis. & Gar.eo. titu. cupiẽtes. s̃.eod. lib. tamen hodie nõ dubito ꝙ etiam in suspensionibus à beneficio, nõ solùm ab officio, ingressu ecclesiæ, vel similibus, locũ habet hæc cõstitutio. hoc probatur. s̃.eo.lib. de elect.si compromissarius. §.huiusmodi.& quæ potuerit esse ratio, ibi dixi.

† Etiam si essent verba generalia, quisquis, quilibet. Io.An. Phi.de quo vide no.ca. 2. de preb. s̃.eo.lib.alia tamen pœnalis cõstitutio ligaret episcopũ. glo. ca.sciant.c. cupientes. §.ceterũ.in ver. suspensos.s̃.eo de ele. Fonta.

Idem.

Huius decretalis quinque sunt dicta. Primum, quòd archiepiscopus sententias latas à subditis suorum suffraganeorũ, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxet. Secundum, quòd generalis sententia archiepiscopi ligat tantùm subditos. Tertium, quòd pro præteritis vel præsentibus culpis, monitione non præmissa ab eis lata sententia est iniusta Quartum, quòd pro futuris culpis vel iam commissis, scilicet nisi satisfaciant, excommunicare non debent, nisi mora, culpa, vel offensa, vel alia iusta causa subsit. Quintum, quòd in vniuersitatem vel collegium non feratur excommunicationis sententia, sed in illos qui culpabiles extiterunt, Ioan. And.

a *Indurescat.* quia videt se habere communionem hominum, quam non habere, & inter homines esse, est grauis pœna. C. de aposta. hi qui sanctam.

b *Participantes.*scilicet in locutione & similibus.

c *Consimili.* scilicet maiori. ADDITIO. Vt sic contumacia crescente crescat & pœna xxxj.di. quoniam. in fi.vt lit. non contesta.quoniam.§. vlti.Ioan.And.

d *Non teneat.*Nota casum in quo non tenet ipso iure excõmunicationis sententia.& fuit hoc statutum propter episcopos qui statim excommunicabant cum participibus. alios dicam.j.eo. præsenti.

e *Pœnam.*s̃.eod.sacro.vbi puniuntur qui admonitione non præmissa excommunicant subditos. ADDITIO. Hosti.& post eum Io.Mo.& Archi. dicunt quòd tenetur iniuriarum. xj.q.iij.illud.&.c.temerariũ.Et de sacrilegio xxiiij.q.iij.non in perpetuum.& carebit ad tempus arbitrarium communione hominum, & ingressu ecclesiæ. ea.q.de illicita. & ad has pœnas contra eum agetur coram ipsius superiore.j.e.venerabilibus.§.ij.Ioan.Andr.

Diuisio.

Quia.} Tria facit. Primò pręmittit cõstitutionis causam. Secundò constitutionẽ ponit priuilegiantẽ episcopos: ibi, Nos. Tertiò excipit ibi, Nisi. Et illud verbum quia, est redditiuũ rationis & causæ. Ioan. An. CASVS. Dictũ fuit. s̃. eo.tit.proxi.c. j. ꝙ iudex volẽs suum subditũ excõmunicare, debet cautè & discretè procedere, quia debet proferre sententiam excommunicationis in scriptis, non verbo tenus, & in excõmunicatione debet exprimere causam rationabilem, & dare copiam ipsius excommunicationis intra mẽsem excõmunicato si fuerit requisitus: aliàs est suspensus à diuinis. Sed vtrum illa constitutione ligetur episcopus qui excõmunicauit suũ subditũ sine scriptis, vel si in scriptis excõmunicauit sine causa rationabili, vel noluit dare copiã excõmunicationis excõmunicato? Respondetur ꝙ non, quia si in cõstitutione pœnali ponitur vt aliquis faciat tale quid, & ꝙ nõ faciens incurrat pœnã suspẽsionis vel interdicti aut excõmunicationis: episcopus nõ incurrit illã pœnam, nisi de ipso fiat expressa mentio in constitutione pœnali, puta si dicatur ꝙ faciens tale quid vel non faciens, incurrit sententiam excõmunicationis vel suspensionis, etiã si fuerit episcopus. non tamen negat quin sentẽtia illa fuerit iniusta, & debeat episcopus excõmunicator condẽnari in expẽsis, & non possit declarari nulla, vel relaxari per superiorẽ: sed episcopi non incurrunt pœnam excõmunicationis, suspẽsionis, vel interdicti, nisi de ipsis fiat expressa mẽtio. Nota primò periculosum esse episcopos impeditos fore circa illa quæ concernunt pontificale officium. Nota secundò quòd in generali suspensione non includuntur episcopi, si nõ exprimantur. Domi.

i *Suspensionis.* secus in excommunicatione, quia in illa priuilegiati non sunt, & noluit papa eos intantum priuilegiari, quòd tolleret quo ad eos canonem, si quis suadente. & alios similes, vt s̃.eo.lib.de homi.pro humani. ADDITIO. Idem tenent Inno.Hosti.Ioan.Monac.Fran.& Archid.Ioan.Andr.

k *Constitutionis.* s̃.eo.sacro. &.c.cum medicinalis.eo.lib. de solu.c.ij.de elect.cum in cunctis.cum similibus.

Cõstitutio & sentẽtia differunt.

l *Sententiæ.*aliud est constitutio, aliud sententia: vt.j.proxi. c.§. caueant. si ergo papa vel legatus vel alius ferat aliquam sententiam suspendendo contra faciẽtes, hæc non comprehendet episcopos.

m *Mandati.* vbi si mandat papa quòd omnes prælati & clerici soluant tantam pecuniam, suspendendo non soluentes intra terminum assignatum, per tales ergo constitutiones, sententias & mandata, episcopi non comprehenduntur. neglecta enim huiusmodi maiora videntur, quæ specialiter nõ designantur. ff. de iniur. item apud Labeonem. §.hoc edictũ. ADDITIO. Vide de rescrip.sedes. super.iij.gloss.in an.Ioannes And.

n *Ipsis.* constitutione, sententia, vel mandato.

Glossa sequens ponit antiquã literam, & opinionem Hostien. quam improbat.

o *De episcopis.* Nota quòd cautè puto remotam literam quę olim hic erat, quæ sic dicebat, de episcopis, & eorum superioribus expressa &c. per quam dicebat Hosti. quòd licet in sententia diceretur de episcopis, quòd non comprehendebantur archiepiscopi plus dicebat, quòd si dicebat de episcopis & superioribus, nomine superiorum intelligebantur archiepiscopi, sed non patriarchæ. Ad hoc de rescrip. sedes. & omnia iura quæ inducuntur ad pœnalia iura restringenda. Sed dic contra, c quia non est superiorem ordinem episcopo reperire: & ob hanc causam papa se vocat episcopum. vnde eoipso quòd de episcopis exprimitur, veniunt superiores, quia non inspicimus dignitatem, sed officium pontificale, vt in princ. cap.

c Idem Io. Monac.

p *Habeatur.* hic erat olim plus de textu, & erat quædam declaratoria illius decre.solet. quæ non habebat rationem, vnde fuit sublata. ADDITIO. Dicebatur ibi quòd id quod dicit finis illius capituli, solet. non extenderetur ad sententias episcoporum vel archiepiscoporum, vt ibi dixi in fin. Ioan. Andr.

Romana.} Partes patẽt per §. Ioan. Andr. CASVS. Archidiaconus Pictau. vel abbas monasterij sancti Cypriani, vel alius prælatus subditus episcopo Pictauen. protulit in aliquem

aliquem subditum sentẽtiam excommunicationis, qui subditus excomunicatus dixit excommunicationem iniustam, & per hoc adiuit metropolitanum omisso medio, videlicet episcopo Pictauen. vtrum archiepiscopus Burdegalensis qui est metropolitanus, possit cognoscere de iustitia vel iniustitia ipsius excommunicationis? Dicit ꝙ non, quia non est iudex excommunicãtis, nec excommunicati in prima instantia, nisi sit cõsuetudo vt possit adiri metropolitanus omisso episcopo. c.cum cõtingat.de foro compe. l.more maiorum. ff de iur.omni.iudi.l. j,C.de eman.lib. Sed quid sanctissime pater, ponam⁹ quòd archiepiscop⁹ fecit statutũ proferẽdo sententiam excommunicationis generaliter in quoscũq; violãtes illud statutum: quæritur, ad quos se extendit illud statutum? vtrum ad illos qui sunt de sua particulari diœcesi tantùm, vel ad alios? Respondet quòd se extendit solùm ad illos qui sunt de sua particulari & propria diœcesi, quia non potest facere statuta adstringentia subditos totius suæ prouinciæ & diœcesium suorum suffraganeorũ, nisi in negotio cõmuni, & de cõsensu suorũ suffraganeorum. Sed vtrum episcopus vel alius iudex possit ferre sententiam excommunicationis in aliquem non præcedente canonica monitione: vt aliquis perpetrauit aliquod crimen, vtrum possit iudex ecclesiasticus illum excommunicare absque monitione? Respondetur quòd non:& si de facto excommunicet, illa excommunicatio est iniusta, & relaxabitur per superiorem, tamen tenet excommunicatio. & hoc verum, quando lata fuit pro criminibus seu excessibus præsentialibus, sed pro futuris culpis non poterit ferre excommunicationem nisi culpa vel mora præcesserit: vt iudex in actione personali condemnauit aliquem reum ad soluendum actori aliquam pecuniæ summam intra certum tempus, reus non satisfecit. certum est quòd episcopus poterit illum excommunicare extunc, nisi soluat intra tale tempus. vel videt quòd clerici sunt negligentes & remissi in diuino officio, vel si est alia iusta causa, vt excommunicator datus in defectum ordinarij, potest excommunicare hoc modo, Moneo vos vt tale beneficium non conferatis intra tale tempus, alioquin, id est si contrarium feceritis. vos exnunc prout extunc, & econuersò extunc prout exnunc vos excommunico. Sed vtrum iudex possit excommunicare collegium vel vniuersitatem? Respondetur quòd nõ, sed sint aliqui in vniuersitate culpabiles, sunt excommunicandi nominatim: aliàs si vniuersitas esset inexcommunicata, quicunque subrogati postea essent excommunicati, licet non essent culpabiles. quod esse non debet. Nota primò ex isto. c. quòd archiepiscopus non potest relaxare sententiam excommunicationis latam à subdito sui suffraganei, etiam si notoriè appareret iniusta, quia non est iudex excommunicatoris. No. quòd valet consuetudo vt posset adiri superior omisso medio: & illa consuetudo dabit excommunicato potestatem adeundi superiorem omisso medio. Nota quòd iudex non debet subditum suũ excommunicare pro delicto, nisi prius ipsum monuerit vt desistat. si nolit desistere vel satisfacere, poterit illum excõmunicare, & tunc excommunicatio erit iusta, & tenebit, alias esset iniusta, & debebit relaxari per superiorem sine difficultate. No. quòd pro futuris culpis non debet quis excommunicari, nisi ex causa rationabili quæ debeat mouere iudicem. Nota quòd non potest ferri sententia excommunicationis in corpus vniuersitatis vel collegij. Sed quid si de facto excommunicetur collegium vel vniuersitas, vtrum vniuersitas sit excommunicata, vel collegiũ excommunicatum? Aliqui dicunt quòd non, quia collegiũ nõ est capax istius censurę, vt hic dicitur. Sed dicit glossa, tenendum est quòd collegium vel aliud corpus est excommunicatũ, & omnes de collegio sunt excommunicati. quod verum est quantũ ad istam ecclesiam militantẽ: & illi qui erũt posteà surrogati, debent se tenere pro excommunicatis, & petere relaxationem à dicta excommunicatione.

No. primò quòd prælati inferiores ab episcopis possunt proferre sentẽtiã interdicti. de quo de ap.dilecti.

No. secũdò quòd excõmunicatio lata ab homine, debet remoueri per proferentem. Domi.

Archiepiscopus non relaxat excommunicationem à subdito sui suffraganei latam.

Vniuersitas si de facto excommunicatur, an excõmunicata dicatur.

CAPITVLVM V.

Romana ecclesia,& infra. Cæterum interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententias latas ab officialibus archidiaconorũ, a seu quibuslibet alijs iurisdictionem habentibus suffraganeorum Remensis ecclesiæ subditis, Remensis archiepiscopus & eius officiales (omissis ipsis excõmunicatoribus) non relaxent, b salua contraria super hoc consuetudine c si quam habent. Porrò excommunicationum sententiæ d à Remensi archiepiscopo suisque officialibus generaliter promulgatæ, subiectos e eiusdem iurisdictioni archiepiscopi tantum ligant. Sed nec in specie f nec in genere g pro culpis & offensis præteritis vel præsentibus, excommunicationum sententias absque competenti h monitione præmissa promulgẽt: & si contra præsumpserint, iniustas i nouerint esse illas. Caueant etiam ne tales sententias excommunicationis siue specialiter siue generaliter in aliquos pro futuris k culpis, videlicet si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis sub hac forma, si de illis intra tale tempus l minimè satisfecerint, pro-

a *Archidiaconorum.* vel ipsis archidiaconis, & sic nõ inferiores episcopo iurisdictionẽ habere. de hoc xxv.dist.perlectis. s̃.de offi.ordi.cũ ab ecclesiarũ. ADDITIO. Et hic per Arch.

b *Non relaxent.* quod si fecerint, non tenet relaxatio, cum nec excommunicantium nec excommunicatorum sint iudices, vt.j.eo.titu.venerabilibus.j.respon.

c *Consuetudine.* & sic cõsuetudo in talibus iurisdictionẽ dat. ad idem.s̃.eo.lib. de offi. ordi. Romana. & de fo.cõpe.Romana. §.j.{Io.Mo.alleg.de no.ope.nun. significantibus.magis propriè facit de preben. referẽte. quæ loquitur de Remen.} Idẽ intelligas si haberet priuilegiũ super hoc à papa. Ista enim sunt ad hoc paria, priuilegium & consuetudo ix.q. iij. conquestus. s̃.de offic. ordi. duo simul. cum similib⁹.

Glos.seq. ponit differentiam inter canonem archiepiscopi,& eius sententiã.

d *Sententiæ.* canonem quem facit archiepiscopus in cõcilio prouinciali, iste legat subditos totius prouinciæ.xviij.dist.c.vlt.ad hoc in an.de præben.graue. de accu.sicut olim. a sententia autem lata ab archiepiscopo, puta, quicunque furtum fecerit, sit excommunicatus, ista non cõprehendit subditos totius prouinciæ, sed solius diœcesis suæ.& de hac loquitur hic, nec etiam ipsi subditi probabiliter ignorantes ligantur, vt.s̃.eod.lib.de consti. c.ij. intelligo tamen delinquentes in diœcesi ipsius archiepiscopi sciẽter illa sententia ligari, quia iam per delictum effecti sunt subditi. de fo.compe.c.vlt.de rap.c.j.Ratio autem huius dicti est, quia sicut in specie non potest ligare subditum suffraganei sui, sic nec in genere, immo multo minus arg. de rescrip. pastoralis.

a Idem Inno. Hostiẽ. Io Mo.Arch. et Frã. Fa.8. di. quæ cõtra. vbi vide per eũ q hic ponit circa hoc Archi. & in Spe. de cõsti. versi. & not.de hoc. et hoc eod. titu. à nobis.Ioan.And.

e *Subiectos.* & de hoc demum cum in sua diœcesi delinquunt, vt s̃.de constitu.cap.ij.ij.responso.

f *Specie.* excommunico P. quia furtum fecit, vel sacrilegiũ cõmisit. ADDITIO. Vel dicit, excõmunico P. quia ædificat vel ædificauit in cœmeterio ecclesiæ secundũ Inno. qui idẽ reperit de generali. de qua in sequen.gloss. Ioan.Andr.

g *In genere.* excommunico omnes qui sacrilegium commiserunt.

h *Competenti.* supra eo.sacro.& ca.statuimus. ADDITIO. Et infra eo.constitutionem.& ibi dicam quod hic not.Host. de non ferenda sententia quam iudex credit non proficere. Ioan.Andr.

i *Iniustas* non dicit nullas. ligat ergo excommunicatio lata non pręmissa monitione. fallit in casu s̃.eo.statuimus. incurrit ergo excommunicator pœnam cõstitutionis.s̃.eo. sacro. saluo eo quod habuisti.s̃.c.proxi.

Glossa seq.signat contrarium,& tripliciter soluit. Iterum signat contrarium, & soluit.

k *Futuris.* quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem.ff.de vsu.l.j,contra.ff.si serui.ven.l.egi.cum si.ff.de libe. agno.l.si quis.§. alimenta. Dic quòd tractus futuri temporis non spectat ad iudicem, ita quòd statim detur exactio. Vel dic quòd lex loquitur in vsuris quæ sunt odiosæ, scilicet ꝙ non condemnabit ad futuras vsuras quæ committuntur ex mora: aliàs bene prouidet iudex in futurum. C. de vsur. l.in bonæ fidei.sicut in alimentis, vt in prædicto §.alimenta. Vel loquitur lex cùm non est obligatus. si verò est obligatus incontinenti, tũc iudex prouidet in futurum. vnde & propter præsentem contumaciam cõdemnat ad futuras expensas, vt s̃.de procura.auditis. vbi de hoc,& s̃.de sepul.in nostra. & s̃. eo.li.de homi. c.ij. sed quantum ad casum nostrum expressè contradicit de sen. excom.à nobis.j.vbi fertur sententia excommunicationis pro futuro delicto.& s̃.eo.li. de cõsti.c.ij. Solu.dic quòd aliud est statutum,& aliud sententia. statutum enim bene potest fieri pro futuris delictis hoc modo, statuimus vt nullus hoc faciat, & qui fecerit, sit excommunicatus ipso facto. aliud est sententia quæ sic profertur, Excommunico Tan.si furtum fecerit. & hoc hic prohibetur. aliud ergo est statutum,& aliud sententia, vt probatur s̃.c.proxi.& dixi.s̃.eo.c.§. porrò.

Excõmunicatio potest ferri ꝑ futuris culpis per viã statuti.

Glos.seq.quærit,& soluit.

l *Intra tale tempus.* ẽst ne ergo correcta decre.supra de app. præterea

præterea.ij? Non:sed declaratum est quo casu posit hoc modo proferri sententia.

a *Mora.* condemnatus in actione personali, si non soluit intra quatuor menses vt debuit, posteà poterit iudex pręcipere vt soluat intra certum tempus: aliàs sit excommunicatus. hic enim mora præcessit.

ADDITIO. Inno. & Hostien. idem ponũt cùm prim⁹ terminus fuit hominis: vt quia præceperat iudex ꝙ intra xx. dies solueret. Ioan. And.

b *Culpa.* quia negligentes fuerunt clerici in diuinis officijs dicendis, poterit iudex dicere, Excommunico omnes qui non interfuerũt horis canonicis. hic enim culpa pręcessit casum.

Glossa sequens ponit exemplum: quærit obiiciẽdo, & soluit.

c *Offensa.* vt in coniugato qui tenuit cõcubinam, separetur ab ea: & excommunicetur si vlterius redeat ad ipsam. suprà eod. si concubinæ. Sed dices, quãdo erit reperire casum in quo non intercedat mora, culpa, vel offensa? Solu. si statim post condemnationẽ factam a in personali iudex præcipit quod soluat intra certum tempus ferendo sententiam excommunicationis: hic non pręcessit mora. vadit ad ecclesiam: inuenit clęricos solicitos circa horas: hic non intercessit culpa. vel inuenit clericos bene continentes: excommunicat eos qui non seruant continentiam: hic non præcessit offensa.

ferre præsumant: nisi mora a in exhibenda satisfactione, vel culpa b seu offensa, c præcesserit, quibus meritò ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipsis sententijs exprimant) caussa d subsit. In vniuersitatem vel collegium e proferri excommunicationis sententiam penitus f prohibemus: volentes animarum periculum vitare, B quod exinde sequi posset: cùm nonnunquam contingeret innoxios huiusmodi sententia irretiri g: sed in illos duntaxat de collegio vel vniuersitate, quos culpabiles h esse constiterit, promulgetur. †

Idem in eodem.

Prælatus contra potentiam temporalem etiam spiritali gladio, scilicet ecclesiastica censura se tueri potest. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM VI.

Dilecto filio decano i Aurelianensi: & infra. Præterea cùm omnes leges omniaque iura vim vi k repellere, cunctisque sese defensare permittant: licuit vtique ipsi decano (si prædictus l balliuus cum bonis m suis mundanis iniuriosè spoliare, vel ea violenter occupare a præsumpserit: vt superius b est expressum) contra illius violẽtiam iniuriamque se tueri. Et quoniam aduersus eius nimiam c potentiam sufficiẽs temporalis defensio sibi fortè non aderat, potuit se etiam spiritaliter gladio videlicet vtẽdo ecclesiastico d defensare: ac recurrere propter e hoc ad arma spiritalia, quę sunt ecclesię propria, & pro suo munimine f illis vti: pręsertim cũ dictus balliuus post latas in eum ab eodẽ decano ex alijs causis excõmunicationis sententias, sicut idem decanus asseruit, ipsum tanquam exinde prouocatus g sententijs ipsis contemptis, bonis spoliasset eisdem h: & propter hoc postmodum ipse decanus sententiam tulerit interdicti tanquam spiritali se mucrone defendens contra illius iniuriam & violentiam sibi ab eodem occasione prædictarum sententiarum & in ipsarum contemptum illatam. Et quidem cùm liceat cuilibet suo vicino i vel proximo pro repellenda ipsius iniuria suum impertiri auxilium, immo si potest & negligit, videatur iniuriantem fouere, ac esse particeps eius culpæ: licuit profectò ipsi decano proprio sibimet k subuenire subsidio, & suammet temporalẽ iniuriam sua propria spiritali defensione tueri: sicque vtrumque l quodãmodo gladium & temporalem & ecclesiasticum alterum videlicet altero adiuuare: maximè quia hi duo gladij consueuerunt (exigente necessitate) sibi adinuicem suffragari m, & in iuuamen alterius subuentione mutua frequentius exerceri.

a De non moroso: puta promisi restituere centũ quãdo creditor peteret quæ prius in iudicio petijt, et cõfessus fuit. Ioan. And.

d *Caussa.* pone exemplum suprà de testi. constitutis. sed ibi præcesserat offensa pro parte. sed potest poni in executoribus qui excommunicant conferentes beneficia: quia præiudicari posset ei qui debet acceptare secundum formam decr. de conces. præbend. quia cunctis. ADDITIO. Vel pone per decret. ad nostram. ij. de iureiuran. & per decret. j. & vltim. de eo qui fur. Innocent. dicit & Hostiens. quòd iusta causa esset si excommunicaret cruce signatos, non portantes publicè crucem. non enim debet subtrahere bonum exemplum, supple nec se celare. vel secundum eos excommunicat tolerantes hæreticos vel consimiles. s. de hære. excommunicamus. §. credentes &c. Ioannes And.

Vniuersitas seu collegium an posint accusari de crimine.

e *Collegium.* an vniuersitas vel collegium posint accusari de crimine, nota xij. quæst. ij. episcopus qui mancipium. & s. de simo. cap. dilectus. ij. ADDITIO. Ibi dedi alias remissiones, vbi etiam scripsi an posit vniuersitas de publico crimine per syndicum accusari. & vide quod dixi s. tit. ij. ca. vlti. super glossa penult. de singulari, an puniri posit vniuersitate punita. Ioan. And.

Glossa sequens reci. per q. & ponit duas opiniones.

f *Penitus.* per hanc literam dicunt quidam, scilicet Hostien. Ioan. Monac. Archid. & Franc. quòd non tenet sententia, & potest esse ratio: quia vniuersitas vel collegium non est materia capax ad recipiendum talem sententiam. Ber. contra, dicens ꝙ si sententia fuit lata, bene tenet: & hoc est tutius.

g *Irretiri.* intelligas quo ad ecclesiam: secus quo ad Deum, cuius opinio nec fallit nec fallitur. de sen. excom. à nobis. ij.

h *Culpabiles.* sicut prælatus, vel consules, & huiusmodi maiores: vt s. de simo. dilectus.

Dilecto. Primò ponit allegationem & conclusionem generalem, ex qua secundo infert specialem. ibi, Et quoniam. quam in tertia fortificat per argumẽtum à minori: ibi, Et quidem. ADDITIO. Et dixit Host. quòd hęc decre. dirigebatur cuidam fratri minori & pœnitentiario papæ, qui legatus erat in illis partibus, & vocabatur frater Ioannes Lemouicensis, qui super hoc papam consuluerat, an decano liceret vtroque gladio se tueri. Conquestus enim fuerat secũdum Hosti. & Boa. balliuus coram eo, quòd ipse decanus omnia Cæsar erat: quia vt presbyter, & vt miles, nunc censura, & nunc armis procedebat contra ipsum & eius terram. Ioan. Andr. CASVS. Episcopus Pictauen. quendam Titium dominum temporalem, puta balliuum vel alium dominum temporalem propter aliquod crimen vel contumaciam excomunicauit: ipsumque pro excõmunicato in tota sua diœcesi fecit publicè denuntiari. vnde ipse balliuus videns se à

A populo vitari vt leprosus, in corde suo fuit ira commotus contra episcopum Picta. & ipsum episcopum Picta. in odium huiusmodi excommunicationis spoliari fecit aliquibus bonis suis, & illa bona violenter occupauit tanquam sua. Episcopus Picta. videns se spoliari bonis suis, & illa per violentiam occupari, supposuit interdicto ecclesiastico totã terram illius domini tẽporalis, & mandauit illud interdictum seruari. vtrum licitum fuerit episcopo Pictauẽ. pro iniuria sibi illata circa bona tẽporalia supponere interdicto terram Domini temporalis bona occupãtis? Respondet Roma. ponti. quòd sic. nam cuicunque est permissum à iure se posse defendere: vt in l. vt vim atque iniuriam. ff. de iustitia & iure. & quia episcopus nõ erat potens ad se defendẽdum defensione temporali contra potestatẽ illius domini tẽporalis: ideo potuit licitè supponere interdicto ecclesiastico totam terram ipsius domini. Et ponit Romanus pontifex quia permittitur cuilibet (immo tenetur) defendere suum proximum cùm sibi infertur iniuria: aliàs si negligeret ipsum proximum defendere, videretur esse particeps & fautor iniuriantis: ergo multo magis permittitur alicui se defendere cùm iniuriatur in persona sua, vel in bonis suis. Nota primò ex hoc cap. effectum principalem huius capit. quòd prælatus ecclesiasticus gladio spiritali potest se defendere contra potentiam temporalem. ideo si aliquis iudex ecclesiastic⁹ iniurietur ab aliquo seculari, potest ipse iudex ecclesiasticus talem iniuriantem excommunicare, vel terram suã C supponere interdicto ecclesiastico: vt hic textus. & ad hoc allegatur semper præsens capitulum. Nota vlterius ex principio capituli illud ad quod allegatur, vim vi repellere licet: ideo potest clericus ad repellendam iniuriam sibi vel in bonis suis accipere arma, & se defendere. De hoc latius per doctores in capit. significasti. ij. de homi. in anti. Nota quòd excommunicatio, interdictum, & aliæ censuræ dicuntur esse propria arma ecclesiæ. Nota quòd ecclesia habet apud se gladium temporalem & spiritalem: sed habet gladium spiritalem actu & habitu: gladium autem temporalem habet solùm in habitu: quod verum est quantum ad exercitium iustitiæ. Nam exercitium gladij temporalis in modum iustitiæ abdicauit à se ecclesia: & retinuit solùm in habitu: sed in modum defensionis ecclesia adhuc retinuit exercitium illius gladij temporalis. Nota quòd quilibet tenetur defendere suum proximum ab iniuria eidem proximo illata. Nota insuper quòd negligentes defendere proximum iniuriatum, videntur esse participes criminis, & fouere ipsum iniuriantem. Nota vlterius quòd socijs & vicinis licet de iure defendere iniuriam consocij & vicini. Nota finaliter, quòd licitum est spiritalem potestatẽ iuuari D temporali, & sic econuersò temporalem spiritali. Dominicus.

† Dicendo, secũdũ Io. Andr. & Phil. excõmunico omnes illius vniuersitatis qui meo mandato rebellauerunt et no. hic excommunicationẽ differre ab interdicto quo iustè innocẽtes suspenduntur, nõ est s. de spõsa. vide Io. Calde. in tracta. de ecclesiastico interdicto. Font.

Gladio spiritali potest se defendere prælatus ecclesiasticus contra seculares.

Gladius spiritalis & temporalis sunt apud ecclesiam.

Proximum defendere licet.

Glossa sequens recipit per obiectionem. de capitu. quæsiuit.

i *Decano.* decanus iste de cõsuetudine vel priuilegio habebat ordinariam vel saltem potestatem fulminandi censuram. & concor. s. de ap. dilectus. de offic. ordina. irrefragabili. §. excessus s. de verbo. significa. ex parte. j. aliàs secus. de his quæ fi. à maio. part. cap. quæsiuit. de hoc. s. de offic. ordina. cũ ab ecclesiarum.

k *Vim vi.* s. de homi. significasti. ij. vbi sunt hæc verba, & ibi de hoc in glossa magna quæ posset hic repeti. b Et vniuersalis propositio, omnes leges &c. restringitur ad particulares ac si diceret, quædam leges & quædam iura, scilicet de hac materia loquentia. Ber.

l *Prædictus.* in parte decisa sub illo infra.

m *Bonis.* ergo licet defendere non solùm personam, sed bona, tamen pro defensione bonorum nõ licet sic seuire sicut pro defensione personæ. s. de ho. ca. ij. ibi, te tuaque. eod. tit. suscepimus. & dic vt eod. titu. significasti. ij. & xxiij. quæst. j. §. j. & q. iij. in princ.

b Quod facit Hostiẽ. & si quid addit, vide vbi suprà a remisimus. Ioan. And.

Defendere licitũ est nõ tantũ personã, sed etiam bona.

Occu-

a *Occupare* vt non sit geminatio verborum, spoliare referatur ad mobilia: occupare ad immobilia.

b *Superius.* in parte decisa.

c *Nimiam.* respectu temporalis potẽtiæ ipsius decani. nam potentioribus pares esse non possumus. ff. de alie. iu. mu. cau. fac. l. iij.

d *Ecclesiastico.* dicit Ambros. & ex nimia humilitate loquitur, quòd arma sua sunt lachrymæ. xxiij. q. vlti. cõuenior. gladius autem hic continet quòd censura. s. de verb. sig. quærenti.

Arma clericorũ sunt lachrymæ.

e *Propter hoc.* scilicet quia temporalis defensio sibi non aderat.

f *Munimine.* Nota ꝙ non loquitur hic de prælato qui vlciscitur, quòd vtrunque facere posit. not. s. de maledic. c. j. ij. q. vij. si quis erga. sed solùm de eo qui se defendit.

g *Prouocatus.* id est turbatus vel commotus. ad idem. s. de offic. dele. suspicionis. aliter sumitur. s. de app. cum sit Romana. ADDITIO. Scilicet prouocatione ad causam. Alibi ponitur pro imitatione boni exempli. vnde cantat ecclesia in festo martyrum Marcelli & Petri: quorũ gaudemus, prouocemur exemplis. Ioã. Mon. & Archid.

h *Eisdem.* contra tales prodita est pœna per constitutionẽ. j. eo. quicunque. quia excommunicati sunt ipso iure: nisi intra octo dies restituant: vt ibi.

i *Vicino.* ergo quilibet tenetur vicinum suum & amicum suum defendere. vt xxiij. q. iij. non in inferenda. & ca. fortitudo. lxxxiij. dist. error. & s. eod. quantæ. vbi de hoc, & C. de commer. & mer. l. ij. vbi plures concord. de hoc. multo ergo fortius seipsum: vt sequitur.

Defendere vicinum licet.

Glossa sequens obiicit & soluit per diuersitatem vsus.

k *Sibimet.* quia ordinata charitas à se incipit. xxiij. quæst. v. si non licet a. Sed videtur quòd hoc non licuerit isti decano: excessit enim moderamen inculpatæ tutelæ: quod facere nõ debuit. suprà de restit. spol. olim. j. suprà eod. si verò. & de homi. significasti. ij. ad fin. maior enim est pœna spiritalis quæ ligat animam, quàm temporalis quæ ligat corpus: sicut anima pretiosior est corpore. xij. quæst. j. præcipimus. ad idem. xj. q. iij. nemo. xxiiij. q. iij. corripiantur. & hæc fortè fuit dubitatio decretalis. sed Papa hic approbat hanc defensionem: & ita quocunque modo licitum est se defendere, dummodo corporalis læsio non inferatur: maximè quia huiusmodi sententiæ sunt medicinales. suprà eod. c. j. ij. q. j. multi. & xxiiij. q. iij. notandum. in fin.

a Host. inducit illud Miserere animæ tuæ placẽs Deo. & 86. dist. non satis. C. de serui. l. præses. ff. de ijs qui sibi mor. cõ. l. i. Ioann. And.

l *Vtrunque.* ergo duplici defensione potest quis vti: vt j. de reg. iur. nullus pluribus. cũ suis concordantijs. ADDITIO. Dicit Io. Mon. quòd ista non sunt aduersaria, sed sibi mutuũ subsidium præstantia: vt hic Io. And.

m *Suffragari.* xxiij. q. v. prodest. s. de offic. ordin. c. j. tamen videtur quòd temporali gladio vti non potuerit: quia post aduentum Christi fuerunt gladij & potestates diuisæ. x. dist. quoniam xcvj. dist. cum ad verum. Dic illud verum de executione gladij temporalis in modum iustitiæ: sed hic loquimur de executione ipsius gladij non in modum iustitiæ, sed defensionis: quo gladio cuilibet priuato licet vti, primo non nisi iudici: & sic non obstat.

Venerabilibus.] ADDITIO. Aliàs incipit, Ceterũ. & sic alleg. eam Ioã. Mona. Decretalis ista habet multa dicta. Et primò vsque ad §. porrò ostendit quando habeat vel non habeat archiepiscopus iurisdictionem absoluendi excõmunicatos à subditis suffraganeorum, vel ab ipsis suffraganeis. Secundò vsque ad §. sed si. ostẽdit eo casu quo iudex est, absolutionem ante omnia fiendam nisi in casibus. Tertiò ibi, Sed si. &. §. pe. & vlt. tractat de absolutione ad cautelam dan-

A da, quando de nullitate sententiæ dubitatur. Quartò in. §. sane, quid quando non de nullitate, sed de iniustitia quæritur. Quintò inde in. §. denique. quandam consuetudinem approbat. Summabitur autem secundum has partes. Dicunt Ioan. Mo. & Archi. quòd inter archiepiscopum Rothomagens. & ei⁹ suffraganeos grãdis fuit quæstio coram Innocent. iiij. & vt dicunt ex registro patere, primò proponebant suffraganei contra archiepiscopum querelam super multis articulis. Secundò pars archiepiscopi respondebat ad illa: & hæ duæ partes sunt decisæ. Tertiò per ipsum Innocent. fuit sententiatum & constitutum vt hic: & quàmplura etiam de hac parte tertia sunt decisa. Et de eadem materia absolutionis, & de eodem Rothomagen. & suffraganeis loquitur decre. ad reprimẽdam. de offic. ordi. Dicit autem Archi. se de libro domini Innocẽ. quasdam glossas habuisse quæ hic ponũtur ad literam. Per hoc patet quòd Guli. in Spe. de compe. iudic. ad. §. sequitur. in fin. malè dicebat hanc decre. fuisse Alex. iiij. Suspicor autem quòd hic in principio decisum continebat id quod ibi habetur ante fi. versi. item no. & propter C id allegabatur pro rubrica de fo. compe. Et prima pars hoc intendit, Archiepiscopus non est competens iudex cùm excommunicatus ad petitionem partis sine appellatione petit absolui: vel aliàs de parte conqueritur: cum non suffraganeus, sed is pro quo lata est sentẽtia, illam defendere debeat. Si verò petat suffraganeum pro iniusta excommunicatione puniri: tunc est iudex idoneus. Idem si petat absolui à sentẽtia lata per suffraganeum procedentẽ ex officio. Ioan. Andr.

Istud cap. legitur vsque ad. §. porrò. CASVS. Archidiaconus Pictauẽ. vel archipresbyter, vel abbas monasterij sancti Cypriani subditus episcopo Pictauen. protulit in subditum suum sententiam excommunicationis. excommunicatus dicit sententiam excommunicationis iniustam: vel non dicit iniustam: sed adiuit metropolitanum archiepiscopũ Burdegalen. vel eius auditorem omisso episcopo Picta. vtrum posit metropolitanus cognoscere an sentẽtia sit iusta vel iniusta, vel absoluere ipsum excommunicatũ? Respõdetur quòd nõ: quia non est iudex nec excõmunicatoris, nec excõmunicati. Idem si episcopus Pictauẽ. vel eius officialis excõmunicauit aliquem subditum suũ: nam tũc archiepiscopus Burdegalẽn. non posset talem subditum absoluere: & hoc verum D est, nisi fuerit appellatũ ad ipsum archiepiscopum: nam tunc posset eum absoluere. Et iste est vnus casus in quo archiepiscopus habet iurisdictionẽ in subditos suorũ suffraganeorũ. Sed quid si non fuit appellatum ad superiorem: vtrum posit metropolitanus cognoscere de iustitia vel iniustitia excõmunicationis? Respondetur quòd non: nisi in duobus casibus, quando aliquis subditus suffraganei fuit excommunicatus ad instantiã partis: sed coram archiepiscopo petit suffraganeũ puniri de iniustitia, iuxta. c. sacro. eod. titu. in anti. Alius casus est, quãdo episcop⁹ suffraganeus nõ processit ad instantiã partis, sed ex suo officio. in his enim casibus potest excõmunicat⁹ cõqueri de iniusta excõmunicatione suffraganei corã archiepis. No. primò ꝙ archiepis. nõ potest absoluere excõmunicatũ à subdito suffraganei: quia nõ est iudex nec excõicati, nec excõicatoris. No. insuper tres casus in quib⁹ metropolitanus cognoscit inter subditos suorũ suffraganeorũ. Prim⁹, quãdo fuit appellatũ à suffraganeo vel eius officiali. Secũdus est, quãdo subdit⁹ suffraganei fuit à suffraganeo excõicat⁹: & cõqueritur de iniustitia excõicatoris apud metropolitanũ vt metropolitanus illũ puniat, iuxta ca. sacro. eod. titu. in an. Tertius casus est quãdo subditus suffraganei fuit excõicatus ex officio iudicis, & non ad instantiã partis.

Metropolitanus in tribus casibus cognoscit de subditis suffraganei.

Nota

Idem.

Excommunicatos à subditis suffraganeorum, archiepiscopi non possunt absoluere: sed excommunicatos à suffraganeis vel officialibus bene, si ad eos appellatum fuerit. hoc dicit Ioan. And.

CAPITVLVM VII.

Venerabilibus, & infra. Ceterum Rothomagēsi[a] archiepiscopo vel eius officiali non licet excommunicatis ab archidiaconis vel alijs subditis[b] suffraganeorum ipsius archiepiscopi (cùm nec excommunicantium, nec excommunicatorum sint iudices) absolutionis beneficium impertiri:[c] excommunicatos autem ab ipsis suffraganeis, vel corū officialibus possunt absoluere, si ab ipsis litigantibus ad eos fuerit prouocatū.[d] Neutra verò partium appellāte, si qua ipsarum per archiepiscopum vel eius officialem ab excommunicatione cōtra eā lata pro reliqua postulet se absolui, vel aliàs coram eis de parte aduersa[e] querimoniam sine appellationis[f] interpositione deponat, non est in hoc ab ipsis[g] (cū sui non sint iudices) audienda. Sed si excōmunicatus deponat apud eos de suffraganeo vt imponatur ei pœna,[h] & pro suo interesse super iniusta excommunicatione querelam, audire vtique debent eum[i]. secus autem si conqueratur de ipso vt relaxetur huiusmodi sententia cōtra se ab eo pro alio[k] promulgata: quoniam tueri hanc causam non ad ipsum suffraganeum, sed ad eum pro quo est sententia lata, spectat. Attamen si suffraganeus vel extra iudicium pro suorum defensione[l] † iurium, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio, † inquirendo videlicet vel simile quid agendo aliquē excommunicet, in hoc casu conueniendus est ipse suffraganeus coram archiepiscopo vel eius officiali, quia ipsius interest defendere caussam suam.[m]

Archiepiscopus in casibus in quibus iurisdictionem habet, ante cognitionem causæ absoluit excommunicatum ad petitionem partis vel ex officio, nisi dicatur excommunicatus pro manifesta offensa vel contumacia, & contumaciæ præsumptæ & manifestæ ponit exempla. h.d. Ioann. Andr.

Porrò archiepiscopꝰ vel eius officiales excōmunicatos à suffraganeis, semper antequā audire causam incipiāt, in casibus in quibus eis iurisdictio

Nota vlterius quòd archiepiscopus non potest adiri per viam querelæ à subditis suffraganeorum. & sic patet quòd aliud est via querelæ, aliud via appellationis. de quo de offic. leg. c.j. Not. finaliter quòd archiepiscopus nō est iudex subditorum suffraganeorum, quod intellige per viam querelę. & sic propriè loquitur iste textus. Do.

a *Rothomagensi.* idē in aliis archiepiscopis. s̈.e.lib. de pœnis, Rom. & s̈.e.li. de off. ord. Romana. in fin.

b *Subditis.* ergo inferiores episcopis bene possunt excommunicare. quod dic vt. ij.q.j. nemo. s̈. de offic. ordin. cum ab ecclesiarum.

c *Impertiri.* nisi hoc habeat de consuetudine s̈. eo. titu. & lib. Romana. j. respon. in fin.

d *Prouocatum.* seruato tamen eo quod habes. j̈. §. sed si ex causa. & §. sequen.

e *De parte aduersa.* non dicit de iudice, quia tunc secus, vt patet per sequentia.

f *Appellationis.* si enim appellasset, archiepiscopus tunc esset competēs iudex. est enim vnus de casibus in quo iurisdictionē habet in subditos suffraganeorū. not. suprà de offic. ordi. pastoralis.

g *Ipsis.* archiepiscopo vel officiali eius.

h *Pœna.* suprà eod. sacro. & ca. cum medicinalis, eo. & lib. s̈.

ADDITIO. Vide quod dixi suprà eo. statuimus. super vlti. glos. Ioan. And.

i *Debent eum.* quia tunc archiepiscopus est competēs iudex, scilicet rei: & sic vna via permittitur, quod alia prohibetur. quod dic vt j̈. de reg. iur. cum quid.

k *Pro alio.* secus enim si ex officio, vt patet in proxi. §.

l *Defensione.* vt s̈.c. proxi. & est similis dist. s̈. de appel. cum speciali. ADDITIO. Vide quod ibi not. in glo. sed qualiter. & s̈. eo. sacro. ver. cumque eo. in j. glos. Ioan. And.

m *Causam suam.* & ante omnia ille absoluetur. j̈. §. ij. nisi in casu ibi posito.

PORRO. Iste. §. hoc dicit. In casibus in quibus. s̈. fuit dictū iurisdictionē deuolui ad archiepiscopū, archiepiscopus absoluit excōmunicatum antequam de causa incipiat cognoscere, & hoc nisi dicatur excōmunicatus pro manifesta offensa. tunc non absoluitur nisi facta satisfactione. h.d. Iste. §. legitur vsq; ad. §. sed si ex causa legitima. & in eo casus sic figuratur. Dictū fuit s̈. ꝙ si suffraganeus subditū suum excōmunicauit iniustè. iste excommunicatus potest conqueri de iniustitia coram superiore excōmunicatoris in aliquibus casibus, videlicet cùm sit appellatum ad superiorem, vel quando non fuit appellatum, sed episcopus procedebat ex officio suo non ad instantiā partis: vel si ad instantiam partis, sed petit excōmunicatorē puniri de iniustitia, iuxta. c. sacro. eo. tit. in an. Sed queritur, vtrū archiepiscopus antequā excommunicatum absoluat, debeat inquirere de iustitia vel iniustitia excōmunicationis, puta si iudex à quo dixit excommunicationē iustam, ita quòd pendente litigio super iustitia vel iniustitia excōmunicationis, remaneat excommunicatus, vel vtrū pendente illo litigio sit absoluendus? Respondet Romanus pontifex quòd archiepiscopus in omnibus predictis casibus ante ingressum debet excōmunicatū absoluere recepta prius ab eodem cautione idonea de stando & parendo iuri. & hoc verum, nisi excōmunicator vel actor diceret excōmunicatum pro manifesta offensa. quo casu differtur absolutio vsque ad octo dies, intra quos probaretur quòd est excōmunicatus pro manifesta offensa. tūc enim nō absoluitur, aliàs absolueretur, & hoc quando fuit appellatum à definitiua: vt meus episcopus condemnauit me, & monuit sub pœna excommunicationis vt soluerem Titio aliquam pecuniæ summam intra octo dies. Certum est quòd episcopus debet expectare decem dies antequam me excommunicet. tamen si lapsis octo diebus me excommunicet, tenet excōmunicatio. lapsis octo diebus appellaui. volo dicere quòd iniustè fui condemnatus, & iniustè excommunitus. peto coram archiepiscopo me absolui. Certè archiepiscopus debet me absoluere in principio litis, vel quando fuit appellatū ab interlocutoria ante definitiuam: vt episcopus me excommunicauit pro suo iure defendendo, vt in c. proxi. vel me monuit vt soluerē procuratori meo aliquā pecunię summam. adeo superiorem. peto absolui. certè sum absoluendus in principio causæ. Idem si fui excommunicatꝰ pro contumacia dubia, & appellaui à sententia ad metropolitanum tanquā à sentētia iniusta, quia volo probare quòd fui detentus iusto impedimento, nec potui venire ad iudicium, & sic non fui contumax. peto vt iudex appellationis me absoluat in principio litis. certè sum audiēdus. Secus si pateret me esse contumacē, vel mea contumacia esset manifesta. tunc enim non essem absoluendus, nisi solutis expensis, & præstita cautione de stando iuri. Sed quid, ponamus quòd iudex fecit me citari vt comparerem in certo loco. sum certus quòd inimici mei sunt absentes, sed tamen sunt de proximo reuersuri: vnde misi procuratorem ad me exonerandum, quòd locus non est mihi tutus. vnde iudex assignauit mihi terminum ad illud probandum. quia in termino non cōparui, iudex me excommunicauit. ego appellaui ab excommunicatione. nunc volo adire metropolitanum pro obtinenda absolutione, & peto absolui. non sum audiendus. Sed ponamus quòd iudex habuerit in se istam cautelam, quia pronuntiauit illum locum esse tutum. non appellaui ab interlocutoria intra decem dies. postea reputauit me contumacem, & vt contumacem me excommunicauit. volo nunc adire metropolitanum pro obtinenda relaxatione ab excommunicatione, & dico quòd locus non erat mihi tutus. Certè non sum audiendus, quia per interlocutoriam à qua non appellaui, fuit decisum & terminatum principale, scilicet quòd locus est mihi tutus: & etiam accessoriū: & teneor soluere expensas antequā sim absoluendus. {Formā.} que olim erat vt excommunicatus veniret ad episcopum ante fores ecclesiæ, qui episcopus haberet secum duodecim sacerdotes: & debet excommunicatus se prosternere ad terrā. Postea dicit episcopus psalmum pœnitentialē, Miserere mei Deus &c. Huiusmodi psalmo dicto & totaliter finito episcopus accipit excommunicatum per manum, & ponit eum intra ecclesiam à qua fuerat expulsus, quia fuerat expulsus à communione fideliūm. Nam ecclesia dicitur communio fidelium in gratia existentium. Hodie autem non seruatur hæc forma, sed sufficit si episcopus dicat, Ego te absoluo ab ista excommunicatione, absque aliqua alia solennitate. {Appellatum} vt in nōtoriis, quia si in casu prohibito appellaretur, non fiet absolutio ante examinationem causæ. {Offerat.} intra octo dies. suprà eod. cap. solet. in an. & durantibus illis octo diebus debet differri absolutio. {Protinus.} id est prius

Not. primò quòd excōmunicatus debet absolui, etiā si vult tractare causam appellationis antequam audiatur. No. secūdò optimum argu. quòd excōmunicatio lata intra tempus appellationis interponēdæ, licet postea appelletur, non retractatur per viā attentati, cùm hic dicatur quòd debet fieri absolutio. de quo. j̈. per glos. Do.

† No. text. bene secūdū Do. Philip. fact. s̈. cap. proxi. & no. in c. venerabili. s̈. de cens. vnde inferunt quòd tunc posset excōmunicare extra territoriū. vide not. in c. nouit. de offi. leg. & Innoc. c. ex parte s̈. de verbo. sig. Fonta.

† No. quòd quando agitur de iniustitia actus gesti per iudicē ex officio procedentem, tunc ipse, cùm eius principaliter intersit, citādus est. gl. circa fi. ca. cū speciali. s̈. de appel. vide Inno. c. humilis. de ma. & obe. Bar. in l. ij. ff. de adul. Font.

competit, iuxta ecclesiæ formam[a] debent absoluere, vt post te si post definitiuā fuerit excōmunicationis sententia ꝓmulgata, & ad eos fuerit appellatum,[b] exceptis casibus[c] in quibus iura prohibent post sententiam appellare. Similiter si suffraganeus extra iudicium excommunicet aliquem pro eius offensa, vel pro sui defensione iuris, & super hoc querimoniam ille proponat, est ille primitus iuxta formā ecclesiæ absoluendus, nisi suffraganeus probaturum se offerat quòd pro manifesta offensa excommunicationis eū vinculo innodauit.[d] Idē est[e] etiam si quenquam pro præsumpta contumacia (videlicet quia citatus præfixo sibi termino non comparuit) excommunicatione cōstringat: quia si sic ligatus proposita querimonia † petat ab archiepiscopo se absolui, siue quando suffraganeus ex suo processit officio, siue quando est ad ipsum archiepiscopum ante sententiam definitiuam appellatum, & ab aduersario proponatur quòd absoluendus non sit, nec pandi ei debeat iudicij aditus, nisi prius expensas restituat, & iudicio sisti exhibeat cautionem, ipseque respondeat quòd rectè cōtumax reputari nō debet, pro eo quòd in itinere captus,[f] vel etiam alio impedimento[g] detentus in termino comparere nequiuit, tunc protinus sibi iuxta formam ecclesiæ beneficium debet absolutionis impendi. Secus autem si se contumacē confiteatur, vel aliàs de contumacia sua constet, quia forte prædixerat in iudicio[h] quòd minimè compareret. tunc enim (cum manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensa[i]) non est ei, nisi primò expensarum satisfactione, ac de stando iudicio cautione præstita, absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus obseruandum, sicut si aliquis ad certum locū citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum,[k] & iudex postea in eum (quia non probauit hoc, nec cōparuit) sententiam excommunicationis promulget. nam tunc si excōmunicatus ipse ad superiorē appellet, & ante omnia se ab eo petat absolui, (cum probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est proculdubio audiendus, cum præsumpta solummodo eius contumacia videatur. Sed si iudex pronuntiasset locum illum esse idoneum & securum, & ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem, ipse postmodum super hoc (nisi post latam interlocutoriam

cognoscatur an sit cōtumax vel non {Minimè.} nam quis non dicitur verus contumax, licet citatus dixerit nuntio, non cōparebo. Sed si in iudicio dixerit, non cōparebo, tunc est verus contumax. No. primò, ꝙ cum excommunicatus dixit excōmunicationē iniustā, & pro relaxatione excōmunicationis adiuit superiorem, antequā probet excōmunicationē iniustā, est absoluendus in princ. causæ, nisi excōmunicator vel aduersariꝰ offerat se probaturū intra octo dies ꝙ ipse fuit excōmunicatus pro manifesta offensa. & si probetur ꝙ fuit excommunicatus ꝓ manifesta offēsa: nō relaxabitur, nisi priꝰ satisfecerit. Not. ꝙ citatus non comparens dicitur contumax presumptus, qa præsumptio est ꝙ spreuit venire ad iudicium ex quo non venit: non tamen dicitur contumax manifestus, quia admittitur ad probandum contrariū, videlicet quòd fuit impeditꝰ: & probato legitimo impedimēto relaxabitur sine difficultate. No. quòd ille dicitur manifestus cōtumax, qui in iudicio dixit iudici ꝙ non compareret: & ideo nō est amplius citādus, quia citatio fit vt habeatur coniectura de animo citati an velit cōparere vel non. Secus si diceret extra iudicium, puta nuntio quòd non cōpareret. Sed q̄ritur, quia certū est quòd nuntio curato creditur, si referat aliquē citasse: quid si est dubium de mādato iudicis, quia dicit nūtius quòd habuit præceptū à iudice viua voce super precepto iudicis, an credatur nuntio? Dicit Ioan. An. in nouella ꝙ non. nam ponderare debemus illa super quibus iurat, quia iurat fideliter exequi mandata iudicis & illa referre. non autem iurat aliud. ideo non est iuratus, nisi iudex dederit sibi præceptum. Et ideo cautela est, quando quis impetrat citationem viua voce, quòd faciat illam redigi apud acta. Item ponamus ꝙ nuntius siue executor dixit ꝙ citatus eum verberauit, vel citatus dixit quòd non compareret, vtrum de istis credatur nuntio siue executori? Dicit Ioan. And. quòd non, quia quantū ad ista nō est iuratus. & sic regulariter creditur nuntio in iis quæ concernunt executionem suā super qua est iuratus. in aliis autē non ei crederetur. ideo cautela est, quando citatus infert iniuriā nuntio citanti, ꝙ vocētur testes, & petat instrumentū sibi fieri. Nota quòd si alicui assignetur terminus ad probandum aliquam exceptionem dilatoriam, & intra illum terminū non probauit, & fuit excommunicatus, poterit corā iudice ad quem, probare illam dilatoriam. Et sic habet locum etiam in interlocutoria illud commune dictum, non allegata in causa principali, allegabo in causa appellationis: non probata probabo. & non solum quando appellatur à definitiua.

a *Formam.* suprà eo. cum desideres.

Glos. seq. quærit. ponit opinionem contrariam.

b *Appellatum.* post definitiuā sententiā & post excōmunicationē.[a] Et hic terminari puto dubitabilē quæstionē, qua quæritur ex decr. non solū. s̈.e.li. de app. an appellatio interposita post definitiuā intra decē dies, reuocet per modū attentati excommunicationē medio tempore inter sententiā & appellationē latam, sicut reuocat alia attentata? Et per istā literam est dicendum ꝙ non, imò est necessaria absolutio.[b] De tali enim sententia loquitur iste. §. & quòd ita sit verum, patet, quia excommunicatio aut statim valet, aut statim non valet. sed pone quòd post latam definitiuam sententiam intra decē dies iudex excommunicat partem non parentem, postea illa pars non appellat. non est dubium quòd bene ligat sentētia. speciale ergo sit in illa quòd per appellationē sequentem non annulletur, licet malè fecerit iudex exequendo intra decē dies & excōmunicando, cum tolleret ibi beneficium iuris, scilicet appellandi: quod esse nō debet. j̈. de reg. iur. indultum. Alij dicūt[c] hoc esse immutatū per decre. non solū. quæ est posterior. ꝙ non credo ratione prædicta.

c *Casibus.* quos vide suprà eod. lib. de app. Romana. §. si autē. ADDITIO. Dicit Io. Mo. ꝙ licet illis casibus non relaxetur excommunicatio, iudex tamē appellationis postquā cognoscere incepit an sit recipienda appellatio, inhibere poterit ne dicta excōmunicationis sententia executioni mādetur, vt ibi.

d *Innodauit.* s̈.e. solet. & dabitur terminus octo dierum ad hoc probādū, vt ibi.

e *Idem est.* s. ꝙ primitus debet absolui, vt dicitur in fi.

f *Captus.* sic supra de pig. c. significāte. & quod dicit captus, intelligere possumus etiam à priuato, quia ex quo venire non potuit, non fuit contumax, ergo nec excommunicandus. xj.q.iij. nemo episcoporum. sed quo ad restitutionem expensarū bene distinguitur, an à iudice, an à priuato captus fuerit: vt in primo casu nō condēnetur ad expensas, secundo sic, quia habet regressum cōtra illum priuatum capientē. ff. si quis cau. l.ij. in fi. & l.iij. & intelligas captus, nō sui procuratione & dolo, vt in d.l.ij. ad fi.

ADDITIO. Et probatur per cle. de pœn. multorū. versi. illis. Ioan. And.

g *Impedimento.* puta valetudine, tempestate, vi fluminum. {Sicut fuit quarta die Ianuarij, & pluribus sequentibus in flumine Rheni, currētibus annis domini M.cccxxxv. quod ita creuit quòd pluribus diebus transiri nō potuit.} Multa impedimenta videre potes. ff. si quis cau. l.ij. & iiij. Et quod dicit de impedimento, idē dic si alia rationabilis causa preter impedimētum subesset, puta quia probabiliter credebat terminum prorogatum. supra de in integ. resti. ex literis.

h *In iudicio.*[d] quia si extra iudicium hoc dixerit, secus: sicut nec nocet confessio extra iudicium facta. quod dic vt supra de confessis. ca. vlt. vnde per hoc videtur quòd si nuntio citanti dixerit se nolle venire, & nūtius sic retulerit, nō propterea dicatur vera contumacia. & facit quod dixi supra de confes. c.ij.

i *Offensa* supra de verb. sig. ex parte. & c. cum olim.

k *Tutum.* iusta erat excusatio, si vera fuisset[e]. supra de ap. ex parte. supra eo. lib. de priuile. cum personæ. cum si. supra eo. lib. de offi. deleg. statuimus. ij. Ioan. And.

Excommunicationē dicens iniustam primitus absolui debet

Cōtumax est duplex, scilicet præsumptus, et manifestus

† Per viā supplicationis restitutiōis in integrum appellationis. Do. Font.

Exceptio dilatoria nō probata corā iudice à quo, probari poterit corā iudice ad quem.

a Quia per appellationem nō suspenditur excommunicatio. supra de offic. ordi. ad reprimendā. Io. And.

b Idē Guil. in Spec. de appel. §. de offic. ver. si vero post. Ioan. And.

c Io. Mon. hic & j.e. tit. is cui. §. fina.

d De Ancha. remittit ad not. cle. j. de do. & cōtu. no. in aut. qui semel. C. quomodo & quando iud. gl. probat. Feli. c. consuluit. 5. col de off. dele. Fōt. Reci. per q. an captꝰ à priuato. &c.

e Errat coram iudice probanda. dicit de Ancho. tunc si negetur alius securꝰ appellabitur. & hoc seruat curia, secundum Host. ex parte. s̈. de appella. & ꝙ Inn. ibi dicit locum tutum non petendū per partem, intellige quando est notoriè non tutus ille quem iudex signat. cle. pastoralis. Fō.

a *Decendium.* sic supra de elec. cũ dilectus. ad fi. transit igitur interlocutoria in rem iudicatam, si intra decem dies nõ fuerit appellatum quo ad partem, sed non quo ad iudicem. quod dic vt supra de appel. cum cessante. Ioan. And.

SED SI. CASVS. Dictũ fuit suprà §. proxi. ꝙ si quis dicat excommunicationem iniustam, & petat absolui à superiore, est statim absoluendus. Sed ponamus ꝙ iudex me citauit vt comparerem in aliquo loco mihi non tuto, quia ibi sunt inimici mei capitales. Vel si sint absentes, tamen scio veraciter ꝙ statim sunt reuersuri. misi procuratorem meũ ad me exonerandũ, & proponendũ istã exceptionem declinatoriam quòd loc⁹ non est mihi tutus. iudex assignauit mihi in personã procuratoris mei terminũ peremptoriũ ad ꝓbandũ illam dilatoriã. produxi aliquos testes, & ꝓbaui meã exceptionẽ. hoc nõ obstante iudex pronuntiauit illum locũ esse tutũ. ab ista sententia appellaui legitimè. post illam appellationẽ iudex me excõmunicauit, vel fortè me excommunicauit ante appellationem, sed in excommunicatione sua expressit errorẽ intolerabilem, ego adiui superiorem, & corã eo petij sententiã excõmunicationis declarari nullã. vtrũ iudex superior debeat statim me absoluere & dicere sententiã nullã? Respõ. ꝙ nõ, sed debet me absoluere ad cautelã, si & quatenus absolutione indigeam. No. quòd excommunicatio lata post appellationem legitimam, est nulla. No. cũ quis dicit sententiam nullam, debet hoc probare: pendente tamẽ probatione potest excommunicatus absolui ad cautelam.

Excommunicatio lata post appellationẽ legitimam, est nulla.

b *Illico.* ante enim quàm de nullitate pronũtiet, oportet ꝙ doceatur de veritate causæ appellationis, nec sufficit ad hoc pronuntiandum ꝙ ostendat se ex causa legitima appellasse. ad idem ĩ. de appel. interposita. in prin.

SANE. CASVS. Iste. §. legitur vsque ad finem ca. & in eo casus sic figuratur. Episcopus Pictau. excommunicauit aliquem suum subditum, & excõmunicatio est iusta, quia fuit excommunicatus pro manifesta offensa. excommunicatus vult adire archiepiscopum Burdegalensem pro obtinenda eius absolutione. vtrum archiepiscopus Burdegalensis possit talẽ absoluere, ac si excõmunicatio esset iniusta? Respon. ꝙ non, sed debet eũ remittere ad excommunicantem episcopum vt eũ absoluat facta prius satisfactione. Si autẽ constaret archiepiscopo ꝙ dicta excõmunicatio esset iniusta, tunc statim deberet absoluere, & remittere ad excõmunicatorẽ. quod verum est, nisi talis remissio fieret ad confutationem excommunicatoris, quia aliqui iudices malunt sententiam suam iniustam retractari per alios, quàm per se. Sed si dubitetur an sit iustè vel iniustè excommunicatus, debet eum relaxare, nec tenetur remittere ad excommunicatorẽ, nisi vellet deferre excommunicatori: quia posito ꝙ aliquis est contumax, iudex potest illũ excommunicare. Sed vtrum poterit eum multare & punire pœna pecuniaria? Respon. ꝙ sic. & iste est verior intellectus, licet aliqui dicant ꝙ iudex ecclesiasticus non debet imponere multã nisi id habeat cõsuetudo, sed consuetudine non potest aliquẽ multare. Communis tamen opinio doctorum est quòd iudex potest contumacem multare, siue id habeat consuetudo siue nõ: tamẽ nõ debet esse facilis ad imponẽdã multã, sed illã debet conuertere in pios vsus. Sed ponamus quòd excõmunicatus dixit archiepiscopo, ꝙ sententia excommunicationis à suo suffraganeo lata est nulla, quia continet errorem intolerabilem: vt si dicat excõmunicator, quia talis noluit talem occidere, vel dedit eleemosynam tali pauperi, eum excõmunicamus. excommunicator verò asserit illam excommunicationem esse iustã: vtrũ archiepiscopus statim debeat excõmunicatũ absoluere priusquã sibi constet de nullitate sententiæ? Respõdet ꝙ non, sed eum potest absoluere ad cautelam. Idem dicendũ si excommunicatus dixit se excommunicatum post appellationẽ legitimè interpositam, tunc archiepiscopus illum absoluet ad cautelã, si & inquantum absolutione indigeat, priusquã cognoscat de meritis causę. {secundum consuetudinẽ} istud non refertur ad emendam, sed ad casus in quibus iurisdictio pertinet ad archiepiscopum, siue de iure, siue de cõsuetudine. {Tribuebat.} puta si dicat excõmunicator, cũ aliàs monuerimus sub pœna excõmunicationis canonicè & competẽter talẽ Titiũ ne tali pauperi daret eleemosynam, hoc tamẽ non obstãte dedit eidem pauperi eleemosynam: ea propter ipsum Titium ob hanc causam in his scriptis excommunicamus. Veruntamen licet istud prima facie appareat iniustum, potest tamen esse iustum, quia iste pauper fortè est rebellis, & non potest conuinci nisi illo modo, scilicet necessitate famis.

† De Ancha, hic remittit ad 23. q. 5. c. si vox. 21. q. 5 si quis cuiuslibet. quod nõ est in libro meo, et an ecclesia possit exigere pœnas conuentionales supra de arbi. ca. dilecti. Fõ.

Casus literalis domini Helia.

intra decendium [a] prouocasset) nullatenus audiri debet.

Excommunicatio lata post appellationem interpositam ex causa probabili, nõ statim pronuntiatur nulla, sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiã antequã incipiat de veritate causæ cognoscere. Idem si dicatur lata per intolerabilem errorem, & in contrarium error ille probabiliter defendatur. Ioan. And.

Sed si ex causa legitima seu probabili quis appellet, puta quia locus non est tutus, & post appellationem huiusmodi excõmunicatione ligetur, ac deinde constet superiori ꝙ ad ipsum ex tali causa extitit prouocatum, non tamen illico [b] pronuntiare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eã ad cautelam iuxta formam ecclesiæ relaxare.

Si certum est excommunicationem esse iustam, fit remissio. si certum est eam iniustam, non fit. si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestius est remittere: tenet tamen relaxatio vbi archiepiscopus est iudex, licet non fiat remissio. hoc dicit. Ioã. And.

Sanè si certum est excommunicationis sententiam esse iustam, velut cum propter manifestũ excessum est in aliquẽ promulgata, superior iudex (nisi periculum sit in mora) excommunicatum ad excommunicatorẽ prorsus remittere debet, nec debet [c] eum absoluere, nisi excommunicator requisitus malitiosè illi absolutionis beneficium deneget exhibere. [d] Si verò cõstet huiusmodi sententiam esse iniustam, nequaquam remittendus est ad suum excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mox absolui. Quòd si dubitetur vtrum iusta sit vel iniusta, superior (nisi excõmunicatori deferat) relaxare iuxta formam ecclesiæ potest illam: quanquam honestius & conuenientius agat, si ei deferat in hoc casu. Vbi autem superiori competit [e] de excommunicatione cognoscere, absolutio seu relaxatio quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit iniusta: quoniam etsi contra ius litigatoris, non tamen contra ius cõstitutionis [f] absoluit.

Archiepiscopus in casibus in quibus excommunicare potest, si consuetudo habet, emendas pecuniarias exigere potest. hoc dicit. Ioan. And.

Denique à subditis suffraganei emendas pecuniarias † potest archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere in casibus in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare. [g]

Summatur suprà in. §. Sed si ex causa. ibi videas.

Potest quoque archiepiscopus beneficiũ absolutionis iuxta formam ecclesiæ nonnunquã impẽdere ad cautelam vtpote si asseritur in excõmunicationis sententia intolerabilem [a] errorem fuisse patenter expressum, id est aliquid sub vi præcepti vel mandati apertè in ea contineri, quod communiter vel in suo genere est peccatum: † veluti si dicat fortè aliquis se à suffraganeo excommunicatum fuisse pro eo quod eleemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud quod in se bonum est, aut quia non operabatur id quod suo actu illicitum est & prauum, & suffraganeus ipse asserat quòd pro digna & rationabili causa, vel pro conseruanda vel exequenda iustitia [b] hoc illi prohibuisset, vel etiam iniunxisset. nam tunc archiepiscopus ad cautelam absoluere [c] potest eum.

Summarium habes supra in. §. Sed si ex causa. ibi vide.

Similiter [d] si aliquis proponat se ante definitiuam sententiam in iudicio vel extra post appellationem ex causa legitima interpositã, vinculo excommunicationis adstrictũ, potest archiepiscopus postquam [e] sibi de hoc cõstiterit, etiam priusquam incipiat [f] de veritate causæ appellationis cognoscere, absolutionis illi beneficium ad cautelam iuxta formam ecclesiæ impartiri.

c *Nec debet.* tamen si absoluerit, tenet absolutio, vt infra. §. vbi autem.

d *Exhibere.* ĩ. eod. per tuas. ĩ. de offi. deleg. cum contingat. & cap. prudentiam.

e *Competit.* Si igitur ei non competeret, non teneret absolutio propter defectum iurisdictionis. vbi competit, tenet, licet iniusta, sicut & iniusta excõmunicatio. xj. q. iij. ca. j. par enim ius dominus esse voluit ligandi & absoluẽdi. de pœn. dist. j. verbum.

f *Constitutionis.* ad idem. ij. q. vj. §. definitiua. & supra de re iudi. cum inter. ADDITIO. Ioan. Mon. alleg. ff. quæ senten. sine app. re. l. j. §. item cũ. & ff. de tut. & cu. da. ab his. l. scire. Ioan. And.

g *Innodare.* excommunicatio enim nõ est pœna, sed medicina quedam. suprà eo. ca. j. antè ergo quàm excommunicet pro satisfactione delicti, in absolutione vel post pœnam pecuniariam imponere poterit. & facit ad ea quæ not. suprà de pœnis, licet. ADDITIO. Pœnam pecuniariam imponere post absolutionem, est honestius quàm id facere in absolutione, ne obstet decre. ad aures. de simo. & vide quod ibi dixi super verbo, contrarium. vbi etiam allego. xlix. constitutionem concilij generalis, cuius mentem posui de accus. sicut olim. Ioan. And.

Excommunicatio nõ est pœna, sed medicina.

Intolerabilem.

a *Intolerabilem.* xj. q. iij. si is qui præest. & quomodo hoc intelligatur, vide supra eo. per tuas.

b *Iustitia.* sicut si præcepisset vt hominem percuteret, & dicit se hoc fecisse pro exequenda iustitia. vel propter delictũ suum prohibuerat eum dare eleemosynã, sicut etiam interdũ ob hoc quis ꝓhibetur ab oblationibus. xvij. q. iiij. c. miror. vel propter delictum illius cui eleemosynã tribuere volebat, quia vtilius panis esuriẽti tollitur, quàm &c. v. q. v. non omnis.

† Illud tamen ait de Ancha. ex causa speciali posse esse licitũ. notat Inn. de dila. ca. præterea. ideo in notoriis homicidio, furto requiritur citatio. Fõ.

c *Absoluere.* aliàs vbi ita replicaretur, denuntiaret sententiam nullã. supra eo. per tuas.

d *Similiter.* quod hic dicit, dixerat supra eo. §. sed si ex causa ADDITIO. Scilicet duo addit quę dixi in textu, in vlt. gl. Ioan. And.

Rei per quæstio.

e *Postquam.* de hoc no. quòd necesse est prius cõstare appellatum, quando fieri habet relaxatio ad cautelam de excommunicatione quę dicitur lata post: & per hoc iam obtinui in causa qua petebatur absolutio ad cautelã excõmunicationis quæ dicebatur lata post appellationem legitimam, & eodẽ die lata fuerat excõmunicatio & interposita appellatio, nec apparebat quæ primo. dicebant enim quòd petens habebat hoc necesse probare, scilicet quòd prius appellatum fuerat, licet non habeat necesse probare veritatem causæ, quia illa probata non absolueretur ad cautelam, imò pronuntiaretur nulla sententia. supra eo. per tuas. de offi. dele. cũ contingat. & ita est verum per hanc literã. tunc ergo iudex appellationis absoluit ad cautelam, quando constat quòd post appellationem lata est sententia excommunicationis, nec adhuc constat de veritate causæ. ADDITIO. De hoc per Inno. & Hostien. eo. tit. per tuas. Ioan. And.

Appellatio & excõmunicatio si eadem die proferantur, nec appareat de prioritate, præsumitur quòd excõmunicatio præcesserit.

f *Priusquam incipiat.* plus ergo potestatis habent in hac absolutione ad cautelam, quàm in inhibitione quã facere non possunt, nisi prius incipiant cognoscere de veritate causæ appellationis interpositæ ante definitiuã. quod dic vt supra eo. lib. de app. Romana. §. quòd si.

Alexander quartus.

Iudex ecclesiasticus compellit iudicem laicum repellere excommunicatos ab actibus iudicariis sibi prohibitis. h. d. Io. And.

CAPITVLVM VIII.

Decernimus vt iudices seculares [g] per censuram ecclesiasticam ab ecclesiasticis iudicibus canonica [h] monitione præmissa repellere excommunicatos ab agendo, [i] patrocinando [k] † & te-

Decernimus. Commodè non diuiditur secundum Ioan. And. Decernit tamen qui sunt cogendi, qua pœna, per quem, qua forma, & ad quid, & hoc trimẽbre est. ADDITIO. Et de hac decre. (eã tamen non allegãdo) fecerat mentionẽ Abb. de excep. pia. dicens quòd Alexãder quartus statuerat etiam in seculari foro tales repellẽdos. & hæc decr. fuit pars illius, quia nonnulli. ĩ. de immuni. eccle. eo. lib. vt ibi dixi in prin. Ioan. And. Iudex ecclesiasticus per censuram ecclesiasticam potest iudicem secularẽ compellere vt in materia peccati ius canonicum obseruet, & faciat obseruari. h. d. Pro intellectu huius cap. est præsupponendum quòd cũ excommunicato maiori excommunicatione non est communicandum, & peccant communicantes quandoq; mortaliter, quãdoque venialiter. mortaliter, quando excommunicatus fuit publicatus. venialiter, quando nondum fuit publicatus. Itẽ repellitur excommunicatus à iudicio, inquantum actor. c. intelleximus. de iudi. in anti. in. c. pia. de excep. eo. lib. Item repellitur à testificãdo, ab officio aduocationis, & aliis actis quibuscunque tendentibus ad suũ honorem & commodũ.

Not. primò quòd iudex ecclesiasticus potest compellere iudicem laicũ vt seruet iura canonica cõtra laicos disponentia in materia peccati quia peccatũ est communicare excommunicatis.

No. secundò hic tres actus iudiciales qui sunt prohibiti excommunicatis. Dom.

CASVS. Titius excommunicatus maiori excommunicatione fecit me conueniri coram iudice seculari (quia forte eram laicus) coram quo iudice seculari mihi obtulit libellũ in scriptis concludentem: cui per me petiit responderi. die adueniente ego excipiendo proposui quòd eidem libello non tenebar respondere, eo & pro eo quia Titius actor erat excommunicatus maiori excommunicatione. Titius excõmunicatus replicando proposuit ꝙ ista exceptio excommunicationis nõ erat admittenda in foro seculari. vnde iudex secularis non curat de ista exceptione, sed non obstante ea vult me compellere ad respondendũ libello ipsius excõmunicati. nunquid est mihi prouisum de aliquo remedio? Respondetur ꝙ sic. nam debeo adire iudicem ecclesiasticũ (scilicet episcopum loci) vt ipse moneat sub pœna excõmunicationis dictũ iudicẽ secularẽ, vt admittat istam exceptionẽ in foro seculari: & si nõ admittat, monitione premissa ipsum excõmunicabit. Idẽ de aduocato, vt si aduocatus mei aduersarij sit excõmunicatus maiori excõmunicatione, possũ cõtra eum proponere exceptionẽ excommunicatiõis: & si iudex secularis nolit illam exceptionẽ admittere, possum adire episcopũ vt illum moneat quatenus in suo foro seculari admittat istam exceptionem. No. primò ex hoc. c. ꝙ excõmunicatus nõ potest esse ĩ iudicio vt actor. de hoc in dictis. c. intelleximus. & c. pia. alleg. In aliquibus tamẽ casibus potest esse in iudicio tanquã actor, vt quãdo dixit se iniustè excõmunicatũ. No. ꝙ excõmunicatus non potest esse aduocat⁹. ca. possessionẽ. ĩ. de proba. nec procurator, nec notarius: & in effectu in quibuscunque actis iudicialibus repellitur. No. ꝙ excõmunicat⁹ non potest ferre testimoniũ. No. ꝙ exceptio excõmunicationis potest etiã proponi in foro seculari, nõ solũ in iudicio ecclesiastico. Et istud non solũ procedit de iure canonico, sed etiã de iure ciuili, vt no. Bar. in. l. placet. C. de sacrosã. eccle. sed tamẽ hodie in foro seculari istud nõ seruatur. Sed non video quomodo iudex secularis qui potest repellere actorẽ excommunicatũ ab agendo, & nõ repellit, sed cum eo cõmunicat, possit euitare maculã peccati mortalis. Glos. hic quærit, vtrũ excõmunicat⁹ possit facere testamentũ. glossa arguit pro & cõtra, postea inclinat in hanc partẽ ꝙ excõmunicatus nõ potest facere testamẽtũ. quæ decisio glossæ non placet doctoribus. sed cõmunis opi. doctorũ est, ꝙ excommunicatus maiori excõmunicatione potest facere testamẽtum, quia speciale est in aliquibus casibus à iure communi expressis, vt quis non possit facere testamẽtũ. ergo ius cõmune est in contrariũ. Vtrum notarius excõmunicatus possit conficere instrumentũ testamenti? Respondetur ꝙ non.

† Quod locatur patrocinãdo, debet excõmunicatus restituere, vel erogare in pauperes, quia malè est quæsitũ. c. cum sit. de Iudæ. Fon.

Excõmunicatus non potest esse aduocatus nec procurator nec testis.

Excõmunicatio potest opponi in vtroque foro.

Glos. seq. fortificat textum, & alleg. tria similia.

g *Seculares.* certũ est ꝙ potestas secularis minor est ecclesiastica. ĩ. de maio. & obe. solitæ. & ei subest, vt ibi, & xcvj. di. duo sunt. & cle. de iureiu. Romani. de re iud. pastoralis. ad fi. ver. nos tã. & ideo cẽsura ecclesiastica coërceri potest, vt sequitur. Et quid continetur nomine censuræ, habetur. supra de ver. sig. querẽti. & cõcor. ad hãc decr. supra eo. lib. de fo. cõpe. c. ij. & de iureiu. licet. supra de excep. c. ij. Ioan. And.

Iurisdictio secularis minor est ecclesiastica.

h *Canonica.* xxiiij. q. iij. de illicita. xij. q. ij. ca. indignè. supra de sent. excõ. sacro. & illa rectè dicetur canonica, de qua cauetur. ĩ. c. proxi. ij. respon.

Glos. seq. ampliat textum in vno, in secundo remittit.

i *Agendo.* & recõueniẽdo, quia sicut nec agere, sic nec recõuenire potest. supra de excep. cũ inter priorẽ. A defendẽdo aũt nõ repellitur, vt supra de iudi. intelleximus. ratio ibi patet. Et quid de impetrando, vidisti supra eo. li. de resc. ca. j.

k *Patrocinando.* ecclesia ergo priuat aliquem (interdũ perpetuò, interdum ad tempus) officio postulandi. & concor. supra de here. si aduersus. & c. excommunicamus. §. credentes. supra e li. de pœnis, felicis. §. quod si quis. ad fi. & procedit hoc etiam interdum ex alieno delicto: vt ibi. & sunt isti partim de primo ordine non postulantium, quia etiam pro se postulare non possunt in agendo. de quo dic vt iij. q. vij. §. tria. Est autem postulare, desideriũ suum vel amici sui in iure apud eum qui iurisdictioni preest exponere, vel alteri⁹ desiderio contradicere: vt ibi, & ff. de postu. l. j. & intellige hoc nõ solũ in aduocato, sed etiam in procuratore. supra de proba. post cessionẽ. si enim nõ auditur pro se, multo minus pro alio. iiij. q. vj. omnibus. ad hoc supra eo. dilecto. *

** Glo. 1. paginæ prox. primò tex. coadiuuat, secũdò quærit, et circa id dat quatuor remis. arg. pro opin. ponit, ad quã inducit text. pro & contra. tertiò quærit, & ponit opi. pro & contra, & tertiam distinguentem.*

Et testi.

stificando [a] in suis curiis & iudiciis compellantur.

Gregorius decimus in concilio generali Lugdunensi.

Non valet excōmunicatio lata in participantes, nisi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur quæ habet dierū interualla, nisi necessitas facti aliud suadeat. h.d. Ioan. And.

CAPITVLVM IX.

Constitutionē felicis recordationis Innocentij [b] papæ quarti prædecessoris nostri, quę prohibet participantes † excommunicatis ea participatione [c] quę solam minorem [d] excōmunicationē inducit monitione canonica non præmissa, maiori excommunicatione ligari; decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiā nō tenere: [e] ad tollendum omnē ambiguitatis scrupulū [f] declarātes, decernimus ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, [g] si aliis ritè seruatis [h]

a Et testificando. Excommunicatus ergo (maiori intelligas) testificari non potest [a]. supra de testi. veniens. ij. in fi. vnde si dicatur excommunicationis sentētia nulla, in defectu probationum consueuerunt absolui ad cautelam, vt ibi vides ꝙ non potest testificari. Sed nunquid excommunicatus poterit testari? De hoc ꝑ Inno. de do. & cōtu. veritatis. per Hosti. & Archi. de except. pia. per Gar. & Ioan. Mo. de vsu. quāquā. per Guli. in Spec. de instru. edi. §. cōpendiosè. circa princ. & videtur quòd licet ista iudicialia prohibeantur, extraiudicialia nō, sicut supra eo. solet. ad fi. secundū Hosti. & Gar. testari nō potest, quia separatus est à communione ecclesiæ, & separato à cōmunione ecclesiæ omne beneficium ex legibus descendens interdicitur. & Guli. sequens Inn. & Pet. de Samp. tenet supra de excep. pia. quòd potest testari. & Pet. de Vndalla tenuit opinionem Hosti. & Gar. & hoc propter periculum communionis cum excommunicato, cui cōmunicandū non est, & denegatur in auth. de priuile. do. hære. mu. non præstan. §. antepenul. & actus legitimi eis interdicuntur, vt hic, & est similis secundum eos deportato qui est intestabilis. ff. de testa. eius cui. §. j. arg. pro & contra. supra de hære. excōmunicamus. §. credētes. Quid dices de tabellionatu, nunquid instrumentum confectū per excommunicatum valet? Videtur valere, ar. prædi. §. credentes. vbi dicitur de excommunicato, quòd si satisfacere contempserit intra annum, extunc instrumenta per ipsum confecta non valent: ergo à contrario, prius, id est ante annum confecta valebant, licet esset excōmunicatus. Alij cōtra, pro quibus optimè. iij. q. iiij. nullus. ibi, nullus anathematizatorum suscipiatur, nec à quoquā credantur quæ ab eis dicuntur vel conscribūtur. supra eo. nouerit. Alij, vt Host. & Guli. dicunt ꝙ quandiu eius excommunicatio est occulta, valet instrumentum ab eo confectum. vel si sit manifesta, nec potest probari. arg. ff. de offic. præto. Barbarius. iij. q. vij. §. tria. C. de test. l. j. supra de re iudi. ad probandū. de except. pia. §. si verò. secus si sit notoria. de excep. exceptionē. de cohabi. cle. & mulie. vestra. sicut enim ibi notorius cōcubinarius suspēsus est quo ad se & quo ad alios, ita notoriè excōmunicatus tabellio, & pretor publicè nuntiatus repellitur etiam ab extraiudicialibus. j. e. licet. Ioan. And. ADDITIO. Excommunicatus an post absolutionē testificari possit, prolixè tractat hic Archi. de quo satis. iiij. q. j. in sum. & dixi plenè post Inn. supra de testi. testimonium. cuius Inn. opi. hic placet Archi. ibi vi. quod hic dixit. Ioan. And.

a Etiā contra excommunicatū. de hoc in Spec. de teste. §. j. ver. sed nūquid excōmunicatus. & ver. sequē. Ioan. And.

Excōmunicatus an possit instrumenta conficere.

Constitutionem.} Sunt duæ partes. Prima declarat constitutionem Inno. Secunda ibi, Statuimus. dat formā monitionum, & vnum casum excipit ibi, Nisi. Ioan. And. Emanauit præsens. c. ad declarationē. c. statuimus. supra eo. tit. & lib. vbi dicitur quòd licet participantes cum excōmunicatis maiori excommunicatione incurrant minorem excommunicationem, & peccent mortaliter, tamē non possunt ratione illius peccati excommunicari, nisi prius fuerint moniti canonicè & debitè vt desistant à participatione. Istud. c. declarat quæ dicatur canonica & debita monitio. CASVS. Dictum fuit in d. c. statuimus. ꝙ antequā excōmunicator excommunicet participātes cum excōmunicatis à se, debet illos monere canonicè, aliàs nulla esset excōmunicatio. Sed queritur, quæ dicatur canonica & debita monitio? Respō. ꝙ illa monitio dicitur canonica in illo casu, quādo fuerīt participantes moniti nominatim vt desisterēt à participatione. & sic nō valeret monitio generalis. Nam dicit tex. ꝙ monitio debet fieri nominatim. Item debet esse trina, id est, facta tribus edictis, vel vno perēptorio pro omnibus: & illę trinę monitiones debent habere interualla aliquorum dierum, & non incontinēti, nisi causa rationabilis suaderet vt illa fieret absq; aliquo interuallo dierum, vt siquis moneatur vt restituat vxorē alicuius, vel desistat à participatione ipsius, si daretur interuallum dierū, iste detinens vxorē interim teneret eandem, licet iniustè, & intra illud tēpus non posset excommunicari: ideo debet arctari tēpus, vt intra diēne tēpus restituat, fortè intra xxiiij. horas, vel aliud diēne tēpus. {Non tenere.} hucusq; durat tenor illius cōstitutionis. {In hoc casu.} ponderetis ista verba in hoc casu, quia facit ad multa, vt dicam statim. No. primò ex hoc, vt dicatur monitio canonica in casu. c. statuimus. alleg. debēt moniti nominatim exprimi in monitione. Sed qualiter intelligitur illud? Respon. Host. ꝙ intelligendū est quādo monēs intendit aliquos excommunicare nominatim, debet etiā illos monere nominatim: vt si iudex intēdat excommunicare Petrū, debet illū nominatī monere. sed si iudex non intēdit excommunicare nominatim, sed solū in genere, sufficit monere in genere, hoc modo, Monemus sub pœna excōmunicationis omnes parochianos talis ecclesiæ, ne tali excōmunicato maiori excōmunicatione participent seu cōmunicent. Si postea inuenio Petrū participasse cū ipso, non possum excommunicare nominatim, sed solum generaliter & in confuso. Veruntamen glo. tenet contrarium, & mouetur per hæc verba hic posita, in hoc casu, quia textus intendit inducere specialitatē in hoc casu, & tamen non esset aliqua specialitas in hoc casu, si prædicta opinio esset vera. ideo dicunt moderni, ꝙ in hoc casu, siue excōmunicator intendat excommunicare generaliter siue nominatim, debet nominatim monere hoc modo, Moneatis tales vt desistantà participatione. No. ꝙ tres monitiones quæ debent pręcedere excommunicationem, debent habere interualla, nec possūt fieri continuè, & ad minus inter quālibet monitionē debēt esse duo dies, ex quo iste tex. loquitur in plurali. & si fiat vna monitio perēptoria, pro minori debet cōtinere sex dies. pro hoc est glo. in. l. properandū. C. de iudiciis. l. ad perēptorium. ff. de iudi. potest tamen excōmunicator ex causa abbreuiare illud tēpus. vnde potest dicere, Moneo te vt intra tres dies desistas à tali participatione, & hoc pro primo edicto. & si non desistas, moneo te secundò vt desistas. & elapso termino poterit dicere, Moneo te tertiò vt desistas. Quibus tribus terminis elapsis, poterit ipsum excōmunicare. vel si velit se expedire vnico cōtextu, poterit dicere, Monemus oēs & singulos parochianos vnica monitione canonica & peremptoria pro omnibus, vt desistāt intra sex dies à participatione. Quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos pro tertio & peremptorio termino assignamus. Not. arg. quòd allegans statutum in iudicio, debet totum illud edere. sic facit hic Grego. de decr. Innoc.

Monitio canonica quæ sit.

† Etiā literis, vt vult glo. hic. & vide Fran. Are. l. 1. ff. de ver. obl. c. lex diuinæ. 27. q. 2. & nutu dicimur loqui etiam vbi lex expresse meminit de verbis. c. cū apud. de spon. Font.

No. effectum declarationis, quia tollit dubium quod erat in dispositione præcedenti. & sic declarans nihil addit. Do.

b Innocentij. supra eo. statuimus.

Glos. seq. distinguit duplicem participationem, & soluit quæstionem.

c Participatione. denotat ꝙ est quædam participatio quæ inducit maiorem, s. quę in crimine fit. supra eo. si cōcubinę. & c. nuper. & alia quæ inducit minorem, vt cum quis participat scienter excōmunicato maiori in locutione, osculo, mensa, & similibus. Et ab hac excipiuntur certæ personæ, vxor, filius, seruus, & alij de quibus. xj. q. iij. quoniā multos. supra eo. quòd in dubiis. & c. seq. Et secundum Guli. & Gar. Io. Mo. & Hugo in d. c. quoniam multos. incurrit quis minorem excommunicationem mittendo nuntium vel literā excommunicato, ac si ille personaliter loqueretur. ad hoc supra eo. li. de elec. vbi periculum. §. nulli. [b] Ipse enim loqui videtur, nuntium mittendo vel literas. ff. de cōsti. pecu. l. & licet. ADDITIO. Fa. xxvij. q. ij. lex diuinæ. in prin. palea est. Ioan. And.

b Iste. §. loquitur de excommunicatione maiori: sed sic æquiparantur loqui, vel nūtium mittere, vel literas. Io. An.

d Minorem. de ipsius effectu habetur. iij. q. iiij. Engeltrudā. & supra de excep. à nobis. Ioan. And.

e Non tenere. idem in suspensione & interdicto. infra e. statutum.

f Scrupulum. hoc dicit, quia ante istam constitutionem si iudex monebat in genere quòd nullus communicaret, dicebant quidam talem monitionē canonicam, alij contra: quod dubium hæc constitutio declarat.

g In hoc casu. s. quando propter participationem vult participantes excommunicare maiori. ADDITIO. Quasi diceret ꝙ aliàs bene potest fieri monitio generalis. s. de offi. ordi. si sacerdos. j. de Iudæ. & si Iudęos. in fi. de vsu. post miserabilem. vide concor. supra eo. tit. & lib. Romana. §. caueant. super glo. pone exemplum. Ioan. And.

h Seruatis. scilicet ꝙ inseratur causa super qua fit monitio, & quòd

eos qui monentur, exprimat nominatim. [a] Statuimus [b] quoque vt inter monitiones quas vt canonicè promulgetur excommunicationis sententia, statuunt iura præmitti, iudices siue monitionibus tribus vtantur, siue vna pro omnibus, [c] obseruent aliquorum dierum competentia [d] interualla: Nisi facti necessitas [e] aliter ea suaserit moderanda. †

Idem in eodem.

Relaxatio ad cautelam, in generali interdicto non habet locum. h.d. Domi.

CAPITVLVM X.

Præsenti generali declaramus [f] edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, [g] quo ad interdicti sententias in ciuitates, castra, vel quælibet alia loca, siue terras aliquas generaliter [h]

& quòd sint præsentes per quos possit probari, & quòd sint ibi interualla supra eo. sacro. & j. eo. cap.

Glos. seq. dicit primò quæ sit nominalis monitio. secundò ponit opinionem quam non approbat. tertiò quærit. argu. pro, & soluit contrarium.

Monitio quando dicatur nominatim facta.

a Nominatim. scilicet propriis nominibus expressis, vel aliis indubitabilibus circunstātiis quę habeant vicem proprij nominis. ff. si cer. pe ta. l. certum supra de testi. licet. ij. supra e. li. e. tit. c. ij. Idē si dicat, moneo filiū Petri, cū ille vnicū filiū habeat. ff. de lib. & postu. l. ij. & insti. de exhere. liberorū. §. nominatim. secus si duos haberet, quia tunc neuter eorum monitus videtur, vt ibi. Dicunt tamen quidam, [a] quòd hæc decre. locum habet quando singulares & nominatæ personæ excommunicantur, quia tunc requiritur monitio specialis. si autem generaliter ferretur sententia, tunc dicunt sufficere generalem. & sic adhuc remaneant antiqua iura. sed tutius est dicere quòd hodie in genere excōmunicatio in participantes ferri non possit, & sic sit sublatum quod dicitur suprà eo. quod in dubiis. in fi. Sed valebit ne monitio, si iudex generaliter monet omnes de collegio vel vniuersitate? Et videtur quòd sic, quia tantùm valet generalis monitio quo ad omnia, quantum specialis quo ad quædā. ff. de admini. tu. si duo. in fi. & quia semper generalibus specialia insunt, vt. ff. de re. iur. semper in generalibus. sed contrarium est verum secundū Guli. hic per hanc constitutionem. & secundū eum si ignorat nomina illorum de conuentu, cogat rectorem conuentus vel vniuersitatis ad indicandum sibi illa nomina. ff. de condi. ob tur. cau. l. iiij. §. fin.

a Scilicet Host. s. eo. titu. & lib. statuimus. quē excuso, quia nō vidit hanc decret. Sed Gar. etiam super hoc c. dicit hāc opin. iuri consonam, licet cōtraria sit securior. Ioan. And.

ADDITIO. Simile quod no. suprà eo. lib. de conc. pręb. si capitulo. in prin. vj. gl. Ioan. And.

b Statuimus. sic construe, statuimus quoque vt iudices siue monitionibus tribus vtantur siue vna pro omnibus, obseruent aliquorum dierum competentia interualla inter monitiones quas iura permitti faciunt, vt sententia excommunicationis canonicè promulgetur.

c Vna pro omnibus. dicit ergo iudex interdū, monemus ꝑ prima, qua finita monet ꝑ secunda, qua finita monet pro tertia &c. Interdū vna monitione facit tres sic, monemus te ꝙ vsq; ad diē talē pro primo, talem pro secundo, talē pro tertio &c. Interdum vnā tantùm dat dilationē, vt monemus te ꝙ vsq; ad talem diem pro primo, secundo, & tertio peremptorio à cōmunione talis &c. & hoc vltimo casu est interuallū inter monitionē & sentētiam. ADDITIO. Secundū Guli. & Gar. & Arch. Sed Io. Mo. dicit ꝙ hoc non consonat literæ. Ioan.

Ponit tres formas trinæ monitionis.

d Competentia. hoc iudex moderabitur pro personarum & negotij qualitate. supra de app. cum sit Romana. de offi. deleg. de causis.

e Necessitas. vt quia partes sunt ad rixam vel arma paratæ, nec curant monitiones episcopi. ff. de vsufr. l. æquissimum. interdum enim nec locus, nec tempus patitur plenius deliberare consilium. ff. de exer. act. l. j. j. responso. ADDITIO. Et quandoque res celeritatem desiderat. ff. de dam. infec. l. j. Ioan. And.

Præsenti.} Breue est, nec eget diuisione vel summa, licet multum egeret notione rationis, vt in gl. Et est sciendū quòd Guli. hic quasi viderit integram, & Archi. post eum dicunt, quòd quidam asseruit se post appellationem excōmunicatum, & interdictum in vxorem, familiam, & terram suā prolatum. petiit ad cautelam absolui ab excōmunicatione, & prædictum interdictum relaxari. Respondetur quòd generale interdictum in loca vel terram non relaxatur ad cautelam. Et ex hoc no. Guli. speciale in vxorem & familiā relaxari posse, vt in glos. pen. Ioan. And. CASVS. Dictum fuit supra ca. venerabilibus. isto tit. & lib. quòd quando quis dicit excōmunicationem contra se latā esse nullā, & petit relaxari ab excōmunicatione ad cautelā, quòd ipse est audiendus. Sed ponamus ꝙ aliquis fuit interdictus, nō autē excommunicatus, & dixit interdictū nullū, petēdo relaxari ad cautelam, vtrum sit audiēdus? Respon. ꝙ non, quia relaxatio ad cautelā non habet locū in interdictis, sed solū in sententia excōmunicationis, sed differetur relaxatio interdicti vsque ad finē causæ. No. primò quòd relaxatio ad cautelā appellatur beneficium, & sic nō videtur ꝙ iudex necessitetur ad hanc relaxationem: de quo suprà eo. solet. No. secundò ꝙ interdictū dicitur generale quando refertur ad locū generalem. vide de verb. sign. cum in partibus. Domi.

Glos. seq. obiiciēdo quærit, tres opiniones ponit quas reprobat, & soluit.

f Declaramus. No. quòd quidam olim contrarium dicebāt, & pro eis faciebat, quia excommunicatio & interdictū paribus passibus ambulare videbantur. ad hoc supra de app. ad hæc quoniam. supra eod. cū medicinalis. supra eod. Romana. in prin. & c. venerabilibus. in prin. isto e. tit. & li. j. e. statutū. & c. is cui. cum si. vnde sicut excōmunicatio potest tolli ad cautelā, vt supra eo. solet. & c. venerabilibus. §. sed & si. §. pen. & vlt. sic de interdicto videbatur, imò multo magis, quia per interdictum plurimū puniuntur non obnoxij, sed per excommunicationem nō sic. supra eo. tit. & li. Romana. in fi. vnde potius videbatur in eo, quàm in excommunicatione subueniēdum, quia etiam plures ligat, & plura bona tollit, & quia aliàs sunt paria. j. eo. is cui. suprà eo. c. j. Quæ ergo fuit huius iuris ratio? Reprobatis aliorum solutionibus, quorum quidā dixerunt, sic placuit Greg. quæ reprobatur per hoc verbum, declaramus. Alij dixerunt hoc factum, vt magis timeretur censura ecclesiastica. Tertij, ne finis vnius negotij, alterius sit exordiū. C. de fruct. & lit. expen. terminato. Vide de do. & contu. c. finē. in fi. gl. sed nunquid. cùm hæc ratione non roborentur. Dic ꝙ hoc statutū est propter communionis periculum in excōmunicato: ergo ad aliorum cautelam sit hæc absolutio, sed in participatione interdictorū non est tantum periculum, & ideo secus. vnde etiam interdicti tempore quedā sacramenta ministrātur, & interdum celebratur. supra de spon. non est vobis. de pœn. & remis. quod in te. supra eo. respon. & c. permittimus. j. e. quoniā. & c. vlt. Sed contra supra de app. ad præsentiam. vbi ad cautelam excommunicato datur absolutio. Vnde dic ꝙ ideo aliud in excōmunicatione, quàm in interdicto, quia excommunicatio est mortis eternę dānatio, & ideo festinare debemus, vt mortuus & à Christo separatus per excōmunicationem, redintegretur Christo per absolutionē. Maioribus enim malis debet syncera charitas subuenire. 50. dist. vt constitueretur. In interdicto autē non traditur quis sathanæ, nec est ibi tantū periculū, & ideo nec tantū festinandū. Ea etiā ratione, quia in interdicto volunt iura vnū pati pro reliquo, in excōmunicatione secus, vt supra dixi. Præterea excommunicatio non potest suspendi, nisi in totum relaxetur, & ideo in ea locū habet absolutio ad cautelā. interdictū potest suspendi, & ideo nō est necessaria relaxatio ad cautelam. supra de appel. ad hæc quoniam.

† Tex. pro Inn. c. 1. de cōsti. dicēte ꝙ ob casus emergētes licet transgredi leges. quod dictū allegauit Bal. l. 1. de preci. Impera. off. Dos Font.

Relaxatio interdicti ad cautelam, quare non habet locum sicut relaxatio excommunicationis.

Excommunicatio est mortis æternæ dānatio.

Glos. seq. ponit xij. casus in quibus est excommunicatio nulla.

g Ad cautelam. quod fit in excom. sent. tunc quando dicitur nulla, vt si post appellationē legitimam. Secundò, si cōtinet intolerabilem errorē, vt supra eo. tit. & lib. venerabilibus. cū si. Tertiò, in casu supra eo. ti. & li. statuimus. Quartò, si dicatur ꝙ iudex nō erat is qui tulit sententiā. de consue. c. iij. de priuile. cum olim. Quintò, si à iudice suo lata est, sed excōmunicato. xxiiij. q. j. audiuimus. & c. apertè. Sextò, cum quis excommunicatur à delegato cōtra delegantis intentionē. supra de præb. c. vlt. & supra de priuile. auctoritate. e. lib. Septimò, si ab intruso, vel à iurisdictione suspenso. xij. q. ij. c. alienationes. Octauò, si feratur à violante interdictū hominis. supra de exces. præl. tanta. [b] Nonò, vbicūque prælatus subditum excommunicat contra priuilegij sui tenorē. supra de priuil. cū capella. & c. quanto. Decimò, secūdū quosdā quos sequor, in casu. s. de exces. præl. cum ad quorundā. Plures ex his casibus comprehenduntur sub quarto. Vndecimò, si feratur à delegato impetrato ab excommunicato in casu non permisso. supra eo. lib. de rescr. c. j. Et adde nouum casum. s. eo. lib. de offi. ordi. quia plerique.

Excommunicationis sententia in quibus casibus dicatur nulla.

b Istos octo notauerat Host. s. eo. solet. duos sequentes posuerant hic Gar. & Io. Mo. & Fran. addebat casum supra eo. li. de offi. ord. Romana. in fin. Sed dic vt ibi not. Io. And.

Glos. seq. remittit, quærit & soluit.

h Generaliter. quid sit generale, habes supra de verb. sig. cū in partibus. Quid si feratur non generaliter in loca, sed specialiter in personam? [c] Dic ꝙ bene poterit fieri relaxatio ad cautelā, arg. à contrario istius literæ, quia specialiter interdicto omnia sacramenta negantur ante absolutionem, & sic idem quod in excommunicato. ADDITIO. Idem scilicet quòd tūc possit fieri absolutio ad cautelā, tenent Guli. Gar. Cle. Pi. Boat. Ioan. Mon. & Arch. Ad hoc supra eo. venerabilibus. per quam decre. hoc tenuit Innocen. supra de appel. ad

c Idē si generaliter, puta in vniuersitatē vel collegiū, secundum. Fran.

hæc quoniam. in j.gl. scilicet ꝙ fiebat absolutio ad cautelã in interdicto sicut in excõmunicatione, quod intelligit de interdicto personæ non loci per hanc decre. Ioan. And.

a *Non habere.* vnde si id fiat, non valebit relaxatio, per hanc literam. & est si. supra de iis quæ vi metúsue causa fiunt. c. vnico. eo. lib. ☜Idem Gar. Ioan. Mona. & Archid.☞

promulgatas, locum aliquatenus non habere. a

Idem in eodem.

Primò excommunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in personis vel rebus suis vel suorũ, exercentes contra aliquos ecclesiasticam censurã, vel exerceri facientes, vel illam seruantes. Secundò ibi, Eadem: pœnam prorogat ad tentem, vel motu proprio id agentem. Tertiò ibi, Qui autem. pœnam aggrauat. h.d. Ioan. And.

CAPITVLVM XI.

QVicũque [b] pro eo quòd in reges, [c] prĩcipes, baro B nes, nobiles, balliuos, vel quoslibet ministros [d] eorũ, aut quoscunq; alios excõmunicationis, suspẽsionis, seu interdicti sentẽtia fuerit promulgata, licentiã alicui dederint occidendi, capiẽdi, seu aliàs in personis aut bonis suis vel suorum [e] † grauandi [f] eos qui tales sententias ꝓtulerũt, siue quorum sint occasione ꝧ

† *Illi si propter iniustũ factum alterius aggrauentur, non cõtra aggrauãte dicit de Anchar. agẽt, sed contra illũ cui* [a] *occasione gravati sunt. alleg. Bal. in l. his rebus. ff. solu. matri. Bart. in l. nã. & Servius. ff. de negl. gest. facit. l. quo mã multa. C. ad legẽ Iul. de vi. & c. sicut nobis. de testi. Font. a Facit. l. 4. §. prætor ait. ff. de re iudi. no. in reg. peccatum. j. eo. Font.*

ipso facto, nisi re integra licentiã datam reuocaret. & si excõmunicationẽ ipsam per duos mẽses sustinuerit, ab ea absolui non poterit, nisi à papa. h. d. C A S V S. Aliquis iudex secularis eo quòd perturbabat iurisdictionẽ ecclesiasticã, fuit excõmunicatus auctoritate iudicis ecclesiastici. ipse ex hoc indignatus dedit mandatum subditis suis occidendi excommunicatorem, vel eum incarcerandi, vel ipsum aut parẽtes suos seu amicos grauãdi, vel illũ ad cuius instantiã fuit lata excommunicatio. vtrum ex datione huius præcepti incurrat aliquam pœnam? Respon. Rom. pont. ꝙ nisi præceptum suum reuocauerit re integra, ipso ipso facto incurrit sententiam excõmunicationis: & si per duos menses illã sustinuerit, non poterit absolui nisi à papa. & si processum fuerit ad captionẽ bonorum, nisi restituerit intra octo dies, incurrit sententiã excommunicationis. Quid de illis qui acceptant licentiam, vtrum incurrunt aliquã pœnam? Respon. Roma. pont. ꝙ sic. Nam incurrunt excommunicationẽ ipso iure: & si illam per duos menses sustinuerint, nõ poterunt absolui nisi à papa. Idem si suo proprio motu volentes cõplacere excommunicato grauauerint excommunicatorem, vel illũ ad cuius instantiam fuerit lata excommunicatio, vel eorum consanguineos & affines vel amicos. nam incurrunt excommunicationem: quam si per duos menses sustinuerint, non poterũt absolui nisi à papa. Not. primò ꝙ licitum est re integra reuocare quod quis fecit. vide in reg. ꝙ semel. j. de re. iur. No. secundò quòd aliud est satisfacere pro re, aliud rẽ restituere. & sic obligatus ad rem restituendam non adimpleret satisfaciendo pro illa [a]. Domi.

Glos. seq. dicit vnde orta, soluit dubium, & solutionis obstaculum.

b *Quicunque.* oriri potuit ex facto decr. ꝯ. e. dilecto. & dic, quicunq; etiã episcopi. Nec obstat supra eo. quia periculosum: quia nõ loquitur in senten. excom. ADDITIO. Dicebat Guli. ꝙ vniuersale quicunq;, singulos cõprehendit. ff. de insti. l. hoc articulo. ff. de pigno. ac. l. si necessaria. §. si annua. de offi. præ. l. iij. supra de ma. & obe. solitæ. ad finẽ. per quod patet etiã imperatorem includi, vt dicit hic Archi. tamen vt dicit Guli. signum vniuersale quandoq; ponitur pro particulari. j. q. vij. si quis omnem. xv. q. j. mulier. Ioan. And.

c *Reges.* est autẽ ordinarius reg s, is episcopus in cuius diœcesi delinquit, vel domicilium habet [b]. xcvj. dist. si Imperator. & c. duo sunt. vbi de hoc. & ꝯ. de maio. & obe. omnes.

b Idẽ Phil. adde doc. c. omnes. de ma. & obe. glo. 73. ca. Valẽtinianus. Font.

d *Ministros.* ad clericos potest referri, & sic propriè sequitur verbum, suspensionis.

e *Suorum.* consanguineorum vel familiarium. & sic no. casum in quo percutiens & mandans percuti laicum, excõmunicatus est. ad idem supra eo. lib. de elec. sciant cuncti. [c] & de immu. eccle. quoniam.

f *Grauandi.* puta ne quis emat ab eis, vel eis vendat, vel his similia. concord. supra de priuile. quanto. de immu. eccle. ca. vlt. eo. lib.

g *Occasione.* quorum interest principaliter defendere sententias ipsas in iudiciis ꝯ. e. tit. & lib. venerabilibus. §. ij. in fi.

c Vide quæ ego ibi notaui ad prĩci. text. & ratio est, quia fit occasione clericorũ iniuria percussio. de Ancha. Font. Obũcit & dupliciter soluit.

prælatæ, vel easdem sententias obseruantes, seu taliter excõmunicatis communicare nolentes (nisi licentiam ipsam re integra [h] reuocauerint: vel si ad bonorũ captionẽ occasione ipsius licentiæ sit ꝓcessum, nisi bona ipsa fuerint intra octo dierũ [i] spatiũ restituta, aut satisfactio pro ipsis impẽsa [k]) eoipso sententiã excõmunicationis incurrant. [l] Eadem [m] quoque sententia sint innodati omnes qui ausi fuerint prædicta licentia data vti, [n] vel aliquod præmissorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, aliàs [o] cõmittere suo motu. Qui autẽ in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, extunc ab ea nõ possint nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere. P

h *Re integra.* litera sequens contradicit isti, vbi dicitur ꝙ licet res non sit integra, intra octo dies potest fieri emendatio. potest dici quòd hoc locum habet in iniuria personali, illud in reali, vt in prima statim sit excommunicatus, in secunda tunc quãdo intra octo dies non restituerit. ☜Idẽ Arch. & hoc videtur voluisse Guli. qui dicit rẽ integram hic dici priusquã ad grauandum personas ꝓcessit sic. Sed Gar. & Io. Mo. exponũt re integra. i. iniuria nondum illata in psona vel reb[9]. ☞Vel dic ꝙ id quod sequitur, respicit tempora istius cõstitutiõis: vt si tẽpe istius constitutionis ptextu illius licẽtiæ aliqua erãt occupata, nisi intra octo dies reddãtur, habeat

locum pœna. & est si. ꝯ. de re. eccle. non alie. hoc consultissimo. §. laici. vbi in compulsionibus iam factis datur tempus ad reuocandũ, in faciendis ipso facto imponitur pœna. primum verius.

i *Octo dierum.* similis dilatio temporis. supra de excep. pia. & supra eo. tit. & lib. solet.

k *Impensa.* scilicet cum res non extat, vel placet læso. Si. ꝯ. eo. lib. de vsu. quanquam. ff. omnino. l. iij. §. j.

l *Incurrant.* & si prius excommunicati erant, modò duplici funiculo sunt ligati: quod esse potest, vt no. iij. q. iiij. Engeltrudam. supra de Iudæ. ita quorundam.

m *Eadem.* scilicet maioris excommunicationis.

n *Vti.* & sic mandans & mandatarius eadẽ pœna puniũtur. sic. ff. de vi & vi ar. l. j. §. quoties. nec excusat hic iussus maioris, quod dic vt dixi j. de reg. iu. quod quis. ff. ad legẽ Aquil. liber homo. ij.

Mandans & mãdatarius pari pœna puniuntur.

Glos. seq. quærit & soluit.

o *Aliàs.* id est præter aliquam licentiam. Sed nunquid ille tunc ratum habens excommunicatus erit? Distingue vt j. e. cum quis.

Glos. seq. dat simile.

p *Obtinere.* si. in incẽdiariis ecclesiarum, qui ex quo denuntiati fuerunt, non possunt absolui ab alio quàm à papa. ꝯ. eo. tua. & si papa hoc non expressisset, perpetuò potuisset ordinarius ipsum absoluere, vt supra eo. nuper.

S[i iudex.] ☜Hic incipiunt constitutiones Bonifa. & ista prima est expediens & vtilis valde, & sæpissime practicatur. Et diuiditur in duas partes. Prima dicit quòd ad iudicẽ ecclesiasticum pertinet cognoscere (tamen parte vocata) de clericatu quem allegat captus per iudicem laicũ: & causam reddit. Secũda pars ibi, Et si notorium. subdiuiditur in tres. Primò ponit tres casus quibus ante cognitionem fit remissio. Secundò ibi, Idem. addit quartum. quem probat triplici argumento legali. Tertiò ibi, non sic. ponit quintũ quo non fit remissio ante cognitionẽ, iudex tamen laicus interim nõ procedit. Et declarat decre. ista ea quæ notant Inno. & Host. supra eo. vt famę. Ioan. And. C A S V S. Aliquis Titius erat suspectus vel diffamatus de aliquo delicto. propter illam suspicionem fuit per iudicẽ secularem captus & incarceratus. postea cũ iudex secularis vellet de crimine cognoscere, & cõtra eũ procedere, ipse excipiendo proposuit ꝙ clericus, & ꝙ cognitio illius criminis spectabat ad iudicem ecclesiasticum: quare petebat remitti ad iudicem ecclesiasticum. vel fortè non petebat, sed iudex ecclesiasticus illum requisiuit. iudex verò secularis noluit eũ remittere, sed dicebat quòd ipse non erat clericus. Ex isto themate oriuntur tria dubia. Primum dubium est, ad quem spectat cognitio huiusmodi causæ, vtrũ ipse criminosus sit clericus vel non, hoc est vtrũ

iudex

iudex ecclesiasticus cognoscit de ista causa, vel ipse iudex secularis? Secundò quæritur, supposito quòd cognitio huiusmodi causæ spectet ad iudicem ecclesiasticum: an remaneat iste sub custodia iudicis secularis, vel sit remittẽdus ad iudicem ecclesiasticum? Tertiò quæritur, supposito quòd iste debeat remanere apud vnum istorum iudicũ: an debeat iudex secularis procedere ad decisionem causæ? Ad primam quæstionẽ respõdetur quòd cũ in casu isto agatur de re spirituali, iudex secularis non potest cognoscere de ista causa: nec fiet probatio coram iudice seculari. Ad secundam quæstionẽ respondetur: aut iste detentus per iudicẽ laicũ reputatur clericus communi fama & æstimatione vulgi: & pro clerico se gerebat ante captionem. & in isto casu fiet remissio ad iudicem ecclesiasticum. & si postea appareat quòd sit laicus, iudex ecclesiasticus illum remittet ad iudicem secularem. Si autem cõmuni fama non reputabatur clericus ante captionẽ, quia non incedebat in habitu clericali: tunc remanebit in carceribus iudicis secularis. Sed vtrum pendente ista cognitione sit clericus vel non, vtrum iudex poterit procedere ad cognitionem causæ principalis? Respondet quòd illa quæstio est præiudicialis: & faciet sopire quæstionem principalem. Cognitio dubitationis an sit clericus vel non, pertinet ad iudicem ecclesiasticum, vocato tamen iudice seculari, & illo cuius interest: quia fortè fuit captus ad instantiã partis. Et causa quare isti sunt vocandi, est ista: quia fortè iudex ecclesiasticus pronuntiaret istum clericum, & fortè esset clericus qui esset degradatus, qui non deberet gaudere priuilegio clericali. vel fuit goliardus, & fuit priuatus priuilegio clericali: ideo isti quorum interest, sunt vocandi quãdo cognoscitur an iste sit clericus vel non. ☜Vestes.☞ non dicit vestem in singulari: quia in vestibus interioribus nõ debet habere habitum difformem: ideo iura loquentia de ista materia, loquuntur semper in numero plurali. No. primò quòd iudex secularis sine metu excommunicationis potest capere clericum in delicto deprehensum: licet textus hoc nõ dicat. Sed vtrum istud verum sit etiam sine licentia iudicis ecclesiastici? Doctores dicunt quòd si iudex secularis videat quòd clericus criminosus non sit in periculo recedendi, & possit habere licentiam à iudice ecclesiastico, non debet talem clericũ capere authoritate sua propria: aliàs incurreret excommunicationẽ. Sed si videt quòd periculum sit in mora, & quòd talis fugeret, & sic crimen remaneret impunitũ: potest talẽ clericum capere absque metu excommunicationis: non tamen ad finem retinendi, & illum clericũ puniendi de crimine: sed ad finem ipsum remittendi suo iudici ecclesiastico. Et quanuis iura dicant quòd quãdo quis temerè iniecit manus violentas in clericum, incurrit sententiã excommunicationis: tamẽ in hoc casu nõ facit temerè, nec incurrit excõmunicationem. Nota ꝙ quando clericus criminosus fuit captus per iudicẽ secularem, & petitur remitti ad iudicem ecclesiasticum, debet remitti iudici ecclesiastico. & quæstio vtrum talis sit clericus, vel non, pertinet ad iudicẽ ecclesiasticum. l. omni innouatione cessante. C. de sacrosan. eccl. vbi dicitur quòd si corã iudice seculari emergat aliqua quæstio spiritalis: & debet fieri remissio ad iudicẽ ecclesiasticum. Nota quòd pendente quæstione ista an sit clericus vel laicus, non debet iste remanere sub custodia iudicis secularis, sed ecclesiastici, si ante deprehẽsionẽ reputabatur clericus. Item nota quòd si ante captionem gerebat se pro laico, non debet remitti ad iudicem ecclesiasticum donec sit cognitum an sit clericus. Nota quòd licet captus ante captionem gerebat se pro laico: tamen quæstio an sit clericus vel nõ, est quæstio ꝓiudicialis: & facit dormire & quiescere causam principalẽ.

Iudex secularis sine metu excõmunicationis potest clericũ capere in delicto flagranti.

Clericatus quæstio pertinet ad iudicem ecclesiasticũ.

Bonifacius octauus.

Si malefactor captus à iudice laico dicit se clericum: huius rei cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat. Et si notorie vel publica fama vel communi æstimatione habetur pro clerico: statim fit remissio. Idem si prius se gerebat pro clerico, & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem prius se gerebat pro laico, licet modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non fiet remissio, donec fuerit de clericatu probatum: sed interim contra eum iudex in nullo procedet. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XII.

SI iudex laicus malefactorem captum detineat, & is se clericum dicens ad curiam ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquam suum clericum repetat [a], iudice [b] illum inficiante clericum, ac ob hoc minimè remittendum: dubitationis huiusmodi, an scilicet sit qui repetitur, clericus, ad iudicem ecclesiasticum [c] (quia de re ecclesiastica & spiritali [d], vocato tamen iudice seculari vel alio cuius interest [e]) cognitio pertinebit. Et si C notorium [f] fuerit quòd idem malefactor sit clericus qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat [g], statim absque alia cognitione, vel [h] fama publica de hoc extiterit, aut [i] ipse pro clerico communiter habebatur [k]: incontinenti etiam ante cognitionem [l] de clericatu, ecclesiasticæ curiæ debet reddi. Idem esse censemus si reus ipse ante deprehensionem pro laico publicè se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet & vestes deferens clericales [m]. nam talem habemus clericum (donec constet de contrario) reputare [n]: Sicut de illo qui in possessione ingenuitatis existit: si dicatur ab alio libertinus, legalis [o] sanxit autoritas, vt probãdi necessitate non ipse, sed aduersarius adstringatur. Iustum est enim vt ipse talis quem gestat ex habitu (quousque appareat aliud) præsumatur, qualis is esse cuius fert habitum, comproba-

cit detineri: & pro maleficio fecit puniri: & sic ij sunt vocandi quorum interest. sic suprà de maio. & obedien. inter quatuor. C. de euic. emptor fundi. Et. ff. de re iudi. de vnoquoque. & supra de emp. & ven. cap. fi. si autem non est aduersarius, puta quia iudex procedit ex officio, citabitur iudex: vt supra dicit. & concor. supra eod. titu. & lib. venerabilibus. §. ij.

f *Notorium.* facti scilicet, quòd nulla possit tergiuersatione celari. ꝯ. de cohab. cle. & mul. vestra. quia notorie cognoscitur pro clerico, vt archidiaconus, vel archipresbyter, vel presbyter Bon. vel his similes. vel si est notoriũ iuris. ad idẽ supra de verb. sign. cùm olim.

g *Debeat.* hoc ideo dicit, quia si esset clericus bufo vel goliardus, & gestasset artem illam per annum, vel tertiò monitus nõ destitisset: vel esset clericus vxoratus non incidẽs in habitu, vel esset bigamus [a], vel degradatus, talis non remitteretur, quia priuilegio nõ gaudet: vt supra eo. lib. de vita & honesta. cleri. c. vnico. Adde quod habes in cle. j. e. tit. de coniug. c. j. de biga. c. vnico de pœn. c. ij. in fin. ADDITIO. Idem Archi. hic. vide quod scripti supra eo. tit. perpendim[9]. & c. contingit. ij. super gl. & per hoc sine distinctionũ prolixitate videre potes casus quibus clericus perdit priuilegiũ clericale. Ioan. And.

a Saluo quod nota supra eo. ti. de biga. ca. vno. in glo. verã. tuã. And.

h *Vel.* repete ꝯ. & dicas, vel si fama &c.

i *Aut.* repete iterum præfatam coniunctionem, si.

k *Habebatur.* sic. ff. ad Maced. l. iij. ff. de offi. præto. Barbarius. supra de iure patro. consultationibus.

l *Cognitionem.* ſ. cùm est fama vel communis existimatio: quia si est notorium, ibi nõ est necessaria cognitio. ADDITIO. Vnde supra dixit, absq; alia cognitione. hic dicit, ante cognitionem. Ioan. And.

m *Clericales.* supra de vita & honest. cleri. vt clericorum. & cap. clerici.

n *Reputare.* vt in quo statu reperitur, in eo iudicetur pro præsenti: licet posset inquiri de alio statu. ff. de iniur. item apud. §. si quis virgines. & j. in fi. ADDITIO. Archid. alleg. xxv. dist. qualis. xxiiij. q. ij. nec quisquam. & suprà eo. in præsentia. Ioan And.

o *Legdlo.* C. de lib. cau. ea quæ. ff. de lib. cau. liberis. §. fi. & l. cum necessitas. ff. de proba. l. circa.

tur a. Ex stigmate b namque consueto Fabricensibus imprimi, latitans Fabricensis agnoscitur c. Et custodes aquarum (quos hydrophylacas nominant) quæ eis infigi solet annotatione signati d, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Isque status alicuius esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur †. Non sic autē volumus obseruari, si ante deprehēsionem pro laico publicè se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamuis deprehēsionis tempore repertus fuerit in habitu clericali e: tunc enim restituēdus nō est quousque fidem de titulo fecerit f clericali, cuius eidem probationis onus incūbat propter præsumptionem g quæ aduersus ipsum orta est ex dilatione laicalis habitus præcedenti. Contra eum tamen interim h quiuis processus i iudicis penitus conquiescat.

Idem.

Non tenet suspensio vel interdictum lata in participantes nō præmissa monitione canonica. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XIII.

Statutum Gregorij k Papæ decimi factum ad declarationem cōstitutionis Innocentianæ l quæ prohibet participātes excommunicatis ea participatione quę solùm minorem inducit m, maiore excommunicatione ligari monitione canonica n non præmissa: in suspēsionis & interdicti sententiis (quæ pro huiusmodi participatione plerūque ab ordinariis vel delegatis † iudicibus promulgātur) pręcipimus inuiolabiliter obseruari †: Decernentes easdē sententias non tenere aliter o promulgatas.

a *Comprobatur.* hoc vult dicere: hi qui portant talem habitum, solent clerici esse. vnde iste putetur clericus, sicut habitus demonstrat: vt qui similem cum aliis vitam suscipiunt &c. supra de statu. mona. recolentes.

b *Ex stigmate.* idem verbum habes. xxxiij. q. ij. hoc ipsum.

c *Agnoscitur.* hoc habes. C. de fabri. l. stigmata. li. xj. Et dicitur Fabricēsis qui publica arma facit: & in publicis fabricis, & nō alibi: & dat primicerio qui reponat in publicis armamentis. Et est stigma instrumentum quo eorum brachia figurabantur, cui erat impressum nomen Imperatoris: facies verò nō figurabantur, C. de pœn. si quis. & est si. huic. s. de crimi. fal. ad audiētiā. ADDITIO. Dicit Archid. quòd stigma est coctura igneorum vulnerū. Dicunt deriuatores ꝙ est signum, character, cicatrix, coctura, inustio, quæ fit calido ferro. ad Galat. vj. Stigmata domini mei Iesu in corpore meo porto. Ioan. And.

Fabricensis quis dicatur.

Stigma quid significat.

† Ex isto ver. not. ꝙ præiudicialis quæstiōe pendente, principaliter mota quiescit. c. tuā. de ordi. cogn. l. prases. C. ad leg Fabiam de plag. nec interim laicus clericū relaxabit. Inno. ca. vt fama. de Anch. Fēt.

d *Signati.* Co. de aquedu. l. decernim⁹. ad fi. & ānotatio est: quia singulis manibus eorum imprimitur nomen Imperatoris. Hydrophylaces autem dicuntur ab hydria quod est vas vbi aqua defertur. vel hydor, aqua. philattein, id est custodire. inde hydrophylaces, id est, custodes aquarum. & est si. quod de gazophylacio dicitur supra de proba. cap. j.

Hydrophylaces qui dicantur.

e *Clericali.* multo ergo fortius si etiam deprehensus sit in habitu laicali. & hoc denotat quod dicit, quāuis &c. & licet dicamus quòd vltima mora nocet. ff. de peric. & commo. rei ven. l. illud. hæc vltima possessio non releuat in hoc quòd fiat remissio. ADDITIO. Dicit Ioan. Mona. quòd est ratio digna not. quia hìc plura faciebant contra ipsum quàm pro ipso: vt patet in textu: & ideo à plurib⁹ denominabitur, etiā secundum illud iudicabitur: vt not. infra titu. proxi. cap. vlti. Ioan. And.

Mora vltima nocet.

Glos. seq. primò signat contrarium, & soluit. secūdò quærit opponendo: & dupliciter soluit.

f *Fecerit.* coram iudice ecclesiastico. {Idem Ioan. Mon. & Archid.} vt supra j. respon. & sic continentia causæ diuidetur, contra id supra de sequestra. ca. j. & est ideo: quia natura causæ requirit alium iudicē. de ordi. cog. tuam. qui fi. sint le. lator. cum si. Sed detentus in seculari curia quomodo litigabit coram ecclesiastico? Dic quòd fortè relaxabitur datis fideiussoribus: sed non propter hoc remittetur. j. eo. si clericos. in fin. vel litigabit per procuratorem. natura enim facti hoc habet, quod interdum per alium quis prosequatur causam. supra de iud. mulieres. de sta. regu. ca. vnico. ff. de custo. reo. l. diuus. hanc autem fidem faciet per publicum instrumentum ordinationis suæ. ij. q. j. legum. per testes poterit etiam hoc probare. suprà de cle. peregri. tuę. ADDITIO. Idē Archidia. vide quod dixi in regula, non licet. j. de regu. iur. Ioan. And.

g *Præsumptionem.* Nota quando præsumptio est, non sufficit possessio, nisi fiat fides de titulo. & concor. supra eo. lib. de præscri. c. j.

h *Interim.* id est pendēte probatione de titulo clericali. est enim hoc præiudiciale, de quo primitus debet cognosci: vt sciatur an vt clericus ab ecclesiastico, vel vt laicus à laico puniri debeat. & est si. Co. de ordi. cog. l. vlti. iij. q. xj. in fine. Ioan. And.

i *Processus.* ergo non solùm iudicare prohibetur, sed etiam procedere. ad idem supra eo. lib. de hære. c. vt inquisitionis. §. penult.

Statutum.} Duo facit. Primò ponit constitutionem prorogantem: cui secundò decretum adiicit: ibi, decernētes. ADDITIO. Vide quā difficilè est prouidere malitiis. quia faciles erant iudices excōmunicare cū participibus, emanauit decret. statuimus. quæ vetuit participantes excommunicari maiori, nisi monitione præmissa. Faciebāt iudices fraudem faciendo monitionem generalem: & contra hos prouidit Greg. in ca. constitutionem. Sed demum iudices qui excommunicare non poterant participantes, nisi nominatim monitos: sine monitione dicebant, excommunico talem, & suspēdo à diuinis omnes sibi participantes: vel faciebāt generalem monitionem de non participando sub pœna suspensionis vel interdicti. Ioan. An. CASVS. Dictum fuit supra in ca. statuimus. e. tit. quòd iudex nō potest excommunicare participātes cū excōmunicatis à se maiori excommunicatione, nisi pręcesserit canonica monitio. Sed nūquid sine canonica monitione potest suspēdere vel interdicere participātes cū excommunicatis à se maiori excommunicatione? Respōdet quòd non: quia idē est dicēdum in istis duabus sententiis sicut dictū fuit in sententia excōmunicationis: videlicet vt non possit iudex suspendere vel interdicere participātes cum excommunicatis, nisi præmissa monitione canonica.

Malitiis hominū prouidere est multū difficile.

Not. primò quòd iudices delegati possunt proferre sententiam interdicti. No. secūdò arg. ꝙ delegati possūt interdicere & suspendere vel excōmunicare participātes cum excōmunicatis ab eis. de quo fuit dictū supra e. statuim⁹. Domi.

† No. quòd delegati possunt excōmunicare, suspēdere, interdicere: quanquā hoc in literis delegationis nō exprimatur, secundū doct. vi de not. s. e. statuimus. Font.

† Si tamen iudices procedant contra istos aliter quàm per censuras: tex. nō procedit, secundum doct. post Ioan. And. quia super sunt alia remedia. Font.

k *Gregorij.* suprà eo. tit. & lib. constitutionem.

l *Innocentianæ.* suprà eo. tit. statuimus. istomet lib.

m *Inducit.* dic vt dixi supra eo. constitutionem.

n *Canonica.* quod dic vt suprà eo. constitutionem.

o *Aliter.* scilicet non præmissa canonica monitione & nominatim. parificata igitur sunt in hoc excommunicatio, suspensio, & interdictum. ad idem. j. eo. is cui. in fin. & concor. suprà eo. tit. c. j. §. hæc eadem.

Licet.} Primò obiectioni respondet. Secundò quæstionem soluit: ibi, Excommunicatus. Emanauit ad declarationem eorum quæ not. Ioan. Tan. Ber. & moderni. suprà de app. sæpe. ADDITIO. Dicit hic Ioan. Mo. quòd Inn. ibi vacillabat. Ioan. And. CASVS. Pone quòd fui conuentus corā iudice ecclesiastico, coram quo proposui aliquā exceptionem declinatoriam: fortè quòd erat consanguineus aduersarij mei: vel aliquam exceptionem dilatoriam proposui. Iudex noluit admittere istam exceptionem: sed pronuntiauit quòd ea non obstante procederet in principali: vnde appellaui in scriptis, legitimè expressa causa rationabili in mea appellatione: & sibi petij cum debita instantia vt mihi daret apostolos: qui iudex dedit mihi apostolos refutatorios assignando mihi terminum ad procedendū coram ipso in principali: quia die adueniente non cōparui: ideo tanquā contumacem me excōmunicauit. certum est, ꝙ si causa inserta in mea appellatione sit vera, non sum excōmunicatus. Accidit ꝙ non fui prosecutus meā appellationē: sed ipsa mea appellatio fuit deserta: quid debeo facere? Certè debeo redire ad excommunicatorē ad procedendū in principali. Sed ponamus ꝙ causa inserta in appellatione mea propter quā appellaui, erat vera: & nō fui prosecutus meā appellationem. licet causa quare appellaui, sit vera, tamen p̄sumitur falsa, ex quo non sum prosecutus meam appellationē: vt est verisimile ꝙ causa ista est falsa: & iudex debet me (hoc nō obstante) publicare excōmunicatū. Sed nūquid in desertione appellationis potero probare ꝙ excōmunicatio est nulla, quia appellaui ex causa legitima? Certè sic: non tamen coram iudice ad quem appellaui, sed corā iudice à quo. sed interim me publicabit excommunicatū, nisi petam beneficium absolutionis ad cautelam. Nota ex hoc, quòd quantumcunque quis appellauerit à sententia interlocutoria iudicis inserta causa rationabili in appellatione, videlicet tali quæ si esset vera, deberet legitima interpretari: propter hoc non est suspensa iurisdictio iudicis à quo: sed ea appellatione non obstante poterit

Appellatio ab interlocutoria, nō suspendit iurisdictionem iudicis à quo.

poterit in principali negotio procedere. No. insuper principalem effectū ad quem emanauit præsens cap. videlicet ꝙ si appellans per negligentiā suam non prosequatur appellationem, sed appellatio efficiatur deserta: non propter hoc conualescit excōmunicatio cōtra eū lata post appellationē legitimam: tamē est præsumptio de falsitate causæ appellationis.

Excommunicatio nō conualescit per desertionem appellationis.

Idem.

Per negligentiam non prosequentis debito tempore appellationem, excommunicatio post eam lata non conualescit: sed poterit tunc denuntiari, & debebit vitari donec de sententiæ nullitate docuerit. hoc dicit, Ioan. And.

CAPITVLVM XIIII.

Licet excōmunicationis a sententia post appellationem legitimam b promulgata, per negligentiam appellantis appellationem suam minimè prosequentis non ratificetur nec etiam cōualescat c: Excommunicatus tamen nominatim vel specialiter & expressè d qui post appellationem legitimam excōmunicationis sententiam asserit in se latam: si appellationem eandem intra tempus ad ipsam prosequendam ab homine e vel à iure statutum non fuerit (vt debuit) prosecutus, lapso eodem tempore excommunicatus publicè nuntiari f, & nedum in iudicialibus, sed etiā in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actib⁹ remoueri debebit, quousque quòd post appellationem legitimā g excōmunicatus fuerit, vel aliàs h de ipsius sententiæ docuerit i nullitate.

Idem.

Prælatus capi faciens & includens etiā per laicos clericum nondum incorrigibilē, excommunicatus non est: nec etiam ipsi capientes. Secundò dicitur, si talis dat fideiussores de parendo iuri, detineri non debet: nisi iusta causa id suadeat. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XV.

Si clericos tuæ iurisdictioni subiectos k propter cōmissos excessus etiā p laicos capi

Glos. seq. recit. per quæsti. & solutionē.

a *Excōmunicationis.* licet de excōmunicatione exprimat: idem puto {Idē Archi.} de sentētia suspensionis & interdicti, cū eadē sit ratio. ad hoc supra c. pxi. & supra eo. ca. j. & j. e. is cui. in fi. & s. de app. ad hæc quoniā. & idem in qualibet sententia quæ nulla est ipso iure: ita ꝙ non esset necesse appellare. s. eo. li. de re iudi. c. vlt. quia tunc si condemnatus appellaret & nō prosequeretur, non propter hoc cōualesceret sententia eadē ratione. quod dico verū: nisi talis esset casus quo ratificaretur per appellationē sententia nulla: vt lata cum falso procuratore. ff. rem ra. ha. l. iij. §. falsus. de quo vide supra de re iudi. c. j.

b *Legitimam.* si causa fuit vera, ex quo fuit legitima, sentētia est nulla. supra eo. per tuas. sed nisi prius appareat de eius veritate, non poterit denuntiari nulla: licet tunc posset fieri absolutio ad cautelam. supra eod. titu. & lib. venerabilibus. §. sed si ex causa. & §. vlti. si ergo fuit nulla: solo tractu temporis non potuit conualescere. supra eodem lib. de despon. impu. cap. vnico. & infra de regu. iur. non firmatur. cum suis concord.

Glos. seq. obiicit & soluit.

c *Conualescat.* contra. ff. de his qui not. infa. l. furti. vbi retro notatur infamia cōdemnatus de furto, qui appellationē non prosequitur. sic videtur retro debere censeri excommunicatus ex quo appellationem non prosequitur. Sed nō obstat, quia lex illa loquitur de appellatione emissa post sentētiam ab ipsa sententia: hic de appellatione emissa ante sententiā. vnde ibi appellatio suspendit effectum sententiæ iam latæ. suprà de iureiuran. venientes. hic ante sententiam iurisdictionem suspendit. vnde sententia postea lata, non tenet propter iurisdictionis defectum. ADDITIO. Idem Archi. qui alleg. supra de consue. ad nostram. & C. si à non compe. per totum. Ioan. And.

Infamia retro notatur ille qui appellationem interiectam nō prosequitur.

d *Expressè.* interdum enim fertur sententia excommunicationis in personam incertam. v. q. j. quidam. s. de offi. ordi. si sacerdos.

Excommunicatio aliquādo fertur in personā incertam.

e *Ab homine.* de quo dic vt no. s. de appel. cum sit Romana. Ioan. And.

Glo. seq. arguit negatiuè. ponit opi. contrariam quā coadiuuat, & coadiuuationi respondet.

f *Nuntiari.* No. non sequitur, iste denuntiatus est excōmunicatus: ergo excommunicatus est. hic enim denūtiatur qui fortè excōmunicatus nō est. & facit ad quæst. de qua dixi. s. e. lib. de excep. pia. Sed nunquid ad repellendū actorē sufficiat probari denūtiationē excōmunicationis: Videtur enim ꝙ non, per hunc textum, & per rationē dictam superius: cū illa decr. pia. dicat id probari debere apertissimis documentis. Host. tamen no. contrarium. & ibi Arch. vt ibi dixi. & p parte illa facit hæc decret. nam hic per talē denuntiationem vitatur à iudicialibus, & extraiudicialibus & legitimis actibus: vt sequitur: licet fortè excōmunicatus nō sit, vt prædixi. sic dicā ꝙ ex quo de denuntiatione non dubitatur, vitatur & repellitur ab agendo, donec ostendat se absolutū, vel sententiā nullam. sed si volumus tenere primū: huic respondetur quòd hic non solum de denuntiatione, sed etiā de sententia excommunicationis constabat.

Denuntiatio excommunicationis non reddit quem excommunicatum.

g *Legitimam.* id est, ex legitima & vera causa interpositam, vt superius dixi. ADDITIO. Hæc glossella procedit in appellatone interposita ante sententiam. Ioan. And.

h *Aliàs.* tolle exempla quæ dixi s. eo. tit. & lib. præsenti.

Glos. seq. recit. per contrarium, quod dupliciter soluit.

i *Docuerit.* potest exponi, id est, docere cœperit a: quia pendēte probationis articulo, ab extraiudicialibus & legitimis actibus non repellitur: & sic cessabit contrarium decr. s. eo. tit. & lib. solet. in fi. Vel dic illud habere locum in eo qui debito tempore appellationem prosequitur: istud in eo qui prosequi neglexerit: vnde in pœnā euitabitur ab extraiudicialibus, donec docuerit &ce. & sic stabit propriè hoc verbū. ADDITIO. Idem Archi. qui etiam dicebat ꝙ pro denuntiatione iudicis prima facie pręsumitur. de renunt. in præsentia. de ele. bonæ. ver. & p his. licet per illam amplius non ligetur de app. pastoralis. in fi. Ioan. And.

a Ad hoc qui ma. accu. pos. insuper. & quod ibi no. in ij. gl. Ioan. And.

Si clericos.} Sunt duæ partes. Secunda ibi, Eosdem. Prima facit tria. soluit dubiū, quod dupliciter fortificat: ibi, Etiam per. & ibi, Licet causam reddit: ibi, Cùm in his. Secunda dat regulam à qua duos casus excipit ibi, Nisi. ADDITIO. Et not. quòd dicit clericos in genere, non distinguendo an sint vel non sint in sacris: in modo tamen capiendi & detinendi debet in his haberi distinctio. xlv. distinct. cum beatus. Ioannes Andr. Et corrigit prima pars quæ notat Ber. supra eo. vniuersitatis. in vlt. glos. & capi. vt famæ. & declarat quod ibi notant moderni. Pro intellectu huius cap. est præsupponendum quod habetur in cap. at si clerici. de iudi. in antiquis. videlicet quòd punitio clericorum spectat ad iudicem ecclesiasticum & non secularem. Est præsupponendum quòd iudex ecclesiasticus nō debet clericum detinere in vinculis. CASVS. Est aliquis clericus qui est suspectus de delicto, non tamen est incorrigibilis. iudex ecclesiasticus videns quòd non potest eum capere propter potentiam ipsius clerici suspecti, vel fortè quia nō habet captionem extra septa domus episcopalis, mandauit iudici seculari vt talem clericum caperet, & retineret in carceribus. quod fecit ipse iudex secularis. vtrum capiens & etiam episcopus mandans, & executores mandati sint excōmunicati? videtur quòd sic: quia iniiciens manus violentas in clericum, & mādans incurrit excommunicationem. Hoc tamen non obstante respondet Rom. pont. dicens quòd tales non incurrunt sententiam excommunicationis. Sed ponamus quòd ad mandatum iudicis ecclesiastici iudex secularis cepit talem clericum, & eum incarcerauit, & ad requisitionem iudicis ecclesiastici eum sibi restituit. iste clericus sic captus offert dare fideiussores de iudicio sisti. vtrum iudex ecclesiasticus debet recipere istos fideiussores, & talem clericum relaxare siue elargire & dimittere? Respon. quòd sic: nisi crimē esset adeò graue ꝙ verisimiliter timeretur de absentia istius clerici, ꝙ dimittat suos fideiussores & fugiat: quia tunc non esset liberandus, sed deberet manere in carceribus. Idem est de iure ciuili: quia criminosus non est detinendus in carceribus si offerat fideiussores: nisi crimē esset tam graue quòd timeretur de fuga criminosi. Nota primò ꝙ laicus capiens clericum de mandato iudicis ecclesiastici, non incurrit sententiam excommunicationis: quia illud nō facit iniuriosè & temerè, sed licitè. No. illud ad quod alleg. præsens ca. quòd detinens clericum in carcere, incurrit sententiam excōmunicationis. & pauci iudices in hoc euadunt sententiam excommunicationis: quia multoties propter malitiam detinent clericos corporaliter in carceribus suis, & sic incurrunt sententiam excommunicationis. Nota quòd criminosus captus pro delicto suo, si offert dare fideiussores, est dimittendus.

Diuisio.

Clericum detinens in carcere, incurrit excōmunicationem.

Recit. per quæstio.

k *Tuæ iurisdictioni subiectos.* Cui loquatur, non apparet: ideo dico decr. locū habere in quolibet iurisdictionē habēte: siue de cōmuni iure siue priuilegio vel cōsuetudine. Ad idē C. de spor. l. vlt. & facit quod dixi s. e. li. de pœnis. quamuis.

ADDI-

ADDITIO. Intellige gl. de habente iurisdictionem puniẽdi crimina: vt j.iiij.glo.& in remissione quam dat fi.gl.& facit clem j j. de cele.miss.ad fi.Ioan.And.

Carcer nõ est pœna.

a *Pœna.* quia carcer non est pœna. quod tamen dic vt supra eod.lib. de pœnis, quamuis.

b *Incorrigibiles illos esse.* Huius contrariũ not. Ber.in prædi.glo. dicens quòd si apparebat clericũ incorrigibilem, capi poterat per laicos si ne pœna: aliàs non. & licet iam soluebat contrarium de decr. vniuersitatis. ad dec. vt famæ supra eod. Tu dic vt in seq. gl.

Glo.seq alleg. vij. concord. signat vnũ contrarium. ponit duas opi. quas reprobat. demum soluit.

c *Nodari.* Concor. supra eo. vt famę. cõtra supra eo. vniuersitatis. vbi excõmunicationẽ incurrũt abbas & laici qui de ipsius mandato monachũ verberabant. Ber.& Hosti. soluebant vt dixi in glos. proxi. quod est falsum: vt hic vides.

a Io. Mon, olim hoc tenuit: sed postea addidit vt sequitur in gl. Io. An.

Alij dicunt [a] quòd decre. vt famæ. loquitur in episcopo. decret. vniuersitatis. in abbate: sed hoc patet falsum per istam decret. quæ loquitur in quolibet iurisdictionem habente: vt dixi supra glos. ij. Dic ergo quòd decret. vt famæ. & ista loquuntur in captione & inclusione quæ de mandato prælati cuiuscunque qui crimina punire possit, potest fieri etiã per laicos: licet illa nondum incorrigibilis appareat. decre. vniuersitatis. de verberibus loquitur, quæ si prælatus clerico vel monacho per laicum inferri iubeat, sed iniurioſe, nõ est dubium, si in modum iustitiæ, vel disciplinæ (de reg.ca.vlt) hoc tamen per laicum facere non debuit, sed, per clericos, vel per semetipsum, si erat minor episcopo: & ideo mãdans & mandatarius excommunicati sunt, vt ibi.

d *Excedatur.* Ad idem supra de restitut. spol. olim. j in fi & hoc vult dicere, si clericus captus quiete se duci permittit, & ducentes eum non resistentem, calce, pugno vel alio modo percutiunt, vt iam vidi de facto: isti bene sunt excommunicati. hoc sonat litera. ADDITIO Imponenda est enim fœuientibus freni temperies. C. de custo. reo. l. ij. in fin. Ioan. And.

Sæuientib⁹ imponẽda est temperies freni.

Glos. seq. alleg. duo iura arguens ad quęstionem, & ponẽs tres solu. ipsius.

e *Iniuria.* decima septima quæstione quarta. si quis suadente. & supra de sentent. excommun. contingit. & facit hæc litera ad quæstionem dominicalem de illo qui fugiens inimicos obuiauit clerico equitanti, à quo equum periit vt fugere posset: quem cùm ille negasset, sibi per vim abstulit, & postea remisit. an talis sit excommunicatus? Berthol. Brixi. in quæstio. dominicali. lxxxij. quidam cum fugeret. opiniones posuit: quarum vna fuit, talem excommunicatum non esse: quia id non fecerat diabolo suadente. ad cautelam tamẽ ab episcopo absolui poterat. alia fuit talem excommunicatum, sed mitius puniendum. 50. distinct. presbyteros. suprà quod metus causa, sacris. Tertia fuit Tan. quam ibi sequitur Bart. talem excommunicatum: sed propter id nulla pœna puniendum.

Recit. per quæstio.

f *Clericos.* idem in laicos, & bene. etiam eodem modo dicit lex. ff. de custo. reo. l. duus.

g *Fideiussoriam.* ergo non nudã tantùm. idem & multo fortius si pignora darent [b], cum sit melius pignori incumbere, quàm in personam agere. instit. de ob. quæ ex deli. §. furti. & ff. de reg. iur. plus cautionis. Et qui se promisit satisdaturũ, satisdat si pignora vel fideiussores det. ff. de consti. pe. l. promissor. in fine.

b Idem Archidia.

h *Causa rationabilis.* cum plures forte fuerint malefactores, vult vnum detinere, vt per eum veritatẽ manifestantẽ alios capere possit. ADDITIO. Fa. xxiij. q. vlt. ca. vlt. supra de confes. a. j. supra eo. lib. de hære. in fidei. & ca. accusatus. §. licet Ioan. And.

SI *sententia.*] Sunt tres partes quæ patent. Prima soluit dubium & excipit ibi, Nisi. & solutionem declarat ibi, Vnde. Secunda ibi, Cæterùm. soluit secundum dubium, duas limitationes interferens: ibi, qui culpabiles. & ibi, dummodo. Tertiò ibi, cùm verò. soluit tertium, rationẽ interferẽs ibi, Ne sententia. & approbat primum dictum, quod not. Hosti. supra in anti. de priui. ex parte. super verbo, populum. secundum & tertiũ declarãt not. per Ber. Inn. & Host supra de priuil. quod nonnullis.

A

facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœna [a] debita postea castigandos includas: te vel capientes eosdem, licet nondum appareat incorrigibiles illos esse [b], nulla credimus excommunicatione nodari [c]:

Cùm in his nisi aliàs ex proposito excedatur [d], in ipsis temeritas vel iniuria [e] nequeat deprehendi. Eosdem quoque clericos [f] si de parendo iuri tibi fideiussoriam [g] dederint cautionem, detinere non debes. Nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis [h] eos suaserit detinendos.

B

Idem.

Interdicto clero non est interdictus populus, nec econuerso. Interdicta ciuitate propter delictum domini, ciues non interdicti extra ipsam audunt diuina. Interdicto populo, singulares de populo intelliguntur interdicti. h. d. Ioan. And.

CAPITVLVM XVI.

SI sententia interdicti proferatur in clerum [i], non intelligitur, nisi aliud sit expressum in ea, interdictus populus. nec etiam econuerso [k]. Vnde vno interdicto ipsorum, alius licitè admittitur ad diuina. Cæterum cum propter delictum domini [l] vel rectoris est ciuitas interdicta: ciues eiusdẽ, qui culpabiles non existunt, dumodo & ipsi propter dominum vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti [m], possunt extra [n] ipsam licitè interesse diuinis.

No. primò quid operetur interdictum prolatum in hominẽ, quia talis non debet recipi ad diuina.

No secũdò quòd interdictum posset proferri in vniuersitatem; licet secus sit in excõmunicatione. S. e. tit. & lib. Romana. §. in vniuersitatem. Dom. Interdicti sententia potest ferri in collegiũ.

dicti? Respondet quòd non solùm tota vniuersitas videtur interdicta, sed etiam omnes particulares ciuitatis. No. primò quòd licet de iure communi sententia excommunicationis non posit proferri in collegium siue vniuersitatem, tamen potest proferri sententia interdicti: & in hoc differũt sententia excommunicationis & interdictum. Nota quòd interdicto clero alicuius loci, non videtur interdictus populus: nec econtra interdicto populo nõ videtur clerus interdictus. Nam licet appellatione populi cõprehendantur omnes ciues, non tamen comprehenduntur omnes homines alterius professionis, vt sunt clerici. Nam duo sunt genera hominum: quidam sunt clerici, alij sunt laici. Nota q⁹ interdicto loco non videntur ciues siue habitatores loci interdicti: ideo extra locũ interdictum poterunt audire verba diuina. Nota effectum interdicti quando profertur in personã, videlicet vt illi personæ denegetur auditio diuinorum officiorum, & etiam denegentur sacramenta: tamen sacramentũ baptismi, confirmationis, & pœnitentiæ possunt recipi ab interdicto, & etiam in loco interdicto.

C

Interdicto loco non sunt incolæ interdicti.

i *In clerum.* interdicto clero alicuius ecclesiæ, non propter hoc intelligitur ecclesia interdicta: vnde alij clerici licitè celebrent in illa. ad hoc supra eo. lib. de priuil. per exemptionẽ. in fi. ADDITIO. Sed per eandem decre. videtur q⁹ interdicta ecclesia, interdicti sint eius clerici, sicut exẽpti sunt exẽpta ecclesia. Sed contrarium sumitur j. §. proxi. quo ad non culpabiles. & ad decre. per exemptionem. respondet per regulam, in pœnis. j. de reg. iur. & per decr. statutum. supra de electio. eo. lib. Ioan. And.

Interdicto clero alicuius ecclesiæ, propter hoc nõ intelligitur ecclesia interdicta.

Glos. seq. fortificat textum per tria iura sibi contraria, & soluit.

D

k *Econuerso.* hoc idẽ probabatur olim per decre. prædi. ex parte. vbi lata fuit sententia interdicti in clerum & populũ. sed ibi vnum esset superfluum, si interdicto vno intelligeretur alterum interdictum. & ad idẽ supra de præb. c. j. lxiij. dist. nosse. cum si. videtur tamen arg. contra. insti. de iur. na. §. plebiscitum. vbi appellatione populi vniuersi ciues intelliguntur, etiam connumeratis patriciis & senatoribus: sed illi eiusdem professionis sunt: isti verò alterius. ad idem xij. q. j. duo sunt. sicut & expresso laico in rescripto per generalem clausulam, non conuenitur clericus: vt no. supra de resc. fedos.

l *Domini.* Nota quia secus si propter delictum ciuium: & hoc etiam patet j. dum dicit, qui culpabiles non existunt.

m *Interdicti.* aliud ergo est interdicere solùm ciuitatem, aliud ciuitatem & ciues, aliud ciues tantùm. Et nota quòd pœna spiritali, scilicet interdicti, bene punitur vnus pro delicto alterius. de hoc j. q. iiij. in summa. xxiij. q. iij. in summa. si igitur sunt interdicti, audire non possunt diuina. infra §. proxi.

n *Extra ipsa.* ciuitatem intelligas, & extra continentiam. j. cap. proxi.

Careat.

2 *Careat.* & sic violaretur neruus ecclesiasticæ disciplinæ: quod esse non debet. supra de consue. cum inter vos. & sic no. intelligẽdum vt res potius valeat quàm pereat. supra de verb. sig. abbate. ff. de re. du. l. quoties.

b *Non cõpetant.* quia vniuersitas est res inanimata, in quã non cadunt talia supra eo. tit. & lib. Romana. in fi. [a] vbi autem tractam⁹ de his quę vniuersitati cõpetunt: ita dicitur illud esse penes vniuersitatẽ, quòd non penes singulos. ff. de in ius vo. l. sed si hac §. qui manumittitur. canonizata. xij. q. ij. qui manumittitur. populus autẽ est idẽ hodie, qui fuit ante centum annos: vnde tunc interdicto populo & nondum relaxato, qui nunc est, dicitur interdictus. vij. quæstione j. denique. xvj. disti. habeo. ff. de iudi. proponebatur.

a Nam vt ibi fatis scripsi, ista cadunt in animam ratione naturalem & personam veram, nõ repræsentatã. Ioan. And.

c *Alicubi.* etiam in loco nõ interdicto.

d *Expressa à iure.* j. eo. ca. vlt. quo ad diuina. quo ad sacramenta habes supra de pœnit. & remiss. quod in te. & j. eod. quoniam.

No. primò quòd appellatione loci principalis includitur locus illi inhærẽs & accessorius: vnde ciuitas includit suburbia.

SI *ciuitas.*] Sunt duę partes. secũda ibi, Ratione. Prima soluit dubium, & obiectioni respondet: ibi, Nam licet. Secunda pars distinguit secundum membrum: ibi, Secus. Ioan. And. CASVS. Ponamus quòd papa vel legatus vel alius iudex ecclesiasticus supposuit hanc ciuitatem sub interdicto ecclesiastico non facta mentione de suburbiis, & burgo sancti Hilarij quod non est de ciuitate. vtrum interdicta ciuitate dicantur suburbia esse interdicta? Respondet quòd sic: ita quòd non est licitum populo audire diuina in suburbiis, aliàs interdictum esset modici effectus: nam habitatores de facili haberent accessum ad suburbia. Sed ponamus quòd aliqua ecclesia est supposita interdicto. vtrum capellæ ipsi contiguæ sint interdictæ? Respondet quòd sic: & non solum capellæ, sed etiam cœmeterium proximum.

No. secũdò quòd appellatione corporis includuntur ædificia in corpore inclusa. Dom.

Nota primò quòd differentia est inter ciuitatẽ, castrum, oppidum, vrbem, & villam. Nam ciuitas dicitur ciuium vnitas: & sic ædificia & structuræ murorum non dicuntur ciuitas (sed congregatio hominum appellatur ciuitas) sed appellatur vrbs: nec est de substantia ciuitatis quòd ibi sit episcopus. Nam antequam essent episcopi, erant ciuitates: & administrabant episcopi communiter, sed voluerunt contendere inter se: ideo fuerunt distincti, ita quòd vnus administraret intra certos limites: & sedes eius collocaretur inter ciues. Castrum dicitur quasi casa arcta: nã non debet esse diffusum, ne tempore guerræ egeat magna custodia hominum & victualibus. Oppidum dicitur magnum & amplum castrum, & necesse est quòd sit amplum, vt homines tempore guerrarum possint in eo retrahere bona sua. Villa stricte accipiendo, accipitur pro illa parua casa quæ est in rure ordinata ad reponendum instrumẽta agri: vt sunt aliqui in agris & vineis suis qui habent aliquam paruam casam in qua reponunt instrumenta sua. sed largè accipitur pro cõgregatione hominum se collocantium intra ædificia quæ nõ sunt vallata muris, nec clausa murorum ambitu. Nota quòd in loco interdicto non est quis sepeliendus.

Ciuitas quid sit. Vrbs quid sit.

Castrum quid sit. Oppidum quid sit. Villa quid sit.

e *Suburbia.* ad idem. ff. de verb. sig. l. ij. & l. ædificia. & l. vt Alphenus. & l. qui in continentibus.

f *Prædicta.* scilicet ciuitas, castrum, vel villa.

g *Vilipendi.* ad idẽ supra cap. proxi. in fi. & supra de consue. cùm inter vos. ADDITIO. In ca. supra proxi. interdictũ eneruabatur vel effectu carebat. hìc aliqualem effectum habebat, sed vilipendebatur. & concor. supra de priuileg. in fi. Ioan. And.

h *Continentibus.* satis videtur iudicis arbitrio relinquendũ quæ dicantur continentia ędificia. & non dicit contiguis: vt j. proxi. responso.

i *Vt prius.* hoc dicit, quia celebrari potest, licet nõ vt prius. j. cap. vlt.

k *Contiguis.* contigua sunt quorum extrema se intuicẽ contingunt. ADDITIO. Vide quod dixi eo. lib. de consec. eccl. vel alta. c. vnico. super glo. contigua. Ioan. And.

Contigua quæ sunt.

Glos. seq. dat simile. quærit & soluit.

l *Sepeliri.* est fi. j. e. is cui. ij. respon. si enim alicui interdicitur ingressus ecclesiæ, & sepultura cœmeterij: vt ibi. Sed pone tunc temporis aliquẽ ibi sepultum: & postea relaxatum est interdictum: nunquid talis exhumabitur? non, si pœnitens decesserit, secundũ Inno. qui hoc no. supra de excess. præla. cap. vlt. quia res deuenit ad eũ casum &c. Hosti. not. contra supra de consec. eccle. vel alt. consuluisti. ADDITIO. Facit qđ. not. eod. tit. à nobis. ij. in fi. pe. glo. & vide qđ not. in cle. de sepul. eos qui. in glos. sed qui. Ioan. And.

m *Existant.* Idem habuimus in pollutione. supra eo. li. de consec. eccle. vel alt. c. vnico. Est autẽ secus ecõtrario, vt ibi: scilicet quòd cœmeterio interdicto, non dicitur interdicta ecclesia etiam contigua: & ibi patet ratio.

Not. primò duos actus per quos ecclesia pollutur. de quo supra de consec. eccle. c. vnico eo. lib.

C

IS *qui in.*] Duæ sunt partes. secunda ibi, Is verò. Prima soluit duo dubia. secundum ibi, Vel qui. & rationem interserit ibi, cùm id. Secũda ponit pœnam violantis interdictum, declarando quis violet, & quid importet pœna. Ioan. And. Declarat & approbat quæ no. Ber. supra de priuil. tuarum in ij. glo. & Inno. & Hostien. de excess. prela. tanta. ADDITIO. Et Hostien. de consecrat. eccle. cap. fin. per Abb. de præben. in Lateranen. Guli. in Spec. tit. ij. § iuxta. versi. illud quoque. vbi etiam dicit idem de celebrante in ecclesia cuius ostia clausit episcopus & reliquias sustulit propter discordiam patronorum. de iure patro. cap. j. & secundo. Ioan. Andreæ.

No. secũdò quòd ille dicitur temerariè agere, qui sciẽter facit actum à iure sibi prohibitũ. de hoc ff. de elect. auaritia. eo. lib. Dom.

CASVS. Aliquis Titius in ecclesia aliquem iniurioſe verberauit vsque ad sanguinis effusionem: vel aliquam mulierem cognouit carnaliter, etiam vxorem propriam, & sic ecclesia est polluta. nunquid celebrantes in tali ecclesia polluta efficiuntur irregulares? Respondet quòd non. nam celebrantes in loco polluto non contrahunt irregularitatem, nisi fuerit cautum in iure expressum. Idem dicendum est de illo qui celebrat scienter præsente excommunicato maiori excommunicatione. Sed ponamus quòd aliqua ecclesia est supposita interdicto ecclesiastico. aliquis in ea celebrauit. vtrum efficiatur irregularis? Respondetur quòd sic: nisi impetretà Romano pontifice vt possit celebrare diuina etiam in loco interdicto: & talem celebrantem in loco interdicto solus papa potest absoluere. & efficitur talis celebrans ineligibilis actiue & passiue: hoc est, non potest eligere nec eligi. Nota primò quòd effusione sanguinis humani iniurioſe facta, polluitur ecclesia. Nota quòd in ecclesia polluta non debent diuina celebrari: sed prius per episcopum debet talis ecclesia reconciliari. Nota quòd celebrans diuina in ecclesia polluta est puniendus ad arbitrium superioris. Nota quòd celebrans in loco interdicto contrahit irregularitatem: puta quòd irregularis efficitur ineligibilis actiue & passiue. Nota quòd celebrantes præsente excommunicato, non contrahit irregularitatem: sed est proximus irregularitati, quia est suspensus: & durante suspensione non debet celebrare: & si faceret, est puniendus.

Excommunicato præsente celebrans, non contrahit irregularitatem.

D

n *Sanguinis.* Intelligas humani & iniurioſi. de semine etiã intelligas humano, etiam vxorio. & de hoc vide plenius. ff. e. lib. de consec. eccle. vel alta. c. vnico.

o *Nodatũ.* istis interdictus est ingressus ecclesiæ. ff. eo. lib. de priuil. episcoporum. Vide quod ibi dixi super glos. pen.

Vnde

Vnde caueat, quia proximus est irregularitati. j. e. tit. is cui. j. respon. Ioan. And.

a *Tamen.* aliàs inde. aliàs tamen.

b *In iure.* Suspensi ergo à confessoribus suis ab officio ad certum tempus, eadem ratione si celebrant, non incurrunt irregularitatem.

ADDITIO. Idē Hostien. de cler. excommun. mini. cap. fin. & Guli. in præalleg. §. iuxta. versic. in suspensis. Ioann. And.

c *Scienter.* Secus ergo si ignoranter: nisi talis esset ignorantia quæ excusare nō deberet. ś. decle. excomm. mi. apostolicæ. supra de postu. cap. j.

d *A iure.* j. eo. cap. vltimo.

e *Liberari.* Ad idem supra de cleri. excō. mini. apostolicę. supra eo. de re iudi. ca. j. & supra eod. tit. & lib. ca. j.

f *Ineligibilis.* Et etiā impostulabilis. supra de postul. cap. j. quia violans interdictum, etiam postulari non potest, vt ibi.

g *Cum aliis.* Amittit ergo potestatem eligendi actiuam & passiuam. & de hoc solet recitari suprà de elect. ne pro defectu.

Not. primò duo sacramenta quæ possunt etiam tēpore interdicti conferri. vide de spon. non est.

† Quā qui contemneret, nō esset verus christianus. de con. di. v. c. j. & ca. vt ieiuni. de Ancha. & adde hic q̄ laici inculpabiles extra locum interdictū possunt ordinari: nisi propter delictum vniuersitatis locus esset interdictus. F.

Qvoniam. } Ponit dictum cuius rationem vrgentem prēmittit. Ioan. Andr. Declarat no. per Host. supra eo. permittimus. per quā olim probabatur quod hic dicitur. Pro intellectu ca. est præsupponendum primò q̄ sacramentum baptismi & sacramentum confirmationis tēpore interdicti licitè conferūtur. Itē præsupponitur secundo q̄ in his duobus sacramētis vtimur chrismate. nā in sacramento baptismatis imponitur per presbyterum in vertice capitis: & in sacramento confirmationis per episcopum. Item est præsupponendū quòd chrismate veteri non est vtendū. nā chrisma debet comburi in fine anni.

CASVS: Certum est q̄ sacramentum baptismatis & confirmationis possunt conferri tempore interdicti. Or ponamus quòd ciuitas Picta. fuit suppositā interdicto, vtrū chrisma tempore cœnæ posit confici in ciuitate Picta? Respon. quòd sic: quia in die cœnæ domini pro exercitio illius anni debet confici chrisma propter indigentiam: quia nō vtimur chrismate veteri post annum. No. quòd permisso tempore prohibito vsu rei, intelligitur esse p̄missa creatio illius rei. Et sic permisso consecutiuo, necessario videtur permissum antecedens. Domi.

Iustificat textum.

h *Baptismo.* post baptismū enim sacerdos vngit chrismate in vertice, non in fronte: quod est solius episcopi. supra de consue. quanto. primū patet de cōse. dis. iiij. post quā. & duobus cap. seq. & cap. presbyteris. & *ca.* nullus ministrorum.

i *Quæ.* scilicet baptismus & confirmatio.

k *Adultis.* Idem hodie in pœnitentia. quod dic vt j. eo. cap. vltimo.

l *Interdicti.* vt ś. e. respō. & ś. de spon. nō est vobis. ADDITIO. Et vide quod de matrimonio & ordine ibi dixi post Inn. Tamen est aduertendū q̄ illa iura loquebantur de baptismo paruulorum tantùm: hic exprimitur de adultis: quod placuerat Vin. in decre. respon. in anti. Ioan. And.

m *Dubium non existit.* Quasi dicat, concesso baptismo & cō firmatione tempore interdicti, satis est concessum confici chrisma. Et est ratio: quia vetus chrisma nō debet esse vsui: nec de illo veteri chrismate debet quis chrismari: & deponitur sacerdos qui de illo veteri chrismate vngit baptizatū, nisi in mortis articulo. de consec. dist. iiij. si quis de alio. vnde omni anno in die cœnæ debet chrisma confici, & vetus cremari. de consecr. distin. iij. literis. verè ergo insurgit hu-

A ius decret. dictum: quia si tempore interdicti permittuntur sacramēta, in quibus vtimur chrismate, & vetus chrisma nō debet esse vsui: ergo restat quòd permissum intelligitur eo tempore die cœnæ chrisma conficere: quia concesso principali, & accessorium, infra de regu. iur. accessorium. cum suis cōcor. ADDITIO. Ioan. Mon. alleg. supra de offic. delega. præterea. ff. de pecu. ad rem mobilem. & l. ad legatum. Io. An.

tis vtimur vnctione: posse, licet terra interdicta existat, chrisma die cœnæ domini confici, dubium nō existit m.

Idem.

Suspensus ab ingressu ecclesiæ, in ea diuina celebrans est irregularis. Et moriens impœnitens suspensione illa durante, caret ecclesiastica sepultura. Et suspenso ab ingressu ecclesiæ vel officio, per appellationē sequentem non suspenditur. h. d. Dom.

CAPITVLVM XX.

IS cui est ecclesiæ interdictus n ingressus, cum sibi per consequens censeatur in ipsa diuinorum celebratio interdicta, irregularis efficitur si contra interdictum huiusmodi diuinis in ea o se ingerat in suo agens officio sicut prius. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat: non debet in ecclesia vel cœmeterio p ecclesiastico, nisi pœnituerit, sepeliri. Sane sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu ecclesię lata suspēsio, aut ipsius effectus, per appellationē sequentem q minime suspenduntur.

Diuisio.

IS cui. } Diuisio patet: quia sunt tria dicta. Ioan. And. Ap probatur quod not. Inno. & Hosti. supra eo. sacro. ADDITIO. Quia Inno. videbatur contrarium dicere in decr. cum medicinalis. ś. e. ti. & li. & ideo vide quod ibi scripsi super glo. de hac. Ioan. Andr.

CASVS. Alicui est interdict⁹ ingressus ecclesię: quanuis esset exemptus vel nō exemptus secundū aliquos: puta q̄ iudex ecclesiasticus aliquē suum subditū excōmunicauit nō in scriptis vel alio modo. certum est q̄ sibi est interdictus ingressus ecclesiæ. Ponamus q̄ durāte interdicto ingressus ecclesiæ talis celebrat, nūquid efficitur irregularis? Certum q̄ sic. Sed ponamus quòd alicui est interdict⁹ ingressus ecclesię: durante interdicto non est ingressus ecclesiam, nec celebrauit diuina: & sic nō contraxit notā irregularitatis: sed antequā esset finita illa interdictio, mortuus est: vtrū sit ei interdictus ingressus cœmeterij vel ecclesię? Respon. q̄ sic: ideo post mortem non debet sepeliri in cœmeterio ecclesiastico: nisi interdictū fuerit relaxatum. Sed ponamus q̄ aliquis fuit suspensus vel interdictus, ille appellauit. vtrū per appellationē sit suspēsa sententia interdicti vel suspensionis? Respon. q̄ non. No. primò quòd vbi interdicitur principale, cēsetur interdictum consequēs & proueniens ex illo. Not. secundò q̄ suspensus efficitur irregularis quæcunque diuinā officia celebrat. de quo per Inno. ca. fi. de excess. præla. Domi.

n *Interdictus.* Ab homine vel à iure. supra eo. sacro. supra e. tit. & lib. c. j. §. fi quis. & supra eo. lib. de priuile. episcoporū. cùm si.

o *In ea.* Ergo secus si extra eā: & hoc no. etiā supra vbi dixit, in ipsa. si igitur sub aëre, vel sub tētorio, vel in domo priuata celebret, vel concelebret forte celebrantibus cū altari viatico: vt supra de priuile. in his. & j. eo. tit. c. vlt. irregularis non erit. ADDITIO. Idem Inno. & Host. in decre. sacro. & Guli. in Spe. de leg. §. iuxta. versi. quid si quis suspenditur. & Archi. hic, & supra de offi. deleg. c. ij. Ioan. And.

p *Cœmeterio.* Sicut ergo interdicta ecclesia, interdictū est cœmeterium. ś. eod. si ciuitas. in fi. isto libro, ita interdicto mihi ingressu ecclesiæ, & cœmeterij, vt hic. nec hic distinguendum credo, an cœmeteriū sit contiguū vel non, vt ibi distinguitur: quia illa distinctio habet locū vbi res interdicitur, s. ecclesia: quia res ecclesiastica contigua ipsi ecclesiæ interdictæ est interdicta: vt ibi. sed vbi refertur interdictū ad hominem, vt hic, quid ad eam an cœmeteriū non sit contiguum vel sit? & per hoc illuderentur censuræ si posset in isto, licet non illo cœmeterio sepeliri. ADDITIO. Et talis illusio reprobatur supra eo. tit. & lib. fi sententia. §. vlt. & ca. seq. j. respon. cum concor. & j. eo. eos qui. Ioan. And.

Dat similē, & quæstionem sol.

Glos. seq. alleg. concor. secundò soluit quæstionem. tertio quærit & remittit, duas opi. ponit, & soluit.

q *Sequentem.* ista ergo sunt paria quo ad hoc, sicut quo ad id ś. e. ti. c. j. & ś. e. statutum. isto lib. cum si. & concor. ad hoc supra de app. ad hęc quoniā. Et intelligas propriè de suspē-

sione ab ingressu ecclesiæ, vel diuinorū, vt sonat litera: quia in suspēsione à tēporalibus, puta ingressu possessionis vel pomœrij, vel interdicto aqua & igni a non haberet hoc loco. ff. de ap. l. non tantū. talium enim suspensionum vel interdictorum effectus bene suspenditur per appellationē sequentem: nisi esset casus in quo damna tū publicè interest statim puniri. ff. eo. constitutum. Quid in suspensione à beneficio? de hoc per Inn. & Host. in prædi. decre. ad hęc quoniā. & placuit Inn. b quòd in omni suspēsione ecclesiastica nō suspēdat appellatio. Host. distinguit, aut suspenditur à beneficio: & tunc cū ipsum beneficiū spirituale sit, vera est hæc opinio. aut suspenditur à perceptiōe beneficij, de qua constat quòd est temporalis: & tūc bene suspēdet appellatio eius effectum. idem secundum eū si dicat, suspēdo te à præbēda. secus si dicat, suspendo te à canonia: quia illa spiritalis est. satis videretur c per hanc decreta. quòd suspensio à beneficio bene releuetur per appellationem sequentem: cùm hìc dicat, ab officio & ab ingressu ecclesiæ & cet. si idem esset in suspensione beneficij, hoc expressisset. Puto igitur solùm in his mere spiritalibus per quæ ligatur anima, decretal. hanc locum habere.

Appellatio an suspendat effectū suspensionū vel interdictorū. ff. de seruit. export. cui pacto. ff. de inter. & relega. per totum. Io. And.

b Licet Archi. cōtrariam opin. sibi attribuat. Ioan. And.

c Idem hīc Arch. eadē ratione. Io. And.

Diuisio.

Religioso. } Diuisio patet. secunda ibi, Quāuis. Et satis se summat. Ioan. And. Prima pars declarat decr. supra e. cū illorum. ver. q̄ si clericum. Secunda reprobat quod no. Inn. & Abb. ś. de reg. statuimus. & approbat quod ibi no. Host. & supra eo. c. ij. CASVS. Habem⁹ q̄ si religiosi alicuius monasterij se verberauerint in claustris monasterij, q̄ abbas illos potest absoluere in illis casibus in quibus episcopus potest absoluere. Itē habemus quòd si religiosus iniecerit manus violentas in clericum, debet absolui à papa: & non potest absolui ab alio quàm à papa. Sed vtrum hoc sit verū indistinctè, siue iniectio violenta sit leuis, vel atrox? Respondet quòd iura hoc dicentia sunt intelligenda in his casibus in quibus quis iniiciens manus violētas in clericū non posset absolui à suo episcopo. Nam etiā si sit inops religiosus, vel detentus infirmitate, vel alia causa legitima possit excusari vt non accipiat iter Romanū: potest eum episcopus absoluere etiam de casibus reseruatis sedi apostolicæ. Sed ponamus quòd quidam Titius laicus intrauit religionem eo animo vt elapso anno probationis faceret professionē: accidit quòd durante anno p̄bationis aliquis iniecit manus violentas in eum: vtrum sit excommunicatus? Respondet quòd sic: eo quòd erat spes de clericatu & religione. Nota quòd religiosus est interdicta vagatio. ad hoc supra ne cle. vel mo. c. ij. eo. lib. Domi.

a *Eo casu.* puta quia leuiter d percussit. supra eod. peruenit. Vel est debilis vel delicatus. supra eo. mulieres. & ca. ca nostrum. Vel est æger, vel in mortis articulo. supra eo. quod de his. Vel habet inimicitias capitales. supra eo. decætero. idem in similibus.

d Non ergo restringo ad leuissimā. super quo vi. q̄ ibi satis no. super fi. 1. glo. Io. An.

Glos. seq. obiicit & soluit.

b *Exhiberi.* Contrarium videbatur per decre. prędi. cum illorum. vbi dicitur q̄ si clericum percusserit secularem, non nisi per sedem apostolicam (vt scandalum euitetur) absolutionis beneficium poterit promereri? vnde videbatur quòd indistinctè monachus percutiens clericum absoluēdus esset à solo papa propter scandalum quod est cum monachus clericum percutit. cùm dignior sit cœtus clericorum. xvj. q. j. legi. sed textus ille sanè debet intelligi secūdum determinationem huius decr. nec enim pro eo quòd monachi sunt, debet eorum conditio esse deterior. xvj. quæst. j. sunt nonnulli. in fi. Et puto c quòd si monachus non habet vnde vadat, & monasterium etiam pauperrimum sibi prouidere nō potest: absoluet illū episcopus eo iure quo absoluit inopes. supra eo. c. quod de his.

e Etiam ratione præmissa, ne propter religionem sit deterior ipsorū conditio.

Glos. seq. reci. per contrarium.

c *Secularī clerico.* supple vel laico.

A d *Non posit.* & ob hanc causam dicebat Inno. & Abb. cōtrarium in prædic. decre. statuimus. & pro eis facit lex. ff. de statuli. l. statuliber. vbi statuliber quæ facit medio tempore, facit vt seruus, non vt liber. sed cōtrarium est verum: vt hic. Nec obstat quòd cras poterit laicari: quia idē in clerico seculari in minoribus ordinib⁹: & præterea tunc est ecclesiastica persona. xvij. quæstione iiij. quisquis.

presse professus: si quis tamen violentas e manus in eum iniiciat, excommunicationis latæ à canone f vinculum non euadit.

Idem.

Absolutus propter mortis periculū vel aliud impedimentum ab eo à quo aliàs nō poterat: si cessante impedimento se non præsentat cum commodè potest, ei à quo aliàs absolui debebat: recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto qui se debet alicuius cōspectui præsentare, si hoc non facit. Ioan. And.

CAPITVLVM XXII.

EOs qui à sententia canonis g vel hominis, cū ad illum à quo aliàs de iure fuerāt absoluēdi, nequeūt ꝓpter imminētis mortis articulum, aut

B bolo. xvij. quæst. iiij. non potest absolui à suo episcopo, sed à solo papa, si iniectio fuerit enormis. Idem dicunt aliqui etiā si iniectio fuerit mediocris: & hoc nisi in articulo mortis, vel nisi haberet aliquod aliud legitimum impedimentum vt non posset ire ad papam pro obtinenda sua absolutione. CASVS. Inieci manus violentas in clericum & atrociter, & sic sum excommunicatus, à qua excommunicatione non possum absolui nisi à papa: sed eo quòd eram in periculo mortis constitutus propter infirmitatem, vel eo quia volebam intrare bellum vel mare, petij beneficium absolutionis à meo diœcesano vel simplici sacerdote. fui absolutus. lapso impedimento perueni ad sanitatem, vel fui regressus à bello vel mari. nunquid tam cito quàm potero debeo adire papam pro obtinenda absolutione, quia me absoluens absoluit cum hac cautione vt parerem mandatis papæ? Respondet quòd sic: & si non fecero, ipso facto incido in pristinam excommunicationem. Sed quid, cum incidissem in excommunicationem pristinam, accessi ad papam, & obtinui absolutionem sub hac forma, quòd papa me absoluebat: sed quia ignorabat qualitatem meam & meas facultates, remisit me ad meum diœcesanum pro pœnitentia suscipienda & satisfactione: & iniūxit mihi vt intra tres mēses præsentarem me cōspectui diœcesani. intra illū terminū non præsentaui me corā meo diœcesano: nunquid reincidam in pristinā sententiā excommunicationis? certè sic.

Not. primò quòd constitutus in periculo mortis potest absolui à sententia canonis vel hominis, & à simplici sacerdote: etiā si absolutio sit reseruata Roma. pontifici. Nam in reseruatis apostolicæ sedi excipitur periculum mortis. Et in periculo mortis potest quis absolui à simplici sacerdote à quacunque excommunicatione. No. duos casus in quibus absolutus ipso facto incidit in pristinā excommunicationē regulariter contractā. Primus casus, quando fuit absolutus propter imminēs periculū, qui cessante periculo nō potuisset absolui nisi à papa: & se præsentare debet corā papa quā citius potest cessante periculo. Alius casus est, quando quis absolutus fuit à papa, qui papa eū remisit ad diœcesanū vel ad alium: si non repræsentat se intra tēpus, ipso facto incidit in pristinā excommunicationem. No. insuper quòd quandoque sententia canonis & hominis æquiparantur. No. vltimò quòd absolutio facta ab excommunicatione per illū qui non est iudex, propter periculum imminens, non est apta durare perpetuò, sed tantùm limitatur ad tempus impedimenti. Domi.

Glos. seq. enumerat xxxij. casus excōmunicationum huius libri: & remittit ad lij. casus Clementinarum. Ioannes Andreæ.

Sacerdos simplex potest absoluere à sententia canonis vel hominis in mortis articulo.

f *Xxx. casus iuris veteris collegit Host. in summa. eo. titu. §. 3. in prin. Ioan. And.*

g *Canonis.* multi sunt casus f in quibus est quis excōmunicatus à canone: & quidam scilicet. xxxij. inducuntur per cōstitutiones huius sexti g libri, quos hic omnes ordinatim enumerabo. Primus suprà eo. lib. de electione, vbi periculū. §. nulli. Secundus eod. cap. §. quòd si præmissa. Tertius eod. titu. sciant cuncti. Quartus eod. titu. generali. Quintus eod. titu.

De inferis loquitur glo. hoc dico, quia vna reserua ta addit aliū casum, scilicet. j. titu. proxi. exiit. in fi. duos etiam inducit Bon. post cōpilationem huius libri per extrauagantes, de testāda. & cap. statuim⁹. Io. An.

aliud impedimentum legitimum a pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absoluuntur: si cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi, se illi à quo his cessantibus absolui debebant, quàm citò commodè poterunt contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi † prout iustitia suadebit: decernimus b (ne sic censuræ illudant ecclesiasticæ) in eandem sententiam recidere ipso iure. Idem c statuimus de his quibus cùm à sede apostolica vel à legatis ipsius absolutionis beneficium à quibusuis sententiis consequuntur, iniungitur vt ordinariorum suorum, vel aliorū quorumlibet suscepturi pœnitentiam ab eisdem, se conspectui repræsentent, & passis iniuriam, seu his quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionē exhibeant competentem: si hæc d cùm primū commodè poterunt, non curauerint adimplere.

Idem.

Si percussionem in clericum sine meo mandato tamen nomine meo factam ratā habeam, excōmunicatus sum: secus si meo nomine non sit facta. Ioan. And.

CAPITVLVM XXIII.

Cvm quis absque tuo mādato e man⁹ iniicit in clericum f tuo nomine g violentas: si hoc ratum habueris, excommunicationem latā à canone incunctāter incurris h: Cùm ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari a. Si verò iniectio eadē tuo nomine non sit facta b: tunc licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excōmunicationis vllius vinculo innodaris: Cùm quis ratum habere nequeat, quod eius nomine non est gestum c.

A tit.fundamenta.§.quòd si secus.Sextus eod.titu.indemnitatibus.§.postremo. Septimus de offic.delega. cap.vlt.§.pars verò. Octauus supra de his quæ vi metúsue cau.fi.capi.vlti. Nonus de iudi.mulieres. Decimus de re iudi.ad apostolicę. in fi. Vndecimus supra de reb.eccle.non ali.hoc consultissimo.§.laici. Duodecimus eo.ca.in fi. Tredecimus, de reli.do. c.vnico. Quartusdecimus, de cēsi, quāquam. §. qui verò. Quintusdecimus de immu.eccl. clericis. §. nos igitur.in fin. Sextusdecimus ead. decr.ver.prælatis.in fi.isti duo hodie sūt sublati p cle. de immu.eccle. quoniam. Septimusdecim⁹. e. ti.quoniā. Octauusdecimus eo. tit.cap. vlt. Nonusdecimus suprà ne cle.vel mo. cap.ij.in prin. Vicesimus eod.cap. in fi. Vicesimusprim⁹, de heret.ca.ij.j.respon. Vicesimussecundus eo.cap.ij.respon.sed potius credo illum canonē ferendæ sententiæ: vt ibi dixi. Vicesimusterti⁹ eo. tit. vt inquisitionis. in fi. Vicesimusquartus, de schisma.cap. vno.ver.omnes. Vicesimusquintus eo.c.ver.& nihilo minus. Vicesimussextus, de homi.pro humana.ad fin. Vicesimusseptimus, de iniuriis & damnato dato.ca.vno. Vicesimusoctauus, de pœnis, fœlicis.§.præsenti. Vicesimusnonus, eo.ca.ad fi. Tricesimus suprà eo.quicunque. Duo autem inducuntur per hanc decre. qui de iure veteri non erant: vt no.supra eo.decætero. Casus quem habuimus supra eo.ca.proxi.& quem habebimus j.c. proxi. sunt declaratorij veteris iuris, & non nouo iure promulgati, & ideo inter eos non computantur. Quinquaginta tales casus expressos & duos tacitos inductos per cle. no.in cle.j.j.e.tit.in glos.est sciendum. ADDITIO. Qui fuit additus ex illis casibus ibi no.xvj.sunt papales, id est, reseruati papæ, quos ibi signanter expressi. in suprascriptis verò pauci sunt papales, scilicet quintus.xxiij.& xxviij. Item tricesimus post perseuerantiam duorum mensium, sed non prius. decre.clericos.de immu.eccle.omitto: quia est renouata. Ex his etiam casibus quatuor requirunt satisfactionē ante absolutionem, quos vide suprà eod.solet.in glo.id est notoria. Ioan.And.

a *Legitimum.* Aliqua exempla posui supra ca.proxi.

B b *Decernimus.* Non dicit declaramus.& sic suo tempore vera fuit a opinio Goff.Ber.& Hostien. qui dicebant eum non recidere. dicebat tamen Hostien. hoc prætextu multi illudunt censuræ: vnde prouidendum esset. modo igitur est prouisum.

c *Idem.* scilicet quòd in sententiam recidant ipso iure.

d *Hæc.* s.duo superius dicta, scilicet præsentare pœnitentiariis, & satisfacere iniuriam passis. Ioan.And.

Cvm quis absq;.§ Sunt duo dicta. secundum ibi, Si verò. & vtrunque subdit rationem sui ibi, Cùm ratihabitio. secundum ibi, cùm quis. Do. Declarat & approbat notata per Ioan.xvij.quæst.iiij.omnes ecclesię.per Bern.& modernos. supra eo.mulieres. Et per hanc decr.exēplificamus regulas. j.de re.iur.ratū quis.& regulā ratihabitionē. CASVS. Titius me offendit. aliquis meus familiaris volens mihi cōplacere & vindictā sumere, nomine meo sine mādato Titiū verberauit iniiciēdo in eū manus violentas. certum est ꝙ ipse est excōmunicatus: sed vtrū sim excōmunicatus? Respon. Ro. pont.cū distinctione, aut habui ratam iniectionē: quia postquā meus familiaris factū mihi retulit, ipsum occultaui, laudando factū: & tunc incurro sententiā excōmunicationis. aut non habui ratū illud factū, & tunc nō sum excōmunicatus. Sed quid: ponamus ꝙ nō fecit nomine meo, sed alio nomine: tamē postquā sciui ꝙ ille verberauerat inimicū meū, mihi placuit, & in corde meo habui gratū, & gauisus sum: vtrum incurrā sententiam excommunicationis? Certè non: quia quod nomine meo nō fuit gestū, ratum habere nō possum. Sed quid in primo casu quādo ex ratihabitione incido in excommunicationem: vtrū sim excōmunicatus à tēpore ratihabitionis, vel à tempore iniectionis? Respon. ꝙ à tempore ratihabitionis, & nō à tēpore iniectionis. nam ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur, id est, sum excommunicatus ac si mandassem. Et secundū doctores ratihabitio habet suum effectum à tempore ratihabitionis & nō ante. No. primò ꝙ si quis nomine meo delinquat, non sum puniēdus, nisi illud delictum factum habeam ratū. No. magis specificè quòd si quis nomine meo iniecerit manus violentas in clericū, nō sum excommucicatus, nisi illam iniectionem ratificem. Quæritur de qua ratificatione intelligitur. vtrū necesse requiratur ꝙ sit ratificatio apparens, vel sufficiat quòd sit ratificatio nō apparēs: Puta aliquis meum inimicū verberauit nomine meo: ego postquā sciui factū, illū celaui in domo mea. Certum est ꝙ sum excommunicatus: quia ista ratificatio est apparens. Sed quid si nō ratificaui per exteriora signa, sed in corde meo fui contentus, & ipsum laudaui: sed per exteriora dixi quòd non ratificabam tale factum, & illum repuli à domo mea? Respondet glos. ꝙ quantum ad Deum sum excommunicatus, & peccaui mortaliter: sed quantum ad ecclesiam militantem quæ non iudi-C cat de occultis, non sum excōmunicatus. No. quòd ea quæ non sunt gesta nomine meo, non possum rata habere. No. quòd si quis verberauit inimicum meum, licet habeam ratum, dummodo non sit nomine meo: nō sum excommunicatus. No. quòd ratihabitio trahitur retro, & operatur idē ac si in principio actus interuenisset. vide in reg. ratihabitionem.j.de reg.iur. No. ꝙ dictio si verò. est aduersatiua, & aduersatur in facto & in iure: quia in pręsenti ver.ligatur, & in seq.non Do.

Glossa sequens quærit. ponit opinion. contra quam alleg. duo iura. demum subdit alias duas opini. & secundam approbat.

e *Mandato.* Quid si quis mandauit clericum verberari: & postea ante manuum iniectionem reuocauit mandatū: demum mandatarius percussit anteqā reuocatio perueniret ad eū? In hac quæstione videtur tenere Ber. supra eo.mulieres. talem esse excōmunicatū. ad quod bene faciunt iura ibi per eum allegata: & idem per eadem iura ibi tenet Host. est tamen arg.contra.ff.de acqui.hære. si quis mihi bona. ad fi. & supra eo.lib.de procu.c.vlt.in fi. Innoc. ibi dixit talē excommunicatum non esse b: tenetur tamen de culpa de qua D aliàs puniri possit: canon enim dolum requirit. Barth.Brix. in fi. quæstionum suarum venerialiū, in quæstione quæ incipit, aliquis mandauit. {& est lxxxix.} dixit ꝙ talis quo ad Deum non tenetur, tamē quo ad ecclesiam excōmunicatus est. quòd verum videtur. ADDITIO. Quosdam casus quibus pœnitentia liberat à pœna, posui de iure patro. cū laici. super.j.glos.Ioan.An.

f *Clericum.* Largè sumitur: vt xij.q.j.duo sunt.

Glos.seq.exemplificat.quærit.& opi.ponit.

g *Tuo nomine.* Puta tui contemplatione seruitor vel amic⁹ tuus clericū qui tibi iniuriam realem vel verbalē intulerat, percussit: quem tu postea ratum habendo receptasti, & magis amicū habuisti. Sed quid dices retēto hoc themate: si ille amicū vel seruitorē talē nō receptauit, vel illū expulit, nec per aliqua exteriora potest apparere quòd ratum habuerit: sed tamen in veritate ratū habuit in corde? Dixit Host. supra eo.mulieres. talem quo ad Deū esse ligatum, non tamē quo ad ecclesiā militantem quę non iudicat de occultis. de simo. sicut nobis.& supra eo.à nobis.ij.

h *Incurris.* Ex ratihabitione prædicta. dico ergo eū excommunicatū extūc, scilicet ex quo ratū habuit, nō extunc quo fuit facta iniectio, licet.j. dicatur ratihabitionē retrotrahi: quia

† Supple, iuxta proprias facultates, secūdum Anch. per cap. ea noscitur. supra eod. in an. quē sequūtur hic doct. quia de facultatibus ecclesiæ quas ad vsū habet, ad hoc nō tenetur. Phili, alle. xvi.q.iij.§. vlt.quæro. q.vj.c.fin. §.fin. vnde inferunt ꝙ fructus ecclesiæ capi nō possunt pro delicto clerici. c.ij. suprà de solu.dixi.in repe.mea. ca.si iudex laicus. de sent.excō. li.vj.Font. a Idem Io. Mo. hic in prin.Ioan. And.

Excommunicatus nō sum si quis noīe meo pcussit clericum, nisi ratificem.

b Host.hic posuit dictū Inno. sed ipse Inno. videtur hic tenere quando tā tardè pœnituit, quòd non potuit reuocare: aliàs secus. hæc distinctio colligitur ex prin. & fine suæ gl.Io.And. Recit.per quæstio.

Idem.

Tempore interdicti etiam sani ad pœnitentiam admittuntur, nisi sint excommunicati: qui non nisi in mortis articulo admittentur, vel nisi causam dederint interdicto: qui non admittentur, nisi satisfaciāt vel caueant prout possunt. Item illo tempore missæ & alia diuina officia sub pœna distributionum, sicut prius in ecclesiis celebrantur ianuis clausis: planè sine excōmunicatis & interdictis, & sonitu campanarum. Et quater in anno altè cum cāpanis & ianuis apertis celebrare possunt, & exclusis excommunicatis interdictos admittere: ita tamē quòd hi propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In cæteris seruandum est interdictum. Et reuocata sunt priuilegia vltra id quibuscunque concessa. hoc dicit. Ioan. And.

CAPITVLVM XXIIII.

Alma mater Ecclesia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat & consultè, quę suadente subiectorum vtilitate postmodum consultius ac rationabilius reuocat, † in meliúsve commutat d. Sanè à nostris dudū fuit prædecessoribus cōstitutum, vt in terris seu locis ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & sacramentis e exceptis) diuina celebrentur officia, vel ministrentur ecclesiastica sacramenta. B Quia verò ex districtione huiusmodi statutorum excrescit indeuotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt f, ac ecclesiis sine culpa g earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti, concedimus quòd tempore interdicti ab homine vel à iure h prolati, non tantummodo morientes, sed etiam viuentes, tam sani i etiā quàm infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem hominum C ad peccandum k, summè necessaria est) licitè admittantur l, dum tamē excommunicati non fuerint: quos admitti

quia satis trahitur ad tempus anterius cū ex facto anteriori A ligat, licet extunc: nec enim sententia excommunicationis trahitur retro, sicut aliæ sententiæ. supra eo.licet. quę statim ligat aut non ligat, nec suspendit effectū suū. supra de appel. pastoralis.& fa. quod dixi supra eo. venerabilibus.§. porrò. in glo.post definitiuam.Ioan.And.

a *Comparari.* vt j.de reg.iur.ratihabitionē. & dic vt ibi not.

b *Non sit facta.* Puta inimicus inimicū sibi clericū percussit: ego gaudeo, & fortè illū postea recepto, & illi communico. ADDITIO. Tūc tamen incurro minorē. & secūdū hoc exemplum quod dixi tex. vllius intelligendum esset de maiori. Ioan.And.

c *Gestum.* j.de reg.iu.ratum quis.& dic vt ibi.

Diuisio. Alma mater. § Corrigit hæc decre. in quibusdam ius vetus, vt j. patebit. Et potest diuidi in quatuor partes. In prima præmittit pœmium vsq; ibi, Sanè. Ibi secunda, in qua tractat de sacramento pœnitentiæ, quomodo & quib⁹ sit exhibendū tempore interdicti, vsq; ad §. adiicimus. Ibi tertia, vbi tractat quomodo diuina officia sint illo tēpore celebranda, vsq; ad §. cæteris. Ibi quarta & vltima, in qua quo ad cætera seruari pcipit interdictum, & priuilegia contraria reuocat. Ioan.And. Sed Ioan.Mon. diuidit in septem partes. facit enim de secunda tres, & de tertia duas. ADDITIO. Et circa hanc dictionem, alma, vide ꝙ dixi de offi.cust.ca.ij. super eo verbo. & habetur idem verbum suprà eo.lib.de reli.& ve.san.cap.j. post princ. Io.And.

CASVS. Vidimus supra per totum discursum huius titu. maximè in ca.si sententia.& in ca.si ciuitas.& in pluribus aliis cap. quòd tempore interdicti diuina officia non debent celebrari in locis interdictis: nec ministrari sacramenta ecclesiastica, exceptis aliquibus casibus. Sed vtrum tempore interdicti debeat denegari sacramentum pœnitentiæ? Iura antiqua circa morientes admittunt: sed de sanis nihil dicūt. Respon. Roma.pontifex quòd non solùm morientibus, sed etiam sanis non debet denegari sacramentum pœnitentiæ etiam tempore interdicti: dummodo non sint excommunicati, item dummodo non sint illi propter quorum culpā sit positum interdictum: & hoc verum, nisi præstita cautione de qua in litera. Sed vtrum sit indistinctè verum quòd tempore interdicti non debent celebrari diuina? Respon. quòd non, sed intelligitur quòd nō debent celebrari diuina publicè apertis ianuis & pulsatis campanis: sed possent celebrari diuina non cantando, sed submissa voce: & prębendati nō interessentes horis diuinis perdūt suas distributiōes, quēadmodum si diuina celebrarentur alta voce. sed istud fallit in quatuor festiuitatibus: videlicet in festo paschæ, natiuitatis domini, pentecostes, & assumptionis beatæ Mariæ virginis. in illis quatuor festiuitatibus, licet loc⁹ sit interdict⁹, poterunt pulsari campanæ, & celebrari diuina alta voce, etiā admissis interdictis in auditione diuinorum officiorū: & cū illis qui sunt causa interdicti: sed debent remotius stare, & non debent appropinquare ad altare pro faciendis suis oblationibus vel causa orandi. postea Rom. pon. iubet antiqua iura obseruari, nō obstantibus illis quę in contrariū statuūtur. No. primò ꝙ interdictū quandoq; refertur ad locū, & non ad personas loci. quandoq; fit econuerso: vt s.e.tit.& li. ca.si ciuitas. No. secundò ꝙ ex non celebratione diuinorū & subtractione sacramentorū insurgit hęresis, indeuotio, & periculum animarum. Zabarel.

Glos.seq.alleg.duas concor.dat simile, & ponit notabile.

d *Commutat.* quia secūdū varietatē tēporū statuta expedit variari. s.de consan.& affi. nō debet. & optimè.lxiij.di.quia sancta.§. verū. nam etiā priuilegiū reuocatur cum tendit ad noxiā. s.de deci. suggestum. Et no. ꝙ rarò inuenies, & fortè nunquā: saluo eo qđ dixi s.de hęre. cōtra Christianos. ꝙ cōstitutio Bonifa. reuocet ius ātiquū, quin verba exprimat quę hoc denotent: vt vides hic, & s.e. lib.de resc. statutū. s.de cōcess.preb.c.ij. de cēsi.felicis. supra eo.licet hoc nō sit necesse: vt s.e.li.de cōst.c. j. est tamē vtile. vnde nō debemus esse faciles ad dicēdū p suas cōstitutiōes vetera iura esse correcta, vbi id nō exprimit: quia si hoc intēderet, in illis expressisset vt in istis. ad hoc. s.de celeb.mis. cū Marthę.ver.Ioānes. cū suis concor.

Glos.se. specificat sacramēta permissa.

e *Sacramētis.* pmittebatur enim baptisma paruulorū, pœnitētia morientium, & viaticū, confirmatio in frōte. s.de spō.nō est a. de pœ. & re. qđ in te. s.e.respō. permittebatur etiā confectio chrismatis. s. e.tit.& li. quoniā. & celebratio missę semel in septimana p cōficiendo corpore Christi p infirmis. s.e. permittimus. tenet etiā matrimonium cōtractū tpe interdicti, cū teneat etiā cōtractū ab excōmunicato maiori. s.de eo qui dux.in matri.quā pol.per adul. significasti. [illegible]

f *Insurgunt.* & omnibus his fuit prouidendū. supra de cōst. c.ij. de sepul.c.j. Audiui de quodam loco in Marchia, ꝙ tanto tempore steterat interdictū, quòd facta relaxatione homines illius loci.xxx.& xl.an. qui nunquam audieràt missam, deridebant presbyteros celebrantes. ADDITIO. Simile quod dicit Hiero. ad Atherachiam, vbi loquitur de natis in obsidione, qui non desiderabant quam non nouerant libertatem. Ioan.And.

g *Sine culpa.* quod regulariter esse non debet. j.de reg.iur. sine culpa. cum suis concor.

D h *A iure.* pone exemplum supra eo.lib.de ele. vbi periculū. §. ciuitas. de cen. quanquam. de imm.eccl.clericis. de vsu.c. j. de pœ.c.vlt.

i *Sani.* vide ꝙ verificatur hic falsa opi. quā posuerat Goffr. suprà de spō.nō est nobis. in fi. vbi dicit tex. pœnitētias morientiū, dicebat Goffr.Tancre.& Vin.& etiā viuorum: quoniam nulli deneganda est pœnitentia. alle.de pœ.& re. quòd quidam. de pœn.distin.vlt.c.vlt. prophetauit. & suo tempore falsum dixit, licet hodie per hanc decre. sit verum.

k *Ad peccandum.* quia procliuus est cursus ad voluptatem: & natura imitatrix est vitiorum. xx. q. iij. procliuus. & omnis ætas ab adolescentia prona est ad malum. xij. q. j. omnis ætas. & natura humana facilè labitur ad delicta. in authē. de monachis.§. si verò his. coll.j. vnde est pœnitentia secunda post naufragiū tabula qua sustinemur post casum. de pœn. dist.j. secunda post naufragium. & post baptismum qui lapsus fuerit in peccatum, per eam reparatur. supra de summa trini. firmiter. ad finem.

l *Admittantur.* sed nūquid talib⁹ sanis post pœnitentiā dari posset eucharistia? Et videtur ꝙ sic: cùm ipsa per pœnitentiam intelligatur. suprà de pœ.& re. quod in te. Sed dic contra c. nam licet eo casu per pœnitentiā intelligatur viaticū: vt ibi,

† No. quòd rationabiliter factū mutatur. l. j. C. de cad. tollen. vbi dicit Bald⁹ quòd sicut medicus secundū tēpora alterat medicinas, ita legislator leges, per tex. hic & c. nō debet. de consan. & affi. quod mihi etiā probatur. l. relegatus. ff. de pœn. de ista iuris mutatione lati⁹ in oratione mea cui titulus Canis, in laudem iuris composita. Font. a Ibi dixit de sacramēto ordinis post Innoc. Ioan. And.

b Fatetur ergo glo. quòd confertur. & de hoc plenè scripsi de sacra vn.c. vnico post princ. Ioan. And.

Cursus procliu⁹ est ad voluptatē, & natura imitatrix est vitiorū.

Quærit. ar. pro. sol. cōtra. c Idem Ar.

vt vbi, non tamẽ simpliciter eucharistia. nam ista est regula à canone tradita, quòd nulli pœnitenti est denegandum in morte viaticum a. 50. dist. pœnitentes. in fi. licet igitur eucharistia vt viaticũ eo tempore permittatur his qui sunt in via huius seculi, non tamen sanis reperio permissum: & sic antiquitati stabo, & dicam prohibitum. C. de app. præcipimus. ad hoc j. §. penult. xi. in fi. vbi dicit, solũmodo. ADDITIO. Sic circa sacramẽta nihil sit immutatũ, nisi quo ad pœnitẽtiam. & idem Archi. Ioan. And.

a Quid sit istud viaticũ, Panor. ponit cap. quod in te. hic alleg. te x. in ca. interrogo. j. q. j. Font.

a *Articulo.* tunc enim ipsi pœnitẽtes absolui possunt à sacerdote. s. de sepul. c. si. etiã si tale esset excõmunicationis genus, quòd nõ possent absolui nisi à papa. xvij. quæst. iij. si quis suadente.

b *Idoneam.* ergo nõ nudam, sed pignora vel fideiussores. C. de verb. sign. sancimus.

Cautio idonea quæ sit

c *Iurauerint.* ad idẽ supra de do. inter vi. & vxor. per vestras. C. de epi. & cler. authen. generaliter.

d *Relaxatio.* facit ad ea quę no. de pœ. & re. quod in te. in fi. b igitur si is propter cuius culpã latum est interdictũ, satisfacere vult, tolletur interdictum. si nõ propter eius culpam, sed alterius ipse punitur: eius satisfactio non requiritur. supra eo. ti. & li. si sententia. §. j. si autem culpabilis fuit, puta cõsiliarius vel auxiliarius: licet tollatur cautio, & iniũgatur pœnitẽtia, nõ relaxabitur interdictum.

b Et vide ibi quod post Inno. dixi super fin. vlt. glo. Ioan. And.

e *Ecclesiis.* non intelligas de ecclesiis interdictis, sed sitis in loco interdicto. quod patet supra §. j. ibi, terris seu locis. ad idẽ supra de ver. sign. cũ in partibus. sic etiã loquitur supra de pœ. & re. quod in te. de priuile. quod nõnullis. ibi, cũ cõmune terræ fuerit interdictũ. ADDITIO. Ad huius intellectum vide quod scripsi suprà eo. tit. & lib. præsenti. super ver. loca. Ioan. And.

† Si populus tantùm & nõ locus esset interdictus, licet celebrare ianuis apertis. Philip. Font.

† Per solũ pulsum cãpanæ, si nõ celebretur diuina, nõ violatur interdictum. Font.

f *Monasteriis.* & nomine ecclesiarum intelliguntur monasteria. liiij. dist. cap. abbati. §. hac autem auctoritate. ADDITIO. Vide quod no. & dixi supra eo. li. ne prælati. grandi. in ver. præsertim. in glo. no. & super ipsa. Ioan. And.

g *Sicut prius.* hoc statim determinat per sequentia. Et per hoc dic quòd non solùm missæ ordinariæ poterũt dici, sed etiam peculiares & pro[illegible]

Glossa sequens quærit, argu. affirmatiue, sed contrarium soluit.

h *Interdictis.* quid de nõ interdictis? Videretur à contrario quod eis præsentibus posset celebrari: sed dic cõtrariũ: quia interdicto loco, omnibus interdictũ intelligitur ibi audire diuina, nisi sup hoc sint priuilegiati. & videtur expressũ. s. eo. li. de priui. licet. quæ decre. etiam videtur superflua per istã. Sed dic vt dixi in prin. imò si decr. illa intelligeretur de priuilegio iuris cõmunis, puta dato hodie per hanc decre. ibi esset casus.

i *Tribuuntur.* & illis tantùm, non aliis tribui debet: & consuetudo contraria non valet. suprà eod. lib. de cler. non resi. cap. vnico.

Gloss. seq. definit altercationem. secundò quęrit & soluit.

A (præterquam in mortis articulo a) nolumus ad eandem. Illis etiam propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum cuius occasione ipsum interdictum est latum, præbuerunt auxilium, consilium, vel fauorem: nisi de ipso delicto, si sint tales quòd id facere valeant, prius satisfecerint, vel de satisfaciẽdo idoneam b dederint cautionem: aut si satisfacere nequeunt, vel huiusmodi cautionem præstare, iurauerint c quòd cùm poterunt satisfacient: & ad satisfactionem huiusmodi per eum vel per eos qui facere ipsam debent & possunt præstandam dabunt consilium & auxilium, ac iuxta posse suum fideliter laborabunt: non est pœnitentiæ beneficium aliquatenus concedendum.

Nec tunc etiam quo ad istos, vel alios qui circa hoc minime deliquerunt, vbi ciuitas vel locus alius seu vniuersitas interdicti existunt, facienda est relaxatio d interdicti, sed est eis solummodo iniungenda pœnitentia salutaris. Adiicimus præterea quòd singulis diebus in ecclesiis e & monasteriis f missæ celebrentur, & alia dicantur diuina officia sicut prius g: submissa tamen voce, & ianuis clausis †, excommunicatis ac interdictis h exclusis, & campanis † etiam non pulsatis. Et tam canonici quàm clerici ecclesiarum in quibus distributiones quotidianę illis qui horis intersunt canonicis tribuuntur i: si ad officia non venerint supradicta, distributiones easdem amittant: sicut interdicto perderent non extante, si diuinis officiis non adessent. In festiuitatibus verò natalis domini, paschæ, ac pentecostes, & assumptionis k virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, &

B ianuis apertis alta voce diuina officia solenniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reuerentiam dictarum solennitatum, vt ipsi ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum facilius inclinentur, præfatis diebus participationem permittimus diuinorum: sic tamen quòd illi propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent l: Cæteris quæ circa obseruationem interdictorum à nostris sunt prædecessoribus instituta, in suo robore duraturis: non obstantibus

C quibusuis priuilegiis, ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis ecclesiasticis, secularibus vel regularibus, exemptis & non exemptis, sub quauis forma vel expresione verborum ab apostolica sede concessis m, quæ contra tenorem præsentis constitutionis nulli volumus suffragari, cum quibuslibet tam secularibus quàm regularibus sufficere debeat vt tempore interdicti modo præmisso diebus celebrẽt supra dictis.

k *Assumptionis* No. terminatam altercationem quærẽtium quod est solennius festum, an festũ assumptionis, an festũ natiuitatis c virginis gloriosæ. habet enĩ ecclesia quòd sit celebrius festũ assumptiõis: vt hic vides, & s. de obser. ieiu. c. j. Sed in his festiuitatibus quantum poterit celebrari? Dic quod in vigilia festi ad vesperas d: quia tũc quo ad officiorũ celebrationem incipit dies. lxxv. dist. quod die. & s. de fer. ca. ij. & credo quod cõtinuare poterunt officiũ vsque ad vesperas festiuę diei inclusiuè. Completorium autem & reliqua post vesperas cantare nõ poterũt secũdu hãc formã per iura prędicta.

c Vel annũtiatiõis: de quo plus videbatur. Io. And.

d Idem Archi. & facit cle. j. de reliq. & vene. in fi. & hoc ex obseruantia est indubitatum. Io. And.

l *Appropinquent.* Vberiorem gratiã igitur habebũt qui nõ peccauerũt, quàm ij qui peccauerũt e: & merito. nam & speciale est in hac sententia contra rationem iuris quod alius pro alio puniatur. supra de iniur. & dãno dato. c. vnico.

e Dicit Io. Mo. gratia effusa plus vel minus affluit prout subiectũ gratia plus vel minus se coaptat influenti. al legat quod no. 16. q. 1. positiones. & ff. de vsu & habi. plenũ. §. 1. & §. equi tij.

Glos. seq. exemplificat, secundò soluit duo dubia.

m *Concessis.* Erant fratres minores, prędicatores & quidam alij priuilegiati vt certis suis festiuitatibus celebrare possent tempore interdicti, interdum vsque ad octauas: hęc & similia priuilegia sunt reuocata: & puto {Idem Archi.} etiam per hæc verba generalia reuocatum priuilegium templario

D rum & hospitalariorum, quo in eorum iucundo aduentu semel in anno aperiebatur vna ecclesia in loco tempore interdicti, & celebrabantur diuina. supra de priuileg. vt priuilegia. Et intelligas de prioribus priuilegiis quæ respicit hęc constitutio, non de posterioribus: cum sibi vel successoribus legem imponere non potuerit: licet indicare potuisset. supra eod. lib. de rescrip. c. vlt. C. de legi. digna vox. de elect. innotuit. in anti.

DE VERBORUM SIgnificatione.

Continuatio domini Hebæ.

Dictum fuit supra per discursum titulorum præcedentiũ de variis cõstitutionibus edictis seu factis circa iudices, circa iudicia, circa clericos, circa matrimonia, & circa delicta. verùm quia aliquoties dubitatur de significatione verborũ positorum in dictis cõstitutionibus: ideo annectitur rubrica præsens de verborum significatione.

Diuisio.

{Veniens.} Ista decretalis diuiditur in quinque partes. Primò declarat quid conferat priuilegium filiationis. Secundò ibi, Illum quis locus dicatur desertus: & circa ecclesias talium locorum quatuor articulos declarat. Tertiò in §. Cæterum. definit articulum decimarum. Quartò ibi, In alijs. fit reseruatio iuris episcopalis & parochialis. Quintò ibi, Per declarationem. fit protestatio de iure vtriusque. Et scias prout infra tangit glossa quæ incipit, sed in quo. quòd fratres templi & hospitalis in quæstione quam habebant cum episcopo Tyberiacẽsi, produxerunt quędam priuilegia Alexandri, & Lucij, de quorũ certis verbis dubitabatur quid significarẽt. quod hìc in principio definitur. Sed Innocentius tangit, & Abbas clarius, quòd hìc loquitur de quodam ordine qui dicitur sancti Iacobi, & est in Hispania, & sunt laici vxorati, certis diebus in septimana abstinentes à thoro vxorum: habent tamen clericos in suo ordine: & sic legendo cessarent aliquæ obiectiones, de quibus infra dicetur. Et quod in cap. sequitur, ideo non summaui: quia non respicit titulum. Ioannes Andreæ. CASUS. Romanus pontifex hospitalarios sancti Ioannis recepit in proprios & speciales filios sedis apostolicę, secundum communem intellectum huius cap. & super hoc fuit confectum instrumentum auctenticum ad fidem super hoc faciendam. postea accidit quòd aliqui istorum hospitalariorum perpetrauerunt aliqua delicta, ratione quorum fuerunt conuenti coram ordinario loci in cuius diœcesi perpetrauerant delicta: qui hospitalarij conuenti excipiendo proposuerunt quod non tenebantur litigare coram diœcesano: quia erant exempti à sua iurisdictione: & produxerunt dictum instrumentum ad illud probandum. dicebat diœcesanus quòd per illa verba, recepimus vos in proprios & speciales filios, non erant exempti à iurisdictione ordinarij, & per consequens tenebantur coram eo litigare. Consultus Romanus pontifex interpretando seu declarando illa verba, respõdit quòd per illa verba non videtur data fuisse eis exemptio à iurisdictione ordinarij. quid ergo important illa verba? Respondet Romanus pontifex quòd illi qui sic sunt recepti in proprios & speciales filios Romanæ ecclesiæ, non poterunt excommunicari, suspendi vel interdici à quoquam iudice quàm à papa, vel eius delegato, & hoc important illa verba: sed per hoc non sunt exempti à iurisdictione ordinarij. Sed ponamus quòd Romanus pontifex hospitalarijs sancti Ioannis dedit priuilegium vt ipsi in locis desertis ad ipsos spectantibus possint capellas ædificare sine licentia diœcesani. Item quòd possent presentare diœcesano clericos idoneos ad deseruiendum in illis capellis. Dubitatum fuit de isto vocabulo, desertis. quis locus diceretur desertus. Consultus Romanus pontifex respondet quòd ille locus dicitur desertus in hoc casu quantum ad propositum nostrum, qui non fuit cultus à memoria hominum à Christianis vel Sarracenis: vel etiam si fuit cultus à Sarracenis, non tamen à fidelibus à memoria hominum: tunc ille locus dicitur desertus quantum ad effectum priuilegij, vt ipsi hospitalarij possint in eo ædificare capellas, & vti priuilegijs à sede apostolica sibi concessis in locis desertis. {Recepimus.} hucusque durant illa verba. {In præmissis.} quia in alijs casibus dicitur desertum à tempore quo quis renuntiauit appellationi. licet non sit lapsum tempus memoriam hominum excedens. {Subiectæ.} licet dicti fratres haberent facultatem constituendi ecclesias in locis desertis, & instituendi clericos ibi: tamen quia non est commissa cura animarum ipsis clericis: ideo debent præsentare diœcesano vt committat illis curam animarum. Et licet isti hospitalarij possint instituere clericos in illis capellis, institutione quæ dicitur institutio collatiua tituli: non tamen possunt instituere institutione auctorizabili: sed requiritur quòd adeant diœcesanum: vt dictum est. {Reseruato.} quia si isti hospitalarij habeant proprias possessiones in locis desertis, quas possessiones ipsi colunt proprijs manibus, vel proprijs sumptibus coli faciunt: ipsi soluunt decimas istis clericis sui ordinis, & non parochialibus ecclesijs. Sed vtrum eorum clerici qui recipiunt decimas debeant soluere quartam episcopo? Respondet quòd non: immo in hoc sunt priuilegiati vt non soluant aliquam portionem episcopo pro iure decimandi: sed de alijs possessionibus quas non colunt nec coli faciunt proprijs sumptibus, debent soluere decimas episcopo. {Derogari.} Hoc refertur ad primum dictum capituli. hoc est: per illa verba, recepimus vos in speciales filios Romanæ

Desertus locus quis dicatur.

DE VERBORUM significatione.

Innocentius quartus.

Declarat hìc Inno. quid significet verbũ priuilegij: recepimus vos in proprios filios ecclesiæ Romanæ. & quis locus dicatur esse desertus. hoc dicit. Ioan. Andr.

CAPITULUM I.

A Veniens: & infrà. Per illa verba a priuilegij, in speciales & proprios ecclesiæ Romanę filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi b, & ipsos ex illo in proprios eiusdem ecclesiæ filios fuisse receptos, quòd ab alio quàm à Romano pontifice vel legato ab eius latere c † destinato interdici d vel excommunicari à quoquã non valeant, declaramus.

ecclesiæ, non probant exemptionem: tamen dixit Romanus pontifex quòd si isti fratres obtinuerunt à sede apostolica exemptionem, non intendit per hoc præiudicare alijs suis defensionibus per quas possent probare exemptionem maiorem: sed solùm intendit declarare quòd per illa verba, recepimus vos in proprios & speciales filios sedis apostolicæ, non probatur plena exemptio.

Nota primò principalem effectũ principij huius capituli: videlicet quòd per illa verba, recepimus vos in proprios & speciales filios Romanæ ecclesiæ, non probatur plena exemptio: secus si papa dixisset, recepimus vos in proprios

B & speciales subiectos Romanæ ecclesiæ: vt in cap. si papa. de priuilegijs. Nota vlterius quid important illa verba, recepimus vos in proprios & speciales filios Romanæ ecclesiæ, nam important vt illi fratres non possint excommunicari vel suspendi aut interdici ab alio quàm à papa vel legato de latere. Et licet textus non faciat mentionem de suspensione, tamen est idem dicendum sicut de interdicto. nam suspensio est quoddam interdictum: vt dicit Glossa.

† De Anch. negat per hunc text. probari legatos cognoscere posse de causis exemptorum: quia hìc est priuilegiũ, non ius cõmune. item æquiparantur ordinarijs, qui exẽptos non iudicant. not. s. de offi. lega. translationem. Fõ. Exemptio non probatur per illa verba, recepimus vos in speciales filios.

Nota quòd locus dicitur desertus qui à memoria hominum non fuit cultus, & talis cultus appellatur nouale. Et dicitur nouale, terra de nouo reducta ad agriculturam, quæ non fuerat culta à memoria hominum. Et ponderanda est dictio, hominum. per hoc enim soluitur quæstio: vtrum illa terra dicatur noualis quæ non fuit culta à centum annis: nec fuerunt percepti fructus: sed tamen apparent sulci, & apparet quòd aliàs fuit culta? Dicendum quòd nihilominus dicitur talis terra noualis: quia sulci non sunt in memoria hominum. Et sic licet in aliqua terra appareant signa: dum tamen non fuerit culta à memoria hominum: illa terra dicitur noualis. Nota quòd quis non potest ædificare ecclesiam in loco non exempto sine licentia diœcesani. Quid si

Noualis terra quæ sit.

C de facto ædificauit absque licentia diœcesani? Dicendum quòd locus ille non debet destrui: sed dos applicabitur episcopo, qui poterit de illa ecclesia disponere, & in ea clericum instituere non ad præsentationem ædificantis, & illi clerico assignare illam dotem. Nota quòd fratres sancti Ioannis non sunt à iurisdictione diœcesanorum exempti, priuilegio clauso in corpore iuris: quia dicit textus, quòd bene apparet quòd fuerunt recepti in proprios & speciales filios Romani pontificis: sed protestatur papa quòd non intendit derogare eorum priuilegijs si habeant ampliora priuilegia.

Ecclesia in loco nõ exempto, sine licentia diœcesani ædificari non potest.

Nota vnum casum, in quo decima non soluitur ecclesiæ parochiali, sed clericis illius ordinis: vt si fratres sancti Ioannis habeant possessiones quas excolunt, vel excoli faciunt proprijs sumptibus, nõ soluunt decimas ecclesijs parochialibus, sed clericis sui ordinis. Nota casum in quo episcopus non consequitur quartam decimarum: videlicet à clericis fratrum sancti Ioannis. & hoc verum de decimis receptis à terris quas excolunt proprijs manibus, vel proprijs sumptibus excoli faciunt. secus si dederint illas possessiones alijs excolendas, vel in emphyteusim, vel ad perpetuum censum. ideo fratres sancti Ioannis qui tradũt alijs suas possessiones

Decimarum quarta in certo casu non debetur episcopo.

D sub hac qualitate: tradimus tibi tales possessiones quittatas & exemptas à solutione cuiuscunque decimæ: malè faciunt: nec illo modo possunt tradere suas possessiones: & hoc verũ nisi habeant amplius priuilegium: nam priuilegium tãtum valet quantum sonat. Nota etiam quòd per receptionem in proprios filios, non conceditur exemptio. de quo vide. s. de priui. si papa. Nota finaliter argum. quòd legatus de latere, potest se intromittere de reseruatis Romano pontifici. de quo. s. de offic. deleg. quod translationem. Domi.

a *Per illa verba.* q. d. possent illi habere alia priuilegia per quæ essent exempti, sed per ista non sunt. est enim quædam declaratio per quam non præiudicatur alijs defensionibus: vt dicit in fine.

b *Non intelligi.* idem habes supra eod. lib. de priui. si papa. §. similiter. & vide infra de hoc in glo. sed in quo sunt isti priuilegiati.

c *Latere.* No. igitur differentiam inter legatos de latere & reliquos. ad idem supra de offic. leg. ca. pe. & s. eod. titu. ca. j. Satis est ergo hic quod verba aliquid conferant & aliquid operentur. s. eo. tit. abbate.

Glos. seq. soluit duo dubia.

d *Interdici.* satis puto idem in suspensione, cũ illa sit quoddã interdi-

interdictū [a]:& omnia ea continentur ſub appellatione cenſuræ.ſ.eo.tit.quærenti. Et quod dicit,à quoquam, intelligo etiam ordinario. Nec obſtat.ſ.e.lib.de priuil. ne aliqui. quia vt ibi dicitur,illa decre.nō habet locum in religioſis quibus conceſſum eſt priuilegium tale ratione loci vel ordinis. ad idem.ſ. eod. lib. de priui.cap.j.§. in eos.

a *Penitus.* ſcilicet quia non eſt memoria quòd habitatus vel cultus fuerit à Chriſtianis vel Sarracenis. & idem in ſequenti caſu, ſcilicet quòd habitatus vel cultus fuerit, ſcilicet à Sarracenis. nec eſt contrarij memoria, ſcilicet quòd à Chriſtianis fuerit habitatus vel cultus.

b *Detentus.* ſuprà de re iudi. abbate. eodem libro.

c *Conſtruendas.* petita licentia à papa: vt infra ver. quas in locis.

d *Legis diœceſana.* eſt lex diœceſana, & lex iuriſdictionis: de quibus plenè no. x.q.j. in ſumma.&.ſupra de offic. ord. dilectus. Suberunt ergo lege iuriſdictionis: præter id quòd ſunt exempti per priuilegium Alex. vt ſequitur. ADDITIO. Vnde ſub diœceſanis poterunt conueniri ſecundum Innoc.& vide quod no.ſ.eod.lib.de priui. ca.j.§.in eos.in glo.ij.

e *Petita.* intelligas & obtenta. conſidenter autem poſtulent: quia illam obtinebunt ſupra eod.lib.de cenſi.Romana. ver.ſi verò.

f *A ſede apoſtolica.* alias ſufficit licentia diœceſani. de conſecra.diſt.j.nemo.& concord.ad hoc ſuprà eodem lib. de priuile.auctoritate.vbi quo ad hoc diſtinguitur inter loca exempta & non exempta.

g *Examinandi.* ne ad animarum regimen promoueantur indigni: cum hoc caſu promotori inferatur pœna ſupra de elec. nihil eſt. eſt enim ars artium, regimen animarum ſupra de ætat.& quali.cum ſit.

h *Ab eis.* ſcilicet diœceſanis epiſcopis.

i *Subiectæ.* concor.ſ. de præb. in Lateranen.&.c.de monachis.& eo.lib.& eo.titu.cap.j. ſ. de priuil.cum & plantare. §. cum in eccleſijs. Et tales rectores ſic inſtituti ſunt perpetui vicarij,nequeuntes abſque cauſa rationabili remoueri.ſ. eo. lib.de capel.mon.cap.j.

k *Bonis.* vndecunque proueniant, licite tamen acquiſitis.

b Dicebat ergo Hoſt. & poſt eū Ioā.Mo.& Arch.quòd iſti grauantur in vno: quia ſoluūt ad quod nō tenētur per prædic. decere. ex parte. Sed ſtatim releuāt ur in alio, quia ſoluūt clericis ordinis ſui: iuxta regu lā ſupra de paroch.c.1. & ff.de in. iur. eū qui. in prin. Io. Andr.

Illum locum deſertum in præmiſsis intelligimus, qui non habitatus penitus [a] neque cultus fuerit, vel extra memoriam hominum ſecundum indulgentiam Lucij eſt ſub Sarracenorum poteſtate detentus [b]: cenſentes eccleſias in talibus deſertis locis à fratribus ipſis cōſtructas, ſeu etiam conſtruendas [c], in eo plena libertate gaudere, vt ſecundum indulgentiam Lucij nihil ab ipſis legis diœceſanę [d] nomine valeat per epiſcopos exigi: quæ (ſecundum priuilegium Alexandri) non poſſint interdicto ſeu excommunicationi ſupponi: quas in locis huiuſmodi dicti fratres habeant poteſtatem (petita [e] à ſede apoſtolica [f] licentia) conſtruendi, easque cum ſuis plebibus per ſuos clericos idoneos gubernent, qui

B

ratione plebium examinandi [g] epiſcopis præſententur: vt ab eis [h] curam recipiant animarum, cùm plebes epiſcopis ſint ſubiectæ [i]. Cæterùm dicti fratres decimas de laboribus & noualibus ſuis, quos proprijs manibus aut ſumptibus excolunt, aut alijs bonis [k] ſibi à Deo præſtitis, conuentibus clericorum ordinis ſui (à quibus [l] quarta vel tertia nullatenus exigatur) cum integritate perſoluant [m], ſalua moderatione concilij generalis [n]: In alijs [o] eorum poſſeſsionibus iure communi, ſeu quolibet alio eccleſijs parochialibus & diœceſano epiſcopo reſeruato. Per declarationem [p] autem huiuſmodi nolumus defenſionibus alijs ſeu iuribus partium derogari.

n *Generalis.* ſ.de decimis, nuper. ſcilicet quod de poſſeſsionibus quæſitis poſt concilium ſoluant decimas. ADDITIO. Vnde dicebat Inno. quòd hoc vult iſta moderatio,quòd iſte ordo ſancti Iacobi de quæſitis poſt concil.integras decimas ſoluat: intellige parochijs quib[b] debentur.Ioannes Andreæ.

o *In alijs.* ſcilicet quas alijs colendas tradunt, vel ab alijs colendas recipiunt. Vel de quibus antequam fierent noualia,magni prouentus proueniebant. Vel quæ ſunt ipſorum quo ad primæuum & directum dominiū: tamē parochiani eas poſsident & tenent: pone habentes eas per emphyteuſim.ad hoc.ſ. de deci. dilecti.&.c.licet.&.ſ. eo. quid per nouale. ad

C

excommunicari vel interdici non poſſunt. Quartò,quòd ſō lùm per ſuos clericos eas gubernant. Quintò quòd decimas laborum & noualium,& alia quę colunt,clericis ſui ordinis, & ſic ſibiipſis ſoluunt.Sextò,quòd de illis decimis quartam epiſcopo non ſoluunt.Ioan.And.

ſi.de acquiſitis poſt concilium dixerat.ſ.proxi:

Gloſ.ſeq.reci.per obiect.& ſolu.

p *Per declarationem.* Nota verbum ſi ageretur de exemptione,& exemptio non probaretur, & pronuntiaretur contra opponentem,bene fieret præiudicium: ſaltem quo ad eum, licet non quo ad ſuperiorem. ſ. de priui. cum olim. de reſti. in integ.cap.ij.quia ſi non appellatur à ſententia, prætextu priuilegiorum de nouo repertorum non reuocatur ſententia.ſ.de re iud.inter monaſterium.&.c. ſuborta. ſed hic non definitiue pronuntiat: ſed declarat quodammodo interloquendo quid importent verba priuilegij. vnde licet per illud priuilegium quo ſunt recepti in filios,non ſint exempti: ſi habent alia priuilegia exemptionis,bene ſunt exempti: vt dixi in prin.non enim pronuntiat illos exemptos vel non, ſed declarat quid illa verba priuilegij importent. Idem in alijs caſibus de quibus.ſ. dicitur.

Diuiſio.

CONſtitutionem.] Continet tria dicta quæ patent in rubro. Secundum ibi, Cæterum. Tertium ibi, Statutum quoque. Et olim incipiebat, coniurationem: & fuit multum deciſa. Ioan. Andr. Declarat primum dictum decre.ſ.eod. lib.de elect.ſi forte.& quæ ibi not.Gar. & Guli. In hoc ca. ponuntur duæ declarationes. Primò, quòd quantum ad materiam cap. ſi forte ſupra de elect. non eſt differentia inter euidens & manifeſtum, ſed idem ſignificant. Secundò ponitur quòd illi dicuntur coniuratores, qui ſe obligant ad non recipiendum aliquem auctoritate apoſtolica in ſuis eccleſijs, & ſunt vt conſpiratores puniendi. CASVS. Dicitur in ca. ſi forte. alleg. quòd ſi inter cætera quæ opponuntur electo, opponatur euidens defectus qui concernit perſonam ſuam, puta quia caret oculo, vel quia patitur defectum ſcientiæ,de illo eſt prius inquirendum: & ſi opponens deficiat in probatione illius, punitur ac ſi in probatione omnium defeciſſet. Sed quid ſi illud crimen ſeu vitium non ſit euidens,ſed manifeſtum: & poteſt probari: (Vnde euidens propriè dicitur quod ſemel factum ſemper durat. cap. euidentia.de accuſa.in antiq.ſed manifeſtum dicitur quod non durat in apparenti,ſed tamen poteſt probari de facili) vtrum ſit idem? Reſpondet Roman.pontific.quòd ſic: quia quantum ad hoc euidens & manifeſtum idem ſignificant.Sed ponamus quòd canonici eccleſiæ Pictau. ſimul conuenerunt, & ad inuicem promiſerunt mediante iuramento, & ſic eſt coniuratio: vel ſine iuramento,& ſit eſt ſimplex conſpiratio, quòd non reciperent expectantes auctoritate apoſtolica,ſed eos repellerent:vtrum tanquam conſpiratores ſint puniendi? Reſpondet quòd ſic. Et ſi per modum ſtatuti hoc fecerint,non valet huiuſmodi ſtatutum. Nota primò iuncta gloſſa differentiam inter euidens & manifeſtum:nā euidens accipitur

Manifeſtū & euidens differunt.

accipitur pro notorio facti euidentis quod cunctis apparet.

Not.vlterius quòd licet ca. ſi forte.allegatum dicat quòd ſi opponatur contra electum euidens defectus. q̄ de illo eſt prius inquirendū: & deficiēs in probatione puniatur ac ſi in probatione omnium defeciſſet: idē eſt dicendū de defectu manifeſto: ſed hoc poterat colligi in dicto.c.ſi forte. quia ibi fit mentio de defectu ſcientiæ: qui defectus propriè nō dicitur euidens, ſed manifeſt[a]: quia probatur faciendo debitam examinationem.

Coniuratio & conſpiratio differunt.

Nota quòd differentia eſt inter coniurationem & conſpirationem: quia coniuratio eſt quando plures ſimul conueniunt de ſtando contra aliquem, & ſuam conuentionem firmant. iuramento. Sed conſpiratio eſt quando plures faciunt monopolium, & conueniunt de ſtando contra aliquem, ſed conueniunt ſine iuramento. Et dicitur cōſpiratio à con, quod eſt ſimul, & ſpiratio quaſi ſimul, id eſt, vna ſpiratio. Vel dicitur à con, quod eſt contra. Et tales coniurationes & cōſpirationes tam ſecundum ll. quàm ſecundum canones ſunt prohibitę ſecundum ll. eſt textus in l.denuntiamus. C. de his qui ad eccl. confu.l.vnica.C. de monopoli.& imponitur ſecundum ll. grauis pœna. Nota etiam tres modos quibus poteſt prouideri dignitatibus: per electionem videlicet, promotionem & poſtulationem. Nota finaliter quòd patiens defectum in memoria vel intellectu, eſt inhabilis ad dignitatem. Et pondera:quia vult textus quòd talis defectus poſsit eſſe euidens & manifeſtus.Dom.

a *Lugdunenſi.* ſ.eo.lib.de elect.ſi forte. cuius verba ad literam infrà ſequuntur vſque ad verbum,in illo. vbi ponit declarationem.& hæc omnia vſque ibi expone vt ibi dixi.

b *Defeciſſet.* vt ſupra eod.lib.de elect.c.j.

Gloſ.ſeq.objicit.ſoluit.ſolutionem fortificat.

c *Manifeſtum.* videbatur contra: quia conſtitutio, ſi forte, loquebatur in euidenti & non manifeſto: & aliud videtur euidens, & aliud manifeſtum. Euidens enim eſt quod ſemper palam eſt & euidenter apparet [a]. Argu.j.q.j.vt euidenter. & ſupra de accuſa.euidentia.ff.de contrahen. emptio. l. ea quæ.quod enim eſt in euidenti,nulla poteſt tergiuerſatione celari ſupra de cohabita.cle.& mulier.ca. vlti. ſupra de offic. ordi.ca.ordinarij. §.cæterum.eod.lib. manifeſtum verò aliquando probatione indiget xj.q.iij.eorum. de hoc not.ij.q. j.manifeſta.ſuprà de coha.cle.& mu.veſtra. Sed contrarium eſt verum per hanc conſtitutionem: & merito: nam conſtitutio, ſi forte. requirit probationem examinis in euidenti defectu. & probatur manifeſtum ſupra de elect. bonæ.j. C. ſi mſ.ſe ma.diſt.l.iij.ibi, Niſi palam & euidenter ex inſtrumentorum probatione &c. & præterea hæc duo videntur ſynonyma ſupra eod.titu.cùm olim. Nam & ſi opponatur euidens defectus ſcientiæ, non palam hoc apparet: ſed eſt neceſſe examinationem fieri: examinatione autem hoc fiet certum [b].ff.ſi certum.peta.l.certum.immo etiam not.Guliel. in decreta. ſi forte. quòd ſi objiciatur contra electum quòd eſt omnino illiteratus, & ideo repellendus: licet non dicatur euidenter vel manifeſte: in exceptione habebit locum decreta. ipſius forma: quia idem eſt verborum ſenſus, & ideo idem ius eſſe debet. ſuprà de conſtitu. tranſlato.ff. ad l.Aquil.illud.& ad hoc facit inſtitu.de excuſationibus.tut.§.

a Macrobius ſuper ſomnio Scipionis li.2. charta 23. negari non poteſt quod viſus affirmat. Ioan. And.

b Sint ergo paria, aliquid eſſe vel leuiter poſſe fieri certum. ff. de dam.infec.l. damni. 1.§. Sabini. C. de adult. quamuis. 1. Ioan.Andr.

Nicolaus tertius.

Declarat manifeſtum & euidens eſſe ſynonyma,& idem ſignificare quo ad caſum decreti a.de elect.ſi forte. Ioan.Andr.

CAPITVLVM II.

CONſtitutionem felicis recordationis Gregorij papæ prædeceſſoris noſtri editam in concilio Lugdunenſi [a], vt ſi forte inter cætera quę obijciuntur electo aut poſtulato, ſeu aliàs promouendo ad aliquam dignitatem, euidentem ſcientiæ vel alium perſonæ defectum opponi contingat,de illo primitus cognoſcatur: & ſi opponentem inuentum fuerit deſtitui veritate,à cauſę illius proſecutione ne totaliter ſit excluſus, & aliàs puniatur ac ſi in obiectorum probatione omnium defeciſſet [b]: in illo qui manifeſtum [c] defectum in viſu [d], auditu,& alijs corporis ſenſib[9], necnon & in memoria & etiam intellectu [e] opponit electo:locum habere, ac quo ad intentionem [f] conſtitutionis ipſius,manifeſtum & euidēs, idem ſupponere declaramus.

Declarat conſpiratores & coniuratores qui iurauerunt & ſtatuerunt de non recipiendo aliquem in canonicū ad mandatum papæ, donec poſſent reſiſtere. Ioannes Andreæ.

Cæterum canonicos cuiuſ uis eccleſię qui ſtatutum [g] fecerunt ſolenniter, & iuramento firmarunt, quòd eccleſiam ſuam & ſeipſos contra omnes impetrantes canonicatum ipſius eccleſiæ defenderent vſque ad ius vel ſententiam quantum poſſent ad iudicium domini papæ, vel ſpecialis mandati eiuſdem, & quod communibus expenſis, ac cum procuratorio ſigillo capituli ſigillato eadem defenſio fieret,& quòd quandiu aliquis de canonicis eiuſdem eccleſiæ defenſionem huiuſmodi & oppoſitionem vellet prædicto modo [h] ſubire, alij canonici non poſſent nec deberent recipere in canonicū, nec habere pro canonico in capitulo vel extra capitulum, impetrantem: conſpiratores & coniuratores contra ſanctam Romanam eccleſiam,ac libertatem, obedientiam & authoritatem ipſius, decernimus, & eoſdem tanquam conſpiratores ac coniuratores ſecundum ſanctiones canonicas [i] puniendos.

Oculo priuatus non promouetur.

d *In viſu.* Vnde oculo carens non promouetur.lv.diſt.ſi euangelica.

e *Intellectu.* Ergo ſiue memoria ſiue intellectu careat, non promouebitur ad dignitatem.xxxix.diſt. Petrus.

f *Ad intentionem conſtitutionis ipſius.* quaſi dicat,interdum bene ſunt diuerſa: vt dixi ſupra in gloſſa videbatur in prin.

Gloſſa ſequens no. ad quęſtionem quam ſoluit diſtinguendo.

g *Statutum.* Ex hoc & ex eo quod dicitur in fine,videbatur quod canonici poſſunt facere ſtatuta, dummodo aliàs ſint licita. Solet dici q̄ capitulum ſine epiſcopo ſtatuta facere non poteſt,quæ tangant generalem ſtatum eccleſię: vel tangant epiſcopum vel eius iura.ſic intelligatur de conſue.cùm conſuetudinis ſupra de ijs quæ fiunt à prælatis.nouit. eſt enim prælatus caput,à quo non licet membrum recedere. de præſcrip. cùm non liceat. & hæc vera ſunt etiam ſi capitulum talia ſtatuat cum archidiacono ſuo vel præpoſito,vel alio qui poſt epiſcopum præſit capitulo. Si verò ſtatuant ſuper ijs quæ non tangunt epiſcopum vel ſtatum eccleſiæ, ſed ſua ſingularia negotia, puta quòd certis modis quotidianas obuentiones diſtribuant,vel quòd certo modo ad capitulum vocentur, puta per talem campanam,vel alio modo: vel quòd certis temporibus etiam non vocati veniant ad capitulum, vel his ſimilia: ſatis poteſt dici quòd ſuper his tenet ipſius capituli conſtitutio ſine epiſcopo, aliàs licita & legitima.ad hoc ſupra de reſcrip.edoceri, ſupra de conſtitut. ex literis. ff. quod cuiuſque vniuer. no.l.j.§.ij. ADDITIO. Et de hoc ſcripſi poſt Compoſt.Innoc. & Hoſtien.de conſt. cùm omnes.in princip.& ibi videatur quomodo reſpondetur ad decre.cùm dilectus.de cleri.non reſiden.& vide quod ſcripſi de reſcrip.cōſtitutus.ſuper verſi. per decanum.Ioan. Andreæ.

h *Prædicto modo.* ſcilicet cum procuratorio capituli,& communibus expenſis.

Gloſ.ſeq.primò ponit pœnam cōſpiratorum, & tres actus à quibus repelluntur,& vnde dicantur. Secundò tractat de prælato auctorizante. Tertiò notat ad quæſtionem.

c Quid de aliis, vide de re iudic. ci 1. & A. in vlt gl.& quod ſuper ea dixi. Coniurare & conſpirare quid ſibi velint.

i *Canonicas.* xj.quæſt.j.coniurationū.&.c. conſpirationum. &.c.ſequenti.& eſt pœna talium depoſitio:vt ibi. Item conſpiratores repelluntur ab accuſatione, denūtiatione & teſtimonio contra eōs [c] contra quos conſpirauerunt. iij. q. iiij. conſpiratores.ſ.de accu.qualiter & quando.&.c.cùm oportet.de ſimo.licet Heli.&.c.per tuas.&.c.cùm opporteat.Eſt autē coniurare ſimul vel in vnum iurare: conſpirare ſimul vel in idem ſpirare.Credo autem q̄ prælatus qui huic cōſtitutioni per capitulū factæ auctoritatē interpoſuiſſet, eadem pœna puniretur.omnia enim noſtra facim[9], quibus auctori-

tatẽ impertimur. C. de veteri iure enuclean.l.j. vltra medium. &.š.eod.lib. de præben.ſi cum.& cap. ſi apoſtolicæ. Per hanc decretalem probatur quòd per inſtrumentum probatur crimen. producitur enim publicum inſtrumentum in quo continebatur quòd tales canonici tale ſtatutum fecerint: per quod probabitur illos eſſe conſpiratores. Ad idem.š.eod. lib.de iureiuran.cùm in poſitionibus. Vbi etiam de hoc in iiij. glo.ij.q.vj.c.ei qui.§. definitiua.verſi. nullus.š.de ijs quæ fiunt à præl.quãto.in fine. Additio. Et facit quod no.ff.ad Turpi. in ſenatus.in j.glo.& C. ad legem Aquil. contra negantem. in j.glo.vide diſputationem in regula, Semel malus. Ioan.And.

a *Libertatem.* Exhibẽdi, quod eſt infrà.

b *Laudabile votum.* š. de ſyndi.c.vnico.vnde nec dolum facit qui rem deſerit vt litem effugiat.ff. de alien. iudi. mu. cauſa fact. l. item ſi res. in fine. & magnum eſt commodum à lite recedere: propter qđ indebitum per tranſactionem ſolutũ non repetitur.C.de tranſac.l.ij.ff.de cõdi. indebi.in ſumma.

c *Ad peccandum.* Ad quod ſtatuto, conſuetudine, vel iuramento adſtringi non poſſumus ſupra de conſuet. cap. penulti. & vlti.xxij.q.iiij.in malis.& ca. ſi aliquid. & per totum. infra de reg.iur.non eſt obligatorium.& c.in malis.š.eod.lib.de iureiur.ca.j. Additio. In dicto cap. non eſt obligatorium. habes caſum legis obuenire.ff.de pac.do.quam hic allegat Ioan.Mo. & Archidiaco. Ioan. Andreæ.

d *Exijt qui ſeminat.*} Ne crederet aliquis hanc conſtitutionem eſſe ſublatam: ideo hic ponitur vt habeatur pro reſeruata: & de ea loquitur proœmium huius libri in fi. vt ibi dixi. Et licet deciſe venerit ſub bulla, tamen hîc ad lõgum poſita eſt, vt cunctis nota ſit. Et quia infrà in.§.cùm igitur. aliàs §.& quia ſub colore.

Statutum de non recipiendo aliquem ad papæ mandatum: multis ex cauſis eſt deteſtabile & illicitum. hoc dicit.

Statutum quoque ipſum (quod capitulo prælibato & ſingulis eius perſonis libertatem a, obedientiam eidem eccleſiæ Romanæ debitam exhibendi ſaltem vſque ad ſententiam & pontificum Romanorum iudicium ſeu ſpeciale mãdatum liquidò interdicit, promptum futurorum grauaminum & expẽſarum diſcrimen ingerens contra legitimas ſanctiones, laudabile votum b execrantium lites vetat: iniuſtam litem mouere compellit, iniquę controuerſiæ ſeu liti cedẽdo: bonam fidem ſeu conſcientiam agnoſcere prohibet, & adigit ad peccandum c) cõſpirationem & coniurationem continere contra libertatem & auctoritatem ſedis apoſtolicæ manifeſte, ac aliàs deteſtabile prorſuſque illicitum reputamus.

Idem.

Conſtitutio ampliſſima penè cunctas declarans hæſitationes quæ circa diui Frãciſci regulã contingere poſſunt: præſertim an fratres minores (quos chordigeros vocant) illius regulæ profeſſores ſint ad omnia euangelij conſilia obligati. Et vtrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, legataq; ſibi relicta agnoſcere valeant: cum multis alijs ambiguitatibus hîc luculentiſſime reſolutis.

CAPITVLVM III.

Exijt qui ſeminat d ſeminare ſemen ſuum. De ſinu patris in mundum veſte ſcilicet humanitatis indutus Dei filius Ieſus Chriſtus, verbum euangelicum ſaturus in ſingulos probos & reprobos, inſipientes & ignaros, ſtudioſos & deſides, & iuxta prophetam colonus futurus in terra, ſemen ſuum doctrinam euangelicam ſine delectu diſperſit in omnes, qui omnia tracturus ad ſe, omnes ſaluare venerat: qui tandem ſeipſum Deo patri pro ſalute omnium in redemptionis humanæ pretium immolauit. Licet autem hoc ſemen in ſingulos cõmunicatiua Dei charitate diſperſum, aliud ceciderit ſecus viam, ſuper corda ſcilicet dæmonum ſuggeſtionibus peruia: aliud ſupra petram, corda ſcilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter ſpinas, corda ſcilicet hominum diuitiarum ſolicitudinibus lacerata: & ideo vnum prauis affectibus conculcatum; aliud aridum, quia gratiæ carebat humore: reliquũ verò legitur inordinatis ſolicitudinibus ſuffocatum: Aliud tamen mite cor & docile terra bona ſuſcepit, hoc eſt minorum fratrum mitis & docilis in paupertate ac humilitate per almũ Chriſti confeſſorem Franciſcum radicata religio: qui ex illo vero ſemine germinans, germen illud per regulam ſparſit in filios, quos ſibi & Deo per ſuum miniſterium in obſeruatione euangelij generauit. Iſti ſunt filij qui docente Iacobo verbum æternum Dei filium inſitum humanæ naturæ in horto virginalis vteri potens ſaluare animas, in manſuetudine ſuſceperunt. Hi ſunt illius ſanctæ regulæ profeſſores quæ euangelico fundatur eloquio: † vitæ Chriſti roboratur exemplo, fundatoris militantis eccleſiæ apoſtolorum eius ſermonibus actibuſque firmatur. Hæc eſt apud Deum & patrem munda & immaculata religio, quæ deſcendens à patre luminum, per eius filium exemplariter & verbaliter apoſtolis tradita, & deinde per ſpiritumſanctum beato Franciſco, & eum ſequentibus inſpirata, totius in ſe quaſi continet teſtimonium trinitatis. Hæc eſt cui (atteſtante Paulo apoſtolo) nemo de cætero debet eſſe moleſtus, quam Chriſtus ſtigmatibus ſuæ paſsionis cõfirmauit, volens inſtitutorẽ ipſius paſsionis ſuæ ſignis notabiliter inſigniri. Sed nec ſic contra fratres ipſos minores & regulam, hoſtis antiqui ceſſauit aſtutia, quin potius contra eos nitens ſuperſeminare zizaniã, interdũ æmulatores agitatos inuidia & iracundia & indiſcreta inſcitia cõcitauit: mordẽtes fratres & eorum regulã, quaſi illicitam, inobſeruabilẽ, & diſcriminoſam caninis latratibus lacerãtes, nõ attẽdentes hanc ſanctã regulã (vt prędicitur) pręceptis ac monitis ſalutaribus inſtitutã, apoſtolicis obſeruationibus roboratam, per plures Romanos põtifices † approbatã, & etiam per ſedẽ apoſtolicã confirmatam, tot diuinis teſtimonijs cõmunitam, quæ credibilia facta ſunt nimis in tot ſanctis viris † in obſeruantia huius regulæ agentibus & finientibus dies ſuos, quorum nonnullos ſanctorũ catalogo ſedes eadem ex eorum vita & miraculis fecit adſcribi. Ac nouiſsimè quaſi diebus iſtis per piæ memoriæ Gregoriũ papam nonũ e prædeceſſorẽ noſtrum approbatã eſſe ex euidenti vtilitate quã de ipſa cõſequitur vniuerſalis eccleſia, in generali Lugdunẽ. concilio declaratur. Nec nos minus attẽdimus, imò profundius cogitamus, ſicut pẽſare debent ſubtilius cæteri catholicæ fidei profeſſores: quia ipſe Deus ordinẽ prædictũ & eius obſeruatores inſpiciẽs, ſic eos ab inſurgentibus in ipſos rãcoribus ſalutari ſubſidio præſeruauit, ꝙ nec ipſos fluctus tempeſtuoſus alliſit, nec animos in ordine ipſo degentiũ cõſtrauit: quin potius in vigore regulari cõcreſcant, & amplientur in ſuorũ obſeruãtia mandatorũ. Veruntamẽ vt ordo prædict⁹ (quibuſlibet præciſis anfractibus) diſtincta & pura vigeat claritate, & ſicut fratres eiuſdẽ ordinis nuper in generali capitulo cõgregati prouiderãt: dilectis

† Non tamen per omnia: vt in extrauag. quia quorũdam.§. ad huc. Font.

Gala.6.g.

Diabolus cõtra Chordigeros concitauit æmulos.

† Honoriũ 3. Innoc.3. Greg.9. Fõ.

† Quos ponit Antoninus circa finem 3. partis ſuæ chronica.

verſicu. itaque ſub pœna excommunicationis. circa finem, prohibetur gloſſari, ꝓhibitioni parebo. Ioan.Andr. Additio. Idẽ Archidiaco. dixit Ioan. Mon. ideo ſiſto ratem. Illam tamen prohibitionem & eius pœnas Ioannes xxij. ſuſpendit ad apoſtolicæ ſedis beneplacitum per conſtitutionem ſuam, quia nonnunquam. Ioan. And. Do.

e *Nonum.* vel potius decimum. Iſte enim Gregor.x. concilium Lugdunen. celebrauit in quo fuerunt quingenti epiſcopi. ccxl. abbates, alij prælati circa mille: vt patet in chronicis.

dilectis filijs generali & nõnullis alijs prouincialibus eiuſdem ordinis miniſtris qui in capitulo ipſo conuenerant, in noſtra præſentia conſtitutis, cùm ad plenam obſeruationem regulæ eiuſdem in vigore ſpiritus eorum feruere noſcatur intentio: Viſum eſt nobis (vt mordacibus huiuſmodi mordendi vias præcluderemus) aliqua quæ in ipſa regula videri poterant dubia, declarare: nonnulla per prædeceſſores noſtros etiam declarata, pleniori claritate diſſerere: in aliquibus etiam regulam ipſam contingentibus puritati eorundem conſcientiæ prouidere. Nos autem qui à teneris annis ad ordinem ipſum affectus noſtros † erexiimus in illis ſuccedendo: cum aliquibus eiuſdem confeſſoris ſocijs, quibus eius vita & conuerſatio nota erat: ſuper ipſa regula & ſancta ipſius beati Franciſci intentione frequenti collatione tractauimus. Et tandem cardinalis ac poſtmodum eiuſdem ordinis per prædictam ſedẽ gubernator & protector & corrector effecti, conditiones prædicti ordinis ex imminẽti nobis cura palpauimus in apoſtolatus officio: tam de pia intentione confeſſoris prædicti, quàm de his quæ regulam ipſam & eius obſeruantiam cõtingunt: ex prędictis longa etiam experientia informati, noſtros ad ordinem præfatum conuertimus cogitatus. Et tam ea quæ per eoſdem prædeceſſores approbata & declarata eſſe noſcuntur: quàm etiã ipſam regulã & eam contingentia, maturitate plena diſcuſsimus. Nonnulla in præſenti ſerie ſtatuimus, declarauimus, certius approbauimus, approbata cõfirmauimus, edidimus, & conceſsimus: plura etiam ordinando ſerioſius & clarius, quæ infra ſcriptis articulis plenius exprimuntur. In primis quia (ſicut intelleximus) ab aliquibus hæſitatur, an fratres eiuſdem ordinis tam ad conſilia quàm ad pręcepta euangelij teneantur: tum quia in regulę prædictæ principio habetur, Regula & vita minorum fratrum hæc eſt: ſcilicet domini noſtri Ieſu Chriſti ſanctum euangelium obſeruare, viuendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate. tum ex eo quòd in eadem regula continetur ſic, Finito verò anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam iſtam ſemper & regulam obſeruare. tum etiam quia in fine ipſius regulæ continẽtur hæc verba, paupertatem, & humilitatem, ac ſanctum euangelium domini noſtri Ieſu Chriſti quod firmiter promiſimus, obſeruemus. Licet fe.re. Grego. papa ix. præde. no. hunc articulum & nonnullos alios eiuſdem regulæ declarauerit: quia tamẽ eius declaratio propter aliquorum inſurgentium in fratres & regulam inordinatos vel mordaces inſultus, & multorum poſtea emergentium caſuum conſiderandos euentus, in aliquibus obſcura, in aliquibus ſemiplena, & in multis etiã contentis in ipſa regula inſufficiens videtur: Nos obſcuritatem ac inſufficientiam huiuſmodi præfatæ interpretationis declaratione amouere volentes, & cuiuſlibet ambiguitatis ſcrupulum in eiſdem de ſingulorum mentibus plenioris expoſitionis certitudine amputare: Dicimus ꝙ cùm in principio regulæ non abſolutè, ſed cum quadam modificatione ſeu ſpecificatione ponatur, Regula & vita minorum fratrum hæc eſt: ſcilicet Domini noſtri Ieſu Chriſti ſanctum euangelium obſeruare, viuendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate. quæ tria eadem regula multum arctè proſequitur, & nihilominus alia nonnulla ſubnectit præcipiendo, prohibendo, conſulẽdo, monen-

† Idem dicit Io.22. in extraua. quorundã. ver. nunc verò. poſt principium. Font.

Regulã diui Franciſci Nicolaus 3. declarare incipit: & primo an illius profeſſores ſint ad euãgelij cõſilia obligati. vide hic cle. extui. 1. §. cum igitur. eo. titu. Font.

Declaratio regulæ ſancti Frãciſci.

do, hortando, & ſub alijs verbis ad aliquem modorum reducibilibus prædictorũ: de intentione regulę liquere valet apertius: vt illud quod in profeſsione quaſi abſolutè ſubnecti videtur, promittentes vitam iſtã ſemper & regulam obſeruare. & quod in fine ſubiungitur, & ſanctum euangelium domini noſtri Ieſu Chriſti quod firmiter promiſimus obſeruemus: totum ad ipſius regulæ modificatum vel determinatum ſeu ſpecificatũ principium reducatur: videlicet ad obſeruantiam euangelij, vt prædicitur, per ipſam regulam in illis tribus modificatam vel determinatam ſeu ſpecificatam: Cùm non ſit veriſimile ipſum ſanctum verbum ab ipſo ſemel cũ quadam modificatione vel determinatione ſeu ſpecificatione prolatum, licet quaſi ſuccinctoriè repetitum, voluiſſe in ſui repetitione data ſibi per eum modificatione ſeu ſpecificatione ſine certa cauſa carere: Et vtriuſque iuris argumenta nos doceant † ea quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò quæ in medio, ad finem atque principium: & ea quæ in fine, ad vtrunque vel eorum alterum ſæpe referri: Et dato quòd abſolutè diceretur, omnino promitto ſanctum euangelium obſeruare: † cum profeſſor huiuſmodi intenderet ſe ad omnem conſiliorum obſeruantiam obligare, (quod vix aut nunquam poſſet ad literam obſeruare, propter quod talis promiſsio illaqueare profitentis animum videretur:) Clare videtur promiſsionem huiuſmodi ad alium intellectum abſque intentione promittentis non debere perſtringi, niſi vt obſeruantia euangelij ſic ſicut tradita reperitur à Chriſto, videlicet quòd præcepta vt præcepta, & conſilia vt conſilia, à promittentibus obſeruentur. Quem intellectum etiam in eiſdem verbis habuiſſe idẽ beatus Franciſcus in ſerie ſui proceſſus in regula patenter oſtendit: cum aliqua euangelica conſilia indicat vt conſilia ſub verbis monitionis, exhortationis & conſilij, nonnulla verò ſub prohibitione ac verbo præcepti: per quod patet quòd nõ fuit loquentis intentio † quòd fratres ex profeſſione huiuſmodi regulæ ad omnia conſilia ſicut ad præcepta euangelica tenerentur, ſed ſolùm ad illa conſilia quæ in eadem regula præceptoriè vel inhibitoriè, ſeu ſub verbis æquipollentibus ſunt expreſſa. Vnde nos ad fratrum eiuſdem ordinis conſcientias plenariè ſerenandas, declaramus, quòd ex profeſsione eiuſdem regulæ fratres ipſi ad ea tantùm euangelica obſeruanda conſilia ſunt adſtricti, quæ in ipſa regula præceptoriè vel inhibitoriè ſeu ſub verbis æquipollentibus exprimuntur. Ad nonnulla verò alia per euangelium data conſilia eo magis ſecundum exigentiam ſui ſtatus tenẽtur pluſquam cæteri Chriſtiani, quo per ſtatum perfectionis quem per profeſſionem huiuſmodi aſſumpſerunt, ſe obtulerunt domino holocauſtum medullatum per contemptum omnium mundanorum. Ad omnia autem quæ in ipſa regula continentur tam præcepta quàm conſilia, quàm cætera, ex voto profeſſionis huiuſmodi non aliter tenentur quàm eo modo quo in regula ipſa traduntur: vt ſcilicet teneantur ad eorum † obſeruantiam quæ in eadem regula ipſis ſub verbis obligatorijs indicuntur.

Cæterorum verò obſeruantiam quæ ſub verbis monitorijs, exhortatorijs, informatorijs, & inſtructorijs, ſeu quibuſcunque alijs continentur: eatenus magis condecet de bono & æquo eos proſequi, quo imitatores tanti patris effecti, Chriſti ſemitas

† Quæ vide in glo. rub. j. eo. de reg. iur. tit. proxi. Font.

† nõ prof.

Chordigeri nõ ſunt obligati ad obſeruationẽ omnium cõſiliorũ euangelij.

† Ecce ex verbis colligitur intentio. Font.

† Verba obligatoria ſunt: teneantur, habeãt, & alia declarata in cle. extui. §. vt autem hac. §. præterea cum. Font.

Fratres minores an possint habere aliquid proprij.

semitas elegerunt. Porrò cum ipsa regula expresse contineat quod fratres nihil sibi approprient,nec domum,nec locum,nec aliquam rem:sitque declaratum per eundem prædecessorem nostrum Grego.ix. & nonnullos alios hoc seruare debere tam in speciali quàm etiam in comnuni: quam sic arctam abdicationem venenosis obtrectationibus aliquorum insensata dãnauerit astutia,ne fratrium eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus laceretur:dicimus ꝙ abdicatio proprietatis huiusmodi omniũ rerum non tam in speciali quàm etiam in communi propter Deum,meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens,verbo † docuit, & exemplo firmauit: quamque primi fundatores militantis ecclesiæ prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfectè viuere,per doctrinæ ac vitæ exempla in eos deriuarunt. Nec his quisquã putet obsistere quòd interdum dicitur Christum loculos habuisse.nam sic Iesus Christus,cuius perfecta sunt opera,in suis actibus viam perfectionis exercuit,quòd interdum infirmorũ imperfectionibus condescendens,& viam perfectionis extolleret,& imperfectorum infirmas semitas nõ damnaret.sic infirmorum personã Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis alijs infirma humanæ carnis assumens (prout euangelica testatur historia) non tantùm carne sed & mente cõdescendit infirmis.

† Extrauag. quia quorũdam. declarat hæreticũ asseuere quòd Christus nec in speciali nec in cõmuni proprium habuerit. Fon.

Sic enim hamanam naturã assumpsit, quòd in suis operibus perfectus existens , in nostris factus humilis : in proprijs permansit excelsus. Sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdam nostræ imperfectioni conformes inducitur,quòd à summæ perfectionis rectitudine non curuatur.

Egit nanq; Christus & docuit opera perfectionis.Egit etiam infirma,sicut interdum & in fuga patet,& loculis : sed vtrunque perfectè perfectus existens,vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet,qui vtrosque saluare venerat: qui tandem mori voluit pro vtrisque. Nec quicquã ex his insurgat erroneè, ꝙ taliter propter Deũ proprietatem omnium † abdicantes tanquã homicidæ sui , vel tentatores Dei , viuendi discrimini se cõmittant.sic enim seipsos cõmittant diuinę prouidentiæ in viuendo,vt viam non contẽnant prouisionis humanæ:quin vel de ijs quę offeruntur liberaliter,vel de ijs quæ mẽdicantur humiliter,vel de ijs quæ conquiruntur per laboricium, sustententur.qui triplex viuendi modus in regula prouidetur expresè. Profectò si(iuxta promissum saluatoris)nunquã deficiet fides ecclesiæ:per consequens nec opera misericordiæ subtrahentur:† ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentiæ cuiuslibet videtur esse sublata.Et quidẽ vbi(quod nõ est aliquatenus præsumendũ)hæc cuncta deficerent,sicut nec ceteris,sic nec ipsis fratribus iure poli in extremæ necessitatis articulo ad prouidendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur:cùm ab omni lege extrema † necessitas sit exempta : nec talem abdicationẽ proprietatis omnimodę,renũtiationem vsus rerum cuiquã videatur inducere. nam cùm in rebus tẽporalibus sit cõsiderare præcipuũ,proprietatem, possessionem , vsumfructũ, ius vtendi,& simplicem facti vsum,& vltimo tanquã necessario egeat,licet primis carere possit vita mortalium : nulla prorsus potest esse professio quæ à se vsum necessariæ sustentationis excludat: verùm cõdecens fuit ei professioni quę spõte deuouit Christum pauperem in tanta paupertate sectari,omnium abdicare dominium, & rerum sibi concessario vsu fore contentam . Nec per hoc quòd proprietatẽ vsus,& rei cuiusque dominium à se abdicasse videtur,simplici vsui omnis rei renunciasse conuincitur : qui inquam vsus non iuris sed facti tãtummodo nomen habens,quod facti est tantùm,in vtendo præbet vtentibus , nihil iuris:quinimo necessariarum rerum tam ad vitæ sustentationem quàm ad officiorũ sui status executiónem(excepto quod de pecunia infra subiungitur)moderatus vsus,sed secundũ eorum regulam & veritatem omnimodam concessus est fratribus:quibus rebus fratres licitè vti possent durante concedentis licentia , & iuxta id ꝙ in præsenti serie continetur. Nec his obuiare dignoscitur quod ciuilis prouidentia in humanis rebus humanè constituit : videlicet non posse vsum vel vsumfructũ à dominio perpetuò † separari:quod, ne dominium dominis (semper abscedente vsu) redderetur inutile, temporalem vtilitatem tãtùm in constituendo prospiciens ista decreuit. Retentio nanque dominij talium rerum cũ concessione vsus facta pauperibus,non est infructuosa domino: cùm sit meritoria ad æterna,& professioni pauperum opportuna,quæ tanto sibi censetur vtilior,quanto commutat temporalia pro ęternis. Profectò non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio : quinimo contrarium in ipsa conscripsit,contrarium viuendo seruauit:cùm & ipse temporalibus ad necessitatem vsus fuerit , & in pluribus locis in regula vsum talem licere fratribus manifestet. Dicit nanque in regula quòd clerici faciant diuinum officium, ex quo habere poterunt breuiaria : ex hoc patenter insinuans quòd fratres sui habituri essent vsum breuiarij & librorum qui sunt ad diuinum officium opportuni. In alio quoque capitulo dicitur quod ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & alijs fratribus induendis , per amicos spiritales solicitam curam gerant secundum loca & tempora,& frigidas regiones : sicut eorũ necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres per congruum laboris exercitium ad otium euitandum,dicit quòd de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant . In alio quoque capitulo continetur quòd fratres vadant pro eleemosynis confidenter. Habetur etiam in eadẽ regula, quòd in prædicatione quam fratres faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia ad vtilitatem & ædificationem populi annuntiando eis vitia, & virtutes : pœnam & gloriam. Sed constans est quòd hæc præsupponunt scientiam: scientia requirit studiũ: exercitium verò studij conuenienter haberi non potest sine vsu librorum.† Ex quibus omnibus satis claret ex regula: ad victum, vestitum, diuinum cultum, & sapientiale studium,necessarium rerum vsum fratribus esse concessum. Patet itaque sanè intelligentibus ex prædictis regulam quo ad abdicationem huiusmodi,non solùm obseruabilem,possibilem & licitam : sed meritoriam & perfectam: & eo magis meritoriam,quo per ipsam professores ipsius magis à temporalibus propter Deum (sicut prædicitur)elongantur. Ad hæc cùm fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi,& cùm aliquid propter Deum ipsis offertur,conceditur, vel donatur,ea(si secus non exprimat) offerentis , concedentis,

† Vide hîc quæst vesperialem Almain docto. Parisiẽsis. Font.

Chordigeris est permissus triplex viuendi modus.

† Imò possent laici cõpelli officio iudicis eleemosynas facere gl.ca j. di.j. ca. domino sancto.50.dist. c.exigunt.j. q.vij. Abb. c.j de empt. et v.n.Fon.

† De conse. dist.j. sicut. & j.eo.distinct.iiij. c. sanctũ.cap. quod nõ est. cum glo. de regu iuris. Font.

† l.omniũ. ff.de vsu. fru. l. antiquas.C. eo. Font.

Proprietas esset inutilis,si ab vsu semper separaretur.

Vsus rerum temporaliũ est fratribus diui Francisci permissus.

Prædicatoris boni officium.

†Libri sunt ad scientiã necessarij. vide Oldra. consi. 84. an.expediat habere multos libros. glo. in verbo , laboribus.§. eodẽ in prooe. Fõtanus.

cedentis,vel donantis , verisimiliter credatur intentio,vt rem huiusmodi oblatam,concessam,vel donatam perfectè cõcedat,donec auferat,à se abdicet,ac in alios trãsferre cupiat propter Deum: nec sit persona in quã loco Dei congruentius huiusmodi rei dominiũ transferat, quàm sedes præfata,vel persona Romani pontificis Christi vicarij,qui pater est omnium , & fratrum minorũ nihilo minus specialis : Ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium , cũ patri filius suo modo,seruus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas , concessas vel donatas acquirant: omnium vtensilium & librorum ac eorum mobilium præsentium & futurorum , quæ & quorum vsumfructum scilicet ordinibus vel fratribus ipsis licet habere,proprietatem & dominium(quod & fe.re.Innocentius papa quartus prædecessor noster fecisse dinoscitur) in nos & Roma. ecclesiam plenè & liberè pertinere hac præsenti cõstitutione in perpetuum valitura sancimus . Præterea loca empta de eleemosynis diuersis, & oblata seu concessa fratribus sub quacunque forma verborum (licet fratres sibi cauere debeant quòd huiusmodi verbis statui suo incompetentibus non vtantur)à diuersis seu pro indiuiso posidẽtibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus in quibus ipsi possidentes pro indiuiso , seu certas partes habentes,nihil sibi in oblatione seu cõcessione huiusmodi reseruarint,similiter & in ius & dominium ac proprietatem nostram & ecclesiæ prędictæ eadem auctoritate suscipimus. Loca verò seu domos pro habitatione fratrum à singulari persona vel collegio vel ipsis fratribus ex integro concedenda seu etiam offerenda(si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perseuerante tantùm voluntate concedentis inhabitent. Ac illa liberè,pręter ecclesiam & oratoria ad ecclesiam destinata, & cœmeterium (quæ tam ad præsentia quàm ad futura in ius & proprietatem nostram & prædictæ Romanæ ecclesiæ simili modo & auctoritate recipimus) mutata concedentis voluntate,ac ipsis fratribus patefacta dimittant,in quorum locorum dominio seu proprietate nihil nobis vel præfatæ Romanæ ecclesiæ retinemus omnino , nisi ea specialiter de nostro seu ipsius Romanæ ecclesiæ recipiantur assensu. & si in eisdem locis reseruauerit dominium sibi in concedendo concedens præter inhabitationem fratrum , speciale † dominium in ius ecclesiæ sæpe dictæ non transeat , sed potius plenè liberum maneat concedenti . Insuper nec vtensilia,nec alia præter eorum vsum ad necessitatem & officiorum sui status executionem (non enim omnium rerum vsum habere debent , vt dictum est) ad vllam superfluitatem , diuitias,seu copiam quæ deroget paupertati , vel ad thesaurizationem , vel eo animo vt ea distrahant siue vendant, recipiant , nec sub colore prouidentiæ in futurum,nec alia occasione:quinimo in omnibus appareat in eis quo ad dominium omnimoda abdicatio,& in vsu necessitas. Hoc autem secundum exigentiam personarum & locorum , ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus & custodijs cum discretione disponant, cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas , locorum conditio , & nonnullæ aliæ circunstantiæ plus minúsve ac aliter prouideri requirant. ista tamen sic faciant , quòd semper in eis & eorum actibus paupertas sancta reluceat , prout ipsis ex eorum regula inuenitur indicta . Cæterum cum in eadem regula sit sub præcepti districtione prohibitum , ne fratres recipiant per se vel per alios denarios vel pecuniam vllo modo , idque fratres in perpetuum seruare cupiant , & velut iniunctum necesse habeant adimplere , ne ipsorum puritas in huiusmodi obseruatione præcepti maculetur in aliquo,& ne fratrum conscientiæ aliquibus aculeis stimulentur:

Articulum istum propter detrahentium morsus profundius quàm nostri prædecessores fecerint , assumentes , ac ipsum clarioribus determinationibus prosequentes , dicimus in primis quòd fratres ipsi à mutuis contrahendis abstineant,cum eis mutuum contrahere (ipsorum statu considerato) non liceat : † possint tamen ipsi pro satisfactione facienda pro eorum necessitatibus quæ pro tempore occurrerint (cessantibus eleemosynis de quibus satisfieri commodè tunc non posset) citra cuiuslibet obligationis vinculum dicere quòd per eleemosynas & alios amicos fratrum ad solutionem huiusmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo casu procuretur à fratribus quòd ille qui dabit eleemosynam , per se vel per alium non nominandum ab ipsis, si fieri poterit , sed ab eo potius iuxta suum beneplacitum assumendum , huiusmodi satisfactionem faciat in totum vel in partem , prout sibi dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non posset , vel quia recessus eius immineat, aut quia quibus hoc velit committere notitiam non habet fidelium personarum, seu quacunque alia occasione vel causa : declaramus & dicimus quòd in nullo regulæ puritas infringitur , aut quomodolibet ipsius obseruantia maculatur , si fratres ipsi alicuius vel aliquorum sibi curent dare notitiam , vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiam præsentare , cui vel quibus , si eleemosynam facienti placuit , committi possit executio prædictorum : ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus infrascriptis: Ita tamen , quòd penes ipsum dantem , dominio, proprietate , ac possessione ipsius pecuniæ cum libera potestate reuocandi sibi pecuniam ipsam semper vsque ad conuersionem ipsius in rem deputatam,plenè,liberè ac integrè remanentibus , in ipsa pecunia nihil omnino fratres iuris habeant,nec administrationem seu dispensationem , nec contra personam nominatam vel non nominatam ab eis , cuiuscunque conditionis existat , in iudicio, vel extra , actionem, persecutionem, aut aliquod aliud ius intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione huiusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare ac specificare vel exponere personæ prædictæ , ac eam rogare quòd soluat . † Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere quòd fideliter in re commissa se habeat , & animæ suæ saluti in commissa sibi executione prouideat : Ita tamẽ, quod ab omni eiusdem pecuniæ administratione seu dispensatione,& contra prædictam personam actione seu persecutione (vt prædictum est) fratres abstineant omnimodo. Si verò personam huiusmodi nominatam vel non nominatam à fratribus(quo minus per se possit exequi quod prædicitur) contigerit per absentiam , infirmitatem, voluntatem,seu locorum distantiam ad quæ ipse nollet accedere,in quibus esset solutio seu satisfactio facienda,vel per occasionem aliã impediri,li-

Dominium rerum quibus fratres minores vtuntur: est penes papã. De hoc tamen dominio vide extrauagãtem Io. 22. ad cõditorem canonũ.§. licet. Zabarel. in sua gl. magna super verbo,proinde. sæpe alleg.cle. exiui.et iste vsus quem habent fratres, declaratur per extrauagã. ad cõditorem.§. quã quã autem. & extrauagã. quorundã. §. quod autem. esse iuris licit, non facti simplicis,vt iste tex. videtur velle. Font.

† Aliàs tale.

Thesaurisatio est chordigeris vetita.

Pecuniam recipere an liceat chordigeris.

† Quia ibi de meo sit tuum,quod pronomen fratri minori nõ cõuenit. & hãc prouisionem circa pecuniã approbat cle.exiui. ibi videas. §. Porrò. vsq; ad. §. proinde. Font.

† Quid de hæredibus talis personæ,vide. j. eo. §. in eo verò casu. Font.

ceat fratribus cum cõscientiæ puritate quandam aliam personam subrogandam ad præmissa in nominando & alijs (si ad primum dantem non possint vel nolint habere recursum) cum ista persona facere sicut suprà proximè declarauimus eis licere cum prima. Duarum enim personarum ministerium per viam subrogationis (vt dictum est) communius & generalius videtur posse in prædictorum executione sufficere: cùm prædicta satisfactio præsumatur posse celeriter expediri. Si tamen (vt interdum dictum est) propter locorum distantiam in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circunstantias alias casus emergeret in quo videretur plurium personarum subrogandarum ministerium oportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu iuxta negotij qualitatem (seruato modo prædicto) plures personas assumere, nominare, seu præsentare ad istud ministerium exequendum. Et quia oportet & expedit fratrum necessitatibus, non solùm illis pro quibus iam esset solutio seu satisfactio facienda (vt superius proximè dictum est) sed etiam imminentibus, siue tales necessitates ingruentes immineant quæ breui tempore expediri valeant, siue tales (licet paucæ comparatiuè) quarum prouisio ex sui conditione necessariò tractum temporis habet, vt in libris scribẽdis, ecclesijs seu ædificijs ad vsum habitationis ipsorũ construendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & alijs similibus si quæ occurrerint, cum moderamine supradicto salubriter prouideri: Sic in istis necessitatibus clarè distinguimus, sic in eis fratres posse tutè & salua conscientia procedere declaramus, videlicet vt ingruenti vel imminẽti necessitate quæ breui tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circunstantijs non sic breui (vt supra in proximo casu dictum est) valeat expediri, tam quo ad dãtem eleemosynam, quàm quo ad nominatum vel substitutum, in omnibus & per omnia sicut in articulo solutionis pro necessitatibus præteritis faciendæ supra proximè declarauimus, procedatur. In ea verò necessitate quantumcunque præsentialiter ingruente, quæ tamen ex qualitate sui (vt prædicitur) tractum temporis habet annexum, quia in eo casu verisimile est quòd tum ratione distantiæ locorum quæ expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret, tum etiam circunstantiarum ipsius necessitatis ratione pensata, frequenter casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis huiusmodi oporteret quòd per diuersas manus & personas transiret pecunia necessitati huiusmodi deputata, quarum omnium personarum impossibile quasi esset dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto (si casus talis accideret) postea subrogatum, habere notitiam: declaramus & dicimus quòd in hoc articulo præter dictos duos modos in necessitatibus præteritis & ingruentibus quæ possint breui tempore, vel interdũ non breui (vt suprà exprimitur) expediri (vt prædiximus) obseruandos, ad obseruandam ipsius regulæ ac professorum eius omnimodam puritatem, quòd si præstò sit eleemosynę huiusmodi elargitor, vel eius nuntius qui possit hoc facere & velit: expressè illi prædicatur à fratribus, quòd sibi placeat vt dominio talis pecuniæ cum libera potestate reuocandi sibi pecuniam ipsam, penes ipsum semper vsque ad conuersionem † ipsius in rem deputatam liberè remanente, vt in alijs duobus casibus superius dictum est, per quoruncunque manus pecunia seu eleemosyna ipsa tractetur, siue personas ab eo vel à fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac auctoritate procedat: quo assensum suum præbẽte prædictis, securè fratres re empta vel acquisita de illa pecunia per quẽcunque (iuxta modum annotatum superius) vti possint. Ad maiorem autem prædictorum omnium claritatem, hac in perpetuum valitura prouisionis serie declaramus, quòd fratres præfatis modis, vt prædicitur circa pecuniam in supportandis eorum præteritis & ingruentibus necessitatibus obseruatis, non intelligãtur nec dici possint per se vel per interpositã personam pecuniam recipere contra regulam, vel professionis sui ordinis puritatem: cùm manifestè pateat ex præmissis, ipsos fratres non solùm à receptione, proprietate, dominio siue vsu ipsius pecuniæ, verumetiam à contrectatione qualibet ipsius & ab ea pecunia penitus alienos. In eo verò casu quando antequam ipsa pecunia in licitum rei habendæ vel vtendæ commercium sit conuersa, concedentem pecuniam mori contigerit: si concedens in concedendo dixerit vel expresserit quòd persona deputata pecuniam ipsam in necessarium vsum fratrum expenderet: quicquid de ipso concedente viuendo vel moriendo contingeret, siue concedens huiusmodi hæredem reliquerit, siue non: possint fratres ad personam deputatam (non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere, † sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia verò puritatem ipsius ordinis intima cordis affectione zelamus: cùm in prædictis casibus ad determinatam necessitatem (vt prædicitur) per aliquem pecuniã concedi contigerit, concedens pecuniam rogari possit à fratribus quòd si quid de pecunia ipsa, habita necessitate determinata supererit, consentiat ipse concedens quòd residuum præfatæ pecuniæ in res alias pro alijs ipsorum fratrum prædictis necessitatibus conuertatur. quo non consentiente prædictis, ipsum residuum (si quod fuerit) restituatur eidem. Caueant tamen fratres quòd solicitè se coaptent, vt non plus scienter concedi consentiant, quàm verisimiliter æstimari possit rem necessariam pro qua pecunia ipsa conceditur, valituram. Et quia in prædictorũ seriosa expositione à dante vel recipiente de facili posset errari: vt clarius vtilitati dantium, puritati ordinis, simplicitati aliquorũ simplicium, saluti animarum hinc inde securius consulatur: intellectum illum qui satis in hoc casu à sanè intelligẽte percipitur, præsentis ac in æternum valituræ constitutionis serie lucidamus, volentes illum ad communem deduci notitiam: videlicet quòd semper quando pecunia fratribus ipsis mittitur vel offertur: nisi expressè per mittentem vel offerentem aliud exprimatur, prædictis modis prorsus oblata intelligatur & missa. Non enim verisimile est aliquem eleemosynæ suæ sine expressione modum illum præfigere, per quem & donãs merito, & illi quorum necessitatibus intendit per donum huiusmodi prouidere, vel effectu doni, vel suæ conscientiæ puritate fraudentur. Ad hæc quia fratribus ipsis interdum in vltimis voluntatibus sub diuersis modis nonnulla legantur, nec expressè quid de his agendum sit, in regula vel prædecessorum nostrorum

† Quomodo pbatur illa, vide Barto. in l. ciuitas. ff. si cer. peta. doct. authẽ. hoc ius porrectum. C. de sacro san. eccle. Font.

† Obseruanti modo et forma. §. ita tamen. §. eo. Font.

Legata sibi relicta an possint fratres minores agnoscere, vide. §. ad nostrã. in cle. exiui. & quæ ibi dicit Card. in sua glo. in versi. Secundo quaro. & Bart. in suo trac. mino. Fon.

strorum declarationibus continetur, ne in ipsis dubitari contingat in posterum, prouidendo legantibus, & fratrum conscientijs præcauendo, declaramus, ordinamus, & dicimus quòd si testator modum secundum quem fratribus (eorum conditione inspecta) recipere non liceret, exprimat in legando, vt si legaret fratribus vineam vel agrum ad excolendum, domum ad locãdum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo seruaret: à tali legato & eius receptione per omnem modum fratres abstineant. Si verò modum licitum fratribus in legando testator expresserit, vt si diceret, Lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam, & similia, ad hoc quòd per certam personam vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta, in ædificia vel alia fratrum necessaria conuertatur: aut in legando similibus modis vel verbis vtatur: In hoc casu illud in omnibus & per omnia (consideratis eorum necessitatibus & moderaminibus supradictis) quantum ad fratres seruari decernimus quod per nos est superius in concessis pecuniarijs eleemosynis declaratum. Ad quæ legata soluenda tam hæredes testatorum quàm executores se liberales exhibeant, & etiam prælati & seculares † quibus de iure vel consuetudine prouisio ista competeret, cum expedierit, se ex officio suo promptos exhibeant ad pias voluntates deficientium adimplendas. Nam & nos etiam per modos licitos & fratrum regulæ congruos intendimus prouidere, quòd hæredum cupiditas legitimis ictibus feriatur: ne pia defunctorum destituatur intentio: ac ipsi fratres pauperes opportunis auxilijs non fraudentur. Si verò fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legetur, in hoc legato sic indeterminatè relicto, in omnibus & per omnia intelligi ac seruari volumus, & in perpetuum præsenti constitutione iubemus quod supra in pecunia seu eleemosyna fratribus indeterminatè oblata vel missa voluimus ac expressimus obseruari, videlicet vt sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum: ita quòd nec legans merito, nec fratres ipsi effectu relicti fraudentur. Quia verò libros & alia mobilia quibus tam ordo quàm fratres vtuntur, quorum dominium (cum non sint dominij aliorum) ad præfatam ecclesiam specialiter spectare dignoscitur, interdum contingit seu expedit vendi, vel etiam commutari: fratrum vtilitatibus & eorum conscientijs prouidere volentes, eadem auctoritate concedimus vt commutatio talium rerum, & ad eas res quarum vsum fratribus licet habere, de generalium & prouincialium ministrorum in suis administrationibus coniunctim vel diuisim auctoritate procedat: quibus etiam de dispositione vsus talium rerum concedimus ordinare.

Si verò res huiusmodi æstimato pretio vendi contingat, cum fratribus ipsis per se vel per alium recipere pecuniam (regula prohibente) non liceat, ordinamus & volumus quòd talis pecunia seu pretium recipiatur & expendatur in rem licitam, cuius vsum fratribus licet habere, per † procuratorem à præfata sede vel à cardinali gubernationem per ipsam sedem gerenti eiusdem ordinis deputandum iuxta modum in superioribus necessitatibus præteritis & ingruentibus ordinatum. De vilibus † autem mobilibus vel parum valentibus liceat ex præsenti nostra concessione fratribus (pietatis seu deuotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa) obtenta super hoc prius superiorum suorum licentia, iuxta quod inter fratres in generali vel in prouincialibus capitulis tam de ipsis rebus vilibus seu parum valentibus & earum valore, quàm præfata licentia, scilicet à quibus & qualiter sit habenda, extiterit ordinatum, intra & extra ordinem alijs elargiri. † Licet autem contineatur in regula quòd fratres habeant vnam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse instituentis intentio, quòd necessitate cessante pluribus non vtantur: declaramus quòd possint fratres de licentia ministrorum & custodum coniunctim & diuisim in administrationibus sibi commissis, cum eis videbitur (pensatis necessitatibus & alijs circunstantijs quæ secundum Deum & regulam attendendæ videntur) vti pluribus: nec per hoc videantur à regula deuiare, cum etiam in ipsa dicatur expressè quòd ministri & custodes de infirmorum necessitatibus & fratribus induendis solicitam curam gerant secundum loca & tempora, & frigidas regiones. Et quanquam prædicta regula contineat quòd de fratribus induendis & necessitatibus infirmorum ministri tantùm & custodes solicitam curam gerant, & dictio illa tantùm, † adeo ministros & custodes in hac cura perstringere videatur, quòd ab ea cæteros prima facie excludat: quia tamen solicitè considerare nos conuenit & tempus regulæ institutæ quo fratres isti ad comparationem pręsentem numero pauci erant, & forsan ministri & custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere, ac nihilo minus multiplicationes fratrum & moderni temporis qualitatem, nec sit verisimile beatum Franciscum institutorem regulæ vel ipsis ministris & custodibus impossibilitatis iugum voluisse præfigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus quòd ipsi ministri & custodes possint per alios huiusmodi curæ solicitudinem exercere. Debent etiam & alij fratres curam huiusmodi quæ præfatis ministris & custodibus præcipuè incumbit ex hac regula, cum sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quòd fratres quibus gratiam dedit dominus laborandi, laborent fideliter & deuotè, ita quòd (excluso otio animæ inimico) sanctæ orationis & deuotionis spiritum non extinguant. Quia verò ex verbo isto fratres ipsos de otiositate vitæ & de regulæ transgressione improbè notare interdũ hactenus aliqui sunt conati, nos morsus huiusmodi nefarios reprimentes, declaramus quòd cõsideratis verbis prædictis, & forma seu modo loquendi sub quibus fratres ad huiusmodi exercitium inducũtur, non videtur ea fuisse instituentis intentio, ꝙ vacãtes studio vel diuinis officijs & ministerijs exequendis, manuali labori seu operationi subijceret, vel ad hoc illos arctaret: Cum exemplo Christi & multorũ sanctorum patrũ, labor iste spiritalis tanto illi præponderet, quanto quæ sunt animæ, corporalibus præferuntur. Ad alios verò qui se in prædictis spiritalibus operibus nõ exercent, † nisi tales aliorum fratrum licitis seruitijs occupentur: ne otiosè viuant, verba prædicta declaramus extendi: Nisi & tales tam excellentis & notabilis cõtemplationis & orationis existerẽt, quòd meritò

† No. quòd iudex secularis interponit se circa legata pia. Fonta.

Videre possunt chordigeri pro suis necessitatibus libros suos et alia mobilia.

† Tales pcuratores reuocantur per extrauagan. ad cõditorem. §. rursus. Fontanus.

† Quomodo consideratur vilitas rei, gl. est in verbo, vilitas. in cle. exiui. eo. Font.

† Vide cle. exiui. §. præterea. et extrauagan. quorundã. §. in primis. Font.

† No. quòd constitutio ex ratione superuenienti ampliatur. No. secũdò illud: Concorda tempora et mores: & cõcordabis scripturas. facit. §. nos et statũ. j. eod. Font.

Fratres minores ad laborem potentes, an laborare teneantur.

† Hoc est, non cõcionantur ad plebem, nõ psallunt, nõ legunt. Fontanus.

meritò propter hoc non essent à tanto bono pro huiusmodi exercitio subtrahendi. fratres enim quicunque studio vel diuinis ministerijs non vacantes, sed aliorum fratrum studio vel alijs diuinis officijs & ministerijs vacantium seruitijs inhærentes tantùm, pro seruitijs eisdem cum ipsis quibus seruiunt, sustentari merentur: quod astruitur illa æqua lege qua strenuus pugnator ille Dauid iustè decreuit, videlicet quòd descendentium ad prælium, & remanentium ad sarcinas, portio æquaretur.

Prædicare an possint fratres sine licentia, & à quibus est danda.

Verùm quia expressè continetur in regula quòd fratres non prædicent in episcopatu alicuius episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum: nos in hoc & deferentes regulæ, & nihilominus authoritatem apostolicæ plenitudinis conseruantes, dicimus quòd prædictum verbum ad literam sicut regula ipsa protulit, obseruetur: nisi per sedem apostolicam circa hoc pro vtilitate populi Christiani sit concessum vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, seu etiam ordinetur.

† No. bene quòd papa potest constituere expressè contra constitutionẽ alicuius sancti: etiam si vita & constitutio sua sit per alios põtifices approbata. Font.

† Et quia in eodem capitulo regulæ immediatè subiungitur quòd nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, nisi à ministro generali fuerit examinatus & etiam approbatus, ac ab eo prædicationis officium sibi sit concessum:

Nos & statum præteritum ipsius ordinis in paucitate sui, & modernum in ampliato fratrum numero, ac vtilitatem animarum (vt condecet) aduertentes, concedimus nedum generalem examinare & approbare fratres prædicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicandi, quatenus personæ idoneitatem & prædicationis officium licentia ipsa respiceret prout in regula continetur: verumetiam prouinciales ministri hoc possint in capitulis prouincialibus cum definitoribus, quod etiam hodie obseruari dicitur, & in fratrum priuilegijs contineri: quam quidem licentiam præfati ministri reuocare & suspendere valeant & arctare, sicut & quando id eis videbitur expedire. Sed quoniam in desiderijs nostris hoc geritur, vt ad Dei gloriam salus proficiat animarum: ac dicto ordini per quem iugiter ad amorem diuinum affectio Christianæ religionis accenditur, meritum & numerus augeatur: concedimus & præsenti statuto firmamus licere non solum generali, sed etiam prouincialibus ministris, personas fugientes à seculo in fratres recipere, quæ ministrorum prouincialium licentia per ipsum generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. vicarij verò prouincialium ministrorum ex officio vicariæ licentiam hanc sibi nouerint interdictam: nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere vicarijs & alijs licere decernimus) hoc ipsis vicarijs specialiter committatur. Caueant tamen ipsi prouinciales quòd hoc non indiscretè, non passim, sed sic consideratè committant, vt illos quibus hoc committi contigerit, fidelibus consilijs fulciant. quæ omnia discretè procedant.

Religione diui Francisci non omnes digni sunt.

Nec indifferenter omnes admittantur ad ordinem: sed illi tantùm qui suffragantibus eis literatura, idoneitate, vel alijs circunstantijs possint vtiles esse ordini, sibique per vitæ meritum, ac alijs proficere per exemplum.

Ministro generali decedente, qui debent ad electionem conuenire.

Insuper dubitantibus fratribus prædicti ordinis, an pro eo quòd in regula dicitur, vt decedente generali ministro, à prouincialibus ministris & custodibus in capitulo Pentecostes fiat electio successoris, omnium custodum multitudinem oporteat ad generale capitulum conuenire: aut (vt omnia cũ maiori tranquillitate tractẽtur) sufficere possit vt aliqui de singulis prouincijs, qui vocem habeant aliorum, intersint: Taliter respondemus: vt scilicet singularum prouinciarum custodes vnum ex se constituant, quem cum suo prouinciali ministro pro seipsis ad capitulum dirigant, voces aut vices suas committentes eidem. Quod etiam cõstituerint per seipsos, statutum huiusmodi duximus approbandum. Quod idẽ prædecess. noster Gregorius nonus in casu huiusmodi dicitur respondisse.

Monasteria monacharũ cũ chordigeri ingredi non debeant: de quarũ monasterijs intelligatur, hic explicatur.

Denique quia continetur in regula supradicta, quod fratres non ingrediantur monasteria monacharum, præter illos quibus à sede prædicta concessa fuerit licentia specialis: quanquam hoc de monasterijs pauperũ monialium inclusarum fratres attentius intelligendum esse crediderint, cùm eorum sedes præfata curam habeat specialem, & intellectus huiusmodi per constitutionem quandam tempore regulæ datæ, viuente adhuc beato Francisco, per prouinciales ministros fuisse credatur in generali capitulo declaratus: ijdem fratres certificari nihilo minus postulauerunt, an hoc de omnibus generaliter, cùm regula nullũ excipiat, an de illis solùm monasterijs monialium prædictarũ debeat intelligi? Nos vtique generaliter id esse prohibitum de quarum libet cœnobijs monialium respondemus: & nomine monasterij volumus claustrum, domos, & officinas interiores intelligi: pro eo quòd ad alia loca vbi homines seculares conueniunt, possunt fratres illi causa prædicationis vel eleemosynę petẽdæ accedere: ijs quibus id à superioribus suis pro sua fuerit maturitate vel idoneitate concessum, exceptis, seu pro prædictarum monasterijs inclusarum ad quæ nulli datur accedendi facultas sine sedis eiusdẽ licentia speciali: quod etiã ipsum idem prædecess. noster Gregorius nonus in eo casu dicitur respondisse.

Franciscus beat⁹ prohibuit in extremis suã regulã glossari, & literas apostolicas super ipsius relaxationem impetrari.

Cæterum sanctæ memorię confessor Christi Franciscus mandasse dicitur circa vltimum vitæ suæ (cuius mandatũ, ipsius dicitur testamentum) quod verba ipsius regulæ nõ glossentur, & (vt verbis vtamur eiusdem) quòd sic vel sic intelligi debeat, nõ dicatur: adijciẽs quòd fratres nullo modo literas aliquas ab apostolica sede petant: & alia quædam interserens, quæ nõ possent sine multa difficultate seruari: propter quod fratres hæsitantes, an tenerentur ad obseruantiam testamenti prædicti, dubitationẽ huiusmodi per eundẽ prędecessorem nostrũ Gregorium nonum petierunt de ipsorũ conscientijs amoueri. qui (sicut asseritur) attendẽs periculũ animarum, & difficultates quas propter hoc possent incurrere, dubietatem de ipsorum conscientijs amouẽdo, dixit fratres ipsos ad ipsius mandati obseruantiam non teneri: quod sine consensu fratrum & maximè ministrorum quos vniuersos tangebat, obligare nequiuit, nec successorem suum quomodolibet obligauit: cùm non habeat imperium par in parem. Nos autẽ circa præsentem articulum nihil duximus innouandum.

† Hunc. §. & mox. j. §. & quia sub colore. allegat Bal. referente hic Phil. in authen. si qua mulier. C. de sacro sanct. ecle. pro statutis vetantibus se glossari. idem Bal. l. non dubiũ. de legibus. Font.

† Ad hoc à nõnullis prædecess. nostris Romanis pontificibus circa declarationem ipsius regulæ, & ipsam regulam contingentia, diuersas literas intelleximus emanasse. Sed nec per hoc mordacium prædictorum contra regulam ipsam & fratres quieuit insultus: nec per ipsas literas statui fratrum prouidetur in multis, in quibus de nouo vel aliter necessariò prouidendum esse multorum postea casuum contingentium experientia indicauit. Nos itaque ne literarum

huiusmodi & præsentis cõstitutionis diuersitas vel intellectus aduersitas in prædictorũ obseruatione fratrum animos perturbaret: & vt plenius, clarius, & certius eorum statui & obseruantiæ prædictæ regulæ consulatur in omnibus & singulis illis articulis quos constitutio ipsa continet, quanquam ipsi vel eorum aliqui contineantur in alijs literis apostolicis supradictis, Hanc nostram constitutionem, declarationem, seu ordinationem tantùm à fratribus ipsis præcisè ac inuiolabiliter decernimus perpetuis temporibus obseruandam. Cùm igitur ex prædictis & alijs per nos cum multa maturitate discussis, regula ipsa licita, sancta, perfecta, & obseruabilis, nec vlli patens discrimini euidenter appareat: illa & omnia suprascripta per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata etiam & suppleta, de apostolicę potestatis plenitudine approbamus, confirmamus, & volumus existere perpetuæ firmitatis: In virtute obediẽtiæ districtè pręcipientes, quòd hæc constitutio sicut cæteræ constitutiones vel decretales epistolæ legatur in scholis.

Decretalis Exijt. debet vt reliquæ in scholis legi.

Et quia sub colore liciti nonnulli contra fratres ipsos & regulam, in legendo, exponendo, atque glossando possent dirum virus suæ iniquitatis effundere, ac ipsius cõstitutionis intellectum ipsum in diuersas & aduersas sententias producentes suis adinuentionibus deprauare: & opinionum diuersitas ac distortio intellectus multorum pios animos posset inuoluere, & à religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda peruersitas cogit nos viam ipsis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus præfinire.

Excommunicatio fulminatur cõtra glossantes istã decretalem, nõ obstantibus quibuscunque priuilegijs. cuius excommunicationis absolutionem sibi Papa reseruat.

Itaque sub pœna excommunicationis & priuationis officij ac beneficij districtè præcipimus vt præsens constitutio cùm ipsam legi contigerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietatẽs, seu diuersæ vel aduersæ opiniones à lectoribus seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsan per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi Grammaticaliter ad literam vel intelligibilius exponatur.)

Nec intellectus ipsius per legentem deprauetur in aliquo seu distorqueatur ad aliud quàm litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores huiusmodi oporteat vlterius laborare: vniuersis ac singulis cuiuscunque præeminentiæ, conditionis, aut status, districtè præcipimus, ne contra prædictam regulam & statum fratrum prædictorum, seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, prędicent, seu prauè loquantur publicè vel occultè. Sed si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ sedis apostolicæ deducatur, vt ex auctoritate apostolica, sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare. Glossantes verò in scriptis constitutionem ipsam aliter quàm eo modo quem diximus: Doctores verò insuper & lectores dum docent in publico, ex certa scientia & deliberatè intellectum constitutionis huiusmodi deprauantes, facientes quoque commentum, scripturas, seu libellos, ac ex certa scientia & deliberatè determinãtes in scholis, seu prædicantes cõtra prędicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (nõ obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgẽtijs, aut literis apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ quam nunc in ipsos proferimus, se nouerint subiacere: à qua per nẽminẽ nisi per Romanum pontificem possint absolui.

† In isto vers. no. quòd Papa potest sibi rebellãtes excõmunicare, & vltra adhuc aliter punire. Font.

† Insuper tam istos contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quàm alios (si qui fuerint) contra præmissa vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratæ volumus deduci notitiam: vt quos prouisus modus æquitatis non arcet à vetitis, compescat rigor apostolicæ vltionis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostræ declarationis, ordinationis, cõcessionis, dispositionis, suppletionis, approbationis, cõfirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Siriani xviij. calend. Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

Bonifacius octauus.

Exemptis cellis alicuius monasterij: quid appellatio cella significet, hic ostendit. Ioannes Andreæ.

CAPITVLVM IIII.

Priuilegium monasterio tuo cõcessum, vt monachi siue fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibus † habitantes, ab alio quàm à papa vel eius legato [a] excommunicari, aut suspendi, vel ipsæ cellæ interdicto supponi non possint: non fratres in prioratibus, ecclesijs, seu capellis eiusdem monasterij cõmorantes [b], aut ipsos prioratus, ecclesias vel capellas ab ordinariorum iurisdictio-

Priuilegiũ.} Additio. Non diuiditur: quia pendet vsque ad vltimã dictionem. Casus. A sede apostolica fuit concessum priuilegium quibusdam religiosis: videlicet quòd fratres illius ordinis habitãtes in cellis illius ordinis, vel ipsæ cellæ non possent excommunicari vel interdici. dubitatur de hoc vocabulo cella, inserto priuilegio: & qualiter accipiatur in materia priuilegij. Respondet quod cella in hoc casu accipitur pro loco solitario segregato à communitate hominum. ideo si fratres illius ordinis haberent prioratus in loco populoso: priuilegium suum non se extenderet ad tales religiosos, sed solùm ad illos qui habent cellas separatas à communi victu hominum. Nota primò quòd in materia priuilegiorum per quæ conceditur exemptio religiosis habitantibus in cellis monasterij, appellatione cellæ veniunt solummodo loca solitaria. largo tamen modo accipiendo cellam, appellatione cellæ venit parua camera, quam non debent habere religiosi: immo debẽt comedere in eodem refectorio, & dormire in eodem dormitorio, & debent omnes esse in aperto. & dicitur cella à celando: quia vnus religiosus non debet celari ab alijs nec occultari, & vnus religiosus debet videre alios religiosos in dormitorio & refectorio. Nota secundò optimum text. quòd idem est dicere fratres, quod monachi. vide de iudi. causam. No. vlterius quòd excommunicatio & suspensio referuntur ad homines: interdictum ad loca. xj. quæst. iij. nemo episcoporum. de cle. ex. mi. postulasti. ij. respon. Ioan. Mona. & Ioan. Andr. Domi.

† Non quo ad proprietatem. ca. cũ olim. ij. §. de priuile. sed quo ad correctionẽ monachorum. cum in ecclesijs. de maiori & obe. quo ad administrationem. edoceri. de resc. neque meũ tuum, semper dominiũ important. Anch. ca. seq. j. & Font.

Glos. sequens soluit dubium.

a Legato. Intelligo generaliter, sicut generaliter loquitur, ex quo aliud non exprimitur. & est si. quod dixi. s. eod. lib. de rescrip. statutum. j. respon. in glos. quia verbum.

b Commorantes. Largè loquitur: quia interdum sunt instituti perpetuò: interdũ ad tempus: interdum ad solã moram ibi trahendam. de sta. mona. cap. ij. ad fi. s. eod. lib. de temp. ordi. cum nullus. in fi. & de capel. mona. cap. vnico. sed quò ad casum

sum nostrum non est curandum.

a *In aliquo.* Tolle defendat, quod est in fine: & iterum repete, sed defendat residentes tantùm &c.

b *Hoc est.* Propter hoc facit ad titulum nostrum de verbo. signific. ADDITIO. aliàs locari potuisset. s̃. proxi. vel sub titu. de priuil. Ioannes Andr.

ne in aliquo [a], sed residentes tātùm in cellis, & cellas ipsas (hoc est [b] loca secreta & solitaria [c] quæ ab hominū separata cōuictu [d] sunt ad cōtemplandū [e] & Deo vacandū specialiter deputata) defendat.

Idem.

Priuilegiato aliquo vt possit conferre beneficia clericorum suorum: quid appellatio clericorum suorum designet ostendit. Ioan. Andr.

CAPITVLVM V.

Sicut nobis significare curasti, tibi gratiosè concessimus, vt beneficia clericorum tuorum cedentium, vel decedentium [f] possis conferre: quodque ijdē clerici præbendarum suarū fructus percipiant, ac si in suis ecclesijs personaliter residerent [g]. Verùm quia dubitas qui clericorum tuorum appellatione debeant contineri: breui respondemus [h] oraculo, quòd illos in his & similibus [i] casibus tuos volumus intelligi clericos, qui per te non quæsiti propterea [k] vel recepti sine fraude & fictione qualibet verè tui clerici familiares existunt, & in tuis expensis continuè [l] domestici commensales, etiam si quos ex illis aliquando pro tuis [m] gerendis negotijs abesse contingat.

Glossa seq. declarat textum.

Cella à celādo & occultādo dicitur.

c *Secreta & solitaria.* Cella dicitur à celando & occultando, & sic hoc casu locus solitarius: & talē vitam ducentes digni sunt conuenienti honore. xvj. q. j. qui verè. & ad has cellas religiosi etiam mendicantes de prælatorū licentia transire possunt supra eod. li. de excess. præla. cap. vnico. Aliàs autem largè sumendo dicimus cellas quę sunt etiam intra clausuram monasterij. vnde ex causa, puta propter infirmitatem monachi, dispensat abbas cum eo vt habeat suam cellam extra commune dormitorium: tamen intra monasterij septa. xx. quest. iiij. cap. vlti. & de talibus cellis hoc priuilegium non intelligitur.

De Ancha. dicit istud ca procedere in quocunque habente gratiā de qua hic, ex quo nulli certo dirigitur. Font.

d *Conuictu.* id est communi victu. ADDITIO. Dictio cōposita à con, & viuo. vnde & simul comedentes conuiuere verè dicuntur. Archidiac.

e *Contemplandum.* De vita contemplatiua & actiua dicitur. s̃. de renun. nisi cum pridem. ad fi. ADDITIO. Archidia. inducit illud Gregor. quòd quies ex corde nobis est appetenda. viij. quæst. j. in scripturis. ver. quies. per quod videtur contemplatiua præcellere. Ad idem ea. quæst. qui episcopatum. quod dicit verum, secundum Aug. nam duodecim sunt in quibus vita contemplatiua præeminet actiuæ: vt dicitur in sum. de virtutibus, vbi tractat de præeminentia vitæ contemplatiuæ ad actiuam. & vide quod scripsi de reg. sanè. in magna glo. Ioan. Andr.

Quies ex corde est nobis appetenda.

Diuisio.

Sicut nobis. } Communis diuisio: quia in prima consultatio à verbis duplicis gratię causata. In secunda latior responsio ibi, Verum. Vel ibi, Breui respondemus. latitudo responsionis patet in ver. similibus. & in ver. etiam si. Do. CASVS. Episcopus Picta. à sede apostolica impetrauit priuilegium vt posset conferre beneficia suorum clericorum cedentium & decedentium: & episcopus habet clericos beneficiatos in alijs diœcesibus. dubitabatur quid contineretur appellatione clericorum suorum? Respondet quòd appellatione clericorum suorum continentur illi soli clerici qui sunt in continuo seruitio episcopi, & viuunt expensis proprijs episcopi: ideo si aliqui diuites morabantur in domo episcopi, sed viuebant expensis suis & non expensis episcopi priuilegiati: illi non sunt censendi sui clerici quantum ad materiam priuilegij. { Oraculo. } vnde oraculum dicitur responsio facta ad interrogationem alterius. Not. quòd si alicui à sede apostolica concedatur priuilegium vt possit conferre beneficia suorum clericorum cedentium vel decedentium: appellatione clericorum suorum veniunt soli illi qui sunt in continuo seruitio priuilegiati, & viuunt expensis suis proprijs. & hoc verum in priuilegijs, quæ sunt odiosa. aliàs verò appellatione clericorum suorum veniunt omnes subiecti supra eod. cùm tibi. in anti. Nota quòd gratia quandoque fit alicui, vt non effectus gratiæ deriuetur in eum, sed vt ipse alijs conferat vtilitatem. Ad idem de præben. si cui. & cap. si is cui. eod. lib. Nota vlterius quòd breuitas desideratur etiam in iuribus condendis. Ad hoc supra de iureiuran. breui. & de breuitate vide no. de pœnit. & remiss. significauit. & supra eod. lib. de testa. si pater. super. j. glos. Ioannes Andreæ. Do.

f *Decedentium.* Nunquid talis posset cōferre beneficia suorum clericorum cedentium vel decedentium in curia Romana [a]? Item nunquid posset conferre beneficia clericorum suorum alio modo vacantia? dixi. s̃. eod. lib. de præben. quāuis. ij. in glos. ista duo. Ioan. And.

a De hoc hic Archid. tenens quòd non potest: vt ibi dixi. Ioan. Andr.

g *Residerent.* Ex sola residentia, si non interessent diuinis, non perciperent quotidianas distributiones: vnde nec isti percipient. s̃. eod. lib. de cleri. non resi. cap. j. & super hoc vide quod ibi dixi in glos. no. quòd si quis dominus.

A Glos. seq. recitetur per quæstionem.

h *Respondemus.* Per hoc videtur quòd ista decre. sit veteris iuris declaratoria [b], non noui promulgatoria: licet arg. contra. infrà dum dicit, volumus. & quòd sit declaratoria, patet: quia tractat de verbi significatione. ad hoc. s̃. eod. cap. ij. respon. j. in fin. nec bene occurreret ratio quare hoc esset ius nouum, & non vetus. præterea priuilegium prius concessum fuerat: postea priuilegiatus cōsuluit papam circa priuilegium prius concessum. sic est responsum. per quod patet quòd à concessione priuilegij etiam antequam emanasset hec decre. priuilegiū sic erat intelligendū. Ioan. Andr.

b Idem Io. Mo. & eadem ratione. Ioannes Andr.

B Glos. sequens exēplificat, obijcit, soluit, & rationē reddit.

i *Similibus.* Pone: conceditur ei priuilegium, vt cum clericis suis super pluralitate beneficiorum curatorum vel dignitatum dispensare possit: vel eis conferre ius ad vacaturas, vel similia. Et bene dicit, in his & similibus: quia in alijs casibus dissimilibus appellatio clericorum omnes subiectos clericos comprehendit. s̃. eo. cum tibi. & potest esse ratio: quia hic de priuilegio loquitur odioso [c]: quia per primum tollebatur ius seu potestas conferendi beneficium ei ad quem ordinario iure spectabat: per secundum minuitur cultus diuinus: & nō deseruiens ecclesiæ recipit stipendium: ergo bene ambitiosa & restringenda sunt talia indulta. s̃. eo. lib. de præben. quamuis. j. quod non est in decre. cùm tibi. Ioan. Andr.

c Cum concurrunt fauor et odiū, dicimus priuilegia odiosa. exempla vide nota. suprà de foro compe. in j. glos. &c. Ioan. Andr.

k *Quæsiti propterea.* Sic supra de elect. cap. officij. supra eo. lib. de rescrip. statutum. §. insuper. de iudi. mulieres. & de renun. cap. ij. sic & affectata tutela immunitatem non præbet. C. de ijs qui spon. mune. sube. lib. x. l. j. & iij.

C l *Continuè.* Ciuili modo intelligendum est verbum. ff. de ser. si cui. de consecr. distin. v. nunquam. sicut & seruitus dicitur continua, & aqua quotidiana. ff. de ser. vrb. prædi. l. foramen. ff. de aqua quoti. & æsti. l. j. §. quod autem. & fluuius dicitur continuus qui quandoque exarescit. ff. de flu. & ne quid in flu. pub. l. j. j. responso.

Verba debent intelligi ciuiliter.

Glos. seq. soluit duo dubia.

m *Pro tuis.* supra de cle. non resi. ex parte. Et si ægrotaret, seruire intelligitur. ff. de statu lib. cum hæres. §. Stichus. Nec sumo ita amarè verbum, quin etiam pro suis proprijs interdum possit abesse. Ad hoc supra eo. lib. de præben. præsenti. j. & ij. respon. sicut iudex propter sua propria negotia differre potest & dimittere [d] causam. ff. de iudi. si longius. ADDITIO. Quòd clericus pro suis proprijs negotijs possit abesse, tenet etiam Archidiac. qui tamen signat contrarium supra eodem lib. de elect. si postquam. §. j. non soluit. Tu dic quòd illud speciale, ne propter eius absentiam proteletur vacatio. Item ibi sibi potuit prouidere si iustam causam habebat absentiæ, obtinendo licentiam. Item nec ille textus amarissimè sumitur: vt ibi not. in glos. & ita. in fi. Ioannes Andreæ.

d Hoc melius intelliges per no. suprà de voto, quod super hu. in ij. gl. Ioan. Andr.

D SEQVVNTVR REGVLAE IVRIS.

Quarum cognitio cum vtilis & necessaria sit, teste Albe. in rub. ff. eod. damnetque. Sali. eos in l. quod te. ff. si cer. pen. l. quod Nerua. ff. depo. qui solis singularibus doctrinis studēt. Quas & sine vituperio ipse pontifex nescit. glo. ca. veniens. de præscrip. negligentes interim iura regularia. Quarum ignorantia nullo modo excusabilis est. l. is non. ff. de confess. glo. l. professio. C. de mu. pa. lib. x. Ideo annotaui tibi ad glo. quicquid melioris doctrinæ est in Mercu. Ioannes Andreæ. commentarijs Philip. Petri de Anch. Dy. Alb. Rosatis. Ioan. Vankel. Ia. Fon. Brugen.

Glossa seq. primò cōtinuat rubri. Secundò ad situationem opponit, & dupliciter soluit. Tertiò per modum summæ, de regula quærit quinque, & de iure tria.

Non est nouū vt aliquibus specialiter enumeratis generalis clausula subsequatur quæ omnia cōprehendat: vt xlix, dist. per totū. xxiij. q. v. de occidendis. s̃. de proba. quoniam contra falsam. s̃. eod. lib. de procu. qui ad agendū. ff. ad leg. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex. in fi. C. de sacrosan. eccl. l. generali. Idcirco post rubricas suprà positas, que secūdum

DE REGVLIS IVRIS.

Bonifacius octau°.

REGVLA I.

Beneficiū [a] Ecclesia

dum suas materias iuris regulas cōprehendunt, ponitur hic rubrica generalis ad materias vniuersas de reg. iur. Si quęratur quare in principio cōpilationis non posuit Bonifa. hanc rubri. cùm sępe præmittatur clausula generalis secutis postmodum speciebus: vt, s̃. de proba. cū rubricis sequentibus [a]. de reb. eccle. non alie. cum rubricis sequentibus. de reg. cū rubricis seq. ff. de seruit. cum rubricis sequētibus? Posset dari coloratiua respōsio: quia quæ vltimo dicuntur, melius memoriæ commendantur. de consecra. distin. ij. liquido. Est autem vera [b] solutio, ideo hunc ordinem obseruatum, vt ostēderetur ius non sumi ex regula, sed regulam ex iure. si enim à principio posita fuisset, forsitan crederet aliquis quòd ius sequens regulas, ex regulis sumeretur. in fine igitur ponitur, vt appareat ex iure quod præcessit, regulas sumi. ff. eod. l. j. Videndum est igitur primò quid sit regula: vnde dicatur: qualiter constituatur: & quod sit eius officium: & quæ ipsius sit potestas. Secundò videndum quid sit ius: vnde dicatur? & quomodo hic sumatur. Tertiò quæ sunt hæ iuris regulæ, singulariter & clarè eas prosequendo videbimus. Circa primum. regula secundum grammaticos, est multorū similium collectio. Lex autem describit regulam eam esse, quæ rem quę est breuiter enarrat. ff. eodem. l. j. Dicitur autem regula quia regit vel normam rectè viuendi præbet: & ab hac regula quæ dicitur norma rectè viuendi, dicitur regularis. Dicitur etiam regula eò quòd rectè ducit, nec aliorsum trahit: quasi à rega, vel regula, quæ idem est quod rectitudinis forma. Sicut enim per regulam nouit scriptor modum rectè scribendi: secator modum rectè secandi, & sic de singulis: ita per has regulas modum rectè iudicandi cognoscimus. ad hoc. iij. distin. regula. Est autem regula latinè, idem quod canon gręcè. iij. distinct. canon. Et dicitur regula propriè quasi regulariter vera: quamuis patiatur exceptiones in se. Quæ an contineantur sub regula, fuerunt opiniones quæ no. ff. eod. l. j. [c] & facit quod no. distin. iij. regula. Subtilitatibus tamen circa hoc omissis, breuiter & grosso modo sic dico, quòd quo ad potestatem verborum quæ in ea proferuntur, vniuersaliter vel saltem indefinitè affirmando vel negando comprehendit exceptiones [d]: aliàs non diceretur exceptio: sicut si dicerem omnis homo currit excepto equo Titij. hęc enim non est exceptio: quia equus non comprehendebatur sub illa propositione, omnis homo. sed si dicerem, omnis homo currit excepto Titio, tunc propria est exceptio: quia propositio, omnis homo, bene comprehendebat Titium. tollitur ergo Titius virtute exceptionis quo ad materiam de qua fit sermo: vt scilicet dicatur non currere. Sic quo ad iuris determinationem exceptio non comprehenditur sub regula: quia contraria ratio: & plus est in exceptione quam in regula. hoc ergo operatur exceptio vt illud quod alias sub verbis regulæ comprehendebatur, ad determinationem regulæ exceptionis virtute tollatur. Constituitur autem regula (vt supra dixi) per verba quæ de sui natura omnia comprehendant: id est per signa vniuersalia affirmatiua, quæ omnia comprehendunt supra eod. ca. omnis res. & ca. defleat. ff. eod. l. omnis definitio. & l. omnes actiones. & l. omnia ferè. & l. omnia quæcunque. Item per verba negatiua quæ vniuersaliter negando excludunt omnia: vt. j. eod. nemo potest. j. & ij. & infra eod. nullus. j. & ij. ff. eodem. l. nemo. & l. nullus. Item per verba indefinita quæ simpliciter prolata æquipollent vniuersalibus [e]. xix. distinct. cap. j. supra de priuile. quia circa. C. de hære. ven. l. vlti. & ideo omnes regulæ paucis exceptis traduntur per signa indefinita affirmatiua vel negatiua: vt supra eod. & infra eod. & ff. eod. tit. satis apparet. Officium autem regulæ est plures similes casus simul iungere clauo rationis: vt ff. eod. tit. l. j. Quæ sit potestas regulæ, an scilicet constituat ius de nouo, an antiquum recitet, dubitatur: & videtur quod ius de nouo nunquam constituat. quod iure & ipso facto probatur. Iure. ff. eo. l. j. Facto, quia in octogintaocto regulis infrà positis non est vnam etiam solam inuenire quæ ius de nouo constituat: vt in prosecutione patebit. Econtra videtur: quia regula Catoniana de nouo statuit quòd legata quæ sunt inutilia ratione legantis tantùm, vel ratione legantis & legatarij, vel legatarij & eius à quo legatum est præstandum, vel ratione rei tantùm, vel mista ratione rei legatæ & personæ legatarij, tractu temporis non constituantur, etiam si causa impedimenti remoueatur. ff. de regu. Cato. l. j. in princ. ff. de lega. i. l. cætera. §. j. ergo ipsa regula constituit ius de nouo. Ad hæc faciunt infinita iura in quibus papa iudicat ex regulis: vt supra de constitut. cap. ij. de rescrip. c. j. & ca. pastoralis. de iudi. nouit. supra de foro compe. si diligenti. de fide instru. inter dilectos. ad fi. & de præsump. dudum. de excep. cùm venerabilis. de reg. ad apo-

a Istud declarat Anchara hic. Font.

b Idem doc. Font.

Regula qualiter definiatur.

Exceptiones an sub regula contineantur.

c Ibi Deci. hic Dy. Fō.

d Bar. in l. si eū. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. Font.

Regula per quæ verba constituatur.

e Dy. hic. dixi in c. vt circa, suprà de electio. Font.

Regulæ officium quod sit.

Regula an constituat ius de nouo.

A stolicam. de consang. & affi. ca. vlti. cum mille similibus, ex quibus videtur quòd ius sumatur ex regula. Subtiliter dixerunt doctores quòd tres species casuum est considerare. quidam sunt iam determinati, & in illis regula non constituit ius, quia inuenit iam constitutum. Item sunt quidam excepti à legis determinatione, & in illis similiter regula non constituit ius, quia non clauduntur sub regulæ determinatione. Quidam sunt in quibus est eadem æquitas quæ est in casibus à iure determinatis, nec tamen reperiuntur in iure positi: & in illis regula facit ius propter identitatem rationis non patientis ius similium casuum esse diuersum. Apertius dici posset [f] quod aut constitutio iuris præcedit traditionem regulæ, & regula de iure iam constituto, quasi materiatum de materia producitur: & tunc propriè habet locum distinctio prædictorum casuum: vt videlicet in iam determinatis & exceptis non faciat ius: in non determinatis in quibus est eadem ratio, ius constituat. sed vbi non est ius constitutum ante regulæ dispositionem, sed inuenitur sola simplex traditio regulæ, tunc

Casus sunt triplices.

f Idem Dy. & malè secundū Philip. dicētem Bart. in rubri. ff. e. tenere hāc gl. ibi, ego tamen nō recedo. Font.

B ipsa regula est ius vel iuris constitutio: & non ab alio, sed à constituente procedit. & ita potest intelligi prædicta lex prima de reg. Cato. probatur hoc satis per antiquas regulas. supra eod. titu. quas veritate inspecta esset inuenire præcessisse iuris traditionem. vides enim pro maiori parte quod vbi sunt decre. Alexand. iij. sunt primæ in titulis, maximè post concilia antiqua: vt supra de rescri. de renun. cum duabus rubricis seq. de offic. vica. cum duabus rubricis seq. de ijs quæ vi metúsve cau. fiunt, cum duabus seq. de dolo & contu. cum duabus seq. & multis alijs: & tamen omnes regulæ. supra eod. titu. præcesserunt Alexan. iij. excepta vltima quæ fuit Lucij iij. qui ipsum secutus est: vt ex chronica & decretalium ordinatione satis apparet. Si igitur prima regula supra eod. titu. exemplificetur per decre. supra de sponsa. præterea. j. secunda per decre. & si quæstiones. de simo. tertia per decre. de voto, magnæ. & sic de singulis: dico quòd regulæ illæ dicta iura præcesserant: vnde regularū dispositio non potuit ex ipsis iuribus sumi quæ nondum erant: immo potius videtur determinatio ipsorum iurium facta per regulas. Ad hoc faciunt omnes illæ decretales superius

C allegatæ, in quibus papa pronuntiat per regulas. Ego tamen non recedo à verbis legis, & dico quod per regulam non statuitur ius, sed ex iure sumitur regula: aliàs non video quomodo posset dici regula iuris. Sicut enim in regula ligni vel ferri necesse est illas materias pręuenire, lignum scilicet, vel ferrum, ad hoc quod disponatur ex eis regula: sic in regula iuris necesse est ius quod est ibi materia præuenisse, ad hoc vt regula possit inde disponi: & tunc propriè loquitur dicendo de regulis iuris: aliàs dicere debuisset de iure regularum. Et si dicatur quod in casibus non expressis à iure, vbi est ratio similis, regula facit ius: hoc est sine regula aliqua, per iura quæ hoc volunt. de rescrip. inter cæteras. de translat. inter corporalia. ff. de legi. non possunt. cum similibus. Et si obijciatur de regula Catoniana, dico quod non propriè [g] dicitur regula, nec inter regulas ponitur. ff. eodem. titu. Et si dicatur quòd aliquæ regulæ præcessisse videantur iuris expressam traditionem: dico quòd ius quod est idem quod ratio: vt. j. distinct. consuetudo. ix. distinct. sana quippe. ab exordio rationalis creaturæ præcesserat. v. distinct. in princ. vel saltem dispositione concedentis regulam, ius præcessit. videns enim formator regulæ sic esse debere de iure, quod in eius saltem mente sedebat, formauit regulam. allegatur tamē re-

Regula ex iure sumitur.

g Hoc est eo modo quo iura in isto titulo posita vocantur regulæ. Font.

D gula pro iure non tā ex origine q̃ ex forma: & potior est eius causa pro quo facit regula [h]. habet enim aduersarius necesse ostēdere rationem quare in illo casu regula nō loquatur. & facit q̃ dicam. j. eo. vtile. Ad secundum quo quæritur quid sit ius, & vnde dicatur, & quomodo hic sumatur: dicendum est breuiter q̃ ius est ars boni & æqui &c. ff. de iustitia & iure. in prin. & dicitur à iustitia, vt ibi, &. s̃. de verb. signifi. ius autem. quā summum in rebus bonum est colere. xij. q. ij. cùm deuotissimā [i]. Ius autem est generale nomē habēs multas species. j. disti. ius generale. cuius species diuidas & subdiuidas vt ibi per totum, &. ff. & insti. de iusti. & iur. per totū. Sumitur autem hic pro nostro iure canonico, nō autem pro iure ciuili: vt probatur. j. eod. in secunda regula, quæ de iure ciuili non procedit. quod dic vt ibi dicam. Tertiò autem ordinatè has regulas est videre, & primò primam.

h Idem Phi. similis glos. in l. omnis definitio. ff. eo. allego. c. ij. in fi. de coniu. lepro so. Font.

i Phi. quærit an nomine iuris veniat statutum, consuetudo. vide Lo. Ro. ff. de arbi. recentiores ca. si de consue. Font.

Beneficium. } Casus in hac regula potest figurari per cap. si quis deinceps. xvj. q. vij. & primò in actore. Cum ego actor tenuissem aliquod beneficium per spatium. x. vel. xx. annorum, cecidi à possessione mei beneficij. feci te nouum possessorem conueniri coram iudice competente intentan-

intentando petitorium, videlicet quòd illud beneficium ad
me pertinebat & spectabat, quare petebā & supplicabam &
requirebam vt iudex cōpelleret te ad restituendum mihi be
neficium vnà cum fructibus.tu possessor negauisti conten-
ta in meo libello.ad probandū intentionem meā, super meo
libello produxi aliquos testes,qui testes iurati deposuerunt
quòd tenui illud beneficium quietè & pacificè per decem,
viginti,vel triginta annos, tamen de collatione vel institu-
tione nihil dicunt, sed deponunt solum quòd viderunt me
illud beneficiū possedisse per.x.xx.vel.xxx.annos.vtrū illud
sufficiat ad probandū quòd beneficium est meū?Responde-
tur quòd beneficiū ecclesiasticum nō potest licitè sine insti-
tutione canonica obtineri. Vel in reo ponamus sic casum.
Ego tenui aliquod beneficium per.xx.vel.xxx.annos,quidā
alius virtute nouæ collationis & institutionis fecit me con-
ueniri coram iudice cōpetente,& fecit fidem de sua canoni-
ca institutione. Ego autem allego & dico quòd tenui illud
beneficium per spatium.xxx.annorum pacificè & quietè, &
sic præscripsi,quāuis non sim canonicè institutus.vtrū benè
dicam?Certè non, quia non sufficit detentio beneficij sine
canonica institutione. Sed hodie emanauit concilium Basi-
liense,in quo cauetur quòd si quis per triennium possederit
beneficium ecclesiasticum pacificè & quietè, potest se de-
fendere contra quemcunque, quamuis non ostendat de ca-
nonica institutione. Pro expeditione gloss. quæritur quali-
ter hic accipitur beneficium. Dicendum quòd beneficium

Beneficium multis modis capitur.

in iure accipitur multis modis.Nam aliquoties appellatione
beneficij veniunt simplicia beneficia,vt capellaniæ. aliquo-
ties appellatione beneficij veniunt omnia beneficia eccle-
siastica.Et dicit glo.quòd beneficiū hic accipitur large pro
quocunque beneficio ecclesiastico, & sic quodcunque be-
neficium siue sit simplex,siue aliud, non potest obtineri si-
ne canonica institutione,quod verum est quādo illud bene-
ficium habetur in titulum.secus si nō haberetur in titulum.
Nam præbenda aliqua,id est grossum aliquando assignatur
paruulis,aliquando verò laicis, vt pulsatoribus campanæ. &
in illis non requiritur canonica institutio. Sed quia hic fit

Institutio quid dicatur.

mētio de institutione,quæritur quid dicatur institutio? Re-
spondet quòd institutio est,canonicum ius in beneficio ec-
clesiastico obtinere. Sed quæritur,ad quem pertineat insti-
tutio? Respondet gloss. quòd de iure communi pertinet ad
episcopum,in c.conquerente.s.de offi.ordi. in anti.glo. op-
ponit de ca.ad hæc.s.de offi.archi.in anti.vbi institutio per-

Institutio est triplex.

tinet ad archidiaconum. Dicēdum quòd triplex est institu-
tio.Quædam est institutio tituli collatiua.Alia est institutio
auctorizabilis quo ad cōmissionem curę animarum.Alia est
institutio realis & actualis, quæ vocatur inuestitura vel in-
ductio in possessionem realem & corporalem. duæ primæ
pertinent ad episcopum: sed tertia pertinet ad archidiaco-
num,quia quando episcopus instituit aliquem, debet man-
dare archidiacono vt illū inducat & ponat in possessionem
corporalem.Postea quærit glo. an sit differentia inter insti-
tutionem,& collationem,& pręsentationem? Respōdetur ꝙ

Præsentatio quid dicitur.

sic.Vnde præsentatio dicitur illa per quam non confertur a-
liquod ius in beneficio ecclesiastico, sed solum à patrono
præsentatur persona idonea:& illud quod patronus facit,di-

Institutio quid dicitur.

citur præsentatio.Institutio verò strictè sumpta dicitur du-
pliciter,videlicet cum aliquis instituitur per diœcesanum
ad præsentationem patroni, & sic episcopus instituens dat

Collatio quid sit.

titulum in beneficio.Alio modo accipitur pro confirmatio-
ne,quando superior confirmat electum. Collatio autem di-
citur quæ fit de beneficio non patronato,quod spectat ad e-
piscopum pleno iure sine præsentatione patroni. Vlterius
pro declaratione glossæ positæ in verbo, obtineri, opponi-
tur contra textum, & videtur quòd beneficium ecclesiasti-
cum possit obtineri sine canonica institutione.ca.cura. titu.
de iure patrona.in anti.Glossa soluit sic.aut quis possidet be
neficium iure proprietatis tanquam proprietarius, aut iure
administratiuo tanquam administrator.In primo casu potest
acquirere beneficium sine titulo: vt monasterium percipit
bona temporalia beneficij faciendo certam pensionem vi-
cario perpetuo.si possedit longo tempore sine titulo,potuit
præscribere iure proprietatis.In secundo autem casu quan-
do possidet beneficium tanquam administrator, non potest
beneficium acquiri sine titulo. Et iste textus intelligitur de
isto titulo administratiuo,qui non potest acquiri sine cano-
nica institutione. Quæritur insuper vtrum existens in pa-
cifica possessione beneficij teneatur facere fidem de sua ca-
nonica institutione,vel vtrum sit defendendus in sua paci-
fica possessione absque eo quòd probet quòd fuit canonicè
institutus? Respondetur quòd ad instantiam diœcesani cu-
ius interest scire an possidens beneficia possideat iustè abs-
que periculo animarum,& etiam ad instantiam subditorum
beneficiati,si exigunt vt ipse faciat fidem de titulo admini-
stratiuo,tenetur facere fidem, sed non ad instantiam alicu-
ius priuati prætendentis ius in beneficio. Vtrum quis pos-

A sit obtinere beneficium ecclesiasticum respectu iuris possi-
dendi,absque eo quòd probet canonicam institutionem: vt
si quis dicat se possedisse & expulsum fuisse, an sit necesse
quòd probet canonicam institutionē? Quidam dicunt quòd
sic,per istud ca.Ex quo sequitur quòd quis nō potest proba-
re possessionem,nisi probet titulum & institutionem. Et si-

Vxor possidetur titulo matrimoniali.

mile est in viro repetente vxorem,quia licet homo nō pos-
sit possideri,tamē cum titulo matrimoniali possidetur.ideo
si vir dicat possedisse vxorem,& se spoliatum fuisse,non ad-
mittitur nisi probet matrimonium precessisse.Sic in spirita-
libus beneficijs doctores formant istam quæstionem in.ca.
literas.de restitu.spolia.in anti.& sunt varij. Nā quidam di-
cunt quòd petens restitutionem beneficij, tenetur allegare
& probare titulum,id est institutionem & collationem. Alij
dicunt quòd nō tenetur allegare nec probare titulū,sed suf-
ficit quòd alio modo coloret suam possessionem. Alij dicūt
quòd non requiritur quòd coloret suā possessionem,sed suf
ficit probare ꝙ ipse exercuit actus cōuenientes tali benefi-
cio,puta quòd habuit stallum in choro,& vocem in capitu-
lo,& sic de alijs.Cōmunis conclusio doctorum antiquorum
& dominorū de Rota(licet dominus Panorm.recedat ab eo-
B rum opinione)est, quòd ille qui agit possessorio pro recu-
peratione beneficij,non tenetur de necessitate probare ca-
nonicā institutionem,sed tenetur colorare suam possessio-
nem vno de tribus modis.Primò probādo quòd habuit pos
sessionem illius beneficij auctoritate superioris: & non per
dictā institutionem,sed per testes vel instrumentum in quo
cōtinetur qualiter episcopus mādauit alicui tali vt poneret
me in actualē possessionem, vel quia intraui possessionem
sciente superiore,vel quia possedi longo tēpore. Alij dice-
bant ꝙ tenebatur allegare titulū.Sed Panor.tenet ꝙ non est
necesse ꝓbare,allegare,nec colorare titulū.prædicto.c.lite-
ras.de resti.spo.in fine illius cap.&.c.in literis.e.tit.vbi dici-
tur ꝙ prædo venit etiā restituendus. Nam ex quo quis fuit
spoliatus,est restituendus.verūtamen vt dixi, seruatur quòd
non admittitur nisi colorauerit titulum altero de tribus mo
dis. Omnes glossæ huius primæ regulæ ponunt exempla,&
ius nouum super regulæ ratione fundatum.Secundò notant
causam imprescriptibilem,& de similibus remittunt.Tertiò
ponunt quadruplicem significationem beneficij. Quartò,
quid sit instituere, & ad quē spectat, circa id duas obiectio-
nes soluendo.Quintò de hac dictione potest, ponunt diffe-
rentiā inter affirmatiuam & negatiuā locutionē. Sextò sig-
C nant & soluunt tria cōtraria loquētia in proprietate ecclesię,
vel in ꝓuentibus tantū,vel in iure eligēdi.Septimò ad quę-
stionē de clerico à quo titulus petitur,arguūt pro & contra,
& ponunt duas opiniones,quas distinguendo concordant.

BENEFICIVM. Pone casum per capitulum.xvj.q.vij.si
quis deinceps.s.de insti.ex frequentibus.ff.de decur.l. He-
rennius Modestinus.Super ratione autē huius regulæ fun-
datur decretalis.s.eo.lib.de eo qui mit.in pos.ca.eū qui.quia
proceditur cum agitur de beneficio ecclesiastico in absen-
tia partis lite non contestata, nec fit missio in possessionem
causa rei seruādæ,quia sic sine institutione canonica bene-
ficium obtineret.Consideratur igitur in beneficijs canoni-

Possessio in beneficijs nō attenditur.

ca institutio,non antiqua possessio.& sic nota casum in quo
nō currit præscriptio.idē est in matrimonio carnali. xxxiij.
q.v.quod Deo.s.de consan.&affini.non debet.& idē in alijs
casibus qui no.xvj.q.iij.clerici.&.s.de præscrip.cum non li-

Beneficium comprehendit dignitates,personatus, quia materia patitur hic. Philip.

ceat.Sumitur autem hic beneficiū largo modo,vt cōprehen
dat dignitates,personatus,ecclesias omnes cum cura & sine
cura,quæ cum titulo habentur. sic.j.q. iij.si quis dator.s.de
concef.præbē.nulla.ff.de ser.expor.l.seruus.Sumitur aut in-
terdum strictè;vt distinguatur à prębenda.xij.q.ij.alienatio-
D nes.de concef.præben.ex parte.aliàs includit præbendam .j.
q.iij.c.vlti.de verb.signi.tua.in anti. Alibi strictè sumitur ꝓ
solis simplicibus beneficijs sine cura supra de præb.ca.vlt.&
supra eo.ti.& lib.cum in illis.& ibi ratio patet in litera. Cum
igitur in beneficio quolibet requiratur canonica institutio,

Instituere quid sit.

vt hic,videndum est quid sit institutio. Instituere autem est
ius canonicum in ecclesia vel ecclesiastico beneficio tribue
re.quod dic vt no.s.de insti.auctoritate.in anti. Et iure com
muni ad episcopum spectat.xvj.q.vij.nullus omnino.de he-
ret.cum ex iniuncto.in fi.Non ob.de offi.archi.ad hoc,quia
institutio ibi sumitur ꝓ inuestitura, & sic intelligatur decr.
de inst.cum venissent.& quod ibi no. videtur ꝙ etiam capi-
tulum vacāte sede instituere possit,arg.vij.q.j.pontifices.de
hæret.ad abolendā.s.eo.lib.de temp. ordi.cum nullus. Arg.
cōtra.xxiiij.dist.presbyteri.lxxj.dist. fraternitatem. ne sede
vac.c.ij.Dic vt not.s.de maio.& obe. cū olim. & terminatur
hoc.s.eo.lib.de insti.c.j.Inter collationē autē, præsentatio-
nē & institutionem magna est differentia, vt.s. eodē lib.de
præben.cum in illis.§.cum autem.ADDITIO. Sciēdum est
quòd Dy.qui non fuit canonista, dicebat glossam Bern. in
ca.auctoritate.de instit.superius allegatā esse in decre.ex fre
quentibus.de institu.& de casu decret. quæstionē formabat
j.eo.

j.eo.indultum.volens hanc regulam (quia prima erat) co-
piosè glossare: sicut de prima filia patres familias facere cō-
sueuerunt,se contulit ad summam Host.de institu.& aliquid
vltra,& contra ibi descripta subtiliter posuit. Ioan.And.

a Non potest.[a] Hæc dictio potest,negatiuè posita vt hic,ne-
cessitatem importat.
cū autem affirmati-
uè ponitur, necessi-
tatem nō inducit.Ad

sticū nō potest[a] licitè[b] sine institutiōe canonica obtineri.[c]

a Potest verbum negatiuè prolatū,necessitatem importat.Quod nō est indistinctè verū.l. intra dies.ff. de reiudi. ca. quanto. de præscript. Corse. in singul. incipien.verbū potest.

primum.ij.q.j.ca.j.s.de accu.de his.Ad secundum.iiij.q.iij.c.
placuit.§.item in criminali.versi.potest.de preb.de multa.in
fi.de app.oblatæ.ad finem.ff.de arbi.quinetiam. & ideo dicit
lex,quod verbū potest,necessitatem nō importat.ff. de offi.
præsi.sæpe.&.l.sequen.

b Licitè. Superabundat. id enim dicimur posse,quod licitè
possumus.xxij.quæstione.ij.faciat. vbi de multiplici poten-
tia.& supra de rescrip.sciscitatus.per Bern.& Innoc.de con-
cef.præben.accedens.

c Obtineri. Contradicit huic regulæ.s.de iure pa.cura.Sol.
ibi non præscribitur ecclesia tanquā beneficium,sed vt pro-
prietas Item necessitatis causa vel pietatis,vel causa impensi
obsequij sine canonica institutione possidet quis ecclesia-
sticos prouentus,nec ex eo canonicus vel beneficiatus pro-
priè dicitur.xij.q.ij.quicunque suffragio. xvj.q.j. possessio-
nes.& quæstione.iij.clerici & ca.si episcopus supra.de magi.
quoniam. Eodem modo respondetur ad ca.xxxij.dist. si qui
verò.xij.q.j.quia.50.dist.studeat.de cleri.pug.in duel. Hen-
ricus.Item arg.contra.s. de electio. in Genesi.s. de iure pat.
consultationibus.vbi possessio dat ius eligendi & præscri-
bendi.s.de causa posses.cum ecclesia.[b] Solu. per possessionē
acquiritur ius eligendi & præsentandi,quia procedit ex acti
bus nostris.ff.de acquiren.posses.l.j. Institutio autem pro-
cedit ex actibus aliorum:quę ad hoc vt valeat,debet esse ca-
nonica,vt hic:in qua præcipuè quatuor requiruntur. Primò
quòd persona sit quæ instituere possit.xvj.q.vij.nullus. Se-
cundò,quòd institutus sit talis,qui possit institui. de insti.c.
si.quia non laicus vt ibi,vel ipse idem instituens. eod.tit.ca.
vlti.Tertiò,quòd illius beneficij institutio ex iure proprio
vel deuoluto vel delegato ad instituentem pertineat. e.tit.c.
iij.{Vnde secundum Dy.vicarius episcopi,vel capitulum va
cante sede,id non posset.quod dic vt.s.eo.lib. de offi.vica.c.
si.de instit.ca.j.ne sede vacan.c.vnico} Quartò, quod serue-
tur forma cōstitutionis illius.supra.c.li. de elect.c.vlt.[c] {Dic
vt ibi no.in vlti.glos.in confirmationibus enim locū habet,
sed in collationibus non,vt ibi.Item dat exemplū per decre.
ij.eo.li.de elec.& per regulā,actus.hoc eo.tit.} Et no.ꝙ hæc
regula est argumentū contra clericum qui est in quieta pos-
sessione beneficij sui, & petitur ab eo titulus possessionis,
scilicet institutio,ꝙ teneatur illam ostendere. nā & libertus
ecclesiæ licet sit in quasi possessione libertatis, probat ma-
numissionem suā.xij.q.ij.c.lōginquitate. &.c.seq.& hoc ꝓ-
bat decre.de appell. personas.in parte decisa,vbi de hoc per
Lau.nam & possidens pro hærede vel possessore, cogitur
probare titulum.C.de peti hæredi.l.cogi.ad hoc facit quod
not.de dolo & contu.contingit. in glos. vlti. circa medium.
In contrarium videtur arg.xx.q.j.quem progenitores supra
de reg.vidua.& in prædicta.l.cogi.ij.q.v. §.j.& pro hoc facit
quod no.Inno.de procurato. ex insinuatione. & Ber. & Cō-
po.de rescrip.capitulum.in glos.v. §. item quæritur an exe-
cutor.ver.sed secundum hæc.primam opinionem tenebant
Mel.& Ber.Isi.per iura prædicta.Ioan. & Lau.not. 100.dist.
contra morem.quòd clericus habens duo beneficia,cogitur
dicere titulum.habenti autem vnum solum, sufficit posses-
sionem ostendere.arg.ad hoc.s.eo.lib.de rescrip. cap.j.& de
offi.ordi.e.lib.c.ordinarij.[d] Dici potest[e] primam partem ve
ram cum episcopus ex suo officio vult videre institutionem
clerici.hoc probatur de præben.dilecto. vt eccle. benefi.ca.
vnico. Secundam cum alius agit,fortè dicens se ius habere
in præbenda,tunc actor quod asseuerat &c.vj.q. vlt.actor.&
in præall.c.vnico.vt ecclesia.benefi.&.C. de proba. actor.&
hoc probatur ex ijs quæ no.Inno.Ber.& Compost.in prædi.
glos.& per Host.& de hoc de simo. licet Heli. super ver. of-
ficij sui debitum.cuius verba posuit Archi.in decre.ordina-
rij.Ioannes Andreæ.

b Dicebat Ioan.Mon. quòd contraria loquuntur in potestate actiua: hic loquitur de passiua.& ista differunt. facit de cler.excō. si celebrat. supra eo.li. de electio.nullus.in prin. &.c. ex eo ꝙ in fi. Io. And.

c Idem Dy. fallit si leuicula essent omissa.ff de vē. inspici.l.1. in fi. Font.

d Et ibi de hoc per Archi.& licet plura ibi recitet, omnia habentur per remissiones huius glos. tenet autē quod sequitur in gl.cū moderamine quod statim subdā. Ioan. And.

e Videbis Panor.c.accedens.nume. 14. de ac.de Ancha.nu. 9.

POssessor.} Istud capitulū habet duos intellectus secundū
duos modos punctuandi textū.Nam quidā faciunt pun-
ctū post dictionē,fidei.Alij autē faciunt punctū post dictio-
nem,tempore.Pro intellectu huius ca. est præsupponēdum
illud ꝙ habetur in glo.posita super verbo fidei, qualiter hic
accipiatur fides.& quis dicatur bonæ fidei possessor, & quis
malę fidei possessor.Vnde fides hic accipitur pro conscien-
tia,vt dicamus,possessor malæ fidei,id est conscientiæ, vllo
tēpore nō præscribit.quis autē dicatur bonę fidei possessor,
illud colligitur ex c.si virgo xxxiiij.q.ij.&.l.apud antiquos.
circa mediū.C.de fur.& ser.corru.nā ille dicitur bonæ fidei
possessor,qui putat se dominum rei quam possidet,& igno-

A rat rē esse alienam. Econtra verò is dicitur malæ fidei pos-
sessor,qui habet conscientiā rei alienæ. Casus secundū pri-
mum intellectū sic figuratur,videlicet faciendo punctū post
dictionem,fidei.Aliquis Titius vendidit mihi rem quę non
erat sua,puta vineam,domum,pratum, vel aliquā aliam rem:
sed erat cuiusdā alte-
rius,& illam mihi tra
didit.ego emptor ab
initio bene sciebam
rem esse alterius,& non vēdentis:& sic quando res fuit apud
me,sciebam illam esse alterius:hoc tamen non obstante de-
tinui illam rem per.xx.vel.xxx.annos. Elapso illo tempore
dominus rei vendicauit sibi illam rem,& fecit me cōueniri,
petendo vt iudex declararet illum dominum esse istius rei,
& me compelleret ad sibi restituendum vna cum fructibus.
Ego autem excipiendo proposui, quòd illam rem possede-
ram per longum tempus,videlicet per. xxx.annos, & quòd
illo medio præscripseram. ille replicando proposuit quòd
non poteram pręscribere propter malam conscientiam,quia
sciebam rem esse alienam.& illud probauit. Quæritur quid
iuris, vtrum possum me tueri præscriptione? Respondet
quòd non,etiam si longissimo tempore possedero,quia pos
B sessor malę fidei non pręscribit vllo tempore.suppleatis,nec
longissimo:quia possessor malæ fidei est continuè in pecca-
to mortali, & diuturnitas temporis non diminuit peccata,
sed auget.ca.si.de præscrip. in anti. Alij faciunt punctum
post dictionem,tempore: & secundum hunc intellectum ca-
sus sic figuratur. Titius vendidit mihi rem alienam, puta
pratum vel vineam. putabam illum esse dominum tempore
traditionis.in ista bona fide perseueraui per magnum tem-
pus,sed non per totum tempus præscriptionis.postea super-
uenit mala fides, id est scientia rei alienæ antequam com-
pleuissem præscriptionem.vtrum possim præscribere? Res-
pondetur quòd non possum complere huiusmodi præscri-
ptionem,quia requiritur quòd habeam bonam fidem in om-
ni tempore præscriptionis. Nam malæ fidei possessor vllo
tempore, id est qui in aliquo tempore præscriptionis habet
malam fidem,non præscribit.Pro expeditione primæ gl.vi-
detur quod possessor malæ fidei possit præscribere longis-
simo tempore. & arguitur de.l.cum notissimi.Cod. de præ-
script.xxx.vel.xl.an. ibi præscribitur res longissimo tem-
pore,& cum mala fide. Glos.facit differentiam inter ius ca-
nonicum & ciuile,& dicit quòd contrarium procedit de iu-
C re ciuili,quod non habuit respectum ad salutem animarum,
sed ad bonum commune duntaxat, & ideo cum mala fide
procedebat præscriptio longissimi temporis: sed ius cano-
nicum habuit respectum non solùm ad bonum commune,
sed etiam ad salutem animarum. Nam subiectum scientiæ

Iuris canonici subiectū dicitur esse homo dirigibilis in Deū & in bonū commune.

iuris canonici est homo dirigibilis non solum in bonum
commune, sed in Deum: & ius canonicum considerauit
quòd possidens cum mala fide, est continuè in peccato
mortali, & tanto aggrauatur peccatum, quanto diutius in-
felicem animam detinet alligatam: ideo noluit vt possessor
malæ fidei posset præscribere. Sed vtrum leges ciuiles
sint correctæ per ius canonicum,glos. exorditur materiam,
vtrum leges succumbant canonibus, & hoc in terris impe-
rij? Respondet quod vbi versatur periculū animæ,leges suc-
cūbunt canonibus:ideo leges illæ sunt correctæ, ita quòd
est iudicandum secundū ius canonicum, & non secundum
leges.sed in materia non concernente periculum animæ,le-
ges sunt seruandæ in foro suo,& ius canonicum in suo. Nā
papa non potest tollere leges quo ad iudicium seculare, nisi
in ijs in quibus vertitur periculum animæ, cum potestates
sint distinctę,videlicet ecclesiastica à potestate seculari.Ideo
dicit Bart. quòd præscriptiones longissimi temporis quæ
D procedunt ex sola negligentia non petentis & non ex facto
possidentis,præscribuntur cum mala fide: vtputa debeo ti-
bi decem scuta ex aliquo contractu, tu non petis illa decem
scuta per spatium.xl. annorum. ista præscriptio currit cum
mala fide,licet sciam me esse debitorem tuum.ideo si postea
facias me conueniri,potero me tueri præscriptione longis-
simi temporis, quia ista præscriptio est ex sola negligentia
tui creditoris:de qua in.ca.si.de præscrip.in anti. Vtrum in
præscriptione requiratur bona fides durante toto tempore
præscriptionis,an sufficiat habere bonam fidē ab initio pre-
scriptionis, licet postea sequatur mala fides? Resp. ꝙ in om-
ni tempore præscriptionis requiritur bona fides, vt est hic
text.secundum vnum intellectū.Sed quid erit si cōpleta pre-
scriptione superuenit mala fides, vt ponamus quòd aliquis
vendidit mihi rem Titij,putabam vēdentem esse dominum
rei,& sic habebam bonā fidem,& cū ista bona fide tenui istā
rem vsque ad pręscriptionē cōpletam:cōpleta præscriptione
sciui quòd res erat Titij: vtrū teneār sibi restituere & facere
conscientiā? glossa in.d.c.si virgo.xxxiiij.q.ij. cōcludit quòd
non teneor sibi restituere, licet superuenit mala fides: quia
ex quo completa est præscriptio, per præscriptionem

rea

Dominium quale quæritur per vsucapionē, & præscriptionem.

res est facta mea, saltem quantū ad dominium vtile: & secundum alios quantū ad dominium directū: sed in vsucapione res efficitur mea cōpleta vsucapione quātum ad dominium directū. de hoc per Panor. in ca. si. de præscrip. in anti. Quæritur, vtrū ad hoc vt quis possit alienā rem præscribere, sufficiat bona fides? Respondet quòd nō: sed vltra bonā fidem requiritur titulus: & hoc in præscriptione longi temporis .x. vel .xx. annorum: vel in præscriptione longissimi temporis, cum quis præscribit rem ecclesiæ: vel est præsumptio contra ipsum: vel sibi resistit ius commune, nisi allegaret præscriptionem centum annorum: vt in cap. j. de præscrip. eod. lib. vt quando quis præscribit decimas in parochia mea, non sufficit probare possessionem per .xl. annos: sed requiritur quòd ipse alleget & probet titulum, vel alleget possessionem centum annorum, aliàs non requiritur titulus. ca. de quarta. de præscrip. in anti. Quæritur quid sit vsucapio, & quid sit præscriptio. Glossa remittit ad ea quæ habentur in summa. xvj. q. iij. vbi dicit glos. Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem temporis possessionis lege definiti. quam definitionem accepit à l. iij. ff. de vsucapi. Sed præscriptio est exceptio ex tempore substantiā capiens: quæ actioni personali vel in rem. i. reali opponitur. Pro expeditione glo. finalis in verbo præscribit. videtur quòd quis præscribat cum mala fide. & arguitur de ca. placuit. xvj. q. iij. ca. j. de præscri. s. in anti. vbi dicitur quod si populus alicuius diœcesis fuerit occupatus ab infidelibus, & lapsus in errorem hæresis, si episcopus proprius sit negligens in reuocando populum ab errore: episcopi vicini possunt illum requirere vt adhibeat diligentiam pro reuocando populo: & facta monitione debet expectari per aliquod tempus: quo elapso si vicinus episcopus reuocauerit huiusmodi populum, & populus sibi obediuerit per tres annos, præscribit, licet sciat populum alienum: & sic pręscribit cum mala fide. Dicit glo. quòd regulariter præscriptio non procedit cum mala fide: sed est speciale in illo casu fauore fidei cōtra regulam communem: vt vicini episcopi spe lucri reuocent populum ab errore hæresis.

Vsucapio quid sit. Præscriptio quid sit.

Idem.
REGVLA II.

POssessor [a] malę fidei [b] vllo tēpore [c] non præscribit [d].

Glossa seq. primò ponit exempla. Secundò dicit regulam non procedere secundum. ll. nisi dicantur correctæ. circa quod ponit duas opiniones contrarias, & tertiam quæ distinguit. Tertiò ponit aliud diuersum inter leges & nos. Quartò dat remissionem de mala fide, quæ pręscriptionem sequitur. Quintò subdit etiam titulum requiri: signat contrarium & soluit. Sextò remittit de præscriptione, vsucapione, & interruptione.

a *Possessor.* pone casum. xxxiiij. q. ij. si virgo. s. de præscrip. cap. vlti. Hæc regula secundum leges vera est in præscriptione x. vel xx. [a] annorum. Cod. de præscri. long. temp. authent. malæ fidei. In præscriptione autem xxx. vel xl. annorum non requiritur bona fides. xvj. q. iij. ca. placuit. vt. §. potest. s. de præscri. vigilanti. Cod. de præscri. xxx. vel xl. annorum. cum notissimi. Nisi velis dicere leges esse correctas [b] per prædi. decre. de præscri. ca. vlti. vbi de hoc. Quod quidam abhorrent, dicentes papam non posse tollere leges nisi quo ad suum forum. Alij verò dicunt papam indistinctè quo ad vtrunque forum posse leges tollere. de hoc. x. distin. constitutiones. de testa. cum esses. In his autem tenens medium, credo quòd papa vbi non habet temporalem iurisdictionem, non possit tollere legem quo ad forum ciuile, nisi in his in quibus vertitur periculum animæ: cum potestates distinctæ sint. xcvj. distin. cùm ad verum. x. distin. quoniam. vbi de hoc. & qui filij sint legit. causam. ij. In his autem in quibus periculum animæ vertitur, quo ad vtrunque forum tollit legem. probatur hoc de iudi. nouit. de præscri. ca. vlti. & de secund. nup. ca. penult. & vlt. s. eod. lib. de foro compe. ca. vlt. de iureiur. ca. ij. eod. lib. de excep. cap. ij. de senten. excommu. decernimus. nam in his leges sacros canones imitari non dedignantur. s. de iudi. clerici. in aucten. vt non luxu. contra na. §. propterea. colla. vj. in auth. vt clerici apud proprios episcopos. §. si verò ecclesiasticū. ex quibus satis posset inferri idem de iure canonico circa hoc, quod de iure ciuili. Sciendum est autem quòd secundum nos non solum ab initio, sed in qualibet parte præscriptionis [c] debet præscribens etiam agnoscere bonam fidem: vt hic, & in concor. In his autem in quibus etiam secundum leges requirebatur bona fides, sufficiebat ab initio bonam fidem agnouisse: vt in prædicto. §. potest. & l. cùm notissimi. Si autem quæratur de eo qui completa præscriptione incipit habere malam fidem, an teneatur rem restituere? Dic [d] vt not. xiiij. quæst. vj. c. j. & xxxiiij. q. ij. si virgo. & s. de præscr. vigilanti. Non solū autē in præscriptione requiritur bona fides vt hic, sed etiam titulus [e] qui det causam pręscribēdi. de hoc. x. q. iij. quia. xvj. quæst. iij. dilectio. de præscri. si diligenti. Argu. contra. eod. titu. de quarta. & ca. ad aures. & ca. vlt. vbi non fit mentio de titulo. Sol. dic breuiter, ꝙ si ius commune vel præsumptio non est contra possessorem, sufficit bona fides: aliàs necesse est allegari titulum & probari, nisi allegetur præscriptio tanti temporis cuius contrarij non sit memoria. s. e. lib. de præscri. cap. j. Quid autē sit præscriptio, quid vsucapio, quæ in eis requirātur, quis eorum effectus: plenè not. xvj. q. iij. in summa. Quomodo interrumpatur, ea. q. §. potest. versicu. hæc de præscriptionibus. &. s. de præscrip. c. illud. ADDITIO. Quòd in pręscriptione sufficiat ab initio bonam fidem agnouisse, videtur quòd melius dicant leges quàm canones: cùm à principio legitimè factum vitiari non debeat per illud superueniens à quo non poterat inchoari. infra eod. factum legitimè. ff. eod. tit. in ambiguis. §. non est nouum. Solu. vt dicit hic Dy. regulæ illæ loquuntur in actibus perfectis: secus in inchoatis tantùm: vt hic, & probatur solu. secundum eum. ff. de verb. oblig. si sub vna. §. j. & l. pluribus. & de ser. l. pro parte. de ser. rust. præ. l. via. §. quæcunque. Ioan. Andr.

a Habita distinctione inter præsentes vel absentes. & qui quo ad hoc dicātur præsentes: & quid de illo qui nullum habet domicilium, vel habet plura: nota. C. de præsc. lōgi tempo. l. fi. vide Spe. de præscrip. ver. quando aliquis. Ioan. Andr.

b Dicit Dy. et ratio est secūdum de Ancha peccatum.

c Idē doct.

d Albe & Anch. dicūt quòd nō: etiam in foro conscientiæ.

e De hoc, et an sit necesse saltem allegare titulum: & an in præscribendo vsum fructū vel libertatem alicuius seruitutis sit titul' necessarius: hic per Dy. Io. Andr.

b *Fidei.* multis modis sumitur fides: quod dic vt not. supra de fide catho. in rubri. & xxij. quest. j. monet. hic sumitur pro conscientia. sic. xxviij. quæst. j. omnes deinceps. §. ex his. de præscrip. ca. vlt.

c *Vllo tempore.* potes facere punctum ante & post: & sic habebis duos intellectus. Primus est, quòd nulla antiqua dierum possessio &c. s. de præscrip. vigilanti. Secundus, quòd nullo tempore pręscriptionis debet agnoscere malam fidem s. eo. c. vlti. ADDITIO. Idem Dynus.

Glos. seq. signat contrarium: & dupliciter soluit. Secundò signat aliud, in quo remittit. Tertiò quærit, & remittit. Ioan. Andreæ.

d *Non præscribit.* [f] si ergo possidens conscientiam habet rei alienæ, non præscribit. Contra. xvj. q. iij. placuit vt quicunque. supra de præscri. cap. j. ibi præscribit, qui certus est rem esse alienam. Sol. illud speciale in fauorem fidei catholicæ, sicut alia. ij. quæst. vij. si hæreticus supra eod. lib. de hæreti. cap. j. & iiij. Cod. de episco. audien. l. nemo. cum simi. Præterea satis videtur suam conscientiam purgasse, & bonam fidem agnoscere, qui verum dominum requisiuit. arg. j. eod. scienti. cum suis concord. & sic auctoritate canonis excusatur. sic. ff. de noxa. l. generaliter. vbi vsucapit, qui scit seruum alienum, qui sibi ab alio bonæ fidei possessore fuerat datus pro noxa: ex quo verus dominus requisitus noxiam emendare non vult. Item contra. s. de iure pat. cura. Sol. vt ibi, &. xvj. q. iij. si sacerdotes. in j. glo. vltra medium: quod etiam videtur contra. Si quæratur quis dicatur bonæ fidei possessor & malæ [g]: dic vt notatur de præscri. si diligenti. in glos. penult. ADDITIO. Et hic per Dy. repetentem quo ad hoc quod ibi no. Ioan. And.

f Ratio secūdum Ioā. Mona. quia peccat, & ex eo meretur pœnam: ergo non præmiū. de translat. præla. ca. ij.

g Ad mem. cu. respōdit Ancha. nu. xxviij. quòd per statutū præscribatur, debito certo tēpore non petito.

Sine possessione.} Casus in hoc capitulo figuratur pluribus modis. Et primò per capitulum, causam. de præscri in anti. Vnde sciendum quòd iura spiritualia non cadunt in laicum nec respectu habendi, nec respectu possidendi: hoc est nec respectu proprietatis, nec respectu possessionis: vt cap. Massana. de elect. in ant. ca. decernimus. de iudi. Secundò est præsupponendum, quod ius decimandi est ius spiritale: & sic non cadit in laicum: licet fructus decimales sint res temporales. Casus hoc præsupposito sic figuratur. Quidam laicus de facto emit ab episcopo ius decimandi intra limites meæ parochiæ: & cum illo titulo percepit decimas cum bona fide: quia credębat titulum valere. Hoc facto ego rector feci illum conueniri coram iudice competenti: & proposui in meo libello quòd eram rector talis ecclesiæ: & in ea fueram canonicè institutus: & quòd eram fundatus de iure cōmuni habendi & percipiendi decimas omnium fructuum excrescentium in mea parochia: & quòd iudex condemnaret talem laicum ad restituendū mihi decimas per eum perceptas: & ad cessandum in futuro. Laicus cum deberet respōdere meo libello: excipiendo proposuit quòd illas decimas perceperat per x. xx. xxx. xl. annos, & sic illas præscripserat. Ego rector replicando proposui quòd ipse non poterat pręscribere nec possidere illas decimas propter incapacitatem, quia ius spiritale non cadebat in laicum. Quæritur nunquid bene dicam, ita quòd non obstante detentione facti non possit se tueri præscriptione contra me? Respondetur ꝙ laicus se non potest tueri præscriptione: quia dictus laicus non habuit possessionem habentem adminiculum iuris: & præscriptio non procedit sine possessione. Alio modo potest figurari casus per ca. porrò. xvj. q. iij. l. qui in seruitute. ff. eo. & primò per dictum capitulum. porrò. certum est quod hæreticus est incapax possessionis cuiuscunq; rei, id est proprietatis & possessionis: & sic hæreticus non potest possidere. nūquid pōt præscribere res quas apud se detinet bona fide? Respon-

Respondetur quòd non: quia præscriptio non procedit sine possessione: & cùm hæreticus non possit possidere, ideo non potest præscribere: vt in l. qui in seruitute. Certum ést quòd seruus non potest aliquid possidere nomine suo: sed dicitur possidere nomine domini sui: ergo etiam non potest præscribere: quia sine possessione præscriptio non procedit.

Idem.
REGVLA III.

SIne possessione [a] præscriptio [b] non procedit. [c]

Pro expeditione primæ glossæ positæ in verbo, sine possessione, quæritur quotuplex est possessio? Dicendum est quòd duplex est possessio. Nam quædam est possessio quæ habet plurimum iuris, & modicum facti. Alia est possessio quæ habet plurimū facti, & modicum iuris. Prima possessio est, vt illa quæ acquiritur per procuratorem. capitu. cum nostris. supra de conces. præben. in antiquis. nam ista habet plurimum iuris, & parum facti: quia in ea plus operatur iuris dispositio, quàm factum hominis, & illa possessio non parit causam vsucapiendi, nisi interuenerit factum nostrum, id est, ratam habuerimus. Alia est possessio quæ habet plurimum facti, & parum iuris: sicut illa quæ per nosmetipsos acquiritur. Et illa dicitur habere plurimum iuris, quæ per seruos nostros nobis ignorātibus acquiritur. Vtrum ad pręscriptionem [a] sufficiat possessio facti, vel requiratur possessio iuris? Respondetur quòd non sufficit possessio facti, quæ dicitur quasi pedum positio: sed requiritur possessio iuris, id est, quòd habeat adminiculum iuris, id est, quòd præscribens sit capax possessionis: vt in primo exemplo dictum est: videlicet de laico respectu iuris decimandi.

Possessio duplex.

a Episcop' petit quartā decimarū ab ecclesia dicente se præscripsisse. quærit Io. An. vter probabit. ex quo no. Philip. quòd libri antiqui probāt censum non solutū, si hoc in eis nō reperiatur. De Ancha. latè repetit hic de possessione & quasi possessiōe. Fonta.

Vtrum ad hoc quòd quis possit præscribere, requiratur quòd possideat continuè per tempus sufficiens ad præscriptionē, vel sufficiat possidere per interualla: licet non continuè? Dicendum quòd possessio debet esse continua per x. xx. vel xxx. annos, si requiratur ad præscriptionem spatium xxx. annorum: ita quòd non fiat coniunctio temporum: & non interuenerit interruptio: quæ interruptio quādoque fit naturaliter per inundationes aquarum, quando locus fuit aquis inundatus: & ista interruptio prodest hominibus quorum interest: & pluribus aliis modis potest fieri ista interruptio. Alia est interruptio ciuilis, quæ quandoque fit per litem contestatam: quandoque fit per solam citationem. l. cum notissimi. Cod. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. Et ista interruptio ciuilis non prodest omnibus quorum interest, sed prodest interrumpenti & suis hæredibus: vt Titius vendidit mihi rem alienam quam tamen credebam esse ipsius Titij, & non alienam: & sic habebam bonam fidem. nondum completa præscriptione quidam non dominus fecit me conueniri, & litem fuit contestatus: & sic interrupit meam præscriptionem: ista interruptio non proficit vero domino: nec eius hæredibus, sed solū interrumpenti. Vtrum interrupta pręscriptione ciuiliter possit possessor præscribere, dum tamen habeat bonam fidem: licet incipiat titubare an res sit sua vel petentis: vtrum ista mala fides impediat præscriptionem? Glossa respondet quòd de iure ciuili solum fit interruptio præscriptionis: sed si actor dimittat processum, puta quia renuntiat instantiæ: & reus acceptat istam instantiam: vt in authen. qui semel. Cod. quomodo & quando iudex. licet instantia sit extincta, tamē remanet effectus vt non possit currere præscriptio: & sic debet incipere præscriptionem de nouo: sed de iure canonico non potest præscribere, quia incipit esse malæ fidei. Sed contra istam regulam argu. de cap. cum ecclesia. de cau. pos. & propriè. vbi dicitur quòd ius eligendi potest præscribi, & tamen non potest possideri, quia est incorporale: & res incorporales non possidentur: ergo malè dicitur in regula nostra, quòd sine possessione præscriptio non procedit. Glos. metu contrarij subaudit ad text. sine pos. vel quasi pos. & licet iura incorporalia non possideantur, tamen quasi possidentur: & in rebus incorporalibus habet locum ficta possessio: quæ id operatur in rebus incorporalibus quod operatur vera possessio in corporalibus. Pro expeditione gloss. fin. positæ in verbo, procedit, videtur quòd quis potest scribere sine possessione. Et arguitur sic, Captus ab hostibus non possidet, quia possidetur ab alio: & qui possidetur, non possidet. l. qui in seruitute. ff. eodem & tamen captus ab hostibus præscribit. l. iusto. §. vlt. ff. de vsucap. Respondet glossa, quòd captus ab hostibus non possidet per se: sed si ante captionem ab hostibus possidebat per seruos suos vel famulos, vel filios suos, durante captiuitate possidet. Et ipse reuersus recuperat possessionem: & fingitur iure postliminij nūquam perdidisse possessionem, eo quòd possidebat à tempore captionis: secus si tempore captionis non possidebat per seruos, quia tunc non posset præscribere. Item secus si non possidebat per seruos vel alios quos habet in potestate, sed per seipsum possidebat ante captionem: quia tunc perdit possessionem: & sic non posset præscribere.

Interruptio qualiter fit.

Glos. seq. dicit vnde sumpta: & ponit & specificat exempla. Secundò de multiplici possessione remittit. Tertiò tractat qualis possessio in præscriptione requiratur. Quartò, quomodo possessio debet esset continua. Quintò, de quasi possessione.

a *Sine possessione.* hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. titu. qui in seruitute est. per quam etiam potest hic poni exemplum casus, & per capit. xvj. quæstione iij. porrò. & suprà de præscript. causam quæ. Seruus cum ab alio possideatur, non possidet: vt in primo casu. hæreticus & paganus, vt in secundo. laicus spiritalia: vt in tertio. Sciendum est autem quòd possessionum alia iuris: alia facti: alia iuris & facti: & hæc interdum habet plurimum iuris, & minimum facti: interdum econtra. quod prosequere vt not. suprà de conces. præbend. cum nostris. & C. de acquiren. posses. l. j. vt ergo currat præscriptio, debet quis possidere de facto & de iure. de facto planum est: quia qui nō possidet, nō præscribit: & debet possidere proprio nomine, non alieno: aliàs ille præscriberet cuius nomine possideret. xvj. quæstio. iij. clerici. de restitut. spoliato. cum venisset. in fin. de præscript. si diligenti. ff. de acquiren. possessio. quod meo. debet etiam possidere de iure: quia ad præscriptionem requiritur ciuilis possessio [b], id est quòd talis sit persona in quam cadere possit huiusmodi possessio: vt probatur per iura inducta in principio glos. ad hoc etiam xiiij. quæstione prima in principio. & quòd ibi nota. & de proba. ex literis. in fin. ff. de vsucap. sine possessione. hoc dico, quia laici de facto interdum possident decimas & spiritalia: vt not. Bart. Brixien. xiiij. quæstio. j. in princ. j. glos. magnæ in fine. ad hoc supra eodem lib. de restitu. spoliat. ad decimas. nam vt ibi patet, aliud est possidere, aliud est legitimè possidere. Et not. quòd hæc possessio facti debet esse continua: quia si interrumpatur possessio, interrupta est præscriptio. xvj. quæstione iij. cap. dilectio. §. potest. de præscrip. illud. C. de præscript. xxx. vel xl. anno. cum notissimi. si tamen fiat interruptio ciuiliter, puta per litis contestationem: secundum canones videtur quòd amodo non currat præscriptio: quia præsumitur titubare, & malam fidem habere [c]. sed leges quæ de mala fide non curant, nouos xl. annos requirunt: vt in prædicto. §. potest. & hoc not. Ioan. xvj. quæstione iij. ca. j. Et quod dicit regula de possessione, hoc intelligas vel de quasi possessione: quia incorporalia non possidentur, sed quasi possidentur. ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viam. ff. de acqui. pos. l. iij. in princ. & tamen præscribūtur. supra de cau. pos. cum ecclesia. ADDITIO. Idem Dyn. qui de hoc formauit obiectionem ad hoc vltimum: quem vide. Ioan. And.

b Prolixè tractat hic Dyn. quòd ad præscriptionem requiritur ciuilis & naturalis possessio: vel ciuilis tantū: scilicet quæ animo retinetur. Sed naturalis tantū nō sufficit, vbi alius ciuiliter possidet &c. quem vide. Ioan. And.

c Verum si actū sit in iudicio glo. c. quoniam frequēter. vt lite non contest. §. pe. attamē act' extra iudicialis ante præscriptionē inceptā cōstituit reū in mala fide. l. si fundū. C. de rei vendi. Phi.

b *Præscriptio.* nec vsucapio. ff. de vsucap. l. iij. & l. fine.

Glos. seq. premissa ratione regulæ, ponit duas obiectiones legales, quas soluit. in fi. obiicit de decret. contingit. & tripliciter soluit.

c *Non procedit* [d]. præscriptio est verbum iuris: parit enim actionem vel exceptionem ex tempore: & ex ea acquiritur dominium, etiam directum secundum Mar. Ioan. contra. de hoc decimasexta quæstione tertia. §. potest. circa principium [e]. Vsucapio autem est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege definiti. ff. de vsucapi. l. iij. ex quibus satis patet ratio regulæ quæ contrarium patitur de lege dicente quòd captus ab hostibus vsucapit. ff. de vsucap. l. iusto. §. vltimo. & tamen nihil possidet, cum ab alio possideatur. ff. de acquirend. possess. cùm hæredes. §. in his. Sed lex [f] intelligit, quòd vsucapit per alium quem habebat in potestate tempore quo captus fuit. vnde rediens postliminio recuperat potestatem quam eius fictione videtur continuasse, & sic vsucapione dominium quæsiuisse. sed si per se possidebat, perdit possessionem: & licet postliminio redeat, fictio postliminij non extenditur ad possessionem quæ consistit in facto: & sic nec ad vsucapionem quæ ex possessione procedit. ff. de capt. & postlim. reuer. in bello. §. factæ. & de vsucapio. l. si is qui pro emptore. vbi de hoc. Item opponitur ignorans possessionem non quærit, cùm animus sit de substantialibus. Cod. de acquiren. posses. licet. ff. de acquiren. posses. l. licet. & l. quemadmodum. & tamen ignorans præscribit. ff pro solu. l. ij. §. Celsus. Solut. [g] Ignorans per se possessionem non quærit, tamē bene potest ignorans quęrere possessionē ministerio filij vel serui quē habet in potestate, vt in cōtrario, & sic vsucaperet: vt ibi. Itē opponitur de decr. s. in an. de do. & contu. cōtingit. ibi enim pręscribit annaliter ille qui non possidet. Sed potest illud dici speciale in odiū illius contumacis qui nō permittit actorem ingredi in possessionē secundum decretum iudicis causa rei seruandæ: vel iam missum expulit: ne sit melioris conditionis

d Exponit Dyn. id est nō inchoatur: licet quādoque inchoata sine possessione cōtinuetur. Io. And.

e Ioan. An. in re. possessor. in xiiij. col. satis tenet cū Ioan. vide Dyn. ibi Felin. in rub. de præscri. dicentē dominiū non acquiri præscribendo. quod fallit nouem casibus.

f Idē Dyn.

g Idem hic. Dy. Io. Ang

ditionis contumax quàm obediens: vt ibi nec debent stulti esse melioris cõditionis quàm periti. decimasexta quæstione prima.legi.supra eodem libro de præben.eum qui beneficium.ff.quod vi aut clam.l.seruus.vel aliter ibi loquitur de quodam temporis lapsu, quod habet aliquem constituere possessorem tãtùm.

Idem.

REGVLA QVARTA.

Peccatum nõ dimittitur [a],

hic autem loquitur de quodam temporis lapsu quod per præscriptionem inducit dominium: vt supra dixi: & sic non ob. Vel dic quòd canon fingit illum possidere in odium illius contumacis: vt supra dixi.ad hoc.ff.de bo.au.iudi.pos.l.quanuis.sæpe enim iura fingunt ex causa quod non est.quinquagesima distinct. ferrum. vbi de hoc. de translat.inter corporalia.Cod.de rei vxo. act. l. vnica, circa principium. & de hoc supra de spon. is qui.

PEccatum non dimittitur.} Istud capitulum potest intelligi de remissione peccati quo ad Deum. Item quo ad ipsam ecclesiam, id est, de absolutione facienda à sacerdote. Item potest intelligi de vitio reali, id est, de vitio afficiente rem ipsam: videlicet de vitio furti, & vitio violentiæ: ita quòd ista vitia reddunt rem furtiuam impræscriptibilẽ vel inusucapibilem. Et secundum istum intellectum potest figurari casus per.l.sequitur. §.quod autem.ff.de vsucap. Ponamus quòd Titius furatus fuit mihi rem meam. certum est quòd illam rem ipse non potest vsucapere duplici de causa. Primò, quia ipse Titius habet malam fidem. Secundò, quia res est furtiua, & affecta vitio furti. Sed quia iste fur rem ipsam furtiuam vendidit cuidam bonæ fidei emptori: nunc emptor rem ipsam vendidit, & tradidit alteri bona fide. Vtrum iste secundus emptor possit rem vsucapere, ita quòd sit purgatum vitium furti: attento quòd bona fides reperitur in alienante, & in illo cui est alienata? Respondetur quòd non: quia furtum est vitium reale quod afficit rem furtiuam, & eam sequitur quocunque vadat: sicut lepra sequitur leprosum: nec purgatur istud vitium, nisi res fuerit restituta domino cui fuit subtracta: intantum quòd ipsum vitium reddit rem furtiuam inusucapibilem: quia donec fuerit purgatum vitium furti, non dimittitur peccatum, id est, vitium furti, donec restituatur ablatum, id est donec res furtiua fuerit restituta domino cui fuit subtracta. Secundum alium intellectum casus sic figuratur. Aliquis Titius subtraxit rem alienam sciẽter: facta subtractione ipse fortè ad cor rediens, habuit displicentiam de huiusmodi peccato, & de illo fecit confessionem suo sacerdoti: tamen vult remanere in simplicibus contritione & confessione absque satisfactione & restitutione rei: licet habeat facultatem, & possit rem ipsam restituere: & petit impendi sibi beneficium absolutionis: vtrum suus sacerdos licitè possit eum absoluere? Respondetur quòd non: quia non dimittitur peccatum &c. Vel etiam potest intelligi vtrum sit dimissum peccatum quo ad Deum per solam displicentiam? Respondetur quòd non: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. quod est verum si ipse habeat facultatem restituendi.cap.si res aliena.xiiij.quæstione vj. {Peccatum.} secundum primum intellectum. Nam peccatum violentiæ & furti non purgatur per quascunque manus ambulauerit, nisi res furtiua restituatur domino cui fuit subtracta.l.sequitur.§.quod autem. ff. de vsucap. sed facta restitutione domino tunc dicitur purgatum vitium. Vel secũdum alium intellectum: Peccatum non dimittitur, id est, non debet dimitti à sacerdote per canonicam absolutionem, nisi restituatur ablatum.cap. quãquam. supra de vsur.isto libro. Propriè autem loquendo sacerdos peccatum non dimittit, sed solus Deus [redacted]. Et dicit Panormi.in cap.cum tu.de vsur. in antiq. vbi dicitur quòd quis non debet admitti ad confessionem & absolutionem, ille textus loquitur copulatiuè. ideo dicit Panormitan. quòd non debent impendi ista duo, scilicet confessio & absolutio copulatiuè: sed potest tamen admitti ad confessionem: & si nolit facere, non est absoluendus. Pro expeditione glos. quæritur quæ differentia est inter peccatum, delictũ, & crimen? Respondetur quòd peccatum consistit in faciendo: quia dicitur prauus actus. sed delictum dicitur desertio boni, & dicitur delictum quasi derelictum. Sed crimen est peccatum graue accusatione & damnatione dignum: & dicitur illud quod potest duci in publicam accusationem: & in foro contentioso potest puniri. Vtrum sit verum indistinctè quòd non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum? Respondetur quòd non: sed intelligitur, si subtractor habeat facultatem restituendi: sed si non habeat facultatem restituendi, quia est inops: si habeat propositum restituendi dum peruenerit ad pinguiorem fortunam, peccatum rei remittitur. Sed quid: ponamus quòd res est perempta: & sic eam non potest restituere, quia fuit combustus liber furatus, vtrum surripiens liberetur: vel vtrum teneatur restituere æstimationem? Respondet glossa. quòd si non habeat facultatem restituendi, quia res est perempta: tenetur restituere æstimationem: licet res sit perempta sine culpa sua: quia eo ipso quòd subtraxit rem, fuit in mora: & mora trahit ad se periculum interitus: & ideo tenebitur soluere æstimationem rei: secus si non possit restituere rem, neque æstimationem propter paupertatem. Sed vtrum propter paupertatem sit omnino liberatus?. Respondetur cum distinctione: aut ipse sustinuit pœnam corporalem: quia cum esset debitor ex maleficio, creditor voluit vt ipse lueret in corpore: quia quis non admittitur ad faciendum cessionẽ bonorum, si pars requirat vt puniatur in corpore: & iudex illum punire debet corporaliter: & si postea perueniat ad pinguiorem fortunam, non tenetur satisfacere: secus si non sustinuit pœnas corporales, sed voluit creditor expectare pinguiorem fortunam: vel est debitor ex contractu: & tunc potest facere cessionem bonorum.l.j.Cod. de ces. bono.ca. Odoardus.de solu.& cum peruenerit ad pinguiorem fortunam, tenetur satisfacere. Alia glos. in verbo, restituatur. quærit vtrum ad dimissionem peccati requiratur actualis & realis restitutio rei subtractæ: ita quòd non sufficit obtinere remissionem ab illo cui facta est subtractio. Panormit. format istam quæstionem.cap.cum tu.de vsur.in an. & Dy. hic. Sed dicit glos. quòd non requiritur realis siue actualis satisfactio: sed sufficit quòd alio modo satisfaciat, quã per realem & actualem restitutionem. Et ideo sufficit si creditor remittat ei liberaliter: & ponderandum est verbum liberaliter. secus ergo si extorqueretur remissio per fraudem: vt faciunt plures qui ita dicũt: subtraxi tibi talem rem: remittas si velis. sed debet esse liberalis restitutio, vt si dicat: subtraxi tibi rem tuam, sum paratus tibi restituere. si alius dicat, dono vel remitto. ista restitutio dicitur fieri liberaliter: & habetur pro actu & reali restitutione. Et intelligitur quòd remissio generalis prodest, nisi in casibus in quibus quis non potest remittere: vt in iuribus alleg.in glo. in quibus debet interuenire realis restitutio. Quæritur, cuius expẽsis debet mitti res subtracta ad eum cui est subtracta, si non sit in eodem loco? glos. non soluit: sed remittit ad notata in cap.episcopi. §.sed notandum.iij.quæstio.j. Sed Panormita.in cap.cùm tua.de vsur.in antiq.concludit quòd si ille qui rem subtraxit, se absentauit à loco, & rem secum transtulit: tunc suis expensis rem debet mittere illi cui est subtracta. secus si ille cui facta est subtractio, se absentasset à loco. Sed quæritur cui est facienda restitutio indebitè subtractorum? Respondet quòd illi cui facta est subtractio, vel eius hæredibus: ita quòd non sufficeret si elargiretur pauperibus: nam facere eleemosynam de alieno, est species furti. sed si non sint hæredes, debet dari pauperibus. Vtrum sit verum indistinctè quòd indebitè subtractum debet restitui illi cui est subtractum si sit præsens, vel eius hæredibus: & potest haberi copia sui vel hæredum? Respondet glo. quòd quando in subtractione sit turpitudo ex parte subtrahentis tantùm: tunc est facienda restitutio illi cui res est subtracta, vel eius hæredibus si possit haberi copia ipsorum. sed si sit turpitudo ex parte vtriusque, vt in eo quod quis est lucratus in ludo prohibito: quia ludens non potest licitè retinere, nec restituere illi à quo lucratus est, tunc debet illud erogare pauperibus. xiiij. quæst.v. non sanè. vel ecclesiæ, si illi facta est iniuria. supra de simo.ca.de hoc.in anti.

Fur, rem per eũ subtractã, duplici de causa non vsucapit.

Secundus casus.

Peccatum, delictũ, & crimen differunt.

Rei æstimatio restituẽda est, si res subtracta periit.

Fur an absoluatur si res subtracta sibi remittatur.

Glos.seq. primò ponit exempla. Secundò distinguit tria nomina. Tertiò tractat quid si restitui non possit.

a *Peccatum non dimittitur* [a]. Hic ponitur pro regula verbũ Augustini quod habes. xiiij.quæst.vj.cap.j.& suprà de vsur. cùm tu. Et per hoc potes ponere casum per l.ff.de vsucap.l. sequitur.§.quòd autem.Et nota quid est peccatum, delictũ, & crimen. Inter hæc secundum Augustin. hæc est differentia: quia peccatum est idem quod prauus actus. Delictũ verò boni desertio, quasi derelictum. Crimen verò est peccatum graue, accusatione & damnatione dignissimum. lxxxj. dist.ca.j.in fi.de hoc no.de pœ. distin.j. si peccatum. & dist. iij.ille rex.ad fi.& de hoc.C.si aduer.deli.super rubrica.alias l.j. Quòd autem dicitur in hac regula: verum intelligas, si illud ablatum restitui potest: vt in prædictis iuribus. si autem restitui non potest, restituetur eius æstimatio: etiam si res illa casu perierit sine culpa sua: quia in ipso instãti fuit in mora.ad hoc.xvj.q.j.decimæ.s.de commo.cap.vnico. C.de fur. subtracto. Si autem nec æstimationem potest soluere, quia euidenter est inops: tunc bene dimittitur peccatum [b]: remanet tamen obligatio: & si postea ad pinguiorem fortunam perueniret, teneretur. Argu.xxvj. quæsti.vj.si quis.s.de sol.

a Dicit Io. Mona. ꝙ æquitas huius regulæ probatur p doctrinam quæ datur de resolutione cõtractus. C.quãdo licet ab empt.disc.l.j.& ij.Ioã. And.

b Et iuramentũ quod etiã de iure ciuili absolueretur secundũ Dy. non ob. ꝙ personæ difficultas non excusat debitorem. ff. de ver.obli. cõtinuus.§. illud. et no. de iureiurã. breui.in prima glos.

Odoardus.ff.de cessio.bon.l.is qui. Not.tamen quòd inops qui debet ex cõtractu, sufficit si bonis cedat. C. qui bo.ced. pos.l.vlti. Inops qui debet ex maleficio, castigatur verberibus.xij.quæst.ij.fraternitas. quod ergo suprà dixi, quòd tenetur si peruenerit ad pinguiorem fortunam: verum dico, si pœnas corporales passus non fuerit: aliàs sec9: vt not.Ber. secundũ Lau. de homici. sicut dignũ.§. eos.in iij.glos.

nisi restituatur [a] ablatum [b].

Idem.

REGVLA V.

Glos.seq.ponit casum exceptũ.Secundò dicit cui fieri debeat restitutio.Tertiò quærit, remittit, & soluit.

a *Restituatur.* quod dicit de restitutione: intelligas nisi is cui facienda est restitutio, liberaliter remitteret: quia satisfactum intelligitur [a], qualitercunque satisfaciat. ff. quib.mo. pig.vel hyp.sol.l.itẽ liberatur.in prin.ff.de accu.si rem.§.satisfactum. licet propriè verbis inhærendo aliud sit restituere, aliud remittere.ff.de verb.sig.si cum prætor.& l.plus est. & l.restituere. Et quod dico de remissione: verũ intelligo, nisi in casibus vbi remissio non liberat: vt supra de rescr.eo. lib.cap.statutum.§.si quidem.& s.de censi. exigit. in fi. Restitutio autem ista facienda est ei à quo fuit extortum: vel eius hæredibus si extant.xviij.dist.quoniam.de vsu.cum tu. C.de solu.inuito. Cuius autem expensis mitti debeat ad eos si sint remoti, not.iiij.quæsti.j.§. sed notandum.& in prædi. decre.cum tu. & tene quod ibi not. Hostien. his autem non extantibus soluetur pauperibus: vt ibi: & eis extãtibus pauperibus soluens non liberatur: quia onus nõ remittitur &c. xiiij.quæst.v.fortè.de iureiuran.ea te. ff.de constitu.pec.l.si verò.& expressum est homici.sicut dignum.§.eos. Et quod supra dixi, restituendum ei à quo fuit extortum: intellige si fieri potest. Si verò nescitur à quo: pone casum de Iude.cap. cùm sit.pauperibus erogabitur prouidentia episcopi: vt ibi. Item dico id verum, cum turpitudo versatur ex parte recipientis tantum: si verò ex parte vtriusq;, & transfertur dominium: nec repetitio competit, nec restituetur danti, sed pauperibus erogabitur. xiiij.quæst.v.non sanè.vel ecclesiæ, si sibi facta esset iniuria. supra de simo.de hoc. Argu.contra supra eodem titu.veniens.Solut.vt not.in prædict.decret.de hoc prima quæstione tertia.si quis dator. vbi de hoc. Pone quòd superest ille à quo extorsi, excommunicatus tamẽ est: nunquid ei debeo restituere? super hoc vide quod not. xv. quæstione vj.nos sanctorum. & supra de hæret.cap.vlt.Satis posset dici deponendum in ædem sacram, argum. C.de iure emphyteu.l.ij. ADDITIO. Hoc quod dixit hæc glos. suprà in princ.de liberali remissione: intelligit Dy.cùm res est restitutioni parata, quasi tunc fingatur restituta, & postea restituenti donata.argu.ff.de donat.inter vir. & vxo. l.iij.in fi. de iure do.l.vir ab eo.si cert. peta. singularia. circa fin.& de solut. l. Proculo. vel non remittitur peccatum ei qui restituere potest, propter rationem positam in glos. multum puto in his animum ponderandum: nec tutum puto illum qui gerit in mente non restituere, remissione non facta. Ioan. And.

a Etiam si debitor nõ habuerit animũ restituendi. Philip. de Anch. nume.xxvi.l. solutionis verbum.ff. de solut. l. soluendo. ff.de nego. ge.

Restitutio cui sit facienda.

Glos.seq.quærit, & soluit.

b *Ablatum.* pone, nihil abstuli, sed iniustè damnum dedi, ex quo nihil ad me peruenit. Idem. teneor enim damnum passo: aliàs non remittitur peccatum.xij.quæst. ij. si quis de clericis.de iniur.& dam.da.cap.j.ff.de eiec.& effu.l.vlt. Tenetur etiam hæres meus: licet ad me vel ad ipsum nihil peruenerit ex maleficio, secũdum canones. quod dic vt not.xij. quæst.ij.episcopus qui filios.de sepul. ca.vlt.secũdum leges contra.C.ex delic. defun. inquantum hæ.con.l.vnica. Hæc regula sic exposita non patitur instantiam: & adde quod dicam.j.c.proxi.

PEccati venia.} Præsupponendum est quòd istud capitulum intelligitur de venia culpæ: non autem de venia pœnæ, quæ appellatur impunitas, quantum ad pœnam temporalem imponendam in hoc seculo: quia dimittitur talis pœna quandoque non correcto: vt in iuribus allegatis in glos.

Casus in hoc cap. potest figurari per cap.vnicum de schismati.eo.lib.& ca.quod quidam.de pœni.& remis. quòd quidam Titius perpetrauit aliquod peccatum: quia forte tenuit aliquam concubinam, & tenet adhuc. tandem cõfessus fuit sacerdoti tale delictum perpetrasse, non est correctus nec emendatus de crimine: quia non habet propositum abstinendi se in futuro. quæritur vtrũ ista confessio sit fructuosa? Respondet quòd non quantum ad vitam æternam: quia peccati venia non datur nisi correcto. Veruntamen quantũcunque appareat sacerdoti aliquem esse in peccato, si velit confiteri, non debet ei denegari confessio: vt in dicto capitulo, quòd quidam.de pœn.& remis. Sed audita confessione debet eum inducere ad debitam correctionem, & propositum non redeundi. Si autem non possit eum inducere ad dimittendum peccatum: nõ debet nec potest eum absoluere, sed tamen debet sibi iniungere pœnitentiam: quæ non erit sibi fructuosa quo ad vitam æternã: quoniam non est correctus, sed est inimicus Dei: & non potest mereri quo ad vitam æternam, sed proficiet sibi ad multa bona: videlicet ad minus supplicium patiendum. Item ad bona temporalia. Itẽ vt Deus inducat eũ ad veram pœnitentiam. Item quia dæmon habebit minorem potestatẽ in eo quàm si esset vacu9 omni bono. Item vt ipse reddatur assuefactus in bono.

Bona in peccato facta psunt ad multa.

PEccati venia [c] non datur nisi correcto.

Idem.

Arguitur contra textum de cap.denique. iiij.disti. vbi dicitur quòd plures faciebant magnos excessus circa vsus carnium in diebus dominicis quadragesimæ: & eis videbatur quòd nisi facerent istos excessus, non possent peragere tempus quadragesimæ: vnde plures fuerunt moniti per superiorem, vt desisterent ab istis escis. Dicit ibi textus, quòd cum venia relinquantur: & sic datur venia non correctis. Glos. respondet, quòd ibi accipitur venia pro impunitate quæ est imponenda in hoc seculo, & talis dimittitur non correcto propter scandalum euitandum. sed venia culpæ non dimittitur nisi correcto.

Glos.seq.primò exemplificat regulam. Secundò illã declarat distinguendo duplicem offensam. Tertiò successiuè signat & soluit duo contraria. Quartò iustificat contrariũ regulæ. Ioan. And.

c *Peccati venia.* colligitur hæc regula ex capitulo.xxiiij.q. ij.legatur suprà eod.lib.de schisma.cap.vnico.Co.de hæret. Manichæos.per quæ pones casum. Ad huius autem regulæ euidentiam scire debes, quòd peccator nõ solum delinquit in Deum, sed etiam in ecclesiam. per contritionem autem, quæ contritio virtus vocatur, deletur peccatũ quo ad Deũ, [redacted]. De hoc de pœnit. distinct.j.per totum. licet tamen per contritionem deletum sit quo ad Deũ: tamen adhuc de crimine accusari potest [b]. xxxiij. quæsti. ij. admonere. vbi de hoc. & de accu. de his. ad hoc. ff. de ædil. edic.l.quid sit fugitiuus. Si ergo semel conteritur & pœnitet, vlterius non cogetur pœnitere. si in iudicio accusatus absoluitur, vlterius non poterit accusari, nisi in casibus no. ij.quæst.v.habet hoc proprium.& in prædicto capit.de his. Remissiones ergo quæ fiunt ab ecclesia conferentibus ad hospitale, pontes, vel alia pia loca, non prosunt nisi correctis [c]. de quibus dic vt plenè no. de pœni. & remis.quòd autem. Signatur cõtrarium ad hanc regulam.iiij.dist.denique. ibi enim datur venia non correcto: sed ibi exponitur venia, id est impunitas. loquitur ergo hæc regula de venia culpæ, non pœnæ: quod patet dum dixit, peccati venia. propter scandalum enim vitandum interdum relinquuntur peccata impunita.50.dist.vt constitueretur.xxiij.quest.iiij.quidam. cum similibus. pro quolibet igitur mortali debetur duplex pœna, æterna videlicet & temporalis. de pœn. dist.j.si peccatum Dauid. Venia temporalis interdum in hac vita datur non correcto ex causa: & sic loquitur contrarium. interdum sine causa. xxvij. q. j. si qua. æterna autem non, & hoc dicit hæc regula. Item contra de pœ.& remis.quòd quidam.& ca. officij.vbi datur pœnitentia non correcto. Sed dic quòd licet ibi imponatur pœnitentia, non tamen datur remissio: & ideo pœnitentia illa inutilis dicitur quo ad vitam æternam. de pœn.dist.iij.ad finem.& dist.v.falsas. Meritò ergo datur peccati venia correcto: quia correctionem necessario habet dolor peccati præcedere. Nã vt dicit Aug.in canone, Quomodo gaudebis te fore correctũ, nisi te primò doleas fuisse peruersum? xxiij.quæst, vij.cap. vlt. Correctus autem vlterius peccator dicendus non est.50.dist.ferrum. xxxij.q.j.apud misericordem [d]. ADDITIO. Ad propositum mater. v de peccato tactæ in princ.huius glo.dicit Ioan.Mona.quòd omne peccatum committitur in Deum: vt in Psalmo, Tibi soli peccaui. propter quod necessaria est ipsius remissio. est etiam necessaria peccantis dispositio: cum actus actiuorum secundum philosophum sint in patiente predisposito. Deus ergo in venia peccati principaliter est agens. Instrumentale in hoc est homo pœnitens: quia gratia diuina præueniente fit adiutor Dei secundum apostolum.j.ad Cor.iij.inducit illud August. Qui fecit te sine te &c.& sic soli contrito datur venia.Ioan.And.

NEmo potest.} Casus variatur multis modis secundum ꝙ multiplex est impossibilitas: de quibus impossibilib9 vide in gl.ponamus exemplũ in impossibilitate iuris, secundum l.inter stipulantẽ.§.sacram.ff.de verb.obli. Aliquis Titius mihi stipulanti promisit dare rem sacram: puta ecclesiã vel calicem.certum est ꝙ istud est impossibile: quia dare est accipientis facere, & res sacra est in bonis Dei: vtrum valeat talis stipulatio? Respõdetur ꝙ non: quia est impossibilis de iure, & nemo potest ad impossibile obligari. Vel aliquis pmisit

b Idem de Anch. allegans no. l. venia. Co. de in ius vo.l.iurisgentiũ.§.si paciscar. ff.de pact.

c Vnde nõ præiudicãt iudici laico. ego ad. do Bal. Panorm.ca.j. de offi.ord. tenentes cõtra. plenè An.de Burgos.cap.vt mẽsuræ.de emp.et vẽ. fui de facto rogat9 Burdega.

d Imò iis qui nũquã peccarunt præferendi9.do.tex. & glo.c.fidelior.50. dist.

An aboleatur infamia, not. c.testimoniũ.de test. sed ꝙ non habeo.l.palam.§ non solũ.ff. de ri.nup.singu.Corse. incipiens. integer homo. Rom. cccclxiij.

misit mihi liberum hominem: an valeat talis promissio? certè non. Vel ponamus exemplum in impossibilitate facti. Aliquis promisit transferre ecclesiam Pictau. ad ciuitatem Parisien. vel ad alium locum: talis promissio non valet: quia continet impossibilitatem facti. Vel aliquis promisit tãgere cælũ digito: talis nõ est obligatus, quia istud est impossibile: etiam si apponatur pœna, non est obligatus nec ad impossibilitatem, nec ad pœnam.

REGVLA VI.

Nemo potest [a] ad impossibile obligari [b].

Idem.

Glos.seq. primò ponit vnde sumpta: & triplicem impossibilitatem, & cuiusque exempla. Secundò ponit triplicẽ rationem regulæ. Tertiò, in quibus locum habeat. Quartò supplet de turpi.

a *Nemo potest.* hæc regula sumpta est ex l.ff.eo.tit.l.impossibilium. Scire debes quòd impossibilitas propriè triplex est: iuris, & facti, & naturæ [a]. De prima pone casum.liiij.dist. abbati.de pact.cap.vlt.ff.de verb. oblig.l. inter stipulantem. §.sacram. stipulatio enim rei sacræ vel liberi hominis, non tenet: vt ibi. De secunda ibidem, & ff.de verb.obli.l.generaliter.& l.seq.non enim tenet promissio, si id ꝓmitto quod impossibile est de facto: vt montes Alpium vltra mare deferre.ff.de statuliber.l.cùm hæres. §.j. Item si dare promitto quod natura dari est impossibile: vt Solem, Lunam, & Stellas. vel facere quod natura est impossibile fieri: vt cælum ascendere, vel digito tangere.ff.de verb.oblig.l.si stipuler.j.& ij.responso [b]. Huius autem regulæ ratio satis patet: quia omnis obligatio aut in dando, aut in faciendo consistit. ff. de verb.obli.l.ij. in princ. sed quod non est nec esse potest, dari vel fieri non potest: ergo ibi constitui nequit obligatio. Itẽ obligatio actionem parit. ff. de procur. licet. §. ea. sed quod non est, nec esse potest, obligationem parere non potest, & sic nec actionem. Item actio est ius persequendi in iudicio quod nobis debetur. instit. de act. ij. responso. Debere autem est de alio habere: sed quod non est nec esse potest, de alio haberi non potest: ergo ibi non est actio, & sic nec obligatio. {Idem Ioan. Mon.} No. tamen quòd hæc regula locum habet in matrimonio, & vltimis voluntatibus [c], & singulis contractibus, in sententiis & pręceptis. ff. quæ sent. sine app. re.l.vlt.j.& iij.respon. in cõfessionibus. ff.de inter.act.l.confessionibus.& ad legem Aquil.l. inde Neratius. §. vlt.no.s. de confes.ca.vlt. Item in legibus [d], & constitutionibus quæ debent esse possibiles.iiij.distin.erit. Est tamen in hoc differentia, quòd impossibilis conditio apposita in contractu, vitiat contractum: vt in preallegatis legibus. ff. de act.& oblig.l.non solum.& insti. de inuti.stipu. §.impossibilis In testamentis tamen & matrimonio ob ipsorum fauorem habetur pro non adiecta [e]. de condi. app. cap. vlt. vbi de hoc.& C.de institu, & substitu.l.reprehendenda. Et quod dicit hæc regula de impossibili: intelligas etiam hoc de turpi. & de hoc dicam infrà eodem. non est obligatorium.& cap.in malis. ADDITIO. Ad propositum huius regulæ, Nemo potest &c. antiqui dabant versus. Vltra posse meum non lex me iusta coëgit. Nec putat esse reum, qui totum posse peregit.

Glossa sequens primò tractat de iuramento, naturali obligatione, & pœnæ promissione. Secunda pars recitetur per quæstionem quam negatiuè soluit præter certũ casum. Solutioni opponit: & dupliciter respondet, subdens opinionem.

b *Obligari.* etiam iuramento: quia temerarium est. xxij. q. iiij. per totũ. & supra de iureiur. sicut supra de app. quæstioni. nec obligatur etiam naturaliter [f], vnde dicit lex. ff. eo. tit. impossibilium nulla est obligatio. vniuersale igitur negatiuum omnem obligationem denegat: nec committitur stipulatio pœnæ promissæ. ff. de verb. obligat.l. si homo mortuus [g]. Nota ergo quòd si Bononiæ constitutus, promittam centum hodie Romæ me tibi daturum: quia impossibile est promissum, non nascitur obligatio, vt hic: & est expressum insti. de verb. oblig. §. loca. præterquam in casu. ff. de verbor. obliga.l vlt. §. si inter eos. scilicet quando stipulator & promissor Bonon. constituti notificauerunt dispẽsatoribus suis Romæ constitutis stipulationem eo die fore futuram: mandans promissor suo dispẽsatori vt solueret: & stipulator suo, vt reciperet ea die. Argu. contra supra de dolo & contu. cùm dilecti. ff. de arbit. Celsus. ff. man.l. si mãdato. ij. §. Paulus respondit. Dic solu. ibi est vnum mandatũ duo possibilia continens [h]: & ideo ad vtrunque obligatur: & si deficiat primũ, tenetur ad secundum. hic autem vna est obligatio tantùm, & tota impossibilis, vel ad minus primũ impossibile: ex quo sequitur secundum. Præterea contractus sunt voluntarij. C. de act & oblig.l. sicut. iudicium autem redditur in inuitum. ff. de verb. oblig. inter stipulantem. §.j. & ob hoc etiam no-

a Io. Mon. addit impossibile moris. de iureiuran. Quintaualis. ff. de cõdi. insti. filiꝰ cõmunis. impossibile includit naturam & mores. & facit quod dixi in ca. si. de pac. in fin. Io. And.

b Postquã promisisti scribere librũ, manus tua amputatur. de Ancha. remittit ad Bar. l. continuus. §. illud. ff. de ver. oblig. Itẽ per statutum esses exoculandus: sed es cæcus: quid fiet: vide Ioan And. Philip.

c Verum si adiiciatur impossibilis modus, secus si conditio. Dyn. de Anch.

d Idẽ Dyn. hoc tractãs in modũ quæstionis & puto ꝙ canonẽ qui sequitur intendebat allegare. dũ dicit, vt in c. cuncta. in prin decre. Ioan. And.

e Distĩguit Dyn. quem hic vide. Ioan. And

f Idẽ Dyn.

g Item tenet ibi gl. & hic Dy. Ioan. And.

h Idem de Ancha. in principio allegans. d. s. dilecti.

tauerunt Gof.& Hostien. in dicta decre. cum dilecti. quòd si iudex citet aliquem eo die quo impossibile est eum cõparere [i], quòd non est omnino inutile mandatũ: imò licet non teneatur comparere in die propter impossibilitatem, tamen tenetur comparere post diẽ: & potest esse ratio huius: quia principale est ibi, ꝙ veniat: accessoriũ, ꝙ veniat tali die: & principale non vitiatur propter accessorium, sed potius econtra: vt dicam j. eo. accessorium. Io. Andr. ADDITIO. Pet. de Bella per. contra. super quo vide Cy. C. de fer. dies festos. in quæstio. ij. in fin. & quod dixi in prædict. decret cum dilecti. & de appellat. cùm parati. in fin. Ioan. And.

REGVLA VII.

Priuilegiũ personale [c] personam sequitur: & extinguitur cum persona.

Priuilegium personale [k]. } Casus in hoc capitulo figuratur per cap. ij. supra de auth. & vsu pallij. Romanus pontifex alicui archiepiscopo concessit pallium, quod est insigne ornamentum assumptum de corpore, hoc est de altari beati Petri: quia consueuit papa ibi celebrare: & quandiu celebrat, illud pallium est supra altare: postea Roma. ponti. assumit illud, & tradit archiepiscopo si est præsens, vel nũtiis si est absens. Ponamus quòd papa dedit vni archiepiscopo pallium: vtrum suus successor possit eo vti, vel vtrum requiritur quòd successor obtineat aliud pallium? Respon. Rom. pont. ꝙ cùm istud priuilegium sequatur personam, & extinguatur cum persona: quia etiam archiepiscopus sepelitur cũ isto pallio: ideo requiritur quòd suus successor obtineat aliud pallium. Vel potest poni exemplum in viro qui habet priuilegiũ vt non conueniatur à muliere pro dote, nisi inquantum facere potest: vtputa contraxi matrimonium cum Berta per verba de prę senti, & recepi dotem ab ipsa Berta, vt possem sustinere onera matrimonij. postea solutũ fuit matrimoniũ: soluto matrimonio mulier vult repetere suã dotẽ quam mihi dedit. Certum est quòd non sum excutiẽdus insolidum: quia habeo istud priuilegiũ vt non conueniar nisi inquantum facere possum: & hoc ne compellar egere. Sed quid? vtrum mei hæredes habeant istud priuiligiũ: videlicet vt non conueniãtur insolidũ: sed deducta ratione ne egeãt: quia adiuerunt hæreditatem sine beneficio inuentarij? Respondetur quòd hæredes mei non habebunt istud priuilegium: quia priuilegium personale personã sequitur, & extinguitur cum persona.

Glos.seq. primò dicit vnde sumpta: & ponit exẽpla. Secundò dicit regulam nõ procedere in iure communi: sed bene conuenire rescripto, pacto, & cõpromisso personali. Tertiò distinguit duplex personale priuilegiũ, dicens quid de reali. Quartò dicit priuilegium prius quandoque extingui: & remittit. Quintò successiuè signat duo contraria: & vtrunque dupliciter soluit.

c *Priuilegium personale* [l]. Hæc regula sumpta est ex l. ff. e.l. priuilegia quædam.& l.in omnibus causis. Pone casum.vij. quæst.j.petisti.de authori.& vsu pal.ca.ij.C.de legi.leges.in fin.ad idem ff.de constit.princ.l.j.in fin.ff.de censi.l.ętatem. in fin.& ff.solu.matrim.maritus.ij.& l.sequen.vbi hæres mariti extraneus condemnatur insolidum, non habita ratione ne egeat [m]: cùm maritus condemnaretur inquantum facere potest habita ratione ne egeat [n]. Item in personali priuilegio quod datur patri, patrono & militi [o], vt condemnentur inquantum facere possunt: quod cum persona extinguitur. ff.de re iudi.l.sunt qui in id.& l.patronus.& l.item miles. Et not. quòd dicit priuilegium: quia ius cõmune ad vnam personam directum, ad omnes extenditur. lxj. dist. miramur. de re iudi. in causis. ff. de iuris & facti ignoran. l. regula. §. vlt. Et idem in rescriptis directis ad personas: quia cũ personis extinguuntur. supra de offi. deleg. quoniam. sic & pacta personalia personas non trãsgrediũtur. supra de transact. decætero.& ca. veniens. ff. de pac. iurisgentium. §. pactorum.& compromissum non extenditur ad hæredes, nisi de ipsis caueatur. supra de arbi. cap. vlt. Et intelligitur hæc regula de priuilegio personali, id est personę concesso. Idem si esset personale ex parte concedentis: vt supra eo. lib. de rescri. si gratiosè. Priuilegiorum ergo aliud personale, aliud reale: vt supra de præsump. mandata. si autẽ simpliciter concedãtur: an dicãtur personalia, an realia? Dic vt no. xxv. quæst. ij. in sum. xvj. quæst. j. possessiones.& s. de institut. cùm venissent.& quod dicitur hic, quod priuilegium personale extinguitur cum persona, intelligas idem in reali: vt scilicet extincta re extinguatur priuilegium. xvj. q. vij.& hoc diximus. de verb. sign. abbate. in fin. ff. quando dies leg. ce. l. si vsusfructus. ꝙ dic verum, quãdo ipsæ res vel loca, puta ecclesia, ciuitas, vel loca alia sacra vel profana destruuntur superioris auctoritate secundum Ioan.& Lau. qui hoc no. in prædicto, capi. & hoc diximus. ad hoc de consec. dist. j. placuit. de noui operis nuntia.

i Idem videtur si dies est feriata. Ioã. And.

k De Ant. remittit hic ad Bal in l. maritũ. ff. solu. ma. est mercuriale de priuile. exprimente nomen prælati, cũ tenor conseruat ecclesiam vel econtra.

l Bene facit supra e. lib. de priu. c.j. §. vlti. ibi, vbicũꝗ illi fuerint. vt ibi scripsi. Io. An.

m De hoc supra de dona. inter virũ & vxo. cap.j. Ioan. And.

n Vide Alexan. in l. maritũ. ff. solu. matri. Ias. §. si de do. insti. de acti. adde Cãp. in tractatu de dote in iij. par. à quæstione 235. vsq; ad fin.

o Etiã cælestis militia. gl. in l. miles. ff. de re iudi. vide tamen Mathesila. singu. lxi. dixi in repe. mea ca. si iudex laicus.

nuntia. cap. ij.& in prædict. l. si vsusfructus. non ergo vlterius vocandus erit aliquis clericus illius ecclesię: vel municeps illius loci. Si autem destruatur ab hostibus, retinet omnia sua priuilegia: & remanent ibi clerici. vij. quæst. j. pastoralis. xix. q. iij. qui semel. Idẽ si authoritate superioris transferatur ad alium locũ, vel alij vniatur. xvj. quæst. j. & temporis. & ca. sequen. de reli. do. quia monasterium. ff. de contrahen. emp. l. æde. secundum Innocent. qui ad hoc bene not. supra de noui operis nuntia. cap. ij. Et licet hic dicatur priuilegium tunc extingui cùm extinguitur persona: interdum etiam ante extinguitur, vt cùm abutitur priuilegio: quia tunc meretur extingui. xj. quæstio. iij. priuilegium.& in casibus ibi not.& xxij. distinct. cap. renouantes.& de constitu. cùm accessissent.& de priuileg. accedentibus.& de deci. suggestum. Ad hoc autem quod dicitur hic, quod priuilegium sequitur personam: contradicit supra de vsu pal. ex tuarum. Solu. priuilegium indeterminatè concessum personam sequitur præcisè: vt hic. priuilegium autem vsu pallij conceditur cum determinatione loci & tẽporis: & ideo extra locum personam non sequitur [a]. tenor enim priuilegiorum attendendus est & seruandus. supra de priuileg. porrò.& cap recepimus. vel dic vt infra dicam contra de priuileg antiqua. xxj. distinct. denique. ff. de offi. proconsul. l. vlti. vbi præsente maiore minor non vtitur priuilegio. Solu. speciale est ob superioris reuerentiam: & dic vt supra. Vel dic quòd sequitur personam semper habitu, licet non actu. sic est vbi ad tempus suspenditur iurisdictio. lxxxj. distincti. si quis. vel ob reuerentiam superioris. supra de offic. leg. volentes. vel ob certam causam. Cod. de cura. fur. leg. penulti. §. primo. de hoc dicam infra eod. quod alicui. ADDITIO. Intelligitur hæc regula de priuilegio personali, id est personæ concesso, ita quòd persona sit proxima causa priuilegij: vt in dictis exemplis.& sic solui. quod opponitur de in integrum restitutione minoris quæ transit ad heredes. ff. de in integrum restitu. non solum. ff. de mino. l. interdum. Et de Velleiano, quod etiam transit ad hæredes. C. ad Velleianum. hæredes. in his enim persona non est proxima & immediata causa priuilegij: sed læsio &c. Ioan. Andreæ.

Idem.

REGVLA VIII.

Semel malus [a], semper pręsumitur esse malus.

Semel malus [b]. } Casus in hoc capitulo formatur multis modis. Vno modo per capitulum, paruuli. xxij. quæstione quinta. hoc modo. Quidam Titius fuit in aliqua causa productus in testem: qui productus iurauit deponere meram & puram veritatem sine falsitate: postea deposuit falsum: & sic deierauit. quo facto in aliqua alia causa fuit in testem productus. fuit cõtra ipsum propositum pro parte aduersa, quòd non erat admittendus ad ferendum testimoniũ in illa causa: quia in quadam alia causa deierauerat: & præsumptio erat quòd adhuc deieraret in ista causa: an sit admittendus? Respondetur quòd non: quia ex quo est conuictus de periurio, non est admittendus ad testimonium ferendum: nec recipitur eius iuramentum quod tendit ad suũ commodum. secus ad iuramentum oneris. Alio modo potest figurari casus per capitulum, scribam. de præsum. in antiquis. quod capitulum habet duos intellectus: vt ibi dicitur.& per cap. nouit. de iudiciis. in antiq. vbi dicitur, si quis videat fratrem suum in peccato: debet ire ad eum, & illum monere secundum doctrinam euangelicam, vnde lotio exterior non delet maculam, sed interior: & appellamur omnes fratres: ideo ponamus quòd video fratrem meum peccantem. monui eum secundum quod dicitur in dicto capit. nouit. video quòd mea monitio non proficit, sed efficitur deterior: vtrum tenear eum amplius monere? Respondetur quod non: quia ex prima monitione neglecta apparet ꝙ secundam negliget monitionem: vt dicitur in dicto ca. scribam. secundum vnũ intellectũ: ideo non teneor eũ amplius monere: quia ex quo semel malus & contumax, præsumptio est ꝙ adhuc erit malus, quia semel malus semper præsumitur malus in eodẽ genere delicti.& hoc verum, quãdo quis fuit malus in fine actus: quia qui fuit malus in aliquo actu, & tandem se maximè correxit, & fuit bonus in fine illius actus, præsumitur bonus. Nam qui exercuit actum bonum, præsumitur bonus, nisi faciat actũ contrarium: sed si fecerit actum contrariũ, præsumitur malus, donec de emendatione appareat.

Glos.seq. primò ponit exempla. Secundò, quomodo præsumptio potest dici hominis, facti, & iuris, sed non de iure: interferens circa præsumptionem duas remissiones.& conuertens regulam subdit vnde procedat præsumptio. Tertiò dat simile de paupere, & remittit. Quartò dicit hanc præsumptionem quandoque ad filios transire. Ioan. And.

a *Semel malus* [c]. Pone casum in semel periuro. xxij. quæst. v. paruuli. In semel contumace. supra de præsump. scribam.

a Facit c. quoniam. s. de priuil. Phili. allegat Bal. l. si nõ speciali. C. de test. tenentem contra gl. tex. est & glo. in cap. illa xij. distin. addo tibi Ro. cur. c. si. de consue. ponentem an Cathelani extra suũ diœcesim vescãtur carnibus die sabbathi.

b Io. And. Anch. Philip. dicunt hic crimen directè nõ probari instrumento, sed bene indirectè.

c De Anchar. dicit regulam

In semel calumniante. ff. de accu. l. ij. ad hoc xxv. distinct. ca. vlt. supra de elect. super eod. ff. de decur. l. eos. Hic ergo pręsumitur eum qui semel malus fuit, semper malum esse, & potest hæc dici præsumptio hominis: quia contra hominem sic præsumitur. potest etiam dici præsumptio facti: quia ex semel facto sic præsumitur. Potest etiã dici præsumptio iuris: quia ius sic præsumit ex facto: vt hic vides, & in iuribus s. signatis: de quibus diuersis præsumptionibus prosequere vt not. per Ioan. 50. disti. ferrum. liiij. dist. fraternitatem. per Ber. de spon. is qui. per Accur. ff. quod met. cau. l. non est verisimile. Hic ergo vides ꝙ præsumitur ex præterito circa præsens & futurum. interdum præsumitur ex præsenti circa præteritum, interdum circa præsens, interdum circa futurum: quod prosequere vt not. xliiij. distin. multis. xxxiiij. quęst. ij. cùm per bellicã. de præsumpt. scribam.& in prędict. cap. is cui. Licet autem vt supra dixi, hæc posset dici præsumptio iuris, non est iuris, & de iure. admittit enim probationem in contrarium: & probato quod pœnituerit, vlterius malus non dicetur. 50. distin. ferrum. de consecrat. distinct. iiij. c. ij. de rescrip. eam te. de test. testimoniũ. ff. de ædil. edic. quod ita. saluo eo quod dicitur suprà de hæret. ad abolen. dam. §. illos quoque. s. eod. lib. eo. titu. super eo. Nota ergo quòd qui semel fuit bonus, semper præsumitur bonus. lxj. distin. miramur. & supra de præsumpt. mandata. & prima facie quis præsumitur bonus. xj. quæst. iij. in cunctis. de præsum. dudum. ff. de leg. ij. cum pater. §. rogo. Qui autem semel malus, semper præsumitur malus [d]: vt hic, & ff. de re milit. l. non omnes. §. à barbaris. C. de suscep. & arca. l. si. aliquid. lib. x. Et procedit hæc pręsumptio tum ex præsumentis natura corrupta: tum quia natura humana prona est ad delicta. xij. quęst. j. omnis ætas. in authen. de mona. §. si verò his. coll. j. Item in simili quilibet præsumitur pauper: quia nudus natus fuit. xlvij. distin. sicut hi. C. de prob. l. ex persona. ff. de magistra. conue. l. j. §. si magistratus. vbi tamen probatur semel esse soluẽdo, adhuc idẽ præsumitur [e], & sic intelligitur lex. ff. de priuile. credi. l. si creditores. in fine. Quæritur autem quare quis præsumatur virtutibus plenus & non diuitiis? vide per Ber. & Hostiẽ. de seru. cap. vnico. Et no. quòd hæc præsumptio interdum transit ad filios: quia qui patrem incontinentem habuit, incontinens præsumitur, & ob hoc illegitimus nõ promouetur. lvj. dist. per totum. & metuitur crimen parentis in filio. vj. quæst. j. si quis cum. ad hoc supra eo. lib. de hæret. statutũ. de schisma. cap. j. ad hoc ff. de ædili. edic. quòd si nolit. aliàs si seruus. §. qui mancipia. ADDITIO. Facit hæc regula, semel malus &c. ad quæstionem de notario qui fecit vnum instrumentũ falsum, an valeant postea confecta per ipsum, quam ponit Guli. in Specu. de instru. edi. §. si restat. ver. quid si tabellio Ioan. And.

Ratum. } Casus potest figurari multis modis. Primò per capit. cum quis. de sentent. excommun. Aliquis Titius verberauit quendam clericum meum inimicum, non tamen nomine meo. postea sciui quòd illum clericum verberauerat: illud mihi placuit in corde meo, & laudaui, & ratificaui quod fecerat, vtrum incurram sententiam excommunicationis? Certè non: quia non possum habere ratum quod nomine meo non est gestum. Alio modo potest poni casus per l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de negot. gest. Filius meus existens in mea potestate habebat peculium. quidam Titius gessit negotia in illo peculio, non nomine meo sed nomine filij mei, & exposuit in administratione aliquid de suo. postea ratificaui istam gestionem, vtrum gestor debeat agere contra me peculiotenus, vel insolidum: quia non est dubiũ quòd si gessisset illa negotia nomine meo, essem ei obligatus insolidum ad illa quæ exposuit de suo? Respondetur ꝙ hic non teneor nisi peculiotenus: quia ex quo nõ gessit nomine meo, non possum habere ratũ. Pro declaratione illius regulæ opponitur contra textum de capitulo Lugdun ix. q. ij. & cap. quod sicut. de elect. in anti. Dicitur in dicto capitu. Lugdunen. quòd quidam episcopus promouerat ad ordines clericos alterius diœcesis proprio episcopo non consentiẽte: postea proprius episcopus sciens ratificauit illã ordinationem: dicitur ibi quòd isti ordinati remanebunt in ordine suscepto: & tamen non fuerant ordinati nomine proprij episcopi. Dicitur in cap. sicut s. de elec. quòd si canonici alicuius ecclesię procedant ad electionẽ aliquo canonico spreto: si canonicus ratificet illã electionẽ per alios canonicos factã, illa electio assumit vires: ergo malè dicitur ꝙ quis nõ potest habere ratũ illud quod nomine suo nõ est gestũ? Respondet glo. ad ca. Lugdun. ꝙ ille episcopus alienus ordinauit clericos nomine proprij episcopi & sub spe ratificationis, eo quia erat amicitia inter ipsos episcopos [f]. Vel melius dicendum est, ꝙ illa ratificatio non validat collationẽ ordi-

velle quòd qui semel peccauit in aliquo actu, repellatur postea ab eodem: nõ vt puniatur, si iã aliquod crimen factũ est quale ipse priꝰ commisit.

Præsumptionũ alia facti, alia iuris.

d Vide singu. Hippo. lxxiiij. glo. in c. propo suit. de cle. excom. mi.

e Anch. remittit ad gl. l. si fideiussor. voluit allegare in l. si verò. in versi. dubitetur. ff. de iis qui satisda. cogan.

Circa hãc regu. x. docent Phili. Dy. quomodo successores prælati possunt ratificare quod gestũ est nomine defunctorum prædecessorũ & actus non ratificabiles recitat hic Ancha. docens an ratihaberi possunt actus inseparabiles à corpore agentis.

f Ad hoc facit Cy. l. mandatũ. C. man. no. per Bar. l. cùm acutissimi. C. de fideicõmis.

nationis:quia de ſe valebat:quia epiſcopus alienus poteſt ordinare clericos alienos:& recipiunt ordinem, ſed non ordinis executionem : ſed vbi proprius epiſcopus ratificauit & diſpenſauit cum eis. Et ad cap.ſicut.dicendum quod loquitur de conſenſu confirmante.

Idem.

REGVLA IX.

RAtum [a] quis habere non poteſt,quod ipſius nomine non eſt geſtum.

Gloſ.ſe. primò ponit exempla.Secundò alleg .v. iura in contrarium : & ponit tres ſolutiones: quarum primam reprobat, & demum ſoluit.Tertiò ſignat contrarium de vna l.& ſoluit. In fine remittit.

a *Ratum.* pone caſum ix.q.ij.ca.j.ſupra eod.lib.de ſent.excom.cùm quis.ij. reſpon.ff.de neg.geſt.ſi pupilli.§.ſed ſi ego. vbi ſi liber homo geſsit negotiũ filij vel ſerui peculiare tantùm contemplatione ipſius , ratihabitio ſequens patris vel domini nihil operatur: quia per ratihabitionem non tenetur vltra id ad quod prius tenebatur,ſ.ad quantitatem peculij [a]. Contradicit ad hanc literam.xi.q.ij. Lugdun. xvj.q. j.ca.vlt.ſupra de elect.quod ſicut.de iis quæ fi. à præla. cùm nos.de iure patr.cura. in his iuribus habet quis ratum quod ſuo nomine non eſt geſtum.Sol.dixerunt quidam,quòd ſecundum canones poteram ratum habere quod meo nomine non eſt geſtum,per iura prædicta:vt not.de reſti.ſpol. cũ ad ſedem.in gloſ.penult. ſed hæc ſolutio extirpatur per hãc regulam.Alij dixerunt hoc fallere in ſpiritalibus,in quibus ratum habeo quod meo nomine non eſt geſtum , per iura prædicta,& hæc nota in prædict.decret. quod ſicut.in gloſ. ſic patet.Vel dic quòd in capitulo Lugdun.fuit ordinatio facta nomine proprij epiſcopi : & ſpes in eo poſita, quòd ratũ haberet: vt ibi not. Verius dic, quòd ordinatio facta à non proprio epiſcopo bene tenet quo ad ordinem , licet nõ quo ad executionem.ſ.de tempo.ordi. ꝙ tranſlationem. ſ.e lib. eo.tit.cap.j.& ij. ibi igitur epiſcopus proprius non ratificauit collationem ordinis quo ad ordinem : quia non erat neceſſe: ſed executionem illi diſpenſatiuè contulit quam non habebat. Alia etiam iura non propriè loquuntur de ratihabitione, ſed de quodam nouo conſenſu: quæ ſunt valde diuerſa.& ſuper hoc vide quod dicã ĩ.e.nõ firmatur. Itẽ contra.C.ad Macedo.l.vlt. vbi ratum habet pater contractũ filij ſuo nomine non geſtum. Sol. dupliciter poteſt eſſe geſtum meo nomine.vocaliter, vt ſupra eo.li.de ſenten.excom.cum quis.& realiter, ad mei præiudicium: vt quando filius meus mutuum cõtrahit ſine meo aſſenſu, fit in mei præiudicium. ff.ad Macedo. l. j. & hoc poſſum ratũ habere:quia quod ibi ius reprobat per diſſenſum,approbat per conſenſum.An autem vnus iudex poſsit ratam habere ſententiam latam per alium? Dic vt not.ix.q.ij.c.j.de his quæ fi.à præla.cùm nos. de offic.deleg. prudentiam. in gloſ.ij. in fi.per Bar.Brixien. in quæſtione veneriali,quæ incipit,epiſcopus Mutinen.De materia huius regulæ adde quod ĩ.dicam capi.proxi. ADDITIO. De quatuor modis quibus negotiorum geſtoribus actio competit:notatur.ff.de neg. geſt. ſi pupilli. §.quid ergo. vide libel.in Specu. de iudi. §.ij. verſicu.ex prædictis. & vide quod dixi ſuper gloſſ. in regula , Ratihabitionem. Ioan.And.

a De hoc ſatis etiam per Dyn.pte videas. qui etiam ponit exẽplũ.l ſi ſeruus. ff. de precar.vbi ſi filiꝰ meus ſuo nomine rogauit rem precario: ratum habẽdo nõ plus teneor quã prius, ſcilicet de peculio.Io. And.

b RAtihabitionem [b]. Caſus in hoc capit.ſic figuratur per cap.vlt.ſupra de iureiur.& l.licet. ff. de iudiciis.& habet locum in iudiciis.Ponamus ſic caſum per dictam l.licet. Quidam Titius aſſerens ſe eſſe meum procuratorem cum non eſſet,quandam actionẽ deduxit in iudicio nomine meo contra meum debitorem . non fuit ei oppoſitum quòd non eſſet procurator meus.certum eſt quòd proceſſus factus cũ falſo procuratore non tenet. Sed quid? ponamus quòd poſtea ratificaui, approbaui & laudaui geſta per ipſum, vtrum valeat proceſſus ac ſi ab initio mãdaſſem ei vt nomine meo proſequeretur contra meum debitorem? Reſpondet quòd ſic: nam ratihabitio retrotrahitur , & mandato comparatur. Alio modo poteſt figurari caſus per cap.fin.ſupra de iureiuran.eo.lib.Ego habebam contra te aliquam cauſam:lite conteſtata inter nos,& iurato de calumnia, ſeu veritate dicẽda: ſi cauſa erat ſpiritalis , feci meas informatas & extracta à meo libello:in quibus poſitionibus aſſerui duas poſitiones contrarias:nunquid ſum periurus? Reſpondet quòd ſic.Sed ponamus quòd ego non feci illas poſitiones de directo contrarias:ſed procurator meus illas fecit:& poſtea ratificaui,& laudaui,& homologaui,an ſim periurus ? Certè ſic, per rationem huius regulæ : quia ratihabitio retrotrahitur &c. Alio modo poteſt poni caſus per capitulum,cum quis.ſupra de ſenten.excommun.iſtomet libro. Cùm quidam clericus intuliſſet mihi iniuriam: quidam Titius meus familiaris volens mihi complacere , abſque mandato meo talem clericũ verberauit,& in eum manus violentas iniecit nomine meo:

b Circa primã partem huius reg. vide Anch. Phil.Bart. in l.ſi pupilli.§. item quæri.ff.de nego.geſt. circa ij.partem.eũdem Bar.in d.l. ſi pupilli.et vltra Dyn. Ancha.hic Salic. in l. nõ ideo minus. C. de accu.docet qualiter procedat in delictis. addo Ro. ſingul.511. Mathe.ſingul.180.

poſtea cùm ſciuiſſem iſtud factum, mihi placuit,& ratificaui, & homologaui. Quæritur nunquid ſum excõmunicatus ac ſi mandaſſem illum clericum verberari? Reſpondet ꝙ ſic:quia ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur [c]. Alio modo poteſt caſus figurari per l.finalem. C.ad Maced. Filiusfamilias exiſtẽs in poteſtate ſui patris recepit pecunias mutuò in caſibus nõ permiſsis:& ſic cõtra ſenatuſconſultũ Macedonianũ. Certum eſt ꝙ pater ſuus nõ poterat conueniri à creditoribus pro illis pecuniis. Sed quid? pater poſtea ratificauit & approbauit contractum filij ſui : nunquid poterit conueniri pater ac ſi mãdaſſet filio ſuo vt contraheret? Certè ſic:& hoc per rationem iſtius regulæ:quia ratihabitionem &c.

Idem.

REGVLA X.

RAtihabitionem [b] retrotrahi , & mãdato non eſt dubium comparari.

Gloſſa ſequens dicit vnde ſit ſumpta regula : & ponit exempla. Secundò dicit in ea duo debere concurrere , & ad ſecundum ſignat contrarium. Tertiò ſucceſsiuè exprimit quatuor caſus exceptos,& ipſorum rationem reddit. Quartò ponit ſimile. Quintò ſoluit vnum dubium. Ioannes Andreæ.

b *Ratihabitionem.* Hæc regula ſumpta eſt ex l.ff.eod.titu.l. hoc iure. §.deiecit.& l.ſemper qui.§.j. Pone caſum in iudiciis.ij.quæſtione vj non ſolent. ſupra eod. lib. de iureiuran. cap.vlt.ff.de iudi.licet.In maleficiis.ſupra eod.lib.de ſenten. excommun.cùm quis.primo reſponſo.Et intellige de maleficiis quæ per alios fieri poſſunt.ſecus in iis quę perſonæ cohærent: vt in adulterio & ſimilibus: vt not. in §. deiecit. & hic per Dynum [d]. In contractibus. C. ad Macedonia. l.vlt. Et habet locum hæc regula in caſu. ſupra cap.proxi.ſcilicet quando meo nomine geſtum eſt : quia tunc ratum habere poſſum: & ratihabitio retrotrahitur , & mandato comparatur. Vnum nota,quòd ſi intra certum tempus teneor aliquid facere,& alius id fecit nomine meo intra tempus quo id facere debebam[e], debeo illud ratum habere : aliàs ratihabitio non prodeſſet.ſecunda quæſtione ſexta non ſolẽt. ibi,quod mox reus ratum haberet.ff. rem ratam habe. l.penul.imputatur enim tunc culpa tacitæ renuntiationis [e]. Argu.contra ſupra eod.lib.de præben.ſi tibi.j.Hæc autem regula fallit in caſu.ff.de iis qui not.infa.l.quid ergo.in princ. non enim notatur infamia pater qui non iuſsit filium contrahere cum muliere quæ erat intra tempus luctus : licet poſtea conſenſerit,vel ratum habuerit. Ratio: quia ibi ſpectatur initium: vt ibi. Vel eſt ratio:quia licet ratihabitio æquiparetur mandato,vt hic, non tamen iuſſui:vt ibi. iuſſus enim neceſsitatem imponit,mandatum non:vt not.ex l.ff. quod iuſſu.l.j.§. ſed ego quæro.& ff.quod cum eo.l.j.& l. ſi mandator. Nec comparatur mandato quo ad ſpeciem actionis:quia datur actio negotiorum geſtorum [f]. ff. de negot. geſt.l.ait prætor. & l.ſi pupilli.§.idem ait.vbi mandando datur actio mandati. ff.de procura.l.licet.§. ea obligatio. comparatur autem quo ad effectum : & ideo non dixit quòd ratihabitio ſit mandatum,ſed quòd mandato comparatur.Item fallit in caſu.ff.de offic.proconſul.& lega.l.obſeruare.in fine.proconſul enim dando legatum antequam ingrediatur prouinciam, nil agit. ſi autem poſtquam ingreſſus eſt , dationem illam ratam habuit , valet : non tamen retrotrahitur ad totum tempus , ſed ad id tantum quando ingreſſus eſt prouinciam:vt ibi.Ratio: quia ratihabitio operari non poteſt niſi quod poſſet mandatum expreſſum . Item fallit.ff.de acquiren.hæredi ſi quis mihi bona.§.iuſſum.vbi ratihabitio tutoris in adeunda hæreditate mandato non comparatur.& eſſet idem inuenire in omnibus in quibus conſideratur initium:& ſic non eſt contra.decimaſeptimaſexta quæſtione tertia. §.poteſt ff.e.quod ab initio.& infra eod.non firmatur.& ibi dicã.& de hoc per Bernar.ſupra de pac.cap.ij. & per Goffre. ſupra qui ma.accu. poſ.inſuper.Item fallit in caſu.ſupra de reſcrip. nonnulli.vbi de hoc.& cap.ex parte decani. in fi. vbi non valet reſcriptum impetratum ſine mandato: licet ille cuius nomine impetratum eſt,poſtea ratum habeat. & hoc facit ius acquiſitũ illi contra quem facta eſt impetratio,quod auelli ab ipſo inuito [g] non poteſt.ad hoc ſupra eo.lib.de elect.ab eo qui cõtra.Et eſt ſimile huic regulæ in eo quod dicit, quòd ratihabitio retrotrahitur , quod dicit lex ꝙ appellans condemnatus de furto,ſi non proſequitur appellationẽ, retro notatur infamia:videtur enim ratam habere ſententiam. ff.de iis qui not.infa.l.furti. Olim dubitatur an idem in excommunicatione poſt appellationem lata.ſed dic vt ſ.eo.lib.de ſent.excomunic.licet. Et ſcire debes quòd ſi faciens condemnatus eſt,& ſatisfecit ſententiæ: non agitur amplius contra ratum habentem ad intereſſe:ſed ad pœnam bene. ff. de vi & vi arma.l.j. §.quoties.ff.de adminiſt. tuto.l.tres tutores. ff. de iuriſdi.

riſdi.

c Anactio naſcatur ex negotio,an ex ratihabitione.Dy. hic. & eſt vtile ſcire: vt declarat Anch.in ij. col.ad fin. hic vide ſingulare Hippol. 184. incipit ratihabitio.

d Lex non poſuit hũc text.ſuper quo vide quod ſcripſi ſupra e. lib.de ſent. excom. cũ quis.ſuper gl.ex rati. Ioan.And.

e Idem hic Dy.alle.ff. ſi tab.teſt. nulla ex l. j.§.ita autem.& in authen.de ijs qui ingre.ad appellat.§.ſi verò.C.de re. cre. ſi quis vſuras,de condi. inſer.l. vlti. & ff. qui ſatiſd. cogan.l.de die.§. vlti. Ioan.And.

f Ei qui geſſit pro abſente.nam ſi pro præſenti egiſſet, daretur actio mãdati:vt no.in l.ſemper qui al- leg.in prin. glo.& hic per Dy.Io. And.

g Idem Io. Mo.et doc. docẽt quid ſententia lata p vel cõtra delinquentẽ operetur in mã dante ratũ habente. de Ancha. ponit de procuratore errante in perſona cum qua cõtraheret matrimonium:cuius factum dominus ratificat: poſt quam ratificationem mulier diſſentit.

riſdi.om.iudi.l.adeo. ADDITIO. Idem hic Dy.qui etiam prolixe proſequitur. Ioan.And.

Idem.

REGVLA XI.

CVm ſunt [a] partium [b] iura obſcura, reo [c] fauendum eſt potius quàm actori. [d]

CVm ſunt. Caſus in hac regula ſic figuratur per capitulum,in noſtra.de teſti.& atteſta.in anti. Tu actor & ego reus habebamus litem inter nos coram iudice competente. propoſuimus facta contraria,& fuimus admiſsi ad illa probanda . tu actor ad probandum tuã intentionẽ produxiſti quatuor teſtes : ego etiam reus ad probandum meum factum contrarium produxi alios quatuor teſtes . Iſti noſtri teſtes ſunt pares in dignitate, & in cæteris: & deponunt æquè veriſimilia:& in effectu ſunt omnino æquales:& ſic iura noſtra videntur eſſe dubia.quæritur quorum teſtium dicta debeat iudex inſequi : & pro qua parte debet ferre ſententiam ? Reſpondetur quòd ſententia eſt ferenda pro me reo contra te actorem: quia cum partium iura ſunt obſcura, reo fauendum eſt potius quàm actori : & hoc verum in deciſione cauſę.nam ab initio potius fauendum eſt actori quã reo:ideo ſi actor in ſuo libello poſuerit verba ambigua,poteſt illa interpretari ſecundum vnum intellectum. l. ſi quis. ff.de iudi.

Gloſ.ſeq.dicit vnde ſumpta:& ponit exempla.Secũdò ponit quatuor caſus exceptos.Tertiò ampliat regulam. Quartò diſtinguit,opponit,& ſoluit.

a *Cum ſunt.* Hæc regula ſumpta eſt ex lege. ff.eod.titu.l.fauorabiliores.Pone caſum.iij.quæſtio.ix.indicas ſupra de fide inſtru.inter dilectos.ff.de acti.& oblig.Arrianus.Hæc autem regula vera eſt , niſi actor foueat fauorabilem cauſam: puta matrimonij,libertatis,teſtamenti,vel dotis: tunc enim fallit regula:quia fauendum eſt actori.xxxiij.q.j. ſi quis acceperit.ſupra de proba.ex literis.ff.de manumiſ.l.antepenul. Et habet hæc regula locum non ſolum in ſententia ferenda, vt ſupra,ſed etiam in iam lata:puta à duobus ordinariis: vno abſoluente,& altero condemnante. tenet enim ſententia ꝓ reo lata,niſi in ſupradictis caſibus ſupra de re iudi.c.vl.ff.de re iudi.inter pares. Et not.quòd dicit obſcura.ſi enim certũ eſſet reum eſſe obnoxiũ, puniretur : quia culpa eſt relaxare vindictam.xxviij.diſti. quia ſunt.& hoc dico, cũ eſt certum iudici vt iudici:ſecus ſi vt Deo. ſ.de offi.ord.ſi ſacerdos.vel vt homini.iij.q.vij.iudicet.de offi.delega. paſtoralis.§.quia verò.ſi certum eſt eum non eſſe obnoxium, abſoluitur. idẽ ſi dubium:vt hic vides.ſanctius eſt enim nocẽtem abſoluere,quàm innocentem cõdemnare.ff.de pœ. abſentem.& ſic in re dubia fertur certa ſententia. Contra. xj. q. iij. graue.& de ſpon.de muliere.ad hoc. C.de tranſact. vt reſponſum.ſed hic non eſt dubium,imò certum:quia ex quo actor non ꝓbauit clare,debet reus abſolui.vj.quæſt.vlt.actor.[a] vt eccleſia,beneficia,vt noſtrum.C.de proba.actor. ſic notat Ber.de ſpõ.iuuenis.Et vide quod de triplici ambiguitate no.xxxiij. diſt.c.vlt.

b *Partium.* Nota quòd dicit partium in plurali. Fortius autem ſi iura actoris tantum:non ſic ſi iura rei tantum: vt in fi.

ADDITIO. Huius regulæ,cum ſunt partium &c.triplex eſt ratio ſecundũ Ioan.Mon. Prima,quia actor impetit,reus defendit alleg.in ſtit.de interdi.§.commodum. C.de dilat.l. ſiquando. Secunda, quia nullus præſumitur obligatus, vel obnoxius in authen.collat.vj. qui. mo.nat.effi.ſui. §. natura ſiquidem. Tertia, quia reus in iudicio pugnat pro libertate:vnde debitor dicitur cliens creditoris. C. de noua.l.iij.& Prouerb.xxij. Qui mutuum accipit,ſeruus eſt fœnerantis. Ioan.And.

c *Reo.* ſic dicto à re quæ petitur:vel ſuper qua impetitur.ſ. de verb.ſign.forus.

Gloſ.ſeq. ſignat contrarium. ſoluit & remittit:& iterũ regulam exemplicat,& exponit.

d *Actori* contra. ff. de iudi. l. ſi quis intentione. vbi ambiguam orationem actoris in ſui vtilitatem interpretamur. Solu. [b] Illud in principio litis in quo fauetur actori. hoc in fine,in quo fauetur reo.quod dic vt not. de reſti.ſpolia.cum ad ſedem.in gloſ.ij.ad fi. In ſumma igitur nota quòd in obſcuris potius fauetur reo quàm actori,niſi fauor cauſę aliud inducat:vt ſupra dixi. Hinc eſt quòd cum ſemiplene probauit actor : & talis eſt cauſa in qua non eſt deferendum iuramentum:puta criminalis,vel famoſa,vel ardua. C.de proba. ſciant cuncti.C.de dolo,dolum. & C. quod met.cauſa.l.metum abſoluitur reus. Si autem talis eſt cauſa in qua ſit deferendum, deferri debet reo: niſi ex circunſtantiis perſonarũ & cauſæ videatur iudici illud deferendum actori. de iureiu. c.vlt.Vide & adde quod ibi dixi. Nec intelligas hanc regulam in obſcuris probationibus inductis à reo:quia illas contra eum interpretamur.de proba.licet. quod dic vt dicam ĩ. eod.contra eum.Ioan.And.

a Aliàs accuſator.

Obligatus nullus præſumitur.

b Idem hic Dy.& eſt ratio:quia reus ſemper negaret ſe ſic ſeſiſſe,qui inuitus trahitur. Io. And.

Sextus.

Idem.

REGVLA XII.

IN iudiciis [e] nõ eſt acceptio

e IN iudiciis. [c] Caſus figuratur in capitulo , neceſſe. tertia quæſtione nona. Certum eſt quòd accuſatus de aliquo crimine coram iudice competenti , tenetur comparere perſonaliter:ita quòd non admittitur eius procurator. l.fina.C. de procura.cap. tuę. de procurato.in antiq.l. penulti. §. crimen.de public. iud. ff.Sed quid de accuſatore ? vtrum accuſator debeat etiam comparere perſonaliter ? Reſpondet quòd ſic:& hoc per rationem huius regulæ:quia in iudiciis non debet eſſe acceptio perſonarum . Alio modo poteſt poni caſus per capitulum,nouit.de iudic.in antiq.Ponamus quòd coram iudice aliquo ordinario vel delegato (non refert) conuenitur aliquis conſtitutus in dignitate vel officio, vel amicus,vel inimicus. vtrum fauore perſonæ debeat iudex recedere à debita iuſtitia : ita quòd à fauore perſonæ poſsit aliter iudicare , quàm in perſona alterius in quo non eſt illa prærogatiua ? Reſpondet quòd non:quia in iudiciis non debet eſſe acceptio perſonarum: & iudex magnum debet iudicare vt paruum . Item poteſt poni caſus per capitulum,ſtatutum. §. inſuper. ſupra de reſcriptis. iſtomet libro, vbi dicitur : ſi legatus proficiſcatur extra : licet recipiat expenſas ab ambabus partibus , ſed moderatas , non debet plus recipere ab vna parte quàm ab alia:quia in iudicio non debet eſſe acceptio perſonarum . Item figuratur caſus in lege, ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbitris. vbi eſt caſus quòd ſi arbiter aſsignauit partibus locum ad audiendum ſententiam:ſi partes non poſſunt honeſte accedere ad locũ, non tenentur comparere:& ſi non compareant,nõ incurrũt pœnam appoſitam in compromiſſo.Sed quid ſi vna partium poterat honeſte comparere,altera autẽ non poterat honeſte comparere:iſta pars quæ poterat honeſte cõparere,non cõparuit:vtrum ſit commiſſa pœna ? Reſpondetur quòd nõ:vt ſeruetur æqualitas, & non ſit acceptio perſonarum. Gloſſa format plura contraria: ſed in hoc remanet, quod quantum ad modum procedendi, & iuſtitiam miniſtrandi in iudiciis, non debet eſſe acceptio perſonarũ: ſed in multis aliis poteſt eſſe acceptio perſonarum: vt in aſſurgendo , & in aſsignando locũ honorabiliorem.c.ſolitæ.de maio.& obe.in an. Nã in aduentu epiſcopi vel imperatoris debet iudex aſſurgere, & locum honorabiliorem ei dare: & ſic quantũ ad honores eſt habenda acceptio perſonarum . Item eſt habenda acceptio perſonarum in impoſitione pœnæ:quia quantũ ad impoſitionem pœnæ mitius agitur cum perſona conſtituta in dignitate,quàm cum alia perſona.cap.ij. de offi.deleg.ſupra eod.lib.

Gloſ.ſeq.ponit exempla. Secundò ſignat in cõtrariũ quatuor canones.iiij.decre.& ij.ll.ſoluit,& dat quinque ſimilia. Tertiò ponit quatuor modos quibus dicitur iudiciũ. Quartò & vltimò notat, & inſtruit.

e *In iudiciis.* [d] Pone caſum.iij.quæſt.ix.neceſſe.ſupra de iudi.nouit.& ſupra eo.lib.de reſcrip.ſtatutum. §. inſuper.& §. ſeq.ff.de arbi.ſi cum dies.§.ſi arbiter. Aliorũ enim honores aliis non debent eſſe occaſio nocẽdi.C.de ſta.& imagi.l.vlt. ad hoc xj.q.iij.ſi quis verò.Signantur contraria ad hanc regulam.xl.diſt.c.j.xlv.diſt.cũ beatus.xcvij.diſt.nobiliſsimus. xxiiij.q.j.qui contra pacẽ.ſ.de offi.deleg.ſane.ij.ſupra e.lib. de offi.deleg.c.ij.& de ſent. excom. quia periculoſum. ff.de pœ.aut facta.C.de mo.mul.eos in fi.& ſupra de ſimo. ꝑ tuas j.vbi de hoc. Solu.in pœnis defertur dignitati & perſonæ: [e] vt ibi.& de hoc de trãſact.c.vlt. Arg.contra.ſupra de iureiu. cum quidam.dic vt ibi.Idẽ in ſedendo vel aſſurgendo.xciij. diſt.non oportet.& no.iij.q.ix.c.vlt. In iudiciis autẽ vel ſententia non eſt habenda perſonarum acceptio : vt hic . in eis enim æqualitas eſt ſeruanda. C.de proxi.ſacr.ſcri.l.in ſacris. lib.xij. Et l.vnicuique.lib.xij. vnde & priuilegiũ vnius litigantium tranſit ad alterum.C.de fruct.& liti.expẽ.l.fi. Signatur ad hoc contrarium inſti. de iure natur.§.ſed & quod principi.vbi de hoc.& hic per Dy. Idem in pœnitẽtiæ exhibitione.xxvj.q.vij.ſacerdos.in prin. In fide Chriſti ſuſcipiẽda.de cõſe. diſt. iiij. nec quenquam.& in aliis ſacramẽtis. de coniug.ſeruo.ca.j. Et in pauperum ſuſceptione,cum ſufficere poſſumus.xlij.diſt.quieſcamꝰ.& in aliis operibus pietatis.xvj.q.j.ſi cupis. hoc ergo quod dicit, in iudiciis. ſoluit contraria. Et not.quòd iudicium interdum ponitur pro eo quod precedit ſententiam:vt hic,& ij.q.j.ſicut ſine iudicio. & c.in primis. Interdum pro cõdemnatione.de conſec.diſt. ij.timorem. Interdum pro diſcretione.iij.q.vij. §.tria. Interdum pro vltima voluntate. ſupra eodem libro de ſepul.capitulo penult. Ioannes Monachus ponit quindecim ſignificationes ſuper rubrica , [f] de iudi.quas dat per hos verſus:

c Videbis hic ſingu. Hyppoly. 168. incipiẽs,æqualitas.& an priuilegiatus vtatur priuilegio contrà priuilegiatũ. Io.An.Phi.

d Ad intellectum huius regulæ, vide Thomam 2.2. q. 63. per totum. & maximè artic.vlt. Io. And.

e Fallit, ſi pœna lege vel ſtatuto vniformiter taxatur. Bal. l. nemo. in prin. C.de ſumm.trin. Phil.

f Adde gl. inſti.quibꝰ nõ eſt permiſ. facere teſta. §. prætereà.

Actio.

Actio,lis,auctor,forus,arbiter,vltima vellet
Quæstio,discre.sen.instan.discussio,posse:
Pernicies,pœna,processus iudicialis.

Et nota quòd licet iudex vti nō debeat in iudiciis acceptione personarum:vt hic,& in concor. tamen vtile est in arbitrariis iudicem gratiosum habere. s.de offic. delegat.consuluit. & facit de accusat.nulli.& quod ibi not. Caueat tamē iudex ne in facienda gratia incurrat pœnā constitutionis de re iudic. cùm æterni.supra eod.libr. Ioan.Andr.

personarum habenda.

Idem.

REGVLA XIII.

Ignorantia [a] facti, non iuris excusat.

a Io.And. Albe.Van. intelligunt textum de ignorantia probabili nō supina. & dicit Io. An.& alij quòd rescriptum non valet vbi tacetur ex peccatum aut reseruatio: per c.in nostra. de rescript. quāuis. de præb.li.6.

Ignorantia facti. [a] } Casus in hac regula primò potest figurari per capitulum,si sacerdotes. xvj.q.iij.secundum tertiū casum qui ponitur in dicto capitulo, si sacerdotes. hoc modo: Ponamus quòd quidam laicus donauit monasterio sancti Cypriani aliquam ecclesiam.quæ donatio nō valuit:quia laicus non potest donare ecclesiam , sed episcopus cum consensu capituli. accidit quòd prælatus ecclesiæ monasterij sancti Cypriani qui recepit donationem,mortuus est: cui alij successerunt qui credebant illam ecclesiam monasterio suo donatam ab episcopo cum consensu sui capituli . numquid isti potuerunt prescribere illam ecclesiam? Respondetur quòd sic : quia ipsi prætendunt ignorantiam facti : quia putabant ecclesiam illam donatam esse ab habente potestatem : sed prædecessor prælatus cui donata fuit illa ecclesia, non posset præscribere:quia habebat ignorantiam iuris. Itē potest poni casus per cap. si qui à simoniacis. j. quæstio.j. & etiam per cap.si beneficia.supra de præben.eod.lib. Cum ego tenerem canonice aliquod beneficium incompatibile: fuit mihi collatum aliud beneficium incompatibile , quod fuerat reseruatum per papam: quod ignorabam. dimisi primum beneficium , & apprehendi possessionem secundi: eo quòd istud secundum beneficium erat magis pingue quàm primum. postea apparuit illud beneficium secūdum esse reseruatum dispositioni papæ: & fuit à me euictum. volo nūc redire ad primum: quæritur an possim? Respondetur ꝙ sic: quia ignorabam illud beneficium esse reseruatū papæ: & sic errabam in facto: secus si errassem in iure: quia sciebam reseruationē papæ, sed ignorabā quòd illa reseruatio papę impediret collationem. Iuxta illam regulam sequitur quòd qui habet iustam causam litigandi, licet postea condemnetur in principali:non tamen in expensis:vt not. Bart.in l. destitisse. ff. de iudi. vbi habetur quòd si quis credebat habere bonā causam litigandi, & pendente lite superueniat mala fides, & si desistat à lite seu instantia : non debet condemnari in expensis. Sed vtrum habeat locum in causa appellationis: vt si quis habeat iustam causam litigandi,euitet expensas? Quidam dicunt quòd non:quia esset ignorātia iuris. nam in causa appellationis ex actis principalis causæ iudicandum est. Glossa respondet quòd si fuit iudicatum ex eisdem actis, procedit illa opinio : vt in causa appellationis quis debeat condemnari in expensis : licet habuerit iustam causam ignorantiæ. Sed si fuit aliquid de nouo probatum , virtute cuius fuit aliter iudicandum:tunc appellans non debet condemnari in expensis : quia potest prætendere iustam ignorantiam.

Expensas soluere nō debet qui iustam litigandi causam habet.

Glos.seq.ponit exempla,& remittit. Secundò ponit & exponit vnum notabile.Tertiò successiuè signat & soluit duo contraria.

a *Ignorantia facti.* [b] Pone casum in ignorantia facti in ordinato ignoranter à simoniaco.j.q.j.si qui à simoniacis. In eo qui ignorabat beneficiū reseruatum per papam, vel alij collatum .supra eo.lib.de præben.si beneficia.simile.s.eo.lib.de rescrip.gratia. In eo qui locat militi credens eum paganū.ff. loca.l.si ignorans.non enim disciplinam contempsit qui militem ignorauit:vt ibi. In ignorantia iuris pone casum.j.q.iiij.§.notandū.in fi.s.eo.lib.de præben. eum qui. ibi,stultus &c.C.de iur.& fac.ignor.l.ij.& l.cum quis.Hæc regula non indiget glossis:cū eius materia plenissimè habeatur.j.q.iiij.§.notādum.in textu & gl.xxxviij.dist. in sum.& de hoc dic vt ibi.Vnum no.quòd cùm quęritur de condemnatione expēsarum: dicimus quòd in principali causa probabilis error excusat ab expensarum condēnatione.ij.q.iij.ca. Paulum.de elect.c.j.in fi.s.e.li. sed in causa appellationis indistinctè victus condemnatur victori in expensis.ij.q.vj. omnimodo.s. de appel.sæpe.C.de app.eos.§.ne temerè. Ratio autē huius diuersi iuris colligitur per hanc regulam.in principali enim causa est error facti: quia in ea ex probationibus quæ in facto consistunt, proceditur:sed in appellationis causa proceditur ex actis prioris causæ : vnde ibi est error iuris: & ideo nō excusat à condēnatione,vt hic.Et ideo no.Inn.& Hosti. supra de do.& contu. finē. quòd si in causa appellationis nō proceditur per sola antiqua acta,sed inducātur probationes nouæ per quas pronuntietur, tūc probabilis error bene excusat victum à condemnatione expensarum.quod verū puto:& videtur casus prædictæ decret.s.eo.lib.de elect.ca.j.in fi.Ad primum dictū huius regulæ signatur cōtrariū.xxxiiij. quæsti.ij.in lectum. vbi imponitur pœnitentia probabiliter ignorāti factum: sed illud ad cautelā. Item contra de consecrat. distincti. iiij. qui bis.vbi ignoranter rebaptizatus ordinari non potest.illud speciale:& punitur sine culpa: subest tamen causa, scilicet iniuria primi sacramenti. Vel dic vt ibi no. ADDITIO. Item contra. ff. de fideius.l.iij.vide quod ibi not.in glos.fin. Ioan.And.

b Hanc gl. cōmendāt doct. ibi, vnum not. & Dy.hîc ponit multiplicem ignorantiam & eius effectum in damno vitando,captando lucro,in pœnis.et dicit Phil.ignorantiam iuris nō excusare rusticos sagaces.l.Athletæ.§.de rusticis. ff.de excus.tut.

Idem.

REGVLA XIIII.

Cvm quis in ius [b] succedit alterius,iustam ignorantiæ causam censetur habere.

c Dicit hîc Io.An.& Alb.& alij quòd clericus cognoscens B. solutā,sua tamen & aliorū opinione maritatā:punitur vt adulter : quia culpa in opere,dolus in animo , opinio in qualitate præferuntur veritati. nuper. de sen.exc. si tamē pœna statuti grauior esset pœna iuris cōmunis:nō puniretur illa.

Cvm quis in ius. [c] } Casus figuratur per capitulum,si sacerdotes.xvj.quæst.iij. prout dictū fuit in primo casu præcedentis cap.qui casus est propriè casus huius cap.Item potest figurari per cap.cura.de iure patro. in anti. Ponamus ꝙ quidam obtinuit per sententiam rem alienam non spectantem ad illos qui fuerūt mihi condemnati, sed ad alios. tenui istam rem per tempus sufficiens ad præscriptionem : vtrum potui præscribere? Respondetur quòd non:quia habui malam fidē. Sed quid:ponamus quòd ego sum mortuus:vtrum meus successor poterit illam rem prescribere? Respondetur quòd sic:quia ipse habet iustā causam ignorantiæ. Nam qui in locum alterius succedit , censetur habere iustam causam ignorantiæ.

Glos.seq.dicit vnde sumpta: & ponit exempla. Finis dicit quòd exemplificat præcedentem. Secundò dicit duo,scilicet regulam loqui quando cum successore agitur,& de quolibet successore. Tertiò soluens,vnum cōtrariū distinguit.

b *Cum quis in ius.* Hæc regula sumpta est ex l.ff.eo.tit.l.qui in alterius.Pone casum.xvj.q.iij.si sacerdotes.sed tertium casum ibi no.& de iure patro.cura.& ff. deposi. l.j.in fi.& l.ij. ibi enim hæres vendens rem depositam credens illam fuisse defuncti,non tenetur ad rem,sed ad pretium. Quod autē in hac regula dicitur:verum est, si cum ipso successore agatur.secus si ipse agat: quia certus debuit esse de facto suo cū ad iudicium prouocat:vt in prædict.l.qui in alterius. [d] Et est sim,quia deliberatoriæ dantur reo,sed non actori:quia certus debet esse ad iudicium prouocando. de hoc dicam.j.eo. non licet.cum etiam si agat, probabilis posset esse ignorantia . Intelligitur autem hæc regula generaliter de quolibet successore, siue sit singularis siue vniuersalis. de quibus dicam j.eo.is qui in ius.quæ videtur contra, sed non est: quia ibi loquitur de iure, hic de facto . Vbi ergo quæreretur de præscriptione in qua sufficit bona fides(quod dic vt no.supra eod.lib.de præscriptio.ca.j.)præscriberet [e] successor bonæ fidei : quod non præscriberet prædecessor cū mala fide. vbi autem requireretur titulus : si iniustum titulum habuit prædecessor , talem qui non det causam præscribendi : successor qui eodem iure vtitur, non præscribit. ff. de diuersis & temporal.præscriptio.l.cum heres.Et aduerte:quia regula ista venit exemplificatiue ad præcedentem , ignorantia facti probabilis excusat: vt ibi: etsi in ius successit alterius: vt hic.

d Et ideo pœna tunc cōmittitur cū effectu, nisi successor fuerit pupillus.ff. de ver.obl. si cū filius. §.in hac stipulatione.Dy.Io, And.

e Inchoando præscriptionē.Ph. Io.An.Sed vide Imo. c.si diligenti.colum.5. de præscri.

f Eligens bigamum mutilatum in episcopū,non incurrit pœnas.c.cum in cunctis. §. clerici. de elect.licet iustum esset quòd papa hoc statueret. Ioan. An. Van.Albe. vnde not. Phil.quòd pœna taxata casus dinumeratos,nō cōprehendit casus similes.Attamē iustè à iure vel ab homine excōmunicatus includitur sub prohibitione cōcilij.

Odia restringi. [f] } Casus in hac regula figuratur multis modis. Primò per capit. quædam lex. §.quod scripsi. xxxv.quæst.iij.& per capitulum, tua.j.supra de deci.in anti. Dicitur in d. §. quod scripsi. quòd Anglici erant nouiter cōuersi ad fidem catholicam: vnde à se.apostolica obtinuerunt priuilegium vt possent contrahere matrimonium cum suis affinibus & consanguineis : & papa concessit eis istud priuilegium generaliter vt possent contrahere matrimoniū cū suis affinibus. postea quidam alius populus fuit de nouo conuersus ad fidē catholicam . dubitabatur vtrū priuilegiū Anglicorum esset extendendum ad istū populum de nouo conuersum? Respondet ꝙ non. Vel dicitur in d.§.quod scripsi.quòd Anglici postquam fuerunt roborati in fide catholica,voluerunt vti dicto suo priuilegio, & cōtrahere matrimonium cum suis affinibus & consanguineis:vtrum possint vti tali priuilegio? Respondetur quòd non:quia ex quo fides catholica fuit in eis firmata : debet cessare priuilegiū, quod fuit eis concessum,ne haberent materiam retrocedendi. Item potest poni casus per dictum capi.tua. j. de deci.in anti.hoc modo. Ante concilium Lateranense decimæ fuerunt laico concessæ in feudum:& erant aliquæ terrę steriles quæ postea fuerunt redactæ ad agriculturam , & sic fuerunt facta noualia. Laicus voluit percipere decimas in istis noualibus , vtrum possit ? Respondetur quòd non:sed solum percipiet

percipiet decimas in terris quæ erant arabiles tempore infeudationis , non autem in terris de nouo redactis ad agriculturam: quia istud priuilegium est restringendum in odiū laici qui licitè non potest percipere decimas.Vel potest poni exemplū in præscriptione. Aliquis in mea parochia percepit decimas per xxx.vel xl.annos,& sic decimas prescribit. Postea aliquæ terræ steriles fuerūt redactæ ad agriculturā, & sic facta sunt noualia: vtrum de illis noualibus possit iste qui prescribit,petere decimas? Respondetur quòd non: quia præscriptio est odiosa, ideo debet restringi. Item potest poni exemplum per ca j.supra de filiis presby.hoc modo. Aliquis clericus qui patiebatur defectum natalium , à sede apostolica obtinuit priuilegium seu dispēsationem , vt posset obtinere beneficium ecclesiasticum etiam curatum. virtute suæ dispensationis obtinuit vnum beneficiū: postea dimisit illud beneficium per renuntiationē,& vult obtinere aliud beneficiū virtute suæ dispensationis,vtrū possit? Respondetur quòd non: quia ista dispensatio restringitur ad vnicum beneficiū, cum sit odiosa: nisi diceretur in dispensatione ꝙ posset obtinere aliud beneficium vno dimisso. Sed si simpliciter fuit dispensatus ad beneficium ecclesiasticum etiā curatum, virtute suæ dispensationis nō potest obtinere aliud beneficiū: quia ista dispensatio est restringenda . vel si sit dispensatū cum aliquo qui patitur defectum natalium, vt possit obtinere beneficiū ecclesiasticum:virtute suæ dispensationis non poterit obtinere plura beneficia: quia ista dispensatio est odiosa,ideo debet restringi. Secus est in fauorabilibus,vt in iuribus allegatis in gl.& in c.licet. ij.respon. de priuileg.eo.lib.vt ponamus ꝙ alicui episcopo fuit cōcessum priuilegium à sede apostolica , vt possit audire & celebrare diuina in loco interdicto : vtrū istud priuilegium restringatur ad personā suā, vt ipse solus possit audire & celebrare diuina in loco interdicto ? Respondetur ꝙ cum istud priuilegium sit fauorabile:ideo non solū episcopus,sed etiā familiares sui poterūt audire & celebrare diuina in loco interdicto . Nam tale priuilegium cum sit fauorabile, debet ampliari & non restringi:quia odia restringi,& fauores conuenit ampliari.

Idem.

REGVLA XV.

Odia restringi [a], & fauores conuenit ampliari.

Glos.seq.ponit exempla, & prosequitur illa. Secundò adducit regulam ad solutionē vnius contrarij. Tertiò,ad quæstionem.

a *Odia restringi.* [a] Pone casum in primo dicto. xxxv. q. iij. quod scripsi.vbi priuilegium odiosum,de contrahendo scilicet in gradu prohibito, restringitur.s.de deci.tua.j vbi decimæ noualium non accrescunt laicis habentibus decimas in feudum:vt supra eo.lib.de fil.presby.c.j.& vlt.In secūdo pone.xvj.q.ij.c.j.s.eo.lib.de priuil.licet.ij.responso. C.de sent. pas.& restitu.l.j.quæ canonizata est.ij.q.iij.in fin.& concor. ad hanc regulam xvj.q.iij.§.potest.supra eo.lib. de priuil.ne ali qui.ff.de libe.& posthu.l.cum quidam. Si ergo ius vel priuilegium odiosum est , restringendum est: [h] si fauorabile, ampliandum: vt s.si fauorabile & odiosum, vt Macedonianum,ampliatur pacto:quia illi iuri non potest renuntiari.ff. ad Macedonia.sed & si pater.in fine.Item extenditur nō solum ad pecuniam , sed ad rem aliam datam in fraudem.ff.eo. tit.sed Iulianus.§.mutui.& l.iij.§.j. Et per hāc regulam soluunt contrarium decre.de deci. ex parte.iij.ad decret.eo.tit. cum contingat. In decret.enim,ex parte.erat fauor,scilicet priuilegium:& ideo concessis decimis intelliguntur cōcessa etiam noualia:sed in decr.cū contingat. erat odiū,scilicet præscriptio.s.de præscri.vigilanti. & ideo licet præscripserim decimas , nō videor præscripsisse noualia postea insurgentia:vt ibi. Et facit ad quæstionem quā no.Host.s.de præscrip.cum ex officij de prælato qui prescripsit visitationē,& nunquam fuit procuratus:modo petit procurationem:an sit audiendus? Et dicit ꝙ non. præscriptio enim odiosa est:& ideo vnum sine altero acquiri potest per eam : nec tunc est visitationi annexa procuratio,sed ius commune fauorabile: & ideo visitationi quę de iure communi fit,annexa est procuratio: vt ibi . odia igitur restringenda sunt : vnde alterius odio quis grauari non debet.j.eo.non debet. & adde hic ꝙ ibi dicam.Ioan.And.

a Io.Mon. ponit hîc exemplum p id quod post eū de dictione beneficium, dixi s.e.li. de sen. excom.si ciuitas.in fi.1. respon. Itē per l.ff.de leg. 1. qui filiabus. §. j.Dy.ponit per decret. statutū.supra eo.lib. de electio. Ioan.And.

b Nisi respiceret vtilitatem publicam.l. 2. §.exercitium.ff.de infa.Dyn. Philip.

*Decet concessum.*Casus in hac regula figuratur multis modis.primò figurari potest per capitulum,si cui de præben.eo.lib. Papa alicui episcopo concessit priuilegiū,vt ipse posset de aliquib9 beneficiis prouidere idoneis personis, ita quòd istud priuilegium fuit concessum episcopo in fauorem episcopi conferentis beneficia,non autem in fauorē personarum quibus conferebantur. accidit quòd re existente integra, antequam episcopus contulisset illa beneficia, & sic antequā episcopus fuisset vsus suo priuilegio,papa mortuus est:vtrum per mortē papę sit extinctum & expiratum priuilegium? Respondetur ꝙ non:& hoc per rationē istius regulæ:quia indultū principis debet esse permansurum. Itē potest figurari casus per authen.cōstitutio quæ dignitatib9. collat. vj. Filius aliquisfamilias existēs in potestate patris fuit assumptus ad dignitatē patricij : certum est ꝙ liberatur à patria potestate : postea perdit illā dignitatē: quia fuerat assumptus ad certū tempus : vtrū remaneat in potestate sui patris? Respondetur ꝙ nō:sed debet esse sui iuris:quia concessum beneficium debet esse permansurum.Ex hac regula colligitur primò , ꝙ priuilegiū principis alicui concessum, debet esse permansurū. & hoc intelligitur, vt dicit gl.de priuilegio reali, & nō de priuilegio personali, quod personam sequitur,& cū persona extinguitur:vt in regula, priuilegiū. s.e.tit. No.vlterius ꝙ licet priuilegiū principis debeat esse permāsurū,perditur tamē certis ex causis: s.per abusum,nō tamen ipso iure:sed abusus est iusta causa inducendi principem ad reuocandū suū priuilegiū aliquibus cōcessum. ideo iura dicunt ꝙ qui priuilegio abutitur,meretur priuilegium perdere. Item perditur priuilegiū per nō vsum.C.de nundi. vbi dicitur ꝙ si quis à principe impetrauit nūdinas,& nō vtatur:perdit nūdinas per nō vsum. Itē perditur priuilegiū si post concessionē incipiat esse grande prejudiciū alterius.c. suggestū.de deci.in an.vbi priuilegiū cōcessum Cistercien. de decimis nō soluēdis,quia incipit esse in grande prejudiciū ecclesiæ parochialis,fuit reuocatū. Item aduertendū est ad illud quod dicit glo.fi.ꝙ verbū decet, quantū ad principem ponitur propriè:& quantū ad subditos ponitur impropriè . & est sensus ꝙ imponitur necessitas subditis seruandi priuilegiū:sed princeps sine iusta causa nō posset illud priuilegiū reuocare: & hoc quādo fuit cōcessum subdito principis:secus si esset concessum non subdito : vt sunt priuilegia quæ principes & imperatores cōcesserūt ecclesiis:quia tale priuilegiū concessum nō subdito , est contractus ab initio voluntarius:sed ex postfacto est necessitas.

Idem.

REGVLA XVI.

Decet [b] concessum à principe [c] beneficium esse

Priuilegiū multis modis perditur.

Glos.seq.primò ponit exempla.Secundò tractat de personali & temporali,& dato ab alio quàm à principe.Tertiò ponit quinque casus quibus perditur priuilegium: & vltimum declarat.

b *Decet concessum.* Pone casum.xxv.q.ij.c.j.& ij.supra e.lib. de præb.si cui nulla.in authen. colla.vj. constitutio quæ dignita.in fi.vbi filiusfamilias per dignitatem sibi delatā fact9 sui iuris , dignitatis suæ administratione finita remanet sui iuris [c].Ad hoc supra eo.lib.de priuil.c.j.in princ. Priuilegia ergo principis sunt perpetua.& hoc verū in realibus. personalia enim extinguuntur cū personis.quod dic vt dixi s.eo. priuilegiū.idem dico de priuilegio ad tēpus dato. Pone casum de verb.sig.tua.s.e.li.de rescr.si propter. & licet hic exprimatur de principe,idē in beneficiis aliorū. xij.q.ij.si eps. de insti.cū venissent. possunt enim episcopi dare priuilegia de re iud.cū inter vos.de hoc.xxv.q.ij.in summa. Et nota ꝙ licet priuilegiū debeat esse perpetuū,vt hic: extinguitur tamen propter abusum,delictū, negligentiā, contrariū factū, & superueniens enorme præiudiciū.quod dic vt no.xxij.di. renouantes.xj.q.iij.priuilegiū.de deci.suggestū. [d] Vnde dico ꝙ ab ipso principe verba priuilegij interpretāda sunt,ita ꝙ alteri enorme præiudiciū non afferāt. s.de verb.sig.quid per nouale.Si autē ex postfacto superueniat præiudiciū:pone casum per decr.suggestū. de deci. hic cū sit necesse directè venire cōtra verba priuilegij,credere proponendā principi quęstionē de priuilegio quod de nouo tēdit ad noxam: & cōtra illud nō debere [e] propria auctoritate veniri secūdū Lauren.qui hoc sentit.xxv.q.j.c.vlt.in fi.& Ber.in predi.decre.suggestū.in vlt.gl. ADDITIO.Beneficiū in ista regula positum largè sumitur. & vide quod scripsi de verb. signi.olim.super glos.fi. Et dic mansurū,etiam si cesset causa cōcessionis priuilegij: dummodo illa causa fuerit impulsiua.ff.de dona.l.ij.§.vlt.& l.seq.ff.de postu.l.j.§. sexū. vel fuerit finalis, sed aliquæ reliquiæ illius causæ remanent [f] : vt patet in quondam seruo.ff.de quæst. l. vnius. §. seruus. & in illo qui fuit decurio,qui nō torquetur.ff.de decur.l.vlt.& in illa quę desiit esse vxor, contra quam turpis actio non instituitur.ff. rerum amota.l.ij.& iij. & idem cum dubitatur an fuerit impulsiua,an finalis.ff.de condi. & demonst.l. cū tale.§.falsam. & l.Titio.§.sed cum.Secus quando causa fuit finalis,& nullæ reliquiæ remanēt.facit s.eo.lib.de præbē. si pauper. ff.de act.& oblig.qui cum hærede.de inoffic.testa.Papinianus. §. nec impuberis.Dy.Ioan.And.

c *Principe.* Qui solus secundum quosdam potest priuilegiū in alterius

c Et retinet omniū cognatorū & agnatorum iura. Dyn.

d Vbi etiā remisi ad Spe.de instrum.edit. §.nūc autē. in fin. vbi plures casus tales narrātur. Ioan. An.

e No. [illegible] istio ca[illegible]re quiri recitoriam.

f Idem Albe.vnde infert quòd priuilegiū ob numerū filiorū concessum durat diminuto numero.

in alterius præiudicium conferre. ix. quæstione tertia. nunc verò. & cap. sequen. supra de concess. præben. proposuit. C. de quadrien. præscrip. bene à Zenone. quod non est verum: vt not. xxv. quæstio. iij. in sum. in princ. ADDITIO. Dic vt not. & dixi supra de religio. domi. constitutus. in gloss. hoc videtur. Ioan. And.

mansurum [a].

Idem.

REGVLA XVII.

Indultū à iure [b] beneficiū, non est alicui auferendum.

Glos. seq. ostendit istud decet, æquiuocum.

a *Mansurum.* & omni malitiæ & diminutioni cōtrarium. in authen constitutio quæ dignitatib. in fin. col. vj. Et not. quòd hoc verbum decet, quod ponitur in hac regula, quantum ad ipsos subditos necessitatem importat: & quātum ad ipsum principem, potestatem. ipsum enim priuilegium per se concessum diminuere vel moderari, & etiam in totum tollere potest. Primum probatur supra eodem lib. de deci. cap. ij. & de stat. regu. cap. vnico. de priuileg. ca. j. & ca. ne aliqui. & cap. sequen. Secundum probatur supra eodem libro de elect. quia sæpe. de immuni. eccle. clericis. de sen. excom. ca. vlt. in fi. Ad hoc lxiij. dist. c. verum. C. de legi. l. digna vox. ADDITIO Clementinas quę idem probant, vide de sepul. dudum. in prin. gl. multoties. Ioan And.

Indultum à iure. [a] } Casus figuratur primò per capitulum, de his. xxviij. distinct. in licentia nubendi data ab apostolo. Licet iure ciuili cautum sit quòd vidua debet abstinere per annum numerandum à tempore mortis mariti, qui dicitur annus luctus, ita quòd si mulier intra annū luctus contrahat, incurrit graues pœnas, vt C. de secun. nup. veruntamen ab Apostolo & etiam iure canonico fuit data potestas mulieribus, vt possent contrahere matrimonium intra annum luctus mortuo primo marito, cum sint solutæ à lege viri. Vtrum episcopus vel alius possit tollere mulieribus illā facultatem & licentiam nubendi intra annum luctus? Respondet quòd non, quia istud fuit concessum mulieribus à iure, & sic non est eis auferendum. Item potest casus figurari per capitulum, licet canon. supra de elect. eodem libro. Certum est quòd clericus promotus ad ecclesiā parochialem, habet annum à iure intra quem debet promoueri ad sacerdotium. si intra annum non promoueatur ad sacerdotium, est priuandus sua ecclesia parochiali. Sed vtrum episcopus possit præcipere tali clerico sub pœna priuationis, vt ipse promoueatur ad sacerdotium intra dimidium, & sic abbreuiare tempus sibi indultum à iure? Respondet quòd nō, quia indultum est tali clerico à iure vt habeat annum ad promouendum ad sacerdotium, ergo episcopus non potest sibi auferre illud tempus. Item potest poni casus in quadrimestri dato condemnato in actione personali ad soluendum. l. iiij. §. si quis condemnatus. ff. de re iudi. Conueni Titium super actione personali coram iudice competente. fuit mihi condemnatus. certum est quòd ipse habet quatuor menses ad soluendum. l. j. & ij. C. de vsuris rei iudic. sed vtrum iudex possit illud tempus abbreuiare? Respondet quòd non, nisi subsit iusta causa per rationem huius literæ, quia indultum à iure concessum, nemini est auferendum. Et si iudex sine causa abbreuiauerit illud tēpus, illud suppletur à iure. l. iiij. ff. de re iudi. Item posset poni casus in decem diebus datis ad appellandum.

Glos. seq. primò ponit exempla. Secundò opponit de quatuor iuribus, & soluit distinguendo & exemplificando. Tertiò inducit regulam ad solutionem.

b *Indultum à iure.* Pone casum in licentia nubendi data ab apostolo. xxviij. distinct. de his. In anno dato ad promotionem sacerdotij. supra eo. lib. de elect. commissa. [b] In quadrimestri tempore dato condemnato in personali actione ad soluendum. ff. de re iudic. l. iiij. §. si quis condēnatus. Contra supra de re iudi. quod ad consultationem. supra de appel. cū sit. & ca. oblatæ ff. de re iud. l. ij. cum suis simi. Solu. quoddā est iuris beneficium quod non potest alicui auferri, vt induciæ. x. dierum ad appellandum [c]. ij. q. vj. anteriorum. Induciæ iiij. annorum ad petendam restitutionem. supra eo. lib de in integ. restit. cap. j. Et illud verum est in istis & aliis induciis quæ dantur à lege sine tacito vel expresso ministerio iudicantis. Quoddam est quod sine causa auferri non potest, & sic intelligatur hæc regula: sed cum causa, & causa cognita bene. & no. de hoc plene in dicta decret. cum sit. & illud verum in induciis, quæ licet dentur à iure, interuenit tamen eis tacitum vel expressum ministerium iudicantis, vt in deliberatoriis. xx. dierum, & similibus. Quod ergo hic dicit, quòd beneficium iuris nemini est auferēdum, intelligas ab homine, & sine causę cognitione. alio enim iure interdum tollitur alterius iuris beneficium. Pone exemplum in solenniter vouente, qui non contrahit. supra eod. lib. de vo. & vo. redem. ca. vnico. In contumace in non veniendo. In notorio criminoso, & in tertiò appellante, qui non audiuntur appellantes. xxiiij. q. iij. de illicita. de appel. proposuit. & capi. sua nobis. Co. ne lice. in vna & eadem causa ter appellar. per totum. sed vbi ius aufert, vel non permittit hominem auferre, [d] cessat regula, sicut est videre in patre qui à iure habet vsumfructū in bonis aduentitiis. l. si. C. de bo. quæ libe. l. cum oportet. & l. vlti. & tamen aufertur propter relinquentem ea conditione, ne ad patrem perueniat vsusfructus. in authen. vt li. matri & auiæ. in prin. colla. ix. Item à lege datur marito administratio bonorum paraphernaliū, & tamen potest auferri per mulieris prohibitionē. C. de pact. conuen. l. hac lege. Sed ista quę fiunt permittente lege, per hominem fieri non videtur, sed potius per legem permittentē. Et hæc est regula pro clerico electo, qui confirmationem debet petere intra tres mēses, vt supra de elect. quam sit. post præstitum consensum, vt ibi. episcopus ei mandat quòd petat confirmationem intra mensem. videtur enim quòd nō possit hoc mandare. ex quo enim eodem vel alio iure nō cauetur quòd hoc possit, ergo beneficium illi electo indultum tollere non poterit, per hāc regulam, ea quæ supra dixi. Ioan. And.

a Secundū Alberi. hæc reg. fallit in duobus indultis, nā tunc priuilegiator aufert debitori suum indultū. l. verum. ff. de mi. Item fallit quādo obligatio principalis & accessoria cōcurrunt in eadē persona. l. generaliter. ff. de fideiussorib.

b Hoc intellige quo ad pœnam iuris, de qua ibi loquitur: Hoc dico propter id quod notat vt eo. ti. licet canon. in gl. antepen.

c Idem hic Dy. per modū quæstionis. Io. An.

d Idem dicit Dy. vnde dicebat Io. Mo. regulam procedere vbi iuris beneficium sistit in indulto, nec vltrà procedit. Item nullo extrinsec9 temperāte &c.

Idem.

REGVLA XVIII.

Non firmatur [c] tractu tēporis, quod de iure ab initio non subsistit.

Non firmatur. } CASVS. Primò figuratur per capitulū, principatus j. q. j. vbi dicitur quod aliquis fuit promotus ad principatum, hoc est ad prælaturam simoniacè. Certum est quòd ista promotio est nulla, quia simonia est tanti effectus vt reddat promotionē nullam. postea accidit quòd iste promotus simoniacè administrauit irreprehensibiliter, & fuit toleratus in sua administratione per aliqua tēpora. vtrū promotio validetur, ita quòd assumat vires? Respondetur quòd non, quia quòd ab initio non valuit, tractu temporis non cōualescit. Item potest poni casus per capitulum, si eo tempore. supra de rescri. eo. lib. Ponamus quòd aliquis à sede apostolica impetrauit gratiam expectatiuam, per quam Romanus pontifex mandabat canonicis ecclesiæ Picta. vel alicui prælato, vt ipsi de beneficio ecclesiastico prouiderēt si quod vacaret, alioquin de proximo vacaturo, etiā si illud beneficium esset dignitas, personatus vel officiū, aut illi imineret cura animarum. & ponamus quòd tempore impetrationis impetrans non habebat perfectā ætatē requisitā ad ecclesiā. Accidit quòd antequam vacaret ecclesia parochialis, effectus est perfectæ ætatis. vtrum illa gratia expectatiua reassumat vires, & sic iste impetrans virtute suę gratiæ possit promoueri ad ecclesiam parochialem? Respondetur quòd non, quia quòd ab initio non valuit, tractu temporis non conualescit. Item potest figurari casus per l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbor. obligat. Aliquis mihi stipulanti promisit rem sacram, puta calicem sacratum. certum est quòd ista stipulatio non valet, quia res sacra non cadit in commercio hominum. Accidit quòd ista res sacra desiit esse sacra. fortè calix fuit conflatus. vtrum virtute stipulationis prædictæ, quæ erat nulla, possim petere vt ipse compellatur ad tradendum mihi illam rem quæ amplius non est sacra? Respondetur quòd non, quia quod ab initio non valuit, tractu temporis non cōualescit. Item potest poni exemplū in homine libero, & in aliis rebus quæ non cadunt in commercio hominum.

Si tamen non cōstet de iure prīcipij propter tempus immemoriale, secus. Ioan. And. Phil. per l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. & per hāc regu. dicūt si archipresbyter propè mortē renuntiet suæ dignitati in manus presbyteri acceptantis nomine episcopi, electionis à canonicis factæ confirmatio non valet.

Glos. seq. primò dicit vnde regula sumpta: ponit exempla, & remissiones de initio spectando, & quòd in annullandis non loquitur regula. Secundò allegat in contrarium duos canones, quinque decretales, & duas leges, & dat vnam solutionem specialem secundò generalem. cui solutioni opponit de decretali, cura & tripliciter soluit. Iterū opponit de decret. ij. de eo qui duxit. Soluit, & principalem solutionem declarat.

c *Non firmatur.* Hæc regula sumpta est ex l. ff. e. ti. l. quod ab initio. Pone casum. j. q. j. principatus. vbi nō cōualescit simoniacus ingressus. s. e li. de resc. si eo tēpore. vbi spectatur impetrantis ætas quam habebat impetrationis tempore. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. sacram. vbi non valet liberi hominis stipulatio, licet postea seruus fiat: vel rei sacrę, licet fiat profana. Ad idem s. e. li. de sen. excō. licet. ff. qui & à qui. ma. li. l. si seruo. vbi libertas data seruo alieno, nō valet, licet postea efficiatur seruus meus Ad idem insti. quibus non est pmis. fa testa. §. prætereà. vbi testamentū furiosi vel impuberis non valet, licet postea efficiatur maior, vel sanæ mentis. Concor. ad hoc xvj. q. iij. potest. ver. quod ab initio. s. de ele. auditis. cū si. {Quod dictū est de furioso vel impubere. dicit idem

idem Dyn. de seruo, si postea fiat liber. de filiofam. si postea fiat sui iuris. de capto ab hostibus, si postea redeat &c. } Nota ergo ex hac regula initium spectandum. alibi habes de fine: sed prosequere hoc brocardum vt no. supra de elect. dudum. j. Item nota, quòd à principio nullum est ipso iure, tractu tēporis nō conualescere: secus autē si non esset nullum, sed annullandum [a]. supra de postu. bonæ. ij. elect. quod sicut. Expressè contra. xij. q. ij. si qua de rebus. xvj. quæst. j. cap. vlt. de iis quæ fi. à præla. cum nos. & ibi de hoc. de regula. significatum. de iure patr. cura de despon. impub. de illis. de coniug. ser. proposuit. ff. de ritu nupt. l. si quis in senatorio [b]. C. de nup. & si contra. in his omnib9 dicitur quia conualescit quòd à principio nullum erat. Solu. ad prædict. ca. si qua de rebus. dic quòd non ob. secundum Ioan. qui ibi not. quòd contractus factus per clericos vacante sede, tenet ipso iure sed restituitur ecclesia. Sed Hug. ibi Tancre. & Goffre. & Ber. extra ne sede vacante. cap. j. dicunt contrarium, scilicet quòd non tenet ipso iure. & dicunt ibi rescindi quantum de facto processit: & quòd potest postea haberi ratum, dicunt esse speciale fauore ecclesiæ. Vel dic generaliter ad illud, & ad omnia contraria supradicta, quòd illud quod ab initio nullum est, non firmatur solo tractu tēporis: vt hic. Sicut enim tempus non est modus inducendæ obligationis. x. q. iij. quia cognouimus. de censi peruenit. C. de pact. si certis annis. nec tollendæ. supra de præscrip. causam. ff. de actio. & obliga. l. obligationū ferè. §. placet. sic nec reparandæ: vt hic. Ad idem. ff. de ser. expor. l. si minor. sed nouo subsequenti consensu interdum tacito, interdum expresso sublata causa impedimenti bene: vt per contraria probatur [c]. Ad hoc C. si ma. fac. ratum habue. l. j. & ij. Probatur hoc optimè supra eodem lib. de sponsa. impube. capit. j. valeant ergo ex subsequenti consensu exnunc, non vt extunc. Simile. ff. de officio proconsul. l. obseruare. in fine. Speciale tamē videtur secundum Bernardū in contractu minoris, vbi non tenet contractus, nisi tutor vel curator ibi sit præsens, licet postea consentiat. insti. de autho. tu. §. tutor. ff. e. tit. l. obligari. Item in electione, quæ si nulla est, subsequenti consensu non confirmatur. supra de elect. auditis. secundum Bern. qui hoc not. supra eod. lib. de reb. eccle. alie. vel non. dudum. in glos. magna in fi. Sed adhuc ob. & solutioni contradicit prędic. decre. supra de iure patro. cura. vbi etiam tractu temporis confirmatur quod ab initio non valebat. Solu. ibi nō fuit solus tractu temporis, sed bona fides cū tempore legitimo quod præscriptionem inducit. & facit quod dixi s. e. cum quis. vel fuit illud propter scandalum: vel fuit ibi etiā tacitus consensus episcopi: vt ibi no. Item solutioni contradicit s. de eo qui du. in matri. quam pol. per adul. ca. ij. vbi matrimonium contractum cum secunda viuente prima, mortua prima ex nouo consensu confirmari non potest. Sol. illud est propter impedimentum perpetuum, scilicet adulterium cū sponsalibus de facto: vt s. eo. tit. c. vlt. licet ergo superueniat casus, scilicet mors primæ, à quo potuerat cum secunda matrimonium inchoari: remanet tamen impedimentum prædictum, propter quod nouus consensus non potest inducere matrimonium cū secunda: & ibi de hoc [d]. Illa ergo quæ de necessitate desiderant initium: vel quę ideo nō valent, quia subest in eis perpetuum impedimentū, nec tractu tēporis, nec nouo subsequenti consensu confirmantur: vt hic & ibi. sed ea quæ de necessitate non respiciunt initium, nec subest in eis perpetuum, sed temporale tantū impedimentum: etsi nō solo tractu temporis confirmantur vt hic, tamen sublato impedimento nouo subsequenti cōsensu interdum tacito, interdum expresso, bene: vt in contrariis. & sic solutionem intelligo supradictam. Ioan. And.

a Per hoc tollitur illud de sententia neglīgētia appellantis cōualescente, nā illa non fuit principio nulla. Phil. Ioan. And.

b Dicit Io. Mon. quòd ibi est vitiū qualitatis, quia sublata tenet quod est actū, hic vitium in facto. Io. An.

c Vnde Dynus distinguit, aut durat causa impediens, aut cessat, & nulla superuenit confirmans. Aut cessauit & superuenit confirmās, primo & secundo casu locū habet regula, in tertio verò casu nō. & hoc recidit in idē. Ioan. And.

d Placet Dy. per l. si expressim. ff. de app.

Idem.

REGVLA XIX.

Non [a] est sine culpa, qui rei quæ ad eum nō pertinet, [b] se immiscet. [c]

Idem.

Non est sine culpa. } [e] Casus in hoc capitulo potest figurari in clerico iaciente lapidem. per ca. clerico. 50. dist. iuncto. c. nec is. §. cum itaque. xv. quæst. j. Et primo pro intellectu huius capit. est præsupponendum quòd est permissum hominibus exercere ludos causa virtutis exercendæ: sicut proiicere lapidem: vel exercere alios ludos ad exercendum fortitudinem corporis. Ponamus quod aliquis clericus inter laicos dimissa veste & habitu clericali proiecit lapidem, & aliquem hominē ibidem transeuntem occidit nō proposito deliberato: quia non fuit in culpa quātum ad homicidium, vtrum sit censendus irregularis? Respondetur quòd sic: quia istud scilicet proiicere lapidem, non competebat suo statui: & sic fuit in culpa quæ præcessit casum. Itē potest poni casus in clerico sagittante, per dictum ca. clerico. Quidam clericus cum balista misit aliquam sagittam, & hominem transeuntem occidit non proposito deliberato: vtrum sit irregularis? Certè sic: quia culpa præcessit casum: & se immiscuit actui qui non competebat suo statui. Item potest poni exemplum per ca. tua. de homici. s. in monacho chirurgico. Certum est quod ars chirurgica est monachis prohibita. Accidit quod aliquis chirurgicus monachus alicui infirmo dedit medicinam iuxta artem chirurgicā. iste infirmus mortuus est. vtrum monachus sit in culpa? Respondetur quod sic: quia immiscuit se actui non conuenienti suo statui. Itē potest poni exēplū in fure. Ponamus quod aliquis Titi9 surripuit mihi aliquas res. istas res postea perdidit per casum fortuitum: quia cum essent in domo sua, per incendium fuerunt combustæ. vtrum fur teneatur mihi restituere illas res, licet sint perditæ per casum fortuitum? Respondetur quòd sic: quia fur semper est in mora restituendi rē. Ex hac regula colligitur quòd regulariter quis non tenetur de casibus fortuitis, nisi culpa vel mora præcesserit casum.

e Io. And. tangit hic an clericus patrocinās corā seculari in criminali, fit irregularis morte secuta. plenius. c. j. de postu. c. sententia. ne cler. vel mon. Item de teste iurato falsum apud acta deponente, qui omni iure puniendus est secundū eum pœna falsi, quam prosequitur Hippo. in l. 1. ff. de fal. Bal. in l. iurisiurādi. in fi. C. de testi. dicit talē puniendū vt de crimine stellionat9. Philip.

Glos. seq. dicit vnde sumpta, & ponit exempla in princ. & in fine, ex quibus infert hunc de casu teneri. in medio obijcit, & soluit.

a *Non est sine.* Hæc regula sumpta est ex l. ff. e. tit. l. culpa est. Pone casum in clerico iaciente lapidem, & cæco sagittante. 50. dist. clerico. xv. q. j. §. cum itaque. in monacho chirurgico. s. de homi. tua. j. respon. Scire enim debet, quod suū non est, ad alios pertinere. C. vnde vi, cum quærebatur. Si hęc regula vera est: ergo est culpa gerere aliena negotia. & sic est contra. ff. de neg. gest. l. ij. & per totū. vbi prodita est actio gerenti. ex improbitate enim non debuit actionem consequi. xxij. q. iiij. si ad peccatum. s. de consue. c. pen. ff. de fur. itaq; fullo. Sol. officiū hoc debet homo homini. xxij. q. iiij. c. ij. s. de testa. cum in officiis. ibi, primo loco &c. ff. de ser. expor. l. seruus. Et no. quòd propriè loquendo inter Deū & hominē est religio: in decre. iuramenti religio. xxij. q. iiij. vnusquisq;, inter prælatū & subditū obediētia. ij. q. vj. q se scit. Inter maiorem & minorem reuerentia. s. e. li. de offi. dele. ca. ij. Inter patrem & filiū dilectio. v. q. v. non osculatur. Inter cōsanguineos pietas. Inter dominum & seruū, seruitiū. Inter patronū & libertum, obsequium. Inter hominem & hominē, officiū. C. de g. gest. officio. ff. de inoffi. testa. l. ij. Non potest ergo dici ad eū non pertinere: nā vides quod olim appellans pro cōdēnato habebat biduū, vt in propria causa, non triduū vt in aliena. ff. de app. non tantū. ff. quando appel. sit. l. ij. Ad hoc. ij. q. vj. nō solent. Exemplificare potes hanc regulā etiā in imperito medico, & in iudice [f] qui per imperitiā malè iudicauit, qui tenetur actione in factū, inquantum religioni iudicātis videbitur æquū. ff. de va. & extraordi. cogni. l. si iudex. insti. de obli. quę ex quasi delic. in prin. quia imperitia culpę cōparatur. j. q. j. nō est putanda. in fi. xxix. dist. c. vlt. s. de æta. & quali. ad aures. de homici. tua. ff. eo. tit. l. imperitia. si ergo est in culpa se miscendo, ergo tenetur de casu: quia semper si casum culpa præuenit, tenetur quis de casu [g]. de homici. presbyterum. & ca. continebatur. & ca. ad audientiam. & s. e. lib. eo. tit. c. vlt. de hoc 50. dist. de his. s. de homici. sicut dignum. in gl. pen. Ad hanc regulam concor. s. de sent. excom. perpendimus. Ioan. And.

b *Non pertinet.* Dicit Ioan. Mon. ratione facti vel modi. ad primum alleg. de homici. continebatur. ad secundum eo. tit ad audientiam. ff. ad leg. Aquil. sed & si. §. fina. cum l. sequen. Ioan. And.

c *Se immiscet.* tractat hic Dy. an teneatur, qui impedire potuit iniuriam fieri, & nō impediuit. Et dicit hoc planū de iure canonico, quod tenetur. s. eo. lib. de senten. excom. dilecto. & facit ad hoc. ff. de noxa. l. ij. in prin. & ff. de re mili. omne delictum. §. qui prępositum. Sed vt dicit, contrarium no. ff. eo. tit. l. culpa. Tamen vt dicit, textus illius legis facit pro, à contrario. Item facit ad Sillania. l. j. §. eod. autem. pro glos. facit ea. l. j. §. sed in eo. de hoc supra de senten. excommu. quantæ. Ioan. And.

Nullus pluribus [h]. } Casus figuratur primò per c. auditis. de præscrip. in anti. Ponamus quod episcopus Pictau. dicit ecclesiam beati Hilarij maioris Pictauis esse sibi subiectam de iure communi. vnde fecit conueniri decanum & capitulū illius ecclesię corā iudice competēti: & petit in suo libello vt illa ecclesia declaretur sibi esse subiecta: & quòd clerici & canonici compellantur sibi obedire. Decanus verò & capitulum excipiendo proposuerunt quòd sint exempti à iurisdictione ordinaria ipsius episcopi. Item proposuerunt quòd posito quod non essent exempti, tamen ipsi præscripserāt libertatē contra episcopū Pict. & sic ipsi allegāt duas exceptiones contrarias: quia si sunt exempti per priuilegiū sedis apostolicæ, non est eis necessaria præscriptio. vtrum sint admittendi ad probādū istas duas exceptiones? Videtur quòd non:

Religio est inter Deū & hominē. Obedientia est inter prælatū & subditum. Reuerētia inter maiorem & minorem.

f Et assessore. ff. quod quisque iuris. l. 2. Io. And.

g Verū est si ex culpa verisimiliter sequitur casus, aliàs non. doct. l. 2. §. si verò. ff. si quis cau. Philip.

Iniuriam fieri non prohibens cum possit, an teneatur.

h Io. And. hic dicit accusatū homicidij specificati, negantem, si conuincatur, excipere posse de sua defensione, etiā si suā negationem iurauerit. Philip. no. Bar. in authen cōtra qui ppriā.

ego allego tex. in §. item si vasallus.si de inuestit.cõtrouer.neque debet dicere necessariam, sicut vult Lot. sin. 28. vide Ias. §. si quis insti. de acti.

quod non:quia actor non potest simul proponere plures actiones.l.j. C. de ser.corrup.sic videbatur in reo,quod reus non posset etiam simul proponere plures defensiones.' Sed hac ratione dubitandi non obstante respondetur in contrarium:videlicet quòd reus potest plures defensiones proponere etiam contrarias. Et ratio huius colligitur per istam regulam, iuncta regula, cum sunt partium iura. supra eo. & l. fauorabiliores. ff.eo.titu. Nec obstat motiuum:nam iura magis fauent reis quàm actoribus. Item potest figurari casus per l. interpositas.C.de transact.Titius conuenit aliquem suum debitorẽ coram iudice competenti,coram quo dedit in scriptis suum libellum,cui petiit per reum responderi. reus autẽ excipiendo allegauit transactionem factã inter ipsum & Titium.Titius replicãdo proposuit ꝙ illa transactio erat nulla.Primò, quia fuerat facta per metum. Item allegauit ꝙ ille cum quo fuerat facta transactio,erat seruus transigentis. vtrũ debeat Titius admitti ad probandũ istas duas defensiones? Respondet quòd sic: quia nullus prohibetur vti pluribus defensionibus, etiam si illæ defensiones essent inuicem cõtrariæ: vt dictum fuit in primo casu.

REGVLA XX.

Nullus [a] pluribus vti defensionibus prohibetur.

Glossa sequens dicit vnde sumpta:& ponit exempla. Secundò exponit regulam etiam de contrariis: & xj. casus excipit. Tertiò interserit de electionibus & actionibus, & remittit. Quartò obiicit ad id quod dixit de contrariis: & ponit quatuor solutiones, & quamlibet impugnat. deinde soluit distinguendo, subdens adhuc aliam solutionem quam non appprobat. Quintò notat, remittit: & concord. allegat.

a *Nullus pluribus.* Hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. titu.l. nemo ex his. Pone casum.xxiiij.quæsti.prima.quisquis.vbi negat Augustin. quod dicebat Vincent. eum facere: dicens quòd posito quòd id verum esset, id facit ex causa. de præscript.auditis. vbi allegatur exemptio & præscriptio. Co.de transac. interpositas. vbi dicitur transactionem non tenere, tum quia metu interposita, tum quia facta cum seruo proprio. Et quod dicit defensionibus, intelligas etiam contrariis.xiij.quæst.ij in principio. vbi de hoc.ff.de except.l.nemo.nisi fortè specialiter ius impediat:vt prædic.l. ff.eo.tit.l. nemo ex his. impedit enim ius interdum contrarias defensiones proponi.Pone casum.ff.de noxa.l.quoties. §.prætor. ibi conuentus noxali negans seruum habere in potestate, conuictus de mendacio tenetur insolidum, nec pœnitere potest. Idem in conuento de pauperie.ff.si quandru.pau.fe.di.l.j.§.interdum. Idem in eo qui negat pecuniam numeratam: conuictus de mendacio, non potest dicere se soluisse. C.de non nume.pecu.authen.contra qui propriam. {Vide de hoc in Specu.de except.§.viso.ver. sed quid si debitor. & ibi in versi.seq.tractatur de creditore qui negat se numerasse, & pignus recepisse, cum ab eo pignus repetitur.} Idem in eo qui negat se socium,amittit priuilegium vt conueniatur inquantum facere potest. ff. de re iudica. sed hoc ita. §.j. idem in eo qui negat sibi pecuniam solutam: si conuincitur de mendacio, amittit priuilegium per quod aduersarius cõpellebatur probare indebitum sed [illegible]se compellitur probare debitũ. supra de solu.is qui. ff.de proba.cum de indebito. in princip. Item impedit.ff.de rei vendi.l.vlt.Cod.qui po.in in pig.habe.authen.si possessor. nam conuentus rei vendicatione vel pignoratitia, negans se posſidere, conuictus de mendacio,commodum possessionis amittit,vt ibi:& Aquilia inficiatione crescit in duplum. ff. ad legem Aquil. l. ij. & hæres qui negat legatum, conuictus non recurrit ad solennitatem iuris:vt dicatur testamentum imperfectum.insti.de fideicom.hæres.§.vlt.Item impedit.institu.de fideicommis. liberta. §.sed quod. & in authent. de trien. & se. §. studium. §.illud actor.collat.iij. [a] Duas autem electiones quis simul prosequi non potest: nec vna electa redire ad alteram.supra eodem lib. de elect. vt quis duas [b]. & facit supra de re iudic. cum olim. An autem quis pluribus actionibus vti posſit: no.xiij.quest.ij.in princip de reli.domi.cum dilectus.& per Innoc.& Hostien.de restitut.in integ. constitutus. & plenè. ff.de tributo.quod in hæredem.§.eligere [c]. {Nec valet si dicas idem debere dici in exceptionibus in quibus reus est actor.ff. de except. l. j. quod in actionibus. & est ratio:quia rei fauorabiliores.ratio rationis: quia in potestate actorum est agere: sed conueniri non est in potestate reorum. ff. de do.ex.l.purè.§. fin. Dyn.} Licet autem ex titulo duplicato non agatur,supra de fide instrumen.inter dilectos.C.de cõtrahen.emptio.cum res tamen bene excipitur. supra de concef.præben.post electionem.de religio.domi.constitutus.& c.cum dilectus In illa autem decreta.de præscript.veniens. simul proponebantur illa duo, priuilegium & præscriptio:

a Dicunt cõmuniter doct.quòd in his omnibus est ratio specialitatis vt puniatur mẽdacium. Ioan.And.

b Ego ibi dixi causã post de Anchar

c Per Dy. hic & omnes in l.edita.C.de eden.&.c. 2.de li.ob. latio.

per quorum vnum videbatur recedi ab altero: vt ibi patet. Sed nónne contraria allegans non auditur,vt xxiij.questio. septima.quod autem. in princip. de appellat. solicitudinem. in fin.C.de fur.& ser.corrup.l.j.? Quidam indistinctè dixerunt allegantem contraria non audiri per prædictam decretalẽ. inter dilectos. sed obstant supradicta iura. Alij dixerunt, scilicet Guli. Naso. Tan. & Goff. recitando quod illud habet locum in actore, & in eadem instantia iudicij: nam secus in diuersis. ff.de inoffi.testa.l. Papinianus. §. sed nec impuberis. in reo autem non habet locum:vt supra probaui.Sed huic opinioni contradicit prædict. decreta. veniens. nam ibi erant mutuæ petitiones: & supra eo super quo se defendebat abbas, & non auditur ibi allegans contraria: præscriptionem scilicet & priuilegium. Et ideo dixerunt quòd non auditur allegans contraria in eadem instantia iudicij, vt in contrariis: sed in diuersis bene:& ideo dixit lex, quòd qui primò egit de inofficioso testamento,& succubuit: potest postea dicere nullum:vt C.de inoffi. testa.l.contra maiores [d]. Sed huic contradicunt,de præscrip.auditis. & ca.cum olim.vbi in eadem instantia proponuntur. Vnde dixerunt alij quòd sub conditione licet proponere contraria: puta propono talem exceptionem,in qua si succubuero, extunc propono talem. facit de exce.cum venerabilis. & quod ibi not. & sic intelligunt [e] dictas decret.auditis. & cap. cum olim.& hoc recitat Goffr. seruari in curia. Sed hoc non colligitur ex ipsis decret.& videtur quoddam diuinare. Vnde verius dicas quòd aut sunt contraria quæ proponuntur ex principio, aut ex fine. Si ex principio sunt contraria, sed ad vnum finem tendunt, pone casum in prædict. decreta. auditis. & in decret.cum olim. & in decret. post electionem.cum simi tunc proponi possunt in eadem instantia: & vnum non præiudicat alteri [f]. Si autem ad finem contrarium tendunt: pone exemplum per decret. solicitudinem. tunc simul vel in eadem instantia non proponuntur:vt supra dixi. Nec credas quòd in prædict. decreta. veniens. priuilegium in eo quòd priuilegium, sit contrarium præscriptioni in eo quòd præscriptio: sed tenor priuilegij erat contrarius præscriptioni. per præscriptionem enim ibi dabatur abbati plena & pura potestas recipiendi ordines à quocunque vellet episcopo: sed per priuilegium cum determinatione dabatur prædicta potestas si episcopus catholicus non esset &c. Dicunt tamẽ quidam referre in verbis,an scilicet dicat, allego priuilegiũ & prescriptionem:& tunc debet audiri.an dicat,allego prescriptionem & priuilegium:& tunc non auditur, quia ponit carrucam ante boues.& sic intelligunt decre. Sed vt ibi patet:primò priuilegium fuerat allegatum:vnde præcedens ratio verior est. Et nota quòd exceptionem obiiciens nõ contestatur litem.supra eo.lib.de lit.contest. c.ij. nec fatetur:vt j.eo.exceptionẽ.& adde quod ibi dicam.& concor.ad hanc regulam de appel.cum parati.

d Idẽ Dyn. & est ratio,quia cõtrariantur origine,nõ effectu.

e Vide qd ibi dixi super si. antepen.glo. Io.And.

f Est de mente Dy. per l. scio. §.vlt.ff.de appella.

Idem.

REGVLA XXI.

Quod semel placuit [b], amplius displicere non potest.

Idem.

Quod semel placuit [g].} Casus sic figuratur per capitulum primum de iudi.in ant. Quidam Titius fuit cõuentus coram aliquo iudice sibi suspecto. fuit petitũ à iudice vtrũ vellet eum recusare tanquam suspectũ:& dicit illi: Si tu velles, posses me recusare vt suspectum propter talem causam: veruntamen si velis coram me litigare, ego ministrabo tibi bonam iustitiam:& delibera an velis coram me litigare.Ille respondit: ego confidens de legalitate vestra, sum contẽtus coram vobis litigare: & sic semel sibi placuit litigare coram eo.Postea pœnitentia ductus voluit illum recusare vt suspectum:vtrum posſit? Respondet quòd non:quia quod semel placuit,amplius displicere non potest.& hoc verum,nisi superueniat aliqua causa de nouo.

Glos.seq.ponit exempla quatuor specierum.Secundò ponit xxiij.casus,qui plures includũt quibus regula fallit.Tertiò dicit aliquid generale incidere in hanc regulam: de quo generali remittit. Quartò ponit quatuor quæ requiruntur ad regulam: scilicet quòd placitum non sit à iure reuocatũ: quòd scienter placeat: quòd non sola mente:& quòd alterius intersit.

b *Quod semel placuit.* [h] pone casum in matrimonio.xxxij.q. v.horrendus.de iureiur.quemadmodũ.ff.de adulte. si.vxor. in fin.In electo.viij.quæstio.ij.dilectissimi.supra eodem lib. nulli.de elect.ff.de decur.l.pen.in fin. In iudice,tertia quæstio.iij.offeratur.de causa possess.cum olim. C. de iudi.apertissimi.Idem in aliis omnibus.iiij.distin.in istis.s.de proba. per tuas.ff.de nego.gest.Pomponius.ij.Fallit interdum hæc regula ex causa superueniente:vel de nouo ad notitiã perueniente.supra eod.lib.de elect.vt circa.& c.nulli. s.de excep. pastoralis.quia quæ de nouo emergunt,nouo indigẽt auxilio.supra

g Io.And. hic tenet. ij.testamentum valere non obstãte primo in rato, neque testator est periurus, secundum Phili.vide Imo.c.cum contingat. de iureiur.

h Io.Mon. dicit exempla ponenda per c.de illis.I.ad fi. de despon. impube. p l.ff.de inof fi.testa.l.si. ff.de aqua plu.arcen. in diem.de vaca.mu.l. pretor.§.si post &c. Ioan.And.

lio.supra de offi.deleg.insinuante.ff.de interro. act. de ætate.§.ex causa.Item fallit in casu.ff.de mune. & hono.vt gradatim. §. reprobari. vbi medicus semel probatus iterum reprobatur,& est illud speciale propter hominum sanitatem, ne vniuersitatis membra à malo medico corrumpantur. Item fallit in omnibus casibus in quibus à iure permittitur pœnitere vel variare, sic in appell. à qua liçet appellanti recedere.ij.quęstio. sexta. si quis libellos.de offic.delega.gratum. supra eodem lib.de elect.quanuis.& cap.prouida.& supra de appellat.interposita. Item in patrono laico qui variare potest accumulando.supra de iure patron.quod autem.& cap.pastoralis.In cardinali qui variat in casu.supra de elect.licet.In moniali supra eodem lib.eod. titu,indemnitatibus.§.si autem.Et in testamento quod mutari potest vsque ad supremum vitæ exitum.xiij.quæstio.ij. vltima voluntas.de celebra.miss. cum Marthæ.ff.de adi.leg. l.iiij. Non obstat pactum de non mutando. Cod.de pact.l. pactum quod dotali.ff. de leg. iij. si quis in principio. j.responso. & in libello qui vsque ad litis contestat. mutari potest.Cod.de eden.l.edita. de hoc de libel. ob. cap.ij.& accusans ante inscriptionem pœnitet.de accusat.cap. licet. Item iudex mutat interlocutoriam suam. supra de appellat. cum cessante.& dic vt ibi ff.de re iudi.quod iussit. Item in mandato,societate,& deposito licitum est pœnitere.instit. mandati.§.rectè.supra eodem libr.de procurat. cap.ij.& penult. ff.pro socio,sed & socius.§.vltim. ff. deposi. l.j. §.penulti.& regulariter in contractibus innominatis. quod dic vt plenè not.ff.de condi.cau. da. causa non se. si pecuniam. Item precarium ad certum tempus concessum, etiam ante tempus reuocatur. ff. de preca. l. cum precario. ratio, quia certi temporis adiectio est cõtra naturam illius contractus. Item soluuntur sponsalia de futuro per secuta sponsalia de præsenti.de spon.si inter.& sponsalia de pręsenti per ingressum religionis.de conuersio.coniug.ex publico.& ingressus religionem, ante annum vel professionem pœnitet. de regula. ad nostram. & professus vnam religionem, etiam inuito prælato profitetur & ingreditur arctiorem. eodem tit.licet. Et à simplici voto receditur per sequens matrimonium. supra eodem lib.de vo.& vo.redemp.cap.vnico.ratio ibi.Item à voto de certa religione profitenda receditur per ingressum etiam regulæ laxioris. supra eod.lib.de regula.qui post votum. Item fallit in casu in quo licet intra triduum pœnitere.supra de regula.ad nostram.& eod.lib.& titu. constitutionem.in fine. Item in electo qui consentit electioni de se factæ, qui propria auctoritate pœnitet ante confirmationẽ. de translat.inter corporalia.secundum Ber. In his igitur & similibus casibus quod semel placuit, adhuc potuit displicere. Et incidit in hanc regulam illud generale,quòd nullus potest venire contra factum suum.de quo dic vt not.lv.dist. pœnitentes.de elect.nosti.& de cleri. coniuga. diuersis fallaciis. Et not.quòd hæc regula non habet locum in iis quæ improbantur à iure, [a] vt in prædict.cap.pœnitentes. lv.dist. supra de pact.cap.vlti.supra de foro compe.si diligenti. Co. de arbi.l.penulti. vbi licet partes faciant pactum de non recedendo ab arbitrio, & appellationi renuntient, nihilo minus recedere possunt. {Expone & remitto vt dixi de arbi. cum dilectus.super fin.vlti.glos.} Item habet locum in iis quæ scienter placent,& non per errorem facti. xxxviij.dist. quanuis.xxij.quæstio.ij.in quibus. & supra de elect.cum in cunctis.& de solut.cap. vlt. de coniug.ser.cap.ij. & vlti.ff.de iurisdi.omn.iudi.si per errorem. Item requiritur quòd non placeant sola mente, sed verbo vel facto. supra de spon.tuæ. Et quòd alterius intersit. facit infra eodem mutare. & quod ibi dicam. ADDITIO. Dyn.hic plene tractat an faciens secundum testamentum habeat necesse specialiter reuocare primum in quo erant verba derogatoria. Secundò, an sufficiat solùm generalis reuocatio. Et dicit quòd fortè nõ erraret qui diceret secundum valere,per §.& si quidem.in authen.de test.imperfe.vbi sufficere videtur expressa reuocatio,nec requiritur specialis. Tamen ipse tenet contrarium, scilicet quòd requiritur specialis,per l.si quis.in princ. ff.de leg.iij.superius allegatam, vbi dicitur, nisi specialiter dixerit &c. Si verò specialiter reuocat, certum est valere secundũ,vt ibi:nisi transisset ad naturam contractus excedens fines vltimę voluntatis.ff.de dona.cau.mor.l.vbi ita donatur. Et quòd illud in testamento fieri posset quod in contractu, patet.ff.de asig.liber.l.assignare.& not. ff.de testa. hæredes. §.vlt.Ioan.And.

a Vnde dicit Io.Mo. ꝙ malum culpæ remitti,& ordinari potest in bonũ pœna. vel vt dicit homo ruẽs in peccatũ non resurget nec ex se nec à se, sed gratia præueniente.Io.An.

REGVLA XXII.

Non debet [a] aliquis alterius odio prægrauari.

Idem.

b Io.And. hic monet, animaduerte

a Non debet aliquis. [b]} Casus primò sic figuratur per capitulum, si habes.xxiiij.quęst.iij.Ponamus quòd Titius manus violentas iniecit in clericum, vel aliud graue delictum perpetrauit dignum excommunicatione, vtrum filius pro delicto sui patris delinquentis debeat excommunicari? Respondet quòd non, quia quis non debet grauari odio alterius. & istud est regulare. Aliquando tamen propter delictum patris puniuntur filij,vt in criminæ læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiesta. & in crimine hæresis. supra de hæretic. per totum istomet libro. Item potest figurari casus per capitulũ, si compromissarius.§.j.supra de elect. Certum est quòd si canonici alicuius ecclesiæ cathedralis vel collegiatæ eligant in suũ prælatum aliquem indignum, sunt priuati pro illa vice potestate eligendi. Sed ponamus quòd canonici compromiserunt in aliquos arbitros,qui arbitri scienter elegerunt indignum:vtrum canonici compromittentes sint priuati potestate eligendi pro illa vice? Respondet ibi quòd non,ne isti canonici ex dolo arbitrorum puniantur. Item potest poni casus in l.si quis.circa finem.l.C. de inoffic.testamen.vbi dicitur quod antiquitus mater poterat filium suum etiam nõ doli capacem exhæredare odio mariti, hodie illa lex corrigitur, quòd odio mariti vxor non poterit filiũ suum exhæredare,nisi commiserit causam ingratitudinis erga matrem, & hoc per rationem huius regulæ, ne filius grauetur odio patris sui.

ctum latè cõtra vniuersitatẽ, cõprehendat absentes vel contradicẽtes. remittit ad not.per c.si sententia. de sent.excom.supra eod.& an virtute represaltarĩ capta,cum bona conscientia teneri posſit, Io.An. & Albe. latè disputant.

Glossa sequens primò ponit exempla. Secundò obiicit de tribus iuribus. Respondet, remittit, & dat simile. Iterum successiuè format quinque obiectiones, quas soluit. Tertiò dat simile ad regulam, & continuat infra proximam.

a *Non debet aliquis.* [c] Pone casum in filio, qui non excommunicatur pro peccato patris.xxiiij.quæstio.iij.si habes. In compromittentibus, qui non puniũtur dolo compromissarij.supra eo.lib.de elect.si compromissarius. §.j. Idem C.de inoffic. testa. si quis in suo. versus finem. vbi reuocatur lex antiqua quę permittebat filium exhæredari à matre propter paternum odiũ. Ad idem j.quæst. iiij.Iudæi.de simo.nobis. & ca.sicut tuis.supra eo.lib.de iniur. & dam. da.& si pignorationes.C.de pœnis,sancimus.cum simi.Contra.ij.q.vj.biduum.ver.si aduersus absentem. de cau. pos.cum olim. ff.de tribu.procuratoris.vbi negligentia, vt in primo: factum,vt in secundo: dolus, vt in tertio, procuratoris nocet domino. Sed dic quòd ratione mandati ipse dominus videtur id facere,vnde eius odio grauatur inquantum fines mandati patiuntur,in eo quod excedit. not. de offic.delega.cum olim. Intelligas hoc vt plenè no. supra vt lit. non contest.c.j.in fi. Idem dic in hærede, qui grauatur pro defuncto, & in fideiussore qui grauatur ꝓ principali:vt no.de hoc per Gar.in predicta decr.& si pignorationes. Item contra.lxx.disti.neminem.vbi in odium ordinantis deponitur ordinatus. Sed ibi non solũ fuit odium ordinantis, sed delictum ordinati, qui se permisit sine titulo ordinari,vt ibi no. Itẽ contra.lvj.dist. per totum.j.q.iiij.c.ecclesia.§.item peccato.vj.q.j.si quis cũ. xv.q.vlt.cum multæ.xxiiij.q.iij.in princ. xxv.q.ij.ita nos.de consecra.dist.j.in sancta.ibi,perit iustus sæpe pro impio.supra de fil.presby.per totum.supra de spon. non est vobis.de hæret.vergentis.supra eo.tit.eo.lib.ca.ij.§.ij.cum multis si. Solu.triplex est pœna,æterna,spiritalis,& temporalis. quod prosequere vt no.j.q.iiij.in summa.& xxiiij. q.iij.in summa. de his quæ fiunt à maio.par.cap.ca.quæsiuit.Pœna ergo tẽporali vel spiritali alia ab excommunicatione sæpe punitur vnus pro alio.& speciale est,& rationem videre potes,velin odium criminis, puta læsæ maiestatis, [d] hæresis, vel schismatis.Ad hoc supra eo.lib.de schisma.c.vnico. Vel quia incontinentia paterna timetur in filio. & facit quod dixi supra eod.semel.in fin.Item contra.ff.de instit.sed & si pupillus.§. cæterum.in fin. Sed ibi fuit culpa pręponentis,& eodẽ modo soluitur.ff.de offi.proconsul.obseruare. §.j. quia ibi culpa fuit proconsulis secum ducentis vxorem. Item contra. C.in quibus cau.pign.ta.contra.l.satis.vbi bona mulieris in casu mariti primipilarij sunt tacitè obligata, ita quòd si ipsius bona exhausta sunt, bona vxoris distrahuntur. Sed illud est speciale. Facit ad hanc regulam.j.eo.damnum quod quis.& quod ibi dicam.& satis continuatur hæc regula cum infra proxi.per quam etiam respondetur ad contraria supra signata. ADDITIO. Dicebat Ioan.Mona.ad propositum. lvj.distinct.superius alleg.quòd vnius delictum quandoque causat defectum in alio. vnde esse non legitimè natum,non est nota delicti, sed defectus. de purga. cano. accedens. & secundum eum intelligitur regula, quod non impinguitur in toto, licet in tanto. Illegitimi tamen alieno vitio laborant,& ideo digni sunt venia.C.de nat.lib.l.legem. Ioannes Andreæ.

c Dy.ponit exemplum ff. de bon. pos.contra tab.l.3.§.si emãcipat'. et ff.de pœ. l.crimẽ vel pœna. & de decurio. l.2.§ in filiis.& examinat an exhæredatio filij penitus excludit nepotẽ. Bar.in l.si quis post. hu.ff.de li.& posthu. Salt. leg.si quis filium. C.de inoffi.test.

d Do. Io. Igne' post si.quæstionis an rex Frãciæ cognoscat superiorem.l. quisquis. C.ad leg. Iul.maiest. l. quod si nolit.§.qui mancipia. ff.de ædil. edict.

Sine culpa.

Sine culpa. a } Istud capitulum continet duas regulas. Prima est, quòd non debet quis puniri sine culpa. Secunda regula est, quòd punitur quis sine culpa quando subest iusta causa. Casus quo ad primum dictum potest figurari per l. si putator. ff. ad leg. Aquil. Aliquis Titius putabat frondes alicuius arboris existentis in suo fundo. accidit quòd aliquis trãseundo sub illa arbore fuit occisus. vtrum putator teneatur lege Aquilia? Respondet: aut

REGVLA XXIII.

Sine culpa, a nisi subsit causa, nõ est aliquis puniẽdus. Idem.

potest apprehendi culpa in ipso putatore: quia fortè arbor illa erat iuxta iter publicum, & non præclamauit antequam proiiceret frondes: & tunc tenetur. l. Aquilia. Aut arbor ipsa erat in medio sui fundi: & quia non potuit cogitare quòd ibi aliquis transitum faceret: quia alicui non erat licitũ transitum facere per suum fundum: sic non tenetur, quia nõ est in culpa: & sine culpa non est aliquis puniendus. In secundo dicto figuratur casus per ca. si cuius. xxxiiij. dist. Aliquis Titius contraxit matrimonium cum vidua corrupta: vtrum efficiatur bigamus? Dicitur ibi quòd sic: & non poterit ꝓmoueri ad ordines: & nõ punitur ex culpa sua: sed quia subest iusta causa, videlicet propter defectum sacramenti. Item posset poni exemplum per c. tua. de cleri. ægro. in anti. Aliquis Titius clericus sine culpa sua incidit in lepram: vtrum possit priuari reditibus saltem parte redituum sui beneficij? Respondet quòd sic: & ideo priuatur sine culpa: non tamen sine causa.

a Io. And. Phil. examinant. acolytus beneficiatus suscepto filio ex concubina, genuit alterũ ex legitima vxore: qua mortua ipse in extremis cum olim concubina matrimonisauit. an illi filio debeatur hæreditas quã cõsuetudo defert primogenito.

Glos. seq. ponit exempla regulæ & exceptionis. reddit rationem regulæ, & remittit.

a *Sine culpa.* hic ponitur regula & eius exceptio. In regula pone casum. lvj. disti. satis peruersum. supra de constit. cognoscentes. ff. ad leg. Aquil. si putator. In exceptione pone casum in marito corruptæ, qui à promotione sine culpa repellitur: tamen ex causa propter sacramenti defectũ. xxxiiij. dist. si cuius. In clerico leproso, qui sine culpa propter scandalum priuatur ecclesia. de cleri. ægrot. tua. quod dic vt ibi scripsi. Item in domino serui qui noxiam dedit: qui cõpellitur emendare noxiam, vel dare seruum pro noxia. instit. de noxa. act. in prin. Regulariter ergo nullus punitur sine culpa. xv. q. vij. inuentum. de homi. Ioan. & ca. vlti. C. de pœnis, sancimus. supra de consuet. c. penul. & supra regula prox. cũ suis cõcor. Et est ratio: quia pœna est mẽsura culpæ. de offi. deleg. sanè. ij. de transact. c. vlt. de homi. sicut dignum. vbi autem non extat mensurandum, mensura locum non habet: ergo vbi non est culpa, nec pœna. Bene tamen ex causa punitur quis sine culpa. supra vt lit. non contesta. quoniam. frequenter. §. si verò. in fine. Et hæc materia plus glo. non indiget: prosequere enim eam vt not. xxij. distinct. renouantes. supra de constitut. cognoscentes. & de priuileg. antiqua.

ADDITIO. Dy. ponit exemplum in hac regula, cum fauore publicæ vtilitatis res aufertur possessori, & datur militi, qui virtuose se habuit. b ff. de euict. Lucius de rei. ven. item si verberatum. §. ij. Ioan. And.

b Vide Feli. c. quæ in ecclesiarũ. 10. col. de consti. Bar. in l. item si verberatũ. c De quib⁹ plenius Ronille in cõpẽdio de iust. & iniust. tit. de execut. cri. lib. 3. alleg. Bart. l. eleganter, §. qui reprobos. ff. de pigno. acti. in casu quo tortor male exequitur. Luc. de pen. l. 1. de deser. lib. 12. C. in casu quo cõdemnati pereunt de se fieri miracula.

Quod quis mandato. } Casus figuratur primò per capitulum miles. xxiij. quæst. v. & aliqui intelligunt in milite: sed idem in executore sententiæ. CASVS. Quidam Titius commisit homicidium vel aliud crimen dignum vltimo supplicio. fuit captus per iudicem secularem. quia talis Titius erat laicus, & quia iudici constitit de crimine perpetrato per ipsum Titium, eundem condemnauit ad mortem vt laqueo suspenderetur: & iudex præcepit militi deputato ad executionem sententiæ, vt illum Titium laqueo suspenderet. iste miles paruit iudici: & Titium laqueo suspendit. vtrum iste miles censeatur homicida: & tanquam homicida sit puniendus? Respondetur quòd non: quia non est in dolo, nec in culpa, eo quod necesse habuit parere iudici. Alij intelligunt istud capitulum in aliis militibus, & non in executoribus sententiarum: c & tunc secundum istum intellectum casus sic figuratur. Aliquis miles perpetrauit rebellionem contra rempublicam: & fuit ordinatum quòd bellũ ei indiceretur: & fuit ordinatum quòd alij milites istum militem & alios rebelles occiderent. qui milites parendo mandatis regis vel imperatoris rebelles occiderunt: vtrum sint censendi homicidæ, & tanquam homicidæ puniendi? Respondet quòd non: quia non sunt in dolo, eo quòd istos rebelles occiderunt ad mandatum regis vel imperatoris, vel alterius iudicis. Item potest casus poni per cap. si clericos. suprà de sententia excommunic. Ponamus quòd episcopus Pictauen. eo quia non habet territorium, nec potest capere malefactores, nisi intra septa domorum episcopalium: vnde episcopus præcepit laicis, vt quendam clericũ criminosum caperent, & ad se adducerent. ad præceptũ episcopi isti laici talem clericum ceperunt, & episcopo adduxerunt, & incarcerauerunt: vtrum ipsi incurrerint aliquam sententiam excommunicationis? Respondet quòd non: quia mandato licito episcopi obtemperauerunt: & hoc faciendo non fuerũt in dolo. Item potest poni casus per l. si quis. §. doli mali. ff. de iurisdi. omn. iud. hoc modo. Ibi enim dicitur, si quis albũ prætoris positũ causa perpetuæ iurisdictionis corruperit, incidit in pœnam quinquaginta aureorum. Accidit quòd prætor alicui iniunxit vt ipse corrũperet album suum. iste ad mandatum prætoris corrupit album: vtrum incidat in pœnam quinquaginta aureorum? Respondet quòd non: quia antequam quis incidat in illud edictum, requiritur quòd ipse commiserit dolum: & dolo facere non videtur, qui ad mandatum iudicis aliquid facit.

REGVLA XXIIII.

Quod quis mandato b facit iudicis, dolo facere nõ videtur: cũ habeat c parêre necesse. Idem.

Glos. seq. dicit primò vnde sumpta: & ponit exempla. secundò exponit regulam, & rationem reddit. tertiò illã conuertit.

b *Quod quis mandato.* d Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eod. titu. l. non videntur data. §. qui iussu. Pone casum in milite qui de mandato iudicis occidit. xxiij. quæstione quinta. miles. In laico vel clerico qui de mandato episcopi capit clericum. supra eod. lib. de sentent. excommun. si clericos. Et in eo qui iussu prætoris corrupit album: qui excusatur à pœna. ff. de iurisdi. omn. iudi. si quis id. §. doli mali. Et hæc vera, cùm iudex aliquid mandat officium suum exercendo. e ff. ad Trebel. seruo. §. cum prætor. Et causa quare tunc excusatur parens, est iudicialis auctoritas: vt ibi. secundo, ne contra publicam vtilitatem impediatur punitio maleficiorum: vt ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. Si verò non exercet officiũ suum: non est parendum nisi ex reuerentiæ exhibitione. ff. de in ius vocan. l. generaliter. nam interdum resistere debẽt officiales. f de pœ. dist. j. nemo. supra de elect. fundamenta. §. iudices. Apertius eo. lib. de pœnis, felicis. ad fi. C. de app. quoniam. & hoc verum in atrocioribus: in quibus potius Deo quàm hominibus obediendum est. xj. quæst. iij. si dominus. de senten. excom. inquisitioni. ff. eo. titu. ad ea. In his autem quæ sine dolo committuntur, etiam extra officiũ parens excusatur. ff. ad leg. Aquil. liber homo. ij. vbi de hoc plene not. Et not. quòd sicut dolo caret qui iudicis obtemperat præcepto: ita econuerso dolo non caret qui iudicis nõ obtemperat præcepto. ff. eo. tit. l. non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperauit. ADDITIO. Facit hæc regula, quod quis &c. ad quæstionem debitoris qui de mandato iudicis vel curiæ ei soluit quod debebat creditori: quam vide in Spe. de solu. §. nũc aliqua. ver. illud autẽ quæritur, ecce. Ioan. And.

d Dy. etiã ponit exẽplum per. l. ff. de aqua plu. arcen. l. quãquã. in princ. ff. de solut. si stipulatus. §. si lancẽ. Ioan. And.
e Distiguit hîc Dy. vt no. š. de tẽpo. ordi. ad aures. in gl. 2. Io. And.
f De Anc. in regu. ea quæ. j. eo. 2. col.

Glos. seq. no. à cõtrario. dat similia. arguit ad quæstiones, & remittit.

c *Cum habeat.* redituum causæ. in his ergo in quibus non habet necesse parere, vt in atrocioribus quæ ad suum non spectant officium, dolo non caret: vt supra dixi. & facit de senten. excomm, vniuersitatis. vbi verberans monachum, si est laicus, licet faciat hoc de mandato abbatis sui, excommunicatus est. Et nota quòd dicit cum habeat parere necesse: sicut enim necessitas excusat à furto: vt de consecra. distin. v. discipulos. supra de fur. c. iij. ad hoc. ff. ad l. Rhod. de iac. l. ij. §. cum in eadem naui. sic & à dolo, vt hic vides. cum ergo nullum sit maleficium sine dolo, vel lata saltẽ culpa quę dolo comparatur. g xv. quæst. j. aliquos. de senten. excomm. ca. j. ff. de iniur. l. illud. ergo & à quolibet maleficio excusat necessitas. quod intelligas vt supra dixi. Est autem regula hæc in argumento ad quæstionem de eo qui ad mandatum ecclesiæ reddit debitum vxori pendente lite adulterij vel conditionis. de hoc no. xxxiiij. dist. si cuius. & de coniug. ser. proposuit.

g Do. tex. in l. cũ autem. §. capitalem. ff. de ædil. edic.

Mora sua. h } Casus in hac regula figuratur multis modis. Primò per capitulum decimæ. xvj. q. j. Aliquis me⁹ parochianus tẽpore messiũ vel vindemiarũ non soluit mihi decimã, sed illam retinuit apud se. accidit ꝙ aliquo casu fortuito decima periit sine culpa sua: quia milites transeuntes violenter illam decimã rapuerunt, vel inimici sui: inimicitia tamen contracta sine culpa, decimam per violentiã acceperunt. nunquid tenetur mihi soluere æstimationem decimæ peremptæ? Respondet ꝙ sic: quia iste fuit in mora soluendi mihi decimas: & sua mora debet ei esse nociua. Itẽ potest figurari casus per capitulũ vnicũ de commoda. š. Sed pro intellectu huius casus est præsupponendũ, ꝙ commodatarius non tenetur de casu fortuito, quando fuit commodatũ gratia recipientis: veruntamen tenetur de dolo & culpa. Ponamus ergo sic casum, Commodaui tibi librũ meum ad vsum tuum,

h Dy. tractat de interesse. & Io. Igneus in l. quatenus. ff. de reg. iur. & Phil. Ioan. And. petũt an post assignatum peremptorium audiatur exceptio.

tuum. certum est quòd si liber meus non perierit culpa tua, sed casu fortuito: tu es liberatus. Sed ponamus quòd commodaui tibi librum meum ad certum tempus ad tuũ vsum. lapso tempore isto interpellaui & requisiui te vt librũ mihi restitueres. qđ facere recusasti indebitè & iniustè: & sic fuisti in mora restituẽdi mihi librũ meũ. postea liber meus aliquo casu fortuito periit apud te. nunquid teneris mihi soluere æstimationẽ libri? Certè sic. Item potest poni casus in fure, qui semper est in mora restituendi rem surreptam: si res pereat, perit periculo suo: ideo tenetur soluere æstimationem.

REGVLA XXV.

Mora sua a cuilibet est nociua. Idem.

Glos. seq. dicit primò vnde sumpta: & ponit exempla. secundò ponit tria quæ requiruntur ad moram: & quomodo tunc tenetur de casu etiã naturali. tertiò prosequitur de mora aliena: & de materia remittit. quartò quærit an purgetur. arguit pro & contra, & soluit.

a *Mora sua.* hæc regula sumpta est ex. l. ff. eod. titu. in condemnatione. §. vnicuique. Pone casum in eo qui est in mora soluendi decimas: quia pereunt periculo suo, etiam casu fortuito. xvj. quæst. j. decimæ. Idem in commodatario vel depositario qui fuit in mora. de commoda. capi. vnico. de deposi. bona fides. Idem in fure, qui statim est in mora. Cod. de fur. l. subtracto. Circa hanc tamen regulam no. quòd ad hoc quòd quis dicatur morosus, requiritur quòd sciat se debere, vel scire debeat, quòd interpellatus fuerit à die vel homine: & quòd habuerit possibilitatem dandi. hoc habes. ff. de reb. credi. l. quod te. & tunc tenetur morosus de casu fortuito: etiam si eodem modo fuisset res apud dominum peritura: secundum Accur. licet Mar. contra: vt not. in dicta. l. quod te. & probatur. ff. de leg. j. cum res. §. vlti. fortassis enim dominus rem vendidisset: & apud alium periisset. & hoc tenet Ber. suprà de commod. cap. vnico. & de deposit. bona fides. Et nota quòd dicit mora sua. nam in duobus reis debendi altero interpellato alter liberatur interitu speciei: a sed interpellatus tenetur. ff. de vsur. l. mora. in fine. Item mora fideiussoris sibi nocet, non reo, quo minus liberetur interitu speciei: secus econuerso. ff. de verbo. oblig. l. cum filius. & l. mora. & hoc quia fideiussor habet causam à reo, non reus à fideiussore. Et imputet sibi qui alterius obligationem in se suscepit. Vnum not. quòd si debitor primò fuit in mora soluendi, & postea creditor in mora recipiendi, vel contra, quòd vltima mora nocet: vt. ff. de vsuris. l. debitor. & vide quod not. de deci. cum homines. De mora autem & multiplici eius effectu, plene not. ff. de vsur. l. mora. {Et per hoc Hostien. in sum. de vsur. §. ex quibus causis. sub §. & mora. & per ipsum & Innoc. de loca. propter. per Dyn. eo. titu. potuit. } Sed nunquid mora semel commissa purgari potest? b Videtur quòd non. xij. quæst. ij. longinquitate. xx. q. ij. puella. de elect. cum in cunctis. vbi, decurso tempore. de supplẽ. negligen. prælat. licet. & cap. vlt. ff. de actio. & oblig. l. traiectitiæ. Co. de contrahen. & commit. stipu. magnam. Contra quòd possit purgari. xviij. dist. c. j. vbi de hoc. & 100. distin. quoniam. de suppl. negl. præla. literas. de elect. quod sicut. in fi. de reb. eccle. non alie. si quis presbyterorũ. de loca. & conduc. propter. in fi. & c. potuit. in fi. vbi de hoc. & de elect. ca. vlt. ff. si quis cau. l. & si post tres. ff. de peri. & commo. rei. vendi. l. j. C. de fideius. sancimus. supra eo. lib. de preb. si tibi. Sol. dic quòd vbi dies præfigitur à canone vel lege pœnam imponente, mora purgari non potest: pœna enim semel commissa non purgatur. & sic intelligũtur prima iura, & hæc regula. & hoc est verum, nisi eadem lege vel alia vel canone caueatur in eo casu moram posse purgari, & pœnam euitari: & sic intelligantur contraria. Lex autem illa, & si post tres. loquitur de præparatoriis iudiciorum, in quibus mora bene purgatur: vt ibi, cum suis similibus. sed post litem contestatam non purgatur. ff. de verb. oblig. l. si insulam. multo ergo minus purgabitur pœna semel commissa, nisi forte fingeretur non fuisse in mora. ij. q. vj. biduum. de re iudic. cum Bertholdus. ff. de in int. resti. l. diuus. sicut enim à pœna canonis non appellatur. š. de appel. cõsulit. iij. & c. quia nos. nec à pœna legis: vt ff. de verb. sign. si qua pœna. sic nec purgatur: vt supra dictum est. & hoc no. Gar. š. eo. lib. de elect. cupientes. §. quod si per xx. c Ioan. And.

Morosus quis dicatur.
a Et sic sibi non nocet. & hoc verum, nisi essent socii. ff. de duo. re. de l. pe. secundum Dy. secundum quẽ sibi imputet casus in societate participando. debuit enim cogitare hoc euenire posse. ff. de eod. inde. l. indebitam. ff. loca. si quis domũ. Ioan. And.
b Bart. l. si insulã. ff. de verb. obli. c. potuit. de loca.
c Vide quæ ibi notaui in glo. priuato.

Ea d quæ fiunt. } Casus figuratur primò per capitulũ, quorum vices lxviij. dist. hoc modo. Ponamus quòd aliquis simplex sacerdos, vel alius constitutus in dignitate, puta archidiaconus, decanus, vel cantor, non tamen episcopus, ordinauit aliquem in diaconum proferendo verba apta ad talẽ ordinem: vtrum iste sic ordinatus receperit talem ordinem? Respondet quòd non: quia potestas ordinandi clericos non depẽdet ab ordine sacerdotis, nisi fuerit episcopus. Vel sic: ponamus quòd aliquis simplex sacerdos non episcopus, ꝓtulit ista verba apta ad conficiendum chrisma: vtrum conficiat? Respondet quòd non. Idem est de consecratione monialium: & generaliter cum quis facit ea quæ nõ spectant ad officium suum: illa per eum facta, viribus non subsistunt. Item posset poni aliter casus: videlicet per c. indulgẽtiæ. de pœni. & remis. e. lib. š. Aliquis episcopus vel archiepiscopus cõcessit subditis suis porrigẽtibus manus adiutrices ad aliquod pium opus, centum dies indulgentiarum: vtrũ valeat talis concessio indulgentiarũ? Certè non: quia ad officium episcopi vel archiepiscopi spectat solùm dare. xl. dies indulgentiarum, & non centum.

d Ioan. An. Alberi. tractãt de statuto episcopi excõmunicante mulieres ornatu abutẽtes. dicit tamen Phil. pl⁹ obtẽperãdum viro quàm episcopo. Ancha. hîc tractat de iudice laico contra clerum.

REGVLA XXVI.

Ea quæ fiunt b à iudice, si ad eius non spectant c officium, viribus nõ subsistunt. Idem.

Glos. seq. dicit primò vnde sumpta: & ponit exẽpla. secũdò dicit regulam etiam in bono quod fit, locum habere: & quòd loquitur in aliàs iudice. tertiò quærit, & ponit duas opiniones contrarias. quartò signat contrariũ, & soluit. quintò dicit regulam non loqui in spiritalibus quæ dependẽt ab ordine.

b *Ea quæ fiunt.* hæc regula sumpta est ex. l. ff. e. tit. l. factum à iudice. Pone casum. lxviij. disti. quorum vices. vbi simplex presbyter ordines conferendo, chrismando, virgines cõsecrando, nil agit. Itẽ supra eo. lib. de pœni. & remis. indulgentiæ. vbi non tenet indulgentia data ab episcopo vltra tenorẽ concilij generalis. Ad idẽ. ff. de iuris. om. iudi. l. vlt. vbi dicitur, extra territorium ius dicenti non pareatur impune. idẽ si supra iurisdictionem suam velit ius dicere. Et habet hæc regula locũ etiam cum bonũ est id quod facit iudex: tamen ex quo ad eius nõ spectat officiũ, viribus non subsistit. pone exemplũ. xcvj. dist. bene quidem. bonũ enim est statuere res ecclesiæ alienari non posse. xij. q. ij. per totum. de rebus eccle. non alie. per totum. tamen statutum imperatoris super hoc non valuit, quia ad eius nõ pertinebat officiũ: vt ibi. Ad idem de app. dilectus. ibi enim officialis archiepiscopi bonum & æquum decreuerat: tamen quia id ad suum non pertinebat officium, ratione appellationis interpositæ ad papã, non valuit quod fecit. generale enim est quòd non sufficit bonum facere, nisi & bene id fiat. xvj. q. j. monachi. ij. de postul. ca. ij. ff. de re mili. l. iij. §. in bello. & facit. xxiij. q. v. relegẽtes. & de collu. c. j. & quod ibi not. Et quòd dicit regula, ea quæ fiunt à iudice: aliàs subaudi. nã in eo quod facit nõ pertinens ad officium suum, non dicitur iudex. sicut ergo procurator fines mandati non debet excedere, sic nec iudex fines iurisdictionis. & hoc dico siue sit ordinarius, siue delegatus, siue arbiter: saluo eo quod de prorogatione not. š. de offic. dele. P. & G. Quæri solet si iudex qui de. x. tantũ potest iudicare, iudicat de xx. an valeat sententia in. x? Dixit Io. ꝙ non: e quia res iudicata non potest pro parte tenere, & pro parte non tenere. ff. fam. ercis. in hoc iudicio. & hoc ipse no. ij. q. vj. §. definitiua. ver. cũ certa ratione. in fi. Ad contraria ibi signata xij. q. ij. si quos de seruis. C. de don. sancimus. potest responderi id speciale fauore donationũ. Ad decr. de arb. cũ tempore. de præb. dilectus. potest dici ꝙ ibi sentẽtia continebat plura capitula. vnde in vno potest tenere. in alio non: hic autẽ continet vnũ tantũ. & cũ Io. cõcor. Accur. f ff. de iuris. om. iudi. l. vlt. Hug. tamẽ & Lau. tenent cõtrarium, s. ꝙ sententia bene tenet in x. & dicũt sententiã rescindi tantum in superfluo. & hoc notatur ex verbis illius ver. cũ certa. dũ dicit ꝙ contra ius gestum videtur. C. quãdo prouo. nõ est neces. l. certa & pro eis facit quod not. de dona. apostolicæ. & regula. j. eo. vtile. & quod ibi dicã. pro Io. optime facit prædict. decr. š. e. lib. de pœ. & remis. indulgentiæ. Pro Hug. & Lau. š. eo. lib. de arbi. c. j. ff. de arb. l. diẽ. §. si plures. Et facit hæc regula pro his quæ dixi š. e. quod quis mãdato. Ad primum casum contra. xcv. dist. c. j. vbi presbyteri chrismabant in fronte. Sed illud ad tempus à Greg. fuit specialiter cõcessum. & dic vt ibi: & tunc ad eorũ spectabat officium: & si nõ ex ordine, ex demandatione. & vide quod de hoc no. de cõsecra. dist. v. manus. in vlt. glo. Nec habet locũ hæc regula in spiritalibus, quæ potius dependent ex potestate ordinis quã iurisdictionis. Hinc est quòd si episcopus qui hoc potest ex ordine, consecret alienã ecclesiam vel altare, vel ordinet alienum subditum, quod non potest ex iurisdictione: consecratio tamẽ & ordinatio bene tenet: licet ordinatus executione careat. vij. q. j. episcopus in diœcesi. de tempo. ordi. quod translationem. & dixi suprà eo. ratum. Ioan. And.

e Videtur de mente Phil. hîc, cũ quantitates sint diuisibiles. addo. l. 1. §. si stipulanti. ibi Frãc. Arch. & eundem in l. consulta diualia. C. de testamen.
f Qui tamẽ contrarium no. C. de va iudi. l. 2. Io. And.
Episcopus si non suum subditũ ordinat: tenet ordinatio.

c *Non spectant.* & hoc constat. facit. ff. de re iudi. contumacia. §. cõtumax nõ videtur. vbi verò dubitatur, tenetur quis ire allegaturus priuilegiũ. ff. de iudi. si quis ex aliena. secundum Dy. quod dic vt not. de accu. veniens. in glo. fi. Io. And.

Scienti,

a Phil. hic docet præſumptiões doli. Dyn. Ioan. And. petunt an compromittentes poſſint contra pactum petere reductionem ad arbitriũ boni viri. quærit Io. An. an notoriũ priuilegiũ ſit allegandũ. & quid de renuntiante foro ordinarij. Font.

SCienti & conſentienti.} [a] CAſus in hac regula figuratur per.l.j.ff.de actio.emptio.& venditio. Et pro intellectu huius caſus eſt præſupponendum, quod quando venditor vendit aliquam rem, debet prædicere emptori onera ordinaria illius rei, aliàs teneretur ipſi emptori. Sed ponamus

REGVLA XXVII.

SCienti[a] & cõſentienti non fit iniuria neque dolus.
Idem.

quòd tibi emptori ſtipulanti vendidi domum meam quæ debebat ſeruitutem domui vicini mei, fortè ſeruitutẽ ſtillicidij recipiẽdi, vel altius non tollendi, vel aliquam aliam ſeruitutem: & tu emptor ſciebas bene quòd domus mea debebat iſtam ſeruitutem: ego autem ſciens quòd eſſes informatus de iſta ſeruitute, non prædixi tibi illam ſeruitutem in venditione facienda. vtrum poſſis agere contra me actione ex empto vt diminuam tibi de pretio quantum minus valet domus tibi vendita propter illam ſeruitutem? Reſpondetur quòd non, quia eras informatus de iſta ſeruitute, ideo non erat opus quòd vlterius de ea te informarem, quia ſcienti & conſentienti non fit iniuria neque dolus.

Gloſſa ſequens primò dicit vnde ſumpta, & ponit exempla. ſecundò ſupplet de ſcire debente. & dicit in regula principium ponderandum. tertiò ponit rationem regulæ, & notat copulam. quartò ſucceſſiuè ſignat & ſoluit tria contraria.

a *Scienti.* hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eod.titu.l.nemo videtur faudare eos qui ſciunt & conſentiunt. Pone caſum in ingenuo qui ſciens & conſentiens contraxit matrimonium cum ſerua, vel econtrariò.xxix.quæſtio.ij.ſi quis ingenuus. & cap.ſi fœmina. In clericis qui ſcienter & voluntate iocoſa ſe ad inuicem percutiunt.ſupra de ſentent.excomm.cap.j. Item in eo qui ſciebat rem quam emebat, ſeruitutem debere.ff.de actio.empti. & vendit.l.j. in fine. [b] Et concordat ad hanc regulam infrà eod.eum qui certus. Et quod dicit regula hæc ſcienti, dic vel ſcire debenti.ff.de ædil.edic.l.j.§.ſi intelligatur. Ad hoc.xvj.diſtinctio.quod dicit is.ſuprà de cleric.excom.mini.apoſtolicæ. ſuprà quod met.cau.ca.pen. in fine. Item de ſcienti, à principio, ſecus ſi ex poſtfacto [c]. ff.de ædili.edic.l.iuſtiſsimè.§.vlti.Et not.quòd dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circunueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, ſecundum Labeonem.ff.de do.ma.l.j.§.j. ſed ſciens non circunuenitur, fallitur, vel decipitur, ergo ſibi non infertur dolus. Ergo inductus ad clericatum vel monachatum, non dicitur dolũ paſſus, quia non eſt deceptus.xx.q.iij.conſtituit.vbi de hoc, & de conuer.coniug.dudum.in fi.& quod dicit hæc regula, non inferri dolum ſcienti & volenti, verum eſt, vt ex eo agi poſsit: infertur tamen ita quod naſcitur ex eo actio per exceptionem elidenda.ff.de fur.inter omnes.§.vlti.& pe. Et no. quòd hæc regula formata eſt copulatiuè, & nõ disiunctiuè. vnde hæc duo coniunctim requiruntur, ſcilicet quòd ſciat, & conſentiat. ſcienti enim & non conſentienti bene infertur iniuria & dolus.xv.q.j. illud. cum ſimi.ad hanc regulam ſignatur contra.de ſen.excom.contingit.j.ibi, huius manus iniectio etſi non violẽta, tamẽ iniurioſa noſcitur. Sol. nõ eſt iniurioſa, quia iniuria fit ipſi clerico volenti, vt hic: ſed eſt iniurioſa, quia fit iniuria toti ordini clericali: & ideo ibi ſequitur, cum canon ille &c. & ibi de hoc. Itẽ contra.C. de rapto.virgi.l.vnica.vbi ſi rapio virginẽ etiam volentẽ, teneor. Sed hoc ideo, quia id voluit perſuaſione doloſa, quod plus eſt quàm violenta [d]. ff.de ſer.cor.l.j.§.perſuadere. Item contra.C.de fur.& ſer.corrup.l.ſi quis ſeruo.ibi ſciens & cõſentiens agit furti & ſerui corrupti.Sol.de rigore & rei veritate illi ſcienti & conſentiẽti non fuit facta iniuria, tamẽ de quadam æquitate agit, ac ſi iniuria vel dolus ſibi fuiſſet illatus: vnde nec furtum fuit ibi factũ, nec ſeruus corruptus, ex æquitate tamen agitur de vtroque. [e] & facit hæc regula ad id quod dixi.ſ.eo.poſſeſſor malæ fidei.ad fi.

b Dyn. de iniuria ponit exẽplũ per. l. j. ff. de iniuriis. §. vſque adeo. de dolo ponit p l.3.ff. de li. homi.exhi. §. ſi quis volentem. Ioan. And.

c Idem Dy. per modũ obiectiõis. Ioan. And.

d Idem hic Dynus.

e Propter delictũ, & quia res eſt pernicioſi exẽpli. ibi vide Pau. de Caſtro.

QVæ à iure.} Caſus figuratur per capitulum, quanto.ſupra de iudi. in anti. Laicis conceſſum eſt per eccleſiã, vt quamuis laici eſſent incapaces iuris ſpiritalis & ei annexorum, vt poſſent ius patronatus poſſidere, (quatenus ipſi inducerentur ad fundandum, vel ædificandum, aut dotandũ eccleſias) vt clericos idoneos in illis eccleſiis poſſent præſentare diœceſanis, qui diœceſani ad præſentationẽ patroni illos inſtituerent. Sed vtrum laici poſſint extendere illud priuilegium ad hoc vt poſsint cognoſcere de cauſis annexis cauſis ſpiritalibus? Eſt ibi textus quòd non, quia iſta conceſsio facta laicis exorbitat à iure communi. Et illa quæ exorbitant à iure communi, non ſunt trahenda ad aliquam conſequentiam.

Gloſſa ſequens dicit primò vnde ſumpta, & ponit exempla. ſecundò dicit idem in ampliando. tertiò ſoluit quæ- A ſtionem.

b *Quæ à iure.* hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.e.tit.l.quod contra rationem. Pone caſum.xvj.q.j. hinc eſt etiam ſupra de priuile.ſanè.ff.de conſti.prin.l.j.in fi. Et concordat ad hanc regulam.j.eo.quod alicui.& c.in argumentum. Potes igitur

REGVLA XXVIII.

QVæ à iure [b] cõmuni exorbitãt, [c] nequaquã ad cõſequẽtiã ſũt trahẽda.

intelligere hanc regulã in priuilegio, vt ſupra quia ſingulorum priuilegia legem communẽ non faciunt.xxvj.q.ij.nõ exemplo. Item in iure pone caſum in Velleiano. nam regulariter quilibet intercedẽdo obligatur. fallit in muliere.hoc ergo non trahitur ad conſequentiam.[f] Et idem in ſimilibus.& vide quod dixi ſupra eo.priuilegiũ. & quod no.de priuileg.ſanè. & nota quòd ſicut ea quæ exorbitant à iure communi, ad conſequentiam trahenda non ſunt, vt hic: ſic nec amplianda, ſed reſtringenda, vt ſupra eo. lib.de fil.presb.is qui.in fi.[g] Ad idem ſupra eo.odia.Item licet fauorabile priuilegium amplietur, vt ibi: non tamen ad conſequentiam trahitur, vt hic. Et facit hæc regula ad quæ- B ſtionem qua quæritur an fratres eremitani, vel fratres ſancti Auguſtini, & alij religioſi mẽdicantes & non mendicãtes comprehendantur conſtitutione illa extrauaganti nouiter edita per Bonifacium papam octauũ, quæ incipit, Super cathedram præeminentiæ paſtoralis. quæ habetur in cle.de ſepul. dudum. in qua exprimuntur ſolummodo minores & prædicatores. Et quidquid alij dicant, dicendũ eſt quòd non extenditur ad alios religioſos mendicantes vel non mendicantes, vel ad ſeculares clericos, ſed ſolum minores & prædicatores amplectitur, tum quia intentio papæ videtur hæc fuiſſe, vt per verba ipſius conſtitutionis apparet: tum quia exorbitans eſt à iure communi illa conſtitutio, & ideo ad conſequentiam non trahenda nec amplianda, vt hic.vult enim illa conſtitutio dari quartam etiam de his de quibus de iure dari non debet, ſicut de ornamentis relictis pro fabrica, anniuerſario.xx. xxx. & ſic de ſingulis, puta relictis pro luminaribus vel certis perſonis.de teſta.c.vlt.de verb.ſign. ex parte iij.dicam ergo illa iura mutata & correcta per conſtitutionem [h] ſolum quo ad expreſſos in ea, quo ad alios remanent adhuc ipſa iura. Correctio enim iurium eſt vitanda. ſ.de elec.eccleſia veſtra.ij.cum ſi. In talibus enim nõ argui- C mus de ſimilibus ad ſimilia. & concordat quod dicã.j.eo.in pœnis.& facit ad hoc optimè.ſ.eo.lib.de ele.ſtatutum.& de reg.conſtitutionem. & ita pronuntiatũ fuit per profundiſſimæ ſcientiæ & bonæ memoriæ virum dominum Ioannẽ de Monte Murlo, & per me in quadã quæſtione in qua fuimus ad conſulendum aſſumpti.

c *Exorbitant.* quaſi deuiant vel diſcordant.& idem verbum in decret.j.de filiis presbyter. ſuprà eo.li. quam alleg.gloſſ. Ioan.And.

f Scilicet ad viros in quibus eſſet eadẽ facilitas quæ in mulieribus. Io. An.

g Per quẽ ponebat hic Dy. exẽplũ: ſed impropriè, vt patet ex gl. Io. An.

h Vbi de hoc in 4. gloſ. & in præall. cle. dudum. §. huiuſmodi. in gl. vt patet. Io. An.

QVod omnes tangit.} [i] Caſus figuratur multis modis ſecundum gloſ.Primò per capitulum.j.lxvj.diſti.Ponamus quòd aliquis fuit electus & confirmatus in archiepiſcopum alicuius prouinciæ, qui quidem electus & cõfirmatus petiit munus conſecrationis. quæritur, qui debent eſſe præſentes in conſecratione facienda? Reſpondet quòd omnes ſuffraganei ſuæ prouinciæ, quia illud negotium omnes tangit, ideo debet ab omnibus approbari. Item poteſt poni caſus per cap quia propter.de elec.in antiq. Ponamus quòd vacante eccleſia Pictauen. canonici illius eccleſiæ voluerũt procedere ad electionem futuri prælati. Sed quæritur, qui debent adeſſe in electione facienda? Dicitur ibi quòd om- D nes canonici illius eccleſiæ, & ſi ſint aliqui abſentes, debent vocari: quia cum illud negotium omnes tangat, debet ab omnibus approbari. Pro declaratione iſtius regulæ videtur quòd illud quod omnes tangit, non debet ab omnibus approbari. Et arguitur de toto titulo de his quę fiunt à maio. par.cap.in antiq.vbi dicitur quod talia poſſunt expediri per maiorem partem capituli, & tamen tale negotiũ tangit omnes.Item arguitur de.l.maiorem.ff. de pac. vbi dicitur quòd ſi aliquis debitor velit facere ceſsionem bonorum, non eſt opus quòd omnes creditores cõueniantur ad videndũ fieri ceſsionẽ bonorũ: ſed ſufficit ꝙ vna pars conueniatur, & alia parte creditorũ inuita admittetur ad ceſsionem bonorum faciendã. Gloſſa ſoluit dicens quòd aliqua ſunt quæ pertinẽt pluribus vt vniuerſis: & in iſtis ea quæ fiunt à maiore parte capituli, valent etiã altera parte contradicente, niſi contradicatur ex aliqua cauſa rationabili. ſecus ſi illa eſſent explicãda ex mera volũtate, quia tũc deberẽt omnes cõſentire, in c.cũ omnes.ſ.de conſti.in anti. Alia ſunt quæ pertinent pluribus vt ſingulis, & tunc omnes debent conſentire.l. ſi per fundũ.ff.de ſerui.ruſt.prędio. fallit in pluribus caſibus. Primò fauore liberationis.l.maiorem.ff.de pact. Itẽ in arbitris, fauore litium dirimendarum, ſi fuit compromiſſum in plures

i Ioan. An. Phil. quærũt an valeat ſtatutũ non vocatis abſentibus, illis tamẽ præiudicabile.

Pars maior ſi facit aliquid, an ſemper valeat.

res arbitros, valet ſententia facta à maiori parte. Item ſi pluribus patronis competat ius patronatus, præſentatio facta à maiori parte, valet propter fauorem eccleſiæ, ne eccleſia patiatur detrimentum propter longam moram & vacationem.

Gloſſa ſequens primò ponit exempla.& in fine reaſſumit primum exemplum. ſecundò ſignat contrarium, & remittit. declarat incidens cõtrarium, & ponit ius nouam. tertiò arguit ad quæſtionem. ponit opiniones contrarias, & ſecundam reprobat.

Idem.

REGVLA XXIX.

QVod omnes tãgit, [a] debet ab omnibus approbari. Idem.

a *Quod omnes tangit.*[a] pone caſum in archiepiſcopo conſecrando ab omnibus ſuffraganeis.lxvj.diſtin.c.j.In electione facienda ab omnibus canonicis. de elect. quia propter. in anti. In concedendo hauſtum aquæ, in quo omnes vocandi ſunt qui ius habent.ff.de aqua plu. arcen.l. in concedendo.ad idem.liiij.di.cap.j.viij.q.j.licet.de tempo. or.ſi archiepiſcopus.Cod.de authen.præſtan.l.vlti.ff. de adop.l. nam ita diuus.nam ſic qui læduntur, vocandi ſunt in confirmatione B adoptionis, vt ibi. Et not. quòd dicit id quod tangit omnes, debere approbari ab omnibus, ergo non valet quod facit maior pars.& ſic contra.lxv.diſtinct. cap.j. ſupra de his quæ fi.à maio.par.ca.c.j.ff.ad munici.quod maior.Sol.[b] Aut competit vt ſingulis, aut vt collegio, quod proſequere vt not.per Bernar. & Innocen.de conſtitu. cum omnes. Fallit autem hæc regula in caſu inſtit.de re. diſtin.§. religioſum. verſi.in commune. [c] vt not. in prædic. decret. cum omnes. Ad id quod ſupra dixi, quod ſufficit quod facit maior pars collegij, contradicit decret.de re iudi.cum olim.in fin.ibi, plena omnium qui præſentes fuerint &c. Sed ibi ſubauditur, vel maioris partis, vt ibi not.in vlti.gloſ.nam illud dicuntur omnes facere, quod facit maior pars [d].lvj. diſtin. apoſtolica. & de elect.cum inter canonicos. in princ. ff. ad munici. quod maior, interdum tamen requiruntur duæ partes. de elect.licet.& eod.titu.ſcriptum, cum ſimilibus.ſupra eod.lib.de clerico ægro.ca.vnico.cum concor. Et facit hæc regula in argumentum ad id de quo olim dubitabatur, an in electione inferiorum dignitatum vel canonicorum vocentur abſentes.& videbatur quòd non, per prædic.decre.cum olim.in fi. hodie determinatum eſt.ſupra eod. lib. de præbend. cum in C eccleſijs. Item eſt arg.ad quæſtionem, an papa poſsit ſtatuere inuitis acolythis quòd ipſi contineant.& hæc quæſtio no.lxxxij.diſtinct.propoſuiſti. & dixit ibi Ioan. quòd non, quia caſtitas ſuaderi poteſt, non imperari. xxxij.q.j.integritas. Barth. Brixi.ibi contra, cuius dictum penitus eſt falſum, niſi intelligas de promouendis, ſed ipſe de promotis etiam intellexit, vt eius verba demonſtrant. Monachis autem profeſsis qui renuntiauerunt propriæ voluntati, auſterior regula poteſt indici, etiam ipſis non approbantibus. ſecundum Innocen.qui hoc no.de regula.ſuper eo. [e] Et eſt ſatis expreſſum.ſupra eodem lib.de ſtatu regula.c.vnico. ibi monialibus indicitur auſterior vita, [f] licet non poſsit ſine omnium volũtate ordinem mutare.de his quæ vi metúſve cau. ſi.ca.penult. Et nota quòd ſecundum primum caſum quem poſui, archiepiſcopus de iure conſecrandus eſt ab omnibus ſuffraganeis, [redacted], ſecundũ. Ioan.qui hoc no.xxiiij.quæſtione.j.pudenda.&.lj.diſti.qui in aliquo.

a Dyn. ponit exemplum per.l. receptum. ff. de ſer. ruſt. prædi. Ioan. And.

b Idem Dy.

c Ad idem ff. de religi. ſi plures. facit etiã. ff. de pact. maiorem. de cura. fur. conſilio. §. ſi. vbi ſufficit alterius auctoritas. Dyn.

d Niſi dicatur, nemine diſcrepante. Car. in cle. I. de reb' eccleſ. non aliẽnan.

e Archi. cõtra.74. diſtin.c.2. vbi de hoc. Ioã. Andr.

f Vide quæ notaui ſupra eo. de regu. & tranſ. ad reli.cap.1.

IN obſcuris. Caſus in hac regula primò figuratur per cap.ex parte, ſupra de cenſibus.& per.l.nummis.ff.de leg.iij.in.c. ex parte. dicitur. Ponamus quòd in ciuitate Pictauen. ſunt duæ menſuræ, vna maior, alia minor. aliquis emiſit votum quòd tali eccleſiæ ſolueret tot menſuras, puta ſex ſextaria frumenti, vel ſex boſſellos frumenti.eſt menſura maior, alia minor, & non declarauit aliter animum ſuum, videlicet ad quam menſuram intendebat illud frumentum ſolui, ſed locutus eſt indiſtinctè. Quæritur ad quam menſuram debet ſolui huiuſmodi frumentum? Reſpondet quòd ad minimam menſuram, quia in obſcuris minimum eſt ſequendum. Item poteſt poni caſus per dictam.l.nummis. Ponamus quòd in aliqua regione habent locum noua ſcuta & antiqua. aliquis in teſtamento ſuo legauit Titio decem ſcuta. quæritur quę ſcuta videantur legata ad hoc quòd hæres poſſit compelli ad ſoluendum illą ſcuta? Reſpon.quòd videntur legati nummi minoris valoris, & ſic legata videntur ſcuta noua, & non vetera, niſi aliàs appareret de voluntate teſtatoris tacitè vel expreſsè, quia tunc ad ipſam eſſet recurrendum. ſed quando non poteſt coniecturari mens ipſius teſtatoris, in dubio habet locum iſta regula.

Gloſſa ſequens primò dicit vnde ſumpta, & ponit exempla. Secundò ponit præambula regulæ, & ipſius rationem. Tertiò ſignat contrarium de mediocritate ſequenda. Remittit. ſoluit. ſolutioni obijcit. reſpondet & declarat.

A b *In obſcuris.*[g] Hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eo.titu.ſemper in obſcuris.&.l.ſemper in ſtipulationibus. Pone caſum.ſupra de cẽſibus, ex parte.vbi in dubio nõ cõpelluntur ſoluere vota ad maximã, ſed ad minimã menſurã.ad idem.ff. de leg. iij.nummis. vbi nummis ſic in genere legatis, debentur minimi.

REGVLA XXX.

IN obſcuris [b] minimum eſt ſequendum.
Idem.

REGVLA XXXI.

Circa hanc regulam not. quòd in obſcuris non ſtatim inſpicimus quòd eſt minimum, immo inſpicim' primò quod eſt veriſimilius, & quod plerũque conſueuit fieri: vt infra eod.inſpicimus.cum ſuis concor.&.ff.eod.titu.l.in obſcuris inſpici.& ſi hoc ſciri non poteſt, [h] tunc inſpicimus quod eſt minimum, vt hic. Primò ergo inſpicimus quod expreſsè agitur, puta.x.lib.Bonon.vel quod agitur tacitè. [i] Tacitè dico, vel ratione rei quæ venditur.x. lib. vel ratione perſonæ, vel ratione cõſuetudinis. vltimò, quod eſt minimum, vt hic. & eſt ſimile quod dixi.ſupra eodem cum ſunt partium. Et potuit eſſe ratio huius regulæ, quia de minimo non eſt du- B bium ſenſiſſe: quia ſi intellexit de maximo, ergo de minimo, quia plus includit ſub ſe minus, ſed non econuerſo.& de hoc dicam.infra eodem plus ſemper. Alibi tamen habes argumenta de mediocritate ſpectanda.x.q.ij. hoc ius. de offic.cuſto.cap.j.& eſt expreſſum.ff.de leg.j.l. legato.in princ. vbi de hoc [k].ff.de auro & argen.leg.qui lancem. C. de dona.ſi quis argentum.§.ſi verò.&.§.ſeq.cum ſi. vide de cenſi. quanto.in.iij.glo.& de fil.presby.literas.in vlti.gloſ. Et poteſt dici quòd in ſpeciebus & artificijs medium inſpicimus, vt no.ff.manda.l.fideiuſſorem. & ſic intelligantur illa iura. In quantitatibus autem inſpicimus quod eſt minimum, vt ſupra dixi, & in prædic.l.fideiuſſorem.&.ff.de leg.j.apud Iulianum.§.ſcio ex facto. quæ videtur contraria ad ſupradictam ſolutionem.nam ibi legato fundo, ſi duos fundos habebat teſtator, debetur minimus, ſi non apparet de quo ſenſerit.ſed ibi non erat medium. Et aduerte, quia viliſsimum hominem habere non expedit: & ideo legato vel promiſſo homine, mediocris debetur, vt in prædict.l.legato. Sed viliſsimos nummos habere nobis expedit, vnde etiam bagatinos, vt in prædic.l.nummis.& vile triticum, vt in prædicta. l.fideiuſſorem.& ideo in his debetur minimum. Item habet C locum hæc regula in pœnis, vt.infra eodem in pœnis. vt ibi dicam.

EVm qui certus.} Caſus poteſt figurari primò per ca.ſi duobus.de appel.& per.l.j.in ſi.ff.de actio.empti & vendi. Dicitur in illo ca.ſi duobus. quòd duo litigabant coram epiſcopo Pictauenſi vel eius officiali, qui tulit ſententiam definitiuam in cauſa huiuſmodi. à qua ſententia ambæ partes appellauerunt (quod poteſt fieri, quia fortè reum condemnauit in principali, & ipſum abſoluit ab expenſis: & ſic actor appellat, eo quod iudex reum non condemnauerat in expenſis. & reus appellauit, eo quòd iudex eum condemnauerat in principali) Vnde vnus appellauit ad archiepiſcopum Burdegalen.alius ad papam. Ille qui appellauit ad papam, appellationem ſuam releuauit coram papa, alius coram archiepiſcopo. Iſte qui releuauit appellationem ſuam coram archiepiſcopo Burdegalen. fecit citari ſuam partem aduerſam, & archiepiſcopus ſciebat quod ipſa pars aduerſa appellauerat ad papam. Hoc non obſtante, quia ipſa pars nõ comparuit, archiepiſcopus illam excommunicauit. vtrum valeat ſententia archiepiſcopi? Reſpondet quòd non: quia ex quo ſciebat talem appellaſſe ad papam, & ſic ad maius tribunal, non erat amplius certiorandus. ſecus ſi ignoraſſet. D Ex hoc colligitur quid prodeſt mittere exoniatorem, quia ſi aliquis fuit exoniatus, & iudex faciat proceſſum contra impeditum & exoniatum, non valet proceſſus. aliàs ſi non miſiſſet exoniatorem, teneret proceſſus, ſed poſtea probato legitimo impedimento veniret reſcindendus.c. venerabilibus.ſ.de ſen.excom.eo.lib. Item in.l.j.ff.de act.emp.dicitur quòd ſi quis vendat mihi aliquam rem debentem ſeruitutem vel alia onera, debet me emptorem certiorare de omnibus oneribus ordinarijs, aliàs poſſum agere contra ipſum, quanto minoris fuiſſem rem ipſam empturus. Sed quid, ponamus quòd ego ſciebam onera illius rei, & quòd res ipſa debebat illam ſeruitutem, & venditor non me certiorauit, vtrum poſsim agere contra venditorem actione ex empto, vt reſtituat mihi partem pretij, quanto minoris fuiſſem rem empturus ſi me certioraſſet de illis oneribus? Reſpondet quòd non, quia qui certus eſt, certiorari non debet.

Gloſſa arguit de.ca.cum inter vniuerſas. ſupra de ele. vbi dicitur quod licet canonicus ſciat mortem prælati, tamen eſt vocandus. vt ponamus ſic, Eccleſia Pictauen. vacabat per mortem vel renuntiationem.ſcio illam vacationem.nõ compareo ad electionem, etiam canonici non vocauerunt me.

g Dy. declarat hãc regulã in cõtractib', in vltimis voluntatibus, in delictis. quod vltimum proſequitur. Phi.

h Idem hic Dy. per modum obiectionis. Io. Andr.

Circa hanc regulã Phi. Ioan. And. quærunt de collega procedente & alteri' ſciẽte impedimentũ, citra tamen intimationem.

i Vide quod poſt Dy. dicã.j.eo. inſpicimus in tex. & ſuper ſi.gl. Ioan. And.

k Et diſtinctionem ibi poſitã plenè proſequitur hic Dy. tractãs etiam plenè quando in contractibus et quãdo in delictis locum habet hæc regula etc. Ioan. Andr. Ca. ſi duobus. de appel. optimè declaratur.

certum est quod possum prosequi contemptum, & sic licet sim certus, tamen sum adhuc certiorandus. Respondetur quòd non sum certiorandus de vacatione vel morte prelati, cum sciam illam vacationem, sed sum certiorandus de die assignata ad electionem faciendam. ideo absentes sunt vocandi ad electionem, licet sciant vacationem.

EVm qui certus est, [a] certiorari vlterius nō oportet. Idem.

REGVLA XXXII.

NOn licet [b] actori ꝙ reo licitum nō existit. Idem.

Glossa sequēs primò ponit exempla. Secundò supplet de illo qui certus esse debebat. Tertiò tractat de canonico qui sciebat ecclesiam vacare,& allegat concordantias ad regulam. Quartò arguit ad quæstionem.

a Dy.ponit exemplum per.l.1.ff. de adult. edict.§.aut &.§.si intelligatur. & l. si tamen. §. et qui seruum. vbi emptor si scit vel scire debet rei vitium,per vēditorem certificandus non est Ioan.And.

b Quando vēditor debet emptorem de seruitute certificare, textus est, & ibi Bar.ff. de euictio. Philip.

c Vocādus est vt eligat. vbi enim vltra scientiā requiritur factū alicui⁹, ei denunciādū est Bar. l.2.§.fin.ff. solu.matri. Philip.

Emptor rei debētis seruitutem, an aget quāto minoris.

a *Eum qui certus.* [a] pone casum.xj.distin.ca.vlti.ver.sæpe dilectionem tuam &c.supra de ap.si duobus.In archiepiscopo qui sciens illum excommunicauit qui appellauerat ad papam.ff.de act.empt.& vend.l.j.in fi. In eo qui sciebat rem quam emebat,seruitutem debere: quia non aget ex empto quanto minoris, [b] vt ibi.& facit.supra eod.scienti. & quod ibi dixi.& not.ff.eo.titu.nemo videtur.& quod ibi dicit,qui certus est, subaudi vel esse debet. nam non est necessarium singulorum auribus intimari quod est publicè promulgatum.xvj.distin.quod dicitis de postulata.præla. ca.j.ff.de institu.sed & si pupillus licet autem canonicus qui certus est de morte episcopi,de ipsius morte non debeat vlterius certiorari: vt supra de elec. cum inter vniuersas. tamen citari debet ad electionem faciendam,vt not.Ber. in dicta decret. cum inter. quod verum puto. nam qui certus est vt homo, certioratur vt iudex.ij.q.j.multi. & interdum certus adhuc certioratur ad cautelam,vt in prædicto ca.xj.dist.cap.vlti. & concilium indistinctè dicit absentes vocandos qui sunt in loco &c.de elect.quia propter.prætereà licet sciat ecclesiam vacare,diem tamen assignatam ad celebrandum electionem ignorat, & ideo vocandus [c] est, & dies notificandus. arg.ff. de adul.l.denuntiasse.Concordat ad hanc regulam. supra de rescript.ab excommunicato.ibi,qui de facto suo certus &c. & de loca.& conduc.potuit.ibi dies statuta interpellat sine alia hominis requisitione, vt supra eodem lib.de elect.cupientes. circa principium ibi, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam &c. Et est hæc regula in argumentum ad quæstionem quā queritur an is qui ingressus religionem in fine anni exiuit, si iterum eandem religionem ingrediatur, an debeat habere annum.& satis videtur quòd non, per hanc regulam,nisi conditio personæ vel religionis mutata esset.& hoc tenet Barth.Brixi.in quæstionibus suis,in quæstione quæ incipit, Aliquis intrauit monasterium. Est venrialis.lxviij.& idem Gulie.in Spec.de statu mo.versi.xxxviij. & vide quod ibi dicam. ADDITIO. Qui sciebat rem quam emebat, seruitutem debere,non aget ex vendito quanto minoris,vt tactum est circa princ.huius glos. Si verò ignorabat, agit etiam si vēditor sciens seruitutem vel vitium, dixit se nolle teneri nomine seruitutum vel vitiorum.hoc enim generale pactum non trahitur ad illa quæ venditor sciuit.ff.de act.empt.& ven.l.hoc autem. & facit quod ibi not. Dynus.& dixi post Vincen.de pœ.& remis. cum infirmitas. in fi.& vide in Spe.de emp.& ven. §. videndum. ver. quid si venditor equi. & versi.seq. Aduerte. Dynus signans.l. denuntiasse.supra alleg.ff.de adul.pro contraria ad regulam, soluit quòd in his quibus necessaria est denuntiatio, non sufficit scientia: vbi verò sola scientia est de substantia,non requiritur denuntiatio &c. Ioannes Andreæ. Philipp. Francus.

*d Io.And. Phi. dicunt captum in habitu laicali cōtinuè gesto producentē literas quibus vocatur clericus & canonicus, nō probare clericaturam. * Alberi.in l. non debet. ff.eo. contra.secus si habitum clerici non gestasset. ex literis. de transact.*

NOn licet actori.} [d] Casus in hac regula potest figurari per cap.prudentiam.supra de mutuis peti.in anti. Ponamus quod à sede apostolica impetraui rescriptum delegatorium ad aliquos iudices in causa quæ sperabatur moueri inter te & me, & fuit commissa caussa ipsis iudicibus cum clausula, remota appellatione. Coram eisdem iudicibus conueni te, & obtuli libellum meum. Cum restaret per te * reum respondere meo libello, voluisti me reconuenire, & obtulisti mihi libellum reconuentionis. lite contestata in tua causa reconuentionis, & concluso & renuntiato in causa, iudex tulit sententiam definitiuam contra me ad tuum commodum & vtilitatem. volui appellare, vtrum possim,& an sit appellationi meæ deferendum? Respondetur quòd non, quia nōn debet licere actori quod reo licitum non existit.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò dicit quare sic formatur regula. Tertiò ponit quasdam differentias.

b *Non licet actori.* hæc regula sumpta est ex.l.ff. eodem tit. l.non debet actori. Pone casum.iiij.quæst.iiij. ca.ij.ibi, accusatores & accusati æqua audiantur ratione. supra de mupe.prudentiam. vbi remotio appellationis prodest reo vt actori.ad hoc.Cod.de proxi.sacro.scri. in sacris.iij.§. & quoniam.lib.xij. {Dy. ponit exempla, si reus post publicationem attestationum non producit testes. Item post litis contestationem non reuocatur procurator, ergo nec actor. in auth.de testi.§. illud. coll.vij.ff. de procura.post litem.} Et facit ad hanc regulam. s.eod. in iudicijs. & quod ibi dixi. Formata autem fuit hæc regula per hunc modum, quia fauorabiliores sunt rei quàm actores.vnde si quid actori licet,multò magis reo qui fauorabilior est vt.supra eodē titu. cum sunt. sed ea ratione qua parilitas est seruanda in iudicijs,vt in præ di.l.in sacris. &. supra eodem. in iudicijs. intelligatur idem iuris & econuerso, vt non liceat reo quod non licet actori.

REGVLA XXXIII.

MVtare [c] consilium quis nō potest in alterius [d] detrimentum.

Nota tamen quod reus maiores habet dilationes quàm actor, vt.ff.de fer.l.vlt.& reus habet deliberatorias,& non actor,vt in auth.C.de lit.contest. auth. offeratur. canonizata.iij.q.iij.offeratur.Item si reus plures habet ordinarios,actor eligit vnum.[e] saluo eo quod de scholaribus dicitur in constitutione Friderici.C.ne fil.pro patre.auth. habita & sic actor recuset ordinarium, quod non potest reus secundum leges.de hoc.C.de iud.apertissimi.&.C.de iurisdi.om.iud.l. nemo.sed secundum canones bene recusatur ordinarius.xj.q.j.peruenit.de fo.compe.si quis contra clericum.secundum formam decr.de ap.cum speciali.adhuc remanet differentia quo ad hoc,quia in prædicto casu actor vnum eligendo [f] reliquum sola voluntate recusat,quod non potest reus, [g] imò necesse habet causam allegare,& coram arbitris probare, vt in prædi.decr.cū speciali. & à principio habet proponi exceptio de suspecto.de hoc plenè.iij.q.iij. offeratur. de re iudi.inter monasterium. Ex superuenienti autem causa recusatur per actorem & reum.de offi.deleg.causam quę.&.c.insinuante.cum simili.Item reus de maiori excommunicatione excipit contra actorem,sed non actor contra reum.de iudi.intelleximus.de except.cum inter priorem. Item magis punitur contumacia actoris quàm rei.quòd probatur.supra de dolo & contuma.causam quę.&.supra eod.titu.actor qui. & idem in similibus.Et not.quòd si reus vult se onerare superflua probatione,mos ei gerēdus est,vt.ff.de proba.l. circa.& facit hæc regula.

e Istud est regulare, per.l.cū clericis.C. de epi. & de. glo.in ver. eligat cum Ro.s.de offi.dele. l.3. ff.de eo qd cer.Io.Phi.

f Vel delegatū impetrādo recusat ordinariū, tamen & quādoque re⁹ impetrat.s.de rescript. ceterū.& ibi dedi cōcor. in prin. Io. Andr.

g Et sic eo casu fallit regula ff.e. omnis definitio in fin. Ioan.Andr.

h An delegatus debeat collegā serenūtiasse pœnitentem, admittere, vide Io.And. Philip.

MVtare.} [h] Casus in hac regula potest poni primò per.c. publicato.de elec.in anti.Vacante ecclesia Picta. canonici illius ecclesię statim conuenerunt in vnum pro electione futuri pastoris celebranda,& ordinauerūt quod ipsi procederent ad electionem prælati per formam scrutinij:& elegerunt duos vel tres scrutatores ad recipiendum vota singulorum.scrutatis votis & publicato scrutinio, aliqui canonici videntes se deceptos ob aliquam causam, volunt recedere à sua deliberatione,& volunt mutare consilium. Quæritur an possint? certè non, & hoc per rationem huius regulæ, quia quis mutare consilium non potest in detrimentum alterius. Item potest figurari per.l.per fundum.ff.de serui. rusti.prædio. Ponamus quòd sint plures habentes aliquem fundum communem,qui volūt imponere aliquam seruitutem super suo fundo: certum est quòd antequam valeat impositio seruitutis,requiritur quòd omnes consentiant in impositione seruitutis. Sed ponamus quod aliqui istorum consenserunt in impositione seruitutis.cum postea dominus speraret habere consensum aliorum,primi volunt mutare suum consilium,& alij postea cōsenserunt. vtrum possint mutare suum consilium in præiudicium fundi dominantis? Dicitur ibi ꝙ non,per rationem istius regulæ.

Glos.seq.dicit vnde sumpta,& ponit exēpla, & remittit ad regulam,quod semel.ad casus ibi exceptos alium addens.

c *Mutare.* hæc regula sumpta est ex.l.ff.eod.tit.nemo potest mutare. Pone casum in electione.viij.q.ij.dilectissimi.s.de elec.publicato.&.c.ab eo.lib.vj.In eo qui seruitutem cessit, qui mutare non potest,licet nondum socij cesserint.ff.de serui.rusti.prædio.l.per fundum.ad idem.C.de nego.gest.l.vlt. ff.quorum lega.l.j.§.prodest. Illa igitur regula.s. eod. quod semel.intelligitur secundum istam, scilicet quando ex mutatione voluntatis vel placiti alteri impedimentum vel detrimentum affertur,vt dixi.& fallit in casibus ibi no. Item fallit in suo hærede abstinente vel repudiante, qui re adhuc in eodem statu manente adire potest,vel tempus ad deliberandum petere.C.de repu.hęre.l.vlt.ff.de iu.delib.si quis suus.[i] Eodem modo respondetur ad.l.ff.de col. bo. nonnunquam. Et facit hæc regula ad eā quæ no.s.de elec.in causis.

i Glo.sequitur Philip.

d *In alterius &c.* à cōtrario vbi alteri nō præiudicatur, licet mutare. Et sic facit ad quæstionem domini mei quam scripsi s.eod.lib.de renun.c.ij.in glo.exquisitè. in fine. Ioan.Andr.

Generi.}

GEneri.[a]} Casus potest primò figurari per.c. studuisti.de offi.leg. Sed pro intellectu istius casus est primò præsupponendum quòd legatus de latere vel etiam alius legatus papæ habet ordinariam iurisdictionem in prouincia sibi decreta, & concurrit cum quibuscunque ordinarijs illius prouinciæ, ita quod potest adire etiam in prima instantia. CASVS. Ponamus quòd cū esset in hoc regno aliquis legatus cardinalis qui dicitur legatus de latere, & haberet ordinariam iurisdictionem in tota prouincia sibi decreta,papa delegauit aliquam causam inter te & me episcopo Pictauen.quæritur, vtrum iste legatus de causa posit se intromittere,quia erat talis causa in qua quilibet poterat esse actor & reus? Respondetur quòd ipse legatus non potest se intromittere,quia suæ generalitati derogatur per specialem delegationem. Item potest poni casus per.l.sanctio legum ff.de pœnis. Ponamus quod à principe emanauit aliqua lex per quam generaliter imponitur pœna omnibus contrafacientibus,vel contrafacientes puniuntur ad arbitrium iudicis. Aliquis fecit contra aliquam legem antiquam, quæ imponit specialem pœnam.vtrum illa noua pœna quæ imponitur per legem nouam, extendatur ad legem antiquam quæ habet specialem pœnam? Respondetur quòd non, quia quis duplici pœna puniretur. Item quia generi per speciem derogatur, & ideo delinquens incurrit pœnam specialem, & non generalem. Pro declaratione huius regulæ opponitur de cap.ex parte.de offic.delega.in antiq.vbi est textus quod papa mandauit alicui vt mihi prouideret de tali archidiaconatu in tali ecclesia proximo vacaturo, in qua ecclesia erant plures diaconatus.postea quidam alius à sede apostolica impetrauit rescriptum & gratiam per quam mandabat papa cuidam executori vt si talis vellet resignare suum archidiaconatum,quod reciperet illam resignationē: & illi pro quo scribebat,conferret archidiaconatum.& sic ꝓ illo papa scribebat in specie,& pro me scribebat generaliter:& tamen ibi dicitur quod si vacet archidiaconatus, per resignationē debetur mihi & non illi pro quo scriptum est in secundo loco: licet ego haberem generalem gratiam,& iste specialē. Item argui.de ca.cum ordinem.de rescrip.iuncto cap. veniens. de præscri.& ca.ex tua. de fil.presbyterorum.in anti. Pro solutione istorum contrariorum respondet glo. quod ista regula primò fallit in priuilegijs: vt si alicui concedatur priuilegium generale: postea concedatur cuidam alteri priuilegium speciale contra illud priuilegium generale: non valet priuilegium speciale nisi faciat mentionem de generali. & sic ista regula non habet locum in priuilegijs: sed habet locum in rescriptis. Sed adhuc in rescriptis fallit, si rescriptum generale venit purificandum in specie: vt in ca. ex parte.de offic.deleg.vt in primo contrario literæ generales erant purificandæ in primo archidiaconatu: & primus non erat consecuturus plures archidiaconatus,sed vnum tātum. Et sic propriè non est exceptio ab illa regula. Item in ca.ex tua.de fil.presby.in anti.dicitur quòd papa concesserat priuilegium alicui episcopo,vt ipse episcopus posset dispensare cum filijs sacerdotum: vt ipsi licitè possent tenere ecclesias in quibus sui patres administrauerunt immediatè, videlicet vt filius posset habere illam ecclesiam: quod est contra ius,quia filius quantumcunque legitimus non potest tenere ecclesiam sui patris.sed episcopus (vt dictum est) habuerat priuilegium vt ipse posset dispensare cum istis. Accidit quod antequam episcopus vteretur suo priuilegio, accessi ad papam,& notificaui domino papæ quòd talis filius tenebat ecclesiam in qua suus pater immediatè ministrauerat, quare petebam & supplicabam vt papa de illa ecclesia dignaretur mihi prouidere.vnde papa dedit mihi executorem, cui mandauit vt ipse conferret mihi illam ecclesiam. dicitur ibi quòd si episcopus dispensauerat cum filio antequam vterer literis meis, quòd meus executor non poterit vti sua iurisdictione, & tamen literæ meæ erant speciales,& priuilegium episcopi generale, & sic generi per speciem non derogatur? Respondet glo. quòd ista regula etiam fallit in isto casu, quando virtute generalis potestatis est processum ad dispensationem.ideo si antequam episcopus dispensasset, præsentarem literas meas, & cœpissem illis vti, tunc per meas literas quæ sunt speciales,esset derogatum illi priuilegio generali.

a Ista regula nō procedit in specie subiectiua, quia illa exempli causa posita videtur. Bar. in.l. quæsitū.§. vlt.ff. de fund. instruc. Ioan. And. quærit. Tu habes speciale gratiā intrandi clausurā monialiū.idem generaliter conceditur cuilibet in die sancti Marci quo intras. an possis iterū intrare, vide Ph. item regula non procedit vbicunq; per genus quæsitū est ius parti inuitæ inauferibile.l.singulariter.C qui potiores.

Idem.

REGVLA XXXIIII.

GEneri [a] per speciem derogatur.

Priuilegiū speciale mētionem debet facere de generali.

Ex tua. de filijs presby.bene declaratur.

Glossa sequens dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò dicit in rescriptis loqui regulam, non in priuilegijs, & causam reddit. Tertiò signat contrarium. soluit & remittit,& ponit dictum glo.quod tres casus excipit.Quartò not. duo,& ad secundum signat contrarium,& soluit.

a *Generi.* Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.tit.l.in toto iure. Pone casum.xciij.distin.c.vlt.in diacono qui est minor presbytero,nisi in illo speciali.ca.in quo obtinet vices episcopi. Item.supra de offic.leg.studuisti.vbi de causa cognoscit delegatus specialis,non legatus generalis.ff.de pœ. sanctio legum.quæ nouissimè certam pœnam generaliter irrogat his qui legis præceptis non obtemperant,ad eas species pertinere non videtur quibus specialiter ipsa lege pœna addita est. cōcor.ff.de leg.iij.l.vxorem.§. codicillis.s. de rescrip.pastoralis.§.j.& de hoc eo.titu.c.j. &.xxv. quæst.ij.in summa. Hæc regula habet locum in rescriptis siue primum sit generale,& secundum speciale, vt in prædi.cap.pastoralis.siue primum speciale,& secundum generale, vt eod. titu.abbatem.siue eodem tempore datum sit generale & speciale.ad hoc.supra eo.li.de rescrip.ca.pe. Rescriptum autem speciale non tollit priuilegium generale,vt eo.titu. cum ordinem.quod est contra,nisi de ipso priuilegio fiat mentio in rescripto,vt ibi.Voluerunt quidam huius regulæ dictum extendere ad priuilegia, vt secundum speciale deroget primo generali: sed hoc est falsum, quia semper valet primum siue sit generale siue speciale,si in secundo non tollatur expressè.s.de præscrip.veniens.s.eo.decet.cum suis si.Ratio diuersitatis est,quia per primum priuilegium etiam generale, cōsequitur quis statim plenum ius:sed per primum rescriptum generale non consequitur quis plenam iurisdictionem in speciebus.de rescrip.pastoralis.&.cap.ad hæc. & ideo statim tollitur facilius.Contra.s.de offi.dele.ex parte.vbi secūdum speciale non derogat primo generali.sed ibi si bene intueamur, vtrunque fuerat speciale. & dic vt ibi, [b] & vt dixi in prædic.decret.s.de rescrip.super fi.vlti.glos. Notauit igitur Gof.s.de offi.leg.ca.ij.quòd hæc regula fallit in tribus casibus.In priuilegijs,vt de rescrip.cum ordinem.& cum genus ad vnicam rem refertur,vt in hac decre.ex parte.& cum speciales literæ non exhibentur re integra.s. de fil. presby. ex tua. Nota ex hac regula quòd non tantum valet genus quo ad speciem quantum ipsa species.ad idem.s.de appel.c. ij.eo. lib.de procur.qui ad agendum.ff.si quis cau.sed & si.§.quæsitum.cum si.de hoc.xxiij.distin. quanquam.de offic.ordi.si sacerdos.Item nota quod licet per speciem generi derogetur,vt hic,&.s.eod.lib.de præben.dudum.tamen species sub genere bene continetur.xiij.q.ij.non æstimemus. & prædicta decr.dudum.& optimè.ff.de leg.iij.hoc legatum.vbi generale verbum quæ vxoris causa parata sunt, singulas continet species.&.ff.quæ in frau.cre.l.vlti.§.j.&.ff.eod.titu.l.semper in generalibus specialia insunt. Contra.ff.de dona.l.filiusfamilias.vbi dicitur quod si filio concessum est donare, nō potest mortis causa donare, nisi id specialiter fuerit permissum.& sic generali verbo donatio,specialis donatio mortis causa non continetur,quæ species est,vt inst.de donat. in princ.& est speciale quod ibi non tantum valet genus quo ad speciem,quantum species, vt.s. dixi. & potest esse ratio, quia de his non videtur actum vel cogitatum.C.quę res pig. oblig.pos.l.j.vel quia quandoque genus vt proprium attribuitur speciei.ff.de adopt.l.j.ADDITIO. Dy.qui materiam huius regulæ,generi &c. satis plenè hic notauit, dixit eam exemplificari posse in legatis, in substitutionibus, in contractibus, in legum latoribus, & in rescriptis, quem vide. Ioannes Andreæ.

Tenor.l. sanctio legum.ff.de pœnis.

Idem.

REGVLA XXXV.

PLus semper [b] in se continet quod est minus.

Priuilegiū speciale nō tollit generale, nisi de eo expressè mentio fiat.

b Dic licet primū erat generale verbis,erat speciale effectu. ad hoc l.boues §.hoc sermone.ff. de verbo.signi l.nō potest. eo.tit.et est generale vbi habens speciem nō vtitur specie.l. adoptio.ff.de adoptio.

PLus semper.[c]} Casus in hoc.cap.figuratur primò per.c.si quis dederit.xxiiij.q.j. vbi dicitur quòd inter scholasticos erat controuersia quæ pœnitentia esset imponenda pro certo crimine,de quo in dicto ca.Aliqui dicebant quòd erat imponenda pœnitentia.v.annorum,alij. vij.alij.x. annorum. Vnde papa approbat opinionem illorum qui dicebant quòd pro illo crimine debebat imponi pœnitentia quinque annorum, quia illa pœnitentia imponenda plus,continet in se id quod est minus. Item figuratur casus per. cap.j. de arbi. eodem lib. Tu & ego litigabamus adinuicem, vnde compromisimus in tres arbitros,qui causam examinauerunt, & concluso & renuntiato in causa, ipsi tulerunt diuersas sententias, nec poterant concordare in vnam sententiam, quia vnus te condemnauit in.xl.alius in.xxx. alius in. xx. quæritur quæ istarum sententiarum valeat? Respondet quòd sententia illius qui condemnauit te in minori summa, id est in.xx. quia omnes alij videntur consensisse in illam summam: & hoc per rationem huius literæ,quia in maiori summa minor inest.

c Regula procedit si affirmatiuè proferatur.si negatiuè, dic vt per Bart. l. 1.ff.de verb. obli.Philip.

Glossa sequens dicit vnde sumpta, & ponit exempla, & commendat duas alias regulas. Secundò successiuè signat duo contraria, & soluit. Tertiò ponit casum exceptum, & exponit de quo pluri intelligatur regula.

b *Plus semper.* [d] Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.titu.l.in eo

d Dy.ponit

quòd plus. Pone casum.xxiiij.q.j.si quis dederit.vbi quidã imponebant pœnitentiam.x.ann.alij.vij. alij.v. & ibi canon hanc vltimam sequitur. Item in arbitris pronuntiantibus quilibet diuerso numero.s.eo.lib.de arbi.ca.j.&.ff. de arbit. l.diem.§.si plures.& facit institu.de serui.§.actus. vbi qui actum habet, scilicet ius ducendi hominem vel iumentum, vel vehiculũ, habet & iter, sed non econtrario. Et est hæc regulæ ratio quare in obscuris sequimur minimum, quia plus continet in se minus, sed non econtrario, vt dixi supra eo.in obscuris. Et concor.ad hanc regulam.infra eo.cui licet. Contra.supra eo. lib. de præben.cum in illis.§.vlti. vbi dicitur quòd si mandatur prouideri de beneficio quod spectabat ad collationem capituli, non adiecto communiter vel diuisim, non potest prouideri de beneficio quod spectat ad collationem alterius de capitulo. Solu.illud facit forma mandati, & intentio scribentis, qui alterum solùm grauare non intendebat. Item contra hanc regulam, & illam infra eod.cui licet & illam infra eod. quod ob gratiam.& infra eod.in toto.& supra eo.lib.de præben.cui de non sacerdotali. vbi si mandatur alicui prouideri de præbenda integra, etiam eo volente prouideri non poterit de dimidia prouideri: vel si mandatur prouideri de præbenda certi valoris, de præbenda minoris valoris etiam eo volente prouideri non poterit. Ibi in fine patet solutio, quia id facit forma mandati quæ exacta diligentia est seruanda, vt ibi. Item fallit hæc regula in casibus vbi requiritur specialis expressio, vbi genus quod plus est, non continet speciem quod minus est: vt dixi supra regula proxi. Et nota quòd hæc regula locum habet in eo quod est plus quantitate, quod enim plus est, vtique tanti est. sed plus qualitate, non includit minus qualitate, vt dicam.infra eodẽ, cui licet.

exẽplũ per l.qui quartã.ff. de lega.1. vbi si testator intendens legare quartã, legauit dimidiã, debetur quarta, quæ inest. et si intendens legare quinquaginta legauit centum. Item per.l.1 §. si stipulãtus.ff. de ver. obli.Io. Andr.

Plus in qualitate, nõ includit minus in qualitate.

ADDITIO. Et sic soluitur contrarium de.l. solemus.ff. de iudi. §.latrunculator. vbi conceditur merum imperium, & denegatur cognitio ciuilium. Nam illæ sunt species distinctæ, vt not.ff.de iurisdi.om. iudi.l. imperium. & sic vna concessa nominatim, denegata sit altera. arg.Cod. de procur.maritus.Dyn.

Idem.

REGVLA XXXVI.

PRo possessore [a] habetur [b] qui dolo desijt possidere.

PRo *possessore*. } [a] Casus in hac regula figuratur multis modis. Primò per cap.ecclesia sanctæ Mariæ.supra vt lit.penden.in an.l. quòd si dolo. ff. de rei ven. Tu possidebas rem quam asserebam ad me pertinere. nõ est dubium quòd possum agere contra te rei vendicatione. Sed quid? ponamus quòd tu desiisti illam rem possidere dolo tuo, quia data opera scienter ad me fraudandum desiisti illam rem possidere. nunquid possum agere contra te rei vendicatione, & tecum agere ac si adhuc possideres? Respondetur quòd sic, quia pro possessore habetur qui dolo desiit possidere. ideo possum te conuenire vtili rei vendicatione: & in ea veniet restitutio rei si possis rem recuperare à nouo possessore. Si autem restitutio non sit possibilis, iudex te condemnabit ad æstimationem rei, quæ æstimatio fiet per iuramentum meum. veruntamen si taxauero excessiuè, iudex poterit restringere taxationem meam etiam post iuramentum, quia istud iuramentum est iuramentum affectionis: quia iurabo quod nollem carere illa re pro decem scutis, & non est iuramentum veritatis, ideo non possum redargui de periurio. sed si esset iuramentum veritatis, iudex non posset amplius restringere illam taxationem vel resecare, vt in auth. posita super.l.properandum.Cod.de iudi. Item potest casus figurari per.l.sed & si.§.quod ait.ff.de peti.hæredi. Possessor pro hærede dolo desijt possidere. certè potest conueniri ac si adhuc possideret. secus si non desijt dolo possidere, sed casu fortuito res perijt. & hoc verum nisi esset in mora restituendi, vt in fine.

a Io. Andr. quærit hic an statuta recipiãt interpretationem vel extensionẽ. vide eũ & Dy. de materia regulæ.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò dicit regulam intelligi non taliter, sed intantum. Tertiò dat simile, subdens de fictione. Quartò notat tria. Primò, hoc casu quandoque iurari in litem. Secundò, regulam etiam in prælato locum habere, tamen quo ad propria. Tertiò notat contra regulam, & de probatione remittens dicit illud verum in eo qui à principio sine dolo possedit.

a *Pro possessore.* hæc regula sumpta est ex.l.ff.eodem titu.l. qui dolo desierit.&.l.parem esse.&.l.ad ea.§. semper. Pone casum.supra vt lit. penden. ecclesia sanctæ Mariæ. ij. ff. de rei vendi. quòd si dolo.&.l.si autem.§. sed & is. vbi conuentus rei vendicatione si dolo desijt possidere, habetur pro possessore. Idem in conuento petitione hæreditatis.ff.de peti.hære.sed & si.§.quod ait. & §. perinde inquit. Idem in conuento noxali.ff. de noxa. si bonæ fidei.ff. si ex noxa. cau.aga.l.ij.§.j. Idem in conuento quod vi aut clam.ff.quod vi aut clam.l. semper. §. antepenult. & idem in similibus.

Hæc autem regula vera est quo ad hoc, vt in tantum teneatur qui dolo desijt possidere, inquantum possidens. non tamen tenetur taliter. nam contra possidentem datur directa, hic autem datur vtilis, vt.ff.de noxa.l.electio.§.vlti.{Et quia istæ non differunt in substantia.ff.de neg.gest.actio. ideo effectualiter habetur pro possessore. Dy. & vide quod not.in Spec. de interro.§.ij.versi. quid ergo si egi. [b] } Quid sit dolus, dixi. supra eod.titu. scienti. Et est si.ad hanc regulam. supra de dolo & contu.contingit.vbi ille qui causa rei seruandæ non potest adipisci possessionem ob dolum vel potentiam rei, elapso anno efficitur verus possessor, ac si possedisset corporaliter.ad idem.ff.de dolo,& eleganter.§.si dolo. Et not. hic de fictione, quia ius fingit eum possidere qui non possidet in veritate. & Imperator, Consentaneum nobis est, vbi nulla stipulatio fuit interposita, intelligi eam adhibitam. Cod.de rei vxor.ac circa princ.ad idem.ff.de adopt.si arrogator.xvj. quæstio.iij.si sacerdotes. de transla. inter corporalia. & facit quod dixi supra eo.sine possessione. Dicit tamen lex quòd per fictionem iuris veritas non confunditur nec deletur.C. de iure do.in rebus. Et not.quòd contra eum qui dolo desijt possidere, & fecit vt non haberet possibilitatem dandi, iuratur in litem ad æstimationem rei, & ibi præcedit iuramentum, & sequitur iudicis taxatio. & est speciale, quia illud iuramentum est de affectu, non de veritate. quod dic vt plenè no.ff.de in lit.iuran.videamus. §.iurare. Item not.quòd hæc regula locum habet in priuato, & etiam in prælato quo ad bona propria. Si autem ecclesia desinat possidere dolo prælati, non habet locum in ecclesia iste rigor, quia delictum personæ &c. vt.infra eod. delictum.cum suis concor. & hoc no.Ber.secundum Lau.supra.vt lit.pen.ecclesia.j.in vlti.glo. Item not.quòd regula dicit dolo, quia si sine dolo tempore quo mota est lis, vel quo res iudicatur, desijt possidere, absoluitur.s.de exceptio.aduersario [c]. ff.de rei ven. si autem. circa prin. Sed si iterum incipiat possidere, & iterum agatur contra eum, non ob.excep.rei iudi.vt ibi dicitur. Si agens dicat reum dolo desiisse possidere, reus autem dicat quòd desijt sine dolo, quis habeat probare, quæri solet. de quo dic vt not.per Ber.in prædi.decre.de exceptio.aduersario. & quod s.dixi, quod qui sine dolo desijt possidere, absoluitur, verum intellige cum à principio sine dolo possedit. Si autem à principio dolosè possedit, puta per vsuras, furtum, vel rapinam, vel simili modo, etiam si sine dolo possidere desijt, puta naturali interemptione, vel casu, vel furto, vel violentia, nihilo minus tenetur.s.de vsur.cum tu.de rapt.super eod.&. Cod.de fur subtracto.ff.de vi & vi arma.l.j. §. rectissimè. & facit quod dixi.s.eod.mora.

b Idem omnino Philip.hic.

c Ibi dicit Bernar. quòd si possidebat tempore lit. contest. præsumitur dolo desijsse, nisi contrarium probet.Dy. plus dicit hic, scilicet idem si post libellũ receptum, vel si denũtiauerat sibi actor se daturũ libellũ. alle ff. ex qui.cau. in pos.ea.l. 2. & quod not.eo. Fulcinius.§. quid sit latitare. alleg. etiam l. si fundum. C.de rei vẽdica. & ff. de eden. l. quædam.§. nihil. Ioan. Andr.

b Habetur. quo ad sui damnum, non quo ad commodum. vnde possessori cauetur, non ei qui dolo desijt.ff.de rei vendi.l.hæc si res.&.l.is qui dolo.Ioan.And.

Idem.

REGVLA XXXVII.

VTile [c] nõ debet per inutile vitiari.

VTile *non debet.* [d]} Casus primò figuratur per.l.sancimus. C.de dona.licet quilibet sit moderator rei suæ, tamen iura volunt vt quis nõ possit facere donationem vltra summam centum aureorum absque insinuatione: & donando immense, ius præsumit quòd ibi sit aliqua circumuentio: ideo iura volunt vt antequam fiat talis donatio, quòd denuntietur iudici. Sed ponamus quòd donaui alicui summã mille aureorum, vtrum ista donatio annihiletur in totum, vel valeat in summa centum aureorum quam possum donare? Respondetur quòd valet talis donatio vsque ad summam legitimam, sed vltra non valet, & hoc per rationem huius literæ, quia vtile non debet vitiari per inutile. quod verum est quando vtile separabile est ab inutili. Item potest casus figurari per.ca.si quos.xij.quæst.ij. Dicitur ibi quòd episcopus vel alius prælatus ecclesiæ, seruum ecclesiæ bene meritum potest manumittere, licet manumissio sit alienatio, & prælatus ecclesiæ non possit alienare res ecclesiæ, maximè mancipia. Sed ponamus quod prælatus ecclesiæ alicui seruo bene merito dedit libertatem, & vltra dedit sibi aliquam possessionem ecclesiæ. certum est quòd donatio illius possessionis ecclesiæ non valet. sed vtrum propter adiectionem istius donationis inutilis vitietur manumissio? Respõ.quod non, & hoc per rationem huius literæ, quia vtile non debet per inutile vitiari. quia manumissio erat vtilis, ideo non potest vitiari per adiectionem donationis rerum ecclesiasticarum, quæ est inutilis.

d Vltra Dy. hic declarantem regulã, vide Philip. ponentem. 8. limitationes & lege Do.meũ.§. quod si quis. insti.de inuti stipu. et Panor.c. dilectus. nu. 6.de præben.doc.ca. turbat.ca si quid.37.di.

Glos.sequens primò ponit exempla. Secundò vltra tria exempla alleg.ad hanc partem Brocar. xxij. iura scilicet.ix.cano.iiij decret.&.ix.ll. Ad partem contrariam alleg.iij.can.iij. decret.& iiij.ll.ponit solu.Barthol.Brixien. demum plenius soluit respondens ad contraria.

c *Vtile non debet.* Pone casum.xij.q.ij.si quos de seruis. vbi. episcopus

episcopus manumisit seruum bene meritum, cui dedit vltra xx.sed illud amplius tantùm reuocabitur. supra de præben. dilectus.vbi confirmatur factum legati in vno capitulo, & nõ in alio.Cod.de don.sancimus. vbi tenet donatio pro parte, & pro parte non tenet. { Dyn. ponit exemplum per.l.si duobus. §. hæres. ff. de lega. j. vbi debetur legatum ad quod præstandum damnatus est hæres & non hæres.} Et no. quod hoc est brocardicum. & pro hac parte faciunt iura supra inducta ad idem.xxxvij. distin. turbat. & ca.si quid veri.j.quæst.j.nónne sodomitæ.& ca.dominus declarauit.xij.quæst.v.quia.xvij. quæst.iiij. quæst.xxij. quæst. iiij.inter cætera xxiij.quæst.iiij. quid ergo. de consecra. distin.iiij.si nõ sanctificatur.supra de ar. cum tempore.de don. apostolicæ.& quod ibi not. de testa. Rainutius. & cap. Raynaldus.instit.de inuti.stipu. §. quod si quis.vbi si stipulor mihi & alij, tenet stipulatio pro dimidia, pro alia dimidia non ff.de vsu.vsuras.vbi illicitæ vsuræ etiam mistæ sorti non vitiant sortem.& eod.titu.l.placuit. vbi stipulatus vsuras vltra modum licitum, vel vsuras vsurarum, licitas tantum petit, licet non vltra.&.ff.de iu.do.l. siue generalis. vbi si generalis procurator, vel specialiter dotis dandæ causa cõstitutus amplius quàm fuerint mulieris facultates promiserit, non valet ipso iure promissio in superfluo, sed vsque ad licitum modum bene.& Cod.de transact. si ex falsis. vbi trãsactio tenet pro parte, & si pro parte non .Cod.de vsur.cum allegas.Cod. si cer. peta. si pro mutua. vbi pœnæ promissio tenet vsque ad legitimam quantitatem vsurarum, & non vltra.& Cod.de secun.nup.hac edictali. §. si verò. vbi si vltra statutum modum relinquitur vitrico vel nouercæ, id quod plus est, solummodo reuocatur C.de liber.præter.vel exhære. authen. ex causa. vbi dicitur, ex causa præteritionis vel exhæredationis irritum est testamentum quantum ad institutionem. cætera namque firma permanent. [a] per quæ & similia probatur vtile per inutile non vitiari. Econtra, quòd vtile vitietur per inutile, probatur.ix.distinc.si ad sacras.xxiij. distinc. quorundam.iij.quæst.ix.pura. s.de offic. delega. cum super quæstionum.§.si verò.de re iudi. ad probandum.ff.de aqua quotidia.& æstiua.l.j.§.item quæritur.ff.de arb.l. Pedius.alias incipit parui refert.vbi compromissum in seruum & liberum factum, non tenet.ff.de transactio.cum hi. §. prætor. vbi requiritur totum vtiliter gestum. & instit. quib. mo.tol. oblig.§.præterea.vbi prior stipulatio vtilis vitiatur prætextu sequentis nouationis, licet sit inutilis. Sol. dixit Barthol. Brixien.& hoc nota.iij.quæstio.ix.pura.quòd vtile per inutile vitiatur, vbi in iure id inuenitur expressum, aliàs non. Vel dic plenius, quòd regulariter [b] vtile non vitiatur per inutile, vt hic patet. vides enim quòd hæc pars probandi, scilicet negatiua, hic ponitur pro regula. Habemus igitur stare regulæ, nisi specialitatis ratio, vel casus specialis contra regulam appareat, vt dixi. supra in rubrica. Est autem contra hanc regulam casualiter inuenire vtile vitiari per inutile, vt in contrarijs. Et est specialitatis ratio, quia vtile & inutile sunt inseparabilia, [c] vt vides in cap. quorundam. in decreta. cum super.& in.l.Pedius.& in decret. super quæstionum. & in decret.ad probandum. In.l.Pedius. & in omnibus contrarijs probatur optimè hæc solutio.ff.de aqua quotidia.& æstiua.l.j.§.Trebatius.&.§.itẽ quæritur, dicitur enim in.§. Trebatius.quòd si habeo seruitutem ducendi ad aquam certum numerum pecorum, si plus ducam, superflua poterit dominus remouere.& in.§. item quæritur. dicitur quòd si habeo seruitutem ducendi certam aquam per fundum tuum, & ego aliam aquam illi misceo, quòd à toto potero prohiberi. Ratio ergo diuersitatis est, quia pecora separabilia sunt, aqua mista inseparabilis. ideo in primo prohibeor solùm à superfluo, in secundo à toto. Item probatur opti.ff.de ædilit. edict.plerunque. &.l.ædiles.§.cum autem.&.§.seq.vbi si difficilis est separatio, redhibito vno redhibetur & reliquum. ad idem.ff.de lega.j plane. in princip. ff. de verborum obligat.l. j. §. sed si mihi.&.l. quæ extrinsecus. cum similibus. Colligitur solu.ff de vsur.l.pecuniæ.j.responso. in vlti. glos. Argu.contra.ff.de don. inter virum & vxo. si sponsus. §.ij. Sed illud speciale donationum fauore. Item contra prædicta.ff. communia prædio. l. proprium solum. vbi si vendo proprium solum ita vt mihi & vicino seruiat, mihi soli & non vicino seruitus acquiritur.&. ff. quod cum fal. tu. l.j. §. sed Pomponius.vbi si verus tutor auctoritatẽ præstitit cum falso tutore, tenet ipsius veri tutoris auctoritas. Et ideo subdistinxerunt quidam, si vtile & inutile sunt inseparabilia, & vitium est in re, tunc vitiatur, vt supra dictum est. Si autem vitium est in persona adiecta, tunc non vitiatur. & sic intelligantur hæc contraria. Sed hæc solutio reprobari videtur per prædictam decret. de offic. delegati.cum

Vtile an per inutile vitietur.

a Quia in illis filius nõ dehonestatur, sicut per institutionem extranei. & an appellatione cæterorum contineantur fideicõmissa, tabulæ pupillares, dixi post lgneum, legens Pista. auth. ex causa.C.de li. præte.

b Idem Ac cur. in præalleg. l. Pedius. Sed dicebat Dy. solutionem nõ sufficere, nisi casuum exceptorum specialis ratio reddatur. Ioan. And.

c Idem Ioã. Mona.hic & Philip.

super. & ideo posset responderi ad prædict.l. quod cum falso tuto.ff.vt ibi not. Bernar. Vel posset dici quòd in illa.l. verus tutor & falsus auctoritatem non simul, sed separatim præstiterunt: & ideo cum actus commiscui non fuerint, vtile non habet per inutile separari. Ad.l. proprium. ff. communia pręd. bene fateor quòd seruitus est res indiuisibilis, sed ibi vendens seruitutem integram sibi, & integram vicino acquirere voluit. [d] Seruitus autem vicini bene est separabilis à seruitute vendentis, & ideo altera vtilis per alteram inutilem non vitiatur. Ad leges autem superius allegatas.ff.de arbit.l.Pedius.&. ff. de transactio. cum hi.§.si prætor. dico quòd ibi non erant duo quorum alterum vtile esset, alterum inutile, sed vnum solùm, scilicet transactio super alimentis, in secundo casu inualida, quia non quæsierat prætor de omnibus quæ mandat orator. In primo casu vnum fuerat compromissum, & non duo. Sed ad hoc vltimum est melior prima solutio. Videtur tamen fallere prædicta solutio in casu.ff. de fideiusso.l.græcè §.illud.vbi dicitur quòd si fideiussor obligatus est in duriorem causam quàm principalis, omnimodo non obligatur. sed secundum opinionem illam quæ exponit omnimodo non obligatur, in eo scilicet quod excedit, non contradicit.

d Sed in.l. Pedius.non fiebat insolidũ cõpromissum, quia tũc secus, vt in.l. seq. sed cũ ita. Io.An.

Idem.

REGVLA XXXVIII.

EX eo nõ debet [a] quis fructũ consequi, quod nisus

EX *eo non debet.* } Casus figuratur per. l. Papinianus. §. meminisse.ff.de inoffic.testa. Pater meus instituit extraneum hæredem suum, & me filium suum exhæredauit, tamen per suum testamentum legauit mihi aliquam rem, puta pratum, vineam, vel domum. hæres scriptus post mortem patris adiuit hæreditatem. hæreditate adita conueni hæredem scriptum querela inofficiosi testamenti. succubui in querela, quia hæres probauit quòd commiseram ingratitudinem erga patrem meum. volo postea capere legatum mihi relictum in testamento. Respondetur quòd non possum, quia non debeo habere legatum ex testamento quod nisus fui impugnare.

Glossa sequens primò ponit exempla. Secundò dicit tria debere concurrere, scilicet quòd perseueret, quòd non ratione officij id faciat, & quòd idem sit capitulum. Tertiò inducit concor. & simile. Quartò conuertit regulam.

a *Ex eo non debet.* Pone casum in eo qui dicit decretales epistolas non esse authenticas, quia nullam debet pro se allegare. decimanona distinctione, si Romanorum.ad idem octaua distinctione, quo iure. Item pone in eo qui impugnat compositionem, qui ex ea beneficium non consequitur. supra de censibus, cum olim. Item in eo qui impugnat testamentum, dicens illud inofficiosum: qui si id improbè dixit & succubuit, [e] quicquid ex testamento capiebat, perdit. ff.de inofficioso testamento.l.Papinianus.§. meminisse. ad idem decimatertia quæstione secunda, quàm præposterum. supra de testibus, præsentium. Cod. de ijs quibus vt indignis.l.alia causa est. Et dicit lex, absurdum est quem redire ad id quod semel renuntiandum putauit. Cod. de rebus creditis, si quis iusiurandum. Et facit ad hanc regulam.supra eodem quod semel. & quod ibi dixi. Et quod hic dicit, nisus extitit, dic cum effectu, saltem quantum in eo fuit, quia perseuerauit. Si autem simpliciter protestaretur, secus esset, vt intelligit Bernar. prædicta decretali de testibus, præsentium. Idem si inciperet agere vel exciperet, & desisteret ante sententiam, [f] vt probant prædictæ. ll.§. meminisse.&.l.alia causa est. & hoc not. Bernar. in prædicta decretali de censibus, cum olim. {Et hic Ioãnes Monachus allegat verba intelligenda cum effectu. de clericis non residentibus, relatum. hæc allegatio non videtur bona, quia effectum non habuit qui succubuit, sed intellexit effectum ex perseuerantia.} Et quod dicit hæc regula, verum intelligo nisi fortè ex necessitate officij habuerit impugnare. [g] nam tunc proprio nomine fructum cõsequi posset. hoc probatur tertia quæstione.vij.§.tria.&.c.infames.versi.si contra patrẽ pupilli.ff.de postulando.l.vlti.ff. de iudicijs. Iulianus ait. & melius.Cod.de administra.tuto.vel curato.cum quędam.vbi filius præteritus à matre, tutor vel curator instituti hæredis hæreditatem adeundo nomine pupilli, sibi non præiudicat. ad hoc.supra eo.lib.de elect.cap.penulti.§.porrò. Item licet quis impugnet sententiam in vno capitulo, ex alio capitulo consequitur fructũ. de testamentis, Rainutius. & capi.Raynaldus. & facit quod dixi.s.regula proxima. Et concor. ad hanc regulam.j.quæstio.vij.cap.j. &. xcvj. distin. si Imperator. de postu. cap. vlti. Et simile est quod dicitur, Frustra legis implorat auxilium &c. de vsu. quia frustra. Item nota quòd sicut non debet quis consequi fructum ex eo quod impugnat, vt hic: ita econuerso non debet quis im-

e Hoc dicitur, quia si obtinuisset, certum esset ex illo legata non deberi, vt in. l. statim alleg.§. si ex causa.et l.Titia.Ioã. Andr.

f Et sic etiã respõdetur ad.l. post legatũ ff.de ijs qui.vt indi. Ioan. And.

g Vel dic quod aliud est dicere testamentũ falsum, aliud inofficiosum, quia sic perduntur legata. si autem dicatur minus solẽne, legata non perduntur.Dy. Ioan. And. c.si.de iureiurã. supra eo.item re-

probans & tamen succūbens, vtitur remedijs sui aduersarij. exemplū, ex positione negata non adiuuariu, dixi supra eo.de confes.ca.1.tamen per probationes positionis negata bene adiuuaris, vt docet Philip.

pugnare id ex quo fructum consequitur.xix.distinct. cap.j. iiij.quæst.iij.si quis testibus.iij.quæst.viij. cuius in agendo. de censi.cum olim.in fi.ad hoc de transact.ex literis.& apertè.ff.de iur.dot.l.cum in fundo.ver.& si quidem.ff. solu.matri.sed & si ideo. Et hoc sanè intelligas secundum ea quæ dicta sunt supra in alio casu.

extitit impugnare.

Idem.

REGVLA XXXIX.

Cum quid [a] prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo.

Cum quid.} Casus in hac regula figuratur multis modis. Primò per cap. denique.iiij.dist.hoc modo.Statutum fuerat ante illud capitulum,denique.quòd omnes Christifideles ieiunarent diebus quadragesimæ,& sic abstinerent ab esu carnium.Ex qua cōstitutione insurgebat dubium, vtrum diebus quadragesimæ esset licitum vti ouis,caseo,lacte,& alijs lacticinijs? Deciditur in illo cap.quòd non , quia cum prohibitus sit esus carnium , videntur prohibita quæ trahunt originem sementinam à carne.nam cum quid prohibetur,prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo. Item potest poni casus per cap.eos. lxxxj.distin.sic,Ponamus quòd aliquis in pœnam sui delicti fuit suspensus ab officio,vtrum in consequentiam videatur etiam suspensus à beneficio ? Respondetur q sic , quia propter officium datur beneficium. Et cum quid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo. Item figuratur casus per capi.pastoralis.de appella.in anti. Alicui propter contumaciam suam vel delictum suum est prohibita communio ecclesiæ in qua est stipendiatus,vtrum videantur sibi prohibita stipendia ordinaria illius ecclesiæ ? Respondeo quòd sic,per rationem huius regulæ.

Glossa sequens ponit exempla.

a *Cum quid.* Pone casum in prohibito à carnibus , qui prohibitus intelligitur ab omnibus quæ trahunt sementinam originem.iiij.distinctio.denique.Et prohibita concupiscentia per legem,prohibita intelliguntur omnia mala quæ sequuntur ex illa.de consti.nam concupiscentiam. Item prohibita alienatione,prohibita intelliguntur venditio, donatio,manumissio &c.C.de rebus alie.non alie.l. vlti. ad idem de rebus eccle.non alie.nulli.Item prohibito officio, & beneficium.lxxxj.distinctio.eos.Item & furto prohibito,prohibetur omnis rei alienæ illicita vsurpatio: & prohibita mœchia,omnis illicitus concubitus prohibetur. xiiij.q. v. pœnale.xxxij.q.iij.meretrices.Et cui prohibetur ecclesiæ communio,& eius stipendia prohibita intelliguntur. de appella. pastoralis.in fine ad idē ff.de ser. expor.l.cui pacto. Et concor.ad hanc regulam.j. eo. accessorium. ADDITIO. Est regula huic similis.aliquo prohibito , omne id prohibetur per quod peruenitur ad illud.& hęc loquitur de consequentia prohibitionis mediorū per quæ peruenitur ad extremū. Ista verò loquitur de consequentia prohibitionis extremorum quæ procedunt ex primo prohibito . Et in hoc simili pone exemplum ff.de sponsa.l. oratio. & ibi concor. Ioan. Andreæ.

a Facit hæc regu.q per duos testes reprobetur instrumentum.l.optimam.C. de cōtra.et cōmit.stipula. Philip.citat c. tertio loco. de testi. (dic de proba.) vide doct.l.in exercendū. C. de fide instru. Ioā. And. hic.

Pluralis locutio.}[a] Casus in hac regula potest figurari per. ca.hoc quoque.de consecra.distin.j.Iure cautum reperitur quòd cum sacerdos missam celebrat,de honestate debēt esse plures audientes,vt illa verba,Dominus vobiscum,possint verificari. Sed quæritur quot debent esse præsentes? Respondetur quòd sufficit quòd sint duo : quia pluralis locutio,duorum numero est contenta. Item potest casus figurari per cap.is cui. §.j.de præbend.supra eodem libro.Papa dispensauit mecum vt possem obtinere plura beneficia, aliter non declarando. Quæritur quot beneficia potero obtinere virtute dispensationis ? ibi dicitur quod virtute illius dispensationis potero solùm obtinere duo beneficia , quia cum dispensatio sit odiosa,est restringenda,& in odiosis sufficit quòd verba possint verificari,& illa verba verificabuntur in duobus beneficijs,quia pluralis locutio , duorum numero est contenta. Item potest casus figurari per.l.libertas. §.post annos.ff.de manumis.testamen.Aliquis Titius veniēs ad mortem suum condidit testamētum, & in testamento suo cuidam seruo legauit libertatem post annos. quæritur post quot annos seruus consequatur libertatem ? Respondetur post duos annos,quia verbum annos , verificatur in duobus per rationem huius regulæ.

Glossa sequens primò ponit exempla . Secundò opponit de vna.l.& dupliciter soluit.Tertiò dicit in testibus regulam procedere vbi numerus non adiicitur,opponens. xvj. casus vbi plures quàm duo requiruntur. Quartò dicit regulam in pronominibus locum non habere.

b *Pluralis locutio.* Pone casum de consecra.distin.j.hoc quoque.ibi,Dominus vobiscum. duos numero comprehendit. Item supra eo.libro,de præben.is cui.§.j.vbi beneficiorum nomine duo tantùm beneficia continentur. Item per.l.ff.de manumiss.testa.l.libertas.§.post annos.nam si legetur libertas seruo post annos,de duobus intelligitur. Item si promittitur vel legatur post dies,de duobus intelligitur.ff.de verb. significa.l.inter illam. §.ita datam. Item per.l.ff.de testi. vbi numerus. vbi sunt hæc verba. &. iiij. q. iij.vbi numerus.Cōtra.ff.de opti. leg. l.j. vbi dicitur quòd si alicui legata est seruorum optio,tres eliget. Solu. speciale est in fauorem vltimæ voluntatis , vt ibi potius sequamur quoddam medium quàm minimum , quia ad minus de duobus intellexit , ex quo dixit in plurali , & fortè de pluribus. sequamur ergo quoddam medium,& sic optet tres. Vel dic vt ibi not.quòd ibi legatus fuerat equus vel seruus quem serui testatoris elegerint , quos seruos legatarius optare debeat ? tunc optabit tres seruos qui eligent sibi equum vel seruum legatum: & ideo tres , quia duo de facili discordarent. viij.quæst.j.nec nouum.supra de arbit.cap.j.ff.de arbi.item si vnus.§. principaliter. Et quod hic dicit,quòd pluralis locutio est contenta duorum numero, verum est regulariter , & ibi eo vel alio iure non adijcitur numerus, vt in prædicta.l.vbi numerus. canonizata.iiij.quæst.iij.ca. vbi numerus. In causis igitur & instrumentis regulariter duo testes sufficiunt , interdum tamen vnus sufficit, vbi scilicet nulli fit præiudicium. de consecra.distinct.iiij placuit. & multi sunt casus in quibus requiruntur tres ad minus . Primus , in depositione pecuniæ in authen. de fide instrumen. §. si quis igitur. col. viij. Item quando imperitus literarum contrahit in scriptis.Cod. si certum pet.leg.vlti. [b] In instrumento de quo fit comparatio.Cod.de fide instru.leg penult. Quando pater legitimat filium naturalem in instrumento publico. in auth. vt liceat matri & auiæ.§.ad hæc col. viij. Quando mulier fatetur se pro intercessione aliquid recepisse.Cod. ad Velle. antiquæ. Quando quis vult infirmare testamentum quod facit. post transcursum decennij.Cod.de testamen.sancimus.In inuentario.Cod.ad.l.Fal.authen.sed cum testator. In priuata scriptura , vt fidem faciat.Cod.qui po. in pig.ha. leg.scripturas. Item quinque requiruntur dum contractus excedit libram auri, in ciuitate.Cod.si cer.peta.authen. sed nouo. & in codicillis,& donatione causa mortis similiter quinque.Cod.de dona.cau.mor.leg.vlti. Item in testamentis communiter septem.in testamento tamen cæci, octo.Cod. qui testamen.fa. pos.hac,consultissima.aliquando quinque, vt in testamento rustici, vt in municipijs & villis vbi est hominum raritas. Cod.de testa.leg.fi. Aliquando sufficiunt duo vel tres, vt in testamento facto inter filios & nepotes. Cod. de testamen. hac consultissima . Item interdum requiruntur. xv. testes. Cod.de proxi.sacro.scrip.l.vna. Interdum plures. ij.quæst. iiij.præsul.&.ca.seq. Vide plenius de his in Spec.de teste.§. restat de numero . Et not.quòd id quod hic dicitur de plurali locutione , non habet locum in pronominibus , vt nos , vos , vester & cap. nam vnus prælatus scribit & ei scribitur in plurali , & papa semper de se scribit sic. supra de cri.fal.quàm graui.

Idem.

REGVLA XL.

Pluralis locutio , [b] duorū numero est contenta.

Testiū vnicus sufficit vbi nulli fit præiudiciū.

b Hæc lex Codicis requirit tres testes, sed authē. sed nouo.ibi posita requirit quinq. & dic vt ibi not. Io. And.

Testes requirūtur in diuerso numero secūdū diuersitatē casuū, vt iure cauetur.

Imputari non debet.}[c] Casus figuratur per cap.cum sit Romana. de appell. in anti. Certum est quòd appellans debet appellationem suam prosequi intra annum : & si non fuerit appellationem prosecutus intra annum , appellatio sua efficitur deserta. Sed ponamus quòd non stetit per appellantem quo minus prosequeretur suam appellationem , vtrum appellatio sua efficiatur deserta , vel debeat sibi dari alius annus ? Respondetur quòd ex quo fecit diligentiam sibi possibilem , debet sibi dari alius annus. & si in secundo anno fuerit impeditus , licet de mero iure sua appellatio sit deserta , tamen per beneficium restitutionis consequetur aliud tempus ad prosequendum suam appellationem . Item potest casus figurari per cap. commissa.§.j.supra de elec. Certum est de iure,quod promotus ad ecclesiam parochialem debet promoueri intra annum ad sacerdotium: & si non fuerit promotus ad sacerdotium intra illud tempus , vacat ecclesia, & poterit ordinarius ecclesiam vt vacantem alteri conferre.Sed ponamus quòd non stetit per istum,sed ob defectum diœcesani, quia est suspensus vel absens, non potuit promoueri ad sacerdotium, vtrum elapso anno sit priuatus sua ecclesia? Respondetur quòd non,quia ex quo per ipsum non stetit, non debet sibi imputari . Glossa tamen dat consilium , quòd quando non stat per ipsum, debet intra illud tempus facere protestationem qualiter non stat per eum,& de hac protestatione habere actum siue instrumentum : tamen hoc non est de

c Per hanc regu. dicūt Ioan. And. Phi.q diaconus differens se vsq ad finē anni ordinarij, si tūc casu ordinari non posit, non habet locum ca. licet canō. supra de electio.cū prius nō fuerit in mora.l. lecta.ff.si cer. pe.item nisi casus cōtigisset, momēto quodammodo ordinatus fuisset ergo,per l. Cesar.ff. de publi.

de necessitate: sed glos.dat illud consilium.

Glossa seq.primò ponit exempla. Secundò æquiparat impossibilitatē a principio & ex post facto prouenientē,dicens illum adhuc obligatū:cui signat contrarium,& remittit,allegans duas concor . Tertiò quærit,alleg.pro & cōtra.& soluit respondens ad cōtraria.

Idem.

REGVLA XLI.

Imputari non debet [a] ei per quem non stat,si non faciat quod per eum fuerat faciendum.

a Ad hanc regulā concor.regula, cū non stat. eod.titu.

a *Imputari nō debet* [a]. pone casum in eo qui debet appellationem prosequi intra annū: cui non imputatur si per eum non stetit.ij. quæ. vj. anteriorum. In eo qui debet promoueri ad sacerdotium intra annū : cui non currit annus ipse si iusto impedimento detentus promoueri nō potuit,supra eo.lib.de elect.com missa.§.j. In eo qui rem emit sub pacto legis commissoriæ , scilicet quòd si intra terminum pretium solutum non esset , res foret inempta : & emptor in termino soluere volens si non habuit cui solueret, sibi nō imputatur.ff. de lege commisso.l.lege commissoria.Aliàs incipit, si fundus lege commissoria.in fi. ad idem.xliiij.distinct. Ephesiis supra de eo qui mit. in posses. ca.ij.vbi de hoc.& facit.C.de condi.inser.l.vlt.Et no. quòd dicit, per quem non stat:quia non sufficit velle nisi ad opus procedat quantum in eo est, supra de eo qui mitt. in poss. cap.j. Impossilitas ergo facti sicut à principio annullat obligationem . suprà eod. nemo potest. ita & ex post facto elidit , vt hic. Si tamen tenetur quis aliquid facere intra certum tempus, nec per eum stetit: licet non imputetur, tamen post tempus tenetur. de do. & contum. cùm dilecti.ff.de arbi.l.Celsus. Consulo tamen quòd si potest, intra tempus de impotentia protestetur. ij. quæstion.vj. post appellationem. de hoc de app. cap. vltim.& C. de iure emphy.l. ij. in fine. cum suis concordan . Ad id quod dixi, quòd post terminum tenetur , contra supra de spon . sicut. ff. de leg.iij.l. ea tamen adiectio. Solu. vt not. in prædicta decreta. sicut. & vt dixi. s. eod. nemo potest . Et concord. ad hanc regulam de elect. cap. vltim. vbi tempus datum ad eligendum non currit ei qui non potest eligere : nisi ex quo in mora fuerit petendi licentiam. ad idem de conces. præben.quia diuersitatem. Quid dices de eo qui sua culpa incidit in casum , propter quem postea facere non potuit quod per eum fuerat faciendum ? Videtur primò quòd sibi sit imputandum : quia regulariter quis de casu tenetur qui sequitur culpam. 50. distinction. sæpe. & cap. studeat. de æta.& qualit.cap.j. & quod ibi not. & facit. lxxxvj. dist. non satis. & qui ma. accu.poss.cap.j. & quod ibi not.& si.ff. quod met.cau.l. si mulier. vbi metus illum non excusat qui sua culpa incidit in metum. In contrarium videtur per prædicta iura,de elect. cap. vlti. de conces.præben. quia diuersitatem. argu. de pig.significante. ibi , in captione &c. de sponsa. veniens.ij.Sed casus est specialis. Et dicit lex,quòd qui iniuriosè vel libidinis causa , inimici vel mulieris fregerit ostia , si fures non ab eo inducti postea res asportent, non tenetur furti.ff.de fur.l.verum.&.l.qui iniuriæ. in prin. præterea deportatus, si nō potuit procuratorem dimittere, bene restituitur:& tamen culpa sua absens erat.ff.de mino.l. Papinianus. Item debitor propter inopiam excusatur cedendo bonis, etiam si sua culpa in illam inciderit. de solut. Odoardus.ff. de dolo , nam is. Satis videtur dici posse, quòd imputandum sit illi propter iura primo inducta.Hinc etiam dixit lex non debere succurri ei qui in necessitate se posuit. ff.qui satisd.cog.l.si fideiussor. vbi dicitur , quòd si reus non potest satisdationem dare vbi conuenitur: & in alio loco eiusdem prouinciæ date velit : si satisdatio necessaria erat , audiendus est : si voluntaria , non : quia ipse sibi necessitatem imposuit. ad idem. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis tamen. vbi dicitur, quòd qui in iudicio comparere debebat: si quid est quod ei imputetur : tempestatem vel vim fluminis prætendere non poterit . ad hoc de ele. cùm in veteri. Ad iura in cōtrarium inducta respondeo & dico, quòd decret.vltim. de elect.& decret. de concessio. præben. quia diuersitatem . loquuntur de quadam pœna canonis prodita solum contra negligentes : vnde ibi culpa siue negligentia non punitur, hoc satis probat ipsa decret. quia. Vel dic , quòd si ex culpa imponitur aliqua pœna , vt suspensio : vt in prædicta decret.quia. vel deportatio: vt in. l. Papinianus.tunc culpa illa vlterius puniri non debet. ad hoc xiij.quæstion.ij.cap.vlt. de iudi.at si clerici . aliàs enim sequeretur quòd suspensio idem esset quod priuatio : & deportatio , idem quod bonorum ademptio : quod esse non debet . Vide quod dixi in prædicta decreta . quia. super glos. sic patet. & quod dicam post Dynum. infra. eodem. quod ob gratiam. Ad decreta.significante dico quòd fortè sine culpa sua erat in captione : & ibi etiam est alia ratio : scilicet quòd primò pecuniam miserat per eum quem fidelem nuntium credebat. Ad prædic.l.verum.& l.qui iniuriæ. dico quòd verum est quod non tenetur furti: tamen conuentus de iniuria tenetur emendare damna per illos fures illata:quia qui occasionem damni &c.de iniuri.& damn. dato , capit. vlti. Ad hoc quod dicitur de inope, dico quòd impossibilitas casus hoc inducit.

Impossibilitas vitiat obligationē à principio & ex post facto elidit.

Culpa sua si quis incidit in casum propter quem non fecit quod facere debuit: an sibi imputandum sit.

Idem.

REGVLA XLII.

Accessorium [b] natu=

Accessorium.[b]} Casus figuratur per ca.de prudentia.§. de de dote post diuor. restit.in antiq.Sed pro intellectu huius casus est primò presupponendum quòd dos est accessoria ad matrimoniū:quia non est dos sine matrimonio:licet possit esse matrimonium sine dote.Ponamus ergo quòd ego contraxi matrimonium cum aliqua Berta in casu prohibito : quia ipsa erat mea affinis.& istud ignorabamus.ipsa dedit mihi centum aureos in dotem : postea mulier fuit certiorata de impedimento: vnde accessit ad papam,& impetrauit iudices delegatos ad cognoscendum de isto impedimento affinitatis . istis iudicibus delegatis mandauit papa , vt si eis constet de impedimento , separent matrimonium : non autem mandauit papa vt compellerent me ad restituendum sibi dotem. mulier in suo libello petiit separationem matrimonij , & restitutionem dotis. Ego excipiendo proposui quòd super restitutione dotis iudices delegati non possunt se impedire: cùm rescripta delegatoria sint stricti iuris , & non extendantur ad alias res non expressas in rescripto . Mulier replicabat quòd ipsi iudices poterant etiam cognoscere de dote : quia dos venit accessoriè ad matrimonium : & commissa causa super matrimonio , videtur data commissio super dote. Dicitur ibi quòd delegati poterunt se intromittere de matrimonio & de dote : quia dos venit accessoriè ad matrimonium: modo accessorium sequitur naturam sui principalis.

Item potest casus figurari per l. non dubium. C.de legi.& cap.si diligenti. suprà de foro competen.in antiq. dicitur in illa l.non dubium . quòd contractus contra legem celebratus est nullus. Sed quid ? Ponamus quòd in illo contractu interuenit iuramentum ad confirmandum contractum : an valeat? Dicitur in illa.l.quòd non:quia iuramentum est accessorium ad contractum . & istud verum , quòd non valet talis contractus de iure ciuili : sed de iure canonico non est verum indistinctè,si illud iuramentum sit sine interitu salutis æternæ.cap. cùm contingat. de iureiuran.in antiq. In capitulo si diligenti . de foro competen. in antiq. dicitur quòd clericus non potest consentire in iudicem laicum:nec prorogare eius iurisdictionem etiam de licentia sui proprij episcopi.Sed quid?ponamus quòd aliquis clericus consensit litigare coram iudice seculari: & iurauit seruare illū consensum:an valeat iuramentum ? Dicitur ibi quòd non : quia iuramentum est accessorium ad consensum:& accessorium sequitur naturam sui principalis.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta,& ponit exēpla. Secundò signat & soluit sex cōtraria.Tertiò ponit quandam distinctionem Accur.& subdit duas concordantias.

b *Accessorium.* Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo. titul.cum principalis.&.l.nihil dolo. §. cum principalis. Pone casum in principali destructo , quia dicitur destructum & accessorium. xvj. quæstione. vij. & hoc diximus . Item si causa principalis , scilicet matrimonij committitur , sic & accessorij,scilicet dotis. de dote post diuor.restit . de prudentia.[c] Ratio , vt dicit Ioannes Monachus, quia dos non potest esse sine matrimonio, licet matrimonium possit esse sine dote.patet , quia dos accedit matrimonio. ff. de iure do.l. iij. Item si non tenet contractus , nec ipsius accessorium. C.de legi. non dubium. concor. de foro competen. si diligenti.de offic. delega. prudentiam. §.sexta. in fi. de fide instr. inter dilectos. ad finem. supra eod.lib. de rescript. cap.j.& cap. penulti. & de præbendis,si super eo. Et optimè per decretalem.s.eo.li.de offic.delega, si super gratia.vbi potestas executorum datorum ad gratiam non perit re integra morte concedentis , sicut nec gratia , quia potestas illa accessoria est ad gratiam. & de præscrip. cum ex officij.vbi sicut non præscribitur visitatio , nec procuratio ratione visitationis debita. [d] Contra supra de iureiuran . debitores. & capi. cum contingat. vbi de hoc , & supra eod.libr. eodem titul.licet. vbi tenet accessorium, & non principale. Solu. illud propter animæ periculum , quod eueniret si non seruaretur iuramentum . & dic vt in prædicta decretali , cum contingat. Item contra. C.de episcopa. audien. authenti. liberi furiosi . vbi tenet legatum & non testamentum vel hæredis institutio . Solu. illud speciale in odium filiorum

b Ioā.And. Philip. dicunt non obligatum ad principale teneri ad accessorium faciendo principale : attamē protestatio limitat voluntatem.l.ij.ff. si quis cau.de Ancha.tenet contra.

De Anch. in hac reg. xlij. docet cognoscere accessoria, & quid de iuramento accessorio, personis, rebus, iuribus accessoriis, & de personis accedentibus ad delictū. de quibus Hippo.singu. clxxv. Item tractat materiam perplexitatis: ibi vide de duobus qui promiserūt renuntiare papatui.

c Ibi glos. dicit quòd ecclesia nō cognoscit de dote principaliter per l.in contractibus. in fi.C. de nō nu. pec. c.ex tenore supra de foro compet.Campe. in j. par.q. xc.tract.de dote.

d Per quæ iura patet vt etiam dicit Dyn. regulam locum habere siue loquatur de principali inducendo siue confirmando, Io. And.

rum [a] qui contempserunt patrem: vt not. Bernar. in prędicta decretali, inter dilectos. Item contra. C. de luiti. pig. l. intelligere. vbi sublata personali remanet hypothecaria. Sed dic vt ibi: quia non fuerat sublata personalis pacto, sed tempore: & personalis tollitur spatio xxx. hypothecaria spatio xl. annorum [b]. Et ideo sublata personali tẽpore, adhuc remanet hypothecaria per decẽ annos. C. de præscriptio. xxx. annorum. l. cùm notissimi. secus si pacto vel alio modo: vt suprà dixi. Item contra. C. de prædiis mino. l. & si is. vbi qui desierat esse curator, vendidit rem minoris: & sic non tenuerat venditio: valet tamen obligatio de euictione. Solu. licet non tenuerit venditio quo ad pupillum vel minorem, tenuit tamẽ quo ad illum curatorẽ olim: & ideo cum quo ad ipsum tenuerit principale [c], non mirum si tenet accessorium. Item contra. C. si aduersus vendi. l. j. & authenti. sacramenta. dic vt suprà. Item. ff. quib. mod. vsus fruct. amit. l. quid tamen. in princip. & l. præced. ff. de fideiusso. l. generaliter. Sed illa sunt specialia. Item not. Accur. C. de pact. l. pacta quæ contra. &. ff. ad legem Falcid. quod de bonis. §. j. quòd in pactis quæ fiunt præter legem, tenet accessorium, & non principale: in his quæ fiunt secundum legem, vtrunque: in his quæ contra, neutrum. Concordat ad hanc regulam. ff. de pecu. lega. l. j. & .ij. vbi dicitur quòd perempto principali perimitur accessorium. Ioannes Andreæ.

a Quod nõ militat in accessorijs legatis sicut in institutione principali: ergo non sequimur principale. & ista est ratio in iuramento accessorio. Hippo. sin. cccxxvj.

b Hoc quãdo intentatur cõtra debitorẽ vel eius hæredẽ. aliàs interdũ quadriennio, quidque x. vel xx. vel xxx. annis tollitur. quod dic vt not. Specu. de præscrip. ad fi. & vi. quod no. ff. de pac. si tibi q. de pignore.

ram [a] sequi congruit principalis.

Idem.

REGVLA XLIII.

QVi tacet [b], consentire videtur.

a *Naturam.* Regulæ iuris ciuilis vt vides super glos. & antiquæ concor. non posuerunt hanc dictionem: quam tamen posuit noua decreta. si super. quam alleg. glos. Ioannes Andreæ.

QVi tacet.} Casus figuratur per capi. nonne. suprà de præsumpt. hoc modo. Dicitur ibi quòd Christus fuit à Iudæis de duobus interrogatus siue accusatus. Primò, quòd erat Samaritanus. Secundò, quòd dæmonium habebat. Christus respondit ad vnum illorum: videlicet quòd ipse dæmonium non habebat. de alio tacuit, an esset Samaritanus. nunquid videtur cõsentire quòd erat Samaritanus? est ibi textus quòd sic.

c Falsum est per l. post mortem ff. quãdo ex fac. tut. sed hic accessoriũ tenet ex æquitate quæ non militat in principali de Anch. dicunt Dy. Ioan. And. speciali dispositio accessoriũ facit ne sequitur principale.

Item potest casus figurari per l. ij. §. voluntate. ff. solut. matrimon. Dicitur ibi quòd si filiafamilias contrahit matrimonium cum aliquo, constituta sibi certa dote, & fiat dissolutio matrimonij: per mortem mariti vel per repudium: quòd actio competens pro dote repetenda, est communis patri & filiæ. Sed quid? ponamus quòd pater solus egit sciente filia & tacente: nunquid filia videtur consentire? Est ibi textus quòd sic: quia qui tacet, consentire videtur. Qualiter autem intelligatur ista regula, habebimus in regula sequenti, is qui.

Glossa seq. primò ponit exempla. secundò ponit septem effectus taciturnitatis, & remittit.

b *Qui tacet.* Pone casum. liiij. distinct. si seruus. ij. §. de præsump. nonne. ff. soluto matrimon. l. ij. §. voluntate. vbi dicitur quòd pater de dote filiæ, de ipsius voluntate videtur agere, si filia non contradicat. Et nota quòd qui tacet interdum consentit: vt hic & in supradictis iuribus. votum emittit. xxvij. distinct. cap. j. est dissimulator. lxv. dist. si fortè impunitatem promittit. xliij. distinct. sit rector. offert. xx. quæst. ij. cap. j. occidit. xliiij. distin. Ephesiis. est contumax. lxv. dist. cap. vltimo. interdum nec consentit, nec contradicit j. cap. proxi. & dic vt ibi statim dicam. ADDITIO. Vt dicit Ioan. Mo. ad hanc regulam, qui tacet &c. facit. ff. eo. tit. semper qui non prohibet. & facit supra de excessi. prælato. ex literis. & ff. de f r. l. j. Ioan. And.

Taciturnitas septem habet effectus.

IS qui tacet [d].} Casus potest figurari per. §. anteriorum. ij. q. vj. Ponamus quòd Titius conuenit me coram iudice cõpetente. iudex tulit sentẽtiam definitiuam vel interlocutoriam contra me. ab ista sententia ego non appellaui, sed tacui, quia non dixi quòd contradicebam vel acquiescebã, an videar per taciturnitatem acquiescere sententiæ vel dissentire? Certè non: imò est in optione mea, an intra decẽ dies velim appellare vel non: licet aliqui ad maiorẽ cautelã protestentur de appellando: sed illud non est necesse. Sed quomodo concordantur istæ duæ regulæ: quia prima dicit, qui tacet, cõsentire videtur? Glossa dat duas doctrinas. Primò dicit glossa, quòd aliqui sunt actus qui possunt explicari sine consensu meo, & contra meam voluntatem: vt quis potest vendere rem alienam contra voluntatem domini in præiudicium contrahentis l. rem alienam. ff. de contrahen. emp. & vendi. Si dominus istius rei taceat in venditione suæ rei, non sibi præiudicat tacitus consensus. Alij sunt actus qui non possunt explicari sine consensu meo: & tunc si taceam,

d Si tractatur collegio de præiudicantibus tibi & collegio: taciturnitas tua facit cõsensum. Phi. per no. ... de iis quæ fi. à præla.

A habeor pro consentiente: vt in regula præcedenti. Glossa dat aliam doctrinam: videlicet quòd vbi agitur de commodo & honore tacentis, tacens videtur consentire. Sed si agatur de suo incommodo, puta de persona obliganda, non habetur pro consentiente. l. filius familias. §. inuitus. ff. de procurat. sed prima doctrina est verior & securior.

Idem.

REGVLA XLIIII.

IS qui [c] tacet, non fatetur [d]: sed nec vtique negare videtur.

Idem.

REGVLA XLV.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundo alleg. x. iura quibus fallit prima pars regulæ, & viij. quibus fallit secunda: remittens ad alia, dans triplicem solutionem.

c *Is qui tacet.* Hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. titul. l. qui tacet. Et not. quòd tacere est quoddam medium inter expressam voluntatem, & expressam contradictionem. Pone ergo casum in eo contra quem fertur sententia: qui tacens non habetur pro consentiente, nec pro contradicente intra B decem dies intra quos semper appellat. ij. quæ. vj. anteriorũ. Item pone in prælato qui tacet ex causa, puta propter scandalum supra, de præscript. nihil prodest. de cog. spirit. super eo. de iureiuran. mulieri. Item pone secundum Accur. in tributoria. nam si seruus contrahit domino contradicente, tenetur de peculio tantùm: & deducitur quod debetur domino. ff. de pecu. si quis seruum. §. etiam. si eo expressè volente, tenetur quod iussu insolidum. ff. quod iussu. l. j. vbi autem scit & tacet: tenetur tributoria, & sic non insolidum: nec deducit sibi debitum. ff. de tribu. l. j. §. scientiam. ff. de exer. l. j. §. sed his. Prima regula fallit xxvij. distinct. cap. j. liiij. distinct. si seruus. xx. quæst. ij. capi. j. supra, de præsump. nonne [e]. suprà de iura. calum. capi. vlti. in fi. supra eod. lib. de confes. si post præstitum. ff. sol. matrim. l. ij. §. voluntatem. ff. de lib. agno. l. j. §. pœna. ff loca. item quæritur. §. qui pro impleto, & vbicunque tacitum pactum inducitur à lege. ff. de pac. qui in futurum. Secunda fallit in eo qui tacet verbo, sed contradicit facto vel signo. lxxiiij. distinct. capit. j. Item in episcopo qui tacet commonitus à vicinis episcopis, qui habetur pro contumace. lxv. distinct. si fortè. Item in his qui- C bus requiritur expressus consensus: vt in adulto qui catechizatur. de consecrat. distinct. iiij. cum pro paruulis. & in seruitute imponenda. ff. de serui. vrb. prędi. l. inuitum. & in procuratore constituendo. ff. de procu. l. filius. §. inuitum. & in furto. ff. de fur. qui vas. §. vetare. & in soluendo matrimonio. ff. de ritu nup. in eo iure. §. deinde. & expresè debet testator nomen hæredis dicere. C. de testa. iubemus. Item in casibus not. ij. quæst. vij. plerique. Quid ergo in his dices: nunquid tacens habebitur pro consentiente, an pro contradicente? Sol. Dicunt quidam quòd regulariter tacens habetur pro consentiente. facit ad hoc supra, regu. proxim. Fallit in casibus supradictis. Vel dic secundò quòd aut est tale factum quod fieri non potest me prohibente. Pone casum. liiij. distincti. si seruus. & tunc taciturnitas habetur pro consensu. Fallit in casibus supradictis. Aut est tale quod fieri potest me contradicente. Pone casum. ff. de contrahen. emp. rem alienam. & tunc taciturnitas non obest. nam dicit regula iuris: culpa caret qui scit, sed prohibere nõ potest. ff. eod. l. culpa. secundum Io. qui hoc no. xxvij. dist. c. j. & Bern. D de præsump. nonne. Vel dic tertiò quòd in facto concupiscibili, honorabili, & meritorio, taciturnitas habetur pro cõsensu, vt in primis iuribus. Et not. ff. manda. qui patitur. In facto autẽ quod non est cõcupiscibile, honorabile, & meritoriũ, sed onerosum: necessarius est expressus consensus [f] sicut est quòd quis assumat procuratoris officium. quòd res suas seruiat: vt in secundis iuribus, secundum Innocen. qui hoc not. de elect. in Genesi. Et Ioannes Mon. in regula, qui tacet. Quod verum puto hoc addito, quòd vbi ius in pœnam statuit quem tacentem haberi pro consentiente vel confesso [g], sic habebitur, licet factum sit onerosum. exemplifica per decre. de iur. calum. cap. vlt. in fi. & supra. e. lib. de confes. si post præstitum. cum similibus. Concordat autem ad hanc regulam lex. ff. communi diui. l. Sabinus. vbi socius patiens habetur pro consentiente quantum ad hoc, quia non agit ad demolitionem, & sic quo ad hoc habetur pro consentiente: agit tamen ad interesse: & sic quo ad hoc habetur pro contradicente. & veritate considerata tacens non loquitur, & sic nec contradicere nec consentire videtur. Huius autem varietatem videre potes per solutiones superiores simul iunctas.

d *Non fatetur.* Not. quia non dicit, non consentit. & sic non contradicit regula, qui tacet. super confessione enim vel negatione non super consensu & dissensu fundatur hæc regula, & regula iuris ciuilis. propter attinentiam autem quam

Tacere est medium inter expressam voluntatẽ, & expressam contradictionem.

e Et vi. q. ibi scripsi super vlti. glos. contra opi. quæ habet aliud in obligatione rei alienæ quàm in venditione. de qua scripsi de transact. ex literis. super gl. ij. Io. And.

f Fallit fauore rei publicæ & pupillorum in casib[us] quos scripsi in regula, qui tacet. super gl. Ioã. An.

g Et istud propriè facit ad reg. cũ iuribus quæ sequuntur. & dec. nonne. de præsump. et quando haberetur pro negãte: vt no. in decr. si post præstitum. in fi. penulti. glos. Ioan. And.

quam habet confessio ad consensum & negatio ad dissensum, glossatores iuris ciuilis & nostri illam materiam adaptauerũt huic regulæ: quę propriè spectat ad regulam, qui tacet: vt ibi etiam dixi. Ioan. And.

INspicimus [a].} Casus primò potest figurari per c. si quis acceperit. xxxiij. q. j. Ponamus quòd aliquis Titius contraxit matrimoniũ cum aliqua muliere corrupta. fuit longo tẽpore cum ista muliere. tractu tẽporis mulier petiit separationem, dicendo quòd cupiebat effici mater & procreare filios & filias, & quòd maritus eius non erat potens ad coitum. vir econtra dicebat, quòd imò erat potens, & eam cognouerat. Certum est quòd ista mulier est corrupta: & sic nõ potest cognosci ex aspectu corporis an fuerit cognita vel non. Ponamus quòd vir prima inspectione apparet potens ad coitũ, quid tunc præsumemus? Respondetur quòd si maritus prima facie appareat potens, præsumemus cognouisse vxorem: quia in obscuris præsumitur quod est verisimilius. Item potest figurari per cap. j. de frigid. & male. in antiq. Si mulier dicit se virginem, illud faciliter potest perpendi ex inspectione corporis: quia deputabuntur aliquæ matronæ mulieres honestæ, quæ videbunt in locis in quibus cognoscitur virginitas, an talis sit virgo, an corrupta. Sed quando mulier dicit se corruptã ab alio, tunc potest perpendi ex inspectione viri, vtrũ habuerit genitalia arida vel vtilia: & si vir habet genitalia vtilia, tunc in dubiis præsumitur quòd eam cognouit. Item potest casus figurari per cap. inter dilectos. de fide instrumen. vbi erat contentio de nomine, cuius erat sigillum appositum in instrumẽto: quia aliqua pars sigilli erat deleta. Dicebatur quòd in scriptura sigilli debebat esse Lotharius: & tamen non erat verisimile quòd inter l, & t, posset poni o, propter paruum spatium. Dicitur ibi quòd præsumptio est quòd debet esse i, quod occupat minorem locum: quia in dubiis inspicimus quod est verisimilius. Item potest figurari in filio dicente se exhæredatum ex iniusta causa, & agente querelam contra testamentum patris, vt testamentum rumpatur, & redeatur ad causam intestati. si hæres scriptus dicat filium ingratum, & filius dicit se gratũ: quæritur, cui incumbit onus probandi? Certè in dubio præsumitur pro filio: quia plerunque filij consueuerunt esse grati & obedientes parentibus propter affectionem sanguinis: & in dubio præsumitur quod est verisimilius: ideo ista præsumptio transfert onus probandi in hæredem.

a Verisimile colligitur ex collatione rerũ ad inuicẽ. l. Lucius. ff. de reb[us] dub. ex pretio rei. l. sotẽ ferro. §. fin. ff. de publi. & vestig. ex dignitate personæ. l. Titia. ff. de auro & arg. leg. ex amore personæ. l. si seruus plurium. de leg. ij. à consuetudine. Dyn. Phili. eleganter Claud. Cantiuncula in topicis suis.

Filius agẽs querela inofficiosi nõ tenetur se gratũ probare.

INspicimus [a] in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consueuit.

Idem.

REGVLA XLVI.

Glossa sequens dicit vnde sumpta, ponit exempla & remittit.

a *Inspicimus.* Hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. tit. l. in obscuris inspicimus. Pone casum in viro qui contraxit cum vidua, & longo tempore habitauit cum ea. illa dicit se incognitam. in hoc obscuro præsumitur cognita: quod est verisimilius. xxxiij. quæst. j. si quis acceperit. Item cancellata vel obscurata litera nominis, præsumitur ibi illam literam fuisse de qua est verisimilius. de fide instru. inter dilectos. Item in dubio verisimle est filium iniustè exhæredatum. C. de inofficio. testa. authen. non liceat parenti. {Quia verisimile est, quòd ingratitudinem non commisit: vt in hoc ad propositum.} Hic autem repete quod dixi. supra eod. titu. in obscuris. ADDITIO. Quæ est contra, cùm dicat spectandum quod est minimum: & ibi soluitur. quę solutio etiã patet ex textu. l. eod. titul. semper in stipulationibus. quẽ ibi vide. Ioannes And.

IS qui in ius [b].} Casus potest figurari per cap. Eleutherius. xviij. quæst. ij. & per cap. dilecti. de foro competen. in ant. Dicitur in ca. Eleutherius. quòd quædã mulier fundauit monasterium de licentia diœcesani, in cuius diœcesi erigebatur istud monasterium: & ipsum dotauit reditibus. in die dedicationis ipsius monasterij inter episcopum & religiosos fuit facta conuentio, videlicet quòd oblationes quæ euenirent in festis dedicationis & martyrum quorũ reliquiæ erãt in monasterio, episcopus haberet mediam partem, & abbas & religiosi aliam mediam. Hoc facto, tractu temporis mortuus est abbas. successit alius abbas qui noluit seruare illam conuentionem. Dubitatum fuit vtrum ipse teneretur vti eo iure quo vsus fuit prædecessor? Respondetur quòd sic, per regulam huius tex.

b Dicit hic Ioan. And. quòd iuramentũ apostolici iurãtis seruare statuta, nõ extenditur ad illa à quibus literæ sua specialiter derogant.

Item in cap. dilecti. dicitur, impetraui aliquod rescriptum delegatorium contra te. antequam vterer meo rescripto, es mortuus. nunquid virtute rescripti potero facere conueniri tuos hæredes? Dicitur quòd sic. nec ob. cap. P. & G. de offic. deleg. in antiq. vbi dicitur quòd rescriptum delegatorium non extenditur ad personas in rescripto non expres-

A sas: quia illud intelligitur quando sunt omnino alienæ personæ. secus si sint eædem personæ verè, vel iuris fictione. Et istud verum, quando rescriptũ est impetratum contra aliquẽ expressum in rescripto. secus si solum esset cõprehensus virtute clausulę generalis, & quidam alij. quia tunc hæredes illorum comprehẽsorum in illa clausula generali non possent cõueniri virtute clausulæ generalis illius rescripti.

IS qui [b] in ius succedit alterius, eo iure quo ille vti debebit.

Idem.

REGVLA XLVII.

Glos. seq. primò dicit vnde sumpta. ponit exẽpla. secũdò ponit sex casus exceptos. tertiò reddit rationem regulæ, dicens eam in priuilegio personali vel pacto locum non habere.

b *Is qui in ius* [c]. Hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. titul. qui in ius. & l aliud. §. fi. & l. nõ debeo. Pone casum in pacto: quia eodem vtetur successor quo prædecessor. xviij. quæstion. ij. Eleutherius. Item conuenitur successor per rescriptum impetratum contra prædecessorem, supra de fo. compet. di- B lecti. de hoc de rescript. significauit. Item pone in hærede qui non vsucapit quod non vsucapiebat defunctus. ff. de diuer. & tempo. præscrip. l. cum hæres. quod dic vt dixi. supra eo. cùm quis in ius. hæres enim successor est iuris. Hæc regula fallit. ff. de proba. l. Procula. vbi illa Procula fideicommissum quod compensare potuisset cum testatore, cum hæredibus non compensat [d]. Item fallit vbicunque morte defuncti confirmatur donatio: ibi enim non pœnitet hæres. C. fa. erciscun. l. filiæ. Item in casu. ff. ad leg. Fal reperitur. Item fallit in conuentionibus, vbi ex persona successoris mutatur forus. hinc est quòd clericus etiã in ciuilibus & patrimonialibus cõuenitur corã suo iudice. xj. q. j. nullus episcopus. & ca. clericum nullus. vbi de hoc. de foro competen. cum sit. & ca. si diligenti. Item fallit in casu. s. eo. lib. de iure pa. ca. vnico. vbi ecclesia quæ succedit laico patrono, habet sex menses, cùm tamen ipse laicus solum iiij. habeat. Item legatarius legatum acceptare non potest pro parte, & pro parte respuere. si tamen decedat pluribus relictis hæredibus, vnus pro sua parte poterit acceptare: & alter pro sua respuere. ff. de leg. j. l. legatarius. alias incipit, pro parte. Et est ratio huius regulæ quare eo iure vti debet quia plus C iuris habere non potest: quia nemo plus iuris &c. j. eo nemo potest. cum similibus. minus non: quia hæres censetur eadem persona cum defuncto, successor cum prædecessore: patet ergo idem ius vtriusque. Et not. quòd dicit, eo iure: quia non eo priuilegio ex sui persona si personale [e] fuerat prædecessoris priuilegium: vt. s. eod. priuilegium. cũ suis concord. Idem dico de pacto personali. s. de transact. de cætero. & s. de præben. nisi cum simi. & facit hæc regula ad ea quæ not. de præben. tuis.

c Aliàs incipit, si quis sed litera, is qui. venit sub bulla. Ioan. And.

d Ratio est: præsumitur enim fratrẽ debitũ nunquã petitũ remisisse.

PRæsumitur ignorantia.} Casus potest figurari per ca. si verò. ij. de senten. excom. in anti. vbi dicitur. si clericus nõ incedat in habitu clericali, & aliquis iniiciat manus violentas in eum: non incurrit excommunicationẽ si ipse ignorabat talẽ esse clericũ: secus si sciebat. Sed quid in dubio præsumemus: vtrum præsumetur quòd ipse sciebat talem clericum, vel quòd ignorabat: & si sit præsumptio scientiæ, quòd sibi incumbebat onus probandi? Respon. quòd præsumitur ignorantia: quia habitus demonstrabit illum laicum: ideo ista presumptio transfert onus probandi in clericum. Item potest figurari casus per l. verius. ff. de probatio. Sed pro intellectu istius casus est præsupponendũ, quòd si testator legat rem suam vel alienam, valet legatum. & si D legat testator rem alienam, hæres tenetur illam redimere si possit, vel tradere æstimationem. & hoc verum si testator sciebat rem alienam: secus si ignorabat: quia credebat rem esse suam. Sed ponamus quòd aliquis Titius testator legauit mihi rem alienam, fortè pratum vicini sui. postea mortuus est testator. eo mortuo egi contra hæredem scriptum: & petij vt mihi traderet illud legatum. hæres excipiendo proposuit quòd illud legatum non valebat, ex eo quòd testator legauerat mihi rem alienam. Ego econtra replicando allegaui, quòd licèt testator legasset mihi rem alienam, tamen ipse sciebat rem alienam: & sic petebam vt hæres illam redimeret & mihi traderet: vel mihi daret æstimationem. vtrum hæres teneatur probare quòd testator ignorabat illã rem alienam? Respondetur quòd non: sed ego legatarius teneor probare quòd ipse testator sciebat rem alienã: quia in dubio præsumitur ignorantia: quæ præsumptio transfert onus probandi in me legatarium.

e Idem Dy. per modum obiectionis declarans per concor. ad quas remittit hæc glo. per quæ cõcludit re. procedere in iure cohærente eĩ vel causæ: secus si cohæreat personæ. Ioã. And. Idem Philip.

Glossa sequens primò ponit exempla. Secundò signat cõtraria & soluit remittendo. Tertiò dicit regulam cessare in his quę quis scire vel indagare tenetur, in his quę sunt iuris naturalis, intermittẽs de virtute huius præsumptionis: & de triplici

triplici modo probandi ignorantiam.

a *Præsumitur ignorantia.*[a] Pone casum.lxxxij.dis. proposuisti.in fi.secundum quòd ibi iacet litera.de sent.excom.si verò.ij.&.ff.de proba.l.verius. {Sic & dominus præsumitur ignorasse cum seruus eius suscepit militiam.C.qui milita.non pos.sup seruis. Dy.}

a Et vt dicit Dyn.ad ignorantiā facti restringitur hæc regu.& secundū eum potest poni exemplū de tutore qui præsumitur ignorasse se tutorem datū. ff.de admi.tu. l. hoc autem. Ioan. And.

PRæsumitur ignorantia,[a] vbi scientia non probatur. Idem.

REGVLA XLVIII.

contra xvj.dist.quod dicitis.j.quest.j.si qui à simoniacis. ix. q. j. ordinatiões. xxxiiij. quæst.ij in lectum.s. de elec.innotuit.cum si. in quibus iuribus dicitur quòd non præsumitur ignorantia, sed potius scientia.Sol.dic vt no.de post.cap.j.in.iij.glos.de constit.cap.ij.& in prædic.cap.lxxxij.distinction.proposuisti. quòd circa ea quæ publicè fiunt, præsumitur scientia, nisi probetur ignorantia. circa ea autem quæ fiunt occultè, præsumitur ignorantia, nisi probetur scientia: vt hic. Et scias quòd hæc regula vera est in his quæ quis scire vel indagare non tenetur. In his autem quæ quis scire vel indagare tenetur, non habet locum: sicut in eligendo Prælato. lxj. distinctio. capi. ij.viij. quæst. ij. dilectissimi. de elect. cùm in cunctis.& ideo ibi præsumitur scientia nisi probetur ignorantia: vt eodem titul. innotuit. Ad hoc est quod dicit lex, quòd magistratus tenetur de idoneitate tutoris vel curatoris quem nominauit, inquirere: & ideo imputatur ei si idoneus non est.C. de magistratibus. conuenien. l.penult. & per totum. [b] Et illud quod hæc regula dicit, præsumitur. Est autem huius virtutis hæc præsumptio, vt transferat onus probandi in aduersarium: vt supra dixi. & idem est in aliis casibus qui not.vj.quæstion. vlti.actor.s.vt eccle. bene. vt nostrum. Item not. quòd ignorantia tribus modis probatur. Vno modo per sacramentum: & sic probo in veritate me ignorasse.de sent.excom.si verò.ij.de excep. pastoralis.s.eo.lib. de elect. vt circa. & tunc demum admittitur probatio hæc, cum est probabilis: vt not. in prædic. cap.proposuisti. Secundò quando probatur id ex quo necessario [c] sequitur me ignorasse: puta me tunc anniculum vel furiosum. iij.quæst.ix.indicas. de succes.ab intesta.cum dilectus. Tertiò quando probatur id ex quo nō necessario, sed verisimiliter sequitur me ignorasse: puta me tunc absentem fuisse.& hoc dicere voluit Ioan.j.quæst.j.si qui à simoniacis.& licet in facto proprio probabilis interdū sit ignorantia: vt xxxiiij.q.ij.in lectum.probabilior tamen in alieno. ff.pro suo.l.vlti.quod dic vt not.j.quæst. iiij.§.notandum.& quia ignorantia iuris præcipue naturalis non excusat. quod dic vt not.in prædi.§. notandum. de tali ignorantia non loquitur hæc regula, cum ibi par sit pœna scienti & ignoranti.xvj.quæst.j.si cupis.C.de in ius vo.l.ij.

b Ad idem s. de crim. fal.ad falsariorum. in princip.Io. Andr.

c Ad hoc exemplum & sequens facit. ff. de iis qui sui vel alie.iu. sunt.l.filiū. Ioan. And.

LOcupletari.} Casus primò ponitur per.l.naturaliter. in fi.cū.l.seq.ff.de condi.inde.sic, Ponamus quòd alicui pupillo mutuaui pecuniam sine auctoritate sui tutoris, qui pupillus pecuniam illam non consumpsit: sed eam exposuit vt bonus paterfamilias, ita quòd ex illa est factus locupletior. ipse illam pecuniam mihi restituit: postea vult repetere tanquam indebite solutam, an sit audiendus? Certe non. nam ex quo constat quòd ex pecunia mea fuit factus locupletior: esset contra naturam quòd ipse locupletaretur cum damno meo. Item potest poni casus per.l.vltim. C.de vsucap.pro emp. Ponamus quòd à pupillo emi aliquam rem quam mihi vendidit sine auctoritate tutoris: ipse tradidit mihi rem,& solui ei pretium: modo ipse vult repetere ipsam rem, & retinere pretium quod apud se habet, saltem ex quo factus est locupletior: an sit audiendus? Respondetur quòd non.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla.Secundò ponit quatuor casus in quibus fallit, rationem reddens,& exponens hic disiunctam pro cōiuncta. Tertiò alleg.concor. signat contraria & soluit: etiam regulam exponit de enormi iactura.

b *Locupletari.* Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.tit.l.iure naturæ.Pone casum.xvij.q.vlt.c.vlt. s.de dona.apostolicæ. vbi non ditatur monasterium cum iactura cathedralis ecclesiæ. ff. de cōdic.indebi.l.naturaliter.in fi.& l. seq. vbi si pupillus accepit mutuū,& locupletior inde factus soluit, non repetit. Et emens à pupillo sine tutoris auctoritate, si ex sua pecunia locupletior factus est pupillus, eum post pubertatem agentem exceptione repellit.C.de vsuca.pro emptore.l.vlt. & concor. xcix. distinction.ecce. xij.quæst. ij.bonæ rei.xj. quæst.iij.si quis verò.xiiij.quæst.v.denique.xxij.q.ij.primū in princip.C.de episco.& cleri. si quis presbyter.& supra de pœn.suam. vbi sunt hæc verba: & ideo priuilegium interpretamur ne alteri enorme præiudicium afferat.de verb.sig. quid per nouale.ix.quæst.iij.nunc verò.xxv.quæst.ij.de ecclesiasticis.de consuetu.cum olim.in fi.cum similibus. Hæc

A regula fallit in præscriptionibus & vsucapionibus, vt per te vides. Vt dicit Ioannes Monachus, hoc ne dominia rerum sint in incerto.ff.de vsucap. l.j. vt sit finis litium. ff.pro suo.l.si.in fi.supra de præscrip.vigilanti. Et in exceptione non numeratæ pecuniæ: quæ si intra debitum tempus non opponitur, locupletatur petēs cum aliena iactura.C. de non numera. pecu.l. in contractibus.Item in expēsis factis in re aliena.ff.de do. exceptio. l. Paulus. sed vbi est

LOcupletari [b] non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura. [c] Idem.

auctoritas iuris non potest dici iniuria. xxiij.quæsti.iiij.qui peccat.Quod ergo hic dicit, iniuria vel iactura, expone vel pro &.sic.lxxxvij.dist.cap.j. s. de foro competen. dilecti.C. de verborum signifi.l.penul.& ideo etiam prædic.l.iure naturæ.ff.eod.titul.vnde hæc sumpta fuit, dixit detrimento,& iniuria,[d] & cautius. Concordat ad hanc regulam.ff.de serui. rusti.prædio.l.imperatores.in fine. vbi aqua de publico flumine ita demum duci permittitur, si sine alterius iniuria tamen id fiat.ad idem.ff.de serui.vrba.prædio. l.fistulam. B C.de serui.l.vltim.in fi.cum similibus. ex quibus probatur quòd etiam in meo facere non debeo quod noceat in alieno.contrarium tamen probatur.ff.de damno infect.l.fluminum.§.vlti.& l.Proculus.ff.de aqua pluuia arcen. l.j.§.denique. Dici solet, cum facio aliquid in meo ex quo alij noceo: aut immitto in alienum, vel opus facio: & tunc non licet. vt ff.si serui.vendi.l.sicuti. §. Aristo.& l. testatrix. aut non immitto, nec opus facio in alienum: & tunc aut id dolo facio, vt noceam alteri:& tunc prohibeor aut non facio dolo, sed eo solo proposito vt mihi prosim, licet per id alij noceam: & tunc non prohibeor.ff. de aqua pluuia arcen. l.j.§. denique, cum suis concor. & facit ad hoc quod not. xj.quæstio. iij.si quis verò.de auctor. & vsu pal.capit.iij. Et quod dicit hæc regula, iactura, intelligas enormi. nam priuilegium bene affert iacturam, licet enormem inferre non debeat.de hoc.xxv.quæst.ij.rescripta.de verb.signi.olim.ad hoc.C.de preci.impe.offe.l.quoties.

Iniuria dici non potest, vbi est iuris auctoritas.

d Idē Areti. in prædictis tribus vel quatuor casibus. & idē Dy: per modū obiectionū.Io. An.

c *Iactura.* Largè sumitur pro omni damno. de pœnis.suam. ADDITIO. Dicebat Dy. quòd regula iuris ciuilis, scilicet.l. iure naturæ. ff.eod. vnde hæc sumpta fuit, vbi dicitur detrimento & iniuria, propter copulam ponebat vnum casum. Ista videtur ponere duos propter disiun- C ctam. Ad primum alleg. ff. de condit. & demonst. cum pupillus. §. disiunctiuo. Ad secundum eod.titulo si hæredi plures.

IN *pœnis.* Casus figuratur per cap.ex literis. suprà de constitutionib.& l.hæ enim. §.j.ff. de suspectis tuto. primò per cap.ex parte. Quidam doctor Parisiensis fuit priuatus à collegio aliorum doctorum & emolumentis regentię pro sua contumacia, eo quòd nolebat obedire statutis illius collegij:& fuit priuatus simpliciter nō dicendo in perpetuum, vel quandiu durat in illa inobedientia. Dubitabatur, vtrum illa pœna duraret in perpetuū, vel quandiu ipse perseueraret in sua in obedientia? Respondetur quòd in dubio presumitur quòd illa priuatio est tēporalis, quandiu ipse perseuerabit in contumacia sua. Item potest casus figurari per.l.hæ enim.allegatam.

Pro cuius intellectu est primò præsupponendum, quòd quando tutor alicuius pupilli remouetur ab administratione propter dolum suum, efficitur infamis. Si verò fuerit remotus propter culpam suam vel negligentiam, non efficitur infamis.institut.de suspectis tuto. circa medium ti. Hoc præsupposito ponamus sic casum, Quidam Titius erat D tutor alicuius pupilli, qui fuit remotus ab administratione per sententiam iudicis: sed in sententia iudicis non dicebatur quòd erat suspectus, eò quòd insidiis pensatis in tali re pupillum damnificauerat, vel quia erat negligens in administratione: sed dictum fuit generaliter quòd remouebatur ab administratione, eo quia erat suspectus.quæritur vtrum in dubio sit præsumendum quòd fuit remotus ob dolum vel ob culpam siue negligentiam? Respondetur quòd præsumitur quòd ipse fuit remotus ob negligentiam siue culpam: & sic non est infamis: quia in pœnis benignior est interpretatio facienda.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla.secundò arguit. tertiò specificat quinque modos circa regulam.

IN POENIS}. Hæc regula sumpta est.ex. l.ff. e.tit.l.factū cuique suū.§.in pœnalibus.Pone casum in iudice qui ita pronunciauit; temere accusasti.calumniatorem nō pronuntiauit.secunda quæstione tertia,ca.si quem pœnituerit.§.notandum.Priuatus à collegio doctorū, non perpetuo, sed temporaliter priuatus intelligitur.de const. ex literis.Tutor remotus nō expresso an propter dolum, an propter culpam, remotus

remotus intelligitur propter culpam.ff.de suspec. tuto.l. hæ enim. §.j.concor.de pœni.distin.j.§.pœnæ.s.eo.lib.de elect. statutū.ff.de pœ.si præses.Et ex hac regula, & eo quod dixi, est argu. [a] quòd in dubio præsumitur cassatio electionis facta non vitio personę, sed electionis modo.& sic addi potest ad decreta. de elect. super eod. vt ibi not. per Compost.nam etiam iudice pronuntiante quòd vim fecisti, de priuata intelligitur: vt in prædicta.l.si præses. &.l. penul. Et nota quòd

REGVLA XLIX.

IN pœnis. † benignior [a] est interpretatio [b] facienda [c]. Idem.

REGVLA L.

hæc benigna interpretatio fit in multis.Primò ex multiplici pœna expressa eligimus mitiorem. 50. distinct.eos.xxiiij. quæst.j.si quis dederit. Item quia si verbum potest importare pœnam perpetuam & temporalem, eligimus temporalem, xxxiij.quæst.iiij.nō oportet.ij. saluo eo quod habes 50. distin.c.j.&.supra de constitu.ex literis.per Bern. & modernos,& per Accur.ff.de postu. puto. §.j. Item quia de pœnis non arguimus ad similia: [b] quia pœnæ non excedunt proprium casum.de pœni.distinct.j. §.pœnæ. Item vbi est tale verbum puniantur, priuentur: intelligimus per sententiam, non ipso iure.de elect. ca.quia propter. nisi ibi essent verba quæ aliud saperent: puta, ipso iure, vel eo ipso.s. eod. lib. de elec.quam sit.in fin.licet ibi Gar.contra. sed primum credo secundum Guli. Item quia in dubio mitiorem casum eligimus.ff.de suspect.tuto.l.hæ enim.&.s.dixi. An iudex possit pœnas moderari, not.ij.q.iij.ca.si quem.§.notandum.in glo. quæ incipit, vt j.iij.q.

† Hic additur quòd vbi in dubio vertitur fauor animæ, durior pœna imponitur.ar.no.c. ad audientiā. de homic. vnde Anc. consi.179. interpretatur eum qui cōfitetur se vsurarium, fuisse talem tota vita sua.

a Idem Io. Mo.dicit tamen quòd non diceretur dubiū quādo ex actis apparere posset cassationis causa. Cod. de sen. quæ sine certa quanti. l.3. ff.de re mili. milites. §.missionū. & dixi in decreta super eo.Ioā. And.

a *Benignior.* Dicit canon, illa digniora sunt imitatione, quæ sunt excellentiora pietate.ix.dist.ca.vlt.

b *Interpretatio.* De multiplici interpretatione vide quod no.xj.q.j.ca.clericum nullus.§.ex his omnibus. & de postu. præl ca.j.

Glossa sequens ponit rationem.

c *Facienda.* Ratio: quia odia restringi,& fauores conuenit ampliari.s.eod.odia.cum suis concord.

b Quæ non sunt de mente nec habent eundē effectū.super quo vide quòd scripsi.s.e. lib. de elect. si postquā.§. 1.super gl. & ita. & remissiones quas ibi de di.&c.Ioā. And.

ACtus *legitimi.* Casus ponitur per ca.in electionibus.s.de elect.eod.lib.hoc modo, Vacante ecclesia Pictauen.canonici illius ecclesiæ conuenerunt in vnum, tractaturi de electione futuri pastoris. tractatu inter eos habito aliqui ex canonicis consenserunt in aliquem Titium vsque ad certum C tempus: vel in ipsum consenserunt casu quo nauis veniret ex Asia: an valeat talis electio? Respondetur quòd non: quia actus legitimi nō recipiunt diem neque conditionem. Item potest poni casus per ca.solet quæri.xxxij.quæst.ij.in matrimonio carnali, hoc modo, Aliquis Titius contraxit matrimonium cum aliqua Berta vsque ad certam diem: an valeat matrimonium? Respondetur quòd non, per rationem huius regulæ quia actus legitimi.

Glos.seq.primò dicit vnde sumpta: & ponit exempla. secundò signat successiue sex contraria,& soluit.tertiò ostendit regulam iuris ciuilis cautius formatam.

d *Actus legitimi.* Hæc regula sumpta est ex.l.ff. eod.titu.l.actus legitimi.vt emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, serui optio, tutoris datio &c.per quam exemplificare potes hanc regulam.{Ponit etiam Dy.exemplum in auctoritate tutoris: quæ si interponatur sub conditione, interpositio est nulla.ff.de aucto.tu.l.j. & si conditionalis.} Item exemplum pone in sententia, quæ non debet ferri sub conditione.ij.quæst.vj.biduum. Item electio vel postulatio non debet fieri sub conditione.s.eod.lib.de elect.in electionibus.

Item matrimonium non contrahitur in diem.xxxij.quest. ij.solet quæri.s.de condi.appo.ca.vlti.Contra.xviij.distin.c. D vlt.lxxxvj.distin.tantæ.x.q.iij.vnio.in fi.in quibus excōmunicatur quis vsque ad duos menses. Sol. ibi sumitur excommunicatio pro remotione à sacramentis.excommunicatio enim debet esse perpetua.x.q.j.quia sacerdotes. exponimus tamen perpetuam, id est donec pœnituerit. xxvij.q. j. de viduis.j.responso.quia pro contumacia fertur.facit.s.de cōsti. ex literis. Item contra.s.de elect.cum in veteri. vbi eligendi potestas in certum tempus confertur. Sol. electio est ille actus legitimus qui non recipit diem: vnde non possunt canonici sibi aliquē eligere in prælatum vsque ad festum resurrectionis: vt hic.sed potestas eligendi non est ille actus, & ideo datur in tempus: vt ibi.nam & procurator datur ad tempus.s.e.lib.de procura.si quē sub ea.hinc est quòd etiam de iure cōmuni tempora ad eligendum sunt taxata. de elect. ne pro defectu.de conces.præben.c.ij.s.eo.lib.de iure patro.ca. vnico.cū simi.Item contra.vij.q j. pastoralis.s. de fi.presby. veniens.vbi prælatura ecclesiæ dari videtur ad tēpus.Sol. vt ibi not.in vlt.glo.[c] Item contra: quia matrimonium licet nō recipiat diem: [d] vt.s. recipit tamen conditionem. de condi. appo.super eo.Sol. Veritate inspecta nondum est matrimo-

c Est propter mādatum papæ. dicit Phil. lib. allegās Io.And.ca. cum de beneficio. de præb.s. eo.

d Etiam ex dispēsatio-

A nium, vbi non interuenit purus consensus, vt ibi patet, immo nec sponsalia: vt supra eodem lib.de spon.ca.j.in fi. Item contra ad id quod supra dixi de donatione tutoris, instit.qui testamen.tu.da.pos.§.ad certum. vbi tutoris datio diem recipit. Sol.quod supra dixi, habet locum in tutore dato à iudice: secus [e] si à testatore: vt in prædic. §.Item ad idem contra.ff.de tu.l.muto.§. penul.vbi datur à iudice: secus si à testatore: vt in prædic. §. Item ad idem contra. ff.de tu.l.muto.§. penul.vbi datur à iudice sub conditione, si satisdederit: & illa si satisdederit, pura est. Et facit quod habes. supra de elect. significasti. Et nota quòd sicut hi actus non recipiunt conditionem vel diem, sic nec disiunctionem: vt in prædicto.c. in electionibus.& eod. titu. vt quis duas. Item nota quòd regula ista indistinctè loquitur de actibus legitimis qui non recipiunt conditionem nec diem: lex autem strictius dixit. Actus legitimi qui non recipiunt &c.quasi dicat, aliqui sunt B qui recipiunt,& aliqui nō.& loquitur ipsa lex in actibus qui non sunt contractus, sed quasi.Contractus enim bene recipiunt conditionem.ff.de contrahen.empt.leg.hæc venditio. Et sic etiam potest solui id quod suprà dixi de matrimonio, secundum Lau.Gof.& Ber.qui hoc not.de condi.appo.super eod.in princ.& facit.j.eod.contractus. ADDITIO.Ad probandum quòd contractus bene recipiunt conditionem, alleg.Dy.instit.de emp.& vendi.§.emptio.ff.de in diem addic. l.ij.de peri.& com.rei ven.l.necessario.pro empto. leg.ij.§.si sub conditione.vnde locatio, societas, mandatum, & similia qui sunt legitimi actus, certum est quòd conditionē & diem recipiunt.Ioan.Andr.

ACtus [d] legitimi cōditionem nō recipiunt neq; diem. Idem.

REGVLA LI.

SEmel [e] Deo dicatū, nō est

ne papæ: secūdum. Ioā Andr. licet multi dicāt contra.

e Quare secus, not. C. de testa.tu. l.1. vbi duas rationes reddit glo. additur tertia: quia omissum à testatore propter diem vel conditionem, suppleri potest per iudicē. quòd non cōuertitur. Ioan. And.

SEmel *Deo.* Casus in hac reg.figuratur multis modis. Primò per.ca.ligna.de conse.distin.j. Ponamus quòd aliqua ecclesia vetustate consumitur, ita quòd ista ecclesia pro sui conseruatione indiget nouo tecto. deponuntur ligna antiqua: vtrum sit licitum de illis lignis ædificare domum priuatam? Respondetur quòd non: quia ex quo illa semel fuerunt Deo dicata, nō debent redire ad vsum hominum. Item potest poni casus in ca.vestimenta.ea.dist. Ponamus: aliqua casula vel aliud ornamentum ecclesiæ est de panno aureo: C istud ornamentum vetustate consumitur: sunt aliquæ petiæ integræ: vtrum ex illis sit licitum facere bursas ad vsus hominum? Respondetur quòd non: quia ex quo semel illæ petiæ fuerunt dicatæ Deo, ex illis non debet aliquid fieri ad vsum priuatorum hominum. Vel potest poni casus sic, Ponamus quòd aliquis priuatus fecit fieri vnum calicem: qui calix est in dominio illius qui calicem fieri fecit, antequam sit consecratus.Sed ponamus quòd iste calix cecidit inter manus episcopi, qui illum consecrauit: vtrum episcopus teneatur reddere calicem illi cuius erat ante consecrationem? Respondetur quòd non: sed tenetur soluere pretium calicis illi cuius erat antequam esset consecratus. Et hic est vnus casus in quo inuitus cogitur quis accipere pretium rei suæ.

Glossa sequens primò ponit exempla.secundò dicit etiam in re aliena regulam procedere. Item in eadem forma. tertiò dicit quòd in non dicatis non procedit. signat contra. & remittit. quartò notat nedum dominium, sed etiam vsum prohibitum.

e *Semel Deo.*[f] Pone casum.xij.quæst.ij.nulli.supra de relig. do.ad hæc.ff.de reli.& sum.fu.leg.si quis sepulchrum. §. j.ad idem.xix.quæst.iij.quæ semel.de conse.distin.j.ligna.&.cap. D vestimenta.de foro competen.conquestus.de rerum permuta mancipia.Cod.de sacrosan.eccle.authen.præterea.Et habet locum hæc regula non solum in re propria, sed etiam in aliena consecrata. vnde si aurifaber habebat calicem quem episcopus consecrauit, amplius non reddetur aurifici calix ipse: sed eius æstimatio.& est casus specialis in quo priuatur quis re sua.xiiij.quæst.vj.comperimus. Et quod dixi in calice, idem est in qualibet re inanimata: secus autem in animata: puta in seruo. & sic non est contra.liiij. distinct. frequens.& ca.seq. ratio est quam ibi not. Ioan. in prædic. cap. comperimus. & Ber.in prædic.decre.de reli.do.ad hæc.quia res animata, scilicet homo, delinquit permittendo se consecrari: inanimata verò non. Et est si.vij.quæst.j.episcopus in diœcesi.& ff.de acqui. pos.si rem mobilem. & leg. Pomponius.in princ. Et hoc quod hic dicitur, intelligas in eadem forma: quia ob redemptionem captiuorum vel vrgentia debita, calices & vasa alia ecclesiastica vendi possunt etiam laicis, conflata tamen & minuta.x.quæst. ij. hoc ius. & prædic. authen.præterea.Item nota quòd dicit, dicatum: quia bona ecclesiæ non dicata vel consecrata bene transeunt ad humanos vsus: etiam serui ecclesiæ venduntur vel donantur laicis etiam ad seruiendum.xij.q.ij.ecclesiasticis. Argu.contra de re.per-

f Dy.ponit exemplū in æde sacra quæ si destruatur vel corruat: locus tamen remanet sacer. insti.de re.diui.§.locus.ff.de rerum di. in tantū.§. sacræ. & de contrahen. emp.l. ædes sacræ.Ioan. And.

Calices etc. possūt vendi etiā laicis pro captiuis redimendis.

re.permu.ca.iij.dic vt ibi. Item no.quòd dicit,ad vſus.quia non ſolum in dominium laicorum, ſed nec etiam in vſum tranſire debent res Deo dicatę.ad idem de conſecra.diſtin.j. veſtimēta.ne vltio quæ Balthaſar &c.vt ibi, & Danielis v.

ad vſus humanos [a] vlterius transferendum.[b]

Idem.

REGVLA LII.

NOn præſtat impedimẽtum,[c] quod de iure non ſortitur effectum.

Idem.

a *Humanos* id eſt ſeculares,id eſt,ſecularium perſonarũ. ad idem.j.diſtin.c.j. xij. q.ij.qui diuinis & humanis. de teſta. cum eſſes.Hoc dico: quia ad vſus clericorum qui & homines ſunt, bene poſſunt reduci. de conſ.diſt. j. ligna. Alibi ſumitur humanum pro humili. 50. diſt.eos.xxiiij.q.j.ſi quis dederit.xxxiij.quæſt.ij. latorem.in fin. ADDITIO. Humanus accipitur etiam pro benigno, manſueto,& miſericordi. & inhumanitas econtra pro feritate,& crudelitate,& impietate.ſupra de præſcri.cùm ex officij.in pric.de cen.licet. & in cle. de reli. do. quia contingit. poſt princ Ioan.And.

b *Transferendum.*Adde quod dixi ſuprà eodem, priuilegiũ. Ioan.Andreæ.

a Per hanc regu. dicũt Phil. Ioan. An.non tolli ſponſalia per matrimonium ob conſanguinitatẽ reſolutũ.et fallit hæc reg. in ijs quib9 tacita voluntas ſufficit.de leg. I.plane. in princip. Ange. Fab. § poſteriore. inſti, quib modis teſt.infir.

NOn *præſtat impedimentum.*} [a] Caſus figuratur per c.ſi verum.xxxj.q.ij.hoc modo, Titius contraxit matrimonium cum Berta conſanguinea ſua, & in effectu inter ipſos erat impedimentum,ita quod matrimonium non tenet, obſtante impedimento. poſtea cõtraxit cum alia in qua non erat impedimentum.vtrum valeat iſtud ſecundum matrimonium? Reſpõdetur ꝙ ſic. nec obſtat primum matrimonium quod fuit nullum,& quod de iure nõ eſt ſortitum effectum. Vel in electionibus ponamus ſic caſum. Canonici eccleſiæ Picta.vacante ſua eccleſia celebrauerũt electionem nullam. poſtea iſta electione non caſſata celebrauerunt ſecundam electionem. vtrum prima electio quæ fuit nulla (non tamen fuit caſſata) præſtet impedimentum ſecundæ electioni? Dicitur quod non.Contra iſtam regulam opponit gl. de.ca.j.ſ. de ſpon.eo.lib.vbi ſponſalia quæ ſunt nulla, præſtant impedimentum matrimonio contrahendo: vt,contraxi ſponſalia cum Berta quæ non tenuerunt propter impedimentum religionis vel conſanguinitatis : vtrum potero contrahere matrimonium cum conſanguinea Bertæ? Dicitur quòd non. Dicendum quòd illud intelligitur quando ſpõſalia ſunt nulla non ex defectu conſenſus. ſed ſi eſſent nulla ex defectu conſenſus,poſſem contrahere matrimonium cum conſanguinea Bertæ: vt dicitur in d.c.j.

Gloſſ.ſeq. primo ponit exempla. ſecundo quinque caſus exceptos,& quintum non approbat. tertio notat in maleficijs regulam non loqui.

b Io.Mo.allegat pro exemplis multa iura quæ hîc vide per Ioã. Andreæ. in mercu.

c *Non præſtat impedimentum.* [b] Pone caſum in matrimonio quod non tenet,quod non præſtat etiam impedimentum ſecundo.xxxj.q.ij.ſi verum. In electione quæ non tenet.ſ.de elect.congregato. In ſtipulatione quæ non tenet.ff.de verb. obli.ſi dari ſtipuler. Vides tamen circa matrimonium quòd ſponſalia quæ ſunt nulla propter affinitatem vel conſanguinitatem, præſtant impedimentum in conſanguineis alterutrius, ex publicæ honeſtatis iuſtitia. Ratio eſt : quia publicæ honeſtatis iuſtitia inducitur ex ſolo conſenſu : vnde ex quo ſunt aliqua ex conſenſu, licet aliàs ſint nulla, inducitur publicæ honeſtatis iuſtitia. Si autem eſſent nulla ex defectu conſenſus,non inducitur.ſupra eo.lib.de ſponſa.c.j.ſicut & impedimentum affinitatis inducitur etiam per illegitimũ coitum.xxxv.q.iij.de inceſtis.Circa electionem etiam vides quod electio quæ nulla eſt, ſecundam impedit.ſ.de elect. auditis. quod non proſequor : ſed dic vt ibi. Idem in denuntiatione noui operis,quæ ſiue ſit iuſta, ſiue iniuſta, impedimentum præſtat futuro ædificio.ſ.de noui ope.nun.ca. j.&.ff.eo.titu.l j.in prin. Idem etiam in appellatione, quæ & ſi ex falſa cauſa ſit interpoſita,dum tamen probabili,tali quę ſi foret probata, debeat reputari legitima : ea interpoſita nihil eſt innouandum.ij.q.vj.appellatione. Item in literis papæ per mendacium impetratis, quæ licet ſint nullæ quo ad iuris effectum,præſtant impedimentum alijs impetrandis,ſi de eis mentio non fiat.ſ.de reſcrip. cæterum.&. ca.ex parte. ſecundum Goff.qui hos quatuor caſus quos præmiſi, no.de deſpon.impu.literas.Sed Ber.in hoc vlt.contra.ſ. de reſcrip. ex tenore.in gl.j.in fin. [c] per decre.de confir.vti.vel inuti.bonæ.Et no. hanc regulam veram, niſi in pœnam aliquis prohibeatur: hoc dico propter maleficia quę non ſortiuntur effectum à iure : & tamen impedimentum præſtant promouendis.50.di.c.j.& ij. & iij. Interdum matrimonio contrahendo, iuxta ea quæ no.xxxiij.q.ij.hoc ipſum.§. hoc autem quanquã.&.ſ.de pœni.& remiſ.qui presbyterum. & eſt ſi.ꝙ no.C.de legi.non dubiũ.habetur enim pro infecto. ꝙ cõtra iura fit.x.diſt.vides.vbi de hoc,&.j.e.quę cõtra ius.& ibi dicã.Et ꝙ dicit,non ſortitur effectum : dic à principio vel ex poſtfacto.quod dic vt dixi.ſ.eo.non firmatur. ADDITIO. In hac regula,non præſtat &c.Dy.ponit exemplum cum legata eſt mihi optio ſerui & ego elegi, ſed electio nõ habuit effectum,iterum eligã.ff.de opt.leg.l.ij.iij.& iiij. Item ponit per.l.quod pupillæ.ff.quãdo di.leg.ced. de condi. & demon. hæc cõditio.Io.And.

c Vide quod ibi dixi, & de hoc in præalle.decre. cũ noſtris. de cõceſ. præl e.i. in 4.gl. Io. Andr.

REGVLA LIII.

CVi licet [d] quod eſt plus, licet vtiq; ꝙ eſt minus.

Idem.

CVi *licet.*} Caſus primò figuratur per.c.ecce.xcv.diſ.vbi quæritur vtrum liceat ſacerdoti benedicere populũ in fine miſſæ. Reſpõdetur quòd ſic: quia licitum eſt ſacerdoti quod eſt plus, ſcilicet conficere corpus Chriſti : ergo eſt ei licitum quod eſt minus,ſcilicet benedicere populum in fine miſſæ.Et hoc intelligitur de benedictione ſimplici,non autem de benedictione ſolenni,quæ de iure communi ſpectat ſolis epiſcopis & alijs ſuperioribus : licet ex priuilegio ſpectet aliquibus abbatibus.quæ benedictio ſolẽnis impertitur in trib9 horis,videlicet in matutinis,in miſſa, & in veſperis.

Item poteſt caſus figurari per.c.ex parte iij. de deci.in anti.Papa cõceſsit priuilegium aliquibus religioſis,vt ipſi poſſint percipere decimas in certa parochia.poſtea fuerunt facta noualia. vtrũ ex illis noualibus ipſi percipiunt decimas? Reſpondetur ꝙ ſic,per rationem huius regulæ : quia ſi fuit eis conceſſum quod eſt plus, videtur eis conceſſum illud ꝙ eſt minus. Secus ſi illud priuilegium eſſet conceſſum alicui laico: per.c.tua.eo.tit.Item ſecus ſi religioſi præſcripſiſſent decimas antiquas: quia cum præſcriptiones ſint odioſę,non poſſent percipere decimas de noualibus. nam præſcriptio non currit ſine poſſeſsione : quia iſti religioſi non poſſent dicere quòd habuerunt poſſeſſionem iſtorum noualium.

Religioſi habentes decimas antiquas ex priuilegio, habebunt ex noualibus.ſecus ſi ex præſcriptione percipiebant antiquas.

Gloſ.ſeq.primò dicit vnde ſumpta : & ponit exempla.ſecundò ponit brocarda. tertiò ſucceſsiue ſignat & ſoluit ſeptem contraria. quartò ſignat contraria ad negatiuam.

d *Cui licet.* Hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eo.titu.non debet cui plus licet,quod minus eſt non licere.Et fallit hæc regula in caſibus ibi not.Pone caſum.Presbyter in miſſa conficit corpus Chriſti, ꝙ maius eſt : bene ergo poteſt benedicere populum,quod eſt minus.xcv.diſtin. ecce. Item conceſsis decimis laborum quod maius eſt, & noualium quod minus eſt.ſ.de decimis,ex parte.iij.Item cui conceſſum eſt teſtari, puta filiofamilias in peculio caſtrenſi : ergo & donare cauſa mortis.ff.de dona.cauſa mortis.l.tam is.concor.xij.quæſt. j.præcipimus.cui cõmittuntur animæ, & res eccleſiæ etiam. ſ.de dote poſt diuor.reſt.per veſtras.cui committit vxor corpus,bene poteſt committere dotem. Et not. quod iſtud eſt vnum brocardum: cui licet plus,& minus.Aliud: quod licet maiori,& minori.xcv.diſtin.illud ſuperfluum.Aliud negando: cui non licet minus,nec maius.de ſent.excom.cum illorum.& quod nõ licet in minori,nec in maiori. de elect.cum in cunctis.vbi de hoc. Contra ad hanc regulam.ſupra eod. liber de præben.cui de non ſacerdotali. Solu.illud facit forma mandati.& eodem modo reſponde ad c.eod.titu. cum in illis.§.vlt.& facit quod dixi.ſ.ca.plus ſemper.Item contra.de conſecr.diſtin.ij.comperimus. Sed illud ſpeciale propter vnionem. Et ſic etiam reſpondetur ad.l.ff. de admini.tu. cum quæritur. [d] Nam pupillus poteſt omnia nomina quæ fecit tutor reſpuere : ſed non quædam reſpuere, & quædam approbare. Item contra.de tranſla.ca.vlt.vbi permittitur tranſire ad maiorem dignitatem,ſed non ad minorem. Solue vt ibi no.in glo.pe.Item contra.xxxiij.quæſt.ij.latorem.vbi poteſt communicare, ſed non oblationem dare.ad idem.xvij. q.iiij.miror. Item contra de torneamentis. ca.j.de rap.ca.ij. vbi conceditur pœnitentia & non ſepultura. Sol.vt no.in prædi.ca.j.de torneamen.quia regulare eſt quod hic dicitur:niſi à minore prohibeatur ex cauſa,vel vt conſulatur viuis: vt ibi, vel ob aliã cauſam. Item ad negatiuam contra. xxxvj.diſtin.qui eccleſiaſticis.&.j.q.j.ſi qui epiſcopi.vbi qui iniuſte ordinem contulit,priuatur collatione illius ordinis: ſed non minoris vel maioris ſecundum Ber. licet Hugo contra.ſed dic vt.ſ.proxi. dixi. Plus ergo qualitate includit minus, ſed non ſemper: vt ſ. ſicut plus quantitate non ſemper includit minus: vt dixi.ſ.eo.tit.plus ſemper. ADDITIO. In hac regula,cui licet &c.Ioan.Mo.dicit ponendum exemplum per.§.is qui exequitur.inſti.mãda. vbi ſi mandaui fundum emi pro centũ, mandaſſe videor ꝙ ematur pro minori ſi haberi poteſt. & remittit ad regulã, plus ſemper. Dynus ponit exemplum in patre cui licet occidere adulterum inuentum cum filia:multo magis contumelijs afficere.ff.de adulterijs,nec in ea.§.ius occidẽdi.Item iudex poteſt deferre actori iuramentum in litem, quod eſt plus : poterit ergo taxationem iuriſiurandi adijcere,quod eſt minus.ff.de in litem iurando,videamus.§.penult.Ioan.And.

d Eadem reſponſio ad.l. in cauſa. ff. de procura.vbi licet pro curatorem in totum reuocare, nõ in parte : ſecundum Dynum.

Qui prior

REGVLA LIIII.

QVi prior eſt tẽpore, [a] potior eſt iure.

Idem.

REGVLA LV.

QVi *prior eſt tempore.*} Caſus figuratur per c.vlt.xvij.diſt. iuncto ca.j.de maio.& obe.in anti. Ponamus quod inter canonicos alicuius eccleſiæ eſt cõtentio quis debeat primò ſe ſubſcribere in inſtrumento in quo continentur actus capitulares.vel eſt cõtentio inter canonicos in ſeſsionibus, quis debeat eſſe in loco honorabiliori : vel in optione præbendæ eſt contentio quis debeat habere electionẽ.Reſpondetur quod antiquior canonicus eſt cęteris præferendus: quia qui prior eſt tẽpore, potior eſt iure.Item poteſt poni caſus in pluribus expectantibus auctoritate apoſtolica,quorum vnus præcedit in data:vt ponamus quòd papa hoc anno fecit mihi gratiam in eccleſia Picta. quia mandauit canonicis illius eccleſiæ vt conferrent mihi præbendam ſi qua vacaret,aliàs primò vacaturam.poſtea papa in dicta eccleſia fecit tibi ſimilem gratiam : quæritur quis noſtrum ſit præferendus in aſſecutione præbendę?Reſpondetur quòd ego qui ſum prior in data: quia qui prior eſt tempore,potior eſt iure.Item poteſt poni caſus in pluribus creditoribus: vt ſi ſint plures creditores alicuius debitoris, & vendantur res ipſius debitoris : quæritur quis debeat eſſe prior in debito conſequendo?Reſpondetur idem,quod ille qui eſt prior in tempore.

Gloſ.ſeq.dicit vnde ſumpta,& ponit exẽpla:& ad vltimum exemplum ſignat contrarium & ſoluit.ſecundò dicit regulam procedere in his quæ pendent à voluntate duorum,non in legibus vel teſtamentis.ſignat cõtrarium & remittit.Item procedit cum par eſt ius vtriuſque.

a *Qui prior eſt tempore.* Hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eo.tit. l.quoties vtriuſque.Pone caſum in iure ſeſsionis & ſubſcriptionis.xvij.diſt.ca.vlt.ibi præponitur prius ordinatus.&.ſ. de ma.& obe.c.j.vbi de hoc.Dy.alle.ff.de al.ſcri.l.j.ij.&.iij.& C.de cõſ.l.j. lib.xij.In aſſecutione præbendæ qui primò impetrauit. [a] ſupra eo.lib.de præb.eum cui.Ex duobus emptoribus vel donatarijs præponitur in rei vendicatione ille cui res prius tradita fuit.C. de rei ven. quoties. in princ. & in fi. Sed quare in hoc vlt. caſu præfertur ille cui fuit primo res tradita, & non ille cui primo fuit vendita vel donata : quod eſſe deberet ſecundum hanc regulam?Sol.hęc regula locum habet in ijs quorum vtriuſque par eſt cauſa : vt in prædi.l. quoties.ff.eo.tit.ſed poſt venditionem quis remanet dominus. vendendo ergo & tradendo ſecundo, potior eſt cauſa ſecundi : vt ibi. [b] hoc probatur.Cod. de hære.vel act. ven.l. qui tibi.tenetur tamen priori ex empto quanti ſua intereſt: vt ibi.ſed per literas papæ quis ſtatim eſt canonicus : & ideo in eis attendimus datam : vt in prædicta decre.eum cui.& facit quod no.de ſpon.duorum.ca.vlt.in j.gl.Et nota quod hęc regula locum habet in contractibus & in ijs quæ ex duorum voluntate dependent : ſed in legibus. & conſtitutionibus quæ pẽdent ex vnius voluntate,reuocat poſterior priorem.Idem in teſtamentis eadem de cauſa: quia ex vnius voluntate dependent.Ad primum, de conſe.diſtin.j.ca.vaſa.de cogna.ſpiri.ca.j.ff.de legi.non eſt nouum.&. ſupra eo. lib.de conſt.ca.j.vbi etiam de hoc. Ad ſecundum.xiij. quæſt.ij.vltima voluntas. Et.ſupra de celebra.miſ.cum Marthæ.& ff.de leg.j.ſi mihi. Ad primum,contra.xxxiij.quæſt.ij.hoc ipſum. in fi.& 50.diſtin.domino ſancto.vbi dicitur quod potius ſtamus antiquo iuri quàm nouo. Sed dic vt ibi,& vt.ſupra dixi. Hæc regula in his locum habet quę par ius habent.nam priuilegia conſiderantur non ſolum ex tempore, ſed ex cauſa. ff.de priuile cred.priuilegia. hinc eſt quod receptus auctoritate apoſtolica,præfertur omnibus etiam antè receptis aliorum auctoritate.ſ.eo.lib.de præb.hi qui. Et creditrix dotalis præfertur etiam quibuſdam anterioribus creditoribus, non tamẽ filijs ex priori matrimonio qui agunt de dote materna.C.qui po.in pig.ha.l.vlti.& ibi de hoc, & plene per Azo.in ſumma.eod.titu. Sed longè plenius hìc per Dy. cuius diſtinctionem vide. ADDITIO. In hac regula, qui prior &c.Dy.ponit exemplũ in creditoribus quibus res ſunt obligatæ,vt potior ſit qui prior eſt tempore. ff.qui po. in pig.l. potior.& l.creditor & C.eo.l.ſi fundum &c.Ioan.And.

a In pari forma. & de hoc plenè ſuprà e. lib. de conceſ præben. ſi ſol.in vlti glo.

b Niſi prius ſe cõſtituiſſet prioris nomine poſſidere : vt ſcripſi in Spe de emptio. et vendi.ca.2. vbi gloſſatur verbũ,conſtituit poſſidere. Ioan. And.

QVi *ſentit onus.*} Caſus primò figuratur per ca. de lapſis. xvj.q.vj.Ponamus quod aliquis clericus perpetrauit aliquod delictum propter quod fuit condemnatus agere pœnitentiã in aliquo monaſterio.nũquid bona ſua tranſeunt in monaſterium,vel monaſterium teneatur ipſum alere expenſis monaſterij? Reſpondetur quod ſi fuit condemnatus ad agendum perpetuam pœnitentiam in monaſterio, bona ſua tranſeunt in monaſterium : quia ex quo monaſterium ſentit onus, etiam debet ſentire emolumentum. Item poteſt poni caſus per.ca.j.de ſepul.ſupra eo.lib.vbi dicitur quod ſi parochianus eligat ſepulturam alibi q̃ in ſua eccleſia parochiali: ex illis quæ obuenerunt ratione funeris, eccleſia parochialis debet habere quartã,vel aliam portionem, ſecundũ conſuetudinem regionis.c.certificari.eod.titu.in anti.quia ſicut eccleſia parochialis ſuſtinuit labores adminiſtrando & celebrando diuina : ita ſimiliter debet eſſe particeps in emolumentis.

QVi ſentit onus, [b] ſentire debet commodum, & econtra [c].

Idem.

REGVLA LVI.

Item poteſt poni caſus per c. filijs.xvj.q.vij. Certũ eſt quod patronus in eccleſia patronata ex iure patronatus conſequitur aliqua emolumenta: quia ad illã eccleſiam poteſt pręſentare virum idoneum.Item in ſeſsionibus & ſepultura eſt præ cæteris honorandus. Item ſi patronus deueniat ad paupertatem,eccleſia tenetur ſibi ſubuenire præ cæteris egentibus.Sed quid?ponamus quod eccleſia opprimitur: nunquid patronus tenetur eam defendere? Reſpondetur quòd ſic: quia ex quo ſentit commodum,ſentire debet onus. Item poteſt figurari caſus per ca.ſignificatum.de præbẽ.in anti.vbi dicitur quod ex quo clericus percipit fructus & emolumenta eccleſiæ,ita ſimiliter tenetur & debet eam officiare, & facere diuinum ſeruitium : quia ex quo conſequitur emolumentum, etiam debet habere onus: quia beneficium datur propter officium.

Patronus in eccleſia patronata aliqua conſequitur emolumẽta.

Gloſ.ſeq.dicit vnde ſumpta, & ponit exempla in vtroque dicto.ſecundò ponit quatuor caſus quibus fallit regula.

b *Qui ſentit onus.* [c] Hæc regula ſumpta eſt ex.l.ff.eo.tit.l.ſecũdum naturam cuiuſq; rei.Pone caſum in clerico qui propter lapſum detruditur in monaſterium ad pœnitẽtiam peragendam : quia res eius proficiet monaſterio. xvj.q.vj.de lapſis.Ad idem.ſ.de ſepul.ca.j. ibi, ſint conſolationum ſocij &c.& C.de fur.& ſer.cor.l.vlt.§.ſed cũ in ſecunda.vbi commodatarius ſi furtiue ab eo ſurripiatur res commodata, & agens furti conſequatur pœnam à fure:pœnã ipſam non reſtituit domino,ne ſit damno tantummodo deditus, qui rem cõmodatam accepit:ſed liceat etiam lucrum ſperare. In ſecundo dicto ibi ſcilicet, & econtra. pone caſum in patrono qui defenſare debet eccleſiam.xvj.q.vij.filijs. in clerico qui officiare debet eccleſiam.de præben. ſignificatum. Et dicit lex,non eſt ferendus qui lucrum amplectitur, onus autem ſubire recuſat.C. de cad.tol.l. vnica.§. pro ſecundo.in fine. Concor.ad hanc regulam.vij.q.j. ca.ibi.xij. q.ij. charitatem. cum ſuis concor.&.j.e.rationi.&.ſ.eo.lib.de elect.cum non deceat.ff.de peri.& cõmo.rei ven.l.id quod poſt. Et nota ꝙ hæc regula fallit interdum ratione ætatis vel perſonæ:interdum ratione naturæ contractuum: interdum ex ſpeciali pacto. Primum patet.C.de leg.tu.l.vlti.in fi.ibi enim minores licet ad tutelæ grauamen non veniant, ſucceſsionis emolumentũ non amittunt.inſtit.de le.tu.in fi.ibi dicit textus,plerunq; vbi ſucceſsionis eſt emolumentum,ibi & onus tutelæ debet eſſe. Ideo autem diximus plerunq;:quia ſi fœmina impubes manumittitur,ipſa ad hereditatem vocatur, cum alius tutor ſit.Secundum patet.ff.pro ſoc.l.de illo.& l. nõ ob eam. ibi enim non ſit cõpenſatio emolumenti quod ſocius attulit ſocietati,cum damno quod intulit:imò eo nõ obſtante damnum emendare tenetur.& eſt ratio,vt dixi,natura cõtractus: contrahitur enim ſocietas tãtùm ob lucrum. Vide quod no. ff.de neg.geſt.l.ſi negotia abſentis.Tertium patet.ff.de pact. do.l.familiæ.ad idem.ff.fa.erciſ.l. licet. Ad hoc.ſ.eod.lib.de pac.c.j.& vlt.Item fallit vbi ex cauſa quis ꝓhibetur ab emolumento,licet onus habeat:ſicut in iudice,qui nihil à partibus debet exigere,niſi expenſas moderatas cum proficiſcitur pro cauſa. nec tunc illas, ſi partes notabiliter pauperes ſunt.ſ.eo.lib.de reſcrip.ſtatutum.§.inſuper.&.§.ſeq.& idem in ſimilibus.Et cõcor.ad hãc regulam ca. decre.§. aſſeſſorẽ.

c In hac regu.tenet Ioan. And. declaratus per Philip. quòd monaſterium priuilegiatum tempore interdicti admittere familiares diuinis:admittet receptos poſt priuilegium. idem de epiſcopo priuilegiato vt quatuor ſui familiares abſentes recipiant fructus ſuorũ beneficiorum.

c *Et econtra.* Vnus intellectus eſt:qui ſentit cõmodum,ſentiat onus.& hunc glo.proſequitur. [d] Alius ſenſus eſt: qui nõ ſentit onus,non ſentiat cõmodum. [e] & pro hoc. xxxiij. diſti. præter hæc.ſ.eo.lib.de elect.generali.§.illos &c. Ioan.And.

d Et ſic econtra , id eſt econuerſo, nõ contrarietatem denotat, ſed conuerſionem eiuſdem & ſimilis. Ioan. An. & videtur mens Dyn.

e Ioã.And. declarans Dy. ait hũc ſenſum magis conuenire literæ.

IN *re communi.* Caſus in hac regula figuratur primò per.c. j.xxxiij.q.v.hoc modo. Ponamus quod Titius contraxit matrimonium cum Berta.contracto matrimonio & cõſummato,alter coniugum vult intrare religionem altero inuito, & in præiudicium alterius. Reſpondetur quod non poteſt: quia in re communi potior eſt conditio prohibentis. Item poteſt poni caſus per ca.quia propter.de elec.in anti.Vacante eccleſia Pictauẽſi canonici eccleſiæ ſuper electione futuri prælati voluerunt compromittere in aliquos arbitros. aliqui ex canonicis non conſenſerunt:ſed dicunt quod volunt habere vocẽ.vtrum poſsint impedire poteſtatem tranſlationis in arbitros,& ne fiat compromiſſum ? Reſpõdetur quod ſic: quia in tranſlatione poteſtatis in arbitros,requiritur conſenſus omnium. & hoc per rationem huius regulæ: quia in re communi potior eſt conditio prohibentis.

Gloſ.ſeq.ponit exempla,& remittit:& vj.caſus excipit.

In re

a *In re communi.* Pone casum in duobus coniugatis: quorum vno vouere volente & altero prohibente, potior est causa prohibentis. xxxiij. quæst. v. c. j. Itē vno prohibente ne procedatur per viam compromissi, potior est ipsius conditio. s. de elec. quia propter. ibi, vice omnium. Item duobus communem habentibus parietem, alter non potest destruere & reficere altero prohibente. ff. de ser. vrb. prędi. parietē. & fuerunt hæc verba. l. ff.

Electio per compromissum potest impediri per vnum solum.

Parietem communem an possit vnus sociorum altero inuito destruere & reficere.

IN re communi a potior est conditio prohibentis b. Idem.

REGVLA LVII.

communi diui. l. Sabinus. & ibi de hoc. Et fallit hæc regula in casibus ibi no. Primò quando non interest socij: puta quia incrustare vult vel depingere. ff. de ser. vrb. prædi. l. quidam Hiberus. §. parietem. vel vult scalas iuxta parietem ponere: vt eo. titu. fistulam. in fi. Secundò quando ob hoc quæsita est vt opus fiat. ff. communi diui. si ædes. Et sic loquitur. ff. pro socio, cum duobus. § item Mela. Item quando ædificium reficeret. C. de ædi. priua. si vt proponis. ff. de dam. infec. si ędibus. & l. in reficiendo. {Intellige ꝙ in his casibus quibus reficere vel facere licet, non velit socius facere iure seruitutis: quod non liceret. prælleg. l. parietem. de ser. vrb. præd. sed iure communionis licet. & sic intendit gloss. Et facit. ff. pro socio, cum duobus. §. idem respondit.} Item fallit hęc regula religionis fauore: vt si ibi sepelire velit: vt ff. de reli. si plures. vel in commune sepulchrum alium mittere. instit. de rerum di. §. religiosum. ver. in commune. Item cum donator rem communem habet cum donatario. C. de dona. sancimus §. ne autem. Accur. Et scire debes aliquid esse commune vt singulis: aliquid vt collegio: vt tetigi. s. eod. quod omnes. & habes. s. de consti. cum omnes. Ioan. Andr.

Glossa sequens ponit rationem regulæ.

b *Prohibentis.* quia volens nō solùm dominus est: vt in prædic. l. parietem. ff. de ser. vrba. prædio. Ioan. And.

c COntra eum. } Casus in hac regula primò potest figurari per cap. in præsentia. de proba. in antiq. hoc modo. Ponamus quod dicebatur ab aliquibus quòd intraueram aliquam religionem, & in ea feceram professionem: ego autem excipiendo proposui quòd eo tempore quo intraui religionem, eram minor annis, & sic professio non tenebat: propterea non erā obligatus religioni. Ad probādum meam intentionem, videlicet quod eram minor annis, feci meos articulos, in quibus cauebatur quod eram minor annis: & non dicebatur vtrum essem minor annis xiiij. vel xxv. vnde iudex examinauit meos testes, qui omnes deposuerūt quòd quando intraui religionem, eram minor annis. publicatis attestationibus meorum testium, pars aduersa contra me proposuit quod non probaueram sufficienter meam intentionem: quia solum probaueram quod eram minor annis, & nō quod eram impubes & minor xiiij. annis. est ibi textus quod fiet interpretatio contra me vt præsumatur quod volueram dicere quòd eram minor. xxv. annis. Item potest poni casus per l. cum in lege. ff. de contrahen. empt. & ven. Ponamus quod habebam duas edes vicinas & contiguas: quælibet ipsarum erat altior diuersis respectibus: quia vna in parte anteriori erat altior altera: reliqua autem erat altior in parte inferiori. vendidi tibi vnam istarum domorum, & in venditione apposui istud pactum, stillicidia vt nunc sunt, ita erunt in futurum. Vtrum videar apposuisse seruitutem domui retentæ, vt non possim eam eleuare in illa parte in qua recipit stillicidia domus venditæ? Respondetur quod in dubio pręsumitur quod apposui seruitutem domui retentæ vt non possim eam altius eleuare in illa parte in qua recipit stillicidia domus venditæ: quia fuit in potestate mea apertius declarare. l. veteribus Cod. de pac. Bart. in l. Labeo. ff. de contrahen. emp. & vend. Et hic est etiam glo. satis ampla. Sed quid dicemus ad l. si in emptione. ff. de act. empt. & vendi. vbi textus in contrarium: quia ibi dicitur cùm fundus venderetur, seruus Stichus accederet: id est venditus fuit seruus Stichus cum fundo: & venditor habebat duos seruos Stichos: dubitatur de quo Sticho intelligitur tale pactum? Dicitur ibi quod est in potestate venditoris retinere quem voluerit: & ibi illa verba fuerunt dicta non à venditore, sed ab emptore. Ideo dicunt aliqui quod si verba fuissent prolata à venditore, quod fieret interpretatio cōtra emptorem: quia verba sic proferrentur in contractu: nec inspiceretur à quo fuerunt prolata, sed cuius fauore proferrentur: ita quod si illa verba apponerentur gratia venditoris, fiet interpretatio contra venditorem. si gratia emptoris, fiet interpretatio contra emptorem. Tamen istud non placet glos. nec Bar. in dicta. l. veteribus. immo dicunt si constet quis protulit verba, fiet interpretatio contra eum. sed in l. illa non constabat à quo fuerant illa verba prolata: ideo est in optione venditoris tradere quem Stichum voluerit. Vel dicit gloss. quod ista regula fallit in iudicijs: quia non fit interpretatio con-

In præsentia de proba. per casus positionem peculiariter declaratur.

A tra proferentem. l. si quis. ff. de iudi. Ratio est: quia si fieret interpretatio secundum intentionem rei conuenti, & non actoris libellantis: reus diceret quod de illa re nō intellexerat. Item fallit hæc regula quando aliàs contractus esset inutilis: vt si stipulatus sum hoc modo: Promittis mihi dare centum calendis Iulij, non dico proximis: quæritur de quibus calendis intelligatur: vtrum de ꝓximis, vel de alijs? est ibi textus ꝙ intelligitur de proximis, & interpretatio fit pro me stipulante: quia si attenderetur tua intentio, tu diceres quod tu intelligeres de vltimis quæ sunt circa iudicium finale, & sic stipulatio esset inutilis.

COntra c eum qui legē dicere potuit apertius: est interpretatio facienda. Idem.

Glos. seq. dicit vnde sumpta, & ponit exempla, & ad alterum remittit. Secundò successiuè signat & soluit septem contraria. tertiò distinguit principaliter quinque membra. sextum & septimum addit in fi.

Contra eum c. Hæc regula sumpta est ex l. ff. eod. titu. l. in contrahenda venditione. Pone casum in dicto testis cuius interpretatio fit contra producētem. supra de proba. in præsentia. Item per l. ff. de contrahen. empt. l. Labeo. vbi obscuritas pacti nocet venditori qui legem apertius dicere potuit. ad idem. ff. de pact. l. veteribus. vbi plenè de hoc. Contra. ff. de iudi. si quis intentione. Solu. illud in iudicijs, hoc in contractibus. Sed adhuc contra. supra eod. cùm sunt partium iura obscura. Sed ibi solui. Item contra. ff. de contrahen. B empt. si ita distrahatur illa aut illa res, quam elegerit venditor, hæc erit empta. Solu. verba illa fuerunt dicta ab emptore: vel naturale est in alternatiuis quod sit debitoris electio. infra eod. in alternatiuis. cum suis concord. Item contra eo. titu. si in emptione. in prin. vbi si in emptione fundi dictum fuerit accedere Stichum seruum: accedit ille de quo venditor intellexit. Solu. hoc in principali, illud in accessorio. sed hoc nihil est. vnde dic ibi verba prolata fuisse ab emptore. Item contra. ff. de ser. vrba. prædio. si seruitus. ibi, ne luminibus officiatur: intelligitur de præsentibus & futuris. Sed ibi non est obscuritas, sed generalitas. ad idem de priuileg. quia circa. vbi generaliter remittens decimas, futuras & præsentes intelligitur remisisse. Item contra. ff. de verbo. oblig. l. cum qui. vbi intelliguntur calendæ primæ ad voluntatem stipulantis. Solu. inutilis esset stipulatio, si ad voluntatem debentis, qui de vltimis mundi calendis intelligeret C & diceret. Item contra. ff. eod. titu. l. in ambiguis. vbi statur animo proferentis. Sol. illa in testamentis, rescriptis & legibus: vt ibi no. hic autem in contractibus. Vt igitur plenè liqueat hæc materia: licet de ipsa tractetur de spon. ex literis. j. ff. de pact. l. veteribus. tu tamen no. quod obscuritas vel ambiguitas aut apponitur in vltimis voluntatibus, aut in conuentionibus factis in iudicio, aut in confessionibus, aut in contractibus & pactis, aut in sententijs b. Si in vltimis voluntatibus, subdistingue: quia aut constat de voluntate expressè, vel tacitè. Si expressè, illa seruatur: quia nihil est quod tantum debeatur hominibus, quàm quod vltimæ voluntatis liber sit stylus. xiij. quest. ij. vltima voluntas. de testa. officij. de condi. appell. in ma. cap. ij. Cod. de sacrosan. eccle. l. j. Si constat tacitè, vt per coniecturam, illa seruatur. ad hoc xxvj. quæst. vj. qui recedunt. de testa. requisisti. ff de leg. j. si seruus plurium. in fi. nisi dicta voluntas turpis esset: vt ff. de condi. insti. l. quidam. vel aliàs contra ius. Pone exemplum. supra de testa. tua. & ca. Rainutius. in fi. ff. ad l. Fal. Titia. quia priuata dispositio testatoris &c. de testa. requisisti. ff. de leg. j. l. nemo potest. si non constat expressè nec D tacitè, stetur verbis testamenti. ad hoc xxij. quæst. ij. is autem. de celebra. mis. in quadam. de spon. ex literis. j. ff. de exer. l. j. §. si is qui nauem. ff. de lega. iij. l. non aliter. Si autem verba sunt nimis larga, sequimur benignius & minimum. ff. de leg. iij. l. nummis. supra eodem in obscuris. cum suis concord. & sic esset hæredis electio. Cod. de cond. inde. l. si quis seruum. ff. de leg. j. legato. Et lex. ff. eodem titu. si domus. & l. qui duos. loquuntur cum hæres est in mora: vt no. de testa. indicante. ad hoc inst. de leg. §. si generaliter. Si verò non appareat quæ pars sit benignior vel minor, neutra tenetur. ff. de test. tu. l. duo sunt. ff. de manumis. test. l. cum ex pluribus. ff. de libe. & posthu. nominatim. Si quæratur ad quem spectat indagatio? Dic ꝙ ad iudicem. C. de fideicommis. l. voluntatis defuncti. Si in iudicijs sit ambiguitas, fit interpretatio pro proferente c. Ratio: quia debitor semper negaret se de hoc sensisse. C. de an. excep. l. vlt. in fi. ff. de verb. ob. inter stipulantem. §. j. ar. ff. de tribu. l. illud. §. j. & ff. de eo quod cer. lo. l. non vtiq;. §. damus. & hoc in litis exordio. de hoc de resti. spo. cū ad sedem. Si verò in ꝓbationibus sit ambiguum, interpretamur cōtra producentem. de cōdi. app. per tuas. de proba. in præsentia. de testi. cū tu. de fide instr. inter. in fi. debent

a Circa istam glos. ibi, cū dubitatur quid est verisimilius, dicit Phil. interpretandum secundū ꝙ apparet ex principali conuentione: aut verbis eā præcedentibus aut sequentibus. l. insulā ff. qui potio. in pig. habe. aliàs interpretamur contra proferentē. in d. l. veteribus. l. arborem. §. hæc lex. ff. de serut. rusti. prad. nisi cōstet, ait Dyn. proferentem pacisci voluisse in suum fauorem si nō constet à quo sint prolata verba: aut fortè ab omnibus æqualiter dicta sunt: est interpretandum contra illum cuius fauor versatur. l. si ita. ff. de auro & argē. cle. quia circa. de rescrip.

b Aut in stipulatione prætoria: & tunc prætoris erit interpretatio. ff. de prato. stipu. l. j. §. fi. & l. prætorijs. Dyn.

c Sit actor vel reus secundū Dynum qui al leg. quod no. in l. si quis intentione. Ioan. Andr.

bent enim probationes esse claræ. de præscrip. auditis. saluo eo quòd possent testes obscurè deponentes interdū iterum interrogari. de testi. cùm clamor. quòd dic vt ibi notatur. Et eo. tit. per tuas. & in prædic. decret. in præsentia. in iiij. gloss. In confessionibus si confiteatur quis incertum, certificare cogitur. ff. de confes. l. certum. alioquin accipietur quod magis expediet aduersario: vt ibi, & ff. de inter. act. de ætate. §. nihil. Ad hoc. s. de accusa. cùm dilecti. & . s. eod.

REGVLA LVIII.

NOn est obligatorium a contra bonos mores præstitum iuramentum.

lib. de confes. cap. ij. In contractibus aut est certum de consensu, aut de dissensu, aut est dubiū. In primo statur ei quod senserunt. ff. de rebus dub. l. in ambigua. de sponsa. ca. j. In secundo nil valet. xxvij. q. ij. sufficiat. xxx. q. ij. cap. vnico. s. de rapt. cum causa. de pigno. illo vos. xxix. q. j. §. j. ff. de contrahen. emp. l. in venditionibus. & ibi error non solum corporis, sed etiam materiæ venditionem impedit. nil enim tam contrarium consensui sicut error. ff. de iurisdi. omnium iudi. si per errorem. ff. de iudi. l. ij. & errare est aliud pro alio putare. xxxviij. distin. quamuis. & xxij. q. ij. in quibus. non tamen omnis error matrimonium impedit, sed error tātum personæ & conditionis. quod dic vt xxix. q. j. §. j. & in summa tenet etiam pignus cum obligatur æs pro auro. ff. de pigno. actio. l. j. In tertio casu, scilicet cum est dubium, subdistingue: aut potest valere secundum vnius intellectum tantum, aut secundum vtriusque. si secundum vnum tantum, valeat secundum quem valere potest. ff. de verb. oblig. l. quoties. Et habet hoc locum etiam in contractu matrimoniali in foro iudiciali. In foro autem animæ staretur ei qui dissensisset in tali dubio: vt. supra de spon. tua nos. si secundum vtriusque intellectum potest valere, valeat quod est verisimilius. ff. de verb. oblig. l. eum qui ita stipulatus. ff. eod. titu. l. in obscuris. & de verb. sign. abbate. & . supra eod. inspicimus. cum suis concor. Sed si dubitatur quod est verisimilius, seruetur quod in hac regula dicitur. ff. de verb. ob. l. quicquid. & l. si quis ex pluribus fundis. Et hæc vera, cum neuter dolum committit. Si autem alter dolum committat, cōtra eum fieret interpretatio. xxij. q. v. ca. qui peierare. §. ex his. & cap. quacunque. si vterque, tunc ad communem significationem recurretur: vt in dicta decre. ex literis. vbi de hoc. xxij. quæst. v. ca. hoc videtur. §. si ergo. & idem reperitur in iuramentis: vt ibi not. In sententijs suis interpretari poterit præses prouinciæ, vel procurator Cæsaris. ff. de appel. ab executore. in prin. minor non. C. de sen. ex breuic. reci. l. ij. vbi de hoc. ff. de re iudi. l. iudex. functus est enim officio suo, siue bene, siue male iudicando. quod intellige in definitiua: secus in interlocutoria. quod dic vt not. de appellat. cum cessante. & ibi plenius scripsi. De fructibus tamen & expensis supplere potest eadem die. ff. de re iudi. l. Paulus. & . supra eodem lib. de appella. cum appellationibus. & de hoc not. xxxv. quæst. ix. cap. loci nostri. §. quia ergo. aliàs incipit, his ita. in j. glos. xj. quæst. j. cap. clericum nullus. §. ex his. de postula. præla. ca. j. & ibi de multiplici interpretatione. De legibus non est dictum: quia in eis nihil est obscurum vel ambiguum. iiij. distin. cap. erit. & in proœmio decretalium. Cod. de no. co. com. in j. consti. ibi, erit lex certa, & breui sermone conscripta. Si tamen ambiguitas videretur in eis esse, recurritur ad condentem: quia ille solus interpretari potest qui condere. xj. quæst. j. §. ex his. de iudi. cum venissent. de sent. excom. inter alia. Cod. de leg. l. vlt. Et idem in priuilegijs quæ sunt leges priuatæ, per eadem iura. & . s. de offic. ordi. §. si verò. & ff. eod. titu. l. Neratius. & vide quod dixi post Innoc. Hostien. & Compost. de rescrip. causam. super glo. penult. ADDITIO. Per. l. veteribus. ff. de pac. superius. circa princ. huius glo. allegatam, & ff. de ser. vrb. prædi. si arborem. §. hæc lex. & de contrahen. emp. cùm in lege. & l. Labeo. ponit Dynus in eo qui vēdens & tradens domum dicit, stillicidia vti nunc sunt, ita sint. videtur dicere quòd domui venditæ debeatur à vicinis seruitus stillicidiorum: non econtra quòd domus vendita debeat seruitutem vicinis. Ioan. Andr.

Errare est aliud pro alio putare.

Sententiam suā an possit iudex interpretari.

NOn est obligatorium a. } Casus in hac regula potest figurari multis modis. primò per l. contractus. ver. excepto. ff. eo. Ego deposui apud te libros meos vel aliam rem, & fuit appositum pactum inter nos, quia volui vt si res perderetur dolo tuo, vel eam venderes, quòd non possem agere cōtra te actione depositi, & iuraui illud, videlicet quòd non agerem contra te, etiam si in re deposita dolum committeres: vtrum valeat tale pactum iuramento firmatum vt non possim agere contra te? Respondetur quòd non: quia istud iuramentum est contra bonos mores, & inuitat te ad delinquendum: & non est obligatorium contra bonos mores iuramentum. Item potest casus figurari per ca. j. xxij. quæst. iij. Ego promisi tibi occidere patrem meum: & casu quo ip-

a Vide hic tractatum regularum Sozini.

A sum non occiderem, tibi stipulanti promisi & iuraui soluere centum. nō occidi patrem meum: vtrum possis agere contra me etiam cōdictione ex stipulatu ad centum? Certè nō: quia istud iuramentum est cōtra bonos mores, & ideo nō est obligatorium. Item figuratur casus per cap. Quintauallis. de iureiu. in anti. Vxor & filię Quintauallis, id est illius hominis sic vocati, habuerunt verba, immo verbera cum vicinis suis. vicinæ fecerunt conueniri vxorem & filias Quintauallis super actione iniuriarū.

Idem.

REGVLA LIX.

DOlo facit b qui petit ꝙ restituere oportet eundem. Idem.

Quintauallis. de iureiur. peculiariter declaratur.

Quintauillis promisit & iurauit ꝙ erat contentus stare ordinationi & voluntati vicinæ iniuriatæ. Ipsa vicina noluit habere emēdam pro iniuria sibi illata: sed voluit pro omni emenda ꝙ Quintauallis expelleret à se vxorem, & filias exhæredaret, si vnquā verbū iniuriosum proferrent contra ipsam vicinam. accidit ꝙ vxor & filiæ Quintauallis protulerunt verbū iniuriosum contra vicinā alias iniuriatā. dubitauit Quintauallis vtrum esset obligatus ad repellendum à se vxorē, & exhæredādum B filias. vnde ipse cōsuluit Romanū pontificē: qui cōsultus respondit ꝙ non: quia suū iuramentū erat cōtra bonos mores: & non est obligatorium contra bonos mores iuramentum.

Glos. seq. dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò dicit fallere regulam decre. si verò. tertio istius regulæ dat cōcor. & assignat duplicem rationem.

Non est obligatorium. Hæc regula sumi potuit ex l. ff. eo. tit l. contractus b quidam. versi. excepto. per quam pone exemplū. nam non valet pactum ꝙ dolus futurus non præstetur: vt ibi. Item pone in eo qui iurauit patrem occidere, vel simile quid facere xxij. q. iiij. ca. j. & per totum. In eo qui iurauit vxorem & filios expellere. de iureiuran. Quintauallis. & per. l. ff. de leg. j. si quis inquilinos. in fi. vbi quod scriptum est in testamento contra bonos mores & iuramentum, nullius est momenti. ad idem de pact. do. l. conuenire. vbi pactū ne cum vxore agatur rerum amotarum, non valet: quia per illud inuitantur mulieres ad furandum. Non est ergo precisè vera regula quæ dicit quod iuramentum seruandum est, si potest sine interitu salutis æternæ seruari. s. de iureiur. si verò c. nam si est contra bonos mores, non obligat: vt hic, & in supradictis iuribus. Idem in quolibet temerario. eod. titu. C sicut. & c. tua nos. & quando vi vel dolo præstitum est. s. eo. lib. de iureiu. licet. quod dic vt. supra quod me. cau. abbas. & xv. q. vj. cap. ij. Et facit ad hanc regulam. j. eod. in malis. Facit etiam. supra eod. lib. de elec. vbi periculum. §. quid autem. & c. quia sæpe. de reb. eccle. non alie. §. contractus. Et habuisti idem de impossibili. supra eod. nemo potest. vt ibi dixi. hoc est impossibile moris vel iuris: & vt hic dicit Dy. quæ contra bonos mores sunt, impossibilia dicuntur de iure. ff. de condi. inst. filius. & l. conditiones. & l. quidam ergo &c. Non tenet ergo turpe pactum vel contra bonos mores supra de pac. ca. vlt. ergo nec iuramentum quod accessorium est. & facit. supra eod. accessorium. & vide quod ibi dixi. Et no. quod debemus rebus vti eo modo ad quem sunt institutæ: vt xxij. q. ij. is autem. Sed iuramentum non est institutum vt sit iniquitatis vinculum. xxij. q. iiij. inter cætera. ergo iniquitatem non vinculat vel obligat: vt hic vides. ADDITIO. Loquitur ergo regula, cùm dicit contra bonos mores: in prohibitis propter turpitudinem sui. In prohibitis verò fauore personæ, iuramentum illius cuius fauorem respicit, facit valere quod non valebat, secundum Dy. vt in auth. sacramenta. C. si aduer. ven. supra eod. lib. de pac. ca. ij. de iureiu. cap. ij. cum suis concor. Ioan. Andr.

b Ibi vide do. Philip.

c Hic intelligit Phi. ꝙ non solum mores qui iure canonico reprobantur, dicūtur mali; sed etiā illi qui iure ciuili. tamen Ioan. And. c. quēadmodū. s. de iureiurā. ver. vel nasum: vult ꝙ iuramentū cōtra mores à iure ciuile reprobatos non sit nullum nisi reprobetur etiā iure canonico, sed de isto latius ibi Imo. char. xij. & xiij. Philip.

D DOlo facit. Casus figuratur per ca. nullus. xiiij. quæst. iiij. iuncto ca. debitores. de iureiuran. in anti. & l. dolo. ff. de excep. doli. hoc modo: Ponamus quod Titius mutuauit mihi sub vsuris aliquam pecuniæ summam, & fuit facta pactio vallata stipulatione: quia ex nudo pacto etiam iuxta contractum non oritur actio, nisi sit vallatum stipulatione. l. j. Cod. de vsuris. ergo Titius mutuauit mihi pecuniam sub vsuris. satisfeci de sorte principali: de vsuris non satisfeci. vult agere contra me ad vsuras. dico quòd non teneor: quia etiam si soluerem vsuras, possem eas repetere tanquam indebitas, & esset illas mihi restiturus, & sic dolo petit illud ꝙ est mihi restituturus: vtrum bene dicam? Respondetur quòd sic. Sed si iurassem soluere vsuras: tunc deberem soluere vt seruarem iuramentum, non autem virtute obligationis, & ex vi actionis: sed ideo quia possum seruare iuramentum sine interitu salutis æternæ: ideo debeo vsuras soluere vt seruem iuramētum: sed postea potero illas condicere tanquā indebitè solutas.

Glos. seq. dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò notat duo necessaria vt procedat regula.

b *Dolo facit.* Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eodē titulo. l. in condemnæ-

condemnatione.§.dolo facit. Pone ergo casum in vsurario qui non petit vsuras à debitore:ipsas enim restituere cogeretur.xiiij.q.iiij.nullus.ad idē de iureiur.debitores.j.respon. ad idem.ff.de excep.do.l.dolo.vbi hærede damnato à debitore, debitor non potest ex testamento agere : & doli mali exceptiōe vti potest.

REGVLA LX.

NOn est in mora,[a] qui potest exceptione legitima se tueri.

Idem.

& ibi etiam sunt hęc verba. Duo autē notantur circa hanc regulam. Primò,quod hic dicitur locū habere quando restituenda est res ei à quo petitur: commodatarius enim repetit rem à fure quā restituere eum oportet domino.C. de fur. & ser. corrup.l. vlt.§. sed cum. Vir soluto matrimonio petit dotem à socero,quam vxori & eius liberis eum restituere oportet.ff.solu.matri. si socer. §.Lucius.{Et ibi de hoc,& C.loca.l. si quis cōductionis.si enim restituturus esset socero à quo petit, locus esset regulę.}Idem in vsurario qui vsuras repetit quas alijs soluit, si non est soluendo : præstita cautione de ipsis restituendis ei à quo percepit.arg.de resti.spo.olim.ij.& no. de vsu. quia frustra.Secundò no. hanc regulam non habere locum in possessorijs iudicijs,sed in petitorijs.& hoc etiam not. Gof. de offi.deleg.venerabili.& Ber.de resti.spo.in literis.& probatur.ff.quo.lega.l.j.in princi.vbi dicitur quòd hæredi restituitur quod legatorum nomine præter eius voluntatem per legatarios possidetur.iij.q.j.ca.ij.de ord.cog.ca.vlt.& in prædic.decre.in literis.& in c.seq.& C.de rei vendi. ordinarij.cum suis concor.& ff.de iudi.si de vi.Ioan.Andr.

Regula dolo facit. in possessorijs locum non habet.

NOn est in mora.} Casus in hac regula figuratur multis modis.Primo modo per c.incognitus.xvij.q.ij.Pro intellectu huius regulæ est præsupponendum quòd si seruus alicuius domini domino ignorante efficiatur monachus, & faciat professionem,non tenet professio : sed dominus potest illum repetere. quod verum est, nisi dominus tacuerit per triennium : ita quòd per lapsum illius temporis triennij cum taciturnitate validatur ingressus. & hoc facit tacitus consensus resultans ex ista taciturnitate. Hoc præsupposito pone sic casum. Habebam aliquem seruum qui me domino ignorante intrauit aliquam religionem, & in ea fecit professionem.intra triennium nō reuocaui seruum meum, sed etiam per me non stetit : quia non poteram ire ad loca longinqua propter infirmitatem vel aliud iustum impedimentum : vtrum debeat mihi imputari vt non possim seruum meum repetere obstante lapsu triennij? Respondetur quòd non : sed ipsum seruum possum repetere non obstante lapsu triennij : quia non fui in mora. Item potest casus figurari per ca.de quarta.de præscrip. in anti. Ego rector alicuius ecclesiæ parochialis non solui quartam diœcesano, quia prædecessores mei præscripserant. vtrum dicar esse in mora, & sim puniendus tanquam morosus vt incurram pœnam impositam contra morosos per diœcesanum? Respondetur quòd non : quia possum me tueri defensione legitima. Item potest poni casus per l.lecta.§.sed cum fortis.ff. si cer. peta. Vsuræ non currunt quando quis non est in mora. Pone quòd promisi tibi reddere centum cum vsuris: postea fecisti mihi pactum de sorte principali soluenda. vtrum durante tempore currant vsuræ? Respondetur quòd non: quia poteram me tueri exceptione legitima :ideo propter exceptionem non sum in mora.

Seruus religionem professus à domino repeti potest.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla. secundò reddit rationem, & ponderat quod dicit, legitima.

a *Non est in mora.* Hæc regula sumpta est ex l.ff. eod. titu. nulla intelligitur.& l. nihil interest. [a] Pone exemplum in domino qui non requisiuit intra triennium seruum suum fugitiuum monachum factum : dicitur enim fuisse in mora: quod est verum, nisi tueri se possit exceptione legitima: puta lōginquitate loci.xvij.q.ij.si quis incognitus. Item pone in clerico qui non dicitur in mora soluendi quartam decimarum, si tutus est exceptione præscriptionis supra de præscrip.de quarta. Item pone per. l.ff.si cer. pet.l.lecta est. §.sed cum fortis.vbi sunt hæc verba : vbi ille qui tutus erat exceptione dilatæ sortis,per tertium pactum non dicitur in mora,& sic non veniunt vsuræ,vt ibi.ad adē vt lit. non contest. quoniam.§.si verò aliter.in fi. Potes etiam exemplificare per ea quæ dixi.supra eodem imputari non debet. Et not.quia vt dixi.supra eodem mora sua cuilibet. vt quis dicatur morosus, necesse est quod sciat vel scire debeat se debere :sed ille qui tutus est exceptione legitima,nescit se debere, vel nescire debet : ergo non est in mora : ita quòd prout dicit Dy.ab omnibus effectibus moræ quos post eum scripsi in regula, mora.super.j.glo.exemptus erit & indemnis. Item no.quod dicit exceptione legitima, quæ est cum est obligatus iure naturali & ciuili:sed obstat exceptio,puta pactum de non petendo, vel similis. vel est obligatus iure naturali tantùm.Et facit quod circa indebitum not. j. q.iiij. in fi.& ff.de sol.is qui.Et intelligitur exceptio illa legitima, quæ replicatione non eliditur. Pone exemplum, debebas mihi decem. tibi feci pactum de non petendo :sed per metum, vel furoris tempore hoc feci : tunc exceptio pacti nō est legitima : quia eliditur replicatione furoris vel metus: & ideo diceris in mora fuisse.& idem in fi. ADDITIO. Idem Dy.ad hoc.ff.eod.nihil.ff.de excep.l.ij. De replicatione plene scripsi de excep.à nobis. Ioan.And.

a Io.Mo. dicit ponendum casum per l. ff. de copen. cum alter.& l. seq.de iudi. nō videtur. ff.de re iudi.contumacia. §.vl.ff. de vsu.cum quidam. §. si pupillo. Ioan. And.

Exceptio dicitur legitima quæ nō eliditur replicatione.

REGVLA LXI.

QVod ob[b] gratiā alicuius cōceditur, nō est in eius dispēdium retorquendum. Idem.

QVod ob.[b] Casus in hac regula potest poni multis modis.Primo modo per cap.ad apostolicam.de regularibus,in anti.Intraui religionem non mendicantium. nōdum lapso anno volo facere professionem solennem, id est promittere in manibus prælati seruare obedientiam, paupertatem,& castitatem. conuentus autem cōsentit.vtrum possim facere talem professionem probationis? Dicitur quòd sic: quia annus probationis fuit introductus in fauorem intrantis,vt experiatur,ne assumat onus importabile. Item in fauorem monasterij, vt possit experiri mores intrantis :ideo non debet retorqueri in eorum læsionem.Item potest figurari per l.non eo minus.C.de procu.Certum est quòd si minor fuerit in iudicio sine auctoritate curatoris,& feratur sententia contra ipsum:non tenet sententia.Sed ponamus quòd minor fuit in iudicio sine auctoritate tutoris vel curatoris. licet aliqui teneant quòd si litiget per se, non tenet sententia : secus si per procuratorem. Ponamus ergo quòd minor constituit procuratorem sine auctoritate curatoris:qui procurator fuit admissus : quia non fuit ei oppositum quòd ipse fuerat constitutus à minore sine auctoritate curatoris; fuit deuentum vsque ad sententiam definitiuam, quæ fuit lata pro minore vsque ad suam vtilitatem.an valeat talis sententia? Dicitur quòd sic : ne illud quod est introductum in fauorem minoris,vertatur in eius detrimentum : quia fuit introductum in fauorem minoris vt interueniret curator, ne minor decipiatur.

b Hic vide Iaso. & omnes in.l. quod fauore.C.de legi. Feli.ca. intelleximus. de iudi cap.dilectus. de rescrip.2. col. ver.octaua conclusio.

Glos.seq.primò ponit exempla.secundò successiuè signat & soluit septem contraria.tertiò conuertit regulam.

b *Quod ob.* Occonomus qui in fauorem ecclesiæ constitutus est,ecclesiam vacantem grauare non debet.xij.q.ij. charitatem. Item pone per decre.de regu.ad apostolicam.In religionibus non mendicantibus per decre.eo.tit. non solum. s.eod.lib.&.c.seq.Item pone per l. C. de procu. non eo minus.vbi sententia pro minore lata qui sine tutore causam egit,bene tenet.vnde dicit ibi textus,minoribus ætas in damnis subuenire,non in rebus prospere gestis obesse consueuit.& habes idem.C.de legi.l quod fauore.ff.de legi.l. nulla iuris ratio.& prosequere vt ibi vtrobique.& facit in auth.de illustri.& qui superillustres sunt.colla.v.vbi licet concessum sit clarissimis quòd per procuratorem agere possint,nihilominus & per se agunt si volunt. nec cogere potest aduersarius minorem vti beneficio restitutionis in integrum sibi concesso contra cōtractum.ff.de mino.l.si iudex. {Dat Dy. aliud exemplum per l.iij.§.duæ.ff.ad Car. Dicit etiam quod confirmatur hæc regula & ipsius exempla traduntur.ff.de le.con.l.ij.de in diem addic. Sabinus. de fide instr. l. plures. de secundis nupt.generaliter.§.in his.}Contra.s.eod. lib.de præben.cui de non sacerdotali.Solu.illud facit forma mandati.& facit quod dixi supra eod.plus semper. Item contra supra de mu.pet.prudentiam. vbi clausula, appellatione remota,impetrantis fauore apposita,in læsionem retorquetur ipsius. Sol.ibi: quia id locum habet cum princeps aliquid concedit ad instantiam petentis, hoc cum motu proprio: puta minoribus vel ecclesijs. [c] Et sic etiam respondetur ad decre.de constit.cum omnes.ff.quod quisque iur.l.j. & probatur eodem titu.l.iij. & facit optime ad hanc solutionem. supra eodem lib.de præben.si motu proprio.Item contra.ff. de iur.au.annu.l.ij.vbi lata sententia pro me super ingenuitate,perdo ius annulorum:sed hoc non inducit sententia:sed tacita mea renuntiatio : quia eligendo vnum ex contrarijs, alteri renuntio.s.de elect.vt quis.C.de fur.l.j. [d] Item contra C.de quæst.l.pridem.vbi seruus pro domino non torquetur. Sol.non posset torqueri pro domino, quinetiam torqueretur cōtra eum: quia pro vtraque parte testis iurat dicere veritatem. Item contra.C.de Iudæis.l.die sabbati.vbi præcipitur q Iudæi non conueniantur nec conueniant in solennitatibus suis.Sol.speciale est propter festiuitatem. Vel posset dici q concessio illius priuilegij non stetit in finibus proprijs propter æqualitatem in iudicijs seruandam. [e] Itē contra.ff.de peri.& com.rei ven. si vina. vbi in fauorē emptoris vina ementis excepta fuerunt acida & mucida, & tamē ipse emptor

Sententia lata pro minore curatorem non habente, valet et tenet.

c Placet Phil.Dy.

d Idem Dy.

e Idem Dy. Phili.

emptor illa inuito venditore habere non posset. Sol.ibi nullus fauor,sed ius commune, hic autem de gratia vel fauore loquitur,quod est propriè contra ius commune, secundum Accur.Item signatur contra.ff.de auct.tut.l.obligari.§.hæreditatē.& institu.de Attil.tu.§.neque.[a] vbi dicitur quòd pupillus nō potest adire hæreditatē etiam locupletē sine tutoris auctoritate. Sol. in his quib9 certum est conditionem pupilli effici meliorē, valet factum à pupillo etiam sine tutoris auctoritate, vt si feratur pro eo sententia,vt in.l. non eo minus.In his verò quibus certum est conditionem pupilli deteriorem constitui,vt si alicui se obliget, vel actionem cedat, factum sine tutoris auctoritate non tenet. Cod. de auct. præ.l.ij.& iij.In his verò quibus dubium esse potest, an pupilli conditio constituatur melior vel deterior, vt in hæreditatis aditionę quæ potest habere latentia onera, factum à pupillo sine tutoris auctoritate non tenet,vt in dictis contrariis,& hoc fauore pupilli ne oneribus implicetur.ff.de acquir.hære.l.more.&.l.pupillus. Et hæc regula habet veritatem in sui contrario,scilicet quòd pœna vel odium non debet conuerti in præmium.xvj.quæst.j.legi.s.de sent.excom. si verè.cum suis concor.ff.de leg.j.l.si seruus plurium.§.qui autem. ADDITIO. Dyn. etiam alleg.ff.de inter. & re leg. relegatorum.§.vlti.&.l.seq.& quod not. in auth.de hære.& fal.§.si verò.col.j.Ioannes Andreæ.

a Ibi vide dominum meum Nico.Brux.

Pœna vel odium non debet conuerti in præmium.

REGVLA LXII.

NVllus ex consilio,[a] dummodo fraudulentum nō fuerit,obligatur.

Idem.

NVllus ex consilio.} Casus figuratur per.l.ij. in fi.ff.man. CumTitius haberet aliquam pecuniam, & erat dubius an deberet illā fœnerare,id est mutuare sub vsuris,vel exponere in emptionem prædiorum, ipse petiit à me consilium. ego dedi cōsilium ei vt potius pecuniā suā fœneraret quàm in emptionem prædiorum collocaret. quod fecit insequendo consilium meum.postea sui debitores quibus pecuniam fœnerauerat,sunt facti nō soluendo,quia mercātię suæ pertinebant ad alios mercatores.ipse videt se deceptū ex consilio meo,vult agere contra me actione mandati vt restituam sibi damna & interesse quæ ipse consecutus est ex consilio meo.vtrū possit? Respon.q non, nisi fraudulenter fecerim, vt si erant debitores mei,& dedi ei tale consilium vt debitores mei mihi satisfacerent, tunc ex consilio doloso tenerer.

Glossa seq.primò dicit vnde sumpta. ponit rationem regulæ & exceptionem.secundò distinguit. tertiò ostendit quid differt consilium à mandato.

a *Nullus ex consilio.* Hæc regula sumpta est ex.l.ff.e.tit.l.cōsilij.Ratio huius regulæ colligitur ex canone. xiiij.q.j. quod præcipitur.ex decre.de arb.cū olim.ex.l. ff.man.l.ij.in fi.per quam exēplificare potes.& ibi de hoc.Et.ff.de verb. signifi. sæpe.in fi.& insti.de obl.quæ ex delic.§.ope. Nullus enim tenetur consilium sequi, immo explorare & deliberare debet apud seipsum,an sibi expediat,necne:vt in prædictis iuribus.Si autē cōsilium sit fraudulentum,bene obligatur cōsulens, licet duret ratio supradicta, & hoc ratione fraudis. exemplifica per canonem.lxxxvj.distinct. tanta.s.de renun. sanè.ff.de.dolo. quòd si cum scires. Nota igitur & breuiter circa hoc.aut consilium datur circa contractum vel quasi,aut circa maleficium vel quasi. Primo casu subdistingue, aut tale consilium non est fraudulentum, & tunc non tenetur, [b] vt hic, & in supradictis iuribus.ff. de dol. & eleganter.in fi.aut est fraudulentum,& tunc tenetur actione de dolo ipsi cui consilium dedit,vt in prædic. l. quòd si cū scires. vbi ille qui dolosè mihi cōsuluit, & fortè sui lucri causa mutuare debitori non idoneo, tenetur mihi actione de dolo. ad idem. ff. de proxeneticis.l.ij. In secundo casu, scilicet cum datur circa maleficium,tunc tenetur consulens,non tamen illi cui,sed illi contra quem consilium dedit: nec tunc tenetur actione de dolo, sed eius maleficij nomine. nam si consuluit occidi,homicida est.50. dis.si quis viduam.de homi.sicut dignum. Si consuluit seruo vt fugeret, vel furtum faceret, tenetur furti [c] vel serui corrupti. ff.de ser.cor.l.j.§. persuadere.Si consuluit Titium mihi iniuriam facere,tenetur mihi actione iniuriarum.de pœ.dist.j. non solū.ff.de iniu.l.non solū.Idem vbicunque cadit in nomen maleficij.ipsi autē cui dedit cōsilium,non tenetur,tum quia scire debebat id sibi nō expedire,vt.s.dixi. tū quia ex improbitate sua nullus cōsequitur actionē.ff.de fur.itaque fullo. Differentia est ergo inter mandatum & consilium. nam mādator obligatur mandando,sed non consulens consulendo.ff.man.l.ij.& instit.man.§.tria genera.vbi de hoc.

b Sentit Bar.l.nō solū.§.si mandato.ff. de iniur. circa fi.& l.si remunerādi. §.si tibi. in mandato non cōsilio loquitur. Philip.

c Non tamen condictione furtiua.ff. de condi. fur. proinde.qd dic vt ibi no.& prædict.l.sæpe. Ioan.And.

EXceptionem.} CASVS figuratur per.c.illud.s.de prescr. hoc modo. Titius detinebat rem ad me pertinentē.feci eum conueniri coram iudice competēte.obtuli ei libellum, cui petij responderi.Cum restaret per ipsum respōderi meo libello, Titius excipiendo proposuit quòd ipse possederat illam rem per tempus sufficiēs ad præscriptionem petebam vt ipse probaret se prescripsisse illam rem.Dicebat ipse,probato primò quòd res fuerit tua. dixi quòd sufficiēter probaui meam intentionem per tuam exceptionem peremptoriā, & quòd aliter nō teneor probare rē ad me pertinere.queritur an bene dicam? Respondet q non, quia teneor probare me esse dominum illius rei quam peto, quia exceptionem obiiciens non videtur aliquid de intentione aduersarij confiteri.Vel pone quòd à te petij centum scuta,& per libellum meum dicebam quòd illa promiseras mihi soluere intra certum tempus,& petebam te condemnari ad reddendū & tradendum illa centum vnà cum expensis. tu excipiendo proposuisti quòd mihi solueras illa centum,vel tibi feceram pactum de non petendo.vtrum per illam confessionem videaris mihi confiteri quod mihi promisisti,vt sim releuatus ab onere probandi meam intentionem? Respondetur q non. Et glo.ponit tres rationes istius dicti,quia potest fieri quòd dicas quòd fecissem tibi pactum de non petendo, licet non esses mihi obligatus.Item si dicat reus rem præscripsisse,nō videtur confiteri quòd res pertinebat ad actorem, quia fortè pertinebat ad alium, & non tenetur quis rem restituere actori,nisi probet suam esse.l.si.C. de rei ven.Item opponēs exceptionem peremptoriam videtur negare intentionem actoris:& si ex propositione huiusmodi exceptionis resultaret confessio, ipsa produceret duos effectus contrarios, scilicet affirmationem & negationem.quod est contra.l.qui hominem.§.vlti.ff.de solu. Et obiiciens exceptionem peremptoriam,videtur negare intentionem actoris. Pro hoc facit.l.vnica C.de lit. contest. vnde tria sunt de substantia ordinis iudiciarij,videlicet quòd offeratur libellus,item quòd fiat litis contestatio,& feratur sententia in scriptis. vt glo.in d.c.de causis.de officio & potestate iudicis delegati. in anti. & in.l.prolatam.C.de senten.& interlo.omnium iudi.Quæritur vtrum per propositionem exceptionis peremptoriæ fiat litis cōtestatio? Dicit.Cy.in.d.l.vnica litis cōtesta. quòd sic:quia si quis negaret intentionem actoris, videtur facta litis contestatio, modo proponendo exceptionem peremptoriam,reus tacitè videtur negare intētionem actoris.Nam exceptio peremptoria tacitè habet negationem inclusam. Sed habemus contrarium in cap.ij.de litis contesta. istomet lib.& Barto.in dicta.l.vnica.alleg.respond.ad illud cap.dicit quòd procedit opinio Cy. quando oblato libello per actorem, reus incontinenti proponeret exceptionem peremptoriam. secus si dato libello reus captaret terminum ad respondendum libello, & termino adueniente reus proponeret exceptionem peremptoriam. Panor.in cap.vnico de lit. contesta. in antiq. concludit contra Bar.quia cap.ij. de lit. contesta.istomet libro loquitur indistinctè quòd per propositionem exceptionis peremptoriæ non fit litis contestatio,non distinguendo vtrum illa propositio exceptionis peremptoriæ fiat ex interuallo, vel incontinenti. Item quia exceptio peremptoria proponitur ad contrarium effectum, litis contestationis,& iura allegata pro alia parte nō faciunt contra, quia respondendo ad factum siue narrata vel ad ius fit litis contestatio,& sufficit respōdere ad narrata dicendo. nego narrata in tuo libello esse vera,vel ad ius dico petita in libello non debere fieri.tamen practici communiter faciunt lit.contest,respondendo ad vtrunque, scilicet ad factum,& ad ius.de hoc per glo.in.c.ij.allegatam.

REGVLA LXIII.

EXceptionē[b] obiiciēs non videtur de intentione aduersarij confiteri.

Idem.

Litis contestatio an dicatur fieri per propositionē exceptionis peremptoriæ.

Glossa sequens primò ponit exempla,& remittit.secundò obiicit.ponit opi.quam non approbat,& soluit reddens triplicem rationem regulæ, & supplens cautelā quam improbat.tertiò prorogat regulam ad replicationem.

b *Exceptionem.* Pone casum supra de præscript.illud.ff.de excep. l. non vtique. & habes hæc verba. supra de excep. cum venerabilis. Et prosequere hanc materiam vt ibi not. Et aduerte quia mirabilis videtur hæc regula. nam si ego excipio de pacto de non petendo, videor confiteri debitum fuisse. si dico interrupti præscriptionem, videor fateri te præscripsisse. si dico contra te præscripsi, [d] ergo primò id tibi debitum erat quod præscripsi, & sic actor nil amodo deberet cogi probare, sed excipiens tantum. & facit ad hoc supra. de transact. præterea. ij. & ideo dixerunt quidam [e] hic loqui de exceptione non numeratæ pecuniæ,& similibus. {Quas Dyn. hic dicit non esse exceptiones iuris, sed facti vel intentionis} in quibus reus nil fatetur, vt not. in. d.l. non vtique. Sed secundum hoc mihi videtur hæc regula superflua, & ipsius nulla dubitatio. Dic ergo quòd huius regulæ ratio triplex est. Prima, quia

d Not.hoc & remissionem quam statim dabo.Io.And.

e Vt not.in Spe.de excep.§.viso. post princ. & ibi vide qd de præscriptione ibi scripsi super prima forma. Ioan.And.

quia licet dicam, fecisti pactum de non petendo, poterat esse quòd illud non erat verè debitum, vel naturaliter debitum tantum, vel nullo modo. Item licet dicam, interrupi, fortè non erat completa præscriptio, immo hoc dicere videor, quòd completa non fuerit dicendo me interrupisse: vel si cõpleta fuerat, sine titulo fuerat & bona fide.

REGVLA LXIIII.

Quæ contra [a] ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

Idem in aliis exceptionibus. Secunda, quia per exceptionem nego me debere, si per ipsam de intentione actoris dicerer confiteri, eadem exceptio duos contrarios effectus haberet, quod esse non debet. ff. de sol. qui hominem. §. vlti. de baptis. & eius effec. maiores. Cum igitur per exceptionem negẽ intẽtionem aduersarij, non est congruũ me per ipsam dici fateri. Et quod dicitur. ff. cõmo. si is. §. vlt. sit speciale propter iustã ignorantiã soluẽtis, ne sit in damno solum. Tertia, quia reus priuilegiatus est, vt possit proponere duas exceptiones etiam contrarias, vt dixi. š. eo. nullus pluribus. Sicut ergo expressè dicere possit, nego te præscripsisse: & postea si præscripsisti, interrupi: vel nego me promisisse, & postea pactum opponere de non petendo: sic dicendo tuam præscriptionem interrupi, vel pactum de non petendo fecisti, vel his simile, intentionem aduersarij non fatetur, cum adhuc dicere possit, non promisi, non prescripsisti, & de sic de singulis. Tutius tamẽ esset ipsi reo sic dicere, [a] Nego me promisisse, & posito ꝙ promiserim, mihi pactum de non petendo fecisti, & sic de singulis. Ad hoc. xiij. q. ij. in prin. & not. in prædic. decre. cum venerabilis. & in prædic. l. non vtique. Sed quia hæc forma verborum docet mentiri, vbi conscientia & veritas est in contrarium, non est amplectenda, [b] cũ prius animas, demũ linguas oporteat fieri eruditas, vt in procemio. ff. in fi. Et facit quod dixi. š. de confes. c. in glo. j. versi. ad positiones. Vnũ no. quia idem quod dicit hæc regula in exceptione, intelligas & in replicatione. vnde sicut excipiens non confitetur actionem, ita nec replicans exceptionem, eadem de causa. sicut enim se habet exceptio ad actionem, ita replicatio [c] ad exceptionem, & triplicatio ad replicationem. & hoc satis probatur supra de exce. dilecti. ff. de exce. l. ij.

a Et hoc casu intelligit Dy. hãc regulã inducẽdo. l. si quidem. C. de excep. 2. et. 3. respõ. qđ non placet vt sequitur in glos. Ioan. Add.

b Nec est necessaria, dũmodo stetur in metu exceptionis. super quo vide quod no. supra eo. li. de litis cõte. c. 2. in gl. ante pe. Ioan. And.

c Et sorti', vt dixi de excep. à nobis in sum. replicationum. in. 4. membro. Ioan. And.

Q*uæ contra.*} Casus in hac regula figuratur multis modis. Primò per. c. non solũ. š. de regularibus. Iure prohibetur mendicantibus religiosis ne ipsi recipiant aliquem ad professionem faciendam intra annum probationis. Sed pone quòd ipsi fecerunt contrarium, vtrum teneat professio? Est ibi textus quòd non, quia talis professio est facta cõtra ius. Item ponitur casus per. c. ij. de testi. in anti. Prohibetur iudicibus ne recipiant aliquos testes parte non vocata. Sed pone quòd cum litigarem contra te coram iudice competente, lite contesta. negatiuè super meo libello, & datis meis articulis iudici, ipse iudex te non vocato neque citato recepit & examinauit meos testes, an valeat receptio & examinatio testium? Respond. quòd non.

Item potest poni casus in alienatione rei ecclesiasticę, quę non potest alienari sine causa & cum auctoritate prælati. si causa non subsistente & sine auctoritate superioris fuerit alienata, non valet alienatio.

Glossa seq. primò remittit ad exẽpla, & ponit alia, & remittit de materia. secundò obiicit in specie & in genere de prohibitis quæ facta tenent vel cõfirmãtur, & tripliciter soluit. ponit & quartam solutionem quam improbat. tertiò obiicit de maleficiis, & soluit.

a *Quæ contra.* Pone exempla quę dixi. š. e. non præstat impedimentũ. Item. xxv. q. ij. imperiali. vbi sunt hæc verba. &. š. e. lib. de reg. non solũ. &. š. de testi. c. ij. &. C. de legi. non dubiũ vbi de hoc. Obiicitur ad hanc regulam de matrimonio contracto post simplex votum, quod tenet. š. eo. lib. de vo. c. vnico. & de matrimonio cõtracto post interdictum ecclesiæ. š. de ma. contrac. contra interdi. eccle. per totum. & inter compatres ex catechismo. š. eo. lib. de cogna. spi. c. ij. & de sententia sub conditione lata, quę tenet. ij. q. vj. biduũ. & in ecclesia consecrata per alienum episcopum, vt. vij. q. j. episcopus in diœcesi. & de omnibus quæ fieri prohibentur, tamen facta tenent. [d] Item obiicitur de iis quæ fiunt contra ius, & postea confirmantur, quæ allegaui. š. eo. non firmatur. Sol. generaliter dici potest secundum Ioan. qui hoc not. x. dist. vides. & Ber. qui idem not. de spon. duo. ca. vltim. in vlt. glos. & Accur. in prædi. l. non dubium. hanc regulam habere locum in iis quæ perpetuam habent prohibitionis causam, contraria in iis quæ temporalem. Vel dic hanc regulam esse veram nisi eodem vel alio iure tolleretur. [e] & sic intelliguntur contraria. Et de hoc in Spec. de dispu. & alleg. eo. §. post hæc versi. vel illud ius &c. Vel dic quòd illa non sunt directè contra ius, quia licet ius non assistat, non tamen plenè resistit. Quidam tamen distinguere voluerunt, dicentes ꝙ aut ius prohibet, & addit ꝙ si contra prohibitionem fiat, non valeat: aut simpliciter prohibet. In primo casu habeat locum hæc regula cum suis concor. In secundo habeant locum contraria & sua similia. & facit ad hoc. š. de regu. ad apostolicam. sed hæc distinctio reprobatur per predic. l. non dubiũ. vbi habes expressè ꝙ sufficit legislatorẽ aliquid prohibuisse, licet nõ adiecerit, si cõtra factũ fuerit, nõ valere. Idẽ videtur tenere Guli. š. de off. ordin. Romana. iuxta si. Item obiicitur de maleficiis quæ cõtra ius fiunt, nec tamẽ habentur pro infectis. Solu. hæc regula habet locum in iis quæ de iure sortiuntur effectum, id est, aliàs sortiri possunt. Et facit quod dixi. š. eo. tit. non prestat impedimentũ. & illud hic adde, nam matrimonium nullum interdũ non habetur pro infecto, immo præstat impedimentũ secundo: & electio nulla interdum præstat impedimentum secundæ. quod dic vt not. de elect. auditis. Ioannes Andreæ.

d Dat Dy. exemplũ de l. relegatorũ. §. ad tẽp'. ff. de inter. & rele. ad idem. ff. de se. Ioan. And.

e Ad annullandum certa actio vel exceptio paretur vt in iis quæ fiunt dolo vel metu. Dy. quia factũ tenet, licet nõ teneat considerato effectu. ff. eo. nihil interest. Ioan. And.

Idem.

REGVLA LXV.

In pari [b] delicto vel causa potior est conditio possidentis.

I*N pari.* [f]} Casus figuratur primò per capitulum, nõ sanè. xiiij. q. v. Cum haberem litem cum Titio, fuit taliter processum quòd fuit deuentum ad renuntiationem & conclusionem. visis meis actis & attestationibus testium, vidi quòd habebam causam iniustam, vidi iudicem corruptibilem, dedi ei certam pecuniæ quantitatem vt ipse ferret sententiam pro me. iudex illam pecuniam recepit. non est dubium quòd ipse iudex illam pecuniam turpiter recepit, & ego similiter illam turpiter dedi. volo postea repetere illam pecuniam sic per me traditam, dicẽdo quòd ipse illam recepit ob turpem causam, vtrum possim? Respondeo ꝙ non, quia ipse est possessor: & in pari delicto melior est cõditio possidentis. tamẽ pecunia non debet remanere apud iudicem, sed fiscus debet illam habere. sed si solũ promisissem, non posset iudex agere contra me, quia sum possessor. Item potest poni casus per. c. quia frustra. š. de vsur. hoc modo. Exercui vsuras per aliqua tempora, postea deueni ad paupertatem, & illas vsuras non restitui. Et ponamus quòd etiam accepi pecuniam sub vsuris. illas vsuras cum sorte principali solui creditori. volo illas vsuras repetere tanquam indebitè solutas. fuit pro parte aduersa oppositum quòd à pluribus aliis debitoribus acceperam vsuras. dicitur ibi ꝙ non possum repetere vsuras nisi restituã vsuras illis à quibus recepi. Item potest poni casus per. l. vbi autem. ff. de condi. ob tur. cau. Aliquis Titius dedit pecuniam alicui virgini ob stuprum committẽdum cum ea. ista mulier recepit illã pecuniam. Titius vult eã repetere, dicendo ꝙ mulier illam recepit ob turpem causam, vtrũ possit? Est ibi tex. quòd nõ: quia est ibi in pari turpitudine. vnde dicit glos. in pari turpitudine, vel in pari causa. Et respectu causæ potest sic poni exemplũ per. c. si à sede. š. de preben. e. lib. Cum vacaret aliquod beneficium, fuit collatum duobus, quia papa illud tibi contulit, & ordinarius mihi. quæritur quis erit potior, quia non apparet de prioritate collationis? Dicitur quòd ille est potior qui possidet: & si neuter possidet, ille est potior qui habet causam à papa.

f De cõmodo possessionis mouer. ni. l. quoties. C. de rei vendi.

Quia frustra. de vsu. peculiariter declaratur.

Glossa sequens primò dicit vnde in vtroque membro sit sumpta, & vtriusque membri ponit exẽpla. obiicit ad vnum exemplum, & soluit. secundò notat. signat contrarium, & ibi remittit.

b *In pari.* Inquantum hæc regula dicit de delicto, sumpta est de. l. ff. eod. titul. l. cum par delictum. inquantum dicit de causa, sumpta est de. l. ff. eo. titu. in pari causa. Pone casum in delicto per can. xiiij. quæst. v. non sanè. In eo scilicet qui repetit pecuniam quam dedit pro iniquo iudicio. Item in eo qui vsuras quas soluit repetit, cum ipse sit in pari delicto. [g] de vsur. quia frustra. Item per. l. ff. de condit. ob. tur. cau. l. vbi autem. &. l. seq. vbi habes quòd non repetitur quod propter stuprum, vel vt malè iudicetur, datum est. De causa pone per decre. š. eo. lib. de præben. si à sede. & per. l. ff. de verb. oblig. si seruum. aliàs incipit. si Stichum. §. sequitur. vbi dicitur quòd cum quæritur de damno, & par est vtriusque causa, potior est qui tenet, quàm qui prosequitur. Et aduerte, quia malè videor exemplificare per decr. illã, si à sede. nã ibi nõ erat par causa, quia fuerat vni collata per papã, alteri per ordinarium. Sed nõ quæritur de paritate quo ad potestatem conferentium, sed de paritate quo ad tẽpus, quia cui primo collata fuerit dubitatur: & ideo in hac pari causa tẽporis potior erit conditio possidentis. [h] Et no. quia hic exhibetur fauor reo, qui absoluitur in pari causa vel delicto. C. de condi. ob tur. cau. l. ij. vnde semper dicere consueuimus quòd in pari delicto vel causa, potior sit excipientis conditio, vt in præalle. iuribus. Ad hoc de conces. præben. ex tenore. de adul. cap. pen. & vltim. Contradicere videtur decret. illa de conces. præben. cum super. sed solue vt ibi in gloss. quæ incipit,

g Nec obstat ꝙ delictum sit circa diuersa. Dyn.

h Vide Feli. c. capitulum sancta crucis. col. 14. & 15. de rescrip. gl. & ibi per me notata. ca. quia sæpe. de præb. lib. 6.

pit, quia frustra. in fine. Dyn. ponit hic distinctionẽ [a] cuius verba vide ad literã. ADDITIO. Ioan. Mo. in decre. š. eo. li. de testi. c. j. dixit regulã istam, in pari &c. locũ habere in iis quę in se sunt turpia, vt occidere & furari. Vbi verò factũ in se nõ est turpe, sed qualitas rei adiectę vel personarũ facit illud turpe, tunc non est melior conditio possidentis. quod dicit probari de simo. veniens. & ratio redditur. ff. de cõdi. sine causa. l. auunculo. j. & ij. respõso. Et hic dicit ꝙ allegatio ibi posita facit pro regula, licet decisio videatur facere cõtra, quę plus respexit factum quàm qualitatẽ, ne agens esset in damno. loquitur lex de pecunia data nomine dotis per neptẽ auunculo, quę permittitur repeti quasi ex nulla causa data. dare ergo non est prohibitũ etiã in spiritalibus, sed adiectio facit illud turpe, quãdo scilicet datur ex pacto, vel taxatione quę habet vim pacti, & ideo repetitur. facit supra de magi. c. ij. & vide quòd notatur de simo. in. c. de hoc. Ioan. And.

** Al. Cum stat.*

a Dicit ꝙ de eodẽ crimine tu nõ accusas, sed de diuerso pari vel minori bene, dum tuam tuorũq; iniuriam prosequeris. l. negãda C. qui accusa. nõ pos. aliàs nõ audiris nisi maius crimẽ obiicias. si ciuiliter agas, procedit regula. Bart. l. cũ mulier solu. ma. vide Angelũ insti. de exceptio. col. 13. Panor. c. intelleximus. nu. v. de adulte.

Idem.

REGVLA LXVI.

Cum * non [a] stat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur: haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

Idem.

C*Vm non stat.*} Casus figuratur primò per ca. si quælibet §. prophetauit. xxij. q. ij. vbi est textus, Deus mandauit Abrahæ vt filium suum duceret in montem, & sibi illum sacrificaret. ad præceptum domini Abraham filium suum duxit in mõtem, & cum paratus esset illum occidere & Deo sacrificare, fuit impeditus per angelum. vtrũ perinde sit ac si filium suũ occidisset quantum ad meritum? Respondetur ꝙ sic. Item figuratur casus per ca. quoniam frequenter. §. porrò. supra vt lite non contesta. in antiq. Certum est quòd iudex non potest procedere ad sententiam definitiuam ferendam parte non citata: & si pars sit absens, debet citari citatione formali ad audiendum sententiam. Ponamus quòd iudex decreuit citationem contra eum absentem, & misit executorem vt ipse reus veniret auditurus ferri sentẽtiam. iste reus misit suos familiares qui impedierunt executorem ne posset eum citare. nunquid habetur pro citato? Respondeo quòd sic, quia per eum non stetit. Item potest poni casus per. l. vlti. C. de condi. insertis. Aliquis Titius veniens ad mortem condidit suum testamentum, in quo legauit seruo suo libertatem, si ipse seruus daret decem scuta hæredi testatoris. seru' post mortem domini sui obtulit illa decem scuta hæredi scripto, qui hæres noluit illa accipere. vtrum conditio habeatur pro completa vt seruus consequatur libertatem? Respondetur quòd sic. Idem si alius nomine serui obtulisset illam pecuniam.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò notat tria. Tertiò obiicit, & soluit distinguendo.

a *Cum non.* Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. in iure ciuili. Pone exemplum Abrahę Gene. xxij. per quem non stetit quo minus secundum domini præceptum filium immolaret, vnde perinde apud dominum gratum fuit ac si immolasset. xxij. q. ij. c. si quælibet. §. prophetauit. &. c. seq. Itẽ pone in eo qui impedit ne ad eum citatio perueniat, vt supra vt lit. non contest. quoniã. §. porrò. In stipulatione. ff. de condi. & demonst. l. iure ciuili. Itẽ potes ponere in libertate legata, vt aliquid detur hæredi, & per hæredem stat. C. de condi. insert. l. pe. (aliàs est vlti.) & idem in aliis legatis. ff. de condi. & demonst. l. cum pupillus. & in institutione heredis. ff. de condi. instit. l. iij. Nota tamen quòd si mihi decem promiseris si te vicero, tacitè videtur hoc actũ vt resistere possis, & sic habetur pro expresso. ff. si certum peta. l. cum quid. Et nota quòd dicit, per eum ad quẽ pertinet. nam si staret per alium tertium, vel etiã per impedimentum mei ipsius, tunc habet locum regula supra eo. imputari quia tunc licet non imputetur quod per me non stat, vt vbi, tamẽ nõ habebitur pro impleto, vt hic, [b] &. ff. de condi. & demonst. l. quibus diebus. in prin. Item nota ꝙ si libertas legata est seruo si decẽ hæredi dederit, & per hæredẽ steterit quo minus seruus dederit illa decem, perinde est ac si impleta esset cõditio, quia ille liber erit, tenetur tamen postmodum ad illa decem, nisi fortè obtulerit, & heres non susceperit. C. de condi. inser. l. vlt. Sed dicit lex ꝙ si testator legat liberto decẽ sub cõditione si cum filio steterit, & filius moriatur, & sic per eũ vel per casum in eius persona cõtingentẽ stat quo minus cõditio impleatur, non tamen debetur relictũ. ff. de adimen. lega. l. Seio. in prin. Solu. cũ stat per eũ, id est, per factũ eius vel impedimentum ab eo præstitũ, habetur conditio pro impleta, & sic simpliciter vera est regula. Sed si stat per casum in persona eius contingentẽ, distingue, aut erat relictũ contẽplatione ei' in cuius persona erat implenda conditio, & tunc nõ debetur relictũ, vt in predicta. l. Seio. aut fauore eius cui relinquitur, & eo casu debetur. ff. de an. leg. l. Meuia. in prin. aut dubitatur, & eo casu relictum debetur quasi in dubio sit interpretandum legatarij fauore relictum, si ex veritate vel ex coniecturis aliud non apparet. ff. de condi. & demonstra. l. illis libertis. & Cod. de legi. l. j. ADDITIO. Idem Dyn. & plenius Cod. de insti. & substit. l. j. Ioannes Andreæ.

b Et sic patet quòd ista per illã non est superflua. Dy. tamen dicit illã loqui quãdo impeditur per casum. istam verò quãdo impeditur per eum cuius interest cõditionẽ nõ impleri. Io. Andr.

REGVLA LXVII.

Quod alicui [b] suo non licet nomine, nec alieno licebit.

Idem.

REGVLA LXVIII.

Potest [c] quis per aliũ, quod potest facere per seipsum.

Q*uod alicui.* [c]} Casus figuratur per ca. sicut non suo. xlvj. distinctio. Certũ est quòd quis non potest exercere vsuras nomine suo, aliàs incurrit varias pœnas à iure statutas, quia denegatur ei communio quandiu est in seculo, & sepultura post mortem. sed & patitur alias pœnas de quibus dictum fuit supra de vsu. eod. lib. sed vtrum ad minus aliquis possit nomine alieno, id est, ad vtilitatem alterius exercere vsuras? Respondetur quòd non, per rationẽ huius cap. Item potest poni casus per. l. si quis. in fi. de iurisdi. om. iudi. Certum est quòd corrumpẽs album prætoris incidit in pœnam illius legis. Sed vtrum sit mihi licitum corrumpere album prætoris nomine alieno, id est ad mandatum alterius? Respondetur quòd non, immo incido in pœnam, & etiam ipse mandans, si ratum habuerit.

Ioan. And. circa hanc 67. regulã quærit, an quis posset tractare causam nomine procuratorio quã non posset suo. vide Barto. & doct. in. l. hæreditariæ. ff. de furtis. & quæ notaui ad c. 1. in prin. supra eo. de procura.

Glossa sequens primò ponit exempla. Secundò dicit in maleficiis regulam loqui, aliàs ipsius falsitas pateret in delegato liberto & laico. Item locum habet in eis quæ sunt ordinis.

b *Quod alicui.* Pone casum per capitulum. xlvj. dist. sicut nõ suo. meo enim nomine mihi non licet fœnus exercere, ita nec alieno. Item per decre. de crimi. fal. ad falsariorum. sicut enim proprio nomine literas papales falsare non debeo, ita nec alieno. Item nec nomine alieno nec proprio albũ prætoris corrumpere debeo. ff. de iurisdic. omnium iudi. si quis id. in fine. {Clemen. de reg. vt professores. dat nouum exemplum huic regulæ. Dy. etiam ponit per auth. vt hi qui obli. §. si quis. vbi sicut tutor non inquietat pupillũ nomine proprio, ita nec alieno, vt ex iure cesso.} Et nota quòd hæc regula vera est in maleficiis. Indecens enim est crimen suum commodis alienis impendere, vt in dicto cap. sicut non suo. hoc dico quia delegatus ex delegatione cognoscit. de causa de qua & proprio nomine cognoscere non posset. ij. q. vj. si quis episcopus. & punit quos aliàs punire non posset. ff. de offi. deleg. sanè. ij. Et libertus nomine alieno vocat patronum in ius, quòd nomine proprio non potest. ff. de in ius vo. l. quæ situm. [d] Et laicus qui non potest causam spiritalem tractare proprio nomine, tractat alieno, vt supra eod. lib. de procura. cap. j. & idem in si. Item habet locum in iis quæ vt demandari possint, requirunt ordinis adminiculum. vnde sicut suo nomine sacerdos simplex non chrismat in fronte, non ordinat ad sacros, ita nec episcopi sui mandato, cum tali demandari non possit, & de hoc supra de consecratione eccle. vel alta. aqua, & facit quod dixi supra eo. ea quæ. Ioannes Andreæ.

c Illis quæ Dy. dicit de tutoribus, adde singula. Ge. à petra sancta. 57. vbi tractatur quãdo tutor possit cum pupillis cõtrahere, & quid faciat iudicis præsentia.

d Ad euitãdũ hoc contrariũ, dicit Dy. regulã loqui cũ faciendum nomine alieno eundem habet effectũ quẽ haberet si effectum esset nomine proprio. Ioan. And.

P*otest.*} Casus potest figurari per. ca. vlt. š. de procura. & per l. j. ff. de procura. in matrimonio hoc modo. Aliquis vult contrahere matrimonium cum aliqua muliere per procuratorem, nunquid poterit? Est ibi textus quòd sic, & hoc verum, dummodo ipse procurator habeat mandatũ speciale à domino suo. Et in hoc articulo dicitur habere mandatum speciale, quando habet mãdatum de contrahendo cum certa muliere, puta cum Berta, quia non sufficeret mandatum generale, videlicet ad contrahendum cum aliqua honesta muliere. Item potest poni casus per. l. Arethusa. in fin. ff. de sta. ho. Aliquis testator dedit libertatem ancillæ suæ si ipsa daret decẽ milia hæredi suo. accidit quòd ista ancilla erat prægnans: & cum esset in actu pariendi, quidam Titius adimpleuit conditionem, nũquid statim efficitur libera vt pariat liberum? Respõdetur quòd sic, quia qui potest per se, potest per alium. Ioan. And.

Glos. seq. primò ponit exẽpla, &. xvj. casus exceptos. secũdò ponit quinque casus exceptos à regula conuersa. rationẽ ipsorum reddit, & adiungit duo similia, dicens regulam, qui facit. non esse superfluam. in fi. arguit & remittit.

c *Potest.* [e] Potest quis per aliũ iurare. lxiij. di. tibi domino. sicut per alium matrimonium cõtrahere. š. e. li. de procura. c. vlt. sic. ff. de procura. l. j. §. ij. Et ibi de hoc, &. ff. de admini. re. ad ci. l. ij. in glos. de statu ho. l. Arethusa. in fi. Hec regula fallit in eo cui cõmittitur certũ ministeriũ supra de offi. dele. c. vlti. š. eo. lib. e. tit. is cui. & optime. C. de cadu. tollen. l. vnica. §. ne autem. ad idẽ. ij. q. iij. abolitio. de cleri. non resi. quia nõ nulli. ff. de solu. inter artifices. Itẽ in pœnitentia suscipienda.

e Dicit Dy. regulã restringendã ad ea quæ possunt per alios explicari. alle. qđ no. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quoties. Io. And.

de pœnit.dist.j.quem pœnitet.in prin. quam per se quisque recipere debet. Ratio est pudor,qui est maxima pars pœnitentiæ,vt ibi.Itē in eo viro qui veniā ætatis impetrat, qđ per se facere debet.C.de iis.qui ve.æta.impe.l.ij.Itē adoptare vel arrogare nō potest quis per alium. ff.de adoptio. post mortē.§.neq;.Ratio est,quia adoptio imitatur naturam. Item fallit in iudice qui per seipsum recitare debet sententiā, nisi sit episcopus siue superior supra eod.lib de re iudi.capit.vlti.

Idem.

REGVLA LXIX.

IN malis [a] promissis fidem non expedit [b] obseruari.

Idem.

Cod.de iudi.authen.ad hæc.Item in eo qui incipit conferre sacramentum vnitatis,qui id per alium perficere non potest xxiij.distinctio.quorundam. Item abbas per se verberando potest corrigere monachum, non per alium, maximè laicum.de sententia excomm.vniuersitatis. Item dominus nouum emphyteutam non per procuratorem, sed per se in possessionem inducere debet Cod. de iure emphyteu.l.vlti. §.penultim. {Item violentum statim potest de possessione expellere per se, tamen non per procuratorem. ff. de vi & vi arma.l. cum fundum. Dynus.} Item qui est in possessione seruitutis,& proclamat in libertatem,per se agit,& non per procuratorem Cod.de asser.tol.l.j.& regulariter in criminali causa,vt.ij.quæstio.vj. si quando. Item quæ sunt meri imperij, vel gladij potestatis, non delegantur secundum leges nisi in casu.ff.de offic.eius cui manda.est iurisdi. l.j.secus secundum canones. de hoc.no. xcv.distinctio.cap. j.xxiij. quæstion. iiij.illud & supra de offi. ordin. quod sedem. & de rap. in archiepiscopatu. & per se respondere debet adultus qui catechizatur, & non per alium.de consecra. distinct.iiij. cum pro paruulis. Item fallit in casu supra eo. lib.de elect. cupientes. Item in casu supra eod. lib.de iudi. cap.j.& in casu supra eod.lib.de offi.lega.c.pen.ij.responso. & de hære.cap.ij.in prin.hæc igitur & similia specialia sunt. Et no.quòd etiam econuerso quædam per aliū possum,quæ non per me. [a] Episcopus clericū suum per alium potest verberare. non autem per seipsum.lxxxvj.distin.non liceat,C. de episcop.& cleri. authen.sed neque. Item episcopus per alium litigare debet.v.quæst.iij.ca.vlt. Et idem in illustri.C. de procur.l.penult.Dynus. Item prælatus clericus habens temporalem iurisdictionem audit & iudicat de causa sanguinis per alium,non per se.supra eod.lib.ne cleri.vel mona.ca. vlt. Item religiosa mulier per alium potest esse in iudicio, non per se.supra eo.lib.de iudi.cap.ij.supra eod.lib.de elect. indemnitatibus.§.sed cum eas.Item episcopus tuitionē,gubernationem,& curam viduarum & pupillorum & peregrinorum non per seipsum,sed per alium, archipresbyterū scilicet vel archidiaconū gerere debet.lxxxviij.dist.episcopus gubernationem.& ibi de hoc. & omnia ista sunt etiam specialia contra regulam secundū quam quod possum per aliū, & per me. Et accidit hoc vel ratione personæ cui hoc non conuenit, vel etiam ratione rei, puta causæ criminalis. & interdum per alterum cōsequitur quis quod per se consequi non posset, vt.s.eo.lib.cōces.præben. cap.auctoritate.&.ff. de statu homi.Imperator.ij.ff.quę res pig.obli.nō pos.l.Aristo.sicut & quædam potest quis tanquam alius,non tāquam ipse.insti.de inof.test.§.si tutor.ff.de adop.si pater.§.qui duos. vbi nepotē ex filio adoptat auus, sed tanquam genitum ex alio filio,& hoc non tanquam auus,sed tāquan quidā extraneus.ad idem.ff.de in ius voc.l.quęsitum. cum similibus. {Multa exempla quibus licet alieno nomine, quod nō licet proprio,vide.s.eo.quod alicui suo,in secunda parte quæstionis.} Et nota quia id dicimur posse, quod de iure possumus. hanc igitur regulam credo loqui de iis quæ de iure sortiuntur vel sortiri possunt effectum, non igitur superabundat regula.j.eodem,qui facit per alium.quæ generaliter loquitur,vt etiam maleficia comprehēdat, & ista regula loquitur de potestate faciendi,illa de effectu iam facti. [b] Item not.ex hac regula,quòd sicut per se potest quis subscribere. ita per alium.quod dic vt no.supra de re iudi.cum inter vos.in glo. potest enim.Ioannes Andreæ.

IN *malis*.} [c] CASVS.Titius promisit mihi suum patrē occidere,vel adulterium committere, vel aliud malum perpetrare,vtrum teneatur istam suam promisionē adimplere, & possit ad hoc compelli? Respondetur quòd non. Vel ponamus quòd Titius apud me deposuit rem suam, & promisit etiam quòd si committerem dolum in re deposita, ipse non ageret contra me ad rem restituendam. postea dolum commisi in ipsa re,quia per dolum meum illam rem perdidi.nunquid poterit ipse agere contra me, non obstante sua promisione,vt sibi restituam rem depositam,vel æstimationem rei? Respond.quòd sic,nec tenetur obseruare suā promissionem.De hac materia tractatur supra in regula, non

a Vt dixi de sen. excom. sacro super fin.v. gl.vbi etiā alleg.ff. de nego. gest. at qui.§.cū me.Io.An.

Episcopus habet tuitionē curā & gubernationem pupillorū, viduarum, & peregrinorum,per alium.

Posse dicimur, quod de iure possumus.

b Idem ibi Dynus.

c Vide hic Ni.Brux. §.quòd ex turpi. insti. de inuti. stipula. & Antoni. de Petru.in.8. esse.l. 1.ff. de iureiur. & quiā hic dicitur de scholari qui promi-

A est obligatorium,& possunt hic poni exempla quæ ponuntur in illa regula.

Glossa seq.pro exemplis & materia remittit, & distinguit malum promissum à malè promisso.

a *In malis*.Pone exempla quæ posui.supra eod. non est obligatorium. & prosequere hanc regulā vt ibi dixi. Et habes hęc verba.xxij.q.iiij. cap.in malis promissis.& ibi de hoc per totam quæstionem. Et nota quòd dicit, in malis promissis.

REGVLA LXX.

IN alternatiuis [c] debitoris est electio, & sufficit alterū adimpleri.

Idem.

nam licet mala promissa non debeant seruari, tamen interdum malè promissa, puta per dolum vel metum, seruantur, quando scilicet seruari possunt sine salutis æternæ dispēdio, si iuramentum intercessit.de iureiur. si verò.in antiq. & dixi in prædicta regula supra eod.non est. ADDITIO. Idem Dy.qui dicit mala promissa ipso iure vitiari. ff.de pact.iure gentium.§.& generaliter.& de verb.obli.l.generaliter.&.l. veluti.&.l.stipulatio hoc modo.&.l.si plagij.&.l. si stipuler. B instit.de inuti.stip.§.quod turpi.Sed malè promissa,puta per dolum vel metum, vitiantur interdum ope exceptionis.C.de inuti.stipu.l.dolo &c.Ioan.And.

b *Non expedit*.secundum vtilitatem, nec licet secundum æquitatem, nec decet secundum honestatem, & de his omnibus supra de vo.magnæ. post princ.Ioan.An.

IN *alternatiuis*.} Casus figuratur per cap. inter cæteras.s. de rescrip.Ego exposui domino papę,quod Titius rector ecclesiæ sancti Desiderij Pictauēsis erat homicida,simoniacus,concubinarius,& plures alios defectus patiebatur,propter quos erat indignus beneficio ecclesiastico. vnde papa scribit quibusdam iudicibus,si constaret Titium esse homicidam,cōcubinarium,simoniacum,quòd ipsi sibi ecclesiam per sententiam auferrent & fortè mihi conferrent.vtrū necesse sit probare omnes istos defectus antequam possit remoueri ab ecclesia? Respond.quòd non, sed sufficit probare vnum ex illis,dum tamen iste defectus per se sufficiat ad probationem, † quia illi defectus sunt expressi alternatiuè, & in alternatiuis erit in optione mea exprimere defectum quem voluero. Idem est si illi defectus fuissent expressi copulatiuè,hoc modo, Si tibi constet quòd talis Titius cōmiserit simoniā & homicidium, auferas sibi ecclesiā sancti C Desiderij Pictauensis. tunc enim ex quo alterum sufficit ad priuationem,dictio &, accipitur pro vel, vt dicitur in dicto cap.inter cæteras. Item potest poni casus in debitore hoc modo,Titius mihi stipulanti promisit dare equum, vel decem scuta,vtrum possim petere vt compellatur mihi soluere equum & decem scuta? Respond.quòd non; sed debeo esse contentus altero ipsorum.sed vtrum sit in electione sua soluere decem scuta, vel equum? Respond.quòd sic,quia in alternatiuis &c.

Glossa sequens dicit vnde sumpta, & ponit exempla. Secundò subdit de alternatiuis ordinis. Tertiò signat contrarium,soluit & remittit.

c *In alternatiuis*. [d] Hæc regula sumpta fuit ex l.ff.eo.tit.l.in eo quod plus est.vbi verba cōiuncta non sunt,sufficit alterutrum esse factū.Pone exemplū per canonem. xij.q.ij.bonę rei. in fi.s. de rescrip.inter cæteras.& in viro qui in causam soluti matrimonij dotem vel eius æstimationem restituere promisit.ff.de iure dot.plerunque.in fine.ad idem.s.de plus peti.c.vnico.vbi dicitur plus petere causa, & in expensis cōdemnatur, qui ex duobus alternatiuè debitis præcisè petit alterum.ad idem de app.significauit. vbi de hoc.& de rescri. D ex parte.& facit de præben.c.ij.ff.de condi.insti. l.si hæredi plures.Sunt tamen quædam alternatiua in quibus debet ordo seruari.ff.de leg.ij.cum pater.§.pe. vt cum mandat testator aliquid dari liberis,aut his deficientibus,consanguineis aut affinibus,quia tunc sequimur ordinē.est ad hoc argumētum quod dixi de ordinis sequendo. xliij.dis.sit rector in fi. s. eod.li.de elect.c.pe.in princip. & eo.li.de præben.mandato.in fi. Est hoc eo.tit.inspicimus,vt ibi dixi.Contradicit ad hanc regulam inst.de leg.§.si generaliter.Sol.illud cū eligēs fuit in mora.ff.de op.leg.l. mancipiorum.s.e.li.de consue.c. vlti.& sic no.Ber.in prædic.de decret. rescrip. inter cæteras. & facit quod dixi.supra eo.contra eum.

QVi *ad agendum*. [e]} Casus in hac regula figuratur per. §. potest xvj.q.iij.& l.si quis ēptionis.C.de præscr.xxx. vel.xl.annorū.Titius possedit rē alienam cū titulo, bona fide,& cum aliis requisitis ad prescriptionē legitimā.Certum est ꝙ si cadat à possessione illius rei quā præscripsit, habet actionē ad illam petendā.Sed quid si nō cecidit à possessione,& verus dominus agit contra eū,nunquid potest excipere de prescriptione? Rñ.ꝙ sic,quia qui admittitur ad agēdū multo

sit nō recedere sine licentia creditoris.Ad. de Baue.in tracta. iura.esse.89.

† Aliàs priuationem.

d Intellige in affirmatiuis.in negatiuis enim requiritur quòd neutrum fiat.

e Ioā.An. & Phil.hic dicūt regulā procedere in ecclesia præscribente rem priuati longo tēpore.

multo magis ad excipiēdum. Item figuratur casus per l.j.§. quod ait.ff.de superficie.vbi est tex.ꝙ si quis conducat rem alienam ad longum tēpus,& cadat à possessione rei, potest agere contra possessorem:& hoc verum actione vtili,& non directa:iuxta notata.ff.si ager vectigalis.Sed nūquid poterit excipere contra verum dominum? Respondetur quòd sic, per rationem huius regulæ.

Glos.seq.primò dicit vnde sumpta, & ponit exēpla.Secundò ponit rationē regulę.Tertiò dicit regulam procedere in eisdē personis.Quartò dicit eā fallere in possessoriis.

REGVLA LXXI.

QVi ad agendum [a] admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.

Idem.

REGVLA LXXII.

QVi facit per alium [b], est perinde [c] ac si faciat per seipsum.

Idem.

a *Qui ad agendū*.hęc [a] regula sumpta est ex l.ff.eo. tit.inuitus nemo.§.cui damus.Pone casum in eo qui legitimè præscribit: quia si cadit à possessione,datur sibi actio:multo fortius dū possidet,datur exceptio.xvj. quæst.iij.cap. placuit vt.§.potest.in princ.ad idem de præscript. illud.in anti. Item conductor soli ad superficiem ad non modicum tempus, habet vtilem rei vendicationem etiam contra dominū:multo fortius exceptionem.ff.de superfi.l.j.§.quod ait. Rationē huius regulæ etiam habuisti supra eod.cui licet plus,& minus licet [b].sed plus est agere quàm excipere. ergo si potest primum,multo fortius secundum:vt hic.nam video exceptionem dari cui non datur actio:vt excōmunicato.s. de excep. cùm inter priorem.Item qui mala fide præscripsit,secūdum leges exceptionem habet aduersus omnem petentem:& si à possessione cadat,non habet actionē.xvj.q.iij.§. potest.ver. quod si.& C.de præscrip.xxx. vel xl. an. si quis emptionis. Et vbi actio tempore tollitur,perpetuo durat exceptio.ff.de do.excep.purè.§.vlti.& venit in compensatione quod non venit in petitione, secundum l. vt debitum naturale.ff.de compen.l.etiam. Et econuerso interdum venit in petitione quod nō in compēsatione: sicut est videre in deposito.C.de compen.l.vlt.&.s.de depo.bona fides.& est speciale.Et adde quod not.de iureiur.quemadmodum in glo.nam cui. Et dic quòd ad agendum admittitur contra eum contra quē excipere vult.hoc dico, ne obstet quod dicitur de Publiciania: nam habens Publicaniam actionem,cōtra alios excipit,non contra dominū.ff.de publici.l.penult. & vlt. & idē de similibus.hoc autē regulariter fallit in possessoriis iudiciis. C.de loca.& condu.l.si quis conductionis.vbi conuentus possessorio, si dicit se cōduxisse,ante omnia possessionē restituit [c]. & post agit.& facit quod dixi. s. e.dolo.nam contra prædonem agentē possessorio,scilicet interdicto vnde vi, non admittitur exceptio:tamen admittitur actio. de restit. spol. in literis.& ca.seq. Et generaliter agenti possessorio refertur quæstio proprietatis agendo,& tamen nō excipiendo de ordine cognitio.cap.vlti. C.de rei vendi.ordinarij.de concess. præben.post electionem.in fi. de appel. constitutis.ij.in fi. de accusa.accedens.

QVi *facit per alium*.} Ponamus quòd iniunxi famulo meo vt clericum verberaret:quod fecit ad mandatum meum,& nomine meo. nūquid sum excommunicatus ipso facto ac si ego illum verberassem? Respondetur quòd sic. Item potest poni casus in matrimonio. Constitui meū procuratorem ad contrahendum cum Berta. nunquid sum eius maritus ac si in propria persona cōtraxissem? Respon.quòd sic:quia qui facit per alium &c.quando ille actus potest expediri per alium.

Glossa seq.dicit vnde sumpta,& pro exemplis, materia & obiectionis solutione remittit.

b *Qui facit per alium*.Hæc regula sumpta est ex l.ff.eod.tit.l. quod iussu alterius.Po. exēpla in regula & prosequere eam vt dixi.s.eo.potest quis. Et non superabūdat hæc regula per illam:vt dixi ibi in fin. ADDITIO.Dyn.ponit hic specialia exempla,quæ vide.Ioan.And.

c *Perinde*. hoc procedit de quadam iuris interpretatione, cùm verè loquendo factum etiam ab eodem diuersis tēporibus, non repræsentat identitatem eius facti. ff.de condi. inde.si non sortem.§. libertus. & in authen.de fi.instr.circa prin.secundū Dy.probatur hoc supra eo.lib.de elec. vt quis duas.Ioannes Andreæ.

FA*ctum legitimè*.} Casus figuratur per cap. pen. de eo qui cog.cōsan.vxo.suæ.in an.hoc modo:Contraxi matrimoniū cū aliqua Berta:contracto matrimonio,cognoui consanguineā vxoris meæ:& sic est affinitas inter me & vxorē meā vtrum propter affinitatem superuenientē dissoluatur matri-

a Hæc regula fallit si actio & exceptio tēdunt ad diuersa.c.inter dilectos in princ.de excep.præla.Item fallit si aliquid subesset repellens exceptionem ca.debitores.de iureiurando.

b Dy.dicit quòd ratio sumitur de regula,fauorabiliores.j.ff.eo. & sic ad idem.s.eo. cum sunt. & ca.non licet. Ioan. And.

c Esset enim species spoliationis possessionē denegare locatori ff. de preca.l. vlt.& ideo super dominio non auditur, nisi facta restitutione. ff. si per vim vel alio modo.l.j. Dy.

A monium iam contractum:Respon.quòd non:quia quod initio tenet,nō dissoluitur,licet perueniat ad eum statū in quo non valuisset.Itē potest poni casus in furioso.Certum est ꝙ furiosus non potest matrimoniū cōtrahere propter defectū cōsensus.Ponamus ꝙ aliquis sanæ mētis cōtraxit matrimoniū cum aliqua Berta: contracto matrimonio effectus fuit furiosus. vtrū inualidetur matrimoniū? Respon.ꝙ non,licet peruenit ad eū statū in quo non potuit inchoari.

REGVLA LXXIII.

FActum legitimè [d] retractari non debet, licet casus postea eueniat à quo non potuit inchoari.

Idem.

REGVLA LXXIIII.

QVod alicui [e] gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Glos.seq.primo dicit vnde sumpta, & ponit exēpla, & inducit regulā conuersam. Secundò notat quod dicit,nō retractari:non dicit, non impediri. per quod B soluit contraria.

d F*actum legitimè* [d].Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo.tit.l.in ambiguis.§.j. Exemplifica in eo qui contraxit matrimoniū, & postea factus est furiosus.xxxij.q.vij.c.neq; furiosus. Idē in superueniente affinitate, de eo qui cogn. consan.vxo.suæ ca.pen.Idem in adoptione superueniente.ff. de ritu nup.adoptiuus.in prin.& l.si qua.Et not.ꝙ habuisti aliā regulā per contrarium supra.e.nō firmatur.quia licet casus superueniat à quo potuit inchoari,non firmatur quod ab initio nō valebat,vt ibi:quod tamen intelligas vt ibi dixi : ita ꝙ à principio factum erat [e] legitimè non retractatur:licet superueniat casus à quo non potuit inchoari: vt hic.Et concor.ad hāc regulam.ff.de iti.actuque pri.l.nec enim. ibi dicit textus, nec enim corrumpi aut cōmutari quod rectè transactum est, superueniente delicto poterit.Concordat ad hanc regulam de iure pa.consultationibus.de conuer. coniu.placet.de eo qui cog.consan.vxo.suę,discretionē.& quod in his iuribus no. Et no.quòd dicit,retractari.q.d.propter causam superuenientē non retractatur ac si legitimè non fuisset factum.Interdū tamen propter superuenientem causam impeditur eius effectus quod legitimè factum erat.exemplifica per can.xxxiij. C dist.communiter.&.c.vsque adeò.& de cle.ægro.presbyterū.& ca.tua.cum si.Et eodem modo respōdetur ad leges quę pro contrariis signari solent.ff.de iudi.si à me.& l.seq.ff.ad l. Aquil.quia in eum casum.in quibus dicitur quòd iudicium soluitur per arrogationē eius cū quo litē contestatus erā: quia deuenit in eū casum in quo à principio non poterat cōsistere:& in præ.l.quia.dicitur simile,scilicet ꝙ cessat actio legis Aquil.quando seruus mortifere vulneratus liber fact⁹ est:quia iam in eum casum deuenit in quo locū habere non poterat &c.Et est ratio:quia l.Aquil.damnum respicit.

QV*od alicui*.} CASVS. Ponamus quòd papa cū aliquo licentiato forte dispensauit super pluralitate beneficiorū,& in gratia sua apposuit causas quę illum mouebāt ad dispensandum:quia dixit papa: quia legisti iura canonica in tali studio,tecum dispensamus.Ponamus quòd aliquis alius licentiatus similes vel maiores fructus fecit.vult extendere gratiam istius ad ipsum:an possit? Respon.quòd nō,propter rationem huius regulæ: quia licet papa fauore alicuius personę recedat à dispositione iuris communis,non sequitur ꝙ iste discessus debeat extendi ad casus similes, iuxta l.nō possunt.ff.de legi.cap.translato sacerdotio.de consti.in anti. se- D cus si esset ius commune.

Glossa sequens remittit pro exemplis & pro materia: & dat concor.

e *Quod alicui*.pone exēpla quæ dixi.s. eo.tit. quæ à iure.& prosequere vt ibi dixi, & in regula,priuilegiū personale. & cōcor.ad hāc regulā.j.e.in argumentū.ADDITIO.Dy.ponit exemplū si concedatur alicui ꝙ subire non teneatur munera publica: forsitan quia in re publica virtuosè se habuit: in aliis ius cōmune seruabitur.alleg.ff. de cōstit.princ.l.j.§. planè ex his.C.de decu.l.neque Dorotheū.& l.nullus.li.x.& C.de episc.& cleri. quoniā. Idem dic in priuilegio decimarum, de quo.s.de deci.ex parte.Ioan.And.

FR*ustra*.} Casus figuratur per c.de forma.xxij.q.v.Pro intellectu istius est præsupponendū, ꝙ non minus est adstrictus dominus vasallo,quàm ecōtra vasallus domino suo. Nam sicut vasallus debet fidelitatē domino suo,similiter domin⁹ debet esse fidelis vasallo:& sicut vasallus priuatur feudo propter infidelitatē cōmissam erga dominū suū:ita dominus priuatur superioritate. Et istud quotidie fit:Nam quādo dominus supprimit vasallū,princeps eximit vasallū à iurisdictione domini.Hoc præsupposito ponam⁹ sic casum:Tenebā aliquam rē in feudū ab aliquo domino, & promisi ei fi-

d Istud legitimè comprehendit factum & modum, vt. scilicet factū in se sit legitimū et sine peccato,& legitimo modo factum secundū Ioā. Mo.qui dicit de hoc duplici defectu vel profectu haberi de restit. spo. Pisanis. de renunti.dilecti. Ioan. And.

e Et perfectū.secus si inchoatum. et sic loquūtur cōtraria. ff.de serui.l. pro parte.ff.de verbo. obliga.si sub pœna.§.si quis viam.ff.de suspe.tut. post finitā. ff.de li. ag. l.iij.§.quia secundum Dy.et quæ signat.Ioā. Mo.de decret.quemadmodū.de iureiur. & de decret.si pauper.s. e.li.de præben.Ioānes Andreæ.

delitatem: ista promissio est reciproca. nã sicut ego teneor seruare fidem domino, ita econtra dominus tenetur mihi fidem seruare. Sed quid, dominus non seruauit mihi fidẽ, quia me oppressit, vtrum tenear ei fidem seruare? Respon. quòd non, quia frustra &c.

Item potest poni casus per l. cũ propo ponas. C. de pac. Cũ haberé tecum litem. transegimus simul, per quã transactionẽ renuntiaui liti sub hoc pacto, ꝙ intra certũ tẽpus dares mihi certã pecunię sum mam. nõ soluisti intra tẽpus vt promiseras, volo redire ad litẽ, vtrũ possim? Respõ. ꝙ sic, per rationẽ huius regulę, quia frustra sibi fidẽ &c.

Idem.
REGVLA LXXV.

FRustra sibi [a] fidem quis po stulat ab eo seruari, cui fidem à se præstitam seruare recusat.

Idem.
REGVLA LXXVI.

DElictum [b] personæ non debet in detrimentum ecclesiæ redundare.

Idem.
REGVLA LXXVII.

RAtioni [c] congruit vt succedat in onere, qui substi tuitur in honore.

Idem.
REGVLA LXXVIII.

IN argumentum [d] trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

Idem.
REGVLA LXXIX.

NEmo potest [a] plus iuris trãsferre in alium, quàm sibi competere dinoscatur.

Idem.
REGVLA LXXX.

Gloss. sequens primò ponit exempla. Secundò succesiuè signat & soluit duo contraria. Tertiò instruit.

a *Frustra.* po. casum in domino quo ad fidelem, & in fideli quo ad dominũ. xxij. q. v. de forma. Item in eo qui interposita cõditione promisit & iurauit aliquid facere. de iureiur. pervenit. ij. vbi de hoc. In eo qui non vult transactionem interpositam obseruare. C. de pac. cũ proponas. ij. concor. xcv. di. esto subiectus. ibi, cur ego te habeã vt principem, cũ tu me non habeas vt senatorem? Sed nonne hosti seruanda est fides? [a] xxij. q. iiij. innocẽs. xxiij. q. j. noli. Sol. vt ibi no. & in d. c. peruenit. illud enim verũ est cum ipse hostis nobis fidem seruat, & sic concor. cum hac regula. Item contra. xxxiij. q. v. quod Deo pari. vbi dicitur quòd si vir & vxor pari consensu continentiã vouent, vno labente alter perseuerare debet. Sol. ibi non fuerat fides homini promissa, sed Deo. nam sine vlla conditione adimpleri debent quæ Deo vouẽtur. xxxij. q. viij. ca. vnico. in fi. Et vides quòd licet vxor adulterata fuerit, nihilo minus vir peccat adulterando. xxxij. q. vj. ca. j. per totum. [b] frustra igitur debitum petit, qui quod debet nõ impendit: & frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem. de vsu. quia frustra. in an. & ibi de hoc. Vnũ no. quando partes sibi adinuicem aliquid sub pœna promittunt, & vna pars primò frangit fidem, aut expedit magis alteri parti pœnã prosequi, & stare pacto vel contractui, aut magis expedit sibi fidem rumpere. In primo casu licet sibi fides sit fracta, ipse tamen pro sua parte seruet eandem: & sic pœnã petere poterit cum effectu. ff. eo. titu. cum par. in fi. In secundo casu securè frangit fidem, & fiet hinc inde pœnarum mutua compensatio, vt. ṡ. de pœ. constitutis. & sic illam decre. intelligas, & quæ ibi not. & est ad hoc si. quod not. de conuento super spoliatione, cui aut expedit magis rehabere rẽ propriã, aut retinere rem quam possidet. in primo casu agat, in secundo excipiat. hoc no. Ber. de ordi. cog. c. vl. ADDITIO. Dicebat Ioã. Mo. quòd in hac regula, frustra &c. poterat exemplum poni per. l. quoniam. C. de re. permu. ff. de mino. auxiliũ. in fi. intelligit etiã regulam circa idẽ factũ, non circa diuersa. arg. ff. de leg. ij. cũ pater. §. plane. Dy. alle. §. libertis. Ratio etiam huius regulæ sumi potest ex regula, ex eo. eo. tit. Ioan. And.

Delictum. Casvs figuratur per ca. si episcopum. xvj. q. vj. hoc modo. Aliquis episcopus cõmisit aliquod graue delictum, propter quod fuit depositus, & priuatus suo episcopatu. vtrum bona ecclesiæ debeant confiscari? Vel pone quòd episcopus tenebat à rege castrum in feudum, & promisit fidelitatem regi. Postea episcopus deliquit in regem, quia commisit proditionem in regem. fuit depositus. vtrũ castra redeant ad regem? Certè non. Item potest poni casus in syndico procuratore ecclesiæ qui commisit falsum, & si fuisset causa propria, debuisset causam perdere. vtrum delictum ipsius syndici debeat nocere ecclesiæ? Certè non.

Glos. seq. primò ponit exempla. Secundò signat contrariũ, & soluit. solutioni tripliciter obiicit, & respõdet. Tertiò succesiuè soluit tria contraria. Quartò ponderat quod dicit de delictum, & quod dicit personæ.

b *Delictum.* Pone casum ibi episcopo deposito propter crimen. ob hoc enim non debet ecclesia rebus suis expoliari. xvj. q. vj. si episcopũ. & ibi de hoc. Ad idẽ cle. de hæret. nolentes. post prin. Item pone in procuratore qui falsauit instrumentum, quia propter hoc nõ perdet ecclesia causam. de excep. cum venerabilis &c. & delictum tutoris non obligat pupillum [c]. ff. eo. tit. l. neque &. ff. de tab. exhiben. l. pe. Contra xvj. quæst. iij. placuit. ij. vbi delictum prælati non repetentis rem ecclesiasticam, nocet ecclesiæ. ad idem de præscrip. ca. j. & per totum. Solu. delictum aliud in faciendo, & hoc non præiudicat ecclesiæ, vt hic. & aliud in omittendo: & hoc benè ecclesiæ. & in decre. auditis. bene præiudicauit ecclesiæ delictũ quod fuit in omittendo, sed fuit restituta, & sic non est cõtra. In decre. cũ venerabilis. dici potuit extraiudiciale. vel ibi solus procurator deliquit in faciendo, scilicet instrumẽtũ falsando. Itẽ contra. iiij. dist. si seruus. vbi punitur episcop[s] qui pro vno seruo duos dare debet, sed illud facere debet de proprio si habet, nõ de bonis ecclesiæ propter hanc regulã. Itẽ contra. de ordi. cog. cũ dilectus. vbi dolus & violentia abbatis ecclesiæ nocere videtur. Sed ibi soluitur per Ber. in iij. gl. scilicet ꝙ ibi delictũ fuerat cõmissum per prælatum & collegiũ cõmunicato cõsilio. & eodẽ modo soluitur. C. de sacrosan. eccle. iubem[s] nullã. ibi, propter delictum personę cõ fiscatur nauis ecclesię. Et no. quòd dicit hęc regula delictũ, quia secundum propriam huius vocabuli significationẽ videtur loqui de eo quod consistit in omittendo, secũdum ea quæ no. ṡ. eo. peccatum tamen ili significationi non semper stat, vt ibi dixi. Itẽ hoc quod dicit personæ, intelligere possumus de prælato, & est vulgare dominorum meorũ Anglicorum. de rescri. ex parte S. personę. & de app. bonæ memoriæ. vel indistinctè de qualibet persona intelligatur, cuius delictum ecclesiæ non nocebit, saltè cum effectu, quia daretur restitutio vsque ad quadriẽnium tantũ, nisi ex causa plus temporis daretur, vt. ṡ. eo. lib. de resti. in inte. c. j.

Rationi congruit. Casus figuratur per capitulum, filiis ac nepotibus. xvj. q. vij. Certũ est quòd licet ius patronat[s] sit annexum spiritalibus, tamen illi iuri succeditur iure hæreditario. Et non est dubium quin patronus ecclesiæ teneatur defendere ecclesiam si opprimatur. Sed quid de hæredibus qui succedũt iuri patronatus, nũquid etiam tenebuntur defendere ecclesiã si opprimatur: Respondet quòd sic quia ex quo succedunt in honore, etiã debẽt succedere in onere.

Glossa seq. ponit exempla, & dicit regulam posse resolui.

c *Rationi.* Pone casum in filio patroni hærede qui succedit in honore iuris patro. sic in onere defensandi ecclesiã succedere debet. xvj. q. vij. filiis ac nepotibus. Itẽ pone in prælato qui succedit in honore, sic & in onere soluendi prędecessoris debita pro ecclesiæ vtilitate contracta, ṡ. de sol. c. j. Idẽ in iudice. ff. de iudi. l. mortuo iudice. quod esi iudicare oportuerat. Idẽ eum qui ei substitutus est, sequi oportet. ad idem ṡ. de offi. delega. quoniam abbas. & concor. ad hanc regulam. 100. di. rationis &. ṡ. eo. qui sentit onus. & quod ibi dixi, hic adde. Et per illam regulam potest etiam hæc resolui, vt scilicet succedat in onere, qui substituitur in honore. ad hoc. xl. dist. non nos. ADDITIO. Io. Mo. dicit in hac regula, rationi &c. esse exemplum ponendum per. l. j. C. de fideiusso. & dic in onere non cohærente personæ. nã in illo secus. ff. de adimen. leg. l. legatum. & de ali. leg. Caio. in prin. & de condi. & demon. l. legatum. secundum Dy. Ioan. And.

In argumentum. [e] Casus figuratur per capitulum. j. Iv. dist. hoc modo. Certum est quòd beneficia regularia debent conferri regularibus, & secularia secularibus, & maximè religiosi nunquam debent habere administrationem ecclesiarum secularium, ne eis detur materia vagandi. Sed ponamus quòd est tanta penuria clericorum seculariũ, quòd nõ inueniuntur seculares quibus possint conferri illa beneficia, tũc poterũt cõferri regularib[s] in defectum clericorũ seculariũ. Sed ponamus modo reperiuntur seculares, vtrũ illa beneficia secularia nũc possint cõferri religiosis? Respondetur ꝙ nõn, quia illud ex necessitate fuit ordinatũ, ideo non debet trahi ad consequentiam. nam in argumentum &c.

Glossa seq. primò dicit vnde sumpta, & ponit exempla, interserens solutionem superfluitatis. Secundò not. ex regula generale quod determinat.

d *In argumentum.* [f] Hæc regula sumitur ex. l. ff. eod. titul. quæ propter necessitatẽ. Pone casum. Iv. di. c. j. vbi ex necessitate tẽporis propter ministrorũ defectum monachos permissum fuit assumi ad parochiales ecclesias: cessante hac necessitate in argumentum trahi non debet: vt ibi.[a] Item per decreta. ṡ. de elect. cum in cunctis. ibi, ne quod à quibusdam pro necessitate temporis &c. Et alienatio sacrorũ vasorum propter necessitatẽ redimendorũ captiuorum cõcessa, [b] ad consequentiam trahi non debet. C. de sacrosan. eccle. l. antepen. quæ incipit, sancimus. Et cõcor. ad hanc regulam. ṡ. eo. quæ à iure. & supra eod. quod alicui. Nec superfluit hæc regula per illas quæ loquuntur in eo quod conceditur ob fauorem vel gratiam: hæc in eo quod conceditur ob temporis necessitatem. Et dicit etiam in arquati dicat iurista vel arguens quòd non debet arguere de eo quod interdum ex necessitate concessum est: quia argumenta de similibus ad penitus similia procedunt: sed inter tempus necessitatis & non necessitatis non est similitudo: ergo non procedit argumentatio. Et concordat ad hanc regulam. xxxv. q. j. cap. j. per quod etiam exemplificare potes. nam à principio generis humani licite contraxit frater cum sorore: quia ex necessitate id fiebat: hodie autem creuit humanum genus, & sublata est necessitas: & ideo non licite contrahitur intra quartum gradum. de consanguini. & affinita. non debet. C. de pa. qui fi. distra. l. j. & ij. vbi propter necessitatem fa nis licet filium distrahere: [c] quod alias non liceret. ¶ Hoc ideo, quia ibi est prohibitio. dicit enim litera. l. ij. id licere in hoc tantummodo casu: aliàs vbi non esset in contrarium prohibitio expressa, vel quæ æquipolleret expressæ: id quod propter necessitatem concessum est, propter eandem vel maiorem necessitatem bene posset in argumentum trahi. Nam quæ conueniunt in identitate rationis, per constitutionem iuris separari non debent. ff. de fonte. l. vnica. §. hoc interdictum. & de iniust. test. l. quæ propter. & per hunc modum dic concordari glos. l. ij. ad glos. l. quæ propter. ff. eod. titu. cui videtur contra.[d] ¶ Et not. ex hac regulã illud generale, quòd cessante causa cessat effectus. de iureiu. & si Christus. in fine. de ap. cum cessante. & de pœnitẽ. & remissio. cum infirmitas. de quo dic vt no. de renun. post translationem. lxj. distinct. ¶. his omnibus. xix. quæst. ij. due. cessante igitur necessitate propter quam dispensatũ est, cessat constitutio. j. quæ. vij. quod pro remedio. quod verum est circa facienda, nõ circa iam facta: vt ibi not. & de iureiur. & si Christus. in fine. ad hoc supra eo. factum legitime. in fi. & est etiam hoc verum, nisi vtilitas succedat loco necessitatis, sicut est de monachis ordinandis: vt probatur xvj. q. j. sunt nonnulli. in fi.

Nemo potest. Ponamus quòd habebam aliquam rem quæ non erat mea: sed illam detinebam inuito domino, vendidi tibi illam rem, & tradidi. vtrum in te sit translatum dominium illius rei? Respondetur quòd non: quia non potui in te transferre plus iuris, quàm ego haberem: & cùm non essem dominus illius rei, non potui illam in te transferre.

Glos. sequens dicit primò vnde sumpta: ponit exempla & concor. Secundò miscet tria contraria, & soluit, inducendo etiam alios casus quibus fallit.

a *Nemo potest.* Hæc regula sumpta fuit ex. l. ff. eod. titul. l. nemo plus. Pone casum. j. quæstion. vij. Dubertum. de do. inter vi. & vxo. nuper. vbi sunt hæc verba. &. ff. de acqui. re. do. l. traditio. & facit ad hanc regulam. ṡ. de pign. cum contra. & supra eod. is qui in ius. ibi dum dicit, eo iure. & sic non maiori. & concor. quod dicitur, nemo dat quod non habet. de iure patro. quòd autem. Contra de elect. suffraganeis. vbi mandat archiepiscopus qui consecratus non est, electum per suffraganeos consecrari. &. ff. de acqui. re. do. non est nouum. vb creditor pignus distrahit cuius dominium non habet. de consecra. distinct. iiij. solet. vbi etiam baptismum dat qui non habet. Solu. vt ibi not. j. quæst. j. ca. j. quia hoc est generale, illa sunt specialia: specialitatis rationem facilè cõfiderare poteris. Et idem not. Ber. in prædic. decre. nuper. & de iure. pa cura. nam specialiter in baptismo: vt in prædi. ca. solet. & demandare iurisdictionis est: ergo archiepiscopus cõfirmatus demandare potest episcopis qui consecrati erant, vt episcopum consecrent: & in creditore est speciale, sicut & in tutore & curatore. C. de admini. tuto. l. vlt. & l. lex quæ. & in procuratore. instit. de re. diuisi. §. nihil. In iudice. instit. de offi. iudi. §. fi. In executore. ff. de euic. si pignora. In vsufructu formali. ff. de vsufru. l. quod nostrũ. ¶ Ibi tamen plus non transfertur, sed per constitutionem variatur species vsusfructus: & qui primò erat causalis, qui nõ est seruitus, fit formalis, qui est species seruitutis. Dy. ¶ In eo qui bona fide emit à malæ fidei possessore, qui vsucap. in fi. de vsuca. §. quod autem. Vel præscribit hoc secundum veteram iura: sed immutatũ est per ius auth. vt spon. lar. §. rursus. In censitoribus [e] & flumine. ff. de acqui. re. do. l. ergo. §. alluuio. In donatione libertatis. inst. de lib. §. vlt. ADDITIO. De his casib[s] no. prælleg. l. nemo. & predi. l. traditio. & inst. qui. alie. licet. post prin. Ioannes And.

In toto. ¶ Casvs figuratur per l. si quis. ff. de excep. rei iudi. Pone ꝙ cum tenebas & possideres quandam domũ quam dicebã ad me spectare: feci te conueniri, & illam domum totã volui vendicare. quia non probaui illam domum ad me spectare, fuisti absolutus ab impetitione mea, & ego cõdemnatus in expensis fatione temere vocationis ad ius. Postea tractu temporis volui à te vendicare partem illius domus. tu excipiendo proposuisti, ꝙ alias fuerat cõtrouersia inter te & me de & super illa domo, & ꝙ fueras sententialiter absolutus ab impetitione mea: & sic mihi obstabat exceptio rei iudicatæ. ego autẽ replicando proposui ꝙ nõ debet mihi obstare exceptio rei iudicatæ. quia prius petebam totam domũ, & nunc peto partem ipsius. nunquid bene dico? Respon. quòd non; quia totum continet partem: & si fui expulsus à tota domo, bene sequitur quòd fui expulsus à parte.

Glossa sequens remittit pro exemplis & materia, & dat concor.

b *In toto.* pone exempla quæ dixi. supra eod plus semper. & prosequere vt ibi. & concor. ff. de excep. rei iudi. l. si quis. cum totum petiisset: si partem petit, exceptio rei iudi. nocet: nam pars in toto est. concor. xiij. quæsti. v. pœnale. & xxxij. quæst. iiij. meretrices. de pœni. dist. j. c. facilius Deum. §. hoc idem. Ioannes Andreæ.

IN *general.* Casus figuratur per ca. si episcopus. ṡ. de pœ. & re. eo. lib. Episcopus meus dedit mihi facultatem eligendi confessorem quem voluero, vt illi possem confiteri peccata mea. vtrũ ille confessor posit me absoluere de casibus episcopalibus? Respõdetur ꝙ non. Vel sic: Episcopus Pictauen. constituit Titium officialem suum generalem: vtrũ iste habeat potestatem conferendi beneficia? Respondetur quòd non: nisi fuerit sibi data specialis potestas vt possit conferre beneficia: quia in generali &c.

Glossa sequens primò ponit exempla. Secundò æquiparat obscurum & generale. tertiò quærit, & soluit. quarto notat, & ad quæstionem arguit, & de ea remittit.

c *In generali.* po. casum. xvj. quæst. j. frater noster. vbi generalis commissio facta legato per papam, non extenditur ad causas fidei. Item pone per decre. supra eod. lib. de pœn. & re. fi episcopus. vbi habes hæc verba. Item per l. C. quæ res pig. ob. pos. l. j. vbi in generali obligatione pignoris non veniunt vxor & alumni, & quæ quis verisimiliter non est credendus specialiter obligasse. & fa. opti. ṡ. eo. lib. de offi. vica. cum in generali. Et not. quia non solum in obscuris inspicimus id quod est verisimile, sed etiam in generalibus. De primo. ṡ. eo. inspicimus. De secundo hic, & in concor. &. ff. de pecu. l. qui peculij. vbi qui administrationem concedit, videtur permittere generaliter quod specialiter est permissurus.[f] Et ff. de pig. l. obligatione generali. & in pignoris obligatione generali rerum quas quis habuit vel habiturus est, ea non cõtinebuntur quæ verisimile est aliquem specialiter obligaturum non fuisse, puta supellex. Item vestis relinquenda est debitori. Si quis quærat quomodo scietur quæ sunt illa quæ verisimiliter in specie non diceretur quę concessisse? Respond. [g] potest hoc cognosci ex impossibili vel inhumana vel dura separatione: vt puta ministeria artis suæ, vel quæ ad effectionem pertinent, generali obligatione nõ veniunt: vt in prædic. obligatione. & seq. & probatur op. C. communia vtriusque iudi. l. possessionum. vbi habes ꝙ possessiones in quibus sunt adscripti rustici, ita debent diuidi, quòd penes vnumquemque integra familia remaneat: vt pater à liberis, coniunx à viro, frater à sorore, non separentur. Et no. ex hac regula verbum generale restringi ad idem. ṡ. eo. li. de rescrip. c. ij. & c. si eo tempore. de præben. cum cui. & c. quãuis. cum si. ṡ. eod. lib. de iureiur. c. j. de proc. qui ad agendum. Io. Mo. qui hic plus quàm super omnibus aliis regulis scripsit, collegit hic quinquaginta modos quibus arctatur generalitas. Item facit hæc regula ad quæstionem de eo qui generaliter tenetur contra omnes aliquem iuuare: nunquid cõtra se vel filios? & not. de hoc. xxij. q. v. de forma. in j. glos. & de iureiur. petitio. in vlt. glos. Ioan. And.

a *Ego addo hic. l. generaliter. ff. de docu. Fontanus.*

b *Si tamen fuissent tales etiã per hominẽ data prohibitã alienari, nõ possent pro captiuis alienari. Opẽ. l. filius. §. de iu. de leg. col. 30.*

c *Fallit si esset presbyter, Hippo. sin. tot. cui addes singul. Ro. 210.*

d *Huic additioni obstat. l. ob ea. de præd. mi. C. vide ergo gl. in. c. quãquam. ṡ. e. de elec. Font.*

e *Vt no. in §. statim ad le. censitores sunt qui signãt prædia militibus, assignanda: vel qui auferũt illa nõ soluentib[s] tributa, et alii dant. Vel iudices qui vni auferũt alij dãt dominum. Ioan. And.*

Obligatio generalis non cõprehẽdit vxorem & liberos.

f *Vnde nõ cõcedit ꝙ donet. ff. de do. filius familiæ. Nec ꝙ in fraudem creditorum alienet. ff. quæ in fraudem cred. l. si pater filio. secundũ Dy. g Idem to. Mo. qui etiam ponit exemplum per. l. inter eos. ff. de re iudi. cuius casum dixẽ de appel. pastoralis. super glos. fina.*

Pars in toto comprehenditur.

Potest quis quãdoque per alium, quod non per se.

Tu dic ꝙ fides à duci b. belli inuicem data seruãda est. Bart. Angel. l. cõuentionũ. ff. de pac. intelligit Zasius in apologia contra Eckium, si habuerint à supremo principe speciale mandatũ. l. fi. ff. de lega. Ego addo ti bi singul. Frã. Cremẽ sis cl. fides verò quam hostes priuatt sibi inuicẽ dant, non est seruanda. Iason in. d. l. conuentionum.

b *Hic vide Neuizanũs in sylua nup. Eras. 1. ad Cor. viij.*

c *Parificãtur pupillus & ecclesia ex vna parte, & ipsorũ adminis-*

a *Verisimiliter.* præsumptio igitur contraria facit hic cessare quod dicimus tantũ valere genus quo ad omnia, quantũ species quo ad specialissima.ad qđ alleg. Dy.ff.de admi.tut.l.si duo.de leg.iij.si chor⁹.in prin.de vsu & habi.si ita.C.de quadri.præscrip.l.ij.de præscrip.xxx.ann.l.si omnes.Ioan.And.

non esset verisimiliter a in specie concessurus.

Idem.

REGVLA LXXXII.

QVi contra b iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

Idem.

QVi cõtra.} CASVS. Certum est vt ad hoc quòd quis possit præscribere longo vel longissimo tempore, requiritur quòd habeat bonam fidem. sed vtrũ possessor præsumatur bonæ fidei vel malæ. Respondetur quòd si possideat contra ius, prę-sumitur malæ fidei, vt forte aliquis rector ecclesię parochialis percipit decimas in aliena parochia: Certè præsumitur habere malam fidem: quia de iure communi quis nõ potest percipere decimas in aliena parochia.

Glos.seq.primò ponit exempla. secundò successiue signat duo contraria:& ad ea remittit.tertiò notat.

b *Qui contra.* a Pone cas.in eo qui recipit ecclesiam de manu laici.xvj.q.vij.si quis deinceps. In eo qui emit spiritalia: de simo.non satis. ad idem.C.de agri. & cen. l. quemadmodum.lib.xj.vbi qui emit ascriptitium sine gleba, contra legum interdicta mercatur, & malæ fidei possessor dicitur:& ideo quia talis præsumitur non habere bonã fidem, ideo nõ præscribit:vt in prædi.iuribus.Ad idem.š.e.lib.de re.ec.non alie.c.ij.Contra.š.de dona.apostolicæ.sed solue vt in glo.sed videtur.Item contra.š.de iure pa.cura.Solue vt ibi.Et sic patet quòd iuris ignorantia non excusat in præscrip. sicut nec in vsucap.ff.de vsucap.l.nunquã. ADDITIO. Dynus in hac regula qui contra &c.ponit exemplũ in eo qui emit à pupillo quẽ talem sciebat, sine auctoritate tutoris.C.de auth.prę-stan.eum qui.de vsucap.pro emptore.l.vlt.de cõtrahen.emptio.qui à quolibet.& dicit ꝙ hui⁹ iuris est ratio:quia autem ptor sciebat à iure prohibitũ, & sic fides mala concluditur à parte:aut ignorabat,&tunc mala fides propter iuris errorem præsumitur.ff.de vsuca.si fur.& dicam super glo.Ioan.And.

a Omnino vide hic Bart.Ioan. de Platea. l.quemadmodũ.in fi. C. de agri. et cẽsi.li.11. doc.insti.de vsucapi. in princi.Do. Celsus. alle. hic Alexan.consilium. 35. colum.3. in quarto volu.Font.

BOna fides.} CASVS. Cum deberem Titio aliquã pecuniæ summam, sibi satisfeci, vel ali⁹ nomine meo. Vel sic: Cùm Titius & ego essemus alicui obligati in aliqua summa pecuniæ, vnus nostrum soluit illam pecuniam: vtrum ab altero possit peti illa pecunia per alium soluta? Respondetur quòd non: quia bona fides &c.

Glossa seq.primò dicit vnde sumpta,& ponit exempla dicens etiam in pœnis regulam veram vbi vnica exactio competit.tertio arguit ad quæstionem.

c *Bona.* Hæc regula sumpta fuit ex l.ff.eod.tit. bona fides. Ecclesia non debet suum repetere cum augmento. sed si semel exactum iterum exigeret, augmẽtum reciperet.xij.q.ij. fraternitas.ad idem de pœ.c.suam.ff.de tab.exhi.l.iij.§.condemnatio.Et habet locum hæc regula etiam in pœnis, quæ semel exactę,ab eodem iterũ exigi non debent b ad hoc.xiij. q.ij.cap.vlt.de iudi.at si clerici.C.de pœ.l.omnes.Ab eodem ideo dixi:quia si plures insolidum tenentur ad pœnam: soluta pœna per vnum,non liberatur alter.xij.q.ij.cum deuotissimam.ff.ad l.Aquil.ita Mela.§.si plures.An autẽ res & pœna simul peti possunt?dic vt no.xxv.q.ij.si ecclesiæ.hanc autem regulam dico veram in iis quorum causa vnica exactione finitur.vnde si decem debeo, ipsorum solutione tollitur omnis obligatio. vnde non patitur bona fides,vt illa iterum exigantur:& si soluantur, vt indebita repetuntur. quod dic vt no.j.q.iiij.in fi.de solu.c.vlt.si autem vnica exactione,non finitur obligatio.Po.casum in exactione debiti vxoris ad virum:& econuerso:non habet locum regula. Item in procuratione quam exigit episcopus visitans primo anno.nam secundo anno visitans,iterũ procurationem exigit: & idem si de necessitate ecclesiæ iterum eodem anno visitaret, & sic potest intelligi de censi.cũ venerabilis. vbi de hoc. & xviij. quæstio.ij.visitandi. Idem dico in exactione pœnæ,vbi de hoc actum est in contractu, vt toties pœna committatur & exigi possit quoties contra factum fuerit : nam tunc pœna semel exacta, etiam ab eodem iterum exigetur : contractus enim ex conuentione legem accipiunt.j.eod. contractus. cum suis concor. Sed veritate inspecta in his casibus & similibus non est idem sed aliud, licet eiusdem generis. Et facit hæc regula ad quæstionem quam not. Ioannes xij. quæstion.ij.monemus. an si ecclesia consecuta est suum à possessore,quod facere potest:vt eã.q.apostolicos.an adhuc idem possit petere à prælato? & certe non : quia bona fides hoc non patitur,vt hic: ad pœnam tamen agere bene posset contra eum:vt dixi.supra. De hoc etiam no.de re. eccle.non alie.si quis.

b Dicebat ergo Dy.regulã intelligẽdam ne ab eodẽ exigatur: vel ab eo qui ab exacto causam habet, vel qui contra exactum esset habiturus regressum &c. Ioan. And.

d *Non patitur.* quasi non sustinet,non permittit:& hoc propter contradictorium.Ioan.And.

REGVLA LXXXIII.

BOna c fides non patitur, d vt semel exactum, iterum exigatur.

Idem.

REGVLA LXXXIIII.

CVm quid e vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

CVm quid vna via &c.} Argumenta in hanc regulam ex Dyno Muxellano. 1.Pater vt pater administrare prohibitus,nõ poterit idem vt curator.2. 4. Succedere qui nequit iure ciuili,alia via non debet admitti. 3. Filius actione emancipationem petere nequit, ex testamento autẽ petere poterit. 5. Filius per vnde liberi exclusus, per vnde legitimi est admittendus. 6. Succedere potest ab intestato, qui repudiauit ex testamento. Istius regulę exemplum propriè ponitur.š.de cleric.coniug.cap.j.lib.vj. Poni etiam potest sicut cauetur.ff.de tutorib.& curatori.da.ab his.l scire oportet.§.si mater. Nam si pater prohibetur administrare tanquam pater,nec poterit nec debebit administrare tanquam curator:vt non alia via quàm quod voluit testatrix faciat. Item qui prohibetur ad successionem vocari de iure ciuili,non admittitur per aliam viam,id est de iure prætorio ff.de bonorũ possess.contra tab.l.iij.§.liberi. & l.si post mortem.§.exhæredati.Sed opponitur & videtur quòd emancipatus qui prohibetur succedere de iure ciuili, vocatur de iure prætorio.ff.de bonorum posses.l.si cum patrono.§.bonorum. Item si legatum relinquitur patri,& rogatur filium emancipare,licet filius prohibeatur emancipationem petere vna via,id est iure actionis ex testamento, tamen admittitur alia,id est per officium iudicis:vt. ff.de conditio.& demonstr.l.si cui. Item si alicui duplici iure deferatur hæreditas,licet vno iure succedere prohibeatur,nihilominus admittitur alio:vt.ff.de reg.iur.l.quoties duplici. & C. de iure deliberan.l. suum hæredem. Item filius exclusus ab vnde liberi,vocatur per vnde legitimi. & exclusus ab vnde legitimi, vocatur per vnde cognati. ff. de successorio edicto.l.j. §.sed videndum. Item repudians ex testamento,succedere potest ab intestato, si erat de numero eorum qui vocãtur ab intestato:vt.ff.de acquirend.hæredita. l.nec is. §.j. Per quæ omnia videtur concludi posse regulam esse falsam. Sed dici potest quòd regula locum habet vbi ius resistit in odium prohibiti.sed vbi assistit propter alium contingentem defectum, habent locum contraria. Dy. Itaque* Cum quid vna via &c. quasi videlicet minus scriptum quàm cautũ sit. Sic quem ius ciuile fecit intestabilem, voluit prætorio iure ad successionẽ venire,sed frustra.l.iij.§.liberi.l.si post mortem.§.exhæredati.de bonorum possessione contra tab.Neque enim prætor qui iuris minister est(l.nam & ipsum.ff.de iustitia & iure)eum adiuuabit ex edicto, quem apertis verbis ius ipsum à successionib⁹exclusit.satis est enim legislatori prohibuisse tantũ,quod fieri non voluit:vt cętera quasi expressa liceat ex ipsa legis voluntate & ratione colligere.l. non dubium.C.de legib.l.Ra.

** Ex Ioãne Ramo, Axiomate 7.lib.2.Enchiridij regul.iuris.*

Cum quid.} Casus figuratur per l.vlti.C.si manci.ita vene. ne prostitu. Ego habebam ancillam quam multũ diligebam. veruntamẽ fui compulsus illam vendere : sed in venditione apposui pactum,ꝙ tu eam non prostitueres:& si faceres cõtrarium,ꝙ statim efficeretur libera. accidit quòd noluisti eã prostituere publicè,sed à caupone eã fecisti prostitui.quæritur,nunquid efficiatur libera? Respondetur ꝙ sic.Nam sicut tu eã non poteras prostituere,neque etiam per cauponẽ per rationẽ hui⁹ regulę,quia cũ quid &c.Vel sic:Pone quòd vendidi tibi aliquã rẽ,& in venditione apposui pactũ, quòd illam rem non possis alienare:vtrum poteris eam obligare? Respon.ꝙ nõ:quia tũc indirectè illa res alienaretur. & cum quid prohibetur vna via,ad id alia via non debet admitti.

Glossa sequens primò ponit exempla. secundo sex casus quibus fallit regula. tertio dicit quo casu procedit regula.

e *Cum quid.* Po.casum.xxxiiij.q.v.hęc imago.š.e.li.de cõces. præb.detestanda.C.si manci.ita ven.ne prosti. l.vlt.vbi dicit tex.eã quæ ita venit ne corpore questũ faciat,nec in caupona sub specie ministrandi prostitui (ne fraus dictæ legi fiat) oportet.Cõcor.š.de proc.tuę.cũ suis cõcor.š.e.li.de cle.con iu.ca.vnico.§.j.{Dy.ponit exẽplũ per l.ff.de tu.& cur.da.ab his.scire oportet.§.si mater.vbi pater prohibit⁹ administrare,nec administrare poterit vt curator. cui cõcor.š.e. lib.de elec.auaritię.Itẽ per.l.ff.de bo.pos.nõ est ambigendũ.§.vbicunque.& de bo.pos.contra ta.l.iij.§.liberi.& l. si post mortem.§.exhæredati.} Not. ergo quòd cum aliquid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo: vt š.eod. cùm quid

cùm quid.& per quæ perueniri possit ad illud:vt hic. Fallit hoc interdum : quia seruus non admittitur ad testimonium ferendũ,neque pro domino, neque aduersus dominũ:& tamen testificatur de facto suo:puta dum dicitur per eũ depositũ vel commodatum,vel simile.iiij.q.iij.ca.si testes.§.serui neque.circa fi.ca.Itẽ qui non potest accusare,denuntiat.de iureiur.quẽadmodum in fi.Sed alius est effectus denuntiationis quàm accusationis: vt ibi patet. sed idem est etiam vbi idem esset effectus vtriusq;. de cog. spi. tua.vbi de hoc. Item patronum non vocat libertus in ius sine venia : si tamẽ agat alieno nomine,bene.ff.de in ius vo.l.quæsitum.Ratio: quia non ipse.sed ille cuius nomine agit,conuenire videtur.& facit quod dixi.supra eo. potest. Item denegatur dilatio vna via,scilicet per remedium iuris cõmunis,cui conceditur alia via,per beneficium scilicet resti.in inte.vt de in integ. resti. coram.sed dic vt ibi in vlt.glos. Item prælatus de mobilibus per ecclesiam acquisitis testari non potest: & tamen in ægritudine moderatè potest de ipsis aliqua erogare. de testa.ad hoc.in auti. Item pater non potest filiũ priuare quartam:& tamen libertates dando minuet quartam. {Vide in authen.de trien.& semis.§. prohibemus. collat.iij. & quod ibi no.in glos.hoc est.}& sic alia via priuat eum.ff.de inoffi.testa.Papinianus.§.quoniam autem.ver.cùm igitur.& est speciale libertatum fauore.Satis circa hoc dici possit, quòd cũ aliquid prohibetur habito principaliter respectu ad prohibitum,non ad viam vel modum quo prohibetur,exemplifica per iura in princ.inducta,& per decre.de conces.præben. constitutus. tunc sufficit prohibitum vna via vel modo : vt ad id in eius fraudem alia via vel modo admitti non debeat, vt hic:speciale tamen est in libertate:vt supra.dixi.Si autem prohibitio principaliter se habet ad viam vel modũ, non ad rem: tũc secus. vnde alteri ecclesiæ alligatus episcopus non eligitur,sed postulatur. Item qui iurauit non accusare,bene denuntiat : quia sibi non est prohibitum deferre crimen: sed per modum accusationis deferre prohibitũ est.Idem in casu de iudi.examinata.vbi petendo rem vna actione,repellor:& per aliã admittor, & hoc est videre in omnibus actionibus.nã depõnens agens cõmodati repellitur: agens depositi admittitur:& sic de singulis.

Accusare nõ valens, denuntiare potest.

Pater non potest filiũ priuare quarta.

Idem.

REGVLA LXXXV.

COntractus a ex conuentione legem b accipere dinoscuntur.

Idem.

REGVLA LXXXVI.

COntractus.} Casus figuratur per l.j.§.si cõuenerit.ff.depo. Certum est quòd depositarius non tenetur. nisi de dolo & lata culpa:vt si res deposita perierit apud depositariũ per dolum suum vel culpam, tenetur soluere æstimationem rei peremptæ.Si autem res perierit leuissima culpa, non tenetur:vt ponamus ꝙ tradidi tibi libros meos custodiendos. fecisti pactum cum aliquo vt intraret tuum studium, & acciperet meos libros:certè tu teneris.vel dimisisti illos in via publica:quia tu scis quòd non erat locus tutus.perit periculo tuo:sed si adhibuisti diligentiam vt bonus paterfamilias, tu es liberatus.Sed pone quòd apud te deposui libros meos: & fuit conuentum inter te & me,quòd si perderentur culpa leuissima vel casu fortuito,restitueres illos : si pereant casu fortuito,nũquid potero agere contra te?Certè sic,mediante te illa conuentione : quia ex conuentione partium contractus accipiunt legem.

Glossa sequens primò dicit vnde sumpta: & ponit exempla, dicens regulam intelligi de conuentione honesta & possibili.

a *Contractus.* dicunt vulgares:pactum rumpit leges,& hoc dicit hæc regula,quæ sumpta fuit ex l.ff.eo.tit. l.contractus. Quidam ponũt casum per canonem.xviij.q.ij. Eleutherius. vbi cõuentio inter episcopum diœcesanum & fundatricem inita de oblationibus, obuentionibus in festo ipsius ecclesiæ,seruanda est.Depositarius de iure communi tenetur solum de dolo & lata culpa quæ comparatur dolo:si tamen interuenit conuentio vt teneatur de leui & leuissima culpa,& etiam de casu fortuito a:illa seruatur de depo. ca.ij.ad idẽ.ff. deposi.l.j.§.si conueniat.& ibi sunt hæc verba.concor.de cõmo.c.vnico.supra eo.lib.de pac.c.j. Et quod dicit regula hic conuentione, intelligas honesta & nõ contra bonos mores. vnde si conuenerit ne dolus præstetur, nõ valet conuentio: vt in prædi.l.contractus.ff.eo.tit.In impossibili idem. quod dic vt dixi.supra eo.nemo potest.

b *Legem.* hoc verbum largissimè ponitur:vt supra eo.contra eum qui legem &c.Ioan.And.

a De hoc tractat hic largè Dyn. dices quod scripsi de procur.qui ad agẽdum & plenè de commo.ca.vno. Ioan. And.

DAmnum.} Casus figuratur per ca. displicet. xxiij.q.iiij. hoc modo, Aliquis cleric⁹ suspectus de delicto aliquo enormi,fuit conuentus coram suo episcopo: & quia cõstitit de crimine,fuit cõdemnatus ad perpetuos carceres. accidit quòd iste clericus putãs euadere manus iudicis & carceres, se præcipitauit in terram & se vulnerauit, & fortè mortuus est.vtrum istud sit imputandũ iudici & eius familiæ? Respõ. quòd non: sed est imputandum ipsi præcipitanti. Item per cap. si clericus.š. de preb.isto libro.Sunt duo expectantes in aliqua ecclesia,quorum vn⁹ est prior in data,alter posterior. iste secundus fuit diligentior primò, & obtinuit præbẽdam vacãtem. postea ille qui erat primus in data,vult illã præbendam repetere à secundo:vtrum possit? Respondetur quòd non. Item per l.cum duobus.aliàs est in l. si fratres. §.fi.ff. pro socio. Eramus socij omnium bonorum.accidit quòd tu commisisti aliquod delictum propter quod fuisti condemnatus ad certam pecuniæ summam . vtrum illam pecuniam possis soluere de bonis nostris communibus? certè non.

DAmnum c quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.

Idem.

REGVLA LXXXVII.

INfamibus d portæ non pateant dignitatum e.

Glossa sequens dicit vnde sumpta : & tota instat in exemplis.

c *Damnum.* b Hæc regula sumpta fuit ex l.ff.eod. tit.quod quis ex sua culpa. Pone casum per canonem.xxiij.q.iiij.displicet.vbi si quis ad iudicem ductus se de equo proiiciat & lædat:sibi soli imputet.Idem per decret.supra eo.li.de præb. si clericus. vbi clericus qui negligit petere præbendam sibi debitam cùm vacat:sibi imputare debet,non sequenti expectanti.Ad idem.ff.pro so.l.cum duobus.§.fi. & l.seq. vbi socius omnium bonorum damnatus ex contractu ob contumaciam suam vel ex maleficio, puta furto vel simonia , non recuperat quid à socio c.Concor.50.dist. sæpe.& cap.hi qui. de homi.cap.vlti.ff.ad.l.Aquil.si putator. Item procurator pœnam quam ex suo delicto præstitit, à domino non recuperat.ff.de procur.qui proprio.§.idem econtra. Ad idem.C. de euic.l. emptor fundi. vbi dicitur quòd si emptor in iudicio non fuit, re euicta de euictione non agit contra venditorem,quiã culpa sua res euicta videtur. ADDITIO.Ponit etiam Dyn. per.l.si quis negotia.ff. de nego.gest. vbi gestor negotiorum sibi imputat si soluit indebitum.

b Dicit Dy. ꝙ ad generalẽ confirmationem huius regulæ accedit ff.rẽ ra.ha. si vim.§.eũ autẽ.de insti.sed & si quis.§.pupillus.& famil.erci.inter cohæredes.§.quod ex facto. Ioan. And.

c Et hoc quando socio non est quod imputetur. secus autem si sibi imputari posset culpa participatione causæ propter quã damnũ incurritur: vt eo.ti.l.si igitur secũdum Dyn. Ioan.And.

INfamibus d.} CASVS.Conueni Titium super actione iniuriæ:vel alia actione quę infamat.fuit condẽnatus,& fuit effectus infamis.vacat aliqua dignitas ecclesiastica vel secularis.vtrum possit illam obtinere?Certè nõ, eo quòd est infamis:& ei potest imponi talis infamia.

Glossa seq.ponit exempla:& remittit de infamia : & dicit dignitatem largè sumi.

d *Infamibus.* Pone casum per canonem.lxxxj.dist.tantis Daniel.& de excessi.præla.inter dilectos.& dicit lex,neque famosis & notatis,& quos scelus & vitę turpitudo inquinat,& quos infamia ab honestorum cœtu segregat,dignitatis portę patebunt.C.de dignita.l.ij.lib.xij.ad idem.xxxiij.dist.laici,vbi dicitur quòd opinio ordinandi vacillare nõ debet. de testi.cap.vlt.de accu.omnipotens.C.de infami.l.vnica.lib.x. De infamia autem quid sit, & quomodo contrahatur : & de multiplici eius genere,dic vt not.iij.q.vij. §.tria. ver. porrò infamia. Et quod dicit regula de dignitatibus , intelligas ecclesiasticis & secularibus.infamis enim iudex esse non potest.iij.q.vij.infamis. bene tamẽ potest arbiter esse.ff.de arbit.l.Pedius.iij.q.vij.ca infamis.§. tria.ver.cognitores. An procurator possit esse:quære not.50.dist.accedens.iij.q.vij. infamis.&.q.x.cap.vlt.& de iura.calum.imperatorum.in vlt. glo.& institu.de except.§.vlt.

e *Dignitatum.* infamis licet non possit esse iudex:tamen(vt dictum est)potest esse arbiter,cùm arbitriũ non sit dignitas: cum nudam & simplicem cognitionem habeat, & nullã iurisdictionem.Idem in misterio procuratoris , quod non est dignitas,sed onus vilissimum e.C.de decu.l.si quis procuratorem.lib.x.secundum Dyn. ADDITIO. dicit de infamia iuris & facti,de quibus.j.glos.j.hanc regulam intelligi:cum dignitatibus participare non debeant infames quacunque infamia.C.de decu.l.infamia.l.ne quis.de infamibus.& l.infames personę.ff.de postu.l.j.§.ait pretor.ij.& de asses.l.ij.ff. de iudi.cum prætor &c.Et vt dicit, non solum impedit præfici:sed etiã remoueri facit à dignitatibus habitis. C.de decu.l.infamia.lib.x.de digni.l.iudices lib.xij.

d De iuris & facti infamia.Bar. in ca.testimonium.de testi.& priuat quẽ ipso iure, dicit Roma. sing.cccccciij.per l.infamia. C. de decu. li. x.l.ij.§.miles.ff.de infam.

e Idem de notariatu. Oldr.consi. lxxx. & hoc efficit eorũ ignorantia: de qua in. l.si. C. de fide. com. olim erãt supremæ authoritatis.Zasius in.§.actiones.l.ij. ff.de origi. iuris. nunc coquus est notario dignior. Roma singulari. dclxix. Cre. singu. xcviij.

CErtum.} Casus figuratur per l.si quis ad perpetuę iurisdictionis.ff. de iuris.om.iu. Si prætor in albo suo causa perpetuę iurisdictionis aliquid posuerit:quicũque illud corruperit,debet puniri . Sed ponamus ꝙ prætor fecit aliquam legem generalẽ:& illã fecit poni in albo pretoris.aliquis nõ corrupit nec deleuit,sed cum glutino posuit pannum, ita ꝙ non potest legi,vtrum incidat in pœnam? Respon.quòd sic:

quia licet non committat contra verba edicti, tamen committit contra mentem.

Glos.seq.ponit exempla:& pro materia remittit.

a *Certum est*. Pone casum.xiiij.q.iij.plerique.s̄.e.li.de elect. auaritię.ff.ad Vell.quamuis.§.si cùm essem.concor.j.q.j.sunt nōnulli.de simo. intantum. de empt. & vend.ad nostrā.s̄.eo. lib.de elect.cōmissa. §. porrò. de immu. eccle.clericis.& cap. vltim.ff.de legibus.l. fraus.C.de legi.l. nō dubiū. vbi sunt hæc verba. Circa autē hanc regulā non insisto.prosequere enim eam vt no.xiiij.quæst.iij.plærique.Ber.de priuil.quanto.Accur. ff.de legi.l.contra legem. Et facit quod dixi. supra eod. cum quid vna. ADDITIO. Dyn.hic prosequens illos iiij. modos fraudis, qui not.s̄.de priui.quanto.dicit alios quos ibi scripsi, satis reducibiles ad illos. Tractat etiā hic de eo quod ibi scripsi:an liceat offendere verba & non mentem. Io.And.

Glossa sequens arguit,& remittit.

DAta.} No.arg.quòd tabellio in instrumento debet scribere locum initi contractus, & de hoc dixi.s̄.eod.lib.de re iudi.abbate sane.ad finem.

Mensis diuiditur per calendas, nonas, & idus. b *Quinto nonas Martii*.id est, tertia die intrante Martio.Scire debes quòd mensis diuiditur per calendas, nonas, & idus. Et dicuntur calendę à calo, id est voco: quia tunc fiebat vocatio ad nundinas:& istæ nundinę fiebant in quinto die, vel vij mēsis: vt patet in calendario. vnde in prima die mensis dicitur calen.in ij, dicitur iiij nonas, interdū sexto nonas: quia sunt quidā menses qui habent sex nonas, alij iiij.tantùm.& hi qui habent sex, sunt iiij tantùm, scilicet Martius, Maius, Iulius October.vnde versus:

Sex Maius nonas, October, Iulius, & Mars:
Quattuor at reliqui: tenet idus quilibet octo.

In Martio igitur prima die dicimus calend.secunda, vj.nonas, id est, vj.die ante nonas in tertio, v nonas, id est, quinta die ante nonas:& sic deinceps.vij.die dicebam⁹ nonis: quia eo die erant nundinæ.Si verò mēsis habeat iiij.nonas tātùm, secunda die dicebamus quarto nonas. quinta die dicebamus nonas: quia eadē die erāt nundinę.Post has nonas, siue essent in v.siue septimo die, secundum diuersitatem mēsium quam suprà posui, denominabamus dies ab idibus. De hoc xviij. dist.propter.j.Idus autem interpretantur diuisio: quia tunc *Idus diuisio interpretatur.* diuidebantur nundinę:& quia idus semper erāt viij.die post nonas: quia quolibet mense per vij.dies durabant nundinæ: ideo statim post nonas, siue v.siue.vij.die dicebatur viij.id⁹. id est viij.die ante idus.seq. die dicebatur vij.idus, id est vij. die ante idus.subsequenti.vj.idus:& sic de singulis. Tertia decima die, cùm mensis habet iiij.nonas tantùm: vel xv.cùm habet vj.dicimus idus: quia tunc diuidebantur nundinæ: deinde denominabamus per cal.vt si mēsis habet xxxj.dies: & quatuor nonas tantū, sicut Ianuarius: post idus dicimus. xix. calend.& demum xviij.& demum.xvij.vsque ad calen.id est, octauo die ante calen.Cum ergo dicimus xv.calend.Martij, idē est dicere xv:die ante calen.Martij.id est.xiiij.die exeūte Februario:& sic de singulis.Si autem mēsis habet xxx. dies, post idus dicimus.xviij.calen.& demum xvij.& sic de singulis vsque ad fi.Si verò mensis habet xxviij.vt Februarius, tūc post idus sequenti die dicimus statim xvj.calen. Si verò mensis habet xxxj.dies, & vj.nonas, vt Martius: tūc post idus seq. die dicimus xvij.calend.& sic de singulis, vsque ad calend.& cùm dicimus xvij.calen.Aprilis, id est xvij.ante calend.id est *Mensis quilibet quot dies habet.* xvj.exeunte Martio. Idem in aliis. Menses autem quot dies habent, no.per hos versus.

Iunius, Aprilis, Septemque, Nouemque tricenos.
Plus vnum reliqui, sed Februus octo vicenos:
Cui, si bissextus fuerit, superadditur vnus.Ioann.And.

Glossa seq.instruit de more curiæ circa episcopatum scribendum in literis:& circa formam bullæ, & circa pontificatum, & quando incipiat.

c *Pontificatus*. Scire debes quòd Romani pontifices ex sola electione facta à duabus partibus cardinalium vocē habentium (de quo dic vt s̄.eo.lib.de elect.vbi periculum) presulatum assumunt.s̄.de elect.licet de vitanda.Sed consuetudo est Roma.ponti.(quæ potius eorū solito vsu, quàm iure roboratur) ꝙ post electionem ante consecrationem & coronationem non scribunt pontificatū in data: licet prædi.decre.licet s̄.eo.de elect.dicat, Roma. pontifex habeatur qui à duabus partibus &c.Inquantū dicit pontifex, videtur quòd extunc pontificatum scribere possit a.Tamen pro illa consuetudine facit lex.C.de quadri.præscrip.l.vlti.in fine.ibi, quia ex quo imperiales suscepimus infulas.vnde & dies coronationis dicitur ortus imperij: & sic potest intelligi. C.de fer.l.vlti.nec dicitur Imperator nisi corona suscepta.ff.de milit. testa.l.an-

a Bene facit supra.e. li. de cōcess. præben. ca. vlt.in prin.

Idem.

REGVLA LXXXVIII.

CErtum est a quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

DAta Romę apud sanctum Petrū quinto nonas Martij b, pontificatus c nostri anno quarto d.

A tēpen. sicut nec archiēpiscopus nisi recepto pallio.s̄.de vsu pal.nisi.ad idem.C.lib.xij.de decu.l.si.ff.de re mili.l. ex eo.in authen.de consu.in fi.collat.iiij.sed tunc ante coronationem scribunt datam, locum & diē ponendo, Data suscepti à nobis apostolatus officij anno &c. & tunc etiam non scribunt se simpliciter episcopos: sed sic scribunt, talis (pone) Bonifacius electus episcop⁹ Item tunc non bullāt bulla integra: sed tūc temporis si quas literas concedunt, ponūt mediā bullam, id est, illam partem quæ habet capita sculpta: & ex alio latere quo ponitur nomen, plana est bulla sine nomine b. post coronationem autem scribunt pontificatum in data. vnde ꝙ prius scribebant, data suscepti à nobis apostolatus officij: scribunt data pontificatus nostri.Item vocāt se simpliciter episcopos, & dant bullam cū nomine suo. Et sunt hæc bene notāda: quia iam vidi in quadam ecclesia cathedrali hic vicina, cuius nomen sileo, secundum expectantem ex hoc errore in assecu- B tione præbendæ primo præferri. Et hoc modo Bonifacius fuit electus die secunda exeunte Decembri: coronatus & consecratus fuit die xxiij.Ianuarij. Habebat vnus expectans eius authoritate literas cum tali data, iiij. calend. Ianuarij, pontificatus nostri anno iij.Alius expectans eadem authoritate & in eadem ecclesia habebat literas huius datæ, data nonis Aprilis, pontificatus nostri anno iij.& hoc est dicere, data quinto de Aprilis:& superior data tertia die exeunte Decembri: vt s̄.dixi proxi.glos.vacabat præbenda in illa ecclesia, & quærebatur cui deberetur: & errore peritorum huius iuris hunc modum ignorantium pronuntiatum & obtentū fuit, illum qui habebat datam sub tertia die exeunte Decembri, priorem esse, & debere præferri: quia considerabant dicti iurisperiti, ꝙ siue annus inciperet à promotione Roma. pont. quæ fuerat vt prædixi die secunda exeunte Decembri, siue à natiuitate, omnimodo ille erat primus: & verum dicebāt illo modo computando: sed quia annus pontificatus incipit à consecratione & coronatione, non ab electione, vt s̄. dixi: quæ coronatio, vt prędixi, fuerat xxiij die Ianuarij: ideo malè fuit obtentum: & huius rei errore fuit posterior priori prælatus: quia certū est quòd ex quo annus pontificatus Bonifacij in- C cipiebat, vt prædixi, quòd is qui in nonis Aprilis, id est quinto die Aprilis habuit gratiam, pręcedebat in gratia illum qui habebat datam sub tertio die exeunte Decembri, scilicet iiij calend.Ianuarij, eodem anno ferè in nouem mensibus: vt clarè patet computanti.Semper ergo iurisperiti qui pronūtiare habent super posterioritate & prioritate impetrantium, aduertere debent diem pontificatus, id est coronationis, vt rectè pronuntient.& idem in similibus casibus. & hoc aliàs, vt dixi, in iure non bene probatur: qua de causa, vt talis error ab eis euitetur, hoc hic scripsi quod aliàs scriptum non reperi. ADDITIO. Computationem annorum domini quidam inchoāt à natiuitate, alij à circuncisione, alij ab incarnatione, alij, viij calend. Octobris, sicut fiebat ante aduentum Christi.de hoc vide in Spec.de instru.edi.§.ij.j.& ij.col. Ioannes Andreæ.

ponderatè in tex. summi pontificat⁹, & q̄ ibi no.in gl. iij.& quod j. sequitur in hac glo. per quæ cōiuncta patet ꝙ Bonifaci⁹ tēpus pōtificatus vocat quo nō erat consecratus.Io. And.

b De hoc in Spec. de rescri.præsens.§.vlti. ver.item ꝙ obtentū est. Sed hodie opponentes ista cōtra literas, quas Clemēs tradidit ante suā coronationē, sunt excōmunicati per ipsam extrauagā. quia nonnulli. Ioan.And.

Glossa seq.quærit.arguit pro & contra.opiniones ponit & soluit.vltimò ponit conclusionem operis.

d *Anno quarto*. fuit hæc data, & iste annus pontificatus sui currentibus annis domini M.ccxcviij. Quæro autem quando inceperunt ligare nouæ cōstitutiones c huius Sexti libri? De iis loquor quæ sunt iuris noui promulgatoriæ, non de- D claratoriæ veteris iuris. Vide quod not.in procemio clemen. in glos.videtur per hanc. Et videtur quòd à tempore huius publicationis post duos menses. in authen.vt fa.not.constit. in rubro & nigro circa princ.§.vt autē apertius. & hoc tenet Ber.s̄.in procemio.in fi.glos.& suprà de constit. ca.ij.& facit quod not.de postu.præla. ca.j. cùm enim id sit iure ciuili expressum, & nostro iure cōtrarium expresè non sit cautum: ergo illud ius seruabimus: & ideo secundum hoc finitis duobus mensibus, scilicet tertia die intrante Maio, eodem anno inceperunt ligare. Item & nostro videtur iure roboratum suprà ne cle.vel mo.ca.vlt.& supra de sent.excom. nouerit.& supra eod.lib.de conces.præben.quia cunctis.circa prin.& in his omnibus.De hoc tamen videtur tenere Ioan. lxxxij.dist. proposuisti.in glo.ex hoc.quòd secundū canones ligat constitutio post sex menses: allegat.xviij.dist.c.vlt.quod de constitutione principis non loquitur: sed quòd illud tēpus duorum mensium nō sit tempus ordinarium, videtur probari supra de pœni.& remis.cùm infirmitas.vbi constitutio principis non ligat nisi ex quo per prælatos fuerit publicata.ad idē supra eod.lib.de præben. cum singula. vbi datur vnus mēsis à tempore notitiæ. ad idem in authen.vt in priuatis do.sacra my.non si.circa fi.col.v.vbi dantur tres mēses.& in authen.vt neque

c Hoc dicit propter cōstitutiones septē prædecessorum: de quibus nō dubitatur quī prī ligarent: licet nouiter p Bonifaciū fuerint hic insertæ. Illi autem fuerūt Grego.ix.& x. & Innocē. iiij. Alexā. Vrban. & Cle. Nicol. iij. Aliorum constitutiones nō memini hic insertas.Io. And.

neque miles neque fœderatus.§.si igitur. col.ix. vbi dantur. A xxx dies tantum.Dixit Accur.quòd in prędict.ll. dicitur esse speciale.& idem de supradictis decret. est dicendum. Fateor enim quòd licet constitutio principis liget post duos menses: vt supra dixi: id locum habet cū in ipsa constitutione aliud non cauetur, nec tempus adiicitur: illud enim seruādum est:& intelliguntur sic cōtraria vtriusque iuris. De hoc habui quæstionē de facto à principio huius libri. Et dicebant contra me quidam aduocati, quòd constutiones huius libri non ligabant nisi ex quo iste liber publicatus fuit Bononiæ: vt sic ignorantes non ligarētur: per c. proposuisti.lxxxij dist.& xxxij.q.iiij. dixit Sara.& ego contra eos, dicens, quòd secundum dictum ipsorum in ciuitatibus in quibus nō viget studium, & ad quas liber iste directus non fuit, adhuc constitutiones huius libri nō ligarent: quod esset absurdum. Satis ergo probabili ratione id tenēdum videtur quod suprà dixi.& audiui etiam tēpore Nicolai tertij cassatam electionē cuiusdam episcopi, quia non seruauerat decret. cupientes.s̄. eo.lib.de elect.quæ tamen ante duos menses solūmodo fuerat publicata. An autem constitutio respiciat pendentia, dixi s̄.eod.lib.de elect.licet canon,

EXCVSATIO IOAN. AND.

Quæ in his scriptis sunt superflua aut defectuosa, vel falsa, radenda, supplēda & corrigenda se offerunt: in his aliqualiter excusari mereor: quia corrigi sum paratus: tum quia ex quo scribere cœpi, singulis quasi diebus binis lectionibus & aliis pręter lecturam ineuitabilibus negotiis implicatus, singula ponderare non potui: tū quia domini mei superius iam dicti mandato, & studentium deuictus instantia, ea nō meo velle librata publicare compello: quinimo etiam ex falsis scriptis secundum Philo.ij. Metaphy. commendabor: quia per ipsa veritatis inuestigandæ materiam aliis præparaui.{Sicut canones.j.q.j.spiritussanctus.in fi.& cap.ita fit.ꝙ etiam per ministerium reproborum spiritussanctus probos A colligit.} Suscipiant igitur istic studentes minutæ scientiæ labores meos: reminiscentes quòd vidua quæ obtulit duo sola minuta, propter sui affectum larga plus omnibus dicitur obtulisse. Marc.xij.xxiiij.quæst.j. odi.de pœni.distin.j.c. j.versus fi.nā si Deus dederit, maiores & summè vtiles eis in posterum labores meos offerā iam licet nouiter inchoatos.

Largitas ex affectu, & non ex quantitatē doni procedit.

ADDITIO. Data huius Sexti: vt dictum est s̄.in principio huius glos.fuit anno domini M. CCXCVIII.de tempore compilationis decreti not.ij.quæstion.vj.§.forma. De tempore Lateranen.concil. dixi de iis quæ fi.a prælatis, cum apostolica.in fine. De tempore generalis, dixi de deci. cap. pen. De tempore vtriusque Lugdunen. dixi suprà eod. lib. de elect.nemo.super glos.ij. De tempore Vien.concil.vide not.in cle.de censi. cùm sit naturæ consonum.in gl.penult. Ioannes Andreæ.

Ioannis Andreæ glossatoris ordinarij Sexti & Clementinarum, notitia, & commendatio.

B IOANNES ANDREAS NATIONE Italus, patria Bononiensis, iurecōsultus fuit omnium admiratione celeberrimus, fons canonum, & dubiorum cautissimus interpres, ingenio clarus, sciētia profundus, eloquio compositus. Qui contra consuetudinem hominum nostri temporis, quamuis vxoris esset vinculis alligatus, incredibile tamen studium literis impēdit: vt nihil illi dulcius quàm scribere aliquid ad posteritatis ædificationē esse potuerit. quod eius præclara volumina testantur.quibus nomini suo memoriam comparauit æternam. Moritur tandem peste, Bononiæ sepultus, sub Carolo Imperatore quarto, & Clemente papa sexto, anno domini Millesimo CCC. XLVIII. indictione prima.

FINIS SEXTI DECRETALIVM.

REGVLAE IVRIS CAESA-

REI NVMERO CCXII. EX QVIBVS SVMPTÆ

sunt Regulæ pontificij iuris, diligenter hîc seorsum imprimuntur: & de inepto loco ad aptum transferuntur, Quæ te (si eas curiosius annotaueris) mira tum voluptate, tum vtilitate donabunt. Numerus autẽ quem in earum calce adiunximus, ipsarum ordinẽ indicat, quo in ff. nouo, vnde exprõptæ sunt, disponuntur.

ABsentia eius qui reipublicę causa abest: neque ei, neque alij damnosa esse debet. Regula clxxxij.

Actus legitimi qui nõ recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, serui optio, datio tutoris: in totũ vitiantur per temporis vel conditionis adiectionẽ. Nonnunquã tamẽ actus suprascripti tacitè accipiunt, quæ aperte comprehensa vitium afferunt. nam si acceptum feratur ei qui sub cõditione promisit: ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit: quæ si verbis nominatim acceptilationis cõprehendatur, nullius momenti faciet actum. Regula lxxvij.

Ad ea quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris: in his ignoscitur seruis, siue dominis, siue iis qui vice dominorum sunt, veluti tutoribus & curatoribus obtẽperauerint. Semper qui dolo fecit quo minus haberet: pro eo est habendus ac si haberet. In contractibus successores, ex dolo eorũ quibus successerunt, non tãtum in id quod ad eos peruenit, verumetiam insolidum tenentur: hoc est vt vnusquisque pro ea parte qua hęres est, conueniatur. Regula xcix.

Aliud est vendere: aliud est vendenti consentire. Refertur ad vniuersos quod publicè fit per maiorem partẽ. Absurdum est plus iuris habere eũ cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem si viueret. Reg. cxx.

Alterius circumuentio alij non præbet actionem. Reg. xlix.

BOna fides non patitur vt bis idem exigatur. Reg. lvij.

Bona fides tantundem possidenti pręstat quantum veritas: quoties lex impedimento non est. Reg. clxxviij.

CApienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. Quod factum est, cum in obscuro fit: ex affectione cuiusque capit interpretationem. Regula cxxviij.

Consilij non fraudulenti nulla obligatio est. Cęterũ si dolus & calliditas intercesserit: de dolo actio competit. Socij mei socius, meus socius non est. Regula xlvij.

Contractus quidam dolum malũ duntaxat recipiũt: quidam & dolum, & culpam. Dolum tantum: depositũ, & precariũ. Dolum & culpã: mãdatum, cõmodatum, venditũ, pignori acceptũ, locatũ. Item dotis datio, tutelæ, negotia gesta: in his quidem & diligentiam. Societas & rerũ communio, & dolũ, & culpam recipit: sed hoc ita, nisi si quid nominatim cõuenit, vel plus, vel minus in singulis contractibus. nã & hoc seruabitur, quod in initio conuenit: legẽ enim cõtractus dedit, excepto eo qd' Celsus putat nõ valere si cõuenerit ne dolus præstetur. Hoc enim bonæ fidei iudicio contrariũ est: & ita vtimur. Animaliũ verò casus, mortesque quæ sine culpa accidunt, fugæ seruorũ qui custodiri nõ solent, rapinę, tumultus, incendia, aquarũ magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur. Reg. xxij.

Creditor qui permittit rẽ venire: pign⁹ dimittit. Reg. cxviij.

Cuius effectus omnibus prodest: eius & partes ad vniuersos omnes pertinent. Regula cxc.

Cuius per errorem dati repetitio est: eius consultò dati donatio est. Regula liij.

Cuius est donandi, eidem & vendendi & cõcedendi ius est. Regula cxxiij.

Culpa caret qui scit: sed prohibere non potest. Regula l.

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti. Reg. xxxvj.

Cùm amplius solutum est q̃ debeatur, cuius pars non inuenitur quę repeti possit: totũ esse indebitũ intelligitur, manente pristi⁹ obligatione. Is natura debet, quẽ iure gentium dare op⁹ fuit. cuius fidẽ secuti sumus. Reg. lxxxiiij.

Cùm par delictũ est duorũ, semper oneratur petitor: & melior habetur possessoris causa: sicut fit cum de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitori: aut si rei quoque in ea re dolo actum sit. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit. Reg. cxcvj.

Cùm prætor in hæredem dat actionem quatenus ad eũ peruenit: sufficit si vel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti. Regula clxix.

Cùm principalis causa non consistit: plerunque nec ea quidem quæ sequuntur, locum habent. Reg. cxxxviij.

Cùm quis possit alienare: poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam eius voluntatem habendam. Regula cxxv.

Cum seruis nulla actio est. Regula cvij.

Cùm tempus in testamento adiicitur: credendũ est pro hærede adiectũ, nisi alia mens fuerit testatoris: sicut in stipulationibus promissoris gratia tẽpus adiicitur. Reg. xvij.

DIuus pius rescripsit eos qui ex liberalitate sua conueniuntur, in id quod facere possunt condemnandos. Regula xxviij.

Domum suam reficere vnicuique licet: dum nõ officiat inuito alteri in quo ius non habet. Regula lxj.

Donari videtur quod nullo iure cogente conceditur. Regula lxxxij.

EA est natura cauillationis quam Græci σωρίτην appellant: vt ab euidenter veris per breuissimas mutationes disputatio ad ea quę euidenter falsa sunt, perducatur. Regula lxv.

Ea quæ ad dandum impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt: pro non adiectis habentur. Reg. clxxvij.

Ea quæ in partes diuidi non possunt, solida à singulis hęredibus debentur. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est, quàm tutius. Reg. clij.

Ea quę raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur. Reg. lxiiij.

Ea sola deportationis sententia aufert quæ ad fiscum peruenit. Regula xcvij.

Eius est nolle, qui potest & velle. Reg. iij.

Etsi nihil facilè mutandũ est ex solennibus: tamen vbi æquitas euidens exposcit, subueniendum est. Reg. cxliij.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari. Regula lviij.

Expressa nocent: non expressa non nocent. Reg. clv.

Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum præstare debet. Regula cxcj.

FActum à iudice quod ad officium eius non pertinet, ratum non est. Regula cxxx.

Factum cuique suum, non aduersario nocere debet. Non videtur vim facere, qui suo iure vtitur: & ordinaria actione experitur. In pœnalibus causis benignius interpretandum est. Regula cxcvij.

Fauorabiliores rei potius quàm actores habentur. Regula clxvij.

Fœminæ ab omnibus officiis ciuilibus vel publicis remotę sunt: & ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare: nec pro alio interuenire, nec procuratrices existere. Item impuberes ab omnibus officiis ciuilibus debent abstinere. Reg. ij.

Ferè in omnibus pœnalibus iudiciis & ætati & imprudentiæ succurritur. Regula cviij.

Ferè quibuscunque modis obligamur, iisdẽ in contrarium actis liberamur. Cum quibus modis acquirimus, iisdẽ in contrariũ actis amittimus. Vt igitur nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in quã vtrunque in contrarium actum est. Regula cxcv.

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur. Reg. xciij.

Fraudis interpretatio semper in iure ciuili nõ ex euentu dũtaxat, sed ex consilio quoque desideratur. Reg. lxxix.

Fructus

Fructus rei est vel pignori dare licere. Reg. lxxij.

Furiosi vel eius cui bonis interdicitur, nulla voluntas est, Regula xl.

GEneraliter cum de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per aduersarium habere non potuit, considerandum est. Reg. lxxviij.

HAeredem eiusdem potestatis iurisque esse, cuius fuit defunctus, constat. Regula lix.

Hæreditas nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius quod defunctus habuerit tempore mortis. Reg. lxij.

Hoc iure vtimur, vt quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ aut in vis priuatæ crimen incidat. Deiecit, & qui vel iusserit, vel mandauit, vel ratum habuit. Rati enim habitio mandato comparatur. In contractibus in quibus doli præstatio vel bona fides inest: hæres insolidum tenetur. Regula cxciiij.

ID quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. Regula xj.

Imaginaria venditio non est pretio accedente. Reg. xvj.

Imperitia culpæ adnumeratur. Regula clxxiiij.

Impossibilium nulla obligatio est. Reg. cxlv.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda eius est qui eas protulisset. Reg. xcvj.

In ambiguis pro dotibus respondere melius est. Non est nouum, vt quæ semel vtiliter constituta sunt, durent: licet ille casus extiterit à quo initium capere non potuerunt. Quoties æquitatem desiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur: iustis decretis res temperanda est. Regula lxxxv.

In condemnatione personarum quæ in id quod facere possunt, damnantur: non totum quod habent extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est ne egeant. Cum verbum restituas, in lege inuenitur: etsi nõ specialiter de fructibus additum est: tamen & fructus sunt restituendi. Vnicuique sua mora nocet: quod & in duobus reis promittendi obseruatur. Dolo facit qui petit quod restituturus est. Regula cxxxiij.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est, vt res salua actori sit. Reg. cxxxij.

In eo quod plus sit, semper inest minus. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione. Pupillus pati posse non intelligitur. Vbi verba coniuncta non sunt: sufficit alterutrum esse factum. Mulieribus tunc succurrendum est cùm defraudantur: nõ vt facilius calumnientur. Regula cx.

In eo quod vel is qui petit, vel is à quo petitur, lucri petiturus est: durior causa est petitoris. Reg. xxxiij.

In iure ciuili receptũ est quoties per eum cuius interest conditionem non impleri, fiat quò minus impleatur, perinde haberi ac si impleta conditio fuisset. quod ad libertatẽ & legata, & ad hæredum institutiones perducitur: quibus exemplis stipulationes quo que committuntur: cùm per promissorem factum esset quo minus stipulator conditioni pareret. Regula cxxj.

In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum: alia eorum qui fari possunt, quamuis actum rei non intelligant. Nam furiosus nullum negotium contrahere potest: pupillus omnia negotia tutore authore agere potest. Regula v.

In obscura voluntate manumittentis fauendum est libertati. Regula cxxxix.

In obscuris inspici solet quod verisimilius est, aut quod plerunque fieri solet. Regula cxiiij.

In omnibus causis id obseruatur, vt vbi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat. Vbi verò genus actionis id desiderat, ibi ad quemuis persecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij. Reg. lxviij.

In omnibus causis pro facto accipitur id in quo quis alium perhorrescit quo minus fiat. Reg. xxxix.

In omnibus obligationibus in quibus dies nõ ponitur, præsenti die debetur. Reg. xiiij.

In omnibus officiis quæ fieri per liberas personas leges desiderant, seruus interuenire non potest. Non debeo melioris conditionis esse, quàm author meus à quo ius in me transit. Reg. cxxxv.

In omnibus quidem, maximè tamen in iure æquitas spectanda est. Reg. xc.

In pari causa possessor potior haberi debet. Hi qui in vniuersum ius succedunt: hæredis loco habentur. Reg. clxx

In personam seruilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum est, vbicunque in bonę fidei iudiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris eius conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse. Reg. xxij.

In testamentis plenius voluntates testantium interpretamur. Regula xlj.

In totum omnia quæ animi sui destinatione agenda sunt: nõ nisi vera & certa scientia perfici possunt. Reg. lxxvj.

In toto & pars continetur. Reg. cxiij.

In toto iure generi per speciem derogatur. Et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est. Reg. lxxx.

Inuitus nemo rem cogitur defendere. Cui dam⁹ actionem, eidem exceptionem competere multo magis quis dixerit. Cùm quis in alicuius locum successerit: non est æquum ei nocere hoc quod aduersus eum non nocuit in cuius locum successerit. Plerunque emptoris eadem causa debet esse circa petendum ac defendendum, quæ fuit authoris. Quod cuique præstatur, inuito non tribuitur. Reg. cxcviij.

Inuito beneficium non datur. Reg. lxix.

Is damnum dat qui iubet damnum dare: eius verò nulla culpa est, cui parere necesse sit. Quod pender, non est pro eo quasi sit. Reg. cxxix.

Ius nostrum non patitur eundem in paganis & testato & intestato decessisse: earumque rerũ naturaliter inter se pugna est, vt testatus & intestatus quis sit. Reg. vij.

Iure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem. Reg. ccvj.

Iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt. Reg. viij.

LIbertas inæstimabilis res est. Reg. cvj.

Libertas omnibus rebus fauorabilior est. Reg. clxiiij.

MArcellus ait: definit debitor esse is qui nactus est exceptionem iustam: nec ab æquitate naturali abhorrentem. Regula lxvj.

Melior conditio nostra per seruos fieri potest: deterior fieri non potest: Regula clxxv.

Minus est actionem habere quàm rem. Reg. cciiij.

NEc ex prætorio nec ex solenni iure priuatorum cõuentione quicquam immutandum est, quãuis obligationum causæ pactione possint immutari & ipso iure, & per pacti conuenti exceptionem: quia actionum modus vel lege, vel per prætorem introductus, priuatorum pactionibus non infirmatur: nisi tũc cùm inchoatur, pactio inter eos conuenit. Regula xxvij.

Nemo alieno nomine lege agere potest. Temporalis permutatio ius prouinciæ non innouat. Reg. clxv.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet. Regula cxciij.

Nemo de domo sua extrahi debet. Reg. ciij.

Nemo dubitat soluendo videri eum qui defenditur. Regula xcv.

Nemo enim in persequẽdo deteriorem causam, sed meliorẽ facit &c. Melius est. §. sub regula: non solet deterior &c. quàm sit regula ab aliis distincta. Reg. lxxxvij.

Nemo ex iis qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione vti: nisi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones eiusdem rei nomine: vna tantùm quis experiri debet. Regula xliij.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio quod pręstiterit. Regula cxxxj.

Nemo potest gladij potestatem sibi datam, vel cuiuslibet alterius coërctionis ad alium transferre. Reg. lxx.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius iniuriam. Regula lxxv.

Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quàm quod ipse habuit. Regula. clxij.

Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habet. Regula liiij.

Nemo prædo est qui pretium numerauit. Locupletior non est factus qui libertum acquisierit. Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis. Reg. clxviij.

Nemo qui condemnare non potest, absoluere potest. Reg. xxxvij.

Nemo videtur fraudare eos qui sciunt & consentiunt. Regula clxxxvij.

Neque in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris: siue soluendo est, siue non est. Regula clviij.

Neque pignus, neque depositum, neque precariũ, neque emptio, neque locatio suę rei consistere potest. Priuatorum conuentio iuri publico non derogat. Reg. xlv.

Neratius consultus an quod beneficiũ dare se quasi viuenti Cæsar rescripserat, iã defuncto dedisse existimaretur: respondit non videri sibi principem quod ei quem viuere existimabat concessisse, defuncto concessisse: quem tamẽ modum esse beneficij sui vellet, ipsius æstimationem esse. Regula clj.

Nihil consensui tam cõtrarium est, qui & bonę fidei iudicia sustinet, quàm vis æque metus: quem comprobare contra bonos mores est. Non capitur, qui ius publicum sequitur. Non videntur consentire qui errant. Reg. cxvj.

Nihil

Nihil dolo creditor facit qui ſuum recipit. Cùm principalis cauſa non conſiſtit:nec ea quidem quæ ſequuntur, locum habent. Regula clxxj.
Nihil intereſt, ipſo iure quis actionem non habeat:an per exceptionem infirmetur. Reg. cxij.
Nihil peti poteſt ante id tempus quo per rerũ naturam perſolui poſsit. Et cùm ſoluendi tempus obligationi additur, niſi eo tempore præterito peti non poteſt. Reg. cxlvj.
Nihil tam naturale eſt, quàm eodẽ genere quodque diſſoluere quo colligatũ eſt.ideoque verborum obligatio verbis tollitur. nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſoluitur. Reg. xxxv.
Non alienat qui duntaxat omittit poſſeſsionem.Reg. clxj.
Non debet actori licere quod reo non permittitur. In re obſcura melius eſt fauere repetitioni, quàm aduentitio lucro. Regula xlj.
Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. Regula lxxiiij.
Non debet cui quod plus eſt, licet: quod minus eſt,non licere. Reg. xxj.
Non eſt ſingulis concedendum,quod per magiſtratum publicè poſsit fieri : ne occaſio ſit maioris tumultus faciendi. Infinita æſtimatio eſt libertatis & neceſsitudinis. Regula cxxxvj.
Non fraudantur creditores cùm quid non acquiritur à debitore,ſed cùm quid de bonis diminuitur. Nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. Regula clxxvj.
Non omne quod licet,honeſtum eſt. In ſtipulationibus id tempus ſpectatur quo contrahimus. Reg. clxxxvj.
Non poteſt dolo carere qui imperio magiſtratus non obtemperat.Reg. clix.
Non poteſt videri deſiiſſe habere qui nunquam habuit. Regula ccviij.
Non poteſt videri improbus qui ignorat quantum ſolvere debeat. Reg. xcix.
Non ſolet deterior conditio fieri eorũ qui litem conteſtati ſunt,quàm ſi nõ eſſent:ſed plerunque melior.Reg.lxxxvj.
Nemo enim perſequendo deteriorem cauſam, ſed meliorem facit. denique poſt litem conteſtatam hæredi quoque proſpicitur:& hæres tenetur ex omnibus cauſis.Regula lxxxvij.
Non ſolent quæ abundant,vitiare ſcripturas. Reg. xciiij.
Non videtur cepiſſe,qui per exceptionem remouetur à petitione. Reg. xiij.
Non videtur defendere,non tantùm qui latitat:ſed & is qui præſens negat ſe defendere: aut non vult ſuſcipere actiones. Regula lij.
Non videtur quiſquam id capere,quod ei neceſſe eſt alij reſtituere. Reg. lj.
Non videtur rem amittere, cuius propria non fuit. Reg. lxxxiij.
Non videntur data quę eo tempore quo dantur,accipientis non fiunt. Qui iuſſu iudicis aliquid facit,nõ videtur dolo malo facere,quia parêre neceſſe habet. Reg. cxxvij.
Non vt ex pluribus cauſis deberi nobis idem poteſt, ita ex pluribus cauſis idem poteſt & noſtrum eſſe.Reg.cxix.
Non vult hæres eſſe,qui ad alium transferre voluit hæreditatem. Reg. vj.
Nullus videtur dolo facere,qui ſuo iure vtitur. Reg. lv.
Nulla intelligitur mora ibi fieri,vbi nulla petitio eſt. Reg. lxxxviij.
Nullum crimen patitur is qui non prohibet,cum prohibere non poſsit. Reg. cix.
Nunquam actiones,præſertim pœnales, de eadem re concurrentes,alia aliam conſumit. Reg. clxxij.
Nuptias non concubitus,ſed conſenſus facit. Reg. xxx.

OMnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt, parum eſt enim vt non ſubuerti poſsit. Reg. ccij.

Omnis hæreditas quamuis poſtea adeatur:tamen cũ tempore mortis continuatur. Nunquam ex poſtfacto creſcit præteriti delicti æſtimatio. Reg. clxxx.
Omnes actiones quæ morte aut tempore pereunt:ſemel incluſæ iudicio,ſaluę permanent.Non videtur perfectè cuiuſque id eſſe,quod ex cauſa auferri poteſt.Reg. clxxxj.
Omnia ferè iura heredum perinde habentur ac ſi continuo ſub tempore mortis hæredes extitiſſent. Reg. cliij.
Omnia quæcunque cauſæ cognitionẽ deſiderant: per libellum expediri non poſſunt. Reg. lxxij.
Omnia quæ ex teſtamento proficiſcũtur, ita ſtatim euentus capiunt,ſi initium quidem ſine vitio ceperint. Reg. ccj.
Omnia quæ iure contrahuntur,contrario iure pereunt.Regula c.

PArẽ eſſe conditionem oportet eius qui quid poſsideat vel habeat: atque eius cuius dolo malo factum ſit quo minus poſsideret vel haberet. Reg. cxcij.
Pœnalia iudicia ſemel accepta, in hæredes tranſmitti poſſunt. Regula cxxiiij.
Plerunque fit vt etiam ea quæ à nobis abire poſſunt:perinde in eo ſtatu ſint,atque ſi nõ eſſent eius conditionis vt abire poſsint. Et ideo quod fiſco obligamus:& vendicare interdum,& alienare,& ſeruitutem prædio imponere poſſumus. Regula. ccv.
Plus cautionis in rem eſt,quàm in perſonam. Reg. xxv.
Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni caſu habet. Regula cxvij.
Priuilegia quædam cauſæ ſunt;quædã perſonę:& ideo quędam ad hęredes tranſmittuntur,quę cauſæ ſunt.Quæ perſonæ ſunt,ad hæredes non tranſeunt. Reg. clvj.
Pupillus nec velle,nec nolle in ea ætate,niſi appoſita tutoris authoritate creditur.nam quod animi iudicio fit,in eo tutoris authoritas neceſſaria eſt. Reg. cxlix.
Pupillum qui proximus pubertati ſit,capacem eſſe & furandi,& iniuriæ faciendæ. In hæredes non ſolent actiones tranſire,quæ pœnales ſunt ex maleficio:veluti furti,dãni, iniuriæ,vi bonorum raptorum. Reg. cxj.

QVandiu poſsit valere teſtamentum : tandiu legitimus hæres non admittitur. Reg. lxxxix.

Quatenus cuiuſque interſit:in facto non iure conſiſtit.Regula xxiiij.
Quæ ab initio inutilis fuit inſtitutio, temporis tractu conualeſcere non poteſt. Reg. ccx.
Quæ dubitationis tollendæ cauſa contractibus inſeruntur: ius commune non lædunt. Reg. lxxxj.
Quæ legata mortuis nobis ad hæredem noſtrum trãſeunt, eorum commodum per nos, iis quorum in poteſtate ſumus,eodem caſu acquirimus, aliter atque quod ſtipulati ſumus.nam & ſub conditione ſtipulantes omnimodo eis acquirimus:etiã ſi liberatis nobis poteſtate domini,conditio exiſtat. Regula xviij.
Quæ propter neceſsitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi. Reg. cxxij.
Qui actionem habet ad rem recuperandam : ipſam rem habere videtur. Reg. xv:
Qui authore iudice comparauit, bonæ fidei poſſeſſor eſt: Regula clxxix.
Quicquid calore iracundiæ vel ſit vel dicitur:non prius ratum eſt, quàm ſi perſeuerantia apparuerit iudicium animi fuiſſe:ideoque in breui reuerſa vxor,nec diuertiſſe videtur. Regula xlviij.
Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel eſſe debet non ignarus conditionis eius:hæredi autem eius hoc imputari nõ poteſt cùm non ſponte cum legatariis contrahit. Non ſolet doli exceptio nocere his quibus voluntas teſtatoris non refragatur. Regula xlx.
Qui dolo defierit poſsidere,pro poſsidente damnatur:quia pro poſſeſſore dolus eſt. Regula clxxiij.
Qui in alterius locum ſuccedunt,iuſtam habent cauſam ignorantiæ,an id quod peteretur,deberetur. Fideiuſſores quoque non minus quàm hæredes, iuſtam ignorantiam poſſunt allegare.Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo agetur: non etiam ſi agat. nam planè qui agit, certus eſſe debet cùm ſit in poteſtate eius quando velit experiri : & antè debet rem diligenter explorare:& tunc ad agendum procedere. Regula xlij.
Qui in ius dominiúmve alterius ſuccedit: iure eius vti debet. Nemo videtur dolo facere, qui ignorat cauſam cui non debeat petere. Reg. cxxxvij.
Qui in ſeruitute eſt,vſucapere non poteſt.nã cùm poſsideatur,poſsidere non videtur. Reg. clx.
Qui non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea:quia non hoc facit. & qui facit quod facere non debet: non videtur facere id quod facere iuſſus eſt.Reg. clxiij.
Quintus Mutius Sempronio.Quò tutela redit &c.in regula,Quò tutela redit,quæ eſt. Reg. lxxiij.
Qui per ſucceſsionẽ quamuis longiſsimam defuncto hęredes exiterint:nõ minus hęredes intelliguntur,quàm qui principaliter hæredes exiterint. Reg. cliiij.
Qui poteſt facere vt poſsit conditioni parere:iam poſſe videtur. Quod quis ſi velit habere non poteſt: id repudiare non poteſt. Reg. cxxxiiij.
Qui poteſt inuitis aliquibus alienare: multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt. Regula xxvj.
Qui rem alienam defendit:nunquam locuples habetur. Regula cxxvj.
Qui ſine dolo malo ad iudicium prouocat:non videtur moram facere. Reg. lxiij.
Qui tacet,non vtique fatetur:ſed tamen verum eſt eum non negare. Reg. clxxxiiij.
Qui vetante prætore fecit, hic aduerſus edictũ feciſſe proprie dicitur. Eius eſt actionem denegare, qui poſsit & dare. Regula cij.

Quod à

Quod à quoquam pœnæ nomine exactum eſt: id eidem reſtituere nemo cogitur. Reg. xlvj.
Quod attinet ad ius ciuile, ſerui pro nullis habentur:non tamen ex iure naturali : quia quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales ſunt. Regula xxxij.
Quod contra rationem iuris receptum eſt : non eſt producendum ad conſequentia. Reg. clxxxiij.
Quod euincitur:in bonis noſtris non eſt. Regula cl.
Quod ab initio vitioſum eſt:non poteſt tractu temporis cõualeſcere. Regula xxix.
Quod ipſis qui cõtraxerunt,obſtat:& ſucceſſoribus eorum obſtabit. Reg. clxxxv.
Quod iuſſu alterius ſoluitur, pro eo eſt quaſi ipſe ſoluiſſet, vel ipſi ſolutum eſſet. Regula cxl.
Quod nullius eſſe poteſt:id vt alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere. Regula cxlij.
Quod quis cum ſeruus eſſet,egerit : proficere liberto facto non poteſt. Regula. clxxxviij.
Quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire. Reg. cciij.
Quò tutela redit:eò & hæreditas peruenit, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt.Nemo poteſt tutorem dare cuiquam, niſi ei quem in ſuis hæredibus cũ moritur habuerit,habiturúſve eſſet ſi vixiſſet. Vi factum id videtur eſſe,quod de re quis cum prohiberetur,fecit. Clam,quod quiſque cum controuerſiam haberet,habiturúmve ſe putaret,fecit. Quæ in teſtamento ita ſcripta ſunt,vt intelligi non poſsint:perinde ſunt ac ſi ſcripta non eſſent. Nec paciſcendo,nec legem dicẽdo, nec ſtipulando quiſquam alteri cauere poteſt. Regula. lxxiij.
Quoties dubia eſt interpretatio libertatis: ſecundum libertatem reſpondendum erit. Reg. xx.
Quoties duplici iure defertur alicui ſucceſsio, repudiato nouo iure quod ante defertur, ſupererit vetus. Regula xcj.
Quoties idem ſermo duas ſententias exprimit:ea potiſsimũ accipiatur quæ rei gerendæ aptior eſt. Reg. lxvij.
Quoties nihil ſine captione inueſtigari poteſt : eligendum eſt quod minimum habeat iniquitatis. Reg. cc.
Quoties vtriuſque cauſa lucri ratio vertitur:is præferendus eſt cuius in lucro cauſa tempore præcedit. Reg. xcviij.

REgula eſt,quæ rem quæ eſt,breuiter enarrat: non vt ex regula ius ſumatur:ſed ex iure quod eſt, regula fiat.Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur. Et (vt ait Sabinus)quaſi cauſæ coniunctio eſt:quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt,perdit officium ſuum. Reg. j.
Res iudicata pro veritate accipitur. Reg. ccvij.

SEcundum naturam eſt commodacuiuſque rei eum ſequi quem ſequuntur incommoda. Reg. x.
Semper in coniunctionibus non ſolum quid liceat conſiderandum eſt:ſed & quod honeſtum eſt. Reg. clvij.
Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt. Reg. lvj.
Semper ſpecialia generalibus inſunt. Reg. clxxxix.
Semper in obſcuris quod minimum eſt ſequitur. Reg. ix.
Semper in ſtipulationibus & in cæteris contractibus id ſequimur quod actum eſt.vnde ſi non appareat quid actum erit, conſequens eſt vt id ſequamur quod in regione in qua id actum eſt,frequentatur.Quid ergo ſi neque regionis mos appareat quia varius fuit:ad id quod minimũ eſt, redigenda ſumma eſt. Reg. xxxiiij.
Semper qui non prohibet pro ſe interuenire:mandare creditur.Sed & ſi quis ratum habuerit quod geſtum eſt:obſtringitur mandati actione. Regula lx.
Seruitutem mortalitati ferè comparamus. Reg. ccix.
Seruus Reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt. Reg. ccxj.
Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet:ita nec lucrum facere ſi quid ex ea re ad eum peruenisſet.Regula. xxxviij.
Si filius ſub conditione ſtipulatus emancipatus fuerit,dein de exiterit conditio,patri actio cõpetit:quia in ſtipulationibus id tempus ſpectatur quo contrahimus. Reg. xviij.
Si in duabus actionibus alibi ſumma maior, alibi infamia eſt:preponenda eſt cauſa æſtimationis. Vbi autem æquiparantur famoſa iudicia,etſi ſummam rei diſparẽ habent, pro paribus tamen accipienda ſunt. Reg. ciiij.
Si librarius in tranſcribendis ſtipulationis verbis erraſſet: nihil noceret quo minus & reus & fideiuſſor teneantur. Regula xcij.
Si nemo ſubilt hæreditatem: omne ius teſtamenti ſoluitur. Regula cxlj.
Si quis obligatione liberatus ſit:poteſt videri cepiſſe. Non poteſt videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſubmoueri. Reg. cxv.
Si quis pregnantem vxorem reliquit:non videtur ſine liberis deceſsiſſe. Reg. cxlvij.

TOties in hęredem damus actionem de eo quod ad eum peruenit:quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex ſuo. Reg. xliiij.

VAni timoris non iuſta excuſatio eſt. Reg. cxliiij.
Vbicunque cauſæ cognitio eſt: ibi prætor deſideratur. Regula cv.
Vbi lex duorum menſium fecit mentionem : & qui ſexageſimo primo die venerit, audiendus eſt. Ita etenim Imperator noſter Antonius cum diuo fratre ſuo reſcripſit. Regula cj.
Vbi non voce,ſed præſentia opus eſt : mutus ſi intellectum habet,poteſt videri reſpondere.Idem & in ſurdo hic quidem reſponderi poteſt. Furioſus abſentis loco eſt: & ita Pompon.lib.j.epiſtolarum ſcribit. Regula clxvj.
Vbi pugnantia inter ſe,in teſtamento inueniũtur, neutrum ratum eſt. Quæ rerum natura prohibentur: nulla lege confirmata ſunt. Reg. cxlviij.
Velle non creditur qui obſequitur imperio patris vel domini. Regula iiij.
Verum eſt neque pacta neque ſtipulationes factũ poſſe tollere.quod enim impoſsibile eſt, neque pacto neque ſtipulatione poteſt comprehendi, vt vtilem actionem aut factum efficere poſsit. Regula xxxj.
Vni duo pro ſolido hæredes eſſe nõ poſſunt.Reg. clxxxiij.

Diſtichon collectoris.

Regula canonici iuris,ſimul imperialis,
Quælibet hîc premitur, lector amande,tibi.

VITA

VITA BONIFACII VIII. QVI ET AVTHOR FVIT SEXTI HVIVS DECRETALIVM.

BONIFACIVS OCTAVVS, NATIONE Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Caietanus antè vocatus, Neapoli pontifex creatur in vigilia Natalis domini, anno milleſimo ducenteſimo nonageſimoquarto. vir quidem doctrina & experientia rerum inſignis. Diu enim in curia verſatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad pontificatum, non ſine tamen ambitionis crimine, peruenerat. Nam dum eſſet ſancti Martini in montibus presbyter cardinalis, adeo dignitatem pontificatus exoptauit, vt nil ambitione & fraude prætermiſerit, quod ad eam rem conſequendam pertinere arbitraretur. Tantæ præterea arrogantiæ fuit, vt & omnes ferè contemneret, & gratias à Nicolao quarto & Cœleſtino quinto factas reuocauerit. Gibellinos quoque mirificè perſecutus eſt. Hinc oritur illa inter pontificem & Columnenſes Gibellinos contentio, qui etiam Anagniæ contra pontificem factionis ſuæ partes fouebant. Hos itaque, maximè verò cardinales duos, Petrum & Iacobum eiuſdem familiæ viros inſignes, calumniari cœpit, quòd theſauros eccleſiæ in morte pontificum diripuiſſent, quódque libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerunt ſiquidem poſt illatam ſibi iniuriam ad reges, ad principes, ad nationes, de arrogantia Bonifacij, & de ambitione, quòd contra ius fasque, pontificatus ſedem occupaſſet, reiecto fraudibus Cœleſtino, eodemque in carcerem coniecto. Sunt enim qui ſcribant Bonifacium immiſiſſe ſubornatores clanculum quoſdam, qui noctu miſſa quaſi cœlitus voce in cubiculum Cœleſtini hominis ſimplicis, ei perſuaderent vt pontificatum dimitteret, ſi ſaluus fieri vellet. Citati autē cardinales cum nuſquam apparuiſſent, Bonifacij pertinaciam veriti, (Nepeſum enim feciſſerant) vnà cum tota Columnenſium familia publico decreto ſchiſmatici habentur: beneficiis, dignitatibus, fundis paternis, caſtellis, oppidis priuantur. quam priuationem Bonifacius poſtea in decreti formam retulit, vt ex libro apparet quem Sextum appellant. Sumptis deinde armis Bonifacius, concitatiſque multis Cruce ſignatis, eos opprimere conatus, Prænefte quò ſe cum Sarra viro inſigni eorū patruo receperant, obſidione cingit. Dilapſos inde capto ac direpto Prænefte Zagarolum & Columnam confugientes perſequitur. vnde non ita multò pòſt abire ob multitudinem hoſtium neceſſe fuit, à quibus hæc item caſtella diripiuntur, maximè verò Columnæ paternum ſolum. Cardinales autem inde quoque dilapſi Reate petiuere. Sarra vero apud Antium multum diuque in nemoribus vixit ſæuitiam Bonifacij veritus: ſed in piratarum manus incidens, remigio admot⁹ multas calamitates perpeſſus eſt. quāquam ſic quidem æquiore animo exiliū pati mallet, quàm ſæuitiā Bonifacij experiri, qui Gibellinos omnes vno odio perſequebatur. Notū eſt illud certè quod Procheto dixerit Genuēſi archiepiſcopo ad pedes eius die cinerū prodeunti. Nā cum dici à ſacerdote tunc ſoleat, Memento homo quia cinis es, & in cinerē reuertêris. dixit mutatis quibuſdam verbis, Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerē reuertêris, in eiuſque oculos cinerē coniecit, non in caput, vt mos eſt: eundemque ob nomē factionis archiepiſcopatu priuauit: licet poſtea in integrum reſtituerit, cum intellexiſſet cardinales Columnenſes (quemadmodum ipſe ſuſpicabatur) Genuam non petiiſſe. Pulſis hoc modo Columnenſibus, Bonifacius duplicem celebritatem & Apoſtolis, & Euangeliſtis, & quatuor eccleſiæ doctoribus, Gregorio, Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio ſtatuit. Idem etiam dum in Vrbe veteri eſſet, beatum Ludouicum ex regia Francorum ſtirpe ortum, vt pote ex Carolo ſecundo, ordinē ſancti Franciſci profeſſum (vt quidam volunt in ſanctos retulit. Idem quoque eccleſiam cathedralem ſanctæ Cæciliæ Albienſis ciuitatis, canonicis ſecularibus pulſis inde, regularibus commiſit, inſtante Bernardo Caſtaneto Albienſi epiſcopo. Edidit poſtea Sextum pontificij iuris codicem, ſuo iuſſu à tribus doctiſsimis viris compilatum, quibuſdam decretis nouis à ſe additis. Vrbem quoque Eugubium, quæ Gibellinorum auſpiciis ab eccleſia defecerat, breui recuperauit. Alberto duci Auſtriæ, Imperij confirmationem bis terque petenti negauit. Mortuo autem Iacobo Arragonio, cum Robertus Caroli filius Calabriæ dux in Siciliam traieciſſet, Catinamque cepiſſet, tantum repentè bellum exortum eſt, vt tota ferè Italia tumultuaretur. Nam & Siculi Arragonenſibus fauentes, comparata claſſe Philippum Roberti fratrem bello ſuperant, & captum in carcerem coniiciunt. quare Robertus relicta Catina re infecta, in Italiam reuertitur. Friderichus autem Arrago ex Hiſpania cum exercitu in Siciliam delatus, non ſolùm Siciliam totam, verumetiam Calabriam recuperauit. In Hetruria verò adeò contra Piſanos Genuenſes exarſerant, vt & Liburnum ceperint, incendioque euerterint: & naues onerarias in fluminis oſtio demerſerint, ne Piſanis nauigare liceret. Fiebant hæc in Italia cum magno prouinciæ detrimento, pontifice nullibi ad pacem conficiendam auctoritatem ſuam interponente. Et ne exiſtimares tū Deum cum hominibus pacem habuiſſe, tantus repētè terræmotus exortus eſt, quantus nunquā antea: quo quidem multis diebus per interualla durante, plurima ædificia paſsim corruêre. Reate pontifex tum erat cum tota curia, qui certè veritus ne ruina ædificiorum opprimeretur, caſulam quandam ex tabulatis ſubtilibus in medio clauſtro fratrū Prædicatorum prato admodum lato ædificari iuſsit, eoque in loco aliquandiu reſedit, licet horrida ſæuiret hyems. In celebritate namque ſancti Andreæ hæc perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoque Cometes magnæ alicuius futuræ calamitatis indicium. Verùm Bonifacius poſt tantos & tam diuturnos terræmotus ad ſe rediens, cardinales aliquot creauit, quorum de numero fuere archiepiſcopus Toletanus, Richardus Senenſis, Nicolaus Tarſinus ordinis Prædicatorum magiſter, Ioannes Murro ordinis Minorum generalis, Petrus Hiſpanus. Iubileum quoque idem retulit anno milleſimo trecenteſimo, quo plenam delictorum omnium remiſsionem iis præſtabat, qui limina Apoſtolorum viſitaſſent, ad exemplum teſtamenti veteris: licet primò quidē apud Iudæos huius longè alia ratio habita ſit. Iubileum nāque quinquageſimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (vt ait Ioſephus) & ſerui libertatem vendicabant: vn de libertatis nomen præ ſe fert tam animi quàm corporis. Nam liberi verè hi dici poſſunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centeſimo quoque anno obſeruari mandauit. Ob hanc rem eo anno tanta vndique hominum multitudo Romā venit, vt vix incedere per vrbē, amplā quidem & vaſtā, liceret. Venerat & Romam Carol⁹ Valeſij Comes, Philippi Francorum regis frater, qui filiam Balduini vltimi Conſtantinopolitani Imperatoris in vxorem duxerat, à Bonifacioque impetrauerat, vt ſocero ſuo liceret imperium ipſum repetere, à quo depulſus fuerat. Fecerat id quidē libenter Bonifacius, quòd ei in animo erat horū principū auxilio exercitum in Aſiā tranſmittere, qui Ieroſolymā recuperaret. Interim verò dum res ipſæ componerentur, & Carolum ipſum patrimonio ſancti Petri cū omni poteſtate præfecit, & legatum in Hetruriam miſit, qui nouas ſeditiones compeſceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad Albos & Nigros tranſierant. Verùm cùm legatus nil proficeret: propoſitis etiam interdictis Carolus Valeſius eò pontificis mandato profectus, continere Florentinos nō potuit, quò minus Albos non ſine magna cæde ab vrbe ſua pellerent. Albi enim Gibellini tunc appellati ſunt. Sed pontifex Ieroſolymitanam expeditionem iam pridem meditatus, Apameenſem epiſcopum ad Philippum regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohortaretur. Is itaque eò profectus, cum nil precibus impetraret, minas inſuper addidit. Hanc itaque ob rem iratus Philippus hominem ſubitò in carcerem coniicit. Quod vbi Bonifacius reſciuit, eò ſtatim miſit Narbonenſem Archidiaconū, virū certè inſignem, qui pontificis nomine Philippo mandaret, vt miſſum faceret epiſcopum Apameenſem. Id ſi nō impetraret. diceret audientibus omnibus regnum Franciæ ad eccleſiā deuolui, ob contumaciam Philippi, & violatum ius gentiū: Adderetque anathema, & omnes Francos à iuramento regio abſolueret. Fecit omnia quàm diligentiſsimè Archidiaconus, ac regem compulit epiſcopum Apameenſem dimittere. Rex autem aliqua ex parte iniurias ſibi à pontifice illatas vlturus, edictum propoſuit, ne quiſquā è regno ſuo Romā proficiſceretur, aut eò pecunias mitteret. Secundò verò poſt Iubileum anno, Carolus Valeſius ad Carolum ſecundum conſobrinum ſuū ſe contulit: cuius aduentu motus Friderichus Arrago, pacem his conditionibus petiit & impetrauit, vt redditis quæ in Italia ceperat, ei Siciliā quoad viueret, retinere liceret. Verùm abeunte ex Hetruria Carolo Valeſio, Albi Florētia pulſi, Forum Liuij populariter commigrarūt: quorum de numero habitus eſt Dantes Aldegerius vir doctiſsimus, & ſua vernacula lingua poēta inſignis, qui poſtea redire in patriam perſæpe conatus eſt: ſed fruſtra, adiuuantibus etiam Bononienſibus & Canegrandi Veronenſiū domino, quo cum poſtea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui ſcribant Bonifacium hoc tempore Hermanij cuiuſdam corpus apud Ferrarienſes iam viginti annis pro ſancto cultum, exhumari mandaſſe, ac comburi: habita de eius hæreſi quàm diligentiſsima inquiſitione. Hunc ego è Fratricellis fuiſſe crediderim, quorum ſecta tunc maximè inualeſcebat. Interim verò Philippus rex Franciæ Bonifacij arrogantiam iniquo animo ferens: habito apud Pariſios eccleſiaſticorum & nobilium magno conuentu, commemoratiſque iniuriis à Bonifacio acceptis, eiuſque ambitione & malis artibus ad occupandum pontificatum, quem iniuſtè teneret, ad ſedem apoſtolicam tum (vt ipſe dicebat) vacantem, futurumque concilium appellauit. Qua quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, eius regnum Alberto Imperatori ſubiicit, quem in initio pontificatus ſui repulerat. Tum verò Philippus ſuperbiam hominis domiturus, Sarram Columnenſem in portu Maſſiliæ cognitum, à piratis redemptum, cum Nogaretio Gallo equite fidiſsimo Romam mittit hac ratione (vt ipſe palàm dicebat) vt appellationem ſuam publicaret. Verùm ei longè alia mens fuit. Nam Sarra ſeruili habitu Latium ingreſſus, collectis vndique amicis, Nogaretium cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis è militia Caroli Valeſij Ferentinum præmittit: qui inde ei, ſi opus eſſet, auxilium ferret. Ipſe verò Anagniam clàm noctu ingreſſus, adiuuantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexauerat, pontificem nil tale metuentem, in domo paterna capit refractis valuis, captumque Romam perducit: vbi quinto & trigeſimo die pòſt dolore animi confectus periit, pontificatus ſui anno octauo, menſe nono, die decimoſeptimo: ſepeliturque in baſilica Petri ſepulchro à ſe ante extructo: quod quidem adhuc extat in ſacello à ſe condito opere vermiculato. Idem quoque ſuggeſtum condidit cum porticu apud baſilicam Lateranenſem, in quo execrationes in cœna domini fiunt: quo in loco & Philippum regem Franciæ, & Columnenſes anathemate notauerat. Moritur autem hoc modo Bonifacius, qui imperatoribus, regibus, principibus, nationibus, populis, terroré potius quàm religionem iniicere conabatur: quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur, aurum vndique conquiſitum plus quàm dici poteſt ſitiens. Diſcant itaque huius exemplo principes omnes tam religioſi quàm ſeculares, præeſſe clero & populis, non ſuperbè & contumelioſè, vt hic de quo loquimur: ſed ſanctè & modeſtè, vt Chriſtus rex noſter, eiuſque diſcipuli, ac veri imitatores: & malint à populis amari quàm timeri, vnde tyrannorum pernicies oriri meritò ſolet. Sunt qui ſcribant hunc quoque diſcordias inter Italos aluiſſe: maximè verò inter Genuenſes & Venetos, populos quidem nauali prælio ſatis potentes.

Sextus liber Decretalium, In quo non ſine labore diſponuntur

Additiones cum multiplici augmento, nunc in gloſsis, nunc in marginibus cum literis annotatæ.
Textualia verba patenter ſignata, vt pro aſpectu poſsint cum gloſsis, & gloſſæ cum textibus applicari.
Caſus longi, multò aptius quàm prius in pleriſque capitulis diſpoſiti, & de priſtina ſede in aliam tranſlati.
Notabilia etiam longè plura quàm prius vt plurimum poſt caſum longum poſita: & aliqua interdum in marginibus aptis ſedibus locata.
Regulæ iuris ciuilis ſeorſum cum diligentia impreſſæ, quæ quantum vtilitatis ſint iuris canonici ſtudioſis allaturæ, non eſt explicare facile.

VERSVS EXPOSITI CONTINENTES RVBRICAS IVRIS CANONICI.

Carmina Rubricarum iuris pontificij.

Tota,siquidem congeries decretalibus famulatur, & earum aliquæ nunc in Sexto,nunc in Clementinis(vt in expositione patet)repetuntur.

Primi libri Rubricæ sunt in Decretalibus xliij. In Sexto xxij.In Clementinis xj.

a PRimo summa fides.statuit.rescripta.fuescit.
b Postulat.electos.translatos.auctor & vsu.
c Inde renuntio.de supplenda. tempora.scrutor.
d Ordo resignantis.ætas.ac vngo.sacramen.
e Filius & seruus,obnoxius.& vitiatus.
f Hinc bigamus.clerus peregrinus.& archidiacon.
g Archipres.primic.sacrist.custos.vice fungens.
h Delegat.legat.& dictus ab ordine iudex.
i Iudicis officium.maior.pax. pacta sequuntur.
k Transigo.postulo.post procuro.syndicus exto.
l Vis metus.integrat.ac alienat.& arbiter hinc est.

Secundi libri Rubricæ sunt in Decretalibus xxx. In Sexto xv.In Clementinis xij.

m IVdicium.forus.atque libellus.mutua poscens.
n Litem contestans.sine quo non suscipe testes.
o Iurat.dilatis.& feriat.ordine noscit.
p Plus peto.de causa.spoliatos restituendo.
q Est dolus.& missus.lis pendens.atque sequestrat.
r Confessis. probo.sunt testes.testes quoque cogo.
s Instruo præsumo.iusiurans.excipiendo.
t Præscribit.sententiat. appellat.peregrinans.
v Vtilis omnibus his est confirmatio iuncta.

Tertij libri Rubricæ sunt in Decretalibus 50. In Sexto xxiiij.In Clementinis xvij.

x VIta decens.clerus habitans.clerúsque iugatus.
y Non residens.præbens.æger vel debilitatus.
z Instituo.concedendo.ne sede vacante.
a Et sine consensu.maior pars.non minuantur.
b Non alieno,trado precaria,commodo.pono.
c Vendo.loco.muto.de feudis,pignoribúsque.
d Atque fideiussor.& soluit. dona.peculi.
e De testamentis.etiam succedo.sepultus.
f Parochiis decimis.hinc regula relligionis.
g Conuersus coniunx.infidus.vota redempta.
h Deque statu monachi.domibus.subiunge capellas.
i Iure patronatus.de censibus.ara sacrata.
k Missæ.baptismus.quo non est presbyter vsus.
l Eucharistia.relliquiæ.ieiunia serua.
m Purificans.ac ædificans.immunis adhærent.
n Clerice vel monache dimitte negotia secli.

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretalibus xxj. In Sexto iij.In Clementinis j.

o SPonsus.& impubes.& clandestina.duorum.
p Conditione.vouens.quam polluit.atq; leprosus.
q Seruus.de natis.sequitur cognatio duplex.
r Post consanguineam. consanguinitas,gelidique.
s Ac interdictum.qui nati legitimi sunt.
t Accusare queunt.diuortia.dote.fecundis.

Quinti libri Rubricæ sunt in Decretalibus xlj. In Sexto xiij.In Clementinis xj.

v ACcusatio.siue calumnia.sit tibi Simon.
x Prælati.Rabbi.Iudæi.hæreticos dant.
y Schismaticis.vel apostaticis.natos perimentes.
z Infans expositus.homicida.luditur hastis.
a Cleri pugna.sagittat.adulter.postea raptor.
b Furtis.vsuris.de falsi crimine.fortes.
c Colludo.pecco.venor.ferio.maledico.
d Post interdictum celebrans.ac ordinis expers.
e Saltus.furtiuus.excessus.opusque nouellum.
f Lex priuata subit.purgat cum canone.vulgus.
g Damnum.cum pœnis.post pœnitet.est anathema.
h Verborum sensus.sequitur quoque regula iuris.

Primi libri Decretalium Rubrica.

a De summa trinitate, & fide catholica hæc in vj.& clemen. De cõstitutionibus. hæc in vj. De rescriptis hæc in vj.& clemen.De consuetudine,hæc in vj.

b De postulatione prælatorũ. hæc in vj.De electione & electi potestate.hæc in vj.& clem.De translatione episcopi vel electi. De auctoritate & vsu pallij.

c De renunciatione. hæc in vj. & cle. De supplenda negligentia prælatorum.hæc in vj.& clem. De temporibus ordinationum.hęc in vj.De scrutinio.

d De ordinatis ab episcopo qui resignauit episcopatui. De ætate & qualitate & ordine præficiendorum. hæc in vj. & clemen. De sacra vnctione. De sacramentis non iterandis.

e De filiis presbyterorum ordinãdis vel non.hæc in vj. De seruis non ordinãdis, & eorum manumissione. De obligatis ad ratiocinia ordinãdis vel non. De corpore vitiatis ordinandis vel non.

f De bigamis non ordinandis. hæc in vj.De clericis peregrinis.De officio archidiaconi.

g De officio archipresbyteri. De officio primicerij. De officio sacristæ. De officio custodis. De officio vicarij.hæc in vj.& cle.

h De officio & potestate iudicis delegati.hæc in vj.& cle.De officio legati.hæc in vj.De officio iudicis ordinarij.hæc in vj.& cle.

i De officio iudicis. De maioritate & obedientia.hęc in vj.De treuga & pace.De pactis hæc in vj.

k De transactionibus.De postulãdo.De procuratoribus.hæc in vj. & cle.De syndico.

l De iis quæ vi metúsue causa fiunt. hæc in vj. De in integrum restitutione.hæc in vj. & clem. De alienatione iudicij mutãdi causa facta. De arbitris.hæc in vj.

Secundi libri Rubricæ.

m De iudiciis, hæc in vj.& cle.De foro competenti.hęc in vj.& cle.De libelli oblatione.De mutuis petitionibus.

n De litis contestatione. hæc in vj. Vt lite non contestata non proce. ad testi.recep.

o De iuramento calumniæ. hæc in vj.De dilationibus.De feriis. De ordine cognitionum.

p De plus petitionibus. De causa possessionis & proprietatis. hæc in clemen. De restitutione spoliatorum.hæc in vj.

q De dolo & contumacia. hæc in vj. & cle. De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. hæc in vj.Vt lite pendente nihil innouetur.hæc in vj. & clemen. De sequestratione possessionis & fructuum. hæc in clem.

r De confessis. hæc in vj. De probationibus. hæc in clemen. De testibus & attestationibus, hæc in vj. & clemen. De testibus cogendis vel non.

s De fide instrumentorum.De præsumptionibus. De iureiurando, hæc in vj.& cle.De exceptionibus,hęc in vj.& cle.

t De præscriptionibus. hæc in vj. De sententia & re iudicata. hæc in vj. & clemen. De appellationibus,recusatiouibus, & relationibus. hæc in vj.& cle.De clericis peregrinantibus.

v De confirmatione vtili vel inutili.

Tertij libri Rubrica.

x De vita & honestate clericorum, hæc in vj.& clem. De cohabitatione clericorum & mulierum. De clericis coniugatis.hæc in vj.

y De clericis non residentibus in ecclesia vel præbenda.hæc in vj. De præbendis & dignitatibus.hęc in vj. & clemen.De clerico ægrotante vel debilitato.hæc in vj.

z De institutionibus.hæc in vj.De concessione præbendæ.hæc in vj.& cle.Ne sede vacante aliquid innouetur.hæc in vj.

a De iis quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli. De iis quæ fiunt à maiori parte capituli. Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

b De rebus ecclesiæ alienandis vel nõ.hæc in vj.& cle. De precariis.De commodato. De deposito.

c De emptione & venditione. De locato & conducto. De rerum permutatione, hæc in vj.& clemen. De feudis. De pignoribus & aliis cautionibus.

d De fideiussoribus. De solutionibus. De donationibus. De peculio clericorum.

e De testamentis & vltimis voluntatibus.hæc in vi.& clem.De successionibus ab intestato.De sepulturis, hæc in vj.& cle.

f De parochiis,& alienis parochianis.De decimis,primitiis,&oblationibus.hæc in vj.& cle. De regularibus & transeuntibus ad religionem, hæc in vj.& cle.

g De conuersione coniugatorum. De conuersione infidelium. De voto & voti redemptione.hæc in vj.

h De statu monachorum & canonicorum regularium, hæc in vj. & clemen.De religiosis domibus vt episcopo sint subiectæ. hæc in vj. & clemen.De capellis monachorum & aliorum religioforum.hæc in vj.

i De iure patronatus. hæc in vj.& cle. De censibus, exactionibus, & procurationibus. hæc in vj. & clem. De consecratione ecclesiæ vel altaris.hæc in vi.

k De celebratione missarum,& sacramẽto eucharistiæ,& diuinis officiis.hæc in cle. De baptismo & eius effectu.hęc in cle.De presbytero nõ baptizato.

l De custodia eucharistiæ,chrismatis,& aliorũ sacramentorum. De reliquiis & veneratione sanctorũ. hæc in vj.& clem. De obseruatione ieiuniorum.

m De purificatione post partum. De ecclesiis ædificãdis vel reparandis.De immunitate ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.hæc in vj.& cle.

n Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant. hæc in vj.

Quarti libri Rubrica.

o De sponsalibus & matrimoniis. hæc in vj. De desponsatione impuberum,hæc in vj.De clandestina desponsatione.De sponsa duorum.

p De conditionibus appositis in desponsatione vel in aliis contractibus. Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possunt. De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. De coniugio leprosorum.

q De coniugio seruorum. De natis ex libero ventre. De cognatione spirituali.hæc in vj. De cognatione legali.

r De eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ vel sponsæ.De consanguinitate & affinitate.hæc in cle.De frigidis & maleficiatis,& impotentia coeundi.

s De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ.Qui filij sint legitimi.

t Qui matrimonium accusare possunt,vel contra illud testificari. De diuortiis. De donationibus inter virum & vxorem :& de dote post diuortium restituenda.De secundis nuptiis.

Quinti libri Rubrica.

v De accusationibus,inquisitionibus, & denuntiationibus.hæc in vj. De calumniatoribus.De simonia: & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.

x Ne prælati vices suas vel ecclesias sub annuo censu concedant. De magistris: & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. hæc in cle. De Iudæis,Sarracenis,& eorum seruis.hæc in clem. De hæreticis.hæc in vj.& clem.

y De schismatis & ordinatis ab eis.hæc in vj. De apostatis & reiterantibus baptisma. De iis qui filios occiderunt.

z De infantibus & languidis expositis. De homicidio voluntario vel casuali.hæc in vj.& clem.De torneamentis.

a De clericis pugnantibus in duello.De sagittariis. De adulteriis. De raptoribus, incendiariis, & violatoribus ecclesiarum.

b De furtis. De vsuris.hæc in vj.& cle. De crimine falsi. De fortilegiis.

c De collusione detegenda.De delictis puerorum. De clerico venatore. De clerico percussore. De maledicis.

d De clerico excommunicato, depposito vel interdicto ministrãte.De clerico non ordinato ministrante.

e De clerico per saltum promoto. De eo qui ordinem furtiue suscepit. De excessibus prælatorum & subditorum.hęc in vj.& cle.De noui operis nuntiatione.

f De priuilegiis & excessibus priuilegiatorum.hæc in vj.& clem. De purgatione canonica.De purgatione vulgari.

g De iniuriis & damno dato.hæc in vj. De pœnis.hæc in vj.& cle. De pœnitentiis & remissionibus.hæc in vj.& clemen. De sententia excommunicationis.hæc in vj.& cle.

h De verborum significatione.hæc in vj.& clem.De regulis iuris.hæc in Sexto reperitur.

Titulorum iuris pontificij numerum qui sunt in Decretalibus clxxxv. In Sexto lxxvij. In Clementi. lij. facili stylo indicant hæc quatuor carmina.

Centum rubricas,octogintaque volumen
Gregorij noni ponit,quinas superaddens.
Ac septaginta septem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaque notabis.

FINIS.